D. D. LAURENTII

MATTHÆU

ET SANZ,

TRACTATUS

DE RE CRIMINALI.

NOMENCLATOR

Eorum qui in Aula Suprema Criminum interfuerunt, quando istæ Controversiæ agitabantur.

PRÆSIDES AULÆ.

DOn Augustinus del Yerro, Equestris ordinis Calatravæ, de summo Consilio Castellæ desumptus, præfuit annis 1659. & 1660. & in eo munere decessit.

Don Franciscus de Vergara & Alaba, ab eodem Consilio desumptus, Equestris Ordinis Divi Jacobi præfuit annis 1661. & 1662.

D. Vincentius Bañuelos, Præfectus Regiæ Domus, & Curiæ antiquior, præfuit anno 1663. & paulò post decessit.

D. Benedictus Trelles, Marchio de Torralba, Equestris Ordinis Sancti Jacobi, de Consilio desumptus, præfuit annis 1664. 1665. & 1666.

Don Sebastianus Infante ab eodem Consilio desumptus præfuit anno 1667.

Don Laurentius Matthæu & Sanz, Equestris Ordinis Beatæ Mariæ de Monresa, Præfectus antiquior; præfuit anno 1668.

Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ ab anno 1659. usque ad annum 1668.

DOn Franciscus de Quiñones, qui in eo munere decessit anno 1662.

Don Vincentius Bañuelos, qui ut dictum est, decessit anno 1664.

Don Franciscus de Medrano, & Bazan, Equestris Ordinis Calatravæ, promotus ad Senatum Ordinum Militarium, anno 1664. ad munus Fiscalis Consilii, anno 1668. & tandem ad Consilium, anno 1669.

Don Thomas de Valdes, promotus Ad Senatum Novi Orbis, anno 1664.

Don Antonius de Vidania & Elazarraga, Equestris Ordinis Divi Jacobi, promotus ad munus Fiscalis Consilii, anno 1659. & demum ad Consilium, anno 1663.

Don Didacus Vanegas & Valenzuela, promotus ad Senatum Novi Orbis, anno 1666.

Don Laurentius Matthæu & Sanz, promotus ad eumdem Senatum Novi Orbis, anno 1668. & posteà ad supremum Aragonum Consilium, anno 1671.

Don Alphonsus Sarmiento, decessit in eo munere, anno 1665.

Don Petrus Gonzalez de Salcedo, qui hodie residet in Aula Decanus.

Don Michael Muñoz, qui pariter adhuc residet in Aula.

Don Petrus Porres Enriquez, promotus ad officium Fiscalis Senatus Novi Orbis, anno 1662.

D. Laurentius Santos de San Pedro, Equestris Ordinis Sancti Jacobi, promotus ad Regentiam Audientiæ Hispalensis, anno 1665. ac demum ad Consilium, anno 1666.

Don Carolus Ramirez de Arellano, Equestris Ordinis Divi Jacobi, promotus ad Senatum rei Dominicæ, anno 1665. & posteà ad Senatum Novi Orbis, anno 1672.

Don Josephus Beltran de Arnedo ejusdem Equestris Ordinis promotus ad officium Fiscalis Consilii, anno 1671. & demum ad Consilium, anno 1672.

Don Sanctius de Villegas, promotus ad munus Fiscalis Novi Orbis, anno 1661.

Don Petrus Gil de Alfaro, Equestris Ordinis Sancti Jacobi, promotus ad Præsidentiam Pincianæ Cancellariæ, anno 1670. & ad Consilium, anno 1672.

Don Hieronymus Oroz, qui in Præfectura decessit, anno 1667.

Don Joannes Santelices & Guevara, Equestris Ordinis de Alcantara, promotus ad Senatum Novi Orbis, anno 1668.

Fiscales Aulæ in his annis.

DOn Petrus Porres Enriquez, promotus ad Præfecturam Regiæ, Domus, & Curiæ, anno 1661.

Don Antonius de Urrutia & Aguirre, Equestris Ordinis de Calatrava, promotus ad munus Fiscalis Senatus Ordinum Militarium, anno 1694. demumque ad eumdem Senatum, anno 1665.

Don Hieronymus de Prado, Equestris Ordinis Sancti Jacobi, ad eamdem Fiscaliam Ordinum promotus, anno 1665. ad Senatoriam dignitatem ejusdem, anno 1666. ac tandem ad Consilium, anno 1672.

Don Joannes del Corral Paniagua, ejusdem Equestris Ordinis, promotus ad Præfecturam Regiæ Domus, & Curiæ, anno 1668.

Qui in Senatu novi Orbis jura dabant ab anno 1668. *usque ad annum* 1671.

EXcellentissimus Dominus D. Gaspar Bracamonte, Comes de Peñaranda, Equestris Ordinis de Calatrava, Regis nostri Legatus pacificus bellis ubique extinguendis, & posteà ad Cæsaream Majestatem, Prorex Neapolitanus, de Consilio status, Regius Cubicularius, de cœtu Regiminis Universæ Monarchiæ, Præses.

Don Alphonsus Ramirez de Prado, Decanus Senatus.

Don Joannes Ramirez de Arellano, Equestris Ordinis de Calatrava, Marchio de Miranda de Auta, promotus ad Consilium, anno 1672.

Don Thomas de Valdes, de quo suprà mentionem feci.

Don Antonius de Castro.

Don Joannes Santelices & Guevara, de quo etiam suprà.

Don Alphonsus de los Rios, promotus ad Fiscalem Consilii, anno 1670. & ad ipsum Consilium, anno 1671.

Don Antonius Sevil Santelices, Equestris Ordinis Sancti Jacobi inter quos ego annumeratus fui.

Fiscales hujus Senatus eisdem annis.

DOn Melchior de Cordoba, Equestris Ordinis de Alcantara, decessit in eo Officio, anno 1669.

Don Antonius Sevil Santelices, promotus ad Senatoriam dignitatem, anno 1670.

Don Sanctius de Villegas, qui hodie munus dignissimè obtinet.

SE-

SERIES CONTROVERSIARUM,

Quæ in Prima Parte hujus Voluminis continentur.

CONTROVERSIA PRIMA.

De Suprema Aula Senatus Hispani cui cura persequendorum criminum commissa est; De Præfectis Regiæ Domus, & Curiæ eorumque munere, potestate, & jurisdictione. pag. 1

CONTROVERSIA II.

De criminibus exceptis, in quorum causis apellatio seu supplicatio locum non habet. 10

CONTROVERSIA III.

De Relationibus, & consultationibus, quæ fieri solent in suprema criminum Aula, à Judicibus inferioribus, ut sententiæ eorumdem executioni mandari possint, remota appellatione. Et de Consultationibus per Aulam Principi faciendis ex existente in Curia, reverentiæ causa quoties aliquis supremo supplicio afficiendus est. 18

CONTROVERSIA IV.

De his qui sub nomine Justitiæ, ut pecunias extorqueant nequiter causas criminales supponunt. 26

CONTROVERSIA V.

De eo qui falsis Principis reseriptis falsisque Senatus Patrimonialis jusionibus, pecunias ad Fiscum spectantes, ab Arcariis, sive administratoribus intercipiebat. 29

CONTROVERSIA VI.

De Jurisdictione Auditorum Senatus Regii Patrimonii in Criminalibus ad punitionem acerbam delicto enormi correspondentem, veluti intercipientis pecunias Fiscales mediantibus delegationibus falsò fabricatis. 35

CONTROVERSIA VII.

De articulo immunitatis Ecclesiæ intentato per famosum delinquentem post condemnationem ad pœnam capitis, & jam in Capella ad supplicium missus. 43

CONTROVERSIA VIII.

De Adultera necem viri procurante, & exequente, Amasium auxiliando in ipsa atrocitate: an pœnam parricidii incurrat: & an in atrocioribus minores viginti quinque annis condemnari possint ad pœnam criminis ordinariam. 51

CONTROVERSIA IX.

De consciis & participibus Parricidæ an idem crimen committant, & eadem pœna plectendi sint. 54

CONTROVERSIA X.

De remissione reorum juxta Concordata inter regna Castellæ, & Valentiæ, & de subsistentia salviconducti delinquenti non subdito concessi ab Officiali de crimine non certiorato. 56

CONTROVERSIA XI.

De Marito adulterium uleiscente, adulteros necando, & de pœna ei debita si adulter Clericus sit & sacris initiatus. 61

CONTROVERSIA XII.

De pœna debita Marito, uxorem adulteram occidenti ex intervallo. 66

CONTROVERSIA XIII.

De genero mortem soceri procurante per assassinum, cum armis sulphureis exequendam. 69

CONTROVERSIA XIV.

De nece Judicis ordinarii, & de pœna ob simile crimen debita jure civili & Hispano. 72

CONTROVERSIA XV.

An ad imponendam pœnam acerbam assassinii sufficiat promissio pecuniæ, vel requiratur vera numeratio. 75

CONTROVERSIA XVI.

De minore viginti quinque annis auxilium cooperativum præstante in homicidio, & rapina, repentinè deliberatis, & executis, participando pretium rerum raptarum. 78

CONTROVERSIA XVII.

De carceris effractore, eximente reos homicidii insidiosi, per conspirationem seditiosam, & tumultuariam cum vulnere gravi custodis. 80

CONTROVERSIA XVIII.

De homicidio sacrilego patrato in carcere, & an commentariensis de eo ad aliquid teneatur. 84

CONTROVERSIA XIX.

De negligentia commentariensis in custodia Reorum, & an teneatur de homicidio subsecuto in rixa orta ex conatu recuperandi reum fraudulenter ab illius potestate exempti. 96

CONTROVERSIA XX.

De homicidio patrato per plures, quorum quis occiderit non liquet; & an auctor insultus pœna ordinaria plectendus sit ex deliberatione occidendi præsumpta. 99

CONTROVERSIA XXI.

De indulgentia, mitigatione, atque commutatione pœnarum, & de arbitrio supremis tribunalibus circa hæc concesso. 103

CONTROVERSIA XXII.

De homicidio patrato per aggressum vel insultantum ad sui necessariam defensionem. 109

CONTROVERSIA XXIII.

An ex rivalitate, & zelotypia resultet indicium sufficiens ad torturam; quando unus ex rivalibus nequiter interemptus est. 112

CONTROVERSIA XXIV.

De pluralitate delictorum ad extendendum arbitrium usque ad ultimum supplicium, etiamsi causa capitalis in reum legitimè probata non fuerit. 116

CONTROVERSIA XXV

An tortura uti possint judices supremi in criminibus atrocioribus in processu summario informativo, nulla concessa copia indiciorum. 120

CONTROVERSIA XXVI.

De effectibus torturæ si reus negativus perstiterit. 133

CONTROVERSIA XXVII.

De effectu transactionis, & pacis initæ inter accusatorem, & reum; & de tortura injustè, vel nulliter inflicta post pacem, & an ex eo reus veniat omnino absolvendus. 138

CONTROVERSIA XXVIII.

De crimine probando per instrumenta, vel acta, & an actuario credendum sit, si de mandato judicis fidem dederit, de crimine coram eo patrato. 142

CONTROVERSIA XXIX

De nece nequiter per fœminam patrata in atrio Palatii Regis nostri instrumento sulphureo reprobatæ mensuræ. 152

CONTROVERSIA XXX.

An homicidium insidiis, & industriosa maquinatione patratum dicatur proditorium quoad effectum immunitatis Ecclesiæ amittendæ. 166

CONTROVERSIA XXXI.

An homicidium patratum ictu tormenti manualis reprobatæ mensuræ; proditorium sit ad eumdem effectum amittendi immunitatis Ecclesiæ suffragium. 176

CONTROVERSIA XXXII.

De ancilla adulta, sed decimum septimum annum non attingente, dominam occidere veneni propinatione conante, flagitio ad executionem perducto, & an pœna ordinaria plectenda sit. 181

CONTROVERSIA XXXIII.

De homicidio petrato in personam Procuratoris partis cui in lite obtinuerat; à succumbente. Et an similis æmulatio sufficiens sit ut quis excusari possit à pœna ordinaria. 185

CONTROVERSIA XXXIV.

De violentia, & ingressu cum armis ad expilandam domum, & an dantes operam rei illicitæ teneantur de omni eo quod sequitur. 188

CONTROVERSIA XXXV.

De modo & forma probandi corpus delicti, in furto, latrocinio & rapina. 193

CONTROVERSIA XXXVI.

De furto domestico, & de re non sacra subrepta ex loco sacro penes aliquem reperta. 197

CONTROVERSIA XXXVII.

De famulo, sive servitore subscriptionem domini falsò imitante ad intercipiendas pecunias ejusdem. 203

CONTROVERSIA XXXVIII.

De publico Tabellione, sive actuario causarum Civilium mandata judicis supponente, vel falsò fabricante, ad intercipiendas pecunias judicialiter depositas. 206

CONTROVERSIA XXXIX.

De Mercatore decocto, & fraudulenter foro cedente, & pœna debita. 210

CONTROVERSIA XL.

De usurario pacciente certam redditus quantitatem in initio contractus sub prætextu ejus quod interest. 214

CON-

CONTROVERSIA XLI.

De pluralitate furtorum per minorem viginti quinque patratorum & de pœna. 231

CONTROVERSIA XLII.

De expilatoribus nocturnis, qui pallia & vestes per vicos & plateas violenter rapiunt. 233

CONTROVERSIA XLIII.

De Latronibus publicis, & Grassatoribus viarum. 238

CONTROVERSIA XLIV.

De falsæ monetæ flatoribus, & quali pœna puniendi sint tam de jure Civili Romano, quàm Hispano. 242

CONTROVERSIA XLV.

De falsario fabricante cuneos signatorios Regios, ad monetam cudendam. 246

CONTROVERSIA XLVI.

De expendente monetam adulterinam auream, argenteam, vel æreosam, & de pœna. 252

CONTROVERSIA XLVII.

De abradente, sive tondente aureos nummos, & de pœna ei infligenda. 255

CNNTROVERSIA XLVIII.

De duobus, Hermaphroditis matrimonio copulatis, simulque in utero gestantibus ex reciproco usu utriusque sexus; & an eis imputari possit in crimen. 260

CONTROVERSIA XLIX.

De corruptore virginis Vestalis, ejusque raptu vero, vel præsumpto. 271

CONTROVERSIA L.

De nefario coitu inter vitricum & privignam, & de probatione ejus pravæ iniquitatis. 273

CONTROVERSIA LI.

De stuprante tres puellas confamulas, quarum custodia sibi commissa erat per communem dominum. 279

CONTROVERSIA LII.

De vi & effectibus assertionis judicialis, puellæ stuprum passæ, ad comprobationem hujus criminis. 283

CONTROVERSIA LIII.

De exceptione impotentiæ coeundi, sive ad venerea, in crimine stupri. 285

CONTROVERSIA LIV.

De stupro Virginis immaturæ per servum attentato. Et de servo Fisco Donato ea conditione, ut ad triremes perpetuò addicatur. 287

CONTROVERSIA LV.

De Auriga violentiam inferente mulieri honestæ, quam juvente Domino vehebat in carruca. 290

CONTROVERSIA LVI.

De Sarraceno & Christiana libidinem exercentibus; & an per Baptismum pœna remissa censeatur. 293

CONTROVERSIA LVII.

De stupratore puellæ qui judicio pendente aliam dolosè duxerat ad vitandam pœnam ducendi, vel dotandi. 295

CONTROVERSIA LVIII.

De probibito concubinatu, & pœna per Leges imposita tam de jure civili, quàm Hispano. 297

CONTROVERSIA LIX.

De meretritia turpitudine omni jure probibita, & pœnis illi impositis. 300

CONLROVERSIA LX.

De sortilegio libidinis causa procurato per mulierculam, & de fallaciis Ægyptiacorum. 303

SERIES CONTROVERSIARUM,

Quæ in Secunda Parte hujus Voluminis continentur.

CONTROVERSIA LXI.

DE Prætore negotiante in Provincia sibi commissa, cùm enormissima jactura subditorum. 307

CONTROVERSIA LXII.

An sententia privationis Officii in causa visitationis Sanz. de Re Crim. [illegible] *lata habeat paratam executionem pendente termino ad supplicandum.* 313

CONTROVERSIA LXIII.

De Navarcho præceptum superioris detrectante, & de pœna ei debita. 315

CONTROVERSIA LXIV.

De Jurisdictione Proregum Novi Orbis ad committendam inquisitionem criminis patrati, per Prætorem alicujus Provinciæ durante tempore officii. 321

CONTROVERSIA LXV.

De Judice recusato ex causa inimicitiæ provenientis ex alio Judicio criminali, in quo cognatus Judicis secundi judicii fuerat Judex vel Reus. 328

CONTROVERSIA LXVI.

De Judice muneribus corrupto, & an pœnitentiæ locus sit ad evitandam pœnam criminis repetundarum. 332

CONTROVERSIA LXVII.

De Officiali suspenso ante sententiam, an hoc tempus computandum sit cùm tempore condemnationis. 336

CONTROVERSIA LXVIII.

De Nauclero negotia Fisci seu Principis agente, & Portum prohibitum ingrediente. 340

CONTROVERSIA LXIX.

De judice matrimonium contrahente in Novo Orbe cùm subdita, post discessum ab Audientia, contra prohibitionem, & inquisito de isto crimine post concessionem emeriti. 342

CONTROVERSIA LXX.

De Sententia revisionis annullanda defectu debite citationis. 346

CONTROVERSIA LXXI.

De Auditore Novi Orbis officium temporale suscipiente, an ultra syndicatus judicium, ex illo officio sequuto, subjiciatur judicio acerbo visitationis secretæ progestis in eodem officio. 352

CONTROVERSIA LXXII.

De Gubernatore solvere jubente ex pecunia fisci sibi concredita contra præceptum superioris tradentis. 355

CONTROVERSIA LXXIII.

De potestate Proregis novi Orbis in coercendis Senatoribus eos remittendo ad Curiam Principis absque causæ cognitione, & ipso Principe inconsulto. 358

CONTROVERSIA LXXIV.

De Libelli famosi Reo, & an Magistratus puniri valeat ex hoc crimine in judicio secretæ visitationis. 361

CONTROVERSIA LXXV.

De famosi Libelli crimine prosequendo ex mero Judicis officio etiam si accusator, qui prosequebatur injuriam destiterit. 367

CONTROVERSIA LXXVI.

De præside togato sordibus implicito in distributione officiorum Justitiæ administrationem directè tangentium, & in servitio personali Indorum ad usus privatos, & de falsis attestationibus suspecto. 369

CONTROVERSIA LXXVII.

De Præfecto Insulæ stipendia militum præsidianorum intervertente, & ad proprios usus applicante. 378

CONTROVERSIA LXXVIII.

De Judice laico procedente contra reum, qui immunitate Ecclesiæ juvari intendit, in casu quo gaudere non potest, per notorietatem juris, vel facti: & de remedio auxilii Regis contra Ecclesiasticum violenter procedentem, vel absque jurisdictione. 382

INDEX JURIUM

In hoc Volumine explicatorum, vel illustratorum.

Prior numerus Controversiam designat; cæteri notas marginales.

EX JURE CANONICO.

CApite, cum Ecclesia, de major. & obedientia, controvers. 28. n. 22. & 30.
Cap. non indignanter 32. q. 6. expenditur, contr. 29. n. 75.
Cap. 1. de homicid. contr. 30. n. 4. & seq.
Cap. inter alia 6. de immunit. Eclesiar. contr. 30. n. 15. & controv. 7. n. 16.
Cap. solet 32. quæst. 2. expend. contr. 58. n. 14.
Cap. litteris, de præsumpt. contr. 49. n. 21. & contr. 50. n. 43. & contr. 11. num 19. cum sequent.
Cap. consuluit 14. de appellat. contr. 2. n. 56.
Cap. Ecclesiæ 9. de immunit. contr. 7. n. 2.
Cap. nuper 51. cum gloss. de testibus, controv. 7. num. 5.
Cap. inter, cum gloss. de purgat. canon. contr. 7. num. 6.
Cap. licèt ex quadam, de test. contr. 7. n. 7.
Cap. erit autem lex, 4. distinct. contr. 7. n. 9.
Cap. fin. de immunit. contr. 7. n. 11.
Cap. in istis, §. leges 4. distinct. contr. 7. n. 15.
Cap. vestra cum, c. fin. de cohabit. clericor. controv. 7. n. 21.
Cap. fin. de constit. contr. 7. n. 24.
Cap. relatum 87. distinct. contr. 7. n. 24.
Cap. si quis militibus 6. q. 1. expenditur, controv. 7. n. 26.
Cap. non licèt, de regul. jur. in 6. exp. controv. 7. num. 31.
Cap. in quibus 22. q. 2. expend. contr. 7. n. 32.
Cap. sicut c. nemo 2. q. 1. expend. contr. 7. n. 37.
Cap. sacro 48. & cap. contingit de sentent. excommunic. contr. 7. n. 37.
Cap. statuimus, & cap. Romana eodem titulo 6. lib. contr. 7. n. 37.
Cap. nemo 11. quæst. 3. expend. contr. 7. num. 46.
Cap. corripiatur 25. q. 3. expend. contr. 7. n. 49.
Cap. sciant cuncti 2. quæst. ult. controv. 7. n. 49.
Cap. in præsentia, de probat. contr. 7. n. 51.
Cap. placuit, de testib. contr. 7. n. 57.
Cap. in omni negotio 4. de test. contr. 7. n. 58.
Cap. 1. de sentent. excomm. in 6. expend. 7. n. 59.
Cap. immunitatem 10. de immunit. Eccl. controv. 30. num. 17.
Cap. si cupis. 16. quæst. 1. exp. controv. 30. n. 33.
Cap. quæ in Ecclesiarum 7. de constitut. contr. 30. n. 73. & contr. 31. n. 30.
Cap. 1. de novi oper. nunciat. contr. 30. n. 76.
Cap. si in adjutorium 7. dist. 10. exp. controv. 30. n. 76. & contr. 31. n. 40.
Cap. summoperè 11. quæst. 3. exp. contr. 30. n. 76.
Cap. id constituimus 17. quæst. 4. expend. controv. 30. n. 77.
Cap. cum tanto 11. de constit. contr. 30. n. 78.
Cap. 2. cum. seq. distinct. 10. expend. controv. 30. num. 78.
Cap. noverit, cap. gravem, de sentent. excomm. contr. 31. n. 31.
Cap. 1. de constit. contr. 31. n. 38.
Constit. Gregorii XIII. de immunitate, contr. 7. n. 14. cum seq. & contr. 30. n. 68. cum seq.
Constitutiones Pii V. de censibus & cambiis, controv. 40. n. 62. & 119.
Constitutio Pii IV. de armis ignitis, controv. 31. num. 33.
Constitutio Pii V. de eisdem armis, contr. 31. n. 34
Constitutiones Pauli V. de eisdem armis, controv 31. n. 44.
Constitutio Julii III. de isdem armis, contr. 31. num. 47.
Constitutio Clemente VIII. de homicidio doloso, contr. 31. n. 38.
Constitutio Sixti V. de sortilegiis, contr. 60. n. 3. & seq.
Constitutio Pii V. de decoctoribus, contr. 6. n. 23. & 39.
Cap. Regum officium 23. causa 23. quæst. 5. explicatur, contr. 78. n. 1.
Cap. Principes 20. eadem causa, quæst. contr. 78. n. 3. & 24.
Cap. Dilecto filio, de sentent. excommunic. in 6. explic. controv. 78. n. 4.
Cap. non in inferenda 7. 23. quæstione 3. expenditur, controv. 77. num. 5.
Cap. dilecto filio, de sentent. excomm. in 6. expend. controv. 78. num. 7.
Cap. filiis vel nepotibus 31. 16. quæstio 7. expenditur, controv. 78. num. 24
Cap. nos si incompetenter 41. 2. quæstione 7. explic. controv. 78. n. 65.
Cap. tua nos 8. de cohabit. clericor. contr. 78. n. 68.
Cap. 1. de homicid. volunt. controv. 78. num. 90. & 112.
Cap. cùm olim 24. de verb. sign. contr. 78. n. 91.
Cap. inter alia, de immunit. controv. 78. n. 114.
Cap. fin. de immunit. controv. 78. n. 11. & 122.
Cap. Si Judex Laicus, de sentent. excomm. lib. 6. illustr. controv. 78. n. 123.
Cap. super litteris 20. de rescript. cum aliis juribus. controv. 78. n. 123.
Cap. cæterum 5. de Judic. cum aliis juribus, controv. 78. 126.
Cap. pervenit. 39. 11. c. 1. expen. contr. 78. n. 134.
Cap. si qui testium, de testib. contr. 78. n. 137.
Cap. causam quæstione 37. eod. ibid.
Cap. 1. de constit. contr. 78. n. 141.
Constitutio Gregor. XIV. explicatur, contr. 78. n. 102. cum seq.
Constitutio Pii V. de decoctoribus exornatur, controv. 78 n. 15.

Index Jurium.

Ex Libris Digestorum.

LEge si quis filio, §. quid tamen, ff. de injust. rupt. irrit. fact. testam. controv. 2. n. 7.
Leg. Constitutiones 16. ff. appelat. controv. 2. n. 5. & 8.
Leg. 1. §. qui mandatum, ff. eo cui man. est jurid. controv. 6. n. 45.
Leg. fin. §. 1. ff. eod. contr. 6. n. 45.
Leg. 2. §. sed. si dubites, ff. de jurisd. contr. 7. n. 6. & seq.
Leg. si quis in gravi in princ. ff. ad Sillanian. controv. 7. num. 41.
Leg. si stipuler. ff. de verbor. obligat. controv. 7. num. 42.
Leg. apud Julianum, §. constet, ff. de legat. 1. expenditur, controv. 7. n. 44.
Leg. ferè in omnibus 108. ff. de Reg. jur. contr. 8. num. 12.
Leg. pœna parricidii 9. §. 1. ff. ad leg. Pompejam de parricid. controv. 9. num. 3. & 6.
Leg. utrum 6. cum seq. ff. eod. contr. 9. n. 4.
Leg. si uxor. 13. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adulter. controv. 12. n. 8.
Leg. Divus Adrianus 5. ff. ad leg. Pomp. de parricid. contr. 12. n. 9.
Leg. si adulterium, §. stuprator, ff. ad leg. Jul. de adult. contr. 12. n. 12.
Leg. 1. ff. de effractor. cum aliis jurib. controv. 17. num. 4.
Leg. 4. §. 1. ff. ad leg. Jul. Majest. contr. 16. n. 16.
Leg. fin. §. 2. ff. de custod. reor. contr. 19. n. 18.
Leg. capitalium, §. solent., ff. de pœn. contr. 24. n. 14.
Leg. constitutiones, ff. de appellat. cont. 25. n. 26.
Leg. 1. §. si ad diem, ff. de re milit. contr. 25. n. 29.
Leg. unius, §. cognituram, ff. de Quæst. controv. 25. num. 30.
Leg. custodias 12. ff. de publ. Jud. contr. 25. n. 31.
Leg. si postulaverit 27. §. quæstioni, ff. ad leg. Jul. de adulter. controv. 25. num. 32.
Leg. rescripto, §. si quis accusatorem, ff. de munet. & honor. cum aliis juribus, controv. 25. num. 41.
Leg. 2. §. unde quæris ff. ad leg. Jul. de adulter. contr. 25. n. 42.
Leg. divus 9. ff. de cust. reor. contr. 25. n. 44.
Leg. repeti, ff. de quæstion. controv. 25. n. 46.
Leg. 1. in princ. & §. quæstioni 23. ff. de quæst. contr. 26. n. 4.
Leg. edictum 8. ff. eod. tit. contr. 26. num. 8.
Leg. 1. §. Cornelio 4. ff. eod. tit. contr. 26. n. 9.
Leg. absentem, ff. de pœn. controv. 28. n. 4.
Leg. testium, §. item Divus. ff. de testibus, controv. 28. num. 12.
Leg. Divus Adrianus, ff. de cust. reor. contr. 28. num. 21.
Leg. Capitalium, §. igne, ff. de pœn. contr. 30. num. 27. & 53.
Leg. 4. in princ. ff. ad leg. Jul. Majest. controv. 30. num. 31. & seq.
Leg. ut vim, ff. de just. & jur. contr. 30. n. 37.
Leg. perspiciendum §. delinquitur, ff. de pœnit. controv. 30. num. 44.
Leg. 1. §. cum arietes, ff. si quadr. pauper. fecis. dicat. controv. 30. n. 44.
Leg. 1. ff. de prævaricat. contr. 30. n. 45. & seq.
Leg. Divus, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. contr. 30. n. 46. & contr. 32. n. 21.
Leg. 1. §. Divus Adrianus, ff. eod. tit. contr. 30. num. 46.
Leg. 1. §. si quis, ff. ad Sillanian. contr. 30. n. 50.
Leg. & si amici 9. §. sed etsi in domo, ff. ad leg. Jul. de adulter. controv. 31. n. 36.
Leg. cogitationis 18. ff. de pœn. contr. 32. n. 22.
Leg. 1. in fin. ff. ad l. Pomp. de Partic. 32. n. 27.
Leg. aut facta, §. persona, ff. de pœn. contr. 32. num. 27.
Leg. 1. §. fin. de effractor. controv. 36. n. 36.
Leg. aut facta, §. locus, ff. de pœn. controv. 36. num. 37.
Leg. aut facta, §. nonnunquam, ff. pœn. controv. 37 num. 29.
Leg. qui nomen 25. ff. ad leg. Cornel. de fals. controv. 38. n. 23.
Leg. fin. ff. de Prætor. stipulat. contr. 40. n. 55.
Leg. capitalium, §. solent, ff. de pœn. contr. 41 num. 4.
Leg. 1. §. expilatores, ff. de effractor. contr. 41. num. 4.
Leg. quicumque 8. ff. ad leg. Cornel. de fals. controv. 44. num. 7.
Leg. cum pater 77. §. pater pluribus, ff. de legat. 2. expend. controv. 45. n. 34.
Leg. lege Cornelia 9. §. eadem lege, ff. ad leg. Cornel. de fals. controv. 46. n. 4.
Leg. denunciasse 17. §. quæritur, ff. ad leg. Cornel. de adulter. controv. 56. n. 19.
Leg. 1. §. fin. ff. de extraor. crim. contr. 54. n. 14.
Leg. 1. §. persuadere, ff. de ser. corrupt. controv. 57. num. 19.
Leg. 1. in fin. ff. de pœn. controv. 57. n. 20.
Leg. Imperator. ff. de his qui not. infam. controv. 59. n. 15.
Leg. 3. §. 2. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. contr. 60. num. 17.
Leg. si quis aliqui, ff. de pœn. contr. 60. n. 17.
Leg. unic. §. ergo, vers. integer, ff. nihil inn. appel. pen. contr. 62. n. 4. & seqq.
Leg. nec jure 22. ff. ad leg. Jul. de adulter. controv. 64. num. 39.
Leg. quod ab initio, ff. de reg. jur. contr. 64. n. 65.
Leg. factum 170. ff. de reg. Jur. contr. 64. n. 66.
Leg. si diutino 25. cum leg. sequent. ff. de pœnit. controv. 67. num. 2.
Leg. Imperator 8. §. fin. ff. de pustul. controv. 67. num. 18.
Leg. 3. §. 1. de Decurion. & fil. eor. controv. 67. num 19.
Leg. is qui Reipublicæ 39. ff. ex quibus caus. major controv. 70. n. 10. & 43.
Leg. accusatore 13. §. 1. ff. de publ. judic. controv. 70. num. 23.
Leg. servum 33. ff. de Procurator. controv. 70 num. 23.
Leg. sed etsi per Procuratorem 26. §. item inquit Prætor, ff. ex quibus caus. major. contr. 70. n. 43.
Leg. ne quisquam 9. de offic. Proconsul. & legat. controv. 73. n. 8.
Leg. officium 12. ff. de re militar. contr. 77. n. 19.
Leg. 2. §. sed si dubites, ff. de jurisd. om. judic. contr. 7. num. 6.

Ex

Ex Codice Justiniani.

LEge 2. Cod. quor. appell. non recipiant. controv. 2. num. 9. & seq.
Leg. fin. C. de interdict. matrim. int. pup. & tut. controv. 6. n. 49.
Leg. fin. C. ubi caus. fiscal. controv. 6. n. 81.
Leg. sciant cuncti, C. de probat. controvers. 7. num. 49.
Leg. 1. C. de secund. tabul. contr. 7. n. 54.
Leg. quoniam multa facinorosa, Cod. de vi publ. & privat. controv. 19. n. 3. & 16. & controv. 34. num. 7. & seq.
Leg. ad Commentariensem, C. de cust. reor. controv. 19. n. 22.
Leg. 1. in princ. C. eod. tit. controv. 25. num. 27. & 43. cum. seq.
Leg. qui sententiam 16. Cod. de pœn. contr. 26. num. 11.
Leg. 1. C. de quæstionibus, contr. 26. n. 13.
Leg. transigere, C. de transactionibus, contr. 27. num. 2.
Leg. fin. Cod. de probat. controv. 28. n. 24.
Leg. 2. C. quorum appell. non recipiant. controv. 28. num. 26.
Leg. ubi falsi 22. C. ad leg. Corn. de fals. controv. 28. num. 27.
Lex in exercendis 25. C. de fid. instr. controv. 2. num. 28.
Leg. fin. C. de Delator. lib. 10. explic. controv. 30. n. 27. & 51.
Leg. fin. §. 1. & §. quoniam, Cod. de re milit. lib. 12. explic. controv. 30. n. 34.
Leg. final. C. ad leg. Cornel. de Sicar. contr. 30. num. 37.
Leg. 1. C. de formul. sublat. contr. 30. n. 38.
Leg. liberis 25. C. de inof. testam. controv. 30. num. 38.
Leg. 1. C. ad leg. Cornel. de Sicar. contr. 30. n. 46.
Leg. si quis 8. C. eod. tit. ibid.
Leg. servum 6. C. de Delator. lib. 10. controv. 30. num. 51.
Leg. nec sicut 8. Cod. eodem titul. ibid.
Leg. unic. C. de his qui se defert, contr. 30. n. 59.
Leg. nec ignorans, C. de Donat. contr. 30. n. 66.
Leg. incivile 2. C. de furt. contr. 36. n. 30.
Leg. majorem, C. ad leg. Cornel. de fals. controv. 38. num. 24.
Leg. is qui cum telo 6. C. ad l. Cornel. de sicar. contr. 42. n. 25.
Leg. 2. C. de fals. monet. contr. 44. n. 5.
Leg. 1. Cod. eod. titulo, controv. 46. n. 13.
Leg. fœdissimas, Cod. ad leg. Jul. de adulter. controv. 48. n. 48. & contr. 58. n. 10.
Leg. unic. C. de mulier. quæ se prop. servis conjun. controv. 51. n. 12.
Leg. si quis non dicam rapere, C. de Episcop. & Cleric. controv. 55. n. 17.
Leg. si qua illustris, C. de Senatus consult. Orphi. contr. 58. n. 16. & 22.
Leg. fin. C. comm. de manumis. contr. 59. n. 8.
Leg. omnes 25. cum leg. seq. Cod. de pœn. contr. 67. n. 11.
Leg. consensu, §. servis, C. de repub. contr. 68. num. 13.
Leg. 2. C. de naufrag. lib. 11. exp. contr. 68. n. 18.
Leg. unica, C. si Rect. Provin. contr. 69. num. 10.
Leg. 1. §. omnia. C. de veter. jur. enuclean. contr. 78. num. 99.
Leg. digna vox, C. de legib. controv. 78. n. 100.

Ex Institutionibus.

§. Sunt autem, versic. nec non, instit. de hæred. quæ ab intest. defer. contr. 58. n. 22.

Ex Codice Theodosii.

LEge unic. C. Theodos. de honor. vehic. contr. 49. num. 50.
Leg. 1. C. Theodos. ad leg. Jul. peculat. controv. 77. num. 8.
Leg. 1. cum seq. C. Theod. de famos. libel. contr. 74. num. 3. & seq.
Leg. 1. C. Theod. de incest. nup. contr. 49. n. 14.

Ex Codice Regum Gothorum quem forum Judicum nuncupamus.

LEge 16. tit. lib. 2. for. judic. controvers. 2. num. 74.
Leg. 14. tit. 1. lib. 2. ejusd. for. contr. 1. n. 7.
Leg. 1. tit. 2. lib. 9. ejusd. for. contr. 1. n. 8.
Leg. 4. in procem. for. jud. controv. 79. n. 10.

Ex foro Legum.

LEge 1. tit. 7. lib. 4. for. leg. controvers. 12. num. 12.
Leg. 3. tit. 8. lib. 1. for. leg. controv. 26. n. 36.
Leg. 6. tit. 8. lib. 1. for. leg. controv. 26. n. 36.
Leg. 4. tit. 10. lib. 4. for. leg. contr. 49. n. 12.
Leg. 2. tit. 7. lib. 4. for. leg. controv. 49. n. 19.
Leg. fin. tit. 4. lib. 4. for. leg. contr. 49. n. 29.

Ex legibus Styli.

LEge 74. styli, controv. 34. num. 19. & contr. 46. num. 18.
Leg. 101. styl. contr. 2. num. 11.
Leg. 32. styl. contr. 11. num. 24.
Leg. 4. styl. contr. 78. num. 12.

Ex septem Partitis.

LEge 14. tit. 1. part. 1. contr. 2. num. 40.
Leg. 2. tit. 16. part. 2. controv. 29. num. 55.
Leg. 11. tit. 17. part. 3. controv. 25. n. 57.
Leg. 11. tit. 22. part. 3. controv. 3. num. 34.
Leg. 16. tit. 23. part. 3. controv. 2. num. 26. & seqq.
Leg. fin. tit. 19. part. 5. controv. 36. num. 26.
Leg. 22. tit. 1. part. 7. controv. 27. num. 2.
Leg. 1. vers. la octava tit. 2. part. 7. contr. 14. num. 11.
Leg. 8. tit. 14. part. 7. controv. 28. n. 34.
Leg. 18. tit. 14. part. 7. contr. 36. num. 44.
Leg. 11. tit. 17. part. 7. contr. 74. num. 36.
Leg. 2. tit 19. part. 7. contr. 49. num. 13.
Leg. 2. tit. 30 part. 7. contr. 38. num. 40.
Leg. 3. tit. 31. part. 7. controv. 55. num. 18.
Leg. tit. 10. part. 2. expenditur, controv. 78. n. 11.

Index Jurium.

Ex libris Ordinamenti.

Lege 6. tit. 11. lib. 3. ordin. controvers. 28. num. 38.
Leg. 1. tit. 1. lib. 8. ordin. controv. 25. n. 59.
Leg. 11. tit. 1. lib. 8. ordin. controv. 25. n. 60.
Leg. 5. tit. 1. lib. 2. ordin. contr. 78. n. 12.

Ex Nova Recopilatione.

Lege 1. tit. 1. lib. 2. Recopil. controvers. 2. num. 40.
Leg. 6. tit. 6. lib. 2. Recopil. controv. 25. num. 67. & seq.
Leg. 3. tit. 13. lib. 2. Recopil. contr. 75. n. 17.
Leg. 6. tit. 13. lib. 2. Recopil. contr. 75. n. 17.
Leg. 18. tit. 7. lib. 2. Recopil. contr. 75. n. 17.
Leg. 1. tit. 6. lib. 4. Recopil. contr. 28. n. 40.
Leg. 15. tit. 6. lib. 5. Recopil. contr. 1. n. 63.
Leg. 4. tit. 11. lib. 5. Recopil. contr. 46. n. 16.
Leg. 2. tit. 19. lib. 5. Recopil. contr. 7. n. 24.
Leg. 1. tit. 1. lib. 8. Recop. contr. 25. n. 59.
Leg. 4. tit. 1. lib. 8. Recop. contr. 25. n. 60.
Leg. 8. tit. 11. lib. 8. Recopil. contr. 34. n. 21.
Leg. 10. tit. 16. lib. 8. Recop. contr. 30. n. 75.
Leg. 10. tit. 15. lib. 8. Recop. contr. 7. n. 71.
Leg. 4. tit. 20. lib. 6. Recopil. controv. 51. num. 14. & 51.
Leg. 6. tit. 20. lib. 8. Recop. contr. 51. n. 14.
Leg. 1. tit. 22. lib. 8. Recop. contr. 25. n. 85.
Leg. 4. tit. 22. lib. 8. Recop. contr. 24. n. 11.
Leg. fin. tit. 22. lib. 8. Recop. contr. 24. n. 12.
Leg. 15. tit. 23. lib. 8. Recop. contr. 31. n. 19.
Leg. 17. tit. 23. lib. 8. Recop. contr. 31. n. 19.
Leg. 4. tit. 24. lib. 8. Recop. contr. 21. n. 34.
Leg. 1. §. 8. tit. 2. lib. 9. Recopil. controv. 6. num. 41.
Leg. 7. §. 26. tit. 2. lib. 9. Recopil. controv. 6. num. 42.
Leg. 2. §. 23. tit. 2. lib. 9. Recopil. controv. 6. num. 65.
Leg. 36. tit. 5. lib. 2. Recopil. controvers. 78. num. 12.

PARS PRIMA
DE RE CRIMINALI,
SIVE
CONTROVERSIÆ FORENSES
DE CRIMINIBUS
usu frequenter patratis.

CONTROVERSIA I.

De Suprema Aula Senatus Hispani, cui cura persequendorum criminum commissa est, Præfectisque Regiæ Domus, & Curiæ, eorumque potestate, atque jurisdictione.

SUMMARIUM.

1 Alcaldes de Casa, y Corte, *nomen Hispanicum.*
2 Alcaldes, *nomen ab Arabibus mutuatum.*
3 Alcaldes, *Latinè* Prætor *appellari solet.*
4 *Prætoris nomen quod officium tempore Romanorum significabat?*
5 *Prætor primus inter Romanos, Urbanus erat.*
6 *Judices causarum criminalium in Curia Hispana, tempore Regum Gothorum inter Proceres numerabantur.*
8 Tiuphadi *qui essent tempore Gothorum?*
7 Tiuphadi *an dignitatem politicam, vel militarem obtinuissent?*
9 Tiuphadi *jurisdictionem contentiosam in Curia, tam causarum civilium, quàm criminalium obtinebant.*
10 *Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ de omnibus causis bellicis jurisdictionem contentiosam desiderantibus jus olim dicebant.*
11 *Judices Curiæ, qui sint ab antiquo?*
12 *Judices Curiæ, postquam Hispania à Mahometana calamitate vindicata est,* Alcaldes *nuncupantur, sumpto vocabulo ab Arabibus.*
13 *Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ* Alcaldes del Rey *appellantur in nostro Hispano jure,* & num. 14.
15 Sobre-Juez, ò Adelantado de Corte, *quam dignitatem obtinebat?*
16 *Huic Magistratui successit Consilium, quoad jurisdictionem, Præses illius quoad repræsentationem muneris.*
17 *Consilii Primordia, atque recentior institutio.*
18 *Consilium à tempore Gothorum usque ad Ferdinandum II. cognomento Sanctum, quale fuisse?*
19 *Consilium an jurisdictionem contentiosam exerceret à tempore Ferdinandi II. incertum, licet Pater Mariana alia referat.*
20 *Consilii expressa mentio in legibus Partitarum, sed absque mentione jurisdictionis contentiosæ.*
21 *Consiliariorum eligendorum curam Alphonsus XI. expressit in Comitiis habitis Matriti anno* 1329.
22 *Consiliariorum numerum ad* 10. *reduxit Henricus II. Comitiis Burgicis anni* 1368.
23 *Cancellariarum institutor Rex Joannes I. de jurisdictione contentiosa Consilii clarissimè tractavit.*
24 *Ærarum computatio dissonat ab annis Christi, & quomodo?*
25 *Consilio ultima forma data per Reges Catholicos, sed perfecta per Leges novæ Recopilationis.*
26 *Consilio quando fuit concessa jurisdictio ad causas secundæ supplicationis, & tenuta?*
27 *Præfectorum Regiæ Domus, & Curiæ officium quale juxta leges Ordin. & eorum numerus.*
28 *Præfectorum, seu potius Aulæ jurisdictio in criminalibus.*
29 *Sententiæ Aulæ, appellationem concessam non habent.*
30 *Præfectorum jurisdictio in civilibus, & Provinciæ tribunal quid?*
31 *Appellationes in civilibus, ad quos deferantur, tam majoris quàm minoris summæ?*
32 *Præfectorum sententiæ in causis civilibus rei judicatæ vim habent in minoris summæ causis.*
33 *Aula criminalis est quinta Aula Consilii.*
34 *Aulæ Consilii quot, & quæ?*
35 *Rem judicatam facere ad supremam jurisdictionem pertinet.*
36 *Præfectorum numero deficiente, eorum loco ex Consilio desumuntur.*
37 *Præfecti Curiæ Consiliariis æquiparantur.*
38 *Consiliarii visitantes carcerem non judicant soli, sed simul cum Præfectis.*
39 *Pœna imposita in offendentes Regios Consiliarios, est pariter imposita in offendentes Præfectos Curiæ.*
40 *Præfecti Curiæ sunt Vicarii Regis.*
41 *Vicarii Principis dignitas.*
42 *Offendens Consiliarios & Præfectos, crimen læsæ, in secundo capite, dicitur committere, majestatis.*
43 *Præfecti Curiæ judicant nomine Regis, & sub eo expediuntur provisiones, & cetera Aulæ rescripta.*

44 *Provisiones & rescripta Aulæ eodem sigillo, & per eundem Cancellarium subsignatæ ac in Regio Consilio expediuntur.*
45 *Dominus Don Joannes Baptista Larrea impugnatur in his, quæ de Præfectis Curiæ dixit.*
46 *Quæ fiunt ratione Superioris regiminis in consequentiam non veniunt.*
47 *Consilium jure ordinario non advocat causas Aulæ criminalis, licèt possit.*
48 *Consilii superioritas nulli detrahit, quia omnibus superius est.*
49 *Præfecti Curiæ militant immediatè sub eodem Præside.*
50 *In distributione Aularum Consilii Præses Aulæ Criminalis quotannis destinatur per Regem, sub eodem decreto, & sub eadem consultatione per Præsidem Consilii proponi solet.*
51 *Consiliariis ut interveniant in Aula Criminali non conceditur commissio aliqua.*
52 *Fiscalis Consilii defensionem jurisdictionis Aulæ suscipere tenetur.*
53 *Præfectis Curiæ debetur locus immediatus post Dominos de Consilio in functionibus.*
54 *Fiscalis Consilii desumptus ex Aula retinet prærogativam antiquitatis, quam in ea obtinebat.*
55 *Si verò ex inferiori dignitate desumatur, præceditur à Præfectis Curiæ.*
56 *Fiscalis Consilii excellenti dignitate fungitur.*
57 *Præfecti Curiæ eodem modo manum regiam deosculantur immediatè post Consilium, cæteros præcedendo.*
58 *In funeralibus pompis Regum eadem serie id sedendo observatur.*
59 *Præfecti Curiæ extraordinarios proventus eodem modo, quo Consiliarii percipere solent.*
60 *Præcedentia Præfectorum Curiæ quoad cæteros Regios Administros est innegabilis, quoties corpus Consilii in publicum prodit.*
61 *In concursu particulari, seu privato præcedentia jus non tribuit, quia facultativum est intervenire.*
62 *Aulæ jurisdictio est ipsamet nostri Regis.*
63 L. 5. tit. 6. lib. 5. Recopilat. *expenditur.*
64 *Jurisdictionis criminalis præstantia perpenditur.*
65 *Quando non datur provocatio ad aliud Tribunal, superioritas jurisdictionis convincitur.*
66 *Juri naturali non derogatur ex hac superioritate, neque iniquitas inducitur, cùm supplicatio sustineat vices appellationis.*
67 *Supplicationis remedium idem operatur ac remedium appellationis.*
68 *Præfecti Curiæ vigilantissimè debent maleficia compescere, atque punire.*
69 *Regiminis optima ratio plus versatur in præveniendo, quàm in vindicando.*
70 *Præfectorum Curiæ jurisdictio generalissima est quoad omnes in Curia existentes, & illius vestigiis.*
71 Rastro de Corte *quid significet?*
72 *Præfecti Curiæ de Annona curant.*
73 *Præfecti Curiæ rebus venalibus pretia taxant.*
74 *Ædiles civitatum non læduntur ex hac jurisdictione Præfectorum.*
75 *Præfecti Curiæ an teneantur sumere informationem ab Ædilibus sive Decurionibus urbis, vel civitatis.*
76 *Jurisdictio hæc quomodo distributa sit, quando Rex in aliqua civitate residet?*
77 *Forma data per Consilium in hac cura annonæ, quoad hanc urbem.*
78 *Præfecti Curiæ assistentiam præstant in Regia, quia ex domesticis Principis sunt.*
79 *Jussa Principis in Regia executioni mandant.*
80 *Principis personam comitantur.*
81 *Præfecti Curiæ quæ teneantur præstare, dum Rex per oppida Regni degit?*
82 *Judices Curiæ sive Præfecti, ut membra quintæ Aulæ Consilii, partem integrantem illius constituunt.*
83 *Præfecti Regiæ domus & Curiæ an Prætoribus assimilentur?*
84 *Prætori merum Imperium concessum non fuit.*
85 *Præfecto urbi an rectè comparentur?*
86 *Præfecti urbani potestas & jurisdictio qualis jure Digestorum?*
87 *Et qualis jure Codicis, sive temporibus Imperatorum?*
88 *Præfectus Urbanus de annona curabat.*
89 *Cujacii locus ad rem expenditur.*
90 *Fenestellæ locus expenditur ad idem.*
91 *Præfecti Urbani dignitas coæqualis Præfecto Prætorio.*
92 *Præfectura Prætorii Consilio similis.*
93 *Præfectura Urbana Aulæ supremæ criminum, & Præfectis illius, Curiæ judicibus togatis perfectè assimillatur.*

A *Lcaldes de Casa, Corte y Rastro*, nuncupantur à Rege & Domino nostro Administri toga insigniti in ipso muneris titulo, ut notum est, & probat *tit. 6. lib. 2. Recopil. per tot.* de quo nihil Nostrates scriptum reliquere: ob quod dum rerum judicatarum in eo consessu, ubi jura dicunt, scribere intendo, aliqua de eorum origine, dignitate, & jurisdictione prælibare non abs re erit. 1

Alcalde nomen Arabicum est, compositum ex articulo *al*, quod in eo idiomate idem importare ac in Hispano nostro, testatur Sebast. Covarrub. *in Thesaur. ling. Castel.* & nomine *Caid*, vel *Cahed*, quod est idem ac *preses*, ut colligitur ex traditis per P. Fr. Petrum de Alcala *in Art. ling. Arab.* Didac. de Urrea, & Sebast. Covarrub. *ibid.* Verb. *Alcalde*. Nec dissentit dictionario Ant. Nebris. qui *indefinitè Prætorem* vertit, Ambrosium Calepinum sequendo de more; sed quoniam ipse Covarrubias notat plures esse Magistratus, quibus hoc nomen tribuitur, ut nostri à cæteris dignoscantur, non solùm appellantur Alcaldes; verùm subjungitur, de *Casa, Corte y Rastro*, per quod à cæteris secernuntur, & præstantia muneris clarissimè commendatur. 2

Neque omninò impropriè Prætor esse dicitur, nam, ut dixit Pomponius *in l. 2. §. cùmque Consules 27. ff. de orig. jur.* ibi: *Ad hoc instituti sunt, ut jus redderent in urbe.* Conferunt tradita per Pompon. Lætum *de Magistrat. Romanor. cap. de Prætor.* Fenestella *in eod. lib. c. 19.* Tit. Livius *lib. 25. histor.* Revard. *Conjecturar. lib. 1.* Jacob. Cujac. *in d. leg. 2. §. cùmque Consules*, & in *Novel. 13. de Prætor.* quo diffusiùs Hugon. Don. *lib. 17. comm. cap. 8. & ibi* Illiger. *l. 22.* Cæl. Rhodig. *lib. 12. antiquar. lect. c. 8.* ex quibus & aliis non obscurè colligitur, quòd 3

licèt 4

licèt plures Prætores fuerint, per antonomasiam Prætor I. Urbanus significabatur, ut cum Ciceron. & aliis not. Rhodigin. *ibid.* Quare Dominus D. Joannes Baptista de Larrea *allegat. fiscal.* 52. *n.* 14. munera hæc ad Urbanum Prætorem refert, vel ad Præfectum Vigilum, fortè ductus ex levi conjectura oneris, quo gravantur lustrando Curiam, diu noctuque vigilando cum Apparitoribus & satellitibus ad criminosos persequendos, quod nostro idiomate dicitur *Rondar.*

6 Sed, salva pace hujus litteratissimi viri, jure Hispano accuratè inspecto, amplior dignitas, præstantior potestas, atque illustrior jurisdictio ad eos spectare fatendum est. Nam rem ab origine deducendo, cùm hæc dignitas simul cum regno nata videatur, à Magistratibus Regum Gothorum mutuatam credimus, licèt nomen ab Arabibus derivatum observemus. Tempore autem Regum Gothorum inter Aulæ Proceres Judices causarum civilium & criminalium, quales præfecti Regiæ Domus & Curiæ sunt, connumerabantur. Quod mihi probat Text. *in l.* 14. *tit.* 1. *lib.* 2. *legum Gothor.* quarum Codicem vulgariter *el Fuero Juzgo* nuncupamus, quo Textu hæc ver-
7 ba ex Latino Codice desumpta leguntur: *Cum cæteris negotiis criminalium causarum Tiuphadis judicandi licentia sit.* Quo Flavius Reccesvinthus XXIV. ex Gothis in Hispania Rex, maximam potestatem atque jurisdictionem illorum Magistratuum exprimit. Nam *Tiuphadus* in Germana, Gothicaque lingua *Altum* significat, ut tradit Villadiego *ad leg.* 25. *d. tit.* 1. *in glos. num.* 8. unam ex præeminentioribus dignitatibus inter Duces & Comites conspicuam demonstrando, quod nititur probare *ex leg.* 12. *eod. tit.* junct. *l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 4. *ejusdem for. judic.*

8 Nec latet quod idem Villadiego scriptum reliquit *in l.* 1. *tit.* 2. *l.* 9. Tiuphadum esse Præpositum sive Ducem militiariæ copiæ militum. Nam *in d. l.* 25. *n.* 8. postquam asserit, ad hos Magistratus pertinuisse civilem administrationem, subjungit licentiam judicandi de cæteris negotiis criminalium
9 causarum in Curia, quæ quidem politicæ potestatis atque jurisdictionis contentiosæ sunt, non militaris. Quæ comprobantur ex traditis per Ambros. de Morales, lib. 12. *Chron. Gener. c.* 13. ibi: *Para el gobierno de la tierra en tiempo de paz se halla*
10 *mencion de siete oficios que nuestros Reyes Godos tenian, que eran Rectores de las cosas publicas, Condes, Ardingos, Tiuphados, Vicarios, Juezes y Sajones.* Nulli enim ex aulicis dignitatibus congruere potest jurisdictio civilis, & criminalis, nisi qui illam obtinebat.

11 Quibus adstipulatur, quòd Præfecti Regiæ Domus & Curiæ usque ad nostra tempora, nempè ad *annum* 1598. ut notum est, de omnibus causis contentiosæ jurisdictionis ad supremum Consilium belli dellatis, jus dicere solebant: quam ob rem etiamsi Tiuphadis præfecturam de rebus bellicis competere aliquando dicamus, neque his Magistratibus in sua origine defuisse dicere possumus. Quæ omnia comprobantur ex traditis per Hieron. Blancas *in comm. rer. Arag. pag. mihi* 419. in quo hæc verba scripsit: *Judicum quorum suprà meminit Vitalis, alii Judices Curiæ vocabantur*
12 *olim, singula ea nomina retinentes, quibus Gothorum temporibus fuisse eos vocatos comperimus; Gothis autem exactis quandoque* Alcales *sub uno vocabulo, eoque, ut suspicor, ab Arabibus sumpto, nominati inveniuntur.* Itaque *Alcales* de quibus loquitur, erant Judices Curiæ, qui tempore Gothorum alia nomina retinebant, & eis exactis sub uno vocabulo ita nominati sunt. Nec Judicum Curiæ nomen Gothicum erat; nam expressè dixit, quòd eis exactis aliter nominantur. Judices enim Curiæ actualiter nuncupantur Senatores Audientiarum Coronæ Aragonum, de rebus criminalibus curantes, diversi à Consiliariis, ut probat idem Blancas *ex for. edit. anno* 1300. *sub Jacobo II. in vita Alph. III. pag. mihi* 179. probat Fontanella *in descrip. Senatus Catalon. in princip. tom.* 1. *decis. & decis.* 282. *ex n.* 8. *& decis.* 339. *n.* 32. Don Michael. de Cortiada *de Senat. Catal. form. & comp. in princ. suarum. decis. & decis.* 17. *n.* 26. conducunt quæ dixi *de Regim. Val. c.* 2. §. 2. *n.* 5. ubi plura ad rem. Qualis autem esset potestas Judicum Curiæ paulò pòst explicat idem Blancas, ibi: *Ut Auditoribus minimè permissa esset potestas decernendi, sed audiendi tantummodò causas, deque singulis ad Regem referendi. Judicibus autem concessum erat ut de eis cognoscerent, statuerent ac judicarent.* Demumque subjungit hos Curiæ Judices Regem assiduè sequi solitos, inter domesticos jura facturos. Ex quibus non obscurè deprehenditur, Præfectos Curiæ, de quibus loquimur, esse eosdem quos Judices Curiæ nuncupat, & ipsos qui tempore Gothorum antiqua nomina retinebant, & eis exactis *Alcales* vel *Alcaldes* (nam idem esse cum diversitate minima pronunciationis, dubitari nequit) sumpto vocabulo ab Arabibus, nuncupari. Et cùm tempore Gothorum Regum solùm Tiuphadi Magistratus reperiatur cum hac potestate, & jurisdictione, necessariò sequitur esse idem.

Demùm *in l.* 7. *ex ll. styli* dum verbum instituitur de advenis repertis in Curia, hæc reperiuntur 13
scripta. *Y aquel que ha el deudo sobre el, se lo demanda ante los Alcaldes del Rey.* Et Christophor. de Paz hujus Codicis commentator *in schol. ad d. l.* 17. *n.* 17. ait: *Et possit super debito civili conveniri apud Judices Curiæ, etiamsi ibi non contraxisset.* Ex quibus deducitur *que los Alcaldes del Rey*, & Judices Curiæ idem sunt; immò quòd ab antiquo sic vocati, vel nominati reperiuntur, ut ab Historiographis clarè deprehenditur, & nunc etiam nuncupari, ut probat Text. *in l.* 13. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recopol. l.* 11. *tit.* 23. *lib.* 4. *leg.* 13. *eod. tit.* & alibi pluries.

Quod pariter fulcitur jure partitarum: nam *in* 14
l. 18. *tit.* 9. *part.* 2. hæc verba reperiuntur. *Los que han de judgar en la Corte del Rey tienen muy gran officio; porque no tan solamente judgan los pleitos que vienen ante ellos, mas aun tienen poder de judgar los otros Juezes de la tierra.* Hunc Textum expressè loqui de Judicibus Curiæ dubitari nequit, & quòd isti sunt idem qui & *Alcaldes del Rey*, evidenter probat Text. *in l.* 20. *eod. tit.* ibi: *Pero esto no debe facer sin mandado del Rey, o de sus Alcaldes*, loquitur Rex Alphonsus *in eo Text.* de tortura inferenda in Curia, & postquam cavit, quòd ad munus Apparitoris Curiæ sive *Alguacil de Corte* spectat ponere reos ad quæstionem, subjungit quòd ea facienda non sunt absque præcepto Regis *o de sus Alcaldes*, nempè Judicum Curiæ, quorum potesta-

tem descripserat paulò antè *in d. l.* 18.

15 Et hæc interpretatio ampliùs convincitur ex eo, quòd tunc temporis solùm judicabant in Curia *los Alcaldes* in prima instantia, & in secunda alius supremus Judex, qui nominabatur *Sobre-Juez, ò Adelantado de Corte*, probat expressè Textus *in l.* 19. *eod. tit.* qui quidem loca, & vice Regis judicabat, ibi: *E acaeze algunas veces que los non puede el Rey oir porsi, por priesas que ha, e conviene que ponga otro en su lugar, e a tal officio como este llamanle Sobre-Juez*, ut explicat Gregor. Lopez *ibid.* qui *Glos.* 2. subjungit quòd hodie de his cognoscunt Domini de Consilio, quod etiam tradiderunt Joan. Gutierrez, *Pract. lib.* 3. *c.* 38. *n.* 3. & Bobadilla, *lib.* 1. *Polit. c.* 2. *n.* 7. *in fin.* tradendo quòd in ejus locum subrogatum fuit Consilium; si loquamur de
16 jurisdictione contentiosa in causis civilibus, certissimum est; in causis verò criminalibus minimè, quia jure ordinario ad Aulam pertinet, ut statim explicabimus. Sed illius officii nuncupati *Sobre-Juez* vestigia non permanent in speciali Magistratu, nisi dicamus, illius loco suffectum fuisse Dominum Præsidem ipsius Consilii, qui in effectu est supremus justitiæ administer in toto Regno, licèt ampliori dignitate, jurisdictione atque præstantia.

17 Neque ex eo quòd tunc temporis Consilium Castellæ supremum, quod per antonomasiam *Consilium* appellamus, Reges nostros imitando, qui dum de eo mentionem faciunt, dicunt *nuestro Consejo*, instituerum jam esset, hæc infirmantur. Ad cujus explicationem supponendum est, quòd hujus Consilii origo à tempore nascentis Regni derivatur: nam Reges Gothorum Consilium cogebant ex Prælatis, Proceribus, sive Magnatibus, virisque sapientioribus; sed non ad contentiosæ jurisdictionis, causas expediendas, nisi tantùm ad res status Regni, & politicæ gubernationis,
18 quorum morem insequendo nostri Reges ab invicto Pelayo usque ad Ferdinandum II. re & cognomento *sanctum*, eo Consilio usi fuere, sed ipse Ferdinandus ea forma Consilii antiquata, novam dedit, & in eorum locum subrogavit duodecim viros in scientia legali peritos & omni virtute præditos *anno* 1246. vel fermè, ut tradunt Garibay, *lib.* 13. *c.* 4. & 9. P. Mariana *de Reb. Hispan. lib.* 13. *c.* 8. *in fin.* Ægidius Gonzalez de Avila *in lib. mag. Matr.* 4. *pag.* 352. vers. *antes que los Reyes.*

19 Dominus Larrea, *decis. Granat.* 98. *n.* 20. & Dominus Solorzano, *emblem.* 68. *n.* 17. Ex his Mariana tradit, munus judicandi in causis contentiosæ jurisdictionis à Ferdinando Consilio tributum fuisse. Sed veriùs credo, non de rebus contentiosæ jurisdictionis statim curam subiisse, sed tantùm res tangentes statum Regni, atque politicam gubernationem Consilio concreditas fuisse. Quod mihi probat Text. *in l.* 5. *tit.* 9. *part.* 2. & *l.* 7. *tit.* 18. *part.* 4. junctis his quæ de Præfectis Curiæ, & de eo supremo Judice nuncupato *Sobre-Juez* dicta remanent. Quia Alphonsus X. filius ejusdem Ferdi-
20 nandi in his juribus expressam mentionem fecit Consilii, & Consiliariorum Regis: nulla adhibita particula respiciente jurisdictionem contentiosam; quam absque dubio explicasset, sicut explicavit munus judicandi dictorum Præfectorum; & supremi alterius judicis *in d. l.* 18. *cum duob. seqq. tit.* 9. *eod. part.* Quod ampliùs suadetur perpenso, quòd per prædecessorem & patrem recenter Consilium institutum fuerat, atque simul cautum, quòd opus partitarum perficeretur, & non est credendum, quòd ipse Alphonsus dum jussionem Genitoris executioni mandabat, leges partitarum compilando, oblivioni tradidisset concessionem jurisdictionis contentiosæ; si Consilio fuisset facta.

Sed licèt non statim post hanc institutionem 21
jurisdictio contentiosa suscepta fuisset per ipsum Consilium; paulò pòst suscepta fuit; quod licèt in nostro jure expressum non reperiatur, colligitur ex his quæ promulgavit Alphonsus XI. in Comitiis Matrit. *anno* 1329. plura quoad virtutes eligendorum ad Consilium constituens, eis stipen- 22
dium publicum destinando, & ab Henrico II. in Comitiis Burgensibus *anno* 1368. relata in procem. *tit.* 3. *lib.* 2. *ordin.* & *in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* quoad numerum 10. redactos Consiliarios deprehenditur. Sed clariùs à temporibus Regis Joannis I. 23
cujus leges specialiter de jurisdictione Consilii, tractant; nam in Comitiis Toleti *anno* 1387. & in Sicorensibus *anno* 1390. plura de jurisdictione Consilii, Præfectorum Curiæ & Auditorum Cancellariarum disseruit, ut habetur *in l.* 2. *tit.* 4. *d. lib.* 2. *Ordin.* quæ est *l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 2. *Recopilat.* Quæ non infirmantur ex eo, quòd iste Rex Joannes I. fuisset institutor Regiarum Cancellariarum, ut tradit Dominus Larrea, *d. decis.* 98. *numer.* 20. quia in *d. Text.* clarè de cunctis loquitur ibi: *Porque con mayor acucia y temor de Dios los nuestros Oidores, y los nuestros Alcaldes y Oficiales del nuestro Consejo, y Chancilleria.* Per verbum illud *del nuestro Consejo*, Consilium per antonomasiam intelligi debet, ut dixi. Et *in l.* 3. *eod. tit.* 4. ibi: *Porque los Oidores, y Alcaldes, y los otros Juezes de la nuestra Casa y Corte y Chancilleria.* Licèt enim Judices in criminalibus Regiarum Cancellariarum vulgariter dicantur *Alcaldes de Corte*, ex traditis per Parlador. *rer. quotidian. in sesquicent. diff.* 10. *n.* 11. Attamen *domus & Curiæ* tantummodò dicuntur, qui in eadem Curia Regem insequuntur. Melior Text. *in l.* 7. *eod. tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin.* ibi: *Confirmamos,* 24
y mandamos guardar la Prematica Sancion que el Rey D. Juan nuestro Padre, que santa gloria aya, hizo en Valladolid anno de ventiocho; por la qual mandó remitir a la su Corte y Chancilleria todos los pleitos y causas y questiones que pendian, y pendieren ante los del Consejo, y Alcaldes de Casa y Corte. Qui Textus inscribitur Regis Joannis I. Vallisoleti *anno quadragesimo secundo*: sed in eo duplex error calami venit notandus. Primus dum in eo dicitur *anno de ventiocho*: nam dicere debuit *era de ventiocho*: & 11
ratio est, quia Rex Joannes I. Regnum obtinuit *anno* 1379. Mariana, *lib.* 18. *cap.* 3. & decessit *anno* 1390. idem Mariana, *d. lib.* 18. *cap.* 13. Si enim Textus intelligatur de *era* 1428. detractis 38. *annis* diversitatis computandi ab æra Cæsaris, ad annos Christi, ut explicat idem Mariana, *lib.* 3. *cap.* 24. promulgatio hujus legis spectat ad ultimum annum Regni Joannis I. quod est possibile. Secundus, dum dicitur in inscriptione quod lex fuit edita Vallisoleti *anno quadragesimo secundo*, & *anno trigesimo septimo*: nam, ultra quòd ex verbis Textus convincitur, imposibile fuit, quòd sic se haberet, etiam

de-

detractis illis triginta & octo annis, quia jam vita functus erat, ut ex dictis patet. Neque ex hoc dici posest quòd Textus remanet correctus; quia *æra* & *annus* idem sunt, & solùm diversificantur respectu radicis computi: cùm æra eam perciapiat anno, quo divus Augustus Dominatum Hispaniæ obtinuit, annus verò à Nativitate Domini Jesu Christi, ut explicat Mariana, *dec.* 24. computandi autem mos per æras Cæsaris usque ad dominatum hujus Regis Joannis in hoc Regno perduravit, ut scribit idem Mariana, *d. lib.* 18. *cap.* 7. & ego notavi *de Regim. tom.* 2. *c.* 8. §. 20. *num.* 150.

25 Sed novissima fortuna, quam Consilium obtinet, data fuit per Reges Catholicos in Comitiis Toleti anno 1480. ut constat ex toto *tit.* 3. *lib.* 2. *Ordin.* qui quidem Reges formam pariter Regiis Cancellariis Pincianæ & Granatensi tribuerunt, ut aliis relatis notat Larrea, *d. decis.* 98. *numer.* 20. territoria distribuendo sedes designando, atque uniuscujusque muneris potestatem præfiniendo, ut in *d. tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin.* & *in tit.* 5. *lib.* 2. *Recopil.* clarissimè habetur: & tandem ultima linea præeminentiæ Consilii data fuit per *l.* 62. *dict. tit.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* quo numerus Con-
26 siliariorum, distributio Aularum, cum uniuscujusque jurisdictione, & cætera ad rem spectantia clarissimè habentur, licèt numerus ampliatus ad sexdecim pariter habeatur *in d. l.* 1. *ejusd. tit.* Ex quibus patet, quòd Pater Mariana, his non clarè perceptis, lapsus fuerit, dum dixit jurisdictionem, quam hodie Consilium obtinet, tributam fuisse per Regem Ferdinandum Sanctum; sicut pariter inbitur quoad causas secundæ supplicationis, quas nuncupamus *de las mil y quinientas.* Nam hoc remedium adinventum fuit per legem *Sicoris*, sive de *Segovia*, edita per ipsum Regem Joannem I. *anno* 1360. ut habetur *in l.* 1. *tit.* 20. *lib.* 4. *Recopil.* neque hoc pertinuit ad Consilium jure ordinario, usque ad *annum* 1532. quo Imperator Carolus in Comitiis Sicoris hæc commisisse Consilium videtur, ut probant *lib.* 2. & 12. *d. tit.* 20. *lib.* 4. *Recopil.* ad quorum explicationem videnda sunt *acta consil.* 8. *fol.* 3. & 70. *fol.* 2. Sicut remedium possessorium nuncupatum *de Tenuta*, in causis bonorum maioratus fuit per eumdem Carolum Consilio commissum, in Comitiis habitis Matriti *anno* 1543. probant Text. *in l.* 9. & 10. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recopil.* junct. *l.* 5. *tit.* 9. *lib.* 4. de quarum materia Paz integrum tractatum doctissimum edidit. De præstantia hujus Consilii quantumvis plura dicantur, nil dicere in effectu erit; nam quoties perpenditur quòd potestas legislativa ei concredita reperitur per nostros Reges, ut probat Text. *in l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 2. *Recopil.* Quòd Reges solebant in eodem Consilio personaliter adesse; Text. *in l.* 1. *tit.* 1. & ibi Didacus Perez *in glos. verb.* de nos asentar, *d. l.* 19. *tit.* 9. *part.* 2. & ibi Gregor. Lopez, *Glos.* 1. & *in lib.* 32. *tit.* 3. *lib.* 2. *Ordin.* quid superadendum sit non reperio: aliqua prænotavit Dominus Præsul Salmantinus Joannes Baptista Valenzuela, Velasquez, *cons.* 17. *n.* 11. Petr. Fern. Navarrete *in discurs.* 7. *Polit. de Conservat. Monarch. discurs.* 7. Camill. Borrel. *de præst. Reg. Cathol. cap.* 66. & *de Magistrat. lib.* 1. *cap.* 8. plura congerens Dominus Solorzano, *tom.* 1. *de Jur. Indiar. lib.* 3. *cap.* 2. *numer.* 4. *cum seqq.* Noster Salcedo, *de leg. polit. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 18. *cum seqq.* Didacus Narbona, *de etat. anno viges. q.* 8. *ex num.* 17. Salgado, *de reten. Bullar. part.* 1. *cap.* 14. *ex num.* 1. Sed cæteris diffusior Parlador. *rer. quotid. in sesquicent. differ.* 10. *per tot.* quare calamum pono; quia in re tam magna exiguam illius eruditionem recognosco.

His breviter de Consilio adnotatis, ut ad nostrum institutum reducamur, per leges Ordinamenti Præfectorum Regiæ domus & Curiæ munus amplius explicatur, ut *in l.* 6. & *l.* 11. *cum duab. seqq. tit.* 15. *d. lib.* 2. & tandem in toto *d. tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* quo difusè de eorum potestate, jurisdictione, & cura statutum habemus, numerusque Præfectorum assignatus est; quia licèt antiquitùs quatuor tantùm esse jubebantur, *l.* 13. *tit.* 15. *lib.* 2. *Ordin.* & *l.* 2. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recop.* ad sex jam ampliatus est per *l.* 16. *d. tit.* 6. *lib.* 2. *Recop.* & si ampliatio ipsius Curiæ attendenda esset, fortè neque hos sufficere ad perfectam muneris executionem, dicendum esset, quia ab *anno* 1583. quo hæc Lex lata fuit, usque ad nostra tempora triplicatum Curialium numerum fuisse, percipitur. 27

Ex quibus sequitur non obscurè, quòd Aula suprema criminum, quæ ex illis componitur, est Supremum Tribunal causarum criminalium; tam respectu delictorum in Curia patratorum, quàm in illius territorio, quod est intra distantiam quinque leucarum per circuitum, ut statim explicabitur, & tam quoad causas in ea fulminatas per suos Administros, quàm quoad delatas per appellationem à Sententiis Judicum inferiorum istius districtus: & à sententiis in Aula latis nulla datur provocatio, vel appellatio, ut expressè probant Text. *in lib.* 2. & *lib.* 7. *d. tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* Quia cùm in hac Aula Jus dicatur nomine Principis, nulla appellatio, vel provocatio esse potest, ut inferiùs explicabitur. In civilibus verò, Aula non habet cognitionem, sed hæc defertur uni ex quinque Præfectis antiquioribus, juxta *l.* 18. §. 1. & 2. *eod. tit.* in speciali Audientia, quam sigillatim celebrant hora vespertina in locis ad id decenter destinatis, quam Audientiam *de Provincia* nuncupamus (desumpto fortè vocabulo ex distributione Provinciarum contenta *in lib.* 2. *tit.* 12. *d. lib.* 2. *Recopil.* vel certiùs ab onere quod gravissimum est, ita ut humeris, præ negotiorum multitudine & frequentia, impar justè dici possit) de quarum forma, ritu, atque potestate plura *in lib.* 1. & *tot. tit.* 8. *d. lib.* 2. Si causæ majoris summæ sunt, concessa est appellatio ad Consilium, sed ita ut sententia Præfecti Curiæ per Consilium confirmata rem judicatam constituat, ut docet Valenz. *Cons.* 68. *numer.* 1. Si verò minoris summæ causa existit, appellatio ad duos ex eisdem Præfectis defertur: quæ probantur per *d. l.* 16. §. 3. *cum duob. seqq. eod. tit.* Isti enim Judices appellationum nominantur ad quemlibet mensem per Dominum Præsidem Consilii, & ea quæ decernunt rem judicatam constituunt, à qua nulla datur appellatio, *d. l.* 16. §. 7. *junct. l.* 18. §. 3. *eod. tit.* Quod pariter constitutum est quoad causas appellationum Judicum inferiorum, si minoris summæ sint, *d. l.* 16. §. 19. Quæ quidem causæ minoris summæ, illæ arbitrantur quæ centum mille morapetinos non 28 29 30 31 32

ex-

excedunt. Si enim excesserint, ad Consilium appellationes deferuntur, ut cautum reperitur per *l.* 17. *d. tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* & tradit Valenz. *d. cons.* 68. *num.* 1.

33 Sequitur ergo ex dictis, Aulam hanc criminum esse unam ex Aulis, nempè quintam ipsius Consilii. Nam in Regia juxta *d. l.* 62. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* quatuor Aulæ resident. Prima & præcipua, in qua de regimine Regnorum Castellæ & ipsius Curiæ tractatur, quæ *Sala mayor de Gobierno* vulgatiter dicitur. Secunda, cui atributa est
34 cognitio secundarum supplicationum juxta Legem Sicoris, ob quòd nominatur *la Sala de las Mil y Quinientas.* Tertia nuncupatur *de Justicia*, in qua causæ contentiosæ totius Regni ad cognitionem Consilii spectantes deciduntur. Quarta dicitur *de Provincia*, quia in ea dè expediendis causis appellationum interpositarum à sententiis Præfectorum, & aliorum inferiorum majoris summæ
35 tractatur. Et quinta quæ in regio carcere jus de criminibus dicit. Et quòd sit quinta Aula ejusdem Consilii, convincitur ex eo, quòd sententiæ in ea latæ rem judicatam constituunt in causis ad eam spectantibus: & in civilibus minoris summæ modo prælibato, quæ sunt supremæ jurisdictionis. Tum etiam quia habetur pro membro Consilii, & hoc patet; nam deficiente numero Præfectorum ad judicandas causas juxta le-
36 gem, tot ex Consilio subrogantur, quot necessarii sunt, ut numerus legalis adimpleatur, *d. l.* 5. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* In visitatione carceris, quæ per duos Consiliarios in qualibet hebdoma-
37 da celebratur, isti judicant simul cum Præfectis. *lib.* 1. *tit.* 9. *d. lib.* 2. Quando Rex judicabat cum Consilio, sic cum Præfectis, *d. lib.* 1. *tit.* 1. *lib.* 2. *Ordin.* Eadem pœna puniuntur occidentes,
38 vulnerantes, vel offendentes Præfectos, atque hæc committentes in Consiliarios, *l.* 1. *tit.* 22. *l.* 8. *Recopil.* ubi Azevedo: quo in Textu perpendenda sunt verba illa, ibi: *Porque tienen en nuestro lugar la Justicia*: quæ amplitudinem dignitatis & æqualem gradum jurisdictionis cum Consilio demonstrant; nam unusquisque in re ad se spec-
39 tante hac prærogativa fungitur. Sunt Præfecti, Vicarii Regis, ut Azevedo *ibid.* accuratè notat, & quanta sit amplitudo hujus muneris, probat Text. *in l.* 1. *C. de Off. Vicar.* ibi: *Et Vicaria dignitas ipso nomine ejus se trahere judicet portionem, & sacræ*
40 *cognitionis habeat potestatem & judicationis nostra soleat repræsentare reverentiam.* Quibus verbis Valentinus, Valens & Gratianus Imperatores satis declarant sublimitatem muneris. Optimus ad rem
41 Text. *in lib.* 1. *Cod. de prox. Sacror. Scrin. lib.* 10. eleganter Cassiodor. *lib.* 3. *epist.* 16. *& lib.* 6. *formul.* 15. Donel. *lib.* 17. *comm. cap.* 8. *& ibi* Illig. *litt. I.* Jacob. Cujac. *in paratit. ad tit. Cod. de Off. Vicar.* Callistus Ramir. *de lege Regia*, §. 11. *num.* 3. *Cod. I. sua nobis* 5. *tot. tit.* & *ibi* DD. signanter Barbosa *de Off. Vicar.* De jure nostro, Text. *in lib.* 25. *tit.* 1. *lib.* 2. *Fuer. Juzgo*, & ibi Villadiego, *num.* 10. *l.* 13. *tit.* 1. *part.* 1. & ibi Gregor. Lopez, *glossa* 5. mirè ad rem Dominus D. Franc. Amaya *in leg. fin. Cod. de Canon. larg. lib.* 10. *ex num.* 2. conducunt, & dicta per Solorzan. *de jur. Indiarum*, *lib.* 4. *cap.*
42 9. *tom.* 2. cum aliis à me laudatis *de Regim. cap.* 2. §. 1. *ex num.* 3. Quare hujusmodi Senatores offendens crimen læsæ Majestatis incurrit in secundo capite, *l.* 1. & *ibi* DD. *ff. ad l. Jul. Maj.* plurib. Farin. *in prax. quæst.* 112. ex num. 136. quod & dixerat noster Alphonsus *in l.* 1. *tit.* 16. *part.* 2. ibi: *Porque el tuerto, e la deshonrra que les fuesse fecha non tañe a ellos tan solamente, mas al Rey en cuyo servicio e guarda estan.* Quod in Consiliariis, & Collateralibus absque dubio procedit *leg. quisquis*, *Cod. ad leg. Majest.* ut notat Greg. Lopez *in d. l.* 1. *glos.* 1. Farin. *ubi proxi.* Ant. Matthæus *de Criminib. in lib.* 48. *ff. tit.* 2. *cap.* 1. *num.* 7.

Ampliùs probatur, nostram Aulam esse par-43 tem Consilii ex eo, quòd provisiones quæ per eam expediuntur, nomine regio insigniuntur eodem pacto, ac cautum reperitur quoad expeditas per Consilium, *lib.* 62. §. 12. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* eodem Regio sigillo munitæ, eadem formula conceptæ, & ab eodem Cancellario subsignatæ, *lib.* 1. *& 9. tit.* 15. *lib.* 2. *Recopil.* in quibus apparet lapsus Domini D. Joann. de Larrea, *d. alleg.* 44 52. *numer.* 31. negantis hanc prærogativam, labitur enim, dum ad fundandam præcedentiam Auditorum Consilii rei Dominicæ, negat, nostram Aulam esse partem Consilii: cùm ex juribus, & rationibus superiùs perpensis, quorum nullam mentionem fecerat, abundè resultet, sine eo quòd retentio alicujus causæ obsit huic assertioni; nam ea quæ fiunt ratione superioris regiminis, non detrahunt superioritati regulari, neque in consequentiam veniunt, *l. ita vulneratus*, 51. §. *multa*, *ff. ad l. Aquil.* Petr. Gregor. *de Republ. lib.* 7. *cap.* 20. *num.* 42. Lips. *de Civil. Doctr. lib.* 2. *cap.* 6. Plura per me, *de Regim. Val. cap.* 3. §. 1. *num.* 116. Quòd hæc jure ordinario non fiant, expressè cavetur in *d. l.* 62. §. 19. 45. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* licèt posse fieri, probet Textus *in l.* 21. & 22. *eod. tit.* plurib. Valenzuela, *Cons.* 94. *num.* 7. *tom.* 1. plura etiam dixi *de Regi. Val. cap.* 2. §. 2. *ex num.* 26. Nec certum est quod 46 asserit, Consilium nequaquam retinere causam alicujus Aulæ, nam quotidie Aula gubernationis trahit ad se causas aliarum Aularum ex supradicta ratione superioris regiminis, sive utilitatis publicæ. Neque ex superioritate Senatus aliquid resultat, ex eo quòd nemini dubium est, totum majus esse suis partibus sine partium deterioratione. Quod quidem ampliùs comprobatur perpenso quòd Præses Consilii Aulam criminalem eodem jure moderatur, ac regit, & tamquam membrum Consilii tractat, & pariter in distributione Aularum Consilii, quæ ad singulos annos fit ex con-47 sultatione ipsius, per Regem, nostra Aula subintrat, cui Præses specialis designatur, aut desumptus ex ipso Consilio, aut antiquiorem Præfectum Curiæ destinando sub eodem decreto ac de cæteris Aulis Consilii. Et quod magis est 48 hoc, ut Consiliarii in nostra Aula interveniant, & causas judicent, non est necessaria Commissio, sed nuda assignatio Præsidis, quæ quidem Commissio necessaria esset, si ex diverso tribunali desumerentur, ut experientia comproba-49 tur, quoties ex eodem Consilio Associati desumuntur ad alia Consilia. In causis competentiarum cum aliis jurisdictionibus, Aulæ criminalis jurisdictio in decisione defenditur per Fiscalem Consilii, licèt competentia formata sit,

per

50 per Fiscalem nostræ Aulæ. Nec ratio disparitatis assignari potest, ob quam nostra Aula non sit pars, atque membrum Consilii, quando nemo dubitat quòd Aulæ criminales Audientiarum, & Cancellariarum sunt partes, & membra earumdem in totis Hispanicæ ditionis Regnis.

51 Neque argui potest ex eo, quod ipse Larrea asserit *ubi suprà*, non habere Præfectos Curiæ locum destinatum in celeberrima illa Processione, quæ prodit die festivitatis Corporis sacratissimi Christi Domini, comitante ipso Rege: habemus utique, nempè cum Ipso Consilio. Nam licèt Præfecti Curiæ cum satellitibus, & Apparitoribus incedant divisi per ipsam Processio-
52 nem eam disponendo, quod in Curia ad eos spectat, ut est notum, & cavetur in deliberatione Consilii 202. *fol.* 75. Præfectus antiquior, totius Aulæ jura conservando, locum obtinet immediatum Consilio, cunctos aliorum Consiliorum præcedendo. In spectaculis taurorum
53 cum ipso Consilio assistimus in loco immediato. In ludis scenicis, qui celebrabantur in Regia, nuncupata *el Retiro*, quando Consilia omnia coadunabantur in Camera, spectantes theatralem celebritatem, & in ipso coliseo sedebamus, unicum corpus cum Consilio constituendo. In celebratione Festivitatis, ejusdem sacratissimi Corporis Christi anno 1665. quando repræsen-
54 tabantur *Los Autos*, quia Rex jusserat omnibus Consiliis simul edi, sedebamus pariter cæteros præcedendo cum Consilio. In publicatione celebri quæ singulis annis peragitur Bullæ Cruciatæ, prima Dominica Adventus, & Processione, quæ prodit è templo sancti Salvatoris, ad templum sanctæ Mariæ, tam sedendo in templis quàm incedendo in Processione ad latus Evangelii, Præfecti Curiæ cum Consiliariis assistimus, & ad latus Epistolæ post duos Consiliarios, qui
55 destinantur ad Senatum atrium gratiarum, assistunt Senatores Aragonum, & Indiarum ad eumdem destinati. Et quod magis est, in similibus congressibus, si Consilii Fiscalis desumptus fuit ex nostra Aula, locum antiquitatis conservat; sin autem desumptus fuit ab alia dignitate inferiori, præceditur à Præfectis Curiæ, ut observatum vidimus tempore quo illud munus obtinuerunt Domini Don Antonius de Vidania & Elazarraga, & Don Franciscus Paniagua & Zunniga; quod cautum reperitur per *deliberationem Consilii* 14. *fol.* 3. & de præstantia Fiscalis Con-
56 silii nequit dubitari, cùm ipse Dominus Larrea, *allegatione* 51. *numero* 32. justissimè probet excellenti dignitate pollere. Eadem series procedendi observatur quoties manus Principis deosculanda est per Regia Consilia; nam Præfecti Curiæ unum Corpus cum Consilio constituen-
57 do manum Regiam deosculamur, cæteros præcedendo. In funeralibus Regum pompis sic similiter sedere est assuetum, simul cum Consi-
58 lio. Et tandem proventus extraordinarios percipimus eodem modo quo Consiliarii ipsius Consilii, quoties ratione alicujus prosperi eventus publica lumina per urbem accendi jubentur, vulgò *Luminarias*. Nam villa Marriti sicut ex propriis ea Consiliariis subministrat, pariter & Præ-
59 fectis Curiæ, ut notum est. Quare dubitari non debet, quod sumus partes Consilii, quia quoties corpus illius congregatur publicè, vocamur, & congregamur cum eo, ceterorum Consiliorum Magistris præcedendo. Quæstio namque de qua Dominus Larrea *in d. allegat.* 52. disserit, non potest ad actum practicum deduci, nisi in concursibus privatis, in quibus per Regium Majestatem, ut in fine scriptum relinquit, nil definitum fuit, sed jussum ut unusquisque sedeat prout ad concursum pervenerit, quod observatur. Sed absque præjudicio alicujus, quia con- 60
currere in privatis coadunationibus merè facultativum est, & in consequentiam deduci non valet; cùm in merè facultativis nulla detur possessio, vel juris adquisitio, nec manutentio *capit. cùm Ecclesia Sutrina* & ibi Ripa, *numer.* 43. *de cuasa possession. & propriet.* pluribus Postio, *de Manut. observ.* 53. *per tot.*

Ex quibus patet amplitudo jurisdictionis, & 61
sublimitas gradus, cum jurisdictio Aulæ videatur æqualis cùm jurisdictione Regis ipsius, imo eadem in rebus sibi commissis est, ut probant Avendanno *in diction. verb. Canciller.* & Azevedo *in Rubr. tit.* 5. *lib.* 2. *Recopilation. & in dict. leg.* 1. *tit.* 22. *lib.* 8. *ejusdem.* ob quod eleganter; ut solet colendissimus Præceptor Dominus D. Don Franciscus Ramos del Manzano, dum locum nostri regiminis laudat *in eruditissimo tractatu de Episcop. Lusit. prop.* 4. §. 5. *numero* 64. dum de me sermonem instituit, sic *in not. ad fin.* Munus describit: *Inter Regiæ domus, & Curiæ summos in criminalibus togatos.* Ad cujus propositionis comprobationem expendo *Text. in leg.* 5. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* ibi: *Los Alcaldes de nues-* 62
tra Casa, y Corte, y los otros Jueces superiores. Quo Textu, prudentissimus Philippus II. inter superiores Judices, Præfectos domus, & Curiæ clarissimè enumerat, & rationem subjungit, nimirum: *De los quales no hay grado para apelar para otros Tribunales en los delitos, y negocios que sentenciaren.* Nam omissa præstantia jurisdictio- 63
nis criminalis per quam merum imperium exercetur, *leg. Imperium* 3. & ibi DD. *ff. de jurisd. omn. jud.* Donell. *lib.* 17. *Com. cap.* 8. & ibi Illiger. *litt.* OO. *& seqq.* Cujac. *lib.* 21. *observ. cap.* 30. *ad med.* Petr. Gregor. *Syntagm. cap.* 13. *lib.* 47. *num.* 5. *& cap.* 14. *per tot.* aliis laudatis Larrea *dict. allegat.* 52. *num.* 5. quod explicasse perspicuè videtur elegantissimus Cassiod. *d. lib.* 6. *form.* 15. ibi: *Et quod maximæ fidei signum est in inscriptionibus, vita tibi committitur hominum, quod inter mortales constat esse pretiosum.* Callistus Ramirez *de lege* 64
Regia, §. 25. *n.* 34. qui alios laudat. Ex eo solum quòd nulla detur provocatio ad aliud tribunal, evidenter convincitur superioritas *Text. in leg.* 1. *ff. qui & à quibus appel. non licet*; & ibi communiter DD. de jure regio, *leg.* 17. *&* 19. *tit.* 23. *leg.* 6. *tit.* 24. *part.* 3. *leg.* 1. *&* 2. *tit.* 19. *lib.* 4. *Recopil.* ut expendit Solorzan. *de Jure Indiar. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 18. Optimus ad rem *Text. in leg. jubemus* 34. *C. de appellat.* ibi: *Nulli danda licentia contra provocationem eorum proferre sententiam, vel aliam quamcumque dubitationem introducere.* Loquitur hic Imperator de sententiis Patritiorum, Consularium, & Præfecti Prætorii, atque Quæstoris imperialis palatii, ut in Text. videre licet. Melior

Text.

Text. in l. unic ff. de offi. Præfect. Prætor. ibi: *His cunabulis Præfectorum authoritas initiata in tantum meruit augeri, ut appellari à Præfectis Prætorio non possit.* Exornant Donell. *lib.* 28. *comment. cap.* 6. & ibi Illiger. *lit. S. & T.* Cujac. *d. lib.* 21. *observat. cap.* 33. Faber. *in C. lib.* 7. *tit.* 19. *defin.* 7. *& tit.* 24. *defin.* 34. Scacc. *de Appellat. q.* 16. *lim.* 1. *num.* 1. *cum seqq. & limit.* 4. *num.* 1. & 3. Valenzuela, *cons.* 92. *num.* 51. *cum seqq.* Dominus Crespi, *observat.* 9. *num.* 61. & in hoc casu ratio denegandi appellationem est ob excellentiam judicantium, ut probant isti Doctores, signanter Scaccia *de Appelat. limit.* 1. *cum seqq.* qui quidem concludunt, ex superioritate jurisdictionis, vel ob excellentiam Judicum hoc in casu appellationem denegari.

65 Neque ex eo juri naturali derogatum, aut aliquid iniquitatis inductum dicendum erit: nam licèt appellatio dicatur justa defensio, oppressorum præsidium, atque libertatis arx, *cap. subjectum, cap. cum speciali, de appellat.* & ibi Barbosa plura colligens, *leg.* 1. *& tot. tit. ff. & Cod. de appellatione*, Livius, *lib.* 3. *Histor.* Donell. *lib.* 28. *comm. cap.* 4. & ibi Illiger. Cujac. *in paratit. ad tit. ff. & Cod. de appellat.* Petr. Gregor. *syntagm. lib.* 32. *cap.* 2. Grammatic. *vot.* 2. *num.* 10. Afflict. *decis.* 188. *n.* 6. Scacc. *d. q.* 16. *limit.* 1. *num.* 21. Valenz. *cons.* 43. *num.* 147. *tom.* 1. Salgado *de Reg. protect. part.* 1. *cap.* 1. *prælud.* 3. *ex num.* 81. noster Salcedo, *de leg. polit. lib.* 1. *cap.* 9. *numer.* 4. *& seqq.* Quia ut cavetur *in dict. leg.* 5. in casibus à jure permissis, supplicatio à sententiis Præfectorum ad ipsos concessa remansit, quod & jure cautum erat per *Text. in l. Præfecti etiam Prætorio* 17. *ff. de minor. l.* 1. *Cod. de sent. Præfect. Prætor. leg. si quis adversus* 5. *& Authent. qua supplicatio, C. de præcib. Imp. offer.* tradunt plures ex suprà laudatis, signanter Scac. *quæt.* 19. *remed.* 3. *num.* 1. *& seqq.* Dominus Crespi *dict. observ.* 9. *num.* 61. quibus adde Peguer. *in prax. rub.* 26. *ex num.* 1. & ibi Ripoll. & Cuja. *in paratit. ad tit. Cod. de sentent. Præfect. Prætor.* Quod remedium idem in effectu operatur, cùm appellatio & supplicatio pari passu ambulent. *Text. in l. fin. §. cui consentaneum C. de tempor. ap-*
66 *pellat.* Roland. *cons.* 94. *n.* 9. *tom.* 1. Capic. *decis.* 28. *num.* 11. Scacc. *d. remed.* 3. *num.* 24. *& seqq.* Peguer. *d. rub.* 26. *num.* 3. D. Franc. Ger. Leon. *decis. Val.* 28. *num.* 3. *tom.* 1. *& decis.* 165. *num.* 3. *tom.* 2. de quo dixi *tom.* 2. *de regim. cap.* 8. §. 9. *n.* 89. sicque sine læsione defensionis reorum ita cautum, & concessa supplicatio tanquam à sententiis prolatis ab ipso Principe, cujus nomine jus dicitur.

67 Sed hæc exercentur, comitante gravissimo onere, nempè vigilandi diu, noctùque, sontes persequendo, urbem lustrando, errones capiendo, atque loca cuncta, quibus multitudo concurrit, incessanter deambulando, quod fieri jubetur per *l.*
68 16. §. 4. *& l.* 19. §. 4. *cum seqq. d. tit.* 6. *l.* 2. *Recopil.* cujus legis vigore in theatralibus Præfecti Curiæ præsident, in processionibus assistunt, in spectaculis adsunt, ut damna vitentur, scandala avertantur, sceleraque fugentur: potius præveniendo, quàm castigando, quia ita ratio optimi regiminis expostulat, ajente Poeta Valentino Jacob. Falcon. *l.* 1. *Carm. epigr.* 102.

Pulchrius est, sano prohibere à corpore morbum,
Ægrotum medica quam recreare manu.

Quæ jurisdictio generalissima est, quoad om- 69
nes in Curia existentes, & in illius vestigiis repertos, apud nos *Rastro de Corte*, quod extenditur usque ad vigesimum milliarium civitatis, vel oppidi, in quo Rex reperitur. Sicut enim Præfectus urbi Romæ cognoscebat non solùm de criminibus admissis in urbe sed etiam de admissis intra centesimum milliarium, ut Ulpianus docet *in leg.* 1. *de off. Præfect. urb.* ita nos de admissis non solùm in Curia, quæ est locùs, in quo Rex reperitur, *l.* 27. *tit.* 9. *p.* 2. & ibi Greg. Lopez, sed intra vigesimum milliarium sive quinque leucas, *l.* 12. *tit.* 2. *lib.* 3. *ord. junct. l.* 12. *cum duob. seqq. tit.* 15. *eod. lib.* quæ sunt *l.* 2. *cum duob. seqq. tit.* 6. *lib.* 2. *Recop. l.* 6. *&* 7. *eod. tit.* ob quod non solùm per jura nostra vocantur Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ, sed etiam *Alcaldes de Casa, Corte, y Rastro.* Ita ut nomen *Rastro* non *macellum* significet, ut perperàm aliqui sentiunt, sed vestigia Curiæ 70
ad vigesimum milliarium per circuitum protracta, quod probat *Text. in lib.* 16. §. 13. *tit.* 6. ibi: *Y conoscan de todas las causas civiles de Rastro.* Nam istæ causæ sunt ipsæ quæ in provinciis expediuntur, & judicantur, ut declaratur *in* §. 15. *&* 16. *ejusd. l. juncta l.* 17. *eod. tit.* quam interpretationem sequutus fuit Dom. Solorz. *emblem.* 62. *num.* 23. rejecta alia Sebast. Covarrubias *in Thesaur.* verb. *Rastro* (qui etymon hujus vocis à perquisitione delictorum mutuavit) & ante ipsum Azeved. *in l.* 1. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop. num.* 6. *& seqq.* Et non solùm jurisdictio Præfectorum extenditur ad res superiùs explicatas; sed etiam ad res Annonæ, ne ci- 71
baria in Curia deficiant, & ne excessivis prætiis væneant, ut express. cavetur *in leg.* 9. *&* 16. *in princ. & l.* 18. §. 3. *d. tit.* 6. Ita ut licèt in civitatibus vel oppidis, in quibus Rex reperitur, adsint Ædiles, Rectoresve sive Decuriones, qui de his curent, cùm potestas eorumdem restricta sit ad cives dictorum oppidorum, vel civitatum: quando adest Curia, Præfectus qui Regem sequitur, de his omnibus curat, ut in *d. l. cavetur.* Et no- 72
tandum obiter est, quòd qualitas *in dict. leg.* 9. inducta, nempè quòd Præfectus informetur ab Ædilibus, vel Rectoribus, sive Decurionibus de pretiis earum rerum, communis praxis interpretata fuit, quòd hæc informatio capiatur quando Rex per oppida Regni transitoriè adest. Quia 73
quando residet in aliqua urbe, cùm necessaria non sit similis informatio; nam tunc Præfecti Curiæ plenam notitiam habent de rebus vænalibus, & earumdem pretiis, ad evitandos inu- 74
tiles circuitus, similis informatio omittitur. Et denique ne competentiæ oriantur inter Rectores atque Præfectos, forma ab antiquo in urbe Regia data reperitur, per quam cibariorum ordi- 75
nariorum pretia per Rectores imponantur, cùm ea ad urbem deferri more ordinario videantur; At verò quæ nobiliora edulia sunt, tanquam advecta ratione Curiæ, quoad pretii impositionem 7
sive taxam, ad Præfectos Curiæ pertinent. Hoc superaddito quòd si taxa facta per Rectores, vel Ædiles videatur iniqua, aut aliquis gravamen sentiat, patens sit aditus ad Aulam, ut ea reformet. Cujus rei deliberationes Consilii extant, nempè *diei* 11. *Septembris* 1551. *quæ est* 22. *fol.* 3. *& diei* 9. *Novembris* 1621. *quæ est* 218. *fol.* 55.

77 Hæc quoad Curiam & vestigia illius ; quoad domum Regiam plus ministerii, quàm potestatis nobis tributum est, quia præter assistentiam personalem quam præstamus, quando Rex publicè ad Capellam exire solet ; vel ad Templa in Festivitatibus asistit ; executio earum rerum quas 78 specialiter jubet, ad nos spectat, tuncque per Præpositos domus jussa recipimus, sed hæc rarò evenire solent. Quando enim his in casibus, & similibus cum universa domo Regem comitamur, sive pedester incedat, sive equitando, primus locus inter domesticos ad nos pertiner, & quamvis respectu Regiæ personæ remotior sit, non ex eo inferior censendus ; nam inchoa- 79 re Principis pompam cum insigni Justitiæ, nempè scipionibus, præeminentia non modica est. In Darii agminibus ordo talis erat : ignis Sacer, & æternus argenteis altaribus præferebatur. Quintus Curtius scriptum reliquit *lib.* 3. *Historiar. ejusdem.* Inter Romanos signa præibant in via, & in ipsa acie pariter fermè, cùm solùm antesignani præcederent. Pluribus Lipsius, *de Milit. Roman. lib.* 4. *dialog.* 3. & in Ecclesiasticis processionibus vexillum crucis cunctos anteit ; quare non cæterorum melior locus quòd catervatim sequantur, nec noster vilior, quòd insignia gestemus priores.

80 In via Regem comitando ampliores Curiæ sequuntur ; nam non Regi soli, sed universis Curialibus & Domesticis hospitia distribuere, atque præparare debemus, vias accommodare, cibaria prævenire, pretia taxare, oppidum custodire, ac personaliter lustrare, & tandem de cunctis ad viam necessariis curare : quod cautum reperitur per *leg.* 9. & 13. *dict. titul.* 6. *lib.* 2. *Recopilat. junct. leg.* 4. *titul.* 23. *lib.* 4. *ejusdem*, qui quidem Textus licèt de Satellitibus, vel Apparitoribus Curiæ loquatur, cùm isti sint executores jusso- 81 rum per Præfectos, absque dubio sequitur ea à nobis dependere. Sed ne in exercitio harum rerum aliquid inordinatè, vel indebitè fiat, adest delibei. Cons. *diei* 9. *Augusti* 1700. *quæ est* 142. *fol.* 28. qua forma data reperitur. De his omnibus functionibus & earum usu atque exercitio cum ceremoniis ex antiquissima consuetudine comprobatis, *manuscriptæ quædam adnotationes* reperiuntur per Dominum Don Joannem de Ela-zarraga quondam Præfectum Curiæ, compilatæ prudenter, quæ nostri instituti non sunt, quia solùm solemnitates facti continent, ob quod libenter 82 omittimus.

Ex his apparet quòd si Aulam consideremus ex Præfectis Curiæ compositam, causasque criminales judicando, dubitari nequit esse partem Consilii, quæ hujusmodi potestatem exercet ; quod satis probatum remanet ex dictis *superiùs* ; si autem 83 unumquemque ex Præfectis Regiæ Domus & Curiæ inspicianus, supremum in criminalibus togatum, ut dixit Dominus Ramos, inveniemus. Cui autem ex Romanorum Magistratibus assimilentur, dubitari meritò valet. Nam licèt Nomen *Alcaldes* Prætoribus congruere visum sit, ut dixi, hoc grammaticaliter est intelligendum, non autem civiliter. Quia Prætori nequaquam meri imperii usus concessus fuit, sed jurisdictio duntaxat civilis cum modica coercitione, *leg.* 1. §. *ult. leg.* 3. §. *sed si non latitet*, *ff. de suspect. tutor. leg.* 1. §. *solent*, *ff. de offic.* 5. *Præfect. urb. leg.* 3. §. 1. *leg. fin. ff. de offic. Præfect. vigil. leg.* 1. §. *si filius*, *ff. observ. parent. præs.* notant Pomponius Læt. Fenestel. Revard. Rhodigin. Donell. Illiger. & Cujac. laudati *supra num.* 4. cum Domino Larrea *dict. allegat.* 52. *num.* 14. quibus addendus Ant. Matthæus *de crimin. in lib.* 48. *ff. tit.* 13. *cap.* 5. *num.* 1. in provinciis judicando benè comparatio sequeretur, sed de criminibus jus dicendo nequaquam.

Præfectis vigilum pariter æquiparat Dominus 84 Larrea *ubi suprà*, sed perperàm pariter ; quia hic Magistratus institutus fuit incendiis arcendis ; probat Textus *in leg.* 3. *in eo titulo*, sed potestas illius non extendebatur ultra pœnam fustigationis : majori animadversione dignos ad Præfectum urbi remittere tenebatur, ut docet Ulpianus *in leg.* 4. *eod. tit.* Pompon. Læt. Fenestel. & alii *superiùs* laudati ; licèt enim Præfecti Curiæ de incendiis arcendis curent, non tamen potestatem imponendi pœnas limitatam habent.

Quare magis assimilari tenendum est magistra- 85 tui Præfecti urbi ; nam, ut docet Ulpianus *in leg.* 1. *in princip.* hoc tit. *Omnia omninò crimina Præfectura urbis sibi vindicavit, ne tantùm ea quæ intra urbem admittuntur, verùm ea quoque quæ extra urbem.* Et §. *initio* 4. *ejusdem* Textus, ibi : *Sed & si quid intra centesimum milliarium admissum sit, ad Præfectum urbi pertinet. leg. omnia* 4. *Cod. eodem*, ibi : *Omnia corporatorum genera, quæ in Constantinopolitana civitate versantur, universos quoque cives ac populares Præfecturæ urbanæ regi moderamine cognoscat.* Absque eo quòd annonæ cura deficiat, *Text. in leg.* 1. *Cod. eodem*, Præfecto urbi & hoc 86 munus tribuit, ibi : *Et ne Præfectura urbis abrogatum sibi aliquid putare, si totum ad officium annonarium redundasset, eidem Præfecturæ solicitudinis necessitate mandavimus* : Explicant Pomponius Lætus, *de Magistr. Roman. cap. de Præfect. urb.* quo originem hujus Magistratus Romulo retulit ; latiùs Fenestella, *eodem lib. cap.* 6. Donellus *libr.* 28. *commentar. cap.* 7. & ibi Illigerius, *littera I.* Optimè Jacobus Cujacius *in paratit. Cod. hoc tit.* cujus verba cùm mire ad rem conducant, non piget recensere : *Hic ad quem Custodia, & Cura urbis Regiæ totius spectat, & quidquam intra centesimum lapidem admittitur, ultra centesimum Præfecto Prætorio cognitio est, Hic ad quem Cura annonæ, Cura ex cubiarum, Cura corporatorum, veluti pistorum, suariorum, boariorum, pecuariorum qui in certum tempus coacti, & ei corpori quasi servire quodam astricti sunt in perpetuum, & Cura thermarum, Cura venalium rerum, Cura spectaculorum, ac popularium, sine factionum, cum omnibus participat sermonem, & dicitur vice sacra judicare.* Nec defuit Cura specialis quietis populorum, rerumque vænalium, licèt minutarum : ajente Fenestella *dict. c.* 6. ibi : *Cura* 88 *etiam macellariæ omnis, ut justo pretio veneant, ad officium Præfecti pertinent : & ideo forum boarium, suarium, piscarium, & olitorium ad eundem Præfectum pertinet. Ad tuendam quoque populorum quietem dispositos stationarios milites habere debet, curare, quæ ut si quid ubique agitur, per delatores denuntietur.* Quid clarius ad exprimendam jurisdictionem in his quæ vocamus *Repesos y Rondas* : ob quod quàm propriè nominari debeant *Los Alcaldes*

de Casa, y Corte Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ, clarissimè desumitur; & ex hac ratione optimè Antonius Matthæus *dict. cap. 5. num. 1.* scripsit, quòd cognitio causarum criminalium ad istum Magistratum pertinet.

89 Nec te moveat, si dicatur, excelsiorem potestatem videri habuisse Præfectum urbi, cùm Præfecto Prætorio par esset, *leg. 1. Cod. de Præfect. Prætor. sive urb.* essentque germanæ istæ potestates, *leg. advocatos, Cod. de advocat. divers. jud.* ut Cujacius notat. *ibidem.* Nam dicendum est quòd 90 Præfecturam Prætorio Consilii jurisdictio imitatur, cui culmen dignitatis tribuitur; Præfecturam verò urbi, Aula Criminalis, quod comprobatur ex eo, quod crimina admissa intra metas urbis ad cognitionem Aulæ pertinent; admissa verò ultra metas ad Consilium, ut jura nostra & Doctores tradunt; nec inconveniens, vel improprietas aliqua resultat ex eo quòd germanæ istæ potestates dicantur; sunt utique ab eodem fonte deductæ. Sed Germana major est potestas Senatus, minor verò nostræ aulæ potestas, in quo neque superioritas illius negatur, neque isti aliquid tribuitur, quod ad illam non pertineat, ut ex dictis apparet.

CONTROVERSIA II.

De criminibus exceptis, in quorum causis appellatio, vel supplicatio locum non habet.

SUMMARIUM.

1 *Appellatio in criminalibus generaliter denegatur pluribus in Regnis.*
2 *Appellatio generaliter in omnibus causis ex juris regula admittenda est.*
3 *Appellatio ex juris dispositione pluribus in causis denegatur.*
4 *Appellatio jure digestorum denegatur, quoties publicè interest, quòd statim rei puniantur.*
5 *Text. in l.* Constitutiones 16. ff. de appellat. *expenditur.*
6 *Dictiones* ut & veluti *exemplificativæ sunt.*
7 *Text. in* leg. si quis filio 6. §. quid tamen, ff. de injust. nupt. *expenditur.*
8 *Dispositio Text. in* d. l. constitutiones, *generalis est.*
9 *Text. in* leg. 2. C. quorum appell. non recip. *expenditur.*
10 *Confessus sponte comprehenditur sub dispositione* dict. leg. 2. C. quor. appellat.
11 *Jure partitarum correcta est dispositio* dict. l. 2. *cum alternativè in convictum & confessum appellatio denegunda veniat.*
12 Leg. 101. in Codigo stilli *expenditur* ibi. *In Regno Valentiæ causæ criminales per Reglam Audientiam decisæ supplicationem non admittunt.*
13 *Cataloniæ antiquitùs nulla causa criminalis appellationem admittebat.*
14 *Aragoniæ quomodo appellationes seu supplicationes in causis criminalibus recipiantur?*
15 *In Regnis Castellæ quæ sit praxis quoad appellationes causarum criminalium?*
16 L. 16. tit. 23. part. 3. *expenditur.* L. 16. *desumpta fuit ex* d. l. 2. c. & ex d. l. constitutiones; *ob quod secundùm eas debet interpretari.*
17 *Confessio rei in tortura extorta pro spontanea habetur, quando ratificatur extra torturam.*
18 *Convictus quis dicatur juxta* d. l. 16. part.
19 *Testes idonei an esse debeant omni exceptione majores.*
20 *Testes in criminalibus majores omni exceptione requiruntur.*
21 *Appellatio ut denegetur juxta* d. l. 26. partitæ, *crimen probari debet per testes omni exceptione majores secundùm aliquos.*
22 *Qualitas requisita in teste per legem probanda venit ab actore.*
23 *Testes in criminalibus quantò graviora judicia civilibus sint, eò majorem delectum desiderant.*
24 *Testes idonei non solùm censendi sunt majores omni exceptione.*
25 *Testes omni exceptione majores reperiri perdifficile.*
26 *Testes idonei in jure qui dicantur.*
27 *Testes idonei sufficiunt ad probationem criminum juxta* dict. leg. 16. partit.
28 *Fœmina idoneus testis est secundùm jus nostrum.*
29 *Secùs in Regno Valentiæ.*
30 *Minor viginti annorum habens decimum & sextum impletum, idoneus testis est.*
31 *Majores* 14. *annorum juxta forum Valentiæ, testes idonei sunt.*
32 *Socii criminis regulariter testes idonei non sunt.*
33 *Socii criminis in atrocioribus & difficilis probationis criminibus, idonei testes sunt; quoniam aliter veritas haberi nequit.*
34 *Præsertim concurrentibus adminiculis.*
35 *Et si in tortura ratificentur ac de se, sicut de Socio, deponant.*
36 *In criminibus occultis parùm curari debet de repulsa personas testium tangente.*
37 *Domesticus idoneus testis est ad probationem eorum, quæ in reconditis domus patrantur.*
38 *Probatio regularis exposcitur per* d. l. 16. partit.
39 *Lex Regni desumpta à jure communi legaliter interpretanda est ab eodem jure.*
40 Leg. 14. tit. 1. part. 1. & l. 1. tit. 1. lib. 2. Recopil. *expenduntur.*
41 *Interpretatio legis per Principem facienda est generalis, quæ causas omnes comprehendit, per Judices autem solùm causam de qua agitur.*
42 *Scientia legalis permittitur in Regno publicè legi, ut subditi erudiantur ad causas dicendas.*
43 *Dispositio* legis 16. *non est arctanda ad casus in ea expressos, quia per modum exempli exprimuntur.*
44 *Concludens probatio per judicia in supremis Tribunalibus comprehenditur sub decisione* dictæ leg. 16. part.
45 *Doctores contrarium tenentes loquuntur de Judicibus inferioribus.*
46 *Indicia æquiparantur idoneis testibus.*
47 *Decisio Aulæ supremæ criminalis.*
48 *Blasphemiæ crimen appellationem non admittit. Blasphemiæ criminis gravitas.* Ibid.
49 *Convictus vel confessus tantùm in crimen Blasphemiæ, appellans non auditur.*
50 *Avendanni doctrina quoad appellationem in cri-*

crimine blasphemiæ explicatur.

51 *Praxis Aulæ quoad Blasphemos.*

52 *Officialis delinquens in officio, appellans non auditur.*

53 *Limita in syndicatu quoad devolutivum.*

54 *Praxis Aulæ quoad officiales in officio delinquentes.*

55 *Notorium crimen appellationem non recipit.*

56 C. consuluit 14. de appell. *expenditur.*

57 *Bellugæ doctrina quoad punitionem Notorii celebratur.*

58 *Praxis difficultas quoad punitionem notorii, ordine jure non servato.*

59 *Exemplaria similis punitionis referuntur, sed non absque querelis.*

60 *Crimen notorium patratum in hac Curia, in quo Aula processit, juris ordine servato.*

61 *Decretum de torquendis reis appellationem ex consuetudine non admittit.*

62 *Jure cautum est, quòd à decreto quæstionis appellatio admittatur.*

63 *In supremis Tribunalibus à decreto torturæ non recipitur supplicatio.*

64 *Decretum de torquendo in scripturis non apponitur, juxta praxim Aulæ, quousque reus in loco torturæ ponatur.*

65 *Appellationi frivolæ nunquam est deferendum.*

66 *Judices inferiores ut in Curia decretum torturæ, seclusa appellatione, exequantur Aulam nostram consulunt*, & num. 67.

68 *Torturæ decretum postquam per aulam deliberatum est, committitur Præfecto Curiæ, qui de causa conoscit.*

69 *Verbum pœna de consuetudine appellationem non admitit.*

70 *Verbera non solùm ad pœnam, sed ad cruciatum in usu Romanis fuere.*

71 *Verberum frequentior usus ad pœnam infimæ sortis hominibus.*

72 *Fustigationem & flagella inter differentia.*

73 *Fustium pœna modica castigatio reputabatur, flagellorum acerba.*

74 *Fustigationis pœna in usu apud nos est in plebejos, pro levioribus etiam criminibus.*

75 *Verberum pœna nobilibus nequit imponi.*

76 *Verberum pœna tam jure Civili, quàm Canonico & Hispano ad correctionem inducta est.*

77 *Quæ ad correctionem morum disponuntur, appellationem non recipiunt.*

78 *Verberum executio apud Hispanos non perficitur acerbè, sed leniter.*

79 *Crimen, non pœna, infamiam irrogat.*

80 *Aula nostra tanquam obtinens supremam in criminibus jurisdictionem similem Præfecto Prætorio, potestatem habent verberandi in honore constitutos.*

81 *Quando similibus hæc pœna imponi possit?*

1 DOctissimus Sigismundus Scaccia *lib.* 1. *de Judic. crim. c.* 97. *n.* 2. *& de appell. q.* 17. *lim.* 48. ausus fuit dicere, in criminalibus nunquam appellationem admitti. De Belgicis, Germanis, & Mediolanensibus tradunt Jodocquius *in praxi, cap.* 149. *num.* 2. Clarus, *quæstion.* 94. *num.* 3. Daniel. Morel *semest.* 3. *c.* 33. Ant. Matthæus, *lib.* 48. *ff. tit.* 20. *c.* 4. *num.* 25. De urbe Romæ Farin. *q.* 101. *n.* 98. De toto Statu Ecclesiæ Bajard. *ad Clar. d. q.* 94. *n.* 8. *&* 22. De Hispania testatur Covarrubias *Pract. c.* 23. *n.* 5. *v. usus tamen*, Bobadilla *in Politic. lib.* 5. *c.* 3. *n.* 86. Sigism. Scacc. *d. c.* 97. *num.* 62. & Farin. *ubi prox. n.* 156. Hoc enim valdé difficile redditur, attenta dispositione juris, ob quod breviter quantum materia permittere possit, enucleandum est.

Regula generalis à jure constituta reperitur per quam appellationi rei condemnati deferendum esse statuitur: ita docet Ulpianus *in lib.* 1. *ff. de appellat.* & ibi communiter Doctores, & de jure nostro, *lib.* 1. *& tot. tit.* 23. *part.* 3. *l.* 6. *&* 13. *tit.* 8. *lib.* 4. *Recopilat.* Quod ut ait Ulpianus *in l. Non tantum* 6. *ff. de appellat.* majori cum ratione procedit quàm in civilibus: quare non solùm condemnato appellare permissum est, sed cuicumque sine discretione necessitatis, quia cùm executio sententiæ contineat ut plurimùm damnum irreparabile, etiamsi reus resistat, appellationi deferendum est. Probant pluribus hanc conclusionem Donell. *lib.* 28. *comm. c.* 7. & *ibi* Hliger. *lit. A, & B.* Farin. *d. q.* 101. *num.* 1. *cum seq.* Petrus Gregor. *Syntagm. jur. lib.* 50. *c.* 2. *num.* 18. Sigism. Scacc. *de appellat. q.* 16. *num.* 1. *cum seqq.* Gregor. Lopez *in d. l.* 1. *titul.* 23. *part. tit.* 3. Azevedo *in d. l.* 6. *&* 13. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recopil.* Ant. Gomez *Variar. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 31. *& ib.* Ayllon. *in add.* Cancer. *var. l.* 1. *d. c.* 17. *n.* 13. Valenzuel. *cons.* 195. *num.* 1. *cum seqq.* Guazzin. *ad defens. reor. defens.* 36. *cap.* 3. *ex num.* 1. Marius Giurba *observ.* 114. *ex num.* 4. Joan. Baptist. de Thoro *in Cod. rer. judic. cas.* 37. *num.* 3. August. Barbos. *in c. ut debitus honor.* 59. *de appellat. num.* 13. Sesse *de inhibit. cap.* 2. §. 3. *num.* 88. Bobadill. *de lib.* 5. *cap.* 3. *numer.* 75. *& seqq.* Regens Vilosa *in docto tract. de Fugitivis, c.* 19. §. 2. *num.* 7. Don Juan Solorzano *de Jur. Indiar. to.* 2. *l.* 4. *c.* 10. *n.* 57. *cum seqq.* Salgado, *de Regia protect. part.* 3. *c.* 14. *n.* 1. *cum seq.* cum aliis quos laudavi *tom.* 2. *de regim. c.* 8. §. 9. *num.* 85. *& seqq.* 2

Verùm quia reperiuntur plura crimina, in quorum detestationem à jure cautum est quòd appellationi non deferatur, ex *Text. in l. constitutiones* 19. *ff. de appellat. lib.* 2. *Cod. quor. appellat. non recipiant. l.* 1. §. 1. *de Fals. monet. l. fin. de rap. virg. c. pervenisti, de testib. c. consuluit, de appellat. l.* 17. *tit.* 10. *part.* 3. *l.* 16. *tit.* 23. *eadem. part. & utrovique.* Gregor. Lopez *l.* 6. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recopil.* ubi Azevedo. Imò si res ab origine repetatur, per *l.* 101. *stili* generaliter quoties pœna corpori afflictiva subintrat, denegatur appellatio, ut docet Covarrubias *ubi proximè*, exornant Petr. Gregor. *ubi suprà num.* 20. Farin. *d. q.* 101. *n.* 44. *cum seqq.* Cancer. *var. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 19. *&* 34. Peguer. *in prax. cap.* 12. §. 10. *ex num.* 1. Ant. Gomez *d. num.* 31. *vers. quod tamen, & ibi* Ayllon. Valenzuela *dict. cons.* 195. *ex num.* 24. Guazzin. *d. defens.* 36. *cap.* 4. Barbosa *ubi prox. num.* 14. Vela, *de mod. proced. in delict. cap.* 10. Torreblanca *de jur. spir. lib.* 5. *c.* 8. *num.* 23. Bobad. *d. l.* 5. *cap.* 3. *ex num.* 80. Salgado *d. c.* 14. *ex* 10. 3

Quî verò sint isti casus, sive crimina, explicant Donell. Scaccia, Farinac. Guazz. Ant. Gomez, Bobadilla & Salgado *ubi proximè.* Sed notanda est differentia, attenta jurium dispositione: nam de jure Digestorum per *d. l. constitutiones* 16. *ff. de appel-* 4 5

pellat. quoties publicè interest quòd statim rei puniantur, appellatio recipienda non est, quæ ratio generalis Modestini in eo Textu, licèt solùm specificet insignes latrones, seditionum concitatores & duces factionum, generalem conclusionem desumit, nempè *ut quoties damnatos punire publicè interest*, appellatio deneganda sit. Dictio enim 6 *ut*, ibi apposita exemplificativa est, juxta juris legitimam interpretationem, ut colligitur *ex l. juris gentium* 7. *in princ. & §. quinimo, ff. de pact. lib.* 1. §. *interdum l.* 2. *in princ. ff. de interdict.* quo notanda est promiscuitas loquendi Jurisconsulti Pauli *in d. l.* 2. cùm exempla interdictorum proponit de publicis, verbum instituens ait, *ut ibi possidetis.* De simplicibus verò, *veluti exhibita.* Notant Barr. Alberic. c. & cæteri Doctores in his juribus. Farin. *cons.* 95. *num.* 6. *to.* 1. Barbosa *de dict. usu freq. dict.* 439. *num. fin.* & *dict.* 417. *num.* 1.

7 Hæc interpretatio comprobatur ex decisione Text. *leg. si quis filio*, §. *quid tamen* 9. *ff. de injust. rupt.* quo Ulpianus dum ipsa crimina refert, clausulam generalem in terminis denegandæ appellationis adjecit ibi: *Nisi fortè latro manifestus, vel seditio prærupta factioque cruenta vel alia justa causa.* Hunc Textum cuncti Doctores pro concordanti *d. l. Constitutiones*, apponunt; ut Dionisius Gotofredus *in not. lit. S*, Accurs. *in glossa, lit. V*, & notant Fulgosius, Romanus, Angel. Carrer. Gigas, Bossius, Boerius, Cartar. & alii relati per Salgadum, *dicto capite* 14. *num.* 31. quibus addendi Innocentius, & Baldus relati per Petrum Belluga in *specul Princip. Rubric.* 11. §. *compendiosè, numer.* 13. per me laudati *dict. capite* 8. §. 10. *num.* 8 26. & Farinac. qui hanc sententiam tenuit *dict. quæst.* 101. *num.* 81. cum aliis ab ipso congestis. Ex quibus clarè convicitur contra Bartol. Anton. Gomez & alios qui tantùm in illis tribus delictis denegandam appellationem ex *dict. leg. constitutiones*, docuerunt. Imò si res benè perpendantur, cuncti qui tenent in crimlnalibus generaliter appellationem denegandam esse ex ratione istius Textus, decidendi causam inducunt, cùm publicè intersit delicta statim puniri.

De jure Codicis per Textum *in dict. leg.* 2. *Cod. quor. appellat. non recip.* reus homicidii, veneni, maleficii, adulterii, & violentiæ si convictus, & confessus sit, appellans non auditur: si autem ea simul non concurrant, provocandi licentia non denegatur. Hanc conclusionem probant communiter Doctores *in eo Text.* & latiùs omnibus Prosper. Farinac. *dicta quæstione* 101. *num.* 150. *cum sequentib.* sequitur Sigismund. Scac. *de Jud. crimin. lib.* 1. *capite* 98. *num.* 118. Salgado *dict. cap.* 14. *num.* 10. sed quoniam Farinac. *ibidem, num.* 154. 10 quoad confessum per spontaneam confessionem videatur sentire idem procedere, licèt non sine controversia, quam fœdere distinctionis componere conatur *num.* 157. Scacciam allegans, *dict. num.* 118. *vers. & hæc propositio*, allegando, quos pariter laudat Salgado *num.* 20. libenter tractationem hujus articuli ad eos remitto.

11 Et ad nostra jura deveniendo, per leges Hispanicas correctam in pluribus hanc dispositionem clarissimè constat; nam per *legem* 101. *in Cod. styl.* in causis pœnam corpori afflictivam desiderantibus appellationem denegandam tam quoad definitivam quàm quoad interlocutoriam, statutum habemus. Verba legis sunt hæc: *En los pleitos criminales en que si fueren probados, hay muerte, perdimiento de miembro no dán alzada, ni en la sentencia difinitiva ni interlocutoria*: Quo in Text. apertè appellatio denegatur, quoties pœna capitalis vel mutilationis subintrat, quod firmat Christophorus de Paz *ibidem*, & apertiùs Didacus Covarrubias *in dict. capite* 23. *num.* 5. *vers. usus tamen*, & sequitur Bobadilla *dict. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 86. Scacc. *dict. cap.* 97. *vers. patet tertiò, de consuetudine Hispaniæ*, & Farinacius *n.* 156. *vers. ubi testatur tam apud Hispanos.*

Sed ista consuetudo non est uniformis. In Regno enim Valentiæ in omnibus causis criminali- 12
bus definitis per Regiam Audientiam, nulla admittitur supplicatio: nec adhuc in causis nobilium, quibus solùm patens est remedium consultationis cum Principe, transmisso processu, ut latiùs dixi *de regim. tom.* 1. *cap.* 4. §. 2. *num.* 8. & *tom.* 2. *capite* 8. §. 9. *num.* 89. quò forum de his loquentem adduxi: tradit pariter Excelentissimus Dominus Don Christophorus Crespi *obser-* 13
vation. 13. *num.* 44. In Cathaloniæ Principatu usque ad annum 1599. nulla appellatio, vel supplicatio in criminalibus recipiebatur, & ab eo anno cautum fuit, ut juxta juris dispositiones reciperentur. Probant Jacobus Cancer. *var. lib.* 1. *capite* 1. *num.* 12. *cum sequentibus, & lib.* 3. *capite* 18. *num.* 19. & 34. Don Ludovic. Peguera *in prax. capite* 12. §. 10. *num.* 1. & *sequentibus.* In Aragoniæ Regno antiquitùs de sententiis regio nomine 14
latis per viam recursus cognoscebat Curia Justitiæ, sed postea limitatum in criminalibus, nisi in casu nullitatis ritus procedendi. Sesse *de inhibit. capite* 1. §. 2. *num.* 21. & Callistus Ramirez *de leg. Reg.* §. 25. *num.* 43. sed jure novissimo omnes sententiæ Criminalis Aulæ illius Audientiæ executioni mandantur, nisi contineant pœnam mortis, vel mutilationis, ut probat idem Callist. Ram. *dict.* §. 25. *num.* 44.

In his Regnis Castellæ juxta dictam *leg.* 101. 15
stili, & Doctores quos laudavi, *num.* 11. appellatio deneganda est, quoties pœna capitalis, aut mutilationis imponitur. Sed Anton. Gomez, vir probatæ authoritatis, tam in civilibus quàm in criminalibus *dict. cap.* 13. *num.* 31. docet quòd generaliter appellatio recipienda est, modò reus sit convictus, modò sit confessus, quem secuti fuere Duennas *regul.* 45. Menchaca, *usufrequent. capite* 39. cum aliis adductis per Ayllon *dict. num.* 31. quæ contrarietas opinionum explicatione eget, maximè quia hodie communis totius Castellæ praxis regulariter doctrinam Gomezii sequendo, appellationem admittit nisi in criminibus exceptis, antiquata prorsus in dispositione *dict. leg. stili*, sicque constituta regula quæ dictat, appellationem in omnibus causis esse recipiendam, juxta *dict. leg.* 1. *titulo* 23. *part.* 3. & *leg.* 6. & 13. *titulo* 8. *lib.* 4. *Recopil.* exceptiones regulæ attingendæ sunt.

In primis per *dictam legem* 16. *tit.* 23. *part.* 3. 16
publici latrones, seditiosi, raptores aut vim inferentes virginibus & cæteris honestis fœminis, falsantis monetam, aut diplomata Regis, venefici, & homicidæ per insidias, sive convicti, sive

con-

confessi sunt, appellantes, non sunt audiendi: per quam correcta manet dispositio *dict. leg.* 2. *Cod. quor. appellat.* nam in ea utrumque copulativè requiritur, nempè quòd convicti & confessi simul sint; in nostra verò *lege* 16. sufficit alterutrum, ut ejus verba manifestè disponunt ibi: *A quien sea probado por buenos testigos, ò por su conocencia fecha en juicio* dicto enim o, Latinè, *aut*, alternativa nostri idiomatis est, ut expressè cavetur *in leg.* 24. *tit.* 11. *part.* 5. & sic sufficit quòd alterutrum adimpleatur, *cap. in alternativis de regul. jur. in 6. lege, cùm pupilli*, §. *disjunctivè*, *ff. de cond. & demonstr. cum vulgatis.* Et licet communis Præceptor Pichardus *in manuduct. ad prax. part.* 4. §. 1. *num.* 7. teneat cum Claro, utrumque requiri perperàm; hanc opinionem sequitur; nam verba Textus apertè convicunt quòd sufficit unum ex requisitis, ut tenent Gregor. Lopez *ibidem*, & post eum Duennas, reg. 156. *num.* 5. Bobadilla *dict. cap.* 3. *num.* 83. & sic quotidiana praxis approbatum demonstrat. Et ratio est in promptu; nam *dict. lex.* 16. non solùm desumpta fuit *ex dict. leg.* 2. *C. quorum appellat.* sed etiam ex *dicta leg. constitutiones*, *ff. de appell.* ut patet ex criminibus, de quibus in ea statuitur; & probant Gregor. Lopez & Bobadilla; *ubi proximè*; ob quod non debet interpretari juxta *dicta leg.* 2. tantùm, sed etiam juxta *dicta leg. constitutiones*: & sic quotidie in his criminibus, sive reus convictus reperiatur, sive confessus tantùm, appellatio, vel supplicatio non recipitur; sed sententia, ea non obstante, executioni mandatur.

17 Et quanquam *in eo Textu* caveatur, quòd confessio intelligatur emanata in judicio spontè, sive absque tortura, ut videtur contentum in illis verbis, ibi: *Sin premia*, hoc intelligendum est, si reus non ratificetur, aut non perseveraverit in confessis, post viginti quatuor horas, extra torturam: nam, si perseveraverit ea confirmans, habetur pro spontaneè confitente, juxta Textum *in lege* 4. *tit.* 30. *part.* 7. docent Clarus, *quæstione* 94. *num.* 1. Duennas *dicta regul.* 156. *limit.* 3. & Bobadilla *dict. capite* 3. *num.* 85. *in fine.*

18 Major difficultas versatur in illis verbis *por buenos testigos*, id est, *per idoneos testes*: quibus videtur earum, quòd testes quibus reus convincitur ad hoc, ut in his criminibus appellans non audiatur, debent esse omni exceptione majores, ut videtur
19 de mente *glos. in* §. *item verborum*, *verbo idoneus*, *institut. de inutil. stipulat.* Abbat. Corset. Milanens. Curtii, Paris. Corras. & aliorum plurium laudatorum per Farinacium *quæst.* 62. *num.* 2. imò in omnibus causis criminalibus testes omni exceptione majores desiderantur; quia magni præjudicii censentur, ut pluribus probant Farinac. *dicta quæst.* 62. *num.* 22. Sebastian. Guazzin *defensione* 33. *capite* 14. *num.* 5. *vers. qui duo testes*, plures de more laudando. Ob quod, quoties crimina
20 contenta *in dicta leg.* 16. probata non sint per duos saltem testes majores omni exceptione; denegandam non esse appellationem supplicationemve, aliqui ex nostratibus intelligunt. Ut putà quando probarentur per fœminas, socios criminis,
21 domesticos, minores viginti annorum & similes testes, quibus aliqua exceptio opposita sit. Quibus & addi poterat quod cùm lex specificè hanc qualitatem requirat, ut ei fiat satis, necessarium 22
videtur quòd per actorem, vel fiscalem articulatur, & plenè probetur in actis, ut cum Aymon, Craveta, Purpurato, Riminaldo & aliis, voluit Farin. *dict. q.* 62. *num.* 7. & 12.

Sed his non obstantibus, licèt libenter fatear 23
in criminalibus, quantum graviora judicia civilibus sint, testium majorem delectum adhibendum esse, si fieri possit, ut dixerat Anton. Matthæus *de crimin. libro* 48. *ff. titul.* 15. *capite* 2. *num.* 1. non ex eo quòd in *dicta lege* 16. caveatur, crimina probanda esse per idoneos testes, fatendum sit requiri omni exceptione majores; nam 24
si debita consideratio adhibeatur, quomodo testes hujus conditionis in omnibus maleficiis reperiri poterunt, si illi qui inculpatæ vitæ censentur, non solùm ea fugiant, verùm loca in quibus committi solent? imò si requisita per Doctores 25
ad hoc ut aliquis omni exceptione major censeatur, rectè speculentur, exclamare possumus cum Sapient. *Quis est hic, & laudabimus eum?* ut in terminis dixerat Cavalc. *in practic. de testib. part.* 3. *n.* 34. relatus per Sebastian. Guazz. *ubi proximè.*

Nec in jure idem est idoneus testis, atque 26
omni exceptione major; licèt enim plures relati per Farinacium *dict. quæst.* 62. *num.* 2. hoc tenere videantur, tamen ut ipse explicuit, *num.* 3. qualitas majoritatis omni exceptione continet in se plusquam idoneus testis, ita ut hæc in gradu positivo reperiatur; illa verò in comparativo, vel superlativo, ut cum Croto. Blanc. Felin. & 27
Mascardo concludit. Ex quibus clarissimè apparet quod in terminis *dict. leg.* 16. sufficit positiva qualitas, per quam testis idoneus jure dicatur sine eo quod necessarium sit habere comparativam, vel superlativam qualitatem resultantem ex probatione honestæ opinionis, laudabilis vitæ, vel morum inculpabilium. In jure enim nostro posita reperiuntur verba illa *por buenos testigos*: & sic quoties testes juxta ejusdem juris regulas idonei reperiantur, vel ad fidem faciendam admissi sint, per idoneos testes crimina probata remanere, firmiter tenendum est.

Ex quibus resultat, quòd licèt testi objiciatur 28
defectus sexus, nempè quòd fœmina sit, cum jure nostro fœminæ plenam fidem faciant, probat Textus *in lege* 17. *tit.* 16. *part.* 3. quod etiam de jure procedit, ut docet Antonius Gomez *Variar. libro* 3. *capit.* 12. *num.* 13. & ibi Ayllon. Antonius Matthæus, *dict. tit.* 15. *cap.* 2. *num.* 7. Faber. *in eod. lib.* 4. *tit.* 15. *defin.* 58. Clarus, *quæstion.* 24. *num.* 1. Morla *in empor. tit.* 11. *num.* 78. Farinac. *quæstion.* 59. *n.* 2. Giurb. *cons.* 45. *num.* 27. Caballus 29
cas. 79. *num.* 6. & *cas.* 288. *num.* 64. & Guazz. *defens.* 14. *cap.* 10. *numer.* 5. *capit.* 11. *numer.* 12. Crimen probatum per fœminas, si honestæ sint, per idoneos testes probatum esse dicimus. Secùs in Regno Valentiæ, quia per *fol.* 7. *de testib.* excluduntur à judiciis criminalibus, ut probat Morla *ubi proximè*, & sic in eo idonei testes non sunt, quod limita ad causas accusationis, sive querelæ partis privatæ, non verò si procedatur per inquisitionem, & ex officio Judicis, ut dixi *dict. capit.* 8. §. 8. *numer.* 299. quæ distinctio communiter in eo Regno recepta est.

Idem erit si objiciatur esse minorem viginti 30
an-

annorum, quia de jure hæc ætas desideratur per Textum *in leg. in testimonium* 20. *ff. de test.* pluribus Didacus Narbona *in tract. de ætat. ann.* 20. *quæst.* 6. *num.* 5. Sed jure regio attento cùm ex *leg. fori*, canonizata per *leg.* 1. *vers.* è presentados, *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin.* decimum sextum annum complerum habens idoneus testis sit, ut probant Avendanno, *respons.* 31. *num.* 8. *vers. ex supradictis.* Alphons. Narbon. *in comm. ad* 3. *p. Recopilat. in leg.* 2. *gloss.* 5. *num.* 21. *tit.* 25. *lib.* 31 7. & Didacus Narbona *dict. quæst.* 6. *num.* 10. si crimina per majores sexdecim annis probentur, licèt minores viginti sint, per idoneos testes probari est tenendum. Sicuti per majores quatuordecim in Regno Valentiæ juxta expressam dispositionem *fol.* 6. *de testib.* licèt in praxi quoad plenam probationem non sit hæc dispositio recepta, ut dixi *dict.* §. 8. *num.* 212.

32 Demum si crimina ista probarentur per socios criminis, quantumvis regulariter testes idonei non habeantur, ex *leg. repeti* 16. §. 1. *ff. de quæst. leg. quoniam* 11. *eod. de testib. leg. ult. eod. de accusat.* pluribus Farin. *quæst.* 43. *n.* 1. *cum seqq.* Peguer. *decis.* 5. *n.* 37. Trevis. *decis.* 14. *n.* 2. Ciaz. *discept. crim.* 8. *per tot.* Narborn. *in leg.* 2. *gloss.* 5. *n.* 3. *tit.* 21. *lib.* 8. *Recopil.* Caball. *cas.* 185. *num.* 1. Guazz. *defens.* 32. *cap.* 8. *n.* 5. Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *n.* 6. Martin del Rio *disquis. magic. lib.* 5. *cap.* 2. Matthias Berlinch. *part.* 4. *conclusion. num.* 104. Anton. Matthæus *dict. cap.* 2. *n.* 4. Sebastian. Salell. *tom.* 2. *de offic. sanct. Inquisit. lib.* 74. *cap.* 1. *regul.* 324. *ex numer.* 83. cum quibus consonat *lex* 21. *titul.* 16. *part.* 3. & ibi, 33 Gregor. Lopez. Tamen in criminibus atrocioribus, quæ sunt difficilis probationis, quando veritas aliter adipisci nequit, difficultate ipsius probationis testes aliàs inhabiles ex juris dispositione idonei redduntur, & admitti solent & debent, cùm in his leviora indicia sufficiant, *cap. fin. extr. de testib. cogend.* latè Farin. *dict. quæst.* 43. *num.* 68. *cum seqq. & quæst.* 72. *ex n.* 73. Gregor. Lopez *in dict. l.* 21. *gloss. ad fin.* Anton. Matth. *d. tit.* 15. *cap.* 2. *num.* 4. Anton. Gomez *d. cap.* 12. *num.* 18. & ibi Ayllon, præsertim concurrentibus ad-
34 miniculis coadjuvantibus dictum socii, quo in casu communiter receptum est, testes idoneos esse, Decian. *cons.* 342. *n.* 3. *vers. ista conclusio*, Mascard. *de probat. concl.* 1147. *n.* 39. Anton. Gomez *dict. num.* 18. & cum eo Ayllon, Peguera *dict. decis.* 5. *num.* 38. Caball. *dict. cas.* 185. *numer.* 2. Guaz. *defens.* 32. *cap.* 8. *n* 5. Scaccia *de jud. crim. lib.* 1. *cap.* 81. *num.* 7. & 8. qui plures adducunt, juncto Farin. *dict. quæst.* 43. *n.* 69. *cum seqq.* præcipuè *num.* 127 Maximè si in tortura dictum con-
35 firmetur, & æqualiter de se ac de socio dicat, cùm infamia purgata remaneat, nec sit suspicio dixisse in sui exonerationem, ut de mente omnium Doctorum Criminalis Doctrinæ docet Farinac. *ubi prox. num.* 134. *cum seqq.* Caball. *d. cas.* 185. *num.* 5. Guazz. *d. defens.* 32. *c.* 8. *num.* 5. Jo: Bapt. de Thoro *in Cod. rer. judic. cas.* 10. *num.* 17. Anton. Faber. *in Cod. lib.* 9. *tit.* 21. *defin.* 7. & *in not. n.* 4. *juncta defin.* 23. Novar. *ad prag. Neapolit.*
36 *tit. de offi. Magistr. just. Collect.* 12. *n.* 16. & 24. Morla *in empor. tit. n.* 76. & 79. (quo rectam rationem affert nempè in delictis occultis parùm curandum de repulsis, quæ personis testium objiciuntur, quod pluribus probat.) Alios adduxi *de reg. dict. c.* 8. §. 8. *num.* 215. *cum seqq.* Larrea *allegat.* 66. *n.* 26. & *allegat.* 96. *num.* 15. & 16. Alphons. Narbona *in dict. leg.* 2. *gloss.* 5. *num.* 1. & 3. *cum seqq.* Vela *de delict. tit. de mod. proced. cap.* 8. *num.* 22. Martin del Rio *d. lib.* 5. *disquis. sect.* 3. *vers.* 2. *indicium.* Cæsar Carena *de offic. S. Inquis. p.* 2. *tit.* 12. §. 28. *n.* 228. *cum seqq.* Fermos. *de judic. in c. cum venissent, q.* 19. *num.* 17. Castro Palao *d. disp.* 8. *punct.* 9. *n.* 7. & 8. Salelles. *d. regul.* 343. *num.* 84.

Sic similiter si domesticum testem dixeris in 37
his, quæ in reconditis domus patrata sunt, idoneum testem domesticum affirmo, cùm actu nec habitu alii testes inveniri non possint; nam licèt ex *Text. in leg. test.* 24. *ff. de test. l. etiam* 3. *Cod. eod.* improbentur dicta domesticorum, imò & interrogationes, ut pluribus probat Farin. *q.* 55. *num.* 7. *cum seqq.* cum factum aliter probari non possit, quia in reconditis domus patratum est, tunc domestici non solum reputantur idonei; verum omni exceptione majores, per Text. *in l. consensu, cap. de repud. l. quoties, cap. de naufrag. lib.* 11. *cap. veniens, in fin. de test. cap. super prudentia* 14. *q.* 2. Farin. *d. q.* 55. *n.* 35. *cum seqq.* præcip. *n.* 50. & 54. *plurib.* Caball. *cas.* 282. *n.* 12. Ant. Matth. *dict. tit.* 15. *cap. num.* 11. qui usque ad servos extendit conclusionem. De jure nostro probat Text. *in leg.* 1. *in fin. tit.* 16. *p.* 3. & ibi Greg. Lopez *gloss.* 6. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 10. *tit.* 17. *p.* 7. & ibi Greg. Lopez *gloss.* 7. & Ant. Gomez *cap.* 12. *n.* 21. Bern. Diaz. *reg.* 259. Palacios Rub. *in repet. rub. de donat. in* §. 22. *n.* 2. aliis relatis Valenzuela *Consil.* 28. *ex num.* 16.

Quæ conclusio procedit regulariter in quacum- 38
que exceptione personis testium objecta, si criminis gravitas probationisque difficultas intersit, nam generaliter quoties probatio regularis resultat, sive sit ex idoneitate positiva testium, sive ex privilegio causæ, ex mente legis ejus dispositio subintrat; nam cum *d. l.* 16. desumatur *ex d. l. constitut. ff. de appellat. & ex d. l.* 2. *C. quor. appell.* ac per consequens ex jure communi, ejus verba legaliter intelligenda sunt, & debent interpretari ab eodem jure communi, *l. non possunt* 12. *l. non est novum* 26. *ff. de legib.* probant DD. *in juribus*, & adducti 39
per D. Hier. Leon. *dec. Val.* 1. *num.* 36. Mendez de Castro *in pract. fol. mihi* 423. Grat. *diss. cept. forens. c.* 15. *n.* 22. Menoch. *cons.* 5. *num.* 28. *lib.* 1. Castro Palao *tract.* 3. *disp.* 5. *punct.* 3. §. 2. *n.* 6. Escobar *de utroque foro, art.* 6. *n.* 105. Belluga *in specul. Rub.* 38. §. *conqueruntur, c.* 2. *vers. sine merito.* Portol. *ad Molin. verb. forus. n.* 9. Bardaxi *ad Foros Arag. tit. de Prælat. relig. pers. n.* 12. Sesse *dec.* 339. *n.* 36. *tit.* 3. Monter. *dec.* 11. *n.* 14. Fontanella *de pact. nupt. claus.* 4. *gloss.* 18. *p.* 2. *n.* 68. & *dec.* 498. *n.* 15. quos & alios laudavi 1. *de regim. cap.* 1. §. 2. *n.* 13. quibus addendus Excell. Dominus Crespi *observ.* 1. *num.* 8. *per plur. seqq.* Didacus Perez *in præem. ordin. q.* 2. *per tot.* Azevedo *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 2. *Recopil.* Burgos de Paz *in præem. legum Tauri, num.* 307. Larrea *decis.* 51. *num.* 5.

Neque his obstat *l.* 14. *tit.* 1. *p. tit.* 1. *lib.* 2. *Re-* 40
copil. in vers. *Y mandamos*, quibus cautum reperitur, quòd dubio aliquo in nostris juribus occurrente, deferatur ad Regem, cum ejus sit interpretari;

cu-

41 cujus est condere, juxta *Text. in l. fin. C. de leg. Cum vulgatis.* Nam hoc procedit quando dubium emergens ejus conditionis est, ut postulet interpretationem juris novi inductivam comprehendens omnes casus universaliter; nam similis interpretatio est ejus, cujus est condere jura: secùs verò in quotidiana interpretatione, quæ solùm respicit casum litis de qua agitur; hæc enim non ad Principem, sed ad Judices spectat, ut accuratè probat Gregor. Lopez *in d. leg.* 14. *glos.* 1. &
42 post eum latiùs Dominus Crespi, *d. n.* 8. de prompta hæc doctrina ex decis. Text. *in d. l. non possunt* 12. *ff. de legibus.* Quæ interpretatio amplius comprobatur ex verbis *d. l.* 1. *Recopil.* in vers. *Empéro bien queremos*, quò Rex noster Alphonsus lege permissum relinquit in Regno publicè legi per Academiarum Professores scientiam juris Romanorum, adhibita ratione, nempè ut subditi & naturales eruditantur. Quod certo certius est, statutum fuisse ad judicandum causas, quando ad magistratus, & officia promoveantur. Frustrà enim providentia hujusmodi adhiberetur, si in quocumque dubio usuali (ut ita dicam) consulendus Princeps esset, absque eo quod uti possent scientia legali, quam profitentur in decidendis causis & interpretandis nostris juribus, quod expressiùs deprimitur *ex l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 3. *Recopil.* quo cavetur, quòd nemo Judex esse possit, quin jura per decennium professus sit, ut probat Azevedo *ibid. num.* 1.

Quibus positis, cùm *d. leg.* 16. interpretari de-
43 beat juxta jus commune, benè sequitur quòd sicut crimina in *d. leg. Constitutiones*, apposita sunt exemplariter, ut dixi *num.* 4. & enumerata in *d. leg.* 2. *Cod. quor. appell.* apposita, sic similiter exemplificanda sint, ut probant Ant. Gomez *d. cap.* 13. *n.* 31. vers. *licèt illa lex loquatur*; & pluribus relatis Farin. *quæst.* 101. *dum.* 116. dispositio nostræ *leg.* 16. *part.* non est restringenda ad crimina in ea enumerata, sed exemplariter cavisse tenendum est in eis, & generaliter intelligendum de cæteris, ut cùm Gomez, & Claro docet Farin. *ibid.* & post eum Guazz. *dict. defension.* 35. *cap.* 11. *n.* 2.

Secundò infertur, quòd si crimen hujus quali-
44 tatis probetur concludenter per indicia violenta vel vehementia, quæ sufficiant ad condemnandum in pœnam ordinariam in supremis Tribunalibus, ut latè probatum scripsi, juxta *leg. fin. eod. de probat. in* 2. *tom. Reg. d. c.* 8. §. 8. *ex num.* 2. cum D. Ludo. Peguer, *decis.* 17. D. Hieron. Leon. *decis. Val.* 125. Didaco Sarmiento, *select. lib.* 1. *cap.* 1. Petro Barbosa *in l.* 2. *ff. solut. matrim.* 1. *part. num.* 87. Farin. *quæst.* 36. *cum seqq. quæst.* 37. *ex num.* 5. *& quæst.* 86. *num.* 111. Cevall. *com. contr. com. q.* 37. Caball. *cas.* 228. *n.* 13. Giurba, *cons. n.* 1. *& seqq.* Patre Marquez *in Gubern. Chris. lib.* 2. *c.* 17. Novar. *ad prag. Neapolit. prag.* 37. *tit. de Offic. Mag. Just. collect.* 12. *num.* 10. Hier. Laur. *decis.* 15. *num.* 18. Larrea, *allegat.* 66. *ex num.* 2. Ansald. *cons.* 128. *num.* 185. Rovit. *decis.* 63. Joann. Baptist. de Thor. *in com. decis. com.* 3. *verbo, indicia indubitata*, & Anton. Matth. *d. l.* 48. *tit.* 14. *c.* 1. *n.* 7. *& tit.* 15. *c.* 6. *n.* 1. quibus addendi Ant. Gomez, *d. c.* 12. *n.* 25. *in fin.* Cenedo, *collect.* 62. *n.* 4. Menoch. *de arbitr. cas.* 279. & 372. Avend. *in diction. verb. præsumptio*, Thomas Sanch. *cons. moral. lib.* 1. *cap. unic. dub.* 12. Matienzo *in dialog.* 3. *part. cap.* 30. *n.* 5. Escobar. *de purit. prob. quæst.* 8. §. 1. *ex n.* 15. alius Matienzo *in repet. c. afferte, de præsumpt.* Azevedo *in leg.* 4. *tit.* 6. *lib. Recop. n.* 52. etiam probatum per idoneos testes dicetur.

Nec latet, plures Doctores contrarium tenuis-
45 se, quos cumulant August. Barbos. *in add. ad collect. jur. can. in d. cap. afferte*, & Ayllon. *ad Gomez. d. c.* 12. *n.* 25. *in fin.* quibus addendi Clarus. *tom.* 1. *controvers.* 10. *n.* 119. *cum seqq.* Morla *in empor. tit.* 12. *quæst.* 1. Cyriac. *controvers.* 80. *n.* 9. *& controvers.* 150. *n.* 17. *cum seqq.* Guazzin. *defens.* 33. *cap.* 14. nam illorum doctrina procedit in Judicibus inferioribus, non autem in supremis tribunalibus nomine Principis judicantibus, attenta facti veritate, ut est de mente omnium Doctorum primæ sententiæ, ut tradunt Farin. *ubi prox. n.* 117. Peguera, Leon, & alii quos laudavi *d.* §. 8. *num.* 2. & si aliquis adhuc dubitat, est reorum defensiones suggerendo potiùs argutiis, quàm juris argumentis. Cùm enim hoc in casu indicia sunt legitimus modus probandi, ut docet Text. *in d. l. fin. C. de prob.* & habeantur loco testium, eisque æquiparentur, non solùm in eo Textu, verùm etiam in *d. l.* 2. *C. quorum appell.* ibi: *argumentis convictus* ut acutè perpendit Anton. Matth. *d. tit.* 15. *cap.* 1. *num.* 1. *in fin.* in terminis nostræ quæstionis definitum per Textum remanet, eò quod 46
fatendum erit, nequaquam recipiendam esse appellationem, & sic decisum per Aulam sæpiùs, signanter in causa necis & grassationis Petri Lopez librorum mercatoris; patratæ in itinere de Alcala, per Franciscum Gonzalez *el Pelado*, & alios, sententia *diei* 20. *Maii* 1661. actuario Hieron. de Antequera. Et in casu Josephi Georgii Correas, inquisiti de parricidio, & adulterio, patrato in Emmanuelem Carrasco (de quo infrà 47
controvers. 8. *cum duob. seqq.*) sentent. *diei* 26. *Januarii* 1668. Actuario Antonio de Pastrana, qui quidem convicti fuerunt per depositiones duorum sociorum in tortura, cum adminiculis, & condemnari supplicatione remota ad pœnam ordinariam: & sic in aliis causis.

Nec solùm crimina contenta *in d. l.* 16. *partit.* 48
& quæ eis gravitate æquipollent, de quibus dixi comprehendi in dispositione, à jure nostro privilegiata reperiuntur, quoad denegationem appellationis, supplicationisve, sed alia plura, vel quia expressè nostris legibus cautum est, vel quia juris communis dispositiones sequendo, praxis universalis totius Hispaniæ sic observare solet. Quæ adnotanda breviter sunt, cùm à nemine ex nostratibus, meo judicio explicata reperiantur. In primis se offert blasphemiæ crimen, de cujus gravitate, & pœnis videndi sunt Textus *in l.* 1. *cum seqq. tit.* 18. *part.* 7. *lib.* 1. *cum seqq. tit.* 4. *lib.* 8. *Recopil.* ubi Greg. Lopez, & Azevedo. Alios plures tradit Vela *de pœn. delict. cap.* 4. *per tot.* & Valenz. *cons.* 142. *ex num.* 18. in eo enim appellatio, vel suppli- 49
catio rejicienda est, ut docent Azevedo *in d. leg.* 1. *tit.* 4. *num.* 39. Salgado, *d. part.* 3. *de Reg. protect. cap.* 14. *num.* 33. quod, ut prælibavi, non sufficienter explicant: nam Azevedo asserit procedere conclusionem, si rei hujus criminis sint, jux. *d. leg.* 2. *C. quar. appell. non recip.* cùm enim per jus nostrum correcta dispositio illius Textus sit, ut satis probatum remanet *ex d. l.* 16. *ex tit.* 23. *p.* 3. eo

ip-

ipso quo crimen blasphemiæ comprehensum est *in d. leg.* 2. comprehensum pariter est *in d. leg.* 16. *partit.* Sed sic est, quòd secundùm dispositionem legis partitæ sufficit, quòd reus sit convictus, vel quòd sit confessus ad hoc ut appellatio, vel suppli-
50 catio deneganda sit: ergo apud nos sufficit alterutrum ad effectum prædictum. Nec te moveat doctrina Christophori de Avendanno *in cap.* 5. *Prætor. n.* 27. ab ipso Azevedo relati, quæ dicitat admitti appellationem, si testes repulsi objectionibus sint. Nam ex ea traditio nostra non infirmatur, quia quoties objectiones testium probatæ remanent, reus non potest dici plenè convictus, & sic recta cum ratione appellatio ejus recipi debet. Quare quotidiana praxis observat quòd si plenè de blasphemia per summariam constat, pœna sequatur ex vi decreti apponi soliti in prima Rei visitatione, hoc unico verbo *Cumpla*, sine ullo remedio, re-
51 cursu, vel gratia. Si verò de probatione dubitatur, vel ad defensiones admittitur, vel deliberari à carceribus jubetur prout negotium expostulat. De qua materia videndi sunt ultra relatos Bobad. *in Polit. lib.* 3. *c.* 15. *n.* 11. *& lib.* 5. *c.* 1. *ex n.* 108. Ant. Gom. *t.* 3. *c.* 1. *n.* 3. Vela, *d. c.* 4. Cantera *in q. crimin. tit. de blasphem.* Gutierrez *canonicar. c.* 12. Covarrub. *in c. quamvis pactum* 1. *part. relect.* §. 7. *n.* 8. *cum seqq.* Bernard. Diaz. *in prax. cap.* 110. Advendanno *de exeq.* 2. *part. c.* 5. & Dominus Don Joan. Bapt. Valenzuela, *d. cons.* 342. *ex n.* 18. qui plures & plura congerunt.

52 Deinde quodcunque delictum in officio patratum appellationem non recipit, si sententia sit proprii Judicis, *l.* 3. *C. quor. appell. non recip.* & ibi communiter Doctores. De jure nostro Hispano quando officialis punitur à Judice, sub cujus manu officium gerit, in delictis officii nil innovatum reperio, benè verò quando in syndicatu, vel residentia condemnatur, quia cùm non sit per
53 proprium Judicem, appellatio admittitur quoad devolutivum, non autem quoad suspensivum, Text. *in leg.* 17. *tit.* 7. *lib.* 3. *Recopil.* ubi Azevedo, *n.* 2. Bobadilla praxim de more adducens, *d. l.* 5. *c.* 1. *n.* 123. *cum seqq.* quæ quidem lex correctoria cùm solùm disponat de sententia lata in syndicatu, non extenditur ad latam per proprium Judicem, explicant Aviles *in cap.* 9. *Prætor.* verb. *Los castigue*, Avendanno *ubi prox.* Bobadilla, *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 37. Solorzano *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 8. *n.* 59. & 71. Mastrill. *de Magistrat. lib.* 6. *c.* 12. *per tot.* præ-
54 cipuè *n.* 12. Cujac. *in repet. tit. C. quor. appell. vers. præterea si apparitor.* Donell. *lib.* 28. *comment. c.* 6. & ibi, Illiger. *lit. M.* Farin. *d. quæst.* 101. *n.* 83. *& seqq.* Scacc. *de appellat. quæst.* 17. *limit.* 16. *n.* 1. *& seqq.* Guazzin. *defens.* 36. *c.* 10. *n.* 3. *&* 5. Salgado, *d. prot.* 3. *c.* 8. *ex n.* 3. Amaya *in l.* 2. *Cod. de exactor. lib.* 10. *ex n.* 30. Xamar. *de offic. jud. part.* 1. *q.* 14. *n.* 50. Alpiens. Narbona *in leg.* 20. tit. 1. *lib.* 4. *Recopil. gloss.* 20. *n.* 9. & sic observatur in Aula quoties delictum in officio per proprios Ministros patratum est, ut fuit decisum in causa necis Emmanuelis Carrasco, qui Franciscus Robledo Apparitor, & Petrus Marron Scriba, complices in occultatione intentata delicti, fuerunt condemnati in pœnam relegationis, sive præsidii cum executione, supplicatione non obstante, sententia *diei* 29. *Martii* 1667. Actuario Antonio de Pastrana. Si verò crimen non pendet ab officio, sed est ex communibus, & ab officiali patratur tamquam à privato, supplicatio admittitur: sic decisum in causa necis Alphonsi Sanchez, de qua accusati fuerunt Franciscus de Nieva Apparitor, & Franciscus Bonserin Scriba, qui sententia *diei* 21. *Junii* 1660. condemnati fuerunt in pœnam extraordinariam, & supplicatione admissa, fuit causa terminata per sententiam *diei* 21. *Julii ejusd. anni*, Actuario Alphonso de Castro; & in causa necis Baptistæ Belarde Apparitoris, de qua accusatus fuit Emmanuel de Paramo Scriba, & supplicatio illius fuit recepta, si verò officialis non sit ex familia Aulæ, pariter admittitur, licèt delinquat in officio, sicut observatum fuit in causis Hieronymi Madrigal, & Joannis Perales Scribarum de numero hujus villæ, & in causa Alphonsi de Valdes Apparitoris villæ ipsius, & in plurimis aliis.

Notorium crimen appellationem minimè reci- 55
pere probat Text. *in c. pervenit, de testib. c. consuluit* 14. *de appell.* & ibi communiter Doctores, de jure nostro Text. *in leg.* 3. *tit.* 18. *l.* 7. *Recop.* Docent Clarus *q.* 94. *n.* 2. ubi Bajard. Farin. *q.* 21. *n.* 117. *cum. seqq. & q.* 101. *n.* 60. *&* 124. Scaccia *de appell. q.* 17. *limit.* 4. *& de judiciis*, *lib.* 1. *c.* 97. *n.* 119. Anton. Gomez, *d. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 47. ubi Ayllon. Azevedo *in d. l.* 3. *n.* 7. Barbosa *in collect. d. c. consuluit* 14. *n.* 2. Salgado, *d. c.* 14. *n.* 47. Belluga *in specul. Rub.* 11. §. *compendiosè*, *n.* 11. Morla *in empor. tit.* 2. *q.* 2. *n.* 15. Diana, *resol. moral.* 3. *part. tract.* 5. *resol.* 8. Fragoso *de Reg. reip. t.* 1. *l.* 5. *disp.* 12. §. 4. *n.* 125. Bobadilla, *d. c.* 3. *n.* 85. Thoro *in Cod. cas.* 25. *n.* 55. Caballus, *cas.* 262. *n.* 13. Guazz. *d. defens.* 36. *c.* 9. Anton. Matthæus, *lib.* 48. *ff. tit.* 15. *c.* 1. *n.* 1. de quibus aliqua dixi 2. *de regim. c.* 8. §. 9. *n.* 82. Sed quia multa dicuntur notoria, quæ in effectu non sunt, ut docuit Alexander Pontifex *in d. c. consuluit* 14. ut notant Gloss. & 56
Barbos. *ibid.* rarissimè evenit casus, in quo ratione notorietatis procedendum sit, juris ordine non servato: & sic rariùs in usu venit similis doctrina in praxi, vel hujus dispositionis legitima applicatio. Licèt enim in foro coram multitudine, vel in ipso tribunali in conspectu Judicis delicta patrentur, 57
oportet, ut accuratè docuit Belluga, *d. num.* 11. & post eum Anton. Gomez, *d. cap.* 1. *num.* 44. Bobadilla, *d. n.* 85. Salgado, *d. cap.* 14. *num.* 50. & Barbos. *in d. collect. num.* 7. Ob quod tutius erit ordinem juris in reliquis servare, licèt à jure & Doctoribus doceamur servandum non esse. Ego enim 58
dum hæc scribo, per viginti quatuor annos expertus loquor in judiciis criminalibus, tredecim in Regno Valentiæ, in quo delicta atrocia frequentissima sunt, decem & amplius in hac Curia, Hispaniæ totius emporio; & quamquam aliqua maleficia patrata vidi notoriè, nunquam sine ordine Judicii aliquem condemnandum decrevi. Et si 59
aliquando per superiores executionem pœnæ capitalis ad effectum deducere vidi, nequaquam sine querelis partis, vel provinciæ, etiam ad Principem transmissis, qui licèt utilitatem publicam resultantem credidisset, minimè tamen hujusmodi executiones approbavit. In hac enim Curia 59
solùm detestandum crimen commissum in atrio Regii Palatii per Angelam Cloner *die* 14. *Julii* 1666.

1666. *hora* 10. *matutina*, regium satellitem proditoriè cum instrumento manuali sulfureo coram copiosissimo Curialium concursu necando, præ manibus habui, quo in casu meo judicio concurrebant cuncta ad probationem criminis notorii necessaria, sive requisita, & nihilominùs nunquam in mentem venit à juris ordine in procedendo recedere, sicque causam per suos debitos tramites substantiatam & eodem die legitimè conclusam reliqui, ut per Aulam die sequenti decideretur. Sed proh dolor! tantum facinus impunitum evasit sub prætextu immunitatis Ecclesiæ, quam, toto jure refragante, consecuta fuit.

Iis adde duos casus ex inveterato Curiæ stylo
61 praxi recepros, quoad executionem remota supplicatione. Primus est quoties torturæ quæstio decernitur, licèt enim de jure definitum reperiatur quòd à decreto de torquendo detur appellatio, Text. *in leg. 2. ff. de appell. recipiend.* & ibi communiter Doctores, & de jure nostro *leg. 13. titul.*
62 23. *part. 3.* ubi Gregor. Lopez, Anton. Gomez, *dict. lib. 3. var. cap. 13.* ubi Ayllon plures referens, Farinac. *quæst. 38. num. 11. cum seqq.* Vela, *de modo proced. in delict. cap. 9. n. 10.* & Salgado, *de Reg. protect. part. 2. c. 1. n. 98.* qui plures laudant. Tamen cùm tortura adhibeatur ad eruendam veritatem, quæ ratio potissima est tamquam cedens in utilitatem publicam, quæ versatur in delinquentibus compescendis, communiter receptum est, torturam exequi posse, non obstante appellatione, supplicationeve, præsertim in Supremis Tribunali-
63 bus judicantibus nomine Principis. Nam *dict. leg. 2.* non absolutè jubet, recipiendam appellationem esse, sed limitativè, casu quo contra legem imponatur; sic enim loquitur Scævola *in eo Text.* ibi: *Si contra leges hoc faciat*, & sic similiter noster Alphonsus locutus fuit *in dict. leg. 13.* ibi: *Dar tormento à alguno, à tuerto.* In Supremis enim Tribunalibus cùm causæ per gravissimos viros ad amussim examinentur, magno adhibito studio, nunquam tortura decernitur contra legem, vel deficientibus legitimis indiciis, & sic praxi receptum est, ut decretum de torquendo in scriptis non apponatur usque dum reus adductus fuerit ad locum destinatum, quo comminationes ei faciendæ
64 sunt, qui est immediatus locus torturæ. Sic de suprema Curia Lutetiæ Parisiorum testatur Papon. *l. 24. tit. 9. Arrest. 13.* probant Clarus, *q. 64. n. 27. in fin.* Bajard. *ibid. n. 85.* Belluga *in speculo, rub. 37. n. 4. ad fin. vers. benè verò.* Petr. Gregor. Tolos. *syntagmat. jur. lib. 28. c. 12. n. 20. in fin.* Flam. Carrar. *in pract. interrog. reor. lib. 4. c. 1. n. 75. & seqq.* Cæsar Caren. *de inquis. 3. part. tit. 14. n. 4.* Scaccia *de appel. q. limit. 47. membr. 1. n. 149. & de Jud. d. c. 97. n. 57.* Farin. *d. q. 38. n. 23.* Bobadilla, *d. c. 3. n. 19. & lib. 2. c. 21. n. 157.* quorum plures tradunt, communi interpretum calculo receptum esse, appellationi frivolæ non esse defe-
65 rendum. Ob quod si frivola videatur Judicibus inferioribus, non rejicitur authoritate propria, sed decretum cum executione non obstante pronuntiatur, consulta priùs Aula suprema criminum, ut moris est, in Aula verò, sive in plenario, sive in summario adhibenda sit, praxis ea est ut postquam deliberatum remanet, reum torquendum esse, Præ-
66 fectus Curiæ qui causam instruit in eo loco comminationibus deputato; decretum de torquendo pronunciet, injungi reo statim jubeat, & illicò ad comminationes & ulteriora progrediatur. Neque inepta similis praxis, aut injusta viro cordato videri poterit, ut opinabatur Scaccia, *dict. c. 97. n. 59.* nam tutelarem habet sapientissimum Ant. Fabrum *in C. l. 9. tit. 21. defens. 12.* Ea consideratione superaddita, nempè tot fraudes, & technas per reos præparari ad obnubilandam criminum probationem, totque poculis sive incantationibus præveniri, ne tortura debitum effectum sortiatur, quot memorat noster Torreblanca *de jur. spirit. l. 12. c. 20. per tot.* si enim in scriptis decretum apponeretur, & publicè, atque palàm notorium fieret reo, ejusque procuratori, vix fraudes atque cavillationes memoratæ vitarentur, quod ferendum non est, ob quod consultatio Judicis inferioris secretè geri solet; decretum verò Aulæ non scribitur nisi tempore quo executio torturæ fermè cœpta est. 67 68

Secundus casus est fustigationis, vel verbe-
69 rum pœna, quia praxi antiquissima receptum in Aula est, ut quoties imponatur, executio statim fiat, semota supplicatione. Verùm antequam progrediamur, supponendum duxi cum Langleo, *semestrium*, *lib. 8. c. 2.* verbera ab antiquis Ro-
70 manis non solùm ad pœnam, sed ad cruciatum & ad ignominiam etiam in usu fuisse, ita ut in quæstionibus uti verberibus soliti fuerint, quod probat Textus *in leg. nullam 14. C. ex quib. caus. infam. irrog.* quo Imperator Gordianus dixit: *Nullam existimationis infamiam Arunculus tuus pertimescat ictibus fustium subjectus ob crimen quæstione habita: notant glossa,* & Gotofr. *ibid.* Donellus, *lib. 18. comm. c. 8.* & ibi Illiger. *lit. S*, sic pariter de jure Canonico, *cap. Circumcelliones 1. 23. quæst. 5.* & de jure nostro *leg. 1. tit. 30. part. 7.* & ibi Greg. Lopez. Ad ignominiam; nam, more Romanorum quicumque ad crucem ducebatur, flagellis cæde-
71 batur in ipso ductu, ut memorat Justus Lipsius *de cruce, lib. 2. cap. 2.* sed frequentior usus ad pœnam in abjectæ sortis hominibus, *l. capitalium 28. §. non omnes, ff. de pœnis.* Et nota differentiam verborum; nam aliud erat *fustibus cædi*, aliud verò *flagellis*: Fustibus enim liberi cædebantur, flagellis
72 verò servi, *leg. in servorum 10. ff. de pœnis*, ibi: *Ex quibus causis liber fustibus cæditur, ex his servus flagellis cædi, & domino reddi jubetur, l. fin. ff. de injuriis*, ob quod flagella, verbera servilia vocabantur, ut in *l. in metallum 10. ff. de jur. fisci*, ibi, *verberibus servilibus coercetur*, meminit hujus distinctionis post Accursium & Gotofredum, *d. l. 10.* Lipsius, *dict. libro 2. de cruce, c. 3.* Demum fus-
73 tium pœna modica coercitio erat; flagellum verò atrox, & cruenta, *lege Prætor. 7. §. 2. ff. de injur. lege sed si hac 10. §. Prætor ait, in fin. d. lege veluti 7. ff. de pœnis, leg. si quis erit 11. ff. de offic. Proconsul.* notant Brison. 3. *select. cap. 9.* Cujacius, *lib. 54. Pauli ad edict. in leg. 4. ff. de incend. ruin. & naufrag.* Dionys. Gotofred. *d. l. in metallum 12. ff. de jur. fisc.* Illiger. *ad Donell. ubi proximè litteram T.* Apud nos enim in usu fustigationis pœna est quoad plebejas personas, pro criminibus
74 etiam levioribus, ut de jure Gothico *in leg. 16. tit. 1. lib. 2. for. jud.* De jure partitarum *in lege 18. tit. 14. leg. 2. tit. 19. leg. 11. tit. 24. leg. 2. & 5. tit.*

26. *leg.* 4. *titul.* 28. *part.* 7. De jure autem novæ Recopilationis, *in lege* 1. *& sequentibus, titulo* 14. *lib.* 5. *leg.* 5. *tit.* 10. *leg.* 2. 5. 6. *& pluribus aliis tit.* 11. *lib.* 8. *Recopil.* & quanquam Azevedo & 75 Matienzo *in dict. leg.* 1. *tit.* 14. *libr.* 5. teneant ex hac pœna infamiam irrogari, ob quod nobilibus imponi nequit; nihilominùs cum ad correctionem imponatur, ut probat de jure civili Text. *in dict. lege veluti* 7. *ff. de pœn.* ibi: *fustium admo-* 76 *nitio*: De æquitate canonica Text. *in dicto capite Circumcelliones*, ibi: *Sed virgarum verberibus, eruisti: qui modus coercitionis, & à Magistris liberalium artium, & ab ipsis parentibus, & sæpè etiam in judiciis ab Episcopis adhiberi*, & de jure nostro *in d. l.* 18. *tit.* 14. *part.* 7. ibi: *Escarmentar a los fiertadores publicamente con feridas de azotes.* Verbum enim *escarmentar* dicit correctionem in idiomate Hispano, ut probat Sebastianus de Covarrubias, *in thesaur.*, verbo *escarmiento*, Latinè *coer-* 77 *cere*, Cicer. 5. in Ver. *unius improbi supplicio multorum improbitatem coercebis.* Ex quibus clarissimè sequitur, appellationem non esse recipiendam, cùm ea quæ ad morum correctionem diriguntur, eam non recipiant, ut caurum reperitur per Tridentinum, *capit.* 10. *sess.* 24. *de Reform.* & ibi Augustinus Barbosa, plura colligens Scaccia *de appellation. quæst.* 17. *limit.* 16. *per totum*, Salgado *de Reg. protect.* 2. *capit.* 15. *ex num.* 50. qui *numero* 54. plures laudat; conducit mirabiliter ratio decidendi Modestini *in dict. leg. constitutiones* 16. *ff. de appellat.* ibi *quos damnatos, statim puniri publicè interest*; cùm enim apud nos in substantia modica verberum coercitio sit; non enim virgis, vel plumbatis verberibus rei cæduntur, ut apud Romanos servi castigabantur, vel Martyres 78 de quibus Ulpianus *in leg. aut damnum* 8. §. *nec ea, ff. de pœnis, leg. quilibet* 40. *Cod. de Decurion. lib.* 10. pluribus Amaya *in leg.* 2. *Cod. de exactor. tribut. eodem libro* 10. *num. primo & sequentib.* Neque virgis, de quibus Modestinus *in leg. pœna parricidii* 9. *in princ. ff. ad leg. Pompei. de parricid.* Antonius Matthæus *dict. l.* 48. *ff. tit.* 6. *capitul.* 2. *numer.* 3. Solorzano *de parricid. l.* 1. *capit.* 11. *per totum.* Sed tantùm modicè corrigia vapulent, ut fiebat in liberos fuste cæsos; clarè colligitur ad correctionem pœnam hanc usu receptam, ac per consequens executionem instantaneam postulare, non obstante appellatione, vel supplicatione. Nec acerba, sive atrox similis pœna teddi potest ob infamiam subsequentem, ut diximus cum Azevedo & Matienzo. Nam infamia non irrogatur ex 79 pœna, sed ex causa, *leg. ictus fustium* 21. *Digest. de his qui not. infam.* quo Marcellus hæc verba scripsit: *Ictus fustium infamiam non importat, sed causa propter quam id pati meruit, si ea fuit, quæ infamiam irrogat, leg. infamem* 7. *ff. de public. judic. leg. ad tempus* 5. *leg. eos qui* 12. *ff. de Decurion. leg.* 4. §. *ad tempus, ff. de re militar. leg. fustibus cæsum* 16. *Cod. ex quibus caus. infam. irrogatur.* Rebuf. *tract. de reprob. test. numer.* 224. Gregor. Lopez *in l.* 5. *tit.* 6. *part.* 7. *gloss.* 12. & 14. Valenzuela, *cons.* 91. *numero* 23. plura de materia per Amayam *in leg. unic. Cod. de infamib. lib.* 10. Et licèt ordinariè in reos plebejæ conditionis imponatur ex *leg. fin. titulo* 18. *& leg.* 2. *titulo* 19. *part.* 7. Matienz. *in dict. lege* 1. *glos.* 6. *numero* 4. & Azevedo *ibidem, numero* 5. Ta- 8 men cùm Aula nostra supremam jurisdictionem in criminibus exerceat, similem Præfecto Prætorio, ut dixi *controver.* 1. *numero* 91. si crimen meretur, in nobilibus, vel in honore constitutis posse imponi, mihi probat Text. *in leg. quilibet* 40. *C. de Decurion. lib.* 10. juxta traditionem 81 Amayæ *in leg. fin. capitulo* 2. *numero* 17. *eodem titul.* quod rarissimè fieri debet & tantùm in his criminibus, per quæ nobilitatis privilegia amittuntur, juxta Text. *in leg. Judices* 12. *Cod. de dignit. l.* 12. Bellug. *in specul. Rub.* 31. *num.* 5. Dominus Crespi, *observat.* 13. *num.* 30. sive ut explicat nostra *lex* 24. *tit.* 21. *part.* 2. ibi: *fechos que facen los omes de vil corazon*: de quo videndi præter relatos Gregor. Lopez *in l.* 2. *tit.* 30. *part.* 7. Covarrub. *varia. l.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. & 4. Otalora, *de Nobil.* 5. *parte, cap. ultim. num.* 4. Azevedo *in leg.* 1. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil. num.* 54. Garcia, *de Nobil. gloss.* 1. *num.* 8. *cum sequent.* Tiraquell. *de Nobil. capit.* 20. *ex numero* 108. Farinacius, *q.* 98. *ex n.* 113. Cabal. *cas.* 98. *n.* 13. & 23. Valenz. *dict. cons.* 91. *n.* 2. & 51. apud quos plura.

CONTROVERSIA III.

De Relationibus, sive consultationibus quæ fieri solent in suprema Aula criminum per Judices inferiores, ut sententiæ eorumdem executioni mandentur, remota appellatione.

SUMMARIUM.

1 *Appellatione interposita, Judex à quo supersedere debet, quoties superior de negotio incipit cognoscere.*

2 *Judices inferiores cùm sententias ferunt in criminibus exceptis, ne executio fiat elusoria per recursum, relationis medio uti solent.*

3 *Consultationis ad superiorem origo ad Deum referenda.*

4 *Graves causæ superiori consulendæ, faciliores per Judices judicandæ inferiores.*

5 *Regibus causas audientibus difficiliores, Dei assistentia conceditur.*

6 *Summi Pontifices gratis auribus consultationes expediunt.*

7 *Causæ graves Pontificibus reservatæ.*

8 *Consultationes in causis gravioribus jure civili usu frequentes.*

9 *Personarum illustrium causæ Principi referendæ.*

10 *Quid de jure nostro in Regnis Castellæ?*

11 *Quid de foro Valentiæ?*

12 *Defectu potestatis in judice, causæ referuntur ad Principem.*

13 *Defectus potestatis quoad executionem sententiæ causa est hujus relationis.*

14 *Exempla hujus relationis proponuntur.*

15 *In reservatis per Principem consultatio necessaria est.*

16 *Judex dubitans de pœna consulere Principem debet.*

17 *Judex dubius in facto ineptè Principem consulit.*

18 *Judex dubius de jure legitimè Principem consulit.*

19 *Consultatio Moysis in causa filiarum Salphaad approbata per Deum.*
20 *Appellatio à consultationibus Judicum non admittitur.*
21 *Consultationes in omnibus rectum regimen spectantibus frequentissimæ sunt.*
22 *Gubernationis ratio uni reddi debet.*
23 *Consultationis in judicialibus rarò faciendæ.*
24 *Consultationes in judicialibus jura nostra approbant.*
25 *Consultationes quoad factum pariter.*
26 *Consultatio permittitur ad ipsum Principem, quando aliquid non plenè instructus jubet.*
27 *Consultatio hæc fieri potest, in exemptione Fussorum per Principem supersedendo.*
28 *Consultatio quæ fit ob reverentiam superioris, ad quem spectat cognitio appellationis.*
29 *Consultatio ob reverentiam quibus in casibus faciendæ venit?*
30 *Consultatio inferioris ad superius Tribunal frequens usu est in Regiis Prætoriis in Aula suprema criminum, & in ipso Consilio.*
31 *Consultatio hæc instituta reperitur à jure,* & numer. 30.
32 *Consultationis hujus praxis apud Hispanos.*
33 *Consultationis decreta à superioribus provisa juxta stylum.*
34 Lex 11. tit. 22. part. 3. *expenditur*, & numer. seqq.
35 *Doctrina Bobadillæ quoad hæc decreta, explicatur, & exornatur.*
36 *Praxis hujus consultationis an extendatur extra Prætoria?*
37 *Dubia circa hujusmodi praxim proponuntur.*
38 *Quando sit casus pronantiandi, quòd causa veniat per suos tramites, vulgò* venga por su orden.
39 *Arbitrium Judicis quantumvis supremi, regulandum venit secundùm rationem.*
40 *Rationes juris ex quibus pronuntiandum venit, quòd causa ducatur per suos tramites.*
41 *Causæ ratio ex quibus procedat?*
42 *Causæ abdicatio ab inferiore regulariter prohibita.*
43 *Arbitrium superioris quoad retentionem causarum ex lege procedit apud nos.*
44 *Devolutio causæ ad inferiorem consulentem quando procedat?*
45 *Appellationi frivolæ nunquam est deferendum.*
46 *Sententia continens plura capita, an dividi possit in his consultationibus.*
47 *Continentia causæ dividi nequit.*
48 *Complicatio causarum operatur, quòd si una sit appellabilis, & alia non, ambæ appellabiles remaneant?*
49 *Sententia continens plura capita, dividi potest in consultatione.*
50 *Sententiæ tot sunt, quot sunt capita, vel quot sunt rei.*
51 *Sententiæ in criminalibus dividuntur.*
52 *Sententia dividua esse potest, quoad eundem reum.*
53 *Separatorum separanda semper est ratio.*
54 *Causæ continentia in criminalibus non datur.*
55 *Causa eadem potest producere diversos effectus.*
56 *Rubrica* de quibus rebus ad eundem Judicem catur, *quando procedat?*
57 *Clericus & laicus simul delinquentes non puniuntur ab eodem Judice, sed unusquisque à suo Judice.*
58 *Continentiæ causæ individuitas quando procedat?*
59 *Jura divisionem ejusdem causæ comprobantia in diversis reis.*
60 *Decisiones hujus conclusionis tam in Aula quàm in Consilio.*
61 *Tortura in negante purgat culpam, & minuit pœnam.*
62 *Minor viginti quinque annorum leviter puniendus.*
63 *Sententiæ capitales per Aulam pronuntiatæ quarum executio sequenda est, Regi consultari debent.*
64 *Praxis hujus consultationis.*
65 *Ratio instituendæ hujus observationis.*
66 *Consultatio hæc fieri est astricta, quando Princeps residet in Curia: secùs sit absens sit.*
67 *Consultatio hæc si Princeps impediatur valetudine, aut alia de causa ob quam Audientiam publicam dare nequit, fit mediante Præside Consilii.*
68 *Consultatio hæc solùm usu recepta est quoad causas in nostra Aula terminatas.*
69 *Consultatio hæc non est usu recepta quoad causas diffinitivas per Judices inferiores, licèt sententiæ confirmatæ sint per Aulam, aut per Consilium.*
70 *Si sententia mitior per inferiorem pronuntiata sit; & in gradu appellationis reus capitaliter per Aulam condemnatur, tunc consulitur Princeps.*
71 *Ratio disparitatis in his casibus adducitur.*
72 *Dignitas est, Regium consequi alloquium.*

DIxi Controversia præcedenti, quòd licèt regulariter appellatio, vel supplicatio in criminalibus recipienda sit, in aliquibus delictis, vel, publica utilitate exigente, puniri statim reos, vel ob specialitatem à jure inductam denegandam esse, seu verius pœnam exequendam non obstante appellatione, seu supplicatione. Et cùm semel quod interponatur, supersedendum sit in executione, quoties Judex superior de ea incipit cognoscere, ex Text. *in cap. Romana*, §. *sin autem, de appellat. in 6.* Pluribus Salgad. *dict. cap.* 14. 3. *part. de Reg. protect. ex numer.* 68. ne executio semel incepta elusoria fiat per recursum ad superiorem, qui quidem recursus facilis esse solet; præsertim in nostra Curia, sicut in civitatibus in quibus resident Regia Prætoria, sive Cancellariæ; praxi receptum est, quòd Judices inferiores, cùm suas sententias in his criminibus exceptis, pronuntiant, apponant clausulam executionis, appellatione non obstante, consulta priùs nostra Aula, aut Aula criminali ipsius Cancellariæ, ad quam per appellationem causa deducenda erat. In ea enim causæ istæ referuntur, & ibi summariè terminantur. 1 2

Quæ procedendi praxis adeò justa, prudens, atque sanctissima est, ut si benè inquiratur autorem habeat, seu verius institutorem ipsum Deum: nam, ut constat in Deuteronom. *cap.* 1. *vers.* 17. Deus cum Judicibus loquendo hæc dixit, *quòd si* 3

difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Ex quo dimanat usus referendi, & consultandi superiorem in arduis, & difficilibus negotiis, ut pariter legitur in sacra pagina, quando Moyses sequendo consilium Jettro Judices elegit ad judicandum plebem & staturum reliquit, *quidquid gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodò judicantes*, Exod. *c.* 18. *vers.* 26. Quin
4 & ipse Moyses querelas populi intra tabernaculum Deo referebat juxta illius illuminationem, Exod. *cap.* 33. & numer. *c.* 27. Quod perpendens Gregorius Magnus eleganter *in cap. summoperè.* 70. 11. *quæst.* 3. dixit: *Hinc est quòd Moyses querelas populi semper ad Dominum, tabernaculum ingressus referebat, & juxta quod Dominus imperabat, judicia proponebat.* Ex quibus & aliis prudentissimè infert Pater Marquez *in Gubern. Christ. l.* 2. *cap.* 31. §. 1. cordati & magni Gubernatoris esse Deum consulere in arduis, & difficilioribus. Conferunt mirabi-
5 liter adnotata per P. Velasquez *de optim. Princip. lib.* 3. *adnotat.* 8. *num.* 2. *cum seqq.* ibi: *Regem legitimum jura dantem, negotiaque expedientem, & in causis dirimendis judicium proferentem adeò certo & vero sensu judicare, ut ejus labia ad instar oraculi, & divini responsi non modò certum renunciet, & causæ jugulum premat: sed etiam vim præsagam, sive abscondita rimandi, sive futura conoscendi habere videatur.* Quos effectus & alios recta cum ratione tribuit relationi, quam Reges Deo facere debent, quem unicum superiorem reconoscunt. Et si humana testimonia petamus, videndus Solorzano, *emblemat.* 45. *per totum*, cujus inscriptio seu lemma est, *Consulendum in arduis.*

6 De jure Canonico consultatio ad supremum Pontificem tanquam ad Ecclesiæ caput frequentissima est, cum ferè cuncta decreta juris pontificii contineant decisiones negotiorum ab inferioribus Ecclesiasticis ad ipsum relatorum, ut patet ex illis clausulis, *Consuluisti, consulationi tuæ respondemus*, & his similibus, quorum exempla passim reperiuntur, ut *in cap. ad aures* 7. *de rescript. cap. de eo* 3. *de temp. ordin. cap. unic. de scrutin. ad ordin. faci.*
7 *cap.* 1. *de ordin. ab Episc. qui ren. cap. consuluit.* §. *de serv. non ord. cap.* 1. *de sacram. non iter. cap. super quæstionem* 27. *de offic. delegat.* Quod quoad causas majores non solùm decet, sed necessitate debetur, *cap.* 1. *de juram. calum. cap. majores de Baptism.* cum aliis plurimis congestis per Barbos. *de potest. Episcop. allegat.* 50. *num.* 31. *cum seqq.* quo tradit quæ causæ sint istæ.

8 In jure civili Romanorum plures species reperiuntur hujus relationis, sive consultationis, quarum plures adducit Xamar. *de offic. Jud. & Advocat. part.* 1. *quæst.* 3. *per tot. qui num.* 1. plures de materia tractantes cumulat. Prima sit cujus meminit Modestinus in *leg. qui cædem* 16. *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* ibi: *Si tamen ut consulto Principe priùs & eo jubente id fiat.* Loquitur hìc Jurisconsultus consultatione quæ fieri Principi debet ob privilegium personæ concessum, nempè quia reus in honore constitutus reperiebatur, & propter honoris
9 prærogativam puniri nequit, eo inconsulto; nam de Decurionibus, & aliis in honore constitutis verbum instituit, sicut Ulpianus *in leg.* 1. *in fin. princ. vers. simili modo, ff. quando appell. fit*, & Callistratus *in leg. divi fratres* 27. §. *de Decurionibus, ff. de pœnis.* De Judicibus Imperatores *in leg.* 2. *Cod. de offi. Præfect. August.* De clarissimis & spectabilibus *in l. si gravius* 16. *Cod. de dignit. lib.* 12. de militantibus in scriniis Principis, *leg. in sacris* 12. *Cod. de proxim. sac. scrin. eod. lib.* De cubiculariis, *leg.* 3. *C. de Præpos. sac. cubicul. eod. lib.* De silentiariis, *in leg. ne diversa, in Cod. de silentiar. d. lib.* De agentibus *in leg. ex eo* 4. *C. de Agent. in Reb.* De Senatoribus denique & aliis plurimis in honore constitutis, *l. quoties* 3. *in princ. Cod. ubi Senator. vel Claris.* notant Doctores passim in his juribus, Tiraquell. *de pœn. temper. caus.* 31. *n.* 40. Ant. Gomez. *Variar. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 2. *ad med.* & ibi Ayllon Donell. *lib.* 17. *comm. c.* 20. ubi Illiger. *lit. G. & lib.* 23. *cap.* 2. ibi Illiger. *lit. V.* Jacob. Cujac. *lib.* 5. *respons. Papin. leg.* 28. *ff. de excusat. tutor. & in paratit. ad tit. ff. de appell. & relat.* Pichardus *in* §. *item lex Cornelia, n.* 11. *inst. de pub. jud.* Ponte *de potest. Proreg. tit.* 1. §. 4. *num.* 6. Mastrill. *de Magis. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 51. Farin. *quæs.* 98. *num.* 109. Freccia *de subfeudis tit. quis dicatur Marchio, num.* 9. Bobadilla, *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 226. Surgen. de Neapol. *illust. cap.* 23. *num.* 3. & 25. Barbosa *in collect. ad d. leg. quoties, num.* 11. *cum seqq.* Langleus *semestr. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 66 *tom.* 2. & *in politic. ind. lib.* 5. *cap.* 13. vers. *en lo que toca*, Xamar. *de quæst.* 7. *num.* 57. *cum seqq.* Parlador. *rer. quot. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 20. Didacus Perez *in l.* 2. *tit.* 1. *lib.* 8. *ordin. vers. ideò cauti.* Sicuti in jure Canonico quoad causas criminales in Episcopos suscitatas cautum reperitur per *cap. quamvis* 3. *quæst.* 6. & per Trident. *sess.* 24. *cap.* 5. *de refor.* & ibi August. Barbos. *in collect. num.* 1. & *de potest. Episc. part.* 3. *alleg.* 112. *per tot.* plura congerens.

De personis quæ hac prærogativa fruuntur in 10
his Hispaniæ Regnis, adest. Text. *in leg.* 2. *tit.* 17. *part.* 2. & ibi Greg. Lopez. *gloss.* 2. & notant, eo Textu non adducto, Parladorius *rer. quotid. lib.* 2. *cap.* 20. Bobadilla *dict. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 55. & *in not. lib. A. & n.* 226. *cum not. lib. M.* Pichard. Ant. Gomez, Solorzano & Ayllon, ubi proxim. Amaya *in l. Curialibus* 66. *cap.* 1. *num.* 17. *Cod. de Decurion. lib.* 10. quibus addi potest deliberatio nostri Senatus, *auto acordado del Consejo*, nostrates 11
vocant 152. diei 10. Januarii 1609. qua præfecti Regiæ Domus & Curiæ jubentur nec in causis magnatum, de quibus per commissiones speciales cognoscunt in criminalibus, ad sententiam condemnatoriam procedant, inconsulto ipso Consilio, qui Regem consulere tenetur. Conferunt ea quæ de officialibus, à notabili Regno Valentiæ cauta reperiuntur *in for.* 30. *de appellat. privil.* 88. *Reg. Jacob.* 2. & *for.* 12. *curiar. anni* 1604. cum aliis à me congestis *de regim. cap.* 2. §. 2. *num.* 46. *cap.* 4. §. 2. *num.* 8. & *cap.* 8. §. 9. *num.* 90. Eleganter Dominus Crespi *observ.* 4. *cap.* 2. *num.* 27. *cum seqq.* & *observ.* 13. *num.* 44.

Secunda species consultationis est quando Ju- 12
dex defectu potestatis pœnam imponere, aut exequi non potest, cujus exemplum posuit Ulpianus *in l. inter pœnas* 6. §. 1. *ff. de inter.* & *relegat.* quo Textus Præsidibus Provinciarum, quibus deportandi in insulam jus non est datum, jubetur scribere ad Principem, ut æstiment an sua sententia sequenda sit. Sed meo judicio defectus potestatis 13
non

non versatur quoad condemnandùm, sed quoad exequendum: nam Ulpianus, ait ibi: *Nomen verò ejus scribendum Principi, ut in insulam deportetur*, quam interpretationem docuit Cujacius *in paratit. ad tit. C. de sent. pass.* ibi: *Non enim Præses deportare, sed deportandum adnotare potest.* Xauar. *dict. quæst. 7. num. 47.* Ratio autem ob quam Præsidi non est attributa hujusmodi potestas, ea nimirum erat, quia executio hujus pœnæ plerumque extra fines Provinciæ sibi concreditæ veniebat facienda, ut docent Doctores, quos cumulat Illiguer. *ad Donell. lib. 17. comm. cap. 8. lit. QQ.* Sicut apud nos triremes, & Præsidia, ad quas mittendi sunt condemnati his pœnis, extra fines Provinciarum, Proregibus & Correctoribus commissa esse solet, sic similiter insulæ extra Provincias Præsidibus assignatas reperiebantur; & sicut
14 hodie, si per *leg. 9. tit. 24. lib. 8. Recopil.* non esset data forma remittendi reos ad triremes, & per alias speciales jussiones ducendi reos ad Arces Afras, sive Præsidia, necesse haberent Proreges & Correctores scribere ad Regem nomina illorum, qui [illegible]ndi sunt, ut juberet in eis recipi: sic similiter Præsides necesse habebant ad Principem scribere nomina deportandorum, ut insulam assignaret, & in ea recipi mandaret; quod probat Ulpianus idem, *in leg. relegatorum 7. §. 1. eod. tit. in Insulam relegare Præsides Provinciæ possunt, si tamen ut siquidem insulam sub se habeant. Si verò non habeant, pronuntient quidem, scribant autem Imperatori, ut ipse Insulam assignet.* His relationibus utimur sæpe: cujus rei exemplum sit casus anni 1659. quo supremum Aragoniæ Consilium mediante hujusmodi relatione decretum à Rege obtinuit ad hoc ut per Ministros Curiæ caperentur Petrus Joannes de San Marrin, & Hieronymus Aguilar Banniti, qui per Curiam degebant, & traderentur Ministris Regni Valentiæ, quod executum fuit. Et casus hujus anni 1668. quo eodem medio relationis, sive consultationis usa fuit nostra Aula ad hoc ut Josephus Giorgius Correa captus, mediantibus litteris requisitoriis per me transmissis, in civitate Alonensi, traderetur Apparitoribus Regiæ Domus, & Curiæ per Ministros Regni Valentiæ, prout fuit remissus juxta Concordiam contentam *in leg. 9. tit. 16. lib. 8. Recopil.* de qua latiùs infrà.

15 Aliud exemplum hujus consultationis assignari potest ex Text. *in leg. ubi falsi 22. Cod. ad leg. Cornel. de fals.* nempè quando Princeps aliqua sibi reservat specialiter, quo in casu Judex inferior nequit procedere, inconsulto Principe, de quibus Xamar. *dict. quæst. 7. n. 56. & 83.* verba Textus sunt hæc: *Nec ulla interlocutione divulget quæ sentiat, sed tanquam ad imitationem relationis, quæ solùm audiendi mandat officium, præbeat notionem.* Et quamquam aliqui Doctores crediderint, in his verbis solùm contineri monitionem quandam judicibus factam, ne ante diffinitivam animi arcana partibus insinuent, ut opinatus fuit Gregor. Lopez *in leg. 13. tit. 14. p. 2. gloss. 2.* tamen verius est, causæ definitionem reservatam fuisse ipsi Principi in eo Textu; nam Imperator dixit ibi: *Ad imitationem relationis quæ solùm audiendi mandat officium*, & juxta Doctrinam Baldi *in rub. Cod. de relatione*, relatio ad Principem necessaria est quando commissa est discussio sola, quod & jure nostro comprobatur *in leg. 19. tit. 23. part. 3.* ibi: *No deben tal como esse oir à menos de aver acuerdo con el Rey*, loquitur noster Alphonsus in eo Textu de appellationibus, & in his verbis de causis arduis, & Greg. Lop. *glos. 2.* tradit hodie servari, & quod in causis multùm arduis, seu inter Magnates in ultima sententia consulitur Rex per Regios Consiliarios, adducens doctrinam Baldi *in l. 1. C. nova vect. instit. non posse*, quo tradit quòd in arduis Princeps committit examinationem, ut sibi reservet deliberationem. Nec novum in Hispania est; nam, ut dixi *contr. num. 12.* in Curia Regum Aragoniæ residebant Auditores, quibus minimè permissa erat potestas decernendi, sed audiendi causas tantummodò, deque singulis ad Regem referendi, quod probavi authoritate Hieronymi Blanca doctissimi observatoris Antiquitatum. Hujusmodi speciei sunt consultationes, quæ frequenter fieri solent per Consilium de causis visitationum Regiarum Audientiarum, Correctorum, & his similium, de quibus mentio habetur *in l. 39.* juncta *leg. 40. tit. 4. lib. 2. Recopil.* & dispensationes postulatæ per civitates & villas Regni, ut possint nemora, & silvas vendere, quod prohibitum extat per *leg. 7. tit. 7. l. 7. Recopil.* & plura alia, de quibus quod justificationem postulatorum cognoscit Consilium, & in his quæ regiam authoritatem postulant, Principi refert, ejusque responsum executioni mandat; quæ quia instituti nostri non sunt, libenter omittuntur.

Tertia species consultationis est quando Judex 16
Principem consuluit dubios de pœna, quæ imponenda venit, & hæc diversimode fieri potest. Nam aut dubitat de facto, nempè de probatione delicti, & similis dubitatio inepta censetur, quia cùm probationes regulandæ sint juxta juris dispositiones, de quibus tot, tantaque scripta reperiuntur, inscitiam juris arguit, & sic ineptè Judex superioris judicium inquirit, ex eo quòd juxta Callistrati decisionem, *lege 3. §. idem, ff. de testibus: tu magis scire potes quanta fides adhibenda sit testibus*, quo Texta communiter notant Doctores. Et clariùs Ul- 17
pian. *in lege eum qui temerè 79. §. judicibus, ff. de judic.* pluribus Xamar. *dict. quæstione 7. num. 6 cum seqq.* Aut dubitat de jure, & si res dubia non sit, pariter ineptè consuluit, nec superior eo in casu respondere tenetur, *l. 12. C. de legib.* pluribus idem Xamar. *num. 14. cum seqq.* Sed si dubia sit, nempè, 18
quia lex non reperitur, quæ decisionem facti occurrentis expressam contineat, vel quia criminis qualitas, vel circumstantiæ aggravantes severiorem coercitionem expostulant, tunc que fieri solet legitimè, & toto jure approbatur. Hujus conditionis 19
fuit dubitatio Moysis, quando filiæ Salphaad portionem Patris prædefuncti postulabant, & ipse dubius Deum Dominum consuluit, ut refertur *Num. capite 27. vers. 4.* ibi: *Retulitque Moyses causam earum ad judicium Domini. Qui dixit ad eum, justam rem postulant*, in quo se rectum Judicem cordarumque Gubernatorem ostendit, ut benè perpendit Pater Marquez *de Gubern. Chris. d. cap. 31. §. 1.* Nam ut docent Imperatores *in leg. 2. Cod. de offic. Vicar. Relationes judicum libenter audimus, ne administratorum decrescere videatur authoritas, si eorum consulta veluti profanorum preces à nostris ab-* 20

dy-

dytis repellamus. Conferunt cumulata per Bobadillam *in Polit. lib. 3. capit. 15. num. 116. & in not. num. seqq. litter. D,* ad has consultationes referenda est secunda pars Rubricæ, *ff. de appellationibus & relationibus, & Cod. de appel. & consult. junct. rubr. præced.* & de his interpretandus Ulpianus *in leg. 1. §. Huic 2. ff. de appellat.* ibi: *A consultationib. judicum non esse appellandum.*

21 Istæ consultationes ad Principem frequentissimæ sunt in omnibus spectantibus ad regimen Reipublicæ, & Regni, sed in judicialibus rarissimæ. Et ratio disparitatis est; nam in rebus regiminis & Politicæ gubernationis omnia ad Principem deferri debent, juxta Tacitum 1. *Annal.* ibi: *Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quàm si uni reddatur.* Ob quod in urbe, & Imperio Romano, ut dixerat Pomponius *in leg. 2. §. novissimè 11. ff. de orig. jur. constituto Principe datum est ei jus, ut quod constituisset, ratum esset:*

22 consonat *l. 2. tit. 1. part. 2.* & ibi Greg. Lopez *glos. 7. l. 5. & 6. eod. tit.* & conducunt omnia quæ de Monarchia scripserunt Aristotel. *lib. 4. Politic. cap. 2.* Plutarc. *de Monarch.* Herodot. *lib. 3.* Bodin. *de republ. lib. 6. cap. 4. & 5.* Cass. *lib. 52. histor. Rom.* Hippol. *de Princ. cap. 1.* Han. Scot. *ad Text. 1. Annal. Tacit.* Herm. Kirchner. *de republ. disp. 7. testim. 1.* Lipsius *civil. doct. l. 2. c. 2.* Marquez *in Guber. Christ. l. 2. c. 21. § 1.* D. Thom. *de regim. Princ. lib. 1. cap. 2.* ibi, Pater Salcedo qui plures laudant, Saavedra *Symbolo 49. & 70.* Solorzano *emblem. 45. & plurimis in aliis,* Don Joannes de Palafox *in histor. reg. sacr. lib. 1. part. 36.* Quo exempla comprobantia, & plura alia reperies.

23 In judicialibus rarò fiunt, sed posse fieri, mihi probat Text. *in leg. divus 14. ff. de offi. Præs.* quo Jurisconsultus Macer ait, *& si quid tale compereris, consules nos, ut æstimemus an per immanitatem facinoris si cùm posset videri, sentire commiserit, supplicio afficiendus sit*; & Ulpianus *in l. eum qui temerè 79. §. judicib. ff. de judiciis*, de jure Canonico *c. intimasti 68.* & ibi August. Barb. *in collect. de appel.* de jure nostro Text. *in leg. 11. tit. 22. part. 3. & in leg. 14. tit. 4. ead. par. & in leg. 15. tit. 23. ead. part.*

24 Et nota differentiam quòd de jure civili exclusa penitùs est dubitatio de facto; nam ut docet Macer *in dict. leg. divus* ibi: *De facto consulentibus non debent Præsides consilium impartiri*, de jure verò nostro de facto etiam permissum judicibus est dubitare, ut apertè cavetur *in dict. leg. 21.* ibi: *En razon de las pruebas è de los Derechos*, ubi Gregor. Lopez. Sed

25 quia Petrus Barbosa *in d. leg. eum qui temerè, §. judicibus*, plenè disserit, ad eum Lectorem remittimus, cui addendi Bobadil. *d. c. 21. ex n. 200.* Scacc. *de appel. c. 2. q. 16. lim. 1. ex num. 139.* Cujac. *in paratit. ad tit. Cod. de relat.* cum plurimis adductis per Valenzuel. *cons. 70. n. 95.* & Xamar. *d. n. 14.*

26 Quarta species est quando Princeps non plenè informatus aliquid jubet contra juris dispositionem, utilitatem publicam, vel jus tertii; nam in hoc casu cùm præsumatur concessum subreptitiè, vel per importunitatem, & sic absque voluntate, ut probat Amaya *in leg. unic. Cod. de collat. donor. lib. 10. num. 56. & seqq.* Judicibus concessum est Principem consulere, in executione jussorum supersedendo. Quæ conclusio deducitur ex Text. *in leg. si quis*

27 *29. ff. ad leg. Cornel. de fals. lib. ult. Cod. de divers. rescript. lib. 1. & toto tit. C. si contra jus, vel util. publ. Cod. super litteris 20. de rescrip.* ubi August. Barbos. latissimè Salgado *de retention. Bullar. part. 1. cap. 1. & 3. & §. unic.* vel potiùs *per tot. tract.* consocius noster Don Petrus de Salcedo *in docto tractatu de lege polit. 2. capitulo 3. cum seqq.* plures congesti per me *de regim. Val. tom. 1. c. 4. §. 7. n. 4.* quo expendebam *for. 3. & 4. si contra jus aliqua sit impetr. & for. final. de precibus Princ. offer.* Quibus adde de jure Regio *leg. 16. tit. 13. part. 2. leg. 2. cum duobus seqq. tit. 14. lib. 4. Recopil.* ubi Gregor. Lopez & Azevedo, Xamar. ubi *proximè, num. 39. per plures seqq.* quæ quia per hos Doctores pleniùs tractata sunt, libenter omitto.

Quinta species consultationis est, quando Ju- 28
dex, nec facti, nec juris dubius, superiorem consuluit ob reverentiam superioritatis, sententiam quam pronuntiatam habet, referendo ante illius promulgationem, ut statim executioni mandetur, semota appellatione; & hæc est consultatio, seu relatio, de qua præcipuè hìc agendum est quam 29
pariter attingit Xamar. *ibid. num. 81.* Et hanc in duplici differentia reperio; nam aut consulitur supremum Tribunal, adhibita causæ summaria relatione; aut consulitur, seu refertur Regi, ut certior fiat de notabiliter gestis per Præfectos suæ Domus & Curiæ.

Primus modus in praxi frequens est, tum in 30
Regis Prætoriis Pinciano, & Granatensi, tum in nostra Aula, tum etiam in ipso Consilio, quæ mihi deprompta videtur ex Text. *in leg. jubemus 34. C. de appel.* quo Imperator Justinianus cautum reliquit, quòd si Princeps super aliqua causa consulitur, per Consiliarios ab ipso destinatos causa examinetur partibus præsentibus, vel absentibus, unà cum relatione: & secundùm illorum consilium Princeps decernit, atque rescribit, & à tali rescripto appellatio non datur. Sic Salicetus hunc Textum enucleavit, in epigraphe ipsius, quibus ferè verbis Bartolus explicat illius sententiam, & communiter Doctores: probant Donell. *l. 28. comm. c. 6.* & ibi Illiger. *litt. X, & seq.* clariùs Jacobus Cujacius *in partit. ad tit. Cod. de relat. & in recit. solemn. ad eund. tit.* quo loci postquam dixerat, hodie sublatum reperiri genus relationis Judicis an- 31
te sententiam ambigentis, quid statuere debeat; subjungit hæc verba: *Vel etiam post sententiam, appelatione imposita, nec recepta; ut Princeps æstimet, an sua sententia sequenda sit?* ad quod probandum allegat *leg. penult. Cod. Theodos. & in eo alia jura.* Ex quibus plenè probatur, hujusmodi relationis, sive consultationis speciem jure Romanorum cognitam, & usu receptam fuisse.

Quo posito modus nostræ praxis expendendus 32
venit qui sic se habet. Quoties enim Judex inferiores sentiunt crimina de quibus agitur, esse ex gravioribus & exceptis, in quibus appellatio venit deneganda, superiorem ad quem causa per appellationem deferri debet, adeunt; & facta modo assueto plena relatione actorum, simul cum sententia ab eis pronuntiata, nondum publicata, cum clausula executionis, appellatione re- 33
mota, consulto priùs ipso superiore; qui quidem si sententiam justam sensit, devolvit causam inferiori, ut eam exequatur; sin minùs, causam per suos tramites adduci jubet idiomate Hispano,

ven-

venga por su orden. Et aliquoties licèt rarò, si aliquid moderandum reperit, in ipso decreto moderatur, vel temperat; aut denique causam retinet, prout judicat faciendum juxta juris dispositiones.

34 Quæ quidem praxis desumpta fuit per nostros majores ex verbis, *dict. leg.* 11. *tit.* 22. *part.* 3. ut scribit Bobadilla, *d. lib.* 2. *c.* 22. *num.* 201. ibi: *Algunas veces en las Chancillerias suelen decir los Alcaldes del crimen por auto a las tales consultas, que el proceso venga por su orden, que es decir que se lleve citatoria, y compulsoria. Otras veces proveen que se retiene la causa, y sin emplazamiento ni mas solemnidad o sustancia, confirman, o revocan, o moderan la sentencia, y remiten la causa al Juez para que aquello se execute.* Sed ut exteri percipere facilius possint, Latino sermone tradere hæc verba decrevi, quæ sic se habent: *Aliquando in Regiis Prætoriis Quæstores criminum per interlocutionem similibus consultationibus dicunt, quòd processus veniat per suos tramites, nempè præmissis litteris citatoriis, & compulsoriis; aliquando causam retinent, & aliquando illam audiunt, & sine citatione, nec alia solemnitate, vel substantia confirmant, vel revocant, aut moderantur sententiam, causam judici remittendo, ut id exequatur.*

Hæc enim quæ à practico illo, & erudito viro
35 summariè, & breviter tradita sunt, explicanda ampliùs, & exornanda veniunt. Nec immoror in disputando an illa praxis restricta sit ad Aulas criminum Regiarum Cancellariarum, de quibus tantùm locutum fuisse, videtur; nam cùm potestas, & jurisdictio nostræ Aulæ criminum Curiæ præstantior sit, ut probavi *controvers.* 1. hæsitari non
36 potest de jurisdictione & potestate, sicut neque de usu qui inveteratus est, ut notoriè omnibus Curialibus patet. Quemadmodum in causis quas *de comision* vocamus, quarum appellationes reservatæ Consilio sunt, quod quidem consulitur eo ipso modo, ut pariter est notum.

Quod enim dubitari potest, est quando sit casus
37 decreti adducendi causam per suos tramites vulgò *venga por su orden*; quando retinendi causam; quando devolvendi ut sententiam exequatur; & quod perspicuum est, an in hac summaria cognitione sententia debeat in totum confirmari, vel in totum revocari; an verò pro parte infirmari, & pro parte confirmari possit?

38 Quoad primum cùm Textus *in d. l.* 11. *tit.* 22. *part.* 3. reservet Principi facultatem respondendi ad consultationem, vel non, ibi: *E entonces el Rey sabida la verdad puede dar el Juicio, o embiar à decir a aquellos Judgadores de como le dan, si se quisiere.* Nostra Aula quæ ejus nomine causas judicat, ut dixi *d. controv.* 1. *n.* 43. *& seqq.* arbitrium reservatum habet per ipsam legem, & eo utendo quoties ex relatione apparet, causam liquidam non perduci, & requirere altiorem indaginem, ut discussioni locus sit, eam duci per suos tramites mandat, & hoc est idem ac si diceret, locum esse appellationi.

39 At quia simile arbitrium regulandum venit secundùm juris dispositiones; nam ut dixerat Aristoteles, *lib.* 3. *de anima: in ratione inest voluntas ex lege; l. quod Ephesi* 4. & ibi Gothof. *lit. E, l. quod certo loco, leg. si sic legatum* 75. *in princ. ff. de legat.* 1. notant Donell. *lib.* 26. *comm. cap.* 11. & ibi Illiger. *lit. I.* pluribus Menochius *de arbitr. quæst.* 7. *num.* 17. *& sequent.* Osascus Beniten. Joseph. Ludovis. Escobar, & alii laudati per Xamar. *de offic. Judic. part.* 1. *q.* 9. *ex num.* 197. Dominus Crespi, *observat.* 69. *n.* 3. 2. *part.* pluribus etiam noster Dor. Franc. de Rojas, Episcop. Abulens. *decis. Rot.* 161. *n.* 1. Valenz. *cons.* 90. *num.* 21. Gurba *ad consuet. Mesan. cap.* 3. *gloss.* 8. *part.* 1. *num.* 22. Farin. *in repert. judicial. q.* 44. *num.* 6. *& seqq.* quando causa venit
40 ritè, & rectè fulminata, & sententia judicis consulentis non videtur satis justificata, tam ex defectu probationis, quàm ex eo quòd crimen non est ex illis, in quibus appellatio deneganda est, & similibus; interponi decretum debet, quòd veniat per suos tramites, quod in substantia est dicere, quòd appellatio debet admitti & de causa plenariè cognoscendum est.

At verò quando Judex inferior aliqua omisit,
41 comisitve in procedendo, & instruendo causam, illam perdere meretur, tuncque interponitur decretum de retinendo. Nam de jure quoties Judex malè se gessit, & aliquid operatur, quod revocandum sit, causa remanet penès Judicem ad quem, licèt quoad articulum specialem tantùm sit appellatum, ut probat Text. *in c.* 1. *de appell. in* 6. & ibi August. Barbosa *in collect. num.* 4. sequitur Petrus Barbosa *in l. si de vi.* 37. *ff. de Jud. num.* 436. Gratian. *discep. for. cap.* 6. *num.* 12. *cum seqq.* Covarr. *practicar. cap.* 2. *q.* 17. *limit.* 47. *membr.* 3. *ex num.* 1. Nam licèt retentio & advocatio causæ
42 ad superiorem generaliter prohibeatur ex *leg.* 32. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop.* Avendanno *in c.* 5. *Prætor. n.* 12. *vers. negligentia, lib.* 1. Tamen semper residet in arbitrio superioris, quòd causa retineatur, si ratio adsit, *l.* 22. *tit.* 4. *l.* 2. *Recop.* Avendanno, ubi proximè, *& eod. lib. c.* 19. *n.* 2. *cum seqq.* Covarrub. *d. n.* 6. & utrique Barbosa, & Gratian. *ubi suprà*, quibus adde practicum Monteroso *tractat.* 5.
43 *cap.* 2. *num.* 3. ibi: *O procede apasionadamente.* Et sic Aula nomine Regis judicando causas criminum justissimè his rationibus retinere potest, & debet.

Denique quando sententia venit undique jus-
44 tificata, ob quod appellatio interponenda frivola apparet, tunc causa devolvitur, ut Judex suam sententiam executioni mandet, ut tradit Bobadilla, *ubi suprà*: & ratio est, quia appellationi frivolæ nunquam est deferendum, *cap. cum appellationibus frivolis*, 5. & ibi August. Barbosa *de appellat. in*
45 6. Bart. Fellin. Speculat. Socin. Scaccia, & alii plures congesti per Salgadum, *de Reg. protect. part.* 3. *c.* 3. *c.* 6. *num.* 40. *cum seqq.*

Sed, ut dixi, pulchrum dubium suscitari so-
46 let, utrùm si sententia contineat diversa capita, ut putà, quia plures sunt rei, qui delictum de quo agitur, patrarunt, & quoad unum videatur sententia juri conformis, quoad alios non ita, an possit quoad illum devolvi, & quoad hos juberi quòd veniat per suos tramites; & ratio dubi-
47 tandi esse solet, ne continentia causæ dividatur, juxta Textum *in l. nulli* 10. *C. de Judicis, c.* 1. *de caus. possess. & propriet. cap.* 1. *de sequestr. fructi. & proprietat.* & utrobique Doctores, signanter Augustinus Barbosa plura & plures congerens, Scaccia *de appellat. quæstione* 17. *limit.* 47. *membr.* 3. *num.* 26. Salgado *de Reg. protect. part.* 2. *cap.* 10. *num.* 60. Donell. *lib.* 17. *comm. capit.*

pit. 18. & ibi Illiger. *littera H, cum duobus sequent.* Toro *in Cod. allegat.* 48. *per tot.* Valenzuel. *cons.* 49. *numer.* 28. *tom.* 2. Novissimè Don Michael Cortiada eruditus Senator Barchinonensis, *decis.* 36. *n.* 32. quæ quidem divisio vitari nequit, dum quoad unum sententia approbatur, causaque devolvitur; quoad alium appellatio admittitur, vel causa per suos tramites adducitur.

48 Quæ consideratio ampliùs confirmatur ex eo, quòd ubi duæ sunt causæ complicatæ, quarum una admittit appellationem, alia non; sententia utriusque appellabilis remanet, juxta doctrinam Bald. *in l. post sententiam, n.* 6. *c. de sentent. & interloc. om. judic.* Pacian. *de prob. l.* 1. 16. Macer. *lib.* 2. *res.* 9. *num.* 5. Scacc. *de appell. q.* 17. *limit.* 6. *memb.* 9. *num.* 84. Duran. *dec. Rot.* 4. *num.* 1. *& decis.* 177. *num.* 2. *p.* 2. Gratian. *decis.* 136. *num.* 1. his & aliis laudatis Giurba, *dec.* 101. *num.* 2. *& observat.* 65. *num.* 9. quid magis complicatum quàm individuum factum, ex quo dimanat unum delictum, unica causa, & unica sententia? Et si quoties in eadem sententia reperitur ratio, ob quam quoad unum ex reis appellatio recipienda sit, quoad cæteros quoque remanebit causa apellabilis.

49 Sed his non obstantibus praxi receptum est, quòd dividi possit ex eo, quòd in jure tot dicuntur sententiæ, quot sunt capita, vel sunt rei, Text. *in l. etiamsi à patre* 29. §. *ex causa, ff. de minor.* optimus *ad rem Text. in l. quædam mulier. ff. famil. ercisc. l. Cornel. pia, ff. de jur. patronat.* Melior ad rem Text. *in leg. si qui separatim* 10. §. *si quod* 4. *ff. de appell.* quo Vulpianus hæc infit: *In communi*
50 *causa quoties alter appellat alter non, alterius victoriam ei proficere qui non provocaverit: hoc ita demum probandum est, si una eademque causa defensionis sit. Cæterùm si diversæ sint, alia causa est.* Quo Textu ad individuitatem prolationis non sufficit, quòd communis causa dicatur, sed necessariò requiritur, quòd sit una eademque causa defensionis: sed in specie proposita quoad unumquemque reum diversam supponimus causam defensionis, cùm unus reperiatur plenè convictus, alius leviter indiciatus. Unus deliberatè interfuit facto, dolosè cooperando in maleficio, alius casu magis quàm dolo repertus fuit, & sic similiter in delictis pluralitatis, ut quotidiana experientia demonstrat, ex pluralitate circumstantiarum variatur culpa uniuscujusque ex accusatis, ob quod tritum est in ore Doctorum, tot esse sententiæ quot sunt capita, probant Scaccia *de appell. q.* 4. *n.* 23. *& q.* 10. *num.* 8. *q.* 17. *limit.* 6. *memb.* 9. *n.* 31. *& lim.* 47. *memb.* 2. *n.* 23. *& memb.* 3. *n.* 26. Ant. Gom. *var. lib.* 2. *c.* 11. *num.* 16. Tusc. *lit. C. concl.* 60. Cancer. *var.* 3. *p. c.* 17. *n.* 63. Greg. Lopez *in l.* 4. *tit.* 26. *part.* 3. Azeved. *in l.* 7. *tit.* 18. *lib.* 2. *Recop. n.* 16. Bolannos *in Cur. Phil. part.* 5. §. 6. *n.* 1. Salgado *de Reg. protect.* 3. *p. c.* 15. *ex n.* 1. August. Barbos. *in c. si duobus* 7. *de appell. n.* 1. *& in c. Raynaldus de success. ab intest. n.* 5. aliis relatis Joan. de Ayllon *ad Gomez, d. lib.* 2. *c.* 11. *n.* 16. vers. *sententiam*, & Peguera *in prax. Rub.* 24. *n.* 14. & ibi Ripol.

51 Secundò probatur hæc conclusio ex Text. *in l. si quis uxori, vers.* 1. *ff. de furt. l. si quis præferendum*, §. *fin. ff. eod. l. in minor. C. de his quib. ut indig.* ex quibus manifestè apparet, quod in qualibet persona ex pluribus patrantibus unum & idem crimen, reputatur diversum delictum, arg. Text. *in l.* 1. *C. de condict. furt.* ut hæc & alia doctissimè perpendit Ant. Gom. *lib.* 3. *var. c.* 10. *n.* 6. ergo necesse dicendum est, quòd quoad unumquemque 52
reum diversum judicium instituitur, cùm diversa sit causa, diversa persona, diversumque crimen; mirabiliter Ant. Fab. *in C. lib.* 7. *tit.* 24. *def.* 2. quo sententiam dividuam probat quoad eumdem reum pro eodem delicto.

Tertiò probatur, quia separatorum separata 53
ratio esse debet, *l. Papinian.* 20. *ff. de minor. l. fin. ff. de calumniator. l. si maritus, c. de donat. int. l. quoniam, C. de com. fisc. debit. lib.* 10. Bald. *in l. cùm necessitatem, C. de fideic.* Decian. *tract. crim. tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 4. Paul. Castr. *cons.* 389. *n.* 1. Paris. *cons.* 101. *n.* 38. *lib.* 1. Marc. Anton. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 111. *n.* 4. Menoch. *cons.* 436. *n.* 7. Barbos. *Axiom.* 205. *n.* 5. Valenz. *cons.* 33. *n.* 226. cùm autem culpa, probatio, dolus, & causa delinquendi separata semper sint, ex quibus resultat defensio uniuscujusque; quare quos defensio separat, non debet separare ratio, quæ de his habenda est?

Quartò, nam in criminalibus continentia cau- 54
sæ non potest dari ex ratione superiùs adducta, nempè, quia licèt idem delictum à pluribus patratum sit, cùm respectu cujuslibet diversum censeatur, non militat inconveniens divisionis, nempè ut super una eademque causa diversæ proferantur sententiæ, cùm eadem causa diversis respectibus 55
possit producere diversos effectus, *leg. miles* 75. §. *pro parte, ff. de legat.* 2. nam ut docuit Aristot. 3. *Physicor. eadem causa interdum est contrariorum effectuum diversis rationibus*, exornat pluribus Salgado *de Reg. protect. part.* 2. *c.* 7. *n.* 81. *& rubrica, ff. de quibus rebus ad eundem judicem eatur*, rectè procedit cùm causa una est, *nisi conditio personarum quæstiones variaverit*, ut expendit doctissimus Jacobus 56
Cujacius *in paratit. hoc tit. ad fin.* Ob quod licèt Clericus & laicus complices sint ejusdem numero criminis, nequaquam ab uno eodemque Judice puniuntur, sed unusquisque à suo Judice, ut pluribus probant adducti per Barbosam *de Jur. Eccles. lib.* 1. 57
cap. 39. §. 2. *num.* 94. *& in collect. ad d. leg. nulli, C. de jud. n.* 7. quibus addendus Fontanella *dec.* 202. *n.* 3. & addicti per Ayllon. *ad Gomez, d. c.* 10. *n.* 6. 58

Neque hoc in casu adaptari potest doctrina de continentia causæ; cùm hæc procedat juxta veriorem interpretationem, *d. legis nulli* in eo qui judicium instituit super eadem re coram diversis Judicibus, ut docent Salicetus & Alex. *ibid.* & probat Affl. *decis.* 354. *num.* 6. hoc enim valdè diversum est ab specie proposita in qua causa quoad omnes instituta reperitur coram eodem Judice, & ab eo per sententiam terminata; sed superior quoad unum appellabilem causam existimans, eam mandat adduci per suos tramites, quoad alium inappellabilem, & voluit ut sententia exequatur: quod fieri posse, mihi probat Textus *in d. lege si quis uxori, versic.* 1. *ff. de furt.* quo Textu 59
ex eodem furto per uxorem, & extraneum patrato, uxor non tenetur pœna furti; at tenetur ac punitur socius illius. Item *in lege si quis perferendum*, §. *fin. ff. eodem* probatur quod in eodem delicto qualitas aggravans crimen, auget pœnam in eo qui eam obtinuerit, in aliis minimè, *in dict.*

le-

lege minoribus, *Cod. de his quibus ut indig.* Ex pluribus condemnatis pro uno eodemque delicto, appellans consequitur suspensionem sententiæ, & in eum qui non appellaverit, potest statim exequi sententia, ut mirabiliter hæc & alia jura expendit Anton. Gomez, *d. capit.* 10. *num.* 6. Quare multò magis quoad plenè convictum, vel confessum, poterit causa devolvi, & quoad minus gravatum probationibus, appellatio admitti. Neque complicatio hæc destruit; nam si verè reperiatur, quòd difficillimum credo, tunc eodem jure quoad omnes appellatio erit admittenda: sed non ex eo quòd delictum, causa, & personæ eædem sint, sequitur necessariò complicatio, de
60 qua Giurba & cæteri per eum adducti, *ubi prox.* Ex quibus sic vidi pluries practicari in Aula, signanter in causa raptus cujusdam virginis Vestalis, de qua condemnati veniebant Justus de Valdiviceso tamquam raptor in pœnam capitalem, & Maria Bustamante tamquam receptatrix in pœnam fustigationis, & quoad illum fuit causa devoluta & sententia executioni mandata, quoad illam decretum quòd causa adduceretur per suos tramites, & in gradu appellationis sententia revocata anno 1660. & quod magis est, adest decisio Consilii in causa mihi commissa ad inquirendum, & puniendum ratione grassationis patratæ in itinere de Alcala die 21. Decembris 1665. qua ingens summa monetæ argenteæ per Principem remissa ad fovendas arces Principatus Catalaunlæ subrepta fuit; in ea, inquam, causa condemnavi ut principales grassatores ad ultimum supplicium Joannem de la Espada, Franciscum Brinnas, Dominicum de las Heras, & Didacum Duran; ut receptatores Didacum Pellicer, & Ludovicum Garcia, in pœnam fustigationis & re-
61 migii, cum executione, appellatione non obstante, consulto priùs Consilio, cui reservatæ erant appellationes. Et facta relatione actorum, unico decreto diei 16. Januarii 1666. fuit mihi causa devoluta, ut sententia executioni mandaretur quoad Joannem de la Espada, Franciscum Brinnas, Dominicum de las Heras, & Didacum Pellicer: quoad alios duos jussum quod causa duceretur per suos tramites. Et postea plenè discussa sententia capitalis quoad Didacum Duran fuit confirmata, quoad alium commutata pœna verberum, & remigii in exilium sententia diei 16. Decembris 1666. & si licèt investigare rationem decidendi tanti Senatus, ea meo judicio fuit; nempè quòd Didacus Duran fuerat tortus in caput proprium, & negativè perseveravit, sicque appellatio illius recepta, cùm negari non possit, quòd quæstio in negante purgat indicia, & minuit pœnam, juxta *leg.* 4. *tit.* 30. *part.* 7. ubi Gregor. Lopez docet, Gomezius, *l.* 3. *c.* 13. *num.* 28. & ibi Ayllon plura congerens, quorum aliquos laudavi *de regim. c.* 8. §. 9. *num.* 94. quibus addendus Petr. Cabal. *cas.* 288. *num.* 20. & 25. Ludovicus verò reperiebatur
62 minor viginti annorum, & participatio rei grassatæ erat modica post delictum; ex quibus res dubia visa fuit, juxt. *leg. auxilium*, §. *in delictis*, *ff. de minor. l.* 4. *tit. fin. part.* 6. *l.* 9. *tit.* 17. *ead. part.* Anton. Gomez, *lib.* 3. *c.* 1. *num.* 62. & ibi Ayllon & sic clarissimè apparet diversitas defensionis juxta *d. l. si qui separatim*, §. *quo*, *ff. de appell.* ac per consequens quoad illos devoluta, & quoad istos appellatio recepta fuit.

Denique secunda species consultationis hujus 63
generis est, quæ ex inveterata Aulæ consuetudine fit, suas sententias capitales Regi Domino referendo ante illarum publicationem; quæ perficitur, personaliter omnes Præfectos Domus Regiæ & Curiæ ad Aulam Principis properando hora ad id per ipsum assignata; quò ille qui præsidet summariè causam Principi refert, cum compendiosa proba- 64
tionis narratione, atque sententiæ deliberatæ substantia, quam exequendam esse declarat, nisi per Regem aliud jubeatur. Qui tantùm respondere solet: *Fiat Justitia.*

Quam consuetudinem ex eo deductam opinari 65
possum, nempè cùm in arduis ex *dict. l.* 19. *tit.* 23. *part.* 3. caveatur ne quid deliberetur, inscio Principe, ibi, *à menos de aver acuerdo con el Rey.* Ubi Greg. Lopez, & Parlador. *d. l.* 2. *c.* 1. *n.* 21. & nihil ita arduum reperiri possit, sicut pronuntiare de vita hominis, ideò nostri majores, tum dispositioni dictæ legis parendo, tum etiam ob reverentiam ipsius Principis, cujus familiares, & domestici Præfecti sumus, introductam hanc lauda- 66
bilem consuetudinem reliquerunt, quòd observatur si Rex in Curia reperiatur; nam eo absente absque alia solemnitate, vel consultatione sententiæ capitales publicantur, & executioni mandantur, ut observatum vidi, & fuit in causa Lupi de Villarroel & aliorum qui ad pœnam capitalem combustionis condemnati fuere in mense Junii anno 1660. ob falsificationem monetæ argenteæ, 67
quo Rex noster absens reperiebatur ratione nuptiarum Regum Christianissimorum. Si verò Princeps aliqua causa impediatur, quo minùs Audientiam publicam concedere possit, tunc similis consultatio fit in scriptis per Præsidem Consilii, ut pariter vidi observari die 5. Octobris anni 1665. quòd ob recens funus Domini Regis Philippi, adhuc nostra Regina horum Regnorum Moderatix, audientiam publicam non admiserat, & medio prædicto fuit facta consultatio sententiæ capitalis deliberatæ in Ildephonsum Gonzales Barroso, *el Pardillo* nuncupatum, & jussum quòd executioni mandaretur. Sed postea commutationem pœnæ per indultum consecutus fuit ob interpositionem celebritatis acclamationis nostri Regis, & Domini Caroli II. quem Deus Optimus maximus in omnibus protegat.

Et est admiratione dignum quòd cùm hæc fiant 68
in causis, quæ in hac suprema criminum Aula per sententias capitales terminantur, quando per Correctorem vel alium Judicem inferiorem capitalis pœna imponitur, vel quia causa ei devoluta fuit modo prædicto; vel quia sententia illius solemniter confirmatur, appellatione recepta, nequaquam 69
Princeps consulitur, nec illi aliqua relatio fit; benè verò si reus capitaliter plectitur per Aulam in gradu appellationis, qui mitiori pœna condemnabatur per inferiorem, quia hoc casu Aula executioni mandat suam sententiam. Ratio disparitatis difficilis videtur, sed meo judicio depromitur ex Text. *in leg.* 6. §. 1. *ff. de offic. Procons.* ibi: *Legatos non oportet Principem consulere, sed Proconsulem suum; & is ad consultationes legatorum respondere*: quæ verba, quia perspicua, explicatio-

70 ne non egent. Sed quare sic cautum? ratione superioritatis Proconsulis, cujus erat majus imperium in Provincia post Principem, *l. ideò 8. ff. eod. tit.* cùm autem major jurisdictio quoad causas criminales in Curia post Principem in Aula resideat, ideò sola illa Principem in his consulit, inferiores verò ipsam Aulam; ex quo ipsius præeminentia secernitur, cùm species magnæ prærogativæ sit, ipsum Principem facie ad faciem consulere. Eleganter ad rem Cassiodorus, *lib. 4. epist. 4. In* 72 *re quidem de se benè arbitrabitur æstimatum, qui Regium meretur alloquium, quia dignitas est subjecti, affectus meruisse dominantis.*

71

CONTROVERSIA IV.

De his qui sub nomine Justitiæ, ut pecunias extorqueant nequiter, causas criminales supponunt.

SUMMARIUM.

1 *Aula, delinquentium commune receptaculum.*
2 *Aulam quærentes quo fine ad eam ferantur?*
3 *Aula grandis meretrix integerrimos quosque corrumpens.*
4 *Durum injuriam pati per quos auxilium sperabatur.*
5 *Regis nomine vim inferentes durioribus armis utuntur.*
6 *Crimen concussionis sub nomine justitiæ frequens in Curia.*
7 *Qui potestatem aut Magistratum exercent, cùm non sint, quod crimen committant?*
8 *Crimen lasæ Majestatis an isti committant, discutitur.*
9 *Alguazelli Domus & Curiæ Regis potestatem & jurisdictionem obtinent.*
10 *Sayones tempore Regni Gothorum in Hispaniæ qui dicerentur?*
11 *Jurisdictionem regiam usurpantes pœna legis Juliæ majestatis tenentur.*
12 *Limitatio Farinacii proponitur in eo, qui neminem morti tradidit.*
13 *Jurisdictionem usurpans & eo nomine leviora committens, pœna falsi tenetur.*
14 *Apparitoris officium usurpans, licèt solùm teneatur pœna falsi, tamen capitali pœna plectitur per legem.*
15 *Causam supponentes Adulterii honestæ nobilique fœminæ, non leviora, sed graviora committunt.*
16 *Bona mobilia sub nomine justitiæ eripientes palàm, graviora pariter committunt.*
17 *Honoris detrimentum non est censenda minor injuria, quàm si vitam eriperent.*
18 *Jurisdictionem usurpans in his quæ grave detrimentum inferunt, pœna legis Juliæ tenetur.*
19 *Furtum simplex lex Regni capitali pœna puniri in Curia mandat.*
20 *Pœna hujus legis quanquam usu recepta, non est in simplici furto, secùs in rapina & violentia.*
21 *Falsi crimen in eo qui cùm autoritatem non habet, acta sive instrumenta conficit, qua pœna plectatur?*
22 *Pœna capitali non est plectendus; qui etiam si autoritate scribæ careat, rogat se de instrumentis, quæ aliam non continent falsitatem.*
23 *Secùs si aliam falsitatem contineant.*
24 *Concussionis crimen regulariter per magistratus & officiales patratur.*
25 *Concussionis crimen committi potest per privatos.*
26 *Concussionis crimen regulariter punitur pœna extraordinaria, sed capitali puniri potest.*
27 *Crimina ex circumstantiis graviora redduntur.*
28 *Jurisdictionem usurpans, ut teneatur pœna legis Juliæ majestatis, an debeat patrari animo occupandi dominium?*
29 *Jurisdictionem usurpans non animo occupandi dominium, tenetur pœna legis Juliæ de vi publica.*
30 *Quæ procedunt, alio delicto non secuto; secùs si sequatur.*
31 *Apparitores aliquem capientes absque Judicis mandato, ut ab eo pecuniam extorqueant, graviter puniendi sunt.*
32 *Apparitoris officium supponens, & similia faciens, gravius puniendus.*
33 *Decisiones Aulæ mitiorem sententiam sequentes.*
34 *Decidendi ratio in his speciebus.*
35 *Falsi pœna hodie arbitraria est per leges Regni.*
36 *Apparitoris sive Alguazelli Regiæ Domus & Curiæ officium usurpans, magnum officium usurpare dicitur*, & num. 37.

CUM ex multitudine gentium ad hanc supremam Hispaniæ Curiam affluente ex universis hujus Monarchiæ Regnis, & totius Europæ, sequatur, quòd verè mari similis sit, ut dixerat noster Alphonsus *in lege 28. tit. 9. parte 2.* ubi Gregor. Lopez, quod & notaverat Azevedo *in lege 1. titulo 23. libro 8. Recopilat. in princ.* receptaculum commune delinquentium fit; nam licèt integerrimi viri eam foveant, tamen purgamenta provinciarum in ea degere solent, ex quo resultat, quòd plures malefactores, errones, & vagabundi tamquam in nemore intricato deliciis Aulæ addicti, vitæ perfidæ operam dantes, substantiam quærunt per fas nefasque; ob quod maleficia, furta, rapinas, & extorsiones excogitatas quotidiana experientia demonstrat: quorum plures in ea pereunt, ut dixit idem Alphonsus, *ibid. Algunas vegadas mueren y con derecho bebiendo el armagura de la Justicia por los hierros que ficieron.* Quod perspicuè dixisse videtur Joachim Pastor. *in libel.* cui titulus *Aulicus inculpatus, capitulo* 1. ibi: *Illi qui feruntur ad Aulas, non eumdem sibi præfigunt finem: Alios eò spes commodi ducit, alios honoris studium. Quidam, cupiditate aliis imperandi, quidam etiam helluandi, nocendi, facessendive aliis desiderio trahuntur.* Cùm enim hæc obtineri facile non sit, faciliùs in vitia dilabuntur; nam, ut ipse dixit *ibid. c. 5. n. 3. Aula grandis meretrix est, quæ nonnunquam integerrimos, & illibatissimos virorum corrumpit.* Inter maleficia quæ frequenter in hac Babylone patrantur, ea esse solent, quòd sub nomine justitiæ, supponendo se Apparitores, & Scribas Curiæ, pecunias nequiter per concussionem extorquent, causas criminales fingendo: quod quàm deplorandum sit, nemo est qui nesciat; nam inter miserias hujus vitæ, quod calamitosius reputatur, est pati injuriam ab eo per quem auxilium sperabatur. Justitia enim est anima vivificans popu-

1 2 3 4

pulum, ut ait idem Alphonsus *in l. 5. tit. 1. part. 2.* de quo plura per Patrem Velasquez *de opt. Princ. lib. 4. adnot. 1. per tot.* Quid enim miserabilius, quàm sub specie vitæ mortem haurire? Eleganter ut solet Cassiodorus, *lib. 4. epist. 27.* ibi: *Exaggerat enim culpam in contrarium versa crudelitas, & majus reatui pondus est inopinata deceptio.* Optimè Imperator *in l. meminerint. Cod. unde vi, & in l. 1. in fin. C. de his qui ven. ætat.* & Summus Pontifex *in cap. 2. 16. quæst. 6. & in cap. penult. de pœn.* Trident. *sess. 24. de reform. matr. cap. 9.* de jure nostro *Text. in l. 3. tit. 19. part. 2.* pluribus Valenz. *cons. 161. numer. 85. & cons. 163. num. 140.* Solorz. *de Jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 24. num. 68.* & in Politic. *lib. 3. cap. 26. vers. Y bien echarán de ver.* Hinc sequitur quòd qui talia admiserint, *in leg. Jul. majest. in leg. Cornel. de fals. & in leg. Julian de vi publ.* peccare dicantur, atrociùs quidem ac si armis vim intulissent; nam ut dixit idem Alphonsus *in leg. 4. tit. 10. part. 7.* ibi: *Porque muy fuertes armas han para facer mal aquellos que toman boz del Rey.* Non semel in Curia patratum vidimus hoc concussionis genus, privatos scilicet, qui potestatem vel officium minimè obtinentes, fingendo se ministros Curiæ, causas supponunt, carcerationem ignominiosam minantur, ac tandem pecuniam extorquent sub prætextu obnubilationis causarum.

Quod crimen de jure similes committant, in dubium deduci solet. Plures tenent, crimen læsæ majestatis committere, qui textuali decisione nituntur *leg. 3. §. fin. ff. ad leg. Jul. majest.* quo Martianus ait: *Quive privatus pro potestate, magistratuve quid scienς dolo malo gesserit*; cùm enim enumerando illos qui in legem Juliam majestatis peccant, eos apponat qui magistratum, vel potestatem dolo malo gesserint, privati cùm sint; clarè sequitur hos de quibus loquimur, hoc crimen admisisse. Nam Apparitores sive Alguazelli Regiæ Domus, & Curiæ, quorum officia usurpant, potestatem, & jurisdictionem obtinere videntur, *leg. 20. tit. 9. part. 2.* ubi Gregor. Lopez. Isti enim sunt illi qui tempore Gothorum *Sayones* vocabantur *l. 16. tit. 1. lib. 2. for. jud.* ubi Villadiego, *num. 5.* de quibus plura per Didacum Perez *ad leges tit. 14. lib. 2. ord.* Probant eandem potestatem, & jurisdictionem, *l. 3. cum sequentibus, lib. 4. Recopil.* & Azevedo *ad eas*: & sic quicumque privatus qui sub nomine Alguazelli Curiæ aliquid prætextu justitiæ gesserit, jurisdictionem regiam usurpat, crimen læsæ committit, ejusque pœna tenetur; nempè capitali, & confiscationis bonorum, ut probant Doctores *in dict. leg. 3.* Cuman. *in leg. 1. num. 1. & 2. ff. eod. tit.* Capicius, *decis. 130. num. 8.* Bajard. *ad Clar. in §. læsæ majestatis, num. 2. vers. vigesimo quintò committitur.* cum aliis adductis per Farin. *quæst. 114. num. 4.* Guid. Pap. *decis. 423.* Caballus *cas. 176. num. 6. & 10.* Giurba *cons. 92. num. 7. & 21.* Anton. Matthæus *lib. 48. ff. tit. 2. cap. 2. num. 17.* ex nostratibus Aviles *in cap. 1. Prætor, gloss. 1. num. 6.* Avendanno *in cap. 1. Prætor, num. 33. ad fin. lib. 1.* Azevedo *in l. 1. tit. 6. l. 3. Recopil. num. 1. & seqq.* Villadiego *in d. l. 16. tit. 1. lib. 2. for. judic. num. 4.* Alphons. Narbona *in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recopil. gloss. 7. num. 33. & gloss. 15. num. 27.* apud quos plura.

Hanc communem, & generalem regulam, quam de jure certissimam credo, limitat, ut solet Farin. *quæst. d. 114. num. 19.* casu quo, qui gessit se pro magistratu, vel potestate aliquem morti minimè tradidit, sed leviora quædam exercuit; nam hoc in casu non teneri pœna legis Juliæ, sed legis Corneliæ de falsis, & sic extra ordinem judicis arbitrio puniendum scripsit; ad quod probandum adducit Textum *in l. probatorias 9. C. de divers. offic. lib. 12. & l. fin. ff. de accusat.* Sed hic ultimus Textus de materia non loquitur: quare errori typorum tribuendum credo, cùm Text. sit *l. fin. C. eod. tit. dict. divers. offic. lib. 12.* sive ita se habeat, sive non, certissimum est *in dict. l. fin.* quòd licèt crimini falsi adscribantur usurpatio officii Apparitoris, tamen pœna ultimi supplicii & confiscationis bonorum imposita est, ut clarè dixit Imperator ibi: *Non tantùm amissione bonorum omnium, sed etiam capitis periculo, utpotè crimini falsitatis obnoxios semetipsos esse plectendos*, quæ est eadem ac legis Juliæ, notat Jacobus Cujacius in his juribus, & sic decisum testatur Thor. *in comp. decis. tom. 1. verb. Pœna quænam sit contra usurpantes.* Ergo corruit limitatio proposita, quia in Textu licèt crimini falsitatis adscribatur, pœna capitalis imponitur usurpantibus hæc officia, simil cum amissione bonorum, & sic non mitiùs puniuntur, quamvis leviora exercuerint.

Quæ quidem Text. dispositio adaptari speciebus in Aula emergentibus videbatur, quarum prima fuit in causa Lucæ Blanco, & Joannis Medina qui die 20. Junii anni 1659. supponentes, unum esse Apparitorem sive Alguazellum Curiæ, & alium scribam Aulæ, cuidam nobili & honestæ fœminæ causam concubinatus supposuerunt, qua cum scripta, unus ex illis fuit apprehensus, incarcerare illam ducere tentarunt, & pecuniæ ingentem, summam per concussionem extoruuere conati fuere. Secunda in causa Alphonsi Romo, Blasii Baraona, & Ludovici Hernandez, qui nobili etiam fœminæ eripuerunt, nomine Justitiæ adhibito, suppellectilia ab ea recenter comparata die 21. Martii 1664. hora decima matutina, juxta Colegium sanctæ Catharinæ Oblatorum: supponendo in eam causam furti eorumdem bonorum. In his inquam criminibus licèt neminem morti tradidissent, non tamen leviora, sed gravissima exercuerunt. In prima enim specie fœminæ honestæ ac nobili turpitudinem adulterii imponebant, famam ipsius, atque mariti notabiliter notando, quod in gravissimum damnum eorundem redundare, est certo certius: quia æquè gravius est, ac si viram eriperent, *l. Justa, ff. de manumiss. vindict. l. Julianus, ff. si quis omn. caus. test.* de jure nostro probat *l. 4. tit. 13. part. 2.* pluribus Dominus Valenzuel. *cons. 128. num. 59.* in secundo verò turpitudinem fœminæ honestæ, & nobiliori irrogabant, & bona simul eripuerunt cum effectu, licet de scriptura causæ supposititæ non constitit, sed grave damnum subsecutum innegabile pariter est. Et quando grave damnum ex gestis resultat, pœnam ultimi supplicii subintrare, tenuerunt Aviles *d. gloss. 1. num. 6.* Avendanno *dict. cap. 1. num. 33.* Villadiego *in dict. leg. 16. num. 4.* Azevedo *in dict. l. 1. tit. 6. lib. 3. num. 1.* Giurba *d. cons. 92. num. 21.* Si enim simplex furtum commissum in Curia pœna capitali plectendum exposcit *l. 1. tit. 23. lib. 8.*

8. *Recopil.* multo magis rapina, violentia, confessio resultans ex his delictis: & quanquam dicatur, in simplici furto pœnam capitalem usu receptam non esse, docent Gregor. Lopez, Didacus Perez, & alii, quos sequitur Azevedo *in dict. l.* 1. *num.* 55. qui renet, ad arbitrium judicantium relictum fuisse: in rapina, & violentia semper conclusio
20 procedit, cùm graviora crimina censeantur, Text. *in l. qui dolo* 10. *ff. de vi pub. l.* 8. *C. eod. l.* 1. *&* 2. *ff. de effractor. l. capitalium*, §. *grassatores*, *&* §. *famosos*, *ff. de pœn.* cum aliis adductis per Anton. Matth. *lib.* 47. *ff. tit.* 2. *c.* 2. *& lib.* 48. *tit.* 4. *c.* 2. consonant de jure nostro *l.* 2. 4. *&* 8. *tit.* 10. *part.* 7. & ibi Gregor. Lopez. Benè Ant. Gomez *d. lib.* 3. *var. c.* 4. *n.* 1. & ibi Ayllon plures de more addens.

Hæc quoad supponentem se esse Apparitorem,
21 in eo verò qui cùm scriba non esset, illius officio usus fuit, pariter sine dubio procedit, ut cum Baldo & aliis plurimis tenuit Farin. *quæst.* 155. *num.* 13. & licèt *num.* 14. dicat verius esse, non teneri pœna capitali, sed arbitraria, id absque dubio procedit quando qui tabellio non est, rogat se de instrumentis quæ aliam non contineant falsitatem, ut
22 pluribus dixi 2. *tom. de reg. cap.* 8. §. 8. *num.* 35. At in prima specie proposita instrumenta continebant plures falsitates, nempè suppositionem potestatis ad denuntiandum, suppositionem criminis, & suppositionem testium, qui quidem non erant in rerum natura, ultra defectum autoritatis ad conficiendum talia instrumenta, & quando continent aliam falsitatem præter defectum autoritatis in confidente, capitali pœna puniri debent, ut tenuit Caballus *cas.* 66. *num.* 6. *& casu.* 85. *per tot.* Vin-
23 centius de Franquis *dec.* 444. & ibi omnes addentes. Marius Giurba *cons.* 96. *num.* 25.

24 Præterea concussionis crimen commissum in utroque casu fuit; nam, licèt regulariter per Magistratus & officiales committi solet, *l.* & ibi Doctor. *ff. de concuss.* Farin. *quæst.* 111. *n.* 43. Augustin. Caputus *de regim. reipubl. c.* 7. §. 9. *num.* 35. Honorat. Mont. *de regalib. c. de offi. num.* 70. Ant. Matth. *d. lib.* 47. *tit.* 7. *c.* 1. *num.* 2. tamen committi posse per Privatum non habentem officium, do-
25 cent glossa *in l.* 1. *verb. ablatum*, *vers. quandoque sine offic.* & ibi Bald. *ff. de concussion.* aliis relatis Farinac. *ubi prox. num.* 46. Matthæus *ibid. n.* 3. *vers. de quo dixi*, *d.* §. 8. *num.* 26. & quamquam regulariter pœna hujus criminis extraordinaria sit arbitrio Judicis relicta, ut *ibi* dixi, tamen aliquando
26 pœna capitali plecti posse cum Ant. Matthæo tenui, qui *d. tit.* 7. *cap.* 2. *num.* 1. expressè docuit; & ratio est; nam hæc non solùm patrantur in præjudicium partis principaliter læsæ sed in officii reputationis perniciem, & bonorum ministrorum offensam, quæ qualitates delictum aggravant, ut probat Caball. *casu* 99. *num.* 56. *& seqq. l.* cùm ex circums-
27 tantiis crimina aggraventur, juxta *l. aut facta*, & ibi communiter Doctores *ff. de pœn.* cum aliis quæ adduxi ibi proximè, *num.* 28. ex quibus omnibus clare constitudendum venit, similes reos capitali pœna plectendos esse.

28 Nec his obstat secunda limitatio Farinacii, qui *d. quæst.* 114. *n.* 20. tradit, tunc teneri reos hujus criminis pœna legis Juliæ Majestatis, cùm potestas aut jurisdictio exercetur animo occupandi dominium, secus si eo animo non fiat, quia tunc non tenentur nisi de vi publica, vel lege Julia de ambitu: nam, ut ipse notat *ad finem illius inspectionis*, hæc omnia procedunt alio delicto non secuto; cùm autem in his speciebus aliud delictum secutum fuis- 29
se apparebat, ut dixi; & dolus in utraque esset patens; in prima enim specie crimen falsi in re tam gravi qualis est imputatio adulterii fœminæ honestæ, & qualificatæ cum læsione reputationis ipsius, & mariti; in secunda rapina bonorum perfecta fuit per violentiam, atque irrogatum falsò crimen fur- 30
ti fœminæ pariter honestæ, & nobiliori, cujus familia condecorebatur stemmate militaris Ordinis, & officio præeminenti in Regia. Ex quibus pœnam capitalem imponendam aliqui ex judicibus firmiter tenuerunt.

Quibus adstipulantur adducta per doctissimum 31
Dominum Don Franciscum de Amaya *in l. prohibitum* 5. *C. de jur. fisc. lib.* 10. *num.* 18. quo docet, Alguazellum aliquem capientem absque judicis mandato (quod fingere solent, ut pecunias extorqueant) graviter puniendum esse pœna privationis perpetuæ, & exilii; quæ est mors civilis. Quantò magis qui cùm Alguazellus non sit, non solùm 32
mandatum supponit, sed causam turpis criminis, atque in re tam gravi falsitatem comittit: Et adducta per ipsum Amaya *in l. eorum* 10. *num.* 10. *eod. tit.* & Larream *allegat. fisc.* 47. *ex n.* 5. plura cumulantes in detestationem criminis repetendarum mirabiliter conducunt; nam si jura & Doctores ita sæviunt justissimè in veros administros quando sub prætextu officii aliquid recipiunt, vel ab sponte dantibus, quid statuendum erit in eos qui officia non habentes, prætextu officii rapinas patrare solent, violentias inducere, atque nequiter pecunias extorquere?

At in utraque specie mitior à majori parte judi- 33
cantium amplexa fuit. Primò quia juxta doctrinam Farinac. *d. quæst.* 114. *num.* 19. crimen læsæ majestatis patratum non videbatur ex eo quòd nemo inorti traditus fuisset. Neque jurisdictio fuit usurpata animo auferendi eam à Principe, ut ipse Farinacius notat *cons.* 74. *lib.* 1. Nec diù potestatem exercuisse apparebat, ut essemus in casu doctrinæ Azevedi *in d. l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopilat.* Secundò 34
quia pro magistratu, seu potestate minimè se gesserunt, sed pro Apparitoribus, qui juxta *d. l.* 20. *tit.* 9. *p.* 2. solùm sunt executores jussorum per magistratus; & quamquam Apparitoris officium gerens puniatur pœna falsi, *ex d. l. fin. C. de divers. offic. lib.* 12. hæc pœna hodie non est ultimi supplicii, sed arbitraria à jure, *ex l. majorem* 4. *l. ubi* 22. 35
l. damus 23. *Cod. ad leg. Cornel. de fals. l. eos* 27. §. *qui se pro milite*, *ff. eod.* ibi: *Pro admissi qualitate gravissimè puniendus.* Farin. *dict. quæst.* 114. *num.* 19. & latius *quæst.* 150. *ex n.* 19. de jure regni, *l.* 6. *tit.* 7. *part.* 7. Larrea *allegat.* 97. *num.* 1. & 10. Quare rei condemnati fuerunt in prima specie in pœnam verberum, & remigii per sexennium sententia diei 4 Julii 1659. In secunda vero in eandem pœnam verberum & remigii per decennium sententia diei 1. Aprilis 1664.

Sed ego in his, & similibus numquam recede- 36
rem a prima opinione, quia Doctores adducti per Azevedum ubi proxime, quoties magnum præjudicium sequitur, clarè tenent; pœnam capitalem juxta jura patriæ imponi debere: & dispositio *dict.*

l. fin. Cod. de divers. offic. lib. 12. clarissimè pœnam ultimi supplicii imponit usurpantibus officia Apparitorum, quod idem est, atque Alguazellorum Curiæ: nec hoc officium minimum dici potest, 37 cùm per Textum *in l.* 8. *tit.* 20. *part.* 3. magni titulo decoretur, docente Alphonso Rege ibi: *Quando ficiere Alguazil de su casa de treinta maravedis. Ca maguer gran lugar tenga, porque à gran trabajo è su renta es poca.* Et quando legem expressam habemus, ab ea recedere si ne erubescentia non est facile.

CONTROVERSIA V.

De eo qui falsis Principis rescriptis falsisque Senatus Patrimonialis jussionibus, pecunias ad Fiscum spectantes intercipiebat.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Falsi pœna solùm est exilii juxta leges Hispaniæ.*
3 *Falsi pœna à jure arbitraria est.*
4 *Relatum non est in referente.*
5 *Nominis mutatio dolosa crimen falsi est.*
6 *Usurpatio potestatis, vel officii considerari nequit in eo, qui non exercuit, sed solùm vanum nomen assumpsit.*
7 *Computatores sunt Tabularii, qui plerumque servi esse solebant.*
8 *Intercipiens pecunias ex Arcariis, eos decipiens, non videtur intercepisse pecunias fisci.*
9 *Arcarii solventes virtute jussionum illegitimarum, suo periculo solvunt.*
10 *Solvens virtute jussionis falsæ, vel non idoneo procuratori, non liberatur.*
11 *Usurpantes aliena officia, extra ordinem puniuntur.*
12 *Falsi crimen jure antiquo pœna capitali plectebatur.*
13 *Lex Cornelia de falsis solùm de testamentis à principio disponebat.*
14 *Senatusconsultum Libonianum dispositionem legis Corneliæ extendit ad omnia instrumenta, sed non eadem pœna.*
15 *Falsi crimen ex magnitudine, pœna capitali plectendum.*
16 *Gravissimæ punitionis dispositio pœnam capitalem includit.*
17 *Leges partitæ desumptæ à jure civili interpretandæ sunt juxta juris civilis interpretationem.*
18 *Criminum pœnæ ex qualitatibus & circunstantiis aggravandæ.*
19 *Circunstantiæ aggravantes in hoc crimine perpenduntur.*
20 *Falsi pœna ex reiteratione exasperatu.*
21 *Falsitas relativè continens Regias jussiones non est simplex.*
22 *Falsitas nomine Regis facta, continet crimen læsæ majestatis.*
23 *Falsitas in scriptura Principis pœna capitali plectenda.*
24 *Falsitas in scriptura Principis ut dicatur perfecta, non requirit imitationem manus, vel sigilli, aut bullæ.*
25 *Falsitas ut in scriptura Principis perfecta dicatur, sufficit quòd nomine Principis fiat.*
26 *Falsitas in scriptura Principis pluribus modis committitur.*
27 *Falsitas ut puniatur, tres requirit conditiones, & quæ sint?*
28 *Dolus comprobatur ex mutatione veritatis, animo capiendi lucrum cum jactura aliena.*
29 *Nocendi affectus comprobatus in judicialibus.*
30 *Usurpans titulum discussoris Regii potestatem usurpat.*
31 *Discussores Patrimonii sunt Regii Consiliarii illius Senatus.*
32 *Discussores rationum, sive Rationales, obtinent magnam potestatem.*
33 *Vicarii & officiales horum Magistratum eis assimilantur.*
34 *Officiales discussorum rationum hodie discussores, titulati vocantur.*
35 *Discussores electi per Præsidem Senatus Patrimonii, Apparitorum loco habendi sunt.*
36 *Discussores inter proceres Aulæ enumerabantur.*
37 *Discussorum à Tabulariis differentia.*
38 *Secretariorum à Tabellionibus differentia.*
39 *Delinquens in officio quis dicatur?* & num. 50.
40 *Usus tituli potestatis, vel nominis supposititi, falsi crimen est.*
41 *Gravissima pœna includit pœnam legis Juliæ majestatis.*
42 *Peculatus crimen quando committatur?*
43 *Peculatus pœna, capitalis est in judicibus, & aliis ministris.*
44 *Arcariorum periculum non vitat peculatus crimen, imò supponitur,* & num 45.
46 *Judices, & officiales graviùs puniuntur ex crimine peculatus.*
47 *Gerens officium Judicis, vel alterius potestatis, licet verè non sit, delinquit in officio.*
48 *Falsus tutor tenetur ad id, ad quod verus tutor tenebatur.*
49 Lex fin. C. de interdic. matrim. *explicatur.*
51 *Effractionis pœna capitalis est in effractore carceris.*
52 *Vis publicæ pœna, capitalis etiam sæpè est.*
53 *Legis Juliæ de vi publica pœna arbitraria esse solet.*
54 *Vis illata per turbam cum telo, exacerbatur usque ad ultimum supplicium.*
55 *Decisio Aulæ pœnam capitalem imponens.*

GRaviùs sub nomine usurpatæ potestatis, plures & atrocissimas falsitates patrando, delinquebat in Curia, & aliis civitatibus Regni alius pessimus seductorum. Hic era Thomas Franciscus de Leturia, Zumarraga, & Peralta (tot nominibus ignominibusve utebatur ad sua maleficia perficiendum) peritus, ut apparebat, in arte tabellionatus, versatus in stylo omnium Tribunalium, callidæ mentis, summæ versutiei, & extraordinariæ sagacitatis. Ut à Thesaurariis, sive Arcariis redditum fiscalium plures summas interciperet, se discussorem regium prædicabat, habitu & more non dissimili, supponebat rescripta Principis, quibus alicui ex supremis Administris tradi jubebat ingentes quantitates pecuniæ ad emptionem equorum, armorumve, ut exercitus instruerentur, nempè centum & quinquaginta mil- 1

lia

lia ducatorum, & sic similium, simulque provisiones Senatus Patrimonii, & jussiones, quibus exactio dividebatur per civitates, & villas Provinciarum respective, juxta proventus vectigalium uniuscujusque, ac tandem falsum instrumentum, cum insertione prædictorum fabricabat sub nomine illius Administri, quo ei concedebat plenam potestatem ad exigendum prælibatas quantitates, variando nomen, & cognomen cum titulo discussoris Regii, quibus Arcarios, vel Thesaurarios decipiebat, atque ab eis varias pecuniarum quantitates effective intercepit. Die 23. Maii 1666. hæc ad meam notitiam adducta fuere, mediantibus relationibus factis per Arcarium, & alios duos testes villæ de Huete, qui pariter documenta mihi tradiderunt, ex quibus resultabat, ab ipso intercepisse mille, & quingentos ducatos, & amplius: & cum mox captus fuisset, causam plenissime instruxi, per quam hæc & alia plenissime comprobabantur, de quibus non solùm convictus, verùm confessus breviter mansit.

2 Qua pœna plectendus esset, causa legitimè conclusa, dubitatum fuit, & ipse calide deducebat, leviter puniendum esse: ex eo quod pœna falsi juxta leges patrias ad exilium tantùm extenditur, ex *l. 6. tit. 7. p. 7.* ut cum Larrea & alios dixi *controv. 4.* 3 *n. 35.* & jure civili Romanorum attento, pœnam arbitrariam esse ibidem probavi *ex l. eos 27. qui se pro milite, ff. ad leg. Corn. de fal.* cum aliis adductis per Farin. *quæst. 150. ex num. 19.* & Larream *alleg. 97. num. 1. & 10.* quibus addendus Pichard. alios laudans *in §. item lex Corn. de falsis, num. 2. & 3. instit. de publ. jud.* Vela *de pœn. delict. c. 10. n. 6.* & Azeved. *in l. 2. tit. 13. lib. 5. Recopil. ex num. 6.* seque tantùm simplicem falsitatem patrasse, nempè instrumenti procurationis ad exigendum; quia res- 4 cripta Principis, provisiones, & jussiones Senatus Patrimonii minimè ab eo falsè fabricatas fuisse, cùm nunquam manum Principis, aut ministrorum; vel sigilla regia imitari fuisset ausus: & cùm relatum non sit in referente, seu veriùs de referente solùm constare dicitur, quatenus de relato apparet, *l. asse tota 77. ff. de hæred. instit. leg. pluribus 140. in prin. ff. de verbor. oblig.* cum vulgar. pluribus Ant. de Amato *res. 42. n. 2.* Castillo *controv. lib. 4. c. 43. n. 13.* licèt enim in eis procurationum instrumentis falsè fieret relatio rescripti, provisionis, & jussionis, sive delegationis vulgò *libramiento*, cùm aliundè de illis non constaret, nullius momenti relatio remanebat.

5 Quoad nominis mutationem, quamquam pariter consideretur, esse falsitatis speciem, si dolo ad aliquem decipiendum committatur, *l. falsi 13. in prim. ff. ad l. Corn. de fals.* Farin. *q. 150. num. 137.* Anton. Matth. *de crim. l. 48. ff. tit. 7. c. n. 17.* parique pœna plecti: dicebatur, ipsum minimè nomen mutasse, sed tantùm, ut asserebat, nomina variaverat, quod in crimen trahi non debet; nam ut dixerat Seneca, *l. 4. de benef. c. 8. Si quod à Seneca accepisses, Anneo te dicere deberes, vel Lucio, non creditorem mutares, sed nomen*, cum aliis adductis per Valenzuel. *cons. 90. num. 125.*

6 Neque ex vano usu tituli Computatoris, vel Discussoris Regii imputari ei poterat maleficium, quia nihil ex his quæ ipse patrarat, ad hoc officium specialiter attinebat; pœna enim legis Juliæ majestatis teneri juxta *l. 3. ff. eo tit.* qui privati cùm sint, pro Magistratu, vel potestate dolo malo se gesserint; ut probant Farin. Matth. & cæteri laudati suprà, *controv. 4. num. 8.* ob quod cùm nil attinens ad officium discussoris gesserit, non teneri pariter asserebat, quia computatores sunt Tabularii, de quibus Imperator *in l. 2. C. de jur. fisci l. 10.* & ibi aliis relatis Don Franc. Amaya *num. 2.* qui in fine asserit, quod *hodie apud nos dicuntur Contadores.* Qui quidem Tabularii plerumque servi erant, *leg. 3.* 7 *C. de Tabular. eod. l. 10.* docet idem Amaya *in dict. l. 2. n. 12.* ob quod similia officia exercentes decuriones fieri nequibant, *l. universos, cum l. seqq. C. de decurion. dict. l. 10.* & ibi Amaya aliis relatis, *n. 1. & seqq.* ac per consequens neque Magistratum, neque potestatem usurpasse credebat.

8 Denique quia nihil ex pecunia fisci intercepterat; licèt enim Arcarii, vel Thesaurarii decepti quantitates memoratas ei tradidissent, id ex propriis solutum censendum esse, cùm non solvissent virtute legitimæ delegationis, neque legitimo procuratori, & sic suo periculo fecisse videbatur: *Authent. ut Judices sine quo suffragio, §. illud videlicet 6.* ibi: *Quia proprio suo periculo administrationes assumunt. leg. qui nominibus 45. in princip. ff. de admin. tutor.* Rebuff. *in tract. de Fisco, num. 52.* 9 cum aliis adductis per Aliar. *de offic. Fiscal. gloss. 34. num 19.* quibus addendi Baldus *in rub. Cod. de constit. pecun.* Escobar *de ratiocin. capite 23. n. 7. & 8.* Salgado *in labyr. credit. part. 3. cap. 6. num. 8.* & idem est non habere mandatum, ac habere inefficacem, *leg. si is cui 94. §. Flavius, ff. de solut.* ibi: *Quia non est verisimile dominum ad eam speciem solvendis pecuniis servum præposuisse, quæ solvi non* 10 *debuerunt.* Quare dicendum est, Arcarios ex propriis solvisse, cùm solventes ex falsa delegatione, vel falso procuratori non liberentur, *leg. qui hominem 34. §. si nullo, ff. de solut. l. falsus 43. §. falsus procurator*, & ibi Alber. & Bald. *ff. de furt. l. si indebiti*, & ibi Castr. *ff. rem. rat. hab. l. si procurator. §. Celsus ait, ff. de cond. indeb.* Franq. *decis. 304.* Scacc. *de commer. §. 2. tit. 5. q. 15. num. 396.* Amato *resol. 20. num. 12.* Farin. *decis. 76. post. 2. tom. cons. crimin.* Noguerol. *allegat. 19. n. 27. & sequentibus*, ex quo resultat, pecuniam fisci, cùm Arcarius non liberaretur, salvam remansisse simul, atque Arcarius non liberaretur.

Quibus addi poterant cuncta fermè adducta per 11 me *in dict. controversia 4. ex numero 33.* ut probaretur, pœnam ordinariam imponi non posse usurpanti officium apparitoris, quæ procedere videntur in usurpante officium discussoris, cùm neminem morti tradidisset, sed leviora gesserit, nec tale officium usurpavit animo acquirendi dominium spectans ad Principem, nec diù exercuisset; nam licet sexies, vel septies eo vano titulo usus fuisset, non continuè, sed discontinuè gessit, neque in eo perseveraverat, quæ omnia necessaria erant, ut in pœnam ultimi supplicii incideret, *ut ibid.* dixi cum Aulæ decisionibus.

Cæterùm, pœnam capitalem imponendam sua- 12 debant plures juris dispositiones. Quarum prima oriebatur ratione falsitatis; nam dato, sed non concesso, quòd falsitates, de quibus convictus & confessus erat, essent simplices, nihilominùs ex pluralitate, & ex magnitudine, arbitrium exten-

den-

dendum esse usque ad mortem, probatur, animad-
13 verso quòd lex Cornelia licèt à principio solùm de testamentis vitio falsitatis infectis loqueretur, ob quod testamentaria dicta fuit, *l. 2. & l. Cornelia* 30. *ff. eod. tit.* pœna capitali sontes plectebat, *l. 1. & l. 5. C. eod. tit.* Hæc postea per Senatusconsultum Libonianum extensa fuit ad omnia instrumenta publi-
14 ca, sed non eadem pœna, §. *item lex Cornelia, de falsis instit. de publ. jud.* explicat Cujac. *in recit. solen. ad hunc titul. in Cod.* Sed ex magnitudine vel frequentia pœnam capitalem imponendam, expressè probat Textus *in l. ubi falsi* 32. *prope fin. Cod. eod. tit.* ibi *supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi*, probant Boerius, *dec.* 82. *n.* 8. *&* 9. Farin. plures adducens, *d. q.* 150. *n.* 24. Bajard. *ad Clar.* §. *falsum, n.* 294. Afflict. *decis.* 21. *n.* 8. *& decis.* 404. *n.* 17. Capic. *decis.* 130. *dub.* 3. *n.* 21. *vers. sed altius*, Caballus *cas.* 165. *n.* 11. *& cas.*
15 206. *n.* 4. Jacob Cujac. *ubi prox. post princ.* Fachin. *contr. lib.* 1. *c.* 9. *vers. pro confirmatione, & vers. ad primum*, pluribus etiam Larrea, *d. alleg.* 92. *n.* 10. *&* 11. neque refragatur ex *l. eos* 27. §. *qui se pro milite, ff. eod.* ibi: *Pro admissi qualitate gravissimè*
16 *puniendus est.* Ex quo colligitur, communiter pœnam esse arbitrariam; nam gravissimæ punitionis clausula non excludit capitalem pœnam, cùm locutio superlativa sit, & extendatur usque ad ultimum supplicium, ut docet Ant. Mat. *d. tit.* 7. *c.* 2. *n.* 1.

17 Neque *ex d. l. 6. tit.* 7. *part.* 7. hoc jus correctum dices, nam desumpta fuit ex jure civili, nempè *ex l.* 1. §. *pœna falsi, ff. ad l. Cornel. de fals.* ut docet Greg. Lopez *in ea gloss.* 2. cui jungendus Larrea *dict. allegat.* 97. *num.* 1. & apertè comprobatur ex pœna deportationis, quæ per nostram legem imposita fuit, quæ hodie in usu non est, & sic remanet jure Hispano pœna arbitraria, ut per Gregor. Lopez & Larream *ibid.* notatur, sicut de jure à quo sumpta fuit dispositio. Quare ab ipso jure debet interpretari admittens extensiones, ampliationes, & limitationes, quas ipsum jus recipit, atque admittit, ut pluribus dixi *contr.* 2. *num.* 39. ex quo sequitur quòd eodem modo quo per *d. l. ubi falsi*, in falsitate magna sive enormi pœna capitalis imponitur; sic similiter de jure nostro ex
18 *lege final.* & ibi Gregor. Lopez *gloss.* 2. *tit.* 19. *part.* 3. & pariter sicut de jure ex *leg. aut facta* 16. *ff. de pœnis*, pœnæ aggravantur juxta qualitates, & circumstantias in criminibus emergentes, sic de jure nostro per *l.* 8. *tit.* 31. *part.* 7. Quibus positis cùm falsitates patratæ per hunc Reum ex magnitudine atrocissimæ sint; nam; per primam ex comprobatis, duos mille, & quadrigentos ducatos effectivè interceperat ab Abbatissa, & Monialibus Conventus Beatæ Mariæ de Gratia villæ de Arciniega, sub prætextu instrumenti procurationis falsè ab ipso fabricati sub nomine Universitatis villæ de la Guardia, ad vendendum censum super proprias hypothecas, & bona illius Universitatis cum designatione plurimarum hypothecarum, quæ in rerum natura non erant, & cum insertione Re-
19 giæ facultatis per Consilium expeditæ. Et ab Arcario villæ de Huete plusquam mille, & quingentos ducatos intercepit virtute instrumenti procurationis ad exigendum centum & sexaginta mille scuta, cum insertione Regii rescripti, provisionis, & jussionis, vulgò *libramiento*, Senatus patrimonii, ab Arcario villæ de Talavera mille fermè ducatos, ab Arcario villæ de Almagro mille & trecentos, ab Arcario civitatis Seguntinæ mille & quingentos, ab Arcariis civitatum Toleti, Segoviæ & Conchæ alias summas exigere seu intercipere conatus, & per eum non stetit; ac tandem fuit apprehensus, aliam quantitatem intercipere conando ab Arcario villæ de Molina cum simili procurationis instrumento summæ centum, & septuaginta mille ducatorum, in quo inserta erant rescriptum Regium, jussio atque provisio Senatus Patrimonii: Clarè concludendum est tam ex mul- 20
titudine, seu frequentia, quàm ex magnitudine uniuscujusque plectendum esse capitali pœna, quoad magnitudinem ex superiùs adductis, *n.* 14. *&* 15. quoad pluralitatem ex traditis per Ant. Gom. *var. l.* 3. *c.* 6. *n.* 6. & ibi Ayllon plures referens, ut in simili argumentatur Farinacius, *q.* 121. *num.* 48. & Caball. *cas.* 99. *n.* 47. cùm in his falsitatibus inesse furtum dubitari non possit.

Demum hæc non in simplici falsitate patrata 21
fuerunt, sed in qualificata, cùm fabricata reperirentur falsa rescripta Principis, falsæque provisiones jussionesve tam supremi Consilii, quàm Senatus Patrimonii in forma authentica & probante iit ipsis procurationum instrumentis ad litteram expressæ, & authenticatæ per transumptum, quod in effectu est falsè fabricare ipsas provisiones, jussiones, atque rescripta, quod pœna capitali etiam in Clerico punitur: cùm hoc in casu rela- 22
tum sit in referente cum omnibus suis qualitatibus, *d. l. asse toto, in princ. ff. de hæred. instit.* cum plurimis congestis per August. Barbos. *axiomat.* 201. quibus addendi Fontanella, *tom.* 2. *de pact. nuptial. claus.* 5. *gloss.* 10. *part.* 2. *n.* 20. *& decis.* 422. *n.* 2. Valenz. *cons.* 51. *n.* 17. Giurb. *observ.* 85. *n.* 20. Castillo, *d. tom.* 4. *c.* 43. *ex num.* 12. Caballus, *d. cas.* 206. *n.* 3. *& seq.* Quod est species criminis læsæ Majestatis, cùm ex sola falsitate contra Principem in scriptis commissa majestas illius læsa intelligatur, ut pluribus probat Alphons. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. gloss.* 7. *n.* 33. & sic pœna capitalis debetur, ut dixi *c. ad falsariorum*, ubi Doctores *de crim. fals. l. majorem* 4. *C. eod. tit.* expressus apud nos Textus *in d. l.* 6. *in fin. tit.* 7. 23
part. 7. & ibi Gregor. Lopez, Farin. *q.* 151. *n.* 64. Barbos. *in collect. d. c. ad falsariorum*, Larrea *d. allegat.* 79. *n.* 12. *in fin.* Caball. *cas.* 206. *n.* 4. Ant. Gomez *in leg.* 83. *Taur. n.* 6. Don Joannes Vela *de pœnit. delictor. c.* 10. *n.* 9. latissimè Azevedo *in l.* 3. *tit.* 17. *lib.* 8. *Recop. n.* 7. *& seqq.*

Neque in dubium id revocari valet ex eo, quòd sigillum Regis, sive Bulla falsè fabricata non 24
fuerit, ut videtur cautum *in d. l.* 3. *tit.* 17. *Recop. lib.* 8. neque manus ipsius Principis, vel eorum qui suo nomine jus dicunt, imitatæ fuerint, ut voluit Afflictis, *decis.* 21. *per tot.* Nam *d. l.* 6. *tit.* 7. *part.* 7. clarissimè pœnam capitis imponit cuicumque scripturam falsam Principis nomine conficienti: *qualquier carta*, & sic quoquo modo id perficiatur, pœna mortis debetur, ut docet *gloss. in c. licet, de crim. fals. verb. falsitatis.* Et quod ma- 25
gis est, ex eo solùm quòd nomine Principis litteræ falsè fiant, in hoc crimine peccatur, *l. qui nomen* 25. *ff. ad leg. Corn. de fals.* benè Ant. Matth. *d. tit.* 2. *c.* 2. *n.* 17. ibi: *Aliud simulare rescriptum Principis,*

&

& edictum Prætoris. Narbona *ubi prox.* ibi: *ex sola falsitate contra Principem scriptis commissa*: Et ratio est, nam hoc crimen multis modis committi potest, ut docet Pontifex *in d. c. licet*: & ibi, *glos. verb. falsitatis*, Barbos. *in collect. ad hunc Textum*, Hostiens. *in summa lib. 5. Rub. de crimin. fals. n. 6.* Pichard. *in d. §. lex Cornelia*, Farin. *q. 151. n. 47.* & Anton. Gomez *in d. leg. 83. n. 6.* & dum-
26 modò concurrant tria requisita adducta per Bajard. *ad Clar. d. §. falsum, num. 7.* sufficit ut pœna sequatur; nempè mutatio veritatis, dolus & aptitudo nocendi. Et in terminis rescripti, vel alterius scripturæ Regis nomine exaratæ docet Ant. Gom. *in d. l. 83. n. 6.* quod sufficit quòd faciat fidem plenam, vel semiplenam. In terminis nostri Rei, cuncta concurrebant. Mutatio veritatis, in substan-
27 tia, momine, titulo, suppositione rescriptorum, provisionum, & delegationum trasumptarum in ipsis procurationum instrumentis falsè exaratis, sine auctoritate, sub nomine Tabellionis, qui in rerum natura non erat; quibus omnibus sæpè sæpiùs usus fuit. Dolus manifestè apparebat in fabri-
28 catione, & usu tot tantarùmque falsitatum, quæ ab ipso ignorari non poterant, ut lucrum caperet cum jactura aliena, *l. si quis mancipiis 17. §. Paulus ait, ff. de instit. act.* pluribus Valenzuel. *cons. 78. n. 40.* Nec solùm aptitudinem nocendi, verùm enormissimam noxam tum fisco, tum aliis, effectus comprobaverat, tot tantisque summis interceptis, eaque omnia non solùm in scripturis semiplenam fidem facientibus, verùm plenissimam tam in Judicio, quàm extrà. Quod perspicuum erat in actis, ex quibus apparebat quòd postquam Arcario villæ de Almagro interceperat summam memo-
29 ratam anno 1664. lis mota fuit inter Arcarium illius anni, & successorem ad annum sequentem an solutio delegationis spectaret ad unum, vel ad alium. Administrator vectigalium illius Provinciæ Arcarium anni 1665. in carcerem detrudit, qui recur-
30 sum emisit ad Senatum Patrimonii, & in eo, articulo plenè discusso, pronuntiatum fuit, carceratum dimittendum sub fidejussoribus, Administratorem de ea lite plenariè judicaturum, in cujus decreti executionem expedita fuit solemniter provisio dicti Senatus die 5. Augusti 1665. quam originalem in actis habui; & sic documenta falsè ab ipso Reo confecta canonizata fuerunt ex hoc Senatusconsulto, ut ita dicamus lato judicialiter cum legitimo contradictore, & non solùm reputata vera per Arcarios & Administratorem, sed etiam per Ministros Senatus Patrimonii, qui experti, perspicaces, & vigilantissimi sunt in similibus negotiis.

Ulteriùs quia dubitari non poterat, ipsum usum
31 fuisse titulo discussoris regii, quippe *Contador* nuncupabatur in pluribus scripturis, & ut talem se gessisse pluribus in locis, testibus comprobatur. Cujus officium quomodocumque sumatur, magnæ dignitatis, & potestatis est. Nam si verbum *Contador* referatur ad Computatores patrimonii, olim *Contador de hacienda* Consiliarium supremi Tribunalis illius Senatus significabit, ad quem spectat administratio totius Patrimonii, ob quod assimilari Procuratori Cæsaris non impropriè dici
32 potest, *l. 1. & 2. ff. de offic. Procur. Cæs. & ration. l. 4. tit. 1. l. 9. Recop.* licèt jam non discussores, sed de Consilio Patrimonii dicantur, *l. 3. §. 4. tit. 2. d. l. 9.* de quorum potestate & jurisdictione plura *in l. 2. per tot. d. tit. 2.* & cùm quod primum est, in eo Senatu sit administratio hæc: ideò ii Consiliarii præcedunt Auditores togatos, qui secundùm tribunal moderantur, & de judicialibus curant, *l. 5.* 33
dict. tit. 1. l. 9. Si referatur ad Computatores rationum, apud nos *Contadores de la Contaduria de Cuentas.* Magistratum pariter significabit, cùm ii Rationales sint, de quibus *in 2. parte Rubricæ, ff. de offic. Procur. Cæsar. & Ration.* vel discussores, de quibus mentio habetur *in l. cùm post. 26. Cod. de appell. l. aut. 7. c. quor. appell. non recip. & toto tit. c. de discussor. lib. 10.* constituunt enim tertium Tribunal dicti Senatus, & ad eos pertinet cura omnium rationum rei dominicæ, *l. 1. & tot. tit. 5. junct. l. 5. §. 3. & 4. tit. 2. d. l. 9.* Cujac. *ad tit. de discus. l. 10.* & Amaya *ibid.* Notat hæc omnia Larrea *allegat. 22. n. 15. cum seqq.* licèt jura patriæ non expendat, sed tantùm Tribunalia illius Senatus historialiter, ut ita dicamus, enarrat. Si ad Vicarios 34
vulgò *Tenientes*, quos hi habebant, eis æquiparabantur nomine, & potestate, *l. 2. tit. 1. l. 13. tit. 5. d. l. 9.* Sed jam sublati sunt, & auctus numerus Computatorum tam Patrimonii, quàm rationum, *l. 2. §. 11. & 32. d. tit. 2.* Si ad titulares Computatores, vulgò *Contadores de Resultas, o Titulares*, per Regem eliguntur cum stipendio, & exercitio dispungendarum rationum, aliisque prærogativis, *d. lib. 5. §. 1. d. tit. 2* & tandem si ad Computatores interjectos, vulgò *entretenidos*, qui antiquitùs per Præsidem eligebantur, hodie jam per Regem electi sunt cum stipendio, & exercitio curandi de ratiociniis, & exequendi jussiones Præsidis, & Sena-
tus, *d. l. 5. §. 2. & 4. d. t. 2.* qui Apparitoribus 35
æquiparari videntur, ut mihi probat Text. *in l. 2. c. de disc. l. 10.* ibi: *Ut quando securitates à discussoribus seu Apparitoribus expositæ ratiociniis publicè contineri*, quo Text. Imperatores Arcadius & Honorius promiscuè de ambobus locuti fuerunt. Et sic hi sunt discussores Regis propriè cum honorifica potestate, de quibus *in d. Rub. de discussor.* qui antiquitùs inter Romanos ita dignitate fulgebant, ut inter proceres Aulæ connumerarentur, probat pluribus Amaya *in ead. Rub. n. 4.* Ex quibus evi- 36
denter resultat non esse Tabularios, de quibus Imperatores *in d. l. 2. Cod. de Jur. fiscal. 3. c. de Tabular. & l. universos, C. de Decurion. l. 10.* quia hæc jura loquuntur de Computatoribus privatis, qui tamquam periti in Arithmetica, & similibus negotiis per partes litigantes ratiociniis adhiberi solent, ut expressè docet Amaya *in d. l. universos cum seq. n. 33. de Decur. lib. 10.* & consequenter apertè resultat quantum ii differant à discussoribus Regiis, quorum officium reus usurpabat, in scripturis apud eum apprehensis ex jam dictis, & ex ipsa divisione Rubricarum *de Discussoribus, & de Tabulariis* & ex traditis per Amayam in locis superiùs memoratis. Quare nihil commune habet quod cautum re- 37
peritur quoad Tabularios, cum dispositis quoad Discussores, cùm discreta jura sint: sicut neque id quod in jure dictum est quoad Tabelliones, & Scribas, cum dispositis quoad Notarios Regis, quos nuncupamus *Secretarios*, ut disertè idem Amaya notat *in d. l. universos, n. 37.* & sic concludendum est, discussores Regis in dignitate constitutos esse, 38

ut

ut cum Amaya & Larrea aliis laudatis probat Solorzan. *de Jur. Indiar. l.* 5. *c. unic. n.* 131. de quibus aliqua prælibavi, *tom.* 1. *de reg. c.* 2. §. 4. *n.* 36. *& seqq.* & in consequentiam simile officium usurpans clarè comprehenditur id dispositione *d. l.* 3. *ff. ad leg. Jul. Majest.* cùm ad minus Apparitoribus æquiparentur discussores interjecti, & sic quæ de usurpantibus hoc officium dicta remanent *contr.* 4. usurpantibus illud congruere est dicendum. Cùm autem hic reus officium Computatoris sive Discussoris Regii usurpasset, plura alia delicta admittendo, sub cujus prætextu, & auctoritate ea commisit, diù perseverando, nempè per tres annos, nulla limitatione juvatur, & condemnandus veniebat in pœnam ultimi supplicii, & confiscationis.

39 Neque hæc cessabunt, si dicas nihil exercuisse ad munus discussoris specialiter spectans. Quia *ex d. leg.* 4. *tit.* 1. *Recopilat. lib.* 9. certum est spectare ad officium discussoris administrationem rei dominicæ, ut dixi: quæ potestas diffunditur in omnes discussores cujuscumque Hierarchiæ sint, juxta jussiones Præsidis & Senatus, *dict. leg.* 2. *eodem titulo, dict. lib.* 5. §. 2. *tit.* 2. & aliis juribus: ex quo procedit quòd cùm iste Reus delicta patrasset, sub eo titulo, pecunias ab Arcariis fisci percipiendo, ad emendum equos, & arma quibus exercitus Principis instruerentur, quæ concernunt administrationem rei dominicæ, & executionem jussorum, per supremos administros, quibus hæc committi solent, clarissimè resultat pro potestate se gessisse: ex quibus reus læsæ Majestatis factus fuit, & in eo officio delicta patravit; nam in officio dicitur delinquere qui favore, colore, auctoritate, vel contemplatione officii crimina committit, pluribus Farin. *quæst.* 19. *num.* 44. *& quæst.* 34. *num.* 59. Alphons. Narbona *in d. l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. gloss.* 20. *num.* 56.

40 Sed dato quòd nihil specialiter ad hoc officium attinens exercuisset, ex solo abusu tituli dignitatis ad se non pertinentis, sub cujus prætextu tot tantosque decepit, & ex mutatione nominis incidisse in pœnam falsi sæpiùs, dicendum est *leg. falsi nominis* 13. *leg. eos*, §. *final. ff. ad legem Corneliam, de fals.* Notat elegantèr Anton. Matth. *dict. tit.* 2. *cap.* 2. *num.* 17. ad quod perpendenda sunt verba illa *dict. l. eos* 21. §. *fin.* ibi: *Pro admissa qualitate gravissimè puniendus est*: quæ cum effectu comprehendunt pœnam capitalem, ut dixi *num.* 16. docent Anton. Matt. *dict. cap.* 2. *n.* 17. Farinac. *dict. quæst.* 150. *n.* 82. *&* 143. Caball. *cas.* 176. *num.* 12. Bajard. *ad Clar. dict.* §. *falsum,* 41 *num.* 193. apud quos plura. De jure nostro, *l.* 2. *tit.* 7. *part.* 7. & ibi Greg. Lopez, *gloss.* 3. *&* 5. *& in l.* 8. *tit.* 28. *part.* 2. *gloss.* 2. Anton. Gomez *in l.* 83. *Tauri, n.* 11. Neque audienda quæ per Reum dicebantur, nempè nomen non mutasse, sed variasse; nam contrarium comprobatur ex actis: & si non comprobaretur, variatio ipsa mutatio est, cùm minimè persona dignosceretur, quod sufficiens erat, quia nomina & cognomina inventa fuere ad distinguendos, & cognoscendos homines, *l. si quis servum*, §. *si inter duos, ff. de legat.* 1. *leg. ad cognoscendos*, C. *de ingen. manumiss.* Neque dictum Senecæ hæc impugnat, cùm fateatur nomen mutatum fuisse, quod sufficit ad falsitatem de qua agimus, & Dominus Valenzuela, *dict. consil.* 90. *num* 155. *& consil.* 110. *num.* 7. loquitur casu quo de persona non dubitatur, vel quando ex similitudine nominis ingenuitas probari conatur, quod est valdè diversum; nam nos loquimur quando ex mutatione nominis tertius decipitur, quod sufficit, sicut probant Farin. Bajard. Gomez & Matt.

Deinde ex eo quòd pecuniam fisci intercepisset 42
lege Julia peculatus, & illius pœna tenebatur, *leg.* 1. *l. sacrilegi* 9. §. *Labeo ait*, & ibi comm. Doctores, *ff. eo tit. leg. unic. Cod. de crimin. peculat. l.* 18. *tit.* 14. *part.* 7. quæ tam de jure Codicis quàm de jure Hispano capitalis est in judicibus, sive cæteris administris, ut his juribus cavetur. Benè ad 43
rem Anton. Matth. omninò videndus *d. l.* 48. *tit.* 10. *c.* 1. *&* 2. Cujac. *in paratit. ad tit. C. de crimin. pecul.* Pichard. *in* §. *item lex Julia peculat. inst. de pub. jud.* Farinac. *q.* 121. *n.* 48. Caball. *cas.* 99. *n.* 24. *cum seqq.* Neque obstabit si opponas, pecunias interceptas nihil nocumenti intulisse fisco, cùm periculo Arcariorum, quos deceperat, interceptæ viderentur. Nam ut Consultus Paulus docuit *in d. l.* 44
sacrilegi 9. §. *Labeo* ait: *Hoc crimen est pecuniæ publicæ, aut sacræ furtum, non ab eo factum cujus periculo fit, & in dict. l.* 18. Noster Alphonsus dixit: *Furtasse los maravedis del Rey, o de algund Concejo.* Sicque ut crimen patretur, debet esse aliquis cujus pecunia sit, nempè Arcarius, Receptor, Administrator, vel aliquis cui depositum commissum sit; periculum alterius supponitur in ipsa diffinitione criminis: & sic licèt adsit, cùm quoquo modo ad Regem pertineat, nostro jure capitalis pœna debetur. At negari non potest, pecunias interceptas ad Regem pertinuisse; ergo clarè sequitur quòd sumus in terminis nostræ legis.

Quod ampliùs comprobabatur ex eo, quòd li- 45
cèt Arcarii effectivè decepti essent, tamen periculum non pertinebat ad eos: quia licet Administratores, Arcarii, & cæteri similes suo periculo administrationes suscipiunt, quando dominus ipse deciperetur ex delegatione, vel chirographo, virtute cujus Arcarius solvit, ipse liberatur, & periculum est domini pecuniæ, ut in simili probat Amat. *dict. resol.* 20. *num.* 12. in hoc enim casu, ita sagaciter falsitates fabricatæ erant, ut judicialiter Senatus Patrimonii ad quem attinet expeditio delegationum, deceptus pariter fuit, ut dixi *num.* 19. ergo periculum erat ipsius Senatus & fisci, non verò Arcariorum.

Sed magis urgent verba illa *d. l.* 18. *partit.* ibi: 46
O el Judgador que furtasse los maravedis del Rey, o de algund Concejo mientra estuviere en el oficio: quod est idem ac definitum per *dictam legem unicam*, C. *de crim. pecul.* nempè quòd ad hoc ut pœna capitis sequatur, requiritur quòd intercipiens pecuniam publicam Judex sit, vel in aliquo officio constitutus, & quòd committatur durante officio: cùm autem Reus hic neque judicis, neque alterius officii ministerium habuisset, nequaquam comprehendi posse videbatur sub his dispositionibus, ex pluribus traditis per Valenzuel. *cons.* 145. *numero* 17.

At nihilominùs comprehensum esse firmiter te- 47
neo, & pœna capitali plectendum. Quia ipse Reus ut consequeretur interceptionem pecuniæ fisci, se gessit pro officiali Senatus Patrimonii, nempè pro discussore interjecto, apud nos *Contador*

entretenido, & ex hac falsitate superaddita principali crimini reportare commodum levioris pœnæ esset absurdum, *c. cum qui* 18. *de præbend. in 6.* ibi: *Non enim decet ut stultus melioris quàm peritus conditionis existat, vel quòd invasor eo qui justè ingreditur, privilegio gaudeat potiori, l. si à Domino* 36. §. *si Prædo, ff. de petit. hæred.* ibi: *Sed non est dubium quin non debeat melioris esse conditionis, quàm bonæ fidei possessor, l.* 11. *tit.* 9. *part.* 7. *l.* 2. *tit.* 14. *lib.* 3. *Ordin.* & ibi Didac. Perez, *glos.* 1. pluribus Barbos. *in loc. com. Argum. jur. loc.* 2. cùm enim auctoritas officii putativi esset causa effectiva interceptionis, quod voluntariè, & dolosè admisit, verè in officio delictum commisit, cùm favore, & auctoritate officii maleficium perficeret, Farin. *dict. q.* 19. *num.* 44. *& q.* 24. *n.* 59. Nar-
48 bona, *dict. gloss.* 20. *num.* 56. Arcarii à quibus pecunias intercipiebat, putabant ad manus hujus discussoris se perventuros, quando rationes pecuniæ administratæ dispungendæ essent, cùm ad officium horum discussorum interjectorum, & reliquatus hæc pertineant, *dict. l.* 2. §. 4. *tit.* 2. *l.* 9. *Recop.* & credibile erat plurimum sumi ab ipso venditum sub eo prætextu, ut facilius eos deciperet: & sic potestatem Discussoris officii perhorrescentes, non omnimoda diligentia adhibita in scrutandis scripturis, libenter parebant, quod nihil aliud est quàm delinquere favore, & auctoritate officii eodem modo, quo ac si officium realiter obtineret. Et quemadmo-
49 dum in falso tutore, vel administratore definitum est, quòd teneatur ad ea omnia, ad quæ verus tutor tenetur, *l. novissimè* 7. *ff. quod fals. tut. l. tutor.* 39. §. *curatores, ff. de admin. tut. l. mater* 4. *in fin. C. de testam. tutel.* Cujac. *in paratit. ad tit. ff. quod tut. & C. de eo qui pro tut. & lib.* 23. *observ. c.* 19. & 20. Montan. *de tutel. c.* 39. *n.* 103. 120. & 143. Roland. *cons.* 49. *n.* 17. *lib.* 1. Galganet. *de tutel. l.* 3. *q.* 25. *n.* 2. Ciriac. *contr.* 280. *n.* 21. sic similiter qui falsè alio quovis officio fungitur, quia tutoris officium publicum est, *prin. inst. de excusat. tutor. cum vulg.*

Neque his obstat *l. fin. C. de inter. matrim.* quo
50 videtur probari pœnam impositam vero tutori, non extendi ad tutorem fictum, ut aliis relatis notant Gratian. *discept. tom.* 1. *c.* 86. *n.* 53. *& tom.* 2. *c.* 282. *n.* 22. Jacob. Cancer. *var.* 1. *c.* 7. *n.* 59. Nam dispositio hujus Textus specialis est in matre de facto administrante, ut ii Doctores dicunt, & inducta favore matrimonii, & filiorum ibi: *Ne ex hujusmodi subtili, vel maligno tractatu, matrimonia, seu proles ex his progenita, vel dos super his data aliquam læsionem, vel calumniam patiatur.* Nec omninò mater de facto administrans si nubat, à pœna liberatur, cùm privetur successione filiorum, ut probant Bald. *in l. cùm oportet*, §. *sed cùm tacitas, n.* 4. *C. de bon. quæ lib.* Decius *cons.* 490. Socin. Jun. *cons.* 9. *n.* 2. *l.* 1. Surdus *cons.* 175. *n.* 34. *cum seq. l.* 2. Gratian. *d. c.* 282. *n.* 22. & si benè perpendatur opinio horum Doctorum, validè impugnatur per Castrens. *cons.* 154. *c.* 2. *l.* 2. Brun. *in tract. de forma limit.* 15. *tit. de potent. form.* qui tenent, quòd mater gerens se pro nutrice filii, si secundò nubat, tenetur ad easdem pœnas, ac si vera nutrix esset, quos refert Gratian. *d. c.* 86. *n.* 55. At in cæteris in quibus non militat ratio affectionis, procedit dispositio *l. hujus actionis* 9. §. *hac in factum, ff. quod fals. tutor.* Donell. *lib.* 16. *com. c.* 8. *& lib.* 21. *c.* Nec te moveat regula quòd dispositio odiosa non debet extendi, *lege cùm quidam, ff. de l. & post.* neque pœna ad alios casus extendenda, *l. factum cuique,* §. *in pœnalibus, ff. de regul. jur.* cum aliis congestis per Barbos. *axiom.* 166. *n.* 1. *& axiom.* 181. *n.* 9. Nam quando dolus superabundat, & militat non solùm eadem, sed potior ratio, non dicitur extensio, sed comprehensio, ut pluribus probavi 1. *de regim. c.* 1. §. 2. *n.* 29. Cujus rei exemplum in terminis fuit cautum per *l.* 20. §. 6. *tit.* 1. *l.* 4. *Recop.* quo Textu familiares sanctæ Inquisitionis delinquentes in officio, privilegio fori privantur. Quæ quidem dispositio, quantumvis pœnalis non solùm comprehendit veros officiales, sed etiam officia gerentes falsè, ut doctè probat Narbona *in eo Text. gloss.* 20. *n.* 4. & clariùs *gloss.* 7. *n.* 33. *vers. is autem familiaris*, quo materiam usurpantium officia pertractat. Neque species de qua loquitur Valenz. *dict. cons.* 145. nostræ adaptatur, quia in eo casu, qui retinuit rem Universitatis, antequam officium gereret, postea illud obtinuit, & accusabatur de restitutione non facta post consecutionem officii, quod est valdè diversum ab intercipiente auctoritate officii res fiscales. Etsi & ubi hæc non placeant in terminis de intercipiente pecunias fisci condemnato ad pœnam capitalem, adest expressa Regentis Salernit. *decis.* 27. *tot.* Joan. Bapt. de Thoro *in addit. ad eam, & in compend. decis. tom.* 3. *verbo falsificans provisiones.* Quibus addi potest, quòd ex pluralitate, vel magnitudine capite puniri debebat juxta tradita per Farin. *d. q.* 121. *n.* 48. Ant. Gom. *d. c.* 6. *n.* 6. & Caball. *dict. cas.* 99. *n.* 47.

Et tandem quia iste Reus tenebatur pœna effractoris, & legis Juliæ de vi publica; ex eo quòd 51
cùm in carcere Curiæ detineretur, ob causam falsitatis instrumentorum census villæ de Arciniega; cum aliis reis vincula effregit, in custodes carceris conspiravit tumultuosè, & eis oppressis cum instrumentis sulfureis vulgò *Carabinas*, aufugit die 2. Junii anno 1664. quod pœna capitali plecti debet *l.* 1. *ff. de effractor. & expil. l. si* 52
quis 38. §. *miles* 11. *ff. de pœn. limites* 13. §. *ejus fugam* 6. *ff. de re militar.* benè Don Ludovic. Peguer. *decis.* 1. *num.* 5. pluribus Farinac. *quæst.* 30. *num.* 2. *& num.* 202. *cum sequentibus*, & meliùs Anton. Matth. *dict. lib.* 47. *c. ultim. cap.* 4. *ex numer.* 1. quæ procedunt ex sola effractione; ex violentia publica solùm ex eo quòd vis inferatur cum telo, pœna gravis debetur, *l. armatas* 9. *l. penul. ff. ad leg. Jul. de vi pub.* §. *item lex Julia, de vi inst. de pub. Jud.* & ibi Pichard. Anton. Matth. *dict. l.* 48. *tit.* 4. *c.* 1. *&* 2. & licèt pœna arbitraria sit hodie 53
juxta jura superiùs allegata, ut probat Anton. Matth. *dict. n.* 2. & Pichard. *ubi prox.* quibus consonat *l.* 8. *tit.* 10. *part.* 7. *junctis leg.* 13. *&* 14. *tit.* 29. *eod. partit.* & ibi Greg. Lopez, quem sequitur Azevedo *in l.* 7. *tit.* 26. *lib.* 8. *Recop.* Tamen quando vis infertur per turbam, & tumultum cum re- 54
lo, pœna exercebatur usque ad mortem, *l. hi qui ædes* 11. *ff. ad l. Jul. de vi pub.* & ibi comm. Doctores, & in hoc casu iste Reus simul cum aliis per tumultum cum instrumentis sulfureis vim intulit custodibus, & carceris pessimus effractor factus fuit. Ex quibus sententia diei 11. Februarii 1667. ad pœnam mortis & confiscationis condemnatus 55
fuit,

fuit, quæ executioni fuit perducta die 14. sed non sine jurgio, ut statim dicetur.

CONTROVERSIA VI.

De jurisdictione Auditorum Senatus Regii Patrimonii in criminalibus ad punitionem exigentium pecunias fisci virtute delegationum falsarum.

SUMMARIUM.

1 *Inquisitio incipi debet à comprobatione corporis criminis.*
2 *Competentia formata per Senatum Patrimonii super cognitione delictorum patratorum per Thomam de Lecturia.*
3 *Cognitio rerum patrimonialium pertinet privativè ad Senatum Patrimonii.*
4 *Patrimonii Senatus concessam obtinet jurisdictionem in criminalibus.*
5 *Patrimonii Senatus cognoscere potest de criminibus suorum officialium.*
6 *Procurator Cæsaris à principio nullam obtinuit jurisdictionem.*
7 *Procuratoris Cæsaris officium institutum sub Imperatore Augusto, & sub Claudio jurisdictionem civilem obtinuit.*
8 *Pontius Pilatus Procurator Cæsaris erat, quando Dom. Jesum morti tradidit.*
9 *Procuratores Cæsaris aliquando vices Præsidum provinciarum gerebant, & tunc obtinebant merum imperium.*
10 *Patrimonium Regium tempore Regum Gothorum per quos in Hispania administraretur?*
11 *Patrimonium Regium per quos administraretur jure partitarum.*
12 *Præpositus Regiæ Domus apud nos* Mayordomo mayor *Procuratori Cæsaris successerat.*
13 *Patrimonii causæ antiquitùs per Consilium, & ordinarios judicabantur.*
14 *Patrimonii causæ à tempore Regum Catholicorum Ferdinandi & Elisabeth dicebantur per Jurisperitos, vulgò* Letrados de la Contaduria mayor.
15 *Patrimonii Senatus institutio solemnis anno* 1597. *per legem.*
16 *Patrimonii Senatus subditus Consilii, cujus memoria permanet in duobus Consiliariis, qui necessariò intervenire debent in eo.*
17 *Philippus II. Rex prudentissimus formam dedit Consilii Curialibus, & quare.*
18 *Jurisdictio Auditorum patrimonialium delegata est quoad causas criminales.*
19 *Jurisdictio Auditorum in civilibus ordinaria est.*
20 *Dictio* quoad hæc *est restrictiva ad expressa.*
21 *Jurisdictio Auditorum in causis criminalibus non fuit concessa ad universalitatem causarum.*
22 *Jurisdictio Auditorum in criminalibus non cohæret territorio.*
23 *Senatus Patrimonii componitur ex tribus consessibus, sive tribunalibus, quorum duo nullam habent jurisdictionem in judicialibus.*
24 *Dubium de mero imperio solùm versatur circa potestatem Auditorum.*
25 *Auditores in criminalibus nequaquam possunt obtinere jurisdictionem juxta juris dispositiones.*
26 *Senatus Patrimonii non assimilatur Procuratori Cæsaris.*
Procuratores Cæsaris non obtinebant potestatem in urbe, sed ad provincias mittebantur. ibid.
27 *Senatus Patrimonii successit loco Quæstorum urbanorum.*
Quæstoris urbani curabant de Ærario urbis. ibid.
28 *Quæstores Parricidii, & alii postea creati, sed distincti ab urbanis.*
29 *Quæstores qui Candidati Principis dicebantur, Regis à secretis Ministri sunt.*
30 *Quæstores ab origine de ærario curaverunt.*
31 *Quæstores urbani nullo imperio functi fuerunt.*
32 *Procuratores Cæsaris nunquam in urbe potestatem exercuerunt.*
33 *Patrimonii Senatus successit in ministerio Quæstoribus urbanis.*
34 *Procurator Cæsaris non habuit merum imperium.*
35 *Procurator Cæsaris qui partibus præsidis non fungebatur, jurisdictionem non obtinuit inter privatos.*
36 *Procurator Cæsaris, vel rationalis, nec inter subditos proprios de causa criminali cognitionem obtinuit.*
37 *Omnis jurisdictio in Regis Hispaniæ à Rege tanquam à fonte procedit.*
38 *Jure Gothorum, partitarum, vel ordinamenti, curantes de Patrimonio jurisdictionem non obtinuerunt.*
39 *Auditores Senatus Patrimonii jurisditionem habent similem & æqualem cum Auditoribus Regiarum Audientiarum.*
40 *Auditores Regiarum Cantellariarum non habent jurisdictionem criminalem.*
41 L. 1. §. 8. & l. 2. §. 26. tit. 2. lib. 9. Recopil. *expenduntur.*
42 *Causa criminalis dicitur quæ habet pœnam pecuniariam applicandam fisco.*
43 *Jurisdictio delegata interpretanda venit strictè.*
44 *Jurisdictio limitata ad certas causas extendi non potest ad alias.*
45 L. 1. §. qui mandatum, & l. fin. §. 1. ff. de eo cui mand. est juris, *expenduntur.*
46 *Merum imperium ut concedatur, requirit expressam mentionem.*
47 *Meri imperii concessio requirit legem, & quòd in ea sit expressa.*
48 *Merum imperium quid sit?*
49 *Jurisdictio concessa ad certa crimina non valet extendi ad graviora.*
50 *Fraudantes vectigalia qua pœna puniantur?*
51 *Resistentes solutionibus jurium Regiorum qua pœna plectantur?*
52 *Usurpantes jura regia qua pœna coerceantur?*
53 *Monopolia facientes in præjudicium Regii Patrimonii qua correctione sint animadvertendi?*
54 *Delicta de quibus cognoscunt Auditores Patrimoniales per leges Regni, non habent nostro jure impositam pœnam sanguinis, neque corporis afflictivam.*
55 *Extrahentes res prohibitas à Regno graviùs puniuntur, sed non per Auditores Patrimoniales.*
56 *Judices dantur in Senatu Patrimonii, sed non ad inquirendum crimina graviora, vulgò* Pesquisas.

57 *Crimina graviora exclusa, expressè per nostras leges à cognitione Senatus Patrimonii.*
58 *Juris consuetudine potestas animadvertendi limitata reperitur in pluribus Magistratibus.*
59 *Exempla hujus limitationis.*
60 *Limitatio Principis in jurisdictionalibus maximoperè attendenda.*
61 *Consuetudo optima legum interpres.*
62 *Consuetudo tribuit & aufert jurisdictionem.*
63 *Jurisdictio concessa Auditoribus Patrimonialibus in criminibus specialibus, non est privativè, sed cumulativè.*
64 *Verbum* possint, *non inducit necessitatem.*
65 L. 2. §. 25. tit. 2. lib. 9. Recopil. *expenditur.*
66 *Observantia cognoscendi cumulativè de fraudibus in juribus Regiis.*
67 *Jurisdictio in dubio cumulativè censetur concessa.*
68 *Prævention in casu delictorum Thomæ de Leturia erat apud Aulam.*
69 *Testium examen ad comprobationem criminis dat præventionem.*
Prævemio incipit ab exercitio jurisdictionis, ibid.
70 Farinacii *locus expenditur ad probandum quòd per inquisitionem datur præventio.*
71 Azevedo *explicatur* in l. 10. tit. 13. lib. 8. Recop. n. 61. *contrarium affirmans.*
72 *Præventio realis obtinetur per Judicem capientem unum ex pluribus delinquentibus quoad omnes.*
73 *Præventio datur Judici probanti causam cum qualitate aggravante.*
74 *Præventio realis datur Judici qui habet reum in propriis carceribus, licèt captus sit per ministros alterius Curiæ.*
75 *Præventio realis præstantior est cæteris.*
76 *Confessio rei tribuit præventionem.*
Jurisdictio concessa privativè Auditoribus Patrimonialibus solùm est civilis in rebus propriè pertinentibus ad fiscum. ibi.
77 *Mixtum imperium cum levi coercitione tantùm fuit concessum Auditoribus Patrimonii.*
78 *Negligentia judicis privativè cognoscentis de aliquo crimine dat præventionem ordinario.*
79 *Negligentia in punitione criminum Thomæ de Leturia.*
80 *Procurator Cæsaris nequit in capitalibus jus dicere in causis suorum officialium.*
81 L. fin. Cod. ubi causæ Fiscales, *expenditur.*
82 *Thomas de Leturia nunquam fuit subditus Senatus Patrimonii.*
83 *Consuetudo* ut stricti juris, & quid facti *non recipit extensionem de loco ad locum.*
84 *Decisiones oppositæ, in hac specie.*
85 *Principis jussio ad favorem Aulæ & executio subsecuta.*

1 DIxi præcedenti controversia, comprobationem delictorum Thomæ de Leturiæ per me inceptam fuisse die 23. Maii 1666. & cùm juxta juris regulas incipiendum sit à corpore delicti *l.* 1. §. *item illud, ff. ad Syllanian.* cum vulgatis adductis plenè per Guazz. *tract. de defens. reorum, defens.* 4. *num.* 1. *per tot.* & inter documenta apprehensa reperirentur epistola quædam ab ipso reo tradita Correctori civitatis de Huete, scripta, ut sonabat, per Dominum Don Michaelem de Salamanca, qui præerat illo tunc in Senatu Patrimonii, ab illius declaratione exordium habuit inquisitio. Qui quidem eadem die asseruit minimè per ipsum scriptam fuisse, sed falsè fabricatam. Hinc subsecuta fuit notitia horum criminum in eo Senatu, licèt jam Præses esset Dominus Don Petrus de Guzman Comes de Villaumbrosa. De illius mandato scriptæ fuerunt per Andream de Villaran Secretarium diversæ epistolæ per Provincias ad earum Correctores, certiores eos faciendo de his quæ ab ipso reo patrata erant, ne ulteriùs Arcarii deciperentur, monendo simul, quòd si ad aliquam ex provinciis reus perveniret detinerent, una ex his scripta die 25. ejusdem mensis Maii pervenit ad manus Correctoris villæ de Molina de Aragon, tempore quo reus procurabat intercipere ab Arcario illius villæ ingentem pecuniæ summam, & sic fuit per Correctorem carceribus mancipatus, & apud eum apprehensa varia documenta ad rem facientia. Corrector qui non apprehendit Reum virtute litterarum requisitoriarum, sed sua ordinaria jurisdictione fruendo, tamquam subditus Consilii supremi Castellæ (quod per Antonomasiam in his scriptis, & ab omnibus sub nomine Consilii intelligitur) Reum remisit ad Carceres Curiæ, eum tradidit Commentariensi tamquam carceratum Consilii nomine, & documenta secretario Consilii tradidit. At Patrimonii Senatus reum ipsum de novo Commentariensi commendavit, quod apud nos dicitur, *puso embargo.* Delicta erant consummata in hac Curia; nam non intercipiebat quantitates in pecunia numerata, sed ab Arcariis schædulas Cambii accipiebat, quarum solutiones ad Curiam remittebantur, ut comprobabatur ex actis: quare de jurisdictione Curiæ sive Aulæ, ratione loci delicti, dubitari non poterat. Et nihilominus Aula media consultatione diei 18. Junii subsequentis, de omnibus relationem Principi fecit in Consilio, cum expressa relatione prætensionis Senatus Patrimonii, & allegatione jurium jurisdictionem illius statuentium, ut qui fiendum ipse Princeps decerneret. Et decreto die 19. lato in Aula Regiminis, cognitionem Aulæ criminali remisit simul cum documentis apprehensis; & actis gestis per dictum Correctorem. Fiscalis Senatus Patrimonii competentiam super his nihilominùs suscitavit; & cùm solùm haberet notitiam delictorum patratorum in civitatibus Segoviæ, & Segunti, atque in villa de Molina, de his tantùm remissionem petierat, omissis delictis patratis in civitatibus Toleti, & Conchæ, & in villis de Huete, Almagro, & Talavera. Quam his rationibus niti deduxit.

2

Prima, nam quidquid ad Patrimonium Regium pertinet, spectat privativè ad Senatum Patrimonii qui tamquam successor Procuratoris Cæsaris jus dicit inter fiscum, & privatos, *l.* 1. *& tot. tit. c. ubi causæ fiscal. l.* 1. §. 3. *cum plur. seqq. tit.* 2. *lib.* 9. *Recop.* ita ut licèt lis cœpta fuerit coram alio Judice, non obstante litis pendentia, remitti debet, etiamsi à nemine petatur, ad dictum Senatum, *l.* 1. *Cod. de offic. Comit. sacr. Palat. l.* 1. *de offic. Comit. rer. privatar.* cum aliis ad ductis per Amayam *in leg.* 2. *Cod. de jur. Fisc. lib.* 10. Larream *allegat.* 7. *ex num.* 1. *& allegat.* 53. *num.* 3. Excell. Dom. Crespi *observ. illius.* 62. *per tot.* cum aliis à me congestis

3

de

de regim. tom. 1. *c.* 2. §. 4. *num.* 9. *cum seqq.* cùm autem Reus iste deliquisset, pecunias fisci intercipiendo, clarè sequi asserebat, ad Consilium patrimonii cognitionem pertinere.

4 Secunda, quia licèt dicatur de jure communi, criminalia judicia non pertinere ad illum Senatum, de jure nostro contrarium decisum reperitur per Text. *in dict. l.* 1. §. 8. *& in l.* 2. §. 26. *dict. tit.* 2. quibus juribus concessa reperitur jurisdictio criminalis dicto Senatui ad punitionem delinquentium, & impositionem pœnarum legalium, ut *in d.* §. 8. clarè percipitur ibi: *Contra los quales pueda proceder la dicha Contaduria mayor criminalmente para los castigar, y executar en ellos las penas de las leyes.* Et *in d. l.* 2. §. 26. ibi: *Contra los quales puedan proceder criminalmente para los castigar, y executar en ellos las penas de las leyes*: cùm autem iste Reus enormiter defraudasset jura Regia, tot, tantisque pecuniis fisci interceptis, clarè sequitur, punitionem criminum commissam fuisse privativè eidem Senatui; nam *in princ. dict.* §. 26. de privativa jurisdictione verbum instituitur.

5 Tertia, quia ad Senatum Patrimonii, qui subrogatus apud nos reperitur loco Procuratoris Cæsaris, ut dixi *num. præced. & contr.* 5. *num.* 31. pertinet cognitio criminum suorum officialium, quoad causas leves, probat Text. *in leg. nullum* 10. *cap. ubi causæ fiscal.* & quoad omnes *l. fin. cod. eod.* ibi: *Sive pulsetur super criminali, vel civili negotio, non alterius quàm tui culminis, ac viri spectabilis Comitis domorum petatur examen: nullius allegatione super fori præscriptione pœnitus admittenda*, quo Textu excludunt Imperatores quamcumque allegationem contra hoc fori privilegium, loquendo de colonis, inquilinis, ac servis imperialibus, quantò magis in rationalibus cæterisque Ministris, & Textum *in d. l. nullum*, interpretatus fuit Dominus Crespi de delictis patratis in officio, ita ut superior cognitionem criminalem habeat quoad hæc, non verò quoad patrata extra officium. Sic *d. l.* 10. expendit *observ.* 62. *num.* 8. licèt *d. l. fin.* non adduxerit quæ ad probationem propositionis mihi utilior visa fuit. Cùm enim iste Reus licèt falsè deliquerit in officio Computatoris, vel Discussoris, ut pluribus probavi *d. controv.* 5. *ex num.* 30. cognitionem ad Senatum Patrimonii pertinere videtur dicendum, cujus subditus supponebatur, ut crimina facilius patraret.

6 Sed his non obstantibus contrarium verius est, si legales dispositiones tam juris communis, quàm Hispani rectè percipiantur. Ad cujus rei elucidationem suppono in primis, Procuratorem Cæsaris in sua origine nullam habuisse jurisdictionem, sed tantùm administrationem Patrimonii Principis: quod colligitur ex Text. *in l.* 1. *ff. de offic. Procurator. Cæs. & ration. in fin. princ.* ibi: *Sed diligenter gerere commissum est*; notant ex Dione, Strabon. Tacito, & aliis Jacob. Cujac. *lib.* 10. *observat.* 13. Amaya *in l.* 2. *num.* 4. *Cod. de jur. fisci lib.* 10. &

7 Dominus Crespi *ad. observ.* 62. *n.* 1. quæ fiebant à tempore Imperatoris Augusti, sub quo officium exordium habuit, usque ad tempus Imperatoris Claudii, qui jurisdictionem simplicem, civilem duntaxat concessit, *l. Curatores* 3. *ff. de offic. Procur. Cæs. d. l.* 2. *cùm aliquid* 8. *nullum* 10. *Cod. ubi caus. fiscal. l.* 1. *Cod. de juris. omn. judic.* notant Cujac. *d. l.* 19. *obs. cap.* 13. *& in l.* 5. *ff. de jur. fisc.* Amaya *in d. l.* 2. *C. eod. lib.* 10. *num.* 5. *&* 6. Larrea *allegat.* 7. *n.* 1. *& allegat.* 52. *n.* 12. 15. *&* 23. Mastrill. *de Magistrat. lib.* 5. *cap.* 9. *n.* 9. Solorzan. *de jur. Indiar. tib.* 5. *cap. unic. n.* 119. Alfar. *de offic. fiscal. gloss.* 9. *num.* 26. Petr. Barbos. *in l. si quis ex aliena, n.* 111. *& in l. cùm Prætor* 12. *in princ. n.* 244. *cum seqq. ff. de judiciis*, Dominus Crespi *d. observat.* 62. *n.* 3. ita ut cum Suida & Paramo teneat, Pontium Pilatum capite plexum à Nerone ex eo quòd cùm esset Procurator Cæsaris absque cri- 8
minali jurisdictione sententiam capitalem dixit in Christum Dominum. Sed perperàm; nam, ut probat Amaya *in d. l.* 2. *n.* 5. Pilatus fuit ex Procuratoribus, qui vices Præsidis gerebant; de quibus *in l. qui mittuntur* 33. §. *item, ff. ex quib. caus. major.* cum aliis 9
juribus ab ipso Amaya adductis. Qui *n.* 7. concludit quòd Procuratores qui vices Præsidum gerebant non res fiscales, sed Provincias regere consueverant, & à Præsidibus distinguebantur, vel à Proconsulibus, nomine tantùm, vel honorifico titulo, *l. ex consensu* 23. §. 1. *ff. de appellat.* Quare certissimum est, jure communi attento Procuratorem Cæsaris curantem de Patrimonio, solùm habuisse jurisdictionem in civilibus negotiis ad fiscum pertinentibus, ob quod communiter dici solet, jus dixisse inter fiscum, & privatos, ut pluribus probavi 1. *de regim. c.* 2. §. 4. *num.* 9. *cum seqq.*

Secundò suppono, quòd in Regnis Hispaniæ 10
rempore Gothorum Patrimonium Regis administrabatur per Magistratum, cui nomen erat *Rector rerum publicarum*, ut notat, quanquam omninò non explicet Villadiego *ad l.* 2. *tit.* 1. *lib.* 2. *for. jud. n.* 5. laudans Ambrosium de Morales qui inter Magistratus præcipuos illius gentis hunc Rectorem enumerat, ut videri potest in ejus verbis relatis *ibid. num.* 4. vel Comes Patrimonii, ut ex *Concil. Tolet.* 8. & 13. infert Loaisa relatus per Larream *d. alleg.* 52. *num.* 12. de cujus jurisdictione nil dispositum reperitur in eo Codice legum; ob quod non erit temerarium, sed rationi consonum asserere nullam obtinuisse; cùm in eo præsertim *d. l.* 2. *tit.* 1. & 2. de Judicibus latè tractetur. De jure verò partitarum 11
administratio Patrimonii concessa erat Præposito Domus Regiæ, apud nos *Mayordomo mayor*, quem successisse Procuratori Cæsaris, probat Text. *in l.* 16. *tit.* 17. *part.* 6. ibi: *Que el Mayordomo o Procurador de la Cámara del Rey, l.* 17. *tit.* 9. *p.* 2. & ibi Greg. Lopez *gloss.* 1. *&* 2. *junct. l.* 12. *tit.* 18. *part.* 4. Qui quidem nullam habebat jurisdictionem, ut probat Gregor. Lopez *in l.* 14. *tit.* 17. *part.* 6. *gloss.* 1. ibi: *Vel dic quòd potest fieri ista delatio coram Procuratore Regis; vulgò dicto* Mayordomo mayor; 12
ad istum namque pertinet inquirere, & scire reditus, & jura Regis, ut habetur in l. 17. *tit.* 9. *part.* 2. *& videtur successisse Procuratori Cæsaris, & huic dicto consonare videtur l.* 16. *infra eod. non tamen ut videmus de facto, cognoscit de causis, sicut cognoscebat Procurator Cæsaris.* Huic præposito Regiæ Domus ministrabant duo discussores, sive Computatores, de quibus expressa in his juribus mentio habetur, signanter *in d. l.* 17. quod confirmatur *ex l.* 21. *tit.* 2. *lib.* 6. *orden.* quo jura spectantia ad hunc Præpositum domus ratione expeditionum rerum Patrimonialium ponuntur, & ex *l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 9. *Recopil.* ibi: *Tres Contadores mayores, y en los tiempos*

de

13 *de nuestros Progenitores nó fueron mas de dos*, per illos jura regia administrabantur, redditus exigebantur rationesque expungebantur, & si quid jurisdictionis opus erat, ad Consilium in Curia recurrebatur, & in cæteris civitatibus & oppidis ad Judices ordinarios, *l.* 11. 26. & 27. *tit.* 15. *lib.* 2. *ordin.* quæ dispositio permansit per plures annos, ne dicam sæcula: nam prima mentio quæ de negotiis Jus-
14 titiæ in tribunali Compurationis majoris jure nostro habetur, est tempore Regum Catholicorum Ferdinandi & Elisabeth. *in l.* 9. & 10. *tit.* 1. *d. lib.* 9. Sed postea ab anno 1597. Consilium Patrimonii statutum formiter reperiitur, dato Præside, assignatis Senatoribus, qui de administratione in communi
15 rerum patrimonialium curarent, Auditoribus, qui lites dirimerent, & discussoribus sive rationalibus, qui rationes expungerent & adnotarent, *l.* 2. *per*
16 *tot. d. tit.* 2. *lib.* 9. Sed quia universa jurisdictio regia in Consilio residebat & residet, provide cautum fuit tempore hujus segregationis, quòd duo ex Consiliariis illius in eo perpetuò interveniant in rebus gravioribus tam administrationis quàm justitiæ vel rationis, *dict. l.* 2. §. 1. & 13. *d. tit.* 2. & in aliis plurimis juribus.

17 Hæc perfecta fuerunt per prudentissimum Regem Philippum II. & si in his licet sententiam sive opinationem propriam exprimere, idoneè sic ab eo constitutum, quia educatus fuerat dictaminibus nostri Federici Furii Ceroliani, Domestici Imperatoris invicti Caroli V. atque in rebus politicis peritissimi, qui *in lib. de consil. & consiliar. cap.* 1. demonstravit, ad gubernationem perfectam cujusliber Regni necessaria esse septem Consilia, ut negotia fœlitiùs; & faciliùs expediantur, nempè Politicum, justitiæ, Regiminis specialis, & annonæ, criminale, militare, ærarii & censorium. Ex his tria separavit à Consilio Supremo, quod ab Alphonso sapienti statutum erat, sive à Ferdinando Sancto illius genitore, nempè Politicum universalis Monarchiæ, *de Estado* nuncupatum, cui nulla judicialis cognitio, sed cura supremorum negotiorum ad statum spectantium; *Militare*, quod de exercitibus, Arcibus, Præsidiis, Classibus & cæteris ad militiam spectantibus curaret, & cùm in eo plerumque negotia justitiæ tractarentur olim, hæc ad nostram Aulam deferebantur, ut dixi *controvers.* 1. *num.* 10. hodie Assessorem habet desumptum ex Consilio; & Senatum Patrimonii vulgò *Consejo de Hacienda*, de quo hìc sermo instituitur; cætera ex ipso Consilio per Aulas illius distributa sunt. Nam regimen speciale, & cura universalis Annonæ ad Aulam de *Gobierno* quæ est omnium prima, spectant; justitiæ negotia ad tres Aulas nuncuparas *de las Mil y Quinientas*, *de Justicia*, *y de Provincia*. Crimina ad nostram Aulam vulgò *Sala del Crimen*, ut ex *dictis controvers.* 1. patet, & tandem Censorium ad Consilium Camerale nuncuparum *Consejo de Cámara*, quod præmia distribuit, candidatos ad dignitates proponens, de Patronatu Ecclesiarum curans, atque gratias & facultates Regiæ Majestati concedendas exponens.

18 Sed ut pergamus, ex his non obscurè sequitur, jurisdictionem Senatus Patrimonii delegatam in sua origine esse, tanquam separatam ab ordinaria jurisdictione Consilii, quod non fuit ausus negare Dominus Larrea, *d. allegat.* 52. *n.* 4. & 28. licet *ex l.* 1. §. 3. *tit.* 2. *lib.* 9. *Recopil.* probari possit, ordinariam esse, ibi: *Y que en quanto a esto sea avido por tribunal ordinario, y sean avidos por Jueces ordinarios.* Nam ex his verbis colligitur, privilegium or- 19
dinariæ jurisdictionis concessum fuisse, non verò factam fuisse ordinariam jurisdictionem; nam dictio illa *habeantur pro ordinariis*, non respicit essentiam: nam dixisset *sint ordinarii*, ob quod remanet semper improprietas, cùm dictio *pro* vice aut loco alicujus apponi significet, Barbos. *dict.* 287. *num.* 26. quod comprobatur ex differentia Consulis à Proconsule, de qua Fenestella ad rem *de Magistr. Rom. cap.* 11. ibi: *Qua tempestate non ordinaria quidem, sed delegata jurisdictione Proconsul, de quo agimus, utebatur.* Demum verbum *habeatur*, dicit fictionem, ut notat *gloss. in l. mercis appellatione*, & ibi expressiùs Bartol. *ff. de verb. signif.* Baldus & alii adducti per Tiraquell. *in l. si unquam, verbo revertatur, num.* 221. verùm in his non immoror, quia mei instituti non sunt. Sed dato quòd jurisdictio ordinaria concedatur eo jure, quoad criminalem jurisdictionem, clarius est, non concedi ordinariam; nam concessio facta *in d.* §. 3. taxativè re- 20
peritur ibi: *En quanto a esto*, Latinè *quoad hæc*; quæ est restrictiva, ad expressa *cap. cum M. Ferrariensis, in princip. ubi gloss. verb. quor. de const.* Tuscus *conclus.* 354. *num.* 4. *lit. Q* Seraphin. Olivar. *decis.* 911. *num.* 3. aliis relatis Barbos. *d.* 326. *num.* 3. & sic quod alia non contenta *in eo* §. minimè jurisdictio ordinaria dici potest. Concessio de qua *in d. l.* 21
1. §. 8. & *in dict. l.* 2. §. 26. non est ad universalitatem causarum, ut frui possit prærrogativis ordinariæ jurisdictionis, neque habet designatum territorium cui adhæreat, sive cohæreat, quod est necessarium ad hoc ut ordinaria censeatur, *l. pupillus* 239. §. *territorium. ff. de verbo signific. l. fin. cod. ubi & apud quem*, Petrus Gregor. Tholos. *in syntagm. jur. lib.* 47. *c.* 21. *num.* 32. Orosco *in l.* 22
imperium, num. 14. *ff. de jur. om. jud.* Azeved. *in d. l.* 1. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recopil.* Valenzuel. *consi.* 100. *num.* 54. *pluribus relatis*, Giurba *cons.* 24. *num.* 7. *vers. ad merum*, & novissimè Dominus Crespi *observ.* 15. *num.* 28. & sic concludendum venit, esse delegatam, ac per consequens strictè interpretandam, pluribus Barbos. *de jud. in l.* 1. *art.* 1. *num.* 213. *cum seqq.*

Tertiò, suppono quòd ex tribus Aulis sive tri- 23
bunalibus constituentibus Senatum Patrimonii, Prima in qua resident equites de administratione curantes, & Tertia in qua calculatores, discussores, vel Rationales de ratiociniis tractant, nullam habent jurisdictionem contentiosam, ad res justitiæ expediendas, ut expressè cautum reperitur *in d. l.* 3. §. 9. & §. 18. *tit.* 2. *lib.* 9. *Recopil.* & sic so- 24
lùm remanet inquirendum, utrùm secunda Aula Auditorum, apud nos *de los Oidores del Consejo de Hacienda*, habeat merum imperium, sive potestatem gladii ad animadvertendum in facinorosos homines, juxta tradita per Jacob. Cujac. *in d. l.* 3. *ff. de juris.*

Si jus commune accurata speculatione scrute- 25
tur, minimè his Auditoribus concessum merum imperium, est concludendum. Ad cujus comprobationem in primis assero, illos, neque Senatum Patrimonii assimilari minimè posse Procuratoribus

26 bus Cæsaris; quia hi Procuratores nullam potestatem, jurisdictionem, vel administrationem obtinuerunt in urbe, sed in provinciis ad quas mittebantur, ut ex Procopio, Dione, & aliis notat Cujac. *in d. l.* 5. *ff. de Jur. fisci*, & *lib.* 19. *observ. c.* 13. quod apertè colligitur *ex d. l. ex consensu* 23. §. 1. *ff. de appell. l.* 26. *ubi caus. fiscal.* & clariùs *ex l.* 3. *Cod. eod.* ibi: *Procurator meus, qui vice Præsidis Provinciæ non fungitur*, sequitur Amaya *in d. l.* 2. *n.* 7. *Cod. de Jur. fisc. lib.* 10. Cùm autem Senatus Patrimonii, in urbe Regia resideat, clarè concluditur nequaquam assimilari Procuratori Cæsaris.

27 Quare Quæstoribus urbanis subrogatos esse, dicendum est; nam hi curabant in urbe de Ærario, & pecunia publica, tam in eadem urbe collecta quàm ex provinciis adducta, quod ab antiquissimo tempore factum fuisse, probat Pomponius *in l.* 2. §. *deinde* 22. *ff. de orig. jur.* Pluribus Alex. ab Alex. *dier. genial. lib.* 2. *c.* 2. ubi Tiraquel. *in not.* Cujac. *in paratit. ad tit. ff. de offic. Quæstor.* Et accuratè perdoctèque, ut solet, Præceptor meus colendissimus Dominus D. Franciscus Ramos del Manzano (cui Hispania debet gloriam totius litteraturæ, cui & discipuli omnes debemus honorem habendi inter nos Condiscipulum Regem ac Dominum Carolum II. quem Deus optimus Maximus utilitati universæ Monarchiæ incolumen servet) *in recitation. solenni*, quam Salamanticæ recitavit anno 1636. *ad l. inter stipulantem*, §. *sacram*, *ff. de verb. oblig. c. de rebus quæ in commer. non sunt*, *n.* 16. Nec

28 inficiaris ex eo quod postea creati fuissent Quæstores Parricidii, & qui Provincias sortiebantur, & tandem candidati, de quibus Pompon. *in d. l.* 2. §. *& quia* 23. *ff. de orig. jur.* & Ulpian. *in l. unic. ff. de offic. Quæst.* Et Imperator. *in Rub. Cod. eod.* Nam ex eo quod Quæstoris nomen ad alios Magistratus

29 extensum sit, non inde efficitur, quod Urbani, qui origine primi fuere, de Ærario curam non gererent, cùm verba Pomponii *in d. l.* 2. §. *idem* manifestè probent ibi: *Deinde cùm Ærarium populi auctius esse cœpisset, ut essent qui illi præessent, constituti sunt Quæstores, qui pecuniæ præessent, dicti ab eo quòd inquirendæ, & conservandæ pecuniæ causa*

30 *creati erant.* Consonat Fenestella *de Mag. Rom. c.* 3. ibi: *Quæstores verò Ærarii, & Urbanæ pecuniæ curam agere, Provincias partim exigendis vectigalibus sortiri.* Varro ibi: *Quæstores à quærendo, quia conquirerent publicas pecunias.* Pomponius Lætus *Quæstores ab inquirenda & servanda publica pecunia dicti sunt.* Tacitus, *lib.* 13. *Annal. Neve mulctam ab eis dictam Quæstores Ærarii in publicas tabulas ante quatuor menses referrent.* Ascon. Pedianus. *Quæstores Urbani Ærarium curabant, ejusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referre consueverunt.* Quam ob rem nihil commune habet iste Magistratus cum Quæstore Parricidii, qui de capite jus dicebat, ut expressum est *in d. l.* 2. §. *& quia* neque cum candidato Principis, qui in legendis libris, epistolisve occupabatur, ut dixit Ulpianus *in d. l. unic.* licèt ex numero Quæstorum assumi solitos, ex eodem Textu inferatur, de quibus ultra prædictos Amaya *in l. fin. C. de Decur. lib.* 10. *c.* 3. *n.* 1. Sed clariùs omnibus Alexander, *d. c.* 2. ibi: *Præ-*

31 *ter quos Urbani Quæstores fuere, qui etsi nullo imperio fungerentur, quippe qui nec vocationem, nec prehensionem haberent, nec sella Curuli, ut plerique Magistratus, neque licloribus, aut viatoribus insignes forent, & apud Prætorem possent à privato in jus vocari: negotiosa tamen, & plena sollicitudinis administratio fuit. Nam & Ærarii, & vectigalium populi Romani curam gessere: tam si quid pecuniarum publicè, vel privatim, erogari vel in Ærarium condi deberet, Quæstorum curæ demandabatur:* cum quibus consonat tradita per Petrum Barbos. *in l. cum Prætor* 12. *in princip. n.* 248. *& seqq. ff. de jud.* licet Cujac. *in l.* 3. *ff. de juris. omn. jud.* doceat ex Aulo Gellio & Varrone, mixtum imperium tractu temporis Quæstores obtinuisse, sed merum minimè. Verba Cujac. sunt hæc: *Qui Magistratus, sive Quæstor, licèt merum imperium non habuerit, quia nec licliorem habuit, nec viatorem, per quos aut vocaret, aut prehenderet quemquam, ut Aulus Gellius docet ex Capitone, Varrone* 13. *c.* 11. *& seqq. non tamen fuit sine imperio mixto; nam & judicia, judicesque dare, & in possessionem mittere potuisse, quod est imperii mixti, constat ex divinatione in Quintum Cæcilium.* Quod & dixerat *in paratit. ad tit. ff. de off. Quæstor.* Quæ omnia quantum adaptentur ad ea quæ gerere solent administri Senatus Patrimonii, nemo est qui nesciat.

Neque dici potest, hæc statuta fuisse tempore 32
Regum, & Consulum, sed tempore Imperatorum Procuratoris Cæsaris officium introductum fuisse; nam in urbe nec adhuc eo tempore Cæsaris Procurator aliquid gessit, licet à tempore Augusti factus fuisset Præfectus Ærarii, quamvis Quæstoris ministerium usque ad tempora Vespasiani in curando de Ærario cum aliquali intermissione durasse, tradat Alex. ab Alexad. *d. c.* 2. sive ut docet Dominus Ramos *ubi suprà*, tempore Imperatorum cura Ærarii 33
primùm ad Ædiles, deindè ad Prætores sive Prætorios, denique ad Præfectos Ærarii, apud quos mansit usque ad Constantinum, pertinebat. Ex quibus clarè resultat quod Quæstores, quibus hæc cura mandata fuerat, antè nullam jurisdictionem obtinuisse, aut saltim mixtum imperium tantùm obtinuerunt.

Sed ne videamur quæstionem nominis agitare, 34
dato quod Senatores Patrimonii successores Procuratoris Cæsaris esse dicamus, pariter non obtinuisse merum imperium sive potestatem gladii, constat ex dictis. Nam Callistratus *in l.* 3 *ff. de offic. Procur. Cæs.* sic infit ibi: *Curatores Cæsaris jus depor-* 35
tandi non habent. Papinianus *in l. ex consensu* 23. *ff. de appell.* ibi: *Cùm Procurator Cæsaris qui partibus Præsidis non fungebatur, in lite privatorum jus dandi judices non habuisset, frustrà provocatum ab ea sententia constitit, quæ non tenebat.* Imp. Antonin. *in d. l.* 1. *C. de jur. om. jud.* ibi: *Non quidem competens Judex Procurator noster,* Sever. & Anton. *in d. l.* 1. *C. ubi caus. fisc.* ibi: *Nam defensæ mortis quæstionem apud Procuratores nostros non oportet tractari.* Idem *in l.* 2. *C. eod.* ibi: *Procurator meus qui vice Præsidis Provinciæ non fungitur, sicut exigere pœnam desertæ accusationis non potest, ita judicare, ut ea inferatur, non potest.* Constan. *in l.* 8. *C. eod.* ibi: *Cùm aliquid colonus, aut servus rei privatæ nostræ contra disciplinam publicam adferatur, perpetrare, ad judicium Rectoris Provinciæ venire cogendus est.* Gratian. & 36
Valent. *in d. l. nullam* 10. *C. eod. Nullum ex officio Rationalis qui exactioni, vel chartæ inserviat, in aliud judicium adduci oportet: nisi fortè cujuspiam caput*

ac-

accusatio legibus instituta pulsaverit. Ex quibus resultat, criminalem jurisdictionem nunquam à jure concessam fuisse Procuratoribus Cæsaris, administrantibus res fiscales, ut docent expressè Cujacius, Amaya, Larrea Mastril. Alfaro, Barbosa, & Solorzano laudati *suprà num.* 7.

37 Si ad jus Hispanum recurrendum est, hoc pariter resultat. Quia omnis jurisdictio in Rege residet, à quo tamquam à fonte in cæteros rivulos Magistratuum derivatur, *l. deprecatio 9. ff. ad leg. Rod. d. jact. l. benè à Zenone, C. de quadrien. præscr. l.* 2. & ibi Greg. Lopez *gloss.* 7. *tit.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *tit.* 1. *lib. Ordin.* ubi Didacus Perez *l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* & ibi Azevedo, *& in l.* 9. *lib.* 3. Bobadilla *in Polit. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 19. *cum seqq.* Valenz. *cons.* 200. *n.* 30. Giurba *cons.* 59. *n.* 35. *ubi plures*, Casanate pluribus etiam *cons.* 43. *n.* 1. & 2. & pluribus dixi 1. *de Regim. c.* 6. §. 1. *n.* 7. ac per consequens nemo uti jurisdictione aliqua seculari potest, quin à Re-

38 ge concessam habeat expressè. Cùm autem Senatus Patrimonii non obtineat concessum merum imperium, nam tempore Gothorum, & jure Partitarum, aut Ordinationum, jurisdictionem curantes de Patrimonio Regio nunquam consecuti fuerunt, ut dictum remanet, *n.* 10. *& seq.* per jura novæ Recopilationis, probatur evidenter *in l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 9. cùm jurisdictio eis concessa similis, vel eadem sit cum jurisdictione Auditorum Regiarum Cancella-

39 riarum, ibi: *Y que los dichos letrados sean y se nombren Oidores de la dicha Contaduria mayor, y hayan la jurisdiccion, y autoridad que han los Oidores de las nuestras Audiencias assi cerca de la determinacion de los negocios y lo a ellos anexo, y dependiente, como en todas las otras preeminencias.* Quæ quidem dispositio est, quæ tribuit formam jurisdictioni tribunalis Auditorum, qui antea, litterati simpliciter dicebantur, ob quod jurisdictio illorum regulanda venit, per jurisdictionem concessam Auditoribus Regiarum Cancellariarum; sed isti nullam jurisdictionem in criminalibus obtinent, immò interdicta eis

40 est expressè per *l.* 20. *tit.* 5. *lib.* 2. *Recop.* ibi: *Porque a los nuestros Alcaldes del Crimen pertenece el conocimiento de las causas criminales no es cosa conveniente que el Presidente, y Oidores se entremetan en ellas, no teniendo conocimiento mas de en las causas civiles. Porende mandamos que de aqui adelante no se entremetan en conocer ni conozcan de pleitos algunos criminales.* Quæ dispositio est clara, generalis & jubens causam remittere, nulla parte petente, ut ex ulterioribus verbis manifestè apparet. Ergo indubitanter sequitur repugnantia cognitionis in causis criminalibus in ipso exordio nascentis dignitatis, & ipsa dispositione per quam eis jurisdictio quam habent, statuitur.

41 Neque his obstat *d. l.* 1. §. 8. *& d. l.* 2. §. 26 *tit.* 2. *lib.* 9. quibus concessa dicitur jurisdictio criminalis ad puniendum reos criminum in eis contentorum, quia sub nomine criminalis jurisdictionis venit cognitio causæ, in qua solùm imponi potest pœna pecuniaria fisco applicanda, ut pluribus probat Didac. Per. *in Rub. tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. vers. quo fit sententia*, & ut dictum remanet *n.* 20. *& seqq.* ju-

42 risdictio Auditoribus Patrimonii concessa est delegata, ob quod strictè venit interpretanda, sine extensione vel prorogatione, *cap. P. & G. de off. jud. deleg.* pluribus Morla *in empor. tit.* 2. *q.* 21. *n.* 44.

43 Petr. Barbos. *in d. l.* 1. *art.* 1. *n.* 204. *ff. de jud.* August. Barbos. *in d. c. P. & G. n.* 3. *cum seqq.* Didacus Perez *in d. l.* 6. *tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin. gloss.* 1. *vers. hac ratione* qui plura. Cùm autem concessio de qua *in d.* §. 8. *& d.* §. 26. sit contra regulam statutam, *in* 44 *d.* 3. *tit.* 1. *lib.* 9. & limitata ad speciales causas, nempè, fraudis, monopolii, conventiculi, & resistentiæ factæ exactoribus jurium fisci, ut in eisdem juribus expressè cautum est; clarè sequitur non debere, nec posse extendi ad alias causas graviores, sed limitanda ad contentas in eisdem juribus, neque comprehendere causas ad merum imperium spectantes, qualis est hæc, de qua agimus.

Quæ confirmantur ex decis. *Text. in l.* 1. §. *qui* 45 *mandatam, ff. de eo cui mand. est juris.* ibi: *Sed merum imperium quod lege datur, non posse transire. Quare nemo dicit, animadversionem legatam Proconsulis habere, mandata jurisdictione.* Quod congruit cum decis. *Text. in l. fin. ff. eod.* ibi: *Mandata jurisdictione, privato etiam imperium quod non est merum, videtur mandari.* Quibus in juribus omnes Doctores notant, merum imperium non tribui nisi expressè dicatur. Quod de jure nostro indubitatum est, *ex Text. in l.* 8. 18. *tit.* 4. *part.* 3. ibi: *Si señaladamente no le fuere otorgado por privilegio, o por* 46 *alguna ley que ge lo otorgase.* Et in *l.* 6. *tit.* 29. *ead. part.* 3. ibi: *Fuera ende si el Rey o el otro Senor de aquel lugar que oviese poder de lo facer, ge los otorgase senaladamente.* Quibus probatur perspicuè quòd ad concessionem meri imperii sive jurisdictionis criminalis requiritur specifica expressio, cùm hæc non veniant in concessione jurisdictionis. Ut notat Illiger. *ad Donell. lib.* 17. *comm. c.* 7. Jacob Cujac. *lib.* 1. *q. Papin. in l.* 1. *ff. de eo cui mand. est jur.* & 47 clariùs *lib.* 21. *observat. c.* 30. Greg. Lopez *in d. l.* 18. *gloss.* 2. *& in d. l.* 6. *gloss.* 2. Montanus *de Regalib. tit. potestas constit. Magistr. n.* 45. Casanate *d. cons.* 43. *n.* 39. Petr. Barbos. *in d. l.* 1. *art.* 4. *n.* 76. *cum plur. seqq. ff. de Judic.* Ex quibus omnibus clarissimè concludendum erit, merum imperium specialem mentionem exposcere, & individuam ex-

48 pressionem, & cùm merum imperium juxta Ulpian. respons. *in d. l.* 3. *de jur. om. jud. sit habere gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines*, quæ quidem potestas præcipuè versatur in punitione capitali, ut explicant Illiger. & Cujac. *ubi prox.* quibus addendus Fachin. *lib.* 9. *controv. c.* 94. nisi de hac potestate lex vel privilegium expressè loquatur, non censetur concessa, cùm regulanda sit secundùm quod expressum in concessione est, ut ii Doctores tradunt, quibus jungendi Petr. Greg. To-

49 los. *d. l.* 47. *c.* 21. *n.* 2. Morla *d. tit.* 2. *præmis. n.* 3. *cum seq.* cùm autem solùm in specialibus delictis concessa jurisdictio sit, non debet extendi ad alios, neque ad crimina graviores pœnas exigentia, cùm pœnæ quæ correspondent criminibus expressis, mixti imperii finibus includantur, ob quod non potest extendi ad merum. Nam *in d. l.* 1. §. 8. *& in d. l.* 2. §. 26. in primis conceditur jurisdictio ad puniendum fraudantes jura regia, sive vectigalia, quæ levi coercitione puniuntur, nempè pœna dupli quanti-

50 tatis defraudaræ, *l.* 31. *tit.* 19. *lib.* 9. vel amissionis mercium. *l.* 9. *tit.* 14. *lib.* 5. *Recop. & ibi* Azevedo, *n.* 2. Resistentes solutionem eorundem jurium,

51 sive vectigalium pœna tripli. *l.* 8. *tit.* 17. *lib.* 5. usurpantes hæc jura pœna septupli & amissionis

52 bo-

52 bonorum, ex quibus debebantur, *l. 9. tit. 11. lib. 6.* Monopolia sive conventicula facientes in præju-
53 dicium Regii Patrimonii & redditnum fiscalium, pœna amissionis bonorum, *leg. 7. tit. 8. lib. 9. Recopilat.* Hæc enim sunt pœnæ legales, ad quas restrictam habent jurisdictionem per dicta jura, ibi: *Texecutar ellos las penas de las leyes*, ut *in d.* §. 8.
54 *&* §. 26. exprimitur, & sic neque de pœna ultimi supplicii, vel alia ad merum imperium spectante concessiones loquuntur: ergo minimè extendi potest ad ea, quæ tanquam graviora expressionem desiderabant.

55 Quod clariùs patet ex eo quòd in ipso §. 8. limitatur jurisdictio criminalis adhuc eis in casibus, ita ut cognitio criminis extrahendi à Regno res prohibitas non spectet ad Auditores Patrimonii, quod graviori pœna plectitur, respiciente merum imperium, nempè capitali, *l. 12. & 48. tit. 18. lib.*
56 *6.* Azeved. *in d. lib. 1. n. 16.* Bobadill. *in Politic. lib. 4. cap. 5. num. 2.* & in eadem *l. 1.* §. *10. tit. 2. lib. 9. Recopil.* quo tractatur de potestate judicis dandi, limitatur in casu inquisitionis criminum graviorum, apud nos *pesquisas*, de quibus *in l. 1. & tot. tit. 1. lib. 8. Recopil.* ubi latè Azeved. Parlador. 2.
57 *rer. quotidian. cap. 1. num. 22.* & Bobadilla *lib. 2. Polit. cap. 20. per tot.* & sic ultra limitationem ad casus expressos, reperitur exclusio ad graviora crimina, quamquam in terminis fraudis jurium regiorum sive vectigalium, qualis est extractio rerum prohibitarum, quæ tribuitur judicibus ordinariis. Nec similis limitatio nova est in jure, cùm sepissimè usu habita sit consuetudo prohibendi magistratibus im-
58 positionem gravioris pœnæ in Consulibus per *l. 2.* §. *exactis*, *ff. de Orig. jur.* ibi: *Neve possint in caput civis Romani animadvertere*, in Procuratore Cæsaris; *in l. 3. ff. eo tit.* ibi: *Jus deportandi non habet.* De quæstoribus urbanis diximus *suprà num. 31. & seqq.* De Prætore urbano, qui major dicebatur, dixi *controvers. 1. num. 84. cum seqq.* Præfecti
59 usque ad fustigationem potestatem obtinuerunt, & non ampliùs, *l. 3. ff. eo tit.* ibi: *Nisi quia tam atrox, tamque famosa persona sit, ut Præfecto urbi remittatur*: Legati pariter, *l. si quid erit 11. ff. de off.*
60 *Proconsul.* ibi: *Neque enim animadvertendi, coercendi, vel atrociter verberandi jus habet*; & sic passim in jure. Nam semper attendenda limitatio Textus *in l. pro regione 8. l. in agris 16. ff. de acquir. rer. dom.* cum aliis congestis per Petr. Gregor. Tolos. *d. c. 21. num. 31.* & alios superiùs adductos.

61 Quod & consuetudine comprobatur; illa enim est optima legum interpres, *l. si de interpretatione, ff. d. legib. l. minimè ff. eod.* Valenz. *cons. 14. n. 14.* Giurba *cons. 19. num. 42.* cum vulgatis adductis per August. Barbos. *axiomat. 56. num. 6.* Tribuitque & adimit jurisdictionem *l. 1. ubi gloss. d. c. de emancip. liber. l. 3.* §. *fin. ff. de testib. c. cùm contingat, de for. compet. cap. si duo de appell. lib. 1. & ibi latè* Azeve-
62 do *tit. 15. lib. 4. Recop.* Bobadill. *in Pollt. lib. 2. c. 17. n. 126. &* 170. Covarrub. *in regul. possessor. 2. part.* §. *3. n. 2.* Angian, *de legib. lib. 2. controv. 2. n. 74.* Belluga *in specul. Rub. 22.* §. *& quia quotidiana, per totum* Jacob. Cancer. *var. lib. 2. cap. 2. n. 69.* Gregor. Lopez *in l. 13. tit. 13. part. 2. gloss. 4.* Montanus *de regul. tit. Potestas constit. Magist. n. 45.* Valenz. *consil. 26. n. 17.* Giurba *cons. 52. n. 2.* Cùm autem per tot, tantosque annos Auditores Patrimonii jus dicant in causis ad eos spectantibus, & nunquam visum aut auditum sit in criminalibus pœnam imponendo sanguinis aut aliam acerbam, jus dixisse, clarè sequitur similem potestatem nunquam habuisse, cùm frustrà potentia sit quæ non reducitur ad actum, ut dixerat Philosophus, & Text. in *l. hæ enim*, §. *si prætor, ff. de suspect. tutor.* pluribus Barbos. *axiomat. 184. num. 1.*

Nec adhuc ea limitata potestas procedendi in 63
criminibus levibus contentis *in d.* §. *8. & 26.* concessa est privativè; nam ultra ea quæ dicta sunt *suprà, num. 22.* illis in officium conceditur, & sic cumulativè censetur, *l. 1. & ibi* Bartol. *C. de off. Præfect. urb.* pluribus Ponte, *de potest. Pror. tit. de elect. official.* §. *1. n. 23.* Montan. *de regalib. tit. Potest. const. Magist. n. 25.* & est concessa per legem, quod pariter sufficit, ut cumulativè concessa dicatur, *d. l. 1. junct. l. 4. C. de off. Præfect. urb.* pluribus Montan. *ubi prox. n. 45.* & Petr. Barbos. *in d. l. 1. artic. 4. n. 44. cum seqq. ff. de judic.* & concessa reperitur per verbum *possint*, ibi: *In d.* §. *8. contra los quales se puede proceder en la dicha Contaduria mayor criminalmente*: & in d. §. *26.* ibi: *Contra los quales puedan proceder criminalmente*: & nota differentiam locutionis; nam in principio *d.* §. *26.* dum cavetur de litibus fisci, dicitur, ibi: *Han de conocer* 64
y conozcan privativè: quando verò loquitur de fraudantibus, monopolia facientibus, & recusantibus sive impedientibus solutionem vectigalium, dicitur ibi, *puedan proceder*; verbum enim *possint*, activè prolatum non inducit necessitatem, quod est jurisdictionis privativæ, sed liberum arbitrium, atque voluntatem, quod est cumulativæ, *l. sæpè, ff. de off. Procons.* Morla *ubi prox. num. 18.* Barbos. *dictione* 65
268. n. 1. qui plures tradit, & sic cumulativam jurisdictionem tantummodò tribuit, & non est mirum, cùm *in d. l. 2.* §. *25.* generaliter statuitur, quòd in ea tractatur tam de privativa quàm de cumulativa jurisdictione, ibi: *Los negocios, cosas, y casos en que los Oidores de la dicha nuestra Contaduria mayor ayan de tener jurisdiccion, y que deben, y puedan conocer privative, y a prevencion con los otros Tribunales.* Ex quibus est innegabiles, quòd habent jurisdictionem concessam privativè, & concessam cumulati- 66
vè. De prima apertè loquitur Rex noster in prin. *d.* §. *26.* ac per consequens quæ de jurisdictione de qua dicitur, *han de conocer y conozcan*, quæ clausula verbis directis & præceptivis concepta, importat necessitatem; at verò dum dicit *puedan conocer* verbis obliquis de secunda, nempè cumulativa: & si 67
adhuc dubites, in dubio namque jurisdictio cumulativa concessa præsumitur, Vantius *de nullitate ex def. jur. num. 2.* Gramm. *decis. 30. per tot.* Capiblanco *de Baron. pragmat. 1. num. 219.* Guazz. *dict. defens. 1. cap. 1. num. 26.* & sic dato, sed non concesso, quòd Auditores possent cognoscere de criminibus Thomæ de Leturia, non privativè, sed cumulativè dicendum est, & hoc jure utimur, cùm de defraudantibus jura sive vectigalia fisci, quilibet judex ordinarius quotidie cognoscit; & ego pluries cognovi, sciente & tolerante dicto Tribunali, imò dum ego contenderem, remittendam mihi esse causam Simeonis Gonzales, cujus vehiculum apprehensum fuit, defraudando vectigalia vini, quia virtute subrogationis mihi factæ per sapientissimum Præceptorem Don Francis-

cum

cum Ramos del Manzano, cui per regium rescriptum commissa est cognitio privativè horum vectigalium, in eodem Tribunali pronuntiatum fuit die 22. *Aprilis* 1668. causam remittendam Correctori hujus urbis, quia prævenerat.

68 Quo supposito, prævention in causa Thomæ de Leturia de qua agimus, apertè erat facta per Aulam, cùm detectio criminum in ea facta fuisset, & antequam in Senatu Patrimonii aliqua notitia de his haberetur judicialiter, jam testes per me recepti erant, & crimina comprobata, quod prævention-nem tribuit, quia prævention incipit ab exercitio jurisdictionis, Speculator, *in tit. de compet. jurisd.* §. *sequitur videre*, & *tit. de rescript. præsent.* §. *ra-*
69 *tione autem*, quod nititur in dispositione Text. in *l. in operis 26. ff. locat. l.* 1. §. *non semper*, *ff. de appellat.* Bald. *in l.* 1. *C. de Confess.* Marian. Socin. *in c. proposuisti*, *num.* 16. *de for. compet.* Dacian. *tract. criminal. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 21. *num.* 2. Gullielmus Benedict. *in cap. Raynutius*, *verb. uxor. decis.* 5. *num.* 17. Clar. *quæst.* 38. *num.* 28. Monter *decis.* 23. *num.* 9. Surd. *cons.* 111. *num.* 8. Grammat. *cons.* 28. *num.* 10. Cabedo, *decis.* 142. *lib.* 1. Scipio Rovit. *Rub. ubi de delict. quis deb. conven. pragm.* 1. *num.* 75. Mastril. *decis.* 210. *num.* 1. Tondut. *de prævent.* 2. *part. cap.* 25. *num.* 9. & *seqq.* Giurba *cons.* 48. *num.* 38. & 39. qui plures de more laudat.

70 Nec dissentit Farin. *quæst.* 7. *num.* 56. qui solet in contrarium adduci: nam *num.* 58. *v.* & *nihilominus*, *in fin.* sic infit ibi: *Et hæc moderna practica est multùm conformis juri communi secundùm quod per solam receptionem testium pro informatione Curiæ examinatorum dicitur inducta prævention secundùm Dacian. ubi suprà*, *cap.* 21. *num.* 2. *post Mar. in loco per eum relato. Ideò non videtur juri consonum*, *ut huic judici*, *qui sic in examinando*, & *sumendo informationem de delicto prævenit*, *possit fieri prejudicium.*

71 Neque his obstat doctrina Azevedo, *in l.* 10. *tit.* 13. *lib.* 8. *Recopil. num.* 61. qui contrarium videtur asserere; nam Text. *in d. l.* 10. *in princip.* pro nobis loquitur, ibi *que cada y quando los Alcaldes*, *Jueces ordinarios previnierem*, *y comenzaren à conocer.* Cognitio enim & exercitium jurisdictionis incipit ab informatione summaria, cùm sine jurisdictione sumi non possit, & quamquam in fine *Text.* concedat prælationem judici capienti, quando Judex qui causam remitti petit, Reum non habet in manus, nullo modo potest præferri, quæ sunt termini nostræ quæstionis, cùm iste reus non fuisset captus per Ministros Patrimonii, & sic minimè poterant allegare *decis. d. l.* 10. quæ loquitur de prævention-ne reali, imò realis prævention facta fuerat per Aulam, ut patet ex seqq.

72 Primò, quia plures ex complicibus capti fuerunt jussu Aulæ per suos ministros, antequam in Senatu Patrimonii contra hunc reum procederetur, & ex captura unius ex pluribus delinquentibus causa prævenia realiter dicitur quoad omnes, Matth. Socin. *in dict. cap. proposuisti*, *de for. comp. num.* 37. Scacc. *de jud. dict. cap.* 12. *n.* 78. *in fin.* Guazzin. *dict. defens.* 1. *cap.* 8. *num.* 6. pluribus Giurba *cons.* 59. *num.* 125. & clariùs *cons.* 70. *num.* 14. Azevedo *in d. l.* 10. *num.* 65. & 84. & quamquam Farin. aliter opinetur, *d. quæst.* 7. *num.* 72. concludenter ei respondit Scacc. qui eum improbat *d. num.* 78. quem sequuntur, Giurba & Guazzinus, ubi proximè.

Secundò, in Aula fuit facta plenior comproba- 73
tio, nempè inquirendo, & comprobando concludenter octo falsitates cum quatuor effectivis interceptionibus, nempè in urbibus Toleti, Cuencæ, Siguençæ, Segoviæ, Huete, Almagro, Talavera, & Molina: in Senatu Patrimonii solùm de tribus falsitatibus cum unica interceptione, ut dictum fuit; pluralitas enim est qualitas aggravans crimina, *d. l. aut facta*, *ff. de pœnis cum aliis adductis*, *controvers.* 5. *num.* 18. & 19. & qualitas aggravans comprobata tribuit prævention-nem judici comprobanti, *l.* 2. §. *fin. cum l. seqq. ff. ad leg. Jul. de adulter.* Bossius *tract. crim. tit. de form. com. num.* 102. Farin. *d. quæst.* 7. *num.* 65. Guazzin. *d. cap.* 8. *num.* 23. Scacc. *d. c.* 12. *num.* 77. Jul. Clar. *d. quæst.* 38. *n.* 28. Giurb. *d. cons.* 48. *n.* 47. qui plures laudat.

Tertiò, quia etiamsi hæc cessarent, reus per 74
Aulam detinebatur in propriis carceribus, traditus per Judicem ordinarium capientem, quod est idem ac si per Aulam captus fuisset, ut in simili probat egregiè Petr. Caball. *cas.* 117. *num.* 15. *cum seqq.* loquens quoad effectum prævention-nis realis, quæ tribuitur judici reum in manibus habenti, Farin. *d. quæst.* 7. *num.* 53. Scac. *d. cap.* 12. *num.* 61. 75
Guazzin. *d.* 8. *num.* 13. Azevedo *in d. l.* 10. *num.* 62. Nec per Senatum Patrimonii dici poterat captum fuisse sua jussione mediante, quod est idem ac si ab ipso caperetur; nam nec captura judicialis decreta fuit, nec litteræ judicialiter expeditæ, sed solùm scriptæ epistolæ, quæ non commissionem ad capiendum nomine suæ jurisdictionis continebant, sed quandam incitativam propriæ jurisdictionis, *l. sæpè* 8. *cum seqq. ff. de offic. Præsidis.* Bobadilla, *d. cap.* 11. *num.* 24. *cum seqq.* & sic semper remanet indubitatum, prævention reum fuisse per jurisdictionem ordinariam realiter, quod præfertur cunctis, ut dictum est.

Quartò, quia reus in causa Aulæ non solùm 76
erat convictus de his criminibus & aliis, sed confessus, & confessio dat prævention-nem, Bald. *in l. si domus*. §. *in pecunia*, *ff. de legat.* 1. ubi Alexand. & Jas. *num.* 6. Mascard. *de probat. conclus.* 1232. *num.* 9. Guazzin. *d. defens.* 1. *c.* 9. *num.* 25. Azevedo *in d. l.* 10. *num.* 62. & 63. Ex quibus omnibus licèt concedamus potestatem in Senatu Patrimonii, cùm jurisdictio criminails qualis ea sit, concessa fuerit cumulativè, ut constat ex prædictis, prævention-ni locum esse negari nequit, ac per consequens ad Aulam pertinuisse prædictorum criminum punition-nem, tenendum est.

Neque obstant in contrarium expensa; non in- 77
quam, Prima; nam superiùs ostensum est *ex num.* 18. Jurisdictionem Auditoribus privativè concessam versari tantummodò in causis fiscalibus; & si criminalis cognitio concessa est, non in gravioribus criminibus, sed in levibus, & non ordinaria, sed delegata, cujus contrarium non fuit ausus asserere sapientissimus ille vir Don Joannes de Larrea, *locis superiùs expensis.*

Ad secundum pariter responsum est *ex d. num.* 78
49. quòd pœnæ delictorum de quibus Auditores cognoscere possunt, spectant ad mixtum imperium, non autem ad potestatem gladii, sive meri imperii, & adhuc in his cumulativè, non privativè concessio facta fuit, & prævention erat facta per Aulam. Quibus additur quòd etiamsi privativè facta fuisset,

ex

ex negligentia judicis eam obtinentis ordinarius potest prævenire, *c. cùm plures, de offic. delegat. in* 6. Felin. *in cap. pastoralis, volum. 7. vers. tempera istas*, Azevedo *in l.* 10. *n.* 11. *tit.* 13. *lib.* 8. Farin. *q.* 7. *n.* 23. Guazz. *d. defens.* 1. *c.* 17. *n.* 21. Bajard. ad Clar. *quæst.* 3. *num.* 27. Monter. *decis.* 23. *n.* 10.
79 Montan. *de regal. dict. tit. potest const. Magist. num.* 38. Giurba *cons.* 48. *num.* 48. & negligentia satis comprobatur ex actis, ut dixi *controvers.* 5. *n.* 29. cùm expedita fuisset provisio, die 5. Augusti 1665. quæ de his falsitatibus tractabat, in qua tanquam legitimæ reputatæ fuerunt delegationis summarum excessivarum.

80 Ad tertium respondendum est, quòd de jure in causis capitalibus Procurator Cæsaris cognoscere non poterat, etiamsi officialis proprius in officio deliquisset, juxta decisionem Text. *in d. l. nullum, C. ubi causæ fiscales*, nec aliud cautum reperitur per *l. fin. C. eod.* quæ non loquitur de officiali, sed de
81 colono, inquilino, & servo, neque jurisdictionem tribuit Procuratori Cæsaris, sed Præposito sacri cubiculi, cui lex illa inscribitur, vel Comiti domorum ibi, *quam tui culminis ac viri spectabilis Comitis domorum*, quod est valdè diversum: Neque is-
82 te Reus delictum patravit in officio, quod nunquam habuit, sed supposuit falsè, quod privilegium fori tribuere esset absurdum, ut dixit, neque consuetudo regni Valentiæ, de qua Dom. Crespi *dict. obs.* 62. *num.* 8. extendi potest ad hæc Regna, quia extensionem non recipit, *l. fin. ff. de jurisdict. omn. judic. l.* 1. §. *Julianus*, ibi: *Quoad usque ingressus est,*
83 *ff. de itiner. actuque privat.* ibi Bartol. & communiter Doctores, *cap. fin. de consuetud. in* 6. *l.* 24. *tit.* 11. *part.* 4. & ibi Gregor. Lopez, *gloss.* 2. *l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 2. *Recopil.* & ibi latè Azevedo, *num.* 4. *& in l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 5. *ex num.* 2. plurib. Solorzan. *de Jur. Indiar. tom.* 2. *lit.* 1. *cap.* 22. *num.* 21. *cum seqq.* Valenz. *cons.* 8. *num.* 25. *&* 28. *& cons.* 33. *num.* 229. Giurba *cons.* 87. *num.* 2. Neque dispositio sine observantia, de qua D. Crespi ex consuetudine procedit, sed ex jure expresso *in priv.* 7. *Reg. Ferdin. II.* cujus verba refert, de quo dixi 1. *de regim. cap.* 2. §. *num.* 15.

84 Verùm cùm habeant sua sidera causæ, Patrimonii Senatus obtinuit decretum à Judicibus competentiæ, quo remitti ad eum decreverant Reum, quo ad causas falsitatum patratarum in civitatibus Segoviæ, Segunti, & villa de Molina simul cum actis. Quæ potius ex privilegiis recentioribus à Principe concessis, & nondum inter jura nostra promulgata, quàm jure ordinario, pronuntiatum crediderim. Quo res dubior facta fuit: Nam Aula obtinuit decretum Consilii in Aula regiminis, quæ omnium prima est, certius factum de competentia
85 prælibata. Comprobatio delictorum sic complicata, ut acta delictorum contentorum in causis remissis separari nequirent ab aliis non remissis: Quibus & aliis delatis ad Principem per Aulam media consultatione *die* 29. *Julii ejusdem anni* 1666. mihi jussum fuit per excelentissimum Præsidem.

CONTROVERSIA VII.

De Articulo immunitatis Ecclesiæ intentato per famosum delinquentem post condemnationem ad pœnam capitalem.

SUMMARIUM.

1 *Facti narratio.*
2 *Immunitas concessa est loco sacro.*
3 *Immunitas Ecclesiæ supponit, Ecclesiam esse locum, è quo reus dicitur substractus.*
4 *Immunem locum non esse materialiter accipiendum, sed formaliter, nempè sacrum in Dei honorem per consecrationem, celebrationem, aut destinationem Prælati.*
5 *Qualitas circunferens Jurisdictionem probari debet tantùm semiplenè.*
6 *Probationem plenam requiri, verius est.*
7 *Testes de auditu non probant in his, quæ per sensum visus percipiuntur.*
8 *Ecclesia diruta absque reædificationis spe non est locus sacer, neque gaudet immunitate.*
9 *Reus captus in loco profano, si ligatus ducatur per Ecclesiam, non gaudet immunitate.*
10 *Contrariæ opinionis Authores fatentur, primam veriorem esse in puncto juris.*
11 *Delinquens in Ecclesia non gaudet privilegio immunitatis illius, neque alterius Ecclesiæ.*
12 *Extende ad omnia delicta per istum reum patrata, dummodò punitus non sit ratione delicti commissi in Ecclesia.*
13 *Furtum committens in Ecclesia non gaudebit immunitate ex decis. sacr. Congregat. relata per Barbosam.*
14 *Gregoriana Constitutio non habet locum in regnis Hispaniæ, quia ab ea supplicatum fuit, & non est usu recepta.*
15 *Acceptatio populi requiritur ad validitatem legis Pontificiæ in his, quæ ad fidem non pertinent.*
16 *Latrones publici de jure non gaudent immunitate Ecclesiæ.*
17 *Fures de consuetudine non gaudent, si plura furta commiserint.*
18 *Latro famosus erat Reus, de quo agitur in præsenti.*
19 *Latro publicus quis dicatur?*
20 *Latrones pulici dicuntur in Evangelio nummularii & mercatores, qui in templo merces vendebant.*
21 *Latro publicus interpretativè excluditur ab immunitatis privilegio.*
22 *Latro publicus dicitur qui furtum confessus in judicio, postea in furto deprehenditur.*
23 *Latro publicus dicitur per summum Pontificem decoctor fraudulentus.*
24 *Pontifex potest constituere quòd unum delictum reputetur pro alio: & declarare quòd duo delicta unum & idem sint.*

28 *Clericus degradandus est pro crimine læsæ Majestatis.*

29 *Ecclesiæ & Ecclesiasticorum personæ pari immunitate fruuntur.*

30 *Enormitas ratione substantiæ, vel pluralitatis inducitur.*

31 *Judices procedere possunt in reum, quem habent in manus, etiamsi extractus fuerit à loco immuni, cùm non extrahatur per ipsos, neque de eorum mandato.*

32 *Æqualitas in judiciis servanda est.*

33 *Opinio probabilis excusat à qualibet pœna in judicialibus.*

34 *Morosa propositio articuli, non debet reo suffragari.*

35 *Condemnato Reo ad mortem, & causa relata ad Principem, jam Judices functi sunt officio suo, neque possunt executionem suspendere.*

36 *Ex superveniente privilegio immunitatis, quia reus dum ducitur ad patibulum, confugit ad Ecclesiam, vel ad Sacerdotem portantem Eucharistiam, suspenditur executio.*

37 *Censuræ ferri nequeunt, quin præcedant monitiones.*

38 *Excommunicatio est fori contentiosi, & sine causæ cognitione non profertur.*

39 *Monitiones, & tempus sufficiens ad deliberandum in citatione, concedenda est Judici laico, etiamsi adsit periculum in mora.*

40 *Excommunicationis sententia lata sine causæ cognitione, ex judicialibus solemnitatibus est nulla, & sic non timenda.*

41 *Ad impossibile nemo tenetur.*

42 *Præfecti Domus & Curiæ Regis postquam reus est condemnatus ad mortem, & positus in Capella, non habent auctoritatem suspendendi, neque minuendi pœnam.*

43 *Praxis Aulæ criminalis in executione pœnæ capitalis hæc demonstrans traditur.*

44 *Executio inchoatur per adductionem Rei ad capellam, & post eam nullo præcedente decreto ducitur ad patibulum, nisi Princeps aliud mandaverit.*

45 *Judex post sententiam, neque augere, neque minuere pœnam, nec suspendere executionem valet, præterquam in crimine hæresis.*

46 *Censuræ supponunt culpam propriam mortalem.*

47 *Pœnarum in Ecclesia major est excommunicatio.*

48 *Culpa non sufficit ad excommunicationem, nisi habeat comitem contumaciam.*

49 *Probatio extractionis à loco immuni, ut possit excommunicatio ferri in Judices non restituentes, debet concludenter probari.*

50 *Quando agitur de re gravissima, non quælibet probatio sufficit.*

51 *Probatio incerta non relevat.*

52 *Probatio debet de necessitate concludere in omni causa etiam favorabili.*

53 *Probatio quælibet, etiamsi videatur concludens, per negationem partis efficitur dubia.*

54 *Judex cui nihil constat, nihil decernere potest.*

55 *Judex aliquem condemnans sine probationibus, in dolo versatur.*

56 *Pontifex non jubet, nec jubere potest quòd aliquis condemnetur absque debita probatione.*

57 *Testes quales requirantur ad comprobandum culpam, ex qua possit imponi pœna excommunicationis?*

58 *Censurarum veneratio imminuitur, si non ferantur debita cum maturitate.*

59 *Judices imprudenter censuras ferendo puniuntur à jure.*

60 *Executionem Judici non præbet, si dicat* Non putaram.

POstquam Thomas de Leturia condemnatus ad pœnam capitalem exitit, sententia relata ad Principem, eàque approbata, cùm jam ad patibulum pararetur, positus, ut dicitur apud nos, *en la Capilla*, articulum immunitatis suscitatum fuit sub prætextu, quòd dum veheretur à villa de Molina ad hanc curiam, transierat simul cum satellibus, & jumento quo erat alligatus compedibus, & catenis per septa cujusdam ædificii diruti, quod Ecclesia fuisse dicebatur, & ipso acclamante immunitatem refugii, nihilominus ductus fuerat per satellites. Litteræ concessæ fuerunt, & judicum aliquibus injunctæ die antecedente, destinato ad executionem, jam nocte ruente: & quia executio suspensa non fuit, Censuræ publicatæ fuerunt in quatuor ex octo judicibus, qui nunc in Aula jus dicebant. Quare discutiendum venit, an immunitate gaudere posset ex prædictis; & an intempestivè ac morosè auxilium immunitatis implorasset. 1

Quoad primum, videbatur dicendum, quòd fundamentum allegantis immunitatem est, se aliquando confugisse ad locum Sacrum, vel Ecclesiam, *cap. Ecclesiæ 9. de imm. Eccles.* ibi: *Ecclesiæ in qua divina mysteria celebrantur, licèt adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis adimitur, quia obsequiis divinis dedicata, nullius est temerariis ausibus profananda*: in quo Text. *gloss. verb. celebrantur*, docuit quòd si adhuc divina officia celebrata non sint, nondum gaudet privilegio immunitatis, neque in ea committi potest sacrilegium. At plerique Doctores secuti sunt doctissimum Præsidem, & Præsulem Dominum Didacum de Covarrubias, *lib. 2. var. capit. 20. n. 4.* docentem quòd ad hoc ut locus sacer dicatur, sufficit Ecclesiam constructam fuisse Episcopi auctoritate, quos Doctores cumulant Barbos. *in collect. ad hunc Text. num. 2.* & Diana *part. 6. tract. 1. de immunit. resolut. 1. per tot.* quibus libenter subscribo: at semper est necesse quòd constet, Ecclesiam fuisse Deo dicatam per Episcopum, ut probant Barbosa & Diana ubi proximè, quibus addendi Baconius, *in 4. dist. 13. art. 1.* Suarez, *tom. 1. de relig. tract. 2. lib. 3. cap. 9. n. 1.* Bonacin. *de legib. disp. 3. quæst. 7. & de immun. §. 2. num. 1.* Layman. *lib. 4. tract. 9. cap. 3. num. 2.* Lezana *tom. 2. verb. immunitas Ecclesiæ, num. 2.* Sed sic est quòd locus à quo extractus supponebatur reus actus, Ecclesia non est, neque apparebat, Ecclesiam aliquando fuisse auctoritate Episcopi Deo sacratam, vel in qua divina celebrabantur: ergo deficiebat fundamentum privilegii immunitatis. 2 3 4

Nec relevat, si dicas sufficere probare hanc qualitatem semiplenè, quia consecratio Ecclesiæ per unicum testem probari, docet gloss. *in cap. nuper. 51. de testib.* Mascard. *de probat. conclus. 415. num. 4.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 10. cap. 16. quæst.* 5

quæst. 11. Costa *de remed. subsidiar. remed.* 116. *num.* 6. Barbosa *in collect. ad cap. in omni negotio* 4. *num.* 25. *& cap. nuper* 51. *num.* 7. *de testibus*: Et ratio est quia qualitas circumferens jurisdictionem
6 sufficit quòd semiplenè probetur. Gamma, *decis.* 281. *per totam*, Portol. *ad Mol. tit. de compet. juris. quæst.* 9. Cancer. *var. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 159. *cum seqq.* Gratian. *discept. For. cap.* 569. *num.* 22. Giurba, *consil.* 50. *num.* 10. Martinus Quartus, *resol. lib.* 1. *capit.* 51. *num.* 18. *& 19.* quos laudaveram, 2. *de regim. capit.* 7. §. 1. *num.* 167. quibus addendi Peregrin. *de immun. cap.* 3. *num.* 3. Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 31. *num.* 9. Riccius *in prax. rer. quot. resolut.* 450. *num.* 3. Mar. Cultel. *ad ll. Martin controvers.* 5. *& 7.* Pareja *de instrum. edit. tom.* 1. *resol. 6. num.* 62. cum aliis novissimè congestis per doctissimum Senatorem Barchinon. Cortiada *decis.* 2. *num.* 75. Nam quoad probationem consecrationis Ecclesiæ dicendum est; nullum testem in actis receptum fuisse qui de ea deponeret, & quoad probationem qualitatis circumferentis jurisdictionem non procedere conclusionem absque contradictore; nam plenam probationem requiri, docet Text. *in l.* 2. §. *sed si dubites*, *ff. de juris.* Gloss. *in cap. inter de purgat. canon.* Andreas Gail. *lib.* 1. *de pace*, *cap.* 13. *num.* 12. Avendanno, *de exequen. mand. c.* 22. *num.* 2. Farin. *quæst.* 8. *num.* 86. Carol. de Gras. *de effect. cleric. effect.* 1. *num.* 712. Alphons. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil. gloss.* 19. *num.* 4. Ambros. *de immunit. cap.* 11. *num.* 4. Gregor. Lopez *in l.* 4. *tit.* 11. *gloss.* 3. *part.* 2. Bobadilla *in Polit. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 94. Don Franc. Castillo *decis.* 156. *num.* 2. Imò ex Doctoribus qui contrariam tenent, plures valdè dubitant, ut videre licet apud Gammam, *dec.* 179. *n.* 1. ibi: *Fateor quòd negotium istud dubitatissimum sit*, Flores de Mena *in addit. ad hanc decis.* ibi: *Inter hos Authores dissensio est in materia hujus decisionis*, Gratian. *dict. c.* 596. *num.* 22. *& quidem variæ sunt opiniones, prout velle suum cuique est, nec voto vivitur uno*, Cancer. *d. cap.* 10. *num.* 125. ibi: *Licèt in puncto juris mihi prior opinio sequenda videbatur*, & sic cæteri: Licet enim Gram-
7 ma Cancer. Cortiada; & ego teneamus primam, quia receptior in provinciis est, & more judicandi procedit. Sed dato quòd illa subsistat, nec adhuc semiplenè probatur extractio hujus Rei, cùm solùm duo testes deponerent; audivisse eo in loco antiquitùs Ecclesiam fuisse, quod non concludit; quia testes de auditu non probant in his, quæ per sensum visus percipienda sunt, *c. licèt ex quadam*, *de testibus*, & ibi Barbosa plures congerens *num.* 2. pluribus etiam Farin. *quæst.* 69. *n.* 2. *cum seqq.* & Valenz. *cons.* 100. *ex num.* 1.

8 Et casu quo probaretur, Ecclesiam ibi aliquando fuisse, jam non adesse ex ipsis testibus constabat, sed ædificium dirutum, ob quod necessarium erat probare adesse spem reædificationis, ut privilegium immunitatis conservaretur: sic tenent Remigius, *de immunit. ampliat.* 20. Julius Clarus *in* §. *fin. q.* 30. *n.* 6. aliis relatis Farin. *quæst.* 28. *num.* 70. & in *append. de immunit. cap.* 10. *num.* 2. Bonacina, *tom.* 3. *de censur. disp.* 2. *quæst.* 3. *punct.* 16. §. 4. *de indulg. quæst.* 1. *punct.* 8. Villalobos, 2. *part. tract.* 39. *differt.* 5. *n.* 1. Sanchez *in moral. part.* 1. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 6. *n.* 7. Barbos. *de jur. Eccles. univer. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 60. *& in collect. ad d. cap. Ecclesiæ*, *n.* 5. P. Diana *d. part.* 6. *tract.* 1. *resol. vers. verùm affirmativè*, Lezana *dict. ver. immunitas Ecclesiarum*, *n.* 2. Castro Palao, *to.* 2. *tract.* 11. *disput.* 1. *punct.* 1. *cum seq.* Noster Ægidius Trullench, *lib.* 1. *Decal. n.* 5. *cap.* 11. *dub.* 1. *n.* 3. Et ratio est quia destructa Ecclesia per temporis diuturnitatem, vel rerum naturam sine spe reædificationis, amittitur privilegium immunitatis: quia destructo subjecto, accidens destruitur; Ambrosin. *de immunit. cap.* 10. *num.* 2. Farin. Bonacina, Villalobos, Barbosa, Castro Palao, & Trullench, *ubi prox.* Remig. *d. immun. ampliat.* 20. Sanchez, *moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 7. *num.* 2. nihil horum comprobatur; ob quod concludendum venit, minimè posse dici vi abstractum esse, cùm non probaretur confugisse ad locum immunem.

Demùm in eadem quasi probatione dicebatur, ligatum cum satellitibus, & jumento quo vehebatur transiisse per illum locum, quem immunem somniabat; ex quibus clarè resultabat, captum fuisse extra Ecclesiam in loco profano, & quòd si in eam intrasset, non libertate fruendo, sed detentum compedibus, atque satellitibus comitantibus, pertransiisse, quo in casu minimè gaudere debet immunitatis privilegio: sic docet Archid. *in cap. sicut antiquitùs* 17. *q.* 4. Covarr. *d. cap.* 20. *n.* 15. Boer. *dec.* 110. *n.* 8. *& decis.* 175. *n.* 13. Farin. *dict. q.* 28. *n.* 69. *& de immun. cap.* 15. *n.* 291. Oldradus *cons.* 85. *n.* 4. Igneus, *in l.* 1. *in princip. n.* 5. *ff. ad Sillan.* Decian. *d. cap.* 28. *n.* 10. Tuschus *tom.* 3. *conclus.* 11. *n.* 28. Gamm. *decis.* 14. *per tot.* Guaz. *defin.* 1. *c.* 37. *n.* 43. Cenedo *practicar. q.* 9. *n.* 3. *&* 7. Ant. Gomez, *variar. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 2. *vers.* 4. *limita & intellige.* Gutier. *lib.* 3. *pract. q.* 6. Anast. Germon. *de sacror. immun. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 75. Azeved. *in l.* 3. *tit.* 2. *l.* 1. *Recop. n.* 11. *cum seqq.* Sanchez *moral. lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 8. *n.* 8. Ayllon ad Gomez *d. c.* 10. *n.* 3. *vers. quòd si qui ducitur.* Bonacin. *tom.* 2. *disp.* 3. *q.* 7. §. 2. *n.* 10. Villalobos 2. *part. tract.* 39. *differ.* 7. *n.* 25. Castro Palao *t.* 2. *tr.* 11. *disp. unic. punct.* 3. *dub.* 8. *n.* 10. Trullench. *d. c.* 11. *n.* 11. *vers. nihilominus*, Diana *part.* 1. *tract.* 1. *resol.* 5. *&* 39. Thom. del Bene *tom.* 1. *de immun. cap.* 26. *dub.* 10. *sect.* 7. *n.* 4. 6. *&* 7. latè & doctè Marius Cultel. *d. l.* 1. *q.* 30. *per tot.* quo ad omnia in contrarium adducta respondit, & licèt ex Theologis superiùs memoratis aliqui fateantur, hanc sententiam in puncto juris esse veriorem, tamen contrariam tanquam benigniorem in praxi amplectendam consultant: Hoc est contra præceptum Text. *in c. erit autem lex* 4. *dist.* ibi: *Ideò autem in ipsa constitutione ista considerandæ sunt, quia cùm leges institutæ fuerint, non erit liberum judicare de ipsis, sed oportebit judicare secundùm ipsas.* Quare in 10
ferunt communiter Doctores, quòd judex non debet esse clementior lege, pluribus Xamar. *de offic. jud. part.* 1. *q. ex num.* 39. ob quod clarè sequitur quòd judicare secundùm ea quæ in puncto juris veriora sunt, non potest imputari pro culpa ad imponendam pœnam excommunicationis, quæ est gravissima, ut mox dicetur, imò præcavere, juxta doctrinam doctissimi Didaci Covarrubias *in d. cap.* 20. *n.* 3. omnes Judices tam Ecclesiastici, quàm Seculares debemus, *ne hisce temporibus Canones ipsos extendamus, cùm oporteat audaciam reprimere eorum, qui passim hac immunitate freti crimina committunt*: & sic quoties reus nunquam libertatem as-

9

se-

secutus fuit, sed captus ductus per locum immunem, minimè gaudere, est tenendum.

11 Ulterius qui in Ecclesia delictum committit, immunitatis privilegium amittere, est certo certius, cùm hoc privilegium Ecclesiæ concessum sit ratione reverentiæ locis sacris debitæ: quare non debet retorqueri in contemptum ipsius, ut dicatur facta asylum delinquentium & spelunca latronum, probat expressè Text. *in c. fin. de immun. Eccl.* & per hunc Text. Covatrub. *d. c.* 20. *num.* 13. Ant. Gomez *var. tom.* 3. *c.* 10. *n.* 2. Boer. *decis.* 109. *n.* 5. Vulpell. *de libert. Eccles. part.* 1. *n.* 27. Didacus Perez *in lib.* 6. *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 10. Anast. Germon. *d. lib.* 1. *c.* 16. *num.* 79. Azevedo *in lib.* 3. *n.* 23. *tit.* 2. *lib.* 2. *Recop.* Gutierr. *Pract. lib.* 3. *q.* 1. Bolannos *in Curia Philip. part.* 3. §. 12. 10. Card. Tusch. *verb. Ecclesia, concl.* 11. *n.* 10. & 21. Ambros. *de immun. cap.* 5. *n.* 1. & 2. Franc. Mol. *de sacr. hom. com. immun. vers. tandem quæstio, n.* 19. Bobadilla *d. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 24. Sesse, *decis.* 141. *per tot.* Clarus *d. q.* 20. *vers. scias autem*, Farin. *d. q.* 28. *n.* 73. Navarr. *in man. c.* 24. *n.* 20. Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *c.* 11. *n.* 6. Franc. Leo *in thesaur. part.* 1. *c.* 13. *n.* 23. pluribus Barb. *d. c.* 3. *n.* 105. & *in Collect. d. c. fin. n.* 1. & *seq.* Sebast. Guazzin.

12 *d. defens.* 1. *c.* 38. *n.* 11. 16. & 17. Qui omnes docent, procedere hanc conclusionem non solùm quoad Ecclesiam, in qua maleficium patraverat, verùm quoad alias, cùm Ecclesia una & individua sit, & sic ex qualibet extrahi potest, & puniri pro cunctis delictis ab eo patratis, dummodò crimen in Ecclesia commissum non sit leve, nec pro eo punitus. Sed sic est quòd iste Reus primum delictum consummavit in Ecclesia Monialium de Arciniega, fundando censum duorum mille & quadrigentorum ducatorum cum instrumentis falsè ab eo fabricatis, subripiendo à Sanctimonialibus tàm ingentem quantitatem, quod est crimen gravissimum, & ratione illius nunquam fuerat punitus: ergo po-

13 tuit extrahi, & puniri pro omnibus. Nam furtum magnæ quantitatis innegabile est, & pro furto facto in Ecclesia non gaudet immunitate, ut plures ex his Doctoribus docent, & sic decisum per sacram Congregationem immunitatis *in Squilacensi* 18. *Martii* 1631. refert Barb. *in summa decis. Apostolic. collect.* 417. *n.* 13. & quanquam Lezana *d. verb. immunitas Ecclesiæ, n.* 11. in contrarium adducat hanc decisionem, lapsus apparet, cùm citet Barbosa, qui pro nobis est.

14 Nec obstabit si dixeris, Bonacinam, Castro Palao, Dianam, & alios relatos per Trullench. 1. *decal. cap.* 11. *dub.* 4. *num.* 2. contrarium tenuisse; nam præterquam quòd nostra sententia verior, & communior est, ipsi loquuntur in terminis *constit. Gregor. XIV.* quæ non procedunt in nostro casu, quia Gregoriana in Regnis Hispaniæ non tenet, cùm ab ea supplicatum fuerit, & non sit usu recepta: probant Fagundez *de præcept. Eccl. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 4. *num.* 47. Bolannos *in Cur. Philip. tom.* 1. *part.* 3. §. 12. *n.* 57. Portel. *in dub. regul. verb. Eccles. immunitas, n.* 9. Villalobos *in summ.* 1 *part. tract.* 9. *differ.* 7. *n.* 23. Diana, *part.* 1. *tract.* 1. *res.* 5. & 39. Salgado *de retent. Bullar. part.* 1. *c.* 2. *n.* 141. Martin del Rio *disquis. magic. lib.* 5. *sect.* 7. *vers. capi sortiaros.* Oxeda *in discurs. adducto per Barbos. in prax. exigend. pension. num.* 46. *cum seq.* Gutierrez *d. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 36. Carrasco *ad Recopil. cap.* 3. Cultel. *dict. lib.* 1. *q.* 1. *n.* 50. Trullench. *d. cap.* 11. *in princ. & dub.* 5. *n. ad med.* Fontanell. *decis.* 583. *num.* 2. & 21. *cum seqq.* Martin Perez ab Unona *de Sacram. Pœnitent. disput.* 30. *sect.* 4. *num.* 2. Don Francisc. Castillo *decis.* 156. *n.* 51. novissimè Don Michael Cortiada *decis.* 3. *n.* 31. & ego dixi 2. *de Regim. Val. cap.* 7. §. 1. *num.* 160. & Dominus Crespi *observat.* 63. *per tot.* quo materiam accuratè expendit.

15 Nec adhuc obstabit si replicas, Pontificem habere potestatem à Deo; ob quod minimè requirunt decreta ipsius acceptationem populi per usum, ut aliqui ex Theologis asserunt. Nam licèt verum sit antecedens, prout est, in his quæ fidei, aut juris divini, vel naturalis non sunt, acceptationem populi requiri ad validitatem constitutionis, probant Text. *in cap. in istis*, §. *leges* 4. *distinct.* ibi: *Confirmatur cùm moribus utentium approbantur: sicut enim moribus utentium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur.* Gloss. *in c.* 1. *de treg. & pace, verb. frangere*, Bartol. *in l. fin.* §. *sed cùm antiquitas, in fin. ff. de curat. furios.* Roland. *in tract. de lucr. dot. q.* 99. Menoch. *cons.* 459. *n.* 32. *lib.* 5. Surd. *cons.* 58. *n.* 9. *lib.* 1. Emill. Verat. *dec.* 203. 3. *part. n.* 1. Gutier. *canonicar. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 2. Alderan. Mascard. *de interpret. statut. concl.* 6. *ex n.* 77. Julius Cartar. *dec. crim.* 46. *n.* 6. *dec.* 74. *n.* 17. & *dec.* 94. *n.* 8. Graffis *dec. Aurear. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 27. Navarrus *d. c.* 32. *n.* 1. & *cons.* 1. *de constit. num.* 5. Covarrub. *var. lib.* 1. *c.* 16. *ex n.* 6. Salas *de legib. disp.* 13. *sect.* 1. & 5. Bonacin. *disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 4. *n.* 27. Major. *in* 1. *num.* 4. *distinct.* 15. *q.* 4. *in argum. contr. secund. conclus.* Driedo *lib.* 1. *de libert. Christian. c.* 9. *docum.* 2. Henriquez *tract. de synod. potest.* 3. *part. art.* 2. *num.* 62. Armilla *verb. lex, num.* 11. Angel. *lib.* 2. *n.* 4. Azor. *tom.* 1. *instit. lib.* 5. *c.* 4. *q.* 1. & *seq.* Reginal. *lib.* 13. *n.* 160. Castro Palao *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 13. *num.* 4. Lessius *lib.* 2. *cap.* 22. *dub.* 13. *n.* 98. Filliucius *tom.* 2. *tract.* 21. *cap. ult. n.* 429. Tanner. *in* 2. *part. D. Thom. disput.* 5. *q.* 5. *dub.* 4. *n.* 130. Cochier. *de jurisd. tom.* 1. *q.* 5. *punct.* 2. Becan. *in summ. Theolog. part.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *q.* 8. *n.* 2. Sanctarellus *tract. de hæres. c.* 13. *n.* 21. Homobon. *de exam. Eccles. part.* 2. *tract.* 11. *q.* 17. *c.* 7. Emmanuel Sá, *verb. lex, num.* 1. Miranda *in manual. Prælat. tom.* 2. *q.* 25. *art.* 21. *conclus.* 1. Valer. *differ. utri for. verbo peccatum, differ.* 30. *n.* 2. Villalob. *part.* 1. *tract.* 2. *differ.* 16. *n.* 6. Trullench. *in exposit. Bullæ Cruciatæ. lib.* 1. §. 7. *cap.* 1. *dub.* 8. *n.* 21. Barb. *in collect. d. c. istis, n.* 4. Larrea *allegat.* 64. *n.* 29. neque negare potuit Pater Diana, *part.* 1. *tract.* 10. *resol.* 1. *in fin.* quo fatetur, constitutionem per non usum abrogatam, non obligare: & sic dum aliter per Summum Pontificem non statuatur in his Regnis, & usus recipiat, quæstiones immunitatis juxta canonicas sanctiones, & non per Gregorianam decidendo sunt.

16 Quibus positis & remanente dispositione juris canonici in usu quoad hæc Regna, quæ non est innovata per Tridentinum, immò jussum quòd canonicæ sanctiones ad unguem observentur, ut expressè legitur *Sess.* 25. *cap.* 20. *de Reform.* clarè sequitur quòd etiamsi plenè constitisset, hunc ni-

Reum ad locum immunem confugisse liberum, nihilominùs gaudere nequibat *illius* immunitate, nam latrones publici ea non fruuntur, *cap. inter alia 6. de immunit. Eccles.* ibi: *Et hoc verum est, nisi publicus latro fuerit*, ubi com. Doctores Anastas. Germon, *d. lib. 5. cap. 16. num. 56.* Villagut. *d. c. fin. num. 41.* Tuscus *de verb. Ecclesia, conclus. 11. num. 1.* Covarrub. *d. c. 20. n. 13.* Jul. Clar. *d. q. 30. num. 8. & 9.* Didacus Perez *in l. 2. tit. 18. lib. 8. Ordin.* Gama *decis. 17. per tot.* Tiber. Decian. *lib. 6. c. 28. num. 2. & 3.* Gutierrez *practicar. lib. 3. q. 4.* Cardoso *in prax. judic. verb. Ecclesia, n. 87.* Marta *de jurisdict. par. 2. c. 51. n. 21.* Camil. Bortel. *in sum. decis. tit. 3. n. 69. cum seqq.* Farin. *d. q. 28. num. 50. & de immun. n. 147. cum seqq.* Barbos. *d. cap. 3. n. 79. & in collect. d. cap. inter alia, num. 37.* novissimè Præsul Balbastren. Urrutigoyti *de compet. juris, q. 90. n. 20.* Corriada, *tom. 2. decis. 107. ex n. 1.* quos sequuntur omnes Theologi, & Summistæ adhuc in terminis Gregorianæ constitutionis. Immo juxta Canonicas sanctio-
17 nes, & consuetudinem antiquissimam Regnorum Castellæ simplices fures non gaudent, Covarr. *d. cap. 20. n. 14.* Pater Suarez *d. cap. 11. n. 4.* Sanch. *d. dub. 8. n. 14.* Tiber Decian. *d. lib. 6. cap. 28. n. 2.* Ant. Gomez *d. cap. 10. n. 2.* Azevedo *in l. 3. tit. 2. lib. 1. Recop.* Paz *in prax. tom. 1. part. 5. c. 2. §. 3. num. 64.* quam consuetudinem observandam esse, plures docent, & quanquam Gutierrez *ubi suprà*, dubitet de consuetudine, asserendo se obtinuisse contra eam, intelligendum est in fure semel, aut bis furante, non autem in famoso, nempè qui tria & ampliùs furta quantitatis ingentis commisit, prout ex ipsis Doctoribus superiùs memoratis colligitur. Sed nullus latro publicus ita deprædatur,
18 nullus fur quantumvis famosus tot tantasque summas contrectat, aut eripit, sicut Reus patrabat, qui convictus, & confessus erat de quinque latrociniis ingentis quantitatis, & ferè incredibilium summarum: ergo latro famosus fuit, publicusque grassator, ut tanquam talis privaretur beneficio immunitatis.

19 Nec te moveat si dicatur, jura loqui de publico latrone, qui palàm bona surripuit propriè, qualis est qui per vias publicas deprædatur; non autem de latrone interpretativè sumpto, qualis iste apparebat, juxta tradita per Bonacinam, *tom. 2. disput. 5. q. 7. §. 4. n. 5. & tom. 3. de censuris, disp. 2. q. 1. punct. 16. §. 3. num. 6.* Nam iste Reus latro publicus propriissimè erat, cùm is dicatur qui publicè & palàm deprædatur, vel per insidias in via publica, flumine, vel altari, ut pluribus tenent Glossa *in d. cap. inter alia*, ubi Abbas, & Sylvester, *verb. latro.* Azor. *lib. 9. cap. 9. tom. 2. q. 9.* Scortia *theor. 385.* Tiber. Decian. *lib. 6. cap. 28. n. 2.* Gregor. *cap. 6. num. 2.* Marius Ital. *lib. 1. cap. 5. §. 1.* Ambros. *de immun. cap. 2. n. 3. & 4.* Farin. *d. q. 28. n. 5. & de immun. c. 10. n. 150.* Correa *in repet. d. c. 7. n. 77.* Barbos. *d. c. 3. n. 79.* Tancredo *de Relig. tr. 2. lib. 4. disp. 7. q. 5. num. 6.* Thomas del Bene, *d. c. 16. dub. 13. num. 2.* Amicissimus Præsul Don Didacus Frances Urrutigoyti *in pastor. regular. part. 3. vot. 8. n. 14.*
20 Sed iste reus per insidias & falsitates deprædabatur non solùm in via publica, sed in urbibus, in plateis, in tribunalibus, & coram Magistratibus Regni, ut ex actis apparebat; ergo publicus latro propriè fuit, cum omnibus requisitis à Doctoribus postulatis, non solùm juxta *d. cap. inter alias*, sed etiam juxta Gregorianam. Quibus & addi poterat, Christum Dominum, *Matth. 21. 13.* Latrones vocasse vendentes in templo: Nec dicere fas erit, Christum Dominum impropriè locutum fuisse, cùm imperfectio in eo impossibilis sit; esset quippe injuria mercatores illos afficere, nisi criminis proprii titulus facinoribus eorum congrueret.

Nec silentio omittendum duxi quòd hæc jura 21
interpretativè accipiuntur per Doctores tenentes, eum qui semel in judicio confessus fuit furtum, vel judicis sententia pro furto condemnatus fuit, dici latronem publicum, si postea in furto deprehendatur, & sic immunitate non gaudet, ut in simili probat Text. *in c. vestra, & c. fin. de cohabit. Clericor.* & per eum Text. Gambac. *de imm. l. 5. c. 11. n. 3. & 4.* Barbos. *d. c. 3. n. 79. & 80.* 22
& in d. c. inter alia, n. 38. Castro Palao *d. tom. 2. tract. 11. disp. unic. punct. 9. n. 2.* Trullench. *d. c. 11. dub. 3. n. 4.* Lezan. *d. tom. 2. verb. immunitas Eccles. n. 8.* Sed iste reus erat confessus judicialiter de latrocinio, & falsitate facta Sanctimonialibus anno 1660. & cùm anno 1664. fugisset è carceribus, postea deprehensus fuit in tot tantisque latrocinis & falsitatibus: igitur latro manifestus factus fuerat, & sic non gaudebat, etiamsi per Gregorianam causa decidenda esset.

Ampliùs ex eo quòd quæstio illa agitata inter 23
Doctores relatos per Mar. Cultel. *q. 32. n. 1.* & Præsul. Urrutigoyti *d. q. 90. num. 4.* sed latiùs *q. 82. per tot.* & Corriada *t. 2. dec. 70. n. 15.* an dicatur publicus latro fraudulentus decoctor, decisa reperitur per summum & sanctum Antistitem Pium V. *in constit. edita anno 1570. quæ est 112. t. 2. Bull.* per quam pronuntiat, decoctores fraudulentos esse latrones publicos verè, & eisdem poenis afficiendos, ut in §. *ejusd. constit.* apparet ibi: *Hos autem furibus, & latronibus similes esse, ut ab illis in nihilo differant*, cum quibus consonat nostra *l. 2. tit.* 24
29. lib. 5. Recop. ibi: *Declaramos los que así se alzaren ser publicos ladrones, y verdaderos robadores.* Quod fieri posse per Pontificem, sive nominis dubium declarando, sive terminum ambiguum, in jure exponendo, in dubio revocari nequit per Text. *in c. fin. de constit. c. relatum 87. distinct. l. si imperialis 12. §. cùm igitur, c. de legib. l. Neratius 191. ff. de regul. jur.* probant Tiber. Decian. *d. l. 5. c. 28. n. 34.* Covarr. *d. c. 20. n. 14.* Boer. *dec. 125. n. 7.* Farin. *d. q. 28. n. 33.* Cultel. *dict. q. 32. n. 13.* Benevent. Strata. *de Mercator. part. 3. n. 41.* Rebuf. *ad constit. Gal. t. 2. tit. de Mercat. fal. artic. ult. gloss. unic. n. 7. & 8.* Paz *in prax. tom. 1. p. 5. c. 3. q. 3. n. 156.* Gutierrez, *practicar. civil. q. 1. n. 4. & 13.* Anast. Germon. *dict. lib. 3. cap. 16. n. 113.*
Noster Thomas Cerdan. de Tallada *in visit. car-* 25
cer. cap. 9. num. 22. Azevedo, *in l. 3. tit. 2. lib. 1. Recop. num. 6.* Bobad. *d. c. 14. num. 66.* (alii apud Barbos. *in d. c. inter alia, num. 41.* contrariam sequentes loquuntur in terminis Gregorianæ) qui unanimes de jure tenent in decoctore, quòd concurrentibus fraudulenta seductione, & actuum pluralitate gaudere non potest, ut manifestus latro; & tamen interpretativè talis dicitur: ergo in nostro casu cùm pejor seductio reperiri nequeat

quàm

quàm illa qua utebatur, nempe falsitate documentorum, nec callidior fraus quàm sub prætextu officii regii discussoris, cum tanta actuum multiplicatione, latro publicus dicendus est, & sic non poterat gaudere immunitate.

26 Quibus addi poterat quòd iste Reus, ut dictum remanet *contr.* 4. *num.* 7. *& controvers.* 5. *n.* 22. & 30. ex usu officii publici ad se non pertinentis, & ex falsitate regiorum rescriptorum factus fuerat reus læsæ Majestatis, & licèt in terminis Gregorianæ ut immunitate privetur, requiritur quod committat crimen in personam Principis, ut tenent Doctores relati per Dianam *p.* 1. *tract.* 1. *res.* 7. *& p.* 4. *tract.* 1. *resol.* 103. *& p.* 6. *tract.* 1. *res.* 18. de jure hoc crimen exceptum est ex Text. *in cap. si quis cum militibus* 6. *quæst.* 1. & sic minimè comprehensum *in d. cap. inter alia*, probant Gigas *de crim. læs. Majest. l.* 3. *tit. de pluribus & divers. quæst.* 93. *per tot.* Clar. *d. quæst.* 30. *num.* 10. & ibi Bajard. *n.* 19. Rebuf. *tr. de immun. Eccles. art.* 1. *gloss.* 1. *n.* 23. Guazz. *d. defens.* 1. *c.* 38. *num.* 31. & adductis per Dianam adæquatè responderat Mar. Cultel. *quæst.* 7. & 20. cujus sententiæ subscripserant Farin. *d. quæst.* 28. *n.* 72. Clar. *d. quæst.* 30. *n.* 10. & *quæst.* 36. & 27. Layman. *tract.* 9. *c.* 3. *num.* 9. *in fin.* sed

27 cùm ipse Cultellus nil dicendum reliquerit, ea non transcribuntur. Sed addi potest valida, meo judicio ratio; nempè quòd quando crimen adeò enorme est ut pro eo veniat Clericus degradandus, non est tutus in Ecclesia, quia immunitate non guadet; sic tenent pluribus Farin. *d. quæst.* 38. *n.* 8. 16. & 27. Lezana *d. verb. immunitas*, *num.* 6. Diana *par.* 6. *tr.* 1. *res.* 26. *q.* 10. & Barbos. *in sum. decis. Apostolic. coll.* 156. *n.* 16. qui referunt sic decisum per *S. Congreg. Cardin. die* 17. *August* 1618. Sed pro

28 crimine læsæ Majestatis inter alia enormissima Clericus debet degradari juxta Theologorum & Canonistarum doctrinam, ut docent Avila *de centur. par.* 4. *disput. unic. dub.* 3. *concl.* 5. *vers. denique.* Ambrosin. *de imm. c.* 17. *n.* 40. *vers. si vero* Villalob. *in sum. p.* 1. *tract.* 18. *difer.* 12. *n.* 12. *in fin.* Thomas del Bene *de immun. tom.* 1. *c.* 6. *dub.* 5. *sect.* 3. *num.* 13. Castro Palao *tom.* 6. *disp.* 4. *punct. ult.*

29 *n.* 13. Diana *part.* 10. *tr.* 11. *res.* 52. *vers. verùm*, aliis adductis Cortiada *decis.* 24. *n.* 120. quod fulcitur ex eo quòd immunitas concessa Personis Ecclesiasticis æqualiter tenet, ac concessa loco sacro, ut diffinitum habemus per Tridentinum, *d. sess.* 25. *c.* 20. *de reformat.* ibi: *Ecclesiæ & Personarum Eccle-*

30 *siasticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam.* Sed una amittitur pro hoc crimine: ergo & aliam amitti dicendum est. De enormitate criminum hujus Rei dubitari non potest tum ratione substantiæ, læsæ Majestatis, latrocinii & falsi, tum ratione quantitatum subreptarum, tum ratione qualitatis à Sanctimonialibus, & ærario publico, tum etiam ratione incorregibilitatis resultantis ex reiteratione & pluralitate. Ergo clarissimè apparet, non posse frui simili immunitate.

31 Denique quia ex ipsa allegatione Rei & Promotoris fiscalis Curiæ Ecclesiasticæ resultabat, reum non fuisse extractum jussu judicum, neque per familiam illorum, sed per Satellites Correctoris de Molina, qui eum adduxerunt, quo in casu judices procedere poterant ad punitionem sine periculo violationis immunitatis, vel lapsus censurarum juxta doctrinam religiosissimi atque doctissimi P. Francisci Suarez 1. *de religion. tract.* 2. *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 17. quem secuti fuere Gamba Curta *l.* 8 *capit.* 7. Cultel. *quæst.* 16. *ex num.* 17. Nec relevat contrarium tenuisse Megala, Farinac. Peregr. & Dianam per ipsum Cultel. relatos *num.* 1. Nam præterquam quod eis responsum adæquatum præbet ex *n.* 15. in primis dicendum est æqualitatem in judiciis semper servandam, *c. non licet, de regul. jur. in* 6. cum aliis congestis per Barbosam, 32
axiom. 16. *num.* 1. si enim reus extractus transit cum onere restitutionis, ut hi Doctores firmant, quare legitimè captus, si per vim ad Ecclesiam fuerit adductus, non transibit cum suo onere? nonnè hoc est ad imparia judicari? Secundo, nam ex autoritate P. Suarez negari nequit quod sua opinio remanet probabilis, maximè ubi Gregoriana usu recepta non est, ut diximus. Sed opinio probabilis potest amplecti, relicta probabiliori, ut probat arg. *Text. in cap. in quibus* 22. *quæst.* 2. cum aliis adductis per Larream *allegat.* 61. *num.* 11. & in specie Morla, *in empor. tit.* 2. *quæst.* 5. *num.* 9. & ita tenuit ipse Diana, *part.* 2. *tract.* 13. *resol.* 2. & *tract.* 15. *resol.* 29. *vers. sed ego*: quod non solùm procedit in privatis, sed in judicanda, ut ipse do- 33
cet, *dict. tract.* 13. *resol.* 3. *in fin.* ita ut judex excusetur in sindicatu (de quo videndus Xamar, *lib.* 1. *quæst.* 3. *per tot. ubi plures*) ergo absque labe incursuve censurarum ex hac sola ratione potuerunt judices procedere ad executionem.

Quoad secundum dicendum est, morosè, & 34
intempestivè articulum immunitatis suscitatum fuisse; nam iste reus adductus ad carceres Curiæ fuerat die 15. Junii 1666. & in eis detentus usque ad diem 15. Februarii anni subsequentis, admissus ad defensiones probandas, causa legitimè conclusa, per aliquot menses ex variis accidentibus suspensa, relata publicè in Aula die 8. Februarii terminata per sententiam die 11. eodem die ad capellam ductus, ob quod non poterat dici celeriter punitum fuisse, neque ex abruto prout crimina postulabant, condemnatum ad mortem: sed omni cunctatione adhibita, & tandem jam mandata executioni sententia (cùm executio incipiat ab oppositione in capella, ut mox dicam) immunitatis quæstionem suscitavit: quare cum Petro Joanne Fontanella, *decis.* 256. *num.* 2. dicere possumus: *Erat ex illis quas nos* fiambres *dicimus, quæ nullum habent justitiæ colorem, sed solent reservari, ut allegentur, in puncto crudo, ne sententiæ criminales executioni mandetur.* (Verba quidem licèt non ex elegantioribus, admodùm comprehensiva intentionis proponentium) ex quibus suffragari minimè poterat; nam eo condemnato ad mortem, causaque relata ad Principem, reoque apposi jusso ad capellam, Judices functi fuere officio suo, ita ut 35
non possint executionis perfectionem differre, *l. cum reis*, C. *de pœnis*, ibi: *Cùm & in homicidii crimine, & aliis detectis gravioribus causis ultio differenda non sit, l. de his* 5. C. *de Custod. reor.* ibi: *Aut convictos velox pœna subducat*: melior Textus *in l. si quis fortè* 6. *ff. de pœnis*, ibi: *Cæterùm ut mea fert opinio prorsus eos non debuisse postquam semel damnati sunt, audiri quidquid allegent. Quis enim dubitet eludendæ pœnæ causa ad hæc eos decurrere? magisque*

es-

esse puniendos qui tandiu conticuerunt. De jure Hispano pariter cautum est *in lib. 5. tit. 17. part. 3.* ibi: *E si el Juicio fuesse dado sobre algun pleito de escarmiento de Justicia de muerte, o de perdimiento de miembro, debese luego cumplir.* Docent Gloss. & Doctores *in c. quærenti, de off. delegat.* Gregor. Lopez, *in dict. l. 5. glos. 5.* Didacus Perez, *in l. 1. 3. tit. 1. lib. 5. gloss. 1. & in l. 1. tit. 5. lib. 8. ordin. gloss. 3.* Speculator *in tit. de Dilat. §. 1. vers. executio.* Jason. Felin. & alii relati per Farin. *in fragm. lit. C, n. 6 to.* Clar. *q. 97. n. 7.* Ant. Gomez, *var. lib. 3. c. 13. n. 45.* Cenedo, *practicar. q. 9. n. 1. & seqq.* Guazz.
36 *defens. 38. cap. 3. n. 1. cum seqq.* Qui omnes solùm concedunt potestatem suspendendi casu quo post sententiam supervenit causa immunitatis, veluti si reus effugerit è carceribus, vel dum ducitur ad patibulum, de manibus satellitum evaserit, & confugerit ad Ecclesiam, vel ad sacerdotem, portantem sacratissimum Eucharistiæ sacramentum, quia tunc supervenit privilegium immunitatis: & nec verbum ullum instituunt de causa præcedenti; nam sive Reus, sive Promotor fiscalis distulerit proponere quæstionem immunitatis, sibi imputent, quare tandiu conticuerunt, ut dixerat Ulpianus, *in d. l. si quis fortè.*

37 Quod procedit ex optima ratione, nempè ne defensionis via præcludatur, quia cùm litteræ Judicis Ecclesiastici habeant ex generali stilo clausulam appositionis pœnæ censurarum; & excommunicatio sit fori contentiosi, sine causæ cognitione non possit proferri, *cap. sicut. cap. 9. quæst. 1.* Ant. de Butr. *in cap. num. 7. de elect. in 6.* Abbas *in cap. cùm contingat, de for. compet.* Valenzuela *cons. 43. num. 39.* & sic necesse est quòd præcedat legitima monitio, citatio ad declarationem, & assignationem termini ad respondendum, alias publicatio vitio nullitatis laborat, *cap. sacro 48. & c. contingit*, ubi latè Doctores & Barbosa plures colligens, *de sent. excom. num. 5. & 6. cap. statuimus 13.* ubi Barbosa *num. 4. eodem tit. num. 6.* Riccius *in prax.*
38 *quotid. resol. 174. num. 1.* plurib. Diana *dict. tract. 9. resolut. 18. in fin.* proponendo quæstionem immunitatis morosæ, quando jam executio parata vel incepta est, dat causam, quòd non obstantibus his procedatur ad ulteriora, aut monitio, assignatio, & citatio prætermittantur, sub prætextu periculi imminentis in mora; & quod amplius est, citationes quæ personaliter fieri debent in domo citandi, fiant contra juris ordinem, quando jura clamant quòd fieri debent in propria persona, & coram idoneis testibus, ut possit apparere de realitate ipsius; etiamsi reus ducatur ad patibulum concedendo terminum sufficiens ad deliberandum: sic tenent Faber, *de censur. in 4. sent. distinct. 25.*
39 *q. 1. disp. 4. cap. 2. num. 5.* Bonacina, *de censur. disp. 1. quæst. 1. punct. 9. n. 6.* Cornejo, *in 3. part. tract. 5. de Censur. in genere, disput. 5. dub. 2.* Vil. lalobos, *in summa, tom. 1. tr. 6. diffic. 19. & 20.* Conink. *de sacram. disp. 13. dub. 9. n. 79.* Avila, *de Censur. part. 2. cap. 5. disp. 1. dub. 7. & seqq.* Diana *d. tract. 9. resolut. 19.* qui loquitur in terminis Clerici capti per Curiam sæcularem, & ducti ad supplicium subitò; nam licèt executio instet, semper fatetur dandam Judici portionem temporis sufficientem ad deliberandum; aliàs enim censurarum
40 sententia erit nulla, quia fertur, non servatis de jure servandis: quæ quidem nullitas est notoria & insanabilis, ut latè probat Salgado *de reg. protect. part. 3. cap. 9. num. 31. cum seqq.* & sic non timenda, pluribus Valenzuela; *cons. 32. num. 104.* latè Gibal. *de sacra jurisd. disquis. 6. quæst. 2. per tot.* Quomodò enim justificari potest quòd inauditus judex publicetur excommunicatus sub prætextu periculi imminentis ex mora, quando ipsa mora commissa fuit per partem tam diu continentem immunitatis allegationem?

Sequitur pariter quòd ea quæ continentur in 41
monitione, sint impossibilia, & sic minimè obligent judices, cùm ad impossibile nemo teneatur, *l. si quis in gravi, in princip.* ubi Bart. *ff. ad Sillan. l. si stipuler, ff. de verbor.* pluribus Augustin. Barbos. *axiom. 118. num. 7.* Major patet ex eo quòd pra- 42
xis exequendarum sententiarum capitalium in Aula nostra sic se habet: Causa publicè relata & præcedente debito examine decisa, Princeps certior fieri debet, Aulam habere negotium, quod Regiæ majestati referat, ut horam assignet: ea assignata, factaque relatione modo narrato *Controvers. 3. numer. 63.* si sententiam confirmet jubendo, *quod fiat justitia*, Novior ex Præfectis Regiæ Domus & Cu- 43
riæ ad carcerem revertitur, sententiam in libro resolutionum scribit propria manu, reum ad Capellam adduci jubet, & in ea jam posito personaliter accedit cum scriba Cameræ qui sententiam infungi, quibus peractis neque in Aula jam de executione tractatur, neque alio decreto mediante extrahi ad patibulum jubetur: sed die tertia satellites hora & modo assueto ad patibulum ducunt 44
sine dilatione, nisi Princeps aliter jusserit, & sic suspensio executionis à mera voluntate Principis pendet: sed hæc quoad judices impossibilia sunt, *l. apud Julianum, §. constat, ff. de legat. 1.* plurib. Barbosa *d. Axiomat. 118. num. 4.* & ratio est, nam judex cùm jam functus est officio suo per sen- 45
tentiam, neque augere pœnam, neque minuere potest, neque executionem suspendere, nisi jubente Principe, ut docent Covarrub. *pract. cap. 34. num. 5. & var. lib. 2. cap. 9. num. 8.* Clar. *q. 85. num. 10. & ibi* Bajard. *num. 35.* Farin. *dict. quæst. 17. num. 61.* Plaza *in epit. delict. cap. 3. num. 5.* Cenedo, *d. quæst. 9. n. 31.* quod de jure Castellæ clare procedit, *lib. 5. tit. 13. lib. 2. for. l. 3. & ibi* Gregor. Lopez, *verb. toller. tit. 22. part. 3. lib. 11. tit. 6. lib. 3. & l. 14. tit. 26. lib. 8. Recopil.* Morla *in empor. tit. 1. quæst. 10. num. 8.* Ob quod licèt sub censuris Ecclesiasticus Judex moneat, reum ad Ecclesiam restitui, cùm sit res quæ non resedit sub potestate Judicum, ut dixi, censuræ minimè tenent, cùm supponant culpam propriam mortalem, *cap. nemo 2. 11. quæst. 3. & ibi* com. Doctores Navarr. 46
in Manual. cap. 27. num. 9. & 76. Sousa *in select. de Censur. Bullæ in Cœna, cap. 2. disp. 16. num. 2. & cap. 8. disp. 52. num.* Covarr. *in c. alma mater, part. 1. §. 9.* Avila *2. part. de Censur. cap. 5. disp. 1. dub. 2.* Salas *de legibus disput. 16. sect. 9. ad fin.* Bonacin. *de Cens. quæst. 1. punct. 3. in princ.* Farin. *in fragm. lit. E, num. 10.* Sesse, *decision. Arag. 220. n. 2.* Henriq. *in sum. lib. 13. cap. 11. §. 3.* Riccius *in prax. quotid. resol. 172. per tot.* Barbos. *in Collect. ad cap. 1. de sent. excom. num. 6.* Thomas del Bene, *tom. 2. de immun. cap. 19. dub. 25. num. 3.* Sayrus, *lib. 7. c. 3. num. 12.* Fagundez, *in 1. precept. Eccles.*

lib. 1. *c.* 14. *n.* 7. Trullench. *lib.* 3. *decal. c.* 1. *dub.* 10. *n.* 15. Conik *disp.* 13. *dub.* 8. *conclus.* 2. Suarez, *de Censur. disput.* 4. *sect.* 4 Sanchez, *lib.* 6. *moral. c.* 4. *n.* 55. Layman, *lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 5. Vasquez, *tom.* 2. *disp.* 158. *cap.* 5. Gaspar Hurtado, *tract. de Censur. disp.* 10. *num.* 4. Castro Palao, *tom.* 6. *disput.* 1. *punct.* 7. *num.* 2. Valer. *differ. utr. for. verb. excommunicat. diff.* 9. *per tot.* Diana, *part.* 5. *tract.* 9. *resol.* 15. *vers. verùm his non obstantibus*, & *resol.* 47. Gibalini, *de sacr. jurisd. disquis.* 5. *quæst.* 1. *num.* 4. Cornejo, *in* 3. *part. tom.* 2. *tract.* 5. *de Censur. disput.* 8. *dub.* 1. Lezana, *tom.* 2. *verb. Censur. num.* 10. *cum seqq.* Paludanus, *in* 4. *distinct.* 18. *quæst. art.* 2. *conclus.* 2. Sotus, *in* 4. *distinct.* 22. *q.* 47 1. *art.* 1. *concl.* 1. Tamburin. *de jur. Abbatum, tom.* 2. *disput.* 14. *quæst.* 1. *ex num.* 1. qui omnes tenent, adhuc culpam non sufficere nisi adsit contumacia. Et ratio est quia in Ecclesia nulla major pœna datur quàm excommunicatio, ut probat D. August. *in cap. corripiantur* 25. *quæst.* 3. morti enim comparatur per Innocentium, *in c. per venerabilem, in fin. qui filii sint legit.* Gregorium, *in cap. si qui venerit*, 2. *de majorit. & obed.* Benè ad rem Barbosa, *de jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 77. & melius Gibalin. *d. num.* 4. quæ omnia laconicè comprehendit Cenedo, *pract. quæst.* 19. *num.* 3. ibi: *Nam neque mors, neque damnum aliquod temporale ita potest, hominem damnificare, sicut excommunicatio, etiam per unius horæ spatium, etiamsi cœlum, & terra simul conveniant ad perdendum hominem*: cùm autem pœna gravissima sit, rectè sequitur, minimè imponi posse quin præcedat condigna culpa: si argumentatur Pater Diana, 2. *part. tract.* 48 13. *resol.* 3. *fin.* Et hæc non simpliciter commissa, sed cum contumacia respectu Ecclesiæ comminantis (quæ respectu rei sub potestate moniti non cadentis reperiri nequit) Diana, *d. part.* 5. *tract.* 9. *resol.* 55. Quomodo ergo Censuræ legitimè feruntur, quando Judici Ecclesiastico apparet de impossibilitate parendi? Quare contra illum de quo ambigitur an peccaverit nec venialiter? cur quando non ignorat fecisse, quod in se erat, post monitionem?

49 Ex quibus infero primum; quòd sicut quò gravior est pœna, sic requiritur clarior culpæ comprobatio, *l. sciant cuncti, C. de probat. c. sciant cuncti* 2. *quæst. ult.* ubi communiter Doctor. plurib. Sebast. Guazzin. *defens.* 33. *cap.* 14. *num.* 1. *cum seqq.* agitur enim de re magni momenti, atque gravissimi præjudicii, ob quod requiritur exacta culpæ probatio, resultans ex actis: sic pariter ad promulgationem excommunicationis requiritur exacta culpæ gravis comprobatio, ut latè docent omnes 50 Doctores relati, *suprà num.* 46. Neque ex eo quòd immunitas Ecclesiæ favorabilis sit, sufficit quælibet 51 probatio, cùm in quocumque negotio probatio incerta non relevet, *c. in præsentia, de probat.* & ibi Doctor. *l. certum, C. de confess.* Aymon. Cravet. *consil.* 276. *num.* 4. Roland. à Valle *consil.* 46. *num.* 29. Valenzuela, *consil.* 33. *num.* 263. imò de necessitate concludere debet, *d. cap. in præsentia de probat. l. non hoc, C. unde cognat* Ancarran. *consil.* 52 5. *num.* 3. Zabarel. *cons.* 139. *num.* 17. aliis relatis Valenz. *cons.* 92. *num.* 216. qui pluribus, *n.* 218. probat hoc procedere in causa quantumvis favorabili, & pariter *consil.* 10. *num.* 92. Quod ampliùs verificatur, quando per negationem partis legitimæ, in dubium revocatur intentio agentis, nam tunc res 53 quæ apparebat clara, dubia efficitur, *l. si quis libertatem, C. quibus ad lib. proclam. licet. l. nemo, C. de acquir. possess.* cum vulgatis.

Secundum infero; quod cessante probatione immunitatis loci, Judex nihil decernere potest, *l.* 1. 54 *& ibi Gloss. Cod. de secund. tabul.* Baldus, *in l. falsus, colum.* 7. *vers. item dubitatur, in fin. C. de furtis*, & per consequens Judex aliquem condemnans sine 55 probationibus in dolo versatur, Baldus, *in l.* 1. *column.* 8. *C. de his quæ pœn. nom.* Alexand. *cons.* 131. *col. penult. vers. probatur etiam, lib.* 2. quia in quocumque judicio requiritur plena probatio, *Gloss. in l.* 1. *vers. filium, Cod. quor. Bonor.* Alexand. *consil.* 56 139. *circa fin. l.* 6. ita ut neque per summum Pontificem fieri possit lex aut constitutio jubens, aliquem condemnari absque debita probatione, cùm sit contra jus naturale, & gentium, & eradicaret naturalem justitiam; Alexander, *cons.* 2. *column.* 1. *vers. & est ratio lib.* 2. Vantius *de nullit. sent. ex defect. proces. num.* 38. Salgado, *de regia protect. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 132. *& sequent.* in tantum quòd nullitas proveniens ex defectu probationis ex actis resultans, impedit executionem trium conformium, pluribus idem Salgado, *part.* 3. *c.* 9. *n.* 26. Cùm enim in pu- 57 blicatione censurarum procedatur criminaliter, testes debent esse omni exceptione majores Farin. *qu.* 62. *num.* 22. Guazz. *defens.* 33. *c.* 14. *num.* 5. plurib. Barbos. *in cap. veniens* 10. *de testib. num.* 6. Jus enim Canonicum requirit in teste quòd sit non pecunia conductus, sed idoneus, fidelis, & jejunus, *c. placuit.* 1. *de testib.* & ibi Doctor. sicque valdè perpendendum est per Judices Ecclesiasticos an idonei sint, an fideles, an jejuni; ut plurimùm enim per delinquentes, ebrios, mulierculas, & exemptos jurisdictionis hæc probantur: & si aliquando per illustriores, principales, attendenda pariter est dispositio, *c. in omni negotio* 4. *de testib.* ibi: *In omni* 58 *negotio principalis persona dicens verum de re sibi nota*: non enim sufficit quòd principalis sit, sed addit Pontifex, *dicens verùm de re sibi nota.* Nonne aliquando per evidentiam constitit testem, si nomen sub quo deposuerat attendendum esset, mortuum fuisse per annum & ampliùs? Nonne in aliquo facto per notorietatem apparebat aliter, ac per testes dicebatur evenisse? Nonne ex hoc sequitur contemptus ipsarum censurarum? cùm Judices excommunicati licèt sententiam revereantur, ut debent, quando nullitas est clara, reneantur causam manifestare, ne habeantur pro incursis; sic docent plures quos congerit Diana, *d. tract.* 9. *resol.* 26. & tandem ex hoc modo proponendi quæstionem immunitatis executione jam cœptam non sequitur; quòd Judices inaudiri, licèt nulliter excommunicati denuncientur; sanè equidem, & tunc cum Tertulliano exclamare fas erit: *Ad hoc magis gloriabatur potestas eorum, quo etiam inauditam damnabunt veritatem? Cæterùm inauditam si damnent, præter invidiam iniquitatis, etiam suspitionem merebuntur alicujus conscientiæ, nolentes audire, quod auditum damnare non possunt.*

Tertiùm infero quòd Judices aliter procedentes 59 tuti non sunt, cavente Innocentio Quarto *in cap.* 1. *de sentent. excomm. in* 6. ibi: *Superior verò ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans, latorem excommunicat. ad expensas, & omne interesse*

con-

condemnet, & quia puniat animadversione condigna, ut pœna docente discant Judices, quàm grave sit excommunicationum sententias sine maturitate debita fulminare, d. c. sacro in fin. & ibi Barbos. *n.* 9. Didac. Perez *in tit.* 5. *lib.* 8. *Ordin.* Farin. *in fragm. lit. E, n.* 42. Sayrus *de censur. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 16. Monet. *de distrib. part.* 2. *q.* 15. *num.* 45. Riccius *in prax. quotid. resol.* 176. *num. primo, & secundo,* Gibal. *dict. num.* 4. Nec excusationem præstabit si dicatur, quòd hæc secundario eveniunt, & præter intentionem Judicis censuras fulminantis; nam in condemnatione ad pœnam gravissimam, qualis excommunicatio est; absque debitis probationibus, & parte inaudita ratio hæc non pro-
60 cedit, cùm judicem in dolo esse, sit certum, ut superiùs remanet probatum; & hæc tractanti excusationem non præbet inepta illa ratio, *Non putaram*, Cicer. 1. *de offic.* Plutarc. *in Iphicrat.* Matth. Timpii *part.* 1. *singular.* 34. Jaros. ab Smir. *in libell. de consil. prop.* 6. Sed hæc ad nos non pertinent, & sic superioribus Ecclesiasticis cognoscenda & temperanda relinquimus. Sufficiat tamen hæc adnotasse deprompta ex tot viris tum in Theologia, tum in sacris Canonibus peritis, ne contrarium sentienti remaneat recursus dicendi aliter ab Ecclesiasticis affirmari.

CONTROVERSIA VIII.

De Adultera necem viri procurante, & exequente, an pœnam Parricidii incurrat, & an in atrocioribus minores viginti quinque annis condemnari possint ad pœnam ordinariam?

SUMMARIUM.

1 *Facti enarratio.*
2 *Uxor mortem viri procurans pœna parricidii tenetur.*
3 *Socii criminis parricidæ eadem pœna puniri debent.*
4 *Cooperantes in crimine, principales delinquentes sunt.*
5 *Minores viginti quinque annis mitiùs puniendi sunt.*
6 *Minores etiam in atrocissimis mitiùs puniendos, sunt qui teneant.*
7 *Contrarium esse verius probatur, præsertim in proximis pubertati, & doli capacibus.*
8 *In delictis minoribus non subveniri, docuit Ulpianus.*
9 *Qui in leges committit, frustrà illarum præsidium invocat.*
10 *Minor in crimine adulterii non excusatur ætate.*
11 *Impuberes ex malitia aliquando non subveniuntur prætextu ætatis.*
12 L. ferè in Omnibus 108. ff. de regul. jur. *expenditur.*
13 *Ætatis rationem habendam in pœnis non excludit condemnationem rigidam in atrocissimis.*
14 *Minores qui in canonem peccant, excommunicandi sunt, licèt facilius veniant absolvendi.*
15 *Canonicæ sanctiones pueros tantummodò excusant, rigorem juris mansuetudine temperando.*
16 *Dispensatio & indulgentia supponit incursum.*
17 *Pubertate completa, qui atrociter delinquit, nullum privilegium in jure habet.*
18 *Minori post pubertatem completam, juxta communiorem, & veriorem sententiam non subvenitur.*
19 *De Jure Hispano post decimum, & septimum annum minor condemnatur in pœnam ordinariam.*
20 *Lex Hispaniæ præfixit tempus pœnæ mitigandæ in minoribus.*
21 *Lex Hispaniæ ante decimum septimum annum necessitatem imponit Judicibus mitigandi pœnas.*
22 *Post decimum septimum annum non imponit necessitatem condemnandi ad pœnam ordinariam, sed potestatem tribuit.*
23 *Jure Recopilationis in delictis ordinariis, ut furtum, & lenocinium, pœna ordinaria post decimum septimum annum imponitur.*
24 *Observantia Aulæ quoad pœnas imponendas minoribus.*
25 *Decisio Aulæ in hac causa.*
26 *In Parricidii crimine omnes tenent, reum doli capacem non excusari ob minorem ætatem.*

MAria Romero Adulterium commisit, con- 1
suetudinem illicitam cum Josepho Georgio Correas fovendo per plures menses, quem ex patrimonio mariti luxuriosè alebat, Elisabetha Gonzales consobrina, quam domi educabat, lenocinante. Maritus, qui erat Emmanuel Carrasco, podraga laborabat, & ne similem inordinatam consuetudinem compesceret, aut vindicaret, omnes tractatu habito deliberarunt, eum de medio tollere: quod executioni perduxerunt, hora decima nocturna, die 15. Martii 1667. dum jam miser sopori in jugali thoro vacaret, præmeditatè Elisabeth, Maria mandante, Josephum & Barnabam Tobias introduxit, qui pugione in corde immisso facillimè necarunt, & ipsis mulierculis ministrantibus, subuculam, & sindones sanguine madefactas sustulerunt, alias nitidas apponendo, vulnera subtilissimè filiis consuerunt, vestigia sanguinis detergendo; quibus peractis aggressores aufugerunt, cadaver ipsum absque apparente violentæ mortis signo relinquendo. Post spatium duarum horarum, vel circiter Maria acclamare cœpit, maritum podraga oppressum obiisse, sed cùm vicini, & familiares cadaver frigidum invenissent, & libidinosam vitam uxoris cognitam haberent, in suspicionem maleficii faciliter inciderunt, quæ fortior facta fuit, quando ipsa vicinis non permisit stolam libytinam cadaveri induere, sed ad hoc Barnabam Chirurgum, unum ex agressoribus vocari jussit. Confirmabatur eadem suspicio ex celeritate qua sepeliendum instabat, ex quibus rumor ortus fuit, ex rumore notitia ad me perducta, & ex hac notitia inquisitio, detectio atque sceleris comprobatio. Sed hæc, tempore quo jam per Apparitorem Curiæ, & Scribam, cadaveris inspectio facta erat, & relatio modo juridico perfecta per Chirurgum & duos Barbironsores affirmantes, nil in cadavere inspecto violentæ necis repertum, sed ex podraga mortuum fuisse, juxta peritiam illorum arbitrantes. Ex hac immanitate, criminumque multiplicatione materiam mutuavi hujus, & duarum controversiarum subsequentium.

2 Qua pœna Maria & Elisabeth puniendæ essent, dubitabatur in primis, & quoad Mariam adulteram, expilatricem, & parricidam, indubitatum videbatur, teneri pœna legis Pompejæ de Parricidiis, quia Martianus *in l. 1. ff. eod. tit.* dum parricidas enumerat, ait: *uxorem, virum*, quod & confirmavit Justinianus, §. *alia deinde lex, instit.* de publ. jud. & de jure Hispano pariter cautum reperitur per *l.* 12. *tit.* 8. *part.* 7. quo inter patrantes hoc crimen enumerantes, necantes *O el marido a su muger, o la muger a sumarido*, quæ conclusio communi Doctorum calculo recepta est in dictis Juribus: *Gloss. in c. fin. de stat. Monachor.* Tiber. Decian. *lib. 9. crim. tit. 6. c.* 11. Mantua *in Enchirid. c.* 73. Annœus Robert. *rer. judic. lib.* 1. *c.* 14. Clarius *in* §. *parricidium, in addit. lib. 6.* Menoch. *de arbitr. cas.* 355. *n.* 18. Tuscus *lit. P, concl.* 90. *cum seqq.* Perr. Greg. Tolos. *in syntag. lib.* 36. *c.* 24. *n.* 2. Far. *q.* 120. *n.* 129. Ceballos, *cas.* 278. *n.* 8. *& cas.* 300. *n.* 1. *cum seqq.* Peguerra, *dec.* 83. *ex n.* 2. Carrer. *in prax. tit. de homicid. n.* 149. Joan. Bapt. de Thoro *in comp. tom.* 4. *verb. pœna uxoris facientis.* Ant. Matth. *d. tit.* 6. *c.* 1. *n.* 6. *ad fin.* ex nostratibus Covarrub. *in Clement. si furiosus*, 2. *part. in princ. n.* 9. Greg. Lopez *in d. l.* 12. *gloss.* 4. Bernar. Diaz *in prax. c.* 96. & ibi Salcedo, Parlador. *rer. quotid. lib.* 2. *diff.* 117. *n.* 1. Ant. Gomez, *var. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 3. & ibi Ayllon. Plaza *in epit. delictor. lib.* 1. *c.* 22. *n.* 30. Vela *de delict. c.* 27. *n.* 4. Pichard. *in d.* §. *alia deinde, n.* 4. *instit. de pub. jud.* & plenè Solorzano *de parricid. lib.* 2. *c.* 13. *per tot.*

Quoad Elisabetham verò non liquebat, quo 3 gradu affinitatis conjuncta erat cum occiso, sed ex participatione criminis cum uxore pœna parricidii teneri, certum pariter erat, ex textuali decisione *d.* §. *alia deinde lex, inst. de publ. jud.* ibi: *Cujus dolo malo id factum est, vel conscius criminis extitit, licèt extraneus sit*: quod & dixerat Ulpianus *in l. utrum* 6. *in fin. ff. ad leg. Pomp. de par.* ibi: *Proinde conscii etiam extranei eadem pœna afficiendi sunt*: neque Marcianus Deviat *in d. l.* 1. *ff. eod.* ibi: *Cujusve dolo malo factum erit.* Quæ confirmantur per nostram legem 12. part. ibi: *Todos aquellos que diesen ayuda, o consejo porque alguno muriese en alguna de las maneras que de suso diximos, quier sea pariente del que asi muriere, quier estrano, que debe haber aquella misma pena.* Per quæ verba non solùm sublata est quæcumque differentia ab Interpretibus introducta; sed etiam quæ in ipsis legibus reperitur quoad impositionem pœnæ acerbioris, ut sequenti Controvers. dicetur.

Neque quoad probationem difficultas versari 4 poterat, cùm ambæ postquam ex summaria vehementer gravatæ fuissent urgentissimis indiciis, in comminatione torturæ, confessæ remanserunt de adulterio, tractatu, deliberatione, consensu, atque cooperatione in ipsa nece. Maria enim adulterium fassa fuit, ex quo & ex nece patrata in ipsa domo graviter suspecta reddebatur; nam ut Cato dixerat, *nulla est adultera quæ non eadem sit venefica*, ex quo infert Ant. Matth. *d. n.* 6. *in fin.* ibi: *Nam si adultera est, in ipsam suspicio criminis recidit.* Demùm pariter confessa fuit, quod sumpta inter eam & Adulterum deliberatione ad occidendum, januam domus apertam relinqui jussit, reos introduci mandavit ad perficiendum facinus quando viderat maritum soporè submersum, clavem tradit ad subuculam & sindones nitidas extrahendum, ipsos aggressores coadjuvando, quorum unum postea vocari jussit ad stolam libythinam cadaveri induendum, nihilque intentatum reliquerat, ut facinus tegeretur. Elisabeth in deliberatione interfuit, scienter aggressores introduxit, & in cæteris cooperavit, sicque dolo malo ambæ opem dederunt in ipso parricidio: ex quibus principales delinquentes factas fuisse, est dicendum, *l. vulgaris*, §. *si ideò, ff. de furt. l. si ita vulneratus*, §. *fin. ff. ad leg. aquil. l. si plures, ff. de injur. l. si in rixa, ff. ad leg. Cornel. de siccar. Gloss. in c.* 1. *verb. pari pœna, vers. in tertio casu, de offic. delegat.* plurib. Far. *q.* 96. *n.* 72. *& q.* 131. *n.* 4. *cum seq.* Ant. Gom. *d.* 3. *n.* 36. & ibi Ayllon. Caballus, *cas.* 198. *per tot.* Giurba, *cons.* 2. *n.* 50. *& cons.* 4. *n.* 4. Ant. Matth. *lib.* 48. *ff. tit.* 18. *c.* 4 *n.* 18. *&* 19. de quo aliqua dixi *de regim. tom.* 2. *c.* 8. §. 8. *n.* 85.

At difficultas in eo versabatur, quod ambæ mi- 5 nores vigintiquinque annis dicebantur; Maria viginti tres annos habere asserebat: Elisabeth sexdecim, ex quibus minùs puniendas allegabatur per Textum, *in l. auxilium*, §. *in delictis, ff. de minor. l. ferè in omnibus* 108. *ff. de regul. jur. l. aut facta*, §. *persona, in fin. ff. de pœn. c. fin. de sent. excom. c.* 2. *&* 2. *de delict. pueror. c. hoc fit* 26. *q.* 7. *c. interfectorum, c. in adolescentia* 33. *q.* 6. cum aliis adductis per Menoch. *de arbitr. cas.* 329. *n.* 2. Farin. *q.* 15. *n.* 49. *& q.* 92. *n.* 1. Guazzin. *defens.* 33. *c.* 17. *ex n.* 1. plures congerens Didacus Narbona *de ætat. ann.* 25. *q.* 43. *per tot.* quo communiorem & veriorem sententiam conatur probare, mitigandam pœnam minori etiam in atrocissimis, & puberibus, ex quibus inferebatur, minimè ad pœnam ordinariam condemnandas esse, sed mitiùs puniendas.

Sed ut in hoc articulo veritatem emungamus, 6 in primis regulam generalem traditam ab Ulpiano *in l. si ex causa* 9. §. *nunc videndum, ff. de minor.* habemus, nam, ut dixit ibi: *Et placet in delictis minoribus non subveniri*, quo universaliter loquitur, & quicumque aliud affirmaverit, onus probandi in se suscipit. Nec adversatur Triphonini responsum *in d. l. auxilium* 37. §. *in delictis, ff. de minor.* 7 cujus verba sunt hæc: *In delictis autem minor annis viginti quinque non meretur restitutionem, utique atrocioribus: nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam judicem perduxerit.* Nam sen- 8 sus literalis est, in delictis atrocioribus minor non meretur restitutionem: in aliis verò *interdum*, id est, quando miseratio ætatis Judicem ad mediocrem pœnam perducit; nam verbum, sive dictio *interdum* præsupponit regulam in contrarium, & denotat exceptionem raro, *l. interdum* 19. *ff. eodem, l. interdum in princ.* ubi Gloss. & Salicet. *ff. de condict. indeb.* pluribus Barbos. *d. usufruct.* 172. quod explicat clarè idem Triphoninus *in* §. *seq.* quo postquam docet, in Adulterio minorem non subveniri, subjungit ibi: *Et non sit ætatis excusatio adversus præcepta legum ei, qui dum leges invocat, contra eas committit.* Et quamvis solet adduci pro contra- 9 ria sententia Text. *in l. si adulterium* 38. §. *Fratres, ff. ad leg. Jul. de adulter.* contrarium ex ipso Textu apparet, ibi: *Cùm aliàs adulterii crimen quod pubertate delinquitur, non excusatur ætate: nam & mulieres in jure errantes incesti crimine, non teneri*

suprà dictum est: cùm in adulterio commisso nullam habere possint excusationem. Quod Papinianus clarissimè docet in incestu ratione ignorantiæ excusari; in adulterio autem cùm ignorantia dari non
10 possit, nullam habere excusationem affirmat. Quod confirmat Ulpianus *in l. minor.* 36. *ff. eod.* ibi: *Si minor annis adulterium commiserit, lege Julia tenetur, quoniam tale crimen post pubertatem incipit.* Hoc ipsum probat Ulpianus *in l.* 1. §. *impubes.* 32. *ff. ad Sillan.* de impubere, adhibita distinc-
11 tione memorata, nempè quando ex imbecillitate custodiam domini posposuit, non teneri, neque ad pœnam, neque ad quæstionem; ita enim dixit Ulpianus ibi: *Impubes servus, vel ancilla nondum viripotens non in eadem causa erunt, ætas enim excusationem meretur.* Sed quando participes criminis sunt, & doli capaces, minimè excusantur, sic docet Marcianus *in l. excipiuntur* 14. *ff. eodem.* Ubi postquam hanc conclusionem sic explicat, concludit. *Qui verò ministri, vel participes cædis fuissent, & ejus ætatis (quanquam nondum puberis) ut rei intellectum capere possent, his non magis in cæde domini, quàm in ulla alia causa parci oportere:* quo notanda est regula in fine contenta, nempè *in ulla alia causa parci oportere*: quasi diceret in omni delicto impuberem obligari, sic enim docuit Ulpianus *in l. impuberem* 23. *ff. de furt.* ibi: *Impuberem furtum facere posse, si jam doli capax sit, Julianus scribit*: & Gajus, *in l. pupillum* 111. *ff. de regul. jur.* ibi: *Pupillum qui proximus pubertati sit, capacem esse furandi, & injuriæ faciendæ*, & ratio est; nam in delictis dolus inspicitur, ut omnes Criminalistæ tenent.

12 Nec obstant jura in contrarium adducta; nam *d. l. Auxilium* 37. §. *in delictis, ff. de minor.* jam remanet explicata *suprà, num.* 7. *cum seqq.* Textus *in l. ferè in omnibus* 108. *ff. de regul. jur.* non in omnibus causis pœnalibus ætati & imprudentiæ succurri docuit, sed *ferè in omnibus*, ita ut aliqua judicia pœnalia reperiantur, in quibus non succurratur, quæ autem sint hæc, explicat *Glossa*, nempè atrocia, ut pœna temperetur; *interdum*, atrocissima, ut nunquam. Quam explicationem sequitur Jacobus Cujacius *in eo Text. ad fin.* ibi: *Nam & ætati, & imprudentiæ interdum succurritur, interdum non*, quando autem fiant, jam anteà explicarat *ibidem*, dicens: *In pœnalibus judiciis admodùm impuberibus parcitur: puberibus non, nec etiam pubertati proximis, Minoribus etiam viginti quinque annis in delictis, quæ veniunt animi destinatione, non parcitur.* Neque aliud voluit dicere Saturninus *in lege aut facta* 16. §. *persona in fine, ff. de*
13 *pœn.* ibi: *Ætatis quoque ratio habeatur*; non enim dixit, minorem absolutè excusari contra jura prædicta, sed tantùm *ætatis rationem habendam*, ut succurratur impuberi puero, doli non capaci, vel puberi pœna temperetur in delictis, quæ atrocissima non sunt, vel animi destinatione non fiunt, *l. si fratres tui* 21. *C. ex quib. caus. infam. irrogat.* quæ solet adduci ab aliquibus Doctoribus, non loquitur de crimine dolo patrato, sed de exercitio artis ludicræ, & Text. *in l. quicumque* 4. *c. de servis fugit.* quæ pariter ab aliquibus allegatur, de materia non tractat.

14 Jure canonico hæc ita procedunt; nam Text. *in c. fin. de sent. excom.* non negat incursum censurarum in minoribus, sed absolutionem si postulerur, per Episcopum concedendam disponit his verbis: *Cùm propter defectum ætatis, in quæ fuit commissus, excessus rigor sit mansuetudine temperandus*; & nota, de quibus minoribus loquatur Pontifex ibi: *Pueris qui in canonem inciderunt*: & sic qui pueri esse desinunt, sub hujus Textus dispositione minimè comprehendi perspicuum est. Quæ interpretatio procedit *in c.* 1. *&* 2. *in delict.* 15
pueror. Textus *in c. pœnitentes* 63. *distinct.* 50. hoc ipsum demonstrat ibi: *Juvenibus etiam pœnitentia non facilè committenda est propter ætatis fragilitatem, c. sit* 8. 26. *q.* 7. non regulam generalem constituit in his verbis ibi: *Quia ætas & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ*; nam in pueris, sive impuberibus, vel in leviter delinquentibus hæc procedere est dicendum. Ut ex consilio Cartagin. habentur *in cap. si quis* 3. 31. *q.* 5. ibi: *Quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipimus.* Textus verò *in cap. interfectores* 5. interpretandus est, prout in ipso refertur *per cap. in adolescentia* 14. 33. *q.* 2. ibi: *In quo tamen non regulam constituimus.* Probant enim hæc jura, facilius ratione 16
ætatis dispensandum, ut denotat Gloss. *in cap. interfectores, verb. indulgentia, & in cap. in adolescentia, verb. in adolescentia*, non autem quod minores sub dispositione pœnali non comprehendantur; frustrà enim per indulgentiam, vel dispensationem obtinebunt, quæ sub dispositione regulæ eis debebatur.

Ex quibus clarissimè infertur, quòd nulla dis- 17
positione textuali juvatur, qui post plenam pubertatem atrocissimè delinquit dolo malo, sive ex animi destinatione, ad hoc ut pœna temperetur: & licèt plures reperiantur Doctores, qui benigniorem sententiam teneant, cùm sine lege loquantur, immò contra legum placita, minimè sequi eorum dicta debemus, certior, & communior sententia sit Doctorum tenentium contrariam, nempè in atrocissimis qui pubertatem completam habent, & atrocissimè ex animi destinatione, sive dolo malo crimina committunt, pœna ordinaria plectendi sunt. Sic docent Bartol. *in l. si quis in tantam, C. unde vi, & in l.* 1. §. *nuntiatio, ff. de novi oper. nuntiat. n.* 35. 18
Petrus de Bellapertica *in l.* 1. *C. si advers. delict. col.* 2. *vers. si autem quæritur*, & ibi Cynus *n.* 1. *vers. si de acriorib.* Gandinus *de pœn. reor. n.* 30. Duennas *regul.* 259. *limit.* 3. Plaza *in epit. delict. c.* 32. *n.* 5. Granmat. *in Const. Reg. Neap. tit. de restit. minor. n.* 7. Oddo *de restit. in integr. part.* 9. *q.* 80. *n.* 101. Vulpell. *cons.* 101. *n.* 13. *&* 14. Cartar. *de execut. sent. c. fin. n.* 125. Joseph. Ludovic. *dec. Lucens.* 12. *n.* 55. *&* 72. *cum seq.* Menoch. *de arbitr. cas.* 356. *n.* 43. Vincent. de Franq. *dec.* 230. P. Molina *de just. & jur. tom.* 4. *tract.* 3. *disp.* 36. *n.* 6. *in fin.* Farinac. *d. q.* 92. *n.* 107. *&* 163. Caball. *cas.* 48. *n.* 2. *& cas.* 134. *per tot.* Novarr. *ad pragm. Neapol.* 1. *de lenon. collect.* 2. *n.* 9. *cum seq.* Morla *in empor. part.* 1. *tit.* 5. *q.* 7. *n.* 6. *cum seq.* Jacob. Cancer. *variar. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 250. *&* *c.* 12: *n.* 75. Tapia *in const. minorum jura, n.* 30. Viscontius *in add. ad d. dec.* 230. *fraquis.* Riccius *collect.* 1119. Paschal. *de vir. patr. potest. p.* 2. *c.* 10. *n.* 22. Thoro *in comp. dec. tom.* 1. *ver. minor. an succurratur.* Cæs. Caren. *de offic. Inquis. p.* 3. §. 6. *n.* 20. *cum seq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. vel adv. dolo, n.* 55. Barb. *in collect. c.* 1. *de adult. & stupr. n.* 3.

Quæ

Quæ de jure nostro Hispano absque difficultate
19 procedunt per Text. *in l.* 21. *tit.* 1. *p.* 1. *l.* 9. *tit.* 1. *l.* 17. *tit.* 14. sed melior Text. *in l.* 8. *tit.* 31. *part.* 7. ibi: *E si por ventura el que huviese errado fuese menor de diez annos y medio, no le debe dar ninguna pena, e si fuese mayor desta edad, e menor de diez y siete annos, deben le menguar la pena que darian a los*
20 *otros mayores.* Quo apertè præfigitur ætas, ob quam omninò excusatur à pœna, nempè usque ad decimum cum dimidio; & ætas qua pœna temperanda est, nempè usque ad annum decimum septimum; post hanc verò ætatem pœna ordinaria imponenda est, quia taxata per legem remanet ætas ad hoc, ut pœna temperetur, ut notat Gregor. Lopez *in d. l.* 8. *gloss.* 6. quem sequuntur Azevedo *in l.* 4.
21 *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop. num.* 1. *cum duobus seqq.* Anton. Gomez. *tom.* 3 *variar. c.* 1. *n.* 63. *vers. sed hodie*, qui docuit per hunc Textum, quod in minori decem & septem annis necessitas imposita judicibus fuit temperandi pœnas, sed in majori hujus ætatis arbitrium relictum judici imponendi pœnam ordinariam, vel mitiorem juxta factorum, & personarum qualitates. Idem docuerunt Morla in terminis hujus legis, *dict. q.* 5. *num.* 4. *in fin.*
22 Plaza *d. cap.* 32. *num.* 11. *vers. secundo*, licèt de nostra lege mentionem non fecerit, sequitur Dominicus Tasso *observ. Jur.* 1. *vers.* 12. *n.* 136. Dominus Don Martinus de Larreategui, *selectar. lib.* 8. *cap.* 9. *n.* 11. Carranza *de partu*, *cap.* 16. §. *unic. n.* 30. Cabreros, *de metu*, *lib.* 2. *cap.* 45. *num.* 21. Padilla *de leg. pœnal. part.* 1. *cap.* 10. *n.* 6. Noguerol. *allegat.* 12. *n.* 182. Don Ferdin. Mendoza, *lib.* 2. *de pact. cap.* 3. *num.* 35. Bolannos *in Curs. Phil. part.* 3. §. 9. *n.* 2. Guazzin. *d. defens.* 33, *c.* 17. *n.* 2. Neque negare potuit hanc conclusionem Didacus de Narbona *dict. q.* 43. *num.* 5. & licèt *ex num.* 6. contrariam acriter tueatur adversùs Mendozam, loquitur de jure communi, non autem de jure patrio.

Quod fulcitur ex Text. *in l.* 9. *&* 10. *tit.* 11. *lib.*
23 8. *Recop.* quo pœna ordinaria imposita furibus, & lenonibus, imponi cavetur minoribus, si decem & septem annos habuerint, ubi Azevedo *in princ. d.*
24 *l.* 9. sic tradit, ex quibus omnibus hoc jure utimur arbitrariè, ita ut quoties gravitas criminis, vel malitia Rei supplet ætatem, pœna ordinaria puniatur, quæ tantò facilius imponitur, quantò ætati viginti-quinque annorum propior est reus.

Ex quibus facillima fuit decisio quoad has reas.
25 Nam quoad Mariam quæ major viginti tribus annis reperiebatur, & adulterium patrarat, ex quo crimine non excusatur, ut superiùs dictum est *ex d. leg. auxilium* 37. §. *in delictis*, *ff. de minor.* & aliis juribus relatis, *n.* 9. *& sequentib.* & ob parricidium etiam per Doctores contrariam sententiam docentium, pœna non debuit mitigari, ut docent Franquis, Tapia, Farinac. Viscontius, Riccius, & Pascal. quos refert Thoro, *ubi suprà*, Boer. *decis.* 222. Thesaurus *decis.* 161. *num.* 5. Caball. *d. cas.* 134. *n.* 9. Sesse *decis.* 97. *num.* 2. *tom.*
26 1. & Fontanella *dec.* 121. *num.* 14. Quare condemnata fuit ad pœnam ordinariam cum qualitate acerba parricidii juxta nostros mores, nempè quòd traheretur ad caudam equi usque ad supplicium, & post suffocationem dolio interclusa projiceretur in flumen, non ut sepultura careret, sed ut ex hac cæremonia alii terrerentur. Elisabeth verò quæ minor decem & septem annis fuit, pœnam mitiorem sustulit, nempè verberum, & reclusionis perpetuæ: sic pronunciatum, sententia diei 26. *Martii anni* 1667. executioni deductum *diei* 31. *ejusdem mensis.* Actuario Antonio Pastrana.

CONTROVERSIA IX.

De consciis & participibus in parricidii crimine, qua pœna puniantur.

SUMMARIUM.

1 *Quòd Josephus Georgius Correa & Barnabas Tobias crimen hoc consummassent, quomodo constabat.*
2 *Pœna culei an extendatur de jure ad extraneos consciosa, & participes parricidii?*
3 L. pœna parricidii 9. §. 1. ff. ad leg. Pompej. de parricid. *expenditur*, & n. 6.
4 L. utrùm 6. cum sequent. ff. eod. tit. *expenditur.*
5 *Participes cum eo qui pœna acerba tenetur, pariter teneri certum est.*
6 *Parricidium commissum in personam conjugis gravius censetur, ac in personam patris*, & n. 7.
8 *De Jure Hispano certum est, omnes participes parricidii ea pœna teneri.*
9 *Opem præstantes post parricidium an eadem pœna puniantur?*
10 *Opem præstare dicitur in parricidio, qui cadaver sepeliri curat eo animo, ne crimen detegatur.*
11 *Officiales criminum comprobationem impedientes gravius delinquere dicuntur, quàm privati.*
12 *Ignorantia non possunt juvari, qui crimen celare procurant.*
13 *Falsitas in relatione inspectionis cadaveris, dolum probat.*
14 *Falsitas per se est crimen punibile, & ad celandum parricidium facta, graviter est puniendа.*
15 *Parricidii qualitas nota debet esse auxilium præstanti post delictum, ut pœna ordinaria puniatur.*
16 *Scientia violentæ mortis non comprobat scientiam parricidii.*
17 *Auxilium post delictum mitius puniri debet.*
18 *Definitio Aulæ quoad omnes complices.*

QUòd Josephus Georgius Correas & Barnabas 1
Tobias delictum hoc consummassent, constabat in actis ex confessionibus Mariæ, & Elisabeth tanquam testes postea examinatæ & repetitæ cum juramento, quæ de visu deponebant, & per alia urgentissima, & violenta indicia; quare de probatione regulari quoad Josephum quando captus fuit, nemo dubitaverat (Barnabas enim cautiùs aufugit, sicque contumacialiter 2
causa in eum prosecuta fuit.) Quoad pœnam verò aliquis dubitavit, ex Text. *in l. pœna parricidii* 9. §. 1. *ff. ad leg. Pompej. de parric.* quo Modestinus hæc dixit: *Qui alias personas occiderint, præter matrem, & patrem, avum & aviam, quos more majorum puniri suprà diximus, capitis pœna plectuntur, aut ultimo supplicio mactantur.* Quod clarè 3
con-

convincere videtur, pœna illa acerbissima non teneri extraneos, qui participes facti fuerunt hujus criminis, ut tenent Wesembechius, & Oinotomus *in §. alia deinde lex, instit. de pub. jud.* Tiber. Decian. *dict. lib. 9. cap.* 13. Joan. Bapt. de Thor. *in compend. decis. tom.* 4. *verb. pœna parricidii.* Vela *de delict. cap.* 27. *num.* 9. & Solorzano *de parricid. d. lib.* 2. *cap.* 15. *vers. de pœna verò qui alios*, laudant Pichard. *in §. alia deinde, num.* 4. *de pub. jud.*

4 Sed contrarium tenendum est, tam ex dispositione juris communis, quàm juris Hispani. De jure communi per Text. *en l. utrum 6. ff. eod.* quo Ulpianus sic dixerat, *etiam consocios eadem pœna afficiendos, non solùm parricidas, l. si sciente 7. ff. eodem.* per quæ jura hanc conclusionem tenuerunt Bartol. *in leg. is qui opem. num.* 5. *ff. de furt. & in leg. qui servo, ff. eod.* Hostiens. *in summa, tit. de his qui filios occiderunt, n.* 1. *vers. sed & qui præstiterunt opem.* Cepol. *consil.* 5. *num.* 3. Boer. *decis.* 262. *num.* 3. Decian. *d. lib. 9. cap.* 13. *num.* 1. *&* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 256. *num.* 117. *&* 120. plurib. Farin. *d. quæst.* 120. *num.* 139. *cum seqq. & n.* 154. Bajar. ad Clar. *in §. parricidium, num.* 17. Cabail. *cas.* 56. *num.* 106. *& cas.* 198. *num.* 22. quia qualitas inhærens delicto à principio influit in omnes participes quoad pœnæ impositionem, ut perpendebam

5 2. *de regin. cap.* 8. §. 8. *num.* 157. *cum seqq.* cùm autem qualitas parricidi inesset à principio cum intuitu uxoris occisi, & ipsa consentiente, & cooperante, patratum delictum fuisset, ut dixi *controvers. præcedenti*, semper influere est tenendum quoad omnes complices scienter ad pœnæ regulationem.

6 Nec obstat *d. l. pœna parricidii 9.* §. 1. nam præterquamquòd Modestinus loquitur casu, quo principalis patrator non est ex illis, quibus more majorum pœna acerba imponebatur, hoc jus antiquatum fuit per Textum *in l. unic. Cod. de his qui par. vel fil. occiderunt*, quo Constantinus eandem pœnam extendit ad omnes, qui nuncupatione parricidii continentur, ut dixit *in princ. Text.* ibi: *Si quis parentis, aut filii, aut omnino adjectionis ejus quæ nuncupatione parricidii continetur, facta properaverit*, & clariùs per Justinianum *in §. alia deinde lex, inst. de pub. jud.* ibi: *Ut si quis parentis, aut filii, aut omnino affinitatis ejus quæ nuncupatione parentum continetur, fata præparaverit, sive clam sive palàm id ausus fuerit, necnon is cujus dolo malo id factum est, vel conscius criminis extitit, licèt extraneus sit, pœna parricidii puniatur.* Quibus clarè impositio pœnæ acerbissimæ ad omnes extensa fuit. Neque

7 ex eo quod pater, aut filius occisus notro in casu non fuisset, pœna mitiganda erat, cùm maritus occissus esset, quod gravius crimen est, ac si pater occissus fuisset, ut probat Glossa *in cap. admonere* 33. *quæst.* 2. Nevizan. *in silva nuptial. lib.* 1. *num.* 43. Plaza *in epit. delict. cap.* 22. *num.* 30. Ant. Gomez *tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. *vers. item etiam.* Farin. *dict. quæst.* 126. *num.* 130. Solorzan. *dict. cap.* 13. cùm autem Josephus & Barnabas scienter maritum Mariæ occidissent, illa consentiente, & cooperante, pœna culei teneri fatendum est.

8 Quod de jure nostro indubitatum remanet; nam Text. *in d. l.* 2. *tit.* 8. *part.* 7. pœnam acerbam parricidii imponit omnibus cooperantibus, & consulentibus, ibi: *Todos aquellos que dieren ayuda o consejo porque alguno muriese en alguna de las maneras que de suso diximos, quier sea pariente del que asi muriere, quier estrano que debe haber aquella misma pena*: Ut in terminis tenet Greg. Lopez *in eodem Text. Gloss.* 8. Ant. Gomez *d. num.* 3. *vers. item etiam adde.* Plaza, *d. c.* 22. *num.* 15. Solorzan. *d. cap.* 13. *vers. quæ opinio*, ibi: *Nostro tamen jure inspecto omni dubitatione remota admitti debet.* Pichard. *in d. §. alia deinde lex, num.* 4. Vela *d. cap.* 27. *num.* 11. Dom. Larrea, *alleg. fisc.* 65. *n.* 43.

9 Ex hac eadem ratione pœna ordinaria plectendos videbatur cæteros complices, nempè officiales Aulæ, & Chirurgos qui opem Mariæ, & Elisabet, præstare conati fuerunt ad hoc, ut crimen celaretur, quia Text. *in dict. utrum, & d. l. si sciente, ff. ad leg. Pompei. de parricid. & in nostra l.* 12. *tit.* 8. *part.* 7. cuicumque opem danti scienter, vel consilio, in hoc crimine eandem pœnam imponunt, ut ex verbis superiùs relatis clarè percipitur: & opem præstare ad hunc effectum dicitur, qui post parricidium cadaver sepeliri curat, ne illud detegatur, ut docent Tiber. Decian. *dict. cap.* 13. *n.* 13. Boer. 10
d. decis. 262. *num.* 7. Farin. *d. quæst.* 120. *num.* 141. Ant. Gomez, *d. c.* 3. *num.* 3. *vers. item adde*, & ibi Ayllon. Ant. Matth. *d. tit. 6. lib.* 48. *ff. c. n.* 8. multoque magis qui confici instrumentum publicum curat, quo sic maleficium tegitur, ut per eum probari possit scelere minimè interemptum.

11 Quæ in apparitore & scriba uti officialibus Aulæ, clariùs procedere videbantur: quia delictum illorum aggravabatur ratione officii, *l. aut facta 16.* §. *persona, ff. de pœn.* publici enim officiales tenentur delictis & scandalis obviare, Baldus, *in l.* 1. §. *quies, ff. de offic. Præfect. urb.* cum aliis adductis per Farin. *quæst.* 125. *n.* 314. plus enim peccat committens maleficum sub specie boni, & per hypocrisim, quàm qui nulla simulatione delinquit, *c. certè*, ibi: *Et gloss. verb. malum* 12. *quæst.* 1. cum aliis adductis per Farin. *quæst.* 18. *n.* 72. & sic majori pœna dignus erit, ut in specie probabi, *de reg. tom.* 2. *cap.* 8. §. 8. *ex n.* 94. Qui enim auctoritatem delicto præstat, gravius punitur quàm ipse delinquens secundùm *Gloss. in cap.* 1. *verb. pari pœna, in fin. vers. in quart. casu, de offic. de legat.* cum aliis plurimis congestis per Farin. *quæst.* 132. *num.* 23.

Neque ex capite ignorantiæ excusari poterant: 12
quia ratione suspicionis mortis violenter illatæ cadaver Chirurgo & Barbitonsoribus inspiciendum exposuerunt, ad corporis delicti comprobationem, more solitò procedendo, quod supponebat scientiam alicujus maleficii: & inspectionem imperfectè facere permiserunt, ipsius astantibus, ac tandem instrumentum inspectionis perfectæ factum fuit, sub nomine Apparitoris per scribam, cum 13
relatione peritorum affirmantium vulnera non adesse, & mortuum fuisse ex podegra. Quæ omnia dolum comprobant, & falsitatem, quæ respectu officialium patens erat, & respectu Chirurgi, & Barbitonsorum pariter, cùm statim reperta vulnera fuissent. Similes enim periti qui in relationibus peccant, tenentur pœna falsi, secundùm Bartol. *in l. lex Cornelia, ff. de fals.* Bald. *in l. duobus*, §. 1. *ff. de jur. juran.* Angel. *de malefic. verb. necnon ad denunciationem num.* 25. Farin. *quæst.* 16. *num.* 55. Notum est omnibus Causidicis Curiæ, quòd similes relationes per unum tantùm Chirur-

gum

gum fiunt; in hac enim de qua loquimur, superadditi reperiebantur duo Barbitonsores, Sebastianus qui acum consuendi vulnera, Tobiæ commodaverat, minor viginti annorum, atque artis Chirurgiæ imperitus, quod & protestatus fuerat tempore subscriptionis; & Laurentius de Enar officinæ ipsius Tobiæ officialis, Josephi amicus, conscius adulterii, explorator necis, de quo unus testis deposuerat, quòd tempore inspectionis brachio proprio partem cadaveris tegebat, qua posteà vulnera reperta fuerunt: cum his concurrebat attestatio omnium in eo instrumento, referens totum cadaver accuratè inspectum fuisse: & per confessiones omnium verificatur, minimè ita factitatum, sed imperfectissimè inspectum fuisse. Ex quibus omnibus manifestus dolus illorum comprobabatur; nam tanquam quid latens in animo indiciis, & præsumptionibus probari, est compertum ex artificiosa cautela, *l. ita fidei 40. ff. de jur. fisci*, cum aliis adductis per Menochium, *d. præsum. lib. 4. præsum. 3. num. 102.* pluribus Giurba, *cons. 54. num. 15. cum seqq.*

14

15 Attamen mitiùs puniendos esse, fuit decissum per Aulam, quia licèt in parricidio participes, & consciì, sive auxiliatores etiam post delictum, morte secuta eadem pœna teneantur, *ex d. l. utrum, & d. l. si sciente*, tamen hæc jura clarissimè requirunt scientiam qualitatis parricidii, cujus liquida probatio in actis deficiebat; nam licèt constabat, hæc facta fuisse ad mortem violentam obnubilandam, quòd in ea concurreret parricidii circumstantia, nondum liquidum erat, ob quod puniendi veniebant tanquam auxiliatores homicidii post delictum perfectum, quo in casu mitiùs puniendos

16 esse, pluribus docet Farinac. *quæst. 132. ex num.* 1. præsertim *num. 31. & 32.* quo ponit circumstantias requisitas, ut auxiliatores pœna ordinaria plectantur, si post delictum opem præstiterint, quæ in hoc casu non concurrebant, & quoad auctoritatem præstitam post delictum, *n. 26.* expressè tenet non esse verum, quòd pari pœna puniantur, licèt graviùs officiales Curiæ puniendi essent,

17 ut dixi decisum per Regiam Audientiam Valentiæ, *tom. 2. de reg. d. cap. 8. n. 8. num. 100.* Ex quibus juxta gravitatem criminis unusquisque fuit condemnatus extra ordinem, Laurentius de Evar in pœnam verberum & remigii; Petrus Marron scriba ad relegationem ad Arcem de Pennon per decennium, Francisc. Robledo Apparitor, & Antonius de Heredia Chirurgus ad relegationem Præsidii Afri per sexennium, Sebastianus Garcia tanquam minor in exilium, Josephus verò & Barnabas Tobias ad pœnam ultimi supplicii, cum qualitate acerba Parricidii. Primi, sententia *diei 26. Martii 1667.* hi duo sententia *diei 26. Januarii 1668.* actuario Ant. de Pastrana.

CONTROVERSIA X.

De Remissione reorum juxta concordiam inter Regna Castellæ & Valentiæ, & de subsistentia salvi-conducti concessi per Officialem delinquenti non subdito.

SUMMARIUM.

1 *Concordiæ substantia & forma remittendi reos.*
2 *Facti species narratur.*
3 *Salvum-conductum licèt contra legem concessum sit, observari debet.*
4 *Dubia suscitata quo ad remissionem Josephi Georgii Correas.*
5 *Evocatio causæ remissionis ad Regiam Audientiam Valentiæ.*
6 *Remissio delinquentium reciproca inter Regna Valentiæ & Castellæ, fit ex lege communi.*
7 *Evocatio facta per Regiam Audientiam continebat transgressionem hujus legis.*
8 *Remissio faciliter conceditur per Judices, & Tribunalia Regni Castellæ.*
9 *Executio legis nunquam potest retardari.*
10 *Evocatio in prima instantia causarum Gubernationis Regni Valentiæ ultra Sexonam prohibita est, per forum Regiæ Audientiæ.*
11 *Salvum conductum concedere est de reservatis Principi.*
12 *Extensio hujus facultatis ad Proregem est vi repræsentationis Principis, cujus alter nos dicitur.*
13 *Extensio hujus facultatis ad alios Magistratus, & officialis abusus est contra fororum dispositiones.*
14 *Rex in civilibus salvum-conductum non concedit juxta forum, absque partis consensu.*
15 *Præscriptio de qua testatur Petrus Belluga quoad Barones in materia concedendi salvum-conductum, non potest extendi ad alios.*
16 *Doctores tractantes de validitate salvi-conductus, loquuntur in terminis concessionis factæ per Regem, vel per Proregem.*
17 *Judex concedens salvum-conductum adhuc in sententia eorum qui hanc potestatem concedunt, nil operatur nisi sit concessum proprio subdito judicis inferioris, non autem superioris.*
18 *Superior non tenetur observare salvum-conductum inferioris.*
19 *Locum tenentes Judicum ordinariorum Regni Valentiæ solùm obtinent jurisdictionem in causis exiguis, nempè quæ sine processu, & accusatione terminari solent.*
20 *Judices ordinarii Regni Valentiæ solùm habent potestatem indultandi causas, in quibus imponi non potest pœna mortis naturalis, vel civilis, vel mutilationis.*
21 *Facultas concedendi salvum-conductum & indultandi æquiparantur.*
22 *Judices si habent facultatem concedendi salvum-conductum, solùm præcedente legitima causa, ea uti possunt.*
23 *Salvus-conductus concessus à non habente potestatem, vel jurisdictionem nullius momenti est.*
24 *Nullitas ex defectu jurisdictionis est insanabilis, & ex simili actu nullus potest producit effectus.*
25 *Judices imperiti in rebus Justitiæ nil agunt, nisi adsit Assessoris Consilium.*
26 *Assessoris votum in rebus Justitiæ, est decisivum, quod Judex tenetur sequi, aliàs nil agit.*
27 *Concessio salvi-conductu in inferioribus, est quid judiciale, cùm requirat causæ cognitionem.*
28 *Indultus concessus per judicem ordinarium Valentiæ intra terminos suæ jurisdictionis, est nullius momenti, si deficiat subscriptio Assessoris.*
29 *Regis concessiones in Regno Valentiæ nullius momen-*

menti sunt absque subscriptione Vicecancellarii, vel Regentis Cancellariam, qui vices Assessoris gerunt.

30 *Fiscalis interventus in gratiosis concessionibus necessariò requiritur in Regno Valentiæ, sub nullitatis decreto.*

31 *Expeditio gratiæ in publica forma requiritur in Regno Valentiæ sub nullitatis decreto.*

32 *Fori verba traduntur, quibus forma datur in concessione gratiosa sub nullitatis decreto.*

33 *Gratia concessa per Regem non valet quousque expediatur privilegium in publica forma.*

34 *Idem in gratiis concessis per Proreges, & cæteros Magistratus, ad quos attinet.*

35 *Doctores Coronæ Aragonum tenentes salvum-conductum contra legem concessum, observandum esse, supponunt expeditum in forma publica.*

36 *Judex per privatum chirographum non potest præstare publicam fidem, benè verò per instrumentum, seu concessionem expeditam in publica forma.*

37 *Salvus-conductus observandus ex illa ratione, ne quis decipiatur sub fide publica, debet præseferre imaginem veritatis.*

38 *Causæ cognitio in articulo remissionis solùm potest versari quoad probandam identitatem personæ, & quoad videndum an crimen sit ex comprehensis in lege.*

39 *Appellatio frivola nunquam est recipienda.*

40 *Decretum Principis, & decissio Regiæ Audientiæ remissionem Rei concedendo.*

1 REorum remissio reciproca inter Provincias confinantes necessaria est ad rectam justitiæ administrationem, & quando sunt diversi Dominii, licèt ejusdem Domini, lege communi in utra Provincia lata caveri solet, ne in facultate Magistratuum resideat arbitrium remittendi vel non; hinc procedit, quòd cùm Regnum Castellæ in confinio habeat Regnum Valentiæ, providè per *l. 9. tit. 16. lib. 8. Recopil.* cautum habeat, qua forma reciprocè rei remittendi sunt, quæ lex communis est, ex eo quòd Pragmatica sanctione Regia manu subscripta *die* 3. *Decembris* 1624. & Valentiæ publicata *die* 11. *Januarii* subsequentis; idem cautum reperitur, ut videre est apud Dominum Crespi *observat.* 74. *num.* 33. quo eam ad litteram tradidit, per hanc legem data fuit forma remittendi reos; nempè quòd in criminibus in ea specificatis remissio procedat; ita ut si remissio petatur per supremum Tribunal, sufficiat relatio criminis; si verò per inferiorem, justificari debet ex actis. De cujus interpretatione aliqua adnotaverem 2. *de regim. cap.* 8. §. 7. *num.* 37. & plenè postcà Dom. Crespi *d. obs.* 74. *per tot.*

2 Cùm enim mihi relatum fuisset, Josephum Georgium Correas in civitate Alonensi degere; litteras requisitorias expediri jussi, ut caperetur, & juxta concordiam Regnorum (sic nuncupatur lex superiùs dicta) remitteretur. Has remisi Doctori Vincentio Justino Berenguer, Fisci Advocato pro Regia majestate, in illo districtu, viro quidem tam in Jurisprudentia perito, quàm in justitiæ administratione, prudentia, & rectitudine benè merito. Qui quidem cordatè, ut solet, capturam disposuit, & obtinuit jussu Illustris Marchionis de la Casta Gerentis vices Generalis Gubernatoris in Regno Valentiæ ultra Xixonam. De his certior facta nostra Aula, duos Apparitores Curiæ, & Actuarium causæ misit cum litteris juxta formam legis, sive concordiæ, ut reus remitteretur, & ad vitandos inutiles circuitus, Dominus Fiscalis Aulæ litteras supremi Consilii Aragoniæ impetravit, quas *sobrecarta* vocamus, quibus litteras Aulæ adimpleri mandabatur.

Captura perfecta fuit *die* 3. *Octobris* 1667. & 3
dum Ministri ad eam civitatem progrediebantur, Reus qui à principio tacuerat, chirographum manu Locumtenentis Justitiæ illius civitatis factum exhibuit, quo dicebatur, salvum-conductum, sive guidaticum ei concessum fuisse, cum die præcedente capturam, ob quod minimè remittendum curabat, quia licèt contra legem, vel potestatem concessum fuisset, observandum omninò esse prætendebat; saltem quoad effectum reponendi illum in pristinam libertatem, ne sub fide publica deciperetur, juxta dispositionem Textus *in l. 1. ff. de pact.* & doctrinam Divi Thomæ 2. 2. *quæst.* 70. *artic.* 7. cum aliis plurimis congestis per Don Ludovicum Peguerra, *decis.* 39. *per tot.* Bellugam *in specul. rub.* 22. *num.* 73. Farin. *quæst.* 29. *num.* 95. Cancer. *variar. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 314. Giurbam *cons.* 80. *n.* 10. *&* 16. Beg. D. Francis. Hieronym. Leon. *decis.* 216. *tom.* 2. Guazzin, *defens.* 12. *cap.* 1. *num.* 58. *vers. benè verum*, & Dom. Crespi *obs.* 85. *num.* 8. *cum seqq.*

Ex quibus consequens fuit, quòd quando Mi- 4
nistri pervenerunt ad dictam civitatem, Gubernator prædictus dubitasset de remissione; & decisionem dubii nolens à se dimanare, relationem sive consultationem Proregi deliberabit, dubia sequentia proponendo. Primum *an ad remissionem concedendam, adhibenda esset causæ cognitio?* Secundum *si non obstante salvo-conductu qui patiebatur notorios defectus, & nullitates, remittendus erat?* Tertium *si á decreto remissionis admittenda erat appellatio?* Quibus & addi poterat quòd quando captus fuit, non reclamaverat, salvum-conductum alleggando, sed post dies octo, quibus tacuerat, chirographum exhibuit.

Huic consultationi responsum dedit Prorex, 5
nempè, causam evocatam fuisse per Regiam Audientiam, & Reum remittendum esse ligatum ad carceres civitatis Valentiæ. Quibus perceptis per ministros ad ham Curiam remearunt cum testimonio horum actorum. Aula verò cuncta, Regiæ Majestati proposuit consultatione *diei* 11. *Novembris ejusdem anni*, ut juberet per Consilium Aragoniæ reum remitti juxta Concordiam *in dicta lege* contentam, ad hoc obtinendum sequentia per me perpensa fuerunt.

In primis de vi legis remissionem jubentis du- 6
bitari non poterat, cùm in his Castellæ Regnis in corpore juris comprehensa sit, *in dict. l. 9.* & in Regno Valentiæ in pragmatica sanctione superiùs memorata, quæ vim legis obtinere certissimum est ex traditis per Dom. Crespi *observat.* 1. *num.* 74. & ex his quæ dixi *de regim. tom.* 1. *c.* 1. §. 2. *num.* 43. *& c.* 3. §. 1. *num.* 126. *cum seqq.* Quod crimen sub ea comprehenderetur, pariter dubitari nequi-

bat, quia erat homicidium per insidias, & deliberatè patratum, cum qualitate parricidii, ut dixi; quod est unum ex contentis *in leg.* 9. De forma litterarum sic similiter non dubitabatur, quia expeditæ fuerunt juxta formam legis, & stylum in similibus assuetum: & sic solùm remanebant dubia
7 suscitata per Gubernatorem, vel illius Assessorem, quæ cùm nullius momenti essent, ut mox dicam, clarè sequebatur, Regiam Audientiam transgressionem legis operatam fuisse, causam evocando, ministros vacuos dimittendo, vel eis obligationem imponendo novi, & perdifficilis itineris cum dispendio non modico, quod neque ratione
8 urbanitatis, neque intuitu justitiæ fieri poterat. Urbanitatis, inquam, cùm experientia docente notam habeat ingenuitatem, mediante qua Tribunalia Regni Castellæ, & præsertim Aula, reos juxta hujus legis tenorem remittere soleat. Ut expertum fuit in causis Thomæ de Arnau, Josephi Romero, Balthasaris Pineda, Josephi Villalva, Hieronymi Aguilar, Petri Joannis Sanmartin, Don Jacobi Munnoz, & aliis plurimis, quos tradere, & remitti jussi absque hæsitatione, molestia, vel dispendio, statim atque litteræ juxta concordiam præsentatæ fuerunt.

9 Justitiæ, quia inutiles circuitus vitandi sunt, *l. cùm fundus, §. servum, ff. si cert. petat. l. dominus testamento, ff. de condict. indeb.* Fontanel. *decis.* 71. *num.* 22. pluribus Barbosa *Axiom.* 43. *num.* 1. *& seq.* & in claris dubitare esset iniquum, *cap. cùm non contingat, de rescript.* plurib. Don Michael de Cortiada *dec.* 33. *n.* 23. Quod in claris versaremur indubitatum erat, quia executionem legis petere justissimum est, neque à Magistratibus negari potest, cùm executores legis dicantur, ut omnibus innotescit: neque obstabit si dicatur, ex his non
10 impediri causæ evocationem; nam evocare causas Gubernationis ultra Xixonam in prima instantia, prohibitum habet Regia Audientia per *foro* 56. *cum pluribus sequentib. de jurisd. omn. jud.* cum aliis juribus per me deductis *de regim. tom.* 1. *c.* 2. §. 2. *n.* 33. cùm autem ante pronuntiationem Gubernatoris, hæc causa evocata fuisset, nullatenus fieri posse juxta foros clarè apparebat.

11 Demum prætextu salvi-conducti hæc fieri nequibant, cùm deductus per reum dicebatur concessus per locum tenentem judicis ordinarii civitatis Alonensis, qui non habet facultatem, seu jurisdictionem ad similem concessionem faciendam; cum hæc sit de reservatis Principi, *l. relegat.* 4. *in fin. l. ad bestias* 31. §. *ex provincia. ff. de pœn.* Quod expressè cautum reperitur per *for.* 5. *de Guidatico,* quo Rex Jacobus ita dixit. *Nenguno meta ne giu, o asecur en fora nos alcun Cavaller, o altre hom.* Quod Latinè sonat: *Nemo introducat guidaticum, vel securitatem concedat præter nos alicui militi, equiti, vel alii homini,* docent Grammat. *vot.* 26. *num.* 11. Menoch. *de arbitrar. cas.* 337. *num.* 14. Afflict. *decis.* 4. *per tot.* plurib. Farinac. *dict. quæst.* 29. *num.* 80. Petr. Caball. *cap.* 50. *per tot.* Guazz. *defens.* 12. *cap.* 1. *num.* 58. *vers. sed solus Princeps,* Giurba *consil.* 80. *num.* 3. & 15. Dom. Crespi *dict. observ.* 85. *n.*
12 33. *& seqq.* qui plures alios laudant. Et licèt praxis hoc interpretata sit, extendendo ad Proregem, ut in specie aliis relatis probat Giurba *dict. cons.* 80. *num.* 10. hoc fit ratione representationis Principis, cujus *alter nos* dicitur, ut pluribus probabi *de reg.* 1. *tom.* 2. *cap.* 2. §. 1. *num.* 2. *cum seqq. præsert. n.* 15. At quoad alios Magistratus, & officiales inferiores prohibitio concedendi affidationem, seu gui- 13
daticum remanet clara, & si quid usu receptum est, abusus est merus, ut colligitur *ex for.* 6. *&* 7. *eod. tit. quibus dict. for.* 5. observari ad unguem jubetur. Quod in tantum procedit, ut adhuc Rex in civilibus guidaticum non concedit juxta foros, sine partis consensu; sic enim cavetur *in for.* 2. *in fin. quæ* 14
pers. cap. poss. & quamquam Petrus Bellug. *d. rub.* 22. *num.* 73. hoc jus acquisitum Baronibus Regni Valentiæ consuetudine, seu præscriptione testetur: ad alios extendi non debet, cùm consuetudo per quam ea acquiruntur, sit quid facti, & non extenditur de persona ad personam, neque de loco ad lo- 15
cum, *l. fin. ff. de jurisd. omn. jud. l.* 1. *ff. de itiner. act. privat. cap. fin. de consuetud.* cum aliis congestis suprà, *controv.* 76. *num.* 83. Quæ comprobantur ex quæstionibus suscitatis per Bellugam *Rub.* 16
21. Peguer *dict. decis.* 39. Giurb. *d. consil.* 80. *num.* 10. & Leon. *dict. decis.* 206. *num.* 2. *&* 7. qui loquuntur in terminis guidatici concessi per Proreges in provinciis sibi concreditis, vel per Regem ipsum, de quo Belluga *d. rub.* 21.

Et licèt Farin. *d. q.* 29. *n.* 81. *&* 98. quem aliqui 17
sequuntur, videatur tenere, quòd licèt judex non possit concedere hanc assecurationem, tamen semel concessa erit observanda, hoc intelligendum est juxta mentem omnium Doctorum, si concedatur Bannito proprio, vel subdito suæ jurisdictionis, aut alterius judicis inferioris ipsius concedentis: sic tenuerunt Afflictus *d. decis.* 4. *num.* 4. Menoch. *dict. cas.* 337. *n.* 10. Tuscus *concl.* 21. *lit. S, n* 5. Fachin. *lib.* 9. *controv.* 62. Cabal. *dict. cas.* 50. *n.* 2. Giurb. *d. cons.* 80. *num.* 3. *&* 15. Imò si per inferiorem con- 18
cessum sit guidaticum, superior illius non tenetur illud observare, cùm inferior jurisdictioni superioris præjudicare nequeat, *cap. inferior. dist.* 21. *cap. cùm inferior, de major. & obed. cap. cùm venisset, de judic. cap. at nostrum, de appell.* Bartol. *in l.* 1. §. *fin. num.* 2. *ff. à quib. appel. non lic.* Jason. *in leg. conventionem, num.* 4. *ff. de pact.* Bass. *in tract. crim. tit. de citat. num.* 39. Blanc. *in tract. crim. verb. datis defensionibus, num.* 40. Michael. Ferrer. 3. *part. observat. cap.* 468. *& seqq.* Jacob. Cancer. *var. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 314. *prope fin. qui decisiones* Senatus Cataloniæ tradunt. Cùm autem locum tenens justitiæ, 19
sit judex infimus, cui nulla tribuitur jurisdictio in rebus ad merum imperium attinentibus, nisi in causis exiguis, quæ scriptis non deducuntur, neque ad accusationem perveniunt; nam posita accusatione jam ad judicem ordinarium, qui *Justitia* dicitur, pertinent, ut dixi *de regim. tom.* 1. *cap.* 6. §. 5. *n.* 67. Quomodo dici poterat, Gubernatorem teneri guidaticum illius observare? Quomodo sustinendum sub ea ratione, ne quis sub fide publica decipiatur, si jurisdictione caret ad Præstandam publicam fidem? Quomodo in eo qui neque Bannito, proprio, vel subdito, aut delinquenti assecurationem præstabat, cùm iste Reus in illius territorio delictum non patrarat? benè Farin. *d. quæst.* 29. *n.* 98. *cum seqq.*

His addi poterat, quòd judices ordinarii in Reg- 20
no Valentiæ solùm per foros obtinent facultatem indultandi, sive componendi delicta, ex quibus

im-

imponenda non est pœna mortis naturalis, aut civilis, vel mutilationis membri, *for.* 18. *&* 19. *de quart. & pœn. cur. privil.* 73. *Reg. Jacob.* 2. plurib. Dom. Crespi, *d. obs.* 5. *n.*125.*cum seq.*quæ notaveram *de Reg. tom.* 1. *c.*4. §.2. *n.*16.*cum seqq.* Sed Salvus-conductus est gratiæ concessio, ac æquiparatur indultui, aut compositioni criminis, ut ex mente omnium Doctorum clarè colligitur: ergo sicut justitia, sive judex ordinarius, limitatam habet jurisdictionem ad concedendum indultum in criminibus, sic pariter habere debet limitatam quoad salvum-conductum, & cæteras gratiosas concessiones. Quod meo judicio hac argumentatione clarè demonstratur. Per forum limitatam habet facultatem concedendi indultum, vel compositionem in criminibus, pœnam mortis naturalis, civilis, vel mutilationis non exposcentibus, ita ut si concesserit nihil agat. Per forum habet negatam potestatem concedendi salvum-conductum, ut probavi cum Domino Crespi *d. obs.* 85. *n.* 35. ibi: *In nostro Regno illud obtinuit, ut neque ex causa possit concedi nisi à Principe*: & dicendum erit effectum sortiri id quod fit, repugnante lege, quando ea quæ sub dispositione legis fiunt, ratione excessus, nullius momenti sunt? Absit enim, quia quod fit contra legem, & statum, nullius roboris esse potest, ut latè probat Farin. *d. q.* 29. *n.* 97. Cabal. *d. cas.* 50. *per tot.* qui alios laudant.

22 Ulteriùs, quia Doctores tenentes, judicem salvum-conductum concedere posse, non absolutè hanc conclusionem firmant, sed præcedente causa legitima & ipsius causæ cognitione; ita pluribus docuit Farin. *d. q.* 29. *n.* 81. quo causas legitimas ad similem concessionem de morte tradidit; sic pariter Gabali. *d. cas.* 50. *n.* 2. Giurba *d. cons.* 80. *num.*15. Bajard. ad Clar. *q.* 32. *n.* 26. Guazz. *d. defens.* 12. *c.*1. *num.* 58. *in princ.* cùm autem neque cognitio causæ adhibita fuisset per locum tenentem justitiæ ad hoc guidaticum concedendum, neque causa legitima reperitur ad hanc concessionem faciendam, nil actum fuisse, dicendum est.

23 Neque ex doctrina Doctorum superiùs laudatorum, dicentium observandum nihilominùs salvum conductum esse, & reum ponendum in pristinam libertatem, ne sub fide publica decipiatur, cùm fides servanda sit; hæc infirmantur, quia hæc procedunt, quando is qui securitatem concedit, habet jurisdictionem illam concedendi, si non generaliter, & indistinctè, saltem in aliquibus casibus, vel ex aliqua causa. Is enim licèt concedat salvum-conductum in aliquo casu, in quo concedere non debebat, ex quo reddatur nullus, observari tamen debet, ne quis sub fide publica decipiatur, prout in casu *d. dec.* 9. Don Lud. Peguera, quo Prorex Cataloniæ concessit indultum, & salvum conductum contra legem delicta exceptuantem, ut videre est *in princ. de dec.* & in casu *dec.* 206. Domini Leon, quo concessum guidaticum fuit, adhibita causæ cognitione in Regia Audientia civili per Proregem Valentiæ, & dubitabatur, an observandum esset per Audientiam criminalem, sive Aulam criminalis ejusdem, ut patet in *dec. num.* 7. & in casu *Cons.* 80. Giurba quo Capitaneus guidaticum concessit ex delegatione Proregis, ut patet *ibid. n.* 15. *in fin.* in his enim casibus, & similibus cùm fides publica data sit per eum, qui eam potest dare, ex jure naturali tenetur eam observare, *ex d. l.*1. *ff. de pactis*, & cæteris per Doctores, præcipuè Peguera, adductis. Si verò qui salvum-conductum concessit nullam prorsùs habet facultatem concedendi, habendus est tanquam privatus, & sic ut plurimùm ipse solus tenebitur fidem servare, non autem alii officiales, cùm publica fides data non sit, ut in terminis pluribus probat Far. *d. q.* 29. *n.* 98. *cum tribus seqq.* & sic limitat regulam generalem, quam tradiderat Dominus Crespi, *d. observat.* 5. *n.* 191. Quia defectus jurisdictionis, & potestatis reddit actum nullum magis quàm quilibet alius defectus, cùm omnis actus ab agentis potestate dependeat. Decius *cons.* 8. *n.* 6. *& cons.* 38. *n.* 7. Mars. *singul.* 10. Vant. *de nullit. ex defect. jurisd. ord. n.* 1. *& 6.* Guaz. *defens.*1.*c.*1.*n.*4. Giurb. *d. cons.*80. *n.*1. *& seq.* 24

Deinde, etiamsi potestatem concedendi supponamus in eo Officiali, intra metas judicis ordinarii, quem ut plurimùm repræsentare poterat, vitio nullitatis laborabat salvus-conductus, cùm fuisset concessum absque causæ cognitione, quod apparebat, ex eo quòd locum tenens erat Officialis imperitus, qui in judicialibus nequit procedere juxta foros absque consilio Assessoris, cujus votum decisivum est, & sequi tenetur, *for.* 45. *de Cor. & Bajul.* ut latè probavi *tom.* 1. *de Reg. c.* 6. §. 5. *n.* 32. *cum seqq.* quæ confirmantur ex pluribus foris sequentibus, præcipuè *ex for.* 55. *&* 60. *eod. tit.* Et concessio Guidatici eo ipso quo debet fieri, prævia causæ cognitione, ex judicialibus est. Cùm autem guidaticum, de quo loquimur, absque subscriptione, vel signaculo Assessoris repertum fuisset, deficiebat causæ cognitio, & sic nullius momenti erat; nam cognitio causæ in concessione gratiosa percipitur ex subscriptione Assessoris, quæ si deficiat, nullius momenti est, ut probat, *for. fin.* §. *item tota remissio, de Notar. Scrib. & salar.* ibi: *Tota remissio, o compositio haja de ser signada per lo Assessor*, & ibi: *sia nulle ipso foro & facto.* Dominus Crespi *d. observ.* 5. *n.* 259. qui *in fin.* sic ait, *& ita obtinet notorius usus & praxis.* 25 26 27 28

Nec te moveat si dicatur, hæc fieri mediante jurisdictione voluntaria, non verò contentiosa: nam sicut in una, sic similiter & in alia consilium, & subscriptio Assessoris necessaria est, ex notorio usu, & praxi, & ex dispositione forali, ut dixi, non solùm in Magistratibus, & Officialibus inferioribus, sed in ipso Rege, cujus gratiæ nullius roboris sunt ex foro, si deficiat subscriptio Vicecancellarii, vel Regentis Cancellariam, *for.* 10. *&* 11. *si contr. jus. aliq. impetr. fuer. privil.* 30. *Regis Ferdinandi II.* pluribus Dominus Crespi, *d. obs.* 5. *num.* 389. *cum seqq.* quia ut pluribus probavi, 1. *de Reg. c.* 2. §.2. *n.* 163. Vicecancellarius est Assessor Principis. Si enim concessiones Principis non sunt observandæ ex foro, quando deficit subscriptio Assessoris, qui est Vicecancellarius, quanto magis concessiones Officialis infimi, de quibus pariter asserit Dominus Crespi *d. obs.* 5. *n.* 259. 29

Ulteriùs, quia *privil.* 137. *Reg. Petr.* 2. cautum expressè reperitur, quòd similes concessiones nullius roboris sint, ibi: *Absque præsentia, voluntate, licentia, & permissu nostri Advocati Fiscalis, in dicto Regno, & dictorum Procuratorum Fisealium seu alterius eorum, decernentes irritum & inane quidquid* con- 30

contrarium fuerit attentatum; quod confirmatum ex *d. for. fin. §. item com sia justit. de notat. scrib. & salar.* docet Domin. Crespi *d. observ. 5. n. 257.* & ego notaveram *d. tom. 1. deg. c. 4. §. 2. n. 19.* Sed guidaticum exhibitum carebat his solemnitatibus: ergo irritum, & inane fuit, ac per consequens nullo modo observari poterat.

31 Denique, quia non fuit expeditum sub publica forma coram Actuario Curiæ, quod pariter nullitatem infert ex *d. for. fin. §. com sia just. de not. scrib. & salar.* quo datur forma observanda in his gratiosis concessionibus, ibi: *Per tal provehim quel Go-*
32 *vernador o altre havent poder de fer composicions, o remissions en son offici, o altre per lo sea poder, no puixa alguna remesio, o composicio fer, o fermar sens expressa sabuda, e certificacio del Rebedor general del Senior Rey, si sera present, o del Lloctinent del tal Rebedor, & per ell posat lo Rebedor sera absent: los quals zoes cascun de aquells en son cas hajen de ser demanats, è appellats en ladita composicio, o remio, en cara del Advocat Fiscal, o del Lloctinent per lo dit Advocat constituit, e possat en son Offici: e encora haja a fer ladita composicio è remisio de è ab Consell. del dit Assessor, à de la prezencia è sabuda dels dits Rebedor general, e Advocat Fiscal, Lloctinents lurs haja esser feta fe: e mencion en la Carta, o altra scriptura quis faza de ladita composicio, e remisio, e quel Notari conste del dit Consell, presencia, e sabuda abans que en faza fe, ne hometa en la carta e scriptura; e si en altra mancra era fet, sia nulle. Item tota remisio o composicio haja esser signada per lo Assessor de la Ciutat, o Vila on se fara, e de son terme haja de ser signada por le Loctinent del dit Assessor per ell elet, e constituit Loctinent, e alqual lo dit Assessor haja donat special poder de signar composicions, e remissions eno signada per algu sia nulla ipso foro & facto. Item tota remisio, o composicio haja esser rebuda, e spatxada per lo escriva principal, e en altra manera feta e spatxada sia nulla, ipso jure & facto.* Quæ verba latinè donanda sunt, ut percipiatur forma inducta per legem: sic enim se habent: *Ideò providemus, quòd Gubernator, aut alius habens potestatem faciendi compositiones, aut remissiones in suo officio, aut alius loco, & posse eorum, non possit aliquam compositionem, aut remissionem facere, vel firmare absque expressa scientia, & certitificatione Receptoris generalis domini Regis, si præsens erit: aut Locumtenentis dicti Receptoris per eum positi, si sit absens: qui unusquisque illorum in suo casu sint postulati, & convocati ad dictam compositionem vel remissionem, & adhuc Advocatus Fiscalis, aut Locumtenens per dictum Advocatum constitutus, & positus in suo officio. Et etiam debeat fieri dicta compositio, & remissio, de & cum consilio sui Assessoris, si fuerit præsens, aut sui Locumtenentis, si erit absens: & quòd de consilio dicti Assessoris, & de præsentia, & scientia dictorum Receptoris generalis, & Advocati Fiscalis, vel suorum Locatenentium debeat fieri fides, & mentio in charta, vel alia scriptura, quæ fit, dictæ compositionis, & remissionis, & quòd Notario constet dictarum consilii præsentia, & scientia, antequam fidem faciat, nec ponat in ea charta vel scriptura. Et si aliter fuerit factum, sit nullum. Item omnis remissio aut compositio debeat esse signata per Assessorem ordinarium dicti Gubernatoris, aut absente dicto Assessore à civitate vel oppido, ubi facta fuerit, & termino illius, debeat esse signata per Locumtenentem dicti Assessoris per eum electum, & constitutum Locumtenentem, cui dictus Assessor dederit potestatem specialem ad signandas compositiones, & remissiones: & signata per neminem, sit nulla ipso foro & facto. Item omnis remissio, aut compositio debet testificari, & expediri per Scribam principalem, & alio modo facta, vel expedita sit nulla ipso jure facto.* Hæc est forma data per forum ad expeditionem concessionis gratiosæ in Curia Gubernatoris, & 33
aliorum inferiorum sub decreto irritanti, geminato tot tantisque vicibus; de qua Dominus Crespi, *d. obs. 5. n. 286.* qui *n. 288. 307. &* 311. docet, nunquam censeri gratiam perfectam, neque parti jus quæsitum, nisi Privilegio, vel litteris in forma debita expeditis, quæ extenduntur ad omnes conces- 34
siones gratiosas, & justitiæ, ut pluribus probat, *obs. 37. n. 32. cum seqq.* cùm autem in hoc casu cuncta deficiant, clarissimè sequitur, nullius mo- 35
menti fuisse chirographum; nam istæ solemnitates ad unguem observantur in omnibus guidaticis concessis, ut est notum, quod clarè liquet ex ipsis decisionibus superiùs adductis D. Ludovici Peguera, & D. Franc. Hieron. Leon: ex quibus colligitur, 36
quòd dictus Locumtenens Justitiæ civitatis Alonensis uti privatus agebat chirographum propria manu scribendo, mediante quo non potuit præstare publicam fidem, quia non ut judex procede- 37
bat, sed ut privatus, ut dixi: & consequenter nullius momenti esse guidaticum assertum; nam ex omissione solemnitatum omnium, & ex taciturnitate Rei per octo dies præsumi poterat, confectum fuisse chirographum post capturam, animo liberandi reum per fas, nefasque, quod tolerandum minimè erat.

Ex quibus inferri potest concordia inter Doc- 38
tores contrarias sententias in hoc articulo tenentes, nam reum reponendum esse in pristinam libertatem, ne sub fide publica decipiatur, procedit, quando concessio præ se fert imaginem veritatis, quia expedita reperitur per Judicem habentem potestatem concedendi in simili, & expeditur, servata forma Curiæ. Quando verò expeditur per non habentem ullam potestatem, neque servata forma aliqua apparente, juxta Curiæ stilum despiciatur tamquam calumniosè facta, vel concessa per privatum, qui non potest publicam fidem præstare: cùm in hoc casu cesset ratio illa, ne quis sub ea decipiatur.

Quo ad alia dubia, nempè an præcedere debeat 39
causæ cognitio, vel appellatio admittenda sit, à decreto remissionis, non est cur immoremur; nam causæ cognitio summaria imaginabilis est quoad duos effectus, nempè ad verificationem identitatis personæ, de quo articulo Dominus Crespi, *de obs. 74. num. 16.* & ad recognoscendum an crimen sit ex contentis in lege, cùm ratione aliorum criminum, remissio non procedat, ut docuit Gamma, *dec. 279. num. 1.* cùm autem in nostro casu nulla ex his causis reus juvaretur, clarissimè resultat tradendum illicò fore. Quoad appellationem pari- 40
ter dicendum est, quòd stante dubio aliquo, recipi illa debet ex regula generali, quam firmavimus, *controv. 2. num. 2.* in claris autem cùm appellatio frivola sit, toto jure rejicitur, ut dixi, *ead. contr. 2. n. 65.*

His

41 His ad Principem in modum consultationis relatis decreto *diei* 25. *Novembris* 1667. fuit Aulæ responsum, quòd jussum erat Proregi Valentiæ reum omni replica cessante tradere ministris Aulæ, quod executioni deductum fuit mediante provisione illius Regiæ Audientiæ, *diei* 7. *Januarii* 1668. & sic adductus ad hanc Curiam, & in ea debitè punitus.

CONTROVERSIA XI.

De Marito adulterium ulciscente, adulterum & uxorem necando, & de pœna ei debita, etiamsi occisus clericus sit sacris initiatus.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur*, & n. 2.
3 *Conjunctio sanguinis excludit præsumptionem adulterii.*
4 *Clericus inventus solus cum fœmina non præsumitur, animo adulterium committendi repertum fuisse.*
5 *Necans Clericum, & uxorem ex insidiis, tenetur pœna legis Corneliæ, sacrilegii, proditionis, parricidii*, & n. 6. & 7.
8 *Ex lege Romuli marito licebat uxorem adulteram necare.*
9 *Per leges duodecim tabularum idem licebat maritis.*
10 *Ex lege Julia lata per Augustum idem procedebat, si adulter esset vilis persona; at non licebat uxorem interimere.*
11 *Lex Julia levissimam pœnam imposuit marito adulteros necante.*
12 *Lex Hispaniæ in codice legum fori, necem adulterorum permisit marito, sicut patri.*
13 *Lex Partita marito adulteros necanti pœnam levissimam imposuit.*
14 *Leges Ordinamenti & novæ Recopilationis permiserunt marito adulteros occidere impunè, dummodò ambos occidat.*
15 *Permissio legis procedit, etiamsi adulter Clericus sacris initiatus sit.*
16 *Permissio legis procedit, si adulteros apprehenderit maritus in ipsa turpitudine.*
17 *Adulterium adeò est difficilis probationis, ut directè probari non possit.*
18 *Adulterium probatur indiciis & præsumptionibus.*
19 *Præsumptiones de quibus*, in c. litteris, de præsumptionibus, *non requiruntur copulativè ad probandum adulterium.*
20 *Quando qualitates requisitæ à lege adesse simul non possunt, censentur disjunctivè positæ.*
21 *Adulterium comprobatur ex concursu viri & fœminæ in locis secretis.*
22 *Adulterium præsumitur, si reperiantur soli in locis obscuris.*
23 *Adulterium præsumitur, si simul reperiantur soli horis nocturnis.*
24 *Lex stili qualificat probationem adulterii, ex eo quòd reperiantur in latebris, concurrente diffamatione hujus criminis.*
25 *Probationes leviores requiruntur ad probandum adulterium, modum exceptionis, & defensionis.*
26 *Masculum & fœminam in abditis locis reperiri, turpe est.*
27 *Solitudo & diversitas sexuum præsumptionem copulæ inducit.*
28 *Nocturni congressus fœminæ cum viro suspicionem turpitudinis vehementem facit.*
29 *Januis clausis vir & fœmina si reperiantur, præsumitur copula.*
30 *Absentia mariti suspicionem copulæ confirmat.*
31 *Habitus indecens in Clerico mali præsumptionem affert.*
32 *Solutio caligarum in fœmina, vel viro indicium est copulæ.*
33 *Clerici non exuunt passiones humanas.*
34 *Per clericatum non excluditur præsumptio adulterii, si solus cum sola concurrat.*
35 *Personarum qualitates augent suspicionem.*
36 *Conjunctio sanguinis in gradu remoto non excludit præsumptionem adulterii, si solus cum sola reperiatur.*
37 *Causa delinquendi animum delinquentis detegit.*
38 *Causa correspectiva est effectui.*
39 *Ex pluribus causis delinquendi gravior est attendenda.*
40 *Legis permissio non infirmatur, ex eo quòd adultero occiso, uxor tantùm sit vulnerata, si vulnera gravia, & lethalia sint.*
41 *Lex parem indignationem exposcit in adulteros.*
42 *Maritus ad occidendos adulteros jure potest convocare consanguineos, & affines.*
43 *Præsertim si adulterus validior marito sit.*
44 *Proditionis crimen quando dicatur commissum secundùm leges Hispaniæ?*
45 *Inimicum occidens eo pacto, ut possit se defendere, non dicitur proditoriè occidisse.*
46 *Occidens armis sulfureis in Hispania proditoriè dicitur occidisse.*
47 *Decisio Aulæ condemnans maritum in pœnam levissimam.*

JOannes Vecino villæ de Daganzo, accusabatur de homicidio, sacrilegio, proditione, & parricidio unico actu patratis: is enim suspicabatur non temerariè, Annam Mariam conjugem adulterium committere, consuetudinem turpem habendo cum Clerico sacris initiato. Absentiam simularat prætextu videndi Ludum taurorum, qui celebrabatur in uno ex oppidis vicinioribus *die* 13. *Augusti anni* 1662. hora undecima noctis ejusdem diei labente, ad propriam domum reversus concomitante Emmanuele Fernandez fratre ipsius uterino, per opus topiarium horti penetrando ingressi domum fuere. Strepitus explosionum tormentorum auditus, clamores & contentio, janua clausa reperta, & postquam adaperta fuit auctoritate Judicis ordinarii, in penetralibus domus, nempè in impluvio intimiori, ipso horto immediato, reperti fuerunt Clericus habitu non clericali ictibus arcabusii confossus, & uxor decem & novem pugionis ictibus lethaliter vulnerata, cujus calceamenta sparsa erant per humum, juxta cadaver Clerici, arcabusium explosum & ancilla quæ unica erat in remotiori cubiculo domus cum luce, vel abscondita, vel recepta. Quid specialiter evenisset, percipi certò non potuit. Ex relationibus uxoris resultabat clericum per illam vocatum, ut maritum rogaret, 1

ret, quòd ipsam ad proprios lares restitueret; & dum illum alloqueretur, repertam fuisse per maritum, clericum occisum fuisse ab Emmanuele, & ipsam à marito lethaliter vulneratam, faciendo pariter causas suspicionis mariti, repertam confabulationem cum clerico, & apprehensionem clerici in cubiculo. Maritus verò, qui post aliquot menses sponte comparuit, in confessionibus latè retulit causas præsumptionis adulterii, quarum plures comprobatæ erant in actis; apprehensionem clerici, & uxoris in ipsa turpitudine, conatum occidendi illum, se tamen ab eo superatum & penè suffocatum, Fratrem à clerico ictu arcabusii vulneratum fuisse, sed demum clericum ab ipso meritò occisum, & uxorem animo occidendi vulneratam.

2 Ex hac contrarietate tantùm resultabat certitudo apprehensionis solius cum sola in tenebroso, & abdito loco, tempore nocturno, januis clausis, remotis arbitris, clerico habitu indecenti, & insueto, & uxore nudis pedibus, atque calceamentis per humum sparsis; quibus addebantur vehementia adminicula, adulterium comprobantia cum publica diffamatione utriusque. In qua specie dubitabatur quid juris, an maritus tanquam deliberatè, & per insidias clerici homicida sacrilegus, & uxoris parricida esset puniendus; an verò tanquam minister legis adulterium ulciscens esset absolvendus?

Dicebatur per accusatores ipsum maritum, &
3 clericum affinitate conjunctos esse, & ut tales familiaritatem fovisse, ex quibus, & ex clericatu omnes adulterii præsumptiones remansisse exclusas, ac per consequens sacrilegium, & homicidium prævia deliberatione, atque per insidias
4 patratum fuisse: Quia clericus repertus cum sola ratione perfectionis status, non præsumitur convenisse ad turpitudinem, juxta doctrinam *Gloss. in cap. absit* 11. *q.* 3. Alexand. ad Bartol. *in l. quod ait lex, in princ. lit. A, ff. ad l. Jul. de adulter.* Carrer. *in prax. tract.* 3. *de homicid. & assass.* §. *nonò excusatur maritus, n.* 13. Mascard. *de probat. libr. primò, conclus.* 64. *n.* 6. *& libr. secundò, conclus.* 810. *num.* 13. Farinac. *quæst.* 136. *num.* 202. Ex
5 consanguinitate similiter excluditur præsumptio adulterii per Text. *in leg. eum qui probabilem, C. de Episc. & Cleric.* Ibi: *In his enim nihil sævi criminis existimari, fœdus naturale permittit, l. si his qui, Cod. ad leg. Jul. de Adulter.* docent Craveta, *cons.* 321. *per tot.* cum aliis congestis per Farin. *d. quæst.* 136. *num.* 205. ob quod crimen referebant ad aliam causam, nempè ad inimicitiam recenter ortam inter maritum, & clericum, ex ratiociniis bonorum Gregorii de Zarzuela pupilli, de quibus inter ipsos tunc agebatur, vel conjugii Mariæ Vecino cum Joanne Pos, cujus ratione contentio orta pariter erat. Ex quibus concludebant, Joannem teneri pœna legis Corneliæ de
6 sicariis, per Text. *in l.* 1. *in princ. ff. eo tit.* pœna sacrilegii, quæ est censuræ canonis, ex Text. *in cap. si quis suadente* 17. *quæst.* 4. ubi plura per Doctores, & signanter August. Barbosa *in collect. & sexcentorum solidorum auri, ex c. qui Subdiac. num.* 17. *quæst.* 4. cui congruit *l.* 7. *tit.* 18. *part.* 1. & ibi Gregor. Lopez, de quibus dixi *tom.* 2. *de regim. c.* 8. §. 8. *n.* 58. *& sequentib.* pœna proditoris, sive alevosi, ex Text. *in l. propter insidias, C.*
7 *qui accus. non poss. l.* 4. *ff. ad leg. Jul. majest. l. fin. C. de delator. l.* 10. de jure nostro *l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 8. *ordinar.* & ibi Didacus Perez *l.* 9. *&* 15. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop.* ubi Azevedo, latè Anton. Gomez *variarum, lib.* 3. *c.* 3. *n.* 5. & ibi Ayllon. Et tandem pœna parricidii ex his, quæ dixi suprà, *controv.* 8. *n.* 2. *cum seqq.* Nam licèt uxor non decesserit ex vulneribus illatis, fuit tamen lethaliter vulnerata, ob quod teneri, ac si occidisset, est certum, ut dicetur infrà, *controv.* 13. *n.* 2. *cum seqq.* quod docuerat Solorzano *de parr. lib.* 2. *c.* 16.

Sed contrarium deducebatur ex eo, quòd omni 8
jure permissum sit maritis adulterium morte adulterorum impunè vindicare. Jure gentium hæc conclusio procedit, ut docet Jacobus Cujacius *in leg. si adulterium cum incestu*, §. *Imperator ad medium*, & comprobatur ex eo, quod refert Covarrubias *in* 2. *part. epit. decret.* §. 7. *in princ.* legibus Solonis & Draconis ita cautum fuisse, quod pariter firmavit Plato 9. *de legibus*, & tradit Cælius Rodigin. *lib.* 29. *lection. antiquar. c.* 18. de Atheniensibus ex Luciano tradit Barol. Sigon. *de repub. Atheniens. lib.* 3. *cap.* 3. *in princ.* per leges Romuli ita cautum reperiebatur *in leg. ejusd.* ibi: *Adulterii convictam vir &* 9
cognato uti volent, necanto, tradit Balduinus *ad leges Romul. in dict. leg.* 15. & licèt de hoc dubitaret Cujac. *in leg. Gracus ad med. C. ad leg. Jul. de adulter.* tamen fatetur *in d. l. si adulterium*, §. *Imperator in fin.* comprobat Dionys. Alicarnas. *lib.* 2. *antiquit.* & Pichar. *in* §. *item lex Julia de adulter. n.* 3. *inst. de pub. jud.* Anton. Matthæus *lib.* 48. *ff. tit.* 3. *c.* 3. *n.* 13. & meminerat Aulus Gel. *noct. Atticar. lib.* 10. *cap.* 23. Atque Alex. ab Alex. *dier. genial. lib.* 4. *cap.* 1. *ad finem.* Ex lege duodecim tabularum idem 10
marito licebat, ut cum Oldendorpio Hothomano, & aliis probant Covarrub. *dict.* 2. *part.* §. 7. *n.* 1. (quo verba legis refert ibi: *Mœchum in adulterio deprehensum necato.*) Don Joannes Vela *de pœn. delict. cap.* 1. *num.* 32. Sed lege Julia à Divo Au- 11
gusto lata, vel nulla pœna maritus adulterum vilem necans tenebatur, *l. marito* 24. *ff. eo tit.* vel saltim levissima, si alterius conditionis adulter fuisset, *l. si adulterium.* § *Imperator, ff. eodem, l. Græcus* 4. *in princ. C. eodem*, probant pluribus Farinac. *q.* 121. *num.* 63. *cum seqq.* Jul. Clar. *in* §. *homicidium, num.* 49. Anton. Gomez *in l.* 80. *Tauri, num.* 51. *& d. cap. c.* 3. *num.* 25. Cabal. *cas.* 300. *n.* 5. *cqm seqq.* Giurb. *cons.* 86. *num.* 9. Anton. Matthæus, *lib.* 48. *ff. tit.* 3. *cap.* 3. *num.* 19. Matthias Berlichius. *pract. part.* 4. *concl.* 27. *n.* 152. optimè Cujacius *in d. l. si adulterium*, §. *& Imperator, & in dict. leg. Græcus.* de quo dixi *tom.* 2. *de reg. cap.* 8. §. *num.* 62. *cum seqq.* & postea Imperator Marcus Ant. Caracalla pepercit omninò pœnam eis, qui adulteros impatientia doloris necassent, ut refert Paulus *in fragm.* & cum eo Cujac. *in d. l. si adulterium*, §. *Imperator*, & tandem Imperator Majoranus in novella, de qua Ulpianus *in lib. de adulter.* maritis expressè permisit, adulteram, & uxorem in turpitudine deprehensos occidere uno impetu, ut tradit idem Cujac. *ubi proximè.*

De jure Hispano per *leg.* 1. *tit.* 7. *lib.* 4. *in legib.*
for. permissum est marito, adulteros occidere, 12
ut Montalvus tenet *leg. eod. tit. gloss. en caso.* Jure Partitarum ea quæ jure digestorum cauta erant, confirmata sunt, pœnam levissimam impo-

13 ponendo, *l.* 14. *tit.* 17. *part.* 7. Sed ista varietas ad concordiam redacta est per 7. *legem* 81. *Tauri* confirmando *dict. l. fori*, & per *leg.* 2. *tit.* 15. *lib.* 8. 14 *Ordinam. & l.* 15. *in fin. tit.* 13. *eod. lib.* qua expressè permittitur sponso, & multò magis marito, uxorem, & adulterum in unum deprehensos statim necare, quod pariter cautum reperitur per *l.* 3. *tit.* 20. *lib.* 8. *Recopil.* & quantumvis aliqui dubitent de subsistentia similis legis, quia autumant esse nutritivam peccatti, uti temerariam propositionem eam rejicit Julius Clarus *in dict.* §. *homicidium*, *num.* 50. *&* 54. neque ex eo quòd intentio mariti peccaminosa sit, lex redditur invalida, cùm poenam imponendo gravissimo crimini justa decernat, & maritum constituat executorem poenæ ipsius, ut probat Plaza *in epitom. delict. cap.* 36. *num.* 13. *prop. fin.* Vel quia lex indulgens poenam justo dolore & atrocissima injuria, non debet reprobari, quia lex civilis non tenetur, omnia peccata in exteriori foro punire, ut docet Covarr. *d.* §. 7. *num.* 13. *&* 15. *in fin.* Ex quibus hanc conclusionem firmarum idem Covarr. *d.* §. 7. *num.* 1. *&* 7. Gregor. Lopez *in l.* 13. *tit.* 17. *p.* 7. Didac. Perez, *in d. l.* 2. Gloss. *si el esposo los fallare en uno* Azevedo *in d. l.* 3. *num.* 17. Ant. Gomez *in d. l.* 80. *num.* 51. *vers. hodie tamen.* Vela *in d. c.* 1. *num.* 36. & Don Valenzuela *cons.* 144. *n.* 1.

15 Quæ quidem procedunt etiam si adulter Clericus in sacris constitutus sit, quia justus dolor permittens punitionem marito, per qualitatem clericatus non mitigatur, & sic ab æquitate canonica similis vindicta impunè toleratur, *cap. si verò* 3. *de sent. excomm.* ubi communiter Doctores, Anton. Gomez, *in d. l.* 80. *Tauri*, *num.* 55. Jul. Clar. *in* §. *homicidium*, *num.* 48. *&* §. *fin. quæst.* 77. *num.* 11. Farin. *de quæst.* 121. *num.* 73. Didac. Perez *in l.* 4. *gloss. su hija*, *tit.* 13. *lib.* 8. *ordin.* Ceval. *com. contr. com. quæst.* 833. *num.* 30. Henriquez *in summa*, *lib.* 12. *c.* 14. §. *lit. E*, Molin. *de just. & jur. tract.* 3. *disput.* 7. *num.* 3. *& disput.* 55. *n.* 6. Sayrus *de censur. lib.* 3. *cap.* 27. *num.* 23. P. Suarez *de censur. disput.* 22. *sect.* 1. *num.* 33. Intrigliol. *de cas. conscient. cent.* 1. *cas.* 9. *num.* 18. Carol. de Grass. *de effect. clericat. effect.* 9. *n.* 186. Bonacin. *de censur. disput.* 2. *quæst.* 4. *punct.* 4. *num.* 5. Coninch. *de sacram. disput.* 15. *num.* 194. Belletus, *disquis. Cleric. tit. de favor. cler. can.* §. 2. *num.* 9. Layman *lib.* 1. *moral. tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 8. *vers.* 4. Homobon. *in respons. quæst. moral. part.* 4. *respons.* 29. Augustin. Barbosa *in collect. ad cap. si quis suadente* 17. *quæst.* 4. *num.* 59. *& ad d. c. si verò*, *num.* 6. Caball. *d. cas.* 300. *num.* 42. Lezan. *tom.* 2. *moral. verb. clericus*, *num.* 9. *vers. septimus*, Castro Palao, *tom.* 6. *moral. tract.* 3. *punct.* 23. §. 3. *n.* 13. Thomas del Bene *tom.* 1. *c.* 2. *dub.* 4. *sect.* 17. *num.* 32. & sic communiter tenent omnes scribentes.

16 At difficultas in eo versabatur, an sufficienter constaret de apprehensione in adulterio, ita ut maritus excusaretur ab omni poena? In quo articulo cùm adulterium sit difficillimæ probationis, itaut per directum probari non possit, solùm conjecturis, & præsumptionibus probatur, *l. consensu*, §. *super plagis*, *Cod. de repud. cap.* 3. *loco*, *de probat. cap. præterea*, *de testibus*, *cap. litteris*, *de præsumpt.* docent Bartol. *in l.* 2. §. *fin. ad leg. Jul. de adulter.* 17 Hieron. Grat. *resp.* 115. *num.* 11. *&* 12. Joan. Baptist. Ferret. *cons.* 389. *num.* 6. Abbas *in cap. fin. de adulter. num.* 1. Jason. *in l. non dubium*, *num.* 32. *&* 34. *Cod. de leg.* Roland. *cons.* 34. *num.* 6. *vol.* 1. Montalvus *in l.* 7. *verb. la pueda matar*, *tit.* 4. *lib.* 4. *for. legum.* Gregor. Lopez *in leg.* 1. *tit.* 14. *part.* 3. *gloss.* 1. *in fin.* Flamin. Paris. *de consid. beneficial. quæst.* 71. *num.* 20. Marin. Grammat. ad *decis.* 2. *num.* 7. Vivius *decis.* 247. *num.* 2. Giurb. *cons.* 37. *num.* 12. Mascard. *de probat. lib.* 1. *concl.* 57. *num.* 3. Joan. Anton. de Nigr. *ad cap. Neapol. rub.* 260. *de fin. dicat. official. num.* 17. Valenzuel. *consil.* 28. *num.* 20. *& cons.* 109. *num.* 20. Ciarlin. *controver. forens. tom.* 2. *cap.* 174. *num.* 10. *cum seqq.* Franc. Maray *tom.* 1. *decis.* 514. *num.* 14. *& decis.* 899. *num.* 10. Augustin. Barbosa *in collect. dict. cap. litteris*, *num.* 8. Videndum est, an in nostra specie 18 adsint sufficientia indicia ad comprobationem? Ad quod obtinendum expendenda sunt verba Textus capitalis in hac materia *dict. cap. litteris*, ibi: *Vidisse solum cum sola*, *nudum cum nuda*, *in eodem lecto jacentem*, *ea*, *ut credebant*, *intentione*, *ut eam cognosceret carnaliter*, *viderunt in abditis secretis locis*, *& latebris ad hoc commodis*, *& horis electis.* Quæ docent violentam præsumptionem, seu veriùs 19 legitimam probationem ex his resultare, ut omnes Doctores tenent: sed non requiritur, quòd omnia concurrant copulativè, quia sunt aliqua quæ simul cum aliis stare non possunt: nudus cum nuda, solus cum sola, in lecto jacentes benè concurrunt, sed jacere in lecto, & esse in multis locis, & latebris minimè; tum, quia lectus in cubiculo apponitur, non autem in abditis, & latebris; tum quia qui jacent in lecto nequeunt in multis locis secretis videri, & quando requisita per dispositionem simul stare non possunt, alternativè posita censentur, non copulativè: probant pluribus Cyriacus *in decis. post controvers.* 174. *num.* 3. *tom.* 1. Fusar. *de substitut. quæst.* 445. *num.* 11. & Augustin. Barbosa. *dict. usu freq.* 110. *num.* 25. Quod 20 & suadet contextura loquendi; nam verbum *vidisse* repertum reperitur deinde, ibi: *Videntur*, ex quo colligitur apertè diversos casus appositos fuisse discretivè per Pontificem, nempè quando nudus cum nuda, solus cum sola visi fuerunt in eodem lecto jacentes; & quando solus cum sola visus fuit in secretis locis, & latebris ad Venerem commodis. Ex quibus sequitur, quòd ex sola ap- 21 prehensione in similibus locis resultat illa præsumptio juris violenta, quæ probationem facit, ut docent Menochius *lib.* 5. *præsumpt.* 41. *num.* 11. Farinac. *dict. quæst.* 136. *num.* 148. Barbos. *in collect. dict. c. litteris*, *n.* 5. Et ex eo quòd visi sunt in lo- 22 cis obscuris & suspectis, Farinac. *dict. quæst* 136. *num.* 156. Covarrub. *de spons.* 2. *part.* §. 6. *num.* 3. Suarez, *de censur. ubi prox.* §. 5. *num.* 37. Bonacin. *dict. num.* 5. *vers. rogabis* 2. Barbos. *in dict. cap. litteris*, *num.* 6. *& in cap. si quis suadente*, *n.* 60. Thomas del Bene *d. sect.* 17. *num.* 34. & hora ad hoc electa, undecima nempè noctis, quæ de se sola est sufficiens ad præsumendam copulam, Mascard. *de probat. conclus.* 312. *num.* 19. Farinac. 23 *dict. quæst.* 136. *num.* 190. Barbos. *in dict. c. litteris*, *num.* 79. Hæc omnia concurrebant in nostra specie: ob quod concludendum videbatur verificari requisita *in d. cap. litteris*, contenta, ut adulterium censeretur probatum.

Quæ

24 Quæ quidem procedunt de jure communi; at de jure Hispano clariùs comprobantur, quia per *l.* 32. *styli*, dum agitur de probatione adulterii ad puniendum reos illius delicti, sic dicitur: *En pleito de adulterio, maguer no los fallen solos en uno, e desnudos, mas fallando los en la casa escondidos: seyendo infamados ambos deste pecado cumple para ser probado*, ita ut ex hoc jure correcta sit apud nos dispositio *dict. cap. litteris*; nam ad probandum plenè adulterium, etiamsi non reperiatur nudus cum nuda, simul jacentes, ex eo quòd reperti sint absconditi in domo, concurrente diffamatione, habetur adulterium uti plenè probatum, ad effectum imponendi pœnam ordinariam; quam conclusionem exornat Christoph. de Paz. *in d. l.* 32. *schol.* 3. & ante eum docuerunt Bart. *in l.* 2. *ff. dict. furt.* Bald. *in l. non hoc, Cod. unde cognat. & cons.* 427. *in princ. lib.* 5. Socin. *cons.* 32. *num.* 16. Mascard. *concl.* 810. *num.* 11. Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 41. *num.* 11. Anton. Gomez *in d.* 80. *num.* 56. Va-
25 lenzuel. *cons.* 28. *num.* 4. *cum seqq.* Sed de jure minor probatio sufficit, ad excipiendum, & probandam defensionem, ut docent Anton. Gomez *in dict. l.* 80. *num.* 27. Guazzin. *defens.* 29. *cap.* 3. *per tot.* Ant. Matthæus *d. lib.* 48. *ff. tit.* 15. *c.* 7. *num.* 2. apud quos plura & plures: ergo in nostra specie superabundabat probatio, cùm non tractaretur de probando adulterio per viam actionis, sive ad effectum puniendi, sed solùm per viam exceptionis ad excusandum maritum.

26 Quod perspicuum fit, animadversis specialiter circumstantiis apprehensionis ex actis resultantibus. Nempè *locus abditus, & secretus*, hoc est area subdialis, sive impluvium intimum domus ipsi horto contiguum, ex quò turpitudinis præsumptio vehemens oritur. Dixerat Baldus *d. cons.* 427. *num.* 3. ibi: *Item ratione præsumptæ turpitudinis, nam turpe, & infame est masculum, & fœminam in locis abditis esse, & si quæratur, Amice ad quid veniſti? non est bona excusatio, nisi quòd iverit ad malè faciendum*, sequitur Farin. *d. q.* 136. *num.* 156.

27 *Solus cum sola.* Solitudo enim, & sexuum diversitas vehementer instat ad præsumendum Veneris opus. Bartol. *d. l.* 2. *ff. de furt & in d. l. non hoc Cod. unde vi*, Mascard. *dict. concl.* 810 *num.* 110. Menoch. *d. præs.* 41. *n.* 11. Farin. *d. q.* 136. *n.* 143.

28 *Nocturno tempore*, intempestivum, ut dixerat Virgil. 3. *Æneid.*

Cùm superum lumen nox intempesta tenebat.

quo Pat. Cerda ait: *Intempesta, quasi intempestiva & inactuosa dicitur*, & clariùs 1. *Georgicor. vers.* 245. *num.* 20. & ad nil aptum nisi ad malum: Baldus *dict. cons.* 427. *num.* 3. ibi: *Secundò videtur certum quòd ista mulier est suspectissima ratione temporis, quia tenebræ noctis aptiores sunt, ut in l.* 1. *de vent. inspiciend.* juxta illud: *Nocte vagatur adulter.* Alciat. *respons.* 268. *n.* 2. Menoch. *de præsumpt.* 41. *n.* 21. *& sequent.* Farin. *d. quæst.* 136. *n.* 147. *&* 190. Valenz. *cons.* 28. *n.* 22. Giurb. *cons.* 37. *n.* 12. nec mirum, cùm nos mater scelerum omnium sit. Langleus *Semestr. tract. l.* 4. *cap.* 4. *in princ.* explicat Martin. del Rio *disquis. magicar. lib.* 6. *cap.* 2. *sect.* 1. *q.* 1. *num.* 7. ex quibus videbatur hora ad maleficium electa, ut dixit Pontifex *in d. cap. litteris*, quia in his nocturnis horis neque pudor est, neque mendacia dignoscuntur, neque vitia discerni possunt, sic Ovidius *de Art. amand. lib.* 1.

Nocte latent mendæ, vitioque ignoscitur omni.

& lib. 1. *amor. eleg.* 6.

Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent;
Illa pudore vacat, liber amorque meta.

ita ut dicere fas sit, electam hanc horam fuisse, quia in æstate plus solito fœminæ Veneris avidiores reddantur; plurib. Tiraquel. *in l.* 9. *connub. num.* 125. auramque nocturnam quærebant ad illecebras, quia eo in tempore, ut dixit *Virgil.* 7. *Æneid.*

Aspirant auræ in noctem.

cùm sol ferventioribus radiis auras conquiescere faciat. Ut ex Aristotel. probat. P. Cerda *ibid. num.* 11. quæ quantum opportuna sint ad Venerem, nemo est qui nesciat; nam ut dixerat Ovid. *d. lib.* 2. *Art. amand.*

Mulciber obscuros lectum circaque, superque. 29
Disponit laqueos: lumina fallit opus.

Januis clausis, quod de per se indicium facit, Farin. *d. q.* 136. *n.* 144. & 147. Ovid. *d. lib.* 2.

Conscius ecce duos accepit lectus amantes,
Ad thalami clausulas Musa resiste foras.

Cui adaptari possunt cuncta quæ de clandestinis allocutionibus cum judice cumulat Langleus, *semestr. lib.* 2. *cap.* 1. *vers. sunt & qui justam*: quo probat, hæc semper suspecta reddi: docent Hostiensis *in dict. capit. litteris, num.* 3. Joan. Andreas *ibid.* Lucas de Pen. *in l. quemadmodum, Cod. de agri cens.*

Marito absente, quod in causa esse solet, ut 30
mulier facilius in libidinem cadat, Abbas *in cap. at si Clerici, de judic.* Gregor. Lopez *in proœm. tit.* 17. *part.* 7. quo elegantissimum Divi Ambrosii locum ad rem expendit. Nec dissentit Ovid. qui *eod. lib.* 2. ait:

Quis stupor hic Menelaus fuit? tu solus abibas,
Iisdem sub tectis hospes & uxor erant.

Benè Tiraquell. *in d. l.* 9. *connub. n.* 122. *cum seqq.* quo plurima exempla inhonestarum fœminarum absentibus maritis recenset.

Clericus habitus indecenti, & armis, quod ma- 31
lum arguit, *c. d. audientia*, 25. *de sent. excom. l.* 18. *tit.* 9. *part.* 7. *l.* 3. *tit.* 9. *part.* 1. & ibi Gregor. Lopez *l.* 13. *& l.* 15. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordin.* ubi Didacus Perez *l.* 9. *tit.* 3. *& l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 1. *Recop.* & ibi Azevedo, pluribus Barbos. *in d. cap. in audientia per tot.*

Nudis pedibus. Illa, quælibet enim nuditas mu- 32
lierum adeò libidinem irritat, ut rejectis contemptisque naturæ jurisque legibus, nulla generis, affinitatisque ratione habita, ad infandam inconcessamque Venerem impellat. Latissimè Tiraquel. *in l.* 4. *connub. num.* 12. & 13. indèque indicium adulterii est, ut probant Mascard. *conclus.* 57. *num.* 4. & 5. Farin. *d. quæst.* 136. *num.* 165. ex quibus apparebat, ad nil aliud convenisse, nisi ad malum, cùm ea hora, eo habitu, eoque loco, neque à fœminis impudicis viri recipiantur, neque credibile, aut verisimile esse poterat, ad aliud ea forma convenisse.

Neque ex eo quòd Clericus esset, hæc exclusa 33
remanserunt: quia Clerici per susceptionem Ordinis non exuunt passiones humanas, præsertim quando juvenes sunt, & perfectionem status moribus non prosequuntur, & sic contra dictum Gloss. *in dict. cap. absit* 11. *quæst.* 3. docuerunt Abbas *in*

cap.

cap. 1. *de Cleric. non resid.* Felin. *in cap. præterea de testibus, num.* 31. Polydor. Ripa *de tempor. nocturn. cap.* 36. *num.* 6. & 8. Mascard. *conclus.* 59. *num.* 16. Menoch. *de præs.* 41. *n.* 19. & 20. Bernard. Diaz. *in prax. cap.* 85. Grass. *de effect. Clericat. effect.* 32. *num.* 4. Clarlin. *dict. cap.* 174. *num.* 20. Farin. *dict. quæst.* 136. *num.* 203. *qui num.* 204. prudenter no-
34 tat, quòd in his inspicienda est conditio personarum. Nam si aliquis esset senectute gravatus, deformis corpore, valetudinarius, aut probatæ vitæ, vel pudicitiæ, exclusa præsumptio remaneret: at si uterque, ut in hoc casu, esset juvenilis ætatis, decori aspectus, atque vitæ suspectæ, præsumptionis vis augebitur, atque exclusio ex clericatu pro-
35 cedens elisa remanebit, cùm omnes Clerici non sint, quales esse debent, ut tradit Grass. *dict. effect.* 34. *num.* 4. imò ratione status, si suspecti aliquo modo sint, debent abstinere à communicatione fœminarum, quamvis matres, & sorores sint, cùm inventi aliquando sint, qui diabolica suggestione incestus & stupra commiserint, *cap.* 1. *de cohabit. Clericor.* Menoch. *dict. lib.* 5. *præs.* 17. *num.* 9. aliis relatis Barbosa *in collect. ad d. cap.* 1. *num.* 4.

36 Ratione sanguinis conjunctionis in nostra specie multò minùs, quia Textus superiùs adducti, *num.* 5. loquuntur de consanguinitate in arctioribus gradibus, quod non verificabatur in hoc casu; cùm solùm probaretur, maritum, & Clericum affinitate conjunctos esse in gradu remoto, & sic deficiebat fœdus naturale inter eum & uxorem, quod repugnaret vehementi præsumptioni adulterii, juxta Textum *in d. l. eum qui probabilem*, C. *de Episcop. & Cleric.* ut aliis congestis docet Farin. *d. quæst.* 136. *num.* 208. imò *in d. c. litteris*, contrarium habetur, cùm in specie illius Textus consanguinei essent illi, de quibus dubitabatur apud Pontificem, an commiserint adulterium, & tamen decisum fuit, probatum ex ea præsumptione esse: & quæ diximus cum Menochio, Barbosa & aliis, *num.* 35. clarè convincunt, etiam in fœminis consanguineis in primo gradu incestus & strupra contigisse.

37 Neque alia causa apparebat ad hoc crimen patrandum, præter adulterium. Nam inimicitia quæ dicebatur interposita inter maritum & occisum, orta ex ratiociniis bonorum Gregorii Zarzuela, aut ex conjungio Mariæ Vecino, influere poterat in nece Clerici, non autem in vulneribus uxoris, quam attingere non poterat similis inimicitia. Causa enim delicti cessante, cessat omnis delicti
38 præsumptio, plurib. Farin. *quæst.* 50. *n.* 3. & *quæst.* 52. *num.* 150. *cum seqq.* Causa enim semper est effectui correspectiva; ex levi enim causa nemo præsumitur delinquere, Giurba, *consil.* 46. *num.* 28. & sic ex illis levioribus causis non est præsumendum Clericum occisum, neque ex eis poterat præsumi uxorem lethaliter vulneratam tot pugionis ictibus, cùm ad eam nulla ex dictis causis pertinuisset; & sic quærenda est causa gravis, quæ ad utrumque pertineat: hæc non potuit esse nisi adulterium; ergo ratione illius patrata fuisse crimina, dicendum est. Et si demus omnes has causas
39 concurrere nemo negabit graviorem causam esse hanc, quàm illæ erant: sed concursu causarum gravior attendenda est, tanquam procedens à graviori injuria, ut probat Farinac. *quæst.* 49. *num.* 116. *cum seqq.* ergo ratione adulterii necem & vulnera patrata fuisse, conspicuum est.

Neque ex eo quòd uxor occissa cùm effectu 40
non fuisset, extra terminos legis permittentis reperiri, asserendum erat. Quia licèt per eam requiratur executio instantanea in utrumque; non tamen ex defectu consummationis pœna venit apponenda: quia occidens adulterum, & uxorem vulnerans lethaliter, ita ut deprehendatur animum habuisse occidendi, legis dispositionem observat, & nihil ei imputari potest ex eo, quòd eventus aliter se habeat, ut probat expressè Text. *in l. nihil* 32. 41
ff. ad leg. Jul. de adulter. ibi: *Quòd altero occiso, alter vulneratus fuerit, verbis quidem legi. non liberatur; sed Divus Marcus, & commodus rescripserunt impunitatem ei concedi, quia licèt interempto adultero mulier supervixerit, post tam gravia vulnera, quæ ei pater inflixerit, magis fato, quàm voluntate ejus servata est, quia lex parem in eos qui deprehensi sunt, indignationem exigit, & securitatem requirit*: sic tenuit per hunc Textum Anton. Gomez *in d. l.* 80. *n.* 50. *vers. Veruntamen*, quem secuti fuerunt Azeved. *in d. l.* 3. *num.* 18. Cabal. *d. cas.* 300. *num.* 27. Elisæus Danza, *in pugna Doctor. tit. de adulter. num.* 25. *cum seqq.* Thoro, *in compend. decis. tom.* 4. *verb. maritus qui uxorem inventam*, quæ quidem Textualis dispositio in terminis est; nam licèt Consultus de Patre loquatur; cùm per leges Hispanicas idem concedatur marito, ac per jus commune patri concedebatur, dispositum quoad hunc, quoad illum inter nos pariter dispositum est.

Tandem ex eo quòd maritus non solus, sed Em- 42
manuele Fernand. fratre comitante hæc patrasset, puniendus non erat, quia in his casibus marito permittitur convocare consanguineos & affines, ut securiùs vindictam consequatur, si fortè timeat de persona occidenda: ut docent Castrens. *in l. refectionis, num.* 4. *ff. comm. prædior.* Socin. *jun. cons.* 43. *num.* 12. *lib.* 2. Paris. *cons.* 154. *num.* 7. & 16. *lib.* 4. Ant. Gomez, *in d. l.* 80. *num.* 62. Cabal. *d. cas.* 300. *num.* 59. & in nostra specie cùm maritus 43
adolescens adhuc reperiretur corpore invalidus, viribus impar: occisus verò provectioris ætatis, atque valior, vereri prudenter, poterat, ne in eum insurgeret, & superaret; quod exitus comprobaverat: nam penè suffocatus ab ipso fuit, & nisi frater opitularetur, absque dubio periret: erat quippe occisus armatus sulfureo instrumento, quo Emmanuelem vulneravit, ita ut nihil intentatum reliquisset ad defensam, quam consecutus fuisset utique, si maritus solus aggressor fuisset.

Ex his clarè sequebatur, reum absolvendum fo- 44
re ratione homicidii, sacrilegii, & parricidii. Ratione verò proditionis, sive insidiarum pariter absolvendum videbatur juxta Text. *in l.* 1. *ff. de prævaricator.* Burgos de Paz. *cons.* 22. *n.* 19. Gutier. *lib.* 1. *practicar. quæst.* 2. Azeved. *in d. tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* Gratian. *discept. for. cap.* 619. *num.* 23. Ant. Gomez *d. tom.* 3. *c.* 3. *num.* 5. *vers. advertendum tamen.* Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 38. *num.* 4. Giurb. *cons.* 60. *n.* 4. Qui omnes tenent, quòd 45
data inimicitia capitali, proditio intervenire nequit, præsertim si occidatur inimicus eo modo quo se defendere possit, juxta decisionem Textus *in l.* 7. *tit.* 7. *lib.* 8. *ordin.* cum aliis juribus adductis per Ant. Gomez *ubi proxime.* In nostra enim specie de ini-

inimicitia non dubitabatur ratione adulterii, quam Clericus non ignorabat, cùm per maritum repertus fuisset antecedenter in proprio cubili absconditus: neque quòd occisus fuisset eo modo quo se poterat defendere, prout fecit, maritum suffocare conando, & Emmanuelem ictu arcabusii vulnerando.

46 At re maturiùs in Aula perpensa judicatum fuit, maritum nimis dolosè operatum fuisse, absentiam simulando, fratrem secum ducendo, atque armis prohibitis necando, quia solùm ex usu armorum igneorum delictum redditur insidiosum apud nos, ex Text. *in d. l.* 15. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* ut

47 Azevedo, *ibidem.* Et sic decisum fuit propter hunc excessum condemnandum fore in pœnam exilii per quadriennium, & ad solvendum duos mille ducatos: sententia *diei 29. Februarii anni 1664.* quæ in gradu suplicationis fuit confirmata *die* 3. *Aprilis*, subsequentis ejusdem anni, Actuario Dominico Lopez de la Serra.

CONTROVERSIA XII.

De pœna debita Marito Uxorem adulteram occidenti ex intervallo.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Justus dolor est causa excusandi maritum à pœna, quando uxorem adulteram necat.*
3 *Jura omnia ad excusationem mariti requirunt apprehensionem in adulterio.*
4 *In Patre idem cautum reperitur per leges.*
5 *Maritus aliter quàm deprehensam in adulterio occidens, an pœna ordinaria teneatur?*
6 *Doctores affirmativam sententiam tenentes enumerantur.*
7 *Contraria sententia uti æquior & benignior sequenda.*
8 L. si uxor 13. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adulter. *expenditur.*
9 L. Divus Adrianus, 5. ff. ad leg. Pompei de parricid. *expenditur.*
10 *Solorzani interpretatio exploditur.*
11 *Latronis pœna quæ sit de jure?*
12 L. si adulterium, §. Imperator. ff. ad leg. Jul. de adulter. *expenditur.*
13 *Justus dolor pariter premit cor viri probi, quando certò percipit adulterium uxoris, ac quando repertam vidit in ipsa turpitudine.*
14 *Dolor ex adulterio marito resultans non sinit eum in plenitudine intellectus.*
15 *Deprehensa in adulterio dicitur uxor confessa, vel convicta.*
16 *Aprehensio quando requiratur in flagranti?*
17 *Marito species judicii commissa est per legem permittentem adulterium vindicare.*
18 *De jure Hispano facilius hæc procedunt, cùm amplior licentia concessa marito sit, quàm de jure communi.*
19 *Licentia concessa per jus Hispanum marito amplior est atque patri concessa.*
20 *Apprehensio requisita per leges novissimas Hispaniæ, procedit quoad plenam excusationem.*
21 *Doctores benigniorem sententiam amplectentes enumerantur.*
22 *Farinacius contrariæ opinionis acerrimus sectator fatetur vim justi doloris, ac fermè in hanc partem inclinat.*
23 *Dolor in marito ex adulterio resultans justus dicitur, quia per legem sub pœna imperatur.*
24 *Doloris justi ratio non est dissimilis ex adulterio aliter percepto, quam ex apprehensione.*
25 *Maritus punitur, adulterium dissimulans.*
26 *Maritus accusans uxorem de adulterio ridiculus fit.*
27 *Maritus occidens uxorem adulteram ex intervallo, si pœna ordinaria teneretur, illaqueatus remansisset.*
28 *Incontinenti fieri dicitur, quod fit eo ipso quo quis potest.*
29 *Praxis communior maritum à pœna ordinaria excusat.*
30 *Decisiones Aulæ hanc praxim comprobantes.*

DUm Franciscus Palomeque absens esset, Maria de Odosa uxor jam de adulterio suspecta, 1
domum mariti bonis nobilibus expoliando, cum adultero anfugit; Demùm apparuit, per Judicem ordinarium Ecclesiasticum per sequestrum tradita amico, ut dicebatur, adulteri ipsius: in ejus domum *die* 13. *Augusti anni* 1667. maritus penetravit, & instrumenti manualis ictu necavit uxorem, fugam arripuit, aliquibus amicis ad hoc convocatis associantibus; sed paucissimis diebus elapsis, me jubente, captus fuit, & disceptabatur qua pœna puniendus esset?

Per accusatores dicebatur, quòd tota ratio mitigandi pœnam in marito uxorem necante, dimanat 2
ex justo dolore orto ex apprehensione in ipsa adulterii turpitudine, ut expressè probatur ex omnibus legibus, quæ ad hoc adduci per Doctores solent. Nam omissis legibus Solonis & Dracronis, Platonis, 3
Romuli, & duodecim tabularum, de quibus verba facimus *Controv. præced. n.* 8. *cum seqq.* quibus hoc cautum reperitur; *in l. si adulterium cum incestu* 38. §. *Imperator, ff. ad leg. Jul. de adult.* hæc verba habentur ibi: *Si maritus uxorem in adulterio deprehensam impetu tactus doloris interfecerit. in l. marito* 24. *ff. eodem*, ibi: *Ut liceat viro deprehensam domi suæ non etiam soceri, uxoris suæ occidere, in l.* 1. §. *fin. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* ibi: *Sed & in eum, qui uxorem deprehensam in adulterio occidit: in l. si quis in gravi* 3. §. *si tamen maritus, ff. ad Syllan.* ibi: *Si tamen maritus in adulterio deprehensam occidat, quia ignoscitur ei: in l. Graccus* 4. *C. ad leg. Jul. de Adulter.* ibi: *Graccus quem Numerius in adulterio deprehensum interfecit.* Quæ non solùm in marito, 4
verùm etiam in patre statuta per leges reperiuntur; nam licèt faciliùs jura ei concedant potestatem interimendi filiam adulteram. Text. *in leg. patri* 20. *ff. eodem*, tamen requirunt qualitatem apprehensionis, ut expressè dixit Ulpianus, *in leg. quod ait lex* 23. *in princip. ff. eod.* ibi: *Quod ait lex, in filia adulterum deprehenderit, non otiosum videtur; voluit enim ita demùm hanc potestatem patri competere, si in ipsa turpitudine filiam de adulterio deprehendat, Labeo quoque ita probat, Pomponius scripsit, in ipsis rebus veneris deprehensam occidi.* Ex quibus enixa legis voluntas dicitur, per quam ad excusationem, tam in patre quàm in viro necessaria apprehensio in ipsa turpitudine est.

Qua-

Quare plures fuerunt Doctores, qui docuerunt,
5 maritum aliter quàm deprehensam occidentem pœna ordinaria puniendum: sic Angel *de malef.* verb. *che hai adulterato la mia Donna*, n. 1. *vers. multò minùs*, Tiraquell. *de pœn. temper. cas.* 11. *n.* 3. *vers. ideò si maritus*. Carrer. *in prax. crim. tract.* 2. *de homic. & assass.* §. *nonò excusatur*, *n.* Jul. Clar. *in* §. *homicidium*, *num.* 48. *&* §. *fin. quæst.* 89. *in fin. princ.* Ant. Gomez, *in dict. l.* 80. *Taur. num.* 58. Petr. Gregor. *syntagm. jur. lib.* 36. *cap.* 6. *num.* 9.
6 Cinus *in d. l. Græcus*, *num.* 7. *vers. si de eo*, Felin. *in cap. Eccles. Sanctæ Mariæ*, *n.* 43. *de constit.* For. Garcia *in tract. de ultim. fin. jur. Canon. & civil. num.* 175. Covarr. *in epit. jur. Can.* 2. *p. c.* 7. §. 7. *in* 3. Farin. *quæst.* 121. *num.* 111. *cum seqq. cons.* 8. *num.* 4. *& cons.* 141. *per tot.* Solorzan. *de Parr. l.* 2. *c. fin. in fin.*

Sed contraria sententia sicut æquior, & benig-
7 nior, receptior, & communior est tam apud Doctores, quàm in supremis Senatibus totius ferè Europæ, quæ pluribus juribus comprobatur. Ad cujus verificationem in primis expendo Textum *in l. si uxor* 13. §. 2. *ff. ad leg. Jul. de adulter.* quo
8 Ulpianus sic ait: *Sed & in ea uxore maritus vindicare adulterium potest, quæ vulgaris fuerit.* Quo in Textu licèt in principio loquatur Consultus de jure accusandi, in hoc §. & sequenti de vindicta loquitur: & notat Dionysius Gotofred. ibid. verbo *vel vulgaris*, intelligendum esse, *quæ corpore quæstum fecit.* Sed hæc vindicatio non procedit, neque procedere potest ex apprehensione, cùm quæstum corporis facere non perficiatur per unicum actum, neque ex eo quævis mulier vulgaris fieri potest: ergo justo dolore interveniente maritus poterit vindicare suam injuriam non deprehensam.

Secundò, expendo Text. *in d. l. Divus Adria-*
9 *nus*, 5. *ff. ad leg. Pompej. de Parricid.* quo Textu Macer in primis supponit adulterium de præterito, licèt imperfecto, ibi: *Qui novercam adulterabat*: quod juxta Grammaticorum præcepta sonat actum præteritum cum continuatione, & hoc esse non potest apprehensio in ipsa turpitudine, ut Castrens. & rejecti per Ant. Gomez, *in d. l.* 80. *num.* 59. Quomodò filium occisum in venatione, qui adulterabat apprehensum in venereis dicere possumus? non enim apprehensus fuit, ut docuit Bartol. *in l. divus*, *in princ.* & post eum Caballus, *cas.* 15. *num.* 6. Sed tamen mitiùs punitus fuit, nempè deportatus, ut Consultus ait: & quod percipitur ex verbis, est quòd propter excessum in modo occidendi, ibi: *Quòd latronis magis quàm patris jure eum interfecit*, quo Bartolus subjungit, *hic interfecit ut latro*, *non ut pater*: sequitur Pichardus, *in* §. *alia deinde lex*, *n.* 5. *instit. de publ. jud.* Cabal. *d. cas.* 15. *num.* 9. Ergo justo dolore commotus, licèt non deprehensum occiderit, mitiùs puniendus est. Et quanquam meo judicio Consultus patriæ potestati non negat in illa specie jus animadvertendi in filium, ut aliqui voluerunt, quod percipitur ex verbis ejusdem Consulti, ibi: *Nam patria potestas in pietate debet*, *non in atrocitate consistere*; tamen ex eisdem verbis atrocitas facti con-
10 vincitur. Nec placet interpretatio Solorzani *in d. cap.* 9. *in fin.* qui tenuit, nihil indultum patri fuisse per Adrianum; quia pœnam legis Corneliæ imposuit, nempè deportationem: Nam hæc excluditur, primò ex appositione hujus Textus sub rubrica *de parricidiis*, quasi in eo de puniendo parricidio tractetur, & cessante effectu patriæ potestatis clarè procedit, cùm esset nex filii, quæ ex hac tantùm causa non fuit comprehensa in lege Pompeja, cujus opinionis fuit Bartol. *in d. l. dicens*, & sic deficiente adulterii causa puniretur pœna ultimi supplicii; *l. pœna parricidii* 9. *ff. ad l. Pompej. de parric.* Secundò ex verbis Consulti, *ibi* 11
latronis magis quàm patris jure: Latrones enim qui homicidia in viis, vel eremo patrant, furcæ figendi sunt in loco delicti, *l. capitalium* 28. §. *famosos*, *ff. de pœnis*, & sic mitiùs punitus fuit pater pœna relegationis imposita per Adrianum, & hoc ex causa adulterii, ut ait Consultus, ibi: *Quia novercam adulterabat*, quanquàm filius non fuit deprehensus. Quam interpretationem sequitur Dionysius Gotofredus, *in eodem Text. lit. G*, ibi: *Mitiùs tamen punitur*, *quoties cum interfecit cum novercâ adulterantem*, *ut hic*: *è contrario dissimulata pœna est in filia*, *quæ matrem interfecit ob filios ab ea veneno sublatos.* Sed qua ratione utrumque factum; ratione justi doloris lacerantis viscera mariti ob adulterium, & gravissimam injuriam subsecutam, vel filiæ animum commoventis ob filios veneno necatos.

Tertiò, expendo Textum, *in d. l. si adulterium cum incestu*, §. *Imperator*, *ff. ad leg. Jul. de adulter.* ibi: *Cùm difficillimum sit justum dolorem temperare.* Sed hæc ratio procedit tam in apprehensione, 12
quàm in notitia certa, vel scientia adulterii, cùm apud probos & honestos viros æqualiter dolor commoveatur: quem quidem dolorem difficilli- 13
mum est temperare, ut Consultus ait: causa enim mitigandi pœnam hæc est, quia homo intenso dolore caret plenitudine intellectus, Text. *in l. qui cùm major*, §. *libertus*, *ff. de bon. libertor. c. olim de restit. spoliator. c. significasti de pœnit. & remiss.* cum aliis congestis per Ant. Gom. *d. n.* 58. *vers. item homo*, Farin. *d. cons.* 141. *n.* 18. Cabal. *cas.* 154. *n.* 19. 14
Ergo quoties causa hæc concurrat, dispositioni locum esse tenendum est. Quomodo omnia jura de justo dolore, & atroci injuria loquentia interpretanda sunt, cùm ratio eadem urgeat.

Nec ideò ab his recedendum, quòd jura requi- 15
rant, apprehensionem in venereis, cùm deprehensus, vel deprehensa dicatur, qui per propriam confessionem, vel aliter convincitur de adulterio, *leg.* 1. & ibi Bartol. *num.* 2. *&* 4. C. *de petit. bonor. sublat. lib.* 10. Gloss. *in c. ex litterarum*, *de eo qui dux. in matrim. quam pollueb. verbo*, *deprehensam.* Mascar. *de probat. lib.* 1. *concl.* 64. *n.* 8. *&* 9. Bertazol *cons.* 42. *n.* 10. Caball. *d. cas.* 300. *n.* 25. Et sic quoties maritus percipit evidenter adulterium uxoris, eam deprehendere dicendum est. Quæ quidem non infirmantur ex eo, quòd juxta 16
additionem Angeli *ad Bartol. in d. l.* 1. quando lex vel statutum punit apprehensionem, illa necessaria sit; nam leges de quibus loquimur, non requirunt apprehensionem ad puniendum, sed ad excusandum: & sic amplianda earum dispositio est: quia favorabilis, & interpretanda in potiori significatu. Et si daremus de puniendo adulterium tractasse, per manus mariti, non puniunt apprehensionem, quia illa solùm est specie proban-

di: ac per consequens quomodocumque probetur, maritus excusabitur. Quomodo explicat Bartol. *in d. l.* 1. 15. ibi: *Facit ad statutum dicens, quòd si judex deprehendit aliquem furtum facere, puniatur in centum: quòd si reperit eum non in flagranti, sed post furtum consummatum, verificabitur statutum, quia*
17 *judex dicitur deprehendere convincendo.* Neque à marito alienum est, quod de judice dicitur; nam ut dixi, Minister legis est; & si rem ab origine repetamus, *ex d. l.* 15. *Romuli* potestas marito concessa occidendi uxorem adulteram, non jure latronis data videtur, sed ad modum judicii, ut explicat Balduinus *in d. l.* 15. *n.* 9. ibi: *Neque verò hoc in genere modò vir & cognati de capite mulieris domi judicabant, sed in aliis criminibus*, quod & dixerant Aul. Gell. *noctium Atticar. lib.* 10. *c.* 23. Carol. Sigon. *lib.* 1. *de jur. civ.* Ant. Matthæus *d. lib.* 48. *ff. tit.* 3. *c.* 1. *n.* 1. & Balduinus non solùm hæc tradit, sed subjungit exempla similis privati judicii tam in hoc, quàm in aliis criminibus, ex quibus quæ de judice dixerat Bartol. in marito verificata remanent, & maritus minister legis etiam antiqua dispositione electus apparet.

18 Quæ quidem de jure Hispano faciliùs procedunt, cùm marito, ut dictum fuit *controvers.* 11. *n.* 12. concessa fuisset potestas necandi uxorem adulteram, per *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 4. *for. leg.* quo Text. non requiritur apprehensio, sed absolutè in adulteram insurgit ibi: *Si muger casada ficiere adulterio*, ex quo sequitur, ampliorem potestatem concessam fuisse marito, quàm patri; cùm in patre requiratur apprehensio in propria domo, *l.* 7. *d. tit.* 7. *lib.* 4.
19 *in for. leg.* ibi: *Si el padre en su casa fallare alguno con su fija.* Nec te moveat communis interpretatio *d. l.* 1. quasi intelligenda sit de nece auctoritate judicis exequenda per maritum; nam contrarium convincunt verba illa *d. l.* 1. ibi: *Asi que non pueda matar al uno, y dexar al otro.* Per leges partitæ nil dissonum à jure communi cautum reperitur, ut dixi *d. controv.* 11. *n.* 13. *lex* 82. *Tauri*, confirma-
20 toria est *dict. l.* 1. *& l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin.* quæ eadem est ac *l.* 3. *tit.* 20. *lib.* 8. *Recop.* videtur apprehensionem exigere ibi: *Si el esposo los fallare en uno.* Sed hoc procedit quoad plenam excusationem, sive permissionem occidendi impunè, non autem ad excusationem pœnæ ordinariæ; nam si non apprehensam occiderit, aliquid de pœna remittitur, ut in terminis docent Azevedo *in d. l.* 3. *n.* 20. Plaza *d. c.* 42. *n.* 36. *& d. cap.* 36. *num.* 13. & clariùs Vela *de delict. c.* 1. *n.* 56. *in fin.* quo reprobata Anton. Gomez opinione, testatur de communi praxi condemnandi extra ordinem. Quod ratione nititur; nam, ut dixi, plenior potestas concessa est per leges nostras marito, quàm patri; sed pater occidendo non deprehensum mitiùs punitur, ut ex *d. l. divus, ff. de leg. Pompej. de parr.* probatum remanet *n.* 9. ergo pariter in marito dicendum est.

21 Ex quibus & aliis rationibus plures fuerunt Doctores hanc sententiam firmantes, & ferè cuncta Europæ suprema tribunalia, sic observant Bartol. *in dict. l. divus, ff. ad leg. Pompej. de parricid.* Azor. *in sum. c. de adulter. col.* 4. *num.* 20. *vers. si autem alius.* Cald. *cons.* 312. *col.* 2. *n.* 5. *l.* 4. Alex. *cons.* 140. *num.* 9. *lib.* 2. Afflictis *in constitut. Reg. Neop. si maritus*, Grammaticus *decis.* 13. *n.* 6. Fortun. Gar. *d. tract. de ultim. fin. jur. n.* 177. Nicol. Moron. *de treg. & pace, q.* 205. *num.* 25. Vivius *dec.* 241. *n.* 26. & 27. Tuschus *litter. H, conclus* 143. *n.* 31. Carrer. *in practica*, §. *circa quartum*, *n.* 180. *vers. dico quod etiam ex intervallo.* Ruin. *consil.* 2. *n.* 7. *l.* 5. Honded. *cons.* 104. *n.* 30. Bartol. Bertazol. *cons. crimin.* 42. *per tot.* & ibi Claud. Bertazol. *in add.* Joan. Francisc. de Pont. *cons.* 98. *tom.* 1. Marta *vot. Pis.* 206. Cabal. *d. cas.* 15. *n.* 6. *& seqq. & cas.* 300. *num.* 24. *cum seqq.* Mar. Muta *decis.* 61. *num.* 11. Cæsar. Barz. *decis. Bononiens.* 132. *num.* 3. Guizarel. *dec.* 18. *n.* 4. *& 5. ubi* addent. & signanter Marinis *num.* 9. Giurba *cons.* 86. *n.* 19. *&* 21. Sanfelicius *tom.* 2. *decis.* 264. *num.* 5. Don Joan. Dexart. *decis.* 5. *per tot.* Anton. Matthæus *d. lib.* 48. *ff. tit.* 5. *c.* 3. *n.* 4. Joan. Bapt. de Thoro *in comp. decis. tom.* 4. *verbo occidens uxorem, col.* 4. *ante medium (ibi aliàs si ex intervallo hoc patraverit, utique punietur, non quidem pœna mortis, sed mitiori)* 22
quam sententiam secuta fuit Regia Valentina Audientia in specie per me narrata *tom.* 2. *de regim. c.* 8. §. 8. *n.* 62. *cum seqq.* quo verba elegantissima Cassiodori ad rem transcripsi. Neque Farinacius contrariæ opinionis accerrimus sectator ausus fuit negare vim justi doloris, ad excusandum ab acerbitate pœnæ capitalis; nam *in d. q.* 121. *n.* 118. postquam has contrarias sententias proposuit, sic concludit: *Quid dicendum? Res apud me est valdè dubia, nam pro mitigatione pœnæ causa honoris, & justus dolor qui semper cor premit, multùm stringit.*

Sed quid mirum, cùm de hoc dolore dicat Con- 23
sultus *in d. l. si adulterium, imperator; difficillimum ei fuit justum dolorem temperare*, & de eo dixerit Juvenal. satyr. 10.

Exigit iste dolor plus, quàm lex ulla dolori
Concessit.

Justus enim toto jure vocatur, immò ab ipso jure jubetur maritos irasci: sic Ulpianus *in l. mariti* 29. *in princ. ff. ad leg. Jul. de adulter.* ibi: *Debuit enim uxori quoque irasci, quæ matrimonium ejus violavit.* Neque hoc simpliciter, sed sub pœna, ut statim subjungit, ibi: *Tunc autem puniendus est maritus, cùm excusare ignorantiam suam non potest, adumbrare patientiam prætextu incredibilitatis.* Lex enim Julia non solùm insurgit in adulteros, sed etiam in maritos adulteria tolerantes; & licèt Ulpianus in eo textu loquatur de marito, cui notum fuit adulte- 24
rium per apprehensionem, ratio, quæ est spiritus legis, eadem militat in eo, qui certè percipit adulterium commissum per aliam viam; ut in terminis latiùs disserit Dexart. *d. dec.* 5. *num.* 13. si ergo lex pœnam marito imponit, quia patientiam adumbrat prætextu incredibilitatis; acerbam imponet, quia legis jussa exequitur? minimè, ut Dexart. *ibi* tradidit. Quibus & ego ad- 25
do; maritus punitur ut leno, tolerans adulterium uxoris, quando ignorantiam excusare non potest, vel adumbrare patientiam prætextu incredibilitatis; si accusat adulteros, apud omnes ridiculus fit, & quod amplius est, apud Judices, qui vilem eum reputare solent, ut dixerunt Paulus de Castr. *cons.* 277. *n.* 3. *verb. quod fecerunt, lib.* 2. Boer. *dec.* 298. *n.* 1. Lud. Bolignin. *cons.* 103. Bertrand. 26
cons. 341. *n.* 11. *l.* 1. Grammat. *dec.* 98. *n.* 20. Socin. Jun. *cons.* 34. *n.* 5. *cum seqq. lib.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 398. *n.* 25. Tiraquell. *l.* 13. *connubial. n.*

25. Farin. *d. cons.* 141. *n.* 27. Cabal. *d. cas.* 300. *n.* 25. *cum duob. seqq.* Et si non dixissent, experientia
27 hoc ipsum demonstrat, & sic non remanet alia via, quàm propriis manibus vindictam sumere; si enim ex hoc acerbè puniatur, irretitus & illaqueatus miserrimè remaneret, cùm ubique remedium durum, atque inaccessibile reperiret. Si enim leges sic puniri adulteria disponunt, cur imposibilis sit ipsa punitio? nam quis virorum in honore constitutus accusabit, ut ipse carnificis loco ferum coram multitudine in uxorem, & adulterum exerceat? aut aliud remedium ad compescendam fragilitatem mulierum, & salacitatem adulterorum excogitandum est, aut habenæ maritis laxandæ; ita ut excusentur, præsertim si statim ac possint, vindictam sumpserint,
28 cùm tunc incontinenti occidisse videatur, *l.* 2 §. *confestim, ff. ad Tertullian.* ibi *confestim aut sic accipiendum, ubi primùm potuit.* Bartol. *in l.* 3. §. *cùm igitur, ff. vi, & vi armat.* Cabedo *dec.* 172. *n.* 5. Decian. *cons.* 23. *n.* 192. *vol.* 1. *cons.* 94. *n.* 12. *vol.* 3. *& cons.* 3. *n.* 121. *vol.* 4. Gizzarel. *dec.* 18. *n.* 5. Giurb. *d. cons.* 86. *n.* 19. *&* 21. quibus diluuntur cuncta per Farin. *d. cons.* 141. *in contr.* perpensa.

29 Ex quibus praxis communis ea est, ut effectus doloris perpendatur, & solùm puniatur excessus, ita ut si adest doli suspicio in forma occidendi, utputà circumstantia tendens ad proditionem, pœna aggraveturi si autem impotentia doloris occiderit statim, remittatur. Et sic decisum in specie proposita condemnando Franciscum Palomeque in pœnam remigii per decennium, sententia *diei* 22. *Novembris* 1667. Actuario Francisco Antolin: Ex qualitate insidiosa armorum igneorum ad pœnam fuit condemnatus Antonius Alvarez, qui uxorem appensatè occiderat, quia meretricabatur, senten-
30 tia *diei* 15. *Octobris ejud. anni*, Actuario Francisco Moscoso: & ex eo acerbata pœna, quòd remissus judicatus fuit, cùm non conquereretur de simplici adulterio, sed de vita meretricis, quod perfici nequibat sine desidiâ, vel conniventia mariti: Sed Alphonsus Annaya Agaso vulgò nuncupatus, *el crudo*, in leviorem pœnam fuit condemnatus, qui uxorem occiderat, ex eo quòd ipso absente adulterium, quod confessa marito fuit, patravit; relegatus fuit ad præsidium per sexennium sententia *diei* 15. *Decemb.* 1659. Actuario Francisco Manzano. Ex quibus colligi potest Aulæ consuetudo in commensurandis similibus pœnis.

CONTROVERSIA XIII.

De genero mortem socii affectante per Assassinium cum armis sulfureis exequendam.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Parricidium committitur morte soceri.*
3 *Assassinium committitur per mandantem aliquem occidere, mediante pecunia.*
4 *Armis sulfureis utens, crimen speciale committit.*
5 *Affectus, non secuto effectu, licèt punibilis sit, non tamen pœna ordinaria.*
6 *Quod procedit etiam in atrocissimis de generali consuetudine.*
7 *Parricidii crimen punitur pœna ordinaria, non secuto effectu.*
8 *Præcipuè si ad actum proximum perducatur.*
9 *Affectus, non secuto effectu, si ad actum proximum reducatur, punitur eadem pœna in atrocioribus.*
10 *Affectus punitur per jus Hispanum, non secuto effectu in parricidio.*
11 *Et in omnibus atrocioribus criminibus.*
12 *Parricidium intentatum, ut puniatur pœna ordinaria, non exigit qualitatem veneni.*
13 *Assassinium punitur eadem pœna, non secuto effectu.*
14 *De jure Hispano idem procedit.*
15 *Quæ procedunt, si ad actum proximum perventum sit, & per reum non steterit quominus perficiatur.*
16 *Explosio armorum ignis animo occidendi, punitur capitali pœna.*
17 *Requisita necessaria ad pœnam ordinariam, si mors, nec vulnus sequatur.*
18 *Explosionis pœna tenetur mandans pariter, ac executor.*
19 *Explosionis crimen non potest dici attentatum, sed consummatum, & quare?*
20 *In explosionis crimine an teneantur Judices pœnam acerbam imponere, vel non?*
21 *Consuetudo generalis de qua testantur aliqui Doctores, quoad impositionem pœnæ extraordinariæ in criminibus attentatis, incerta est.*
22 *Consuetudo similis, si adest, erit quoad remotam attentationem, non quoad proximam, & immediatam.*
23 *In parricidio si addatur aliqua qualitas prava, veluti veneni, proditionis, assassinii, aut similis, pœna capitalis imponitur, licèt effectus non sequatur.*
24 *Reiteratio affectus nocendi aggravat culpam, ita ut sequi possit condemnatio ad pœnam ordinariam.*
25 *Decisio Aulæ.*

DIdacus Estevan odio prosequebatur Jacobum Munnos socerum suum, quem antiquitùs vul- 1
neraverat, & in eum tormenta sulfurea explosa fuere, ut credebatur per Didacum, qui fugam arripuit, & ad civitatem Valentiæ perveniens de nece soceri cogitando, assassinos quæsivit, qui eam ictu sulfureo exequerentur, ad quod pecuniæ summam dederat. Per illos *die* 3. *Decembris anni* 1659. tormentum in socerum explosum fuit, à cujus ictu mirabiliter fuit liberatus. Constitit de mandato per epistolas manu Didaci conscriptas, ac per ipsum recognitas, de pecuniæ interventione per confessionem ipsius rei, atque de executione per evidentiam facti, & vestigiis glandium plumbearum repertis in proximo pariete: & licèt Jacobus, neque occisus neque vulneratus fuisset, disceptabatur qua pœna Didacus, demum captus, plectendus esset?

Quòd in hoc crimine tria specialia aggravan- 2
tia concurrerent, non dubitabatur, nempè Parricidi conatus, quia socer nominatim comprehenditur *in l.* 1. *ff. ad leg. Pompej, de Parricid.* ibi: *Generum, murum, socerum*, pluribus Farinacius, *quæst.* 120. *num.* 117. Solorzano *dict. lib.* 2. *de Parricid. cap.* 14. *in princ.* Anton. Matthæus *lib.* 48. *ff. tit.* 6. *cap.* 1. *num.* 5. Assassinium, cùm mandatum interveniret mediante pecunia; mandans enim

enim pariter ac mandatarius pœna assassinii tenetur, Text. *in cap. pro humani*, §. *vim igitur*, ibi: *Ut ipsos faciant per assassinos occidi*, & §. *sacri*, ibi: *Interfici fecerit, vel etiam mandaverit, de homicid. 6.* ubi commun. Doctores, pluribus Barbos. *in collect. ad hunc Text.* & Farinacius, *quæst.* 4 123. *num.* 26. *& seqq.* & genus armorum, nempè igneorum, quod delictum proditorium facit, & pœna capitali punitur ex solo conatu perfecto per explosionem, argumento Text. *in l. is qui cum telo 7. Cod. ad leg. Cornel. de Sicar. l.* 51. *tit. fin. lib.* 8. *ordin. l.* 14. *tit.* 23. *l.* 8. *Recop.* ubi Didacus Perez, & Azevedo, pluribus Giurba, *observ.* 43. *per tot.* de quo dixi 2. *de regim. cap.* 8. §. 8. *n.* 140. *cum seqq.* quo probavi, ex sola explosione deliberatè facta pœnam deberi. Tamen cùm hæc 5 omnia ad effectum perducta non fuissent, affectui non pœna ordinaria, sed mitior imponenda videbatur, ut probat Text. *in l. cogitationis* 18. *ff. de pœnis, l.* 1. §. 1. *l. quid fur.* 22. *in princ. ff. de furt. c. sicut dignum*, §. *illi autem de homic. c. perpetuò, de election. in 6.* Ubi comm. Doctores, *l.* 2. *in princ. tit.* 31. *part.* 7. ubi Gregor. Lopez, *Gloss.* 1. per quos Textus plures fuerunt Doctores præter ordinarios, qui hanc conclusionem firmarunt etiam in atrocioribus, Farin. *q.* 124. *num.* 19. *&* 20. *cum pluribus seqq.* Grammat. *decis.* 2. *num.* 8. *&* 12. Osascus *decis.* 19. *ad fin.* Peguer. *decis.* 7. *ex n.* 9. Rojas, *singular.* 17. *&* 153. Muta, *decis.* 50. *n.* 25. Ant. Gomez *tom.* 3. *var. c.* 3. *n.* 11. Marta, *voto* 238. *n.* 14. Tuscus, *lit. C, concl.* 544. Thesaurus, *decis.* 243. *num.* 2, *&* 3. *& lib.* 2. *q. for. q.* 24. Riminal. jun. *cons.* 360. *n.* 72. *& cons.* 761. *num.* 12. Honded. *cons.* 108. *ex n.* 51. *& cons.* 98. *vol.* 1. Ludovic. *decis. Lucens.* 15. Ricius, *in prax. quotid. resol.* 52. *n.* 3. Giurb. *cons.* 46. *n.* 37. Cabal. *cas.* 242. *n.* 37. & de homicid. *n.* 601. Guazzin. *defens.* 33. *c.* 24. *num.* 6. qui cum Julio Claro, Bossio, Riminal- 6 do & aliis sic de generali consuetudine totius Italiæ, vel potiùs totius mundi observari testantur, quod & dixerat Farin. *d. quæst.* 124. *n.* 78. Et procedit etiamsi lege municipali, vel statuto aliter disponatur, Baldus *cons.* 356. *vol.* 1. Marsil. *cons.* 51. *n.* 6. Farin. *q.* 17. *n.* 49. Ludov. *decis. Perus.* 8. *n.* 3. Ricc. *de resol.* 52. *n.* 2. Gutierrez *lib.* 3. *practicar. q.* 7. *n.* 34. Giurba, *d. cons.* 46. *n.* 37. *in fine.* Pulchrè Ant. Matthæus *d. l.* 48. *tit.* 5. *c.* 3. *ex n.* 10. Ex quibus concludendum videbatur, extra ordinem Didacum puniendum esse, cùm neque mors, neque vulnus secutum fuisset.

Contrarium tamen deducebatur ex tribus spe- 7 cialitatibus memoratis: Primò quia in crimine Parricidii ita specialiter cautum reperitur ob ejus immanitatem, *in d. l.* 1. *in fin. ff. ad l. Pompej. de Parricid.* per quam ut pœna debeatur, non est necesse ad finem maleficium perducere; sufficit enim attentare, & ad actum proximum reducere, emendo venenum ad occidendum aliquem ex contentis in ea, ut *in d. l.* 1. *in fin.* habetur, vel pecuniam latronibus, aggressoribusque dare ad eumdem finem, *l. si sciente* 7. *ff. eodem*, & novissimè per *l. unic. C. de his qui parent. vel lib. occ. &* §. *alia deinde* 8 *lex, in instit. de publ. Judic.* non requiritur effectus mortis, sed solùm, ut dicunt Imperatores, ibi: *Quòd parentum vel liberorum fata præparaverit*, ut vulgata tenet, vel *properaverit*, Florentina, quam sequuntur Cujac. *in notis poster. add.* §. *alia*, & Solorzano *d. l.* 2. *de Parr. c.* 1. quia ut ipse notat, properare nihil aliud est, quàm *ante diem in paternos annos inquirere*, ubi Accursius, Bartol. Joannes Faber, Misinger, & alii adnotarunt, comprehendi quoscumque hoc attentantes, quos sequitur Tiber. Decian. *l.* 9. *criminal. c.* 12. pluribus Farin. *d. quæst.* 120. *n.* 147. Ant. Matth. *d. tit.* 6. *c.* 1. *n.* 7.

Quæ conclusio generaliter in atrocissimis pro- 9 cedit, per Text. *in l. & generaliter*, 3. *in princ. ff. de calumn. l. si servo* 5 *ff. de condict. ob turp. caus. l. quisquis* 5. *C. ad leg. Jul. majest. l. si quis servo suaserit* 20. *C. de furt. l. si quis, non dicam rapere, C. de Episc. & Cler. l. is qui cum telo* 7. *C. ad l. Cornel. de Sicar. c. si quis, non dicam rapere, de pœnit. distinct.* 1. *d. c. pro humani, de homic. in* 6. Gloss. *in leg.* 1. §. *bestias, verb. si non, ff. de postul.* Gloss. *in l. qui autem reb. puniri, ff. de his qui not. infam.* Angel. *cons.* 14. Grammat. *vot.* 8. *&* 9. *n.* 10. *&* 22. *& dec.* 38. *n.* 1. *& cons.* 39. *n.* 19. Carrer. *in prax.* §. *circa igitur, n.* 16. *&* §. *circa tertium, n.* 25. Bossius, *tit. de mandat. ad homic. n.* 13. Tiber. Decian. *d. lib.* 9. *c.* 3. *n.* 38. *& cons.* 115. *n.* 14. *vol.* 3. Cassaneus, *ad consuet. Burgund. rub.* 1. §. 5. *n.* 50. Brun. à Sol. *q. legal.* 34. *n.* 32. *& in comp. verb. Assass. quando.* Intrigliol. *cons.* 13. *n.* 15. Rovit. *dec. Avenion.* 15. *n.* 6. Bertazol. *cons. crim.* 123. *n.* 7. Tiraquel. *de pœn. temper. cas.* 37. *n.* 9. Corn. *cons.* 249. *vol.* 1. Felic. *allegat.* 45. *n.* 13. *& alleg.* 46. *n.* 113. 1. *part.* Jul. Clarus, *in* §. *Assassin. n.* 6. *&* 7. & Bajard. *n.* 24. Cavalcan. *de brac. regul. part.* 1. *n.* 78. Villagut. *de extens. leg. tit. de extens. leg. pœnal. instit. Assassin. n.* 11. 18. *&* 19. Plaza, *de delict. c.* 19. *n.* 9. *& c.* 21. *n.* 4. Afflictis, *ad const. reg. rub.* 12. *de percuss. illicit. n.* 16. Cabal. *cas.* 95. *n.* 13. *& cas.* 97. *n.* 1. *& de homic. n.* 501. Guazz. *defens.* 1. *c.* 38. *n.* 46. *vers. circa, & defens.* 33. *c.* 24. *n.* 2. *& seqq.* Gabriel. *concl.* 1. *n.* 7. 10. *&* 11. Bellon. *de his quæ fiunt in cont. c.* 78. *n.* 2. *&* 3. Mascard. *d. concl.* 138. *n.* 2. *&* 5. Tuscus. *lit. D, concl.* 167. *n.* 10. Farin. *q.* 120. *n.* 147. *cum seq. & q.* 124. *n.* 3. (quo regulam generalem constituit) *n.* 8. *cum seqq.* Macerat, *lib.* 3. *resol.* 47. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 360. *n.* 39. Capicius, *dec.* 12. *n.* 5. & ibi Massul. *n.* 1. Don Franc. Castillo *dec.* 186. *n.* 9. Grass. *de effect. clericat. effect.* 1. *n.* 681. *cum seq.* Giurba, *cons.* 46. *n.* 36. *& cons.* 97. *n.* 4. Barbos. *in d. c. si quis non dicam raper. n.* 4. *& in d. c. pro humani, per tot. collect.* Peguer. *dec.* 7. *n.* 8. & clariùs, *dec.* 43. *n.* 2. Caren. *de Offic. Sanct. Inquisit. part.* 2. *tit.* 12. *n.* 276. *cum seq.* Ciarlin. *controv. forens. c.* 207. *n.* 10. *&* 11. Ant. Fab. *in C. lib.* 9. *tit.* 26. *defin.* 20. Fontanell. *de pact. nupt. tom.* 2. *claus.* 5. *gloss.* 5. *part.* 2. *n.* 21. Annæus Robert. *rer. judicat. lib.* 1. *cap.* 6. Mar. Cultel. *de immunit. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 9. Ant. Matthæus, *d. lib.* 48. *ff. tit.* 6. *c.* 1. *n.* 7. qui plures alios referendo hanc conclusionem tenent tanquam verissimam, præsertim si deventum sit ad actum proximum in delictis atrocissimis, ita ut per reum non steterit quo minùs perficiatur.

De jure nostro Hispano hæc pariter procedunt ex Text. *in l.* 12. *vers. aun dezimos, tit.* 8. *part.* 10 7. Ubi Greg. Lopez, *Gloss.* 9. & clariùs, *in l.* 2. *tit.* 31. *ead. p.* 7. ibi: *Ca maguer non lo cumpliese merece ser escarmentado asi como si lo huviese cumplido, porque non finco por el de lo cumplir si pudiera, lib.* 2. *tit.* 12.

l.

l. 8. *ordin.* ibi: *Maguer que aquel aquien firio no muera de la herida*, *l.* 2. *tit.* 23. *l.* 8. *Recopil. & utrobique*, Gregor. Lopez, *in d. l.* 2. Didacus Perez *in l.* 39. *tit.* 18. *l.* 8. *orden.* Azeved. *in l.* 1. *tit.* 22. *l.* 8. *Recop. num.* 6. & 7. Ex quibus eadem conclusionem probant Covarrubias, *in Clement. si furiosus*, 2. *part. in princip. num.* 11. *vers. potissimùm*, Bernardus Diaz. *in praxi*, *c.* 95. *num.* 2. ubi Salzed. *add.* Antonius Gomez, *d. c.* 3. *num.* 6. *in fin.* & ibi Ayllon. *num.* 11. Vela, *de delict. c.* 26. *n.* 3. Plaza, *d. c.* 19. *num.* 9. & *c.* 21. *num.* 4. Guttierez, *practicar. lib.* 3. *quæst.* 7. *n.* 44. Cevall. *com. contr. com. quæst.* 450. *num.* 10. *cum seqq.* Hermosilla, ad Gregor. Lopez, *in l.* 17. *p.* 5. *tit.* 5. *Gloss.* 1. *num.* 2. Cantera, *in quæst. crimial cap.* 7. *de homicid. nu.* 26. Solorzano, *de parricid. lib.* 2. *cap.* 16. *per tot.* & novissimè Larrea, *allegat.* 47. *num.* 12. *cum duobus seq.*

12 Neque ex eo quòd *d. l.* 1. §. *fin. ff. ad leg. Pompei. de parric. & d. l.* 12. *tit.* 7. *part.* 7. loquantur de parricidio intentato per veneni propinationem, in nostra specie dispositio cessabit, juxta dictum Farinacii, *d. quæstione* 120. *num.* 150. Quia dispositio hæc non est limitata ad venenum, cùm extendatur ad dantem pecuniam, ut occidatur *ex d. leg. si scient.* nam ut ipse subjungit, *num.* 151. & 152. *vers. verùm*, etiam circumscripta veneni qualitate, conclusio procedit in crimine parricidii, per Text. *in d. l. unic. C. de his qui par. vel. lib. occid.* ut docuit Gloss. *d. verb. præparaverit*, & Text. *in d.* §. *alia deinde lex*, *instit. de publ. Jud.* Ubi Joann. Fab. & Misinger. sic propter superlativam atrocitatem parricidii firmarunt, quos sequitur Anton. Matth. *d. tit.* 6. *cap.* 1. *num.* 7. Præsertim quando conatus devenerit ad actum proximum; sive immediatum, & per reum non steterit quo minùs perficiatur, ut tenet Farinacius, *d. num.* 152. *vers. verùm*, quam interpretationem sequitur Solorzano, *d. cap.* 16. & plures ex Doctoribus adductis, *num.* 9. Quæ confirmantur *ex d. l.* 2. *tit.* 31. *part.* 7. ibi: *Porque no fuco por el de lo cumplir*, & licèt Greg. Lopez, *ibidem*, *Gloss.* 1. in criminibus ordinariis aliter sentiat: ex contextura ipsius legis deprehenditur Alphonsum nostrum de atrocissimis locutum fuisse, nempè de crimine læsæ Majestatis & homicidio per insidias patrando, ut in ea apparet.

13 Secundo, quia per Assassinium hæc patrare conatus fuit, mandatum dando atque pecunias, ut id fieret, & inter specialia criminis Assassinii, ut crudelissimi atque inhumani id præcipuum est, ut affectus puniatur, non secuto effecta, per Text. *in cap. pro humani*, §. *sacri*, *de homicid. in* 6. & ibi Gloss. *in figur. casus*, Bartol. *in l. non solùm*, §. *si mandatum*, *ff. de injur.* Baldus, *in l. hoc edicto*, §. *hoc autem*, *colum.* 1. *vers. in Glossa*, *ibi pervenit*, *ff. quod quisque jur.* Conradus, *consil.* 202. *in princ. num.* 1. Marsil. *in l. ejusdem in princ. num.* 9. *ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & in l. qui falsam*, *num.* 7. *ff. ad leg. Cornel. de fal.* Capicius, *decis.* 115. *num.* 25. Grammat. *vot.* 99. *num.* 5. *cum seqq.* Carr. *in prax. tract.* 3. *de homic. & Assassin.* §. *circa igitur tertium*, *num.* 7. Covar. *in d. Clem. si furiosus*, *part.* 2. *in princ. num.* 9. Plaza *d. c.* 19. *num.* 9. Mascard. *conclus.* 138. *num.* 2. plurib. Farin. *quæst.* 123. *num.* 77. & 79. *cum seqq.* Canedo, *in collect.* 26. *ad d. cap. pro humani*, *de homic. in* 6. Cultel. *de immunit. lib.* 1. *quæst.* 18. *num.* 6. Barbos. *in collect. ad d. c. pro humani*, *num.* 8. Caball. *de homicid. num.* 501. & *seqq.* Giurb. *d. cons.* 97. *num.* 4. & alii plurimi ex laudatis, *suprà d. n.* 9.

Quod de jure nostro pariter procedit ex *l.* 3. 14
tit. 27. *part.* 7. ibi: *Mandando le matar*, ubi Gregor. Lopez, *Gloss.* 2. Bernard. Diaz, *in prax. cap.* 100. *num.* 6. ubi Salzed. *littera D*, Ant. Gomez, *d. c.* 3. *num.* 11. *in princ.* ubi Ayllon, Gutierrez, *d. quæst.* 7. *num.* 26. Plaza, *d. cap.* 19. *num.* 9. Didacus Perez, *in l.* 12. *tit.* 13. *lib.* 8. *ordin.* Cevallos, *d. quæst.* 450. *num.* 10. & Larrea, *d. allegat.* 47. *num.* 12. Neque ex eo quòd aliqui limitent quoad 15
pœnam ordinariam à dictis recedendum est. Nam limitatio procedit, quando conatus non est deductus ad actum proximum, & immediatum, quia si deduceretur, absque dubio pœna ordinaria plectendus est reus, ut explicant Farinac. *d. quæst* 123. *num.* 82. & 84. Caballus, *de homicid. num.* 503. *cum seqq.* Ant. Matt. *de crim. l.* 48. *ff. tit.* 5. *c.* 1. *n.* 3. Vela, *c.* 3. *num.* 6.

Tertiò, ex qualitate armorum cum quibus man- 16
datum fuit socerum occidi, nempè tormentorum ictibus: quia aggressio cum istis armis animo occidendi, si ad explosionem perventum sit, & instrumentum glandibus plumbeis oneratum, pœna capitali punitur per *l.* 15. *tit.* 19. *lib.* 8. *ordin.* cu- 17
jus dispositio repetita est, *l.* 14. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* de quia sive de similibus dispositionibus plura tradunt Gamma, *decis.* 170. ubi Flores de Mena, *in add.* Mastrill. *decis.* 155. *tom.* 2. Ricc. *collect.* 1363. *part.* 4. Guizzarel. *decis.* 21. Thesaurus, *decis.* 243. Grammat. *decis.* 2. Ludov. *decis.* 8. Gaspar. Thesaur. *quæst. for.* 24. *part.* 2. Novarr. *ad pragm. Neapol. tit. de ict. solop. collect.* 2. Caball. *cas.* 88. & 252. *n.* 1. Gauzzin. *d. defens.* 33. *cap.* 24. *num.* 1. *vers. ac in crimine proditionis*, Cultel. *ad leg. si. vel in discurs. concor. inquisit. controv.* 5. 6. & 14. Giurba, *observ.* 43. Joan. Bapt. de Thoro, *in comp. dec. to.* 2. *verb. pœna mortis imposita*, ad medium, novissimè Cortiada plures refereus, *decis.* 34. *num.* 42. Quorum plures adduxi, *de regim. tom.* 2. *c.* 8. 19
num. 140. *cum seqq.* Et communiter ab his Doctoribus traditur; quòd si deliberatè explodatur, & glandibus plumbeis oneratum tormentum sit, licèt mors non sequatur, pœnam mortis debetur, tam mandanti quàm mandatario, licèt mors vel vulnus non sequatur, cùm lex nostra ita disponat, ibi: *Y que en estas mismas penas caya e incurra el que lo mandare.* Quod necessarium fuit explicare ad removendum quodcumque dubium, ut notat Didacus Perez, *in d. leg.* 51. verb. *el que lo mandare.* Et ratio est quia ex qualitate horum armorum aggressio fit insidiosa, ut cavetur *in l.* 13. *d. tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* & quando perventum fuerit ad explosionem, per reum factum fuit quidquid ab eo fieri potest, & si aggressus liberetur, potiùs facto quàm aggressoris voluntati tribuendum est: quare non potest dici crimen attentatum, sed consummatum, cùm leges de quibus per Doctores superiùs laudatos, crimen speciale constituunt actum ipsius explosionis, ut ex eorum dictis resultat. Didacus Perez, & Azevedo in his juribus nil specialiter dixerunt, sed ex eo quòd Azevedo scripsit, *in d. l.* 14. remittendo se ad dicta *in l.* 2. & 5. *ejusdem tituli*, quibus casus similes proponuntur, *in*

l.

l. 24. vulnerantis per insidias, & *in d. l.* 5. percutientis cum sagitta; in quibus criminibus pœna capitalis imposita reperitur; infertur quid senserit in nostro casu. Docuit igitur, *in d. l.* 2. quod licet judex possit imponere pœnam capitalem, ex officio tamen poterit eam mitigare juxta facti qualitatem & circumstantias. Quam sententiam, licèt
20 eo non laudato, secuti fuerunt Caballus, *de homicid. num.* 503. Clarus, *in* §. *Assessinum, num.* 7. Caren. *de officio sanct. Inquis. d. tit.* 12. *num.* 288. Ciarlin. *d. c.* 207. *num.* 11. Cultell. *d. quæst.* 18. *num.* 6. Qui quidem in hoc articulo perpendunt an aliqua prava qualitas superaddita reperiatur parricidio, ut *in d. l.* 1. §. *ultim.* veneni propinatio reperiebatur, vel an conatus reiteratus sit, nam ex ea reiteratione resultat implacabilis odii indicium atque incorrigibilitatis comprobatio; cùm autem hæc omnia in nostra quæstione concurrerent, capite plectendum concludebatur.

21 Neque obstat generalis consuetudo, de qua Farin. & cæteri laudati *suprà, num.* 6. testantur, quia ex dictis ipsorum Doctorum contraria consuetudo convincitur, Clarus *in d.* §. *Assessinium, num.* 7. refert casus, in quibus pœna capitalis imposita fuit in civitate Neapoli, & in aliis Italiæ locis, & concludit in Senatu Mediolanensi pœnas capitales impositas vidisse, Caball. *cas.* 97. *num.* 1. de nobili Neapolitano refert, capite plexum fuisse ex crimine attento, & *de homicid. num.* 505. plures alios casus enumera ab aliis Doctoribus relatos Joann. Bapt. de Thoro, Giurba, & cæteri superiùs laudati consuetudinem condemnandi ex ictu tormenti, licèt mors nec vulnus sequatur, referunt; quare corruit quidquid dictum fuit de generali consuetu-
22 dine: sed supponamus, quòd adsit ea, intelligenda est quoad conatum in actu remoto, non in actu proximo, & immediato, neque quando conatus factus fuit crimen speciale; nam in his casibus puniri pœna ordinaria, Farinacius ipse docuit, ubi suprà & Cevallos, *quæst.* 440. *n.* 15. Guazzin. *d. cap.* 24. *num.* 7. *vers. & tamen dispositio.* Præterquamquod in parricidio hoc specialiter cautum est, ut probat Ant. Matt. *d. tit. 6. c.* 1. *num.* 7. & in Assassinio fatetur Clarus, *d.* §. *Assas. num.* 7.

23 Ex quibus omnibus cùm parricidii crimini superaddita fuisset Assassinii qualitas prava & immanis; & ipsis, insidiosa conditio armorum, atque reiterata voluntas occidendi socerum, quem primùm vulneraverat non leviter, demum tormenta in eum explosit, ac tandem Assassinos conduxit, qui eum necarent, ex quo pravus animus, atque
24 incorrigibilis voluntas deprehendebatur: Decisum fuit, capite plectendum modo ordinario, quia acerba circumstantia pœnæ parricidii effectu non secuto imponi non debet: & sic pronuntiatum sententia, *diei* 23. *Januarii anni* 1660. quæ executioni mandata fuit, *die* 15. *ejusdem mensis*, actuante Petro Marron tunc Aulæ Officiali, & Scriba.

CONTROVERSIA XIV.

De nece Judicis Ordinarii, & de pœna ex eo crimine debita.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*

2 *Pœna debita occidenti Judicem apud Doctores incerta est.*

3 *Judicem occidens, pœna legis Juliæ majestatis teneri, aliqui docent.*

4 *Judicem occidens, ut pœna legis Juliæ teneatur, requiritur quòd Judex merum & mixtum imperium exerceat.*

5 *Vicarii Prætorum provinciarum vulgò* Tenientes, *aut* Alcaldes mayores del Corregidor, *merum & mixtum imperium exercent.*

6 *De jure Hispano idem procedere videtur.*

7 *Judicem occidens, pœna legis Pompeiæ de parricidiis videtur teneri.*

8 *Judices parentum loco haberi debent ab omnibus, quibus jus dicunt.*

9 *Lex Julia majestatis de Magistratibus urbis solùm disponebat tempore reipublicæ, apud quos omnis residebat majestas.*

10 *Imperatorum tempore lege Julia solùm comprehensi reputabantur Senatores & Consiliarii in Consistorio Principis residentes.*

11 *Lex partitæ de Consiliariis supremis; & Præfectis Regiæ Domus, & Curiæ loquitur.*

12 *Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ in his æquiparati reperiuntur supremis Consiliariis.*

13 *Prætor Matriti & Vicarii illius non habent potestatem judicandi in Curia, sed in villa & illius districtu.*

14 *Injuria Judicum, & cæterorum officialium Regis, regulanda est juxta qualitatem personæ injuriantis, & injuriatæ secundùm legem.*

15 *Pœna occidentis, vulnerantis, vel capientis judices supremos,* & num. 16.

17 *Quod Judices inferiores, levior pœna imposita est.*

18 *Occidens Judicem inferiorem non tenetur pœna legis Juliæ majestatis.*

19 *Pœna acerba occidentis judicem non subintrat si mors inferatur ex inimicitia privata officium non tangente.*

20 *Vulnerans Præfectum Regiæ Domus & Curiæ dum exerceret jurisdictionem, urbem nocte lustrando, vulgò* Rondando, *pœna capitali est plectendus.*

21 *Decisio Aulæ in vulnerante Præfectum Regiæ Domus, & Curiæ.*

22 *Judicem inferiorem occidens non tenetur pœna parricidii.*

23 *Lex Pompeia fœdus naturale tuebatur.*

24 *Pœna legis Pompeiæ præterquam in parentibus, & Avis utriusque sexus eadem est cum pœna legis Corneliæ de Sicariis.*

25 *Patres solum Senatores nuncupati fuerunt.*

26 *In Hispania speciali pœna occidentes Judicem inferiorem plectuntur.*

27 *Auxiliator in ipso delicto scienter, & deliberatè, eadem pœna plectitur.*

28 *Pœna exacerbatur ex qualitate personæ occisæ, tam de jure communi, quàm Hispano.*

29 *Judicis qualitas in persona injuriam passa, aggravat pœnam.*

30 *Decisio Aulæ.*

POst agitationem Taurorum celebratam in hac 1
suprema Hispaniæ Curia *die* 29. *Julii, anni* 1664. Licentiatus Don Franciscus Ramirez de Bergas Judex ordinarius hujus Regiæ urbis, sive Vi-

ca-

carius Prætoris ipsius, vulgò *Teniente del Corregidor*, vehiculo honorifico, vel Carruca vehebatur ad domum cum familia jam nocte ruente, accessit quidam ad vehiculum, dicens *Domine, Domine*, & dum ille qui vellet quæsisset, ictu pugionis per eumdem vulneratus statim occubuit. Captus aliquibus mensibus elapsis Andreas Carolus Tort Saguntinus, legitimis indiciis præcedentibus, ad torturam in caput proprium & alienum fuit condemnatus, qui in conspectu equulei positus, confessus fuit quòd Hyacintus Patino Conquensis eum vocavit ad hoc facinus patrandum per Assassinium, & illo comitante, eo animo, ut si justitiæ ministri in aggressorem insurgerent, opem præstaret ad evadendum illorum manus, ad executionem deductum fuisse.

2 Quærebatur qua pœna puniendus esset, quia res dubia videbatur ex eo, quòd aliqui Doctores tenent, simile maleficium comprehendi sub dispositione legis Juliæ majestatis, juxta decisionem Ulpiani, *in l.* 1. §. 1. *ff. eo tit.* ibi: *Cujusve opera, consilio, dolo malo consilium initum erit, quo quis Magistratus Populi Romani, quive imperium, potestatemve habet, occidatur*, per quem Textum sic pluribus relatis tenent Farin. *quæst.* 112. *num.* 136. & Bajardus ad Clar. *in* §. *læsæ Majestatis, n.* 1. *vers.* 7. qui quidem solùm requirunt, quòd occisus exerceat merum, & mixtum imperium, quod latiùs explicat idem Farin. *ubi proximè, num.* 147. quo testatur de communi. 4 Quæ circumstantia verificatur in Vicario Prætoris occiso, cùm eamdem juridictionem merum & mixtum imperium obtineat, ac 5 ipse Prætor, Aviles *in cap.* 4. *Prætor.* Gloss. *Justitia, num.* 21. Bobadill. *l.* 1. *Polit. c.* 12. *n.* 6. *junct. c.* 2. *num.* 31. *& l.* 4. *c.* 5. *num.* 5.

6 De jure Hispano eadem conclusio probari videtur per Text. *in l.* 1. *versiculo la octava, tit.* 2. *part.* 7. ibi: *O de los Judgadores que han poder de judgar por su mandado en su Corte*: ibi Gregorius Lopez, *Gloss.* 12. quod confirmatur *ex l.* 1. *tit.* 16. *part.* 2. *& ex l.* 142. *cum seqq. in l. styli, ubi* Christophor. de Paz, ex quibus crimen læsæ commissum videbatur, quod ultra Farin. & Bajardum tenuerunt Sixtin. *de regal. lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 23. Mastrill. *de Magistrat. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 53. quia ea quæ dixit, de Magistratu minimo intelligenda esse supposuerat, *ibid. num.* 6. in quam sententiam inclinasse Boer. videtur, *decisione* 221. *num.* 2. *&* 3. & Bobadilla *l.* 3. *c.* 1. *num.* 2.

7 Alii tenenuerunt, parricidium committi per occidentem Magistratum vel judicem, quia patris loco habetur, Textu, *in Authent. de mandat. Princip. collat.* 3. *capitul.* 5. §. *tamen in fin.* ibi: *Paternam eis exhibens providentiam*, melior Text. *in capitulo* 8 1. 23. *quæst.* 1. quo Divus Augustinus sic dixit: *imple christiane Judex pii patris officium.* Magistratus enim patres in Republica Romana vocati fuere, ut scripsit Lipsius, *l.* 1. *histor.* pluribus probat Xamar, *de officio Judicis, part.* 1. *quæst.* 1. *num.* 47. ob quod parricidium committi, Judicem occidendo, tenuerunt Accurs. *in dud. authent. de mandat. Princip.* Plaza, *in epit. delictor. cap.* 22. *num.* 22. & aliis relatis Farin. *quæst.* 120. *num.* 120.

9 Sed his non obstantibus neque majestatis, neque parricidii crimen committit, Judicem occidendo, tenendum est. Non enim majestatis, quia Ulpianus *in d. l.* 1. §. 1. de Magistratibus Populi Romani loquutus fuit, apud quos summa rerum, & tota majestas imperii reperiebatur. Quod immutatum fuit quando in Principem cuncta translata fuere; ob quod Imperatores Arcadius & Honorius *in leg. quisquis* 5. *in princ. Cod. ad leg. Jul. majest.* solùm de hoc crimine teneri constituerunt offendentes supremos Consillarios, qui in Consistorio ipsius Principis assidebant, ut habetur *in Text.* ibi: 10 *Qui Consiliariis & Consistorio nostro intersunt.* Ob quod solùm de his supremis Senatoribus jura intelligenda esse, docuerunt Julius Clarus *in d.* §. *læsæ Majestatis, num.* 5. Platea, *in l. nemo Cod. de dignitat. lib.* 12. Vivius, *decis.* 278. *per tot.* Boer. *de seditios. pag.* 7. *num.* 36. Gigas *de læsæ Majestatis, lib.* 1. *quæst.* 14. *num.* 24. And. de Isern. *tit. quæ sint. regal. verb. bona committentium crimen læsæ.* Misinger. *observat.* 41. *cent.* 5. Capicius, *decis.* 130. *num.* 11. *cum seq.* Cassan. *in catal. glor. n.* 7. *part. considerat.* 13. Gratian. *discept. for. cap.* 54. *num.* 7. Fontanel. *de pacto claus.* 3. *gloss.* 1. *num.* 3. Novar. *ad pragm. Neapol. tit. de abolition. pragm.* 1. *collect.* 2. *num.* 32. Cabal. *cas.* 148. *num.* 6. *&* 7. Anton. Matth. *de crim. d. l.* 48. *ff. tit.* 2. *num.* 7. quomodo explicandus est Farin. *ubi proximè*: quia expressè non dixit, judicem inferiorem occidentem crimen læsæ committere: neque credendum est, in hoc turpiter errasse.

De jure Hispano hæc pariter procedunt; nam 11 Textus *in d. leg.* 1. *vers. la octava, tit.* 2. *part.* 7. de supremis Consiliariis & Præfectis Regiæ Domus & Curiæ loquitur tantùm, quia hi sunt quibus juris dicendi potestas in Curia, per Regem concessa est, ut explicat Greg. Lopez *ibi gloss.* 12. *& in l.* 1. *tit.* 16. *p.* 2. *gloss.* 1. & ex verbis *d. l.* 1. *vers. la octava*, clarè percipitur ex his, quæ dixi *contr.* 1. *num.* 14. cùm in his æquiparati Præfecti 12 Regiæ Domus, & Curiæ sint cum dominis de Consilio *in l.* 1. *tit.* 22. *lib.* 8. *Recopil.* statim expendenda, in quibus terminis intelligendæ sunt dictæ leges styli, ut per Paz. *ibid.* notatur. At Prætor & illius Vicarii ex natura officii non habent potestatem juris dicendi in Curia, sed in villa Matriti & 13 illius districtu, cùm per accidens se habeat quòd Rex in ea resideat; sicut enim ex Judicibus per Provincias constitutis, de quibus non comprehendi sub hac lege, tenuit Greg. Lopez, *d. gloss.* 12. *in fin.* Quæ nituntur in decisione Textus *in d. l.* 1. *tit.* 16. *p.* 2. quo Alphonsus noster sic inquit; ibi: *E porque las personas de los officiales del Rey nin los* 14 *que errassen contra ellos, non podrian ser siempre de una natura nin estarian en un estado, porende non les podemos poner cierta pœna*: & ratio de facili percipitur, nempè quia supremi Consiliarii qui in Consistorio Principis intersunt, pars corporis illius sunt, ut cavetur *in dict. l. quisquis*, & perpendit peracutè Jul. Clar. *d. num.* 5. & cum eo plures ex Doctoribus relatis: at verò inferiores, qui hac prærogativa non fruuntur, minimè comprehensi sunt. Quod clariùs depromitur *ex l.* 1. *&* 5. *tit.* 12. *l.* 8. 15 *ordin.* per quas occidenti, vulneranti, vel capienti judices supremos pœna alevosi imponitur, quæ est fermè eadem, ac proditoris, sive perduellionis, ut probat Azeved. *in l.* 1. *tit.* 18. *lib.* 8. *Recopil.* quæ includit capitalem, & confiscationis, ut habet *in d. l.* 1. in occidentem, vel capientem ju-

dices inferiores, solùm imponitur ultra capitalem amissio medietatis bonorum, & in vulnerante, capitalis pœna in exilium commutatur, ut habetur, *in dict. leg.* 5. ergo recessum fuit quoad eos à dis-
16 positione *d. leg. quisquis*. Quæ quidem fermè confirmata sunt per *l.* 1. *&* 5. *tit.* 22. *l.* 8. *Recop.* (quia in vulnerante & capiente supremos judices amissio bonorum restricta est ad medietatem; ut *in d. l.* 1. cavetur) ergo liquidò constat, occidentes Vicarium Prætoris non teneri pœna legis Juliæ majestatis. Quod in terminis docuerunt nostrates, Bartol. Philipp. *tract. de los Consegeros, discurs.* 7. *privileg.*
17 8. *n.* 4. Olan. *in concord. antinom. leg. part. in Correct. part.* 7. *num.* 127. Roder. Suarez, *post illius oper. concl.* 34. Avendanno *de exeq. mandat. parte* 1. *cap.* 22. *num.* 7. Didacus Perez *in leg.* 39. *titul.* 19. *lib.* 8. *ordin. gloss.* 1. *verbo matar alcalde*, Ant. Gomez, *tom.* 3. *variar. cap.* 2. *num.* 6. *vers. item committitur quando*, Bobadilla *dict. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 29. Cantera *quæst. crim. cap.* 2. *de crim. læsæ Majestatis num.* 1. *&* 2. Don Juan. Vela *de pœn. delictor. cap.* 21. *num.* 4. Azevedo *in leg.* 1. *tit.* 18. *lib.* 8. *Recopil. num.* 27. *cum duob. seqq.* Alphons. Narbona *in leg.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil. gloss.* 7.
18 *per tot.* Hermos. ad Greg. *in leg.* 2. *tit.* 4. *gloss.* 2. *part.* 5. *num.* 1. Ayllon ad Gomez *d. cap.* 2. *n.* 7. *in fin.* & ita intelligenda sunt, quæ dixit in terminis Larrea *alleg.* 117. *num.* 32. sed quia *in dict. leg.* 1. *tit.* 16. *part.* 2. dixit Alphonsus ibi: *Porque el tuerto, e la deshonora que les fuese fecha non tañe a ellos tan solamente, mas al Rey en cuyo servicio, y guarda estan, e merecen porende muy gran pena.* Et *in dict. leg.* 142. *styli*, dicitur ibi: *Los que matan a los Oficiales del Rey, o de la Reyna, e mayormente los Oficiales que son puestos para facer justicia, e para juzgarla por razon del oficio, representan la persona del Senor*: quamvis crimen proditionis, seu læsæ Majestatis propriè non committatur, committitur crimen proximum, ut considerat Azevedò, *ubi proxim.* & pœna debet aggravari, ut habetur in hoc Textu, & inferiùs dicetur.

Sed nota quòd nostræ leges sicut, & jus com-
19 mune requirunt, quòd offensa facta Consiliariis, Judicibus, & Officialibus, fiat intuitu officii, quatenus cavent, quòd si vulnus, vel mors sequatur in rixa procedente ex alia causa, non puniantur rei pœna harum legum, sed ea, quæ statuta reperitur in privatis criminibus. Sic de jure tenent Farinac. *d. quæst.* 112. *num.* 140. Gracian. *d. c.* 54. *num.* 7. Montan. *de regal. tit. bona committentium crimen majest. n.* 3. cum aliis ex laudatis *suprà*, *num.* 16. & sic cautum reperitur *in leg. Ordin. & Recopil.* superius adductis, & sic docent Azevedo *in dict. leg.*
20 1. *num.* 8. & cæteri laudati *num.* 17. Neque vana est hæc disputatio, quia *in dict. leg.* 1. *tit.* 2. *part.* 7. *in fin.* clarè dicitur, pœnam proditionis imponendam offendenti Principem in illius persona, statu vel dominatione, pœna autem alevosi in offendentes Magistratus, & cæteras personas in eo Textu comprehensas, cujus distinctionis effectus est, ut in primis imponatur famæ nota quoad illum & filios, in secundis verò pœna non egrediatur rei personam. Licèt, si verum fateor, in supremis Se-
21 natoribus justissima videtur opinio Jul. Clar. *in d.* §. *læsæ*, *num.* 5. *ad fin.* dicentis, quòd ex eo quod reputentur pars corporis Principis læsæ Majestatis crimen committitur, quòd etiam docere videntur Bobadill. *d. cap.* 1. *num.* 29. & Larrea *d. num.* 32. Ex his in causa Ildephonsi Gonzales Barboso, nuncupati *el Pardillo*, qui unum ex Præfectis Regiæ Domus & Curiæ vulneraverat in resistentia facta nocte *diei* 29. *Julii* 1664. dum urbem lustraret, vulgò *rondaba*, decisum fuit, condemnandum fore in pœna mortis & amissionis medietatis bonorum sententia *diei* 5. *Octobris* 1665. quia concurrebant suprema dignitas offensi, & qualitas vulneris ex causa officii, nempè in exercitio plenario jurisdictionis, & in representatione actuali Principis.

Demum similia patrantes pœna parricidii tene- 22
ri non possunt, quia quantumvis Judices parentum loco habendi sunt; hoc est quadam juris fictione; ut respectu Senatorum depromitur ex verbis Livii *dict. lib.* 1. ibi: *Patres certè ab honore, patriciique progenies eorum appellati.* Cassiodorus *l.* 9. *var. epist.* 23. *in fin.* ibi: *Nam licèt nuncupemini omnes generaliter Patres, huic etiam estis, specialiter & parentes. Nomen vestrum à curis similitudine derivatum, fidelissima rerum applicatione confirmat, non translatitia usitatione vocabuli, sed honora sorte nascendi*: honoris quippè nomen est, non naturæ, quod non sufficit, ut pœna acerbissima
23 parricidii imponatur, cui lex Pompeja fœdus naturale considerat, & naturæ privilegia tuetur. Ut probat Antonius Matthæus, *lib.* 48. *ff. tit.* 6. *cap.* 1. *num.* 3. Pœnarum enim impositio restringenda semper est tanquam odiosa, nullaque interpretatione juvanda, *l. prospiciendum* 11. *in princ. leg. interpretatione* 42. *ff. de pœn. cap. odiâ de reg. jur. in* 6. ex quibus sic docent Gregor. Lopez *in* 12. *tit.* 8. *part.* 7. *gloss.* 2. Tiber. Decian. *lib.* 9. *crimin. cap.* 9. *num.* 6. Don Joan. Vela *d. cap.* 27. *num.* 5. & Don Joan. Solorzano, *lib.* 2. *de parricid. cap.* 6. *per tot.* sed meo judicio vana, & inanis hæc dispu-
24 tatio de jure est; nam pœna legis Pompejæ præterquam in patre, & matre, avo, & avia, eadem est ac pœna legis Corneliæ de sicariis, ut expressè habetur *in l.* 1. *in fin. junct. l. parricidii* 9. §. 1. *ff. eo tit.* ut cum Pichardo Solorzano & aliis dictum re-
25 manet *controv.* 9. *num.* 3. Neque adhuc si vera esset conclusio ad omnes judices extendenda esset, quia Patres solùm vocabantur Senatores, ut ex Livio, Cassiodoro & aliis probarum remanet.

Quod in Hispania indubitatum est; nam per 26
leges nostras specialis pœna imponitur similia patrantibus, ut constat *ex leg.* 1. *&* 5. *tit.* 12. *lib.* 8. *ordin. & in dict. leg.* 1. *&* 5. *tit.* 22. *lib.* 8. *Recopil.* ita ut in nostro casu pœna statuta reperiatur, nempè capitalis & amissionis medietatis bonorum; & cùm legem habeamus, non est ampliùs quærendum, *dict. l. interpretatione* 42. *ff. de pœn.* Neque ex eo 27
quòd iste reus non occiderit, evadere poterat pœnam legalem, quia *in dict. leg.* 1. *ff. ad legem Jul. majest.* non requiritur præcisse executio, sed quòd opera, vel consilio alicujus fiat, *& in dict. leg. quisquis*, *C. eodem tit.* solùm voluntas attenditur, ibi: *Eadem enim severitate voluntatem sceleris qua effectum puniri, jura voluerunt*, quæ omnia concurrebant in nostra specie, & procedunt clarissimè, quia licèt propriè crimen læsæ non sit, sapit ejus naturam, ut dixi. Ultra quod, quando consilium initum fuit, & aliquis præstat auxilium præ-

me-

meditatè ad occidendum, pœna æquali tenetur cum principali delinquente, ut pluribus probat
28 Farin. *q.* 131. *num.* 1. *cum seqq.* Ex his fuit decisum pœna mortis, & amissionis medietatis bonorum condemnandum fore: sed quia juxta Text. *in l. aut fact. ff. de pœn. & in d.* 1. *tit.* 16. *part.* 2. cujus verba relata remanent suprà, *n.* 14. & 18. secundùm qualitatem personarum tam offensi, quàm
29 rei, pœna exacerbari debet, & occidens privatum pœna furcarum ordinaria punitur, in occidente judicem augendam aliquam circumstantiam decrevit Aula, quia injuria facta judici aggravat maximoperè culpam, ut pluribus de more docet Giurba *observ.* 8. *num.* 1. *cum seqq.* & sic debet pariter pœna aggravari, ut omnibus in exemplum cedat. Ob quod Andræas Carolus Tort fuit condem-
30 natus ad pœnam mortis, ita ut traheretur ad caudam jumenti usque ad locum supplicii, & post suffocationem in frustra scinderetur, & ejus membra in viis publicis collocarentur, & amissionis medietatis bonorum: sic pronuntiatum sententia *diei* 10. *Junii* 1667. & executioni deductum *die* 12. eorumdem, actuante Franc. Manzano.

CONTROVERSIA XV.

An ad imponendam pœnam assassini sufficiat quòd pecunia sit promissa?

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Occidens sine causa præsumitur, ab alio mandatum suscepisse, & ex hoc sclùm venit torquendus.*
3 *Mandantis & mandatarii crimen à jure civili cognitum, & punitum.*
4 *Assassinii nomen à jure civili incognitum fuit.*
5 *Mandatum occidendi mediante pecunia, à jure civili fuit punitum pœna graviori, ac ipsum delictum.*
6 *Assassinii nomen, & crimen à jure canonico cognitum, & punitum.*
7 *Assassinii nomen & crimen cognitum, & punitum per jus Hispaniæ.*
8 *Assassinii crimen à quo derivetur?*
9 *Assassinii qui dicantur?*
10 *Assassinium propriè non committitur per quemlibet occidentem præmio de mandato alterius, quia debet esse infidelis fidelem necans, & ex illa gente quæ hoc profitetur.*
11 *Assassinium non videtur commissum, quin pretium effectivè datum sit.*
12 *Assassinium verè committitur, quoties aliquis occiditur de mandato alterius, conventione prævia de pretio, vel præmio.*
13 *Pretium præstandum ad assassinium debet pendere à potestate mandantis.*
14 *Pretium, vel retributio debet esse certa, ut dicatur assassinium.*
15 *Promissio certa, incerti præmii sufficit, ut assassinium dicatur commissum.*
16 *Lex Hispana non requirit pretium de præsenti præstitum ad assassinium perficiendum.*
17 *Promissio de præmio præstando sufficit quoad nos ad assassinium.*
18 *Communis sententia Doctorum tenet, quòd assassinium verè committitur per quemlibet occidentem Christianum de mandato alterius, pretio mediante, vel promissione.*
19 *Didacus Covarrubias hanc sententiam secutus fuit.*
20 *Lex Hispana assassinium committi probat tam per illam gentem infidelem, quam per quemcumque alium mediante pretio homicidium exequentem.*
21 *Assassinii pœna de jure Hispano.*
22 *Decisio Aulæ.*
23 *Mediator in crimine assassinii eadem pœna punitur.*
24 *Idem procedit de jure nostro.*
25 *Assassinium probatur plenè per probabilia indicia.*
26 *Revelans delictum patrandum mitiùs puniendus est.*
27 *Decisio Aulæ quoad mediatorem.*

PEtrus Cunnat oppidi de Alboraya in Regno Valentiæ, & in eo bannitus, dum in hac Curia degeret, *die* 25. *junii anni* 1665. hora meridiana quemdam virum in honore constitutum expectavit propè ipsius domum, & jam limine ingredientem à tergo necavit proditoriè ictu instrumenti manualis. Et cùm instrumentum crepuisset, ipse aggressor perterritus, atque conturbatus immanitate ipsa facinoris, statim captus fuit, & convictus plenè de nece: sed qua de causa patrasset, prorsus ignorabatur, cùm neque commercium, neque cognitionem cum occiso habuisset. Et quia delinquere, sine causa nemo præsumatur, mandato, sive assassinio id tribuendum videbatur; quia quando percussor certus est, & ratio delinquendi non apparet, præsumi debet intuitu alterius per assassinium deliquisse, ex hoc solo venit reus quæstioni ponendus, Text. *in l. & si percussor certus* 6. *ff. ad Sillanian.* ibi: *Et si percussor certus sit, tamen habenda quæstio est, ut cædis mandator inveniatur.* Docet pluribus Farinac. *q.* 27. *n.* 154. de quo dixi 2. *de regimine, c.* 8. §. 8. *n.* 40. Eodem die quæstioni positus confessus fuit mandato cujusdam pudicitiam uxoris occisi tentantis, & pecuniæ certa quantitate promissa maleficium patrasse, sed nihil ex promissis recepisse præter instrumentum ipsum cum quo crimen consummavit. Comprobatis extremis confessionis, & causa celeriter conclusa dubitabatur, an tanquam assassinus puniendus esset.

Juri civili Romanorum incognitum fuit assassinii nomen, sed non crimen. Nam in primis plura jura reperiuntur punitionem æqualem mandantis, & mandantarii inducentia, Text. *in leg.* 3. §. *item is cujus, l. nihil interest.* 15. *ff. ad leg. Cornel. de Sicar. l.* 1. *dejecisse, ff. de vi & vi armat. l.* 5. §. *fin. ff. quod vi, aut clam, l.* 5. *in princ. ff. ne quis eum qui in jus vocat. vi exim. leg.* 1. *ff. de eo per quem fact. erit quomin. quis in jud. sis. l. minorib.* 6. *C. de his quib. ut indig. l. non ideo* 5. *C. de accusat. l. defuncti.* 5. *C. si reus, vel accusat. mort. fue. l. nostri* 8. *C. de calum.* probat latè Ant. Matth. *de crim. in proleg. c.* 1. *n.* 12. Et de mandato, atque pretio Text. *in l. Cicero* 39. *ff. de pœn.* quo Triphonin. sic ait: *Quòd ab hæredibus secundis accepta pecunia partum sibi medicamentis ipsa abegisset,* Text. *in l. non*

solùm, §. *si mandato*, *ff. de injur. l. venales*, *C. quand. provoc. non est necess.* quibus in juribus Bart. præcipuè *in d. l. Cicero*, *& in d. l. non solùm*, §. *si mandato*, *n.* 14. docet de assassinio intelligenda esse, sed pœna specialis imposita non reperitur; solùm apparet graviùs puniri, qui pecunia mediante delictum committit; nam *in d. l. Cicero*, mulieri ex alia causa procuranti abortum pœna exilii temporalis imponitur; at in abigente pecunia accepta, pœna capitalis. Tract. de materia latè Farinac. *q.* 23. *ex num.* 1.

6 De jure canonico certum est cognitum nomen assassinorum, & punitum acerbissimè crimen, pluribus specialitatibus contentis *in c. de homicid. in 6.* ubi communiter Doctores & signanter August. Barbos. *in collect. ad hunc Textum*, quo plura de more congerit. De origine autem assassinorum, & quæ gens illa esset, plura cumularunt Menoch. *d. arbitr. cas.* 360. *n.* 41. *cum seqq.* Co-
7 varr. *lib.* 2. *var. cap.* 20. *num.* 9. & Petrus Plaz. *in epit. delictor. c.* 19. *num.* 3. Don Joan. Vela *de pœn. delict. c.* 3. *n.* 1. & novissimè Antonius Matthæus *l.* 48. *ff. tit.* 5. *c.* 1. *n.* 3. quæ quia nota sunt, ideò non transcribuntur.

8 Hispaniæ jura pariter notum habent nomen & crimen assassinii, ut latè describitur *in l. fin. tit.* 27. *partit.* 7. ubi Gregor. Lopez *gloss.* 1. qui quidem & Petrus Plaza, *ubi suprà* notam obscuritatis huic legi tribuunt, quamvis meo judicio si ad substantiam rei verba referamus, neque aliquid obscuritatis continent, neque in ea aliquid deficit ad hoc ut clarè quid cautum sit in ea, percipiatur. Et licèt communiter per scribentes notetur assassinium in sua origine commissi per illam gentem nefariam, & infidelem, quæ fideles incautos jussu sui Principis necabant. Tamen hodie assassinus communiter dicitur, quicumque mediante pretio præmiove, aut homines necat, aut necare mandat, quia sub eo nomine tam mandans, quàm mandatarius comprehenditur, ut pluribus probant Farinac. *d. q.* 123. *n.* 18. *cum seqq.* & Barbosa *in collect. ad c.* 1. *n.* 6. *&* 7. quos omnes sequuntur
9 fermè; immò & mediator, seu proxeneta, vel persuasor, qui jussu mandantis sicarios querit, pariter assassinus vocatur *ex dic. Text. in l. si ego*, 6. *ff. quod vi aut calam.* probat latè Giurba *cons.* 7. *n.* 7. *cum seqq.* de quo infrà.

10 His positis dicebatur, hunc reum assassinum non esse, neque teneri ea pœna. Primò quia non erat ex illa gente nefaria, quæ jussu sui Principis fideles proditoriè necat, ob quod non teneri eis pœnis, probat Covarrub. *var. l.* 2. *c.* 20. *n.* 10. *vers. sed ut ad assassinos redeam*, quem sequuntur Petrus Plaza *in epit. delictor. c.* 19. *n.* 1. Alciat. *cons.* 11. *n.* 1. relati per Decian. *l.* 9. *crim. c.* 90. *n.* 1. Hier. Gabriel. *cons.* 270. *n.* 6. *l.* 1. Brun. à Solc. *q. legal.* 34. *n.* 2. *cum seqq.* & alii relati per Farin. *d. q.* 123. *n.* 21. sed in hac specie deficiebat ista qualitas: ergo non fuit commissum assassinium.

11 Secundò, quia ad assassinium requiritur, etiamsi latè vocabulum sumatur, quòd pretium, vel premium datum sit, ut probat Text. *in d. l. Cicero*, & ibi Doct. Masull. ad Capic. *decis.* 112. *n.* 1. Muscatell. *in prax. tit. de assass. n.* 61. Joan. Faber. *in l. qui cum telo*, *n.* 3. *&* 4. *C. ad l. Cornel. de sicar.* Decian. *d. l.* 9. *c.* 30. *n.* 13. *in fin.* Joan. Bapt. de Thoro *in C. de vero judic. cas.* 60. *n.* 31. Alciat. *d. cons.* 11. *n.* 17. & alii relati per Farin. *d. q.* 123. *n.* 19. *&* 39. & per Giurbam *d. cons.* 7. *n.* 1. Ergo cùm hic reus nil accepisset, videbatur nequaquam assassinium per ipsum commissum fuisse. Quod de jure Hispano pariter procedere videtur, quia *in d. l. fin. tit.* 27. *part.* 7. expressè dicitur: *Que los asasinos, e los otros homes desesperados que matan los homes por algo que les den*, quæ verba effectum pretii dati desiderant, præsertim in materia odiosa, & pœnali, qualis est hæc, de qua agimus.

Sed contrarium suaderur ex eo, quòd essentia 12
hujus criminis juxta communem, & receptam sententiam consistit in eo, quòd adsit mandans homicidium, qui conductor à jure civili dicitur, & mandatarius, qui & locator est, cum expressa conventione de pretio, vel præmio, *d. l. non solùm*, 13
§. *si mandato*, & ibi Bartol. *num.* 13. *&* 14. Far. *d. q.* 123. *n.* 1. & sic quoties concurrit conventio de pretio, sive id sit pecunia, sive in alia quamvis re æstimabili, cujus traditio non pendeat ab aliena voluntate, verum crimen assassinii committitur, ut docent Bartol. *in d. l. Cicero*, *& in d. l. non solùm*, §. *si mandato*, *n.* 14. Paul. de Castr. *in l.* 1. §. *ult. ff. de eo per quem fact. erit.* Bald. & Salic. *in d. l. non ideò*, *C. de accusat.* Grammat. *vot.* 9. *n.* 3. Carrer. *in prax. tit. de homic. & assass.* §. *circa igitur tertium*, *n.* 5. Jodoc. *in pract. c.* 83. *rub. de homic.* Jul. Clar. *in d.* §. *assassinium*, *n.* 1. & ibi addent. *lit. A*, & Bajard. *n.* 3. *in fin.* Menoch. *d. cas.* 360. *n.* 42. Mascard. *d. l.* 1. *concl.* 138. *n.* 1. *vers. primò amplia*, Franc. *dec.* 176. & ibi Addent. Novar. *q. for.* 45. *p.* 1. *& ad pragm. Neapol. tit. de assass. pragm.* 1. *collect.* 2. *n.* 6. Mastrill. *ad indult. c.* 29. *num.* 11. Marta *de jurisdiction. part.* 4. *cas.* 129. *n.* 6. *&* 7. Rovit. *in pragm.* 1. *de assassin. n.* 5. Ric. *collectan. dec.* 101. Joan. Bapt. de Thoro *in compend. dec.* 1. *p. verb. assassinium an judicetur, & tom.* 2. *eod. verb. & in C. rer. jud. cas.* 60. *n.* 33. Clarlin. *controv. for. tom.* 1. *c.* 10. *n.* 76. Farin. *cons.* 4. *n.* 6. *&* *d. q.* 123. *n.* 38. *cum seqq.* Giurb. *cons.* 97. *n.* 4. Caball. *de* 14
homic. n. 491. Guazz. *d. c.* 38. *n.* 42. *vers.* qui latissimè explicat; pulchrè & breviùs Ant. Matth. *d. tit.* 5. *c.* 1. *n.* 3. ibi: *Sed quid dicemus, si non pecunia conductus, spe tamen alicujus præmii, vel gratiæ inductus sit sicarius ad cædem perpetrandam? Quamquam variant iterpretes, crediderim tamen nisi merces certa sceleri proposita, & constituta fuerit. sive in spe, sive in corpore, sive in pecunia numerata, non posse eum videri assassinum: alioqui omnes* 15
mandatarios assassinos esse. Immò licèt adsit incertitudo pretii, vel præmii, cùm verificetur certitudo promissionis, assassinium commiti dicitur. Vincentius de Franq. *d. dec.* 176. *n.* 10. Novar. *d. for. q.* 45. *& d. collect.* 2 *n.* 6. *&* 7. Marta *d. c.* 129. *n.* 8. Rovit. Ric. & Joan. Bapt. de Thoro, ubi proximè.

De jure nostro idem procedere dicendum est, 16
nam Text. *in d. l. fin. tit.* 27. *part.* 7. non loquitur per verbum præteriti, vel præsentis temporis, sed futuri ibi: *Por algo que les den*, & sic expressè comprehendit conventionem habita fide de pretio, quod innuit Greg. Lopez *ibid. gloss.* 1. *ad fin.* & expressè dixit Covarrub. *in Clement. si furiosus* 2. *part. in princ. n.* 9. Didacus Perez *in l.* 12. *tit.* 13. 17
l. 8. *ordin. gloss.* 1. Ant. Gomez *d. c.* 3. *n.* 10. & ibi Ayllon Don Joan. Vela *d. c.* 3. *n.* 8. *vers. jure*

re-

regio, Pichard. *in manuduct. ad prax. p. 3. verb. assassinium, n. 12.* Bolannos *in Cur. Philip. 3. p. §. 12. n. 3.* Parlad. *in sesquicentur. differ. 117. n. fin.* Qui quidem ad assassinium requiri pretium, simpliciter firmant, & pretium dicitur quidquid conventum est, sive de præsenti detur, vel fides habeatur, *l. 2. ff. de contr. empt.* juncta *l. 2. ff. locati*, & ibi communiter Doctores; cùm autem in nostra specie conventio certa adfuisset de pretio certo, innegabile erat, commissum fuisse assassinium.

18 Neque obstat quòd dicebatur, assassinium solùm committi per illos infideles, de quibus Monachlus, Covarrubias, & alli superiùs relati; nam licèt eam opinionem pluribus fundare conatus fuerit Covar. *d. c. 20. n.* 10. quem sequitur, seu transcribit Plaza *d. c. 19. n. 1.* tamen uterque fatetur, communi Doctorum sententiam receptum esse, quòd assassinium verè committitur quoties adest mandans & mandatarius cum conventione de pretio, vel præmio ad occidendum. Quod & ipse Covarrubias tenuit, *in d. Clement. si furiosus, 2.*
19 *part. in princ. n. 9.* communi Doctorum sententiæ subscribendo, quare ab ea non est recedendum. Quod de jure nostro clariùs procedit, quia *in d. l. fin. tit. 27. p. 3.* noster Alphonsus non solùm loquitur de illa gente infideli, quorum sceleratissimi, assassini vocabantur, sed de quibuscumque
20 aliis hæc patrantibus, ut patet in Textu, ibi: *Los asasinos e los otros omes desesperados que matán los omes por algo que les den*: sicque quæstione de nominibus omissa, ad substantiam rei deveniendum est; nam malitia occidendi pretio, quæ ex insidiis maxima est, punitur in hoc casu, & sic quoties ea concurrit ad impositionem pœnæ procedere debemus. Cujus rationis vis tanta est, quòd negare eam non fuit ausus Petrus Plaza, *in d. cap. 19. num. 2. ad fin. & n. 3. in fin.* quo legem hanc obscuritatis notat, quæ licèt reperiri possit quoad explicationem originis assassinorum, quoad dispositionem nequaquam reperitur.

21 Quæ autem sit pœna, per nostras leges facillimè percipi potest tam ex qualitate insidiarum, qua comitatur assassinium, quàm ex consuetudine, de qua testantur Farin. *d. q. 123. n. 2.* quæ apud nos continetur, *in l. 12. tit. 13. lib. 8. ordin junct.*
22 *l. 10. tit. 23. lib. 8. Recop.* nempè quòd trahatur ad caudam jumenti, in furca suspendatur, & corpus in frustra scindatur, & in viis publicis membra apponantur, & amittat medietatem bonorum: sic decisum in hac specie, eo superaddito quòd dextera apponeretur in loco delicti: sententia *diei* 30. *Junii* 1665. & executioni mandatum, *diei 9. Julii* subsequentis: actuario Franc. Gomez.

23 In eadem causa imputabatur Valerio Rapalo; & Bastan Segrovicensi, factum fuisse mediatorem, proxenetam, vel persuasorem hujus assassinii, sicarium quærendo ad executionem. Ob quod videbatur puniendus eadem pœna, quia de jure criminis mediator crimen ipsum commisisse videtur, *c. mediatores 1. de testibus, in 6.* ibi: *Mediatores per quos crimen simoniæ plerumque committitur, d. leg. nihil interest, ff. ad l. Cornel. de Sicar.* melior Textus *in leg. si ego 6. ff. quod vi aut clam.* quo Paulus sic ait: *Si ego tibi mandavero opus novum facere: tu alii, non potest videri meo jussu factum: teneberis ergo tu & ille; an ego tener, videamus? & magis est, & me qui initium ei præstiterim, teneri.* Docent Bartol. *in d. leg. non solùm, §. si mandato, n. 13. cum seqq. ff. de injur. & in leg. si is qui pro emptore, num. 70. ff. de usucap.* Bald. *in l. 1. num. 7. C. de cad. tollend.* Civ. *in l. non ideò minùs, num. 4. C. de accusat.* Plaza, *in epit. c. 15. num. 8.* Bertazol. *cons. crim. 465. num. 29.* Guazzin. *defens. 28. c. 18. n. 7.* Caball. *cas. 241. num. 1.* Bajard. ad Clar. *§. fin. q. 89. num. 6.* pluribus Giurba, *d. cons. 7. n. 7. cum seqq.* qui *num. 21. ad fin.* sic decisum refert. Quod & decisum fuit in Regia Audientia Valentina in causa necis Balthassaris Armunia, de qua aliqua attigi, *2. de regim. c. 8. §. 2. num. 14.* nam in ea fuerunt furcis suspensi mandatarii, & mediator, & capite plexus mandans, qui nobilis erat. Quod de jure nostro pariter procedit, *ex l. 56. styli ubi* Paz. 24
schol. 1. num. 2. cum seqq. & ex l. 10. tit. 8. p. 7. ubi Greg. Lopez, pluribus Ant. Gonz. *d. c. 3. n. 43.* & ibi Ayllon. Bernard. Diaz, *regul. 125.* Pichardus, *in §. interdum, instit. de obligat. quæ ex delict. nascuntur, & in §. non solùm, inst. de injur.* Azevedo, *in l. 2. tit. 13. l. 8. Recop. n. 220. lib. 5. polit. c. 2. num. 52.*

Sed mitiùs puniendum, Aula decrevit, nam licèt hæc vera sint, de interventione istius rei, 25
quoad assassinium non apparebat in actis, nisi per remotas, & debiles præsumptiones: & licèt in hoc crimine ob illius atrocitatem, & difficultatem probandi, indicia probabilia sufficiant ad notata per Doctores, *in d. c. 1. de homic. in 6.* de quo latè per Farinac. *d. q. 123. ex n. 46.* & Giurba, *cons. 91. n. 1. cum seqq.* adhuc evanuisse videbantur, quia in actis constabat, per eundem mandantem, necam hujus occisi atrentatam fuisse per veneni propinationem, ad quod obtinendum huic reo mandaverat venenum quærere, propinandum per manus cujusdam amanuensis; qui quidem reus ad necem vitandam loco adamantis chrystallum tritam præbuit, ob quod incolumis evaserat tunc; & demùm animum obstinatum in mandante, occidendi cernens, factum uxori revelavit, quæ cùm 26
mandans præsensisset, hunc reum vulneravit; ex quibus deprehendebatur, nunquam consensum præbuisse ad necem, licèt in his voluntariè se immiscuit; & sic extra ordinem puniendum esse apparebat, quia delictum desumitur ex animo ejus, quod agitur, *l. qui injuriæ, ff. de furt. l. respiciendum, ff. de pœn.* Negus. *cons. 547. n. 17.* Anton. Gomez, *d. c. 3. n. 15.* Giurba, *cons. 14. n. 15.* 27
& cons. 16. n. 35. & semper præsumptio capienda est, quæ delictum excludit, *l. merito, ff. pro socio*, Giurb. *cons. 37. num. 37.* obvians enim delicto delinquere non dicitur. Sed quia Reus in his atrocioribus voluntariè se immiscuit, & detectio criminis facta fuit, nequiter extorquendo pecuniam ab uxore sub prætextu obviandi necem, atque de sicariis mentionem faciendo, non carere dolo visum fuit, & sic condemnatus ad pœnam relegationis in Præsidio Africæ per sexennium *sentent. die 12. Septembris ejusdem anni 1665.* confirmata *die 18. Octobris*, Actuario eodem Francisco Gomez.

CON-

CONTROVERSIA XVI.

De minore auxilium cooperativum præstante in homicidio, & latrocinio repentinè deliberato, & executo, participando pretium rerum subtractarum.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Opem præstans in delicto pari pœna punitur.*
3 *Tenens aliquem, ut alius occidat, eadem pœna punitur.*
4 *Opem præstans in delicto ex prævio tractatu, & deliberatione pari pœna punitur.*
5 *Pluribus cooperantibus ad delictum omnes censentur principales, & auxiliatores reciproci.*
6 *De jure Hispano auxiliatores in ipso crimine pari pœna puniuntur.*
7 *Et principales delinquentes reputantur.*
8 *Minores in atrocioribus repentina deliberatione commissi, mitiùs puniendi sunt.*
9 *Minor ut pœna ordinaria puniatur, debet delictum ex atrocioribus committere ex animi destinatione.*
10 *Deliberatio repentina non potest dici destinatio.*
11 *Quando certus est occisor, auxilium præstans non tenetur pœna ordinaria, maximè si sit minor.*
12 *Auxiliator ut pœna ordinaria plecti possit, requiritur quòd delictum consummatum sit, in actu quo auxilium præstitit.*
13 *Si Principalis aliàs facturus fuisset, auxiliator non tenetur pœna ordinaria.*
14 *Tenens alicujus manus, ita ut non possit defendere se, si occidatur iste, tenens non potest puniri pœna ordinaria.*
15 *Decisio Aulæ notanda.*
16 *Auctoris sententia in hoc casu.*

1 JOannes Chico Belga occisus repertus fuit *die* 18. *Martii anni* 1661. in agro sito inter hanc urbem & regiam, nuncupatam *del Retiro*, proximo heremitæ Divi Blasii, pluribus vulneribus in capite illatis, instrumento contundente, vestibus spoliatus, & propè ipsius cadaver saxa sanguine madefacta, quibus ut apparebat, percussus fuit. De hoc crimine imputabatur Franciscus Ramirez panniculorum lector, nostro idiomate *Trapero* nuncupatur. Legitimis præcedentibus indiciis, fuit quæstioni suppositus, & ad conspectum tormentorum, confessus fuit, se cum aliis tribus, qui in delectu nomina dederant, hora undecima noctis præcedentis, per agrum deambulantes, occisum dormientem invenisse, quibus visis eum occidere, & bonis spoliare decreverunt: sed quia armis carebant, saxis dormientem in capite alii percusserunt, & ipse brachium occisi tenuit, dum ab aliis vulnerabatur. Sic percusum & ferè exanimem bonis spoliatum reliquerunt, & cùm adhuc viventem invenissent, eisdem saxis homicidium consummaverunt, ac demùm bonis venundatis se participasse pretium.

2 Qua pœna puniendus esset disceptabatur; & pœna ordinaria grassatoris puniendum esse, suadebant jurium plurimorum expressæ decisiones. Nam etsi auctor hujus criminis non dicatur, ad minùs præstans opem, & auxilium cooperativum erat, qui pari pœna puniendus est, *l. in furti actione* 50. §. 1. *ff. de furtis*, ibi: *Ope, consilio furtum factum Celsus ait, non solùm si ideircò fuerit factum, ut socii furarentur, sed & si non ut socii furarentur, inimicitiarum tamen causa fuerit.* Et §. *consilium, vers. opem*, ibi: *Opem fert qui ministerium, atque adjutorium ad subripiendas res præbet.* Melior ad rem Textus, *in l. item Mela*, §. *si alius, ff. ad leg. Aquil.* ibi: *Si alius tenuit, alius interemit, quasi causam mortis præbuit in factum, actione tenetur.* Quod in omni delicto procedit *l. is* 3 *qui opem, ff. de furt. l. is cujus ope* 14. *ff. ad l. Jul. de adulter. l.* 3. *in princ. l. nihil interest, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. l. utrùm, ff. ad leg. Pompej. de parric. l. si sciente, ff. eod. l. prætor ait* 4. §. *si cùm servum, ff. de vi bonor. raptor. l.* 1. §. *incidit, ff. ad turpit. l.* 1. *C. de rapt. virg. l. si quemquam, C. de Episc. & Cleric.* §. *internum instit. de oblig. quæ ex delict. nas.* Et de jure Canonico, *c. notum* 2. *q.* 1. *c. sicut dignum*, §. *illi qui autem, cum* §. *seqq. de homic. c.* 1. *de offic. delegat. c. Felicis, de Pœnis in* 6. *Clem.* 1. *de pœnit.* Bartol. *in d. l. is qui opem, n.* 5. *ff. de furt.* Baldus, *in leg. non ideò minùs, col.* 3. *C. de accusat.* Cyn. *in l.* 1. *C. de Nili agger. non rump.* Clar. *in* §. *fin. q.* 90. *n.* 1. & 2. ubi Bajard. Nata, *consil.* 458. *n.* 9. Berojus, *cons.* 192. *n.* 8. *vol.* 2. Boerius, *dec.* 167. *n.* 3. Maceratens, *l.* 3. *resol.* 10. *n.* 1. Surdus, *cons.* 40. *n.* 45. Sesse, *dec.* 212. *n.* 15. *cum seqq.* Menoch. *de arbitrar. cas.* 349. *n.* 3. Carpan. *ad stat. Mediolan. c.* 1. *de homic. n.* 54. Guazz. *def.* 33. *c.* 10. *n.* 1. Farin. *q.* 131. *n.* 1. pluribus relatis Giurb. *cons.* 2. *n.* 50. & *cons.* 4. *n.* 1. Joan. Bapt. de Thoro, *in comp. dec. tom.* 3. *verb. assistens homic. vers. ex adverso*, quo sic decisum testatur in fin. Cacher. *dec. Pedem* 80. Novar. *ad prag. Neap. tit. de assassin. prag.* 2. *collectam.* 3. *n.* 5. Ant. Matth. *d. l.* 48. *ff. tit.* 5. *c.* 1. *n.* 3. *in princ.*

Quæ quidem absque difficultate procedunt, præ- 4 sertim quando opem præstans fuit in tractatu ab initio, & postea in actu delinquendi opem præstitit principali, licèt appareat, ipsum non percussisse, ut in hac specie sic tenuerunt Nata *d. cons.* 458. Guazz. *d. c.* 10. *n.* 5. Clar. *d. q.* 90. *num.* 1. Ponte *de potest. Proreg. tit.* 1. §. 3. *num.* 54. Caball. *cas.* 192. *n.* 1. Farin. *d. q.* 131. *num.* 8. & Giurba, *d. cons.* 2. *n.* 51. Immò quando sunt plures associati, & præcedente tractatu delictum ab aliquibus 5 perficitur, omnes principales delinquentes reputantur, & reciproci auxiliatores, pluribus Farin. *ubi prox. num.* 4. Giurba, *pluribus relatis ibid. n.* 52. Et sic omnes æqualiter tenentur ad pœnam criminis ordinariam. Sed hic reus in tractatu grassandi, & occidendi infuit à principio, simul cum aliis deliberando necem, & latrocinium, & postea non solùm adfuit, sed manus apposuit, brachium occisi tenendo, ut defendere se non posset, & faciliùs ab aliis percuteretur, & denique pretium rerum furatarum participavit: Ergo principalis delinquens reputandus erat cum percussoribus, & æquali pœna puniendus.

Quod de jure nostro Hispano procedere clarè 6 videtur per Text. *in l.* 18. *tit.* 14. *part.* 7. ibi: *Esa mesma pena deve pechar aquel que le dio consejo o es-*

esfuerzo al ladron que ficiese el furto. Text. *in l.* 10. *tit.* 8. *eadem part.* ibi: *Debe haber pena por ello tambien como si el mesmo matase*: loquitur hic Alphonsus de ministrante arma ad necem, Text. *in l.* 3. *tit.* 20. *ead. p.* ibi: *E la pena que diximos de suso que debe haber el que forcase alguna de las mugeres sobre dichas, esa mesma deben haber los que le ayudaron à sabiendas.* Gregor. Lopez *in d. l.* 10. *Gloss.* 13. *& in d. l.* 10. *Gloss.* 1. Paz. *ad leg.* 56. *styl. num.* 5. Ant. Gomez, *d. lib.* 3. *var. c.* 3. *num.* 48. (& ibi
7 Ayllon.) *vers. advertendum tamen.* Covarr. *in Clement. si furiosus, p.* 2. §. 2. *ex num.* 2. Plaza *in epit. delictor. cap.* 16. *num.* 2. *vers. secundo quidem casu.* Azevedo, *in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Recopil. num.* 98. Vela *de pœn. delictor. c.* 29. *num.* 20. *vers. & hæc eadem pœn.* Solorzano, *de parricid. lib.* 2. *cap.* 15. *in princ.* Quorum plures, præsertim Ant. Gomez ducuerunt, opem præstantes in ipso actu delinquendi, principales esse: ex quibus pœna ultimi supplicii puniendum, aliquibus ex Dominis videbatur.

8 At mitior sententia ab illis amplexa fuit, Primò, quia licèt hæc vera essent, Reus minor viginti quinque annis reperiebatur, & crimen licèt ex atrocioribus esset, non fuit præmeditatum, sed repentinè admissum, & credendum erat per minorem in factum potiùs ex levitate animi quam ex dolo, quo in casu mitiùs puniendum esse, jura cuncta clamant, *l. auxilium*, §. *in delictis*, *ff. de minor. l. ferè in omnibus* 108. *ff. de reg. jur.* cum aliis adductis suprà, *controvers.* 8. *num.* 6. *cum sequentib.* præcipuè, *numer.* 13. quo interpretata fuit *dict. l. ferè in omnibus*, cum Jacobo Cujacio docente, quòd in delictis quæ non fiunt ex animi desti-
9 natione, minori succurritur, pœnam temperando: & licèt nostra jura majori decem & septem annis imponi posse pœnam ordinariam, disponant, ut dixi ibidem, tamen hoc arbitrarium est in judice ex doctrina originali Anton. Gomez, *d. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 63. *vers. sed hodie* cum aliis adductis, *d.*
10 *controv.* 8. *num.* 21. Et quamvis delictum de quo agitur, fuisset ex atrocioribus, tamen plures concurrebant rationes ad temperandam pœnam, & extendendum arbitrium favore Rei. Quarum prima ea erat, quòd crimen non fuit præmeditatum prævia, & diuturna animi deliberatione, sed re-
11 pentinè admissum, quod in minori potiùs tribuendum erat fragilitati, & imprudentiæ, & sic succurri ei poterat, ut dictum est ex doctrina Jacobi Cujacii, & aliorum. Secunda quod minor non fuit percussor principalis, & quando occisor est certus, cæteri non tenentur ad pœnam delicti ordinaria, sed extra ordinem, probant Cavalcan. *de brach. reg. part.* 4. *num.* 185. Clar. *dict. quæst.* 90. *num.* 8. Carer. *in pract. tit. de homicid.* §. *circa testium*, Boer. *dict. decis.* 167. *numero.* 5. *& seqq.* Guazzin. *dict. cap.* 10. *num.* 5. & si in aliquo ex reis deliberatè delinquentibus hæc doctrina admittenda esset, maximè in minori, qui potiùs fragi-
12 litate, quàm dolo deliquisse dicendum est. Tertia quia ad hoc ut auxiliator pœna ordinaria puniri possit, requiritur quòd delictum consummatum sit, ut tenuit Gloss. *in leg. sed & divortii*, *ff. rer. amat.* Baldus *in leg.* 1. *num.* 8. *cod. de serv. fugit.* Plaza, *in epitom. delictor. dict. cap.* 16. *n.* 8. Sed in hoc casu delictum principale quod erat homicidium, non fuit consummatum in actu quo hic reus opem præstitit: nam semivivus relictus fuit, & vivus remansit usque ad diem sequentem, quo cæteri inscio reo consumaverunt homicidium: ergo non fuit auxiliator necis, sed vulnerum, & latrocinii, & sic mitiùs puniri debebat.

Secundò quia auxiliator in ipso delicto pari 13
pœna punitur; quando deficiente illo auxilio delictum cessaret; at verò quando principales sine illo auxilio facturi erant, mitiùs puniendus est. Marsil. *in l. si in rixa*, *num.* 30. *vers.* & ibi *postea limitat*, *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Salisetus, *in l.* 1. *c. de raptor. virgin. colum. penult.* Muscaltell. *in pract. delict. tit. de pœn. Assass. num.* 26. Grammat. *cons.* 45. *num.* 51. Osascus, *decis.* 29. *ad fin.* Menoch. *de arbitrar. d. cas.* 349. *num.* 30. Paz. *ad l.* 56. *styl. num.* 14. Clar. *quæst.* 39. *num.* 7. *& seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 159. *num.* 25. Giurb. *d. cons.* 2. *n.* 25. Guazz. *d. cap.* 10. *num.* 2. Thesaur. *quæst. for.* 46. *num.* 3. *lib.* 1. Farin. *quæst.* 130. *num.* 44. Cabal. *de homicid. num.* 122. Authores hujus criminis verisimiliter facturi erant sine ope, & axilio hujus rei, prout effectivè necem consummarunt sine ipso; ergo non tenebantur pœna ordinaria, sed mitiori.

Tertio, quia ille qui alquem detinet, illum à 14
tergo amplexans, vel tenens manus (idem dicendum erit de tenente brachium, ut in hoc casu) ita ut non possit defendere se, si ab alio occidatur, ille detinens non est propriè occisor, licèt pro homicidio puniatur, ut tenuit Florin. *in d. l item Mela*, §. *si aliàs*, *ad fin. ff. ad leg. Aquil.* quo in casu Gregorius Lopez *in l.* 2. *tit.* 8. *part.* 7. *gloss.* 5. *ad med.* tenuit puniri mitiùs, ibi *ferire intelligitur, qui tenuit hominem, quem alius interemit*, *l. qua actione*, *proinde*, *ff. ad leg. Aquil. & eodem tit. l. item Mela*, §. *si alius*, *punitur ergo utens clypeo non pœna ordinaria, sed arbitraria, secundum Doctorem Palacios Rubium*, & punitum extra ordinem tradit Joannes Baptista de Thoro *in compendios. decision. tom.* 3. *verb. Auxilium præstare an dicatur*: igitur non pœna ordinaria, sed extra ordinem puniendum videbatur.

Quæstio hæc meo judicio difficillima est, & in 15
puncto juris, prima sententia verior, quia jura apertè auxiliatorem in ipso actu delinquendi ex consilio deliberato, principalem esse apertè dicunt, & in specie detinentis, cùm alius interimit; sic docet Ulpianus *in dict. leg. item Mela*, §. *si alius*: & cuncti Doctores doctrinam Bartoli sequuntur, posita prævia deliberatione: & ratione minoris ætatis subveniendum non esse in atrocissimis, probavi *dict. controvers.* 8. *num.* 7. *cum seqq.* hoc enim crimen atrocissimum erat, nam dormientem, indefensum, atque securitate Curiæ fretum, nequiter occiderunt, & crudeliùs bonis spoliaverunt, absque alia causa quàm deprædandi, quod crudelissimum est. Secunda sententia benignior erat, & secundùm eam fuit decissum, reum condemnando ad pœnam ducentorum verberorum & remigii per decennium sententia *diei* 30. *Junii ejusdem anni* Actuario Francisco Manzano. Ego enim 16
quamquam decisionem semper veneratus sim, pro prima calculum posui, quia Flor. Thor. & Gregorio Lopez in diverso casu extra ordinem puniendum dicunt, nempe quando nullo præce-

den-

dente tractatu, quis ex duobus rixantibus unum detinet, & interim indefensus occiditur, quod est valdè diversum; & delictum hoc consummatum videbatur, cùm sic vulneratum ex primis percussionibus reliquissent, ut impossibile esset quòd ab ipsis vulneribus evaderet, ab undecima hora, nempè nocturna usque ad auroram in agone positus, sensibus omnibus privatus permansit, quare potiùs cadaver quàm homo dici poterat; quid in simili dicendum sit, ex dictis facilè deprehendere potes.

CONTROVERSIA XVII.

De carceris effractore eximente reos homicidii insidiosi per conspirationem seditiosam & tumultum.

SUMMARIUM.

1 *Facti species exaratur*, & num. 2.
3 *Effractores regulariter extra ordinem puniendi sunt.*
4 *Pœna capitalis de qua* in l. 1. ff. de effractoribus, *& aliis juribus, non intelligitur de morte naturali, sed civili.*
5 *In pœnalibus mitior sententia amplecti debet.*
6 *Seditiones concitantes, qua pœna puniantur, quando non est contra principem, vel statum Reipublicæ.*
7 *Seditiosi hoc in casu non tenentur pœna ultimi supplicii.*
8 *Seditionem concitantes per leges Hispaniæ pœna deportationis, quæ est legis Juliæ de vi publica, puniuntur.*
9 *Effractores à jure pœna capitali puniendos verius est.*
10 *Effractores non solùm dicuntur rei fugientes è carceribus, eis effractis, sed auxilium, vel opem præstantes.*
11 *Carceres loca sacra dicuntur.*
12 *Loca sacra violantes pœna capitali plectuntur.*
13 *Pœna hæc capitalis, mortis naturalis est verè.*
14 *Maximè si ex effractione sequitur vulnus, vel alia injuria custodum.*
15 *Eximentes carceratum convictum, confessum, vel condemnatum de crimine capitali, pœna legis Juliæ majestatis tenentur.*
16 *Emendatio Dionysii Gotofredi* in leg. 4. §. 1. ff. ad leg. Jul. majestat. *rejicitur.*
17 *Liberare reum convictum, confessum, vel condemnatum de crimine capitali, solius Principis est.*
18 *Liberans reum similis delicti, majestatem violat, usurpans potestatem quam non habet.*
19 *Condemnatio non est netessaria ad violandam majestatem, sufficit de proximè condemnandum, quod evenit, si reus convictus vel confessus sit.*
20 *Quæ procedunt in carcerato pro quotumque crimine, & jussu cujusvis judicis.*
21 *Judices ordinarii locorum dominii particularis Magnatis, Regiam jurisdictionem exercere dicuntur.*
22 *Regis est omnis jurisdictio temporalis Regni, licèt exercitium in dominium alteri concessum sit.*
23 *Eximentes carceratum, de jure Hispano tenentur eadem pœna, qua tenebantur reus exemptus.*
24 *Eximentes carceratum, convictum, vel confessum, vel condemnatum de crimine capitali, pœna criminis læsæ Majestatis teneri, plures Doctores Regni tenuerunt.*
25 *Ad incurrendam pœnam læsæ Majestatis requiritur de jure Hispano, quòd reus pro eodem illo crimine detineretur?*
26 *Occidens aliquem insidiosè, pœna ultimi supplicii tenetur.*
27 *Ut pœna pari puniatur eximens carceratum, non requiritur, quòd jussu judicis supremi Principis detentus sit.*
28 *Eximens homicidam, quamvis homicida non sit, tamen punitur pœna eadem ac si fuisset.*
29 *Concitator seditionis, & tumultus, pœna legis Juliæ majestatis tenetur.*
30 *Concitans ex privata inimicitia seditionem, vel tumultum quamvis non teneatur pœna legis Juliæ, capitaliter plectitur.*
31 *Præsertim si fuerit auctor seditionis, & tumultus.*
32 *In criminibus per multitudinem patratis, metus ad omnes, ad paucos pervenire debet pœna.*
33 *Pluribus seditionem facientibus, auctores capite puniendi sunt.*
34 *Quod procedit in quocumque alio crimine, licèt atrocissimo.*
35 *Leges Hispaniæ quomodo puniri caveant seditiones, & tumultus?*
36 Assonada *quid apud Hispanos.*
37 *Pœna legis Hispanæ coadunationem armatorum puniens procedit, alio crimine non secuto.*
38 *Plebis si in seditione quis occiditur, vel vulneratur, pœna mortis naturalis imposita est per leges Hispaniæ.*
39 *Seditio, vel tumultus factus, directè contra justitiæ administrationem, non potest dici ex privata inimicitia.*
40 *Seditiosi ut crimen læsæ incurrant, sufficit quòd contra Statum insurgant, licèt non in personam Principis.*
41 *Seditiosi licèt solùm teneantur pœna legis Juliæ de vi publica, ex circumstantiis aggravantibus possunt capitaliter plecti.*
42 *Aggressores ædium, vel villarum cum telo, pœna capitali plectuntur.*
43 *Decisio hujus causæ.*

VIlla de Escalona Metropolis illius Ducatus, celebrabat taurorum ludum *die 7. Augusti nmi* 1662. plures ex villa de Nonvela spectatum venerunt, & cùm inter ipsas villas æmulatio, & contentiones quotidie orirentur, quia recenter hæc ab illius jurisdictione exempta erat, præmeditatè, ut ex gestis apparuit, Didacus Ximenez Nombelensis tres tauros intempestivè necaverat, quod factum fuisse Escalonitæ crediderunt, suam auctoritatem contemnendo. Didacus del Valle Escalonita, & ipsius ludi Præpositus accessit ad Didacum Ximenez, & ipsum monuit quòd à facto desisteret; renuente ipso, altercatio inter eos suscitata fuit, ita ut ad pugnam evaginatis ensibus pervenirent: & dum ipsi pugnabant, Lucas Polo Decurio Nombelensis, ex parte adversa celeriter currendo, Didacum del Valle à tergo vulneravit, atque occidit. Illicò captus cum aliis fuit, 1

in

in atrio cujusdam Ecclesiæ Restitutionem judex Ecclesiasticus sub censuris postulavit, quas usque ad publicationem ex renitentia judicis ordinarii, appellatione denegata, perduxit. Quare emisso recursu per viam violentiæ ad Regium Pincianum Prætorium, pronuntiatum fuit, Ecclesiasticum vim intulisse in cognoscendo, & procedendo; cujus censuræ reponi jussum fuit.

2 Notitia hujus pronuntiationis celeriter delata fuit ad villam de Nombela; cujus incolæ, mediante Joanne Ruiz (qui ex illis erat, & pessimæ qualitatis homo, in villa de Escalona degens) carceris effractionem, reorumque exemptionem tumultuosè decreverunt, quod ad executionem deductum fuit *die* 3. *Octobris* subsequentis, hora duodecima nocturna, pluribus illorum coadunatis cum armis, numerum ducentorum excedentibus, qui ad villam de Escalona pervenientes ducente, & authorante Joanne Ruiz, in suburbio stationem cum jumentis, & commeatu relinquentes, usque ad forum Escalonis penetrarunt, fores externas carceris apertas invenerunt, ex dispositione dicti Joannis Ruiz, qui lanionem introduxerat; ut prætextu eundi ad necandos arietes eas aperuit; in carcerem ingressi, januas interiores cum cæteris reorum effregerunt, custodes percutiendo, socerum occisi vulneraverunt, manum dexteram amputando, cæterosque secum violenter duxerunt, simul cum reis, ne ad notitiam Escalonistarum facinus statim perveniret: & ad propria redeundo in modum triumphi, acclamationibus, & arcabusiorum strepitibus maleficium celebrando. Hujus criminis perquisitio, & animadversio mihi commissa fuit, & cunctis narratis concludenter in actis comprobatis, inter alios captus fuit Joannes Ruiz, & de crimine confessus.

3 Dubitabam qua pœna plectendus esset, & prima facie videbatur extraordinaria pœna mulctandum, quia licèt aliqui ex Doctoribus tenuerint, eximentes carceratum eadem pœna puniendos esse, qua exempti plectendi erat, argum. Text. *in leg.* 1. *C. de his qui latron.* Bartol. Jason. Berber. & alii relati per Farin. *quæst.* 30. *num.* 92. tamen ut ipse subjungit, *num.* 93. cùm ipse reus capitali pœna non teneatur, neque adhuc confessi criminis, sed mitiori, judicis arbitrio, in eximentibus idem dicendum esse, pluribus probare conatur, quam sententiam secuti fuerunt Joann. Faber. *in* §. *pœnales, vers. item adversus, num.* 7. *in fin. inst. de action.* Alexand. *cons.* 35. *num.* 42. *l.* 2. Menoch. *de arbitr. l.* 2. *cas.* 348. *num.* 2. Marsil. *cons.* 30. *num.* 7. *& cons.* 47. *num.* 7. *&* 8. Ant. Gomez *variar. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 50. qui omnes allegant Text. *in d. l.* 1. & eam interpretantur de pœna extraordinaria. In quam sententiam inclinasse videntur Don Ludov. Peguera *decis. Catal.* 1. *num.* 3. *cum seqq.* Ant. Matth. *de crim. l.* 47. *ff. tit. ultim. c.* 4. *num.* 5. & Vilosa *de fugitivis, c.* 18. §. 4. *num.* 26.

4 Quibus adstipulantur, quòd licèt hi eximentes reum, effractores etiam dicantur propriè; pœna capitalis de qua Consultus *in l.* 1. *ff. de Custodia reor.* non de pœna mortis naturalis, sed de alia mitiori, civili morte nempè, intelligenda est, quia cùm in pœnalibus mitior interpretatio sumenda sit, *l. si Præses, l. pœn. ff. de pœn. c. cùm hæc,* §. *pœna de pœnit. distinct.* 1. *l. semper, ff. de regul. jur. cap.* 5 *semper in obscuris, de regul. jur. in* 6. dummodo in lege, vel statuto non reperiatur expressio clara pœnæ ultimi, vel acerbissimi supplicii, semper de civili intelligenda sunt jura, ut tenuit Gloss. *in leg.* 1. *in princip. verbo capitali, Cod. ne Christ. mancip.* plurimus Peguera *d. decis.* 1. *num.* 6. & Farin. *quæst.* 19. *num.* 3. *& quæst.* 30. *num.* 4.

His accedit, quod licèt conventicula facientes, 6
aut seditionem, & tumultus concitantes contra judices, vel justitiæ administros puniendi sint, quando conspiratio, vel tumultus non est contra Principem supremum, vel illius Magistratus, aut statum publicum, sed Domini inferioris, vel ad privatorum exitium, non tenentur pœna legis Juliæ majestatis, sed de vi publica, ex Text. *in* 7
l. 3. *princ. &* §. 1. *ff. eo tit. l. ultim. Cod. eod. lib.* 1. *&* 2. *Cod. de seditios.* & sic non veniunt semper puniendi pœna ultimi suplicii, l. 1. §. *quies, ff. de offic. Præfect. Urb. l. capital.* 28. §. *solent, ff. de pœnis*, pluribus Farin. *quæst.* 113. *num.* 128. *& num.* 201. Anton. Gomez, *variar. tom.* 3. *cap.* 2. *num.* 7. *vers. secundò limita*, Antonius Matthæus, 8
lib. 48. *ff. tit.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Quod nostris legibus Hispanis absque dubio procedere videtur, nam *in leg.* 2. *tit.* 10. *part.* 7. conventicula, & tumultuarias armatorum coadunationes facienti pœna legis Juliæ de vi publica imponitur, quæ deportationis, & bonorum amissionis est, *l.* 8. *eod. tit. l.* 1. *tit.* 10. *l.* 4. *ordin. l.* 1. *&* 2. *tit.* 15. *l.* 8. *Recopil.* Quibus positis nullatenus pœna capitali puniri posse videbatur.

Sed his non obstantibus; ultimo supplicio dam- 9
nandum decrevi, tanquam effractorem carceris, reorum exemptorem, & seditionis, atque tumultus auctorem. Quòd esset effractor, dubitari non poterat, cùm ipse fuisset ductor cæterorum, quibus associatus carcerem effregit, & hi pœna ultimi supplicii puniendi sunt. Textus expressus *in l.* 1. *in princip. ff. de effractor.* ibi: *Saturninus etiam probat in eos, qui de carcere eruperunt, sive effractis foribus, sive conspiratione cum cæteris qui in eadem custod. erant, capite puniendos, l. In eos* 13. *ff. de custod. reor. l. si quis* 38. §. *miles* 11. *ff. de pœna l. militer* 13. §. *ejus fugam, vers. cum tamen, ff. de re milit.* de quo aliqua diximus *suprà, controvers.* 10
5. *num.* 52. & nota quòd Ulpianus *dict. leg.* 1. non solùm loquitur de reis fugientibus effracto carcere, sed de cæteris cum eis conspirantibus, qui carcerem effregerunt, ut reos vindicarent; de istis enim loquitur ibi: *In eos qui carcere eruperunt*, de illis autem ibi: *Cum cæteris qui in eadem custodia erant.* Quam interpretationem secuti sunt Farinac. *dict. quæst.* 30. *num.* 2. 166. *&* 202. Petrus Caballus, *cas.* 8. *num.* 1. Antonius Matthæus, *d. lib.* 47. *tit. ultim. cap.* 4. *num.* 1. *&* 5. Vilosa *de fugitivis, d.* §. 4. *num.* 24. qui testantur à pari procedere an 11
quis pro se eximendo fregerit, an pro alio. Quod optima ratione fulcitur, nempè quia carceres sunt loca sacra, cùm reipublicæ utilitati dicata reperiantur, *l. sacra loca, ff. de rerum divers.* Sed rumpens, aut violans sanctum capite plectitur, *l. final.* 12
ff. eodem tit. igitur effractores carcerum ea pœna plectendi sunt, Farin. *dict. quæst.* 30. *num.* 2. *fin.* Peguer. *dict. decis.* 1. *n.* 5. Vilosa. *d. c.* 18. §. 2. *n.* 19. Anton. Matth. *d. c.* 4. *n.* 1. *post medim.* Caball. *d. cas.* 8. *n.* 35.

Nec relevat si dicatur, hanc pœnam capitalem non esse intelligendam de morte naturali, sed civili ex superiùs adductis, *num.* 5. nam præterquam quòd contrarium verius est, ut accuratè probat Antonius Matthæus, *d. cap.* 4. *numer.* 1. sequitur Franquis, *decis.* 140. *num.* 2. & Thor. *in compend. decis. tom.* 1. verb. *Pœna capitis adjecta in lege*, illa opinio ut plurimùm posse procedere quando
14 cum effractione non fuit aliud crimen admissum; secus verò quando ultra effractionem fuit secuta vis, injuria, vulnus, aut mors alicui ex custodibus; nam in hoc casu pœnam ultimi supplicii imponendam, docuit Jodoch. *in pract. crim. cap.* 18. *de effractor. carcer. num.* 2. Bonifac. Vital. *de malef. Rub. de carcer. privat. vel fract. num.* 8. *versic. si carceratus*; Farinac. *d. quæst.* 30. *num.* 202. Atqui in nostra specie non solùm carcer effractus fuit, sed violentia illata eunctis custodibus, uno graviter vulnerato, aliis percussis, & cæteris violenter adductis, usque ad confinia terminorum: ergo capitali pœna mortis naturalis tenebantur omnes, qui similem violentiam intulerunt. Quæ de jure nostro procedunt *ex l.* 14. *tit.* 29. *p.* 7. inferiùs expendenda.

15 Secundò, iste reus factus fuit eximens carceratum pro crimine capitali; eximentes enim Reos convinctos, vel confessos, aut condemnatos de his criminibus pœna legis Juliæ majestatis tenentur, Text. *in l. cujusque* 4. §. 1. *ff. ad leg. Jul. majestat.* quod Scevola sic dixit: *Item qui confessum in judicio reum, & propter hoc in vincula conjectum emiserit.*

16 Et licèt Dionysius Gotofredus tenuerit, emendandum hunc Textum, ita ut dicat, *in hoc Judicio reum.* Ex quo infert quòd nisi detineatur pro crimine læsæ Majestatis, eximentes pœna illius legis non subjiciuntur: tamèn est divinatoria hæc interpretatio, quales sunt omnes quæ jura corrigere conantur, ob quod justissimè rejicitur à Farinacio, *d. quæst.* 30. *num.* 103. Caball. *d. cas.* 8. *num.* 5. Ant. Matth.
17 *d. lib.* 48. *tit.* 2. *cap.* 2. *num.* 21. Et ratio est quia liberare reum condemnatum, vel de proximo condemnandum, utpotà convinctum, vel confessum de crimine capitali, solius Principis est; nam facti quæstio in arbitrio judicantis est; pœnæ verò legum auctoritati reservantur, *l.* 1. §. *quorum*, *ff. ad Senat. Cons. Turp.* quibus cùm Princeps solutus sit, consequens est eum solùm convictum, vel confessum, aut condemnatum liberare posse, §. *sed & quod Principi*, *istit. de jur. nat. gent. & civil. l. penult. Cod. de calumniat. l. penult. C. de precibus imper.*
18 *offerend. l.* 1. §. *ult. ff. Quæstion.* Quare si quis similem reum in vincula conjectum emiserit, majestatem violare necesse est, usurpando potestatem, quam non habet, Bart. *in d. l. cujusque*, & ibidem, Bald. Joan. Faber. *in* §. *pœnales quoque actiones*, *vers. item adversus eum*, *num.* 7. *instit. de action.* Jason. *in d.* §. *pœnales*, *num.* 104. *vers. si autem erat incarceratus pro causa criminali.* Angel. *de malef. verbo quod fama publica*, *n.* 55. *vers. secund. quæro* idem Jason. *in l.* 1. §. *quod Prætor*, *n.* 17. *vers. aliquando qui eximit & vers. ista est vera & perfecta*, *ff. ne quis eum qui in jus voc. & in l. unic. C. de rapt. virg. num.* 3. Alex. *cons.* 35. *num.* 4 *vol.* 2. Marsil. *in tract. de Bannit. in rub. captiv. num.* 8. *vers. si autem captus*, Gigas *de crim. læsæ Majest. lib.* 1. *rub. qualiter & quibus*, *q.* 58. *in fin. num.* 8. Plotus *de in lit. jur.* §. 25. *n.* 8. Conrad. *in pract. tit. de carcer. num.* 20. *in fin.* Jodoc. *in pract. cap.* 18. *Rub. de effractor. n.* 4. *vers. sine crim. obnoxium*, Joan. Berber. *in pract. rub.* 15. *de effractor. n.* 5. Bursat. *cons.* 216. *num.* 5. *his & aliis relatis*, Farin. *d. quæst.* 30. *num.* 101. Caball. *d. cas.* 8. *num.* 2. Jul. Clar. §. *fin. quæst.* 29. *num.* 5. *& q.* 68. *num.* 10. Guazz. *de* 19 *fens.* 5. *cap.* 5. *num.* 6. *& seqq.* Vilosa, *de fugit. d. c.* 18. §. 2. *num.* 20. Quorum plures non solùm firmant conclusionem, quoad confessum, sed etiam quoad convictum legitimis probationibus, quos secutus fuit noster Ant. Gomez, *d. cap.* 2. *numer.* 7. Et licèt pariter teneant quòd requiritur, reum detentum fuisse pro crimine capitali, Farin. *d. numer.* 102. cumpluribus ex proximè adductis; in nostra specie hæc qualitas verificabatur, ut mox dicetur.

Nec relevat si dicatur, detentum, de quo loqui- 20
tur, non fuisse carceri mancipatum jussu Magistratus supremi Principis, neque ob crimen læsæ Majestatis: nam ut Farin. *d. quæst.* 30. *n.* 104. Clar. *d. q.* 29. *n.* 5. *& q.* 68. *n.* 10. ubi Bajard. *n.* 37. Caballus, *d. cas.* 8. *n.* 5. tenent, conclusio procedit in detento pro quocumque crimine, si capitale sit, & reperiatur convinctus, vel confessus, aut condemnatus, & sic pluries decisum testantur Clarus, & Caballus, quidquid dicant Gothofredus, *ubi suprà*, & Antonius Gomez, *d. cap.* 2. *num* 7. & sic explicat Farinacius, *num.* 105. Qui quidem Doctores non distinguunt an captus sit per Judicem supremi Principis, vel per ordinarium. Ultra quod notandum est quòd Judex ordinarius, qui iussit hunc 21
reum carceri mancipari, Regiam jurisdictionem administrabat in ea Villa, quæ licèt sit de statu & dominio Ducis de Escalona, jurisdictio non est illius; sed tantùm usus in prima instantia, ut probat Text. *in l.* 1. *tit.* 1. *l.* 4. *Recopil.* ubi Azevedo, si ei concessum expressè est; nam si non sit expressè concessum, Jurisdictionem nomine Regis exercent annui Judices, quos *Alcaldes ordinarios* vocamus, 22
& ab ipsis Universitatibus eliguntur, ut cum Avendanno, Covarrubias, Palacios Rubios, Matienzo, Bobadilla, & aliis probat eruditè Dominus Larrea, *allegat.* 70. *ex n.* 1. Quare per Magistratum Principis captum dicere debemus, qui ja ejus nomine Judex Ordinarius Regiam jurisdictionem exercebat: sed reus de quo loquimur, exemit detentum pro homicidio insidioso, ratione cujus immunitate Ecclesiæ frui non poterat, ut decisum fuerat in Regio Pinciano Prætorio, & talis exemptio facta fuit cum violentia, effractione, armis & vulneribus: igitur pœnæ capitalis & ultimi supplicii Reus factus fuit.

Demùm quia de jure nostro Hispano hæc pari- 23
ter procedunt juxta Text. *in l.* 20. *tit.* 2. *lib.* 7. *& l.* 3. *tit.* 4. *eodem lib.* 7. *for. iud. l.* 11. *tit.* 13. *lib.* 4. *for. legum*, *l.* 56. *in fin. in legib. styl. leg.* 14. *tit.* 29. *part it.* 7. *leg.* 5. *tit.* 12. *lib.* 8. *ord. l.* 7. *tit.* 26. *lib.* 8. *Recop.* melior Text. *in l.* 5. *ad med. tit.* 22. *eodem lib.* 8. *Recop.* Quibus juribus cavetur, quod eximens carceratum per vim, teneatur eadem pœna qua ille subjectus erat: qui quidem Textus intelligendi, & 24
interpretandi sunt, quando carceratus simpliciter reperitur impuratus de aliquo crimine, non verò quando convictus, confessus vel condemnatus est, prout de jure cautum est, & testantur Cla-

rus,

rus, *d. quæst. 68. n.* 10. Farin. *d. quæst. 30. n. 98. & 101.* Caball. *d. cas. 8. num. 6.* nam si condemnatus, aut convictus vel confessus & pœna legis Juliæ majestatis tenetur, docuit Gregor. Lopez, *in d. l. 14. tit. 29. part. 7. Gloss. 1. vers. aliquando est major*, Didac. Perez *in l. 5. tit. 12. lib 8. ordin.* Gloss. *e si le tomaren el preso, vers. secunda conclusio; & in l. 12. tit. 14. lib. 2. gloss. 1. concl. 6.* Azevedo, *in l. 1. tit. 18. lib. 8. Recop. num. 171.* Petr. Plaza, *in epit. delictor. cap. 38. num. 7.* Ant. Gomez *d. tom. 3. cap. 2. num. 7.* & ibi Ayllon Babadilla, *lib. 3. Pol. cap. 15. num. 132.* Alphons. Narbona, *in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recop. gloss. 7. num.* 25 58. *cum pluribus seqq.* Don Joan. Vela, *de pœn. delictor. cap. 16. num. 13.* Et quanquam aliqui ex his limitent ad casum detenti pro crimine læsæ Majestatis, jam superiùs dictum remanet, hanc opinionem esse communiter reprobatam, sed dato quòd sequenda esset, omnes uniformiter tenent, quòd eximens debet puniri eadem pœna, qua & detentus plectendus erat: sed in nostra specie Lucas Polo principalis emissus, pluribus testibus & ipsa notorietate convictus erat de homicidio nequiter, atque insidiosè patrato, Didacum del Valle à tergo 26 vulnerando, & occidendo, dum cum alio provocatus pugnabat, ob quod pœna ultimi supplicii puniendus erat, *ex l. 3. & 7. tit. 23. lib. 8. Recop.* ubi Azevedo, Ant. Gomez *var. lib. 3. c. 3. num.* 105. Don Joan. Vela *cap. 15. num. 37. & cap. 25. num. 1.* Ergo licèt non teneretur pœna legis Juliæ, tenebatur pœna speciali per nostras leges inducta, quæ est eadem qua tenebatur exemptus: ad 27 quam imponendam non est necesse, quòd captus fuisset jussu principis vel magistratus supremi, cùm juxta *d. l. 14. tit. 29. part. 7.* sufficiat, quòd in carcere positus sit jussu cujuscumque Judicis, ut dixit noster Alphons. ibi: *O de alguno de los otros que han poder de judgar*; cum qua congruunt cætera 28 jura Hispana superiùs adducta. Nec obstabit si dicas, eximentem homicidam non posse dici propriè homicidam, & sic de cæteris criminibus: quia ut Azevedo, *in l. 5. tit. 22. l. 8. Recop. num. 9.* licèt quoad crimen, vel delictum non æquiparentur, æquiparantur quoad pœnam auctoritate legis, quod sufficit ad hoc, ut ipsa pœna debeatur.

Tertiò, quia hic Reus fuit concitator tumultus 2 & seditionis: quando auctor coadunationis, plusquam ducentorum armatorum ad malum finem, nempè effractionis carceris, ut eximeret reos justissimè detentos cum violentia illata universæ villæ de Escalona, Metropolis illius Ducatus, eos duxit usque ad consummationem sceleris, non solùm cooperando, sed cuncta disponendo: & quanquam dubitetur per Doctores relatos per Farinac. *quæst. 113. n. 179.* an qui tumultum & seditionem concitant, teneantur pœna legis Juliæ majestatis, si causa privatæ inimicitiæ fiat: tamen ne- 30 mo dubitat, pœnam extendi ad ultimum supplicium, quando ex tumultu, seditione vel coadunatione armatorum sequitur scandalum ingens, vel alia delicta gravissima patrantur. Probat Text. *in l. 1.* & ibi Glossa, *verbo gravissimam, C. de seditios.* ubi Salicetus, Maranta, *de ordin. jud. part. 6. Rub. de inquis. n. 129. vers. quintò ex Textu*, Jodoch. *in pract. rub. 63. de seditios. n. 4. & 5.* Tiber. Deciani *lib. 7. crim. c. 7. num. 19. & c. 19. num. 27.* Capicius, *dec. 130. per tot.* Menoch. *de arbitr. cas. 266. num. 5.* Clarus, *d. q. 68. num. 36.* & ibi Bajardus, *num. 109.* And. Gail. *de pace, l. 2. cap. 9. n. 33.* Farinac. *d. q. 113. n. 193.* qui *num. 197.* tener ab hac opinione non esse recedendum in praxi, Novar. *ad prag. Neapol. tit. de Abolit. prax. 2. collect. 3. n. 66.* Anton. Matth. *d. l. 48. ff. cap. 2. num. 6.* Quæ 31 præcipuè locum sibi vindicat in auctore tumultus vel seditionis, Textus expressus, *in l. si quis aliquid 38. §. auctores, ff. de pœn.* ibi: *Auctores seditionis, & tumultus populo concitato pro qualitate dignitatis aut in furcam tolluntur, aut bestiis objiciuntur, aut in insulam deportantur.* Quia si multitudo in crimine est, auctores tantùm puniendi 32 sunt: sic monuit Liv. *lib. 18. histor.* ibi: *Certabatur sententiis utrùm in auctores seditionis animadverteretur, an plurium supplicio vendicanda tam fœdi exempli defectio magis, quàm seditio esset. Vicit sententia lenior, ut inde orta culpa esset, ibi pœna consisteret, ad multitudinis castigationem satis esse.* Sequitur Vigetius, *lib. 3. de re milit.* ibi: *Quòd si fieri medicinam necessitas extrema persuaserit, rectius est, more majorum in auctores criminum vindicari, ut ad omnes metus, ad paucos pœna perveniat.* Quam conclusionem non solùm in crimine seditionis, sed 33 in quocumque alio ex atrocioribus ne multorum strages sequatur in unius vindicta; probant Text. *in cap. fin.* ubi Gloss. *de transact. c. ut constitueretur* 50. *distinct. c. comessationes* 14. *dist. c. ipsa pietas* 23. *q. 4.* Carret. *in prax. §. homicidium 6. n. 346.* Cavalcan. *de Brach. reg. part. 4. n. 153. in fin. & part. 6. n. 110.* Tiraquell. *de pœn. temper. caus. 47. per tot.* Gail. de Pace, *lib. 2. cap. 9. num. 39.* Clar. *q. 60. num. 30.* & ibi Bajard. *num. 103.* Farin. *quæst.* 34 *96. per tot. & q. 131. n. 3.* Tuscus, *lit. P, concl. 255. num. 10. & lit. M, concl. 428. & lit. D, conclus. 188.* Avendanno, *de exeq. mandat. part. 2. cap. 4. num. 14.* Matta, *de jurisdict. part. 2. c. 15. num. 14.* Ponte, *de Potest. Proreg. tit. 1. de provis. fin. solit. n. 1.* Menoch. *de arbitrar. cas. 598. n. 40.* Barbos. *in collect. 1. quoties in populis, 2. q. 1.* Giurb. *consil. 2. n. 33. & 65.* Quando verò dicatur, multitudinem deliquisse, tradunt Bajard. *d. n. 103.* & Giurb. *d. n. 65.* Cùm autem is reus principalis auctor probaretur ex actis, & ex confessione, quia consilium dedit, modum exequendi disposuit, multitudinem concitavit, & duxit, in carcerem Laniones cautè introduci fecit, ut fores aperirent, commentariensem ebrium fieri admonuit, armatos per stationes in vicorum exitibus collocavit, custodibus auxilium interdixit, catenas, & januas exteriores fregit, & reum principalem humeris cum compedibus liberavit, præmeditato consilio cum reis, & illorum uxoribus habito, sub spe præmii à consanguineis Carceratorum promissi: ergo tanti facinoris auctor pœna acerbiss. puniri potuit, & debuit.

Neque leges Regni repugnant, quia licèt coa- 35 dunatio armatorum ad malum finem puniatur pœna verberum, & exilii, vel pecuniaria, juxta Textum, *in l. 3. tit. 1. l. 8. fori jud. l. 11. tit. 4. lib. 4. for. leg. l. 16. & 17. tit. 26. part. 2. l. 1. tit. 10. lib. 4. ordin. l. 42. tit. fin. l. 8. ord. l. 1. & 2. tit. 15. l. 8. Recop.* ubi nostri glossatores plura: hoc procedit, nullo alio crimine, vel damno secuto, ut expressè habetur *in l. 2. tit. 10. part. 7.* & quando in privatum dirigitur factio, quam *Assonada* nostrates vocant,

& damnum in bonis factum fuit, non autem in personis. Nam si in personarum damnum fiat, pœna legali punitur: *d. l.* 11. *tit.* 4. *l.* 4. *fori leg.* ibi: *Y si mataren, o firieren todos hayan la pena que manda la ley*; quando enim aliquis occiditur vel vulneratur in seditione, ipsi seditiosi si plebei sint, ut *d. l. si quis aliquid* 38. §. *auctores*, *ff. de pœnis*, pœna ultimi supplicii plectuntur, per *d. l.* 17. *tit.* 26. *part.* 2. ibi: *E si fuesen de los menores que muriesen por ello.*

37 Præterea quia in hac specie dici non poterat ex privato odio perpetratum fuisse, cùm in odium vindictæ publicæ, & administrationis Justitiæ contra universam villam factum esset, quo in casu crimen læsæ Majestatis committi videtur, ut probat
38 Text. *in l.* 1. *tit.* 2. *part.* 7. *vers. la setena*, ibi: *Si alguno ficiese bollicio, o levantamiento en el Reyno faciendo juras o cofradias de cavalleros, o de villas contra el Rey, de que naciese dano a el, o a la tierra.* Licèt enim in hoc casu damnum non fuisset secutum Regi, tamen secutum fuit Regno, vel terræ, quod est sufficiens, juxta decissionem hujus Text. ibi: *A el o a la tierra.* Et Rex uti Rex offensus fuit ex contemptu jurisdictionis illius, vel saltem utilitas publica, quod sufficit, ut probat Vela, *de crim. c.* 21. *n.* 2. quæ confirmantur per Text. *in l.* 3. *tit.* 19. *part.* 7. ibi: *Onde los que tal levantamento como este facen son traidores, e deben morir por ello, e perder quanto ovieren*, quo Textu non tractatur de seditione in
39 personam ipsius Principis facta, sed contra statum publicum, vel contra patriam, & in exitium reipublicæ, quod sufficit, ut crimen læsæ dicatur, ut pluribus probat Azevedo, *in d. l.* 2. *tit.* 15. *l.* 6. *Recop. n.* 16. *cum seqq.* quare reus non poterat mortis pœnam evadere.

40 Sed demus, quòd solùm teneretur pœna legis de vi publica, ex Textu, *in d. l.* 2. *tit.* 10. *p.* 7. tamen ex qualitatibus aggravantibus pœna etiam exacerbatur usque ad mortem juxta Text. *in d. l. capitalium*, §. *solent*, ibi: *Nomen, quàm capite plectendi*, junct. *l. aut facta*, *ff. de pœn.* melior Textus, *in l. qui ædes* 11. *ff. ad leg. Jul. de vi publ.* ibi: *Siquidem in turba cum telo fecerit, capite puniatur.* Docet Ant. Mat-
41 thæus, *d. lib.* 48. *tit.* 4. *c.* 2. *n.* 1. cum quibus consonant, *d. l.* 1. *junct. l.* 8. *vers. mas si en la fuerza*, *tit.* 10. *p.* 7. ibi: *El que fuere el mayoral del ayuntamiento mas debe morir por ende*, *leg. quoniam multa facinora*, *C. ad leg. Jul. de vi pub. & privat.* Si enim ædes alienas privatorum in turba cum telo aggreditur, capite plectendus est ex illo Textu, quid dicendum in eo qui ædes publicas, sanctas, sacratas in reipublicæ, utilitate non solùm aggreditur, sed
42 expugnat? si occidens tumultu privatum pœna capitali plectitur, quid statuendum in eum, qui custodem auctoritate publica destinatum mutilat, alios vulnerat, alios percutit, ac omnes opprimit? Ex his omnibus sent. *die* 5. *Novembris ejusdem anni* Joannem Ruiz, ad pœnam furcarum condemnavi, lanionem, ad pœnam verberum, & remigii per sexennium, & alios diversis pœnis extra ordinem juxta culpæ uniuscujusque qualitatem: quæ executioni deducta fuerunt *die* 7. *eorundem*, actuantib. Antonio del Valle, & Emmanuele de Paramo.

CONTROVERSIA XVIII.

De homicidio sacrilego patrato in Carcere, & an Commentariensis ad aliquid ex eo teneatur?

SUMMARIUM.

1 *Causa scribendi de hoc crimine.*
2 *Facti species proponitur*, n. 3. & 4.
5 *Carceris Valentini descriptio*, & n. 6.
7 *Officia Regia obtinentes in Regno Valentiæ non possunt puniri per inquisitionem sine expressa delegatione Principis ad procedendum in eos.*
8 *Princeps solus, in sacro supremo Aragonum Consilio, potest punire suos officiales juxta foros.*
9 *Idem de jure cautum est.*
10 *Conclusio hæc licèt communiter intelligatur de Senatoribus, & aliis supremis Magistratibus, procedit pariter quoad Commentariensem titulo Regio electum.*
11 *Officium Regium à Principe concessum, solùm ab ipso Principe auferri potest.*
12 *Procurator Fiscalis in Regno Valentiæ obtinet officium simile, eo quòd* Agente Fiscal *in his Regnis vocatur.*
13 *Primogenitus Regis in Corona Aragonum Regis Vicarius nascitur cum plenitudine potestatis.*
14 *Commentariensis Carceris Valentini, officium obtinet superiùs ab officio Procuratoris Fiscalis Villarum.*
15 *Inquisitio in Regno Valentiæ certis criminibus limitata est per foros*, & n. 16.
17 *Quod non est discussum, non potest dici decisum.*
18 *Inquisitio in Regno Valentiæ potest formari, quoties pœna corporalis debetur.*
19 *Exceptio defectus jurisdictionis insanabilis est, & potest deduci semper.*
20 *Supplicationis causa æquiparatur causæ appellationi.*
21 *Delicti corpus ante omnia debet comprobari.*
22 *Corpus delicti in transgressione præcepti est ipsum præceptum.*
23 *Præceptum non potest probari per testes.*
24 *Ex præcepto verbo tenùs facto non nascitur obligatio parendi.*
25 *Præceptum de substantia requirit scripturam authenticam.*
26 *Præceptum pœnale judicialiter debet fieri.*
27 *Pœna ut debeatur ex transgressione præcepti, fieri debet præceptum per Judicem judicialiter procedendo.*
28 *Rubrica digestorum non dicit*: Si quis judici, *sed* si quis jus dicenti non obtemperavit, *quod inducit judicialem fomam procedendi.*
29 *Præcepti verbalis transgressio ex reverentia Magistratibus debita, levi coercitione puniri valet.*
30 *Qui aliquid gerere debet in Regno Valentiæ de mandato Principis, non admittitur quin mandatum probet Regiis litteris juxta forum.*
31 *Principis jussiones nullius momenti sunt in Regno Valentiæ, neque executioni deduci possunt, nisi subscriptæ sint per Cancellarium, Vicecancellarium, aut Regentem Cancellariam.*
32 *Acta judicialia in Regno Valentiæ in causa excedente summam quinquaginta drachmarum, aut*

Re-

Regalium argenti, scripturam de substantia requirunt per forum.

33 *Sententiæ pariter scripturam necessariò desiderant.*

34 *Præceptum pœnale non solùm in scriptis debet fieri, sed & illius injunctio.*

35 *In materia præcepti pœnalis, tantum dictum præsumitur, quantum scriptum, & non ampliùs.*

36 *Decretum de imponendo reo in ergastulo in scriptis ferri debet.*

37 *Confessio rei non potest supplere defectum scripturæ præcepti.*

38 *Confessio rei nil valet quoad comprobationem corporis delicti.*

39 *Præcepta verbo tenùs facta, & sine causæ cognitione, nil operantur.*

40 *Obedientia Magistratibus debita, procedit in quantum judicialiter procedant.*

41 *Crimina quo graviora sunt, eo liquidiorem probationem desiderant.*

42 *Testis in plenario revocans dictum in summario nil probat.*

43 *Exculpatio tollit quidquid inculpatio intulit.*

44 *Dictum secundum testis prævalet primo, si animo corrigendi fiat.*

45 *Causa inculpandi, & exculpandi debet attendi.*

46 *Testes de auditu nihil probant in his quæ per sensum visus percipiuntur.*

47 *Testes non repetiti in plenario, nihil probant.*

48 *Testis Apparitor non probat, quia sustinet vices accusatoris.*

49 *Testis inimicus minimè probat.*

50 *Testes officiales Curiæ multa deferunt contra reos, ut exasperent animos Magistratuum.*

51 *In materia probatoria, à communiter contingentibus sumitur indicatio.*

52 *Testis ex concursu plurium objectionum multò magis excluditur.*

53 *Birroarius ob vilitatem excluditur à testificando.*

54 *Socius criminis in Regno Valentiæ admittitur juxta forum.*

55 *Limita si alia objectio non obstiterit præter societatem.*

56 *Carceribus mancipati æmuli fiunt Commentariensis.*

57 *Testis criminosus repellitur à testificando.*

58 *Permissio concessa per Commentariensem reis ad audiendam rem sacram, etiamsi sub clausura existere jussi sint, non potest in culpam imputari, nisi expressè dicatur.*

59 *Impedientes audire rem sacram absque gravissima causa, peccant.*

60 *Confessio qualificata non potest à qualitate separari.*

61 *Præceptum de re impossibili non tenet.*

62 *Lex de re impossibili neminem ligat.*

63 *Impossibilitas requisita ut lex, vel præceptum non teneat, sufficit quòd sit moralis.*

64 *Commentariensis non tenetur de gestis eo absente, sed tenetur adjutor.*

65 *Carceris Valentini Commentariensis residentiam facere debet in vestibulo, & quare?*

66 *Rei non possunt detineri in ergastulis, vel arcta custodia, ultra tres dies.*

67 *Carceratorum causæ velociter expediri debent.*

68 *Criminales causæ in Regno Valentiæ, si pœnam pecuniariam contineant, infra biduum terminandæ sunt; si autem corporalem pœnam expostulent, intra quinque dies culpa debet comprobari, cùm aliàs fidejussoribus sint relaxandi.*

69 *Carcer est mala mansio, species torturæ, ac morti similis.*

70 *Præceptum, terminum custodiendi reos in ergastulis non continens, intelligi debet de termino juris.*

71 *Judices, & executores reos in arctiori custodia detinentes à jure puniuntur.*

72 *Ad excusationem ab incursu pœnæ, quælibet causa sufficit, etiamsi dicatur bestialis.*

73 *Ecclesiastici detenti in carcere laicorum, jussu suorum Prælatorum, non subsunt Judici laico.*

74 *Præceptum laici de retinendis Ecclesiasticis in arcta custodia, nullius momenti est.*

75 *Factum judicis si ad officium non pertinet, ratum non est.*

76 *Milites in custodia reorum delinquentes, privilegium fori non amittunt.*

77 *Ad Judicem laicum non pertinet curare de Ecclesiasticis.*

78 *In clausura ponent Ecclesiasticos, aut in vinculis, absque jussu Prælati, incurrit censuram Canonis.*

79 *Metus incursus censurarum, sufficit ut quis excusetur ab incursu pœnæ.*

80 *Laicus opprimens Ecclesiasticum de præcepto Prælati, incurrit censuram.*

81 *Nisi in casu expressæ necessitatis.*

82 *Tortura jubente Prælato, per laicum potest inferri Ecclesiastico absque incursu censurarum.*

83 *Omissio in custodia Ecclesiastici, non est puniendа per Prælatum.*

84 *In casu effractionis, vel fugæ excusatur Commentariensis, ex indebita carceratione.*

85 *Pariter in casu necis, ob defectum clausuræ.*

86 *Observantia Regiæ Audientiæ comprobans hæc refertur.*

87 *Causa clausuræ inferendæ insinuari debet Commenteriensi, ut teneatur ex transgressione.*

88 *Ex differentia causarum, sequitur differentia diligentiæ in implemento præcepti.*

89 *Commentariensis non tenetur divinare causam, ob quam in clausura apponi jubebantur.*

90 *Commentariensis tenetur de casibus, quæ in carcere eveniant.*

91 *Commentariensis excluso præcepto tenetur ex qualibet nece patrata in carcere.*

92 *Commentariensis tenetur de culpa custodis ab eo destinati.*

93 *Commentariensis præcipuè tenetur de fuga tam ex dolo, quàm ex culpa, quæ in hac specie aberat.*

94 *Commentariensis si pretio corrumpatur, tenetur, sed hoc probatum non fuit in hac specie.*

95 *Cessante causa delinquendi, cessat delicti præsumptio.*

96 *Causa delinquendi in aliquem verificata, producit præsumptionem in eum, illius delicti.*

97 *Integritas procedendi antecedens, excludit præsumptionem delicti, cùm talis quis præsumatur, qualis antè fuerit.*

98 *Differentia perpenditur inter casum fugæ, vel necis carcerati.*

99 *Commentariensis præcipua cura est custodia carceratorum.*

100 *Fuga carcerati secuta, Commentariensis directè gravatur; quia præsumitur curam custodiæ necessariam non adhibuisse.*

101 *Et tamen hæc regula limitatur diversis modis.*

102 *Limitationes regulæ verificabantur in hoc casu, quia non constitit de causa ponendi reos in arcta custodia, & quia conditio personarum excludebat ergastulorum clausuram.*

103 *Casus fortuitus Commentariensem excusat etiam in casu fugæ.*

104 *In casu necis patratæ in carcere Commentariensis non directè gravatur, sed per indirectum, si ferrum vel venenum inferri passus est.*

105 *Patientia inferendi arma probanda est in hoc casu.*

106 *Commentariensis custodiendo carcerem secundùm consuetudinem, excusatur à quocumque eventu.*

107 *Ex diligentia Commentariensis verificata excluditur probatio negligentiæ ejusdem.*

108 *Quod communiter receptum est, & à nemine impugnatum.*

109 *Carceratis potest permitti à Commentariense descendere ad vestibulum carceris.*

110 *Commentariensis cura frustrari potest quoad illationem armorum, & quomodo fieri possit?*

111 *Commentariensis an teneatur de culpa custodis ab eo electi.*

112 *Sed hoc procedit quoad fugam reorum tantùm.*

113 *Fuga reorum absente Commentariensi non imputatur ei sed adjutori.*

114 *In casu necis Commentariensis, non tenetur de omissione custodis.*

115 *Differentia inter hos casus perpenditur.*

116 *Commentariensis non tenetur de culpa custodis, si tempore electionis habetur pro idoneo.*

117 *Commentariensis eligens custodem prout consuetudo habet introductum, non tenetur de illius culpa.*

118 *Birruarii Regiæ Audientiæ Valentiæ in infimo ordine familiæ, sunt publica auctoritate probati.*

119 *Eligens probatum publica auctoritate non tenetur de culpa electi.*

120 *In casu necis nemo tenetur, nisi is qui in culpa est.*

121 *Dispositiones pœnales restringendæ sunt.*

122 *Sententiæ Senatus jus faciunt tanquam exemplum.*

1 DIsceptabatur in supremo Aragonum Consilio, qua pœna puniendus esset Sebastianus Texidor, civis honoratus Valentinus, Commentariensis Regiæ carceris Valentini nuncupati, *la Torre*, ob necem Doctoris Petri Navarro Diaconi patratam in eodem carcere, quia illi culpa Imputabatur ratione omissionis in custodia reorum. Interrogatus ab amico quid de jure, tam communi, quàm municipali procederet, immunem ab omni culpa reperiri respondi. Factum quod percepi, sic se habebat.

2 Primis diebus mensis Januarii anni 1664. Judices Curiæ Regiæ Audientiæ carcerem ingressi, non in modum visitationis assuetæ, sed extra ordinem, & formam, verbo tenùs jusserunt pluces reos claudi sub arcta custodia, sive in ergastulis: & inter eos quatuor Ecclesiasticos, qui jussu suorum Prælatorum in eo detinebantur. Formam clausuræ dicebantur dedisse; nam quosdam diu, noctuque in illis arctioribus receptaculis includi jusserant; alios tantùm nocte labente in eis detineri, uni alloquium omninò denegando, aliis permittendo certo modo, & alteris absolutè concedendo: & specialiter jussum fuit, quòd dictus Doctor Navarro, cum aliis tribus Ecclesiasticis, quorum unus Regularis, & Sacerdos erat, semper sub clausura separati detinerentur, assignando clausuram Petro Navarro in cubiculo nuncupato, *la cambra nova*.

3 Die 12. Februarii subsequentis, jam nocte ruente, idem Petrus Navarro repertus fuit in clausura sibi designata pluribus pugionis ictibus confossus, & ex summaria informatione apparebat, eumdem cum illis tribus Ecclesiasticis ludum foliorum ea hora instituisse, aliis plurimis carceratis spectantibus: quibus abeuntibus duo illi Clerici Petrum tenuerunt, & Regularis pugionis ictibus necavit.

4 Accusatus Commentariensis fuerat de omissione in observanda forma custodiæ sibi præscripta, quam si observasset, nequaquam homicidium sacrilegum commissum fuisset; dicebatur, transgressum præceptum fuisse in ipso die subsequente jussionem, neminem in clausura destinata retinendo; & addebatur, quòd octavo die antecedente delictum, hora duodecima nocturna, vel circiter visus fuit quidam incognitus alloquendo cum uno ex tribus illis Ecclesiasticis, assistente ipso Commentariense; qui ratione permissionis incedendi extra clausuras, duobus aliis reis pecuniæ summam extorsit. Ex his sententia, *diei 27. Martii anni* 1665. condemnatus per Regiam Audientiam fuit in pœnam privationis ipsius officii, quod à Principe obtinuerat; & supplicatione interposita, atque admissa in supremo absolvi in totum contendebat.

5 Et ut dicenda clariùs percipiantur, suppono, carcerem Regium in civitate Valentiæ nuncupatum, *la Torre dels Serrans* constructum reperiri super unam ex duodecim Portis ipsius civitatis, quæ duabus Turribus lapideis, tum mole, tum pulchritudine conspicuis, munitur. Ingressus carceris patet ad Occidentem, à porta per quinquaginta passus, vel circiter distans, mediante janua ferratis laminis contecta; vestibulum sequitur quo custos primus assistit de clave ipsius januæ curans. Ad lævam adest Aula non modica, qua negotia continuè expediuntur; in ea nempè judices reos examinant, confessiones recipiunt, & cætera ad causas carceratorum spectantia peragere solent. Immò & Proreges solemnes carceris visitationes ibi celebrare non semel vidi; in hac residet Commentariensis continuè, ad conspectum primæ illius januæ, propriis oculis cernendo qui ingredi, vel egredi debent, securitati inhærendo, ac in libro carceratorum, noviter adductos, vel jussu judicum extractos, vel liberatos adnotando. Ad dexteram, ipsius civitatis muro contiguam, adest unica scala ampla, & lapidea, quadraginta quatuor gradi-

bus

bus per directum habens, per quam ab occidente, in orientem ascenditur ad unicam superiorem portam totius carceris; sequitur atrium exiguum, quo residet secundus custos, januam exteriorem curando, quæ aditum præstat raticulæ: ex genere lignorum validissimo compactæ, quæ duodecim vel plus personas recipere potest, & nuncupatur *la gabia*. Post eam in parte interiori carceris assistit. Tertius Janitor de janua intima curando. Quoties aliquis ingreditur, secundus custos exteriorem reticulæ januam aperit, & in ea receptum claudit, quo peracto Tertius interiorem aperit, ut ingredi ad intima carceris possit. Et si aliquis est egressurus, versa vice janua interior per tertium custodem aperitur, & in reticula receptum relinquit, januam ad eum spectantem claudendo, quo peracto exterior patens à secundo datur. Et ipsæ januæ reticulæ sic catena ferrea & valida alligatæ sunt, atque dispositæ, ut una aperiri non valeat, quin altera clausa remaneat. Quæ ita constructa reperiuntur, ut securitati consulatur, ob quod nec adhuc ea quæ intus geruntur, ab extra cerni ab aliquo possint.

6 Quælibet ex duabus turribus tres mansiones continet separatas; quia cùm ad latera portæ amplissimæ hinc inde sint, uniri non valent nisi per medias mansiones. Inferiorem nuncupatum *el cubo* quælibet habet, cum speciali scala, atque fenestris lumina præbentibus, versus partem exteriorem civitatis, quibus triplex ferreus clathrus unicuique appositus, securitatem præbet eo pacto, ut cum reis, quibus facilis aditus est, alloquium sit facile, imò & traditio cujusvis rei exigui voluminis. Medias super portam civitatis connexas, quæ *la comuna* vocitantur, & superiores, quarum habitacula reservantur reis in honore constitutis, quando qualitas criminis expostulat, quòd in arcta custodia resideant. Spacia media inter has ultimas quatuor mansiones, & turres, continent diversa ergastula, quorum unum erat destinatum occiso in superiore parte ad interna civitatis, ascendendo per interiorem scalam quæ cæteris ergastulis transitum præbet Valentino idiomate nuncupatis, *los guineus*, apud nos *los calabozos o encerramientos*. Claves cunctarum mansionum tertio illi custodi committuntur, quas asservare solet in scrinio ad hoc destinato. Is erat tempore patrati criminis Antonius Aleman, & cùm de eo accussaretur, antequam lis contestata esset per confessionem, in eodem carcere obiit.

7 His positis in primis dicebam, dubitari posse de jurisdictione Regiæ Audientiæ ad procedendum contra Commentariensem, absque speciali Principis delegatione. Quia hic erat in officio Regio, & præeminenti constitutus cum titulo, seu privilegio expedito per Consilium Aragonum in debita forma; & de iis officialibus solus Princeps in ipso consilio, vel cui ipse specialiter commiserit, juxta foros conoscere potest. Text. *in for.* 39. *de appellat.* 8 ibi: *Retenim empero, que en les inquisicions que farem, o fermanarem contra nostres officials puixam asignar aquells Jutges que a nos plaura.* Cujus verba Latinè donata sic se habent: *Reservamus tamen, quòd in inquisitionibus quas faciemus, vel fieri jubebimus contra nostros officiales, possimus assignare Judices, qui nobis placebunt.* Text. *in for.* 2. *in extravag. de Inquis. contra offic. l.* 1. ibi: *Nisi fortè super officiales nostros ea facere haberemus.* Quæ quidem conclusio de jure procedit per Textum, *in l. ne quisquam, in princ. ff. de off. Procons.* 9 cum aliis superiùs adductis, *controvers.* 3. *num.* 9. *& seqq.* & plenè probatur per Dominum Vicecancellarium Crespi, *observat. illustr.* 4. *num.* 27. 30. *&* 31.

Et licèt communiter intelligatur de Senatoribus 10 & aliis supremis magistratibus, non ideò in Regno Valentiæ excluduntur obtinentes officia illius gradus, ac est officium Commentariensis: tum quia ratio dicendi, nempè quòd officium per Principem concessum, solùm ab ipso auferri potest juxta decisionem Text. *in l. nil tam naturale* 35. *ff. de regul. juris*, & ibi communiter Doctores, in 11 quocumque officio procedit. Tum etiam quia in similibus officiis, per jus speciale illius Regni cautum reperitur. Textus expressus *in privil.* 88. *Reg. Jacobi* 2. qui dum loquitur de Procuratore fiscali (cujus officium est idem, ac in Regno Castellæ nuncupatum *Agente fiscal*, non in Regia Audientia, sed in villa Castilionis planiciei, sic dicitur: *Cùmque contra officiales quæ hujusmodi exercent officia, per aliquem nisi per dominum Regem,* 12 *vel nos, de ipsius mandato inquiri non debet*: & ibi: *Cùm nolumus per vos absque mandato regio, sive nostro, contra ipsos officiales, ut præmittitur, sic procedi.* Loquitur in isto Textu primogenitus Regis Vicarius generalis illius in universa Corona Aragonum, quod est idem ac si ipse Rex loque- 13 retur, cùm in ea primogenitus Gubernator generalis nascantur cum plenissima potestate, ut pluribus adnotavi, *tom.* 1. *de Reg. Val. cap.* 2. §. 2. *numer.* 6. quod comprobatur ex eo, quòd privilegium positum sit in Corpore juris, in quo non collocaretur, nisi auctoritate regia factum fuisset; cùm ea jus commune in illo Regno contineant, ut dixi *de Regim. tom.* 1. *cap.* 1. §. 2. *num.* 50. in eo enim de similibus officialibus loquitur, & officium Commentariensis carceris Regii, non solùm æquale, sed majus, & præeminentius est, atque officium Procuratoris fiscalis privativæ villæ, quare dispositio remanet indubitabilis. Præcipuè animadverso, ut notat Dominus Crespi 14 *ibi proximè, numer.* 27. quòd in eo Regna potestas procedendi quoad omnia Tribunalia in criminibus per inquisitionem certis finibus clausa est, & in delictis specificatis incircumscripta: & quando per Regem Alphonsum I. statutum 15 fuit, quòd ea via procedi posset contra officiales Regios, sibi reservavit hanc potestatem: ex quibus rectè concluditur, quòd deficiente delegatione speciali Principis, prout in hac causa deficiebat, Regia Audientia absque jurisdictione processit.

Neque obstat observantia procedendi in aliqui- 16 bus casibus contra officiales hujus gradus, de qua non dubito: quia in eo Regno pauci, imò nullus reclamare audet contra Proregis, & Regiæ Audientiæ auctoritatem, maximè in criminibus levioribus, qualia sunt ea de quibus cognovisse, fatendum est; & in nullo ex illis judiciis deducta fuit similis exceptio, vel dispositio, quia si allegaretur, crederem, quòd tantus Senatus, in quo integerrimè cunctis jus redditur, aut à proce-

cedendo cessaret, aut ad Principem quæstionem referret; & sic Commentariensi hæc nocere non poterant, ex regula in jure trita: *Quod non est dis-*
17 *cussum, neque decisum.* Maximè in causa prosecuta per inquisitionem, in qua limitata potestas reperitur per *for.* 99. 111. *&* 115. *de Cur. & Bajulo.* clausula taxativa: *E no en atres choses, cap.* 22. *gravam. anni* 1626. cum aliis per me adductis, *tom.* 2. *de regim. cap.* 8. §. 1. *num.* 4. *cum seqq.* & per Dominum Crespi, *d. observ.* 4. *numer.* 16. *cum seqq.*

18 Et in hac specie non patebat recursus ad exceptionem illius regulæ, nempè: *Quia pœna corporalis irroganda erat*, quam *ex for.* 107. *de Cur. & Bajul. for.* 12. *&* 14. *de quart. & pœn. Cur.* firmabi *dict. num.* 4. & Dominus Crespi *ubi proximè, num.* 171. Nam cùm pœna legalis imposita reperiatur in sententia Regiæ Audientiæ, nil corporalis pœnæ reperitur. Neque ex eo quòd crimen dicatur patratum per officialem familiæ Regiæ Audientiæ, quia *dict. privil.* 88. specialiter in officiales familiæ procedere prohibuit; *& dict. for.* 2. *in extrava.* limitatim cavet, quòd procedatur contra officiales Re-
19 gios per solum Principem, vel eum cui specialiter commisit, ut docet Dominus Crespi *dict. num.* 31. Et hæc exceptio defectu jurisdictionis, vel potestatis perpetua est, & nullitas insanabilis, ita ut quocumque tempore opponi possit, Angel. *in l.* 1. *Cod. quando provoc. non est necess.* Vant. *de nullitat. tit. quoties, & inter quod, num.* 8. *&. tit. ex defect. jurisdict. num.* 4. Scac. *de appellat. quæst.*
20 19. *conclus.* 7. *num.* 3. Salgad. *de Reg. protect. part.* 4. *cap.* 3. *num.* 123. Ac tandem non ex eo quòd in causa primæ instantiæ deductum non fuisset, cessabit vis exceptionis, quia reperiebatur in judicio plenario supplicationis, quod regulatur ad instar appellationis, ut pluribus probant Peregrin. *cons.* 79. *num.* 3. *volum.* 2. Surdus, *cons.* 277. *numer.* 15. Menoch. *consil.* 1044. Giurba, *descis.* 30. *numer.* 7. Don Francisc. Hieron. Leon. *decis. Val.* 103. *numer.* 2. *& decis.* 166. *numer.* 11. *& decis.* 184. *numer.* 3. his & aliis relatis Valenzuel. *cons.* 195. *num.* 40. *cum duobus seqq.* per Text. *in l. fin. Cod. ut lit. pendente, l. ultim.* §. *consentaneum, C. de tempor. appellat.* in eo enim judicio procedunt verba edicti. *Non deducta deducam, non probata probabo*, ad Textum *in leg.* 6. §. 1. *Cod. de appellat.* ubi Doctor. exornant Donell. *lib.* 28. *comment. cap.* 8. & ibi Illiger. *lite. D*, Maranta in speculo *part.* 6. *act.* 2. *in princip. verbo quandoque appellatur, num.* 159. Scaccia *de appellat. quæst.* 11. *num.* 84. cùm autem absque jurisdictone processus reddatur nullus, sententia simul cum actis annullanda videbatur.

21 Secundò absolvendus erat ex defectu corporis delicti, ad quod percipiendum suppono, hujus comprobationem necessariam esse juxta Text. *in leg.* 1. §. *item illud, ff. ad Sillan.* Jul. Clar. *quæst.* 4. *num.* 1. Sigismund. Scaccia *de jud. caus. crimin. cap.* 71. *num.* 3. Farin. *quæst.* 2. *per tot.* Caball. *cas.* 255. Caren. *de offic. sanct. Inquis. part.* 2. *tit.* 1. §. 4. *num.* 23. Guazzin. *defens.* 4. *cap.* 1. & ego notaveram *dict. cap.* 8. §. 2. *num.* 2. Villosa *de fugit. cap.* 8. *ex num.* 6. Quo posito ut inspiciamus, an corpus delicti comprobatum fuerit in hac causa, videamus de quo crimine accusatus fuerat, & condemnatus: de complicitate, vel auxilio proximo, aut remoto in homicidio? nequaquam, cùm in accusatione non diceretur; & in actis factis super illa nece de Commentariensi non tractetur; sed de negligentia, & omissione in obtemperando præcepto judicum Curiæ, quoad clausuram reorum, 22
quòd fuit in causa ut homicidium patraretur; sic dicebatur in accusatione formali, quam Fiscalis in eo Regno ponit in omni processu, ita ut sine ea procedi non valeat, ut dixi *d. c.* 8. §. 6. *num.* 3. & clarius §. 1. *num.* 22. *cum seqq.* Ex quibus resultat, quòd delictum erat transgressio præcepti. Igitur dato quòd non adfuit præceptum; neque delictum legitimè sequitur.

In actis enim de præcepto nunquam per scrip- 23
turam authenticam constitit; & quamquam testes deponebant concludenter, fuisse factum verbaliter, & ipse Commentariensis hoc ipsum confessus fuit, dummodo non constaret de eo per publicam, & authenticam scripturam, non adfuisse præceptum, concludendum est, neque obligationem productam fuisse obtemperandi. Probat Text. *in cap. quoniam contra. de probat. l.* 4. §. *sin autem. C. de* 24
recep. arbitr. 3. *Cod. de sent. exper. recit.* ibi: *Ut sententia quæ dicta fuerit, cùm scripta non esset, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperam decretorum appellationis solemnitas requiratur, for.* 4. *de sentent. & act.* exponunt Donellus, *lib.* 25. *comm. c.* 8. & ibi Illiger. *lib. D*, pluribus relatis August. Barbosa *in collect. ad. cap. quoniam contra, per tot. præcipuè, num.* 1. *&* 8. Langleus *semestri lib.* 5. *c.* 5. *post princip. vers. rectè*, Ant. Amat. *variar. resol. p.* 2. *resol.* 72. *num.* 25
14. Paulus Xamar *de offic. Jud. & Advocat. p.* 1. *q.* 15. *num.* 44. & ego dixi *c.* 8. §. 9. *num.* 19. *&* 22.

Et quamquam Amato ubi proximè asserat, Mastrillum in pœnalibus præceptis dixisse, scrituram non esse de substantia; ipse tamen cum Bertazol. *consil.* 419 *num.* 1. *lib.* 7. & Don Francisc. Castillo *deces.* 188. *num.* 13. *lib.* 2. tenet, quòd de substantialibus est, per Textus superiùs relatos, quia eo ipso quo sint judicialia, omnino in scriptis redigi debent, vel per Actuarium publicum, vel per duos viros idoneos, ut habetur *in dict. cap. quoniam contra*, etiamsi inter locutiones dicantur, 26
Michael Grass. *tom.* 2. *com. opin. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 24. & ibi Vivius, *num.* 32. Barbos. *in dict. collect. num.* 38. Quod optima cum ratione cautum fuit; nam ad hoc ut punibilis fiat prætermissio executionis jussorum, necesse est quòd operetur con- 27
tra judicis præceptum factum judicialiter: qua de causa in Rubrica Digestorum non dicitur, *si quis judici*; sed *si quis jus dicenti non obtemperaverit*: quo verbo *jus dicenti* manifestum fit agit hæc in ipso jurisdictionis exercitio, & significatur pronunciatio facta in exercitio jurisdictionis, ut notat Jacob. Cujacius *in paratit. ad eum titul.* & do- 28
cet Gloss. *in eadem Rubrica*, ibi: *Hæc positio esset fatua, si propter unam levem inobedientiam per hunc Textum puniretur.* Quare si ratione irreverentiæ factæ judicibus tractaretur de aliqua levi coercitione, vel multa sustineri posset, quia est parvi præjudicii: sed processum formare per inquisitionem, nomen inter reos ponere, criminaliter procedere, formaliter accusare, & officio honorifico private, ex omissione observantiæ præcepti

ver-

verbalis non videtur posse justificari : cùm hæc sententiæ interlocutoriæ dicantur vim diffinitivæ
29 obtinentes, Angel. *ad malef. in §. illud, numer. 56. vers. semper*, Gloss. *in Auth. Cod. de hæred. & falsid.* Bardus *in l. hi qui 7. Cod. de appellat. num. 2.* Ciriac. *controv. fo. 223. num. 2. tom. 2.* & similes interlocutiones in scriptis reducendæ sunt, *d. cap. quoniam contra, de probat. & d. l. 3. C. d. sent. ex peric. recit.* Donell. Illiger. Barbos. Langleus, Amat. & Xamar. *ubi proximè.*

30 Et licèt quoad Regnum Valentiæ probata remaneat conclusio per *dict. for. 4. de sentent. & actis*, adhuc expendendi sunt ad confirmationem duo fori, ex quibus clarè dictum corroboratur : nempè *for. 1. de stabil. & mandat. Princip.* ibi : *Si alcu vindra en al cun loch, o alcun dira que ve ab nostre manament tuyts sapieu que no deu esset cregut da quell manament si nel provara per nostres letres.* Quæ verba Latinè sonant : *Si aliquis venerit ad aliquem locum, aut aliquis dixerit venire de mandato nostro, sciant cuncti, quòd non debet credi de eo*
31 *mandato, nisi probaberit per nostras litteras.* Demum *for. 10. si contr. jus fuer. impetr.* quo cavetur, quòd jussio quælibet Principis nullius valoris sit nisi subscripta sit per Cancellarium aut Vicecancellarium, vel Regentem Cancellariam cum clausula irritante ibi : *Ans ipso jure, & facto sia nulle*, junct. *privil. 30. Regis Ferdinand. II.* quo cavetur, quòd judices nunquam executioni mandant similes jussiones sine tali solemnitate expeditas, tradit latiùs Dom. Crespi *observat. 5. num. 288. cum plurib. seqq. & observat. 34. quæst. 2. num. 30. & 32.* quo cumulat quidquid tam de jure communi, quàm municipali dici potest.

32 Si igitur Princeps per jura expressa in illo Regno mandatum habet, ne validitatem obtineant, quæ ab ipso jubentur tam in materia gratiosa, vel regiminis, quàm justitiæ, quin scriptura solemniter fiat, cum decreto irritante, & speciali jussione judicibus facta, per quam necessitas imponitur, ne executioni mandentur ; quid dicendum de præcepto per inferiorem cujusvis gradus, vel prærogativæ sit, extante *d. for. 4. sentent. & actis*,
33 quo cautum est, quòd in quacumque lite de re, cujus valor excedat summam quinquaginta drachmarum, sive regalium argenti, acta in scripturis fiant per Actuarium Curiæ, & sententiæ in scriptis ferantur ? Si Commissario Regis credendum non est, nisi de commissione, vel mandato constet per Regias litteras : quo pacto sustineri poterit contentum in eo præcepto, de quo per scripturam nunquam constitit ? Si diceretur scriptum fuisse, & scripturam amissam, adhuc dubitari posset, an instaurari per alias probationes valeret, sed nunquam scriptum, nunquam factum dicendum est, in his quæ ad substantiam, scripturam requirunt : à majoritate rationis per dictos foros nullius momenti fuit : quanta sit hujus argumenti efficacia, pluribus probat Aug. Barbos. *in loc. comm. argum. jur. loco 6. num. 1. cum seqq.* ubi plura.

34 Hanc sententiam expressè tenuerunt plures, Doctores per *l. 3.* cujus verba superiùs data sunt *& dict. cap. quoniam contra*, ibi : *Nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.* Donellus *dict. lib. 25. cap. 8.* ibi : *Ut in his non intervenientibus ad aliam probationem recurrere liceat.* Langleus *dict. c. 5. in fin. princip.* ibi : *Ut sententia quæ dicta fuerit, cùm scripta non esset, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur, neque ad eam rescindendam appellationis remedio sit opus.* Amat. *d. num. 14.* ibi : *Eo quod scriptura injunctionis, & præcepti est hodie de substantia.* Ciriacus *d. contr. 101. num. 57.* ibi : *Et in hac materia tantum dictum præsumitur, quantum scriptum, & non ultrà*, & alii ab ipsis adducti, qui omittuntur, ne aliorum escripta transcribamus : & rationem clariùs reddit Langleus, *ubi proximè*, ibi : *Nempè quòd plerumque contingeret, Judices dictas à se sententias, à quibus provocatum fuerit, emendare longeque aliter scriptas, quàm pronunciatum ab ipsis fuisse, evulgandas ad officium transmittere ; Unde novæ sæpiùs litigiorum plagæ texebantur.* Memoria enim labilis est, & in rebus magni momenti
35 substantia nunquam ei committenda venit. Et in terminis adhibendi rei in arctiori carcere adest Textus expressus, probans decretum in scriptis redigendum, *in l. 2. Cod. de custod. reo.* ibi : *Si quis in culpa, vel crimine fuerit deprehensus, qua dignus claustris, & custodiæ squaliore videatur, auditus apud acta, cùm de admisso constiterit, pœnam carceris sustineat.* Neque hic Textus intelligi valet de pronunciatione definitiva, qua subjungit Imperator ibi : *Atque ita postmodùm eductus, apud acta*
36 *audiatur. Ita enim quasi sub publico testimonio commemoratio admissi criminis fiet, ut judicibus immodicè sævientibus, frani quædam temperies adhibita videatur.* Ex quibus verbis aperte resultat, Imperatorem cavisse, quòd in scriptis de decreto immittendi in arcto carcere constet, & hoc ad refrænandum arbitrium judicantium : quare rectè infertur, atque concluditur, quòd ad aliam probationem, testium nempè, vel confessionis recurri non valet, cùm scriptura de sententia sit, & non ampliùs dictum quam scriptum reperiatur, sit ratum.

Neque confessio ipsius Commentariensis hunc
37 defectum supplere valebat, tum ex superiùs dictis, tum etiam quia non ambigebatur de facti existentia, sed de legitimitate procedendi, ex eo quòd præceptum scripturam necessè desiderat ad sui validitatem, ut dictum remanet : ac tandem quia ea quæ concernunt comprobationem corporis delicti, numquam suppleri possunt per rei confessionem juxta decisionem Text. *in l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. non tantùm, ff. de pœnis*, utrobique Doctores Grammat. *decis. 6. per tot.* Farin. *quæst. 2. numer. 7.* Caball. *d. cas. 255 num 1.* cum aliis plurimis adductis per Guazz. *dict. defens. 4. cap. 3. n. 1. cum seqq.*

Et si res benè perpendatur, quid deferendum
38 erat huic præcepto, verba tenùs facto, & sine aliquali causæ cognitione ? qui jussioni ex abrupto latæ absque deliberatione assueta in Aula secundùm formam Ordinationum illius Regiæ Audientiæ ? Quid decreto de quo in actis non apparuit, scripto juxta stylum, & fororum dispositiones ? Quid si de injunctione legitima, & judiciali non constitit ; & licèt dubitari non possit, quòd ex reverentia Magistratibus debita subditi teneantur obtemperare : hoc procedit in quantum judicialiter procedunt, sed si formam procedendi non observant, neque subditi tenentur ad ali-

quid, nec puniri possunt nisi aliqua levi coercitione, non autem acerbè, causam criminalem fulminando, accusationem formaliter ponendo, & condemnationem gravissimam privationis officii honorifici publicando, deficiente scriptura præcepti in actis, deliberatione debitè facta, atque injunctione judiciali, per quam necessitas parendi imposita sit. Maximè cùm præceptum non contineret individuum factum facilis executionis, sed plura capita diversæ speciei, quare tot præcepta fuisse dici poterat, quot erant rei sub clausura ponendi, quorum nomina, non memorabantur testes recepti ad probandum ipsum præceptum.

41 Sed dato quòd probatio ipsius præcepti per testes suppleri posset, adhuc videbatur, quòd defectu probationis Commentariensis erat absolvendus, quia quò gravius crimen est, tantò liquidiores postulat probationes. Notant Doctores ad Test. *cap. litteris, de præsumpt. & ad l. fin. Cod. de accusat.* Tiber Decian. *tract. crim. lib.* 7. *cap.* 45. *num.* 1. & pluribus Valenz. *cons.* 163. *num.* 7. & sic quando ei imputabatur, causam dedisse homicidio sacrilego, non implendo præceptum, liquidè debebat culpa comprobari, quod in actis nequaquam factum fuit. Nam quoad illam allocutionem secretam Ecclesiastici cum incognito, assistente Commentariense, & extorsione pecuniæ ab aliis reis ob permissionem exeundi à clausuris solùm reperiebantur examinati duo testes, qui erant Bartholomæus
42 de Medina, qui deposuerat in summaria de visu, & Dominicus Diaz de auditu Bartholomæi. At primus qui de visu dixerat, dictum in ratificatione retractavit, confitendo se falsum deposuisse suasionibus Dominici illusus, subjungens rationem, nempè credidisse, nulli damnum subsequi posse; sed postquam percepit, causam fulminari in Com-
43 mentariensem, Confessario dixisse in sacramentali confessione, á quo absolutionem obtineri non potuit, quin dictum retractasset. Quæ ratio non solùm diluit dictum, ita ut remaneat tanquam si non esset, verum continet expressam exculpationem, per quam tollitur quidquid ex inculpatione gravabatur, etiam si primum dictum solemniter juratum sit, Bertazol. *cons.* 226. *num.* 1. *ubi add. sub litt. A, in vers. tertiò incipit*, Grammat. *voto* 3. *num.* 14. Bursat. *cons.* 201. *num.* 147. *lib.* 1. Mascard. *lib.* 3. *conclus.* 1130. *num.* 12. Farinac.
44 *quæst.* 46. *n.* 108. pluribus Valenzuela *cons.* 102. *num.* 96. *cum seqq.* & licèt isti Doctores loquantur de reo in articulo mortis posito, idem procedere est dicendum, quando in exonerationem conscientiæ jussus per Confessarium, dictum primum emendat, atque corrigit, quo in casu potest, ac debet dictum corrigere: & in hoc casu licèt ex intervallo fiat, & contraria dicat, attenditur secundum dictum, vel saltim neque primo, neque secundo aliquid defertur. Farin. *quæst.* 66. *num.* 242.
45 *cum seqq.* Et ratio est, quia correctio facta in exonerationem conscientiæ jussu Confessarii habet speciem torturæ spiritualis, ut de juramento dicitur per Doctores relatos à Peguera *in prax. c.* 12. §. 5. cujus vis respectu fidelium confitentium peccata sacramentaliter maximoperè operatur. Marsil. *in pract.* §. *restat, num.* 12. Bursat. *cons.* 101. *num.* 148. *in fin.* Farin. *dict. quæst.* 46 *num.* 70. Quibus addebatur quòd testis primam depositionem fecerat precibus corruptus à Dominico, & sic nullius momenti erat dictum illius, quia licèt testis deponens precibus alterius non dicatur corruptus, ut probat Farin. *quæst.* 67. *numer.* 266. hoc declaratur, quando preces effunduntur ad veritatem dicendam, secùs verò si ad falsum dicendum testis exhortetur, *cap. quoties, de testib.* Farin. *ubi proximè, num.* 268. *cum seqq.* optimè Valenz. *cons.* 163. *num.* 88.

Ipse Dominicus Diaz solùm audivisse à Bartho- 46
lomæo deponebat: ac per consequens tanquam si nihil dixisset, cùm in his quæ per sensum visus percipiuntur, testis de auditu alterius nil probat, *l. testium*, §. *ideòque, ff. de testib. cap. licèt ex quadam, de testib.* latè Farin. *quæst.* 59. *num.* 2. Valenzuel. *cons.* 141. *n.* 11. Giurb. *cons.* 34. *n.* 4. & ipse non fuit repetitus; quare etiamsi plus dixisset, Commentariensem nil gravabat, vel officiebat, cùm examinatus non fuisset eo citato, latè Far. *q.* 72. *n.* 1. 108. *&* 136. Cabell. *cas.* 55. *n* 1. Guazz. *defens.* 47
24. *cap.* 9. *n.* 1. Quæ de jure Regni Valentiæ absque dubio procedunt per ea, quæ dixi *d. c.* 8. §. 5. *n.* 41. Ob quod non solùm hic testis, sed plures alii qui parte citata repetiti non fuerunt, nullam probationem facere dicendum est: neque defectus repetitionis sanari poterat ex eo quòd ad Regis triremes missi reperiebantur; nam ex hoc apparet criminosos, & infames esse, quare fides eis non debebatur, immò repellendi veniebant, *cap. super eo*, ibi Gloss. *c. testimonium, de testib. l.* 3. §. *lex Julia, ff. de testib.* pluribus Farin. *q.* 56. *n.* 126. *cum seqq.* Valenzuel. *cons.* 92. *num.* 83.

Ex repertis primus, & præcipuus in dicendo 48
erat apparitor, sive Alguazellus ordinarius, & ut talis exclusus à testimonio ferendo, quia hæc officia fugentes sustinent vices accusatoris, probant pluribus Farin. *q.* 51. *n.* 178. Cabal. *cas.* 126. *n.* 5. *in fin.* Giurba *cons.* 98. *n.* 10. Guaz. *defens.* 5. *cap.* 9. *n.* 8. Dominus Salzedo *in tract. de contrabando, cap.* 20. *n.* 13. quos secutus fui *d. cap.* 8. §. 8. *n.* 219. Denum erat inimicus Commentariensis, non 49
inimicitia levi, sed gravi, adeò ut ad duellum pervenerit, & sic pariter excludebatur per *for.* 3. *de testib. l.* 3. *in. fin. princ. ff. eodem*, pluribus Farin. *quæst.* 53. *ex n.* 3. Ant. Gomez *variar. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 14. ubi Ayllon. Valenz. *dict. consil.* 92. *num.* 118. *cum seqq. & consil.* 161. *n.* 63. apud quos plura. Quibus 50
addebatur, quòd ex ipsa summaria convinctus erat de inèndacio; quia asserebat, quòd hora patrati criminis pervenit ad carcerem primus, invenit omnes reos extra clausuras, & ex ea probabatur, quòd venit judicibus jam inquisitionem formantibus in eodem carcere; deficiens in uno ex substantialibus, in omnibus deficere est dicendum secundùm plures quos laudat, & sequitur Farin. *quæst.* 67. *ex n.* 111. si enim ex eo quòd apparitor sit vehementer suspectus redditus; nam ut ait Tiber. Dacian. *lib.* 8. *cap.* 4. *n.* 7. *isti nuncii & officiales multa referunt contra reos, ut exasperent animos Magistratuum, ut eos condemnet, quia & ipsi participant de condemnationibus*, & *ideò advertant prudentes judices, ut eis non credant.* Quid dicere debemus, superadditis 51
inimicitia gravi, & mendacio? Neque ex eo quòd aliquibus in causis non participent, ut putà quia non adest condemnatio pecuniaria, vel reus non

est

est solvendo : cessat dispositio, quia hoc per accidens se habet, & à communiter contingentibus sumenda est indicatio in materia probatoria, ut pluribus relatis tradit Augustinus Barbosa, ubi proximè *loco* 20. *num.* 4. sequitur clarè quòd licèt con-
52 cluderet dictum hujus testis, fides nullius momenti remanebat, quia si ex qualibet de prælibatis oppositionibus excludebatur; multò magis ex concursu omnium harum oppositionum, ut pluribus relatis de more probat Giurba *cons.* 91. *n.* 45.

Alius ex testibus concludentibus erat Antonius
53 Aleman, qui Birruarius professione reperiebatur, & sic in criminibus gravioribus repellendus à testimonio ob vilitatem personæ, & quia hi plura solent committere, §. *sanctissimus, in Authentic. de testibus*, Baldus *in leg. etiam*, *n.* 4. *Cod. eodem.* Alexand. *Consil.* 238. *n.* 6. Clarus *in* §. *fin. q.* 7. *n.* 3. aliis relatis Giurba *d. cons.* 98. *n.* 10. *ad. med. vers. cùm regulariter*, Cabal. *d. cas.* 126. *per tot.* Guaz. *dict. defens.* 5. *cap.* 9. *n.* 8. cum aliis per me adductis *d. c.* 8. §. 8. *n.* 229. *cum seqq.* Hic enim in sui exonerationem deponendo culpam Commentariensi irrogabat; & hoc solùm in causa erat, ut repelleretur à testimonio, Text. *in l. omnib. Cod. de furtis*, Bartol. *in l. deferre*, §. *idem*, *ff. de jure fisci*, Grammat. *dec.* 40. *n.* 18. Macerat. *lib.* 2. *resol.* 6. *num.* 5. *lib.* 3. *resolut.* 1. *n.* 43. & *resol.* 20. *num.* 1. Farin. *q.* 55. *n.* 136. & *q.* 60. *n.* 4. & *q.* 69. *n.* 23. Valenzuela *cons.* 78. *n.* 44. Masc. *concl.* 1357. *n.* 1. Menoch.
54 *de arbitrar. cas.* 99. *n.* 6. Vivius *dec.* 179. *n.* 1. Trevis. *dec.* 49. *n.* 39. *lib.* 2. pluribus Giurba *consil.* 37. *n.* 35. Et licet dicatur, quòd tanquam socius criminis poterat admitti ex dispositione municipali illius Regni, juxta *for.* 11. *de testib.* Respondeo, quòd à jure exclusus est per Textum *in l. repeti* 16. §. 1. *ff. de quæst.* cum aliis congestis per Far. *q.* 43. *n.* 1. & *seqq.* Peguer. *dec.* 5. *n.* 27. & cæteros per
55 me adductos *d. c.* 8. §. 8. *n.* 215. & dixi suprà, *controv.* 2. *n.* 32. & licèt per *d. for.* 11. admittatur socius criminis, communiter per Regnicolas scribentes, & causas judicantes interpretatur; ut ex illius fori dispositione integræ fidei remaneat socius, si alia objectio non sit ei comprobata præter complicitatem, ut cum Morla & aliis probavi *ibid. n.* 217. cùm autem hic testis ob vilitatem, & exercitium muneris Birruarii, & quia in exonerationem sui ipsius deponebat exclusus reperiretur; non obstante d. forali dispositione dictum illius non poterat attendi.

56 Cæteri testes ex carceratis erant, & sic non integræ fidei, maximè contra Commentariensem, cujus æmuli fiunt, quia ex debito officii tenetur eos sub custodia detinere, & ob id non omnibus morem gerere, atque placere potest, & sic est positus quasi signum ante sagittam, ut de similibus officialibus dixerat Grammat. *cons.* 35. *n.* 18. quem refert, & sequitur Farin. *quæst.* 111. *n.* 262. si enim qui carceribus mancipati fuerint, non sunt idonei testes contra judicem jubentem, ut probant Decianus *lib.* 8. *c.* 38. *n.* 3. & 4. Grammat. *d. cons.* 35. *per tot.* Mascard. *de prob. lib.* 1. *cons.* 165. *n.* 5. Farin. *ubi proximè*, *n.* 269. Giurb. *cons.* 72. *n.* 57. multò minùs in Commentariensem exequentem carcerationem, testis enim inimicus non probat, ut dixi *suprà*, *n.* 49. erant etiam criminosi, & ob id in carcerem detrusi, & à testimonio ferendo rejecti *per for.* 3. *de testibus*, cum aliis adductis *suprà*, *n.* 47. *in fin.* Deponebant etiam varii varietate obstativa, sive singularitate obstativa, qui non probant, *cap. causam*, *ubi gloss. verb. singulares*, *de probat.* pluribus Far. *q.* 66. *n.* 5. & 33. licèt benè perpensis eorum dictis, ad favorem Commentariensis concludebant, dum deposuerant, quòd licèt reos extra clausuram vidissent, non tamen in conspectu Com-58 mentariensis, neque de mandato illius; nisi hora qua res sacra celebrabatur in capella: quæ limitata permissio, non potuit imputari tanquam transgressio præcepti, quia in eo non continebatur specialiter, quod ab auditione Missarum in diebus colendis 59 privarentur; ipse enim propria auctoritate non poterat sine peccato eos privare, ut probant P. Suarez *de relig. disp.* 88. *sect.* 6. *n.* 5. Castro Palao *oper. moral Theolog. part.* 4. *tract.* 22. *disp. unic. punct. ult.* & cum eis cuncti Doctores. Et pariter dum deponunt, quòd licèt à clausuris exirent, hoc erat inscio Commentariense, dum ille residebat in vestibulo, expeditioni negotiorum incumbendo, & si ascendebat, per custodes rei certiorabantur, ut ad clausuras redirent. Quæ in illius exonerationem cedebant: nam si tolerasset extra clausuras haberi, non reverterentur, eo ascendente, neque reverentur ipsius conspectum. Neque ab homicidio transgressio quoad occisum facto ipso comprobatur: nam in clausura ei designata cadaver repertum fuit, & sic Commentariensem fecisse, quod in se erat, undique apparet, cùm hæc ex dictis testium summarie resultent, quæ est probatio remota ab omni suspicione inductionis subordinationisve.

Et licèt per ipsum Commentariensem confes- 60 sum præceptum dicatur, hoc erat cum qualitate observantiæ, nempè *se paruisse in quantum potuit*, & eo ipso quo fiscalis, vel accusator ad probandam suam intentionem utitur ea confessione, non potest separari à qualitate, ut probant Ant. Gomez *var. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 35. & ibi Ayllon. Ant. Thesaur. *dec.* 13. *n.* 7. Far. *q.* 81. *n.* 116. & alii quos laudavi, *d. cap.* 8. §. 4. *n.* 26. Saltim ad imponendam pœnam ordinariam criminis, de quo agitur: quibus additur quòd Commentariensis non confitebatur crimen, sed præceptum, cum qualitate observantiæ tot testium depositionibus coadjuvata ex ipsa summaria, & observantia ipsa plenissimè probata ex testibus in defensionibus productis, quam ob rem, neque ad pœnam extraordinariam comprobatio culpæ remanebat.

Quartò perpendebam, quòd factum deductum 61 in accusatione punibile non erat; quæ assertio comprobatur tribus rationibus, meo quidem judicio evidentibus: Quarum prima ea sit, quia implementum præcepti impossibile videbatur, saltim moraliter; nam tot tantosque reos sub arcta custodia poni jussum fuit, & non absolutè, atque indistinctim, sed eis circumstantiis, & limitationibus, quòd adimplendo præcipuam muneris curam, qualis est residere in vestibulo, ut moris est, ad expeditionem negotiorum, impossibile reddebatur de hoc curare, quin alterum omitteretur. Quia in præcepto, ut dicebant testes, continebatur, quòd hic sub clausura solus esset, ille simul cum aliis; uni concedebatur diem universam per carcerem deambulare, alii in perpetua clausura residere; quibusdam permitti poterat al-

loquium, aliis omninò interdicebatur; quod quidem jussum fuerat verbaliter, verba absque temporis limitatione, & sine eo quòd instructio in scriptis daretur, neque insinuatum fuisset periculum imminens: & hæc omnia peragi debebant in loco remoto ab eo, in quo residentiam habere necesse tenebatur; ita ut ab ipso nullatenus conspici
62 posset. Præceptum enim neminem obligat magis quàm dispositio legis cujuslibet; sed lex ad hoc ut obligationem producat, debet esse possibilis, Text. *in leg. ea quæ dari, ff. de regul. jur.* cum aliis adducris per Dominum Crespi *observat.* 1. *n.* 147. Præceptum judicis pariter possibile esse debet, ut teneat, Text. *in l.* 3. *ff. quæ sin. appell. rescind.* Dominus Crespi *ibid. n.* 148. quæ quidem impossibili-
63 tas sufficit quòd sit moralis, ut ipse Dominus Crespi *ibidem* probat: sed moraliter ex dictis impossibile erat implementum præcepti; ergo nullatenus tenebatur. Præcipuè animadverso, quòd de gestis absente Commentariense non tenetur ille, sed adjutor, ut decisum est per Text. *in l.* 4. *C. de custod.*
64 *reor.* ibi: *Si verò Commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adjutorem ejus pari jubetur invigilare cura, & eadem statuimus legis severitate constringi.* Quòd enim ex præcipua muneris cura Commentariensis Valentinus teneatur residere procul ab ipsorum carceratorum mansione, & in ipso vestibulo, ubi negotia expediuntur, & de securitate totius carceris curare, probat in terminis noster Thomas Cerdan de Tallada *in tract. de visitat.*
65 *carcer. cap.* 15. *lit. C, n.* 1. quod est incompatibile cum assistentia personali in superioribus carceris claustris, quo adimplenda contenta in præcepto erant, ut ex descriptione carceris notum fit. Et si aliquando de his curare intendebat, & per ocularem inspectionem cernere, an in clausuris residerent, cùm ascendere tenebatur tot gradus per scalam conspicuam, & directam, ab ipsis custodibus corruptis præventus, antequam ad locum prælibatum pervenisset, jam in clausuris cuncti erant, & sic ipsa cura inanis, ac frustranea reddebatur.

66 Sit secunda ratio impossibilitatis parendi, quia per dicta testium de præcepto deponentium non fuit præfinitum tempus ipsius clausuræ; & non poterat imputari Commentariensi, si præceptum interpretatus fuit per tempus à jure præfinitum judicibus, quòd reos detineant in ergastulis, sive arctioribus carceris receptaculis: quod tempus jure Pontificio ad tres tantùm dies extenditur, juxta decreta *Pauli III. & Pii IV.* quæ ad hoc allegantur à Doctissimo Præsule Simancas *in prax. hæretic. tit.* 27. *n.* 1. Cartar. *in prax. interrog. reor. c.* 3. *n.* 46. Guazzin. *defens.* 23. *cap.* 1. *n.* 2. Quod juris civilis,
67 & municipalis illius Regni decisionibus fulcitur. Juris civilis ex Text. *in l.* 1. *C. de cust. reor.* ibi: *Statim quæstio debet fieri*, & ibi: *Id quidem debet quàm celerrimè procurari.* Melior Text. *in l.* 5. *Cod. eod.* ibi: *De his quos tenet carcer inclusos, id aperta definitione sancimus, ut aut convictos velox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna non maceret.* Consonant *for.* 28. & 29. *de crimin.* junct. *for.* 83. *curiar.* 1585. quibus cavetur, quòd causæ
68 criminum quorum pœna pecuniaria est, terminentur infra biduum; si autem pœna corporalis sit, infrà quinque dies crimen comprobetur, aut reus fidejussoribus relaxetur. Si enim tot dispositionibus provisum reperitur, quòd rei brevissimis terminis à custodia liberentur, quomodo rei in ergastulis detineri debent absque limitatione sub squallore arctioris clausuræ: nam in ea verificata remanent omnia, quæ in detestationem carceris ab Auctoribus perpenduntur, nempè quòd est mala mansio, locus horribilis, torturæ species, similis morti, atque ipsi inferno coæqualis: quæ & alia eleganter descripsit Vilosa, *de fugitivis, cap.* 69
18. *num.* 19. & sic cùm præceptum tempus destinatum non habuisset, & à die quo factum supponebatur usque ad diem necis, ultra quadraginta dies transacti fuissent, quamquam clarè probaretur, jussu Commentariensis extra clausuras adesse, transactis quinque diebus fori, vel tres assignati per Summos Pontifices, nequaquam ei imputandum erat, neque ex eo pœna aliqua irrogari: nam si paruisset, pœnam incurreret juxta Text- 70
tum *in l.* 1. *nemo carcerem, & Authent. hodie, Cod. de custod. reor.* ibi: *Judices qui hæc non servant, si majores sint, viginti librarum auri pœnam: si minores, decem solvant. Obedientes autem eis in prædictis casibus, spoliati cingulo dentur in exilium.* Loquitur in eo Textu, & in aliquibus præcedentibus, 71
& subsequentibus de forma custodiæ reorum, & in ea Authent. postquam formam custodiæ fœminarum tradidit, subjungit transgressoribus pœnam; & licèt de fœminis loquatur, omnes casus præcedentes comprehendit; & posita dispositione fori, & Bullarum ratio decidendi evidenter subintrat, ita ut quicumque judicibus obtemperaverit in exequendo excessum quoad clausuram, pœnam hujus authenticæ incurrat. Circa quod videndi Cardinal. Corneus, Bonifacius de Vitalibus, Marsilis, Ancarranus, Follerius, Parladorius, 72
Jodochius, Boffius, Farinacius, & alii adducti per Salgado, *de Reg. protect. part.* 2. *cap.* 4. *ex numero* 120. Ex quibus infertur, quòd seclusa culpa, potest similis præcepti implementum omitti, ne pœna rigida privationis, vel exilii mulctetur: Vel saltim hæc dispositio excusationem præstabit, quia ut quis ab incursu pœnæ excusetur, sufficit quælibet causa, etiamsi bestialis dicatur, Text. *in cap. cùm teneamur, de præb.* ubi Gloss. Anton. Gomez *var. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 2. & ibi Ayllon. Mastril. *dec.* 259. *n.* 31. *lib.* 3. Surd. *dec.* 86. 216. *n.* 40. & *dec.* 256. *per tot.* Don Franc. Castillo *decis.* 188. *lib.* 2. Sesse *decis.* 121. *ex num.* 10. Ant. Amat. *d. res.* 72. *num.* 33.

Sit tertia ratio ejusdem impossibilitatis parendi: quòd præceptum continebat clausuram, qua- 73
tuor Ecclesiasticorum, quorum duo sacris ordinibus initiati erant, & in laicorum carcere detinebantur jussu suorum Prælatorum, & hi nunquam subditi esse poterant judicum Curiæ jubentium, & sic quoad eos nullius momenti præceptum fuit, Text. *in c. adversus, de immunit. Eccles. c. sæculares, de for. compet. in* 6. Authent. *statuimus, C. de Episcop. & Cleric.* exornat Covarrubias *practic. cap.* 33. *num.* 1. Farinac. *quæst.* 8. *numer.* 15. Augustinus Barbos. *in collect. ad cap. si judex, de sentent. excomm. in* 6. *& in Concil. Trid. cap.* 6. *sess.* 23. *de reformat.* Thom. del Bene, *de immunit. tom.* 1. *c.* 1. *dub.* 3. *num.* 5. pluribus dixi *dict. tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 7. Cujus rationem præbet 74
Consulms *in l. factum* 170. *ff. de reg. jur.* ibi: *Fac-* 75

tum

tum à judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est, & in terminis culpæ aut negligentiæ in custodia reorum, Text. *in l. de militibus 9. ff. de custodib. reor.* ibi: *De militibus ita servatur, ut ad eum remittantur, si quid deliquerint, sub quo militabant.* Quo Venulejus clarè respondit, quòd milites delinquentes, quoad custodiam etiam remittendi sunt ei, sub quo militabant; si enim in
76 militia armata hæc fiunt, quid dicendum de militibus cælestis militiæ? quid de his de quibus cognoscere, incapaces omninò laici reperiuntur absque dubio majori cum ratione, quia nunquam de eis curare ad judices laicos pertinere potest, *c. cùm non ab homine, de sent. excomm. c. 2. clerici, de judic. cap. 2. de for. compet.* pluribus Barbos. *in collect. ad*
77 *hos Text.* Plaza *in epitom. delector. c. 38. n. 7.* Farin. *q. 22. n. 72.* Scaccia *de jud. c. 46. n. 3.* Guazz. *defens. 5. c. 4. n. 8.* ad rem Sesse, *dec. 113. n. 79. cum seqq.* Trullench. *lib. 8. decal. c. 1. dub. 8. n. 9.* Novissimè Cortiada, *dec. 7. n. 49.* & in his terminis neque ex culpa, neque ex negligentia Commentariensis, judex laicus potest cognoscere juxta doctrinam Angeli *in l. quæ sub conditione, §. fin. ff. de condit. & demonstrat.* Farin. *q. 13. n. 152.* per plures seqq. qui multos refert.

Et quamquam dicatur ad Commentariensem
78 non pertinuisse hæc scrutari, ut à delicto, & à pœna excusetur, minor causa sufficit, ut dixi *n. 72.* & dubitari non valet, quòd opprimendo Ecclesiasticos in ergastulis, vel arctiori Custodia absque jussione prælatorum, vereri justissimè poterat incursum censuræ, *in cap. si quis suadente diabolo 17. q. 4.* ubi Barbos. *num. 20. cum seqq. & de jur. Eccles. cap. 39. §. 1. n. 8.* qui plures & plura Thom.
79 del Bene, *d. tom. 1. cap. 2. dub. 4. sect. 3. & 18. n. 15.* (quod solùm sufficit, ut à pœna inobedientiæ excusetur, sicut docuit Sesse, *decis. 221. num. 10.*) Adeò ut laicus qui de præcepto Abbatis, etiam si causa legitima præcedat, opprimit Religiosum, incurrere dicatur censuram, sicut probat Text. *in c. universitatis, de sentent. excomm.* ubi Augustinus
80 Barbos. *in Collect. n. 1.* Et nisi in casu expressæ necessitatis, non excusatur laicus exequens coercitionem jussu Prælati; quia quælibet oppressio, punitio, aut pœnalis executio facienda in personis Ecclesiasticis, per Ecclesiasticum fieri debet, Barbos. *in dict. collect. n. 2.* quod firmat ex doctrina P. Suarez, *tom. 5. de censur. disput. 22. sect. 1.*
81 *n. 42. & 43.* Navarro, *cons. 42. de sent. excomm. in antiq. & comment. 3. de regul. n. 52.* Suarez de Paz, *in pract. part. 5. tom. 1. c. 3. §. 12. n. 49.* Salced. ad Bernard. Diaz, *in pract. c. 126. lit. E,* Penna, *part. 3. comm. 110. n. 1,* Farin. *q. 41. num. 15.* Emman. *q. regular. 15. tom. 2. art. 8.* Cabed. *dec. 83. n. 8. cum seqq. lib. 1.* Ric. *in prax. dec. 355.* Coninch. *de sacram. & censur. tom. 2. disput. 14. n. 190. vers.*
82 3. Quòd solùm limitatur in casu torturæ, quia non potest reperiri Ecclesiasticus, qui eam exequatur. Et sic clarissimè apparebat, quòd neque adfuit potestas in Judicibus ad jubendum clausuras Ecclesiasticorum, neque remansit obligatio ali-
83 qua obtemperandi; ac per consequens si in executione custodiæ experta fuisset aliqua negligentia, non pertinebat ad laicum punitio; quia carcerati non suberant potestati illius, aut jurisdictioni: sicut in casu fugæ, vel effractionis excusatur Commentariensis ex indebita, vel non ritè fac-84
ta carceratione, ut pluribus probat Farin. *d. q. 31. n. 152.* quamvis comprobetur omissio; sic similiter ex non debita, vel ritè facta detrusione in ergastulis, si aliquid sequatur, excusabitur Commen-85
tariensis, neque in judicibus reperiebatur jurisdictio ad imputandum aliquid respectu clausuræ Ecclesiasticorum, quam de illorum præcepto facere non potuit.

Et in his terminis memorabar cuiusdam obser- 86
vantiæ ejusdem Regiæ Audientiæ habita *anno 1647.* dum Fiscalis munus in ea gererem. Petrus Martinez Clericus minorum Ordinum, beneficium ecclesiasticum obtinens, jussu Prælati mancipatus erat in eodem carcere, competentiam suscitaveram prætendendo, puniendum esse per Judices laicos, quia enormibus se immiscuerat, de qua competentia egi, *tom. 2. de regim. c. 7. §. 1. n. 13. & §. 2. per totum,* ubi fundamenta excitandæ competentiæ tradidi. Dum disceptabatur, an admittenda esset, anfingit è carcere per januam, auxilio atque astutia matris, quæ eum sub vestibus rectum emisit. Et tunc Commentariensis non fuit punitus per Regiam Audientiam, ex eo quòd carceratus non erat jussu ipsius, sed Prælati. Aliquibus mensibus elapsis idem Clericus captus fuit per familiam Regiæ Audientiæ, & positus de illius præcepto in turri nuncupata *del Aguila*, adhibito speciali Custode, qui fuit Franciscus de Alcala Apparitor: hic clausuræ curam omisit, & iterum fugit Clericus mœnia civitatis transcendendo; & custos punitus fuit pœna remigii; & ratio disparitatis erat; nam primo in casu jussu Prælati reo carcerato punitio pertinebat ad Prælatum, juxta Text. *in d. l. de militibus 9. ff. de cust. reor.* in secundo verò cùm carceri consignatus esset jussu Regiæ Audientiæ, ad eam punitio omissionis in custodia pertinuit, per eundem Textum, & nota (quod ad rem pertinet) Commentariensem non fuisse punitum, sed adjutorem specialem, ex Text. *in d. l. 4. C. de custod. reor.* quamquam illa turris pars istius carceris sit, sed quia remota à commercio carceris, verificabatur necessitas absentiæ Commentariensis.

Quæ omnia maximoperè procedunt & procede- 87
re debent, quando Commentariensi, prout in nostra specie, non aperitur causa propter quam sub arctiori custodia apponi rei jubentur; nam ex causa dispositiones ordinandæ erant ad finem; diversa enim dispositio adhibenda est, quando fuga prævenienda est, atque quando homicidium patrandum timetur. Et licèt ex consequentibus detecta fuit ratio præveniendi periculi, hoc non poterat percipi per Commentariensem; immò justè, à communiter contingentibus, potuit credere, clausuram ordinatam fuisse ne carcerem effringerent, & non quòd Doctor Petrus Navarro interimendus esset in eodem carcere ab illis Ecclesiasticis, qui cum eo amicitiam intrinsecam fovebant: & juxta notitiam operationes dirigendæ erant. 88
Et quamvis plures ex testibus concludebant, quod non fuisset patratum homicidium, si Commentariensis adimpleret præceptum; post detectum maleficium facilis erat perceptio intentionis præcepti: sed antea quàm executioni deduceretur, nemo est qui de præsumptione, notitia vel rumore hujus accidentis deponat: & Commentariensis non tenebatur

89 tur divinare quidquid evenire poterat, arg. Text. *in l. si fidejussor. §. si cùm debitor, ff. mandati*, ibi: *Ignoscendum est enim ei, si non divinavit debitorem solvisse, c. Beatus 22. q. 2.* Far. *q. 31. n. 159.*

Sed objici poterat, Commentariensem teneri de
90 cunctis quæ in carcere eveniunt, & sic licèt cessaret crimen transgressionis præcepti, tenebatur ex nece subsecuta in carcere, *l. carceri præpositus 8. ff. de custod. reor.* ibi: *Carceri Præpositus si pretio corrup-*
91 *tus, sine vinculis agere custodiam, vel ferrum, venenumve inferri passus est, officio judicis puniendus est, si nescit, ob negligentiam removendus est officio.* Vel ob culpam custodis, quem adhibuit, *l. fin. ff. eod.* ibi: *Non est facilè tyroni custodia credenda, nam ea prodita is culpæreus est, qui eam ei commisit.* Et ibi: *Sed si se in custodia interfecerit, vel præcipitaverit, militi culpæ adscribatur, id est castigabitur*: cum aliis tra-
92 ditis per Far. *q. 31. per tot.* Quibus sanctionibus congruere videbatur sententia privationis, relativa ad acta per quæ apparebat, hos Ecclesiasticos arma in carceribus habuisse, quæ asservabantur ab illo custode pravo Antonio Aleman, qui ea distribuebat inter illos, quando Commentariensis aberat: cùm autem is electus fuerit ab ipso Commentariense, teneri ex culpa custodis videbatur.

Ut ista diluantur suppono, Commentariensem
93 accusari, vel puniri non posse, ex decisione Text. *in d.l. ad Commentariensem, C. de custod. reor.* quia nullus ex carceratis à custodia aberat; de quo autem accusabatur, erat juxta Text. *in d.l. carceri Præ-*
94 *positus 8. & d.l. fin.* Et quoad primam partem Textus, *in d. l. 8.* ibi: *Si pretio corruptus*, immunis reperiebatur, cùm nullus ex testibus deposuisset de corruptione, pretio dato, vel promisso ab aliquo ex Ecclesiasticis: & quæ deposuerant illi duo testes respectu aliorum reorum, destructa remanent ex dictis suprà, *n. 42. & 46.* Et sic omninò aberat ab actis probatio turpitudinis, vel corruptionis pretio, & sic prima pars decisionis Textus non
95 erat ad rem: ac pariter cessabat causa permittendi degere extra clausuras, quia cessante præmii traditione promissioneve, & nulla alia in actis probabatur, quod ex se est exclusiu delicti, cùm nemo sine causa præsumatur delinquere, Castrens. *in l. fluminum, §. fin. ff. de dam. infect.* pluribus Far.
96 *q. 50. n. 31. & q. 52. n. 150.* immò è contra, is in quem causa delinquendi probatur, præsumitur deliquisse, Far. *d. q. 52. n. 144. cum seqq.* Ex quibus concludebatur, quòd extante liquidissima probatione amicitiæ intimæ dicti Antonii Aleman cum Ecclesiastico illo, qui interemit, & complicitatis cum illo in plurimis maleficiis, & receptionis munerum tam ab ipso, quàm ab aliis Ecclesiasticis, facinoris participibus, per testes summariæ, clarissimè sequebatur, illum fuisse opificem hujus criminis, non autem Commentariensem. Quo posito solùm remanet inquirendum, an culpa punibilis resultet ex propria negligentia, vel quia Custodem elegisset, ad aliquid teneretur?

97 Non enim culpa punibilis resultabat ex negligentia propria, ex eo quòd ex dictis testium in summaria receptorum, & ex productis in defensionibus apparebat, de summa cura, & assidua vigilantia quoad executionem præcepti, in quantum ad se attinebat de fidelitate atque integritate in custodia reorum per plures annos, sine eo quòd aliquis ex quam plurimis ei commissis fugam consecutus fuisset, licèt pluries intentata fuerit cum violenta effractione atque tumultu: immò verificabatur quòd dum unam ex effractionibus intentatis impedierit, vulnera lethalia passus fuit, & specialiter quoad hoc factum, quia per omnia adimplere præceptum conatus est, & ex necessaria assistentia in vestibulo ad expeditionem negotiorum, & custodiam præcipuam, nequibat cernere aut impedire quæ sursum fiebant.

Hoc supposito, consideranda venit magna dif- 98
ferentia, quæ versatur inter culpam imputatam Commentariensi ex fuga carceratorum, ab ea quæ irrogabatur ex nece patrata in carcere: quia in primo casu cùm præcipua muneris cura versetur circa custodiam reorum, directè gravatus remanet Commentariensis quoties dolo, vel culpa lata, levi ac levissima reus eximitur ab ipso carcere, vel custodia, ut est de mente omnium Doctorum, *in* 99
d. l. ad Commentariensem, & pluribus probat Far. *d. q. 31. ex n. 10.* Et in eo casu semper præsumitur Commentariensem in culpa esse, si reus fugam ar- 100
ripit ea ratione scilicet, quia carceratum, prout debuerat, in vinculis non tenuit, Farin. *d. q. 31. n. 34.* Et adhuc hæc regula non procedit absque limitatione, ut ipse subjungit, *ibi n. 35.* ex Text. *in l. 1. ff. de custod. reor.* ibi: *Si criminis qualitas etiam catenarum acerbitatem requirat, aliàs secùs.* Vel ex 101
personarum qualitate, argumento Text. *in l. de his, C. de custor. reor.* ibi: *Numerum personarum, varietatem delictorum, clausorum Ordines, ætatemque vinctorum.* Quæ quidem limitationes, etiam si casum fugæ cum casu mortis æquiparare velis, in hac specie verificabantur, quia neque de causa constabat, ob quam Ecclesiastici meruissent acerbitatem 102
clausuræ, & ergastuli, & ratione status, squallorem arctioris claustri pati non poterant: & adhuc si hæc omnia deficiant, quando fuga ex casualitate procedit, absolvendus Commentariensis est, *d.l. miles 12.* 103
in fin. ff. de custod. reor. ibi: *Si fortuitò amiserit, nihil in eum statuendum est.* Latè Far. *d. q. 31. n. 216.* Mastr. *dec. 274. n. 267.* Joan. Bapt. de Thoro, *in comp. dec. tom. 3. verb. carceratus, qui relicto, ad med.*

In secundo casu necis non procedit Textus de- 104
cisio, quia non irrogatur culpa necis directè ratione necis, sed indirectè ratione permissionis inferendi venenum, vel ferrum, *d.l. carceri Præpositus*, ibi: *Vel ferrum venenumve inferri passus est.* Atque adeò probanda venit specialiter patientia, aut tolerantia illationis armorum, aut ad minùs comprobari probabilitas scientiæ, ut notant Doctores *in l. quemadmodum 39. §. Magistratus, ff. ad l. Aquil.* Plaza *in epit. delict. cap. 23. num. 17.* Far. *d. q. 31. num. 17.* Mascard. *tom. 1. concl. 267. num. 1. & 5.* Guazzin. *defens. 6. cap. 1. n. 48.* Cùm autem nihil ex his probaretur, puniri ex nece non pote- 105
rat. Quæ patent ex eo, quòd tolerantia expressa in actis non probabatur; cùm nullus testium deponeret de ea, dicendo, Commentariensem passum fuisse arma inferri in carcere, vel ab aliquo ex reis deferri; immò contrarium, quia plures testes concludebant, quòd arma, si quæ deferebantur per reos, abscondebantur eo ipso quo notitia perveniebat assensus Commentariensis à vestibulo ad carceris habitacula, & à dicto Antonio Aleman servabatur; & illo absente iterum distribue-

ban-

bantur per ipsum. Et si aliquando apprehendebat arma reis, *illicò* auferebat, & superioribus denunciabat: & quòd non obstante quòd aliqui reorum essent exempti, personas eorum improvisis horis perquirebat, & arma inveniendo apprehendebat, quod curare de observantia legis est, non autem pari illationem eorum. Neque aliud credibile, aut verisimile erat, nam si solus Commentariensis, cum tribus, aut quatuor custodibus, curam gerit universi carceris, in quo ad minùs plusquam ducenti rei in custodia sunt, & ex his plures Banniti, facinorosi, atque pravissimæ qualitatis, enormibus impliciti, atque omni scelerum generi addicti, quis credere poterit arma eis permisisse, nisi fatuus esset, ac vitam propriam despiceret? 106 Tolerantia præsumptiva ex eisdem rationibus exclusa remanet: & adhuc non comprobabatur, quia, ut dixi, necessariam assistentiam habere tenetur in vestibulo, tum ex necessitate muneris, tum etiam ex consuetudine, quo in casu limitatur conclusio, ut tenet Nicolaus Boerius, *decis.* 217. *num.* 4. ibi: *Et ista est vera conclusio, quam limitat primò* Baldus *in d. cons.* 230. *quando custos custodisset modo & forma, quibus homines carcerati in eodem erant soliti custodiri loco, tunc excusatur.* Farin. *d. quæst.* 31. *num.* 21. & 23. quo speciem extraordinariam 107 proponi, & tandem concludit ad rem, ibi: *At benè considerata, & inspecta qualitate, & fidelitate custodis, quem in aliis custodiis fidelissimum, & diligentissimum expertus fuerat, juxta superiùs dicta, num.* 21. *& 22. diligenterque examinato custode, ipsum extra omnem culpam deprehendebat*: & demùm, *num.* 126. limitando regulam casu, quo per diligentiam in custodiendis cæteris reis probatur, quòd cesset negligentia, subjungit cessare pariter pœnam, quod latissimè fundat pluribus relatis, 108 concludendo, ibi: *Hæc limitatio non solùm est communis, sed nemo reperitur, qui illi contradicat.* Cùm enim neque absentia probaretur à custodia præcipuâ, neque omissio in requirendis reis, neque amicitia, aut aliqua necessitudo cum aliquo ex ipsis, neque receptio munerum, aut tolerantia descendendi ad vestibulum (licèt hoc ei permissum sit per 109 Text. *in l.* 1. *C. de custod. reor.*) neque allocutionis pravæ, aut inferendi arma, *nihil* remanebat, ex quo accusari posset.

110 Sed dices, quo pacto introducta arma fuerunt, quæ deferebantur à reis, & quæ per Antonium Aleman abscondita, & rursus distributa dicebantur? Et facilis est responsio, quia faciliùs Commentariensis illudi poterat, quoad eorum introductionem; cùm arma essent pugiones, & instrumenta manualia, vulgò *pistoletes*, de quibus testes deponebant, nempè inter linteamina ad usum carceratorum frequentissimè introducta per necesse, aut per fenestras mansionum inferiorum nuncupatarum *los cubos*, quæ, ut dictum est in descriptione carceris, aditum præbent rebus parvi ponderis, & voluminis. Si enim carcer Valentinus sic construc-tus est, ut hæc faciliter admittere possit, quare imputabitur Commentariensi, qui in loco remotissimo adesse debet ex officii necessitate? ipse enim, ut aparebat ex actis, fecerat quod in se erat, ob quod culpa punibilis in eum non resultabat. Plaza. *d. c.* 23. *num.* 17. *vers. cæterum.* Farin. *d. q.* 31. *numer.* 45.

Ex culpa Antonii Aleman adhuc non poterat 111 accusari, & multo minùs condemnari, quia licèt Text. *in. d. l. fin.* Electori custodis culpam irrogat, & Farinacius pluribus relatis ampliando conclusionem sequatur *d. q.* 31. *num.* 39. Hoc tamen procedit quoad fugam, de qua non poterat accusari: sic colligitur ex verbis Textus, ibi: *Ea prodita culpæ reus est, qui eam ei commisit.* Et adhuc data absen- 112 tia Commentariensis, non ei imputandum, sed adjutori *ex d. l.* 4. *C. de custod. reor.* ut dixi *num.* 64. Non autem in casu necis, quia de eo Text. non loquitur in prima specie, & in secunda non de nece 113 ab extraneo illata, sed ab ipso reo, & in his terminis nunquam admissa fuit acerba dispositio Text. *in d. l. ad commentariensem*, cum puniendum ea- 114 dem pœna qua reus puniendus erat, sed alia arbitraria: probant Grammat. *Voto* 9. Clarus *quæst.* 68. *num.* 8. Boer. *dec.* 216. *num.* 3. Maschard. *concl.* 469. Thoro, *in comp. decis. p.* 1. *verb. custos carceris.* Qui loquuntur in casu fugæ per portam, quam custos electus per Commentariensem apertam reliquit: & magna versatur differentia inter fatalitatem contingenter commissam in carcere, & negli- 115 gentiam culpa latissima factam per custodem, januam apertam relinquendo, quando ex necessitate muneris clausam habere tenetur. Et adhuc in isto casu plures limitationes conclusio admittit. Quarum primam ponit Farin. *ibid. n.* 55. scilicet quando custos tempore electionis habebatur pro idoneo, fideli, atque diligente. Et quòd Antonius Aleman has qualitates obtineret, judicio eorum quibus no- 116 tus erat, in quantum conditio personarum, quæ hæc officia obtinent, patitur, comprobatur ex actis, & sic ex hac ratione Sebastianus Texidor, sive Commentariensis absolvendus erat; quia, ut dixit Farin. *d. n.* 55. ibi: *Non procedere quando custos substitutus à principali Commentariense, tempore substitutionis, erat tantalus & reputatus communiter diligens, & fidelis ex eo putà quia aliàs sic in aliis custodis se benè, & fideliter gesserit: namque; tunc si fuerit in aliqua culpa, vel dolo Commentariensis qui eum deputavit, non tenetur.*

Secundò quia ex consuetudine invcterata, ut 117 probabatur ex actis, & notorium est, Commentarienses Valentini hos custodes desumunt ex Biriuariis Regiæ Audientiæ: qui licèt in familia sint officiales infimi, tamen in eo ordine reperiuntur publica auctoritate probati: cùm superioribus deserviant in captura reorum, persecutione facinoro- 118 sorum, citationibus, injunctionibus, & adhuc per foros eis necessariè committendæ sunt executiones exiguæ summæ, nempè centum librarum & infra, hoc est mille drachmarum, sive regalium argenti. Quod sufficit, ut Commentariensis eligens excusetur: quia eligens publica auctoritate probatum non tenetur ad aliquid superveniens, Text. *in l. generaliter* §. *spurios, ff. de decur.* gloss. *in l. fin. in prine.* 119 *ff. de cust. reor.* Farin. *in d. q.* 31. *num.* 56. Si enim ex his eum destinavit, ex quibus consuetudo introductum habet, ut destinetur, quomodo electio in culpam imputari poterat? potest ne quis ab abstutia, cavillatione, technis, atque; versutiis hujus farinæ gentis liberari? reperitur ne vigilantia præcavens insidias inopinatas? Quando enim Commentarienses nulli alii calamitati obnoxii reperirentur præterquam huic sustinendæ pœnæ ex culpa

alie-

aliena ferè inevitabili, commiseratione dignos crederem in cunctis, præterquam in his quæ ex propria culpa, vel dolo committuntur.

120 Tandem quia in casu necis carcerati, non tenetur alius præter illum, cui culpa adscribitur: sic dixit Consultus, *in d. l. fin.* ibi: *Militi culpæ adscribitur, id est castigabitur,* ita ut non dixerit, *Carceri Præposito*, ut de corrupto pretio dixerat *in d. l.* 8. Non *qui eam ei commisit*, sicut *in d. l. fin. in princ.* sed *militi*, hoc est ei, cui immediatè cura mandata erat, & dum Consultus discretivè de om-
121 nibus loquitur, si Præpositus puniendus esset ex culpa militis ratione necis, pariter expressisset: & cùm hæc sit dispositio pœnalis, restringenda venit, strictissimè interpretanda ex dictis, *contr. præcep. n.* 5. Hæc omnia comprobabantur exemplis rerum judicatarum, consuetudinem judicandi in eadem Regia Audientia inferentibus, *l. filius emancipatus* 14. *in fin. princ. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* ibi: *Sic*
122 *enim inveni Senatum censuisse*, pluribus Valenzuela in terminis Regiæ Audientiæ Valentinæ, *cons.* 40. *num.* 55. *& seqq.* Et sic videbatur, Commentariensem absolvendum esse, & revocandam sententiam. Quod de jure procedere indubitanter teneo, juxta factum resultans ex actorum transumpto, quod vidi. Si quid sub herba latebat, exitus causæ demonstravit.

CONTROVERSIA XIX.

De negligentia Commentariensis in custodia, & an teneatur de homicidio, facto in rixa, orta ex recuperatione rei exempti fraudulenter?

SUMMARIUM.

1 *Facti species propronitur.*
2 *Dans operam rei illicitæ tenetur ratione cujusvis criminis inde sequentis.*
3 L. quoniam multa facinora, C. de vi pub. *exponenda proponitur.* & n. 13.
4 *Concordantia jura memorantur cum Doctoribus conclusionem firmantibus, etiamsi mortuus sit ex parte invasoris.*
5 *De jure Hispano idem procedit.*
6 *Extrahere reum à loco immuni crimen punibile est.*
7 *Extractio rei ab Ecclesia violenter punibilis est, tam per Judicem Ecclesiasticum, quàm per laicum.*
8 *Commentariensis negligens in custodia punitur eadem pœna, ac reus emissus à carcere.*
9 *Commentariensis non solùm tenetur ex dolo, sed ex lata culpa, levi & levissima.*
10 *Commentariensis non tenens reum in vinculis, dicitur negligens.*
11 *Condemnati ad triremes, & præsidia; compedibus debent detineri.*
12 *De jure Hispano idem procedit.*
13 *Dans operam rei illicitæ non tenetur de eo, quod sequitur, nisi violentiæ sit ordinata ad illum finem, & probabiliter excogitari poterat.*
14 *De jure Hispano hæc limitatio procedit.*
15 *Armatus dici non potest, deferens ensem, prout de more habet.*
16 *Dispositio*, d. l. quoniam multa facinora, *non comprehendit eum, qui justè recuperare intendit possessionem recenter amissam.*
17 *Aggressor pro recuperatione possessionis recenter amissæ solùm tenetur de excessu.*
18 L. fin. §. 2. ff. de custod. reor. *expenditur.*
19 *Commentariensis negligens non punitur eadem pœna, sed mitiori, judicis arbitrio.*
20 *A proditione nemo præcaveri potest.*
21 *Si reus vestibus fœmineis è carcere per portam emissus fuerit, Commentariensis non tenetur.*
22 *Nimia negligentia, dolus, vel lata culpa requiritur, ut locus sit dispositioni*, l. ad Commentariensem, C. de custod. reor.
23 *Legibus Hispaniæ in casu doli, vel culpæ, Commentariensis punitur eadem pœna, ac ipse reus.*
24 *Commentariensis ex negligentia mitiùs punitur per leges Hispaniæ.*
25 *Et adhuc mitiùs per leges novissimas, nempè pœna carceris per annum.*
26 *Quæ dispositio procedit quoties reus non venit plectendus pœna capitali.*
27 *Decisio Aulæ.*

DUm in Regio Curiæ carcere detineretur Emmanuel Guttierrez, condemnatus ad pœnam 1
Præsidii per octo annos, pro crimine furti; cùm adolescens non deformis vultus reperiretur, fraudulenter fugere destinavit: ad quod obtinendum primum à tonsore lanuginem barbæ, jam pullulantis, radi curavit: Deinde Maria Andrade vetula sagace auxiliante, habitum muliebrem induit, comam more fœmineo adornavit; & medicamine faciem fucavit, ac tandem fœmina reputatus per portam palàm evasit, *die* 17. *Aprilis anni* 1659. Commentariensis, qui eum exemptum cognovit, ut pœnam negligentiæ evadere posset, recuperare reum procurabat; & cùm notitiam habuisset, confugisse ad cœnobium D. Martini, associantibus custodibus, & aliis duobus, à vestibulo cœnobii violenter extraxit, & dum ad carcerem reduceretur, plures milites ex tyronibus, qui in delectu nomina dabant, sub prætextu quòd jam nomen dedisse, eripere à manibus Commentariensis & Custodum conati sunt. D. Petrus de Artundaga, & Don Franciscus Breton scholares Cantabri, mediatores se obtulerunt, sed rixa inter eos & tyrones orta, Don Petrus à militibus occisus fuit, Don Franciscus lethaliter vulneratus, & pariter Emmanuel Ulcente qui ad sedandam rixam accesserat. Accusabatur Don Paulus de Espinosa Præpositus nostri carceris his omnibus, & dubitabatur qua pœna esset plectendus.

Dicebatur per Fiscalem, quòd ratione necis 2
& vulnerum pœna capitali plectendus erat, quia dando operam rei illicitæ, scilicèt Emmanuelem Guttierrez à loco immuni violenter eripiendo, tenebatur de cunctis, quæ subsecuta fuerunt, juxta Textum expressum *in l. quoniam multa facinora 6. Cod. ad leg. Jul. de vi pub. & privat.* cujus verba sunt hæc: *Quoniam multa facinora sub uno violentiæ nomine continentur, cum aliis vim inferre certantibus, aliis cum indignatione resistentibus, verbera, cædesque crebrò detegantur admissæ, placuit si fortè qui vel ex possidentis parte, vel ex ejus qui possessionem temerè tentaverit, interemptus sit, in eum* 3
supplicium exerceri, qui vim facere tentaverit, &

jam

alterutri parti causam malum præbuerit, & non jam relegatione, aut deportatione insulæ plectatur, sed supplicium capitale excipiat: nec imposita provocatione sententiam, cùm fuerit data, suspendat. Concordat. Text. *in l. nihil interest, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. cap. de cætero, c. suscepimus, de homicid. cap. fin. eod. tit. in 6.* Boss. *in pract. tit. de plur. violenc.* Tiber. Dacian. *tract. crimin. lib. 8. cap. 16. cum seqq.* Cunan. *in l. 1. §. divus, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & consil. 534. col. 2. ant. fin. verb. ad secundum.* Aretin. *consil. 34. in fin.* Marsil. *cons. 7. num. 5. &* 8. Osascus, *dec. Pedem. 104. num. 6.* Brun. à Sol. *quæst. 43. n. 43.* And. Gail. *observat. 110. num. 38. l. 2.* plur. Farin. *quæst. 126. n. 61. & 63. cum seqq.* præcipuè *n. 70.* quo probat conclusionem procedere, prout in Textu habetur, etiam si occisus sit ex parte invasoris, ut in nostra specie pluribus etiam Aug. Barbosa, *in d. c. de cætero, n. 1. &* 3. Cabal. *cas. 192. num. 11. & de homicid. num. 113.* Jul. Clar. *in §. homicid. num. 36.* & Ant. Matth. *lib. 48. ff. tit. 5. c. 3. num. 6.*

5 De jure nostro Hispano idem procedere dicebatur per Text. *in l. 8. ad med. tit. 10. p. 7.* ibi: *Mas si en la fuerza que alguno ficiere torticeramente con armas fuesse muerto alguna ome quier sea de su parte del forzador, quier de la otra, estonce non debe ser desterrado el que fuere el mayoral del ajuntamento, mas debe morir por ende. Porque de qualquier parte que alguno muera el fue en culpa de su muerte:* probant Gregor. Lopez. *in hoc Text. Closs. 6.* Montalvus, *in l. 1. tit. 17. lib. 4. for. leg. gl. vel forcado lo suoio* Ant. Gomez, *var. lib. 3. cap. 4. num. 1. ad medium.* Azevedo *in l. 2. tit. 13. lib. 8. Recopil.*

6 *num. 28.* Cùm autem Commentariensis daret operam rei illicitæ, Emmanuelem Gutrierrez violenter extrahendo à loco immuni, quod delictum est punibile, tam de jure canonico, quàm civili, & Hispano, Text. *in l. 2. & 6. C. de his qui ad Eccles. confug. 6. cap. sicut antiquitus, cap. si quis contumax, cum plurib. seqq. 17. quæst. l. 3. tit. 5. lib. 1. for. leg. l. 9. tit. 18. p. 1. l. 3. & 4. tit. 2. lib. 1. ordin. l. 2. tit. 2. lib. 1. Recopil.* probant latè Barbosa, *de jur. Ecclesiast. lib. 2. c. 3. num. 159.* Farin. *de immunit. in append. c. 20. num. 307.* Guazzin. *defens. 1. c. 11. num. 22.* ex nostratibus Greg. Lopez, *in d. l. 9. gloss. 1. &* 2. Didacus Perez, *in d.*

7 *l. 3. &* 2. Azevedo, *in d. l. 2. tit. 2. lib. 1. Recopil. n. 1. cum seqq.* apud quos plura & plures. Qui quidem tenent, quod in isto casu extrahens violenter confugam à loco immuni, non solùm puniri potest per Judicem Ecclesiasticum, verùm etiam per laicum; cùm autem ex illa opera illicita subsecuta fuissent homicidium, vulnera, scandalum, atque resistentia, sequebatur, Commentariensem de cunctis teneri; ac pœna capitali plectendum esse.

8 Deinde puniendus pariter videbatur ex culpa, & negligentia commissa in custodia ipsius Emmanuelis, per Text. *in l. fin. §. 2. ff. de custod. reor. l. ad Commentariensem, C. eod.* ibi: *Nam ipsum volumus eadem pœna consumi, cui obnoxius debebitur fuisse qui fugerit.* Quæ conclusio non solùm procedit, quando dolo Commentariensis reus fugerit, sed etiam si lata culpa, levi, aut levissima, vel negligentia è carceribus emissus fuerit, ut docent Baldus, *cons. 177. vol. 1.* Bossius *in prax. tit. de carcer. num. 10.* Menoch. *de arbitrar. cas. 302. num.*

2. Julius Clar. *in §. fin. quæst. 68. num. 8.* ibi Bajard. *num. 2. 19. cum seq.* Grammat. *vot. 29. per totum*, latè Farin. *quæst. 31. num. 10. cum pluribus* 6 *seqq.* præcipuè si reus per portam carceris fugerit, ut in nostra specie Boerius, *decis. 117. num. 10.* Grammat. *d. vot. 19. num. 5.* Farin. *d. q. 31. num. 26.* Culpa enim, & nimia negligentia videbatur comprobari ex eo, quòd carceratum prout debuerat, in vinculis non tenuit, per Text. *in l. carceri* 10 *Præpositus, ff. de custod. reor.* ibi: *Sine vinculis agere custodiam*, docent Angelus, *in d. l. milites, num. 2. ff. eodem tit.* Boer. *decis. 216. num. 3.* Mascard. *de probat. concl. 469. num. 6.* aliis relatis; Farinac. *dict. quæst. 31. num. 34. &* 35. Neque dici poterat, quòd crimen Emmanuelis acerbitatem catenarum non requirebat, ut *in d. Text.* habetur, 11 Nam, ut dixi, condemnatus per sententiam reperiebatur in pœnam Præsidii, in gradu supplicationis apud nos *rematado.* Et similes, sicut condemnati ad triremes, ex generali consuetudine compedibus teneri solent, ut innuit Bobadilla, *lib. 5. Pol. c. 3. num. 10. in fin.* cùm autem Commentariensi in Emmanuele facere neglexerit, satis de culpa atque negligentia constabat.

De jure Hispano hæc pariter procedere asserebantur per Text. *in leg. 12. in princip. tit. 29. part.* 12 *7.* ibi: *Deben recibir los guardadores aquella misma pena, que debian sofrir los presos, l. 12. tit. 14. lib. 2. ordin. l. 12. tit. 23. lib. 4. Recopil.* tradunt Gregor. Lopez, *in dict. leg. 12. partit. Gloss. 2.* Didacus Perez, *in d. l. 12. ordin. Gloss. 1. vers. sed quæramus*, Azeved. *in d. l. 12. Recopil. num. 1. cum seqq.* Anton. Gomez *var. tom. 3. cap. 3. num. 16.* Cùm autem Emmanuel condemnatus jam esset in pœnam Præsidii in gradu supplicationis, ita ut de pœna hæsitari non posset, in eadem condemnandum esse Commentariensem, dicendum apparebat.

Sed mitiùs in eum animadverti placuit, quia 13 licet dispositio *dict. leg. quoniam multa facinora*, vera sit, & communiter in praxi recepta, non tamen absolutè applicanda est, quoties dando operam rei illicitæ sequitur homicidium, vel aliud malum, sed requiritur, quòd turba armatorum concitetur ad violentiam inferendam, & ex ea sequatur homicidium, quod probabiliter excogitari poterat, vel debuerat, utpotè quia ipsa violentia erat ordinata aliquali modo ad illum finem, ut notat Gloss. *in eo Text.* verb. *quoniam*, & verb. *continentur*, & probat Bartol. *in l. si ut certò, §. sed interdum, num. 1. vers. quandoque culpa potest esse ordinata ad eum casum, ff. commodat. & in l. dicens, num. 1. &* 7. *ff. ad leg. Corn. de Sicar.* Carrer. *in pract. tr. de homic. & Assass. §. excusat, num. 13. vers. & tunc*, Osascus, *dec. 103. num. 1. &* 8. pluribus Farin. *d. q. 116. num. 77. &* 78. Thor. *in compend. decis. tom. 1. verb. homicida an censeatur, & tom. 3. verb. carcerarius qui relicto*, Elisens Danza, *in pug. doctor. tit. de carcer. & carcerat. n.* 38. nam delictum ex voluntate pendet, *l. qui injuriæ 53. in princip. ff. de furt.* ibi: *Nam maleficia voluntas, & propositum delinquentis distinguit*, melior Text. *in l. 1. C. ad leg. Cornel. de Sicar.* ibi: *Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. l. 1. §. divus, l. divus 14. ff. eod. l. cùm autem, vers. capitalem, ff. de adil. edict.* secùs si hæc deficiant, ut omnes Doctores relati distinguunt,

14 præsertim Farin. *d. num.* 78. Hæc eadem limitatio procedit *in d. l.* 8. *tit.* 10. *p.* 7. ut colligitur ex eodem Text. ibi: *Con armas*, & ibi: *El mayoral del ajuntamiento*, quæ verba supponunt coadunationem plurium cum armis; & sic tenent Montalvus, *in l.* 6. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. leg. Gloss. fin. per tot.* Plaza *in epit. delictor. cap.* 10. *num.* 9. & Azevedo, *in d. l.* 12. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil. num.* 15. *cum seqq.* ad cujus comprobationem allegat Text. *in l.* 6. *tit.* 15. *p.* 7. Cùm autem Commentariensis non concitaret turbam armatorum ad vim inferendam, sed solùm tres aut quatuor amicos, secum afferret ad extrahendum Emmanuelem à loco immuni, nec hi fuissent armati, cùm solùm enses deferrent (arma quidem, sed propria Hispanorum à quibus, & Romani propriis depositis à tempore Annibalis sumpsere, ut tradit Vegetius *de militia Rom.* 15 *lib.* 3. & ibi Just. Lips. *dialog.* 3. *in princ.*) quod assuetum est, etiamsi ad orandum, vel rem sacram audiendam in templo Hispani ingrediantur; & ea quæ secuta fuerunt, verisimiliter cogitare non posset, nec debuisset, cùm nemo posset excogitare, quòd fur ille fraudulenter è carcere ereptus, sub prætextu militiæ haberet paratos tyrones ad auxilium præstandum: Neque Commentariensis, aut aliquis ex sociis in rixa pugnavit; imò custodiæ Emmanuelis addicti, dum viderunt turbam tyronum venientem strictis gladiis, in domum proximiorem cum eo se receperunt: Tyrones enim in mediatores insurgentes unum trucidarunt, & duos vulneraruntt; quæ nihil commune habent cum extractione à loco immuni; nam ex eo ut plurimùm censurarum incursum cogitare poterat, vel debebat Commentariensis. Clarissimè apparet non reperiri in casu, *d. l. quoniam multa facinora, & d. l.* 8. *tit.* 10. *p.* 7. sed in limitatione adducta per Farin. *d. num.* 78. quam secuti fuere nostrates, præsertim Azevedo, *d. num.* 15. *& seqq.*

16 Neque impropriè dici potèrat, procedere pariter in nostra specie primam limitationem *d. regulæ*, quam adducit Farin. *d. q.* 126. *num.* 75. scil. quòd dispositio *d. l. quoniam multa facinora*, procedit quoad injustum invasorem rei, vel possessionis alienæ secùs in invasore justo, prout ille est qui in continenti conatur recuperare possessionem rei à qua nequiter ejectus est; nam is minimè tenetur de cæde, vel vulnere, aut alio malo inde secuto, ut notat Gloss. *in eod. Text.* verb. *interemptus, in fin.* Bar. *ibid. num.* 3. *vers. hoc intellige verum*, Baldus, *num.* 2. *vers. in Glossa quæ incipit.*

17 Alber. *num.* 4. *vers. si autem habuit justum bellum.* Angel. *num.* 2. *in fin. vers. item ex hoc Textu*, & *num.* 6. *vers. item attende*, & *seqq.* Joan. Faber. *num.* 7. *vers. & cave*, Salicet. *num.* 9. *vers. primo casu*, Bald. *in l. data opera, num.* 64. *cum seqq. C. de iis qui accusar. non poss.* Paul de Castr. *cons.* 277. Osascus *decis.* 104. *num.* 6. Carr. *in pract. tr. de homic. & Assass.* §. 11. *excusat. num.* 13. Quæ distinctio fulcitur ex Text. *in c. dilectus filius, in fin. de homic.* ubi communiter Canonistæ, cum aliis adductis per Farin. *d. q.* 126. *num.* 75. qui subjungit *num.* 76. quòd in eo casu nec adhuc tenetur ad pœnam extraordinariam, nisi adsit excessus. Cùm autem Commentariensis, si benè inspiciatur, tractaret de recuperando carcerato fraudulenter erepto ab ipsius custodia; sive de reintegrando in quasi possessione carcerati, legitimè detenti & fraudulenter emissi in damnum ipsius; & sic licèt ratione excessus similia exequendi in loco immuni, puniendus esset, non tamen pœna acerbissima illius Textus, sed mitiori judicantium arbitrio.

Neque ratione negligentiæ in custodia habitæ, 18 acerbè puniendus erat eadem pœna, juxta Text. *in l. fin.* §. 2. *ff. de custodia reor.* quo Herennius sic infit: *Qui si negligentia amiserint, pro modo culpæ vel castigantur, vel militiam mutant*: ita ut in casu negligentiæ, qualis noster erat, non eadem, sed arbitraria puniatur, pro modo culpæ, præsertim 19 quando carceratus præparavit fugam proditorio modo, qui non poterat à custode prævideri: quia à proditione fraudulenta nemo se præcavere potest, malum inopinatum divinando, quod casus fortuitus reputatur, in quo Commentariensis non tenetur, *leg. milites* 12. *in fin. ff. de custod. reor.* vel 20 saltem mitiùs plectendus est, *l.* 5. §. *fin. ff. de pœn.* Thor. *in compend. decis. tom.* 1. *verb. custos carceris*, Anton. Matth. *in proleg. cap.* 1. *num.* 2. *in fin.* cujus rei exemplum ponit Farin. hanc conclusionem tradendo, *dict. q.* 31. *num.* 160. in viro qui ab uxore veste muliebri ornata, custodiam evasit, quod pluries accidit, ut refert Bobadilla, *lib.* 3. *Politic. cap.* 15. *num.* 30. & post eum Parlador. *in resquicent. different.* 51. §. 1. *num.* 3. Quod idem est ac 21 contentum in nostra specie, quia quòd vestis muliebris apponatur per uxorem, vel per aliam extraneam mulierem, speciem doli, vel fraudis, quoad Commentariensem non mutat. Quis enim ex custodibus prævidere poterat, furem illum similem fraudem excogitaturum? Quis quòd lanuginem barbæ raderet, vestes muliebres indueret, genas medicamine fucaret, crines modo fœmineo componeret, ità ut ab omnibus fœmina crederetur? negligentia enim pariter in omissione tenendi cum compedibus non apparebat, & sic neque ratio imponendi pœnam acerbam: quia dispositio *dict. leg. ad Commentariensem*, procedit quando do- 22 lo, vel lata culpa, sive nimia negligentia, pretio nempè, vel precibus corruptus, aut custodiam omninò omittendo, vel portam apertam relinquendo, reus evaserit, ut ex *dict. l. milites*, clarè infertur illis verbis, ibi: *Quoties custodia militibus evaserit, exquiri oportere utrùm nimia negligentia militum evaserit, an casu.* Et ibi: *Et ita demùm afficiendos supplicio milites, quorum custodia evaserit, ii culpa eorum nimia deprehendatur, alioquin pro modo culpæ in eos statuendum est*, docent Gloss. *in dict. leg. ad Commentariensem, verba qui fugerit*: & ibi Salicet. *num.* 2. Alberic. *in d. l. fin. num.* 3. *ff. de custod. reor.* Paris de Put. *de sindic. verb. carcer. & carceratus, cap.* 3. *num.* 12. Boer. *decis.* 217. *num.* 1. Bossius, *in prax. tit. de carcere, num.* 10. Farin. *d.* 23 *q.* 31. *num.* 125.

Quod jure nostro Hispano expressè cautum reperitur; nam licèt in casu doli, vel nimiæ culpæ per *dict. leg.* 12. *tit.* 29. *part.* 7. *in princ.* pœna eadem Commentariensi apponatur, qua puniendus carceratus fugiens veniebat: in casu negligentiæ mitiùs puniendus, noster Alfonsus subjungit, *in eodem Text.* ibi: *Quando fuyen los presos por negligencia de los guardadores en que no ay mesclado engano ninguno,* 24 *esto seria si los guardasen à buena fe, mas non con tan gran acucia como deben, e en tal caso como este*

de-

deben ser tollidos del oficio los guardadores castigados de ferida. Et ibi: *Quando fuyen los pressos por ocasion e non por culpa nin por engano de los guardadores, en tal caso como este non deben recibir pena ninguna*: & licèt hæc dispositio mitis sit, mitiorem dispositionem habemus jure novissimo, nempè quòd custos aut Commentariensis si carceratus per illius negligentiam evaserit, puniatur pœna carceris per annum, ita Textus *in l. 12. tit. 14. lib. 2. ord.* ibi: *Y si por mengua de la guarda se fuere por negligencia del guardador, que este un anno en la cadena*, eadem verba habentur *in l. 12. tit. 23. lib. 4. Recop.* docuit Gregor. Lopez *in d. l. 12. tit. 29. p. 7. gloss. 4.* Didac. Perez *in d. l. 12. tit. 14. lib. 2. ord. gloss. 1. q. 1. & 2.* Bobadilla *d. lib. 3. polit. c. 15. n. 132.* & licèt Gregor. Lopez *in d. gloss. 4. in fin.* dubitet de observantia, hanc novam promulgatio recopilationis instauravit, & clarissimè tradidit Azevedo *in d. l. 12. tit. 23. lib. 4. Recop. n. 1.* his verbis: *Si carceratus pœnam mortis non merebatur, sed corporalem mitiorem, tunc si custos cum eo aufugerit, eandem pœnam patietur, quam ipse carceratus aufugiens passurus esset, si non fugeret, sed si (in casu in quo carceratus inimitiorem mortis pœnam non merebatur) ob negligentiam custodiam aufugit, tunc custos ipse in pœnam malæ custodiæ per annum debet in carcere adesse.* Quam sententiam firmasse videtur Parlador. *ubi proximè. n. 5. in fin.* quatenus tenet, puniendum capitaliter Commentariensem, si carceratus puniendus capitaliter veniret; nam per nostras leges ut custos, aut Commentariensis eadem pœna puniatur, requiritur, vel quòd capitaliter puniendus carceratus sit; vel si pœna sit corporalis, dolosè procedat, cum ipso carcerato fugiendo, ut in dictis juribus clarè habetur. Cùm autem Emmanuel Gutierrez pœnam præsidii impositam jam habuisset, & non dolo, sicque nimia negligentia Commentariensis fugeret, pœna carceris per annum, ut plurimùm tenebatur, licèt cum Farinacio *dict. num. 160.* dici poterat, casu magis, quàm negligentia evasisse; & sic ad nullam pœnam teneri, *ex dict. leg. 12. tit. 29. part. 7.* Ex quibus omnibus sententia *diei 31. Julii ejusdem anni 1659.* Commentariensis pœna levi extraordinaria plexus fuit, nempè exilii, suspensionis per brevium, & quingentorum ducatorum. Sed Maria de Andrade, quæ fraudem dolosè disposuerat, cùm juxta leges Regni teneretur eadem pœna, qua tenebatur Emmanuel è carcere ereptis, ut dixi *controvers. 17. num. 23.* quam pœnam tanquam fœmina subire nequibat, condemnata fuit ad verecundiam ignominiosam, & exilium per quadriennium. Nam licèt Farinacius, Bobadilla, & cæteri supetiùs laudati, quoad uxorem eximentem virum teneant, justissimè absolvendam fore, immò & præmio dignam; in extranea qualis Maria Andrade erat, ratio decidendi non procedit, cùm deficiat amor conjugalis, reverentia mariti, & cætera quæ à Doctoribus perpenditur, & sic ea pœna plexa fuit, sententia *ejusdem diei 31. Julii*, Actuario Francisco Manzano.

CONTROVERSIA XX.

De homicidio patrato per plures, quorum homicida non apparet, an auctor insultus pœna ordinaria plectatur ex deliberatione præsumpta?

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Pluribus concurrentibus ad rixam, sive insultum, dum non apparet, quis necaverit omnes propter incertitudinem absolvendi sunt, vel saltim leviter puniendi.*
3 *Homicidium pœna mortis non punitur, nisi constet de voluntate deliberata.*
4 *Crimen contrahitur, si voluntas nocendi intercedat.*
5 *Deliberatio præmeditata ad occidendum in specie probanda est, ut pœna mortis subintret.*
6 *Quæ procedunt de jure nostro Hispano.*
7 *Incertitudo delinquentis in causa est, ut omnes leviùs puniantur.*
8 *Auctor insultus, vel rixæ dans operam rei illicitæ, pœna ordinaria venit plectendus, secuto homicidio.*
9 *Auctori insultus non prodest incertitudo veri homicidæ, aut percussoris.*
10 *Incertitudo percussoris, vel homicidæ solùm prodest, si homicidium sequatur in rixa improvisa, & repentina.*
11 *Secùs quando animo præmeditato fit insultus, sub specie rixæ.*
12 *Quæ dispositio procedit de jure Hispano.*
13 *Qualitas deliberati animi ab aliquibus Doctoribus probanda in specie, desideratur in dubio, ut pœna ordinaria subintret.*
14 *Contraria opinio verior, & communior videtur.*
15 *Præsertim attento jure nostro Hispano per quod statutum est, quòd omnis homicida puniatur pœna mortis.*
16 *Onus probandi exceptionem ab hac regula, incumbit reo.*
17 *Animi deliberatio quid latens est, & præsumptionibus probatur.*
18 *Spectans inimicum in aliquo loco, & eo viso nullis præcedentibus verbis eum insultans, præsumitur deliberatè fecisse.*
19 *Insidiosum homicidium dicitur, quando inimicus expectatur à pluribus, & nulla causa recenti mediante, insultatur, & occiditur.*
20 *Vulnera illata per insidias, pœna capitali vindicantur per legem Hispaniæ.*
21 *Ex genere armorum elicitur animus deliberatus occidendi.*
22 *Ex parte corporis læsa resultat animus occidendi.*
23 *Ex multitudine vulnerum præsumitur animus deliberatus occidendi.*
24 *Ex pluralitate insultantium resultat probatio liquida animi deliberati.*
25 *Unio plurimorum ad aliquem occidendum, non reperitur in rixa repentina.*
26 *Mala qualitas inquisiti, animum occidendi demonstrat.*
27 *Semel malus semper præsumitur malus, in eodem genere mali.*

28 *Ex minis præcedentibus præsumitur animus occidendi deliberatus.*

29 *Fuga arguit dolum, & est præsumptio animi deliberati.*

30 *Inimicitia non leve est indicium animi deliberati.*

31 *Decisio Senatus, sive Aulæ.*

1 LOcatores vehiculorum, eisque famulantes Beatum Antonium Abbatem tutelarem colunt in hac Curia, festumque ipsius annuatim celebrant, in Ædc B. Mariæ *del Buen Successo.* Ad celebrandam festivitatem anni 1663. Præpositi ex ipsis electi fuerunt Joannes Correas, & Ludovicus Bueno. Dissensio inter eos orta fuit; nam unusquisque proptio amico opifici ignium volatilium, sive sulfurcorum, cometarum, quos *cohetes* nuncupamus, opus festivitatis commendare desiderabat. Neuter alteri cessit, inde inimicitia inter ipsos contracta, adeò ut Joannes Correas è præpositura cessisset aliquibus minis in eum, & opificem emissis. Adveniente die festivitatis, dum in vespera jam luminibus artificialibus accensis, Josephus Martin fistulas igneas præpararet, in eadem Ecclesia lethaliter ictu ensis in pectore vulneratus fuit ab ignoto. Paulò pòst Antonius Fernandez, qui ei subrogatus fuit, vulnus in capite tulit. Et tandem eo ipso quo Ludovicus Bueno ad celebritatem pervenit, à pluribus armatis (inter quos Joannes Correas, Ludovicum ipsum nervosè persequendo) insultatus fuit, atque quinque lethalibus vulneribus confossus. Accusabatur de *his* omnibus Joannes Correas, qui per biennium, & ampliùs, fuga arrepta contumax extitit, demum captus, cui accumulatæ fuerunt plures causæ, præsertim quatuor, in quibus de tot homicidiis imputatus fuerat, & indultum consecutus: & quærebatur qua pœna esset plectendus?

2 Ratio dubitandi ea erat, nempè quòd licèt constaret, Joannem in rixa, vel insultu repertum fuisse, Ludovicum ense, & umbone acriter persequendo, non tamen fuit solus aggressor, sed pluribus comitatus, & non apparebat quis esset percussor, vel homicida, & in rixa ictus uniuscujusque contemplandus venit, juxta Text. *in l. si in rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar.* & dum incertum est, quis vulneraverit, omnes à pœna ordinaria excusandi sunt, & leviter puniendi propter incertitudinem; cùm *sanctius sit nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare*: verba sunt Consulti *in l. absentem, ff. de pœnis.* Docent pluribus Jul. Clar. *in §. homicidium, n.* 37. & ibi Bajard. *n.* 119. Far. *cons.* 101. *n.* 5. *& q.* 96. *n.* 14. Cabal. *resol. crim. cas.* 192. *n.* 11. Marius Giurb. *cons.* 1. *n.* 5. *cum seqq.* Ciazz. *discept. for.* 15. *n.* 11. Joan. Bapt. de Thoro *in C. rer. judic. cas.* 44. *n.* 7. *cum seqq.*

3 Deinde quia homicidium, mortis naturalis pœnam non exposcit, si de prævia deliberatione, & animo occidendi non constat, juxta Text. *in l.* 1. ubi communiter Doctores, *C. ad l. Cornel. de sicar.* ibi: *crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat, lib.* 1. §. *Divus, ff. eodem*, ibi: *Divus Adrianus rescripsit, eum qui hominem occidit, si non occidendi animo hoc admisit, absolvi posse, l. divus* 4 14. *ff. eodem*, Honded. *cons.* 104. *num.* 8. Guazzin. *defens.* 33. *cap.* 22. *num.* 2. Caball. *de homic. num.* 385. Giurb. *cons.* 1. *num.* 12. cùm autem de prævia deliberatione occidendi non constiterit; prout debuerat, juxta Text. *in l.* 2. §. *homines, ff. de vi bonor. raptor.* Rot. Lucens. *decis.* 35. *in fin.* Maranta *cons.* 122. *num.* 4. Craveta *cons.* 220. *num.* 12. 5 Macerat. *variar. resolut.* 5. *num.* 16. Giurb. *d. cons.* 2. *num.* 14. *& cons.* 4. *num.* 2. sequebatur, Joannem absolvendum fore, vel saltim leviter plectendum, cùm qualitas prævia deliberationis necandi à Fiscali, vel accusatore probanda esset, ut cum Bartolo, Angelo, & aliis docuerunt Marsil. *in prax.* §. *constante, num.* 4. Macerat. *resol.* 10. *n.* 6. Giurba *d. cons.* 2. *n.* 16.

Quæ juxta leges & Doctores nostræ Hispaniæ 6 procedunt per Text. *in l.* 57. *styli* ubi Christoph. de Paz. *n.* 1. Did. Covarr. *in Clement. si furiosus, de homicid. part.* 2. §. 2. *n.* 5. Plaza *in epit. delict. c.* 12. *n.* 5. *&* 6. Montalvus *in l.* 5. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. leg.* Anton. Gomez *var. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 36. *vers. quarta conclusio*: qui omnes concludunt, propter incertitudinem mitiùs puniendos reos. Et ratione defectus animi deliberati ad occidendum, per Text. *in l.* 5. *tit.* 8. *part.* 7. *& l.* 15. *tit.* 13. *lib.* 8. *ord.* ubi Gregor. Lopez, & Didac. Perez Covarrub. *in d. Clement.* 2. *p.* §. 1. *n.* 1. Plaza *in epitom. cap.* 10. n. 6. 7 Ant. Gom. *d. c.* 3. *n.* 11. *in princ.* Azeved. *in l.* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop. n.* 1. 5. & in ea Rubrica *ex n.* 16. Cevallos *com. contr. com. q.* 580. *per tot.* Barbos. *in collect. ad cap. de cætero de homicidio*, Ayllon *ad Gomez d. c.* 3. *n.* 16. Vela, *de delict. c.* 15. *n.* 39.

Sed in nostra specie contraria sententia verior 8 videtur, tam ratione animi deliberati, cujus probatio liquidè ex actis apparebat, quàm ex eo quòd Joannes Correas auctor insultus fuit, dans operam rei illicitæ, & convocatis plurimis sociis armatis, quorum ope, & auxilio Ludovicum interfecit, & cæteros vulneravit. Quia nullis verbis nullaque causa doloris, aut colorati, præcedentibus, quando Josephus Martin igneos illos sclopos ad explodendum præparabat in ipsa Ecclesia, vulneratus lethaliter fuit. Postea dum Antonius Fernandez è vestibulo Ecclesiæ progrediens cometas jam accendebat, in capite vulnus recepit: quo tempore Joannes visus fuit, Ludovicum quærendo, qui ita ut ad locum festivitati pervenit, à pluribus armatis (inter quos Joannes aderat) insultatus fuit, & quinque gravibus vulneribus receptis, occisus: & sic comprobabantur cuncta requisita per Imperatorem *in d. l. quoniam multa facinora, C. de vi publ. & privat.* ex cujus decisione Joannes Correas condemnandus in pœnam ultimi supplicii absque dubio videbatur, at in terminis docet Farin. *d. q.* 126. *n.* 61. *cum seqq.* junctis traditis suprà, *controv. præced. n.* 4.

Et quamquam ea certissima sint, casu, quo Joan- 9 nes tantùm fuisset auctor rixæ, etiamsi non probaretur, illum occidisse, secuto homicidio cum incertitudine occidentis, pœna capitali plectendus veniebat, cùm in hoc casu incertitudo ei prodesse non possit ad evitandam pœnam, juxta doctrinam Angel. *in l. is qui opem, n.* 4. *ff. de furt.* Felin. *in cap. dilectus, n.* 3. *limit.* 7. *de rescript. in* 6. Carrer. *in pract. tract. de homicid. & assass.* 2. *vers. septimo*, Lucas de Penna *in leg. sine, col.* 2. *Cod. de excusat. & excusat. lib.* 12. Foller. *in pract. cens. n.* 52. Far. *dict. quæst.* 96. *num.* 8. *& quæst.* 127. *n.*

215. Don Francisco del Castillo *dec.* 172. *num.* 7. Surdi *cons.* 40. *num.* 29. Mascard. *dict. concl.* 98. *num.* 21. Jul. Clar. *in* §. *homicidium*, *num.* 16. & 39. (qui licèt dixerit, in statu Mediolani non servari, loquitur de rixa improvisa, non autem de præmeditata) Bajard. *ibid. num.* 122. *cum seqq.* Giurba *cons.* 51. *num.* 8. De jure nostro pariter procedit juxta Textum *in l.* 8. *tit.* 10. *part.* 7. *cum aliis adductis dict. contr.* 19. *num.* 5. quibus addendus Petrus Plaza *in epitom. delictor. cap.* 10. *n.* 7. *in fin.* & *cap.* 12. *n.* 3.

10 Quibus addi poterat, quòd Auctores relati pro contraria sententia suprà, *num.* 2. & 7. tenentes, reos absolvendos esse, vel minùs puniendos ratione incertitudinis, loquuntur in casu meræ rixæ improvisè contingentis, & nulla prævia præmeditatione ortæ, quam conclusionem sequor; secùs enim quando animo præmeditato inimicus aggreditur, insultatur & occiditur; nam in hoc casu omnes tenentur ad pœnam ordinariam *l. sæpè* 11 53. *in fin. ff. de verbor. signif.* Gloss. *in d. l. si in rixa ad fin.* & ibi Bartol. *n.* 1. & 9. Peguer. *dec.* 14. *n.* 6. & *dec.* 63. *n.* 2. Sesse *dec.* 212. *n.* 22. Jul. Clar. *in d.* §. *homicidium*, *n.* 37. & §. *fin. q.* 90. *num.* 1. Macerat. *lib.* 3. *resol.* 5. *num.* 10. Guazz. *defens.* 33. *cap.* 22. *n.* 1. Caball. *dict. cas.* 192. *n.* 12. & *de homicid. n.* 393. Mascard. *dict. concl.* 98. *n.* 14. Far. *d. q.* 96. *n.* 9. Menoch. *de arbitrar. cas.* 361. *n.* 38. & *cas.* 362. *num.* 25. Thesaur. *dec.* 31. *per tot.* his & aliis relatis Giurba *d. cons.* 2. *n.* 11. 35. & 36. Cùm autem in nostra specie non fuerit occisus Ludovicus in rixa repentina, aut improvisè orta, sed præmeditata, ut videbatur ex actis, Joannem Correas minas exequendo in ipso ingressu celebritatis (origo inimicitiæ hoc erat) armatum, ipsum Ludovicum provocasse, artifices illos vulnerando, & eo viso nullis præcedentibus verbis, vel causa doloris, aut rixæ insultasse, vulnerasse & occidisse, pluribus auxiliantibus, clarè sequebatur, omnes pœna capitali teneri.

12 Hæc enim per nostras leges pariter cauta reperiuntur Text. *in l.* 57. *styl.* ibi: *Y esto mismo si muchos fueron encontrandose con el, fuyendo, e maguer sepa de qual ferida murio, e quien dio la ferida, todos los que fueron a sabiendas feridores, e ayudadores, o lo mandaron quando fue ferido, seran teniaos a la pena por la muerte quier aya el muerto de una ferida o muchas*, ubi Paz *in schol.* 1. *n.* 4. & *schol.* 3. *n.* 11. Covarr. *in dict. Clement. part.* 2. *in princ. n.* 1. *vers. voluntarium*, & §. 2. *n.* 3. Plaza *d. c.* 12. *n.* 1. Ant. Gomez *dict. c.* 3. *n.* 36. *vers. prima conclusio*, Montalvus *in l.* 1. *gloss.* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. leg.* Didac. Perez *in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin. gloss.* 2. Azevedo *in l.* 1. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop. n.* 23. Don Joan. Vela *de pœn. delictor. c.* 15. *n.* 37.

Et nota, quòd licèt de jure controversum sit, 13 an qualitas deliberationis in dubio præsumatur, & per plures ex Doctoribus recepta sit benignior interpretatio, per Text. *in l.* 1. *C. ad Cornel. de sicar.* Felin. *in c. sicut dignum*, *n.* 6. *de homic.* Ancarran *in cap.* 3. *de præsumpt.* cum aliis plurimis adductis per Giurb. *d. cons.* 2. *n.* 13. & *cons.* 82. *n.* 9. 11. Contrarium dicitur per Imperatorem in Text. ibi: *Qui si probaverit, non occidendi animo hominem à se percussum esse, remissa homicidii pœna secundum* 14 *disciplinam militarem sententia proferet.* Quo clarè habetur, asserenti se non percussisse animo occidendi, incumbere onus probandi. Et ratio est, quia homicidium jure naturali prohibitum est, & sic semper præsumitur dolosè patratum. Quam sententiam sequuntur Carrer. *in pract. d. tract. de homicid.* §. *homicidii autem species*, *n.* 83. & *seqq.* Boss. *tit. de homicid. n.* 34. Mascard. *de probat. lib.* 1. *concl.* 71. *n.* 1. & *concl.* 858. *n.* 3. Bajard. ad Clar. *d.* §. *homicidium*, *n.* 13. Menoch. *de arbitr. d. cas.* 361. *n.* 5. & *seqq.* & *lib.* 5. *præsumpt.* 40. *per tot.* Farin. *d. q.* 126. *n.* 103.

Quorum sententia in nostra specie per jura His- 15
paniæ indubitata est, juxta expressam decisionem Textus *in l.* 4. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin.* quæ est *lex* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop.* nam in eo habemus regulam generalem, qua cautum reperitur, quòd quicumque occiderit, moriatur, ibi: *Todo hombre que matare a otro, a sabiendas, que muera por ello.* Et sic 16
eo ipso quo probatur homicidium scienter patratum, pœna mortis subintrat, nisi per reum probetur aliqua ex exceptionibus in eadem lege propositis, ut in ulterioribus hujus Textus verbis habetur. Et sic Doctores Regni indubitanter docent, quòd in dubio homicidium habendum est pro doloso, & præmeditato, Villadiego *in leg.* 2. *tit.* 5. *lib.* 16. *for. jur. num.* 1. Anton. Gomez *dict. cap.* 3. *num.* 17. Cevallos *comm. contr. com. q.* 580. *num.* 4. Gutierrez *in authent. sacramenta impuberum*, *num.* 63. *in fin.* P. Molina *de justit. & jure*, *tom.* 4. *disputat.* 3. *num.* 4. Matienzo *in dialogo*, 3. *part. cap.* 19. *n.* 6. Ayllon ad Gomez, *ubi proximè*, *n.* 18. *de delict. cap.* 15. *n.* 40. Azevedo *in d. l. n.* 3. Covarrubias *in d. Clement.* 2. *part. in princ. n.* 3. *ad med.*

Sed si concedamus, quòd probanda esset qualitas 17
deliberationis, juxta benigniorem sententiam, nemini dubium est, quòd cùm sit quid latens in animo, signis exterioribus probatur tantummodò, & sic præsumptionibus, atque indiciis concludenter probatur, *l. dolum* 6. *C. de dolo*, §. *sed iste*, ubi Gloss. & Jason *n.* 88. *inst. de act.* probant, Jul. Clar. *d.* §. *homicidium*, *n.* 8. & ibi Bajard. *n.* 15. & §. *fin. q.* 68. *n.* 52. Mascard. *de probat. concl.* 864. *n.* 2. Tusc. *lit. A*, *concl.* 336. *n.* 2. Blanc. *in l. fin. n.* 54. & *seqq. ff. de quæst.* Menoch. *de arbitr. cas.* 361. *n.* 5. & *de præs. lib.* 5. *præs.* 4. *n.* 1. & 2. Far. *d. q.* 126. *n.* 93. Gratian. *discept. forens. c.* 262. *n.* 41. Caball. *de homic. n.* 287. *cum seqq.* Giurb. *d. cons.* 2. *n.* 37. Joan. Bapt. de Thoro *in comp. dec. t.* 3. *verbo homicidium appensatum*, *vers. nihilominus.* Ex nostratibus Covarrub. *in d. Clement.* 2. *part. in princ. n.* 1. & 2. Paz *ad leg. styl.* 63. *n.* 34. Plaza *d. c.* 10. *n.* 7. Ant. Gom. *ad l.* 9 *Tauri*, *n.* 25. Joann. Garcia *de nobil. gloss.* 17 *num.* 32. Valascus, *consultat.* 56. *num.* 2. Ayerve *in repet. l. ut vim. part.* 2. *n.* 180. August. Barbos. *in collect. ad d. l. dolum*, *n.* 2. & *seqq.* Quæ conclusio à nemine impugnatur, & per eam clarè apparebat de animo præmeditato Joannis ad occidendum Ludovicum, pluribus præsumptionibus, & indiciis.

Prima enim præsumptio ex actis resultans, & 18
à Doctoribus considerata ea sit, quòd si quis aliquem in loco destinato expectet scisciando, an ibi adsit, & eo viso nullis expectatis verbis absque causa in eum irruat, vulneret, & interimat, præmeditatè, dolosè, & animo deliberato occidisse dicatur. Sic probant Cabal. *de homicidio*, *n.* 390.

Mas-

Mascard. *d. concl.* 98. *n.* 18. Menoch, *de arbitr. cas.* 361. *n.* 27. Far. *d. q.* 126. *n.* 171. Giurb. *d. cons.* 2.
19 *n.* 38. juxta decisionem Textus *in l. is qui cum telo* 7. *C. ad l. Cornel. de sicar.* Quod genus occidendi, de jure nostro Hispano pro homicidio insidioso habetur, Text. expressus *in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 4. *Ordin. l.* 2. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop.* ibi: *Acaece algunas veces que algunos hombres estan asechando por herir o matar a otro; y hacen habla, o consejo para ello*: quo Textu per verbum *asechando* in rigorosa significatione, non dicitur *insidiando*, sed *explorando*, *speculando*, *atque oautè inspiciendo*, *aut insequendo*, sive *assectando*, ut probat Sebast. Covarr. *in thesaur. ling. Castel.*
20 *verbo asechar*; & in hoc casu pœna capitalis imponitur non solùm occidenti, sed vulneranti, ut in Text. habetur, & probant Didac. Perez, Azevedo *in dictis juribus*, sive sit assectando, sive sit insidiando, ex actis verificabatur; nam insidias ponere erat, nulla præcedente occasione, vel causa adhuc colorata, Josephum, & Antonium vulnerare, ut Ludovicus querelam sumendo, provocaretur, insectando; nam Ludovicum Joannes astutè quærebat, & eo viso in eum irruit, vulneravit, & occidit.

21 Secunda præsumptio oriebatur ex genere armorum, nam invasus Ludovicus fuit à pluribus ensibus, atque umbonibus armatis, & ex genere armorum resultat animus occidendi deliberatè, *l.* 1. §. *divus*, & ibi Marsil. *n.* 30. *ff. ad l. Corn. de sicar.* melior Text. *in l. omne delictum*, §. *si quis commilitonem*, *ff. de re militar.* ibi: *Si quis commilitonem vulneraverit; si quidem lapide, militia rejiciatur; si gladio, caput amittit*, docent Grammat. *voto* 23. Bertazol. *cons. crim.* 232. Guazz. *defens.* 33. *c.* 22. *n.* 4. Clar. *in* §. *homicidium*, *n.* 8. Menoch. *d. cas.* 361. *n.* 6. Cabal. *de homic. n.* 292. Far. *d. q.* 126. *n.* 117. Giurb. *d. cons.* 2. *n.* 39. ex nostratibus Paz *ad leg.* 57. *styli*, *n.* 7. Plaza *d. c.* 10. *n.* 8. Ant. Gomez *d. c.* 3. *n.* 17. Cùm autem omnes irruentes in Ludovicum simul cum Joanne, armati venirent, benè sequebatur urgens præsumptio, quòd prævio consilio ad malum armati veniebant.

Tertia sit præsumptio resultans ex corporis par-
22 te læsa, nam Antonius in capite vulneratus fuit, Joseph mucrone ensis in pectore, & ipse Ludovicus in pectore, ventre, & cervice; & ex eo resultat præsumptio animi deliberati occidendi Text. *in c. significasti de homicidio*, *d. l.* 1. §. *divus*, ubi Bartol. & Marsil. *n.* 20. *ff. ad l. Corn. d. sicar.* Menoch. *d. cas.* 361. *n.* 5. Pacian. *cons.* 12. *n.* 19. *& seqq.* Mascard. *d. concl.* 864. *n.* 13. & 16. Peguer. *d. decis.* 14. *n.* 3. & 10. Far. *d. q.* 126. *n.* 186. *cum pluribus seqq.* Cabal. *de homicid. n.* 293. Giurb. *d.*
23 *cons.* 2. *n.* 40. ex nostratibus Plaza *d. c.* 10. *num.* 8. Azevedo *cons.* 28. *num.* 20. Præsertim concurrente pluralitate vulnerum illatorum Ludovico, Menoch. *d. cas.* 361. *n.* 33. Mascard. *d. concl.* 98. *n.* 16. Far. *d. q.* 126. *n.* 186. Joann. Bapt. de Thoro *in comp. decis. dict. tom.* 3. *verb. homicidium appensatum*, *vers. Quintò, quod de per se est præsumptio animi deliberati.*

Quarta præsumptio est, quia coadunati plures,
24 unum sine causa apparente invaserunt; nam si consultò priùs non deliberassent eum necare, neque simul tempore insultus armati reperirentur, neque uniri in eum irruerent, quod in rixa repentina, atque improvisa contingere non potest, Blanc. *de indiciis*, *n.* 125. Boss. *de homic. n.* 8. Menoch. *d. cas.* 25
361. *n.* 32. Far. omninò videndus *d. q.* 126. *n.* 190. *cum seqq.* Giurb. *d. cons.* 2. 41. & 42. Thoro *ubi prox. vers. Quartò associatio cum aliis*, ex nostratibus Azevedo *in d. l.* 2. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop. n.* 3.

Quinta præsumptio erat qualitas prava aggresso- 26
ris principalis, quia Joannes imputatus fuerat de aliis quatuor homicidiis tumultuariè, & nequiter patratis, de quibus indultum consecutus fuerat: & semel malus semper malus præsumitur in eodem genere mali, pluribus Barbosa, *axiomat.* 142. *n.* 1. de quo dixi, 2. 2. *de Regim. c.* 8. §. 8. *n.* 6. ex Text. 27
in cap. semel de reg. jur. in 6. *l. si cui*, §. *Iidem*, *ff. de accusat. l. non omnes*, §. *à Barbaris*, *ff. de re milit. l. sive possidetis*, *C. de probat. l. non ignorabit*, *ff. ad exhibendum*, Marsil. *in d. l.* 1. §. *divus*, *n.* 50. *ff. ad leg. Corn. de sicar.* Carrer. *in pract. d. tract. de homic. & assassino*, §. *homicidii autem species*, *n.* 71. Blanc. *in pract. crim.* §. *iis sic præmissis*, *n.* 35. *& seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 97. *n.* 21. Bajard. *ad Clar.* §. *homicidium*, *n.* 23. Far. *d. q.* 126. *n.* 161.

Sexta ex minis præcedentibus insurgebat præ- 28
sumptio animi deliberati, quia qui minas explicat, animum nocendi habet, Alexander *cons.* 180. *n.* 5. Tuschus *lit. M*, *cons.* 36. *n.* 3. Far. *d. q.* 126. *n.* 204. Giurb. *d. cons.* 97. *n.* 2. Thoro *d. tom.* 3. *verbo homicidium appensatum*, *vers. Tertiò ex minis præcedentibus*, Mascard. *d. concl.* 97. *n.* 14. & *concl.* 98. *n.* 9. & *seqq.* Menoch. *d. cas.* 461. *n.* 39. qui extendunt ad eum, qui non solet minas exequi, neque similia facere; cùm autem Joannes solitus fuisset similia patrare; multò magis in eum præsumptio animi deliberati urgebat.

Septima insurgebat præsumptio, ex fuga ejus- 29
dem Joannis, statim arrepta, & per biennium continuata, usque dum captus, & carceri mancipatus fuit; fuga enim arguit dolum, & comprobat deliberationem maleficii, *l. impuberibus*, §. *præterea*, & ibi Gloss. *verb. sententia sua*, & §. *item si quis*, *de suspect. tutor.* Far. *q.* 48. *n.* 3. & *d. q.* 126. *n.* 206. Caball. *cas.* 288. *n.* 43. Giurba *cons.* 43. *n.* 25. ex nostratibus Ant. Gomez *in l.* 76. *Tauri*, *n.* 12. & *var. tom.* 3. *c.* 13. *n.* 10. Simancas *de cathol. inst. tit.* 65. *n.* 29. Vela *de mod. proced. in delict. cap.* 9. *n.* 7. Bernard. Diaz *regul.* 303. *n.* 4. Duennas *regul.* 390. Cevallos *q.* 393. Bolannos *in Cur. Philip. part.* 3. §. *tormento*, *n.* 8. Thomas Sanchez *in cons. moral. lib.* 6. *c.* 3. *dub.* 15. *n.* 11. Ayllon. *ad Gomez*, *d. c.* 13. *n.* 11. *verb. fugam etiam.*

Octava & ultima præsumptio resultans ex actis 30
erat inimicitia contracta inter Joannem, & occisum ratione ipsius festivitatis, quam impedire minatus erat, & quòd hæc suadeat animum deliberatum occidendi, docuit Bartol. *in l.* 1. *in fin. C. ad leg. Corn. de sicar.* Jul. Clar. *d.* §. *homicidium*, *n.* 6. Menoch. *d. cas.* 361. *num.* 49. Franc. Marcus 31
dec. 557. *part.* 2. Novar. *ad prag. Neap. tit. de offic. magist. jud. prag.* 27. *collect.* 7. *n.* 3. Mascard. *d. concl.* 98. *num.* 1. Vivius *dec.* 282. *num.* 3. Far. *q.* 49. *n.* 97. & *d. q.* 126. *num.* 177. 178. & 204. Cabal. *de homicid. n.* 290. Giurb. *cons.* 17. *n.* 4. Joan. Bapt. de Thor. *d. tom.* 3. *verb. homicidium appensatum*, *vers. & primò inimicitia*: quam decisionem nota, quia in specie similima hujus facti fuit, reum ad pœnam capitalem condemnando. Ex nostratibus Antonius Gomez *dict. cap.* 13. *num.* 11. Cevallos *quæst.*

358. Ayllon. *ad Gomez ubi prox. n.* 12. Ex quibus omnibus sententia *diei* 25. *Decembris anni* 1667. fuit Joannes Correas condemnatus ad pœnam ultimi supplicii, sed in gradu supplicationis ratione decreti obtenti à Principe, quo Aulæ jubebatur, se benignè habere cum hoc reo, quia Principi servierat per aliquot annos tanquam famulus à pedibuss, vulgò *lacayo*, fuit pœna mortis naturalis commutata in pœnam mortis civilis, & sic condemnatus ad remigandum per decennium sententia *diei* 31. *Januarii anni* 1668. actuantibus Hieronymo de Antequera, & Blasio Francisco de Flores.

CONTROVERSIA XXI.

De indulgentia, mitigatione, atque commutatione pœnarum.

SUMMARIUM.

1 *Facti quæstio in arbitrio judicantis est, pœnæ prosecutio auctoritate legis reservatur.*
2 *Differentia inter indulgentiam, temperamentum, & commutationem.*
3 *Indulgere pœnas delictorum solius Principis est.*
4 *Princeps an si solutus legibus?*
5 *Princeps indulgere potest pœnas delictorum.*
6 *Principes Hispani Christiana moderatione utuntur potestate indulgendi pœnas.*
7 *Princeps solus indulget, vel remittit pœnas.*
8 *Vel cui specialiter sit concessum per Principem.*
9 *Quid in Castellæ, & Aragoniæ Regnis quoad hæc?*
10 *Consuetudo indulgendi, vel remittendi pœnas, non est attendenda in corporalibus; secùs in pecuniariis, Dominis inferioribus applicatis.*
11 *Temperandi pœnas sine causa potestas, non residet in judice, qui minister, & executor est legis.*
12 *Accusatoris interest, quòd reus puniatur.*
13 *Reipublicæ interest, quòd crimina executione pœnarum compescantur.*
14 *Judex non debet esse clementior lege.*
15 *Pœna per consuetudinem introducta non potest sine causa per judicem temperari.*
16 *Pœnam remittere, vel temperare, aut commutare, quoad juris effectum idem est.*
17 *Judex pœnam absque causa temperando conscius criminis se ostendit.*
18 *Judex in hoc casu, eadem pœna ac reus venit plectendus.*
19 *Judex facere litem suam idem est, ac subjici pœnæ ipsius rei.*
20 *Judex contra legem pœnas temperans sine causa, bona amittit.*
21 *Et infamiam incurrit.*
22 *Crimen læsæ Majestatis committere dicitur.*
23 *Judex pœnam sine causa augens, simili pœna venit plectendus.*
24 *Judex ex justa causa pœnam temperare potest, & debet.*
25 *Judex ex justa causa pœnam augere potest, & debet.*
26 *Causæ temperandarum pœnarum, remissivè.*
27 *Abusus judicium in temperandis pœnis nocivus reipublicæ.*
28 *Hæc omnia cauta; & provisa reperiuntur per jus Hispanum.*
29 *Commutatio pœnæ non est formalis, sed materialis dispensatio legis.*
30 *Commutatio pœnæ necessaria est, quando reus non habet in ære, ut luat in corpore.*
31 *Commutatio pœnæ necessaria pariter est, quando legalis non potest carcere in persona rei, ob specialem causam.*
32 *Inhabilis ad remigandum recta cum ratione commutationem expostulat, & sic de similibus.*
33 *Nobili delinquenti pœna legis ignominiosa debet communtari.*
34 *Commutatio pœnæ corporalis in pœnam remigii quando facienda sit ex nostris legibus?*
35 *Commutatio virtute hujus dispositionis non est absolutè intelligenda, sed eo casu quod reus potest ad triremes mitti.*
36 *Commutatio hæc inducta fuit, non ut pœna reis lenirentur, sed ut triremes facilius remigibus instruerentur.*
37 *Pœna capitalis non potest commutari ratione hujus dispositionis.*
38 *Pœna capitalis exigit specialem mentionem.*
39 *Pœna arbitrariæ sub nomine, non venit pœna mortis naturalis.*
40 *Commutatio hæc fieri non potest, quoties jus tertii læditur.*
41 *Commutatio pœnæ pecuniariæ in corporalem an possit fieri, reluctante parte, cui pœna applicatur?*
42 *Commutatio de qua in nostra lege, non est de pœna pecuniaria, sed corporali.*
43 *Commutatio pœnæ inflictæ Joanni Correas in prima sententia, an juxta dictam legem fieri posset?*
44 *Jussio Principis jus tertii præjudicare non valet;*
45 *Lex nostra concedit judicibus tam inferioribus, quàm superioribus facultatem dispensandi in pœnis legalibus.*
46 *Commutatio pœnæ mortis naturalis in civilem non infert præjudicium juri tertii.*
47 *Causa publicæ utilitatis prævalet particulari.*
48 *Instructio triremium cedit in utilitatem totius Regni.*
49 *Temporis transcursus causa legitima est mitigandæ pœnæ.*
50 *Princesp amplissimam facultatem obtinet dispensandi in pœnis legalibus.*
51 *Decretum Principis verbis deprecativis conceptum, continet expressam jussionem.*
52 *Remuneratio servitii legitima causa est mitigandæ pœnæ.*
53 *Præceptum Principis de necando subdito contra id quod ex actis apparet; vel sine actis, an judex teneatur exequi?*
54 *In aliquo casu atrocissimo, licitum est Principi ex propria conscientia necem hominis bono publico exitialis deliberare, & jubere.*
55 *Minister obtemperare debet jussioni Principis, etiamsi illi constet de injustitia.*
56 *Merus executor nullam habet cognitionem, & sic solùm sunt partes ejus in exequendo.*
57 *Princeps semper præsumitur legitima ex causa moveri in re graviori.*
58 *Præsertim quando decretum emanat, mediante su-*

supremo aliquo administro, in rebus justitiæ Præposito, & immediato Superiore exequentis.

59 *Sed limita casu quo decretum continet manifestum errorem, & intolerabilem injustitiam.*

60 *Citationis defectus, vel ordinis judicialis, non reddit jussionem iniquam.*

61 *Princeps an possit aliquando tollere defensionem reo.*

62 *Princeps tollere potest in casu speciali solemnitates juris, si reo nulla adsit ratio defensionis probandæ.*

63 *Inferiori non licet investigare secreta Superioris.*

1 DIximus in controversia præcedenti, quòd pœna mortis naturalis imposita per primam sententiam in Joannem Correas, commutata fuit per Aulam in pœnam remigii per decennium, virtute Principis decreti, quo jubebatur ipsæ Aulæ benignè se habere cum ipso reo; & meritò dubitari potest, an facultas commutandi pœnas legales in Aula nostra resideat; quia juxta dictum Martiani *in leg.* 1. §. *quorum* 4. *ff. ad Turpil.* similis facultas ad judices pertinere non potest; verba Consulti sunt hæc: *Nam ut Papinianus respondit, facti quæstio in arbitrio est judicantis; pœnæ verò prosecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur.* Et quia materia hæc pulchra, atque subtilis videtur, præsertim quoad commutationem pœnarum, inductam per Textum *in leg.* 4. *tit.* 24. *lib.* 8. *Recopil.* à nemine ex nostratibus explicatam, no abs re erit de ea specialem Controversiam exarare.

2 Ut claiè dicenda percipiantur, differentiam constituere debemus inter indulgentiam, remissionem, mitigationem, & commutationem pœnarum; quia licèt auctores juris de his omnibus indistinctim loquantur, re ipsa distingui certum est. Indulgentia itaque est condonatio gratiosa facta per Ptincipem reo alicujus criminis, pœnam liberaliter condonando, & in pristinum statum restituendo, de qua *in leg.* 1. *& tot. titul. Cod. de sententiam passis, & restit. leg.* 1. *& tot. titul. Cod. de general. abolit.* Compositio, sive remissio est quædam de crimine transactio pretio mediante, cujus virtute pœna remittitur, de qua *in leg. transigere* 18. *Cod. de transaction.* nam licèt Imperator in hoc Textu de transactione privatorum verbum instituere videatur, fisci nomine transigere de crimine consuetudine generali receptum est; Mitigatio pœnæ est temperamentum in eadem sententia sumptum, pœnam juxta facti qualitatem temperando ab acerbitate legali, juxta Textum *in l. Hodie, l. aut facta, ff. de pœnis*, cum similibus; Commutatio autem est unius pœnæ in aliam translatio ratione imposibilitatis, aut alterius justæ causæ, ut *in l.* 1. §. *fin. ff. de pœn.*

3 Indulgentia ergo quæ est expressa dispensatio legis pœnam imponentis, solùm per Principem concedi potest; nam licèt aliqui dubitarunt, an in gravioribus criminibus jure divino, naturali, vel gentium pœnam habentibus Princeps possit indul-
4 gentiam concedere; ea nimirum ratione, quòd Princeps pœnam indulget ex eo, quòd legibus imperat, *l.* 1. *ff. de constit. Princip.* §. *sed & quod Principi, instit. de jur. natur. gent. & civil.* cùm Princeps non sit solutus legibus divinis, naturalibus, aut gentium, ut patet; licèt de facto indulgentiam concedat, de jure non posse recta cum ratione concedere, conatur probare Anton. Matthæus *de crim. lib.* 48. *ff. titul.* 18. *cap.* 15. quod attigerat Farinac. *quæst. 6. numer.* 15.

Sed potestas indulgendi generaliter prævaluit tum ex dictis juribus, tum etiam *ex leg. fallaciter* 9. *Cod. de calumniator. l. rescripta* 7. *Cod. de precib. Imperator offer. dict. leg.* 1. *cum seqq. Cod. de sentent. pass. l.* 2. *& toto tit. C. de general. abolit.* cum aliis plurimis adductis per Tiraquell. *de pœn. temper. in præfat. num.* 38. *& caus.* 16. *&* 17. Jul. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 11. *num.* 1. *cum seqq.* ubi Bajar. Farin. *quæst.* 1. *num.* 52. *& quæst. 6. num.* 2. *cum seqq.* Thesaurus *dec.* 21. *n.* 1. Mastril. *de indult. cap.* 2. *num.* 1. *cum seqq.* Montan. *de regal. tit. de potestat. const. Magistr. num.* 32. Acacius Ripoll. *de regal. cap.* 23. *num.* 35. *cum seqq.* Giurba *consil.* 44. *num.* 40. Anton. Matthæus *dict. cap.* 15. *num.* 1. Dominus Crespi *observat.* 5. *num.* 2. *cum seqq.* & ego dixi *de regim.* 1. *tom. cap.* 2. §. 1. *num.* 95. *cum seqq.* de jure nostro Hispano Text. *in l.* 1. *tit.* 32. *p.* 7. ubi Gregor. Lopez *& l.* 1. *tit.* 26. *lib.* 8. 6
Recopil. ubi latè Azevedo; neque per hoc suprà jus divinum, vel naturale, aut gentium Principem esse, infertur: nam licèt prohibitio eo jure sit quoad culpam internam, animadversio hoc, vel illo modo facienda, de jure civili est, de quo Princeps dispensat indulgendo, ut hi Auctores tradunt. Sed nota differentiam; nam de jure Romanorum, quod Principi placebat, legis vigorem habebat, ut ex dictis juribus percipitur; de jure autem nostro, cùm Reges Christiana moderatione utantur regia potestate, cuncta quæ ab auctoribus contrariæ opinionis objiciuntur, ut Principi hæc potestas denegetur, prævisa, & provisa apparent *in dict. leg.* 1. *tit.* 26. *lib.* 8. *Recopil. & seqq.* ut exceptio in atrocioribus, præjudicii tertii providentia, & alia, quæ quia instituti non sunt, libenter omittuntur.

Proxima huic est potestas remittendi, solius 7
Principis pariter, vel ejus cui specialiter concesserit, Text. *in leg. relegati, & l. ad bestias, ff. de pœn.* §. *planè instit. de jur. natur. gent. & civil.* ubi Bartol. & Bald. idem Bartol. *in l. actа*, §. *ampliandа, ff. de re judic.* Felinc. *in cap. quæ Ecclesiarum, num.* 23. *& sequentib. de constit.* Boss. *tit. de Principe, num.* 227. Roland. *cons.* 4. *num.* 51. *vol.* 3. Tiber. Dacian. *tract. crimin. tit. de jabolit. num.* 94. Surdus *cons.* 53. *num.* 8. Sesse *de inhibit.* §. 5. *cap.* 1. Borrel. *de præst. Reg. Cathol. cap.* 38. *num.* 10. *&* 22. Osascus *decision.* 101. *num.* 1. *& sequent.* 8
Mastril. *de indul. cap.* 2. *num.* 4. Farin. *d. quæst. 6. num.* 2. *cum sequent.* Guazzin. *defens.* 2. *cap.* 9. *n.* 2. *&* 8. Giurba *cons.* 44. *num.* 40. apud quos plures. In Corona Aragonum Proregibus, & aliis Magistratibus inferioribus concessa specialiter per Principem hæc facultas reperitur, ut probant Sesse *d.* §. 5. *num.* 10. Peguera *d. decis.* 49. *num.* 1. latissimè Dom. Crespi *d. observat.* 5. *per tot.* signanter *num.* 72. 100. *&* 144. de quibus dixi *c. de regim. c.* 2. §. 1. *num.* 95. *cum seqq. &* §. 3. *num.* 63. *& cap.* 4. §. 2. *num.* 15. *& c.* 6. §. 1. *num.* 101. Sicut de Siculis, qui de Corona Aragonum sunt, testantur. Mastril. *d. c.* 2. *num.* 33. *&* 49. & Giurba *d. cons.* 44. *num.* 42. Quòd intellige cum limitationi-

bus.

bus adductis per Dominum Crespi, ubi proximè, quas ego pariter terigi. In his verò Castellæ Regnis solus Princeps in supremo Consilio Cameræ indultus, sive pœnarum indulgentias concedi, vel grationè, vel jura Fisci pecunia mediante componendo, ut latè probat Azevedo *in d. l.* 1. *num.* 7. *cum seqq.* concludens quòd etiam si de facto aliter observetur, neque ratione consuetudinis, neque immemorialis possessionis sustinendum est. An autem similis transactio, vel compositio pœnarum licita, atque decens sit, & quo pacto sit facienda, disputant Farinacius *quæst.* 5. *per totam*, Grillandus *de relaxat. carcerat.* 3. *part.* Calvacan. *de brachio Reg. part.* 4. *num.* 203. Capiblanco *de Baron. prag.* 6. *num.* 10. Guazzin. *dict. defens.* 2. *cap.* 9. *num.* 8. *cum seqq. & defens.* 34. *per tot.* Dominus Crespi upi proximè, quare pariter tractatio libenter omittitur.

11 Temperandi, sive mitigandi pœnam sine causa potestas in judice cadere non potest, quia cùm sit dispensatio legis, non pertinet ad eum, qui est minister, atque executor, *cap. non solùm, cap. qui malos* 23. *q.* 5. Bobadilla, *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 54. *vers. Por esto el juez se llama*, Xamar. *de offic. jud. quæst.* 16. *num.* 20. Quare in arbitrio ipsius non residet pœnæ diminutio, vel augmentum, *l.* 1. §. *quorum* 4. *ff. ad Turpil. l. ordine, in princip. ff. ad municipal. l. si operis publici, Cod. de pœn. cap. si* 12 *quem pœnituerit*, §. *notandum.* 1. *quæst. cap.* 3. *indicet*, 3. *quæst.* 7. Cujus rei rationem tradit divus Thomas 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 4. *in cor.* ibi: *Duo sunt, quantùm ad propositum pertinet, circa judicem considerandà: quorum unum est, quòd ipse habet judicare inter accusatorem, & reum; aliud autem est, quòd ipse non fert judicii sententiam, quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate; duplici ergo ratione impeditur judex, ne reum à pœna absolvere possit. Primò quidem ex parte accusatoris, ad cujus jus quandoque pertinet, ut reus puniatur; putà propter aliquam injuriam in ipsum commissam, cujus relaxatio non est in arbitrio alicujus judicis, quia quilibet judex tenetur jus suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cujus potestate fungitur, ad cujus bonum pertinet, quòd malefactores puniantur.* Et demum posita differentia inter Principem, & judicem, concludit, quòd in his quæ sunt determinata secundùm legem divinam, vel humanam, non est judicis misericordiam facere. Quod est idem, ac id quod dixerat Imperator *in Authentic. de jud.* §. *oportet*, nempè *quod judex non debet esse clementior lege*: ob quod Antonius Marthæus *dict. lib.* 48. *ff. tit.* 18. *cap.* 5. *num.* 15. *in fin. addit. id non clementiæ, sed crudelis judicis est*: & Xamar. cum Aristotele, *dict. part.* 1. *quæstionis* 18. *num.* 80. *in fin. quòd hoc non est clementia, sed publica clades.* Sed elegantior cæteris Tertul. *libro* 1. *controvers. Marcion. c.* 27. ibi: *Hoc erit bonitas imaginaria, disciplina phantasma, & ipsa transfugioria præcepta, securæ delicta.* Quæ non 14 solùm procedunt in pœnis per leges præfinitis, sed etiam usu atque consuetudine receptis. Textus *in leg. quis reum, ff. de custod. reor.* ibi: *Ac ne consuetudo ostenditur, quæ certam formam habet, leg.* 1. *Cod. de petit. bonor. subl.* ibi: *Plectendi consuetudine.* Nam in pœnis arbitrariis per legem, illud certum est, quod consuetum est, juxta doctrinam Bar- 15

tol. *in leg. servum quoque*, §. *publicè, column.* 2. *vers. & si tu dicis, ff. de procuratore, & in leg. ultim. post princ. vers. in criminis, ff. de privat. delict.* plurib. Farinac. *quæst.* 17. *num.* 45. Et sic judex non potest recedere à pœna legis, vel consuetudinis sine causa. Imò si eam lenierit, aut omninò remiserit (quod effectur juris idem est per Tex- 16 tum *in leg. servos, in fin. Cod. ad leg. Jul. de vi publ.* ibi: *Crimen apud se probandum distulerit, seu omiserit, vel impunitate donaverit, aut molliorem, quàm præstituimus, pœnam protulerit*) *sed conscium criminis ostendit ipsius.* Text. *in leg.* 2. *Cod. de commert. & mercator. in fin.* ibi: *Et si judex repertum non vindicat, tegere, ut conscius criminosa festinat,* quem ad hoc ut singulare notat Baldus *ibid. Text.* 17 *in cap. negligere* 2. *quæst.* 7. ibi: *Nec caret scrupulo societatis.* Ex quibus eisdem pœnis subjicitur judex, quibus delinquens tenebatur, Text. *in leg. nulli in* 18 *fin. Cod. de sacram. Bapt. reiter.* ibi: *Nisi ipse idem pati velit, quod aliis dissimulando concessit, l.* 1. *in fin. Cod. de pagan.* ibi: *Et similiter puniri Rectores provinciarum, si facinora vindicare neglexerint, l. Christianis 6. Cod. eodem*, ibi: *Rectores etiam Provinciarum, & officia, & Principales cognoscant se si non ipsi talia vindicent, sed fieri à popularibus hæc permiserint, ut eos qui fecerint puniendos.* Quod Practici, facere litem suam dixerint, de quo latè per Xamar. *dict.* 1. *parte, quæst.* 17. *per tot.* & ex nostratibus Bobadilla *lib.* 5. *Polit. cap.* 3. *per totum.* Et ampliùs judex infamis efficitur. Textum *in* 19 *dict. leg. servos, Cod. ad leg. Jul. de vi pub.* & bona amittit. *l.* 1. *Cod. de desertor. lib.* 12. ibi: *Sin autem Rector Provinciæ propositam severitatem, vel gratia, vel dissimulatione distulerit, patrimonii atque existimationis damno subjiciatur: & in officii* 20 *primores capitaliter vindicetur.* Imò & in hoc casu, in crimen læsæ Majestatis incidere, rescripsit Zeno *in leg.* 1. *Cod. de privat. carcer.* ibi: *Nam post hanc saluberrimam constitutionem, & vir spectabilis pro tempore Præfectus Augustalis, & quicumque Provinciæ moderator, majestatis crimen procul dubio incursurus est, qui cognitio hujusmodi scelere, læsam non vindicaverit majestatem.* Et è contra, si 21 judex pœnam à lege, vel consuetudine præfinitam, sine causa auxerit vel exacerbaverit eamdem quoque pœnam pati debet, quam aliis injustè irrogavit, Text. *in leg. lex Julia*, §. *fin. ff. ad legem Jul.* 22 *repetundar.* ibi: *Quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint, vel licèt non acceperint, calore tamen inducti interfecerint, vel innocentem, vel quem punire non debuerant? Capite plecti debent, vel certè in insulam deportari, ut plerumque puniti sunt.* Per quos Textus, & alios plures hanc doctrinam latissimè fundant Tiraquellus *de pœn. tem-* 23 *perand. in præfation. num.* 1. *cum pluribus sequentibus*, Morla *in empor. tit.* 1. *quæst.* 10. *num.* 19. Xamar. *dict. part.* 1. *quæstione* 18. *num.* 8. & Farin. *quæst.* 17. *num.* 5. *cum seqq.*

Sed justa causa ex actis resultante, benè potest judex pœnam temperare, aut in totum remittere. Text. *in leg. Hodie* 13. *Digest. de pœn.* ibi: *Hodie licèt ei qui extra ordinem de crimine cognovit, quam vult sententiam ferre, vel graviorem, vel leviorem, ita tamen, ut in utroque modo rationem non excedat, leg. si severior* 3. *Cod. ex quibus caus. infam. irrog.* ibi: *Et si severior sententia dici debuit,* 24

tamen cùm Proconsul vir clarissimus certis rationibus motus mitiorem sententiam dixerit, & ordine decurionum te biennio abstinere jusserit, transacto tempore, non esse te in numero infamium palàm est: eo quòd post biennium remisisse tibi prohibitionem decurionatus videtur. Et pariter pœnam augere ex
25 justa causa, ut *in dict. l. hodie* probatur, *& in l. quid ergo* 13. §. *pœna gravior, ff. de his qui not. infam. l. aut facta, ff. de pœn.* Omnia per rationem regulando, Text. *in leg. perspiciendum* 11. *in princ. ff. de pœn.* probant Clar. *in* §. *fin. quæst.* 60. *per tot.* ubi Bajard. latè Farin. *quæst.* 17. *num.* 10. Xamar. *d. 1. part. quæst. 6. num.* 74. Antonius. Matth. *lib.* 74. *ff. tit. 1. cap. 2. num. 7. post med. & lib.* 48. *tit.*
26 18. *cap.* 4. *&.* 5. Quæ autem causæ legitimæ sint, ut pœna legaliter temperetur, tradunt Doctores passim in dictis juribus. Tiraquel. *in dict. tract. de pœn. temper.* Farin. *quæst.* 97. *perplur. seqq.* Trullench. *l.* 8. *decal. cap.* 1. *dub.* 15. *n.* 2. & Anton.
27 Matth. *d. c.* 4. *&* 5. omninó videndus; nam *in d. capit.* 5. plures ex causis vulgariter probatis ad mitigandam pœnam, tanquam à jure improbatas rejicit; concludens, quo prætextu clementiæ aliqui judices in mitiorem sententiam inclinant, contra juris expressas sanctiones, quòd quàm perniciosum in republica sit, experientia ipsa demonstrat.

28 De jure nostro Hispano pariter hæc cauta reperiuntur; nam acerbè punitur judex contra legem, sive consuetudinem sententiam in criminalibus proferens, Text. *in l.* 19. *tit.* 1. *l.* 2. *for. jud. l.* 2. *tit.* 2. *l.* 2. *for. leg. l.* 25. *tit.* 22. *p.* 3. & ibi Villadiego, Montalvus, & Greg. Lopez, *l.* 14. *tit.* 26. *l.* 8. *Recop.* ubi Azeved. *num.* 3. *&* 4. *& in l.* 1. *tit.* 1. *d. l.* 8. *num.* 29. Aviles *in cap.* 1. *Prætor. gloss. fiel, num.* 10. Garcia *reg.* 263. Guttierrez *lib.* 3. *practic. q.* 17. *num.* 6. *& in repet. l. nemo potest, num.* 86. *ff. de legat.* 1. Ant. Gomez *var. lib.* 3. *c.* 1. *num.* 5. *& c.* 6. *num.* 8. & ubique Ayllon, Covarr. *var. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 8. Plaza *in epit. delictor. cap.* 33. *n.* 5. Diaz *regul.* 371. *&* 179. Avendanno *l.* 2. *c.* 16. *Prat. per tot.* Bobadilla *lib.* 5. *Polit. c.* 3. *num.* 33. *cum seqq. & num.* 51. Vasquez *contr. illustr. c.* 14. *num.* 4. licèt per hoc non tollatur potestas mitigandi pœnam, ex causa *l.* 8. *tit.* 31. *part.* 7. ubi latè Gregor. Lopez, Avendanno *in d. c.* 16. *Prætor, num.* 3. *l.* 2. Didacus Perez *in l.* 9. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ord. gloss.* 1. Azevedo *in d. l.* 14. *n.* 4. *cum duab. seqq.* Villalobos *in ærario, verb. pœn.* Aviles *in d. c.* 1. *Prætor. verb. derechamente, num.* 6. Bobadilla *d. c.* 3. *num.* 28. *cum seqq.* sed hæc usu frequentia sunt, & nulla ferè agitatur quæstio criminalis, in qua dubium hoc non versetur.

29 Commutatio denique pœnæ, non est formalis dispensatio legis, sed materialis; cùm æquipollens pœna subrogetur in locum legalis, ut putà, quando pœna imposita per sententiam est pecuniaria, & reus non habet in bonis, quia hoc in casu debet puniri in corpore, juxta Textum *in leg.* 1. §. *fin. ff. de pœn.* de quo latè Farinac. *quæst.* 26. *per tot.* de jure nostro *d. l.* 19. *tit.* 1. *lib.* 2. *for. jug.* ubi
30 Villadiego *num.* 5. *lib.* 6. *tit.* 5. *lib.* 4. *for. leg.* ubi Montalvus, *gloss. las orejas*; quæ quidem subrogatio commutatio verè est, ut not. Salgado *de reg. protect. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 151. Vel quando imponenda juxta legem, cadere nequit in aliqua persona ex causa speciali; nam tunc commutatur ar- 31
bitrio judicis, *l. hos accusare* 12. *in fin. ff. de accusat.* Gandinus *in tit. de fals. col.* 4. *vers. sed cùm hodie.* Jul. Clar. §. *falsum, num.* 31. Alber. de Rosar. *in leg.* 1. §. *fin. ff. ad leg. Cornel. de fals.* Affictus, *decis. mm.* 18. ex nostratibus Anton. Gomez *in leg.* 83. *Tauri, num.* 13. Gregor. Lopez *in l.* 6. *tit.* 7. *part.* 7. *gloss.* 2. Azevedo *in leg.* 2. *tit.* 23. *lib.* 5. *Recopil. num.* 7. cujus rei exempla sunt plura, ut si servus sit reus, ut *in d. l. hos accusare in fin.* Si con- 32
demnatus ad pœnam remigii impeditus tanquam valetudinarius, si nobilis, & pœna ignominiosa sit, & crimen non exceptum; si fœmina, & pœna sit opus metalli, vel quid simile; nam in his & similibus casibus pœnam aliam equivalentem pro arbitrio imponit; quæ quidem pœnæ sortiuntur omnem effectum pœnarum sublatarum, Text. *in cap.* 33
Ecclesiæ, ut lite pendente, leg. si cum, §. *qui injuria, vers. injuriarum autem, ff. si quis caut.* & ibi gloss. Marsil. *singul.* 565. *in fin.* Caball. *cas.* 103. *num.* 12. Guazz. *defens.* 32. *cap.* 3. *num.* 15. & sic rationem servare debet correspectivè ad primam pœnam, juxta *dict. leg. hodie*: quam omnes ad commutationem pœnarum allegant, licèt meo judicio non de commutatione, sed de arbitrio mitigandi, vel augendi pœnam ex causa, Ulpianus in eo Textu loquitur.

Similis commutatio est contenta *in dict. leg.* 4. 34
tit. 24. *lib.* 8. *Recop.* qua judicibus mandatum extat; quòd si aliqui reperiantur condemnati ad pœnas corporis affictivas, nempè mutilationis, exilii perpetui, vel similes, vel ad has pœnas condemnari debeant, si rectè fieri possit, commutentur in pœnam remigii: verba legis sunt hæc: *Que cada y quando que prendieren personas algunas, o tubieren presos por delitos, que por ellos deben ser condenados en penas corporales, seiendo los tales delitos de tal calidad en que buenamente pueda haber comutacion, sin hacer en ello perjuicio a partes querellosas, seiendo condenados en penas corporales, o en cortar pie, o mano, o destierro perpetuo, o otras semejanses, o debiendo de ser condenados en las tales penas, les comuteis las dichas penas en mandarles ir a servir a las galeras, por el tiempo que os pareciere.* Quo in 35
jure licèt judex non possit regulariter recedere sine justa causa ab impositione pœnæ legalis, conceditur facultas commutandi pœnam corporalem in pœnam remigii, ut expressè cavetur. Sed non inde sequitur, quòd concessa sit absoluta, & generalis facultas commutandi pœnam quamcumque ad arbitrium, seu voluntatem judicantis, sed in hac tantùm specie, quia hæc lex lata fuit eo fine, ut tri- 36
remes faciliùs remigibus instruantur ad operationes maritimi belli, ut expressè habetur *in leg.* 12. *ejusdem tituli.* Ex qua ratione resultat, quod in nobilibus, & cæteris, qui ad remigandum condemnari non debent, nec possunt, similis commutatio locum non habet, quia cessante fine legis, cessat & ejus dispositio. Latè Angujano *de legibus, libro* 3. *controv.* 9. Carleval. *de jud. tom.* 2. *tit.* 3. *disput.* 2. *n.* 1.

Secundò infero, quòd in hac lege non est con- 37
cessa facultas commutandi pœnam, quando capitalis imposita est, vel imponenda venit, sed casu quo pœna est minor capitali: & ratio est, quia pœna ultimi supplicii non venit in generali nun-

cu-

cupatione pœnæ corporalis, sed requirit specialem mentionem, probant Alexander *cons.* 121. *n.* 383. *vol.* 7. Cardinalis Tusch. *littera P, concl.* 236. *num.* 37. & 40. Guazzin. *defens.* 33. *cap.* 7. *num.* 5. Giurb. *cons.* 14. *num.* 15. cùm autem *in d. leg.* 4. non sit specialis mentio de pœna ultimi supplicii, ideò sequitur non posse commutari virtute hujus Textus dispositionis. Tum etiam quia una lex ab alia interpretanda est, *l. non est novum* 26. *leg. sed & posteriores* 28. *ff. de legib.* ubi comm. Doctores Caball. *cas.* 105. *num.* 24. & sic noster Textus debet interpretari per alios de hac commutatione specialiter loquentes, & in primis per *l.* 6. *eodem titulo* 24. *lib.* 8. *Recopil.* ibi: *Mandamos qué en todos los casos, y delitos donde ha de haber pena arbitraria en que conforme a la calidad del caso, y de las personas les habia de ser puesta pena corporal, aquella se comute en verguenza publica, y servicio de las galeras.* Demum per *leg.* 12. *in fin. eodem titulo*, ibi: *Lo mismo se entienda en todos los casos, y delitos en que hubiere de haber pena corporal arbitraria.* Et tandem *in leg.* 7. *titulo* 22. *eodem libro* 8. ibi: *Aquella se comute en verguenza, y ocho annos de galeras, salvo si la resistencia fuere tan calificada, que para el exemplo de la justicia se deba y convenga hacer mayor castigo.* Ex quibus clarè sequitur, nostras leges non loqui de pœna legali ordinaria, sed de arbitraria, nempè de ea quæ arbitrio judicis mitiganda est juxta tradita suprà *num.* 11. *cum seqq.* Cùm pœna arbitraria regulariter non intelligatur de morte naturali, quæ ordinaria dici solet, Gram. *vot.* 48. *n.* 2. Jul. Clar. §. *fin. quæst.* 33. & 83. Caball. *cas.* 92. *n* 3. Thes. *decis.* 12. *num.* 9. Farin. *q.* 17. *n.* 12. Guazz. *defens.* 33. *cap.* 16. *vers. altera opinio.*

Tertiò infero, quòd quoties adest pars formalis, cujus interest pœnam legalem imponi, non est locus huic commutationi; ut expressè cavetur *in dict. lib.* 4. ibi: *Sin hacer en ello perjuicio a partes querellosas*, quo de jure procedit juxta Text. *in l. fin.* C. *de abolit. l.* 2. C. *de precib. Imper. offer. l. æquissimum, ff. de usufruct.* Grammat. *vot.* 35. *nu.* 7. & *consil.* 34. *num.* 1. & 15. Farinac. *qu.* 6. *num.* 18. Sesse *decis.* 178. *n.* 1. & 2. *de inhib. c.* 1. §. 5. *num.* 23. & 108. Ponte *de potest. Proreg. tit. de procis. fier. sol.* §. 4. *num.* 22. Bajard. *ad Clar.* §. *fin. qu.* 59. *n.* 52. & *seq.* Caball. *cas.* 58. *num.* 1. *cum seq.* Thes. *dec.* 18. *num.* 10. plurib. relatis Giurb. *consil.* 37. *n.* 6. & 7. ubi dat rationem. Et licèt aliqui tenuerint procedere, quando parti applicanda esset pars pœnæ pecuniariæ, ut videtur de mente Gloss. *id l. venia, C. de in jus vocand.* ibi Dec. *n.* 9. Gram. *d. c.* 34. *n.* 1. & *v. fin. circa fin.* Men. *de arbitr. cas.* 96. *n.* 1. Farin. *d. q.* 17. *n.* 71. secùs est in terminis nostræ legis, quæ non loquitur de pœnis pœcuniariis, sed corporalib. ut *in Text.* patet, & tamen in ea cavetur, quòd commutatio fiat, sine præjudicio patris querelantis.

Quibus sic positis, & ex ipsius Textus verbis resultantibus, discutiendum remanet, an in specie, *d. controversia* 20. recta cum ratione facienda esset commutatio; nam videbatur obstare secundam & tertiam illationes, nempè quòd capitalis pœna debebatur, & aderat jus tertii, scilicèt accusatoris, aut querelantis formalis, qui erat Tutor filiorum occisi. Neque dici poterat, hoc sublatum reperiri per decretum Principis, quo jubebatur, benignè Aulam se habere cum reo: quia hujusmodi rescripta contra jus tertii impetrata, nullius efficaciæ sunt, juxta Textum, *in l. nec Avus, C. de Eman. liber. l. quoties, ff. de precib. Princip. offer.* cum aliis per me adductis, *de regim. tom.* 1. *cap.* 4. §. 7. *n.* 3. & 18. juncto Text. *in l.* 1. *tit.* 25. *lib.* 8. *Recopil.* ubi Azevedo plura congerens, *n.* 3. *cum seqq.* Quo in casu Judex non tenetur obtemperare, pluribus Farin. *q.* 97. *n.* 25.

Sed nihilominùs commutationem procedere decisum fuit: quia tota ratio propter quam Judex tenetur pœnam legalem imponere, est quia tanquam executor legis, & non auctor, debet eam ad executionem deducere; & sic caret potestate dispensandi, ad commutandam pœnam; sed in nostra specie per dictam *l.* 4. expressè conceditur cuicumque judici facultas commutandi pœnas in casu illius Textus: ergo utendo ea facultate potuit Aula pœnam commutare, & aliam, remigii nempè illius loco subrogare.

Neque hoc impeditur per querelam partis offensæ, quia licèt in eadem lege caveatur, quòd commutatio debeat fieri sine præjudicio partis querelantis, ex commutatione pœnæ mortis naturalis in civilem, nullum præjudicium sequi potest quoad interesse, in quo jus præcipuum consistit, juxta sententiam Doctorum allegatorum, *suprà num.* 42. Et quoad vindictam, quia ferè æqualis consequitur per unam quàm per aliam, juxta ea quæ notaveram, 1. *de regim. c.* 2. §. 1. *n.* 109. Signanter causa legitima interveniente, qualis est illa instruendarum triremium, quæ ordinatur ad publicam utilitatem; quia publicè interest, quòd remigibus abundent ad bellicas operationes maritimas, per quas Arces instruuntur comeatu, portus tuentur, commertia tuta remanent, & inimici compescuntur. Et sic nisi crimen sit ex atrocioribus, adeo ut publicè expediat executio instantanea, pœnæ legalis commutatio procedit, ut in fine ejusdem Textus perspicuè dicitur. Quæ verificabantur in nostra specie; nam licèt crimen ex atrocioribus diceretur, executio instantanea fieri non poterat, cùm biennium & amplius decursum fuisset à die patrati criminis usque ad capturam, memoria illius nec recens erat, nec talis ut publicam, & acerbam vindictam exposceret, quia cursus temporis per se causa est pœnæ mitigandæ: *Text. in l. si diuturno, ff. de pœnis*, Tiraquell. *de pœn. temper. caus.* 29. *per totam*, Jul. Clar. *quæst.* 60. *num.* 28. Cavalcan. *de Brac. reg. part.* 4. *num.* 99. Farin. *quæst.* 10. *num.* 84. *cum seqq.* Guazzin. *defens.* 2. *cap.* 3. *num.* 1. *cum seqq.* ex nostratibus Covarrub. *var. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 2. Anton. Gomez, *in leg.* 76. *Tauri, num.* 6. & *tom.* 3. *cap.* 1. *n.* 7. & 8. ubi Ayllon.

Deinde, quia licèt regulariter pœna ordinaria commutari non possit ex mente harum legum; in nostra specie aderat decretum Principis id jubentis, qui quidem dispensandi quoad benignitatem, facultatem concedebat, cùm Princeps amplissimam potestatem habeat dispensandi, tanquam lex vivens, fons, & origo totius jurisdictionis temporalis: & quanquam in decreto verbis deprecativis uteretur, vim habebant jussionis expressæ, ex traditis per Salicetum, *in l. si verò, Cod. ad leg. Jul.* de

de adult. Tiraquell. *de pœn. temper. cons.* 55. *n.* 1. Afflictus, *decis.* 69. *num.* 5. Menoch. *de arbitr. cas.* 344. *num.* 13. Cenedo, *canonicar. quæst.* 45. *n.* 20. ex nostratibus Humada, *in l.* 49. *tit.* 6. *Gloss.* 3. *part.* 1. Bobadilla, *lib.* 1. *Polit. c.* 28. *num.* 63. Azeved. *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop. n. fin.* pluribus Salgado, *de reg. protect.* 1. *part. cap.* 2. *n.* 154.

52 Neque injustum decretum dici poterat, quia, ut dictum remanet, juri tertii præjudicium nullum sequebatur, neque publicæ vindictæ, cui satisfiebat per impositionem pœnæ mortis civilis, subrogatæ in locum naturalis ex justa causa, nempe remuneratione servitiorum per reum Principi præstitorum, *Text. in l.* 2. §. *cum Apius, ff. d. orig. jur. l. non omnes*, §. *fin. ff. de re milit. l.* 1. *ff. de Constit. Princ.* pluribus Farin. *quæst.* 97. *n.* 140. & ex nostratibus Plaza *in epit. cap.* 32. *n.* 2. *cum seqq.* Et sic Judices non poterant excusari ab obligatione parendi, sub prætextu injustitiæ, quia nulla continebatur in decreto, præsertim quando præceptum tendebat ad benigniorem pœnam imponendam.

53 Sed casu quo decretum acerbitatem contineret, nempè mandatum expressum imponendæ pœnæ capitalis, dummodò de intolerabili errore, vel injustitia non constaret expressè judici, tenebatur obtemperare, mandatum exequendo. Quia in aliquo casu atrocissimo, cujus sceleris vindicta publicè expediat, potest Princeps, etiamsi non probetur in actis, vel contrarium in eis probatum sit, ex propria conscientia reum ad mortem condemnare, & executionem de facto imperare, ut de Moyse testatur factum 2. *Exod.* quo narratur occisio Ægyptii, Hebræum percutientis, cujus rei executio approbatur per S. August. S. Ambros. S. Hieronymum, S. Thomam, & alios quos refert Marquez *in gubern. Christi l.* 1. *c.* 6. §. 1. & in terminis pro-

54 bat Text. *in cap. in memoriam* 19. *distinct.* & de jure nostro *in l.* 51. *in princ. tit.* 18. *part.* 3. ubi Montal. & Greg. Lopez, & sic tenuerunt Albericus, Felinus, & alii, quos sequitur, & laudat doctissimus Præsul Covarr. *variar. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 7. *vers. Princeps tamen*, idem tenet D. Th. 2. 2. *q.* 64. *art.* 2. *in corpor.* ubi Cajetan. Paludan. *in* 4. *sentent. dist.* 37. *q.* 2. *art.* 1. Bartol. *in l.* 1. *Cod. ut quæ desunt advocat.* Plaza, *in epit. delictor. cap.* 36. *n.* 13. *propè fin. vers. cùm si aliquis homo*, Sotus *de justit. & jur. lib.* 5. *q.* 4. *artic.* 3. Matienzo, *in dial. relat.* 3. *part. cap.* 22. Villalobos, *tom.* 2. *tract.* 14. *differ.* 4. *n.* 7. Lessius, *lib.* 2. *cap.* 29. *dub.* 11. *n.* 96. Sayrus, *in clavi, lib.* 12. *cap.* 8. *n.* 22. Bonacina, *tom.* 2. *Theol. moral. disput.* 10. *quæst.* 2. *punct.* 2. *n.* 4. Malder. *in* 2. 2. *tractat.* 6. *dub.* 14. §. 6. *dico.* Franc. Silvius, *in* 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 3. *conclus.* 6. Diana, *part.* 2. *tract.* 5. *Resol.* 98. *vers. limitatur tamen.* Morla, *in empor. lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 2. *num.* 5. Filliucius *tract.* 29. *cap.* 2. *q.* 7. *num.* 30. eleganter noster Ægidius Trullench, *lib.* 8. *in decalog. cap.* 1. *dub.* 13. *n.* 6. *cum duobus. seqq.* & pluribus relatis Solorzano, *de Jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 27. *ex n.* 94. & in Politica, *lib.* 3. *cap.* 29. Quam conclusionem & ego teneo in Principe supremo tantùm, non verò in Prorege, vel alio quovis administro, per ea quæ Doctores laudati docent, signanter Diana, *ubi proximè.*

55 Cùm autem in hoc casu Princeps legitimè possit mortem hominis imperare, Judex cui executio committitur, tenetur obtemperare, executioni mandando, etiamsi ei ignotum non sit crimen vel causa, imò licèt sciat injustam jussionem, dum non contineat intolerabilem errorem, Text. *in cap. pastoralis*, 28. *quia verò, de offic. & potest. jud. delegat.* ibi: *Et si sciat, sententiam illam esse injustam exequi nihilominùs tenetur*: Et ratio est, quia merus 56 executor nullam habet cognitionem, ita Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *cas.* 38. *num.* 10. pluribus Augustinus Barbos. *in d. cap. pastoralis*, §. *quia verò n.* 12. *& seqq.* Sayr. *in clav. lib.* 12. *cap.* 18. *n.* 17. Michael Salon, *in* 2. 2. *quæst.* 67. *artic.* 4. *in fin.* Sanchez, *cons. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 18. *n.* 5. Cinus, *in leg. rescripta*, *n.* 11. *vers. verumtamen si verum est*, *C. de precib. imper. offer.* Abbas, *consil.* 84. *n.* 7. *part.* 1. Gandin. *de pœn. reor. n.* 60. *vers. item nec pro occiso jussu Regis*, Marquez, *in gubern. Christi, dict. lib.* 1. *cap.* 10. *vers. y conforme a esta doctrina se ha de entender*, Xamar *de offic. jud. dict.* 1. *part. q.* 7. *num.* 46. *& q.* 3. *n.* 35. Cùm in 57 dubio semper præsumendum, Principem, præcipuè Christianum, cui assident administri integerrimi, peritissimi, atque prudentes, ex causa justa moveri, *leg. relegati in finem, ubi Gloss. ff. de pœn. Clement. unic. de probat. cap. cùm à nobis, de testibus*, docent Jul. Clar. *dict. q.* 60. *n.* 15. *&* 16. Xamar *d. q.* 3. *n.* 37. *&* 38. signanter quando præcep- 58 tum dimanat per manum administri superioris, immediatè præpositi ab ipso Principe in rebus justitiæ: quia tunc cessat omnis præsumptio pravæ indignationis, aut alicujus similis affectus injusti, aut præcipitati consilii: quo in casu inferiori non licet scrutari conscientiam Principis, ut plures ex Doctoribus superiùs laudatis notarunt. Et rationem tradit Honoratus Montanus, *tract. de regalibus, tit. de potest. const. Magistr. n.* 16. *vers. ego vero*, ibi: 59 *Quia ob ejus supremam majestatem non est requirenda causa ejus quod facit: cùm semper præsumatur facere cum causa.* Quæ quidem procedunt quando judici exequenti non constat de justitia, vel de injustitia jussionis, & si de injustitia aliquid constat, est in re dubia, vel probabili: secùs si injustitia manifesta sit, vel error intolerabilis, ut in tormentis Martyrum, & sic similium. Nam tunc etiam cum dispendio vitæ tenetur Principem consulere, executionem differendo, aut aliter se excusando: cum qua distinctione loquitur Divus Thomas 2. 2. *q.* 64. *artic.* 6. *ad* 3. & sequuntur Pater Marquez, *dict. cap.* 10. & Trullench. *dict. c.* 1. *dub.* 12. *n.* 1. conferunt etiam plura adducta per Dominum Larrea, *alleg. fiscal.* 116. *n.* 8. omnino videndum.

Neque ex defectu citationis, vel observationis 60 ordinis judicii iniqua reddi potest jussio; nam etiam si judici cui executio commissa est, innotescat, ut isti Doctores tradunt, justa de causa potest Princeps tollere defensionem reo: & signanter casu quo Principi, & tribus aliis probatis viris, notum est crimen atrocissimum, ita ut per eorum depositiones, si opus esset, juridicè comproba- 61 retur; si enim in isto casu adest causa publicæ utilitatis impediens publicationem criminis, poterit occultè interfici reus, sine citatione, vel judicialibus probationibus, quia absque gravi jactura salutis publicæ, modo ordinario puniri non valet: cùm in his terminis manifestum sit, reum nulla posse juvari defensione: ita Lessius, *dict. dub.*

dub. num. 100. & 101. Thomas Sanchez, *dict.* 1. *part. consil. moral. lib.* 3. *cap. unic. dub.* 4. *n.* 5. & 6. Trullench. *d. cap.* 1. *dub.* 13. *num.* 11. *vers.* 4. *si crimen.* Quæ conclusio generaliter procedit,
62 etiam judicialiter procedendo, quoties pars non potest actum impedire, quia crimen est notorium, vel nullam potest allegare defensionem: sic tradit Rota, *decis.* 58. *in novis.* Paul. de Castr. *in leg. quia poterat, in fin. princip. ff. de Trebell.* Felin. *in cap. qualiter & quando, de accusat.* Anton. Gabriel *lib.* 2. *communium opin. tit. de citation. num.* 332. pluribus Solorzano, ubi proximè & Salgado, *dict. cap.* 2. *numer.* 540. Conferunt valdè tradita per Bellugam *in specul. rubric.* 11. §. *compendiosè, numer.* 11. cum aliis perpensis à me, *de regim. tom.* 2. *cap.* 8. §. 9. *numer.* 72. Neque hoc ut novum rejici potest; nam pœnam mortis exequi contra inauditum frequentissimum est, ut putà in adulteris, perpendebam, *dict. controv.* 11. *numer.* 8. *cum seqq.* & in Bannito, sive forjudicato, ut Doctores passim tradunt, de quo infrà latiùs dicetur.

63 Sed hæc rarissimè exequenda sunt, quia licèt dari casus possit, in quo cuncta prælibata verificentur, neque passim evenire possunt; neque hac potestate uti Princeps debet, nisi quando malo occurrenti aliter subveniri nequit, propter scandalum inde subsecuturum; imò si aliquando fiat, cessante causa, impediens publicationem motivi, tenetur populo satisfacere, ut D. Covarrubias docuit, *loco suprà relato.*

64 Si enim hæc justè fieri possunt per Principem supremum, & judices tenentur exequi modo prælibato, quando mandatum continet impositionem pœnæ acerbissimæ ultimi supplicii; multo magis obtemperare tenentur, quando præceptum tendit ad mitigationem pœnæ legalis, quam Princeps per indulgentiam in totum tollere potest, ut ex dictis apparet. Cùm in Principe prævalere clementiam pulchrum sit: eleganter ad rem Divus Ambrosius,
65 *in Mich.* 5. 5. ibi: *Imitamini ergo, Imperatores, exemplum divinum, ut sitis in statuendis legibus severiores, in exigendis supliciis misericordes. Severitas legum insolentem restringat audatiam, misericordia Principis reos subtrahat pœnæ.*

CONTROVERSIA XXII.

De homicidio patrato per aggressum, vel insultatum ad sui defensionem, & de pœnæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur*, & n. 9.
2 *Duobus tantùm corrixantibus, si uterque vulneratus evadat, unus ab alio vulneratus præsumitur.*
3 *Nemo sibi vulnus inferre præsumitur.*
4 *Aggressor quis sit, conjecturis probari potest.*
5 *Aggressor præsumitur, qui offensus reperitur antecedenter, & causam vindicandi se habebat.*
6 *Aggressor præsumitur occisus, vel magis vulneratus.*
7 *Contrarium.*
8 *Antonii Gomez opinio favet huic præsumptioni.*
10 *Dans operam rei illicitæ & malitiosum actum incipiens, aggressor præsumitur.*
11 *Primo provocatori tota culpa irrogari debet.*
12 *Magis rixosus, robustus, & ferox aggressor præsumitur.*
13 *Aggressor præsumitur armis insidiosi armatus.*
14 *Aggressor præsumitur insequens inimicum.*
15 *Aggressor quis sit, ex eventu resultat.*
16 *Aggressor non præsumitur, qui clamat, sed insultatus.*
17 *Aggressor probatur per famam publicam.*
18 *Aggressor præsumitur, qui ad locum immunem confugit.*
19 *Aggressor non præsumitur, qui offensam in ipso actu rixæ percipit, sed qui causam doloris notam antea habebat, & occasionem vindicandi quærere potuit.*
20 *Aggressor verè, est magis vulneratus, vel mortuus in rixa.*
21 *Antonii Gomez opinio quoad aggressionem vulnerati, vel mortui expenditur.*
22 *Præsumptiones quoad probationem insultus pensandæ sunt, ita ut plures vincant pauciores; & majores, minores.*
23 *Præsumptionibus æqualibus extantibus hinc inde, prævalent quæ favent reo.*
24 *Vim vi repellere licet.*
25 *Occidens ad sui defensionem, nullam pœnam incurrit, si in vitæ discrimine reperiatur.*
26 *De Jure Hispano hæc conclusio procedit.*
27 *Occidens post receptum vulnus, potiùs ad vindictam quàm ad tutelam occidisse videtur.*
28 *Quod procedit, dato aliquo intervallo, & casu quo aggressor statim atque vulneraverat, fugit.*
29 *Secùs si statim ac insultatus vulnus recipit, adversarium necat.*
30 *In discrimine vitæ, reperitur insultatus cum armis sulfureis.*
31 *Homicidium commissum per insultatum similibus armis necessarium censetur.*
32 *Decisio Aulæ.*

DUm quidam vir nobilis, officium honorifi- 1
cum in Regia obtinens, *die* 3. *Junii* 1667. in domo consanguineæ viduæ, ubi & uxor illius aderat ingressus fuisset, familiaritatis causa ad intima penetrando, Don Franciscum Molina absconditum invenisset, & unus post alium egredi conati essent, Don Franciscus tormentum manuale in alium explosit, cujus ictu cum non leviter vulneravit: hic in eum irruens ense percussit, lethaliter vulneravit, de quo vulnere Don Franciscus sequenti die occubuit. Dubitabatur in Aula quis illorum aggresor, vel insultatus videretur, & qua pœna vir ille qui de nece Don Francisci accusabur, plectendus esset?

Et cùm in hac specie nullus adesset testis de visu 2
ipsius conflictus, sed constaret, nullum alium corrixantem interfuisse, certè percipiebatur, unum ab alio vulneratum evasisse, sic probat Salicetus, *in lege fin. ubi etiam*, Baldus, *Cod. de probat.* Angel. *de malefic. Gloss. fama publica, n.* 18. cum aliis relatis à Giurba, *consil.* 17. *n.* 1. Et ratio est clara, quia nemo sibi vulnus intulisse credibile est, Baldus & Salicet. *in dicta lege fin. Cod. de probat.* Mar- 3
sil. *in leg. ultim. ff. de q.* Macerat. *Var. lib.* 3. *resol.* 43. *n.* 11. Giurba, *dict. cons.* 17. *num.* 2. Sed quis

ex

ex duobus fuisset aggressor, cùm per testes liquere non posset, ad præsumptiones, & conjecturas recurrendum erat, per quas hæc qualitas probatur, juxta notata per Albericum, *in leg.* 1. §. *cùm arietes, num.* 5. *vers. & hoc nisi ex conjecturis, ff. si quod pauper. fecis. dic.* Vulpel. *consil.* 7. *num.* 12. *& consil.* 86. *num.* 1. *& consil.* 118. *num.* 24. Hippolit. Riminal. *cons.* 217. *num.* 29. *& consil.* 359. *n.* 4. Carrer. *in pract. crimin. tract. de homicid. & Assass.* §. *circa quartum, n.* 73. Nicol. Boer. *decisione* 237. *num.* 1. Menoch. *de arbitrar. cas.* 363. *n.* 1. Farin. *q.* 125. *n.* 436. *cum seqq.*

4

5 Et in hoc casu aliquæ præsumptiones adesse videbantur, per quas dicebatur reum aggressorem fuisse, & occisum insultatum. Primò; dicebat accusator, quòd aggressor præsumitur qui anteà fuerat offensus ab adversario, & causam vindicandi se habebat, ita Vulpel. *consil.* 118. *num.* 8. Bertazol. *consil.* 24. *n.* 16. Blanc. *in fin.* §. *tertia pars defensionis, n.* 13. *&* 14. Carrer. *in pract. dict.* §. *circa quartum, n.* 60. *&* 62. Menoch. *dict. cas.* 363. *n.* 3. Mascard. *de probat. lib.* 1. *conclusione* 72. *n.* 8. *& lib.* 3. *conclus.* 1128. *n.* 9. Ayret. *de homicid. necess. part.* 1. *n.* 341. & Farin. *dict. quæst.* 125. *n.* 467. Sed reus causam se vindicandi habebat, quia offensus fuerat per Don Franciscum, quem in domo consanguineæ latentem invenerat, quod præsumptionem inducit, libidinis causa ibi ingressum fuisse, ut probatum remanet, *controv.* 11. *n.* 25. *cum sequentibus*: Ergo tanquam aggressor puniendus videbatur.

6 Secundò dicebatur, quòd quando ex duobus rixantibus unus mortuus resultat, vel magis vulneratus, licèt aliqui Doctores tenuerint, hunc præsumi aggressorem, sicut refert Farin. *d. quæst* 125. *n.* 439. *&* 495. tamen plures contrarium tenuerunt docentes, quòd ille qui magis vulneratus, vel mortuus reperitur, insultatus præsumatur, De magis vulnerato sic tenuit Zabarella, *in Clement.* 1. *de homicid. num.* 43. Vulpel. *d. cons.* 118. *n.* 4. *vers. si dicatur.* Farin. *dict. quæst.* 125. *n.* 440. De occiso docuit Baldus, *in dict. leg.* 1. §. *cùm arietes, vers. quærit Gloss.* & Alberic. *ibid. n.* 5. *vers. item facit, ff. si quod paup. fecis. dic.* Marian. Socin. *in cap. ad audientiam, n.* 175. *de homicid.* Vulpel. *dict. consil.* 86. *n.* 2. *& dict. consil.* 118. *n.* 4. Carrer. *in dict.* §. *circa quartum, n.* 72. Boer. *dict. decis.* 168. *n.* 8. *vers. nam ex morte.* Alciat. *de præsumpt. regul.* 3. *præs.* 39. *n.* 1. 6. *&* 7. Farin. *d. q.* 125. *num.* 496.

7

8 Quam opinionem nervosè tenuit Anton. Gomez, *tom.* 3. *var. cap.* 3. *n.* 25. quem sequuntur Andr. Gail. *de pace, lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 4. Sebast. Medicis, *de cas. fortuit. part.* 1. *q.* 8. *n.* 6. Mascard. *dict. concl.* 72. *n.* 2. *conclus.* 1003. *n.* 62. *& conclus.* 1128. *n.* 1. *&* 4. Bossius, *tit. de homicid. n.* 89. Bajar. ad Clar. *in* §. *homicidium, n.* 103. *&* 130. Ayrer. *ubi prox. n.* 356. Fachin. *controvers. lib.* 1. *c.* 30. Cabal. *cas.* 231. *n.* 17. *cum seqq.* Ayllon. *ad Gomez, d. cap.* 3. *n.* 26. Sed in hoc casu reus, licèt vulneratus fuisset, tandem evasit, Don Franciscus verò lethaliter vulneratus fuit, & protinus decessit: igitur reus aggressor videbatur, occisus verò insultatus, & aggressus.

9 Sed his non obstantibus, Don Franciscus aggressor judicatus fuit, & reus insultatus. Nam licèt testis ocularis non adesset, qui deponeret de ipso actu vulnerandi, comprobabatur per acta causæ, quòd in eo ipso quo reus Don Franciscum absconditum invenit, ambo egredi visi fuere, ita ut reus præcederet, & Don Franciscus sequeretur. Et dum per scalas descenderent, auditus fuit strepitus explosionis, voxque rei clamantis se occisum fuisse, & statim reus vulneratus evasit, ense evaginato, atque Don Franciscus repertus ense in vagina posito cum tormentu in manu, lethaliter vulneratus, adeò ut sui compos non esset: ex quo facto insurgebant præsumptiones sequentes.

Prima, quòd dando operam rei illicitæ domum illam ingressus fuerat, reum graviter in causa honoris offendendo, & sic ab eo cœpit malitia, ob quod provocator censendus erat, prout realiter extitit in origine, *lege quicumque, Cod. de servis fugit. lege si quis servo, Cod. de furt.* Bolognetus *in leg. ut vim, num.* 38. *&* 83. *ff. de justit. & jur.* Boer. *conclus.* 4. *n.* 26. Farinaccius *dict. quæst.* 125. *n.* 505. *&* 525. Cabal. *dict. cas.* 231. *n.* 8. de jure nostro Hispano hoc pariter procedit per *leg.* 8. *& 26. titul.* 14. *part.* 7. ubi Gregor. Lopez. Et ratio est quia primò provocanti ad malum tota culpa irroganda est, ut pulchrè in terminis probat. Caballus, *cas.* 154. *n.* 10. Sed in nostra specie Don Franciscus dolosè domum illam intraverat, & in ea latebat, reum graviter offendendo: ergo tota culpa ei irroganda erat, & verus aggressor in origine reperiebatur. 10 11

Secunda, quia magis rixosus, robustus, & ferox, aggressor præsumitur, & per contrarium, pacificus, mitis, sedatus, & bonæ indolis provocatus existimatur. Cepol. *cons. crim.* 28. *n.* 11. Carrer. *in pract. d.* §. *circa* 4. *n.* 69. Menoch. *d. cas.* 363. *n.* 7. Mascard. *d. concl.* 72. *n.* 4. Ayrer. *d. p.* 1. *n.* 343. Gram. *vot.* 24. *n.* 4. Farin. *d. q.* 125. *n.* 443. *cum seqq.* Cabal. *d. cas.* 231. *n.* 13. Sed occisus audax, robustus, ferox, atque rixosus comprobabatur; reus verò, pacificus, mitis, sedatus, ac bonæ indolis: igitur occissus aggressor, ac provocatus censendus erat. 12

Tertia, quia armatus cum insidiosis armis occisus repertus fuit, quibus utens reum occidere conatus erat; deferens enim similia arma malum animum habere præsumitur, Text. *in l.* 1. §. *vi possidere, ff. de vi, & vi armat.* ibi: *Aut qui in hoc ipsum aptus, & præparatus venit.* Jasson. *in* §. *ex maleficiis, n.* 7. *instit. de action.* Alexander. *in addit. ad Bartol. in leg.* 1. *ff. de vi public.* Cravet. *cons.* 314. *n.* 3. Petrus Caball. *cas.* 288. *n.* 36. Farin. *dict. q.* 125. *n.* 449. *cum seq.* qui concludunt, ex hoc aggressorem præsumi. 13

Quarta, quia reus cùm egrediebatur cum Don Francisco, præibat, hic verò eum sequebatur: si enim reus insultare inimicum, & occidere in animo habuisset, non sineret eum egredi è latibulo ubi repertus fuit, nunquam enim aggressor præsumitur qui præcedit, sed qui sequitur, Bertazol. *consil.* 1. *n.* 9. *lib.* 1. Mascardus, *dict. conclusione* 1128. *n.* 7. Ayrer. *ubi suprà, num.* 201. *&* 350. Farin. *dict. quæstione* 125. *n.* 464. *&* 475. probat, ex loco rixæ præsumi, vel non præsumi aggressorem, & negari non poterat, quòd reus in ea domo non solum securus reperiebatur, quòd adversarius auxilium sperare non poterat, verùm etiam ipse 14

ex domesticis verisimiliter potuit sperare, & tamen egrediebatur, ob quod non animo occidendi, nec insultandi fecisse, est dicendum.

15 Quinta ex eventu ipso desumebatur; nam si reus primùm, inimicum vulnerasset, nequaquam posset ab ipso vulnerari, cùm inimicus ex vulnere ineptus ad pugnam omninò remansisset, etiam per instrumenta sulfurea; ac per consequens ipso facto apparebat concludenter, quòd Don Franciscus reum anteà instrumento igneo percussit animo occidendi per insidias, quæ comprobabantur ex genere armorum, juxta *leg.* 13. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* probant. Florian. *in l. scientiam*, §. *qui cùm aliter*, *ff. ad leg. Aquil.* Mascardus, *conclusione* 1126. *num.* 27. Farinac. *dict. quæst.* 125. *n.* 714. Caball. *dict. cas.* 231. *num.* 11.

16 Sexta oriebatur ex acclamatione rei, eo ipso quo strepitus explosionis auditus fuit, quæ sanè insultatum fuisse demonstravat, Cepol. *consil.* 29. *num.* 8. & 14. Alciat. *dict. regul.* 3. *præsum.* 29. *n.* 17. Mascardus, *dict. conclus.* 72. *num.* 9. Farinac. *quæss.* 142. *num.* 12. & *d. q.* 125. *num.* 458. & 461. Caballus, *d. cas.* 288. *num.* 62. Giurba, *d. consil.* 17. *num.* 25. cùm nemo acclamare soleat sine causa, præsertim in eventu improviso, de quo adest omnis suspitio præmeditati consilii.

17 Septima resultabat ex fama, nam publicè ferebatur, quòd dum ambo modo prædicto per scalas descenderant, Don Franciscus à tergo instrumentum manuale in reum exploserat, de cujus ictu vulneratus remansit: & fama similis insultatum reum comprobabat, & Don Franciscum aggressorem, ut in terminis tenuerunt Galeat. Malvas. *cons.* 25. *n.* 23. Hipol. Riminal. *cons.* 217. *n.* 20. *lib.* 1. Farin. *d. q.* 125. *n.* 477.

18 Octava desumebatur ex fuga; nam reus vulneratus in propria domo repertus fuit, & in ea custodibus traditus. Don Franciscus verò non in proprio, aut parentis habitaculo se recepit, sed in confugio Oratoris Serenissimi Imperatoris Germaniæ: & aggressor præsumitur is qui fugit, vel ad confugium accedit, quod est idem; aggressus & insultatus is qui sponte comparet, Vulpel. *consil.* 118. *n.* 17. & 22. Bertazol. *cons.* 135. *n.* 4. Mascard. *d. concl.* 1126. *n.* 26. Farin. *d. q.* 125. *n.* 471. Cabal. *d. cas.* 288. *n.* 42. *cum seqq.*

19 Neque his obstare poterant præsumptiones contra reum perpensæ. Non prima; nam licèt offensus in causa honoris reperiretur, ex ipso facto desumebatur, quòd id antea ei incognitum erat, & sic offensam, aut vindictam nequivit præmeditari, ita ut animum occidendi deliberato consilio haberet: imò licèt offensam inspexit, occultum virum in domo consaguineæ, viduæ, & non aspernendæ formæ invenendo; non fuit illicò in eodem receptaculo armis eum aggressus, sed egredi permisit è latibulo. Si enim insultare deliberasset, vel occidere, in eodem loco ubi repertus fuit, potuit insultare, percutere, vulnerare: Ex quo imò resultat præsumptio in contrarium ejus, quod expendebatur juxta tradita per Thomam Grammat. *vot.* 34. *n.* 3. & Farin. *d. q.* 125. *n.* 468.

20 Multò minùs secunda; nam licèt aliqui Doctores tenuerint, quòd magis vulneratus, vel occisus præsumitur insultatus, plures sunt qui tenuerunt, quòd imò aggressor præsumatur. De magis vulnerato sic docuerunt Albericus, *leg. ut vim*, *n.* 10. *ff. de justit. & jur.* Bertazol. *consil.* 449. *num.* 21. Carrer. *in pract. dict.* §. *circa quartum num.* 7. Mascard. *d. conclus.* 1128. *n.* 14. Farinac. *d. quæst.* 125. *n.* 439. De occiso sic tenuit Gloss. *in d. l.* 1. §. *cùm arietes*, *per Text. in leg. scientiam*, §. *si cùm stramenta*, *ff. ad leg. Aquil.* Menoch. *dict. cas.* 363. *num.* 15. & 20. Boer. *dict. decis.* 237. *n.* 4. Mascard. *dict. conclus.* 72. *n.* 2. Jacob. Ayrerius *dict. part.* 1. *n.* 342. *per plurib. seqq.* Farinac. *dict. quæst.* 125. *n.* 495.

21 Neque opinio Ant. Gomez *d. n.* 25. & sequacium hæc infirmare valet; nam si benè percipiatur, loquuntur in casu quo omninò ignoratur, quis dederit causam rixæ, & quis fuisset aggressor; nam tunc cum regula sit, quòd qui occidit, moriatur, qui suam intentionem fundat in exceptione aggressionis, tenetur eam probare; quod libenter fatemur. At nos loquimur in casu, quo liquidè appareret quis causam malo dederit, & quis aggressor sit, per urgentes præsumptiones resultat, ut pater ex dictis, & sic sumus in diverso casu ab eo, de quo Anton. Gomez, & cæteri disputant.

22 Et tandem quia datò, sed non concesso, quòd hæc duo præsumptiones contra reum subsisterent, in concursu præsumptionum hinc inde, plures vincunt pauciores, & majores prævalent minoribus: sic tenet Cepol. *consil. crim.* 28. *num.* 15. Ludovic. Bologn. *consil.* 36. *column. fin. vers. & de istis non miretur quis.* Hippol. Riminal. *consil.* 359. *n.* 18. & 38. & *consil.* 361. *num.* 12. *lib.* 4. Farinac. *dict. quæst.* 125. *n.* 480. Et in nostra specie quando concedamus, quòd duæ urgebant in reum, reperiuntur octo in occissum, quæ quidem urgentiores erant, ut legenti patet: Et etiam si daremus, quòd æquales numero, & gravitare fuissent, tunc præferendæ erant, quæ militarent ad rei favorem. Hippol. Riminal. *consil.* 359. *num.* 39. *lib.* 4. Alciat. *de regul.* 3. *præs.* 39. *num.* 12. Farin. *d. q.* 124. *num.* 181. Grammat. *decis.* 28. *num.* 5. Menochius, *cas.* 90. & *cas.* 516. *num.* 1. *cum seqq.* pluribus Guazzin. *defens.* 29. *cap.* 2. *per tot.* Ex quibus omnibus clarè concludebatur, occisum aggressorem in hoc casu fuisse, atque provocatorem, reum verò provocatum, & aggressum, sive insultatum.

23 Quibus positis non obscurè sequebatur, reum ad sui defensionem adversarium vulnerasse, & occidisse: & consequenter factum non esse punibile: cùm vim vi repellere licitum cuicumque sit, juxta naturale præceptum, Text. *in l. ut vim*, *ff. de just. & jur.* & *in l.* 1. §. *vim vi*, *ff. de vi*, & *vi armat.* melior ad rem, Text. *in l.* 2. *C. ad leg. Cornel. de Sicar.* quo Imperator Gordianus sic scscripsit: *Is qui aggressorem, vel quemcumque alium in dubio vitæ discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam mutuere debet.* Optimus etiam ad rem Textus *in leg.* 3. *Cod. eodem*, ibi: *Si quis percussorem ad sè venientem gladio repulerit, non ut homicida tenetur: quia defensor propriæ salutis in nullo peccasse videtur.* Ubi communiter Doctores probant, pluribus Farinac. *dict. quæst.* 125. *num.* 3. *cum seqq.* Guazzin. *dict. defens.* 29. *cap.* 4. *num.* 11. Caballus *cas.* 88. *n.* 2. & *de homicidio*, *num.* 676. Matth. Berlichius, *com. conclus. part.* 4. *conclus.* 12. *num.* 16. *cum seqq.* Giurb. *dict. consil.* 17. *num.* 19. Anton. Matthæus, *de delict. lib.* 48. *ff. tit.*

24 Quibus positis non obscurè sequebatur, reum ad sui defensionem adversarium vulnerasse, & occidisse: & consequenter factum non esse punibile: cùm vim vi repellere licitum cuicumque sit, juxta naturale præceptum, Text. *in l. ut vim*, *ff. de just. & jur.* & *in l.* 1. §. *vim vi*, *ff. de vi*, & *vi armat.* melior ad rem, Text. *in l.* 2. *C. ad leg. Cornel. de Sicar.* quo Imperator Gordianus sic scscripsit: *Is qui aggressorem, vel quemcumque alium in dubio vitæ discrimine constitutus occiderit, nullam ob id factum calumniam mutuere debet.* Optimus etiam ad rem Textus *in leg.* 3. *Cod. eodem*, ibi: *Si quis percussorem ad sè venientem gladio repulerit, non ut homicida tenetur: quia defensor propriæ salutis in nullo peccasse videtur.* Ubi communiter Doctores probant, pluribus Farinac. *dict. quæst.* 125. *num.* 3. *cum seqq.* Guazzin. *dict. defens.* 29. *cap.* 4. *num.* 11. Caballus *cas.* 88. *n.* 2. & *de homicidio*, *num.* 676. Matth. Berlichius, *com. conclus. part.* 4. *conclus.* 12. *num.* 16. *cum seqq.* Giurb. *dict. consil.* 17. *num.* 19. Anton. Matthæus, *de delict. lib.* 48. *ff. tit.*

25

tit. 5. *c.* 5. *n.* 5. De quo dixi plura, 2. *de regim. c.* 8. §. 8. *n.* 110. *cum seqq.*

26 De jure nostro Hispano idem procedit juxta Text. *in leg.* 3. *tit.* 5. *lib.* 6. *for. jud. l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. leg. l.* 2. *tit.* 8. *p.* 7. *leg.* 3. *&* 4. *tit.* 13. *lib.* 8. *ordin. lib.* 3. *&* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* ubi Villadiego, Montalvus, Gregor. Lopez, Didacus Perez, & Azevedo, *num.* 14. *& in leg.* 1. *eodem tit. num.* 25. Covarr. *in Clement. si furiosus, part.* 3. §. *unico, n.* 3. *&* 4. Humada, *in procem. partit. Gloss.* 13. *num.* 4. *&* 6. Duennas, *regul.* 191. Anton. Gomez, *var. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 22. Plaza, *in epit. delict. cap.* 28. *num.* 1. *cum seqq.* Avendanno *cap.* 10. *Prætor.* 2. *parte, num.* 20. Sarmiento, *selectar. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 29. Guttierrez, *Canonic. lib.* 2. *c.* 6. *num.* 60. Menchaca, *illustr. cap.* 18. Vela *de pœn. delictor. c.* 15. *num.* 50. Dominus Larrea, *allegat. fiscal.* 117. *num.* 43. Ayllon, *ad Gomez, d. c.* 3. *num.* 21.

27 Neque dici poterat, modum inculpatæ tutelæ non servasse ex eo, quòd postquam vulneratus fuit, percussit aggressorem, & sic ad vindictam potiùs quàm ad sui defensionem fecisse videbatur, juxta notata per Bartol. *in l. si explagis*, §. *tabernarius, ff. ad leg. Aquil.* Bald. *in l.* 1. *n.* 28. *Cod. unde vi.* Pascal. *de virib. patr. potest. parte* 3. *cap.* 6. *num.* 12. Mascard. *conclus.* 490. *num.* 13. *& d. conclus.* 1126. *n.* 48. Jul. Clar. *in* §. *homicidium*, ubi Bajard. *num.* 90. Farin. *d. q.* 125. *n.* 8. Guazzin. *d. c.* 4. *num.* 20. Cabal. *de homicid. num.* 231. Giurba, *d. consil.* 17. *num.* 7. qui concludunt, hoc casu puniendum extra ordinem esse propter excessum. Nam hoc procedit quando ex circumstantiis facti resultat, quòd aggressor postquam vulnera-
28 vit, fugit, & aggressus eum sequitur, vulnerat, vel occidit, ita ut aliquod intervallum temporis, quantumvis modicum intervenit; nam tunc quia à simili aggressore fugiente non poterat timere repercussionem, si sequatur, & vulneret, potiùs ad vindictam quam ad defensionem fecisse videtur, ut est de mente omnium Doctorum. Secùs verò quando incontinenti quis in discrimine vitæ constitutus adversarium repercutit facie ad faciem in ipso
29 actu aggressionis: quia tunc timere debet repetitionem vulnerum; & propriam salutem tuendo potest impunè adversarium occidere, ut docent jura adducta suprà, *num.* 24. 25. *&* 26. & Doctores ibi relati, signanter Larrea, *d. allegat.* 117. *num.* 43. Cùm autem reus in ipso actu aggressionis, ut apparebat, Don Franciscum vulnerasset, propriam vitam ab insidiis ipsius tuendo, nulla pœna teneri sequebatur.

30 Nam quòd esset in discrimine vitæ, satis comprobabatur ex aggressione, & insultu facto per offensorem in causa honoris, qui amoris, vel libidinis causa in simili conflictu reperiebatur. Et ex genere armorum, cum quibus insultatus fuit, ut perpendebam cum Petro Caballo, & aliis, *dict.* §. 8. *n.* 110. *&* *seqq.* nemo enim est qui nesciat violentiam horum armorum, ob quod idem Caballus dixit, *casu* 88. *num.* 7. quòd eorum ictu quis instantaneè occiditur, vel lethaliter vulneratur, antequam percipere aggressionem possit; nam insidiosè ab inimico opprimitur, & si causa vera resultat, ut eum occidere possit ad sui defensionem. Quæ adeò procedunt, ut in hoc casu homicidium dicatur necessarium. Ex quibus sententia *diei* 16. *Junii* ejusdem *anni* 1667. fuit reus absolutus. Actuante causam Dominico Lopez de Pazos.

CONTROVERSIA XXIII.

De rivalitate & zelotypia, an ex his resultet indicium ad torturam, uno ex rivalibus interempto, in alium conrivalem?

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Rivalitas causa esse solet inimicitiæ.*
3 *Zelotypiæ furor ad belluas extenditur.*
4 *Zelotypiæ Hieroglyphicum est camelus, & quare?*
5 *Zelotypia Equi, Tauri, Leonis, Apri, & aliorum brutorum.*
6 *Elephantes non solùm proprias fœminas zelant, verùm etiam uxores Dominorum.*
7 *Aves zelotypia laborantes.*
8 *Pisces huic ægritudini subjecti.*
9 *Deorum zelotypia celebris inter Ethnicos.*
10 *Zelotypia in homine est potentissima animi perturbatio.*
11 *Zelotypiæ sacrificium in Lege scripta institutum ad purgationem fœminæ de adulterio suspectæ.*
12 *Zelotypiæ violentia ex sacra pagina depromitur.*
13 *Zelotypia dura sicut infernus.*
14 *Zelotypus sævissimo dolore excruciatur, ita ut pro jaculis flammas ministret.*
15 *Zelotypiæ effectus, ex Ludovico Vives.*
16 *Zelotypiæ crudelitates.*
17 *Zelotypiæ ægritudo non solùm inter conjuges diffunditur.*
18 *Zelotypia amoris filia, fœtus turpissimus à pulcherrimo genitore.*
19 *Qui non zelat, non amat.*
20 *Zelotypia nascitur ex amoris vehementia.*
21 *Amor inordinatur non inter conjuges, sed inter amasios, mœchosque versatur.*
22 *Zelotypia ad pueros etiam extenditur.*
23 *Amoris impetus homines excæcat.*
24 *Amore captus fas, nefasque miscere solet.*
25 *Inimicitia nascitur inter rivales.*
26 *Inimicitia indicium sufficiens est ad torturam.*
27 *Inimicitia sola suficit ad torturam in criminibus occultè patratis.*
28 *Concubinatus respectu juris civilis Romanorum, matrimonio quoad affectum æquiparatur.*
29 *Affectionis ratio æqualiter procedit in causa justa, vel injusta.*
30 *Rivalitas per se est indicium sufficiens ad torturam.*
31 *Rivali occiso præsumitur, ab alio rivali patratum fuisse homicidium.*
32 *Zelotypia ut faciat indicium ad torturam, tria copulativè requirit, nempè amor flagrans conrivalium, scientia reciproca, & quòd agrè aliquis ferat.*
33 *Hæc requisita in nostra specie minimè comprobabantur.*
34 *Mimarum amor qualis?*
35 *Mandans non potest inquiri, nisi constito de mandatario delictum exequente.*
36 *Mandatarii probatio, ut in mandantem maleficium*

cium inquisitio prosequi valeat, habetur ad instar probationis corporis delicti.

37 *Mandatarius si in inquisitione contra mandantem non nominetur, sublata erit præcipua causa defensionis resultans ex probatione, quæ fieri potest, ab alio crimen commissum fuisse.*

38 *Decisio absolutoria ab observatione judicii.*

VIR quidam equestris gradus, nequiter, & insidiosè scloperi ictu, nocturno tempore fuit occisus per equitantem, qui assassinus credebatur; apud cadaver variæ epistolæ amatoriæ repertæ fuerunt conscriptæ eidem occiso per fœminam artem histrionicam profitentem cum plausu, atque celebritate. In eis præter turpis amoris, seu consuetudinis factum, reperiebantur verba demorantia alterius Rivalis curam, seu suspicionem, & monitiones ne ad Domum ipsius fœminæ per aliquos dies accederet periculi vitandi causa. Cum autem vulgaris esset notitia concubinatus hujus mimæ ab antiquo tempore cum viro Patricio, suspicio orta fuit, jussu ipsius necatum fuisse. Quare capti fuerunt Amasius, concubina, & ex domesticis ipsorum aliqui: ipsa cum duobus aut tribus ex famulis quæstioni suppositi fuerunt tanquam testes, qui omnes quoad notitiam delicti negativi perstiterunt; solùmque de antiquo cum Patricio concubinatu aliqua confessi erant. Dubitabatur in Aula causa legitimè conclusa, an ex rivalitate, & zelotypia indicium resultaret in Patricium sufficiens ad torturæ quæstionem?

2 Et prima facie videbatur quòd sic; nam ex rivalitate inimicitia inplacabilis inter eos qui zelotypia laborant, oriri solet. Quia ipsa zelotypia est æmulatio, qua amantes laborant, ne alius re amata potiatur; quæ quidem potentissima animi pertubatio est, adeò, ut non solùm homines verùm cætera animantia furore, ira, rabie submoveantur, atque in vindicandi affectum acutissimum trahantur, non minùs atque ebrii, sive furore perciti.

3

De Camelo narrant Pierius Valerianus *lib.* 12. 4 *hierogl.* & Ulysses Aldrovandus *lib.* 1. *de quadrup. bisulcis*, *c.* 34. per eum zelotypiam significari; eo quòd cætera animalia tempore quo venereis stimulis agitantur, in suum tantùm genus ferociunt, ac sæviunt: camelus verò in unumquodque animal, etiamsi hominem enumeres, efferascit. De equo narrat Pierius *lib.* 4. quòd si juvencum equam ascendisse libidinis causa viderit, ita indignari, ut 5 nulla interjecta mora persequatur, donec comprehensum verendis mordicùs privet, quod & Aldrov. *lib.* 1. *de quadrup. solip. c.* 1. *probat.* De Apro Aristoteles *lib.* 6. *hist. anim. c.* 18. asserit, dimicare ex hac causa, mirum in modum se armare, cutem quàm crassissimè præparando, arborumque attritu induratam, luto etiam obducto, & resiccato, adversus ictus tergum invictum præveniendo, & dentes exacuendo. 6 De taurorum pugna pulchrè Virgilius 3. *Georgic.* ubi eleganter Cerda. De leone Plinius *lib.* 8. *natur. histor. c.* 16. De cane aliisque Aldrovandus, *l.* 1. *de quadrup. digitat. c.* 1. *& lib.* 3. *c.* 1. *& 2. & alibi* passim. Sed, quod mirabilius videtur, est quod de elephantibus tradunt Ælianus, & alii relati per ipsum Aldrovandum *dict. lib. de soliped. c.* 9. nempè non solùm zelotypos summoperè esse respectu propriarum fœminarum, verùm adulteria implacatissimo animo persequi, variis vindictis sumptis de Mœchis, & Adulteris; quod plurimis exemplis demonstrant.

Ex avibus aquilæ, pavones, galli gallinacei, 7 pluresque aliæ zelotypiæ ingentis sunt, ut ipse Aldrovandus scribit *Ornithol. lib.* 1. *c.* 1. *lib.* 13. *c.* 1. *lib.* 14. *c.* 2. & alibi pluries. Ex piscibus plura leguntur, præsertim de camaro, rombo, murenula, atque crocodilo, quorum plura cumulat Octavius Branciforcius, *in tract. de animi perturbationibus*, 8 *tit. de perturb. subjecto, sect.* 10. *& tit. de effect. lib. sect.* 17. & eleganter complectitur Cassiodorus *lib.* 1. *epist.* 37. cujus verba typis donavi 2. *tom. de Regim. c.* 8. §. 8. *n.* 69. sed quia valdè ad rem, liceat iterum donare, ibi: *Feris insitum est copulam suam extrema concertatione defendere, dum omnibus est animantibus inimicum, quod naturali lege damnatur: vidimus tauros fœminas suas cornuali concertatione defendere; arietes pro suis ovibus capitaliter insævire, equos adjunctas sibi fœminas calcibus, ac morsibus vindicare, ita pro copulatis sibi animas ponunt, qui verecundia non moventur.*

Quod sic insitum est à natura, ut ethnici suos 9 Deos hujus passionis alienos non crederent. De zelotypia Martis in Adonidem plura dixere, ut testatur Divus Augustinus *lib.* 6. *de Civit. Dei*, *c.* 7. ubi clarius Ludovicus Vives. De Junonis zelotypia plura pariter Natal. Comes *lib.* 2. *Mithol. c.* 4. & sic de aliis, quorum causa ea est, nam nec Superi ab amore liberi credebantur: sic Seneca *in Octavia & Hypol.* ibi.

Vicit & Superos amor.

Cujus rei argumentum innuit Lactantius Firmianus, *lib.* 1. *divin. instit. c.* 12.

Sed ut jam ad homines sermonem revocemus, 10 satis demonstrat efficaciam hujus animi perturbationis ex zelotypia provenientis, ipse Deus, Optimus Maximus, qui lege speciali veteri Testamento sanxit, quomodo purganda, vel convincenda erat uxor à viro de adulterio per zelotypiam suspecta, eo sacrificio instituto, de quo, *Num. c.* 5. 13. ut tradunt D. Joann. Chrysost. *orat.* 11 4. *adversus Judæos.* D. Thomas 2. 2. *q.* 97. *art.* 1. Josephus *de Antiq.* Judic. *lib.* 3. *cap.* 10. Philo *de special. legib. ad duo decal. cap.* Theodor. *super Numer. q.* 10. Beccanus *in Analog. veter. & nov. Testament. c.* 22. ex juris Professoribus Tiraquellus *in leg.* 16. *connub. num.* 1. Villadiego *in leg.* 3. *tit.* 1. *lib.* 6. *for. judic. num.* 14. Peguera *in pract. crim. c.* 25. *& dec.* 94. *num.* 3. & Petrus Perez de Saavedra *in tract. de zelo divin. & human. part.* 1. *c.* ubi latè, cujus loco apud infideles purgatio vulgaris per ignem introducta fuit, & jure canonico justissimè sublata, *cap. fin. de purgat. vulgari*, de 12 quo videndi Torreblanca *de Magia*, *lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 29. quia aliqua exempla adducit, Villadiego *ubi proximè*, qui latè formam purgationis nostræ Hispaniæ aliquibus legibus antiquis recitatis, describit, Martin. del Rio *disquis. magic. lib.* 4. *cap.* 4. *q.* 4. *sect.* 3. *in fin.* Ex eo enim *Num. c.* 5. perpendi debent verba sacri Vatis, ibi: *Si spiritus zelotypiæ concitaverit virum*, & ibi: *Maritusque zelotypiæ spiritu concitatus.* Nam in eis violentia affectus satis exprimitur. Dum zelotypiæ verbo spiritus superadditur; cùm hæc vox spiri-

rus, quæ in sacris Scripturis variè sumitur, juxta materiæ subjectæ differentiam, hìc pro ira & furore usurpatur, ut docet Divus Hieronymus *super* 1. *Ezechiel.*

13 Quæ confirmantur ex Textu *in cap.* 6. *Proverbior. vers.* 34. ibi: *Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Quo loci omnes fermè Expositores, de marito uxoris adulterium vindicante, locutum fuisse Salomonem profitentur, ut Petrus Perez de Saavedra *ubi proximè* tradit. Conducunt mirè illa verba *Canticor.* 8. *vers.* 6. ibi: *Quia fortis est ut mors dilectio, dira sicut infernus æmulatio*, Divus Chrysostomus, *Homil.* 4. *in Matth.* 1. sic ea exponit: *Durus, inquit, est sicut infernus zelus, & nos quidem plerosque novimus velle animam potiùs amittere, quàm in tormentum zeli, atque hujusmodi suspicionis incidere.* Ex quibus satis deprehenditur zelotypiæ violentissimum incendium, dum inferno ipsi à divino Spiritu comparatur. Ob quod noster doctissimus

14 Valentinus Pater Paulus Rojas *eod. loco, notat.* 22. *num.* 6. sic ait: *Est & alius hujus zelotypiæ, sive æmulationis effectus, nec forsitan alienus ab hoc loco; nam eadem illa vis, quæ animum amantis dolore excruciat, si quidquam in se peccari ab amato contingat, in sui juris defensionem offensum armat,*

15 *& pro jaculis flammas ministrat.* Quod satis expresserat alter eruditissimus Valentinus Ludovicus Vives, *tractatu de fœm. Christian. lib. secundo, de zelotyp. tomo secundo*, ibi: *Est zelotypia perturbatio truculentissima, & planè tyrannus inimitis, atque potentissimus, qui quandiu in Mariti animo regnat, & sævit, desperanda est uxori concordia; præstaret utrique mori quàm alterum in zelotypiam incidere; sed virum præcipuè. Qui cruciatus, & tormenta æquari possunt tum agitato imperiis zelotypiæ, tum ei, de quo illi est metus; hinc querimoniæ, expostulationes, clamores, odium sui, & alterius, perpetua mali suspicio, rixa, jurgum, pugna, cædes denique; nam & legimus, & fando audivimus occisas à plurimis conjuges suas, sola zelotypia per-*

16 *citis.* Cujus de causa quot, quantaque dira, & crudelissima patrata sint, nemo est qui nesciat: plura congerunt aliis relatis Tiraquel. *in leg.* 13. *connubial. ex numero* 28. *&* l. 16. *à numero* 4. Cyriacus *dict. controvers.* 105. *num.* 28. & Petrus Perez de Saavedra *dict. tract. de zelo divin. & human.* 2. *part. cap.* 14. apud quos plura, & plures.

17 Neque ex eo, quòd hæc de zelotypia conjugum ut plurimùm dicantur, Indicium levius redditur inter rivales concubinarios, quales isti erant: Nam licèt negari non possit, quòd inter conjuges vehementior est causa perturbationis procedentis ex zelotypia, cum amori læso superaddatur honoris stimulus, qui lethaliter vulneratur ex provocatione uxoris ad turpia, ut facetè dixit Tra-

18 ian. Boccal. *ragguagl.* 70. per me adducto *d.* §. 8. *n.* 192. Tamen cùm zelotypia sit amoris filia, & ut dixerat Brancifort. *d. tract.* 10. *fœtus turpissimus à pulcherrimo genitore*, adeò ut Divus August. *advers. Adamant. cap.* 22. dicat: *Qui non zelat, non amat.* Quod transivit in proverbium, ut Erasmus notat *in Adag. colum.* 130. quia ex ipsius amoris vehementiâ nascitur zelotypia, ut docet D. Hieron. *in* 5. *Ezechiel.* & clariùs D. Chrysostom. *in Epistol. Paul.* 2. *ad Corinth. c.* 11: dicens, *zelotypæ sunt animæ, quæ immodico dilectorum amore flagrant, & non aliunde nascitur zelotypia, quàm ex vehementi dilectione*, cùm enim non solùm conjuges ament, immò vehementia amoris inordinati frequentiùs versatur inter concubinarios, adulteros, & amasios: inde fit, ut apud eosdem zelotypiæ pessima perturbatio plusquam inter conjuges effervescat, & grassetur; sicut enim bruta animantia vidimus ab hac peste passim grassari, & quod magis est, etiam 20 in pueris reperiri, ut idem Chrysostomus *Homil.* 18. *in epistol. ad Romanos, cap.* 10. notat ibi: *Scitis 21 enim hujus passionis tyrannidem, quantasque vires ad omnem consensionem dissolvendam, & ad erigendum languidos, & remissos habeat zelotypiæ natura. Et quid opus est hominibus istud dicere, quando & ils quæ ratione non admodùm valent, & in puerorum ætate adhuc immatura multam potentiam ostendat zelotypia* (Hi omnes sunt conjugii inexper- 22 pertes, & incapaces, & tamen zelotypia laborant, ac per consequens rectè concluditur, non solùm inter conjuges effectum perturbationis procedere, sed in aliis etiam. Immò si benè perpendatur, inter conjuges, cùm amor perfectus inveniatur, difficiliùs zelotypiæ vitium admitti solet: quod, licèt Ethnicus Aristoteles docuit, *Ethicor. lib.* 8. *c.* 13. ibi: *Qui namque sunt ob virtutem amici, promptì sunt ad beneficia mutuò conferenda; hoc enim est virtutis, & amicitiæ, atque cùm ad hoc certatim properent, nullæ prorsus inter ipsos accusationes, nec rixæ fiunt.* Cujus verba explicans, & conferens cum eis quæ dixit idem Aristoteles 9. *Ethic. cap.* 1. Augustinus Nipho. *in tract. de amore, cap.* 81. ait: *Nec tamen in præceptis tanti Philosophi est inconstantia. Nam cùm lib.* 8. *ethicorum, inter amantes negat querelas, de amantibus loquitur qui perfecta cupidine se amant, in hujusmodi enim amantibus querela esse non potest, quoniam cuncta agunt, ut se in mutuo perfectoque amore servent. Cùm verò libro nono assignat querelas, fortasse de illis amantibus in quibus amor non venit ad perfectam genituram, sed solùm usque ad incendium, quod est cupidinis accrementum; in talibus enim esse possunt ex parte inhærentiæ, & transformationis, nec non ex parte externorum obsequiorum.* Prosequitur argumentum Petrus Perez de Saavedra *dict. tract. part. cap.* 1. Amor enim perfectus inter conjuges reperitur. Ob quod tignis cedrinis, & laquearibus cypressinis comparantur, *Canticor.* 1. *in fin.* quibus significatur imputribilis materia, odor suavissimus morum, soliditas scissuram non patiens, & cætera ad perfectam reciprocamque unionem requisita, ut noster Rojas disserit, *ibid. vot.* 43. *&* 44. cùm nec castitas inter conjuges deficiat, Text. *in l. mulier, §. cùm proponeretur, ff. ad Trebell. l. castitati, C. ad l. Jul. de adulter. l. consensu, §. si qua, Cod. de repud.* cum aliis congestis per Anton. Gomez *in l.* 80. *Taur. n.* 3.

Hæc omnia decisionibus juris comprobata re- 23 periuntur; nam amoris ardorem homines execrare, atque ad furorem perducere, Textus nostri docent *l.* 2. *§. & cùm placuisset, ff. de origin. jur.* ibi: *Captumque amore virginis omne fas ac nefas miscuisse, §. fin. Inst. de success. sublatis*, ibi: *Cùm libera mulier servili amore bacchata*, ubi Glos.

ut

ut enim vino quis capitur, vel baccho, ita & amore. Auct. *quibus mod. natur. efficiant.* §. *illud, collat.* 6. ibi: *Sed nihil est furore amoris vehementius, cap. quatuor* 78. 11. *quæst.* 3. ibi: *Quatuor modis pervertitur humanum judicium metu, cupiditate, odio & amore, cap. cùm in juventute* 15. *de præsumption.* 24 ibi: *Abjecerit regnum domini, fœtores, libidines amplexando.* Docent Oldradus *cons.* 210. *col.* 2. *vers. tertia consideratio*, Farinac. *quæst.* 98. *num.* 77. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 86. *num.* 20. & *conclus.* 1423. *num.* 6. & 7. Gregor. Lopez *in l.* 1. *tit.* 27. *part.* 4. *gloss.* 5. *per eumdem Textum*, ibi: *Los enamorados*, Marius Giurba *consil.* 47. *num.* 8. Joann. Baptist. de Thoro *in vot. decis.* 2. *part.* 25 *vot.* 18. *num.* 6. Almons. Ciaccius *ad defens. reor. discept.* 8. *num.* 105. *cum seqq.* Inde fit, ut ex rivalitate inimicitia inter rivales oriatur. Josephus Ludovis. *commun. opinion. quæst. vers. quinto modo*, Tiberius Decian. *tract. crim. lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 55. *in fin.* Farinac. *quæst.* 49. *num.* 85. Cùm autem sit indicium ad torturam, Text. *in l.* 1. §. *præterea, ff. de quæst. l. inimicitia, ff. de his quibus, ut indig.* Farinac. *dict. quæst.* 49. *num.* 10. *cum seqq.* Grammaticus *decis.* 28. *num.* 4. Clar. *in* §. 26 *fin. quæst.* 21. *num.* 31. Thesaur. *decis.* 24. *num.* 7. Menoch. *præs.* 89. *num.* 52. & 58. *lib.* 1. Anton. Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 13. *num.* 11. ubi Ayllon plures cumulat; & licèt per se sola sufficiens non sit, ut reus quæstioni apponatur, hoc tamen fallit in criminibus occultis, quorum veritas aliter haberi non potest, ut docent Angel. *in l. fin. ff. de quæst.* Roman. *in l.* 1. §. *hoc rescrip-* 27 *tum, ff. de Silvanian.* Clarus *dict. quæst.* 21. *num.* 30. ubi copiosè Bajard. Azevedo *cons.* 28. *num.* 27. Farin. *quæst.* 49. *num.* 102. Giurba *dict. consil.* 13. *num.* 5. & 6. Cevallos *comm. contr. comm. quæst.* 158. Quevedus *de tortur.* 1. *part. cap.* 6. *num.* 5. Ayllon. *ad Gomez. dict. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 12. Quare concludebatur, quòd in crimine de quo agimus per assassinium, deliberatè patratum, insidiosè cum instrumento sulfureo, & nocturno tempore, omni jure, & ratione ad torturam deveniri debebat.

Neque ex eo, quòd hæc versarentur inter ama- 28 sios indicii efficacia temperabatur, cùm ea quæ in marito procedunt, respectu inimiciriæ, resultantis ex rivalitate cum uxore, in concubinario pariter procedant, quia respectu juris civilis, concubinatus matrimonio æquiparari solet, Text. *in l.* 1. & 3. *ff. de concubin.* immò lex civilis aliquando concubinam uxoris nomine appellat, *l. si uxor, vers. planè, ff. ad leg. Jul. de Adulter.* quo Consultus illud Homeri adducit, ibi:

Non soli amant uxores diversivocorum hominum Atridæ.

De cujus explicatione videndus Erasmus *in* 29 *adag. colum. mihi* 134. sed clariùs idem Consultus *in eo Text.* §. *sed etsi*, ibi: *Sed etsi ea sit mulier, cum qua incestum commissum est, vel ea quæ quamvis uxoris animo habeatur, uxor tamen esse non potest.* Nam hæc omnia procedunt ratione affectionis, quæ non diversificatur ex eo, quòd causa justa, vel injusta sit, *l. affectionis, ff. de donat.* ubi Doctores Grimaldus *titul. de homicidio, num.* 29. Cabalius *in tract. de homicid. num.* 27. *cum se-* 30 *quentibus.* Ex quibus concludebatur, quòd rivalitas hæc indicium ad torturam sufficiens præbebat, cùm ex ea inimicitia implacabilis resulter, ut in terminis tenuerunt Blanc. *in titulo, de indic. num.* 225. Cassion. *in prax. crim. tractat.* 2. *cap.* 2. *num.* 3. Nevizan. *in il. nuptial. lib.* 4. *cap.* 2. *numer.* 108. *cum sequentibus*, Farinac. *in prax.* 31 *quæstion.* 42. *num.* 145. & *cons.* 101. *num.* 4. & 16. *tom.* 1. & *consil.* 193. *num.* 9. & 74. *tom.* 2. Joann. Baptista de Thoro *dict. vot.* 18. *cum seqq.* qui quidem tenet, quò si ex duobus rivalibus unus occisus reperiatur, ab altero occisum fuisse, præsumendum est.

Sed contrarium probabatur ex eo, quòd licèt 32 violentissimi sint amoris, & immanes zelotypiæ effectus, non ex eo quòd quis cum pellice consuetudinem foveat, sequitur vehementi amore uri, aut zelotypiæ passione vexari; ad hoc enim ut inimicitia capitalis inter rivales probetur, tria concurrere debent. Primum, quòd uterque rivalis captus amore illius fœminæ reperiatur. Secundum, quòd inquisitus, sive suspectus de homicidio, alium re amata potiri, percipiat. Tertium, quòd ægrè ferat, & zelotypiæ affectu laboret. Quæ requisita accuratè expendit Farinac. *d. cons.* 193. *numer.* 46. *cum sequent.* quem sequitur Thoro *dict. vot.* 18. *num.* 34. In hoc enim casu licèt constaret, inquisitum consuetudinem illicitam per aliquos annos habuisse cum illa fœmina, quæ forsan adhuc perseverabat; tamen de vehementia amoris non apparebat, immò flammæ sedatæ credebantur ex diuturnitate fruitionis; nam ut ait Ovid. 2. *amor. eleg.* 19.

Quod licet, ingratum est, quod non licet, acriùs urit.

Veneris namquè usum frequenter sequitur pœnitentia. Benè Joann. Ouven. *lib.* 1. *epigr.* 13.

Principium dulce est, at finis amoris amarus;
Læta venire Venus, tristis abire solet.

Quæ confirmabantur ex indole inquisiti, qui li- 33 cet Veneri indulgere solitus esset, nunquam jurgiis, contentionibus, aut rixis occisum eo amore captum fuisse, non probabatur nisi ex narratis in illis amatoriis Epistolis: & quamquam in eis mentio haberetur de solicitudine alterius amantis, & de periculo ab eo imminente, neque quis ille amans esset, neque genus periculi detegebatur. Secundum, id est, quòd inquisitus amorem 34 occisi sciret, vel suspicaretur, improbatum omninò remansit. Tertium, nempè quòd ægrè ferret, vel zelotypia laboraret, deficiente notitia amoris rivalis, minimè probari poterat. Immò ex ipsismet rebus probatio sumebatur, quia tanquam curialis ab incunabulis, ignorare non poterat mores Mimarum, sive Scenicarum mulierum, quæ æquiparantur prostitutis in lupanaribus. *Authent. de scenicis mulieribus, collat.* 5. *l.* 2. & 4. *C. Theod. de scenicis*, ubi Jacob. Gothofr. & Accurs. *in dict. authent.* quos idem Ouven. *lib.* 2. *epig.* 70. paucis descripsit, dicens:

Serpentes, nantes, gradientes, atque volantes;
Hos, has omnes, hæc omnia vincit amor.
Hic, hæc, hoc: nummus, regina pecunia & aurum,
Sunt tria, queis vincens omnia cedit amor.

Si enim inquisitus amantes illius amasiæ odio prosequeretur, infinitos occidere debuisset, cùm earum fœminarum consuetudo sit neminem exclu-

dere, immò viros quærere, quia meretricia procacitas per equas significatur, ut probat Pier. *lib.* 4. *hierog.* de quibus Virgil. 3. *Georg.* ex zephiro concipere narrat, ut prosequitur Cerda *ibid.* quod non ad levitatem corporis, sed animi referendum puto, quasi hæc fabulatio designet, has meretriculas, viros non habentes, ventos quærere, à quibus prostituantur. Benè ad rem Solinus *cap.* 36. *de equab. Olisp.* ibi: *Spirante Favonio concipiunt, & sitientes viros aurarum spiritu maritantur.*

35 Quare cùm imperfecta inimicitiæ causa reperiretur, indicium improbatum remanebat; & cùm deficerent adminicula juxta mentem omnium Doctorum adductorum *suprà, n.* 26. ad torturam deveniri non poterat. Quibus accedebat quòd si de mandato ad delictum patrandum aliquis inquiritur, ante omnia de mandatario delictum exequente apparere debet, Text. *in l. si is qui rem* 66. §. *si tu Titium, ff. de furt.* ubi Bart. *& in l. fin. ff. eodem*, Bossius *de delict. num.* 36. *& seqq.* pluribus Far. *q.* 3. *n.* 1. *&* 2. Guazz. *def.* 4. *c.* 13. *n.* 2. Macerat. *lib.* 3. *resol.* 47. *n.* 5. *&* 14. Giurb. *cons.* 97. *n.* 7. cum aliis per me congestis *d.* §. 8. *n.* 10. cu-
36 jus probatio ad instar corporis delicti reputatur, alias tolleretur justa defensio resultans ex probatione executionis delicti per alium factæ, ut cum Farinacio, & aliis dixi *ibid.* ob quod non poterat deveniri ad torturam; quin probatio de mandatario esset sufficiens ad eum designandum per nomen, vel saltem per signa specifica, ita ut dicta defensio non tollatur, quod est de mente omnium
37 Doctorum. In hac specie mandatum vagè præsumebatur, ita ut neque appareret cui datum esset, neque de executore constabat, sicque cuncta reducebantur ad vagas suspiciones & cerebrinos discursus, de quibus in actis nihil cernebatur. Hæc enim non sufficiunt ad torturam, cùm juxta juris regulas, ut deveniri possit ad impositionem acerbissimæ quæstionis, exigantur indicia legitima, juxta Text. *in l.* 1. *ff. de quæst.* Farin. *q.* 47. *num.* 1. *cum seqq.* pluribus Cyriacus *controvers.* 80. *num.* 5.
38 *cum duob. seqq.* quæ pariter procedunt in atrocissimis, idem Far. probat *ubi prox. n.* 89. & in criminibus occultis idem Far. *cons.* 37. *n.* 25. de nostro jure videndus Gomez. *d. c.* 13. *n.* 7. *cum seqq.* & ibi Ayllon. Et sic censuit Aula absolvendum fore ab observatione judicii sententia *diei* 30. *Julii anni* 1659. Actuario Francisco Manzano.

CONTROVERSIA XXIV.

De pluralitate delictorum, & an ea de causa arbitralis pœna extendi possit usque ad capitalem?

SUMMARIUM.

1 *Facti narratio.*
2 *Dubitandi ratio in hac specie.*
3 *Arbitrium extendi potest usque ad mortis pœnam.*
4 *Arbitrium extendi non posse usque ad pœnam capitalem, qui tenuerint?*
5 *Distinctio has opiniones ad concordiam reducens.*
6 *Princeps pœnam leviorem usque ad mortem extendere potest.*
7 *Supremi judices, nomine principis judicant es arbitrium usque ad mortem extendere valent.*
8 *Inferiores magistratus arbitrium extendere nequeunt usque ad mortem, inconsulto Principe.*
9 *Delictum ob quod arbitrium extendi potest usque ad mortem, debet esse atrox.*
10 *Resistentiæ crimen quamvis pœnam ordinariam impositam habeat per leges nostras, arbitrium extendendi, sive ampliandi pœnam concessam habet.*
11 *Qualitates aggravantes crimina hujus rei perpenduntur.*
12 *Extensio pœnæ per nostram legem concessa de capitali tantùm loqui potest.*
13 *Pluralitas criminum arbitrium extendendi pœnas tribuit.*
14 L. Capitalium, §. solent, ff. de pœn. expenditur.
15 *Seditionis crimen in duplici differentia est, nempè quando in statum publicum aliquid molitur, & quando turbulenter civitas perturbatur.*
16 *Reus iste licèt in statum publicum nullatenus conspirasset, tamen turbulenter civitatem perturbabat, excludendo manu armata ministros ab universa statione, in qua degebat.*
17 *Grassatio repetita capitaliter plectitur.*
18 *Desertio militiæ reiterata in tyronibus graviùs punitur.*
19 *Violentiæ crimen repetitum acriùs animadvertitur.*
20 *Receptans bis, aut ter servos fugitivos acerbiori pœna castigatur.*
21 *Super exactores in scelere perseverantes mortis pœna corriguntur.*
22 *Sic in aliis criminibus, tam de jure canonico, quàm civili.*
23 *De jure Hispano pariter hæc omnia procedunt.*
24 *Doctores hanc sententiam tuentes communiter*, & num. 25.
26 *Extensio pœnæ non solùm quoad furtum repetitum, sed etiam quoad cætera crimina procedit, licèt frequentiùs in furto admissa sit.*
27 *Clericus, vel Religiosus enormibus complicatus, si perseveret per annum, incorrigibilis fit.*
28 *Ad incorrigibilitatem quæ requirantur?*
29 *Relapsi ratione incorrigibilitatis relaxantur judicibus sæcularibus.*
30 *Extensio pœnæ ex pluralitate criminum usque ad mortem an praxi recepta sit?*
31 *Exitus hujus causæ extraordinarius.*

ILdephonsus Montufar, de terdecim criminibus accusabatur in Aula, quorum aliqua pur- 1
gata jam per sententiam, aut Principis gratiam reperiebantur; alia verò adhuc sub lite erant, sed cuncta fuerunt accumulata, ut prava qualitas rei, & incorrigibilitas comprobarentur. Quæ purgata per sententiam, & Principis gratiam, hæc erant: Aggressio cum armis in custodes jurium regiorum, causa eripiendi ab eis quantitatem vini, quam apprehenderunt ingredientem fraudulenter, *die* 2. *Januarii* 1652. Fratricidium Marci Montufar, ictu ensis patratum in duello inter eosdem fratres contracto, *die* 17. *Aprilis* 1657. de quo plenè constabat. Vulnera, & homicidium inde sub-

subsecutum in personam Joannis Gonzales militis armatæ militiæ in rixa illata *die* 19. *Februarii* 1655. Apprehensio cum armis prohibitis, & divagatio per Curiam, confugia petendo, & varias rixas provocando, in mensibus Novembris ejusdem anni, & Junii 1656. variis pœnis ob hæc condemnatus fuit, sed per indultum ab ipsis liberatus. Quæ nondum purgata erant, sunt quæ sequuntur: Vulnus illatum Petro Duro in rixa die 5. Decembris 1657. plenè probatum; Auxilium, & cooperatio in vulneribus, & nece Lazari de Molina, quem Thomas de los Reyes vulneravit, & occidit die 20. Decembris ejusdem anni, auxiliante, & cooperante reo, ut constitit per testem de visu, & relationem vulnerati; Resistentia valida facta satellitibus judicijs Ordinarii urbis, cum vulnere in brachio illato Josepho Gomez Raposso, ex causa scandaiosa nempè, ne causa fulminaretur in quendam Tabernarium ratione falsi ponderis, & mensuræ, & ne ministri justitiæ accedere intentarent in ea statione urbis, in qua ipse degebat, commissa die secunda Julii, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi octavi; Resistentia facta die sequenti Joanni Caballero scribæ de numero urbis, cui acta cujusdam causæ criminalis de manibus subripuit, armis cum, & cæteros Apparitores persequendo; Resistentia facta Joanni Garcia de Ribero Apparitori, cæterisque satellitibus, qui urbem lustrabant nocte diei 4. Octobris ejusdem anni, in quos pluribus associantibus irruit armatus, ne dictam urbis stationem lustrarent. Verba injuriosissima prolata in Regios Alguazirios domus, & Curiæ, eos invadendo cum pluribus armatis animo, ut credebatur, aliquos occidendi nocte diei 15. Februarii anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni; insultus simul cum militibus Prætorianis; Hispanicæ custodiæ vocannus, animo extrahendi per tumultum à regiis Curiæ carceribus Philippum Zurdo in eodem mense intentatus, cum scandalo; & homicidium voluntarium Joannis Gasca patratum his diebus; nam cùm illæ contendisset cum amico rei, inita jam pace, ipse reus provocabit dicens, se pro amico dimicaturum, quo dicto Joannem aggressus cum ense fuit, & vulneratus lethaliter, ita ut paucis diebus transactis decesserit. Quæ omnia cumulata malum hujus rei animum; perversam qualitatem, inveteratam delinquendi consuetudinem, atque seditiosam conditionem cum incorrigibilitate suadebant.

2 At quia ex delictis per sententiam nondum purgatis nullum reperiebatur, quod pœna ordinaria plecti posset; nam hoc ultimum homicidium non erat perfectè probatum, & ipse reus quæstioni pro eo suppositus, negativus evaserat, dubitatum in Aula fuit, an ex pluralitate delictorum, & incorrigibilitate, pœna ordinaria imponi pòsset: & an arbitralis pœna imposita resistenti familiæ, extendi posset usque ad acerbissimam ultimi supplicii. Hæc enim quæstio á pluribus disputata, variis Doctorum calculis revoluta magis quàm expedita reperitur. Ob quod difficillima decisio reddebatur; nam communem ab Auctoribus juris impugnatam reperimus, ut tradit noster Hieronym. Cevallos *com. contr. com. quæst.* 304. *per tot.*

3 Affirmativa sententia, nempè quòd arbitrium ex circumstantiis extendi possit usque ad penam capitis, docuit Glossa *in* §. *in summa; instit. de injur.* quam secuti fuerunt Bartol. *in l. fin. ff. ubi publ. educat. deb.* Baldus, *in cap.* 1. §. *injuria de pace jurament. firmat. & in leg.* 1. *de his qui latron.* Decius *in leg. qui jurisdictioni, num.* 9. *ff. de jurisd. omn. judic.* Cepola *in leg. si fugitivi, num.* 46. *Cod. de servis fugit.* Boer. *decis.* 254. *num.* 3. *& decis.* 317. *num.* 3. Barbaria *cons.* 23. *in fin. vol.* 2. idem Decius *in capit. litteris, num.* 14. *de constitut.* Maranta *de ordin. Judic.* 4. *part. divis.* 1. *num.* 52. Jacob. Lolion. *in l. capitalium*, §. *famosos, ff. de pœn.* Menoch. *de arbitr. quæst.* 86. *num.* 4. Vivius *tom. opinion. verbo judicis arbitrium, num.* 2. Crassus *in suis comm. opinion. lib.* 2. *cap.* 6. *quæst.* 1. Bossius *in prax. tit. de injur. num.* 30. Farin. *quæst.* 17. *num.* 34. *cum seqq.* Caballus *cas.* 92. *ex num.* 1. Fachin. *lib.* 9. *controv. c.* 45. Peguera *dec.* 84. *num.* 3. *cum sequent.* Vincent. de Franch. *dec.* 504. *num.* 10. Cavalcan. *de brach. Reg. part.* 4. *num.* 64. Guazzin. *defens.* 33. *cap.* 16. *ex num.* 1. Ponte, *de potest. Proreg. rub. de provis. fieri solit.* §. 4. *n.* 16. Joan. Baptis. de Thoro *in compend. decis. tom.* 1. *verbo Tortura de jure*, Giurb. *consil.* 6. *num.* 1. *cum sequentibus & cons.* 73. *num.* 5. Ex nostratibus Gregor. Lopez *in leg.* 21. *tit.* 9. *part.* 7. *gloss. penult.* Paz *in l.* 63. *styl. num.* 55. *in fin.* Ant. Gomez *var. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 8. Bernard. Diaz. *regul.* 379. *n.* 147. Azeved. *in rub. tit.* 20. *lib.* 8. *Recopil. ex num.* 65. Perez de Lara *in compend. vit. hom. c.* 25. *n.* 65. Ceballos *d. q.* 304. *in princ.* P. Molina *de instit. & jur. tom.* 4. *disputat.* 40. *num.* 14. & Ayllon *ad Gomez. dict. cap.* 6. *num.* 8. Pro qua sententia expendi solent Text. *in leg. sunt quædam* 9. *ff. de extraordin. crimin. leg. lex Julia*, §. *bodie, Digest. ad leg. Jul. repetundar. l. sacrilegium in princ. ff. ad leg. Jul. Pecul. l. qui cùm natu major.* §. *si tamen quis ff. de bon. libert. cùm l.* 1. *&* 2. *C. de his quis latr. occult.*

4 Negativa verò sententia, nempè arbitrium judici relictum nunquam extendi posse ad ultimum supplicium, nititur auctoritate Gloss. *in cap. inquisitionis, verb. accusationis, de accusat.* quam secuti fuere Jason. *in dict. leg. qui jurisdictioni, num.* 4. *ff. de jurisdict.* idem tenet Decius *ibid. num.* 9. Grammat. *cons. crimin.* 48. *num.* 2. Joseph. Ludovic. *dec.* 1. *n.* 16. Anton. Schapa *de jure non scripto, lib.* 5. *cap.* 193. Tiraquell. *de pœn. temper. caus.* 39. *num.* 2. Michael Crassus *lib.* 2. *comm. cap.* 6. *q.* 1. Portol. *ad Mol.* §. *arbitrium, num.* 7. Afflictus *decis.* 276. *num.* 6. Carrer. *in l.* 1. *in part. homicid. num.* 118. *Cod. quorum appellat. non recip.* Thesaur. *decis.* 12. *num.* 9. Maceratens. 3. *var. resol.* 45. *num.* 15. Boerius. *dec.* 349. *num.* 10. cum aliis adductis per Giurbam *d. cons.* 6. *num.* 2. ex nostratibus Salazar *de usu & consuet. c.* 5. *n.* 7. Villadiego *in Polit. c.* 5. *num.* 34. Simancas *de cathol. instit. c.* 46. *num.* 81. Didacus Perez *in leg.* 1. *tit.* 2. *lib.* 4. *Ordin. gloss. verb. o el que lo biciere*, Alphons. de Castro *de leg. pœnal lib.* 1. *c.* 6. Villalpando *in leg.* 22. *tit.* 9. *part.* 7. *num.* 4. Salcedo *ad Bernard. Diaz cap.* 147. *lit. D*, pro qua expenduntur Text. *in leg.* 1. *ff. de furibus balnear. & in l.* 1. *ff. expilatores, ff. de effractor.*

5 In hoc conflictu opinionum Fachineus, ubi pro-

proximè, dixit nullam controversiam reperiri, nam prima opinio procedit in criminibus gravioribus; secunda verò in delictis levibus, ut probatur ex juribus ab unaquaque parte expensis. Farinacius relatis Doctoribus opinionis negativæ docuit, ab affirmativa non esse recedendum, cum declarationibus ab ipso traditis. Sed pro iis concordandis placent potiùs declarationes adductæ per Marium Giurba, *d. cons. 6. ex num.* 11. *& d. cons.* 73. *numer.* 18. quatenus docet, quòd Princeps cùm sit viva lex, arbitrium nequaquam habet regulatum legibus scriptis, ob quod si crimen expostulet, poterit pœnam extendere usque ad capitalem, quod probat *d. cons. 6. num.* 12. ex auctoritate Matth. de Afflictis *de regalib. num.* 65. August. ab Angel. *tract. de malefic. gloss. caput à spatulis, num.* 46. Boss. *tit. de pœnis, num. 9. & tit. de Princip. num.* 82. Marant. *disp.* 3. *num.* 12. *&* 13. Farin. *dict. quæst.* 17. *n.* 60. Ponte *de potest. Proreg. ubi proximè*, §. 2. *n.* 14. Sola *ad decret. Sabaud. tit. de fals. gloss. fin. num.* 12. 6

Quod pariter procedit in supremis judicibus nomine Principis judicantibus, quibus datum est arbitrium mortis pœnam imponere posse, docuerunt Menoch. *de arbitr. dict. q.* 86. *num.* 30. *& cas.* 295. *num.* 9. Redin. *de Majest. Princip. gloss. sed etiam per legitimos tramites, n.* 32. Maur. Burg. *de mod. proced. ex abrupt. q.* 24. *n.* 274. Guaz. *d. defens.* 53. *c.* 16. *n.* 2. cùm licitum eis sit ex causa leges transgredi, ut cum his & aliis probat Giurba *d. cons. 6. n.* 13. Secùs vero in magistratu ordinario, & inferiore, quem usque ad mortem arbitrium extendere non posse, docent Farin. *d. q.* 17. *n.* 58. Riminald. *Junior. cons.* 327. *n.* 24. Guazz. *d. cap.* 16. *num.* 2. *Burgi d. num.* 274. Quia inferior in pœnis arbitrariis dispositionem juris omni adhibito moderamine sequi debet, Bald. *in leg. quicumque, num.* 21. *Cod. de servis fugit.* Bihn. *consil.* 273. *num.* 42. Simancas *de cathol. institut. capite* 34. *num.* 12. Dominus Valenzuela *cons.* 91. *num.* 52. Giurb. *d. cons. 6. num.* 14. Nisi delictum ita atrox sit, ut morte dignum videatur; nam tunc consulto Principe poterit pœnam mortis imponere, ut est de mente omnium Doctorum. Quod requisitum atrocitatis, quoad omnes requiritur, ut cum Fachineo dicebamus, & pluribus tradunt Farin. *dict. quæst.* 17. *num.* 35. & Giurba *d. cons. 6. num.* 15. 7 8 6

Quibus positis dubitabile non videbatur, arbitrium extendi posse quoad hunc reum usque ad pœnam mortis, quia de suprema jurisdictione Aulæ in criminalibus dubitari non potest, per ea quæ latè dixi *controvers.* 1. *per tot.* præcipue *num.* 62. Multò minùs dubitari poterat, crimina probata hunc reum esse ex illis, in quibus leges nostræ arbitrium committunt judicibus extendendi pœnam, prout qualitates facti expostulant; nam quinque, aut sex resistentiæ comprobatæ in actis reperiebantur, & per *leg.* 4. *tit.* 22. *lib.* 8. *Recopil.* arbitrium extendendi pœnam relictum est, ut in Text. ibi: *Que las dichas nuestras justicias puedan por el dicho delito poner mayor pena conforme a la calidad del hecho, y de las personas.* Idem probatur *in leg. final. eodem titulo*, ibi: *Salvo si la resistencia fuere tan calificada que para el exemplo de la Justicia se deba, y convenga hacer mayor castigo*: sicque licèt pœna ordinaria in quocumque ex casibus dictarum legum assignata sit, facultas ampliandi, & extendendi pœnam expressa in unaquaque lege reperitur. Atrocitas requisita comprabatur ex qualitate resistentiæ; nam prima non fuit facta, ut ipse evaderet manus satellitum, quod licèt sit prohibitum, habet annexam rationem proprii tuaminis, sed dolosè, & voluntariè, ut administratio Justiæ impediretur, nempè ne causa criminalis falsi ponderis, & mensuræ fieret in tabernarium, quod perniciosi exempli res erat: & in ea graviter Actuarius vulneratus remansit; quæ qualitas aggravat crimen; secunda resistentia facta pariter fuit dolosè & voluntariè, acta judicialia ab Actuario surripiendo, eumque cum armis acriter persequendo, ei seditiosis verbis superadditis, ne aliquis ministrorum ausus fuisset ingredi in ea urbis statione. Tertia resistentia idem propositum retinendo, ne illa urbis statio lustraretur, vulgariter dicimus, *se rondase aquel barrio*, præmeditatè, & coadunatus cum pluribus armatis patrata fuit. Quarta verò, Regiæ Curiæ Alguazellos verbis contumeliosis provocando, & manu armata pariter persequendo. Quinta verò, nam in idem tendebat, tumultus, animo extrahendi è regiis carceribus Philippum Zurdo, cum Prætorianis scandalosè coadunatus, & sic sæpiùs atrociter delinquendo in eodem genere mali exemplo opus erat, ut tranquillo Reipublicæ statui consuleretur. Neque dici poterat, arbitrium concessum per dictas leges, non loqui de pœna capitali. Nam per *dict. leg. fin.* imposita pœna ignominiosa & triremium per octo annos reperitur, quæ quidem mors civilis est: quare extensio non potest verificari, nisi mors naturalis inferatur, ut notum remanet. 10 11 12

Hæc de jure procedere videbatur, ratione arbitrii concessi per has Regni leges; sed ex multiplicitate, atque repetitione criminum: pariter pœna aggravari debebat, ad cujus rei probationem expendo Text. *in leg. aut facta* §. *fin. ff. de pœn.* quo Consultus docet, ex pluralitate criminum pœnas exacerbandas esse, ibi: *Nonnumquam evenit, ut aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur, quoties nimium multis personis grassantibus exemplo opus sit.* Si enim ex pluribus grassantibus unus acerbiùs puniendus venit, ut Consultus ait, & omnes Interpretes fatentur: Quid dicendum erit, quando ipse reus de quo agitur, toties grassatus fuit in urbe? Si cædes inspicias, quinque ab eo patratas reperies, inter quas horrendum fratricidii crimen annumeratur; si vulnera illata, totidem; si resistentias, sic similiter, ob quod negarit non poterat, *exemplo jam opus esse*, ut ait Consultus. 13

Secundò expendo celebrimum ad rem Callistrati responsum: *In leg. capitalium* 28. *solent.* 3. *ff. eodem*, ibi: *Nonnumquam capite plectendi; scilicet cùm sæpiùs seditiosè, & turbulenter se gesserint, & aliquoties deprehensi tractati clementiùs in eadem temeritate propositi perseveraverint.* Loquitur hic Consultus, non de seditiosis formaliter in Principem; aut statum publicum conspirantibus, de quibus cavit Imperator; *in lege* 1. *& toto tit. Cod. de seditios.* ut explicant Farin. *quæstione* 113. *ex num.* 175. Novarius, *collect. de abolition. num.* 65. & ex nostratibus Azevedo *in lege* 1. *tit.* 15. *num.* 22. *& 39. lib.* 8. *Recopil.* Sed de quibusdam adolescentibus turbulentis, qui civitatem perturbant. Quod 14 15

in

in isto reo verificabatur, toi homicidia patrando, jurisdictionales actus ex proposito pluries impediendo, hostilitatem in ministros Justitiæ reiterando; & eos capite plectendos docet, si tractati clementiùs in eadem temeritate perseveraverint.
16 Nonne hinc jam clementiùs tractatus fuit, cùm in custodes regiorum jurium irruisset, cùm fratrem nequiter interemisset, cùm & cæterorum criminum purgatorum indultum consecutus fuisset? Certe equidem: & nihilominùs in eadem temeritate persistens, graviora crimina multipliciter patravit: & sic jam non erat ampliùs spectando correctio, sed vindictæ publicæ consulendo, ut aliis cederet in exemplum, pœna extendenda erat, & ipse mor-
17 ti tradendus. Hæc eadem dispositio traditur ab eodem Consulto, *in d. l. capitalium*, § *grassatores* 10. ibi: *Capite puniuntur utique, si sæpiùs ac in itineribus hoc admiserint: cæteri in metallum dantur.*

18 De militibus desertoribus idem cautum reperitur, *in leg.* 3. §. *si plures 9. ff. de re milit.* ibi: *Qui si iterato hoc admiserint, pœna competenti afficiuntur.* In libertis patronos provocantes, hoc ipsum admisum est, Text. *in lege* 3. *ff. de jur. patron.* ibi: *Si rursum causam querelæ præbuerit, & dimitti opor-*
19 *tet.* Et in eos qui vim inferunt, Text. *in lege servos* 8. §. 2. *Cod. de publ. & privat.* ibi: *Et hi qui his, aut sæpiùs violentiam perpetrasse convincentur.* Neque veniam aut indultum consequitur, qui sæpiùs crimen aliquod commisisse constiterit. Text. *in lege* 3. *vers. his ergo, Cod. de Episcopal. Aud.*
20 ibi: *Ut remissionem venia crimina, nisi semel commissa non habeant*: de jure nostro, Text. *in leg.* 1. & 2. ubi Didacus Perez, *titul.* 11. *libr.* 1. *Ordin.* Azevedo, *in lege* 2. *tit.* 25. *lib.* 8. *Recopil. numer.* 13. Antonius Gomez, *variar. lib.* 3. *capit.* 3. *num.* 60. ubi Ayllon, neque leviter punitur, qui sæpiùs servum fugitivum receperit, aut occultaverit, *l.* 1. *vers.* 1. *Cod. de servis fugit.* ibi: *Si verò secundò, vel tertiò eum susceperit: præter ipsum duos vel tres alios, vel prædictam formationem, pro unoquoque servo domino repræsentet.* Super exactores, subditos per rapinas vexantes, capite plectuntur, si sæpiùs ea patraverint, *lege unic. Cod. de super exacti*
21 *lib.* 10. ibi: *Capitali periculo cupiditas ejus amovenda, atque prohibenda est, si in eisdem sceleribus perseveret*: ita pariter aliis juribus in diversis criminibus statutum reperitur: *Ut leg. omnes, Cod. d. delator. eundem lib.* 10. *leg.* 1. *Cod. primicer. lib.* 12. *leg.*
22 3. *Cod. de domest. eodem lib.* 12. *leg. fin. Cod. de commeat. eodem lib.* 12. De jure Canonico sic pariter cautum reperitur, *in capit. ita nos* 25. *quæstione* 2. ibi: *Ita nos scilla cænorum cædes geminata Pontificum horrendi criminis atrocitate confundit, ut diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret.* Et *in cap. pervenit* 27. *quæstione* 1. ibi: *Rursusque eam mulierem vir ille nequissimus iniqua suasione de*
23 *Monasterio ejiciens, apud se retineat impudicè.* Et de jure nostro Hispano, Text. *in leg.* 6. *tit.* 5. *libr.* 4. *for. leg.* Ibi: *Y si furtare otra vez muera por ello: & lege* 2. *tit.* 13. *eodem lib.* 4. ibi: *O si ficieren despues otro furto, ayan la pena que es escrita*: Text. *in lege* 6. *tit.* 28. *part.* 2. ibi: *Mas si la segunda vez, lo ficiessen porque lo matarian por uso.* Et ibi: *E esto por la primera vez, mas si lo ficiesse la segunda, que lo marassen de fambre*, Text. *in leg.* 2. *tit.* 11. *lib.* 1. *Ordin. & in leg.* 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *Recopil.* In quibus, & in aliis pluribus crimina reiterata acrius, & acerbiùs, plectuntur.

Per quæ jura hanc conclusionem sequuntur 24
Gloss. *in dict. leg. quicunque, Cod. de servis fugit.* Speculator. *in tit. de contumacia*, §. 4. *vers. planè Judex.* Innocentius *in capit. novit, de Judic.* pluribus Farin. *quæstione* 22. & 23. *num.* 1. & 3. qui testatur sic communiter à Doctoribus receptam, ut nullum dissentientem viderit, & *quæstione* 167. *ex numer.* 48. Grivel. *decis. Dolan.* 94. *per totum.* Novar. *ad pragm.* 1. *de furt. collect.* 3. *numer.* 2. & 3. Caball. *cas.* 19. *num.* 2. & *cas.* 99. *numer.* 48. Andreol. *controvers.* 47. *num.* 24. Anton. Matthæus *lib.* 47. *ff. titul.* 1. *cap.* 3. *numer.* 10. Thoro, *vot.* 21. *numer.* 104. *cum seqq.* qui pluribus probat, ex reiteratione crimina leviora fieri capitalia, apud quos plures. Ex nostratibus Covarrub. *lib.* 2. *variar. cap.* 9. Gomez, *dict. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 60. & *cap.* 5. *num.* 6. Et utrovique Ayllon. Gregor. Lo- 25
pez, *in leg.* 18. *tit.* 14. *part.* 3. *Gloss.* 5. *post med.* Montalvus, *in d. leg.* 6. *tit.* 5. *lib.* 4. *for. leg.* verbo *furtare*: *Otravez.* Cantera, *rub. de furtis, cap.* 8. *numer.* 10. Azevedo *in d. l.* 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *Recopil. num.* 105. Plaza, *in epit. delictor. cap.* 1. *num.* 20. Vela, *de pœn. delict. cap.* 12. *numer.* 27. Padilla, *de l. pœnul.* 1. *part. c.* 28. *numer.* 4. Quesada, *cap.* 19. *numer.* 1. de quo aliqua prælibavi, *controvers.* 5. *num.* 20. *in fin.* & 2. *tom. de regim. cap.* 8. §. 8. *num.* 18. & 25.

Nec te moveat si dicatur, quòd hæc procede- 26
re videntur in crimine furti, non verò in aliis. Nam licèt verum sit, frequentiùs ex generali consuetudine in eo crimine practicari, non inde sequitur, quòd in aliis criminibus exclusa dispositio videatur, cùm & plura ex his juribus in cæteris criminibus disponant, & Doctores de aliis loquan- 27
tur, & quod magis est, praxis communis testetur; nam crimina repetita acriùs punit de facto pœna condigna juxta illorum qualitates, ut in concubinatu, lenocinio, falsi ponderis, excessus pretii, & cæteris reiterabilibus.

His accedunt, quæ de clerico, vel religioso enormibus se immiscente tradunt Doctores, nam si crimina reiterando bis aut ter, incorrigibilis fiat, juxta Text. *in c. cùm non ab homine de judic.* ubi communiter Doctores, privilegium fori amitti, & judicibus sæcularibus subjicitur, Felin. *in eo Text. num.* 9. Foller. *in prax. crim. verb. audiantur accusatores, num.* 40. Capicius, *decis.* 112. *num.* 6. Bernard. Diaz, *in practic. cap.* 139. Clarus, *quæst.* 36. *num.* 29. Grassis *de effectibus clericatus, effect.* 1. *num.* 809. Martin. del Rio, *disquisit. magicar. lib.* 5. *sect.* 15. *num.* 7. *vers. si quæras.* Quo in puncto notandum venit, quod docet Marius Cultel. *tract. de immunit. lib.* 2. *quæstione* 23. 28
num. 11. Nempè quòd ad hoc ut clericus vel religiosus incorrigibilis fiat, sufficit, quòd in delictis per annum perseveret; & ut ex Claro & Papon. probat Salcedus, *in pract. Bernar. d. capit.* 139. *in add. litt. A, ad fin.* bina remissio sufficit, quantò magis reus noster qui per octo annos in criminibus, & enormitatibus perseveravit, & ab eo dici non poterat, deficere requisitum correctionis, quod necessarium ponunt relati per Grassius, *ubi proximè*, quibus addendus Montanus, *de regalib. tit. de officiis 7. numer.* 54. *ver. & adverte*, qui

hæc

hæc colligunt ex dispositione Textus *in dict. leg. capitalium*, §. *solent*, ibi: *Quòd si ita correcti.* Nam de correctione ipsius resultabat per causas, quarum crimina purgata per sententiam, & indultum reperiebantur: ac per consequens de incorrigibilitate ipsius plenè constitit.

29 Conducunt pariter ea quæ de relapsis in crimine hæresis tradunt Doctores, *in capit. ad abolendam*, §. *qui verò*, & §. 1. *illos quoque*, *de hæretic.* quo plures adducit Carena, *de offic. sanct. Inquis. p.* 2. *tit.* 2. §. 5. *ex num.* 26. & §. 6. *ex num.* 3. qui docent, quòd licèt talis sit lenitudo sacræ Romanæ Ecclesiæ, ut numquam soleat gremium claudere redeuntibus, si quis crimen hoc reiteraverit, ita acriùs punitur in foro fori, ut licèt pœniteat, Judici sæculari relaxatur omnino ad comburendum, quo demostratur efficacia repetitionis criminis in praxi admissa ad pœnam exacerbandam juxta qualitatem facinoris. Ex quibus omnibus concludebatur, ad mortem condemnari debere.

30 Ad istius rei favorem perpendebatur id, quod tradit Farinac. *dict. quæstione* 23. *num.* 7. nempè quòd licèt in puncto juris verissimum sit; pœnam extendi posse usque ad mortem inclusivè, tamen in praxi nunquam receptam reperiri, ut testantur Clarus, Grammat, & Carrer. ab eo relati, ob quod securiùs esse profitetur, ut mitiùs
31 puniatur. Decisionem hujus causæ tradere non possum; nam ex novem judicibus tres sententiæ æquali suffragiorum numero resultarunt; & cùm necessarium fuisset Principem consulere, certa de causa consultatione pendente reus in carceris visitatione sabbatina, ad triremes duci per decenium jussus fuit à Dominis de consilio; & ita executioni deductum; & in eis decessisse affirmatur.

CONTROVERSIA XXV.

De tortura adhibenda in criminibus gravioribus per summariam inquisitionis, nulla data copia indiciorum.

SUMMARIUM.

1 *Dicendi occasio desumitur.*
2 *Negativa sententia, non adhibendi torturam ex summaria informatione, regulariter certa est.*
3 *Doctores hanc sententiam firmantes, ultra traditos per Gabrielem Pareja.*
4 *Comprobatio indiciorum supponitur, ut dubium hoc emergat.*
5 *Differentia quæ versatur inter extrajudicialem cognitionem summariæ inquisitionis, & judicium plenarium.*
6 *Summaria informatio daenda est reo, tanquam pars processus, sed hoc procedit suis casu, & loco, nempè post processus publicationem.*
7 *Cognitio extraordinaria summariæ inquisitionis, non est capax publicationis processus, neque testium repetitionis.*
Inquirere crimina? ibid.
8 *Torturæ sæpiùs opus est, ad præparationem judicii.*
9 *Torturæ interlocutio assumit naturam judicii, cui adhibetur.*
10 *Judicia singula certis limitibus circumscripta reperiuntur.*
11 *Tortura est examen contrajudiciale.*
12 *Tortura in minorem, executionis deducitur absque interventu curatoris.*
Judicialia in minorem peragi nequeunt absque auctoritate Curatoris sub nullitatis decreto, ibid.
13 *Defensiones concedendæ reo torquendo per summariam, non mutant judicium, neque egrediuntur limina ipsius.*
14 *Indefensus reus non dicitur, qui auditur eo modo, quo judicium, in quo versamur, pariter* & num. 29. & 52.
15 *Confessio exigenda à reo est, antequam torturæ subjiciatur, & quomodo exigatur?*
16 *Reo respondente aliquid quod culpam diluat, ut summarias probationes enervare possit, in plenario audiendus.*
17 *Lex ulla reperitur jubens expressè, reo dari copiam indiciorum ante torturam.*
18 *Jura à Pareja allegata, in terminis de Judicio plenario loquuntur.*
19 *Consuetudinis, styli, usus, & observantiæ vis in judicialibus.*
Jus non scriptum in stylo, & consuetudine consistit, ibid.
20 *Consuetudo generalis totius orbis Christiani, imponendi torturam ex summaria per supremos Judices, comprobatur.*
21 *Consuetudo Regnorum Hispaniæ inegabilis statuitur.*
22 *Judices procedentes virtute Regiæ commissionis; quos appellamus* Pesquisidores, *virtute clausulæ*, facti veritate inspecta, *in his Regnis eadem præeminentia utuntur.*
Decreta Consilii, vigorem legis obtinent, ibid.
23 *Observantia Aulæ criminalis Regiæ Domus, & Curiæ quoad hoc traditur.*
24 *Consilii approbatio, & confirmatio.*
25 *Regiarum Cancellariarum stylus, & praxis.*
26 *In criminibus grævioribus jura transgredi licet, etiam quoad modum procedendi.*
L. constitutiones, ff. de appellat. *expenditur,* ibid.
Argumentum à majoritate rationis procedit in criminalibus, ibid.
27 L. 1. in princ. C. de custod. reor. *expenditur.*
Exhibitio reorum, quo pacto fiebat? ibid.
Attestatio quomodo fiebat, & reus ire recusans, obtorto collo rapiebatur, ibid.
Reus antiquitus in prima visitatione quæstioni adhibebatur, ibid.
28 *Doctores hanc sententiam probantes.*
Farinacius vim hujus dispositionis ex consuetudine cognovit, sed restringendam docet, quod ita est, ibid.
29 L. 3. §. si ad diem, ff. de re milit. *expenditur pro hac sententia.*
30 L. unius, §. congniturum, ff. de q. *expenditur.*
31 L. custodias 12. ff. de publ. jud. *expenditur.*
32 *Ant. Gomez lapsus notatur.*
Li si postulaverit 27. §. quæstioni, ff. ad l. Jul. de adult. *expenditur,* ibid.
35 *In criminibus exceptis, testes non repetit probant.*

In atrocissimis ad torturam deveniri potest absque indiciis, ibid.

37 *Defensio de jure naturali est illa, quæ crimen excludit*, & num. 50.

38 *Defensio descendens ex jure positivo, potest tolli per legem, & per Principem.*

39 *Testium repetitio est solemnitas introducta à jure positivo.*

Testium repetitio supervacanea, quia fides constitit in religione, & probitate, ibid.

40 *Jus civile Romanorum repetionem ignoravit.*

41 *Inquisitio criminum ex mero officio, ut hodie agitur, a jure fuit incognita.*

Farin. lapsus in allegatione Text. in l. rescripto, §. si quis accusatorem, ff. de muner. & honor. l. fin. ff. de in jus vocand. & l. 3. C. de accusat. *ibid.*

42 L. 2. §. unde quæri, ff. ad l. Jul. de adult. *expenditur.*

43 L. 1. in princ. C. de custod. reor. l. congruit, ff. de off. Præsi. & l. ea quidem, D. de accus. *expenduntur.*

44 *Jus civile neminem sine accusatore damnabat.*

Irenarchæ, stationarii, vel curiosi, qui essent; ibid.

L. Divus 9. ff. de cust. reor. *expenditur*, ibid.

45 *Inquisitio quæ hodie practicatur, per jus canonicum inventa fuit.*

Fiscalis officium à quo, & ad quid institutum? ibid.

46 *Modus procedendi per inquisitionem qualis sit hodie?*

47 *Modus procedendi per accusationem, qualis fuit tempore Romanorum?*

Reus exhibendus est de mandato judicis, ibid.

48 *Regula de repetendis testibus fallit in pluribus.*

49 *Lex naturalis fallentias non admittit.*

Lex naturalis quid sit de jure canonico, & civili? ibid.

Modus defensionis non est de jure naturali, licèt facultas ab eo procedat, ibid.

Princeps potest dispensare circa modum, ibid.

Defensio aliquando potest ex justa causa, per Principem denegari, ibid.

50 *Lex mandans, quòd tortura ex summaria imponi possit in gravioribus per supremos Judices, rationabilis, & justa est.*

51 *Absurdum resultans ex publicatione processus, antequam inquisitio perficiatur.*

52 *Ratio publicæ utilitatis prævalet privatæ.*

53 *Rei non subjiciuntur torturæ inauditi, sed audiuntur in quantum cognitio patitur.*

54 *Reus confessus in tortura sive in plenario, sive in summario imposita, iterum audiendus termino dato.*

55 *Non est defensiones negare, causidicos ab interventione torturæ excludere.*

56 *Ratio, quare excludantur ab inquisitione adhuc non perfecta.*

57 L. 11. tit. 17. part. 3. *explicatur.*

58 *Limitatio in eo Textu contenta ad alios casus extenditur.*

59 L. 1. tit. 1. lib. 8. Ordin. *quæ est*, l. 1. ejusdem tit. lib. 8. *Recopil. expenditur.*

60 L. 11. eod. tit. Ordin. *quæ est.* l. 4. eod. tit. *Recopil. expenditur.*

61 *Reo copiam petenti in articulo torturæ danda est, secùs si non petat, in plenario semper danda.*

62 L. 6. tit. 6. lib. 2. Recopil. *explicanda desumitur.*

63 *Gabrielis Pareja credulitas temeraria notatur.*

64 L. 6. *lata fuit per Reges Catholicos anno* 1480. *Compilatio edita fuit jussu Philippi II. anno* 1566.

Azevedo compilationem universam explicandam desumpsit, ibid.

65 *Forma procedendi in causis criminalibus Aulæ traditur in eo Text.*

66 *Forma inducitur, quoties expressis verbis aliquid pro forma traditur.*

67 *Ordinatoria causarum criminalium singulis Præfectis per hunc Text. conceduntur; decisoria cunctis, in Aula congregatis.*

68 *Juramentum deferendum reo juxta legem Partitæ, de confessione intelligendum est, juxta communem praxim.*

L. 4. tit. 29. part. 7. *explicatur*, ibid.

69 *Declarationis desumptio, quando, & an sit necessaria.*

70 *Confessio exigenda à reo est personaliter per judicem.*

Confessio judicialis præsentiam judicis requirit, ibidem.

71 *Materialis delatio juramenti ad confessionem non sufficit; sed requiritur præsentia Judicis ad formale examen rei.*

Judex in gravioribus tenetur per se testes examinare, ibid.

Confessio exigi debet à Præfecto causam inquirente, non ab omni Aula, ibid.

Decretum de torquendo reo, pertinet ad decisoria causæ, & sic debet decerni ab omni Aula, ibid.

Remissiones causarum ad deliberandum quæ fiunt ab Aula uni ex dominis, in rebus parvi momenti procedunt, non in gravioribus, ibid.

72 *Interrogatio facienda reo circa defensionem, quo pacto exequatur?*

Terminus Ordinarius usque ad primam quomodo intelligendus, ibid.

73 *Liber irregularissimus nuncupatus* del acurdo *quæ contineat.*

75 *Elapso termino concesso, causa remanet conclusa, & de forma prorogationis, atque restitutionis.*

Reus qualiter nomen dare solet, & de prima visitatione, ibid.

76 *Præfectus causam instruens quando confessionem exigi jubere possit, & terminum concedere?*

76 *Aula justam causam ampliandi dilationem inveniens, eam prorogat, & quod magis est, post conclusam legitimè ex mero officio terminum aperiri mandat.*

78 *Forma procedendi in criminalibus antiqua, quæ apud ordinarios locorum observari solet, remissivè.*

79 *Forma procedendi in Aula, ab aliquibus, qui hæc non percipiunt, impugnata.*

80 *Denegatio termini ad defensionem justissimè increpatur: sed assignatio termini sub prætextu brevitatis increpari non potest, cui legem exequitur.*

Terminus probatorius licèt aliquando coarcletur

ex justa causa, sæpè sæpiùs ampliatur, ibid.
Stylus vim legis obtinet, & lege expressa comprobatur, ibid.

81 *Terminus de stylo Curiæ dari solitus, per universum Regnum dari, solemni lege jubetur.*
Trium dierum terminus per nostram legem concessus, idem est atque concedendi solitus per Aulam usque ad primam, ibi.

82. D. l. 6. quatenus, *jubet, durante termino trium dierum reum non esse torquendum, non excludit torturam ex summaria imponendam, antequam terminus concedatur.*

83 *Concesso eo termino, judicium plenarium inchoatur, & eo durante, injustè reus torqueretur.*

84 *Ante judicium plenarium benè potest imponi in atrocioribus, per Judices supremos tortura ex summaria.*

85 L. 1. tit. 21. lib. 8. Recopil. *explicatur.*

86 *Accusatio ponitur post publicationem processus.*

87 *Rescriptu Principis anni 1627. explicatur.*

88 *Placita Principis legis habent vigorem.*

89 *Præeminentia Aulæ amplissima, & cæteris præstantior.*

90 *Magna Curia Vicariæ non utitur suprema jurisdictione, quia à sententiis illius datur provocatio jure ordinario, ad consilium sanctæ Claræ.*

91 *Vicaria ut plurimùm assidet Proregi Neapolitano in rebus criminalibus, nostra verò Aula ipsi Regi.*

92 *Doctores tenentes, torturam imponi non posse ex summaria, diversimodè loquuntur.*

93 *Doctores docentes imponi posse, loquuntur concordes distinguendo, & eis credendum in hoc conflictu opinionum.*

94 *Impositio torturæ ex summaria in atrocioribus, dici non potest quid odiosum respectu hujus inclitæ Curiæ.*

95 *Leges malefactoribus rempublicam purgantes, favorabiles censendæ sunt.*

96 *Per acerbitatem aliquarum legum, seu pœnarum, consequitur tranquillitas publica.*

1 HAnc tractationem omittere decreveram, quia certum habui, torturæ ex summaria informatione usum in supremis Tribunalibus communiter receptum esse, nemine reclamante ex his, qui experti ea tribunalia sunt: sed quia in deliberatione cujusdam torturæ audivi unum ex dominis præfectis tunc temporis Regiæ Domus, & Curiæ protervè negativam opinationem tuentem, ex traditis per Gabrielem Pareja, *in tract. univ. instr. edit. part. 2. titul. 2. resolut. 8.* contra praxim ab antiquissimo tempore in eadem Aula communiter receptam, necessarium duxi, ea quæ à me percepta sunt, tradere, ut ab omnibus intelligatur, quanta cum ratione, & quibus juridicis fundamentis praxis illa munitur.

2 Fateor in primis libenter cum universa Doctorum, & Scribentium Schola, ad decretum torturæ regulariter deveniri non posse, nisi reo plenariè audito, & copia tradita indiciorum, quibus gravatur, causaque legitimè conclusa, ut præter plures, quos congerit idem Gabriel Pareja, tradunt Petr. Gregor. Tolosan. *lib. 48. syntag. jur. c. 12. num. 10.* Peguera, *in praxi crim. cap. 12. §. 9. per tot.* Marius Giurba, *observat. 33. n. 15.* Guazzin. *defens. 24. cap. 9. numer. 7.* Diana, 4. *parte, tract. 6. resolut. 28. in princ.* Carena *de inquisitione p. 3. tit. 10. §. 21. num. 159.* Ciazius, *discept. 22. n. 15.* Ciarlin. *controv. forens. t. 2. cap. 181. n. 89.* Joann. Bapt. de Thoro, *in comp. decis. tom. 1. lit. L, verbo, tortura ex processu informativo, & verbo tortura an possit inferri.* Riccius, *collect. decis. 1375.* Franc. Vivius, *decis. 143. in princ.* Tapia, *decis. 22. n. 23.* Merlin. *controvers. forens. 51. per totum.* Novar. *ad pragm. Neapol. tit. de Baron. collect. 20. n. 1.* qui alios plures laudant; ex nostratibus Monteroso, *in pract. tract. 4. tit. de los autos criminales.* Bolannos, *in Curia Philip. 3. part. §. 16. n. 1.* Pichard. *in manud. ad prax. 3. part. §. 3. num. 30.* Cevallos, *com. contr. com. quæst. 618. n.* Don Joann. Vela. *de delict. 2. part. cap. 9. n. 2.* Greg. Lopez, *in l. 2. tit. 30. part. 7. gloss. 2.* ubi latè Villadiego, *in l. 2. tit. 1. lib. 7. fori jud. num. 10.* & Dominus Valenzuela, *cons. 163. n. 17. cum seqq.*

4 Sed quoniam omnes ferè, quos adducit Pareja, & isti quos addimus, indistinctè, & variè hanc conclusionem tradunt, & non pauci sibi ipsis contrarii reperiuntur, ut certa ab incertis discernamus; in primis prænotandum est, disputationem nostram non versari circa subsistentiam effectivam indiciorum; nam ea supponimus comprobata sufficienter juxta juris regulas, vel in summaria informatione, vel in plenario Judicio; nam licèt aliqui tenuerint, aliquando sine indiciis, in atrocioribus atque enormissimis posse deveniri ad torturam, hoc in Aula receptum non est, & sic supervacaneum videtur de eo disputare & extra terminos hujus disputationis remanet, quod à Pareja notatur, *ibid. num. 18.* quatenus extendere conatur, ad torturam necessariò requiri, quod probata sint indicia. Quia hoc est principium per se notum, à tyronibus non ignoratum, ita ut mirari debeam, Advocatum illum disertum, & doctum de eo dubitasse. Sed in his, & similibus labi solent, qui mittentes falcem in messem alienam, disputare audent de rebus, in quibus versati nunquam fuerunt.

5 Prænoto pariter, magnam differentiam reperiri inter cognitionem inquisitionis ex sola summaria informatione, ex mero Judicis officio desumpta, ad comprobationem criminis, & judicium plenarium criminale, subsequens ipsam inquisitionem. Nam cognitio illa summaria, ultra vulgares differentias, scopum unicum habet, nempè acquisitionem specialis notitiæ de crimine patrato, ut rei capiantur, & Curia plene instruatur de patratoribus, præparando necessaria ad judicium plenarium. Quod in atrocissimis maximam celeritatem desiderat, ne malitia eorumdem delinquentium probationes pereant; quia quantò gravior est culpa, tantò major cura adhibetur, ut probatio obnubilata remaneat. Ob quod à jure ea 6 adjuvatur, ne delicta remaneant impunita. Judicium verò plenarium punitionem criminis petit, vindictam publicam, atque partis læsæ satisfactionem, ut reis cedat in pœnam, cæteris in exemplum, & læsis jus suum tribuatur, quod consequitur mediante condemnatione, vel absolutione. Hanc differentiam non ignorabat Pareja, quia eam attigit *n. 20.* quamvis non satis explica-

ve-

verit. Ex quo sequitur, quòd licèt cum Farinacio, & aliis plurimis Doctoribus tradiderit, *dict. resolut. 8. num. 22.* dandam necessariò reo copiam ipsius summariæ, quia est pars processus, hoc non absolutè procedit, sed suis casu, & loco; nempè post publicationem processus, instituto jam judicio plenario, & testibus repetitis: at verò durante adhuc inquisitione, & summaria informatione, dari copia non potest, quia destrueretur opus, & evanesceret finis, ad quem dirigitur; cùm cognitio illa instituta sit ad percipiendum secretè, qui sint aggressores criminis, de quo agitur, & sic non est capax hujus solemnitatis, neque repetitionis testium ciratis reis, qui inquiruntur. 7 Nam inquirere contra aliquem, non est ei transmittere inquisitionem, sed recipere testes, seu informationem contra eum, ut docet Clarus, *in §. fin. quæstione 3. num. 2.* sed clariùs, & pulchriùs Azevedo, *in leg. 1. tit. 1. lib. 8. Recopilat. num. 43.* ibi: *In iisque inquisitionibus non tenetur Judex partes citare ad eas faciendas, eo quòd dumtaxat serviunt hæ inquisitiones ad præparandum, & nequaquam ad instruendum judicium; ac ut illius virtute quis condemnetur, vel absolvatur, & posteà facta informatione, & proposita querela in forma à Fisco, denunciatore, vel accusatore, danda est omnino copia inquisitionis & informationis ipsi accusato, ut se defendat, & tunc in plenario judicio testes ratificantur, & pars citatur ad hanc ratificationem.* Cùm autem dum judicium præparatur, tortura requiratur ad perfectionem ipsius summariæ, in qua adhuc liquidè non constat, an reus, 8 vel testis sit ipse extorquendus, cùm illa sit quædam extraordinaria examinatio, ut inferiùs probabitur, ne veritas pereat, rei fugam capiant, & crimina graviora impunita remaneant, debet imponi, non ad finem condemnandi, vel absolvendi, sed præparandi judicium, reos criminis detegendo; ob quod pluries in ipsa summaria necessaria reputatur ad prælibatum finem obtinendum; 9 & tunc interlocutio assumit naturam judicii, in quo adhibetur, & ab eo regulanda est, ut docent Baldus, *in lege solent, num. 16. ff. de cibar. legat. verb. summariè.* Jason *in l. quoties, Cod. de judiciis; & in l. 2. Cod. de edict. Div. Adrian. toll.* Alciat. *in leg. penult. verb. compromissarios, Cod. de pactis.* Mars. *singul. 17. num. 4.* Menoch. *de adipisc. pos. remed. 4. num. 444.* Franq. *decis. 252. num. 7. & decisione 513. per tot.* Surd. *decisione 27. num. 2.* aliis relatis Giurb. *consilio 39. num. 51.* 10 Quod in jure novum non est, cùm unumquodque judicium suas inter metas speciales clausum reperiatur; ita ut eas non egredi possit, ut experimur in judiciis executivis, in quibus non omnes exceptiones admittuntur, cùm sint præfinitæ quæ admittendæ sint, cæteris ad judicium ordinarium reservatis. In summario adipiscendæ juxta *l. fin. Cod. de edict. D. Adrian. tollend.* sive ut apud nos dicitur, *de tenuta*, cunctæ exceptiones requirentes altiorem indaginem ad plenarium 11 remittuntur, & sic in aliis plurimis, de quibus per Textus & Doctores passim tractatur. Ex quo resultat, quòd licèt executio torturæ non leve damnum contineat, nihilominùs cùm examinatio extrajudicialis sit, ut docent Brunus, *in tract. de indic. & tortur. quæst. 5. part. 2. num. 53.* & Petrus Caballus, *resolut. crim. cas. 227. num. 19.* potest in eo fieri, quod ab effectu comprobatur; nam quando minori viginti quinque annis irrogatur, non intervenit Curator ei assignatus, immò 12 ridiculum foret, quòd in torturæ executione adesset, ut ait Angel. *in tract. de malefic. verb. comparent dicti inquisiti, quæst. 3.* Cartar. *in prax. interrogat. reor. lib. 4. cap. 1. num. 49.* P. Diana *resolut. moral. parte 4. tract. 6. resolut. 31. vers. notandum*: ex nostratibus Anton. Gomez *lib. 3. variar. cap. 13. num. 65.* Villadiego, *in Politic. cap. 3. num. 325.* & Didacus Narbona, *de ætate anno 14. quæstione 42. num. 9.* Si enim judicialis actus esset, nullius momenti remaneret, non adhibito curatore, ut pluribus probat idem Anton. Gomez. *ubi prox. num. 64.* & ibi Ayllon plures de more addens. Inde sequitur, quòd in illa cognitione 13 summaria, quantumvis extrajudicialis reputetur, utiliter adhiberi valet ad finem prælibatum præparandi judicium: & sic non potest admittere alias defensiones, nisi quas ad præparationem judicii ipsa summaria inquisitio patitur, juxta Textum *in leg. 1.* ubi Bartol. *Cod. quorum bonorum*, Beroy. *in cap. 1. num. 40. de restitutione spoliator.* Giurba, *d. consil. 39. n. 67.*

Neque per hoc indefensus remanet ille, qui sub- 14 jactus torturæ fuit; quia defensio ei conceditur in quantum natura cognitionis summariæ patitur: Nam licèt inauditum exclamet Pareja, in hoc labitur, ut in plurimis; ignoravit prorsus, confessionem exigi ab eo, antequam tortura deliberetur, quæ est praxis inconcussa nostræ Aulæ, ut 15 patebit cuicumque resolventi acta causarum, in quibus tortura ex summaria informatione imposita fuit; in confessione enim sigillatim interrogatur de cunctis in eum resultantibus, & si quid responderit, probationes summariè enervando, aut culpæ vires diluendo, omnia accuratè perpenduntur, & quod justum est, decernitur. Ita ut non 16 semel viderim supersedere in torturæ impositione ex his, quæ à reo dicta fuerunt in confessione, quod semper observat Aula, & quicumque Judex Christianus observare debet. Si autem nil relevans responsum sit, tunc tortura detergitur, & executioni mandatur. Si verò aliquid relevans dixerit, reum in plenario audiendum jubet.

His positis, & ad specialia quæstionis deveniendo, certissimum est, quod dixerat Martinus 17 Navarrus, *consilio 8. num. 2. de accusation.* nempè nulla lege cautum expressè reperiri, quòd danda sit copia indiciorum reo ante torturam, ut ex dicendis demonstrabitur. Et licèt Pareja, *dicta resolut. 8. num. 16.* contrarium affirmet, nihil de repetitione testium, vel de copia tradenda in terminis nostræ disputationis probare potuit. Nam lex Partitæ, quam allegat *num. 12.* de judicio plenario, subsequente inquisitionem, sive perquisitionem, quam nuncupamus *Pesquisa*, expressè loquitur; & ipse terminos confundens, quæ de 18 plenario illius judicii cauta sunt, informationi summariæ sub nomine inquisitionis adrogare conatur. Et *lex 6. tit. 6. lib. 2. Recopilationis*, hoc ipsum constituit, ut inferiùs explicabitur: quare certissimum est, nulla legis dispositione juvari opinionem istius Doctoris.

Quanta sit vis usus, styli, aut consuetudinis, 19

nemo est qui nesciat, cùm jurisdictionem tribuat, & revocet, leges constituat, & abroget, atque juris speciale genus distinguat, nempè non scriptum, §. *constat autem* 3. *& §. sine scripto* 9. *instit. de jur. natur. gent. & civil. leg. jus civile* 6. §. *Hoc igitur, ff. de justit. & jur. leg. sed & ea* 35. *cum leg. sequentibus, ff. de legibus*, ubi communiter Doctor. Donellus, *lib.* 23. *comm. c.* 10. ubi Illiger. Anton. Faber. *in Rational. d. leg. sed & ea, & lege immò* 36. *ff. de legibus*, Cujac. *in dict. lege* 6. *ff. de just. & jur.* Pichard. *in d.* §. *constat autem*, pluribus Giurba, *consil.* 39. *num.* 69. Azeved. *in lege* 2. *tit.* 10. *lib.* 4. *Recopil. num.* 1. *cum seqq.* Valenzuela, *consil.* 8. *num.* 8. Amaya, *in leg.* 3. *Cod. de bon. vacant. lib.* 10. *num.* 21. Larrea, *dec. Granat.* 47. *num.* 14. Castillo, *lib.* 6. *c.* 12. *num.* 36. Solorzan. *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 72. Dominus Don Christ. Crespi, *observ.* 1. *num.* 163. *cum sequentibus*, de quo plura dixi, *tom.* 1. *de regim. cap.* 2. §. 5. *ex num.* 58. *& cap.* 6. §. 5. *num.* 26. *cum sequentibus*: neque ipse Pareja abest, cùm vim consuetudinis ostendere curasset, *tom.* 1. *tit.* 2. *resol.* 2. *num.* 26. *per plur. seqq.* Ex quo sequitur, quòd si de generali consuetudine, & stylo orbis Christiani appareret, quòd supremi judices utantur prærogativa imponendi torturam in criminibus gravioribus, & exceptis, ex indiciis resultantibus per summariam, nulla data copia indiciorum, neque testibus repetitis: jure non scripto cautum esse, fatendum est, licèt non reperiatur lex id expressè jubens. Quòd autem ex generali
20 stylo supremorum judicum hæc consuetud:, & observantia sit certa, patet; nam de urbe totius mundi capite, Roma testantur Bajardus ad Clar. §. *fin. quæst.* 64. *num.* 90. Brun. à Sole, *consil. crim. unic. num.* 120. Sigismundus Scacia, *de jud. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 88. Sebast. Guazz. *ad defens. reor. defens.* 21. *cap.* 1. *num.* 2. Neque Farinacius potuit id negare, *quæst.* 39. *num.* 17. *& cons.* 103. *num.* 9. De Magna Curia Vicariæ Regni Neapolis Matthæus de Afflictis, *decis.* 291. *num.* 4. Joann. Bapt. de Thoro, *in comp. d. tom.* 1. *lit. T, verbo tortura ex summaria, & verb. Tortura an inferri possit, & in annot.* ad Joan. Grav. Anversan. *de Bello exulum, spicil.* 61. *vers. ibi num.* Novar. *in d. collect.* 20. *de Baron. num.* 4. *& de gravam. vassallor. tom.* 1. *gravam.* 371. *num.* 1. quam præeminentiam cæteris audientiis provincialibus illius Regni communicatam docet ex Vivio, *dec.* 143. *num.* 7. immò & officialibus Baronum, ex Gramat. *vot.* 3. & Capiblanco, *de Baronib. prag.* 8. *part.* 1. *num.* 78. & Mastril. *de Magistrat. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 207. Novar. *d. gravam.* 371. *num.* 4. De statu Mediolani Julius Clarus, *lib.* 5. *sentent.* §. 1. *num.* 9. *& quæst.* 64. *num.* 28. ubi Bajard. *num.* 88. Caren. *de inquis.* 3. *part. tit.* 10. §. 18. *num.* 121. De Senatu Florentino, & Lucensi Joseph-Ludovis. *concl.* 38. *illat.* 98. *vers. & si Princeps.* De Dominio Venetiæ, *Cavalcan. de testibus, part.* 5. *num.* 200. Guazz. *defens.* 24. *cap.* 9. *num.* 10. De Senatu Ferrariens. Riminal. Jun. *consilio* 290. *num.* 1. *lib.* 3. De Siculis Marius Mut. *ad pragmat. Sicil. tit.* 2. *de officio Mag. Regul. Concil.* Balsaran. *ad constit. Sicil. tit. de homicid. & dam. clandest. num.* 69. Mastril. *dec.* 191. *& de Magistratibus, ubi prox. nam.* 209. quod pariter extendit ad officiales Baronum. De Regnis Franciæ Franc. Marcus. *decis.* 278. *num.* 1. *part.* 2. & Hieronym. Laurent. *decis.* 15. *n.* 1. De Belgicis Jodocus Daumhoder. *in pract. cap.* 31. *n.* 2. De Batavis Anton. Matth. *dict. lib.* 46. *tit.* 16. *c.* 4. *per totum.* De Germanis Matthias Berlic. *p.* 5. *com. concl.* 46. *n.* 99. licèt enim aliqui ex his improbare velint consuetudinem; de facto tamen consuetudinis omnes testantur.

Ex nostræ Hispaniæ Doctoribus tres tantùm 21
ipse Pareja adducit testantes de consuetudine, & stylo Aulæ nostræ procedendi ad impositionem torturæ ex processu informativo summario, nempè Christophorum de Avendanno, *in capit.* 16. *Prætor, num.* 9. *in fine.* Alphonsum de Azevedo, *in lege* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *Recopilat. num.* 106. *cum sequentibus*, & Ignatium Salcedo, *ad practic.* Bernardus Diaz, *capit.* 126. *verb. copiam indiciorum.* Quibus addendi sunt Ægidius Gonzales de Avi- 22
la, *in theatr. Mag. Matrit. lib.* 4. *tit. de la Sala de los Alcaldes, pag.* 404. & doctissimus Politicus Bobadilla, *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 137. & latiùs *lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 6. quo solùm respectu judicum supremorum, quales sunt Præfecti Curiæ Regiarum Cancellariarum, & Domini nostræ Aulæ, verùm etiam respectu judicum virtute regiæ commissionis de inquisitionibus, quas nuncupamus *Pesquisas*, cum amplissima illa clausula, *attenta facti veritate*, in atrocioribus criminibus judicantium sic practicari testatur, & quod magis est, sic per supremum nostrum Consi- 23
lium approbari, quod quidem Consilium cùm sit viva lex, atque ipsius Principis vox, & oraculum, ea præeminentia utitur, ut quod decreverit, legis firmitatem obtineat, *lege tertia, & lege fin. Codice de legibus, capit. in causis* 19. *de sentent. & re judicat.* cum vulgat. Dominus Crespi, *dict. observat.* 1. *num.* 194. ipse Pareja hanc consuetudinem fatetur, *dicta resolutione* 8. *num.* 54. & ego licèt non cum illa exorbitantia ab eo insinuata, attestari possum de observantia Aulæ per decennium; nam in quatuor casibus hac præeminentia uti vidi in ea. Primò quando quidam Monachus, atque Sacerdos in propria cella fuit repertus pluribus vulneribus confossus *anno* 1662. Secundò in casu necis patratæ in persona Don Francisci Ramirez de Bargas Vicarii correctoris hujus urbis, nequiter, & insidiosè, de quo dixi *controvers.* 14. Tertiò, in causa assassinii patrati per Petrum Cunat mandante eo, qui pudicitiam uxoris occisi tentabat, de quo *controvers.* 15. Quartò, in causa Parricidii Emmanuelis Carrasco, de quo *controvers.* 8. Et semper constito de immanitate criminis, de urgentissimis indiciis, necessitate investigationis, & celeritatis: & ego procedendo virtute regiæ commis- 24
sionis mihi concessæ cum illa clausula, *attenta veritate facti*, in causa grassationis ingentis quantitatis monetæ argenteæ, quæ jussu Regio ducebatur ad instruendas Arces Principatus Cataloniæ; & aliorum plurium latrociniorum, cum qualitatibus gravissimis, de qua Deo dante inferius dicemus, quod non solùm approbatum fuit per Consilium, 25
sed etiam judicialiter confirmatum: ut dixi *controversia* 3. *num.* 60. sic inconcusse practicari audivi ab Antiquioribus Dominis in ipsa Aula, & à gravissimis Senatoribus sic observari, quoties ca-

sus

sus emergit in Regiis Prætoriis Pinciano, & Granatensi, qui attestabantur, se practicasse, & vidisse practicari: ex quibus omnibus uniformis stylus, atque consuetudo resultat, de quibus dubitari non valet.

26 Quòd de jure hoc ipsum procedat, pariter dubitandum non est, nam in criminibus exceptis, atque gravioribus jus ipsum constitutum habet, quod leges transgrediantur, non solùm quoad impositionem pœnæ, verùm etiam quoad modum procedendi vulgarem, Textus *in lege si quis filio, §. quid tamen, ff. de injust. rupt. & irrupt. fact. Test.* ubi omnes Interpretes notant, & docent Bald. Paris de Put. Cardin. Federic. de Sen. Decius Tiber. Decian. Casaneus, Maranta, Covarrub. Aviles, Menchaca, Didacus Perez, Villalpando, Gregor. Lopez, Anton. Gomez, Burgos de Paz, & alii apud Bobadillam, *dict. l. 2. cap. 21. num. 136. littera H*, quibus adde Petr. Belluga, *in specular. rub. 11. §. compendiosè, num.* Morla, *in empor. tit. 2. quæst. 2. num. 5.* pluribus Salgado, *de regul. protect. part. 3. cap. 14. num. 31. & 32.* Demum hoc ipsum probare videtur Text. *in leg. constitutiones, ff. de appellat.* ibi: *Quos damnatos statim puniri publicè interest.* Si enim ad punitionem capitalem deveniri potest, denegata appellatione; ut in isto *Text.* habetur, & dixi *controvers. 2. num. 4.* quæ est maxima defensio, ut ibidem probavi, *num. 2.* multò magis ad quæstionem devenire possumus, quoties publicè interest; nam licèt in igni præjudicii sit, respectu condemnari ad pœnam capitalem, parvi præjudicii esse dignoscitur. Et in jure argumentum à majoritate rationis validum est, etiam in pœnalibus, ut probat Sfor. Oddo, *cons. 38. num. 8. l. 1.*

27 Expendo etiam ad torturam celeriter imponendam, nullo dato termino ad defensionem, Text. *in l. 1. in princip. Cod. de custodia reor.* cujus verba sunt hæc: *In quacumque causa reo exhibito, sive accusator existat, sive cum publicæ solicitudinis cura produxerit, statim debet quæstio fieri, ut noxius puniatur, innocens absolvatur.* Quem Textum, de tortura, sive quæstione per torturam expedienti in prima rei interrogatione publicè, explicant Dionys. Gotofred. *ibid.* & Revard. *l. 4. varior. c. 11.* Et ad rem perpendenda sunt verba, ibi: *Statim debet quæstio fieri*, ubi Bartol. ait: *Debet celeriter examinari, dum, & quòd aliquid differtur propter investigationem sociorum, quod non differretur aliàs*, Salicetus, ibi: *Debet accelerari de sociis reus interrogatus.* Quod attigisse videtur Tertullian. *in Apologet. cap. 2.* ibi: *Non statim confessio eo nomen homicidæ, vel sacrilegi, vel incesti, vel publici hostis (ut de vestris elogiis loquor) contenti sitis ad pronunciandum, nisi & consequentia exigatis, qualitatem facti, numerum, locum, tempus, conscios, socios.* Quo primùm supponit confessionem, & posteà comprobationem illius, & hoc per eandem dictionem *statim*: Ait enim Imperator, quòd exhibito reo, *statim debet quæstio fieri*: Reus enim per actorem exhibebatur, aut perducto mediante attestatione, aut vadimonio ante Judicis conspectum; ducebantur namque venire recusantes, aut pedes struentes, facta antestatione, & per cervicem, sive obtorto collo rapiebantur in judicium, vel si malæ opinionis essent, absque alia solemnitate; in carcere enim detinebantur, nisi satisdationem dederint, & die dicto judici exhibebantur, ut quæstio fieret, ut notant Revard. *ad ll. 12. tabul. cap. 5. & in leg. fere in omnibus 108. ff. de regul. jur.* Cujac. *lib. 7. observat. cap. 16.* Illiger. *ad Donell. libro 23. comment. cap. 2. littera O.* Quæ tam in civilibus, quàm in criminalibus, respectu citationis, & adductionis pari passu observabantur, ut idem Revard. docet *dict. capite 5. vers. vades autem*, quo de judiciis capitalibus loquitur. Quare rectè concluditur, quæstionem fieri, nullo dato termino ad defensionem, si statim atque reus exhibitus fuit, id perficiebatur; nam exhibitio fiebat, ut reus accusari, & lis cum eo contestari posset, ut explicat Cujacius *in paratit. ad dict. titulum, Cod. de exhibendis reis*, ita ut quæstioni poneretur in prima visitatione, quæ est vera & realis exhibitio rei: ac per consequens antequam ei terminus posset concedi ad defensionem.

28 Hinc est, quòd plures ex Doctoribus gravioribus hanc sententiam secuti sunt, Bald. *in leg. quicumque, Cod. de servis, fugit.* Paris. de Puteo, *de syndicat. verb. tortura 1. cap. 5. vers. & an si quis*, Alexand. *cons. 75. lib. 1.* Jul. Clar. *dict. §. 1. num. 9. & d. §. fin. q. 64. n. 28.* ubi Bajard. *n. 87. cum seq.* Thomas Grammat. *vot. 3. n. 10. & cons. crim. 40. n. 5.* Brun. à Sol. *d. cons. unic. crim. num. 120.* Tiber. Decian. *tract. crim. l. 5. cap. 36. num. 4.* Math. de Aflict. *d. dec. 391. n. 10.* & ibi Nigr. *in addit.* Joann. Grand. Anversan. *in tract. de bello exul. in prædicam. pati, q. 61.* Franc. Viv. *d. dec. 143. num. 7.* Caravita. *rit. 259. n. 10.* Flam. Cartar. *in pract. inter reor. d. l. 4. cap. 1. n. 75.* Joseph. Ludovis. *dict. illat. 97. vers. & si Princeps.* Hippol. Rim. *cons. 290. num. 1. l. 2.* Vincent. de Franq. *dict. decis. 143. num. 2. cum seqq.* ubi Amendol. & Ric. *in addit.* Marius Burg. *de mod. proced. ex abrupt. q. 42.* Capiblanco *dict. pragm. 8. part. 1. n. 79.* Sigismund. Scaccia *dict. lib. 1. de judic. cap. 97. n. 87. & 88.* præcipuè *vers. similiter.* Marius Mutat. *ad pragmat. Sicil. dict. tit. 2.* Balzaran. *ad constitut. Sicil. dict. tit. de homicid. num. 69.* Mastril. *dict. decis. 191.* & de Magistr. *dict. libro 4. cap. 16. num. 208. cum seqq.* Joann. Baptist. de Thoro *ad Anversan. dict. quæst. 61. vers. ibi numero secundo, & in compend. dict. tom. 1. littera T, verb. tortura ex summaria, & verb. tortura an inferri, & tom. 2. verb. tortura ex summaria, & tom. 5. verb. tortura an repeti possit*, Novar. *dict. collect. 20. de Baron. n. 4. & de gravam. tom. 1. gravam. 373. n. 1. cum seq.* Don Franc. Merlin. *dec. Lucens. 100. n. 13.* Guaz. *dict. def. 21. c. 1. per tot.* Ciarl. *controv. tom. 2. c. 181. n. 88.* ex nostratibus Averdanno *in d. c. 16. Præt. n. 9.* & Azev. *in d. l. 3. tit. 10. l. 4. n. 106. cum seq.* quos ipse Pareja refert. Sed omisit consulto forsan, Bobadillam *in pol. dict. c. fin. l. 2. n. 137. & l. 5. c. 3. n. 16.* quia difficulter ad ea quæ per ipsum allegantur, respondere potuit. Neque ipse Farinac. contrariæ opinionis sectator *d. q. 39. n. 30.* negare potuit realitatem styli, & consuetudinis, neque vim illius in supremis Curiis, ubi illa admissa reperitur: sed tantùm monet, illam restringendam esse ad casus speciales, in quibus usu tecepta est, & quoad reos malæ vitæ, & famæ, vilisque conditionis, quod & ipse Bobadilla no-

notat, & plurès alii ex Doctoribus, pro nostra sententia addictis, & nos libenter amplectimur, cùm easdem consuetudines extendendas non esse, fateamur, tum ex sua natura, quæ restrictionem desiderat; tum etiam quia in pœnalibus extensio admittenda non est.

29 Quibus positis non obstant jura pro contraria opinatione deducta. Nam Text. *in leg.* 3. §. *si ad diem*, *Digest. de re milit.* non loquitur de tortura imponenda; sed de pœna ordinaria desertori debita, ut ex verbis ipsius Textus clarè percipitur, ibi: *Perinde in eum statuendum est, ac si emansisset, vel deseruisset*, & ut diximus, aliud est causam diffinitivè determinare, pœnam imponendo, aliud verò instruere mediante quæstione. Neque verba illa *facta priùs copia*, referenda sunt ad præparatoria causæ, sed ad decisoria, ut ipse Modestinus ait ibi: *Propter quos venia dignus videatur*, quæ respiciunt absolutionem, & pertinent ad sententiam diffinitivam, ut *ex lege in exceptionibus* 19. §. 1. *ff. de probat.* notat Dionysius Gotofridus, *in dict. lege* 5. §. *si ad diem*: quod est valdè diversum; nam inauditum condemnare diffinitivè, est contra jura expressa: ad quæstionem verò damnare auditum in præparatoriis judiciis, eo modo quo cognitionis qualitas patitur, in atrocioribus juxta styhum, & consuetudinem judicandi per supremos judices, qui nomine Principis de his cognoscunt, quia publicè interest, ne similia crimina remaneant impunita, à jure permissum est.

30 Idem dicendum venit ad Textum, *in lege unius*, §. *cogniturum*, *ff. de quæstionibus*. Quo non de tortura inferenda, sed de causa diffinitivè terminanda loquitur Paulus, ut docent Bartol. & Glossa, *ibidem*, *verb. ad diem*, quod ipse Paulus expressit *in fin. ejusdem Text.* ibi: *Custodiæ, non solùm pro tribunali, sed & de plano audiri possunt, atque damnari.* Nam verba illa *cogniturum*, in princip. & *damnari*, in fine de plenaria cognitione per condemnationem loquuntur. Et verba hæc: *Quamvis defensionem quocumque tempore postulante reo negari non oportet*: quantumvis intelligi possint de articulo torturæ, hanc interpretationem non excludunt; nam ut infrà dicetur, *num. 61.* si reus antequam subjiciatur torturæ, defensionem postulaverit, audiendus est.

31 Minùs obstat Text. *in leg. custodias* 12. *ff. de pub. judic.* nam in eo nec verbum illum reperitur de testium repetitione facienda, reo citato, ut legenti apparebit: *Quia adhibere clarissimos viros, & patronos* in judicio, non est diffinire, quòd testes in summaria informatione recepti repetantur citato reo; sed quòd periti, & prudentes in jure, quos clarissimos appellat, tanquam adsessores judicii, & patroni causarum, tanquam partium defensores, quando ipsi rei judicandi sunt, interveniant, ut explicat Gloss. *ibidem verb. viros.* Et de cognitione diffinitiva locutum fuisse Modestinum *in eo Text.* apparet in fin. ibi: *Ita ut innoxios dimittat, & nocentes, qui duriorem animadversionem indigent, differat.* Nam hæc de absolutione, vel condemnatione esse nemo dubitabit.

32 Et licèt hic Text. per Anton. Gomez, *lib.* 3. *variar. cap.* 13. *num.* 21. adducatur ad probandam necessitatem repetitionis, salva pace illius docti viri, de eo non loquitur, sicut neque Text. *in lege si postulaverit* 77. §. *quæstioni*, *ff. ad l. Jul. de Adulter.* ab ipso Gomez, & aliis ad hoc allegato, nam cùm Ulpianus ibi loquatur de servo accusato de adulterio, ut *in princip. Text.* habetur; dicens *in dict.* §. *quæstioni*, ibi: *Interesse jubentur reus, reave, & patroni eorum, & qui crimen detulerit*: non potest inferri, quòd testes summariæ repetendi sint ad torturam: tum quia de accusatione, non de inquisitione ex officio Judicis loquitur Ulpianus, & in accusatione eo tempore non fiebat informatio: tum etiam, quia de testibus non loquitur, sed de his qui ad quæstionem exequendam vocabantur, nempè reus, actor, & patroni eorum: Quod antiquatum est nam hodie in quæstionibus, neque actor, neque Patroni adhibentur; sed 33
solùm reus torquendus, Judex, actuarius, & executor, Textus *in lege* 3. *titul.* 30. *part.* 7. ubi Gregor. Lop. *Gloss.* 6. De jure communi sic pariter observari, tradunt Alberic. *in rub. de quæst. in fin.* Petrus Greg. *sintagm. d. lib.* 48. *cap.* 12. *num.* 21. & alii plures. Neque Textus *in leg. si quando*, C. *de testibus*, de tortura loquitur, sed de causis pecuniariis, ut ibi patet.

Sed dato, quòd Textus id dicerent, nam regu- 34
lariter verum est, citandos esse ad cuncta judicialia hos, quorum interest, *leg. nam ita Divus*, *ff. de adoptionib. leg. de unoquoque*, *ff. de re judic.* cum aliis adductis per Farinac. & cæteros, quos cumulat Petrus Caballus, *cas.* 259. *per totum.* Tamen non per hoc in criminibus exceptis, & atro- 35
cissimis, si tortura adhibeatur, antequam testes repetantur, tollitur justa defensio, cùm speciale fit in istis criminibus, quòd testes probent, etiamsi non sint repetiti, sed solùm reperiantur examinati in processu informativo, parte non citata. Hanc conclusionem probant Marsil. *in lege* 1. *numer.* 104. *Cod. de rapt. virgin. & in dicta lege de unoquoque*, *num.* 27. *ff. de re judicat.* Capicius, *decisione* 155. *num.* 25. Hondedeus, *consilio* 107. *numer.* 23. *volum.* 21. Gabriel. *titul. de crim. conclusione* 1. *num.* 22. Mascardus, *de probat. conclusione* 137. *num.* 2. Felic. *allegat.* 3. *numer.* 19. *part.* 1. Bajard. *ad Clar. quæstione* 45. *num.* 19. Farinac. *quæstione* 12. *num.* 123. Muscatell. *in prax. rub. de homicid. med. mand. tit. de privileg. Assass. num.* 76. Giurba, *consil.* 50. *num.* 7. Cùm autem loquamur de his criminibus, clarissimè procedit conclusio: & multò magis animadverso, quòd plures Doctores tenuerunt, in his atrocissimis ad torturam deveniri posse, etiam absque indiciis, ut tenuit Baldus, *in dict. lege quicumque*, *Cod. de serv. fugit.* Grammat. *dict. consil.* 30. *numer.* 7. Boss. *in titul. deind. num.* 142. Felin. *in cap. Pastoralis*, §. *quia verò*, *de offic. delegat. fall.* 2. & alii adducti per Bajard. *ad Clar. quæst.* 66. *num.* 10. & Guazz. *defens.* 30. *cap.* 29. *num.* 2. Alfaro. *de Offic. fiscal. Gloss.* 10. *num.* 349.

Nec dici potest, defensionem tolli non posse, 36
neque per Principem, neque per legem, cùm procedat à jure naturali, ut notant Farinac. & alii congesti per Caball. *dict. cas.* 297. Nam ut ipse Farin. probat. *dict. q.* 39. *n.* 25. hoc procedit, quando generaliter omnis defensio tolleretur, etiamsi proveniat ex jure naturali, qualis est illa, quæ

cri-

37 crimen excludit ex mera innocentia: secùs verò in defensione, quæ descendit ex jure civili positivo, quod firmat auctoritatibus Alexandri Afflictis, Paris de Puteo, & aliorum, & sequitur Guaz. *defens.* 29. *cap.* 4. *num.* 6. ea adhibita ratione, nempè quòd sicut exceptio, quæ concessa fuit jure civili, eodem jure tolli potest, juxta Text. *in l. nihil tam naturale, ff. de regul. jur.* Quod urgente aliqua ratione superiori, absque dubio procedit, ut pluribus probat Guazzin. *ibid. num.* 7. Sed repetitio testium est solemnitas introducta à jure positivo, nempè Canonico per Text. *in c.* 2. *de testibus*, quem unicum reperio expressè improbans testis dictum, si examinatus fuit, parte non citata, ergo per Principem, legem, vel consuetudinem talis species defensionis limitari potest. Imò re benè perpensa, supervacanea solemnitas est; tum quia fides testium ex religione juramenti, & probitate personarum dependet, tum quia experientia comprobante, si summaria fiat per Judicem practicum, & Deum timentem, veritas pura ab infectione subornationis, aut alterius pravi affectus, tantummodo in summaria reperitur.

40 Et ratio est, ob quam per jus canonicum inducta sit improbatio testis absque citatione recepti, quia in jure civili Romanorum, licèt aliqui Textus reperiantur, ex quibus argumenta Doctores desumunt ad probandam necessitatem citationis: tamen nulla lex reperitur, aut allegari potest, quæ expressè hanc nullitatem induceat in teste ex officio examinato. Quia Text. *in l. repeti, ff. de quæst.* clarè loquitur de repetenda tortura, non de testis examine, & sic de aliis. Nec mirum videri potest, quia examen testis absque partis citatione solùm 41 fit, quando per inquisitionem proceditur. Inquisitio autem eo modo, quo apud nos usu recepta, est, à jure civili Romanorum fuit prorsus incognita, quare remedium extraordinarium esse dixi, *to.* 2. *de regim. cap.* 8. §. 1. *in princip.* quia nulla lex allegatur à Doctoribus, per quam probetur talis modus procedendi. Et quanquam Farin. *quæst.* 1. *num.* 7. adducat Textus, *in leg. rescripto*, §. *si quis accusatorem, ff. de pœn.* hæc contrarium probat, nempè nullum sine accusatore damnandum, ut infrà dicetur: *Et in lege fin. ff. de in jus vocand. & leg.* 3. *C. de accusation.* de materia non tractant, ut intuenti patebit. Nec ab aliis Doctoribus Textus aliquis allegatur, qui expressè loquatur de persecutione delicti ex mero judicis officio, præcedente inquisitione per summariam. Nam Text. *in leg.* 42 2. §. *unde quæri* 6. *ff. ad l. Jul. de Adult.* in quo ex illis verbis, ibi: *Sine accusatore lenocinii damnatus est.* Quatenus inferunt aliqui ex interpretibus, ex mero officio procedendo crimen illud punitum fuisse, ex ipso contrarium convincitur; nam ea causa fuit per accusationem instituta, ut Ulpianus ibidem dixerat; nempè quia Claudius Gorgus uxorem accusans in eadem causa fuit detectus, ipsam uxorem deprehensam in adulterio retinuisse, quod erat lenocinium exercere, ex eodem Textu, *in* §. *lenocinii*, Imperator Severus illum ex eisdem actis sine accusatore condemnavit. Quod quidem Principis severitatem, aut rectitudinem comprobat in condemnando; sed non inducit novam formam in procedendo, quia ubi neque inquisitio per informationem summariam facta fuit, neque transmissio illius, ut in Text. apparet.

Potest pariter expendi Text. *in dict. l.* 1. *in princip. Cod. de custod. reor.* ibi: *Sive accusator existat, sive eum publicæ solicitudinis cura produxerit,* 43 quo Constantium Imperatorem satis clarè dixisse videtur, exhiberi reos in judicio per accusationem, si accusator existat, per inquisitionem, si reos publicæ solicitudinis cura produxerit, Text. *in lege, congruit* 13. *ff. de Offic. Præsid.* ibi: *Quod non difficilè obtinebit, si solicitè agat, ut malis hominibus provincia careat, eos conquirat, & sacrilegos, latrones plagiarios, & fures conquirere debet.* Quo potestas, & manus procedendi ex officio in hos malefactores exprimi videtur. Et Text. *in lege, ea quidem* 7. *Cod. de accusat.* ibi: *Ea quidem quæ per Officium Præsidibus denuntiantur, & citra solemnia accusationum poste perpendi, incognitum non est.* Quo Gordianus de his, quæ per officium geruntur, de denuntiationibus absque solemnitate, accusationis, clarissimè tractat. Et sic in aliis juribus per Doctores adductis.

Sed nihilominùs constanter teneo, tempore 44 Romanorum neminem juxta leges condemnari posse sine accusatore. Quod probatur ex sacra pagina tum Joann. 8. *versicul.* 10. ibi: *Erigens autem se Jesus dixit ei: Mulier ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo.* Summa enim rectitudo Christi Domini deprehensam in adulterio, quia absque accusatore, dimisit, ut Expositores norant. Et ego alibi dixi, tum clariùs *in Actis Apostol. cap.* 25. *vers.* 16. ibi: *Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is qui accusatur præsentes habeat accusatores.* Nec desunt nostri juris Textus hoc ipsum comprobantes; nam de jure Canonico est elegans Text. *in cap. si quis potestatem* 33. *quæstione* 4. ibi: *Et judicis non est sine accusatore damnare, quia & Dominus Judam cùm fur esset, quia non est accusatus, minimè abjecit.* Et de jure civili Textus *in dict. lege rescripto*, §. *si quis accusatorem, ff. de muner. & honor.* ibi: *Si quis accusatorem non habeat, non debet honoribus prohiberi*, Text. *in leg. si adulterium* 38. §. *incestum, ff. ad lege Jul. de adulter.* ibi: *Excusari solet sexu, vel ætate, vel etiam puniendi correctione, quæ bona fide intervenit: utique si error allegetur: & facilius, si nemo reum postulaverit.* ita ut inter causas excusationis pœnæ, ea facilior dicatur, quæ provenit ex defectu accusatoris, explicant sic Revard. *dicto libro* 4. *variar. capitulo* 11. Cujac. *lib.* 2. *observat. cap.* 33. Illiger ad Donell. *libro* 17. *comm. capitulo* 4. *littera C*, Coriolan. *de casibus reservat. part.* 2. *cas.* 5. *tit. de inquisit. particul. numero* 11. Augustinus Barbosa, *in collectan. ad c. qualiter & quando* 24. *de accusat. num.* 4. de quo videndus Gregor. Lopez, *in l.* 22. *tit.* 1. *p.* 7. *Glossa* 11. *post* 2. *quas.* Neque ea quæ de publicæ solicitudinis cura, vel de obligatione conquirendi reos in Præside Provinciæ, vel de denunciatione absque solemni accusatione, adducta fuerunt per Textus allegatos, *num. præced.* obstare possunt. Quia in illis speciebus nunquam defuit accusator, licèt citra solemnia accusationis ageretur; nam ea gerebantur per militarem illam stationem, de qua Tertullian. *in Apologet.* ibi; *Latronibus investigandis per univer-*

sas provincias militaris statio sortitur. Hi enim milites qui *irenarchæ*, sive *stationarii*, vel *curiosi* dicebantur latrones, & alios malos homines per Provincias investigabant, eos capiebant, & Præsidi vinctos remittebant, aut denunciabant, sine eo quòd judicandi aut puniendi auctoritatem haberent, imò vices accusantium induebant, & per epistolam, relationem, sive elogium Præsidem certiorabant, quod vices accusationis obtinebat, & Præses plenariè causam audiebat: & adhuc accusator desiderabatur, ut expressè dixit Marcianus, quia hæc omnia docet: *in l. divus 9. ff. de custod. reor.* ibi: *Ut etiam de his qui requirendi adnotati sunt, non quasi pro damnatis, sed quasi re integra quæratur, si quis erit qui eum arguat*, ut ex Tertulliano, *in lib. ad Scapul.* ibi: *Ex adnotatione vel elogiis nemo sine accusatore condemnandus est*, explicant Gotofridus *in d. l. divus*, Samacius, *in Sparcian. Hadrian. pag.* 28. Petrus Greg. *syntagm. lib.* 32. *cap.* 4. *num.* 2. Revard. *d. lib.* 4. *var. cap.* 11. Cujacius *d. lib.* 1. *cap.* 33. videndus ad rem Don Franc. Amaja, qui alios refert *ad tit. de delatoribus*, *num.* 7. *& in l. unic. de irenarchis*, *in C. l.* 10. *num.* 4. *cum sequentibus*, & Don Joann. Vela, *d. parte* 2. *cap.* 4. *n.* 5. *cum sequentibus.* Hæc enim valdè diversa sunt ab inquisitione, quæ hodie in nostra Hispania usu recepta est, nullo milite mediante, sed ab ipso judice, qui de causa cogniturus est, informationem capiente.

45 Imò ex traditis per Sigismundum Scaccia, *dict. lib.* 1. *de judic. cap.* 83. *numer.* 6. Jure Canonico hunc modum procedendi constitutum esse videtur per Text. *in d. cap. qualiter, & quando* 24. *de accusat.* ibi: *Non tanquam accusator idem sit, & Judex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore, officii sui debitum exequatur.* Ubi omnes Canonistæ notant, quorum plures congerit August. Barbosa *in collect. ad illum Text. num.* 5. & adhuc nec accusator deficiat, post tempora Adriani Imperatoris, cui institutio officii Fiscalis tribuitur, ut probat ipse Amaja, *ad tit. de decurion. cap.* 3. *num.* 4. *in C. l.* 10. & Vela, *ubi prox.* ipse Fiscalis de necessitate muneris ad publicam vindictam omnes reos accusat, ut probat Text. *in l.* 4. *Cod. de delator.* pluribus Amaja, *ad dict. tit. de delatoribus*, *n.* 22.

46 Sed ut pergamus, accusationis causa, sive ut res se habet, quodcumque judicium capitale non gerebatur tempore Romanorum, ut hodie apud nos geruntur, testes privatim examinando, reo copiam tradendo, atque dilationes competentes ad defensionem assignando: sed postquam reum exhibendum Judex decernebat, juxta Text. *in lege fin. Codice de exhib. reor.* eo in carcerem detruso, die assignato ad tribunal in foro coram populo ducebatur, ibi accusatio proponebatur, testes interrogabantur, ipse pariter reus tormentis adhibitis interrogabatur; & si noxius repertus erat, pœnæ tradebatur; si verò innocens, dimittebatur: qui modus procedendi usque ad tempus Justiniani permansit; imò per ipsum confirmatus fuit *Novel.* 90. *cap. fin.* ut latiùs tradunt Brison. 2. *select. cap.*
47 1. Dion. Gotofrid. *in leg. ordo* 8. *ff. de publ. Jud.* Revardus, *ubi prox.* Anton. Matthæus, *d. lib.* 48. *ff. titulo* 15. *cap.* 4. *num.* 9. Cùm enim testes præsentibus reo & accusatore coram populo interrogarentur, neque repetitio necessaria erat, neque publicatio processus, neque ex defectu citationis, quæ non fiebat, aliquid damni sequebatur partibus. Cùm autem hodie modus ille procedendi in pluribus immutatus sit; nam informatio summaria, & examen tertium fit secretè per ipsum judicem, ne rei ad fugam instruantur, & si citentur ad examen testium, eos instruant, donis, vel minis corrumpant, vel, quod frequentiùs evenit, ipsos occultari faciant, optima cum ratione secretè ea geri debent, ut pluribus probat Guaz. 48
defens. 13. *c.* 1. *per totum.* Hinc dimanat solemnitas de repetendis testibus, quæ licèt naturali ratione nitatur, non est jure ipso naturali instituta. Ob quod regula de repetendis testibus reo citato, tot tantisque limitationibus temperata reperitur, ita ut Farinac. *quæstione* 72. *ex numero* 100. sexdecim admitat limitationes. Ipse verò Guazz. reorum acerrimus defensor, decem & octo, *in defens.* 24. *cap.* 9. & sic cæteri scribentes.

Ex quibus omnibus resultat, solemnitatem re- 50
petitionis jure positivo introductam fuisse, ac perconsequens ullo præcepto legis naturalis stabilitam reperiri. Quia si jure naturali statuta fuisset, cùm ipse immutabile sit, semper, & ubique teneret absque limitatione, vel temperamento. Est enim lex naturalis dictamen rationis includens legem Dei æternam ad vitanda ea, quæ intrinsecè sunt inhonesta, & disconvenientia rationæ naturæ, ut probat Text. *in capite, jus naturale, distinctione* 1. *cap. quo jure, distinct.* 8. *cap. dilectissimi* 12. *quæstion.* 1. docent S. Thomas, 1. 2. *quæst.* 94. *art.* 6. Victoria, *in relect. de prævent. ad us. rat. num.* 8. Suarez, *de legibus, lib.* 2. *capit.* 6. *numer.* 5. Castro Palao, *tom.* 1. *oper. moral tract.* 3. *disput.* 1. *punct.* 2. *num.* 3. *vers. propter hæc*, & novissimè noster illustrissimus pariter ac piissimus Don Ludovicus Crespi Episcopus Placentinus, *in quæstion. selectis in Caramuel. quæstione* 1. *num.* 25. & quamvis *in §. jus naturale, inst. de jur. natur. gent. & civili, & in leg.* 1. §. *jus naturale, ff. de just. & jur.* dicatur esse, quod natura omnia animalia docuit, hoc intelligendum est causativè; nam cùm in ratione consistat, solis hominibus, qui ea gaudent, propriè convenit, ut explicant Pichard. *in d. §. jus naturale, numer.* 4. & Cujac. *in l.* 1. §. *hujus studii, ff. de just. & jur. vers. Respondendum*, qui *in vers. fin. ex l. penult. ff. eodem* docet pariter esse immutabile. Ob quod indispensabile remanet, ut probat Text. *in cap. sunt quidem* 25. *quæst.* 2. ubi Gloss. *& in c. proposuisti, de conces. præbend.* docent Covarrub. *in regul. peccatum*, 2. *part. cap.* 6. §. 9. *num.* 1. Suarez, *d. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 5. *& cap.* 15. *num.* 2. *&* 16. Vasquez *disput.* 179. *cap.* 2. Basil. Pon. de Leon. *lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 4. Navarr. *consil.* 5. *de despons. impub. numer.* 16. Sanchez, *de matr. lib.* 8. *dispat.* 6. *num.* 4. Castro Palao, *d. to.* 1. *tract.* 3. *disput.* 6. *punct.* 2. *num.* 5. Verumtamen lex naturalis dupliciter potest considerari; nam datur obligatio legis naturalis quæ immediatè resultat ex ipsamet lege sine eo, quod præsupponat aliam legem positivam; & datur obligatio legis naturalis ex suppositione legis positivæ, vel ex suppositione alterius subjecti, ut doctissimè notat Præsul Don Ludovicus Crespi, *in d. quæst. moral. quæst.* 1. *numer.* 32. licèt enim rationi naturali obstet, inauditum omninò damna-

re

re tanquam spectans ad præceptum naturale tuendi propriam vitam: modus audiendi non est designatus à natura, sed lege positiva statutum, & dummodo audiatur, legi naturali satisfactum esse dicetur. Ob quod supremus Princeps potest ex justa causa dispensare circa modum, & circumstantias, minuendo, sive arctando in forma defensiones, quia tunc non dispensat in jure naturali, sed formam præbet actui audiendi recadenti sub illius potestate, ut disserit Castro Palaus, *ubi prox. n. 7. in fin. vers. at in illis rebus*, & ad hoc causa conservandi pacem inter subditos sufficit; nam mediante punitione celeriter obrenta delictorum atrociorum, pax inter subditos stabilitur. Imò cùm non directè per jus naturale defensio concedatur, potest aliquando justa de causa per Principem denegari, ut probavi *controv. 21. num. 60. cum seqq.* Si enim in Principe hoc licitum est ex particulari dispositione, multò magis per modum legis in specialibus delictis, ut in terminis docet Scaccia, *dicit. c. 97. n. 88. vers.* similiter, ibi: *Similiter quantum attinet ad defensiones dico, quòd Princeps non potest mandare ut quis torqueatur, denegatis defensionibus, Afflictis qui alios allegat, d. dec. 391. n. 2. & seqq. & ibi annotat Ursil. cumulant & multa in proposito, cumulati per Moder. videndi in qq. crim. q. 39. & sequentibus l. 2. ubi benè loquuntur. Et si tu diceres, à Magnis Curiis posse inferri torturam, denegatis defensionibus. Ergo tur Princeps non poterit mandare torqueri inquisitum denegatis defensionibus? Respondeo, quòd non valet argumentum: quia quod magna Curia possit quandam speciem delinquentium facinorosorum torquere, denegatis defensionibus, est veluti lex quædam rationabili causa edita, quæ respicit casus futuros. Unde si aliquis facinorosus illius speciei torqueretur à magna Curia, denegatis defensionibus, non diceretur torqueri sine lege, seu contra leges. Sed si Princeps mandaret torqueri aliquem delinquentem non illius speciei, denegatis defensionibus, utique mandaret contra leges, secundum quas Princeps se testatus est velle vivere. Quare in summa non valet argumentum à lege universali super casibus futuris, ad nutum, & voluntatem Principis super casu præsenti.* Quod in gravioribus criminibus locum habet; nam à communiter contingentibus, non ab uno tantùm, sed à pluribus parantur, & si aliquis ex eis capiatur secretè, & in eum urgeant indicia, necessariò quæstio statim adhibenda est, ut cæteri detegantur: si enim processus publicaretur, & testes repetendi essent, eo citato, nondum inquisitione, sive summaria perfecta, sive copia solemniter danda esset, complices ad fugam instruerentur, testes corrumpi possent donis, aut minis, & tota inquisitio destrueretur, quod firmavit Pareja cum Claro, Farinacio, & Scaccia, *tit. 2. res. 6. n. 73.* & expressiùs, *tit. 5. res. 2. n. 83.* Et cùm ratio publicæ utilitatis consistens in eo, quòd similia delicta non remaneant impunita, semper prævaleat privatæ utilitati: ideò recta cum ratione statutum habemus, ut in his criminibus rei ex indiciis per summariam comprobatis torqueantur, nulla data copia indiciorum solemniter, sed data eo modo, quo judicium illud patitur; nempè reum interrogando de singulis contra eum in illa informatione resultantibus, ut ad unumquodque respondeat: si enim aliquid revelans in sui defensionem dixerit, & probationem offerat, ad plenarium judicium reservatur, cessando in executione torturæ, sive in ea supersedendo: si verò nihil relevans dixerit, ad torturam proceditur; quo pacto inauditos se ad torturam positos dicere non possunt; quamvis nomina testium non detegantur, neque series dictorum edi necesse sit, quia, ut dixi, defensio conceditur eo modo, quo de ea capax est cognitio illa summaria, præparatoria plenarii judicii, ad quod cùm pervenrum fuerit, copia solemniter traditur, nomina testium detegunturs, terminus ad probandum conceditur, testes eo citato reperuntur, & quos produxerit, judex solemniter examinat, ut ad diffinitivam condemnationem, vel absolutionem deveniatur. Et quod magis est, si confessus fuerit, vel in tortura ex summaria adhibita, vel in plenario, de novo terminus post ratificationem solemnem conceditur ad defensiones, si quas habuerit, probandas, contra illam confessionem, hac interlocutoria mediante: *Hazesele culpa y cargo de todo lo que resulta contra el de su confesion en el tormento, y concedensele dos dias para probar lo que le convenga con todos cargos y denegacion.* Et sic neque Textus *in l. defensionis facultas*, neque alia deducta per Pareja *d. resol. 8. ex num. 9.* obstare possunt, quia hæc generaliter defensionem concedendam in omni casu probant, quod non negamus, sed tenemus quod defensio non semper eodem modo concedenda est, sed juxta judicii de quo agitur, qualitatem; & non est defensionem negare, advocatos, & procuratores ab impositione torturæ ex summaria informatione excludere. Nam, ut ait Petrus Gregor. *ubi suprà*, absit propter quæ committere possunt. Licèt enim plures reperiantur, qui munus laudabiliter implent, sunt aliqui, qui crassa Minerva, defensiones reorum per omne nefas affectant, quorum cavillationes enarrare non lubet: aliquas ad rem scripsit Ignatius Salcedo *ad Ber. Diaz. in prax. d. cap. 126. vers. ex quo manifestè*, ibi: *Ut precibus, donis, testes corrumperet, eosve longè repelleret, ne primis depositionibus starent, & crimen maximum partis offensæ, & reipublicæ damnum impunitum remaneret: & summè laudo judices, qui in criminalibus causis præsertim gravissimis, ita faciunt, licèt practicam hanc increpet doctus Joannes Gutierrez, allegat. 13. n. 2. sed ab ea recedendum non est.*

Neque his obstant Textus Hispani juris, ab ipso Pareja allegati. Nam *l. 11. tit. 17. p. 3.* loquitur regulariter, & jubet, copiam inquisitionis tradendam esse cum nominibus testium ad judicium plenarium, ut ex ipsis verbis deprehenditur, ibi: *seyendo la pesquiza fecha*, perfecta enim, sive facta jam inquisitione, ut ait Gregor. Lopez, *ibid. gloss. 1.* sed dum est imperfecta, minimè dari jubetur. Et adhuc ipsa lex in criminibus exceptis limitationem ponit ibi: *Entonce non deben ser mostrados los nomes, nin los dichos de las pesquizas, a aquellos contra quien fuere fecha.* Et quantumvis Textus solum loquatur de crimine peculatus, in cæteris criminibus exceptis similiter eamdem rationem idem procedere, tenendum est, ut Greg. Lopez *ibid. gloss. 2.* interpretatur, ibi: *Et possit ex hoc colligi regula, quòd ubi quis verisimiliter timet potentiam adversarii, vel aliud scandalum, possunt subticeri nomina testium.* Quam conclusionem ex Decian. Abbat.

bat. & Repert. Inquis. tenuit Azevedo *in l.* 13. *tit.* 7. *lib.* 3. *Recop. n.* 3. & hic est verus sensus istius legis, quidquid Pareja dicat.

59 Omisit Pareja Textum *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 8. *Ordin.* quæ est *l.* 1. *tit.* 1. *l.* 8. *Recop.* ibi: *Faga pesquiza, e inquisicion sobre ella, y oya la parte, y le dé copia, y traslado de la pesquiza.* Sed ad hoc probandum adducit Text. *in l.* 11. *eod. tit. Ordin.* quæ est *l.* 4. *ejus tit. Recop.* ibi: *Aquel o aquellos contra quien fuere fecha la pesquiza ayan poder de demandar los nombres de los testigos, e los dichos de las pesquizas, porque se puedan defender en todo su derecho: e ayan todas las defensiones que deben haver de derecho.* Sed isti Textus ultra hoc, quòd loquuntur de inquisitionibus in facto esse, non autem in fieri, ut dicebamus respectu *d. l.* 11. *tit.* 17. *part.* 3. *n.* 57. loquuntur in
60 diversa specie à proposita. Textus enim *in d. l.* 1. non de inquisitionibus facti per supremos Judices, aut procedentes virtute regiæ commissionis cum illa clausula, *facti veritate inspecta* loquitur; sed de ordinariis cujusque loci, jure ordinario procedentibus, ut notat Azeved. & Didac. Perez *ibidem*, & in littera habetur ibi: *El Alcalde o juez en cuyo termino el dicho maleficio o robo fuere fecho, pesquisa e inquisicion.* Jure enim ordinario fatemur ex summaria non posse torturam imponi, & sic quoad hos de quibus agimus, nihil cautum reperitur in hac lege. Textus verò *in d. l.* 11. *Ordin. & l.* 4. *Recop.* loquitur de plenaria defensione concedenda reo in plenario judicio, & adhuc in hoc casu non imponit præceptum judici ad hoc, ut teneatur copiam inquisitionis tradere, & concedere omnes defensiones: sed jus concedit reo ad petendam ipsam co-
61 piam, quod est valdè diversum. Præsertim in articulo torturæ; nam in eo iudex non tenetur tradere copiam nisi reo petenti, in quo iste articulus differt à plenario judicio, ut cum Julio Claro notat mirabiliter Azevedo *in d. l.* 3. *tit.* 10. *l.* 4. *n.* 112. ibi: *Advertendum tamen est per advocatos, quòd tunc demum copia judiciorum, antequam reus subjiciatur torturæ, danda est reo, si ab ipso petatur, secùs aliàs, secundùm Clarum in d. §. fin. in d. q.* 49. *n.* 4. *ad condemnationem verò faciendam omninò danda est secundùm eum*, ibi, *etiam si non petatur.* Quod in terminis firmarunt Tib. Dec. *d. l.* 5. *c.* 36. *n.* 4. *vers. secundò.* Scaccia *d. c.* 97. *n.* 88. *vers. secundùm*, pluribus Guazz. *d. def.* 21. *c.* 1. *n.* 8. Quod sic observandum censeo, licèt casum in actu practico non viderim; quia nullus ex reis ad torturam positis ex summaria informatione, copiam judiciorum postulavit. Sed si postulasset, nisi essemus in casu *d. l.* 11. *tit.* 17. *part.* 3. juxta explicationem Gregorii Lopez *in d. gloss.* 2. absque dubio concederem, & sic tenet idem Azeved. *in d. l.* 4. *n.* 6.

62 Veniamus jam ad explicationem Text. *in d. l.* 6. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recop.* quæ est *l.* 10. *tit.* 2. *l.* 3. *Ordin.* quam ipse Pareja expendit tanquam expressam decisionem nostræ quæstionis: quod quantum absù à mente illius legis, clarissimè probabitur. In primis asserit Pareja, hanc legem Alphonsum Azevedo non vidisse, quam si vidisset, contrariam sententiam tenuisset, sibi persuadet, *in d. res.* 8. *in fin.* si hoc referendum est, ita ut credatur, Alphonsum Azevedo de facto legem non vidisse, temeraria assertio erit; quia licèt omiserit glossare *d. tit.* 6. *cum aliquibus seqq.* non ex eo concluditur, leges illas non vidisse, immò convincitur, eas præmeditasse, quia suscepit onus interpretandi omnes leges illius recopilationis, & ad deliberandum an interpretatione indigerent, credendum est, eas sæpiùs perlegisse. Si de potentia intelligatur, ita ut dica- 63
mus, non potuisse ab ipso videri, pariter temeritas comprobatur. Nam ista lex fuit promulgata per invictissimos Reges Catholicos Ferdinandum, & Elisabet in Ordinationibus Toleti *anno* 1480. antequam Recopilatio fieret, quæ edita fuit jussu Philippi Secundi *anno* 1566. ut tradit Dominus Solorzano *emblemate* 68. *n.* 21. immò erat jam compilata *in d. tit.* 2. *l.* 3. *Ord.* & à Didaco Perez interpretata, quoad præstationem juramenti. Et ex illis legibus Ordinamenti Toletani idem Azevedo com- 64
mentavit *l.* 6. *tit.* 4. *d. l.* 2. & alias plures; & sic futilis est similis allegatio. In hoc enim Textu *d. l.* 6. *tit.* 6. ab ipso Pareja minimè percepto, tota irregularissima forma procedendi in causis criminalibus per nostram Aulam comprehenditur, atque traditur; quam quia nemo ex nostratibus tradidit, liceat aliquantulùm immorari, ut breviter explanare possim praxim harum causarum, antequam dicto Doctori responsum præbeamus.

Quòd in eo Textu forma procedendi tradatur, 65
ipsius verba demonstrant ibi: *Porque los Alcaldes de nuestra Casa, y Rastro, y de la nuestra Corte, y Cancelleria dudan muchas veces que forma, y orden han de tener para conocer, y proceder en las causas criminales, que ante ellos vinieren, ordenamos.* For- 66
ma enim inducitur, quoties expressè dicitur aliquid pro forma tradi, ut probant Gratus *cons.* 16. *num.* 14. *l.* 1. Gozadin. *cons.* 73. *num.* 13. Roland. *cons.* 72. *num.* 61. *l.* 3. Virgin. Boccac. *ad const. Picen. gloss.* 6. *n.* 164. August. Barbos. *axiom.* 100. *n.* 3. quorum aliquos retuli *tom.* 1. *de regim. c.* 3. §. 3. *n.* 16. ob quod dubitari non debet, cùm ibidem dicatur, pro forma procedendi & cognoscendi tradi.

Quod primo loco pro forma traditur, est, quòd 67
cuncta respicientia ordinatoria causæ pertineant ad unumquemque ex Dominis præfectis Regiæ Domus, & Curiæ; omnia verò quæ ad decisoria causarum spectant, ad omnes simul in Aula consiliariter concurrentes. Quia in Textu clarè dicitur, admissionem querelæ, vel accusationis, informationem summariam, & decretum de capiendo ad singulos spectare, sub quibus cuncta ordinatoria comprehenduntur, & sic stylus admissum habet. Cætera verò, nempè ea quæ geruntur, postquam reus captus est, usque ad condemnationem, vel liberationem per omnes, qui ad minus tres esse debent, perficiantur, & decernantur. In quo neminem dubitare vidi.

Pergit Textus, & ait, quòd postquam reus cap- 68
tus fuit, exigatur ab eo juramentum juxta præceptum legis Partitæ, quod de confessione exigenda ab ipso reo communiter intelligitur, non de declaratione, quæ sumi ab ipso solet, antequam culpa ex causa in eum resultans ei imputetur, sed generaliter eum interrogando de maleficio patrato. Quod clarè deducitur ex dicta lege Partitæ, quæ est *l.* 4. *tit.* 29. *p.* 2. ibi: *Debe lo facer jurar que diga la verdad de aquel fecho sobrè que le recabdaron, e debe lo facer escribir que dixere e endar en el pleyto adelante.* Quæ verba in hoc sensu explicantur à Greg. Lopez

ibid.

ibid. gloss. 3. Ignatio Salcedo *in pract. d. c.* 126. *vers. copiam judiciorum.* Cantera *in q. cri. tit. de quæst. tangent. reum, q.* 3. *& tit. de tangentib. probat. q.* 1. *per tot.* Vela *de delict. p.* 2. *c.* 7. *n.* 2. & sic reliqui nostri juris interpretes, quos isti allegant, & Pichard. *in manduct. p.* 3. §. 3. *n.* 10. *cum seqq.* Ex quo infero quòd licèt utilis sit desumptio declaratio-
69 nis, quæ fieri solet, quoties reus carceri mancipatur, antequam specialiter de cunctis delictum tangentibus interrogari possit; tamen necessaria non est, neque de substantia judicii, quia nulla lege cavetur, quod declaratio ab eo exigatur, sicut de
70 confessione dictum est. Secundò infero, quòd confessio debet exigi personaliter per ipsum judicem: nam *in d. l.* 4. clarè dicitur ibi: *E entonce el Rey, o el judgador debe lo facer jurar que diga la verdad.* Et *in l.* 6. *d. tit.* 29. *part.* 7. ibi: *Si el preso otorgase delante del judgador qué havia hecho el yerro porque*
71 *havia sido recabdado.* Quo Textu, præsentia judicis requiritur, ut confessio judicialis dicatur. Et in nostra *l.* 6. idipsum declaratur ibi: *Reciban el juramento como manda la ley de la Partida.* Nec sufficit materialis præsentia tempore delationis jurisjurandi, sed formalis, ut ita dicam, per se gerendo totum examen, reum interrogando, responsionem audiendo, & cuncta in scriptis redigendo, ut dicitur *in eadem l.* 4. ibi: *E debelo todo facer escribir lo que dixere.* Quibus additur, quòd si in gravioribus judex tenetur per se examinare testes inquisitionis, ut expressè cavetur, *in c.* 2. *de jud. l. apud judices,* §. *de fid. instr. l.* 26. 27. *&* 35. *tit.* 16. *p.* 3. *l.* 28. *tit.* 6. *l.* 3. *Recop.* ubi Greg. Lopez, & Azevedo, & latè probat Guazz. *def.* 19. *c.* 11. *per tot.* quam conclusionem omnes sequuntur, multò magis renebitur reum examinare, quia confessio ejus est principalior pars hujus judicii, & ut judicialis dici possit, præsentia judicis requiritur per nostras leges, ut dixi. Tertiò infero, quòd licèt *in nostro Textu* dicatur ibi: *Reciban dei juramento*, loquendo in plurali numero, non per hoc dicendum est, quòd omnis Aula debet interesse confessioni; nam praxi ita receptum est, ut solus Dominus causam instruens in confessione exigenda intersit; tum quia verba hæc relativa ad legem Partitæ sunt, nempè *ad l.* 4. quæ in singulari numero loquitur ibi: *debe lo facer jurar*, tùm etiam quia confessio de ordinatoriis causæ est, ac per consequens per unum perfici potest, & debet. Quartò infero, quòd decretum de torquendo non potest decerni ab uno solo ex Dominis, sed ab Aula solemniter unita, & consiliariter congregata. Quia quoad torturam decernendam ex judicio summario, licèt ordinatoria sit ad plenarium, negari non potest esse rem magni præjudicii, & in pensandis judiciis, & deliberando an crimen sit ex atrocioribus, decisio desiderat illius articuli: & tandem præeminentia torquendi ex summaria concessa est Aulæ, non singulis ex Dominis, ut ex dictis resultat, ac per consequens tota Aula debet torturam deliberare. Et quanquam aliquando causa remittatur per Aulam uni ex Dominis, hoc non in arduis, sed in rebus parvi præjudicii. Torturam inferendam in plenario, indubium est, à tota Aula decerni debere, quia clarissimè ad decisoria pertinet.

72 Sequitur *in Text.* quòd reus interrogetur, an aliquid dicere velit ad sui juris conservationem, vel defensionem, & quod si annuerit, copia danda erit querelæ, aut denuntiationis, & inquisitionis ob quam captus fuit: & quòd intra tertium diem dicat, & alleget de suo jure: Patronus ei assignetur, si non habuerit; & eo termino durante minimè torqueatur. Praxis hujus legis quoad hæc sic se habet: Reus capi non debet nisi de mandato judicis, ut dixi; sed eo supposito illico nomen dat inter reos, vulgo *se asienta por preso*: & non solùm in libro per Commentariensem destinato, qui nuncupatur *de entradas*, sed in prima Audientia, vel illius dici, vel immediatè sequentis, in alio libro, quem nostrates appellant *del acuerdos*; in quo cunctæ sententiæ, interlocutiones, & decreta manu 73
Domini noviorisscribuntur; pariter scribitur nomen illius. Juxta ordinem scripturæ per illum Dominum noviorem vocantur rei in eo libro descripti ad visitationem primam, in initio Audientiæ. Comparet unusquisque, & si summaria jam perfecta est, publicè coram reo refertur, quidquid ex ea resultat; si culpa sufficiens est ad transmittendam inquisitionem, unico decreto in eo libro apponitur jussio substantiandi totam causam usque ad conclusionem dicendo: *Confesion, y a prueba hasta* 74
la primera, con todos cargos y denegacion. Prima enim audientia intelligitur publica, quæ celebratur diebus Lunæ, Mercurii, & Veneris in qualibet hebdomada, ita ut semper terminus trium dierum ab hac lege præfinitus in hac assignatione comprehendatur. Si aliquid peragendum Aulæ videtur, decretum quod apponitur est *Estese*, & Domino informationem capienti, quid peragendum sit, per Aulam ordinatur. Si res est ex illis levioribus, quæ cognitionem causæ non desiderant, ut transgressio alicujus edicti, apprehensio cum armis prohibitis, vel quid simile, statim executio pœnæ apponitur. Et si inculpabilis videtur, statim liberari jubetur. Decreto illo de confessionibus exigendis solemniter, post Audientiam loco solito publicato, confessio exigitur à reo, concessio termini injungitur, 75
an constituere procuratorem, & Patronum velit, ut ipsum defendant, interrogatur; si constituere velit, mandatum in actis redigitur, ad repetendos testes citatur, & continuò repetuntur, & acta procuratori traduntur, ut reum defendat. Si minor vigintiquinque annis est, curator ad litem decernitur in ipsa audientia; & si reus pauper est, Procuratori Pauperum acta traduntur, & Advocato ipsorum deferuntur. Si à denegatione amplioris termini supplicaverit, competenter termino prorogato denegatio confirmatur; & si minor restitutionem imploraverit, cum dimidio termini assignati conceditur: quæ quia usu frequentia sunt, nunc omittimus. At virtute dicti primi decreti absque 77
alia interlocutione causa remanet legitimè conclusa per lapsum termini dati modo prædicto: & causa per relatorem solemniter recitatur, & immediatè sententia deliberatur, quæ non fertur, neque scribitur, aut subscribitur per judices; sed in illo libro per noviorem Dominum manu propria exaratur, & sic publicata executioni deducitur. Si enim causa celeritatem desiderat, Dominus 76
causam instruens, reo capto, illud ipsum decretum de exigendis confessionibus cum omnibus oneribus; & dilationem usque ad primum, vel secundum diem mandat, & ea dilatione elapsa causa ha-

berur pro legitimè conclusa : quia cùm omnia hæc ordinatoria causæ respiciant, sub potestate Domini instruentis recidunt ; dilatio enim in his causis arbitraria est, ut pluribus docet Guazz. *def.* 24. *c.* 5. *n.* 4. & ex nostratib. Pichardus *in manud. d. p.* 3. §. 3. *n.* 21. dummodò competens sit ad se defendendum, ut Azevedus notat *in l.* 13. *tit.* 7. *l.* 3. *Recopil.* quare licèt causa legitimè conclusa deveniat ad Aulam, si materia digna ampliorisdilationis videtur, reo petente, de novo conceditur prorogatio, & quod magis est, sive causa jussu Domini instruentis, vel ipsius Aulæ, conclusa legitimè sit, & videatur defensionis justæ terminum defuisse ex mero officio, terminus probatorius aperiri mandatur per tempus necessarium ad eam faciendam. 77

78 Hanc procedendi formam plures, re non ita percepta, tanquam acerbissimam impugnare solent, eo quòd multùm differt ab illa, quam tradunt nostri Practici, Monterroso & Bolannos, ubi suprà, Pichardus *in Manuductionib. d.p.*3. *per totam.* Don Joann. Vela *de delict. p.* 3. *de modo procedendi*, Paz Salcedo, & Cantara, qui licèt principaliter de judiciis Ecclesiasticis tractent, incidenter de sæcularibus aliqua dicunt : sed clariùs & breviùs omnibus quoad rem de qua agimus, Ant. Gomez *d. l.* 3. *c.* 13. *n.* 21. & 22. & qui acriùs in eam invehit, est Azeved. *in d. l.* 1. *tit.* 1. *l.* 8. *Recop.* qui *n.* 62. sic dixit : *Et hæc est ordinaria & vera in his procedendi praxis, quidquid novelli judices, vel antiqui Carnifices tamen aliud faciant, copiam processus denegantes reo, & terminos brevissimos concedentes cum onere publicationis, & conclusionis in maximam animarum suarum perniciem.* Et sic alii.

79 Quòd si de denegatione copiæ ad judicium plenarium sumatur, fatemur libenter, contra naturalem æquitatem, & jura Canonica, Civilia, & Hispana esse apertissimè. Si de concessione brevioris termini intelligenda sunt cum omnibus oneribus pu-
80 blicationis, & conclusionis ; miramur valdè, doctum illum virum, & illius sequaces hæc impugnasse, cùm lege expressa cautum reperiatur quo ad Aulam, quòd terminus ordinarius concedendus reis sit trium dierum : qui si aliquando justa de causa coarctatur, sæpè sæpiùs solet prorogari juxta specierum, & negotiorum qualitates, & circumstantias : & quod sit cum omnibus oneribus, communis praxis, & Curiæ stylus comprobavit ab antiquo, à quo recedendum non est, quia legis vim obtinet, ut probavi *suprà n.* 16. Qui quidem stylus expressa lege comprobatur, nempè *l.* 2. *tit.* 10. *l.* 4. *Recop.* ibi : *Por quanto en los terminos y dilaciones que se dan en los pleytos de las causas criminales hay mucha diversidad en las Ciudades, Villas, y Lugares de nuestros Reynos, y es razon que todos se conformen con lo que se guarda en la nuestra Corte. Porende ordenamos, y mandamos que los terminos, y dilaciones que se suelen guardar en la nuestra Corte en la prosecucion de las causas criminales, y*
81 *en los pleytos de ellas, se guarden en todas las Ciudades, Villas, y Lugares, y jurisdiciones de nuestros Reynos, no embargante que hasta aquí se haya usado dar en las dichas causas otros terminos, y dilaciones diversos destos.* Quæ quidem lex est eorumdem Regum Catholicorum promulgata in ordinationibus Matriti, *anno* 1502. & eam interpretando ipse Azevedo vim hujus styli, & consuetudinis latissimè fundat. Et negari non potest, quòd in isto Textu, qui per universum Regnum observari cavetur, consuetudo termini concessi in Curia: sed ab immemoriali hæc praxis admissa est ; ego enim de plus quàm centenaria deponere possum ; nam libros deliberationum in archivio reconditos revolvendo ab *anno* 1560. usque ad *annum* 1601. jam observari notavi, & postea sic observari audivi, & per decem annos sic practicari vidi, & de facto practicavi : ergo perperàm Azevedo, & cæteri Auctores impugnant consuetudinem lege canonizatam, & ex littera nostri Textus legitimè deductam.

His breviter de forma procedendi in nostra Aula dictis, ut objectum Doctoris Pareja ex eodem 82
Textu desumptum jam diluamus, notari debet, quòd is Doctor fallitur, dum ex illo deduxit decisionem, qua jubeatur, durante informatione summaria neminem torqueri posse, nam hoc non dixit Textus, & erat necesse quòd diceretur, ut intentum probaret. Quod Textus jubet est, quod si reus dixerit, se habere aliquid allegare ad sui defensionem, trium dierum terminus concedatur, & ea dilatione durante, quòd non possit torqueri ; 83
quod est valdè diversum ; nam postquam terminus concessus est, jam non potest torqueri, quia causa deducta fuit ad judicium plenarium, ut instruatur ad condemnandum, vel absolvendum ; & absque vitio nullitatis durante termino tortura deliberari, nec imponi valet. Ita in terminis docet Sigismundus Scaccia *d. cap.* 97. *num.* 88. *vers.* Quartum ibi : *Si esset processum ordinariè, essentque jam datæ defensiones : quia si Magna curia velit postea in processu, vel pro novis indiciis, vel aliter inferre torturam, de præeminentia non poterit.* Ad quod probandum allegat Ant. de Nigris *super cap. Regn.* 84
cap. 272. *num.* 56. Cujus verba retulerat *cap.* 76. *num.* 9. Sed antequam judicium plenarium instituatur in criminibus gravioribus ad præparandum ipsum judicium, si tortura opus sit, non excluditur per nostrum Textum, quòd Aula utatur sua præeminentia, quæ stylo, & consuetudine inconcussa probatur, ut dixi *d. num.* 19. & approbatur ab ipsa *l.* 2. *tit.* 10. *d. l.* 4. cujus vim ipse Azevedo latè probavit, reo audito eo modo, quo angustiæ illius extraordinariæ cognitionis patiuntur. Et hæc est vera intelligentia *d. l.* 6. juxta consuetudinem Aulæ, & observantiam Regiarum Cancellariarum, quæ est optima legum interpres.

Minùs obstat Text. *in l.* 1. *tit.* 21. *d. lib.* 8. *Re-* 85
copil. quia loquitur de judicio plenario instruendo ad punitionem nefandi criminis, quod colligitur ex verbis ipsius Text. ibi : *Y de sus dichos y deposiciones al acusado.* Accusatus enim non dicitur reus, nisi postquam solemniter accusatio posita est, jam perfecta inquisitione, ut tradit Vela *d. part.* 2. *c.* 86
7. *num.* 21. ac per consequens copia, quæ per hunc Textum tradenda est, in plenario judicio debet intelligi, non autem in summaria inquisitionis, ante publicationem processus ; & quanta differentia versetur, jam superiùs remanet dictum.

Neque ex rescripto *anni* 1627. de quo Pareja 87
loquitur *num.* 47. aliquid inferri valet contra prædicta ; nam ultra quòd hoc sæpiùs immutatum est, ut patet *in act. cons.* 265. *sub die* 16. *Sept.* 1637.

fol.

fol. 77. ex eo quòd durante competentia jurisdictionis per regium rescriptum jubeatur, ne possit imponi tortura, non sequitur, quod durante summaria informatione adsit idem obstaculum, adesset utique, si exhiberetur rescriptum id expressè disponens; nam quod Principi placuit, legis habet
88 vigorem, juxta Text. *in l.* 2. §. *ita in civit. ad fin. ff. de orig. jur.* §. *sed & quod Princip. instit. de jur. nat. gent. & civil.* cum vulgatis: à separatis enim fieri non potest, cùm diversa militet ratio, *l. Papinian. ff. de min.* cum aliis adductis per Barb. *axiomat.* 205. Immò dum in illo rescripto jubetur, quòd per viginti dies possit procedi ad substantiandum, & specialiter additur, quòd tortura imponi non potest. Poterit retorqueri argumentum ex eo, quod in necessarium antecedens præsupponitur potestas torquendi, dum causa instruitur; nam si non adesset, supervacanea erat expressio.

89 Neque prætermitti debent absque responsione, quæ Pareja scripsit *d. resol.* 8. *num.* 17. approbando consuetudinem Magnæ Curiæ Vicariæ, & extollendo præeminentiam ipsius, tanquam si nostra Aula non frueretur pluribus aliis præeminentiis, & majoribus prærogativis. Respectu consuetudinis, cùm ab ipso confiteatur, dubitari non potest. De superioritate, & præstantia multò minus, quia respectu Curiæ Vicariæ eam excedit, quantum Rex Proregi Neapolitano; ob quod dicta Curia Vicariæ nunquam comparari nostræ Aulæ valebit. Nostra enim Aula supremum tribunal in
90 criminalibus, à quo nulla & ad nullum datur appellatio, vel supplicatio, nisi ad se ipsam *ex l.* 5. *eod. tit. & lib.* ut dixi *controv.* 1. *num.* 67. à sententiis verò Curiæ Vicariæ jure Ordinario est concessa appellatio ad consilium Sanctæ Claræ, ut testatur Vincent *de Franq. d. dec.* 143. & ei in omnibus subordinatur, teste Joanne Bapt. de Thoro *in tract. de Magistr. Reg. Neapol. tit. de Mag. Cu-*
91 *ria Vicar.* Curia Vicariæ, ut plurimùm assidet in criminalibus Proregi Neapolitano, Nostra Aula Hispaniarum Regi potentissimo immediatè. Vicaria in rebus arduis relationem facit in collaterali Consilio, Aula nostra facie ad faciem sententias capitales Principi consultat. Vicaria est tribunal formatum ad instar Aularum criminalium Regiarum Audientiarum, quibus Prætorialia concessa non sunt; nostra Aula supremum causarum criminalium Tribunal, æquale in tota Monarchia non habens. Quare solùm admiratione dignum est, quòd vir Hispanus in Curia versatus hæc ita dixisset, cui solùm superaddere debemus, quod Imperatores Theod. Arcad. & Honor. dixere *in l. unica, C. si quis Imperator maled.* ibi: *Quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est; si ex insania, miseratione dignissimum; si ab injuria, remittendum.*

92 Neque Doctores quos cumulat, & nos addidimus, contrarium convincunt; nam aliqui de causis jure ordinario prosecutis tractant, de quibus non loquimur; aliqui in omni crimine à quæstione non esse incipiendum firmant, quod regulariter etiam & nos firmamus: alii docent, neminem inauditum esse damnandum, quod etiam tradimus, superaddita distinctione respectivè ad judicium de quo agitur, conclusionem intelligendo: & si qui sunt (dempto uno, altereve) qui conclusionem expressè firment, in puncto juris, seclusa consuetudine, & stylo sententiam firmant. Quibus sufficienter satisfactum videtur ex his, quæ in 93
hac controversia dicta sunt, ut ex deductis à Doctoribus pro nostra sententia laudatis. Et cùm omnes ferè distinguendo loquantur inter supremos judices, sive majores (ut Avendanno, Azevedo, & Pareja dicunt) & inferiores; horum sententia affirmativa sustinenda est, quia ut cum Giurba *cons.* 75. *n.* 11. & Ansaldo *cons.* 142. *n.* 107. & aliis dixi *de regim. t.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 53. Doctori distinguenti credendum est in conflictu opinionum.

Et tandem, neque id odiosum respectu nostræ 94
Curiæ reputari potest, ut credidit Pareja *d. n.* 54. quia si tranquillitatem vivendi amamus, semper favorabile reputabimus quidquid à Principibus, & eorum Magistratibus præordinabitur ad rectum reipublicæ regimen: & cùm ad Curiam ex universis Monarchiæ Regnis tanquam rivuli ad mare, homines profluant, quorum plures purgamenta suæ Patriæ esse solent, necessario providentia speciali curandum est, ut malis hominibus curia purgata reperiatur: quod obtineri non potest nisi formidine pœnæ, vel punitionis celerrimæ horrore. Id consequi non valet absque legum severitate, qua mediante, licèt donec homines sint, delicta patrentur, non lugemus exquisitas inma- 95
nitates, quas fama de aliis Curiis ad nostras aures adducit. Quid de frequentia, & atrocitate delinquendi Lutetiæ Parisiorum non audimus? Quid de enormitatibus Neapolis, Panormi, & in aliis opulentis civitatibus tractatus rerum criminalium earum partium non clamant? Quid de sanguinolentis factionibus aliarum provinciarum non admiramur? ea omnia ferè à nostra Curia exterminata sunt, mediante severitate legum, quibus in ea leviora crimina acriùs, rationabiliter tamen puniuntur, ut *in l.* 1. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop.* & in aliis. Rigida enim fustigationis executio in plebejos ministris curiæ resistentes, juxta *l. fin. tit.* 22. *eod. lib.* 8. tot millia hominum in obsequio & reverentia continet: celeris verberatio in effractores carceris, etiamsi non perfecerint, executioni deducta, omnes ad obedientiam unius adstringit, impositio torturæ ex summaria in tribus, aut quatuor criminibus atrocissimis plurimas atrocitates per decennium vitavit. Hoc enim modo innumeram gentium multitudinem sex, aut octo Magistratus moderantur. Absit igitur à Prudentibus, zelus indiscretus pervertendi traditiones majorum: quia quælibet immutatio in his quæ ad regimen pertinent, periculis undique agitatur, ut omnes Civilis Doctrinæ Auctores tradunt, de quo alibi, Deo dante, dicemus.

CONTROVERSIA XXVI.

De tortura illata neganti, & de ejus effectibus.

SUMMARIUM.

1 *Tortura materia arbitraria est, & sic nulla certa regula definiri potest.*

2 *Tortura purgat indicia juxta communem opinionem.*

3 *Doctores tenentes per torturam indicia purgari, nullam legis dispositionem expressam adducunt.*

4 L. 1. in princ. & §. quæstioni 23. ff. de quæstion. *expenditur.*

5 *Torturæ fragilitas, non solùm quoad confitentes metu, sed quoad negantes duritia, & obstinatione, observatur.*

6 *Confessioni, aut negationi non comprobatæ, standum non est.*

7 *Negatio rei quomodo comprobetur?*

8 L. editum 8. ff. de quæstionibus *expenditur.*

9 D. L. 1. §. Cornelio 4. ff. de quæstion. *expenditur.*

10 *Argumentorum appellatione omne genus probationis in jure comprehenditur.*

11 L. qui sententiam 16. C. de pœnis *expenditur.*

12 *Interrogationis nomine in titulo de quæstionibus, de tortura est intelligendum.*

13 L. 1. C. de quæstionibus *expenditur.*

14 *Tortura nullius momenti, necesse non est, ut refellatur.*

15 *Doctores tenentes, tortum posse condemnari, etiam si negativus persistat.*

16 *Dummodò adhibeatur protestatio sine præjudicio probatorum, ita ut ad mortem damnari possit.*

17 *Doctores Hispani hanc sententiam tenentes.*

18 *Varietas opinionum perpenditur.*

19 *Juxta jus Hispaniæ communior sententia est, quòd reus negativus in tortura, si aliunde plenè convictus sit, possit condemnari ad pœnam ordinariam delicti.*

20 *Reus pro aliquibus delictis tortus, cum protestatione, absque dubio potest condemnari ad pœnam ordinariam delicti, de quo non interrogatur.*

21 *Utile perinutile non vitiatur in separatis, & dividuis.*

22 *Protestatio sine præjudicio probatorum non est contraria facto, respectu delicti, de quo reus non interrogatur tortura.*

23 *Decisio hujus casus per Consilium confirmatæ.*

24 *Reus tortus, & negans, supervenientibus novis probationibus, poterit ad pœnam ordinariam condemnari.*

25 *Don Ludovici Peguera doctrina expungitur, & improbatur.*

26 *Decisio Aulæ pœnam extraordinariam imponens consulenti latrocinium, & non homicidium, quod postea secutum fuit.*

27 *Decisio hujus casus, confirmata per Consilium.*

28 *Reus plenè convictus, & condemnatus ad mortis pœnam, ut de complicibus dicat, etiam si negaverit, capite plectendus est.*

29 *Aula nostra numquam utitur medio torturæ post condemnationem, & quare?*

30 *Supremum Indiarum Consilium admissam habet praxim torquendi post condemnationem ad pœnam capitalem.*

31 *Reus plenè convictus, & tortus, negativus an possit condemnari ad pœnam ordinariam?*

32 *Tortura an possit adhiberi, ut reus confessus appellare non possit?*

33 *Plures tenuerunt, hoc in casu posse reum condemnari ad mortem.*

34 *Aula numquam reum plenè convictum ponit ad quæstionem.*

35 *Hic casus omninò arbitrio prudentis judicis relinquitur.*

36 *Reus tortus, non ex plena probatione, sed ex indiciis ordinariis, extra ordinem plectendus est, si negativus persistat.*

37 *Immò regulariter absolvendus, si torturæ gradus correlativus sit, habito respectu ad indicia verificata.*

38 *Pœna arbitraria imponenda reo torto neganti, in supremis tribunalibus extenditur usque ad triremes.*

QUæstionem aggredimur meo quidem judicio prorsus arbitrariam, cùm arbitrio boni, ac prudentis judicis relicta sit tota materia torturæ, à quo dimanat quod tam variè à Doctoribus criminalis doctrina passim traditur, ita ut plures sibimetipsis contrarii reperiantur, & non semel, sed sæpiùs qui affirmativam sententiam tuentur, pro negativa adducantur, & è contra; quod cuicumque quæstionem nostræ controversiæ speculanti clarissimè constabit. In primis enim communiter recepta est doctrina *Gloss. in l. edictum 9. verb. efficacissimas, ff. de quæst.* ex qua Doctores inferunt, indicia, sive probationes extingui per negationem torturæ, ita ut nullius momenti remaneant, ut reus veniat absolvendus, ut docuit Albericus *in d. l. edictum & in Rub. C. de quæst.* Bartol. *in l. imius, §. 1. ff. eodem*, Jacob. de Bellovis. *in pract. crim. tit. de quæstion. n.* 102. Cepol. *cons.* 32. Thomas Gramm. *decis.* 8. *n.* 1. *& seqq. & cons.* 84. *n.* 10. Trevis. *decis.* 45. *n.* 4. *lib.* 2. Boer. *dec.* 163. *n.* 12. & 14. Decius *cons.* 362. *in fin.* Polydor. Ripa *observat.* 232. *n.* 1. Cabal. *resol. crimin. cas.* 288. *n.* 21. & 29. Peguera *decis.* 5. *per tot. & dec.* 70. *n.* 2. *& in praxi c.* 12. *n.* 5. Macerat. *lib.* 3. *variar. resol.* 7. *n.* 15. *& resol.* 22. *n.* 9. Latissimè Farinac. *quæst.* 40. *per tot. & cons.* 10. *n.* 18. 39. & 43. *& cons.* 11. *n.* 46. Intrigiol. *dec.* 40. *n.* 30. Bossius *tit. de sent. n.* 71. Magon. *decis. Lucens.* 89. *n.* 12. Mar. Burg. *de mod. proced. ex abrupt. q.* 47. *n.* 21. Jul. Clar. *in prax. §. fin. q.* 64. *num.* 38. *vers. illata reo tortura.* Vivius *decis.* 143. *num.* 2. Bertazol. *cons. crimin.* 266. *num.* 1. Franquis. *dec.* 577. *n.* 15. Tiber. Decian. *cons. crimin.* 93. *n.* 133. *vol.* 2. *& tract. crim. lib.* 5. *cap.* 48. *num.* 22. Guazz. *defens.* 30. *c.* 40. *n.* 1. *cum seqq.* Cartar. *in pract. interr. reor. lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 133. Marinus Giurba *cons.* 43. *n.* 9. Cæsar Carena *de inquis. part.* 2. *tit.* 1. *n.* 108. *cum seqq. & part.* 3. *tit.* 11. *n.* 180. *cum duob. seqq.* Matthæus *de crimin. l.* 48. *ff. tit.* 16. *q.* 4. *n.* 16. Cyriacus *controvers.* 354. *n.* 23. Ant. de Ballis *in tract. crim. lib.* 3. *de delict. dispens. cap.* 15. *n.* 8. Ciarlin, *disceptat.* 9. *n.* 277. & ex nostratibus Simancas *de Catol. instit. tit.* 63. *num.* 56. & Villadiego *in l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 6. *fori judic. n.* 13. qui plures alios laudant. 1

Sed nemo ex illis Textum adducit suam sententiam decidentem; nam licèt aliqui citent Textum *in l. absentem, ff. de pœnis*, in eo Textu nihil ab Ulpiano de tortura illata tractatur, nec potest tractari, cùm in eo de pœna inferenda, vel non, reo absenti dubitabat Consultus; absens enim torqueri non potest, ut dicatur negasse, & dubitari posset an purgaret indicia: & verba illa ibi: *Sed nec de suspicionibus debere aliquem damnari*: quæ ad hoc perpendi solent, aliquid dicunt, ex quo inferatur exclusio probationis plenæ, sive per testes, sive 3

per

per indicia, cùm suspicio sit multò minus ac ipsa probatio, vel præsumptio, ut latè probat Far. *q.* 36. *n.* 251. Quare rectè concluditur nulla lege hanc sententiam comprobari, ut post alios notat Dominus Præses Didacus Covarr. *practicar. cap.* 23. *num.* 5. *propè fin.* ibi: *Adhuc tamen est observandum, quòd glossa in dicta lege edictum, nulla lege probatur, ut fatetur Albericus ibidem*: & licèt ego hanc sententiam secutus fuissem, *t.* 2. *regim. Val. cap.* 8. §. 9. *n.* 95. erubescentiam loquendi sine Textu non patior, quia tunc tradebam quid de jure Valentinorum procederet, & in eo Regno habemus legem expressam, nempè *for.* 175. *Curiar. anni* 1585. quo expressè cautum est, quòd tortus negativè persistens absolvatur plenariè. Quem forum omisit Joan. Hier. Iranzo *in tract. de potest. cons.* 69. *n.* 1. quod mirum est, dum eamdem sententiam tuetur.

4 Contraria verò, nempè quòd reus negativus in tortura possit nihilominus condemnari, probat mihi Text. *in leg.* 1. *in princ. ff. de quæstion.* ibi: *Neque adeò fidem quæstioni adhibendam*, & clariùs *in* §. *quæstioni* 23. ibi: *Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam constitutionibus declaratur; etenim res est fragilis, & quæ veritatem fallit: nam plerique patientia, sive duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, ut exprimi ex eis veritas*
5 *nullo modo possit.* Quo Textu fragilitas torturæ perpenditur ab Ulpiano, non solùm quoad confitentem falsa metu doloris, ob quod desiderat, quòd confessio aliundè comprobetur, ut communiter notatur per Doctores, quos referunt Cyriacus *lib.* 1. *contr. for.* 150. *num.* 91. & 92. Valenzuela *cons.* 163. *n.* 20. Verùm etiam quoad negantem quæ verè commisit, ex duritia, sive pertinacia, dolores tormentorum contemnendo, nam æquali modo quæstioni non credendum affirmat, quia pariter veritatem fallit metus, aut protervia. Quod pluribus comprobant Illiger. ad Donell. *lib.* 18. *com. c.* 10. *in not. lit. C*, Cyriacus *lib.* 2. *contr.* 154. *n.* 21. Bajard. *ad Clar. in d.* §. *fin. q.* 64. *n.* 118. *in fin.* & eleganter Langleus *semestr. lib.* 9. *c.* 2. *in princ.* ibi: *Ut enim*
6 *infirmitas, atque doloris impatientia vera fateri quosdam cogit, ita & falsa multa comminisci. Quòd qui in equuleo positus est, scire, aut suspicari facilè possit, quid audire quæsitor velit, quod cùm dixerit, intelligat sibi finem doloris futurum. Neque ideò vel vera fateri, vel mentiri dubitet, ut præsenti cruciatu quàm citissimè liberetur, securus supplicii, quod post hac illi subeundum sit. Contrà qui robustus, ac patiens fuerit, cruciatum aspernabitur, nec verbum omninò ullum, quo se, vel alium perstringat, emittet.* De quo plura exempla ab his Doctoribus, & à relatis per eos adduci possunt. Sed quare extera quærimus, dum in eadem Aula memorabile exemplum obstinationis habeamus? in eo sacrilego homicida, qui Presbyterum nequiter, & insidiosè sclopi ictu necavit. Is enim in equuleo positus, ne posset delictum confiteri, propriis dentibus linguam suam secavit. Sed dices, quo pacto comprobabitur negativa rei quæstioni supposititi? sed facilis est responsio: nam eam præbet Consultus *in l. de minore* 9. §. *plurimum*, *ff. de quæst.* ibi: *Plurimum*
7 *in executienda veritate etiam vox ipsa, & cognitionis subtilis diligentia adfert; nam & ex sermone, & ex eo qua quis constantia, qua trepidatione quid dicitur, vel cujus existimationis quisque in civitate sua est, quædam ad illuminandam veritatem in lucem emergunt*, ut notat Bart. *in hoc Text. & in l. fin. n.* 12. *ff. eod.* & post eum Nicolaus Vigelius *in Methodo civil. lib.* 1. *c.* 16. *q.* 7. *regul.* 2.

Neque huic interpretationi obstat Text. *in d. l.* 8 *edictum* 8. *ff. de quæst.* quo Paulus de tortura tractans ait ibi: *Efficacissimas eas ad requirendam veritatem existimo.* Ex quibus verbis Glossa, Covarr. & alii argumentum desumunt ad probandum, quòd ea quæ dicuntur in tortura, veritatem puram habere debent. Nam omissis aliis interpretationibus, ex ipso Textu depromitur vera, & genuina interpretatio, nempè quod Paulus in isto Textu non loquitur de quæstione illata in caput proprium, sed de habita in servos tanquam testes, in caput domini, ut expressè dicitur *in eod. Text.* ibi: *Atrociora non aliter explorari, & investigari possunt, quàm per servorum quæstiones, in d. l.* 1. *in princ. &* §. *quæstioni*, loquitur Ulpianus de tortura illata in caput proprium, ut docent Glossa *in d. l. edictum, verbo efficacissimas, in fine*, & Bartol. *in d. l.* 1. §. *quæstioni*, & mirum non est, cùm interrogatus de se ipso, propriæ vitæ prospiciens, dolorem sustinere toto animo præsumendus est ad negandum: at verò qui de alio interrogatur, efficacissimè torquetur ad requirendam veritatem.

Eamdem sententiam probat pariter mihi Text. 9 *in d. l.* 1. §. *idem Cornelio*, *ff. de quæst.* ibi: *Non ubique in servi unius quæstione fidem rei constituendam, sed argumentis causam examinandam.* Licèt enim Ulpianus in isto Textu, de quæstione unius servi in caput minimè loquatur, & sic non de eo qui in se torquetur, decisionem ponat; tamen negari non potest, juxta mentem Ulpiani præceptum judicantibus dari, ad hoc ut fides non in quæstio- 10 ne constituatur, sed quòd causa argumentis examinetur, id est, juxta probationes ex ipsa causa resultantes, nam nomine argumentorum in jure probationes cujusque generis sint, comprehenduntur. Ut *in l. tutor.* 3. §. *præter de suspectis tutor.* ibi: *Ex apertissimis rerum argumentis, & in d. l.* 1. §. 1. *ff. de quæst.* ibi: *Et aliis argumentis ita probationi admovetur, ut sola confessio servorum deesse videatur, & in l. unius* 13. §. *in ea causa*, *ff. eod.* ibi: *Nullis reus argumentis urgebatur*: & in aliis plurimis, ut notat Dionys. Gotofred. *in l. fin. C. de probat.* Quod est idem ac si dixisset Consultus: quæstio fragilis modus probandi est, ob quod fides non in quæstione est constituenda, sed causa argumentis, sive probationibus examinanda, ita ut potiùs probationibus credatur, quàm quæstioni.

Expendo pariter Textum *in l. qui sententiam* 16. 11 *C. de pœn.* ibi: *Aut sua confessione aut certè omnium qui in tormentis, vel interrogationibus fuerint diditi, in unum conspirante concordanteque rei finem, convictus sit, & sic in objecto flagitio de rebensus, ut vix etiam ipse ea quæ commiserit, negare sufficiat.* Loquitur hìc Imperator Constantinus de reo confesso, vel victo, cui imponenda venit severa sententia. Et licèt *in Text.* non dicatur, reum in tortura negasse, ut notat Covarrub. *d. c.* 23. *n.* 5. tamen jubet hoc temperamento uti; quòd aut confessione damnetur, aut convictus ex tortura aliorum, ut notat Baldus *in eo Text.* ita ut negare ei non sufficiat ad evitandam pœnam eorum, quæ com-

12 commisit, sive negaverit in quæstione, de quo ibi agebatur, ut ait Text. *in tormentis, & interrogationibus*, quia verbum *interrogare* in eo titulo *de quæstionibus* intelligitur per tormenta, ut notat Cujac. *in l.* 1. *C. de quæst. ad med.* sive tortura: ac per consequens jure in pœnam ordinariam convictus etiamsi negaverit, condemnatur, ut docet Præsul Covarr. *d. c.* 23. *practicarum, n.* 5.

13 Denique expendo Textum *in l.* 1. *C. de quæst.* ibi: *Tamen si aliis probationibus fides veritatis investigetur, præscriptionis invidia evanescit.* Quo Imperatores Severus, & Antoninus dum docent, servos torqueri non posse in caput domini, nisi in criminibus exceptis; quid si de facto torqueantur, faciendum esse dubitabant? & rescripserunt, quòd licèt servi nulliter interrogati per tormenta sint, si aliis probationibus veritas investigetur, dominus jure condemnabitur, quia præscriptionis invidia evanescit, sive effectus nullius interrogationis, ut

14 notat *gl. in eod. Text. vera præscriptionis invidia*, & Bald. *in d. l.* 1. *n.* 2. & Jac. Cuj. *in d. l.* 1. *ad med.* ibi: *Nihilque prodesse Domino quo magis relevetur satis convicto aliis probationibus, ut non sit necesse refellere dictum servi, quod pro non dicto possis habere.* Cùm autem nulliter tortura adhibeatur plenè convicto; ut inferiùs dicetur, necesse non erit dictum torturæ refellere, quia pro non dicto est habendum, juxta quam explicationem hunc Textum allegat Anton. Gomez *d. lib.* 3. *var. c.* 13. *n.* 20. Quidquid in contrarium dicat Faquin. *d. lib.* 9. *cap.* 6. *in fin.* nam licèt species Textus non sit eadem, decidendi ratio eadem est tam in Textu, quàm in Glossa.

15 Ex quibus & aliis hanc sententiam secuti fuere Bartol. *in l.* 2. *ff. de furt.* Bald. *in d. l. fin. Cod. de probat. & in l. milites, Cod. de quæst.* Alexand. *in addit. ad Bart. in d. l. unius*, §. *reus, verb. neque confiteatur.* Hippol. *singular.* 108. Joan. And. *ad Speculat. tit. de probat.* §. 4. Matth. de Afflict. *ad const. Regn.* 10. Thomas Grammat. *d. decis.* 8. *in princip. & fin. & dec.* 96. *per tot.* Rimin. Junior. *cons.* 84. *n.* 17. Addent. in Magon. *dec. Lucens.* 79. *lit. A*, Simon. de Præt. *cons.* 104. *n.* 34. Fran. Personal. *tract. de indic. & tortur. n.* 4. Flam. Cartar. *de execut. sent. capt. Bannit. c.* 2. *n.* 62. & 65. Jul. Clar. *in d.* §. *fin. q.* 85. *n.* 10. & *d. q.* 64. *n.* 38. & ibi Bajard. *n.* 116. Vinc. de Franq. *decis.* 577. *in fin.* & ibi Addent Menoch. *de arbitr. cas.* 263. *à n.* 12. Far. *d. q.* 40. 11. Pet. Cabal. *cas.* 93. *n.* 27. *cum seq. & d. cas.* 288. *n.* 31. Boss. *tit. de sent. n.* 70. Grammat. *dec.* 280. *n.* 1. & 2. Marta *vot.* 238. *n.* 10. Polydor. Ripa *observ.* 237. *n.* 2. Vivius *decis.* 143. *n.* 1. Fachin. *lib.* 9. *controv.* 6. Guazz. *d. defens.* 30. *c.* 40. *n.* 1. *vers. contrariam, & n.* 18. Giurba *d. cons.* 43. *n.* 30. *cum seqq.* Riccius *in collect. decis.* 1567. Joan. Bapt. de Thoro *in compend. decis. tom.* 1. *lit. T, verb. tortura reiteratis vicibus, & tom.* 5. *verb. tortus si non fuerit.* Ex nostratibus Didacus Cantera *in q. crim. tit. de tangentib. reum, q.* 8. *num.* 2. & *q.* 12. *num.* 12. Don Joan. Vela *de delict.* 2. *part. c.* 9. *num.* 19. qui quidem cum ab eis relatis tenent, reum negantem in tortura condemnandum esse ad pœnam extraordinariam arbitrio judicis.

16 Et quòd possit condemnari ad pœnam ordinariam, si tortura adhibeatur, prænissa protestatione, absque præjudicio probatorum, tenuerunt Castrensis *in l. si quis hoc genus, C. de Episcop. & Cleric.* Alber. *in Rub. C. de q. n.* 9. Bald. *in c. ad nostram, in fin. de probat.* Carr. *in l. observare, n.* 160. *C. quor. appel.* Hippol. *d. singular.* 108. Paris de Puteo *de sindic. verb. quidam latro*, Grammat. *cons. crim.* 12. *n.* 24. & *voto* 1. *n.* 34. & 37. & *d. decis.* 96. *in fin.* Bajard. *ad Clar. d. q.* 64. *n.* 116. Cabal. *d. cas.* 288. *n.* 20. & 25. Foller. *in pract. part.* 3. *prin. glos. & si confitebuntur, num.* 110. Marta *d. vot.* 238. *n.* 11. Paponius *lib.* 24. *tit.* 9. *arrest.* 1. *in fin.* Gaspar Ant. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 1. *q.* 45. *n.* 10. & 11. Fran. Marcus *dec.* 156. *n.* 2. *tom.* 2. Ant. Faber *in C. lib.* 9. *tit.* 21. *defin.* 9. Novar. *ad prag. Neapol. tit. de quæst. collect.* 1. *n.* 16. Sigismund. Scaccia *de jud. lib.* 1. *c.* 78. *n.* 13. *vers. contraria.* Qui omnes tenent, quòd si aliunde plenè reus convictus fuerit, dummodò tortura adhibeatur, præmissa illa protestatione, condemnabitur jure ad pœnam criminis ordinariam.

De jure nostro Hispano hæc sententia videtur 17
securior juxta Text. *in l.* 26. *tit.* 1. *part.* 7. ibi: *E si por su conociencia, nin por las pruebas que fueron aduchas contra el non lo fallare en culpa de aquel yerro sobre que fue acusado debelo dar por quito.* Quo noster Alphonsus ad absolutionem requirit non solùm negationem rei ad torturam adhibiti, verùm quòd ex probationibus in eum adductis reperiatur sine culpa. Et sic tenuerunt, condemnandum reum ad pœnam ordinariam Covarrub. *d. c.* 23. *n.* 5. *in fin.* qui clarissimè pro hac parte concludit, Ant. Gomez *d. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 20. Dom. Greg. Lopez *in d. l.* 26. *tit.* 1. *part.* 7. *gloss.* 8. & *in l.* 4. *tit.* 30. *part.* 7. *glos.* 8. Avendanno *in diction. verb. atormentado.* Cevallos *comm. contr. com. q.* 375. *n.* 3. Paz *in pract. part.* 5. *t.* 1. *c.* 3. §. 12. *n.* 5. *cum seqq.* Villalobos *in antinom. jur. lit. F, n.* 12. & *in suis com. opinion. verbo torqueri, num.* 118. Evia Bolannos, *Curia Philip.* 3. *p.* §. 16. *n.* 2. & Ayllon ad Gomez *d. c.* 13. *n.* 21. Quare mirum est, quòd ex nostratibus plures dum negare non possunt Præsulem Covarrubias, qui Bartolus Hispanus ab exteris nuncupatur, Gregorium Lopez qui quoad jura nostra non inferior Accursio censendus est, & Antonium Gomez, purissimæ doctrinæ criminalis Coryphæum, habent præ manibus, aliena turpiter quærendo, Doctores extravagantes in definiendis litibus sequuntur.

Quid ergo dicendum? Nam si Doctores, qui 18
quæstionem definiunt juxta juris communis observantiam (nam regulam Textualem expressam non habemus, ut dixi) attendendi sunt, problematica conclusio remanet; pro utraque enim parte plures reperiuntur non contemnendæ auctoritatis: si juxta Doctores Patrios judicium ferendum est, prout credo, & rationi consentaneum arbitror, plures sunt & amplioris auctoritatis, qui hanc secundam sententiam docent. Quæ durissima plerisque in 19
praxi videtur, quia torturæ acerbitas, quam reus negans sustinuit, aliquid purgare debet, ac per consequens de rigore pœnæ ordinariæ subtrahere; non enim coæquandus erit qui talia passus fuit cum eo, qui hos dolores non sustinuit; quod naturali æquitati consentaneum esse non dubito & praxi communi regulariter comprobatur. Quare ut meum proferam judicium, distinguendos esse aliquos ca-

sus

sus reor, quo mediante hæc pugna sententiarum ad concordiam reduci posse, apparebit.

Primus casus est, quando reus de pluribus criminibus accusatus, vel inquisitus per judices ad torturam condemnatur quoad aliquod ex illis criminibus, quod plenè probatum non est; nam si pro eo adhibeatur tortura cum protestatione præmissa; qua in hoc casu, reus de crimine plenè probato non interrogatur, neque pro eo tortura adhibetur, protestatio prodest, conservando quoad crimina in quæstionem non deducta probationes in suo vigore, & tunc intrat regula adducta in terminis per Ant. Gomez *d. c.* 13. *n.* 20. nempè quod *utile per inutile non vitiatur*, cùm crimina separata, & dividua reperiantur. Neque in hoc casu potest dici protestatio contraria facto; nam quod inquiritur, est diversum à crimine pro quo condemnatur, quia tortura adhibetur limitata ad crimen non plenè probatum. In hoc enim casu nemo ex Doctoribus pro prima sententia allegatis *sup. n.* 2. dicere ausus fuit, pœnam ordinariam imponendam non esse, & multo minùs quòd reus sit absolvendus: & quòd debeat condemnari in pœnam ordinariam criminis probati, de quo non interrogatur, docent Grammaticus *cons.* 1. *n.* 3. Bossius *d. ind. & tort. n.* 130. Cyrill. *in summa crim. rub.* 29. *de q.* §. 11. *n.* 15. Jul. Clar. *d. q.* 64. *n.* 8. *vers. veritas est.* Far. *d. q.* 40. *n.* 16. Scaccia *d. c.* 58. *n.* 13. Franq. *d. decis.* 577. *n.* 1. Et sic censui in causa Joannis de la Espada, cui torturam adhiberi jussi, super diversis latrociniis in hac urbe commissis, quorum pars apud eum reperta fuit, cum protestatione quòd non adhibebatur ratione grassationis principalis patratæ in itinere de Alcala; & licèt negativus in tortura perstitisset, eum pœna capitali plectendum judicavi, quæ sententia confirmata fuit per Consilium, ut dixi *contr.* 3. *n.* 60.

Secundus casus est, quando reus tortus fuit pro unico crimine cum illa protestatione, & postquam negativus evasit, superveniunt novæ probationes; quia hoc in casu juxta benigniorem sententiam indicia purgata non influunt in condemnationem, sed ex noviter probatis reus venit condemnandus ad pœnam criminis ordinariam; non inquam ex probationibus præcedentibus torturam, quæ purgata esse possunt; sed ex subsequentibus, quæ purgata non sunt, ut in terminis docet Covarrub. *l.* 1. *variar. c.* 1. *n.* 8. *vers. cujus sententiam*, quem sequuntur Caballus, *d. cas.* 288. *n.* 28. Far. *d. q.* 40. *n.* 25. & Guaz. *a. c.* 40. *n.* 2. *vers. sed Modern. & n.* 5. Quidquid dicat Peguera *d. dec.* 70. *in fin. & in praxi d. c.* 12. *n.* 5. præsertim quando probatio supervenit, antequam reus absolutionem consequatur ex negatione. Neque obstat doctrina Vincentii de Franquis *d. decis.* 577. *in fin.* qui licèt in principio tradidisset, reum de quo tractabat, condemnatum fuisse per Magnam Curiam Vicariæ ad pœnam ordinariam, ex eo quòd post torturam illatam virtute dicti unius socii cum adminiculis, supervenerunt dicta duorum sociorum: quia subdit, sententiam revocatam fuisse per Consilium sanctæ Claræ, reum condemnando ad perpetuas triremes. Nam loquitur in terminis statuti requirentis dictum trium sociorum ad plenam probationem, & eo in casu deficiebat dictum socii purgatum per torturam: immò si supervenisset dictum trium sociorum post torturam, confirmaretur sententia, ut docet Riccius *in additione ejusdem decisionis*. Quod docuerat idem Franquis *dec.* 570. *n.* 2. *vers. his tamen non obstantibus.* Nos autem loquimur casu, quo concludens probatio resultet juxta nostra jura, & sic decisio Vincentii de Franquis nostram conclusionem firmat.

Hic casus decidendus se obtulit in Aula in causa necis, & grassationis patratæ in personam Petri Lopez Bibliopolæ, de quibus inquisitus fuit Josephus Hernandez vicinus occisi, eo quòd consilium dedisset grassatoribus, ut dicebatur ad distrobationem faciendam, dum proficiscebatur ad oppidum de Alcala. Is enim fuit torturæ suppositus, in qua negativus permansit; sed habita posteà quæstione de duobus reis delictum exequentibus, confessi fuerunt, prælibatum Josephum consilium grassandi dedisse, sed in homicidio non interfuisse. Ob quod Aula ipsum condemnavit ad pœnam verberum, & triremium, sententia *diei* 20. *Maii* 1661. de qua mentionem feci *controv.* 2. *n.* 36. licèt mitigationem pœnæ non fuisset consecutus ex eo solùm, quòd indicia purgasset, sed etiam quia consilium quod dederat, non extendebatur ad occidendum, sed ad subripiendas pecunias tantùm: & licèt grassationis crimen in via publica grave sit; apud nos, si non occiderit, vel occidere curaverit, ex unica grassatione non punitur capitaliter, ut docet Dominus Greg. Lop. *in l.* 18. *tit.* 14. *p.* 7. *gloss.* 5. *q.* 1. sed extra ordinem: & licèt dans operam rei illicitæ teneatur regulariter de excessu, ut alibi dixi, quando excessus est crimen gravius, non teneri, docet Far. *q.* 129. *n.* 97. eadem pœna, sed mitiori: ex quibus hæc decisio non videtur in terminis. Meliorem arbitror decisionem casus Didaci Duran, qui per me condemnatus ad torturam ex indiciis in eum resultantibus in crimine, de quo *suprà n.* 23. postquam negavit, tres ex complicibus confessi fuerunt, eum auctorem totius criminis nominando: & licèt negatio ei profuerit ad hoc, ut appellatio reciperetur, tandem sententia capitalis à me in eum lata confirmata fuit per Consilium, ut dixi *d. controv.* 3. *n.* 60.

Tertius casus est, quando reus plenè convictus, & condemnatus in pœnam capitis, condemnatur in eadem sententiam ad torturam, ut dicat de complicibus, juxta Textum, *in l. qui ultimo* 29. *ff. de pœn.* ibi: *Sæpè ideò servari solent post damnationem, ut ex his in alios quæstio habeatur.* Quod genus torturæ praxi receptum est in Principatu Cataloniæ, ut testatur Peguera *d. dec.* 5. *n.* 29. Sardiniæ, ut dixit Don Joan. Dexart *dec.* 37. *ex n.* 5. Valentiæ, ut scripsi *d. tit.* 2. *de regim. c.* 8. §. 9. *n.* 99. & in Italia, ut tradunt Julius Clarus *d. q.* 64. *n.* 8. Bajard. *ad eum n.* 23. & Far. *d. q.* 40. *n.* 28. sed in nostra Aula non reperitur recepta, fortè quia necessaria non creditur, eo quòd solùm admissa sit in criminibus exceptis, de quibus reus interrogari potest de sociis, & complicibus, & in his tortura ex summaria, de qua dixi controversia præcedenti, supplet hanc torturam adhibendam post condemnationem. Quod licèt aliquando verum sit, non tamen semper ac reus de crimine excepto accusatus condemnatur, reperitur tortus in summaria, & si sit ex his, quæ per unum solùm non patrantur, sed cum sociis, & complicibus, ad eos detegendos nec-

cessaria mihi semper visa fuit similis tortura, quam usu receptam fuisse in Pinciana Cancellaria, audivi non semel, & eam ex decisione nostri Regii, ac supremi Indiarum Senatus executioni deductam vidimus *anni* 1661. in personam Josephi Yriarte ad mortem condemnati, per illustrem Dominum Don Joan. Ramirez de Arellano Equestris Ordinis Calatravæ, Marchionem de Miranda de Auta, amantissimum Collegam nostrum in eodem Senatu. In hoc enim casu necessaria protestatio non erit, quia tortura, ut de complicibus dicat, est pars condemnationis, & sententiæ; & ex illius executione non vitiatur, aut impeditur impositio pœnæ principalis, ut dixi *d.* §. 9. *n.* 99.

Quartus casus est, quando crimen unicum plenè probatum fuit, & nihilominùs reus quæstioni subjicitur, ut non solùm convictus, verùm etiam confessus reperiatur, & appellans non audiatur, juxta *l.* 2. *C. quorum appellat.* de quo dixi *contr.* 2. *ex n.* 9. Quod licèt regulariter licitum non sit ex traditis per Jul. Clarum *d. q.* 64. *n.* 8. Cabal. *d. cas.* 288. *n.* 34. Scacc. *d. c.* 78. *n.* 13. Far. *d. q.* 40. *n.* 9. Guaz. *d. defens.* 30. *c.* 40. *n.* 1. *vers. sed Modern.* Greg. Lop. *in d. l.* 26. *tit.* 1. *glos.* 8. *&* *l.* 4. *tit.* 30. *glos.* 8. *part.* 7. & Ant. Gomez *d. c.* 13. *in fin. vers. item ex supradictis*, ubi Ayllon. & Bobadilla *l.* 5. *Polit. c.* 3. *n.* 80. Tamen aliquando in enormissimis, quando disciplina publica exigit celeritatem in exequendo licitè, & debitè fieri potest, ut docet Covarrubias *d. c.* 23. *n.* 5. *post med.* vel ad detegendos socios, aut alia justa de causa, si tortura adhibeatur cum dicta protestatione, condemnari posse ad pœnam ordinariam, docuerunt ferè omnes laudati *suprà n.* 16. *cum duob. seqq.* Hic casus rarissimè evenire potest in supremis Curiis, licèt Faber, Paponius, Gaspar Antonius Thesaurus, & alii de observantia illorum gravissimorum Senatuum testentur; præsertim in nostra Aula, in qua cuncta accuratissimè pensantur, & nunquam in ea vidi reum plenè convictum ad torturam condemnari, nec ab antiquioribus similem observantiam audivi, quæ si esset usu recepta, per decursum decenni absque dubio audivissem. Et licèt negari non possit, quòd ex auctoritate Doctorum hanc sententiam firmantium pœna capitalis in aliquo gravissimo, & cruento delicto imponi possit: tamen benignior sententia verior, & securior est, nempè quod reus mitius puniatur juxta Doctrinam Didaci Cantera, & Don Joannis Vela, atque aliorum, de quibus *supr. n.* 15. quod regulariter in omnibus Hispaniæ Senatibus observatur, pœnam triremium, vel aliam mitiorem imponendo, juxta judicantium arbitrium, & causarum circumstantias.

Quintus casus est, quando reus non plenè convictus, sed ex indiciis regulariter ad torturam requisitis, ad eam condemnatur. Qui si negativus persistit, aut leviter extra ordinem plectendus est, juxta doctrinam Cabal. *d. cas.* 93. *n.* 27. *&* *cas.* 288. *n.* 31. Clar. *d. q.* 64. *n.* 38. Far. *d. q.* 40. *n.* 11. Gram. *d. dec.* 280. *n.* 2. Cantera *d. q.* 8. *n.* 2. Vela *d. c.* 9. *n.* 19. Faq. *d. l.* 9. *c.* 6. & aliorum *supr. n.* 15. laudatorum, habita ratione urgentiæ indiciorum, gravitatis torturæ, & qualitatis personæ: quæ condemnatio in supremis Judicibus usque ad pœnam triremium extendi potest, ut accuratè distinguit Thoro, *d. tom.* 5. *comp. dec. verb. tortus si non fuerit, ad medium, vers. & propterea.* Juxta prudentis Judicis arbitrium; & suo in casu, nempè quando plenè tortus est, & indicia purgata remanent, reum diffinitivè vel observatione judicii absolvendo; quam praxim Aula nostra quotidie observat, ita ut infinitæ decisiones tradi possint.

CONTROVERSIA XXVII.

De effectu transactionis, seu pacis factæ inter accusatorem, & reum; & de tortura injustè, vel nulliter adhibita; & an ex eo reus sit omninò absolvendus?

SUMMARIUM.

1 *Facti species præbens ansam disserendi narratur.*

2 L. 22. tit. 1. part. 7. *explicandi desumitur.*

3 *An iste Textus desumptus sit ex* l. transigere 18. C. de transact.

4 *Ex accusatoris transactione, vel pacto an impediatur alius, vel judex ex officio crimen persequi?*

5 *Causa per accusationem non inchoata, sed ex officio judicis etiamsi accusatio superveniat, prosequi valet.*

6 *Sed nihilominus pœna mitigari debet, ita ut corporalis non imponatur, ex omni stylo, & Curiarum consuetudine.*

7 *Transactio, seu pactum initum cum accusatore extraneo, neque accusationem, neque crimen perimet.*

8 *Transactio ut prosit reo, debet fieri cum eo, qui legitimè suam, vel suorum injuriam prosequitur.*

9 *Accusans in Aula suprema criminum ante omnia tenetur justificare, ad se legitimè pertinuisse jus accusandi, aliàs non admittitur ut accusator, sed ut denunciator, vel delator.*

10 *Delatoris, seu denuntiatoris transactio neque nocet fisco, neque prodest reo.*

11 *Transactio facta super crimen blasphemiæ an prosit reo?*

12 *Delator, sive denuntiator transigens de crimine publico ad se non attinente, puniri potest, & qua pœna?*

13 *Denuntiator ratione officii paciscendo cum reo incidit in pœnam.*

14 *Denuntiatores in Aula suprema criminum sunt ex necessitate muneris omnes Alguacelli Regiæ Domus, & Curiæ, quibus ex hoc debetur quarta pars pœnæ pecuniariæ, & quomodo?*

15 *Transactio de crimine tangente reum, non minuit pœnam.*

16 *Transactio de crimine furti valet, quoad interesse civile.*

17 *Transactio de crimine non capitali à jure non licet, apud nos non minuit pœnam, & quare?*

18 *Remedia efficaciora jura ministrant, ubi periculum majus versatur.*

Delicta non debent remanere impunita, ib.

19 *Transactio de crimine in personam non minuit pœnam si habet qualitatem aggravantem, ut putà si insidiosè patratum sit.*

20 *Transactio non minuit pœnam, quando crimen fuit reiteratum.*

21 *Transactio non est licita de jure in crimine adulterii, neque juxta nostram legem, quæ dispositio extenditur ad pactum, si fiat mediante pretio.*

22 *Transactio licèt minuat pœnam, itaut regulariter corporalis imponi non possit, fallit in pœnam triremium.*

23 *Uxor occisi in accusando, & transigendo, cæteris cognatis præfertur.*

24 *Tortura adhiberi nequit, nisi crimen de quo agitur, includat pœnam corporalem graviorem ipsa tortura.*

25 *Reus qui non potest condemnari ad pœnam corporis afflictivam, si torqueatur, injustè torquebitur.*

26 *Reus injustè tortus, licèt confiteatur crimen, & ratificetur, debet absolvi.*

27 *Reo injustè torto, totus processus corruit.*

28 *Contrarium est verius, nempè quòd ex tortura injustè adhibita solùm annullatur actus torturæ, & confessio inde secuta.*

29 *Indicia non possunt purgari per torturam, si reus crimen confessus sit, licèt nulliter.*

30 *Tortura levis, tortura dici non potest.*

31 *Tortura ut purgare possit indicia, debet commensurari cum ipsis indiciis.*

32 *Tortura injusta non est, ratione transactionis, quia reus potest de jure interrogari super qualitate aggravante.*

33 *Tortura de jure rectè infligitur ad eruendam veritatem totius facti, præsertim reo negativè persistente.*

34 *Decisio Aulæ pœnam extraordinariam imponens.*

35 *Transactio facta cum occiso, an attendi debeat?*

1 AD hospitium egenorum oppidi de Arganda duo errones cum uxoribus pervenerunt in mense Augusti *anni* 1659. uxores ad exigendam eleemosynam profectæ fuerunt ipsis solis in hospitio remanentibus. Paulò pòst unus ex illis variis pugionis ictibus moribundus repertus fuit: Socius fugiens apprehensus fuit cum cultro sanguine madefacto; vulneratus ab eo lethaliter, se percussum fuisse nulla præcedente causa asseruit; ex quibus reo plenariè audito, ad quæstionem condemnatus fuit, qui ut in equuleo positum se vidit, confessus fuit illum ex levissima occasione, casu magis quàm dolo exorta, vulnerasse. Relator cui causa commissa erat, in prima recitatione omisit, reum cum accusatrice transactionem de illo crimine inisse, quòd nostro vernaculo sermone dici solet *apartamiento de la parte querellante*. Et quod magis erat, neque Patronus, neque Procurator, qui transactionis publicum instrumentum in actis ediderant, & in relatione, ut moris est aderant, aliquid deduxerunt. Sed quando post confessionem torturæ, & ratificationem, dato solito termino ad defensionem, & causa legitima conclusa iterùm recitata fuit, transactionis jus allegarunt, ne reus ad pœnam corporalem condemnaretur, juxta Text. *in l. 22. tit. 1. part. 7.* id expressè cavente.

2 Cujus dispositio, licèt per plures ex nostratibus perdoctè explicata sit, ut quæstionem in nostra specie controversam clariùs percipiamus, breviter interpretanda erit. Cavetur enim in ea, quòd si pax, aut conventio inita sit inter accusatum, & accusantem mediante pretio, & ante sententiam, pœna corporalis imponi non possit. An autem decisio hujus Textus desumpta sit à *l. transigere* 18. *Cod. de transact.* aliqui dubitarunt, sed ut docet Montalvus *in d. l. 22.* originem à *d. l. transigere* potuit habere, sed non ex ea desumpta fuit, cùm decisio diversa sit, in ea enim solùm dicitur, *transigere, vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non est*: in nostro verò Text. ibi: *Tenemos por bien que si la avenencia fuere fecha ante que la sentencia sea dada sobre tal yerro como este, vala quanto para no recibir porende pena en el cuerpo el acusado, fueras ende si el yerro fuese de adulterio.* Verbum enim illud *tenemos por bien*, est juris novi inductivum, ut notat Greg. Lop. *in d. l. 22. glos. 9.* 3

Ex quo dimanat, quòd hujuscemodi dispositio adeò difficilis videatur, ut Jacobo Villalpando, Montalvo, & Greg. Lop. *in eod. l. 22.* Ant. Gom. *l. 3. var. c. 3. n. 56.* & Petro Plaza *in epitome delict. c. 39.* videatur egere Principis explicatione. Nam ut doctissimè notat idem Ant. Gom. *d. n. 56.* juxta *l. 24. tit. 4. part. 3.* & alia jura quæ cumulat, licèt pax, aut transactio perficiatur inter accusatum, & accusantem, alius noviter accusare poterit, vel judex ex officio procedere, usque ad impositionem pœnæ ordinariæ. Quam conclusionem docuerunt Bart. *in d. l. transigere, n. 17.* Curs. Junior. *ibid. n. 29.* Hugo Donell. *in eod. l. n. 4.* Bajard. *ad Clarum, §. fin. q. 4. 58. n. 12.* Far. *q. 4. n. 31. cum seqq.* Tiber. Dec. *in tr. crim. lib. 3. c. 34. n. 37.* Ant. Matth. *de crim. lib. 48. ff. tit. 19. c. 7. n. 7.* & ex nostratibus Cov. *l. 2. var. c. 10. ex n. 5.* & Padilla *in d. l. transigere, n. 50. cum seqq.* Martin. del Rio *disq. magic. l. 5. sect. 2. vers. Quari solet.* Vel quia transactio non facit jus quoad omnes, sed quoad solos transigentes, ut notat Far. *ibid.* vel quia per pactum, aut transactionem non extinguitur crimen, sed accusatio, ut docet accuratè Ant. Matthæus *ubi proximè*. Quare sic recta cum ratione praxi receptum fuisse in Cancellaria Pinciana per gravissimos judices, & à potentissimo Domino, & Rege nostro Carolo Quinto approbatum, refert ipse Gomez. Quibus addi poterat, quòd quando judex ex mero officio causam instituere incipit, ut frequentiùs contingere solet, si postea superveniat accusator, ex sua transactione, seu pace non debet inferre præjudicium Fisco, qui ex causa publica vindictam criminis prosequitur. 4 5

Attamen ut idem Gomezius notat *d. n. 56. ad fin.* adeò communiter mitior sententia praxi recepta est in nostra Hispania, ut vim consuetudinis, styli, aut legis obtinuisse videatur. Ob quod temerarium esset ab ea recedere in judicando, licèt in puncto juris verior opinio Antonii Gomezii, & aliorum memoratorum appareat. Et sic eamdem mitiorem sententiam tuentur post Montalvum, & Greg. Lop. *in d. l. 22.* Villalpando *in eod. l. 1. part. §. 6.* Petr. Plaza *d. c. 39. per tot.* Olan *in concord. Antinom. lit. A, n. 34.* Don Joan. Vela *de delect. part. 2. c. 5. n. 45.* Molina *de just. & jur. t. 4. disp. 47. n. 8.* Avend. *in c. 26. Prætor. 2. part. n. 20.* Cevall. *comm. contr. comm. q. 77. n. 4.* & Joan. Ayllon. *ad Gomez d. c. 3. n. 56.* Quod adhuc de jure tenuerunt Jul. Clar. *d. q. 58. n. 3.* Far. *q. 14. n. 1. cum seqq.* 6

7 Quam conclusionem primò limitabis in casu, quo transactio inita sit ab accusato cum accusatore extraneo; nam ad hoc ut transactio prosit accusato, debet fieri cum eo, cui principaliter jus accusandi tribuitur, suam, vel suorum injuriam prosequendo, ut docent Bart. *in l.* 1. ubi comm. Doctores, *ff. de pub. jud.* Jul. Clar. *d. q.* 58. *n.* 3. Far. *q.* 11. *n.* 11. & colligitur aperte *ex eod. l.* 22. ibi: *De facer avenencias con sus adversarios,* junct. *l.* 1. *tit.* 11. *l.* 1. *Ordin.* quæ est *l.* 1. *tit.* 25. *l.* 8. *Rec.* ibi: *Y perdonando los enemigos.* Explicant Greg. Lop. *in d. l.* 22. *glos.* 6. Didac. Perez *in d. l.* 1. *Ord.* & Azev. *in d. l.* 1. *Rec. n.* 6. Ant. Gom. *d. c.* 3. *n.* 57. Covarr. *d. c.* 10. *n.* 5. Larr. *dec.* 27. *n.* 9. Ayllon *d. c.* 3. *n.* 48. Petr. Plaza *d. c.* 39. *ex n.* 4. quibus addendus Jac. Canc. *var. l.* 2. *c.* 8 11. *n.* 62. Hac de causa in Aula suprema criminum inconcussè observatur, quòd quilibet ad accusandum veniens antequam admittatur, ut legitimus accusator, ratione injuriæ suorum, summariè compellitur ad justificandum, ad se persecutionem illius delicti legitimè pertinuisse; quia id est suæ intentionis potissimum fundamentum, ut accuratè in terminis probat Petr. Plaza *d. c.* 39. *n.* 21. Si enim justificaverit, admittitur ut pars legitima, & talis declaratur ad accusandum, quo mediante præcluditur via fraudandi punitionem criminis, ex pace inita cum extraneo, qui non accusator dicitur, sed delator, aut 10 denunciator, quia licèt in crimine publico, quilibet de populo admitti potest ad accusandum, *l. si plures* 16. *ff. de accus. cum vulgat.* tamen cum ex jure proprio ad extraneum non pertineat jus vindictæ, pactio inita cum eo neque nocet fisco, neque prodest reo juxta praxim nostræ Aulæ, communiter in tota 11 Hispania receptam; ex quo fortè profluit ratio dicendi ad dubium suscitatum per Greg. Lop. *in l.* 4. *tit.* 28. *p.* 7. *gl.* 2. nempè an prosit transactio, seu absolutio criminis blasphemiæ ad vitandam pœnam; nam cùm Dei offensam directè contineat, licèt ab Episcopo de eo transigatur, vel per ipsum absolvatur, sacramentaliter intelligo, non judicialiter, pœnam non vitabit à judice laico procedente imponiendam, vel imponendam, licèt si id obtinuerit à summo Pontifice, aliter dicendum esset; de quo Jul. 12 Clar. *d. q.* 58. *n.* 24. Immò delator sive denunciator qui transegerit, puniendus esset, quia cùm non prosequatur suam, vel suorum injuriam, super jure publico transegisse censebitur, contra expressam decisionem Text. *in l. juris gentium,* §. *si paciscar, ff. de pactis*, & tenebitur pœna Senatusconsulti Turpilliani ex *l.* 5. §. *illo t.* vel legis Juliæ reputandarum ex *l.* 6. §. 2. *ff. eo tit.* vel legis Corneliæ de falsis ex *l.* 1. §. 1. *& l.* 2. *ff. eod. tit.* ut ad rem explicat Ant. Mat. *d.* 13 *c.* 7. *n.* 16. *&* 17. Quòd potissimè locum obtinebit, quando denunciator esset ex his, qui publicè destinati sunt ratione officii ad hoc ministerium, ut Alguazelli Regiæ Domus, & Curiæ; quibus ex necessitate officii hoc munus impositum est, & stipendium publicum destinatum, nempè quarta pars pœnæ pecuniariæ, etiamsi causa per accusationem partis privatæ instituta sit, dummodò per judicium denuntiatio solemniter admissa reperiatur, ut observatur 14 in Aula. Hi enim si de crimine transigerent, crimen repetundarum absque dubio committerent, & graviter essent plectendi. Pax autem inita cum vulnerato, si posteà ex vulnere moriatur, non attenditur; tum ex traditis per Clar. *d. q.* 58. *n.* 29. Padilla *in d. l. transigere, n.* 28. Vislalp. *in d. l.* 22. *c.* 56. *n.* 2 & Far. *q.* 14. *n.* 32. tùm etiam quia cùm fiat in articulo mortis, potiùs ex suggestione, quàm ex mera voluntate fieri præsumitur, ut prudenter perpendit Martin. del Rio *disq. magic. l.* 5. *sect.* 5. *n.* 5. & quia necessitas parcendi inimico juxta Dominicum præceptum consistit in remissione interna injuriæ, unde accusatio per se licita est, adeò ut aliqui existiment, hoc esse de fide, D. Thom. 22. *q.* 68. *art.* 1. Salon. *in* 2. 2. *d. q.* 68. *art.* 1. Sayrus *l.* 2. *c.* 14. *n.* 1. Trullench. *l.* 8. *decal. c.* 2. *dub.* 2. *n.* 1. & sic dum vitetur odium internum, meritorium est accusare, & accusationem prosequi, immò aliquando tenemur D. Thom. 2. 2. *q.* 25. *art.* 9. Suar. *de char. disp.* 5. *sect.* 5. *in fin.* Bonac. *disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 5. Joan. Sanch. *in select. disp.* 2. *n.* 11. Castro Palao *tract.* 6. *de charit. disp.* 1. *punct.* 9. *vers. Fateor quidem.* Trullench. *l.* 1. *decal. c.* 5. *dub.* 5. *n.* 14.

Secundò limitabis conclusionem, quando crimen 15 de quo agitur, est commissum in rem, non in personam, veluti in furto, expilatione, abigeo, & similibus; quam interpretationem Ant. Gom. tradit *d. c.* 3. *n.* 58. arguens ex Text. *in l. itaque fullo* 12. *ff. de furt.* quam etiam tenent Bald. *in l. si quis in tantam, C. unde vi.* Paul. de Castr. *in l. sequitur,* §. *quod autem, ff. de usucap. & in l. si homo eod. t. col.* 2. *n.* 2. Sed huic interpretationi obstat doctrina Julii Clari *d. q.* 68. *n.* 6. & Aug. Barb. *in d. l. transigere, n.* 13. 16 tenentium, quòd super crimine furti valet transactio: quæ traditio apud nos urget; nam licèt de jure communi dubia reddatur ex eo, quòd regulariter in similibus delictis non reperiatur imposita pœna sanguinis, & capitalis, quod necessarium est, ut valeat transactio, juxta *d. l. transigere,* ex *d. l.* 22. apud nos sufficit, quòd pœna corporis afflictiva apponatur: & in furto, & similibus pœna corporalis imposita est, nempè fustigationis, & remigii *l.* 7. *&* 9. *t.* 11. *l.* 8. *Rec.* Sed doctrinam Ant. Gom. praxi inconcussè receptam in Aula inveni, ita ut licèt de pac- 17 tione inita cum accusatore remissum censeatur jus recuperandi bona furto sublata, quia quoad interesse civile pacisci potest, ut notat Montalv. *in d. l.* 22. *in fin.* quoad publicam vindictam, ut pœna ex pactione diminuatur, numquam attenditur ex dec. Text. *in l.* 1. *tit.* 4. *l.* 7. *for. jud.* ubi Villad. *& in l.* 5. *tit.* 2. *l.* 2. *n.* 10. Text. *in l.* 14. *tit.* 13. *l.* 4. *for. leg.* ubi Montalv. quibus transactio expressè in crimine furti prohibetur absque judicis præcepto. Et ratio ea esse potest; nam leges quæ reipublicæ utiles sunt, quantum fieri potest, interpretatione amplianda sunt, quæ noxiæ, restringendæ, *l. hoc modo* 64. §. 1. *ff. de cond. & demonst. l. quòd verò* 14. *l. nulla* 25. *de leg. l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil.* Valdè enim reipublicæ noxium es- 18 set, quòd ex transactione de similibus delictis pœna minueretur: nam faciliter quis transactionem consequeretur de accusatore in his criminibus; cùm in eis non injuriam, sed damnum persequatur, & eo satisfacto reus liber evaderet. Si enim fur restituens rem furatam domino, fur remanet, & à pœna non liberatur, ut docet Ulpian. *in l. qui ea mente* 65. *ff. de furtis*, quod in raptore pariter procedit, ut tradit Gajus *in l. non prodest* 5. *ff. de vi bonor. rapt.* multò magis in transigente dicere debemus. Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi, *c. ut Clericorum* 13. *de vit. & honest. Cleric.* Ex mitigatione pœnæ ratione transactionis ingens damnum reipubli-

blicæ resultaret, cujus interest, ne delicta remaneant impunita, *l. 5. ff. de pact. dotal. l. juris gentium*, §. *si paciscar. ff. de pact. d. l. ita vulneratus* 51. §. *æstimati, ff. ad leg. Aquil. l. 9. quod illicitè, ff. de public.* plurib. Thoro *vot. 21. num. 23. & vot. 30. n. 1. & 16. part. 1.* Cabal. *cas. 146. n. 3. & cas. 230. n. 4. & cas. 288. n. 35. & cas. 294. n. 71.* & ubi majus periculum imminet, ibi jura efficacioribus remediis subvenire, est necesse, *l. aut facta, in fin. ff. de pœn.* melior Text. *in c. ubi periculum, de elect. in 6.* ubi Barbos. cum aliis congestis, *t. 2. de regim. c. 8. num. 108.*

Tertiò limitabis conclusionem, quando homi- 19
cidium, vel quodlibet aliud delictum, de quo agitur ex commissis in personam, habet qualitatem aggravantem, ut putà quia factum fuit proditoriè, per insidias, ptopinationem veneni, cum sagitta, vel instrumento sulphureo; nam in his, & similibus, licet fiat pax, aut transactio cum eo, cui principaliter tribuitur jus accusandi, nihilominùs judex poterit pœnam ordinariam imponere, Text. *in l. 1. & l. 2. d. tit. 11. lib. 1. Ordin. & in l. 1. & l. 2. tit. 25. l. 8. Recop.* juncta *l. 12. tit. 18. & part. 3. & l. 4. tit. 24. eadem part. 3.* ubi Gregor. Lopez *& in d. l. 22. in glos. 11. limit. 3.* Didacus Perez *in d. l. 1. Ord. in gloss.* verb. *Salvo aleve o traicion*, & Azevedo *in d. l. 1. Recopil. n. 62.* Anton. Gomez *d. c. 3. n. 59.* Padilla *in d. l. transigere, n. 48.* P. Molina *d. just. & jur. d. t. 4. disp. 47. n. 9.* Cevallos *comm. cont. comm. q. 77. n. 5.* Avendanno *in cap. Prætor. part. 2. c. 16. n. 29. vol. 3.* Olan. *in antin. jur. lit. A, n. 34.* Ayllon ad Gomez *d. c. 3. n. 60.* Quia hæc crimina excepta sunt à nostro jure Hispano, tam respectu gratiæ à Principe impetratæ, quàm respectu partis transigentis. Quæ limitatio communiter recepta est, ut in Aula suprema criminum quotidie observetur.

Quartò limitabis eamdem conclusionem, quan- 20
do reus non semel, sed bis, aut pluries ipsum delictum patravit, quia ex reiteratione delinquendi ejus incorrigibilitas conprobatur, ob quod fit veniæ indignus. Sic in terminis probant jura allegata *n. præced.* & docent Ant. Gom. *d. c. 3. n. 60.* Joan. Gutierrez *Canonicar. lib. 2. c. 15.* Molina *d. t. 4. disp. 47. n. 9.* Azevedo *in d. l. 2. tit. 25. lib. 8. Recopil. n. 13.* Ayllon *ad Comez d. c. 3. n. 61.* de quo aliqua dixi suprà *contr. 24. n. 20. cum seq.* quibus addendus Thoro *d. vot. 21. n. 104. cum seq.* Decisionem hujus casus tradere nequeo, quia dum in Aula interfui, non venit decidendus in plenario judicio, licet bis, aut ter interlocutoriè, dum gratia Principis exhibita fuit per eum, qui sæpiùs deliquerat in eodem genere criminis, & quia non fuit impetrata, cum expressa mentione iterationis fuit executio denegata, juxta doctrinam Far. *q. 6. n. 49.* Tusc. *lit. S., concl. 730.* Cenedo *collect. 34. n. 4.* Barbos. *in collect. ad l. 3. C. de Episc. Aud.* Quod expressè cautum est *in d. l. 2. t. 25. l. 8. Recop.* ibi: *Mandamos que la segunda carta no valga, salvo si hiciere mencion de la primera.*

Quintò limitabis conclusionem in crimine adulterii, ut expressè *in eadem l. 22.* cavetur, ubi latè Montalvus, & Greg. Lopez *gloss. 12.* de cujus limitationis materia videndi sunt Julius Clarus *dict. q. 58. n. 11.* ubi Bajard. *num. 20.* Cabal. *cas. 145. per tot.* Petr. Gregor. Tholos. *in syntag. jur. l. 28. c. 2. n. 16. & l. 36. cap. 11 num. 8.* Cuja. *l. 6. observ. c. 11. l. 19. c. 39. & lib. 20. cap. 19.* Duaren. *ad tit. ff. de transact. cap. 2.* Ant. Matth. *d. titulo 19. cap. 7. num. 8.* ubi latè de ratione hujus limitationis hi omnes diffusè tractarunt.

Sextò limitabis conclusionem in omni crimine, 21
& casu, ex nova dispositione declarante simul, ac derogante *dictam legem* 22. quatenus jubet, quòd si transatio fiat de crimine, reus non possit pœna corporali plecti; nam per *leg. 10. tit. 24. l. 8. Recopilationis* hoc jus correctum est, & expressè cautum, quòd possit imponi pœna triremium. Verba Text. sunt hæc: *Algunos han querido poner duda, y dificultad si en los delitos en que se procede à instancia y acusacion de parte, aviendo perdon de la dicha parte se puede imponer pena corporal, declaramos que aunque aya perdon de parte siendo el delito, y la persona de calidad que justamente pueda ser condenado en pena corporal, sea y pueda ser puesta la dicha pena de servicio de galeras.* Hanc legem non assumpsit explicandam Azevedo exprofesso, fortè quia censuit explicatione non egere; cum declaratio dubii suscitati perspicua sit; sed per appendicem ad finem explicationis *leg. secundæ, dicto tit. vigesimo quarto, in fine*, de ejus dispositione mentionem fecit simpliciter. Hieronymus Cevallos *dict. questione septuagesima septima, numero quinto*, ejus dispositio- 22
nem limitat ad crimina enormia, & atrociora; sed hæc interpretatio verè repugnat verbis *dictæ legis* 10. nam in ea cavetur, quod quoties ex delicto justè possit imponi pœna corporis afflictiva, non obstante partis transactione, possit condemnari ad pœnam triremium, & sic generaliter tenendum arbitror, quòd si qualitas personæ non repugnat, & pœna corporalis imponenda ex delicto sit æqualis, vel major pœna triremium, poterit reus condemnari ad remigandum per tempus correspectivum culpæ, juxta prudentis Judicis arbitrium.

His itaque explicatis, ut jam ad controversiam 23
nostræ speciei deveniamus (omissis aliis quæstionibus suscitatis per nostros Doctores, quas pertractant laudati *suprà, n. 4.* ad interpretationem *d. l. 22.*) Ratio dubitandi an reus veniret absolvendus ea erat; habita transactione de crimine, reus non potest condemnari ad pœnam corporis afflictivam ut ex dictis patet juxta expressam decisionem *Text. in d. l. 22.* sed tortura non potest imponi nisi casu, quo pœna corporis afflictiva veniat imponenda juxta Text. *in l. edictum 8. ff. qu.* ibi: *Quæstionem neque* 24
semper omni causa, & persona desiderari debere arbitror, ut norant communiter Doctores *ad hunc Text.* & probant Jul. Clar. *d. §. fin. q. 64. n. 4.* & ibi Bajard. *n. 7. & 11.* Carrer. *in pract. tract. 2. de indiciis, & tort. §. circa secundum n. 7. in fin.* Cartar. *in prax. interrog. reor. l. 4. c. 1. num. 17. cum seq.* Peguer. *dec. 16. n. 2.* Far. *q. 42. n. 3. cum seq.* Mastril. *dec. 191. n. 35. & dec. 218. n. 8.* Cabal. *cas. 28. n. 4. & cas. 170. n. 14.* Plurib. Guaz. *defens. 30. c. 3. per tot.* Giurb. *cons. 14. n. 4. cons. 73. n. 7. & 11. cons. 82. n. 24. & cons. 91. n. 19.* Thoro *in com. dec. tom. 1. verbo, tortur. de jure com.* Ciazius *disceptat. 2. num. 98. & discept. 23. n. 31.* Ex nostratibus Antonius Gomez *lib. 3. var. cap. 13. num. 2.* Paz *in prax. t. 1. part. 5. §. 12. num. 32.* Bolannos *in Cur. Phil. 3. part. §. 16. num. 3.* Thomas Sanchez *in Cons. moral. 2. parte, l. 6. c. 3. dub. 15. n. 1.* Simancas *de Cathol. ins-*

instit. tit. 65. *n.* 62. Don Joannes Vela *de delict. part.* 2. *c.* 9. *num.* 21. Ayllon *ad Gomez d. cap.* 13. *num.* 3. quod communiter receptum est, & in
25 Aula quotidie practicatur: Ergo cùm iste reus remissionem homicidii obtinuisset, media transactione inita cum uxore occisi, quæ in accusando de illius nece cæteris cognatis præfertur, ut ex Bartolo, Baldo, & aliis plurimis probat Farin. *q.* 13. *n.* 14. *cum seqq.* quod apud nos caret dubio, ex traditis per Antonium Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 3. *num.* 65. Petrum Plaza *in epit. delict. c.* 40. *num.* 2. Paz *in prax. tom.* 1. *part.* 5. *cap.* 3. *num.* 14. Padillam *in dict. leg. transigere, num.* 57. Tela *de delictis, part.* 2. *capite* 5. *n.* 41. Flores de Mena *lib.* 1. *q.* 7. *per totum.* Cevallos *dicta quæstione* 78. *in fine.* Bolannos *in Cur. Philip.* §. 8. Villadiego *in Polit. c.* 3. *num.* 150. *& seq.* Lara *de univers. l.* 1. *cap.* 13. Ayllon *ad Gomez d. c.* 3. *n.* 66. quod nititur decisione Text. *in l.* 14. *tit.* 8. *p.* 7. clarè sequebatur, quòd non poterat condemnari ad pœnam corporalem, & sic quòd injustè tortus fuit, sed injustè tor-
26 tus etiamsi confiteatur crimen, & in confessione ratificetur, debet absolvi, quia talis confessio ei nocere non potest, cùm nullius efficaciæ sit, ut probant Carrer. *in pract. tract.* 2. *de indiciis, & tor.* §. *circa quartum, quando n.* 2. Mascard. *de prob. concl.* 352. *num.* 1. *& concl.* 1385. *num.* 5. Boss. *tit. de confess. per tort. n.* 1. *&* 17. Scacia *de re judic. gloss.* 14. *q.* 8. *ex num.* 32. *& q.* 21. *ex n.* 12. Far. *q.* 41. *n.* 95. *& q.* 83. *num.* 1. *cum seq.* Guazin. *def.* 4. *cap.* 3. *n.* 19. *cum seq.* Novar. *de gravam. Vassallor. t.* 2. *gravam.* 100. *num.* 44. Ex nostrati-
27 bus Episcopus Simancas *de Cathol. instit. c.* 163. *n.* 34. Anton. Gomez *d. c.* 13. *n.* 25. *vers. sexto.* Ubi Ayllon *num.* 26. *vers. & pro illationibus.* Azevedo *in l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *Recopil. num.* 108. Sanchez *in Consil. moral. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *dub.* 13. *& c.* 4. *dub.* 3. *n.* 6. Adeò ut aliqui teneant, quòd totus processus corruat, Marsil. *in pract. crim.* §. *quoniam, n.* 43. Bossius *tit. de citation. n.* 13. Grammat. *cons.* 71. *n.* 8. Ciaz. *discept.* 9. *num.* 389. Ex quibus videbatur dicendum, quòd iste reus absolvendus erat.

28 Cæterùm extra ordinem condemnandum decrevit Aula, quia licèt verùm sit, quòd tortura injustè adhibita nullum effectum producere valet, etiamsi reus confiteatur, & in confessione ratificetur, ita ut ex tali confessione condemnari non possit, ut omnes Doctores superiùs adducti tenent: tamen processus non corruit, neque vitiatur, nisi respectu torturæ & confessionis, ut docent Baldus *in l. militis, & in l.* 1. *C. de q.* Brun. *de Indic. q.* 6. *p.* 2. *num.* 28. *vers. nota.* Carrer. *in pract. cri. & in l. observarem, num.* 199. Bajard. *Clar. d. q.* 64. *num.* 3. Ciaz. *d. def.* 4. *c.* 3. *n.* 19. Ex cùm ex pro-
29 cessu legitimè concluso ante torturam, in eundem reum indicia urgentia resultarent, ratione eorum pœna extraordinaria plecti poterat; quia hæc indicia purgata non fuerunt per ipsam torturam; tum quia negativus non permansit, quod necessarium erat, ut purgarentur juxta notata suprà, *controvers.* 26. *num.* 36. *cum seqq.* Tum etiam quia non fuit sufficienter tortus; nam in principio ipsius torturæ crimen confessus fuit. Levis enim tortu-
30 ra non dicitur tortura ad hunc effectum, Bald. *in l.* 2. *C. quor. appel. non recip.* Marsil. *in l. repeti, n.* 5. *ff. de q.* Scacc. *de jud. l.* 1. *c.* 42. *num.* 5. Ad hoc autem ut tortura purget indicia, ad mensuram ipsorum indiciorum adhiberi debet. Bossius *titulo de* 31
sententiis, num. 70. Beroius. *cons.* 32. *per tot.* Hippol. Remilnal. *cons.* 121. *n.* 25. Caballus *cas.* 288. *num.* 8. Ciaz. *d. discept.* 9. *n.* 338. Licèt enim ex eo, quòd indebitè vel injustè quis torqueatur, actus torturæ, & confessio inde secuta nullius efficaciæ remaneant, indicia præcedentia purgata dici non possunt, quando reus crimen fatetur; satis enim nullitati torturæ tribuitur, si nullum producat effectum, absque eo quòd prosit crimen confitenti.

Quibus addebatur, quòd attenta facti veritate 32
reus iste non fuit indebitè, aut injustè tortus. Nam ad hoc ut tortura injusta dicatur, requiritur, quòd delictum de quo agebatur, factum fuisset absque qualitate insidiarum, ut dixi *hac eadem controvers. limit.* 3. *num.* 19. aliter enim pax, seu transactio non prodest ad vitandam pœnam corporis afflictivam. In actis enim probatum reperiebatur, quòd familiariter procedendo ad illud egenorum receptaculum pervenerunt occisus, & reus, & cùm soli remanerent, ille lethaliter vulneratus repertus ibidem fuit, qui in actis solemniter retulit, se ab ipso socio nulla præcedente causa percussum fuisse. Reus vero fugam capiendo apprehensus fuit cum cultro sanguine asperso; inimicitiæ causa nulla apparebat, & sic prudenter præsumi poterant non casu, sed dolo, & insidiosè homicidium patratum 33
fuisse. Et ad eruendam veritatem quoad hanc qualitatem excludentem effectum transactionis, & pacis, potuit ad torturam condemnari. Sic docent Baldus *in l.* 1. *C. ad l. Corn. de fals.* Julius Clarus *in praxi d.* §. *fin. q.* 55. *n.* 16. Micol. Boer. *dec.* 164. *num.* 11. Bertazol. *cons.* 449. *n.* 2. Bajard. *ad Clar. ubi proxim. n.* 46. Far. *q.* 40. *n.* 17. *& q.* 81. *num.* 136. *cum seqq.* Guazz. *defens.* 30. *c.* 7. *n.* 2. Sigism. Scaccia *d. lib.* 1. *c.* 38. *num.* 13. Pater Martin del Rio *dif. quis. Magicar. l.* 5. *sect.* 9. *vers. cæterum.* Et licèt aliqui ex his dubitent, an hoc procedat ca- 34
su, quo reus ante torturam fatetur crimen cum qualitate minuente pœnam, respectu rei negantis totum factum, omnes unanimes tenent, quòd potest justè torqueri super qualitate aggravante. Hic enim reus negativus in totum ante torturam reperiebatur, ac per consequens justissimè ad torturam condemnatus fuit. Sed quia per confessionem ipsam torturam subsequentem deprehendebatur casu magis, quàm dolo percussisse, licèt absque causa legitima, & ex actis aliud liquidè non apparebat, cùm suspicio insidiarum levissima esset, pœna extraordinaria fuit punitus, nempè triremium per quadrienium, juxta Text. *in d. l.* 10. *tom.* 24. *l.* 8. *Recopil.* de qua nonnulla prælibavi in hac eadem controversia, *num.* 22. *cum seq.*

CONTROVERSIA XXVIII.

De crimine probato per instrumenta, & acta, & an Actuario credatur, si de mandato Judicis fidem dederit de crimine coram eo patrato?

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Actuarius fidem de gestis ante se debet præstare ipso die.*

3 *Crimina per instrumenta probari non posse, tamquam regula traditur ab aliquibus Doctoribus. Contrarium*, num. 23.
4 L. absentem, ff. de pœn. *cum aliis juribus expenditur.*
5 *Absens neque accusare, neque accusari potest.*
6 *Sed venire ad judicium recusans sæpè nocens reperitur.*
7 *Accusator carceribus mancipabatur, ut si non probaret, pœnam talionis subiret, quod hodie non observatur.*
8 *Absens apud nos legitimè convincitur, si citatus fuerit juxta formam legis, de ea citatione caventis.*
9 *Testes in criminalibus coram judice debent repræsentari.*
10 *A separatis non fit illatio.*
11 *Testium examen apud nos potest per Judicem aliis committi.*
12 L. testium, §. item Divus, ff. de testib. *expenditur.*
13 *Testimonia de jure sunt depositiones, vel dicta testium jam scripta, non tabulæ publicæ, vel instrumenta, seu acta*, & num. 32.
14 *Testes idonei in criminalibus requiruntur, non omni exceptione majores.*
15 *Testes omni exceptione majores qui sint, & quàm difficilè videantur reperiri.*
16 *Probationes extrinsecæ quæ sint?*
17 *Testis dictum pendet ex auctoritate dicentis.*
18 *Instrumenti fides à publica auctoritate.*
19 *Instrumenti fides percipitur ex subscriptione publicæ personæ ad id destinatæ, ut Notarii, Tabelliones, sive Actuarii causarum.*
20 *Testes de jure debent juramentum præstare reo citato, vel presente.*
21 L. Divus Hadrianus, ff. de custod. reor. *expenditur.*
22 Cap. cùm in Ecclesia, de majorit. & obed. *expenditur.*
23 *Instrumenta de jure in criminalibus plenè probant.*
24 L. fin. C. de probat. *expenditur.*
25 *Species probandi regulariter quæ sint?* & n. seq.
26 L. 2. C. quor. appellat. non recip. *expenditur.*
27 L. ubi falsi 22. C. ad l. Corn. de fals. *expenditur.*
28 L. exercendis 15. C. de fid. instrument. *expenditur.*
29 *Litis nomine causæ criminales comprehenduntur.* & num. 33.
30 D. c. cùm in Ecclesia, *pro sententia affirmativa adducitur.*
31 L. 21. tit. 1. lib. 2. for. judic. *expenditur.*
32 *Verbum* Escrito *significat instrumentorum probationem.*
34 L. 8. tit. 14. part. 7. *cum aliis juribus expenditur.*
35 *Hic Textus species probationum tradens loquitur de causis criminalibus.*
36 L. 3. & 6. tit. 8. lib. 1. for. leg. *expenditur.*
37 *Actuarius non conficiens instrumentum de judicis præcepto ponitur.*
38 L. 6. tit. 11. lib. 3. Ordinam. *expenditur.*
39 *Instrumenta in criminalibus edi possunt post conclusum in causa.*
40 L. 1. tit. 6. lib. 4. Recopil. *expenditur.*
41 *Testium nomen comprehendit instrumenta, & è contra.*
42 *Instrumentum quam probationem facere solet?* & num. 51.
43 *Instrumenta quoad probationem testibus potiora sunt.*
44 *Doctores opinionis negativæ, regulam destruere potiùs, quàm instruere videntur.*
45 *Observantia antiquissima, & recentior probandi crimina per instrumenta.* & n. 52.
46 *Doctores negativam impugnantes, & affirmativam tuentes.*
47 *Doctores negativæ opinionis suam regulam limitando vel declarando, affirmativam firmari coguntur.*
48 *Instrumentorum, seu scripturarum genera quot sint ad probandum?*
49 *Instrumentum publicum inter privatos confectum, crimen in eo contentum probat.*
50 *Instrumenta authoritatem, & fides capiunt à signatura Tabellionis, & apud nos à subscriptione partium, quæ necessaria est.*
51 *Instrumenti probatio inducit notorium, & plenam probationem facit, probatam, evidentem, manifestam, realem, indubitatam, habens vim casus, legis, & decissionis.*
52 *Instrumentorum crimina probantium in praxi plura exempla.* & n. 53.
54 *Acta judicii plenè probant contenta in eis.*
55 *Acta judicii quam solemnitatem requirant de jure nostro?*
56 *Actorum nomine non modò interlocutiones, seu judicum decreta, sed omnes scripturæ, quæ de dictis, & factis partium conficiuntur, comprehenduntur*, & n. 57.
58 *Officiali publico fidem præbenti de re ad se spectante ratione muneris, credendum est.*
59 *Testes non requiruntur ad acta judicialia conficienda.*
60 *Acta judicialia plenè probant in pluribus, juxta praxim nostræ Aulæ.*
61 *Acta judicialia notorium faciunt, & quod ex eis resultat dicitur, evidenter constare.*
62 *Acta judicialia probant factum in eis contentum, & quando ad integram criminis probationem aliquid per aliud genus probandi supplendum est, non ideò minùs authentica dicenda sunt, ut in testibus evenit, quorum depositiones frequenter suppleri solent.*
63 *Attestatio Actuarii de præcepto judicis facta, habet vinculum juramenti, & solemnitatem examinis.*
64 *Scriptura privata si legitimè comprobetur, probat crimen in ea contentum.*
65 *Non solùm in scribentem, sed in mandantem, aut consensum præbentem.*
66 *Recognitio scribentis tribuit privatæ scripturæ vim instrumenti publici contra ipsum.*
67 *Comparatio litterarum an sit sufficiens comprobatio scripturæ privatæ, in criminalibus?*
68 *Observatio Aulæ quoad crimina probata per privatas scripturas.*
69 *Scriptura privata apud aliquem reperta, & ab alio scripta an in eum probationem faciat?*
70 *Turpia contenta in epistola reperta apud adolescentem, ab eo lecta an sufficiat ad condemnandum?*
71 *Instrumenta quæ non continet substantiam criminis,*

nis, sed illius confessionem, habet vim confessionis extrajudicialis.

72 *Attestatio criminis patrati in præsentia Actuarii, si fiat de præcepto judicis, plenè probat.*

73 *Actuarius debet rogari à partibus, sed non in his quæ fiunt de præcepto judicis, ex officio procedentis.*

74 *Actuarius causarum criminalium præbens fidem de crimine in sui præsentia commisso, non præstat fidem de re ad se non spectante ratione muneris.*

75 *Actuarius si legaliter procedit, non obtinet vices delatoris.*

76 *Actuarius causarum criminalium, ad quæ peragenda opus habet commissionis judicis?*

77 *Apprehensoribus referentibus aliquod crimen, non esse credendum, nisi solemniter, ut testes examinentur, aliqui tenuerunt; sed hoc remanet sub arbitrio judicis.*

78 *Actorum judicialium publica fides, an infirmari valeat testibus, vel instrumentis.*

79 *Favore defensionis reorum.*

80 *Actuarii, & Tabelliones licèt plures legales, & integerrimi sint, plures etiam reperiantur, qui in exercitio muneris peccare solent.*

81 *Decisio Aulæ.*

1 QUidam accusabatur de verbis seditiosis prolatis in contumeliam supremorum Judicum abstantibus Regiæ Domus, & Curiæ Apparitore, & Actuario Causarum criminalium, ex destinatis atque electis ad has Causas instruendas, quos appellamus oficiales nostræ Aulæ; dum in exercitio muneris implendo occupabantur, bona fratris hujus rei, de alio crimine accusati judicialiter describendo. Temporis occurrentia crimen non modicum aggravabat, ob quod certior factus de his quidam ex Dominis Aulæ, jussit eidem Actuario fidem præstare de eis, quæ eo præsente
2 gesta fuerant. Cujus præceptum exequendo, instrumentum publicum fecit eadem die; nam licèt ad has fides, sive tertimonia præstanda, trium dierum spatium Actuariis, & Tabellionibus concedatur per *l.* 15. *tit.* 25. *lib.* 4. *Recopil.* hoc intelligitur ad tradendum exemplum instrumenti, ut docet Azevedo *ibid. n.* 1. sed ad conficiendum, illius diei terminus est præfixus, in quo aliquid gestum dicitur, quia non potest præstare fidem de præterito, sed de præsenti, ut probant Hermosilla *in l.* 9. *tit.* 1. *part.* 5. *gloss.* 7. *num.* 30. Pareja *de instr. edit. t.* 1. *tit.* 1. *resol.* 3. §. 3. *n.* 11. in hac enim fide, tota criminis series comprobabatur. Dubitatum fuit in Aula tam in hoc casu, quàm in aliis, an crimina per has atestationes probari possent?

3 In primis perpèndebatur communis Doctorum, regula per Cynum, & alios plurimos tradita, & per Farinacium cunctis relatis statuta *q.* 84. *n.* 1. *cum seq.* quia dicitur, crimina instrumentis probari non posse; quam ex nostratibus sequitur Didacus Cantera *in quæst. crim. tit. de tangent. probat. c.* 3. *per tot.* Ante eum Montalvus *in l.* 12. *tit.* 19. *lib.* 4. *for. leg. ad fin. gloss. vers. item facit ad materiam.* Ex qua obtinuisse absolutionem, causæ hujus Patronus, qui allegationem doctam satis, atque elegantem ediderat, sibi suasum habuit. At vero in Aula ubi cuncta accuratissimè perpenduntur, licèt tot Doctorum calculis instructam regulam cernebamus, fundamentis illius attentè rimatis, plures dubitabamus de illius subsistentia.

Quia in primis Doctores illius opinationis expendunt Text. *in l. absentem, ff. de pœn.* quatenus 4
in eo cavetur, quòd nemo absens condemnetur, ex quo inferunt, ergo multo minùs convinci debet. Quam illationem probari dixit Farinac. *d. q.* 84. *n.* 2. *ex cap. pro scriptura* 3. *q.* 2. quem Textum in Decreto non inveni, sed *c. per scripta* 3. *q.* 1. At ne is- 5
te hoc dixisse apparet, littera ejus inspecta; quia in eo solùm cautum reperitur, quod nemo absens accuset, vel accusetur; quod est valdè diversum. Ex *Text. in l.* 2. *C. de requir. reis*, contrarium probatur; nam in eo dicitur quòd nolens adesse, in judicio potest nocens reperiri, etsi in judicio non posset convinci, dum adest, nunquam nocens reperiretur. Denique Text. *in l. fin. C. de accusat.* de proba- 6
tione in absentem non tractat, sed in eo cavetur, quòd accusator carceribus mancipetur, durante causa accusationis, ut si non probaverit, puniatur; pœna nempè tallionis, cui submittebatur, *l. ab Imperatore, ff. de prævaricator.* cum aliis traditis per Revard. *ad lib.* 12. *tabul. c.* 25. Petr. Gregor. *lib.* 31. *syntag. c.* 10. Clar. §. *fin. q.* 14. & Farin. *q.* 16. Quæ 7
praxis quoad submissionem in Regno Valentiæ in viridi observantia est, ut dixi *de regim. lib.* 1. *c.* 4. §. 4. *n.* 29. licèt non quoad detrusionem accusatoris; sed in his Regnis de consuetudine sublata reperitur, ut cum Didaco, Covarr. Paz & aliis probat Vela *de delict. part.* 2. *c.* 5. *n.* 28. Quæ dispositio præbet rationem decidendi ad Text. *in d. c. per scripta*, in quantum jussit, ne absens admittatur ad accusandum, quia cum pœnæ talionis submitti non poterat absens, ideò accusatio illius non recipiebatur: sed ratio decidendi, in quantum dixit, quòd absens non accusetur; ea est, ne inauditus condemnetur, non autem ne convincatur; nam convinci de crimine utiliter potest, ut *ex d. l.* 2. *de requir. reis* dixi. Quæ 8
apud nos absque dubio procedunt, quia per nostras leges reus absens, vel contumax legitimè convincitur, dum citatio fiat juxta formam legis, ita ut testes in eum producti, si postea comparuerit, vel capiatur, in suo robore & firmitate permanent, absque eo quòd necessarium sit, eos reperi, Text. *in l.* 1. 48. *styli, l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 2. *for. leg. l.* 12. *tit.* 2. *l.* 9. *tit.* 11. *lib.* 3. *Ordin. l.* 9. *cum quatuor seqq. tit.* 2. *eod. lib.* 3. *l.* 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *Recopil.* Ubi latè Paz, Montalvus. Did. Perez, & Azev. Ant. Gomez *in l.* 76. *Taur. per tot. præcip. n.* 13. & 14. Pichard. *in manud. ad prax. p.* 3. §. 3. *n.* 35. Bolann. *in Cur. Philip. p.* 3. §. 18. *num.* 7. & 8. de quo aliqua dixi 2. *de regim. Val. C.* 8. §. 7. *num.* 40.

Secundum fundamentum desumunt prælibati Doctores *ex l. Judices, cum authent. seq. C. de fide* 9
instrum. quia in eis cavetur, quòd in criminalibus testes debent coram Judice repræsentari: ex quo inferunt, quòd instrumenta non probant, quia coram Judice non fiunt. Inepta prorsus atque illusoria illatio, quæ non concludit, nec argumentum præstat; nam, ut inferiùs explicabitur, diversa species probandi est illa, quæ fit per testes, ab ea, quæ fit per instrumenta, & à separatis, vel diversis non fit illatio, *lege, Papinianus, digestis, de minoribus* cum aliis ad- 10
ductis per Barb. *axiomate* 205. sed casu quo concludere assumptum dicamus, & apud nos sic Judi-

cibus

cibus jussum in gravioribus, *ex l.26. & 27. tit.16. part. 3. & ex l. 28. tit.6. lib. 3. Recop.* Ubi Gregor. Lopez, & Azevedo cum aliis per me relatis suprà, *contr. 25. n. 71.* Tamen defectus hujus solemnitatis non vitiat actum, neque examen testium reddit nullum, immò per specialem legem permissum Judicibus est, quod aliis committant. Sic probat Text. *in l. 12. tit.8. lib. 2. for. leg.* ibi: *Ningun ome non diga testimonio por carta, mas el sea presente ante el Alcalde o ante quien el Alcalde mandare.* Et sic non solùm examen potest committi, ut Montalvus *ibid.* notat *glos. 2.* absque vitio nullitatis, ut cum Covar, 11 & aliis plurimis probat Barb. *lib. 2. vot. 17. n.193.* Sed infertur, quod defectus iste suppleri potest per judicis præceptum ibi: *O ante quien el Alcalde mandare.* Si enim expressum *in d. Authent.* de qua agimus, non vitiat actum, etiam si omittatur, multò minùs instrumentum vitiabitur, seu ejus fides, quæ per inductionem sub ejus dispositione comprehendit, præsumitur.

Tertium fundamentum desumitur per Doctores 12 ex Text. *in l. testium*, §. *item Divus Adrian. ff. de testib.* quatenus ait Consultus, quòd testibus, non testimoniis credendum est: ex quo inferunt, quòd acta, & instrumenta Tabellionum, quibus fides præstatur de aliquo facto, per hunc Textum exclusa sunt in judicio criminali, de quo Callistratus tractat. Sed hæc interpretatio expressè pugnat cum decisione Textus, & verbis illius; nam in eo non tractatur de instrumentis, sive actis in publica forma confectis, sed de dictis testium per scripturam minùs solemniter factam exhibitis, & nullo legitimo examine præcedente, & hoc est, quod in epis- 13 tola Divi Adriani ab eodem Callistrato relata continetur; verba sunt hæc: *Quòd crimina objecerit apud me Alexander Apro, & quia non probabat, nec testes producebat, sed testimoniis uti volebat, quibus apud me locus non est; nam ipsos interrogare soleo, quem remisi ad Provinciæ Præsidem, ut is de fide testium quæreret, & nisi implesset, quod intenderet, relegaretur.* Itaut tota series epistolæ Divi Adriani in eo Textu relatæ de testibus, & eorum dictis, quæ testimonia dicuntur, loquatur. Sic probant Text. *in l. testimoniis 2. l. inviti 8. l. inviti 19. l. in testimonium 20. ff. de testib.* Notat Gotofred. *in d.l. testium*, & pluribus Alphons. de Villadiego *in l.21. tit.1. lib.2. for. jud. n.4.* statim expendenda: quare miror, tot tantosque viros turpiter errasse in expositione hujus Textus, testium dicta pro tabulis, instrumentis, & actis usurpando. Ratio autem ob quam Consultus ex Divo Adriano docet, testibus, & non testimoniis credendum esse, tradita reperitur à Modestino *in d. l. 2. ff. de testibus*, ibi: *In Testimoniis autem dignitas, fides, mores, gravitas, examinanda est, & ideò testes qui adversus fidem suam testationis vacillant, audiendi non sunt.* Cùm enim fides testium dependeat ex probitate illorum, ut statim dicetur, bene ait Consultus, quòd testibus, & non testimoniis credendum. Sed quid hæc cum instrumentis, tabulis, seu actis, nisi aut latinum sermonem ignoremus, vel terminos scientiæ legalis confundamus?

Quartum fundamentum desumunt ex *l. fin. C. de* 14 *probat.* quam expendunt ex eo, quòd in hoc Text. dicatur, in criminalibus requiri idoneos testes, sed non intra terminos Textus se continent, immò addunt requiri omni exceptione majores; quod si verum esset, cuncta ferè delicta hodie remanerent impunita; nam si Ciaz. credamus *discept.8. n.4.* Testes omni exceptione majores *illi dicuntur, quibus nil prorsus potest opponi, & superat etiam omnem frivolam exceptionem, & undique sunt invulnerabiles:* 15 labitur enim, quia, ut jam dixi cum Guaz. *def. 33. 24.n.5. Quis est is, & laudabimus eum?* Textus enim *in d. l. fin.* solùm requirit idoneos testes, quod est valdè diversum, ut probatum remanet *contr. 2. n. 25. cum seqq.* Sed hoc est extra materiam nostræ controversiæ, cum supponamus instrumenta idonea in publica forma, atque legitimè confecta; nam ea quæ aliquem defectum continent, impugnari valent, sicut testes producti variis objectionibus reprobantur, & nihilominùs probatio per testes admittitur. Et sic ex eo quòd dicatur, per instrumen- 16 ta crimina probari, non excluditur justa impugnatio à reo in sui defensionem probanda. Neque percipere possum quid commune habet probitas testis ab istis Doctoribus considerata, cum exclusione probationis per instrumenta? dispar enim omninò ratio versatur. Nam licèt testium, & instrumentorum probationes conveniant in eo, quòd probationes extrinsecæ sint, ut docet Hugo Donel. *lib. 25. comm. c.5.* ad differentiam argumentorum, quæ intrinseca probatio dicitur, quia ex ipsis rebus deducuntur. Tamen testimonium, ut dictum testis, est 17 idem ac affirmatio, quæ non in ratione aliqua posita est, sed in dicentis auctoritate, & sic fides à probitate dicentis dependet, *d. l. 2. ff. de test. d. l. testium*, §. *divus* ibi: *Ut is de fide testium quæreret.* Ob quod valdè necessarium videtur examen per ipsum Judicem fiendum in arduis, ut percipere possit auctoritatem, sive probitatem dicentis. At verò ins- 18 trumenta, seu tabulæ publica auctoritate nituntur; nam fuerunt adinventæ ad fidem præstandam rei gestæ, sub certa forma, & per publicas personas compactæ, ut docet idem Donel, *d. l.25. c.* 8. & sic firmitas, & fides earumdem consistit in publica auctoritate, & cognoscitur per subscriptionem personæ, cui similis facultas attributa est, ut sunt Actuarii, Tabelliones, sive Notarii, qui per supremos 19 Magistratus publicè destinantur ad ea conficienda, ut latè & benè probat Larrea *allegat. fisc. 95. n. 4.* & post eum Pater Fragoso *de regim. part. 1. lib. 5. disp.13. n. 298. cum seqq.* Ex quibus apertè colligitur, quòd persona conficientis tabulas, seu acta, jam auctoritate publica approbata est, tanquam omni exceptione major, *l. si quis ex argentariis*, §. *quid enim, ff. de edendo*, Fragoso *d. disp. 13. n.270. l.3. & 4. tit. 19. part.13.* ubi Greg. Lop. Azev. *in Rub.25. lib. 4 Rec. ex n. 15.* Latissimè Amaja *in l. si quis procurationem 34. C. de Decur. lib. 10. ex n.6.* qui *n. 36.* plures laudat, ac per consequens non requiritur examen probitatis ejusdem, sicut persona testis, quæ nulla approbatione juvatur. Quod examinandum venit, est instrumentum, an in forma publica factum reperiatur, ad quod obtinendum sufficit, quòd ipsum instrumentum Judici edatur, & parti copia ministretur, ut si habuerit, suam defensionem probet.

Quintum fundamentum desumitur ex eo, quòd 20 testes, ut reum afficiant, debent, ipso legitimè citato, aut præsente jurare, *l.9. C. de testib.* cum vulgatis. Testimonia autem, ut dicunt isti Doctores,

sunt artestationes absquè juramento factæ inscio reo, quare non probare concludunt. Sed facillimè hoc fundamentum diluitur; nam *in d.l. 9. C. de test.* ideò juramentum exigitur à Constantino, ut religione jurisjurandi testes astringantur ad veritatem dicendam, quod pluribus firmant Doctores adducti per Barbos. *in collect. ad c. tuis 39. de testib. n. 2.* Sed hæc jurisjurandi religio non deficit in confectione instrumenti, quia Tabelliones, Actuarii, vel Notarii, quando eis confertur publica auctoritas conficiendi tabulas, seu instrumenta juramento adstringuntur, de benè & fideliter procedendo in exercitio muneris, Speculator *in tit. de instr. edit. §. restat, vers. item jurat.* Camil. Borrel. *de Magis. lib. 1. c. 14. num. 26.* Fragoso *d. disput. 13. n. 273. in fin.* Apud nos Text. *in d. l. 4. tit. 19. part. 3.* ubi Greg. Lopez *gloss. 5. & in l. 8. tit. 18. ead. part. gloss. 2.* Azevedo *in d. Rub. tit. 25. lib. 4. n. 24.* Montalv. *in l. 1. gloss. 1. tit. 8. lib. 1. for. leg.* & sic in confectione cujuslibet instrumenti adest religio jurisjurandi; citatio enim non requiritur sicut in examine testium, sed quòd copia ei tradatur, ut se defendat, & quòd fiat de eo, quod ipse præsens patravit.

21 Sextum fundamentum desumitur ex *l. div. Adrianus 6. ff. de cust. reor.* ibi: *Non esse utique epistolis eorum credendum.* Ex quibus verbis Bartol. relatus per Canteram *d. c. 3.* infert, scripturis, sive instrumentis in criminalibus credendum non esse: sed perperàm, quia Marcianus *in eo Text.* non de tabulis, instrumentis, seu actis publicè confectis, sed de epistolis delatoris, nempè Irenarchæ, Curiosi, sive Stationarii tractabat, ut in Textu patet, & dixi *d. contr. 25. n. 44.* ex delatoris epistola ad publicum instrumentum, qualis & quanta differentia sit, nemo est qui nesciat.

22 Septimum & ultimum fundamentum ab his Doctoribus adductum desumitur ex *c. cùm in Ecclesia de major. & obed.* in quo dicunt contineri, quòd crimina per authenticas scripturas non probantur. Sed absit, immò Text. dicit probari, ut notat Glos. *verb. authenticas*, & addit, quòd nihilominùs plures tenent, quòd crimina per Authenticas scripturas non probantur. Quos sequitur & enumerat Barbosa *in collect. ad hunc Text. n. 3.* Ex quibus clarè liquet, quòd licèt hæc opinatio plures sequaces habeat, nullius Textus decisione juvatur, neque ratione urgenti concluditur.

23 Contraria autem sententia apertissimis juribus comprobata reperitur, & sic regula certa & indubitata resultat, quòd crimina possunt per instrumenta probari. Quam conclusionem in primis mihi probat Text. *in d. l. fin. C. de probat.* in quo Imperator, sic dixisse apparet, dum de criminibus probandis rescribit: *Eam se rem deferre in publicam notionem debere, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.*

24 Quo Textus tres probandi criminis species constituit, nempè testes, instrumenta, seu documenta, & indicia; cuncta requirens perfecta, testes idoneos, instrumenta apertissima, indicia indubitata, & luce clariòra; si enim probatio testium admitti-

25 tur, quare instrumenta rejiciuntur? Quid enim juvat, quòd Doctores excludant, si lex ipsa apertissimè includit? Nos enim leges profitemur, non Doctorum placita, seu traditiones.

Secundò idem mihi probat Text. *in l. 1. C. quor. appellat. non recip.* Quo Imperator, dum verbum facit de crimine probato ad effectum recipiendi appellationem, vel non, inquit ibi: *Ita æquum est testibus productis instrumentisque prolatis, aliisque argumentis præstitis.* Easdem tres probandi species enumerans: quibus reus in criminalibus convinci, & condemnari posse profitetur; & æqualiter constituit, quòd per testes instrumenta, & indicia convinci, & condemnari possit, ob quod instrumentorum probandi speciem pariter approbabit. 26

Tertiò expendo Textum *in l. ubi falsi, C. ad leg. Corn. de fals.* quo Imperator sic rescribit: *Ubi falsi examen inciderit, tam acerrima fiat indagatio argumentis, testibus, scripturarum collatione, aliisque vestigiis veritatis.* Constantinus enim, crimen falsitatis totis viribus detestando, jussit acerrimam fieri indagationem per easdem tres species probandi, & vestigia veritatis enumerando scripturas expressit, ut cunctis innotescat, hoc indubitatum in jure semper fuisse. 27

Quartò expendo Text. *in l. in exercendis 15. C. de fid. instrum.* cujus verba sunt hæc: *In exercendis litibus eamdem vim obtinent tam fides instrumentorum, quàm depositiones testium.* In eo enim Constantinus Imperator eamdem vim tribuit ad lites instrumentorum fidei, quam depositionibus testium, nulla adhibita distinctione inter causas civiles, & criminales. Quod patet ex eo, quòd utitur verbo *litibus*, quod utrisque commune est, ut probant Tex- 29
tus *in l. in senatusconsultum 15. §. qui post inscriptionem, ff. ad Senat. Cons. Turpil. l. ex judiciorum 20. ff. de accusat. l. 3. C. qui accus. non poss. d. l. ubi falsi 22. C. ad l. Corn. de fals. cum similibus.* 28

Quintò expendi potest Text. *in d. c. cum in Ecclesia, de major. & obed.* nam quidquid dicant Doctores contrariæ opinionis, ut dixi *n. 12.* Pontifex clarè supponit, crimen, de quo ibi, per authenticas scripturas probari, licèt conniventibus oculis pœnam remiserit, ut notat Glossa *d. verb. authenticas*, atque adeò huic sententiæ non deficit canonizatio juris Pontificii, cujus æquitatem Hispani toto corde veneramur, & sequimur. 30

Sextò expendo Textum *in leg. 21. tit. 1. lib. 2. for. judic.* Quo Flavius Reccesvintus dixerat: *El Juez que bien quisiere oir el pleyto, debe primero saber la verdad de los testimonios si los oviere, en el pleyto, o del escrito si lo y oviere.* In hoc enim Textu species probandi regulares enumerantur; in primis enim ponitur modus probandi per testes, *testimonios*; testimonia enim, ut dixi, de jure communi dicta testium censentur; apud nos sic similiter *leg. 1. & tot. tit. 8. lib. 2. for. leg.* ubi Montalv. 32
Alphons. de Villadiego *in gloss. d. leg. 21. n. 4.* quo pluribus probat idem. Secundò ponitur *Escrito*, per quod verbum intelligitur probatio facta per scripturas, & Instrumenta. Idem Villadiego *ibid. n. 10.* Qui *n. 14.* docet, quòd si instrumentum obtinet solemnitates requisitas, probabit plenissimè; in eo enim Textu tam de causis criminalibus, quàm civilibus cavetur, ut liquet ex his, quæ tradit ipse Villadiego, *n. 7.* Quibus additur, quòd Rex ille 33
locutus fuit per verbum *pleyto*, quod est idem ac *lis*; sub nomine enim *litis* tam criminales, quàm civiles causas comprehendi probavi *supr. num. 17.*

Quod

Quod apud nos indubitanter procedit; nam verbum *pleyto* tam de civili, quàm de criminali per jura nostra intelligitur, *l. 7. tit. 2. lib. 8. leg. 18. tit. 1. lib. 2. for. judic. leg. 7. tit. 10. lib. 4. for. leg. l. 4. tit. 29. part. 7. l. 2. tit. 10. lib. 4. Rec.* & alibi passim. Ergo jure Hispano antiquiori usu recepta fuit probatio in criminalibus per instrumenta.

34 Septimò expendo Textum in *l. 8. tit. 14. parte 3.* quo Rex noster Alphonsus, dum species probandi enumerat, dicit, *o cartas fechas por mano de escrivano publico.* Quòd hoc intelligatur tam de criminali, quàm de civili, patet ex contextu illius legis; in ea enim Alphonsus Montalv. *gloss. 1. in principio*, dixit, Textum loqui de inspectione faciendâ per obstetrices, & matronas de muliere stuprum passa, quod ad judicium criminale pertiner. Gregorius Lopez *ibidem*, *Glossa 4.* interpretatur ea, quæ de suspicionibus in hoc Textu dicuntur juxta Textum *in lege absentem, digestis de pœnis*, & sic & de criminalibus causis loqui Regem nostrum, recte concluditur. Qui quidem *in proœmio, titul. 18.*
35 *ejusdem partit. 3.* dixit ibi: *En los titulos antes deste fablamos de los testigos, e de las pesquisas que es una de las maneras de prueba que se face por voz viva: queremos aqui dezir de todas las escrituras de qual manera quier que sean de que pueda nacer prueba, o averiguamento in juicio, que es otra manera de prueva, a que llaman voz muerta.* Indubitanter enim de causis criminalibus etiam loquebatur; tam quia dixit posse oriri ex scripturis probationem in judicio, quod comprehendit criminale, ut patet, quàm quia loquendo de testibus in eodem Textu, memoravit *Pesquisas*, id est inquisitiones criminum, & tractando immediatè de scripturis, nulla facta distinctione, eodem themate retento locutum fuisse, fatendum est. Quæ omnia confirmantur per Textum *in lege 114. eodem titulo 18.* ibi: *Valer deven las cartas para probar con ellas los pleitos sobre que fueron fechas.* Quibus verbis comprehendi causas criminales ex dictis patet, quia sub verbum *pleito* comprehenduntur, sed instrumenta juxta hanc legem obtinent firmitatem ad probandam litem, ad quam confecta fuerint: ergo confecta ad causam criminalem probabunt.

Octavò expendo Textum *in lege 3. titul. 8. lib.*
36 *1. for. leg. junct. lege 6. eodem titulo.* In *dicta lege 3.* cautum habemus, quòd cuicumque jubenti fieri instrumentum ad litem, de mandato Judicis, illicò ei tradatur: *in dicta vero lege 6.* quòd si pars opponat, tradendum non esse, nihilominùs debet tradi, nisi Judici ostendat rationem, ob quam tradi non debet; jam enim probatum remanet, sub nomine *Litis* causas criminales comprehendi.
37 Si igitur ad requisitionem partis de mandato Judicis instrumentum ad *litem* fieri debet, & illicò tradi rite confectum, etiam renuente altera parte, probabit, ut ex dictis resultat. Nec relevat, si dicas, has leges loqui de instrumentis jam factis; quorum exemplar petitur, quia originale fuit deperditum, vel alia de causa: quia *dicta lege 3.* de instrumento faciendo aperte loquitur ibi: *Que aquellos que mandaren facer cartas para sus pleitos quier por mandado del Alcade, quier por otra guisa. Et dicta lege 6.* pariter de instrumento faciendo cavit, ibi: *E no lo dexe de facer maguer que la otra parte gr lo defienda*, ut notat Montalv. *in dicta lege 3. verb. e no lo dexe*, quo probat, quòd si Actuarius ad mandatum Judicis non fecerit instrumentum, nec parti dederit, propter inobedientiam debet officio probari. Et sic rectè concluditur, instrumenta ad litem, renuente parte, non solùm posse fieri, sed debere fieri.

Nonò expendo Textum in *l. 6. titulo 11. lib.* 38
3. ordin. quo cavetur, quòd usque ad conclusionem causæ possint edi instrumenta ad probandum. Hic Textus tam de civili, quàm de criminali causa tractat, ob quòd Didacus Perez *in glossa fallent. 2.* docet, quòd ejus dispositio *fallit in causa criminali, in qua non concluditur in causa, hinc fit ut indistinctè post causæ conclusionem produci possunt.* Hanc eadem fallentiam pluribus probat Pareja *t. 2.* 39
tit. 6. resolut. 3. num. 70. cum seqq. quo infinitos Doctores ad ejus comprobationem laudat, quibus addendus Ciazzius *disceptat. 18. num. 18.* si enim instrumenta in judicio criminali non probarent, vana esset disputatio de illis edendis post conclusionem causæ, vel antè. Nec dici potest, quòd favore rei probabant, non vero favore fisci, vel accusatoris; nam hoc divinatorium est, quia in jure simile privilegium concessum non reperitur, & obstat ratio, ne ad imparia accusator, & reus judicentur, *l. cùm pater*, §. *evictis*, *ff. de legat. 2.* cum aliis plurimis adductis per Barbosam *axiomate 16. num. 2.*

Decimò expendo Textum *in l. 1. tit. 6. libro 4.* 40
Recopil. quatenus in eo cavetur, quòd dicenti se habere testes in regione longinqua, vel ultra marina, concedi debet tempus competens ad comprobandum. Quam dispositionem ad probationem fiendam per instrumenta extendi nostrates docent, ut notat Azev. *in d. l. 1. n. 12.* ea nimirum ratione; quia sub nomine testium instrumenta comprehenduntur, ut probat Text. *in leg. 1. ff. de fide instrument.* 41
& in leg. notionem 99. §. instrumentorum, ff. de verbor. sig sif. Docent præter ordinarios in his juribus, Azevedo, *ubi prox.* Jacob. Cujac. *in dicta lege, notionem.* Antonius Matheus *de crim. lib. 48. digestis, titulo 15. capite 5. num. 1. ad medium.* Ergo sicut testibus crimina probantur, sic similiter instrumentis.

Ex quibus clarissimè concluditur, probationem 42
ex instrumentis nullatenus exclusam esse à causis criminalibus, imò cum sit probatio evidens, ut dixi Pontifex *in capite, cùm delicti*, ubi Abbas, & Barbat. *de donation. & in cap. cùm Inter, de re judic.* & manifesta probatio *glos. in l. fin. C. de reb. cred.* & probatio probata, *Clem. sæpè, de verborum significatione, lege cum precibus, Cod. de probat.* Tiraquellus *de utroq. retract. tit. 1. §. 2. glos. 1. n. 20. cum seqq.* Azevedus *in rub. titulo. 2. lib. 6. Recopilationis, num. 238.* Imò testibus potior, ut docuit Marcellus *in leg. census 10. ff. de probat.* Bonus etiam Text. *in l. optimum. 14. C. de contr. & com. stipul.* ibi: *& melius quidem si per scripturam,* Text. etiam optimus *in l. si alterius 3. C. si minor. se major.* ibi: *& evidenter ex instrumentorum probatione, non per testium depositiones.* Semper, & ubicumque 43
adhibeatur, debet admitti, quia ejus fides incorrupta censetur, *l. emancipatione, Cod. de fid. instrument.* Quæ conclusio communi calculo Doctorum recepta est, quos comulat Pareja *d. tom. 1. tit. 1. resol. 3. §. 2. num. 3.* quo ad saturitatem

cuncta ad materiam spectantia reperies.

44 Hanc conclusionem tenuit Antonius Matthæus *dict. tit. 15. cap. 1. & 5. per totum*, eamque nervosè defendens contra tot Doctorum placita, quorum corypheus fuit Cynus, & compilator Farinacius *dicta quæstione 84. numero 1. & seqq.* in quem insurgens sic dixit: *Pro regula tradit, delictum non probari per instrumentum, cui firmandæ ex Cyno alias quoque rationes adducit, sed valdè ineptas, quasque ob id referre pudet: nec enim ullam vim arguendi habent, ne probabilem quidem, nedum necessariam. Nisi fortè probabilem judices, quæ ex dicta lege ultima, Codice de probation. adducitur, in criminalibus apertissimis probationibus opus esse: non posse autem instrumenta plenissimam criminis fidem facere; idem tamen tot adducit limitationes, ut regulam ipsam absumere, atque absorvere videantur; idque vel solùm regulæ periclitantis argumentum non leve visum est.* Quæ quantum vera sint, facilè percipitur, lecta quacumque Farinacii quæstione, quia limitationibus, seu declarationibus attentè rimatis, mens non valet percipere an neget, affirmetve.

Comprobat idem Antonius Marthæus hanc
45 sententiam pluribus exemplis delictorum cujusvis speciei, per instrumenta, tabulas, epistolas, & alias scripturas probatorum; ex Ciceron. *in oration. pro Bruto, & in 3. Verr.* Asconio Pedian. *in not. ad eadem 3. in Verr.* Valer. Max. *lib. 6. capite 5.* Cornel. Tacit. *lib. 11. Annal.* Plinio *lib. 3. epist. 6.* quorum verba non trado, quia ab eo relata sunt; ac tandem concludit cum recentiori exemplo Ducis Bironii, convicti de crimine perduellionis propriis commentariis, de quo Thuan. *hist. Franc. l. 128.*

Hanc sententiam firmarunt ex antiquioribus
46 Bald. & Salicetus *in d. fin. Cod. de probat.* Accur. *in gloss. ad eund. Text. verb. Documentis*, Paulus de Castro *in epigram. ad Text. in l. in exercendis, C. de fide instrument.* & Felin. *in d. c. cùm in Ecclesia, de majorit. & obed. fallent. ult.* Beroi. *in c. at si clerici, à num. 14. de jud.* Angel. *in l. 1. ad fin. ff. de furt.* Clar. §. *fin. quæst. 54. vers. quæro numquid.* Ex recentioribus Farin. *consilio crimin. 25. num. 63. cum seqq.* quo velit nolit, dicisionem tradit de convicto per ptoprium Chirographum, ad torturam, & pœnam extraordinariam. Hugo Donell. *lib. 25. Commun. capite 8. & ibi*: Osvaldus Illiger. Jacob. Cujac. *in dict. lege final. Cod. de probat.* Petrus Caballus *cas. 293. num. 25.* Cæsar Carena *de inquis. part. 4. tit. 4. ex num. 1.* Leotard. *de usur. quæst. 100. num. 18.* Quious addendi cuncti adducti per Valenzuelam *cons. 26. num. 14. & cons. 33. n. 195.* & per Giurbam *cons. 76. num. 16.* quatenus firmant
47 , quòd officiali attestanti de re ad suum officium spectante, credendum est. Neque ab ea excludendi sunt relati per Farin. & Canteram, *ubi suprà*; nam aut limitando, aut distinguendo hanc sententiam in pluribus casibus firmare coguntur: sed quia regula per nos tradita non procedit indistinctè, vel absolutè, ita ut ex sola editione instrumenti, quodlibet crimen probatum censeatur; eam explicare necesse habemus.

Prænoto igitur, quòd tres sunt species scriptu-
48 ræ, tabularum, sive instrumentorum, quibus delictum probari valet, nempè instrumentum publicum inter privatos confectum, coram publico Tabellione: acta judicialia de mandato Judicis perfecta per actuarium destinatum ad causas, de quibus agitur, & scripturæ privatæ per ipsum reum, vel de ejus consensu scriptæ, vel in posse illius repertæ.

Dico primò, quòd instrumenta inter privatos 49
confecta, si continent crimen expressum commissum in ipso actu, de quo Tabellio rogatur, probatum remanet in ipso instrumento. Hæc enim est prima limitatio, quam ponit Farin. *dict. quæst. 84. num. 7.* & quæ regulam destruit; & ratio est, quia plura delicta scribendo, paciscendo, atque contrahendo patrantur, & sic instrumentum ipsius pacti, seu contractus, vel scriptura ipsa, crimen demonstrat liquidè, & concludenter. Neque in hoc casu pendet ex sola potestate Tabellionis plena 50
probatio absolutè, quia de jure rogatio coram teste requiritur, & apud nos superadditur subscriptio contrahentium, ut caveur in *l. 13. titulo 25. lib. 4. Recop.* ubi Azevedo *num. 41.* & sic scriptum delictum probans subscriptione rei firmatur. Ob quod inducit notorium, probationem probatam, evidentem, manifestam, realem, indubitatam, habens vim casus legis, & decisionis, ut probavi *num. 42.* & *43.* cum Pareja & ab eo relatis, quibus addendi Castillo *lib. 2. contr. cap. 16. num. 5.* 51
& Sigismundus Scaccia *libro 2. Jud. capite 7. num. 152.* & Leotardus *dicto num. 18.* qui benè probant, quòd cuncta in instrumento contenta apponuntur de voluntate partium. Hujus probationis exempla plurima vidi in Aula usu recepta, nempè in Causa Joannis Perales Scribæ, de numero hujus Villæ, qui plurimas delegationes favore ignotarum personarum confecerat ad exigendas pecunias depositas in posse cujusdam Mercatoris, ex rebus cujusdam concursus coram eo actitati sub hasta venumdatis, quas ipse exigebat. In causa alterius Tabellionis, qui ex falsis relationibus à Judice subreptitiè mandatum obtinuit, ad exigendum ingentem pecuniæ summam pariter depositam, & spectantem ad quamdam Capellaniam, ad cujus favorem instrumentum vendi- 52
tionis census ejusdem quantitatis supposuit; isti enim fraude detecta per has scripturas fuerunt convicti. Aliam pulchriorem speciem præ manibus habui in eum, qui sub pretextu officii emere sub hasta solitos erat plures res soli ex his, quæ in publicis subhastationibus venumdari solent, ut creditoribus satisfiat, licitatoribus per concusionem ab auctione remotis, ut sibi levioribus pretio pignora adjicerentur: quo obtento sub brevis manus fictionis plus danti adjectum pignus cedebat; quæ comprobari cœperant ex aliquibus auctionibus ad favorem illius provisis, pretio exiguiori, & ex cesionibus ab ipso factis, brevissimo interjecto tempore pro majori pretio; sed hæc causa ad effectum non pervenit, quia dum hæc instrumenta quærebantur, reus violenta morte prævenrus, pœnan temporalem evasit. Nec dissimilis est comprobatio resul- 53
tans in Actuarium causæ necis Emanuelis Carrasco, de qua *contr. 9.* Nam perfecerat instrumentum, sive acta recognitionis cadaveris, concludendo morte naturali decessisse, & cùm posteà de violenta nece per vulnera ocularitet appareret, delictum remansit comprobatum, ut ibi explicavi. Neque abest à proposito comprobatio criminis reperun-

da-

darum, de quo disserit Dominus Larrea *allegat. fisc.* 48. *per tot.* Quoad plenam comprobationem criminis stellionatus, plura exempla præ manibus habentur in Aula comprobata per instrumenta, quibus eadem res pluribus vendita, vel hypothecata resultat, quæ referre tædet, ne in his prolixus appaream, sicut de usurariis contractibus.

54 Secunda species instrumenti, sive scripturæ, sunt acta judicialia; si enim in aliquo ex eis constante solemnitatibus requisitis per *l.* 24. *tit.* 8. *lib.* 8. *Recopil.* fides de aliquo facto per Actuarium præstetur, plenè probare tenendum est: Requisita autem *dict. l.* 24. sunt, quòd fiat per Actuarium causæ, ad partis requisitionem, vel de mandato
55 judicis ex officio procedentis. Verba enim Textus sunt hæc: *Los Escrivanos de los Alcaldes no puedan facer ni assentar autos, nin otros escrivanos en sus audiencias, en los pleitos que ante ellos pendieren, sino les fuere pedido por las partes, o el Alcalde que conociere de la causa lo mandare de su oficio.* Requiritur itaque, quòd sit Actuarius ad id destinatus, ne fidem præstet de re ad suum munus non spectante; quòd fiat ad partium, non partis, requisitionem,
56 vel de præcepto Judicis ex officio mandantis; licèt enim iste Textus collocatus reperiatur in titulo tractante de Actuariis causarum civilium, nempè *de los Juzgados de Provincia*, cùm loquatur per verbum *processos*, quod commune est tam ad causas civiles, quàm ad criminales, ut *de lite* dixi, & de Judice ex officio procedente, quod speciale est causarum criminalium, de eis intelligi debet. Et nota, quòd licèt verbum *autos* abusivè referri solet ad interlocutiones, & decreta judicum, in hoc Textu non potest capi sub hac significatione, quia cùm æqualiter de fiendis ad requisitionem partium, ac de mandato
57 Judicis loquatur, & partes nullam pronuntiationem facere possint, intelligendum est in proprio & ampliori significato, ita ut *actorum* appellatione comprehendantur hic omnes illæ scripturæ, quæ de dictis, & factis partium Judice mandante conficiuntur, ut probat pluribus Parcja *tit.* 5. *resol.* 1. *num.* 27. & sic sub nomine *autos* comprehenduntur instrumenta, tabulæ, relationes, & cætera, quæ ad judicium colliguntur & compilantur, & hæc omnia non possunt fieri, nisi consentientibus partibus, vel Judice ex officio mandante. Ex quibus sequitur, quod si aliquid fiat sub hac forma, *actorum* nomine propriè comprehensum erit, & plenè probabit. Tum quia acta judicialia plenè probant, quod enim eis apparet, notoriè, & evidenter constare dicitur. Ruin. *cons.* 88. *l.* 4. Guid. Pap. *decis.* 50. Menoch. *cons.* 110. *num.* 72. *l.* 2. Osascus *dec. Pedem.* 142. *n.* 33. Cæsar Barz. *dec. Bonon.* 55. *n.* 5. Rota *dec.* 100. *n.* 12. *part.* 1. *divers.* Caputaq. *decis.* 266. *part.* 2. Surd. *cons.* 405. *num.* 21. Cenedus *q. can.* 45. *num.* 14. Marescot. *variar. l.* 1. *cap.* 86. *ex num.* 28. *& cap.* 87. *ex num.* 29. Postius *de manutent. post. tract. decis.* 120. *n.* 5. Ex nostratibus Covarrub. *practicar. cap.* 15. *n.* 3. Avendannus *respons* 26. *num.* 10. Otalora *de nobil.* 3. *part. cap.* 5. *n.* 3. Didacus Perez *in l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 3. *Ordin. glos.* 1. *vers. Intelligè, & limita*, Messia *in l. Toleti, in respons. ad prim. part.* 2. *fundam. num.* 25. Azevedus *in l.* 2. *tit.* 17. *n.* 30. *cum seqq. lib.* 4. *Recopil.* Guttierez *practicar. l.* 1. *quæs.* 96. *ex num.* 5. Salgadus *de reg. protect. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 101. *cum seqq. & part.* 3. *cap.* 9. *à princip.* Pareja *tit.* 2. *resol.* 6. *n.* 9. Tum etiam quia publico officiali fidem facienti de re aliqua suum munus tangente, credendum est; Text. *in l.* 2. §. *cura carnis, ff. de offic. Præfect. urb. l. magis puto*, §. *ne tamen, ff. de reb. eorum, l. apparitores, Cod. de exactor. tribut. l. si quis decurio, Cod. ad leg. Cornel. de fals. c. prudentiam, de appellat. e. si fortè, in fin. dist.* 63. Bartol. *in l. quædam*, §. *nummularios, ff. de cund.* ubi alii plures Alex. *cons.* 179. *num.* 1. *lib.* 6. Gratus *respons.* 66. *num.* 26. *lib.* 1. Socin. *cons.* 159. *lib.* 2. Marcabrun. *cons.* 32. *num.* 137. Tuschus *lit. O, conclus.* 102. *num.* 1. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 48. *num.* 40. Macerat. *lib.* 3. *resol.* 21. *num.* 6. aliis relatis Valenz. *de cons.* 26. *num.* 14. *& cons* 33. *num.* 195. Giurba *d. cons.* 76. *num.* 16. Neque ad hanc fidem præs 59
tandum de judicis mandato testes instrumentales requiruntur, ita ut ex eorum defectu minùs solemnis fides dicatur, quia ut docet Imperator *in l. in donationibus* 31. *Cod. de donat.* ibi: *Superfluum est privatum testimonium, cùm publica monumenta sufficiant*: quod etiam probat Text. *in l. scripturas* 11. *C. qui pot. in pignor. habeant, & in l. omnium* 29. *Cod. de testam.* Notant glos. & Dion. Gotofrid. *in d. l. in donationibus*, Donellus *d. lib.* 25. *cap.* 8. ubi Illiger. *lit. M*, & Petrus Gregor. *lib.* 24. *syntag. c.* 14. *num.* 10. *in fin.*

Hujus instrumenti, seu horum actorum proba- 60
tio non solùm usu recepta est in praxi, sed necessaria, ut eis credatur plenè in rebus magni præjudicii, dummodò fiant judicis præcepto, & auctoritate: ut frequenter evenit in aprehensionibus rei furatæ, falsæ monetæ, instrumentorum ad eam cudendam, rerum extrahi, vel introduci prohibitarum, restitutione reorum ad Ecclesiam, quando in articulo immunitatis obtinuerunt, in probatione corporis delicti, cujusvis speciei sit, dummodò peritorum examen non requirat, & in omnibus diligentiis judicialibus, quæ in tam ordinatorio, quàm in præparatorio causarum criminalium, etiam capitalium fieri solent & debent, 61
itaut eis credatur, etiamsi rei negaverint. Et licèt in probatione immediata ipsius delicti raro eveniat, quòd Actuarius causæ criminalis reperiatur, ut præstare fidem possit de substantia criminis, cùm omnibus qualitatibus memoratis, & requisitis per *d. l.* 24. si tamen aliquando reperiatur, probationem facere de eis, quæ coram eo gesta sunt, est dicendum; quia, ut dixi acta judicialia rem notoriam faciunt, & quod ex eorum inspectione apparet, evidenter constare dicitur, ut probavi *num.* 57.

Neque ex eo quòd à communiter contingentibus 62
Actuarius præstare non possit fidem de tota serie delicti, infirmabitur fides facti, de quo attestatur. Nam sicuti ex eo, quòd inprobatione testium aliorum dicta cum dictis aliorum coadjuventur, & suppleant, priorum dicta non infirmantur, ut putà si duo testes deponant Titium necasse Sempronium, & alii duo de tractatu, & insidiis ad eum occidendum concluderent, non per hoc fides priorum infirmabitur, sed imò utrorumque dictis collectis liquida probatio resultabit homicidii insidiosi: sic similiter si aliquod factum per fidem Actuarii probetur, quantumvis aliud probandum sit per aliud genus probationis, vel per idem, ut

pro-

probatio liquida totius delicti resultet; non inde fides Actuarii invalida remanebit, respectu facti in ea attestati. Quod in substantia idem est ac contentum *in* 14. *ampliatione* ex adductis per Farin. *d. quæst.* 84. *n.* 33. dicentis, instrumenta indirectè atque codjuvando, delicta probare. Neque dici potest, quod istis attestationibus deficit vinculum juramenti: nam, ut dixi, Actuarii sunt officiales jurati, non solùm quando eis conceditur auctoritas conficiendi instrumenta, sed etiam quando in Aula admittuntur ad hoc munus exercendum; & cùm supponamus juxta *d. l.* 24. quòd fidem debent præstare de judicis præcepto, jam illius auctoritas adest, sicut in examine testium, qui quidem in rebus magni momenti examinare tenetur ipsum Actuarium respectu eorum, de quibus fides præstanda est.

64 Tertia species scripturæ, per quam crimina probari possunt, est scriptura privata, manu propria rei, vel de illius consensu scripta, aut penès eum reperta continens delictum expressum, quod probatum remanebit in scribentem, vel mandantem, aut consentientem scribi. Sed quia hæc non potest dici probatio probata, semper necessaria erit comprobatio scripturæ, aut per recognitionem, ut
65 evenit in casu, de quo Farin. *dict. cons.* 25. & tradit Ant. Matth. *d. cap.* 5. cujus recognitionis effectus tribuit scripturæ privatæ vim, atque efficaciam publici instrumenti, Text. *in l.* 5. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* ubi Azev. *n.* 1. *& seqq.* quod antiquitùs jam cautum reperiebatur per *l.* 119. *tit.* 18. *part.* 3. ubi Gre-
66 gor. Lopez *glass.* 4. pluribus Don Josephus Vela *dissert.* 23. *per tot.* quibus addendus Pareja *d. tit.* 1. *resol.* 3. §. 5. *num.* 23. 24. *&* 93. In quo dubium non est, quia similis recognitio habet vim confessionis judicialis, ubi isti Doctores fatentur, præsertim Valenz. *cons.* 112. *n.* 48. & Vela *dissert.* 11. *n.* 16. *& dissert.* 23. *num.* 3. De alio genere probationis idem asserit Ant. Matthæus *d. cap.* 5. *in fin.* Sed ego, si probatio est perfecta, & concludens, eum in hac parte sequor, utputà si testes dixissent, se vidisse scribere, vel consensum scribenti accommodasse: & ratio est, quia generaliter in omni negotio scriptura privata probat contra scribentem, *l. publica*, §. *fin. ff. depos. l. quædam*, §. *numerarios. ff. de edent.* cum aliis plurimis traditis per Parejam *d. tit.* 1. *resol.* 3. §. 5. *num.* 25. & etiam quoad mandantem, vel consentientem, quia agentes, & consentientes pari pœna puniuntur, *l. jubemus*, §. *Oeconomus*, *Cod. de Sacros. Eccl. c.* 1. *de offic. delegat. c. qui cum fure, de furt. c. quarta, de sent. excomm. l.* 13. *tit.* 8. *lib.* 2. *for. leg l.* 1. *tit.* 13. *lib.* 4. *ejusd.* Farin. *q.* 18. *per plur.*
67 *seq. & cons.* 66. *n.* 18. ex nostratib. Covar. *in reg. peccatum*, *p.* 2. §. 12. *ex n.* 1. Azev. *in l.* 4. *tit.* 20. *lib.* 6. *& in l.* 2 *n.* 218. *tit.* 13. *lib.* 8. *Recop.* Barbosa *axiom.* 19. *n.* 1. Quod verò subjungit de comparatione litterarum, quoad plenam condemnationem, valdè dubito, quia dispositio Text. *in l. comparationes* 20. *C. de fid. instrum.* non es admissa in criminalibus Masc. *de probat. lib. Conclus.* 330. *num.* 25. Gasp. Ant. Thesaur. *q. For. lib.* 1. *q.* 24. *num.* 26. Farin. *cons.* 70. *n.* 14. *l.* 1. *& de falsi q.* 173. *n.* 18. Ant. Fab. *in C. lib.* 4. *tit.* 14. *defin.* 71. *num.* 5. Benè verò concurrentibus adminiculis, ex urgentibus Thom. Grammat. *decis.* 34. *n.* 15. *&* 16. Thesaur. *d. n.* 16. Ciriac. *controvers.* 272. *n.* 5. *&* 6. latè Scaccia *de jud. lib.* 2. *c.* 11. *n.* 999. *cum seqq.* Menoch. *de arbitrar. cas.* 114. *n.* 7. & sic definitum fuit per nostram Auiam in causa Joannis Matthiæ Xi-68 menez Pharmacopolæ *die* 17. *Januarii* 1664. Actuario Emmanuele Paramo. Iste reus per epistolas sub minis mortis diversas pecuniæ summa extorquere conabatur: signanter à Don Francisco de Arce Arcario supremi Senatus belli, per has minas extorquere centum aureos intentavit. Fuit etiam apprehensus cum epistola inscripta illustri Comiti de Chinchon, per quam similem quantitatem sub eadem mortis comminatione postulabat. Has mittere solitus per manus Ecclesiasticarum personarium: primam tradiderat cuidam Clerico Regulari Congregationis Beati Cajetani. Secundam mittebat sub alia epistola inscripta Parocho Ecclesiæ sanctissimi Salvatoris hujus urbis. Quamplurimas litteras amatorias oratione solata, & composita, ac alia scripta de pharmacis, apud eumdem apprenhenderunt satellites: has propria manu exaratas confessus fuit, epistolas crimina continentes negavit, fatendo traditionem primæ, & apprehensionem secundæ; quas accepisse ab ignoto asserebat. Hunc reum scribere jussi suam confessionem, cujus characteres ac illi scriptorum per eum recognitorum ita assimillabantur inter se, & characteribus epistolarum crimen continentium, ut non solùm per Peritos, quos adhibui juxta formam *d. Text.* sed per judices, & cæteros intuentes pro eisdem haberentur. Isto pacto convictus condemnatus fuit ad pœnam flagellationis, & remigii. Alios criminis istius reus Aula condemnavit ad quæstionem, quia non ita concludenter scriptura comprobabatur. Nec dissimilis fuit comprobatio resistentiæ factæ per Marchionem de Alcalcazar Apparitori & scribæ; qui ad exequendum mandatum judicis, in domo quam habitabat, ingressi fuere, quia ex dictis per eumdem scribam adminiculatis cum depositione Apparitoris fuit condemnatus ad pœnam quatuor mille ducatorum, & exilii *anno* 1667. Actuario Francisco Manzano.

Si scriptura non sit manu rei scripta, vel de ejus 69 consensu confecta, & in ea contineatur crimen, quando apud reum reperitur, & ex ea apparet, quòd es conscius criminis, complicitas convincitur, ut in crimine Majestatis tenuerunt Decian. *lib.* 7. *cap.* 13. *n.* 15. Caball. *cas.* 294. *n.* 229. imò in quocumque crimine Farin. *quæst.* 130. *n.* 41. & ex nostratibus Plaza *in epist. lib.* 1. *c.* 15. *n.* 6. *& c.* 16. *n.* 5. Hujus declarationis exemplum adest in causa cu-70 jusdam adolescentuli, delati de crimine sodomiæ; apud quem reperta fuit epistola amatoria ejus, qui dicebatur actor, continens plura turpia ad crimen tendentia, sed consummationem minimè: confessus fuit legisse, cætera negavit; defuit comprobatio corporis delicti, ob quod neque quæstioni suppositus, neque de nefando punitus, sed extra ordinem pœna exilii condemnatus, ex traditis per Caballum, *cas.* 16. *n.* 6.

Neque obstant tradita per Farinac. Cynium & Canteram, *ubi suprà*: nam, ut dixi, ex limita-71 tionibus & declarationibus eorumdem, regula ab ipsis tradita destruitur, & nostra evidenter comprobatur; non quidem absolutè, & indistinctim desumpta; sed modis, & forma superiùs declarata, ita ut eodem pacto ac in testium depositionibus judi-

dex speculari debet, an concludenter de crimine dicant, vel non; sic similiter instrumenti, seu scripturæ verba perpendenda sunt, ut appareat, an substantiam criminis, ejus mandatum, vel qualitatem contineant. Ex quibus sequitur, quod si scriptura edita de substantia criminis fidem non præstat, sed confessionem illius contineat, tunc non resultabit criminis perfecta probatio, sed tantùm confessio extrajudicialis ipsius, quia sive in instrumento inter privatos confecto, sive coram tabellione, vel ipso judice, sive in privata scriptura crimen confiteatur, semper deficiunt solemnitates requisitæ ad confessionem judicialem, utpotè delatio jurisjurandi, & examen formale, ac per consequens confessio extrajudicialis remanebit, perfectè tamen probata in suo genere, ut ex dictis resultat.

72 His suppositis, ad specialia quæstionis propositæ deveniendo, videbatur dicendum, quòd crimen superiùs memoratum plenè probatum remanebat mediante instrumento confecto per Actuarium, quia in eo aderat fides ipsius Actuarii, qui interfuit facto, munus actualiter exercendo; aderat præceptum judicis ex officio jubentis, & fuit confectum eodem die à publica, & authentica persona, de te ad suum munus spectante, cujus attestatio nuda non remanebat, immò juvabatur depositionibus Apparitoris, & alterius testis, de ipso facto concludenter deponentium, ob quod plenè probatum crimen videbatur.

73 Nec dici poterat, fidem Actuarii claudicare ex eo, quòd à nemine fuit rogatus, juxta doctrinam Bartol. *in authent. si quis in aliquo documento*, C. *de edend.* quem sequuntur Petrus Greg. Tolosan. *dict. lib.* 48. *syntag. c.* 14. *n.* 10. Dec. *cons.* 24. *n.* 23. *cum seqq. lib.* 1. ex nostratibus Molin. *de Hispan. Prim. l.* 3. *c.* 13. *n.* 44. *cum seqq. ubi Add.* pluribus Castillo *d. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 53. Nam, ut dixi, hoc procedit in instrumentis per privatos factis, non autem in actis judicialibus, in quibus juxta *d. l.* 24. *tit.* 8. *lib.* 2. *Recop.* defectus rogationis partium non vitiat actum, quando fit de præcepto judicis ex officio procedentis, quia illius auctoritas supplet rogationem partium.

74 Nec opponi poterat, fidem dedisse de re ad suum munus non spectante, quia hoc procederet, si fides de qua loquimur, fuisset præsrita per simplicem Tabellionem, vel per Actuarium Causarum civilium. Actuarius enim qui fidem prædictam præstitit, erat ex destinatis, & inservientibus Aulæ ad causas criminum instruendas, & sic probatio criminis ad eum ratione officii pertinebat, juxta *l.* 15. *tit.* 7. *lib.* 2. *Recop.* Immò judices sub nullitatis decreto per hos Actuarios criminales causas fulminare tenentur, ut *in eod. Text.* expressè cavetur.

75 Neque addi poterat, quòd delatoris officium subierat, quia similis oppositio respicit personam apparitoris, cui ex muneris obligatione incumbit onus deferendi crimina ad notitiam judicis, & præmium, sive stipendium delationis, ut dixi *contr.* 27. *n.* 14. quare non remanet testis idoneus, tanquam deponens in causam suam, ut dixi *de Reg. Val. t.* 2. *c.* 8. §. 8. *n.* 232. non autem personam Actuarii, cui nulla pars pœnæ pecuniariæ debetur, vel applicatur. Neque ex eo, quòd tempore commissi criminis non habuisser concessam commissionem specialem ad illud crimen inquirendum, acta illa vitio nullitatis laborabant; quia Commissio præstanda per judicem juxta legem superiùs memoratam, hac *ead. contr. n.* 6. non ad causam conficiendam, sive scribendam requiritur, sed ad examen testium, ut in eadem lege habetur; immò de omissione punitur Actuarius, qui causam delicti in sui præsentia commissi non instruit: quibus additur, quòd fidem præstitit de præcepto judicis, quod sufficit, ut dixi.

Neque ex doctrina communiter in criminali- 76
bus tradita, nempè apprehensoribus non esse credendum, nisi formali examine præcedenti ad effectum torquendi, vel condemnandi, de qua Sigism. Scaccia *de jud. lib.* 1. *c.* 78. *n.* 14. & Guaz. *defens.* 5. *c.* 8. *n.* 4. Actuario adaptari valet, sicut per illationem dicebat causa hujus Patronus; asserendo Actuarium solemniter examinandum ut testem. Quia in primis superior traditio non est vera; im- 77
mò, ut docet Caballus *cas.* 126. *in fin. & cas.* 127. *n.* 4. an apprehensoribus ad effectus prælibatos absque solemni examine credatur, residet sub arbitrio judicis; qui juxta personarum, & factorum qualitatem arbitrabitur quod justum fuerit: cujus sententiæ subscribo. Secundò quia valdè diversa est relatio apprehensoris, ut apparitoris, Birrnarii, vel similium, de quibus Doctores prælibati loquuntur, à relatione Actuarii, qui publica auctoritate destinatur, ut fidem præstet de iis, quæ coram eo geruntur ob quod relationes per eum factæ de mandato judicis inter publica monumenta numerantur, atque apponuntur, plenam probationem faciendo.

Sed ex his non remanet excisa legitima impug- 78
natio istius relationis, sive cujusvis instrumenti, aut scripturæ. Quia licèt dici jure posset, quòd horum actorum judicialium publica fides, neque multò minùs publicis instrumentis ex confectis inter privatos infirmari valet, ut docuit Hugo Donell. *d. l.* 25. *com. c.* 8. ubi Illiger. *lit. M.* Quia hæc apud nos non procedunt ex Text. *in l.* 17. *tit.* 18. *part.* 3. quæ admittit probationem testium, & scripturarum ad reprobandum instrumentum publicum, requirens quatuor ad minus testes idoneos, ut *idem Text.* dicit, & notat Greg. Lopez *ibid. gloss.* 2. pluribus Castillo *d. c.* 16. *n.* 28. quamvis iste Textus, & Doctores relati apertè de instrumento inter privatos confecto loquantur, tamen favore defensionis reorum admitti ejus dispositio debet, præsertim si impugnatio respiciat personam Actuarii, 79
qui omni exceptione major desideratur, ut probationem plenam inducat, *l. optimam in fin. Cod. de contr. & com. stipul.* cum aliis adductis per Castillum *d. c.* 16. *n.* 12. & quia licèt plurimi integerrimi sint, non pauci reperiantur, qui in exercitio officii peccare frequenter solent, ut docet Gloss. *in c.* 80
decernimus, & de sentent. excomm. in 6. Felin. *ibid. & in cap. ad probandum, colum.* 2. *vers. cæterùm, de re judic.* Cassan. *in consuetud. Burgund.* §. 5. *de just. n.* 7. Petrus Greg. Tolosan. *d. c.* 14. *n.* 9. Castillo *d. n.* 12. Azevedo *in rub. d. tit.* 25. *n.* 19. *lib.* 4. *Recop.* latè Pareja *tit.* 5. *res.* 1. *per tot.* & quoad relationem nuntii destinati ad citationem, de qua per Actuarium instrumentum confectum fuit, Guazin. *defens.* 9. *c.* 5. *num.* 4. quod praxi receptum est.

Cùm

81 Cùm autem in hac causa plura probata fuissent impugnantia personas Actuarii, & Apparitoris, sub prætextu inimicitiæ in ipsum reum, & alius testis non fuisset formiter reproductus defectu probationis ex hac parte, concordi voto fuit reus pœnæ extraordinariæ condemnatus. Quoad probationem instrumenti discordes erant Domini; nam aliqui Farinacium sectando, doctrinam ejus sequebantur: Cæteri juxta prædicta calculum ponebamus.

CONTROVERSIA XXIX.

De nece nequiter per fœminam patrata in atrio Palatii Regis nostri potentissimi, instrumento sulfureo, sive *Pistolete*.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Notorium crimen dicitur, patratum in loco publico coram multitudine.*
3 *In notoriis ordo est, ordinem non servare.*
4 *Homicidium potiùs casu, quàm dolo factum præsumitur*, & num. 5. & 69.
5 *Fœmineus sexus præsumptionem doli excludit*, & num. 72.
Fœminæ mitiùs puniri debent pluribus criminibus, ibid. *contrar.* num. 76. cum seqq.
6 *Fœmina molestantem de adulterio occidere potest*, & num. 108.
7 *Homicidium non est præmeditatum, si adsit causa provocationis.*
8 *Injuriatus atrociter impetu magis, quàm ex proposito delinquit.*
9 *Calore iracundiæ quæ fiunt, non ex animo deliberato procedunt.*
Livor in fœmina vehemens, præsertim ex diffamatione, ibid.
Fama pudicitiæ tenerrima in fœminis est, ibid.
10 *Calor iracundiæ permanet per aliquod temporis spatium arbitrio judicis regulandum.*
11 *Insidiarum, & proditionis qualitas cessat, si adest causa inimicitiæ inter occisum, & necantem.*
12 *Quod procedit etiam si occisus frater sit.*
13 *Factum, dolum & malum animum comprobat.*
14 *Homicidium præmeditatè patratum, pœna capitali puniendum.*
15 *Idem de jure Hispano procedit.*
16 *Jus Hispanum requirit, quòd allegans causam excludentem dolum, probare teneatur.*
17 *Inimicitia non excusat à pœna homicidii deliberati, nisi præcedat sententia.*
18 *Injuria verbalis, vitium meretricis fœminis attribuens, olim multùm æstimabatur.*
19 *Injuria hæc pensanda nunc est, juxta recentem æstimationem despicientem hunc abusum.*
20 *Injuriarum actio æstimatur ex animo injurandi.*
21 *Injuriosa verba in rixa prolata, circa animum injurandi proferuntur.*
22 *Animus deliberatus ex intervallo resultat.*
23 *Iram servans, quo pacto puniendus ex sententia Platonis?*
24 *Dolosum homicidium, quando dicatur?*
25 *Animus deliberatus, & dolus latent in corde.*
26 *Et sic probantur conjecturis, & indiciis.*
27 *Insequi occisum, quærendo opportunitatem occidendi securè, animum deliberatum comprobat.*
28 *Genus armorum, animi præviam deliberationem denotat.*
29 *Ad fœminas non pertinet arma tractare.*
30 *Arma mulierum colus, fusus, & acus.*
Fœminæ exclusæ à successione feudorum servitium personale requirentium, quia arma tractare nequeunt, ibidem.
31 *Ex corporis parte læsa, resultat conjectura animi deliberati.*
32 *Machinatio dolosa, seu artificiosa cautela, animum malum indicat.*
33 *Inimicitiæ causa præcedens, animum occidendi declarat.*
34 *Inimicus obviàm inimicum inveniens, & in eum irruens, impetu potest ferri, seeùs eum quærendo.*
35 *Locus in quo homicidium patratur, delinquendi deliberatum animum prodit.*
36 *Arbitrium judicis regulandum per rationem juris.*
37 *Dicto* incontinenti, *sumenda secundùm subjectam materiam.*
38 *Dicto* incontinenti, *quomodo accipitur à lege, in causa injuriæ atrocis, & justi doloris.*
39 *Injuriæ aliæ fiunt re, aliæ verbis.*
40 *Realis injuria est, quæ facto irrogatur.*
41 *Verbalis injuriæ, quæ per convicium infertur.*
42 *Injuriæ facto irrogatæ propulsatio, à jure toleratur.*
43 *Injuria verbalis nisi statim retorqueatur, non excusat à pœna, & ratio disparitatis.*
44 *Ex injuria facti effectum permanentem producente, remanet dolor, & sic excusatio per leges concessa ulciscenti incontinenti, relinquitur arbitrio judicis.*
45 *Doctores excusantes ab acerbitate pœnæ ordinariæ vindicantes post tempus, de injuria facti loquuntur.*
46 *Secùs in verbali, quæ statim vindicanda est, ut excusationem præbeat.*
47 *Dicto* incontinenti, *quomodo accipienda ad hunc effectum.*
48 *Omnis meditatio ultionis excludenda est in eo, qui excusari desiderat.*
49 *Percutiens à tergo nullo dicto verbo insidiosè percutit.*
50 *Insidiosum homicidium quando dicatur patratum, ad effectum imponendi pœnam ordinariam?*
51 *Quid de jure Hispanorum?*
52 *Homicidium insidiosum, sive* aleve, *est illud, quod patratur extra certamen, pugnam, vel rixam.*
53 *Homicidium patratum arcabusio, sclopo, sive* pistolette, *insidiosum, & proditorium est.*
54 *Instrumenti sulfurei parvi delatio, habet admixtam proditionem.*
55 *Homicidium patratum in Palatio Regis proditorium est.*
Leg. 2. tit. 16. part. 2. *expenditur*, ibidem.
56 *Homicidium patratum in accessoriis Palatii, proditorium pariter censendum.*
57 *Lex Julia majestatis comprehendit quidquid perficitur in dedecus Principis.*

58 *Occasio tumultus, quæ datur ex homicidio patrato in Palatio, est comprehensa in lege Julia majestatis.*
59 *Tumultus committitur ex subito timore, & motu populari.*
60 *Commilitones charitate mutua afficiuntur.*
61 *Occidens militem Palatinum in legem majestatis peccat.*
62 *Aliquem militum Palatinorum vulnerans, sacrilegii pœna plectendus.*
63 *Sacrilegio simile est, crimen Læsæ majestatis.*
64 *Atria Palatii sub dispositione* dict. l. 2. *comprehensa sunt.*
65 *Palatii nomen generale est, cuncta comprehendens.*
66 *Don Josephus Exea laudatur.*
67 *Palatii Regii attributa, & excellentia in omnibus.*
68 *Crimina in Palatio patrata, acerbiùs puniuntur.*
69 *Homicidium in dubio, potiùs dolo, quàm impetu factum præsumitur.*
70 *Factum ipsum animum comprobat.*
71 *Dolus distinguitur ab animo deliberato.*
72 *Fœmina in claris non excusatur à dolo vero.*
73 *Fœmina verum dolum habere potest.*
74 *Leges pœnales, fœmininum genus comprehendunt sub masculino.*
75 Cap. non indignanter 32. quæst. 6. *expenditur.*
76 *Fœminæ comprehensæ sunt in acerbitate pœnæ ex lege Cornelia de sicariis.*
77 *Fœminæ æquali pœnæ puniuntur in crimine hæresis.*
78 *Fœminæ pari pœna puniuntur in polygamia.*
79 *Fœminæ pari pœna puniendæ in sortilegiis, maleficiis, & incantationibus.*
80 *Idem in crimine blasphemiæ.*
81 *Idem in percussione Clerici.*
82 *Idem in crimine Majestatis.*
83 *Idem in crimine parricidii.*
84 *Idem in crimine propinati veneni.*
85 *Idem in crimine magni furti.*
86 *Idem in crimine falsæ monetæ.*
87 *Idem in delatione armorum prohibitorum.*
88 *Idem in crimine adulterii, & incestus.*
89 *Idem in crimine lenocinii.*
90 *Idem in crimine raptus.*
91 *Fœminæ plures banniuntur.*
92 *Eva eadem pœna cum Adamo fuit punita ex eodem peccato, vel veriùs gravioni.*
93 *Eva ratione sexus neque veniam obtinuit, neque meruit.*
94 *Servitus omnium malorum extremum est.*
95 *Pœna acerbior imposita fuit Evæ ad reprimendam propensionem fœminarum in transgressione legum.*
96 *Corbi filia Principis Madianitarum eadem pœna fuit affecta cum Zambri duce de tribu Simeonis, & quare?*
97 *Deus judicium Phinees approbavit, sacerdotium ei, & prole concedendo.*
98 *Jezabel Regina Israel, & filia Regis Sidoniorum acerbiùs punita cum Acab Rege, & conjuge ex eodem crimine.*
99 *Saphira æquali pœna punita fuit cum Anania conjuge à divo Petro ratione ejusdem criminis.*
100 *Fœminæ ratione sexus non excusantur à pœna, nisi in criminibus à jure expressis.*
101 *Præsertim in crimine insidioso.*
102 *Fœminæ in Regno Valentiæ pœna concremationis puniuntur in crimine veneni propinati.*
103 *Fœminæ artem venenandi invenerunt.*
104 *Pœna exacerbanda ex frequentia, & periculo delinquendi.*
105 *Veneni propinatio inter crimina proditoria, & insidiosa connumeratur.*
106 *Fœminæ mitiùs puniendæ in levioribus tantùm, & jure expressis.*
107 *Minimè in gravioribus, præsertim si prohibeatur jure divino, naturali vel gentium.*
108 *Fœmina honesta non potest occidere impunè molestantem de adulterio ex intervallo.*
109 *Nisi in ipso actu molestiæ violentiæ.*
110 *Fœmina in pœna laus acquiri valet.*
111 *Exemplum magnum habet aliquid ex iniquo, quod publicæ utilitate compensatur.*
112 *Fratrem inimicum occidere, non excusat à pœna legis Pompejæ, de parricidiis.*

ANgela Knorel uxor unius ex militibus Palatinis die 7. Julii anni 1666. hora undecima meridiana, Bernardinum Vusier Cretarium, & militem ejusdem cohortis, in atrio Palatii nostri Regis Catholici, cum pluribus familiariter agentem, coram Populi copioso cœtu, à tergo ictu sclopi manualis, parvæ ac reprobatæ mensuræ in capite percussit, qui ex lethali vulnere semivivus cecidit, aç die sequenti eadem fermè hora occubuit. Fuit Angela per satellites in flagranti deprehensa, ac mihi tradita per Eminentissimum Dominum Ducem de Montalto, & Bivona Principem Paternonis, tunc nostræ Reginæ Oeconomum Maximum, nunc verò sacræ Ecclesiæ Romanæ Cardinalem de Moncada. Eam remisi ad carcerem in sella gestatoria clausam, inverso modo ductam, & pluribus Apparitoribus comitatam. De instructione causæ tractando, testem de crimine concludenter deponentem per sensum visus cum identitate personæ, mediante recognitione juridica examinavi; aliosque qui de visu pariter deponebant, sed absque recognitione, eo quòd ipsam epitogio velatam viderunt; sed esse eamdem quam mihi tradere jussit præfatus Dominus Oeconomus Maximus, atque satellites tenuerunt. Ad examen illius procedendo, confessa judicialiter fuit crimen, causam necis patrandæ superaddendo; nempè quia ab ipso Bernardino conviciis, atque contumeliosis verbis, pudicitiam ipsius arguentibus, fuit injuriata die 29. *Junii præcedentis*, in concursu Processionis sacratissimi Corporis Christi Domini, habitæ in Regio Monasterio Sanctissimæ Incarnationis hujus urbis. Et quòd cuncta perfecerat absque mariti, vel alterius notitia consensuve; ne ab executione sceleris impediretur.

Hæsitabam quoad formam procedendi, quia notorium crimen evidenter apparebat, & enormissimum, ratione cujus priùs de pœna imponenda, quàm de criminis inquisitione, solemni ritu formanda, erat agendum, exempla veterum Romanorum sequendo: de quibus Valer. Maxim. *factor. memorabil. l. 6. c.....* sic infit: *Non potuerunt severissimi viri in tam evidenti scelere longum publicæ*

quæstionis tempus expectare. Itaque quarum innocentium defensores fuissent, fontium maturi vindices extiterunt: magno scelere horum severitas ad exigendam vindictam concitata est. Loquitur namque de fœminis, ut exemplum ab eo propositum, magis nostræ controversiæ congrueret. Quod juris ratione fulcitur ajente Petro Bellugà *in specul. Princip. Rub.* 11. §. *compendiosè*, *n.* 11. ibi: *Pone exemplum, homo occisus in curia, præsenti officiali in ejus neglectu; vel in Ecclesia coram toto populo, vel in concessione, aut seditione, & timetur forsan scandalum; nam his casibus, & aliis similibus, si judex omittat facere processum secundùm limites fororum, vel constitutionum, dum tamen sibi, ut judici constet, non dicitur de tali transgressione gravare. Iste casus est sin-*
3 *gularis in leg. si quis filio*, §. *hæc autem*, *vers. quod tamen, ff. de injusto rupt.* In notoriis enim ordo procedendi est ordinem non servare, ut pluribus probat Dominus Don Franciscus Salgado *de Reg. protect. part.* 3. *cap.* 14. *n.* 47. Præsertim cùm ex ictu instrumenti sulphurei, pœna legalis adesset juxta Textum *in leg.* 15. *&* 17. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopilat.* Cæterùm, quia Angela mihi fuit tradita tanquam Præfecto Regiæ Domus, & Curiæ, non omnimoda jurisdictio penès me residebat, sed juxta legis formam, nempè *leg.* 6. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recop.* qua cautum habemus, quòd Præfectus Curiæ per se solùm ordinatoria judicii perficiat, decisoria ad Aulam de-
4 ferendo. Ex his progressus non fui ad declarationem notorietatis, & pœnæ impositionem; quod fortè utilitati publicæ obtulissem, si mihi causa absolutè commissa foret.

Qua pœna plectenda erat, dubitabat patronus, allegatione diserta conando probare, extra ordinem puniendam esse. Primò quod in dubio, potiùs casu quàm dolo, & malo animo patratum homicidium, & omne delictum præsumi debet, ex Textu *in leg.* 1. §. *divus*, *ff. ad leg. Corn. de sicar.* docent Cabal. *tract. de omni gener. homicid. ex*
5 *num.* 137. Farinac. *quæstion.* 126. *num.* 104. pluribus Giurba 51. *num.* 1. *& cons.* 82. *num.* 13. ex nostratibus Plaza *in epit. cap.* 10. *num.* 7. & Paz. *ad leg.* 63. *styl. num.* 23. præsertim in fœmina, cujus sexus, ex imbecillitate, vel virium, vel intellectus, dolum excludit, ut probat glossa *in leg. ubi, ff. de edendo*, Baldus *in l. precibus*, *num.* 30. *vers. quid ergo si petiit*, *Cod. de impuber. & aliis subst.* Jodoc. *in prax. cap.* 89 *num.* 111. Matth. Berlich. 4. *part. concl.* 27. *in* 28. Ob quod mitiùs puniri solent, ut in crimine hæresis tradit Simancas *de cathol. inst. cap.* 17. *num.* 28. Carroc. *decis.* 6. *num.* 24. In crimine majestatis Oldradus *cons.* 391. Boer. *tract. de seditios. colum. penult.* Tiber. Decian. *l.* 7. *c.* 49. *num.* 9. In crimine sacrilegii, *Text. in l. sacrilegii* 6. *ff. ad l. Jul. peculat.* In raptu, Jul. Clar. *l.* 5. *sent.* §. *raptus*, *vers. sed pone*; Jodoc. *in prax. cap.* 95. *num.* 17. Decian. *l.* 8. *cap.* 7. *num.* 27. In crimine falsi, Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 956. *n.* 6. *cum seqq.* In falsa moneta, Text. *in leg.* 1. §. *vidua*, *ff. ad leg. Cornel. de fals.* Giurb. *cons.* 85. In crimine resistentiæ, Clar. §. *fin. quæst.* 29. *vers. quæro etiam*, Carroc. *d. dec.* 6. *per tot.* & in aliis leviori-bus Tiraquel. *de pœn. temper. caus.* 9. Farinac. *q.* 98. Thoro *vot.* 71. per Text. *in cap. sicut dignum*, ubi Gloss. *verb. sexus*, *de homicid. cap. si indignanter* 32. *quæst.* 6. *l. quisquis*, §. *ad filias*, *Cod. ad leg. Jul. majest. leg. si adulterium*, §. *iidem Imperatores*, *vers. incestum*, *ff. ad legem Jul. de adulter.* cum si-
6 milibus.

Secundò, quia in fœmina honestæ vitæ virum habente homicidium non est punibile, si commissum ab ipsa sit in eum, qui ipsam solicitat, vel molestat ad adulterium, ut in terminis cum doctissimo nostro Franc. Sarmiento *selectar. c.* 1. *n.* 11. exscripsit Ciazzius *discept. criminal.* 26. *num.* 84. Cùm autem diceretur, Bernardinum molestasse Angelam, ad adulterium eam provocando, quid mirum, quòd pudicitiæ tuendæ causa ipsum occidisset?

Tertiò, quia Bernardinus atrociter Angelam
7 injuriaverat, convicia in eam coram multitudine copiosa proferendo quæ pudicitiam ejus arguebant; ex quibus graviter offensa remansit, juxta Text. *in l.* 2. *tit.* 10. *l.* 8. *Recop.* Dominus Covar. *rub. lib.* 1. *var. capit....* Capicius Latro *decis.* 75-
8 *num* 12. ob quod potiùs impetu, & dolore justo commotam, quàm dolo deliquisse dicendum est, quia provocata fuit in causa honoris, quæ sufficit ad excusationem ab acerbitate pœnæ Text. *in leg. perspiciendum*, §. *delinquitur*, *ff. de pœn.* Castillo *decis.* 171. *tom.* 2. Riccius *decis.* 243. *part.* 3. Marius Muta *decis.* 36. Don Franc. Merlin. *contr. for.* 66. *cent.* 1.

Quartò, nam Angela non solùm provocata di-
9 cebatur ex contumelia, sive injuria verbali, verùm etiam percussa indecorosè, atque minaciter pavefacta, sub prætextu impudicitiæ marito revelandæ; ex quibus in ea duplicem affectum resultasse affirmabatur: iracundiæ ex percussione publica, juxta Text. *in leg. sed est quæstionis*, §. 1. *ff. de injur.* ibi: *Si in theatro, vel foro cedit, quamvis non atrociter, atrocem tamen injuriam facit.* Quod pariter probat Text. *in l. prætor edixit*, §. *atrocem*, *ff. eod.* Et timoris, quia ex temeritate Bernardini verebatur, quòd diffamatio impudicitiæ ab eo instituta perveniret ad aures mariti; ex quo vita illius periclitari posset. Et timoris affectus magnus in mulieribus est, Tiraquel. *in l.* 9. *connubial. n.* 158. *eum seqq.* præcipuè dum fama periclitatur. Benè nostras Ludovicus Vives *lib. de Christ. fœmin. tit. quomodo fort. agen.* ibi: *Nihil fama & existimatione fœminarum est tenerius; aut magis injuriæ obnoxium, ut non immeritò videri possit de filo aranea pendere.* Horum affectuum calorem permansisse in
10 ea, præsumendum erat, per illos octo dies decursos à die provocationis, usque ad diem necis: ac per consequens impetu, & calore iracundiæ, aut timoris, necasse injuriantem, sive provocatorem fatendum erat. Quia cùm in ipso actu compescere injuriam non posset; neque enim inermis fœmina resistere, potest aut ulcisci; satis in continenti injuriam propulsasse, timorem prævenisse videbatur, si quàm primùm potuit, ad ultionem progressa fuit. Cùm tempus ad hoc assequendum, præfinitum per leges non reperiatur, & sic relinquitur arbitrio judicantis, juxta tradita per Peguer. *dec.* 78. *num.* 41. Farin. *q.* 91. *num.* 5. Burg. de Paz. *cons.* 22. *num.* 7. Grammat. *decis.* 9. Gizzar. *decis.* 18. Giurba *cons.* 86. *ex num.* 18. & Barbosa *dict. usu freq.* 155. *num.* 11. *&* 12.

Quintò, quia in hoc casu cessabat qualitas in-
11 sidiarum, vel proditionis; cùm negari non posset, quòd

quòd ex controversia habita inter occidentem, & occisum, ortum habuit vera causa inimicitiæ capitalis ratione injuriarum illatarum Angelæ, juxta doctrinam Farinacii *q.* 49. *n.* 29. qua supposita, non poterat dici proditorie occidisse, juxta doctrinam Bartol. *in d. l. perspiciendum*, §. *delinquetur*, *ff. de pœnis*. Quæ à Doctoribus communiter recepta est, adeò ut posita inimicitia, vel ejus causa, licèt occisus sit frater, proditio cesset, ut tradit
12 Giurba *Cons.* 20 *num.* 13. quem ex nostratibus sequi videtur Alphons. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *l.* 4. *Recopil. gloss.* 12 *n.* 38. apud quos plures.

Sed his non obstantibus, ordinaria pœna plec-
13 tenda videbatur Angelæ, quod in nostra specie factum ipsum, dolum, atque malum animum comprobabat. Nam ipsa confessa erat, quòd post contentionem habitam in ipso die processionis, Bernardinum occidere deliberaverit, quia meretricem publicè eam vocavit; quòd arma cautè quæsivit, horam opportunam spectavit, ad Palatium in quo inveniendus erat, progressa fuit, deliberationem tacuit; & cùm invenisset in atrio, sclopuli manualis à tergo explosi, ictu percussit animo occidendi, ut cum effectu occidit. Quibus comprobatis clarè subintrat regula Text. *in l.* 1. §. 2. *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Text. *in l.* 1. *C. cod. Text. in*
14 *l.* 3. *C. de Episcopal. Audent.* Text. *in l.* 1. *C. quando liceat vindic.* Text. *in l.* 3. *C. de his qui Eccles. confug.* Text. *in* §. *item lex Cornelia*, *instit. de public. judic.* Quod pariter de jure nostro Hispano procedit, Text. *in l.* 11. *tit.* 5. *lib.* 6. *for. judic.* Text. *in d. l.* 63. *styli.* Text. *in l.* 2. *tit.* 8. *partit.* 7. Text. *in leg.* 1. & 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. leg.* Text. *in l.* 3. & 4. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin.* & Text. *in l.* 3. 4. & 15. *tit.* 22. *lib.* 8. *Recop.* per quæ jura pœna capitalis imponitur. Quam regulam docent & exornant Doctores in his juribus Julius Clarus *in* §. *homicidium*, *n.* 8. *vers. ex posito*, *ubi add.* & signanter Bajard. *n.* 13 Carrer. *in pract. crim. tract. de homicidio* 3. §. *homicidii species*, *n.* 2. Tiberius Decianus *lib.* 9. *tract. crim. c.* 20. *n.* 12. Prosperus Farin. *q.* 126. *n.* 3. & 9. Petrus Caball. *d. tract. de homicid. n.* 7. Marius Giurba *cons.* 10. *n.* 18. Ant. Matthæus *de crim. lib.* 48. *ff. tit. cap.* 4. *n.* 3. Ciazzius *d. discept.* 26. *n.* 21. Berlich. *part.* 4. *concl.* 10. *per plur. seqq.* Carpzovius *part.* 1. *q.* 1. *n.* 8. *cum seqq.* & ego aliqua prælibavi 2. *tom. de regim. Val. cap.* 8. §. 8. *n.* 37. & 41.

15 Ex nostratibus Dominus Covarrubias *lib.* 2. *variar. c.* 28. *num.* 7. & *in Clement. si furiosus*, *part.* 2. §. 4. *n.* 1. Villadiego *in d. l.* 11. *n.* 1. Christophorus Paz *ad d. l.* 63. *styl. n.* 3. Montalvus. *ad d. l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. leg. in glos.* verb. *a sabiendas.* D. Gregorio Lopez *in d. l.* 2. *tit.* 8. *part.* 7. *glos.* 1. & ibi idem Montalvus, Didacus Perez *ad d. l.* 4. *ordin.* Azevedo *in d. l.* 4. *Recop. n.* 4. Ant. Gomez *var. tom.* 3. *c.* 3. *n.* 17. Petrus Plaza *in epit. delictor. cap.* 10. *ex n.* 1. Hieron Cevall. *Commun. contra Commun. q.* 580. *in fin.* Joan. Gutierrez *in authent. sacramenta impuber. n.* 63. Mencacha *controv. illustr. c.* 19. *n.* 4. Pater Molina *de justitia & jure*, *tom.* 4. *disput.* 3. *n.* 4. Ricard. *in d.* §. *item lex Cornelia*, *ex n.* 3. & *in manuduct. ad prax* 2. *part.* §. 4. *num.* 66. Don Joannes Vela *de delict.* 1. *part. c.* 15. *num.* 37. Ay-
16 llon ad Gomez *d. cap.* 3. *num.* 18. Quorum plures & sanioris doctrinæ tradunt, id procedere, etiamsi in dubio reperiamur, ut Clarus *in d.* §. *homicidium*, *ex numero* 24. proponit exceptiones escusantes à pœna ordinaria, & ait: *Excusatur autem homicida pluribus ex causis; & in primis quidem si probet, quòd homicidium ipsum commisit ad sui necessariam defensionem.* Posita namque regula *ibid. n.* 18. quòd pœna homicidii sit ultimi suplicii, dum in hac exceptione & cæteris quæ sequuntur, transfert onus probandi in ipsum reum; clarè sequitur, quòd non probata exceptione, regula remanet in suo robore & eficacia, Joann. Bapt. Bajard. *ibid. numero* 13. ibi: *Adde quòd in dubio præsumitur, quòd homicidium fecerit dolo, & proposito*, Farinac. *dict. quæst.* 126. *num.* 103. tenet, & quamvis *num.* 104. contrariam opinionem referat, *n. seq.* subjungit, se referendo ad *n.* 161. quòd postquam disseruit de conjecturis, & præsumptionibus indecisam questionem relinquit, sed *q.* 18. *n.* 71. sic inquit. *Primo casu quando scilicet sumus in his, quæ sunt de genere prohibitorum, & tunc non magis animo delinquit, qui clam delinquit, quam qui palam, vel è contra; omnes enim puniuntur pœna naturali ipsius delicti.* Ant. Matth. *de crim. d.* 48. *tit.* 5. *c.* 3. *n.* 15. ibi: *In dubio cædes, sicut quævis injuria præsumitur dolo malo facta.* Azev. *in l.* 4. *tit.* 23. *l.* 8. *Recop. n.* 7. ibi: *Et hoc est sine dubio, sicut & quod in dubio, si aliud non probetur in homicidio, furto, & similibus, quæ sunt de jure naturali prohibita, præsumitur dolus.* Petr. Caball. *de homic. n.* 279. ibi: *Sed in actibus per se illicitis, & qui sunt de genere prohibitorum, dolus præsumitur, quoniam effectus causa demonstrat.* Ant. Gomez *d. c.* 3. *n.* 17. ibi: *In dubio semper præsumitur, quòd homicida fecit delictum cum dolo, & proposito, nisi contrarium probet.* Benè Carpzovius *d. q.* 1. *n.* 52. *sed eum qui pravo animo aliquem percutit gladio, vel simili instrumento, licèt non animo occidendi, non versari in dolo nego, ac pernego, dolosè siquidem agit, dum alium pravo animo percutit, cùm dolus juxta Baldum sit ars nocendi contra naturam, hoc est contra amicitiam naturalem: dolosè quoque agit, quòd percutit gladio, vel simili instrumento, quo communiter ictus, & vulnera lethalia infliguntur, ex quibus mors necessariò sequitur; adeòque homicidium hoc maximè dolosum est, non culposum.* Et sanè recta cum ratione, quia regula 17
omni jure stabilita est, ut homicida pœna eadem puniatur, dummodò contrarium non probetur; nempè fecisse necessariò, vel casu. Quod jure Hispano indubitatum est, nam *in d. l.* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop.* hæc regula generaliter statuitur, qua cavetur, quòd occidens aliquem scienter, pœna ultimi suplicii afficiatur, nisi in casibus ibi expressis; ex quibus nostram speciem solùm respiciunt illa verba, *salvo si matare a su enemigo conocido*, hoc est, *excepto si occiderit inimicum notum.* Quæ limitatio procedit tantummodò, quoad inimicum notum per sententiam, utpurà bannitum, transfugam, hostem civitatis, contumacem, vel similes. Quod probatur ex Text. *in l.* 3. *tit.* 16. *part.* 2. ibi: *Fueras ende si fuese su enemigo dado por Juicio.* Idem probat Text. *in l. fin. eod. tit.* ibi: *Pero haviendo algunos enemigos que le fuesen dados por juicio*, ut explicat Dom. Gregor. Lopez *in d. l.* 3. *glos.* 13. & *in l.* 3. *tit.* 14. *eadem p.* 2. *glos.* 2. Quia nostræ leges dum inimicum notum excipiunt, de inimico notorio per sententiam loquuntur, adeò ut *in l.* 76. *Tauri*, forma & ritus pronuntiandi, appo-

natur, ut tradit Ant. Gomez *in d. l.* 76. & cum eo omnes Tauristæ sic explicant prælibatam clausulam *d. l.* 4. *Recop.* Montalvus *in d. l.* 1. *for. leg.* verb. *enemigo conocido.* Olanus *in concord. Antinom. lit. B,*
18 *n.* 17. & Azev. *in d. l.* 4. *Recop. n.* 12. Quod consonum rationi est; nam si inimicus ex odio privato ob quamcumque causam odii, vel inimicitiæ impunè occidere posset inimicum, sequeretur, quòd lex esset nutritiva peccati, atque omni jure injusta, quia tribueret amplissimam causam delinquendi, cùm unusquisque posset insurgere in eum, quem inimicum arbitraretur, & illum occidere, quod esset absurdum. Text. *in l. in his* 15. *ff. de legib.* ubi communiter Doctores Pater Vasquez *in* 1. 2. *disp.* 151. *l.* 2. Salas *d. l. disp.* 2. *sect.* 8. *n.* 50. Bonacina *disp.* 1. *de legib. q.* 1. *punct.* 1. *n.* 9. Pater Suarez *de legib. l.* 1. *c.* 9. *n.* 11. Castropalao *in oper. moral. t.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 1. *n.* 4. Joseph Rocafull. *in prax. mor. tom.* 3. *l.* 1 *de leg. c.* 2. *n.* 4. Pluribus Morla *in empor. tit.* 1. *in præmis. n.* 15. Aug. Barbos. *in collect. c. erit autem lex. n.* 2. *& seq.* Adamus Corzen *l.* 5. *politic. c.* 12. §. 1. & ego aliàs dixi *tom.* 1. *de regim. Val. c.* 3. §. 1. *n.* 104. Unde rectè ad propositum dixit Far. *q.* 135. *num.* 403 ibi: *Secus si provocatus offendit post rixam ex intervallo, postquam cessavit dolor, & ira; ipseque ad extraneos divertit actus, quia tunc crederem ridiculum esse dicere, quòd à pœna ordinaria esset recedendum; esset enim aperire viam hominibus ulciscendi se propria auctoritate, inimicosque suos occidendi, ac postea ad evadendam mortem, quam alteri intulerunt, dicere: Fui provocatus; fui injuriatus, fuique offensus: & sic semper ferè homicidia remanerent impunita; cùm nullum ferè committatur homicidium, quod præcedentem provocationis causam non habeat.*

Ex quibus resultat, nihil obesse ea, quæ de pro-
19 vocatione, & atroci injuria dicebantur. Nam præterquam quod non omnia allegata comprobavit in actis: cùm solùm testes ad defensionem producti deposuerunt, quòd Angela habuerat contentionem verbalem cum uxore occisi: dum ambæ per urbem, vel suburvia ambularent, & aliquibus diebus transactis, dum Angela spectatum isset dictam processionem, Bernardinum transeuntem videns, eum vocaverat, & dixerat se habere cum eo aliqua, quæ tractarentur. Quòd ambo ingressi fuerunt atrium proximæ domus, in quo per aliquod spatium temporis locuti fuere absque eo, quòd verba à testibus intelligerentur. Ac tandem dum egrederentur, Bernardinus dixit verbum illud, quod frequentissimè inter corrixantes cum fœminis dici solet, ut eas compescant, vel despiciant. Hoc quamvis antiquitùs pro injuria atroci inter nostrates æstimabatur ex Text. *in l.* 2. *tit.* 17. *l.* 9.
20 *Recop.* de quo plura per Joan. Guttierez *in prax. crim. q.* 116. *cum seq.* Hodie ex frequentia, & abusu loquendi: si ex eo injuriam atrocem sequi concederemus, sufficientem ad aliquem occidendum impunè, quotidie quamplurima homicidia lugeremus. Non enim in his æstimandum est quantum olim simile verbum injuriæ afferret; sed quantum, secundùm præsentem abusum loquendi æstimari debet. Et ratio est; nam injuria pensanda venit ad mensuram dedecoris resultantis ex convicio prolato, quod augetur, vel minuitur ex communi existimatione, ut in simili docet Parlador. *rer. quotid. l.* 1. *c.* 7. *n.* 32. quam ad hoc allegat Ant. Matt. *l.* 47. *ff. tit.* 4. *c.* 7. *n.* 2. crederet aliquis, quòd in fœmina probatæ vitæ, ac pudicitiæ (qualis Angela dicebatur, & erat) detraheret aliquid honoris, vel famæ, verbum vafrè, aut indiscretè prolatum ab altercante, vel contendente cum ea, ex causa futili, qualis erat contentio habita cum illius uxore? Eritne publicum in foro, quod in limine privatæ domus gestum asserebatur? minimè, si rem cum recta ratione pensitemus. Ac per consequens cùm ex frequenti abusu irrogandi meritricis vitium cujuscumque fœminæ, quæ ad iram provocat, nullum aut minimum dedecus sequatur, atrocitas injuriæ cessavit, ac pariter provocatio, vel causa ulciscendi, non illicò, sed ex intervallo, cùm nemo ex Doctoribus audeat asserere, quòd injuria verbalis sufficiens causa sit ad ultionem enormissimam excusandam inter hujus generis personas, ut inferiùs probabitur. Nan ut plurimùm cum æquali injuria verbali retorqueri potest, ut docet Farin. *q.* 106. *n.* 245. Anton. Matth. *d. c.* 1. *num.* 9. Matthia Berlich. 5. *part. concl.* 6. 4. *num.* 28. Carpzovius 2. *part. prax. cri. q.* 95. *n.* 22. *cum seq.*

Quod fulcitur ex eo; nam actio injuriarum æs-
21 timatur secundùm animum Injuriandi, ut omnes Interpretes tradunt *in l. illud relatum* 3. §. *sanè, cum lege seq. ff. de injur.* pluribus Berlich. *d. p.* 5. *concl.* 60. *n.* 1. *cum seq.* Carpzovius *in prax. p.* 2. *q.* 67. *ex n.* 1. & licèt communiter in dubio animus injuriandi
22 præsumatur, si verba sint sua natura probrosa, ut docet Ant. Matt. *d. c.* 1. *n.* 10. Berlich. *concl.* 60. *n.* 3. Carpzovius *d. q.* 67. *n.* 2. tamen quando aliquis in rixa, inconsulto calore iracundiæ, verba injuriosa profert, vel omninò excusandus est, vel mitiùs puniendus, Text. *in leg si non convicii, vers. si autem in rixa*, ubi Doctores, *C. de injur.* Julius Clarus, §. *injuria, n. fin. & q.* 60. ubi Bajard. *n.* 55. Far. *q.* 91. *ex n.* 1. Guttier. *in prax. crim. q.* 129. *ex n.* 2. Cùm autem Bernardinus non ex proposito convicium protulisset; sed postquam vocatus fuit per Angelam, procedente altercatione inter ipsos, animus injuriandi prorsus defiebat, ac per consequens ipsa Angela sibi imputare habuit, cum transeuntem, & nil tale meditantem vocavit: quia in his terminis ipsa provocatrix apparet; cùm provocator rixæ censeatur, qui primus incipit verbis, ex quibus postea ad rixam perveniunt, Farin. *dict. q.* 125. *n.* 508. apud quem plures.

Præterea ex dictis per confessionem ipsius An-
23 gelæ constabat, quòd non statim, confestim, aut ipso die, quo verba probrosa Bernardinus protulerat, eum necabit; sed octo diebus mediantibus, in quibus ipsa vindictam meditavit; quam executa fuit, eum nequiter occidendo: ad quam executionem arma quæsivit, pulverem sulphureum & pilas, aut glandes plumbeas paravit; horam congruam elegit in loco, ad quem cum cohorte concurrere solitus erat, insecuta fuit, & eum inveniendo violentissimo ictu in capite percussit. Quibus positis, nihil deficit ad comprobationem veri doli, atque animi præmeditati. Sed antequam progrediamur, Platonis sententia in hac specie proponenda est. Pro Angela allegabantur quædam verba desumpta (ut dicebant ex *lib.* 1. *de legib.* in quo de homicidio non tractat, at *lib.* 9. ex professo

dis-

24 disserit, & ejus verba juxta versionem Junii Cornerii, sic se habent: *Nam & ex ira cædes peragitur ab his qui de repentè & nulla occidendi præmeditatione plagis, aut hujusmodi aliquo occiderint aliquem, impetu confestim oboriente; & pœnitentia statim factum ipsum sequitur. Ira item peragunt, qui verbis antea lacessiti, aut etiam contumeliosis factis, ultionem persequentes, postea aliquem occiderint, volentes sanè ipsum occidere, & nulla sequitur ad ipsum factum pœnitentia. Duæ itaque cædes, ut apparet, ponendæ sunt, & ferè ambæ ex ira factæ inter voluntariam, & involuntariam justissimè medium locum obtinentes, imò utraque imago est. Et qui dum iram servat, & non confestim de repentè sed ex insidiis, posteriore tempore se ulciscitur, voluntario homicidæ similis est. Qui verò iram non recondit sed statim è vestigio absque præmeditatione illa utitur, similis est involuntario. Est autem neque hic penitùs involuntarius, sed involuntarii imago. Quapropter difficile est decernere cædes ex ira perpetratas, utrùm voluntarias ipsas, an reliquas velut voluntarias legibus sancire oportet. Optimum tamen est, ac verissimum ambas imagines censere, & ipsas seorsim insidiis, & præmeditationis negligentia distinguere. Et qui ex insidiis, & ira eadem perpetraverunt, his graviores; qui verò ex præmeditationis negligentia, & de repentè, his mitiores pœnas sancire.* Subsequitur immediatè pœna, nempè in occidente involutariè exilii, quæ est mitior; in necante ex insidiis, & voluntariè gladii, & denegationis sepulchri. Prudenter equidem non solùm
25 tamquam Philosophus, sed tamquam legislator, & in jure peritus: cùm omnia ab eo tradita legibus ipsis comprobentur. His prælibatis, ne ex auctoritate Platonis, verba illius truncata referendo, aliquid argui possit, hæc omnia comprobantur ex Text. *in d. l. perspiciendum*, §. *delinquitur*, *ff. de pœn. l. In lege Cornelia* 7. *in prin. l. divus Adrianus*, *ff. de leg. cor. de sicar.* cum similibus à nostris Auctoribus deductis, signanter ab Ant. Matthæo *in dicto tract. de crim. in prolegom. c.* 1. *n.* 2. Qui verba Platonis adducit. Ex quo fit, quòd dolus requiratur ad pœnam legalem imponendam: sed dolosum homicidium dicitur, quando cædes hominis ab homi-
26 ne patratur cum intentione, & proposito occidendi, ut omnes Doctores tenent *in d. l. perspiciendum*, §. *delinquitur*, & *in d. l.* 1. §. *divus*, & *in l. qui cædem* 16. *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* ut liquet ex traditis per Julium Clarum *d.* §. *homicidium n.* 6. & 8. Bajard. *n.* 13. *seqq.* Farn. *d. q.* 116. *num.* 2. Caball. *d. tract. de homicid. num.* 271. & *seqq.* Anton. Matthæum, *l.* 8. *ff. tit.* 5. *num.* 3. Carpzovium *d. q.* 1. *num.* 12. *cum seqq.* Ex nostratibus Anton. Gomez, Covarrub. Plaza, & cæteri adducti *suprà n.* 15. & 16. *in fin.* At cùm animus deliberatus occidendi, vel si mavis, dolus verus, si quid latens in corde, ac per consequens difficilis probationis adhuc juxta opinionem illorum, qui dicunt, in dubio non præsumi, sufficit conjecturis probari per Text. *in l. dolum, Cod. de dolo*, ubi communiter Doctores, Mascard. *de probat. concl.* 864. *n.* 2. Far. *q.* 88. *n.* 8. *q.* 126. *n.* 93. Clar. *in dict.* §. *homicidium*, *n.* 6. Paz *ad d. l.* 93. *styl. num.* 34. Giurba *d. cons.* 2. *n.* 37. Carpzovius *d. q.* 1. *n.* 24. *cum seq.* qui plura ad rem adducit omninò videnda, & *ex num.* 15. ad contraria doctè respondit, quæ non transcribuntur cùm ibi reperiri possit.

Et si desideras conjecturas, in nostra specie plu- 27
res, & urgentissimas invenies, adhuc seclusa confessione Angelæ, quoad præmeditationem, & animum deliberatum occidendi. Prima se offert, quia Bernardinum occidere volens, eum insecuta fuit post octavum diem ab illo, quo dicebatur provocata, quærendo opportunitatem in loco publico, ad quem sciebat, eum convenire solitum fuisse; & nullo dicto verbo percussit. Pluribus Giurba *d. cons.* 2. *num.* 38. ex nostrat. Ant. Gomez *d. c.* 3. *n.* 30. & ibi Ayllon, qui plures, alios consulat.

Secunda conjectura sumitur ex genere armo- 28
rum, nempè instrumento sulphureo reprobatæ mensuræ, & violentissimo, ex cujus ictu fermè necessariò mors sequitur, Text. *in l. si quis cum telo* 7. *C. ad leg. Cornel. de sicar.* Guazin. *def.* 33. *cap.* 22. *n.* 4. Farinacius *d. q.* 126. *n.* 117. *ex num.* 125. Caball. *de homic. n.* 292. Peguer. *dec.* 14. *n.* 12. Giurba *d. cons.* 2. *num.* 39. August. Barbos. *in c. significasti* 18. *num.* 17. *de homic.* pluribus Carpzovius *d. part.* 1. *c.* 3. *ex n.* 5.

Quæ conjectura augetur in fœmina, cujus ex- 26
natura sexus non est arma tractare, ad hoc ut possit dici, quòd casu cum eis reperta explosit, atque vulneravit. Quod mirè comprobat Virgilius *lib.* 7. *Æneid.* ibi:

O mater, curis nequicquam exercet, & arma Regum inter falsa vatum formidine ludet. Cura tivi Divum, effigies, & templa tueri, Bella viri pacemque gerant.

Quo Pater Zerda plura congerit, & ad rem celeberrimum Græcorum proverbium nempè: *Mulier ne gladium tolle.* Plura etiam per Tiraquel. *ad l.* 1. *connubial. ex n.* 61. Caball. *cas.* 228. *n.* 17. Propria namque fœminarum arma colus, & fusus. Ovid. *l.* 12. *Metamorph.* ibi:

Columque
I, cape cum calathis, stamina pollice torque,
Bella relinque viris.

Unde ad rem revocanda sunt quæ tradit Pieri. Valer. *l.* 10. *Hierog. cap. de ove*, nempè quòd veteres novam nuptam in pelle lanata considere jubebant, ut ex lana disceret exercitium naturalem; & è geniali thoro manè prodeunti, propinqui colum, fusum, acum, & forficem offerebant, tanquam arma propria fœminarum. Nec extra institutum verba
Valer. Max. *l.* 9. *c.* 1. *Sed quid ego de fœminis alte-* 30
riùs loquor? quas & imbecillitas mentis, & graviorum operum negata affectatio, omne studium ad curiosiorem sui cultum hortantur conferre. Semel vidit orbis Senatum fœminininum sub Heliogabalo, ut Lampridius narrat *in ejus vita*, in quo senatusconsulta de his tantùm habebantur, ibi: *Senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus; quæ quove ritu incederent, quæ cui cederet, quæ ad cujus osculum veniret, quæ pilento, quæ equo saginato, quæ asino veheretur, quæ carpento mulari, quæ boum, quæ sellâ veheretur, & utrùm pellicea, an ossea, an eborata, aut argentata, & quæ aurum, vel gemas in calceamentis haberent.* tradit Petrus Greg. *syntag. l.* 32. *c.* 13. *n.* 3. Hinc fœminæ exclusæ à successione feudi servitium personale requirentis. Matth. de afflictis *dec.* 320. Et est ratio dubitandi an Commendæ Indorum fœminis conferri valeant, de quo plura per dominum Solorzan. 2. *in Indiar. gubern. lib.* 2. *c.* 5. *ex n.* 40. Si enim tractatio armorum, ut resultat, penitùs fœminis interdicta est, clare con-

vincit, quòd percussio à fœmina procedens ictu tormenti manualis, non potuit perfici absque prævia deliberatione vindictæ.

31 Tertia conjectura resultat ex parte corporis læsa, nempè capite, Text. *in cap. significasti, de homicid. d. l.* 1. §. *divus*, ubi Bartol. *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Peguera *dict. dec.* 14. *num.* 10. Farin. *ad q.* 126. *n.* 189. *&* 191. Caball. *de homicid. n.* 292. Et sic cùm Angela Bernard. telo immani in capite percusserit animo privato occidendi fuisse, tenendum est.

32 Quarta ex machinatione dolosa, sive artificiosa cautela, Text. *in l. qui sit fugitivus*, §. *apud Labeonem, ff. de Ædil. edict.* Menoch. *de præsum. lib.* 4. *præs.* 3. *num.* 102. Masc. *de prob. concl.* 299. Vivius *dec.* 182. Giurba *cons.* 54. *n.* 15. Quæ cautela artificiosior reperire poterat ad securam ultionem consequendam, quàm plures dies expectare, injuriam (si rem tam magnam æstimabat) reticere, ne ab aliquo impediretur, arma quærere, inimicum insidiosè appetere, quando in atrio Regii palatii cum commilitonibus munus implebat, & dum quietè cum amicis conversabat, velata facie aggredi, atque insidiosis armis percutere?

Quinta ex odio, seu inimicitia concepta ratio-
33 ne prælibatæ injuriæ, Marsil. *cons.* 12. *num.* 10. *cum seqq.* Farin. *quæstione* 49. *n.* 97. Caball. *de homic. num.* 290. Giurb. *d. cons.* 2. *num.* 62. qui de communi testantur. Si enim obvium Bernardinum invenisset, & eo viso arriperet, atque percuteret, dici poterat impetu potius, quàm dolo, & malo
34 animo interfecisse, juxta doctrinam Bartol. *in d. l. perspiciendum*, §. *delinquitur.* Clar. *dict.* §. *homicidium*, *n.* 8. *vers. ex proposito*, Farin. *de quæst.* 126. *n.* 8. *&* *n.* 177. *cum seqq.* Peguera *decis.* 78. *n.* 32. Caball. *de homic. n.* 380. sed prævia animi deliberatione inimicum quærere ad occidendum, & illum inventum percutere, concludit animum pravum, atque dolosum.

35 Sexta conjectura oritur ex loco, in quo Bernardinum quæsivit, & interfecit, quia etiam loca insidiosa reperiuntur, Text *in l. qui petitorio* 36. §. 1. *ff. de rei vindic.* ibi *per insidiosa loca servum misit*, nempè in atrio Palatii nostri Regis. Quod Palatium sacrum appellatur, quia Domicilium Principis, *Auth. habita*, *C. Ne filii pro patr.* cum aliis infrà expendendis *n.* 66. veneravile ex assidua assistentia omnium supremorum Consiliorum Hispanæ Monarchiæ; publicum ex frequentia cunctarum gentium totius orbis; nobile ex concursu Optimatum; tutissimum refugium omnibus, qui nostro Regi famulantur; atque illibatum, quia rarò aut numquam polutum visum fuit simili immanitate. Ex qualitate enim loci conjectura deliberationis desumitur, Farin. *d. quæst.* 126. *num.* 164. Si enim in dubio secuto homicidio animus præmeditatus præsumitur, quantò fortiùs concurrentibus tot tantisque conjecturis?

Nec relevat quod dicebatur, Angelam nempè
36 justo dolore commotam, & provocatam, ex atroci injuria, impetu deliquisse, cùm duratio hujus affectus regulari debeat ad mensuram doloris, arbitrio judicis. Quia licèt libenter concedam hanc propositionem, nego quòd arbitrium judicis ad libitum voluntatis extendi possit; sive, ut dici solet, cerebrinè: sed intra terminos justæ æquitatis, ratione, ac legibus comprobatæ, ut docet subtilissimus Anton. Faber. *in jurisp. Papin. tit* 1. *prin.* 2. *illat.* 7. Quo supposito, conclusio indubi-
37 tabilis est, quòd propulsatio injuriæ statim subsequi debet provocationem, vel dolorem, ut omnes tenent statim laudandi, & quòd dictio, *statim* vel *incontinenti* sumenda est secundùm subjectam materiam, ut benè probat Barbos. *dict. usufr.* 155. *num.* 3. subjecta igitur materia est dolor justus, vel injustus procedens ex atroci injuria, & in his terminis dictio *incontinenti* sumitur pro tempore per horas computando, ita ut ad alios actus offensus non divertatur. Textus expressus *in leg. quod ait lex* 23.
38 *ff. ad legem Jul. de adulter.* ibi: *Incontinenti filiam occidat, sic erit accipiendum, ne occiso hodie adultero reservet, & post dies filiam occidat, vel contrà. Debet enim propè uno ictu, & uno impetu utrumque occidere, æqualiter adversus utrumque; quod si non affectavit, sed dum adulterum occidit, perfugit filia, & interpositis horis apprehensa est à patre, qui persequebatur, incontinenti videbitur occidisse.* Nunc sic, non potuit sic graviter provocari Angela per convicium, ut pater per adulterium filiæ: sed pa-
39 ter ut occidat impunè, non debet exequi ultionem post dies, sed uno ictu, & impetu, & adhuc casu quo filia profugit, tenetur persequi, & solùm interposito horarium ei computatur. Igitur transactis septem, vel octo diebus *incontinenti* non videbitur occidisse. Sic Bartol. interpretatur hanc dictionem *in l.* 1. *C. unde vi*, *num.* 9. ibi: *Si verò injuria inferatur personæ, tunc debet fieri incontinenti in ipso actu, seu crimine flagranti.* Baldus *in dict. l.* 1. *num.* 2. ibi: *De secundo in tempore quod sit incontinenti, flagrante maleficio, vel ipso*
40 *actu delinquendi, & violentiæ, & ipsa rixa.* Boer. *decis.* 168. *numero* 3. ibi: *Quoniam violentia quando alicui illata est, is qui incontinenti in ipso flagranti delicto, & non profectò ex intervallo se defenderit.* Jul. Clar. *in d.* §. *homicidium*, *num.* 34. ibi: *Si post rixam vulneratus insultum faciat in vulnerantem, non videtur fecisse ad defensionem, sed ad vindictam.* Mascard. *de probat. conclusione* 1126. *numero* 42. ibi: *Nam si post spatia aliquot aut intervalla temporis id homicidium contigisset, vindicta, & non defensio existimanda.* Farinacius *dict. quæst.* 121. *ex numero* 23. *&* *quæstione* 125. *numero* 403. cujus verba retulimus suprà, *num.* 17. Petrus Caball. *de homicid. num.* 96. ibi: *Ut incontinenti defensio fiat, non ex intervallo.* Sed Guazzin. *defens.* 29. *cap.* 5. *num.* 2. *vers. circa tempus*, ibi: *& incontinenti dicitur facta, si fiat antequam qui se defendit, deveniat ad alios.* Berlich. *par.* 4. *concl.* 13. *num.* 41. ibi: *Incontinenti autem in hac materia accipitur, quando in agressu ipso, atque inpugnæ continuatione flagrante adhuc maleficio non divertendo ad alios diversos actus, cædes ipsa committitur.* Carpzovius *quæstione* 31. *numero* 2. ibi: *Non enim ex intervallo, & postquam jam pugna sedata est, invasusque ad extraneos actus descendit, sed incontinenti: & numero* 34. ibi: *Tertius casus est, quando post offensionem, & concertationem intervallo longi temporis, veluti unius, seu aliquot horarum, seu dierum præterlapso insultatus denuò aggressorem, à quo ab initio percussus fuerat, invadit, & trucidat.* Ex nostratibus Petrus Plaza *dict. lib.* 1. *cap.*
41 28. *num.* 19. ibi: *Superest tamen ut ad propositam*

quæs-

quæstionem revertamur, & quasi totius materiæ coronidem illud adjiciam, in eo sanè inculpatæ tutelæ moderamen versatur, si incontinenti defendantur. Et ibi: *Incontinenti fieri dici, si in ipso flagranti crimine propulset injuriam:* Azevedo *cons.* 28. *num.* 17. ibi: *Quia non incontinenti fuit factum, & sic ultio dicitur.* Dominus Gregor. Lopez *in lege* 2. *tit.* 8. *part.* 7. *glos.* 7. ibi: *Et nota, quòd articulus debet concludere, quòd percussio fuit facta, durante rixa.* Montalvus *in d. l.* 1. *tit.* 17. *lib.* 4. *fori in glossa,* verbo *defendiose* ibi: *Scilicet incontinenti.* Dominus Covarrub. *in* 2. *Variar. cap.* 9. *num.* 2. *vers. primum,* ibi: *Idem profectò erit ubi homicidium non præmeditato consilio, sed fortuitò oborta quæstione ad propulsandam injuriam verbalem, ad effugiendum honoris periculum repentè contigerit.* Et sic fere omnes, quod justa ratione probatur deducta ex Text. *in lege scientiam* 45. §. *qui cum aliter, ff. ad l. Aquil.* ibi: *Illum solùm, qui vim infert, ferire conceditur, & hoc si tuendi dumtaxat, non etiam si ulciscendi causa factum sit:* cùm autem qui ex intervallo occidit, non tuendi, sed ulciscendi causa percutit, inde est, quod excusatio non prosit.

42 Nec adhuc in sententia eorum, qui tradunt, ob intervallum longi temporis æstimandum arbitrio judicis, Angela pœnam acerbam vitavit; nam illicò se offert nota, atque scitissima differentia inter injuriam, quæ fit re, & injuriam, quæ fit verbis, de qua Ulpian. *in leg.* 1. §. 1. *de injur.* ubi communiter Doctores, Vela *de delict.* 1. *part. cap.* 16. *num.* 2. Gutierrez *in praxi criminal. quæst.* 107. *num.* 2. Ant. Matth. *lib.* 47. *ff. tit.* 4. *c.* 1. *in princ.* Berlic. *part.* 5. *concl.* 59. *per tot.* Carpzovius 2. *parte praxi crimin. quæst.* 95. Giurba *cons.* 86. *num.* 20. Realis namque dicitur illa, quæ facto contumelioso irrogatur, nempè vulnere, alapa, fuste, arundine, uxorem de adulterio molestando, sororem, vel aliam cognatam flagitando, & similibus, de quibus plura per Berlich. *dict. concl.* 59. *ex num.* 81. & Carpzovius *d. part.* 1. *q.* 99. *ex num.* 1. Verbalis verò, quæ per convicium infertur, de qua idem Berlich. *dict. conclus.* 59. *ex numer.* 1. & Carpzovius *d. part.* 1. *quæst.* 94. *num.* 2. *cum seqq.* Et si inspiciatur juris dispositio, solùm tolerata reperitur propulsatio injuriæ realis, ex eo quòd non potest spectari remedium juris, cùm semel perfecta, effectus ejus elidi non valet, unde aggressorem occidere licet in ipso actu, vim repellendo, ex Text. *in l. ut vim, ff. de just. & jur.* quod æquè procedit in eo, qui pudicitiam attentat. Text. *in leg.* 1. §. *item divus, ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* & sic in similibus injuriis re, & facto inferendis. At verò effectus injuriæ verbalis per remedia juris tolluntur, ob quod nequaquam excusabitur, si eam aliquis propulsaverit re, & facto. Sic eleganter tradit Ant. Matth. *d. cap.* 1. *num.* 9. dicens: *Non minùs vexata, atque in varias partes distracta est quæstio, an ille quoque excusandus qui convicio provocatus ulcisci se voluit. Ne dum quid alii senserint, exponimus, prolixum nimis fiet caput hoc, breviter quid mihi videtur, aperiam. Existimo itaque, laudem quidem non mereri eum, qui provocatus pari pari retulit, à pœna tamen esse excusandum. Laudandum non esse, ideò apparet, quòd alia sit convicii, alia vis; atque verberum ratio, quæ corpori nostro inferuntur. Vis si fiat, expectare legum auxilium non possumus, ne si expectare velimus, occumbendum antè sit, quàm prætor tria verba fari possit. Convicium si dicatur, expellere per legitimos tramites calumniantium iniquitate possumus, nec ullum periculum in mora. Verumtamen quia difficile est justum dolorem refrænare, atque reprimere, causaque omnis in provocante consistit, æquum est provocato ignosci, mutuasque injurias provocationes tolli.* Quod est idem, 43
ac docent Azeved. *cons.* 28. *num.* 117. Gutierrez *in prax. quæst.* 128. *num.* 19. Berlich. *concl.* 68. *num.* 28. & Carpzovius *quæst.* 97. *num.* 39. & melius *quæst.* 30. *num.* 69. qui quidem tenent, quòd ut plurimùm injuriantem verbis retorquere similem injuriam possumus (in quo adest etiam modus inculpatæ propulsationis, sive resartionis, ut iidem docent) non autem facto percutiendo, vulnerando, occidendo, ut ibidem probant, & clariùs Carpzovius *d. n.* 69. ibi: *Attamen contrarium, quòd scilicet nemini ob defensionem famæ, atque honoris hominem interficere liceat, longè verius est. Neque enim injuriis lacessitus in ullo vitæ periculo constitutus. Neque propulsatio quævis, sed solummodò moderata defensio permissa est leg.* 1. *C. unde vi. Injuriatum autem injuriantem vel vulnerando, vel eundem trucidando honorem suum moderatè non defendere, sed potiùs privatam vindictam illicitè exercere, extra dubium est. Nulla enim proportio inter verba, & verbera.* Et numero 72 ibi: *Si tamen honesta persona gravissima injuria verbali affecta incontinenti necem injurianti intulerit: neutiquam pœna homicidii ordinaria plectenda est, sed ob ingentem excessum extraordinariè.* Quod est idem, ac docuerat noster Præsul, & Dominus Covarrub. *ubi proximè,* qui adhuc mitigationem pœnæ in supremis Regiis tribunalibus probat ex consuetudine; ubi statim post homicidium ipse delinquens non punitur, argum. *Text. in leg. si diutino, ff. de pœn.* juxta cujus doctrinam intelligenda sunt tradita per Christophor. de Paz. *ad legem* 58. *styl. num.* 5. Ant. Gomez. *dict. cap.* 3. *num.* 24. *cum similibus,* qui tenent, provocatum mitiùs puniri pro excessu, nempè si statim injuriantem verbis occiderit. Quibus positis, quan- 44
do injuria facto irrogatur, cùm effectum permanentem producat, semper durat causa provocans iracundiam, & sic mitigatio per legem concessa ulciscenti statim, remittitur arbitrio judicis, ut ex facto, personis, atque gravitate injuriæ æstimare valeat, an dicatur incontinenti fecisse, quando, quamprimùm potuit, injuriam vindicavit, ut ex Bellon. Farin. & Marta probat Giurba *d. cons.* 86. *num.* 21. Et cùm loquatur de nece stupratoris cujusdam sororis occidentis, cuncta quæ cumulat, in his terminis intelligenda sunt. Ob quod in illa specie, licèt vindicta sumpta fuisset post triennium, semper effectus injuriæ permanebat; nempè stuprum sororis. Et adhuc ipse Giurba in fine *dict. cons.* 86. fatetur, quòd non ad veritatem indagandum, sed ad contemplationem unius ex judicibus, reo faventis, consilium illud exaravit: & nihilominùs reus fuit condemnatus ad pœnam mortis civilis, nempè remigii perpetui. Thomas Grammaticus *in dict. decis.* 5. pœnam mitigatam tradit in eo, 45
qui occiderat interfectorem consobrini, insidias parantem vitæ ipsius rei, & exempla per eum adducta *num.* 23. & 24. desumpta ex Valerio Maximo de fœminis ulciscentibus neces filiorum tractant.

tant. Don Ludovicus Peguera *dict. decis.* 78. disserit de eo, qui injuriatus fuerat atrociter ab illo, qui arma sulfurea in ipsum ad injuriandum dirigebat, & cùm in ipso actu propulsare injuriam non posset, *paulò pòst, hoc est spatio mediæ, aut ad summum unius horæ transacto, à tergo vulneravit,* ut narrat in princ. decis. Farinacius *dict. quæst.* 91. quidquid disserit, de subitanea ira est, ut percipitur ex traditis, *num.* 1. *in final.* Gizzarel. *in dict. decis.* 38. de vindicante alapam disputat, & sic cæteri Doctores adducti suprà *num.* 21. ac per consequens omnes de vindicantibus injurias re factas tractant.

46 Quando autem injuria verbis fit, incontinenti, in ipso actu, & rixa propulsatio fieri debet, ad hoc ut acerbitas pœnæ condonetur, ex Text. *in dict. lege ut vim, ff. de just. & jur. dict. leg.* 1. *Cod. und. vid.* & utrobique Doctores, Marta *decis.* 206. *num.* 20. Farinac. *dict. quæst.* 125. *num.* 211. Ponte *cons.* 93. *num.* 29. & 30. Bellon. *de his quæ fiunt in contin. c.* 6. *num.* 7. Giurb. *dict. cons.* 86. *num.* 21. cum cæteris adductis *suprà num.* 43. Quibus addenda tradita per Jacobum Cujac. *in d. leg. ut vim,*

47 qui postquam docuit, quo pacto ultio incontinenti sumenda est, ad vitandam pœnæ acerbitatem, legem Atheniensium à Demosthene relatam tradit, & ipsius Demosthenis verba, ibi: *Ille articulus confestim tollit omne spatium meditandi quidquam mali.* Et concludit Cujacius: *Et quidquid tale non fit, incontinenti, jure non fit.* Sic enim excusatum satellitem, qui injuria provocatus statim occiderat carcerarium, refert Don Francisc. Merlin. *dict. cap.* 66. *num.* 7. & 33. Ex quibus resultat, quòd ad hoc ut aliquis excuserur ab acerbitate pœnæ in crimine homicidii, patrati sub prætextu injuriæ sibi illatæ verbis, requiritur exclusio meditandi ultionem; quia

48 si adest meditatio, jam non versamur in quæstione fortuitò oborta, quod est necessarium ad propulsionem injuriæ, ut tradit Gutier. *dict. quæst.* 128. *num.* 12. cùm egrediendo fines defensionis, ultio privata sit, ut dixi. Et quia in nostra specie solùm probasset Angela verbalem injuriam, & hanc non præmeditatè prolatam, sed casu, & fortuitò: & multò minùs injuriam realem, diffamationem, aut solicitudinem, seu molestiam, tendentem ad adulterium: clarissimè liquet, defuisse causam justi doloris, aut provocationis tempore, quo homicidium patravit, quia tempus octo dierum intermedium sufficiens ad mitigandum iram secundùm subjectam materiam.

Neque homicidium Bernardini remansit in ter-

49 minis simplicis homicidii dolosi, vel præmeditati, sed addebatur qualitas insidiarum, & proditionis (sive ut apud nos dicitur *Alevosia*) & majestatis. Nam Bernardinum percussit à tergo nullo verbo dicto, & nil tale suspicantem, cum ictu sclopi parvæ, ac reprobatæ mensuræ, dum securè versabatur in atrio Regii Palatii, ut ex actis apparebat. Licèt enim in inspectione vulneris per peritos, quos de more adhibui, diceretur vulnus ad latus capitis repertum fuisse, non simpliciter, ut pro illius defensione asserebatur; sed ad latus auriculæ versus occiput. A tergo conversantem cum aliis percussit; si enim glandes, vel pilæ plumbeæ ad unum latus declinarunt, hoc per accidens se habuit, neque immutare potuit genus percussionis, cùm vulnera non dentur ad mensuram. Ob quod solùm veni contemplandum genus aggressionis, quod à tergo fuit absque dubio. Quo supposito, homicidium insidiosum comprobabatur; nam licèt inter Doctores ad effectum immunitatis (de cujus articulo in sequenti controversia tractabitur) valdè controver- 50
sum sit, an proditorium dicatur ex doctrina Bartoli communiter allegata *in leg. perspiciendum*, §. *delinquitur, ff. de pœn.* Ad effectum imponendæ pœnæ, insidiosum, & proditorium est, quoties homo interficitur per industriam, cavillarionem, & artificium. Ut ex eisdem verbis Bartoli percipitur. Et docent Clarus *in dict.* §. *homicidium, num.* 9. Tiber. Decian. *lib.* 6. *cap.* 28. *num.* 12. & 19. & *lib.* 7. *cap.* 29. *num.* 19. Peguer. *d. dec.* 54. *ex num.* 9. Fontanel. *de pact. claus.* 4. *gloss.* 14. *num.* 118. Farin. *quæst.* 18. *num.* 76. & *q.* 28. *num.* 24. Petr. Cabal. *de homicid. num.* 389. *Menoch. de arbitr. cas.* 361. *num.* 27. Giurba *de cons.* 2. *num.* 35. & *cons.* 100. *num.* 1. Franquis *dec.* 713. *num.* 18. Boer. *dec.* 109. *num.* 5. Mastril. *de indult. cap.* 28. *num.* 2. Anton. Fab. *in C. lib.* 1. *tit.* 4. *defin.* 1. Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 38. *num.* 40. Fachineus *controvers. lib.* 9. *cap.* 93. Petr. Greg. *syntagm. lib.* 33. *cap.* 22. *n.* 3. & *de Repub. lib.* 13. *cap.* 22. *per tot.* Rebuf. *tract. de immunit. gloss.* 1. *num.* 16. Cardin. Hostiens. *in summa Rub. de immunit. num.* 8. Sesse *de inhibit. c.* 8. §. 4. *ex num.* 55. Jul. Clar. Cartar. *decis. crim.* 4. *num.* 12. & *dec.* 95. *num.* 1. Gamba Curt. *immun. l.* 5. *cap.* 4. 28. & 31. Carpzovius *in prax. part.* 1. *q.* 25. *num.* 16. Don Matt. Curtel. *de immun. lib.* 1. *q.* 1. *num.* 5. & *quæst.* 5. *per tot.* Don Michael Cortiada *dec. Catal.* 96. *ex num.* 4. & *tom.* 2. D. Didacus Frances Episcopus Barbastrens. *tract. de compet. jur. q.* 19. *num.* 13. apud quos plures alios reperies.

Dè jure nostro Hispano concluditur hæc sen- 51
tentia tribus innegabilibus rationibus. Quarum prima est, quia per jura nostra ad homicidium insidiosum comprobandum, quod nuncupamus *aleve*, non requiritur, nisi quòd securè fiat extra certamen, pugnam, vel rixam, Text. *in l.* 4. *tit.* 7. & *in l.* 11. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin.* & *in l.* 10. *tit.* 26. *lib.* 8. *Recop.* ibi: *Y toda muerte se dice segura salvo aquella que fuere fecha en pelea, en guerra, o en riña.* Docent Covarrub. *in d. Clem. si furiosus, part.* 2. §. 1. *num.* 7. & *variar. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 7. Anton. 52
Gomez *dict. cap.* 3. *num.* 5. *vers. advertendum.* Plaza *d. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 1. *cum seqq.* Didacus Perez *in d. l.* 4. *ordin.* Azevedo *in d. leg.* 10. *Recop.* Vela *de delictis, cap.* 15. *n.* 35. *lib.* 1. Gutier. *pract. lib.* 1. *quæst.* 2. *num.* 19. *cum seqq.* & *lib.* 4. *q.* 13. *ex num.* 31. August. Barbos. *ad cap. inter alia, n.* 46. *de immunit.* & *ad cap.* 1. *de homicid. num.* 5. Ayllon *ad Gomez d. cap.* 3. *num.* 6. Quòd autem neque in certamine, neque in pugna, neque in rixa factum fuerit, per se patet juxta ea, quæ proponuntur suprà, *num.* 1.

Secunda ratio desumitur ex eo, quòd patratum 53
fuit hoc maleficium instrumento sulphureo, sive sclopo manuali reprobatæ mensuræ: quia ex hac sola qualitate dicitur commissum proditoriè. Text. *in l.* 15. & *in l.* 17. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recop.* quod jam cautum erat *per l.* 51. *tit.* 19. *l.* 8. *ordinament.* Quo Textu, Didac. Perez *in gloss.* ait: *Quia habet talis delatio in se admixtam proditionem.* Nam apud omnes

nes nationes arma hæc proditoria reputantur. Tiber. Decian. *lib.* 8. *c.* 3. *num.* 14. *& c.* 3. *num.* 29. Peguer. *dec.* 56. *ex n.* 7. Scip. Rovit. *ad prag. de delat. armor. per tot.* Novar. *ad prag. Neap.* 2. *de abolit. crim. coll.* 3. *n.* 24. Far. *q.* 183. *n.* 76. *cum seqq. & q.* 108. *n.* 52. *& cons.* 136. *n.* 3. *lib.* 2. Caballus, *cas.* 88. *n.* 7. *in princ.* Giurba *cons.* 88. *in princ. d. cons.* 100. *n.* 1. *cum seq. & observ.* 45. *prin.* Thor. *in comp. dec.* tit. verb. *delictum proditorium.* Mar. Curtel. *de immun. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 15. Cortiada *dec.* 34. *ex n.* 42. Carpzov. *d. q.* 3. *n.* 23. Nec summorum Pontificum desunt decreta. Nam Pius IV. anno 1562. & Pius V. anno 1572. in constitutionibus adductis per Pegueram *d. dec.* 56. *n.* 9. & Far. *d. q.* 103. *n.* 76. hæc arma tanquam proditoria, quæ occultè deferri solent in perniciem humani generis extirpare atque reprobare cupientes, pœnam criminis læsæ Majestatis in deferentes promulgarunt. Julius II. *in Brevi*, quod tradidi *t.* 2. *de regim. Valent. c.* 8. §. *in princ.* clericos minorum Ordinum cum eis delicta patrantes privilegio fori exutos, à Curia sæculari puniri jussit. D. Mich. Cort. plures constitutiones tradit à diversis summis Pontificibus editas, hujusmodi crimina severissimè puniri mandantibus in Ecclesiasticos, ut videre licet *in d. dec.* 34. *ex n.* 5. Et dum refert praxim, & observantiam degradationis, & relaxationis clericorum, sacerdotum, atque regularium, & impositionis pœnæ capitalis, maximè ex maleficiis his armis patratis tradit *ex n.* 26. *per plures seqq. & n.* 42. Atque adeò nequaquam dubitari valet de decisione Sedis Apostolicæ, quoad hanc qualitatem proditionis resultantem ex delictis patratis cum his sclopis, sive arcabusiis. 54

Tertia ratio procedit ex loco; nam in Regio Palatio patrata cædes Bernardini fuit, quod ex se pœnam aggravat, Cassanæus *in catal. glor. mun. part.* 5. *cons.* 24. *n.* 125. Frec. *de subfeud. c. de offic. Mag. senesc. lib.* 1. Fulvius Const. *ad tit.* 1. *de Palatiis lib.* 11. *n.* 16. Carpzov. *in prax. part.* 1. *q.* 40. *n.* 31. *cum seqq.* Basilic. *dec. crim.* 14. *n.* 3. *cum sequentib.* Et licet ii Doctores de pœna arbitraria loquantur, apud nos est capitalis, ex eo quòd delictum proditorium est de jure Hispano, juxta Textum *in l.* 2. *tit.* 16. *part.* 2. ubi Montalvus, & Greg. Lopez in eo enim pœna mortis imposita reperitur contra quemlibet necantem in palatio, aut atrio, vel ovili, seu curte, ut *in eodem Text.* habetur. Ubi traditur duplex ratio, quarum prima est ob irreverentiam Principis, in cujus neglectum homicidium patratur in domo suæ habitationis, sive atrio illius; ibi *corral.* Nam lex Julia majestatis comprehendit quidquid contra honorem, seu dignitatem Principis committitur, ut docet Anton. Matthæus *d. lib.* 48. *ff. tit.* 2. *c.* 2. *n.* 21. ibi: *Continentur secundo capite, quæ adversus splendorem, dignitatem: atque existimationem Principis committuntur.* Quod omnes Doctores norant *in l. qui statuas* 6. *cum l. sequent. in fin. ff. ad leg. Jul. Majest.* Cùm autem Principis dignitas offensa resultet ex nece patrata in domo suæ habitationis; ideò recta cum ratione in nostra lege cautum est, quod crimen proditionis incurrat quicumque hæc patraverit. 55 56 57

Secunda ratio, quia ex nece patrata in domo quam Rex habitat, datur occasio discordiæ, & tumultus, quibus gliscentibus, Princeps qui ad ea sedanda propagare potest, mortem aut vulnus reportare poterit. Quod in primo capite legis Juliæ continetur, Text. *in l.* 1. *fin. ff. eod. tit.* ibi: *Qui milites solicitaverit, concitaveritve, quo seditio, tumultusve fiat.* Licet enim Angela milites non solicitasset ad seditionem; concitavit tamen ad tumultum commilitones, in ipsa fermè statione unum nequiter trucidando. Quia tumultus à subito timore, & motu populari deducitur, ut tradunt Accurs. *in l.* 1. §. 1. *ff. depos.* Calvin. *in Lexico juris, verb. tumultus.* Albert. de Rosat. *in dict. eod. verb.* & Ant. Matth. *d. c.* 2. *n.* 11. Cùm negari non possit, præbuisse causam motus popularis totius cohortis; nam cernendo commilitonem crudeliter occisum, vindictam ut in viris militaribus fieri solet, tumultuosè ex tali provocatione potuerunt quærere, atque procurare: quia commilitia charitatem gignit, vel auget inter commilitones, ut docent Consulti *in l. Miles filius familias* 5. *l. si fortè* 8. *l. si de hereditate* 19. *in prin. ff. de Castr. pecul. leg. cum allegas* 4. *C. eod. lib.* 12. Explicat ad hanc rem Langlæus *semest. lib.* 2. *c.* 4. *vers. ut non abs re.* Ob quod periclitari potuit salus Principis; nam ut ait noster Text. *in d. l. tal podria ser la vuelta que entraria el mesmo a despartirla, e podria ende prender muerte, ó deshonra en su cuerpo.* 58 59 60

Quibus & tertia ratio addi poterat nempè quia miles Palatinus actu officium exercens occisus in ipso Palatio fuit, quòd ad legem Juliæ Majestatis attinet, Text. expressus *in l. quisquis* 5. *in prin. Cod. eod.* ibi: *Vel cujuslibet postremò, qui nobis militat.* Et quamquam aliqui ex Interpretibus opinati fuerint, referenda esse hæc verba ad occidentem Ducem supremum, cui concessum imperium exercitus est; tamen plures juste docent, referenda ad eos qui militant in Aula; ut pluribus probant Farin. *q.* 112. *n.* 54. & Carpzov. *d. p.* 1. *prax.* 41. *n.* 55. *&* 56. Quod confirmatur ex eo, quod pœna sacrilegii afficiuntur 62 frangeares privilegia militum Palatinorum, *in l. omnes* 4. *C. de privil. eor. qui in sacr. Palat. milit. lib.* 12. ibi: *Si quis autem temeraria usurpatione statuta violare tentaverit, sacrilegii pœnam sustineat.* Sacrilegium vero in jure, simile, vel æquale crimen reputatur cum crimine legis Juliæ Majestatis: ut docet Ulpianus *in l. in princ. ff. ad l. Jul. Majest.* tradit Farin. *d. q.* 112. *n.* 2. 61 63

Neque ex eo, quòd crimen patratum fuit in atrio Palatii hæc dispositio cessabit, tanquam si referatur ad patrantes homicidium, in ipso cubiculo Principis, vel ubi assidùe commoratur, de quo Sidon. *lib. ep.* 1. *epist.* 2. Bulenger. *de imper. Rom. lib.* 2. *c.* 17. Nam contrarium habetur in nostro Text. ibi: *Mas el que matase o firiese en las casas o corral do el Rey posase*, id est, *sed si quis occidisset in domibus, vel atrio, ubi Rex habitasset.* Non enim Rex potest commorari in atrio, curte, vel ovili, & si verbum illud *Corral* intelligendum est de atrio domus, in qua inhabitat, ut ex litterera constat, & de jure non solùm ad partem Palatii quæ est atrium, sed ad confinia privilegia ipsius extenduntur. Albericus *in l. præsenti C. d. his qui ad Eccles. confug.* Fulv. Const. *ubi proxim. n.* 17. *cum seqq.* Basilic. *d. dec.* 14. *n.* 6. Quibus addunt, quod Palatium, & domus dominica, de quibus *in l. unic. Cod. de Palat. & dom. domin. lib.* 11. generaliter accipitur, itaut comprehendat cubiculum, aulas, atria, & cæteras partes universæ domus, Text. *in l.* 29. *tit.* 9. *part.* 2. quam dominus Gregorius Lopez explicat ibi: *Locus ubi Rex palàm ad* 64 65

judicandum, comedendum, seu ad amœna videndum se præbet, & Montalv. *in eod. Text.* eisdem ferè verbis explicat, ut doctè hæc, & alia ad rem tradit Don
66 Josephus Exea, & Descartin eximius Jurisconsultus, & Canonicus Cæsar-augustanus *in recit. d. l. unic. prope finem, vers. ex prædictis,* & cum sacrum Palatium ab Imperatoribus nuncupetur *in d. Authent. habita, C. ne fil. pro patr.* Sacratissimum *in l. in nomine,* §. *hoc etiam, C. de off. Præf. Prætor. Afri.* Consecratas ædes, & inclyta Palatia *in d. l. unic. Cod. de Palat.*
67 *lib.* 11. Sacratissimas ædes *in l. acceptam, C. de usur.* Divinam domum *in l. benè à Zenone, C. de quadrien præscript. & in l. absit, C. de privil. dom. August. lib.* 11. Inde fit, quòd tot tantisque privilegiis decorentur, ac tandem quòd delinquens in his Palatiis acriùs, & acerbiùs puniatur, ut docent Guilliel. Benedict.
68 *in cap. Raynut. verb. uxorem, num.* 809. Chassanæus *in catalog. glor. mund. part.* 5. *considerat.* 24. *n.* 126. Freccia *de sub feud. lib.* 2. *tit. de Magn. senescal. n.* 7. Mastrill. *de Magist. lib.* 3. *c.* 9. *n.* ... aliis relatis Dom. Francisc. Merlin. Pinat. *contr. For. centur.* 1. *cap.* 66. *n.* 6. *&* 7.

69 Quibus positis non obstant in contrarium adducta. Non enim primum, nempè in dubio potiùs casu quàm dolo patratum homicidium censeri: quia contrarium docuit Jurisconsultus Martianus *in d. l.* 1. §. *divus Adrianus, ff. ad leg. Cornel. de sicar.* ibi:
70 *Ex re constituendum hoc; nam si gladium strinxerit, & in eo percusserit, indubitatè occidendi animo, id eum admisisse.* Et Imperator Antoninus pariter rescripsit *in l.* 1. *Cod. eod.* ibi: *Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat.* Ob quod quando factum ex sua natura prohibitum est, & dolosum apparet, non est dubitandum de dolo, ut in terminis docent Caball. *de homic. d. n.* 279. Ant. Gomez *d. c.* 3. *n.* 17. & cæteri, quorum verba retulimus suprà, *n.* 16. Et licèt aliqui ex adductis *n.* 4. distinguant
71 dolum ab animo deliberato, cùm sit qualitas distincta aggravans delictum, ut Caballus notat *de homicid. n.* 385. quem plures sequuntur, ob quod requiruut specificam probationem. Contrarium probant Doctores melioris censuræ, ut tradit Carpzovius *d. q.* 1. *n.* 51. Et in nostra specie utrumque ex actis comprobabatur ex ipso facto, & ex confessione ipsius Angelæ, quæ est manifesta probatio Text. *in leg. non intelligitur,* §. *citata, ff. de jure Fisci.* Grammat. *cons.* 29. *post princ.* Plaza *d. cap.* 10. *n.* 7. *vers. deinde.* Et corroboratur ex forma aggressionis, ex genere armorum, ex parte percussa, ex loco delicti, ex tempore intermedio, ut dictum superiùs remanet, & ex toto facto, à quo probationem sumere debemus. Text. vulg. *in l. Imperatores,* §. *item rescripserunt, ff. ad municipal.* cum aliis traditis per Carpzovium *d. q.* 1. *ex n.* 32.

72 Neque ex eo, quòd fœmina erat, præsumptio doli, aut acerbitas pœnæ excludi poterat; nam hoc, in casu dubio potest procedere, vel in dolo præsumpto, non in vero dolo clarissimè probato: sic enim intelligitur communiter Gloss. *in d. l. ubi, ff. de edendo,* & Baldus *in d. l. precibus, num.* 50. *vers. quid ergo si petiit, C. de impub. & aliis subest.* apertè declarat, ibi: *Si autem dolosè, vel temerè omni diligentia prætermissa non excusabitur.* Docent Farin. *q.* 98. *causa* 10. *num.* 16. Carpzovius *d. part.* 1. *q.*
73 12. *n.* 15. *& part.* 2. *q.* 53. *num.* 17. *cum seq.* Fœmina namque sub appellatione hominis continetur in pœnalibus (dummodo non sint incompatibilia cum sexu) Text. *in l.* 1. *& in l. hominis* 152. *ff. de verbor. signif.* ubi communiter Doctores. Melior Textus *in l. si quis id quod* 7. §. 1. *ff. de juridict.* ibi: *Sed & utrumque sexum Prætor complexus est.* Optimus etiam Text. *in l. id est* 15. *ff. de liber. caus.* ibi: *Id est sive virilis sexus, sive fœminini sit: dummodò ejus ætatis sit, ut dolum capiat, leg. unic. ubi glos. verò sponsum, C. de rap. vir. l. quicumque, C. de ser. fugit.* Docent Alber. Paul. Paris. Socin. & Jason. *ibid.* Rebuffus *in d. l. hominis.* Angel. *consil.* 191. Cepola *cons.* 65. *in fin.* Paris. *consil.* 81. *n.* 10. Faquin. *lib.* 1. *controvers. c.* 11. *ad fin.* Jacob. Cujac. *in d. l. si quis id quod, vers. hoc autem verb.* Ex nostratib. Montalv. *in l.* 13. *tit.* 10. *lib.* 3. *for. leg. glos.* 1. Dom. Greg. Lop. *in l.* 9. 74
tit. 1. *p.* 7. *glos.* 2. Matien. *in l.* 8. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recop. glos.* 2. Azev. *in ead. l.* 8. *n.* 1. Joan. Gutt. *lib.* 2. *pract. q.* 6. *n.* 2. August. Barb. *in c. statutum* 15. *n.* 13. *de hæret. in* 6. Quare Valer. Maxim. *lib.* 6. *c.* 3. severitatem Domitii Prætoris summè recommendat, *quòd sic se in viris puniendis severitas exercuit, sed ne in fœminis quidem supplicio afficiendis segniorem se egit.*

Et licèt Pontifex *in c. sicut dignum, de homicid.* 75
dixerit habendam sexus rationem, non intelligendum est circa substantiam pœnitentiæ, sed circa qualitatem; quia plurimæ species pœnitentiæ reperiuntur, quæ in viris saluberrimæ sunt, in fœminis autem periculosæ ratione sexus, ut infrà, *n.* 81. & 84. explicabitur. Glossa verò *in eod. Text.* allegat *c. indignanter* 32. *q.* 6. in quo nihil reperitur ad comprobationem mitigationis, neque adhuc ad argumentum sumendum contra nostram traditionem. Nam in eo Textu sanctus Augustinus tractat de differentia pœna impositæ marito adulterium committenti, à pœna statuta in uxorem adulteram, ut videre licèt *in lib.* 2. *de adulter. conjugib. ad Pollentium,* qui reperitur *in* 6. *t. suor. oper.* in cujus *c.* 8. arguit divus August. in viros, qui uxores derelinquendo alias fœminas quærunt, & nihilominùs non excusari, ex eo quòd viri sint: & increpando hanc pessimam excusationem, concludit verba *d. c. indignanter,* proferendo ibi: *Majoribus pœnis eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fœminas?* Non enim docet satissimus Doctor, quòd pœna legalis in fœmina adultera mitigetur; sed exposcit, quòd viri eamdem culpam incurrentes graviùs puniantur, ob pessimum exemplum uxoribus exhibitum; quod est valde diversum ab hac specie, de qua agimus.

Hæc generalis conclusio, quòd fœminæ sub nomine viri comprehendantur in pœnalibus, in omni 76
crimine habet locum, ita ut ab acerbitate pœnæ non excusentur ob fragilitatem sexus; immò pari pœna puniantur, nisi aliter à jure expresè cautum reperiatur. In homicidio sive quoad pœnam legis Corneliæ de sicariis probat Text. *in l. prægnantis* 3. *leg. Cicero* 39. *ff. de pœn.* Melior Text. *in l. si quis necandi* 8. *C. ad leg. Cornel. de sicar.* Probant Farin. *d. q.* 98. *caus.* 10. *n.* 13. *cum duobus sequentibus, & quæst.* 119. *n.* 19. Caball. *de homic. n.* 142. Revard. *lib.* 3. *conject. c.* 1. Carpzovius *d.* 1. *part. quæst.* 12. *num.* 15. *&* 16. ex nostratib. Azevedo *d. l.* 4. *tit.* 23. *l.* 8. *Recop. n.* 1.

In crimine hæresis pari pœna punitur mulier *c.* 77
statim 15. *de hæret. in* 6. ubi Doctores. Et quæ tradit Simancas, & cæteri adducti suprà, *n.* 5. intel-

li-

liguntur, quando hæresis versatur circa illas res, de quibus scientiam fœminæ habere non solent, quia in hoc casu fœminæ mitiùs puniuntur, ex causa ignorantiæ præsumptæ: non autem in his, quæ fœminæ communiter intelligunt, atque percipiunt; cùm in hac specie æqualiter cum viris puniri debent pro isto crimine, ut cum eodem Simancas. Decian. Farin. & Sousa docet Carena *tract. de inquisit. part.* 3. *tit* 9. §. 11. *n.* 47.

78 In crimine polygamiæ pariter punitur, si secundò, vel pluribus nubat, vivente primo, ac vir qui superstite prima aliam, vel alias ducit. Idem Carena *dict. tract. part.* 2. *tit.* 5. *ex n.* 61. Caball. *cas.* 98. *num.* 24. *cum sequentibus.* Berlich. *part.* 4. *concl.* 28. *ex num.* 6. Carpzovius 2. *p. q.* 66. *ex* 17. Gutierrez *d. q.* 1. *n.* 2.

79 In maleficiis, incantationibus & sortilegiis eadem pœna statuta, & observata reperitur in fœminas, ac in mares, plurib. Frag. *de repub. Christ. part.* 1. *lib.* 2. *disput.* 4. *ex n.* 6. Carena *d. p.* 2. *tit.* 12. *per tot.* Torreblanca *de Mag. lib.* 2. *cap.* 38. *per tot. & lib.* 3. *c.* 13. *n.* 25. *& 26. & de jur. spirit. lib.* 13. *cap.* 12. *per tot. sign. num.* 15. Carpzovius *d.* 1. *parte*, *quæstione* 50. *numero* 10. *&* 11.

80 In crimine blasphemiæ adhuc acerbiùs, ac masculos puniendas fœminas docuit Tiber. Decianus *lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 6. sed æqualiter tradunt Azeved. *in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 8. *num.* 34. & Joan. Gutierrez *in prax. crim. q.* 72. *n.* 7. Farin. *q.* 98. *n.* 19. August. Barbos. *in c.* 2. *de maledicis*, *num.* 4.

81 In percussione clerici pariter fœminæ, ac viri incurrunt excommunicationis pœnam, Text. *in c. mulier.* 6. *de sent. excom.* Et licèt fœminæ absolvi possint ab Episcopo sine eo, quòd teneantur adire Pontificem Romanum, sicut viri; non ex eo est, quòd mitiùs puniantur, sed quia vel sub potestate patris, aut mariti reperiuntur, & sic non sunt plenè sui juris; vel periculi vitandi causa, cùm valdè periculosum sit fœminas peregrè proficisci, & se virorum cœtibus immiscere, ut pluribus probat August. Barbosa. *in d. cap. malieres*, *num.* 2.

82 In crimine læsæ Majestatis Tiber. Decian. & cæteri adducti *suprà*, *n.* 5. loquuntur in terminis uxoris maritum auxiliantis, quando hoc crimen patravit; vel in fœmina condemnatum consanguineum plorante, non autem quando ipsa crimen hoc dolo malo patravit; nam hoc in casu eadem pœna puniendа venit, Jodoc. *in pract. c.* 62. *rub. de crim. læsæ Majest.* Ant. Matth. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. quo mirabiliter expendit Text. *in d. l. quisquis* 5. §. *ad filias Cod. ad leg. Jul. majest.* cùm Imperator in isto Textu non loquatur de fœmina per se patrante, sed de filia principalis rei.

83 In crimine parricidii nequaquam fœminæ excusantur ab acerbitate pœnæ Text. *in l.* 1. *vers. sed & mater ff. ad leg. Pompei de parricid.* Pluribus Berlich. 4. *part. concl.* 7. *ex n.* 1. Carpzovius *d.* 1. *p. q.* 9. *n.* 18. cum aliis multis à me relatis *controv.* 8. *ex n.* 2.

84 In crimine sacrilegii clarè Text. *in l. sacrilegii* 6. *ff. ad leg. Jul. peculatus*, docet habendam rationem sexus; sed hoc non quia mitiùs fœminæ puniantur, sed quia ibi loquitur Consultus de pœna crucis, ignis, & damnationis ad bestias, ita ut dum de sexu haberi rationem jussit, ideò fuit, ne fœminæ ad bestias damnarentur, quod prohibitum erat, tum quia *illi qui ad bestias damnabantur, erant nequissimi servi, aut hostes infestissimi, plerumque homines pernitiosi, & immanes, qui ob multiplicia crimina defectionis indigni venia fuere: quibus in theatro ut cum immanissimis bellius pugnarent, negotium datum est*, ut tradit Alex. ab Alexand. *dier. general. lib.* 3. *c.* 5. quod genus pœnarum non solùm fœminis dari insuetum, verùm matronis spectaculum negatum, ut idem testatur *lib.* 6. *c.* 19. & Rosin. *antiquit. Rom. lib.* 5. *c.* 24. Tum etiam quia apud Majores illos Romanos ex lege Romuli animadversio in fœminas propinquis committebatur. Livius *lib.* 9. *decad.* 4. *c.* 18. sic ait: *Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, ut ipsi in privato animadverterent in eas, si nemo erat idoneus supplicii exactor, in publico animadverteretur.* Plura exempla hujus rei tam tempore Consulum, quàm Imperatorum tradit Balduin. *ad leg. Romul.* 14. *ex n.* 9. Præterea pœna criminis sacrilegii omninò arbitraria est, ut *in d. leg.* 6. clarissimè dicitur, Menoch. *de arbitr. cas.* 389. *num.* 4. Jul. Clar. *in* §. *sacrilegium*, *n.* 4. Petr. Greg. *lib.* 33. *syntag. c.* 18. Carpzovius *d. part.* 2. *quæs.* 89. *n.* 13. De jur. nostro Text. *in l.* 12. *tit.* 18. *part.* 1. ubi Greg. Lopez *gloss.* 9. Gom. *de part.* 3. *c.* 5. *n.* 11. ubi Ayllon. Et sic quid mirum, quod caveatur haberi rationem qualitatis personæ, conditionis rei, temporis, ætatis, & sexus, cùm hæc in omnibus arbitrariis pœnis contemplanda veniant?

85 In magni furti crimine Thesaur. *q. for. lib.* 3. *q.* 46. Joan. Bapt. de Thoro *in comp. dec. tom.* 1. *verb. mulieris ob furtum mag.* Berlich. *part.* 5. *conclusione* 43. *num.* 37. Carpzovius *dict. parte* 2. *quæstione* 82. *num.* 70. *&* 71. Qui omnes concludunt eadem pœna cum masculis puniri, qui testantur de praxi.

86 In crimine insidiarum, sive proditionis hoc ipsum admittit Azevedus *in l.* 10. *tit.* 23. *l.* 8. *Recopil.* & in propinatione veneni plura dixi quoad exacerbationem pœnæ in fœminis, *t.* 2. *de regim. Valent. c.* 2. §. 8. *n.* 17. *cum seq.*

87 In crimine falsæ monetæ idem observarum, testatur Thor. *in dicto compendio decisionum*, *tom.* 3. *verb. mulier imputata.* Neque obstat allegatus Textus *in leg.* 1. §. *vidua*, *ff. ad l. Corn. de fals.* quia talis Textus in jure non reperitur, & quamvis crediderim, Advocatum allegasse Text. *in l.* 1. §. *viduas*, *C. de fals. monet.* tamen in eo conclusio non probatur, quia ibi dixit Imperator: *Si nulla apud ipsas tam gravis conscientiæ noxa resideat.* Et sic non excusantur ratione sexus, sed quia viduarum status excludit præsumptionem malitiæ. Neque *consil.* 85. Marii Giurbæ, cùm ibi mulier non fuit principalis delinquens, sed maritus, quod sufficit, ut ab acerbitate pœnæ ob reverentiam excuserur.

88 In delatione armorum prohibitorum hanc eamdem conclusionem probant Sebastian. Guazzin. *defens.* 29. *ex num.* 20. Petr. Caball. *cas.* 228. *n.* 14. Giurba *observatione* 33. *n.* 25. & alii plures, ita ut æqualiter fœmina ac vir incurrat pœnam banni, armorum delationem prohibentis.

89 In crimine adulterii, & incestus, hoc ipsum probat Text. *leg. si adulterium* 38. *in princ. ff. ad leg. Jul. de adulter.* ibi: *Mulier similiter quoque punietur:* Pluribus Carpzovius *dict. part.* 2. *q.* 54. *ex n.* 51. Neque distinctio, quæ subsequitur *in* §. *quare mulier*, ejusdem legis conclusionem nostram destruit in prohibitis jure gentium, vel naturali, sed in-

cestu procedente ex dispositione juris civilis, ut notat ad eum Text. Jacob Cujac. Carpz. *d. quæst.* 54. *n.* 22.

In crimine lenocinii Text. *in l. mater* 10. *in prin-*
90 *cip. ff. eod.* ibi: *Mulieres quoque hoc capite legis, quòd domum præbuerunt, vel pro comperto stupro aliquid acceperunt, tenentur.*

In crimine raptus sic similiter Baldus *in l.* 1. *n.*
91 23. *& in l. raptores, n.* 7. *C. de Episcop. & Cler.* Hippol. de Marsil. *in l.* 1. *n.* 223. *Cod. de rapt. virg.* & Angel. *ibidem, ad fin.* adducens exemplum memorabile cujusdam fœminæ capitaliter punitæ. Et quamquam Tiber. Decian. cum aliis ab eo relatis *d. lib.* 8. *c.* 7. *n.* 27. teneat contrarium, non ex defectu malignitatis, sed damni subsecuti id asserunt, cùm in adolescentibus raptis violenter per fœminas nulla dedecoris nota subsequatur, quod est valdè diversum.

In crimine falsi mulier non excusatur, nisi à
92 præsumpto dolo, & simulatione. Farin *de falsit. q.* 142. *n.* 45. & hoc adhuc si mulier fuerit simplex, & non sagax, idem Farin. *q.* 145. *n.* 128. *in fin.*

93 In crimine resistentiæ non docuit Clarus, quòd mulier mitiùs puniatur; nam in allegata *q.* 29. *n.* 5. hæc ait: *Alegrapina maritum capitaliter damnatum exemit à manu satellitum, fuit diu disputatum in Senatu an esset punienda, & tandem non fuit definitivè absoluta, neque condemnata, sed dictum, non esse molestandam, donec aliud per Senatum ordinatum fuisset*: quod est valdè diversum, quia in gratiam conjugalis affectus, non sexus, similis gratia ei attributa fuit: sicut excusatio concessa uxori eximenti à carceribus maritum mutatis vestibus, ut docent Gomez *d. tom.* 3. *c.* 10. *n.* 2. & Farin. *q.* 30. *n.* 118. quæ quidem ratio & causa dubitandi erat *in dict. quæst.* 46. *Thes.* & decidendi *in dict. consil.* 85. *Giurbæ.*

64 In crimine iniuriarum Paris. *cons.* 149. *num.* 26. *vers. sive sit rusticus.* Berlich. *d.* 5. *part. concl.* 60. *n.* 4. Gutierrez *in pract. crim. q.* 133. *n.* 21. *& q.* 134. *ex num.* 1. ac tandem plures fœminas bannitas proponunt Farin. *q.* 103. *n.* 64. *cum seq.* Cabal. *cas.* 276. *n.* 8. *&* 9. Sebastian. Guaz. *defens.* 55. *c.* 3. *num.* 10. Ant. Matt. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 5. *c.* 2. *n.* 4. dum dubitant, an occidens bannitam consequatur præmium; si enim ratione sexus mitiùs puniendæ fœminæ forent, minimè simile dubium proponeretur, quia non possent fœminæ subjici banno, ac perconsequens eisdem legibus animadvertendum est in eas, nisi in aliquibus casibus in jure expressis.

95 Quod pluribus exemplis ex sacra pagina desumptis comprobatum remanet. Primum in communi matre Eva, quæ legem divinam simul cum Adamo transgressa fuit, & pœna mortis æqualiter cum eo plexa. Præceptum enim utrumque comprehendebat, ut etiam ipsa fassa fuit, *Genes. c.* 3. *vers.* 2. ibi: *De fructu lignorum quæ sunt in paradiso, vescimur: de fructu verò quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus, ne comederemus.* Edit Eva, & edere dedit Adamo, uterque peccavit, & uterque morti subjectus remansit. Non Eva ratione sexus mitiùs punita fuit, aut veniam meruit, immò potiùs ea indigna apparuit, ut testatur Sanctus Joannes Chrysostomus *homilia* 16. *in Genesim*, ibi: *Et in tantum decepta est, ut ne venia quidem digna sit.* Si imposition pœnæ perpendimus, ambo æqualiter pœna mortis, seu potiùs mortalitatis irrogati fuere; unicuique aliquid superadditum, Adæ ibi: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Evæ verò ibi: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolores paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Sevissima pœna est inter spinas, & tribulos cum sudore quærere panem; sed sævior pœna servitutis, ultra ærumnas, & dolores partûs. Quia servitus ultimum malorum est: cùm libertas inestimabilis sit. Text. *in lege libertas, ff. de regulis juris*, ubi Petrus Faber, & Revardus. Melior Textus *in leg. servitutem* 209. *ff. eod.* ibi: *Servitutem mortalitati ferè comparamus.* Prudenter noster 96
Alphonsus *in proœmio, tit.* 5. *part.* 4. ibi: *Servidumbre es la mas vil, e la mas despreciada cosa, que entre los omes puede haber.* Quod perpendens idem Chrysostomus *homilia* 17. sic Deum alloquentem cum Eva proponit: *Ego ab initio honore parem te formavi, & ejusdem dignitatis in omnibus participem concredidi. Cæterùm quia abusa es dignitate honoris, subjicio te viro, & ad virum conversio tua. Quia relicto eo qui dignitate par, & cujus naturæ particeps, & propter quem formata es, familiaritatem cum serpente mala illa bestia, habere & accipere voluisti, propterea post hac illi te subjicio, & illum dominum tuum assero, ut illius scilicèt dominium agnoscas*: clariùs & expressiùs Sanctus Augustinus *lib.* 11. *De Genesi ad litteram c.* 37. ibi: *Hæc servitus conditionis est potiùs, quàm dilectionis, & maritum habere dominum meruit mulieris non natura, sed culpa.* Optimè ad rem Christophorus à vega *in Theol. Marian. palæstr.* 8. *cert.* 4. *n.* 834. Ex juris Interpretibus hanc esse causam veræ subjectionis fœminarum, docuit Petrus Gregorius *lib.* 11. *syntagm. c.* 2. *n.* 7. Neque Deus id fecit, nisi ad reprimendam in fœminis effrænatam propensionem quoad leges transgrediendas. Sic censuit Tertullianus *libro de habitu mulierum, cap.* 1. ibi: *Quod de Eva trahit (ignominiam dico primi delicti, & invidiam perditionis humanæ) omni satisfactionis habitu expiaret. In doloribus, & anxietatibus paries mulier, & ad virum tuum conversio tua, & ille dominabitur tui. Et Evam te esse nescis? vovet sententia Dei super sexum istum, in hoc sæculo vivat, & reatus necesse est*: Clariùs idem Chrysostomus *eadem homil.* 17. dum de Adamo loquitur ibi: *Verumtamen est, ut diligenti opera malè consulentem repellat: mulier verò semper in auribus sonans habeat suplicium, quod Evæ irrogatum est, quæ pestiferum illud consilium viro sugesserat: ne audeat talia consulere, neque imitetur Evam, sed illius exemplo prudentior fiat.* En quomodo ex eodem crimine pœna in fœminam non mitigatur ratione sexus; immò augetur ad mensuram doli.

In lib. Num. c. 25. refertur à divino Spiritu fa-
cinus Phinees, qui coram omni populo animadver- 97.
sionem exercuit in particeps criminis ejusdem. *Zambri filius Salu dux de cognatione, & tribu Simeonis*, complicem habuit *Corbi filiam Sur Principis nobilissimi Madianitarum.* Crimen æquale in utroque, incontinentiæ scilicet, eadem conditio personarum, nempè ex nobilioribus suæ gentis. Pœna pariter æqualis fuit, ut ait Textus, ibi: *Et perfodit ambos simul, virum scilicet, & mulierem.* Quod non solùm de iniquitate non arguitur ratione

ne acerbitatis pœnæ, verùm sic à Deo approbatum fuit, ut ei, atque posterioritate præmium statim designavit: *Quia zelo meo commotus est contra eos; ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quàm semini ejus pactum sacerdotii sempiternum*: refertur *in cap. nos si incompetenter 2. quæstione 7. in §. his ita* meminit Farinacius *quæstione 139. num. 1.* & pluribus perpendit Marquez *in gubern. Christ. lib. 1. cap. 29. §. 1. & secundò.*

Achab Rex Israël uxorem duxerat Jezabel, fi-
98 liam Regis Sidoniorum. Impiè ambo idololatriæ crimen patrarunt. *Reg. lib. 3. caput 16. vers. 81.* Uterque Naboth vineam cum vita per insidias arripuerunt *dict. lib. 3. cap. 21. vers. 5. cum seqq.* Sententia Dei subsecuta fuit in Achab, ibi: *In loco in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum*; in Reginam verò ibi: *Jezabel canes comedent in agro Jesrahel.* Executionem harum pœnarum narrat sacer Vates quoad Regem *dict. lib. 3. capite 22. versu 38.* Quoad Reginam, *lib. 4. capite 9. versu 35.* Atque adeo dispositio procedit, ut neque Reginæ mitigetur pœna ratione sexus, immò aggravatur ad mensuram sceleris, & mali animi.

99 Et ut alia plura, brevitatis causa, omittantur; ex novo Testamento perpendenda venit pœna illata per summum Christi Vicarium Beatum Petrum Ananiæ, & Saphiræ, ob fraudem pretii agri venumdati, & mendacium dictum summo Antistiti, *Actor. c. 5. prin.* ibi: *Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore.* Culpa par in utroque, pœna pariter æqualis: nam utrumque capite plexum eodem die narrat sacra pagina. Ac per consequens, quoties adest æqualitas doli, & culpæ, pœna eadem imponi debet.

Quod justissima ratione nititur, quia propensio
100 fœminarum ergà transgressionem legum, coercitione eget; præcipuè in criminalibus insidiosis, atque proditoriis. Text. *in l. fin. Cod. ad leg. Cornel. de Sicar.* ibi: *Si fortè mulier marito mortis parasset insidias.* Juvat *l. præced.* Text. *in l. liberi 25. C. de in officios. test.* & aliis plurimis. Quia fœminæ ad insidias parandas sunt maximopere proclives Arist. *lib. 9. histor. animal. c. 1.* ibi: *Verùm malitiosiores, astutiores, insidiores fœminæ sunt.* Seneca *in Oda-*
101 *via*, ibi:

Mulier, dedit natura cui, pronum malo.
Animum, ad nocendum pectus instruit dolis.

Ex quibus dimanat, ut quæ non possint, vel non audeant aperto marte aggredi, id in insidiis, technis, dolis, atque proditionibus conficiant: pellem videlicet vulpinam induentes, cùm leoninam assequi non valent: & dum desunt vires; insidiis, asturiis, atque artificio moliuntur, ut hæc, & alia congerit, Tiraquel *in l. 8. connub. num. 21.* de
102 quo plura exempla passim habemus, & aliqua tradit Declan. *dict. lib. 9. cap. 24. n. 3.* Ex his, dum expendebam forum Regni Valentiæ, pœnam concremationis imponentem fœminis venena propinantibus, *tom. 2. c. 8. §. 8. num. 107. cum sequentibus*, qui quidem forus, solùm pœnam laquei hominibus imponi, dixi, quod ideò cautum fuit, quia fœminæ artem conficiendi venena mala ad-
103 invenerunt, & maximè proclives sunt ad vindictam sumendam per has, & similes insidias: & cùm pœna imponatur ad exemplum, & medelam, ut ibi probavi, ubi magis periculum urget, ibi efficaciorem medelam adhiberi oportet secundùm Text. *in d. leg. aut facta, §. fin. ff. de pœn.*

Neque ex eo, quòd hæc militent in crimine ve-
104 neni, in nostra specie cessabunt; quia veneno homicidium patrando, homicidium insidiosum, proditoriumve committitur, in lege Cornelia de sicariis comprehensum, ut probat Text. *in d. leg. 1. §. 1. l. 3. cum aliis sequentibus, ff. eod.* Pluribus Farinacius *quæstione 122. n. 4.* Caballus *de homic. n. 420. cum sequentibus.* Matth. *de crim. dict. titulo 5. capite 5. num. 3.* August. Barbos. *dicto libro 2. de jur. Eccl. c. 3. num. 94.* Diana *parte 1. tract. 2. res. 36.* Layman. *lib. 4. tract. 9. c. 3. n. 8. vers. & simile est.* Castro Palao *t. 2. tract. 12. disput. unic. punct. 9. num. 26.* Trullench. *lib. 1. decalog. c. 9. dub. 3.*
105 *num. 19.* comprobatur verbis Valerii Maximi *lib. 2. cap. 1.* ibi: *Cùm viros suos clandestinis insidiis veneno perimerent.* Ex quibus omnibus clarissimè deprehenditur, quòd in his quæ prohibita sunt jure divino, naturali, vel gentium fœminæ ratione sexus excusari non valent, neque ab acerbitate pœnæ: in his verò quæ prohibita sunt jure civili, quæ fœminæ à communiter contingentibus ignorari solent,
106 aliquam excusationem mereantur, ut tradunt Farinacius *dicta quæstione 98. caus. 10. num. 1. cap. 3. cum duobus sequentibus, & dicta quæstione 119. n. 19.* Carpzovius *dicta quæst. 53. num. 19. & quæst. 54. num. 22.* Quod communiter in praxi receptum est, ita ut præ manibus habeamus quamplurima exempla fœminarum ad pœnam gladii, laquei con-
107 cremationis, verbum, & detrusionis, sive reclusionis condemnatarum, juxta criminis ab his patrati qualitatem. Quod autem homicidium prohibitum sit jure divino naturali, & gentium probat latè Tiber. Declan. *d. lib. 9. c. 20. ex num. 1.*

Ad secundum argumentum desumptum ex Cla-
108 zio *dict. disceptatione 26. n. 84.* facilius respondetur. Quia excusatio, quam asserit deberi fœminæ conjugatæ, & honestæ, occidenti molestantem de adulterio committendo, non comprobatur ex doctrina eruditissimi Francisci Sermiento, quia *in capite 1. num. 11. selectarum*, si referatur ad librum primum, in quo aliqua de materia incontinentiæ tractat, similis excusatio non reperitur. Neque *in capite 1. reliquorum septem librorum selectarum* de
109 materia tractat. Et quamquam similis excusatio de jure procedat ex Text. *in leg. 1. §. penult. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* & docet Caballus *de homic. num. 88.* (quibus congruit *l. 3. tit. 8. part. 7.* ubi noster Greg.) & cum eo plures (quæ Ciazz. non allegat.) Hoc procedit, si occiderit molestantem cum violentia, & in ipso agressu violento, ut de omnibus occidentibus pro tuenda pudicitia sua, vel suorum, cavetur in Text. ibi: *per vim inferentem occidit*; ut benè notat Ant. Matth. *d. tit. 5. cap. 2. num. 11.* sic pariter *in nostra l. 31.* ibi: *Por fuerza, si lo matare entonce.* Quod eleganter dixerat Cicero *Orat. 38. pro. Milon.* ibi: *Pudicitiam cùm eriperet militi, tribunus militaris in exercitu C. Marii propinquus ejus imperatoris: interfectus ab eo est, cui vim afferebat: facere enim probus adolescens periculosè, quàm perpeti turpiter maluit, atque bonus vir ille summus, scelere solutum periculo liberavit.* Quo loci perpendenda sunt verba illa *cùm eriperet*, explicantia in ipso agressu fecisse, & illa *vim afferebat*, donatantia

tia violentiam, ut statim, & vim propulsando geri debeat. Non autem quando violentia adest, & ex intervallo occidit, ut ex Farin. Caball. Carpz. & aliis plurimis dixi *suprà, ex n. 16.*

110 Quibus additur, quòd in nostra specie nihil de molestia, solicitudine, aut jactantia turpitudinis probatum fuit, ob quod justi doloris causa oriri posset. Et illud *Poeticum* quod dicebatur :

Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est :

spernendum videbatur, tum quia Virgilius 2. *Æneid. ad fin.* (Cujus auctoritas obtruncata, & ob id reticendo auctorem, allegabatur) hæc dixerat, non de pœna judicialiter fœminæ imponenda tractando, sed de viro militari mulierem occidere desiderante. Ardebat Troja, Æneas reperit Helenam causam tetius mali, in limine Vestæ tragedium prospicientem, eam necare desiderat, sed abstinet ea consideratione.

Nam, etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est, nequa habet Victoria laudem
Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor pœnas, animumque explesse juvabit
Ultricis flammæ, & cineres satiasse meorum.

Quadruplici solutione, ut Cerda ibidem acuratè notat, satisfieri asserit : tantum adest, ut ei acquiescat. Tum etiam quia tot tantisque exemplis ex sacra pagina depromptis contrarium probatur.

Nam ex illis abundè constat, Deum optimum, & Maximum per se, & per suos administros, pœnas acerbissimas fœminis sontibus imposuisse, & tamen nomen ipsius, & eorum memorabile permanet, & permanebit in sæculum. Et si humana testimonia quærantur, Romani laudabiliter severitatem in fœminas exercuerunt, ut tradit Valer. Maxim. *l. 6. c.* 3. his verbis : *Latèque patens opprobrii*
111 *deformitas, severitate supplicii emendata est : quia quantum roboris civitati nostræ mulieres turpiter se gerendo intulerant ; tantum laudis graviter punitæ attulerunt.* Nec laudem pœnæ cessare dicetis ex eo, quòd loquatur de incontinentia, nos autem de crudelitate : quia potior ratio militat, quantum gravius crimen censetur homicidium adulterio. Et si concedamus (quod absit) aliquid iniquitatis adesse in pœna capitali fœminæ irrogandæ : negari non potest, Angelam magnum crimen commisisse, quod magnum exemplum desiderabat, ne passim ex levi convicio inconsideratè prolato, homines nequiter interficiantur, & ut Tacit. dixerat 14. *annal. Habet aliquid ex iniquo magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publica rependitur.*

112 Ad tertium argumentum fit satis cum deductis *suprà, n.* 18. *& seqq.* Ad quartum ex allegatis *n.* 17. *seqq.* Neque illud quod de fratre adducit Giurba *d. cons.* 20. *n.* 13. ad rem prodest, quia ex nece fratris, non venit ex sui natura, proditionis qualitas, sed parricidii, Text. *in l. 1. cum vulgat. ff. ad l. Pompejam, de parricid.* An autem ex qualitate parricidii amittatur privilegium immunitatis, tractant plures, ut Villal. Sanch. Barb. & alii apud Trullench. *l. 1. decal. c. 11. dub. 3. n.* 20. quæ quia ad nos non pertinent, omittuntur.

113 Hæc meditabantur ad suffragium præstandum in defin. huius causæ, sive controversiæ. Sed quia articulus immunitatis Ecclesiæ ad quam dicebatur confugisse Angelam, dum in sella gestatoria duceretur ad carcerem, suscitatus fuit coram ordinario Ecclesiastico, indecisa controversia remansit. Nam in eo articulo obtinuit, ac tandem indultum consecuta fuit.

CONTROVERSIA XXX.

De homicidio insidiis, atque industria patrato, an dici possit proditorium ad effectum immunitatis consequendæ ?

SUMMARIUM.

1 *Ratio disputandi hanc controversiam.*
2 *Ambigua sunt facta maxim.*
3 *Aureum sæculum oratoribus caruit, & quare ?*
4 C. 1. de homicidio *explicandum proponitur.*
5 *Zelum tuendæ immunitatis Ecclesiæ qualiter explicaverit Christus Dominus ?*
6 *Christus non purgavit templum nisi adhibito flagello, quo pœnam denotavit.*
7 *Prælati Ecclesiastici quo pacto purgare templa teneantur ?*
8 *Zeli verbum in sacra pagina semper capitur, quoad vindictam delictorum.*
9 *Damnum reipublicæ resultans ex frequentia asylorum Ethnici perpendebant.*
10 *Humana ingenia plerumque non futura, sed præterita contemplantur.*
11 *Verba* d. c. 1. *desumpta fuere à Gregorio IX. ex* c. 21. Exod. 11.
12 *In* d. c. 11. Exodi *de judicialibus tractatur.*
13 *Ea translata inter Canonicas sanctiones à summo Pontifice.*
14 *Quidquid in volumine decretalium continetur, legis Ecclesiasticæ habet vigorem, & omnes ligat.*
15 Cap. inter alia 6. de immunit. Eccl. *expenditur.*
16 *Ad concordiam rediguntur isti Textus.*
17 *Generi per speciem derogatur.*
18 *Homicidium per industriam, & insidias patratum excludet à privilegio immunitatis.*
19 *Doctores hanc conclusionem firmantes.*
20 *Hispani Doctores hanc conclusionem firmantes.*
21 *Aliqui Doctores tenuerunt, quòd non sufficit qualitas industriæ, & insidiarum, sed etiam proditionis.*
22 *Felini dictum explicatur.*
23 *Proditionis qualitas, an verificetur ex solo prætextu amicitiæ ?*
24 *Domini Didaci Covarrubias auctoritas explicanda proponitur.*
25 *Proditio in proprio, & riguroso significatu quid importet ?*
26 *Proditionis verbum in jure promiscuè accipitur cum insidiis, dolo, & fraude.*
27 *Expenditur Text.* in l. capitalium 16. §. igne, ff. de pœn. *cum* l. fin. C. de delatorib. lib. 10. *& aliis juribus.*
28 *Insidiis appetere, quid in jure significet ?*
29 *Idem in jure est insidiare saluti dominorum, ac prodere.*
30 *Servus Domini non est amicus, sed inimicus.*
31 *Expenditur Text.* in l. 5. in princ. ff. ad leg. Jul. Majest.
32 *Auctores linguæ Latinæ insidiari pro prodere, & è contra sumunt.*

33 *Pro-*

33 *Proditio, industria, artificium, insidiæ, fraus, & dolus idem sunt.*
34 *Expenditur Text.* in l. fin. §. 1. & §. quoniam de re militari, lib. 12.
35 *Insidiari, est decipere*
36 *Insidiari quid importet in jure?*
37 *Expendantur* l. ut vim, ff. de just. & jur. & l. si fortè, fin. C. ad leg. Cornel. de Sicar.
38 *Insidiæ etiam fiunt manifestæ.*
39 *Insidiari quid significet in sacris scripturis?*
40 *Conferunt Text. sacræ paginæ* in c. 21. Exodi, & c. 19. Deuteron.
41 *Voluntariè occidere, & per insidias in sacris scripturis idem sunt.*
42 *Homicidium nequiter comissum, an excludat effectum immunitatis?*
43 *Bartoli doctrina quoad hæc, explicanda proponitur.*
44 *Bartolus interpretatus fuit Textum* in l. perpiciendum, §. delinquitur, ff. de pœn. *per exempla.*
45 *Exempla regulam non coarctant.*
46 *Homicidium simpliciter dolosum, & merè voluntarium, comprehenduntur sub exemplis Bartoli, si fiunt ex proposito.*
47 *Similia sub regula comprehensa, explicatione aliorum non excluduntur.*
48 *Prodere quid sit, juxta Bartoli doctrinam?*
49 *Occidens veneno, proditoriè occidit, quamvis sit inimicus.*
50 *Occidens per assasinium proditoriè pariter occidit, licèt inimicus censeatur.*
51 *Exemplum de socio itineris propositum per Bartolum non congruit cum Text. ab eo adducto.*
52 *Doctrina cujusvis Doctoris intelligenda est secundùm jura ab eo allegata.*
53 *Cautela, sive machinatio adhibita ad necandum per artificium, dicitur insidiosa, & proditoria, etiam inter inimicos.*
54 *Exemplum Bartoli, de sedente in mensa potest verificari inter inimicos.*
55 *Absalon, & Ammon inimici facti fuerunt ex stupro Tamar, & tamen sedendo in mensa Ammon fuit occisus proditoriè, & per insidias.*
56 *Exemplum de percutiente à retro explicatur.*
57 *Inimicitia capitalis excludens proditionem, debet utrique esse nota, ita ut invicem odio, & rancore afficiantur per actus externos.*
58 *Ratio unica vitandæ qualitatis proditionis, est possibilis præcautio.*
59 *Fœmina an possit inimica dici.*
60 *Mulier non potest levare faldam, & quid hoc sit?*
61 *In fœmina non cadit inimicitia, quoad vindictam.*
62 *Fœminam occidere iniquius est, ac occidere virum.*
63 *Fœminam bannitam necare impiissimum est.*
64 *Fœminæ pro sexus fragilitate præsumuntur minùs ausuræ.*
65 *A fœmina nullus præcaveri potest.*
66 *Quæ ignorantur, & excogitari non possunt, minimè comprehenduntur in dispositione.*
67 *Insidiæ occultiores, & quæ latent simulatione officii, vel alterius necessitudinis.*
68 *Constitutio Gregorii XIV. expendenda desumitur.*
69 *Confusio Auctorum in allegandis nostris Doctoribus, pro sententia excludente proditionem ex inimicitia.*
70 *Proditio consistit in eo, quòd occidatur per industriam, & insidias, adhibita machinatione, ne, ne defendi possit.*
71 *Exclusio inimici à qualitate proditionis non fuit inducta per Bullam Gregorii.*
72 *Vera resolutio controversiæ.*
73 *Proditio, sive* alevosia *in Regnis Hispaniæ erat definita ante constitutionem Gregorii.*
74 *Leges Principis secularis derogare non possunt statuta Canonica.*
75 *Gregorius minimè definivit, quid sit* proditoriè occidere, *ob quod interpretari debet juxta jura patria.*
76 *Sacri Canones non dedignantur imitari leges civiles. Canonica statuta juvantur Principum constitutionibus.* ibid.
77 *Sumi Pontifices soluti sunt contemplari traditiones legum civilium ad negotia immunitatis.*
78 *Canonicum jus non definit quid requiratur ad homicidium proditorium, præter contenta* in d. c. 1. de homicid.
79 *Lex Hispana nihil potest in vim legis contra jus Canonicum, sed ex vi rationis, & consuetudinis, benè quoad interpretationem rei dubiæ.*
80 *Lex debet esse loco, & tempori conveniens.*
81 *Religiosi viri non debent fovere privilegium immunitatis in homicida inimici, quia est contra præceptum Christi, & charitatem.*
82 *Gregoriana constitutio quoad homicidium, in nihilo immutavit dispositionem juris.*
83 *Gregoriana usu recepta non est in Regnis Hispaniæ, quia supplicatio interposita fuit.*

DIsputatio hæc supervacanea primo aspectu videri potest legenti ex eo, quòd ad me non pertineat de articulo immunitatis tractare. At, cùm hæc quæstio usu frequentissima in forensibus controversiis sit, non abs re erit in abstracto agere, quid juris ad interpretationem c. 1. *homicid.* Et si aliqua de crimine per Angelam patrato prælibentur obiter, erit forsan, ut monumentum hoc posteris patens permaneat: quia ut dixit Tacitus *lib. 2. Ann. Adeò maxima quæque ambigua sunt dum alii quoquo modo audita pro compertis habent: alii verò in contrarium vertunt: & gliscit utrumque posteritati.* Acrem, atque peritum Fiscalem, qui accusaret, invenit Angela; elegantem oratorem qui defenderet, quæsivit, quorum disertas allegationes præmanibus habemus. Aureum, ex hoc sæculum nostrum habebimus? Minimè, aiente Quintiliano in dialog. de Orator. *Aureum sæculum oratorum, & criminum inops, Poetis, & vatibus abundans, qui benè facta canerent, non qui mala admissa defenderent.* 1 2 3

Textus *in d. c. 1. de homic.* hæc verba continet: *si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles, ut moriatur.* Decisio hujus Textus tam clara, & aperta est, ut expositione minimè egeat. Sed à Doctoribus ita variè interpretatur, vel quia sensum ad propositum quærunt, vel quia verum abhorrent, ut eis inspectis magis involvatur, quàm explicetur. Plurimi zelo (indiscreto quidem, meo judicio) tuendæ veneration is sacrorum, litteram evertunt, mentem confundunt, atque sensum ejusdem quærendo, non inveniunt: immò cuncta contra veram sententiam inculcant. Neque temerè dictum videatur, indiscretum zelum eorum apparere: quia cum Ecclesia Domus Domini sit, zelum pietate instructum versari 4 5

sari debere credo circa hoc, ne fiat spelunca latronum; immò Domus Orationis persistat: exemplum Domini nostri Jesu-Christi sectando, qui ementes, vendentes, & usurarios, arrepto flagello, ejecit de templo, ut refert Sanct. Joan. *c.* 2. *vers.* 17. illud prophetícum in ore repetendo, atque opere consummando, *Psal.* 68. ibi: *Quia zelus domus tuæ* 6 *comedit me.* Ut cunctis pateat, zelum Salvatoris in eo versari, ut domus Domini mundetur à sordidis sontibus, ibi receptaculum affectantibus: neque hoc per simplicem expulsionem, sed arrepto flagello, ut flagitiorum pœnam reportarent. Quod doctè S. Hieronym. perpendit *super Matthæum c.* 21. ibi: *Non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito, ut de spelunca latronum, & de domo negotiationis domum faciat orationis.* Zelus namque præpositus est justitiæ, non lenitati nocivæ famulatur, atque adeò armari dicitur ad ultionem. Sapient. cap. 5. vers. 18. ibi: *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.* Hic divinus spiritus de zelo Domini loquitur, ob quod nil mirum, quòd alienus à Domino quilibet alius zelus dicatur, ad rem noster Euseb. *lib.* 2. *differ. tempor. ab eter. c.* §. 1. & noviter doctissimus Magistralis Canonicus Ecclesiæ Valentiæ Melch. Fuster *in concep. Moral. præd.* §. 22. *ad finem.* Sanctum Augustinum allegans *serm.* 2. *de verb. Apost.* ibi: *Fratres mei, ubi tales inveneritis, occultare nollite, non sit in vobis perversa misericordia.*

7 Supposito hoc exemplo infallibilis veritatis, ejus vestigia sequendo, Prælati Ecclesiarum, & omnes ecclesiastici Doctores, ut zelum justum habere dicantur domus Dei, eam à pravis malefactoribus mundare tenentur. Sic docet idem Sanctus Augustinus *tract.* 10. *super Joan.* ibi: *Fratres, unusquisque Christianus in membris Christi zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? qui omnia quæ fortè ibi vidit perversa, emendare cupit, corrigere non quiescit.* De hoc enim plurima exempla in sacris scripturis habemus, quibus instruimur, zelum Dei versari circa punitionem criminum atrociorum.
8 Non enim dicitur zelo Dei tactus Moyses, quando populum eduxit, pavit, atque cæteris beneficiis affecit; sed quando percutere jussit, atque per manus filiorum Levi necavit viginti tria millium, ratione criminis vituli aurei. Exod. *cap.* 32. Phinees, zelo Domini commotus fuit, non sacra tractando, sed punitionem Zambri, & Corbi pro crimine prostitutionis, ad executionem deducendo, *Num. c.* 25. *vers.* 11. Non Elisæus vir nitis zelotes dictus, sed Elias, qui sacerdotes Baal necavit in gladio, Reg. *l.* 3. *cap.* 18. *&* 19. si nam quæ justæ punitionis effectus frustrantur, si sub zeli specie, malefactoribus incentivum præbeatur delinquendi, nemo tutus in republica Christiana vivere poterit,
9 neque ullum validum satis imperium ad crimina compescenda. Quod Ethnici notum habuerunt, ut refert Tacitus *l.* 2. *annal.* ibi: *Crebrescebat Græcas per urbes licentia, atque impunitas asyla statuendi, complebantur templa pessimis servitiorum. Eodem subsidio obærati adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum ut cæremonias divum protegentis.*

10 Neque ex his immunitas sacrorum nocumentum recipit, quia ea adinventa in subsidium miserorum, omnique re comprobata ad casus exceptos minimè extendendam dico, intactam relinquendo in his, quæ sancta Mater Ecclesia sua lenitate protegit, nempè quando casu, impetu, doloreve, aut iracundia committitur, secùs si per insidias, artificium, fraudem, vel machinationem perpetretur; fragilitati humanæ, non malitiæ succurrendo. Non enim pœnarum executio in delinquentes instituta, tantùm est ad perniciem eorum, quantum ad exemplum, ne cæteri similia attentare audeant. Sed proh dolor! oblitterata memoria acerbi facinoris, misericordia ducimur erga facinorosos, absque contemplatione pessimi exempli; quod ex lenitate resultat. *Sed malè humanis ingeniis natura consuluit, quòd plerumque non futura, sed transacta perpendimus*: sic scitè Curtius, *de Alex. l.* 8.

Ad instituta redeundo, verba *d. c.* 1. *de homicidio*, desumpta sunt à Gregorio IX. summo Antis- 11
tite ex *c.* 21. *Exod.* quare juxta sensum litteralem capienda sunt in eo capite, quæ sacer Vates de judiciis expressè tractat, ut probatur ex prin. ipsius *capitis* 1. ibi: *Hæc sunt judicia quæ proponeres eis*, & sic de judiciis cuncta intelligenda sunt, ac per consequens dum jubet ab altari evelli, ut moriatur, qui
12 per industriam & insidias occiderit proximum suum, de judiciali extractione debemus interpretari, ita ut regula ad judicia statuatur, per quam quicumque per industriam, & insidias occiderit, sæculari judici tradi debet, ut pœna condigna sceleris puniatur. Quibus cuncta, quæ ab aliquibus dicta fue-
13 re, hunc Textum intelligendo de extrajudicialibus procedimentis, exclusa remanent. Et quamquam alii de alteri legis veteris intelligendum putent, convincuntur ex eo, quòd ad hunc effectum non erat necessarium, quòd summus Pontifex inter canonicas sanctiones ea verba collocaret, inepta esset appositio in volumine decretalium, si vim non obtinuisset canonis, atque legis ecclesiasticæ. Cùm autem Pontifex in eo volumine inseri
14 jusserit, in quo jus canonicum præcipuè continetur; legis canonicæ vigorem obtinuisse est dicendum, qua omnes ligantur, dummodò à summo Pontifice legitimè derogatum non sit, ut pluribus probat August. Barbosa *in c.* 1. *de constit. n.* 2. quibus addendus P. Marquez *in Guber. Christ. l.* 2. *c.* 32.

Abbas *in glos. istius Textus* rationem dubitandi
15 proponit desumptam ex *cap. inter alia* 6. *de immun. Eccles.* quasi ex eo quòd in illo Textu, tantùm publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum ab immunitate arceantur, cæteri quantumvis graviora delicta commiserint, ea fruantur, etiamsi homicidæ per insidias, & industriam sint. Sed nihilominùs dispositio nostri Textus procedit; quia si uterque Textus accuratè perpendatur, neque contrarie-
16 tas resultat, neque erit necessaria inductio derogationis, cùm *in d. c. inter alia*, tractetur de illis criminibus, quæ *juxta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum civilium* expellunt à privilegio immunitatis: *in d. c.* 1. *homic.* de crimine jure divino prohibito, & sic exclusio ab immunitate secundariè dimanat à jure divino, ut accuratè P. Marquez exponit *ubi proximè.* Sicut & crimina patrantes in ipsa Ecclesia, qui pariter excipiuntur per Text. *im-*
munitatem 10. *eod. tit.* vel si malis, generi *in d. c. in-* 17
ter alia contento ibi: *quantumcumque gravia maleficia patraverit*, per species contentas *in d. c.* 1. *& in c.*

im-

immunitatem derogatum sit ex regula Text. *in l. toto jure.* 80. *ff. de regul. jur. l. sanctio* 41. *ff. de pœn.* cum vulgatis adductis per Petrum Fabrum, & Revardum *in d. l.* 80. & August. Barbos. *axiomat.* 107. *n.* 1. *cum seqq.*

18 Ex his resultat, quòd communiter iste Textus interpretetur, ita ut quicumque dolosè per industriam, & insidias hominem occiderit, de Ecclesia evelli debeat, ut condignè per judicem puniatur. Ita docent Abbas antiquior, Ancharran. Anania, Butrio, Felin. *in eod. Text.* Alexander *consil.* 145. *num.* 5. *lib.* 7. Guid. Pap. *decis.* 121. *per tot.* Mayner. *in l. nemo de domo, n.* 20. *ff. de regul. jur.* Papiens. *in pract. tit. de form. inquisit. verbo hæc est quædam inquisitio, n.* 31. Farin. Marc. *decis.* 268. *num.* 2. *lib.* Vulpel. *tract. de libert. Eccles. part.* 1. *num.* 27. *& seq.* Marta *de jurisd. p.* 2. *c.* 51. *num.* 4. Abbas Jun. *in cap. at si clerici in prin. num.* 41. Thomas Cerdan. *in visit. Carcer. cap.* 13. *num.* 13. Alciat. *de præsumpt. regul.* 3. *præs.* 33. *num.* 4. *& lib.* 7. *Pereng. cap.* 16. Paponius *lib.* 1. *Arrest.* 18. *tit.* 2. Petr. Rebuf. *ad leg. Gal. Rub. immun. Eccles. artic.* 1. *quæst.* 5. Plorus *cons. crim.* 133. *à num.* 1. Gigas *de crim. læsæ Majest. tit. qualiter & à quibus quæst.* 10. *num.* 17. Tiber. Decian. *tract. crim. lib.* 6. *cap.* 28. *n.* 12. *& lib.* 7. *cap.* 30. *num.* 6. Anast. Germ. *de sacror. imm. lib.* 3. *c.* 16. *n.* 59. Joseph. Ludovic. 19 *decis. Lucens.* 16. *num.* 33. Faquin. *lib.* 9. *controvers. cap.* 93. Don Ludo. Peguer. *decis. Catal.* 54. *per tot.* Farin. *in praxi, quæst.* 18. *num.* 74. *& quæst.* 26. *num.* 24. *& cons.* 76. *num.* 18. Petr. Caball. *tract. de homicid. n.* 388. *cum seqq.* Camil. Borrel. *in sum. decis. tit.* 3. *de his, qui ad Eccles. confug. num.* 76. Melchior. Phebo *decis. Lusit.* 81. *tom.* 1. P. Suarez *de relig. tom.* 1. *lib.* 3. *tract.* 11. *num.* 10. Henriquez *in summ. lib.* 14. *de irregul. c.* 14. §. 2. *in com. lit. O*, Cenedo *collect.* 136. *ad decretal.* P. Molina *de Just. & jur. tract.* 3. *disput.* 23. *num.* 4. Valer. Reginal. *in prax. for. cons. lib.* 30. *n.* 61. Molin. *de sacram. immun. homicid. immunit.* §. *immunit. Eccles. num.* 16. *vers. num. prodent.* Jul. Clar. *in* §. *homicidium, num.* 9. *& in* §. *fin. quæst.* 30. *vers. punctus est.* Bajard. ad Clarum. *d. quæst.* 30. *n.* 17. Fagundes *de Prælat. Eccles. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 3. *c.* 11. *numero* 10. Cardinal Tusc. *lit. E, concl.* 11. *num.* 5. Galganet. *de jur. publ. lib.* 3. *tit.* 69. *num.* 30. Gambacurt. *de immun. lib.* 5. *c.* 4. Portel. *in dub. regul. verb. Eccles. immunit. num.* 15. Menoch. *de arbitr. cas.* 361. *num.* 27. Giurba *cons.* 2. *n.* 35. Mastril. *de indult. cap.* 28. *num.* 2. Ant. Fab. *in God. lib.* 1. *tit.* 4. *de fin.* 1. Guazzin. *defens.* 1. *c.* 38. *num.* 40. Petr. Greg. *syntagm. lib.* 33. *cap.* 22. *num.* 3. *& de repub. lib.* 13. *c.* 22. Hostiens. *in sum. Rub. de Imm. num.* 8. Sesse *de inhib. c.* 8. §. 4. *ex n.* 55. Fontanel. *de pact. nup. claus.* 4. *glos.* 14. *num.* 118. P. Layman. *Theol. mor. tom.* 2. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 8. Julivius Cartar. *decis. crim.* 4. *num.* 12. *& decis.* 95. *num.* 1. *cum seqq.* Don Mar. Cultel. *de immunit. lib.* 1. *quæst.* 1. *num.* 3. *& quæst.* 5. *per tot.* novissimè Don Michael Cortiada *decis. Catal.* 96. *ex n.* 4. *tom.* 2. *& decis.* 97. *num.* 18. ubi plures decisiones in terminis refert, & Don Didacus Frances Urrutigoyti Episcopus Balbastr. *tract. de compet. juris. quæst.* 91. *n.* 13. qui plures alios adducunt.

20 Ex Doctoribus nostræ Hispaniæ Alphonsus Tostatus Abulensis Præsul *super c.* 21. *Exod.* Dominus Don Didacus Covarr. Præsul Segov. *lib. variar. cap.* 20. *num.* 7. Anton. Gomez, *variar. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. *& cap.* 9. *num.* 2. *& c.* 10. *n.* 2. *vers. quintò limita*, Petrus Plaza *in epit. lib.* 1. *c.* 21. *num.* 2. Montalvus *in l. fin. titul.* 6. *lib.* 1. *for. l. verb. Quebrante la Iglesia.* Joann. Guttierez *practicar. lib.* 1. *quæst.* 2. *n.* 17. *& libro* 3. *quæst.* 7. *num.* 52. Cevallos *com. contr. comm. qu.* 684. Menchaca *de succes. creat. lib.* 3. *capite* 22. *limit.* 17. *numer.* 33. Didacus Perez *in leg.* 6. *tit.* 2. *lib.* 1. *& in leg.* 39. *titulo* 19. *lib.* 8. *ordin.* Evia Bolannos *in Cur. Philip. part.* 3. §. 12. *num.* 30. Villadiego *Politic. cap.* 3. *num.* 208. Navarr. *in Manual. cap.* 13. *num.* 21. Azevedo *in leg.* 33. *tit.* 2. *libro* 1. *Recop.* Humada *ad Dominum Gregor. Lopez in l.* 4. *titulo* 11. *part.* 1. *n.* 4. Suarez de Paz *pract. tit.* 1. *parte* 5. *capite* 3. §. 3. *num.* 113. Bobadilla *Politic. libro.* 2. *cap.* 14. *num.* 33. D. Joann. Vela *de delict. parte* 1. *cap.* 25. *numer.* 1. Pater Sanchez *in consil. moral. parte* 1. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 8. *num.* 16. *&* 17. P. Marquez *d. lib.* 2. *cap.* 32. Augustinus Barbosa (qui licèt Lusitanus esset, jura nostra explicat) *de jur. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 88. *cum seqq. præcip. numer.* 99. *ad finem, & in d. capite* 1. *de homicid. ex nomer.* 4. *in d. cap. inter alia, ex num.* 45. Alphons. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil. glos.* 12. *n.* 106. Didacus Narbona *tract. de ætate anno* 7. *q.* 14. *num.* 7. & Ayllon. *ad Comez d. cap.* 3. *num.* 6. *& d. cap.* 10. *num.* 3. qui plures etiam laudant.

Aliqui ex his, & plures alii præcipuè ex Theo- 21
logis casus conscientiæ compilantibus, quamquam in nostro Textu nullum verbum habeatur de proditione, tenuerunt quod ad hoc ut reus immunitate Ecclesiæ juvari non possit, requiritur ultra industriam, & insidias, quòd per proditionem occiderit. Quod probare nituntur authoritate Felini *in d. cap.* 1. *de homicidio*: qui ait, ex Ancharrano & Joan. Andr. *per industriam, & insidias: id est pro-* 22
ditoriè. Tanquam si proditionis qualitas, aliquid amplius sit, quàm industria, & insidiæ. Sed decipiuntur meo judicio, cùm in Textu nulla mentio de proditione fiat: imò Felinus exponendo quid industria, & insidiæ importent, dixit, id est proditoriè. Nec immeritò, vel impropriè, quia in jure promiscuè insidiæ, & proditio, tanquam synonyma accipiuntur. Sed isti Doctores inferunt, quod ad hoc ut homicida immunitatis privilegio careat, requiritur probatio specifica proditionis, quam consistere in eo asserunt, quòd occiderit sub præ- 23
textu amicitiæ, vel saltim, quòd quoties inimicitia intervenit inter necantem, & occisum, cesset etiam qualitas proditionis. Et nituntur authoritate Bartoli *in l. perspiciendum*, §. *delinquitur, ff. de pœn.* Ob quod quamvis comprobetur industria, quamquam adsint insidiæ, reus guadere debeat privilegio immunitatis. Sed hæc interpretatio abest prorsus à mente, & verbis nostri Textus, in quo clarè cavetur, quòd occidens per industriam, & insidias careat immunitate, absque eo quòd fiat aliqua mentio de proditione, ut legenti patet. Neque id ex opinatione mea procedit, sed ex solida doctrina præstantissimi Domini Didaci Covarrub. *in d. cap.* 20. *n.* 7. quo latissimè nostram sententiam comprobat, & denique concludit *in vers. tandem*, in hunc modum. *Scribit tamen Bartolus in d.* §. *delinquitur, eum qui proprium inimicum, etiam à tergo, & incautum occiderit, non esse proditorem homicidam: quia*

inimicus debuerat cautè prævidere, & præcavere ab inimico. Sequitur Gerardus singular. 14. *adversùs quos ego animadverto, id homicidium commissum fuisse per industriam insidiosam, quod sufficit, ut homicidium proditorium dicatur. Tex. in capite* 1. *homic.* Doctrina namque Bartoli, ut inferius apparebit, nulla Textus decisione juvatur, sed contrarium ex verbis expressis nostri Textus deducitur. Farin. *d. q.* 18. *num.* 76. postquam opinionem Bartol. adduxit ait ibi: *Quorum tamen opinio nullatenus tenenda est,* Petrus Gabal. *d. tract. de homicid. num.* 389. ibi: *Committitur autem hoc homicidium ex insidiis, quando nullo dicto verbo à tergo alium quis vulnerat, & occidit: nam talis percutiens ex insidiis dicitur appensatè, & per industriam id facere, ut est Text. in cap.* 1. *de homicid.* Julius Clarus *d. q.* 30. *num.* 11. cum sententia Domini Covarrubias clarè conformatur. Sed *in d.* §. *homicidium* clariùs, *num* 9. ibi: *Et hoc utile est scire, quia interficiens aliquem ex in insidiis si confugiat ad Ecclesiam non gaudet.* Ant. Faber. *in C. lib.* 1. *tit.* 5. *de fin.* 1. ibi: *Qua de causa ipsis sacris canonibus constitutum est, ut in gravioribus delictis putà læsæ Majestatis, homicidii præmeditati, & aliis hujusmodi nullius immunitatis favor obtendi possit,* Tiber. Decian. *d. lib.* 7. *c.* 29. *n.* 19. *in fine,* ibi: *Et pariter dicimus proditoriè quem interfecisse, quando incautum & de retro offendit.* Fontanella, *claus.* 4. *gloss.* 14. *num.* 118. ita, postquam retulit opinionem Bartoli, concludit: *Ea tamen opinio nullatenus est tenenda cùm videatur expressè contra Textum in dicto capite* 1. *de homicid. quo probatur, solam insidiosam industriam efficere delictum proditorium.* Et sic plures alii ex relatis suprà, *n.* 18. *cum duobus sequentibus.*

25 Sed quamvis ex his doctrina Bartoli suffieienter exclusa remaneat, quia tota vis contrariæ opinationis nititur in ea examinanda prorsus est. Ad quod suppono in primis, ut superiùs dictum est, quòd licèt proditio variè sumatur à Doctoribus juxta Gloss. *in cap. clericus* 1. 46. *distinct.* & notat Farin. *d. q.* 18. *n.* 78. & propriè dicatur, quando contra principem, sive statum publicum aliqua moliuntur, notat Vicent. de Franq. *decis.* 713. *num.* 15. cum aliis ab eo laudatis, & jure nostro cautum reperitur *in l.* 1.
26 *titul.* 2. *part.* 7. ubi Gregor. Lopez. Azeved. *in leg.* 10. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil. num.* 4. Tamen in jure civili promiscuè, tam à Jurisconsultis quàm ab Imperatoribus & scribentibus, proditio, insidiæ, fraus, machinatio, & dolus communiter sumi solent. Ita ut idem sit occidisse per insidias, ac proditoriè, vel dolo malo. Quod pariter authoritate scriptorum linguæ Latinæ ex antiquioribus, & melioris notæ comprobatur.

27 Sic mihi probat Tex. *in l. capitalium* 16. §. *igne* 11. *ff. de pœn.* junctis *l. servum* 6. *cum duob. seqq. Cod. de delator. libro* 10. Nam in *d. l. capitalium*, §. *igne*, sic dicitur: *Igne cremantur plerumque servi, qui saluti dominorum suorum insidiaverint.* Qui sint isti servi, qui insidiaverint, explicat Imperator *in d. l. servum* 6. ibi: *Servum domini delatorem jubemus in exemplum omnium proditorum severissimæ sententiæ subjugari.* Qualis sit hæc severissima sententia, explicatur in duabus legibus subsequentibus, quæ licèt in vulgata non reperiantur, in editione Florentina habentur, & adducuntur à Jacobo Cuja-
28 cio, *in d. l. neque* 7. ibi: *Servus quidem statim igni traditur*: & *in l. fin. in prin.* ibi: *Et propter hanc occultam accusationem insidias aliis agere*; ita ut pœna imposita per *d.* §. *ignem*, eadem est ac statuta *in d. l. servum & in d. l. neque*; crimen accusare Dominum, quod *in d.* §. *igne*, *& dict. leg. finali*, insidiare dicitur, sive insidias agere, & *in d. l. servum* prodere, ac per consequens idem est prodere, ac insidiari. Ex hac comprobatione Textuali duo resultant; primum quòd idem est insidiari saluti dominorum, ac prodere. Secundum quòd ad pro- 29
ditionem non requiritur, quòd prætextus amicitiæ intercedat: nam *in d. l. servum*, habetur quòd servus est proditor domini sui, & inter dominum & servum non adest amicitia, sed inimicitia, cum servi æmulentur dominis. Benè Q. Curtius *lib.* 7. *de Alex.* ibi: *Inter Dominum, & servum nulla amicitia est.* Quod mihi probat Tex. *in leg. unius* 13. §. 30
servo, ff. de q. ibi: *Neque enim oportet salutem Dominorum, servorum arbitrio relinquere.* Quià ex eo servi non torquentur in caput domini, ne faciliter salutem quam appetunt, insidiis pervertant. Sic Julius Paulus *libro* 5. *Sentent. titulo* 16. §. 4. Gotofrid. *ad illum Textum*, & Cujacius *in dict.* §. 4. Sed melior Text. desumptus ex sacra pagina Micheæ *capite* 7. *versu* 7. & Matthæi, *capite* 10. *versu* 36. ibi: *Et inimici hominis domestici ejus.* Prosequitur divus August. *lib.* 19. *de civit. Dei, c.* 5.

Sed ut pergamus, melior ad comprobandam 31
identitatem proditionis, & insidiarum Textus *in l.* 4. *in prine. ff. ad leg. Juliam majest.* Quo Cevola eleganter respondit: *lege Julia Majestatis teneri eum, cujus dolo malo exercitus Populi Romani in insidias deductus, hostibus vi proditus erit.* In eo enim Jurisconsultus unum, & idem esse in insidias deducere, ac prodere, docet; ut ad rem interpretatur Don Ludovicus Peguera *dict. decis.* 54. *num.* 7. ibi: *Nam hæc duo nomina, proditio scilicet, & insidiæ synonyma sunt, & unum, & idem significant.* Quod percipitur ex Tito Livio *Histor. Roman. decad.* 3. *libro* 5. 32
cap. 16. ibi: *Graccus fraudem sermoni, & rei abesse ratus, ac similitudine veri captus, cum lictoribus ac turma equitum ex castris profectus, Duce hoste in insidias præcipitatus. Hostes subitò exorti, & ne dubia proditio esset Flaccus bis se adjungit, tela undique in Graccum, atque equites conjiciuntur.* Perpende seriem narrationis, & verba; & invenies, quòd idem factum pro fraude, & insidiis, & proditione accipitur. Tullius Cicero *Orationis* 38. *pro Milone, numero* 17. sic ait.: *Iterim cùm scire Claudius (neque erat difficile scire, iter solemne legitimum, necessarium ante diem* 13. *Kalendis Februarii Miloni esse Lanuvium ad flumen prodendum, quòd erat dictator Lanuvii Milo: Roma subitò ipse profectus pridie est, ut ante suum fundum (quod re intellectum est) insidias collocaret*: Attende factum, & percipies, quòd ad prodendum Clodium insidiæ collocantur, quia unum aliud consequitur. Cornelius Tacit. *lib.* 2 *histor. cap.* 25. sic pariter dicit: *Celsus doli prudens repressit suos. Vitelliani temerè exsurgentes, sedente sensim Celso, longiùs secuti, ultro in insidias præcipitantur.* Et paulò pòst, de eodem conflictu, & eisdem loquendo, sic dicebat: *Victus Præfectus Castrorum, Julius Graccus tamquam fratri apud Othonem militanti proditionem ageret: cùm fratrem ejus Julium Frontonem Tribunum Othoniani sub eodem crimine vinxissent.* Ecce quomodo dolus pro insidiis apponitur, & utrumque pro crimine proditionis.

Quin-

Quintus Curtius *lib.* 4. *de Alex.* sic scripsit: *Verum enim verò milites meos litteris ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam, pecunia solicitat, ad internecionem mihi persequendus est, non ut justus hostis, sed ut percussor veneficus.* Hæc namque Alexandri querela de Dario hìc tantùm proditio vocatur, seu quando causa ejusdem scribitur, & proditio, & insidiæ dicuntur, ut *eod. lib.* 4. paulo antè, ibi: *Interceptæ deinde Darii litteræ sunt, quibus Græci milites solicitabantur, at Regem interficerent, ut proderent: dubitavitque an eas pro concione recitarent, satis confisus Crateri quoque erga se benevolentiæ, ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures militum: patere vel unius insidiis Regem.* Valerius Maximus lib. 6. capit. 5. hæc tradit: *Ut adversus hujus generis Insidias cautiùs se gereret nec eum qui benè mereri paratus fuerat prodere voluit.* Cassiodorus *lib.* 4. *epist.* 35. ibi: *Insidiarum laqueis frustrentur, ut lapsis ætas lubrica subveniret.* 33 *Obrueretur quippe innocentia, si relaxaretur audatia, essetque cunctis fallendi studium, si fraus subreptitium lucraretur effectum.* Ex his, & aliis plurimis, quæ omittuntur, facilè percipi potest, quòd industria, artificium, insidiæ, fraus, dolus, & proditio; in jure civili, & à peritis linguæ Latinæ, pro una eademque re usurpantur. Sed dices *dicto capite* 1. *de homicid.* jus Canonicum esse, atque adeo interpretandum secundùm æquitatem Canonicam. Ad quod respondeo, quòd interpretes juris Canonici sic pariter interpretantur, ut ex Achirrano, Joan. Andr. & Felin. dictum remanet qui pro insidiis & industria, proditionem exponunt Glosa. *in d. cap. Clericus* 3. 45. *distint.* inter species proditionis quas enumerat, ad institutum nostrum pertinet hæc: *Qui malitiosè circumvenit alium, & callidè seducit ut in periculo salutis trahat.* Neque aliud insidiæ sunt: probat *Text. in cap. si cupis* 5. 16. *q.* 1. ibi: *Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos; & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis.*

34 Quæ adhuc comprobantur ex Tex. *in leg. fin.* §. 1. *junctò* §. *quoniam* 7. *C. de re milit. lib.* 12. Nam Imperator *in d.* §. 1. sic rescripsit: *ne per multitudinem eorum qualibet machinatione damna contra milites nostros aggeri contingat*: Et *in d.* §. *quoniam*, ibi: *Ne postea nihilominùs tantæ contra milites nostros insidiæ tantaque confusio querelis, generentur.* Agit utrobique de judice ordinario ad suum forum milites cautè trahente, & pro una eademque re machinationes moliri, aut Insidiis appetere, utitur. Ne-

35 que improprie; nam in vero significatu *insidiari est decipere*, teste Nonio Marcellin. *lib. de propriet. sermon. cap.* 4. *num.* 450. optimè ad rem Cicero, *lib.* 4. *ad Heren.* ibi: *Hujus sceleris sunt affines, qui uno consilio universis civibus atrocissimas calamitates: machinantur; vester enim vos animus amantissimus reipublicæ facilè edocet, ut eum qui fortunas omnium voluerit prodere, præcipitem perturbetis.* Sic namque apparet, quòd machinatio, insidiæ, deceptio, & proditio, idem in effectu sunt.

36 Hinc profluit, quòd alicui insidias ponere, vel insidiari sit mortem hominis quærere, technas, artificium, machinationem, & fraudem, & laqueos parando, ut deducitur ex Textu *in leg. ut vim* 3. *ff. de just. & jur.* ibi: *Hominem homini insidiari nefas est*; Sic ad rem interpretantur Tiber. Decian. *dicto libro* 6. *c.* 26. *num.* 5. *& dicto libro* 9. *c.* 28. *numero* 2. Augustin. Barbosa, & Pater Sanchez *ubi proximè.* 37 Quæ comprobantur ex Textu *in leg. licet, C. ad leg. Cornel. de sicar.* ibi: *Insidiantem prætereuntem.* Et *in lege, si fortè final. eodem* ibi: *Si fortè mulier marito mortis paraste insidias.* Neque hæc limitanda ad clandestinos laqueos, vel secretas machinationes; nam publicæ insidiæ in jure expressè reperiuntur. Textus *in leg.* 1. *Cod. de formul. tollat.* ibi: *Aucupatione syllabarum insidiantes.* Quia si hæc in judiciis fiebant, ut omnibus notum est, publicè fieri fateri debemus. Melior ad rem Text. *in leg. libertis* 25 38 *Cod. de inof. testam.* ibi: *Insidiisque eum, vel clandestinis, vel manifestis appetivit.* Quid expressius? Cicer. *lib.* 15. *epist.* 2. *ad Consul.* ibi: *Ad se indicia manifestarum insidiarum delata sunt.* Ex quibus facilè inferri valet, quòd cùm insidiæ, & proditio idem sunt, ad hoc ut talis qualitas comprobetur, nil relevat, an publicè, vel occultè fiant: dummodo interveniat fraus, & deceptio.

In sacra pagina, à qua desumptus fuit Textus, 39 insidias parare per industriam, idem est ac animo deliberato, & appensatè aliquem occidere, vel voluntariè. Probatur *ex d. c.* 21. *Exod. vers.* 12. ibi: *Qui persuaserit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus, constituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.* Hæc eadem dispositio reperitur 40 expressa. *cap.* 19. *Deuteron. vers.* 4. ibi: *Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, se abisse eum eo simpliciter, hic ad unam supradictarum urbium fugiet, & vivet.* Et *vers.* 11. ibi: *Si quis autem odio habens proximum suum insidiatus fuerit vitæ ejus, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supra dictis urbibus, mittent seniores civitatis illius, & arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi cujus sanguis effusus est, & morietur.* Et ut benè cum nostro Abulensi, & Lippomano, notat Faquineus *d. c.* 41 93. quem sequitur Layman. *d. cap.* 3. *num.* 8. quòd in Exodo dicitur, *qui non est insidiatus*: in Deuteronomio scribitur, *qui percusserit nesciens.* Et quòd in Exodo exprimitur, *qui percusserit volens*, in Deuteronomio habetur: *qui odio habens insidiatus fuerit.* Ira ut idem utrumque sit & ex inimicitia vel odio, ut non excludatur à pœna privationis effigii, verùm etiam odium requiratur, ut similis privatio procedat. Ex quibus infertur, quòd idem est voluntariè, animoque doloso, & deliberatè occidisse, ac per insidias. Quem sensum ad judicialia amplectuntur Bellon. *tract. de his quæ fiunt in contin.* 42 *cap.* 65. *numero* 17. Gambacurt. *de immunit. d. lib.* 5. *cap.* 29. & 31. Marquez *d. cap.* 32. Giurba *consil.* 66. *n.* 3. Barbosa *d. cap.* 3. *n.* 88. Urrutigoyti *d. quæst.* 91. *n.* 13. Et sic non obstante doctrina Bartoli in sententia plurimorum, prævalet conclusio, per quam ratione cujusvis homicidii requiter, & appensatè patrati, amittitur privilegium immunitatis, justa decisionem nostri Textus, ut pluribus probant Barbosa *d. cap.* 3. *num.* 99. & Corriada *d. decis.* 96. *ex num.* 4. & *decis.* 97. *num.* 18.

Sed quia Doctores contrariæ opinationis ducuntur authoritate Bartoli *in d.* §. *delinquitur*, ejus 43 substantia examinanda venit. Verba Bartoli sunt hæc;

hæc: *Advertatis dicitur hìc, aut proposito delictum fit, quando ex proposito antecedenti: & istud delictum committitur duobus modis: uno modo insultando. Est autem insultus in alium saltus: ut probatur in leg. 1. §. cùm arietes suprà, si quadru. pauper. fecis. dicat. & leg. si quis aggressorem, C. ad leg. Cornel. de Sicar. Alio modo committitur ex proposito proditoriè: est autem prodere, unum actibus ostendere, aliud in mente gerere: ut notatur supr. de prævaricat. leg. 1. & sup. ad leg. Jul. Majest. l. 4. in prin. & ideò si veniens tecum tamquam socius itineris, nulla interveniente rixa, te percuti, non possum dicit contra te fecisse insultum; sed dicor hoc fecisse proditoriè, quia aliud gerebam in animo, quàm gerebam in actu. Pro hoc C. de delatoribus l. fin. lib. 10. vel si sedens tecum in mensa hoc faciebam, vel si cùm tibi essem amicus, saltem inter te, & me nullus erat rancor, percussi te de retro. Secus si esses mihi inimicus, ita quòd esset rancor inter te & me; & tunc te proditoriè non percutio: quia illud quod facio, in actibus ostendebam.*

His verbis Bartolus interpretatus fuit Text. 44 *in d. §. delinquitur* per exempla; non rationem dubitandi per argumenta proponendo, neque decidendi legibus comprobatam illustrando. Ait namque, ex proposito delinqui per insultum, & proditionem, & in primis labitur in comprobatione definitionis insultus, quia neque *d. lex 1. cum §. arietes*, neque *d. lex, is qui aggressorem*, probant, quòd insultus sit in alium saltus: cùm in utroque Textu agatur de aggressore: & non omnis aggressio fiat ex proposito, ut alibi dixi. Verùm ex duobus exemplis ab eo traditis regula non coarctatur, ita ut si alio modo ex proposito delinqui possit, à dis- positione Textus excludatur, ex eo quòd Bartolus 45 non meminisset. Immò quoties prævia animi, seu voluntatis deliberatio intercedat, delinqui ex proposito dicendum est, quia in delictis voluntas spectatur. Text. *in leg. divus, 14. ff. ad l. Cor. de sicar. l. 1. C. eod.* Cabal. *de homicid. num. 16.* Et ratio est, quia exempla regulam non restringunt, Text. *in l. 1. §. quod vulgo, ff. de vi & vi armat.* Cùm aliis plurimis adductis per Barbosam *axiom. 86. num. 2.* quod evidenter apparet quia plurima sunt crimina, quæ ex proposito committuntur, ultra insultum, & proditionem, verbi gratia, homicidium simpliciter dolosum, nempe quando quis ex prævia animi deliberatione aliquem de facie ad faciem percutit. Text. *in l. 1. §. divus Hadrianus, ff. ad l. Cornel. de sicar.* ibi: *Si gladium strinxerit, & in eo percusserit.* In homicidio voluntario merè absque ali- 46 qua prævia causa. Text. *in l. 1. C. eod.* ibi: *Si voluntas nocendi intercedat*, in necante infantem, Text. *in l. si quis 8. C. ad leg. Cornel. de sicar.* in jacente lapidem pravo animo ex fenestra ut transeuntem incognitum interficiat, & his similibus, in quibus neque insultus fit, quia non adest in alium saltus, ut Bartolus voluit, neque proditio; quia non ostenditur aliud in actis, & aliud mente geritur. Et tamen hæc omnia comprehensa manent in de- 47 cisione Textus *in d. §. delinquitur*, quamvis Bartolus non fecisset de eis mentionem. Quia similia sub regula comprehensa, explicatione aliquorum non excluduntur, §. *hactenus, instit. de grad.* Cravet. *cons. 544. num. 25.* Azevedo *in l. 4. tit. 20. lib. 8. Recopil. num. 24.* cum aliis adductis per Barbosam *d. axiom. 86. n. 2.*

Pergit Bartolus, & ponit regulam, quòd *prodere* 48 *sit unum actibus ostendere, aliud in mente gerere*, & allegat Text. *in l. 1. de prævaricatorib. & d. l. 4. in princip. ff. ad l. Jul. Majest. in d. l. 1.* non agitur de proditione secundùm subjectam materiam, quia ibi *prodita causa sua* intelligitur de Procuratore, Advocatove, qui causam clientuli donat, vel vendit adversario, revelando, seu prodendo instrumenta, & probationes, qui quidem unum decipit sub prætextu patrocinandi, ut probat Ant. Matth. *d. lib. 47. ff. tit 9. cap. 1. num. 2. & 3.* Quod licèt adaptari possit aliquando in homicidio, utpotè, si quis ad pugnam, ut patrocinetur invitatus, auxilium adversario præstiterit ad occidendum eum, quem defendere, & patrocinari debebat; Sed non ex eo puto, quòd hæc sit vera definitio, quia plures proditiones reperiuntur, in quibus nequaquam verificantur omnes istæ circumstantiæ. Et cùm definitio converti debeat cum definito, ut tritum est inter Philosophos, clarissimè apparet, regulam Bartoli ex eo Textu non comprobari, nisi in quantum prodere sit decipere, quod ex Nonio de insidiis diximus *suprà, n. 35. in d. l. 4. in princ.* ut superiùs dictum est, immò probatur, quòd proditio. & insidiæ idem sunt, ut cum Peguera dixi *n. 31.* sed 49 demus, quòd regula Bartoli subsistat; ex ea necessariò infertur, quòd quoties intervenit simulatio voluntatis occidendi, quoties non ostenditur intentio nocendi, adest proditio, etiam si per inimicum hæc fiant. Quod comprobatur ex eo, quòd necans aliquem veneno, per insidias, & proditoriè necare dicitur, Text. *in l. 1. §. quòd siquis 18. ff. ad Sillanianum*, ibi: *Qui veneno, vel aliquo alio modo insidiantur*; cum pluribus adductis per Barb. *d. c. 3. n. 94. & in summ. decis. Apostol. collect. 409. n. 7. & collectan. 417. n. 10.* Thomas del Bene *de immunit. tom. 2. c. 16. dub. 20. sect. 2. n. 1.* Farinac. *de immunit. n. 142.* cum aliis relatis *controvers. præced. num. 104.* Qui interficit per assassinium, proditoriè pariter necat, pluribus Barbosa *d. cap. 3. num. 93.* Guttierez *pract. lib. 3. quæst. 7. num. 14. &* 50 *15.* & tamen in his non requiritur comprobatio qualitatis simulationis amicitiæ, neque tales proditiones excluduntur ex eo, quòd comprobetur odium, inimicitia seu rancor, quia indistinctè amicus, vel inimicus necans per assassinium, vel veneno immunitatis privilegio privatur, ac ceteris pœnis proditionis veræ subjicitur.

Ulteriùs Bartolus procedendo, primum exem- 51 plum proditionis posuit in socio itineris, qui secum ambulantem percutit, nulla præcedenti rixa, & hoc comprobat ex Text. *in l. fin. Cod. de delatorib. lib. 10.* Et sive sit *d. leg. servum. 6.* juxta vulgatam (in qua duæ leges sequentes non habentur:) sive *d. l. ne liceat 8. in princ.* justam Florentinam editionem, non de amico Imperatores rescripserunt. Sed in *d. l. servum*, de servo deferente domino, quem *in exemplum omnium proditorum severissimæ pœnæ subjugari*, jusserunt, absque eo quòd mentio in eo Textu 52 fiat de deceptione sub prætextu amicitiæ, itineris, aut societatis: immò ut dixi suprà, *num. 29. cum sequentibus*, servi dominorum sunt inimici, *in d. l. ne liceat*, de insidiis fit mentio, ibi: *Et propter hanc occultam accusationem insidias aliis agere.* Deficit namque explicita mentio proditionis, atque requisitum habendi aliud in ore, & aliud in corde. Si

enim

enim doctrina cujusvis Doctoris intelligenda est juxta jura ab eo allegata, ut docet ipse Bartol. *in leg. non solùm, §. liberationem verba 7. ff. de liber. legat.* & post enim Joan. Guttier. *lib. 1. practicar. q. 2. num. 22.* & Valenzuel. *cons. 187. num. 106. & consil. 194. num. 10.* Quando apparet, quòd in Textu allegato per Bartolum in hoc primo exemplo de inimico potiùs, quàm de amico tractatur; nam servus amicus non est, sed inimicus reputatur, ut probavi, doctrina Bartoli debet intelligi de inimico potiùs, vel saltem ita de amico, sicut de
53 inimico. Nam tota ratio computandi servum delatorem inter proditores, est quia accusando illorum salutem ejus insidiatur, sub illo artificio sive machinatione, ut deducitur ex eodem Textu junct. *d. leg. capitalium, §. igne*, cum cæteris adductis *suprà num. 27. cum seqq.* Unde resultat, quòd quoties machinatio sive cautela adhibeatur ad occidendum securè, insidiæ artificiosæ adsunt, quod est idem ac proditio, sive id fiat inter amicos, sive inter inimicos. Quòd enim insidiæ, & artificiosa machinatio reperiantur, ubi inimicus inimicum quærit cautè ad occidendum, in Ecclesia, Palatio, vel Curia, & ibi adinventum nequiter, & à tergo percutit ex improviso, & occidit solùm dubitari valet ab eo, qui dubitandi prætextum desiderat.

54 Secundum exemplum ponit Bartolus ibi: *Vel sedens tecum in mensa hoc faciebam*; in quo nullum Textum allegat, & nihil addidit de amicitia, vel inimicitia, & merito. Quia licèt raro, possibile est, quòd inimici in eadem mensa sedeant. Ut sacra pagina testatur contigisse *lib. 2. Reg. capit. 13.* referendo facinus Absalon occidentis fratrem suum Ammon sedentem cum reliquis fratribus in mensa, ad quam omnes invitaverat, præcedente
55 causa inimicitiæ gravissimæ, resultantis ab stupro Thamar sororis. Quod, quando inimicitia secretè fovetur, passim contingere potest, vel quia ab ignorante inimicitiæ causam, ambo invitati sunt ad convivium; vel quia casu concurrunt in diversorio. Nonne idem dicendum, quoad illum, vel illos, qui in Curia, aut Palatio, aut Ecclesia concurrunt, ubi non rixæ, non pugnæ, non vindictæ tractantur, sed lites prosequuntur, negotia expediuntur, & sacra celebrantur? Nonne in milite palatino, qui in ipsa fermè statione nunus implet, & à commilitone, vel ejus uxore illuc accedente, callidè necatur? Non enim Bartoli exemplum contemplatur materialem concursum in mensa, sed morale fidei communis vinculum in loco prorsus alieno à vindicta, percusione, & nece.

56 Tertium exemplum huic controversiæ ansam præbens explicat Bartolus in eo, qui à tergo incautum percutit, & in eo tantùm expressè dixit, quòd rancor non debet reperiri inter eos, ut proditio resultet. Quod nullius Textus decisione firmatur. Sed non simpliciter excludit proditionem ex rancore, sed quando *esset rancor inter te, & me*, ita ut invicem inimici habeantur; quando *illud quod facio, in actibus ostendebam.* Ex quibus verbis clare resultat, quòd inimicitia præcedens per actus ex-
57 ternos manifesta fieri debet. Non enim sufficit inimicitia ex parte occidentis, si occulta sit, sed ostensa, manifesta, & prænota, ibi, *in actibus ostendebam*; quia cùm exclusio proditionis procedat ex præcautione possibili ex parte occisi, necessarium est, quòd ad sui notitiam perveniat periculum imminens ex parte inimici. Ob hoc Ant. Gomez *d. cap. 3. num. 5.* scitè docuit ibi: *Ex quo deducitur, & infertur, quòd si invicem inimici erant capitales.* Vincent. de Franq. *d. decis. 713. num. 7.* ibi: *An vulnus per inimicum à retro illatam inimico,* Bajard. ad Clar. *in d. §. homicidium, num. 25.* ibi: *Ego tamen sequor opinionem Bartoli, qui dicit, occidentem per insidias, vel retro inimicum suum, non esse proditorem, quia debebat præcavere ab inimico suo.* Farin. *de immunit. num. 143.* ibi: *Limita 1. in occidentem suum inimicum quoquo modo etiam per insidias, & proditoriè. Tunc enim occisus præcavendi causam habebat à suo inimico, & ideò si sibi non præcavit, sua culpa est.* Et sic cæteri qui opinionem 58
Bartoli sequuntur, tanquam si ratio unica, non patrandæ proditionis, eo fit, quod potuit ab inimico præcaveri. Quæ quidem potentia præcavendi supponit notitiam inimicitiæ per actus hostiles demonstratæ, aliàs cessat possibilitas præcavendi, ac per consequens cessabit doctrina Bartoli, & eorum, qui eam sequuti sunt ut explicat Episcopus Barbastrensis *d. quæst. 91. num. 13.* ibi: *Et sic regula erit, quòd quoties machinatio dolosa ad decipiendum aliquam, in quem talis suspicio generari non poterat, tunc veram proditionem existere excludentem immunitatem.*

His itaque positis, non malè inferri poterat, 59
quòd in specie controversiæ præcedentis, machinatio dolosa absque dubio adhibita fuit, quam Bernardinus prænoscere nequivit, & sic nullatenus præcaveri, aut defendi. Quia inimicitia inter illum & Angelam intervenire non potuit, neque actu, neque habitu. Actu, quia per nullum actum hostilem ostensa fuit ab Angela, ut ex actis resultrabat. Habitu, quia licèt inimicitia reperiatur aliquado in fœminam, ut percipitur ex Text. *in l. unic. C. de his qui se d'fer.* ibi: *& mulieris pariter* 60
inimicus, hoc intelligitur communiter ad effectus judiciales, nempè ut repellatur ab accusando, tanquam suspecta à testimonio arceatur, & similibus (& adhuc in hoc casu Imperator Constantius non rescripsit mulierem inimicam, sed *mulieris inimicus*,) non verò respectu sumendi vindictam, ut notat Tiberius Decian. *lib. 3. tract. crim. cap. 25. num. 20.* Et ratio est, *quia mulier non potest levare faidam*, hoc est inimicitiam agere, quæ vindictam exigit: juxta doctrinam Glossæ *in cap. 1. §. hoc autem verbo, tit. qui feud. dar. poss. in usib. feudor.* Baldus *in §. & quia videmus, col. penul. vers. item ista Glossa*, Angel. *in l. filius qui patri, prop. finem*, ubi etiam Aretin. *ff. de vulg.* Afflictis *decis. 320. num. 6.* pluribus Tiraquel. *in l. 1. conub. n. 61.* Decian. *d. num. 20.* Jacob. Cujacius *in eod. §. hoc* 61
autem. Et ad rem Farin. *quæst. 43. num. 4.* ibi: *Licèt enim in fœmina non cadat inimicitia, nec etiam fœmina dicatur retinere inimicitiam; hoc tamen procedit in actibus extrajudicialibus, secus in judicialibus. Item procedit quoad actus extrinsecos, ut putà incedere cum armis, vindictam, & cæteros actus viriles facere*; cum enim ad excludendam proditionem habenda esset Angela inimica Bernardini ad actus externos, ut putà ad vindictam, & persecutionem injuriæ: & ad hoc inimicitia non poterat ab ea re-

tineri; ex capite inimicitiæ, non defuit qualitas proditionis.

52 Ex eadem ratione dimanat, quòd occidens fœminam, iniquissimè occidisse dicatur, quia inermis, indefensa, & imbecillis est. Pulchrè ad rem Aristoteles *problemat. sect. 9.* ibi: *Cur mulierem interfecisse iniquius sit quàm virum, quamquam naturæ ratione mas fœmina præstantior est? An quia mulier imbecillior est, minùsque proindè facere injuriam potest? item eniti adversus id quod longè infirmius* 63 *est, nihil virile, imo stolidum, atque iniquissimum est.* Pluribus Tiraquel. *d. l.* 1. *Connub. n.* 75. Hinc Petrus Cabal. *eas.* 176. *num.* 9. dum de occidente mulierem bannitam, & præmium postulante tractat, prudentissimè docet, impiissimum semper putasse simile facinus, quia statuta præmium promittentia ob bannitorum extirpationem, ea ratione sustinentur, ut territoria ab incursionibus, & maleficiis eorumdem purgata, & delibera remaneant: quæ omnia cessant in fœminis, quantumvis bannitis, quarum non est arma tractare, insultus atque incursiones facere, neque inimicos persequi; ob 64 quod præmium non deberi tenet. Nam, ut dixi *controv. præced. n.* 29. *cum seqq.* arma propria fœminarum sunt oculus, fusus, acus, & similia. Neque ex alia ratione Imperator *in l. quisquis* 5. §. *ad filias, C. ad leg. Jul. Majest.* dum de filiabus rei illius criminis agebat, rescripsit, ibi: *Quas pro sexus fragilitate minùs ausuras esse confidimus.*

65 Si enim fœminæ inimicitiæ incapaces sunt, quoad vindictam & armorum tractationem; si ipsæ ut inermes, atque imbecilles minus posse dicuntur ad injuriam, & sic iniquissimum est eas occidere; si quamquam in banno comprehendantur, impiissimum censetur eas interimere, quia neque insultus, neque incursiones facere possunt; si pro sexus fragilitate minus ausuræ præsumuntur; quomodo in mentem venire potuit Bernardino ab Angela periculum imminere, ut præcaveri, atque defendi posset? si nullam externam hostilitatis, vel inimicitiæ actionem ostenderat in Bernardinum, immò ut fassa fuit judicialiter, marito, & cæteris cognatis propositum occidendi celavit, ne ab aliquo impediretur. Dicet aliquis, Bernardinum non ignorasse, 66 ac præcavere debuisse? Minimè, quia ut defensio adhiberi possit, requiritur notitia periculi imminentis, & juxta dictum ipsius Bartoli, requiritur, quòd illud quod sit, actibus ostendatur. Et consequenter dubitari nequit, quòd Bernardinus propositum vindictæ ignoravit, & omnino incogitatum periculum passus fuit. Ea enim quæ ignorantur, & excogitari non possunt, in dispositione minimè comprehenduntur Text. *in l. nec ignorans, Cod. de donat. l. cum Aquilliana* 5. *l. qui cum tutoribus* 9. §. 1. *ff. de transact.* Menoch. Osasc. Mantica & Guttierez laudati per Dominum Larrea *allegat* 72. *n.* 7. Quis à fœmina velata in atrio Palatii timere potuit insultum violentissimum? Quis præcavit à temeritate inaudita? Quis ab immanitate artificiosa, & incogitata? Quis ab ea quæ convicii causam conjugi etiam tacuerat, imminere periculum crederet, aut suspicaretur? Nonne Bernardinus Miles Palatinus erat, & Angela milites ejusdem cohortis uxor? Hac de causa non erant ambo condomestici ejusdem domini, atque necessitudine quadam ratione officii, ministerii, vel militiæ copulabantur? Hinc non profluit certa noticia in Angela loci, ad quem convenire 67 Bernardinum necesse erat? Utique; quia inter comilitones, & eorum commensales, notissimum est, quo die, quave hora manipulus iste, vel ille custodiæ Dominicæ curam assumit. Hinc ortum habuit insidiarum causa vehementior; nam ut ait Cicero *Orat. 6. in Verrem num.* 39. ibi: *Nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm eæ quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum qui palàm est adversarius, facilè cavendo vitare possis: hoc verò occultum, intestinum, atque domesticum malum; non modò non existit, verùm etiam opprimit antequam perspicere, atque explorare potueris.*

Neque his obstare poterit si dixeris, hæc omnia 68 immutata fuisse per constitutionem Gregorii decimi quarti, editam anno 1591. Quia in ea dubium juris tollendo cautum reperitur, quibus ex delictis privilegium immunitatis amittatur, & dum de materia hujus controversiæ tractavit, hæc verba posuit: *Qui proditoriè proximum suum occiderit.* Ex quibus cessare dicunt omnem rationem dubitandi. Quia verbum illud *proditoriè* in proprio, & riguroso significato sumendum est, itaut tantummodò excludatur, qui sub prætextu amicitiæ proximum suum occiderit. Ut doctrinam Bartoli sequendo tenent ex nostratibus, sive ex nostris juris interpretibus Vincent. de Franquis *d. decis.* 713. *ex num.* 7. Farinac. sibi contrar. *de immunit. d. num.* 153. Bajard. ad Clarum *in d.* §. *homicidium; num.* 25. Giurba *d. decis.* 60. *num.* 13. Anton. Gomez *d. cap.* 3. *num.* 5. Ciarlin. *contr. forens. tom.* 2. 151. *num.* 23. Et ex Theologis Antonin. Diana *resol. moral. part.* 1. *tract.* 1. *resol.* 5. Castro Palao *tom.* 2. *disput. de rever. debit. loc. sacr. punct.* 9. *ex num.* 26. Lezan. *tom.* 2. *verb. immunitas, n.* 12. Trullench. *lib.* 1. *decal. cap.* 11. *dub.* 4. *num.* 16. Thomas del Bene *tract. de immunit. tom.* 2. *capite* 16. *dub.* 20. *sect.* 5. *per tot.* qui plures alios laudant. Ve- 69 rùm multitudine eorum non obstante, nostra sententia tenenda est. Nam ex illis aliqui de vulnerante, non occidente tractaverunt, uti Vincent. de Franquis, & ab eo citati. Alii sibi ipsis contrarii, ut Farinacius, qui *quæs.* 28. *num.* 24. supposita constitutione Gregorii nostram sententiam tenuit, & de immunitate *dict. num.* 143. palinodiam cecinit. Alii sic violenter pro contraria rapiuntur, ut doctrina Bartoli adducta, quæ solùm in tertio exemplo de rancore, & inimicitia mentionem facit, in omni homicidio, ex odio præcedenti, vel inimicitia proditionem excludunt, ut Diana & Giurba. Ac denique alii sic confusè (ne dicam inscitè) quæstionem tractant, ut Dominum Covarrubiam, Julium Clarum, & Petrum Plaza allegare audent pro opinione Bartoli, quam expressè reprobarunt, ut P. Thomas del Bene: unde non immeritò dici poterat, quæstionem de nomine ab ipsis disputari. Quia omnes conveniunt in hoc, quòd occidens proditoriè proximum suum, exuatur privilegio immunitatis. Conveniunt pariter in hoc, quòd proditio consistit in eo, quòd proximus decipiatur, ita ut defendere se, aut præcavere non possit: ex quo infero, quòd quoties proximo per artificium, fraudem, vel machi-

machinationem, præcluditur falcultas defensionis, proditio adest vera, & realis. Et quamquam Pater Diana, & sequaces superaddant machinationi, & artificio prætextum amicitiæ, tamquam necessarium ad probandam proditionem, hoc Bartolus non requirit nisi in tertio exemplo, & in eo (ut dixi) supponit inimicitiam reciprocam inter occisum, & occidentem: quod actibus ostendatur, id quod fit: cum autem summus Pontifex Gregorius decimusquartus in ea constitutione non adjecerit hanc qualitatem amicitiæ, vel inimicitiæ sed dixerit simpliciter, *Qui proditorii occiderit*, tenendum est, quod verbum *proditorie* in quæstionem deductum interpretari debet secundùm dispositiones juris. Et cum ex dictis *num.* 25. *cum seq.* in jure minime requiratur simulatio vel pretextus amicitiæ, vel inimicitiæ, sed tantùm deceptio fraudulenta, & insidiæ artificiosæ ad occidendum incautum, & nihil tale præcaventem, quoties hoc comprobetur, comprobata remanet qualitas proditionis, & sic juxta Gregorii constitutionem reus juvari non poterit privilegio immunitatis.

70 71 72

73 In Regnis Hispaniæ dificultate caret hæc controversia, quia ut evidenter probatum remanet *controvers. precedenti ex num.* 51. ad hoc ut homicidium proditorium, insidiosum, vel securum comprobetur (quod apud nos nuncupatur *aleve*) sufficit, quòd fiat extra contentionem, pugnam, vel rixam. Neque obstat si dicas, leges Principis sæcularis nequaquam derogare posse juri Canonico. Tex *in c. quæ Ecclesiarum de constit. cum similibus.* Nam libenter concedo: sed cum summus Pontifex in ea constitutione sanxerit, quod proditoriè occidens exuatur privilegio immunitatis, absque eo quod statuat quid dictio *proditoriè* significet, sumenda est significatio, quæ secundùm nostra jura habet, & habebat, antequam constitutio Gregorii ederetur. Quia credendum est, Gregorium sanxisse secundùm communem intellectum juris illius Regni, de quo agitur, sive in quo delictum patratum est, & cum tempore dictæ Constitutionis, & per plures annos antecedentes jam jus nostrum definitum habebat, quòd dicatur homicidium proditorium, quia lex hæc definiens, nempè *l.* 10. *titul.* 26. *lib.* 8. *Recopil.* lata fuit à Rege Alfonso *anno* 1325. ut in ejus notula marginali habetur: secundùm hanc decisionem interpretari debet dicta Constitutio, sicut interpretantur Dominus Covarrubias, Joannes Guttierez, Pater Joannes Marquez, Pater Thomas Sanchez, & August. Barbosa, qui viri Ecclesiastici fuerunt, in jure Canonico, & Theologia morali peritissimi.

74 75

76 Neque ista consideratio nova est, aut fundamento legali destituta remanet: nam præter vulgatum illud quod, *sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, & sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjubantur*, ut dixit Lucius III. *in c.* 1. *de novi oper. nuntiat. c. si in adjutorium* 7. *d.* 10. *c. summoperè* 70. *q.* 3. ubi communiter Doctores in especie materiæ immunitatis Ecclesiæ, legum sæcularium traditiones jus canonicum attendere solent, ut expressè habetur *in d. cap. inter alia de immunit.* ibi: *Juxta sacrorum statuta Canonum, & traditiones legum civilium.* Quo Textu aperte Innocentius IV. ad constituenda ea quæ *in d. c.* continentur, traditiones legum civilium præ oculis habuit. Idem probat Text. *in c. constituimus* 36. 17. *quæst.* 4. ibi: *Quòd Ecclesiastici Canones decreverant, & lex Romana constituit.* Verba sunt decerpta ex Concilio *Aurelian. I. c.* 3. Et cùm à jure Canonico non sit definitum quid desideretur ad probandam veram proditionem, nihil mirum, quod per traditiones nostrarum legum civilium dictio *proditorie* constitutionis Gregorii, interpretanda sit, ne novæ differentiæ inter jus canonicum, & civile nostrum inducantur, quod vitari semper debet, ut pluribus probat Surdus *dec.* 136. *num.* 3. Et quamvis in vim legis non possit in aliquo juri canonico derogari per leges nostras, ex vi rationis, & consuetudinis bene poterit interpretari, *ex c. cum tanto* 11. *de consuet.* ut pluribus adductis August. Barbosa *ex num.* 10. Pluribus D. Solorzano *de jur. Indiar. lib.* 4. *cap.* 12. *n.* 90. Borrel. *de præst. Regis Cathol. c.* 66. *n.* 22. Lara *de vita hominis cap.* 1. *n.* 57. *v. sed quid ego.* Salgado *de retent. Bullar.* 1. *part. cap.* §. *unic. n.* 53. *cum seqq.* Avendanno *in Thesaur. Indic. tit.* 5. *c.* 4. *n.* 29. Præcipuè dum nihil de substantia illius constitutionis immutatur, sed tantùm explicatur quid summus Pontifex significari voluerit per illam dictionem *proditoriè* Text. *in cap.* 2. 4. *& 9. cum sequent. distinct.* 10. Et cum lex debeat esse loco, temporique conveniens, ut probat S. Thomas 1. 2. *quæst.* 95. *art.* 3. *in corpore.* Petr. Gregor. *de repub. lib.* 7. *cap.* 20. *n.* 20. Morla *in empor. tit.* 1. *quæst.* 7. *n.* 53. Barbosa *in c. erit. autem lex de constitut. num.* 6. cum aliis a me relatis *tom.* 1. *de regim. Val. c.* 3. §. 1. *n.* 111. Ut constitutio Gregoriana sit Regnis nostris conveniens, interpretanda est secundùm mores, consuetudines, & leges nostras, per quas pro vera proditione habetur quodcumque homicidium commissum extra pugnam, contentionem, vel rixam, sive sit in inimicum, sive in amicum, quia de hac qualitate nullum verbum habemus in d. constitutione. Et miror, quòd viri religiosi in eam coeant sententiam, per quam foventibus odia, rancores, & inimicitias capitales ansa offertur necandi inimicos sub spe fruendi immunitatis privilegio, tamquam si qualitas odii, & inimicitiæ in causa sit fruendi eo privilegio, cum ea cessante non fruerentur. Neque percipere possum, quomodo sancta Mater Ecclesia, vel summus Pontifex hunc sensum constitutioni prebeant. Quando Tridentina Synodus *cap.* 19. *sess.* 25. *de reformat.* tot tantisque pœnis summittat duellantes, auxiliatores, & intrantes, quæ à pluribus Pontificibus pariter prohibita extant, ut refert Barbosa *in collect. ad hunc Text.* Nam si bene perpendatur, plus damni, atque scandali generari solet ex homicidiis insidiosis, quàm ex duello. Si enim Christus Dominus Matthæi *cap.* 5. jussit inimicos diligere, quomodo odio persequi, inimicitiam fovere, & ex eo ipso immunitatem Ecclesiæ consequi poterunt, qui deficiente odio non excusarentur à pœna? Audi sanctum Augustinum *sermone* 35. hunc textum explicantem: *In reliquis operibus bonis interdum potest aliquis qualem qualem excusationem prætendere, in habenda verò dilectione* (inimici) *nullus se poterit excusare.*

77 78 79 80 81

Ex his omnibus infertur, quòd per dictam 82

cons-

constitutionem Gregorii nihil immutatum fuit de jure primævo contento *in d. cap.* 1. *de homicidio*, quia idem est per industriam, & insidias occidere, ac proditoriè; probant Fran. Molin. *de sacr. homicid. immunit. amittend.* §. *immunitas Ecclesiæ qualiter homicidio amittatur*, *n.* 196. Joan. Guttier. *lib.* 3. *pract. quæst.* 1. *num.* 36. Gambacurt *de immunit. d. l.* 5. *c.* 8. *& seqq.* P. Marquez *d. lib.* 2. *c.* 32. Zerol. *in prax. Episcopor. part.* 1. *verb. immunitas*, *n.* 7. Layman. *d. tom.* 2. *l.* 4. *tract.* 9. *c.* 3 *n.* 8. Venet. *in exam. Episc. q.* 37. *n.* 37. Urrutigoyti *de compet. jur. q.* 35. *n.* 38. Et quantumvis contrarium defendere conentur Cart. *d. dec.* 95. *ex num.* 5. & P. Diana *d. part.* 1. *tract* 6. *resol.* 1. ad omnia accuratè respondit Don Mar. Curtel *d. lib.* 1. *q.* 1. *per tot.*

83 Et casu quo in aliquo derogatum sit, in Regnis Hispaniæ interposita fuit supplicatio ad Sanctissimum, & quousque melius informatus, quid faciendum statuerit, non est usu recepta dicta constitutio, cùm ejus dispositionis effectus suspensi remansissent, mediante remedio supplicationis, ut pluribus dixi *contr.* 7. *num.* 14.

CONTROVERSIA XXXI.

De homicidio patrato ictu tormenti manualis reprobatæ mensuræ, an proditorium dici possit ad effectum immunitatis?

SUMMARIUM.

1 *Machinarum bellicarum, & tormentorum missilium inventum antiquissimum est.*
2 *Tormenta ignita nostri temporis violentissima præ cæteris sunt.*
3 *Pulveris pyrii violentia.*
4 *Tormenta ignea, quo tempore ad inventa fuere?*
5 *Inventor pulveris pyrii, & horum tormentorum quis?*
6 *Tormenta ignea visa in Hispania in obsidione Algeziræ urbis Beticæ anno* 1344.
7 *Jus canonicum quo tempore compilatum fuerit.*
8 *Tormenta ignea an antiquitùs in usu fuissent?*
9 *Salmoneum usum fuisse his machinis, sunt qui teneant.*
10 *Glandes plumbeæ ardentes tempore Romanorum visæ.*
11 *Salmonei facinus, fabulis potiùs, quàm historiæ tribuendum.*
12 *Salmonei facinus, etiamsi ex historia referatur, non per hæc tormenta patrantur.*
13 *Glandes plumbeæ liquefactæ tempore Romanorum, funda mittebantur.*
14 *Funditores inter milites militiæ Romanæ annumerabantur.*
15 *Glandium missilium fundis Romanorum formam ab Aldrovando traditam habemus.*
16 *Harum glandium violentia.*
17 *Pulvis fulminalis idem ac pyrius.*
18 *Tormenti manualis ictus fulmini comparatur.*
19 *Authores de immanitate, atque violentia horum tormentorum laudantur.*
20 *Lege Hispana vulnerans, aut occidens cum tormenti manualis reprobatæ mensuræ ictu, proditor reputatur.*
21 *Delatio hujus tormenti, habet admixtam in se proditionem.*
22 *Occidens cum instrumento manuali reprobatæ mensuræ, amittit privilegium immunitatis.*
22 *Instrumentum hoc est diabolicum inventum.*
23 *Arma falsa, offensiva, atque proditoria.*
24 *Insidiosum, atque perniciosum genus armorum.*
25 *Ex illius ictu, à communiter contingentibus homicidium sequitur.*
26 *Proditorium est, atque pacis publicæ perturbativum.*
27 *Immane damnum affert, minimè reparabile, aut resistibile.*
28 *Potiùs proditioni, quàm defensioni deservit.*
29 *Eo homines vita privantur, & vulnerati difficillimè convalescunt.*
30 *Articulus immunitatis regulandus justa sacrorum Canonum statuta, atque Pontificum Constitutiones.*
31 *Et sic defectu potestatis nihil leges civiles possunt decernere, quoad immunitatem.*
32 *Canonis decisio, aut pontificia Constitutio non reperitur, per quam definitum sit, quod homicidii ictu tormenti reprobatæ mensuræ gaudeat privilegio immunitatis.*
33 *Pontificiis constitutionibus definitum est, tale instrumentum esse proditorium, atque detestabile.*
34 *Constit.* 49. *summi Antistitis Pii IV. expenditur.*
35 *Alterius constitutionis S. Pii V. Pontificis verba traduntur.*
36 *Doctores harum Constitutionum mentionem facientes adducuntur.*
37 *Istæ constitutiones latæ fuerunt contra subditos status temporalis Ecclesiæ, sed non ex eo enervantur.*
38 *Decreta, seu Constitutiones Pontificum adduci solent à Doctoribus ad interpretationem aliarum, quambis editæ sint in similibus causis status temporalis Ecclesiæ.*
39 *Farinacius impugnatur, quoad ea quæ tradidit de mente Clementis VIII. summi Pontificis.*
40 *Leges civiles plurimùm juvant ad interpretationem Canonum, & constitutionum pontificialium.*
41 *Aliud est esse tale, & aliud haberi pro tali.*
42 *Leges Hispaniæ verè definiunt, quòd delictum patratum cum tormentis reprobatæ mensuræ sit ex sui natura proditorium.*
43 *Constitutiones Pontificum idem definiunt.*
44 *Constitutiones Pontificis adducuntur, quibus pœna acerba puniri mandantur Ecclesiastici hæc arma deferentes, atque cum eis delinquentes.*
45 *Constitutio Pontificis observantiam legis civilis ad Ecclesiasticas personas extendens, illam legem confirmat.*
46 *Licèt pœna imponenda sit conformis sacris Canonibus.*
47 *Constitutio Pontificis traditur, per quam Clerici minorum ordinum delinquentes cum tormentis reprobatæ mensuræ privilegio fori privantur.*
48 *Occidens cum his armis privatur beneficio immunitatis, etiam in terminis Gregorianæ constitutionis.*
49 *In specie controversiæ* 29. *rea non debuit juvari beneficio immunitatis Ecclesiæ.*
50 *Quæ de sinensibus dicuntur respectu usus pulveris pyrii, vana sunt; & etiam si vera habeantur, tempore compilationis juris Canonici ignorabantur.*

Ma.

1 MAchinarum bellicarum inventum, tormentorum missilium origo, & usus ab antiquissimis temporibus mutuatus fuit à Romanis, ut pulchrè probat Justus Lipsius *l.* 1. *poliorcet. dialogis.* 1. *& lib.* 3. *dial.* 1. *cum aliquibus sequentibus.* Et quantumvis tam in propugnandis munitissimis locis, quàm in perdendis adversariorum aciebus efficacia violenta earumdem experti fuissent, cuncta cedere debent machinis, atque tormentis pulvere pyrio nitrato, sive fulminali (ut ipse Lipsius
2 tradit *l.* 5. *dial. ultim.*) instructis, ac pilis, vel glandibus sive ferreis, sive plumbeis refertis, ut in cuniculis subterraneis, tormentis æneis, bombardis, musquetis, archibusis, cæterisque instrumentis hujus generis experientia quotidiana demonstrat. Nam arces munitissimæ ejus violentia brevissimè subertuntur; propugnacula ingentis molis per aereas regiones volare experimur; rupes excelsæ, ferroque impenetrabiles, eo pulvere dissipantur; naves validiores ejus ictu, vel flamma citissimè pereunt; muri inexpugnabiles repentè conquassantur, & Dux strenuus à debiliori velite improvisa percusione necatur. Cau-
3 sam hujus violentissimi effectus ex pulvere pyrio accenso plures philosophantur, sed accuratiùs cæteris (meo quidem judicio) Petrus Gassendus explicat *tom.* 2. *lib.* 1. *Physic. sect.* 3. dum de calore subterraneo, & terræ motu desserit, *vers. priusquam, circa medium.*

4 De tempore inventionis hujus pulveris varia Doctores tradunt, sicut de nomine ipsius repertoris. Polydor. Virgil. *lib.* 2. *de invent. rer. c.* 11. ignotum, atque ignobilem quemdam Germanum facit, qui fortuitò medicinis incumbens, pulverem quem non quærebat, adinvenit, subjungens
5 hæc verba: *Is itaque tam mortiferæ machinæ repertor, pro mercede, opinor, accipit, ut nomen ejus perpetuò occultaretur, ne omni tempore à cunctis mortalibus malè audiret.* Platina *in vita Urbani VI.* inventorem designat quendam Teutonicum. Horatius Tursellinus *in epitome historiar. lib.* 9. Machinatorem quendam Germanum. Noster Illescas *in vita ejusdem Urbani VI.* Mathematicum insignem nomine Petrum actorem fecit. Joannes Bussieres *in Flosc. hist.* 2. *part. c.* 5. Bertoldum nomine, Germanum natione tradit. Ac tamdem Hermannus Kirckerus
6 *de rupub. disputat.* 21. *hypothes.* 1. Bertoldum Nigrum Monachum Franciscanum, hominem Germanum, & Alchimiæ deditum, jussu Imperatoris VVenceslai anno 1389. exustum, scribit. Qui omnes conveniunt in eo, quòd primum in usus bellicos visa fuit hæc maquina *anno* 1380. in bello illo acerrimo habito inter Venetos, & Genuenses, ad Fossam Clodiam. Sed falli apparet; nam in obsidione Algeziræ civitatis Bœticæ *anno* 1344. ab invicto Rege nostro Alphonso XI. à Sarracenis vindicata; defensores, harum machinarum ictibus in nostros usi fuere, ut testatur Chronic. *ipsius Regis*, & tradunt Sebastian. Covar. *in Thesaur. lingua Castel. verb. Archabus.* & Pater Mariana *de reb. Hispan. lib.* 16. *cap.* 11. attestans, hanc esse primam mentionem, quam in libris historiæ habuit hujus pestiferæ machinæ. Quibus addendum quòd in conflictu navali habito ad oram Barchinone inter classem Petri Regis Castellæ, & classem Petris Regis Aragonum in mense Junii anni 1359. jam Aragoneses his machinis utebantur. Refert P. Gaubertus Fabricius de Vagat *in Coron. Regiin. Arag. de gest. Petr. IV. pag.* 152. Quibus positis clarissimè apparet, quod arma hujus generis neque cognita, neque visa in Europa erant tempore compilationis Juris Canonici. Nam decretum compilavit Gratianus sub Eugenio III. *anno* 1150. ut probat Agustinus Barbosa *in collect. ad proœm. ipsius decreti, num.* 3. Decretalium volumen quinque primos libros continens, in ordinem composuit Sanctus Raymundus de Pennafort jussu Gregorri IX. qui ad summum Pontificatum evectus fuit *anno* 1227. & regnavit usque ad *annum* 1241. quo decessit, ut tradunt Platina, & Illescas *in ejus vita.* Quibus jungendus Barbosa *in proœm. decretal. n.* 3. *cum seqq.* Sed anno 1230. 7
publicatio tribuitur, ut tradit Ant. Naolus *in tot. ad epistol. dicti Gregor. in init. decretal.* dicens dictam Epistolam scholaribus Bononiensibus scriptam dicto anno 1230. Sextus verò Decretalium jussu Bonifacii VIII. *anno* 1300. fuit editus Barbos. *in proœm. ejusdem sexti, n.* 2. Et sic legitimè concluditur quòd de his nullatenus in jure canonico tractari potuit.

Sed obstare videtur, quòd aliqui tradidere, 8
nempè tam pulveris pyrii, quàm machinarum cum eo instructarum, antiquitùs usum cognitum fuisse: nam Salmoneus, Rex Elidæ, Filius Æoli, atque Sisiphi frater, dum fulgura atque tonitrua Jovis imitabatur, plures subditos perdidit, quousque de cœlo fulmine tactus, penas dedit immanitatis, atque superbiæ; his machinis utebatur, ut tradunt Suidas Hieron. Magus *lib.* 1. *miscel. cap.* 1. Raphael Volaterran. *lib.* 30. *philolog. cap. de Mach. bel. ad fin.* & Dominus Solorzan. *Emblem.* 3. *num.* 2. Neque Polydor. repugnat, quia dum de Germano illo, quem crediderat inventorem tractat *d. c.* 11. sic ait: *Dignus scilicèt, qui prior. ipse vice Salmonei flagrasset. Salmoneus enim Æoli filius cum vellet Jovem, in fulminibus jaciendis æmulari, ab eo de cœlo tactus ad inferos detruditur.* Quod colligi potest ex carmine Virgilii *lib.* 6. *Æneid.* quo cecinit:

Vidi, & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Jovis, & sonitus imitatur Olympi. 9

Quod Pater Zerda, postquam *numero* 5. refert plurimos Salmonei imitatores, quoad hæc, & opinionem Roberti, Volturii, atque Francisci Petrarchæ (qui inventum hoc Archimedi tribuerunt) cuncta reprobando hæc addidit: *Videntur omnino decipi. Potiore jure referrem ego ad Salmoneum Virgilianum.* Quibus addere solent Statium Papinium qui *lib.* 10. *Tebaid.* ait:

Et arsuras per inania glandes.

Quem in locum explicans Henricus Salmuth *in not. ad Pancirol. tom.* 2. *rer. memor. tit.* 18. sic dixit. *Hæ si quidem glandes plumbeæ percalefactæ, ut funditoris liquatæque ardescebant, si experimento creditur.* Quasi tempore Romanorum archibusis, seu sclopis utendo, plumbeæ glandes ardentes visæ, ac in usu bellico habitæ fuissent. Quæ comprobantur ex carmine Lucretii *lib.* 6. ibi:

plumbea verò
Glans etiam longo cursu volvenda liquescit.

Ex quibus aliqui credunt has glandes plumbeas, 10
instrumento ignito emissas, ex illis temporibus,

ut exclusa remaneat ratio deprompta ex eo, quòd in jure canonico nulla mentio reperiatur, ut usus inmanis reprobetur. Nam si jam cognita erat, ut ex his apparet, quia non fuit habita insidiosa, vel proditoria, de ea mentio non fit.

11 Sed omnia hæc facillimo negotio diluuntur. Nam quidquid de Salmoneo dicitur, ad fabulas potiùs referendum est, quàm ad historiam, ut colligitur ex Higin. *lib. 1. fabular. c. 16.* Junio *Agag. 1. cent. 2.* Carol. Stephan. *in dict. Poetic.* Servio *in Virgil. lib. 6.* Apollodoro *in bibliotheca lib. 1.* Erasmo *in chiliad. verb. improbi adag. Salmoneus alter.* Quod innuit dominus Solorz. *dict. emblem. 3.* ibi: *Oportunum dixi Salmonei sive fabulam, sive historiam ob oculos ponere.* Et justè, quia de Salmoneo habemus fabulam, & historiam. Fabula quæ dicta remanet. Historia quia fuit immanissimus tyrannus, ut ipse Erasmus tradit *verbo gigantes.* Sed pone, quòd cuncta fabulosa de Salmoneo superiùs adducta historica sint, nihilominùs constat non archibusii ictibus, non alterius instrumenti pulvere pyrio onusti explosione, fulmina Jovis æmulari, sed quatuor equis totidemque rotis raptus per pontem æneum tonitrua strepitu fingebat, & facibus accensis, seu ære candenti subditus fulminabat. Sic Virgil. *d. lib. 6.* ibi:

Demens qui nimbos, & non imitabile fulmen
Aere & cornipedum cursu similare equorum.

12 Quo Pater Cerda hæc ad explicationem subjungit: *Sed demens erat, ut quì simulare nimbos, id est tonitrua, & fulmen non imitabile: fulmen aere, tonitrua cursu equorum cornipedum. Reges qui fulmen aere? nam & æs candens fortasse, & ignitum, & hoc artificio aliquo præfixum gestabat, ut fulmen videretur.* Erasmus *d. adag. Salmoneus alter* ibi: *Salmoneus filius Æoli, Elidis reguli ex Laodice Aloei, qui currum rotas æneis catenis obmunitas super pontem æneum, quem construxerat, agitasse, ad imitanda vera tonitrua, & immissis in homines facibus neci dedisse legitur.* Et sic non fistula ferrea æneave pulvere pyrio, & glandibus plumbeis onusta, subditos fulminabat, vel tonitruis terrebat, sed machina multùm diversa, ut ex dictis constat. Cætera quæ adducuntur per P. Cerda & dominum Solorz. de Metello Pio, Alladio, Caligula, Cosroe, & Anthemio ex ipsis auctoribus convincuntur, quia machinis specialibus, nihil de pulvere pyrio habentibus conficiebant. Archimedes autem non per pulverem navigia urebat sed per specula radiis Soli repercussis, ut Erasmus *ibid.* notat his verbis: *Produnt & hystoriæ, Archimedem Syracusanum fulgurationes quasdam ignivomas per specula edidisse.* De quo latè per Marium Bettinum *in apiar. mathemat. lib. 4. progymn. 1. c. 3. &c.*

13 Ea verò quæ allegabantur ex Lucretio, Statio, Papinio, Salmuth & aliis, nempè glandes plumbeas per aerem accensas, atque liquefactas volitantes, non possunt ad hæc tormenta ignita referri, nisi ab eo qui prorsus ignorat antiquitatis rudimenta. Nam si bellica materia revolvatur, illicò apparebit usus misilium, quæ in acie, vel in conflictu maximoperè juvabat. Inter velites annumerabantur funditores, jaculatores, & sagittarii, ut funditores glandes plumbeas funda mitterent, jaculatores tela manu, sagittarii sagittas arcu. Sic explicat Lipsius de milit. Romana *lib. 3. dial. 1. cum seqq.* Quòd enim funditores, non lapides, sed glan- 14
des plumbeas funda mitterent, probat Lipsius *lib. 5. c. 20.* & harum iconem, formam, & magnitudinem depictam tradit Ulysses Aldrovandus *in museo metal. lib. 1. c. 7. ad fin.* Hæc tali violentia, ac impetu funda jaculabantur, ut in medio cursu agitatione aeris accenderentur, & liquescerent. De his tractant Lucretius, atque Statius, & Salmuth clarè explicat ibi: *Ut funditoris liquatæ.* Ovidius clariùs *lib. Metamorph. ad fin.*

Non secùs exarsit, quàm cùm Balearica plumbo.
Funda jacit: volat istud, & incandescit eundo.
Et quos non habuit, sub nubibus invenit ignes.

Alludens namque ad Baleares, qui inter funditores primum locum obtinuerunt. Sic pariter Lucanus *lib. 7. Pharis. Inde faces, & saxa volant spatioque soluta Aeris, & calidos liquefactæ pondere glandes.*

Sic pariter Virgil. 9. *Æneid.* 15

Et media adversi liquefacto tempora plumbo.
Defidit, ac multa provectum extendit arena.

Quo Pater Zerda eruditè declarat; sed non so- 16
lùm à Poetis hæc mutuantur. Audi Livium *decad. 4. lib. 8. c. 21.* describentem victoriam Manlii & Helvii de Gallo-Græcis, ibi: *Iidem cùm aculeus sagittæ aut glandis additæ introrsum tenui vulnere in speciem urit, & scrutantes quæ vellant, telum non sequitur; tum rabiem, & pudorem tam pravæ perimentis pestis versi: prosternunt corpora humi, sicut passim procumberent.* Clarius, & brevius Seneca *lib. 2. natural. q. c. 57.* ibi: *Aera motus extenuat, & extenuatio accendit. Sic liquescit excussa glans funda, & attritu aeris velut igne destillat.* Pluribus Justus Lipsius de militia Romana *lib. c. 20.* qui dum confert arma militiæ nostræ cum armis militiæ Romanæ, & ab illa usum bombardarum, ac cæterarum machinarum ignitarum nostri temporis ignoratum fatetur, atque hæc & alia cumulat ad comprobationem violentiæ illarum glandium.

His itaque prælibatis, ad explicationem earum 17
rerum quæ perperàm allegabantur, ut ad institutum nostrum revertamur, satis violentia ictus hujus generis armorum comprobabatur ex eo solùm, quod dixerat Lipsius *d. lib. 5. poliorcet. cap. fin.* dum *pulverem seminalem* appellat hanc, per quem hæc arma & fulmina, & tonitrua immittantur. Quia nulla comparatio proprior reperiri potest ad significandam vehementiam, lethalem, terribilem, atque effectivam eorum. Cum fulmina teste Seneca *lib. 2. natural. q. c. 20.* ibi: *In quo obvium fit, dissipatur, & rapitur, & longe à loco suo projicitur. Quid ergo mirum si tanta vis ignem excurrit, vel aliunde, vel sibi? vides enim quantum fervorem sensura corpora sunt horum transitu trita, exanimata.* Quæ si con- 18
ferantur cum eis, quæ operantur à glandibus, seu pileis excussis ab his tormentis, clarè resultabit proprietas comparationis. Plura de hac materia apud Guid. Pancirol. Talmult, Polydorum, Virgil. Forcatulum, Majolum, Sabellium, Camerarium, Scaligerum, & alios adductos per dominum Solorzano *de jure Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 31. n. 18.* Quibus addendi Franc. Part. *de Regno lib. 7. tit. 6.* Bartol. Facer. *de gest. Alphonsi lib. 6.* Raynold. Acydus Tein. *de bel. Moscovit. lib. 2.* Balthasar Bon. Rhodigin. *in histor. ludicra, lib. 4. c. 3. & lib. 12. c. 1.* Ram. *lib. 2. schol. mathemat.* Melchior Haiminsfeld. *in not. histor.* Felic. Fab. *lib. 1. c. 8.* Herman. Kirchner. *d. disp. 12.*

disp. 21. *hypothes.* 1. Apud quos plura tam in detestationem hujus violenti, atque proditorii tormenti, quàm in odium inventoris ipsius.

19 Quare non immeritò per *l.* 15. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* cautum habemus, *quòd quicumque occiderit ictu hujus tormenti, habeatur pro proditore, id est, puniatur ut proditor, pœna scilicet capitali, & amissionis bonorum.* Et *in l.* 17. *eod. tit.* Rex noster expressè cavit, *quòd similis pœna extendatur ad omnes occidentes, vulnerantes, aut deferentes hæc arma reprobatæ mensuræ, ea adhibita ratione, nempe, quia eorum usu torpent homines, proditiones oriuntur; quia ex se sunt arma proditoria, ac pussillanimorum instrumenta atque pacis publicæ perturbativa.* Didac. Perez, ut dixi 20 *controv.* 29. *n.* 53. in glos. *l.* 51. *tit.* 19. *lib.* 8. *Ordin.* quæ est eadem ac *d. l.* 15. addit ibi: *Quia habet talis delatio in se admixtam proditionem.* Nam defertur sub pallio, atque sic nocet absque eo, quòd aliquis præcavere, aut se defendere possit: semper ferè occidit ex improviso: ita ut ex intervallo, seu distantia, 21 violentia vitari non possit. Et cùm hæc sit ratio formalis & constitutiva proditionis, ob quam tam de jure juxta *c.* 1. *de homicid.* quàm secundùm constitutionem Gregorii XIV. excluditur reus à privilegio immunitatis Ecclesiæ, ut abundè probavi controvers. præced. *n.* 26. *cum seqq. & n.* 70. *usque ad finem*; ideò quicumque his armis utitur ad occidendum, dicto privilegio immunitatis exuitur. Ad cujus rei evidentiam expendenda sunt verba Doctorum, de his criminibus scribentium.

22 Tiberius Decianus *lib.* 8. *tract. crim. c.* 2. *n.* 15. sic accuratè scripsit: *Insidiosè incautos possunt opprimere, & domos, templa, civitates ipsas desolare. Diabolicum certè inventum ad destruendum genus humanum, quo violator ignis pila propellitur, aer quoque qui crepat, & fumo offuscatur, & magnum emittit tonitruum, terra quoque tremit, & quod miserandum est, vel à vili femella & puero potest strenuus Dux, atque impiger miles occidi.* Quæ omnia confirmat. *c.* 3. *n.* 29. sic Polydorus *d. c.* 11. ibi: *Magna enim vis ignis collecti emissi repentè, aut ferreis aut lapideis pilis, quidquid obvium offendit, quassat, dissipat, frangit contundit, adeò ut nullus sanè sit locus quamvis natura munitus, quin facilè expugnetur. Ex quo jam usu venit, ut in ea hoc tempore omnis fermè vis peditum, omnis equestris splendor, omnis denique bellica virtus indecore consistat, jaceat, obtorpeat.*

23 Don Ludovicus Peguera *dec.* 56. *n.* 7. sic ait: *Dicuntur autem arma offensiva, falsa & proditoria, ac pacis publicæ perturbativa ea, quorum usus, & finis principaliter destinatus est ad malum, & ad nocendum, & quæ aliàs apta, immò inutilia sunt ad pugnandum contra hostes in bello, ut præcipuè sunt archabusia, vulgò dicta pedrenyals*; & in sequentibus diffusè probat, quomodò sui natura proditoria hæc arma sint, signanter ea quæ sub pallio occultè deferuntur.

24 Prosperus Fatinacius *q.* 108. *num.* 52. ibi: *Et multò magis in deferentibus quoddam armorum genus cæteris aliis magis insidiosum, & magis perniciosum, prout sunt ballistæ parvæ, archibuseta, quæ sub pallio ferunt.* Et consil. 136. n. 3. lib. 2. ibi: *Quia vulnerate, & offendere aliquem sclopo rotato dicitur offendere cum armis proditoriis.*

25 Petrus Caball. *resol. crim. tom.* 1. *cas.* 88. *n.* 7. ibi: *Maximè propter qualitatem armorum quibus armatus erat Franciscus aggressor; cùm enim haberet sclopum, seu archibusium, ex cujus ictu, ut plurimùm à communiter accidentibus quis interficitur statim.*

Marius Giurba *crim. cons.* 98. *in prin.* sic ait: *Quia proditorium est hoc armorum genus, pacisque publicæ perturbativum, quorum usus finisque principaliter ad malum est, & ad nocendum, nec aliàs in bello apta, immò inutilia ad pugnam. Ex eorum delatione pluriens in humani generis perniciem atrocissima delicta in dies committi scimus.* In *cons.* 100. *n.* 5. hæc repetit. *Et observat.* 35. 1. sic loquitur: *Arma quæ appellat vulgus scopetoni, sunt adeò paci publicæ insidiosa, & proditoria, ut reipublicæ semper, & ubique noceant, quorum usus, & finis ad malum est: Non ad bellum, sed ad atrocissima.* 26

Nostras Alphonsus Narbona *ad l.* 20. *tit.* 1 *lib.* 4. *Recopil. glos.* 12. *n.* 18. dum explicat *d. l.* 15. sic tradidit: *Nam in d. l.* 15. *Recopil. solum consideratur resistentia, & reparationis difficultas, quæ tam immani damno adhiberi nequit; quod efficit, ut etsi in pugna, vel conflictu instrumentis prædictis mortem aliquis intulerit; securè absque eo, quòd adversarius præcaveri possit, commisisse videatur.* Idem enim apud nos est homicidium securum, alevosum vel proditorium ex *l.* 10. *tit.* 16. *lib.* 8. *Recop.* ut dixi *cont.* 29 *n.* 51. 27

Marius Curtel. *in Cod. l. secular. ad l. Reg. Federici c.* 10. *not.* 98. *n.* 1. brevissimè, ut solet, rem expedit ibi: *Hæc enim proditioni potius, quàm defensioni deserviunt.* Prosequitur hæc comprobando Bobadilla lib. 1. Politic. c. 13. n. 97. sæpius hæc arma proditoria esse tuetur. 28

Benedictus Carpzovius in praxi crim. *part.* 1. *q.* 3. *n.* 23. ibi: *Quòd ictu sclopeti, aut archibusi homines communiter vita priventur, nec vulnerati facilè convalescant. Tum quòd sagitta, & telum in numero armorum ad necem aptorum præcipuum obtinent locum. Multò magis ergo archibusium, quo vulnera solent infligi multùm periculosa. Atque adeò is qui exonerando sclopetum necem aliqui infert, absque dubio dolosum dicitur perpetrasse homicidium.* Ex quibus omnibus, etiamsi jura civilia, vel canonica non habeamus ad exornationem nostræ legis, his Doctorum dictis clarè comprobata manet ejus decisio, & illustratum, quòd proditorium sit homicidium his armis igneis patratum. 29

Sed dices, quòd articulus immunitatis regulari debet tanquam merè Ecclesiasticus, juxta sacrorum statura Canonum, aut Pontificum Constitutiones, ex Text. *in c. quæ in Ecclesiarum 7. de const. glos. in c. inter alia, de imm. & in c. sicut. antiquitus* 17. *q.* 4. probant Dominus Covarrubias *var. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 3. D. Gregor. Lopez *in l. fin. tit.* 11. *part.* 1. pluribus Barbosa *in collect. d. c. quæ in Ecclesiarum, n.* 2. Thom. del Bene *de immun. part.* 2. *c.* 26. *dub.* 5. Et sic defectu potestatis nullius momenti remanet lex civilis, quoad articulum immunitatis, & ad quidquid regulandum est juxta canonicas sanctiones Text. *in c. noverit, C. gravem, de sent. excommun.* Authent. Cassa, C. *de sacros. Eccles.* & ubique Barbos. Zipeus *de jurisdict. c.* 1. *cum duob. seq. & lib.* 2. *c.* 15. *per tot.* Thom. del Bene *c.* 1. *dub.* 2. *sect.* 8. *n.* 9. Glosset. *de nece prodit.* §. 29. *n.* 24. 30 31

Hanc conclusionem tanquam juri, ac rationi consonam libentissimè concedo, verùm nego, quòd ea quæ diximus, cedant in derogationem 32

alicujus statuti Canonici, vel Pontificiæ Constitutionis. Quia cum jus Canonicum non cognovisset arma hujus generis, non tradidit decisionem spectantem ad hanc materiam. Et ex summorum Pontificum constitutionibus post compilationem juris editis nulla reperitur, vel allegatur, quæ definitum præbeat punctum, de quo agimus, nempè quòd homicidium patrarum ictu instrumenti reprobatæ mensuræ non sit proditorium. Constitutio Gregoriana homicidium proditorium excludit ab immunitate: ac per consequens quoties hæc qualitas probetur, res erit extra dubium. Ad quod expendo duas Constituriones Apostolicas, per quas expressè probatur, quòd hæc arma sunt proditoria, & quòd authoritate Pontificia deferentes ea incurrunt pœnam criminis proditionis. Prima Constitutio quam expendo, est summi Pontificis Pii IV. juxta seriem 49. *quæ incipit*: *Cum vices*, apud Laertium Cherubinum *tom.* 2. *mag. Bullar. pag.* 64. *colum.* 2. *in cujus* §. 1. hæc omnia continentur: *Nos propterea volentes proditorium, & abominabile, & detestandum armorum genus hujusmodi penitus, & omnino destruere, ac ab alma urbe aliisque terris nostris præditis in totum eliminare.* Subsequitur impositio penæ, nempè ejusdem ac incurrunt rei criminis Majestatis, atque rebelionis, ut *in d. Bulla* videre licet. Secunda est sancti, & summi Præsulis Pii V. quæ pariter incipit: *Cùm vices*, & est *Bulla* 145. apud eumdem Cherub. *d. tom.* 2. *pag.* 358. §. 1. ibi: *Et quia experientia cognovimus quamplura ex armis brevioribus, quæ occultè deferri possunt, & ad necem inferendam aptiora, & ferè inevitabilia esse videntur, in dies committi, & perpetrari, inhærentes vestigiis felicis memoriæ Pii IV. prædecessoris nostri, qui volens proditorium, & abominabile, & detestandum armorum genus hujusmodi penitus, & omnino destruere.* Subsequitur clausula confirmatoria, ac si de verbo ad verbum repetita foret, atque pœnarum earumdem repetitio. Meminerunt harum Constitutionum Peguer *d. decis.* 56. *n.* 9. Farin. *d. q.* 108. *n.* 52. Petr. Gregor. *de repub. lib.* 9. *c.* 1. *n.* 19. *vers. Joannes.* Julivius Chartar. *dec.* 70. *n.* 47. & Marius Curtel. *in Cod. ad l. Feder. d. c.* 109. *n.* 1. & *de immunit. d. lib.* 1. *q.* 17. *n.* 4. Cùm autem habeamus geminatam Pontificum Constitutionem, in qua hæc arma clarè, specificè, & absque dubio, impropriete, vel hæsitatione *proditoria* pronuntiantur, non enuntiativè, sed per modum causæ totius dispositionis; clarissimè sequitur, quòd cuicumque dolo malo ictibus eorumdem occiderit, proditoriè occidisse apparebit: cùm ea arma *proditoria* dicantur, tanquam causæ efficientes ipsius proditionis, & sic propter connexitatem causæ cum effectu eadem dispositio procedit. Tex. *in l. etsi amici* 9. §. *sed etsi in domo, ff. ad l. Jul. de adult.* pluribus Barbosa *axiom.* 40. *n.* 26. *cum seqq.* & *axiom.* 80. *n.* 1.

Nec relevabit dicere, has Constitutiones latas fuisse per summos Pontifices tanquam Principes sæculares in subditos dominii temporalis Ecclesiæ deferentes, fabricantesve hæc arma, ac per consequens earum dispositiones extendi non posse ad ulteriora. Quia si hæc relevarent, virtute harum Constitutionum pœna imponenda esset laico delinquenti, non subdito status Ecclesiæ. Non verò ad effectum comprobandi, quòd judicio summorum Pontificum hæc arma proditoria sui natura repetantur, ut genuinè interpretari valeat Constitutio Gregoriana juxtà mentem supremi Capitis totius Ecclesiæ; istæ enim Constitutiones editæ reperiuntur in Bullariis generalibus inter cæteras Constitutiones pontificias, quas habemus post promulgationem juris Canonici, ac per consequens auctoritatem pontificiam obtinent, atque necessariam observantiam in rebus Ecclesiasticis, sicut cætera decreta summorum Pontificum, & Conciliorum, ut probat Text. *in c.* 1. *de constit.* ubi plures adducti per Barbos. *in collect. num.* 1. & sicut Genuens. *in prax. Archiep. c.* 94. *n.* 1. Gratian. *disept. tom.* 2. *c.* 380. *n.* 40. Farin. *de immun. n.* 110. & 143. ac alii plures allegant Breve Clement. VIII. *diei* 6. *Febr.* 1597. in causa Panormitana homicidii animo deliberato patrati, admittentis distinctionem proditionis, ad interpretationem Gregorianæ. Sic pariter nos allegare possumus ad interpretationem ejusdem, Constitutiones Pii IV. & V. contentas in Bullario generali Constitutionum extravagantium summorum Pontificum edito Romæ, de expressa licentia Sedis Apostolicæ, annuente summo Pontifice, & in omnibus Curiis Ecclesiasticis publicè, atque sine hæsitatione recepto.

Neque ea quæ de præfata declaratione Clementis VIII. Farinacius refert, credenda sunt, aut autoritatem intactam obtinent. Nam ipse Farinacius suspectus redditur ex eo, quòd fuerit patronus in causa, ut ipse fatetur, *Text. in l. fin. C. de assessoribus, l. qui præest, ff. de juris. om. jud.* cum aliis congestis per Fontan. Lanfr. Franq. Mastril. & alios laudatos per dominum Larrea *allegatione* 118. *num.* 7. & quod addit, se percepisse mentem Clementis, licèt in ea causa statuerit, reos homicidii præmeditati non gaudere immunitate ex specialib. rationibus, potiùs comprobat, summum illum Pontificem juxta tenorem c. 1. *de homicid.* pronuntiasse; nam huic doctrinæ congruit decisio, & cæteræ Farinacii præsumptiones sunt, quas credere non debemus, vel quia affectione Advocati rapiebatur, vel quia auctoritas ipsius claudicavit in hoc, cùm contrarium tenuisset in prax. *q.* 18. *num.* 74. & *q.* 28. *num.* 24. adhuc in terminis Gregorianæ, ut dixi *controvers. preced.*

Quibus accedant ea, quæ diximus *eadem controversia præcedenti, n.* 79. *cum seqq.* nempè quòd licèt nostræ leges non possint in vim legis aliquid immutare quod materias merè Ecclesiasticas, qualis est immunitas, tamen in vim legis, & consuetudinis plurimum juvant ad interpretandas Constitutiones canonicas, ita ut firmiores reddantur, dum congruunt loco, & tempori. Sic eleganter sanctus August. relatus *in c. si in adjutorium* 7. *dist.* 10. ibi: *Si in adjutorium vestrum etiam terreni imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus, cùm adversus injuriosos civem Romanum se esse testatus est.*

Neque interpretatio illa desumpta ex *d. l.* 15. ibi: *Sea habido por alevoso*, & *ex d. l.* 17. ibi: *Y fuesse havido por alevoso* supradicta diluit, etiam si adducantur regula; *Aliud est esse tale, & aliud haberi pro tali*, ex Bobadilla *lib.* 2. *Polit. cap.* 14. *numero.* 39. Giurba *consil.* 100. *num* 11. Narbona *in dicta lege* 10. *glos.* 12. *numero* 12. Jacob. Cancer. *var. part.* 3. *cap.* 13. *numero* 256. & Marin. *quot. resolut. libro* 1. *cap.* 171. *numero* 7. deducebatur.

Quia

Quia illatio corruit totius *leg.* 17. verbis Inspectis; nam in ea hæc habentur : *Y considerando tambien que el uso de los pistoletes envilece y acobarda los animos occasiona alevosias, por ser de suio esta arma traidora, y de Cobardes, y que inquieta, y turba la paz publica de estos Reynos.* Quibus verbis non dicitur, quòd habeantur pro proditoriis armis; sed quòd ex se sunt proditoria arma, ac perturbativa pacis publicæ, ac per consequens neque verificatur regula, neque admittenda est distinctio in
43 terminis nostræ *leg.* 17. Quibus addicitur, quòd non solùm arguimus ex decisionibus nostrorum jurium, sed etiam apertè concludimus duabus constitutionibus Pontificiis adductis, in quibus absolutè arma proditoria detestanda, atque abominabilia dicuntur absque dubio, hæsitatione, vel controversia, ut indubitatum remaneat, quòd crimen dolo malo eis commissum verè proditorium est ad omnes juris effectus.

44 His addi potest, quòd non solùm summi Pontifices in subditos dominii temporalis Ecclesiæ hæc arma breviora, atque ignea reprobata habent, verùm etiam quoad personas Ecclesiasticas, ita ut ratione criminum cum his patratorum cautum habeant, ut acerbiùs puniantur. Quòd probatur ex eo, quod tradit Don Michael Cortiada *dicta decisione Catal.* 34. *num.* 19. nempè duas Constitutiones Pontificis Pauli V. per quas
45 Judici Ecclesiastico speciali, qui *Judex brevis* nuncupatur, specialiter committitur, quòd omnes Ecclesiasticos tam sæculares, quàm Regulares cujuscumque ordinis, vel dignitatis, etiamsi sacro Presbyteratus charactere insigniti sint, etiam si exempti dicantur, qui hujusmodi archibusia gestaverint, detinuerint, aut quoquo modo habuerint, vel fabricaverint, aut fabricare fecerint, per pœnas severissimas distringat. Quæ quidem Constitutiones cum expressa mentione edicti Regii ea suis subditis prohibentis latæ fuerunt, ut ex ipsis patet. Cùm autem prohibitio Regis ea ratione nitatur, nempè quia proditoria sunt, ac pacis publicæ perturbativa, ut Peguera probat *dict. decis.* 56. *per totam.* Et cùm summus Pontifex adjuvando ipsam prohibitionem Re-
46 gis hæc cavcat; cuncta in illa contenta atque disposita confirmat. Non ita, ut Ecclesiastici subjiciantur ejusdem pœnis, ac sæculares, sive Laici; nam hoc limitatum est in ipsis Constitutionibus ad pœnas Canonicas, ut notant Cartar. *dicta decisione* 70. *num.* 70. & Cortiada *dict. decisione* 34. *n.* 39. Sed quoad alia, quale est definitio qualitatis proditoriæ, quam præ se ferunt crimina cum eis patrata.

Denique expendenda venit Constitutio Julii
47 III. expedita 24. die Novembris anni 1553. Quam ad litteram tradidi *tom.* 2. *de reg. Val. cap.* 7. §. 2. *in prin.* In ea enim ut clerici minorum ordinum delicta atrociora patrantes in Regno Valentiæ faciliùs compescantur, cautum est, quòd pro quindecim delictis ibidem expressis privilegium fori amittant. Et dum hæc crimina enumerantur, sic Julius ad rem ait : *Seu aliquem archibusio, vel escopeto, aliàs escopia occidens, seu occidere procurans,*
48 *quamvis eum non vulneraverit, vel tetigerit.* Nam adeò acerbum, immane, atque proditorium hoc crimen illi summo Antistiti visum fuit, quod ex eo solo privilegium fori amitti decreverit atque Curiæ sæculari tradi, quicumque clericus minorum ordinum ea admiserit. Et si apertè constat ex mente quatuor summorum Pontificum deducta ex Bullis publicè expeditis, reprobatum fuisse hoc armorum genus, quorum duo apertis verbis arma proditoria esse decreverunt, tum ea uti talia ex sui natura qualificando, tum etiam pœnam criminis læsæ Majestatis, atque conspirationis in sontes irrogari jubendo. Ob quòd quicumque oc- 49
ciderit dolo malo proximum suum ictu horum armorum, verè proditoriè necat, ac per consequens etiam in terminis Gregorianæ Constitutionis indignus fit privilegio immunitatis Ecclesiæ. Sed Angela Bernardinum interfecit cum tormenti reprobatæ mensuræ ictu, ut abundè in causa constabat : ergo dubitari non potuit de qualitate proditionis.

Ad ea quæ usu Sinarum antequam ad nos per- 50
venerint hæc arma, responsum non damus, quia Julius Cæsar Scaliger. *ad lib. subtil. Cardan. exercitatione* 99. sufficienter respondisse videtur. Et quamquam concedamus, si commertium cum Sinis habitum in Europa non fuit usque ad annum 1597. quo Vasquesius Gama, promontorio Bonæ Spei superato, spem Lusitanorum erexit ad eas Provincias Asiæ lustrandas, ut omnes Historici narrant : quo pacto ad Sedem Apostolicam notitia pervenire poterat, ut sacris Canonibus earum usus reprobaretur ?

CONTROVERSIA XXXII.

De ancilla pubere, sed decimum septimum annum non attingente, dominam occidere conante veneni propinatione.

SUMMARIUM.

1 *Veneni crimen frequentissimè per fœminas patratur. Venena per abusum nocent.* ibi.
2 *Facti species refertur.*
3 *Propinantes venena pœna legis Corneliæ de sicariis plectendi sunt.*
4 *Jura Hispaniæ crimen venationis plectentia.*
5 *Veneni propinatio ad mixtam secum præfert proditionem.*
6 *Pœna veneficii de jure civili Romanorum fuit damnatio ad bestias in vilis conditionis reos.*
7 *Servi acriùs puniri debent, ac liberi.*
8 *Gravius est occidere veneno, quàm ferro.*
9 *Servi salutis dominorum insidiantes igne comburebantur.*
10 *Apud Persas venena propinantibus caput inter saxa contundebatur.*
11 *Apud Hebræos venenum eis propinabatur. Quid apud Athenienses ?* ibid.
12 *Plato damnandos ad bestias dicebat.*
13 *Apud Italos pœna furcarum plecti solent tam nobiles, quàm plebei.*
14 *Apud Gallos igni tradunt.*
15 *Apud Germanos viri rotæ affigi debent, fœminæ in aqua submergi.*
16 *Apud Hispanos tempore Vvicegothorum exquisitis tormentis affecti mala morte plectebantur.*
17 *Apud Valentino vir suspendendus est, fœmina*

na concremandæ.

18 *In Regnis Castellæ de jure Partitarum ad bestias damnabantur.*

19 *Hodie quia pœna hæc recessit ab aula, ad caudam jumenti trahuntur, furca necantur, atque in frusta scinduntur tanquam proditores.*

20 *Affectus, non secuto effectu, regulariter non punitur pœna ordinaria.*

21 *Text.* in l. divus Adrianus 14. ff. ad leg. Cornel. de sicar. *expenditur.*

22 *Text.* in leg. cogitationis 18. ff. de pœn. *expenditur.*

23 *In atrocioribus affectus punitur eadem pœna non secuto effectu, si perventum fuerit ad actum proximum.*

24 *Contrarium de consuetudine plures tenent.*

25 *Sed hæc opinio non procedit, quando adest lex specialis, per quam effectus pari pœna plectitur.*

26 *Servi ex affectu in dominum puniri debent eadem pœna, ac effectu secuto.*

27 *Text.* in l. 1. in fin. ff. ad leg. Pompei de parricid. *juncta* l. aut facta, §. persona, ff. de pœn. *expeditur.*

28 *Servus in jure, quoad reverentiam respectu domini, æquiparatur filio respectu patris.*

29 *Lex Hispaniæ expressè pœnam mortis imponit ex affectu propinandi venenum ad occidendum.*

30 *In Regnis Hispaniæ non solùm ad est specialis dispositio quoad filium ementum venenum ad occidendum patrem, sed generalis comprehendens omnes.*

31 *De jure Hispaniæ acerbiùs plectendi sunt servi, quàm liberi.*

32 *De jure Hispaniæ ex præparatione veneni pœna mortis imponitur.*

33 *De jure Hispaniæ vulnerans, aut percutiens proditoriè, per insidias, aut consilio adhibito, animo occidendi, punitur eadem pœna, ac si occisset.*

34 *Propinatio veneni est crimen proditorium.*

35 *Minor decem & septem annis plecti mitiùs præcisè debet de jure Hispano, cum duabus seqq.*

38 *Decisio Aulæ.*

1 FOeminæ, ut alibi dixi, venenandi artem adinvenerunt, ut tradunt Diodorus *libro* 5. *antiq. gestor.* Natal. Com. *libro 9. Mythol. cap.* 6. & Tiraquel. *in l.* 8. *connub. num.* 19. *cum seqq.* Romæ per aliquot sæcula similis quæstio excogitata non fuit, teste Valerio Maximo *lib.* 2. *cap.* 1. ibi: *Veneficii quæstio, & moribus, & legibus Romanis ignorata, complurium matronarum patefacto scelere orta est, quæ cùm viros suos clandestinis insidiis veneno perimerent, unius ancillæ indicio protractæ, pars capitali judicio damnatæ, centum septuaginta numerum compleverunt.* Quæ evenerunt M. Claudio Marcello & T. Valerio Consulibus *anno ab urbe condita* 446. ut narrat Livius *decad.* 1. *lib.* 8. *c.* 18. posteà sæpiùs repetita, ut idem Livius tradit, sed semper de mulieribus, ut testatur Carolus Sigonius *libro* 2. *de judiciis, cap.* 30. Quæ quidem venena, ex his quæ natura dedit ad medellam, confici solent; nam ut ait Plinius *lib.* 2. *histor. natural. cap.* 63. *Terra nobis malorum remedium genuit, nos illud fecimus venenum.* Abusu scilicèt, cùm non adhibeatur in id, ad quod Deus mediate natura creavit. Mercurius namque, sive argentum vivum, ad plura utiliter adhibetur, præsertim ad purgationem omnium metallorum, ad curationem morbi Gallici, & sic similium, sed eo sublimato (ex 2
quo derivationem sumpsit nomen nostra vernacula lingua ei attributum, nempè *Soliman*, ut tradit Sebastianus Covarrubias *in suo Thesauro*) si in potu, vel cibo propinetur, venenum lethale est, ut docent Ulysses Aldrovandus *in museo metal. lib.* 1. *cap. fin.* & Paul. Zacchias *in quæst. medicoleg. lib.* 2. *tit.* 2. *quæst.* 4. *num.* 30. *cum seqq.* Ancilla ista, ætatis quatuordecim annorum (neque per aspectum aliud apparebat) animo occidendi dominam, ex nobilioribus fæminis hujus Curiæ, quantitatem hydrargyrii miscuit in potione usu frequentissima apud nos, quam novo orbi debemus, & vulgò dicitur *Chocolate*) de qua Joanes Laeth *in nov. orb. lib.* 6. *cap.* 2. sic ait: *Hoc potu indignæ hospites suos, etiam magnates excipiunt; hunc Hispani, sed magis Hispanæ ita depereunt, ut postquam illi assueverunt, se sine illo vivere posse negent.* Sumere domina cùm cæpisset, insuetam asperitatem in lingua, & gutture præsentiens, à potatione cessavit, successere aliqua symptomata, & adhibitis medicis ex parvitate materiæ sumptæ, faciliter evasit; sed plenè per eorum relationes constitit de qualitate, & quantitate veneni propinati, per testium depositiones sufficienter gravata fuit ancilla, ac tandem ea convicta, atque confessa absque tortura, dubitabatur qua pœna esset plectenda.

Attenta dispositione juris civilis, dubitari non 3
poterat, crimen hoc comprehensum fuisse sub dispositione legis Corneliæ de sicariis, ut probat Text. *in l.* 1. §. 1. *& leg.* 3. §. 1. *cum seqq. ff. eo titulo*, cum qualitate aggravante deducta ex Text. *in l.* 1. *Cod. de mal. & Mathem.* docet Clarus *in* §. *homicidium, num.* 14. ubi Bajard. Tiber. Decianus *tract. crim. lib.* 9. *c.* 2. *cum seqq.* Bossius *in prax. tit. de homicid. num.* 13. Pet. Greg. *lib.* 36. *syntag. cap.* 18. Farin. *in prax. q.* 122. *ex n.* 1. Pet. Cabal. *de homic. n.* 603. *cum seqq.* Ant. Matth. *lib.* 48. *ff. tit.* 5. *cap.* 5. Matth. Berlich. *p.* 4. *concl.* 5. *n.* 30. & Benedict. Carpz. *in pr. p.* 1. *q.* 20. *n.* 15. *cum seqq.*

De jure nostro per Textum *in l.* 2. *tit.* 2. *lib.* 6. 4
for. judic. & in l. 7. *&* 12. *tit.* 8. *p.* 7. docent Dominus Gregorius Lopez, & Villadiego *in his legibus*, Dominus Covarrubias *in Clement. si furiosus*, 2. *part. in prin. n.* 11. Anton. Gomez *tom.* 3. *var. c.* 3. *n.* 7. Petr. Plaza *in epit. delictor. lib.* 1. *c.* 20. *ex num.* 1. Don Joannes Vela *de delictis p.* 1. *c.* 26. *per tot.* Bernardus Diaz *in prax. c.* 95. & ibi Salcedo *verb. ac si dedisset*, Cevallos *comm. cont. com. quæst.* 450. Hermosilla *ad l.* 17. *tit.* 5. *part.* 5. *glos. unic. num.* 2. & Ayllon *ad Gomez d. c.* 3. *num.* 8. Et 5
cùm hoc crimen admixtam habeat proditionem ex Text. *in l.* 1. §. *quòd si quis* 18. *in fin. ff. ad Senat. Consult. Syllanian.* ut pluribus probavi *contr.* 30. *n.* 49. in quo nemo dubitat, pœna capitalis aggravanda erat. Attento enim rigore iuris ex eo solo, quòd venena quis confecerit ad occidendum, ad bestias damnari debet. Text. *in l.* 3. §. *lege Cornelia, ff. eod.* ibi: *Humiliores solent, vel bestiis subjici.* Et 6
cùm ista rea ancilla esset, & in dominam hæc commisisset, graviùs plectenda erat, ex Text. *in l. aut facta* 16. §. *persona, ff. de pœnis* ibi: *Aliter enim puniuntur ex iisdem facinoribus servi, quàm liberi.*

Quæ

Quæ conclusio communiter praxi recepta est: atque adeò pœna ignis sive concremationis damnanda erat. Sic mihi probat Text. *in l. capitalium* 28. §. *ignis*, *ff. de pœnis*. Per quem Text. igni tradi jubentur, quicumque servi saluti dominorum insidiaverint; & non possunt contemplari gravieres insidiæ, quàm illæ quæ fiunt per propinationem veneni, cùm gravius sit veneno occidere, quam ferro, ut rescripsit Imperator *in l.* 1. *C. de malef. & Mathem.* ac per consequens graviori animadversione digna erat; quia in ea concurrebat conditio servilis *d. l. aut facta*, §. *persona*: insidiæ juxta *d. leg. capitalium*, §. *igne*, & prava qualitas veneni ex *d. l.* 1. Quare ex solo conatu, quia in dominam insidias pessimas paraverat, pœna concremationis afficienda erat ex Textuali dispositione *d.* §. *igne*, quo Callistratus accuratè dixit ibi: *Igne cremantur plerumque servi, qui salutem dominorum suorum insidiaverint.* Non enim Consultus in his verbis effectum insidiarum contemplavit, sed solùm quòd salus domini insidiis apperatur.

Nec novum est; nam ex sola qualitate veneni, pœna omni tempore aggravata reperitur: in republica Hebræorum, ex sola retentione veneni pœna capitali ipso veneno plectebantur, ut tradit Joseph. *lib.* 4. *antiq. Judaic. c.* 8. ibi: *Venenum neque lethale, neque aliàs noxium quisquam Israelitarum penès se habeat: quòd si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id, quod facturus erat illis, adversus quos venenum paraverat.* Athenienses inter atrociora crimina venenum connumerabant, ut tradit Car. Sigon. *lib.* 3. *de repub. Atheniens. cap.* 1. Persæ veneficorum capita lapidi lato imposita alterius lapidis incussu exterebant. Alex. ab Alex. *l.* 3. *c.* 5. Cæl. Rhodigin. *lib.* 10. *antiq. lect. c.* 5. Plato *dialog.* 12. *de legib.* Medico venenis utenti ad detrimentum, mortis pœnam imponendam sanxit, idiotæ verò pœnam damni irrogari, sed intelligit pro Medico, quicumque peritiam veneni adhibendi obtinet. At *dialog.* 3. ad bestias damnandum docet, ut refert Decianus *d. lib. 9. cap.* 22. *num.* 3. In totis provinciis Italiæ pœna propinati veneni est suspensionis, sive furcarum, absque eo quòd nobilis distinguatur à plebeio, quia ratione immanitatis hujus criminis amittitur privilegium nobilitatis, sic tradit Petrus Cabal. *d. tract. de homicid. num.* 610. licèt non semel exasperatam hanc pœnam ex eadem ratione, reum ad caudam jumenti trahendo, aut in frustra scindendo dicat Joan. Bapt. de Thoro *in comp. dec. part.* 4. *vers. occidentes carceratos.* In Regno Galliæ graviori pœna, quàm ordinaria plecti solent, ut probat Petr. Greg. *d. c.* 18. *n.* 15. qualis autem hæc sit, explicatum habemus apud Papon. *lib.* 22. *tit.* 3. *arrest.* 1. *in append.* nempè ignis, ut venefici concremari debeant; in Germania ex constitutione invictissimi Caroli V. nostri Regis, ac domini, pœnam affixionis ad rotas in viros statuta est, in fœminas submersionis in aqua, licèt hodie ex generali consuetudine in utrumque sexum pœna rotarum admissa reperiatur, ut tradit Carpzovius *dicta quæst.* 20. *n.* 20. *cum sequentibus.*

In tota ditione Hispana tempore Regum Vvisi-Gothorum venefici exquisitis tormentis cruciabantur, ac mala morte mulctari interimebantur, ut probat Text. *in d. l.* 2. *tit.* 2. *lib.* 6. *for. jud.* ibi: *Deven ser tormentados los que las dieren e morir mala muerte.* Vel quia forfice candenti vellicabantur, vel ad devorandum bestiis tradebantur, ut explicat Villadiego. In Regno Valentiæ, ut dixi *de regim. urb. tom.* 2. *cap.* 8. §. 8. *num.* 106. viri pœna furcarum plectuntur, ut observari vidi in personam Josephi Salvator, cui addita fuit qualitas parricidii, quia uxorem necaverat: Fœminæ autem concremandæ sunt, & in eis pœna exacerbatur ob frequentiam delinquendi: licet nostris temporibus non fuit ad executionem deducta similis pœna, quia rea decessit in carcere, antequam sententia lata fuisset. Ac denique in Regnis Castellæ per *d. l.* 7. *tit.* 8. *part.* 7. bestiis dilaniandus, atque tradendus est quicumque hominem veneno occiderit. Sed quia de generali consuetudine totius orbis Christiani, hæc pœna ab usu recessit; nam hominem quantumvis criminosum, & execrabilem à bestiis dilaniari, inhumanum visum fuit, & Ethnicorum acerba executio; condemnantur ad pœnam furcarum, cum qualitate assueta in crimine proditionis: nempè quòd trahantur ad caudam jumenti usque ad locum supplicii, & post enecationem in frusta scindantur, per vias publicas corpora suspendantur, ut insepulta remaneant.

Quibus suppositis, dubium hujus controversiæ non versabatur circa qualitatem pœnæ, quia de jure, & consuetudine nemo hæsitabat: neque circa probationem, quia convicta, & confessa reperiebatur: sed primùm an ex eo quòd non occidisset, pœna mitiganda esset, & secundùm an ex capite minoris ætatis subveniri deberet. Circa primum dubium certissimi juris est, quòd regulariter crimina non puniuntur ex solo affectu, non secuto effectu, pœna ordinaria ut omnes Doctores tenent. Nam licèt Consultus *in l. divus Adrianus* 14. *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* dicat: *In maleficiis voluntas spectetur, non exitus.* Hoc ita sumendum est, ut indistinctim ex sola voluntate delinquendi aliquis puniatur. Immò Ulpianus *in l. cogitationis* 18. *ff. de pœn.* contrarium sensisse videtur, dum dicit ibi: *Cogitationis pœnam nemo patitur*, & licèt Jacobus Cujac. *l. observat. c.* 22. distinguat, ita ut Ulpianus loqueretur in edicto, quod quisque juris, Callistratus autem in cæteris casibus; hæc distinctio non placet; quia licèt fatear, Ulpianum locutum fuisse de illo edicto, postquam ejus verba in libris digestorum apposita sunt, sub rubrica de pœnis, generaliter quoad quamcumque impositionem pœnarum intelligenda sunt: sed ita ut nemo qui malè facere voluit, plectatur, cùm æquum non sit, nisi quod factum voluit, fecerit etiam, aut ad aliquem actum perduxerit, ut ex Gallio exponit Dionys. Gothofred. *in d. l. cogitationis.* Ob quod in atrocioribus, effectus non omnino spectatur; sed factum intelligitur si per reum procedens ad actum primum, factum fuit quidquid in se erat, ad effectum consequendum, ita ut per eum non steterit, quominus delictum principale consummaretur. Quæ verificantur in explodente archibusium glande plumbea, & pulvere pyrrio onustum; nam si pulvis non accendatur, aut ictus erretur, non stat per explodentem, qui fecit quod in se erat ad occidendum, ut in eo casu considerant Matril. *dec.* 155. Baldel. *l.* 5. *prag.* 3. & 45. *tit. de arm. prohib. num.* 1. & alii relati per Marium Giurbam *observat.* 33. *n.* 1. *cum seqq.* Sic pariter in veneno, quod

quod postquam in esu, aut potu propinatum est, ex parte dantis, factum fuit quantum in se erat: sic tenuerunt glos. *in cap.* 1. *de præsum.* Bartol. *in l.* 1. *ad fin. ff. ad leg. Pompei de parr.* Bossius *d. n.* 13. Menoch. *de arbitr. cas.* 360. *num.* 17. Papon. *lib.* 23. *arrest.* 3. *tit.* 10. Petr. Greg. *d. cap.* 18. *num.* 17. Clar. *d.* §. *homicid. num.* 14. ubi Bajard. *n.* 34. *vers. item adde*, & §. *fin. q.* 92. *n.* 2. ubi idem Bajard. *n.* 6. Decian. *d. lib.* 9. *c.* 23. *n.* 3. *ad fin. vers. quam conclusionem.* Farinac. *d. q.* 122. *n.* 14. & 19. & *q.* 124. *n.* 3. 8. & 11. & 22. Caball. *de homicid. n.* 60. & Anton. Matth. *d. cap.* 5. *n.* 3.

Sed his maximoperè obstare videtur limitatio
24 Julii Clari, Deciani, Farinacii, & aliorum, qui de generali consuetudine testantur, numquam puniri affectum, effectu non secuto, pœna ordinaria, quos sequitur Carpzovius *q.* 21. *n.* 37. qui omnes loquuntur in terminis generalibus, & in levioribus criminibus. Giurb. *obs.* 33. *n.* 1. Non autem quan-
25 do adest lex specialis, per quam constitutum est, quòd affectus pœna ordinaria plectatur. Nam tunc lex constituit delictum speciale ipsum affectum, qui quidem in sua specie perficitur per actum proximum, ac per consequens cessant rationes in contrarium perpensæ. Sic docent Clarus *d. q.* 91. *n.* 2. & ad eum Bajardus *d. vers. item adde.* Farin. *d. q.*
26 124. *n.* 37. & Carpzov. *d. q.* 21. *n.* 38. Ex quibus sequitur, quòd si versaremur in simplici propinatione veneni, procederet limitatio. At cùm simus in terminis veneni propinati per ancillam dominæ, habemus legem specialem in corpore juris comprehensam, in qua cavetur, quòd conatus etiam in actu remoto puniatur eadem pœna. Sic mihi probat Text. *in l.* 1. *ad fin. ff. ad leg. Pompei de par-*
27 *ricid.* juxta *leg. aut facta*, §. *persona, ff de pœnis.* Nam *in d. l.* 1. sic Martianus respondit: *Qui emit venenum, ut patri daret, quamvis non potuerit dare.* Quo Textu Bartol. ejus dispositionem extendit ad omnes præparantes venenum: sed communiter Doctores hanc extensionem rejiciunt, quia hoc cautum fuit specialiter in filio volente occidere patrem ob maximam reverentiam, quam ei præstare tenetur: quibus, & ego subscribo: sed in jure, servus quo-
28 ad reverentiam debitam domino æquiparatur filio, ut probat expressè Text. *in dict. l. aut facta*, §. *persona* ibi: *Persona dupliciter spectatur, ejus qui fecit, & ejus qui passus est; aliter enim puniuntur ex ejusdem facinoribus servi, quam liberi, & aliter qui quid in dominum patremve ausus est, quàm quid in extraneum*: ita ut Saturninus, dum de augenda pœna in reo alicujus criminis agit, eandem rationem augendæ militare respondit in servo aliquid moliente contra dominum, ac in filio aliquid affectante contra patrem. Nam in utroque res pessimi exempli est, in filio ex vinculo naturæ, in servo ex vinculo juris civilis: ergo eadem dispositio *dict. leg.* 1. procedit ex comprehensione ac identitate rationis, quoad ancillam procurantem mortem dominæ, mediante propinatione veneni, non solùm empti, sed præparati, atque cum effectu in potione dati, itaut lædere cœpisset.

Quæ dubio carent in iis Regnis; nam non so-
29 lùm habemus *dict. l.* 12. *tit.* 8. *part.* 7. qua cavetur idem quod *in d. l.* 1. *ff. ad leg. Pompei. de parricid.* sed *l.* 7. *eod. titulo*, per quam generaliter cautum est, quòd pœna mortis teneatur qui emerit, habuerit, confecerit venenum ad aliquem occidendum, sive occiderit, sive non, ut expressè dicitur in Text. ibi: *Deven haver pena de homicida maguer el que las compró non pueda cumplirlo que cuidava*, & *dict. l.* 12. ibi: *Maguer non ge las pueda dar*: & sic docent Dominus Gregorius Lopez *in his Test. & in l.* 17. *tit.* 5. *part.* 5. *glos.* 1. Dominus Covarrubias & cæteri laudati suprà, *n.* 4. pluribus Dominus Solorzano *de parricid. l.* 16. *per tot.* & Dominus Larrea *allegatione* 47. *n.* 12. sed specialiter ad nostram speciem Hermosilla *dict. n.* 2. *vers. & etiam* ibi: *Maximè si esset, filius, uxor; consanguineus, vassallus, servus, aut famulus, qui patrem, maritum, consanguineum, aut dominum veneno occidere vellent.* Et cum habeamus dispositionem generalem, ut omnes nostri Doctores notant, affectus factus fuit delictum speciale, quo peracto pœna ordinaria subintrat. Et
30 quamvis adesset specialis dispositio *d. l.* 12. quæ loquitur de filio præparante venena ad necem patris, expendi possent plures Textus ad corroborationem hujus conclusionis, ut Text. *in l.* 2. *tit.* 31. *dict. part.* 7. In quo cavetur, quòd ex cogitatione delinquendi nemo puniatur; sed id ibidem explicatum habemus, ita ut si ad factum perve-
31 niatur, puniri debet, etiam effectu non secuto: dum ponuntur exempla, specificè agitur de propinatione veneni, ibi: *E lo mismo seria, si viniese en voluntad à algun Ome de matar à otro, si tal pensamiento malo como este comenzare à lo meter por obra, teniendo alguna ponzonna aparejada para darle à comer, ò beber.* Sic similiter expendi posset Textus specialiter ad nostram speciem *in l.* 8. *eod. tit.* 31. ibi: *Camas crudamente deven escarmentar al siervo que al libre*, quod est idem, ac cautum *in d. leg. aut facta*,
32 §. *persona*, ut dixi *suprà*, *n.* 28. præcipuè cùm adeò commendata sit reverentia servi respectu domini per nostra jura, ut teneatur eum defendere cum dispendio propriæ vitæ. Text. *in l.* 2. *tit.* 19. *par.* 2. ubi Gregor. Lopez *glos.* 6. melior Text. *in l.* 5. *tit.* 21. *part.* 4. ibi: *E morir por ello por escusarlo de muerte ò de deshonra*, ubi Gregor. Lopez *glos.* 4. Quantò magis debet acerbè puniri, si vitæ domini insidias paraverit: sic pariter expendi potest *l.* 2. *t.* 23.
33 *lib.* 8. *Rec.* per quam imposita reperitur pœna mortis vulneranti, vel percurienti proditoriè, vel per insidias, aut consilio habito, animo occidendi, etiamsi mors non sequatur. Quia cùm propinatio
34 veneni crimen proditorium sit, ut probavi *contr.* 30. *n.* 49. eo ipso quòd venenum propinatum appareat, & læsio aliqua subsequatur, absque dubio pœna ordinaria imponi debet ex vi istius Textus, ut probant Didac. Perez *in leg.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin.* & Acevedo *in d. leg.* 2 *n.* 16. *cum seqq.* Neque deficit animus occidendi, cùm propinatio ad id immediatè tendat, si venenum propinatum lethale sit, in cujus terminis nostra controversia versatur.

Secundum dubium multò magis urgebat, quia
35 in eadem *l.* 8. *tit.* 31. *part.* 7. clarissimè cautum habemus, quo pacto irrogandæ sint pœnæ minoribus. Nam si reus doli capax non est, quod in eo Textu præfinitur usque ad decimum annum cum dimidio, nulla pena dignus censetur. Sic censuit Aula in cujusdam pueri causa, qui in condimento allato ex domo pistoris, arsenici quantitatem immiscuit: & licèt adesset querela domini, ex ea

dis-

dispositione impunitus evasit. Idem observavit Aula criminalis Regiæ audientiæ Valentinæ in causa duorum puerorum ex nobilioribus, qui Sa-
36 cerdoti eorum magistro arsenicum ab ipso comparatum, ut mures perderet, in olla carnium projecerunt; ex cujus esu quatuor, aut quinque personæ periclitarunt. Sed quia major annum octavum non erat egressus, causa non fuit prosecuta: si autem reus annum decimum cum dimidio completum habuerit, sed minor sit decem, & septem annis, pœna imponi debet; sed precisè temperanda,
37 à decimo septimo usque ad vigesimum quintum religioni judicantis felicium est, an temperanda sit nam licet regulariter rei subveniantur, in atrocissimis, si malitia suppleat ætatem, pœna ordinaria imponi potest, & solet, ut latius probavi *controv.* 8. *n.* 19. *cum seq.* & hoc jure utimur. Et quamquam ex condictione servili pœna potuit aggra-
38 vari, hoc extra ordinem intelligendum est: quia imbecillitas ex natura procedit; ea autem quæ servitutem consequuntur à jure civili, quòd non potest jura naturalia dirimere ex regula Text. *in leg. jura* 8. *ff. de regulis juris*, cum vulgatis; & sic pœna extraordinaria fuit plexa sententia *diei* 8. *Augustini anni* 1662.

neque aliquam dubitationem admittunt.

20 *Procurator per simplicem defensionem sui clientis neminem provocat.*

21 *Præsertim in causa civili, si causa non continet actionem famosam.*

22 *Procurator quid in forensi controvesia exequi solet?*

23 *Procuratoris officium de jure civili necessarium erat, & multò magis de jure Hispano.*

24 *Procuratoris officium à Rege creatur, & publicum est, & habet speciem dignitatis.*

25 *Lites civiles, sive pecuniariæ materiam criminibus creant.*

26 *Casu delinquens in rixa excusatur, si percusserit non animo occidendi, secùs si eo animo fiat.*

27 *Inimicitia procedens inter litigatorem, & Advocatum, sive procuratorem adversarii præsumptiva est, & fallit in plurimis.*

28 *Inimicitia præcedens comprobat dolum, & animum occidendi.*

29 *Accusans aliquem temerè non peccat in his, quæ lege naturali prohibentur directè.*

30 *Secùs qui hominem animo præmeditato occidit.*

31 *Causæ excusantes de jure Hispano à pœna ordinaria in crimine homicidii, lege determinatæ sunt. Decisio Aulæ* ibid.

CONTROVERSIA XXXIII.

De homicidio patrato in personam Procuratoris partis adversæ, quæ in lite obtinuerat; & an ex ea æmulatione excusetur quis à pœna ordinaria?

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*

2 *Difficillimum est justum dolorem temperare.*

3 *Sui non compos præ iracundia delinquendo, mitiùs puniri debet.*

4 *Causa quælibet à pœna ordinaria excusare debet.*

5 *Casu magis quàm voluntate delinquens mitiùs puniendus est.*

6 *Homicidium culpæ, non dolo patratum, extra ordinem puniendum est.*

7 *Ex lite totius substantia, inimicitia gravis oriri solet.*

8 *Judicis officium necessarium est, Procuratoris, & Advocati voluntarium.*

9 L. 1. §. quæri 5. ff. ad Senat. Cons. Turpilian. *expenditur.*

10 *Inconsultus calor, excusat omninò à pœna.*

11 *Animus delicta determinat.*

12 *Voluntas nocendi, causa effectiva est delicti contrahendi.*

13 *Voluntariè, & data opera delinquens de jure Hispano pœnam delicti ordinariam incurrit.*

14 *Domus propriæ habitationis unicuique tutissimum refugium esse debet.*

15 *Domus refugium violenter aggrediens, lege Juliæ de vi publica tenetur.*

16 *Domus tyranni expugnari à nemine, quantumvis optimo, debet.*

17 *Latitans, & armatus, qui inermem expectat, vulnerat, & occidit, insidiosè, & proditoriè occidisse videtur.*

18 *Dolor non excusat, si causa ipsius doloris non est justa.*

19 *Sententiæ supremi Senatus neque provocationem,*

JOannes de Antesana Alavensis, litem prosequebatur nomine uxoris, ratione successionis bonorum patrimonialium cujusdam Præsulis consanguinei illius prædefuncti. Et cùm succubuisset, Procuratorem obtinentis in lite expectavit in atrio proprii domicilii, & eo hora meridiana adveniente, aggressus fuit, & aliquibus vulneribus illatis, incautum, & inermem occidit. Aliquo temporis intervallo decurso, aggressor captus fuit, & judicialiter confessus crimen ex ea causa litigii patratum. Dubitabatur in Aula, qua pœna plectendus esset. 1

Pro rei defensione dicebatur, difficillimum esse justum dolorem temperare, juxta Text. *in l. si adulterium* 38. §. *Imperator* 8. *ff. ad l. Jul. de adulter. l.* 1. §. *fin. ff. ad l. Cornel. de sicar. l.* 3. §. *si tamen maritus, ff. ad Sillanian.* Felin. *in c. dilecti filii, n.* 11. *& seqq. de exception.* Julius Clar. *in* §. *fin. q.* 60. *vers. sed, & hic quæro.* Decius *in l. quicquid, n.* 8. *ff. de reg. jur.* Plurimis Petrus Faber *in eod. Text. in* 4. *cum seqq.* Et quando causa doloris adeò magna est, ut ea concitatus, à mente alienatus reperiatur, ita ut sui compos non remaneat, à qualibet pœna excusari debet, quia ut dixit Aristotel. *l.* 5. *ethicor. c.* 8. ibi: *Atque his qui ob hæc nocent, ac peccant, injuriam quidem faciunt, tamen nondum ob hæc ipsa sunt injusti, vel pravi; non enim nocent ob pravitatem.* Probant Farinac. *q.* 91. *num* 40. Gail. *observ.* 106. *lib.* 2. *num.* 12. *& observ.* 110. *n.* 35. Carpzovius *in prax.* 1. *part. q.* 6. *n.* 6. Ant. Matth. *in prolegom. tract. de crim. c.* 2. *n.* 14. *ad fin.* Quæ concurrebant in nostra specie; nam reus officium sartoris exercendo, vitam miserrimè ducebat, spe hæreditatis affinis erectus, abundantiam sibi, atque felicitatem persuaserat, pauperrimam suppellectilem distraxit, pecunias ab amicis mutuaverat, ut expensas ministraret in lite, à labore quotidiano cessavit, & quando exitum prosperum somniabat, succumbendo cuncta amisisse conspexit, & cùm *ira ob apparentem oriri injustitiam solet*, ut dixit Aristoteles *ibidem*; licèt immeritò, injusritiam credens, in Procuratorem adversarii 2 3 4

exarsit, atque intimo dolore commotus, sui non compos, quem proximum invenerat, necavit: quare venia dignus videbatur, saltem ut excusaretur à pœna ordinaria, cùm quælibet causa, etiam bestialis sufficiat. Text. *in l. igitur, vers. generaliter, ff. de liberal. causa*, pluribus Farin. *q.* 90. *n.* 1. *cum sequentibus.* Julius Cartar. *decis.* 1. *n.* 37. *& decis.* 44. *n.* 38. Cabal. *cas.* 101. *n.* 18. *& tract. de homicid. num.* 120. Dominus Valenzuela *cons.* 162. *n.* 34.

5 Secundo arguebatur ex Textu *in l.* 1. §. *divus, in fin. ff. ad l. Cornel. de sicar.* dum Consultus dixit ibi: *Leniendam pœnam ejus, qui in rixa casu magis, quàm voluntate homicidium admisit.* Quo Textu, ratio concludens demonstratur, quatenus elicitur, quòd ea quæ ex improviso fiunt, casu potiùs, quàm dolo, vel fraude peragantur, ita ut fato, non pravitati imputentur. Text. *in l.* 1. *ad fin. C. eod. tit.* ubi Glos-
6 sa, & communiter Doctores, & ut plurimùm culpa, non dolo fiunt. Homicidium enim culpa patratum, non pœna ordinaria, sed extra ordinem puniri debet, Text. *in leg.* 7. *in prin. ff. ad l. Cornel. de sicar.* ibi: *Nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur.* Bossius Carrerius, & alii adducti per Cabal. *d. tract. de homicid. n.* 198. Giurba *consil.* 72. *n.* 1. *&* 2. Farin. *q.* 126. *n.* 42. *cum seqq.* Ex nostratibus Azevedo *in l.* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil. n.* 5. Plaza *in epit. delict. cap.* 10. *ex n.* 7. Ant. Gomez *var. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 15. ubi Ayllon Vela *de delictis, part.* 1. *c.* 15. *n.* 41. in nostra specie negari non potest, provocationem adesse, procedentem ex lite totius substantiæ, ratione cujus inimicitia gravis oriri so-
7 let inter litigarorem, & Advocatum, Procuratoremque partis adversæ, ut colligitur ex Text. *in l.* 1. §. *qui autem, & §. sed, & Constitutio, ff. de calumniator.* Glossa *in leg. pecuniam, ff. de condict. ob caus. verbo reperitur.* Paris de Puteo *tract. de syndic. verb. suspicio*, Mieres *ad Constit. Cathal. p.* 2. *collat.* 6. *C. de professor. juris prud. vers. item nota, quòd qui fuit*, Xamar. *de offic. jud. & Advocat. part.* 2. *q.* 4. *n.* 56. Rovit. *ad pragmat. Neapol. t. de suspic. prag.* 1. Amendola *in addit. ad decis.* 22. Vicent. de Franq.
8 *n.* 11. & licèt Farinacius *in prax. q.* 49. *n.* 73. solùm hæc teneat in Advocato, vel Procuratore causæ criminalis; idem dicendum est in lite civili gravi, ut de judice dixerat *ibidem, n.* 67. *cum seqq.* immò majori cum ratione, nam officium judicis necessarium est, ita ut voluntariè abstineri non possit à cognitione controversiæ coram eo legitimè deductæ, Textus *in c. ex tenore de for. Compet.* ubi Barbosa, Mastril. *decis.* 151. *num.* 20. *part.* 1. Castillo *decis. Sicil.* 94. *ex num.* 1. Fab. *in C. libr.* 3. *tit.* 4. *destin.* 1. Fontanella *decis.* 1. *num.* 7. At verò procuratoris officium voluntarium est; nam potest admittere, vel non, mandatum, Text. *in l. filius familias* 8. §. *invitus, ff. de procurator.* ubi communiter Doctores, & sic qui partes adversarii fovet in re gravi, & obtinet, litigatorem succumbentem provocat, saltim ut à pœna ordinaria excusetur.

9 Denique arguebatur ex Text. *in l.* 1. §. *quæri* 5. *ff. ad Turpillian.* ibi: *Quæri possit, si ita fuerit interlocutus Lucius Fetius, temerè accusasse videtur, an calumniatorem pronunciasse videatur? & Papinianus temeritatem facultatis veniam continere, & inconsultum calorem calumniæ vitio carere, & ob id hunc nullam pœnam subire oportere.* Quo in Textu rectè dubitabat Marcianus, an ex ea procuratione condemnatus accusator temerarius fuisset; nam mos veteribus erat in concipiendis sententiis simili forma uti, sicut notat Dionysius Gotofridus *ibid.* Et tamen 10
Papinianus, quamvis temeritatem accusatoris recognoverit, ex inconsulto calore veniam deberi, & nullam pœnam subire oportere docuit, quam sententiam Marcianus quoque probat. Sic paritet Imperatores *in l. si non* 5. *C. de injur.* ibi: *Inconsulto calore prolapsus* in *l.* 4. *C. de authorit. præst.* ibi: *Juvenili calore, & in l.* 2. *C. de abolit.* ibi: *Si per errorem, seu temeritatem, seu calorem ad accusationem prosiluerint.* Ita ut inconsultus calor in causa sit, ut minùs peccasse dicantur, & à pœna saltim acerba excusentur. Cùm ergo in nostra specie succumbens inconsulto calore procuratorem adversarii obtinentis necasset, quando non in totum à pœna excusetur; ab ordinaria saltim excusandum esse apparebat.

Sed his non obstantibus, condemnandum pœna 11
ordinaria probabatur ex eo, quòd animus delicta determinat, ut docet Callistratus *in l. divus Hadrianus* 14. *ff. ad leg. Cornel de Sicar.* & Imperator Antonius *in l.* 1. *C. eod.* ibi: *Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat.* Et sic, quoties animi deliberatio necandi intercedat, quoties de præmeditatione ad occidendum appareat, pœna legis Cor- 12
neliæ subintrat, *d. l.* 1. §. *divus Hadrianus, ff. ad l. Cornel. de sicar. l. perspiciendum* 11. §. *delinquitur, ff. de pœn.* ubi Bartol. Jul. Clarus *in* §. *homicidium n.* 6. *& ibi* Bajard. Farin. *q.* 126. *n.* 2. *cum seq.* Peguera *decis.* 78. *num.* 59. Cabal. *de homicidio, ex num.* 275. Giurba *consil.* 2. *num.* 36. *cum seq.* Ant. Matth. *de crim. lib.* 48. *ff. tit.* 5. *cap.* 3. *n.* 3. Carpzovius *dict.* 1. *parte, quæst.* 7. *ex nu.* 7. apud quos plures, ut diximus *contr.* 29. *num.* 14. *cum sequent.* Dolus namque ex ipso facto per reum confesso, probabatur clarissimè *l.* 7. *ff. eod.*

De jure nostro hæc pariter procedunt Text. *in* 13
l. 11. *tit.* 5. *lib.* 6. *for. judic. in l.* 2. *titul.* 8. *par.* 7. *in l.* 1. *&* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. legum in l.* 3. *tit.* 13. *lib.* 8. *Ordin. & in l.* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* in quibus juribus ad hoc, ut pœna ordinaria irrogari debeat, sufficit, quòd data opera homicidium patratum sit, ut in his juribus dicitur ibi, *à sabiendas*; sic exponunt Villadiego, Montalvus, Dominus Gregorius Lopez, Didacus Perez, & Azevedo *ibid.* Paz *ad l.* 63. *styli, num.* 23. *cum sequent.* Anton. Gomez. *dict. cap.* 3. *num.* 1. Plaza *in epitom. delict. cap.* 10. *ex num.* 1. Vela *de delictis dict. c.* 15. *numero* 39. Ayllon ad Gomez *dict. c.* 3. *numero* 2. Cùm autem hic reus, postquam litem amiserat, data opera, & ex animo, atque proposito, Procuratorem adversarii non obiter invenisset, sed præmeditatè expectasset armatus, & eo viso nullis præcedentibus verbis agressus inermem, senem mitissimum, ac in sua professione pacificum, vulnerasset, & occideret, clarè sequebatur, data opera, dolosè, ac ex prævia deliberata voluntate deliquise.

Demum ex loco delicti qualitas aggravabatur 14
ejusdem. Text. *in l. aut facta* 16. §. *locus ff. de pœn.* quod comprobabatur ex eo; nam in domo propriæ habitationis expectaverat, & postquam eam ingressus fuerat, nequiter occiderat. Domus enim unicuique tutissimum refugium est Tex. *in l. plerique, ff. de in jus vocan. l. nemo* 103. *ff. de regul. jur. l. si cum servum* 28. §. *ult. ff. de fideicom. libert. l.* 1.

Cod.

Cod. de prætor. & honor. præt. lib. 12. explicant Petr. 15 Fab. & Revard. *in dict. l. nemo*, Farin. *in frag. crimin. 1. parte, verb. Domus, n.* 130. Clar. *in §. fin. quæst.* 10. *ubi* Bajard. Caball. *casu* 13. *n.* 10. eleganter Cicero *in orat. pro Dom. sua* ibi: *Quid est sanctius, quid omni religione munitius, quàm Domus uniuscujusque civium? Hic aræ sunt, hic, foci, hic dii penates, hic sacra religionis cæremoniæ continentur: hoc perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde abripi nemi-* 16 *nem, nefas sit.* Sic pariter Quintilianus *lib. 7. instit. orat. cap.* 9. & Erasmus *in adagio: domi vivere.* Ob quod quicumque hoc asylum violaverit, lege Julia de vi publica tenebitur, & durissime pœna puniendus venit. Text. *in l. qui ædes* 11. *ff. de vi publ. leg. quoniam, Cod. eod. l.* 2. *&* 8. *tit.* 10. *part.* 7. explicant præter superiùs adductos Ant. Matth. *dict. l.* 48. *tit.* 4. *cap.* 4. *num.* 3. Carzov. *dict. 1. part. quæst.* 40. *n.* 11. *cum seqq.* Ex nostratibus dominus Gregorius Lopez *in dict. l.* 8. *glos.* 6. Anton. Gomez *d. tom.* 3. *c.* 4 *n.* 1. & Azevedo *in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Recopil. n.* 38. de qua materia, juxta dispositiones fororum Valentiæ aliqua notaveram 2. *de regim. cap.* 8. §. 8. *ex n.* 116. eleganter Quintil. *declam.* 274. asserens, quòd neque optimus possit expugnare domum alienam, etiam si arx tyranni fuerit: sed hic reus in ipso refugio miserum procuratorem deliberatè, & data opera necavit: ergo nulla venia dignus fuit.

Ulteriùs; nam hoc homicidium per insidias pro- 17 ditoriè, sive per *alevosiam* patratum fuit; quia dolosum artificium adhibuit, latitando armatus in atrio domus ipsius occisi, ut securè propositum occidendi exequeretur; quod comprobatur ex his, quæ latè deduximus *suprà, dict. contr.* 29. *ex n.* 50. præmaximè attenta decisione Text. *in l.* 10. *tit.* 26. *l.* 8. *Recopil.* quam expendi *ibidem, num.* 51. *&* 52. ac per consequens non solùm pœna capitali, sed cum qualitate *alevosiæ* puniendus erat.

Quibus positis, clarissime refelluntur cuncta, 18 quæ pro reo adducebantur. Nam primum deductum ex *l. si adulterium* 38. §. *Imperator, ff. ad leg. Jul. de adulter.* cum similibus; nempè difficilimum esse justum dolorem temperare, excluditur ex eo, quòd non quilibet dolor excusat, sed justus tantùm, & rationabilis, ut in Textu habetur, & licet concedamus, causam doloris hunc reum habuisse, tamen neque fuit justa, neque spectans ad procuratorem, quia ab eo directè, neque indirectè processit litis amissio. Non, inquam, habuit justam causam, quia lis in supremo Senatu Castellæ de- 19 cisa fuerat, ac per consequens, ex doctrina, justificatione, atque religiosissima integritate eorum Judicum, neque adhuc levissima suspicio haberi potest, ut devient à rectitudinis tramite; sunt enim pars corporis Principis, ut dixerat Imperator *in leg. quisquis, Cod. ad legem Jul. Majestatis*, id est oculi, ut ait noster Alphonsus *in leg.* 5. *tit.* 9 *part.* 5. & Saavedra *symbol.* 55. imò non solùm oculi, sed & manus, aures, & pedes. Dominus Solorzano *emblem.* 54. *per tot.* Et ita ab eorum sententiis neque provocandi, neque aliquam dubitationem introducendi, alicui licentia concessa est, ut ex Text. *in leg. jubemus* 34. *Cod. de appellat. & l. unic. Cod. de offic. Præf. prætor.* cum aliis dixi *suprà, controv.* 1. *num.* 65. *cum seqq.* Ad hoc enim ut quis pœnam evadat, non quemlibet dolorem habuisse sufficit, sed justam, & rationabilem causam habere debet; sic docent Clarus *in §. fin. qu.* 60. *num.* 9. Menchaca *controvers. illustr. c.* 18. *n.* 29. Mascard. *de probat. lib.* 3. *conclusione* 1157. *n.* 66. Carpzovius *dict. quæst.* 6. *n.* 15. *& seqq.* Frequentissimum namque odium est, quo habentur Judices, quia nemo æquo animo fert, ut delictum illius puniatur, vel quòd injuriam alicui inferre impediatur, vel aliena, sive bona, sive mala fide possessa restituere cogatur, ut accuratè perpendit Carleval. *de judiciis, titul.* 2. *disputatione* 1. *num.* 6. Sed non ex eo Judicem occidens excusari debet ratione doloris provenientis ex condemnatione, immò cuncta jura in eum insurgunt.

Quòd nullam habuisset causam doloris respi- 20 cientem personam Procuratoris, resultabat ex eo, quòd neque calumniam, neque prævaricationem, aut injuriam ab eo illatam probavit, nec assuerit: ac per consequens cessabat ratio provocationis, cùm ex simplici procuratione partis adversæ, præstita in lite merè civili, in qua nulla actio famosa proposita, vel deducta fuit, non possit oriri causa, neque colorata provocationis. Præsertim animadverso, quod Procuratores in forensibus negotiis minimam partem gerunt, ex his quæ dam- 21 num litigatoribus inferre possunt, ut acutè dixit Jacobus Falco *l.* 3. *Satyr.* 6. ibi:

Hi sunt ignari juris, nec limina Legum
Prima salutarunt, sed causis omnibus adsunt.
Verbosamque locant operam, frontisque pudorem,
Procuratores ducunt, venalia semper
Ingenia, & promptas ad nigra, & candida linguas;
Si causa ægrotat, norunt medicamina in ipsa
Esse mora, facilè labyrintus texitur arte,
A quo non actor, non filius exeat unquam.

Si enim litem perdidit, sibi imputare debuit, qui 22 temerè litigavit, vel fato, cùm sua sydera causæ teneant, non autem procuratori, cujus officium necessarium docet Consultus *in leg.* 1. *ff. de procuratoribus*: sicut effectivè omninò in nostris judiciis sunt, quia nullus in lite libellus recipi potest, nisi per procuratorem publica authoritate creatum subscribatur, Text. *in leg.* 1. *& tot. tit.* 24. 23 *lib.* 2. *Recopilat.* Et si ob procurationem præstitam inculpabiliter, justa causa provocationis daretur, aut judiciorum usus præcluderetur, aut quotidie homicidia impunita legeremus, quod esset absurdum. Quibus addi potest, quòd officium procuratoris à Rege creatum est, & ab ipso conceditur, ut patet ex *dict. leg.* 1. ob quod habet speciem digni- 24 tatis, ut pluribus relatis probat Dominus Fran. Amaya *in leg. si quis procuratorem* 34. *Cod. de Decurion. lib.* 10. *num.* 36. Et cùm iste procurator occisus fuisset ratione exercitii ipsius officii, pœna aggravari debuit, non minui, juxta Text. *in leg. prohibitum, Cod. de jur. fisc. lib.* 10. ubi Doctores Sesse *de inhibit. capite* 8. §. 4. *n.* 66. quia officialem Regis offendens, Regi ipsi injuriam facit, & pœna ordinaria puniri debet. Pluribus Plaza *dict. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 26. Offendens namque ministros judicii, ex mandato Judicis quidquam agentes, ipsumet Judicem lædere, ac injuriis afficere videtur. Benè Carpzovius *in pract. crim. part.* 2. *quæst.* 100. *num.* 6. immò quælibet injuria facta officiali intuitu officii, acerbius punitur, ut pluribus probat Farin. *q.* 105. *num.* 102. pluribus etiam

25 Berlic. *tom. 5. concl. 66. per tot.* Ex hac forte ratione Imperator Justinianus lites omni studio vitare cupiebat, *in l. probandum* 13. alias *l. properandum* 11. *Cod. de judiciis*, dum scitè rescripsit: *Et pecuniariæ causæ frequentiores sunt, & sepè ipsæ materiam criminibus creare noscuntur.* In quo Text. rejecta Interpretatione glossæ, quæ hujusmodi verba de redargutione scripturarum sub prætextu falsi intellexit; amplector potiùs expositionem Dion. Gotofridi aientis, *sæpè in criminales degenerant.* Non quia scripturæ de falso arguantur, sed quia malevoli dant ansam delinquendi, aut calumniosse se gerendo, aut vindictam à colitigatoribus procurando, quod nisi mœrba pœnæ impositione refrænetur vix judicia liberè geri poterunt.

26 Neque obstat argumentum desumptum ex *dict. l.* 1. §. *divus Adrianus, in fin. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* cum allis adductis *suprà, num.* 5. Nam licèt verum sit leniendam pœnam ejus, qui in rixa casu magis, quàm voluntate homicidium admittit, hoc procedit, ut Marcianus *ibidem* docet, quando percussio ferro facta fuit, non animo occidendi, ut in eodem Textu dicitur ibi: *Quamvis ferro percusserit, tamen non animo occidendi, leniendam pœnam.* In nostra verò specie reus confessus fuit animo deliberato occidendi, procuratorem quæsiisse, expectasse, vulnerasse, occidisse; & sic non impetu improviso factum fuit homicidium, ita ut casu, & non voluntati pravæ imputari posset; immò dolosè, & nequiter delictum patravit, ut factum ipsum nocendi in domo procuratoris, nulla præcedente causa, demonstrat: & sic à pœna ordinaria excusari non poterat. Neque ex
27 causa inimicitiæ; quia licèt aliqui Doctores eam oriri inter litigantem, & Advocatum, vel procuratorem adversarii tenuerunt; hoc solùm præsumptivè procedit, ut ex ipsis Doctoribus pro reo allegatis *suprà, num.* 7. colligitur clarè, cùm solùm vera inimicitia oriatur ratione accusationis in causa criminali, ut tenuit Farin. *dict. quæstione* 49. *numero* 63. & hæc præsumptio fallit in plurimis, ut in specie Textus *in l. si post datum* 14. *& in leg. vel exilio* 51. *ff. de procurator.* In quibus procurator inimicus fieri dicitur ipsius clientuli, sicut pariter in specie Text. *in leg. filius familias* 8. §. *fin. ff. eod.* ibi: *Utputà inimicitiæ capitales intervenerant inter ipsum procuratorem, & dominum*, & in specie Textus *in leg affinitate* 22. *& leg. mutus* 43. *in fin.*
28 *ff. eod.* ubi Paulus dicit, quòd procurator est affinis, vel hæres adversarii, ac per consequens non potest dici inimicus illius, cùm affinitas obstet, & institutio dilectionem supponat. Sed dato, quòd inimicitia vera intercedat, ex ipsa præmeditatio ad occidendum comprobatur, cùm non statim atque procurationem suscepit, causam proposuit, vel instruxit, & sententiam obtinuit, dolore, vel impetu ductus necavit, sed pluribus diebus transactis; ex intervallo, & data opera, prava animi deliberatione præcedente, ac insidiosa machinatione mediante, ut ex dictis resultat. Et si veritatem amamus, de litis causa præcipua non erat procurator, sed dominus, cujus negotium gerebat, & dolus evidens factus fuit, procuratorem, non dominum eligendo. Mirabiliter Aristoteles *d. c.* 8. ibi: *Atque ii qui ob hæc nocent, ac peccant, injuriam quidem faciunt; tamen non ob hæc ipsa sunt injusti, vel pravi; non enim nocent ob prævitatem. Sed cùm nocent, electione injusti sunt, atque pravi*: quod est ac idem dixerat Imperator *in d. l.* 1. *C. ad legem Cornel. de sicar.* ibi: *Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat.* 29

Denique argumentum desumptum ex Text. *in l.* 1. §. *quæri* 5. *ff. ad Turpil.* non adaptatur nostræ speciei; nam ille qui accusat aliquem temerè, & inconsulto calore, facilè veniam consequitur, quia accusare aliquem res ex se licita est; ideòque temerè accusans ob calorem inconsultum excusatur à pœna calumniatoris, cùm tantùm de excessu teneatur. At verò qui hominem occidit, rem illicitam per se exequitur, atque prohibitam jure divino naturali, & gentium, ut probavi *d. contr.* 29. *n.* 107. sic tradit Carpzovius *dict. q.* 6. *n.* 14. Quibus addendus optimus ad rem Text. *in leg. l. Julia* 7. §. *hodie, ff. ad l. Jul. repetun.* ibi: *Quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel licèt non acceperint, calore tamen inducti interficerint, vel innocentem; vel quem punire non debuerant, capite plecti debent*; ità ut distinctio tradita à Carpzovio comprobata per hunc Textum reperiatur, ad hoc ut calor non excuset à pœna capitali etiam in judice, quoties homicidium injustè patratur: ac per consequens multò minùs in eo qui jurisdictione caret, & non ostendit causam justi caloris. 30 31

Neque regula illa, quòd quælibet causa, etiam injusta, sive bestialis excusat à pœna saltem ordinaria, nam hæc procedit in levioribus criminibus, non in gravi crimine, prout est homicidium, nisi cessante dolo, ut omnes Doctores laudati *suprà, numero* 4. docent, & in nostra specie dolus liquidissimè probabatur. Quod de jure Hispano absque dubio procedit; nam *in leg.* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil.* expressæ sunt omnes causæ excusantes à pœna ordinaria in crimine homicidii, ac per consequens firma regula in cæteris casibus manet, ut docet Azevedo *ibid.* & ante eum Plaza *d. c.* 10. *per tot.* Anton. Gomez *d. l.* 3. *ex n.* 13. Vela *d. c.* 15. *ex n.* 41. Cùm autem neque probasset, neque deduxisset aliquam 32
ex exceptionibus contentis *in d. l.* 4. & de dolo patenter constaret, ad pœnam ordinariam condemnatus fuit per Aulam sententia diei 15. *Junii* 1663. & tandem pœna in eum executioni deducta.

CONTROVERSIA XXXIIII.

De violentia, & ingressu cum armis ad expilandam domum, & an dantes operam rei illicitæ, teneantur de omni eo quod sequitur?

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Criminis cogitatio nullam pœnam patitur.*
3 *Cogitatio furti faciendi, non facit furtum.*
4 *Fractura facta, furandi causa, actio furti non datur.*
5 *Furtum factum in Curia, non punitur pœna mortis, licèt per legem aliter cautum habeamus.*
6 *Ex primo furto nemo condemnatur ad mortem.*
7 *Dans operam rei illicitæ, non tenetur de homicidio subsecuto, nisi sit criminis author.*
8 *Quæ conclusio procedit de jure Hispano.*
9 *Vulnus illatum ministro justitiæ, in ipso ministerii exercitio, ratione incertitudinis non punitur capi-*

capitaliter, nisi constito quis vulneraverit.

10 *Saltim pœna ordinaria, sed extraordinaria tantùm.*

11 *Resistentia qualificata, non punitur pœna ordinaria.*

12 *Arbitrium Judici concessum non potest extendi ad pœnam mortis naturalis.*
Contrarium & num. 38.

13 *Delatio armorum ignis reprobatæ mensuræ, licèt pœna capitali puniri jubeatur per nostras leges, hæc pœna non est usu recepta.*

14 *Effractores domorum cum violentia, & armis, pœna capitali plectendi sunt.*

15 *Ad crimen violentiæ perficiendum, non requiritur, quòd furtum consummetur.*

16 *Nam licèt actio furti non detur, datur actio de vi, si per vim introjerint.*

17 *Numerus determinatus non requiritur ad turbam constituendam, si homicidium sequatur.*

18 *De jure Hispano licèt furtum non consummetur, ex introitu violento consummatur crimen.*

19 Lex 74. styli *legem partitæ, & legem fori legum interpretatur, ampliando earum dispositiones.*

20 *In quocumque ex casibus comprehensis* in dict. leg. 74. *pœna capitalis debetur.*

21 *Text.* in l. 8. tit 11. & l. 6. tit. 26. lib. 8. Recopil. *expenduntur.*

22 *Arbitrium per legem Judicibus relictum, supremi Magistratus extendere possunt, usque ad pœnam mortis.*

23 *Dantes operam rei illicitæ, tenentur de omni crimine subsecuto.*

24 *Domini Didaci Covarrubias doctrina expungitur, quoad homicidium subsecutum ultra intentionem dantis operam rei illicitæ.*

25 *Don Joannes Vela locum dicti Domini Covarrubias mutilum tradidit.*

26 *Author criminis tenetur ad pœnam mortis, si dando operam rei illicitæ sequatur homicidium, quando negotium pro quo violentia infertur, eum principaliter tangit.*

27 *Causam dans homicidio, tenetur eodem pacto, si occidisset.*

28 *Plures dantes operam rei illicitæ, pœna capitali tenentur ex homicidio subsecuto, si negotium omnes æqualiter tangit.*

29 *Plures ex eodem delicto pœna capitali tenentur.*

30 *Plures dantes operam rei illicitæ non plectuntur capitaliter ob homicidium, sed ratione violentiæ illatæ, ex qua homicidium sequitur.*

31 *Plures dantes operam rei illicitæ, si homicidium sequatur, tenentur pœna capitali, si æqualiter culpam, & dolum contraxerint.*

32 *Delatio armorum ignitorum reprobatæ mensuræ, pœna capitali punitur, præcipuè si explosio, & usus eorum armorum deliberatè, vel dolosè sequatur.*

33 *Licèt incertum sit quis vulneraverit, pœna omnes explodentes comprehendit.*

34 *Explosio facta fuit per nostras leges crimen capitale.*

35 *Resistentiæ qualificatæ crimen graviter plectitur.*

36 *Resistentiæ simplicis pœna, apud nos est ignominiæ, & triremium per octo annos.*

37 *Resistentiæ crimen, ob quamcumque qualitatem ad verberum pœnam, & triremium extenditur ex praxi communi.*

38 *Resistentiæ graviter qualificatæ ob crimen extenditur pœna usque ad mortem.*

39 *In gravissimis affectus punitur non secuto effectu, eadem pœna.*

40 *Ingressus violentus alicujus domus, non requirit perfectionem furti per contrectationem, sed actum externum per quem animus furandi demostretur.*

41 *Furtum simplex patratum in Curia Regis non plectitur pœna capitali.*

42 *Violentia facta in Curia Regis pœna capitali plectitur.*

43 *Auxiliatores dici non possunt, qui principaliter, & æquali culpa, vel dolo ad propriam utilitatem delinquunt.*

44 *Deferentes tormenta reprobatæ mensuræ capitali pœna tenentur, si eis utantur, licèt non omnes vulneraverint.*

45 *Resistentia valida, pluribus dolosis qualitatibus referta, pœna capitali plectenda.*

46 *Decisio Aulæ.*

47 *Similis observatio Aulæ.*

SEptem errones Valentini expilare domum Don Gabrielis Mencos decreverunt. Et cùm unus familiaris ejusdem domus fuisset, famulo conatum detexit, cum blanditiis, minisque suadendo coram cæteris, ut eos auxiliaret. de his Dominus certior factus, opem justitiæ imploravit, mediante uno ex dominis Aulæ, qui apparitores adhibuit, ut latitando in eadem domo signum à famulo spectassent, & eo audito reos caperent, authoritatem tribuente ipso præfecto Regiæ domus, & Curiæ, qui cum aliis in proximis aderat. Rei armati in domum introjerunt uno ex eis ad ostium relicto, ut venientes exploraret. Cæteri universam familiam opprimendo, aream in qua gemmæ, aurum, atque argentum, ingentis summæ asservari solebant, frangere cæperunt. Sed signo dato, apparitores supervenerunt, & successivè Præfectus cum cæteris satellitibus. Resistentiam ictibus tormentorum reprobatæ mensuræ, ac aliis armis latrones facere ceperant, sed occisso illo qui familiaris fuerat, & lethaliter vulnerato uno ex apparitoribus, quinque superstites capti fuere; nam explorator conflictu audito, fugæ sibi consuluit, Querebatur qua pœna plectendi venirent. 1

Pro defensione reorum dicebatur, quòd crimen præcipuum, nempè expilatio domus, ad effectum perductum non fuit, quia nil furatum, nil contrectatum reperiebatur; atque adeò nulla pena plecti poterant, juxta Text. *in l. cogitationis* 18. *ff. de pœnis*: cujus decisio in furto æquè ac in aliis criminibus procedit. Text. *in l.* 2. §. 1. *ff. de furt.* ibi: *Inde sola cogitatio furti faciendi, non facit furtum.* Sic pariter cavetur *in l. vulgaris* 21. §. *qui furti, ff. eod.* etiamsi aliquid effractum fuerit, Text. *in l. si quid* 22. *in princ. eod. tit.* ibi: *Si quid fur fregerit, aut* 3 *ruperit, quod non etiam animo, furandi causa contrectaverit, ejus nomine cum eo furti agere non potest*: sic similiter *in l. si quis uxori* 52. §. *neque, verb.* 19. *eod. tit.* Quam conclusionem ad praxim docent Jacob. de Bollovis *in pract. crim. c.* 10. *n.* 22. *ver. si autem, cum seq.* Angel. *in tract. de malef. verb. etiam vestem cælestem, n.* 41. Bart. Bertazol. *consil.* 274. *n.* 8. *lib.* 2. Farinac. *q.* 168. *n.* 39. Berliq. *p.* 5. *concl.* 43. *n.* 76. Guttierez *in prax. crim. q.* 157. *n.* 11. & 12. Et ratio est; nam licet in atrocioribus affectus ad actum pro- 4

duc-

ductus puniatur, non secuto effectu, cùm tota furti substantia consistat in contrectatione, ut docet Consultus *in dict. l. 1. in princ. & ibi* communiter Doctores, deficiente contrectatione, deficit furtum. Et licèt supponeretur, quòd furtum fuerit perfectum; ex primo furto nemo de jure nostro condemnatur ad mortem, ut pluribus probat dominus Joan. Vela *de delict. 1. part. c. 12 num 28.* quamquam enim *in l. 1. tit. 23. lib. 8. Recopil.* apprehenso, vel convicto de furto patrato in Curia Regis, pœna capitalis imponatur, non est praxi recepta similis dispositio in primo furto, ut docent dominus Gregorius Lopez *in l. 3. tit. 16. part. 2. glos. 18.* Didacus Perez *in l. 1. t. 13. lib. 8. Ordinat.* verb. *convencido.* Azevedo *in d. l. 1. tit. 23. lib. 8. Recopil. n. 55.* quod quotidie practicatur in Aula: Ergo multò minùs quando furtum consummatum non fuit, ut in nostra specie. Furtum enim primum nequaquam, ut dixi, pœna mortis plectendum. Text. *in* 6 *t. 1. §. fin. ff. de effractor. & expilator.* quamvis cum effractione fiat, docent Angel. Castrens. Fulgos. Cepol. Boer. & Menoch. apud Farin. *quæst. 167. n. 27.* Berliq. *5. part. quæst. 43. num. 76.* ex nostratibus Anton. Comez *tom. 3. cap. 5. num. 10.* Didacus Cantera *in quæst. crim. rubr. de furt. c. 8. n. 11.* Guttierez *in pract. crimin. quæst. 157. n. 3. cum seqq.* Ex quibus absolvendos fore asserebatur.

7 Secundò, quia non ex eo quòd operam darent rei illicitæ, teneri poterant de homicidio subsecuto in uno ex sociis ipsorum. Nam ex Text. *in l. quoniam multa facinora 6. C. de vi publ. & privat.* pœna capitali plectitur tantum author violentiæ, si homicidium sequatur, sive occisus fuerit ex parte inferentis, sive ex parte patientis; non autem extenditur dispositio ad socios, & auxiliatores, ut omnes Doctores notant in eo Text. & pluribus tenet Fa-8 rin. *d. q. 126. n. 73.* quod de jure Hispano comprobat Text. *in l. 8. tit. 10. part. 7.* ibi: *Mas si en la fuerza que alguno ficiesse torticeramente con armas, fuesse muerto algun ome, quier sea de su parte del forzador quier de la otra, entonce non deve ser desterrado el que fuere mayoral del ayuntamiento, mas deve morir por ello. Porque de qualquier parte, quier que alguno muera, el fue en culpa de su muerte:* ubi dominus Gregor. Lopez *gloss. 6.* Cùm autem ex actis resultasset, quòd author criminis fuit occissus in resistentia, qui fuerat familiaris domus illius, cæteri à pœna ordinaria excusati remanserunt: cùm solùm tenerentur de commissis per ipsos, non verò de cæde præter eorum intentionem contingente, ut docet Dominus Covarrubias *in Clement. si furiosus, 2. pact. §. 4. n. 2.* quem ad rem adducit Vela *de delict. d. part. 1. c. 15. n. 44.* & Farin. probat *dict. num. 73.*

Tertiò, ex vulnere illato apparitori, multò mi-9 nùs, quia non liquebat quis eorum vulnerasset, & in hac specie, ratione incertitudinis omnes absolvendos, tenuit Glossa *in leg. item Mela, §. sed si servum plures, ff. ad l. Aquil. verb. plures*, Afflictis *ad constit. terminum vitæ, n. 28. lib. 1. rub. homic.* Marsil. Negus. Tiraquel. Roland. Barz. Bursat. Papon. Paris. Clar. Bertazol. & Maranta adducti per Giurbam *consil. 2. n. 2.* de jure nostro Text. *in l. 9. tit. 31. p. 7.* ubi Dominus Greg. Lopez Cuttierez *consil. 36. n. 35.* vel ut plurimum pœna arbitraria, Glossa *in c. quia tamus, verbo, sed quantum vers. est argumentum, dist. 42.* Bartol. Alber. Fran. Marcus, Paris. Thesaur. Ant. Faber, Sesse, & alii apud eun- 10 dem Giurbam *d. consil. 2. n. 3.* ex nostratibus Dominus Gregor. Lopez, Anton. Gomez, Plaza, Azevedo, & Ayllon, quos laudavi *suprà, controv. 20. n. 6. & 7.* Et ratio est: nam in repentinis ictus cujusque contemplari oportet. Text. *l. si in rixa, ff. ad l. Cornel. de sicar.* Cùm autem incertum sit quis vulneraverit, ne innocens condemnetur, sanius est, vel omnes absolvere, vel extra ordinem punire, arg. Text. *in l. absentem, ff. de pœn. cum vulgat.*

Quartò quia ratione resistentiæ qualificatæ cum 11 vulnere apparitoris, & armis igneis, non poterant condemnari ad pœnam capitalem; nam ex Tex. *in l. 7. tit. 22. lib. 8. Recopil.* pœna ignominiæ & triremium tantùm tenebantur. Quamquam enim ad arbitrium judicantis relictum sit, pœnam aggravari juxta qualitatem facinoris, simile arbitrium extendi non potest usque ad pœnam mortis naturalis, ut probatur ex his, quæ diximus *suprà, controv. 24. n. 4.* & licet *in l. 16. tit. 23. d. lib. 8. Recop.* Delatio instrumenti sulphurei repro- 12 batæ mensuræ, pœna capitali puniatur, potiùs comminatoria, quàm effectiva censenda est; nam similis pœna nunquam in usu fuit, ut omnibus notum est, immò reprobata expressè; nam quidam Judex, qui ob solam delationem reum morti tradiderat, pœnam talionis sustinuit. Sed dato quòd similis pœna delationis, vel explosionis, de qua *in l. 14. eod. tit.* in usu recepta esset in tribunalibus horum Regnorum, cùm incertum pariter esset, an omnes 13 deferrent, vel explooderent, ratione incertitudinis, ut plurimùm extra ordinem puniendi erant, ex his quæ diximus *n. 10.*

Sed his non obstantibus, pœna ordinaria plec- 14 tendos esse, probabatur per Text. *in leg. Hi qui ædes 11. in princip. ff. ad l. Jul. de vi publ.* ibi: *Hi qui ædes alienas, aut villas expilaverint, effregerint, expugnaverint, si quidem in turba cum telo fecerint, capite puniuntur.* Textus *in Authentica ut nulli judic. §. finali, vers. fures autem, Collatione 9.* Docent præter ordinarios Guido Papa *decis. 422. ad finem.* Nicolaus Boerius *decis. 123. n. 4.* Jacobus Menochius *de arbitrar. casu 299. n. 5.* Tiberius Decianus *lib. 8. tractat. crim. cap. 5. num. 13. & cap. 17. n. 4.* Farinaccius *quæst. 267. num. 23.* Jacobus de Bellovis. *in pract. crim. c. 10. num. 22. vers. si autem sit modicum, & num. 27.* Cujacius *ad Jul. Paulum, libro 5. sententiarum, titulo 3. Paragrapho 3.* Antonius Matthæus *lib. 47. ff. titulo 1. cap. 3. n. 9.* Berlichius *dicta conclusione 43. num. 73.* Carpzovius *in practica criminali 2. part. quæst. 79. num. 2.* Quòd in turba fecerint, probatur; nam septem armati domum violenter intrarunt, & licèt regulariter ad turbam ultra decem requirantur, ex Text. *in leg. Prætor ait, §. 1. ff. de vi honor. raptor.* Bartolus *in eo Text. numero 5.* quinque armatos arbitratur. Cum telo pariter; nam omnes arma sulphurea proditoria, & reprobatæ mensuræ deferebant. Nec relevat, quòd furtum consummatum non fuisset. Quia fractura arcæ, in qua gemmæ, au- 15 rum, argentumque servari assueverant, valorem excedentes triginta millium aureorum, ad effectum deducta fuit, & in ipso facinore deprehensi fuerunt, quod sufficit, ut crimen violentiæ perfectum esse diceretur, juxta doctrinam Aretini *in l. possideri, §. si rem, ff. de acquir. poss.*

Et

Er quamvis fateamur, ratione furti condemnari non posse, quia contrectatio subsecuta non
16 fuit, ratione violentiæ condemnandi erant, ut placet Ulpiano *in d. l. vulgaris* 21. § *qui furti*, ibi: *Qui furti faciendi causa conclave intravit, nondum fur est, quamvis furandi causa intravit. Quid ergo? qua actione tenebitur? utique injuriarum, aut de vi accusabitur, si per vim introivit.* Cùm autem isti rei accusarentur de effractione, & expugnatione violenta illius domus, quod crimen consummatum fuit, licèt furtum non consummassent, omnia requisita comprobantur, ut capitali pœna ple-
17 cterentur, juxta *d. l. hi qui ædes.* Nam solùm dubitari poterat de numero, ut constitui posset turba, juxta Text. *in dict. leg. Prætor ait*, §. 1. quod tenuit Boerius *dict. decis.* 73. *numer.* 8. Et quamvis septem tantùm fuissent, nihilominus tenebantur; Quia quando authoritas Bartoli non sufficiat, neque domini Gregorii Lopez *in leg.* 2. *titul.* 10. *parte* 7. *glos.* 3. *in fin.* tenens hoc arbitrarium esse juxta facti qualitates, ad dubium removendum; ex eo solo quòd subsecutum fuit homicidium, pœna ordinaria debebatur, idem Boerius tenuit *ibidem*, *numer.* 7. & mox dicetur.

18 Quæ absque dubio procedunt de jure nostro Hispano juxta Textum *in leg.* 18. *titulo* 14. *part.* 7. ibi: *O si fuessen ladrones que oviessen entrado por fuerza en las casas, ò en los lugares de otro para robar con armas*: in quo jure nihil de turba dicitur, sed de ingressu violento cum armis animo expilandi. Idem probat Text. *in l. 6. titul.* 5. *lib.* 4. *for. leg.* ibi: *Todo hombre que foradare casa, ò quebrentare Iglesia por furtar, muera por ello.* Quibus verbis, ex fractura domus animo furandi pœna mortis imponitur, absque requisitis turbæ, & telorum. Sed clarius & expresius *in l.* 74. *styl.* ibi: *En el titulo de las penas sobre la ley, que comienza: Todo hombre, que foradare casa muera por ello. Y es-*
19 *se mismo ha de morir si subiere por pared, & entrare por finiestra, ò por texado, à la casa deve morir. O si abriere la puerta con llave, ò en otra manera, ò si descerrajare arca: ò si entrare en otra guisa por la puerta, siendo abierta, ò lo fallaren que está escondido en la casa, deve morir por ello, por justicia.* Ita ut sic lex styli leges præcedentes potius declaret, & amplier aliquid, quàm de novo statuat. Sic enim per nostras leges non requiritur consummatio furti, non
20 turba hominum, non telum, ut in juribus Romanorum; sed ingressus violentus, aut dolosus, cùm sufficiat ad pœnam capitalem effractio parietis, ingressus per fenestram, vel tectum, apertio januæ clave adulterina, vel alio instrumento, effractio alicujus arcæ, & introitus per januam apertam, dum latitando intra domum inveniatur. Et quamquam Dominus Gregor. Lopez *in d. l.* 18. *glos.* 8. aliquantulùm dubitet in prima vice sic delinquente, Montalvus *in d. l. 6. glossa muera por ello.* Paz *in d. l.* 74. *styl. n.* 3. & 7. Anton. Gomez *d. cap.* 5. *num.* 12. & Joannes Guttierez *d. quæst.* 157. *n.* 9. *vers. quid tenendum*, constanter tenent, pœnam capitalem deberi. Et sic plurles in Aula receptum fuit.

Neque hoc immutatum reperitur per Text. *in*
21 *l.* 8. *titulo* 11. & *l. 6. titul.* 26. *lib.* 8. *Recop.* Quia in utroque Textu arbitrium concessum est, ut pœnæ exacerbentur, ut *in d. l.* 8. dicitur ibi: *No siendo los delitos tan calificados, y graves, que convenga à la Republica, no diferir la execucion de la justicia.* Ita ut temperatio pœnarum concepta sit sub conditione negativa, si non fuerint delicta ita qualificata, & gravia, ut reipublicæ expediat non differre executionem animadversionis. Ut accuratè exponit Guttierez *d. quæst.* 157. *n.* 12. Judi- 22
cem monendo, ne rempublicam, vel reum gravet, aut nimia severitate, aut immoderata indulgentia *in d. l.* 6. ibi: *Y la persona à mi merced*, non tollit potestatem animadvertendi severissimè, si res expostulet. Cùm autem crimen, de quo agimus, enormissimum appareret, dum domus viri nobilis expugnabatur, coadunatis pluribus hominibus cum armis sulphureis reprobatæ mensuræ, vim inferendo universæ familiæ; famulum corrumpendo, atque minis opprimendo; expilationem ingentis summæ intentando, arcam effectivè frangendo nocturno tempore, in curia Hispana, ad conspectum ipsius Regis, & tot Ministrorum, cuncta concurrisse est dicendum, ad hoc ut maximoperè Reipublicæ expediret severissima animadversione uti, ut reis cederet in pœnam, & cunctis in exemplum. Præcipuè cùm arbitrium extendere fas sit supremis Magistratibus, atque judicibus, usque ad mortem inclusivè, ut pluribus probavi *d. controversia* 24. *numero* 3. & 5. *cum sequent.*

His addi poterat, quòd ex illa violentia subse- 23
cutum fuit homicidium in personam unius ex aggressoribus, & vulnus lethale in unum ex apparitoribus Regis, ob quod cùm darent operam rei illicitæ, tenebantur de omnibus subsecutis, ad pœnam capitalem, juxta decisionem Textus *in d. l. quoniam multa facinora 6. Cod. ad leg. Jul. de vi, pub. & privat.* & *leg.* 8. *tit.* 10. *part.* 7. quam conclusionem probant Bartol. & Baldus *ibidem*, & Cynus *in eod. Text. quæstione ultim.* Tiber. Decian. *d. l.* 8. *capite* 18. *numero* 6. Petr. Cabal. *de homicid. n.* 244. Farin. *de quæstione* 126. *numero* 61. *cum sequentibus* Carpzovius 1. *parte*, *quæst.* 1. *numero* 29. ex nostratibus Dominus Gregor. Lopez *in d. l.* 8. *in prin. & glos.* 8. Anton. Gomez *d. tom.* 3. *var. capite* 3. *numero* 17. *vers. secundò fecit Textus*, Petrus Plaza *in epitom. delictor. l.* 1. *capit.* 12. *numero.* 1. Ne- 24
que repugnat doctrina Domini Didaci Covarrubias *in dict. Clement. si furiosus*, *parte* 2. §. 4. quam malè inspexit Vela *d. capit.* 15. *numero* 44. Nam licèt *n.* 2. dixisset, non teneri de homicidio dans operam rei illicitæ, nisi de crimine quod peragebat; 25
tamen *numero* 10. *vers. qua ratione*, veram resolutionem tradendo, solùm excusat ab homicidio dantem operam rei illicitæ, si adhibuerit omnem diligentiam, ne homicidium sequatur, & actus illicitus sit ex illis, qui non tendunt directè ad id, de quo homicidium sequi solet. In nostra enim specie, neque adhibita fuit diligentia, ne homicidium sequeretur, neque actus erat ex illis, qui non tendunt directè ad id, de quo sequitur homicidium: quia isti rei armis sulphureis utendo in resistentia, causam homicidio dederunt.

Neque ex eo quòd *in d. leg. quoniam multa fa-* 26
cinora & *in dict. leg.* 8. dicatur quòd author criminis tenetur pœna capitali, in nostra specie rei ab ea excusari poterant; nam illud procedit, quoties aliquis convocat armatos ad violentiam inferen-

dam

dam in utilitatem sui solius; nam tunc nil mirum, quòd ipse solus teneatur pœna capitali, quia causa fuit totius mali, & ut dixit Consultus *in l. nihil* 15. *ff. ad legem Cornel. de si.* ibi: *Nihil interest occidat quis, an causam mortis præbeat.* 27 In nostra autem specie, non ille interfectus author fuit criminis, ita ut cæteros convocasset ad negotium cedens in sui utilitatem: imò omnes conspiraverunt æquali dolo, & malitia ad violentiam, & expilationem domus, ut æqualiter præda inter eos divideretur, sicque omnes in eadem culpa, & dolo reperiebantur, dando operam rei perniciosissimi exempli, & sic omnes tenebantur de homicidio, & vulnere subsecutis. 28 Et dici non poterat, præter intentionem illorum accidisse, quia ex præparatione armorum, & violentia illata, sequebatur, quòd parati fuerunt ex proposito ad expilationem consequendam per cædes, vulnera, & cætera mala, quæ ex his gigni solent. Nec novum est, aut inconveniens, quod plures eamdem culpam, vel crimen contrahentes pari pœna plectantur, ut do- 29 cet Glossa *in ead. leg. quoniam, verb. interemptus, ad fin.* cum aliis per me laudatis 2. *de reg. Val. capit.* 8. §. 8. *numero* 71. & ratio est, quia, ut Baldus docuit *in eodem Textu* pœna capitalis non irrogatur ob homicidium subsecutum, sed ob violentiam illatam, quæ fuit causa homicidii. Et sic cùm omnes æqualiter in origine, & progressu inferendæ violentiæ, deliberatè, & dolose peccassent, æquali pœna plectendi erant, ex Textu *in* 30 *d. leg. nihil*, cùm omnes causam æqualiter ad homicidium & vulnus dedissent. Hac ratione ductus Farinacius *dict. quæst.* 126. *numero* 64. ampliat nostram conclusionem ad omnes, qui in eadem culpa sunt in re illicita, quæ peragitur, 31 ex qua homicidium sequitur; quam rationem breviùs comprehendit Imperator in initio Text. ibi: *Quoniam multa facinora sub uno violentiæ nomine continentur.* Ut scitè notavit Baldus *ibid. numero* 2. sive, ut ait Bartol. est unum delictum aggravatum per istas qualitates.

Demum delatio armorum prohibitorum, & 32 reprobatæ mensuræ, non simplex, est prohibita per *dict. leg.* 16. sed qualificata per usum, & explosionem in actu prohibito, nempè aggressu violento; quod crimen pœna capitali plectitur per *leg.* 14. *eodem titulo* 23. ibi: *Y si matare ò firiere, ò tirare con qualquiera de los dichos tiros que muera por ello.* Cujus effectus verificabatur ex vulnere illato Apparitori Regiæ Domus, & Curiæ, & in signis glandium plumbearum remanentibus in 33 pariete; in quo omnes æqualiter delinquerant. Quamvis enim nullus testis deponeret, quòd Titius vulneraverat, Mevius, vel Cajus explose-rat; testes concordes deponebant, quòd omnes tormenta manualia deferebant, & quòd omnes audita voce justitiæ, in ministros exploserant; & sic licèt ob incertitudinem nemo directè poterat condemnari tamquam reus vulneris, omnes tenebantur de delatione, & pessimo usu armorum ignitorum; quod per *dict. leg.* 14. factum fuit crimen capitale, ratione cujus ea pœna tenebantur, ut plenissimè probat Giurba *observat.* 33. *ex numero* 2. & ego notaveram 2. *tom. de regim. Valent. capite* 8. §. 8. *ex n.* 140. Dolosa enim explosio ad malos usus erat nociva, ap- 34 paritorem vulnerando; præmeditata, nam ad hunc finem armati insidiosissimis armis ad insultum concurrerant, & sic ex hac sola qualitate pœna capitali tenebantur ex decisione Textus *in l. is qui cum telo* 7. *Cod. ad leg. Cornel. de sicar.* Ob quod pœnam capitalem incurrisse, dicendum erat, quia in isto facto concurrebant omnes qualitates requisitæ ad impositionem hujus pœnæ, juxta tradita per Mastril. *decis.* 155. *n.* 2. Navar. *ad pragmat. Neapol. titul. d. ictu sclop. collect.* 1. *n.* 6. & 7. Gizzarrel. *decis.* 25. Matii Cultel. *in Cod. leg. Sicul. in discur. concor. inquisit. contr.* 5. 6. & 14. & Giurba *ubi prox.* 35

Denique ex resistentia facta Ministris Justitiæ qualificata tot attrocitatibus, juxta Textum *in dict. leg.* 7. *titulo* 22. *libro* 8. *Recopil.* Nam in hoc Textu postquam imposita fuit pœna ignominiæ, & triremium ex simplici resistentia, arbitrium plenum relinquitur Judicibus exacerbandi pœnam, ut *ibidem* habetur his verbis: *Salvo si la resistencia fuere tan calificada, que para el exemplo de la justicia, se deba, y convenga hacer mayor* 36 *castigo.* Cùm autem extensio punitionis fermè verificari non possit, nisi imponendo mortis pœnam, ut pluribus probavi sup. *Controvers.* 24. *numero* 10. *cum sequent.* Nam ex quacumque qualitate pœna resistentiæ aggravatur ad verbera, & remigii per decennium, ut quotidie observat Aula; concurrentibus tot qualitatibus perniciosis, non poterant à prædicta pœna liberari. Quibus addi po- 37 terat, quòd per resistentiam factam similibus armis, injuria facta fuit præfecto Regiæ Domus, & Curiæ, qui est supremus in criminalibus Magistratibus, ut Probavi *Controvers.* 1. *n.* 6. & sic pœna extendi poterat usque ad mortem inclusivè, ex doctrina Glossæ *in* §. *in summa* 10. *verb. extraordinaria, institut. de injuriis.* Felin. *in cap. inquisitionis* 21. *in princ. numero* 10 *de accusation.* Boss. *in tractat. criminal. titul. de injur. numero* 30. Paris. de Puteo *de Syndic. verb. pœna, numero* 1. & 2. Farin. *quæstione* 17. *numero* 36. Andr. Gail. *li-* 38 *bro* 1. *observ.* 39. *numero* 1. Antonius Faber *in Cod. libro* 9. *titulo* 21. *defin.* 6. & *sequent.* Menoch. *de arbitr. cas.* 263. *numero* 6. Anton. Thesaur. *decis.* 229. *numero* 1. Carpzov. *in praxi criminal. part.* 39 2. *quæstione* 100. *num.* 3. & 4.

Quibus positis; non obstant in contrarium deducta. Non primum, nam ut dixi *numero* 14. & *sequent.* crimen præcipuum de quo accusabantur, erat violentia cum effractione, & expugnatione domus, quod consummatum fuit, & leges nostræ non requirunt consummationem furti, aut expilationis, ut probavi *num.* 18. & *sequent.* Sed sufficit, quòd violentia, vel effractio fiat animo furandi, vel expilandi: quòd verè factum fuit, 40 & ad perfectionem deductum. Et si dicatur, quòd in atrocioribus affectus non punitur, si non sequatur effectus, verum est, nisi deducatur ad actum proximum, ut pluribus probavi *Controvers.* 32. *numero* 23. præcipuè si adest lex puniens affectum tanquam effectum, ut *ibidem* dixi, & crimen istud erat atrocissimum ex quantitate, quam expilare intentaverunt; ex loco, ex tempore, 41 ex modo, ut patet ex dictis. Et licèt verum sit, quòd dispositio *dict. leg.* 1. *titulo* 23. *libro* 8. *Recopil.*

pil. per quam quodlibet furtum in Curia Regis patratum pœna capitali plecti jubetur, non sit in viridi observantia ex traditis per Joann. Gutierrez *d. quæst.* 157. *numero* 12. Tamen crimen vio-
42 lentiæ in eadem lege comprehensum ibi, *hurto, ò robo, ò fuerza en la dicha nuestra Corte*, capitali pœna pluries punitum fuit: de quo plura exempla adduci possunt, concurrentibus circumstantiis aggravantibus, licèt non ejusdem enormitatis, ac illius, quæ in nostra specie concurrebant.

43 Non obstat secundum argumentum desumptum ex *d. leg. quoniam multa facinora, & dict. leg.* 8. *titulo* 10. *part.* 7. tanquam si occisus in resistentia fuisset author totius criminis: quia in rei veritate omnes æqualiter erant in culpa, & dolo, ut dixi, *num.* 26. *cum seqq.* & sic nullus erat auxiliator ejus, qui proprium commodum quærebat, vel negotium sui commodi gerebat. Omnes enim proprium lucrum ex præda procurabant, deliberatè omnes cum armis sulphureis vim intulerunt, & sic omnes eadem pœna tenebantur.

44 Neque tertium argumentum ex Glossa *in leg. item Mela*, §. *si servum plures, ff. ad leg. Aquili.* ob incertitudinem vulnerantis: quia in nos specialiter accusabatur de vulnere, sed omnes de delatione instrumenti sulphurei ad malos usus, ut dixi *num.* 32. *cum sequentibus* qui malus usus verificabatur ratione explosionis, ex qua vulnus secutum fuit, & plura signa ictuum glandium plumbearum in parietibus ipsius domus, & sic cùm omnes in hoc peccavissent, omnes pœna legali tenebantur.

Neque quartum argumentum depromptum *in leg.* 7. *titul.* 22. *l.* 8. *Recopil.* Quia resistentia quam fecerant Præfecto Regiæ Domus, & Curiæ, ejusque familiæ, in exercitio jurisdictionis ad se pertinentis, sic qualificata reperiebatur, ut ratio superabundaret ad extendendum arbitrium usque ad pœnam mortis naturalis, quod concessum est per eandem legem, ut probavi suprà, *numero* 36. *cum sequentib.* quod in praxi receptum est, & in Aula pluries observatum.

46 Ex his, quatuor ex illis condemnari per Aulam fuerunt ad pœnam mortis naturalis. Quintus verò, quia minor viginti annorum repertus fuit, extra ordinem punitus, verberum, atque remigii pœna. Sed neque iste evasit absque acerbo
47 terrore, cùm mortis imaginem jam vidisset: quia Regius Administer, ad quem juxta stylum Aulæ spectabat reos in capella apponere, nominum errore ductus, ad supplicium destinaverat minorem; alterum ex condemnatis ad pœnam leviorem relinquendo. Sed cùm error detectus fuisset: quantum iste mœroris desumpsit, ille alacritatis percepit. Sic pronunciata sententia *die* 13. *Octobris anno* 1660. actuante Matthia Fernan-
48 dez de Gamboa: similiter post hæc scripta, observatum fuit in Aula *anno* 1670. in casu similis violentiæ patratæ animo expilandi aliam domum, ratione cujus criminis tres rei ultimo supplicio affecti fuerunt, duo pœna furcarum, alius verò more militari, quia miles armatæ militiæ, custodiæ nostri Regis, ictibus Archabusiorum periit, ut cunctis hanc Curiam foventibus notum fuit. Quare de praxi & observantia Aulæ minimè dubitari valet.

CONTROVERSIA XXXV.

De probatione corporis delicti in crimine furti, latrocinii, vel Rapinæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Corpus delicti ante omnia probari oportet in judicio criminali.*
3 *Morienti credendum non est, nisi in quantum potuerit probari.*
4 *Querela partis probat in furto corpus delicti, si fuerit vir bonæ famæ, & opinionis.*
5 *Condemnatus ad pœnam capitalem infamis factus est.*
6 *Condemnatus, & criminosus à testimonio repellendus.*
7 *In crimine furti corpus delicti plenè debet probari.*
8 *Furtum factum per bursæ abscissionem plenè debet verificari.*
9 *Bursa abscissio facta ex licita causa, non probat furtum factum fuisse.*
10 *Appositio, sive existentia rei furatæ necessariò probari oportet in loco, à quo dicitur furata, ut constet de corpore delicti.*
11 *Corporis delicti probatio necessaria est etiam si reus confessus sit.*
12 *De jure Hispano hæc conclusio procedit, & exornatur.*
13 *Bona fama querelantis de furto, re quiritur de jure nostro.*
14 *Corpus delicti cujus vestigia remanent, concludenter debet probari.*
15 *Corpus delicti cujus vestigia non permanent, indiciis, & conjecturis probatur.*
16 *Indicia & conjecturæ sufficiunt ad capturam, inquisitionem, & ad torquendum in criminibus difficilis probationis, sed ad condemnandum circumstantiæ confessionis verificandæ sunt.*
17 *Bursæ abscissio, & fractura capsæ probant corpus delicti, si furtum ex eis fiat.*
18 *Querela damnum passi comprobat corpus delicti in furto.*
19 *Fama publica probat corpus delicti in furto.*
20 *Existentia rei furatæ in loco à quo dicitur, eodem tempore, vel paulò antè probat corpus delicti in furto, vel rapina.*
21 *Furtum factum ex persona, comprobatur per existentiam rei in posse illius.*
22 *Existentia rei furatæ sufficit probari, cum demonstratur semel fuisse in loco, vel posse personæ.*
23 *Quæ fiunt clàm, non possunt excusari ex legitima causa.*
24 *Descriptio bonorum fieri eri debet per judicem, vel de ejus commissione.*
25 *Descriptio bonorum fieri debet per judicem coram tabellione in forma inventarii.*
26 *Et de ea confici instrumentum publicum cum testibus.*
27 *De stylo similis descripto fit, convocatis uxore, filio, vel consanguineo rei, si adest; & si copia alicujus haberi non potest, convocatur aliquis vicinus.*
28 *Corporis delicti per indicia, & conjecturas in fur-*

to, adest perfecta probatio in suo genere.

29 *Dictum morientis comprobat corpus delicti aliis currentibus.*

30 *Dictum partis offensæ adjuvatur aliis conjecturis.*

31 *Ratificatio partis dum ad patibulum ducebatur, præsumptionem habet pro se, & ratio.*

32 *Ex crimine raptus sanctionalis an lædatur fama quoad querelam furti.*

33 *Decisio Aulæ.*

IUstus de Valdivieso captus, & condemnatus
1 fuit ultimo supplicio, per judicem ordinarium hujus urbis, ob raptum sanctimonialis. Dum ad patibulum pararetur, supplex libellum misit Domino Præsidii Consilii, quo querelam proponebat furti sibi facti in carcere per tabellionem, & satellitem, octoginta trium aureorum, quos *Doblones* vulgus vocat. Mihi causa commissa, condemnatum illum examinavi; qui sub jure jurando deposuit, se ad fugam exequendam centum, & quinquaginta solidos aureos habuisse à certa, & determinata persona, quam nominavit; eos posuit in loculo, sive bursa holoserica, consuta in parte interna femoralium ad dorsum. Postquam autem captus per judicem fuit, & in carcerem detrusus, tabellio, & unus ex satellitibus eum in secretiore mansione carceris introduxerunt, & januis clausis, faciem ad parietem ponere coegerunt, atque forfice bursam in ipsis femoralibus secando aureos solidos abstulerunt, ex quibus octoginta & tres subripiendo, ceteros descripserunt, ut sub sequestro tanquam bona criminosi deponerentur. In eo dicto dum jam ad supplicium duceretur, ratificatus fuit, parte legitime citata, protestando per imaginem Christi crucifixi, quam manibus gestabat, & quem Judicem propitium cupiebat, se vera dixisse. Fractura femoralium, & bursæ holosericæ inspecta judicialiter fuit, & inventa sicut deposuerat; custos carceris deposuit per sensum visus de facto introducendi Justum in secretiore illa mansione, & claudendi januam, de quo contestis examinatus fuit ex carceraris. Simplex adnotatio in actis reperta fuit apprehensionis sexaginta, & septem aureorum absque testibus, & informis. Numeratio omnium centum, & quinquaginta aureorum comprobata fuit per duos testes de visu, ultra numerantem, qui deponebant de traditione facta duos dies ante delictum, & tres ante capturam, dubitabatur in Aula, an sufficienter de corpore delicti constaret ad inquirendum, torquendum, & condemnandum.

2 Rationem dubitandi præbuit Text. *in leg.* 1. §. *item illud* 24. *ff. ad Senat. Consult. Sillanian.* ibi: *Nisi constet, aliquem esse occisum non haberi de familia quæstionem: liquere igitur debet scelere in teremptum, ut Senatusconsulto locus sit.* Quod dubium augebatur ex Textu *in lege si quis in gravi*, §. *si quis moriens*, *eodem titulo*, ibi: *Non esse credendum domino, si moriens hoc dixit; nisi potuerit & probari.* Quibus juribus Ulpianus docet quòd priùs de scelere constare debet, quàm quæstio haberi possit; ita ut neque morienti credendum sit. Com-
3 probant hanc conclusionem Textus *in lege si per alium*, §. *decere*, *ff. ne quis cum eo*, *leg. Inde Neratius*, §. *fin. ad legem Aquil. libro* 1. §. *quis ultrò*, *ff. de quæst. lege si quis legatum*, *versiculo cæterùm*, *ff. ad lege Cornel. de fals.* cum aliis adductis per Farinacium, *quæstion.* 2. *per tot.* Grazzin. *defens.* 4. *capit.* 1. *per plur. sequent.* qui omnes Doctores de re criminali laudant. Et licet Marsil. *in pract. criminal.* §. *constat. numero* 6. *cum sequentibus* quem sequuntur Mascardus *de prob. libro* 2. *concl.* 830. Farinacius *d. quæst.* 2. *numero* 15. Grazzin. *d. defens.* 4. *capit.* 7. *numero* 3. *ad fin.* & Carpzovius *in praxi criminal. part.* 2. *quæstion.* 81. *numero* 17. dixerit, quòd cùm furtum sit crimen difficilis probationis, quia semper fraudulenter fit, de illius corpore constat ex querela partis; hoc tamen limitant in querelante bonæ famæ: cùm autem Justus infamis factus esset per condemnationem ad pœnam capitalem, ex Textu *in leg.* 1. *in princip. ff.* 5 *de his qui notantur infamia: injuriarum, de dolo malo, & fraude suo nomine damnatus*, juncta *leg. unic. in princ. Codice de rapt. Virgin.* ibi: *Quod non solum ad injuriam hominum, sed etiam ad ipsius omnipotentis Dei irreverentiam committitur*, clarè sequebatur non reperiri bonæ famæ, ut per ejus querelam sive acclamationem corpus delicti probaretur. Neque tanquam testis, quia criminosus de crimine enormissimo, ob quod excluditur à testimonio ferendo, Textu *in leg.* 3. §. *lex Julia*, *ff. de* 6 *testibus.* Pluribus Farinacius *quæst.* §6. *num.* 126. *cum sequentibus* immò re accuratè inspecta, in crimine furti necessaria est planè probatio corporis delicti, absque eo quòd conjecturæ sufficiant. Sic docet Cravera *cons.* 244. *in princ.* quem sequuntur Boss. *in pract. titulo de delicto num.* 20. Mascard. *d. conclusio* 830. *num.* 7. Farinac. *d. quæst.* 2. *n.* 14. *vers. sed quod immò*, Anton. Fab. *in cod. lib.* 6. *titulo* 2. *defin.* 2. Carena *de off. sanct. inquis. parte* 3. *tit.* 2. *num.* 19. & Carpzov. *d. q.* 81. *num.* 4. Præcipuè in furtis patratis per Bursicopos, hoc 7 est abscissores bursarum, quod crimen assimilatur huic, de quo agimus; nam in eis necessaria est comprobatio corporis rei furatæ, ut tenuerunt Angel. Aretin. *tract. de malefic. verb. fama publica, num.* 108. Hippolyt. de Marsil. *consil.* 134. *num.* 1. & 2. *vol.* 2. & *cons.* 2. *n.* 34. *consil.* 8. *n.* 1. & *consil.* 14. *n.* 12. *volum.* 1. Matth. Coler. *parte* 1. *decis.* 108. *n.* 13. Matth. Berlicch. *part.* 5. *concl.* 46. *numero* 6. Vincent. de Franq. *dec.* 681. *num.* 1. Ricc. 8 *dec.* 283. *vers. hanc doctrinam part.* 2. Quos laudat & sequitur Carpzov. *d. quæst.* 81. *numero* 30. Cùm autem in nostra specie solùm de furto directè deponeret dominus rei furatæ, qui non solùm bonæ famæ non erat, verùm infamis, & criminosus, & ratione delicti enormissimi publico judicio damnatus, minimè de corpore delicti constare videbatur, neque ad inquirendum, neque ad torquendum, & multò minùs ad condemnandum.

Quod suppleri non poterat per inspectionem 9 bursæ sectæ, sive abscissæ: quia neque abscissa, neque secta fuit ad furtum patrandum; sed actum licitum exercendo, nempe ut bona criminosi describerentur, quod fieri debet, quoties inquisitio in aliquem instituitur, ita ut cum decreto de capiendo apponatur etiam decretum sequestrandi bona, ut docent Anton. Gomez *tom.* 3. *var. c.* 9. *n.* 2. ubi Ayllon, & Bolannos *in Curia Philip.* 3. *p.* §. 11. *n.* 1. Pichard. *in manuduct. ad prax. p.* 3. §. 3. *num.* 4. Et sic sectio, seu abscissio bursæ, potiùs signum erat sequestri ad executionem deducti, quàm comprobatio criminis; quia plura facta repe-

reperiuntur, quæ per se delicta non sunt, nisi
10 dolo fiant, ut accuratè tradit Pareja *de instrument. edit. titul. 2. resolut. 6. num. 57. ex Text. in l. 20. capite 5. titulo 1. libro 4. Recopil.* Ob quod, ut de crimine constaret, probandus erat Dolus aliunde quàm ex bursæ sectione, vel abscissione. Neque ex numeratione centum, & quinquaginta aureorum corpus illius criminis probabatur; quia deficiebat probatio qualitatis substantialis ad verificationem illius, nempe quòd aurei appositi fuissent in ea bursa; nam ad hoc ut existentia rei furatæ comprobetur; plenè debet constare, quòd fuit posita eo tunc, hoc est tempore commissi furti, in eo loco à quo dicitur subtracta, argum. *Text. in leg. si creditor si vitio, & in leg. si pignus, Cod. de pignor. action.* cum aliis ad rem latè deductis per Farin. *d. q. 2. n. 14. vers. & præterea cum seq.* sive enim necessarium esset probare, quod
11 res furtiva aderat eo tempore in bursa, vel quod aliquando in ea posita fuisset: de isto facto non apparebat, nisi per relationem damnum passi, & sic neque ad inquirendum, neque ad torquendum, & multò minùs ad condemnandum, corpus delicti probabatur; quod necessarium est ad hoc, ut legitimè in criminalibus procedatur tam in furto, quàm in quocumque crimine, ut omnes tenent, quorum plures adducunt Farinacius, Guazzinus & Carpzovius *ubi suprà*, etiamsi rei confessi fuissent, cùm nemo sit dominus membrorum suorum, Text. *in l. liber homo, ff. ad leg. Aquiliam* cum vulgatis adductis per Carpz. *d. q. 81. n. 2.*

12 Quæ omnia de jure Hispano procedunt, ut probat Text. *in leg. 17. tit 15. part. 7.* Melior Textus *in leg. 5. titulo 13. part. 3.* ibi: *Si alguno conociesse delante del judgador, que habia muerto algun ome, que es vivo, o murio de su enfermedad, o de su muerte sin ferida ninguna que le diessen: o otorgasse que diera feridas a algun ome, que no era ferido, ni llagado, que tal conocencia como esta no debe valer.* Sic tenent dominus Gregorius Lopez *in his juribus.* Antonius Gomez *dicto capite 9. numero 1.* Bobadilla *lib. 3. Polit. capite 15. numero 85.* Villadiego *in leg. 11. titulo 5. libro 6. for. judic. num. 27.* Narbona *in dicta lege 20. titulo 1. libro 4. gloss. 18: numero 52.* Azevedo *in lege 2. titulo 13. libro 8. Re-*
13 *copilationis numero 216.* Cantera *in quæstion. crim. quæstione 1. per totam.* Vela *de delictis, parte 2. capite 2. numero 4.* Guttierez *in practic. crimin. quæstione 7. num. 1. cum sequent.* Salgado *de regul. protection. parte 2. capite 4. numero 141.* Valenzuela *consilio 90. numero 134.* Pichardus *in manuduct. ad prax. parte 3. §. numero 1.* Pareja *de instr. edict. resolut. 6. numero 56.* Ayllon *ad Comez dicto cap. 9. num. 2.* Quorum Guttierez *dict. quest. 7. num. 14.* tenet, quòd licet acclamatio domini rei furatæ sufficiat, debet concurrere bona fama, quod in nostra specie deficiebat, ut dixi. Et sic neque ad prosequendam inquisitionem, neque ad torturam, neque ad condemnationem de crimine furti, latrocinii; vel rapinæ constabat.

14 Verùm his omnibus non obstantibus, de corpore delicti sufficienter constare suadebatur ex eo, quòd nota est omnibus differentia à Doctoribus tradita inter crimina facti permanentis, quorum remanent signa, atque vestigia, ut homicidium, vulnera, incendium, stuprum & similia; & crimina facti transeuntis, quorum signa, vel vestigia non remanent, ut convicium, adulterium, furtum, percussio ignominiosa, & alia plura hujusmodi generis: ita ut de primis quorum vestigia remanent, probare plenè oporteat corpus delicti ad inquirendum, torquendum, & condemnandum. In secundis verò cùm sui natura difficilis sint probationis, sufficit probatio per indicia, & conjecturas, ut mihi probat Text. 15
in leg. cum servus 15. ff. de condit. caus. dat. ibi: *Cum in suspicionem furti Assio venisset, dedisti eum in quæstione sub ea causa, ut si id repertum in eo non esset, redderetur tibi: is eum tradidit Præfecto vigilum, quasi in facinore deprehensum. Præfectus vigilum eum summo supplicio affecit.* Quo in Textu ex suspicione furti; cùm querela Assii, Pomponius probat servum quæstioni datum, ac demum morti, & sic ex suspicionibus furti corpus comprobatum remansit. Sic probant Baldus *in leg. 3. vers. primò nota, ff. de testibus.* Bossius *in pract. titulo de delicto, numero 19. cum seqq.* Plotus *consil. criminal 133. numero 22. volumine 2. divers.* Sigismundus Scacia *libro 1. de judic. capit. 83. numero 11. versic. quid dicendum.* Clarus §. *finali, quæstione 4. versic. scias tamen, & quæstione 55. vers. quomodo autem,* Farinacius *dicta quæstione 2. num. 13. & 15.* Marcel. Megala *in pract. crim. canon. cap. 2. num. 3. 5. 11. & 12.* Mascardus *dict. concl. 830. num. 7. cùm seqq.* Carpzovius *dict. quæst. 81. num. 17.*

Neque Sebastianus Guazzinus, qui maximo- 16
perè in reorum defensione laborat *dict. defens. 4. cap. 7. numero 4.* fuit ausus negare hanc communem conclusionem quoad capturam, inquisitionem, & quæstionem; licèt quoad condemnandum tradat, quòd postquam reus confessus fuerit in tormentis, verificandæ sint circumstantiæ ipsius confessionis, ut appareat, an verum dixerit, & posteà *numero 7. & 8.* fatetur, quòd defficientibus veris probationibus, sufficiunt conjecturæ, & indicia, quia respectu horum criminum hæc est vera, & realis probatio, in quo sensu loquuti fuerunt Doctores laudati *suprà num. 6. & 7.* Quæ de jure Hispano procedunt, ut docent Guttierez *dict. quæstione 7. numero 13. & 14.* & Pareja *d. resolut. 6. num. 56.* In nostra specie concurrebant plura indicia, & conjecturæ, ut corpus delicti comprobatum fuisse, dicamus.

Primum indicium erat, quòd furtum istud di- 17
cebatur factum cum sectione bursæ, femoralium, de quo constitit per inspectionem ocularem, quod est idem ac furtum commissum per effractionem arcæ, scrinii, vel capsæ, & constito de effractione, constare de corpore delicti, tenuerunt Bartolus, Speculator, Decius, Vulteius, Julius Clarus, Mascardus, & alii, quos sequitur Farinacius *dict. quæst. 2. n. 19.* Cabal. *casu 282. n. 2.* Guazzin. *d. c. 7. n. 1.* Carpz. *d. q. 81. n. 3.*

Secundum ex acclamatione, querela, & queri- 18
moniis domini rei furatæ; is enim non solùm per supplicem libellum misso domino Præsidi, sed statim conquestus fuit de re sibi modo superiùs dicto sublata; & in articulo mortis jurejurando asseruit, ut ex actis apparebat, quod corpus delicti probat, ut tenent Clarus, Gratus, Aretinus, Mascardus, & alii apud Farinacium *ubi suprà, n. 16. & 17.* Caballus *d. casu 282. n. 4.* Carpz. *d. q. 81. n. 17.*

19 Tertium ex fama publica, de qua constabat per plures testes, quæ sola sufficit ad comprobandum corpus delicti, ut docent Marsilius, Gratus, Gabriel, & alii adducti per Farinacium *cons.* 227. *n.* 4. *&* 5. Giurba *consilio* 33. *num.* 29. Guttierez *d. quæst.* 7. *num.* 21.

20 Quartum ex probatione existentiæ rei furatæ penès ipsum Justum de Valdivieso; nam plenè apparebat, ipsum exegisse centum, & quinquaginta solidos aureos in specie, tres dies antequam caperetur, quod probat furtum juxta doctrinam Josephi Mascardi *dict. concl.* 829. *num.* 5. Farinacii *d. quæst.* 2. *n.* 14. *vers. & propterea, & vers. sed rursum*, Guazzin, *dicto capit.* 7. *numero* 3. Guttierez *dicta quæstione* 7. *numero* 4. qui plures alios adducunt. Licèt enim nullus testis deponeret, aureos appositos fuisse in bursa; per trium testium de-
21 positiones constabat, de proximo recepisse tot aureos, in suique persona, à qua furata res fuerat, remansisse: quod sufficit, ut de existentia constare dicamus; nam sive sufficiat semel rem furatam fuisse in possessione illius, qui conqueritur de furto, juxta doctrinam Bartoli & Baldi *in lege sive possidetis*, verbo *Constitutis*, *Cod. de probat.* Grat. *consilio* 94. *numero* 1. Mascardi *dicta conclus.* 829. *numero* 5. Farinac. *dicto num.* 14. *in fin.* vel
22 necessarium esset probare, quòd tempore furti, vel paulò antè erant in possessione illius, juxta tradita per Follerium, Grammat. Vulpel. Angel. Becc. & alios apud eundem Farinac. *dicto numero* 14. *vers. & propterea*, Guazzin *dicto cap.* 7. *num.* 3. Utrumque probatum fuerat; nam dictio *paulò antè* cum temperamento sumi debet, argumento eorum quæ de dictione *incontinenti*, quæ majorem celeritatem significat, tradunt Doctores adducti per Barbosam *dict. Usufr.* 155. *per tot.* præcipuè *n.* 16. quo spatium trium dierum præfigit, ex Text. *in leg. fin.* §. *illicò*, ubi Jason, *Cod. de judiciis*, & interdum unius mensis per Textum *in lege divortio*, ubi Alex. *n.* 10. *ff. solut. matr.*

23 Quintum ex facto adducendi Justum ad secretiorem partem carceris, & clandestinè, nullis adhibitis testibus, immò januis clausis, personam illius inquirendi; licèt enim actum licitum exercuerint, eo ipso, quòd clàm fecerint, dolosè se gesserunt. Text *in l.* 1. §. 2. *ff. quod vi, aut clàm*, ibi: *E parvi refert, utrùm jus habuerit faciendi, an non: sive enim jus habuit, sive non, tamen tenetur interdicto, propter quod vi, aut clàm fecit.* Neque aliquam excusationem allegare potuerunt: sic idem Ulpianus *in dicta lege* 1. §. *denique* ibi: *Quod clàm factum est nulla justa exceptione se tueri potest.* Quæ enim occultè fiunt, suspicione non carent. Textus *in capit. unico*, §. *porrò*, *ut Ecclesiast. benef.* dolus enim hoc in casu præsumitur. Mascard. *conclusione* 531. *numero* 43. & delicti præsumptionem continent, Jodoch. *in prax. c.* 61. *num.* 120. Menochius *de præsumpt. l.* 2. *præsumptione* 10. *num.* 59. Cenedo *Collect.* 58. *num.* 1. Barbosa *in capite consuluit.* 24. *de officio delegat. num.* 9. *& in d. cap. unico*, *num. fin.*

Sextum, quia descriptio, & sequestratio bono-
24 rum rei, quam dicebant fecisse, crimen ipsorum detegebat; nam hæc fieri debent per ipsum Judicem, vel de ejus expresso mandato, & commissione, juxta Textum *in leg. fin. ff. de requir. reis*, *l.* 1. *Cod. eodem.* Bartolus Bladus, Salicetus, & communiter Doctores *in his juribus.* Ex nostratibus Antonius Gomez *dicto capite* 9. *numero* 2. Pichat. *in manuduct. part.* 3. §. 3. *num.* 4. qui docent, fieri debere per Judicem coram tabellione, juxta formam inventarii. Quæ pariter probant Farinacius *quæstione* 11. *numero* 4. & Segismundus Scaccia *dicto libro* 1. *de judic. cap.* 97. *numero* 17. qui tenent, quòd de hac bonorum descriptione confici debet publicum instrumentum; ac per consequens cum testibus, & solemnitatibus contentis *in lege* 13. *titulo* 25. *lib.* 4. *Recopilationis*, ubi Azevedo *ex numero* 35. *per plures sequentes.* Quæ omnia deficiebant; nam Judex non adfuit, neque de præcepto, aut commissione speciali ad hoc constitit. Et licèt dici posset, juxta communem stylum testes adhiberi non consuevisse; hæc est pessima corruptela, immò quotidie observatur, ut ad hanc descriptionem convocentur uxor, pater, aut filius, vel aliquis consanguineus rei, cujus bona describuntur, & eis omnibus deficientibus, vel quia non apparent; vel non de facili reperiuntur, convocantur duo ex vicinioribus; in quorum præsentia bona describuntur, & in eorum inventario subscri-
27 bere jubentur: Quæ juxta stylum inconcussum observavi, & observari vidi in Aula per decennium. Hæc omnia omissa fuere, ac per consequens dolus, & malus animus tabellionis, & satellitis comprobabatur: & omnia simul juncta corpus delicti plenissimè comprobabant.

Quibus positis, non obstant in contrarium ad-
28 ducta. Non primum ex Textu *in dicta lege* 1. §. *item illud*, *ff. ad senatusc. Sillanian.* Quia nemini dubium est, quòd corpus delicti ante omnia probari oportet; quod dicimus enim, est, quòd in crimine furti, cujus regulariter non remanent vestigia, cùm corpus illius non possit directè probari, probatum dicitur per indicia, & conjecturas: quia est crimen ex sui natura difficilis probationis & quod fraudulenter fit, ut docent omnes Doctores quos laudavimus *suprà n.* 15.

Non secundum desumptum ex *dicta lege si quis*
29 *in gravi*, §. *si quis moriens*, *ff. ad Syllanium.* Nam non remansit nuda assertio morientis; immò comprobata tot tantisque conjecturis ex urgentioribus, ita ut in specie criminis furti ampliùs desiderari non possit: & aliis concurrentibus, similis assertio probat, ut rectè docet Dominus Covarrubias *var. libro* 2. *capite* 13. *numero* 8. Quod procedit in omni crimine, & in furto ex ea sola comprobari, tenuit Carpzovius *dict. quæstione* 81. *numero* 17.

Non tertium, ex eo quòd omnia reducerentur
30 ad relationem motientis; nam ex dictis apparet, fracturam sive sectionem bursæ permansisse, ad comprobationem corporis delicti; quæ non fuit secata in actu licito, quia clàm & in occulto secata fuit, quod comprobat dolum, ut constat ex dictis *n.* 23. Si enim de præcepto expresso judicis, palàm, & servata forma describendi bona factum fuisset; tunc poterat dici fieri in actu licito, at verò clan-
31 destinè, & in occulto, nulla servata forma describendi bona, neque exceptione juxta tueri poterat, neque dolo carebat. Quibus addi poterat urgentissima ratio, nempe quòd Justus de Valdivieso, non erat simpliciter moriens, morbo aliquo gravatus,

aut

aut vulnere lethali percussus, ex quibus potentiarum & sensuum perturbatio præsumi posset: sed ad mortem condemnatus, integræ mentis: in plenitudine intellectus, adstantibus viris religiosis, qui salutem animæ ipsius curabant, & in
32 simili statu non potuit præsumi immemor salutis æternæ. Neque ratione criminis, aut condemnationis excludebatur à testimonio ferendo: quia crimen de quo accusatus, & condemnatus fuit, non erat ex eis, quæ infamiam ipso jure, vel facto irrogant; sic temperat regulam Farinacius *dict. quæst. 56. num. 129. & 130.* præcipuè quando veritas aliter haberi non potest, idem Farinacius *ibidem n. 162.* qui plures laudat, & quando crimen de quo accusatus fuit non ad avaritiam flectebat, sed ad fragilitatem carnis, quæ tanquam inimicus domesticus sensus cujusque viri probati perturbare solet, nulla oriebatur suspicio, quæ purgata non remansisset, tot tantisque indiciis. Ex his Aula decrevit sufficienter de corpore delicti constare ad torquendum; sed quia negativè in quæstione permanserant, extra ordinem puniti fuerunt, ex pluribus adductis per Giurbam,
33 *dict. qu. 43. n. 32.* sic pronuntiatum sententia die 17. Novembris anni 1659.

CONTROVERSIA XXXVI.

De furto domestico, & de eo penes quem inventa fuit res furata de loco sacro.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
Furtum primum pœna capitali plecti non potest. ibid.
2 *Furti actio dupliciter proponi potest, nempe civiliter ac criminaliter.*
3 *Furtum de jure Digestorum extraordinaria animadversione coercebatur.*
4 *Furtum simplex, quare ordinaria pœna puniri iniquum sit?*
5 *Furtum simplex de jure Hispano, nequit puniri pœna mortis, vel mutilationis.*
6 *Furta domestica si exiguiora sint, œconomicè puniuntur.*
7 *Domestici actione furti regulariter non tenentur.*
8 *Furta domestica graviora, pœna capitali puniri solent.*
9 *Furta domestica, qualificata censenda sunt.*
10 *Furta domestica graviora, de jure Hispano judicialiter puniri possunt.*
11 *Furta sacrilega pœna capitali puniendæ.*
12 *Locus fecit, quòd delictum sit furtum, vel sacrilegium.*
13 *Dona Dei dicuntur, quæ Beatæ Virgini Mariæ, & Sanctis offeruntur à fidelibus.*
14 *Blasphemia est sanctarum imaginum conculcatio.*
15 *Blasphemias in Beatam Virginem eadem pœna leges Hispanæ puniunt, atque si in Deum prolata fuerint.*
16 *Beatæ Mariæ adoratio hyperduliæ debetur duplici ratione.*
17 *Beata Maria dignior est omnibus Sanctis.*
18 *Sacrilegium licèt pœna arbitraria plectatur, extendi potest usque ad capitalem.*
19 *Sacrilegium qualificatum, pœna ordinaria plectendum.*
20 *Sacrilegium de jure Hispano, ordinaria pœna plecti debet.*
21 *Sanctæ res, neque sacræ, neque profanæ est.*
22 *Furtum in loco sacro factum, licèt de re non sacrâ fiat, sacrilegium est.*
23 *Præsertim si effractio Ecclesiæ sequatur, quod jure Hispano capite plecti debet.*
24 *Sacra dicuntur omnia destinata ad usum Ecclesiæ, & ornatum altaris.*
25 *De jure Canonum ad sacrilegium sufficit, quòd furtum fiat in loco sacro, licèt res furtivæ, sacræ non sint.*
26 *De jure civili idem procedere probatur.*
27 *Furtum qualificatum de loco sacro, pœna ordinaria plecti debet, licèt res furtiva sacra non sit.*
28 *Præcipuè si interveniat effractio loci sacri.*
29 *Res furtivæ penès reliquem reperta comprobat furtum, concurrente mala fama, & non constito de authore.*
30 *Textus* in l. civile 2. C. de furt. & servo corrup. *expenditur.*
31 *Præsumptio juris transfert onus probandi in eum, contra quem præsumitur.*
32 *Semel malus semper præsumitur malus in eodem genere.*
33 *Is apud quem bona furata reperiuntur, tenetur probare authorem, aliàs contra eum præsumitur.*
34 *Apprehensus cum re furtivâ, si non ostendit authorem, & est malæ famæ, in eodem genere convictus remanet.*
35 *Furtum simplex, pœna ordinaria puniri non potest.*
36 *Textus* in l. 1. §. fin. ff. de effractor. & expilat. *expenditur.*
37 *Textus* in l. aut factâ, §. locus, ff. de pœnis *adducitur.*
38 *Furtum domesticum si magnum sit, graviter puniendum; sed non pœna ordinaria.*
39 *Furtum factum per famulum postquam expulsus est, domesticum dici non potest.*
40 *Famulus expulsus reverentiam domino præstare tenetur.*
41 *Consuetudines aliorum provinciarum autendi non valent.*
42 *Furtum sacrilegum, ut pœna ordinaria coerceatur, debet fieri rei sacræ de sacro.*
43 *Hæc conclusio jure Hispano confirmata reperitur.*
44 *Textus* in l. 18. tit. 14. part. 7. *explicatur.*
45 Sacræ *res quæ dicantur in jure.*
46 Sanctæ *res in jure, neque profanæ, neque sacræ sunt.*
47 Sanctæ *res quæ sint, juxta Doctrinam D. Thomæ?*
48 *Res quæ per Prælatum ritè sacratæ non sunt, non possunt dici propriè sacræ neque sanctæ.*
49 *Pœna arbitraria quare in crimine sacrilegii imponatur.*
50 *Res profana de Ecclesia subrepta, non præbet materiam sacrilegii, nisi ratione loci, & sic leviùs simile furtum coercendum.*
51 *Furtum rei sacratæ si in Ecclesia committatur capitali pœna plectendum.*
52 *Furtum rei, neque sacræ, neque profanæ, sed applicatæ ad Ecclesiasticos usus, si in Ecclesia fiat, graviter puniendum, citra mortem tamen.*
53 *Furtum tertium regulariter pœna capitali puniri de-*

debet.

54 *Furtum factum in Ecclesia cum effractione, capitali pœna plectitur.*

55 *Inventio rei furtivæ penès aliquem malæ famæ, si non probet authorem, non constituit plenam probationem, sed indicium ad torturam.*

56 *Nisi ubi adest lex, per quam caveatur, quòd probationem perfectam faciat.*

57 *Indicia plura reperiuntur ad condemnationem.*

58 *Decisio Aulæ.*

SEcretario Regio N. Orgenaga furto fuerunt subrepta plura bona de supellectilibus domus, æstimationem mille ducatorum attingentia. Inquisitione formata, indicia resultabant contra Joannem Beas, famulum expulsum ab ipsa domo. Cùm caperetur, reperta fuerunt in ejus domicilio bona istius furti, & simul jocalia à duobus imaginibus intemeratæ Virginis Mariæ, in diversis Ecclesiis paroquialibus urbis subrepta, nocturno tempore, cum effractione unius, & enormi irreverentia imaginis venerandæ; nam de Altari ad humum sacrilegè ejecta fuit. Interrogatus judicialiter de primo furto, confessus fuit totum factum. De rebus ab Ecclesiis de imaginibus furatis negavit, dicens ab ignota fœmina emisse, quod probare non potuit, neque signum illius demonstrabile ostendere. Quærebatur in Aula criminum, qua pœna esset afficiendus?

2 Dominus Fiscalis eum acriter accusans dixit, aut dicere poterat, quòd ratione furti domestici magnæ quantitatis, seu æstimationis, pœna capitali plectendus erat. Nam licèt Doctores communiter tradant, quòd jure Digestorum, pœna quadrupli, vel dupli furtum simplex puniri poterat, juxta Textum *in l. 2. cum seqq. leg. furti* 50. *in princ. ff. de furtis, in* §. *pœna manifesti, &* §. *fin. institut. de obligation. quæ ex delict. nasc.* Ubi 3 communiter Scribentes: hoc erat, quando actio criminalis furti civiliter proponebatur. At verò quando quæstio extra ordinem dabatur ad ipsius furis coercitionem, pœna corporalis extra ordinaria eo jure in usu fuit, ut probat Text. *in leg. interdum* 56. §. 1. *ff. eod.* ibi: *Quòd in periculum majoris pœnæ deductus est fur*, Text. *in l. fin. ff. eod.* ibi: *Extraordinaria animadversione coercendum*: Textus *in leg.* 5. *ff. de furib. balnear.* ibi: *Fures nocturni extra ordinem audiendi, & causa cognita puniendi.* Explicant Bartol. *in authent. novo jure, Cod. de serv. fugit.* Anton. Gomez *var. lib.* 3. *c.* 5. *num.* 3. *versic. item quæro, quæ sit pœna furti.* Don. *lib.* 15. *comm. c.* 29. *ubi* Illiger. *lit. L, &* O, Jacob Cujacius *l.* 9. *obser. c.* 37. & latius *ad l.* 5. *Cod. de fur.* Berlich. *comm. concl. part.* 5. *conclus.* 43. *num.* 11. Quod clariùs probatur ex Textu *in d. auth. novo jure, &* 4 *in novell. ut nulli judic.* §. *pro furto.* Exornant Franquis *decis.* 315. *num.* 1. *& decis.* 521. *per tot.* Petrus Gregor. *lib.* 37. *syntagmat. cap.* 2. Clarus *in* §. *furtum, num.* 7. & ibi Bajard. *ex num.* 42. Farin. *de furtis quæst.* 167. *num.* 6. Cabal. *cas.* 18. *numer.* 2. *& cas.* 99. *num.* 48. Giurb. *cons.* 91. *num.* 1. Ant. Matt. *tract. de cri. ad l.* 47. *ff. tit.* 1. *c.* 2. *&* n. 4. Berlich. *ubi prox.* Carpz. *in prax cri. qu.* 78. *n.* 70. *cum seqq.* Et meritò extra ordinem puniendum. Nam ut Ant. Mat. ait *ibid. Adversatur luquens justitiæ distributivæ, quæ dictat, pœnam delicto justa proportione respondere debere. At nulla proportio inter vitam hominis, & centum aureos, ne dum inter vitam, & quinque; liberum enim corpus nullam recipit æstimationem.*

Quæ de jure nostro pariter procedunt, Text. *in* 5 *l.* 14. *tit.* 2. *lib.* 7. *for. judic. l.* 18. *tit.* 14. *part.* 7. ibi: *Mas par razon de furto non debe matar nin cortar miembro.* Text. *in l.* 6. *tit.* 5. *& in l.* 2. *tit.* 13. *l.* 4. *for. l.* & recentiori juri Text. *in l.* 7. *&* 8. *tit.* 11. *l.* 8. *Recop.* explicant Dominus Gregor. Lopez, Viladiego, Montalvo, & Azeved. in his juribus Dominus Covar. *l.* 2. *var. c.* 9. *n.* 7. Ant. Gom. *d. c.* 5. *n.* 3. *cum seq.* Vela *de delictis, p.* 1. *c.* 13. *n.* 27. Pichar. *in* §. *pœna manifesti, n.* 33. *instit. de obligat. quæ ex delict. nas. & in manuduct. p.* 3. §. 4. *n.* 60. Latè Joan. Guttierez *in prax. cri. quæst.* 154. *num.* 34. *&* 36. Ayllon. ad Gomez *ad c.* 5. *n.* 4.

Licèt inquam, pœna simplicis furti semel pa- 6 trati, capitalis esse non possit; hoc procedit dummodò non sit admissum cum aliqua qualitate aggravante, ut puta si per domesticum, famulum, aut servum factum fuerit. Quia quamvis in exiguioribus furtis domesticis actio furti in personas domesticas non detur, Text. *in l. ne cum* 16. *l. servi* 17. *in prin. l. si quis uxori* 52. *in prin. &* §. *cum seqq. l. si libertus* 89. *ff. de furt. l. perspiciendum* 11. §. *furta domestica. ff. de pœn.* immò œconomicè similia furta puniri debent, ut omnes Doctores tradunt in his juribus, & de Hispano jure probat Text. 7 *in leg.* 17. *tit.* 14. *part.* 7. ibi: *Pero el señor que lo tiene en su casa, por si mesmo à manos del judgador; bien lo puede castigar segun su alvedrio, de manera que non lo mate, nin lisie.* Quando furtum est magnum, absque dubio actio in domesticos datur, excepta uxore, ex *d. leg. perspiciendum*, §. *furta domestica*, ut omnes scribentes docent, quorum plures laudant Farinac. *d. quæstion.* 174. *numero* 112. & Berlich. *d. parte* 5. *quæstion.* 54. *n.* 3. immò ex 8 ea sola qualitate ultimo supplicio afficiendos domesticos tenuit Joannes Faber, §. *alia deinde lex, numero* 2. *ad fin. instituit. de public. jur.* Quem sequuti sunt Immola *in leg. si tibi dederim, & in lege Casius, ff. de solut.* Joann. Igneus *in leg.* 1. *in princ. numero* 91. *ff. ad Syllanian.* Julius Clar. *d.* §. *furtum, numero* 22. *versiculo posset etiam*, Aflictis *ad constit. Reg. parte* 1. *Rubr.* 63. *numero* 12. Boer. *decis.* 316. *num.* 116. Papon. *libro* 23. *titulo* 5. *arrest.* 2. Petr. Gregorius. *d. libro* 37. *capit.* 12. *in fin.* Caball. *cas. ex num.* 204. Berlich. *d. conclus.* 54. *n.* 3. *&* 8. *cum sequentibus.* Quia furtum domesticum, 9 qualificatum est ratione perfidiæ à famulis contractæ, cùm ea quæ custodire tenentur, subripiant. Quod de jure nostro probat Textum *in d. leg.* 17. ibi: *Mas si fuesse el furto grande, ò de cosa que valiesse mucho, estonce bien lo podria demandar en juicio à cada uno dellos con la pena.* Dominus Gregor. Lopez *in leg.* 4. *glossa* 5. *titulo eod.* Bernard. Diaz *in prax. cupite* 90. *vers. adeo, & ibi:* Ignatius Salcedo *in addit, littera*, C. Anton. Gomez *d. numero.* 3. Cujus doctrinæ rationem erudite expendit Joannes Gutierez (licèt eam non sequatur) *in praxi, quæstione* 160. *numer.* 8. *cum sequent.* 10 Iste namque reus, domino cui servierat, & cujus expensis per plures menses, ne dicam annos, victum habuerat, furtum ingentis æstimationis

fe-

fecerat è domo; & sic non solùm judicialiter plectendus erat, sed pœna capitali, propter perfidiam.

Secundò dicebatur, quòd iste reus convictus
11 reperiebatur de duobus sacrilegiis, sive furtis paratis nocturno tempore in duobus Ecclesis Parochialibus, subripiendo dona Dei; quod ex se est crimen capitale, præcipuè si interveniat effractio, Textus expressus *in l. sacrilegii 6. in prin. ff. ad leg. Jul. peculat.* ibi: *Scio multos, & ad bestias damnasse sacrilegos: nonnullos etiam vivos exussisse, alios verò in furca suspendisse; sed moderanda pœna est usque ad bestiarum damnationem, eorum qui manu facta templum effregerunt, & dona Dei noctu tulerunt.* Quæ omnia concurrebant in nostra
12 specie: nam templum unum effractum fuit noctu, dona Dei subrepta, & cùm hodie pœna damnationis ad Bestias omnino sublata sit, & ejus loco pœna decapitationis suffecta, ut docet Cabal. *cons.* 104. *numero* 15. pœna capitali teneri dicendum est: præcipuè cum hæc sit pœna ordinaria criminis sacrilegii. Textus *in leg. sacrelegi 9. in prin. ff. eod.* ibi: *Sacrilegi capite puniuntur*, Textus pariter expressus *in leg. aut facta* 16. §. *locus*, *ff. de pœnis*, ibi: *Locus facit ut idem, vel furtum, vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel minore supplicio.*
13 Quòd ea subrepta essent de loco sacro, & nocturno tempore cum effractione fenestræ unius templi, concludenter probabatur. Quòd tulisset dona Dei videbatur ex eo, quòd cuncta ea bona erant ex donis à fidelibus oblatis Matri ipsius Dei, quod est idem, ac si ipsi Deo oblata fuissent tum quia propter Deum, Beatæ Mariæ offeruntur, & tum etiam quia, sicut Deus laudatur in Sanctis suis, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis effecit: ita Deo offerri dona dicere debemus, quæ Sanctis propterea quòd sint famuli ipsius, offeruntur. Sicut per contrarium irreverentia, sive blas-
14 phemia, quæ confertur in Sanctos, in Deum consequenter tendit.; præsertim si in Beatam Mariam conferatur, quia omnibus Sanctis dignior est, Text. *in c. nova* 10. *de pœn. & remis.* ut in terminis probat Dominus Covarr. *in cap. quamvis pactum parte* 1. §. 7. *num.* 9. *vers. nono hinc patet.* Genus namque blasphemiæ est, sanctarum imaginum conculcatio, immò atrocius, quantum distat factum à dictis. Sic tenuerunt Alphonsus de Castr. *de just. punit. Hæreticor. cap.* 12. & 15. Corduba *in quæstionar. lib.* 1. *quæstion.* 17. §. 15. *notab.* 1. Genuens. *in prax. Archi. Neap. cap.* 18. *numero* 11: *in*
15 *fin. & in addit. numero* 17. Zanard. *in summ. divin. præcept. capit.* 64. *vers.* 2. *tom.* 2. Azevedo *in lege* 3. *titulo* 1. *lib.* 1. *Recopilationis, numero* 6. *cum duobus sequentibus*, Carena *de inquisit. parte* 2. *titulo* 7. §. 7. *ex num.* 37. Et leges nostræ blasphemias in Deiparam eadem pœna plectendas jubent, ac prolatæ in ipsum Deum, Textus *in leg.* 2. *tit.* 28. *part.* 7. ubi Dominus Gregorius Lopez *gloss.* 3. idem probat Textus *in lege* 4. *titulo* 4. *libro* 8. *Recopilationis*, latè Gutierrez *in praxi quæstione* 72. *ex numero* 1. & Azevedo *in rubr. dicta titulo* 4. *num.* 26. & 27. quo tremendam ultionem sumptam de blas-
16 phemo in beatam Virginem Mariam enarrat. Et ratio est, quia Beatæ Mariæ debetur adoratio hyperduliæ ex duplici capite. Primò ratione gratiæ sanctificantis, quæ in ea reperitur intrinseca; & hæc sanctitas est multò excelentior, quàm in aliis Sanctis, intra tamen eandem speciem, ut docet Paludanus *in 3. sentent. distinct. 9. quæstione* 2. Secundo ratione maternitatis Dei, quæ est altioris ordinis, & distincta dignitas à dignitate gratiæ, & propria solius Beatæ Mariæ Virginis. Divus Thomas 2. 2. *quæstione* 130. *articulo* 4. Mendosa *in viridar. lib.* 2. *problem.* 4. *numero* 46. Pater Christophorus Vega *in Theolog. Marian. palæst.* 17
33. *certam. 9. numero* 1848. *cum sequentibus.* Quare gravius crimen est expilatio, vel conculcatio imaginis Beatæ Mariæ, quàm aliorum Sanctorum; quia, ut dixi, dignior est omnibus Sanctis, *dicto capite nova* 10. *de pœnitentiis & remissionib.* Ob quod, cùm ipse reus ad committendum furtum sacrilegum, conculcaret imaginem venerandam, de throno, & altari in terram eam dejiciendo, Eccle- 18
siæ fenestram frangeret, & dona fidelium subriperet sacrilegium enormissimum admisit; & quantumvis criminis sacrilegii pœna arbitraria sit, ut pluribus adductis probat Farinac. *quæst.* 171. *numer.* 25. & *quæst.* 172. *num.* 35. ex his qualitatibus pœna extendi poterat, & debebat usque ad mortem naturalem. Et quòd ex quocunque sacrilegio pœna capitalis imponatur per d. Textus *in leg. sacrilegii 6.* & *l. sacrilegi 9. ff. ad leg. Jul. peculat.* & *d. l. an facta*, §. *locus*, *ff. de pœn.* docent Hostien. *in summ. Rub. de crim. sacril. num.* 3. Jodoc. *in prax. rub. de sacrileg. cap.* 111. *n.* 6. Boer. *decis.* 254. *numero* 7. & 13. Clarus *in* §. *sacrilegium, numero* 4. *vers. quæro quæ sit pœna.* Menoch. *de arbitrar. Cas.* 389. *numero* 4. *cum sequent.* Peguer *decis.* 24. *n.* 17. 20. Petr. Gregor. *lib.* 33. *Syntag. cap.* 14. *n.* 8. Tiber. Decian. *l. 6. tract. crim. c.* 33. *n.* 5. 19
& 14. *cum seq.* Cardin. Tuschus *lit. F, conclus.* 564. *n.* 48. Boss. *in prax. tit. de sacrileg. numero* 6. Et quamvis aliqui ex his loquantur in casu, quòd concurrant qualitates aggravantes, ut violentia, fractura, nocturnum tempus, furti magnitudo, reiteratio: omnes concurrebant in nostra specie, quàmvis deficeret sacrarum rerum subreptio, cujus vices gerebat venerandæ imaginis conculcatio. Et hanc conclusionem ex recentioribus sequuntur Anton. Matth. *d. tit.* 1. *cap.* 3. *num.* 4. *ad fin.* & Carpzov. *d.* 2. *part. quæst.* 89. *num* 13. & 23.

Jus nostrum idem disponit per Text. *in leg.* 18. 20
tit. 14. *part.* 7. ibi: *O ladron que furtasse de la Eglesia, ò de otro lugar religioso alguna cosa santa ò sagrada.* In quibus verbis perpendendæ sunt dictiones illæ *santa ò sagrada* nam disjuntiva *ò* Latinè *vel*, posita inter diversa, diversos casus disponit, ut probat Barbosa *de diction. usufr. dict.* 415. *num.* 1. sacra namque res est, quæ ritè Deo per Pontifices consecrata est. *Text. in* §. *sacræ res*, 8. *instit. de rer. divis.* Sancta verò quæ neque profana, neque sacra. Text. *in l. sacra 9.* §. *proprie dicimus*, 21
ff. de divis. rer. cùm autem bona subrepta ab imaginibus sacra non sint, quia ritè consecrata non erant, neque profana, quia oblata B. Mariæ erant ad ornatum imaginum, & altaris destinata, sua dispositione *dicti. l.* 18. comprehensa reperiebantur, quia sancta erat juxta sensum juris civilis, quem sequuntur leges Hispanæ, Text. *in l.* 15. *tit.* 28. *part.* 3. Neque de jure nostro necessario ad sacrilegium requiritur, quòd res subrepta de loco sacro, sacrata ritè sit, sic probat Textus

in 22

22 *in lege* 10. *titulo* 18. *partita* 1. ibi: *O sacasse por fuerza alguna de las cosas que y estuviessen, quier fuessen de la Eglesia, o de otro que las oviesse y puesto por guarda, faria sacrilegio.* Cujus dispositio congruit cum *dicta lege aut facta*, §. *locus*, & cum *dicto capite quisquis*, §. *sacrilegium* 17. *questione* 4. Sed quod tollit omne dubium, est effractio altarius ex templis; nam ex ea facta animo furandi pœna capitalis debetur. Textus *in leg.* 6. *titulo* 5. *libro* 4.
23 *forins. leg.* ibi: *Todo ome que forcadare casa, o quebrantare Eglesia para furtar muera por ello.* Docent dominus Gregorius Lopez *in dicta lege* 10. *gloss.* 9. Montalvus *in dicta lege* 6. *gloss. muera por ello.* Paz *ad legem* 74. *styl. numero* 6. Antonius Gomez *dicto capite* 5. *numero* 11. & 12. Vela *de delictis, dicta prima parte, capite* 30. *numero* 14 Salzedo *ad Bernard. Diaz capite* 86. *in additione in fin.* Picardus *in manuduct. dicta tertia parte*, §. 4. *num.* 110. & Ayllon *ad Gomez d. c.* 5. *n.* 12. & 13.

Nec dici poterat, quod bona subrepta non erant
24 sacra: Nam præter ea quæ dicta remanent ad explicationem *dict. leg.* 18. *suprà*, *numero* 20. Jodocus *dicto capite* 111. *numero* 4. & Peguera *dicta decisione* 24. *numero* 3. tenent, quòd omnia destinata ad usum Ecclesiæ, & ornatum altaris, sacra dicuntur etsi sacrata ritè non sint, & secundùm hanc interpretationem, sacra de sacro furata fuerant, cùm bona de quibus agimus, actu or-
25 nabant imagines Beatæ Mariæ in altaribus existentes. Et si juris Canonici sanctiones attendantur, quamvis bona furata sacrata ritè non sint, sacrilegium committitur. Text. *expressus in c. quisquis* 21. §. *sacrilegium* 17. *quæstione* 4. Azorius *instit. moral. parte* 1. *lib.* 9. *cap.* 17. *quæstione* 1. Lessius *de justitia & jure lib.* 2. *capit.* 43. *de sacri. leg. numero* 6. Pater Suarez *de relig. tom.* 1. *tractat. de sacrileg. lib.* 3. *capite* 1. Salcedo *ad Bernard. Diaz dicto capite* 87. Clarus *in* §. *sacrilegium numero* 1. Tiberius Decianus *libro* 6. *capite* 30. *à numero* 16. Navarrus *in manual. cap.* 6. *numero* 4. Tuschus *lit. S, conclus.* 6. *in principio.* Castro Palao *p.* 3. *oper. mor. tractatu* 17. *de blasph. disputatione* 2. *punct.* 3. §. 2. *numero* 4. & 6. Trullench. *lib.* 1. *decal. cap.* 10. *dubio* 15. *n.* 5. Thomas del Bene *de immunit. tom.* 1. *capite* 2. *dubio* 1. *sectione* 3. *numero* 1. Lezana *tom.* 2. *verbo sacriligium, numero* 2. licèt de jure civili aliter statuendum videatur, ex Textu *in dicta le-*
26 *ge sacrilegi* 9. §. 1 *ff. ad leg. Jul. peculat.* juncta *leg. Divi* 5. *Codice eodem*, ut plures scribentes opinati sunt, in contrarium urget Textus *in dicta lege aut facta*, §. *locus*, *ff. de pœn.* ut doctè explicat Augustinus Barbosa *in dicto capite quisquis*, *num.* 4. præcipuè in Regnis Hispaniæ, ex Textu *in dicta lege* 10. *titulo* 18. *parte* 1. cujus verba tradidi suprà, *numero* 22. Quibus addi poterat, quòd il-
27 læ qualitates, ut plurimùm requiri poterant, si ageretur de simplici furto, non de qualificato, quale erat istud de quo agimus. Nam perpetratum fuit nocturno tempore, non subripiendo bona profana, casu, vel custodiæ causa, in Ecclesia asservata, sed dicata ad cultum imaginum oblata per fideles Deiparæ, existentia actu in altari, in quibus militat diversa ratio, ut ex Lessio & aliis notat Barbosa *ibidem numero* 5. Quibus si addatur quod jam dictum est, nempe effractio unius, ex templis, quo in casu neque de jure civili juxta Textum *in dict. leg. sacrilegii* 6. *in principio*, & *l. fin. ff. de milit.* neque de jure Canonico nemo dubitat, quòd pœna ordinaria imponenda sit. Quibus omnibus concurrentibus sive 28
sequendo doctrinam Jodoch. Peguer. & Barbos. cum cæteris laudatis *numero* 25. qui absolutè tenent pœna capitali plectendos reos sacrilegii patrati ratione loci; sive amplectendo opinionem Farinacii, & sequacium, qui arbitrariam pœnam hujus criminis tradiderunt, licet illis obstat *dicta lex sacrilegi* 9. *in principio* ibi: *Sacrilegi capite puniuntur*; cùm uno ore fateantur, pœnam extendi posse usque ad mortem, ex tot tantisque qualitatibus aggravantibus crimini de quo agimus, ultimum supplicium imponendum esse videbatur, quia aderat formalis irreverentia, & injuriosa violatio rei sacræ, nempe imaginis de throno dejectæ, & effractio ipsius templi, in quo consis- 29
tit enormitas sacrilegii.

Quòd Joannes Beas patrasset hæc furta sacrilega, probabatur; nam jocalia subrepta ab utraque imagine Beatæ Mariæ nocturno tempore, in diversis Ecclesiis, quarum una effracta fuerat, reperta erant penès ipsum, simul cum bonis furatis à domo Secretarii Ogenaga, quem famulatus fuit, de quo crimine convictus & confessus reperiebatur, quod constituebat illum criminosum, & malæ famæ in eodem genere mali, absque eo quòd ostendisset authorem, à quo talia bona habuit. Quo in casu reus convictus remanebat *ex Text. in lege incivile* 2. *leg. civile* 5. *Codice de furt. & ser. corrupt.* ut in terminis tenuerunt Jodochus *in pract. crimin. rub. de furt. emptor. capite* 117. *numero* 5. Menochius *de præs. l.* 5. *præs.* 29. *numero* 7. *cum sequentibus.* Mascardus *de prob. libro* 2. *conclusione* 833. *numero* 2. Peguera *decisione* 73. *ex numero* 1. dominus Franciscus Hieronymus Leon *decis. Val.* 125. *num.* 3. Antonius Matthæus *de crim. libro* 48. *ff. titulo* 15. *capite* 6. *num.* 1. Ex nostratibus Antonius Gomez *cap.* 13. *numero* 12. 30
Guttierez *in prax. quæstione* 152. *num.* 1. Don Anton. Quevedo *tract. de tortur. parte* 1. *capite* 6. *numero* 23. Ayllon *ad Gomez dicto capite* 13. *num.* 13. licèt enim Imperator *in dicta lege incivile* 2. non rescripserit, quòd ex inventione rei furtivæ insurgat plena probatio, rescribit tamen ibi: *In criminis suspicionem incidatis.* Ex quibus verbis infertur, quòd similis inventio præstat præsumptionem juris, quæ est probabilis conjectura ex certo signo proveniens, quæ alio non adducto: 31
pro veritate habetur, ut pluribus probat Farinacius *quæst.* 36. *num.* 87. *cum sequentibus.* Ob quod onus probandi, ipsum furem non fuisse, transfertur in illum. Quibus si accidat mala fama inquisiti in eodem genere delinquendi, adest alia præsumptio in eum etiam à jure dimanans, quia semel malus semper præsumitur malus in eodem 32
genere mali, per Textum *in capite semel* 8. *de regul. jur. in 6. leg. is qui* 4. §. 1. *leg. alii* 9. *ff. de accusat.* cum similibus copiosè adductis per Barbosam *axiomate.* 142. *numero* 1. & *in dicto cap. semel, per tot. collect.* pluribus Farinacius *questione* 23. *numero* 21. *cum sequentibus.* Is enim reus fassus fuit, se furtum à domo domini fecisse, & sic semel malus in materia furti innegabiliter erat. Et tandem interrogatus unde habuit ea bona? ab 33
igno-

ignora fœmina emisse respondit; & iterum interrogatus de aliquo signo demonstrativo personæ, hæsitans variabat, nec quid certum respondebat. Quod pariter præsumptionem juris producit, Text. *in dicta leg. civile* 5. C. *de furt.* ibi: *Nam à transeunte & ignoto emisse dicere non convenit, vo-*
34 *lenti evitare alienam bono viro suspicionem.* Quem Textum interpretando Jacobus Cujacius sic ait: *Aut agitur de furto, & tunc possessor cogitur purgare innocentiam suam, probato titulo possessionis suæ, & authore suo, qui non indicat authorem: vel qui non indicat furem, si rem possideat, pro fure habetur.* Concurrentibus igitur in hunc reum istis tribus præsumptionibus, sequebatur, ipsum furem fuisse; nam sic gravatus remanebat, ut nihil ad veram probationem deficere viderentur. Text. *in leg. qui sententiam* 16. *Cod. de pœn.* ibi: *Et sic in objecto flagitio deprehensus, ut vix etiam ipse ea quæ commiserit, negare sufficiat.*

35 Verum his non obstantibus, absolvendum, vel saltem mitiori pœna plectendum, pro parte rei dicebatur. Quia ratione furti domus domini, cùm esset primum, nullo jure poterat pœna ordinaria plecti, immò neque mutilationis, quod expressè cavetur *in dicta authent. novo jure, Cod. de ser. fugit.* ibi: *Pro furto neque morietur, neque aliquod membrum abscindetur.* Licèt enim de jure Digestorum pœna corporali furtum plecteretur, ut di-
36 ximus *suprà, numero* 2. *cum sequentibus*, hoc erat citra mortem, vel multilationem: quod mihi probat Text. *in leg.* 1. *ad fin. ff. de effractor. & expilator.* ibi: *Oportebit autem æquè, & in effractores, & in cæteros suprà scriptos causa cognita statui, prout admissum suggerit, dummodo ne quis in plebeio operis publici pœnam, vel in honestiori, relegationis excedat.* Si enim effractores, & expilatores de quibus Ulpianus in eo Textu loquitur, sunt fures atrociores, ut ipse dixerat *in eadem lege* 1. & tamen puniri non possunt pœna capitali, vel mutilationis; clarè sequitur, quòd simplices fures simili pœna puniri non valent. Idem probat Tex-
37 tus *in dicta lege, aut facta*, §. *locus, ff. de pœn.* ibi: *Vel furtum, vel sacrilegium sit, est capite luendum, vel minore supplicio.* De jure nostro Text. *in dicta lege* 18. *titulo* 14. *part.* 7. cum cæteris adductis *suprà, numero* 5. *& seqq.*

38 Neque ex eo quòd furtum esset domesticum, vel Domino factum, pœna usque ad mortem aggravari poterat. Quia quando crimen patravit, jam reperiebatur expulsus; & sic jam non erat domesticus, ex latè deductis per Farinac. *quæst.* 55. *n.* 5. *&* 32. sic cessabat ratio, propter quam pœna aggravari debet in famulis & domesticis, rem domini furantibus, nempe quòd eorum curæ commissa censetur custodia rerum domesticarum,
39 & fidem servare domino cujus expensis aluntur, tenentur, ut ex verbis *d. l.* 17. *tit.* 14. *part.* 7. colligitur & perpendunt Petrus Gregor. *d. lib.* 7. *cap.* 12. & Guttier. *d. quæst.* 160. *num.* 8. cum aliis deductis *suprà, numero* 9. *&* 10. & sic cessante qualitate per quam furti crimen aggravatur, sic pariter debet cessare aggravatio pœnæ. Et licèt negari non possit, quòd famulus expulsus semper tenetur reverentiam præstare domino in signum pristinæ superioritatis, ut probat Textus *in l. liberto* 9. *ff. de ob-*
40 *seq. præstan.* cum similibus, non ex eo pœna exacerbari debet usque ad mortem, quia adhuc si famulus permansisset reus tempore furti, & gravius puniri posset, non tamen pœna capitali; ut doctè nostris legibus tam antiquis, quàm neotericis perpensis tradit Guttierez *d. quæst.* 160. *n.* 18. Cujus 41
verba non transcribuntur, cùm facillimè haberi possint. Quibus addi poterat, quòd Doctores pro fisco adducti, potiùs consuetudines locorum comprobant, quàm jura tradunt, quibus sua sententia nitatur; & cùm consuetudo stricti juris sit, ita ut extendi non possit de loco ad locum, *cap. fin. de consuetud.* Dominus Gregorius Lopez *in l.* 24. *tit.* 11. *part.* 4. *gloss.* 1. Domin. Valenz. *cons.* 8. *numero* 25. & in pœnalibus mitior sententia sequenda *d. l. perspiciendum, in prin. ff. de pœn. cum simil.*

Quoad secundum fundamentum pro Fisco ad- 42
ductum dicebatur favore rei: quòd juxta magis receptam sententiam, ut ratione criminis sacrilegii pœna capitalis debeatur in materia furtiva, requiritur juxta sanctiones juris civilis, quòd sacrum de sacro subreptum sit, ex Text. *in d. leg. sacrilegi* 9. §. 1. *ff. ad leg. Jul. peculat. l. divi. Cod. eod.* probat pluribus Farin. *d. quæstione* 172. *numero* 11. *cum sequent.* & in nostro jure sic cautum expressè habemus *in d. leg.* 18. quam omnes Doctores Hispani quoad coercitionem furti in Ecclesia patrati sic ex- 43
ponunt. Neque ex illis verbis *santa, ò sagrada* aliud inferri valet; cùm in materia pœnali mitior significatio amplecti debet, ut dixi, & dictio *vel* in eo Textu sumenda est declarativè, non verò disjunctivè, quia posita est inter duas dictiones idem significantes ut pluribus probat Barbosa *d. dict.* 415. *nu-* 44
mero 5. Nam secundùm subjectam materiam nostræ legis, idem significatur per dictionem *santa*, quàm per dictionem *sagrada*, cùm etsi dictio *sagrada* in nostro jure Hispano sumenda sit in eadem significatione ac de jure civili juxta Textum *in d.* §. *sacræ res, Inst. de rer. divis.* ibi: *Sacræ res sunt, quæ ritè, & per Pontifices consecratæ sunt.* Tamen 45
dictio *santa* non est sumenda prout sumitur *in* §. *sanctæ, inst. eod.* ibi: *Sanctæ quoque res ut muri, & portæ civitatis*; & in jure nostro *leg.* 15. *titulo* 28. *part.* 3. ibi: *Santas cosas son llamadas los muros e las puertas de las ciudades.* Quia cùm secundùm hanc significationem sanctæ dicantur res immobiles, de quibus non datur furtum, *Tex in l. verum* 25. *ff. de furt. & in l. quam rem* 38. *ff. de usucap.* dum *d. leg.* 18. de rebus furto subtractis ab Ecclesia tractat, non debet intelligi de immobili, sed de mobili, 46
subtractioni, & furto obnoxia. Et sic sumenda est interpretatio juxta Textum *in l.* 12. *titulo* 28. *part.* 3. ibi: *Toda cosa sagrada, o religiosa o santa, que es establecida a servicio de Dios, non es en poder de ningun om: el señorio della.* Quod est idem ac si diceretur juris divini, ut dixerat Paulus *in l. inter stipulantem* 83. §. *sacram, ff. de verbor. obligat.* & exponit Cujacius *lib.* 72. *Pauli ad edictum in* §. *sacram. in prin.* sed melius omnia ad rem complectens 47
D. Thomas 2. 2. *quæstione* 81 *art.* 8. *in corp.* ibi: *Apud antiquos sancta dicebantur, quæ legibus erant munita, ut violari non deberent. Unde & dicitur aliquid esse sanctum, quia est lege firmatum. Potest etiam secundùm Latinos hoc nomen Sanctus, ad munditiam pertinere: ut intelligatur sanctus quasi sanguine tinctus: eo quòd antiquitùs illi qui purificari volebant, sanguine hostiæ tingebatur, ut Isidorus*

dicit in libro etymol. Et utraque significatio competit, ut sanctitas attribuatur his, quæ divino cultui applicantur: ita quòd non solùm homines, sed etiam templum vasa, & alia hujusmodi sanctificari dicantur ex hoc, quòd cultui divino applicantur. Quibus probatum remanet, quòd dictio *santa* in *dicta lege* 18. est idem quod *in dicta lege* 12. nempe res dicata cultui divino, ob quod non erit illa res, quæ neque sacra, neque profana reputatur ut de jure civili dicitur in *leg. sacra* 9. §. *propriè dicimus*, *ff. de rer. divis.* sed quæ cultui divino dicata est, ut cavetur *in dicta lege* 12. *titulo* 28. *part.* 3. Et explicat divus Thomas *ubi proximè*, ac per consequens dic-
48 tiones *santa ò sagrada* unum & idem significant.

His positis, clarè sequitur, quòd licèt ea quæ furto ablata fuerunt, essent applicata usui altaris in quantum imagines ornabant, non tamen erant *sacra*, neque *sancta* in sensu juris civilis; nam non erant lege aliqua sancita, ad usum reipublicæ destinata, quod necessarium est, ut *sanctæ* quodammodo dicantur, sicut docet Justinianus *in dicto* §. *sanctæ quoque*, sanguinibus affectæ, ut placuit Marciano *in dicta lege sanctum* 8. *ff. de divis. rer.* Neque erant sancta in sensu nostri juris, quia, ut dictum remanet *ex dicta lege* 12. sanctum & sacrum idem est, deficiebat namque consecratio ritè facta per Prælatum; quia ex oblatione vel applicatione facta per privatum, neque res, neque persona sacra proprie effici potest, Text. *in leg. in tantum*, *& leg. sacra*, *ff. de divis. rer.* notant ibi omnes Doctores, Petrus Gregorius *dicto libro* 33. *capite* 14. *num.* 1. Suar. *tom.* 1. *de relig. tract.* 3. *lib.* 3. *de sacrileg. c.*
49 2. *numero* 1. Layman *in Theo. mor. lib.* 4. *tr.* 10. *capite* 7. *numero* 3. Lezan. *d. tom.* 2. *verb. sacrilegium*, *numero* 3. Et sic quantumvis bona de quibus agimus, furata fuissent de loco sacro, ex quo sacrilegium resultabat, juxta *dict. cap. quisquis*, §. *sacrilegium*, *& dict. leg.* 10. *titulo* 18. *parte* 1. Non tamen illud, quod requiritur ad pœnam capitalem imponendam juxta *dictam legem sacrilegi* 9. *& dict. legem* 18. per quas pœna acerba imposita est, ut Farinacius *dicta quæstione* 172. *numero* 1. *cum sequentibus*; & cæteri quos retulimus *suprà*, *numero* 25. Quia si dicta ejus benè scrutentur, quamvis sacrilegium fieri teneant, subripiendo rem usui Ecclesiæ dicatam, ad proprietatem criminis requirunt, quòd sacrata ritè sint; & ad pœnam ordinariam, quòd concurrat sacrum subreptum de loco sacro, ut expressè docent ex nostratibus dominus Gregorius Lopez *in dicta lege* 18. *glos.* 9. Antonius Gomez *dicto cap.* 5. *numero* 11. Vela *dict. c.* 30. *n. fin.* Molina *de justitia & jure*, *t.* 3. *disput.* 684. *n.* 3. *& disput.* 695. *num.* 35. *&* 36. Pichardus *dicto* §. 4. *n.* 110. Barbosa *in capite* 2. *de privilegio*, *numero* 3. Ayllon *ad Gomez d. cap.* 5. *n.* 12.
50 Ex quo fit, quòd pœna sacrilegi regulariter arbitraria sit, ita ut usque ad mortem extendi posset, ut latiùs probant Farinacius, & Barbosa, *ubi proximè*: & meritò, quia sacrilegii materia recipit magis & minus, cùm ea quæ de Ecclesia furantur, in triplici differentia esse possint. Prima quando res profana, quæ in templo custodiæ causa, deposita fuit, vel casu ibi reperitur, furto subtrahitur; nam licèt dubitari non possit, quòd loco sacro injuria fiat, non tamen res sacra ad usus profanos convertitur, & sic leviùs puniendum hoc sacrilegium, licèt gravius quolibet alio furto, ut docet Paulus *in dicta lege sacrilegi* 9. §. 1. ibi: *Amplius, quàm fures, minùs quàm sacrilegi.* Secunda differentia est, quando ul- 51
tro irreverentiam loco sacro factam, res ipsa sacra irreverenter tractatur, & ad usus profanos convertitur, quod pessimum sacrilegium est, cùm res sacrata ritè per Prælatum reperiatur, & in hoc casu pœna acerbior, nempe mortis jure imposita reperitur, ut docent Gregorius Lopez, & Antonius Gomez *ubi proximè*, cùm cæteris ibi laudatis, quibus addendus Azevedo *in leg. titulo* 2. *libro* 1. *Recopilationis*, *numero* 4. Tertia differentia 52
versatur quando furtum fit de re, quæ non est profana, neque ritè sacrata, sed applicata usui Ecclesiæ, vel ornatui altaris & in his terminis cùm in criminalibus servanda sit proportio inter delictum, & pœnam, & cùm hoc furtum gravius appareat, ac factum de re omnino profana, sed non adeò gravius est, ut æquari possit cum rei ritè consecratæ furto, mediam viam eligendo, graviter puniri debet, citra mortem tamen. Et hæc est vera resolutio in praxi recepta; atque communiter à Doctoribus probata.

Quare in nostra specie dicendum videbatur, quòd ratione rerum furtivarum gravissimè reus 53
plectendus veniret, sed non pœna mortis, si adesset probatio; quamvis si de omnibus qualitatibus plenè constitisset ex triplici ratione capite plectendus erat. Primò ratione conculcationis imaginis Beatæ Mariæ, si de ea constaret cum debitis 54
requisitis, diximus *suprà numero* 14. *&* 15. Secundò ex tribus furtis, quia capitalis pœna de generali consuetudine imponi debet *ex leg. capitalium*, §. *famosos*, *ff. de pœn.* probat Antonius Gomez *dicto cap.* 5. *num.* 6. Azevedo *in leg.* 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *Recopilationis*, *num.* 95. Farinacius *quæstione* 167. *numero* 48. *cum sequentibus.* Clarus *in* §. *furtum*, *num.* 8. ubi Bajard. *numero* 42. Caballus *cas.* 99. *numero* 48. Giurba *consilio* 93. *numero* 1. *&* 2. Guttierez *in prax. q.* 155. *ex num.* 1. Antonius Matthæus *dicto titulo* 1. *libro* 47. *ff. cap.* 3. *num.* 10. Dominus Gregorius Lopez *in dict. leg.* 18. *tit.* 14. *parte* 7. *glos.* 5. Vela *dicto cap.* 12. *numero* 23. Berlich *dicta conclusione* 43 *numero* 89. *cum sequentibus*, Carpzovius *dicta quæst.* 78. *numero* 76. *&* 83. Tertiò ratione affractionis Ecclesiæ, ex Text. *in d. l. sacrilegii* 6. *& leg. fin. de re milit. & de l.* 6. *tit.* 5. *lib.* 4. *fur. leg.* per quam similis pœna imposita est, ut tradunt Montal. *ibid. in dicta lege* 2. *tit.* 2. *lib.* 1. *Recopil. numero* 5.

At dubium præcipuum hujus controversiæ ver- 55
sabatur circa probationem furtorum in Ecclesiis patratorum. Nam ex inventione rerum furtivarum cum mala fama, & pessima qualitate inquisiti, & defectu probationis authoris, solùm oriebatur judicium ad torturam secundùm mentem omnium Doctorum quos Fiscus allegavit *suprà numero* 30. de quo articulo plura tradit Farinacius *dicta quæst.* 177. *numero* 5. cujus doctrina commu- 56
niter recepta est, nisi in Regnis, in quibus adest lex specialis per quam cavetur, quòd ex his resultet plena furti probatio ut de Regno Valentiæ dixi *tom.* 2. *de regim. capite* 8. §. 8. *ex num.* 3. Neque Textus *in dicta lege* 2. *& in dicta leg. civile* 5. *Cod. de furtis.* Aliud probant, cùm in eis juri-

bus

bus solum suspicionem oriri dicatur, quod est diversum à præsumptione juris vel indicio probat Farin. *d. quæst.* 55. *num.* 1. *num.* 67. *& num.* 178. ita ut ad perfectum indicium requiratur mala fama inquisiti, quæ sine adminiculis per se non est sufficiens ad torturam. Pluribus Farinacius *q.* 23.
57 *n.* 22. *vers. verumtamen.* Unum enim indicium non sufficit ad condemnandum, sed plura necessaria sunt ex violentis, juxta Textum *in l. fin. C. de probat.* docent Peguer. *dec.* 17. *ex n.* 1. Dom. Fr. Hieron. Leon. *d. dec.* 125. Farin. *q.* 36. *n.* 36. Ceval. *com. contr. com. q.* 37. Cabal. *cas.* 288. *n.* 13. Giurba *cons.* 43. *n.* 23. Marq. *in guber. Chris. lib.* 2. *c.* 17. dominus Larrea *alleg.* 66. *n.* 2. *cum seqq.* Ant. Mat. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 14. *c.* 1. *num.* 7. *tit.* 15. *cap.* 6. *n.* 1. cum aliis per me deductis *d.* §. 8. *num.* 2. ac per consequens dispositio Text. *in l. qui sententiam C. de pœn.* in nostra specie non adaptabatur. Neque Guttierez *d. q.* 152. *n.* de condemnatione criminali tractat, sed de restitutione rei furatæ, quod est valdè diversum.

58 Ex his rationibus, iste reus condemnatus per Aulam fuit ad quæstionem, ratione duorum furtorum in Ecclesiis patratorum; & cùm negasset, valide torturam tolerando, ex primo furto qualificato ex magnitudine, & in domo domini quem servierat, de quo convictus & confessus repetiebatur, condemnatus fuit pœna verberum, & remigii per decennium, sententia *diei* 13. *Augustini anni* 1663. Actuante Francisco Manzano.

CONTROVERSIA XXXVII.

De servitore subscriptionem domini falsificante ad intercipiendas pecunias ejusdem.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
2 *Furtum committit intercipiens pecunias alterius, subscriptionem illius imitando.*
3 *Tertium furtum pœna capitali plectendum ex generali consuetudine.*
4 *Falsum committit, qui alienum chirographum imitatur.*
5 *Lex Cornelia de falsis solùm de testamentis à principio cavit, quare testamentaria dicebatur.*
6 *Lex Cornelia, & ejus pœna extensionem admiserunt extra testamenta ad omnia, quæ falsò fiunt.*
7 *Falsum quid dicatur?*
8 *Sine dolo nequit aliquis nomine, & subscriptione alterius uti ad intercipiendas res illius.*
9 *Chirographum alterius imitando falsum committitur de jure nostro.*
10 *Falsi criminis pœna arbitraria est, tam de jure civili quàm Hispano.*
11 *Falsi pœna ex criminis gravitate extendi potest usque ad capitalem, inculsivè.*
12 *Quod etiam jure Hispano cautum est.*
13 *Falsi pœna usque ad mortem extendi postest ex reiteratione, sicut ratione gravitatis.*
14 *Pœna criminis reiterati, an reiterari possit, valdè controversum est.*
15 *Pœna criminis reiterati aggravari debet, non reiterari, juxta receptiorem sententiam.*
16 *Falsi crimen gravius est furto.*
17 *Tertii furti pœna, quæ est capitalis, debetur ab eo, qui falsis chirographis res alienas ter contrectat.*
18 *Tertii furti pœna capitalis consuetudine introducta est.*
19 *Consuetudo strictissimi juris est, & sic extendi non potest ad ea quæ propriè furta non sunt.*
20 *Reiteratio in crimine falsi maxima esse debet, ut pœna arbitraria usque ad mortem extendatur.*
21 *Furta exigua domestica judicialiter non sunt punienda.*
22 *Nisi sæpiùs patrata fuerint.*
23 *Sed eo in casu, non sunt punienda ita acerbè, ac si facta extraneo forent.*
24 *Crimina pluries facta de eadem re, & contra eandem personam continuato tempore; unum crimen reputantur.*
25 *Furta tria, ut capitali pœna puniantur, debent esse distincta re, & tempore.*
26 *Furtum factum ex acervo tritici, licèt plures saccos contrectando fiat, unum censetur.*
27 *Furta tria, ut pœna capitali puniantur, requirunt specificam probationem diversitatis rei, & temporis minimè continuati.*
28 *Falsitas ex reiteratione non punitur necessariò pœna mortis.*
29 *Reiteratio criminis juxta Tex.* in l. aut facta, §. nonnunquam ff. de pœnis *consideratur ad augendam pœnam, quando plures sunt personæ non delinquentes.*
30 *Punitionis exemplum verificatur quoties pœna augetur licet capitalis non imponatur.*
31 *Falsitas patrata per privatum in scriptura privata, mitiùs punienda, quàm in publica persona, & instrumento publico.*
32 *Decisio Aulæ.*

DOn Ferdinandus de Madrid Equestris Ordinis divi Jacobi, & Decurio antiquior hujus urbis, pecuniæ ingentem quantitatem deposuerat 1
penes Joannem de Bilbao negotiatorem; quoties alicujus quantitatis opus habebat, chirographum manu propria subscriptum mittere in usu habuit, mediante servitore; qui subscriptionem Domini imitando, merces, atque pecuniæ diversas summas, quinquies, vel sexies, intercepit, atque in usus proprios consumpsit. Convictus primum de exactione, demum confessus fuit, chirographa falsò fabricasse. Dubitabatur, qua pœna esset plectendus?

Et videbatur acerba pœna puniendum fore: quia dubitari non poterat, in eo crimine coincidisse furtum, & falsum. Furtum, quia contrectatio fraudulenta rei alienæ invito domino aderat, quod furtum est, ex Text. *in l.* 1. §. *fin. l. falsas* 43. §. 1. *ff. de furt.* benè Salemitanus *decis.* 27. *n.* 2. *cum seq.* Et licèt ex simplici furto nemo capitali pœnæ subiciatur, ut latè diximus *controv.* 36. *n.* 2. *& 35. cum seqq.* etiam si domino fiat, ut idem probavi, *num.* 31. Tamen hac in specie furtum reiteratum fuit, non bis aut ter; sed sexies: ob quod juxta communem consuetudinem, quam probavi *ead. contr.* 36. *num.* 54. capitali pœna puniri debebat. Cùm ex reiteratione criminis incorrigibilitas rei resultet, ita ut famosus dici posset, & pœna in eum aggravari, juxta Textum *in l. aut facta*, §. *famosos*, *& §. fin. l.* 2

pitalium, §. *solent. ff. de pœn.* cum similibus.

4 Quòd crimen falsi admiserit, dubitari pariter non poterat; quia imitatio chirographi alieni, falsi crimen est, ut docet Paulus *in l. quid sit* 23. *ff. ad leg. Corn. de fals.* ibi: *Quid sit falsum, quæritur, & videtur id esse, si quis alienum chirographum imitetur.* Licèt enim lex Cornelia ab initio solùm de falsis testamentis judicium publicum dedisset, ut habetur *in leg.* 1. *in prin. ff. ad leg. Corn. de falsis, l. eum qui* 14. *Cod. eod.* Quare & ipsa lex testamentaria dicebatur, Text. *in l. lege* 30. *ff. eod.* notant Carol. Sigon. *lib.* 2. *de Judic. cap.* 32. Cujac. *lib.* 3. *respon. Pauli in l. instrumentorium* 16. *ff. eod.* aliis relatis Pichard. *in* §. *item lex Cornelia, de falsis*, 6. *instit. de public. Indic. numero* 1. Posteà ad omnia instrumenta, & privatas scripturas, sive ex Senatusconsulto Liboniano, edicto divi Claudii, vel aliorum Cæsarum constitutionibus extensa reperitur, ut Pichard. *ibidem* docet, & post eum Antonius Matth. *libro* 48. *ff. titulo* 7. *capite* 1. *numero* 2. Quod probatur *in dict. leg.* 1. §. *qui in rationibus* 4. *&* §. *is qui deposita* 6. *l. lege Cornelia* 9. §. *final. dict. leg. instrumentorum* 16. §. 1. *ff. eod.* ibi: *Paulus respondit, legis Corneliæ pœna teneri, qui etiam extra testamenta cætera falsa signa sint. Sed & cæteros qui in rationibus, tabulis, litteris publicis, aliave qua re, sine consignatione falsum fecerunt, vel ut verum non appareat, quid celaverunt, subripuerunt, subjecerunt, resignaverunt, eadem pœna affici solere, dubitatum non est.* Explicant Sigonius, & Cujacius, & Pichard. *ubi prox.* Anton. Matth. *dict. cap.* 1. *numero* 5. *&* 6. & Benedictus Carpzovius *in pract. crimin. parte* 2. *quæstione* 93. *numero* 15. Et hanc conclusionem tenent ex practicis Jodoch. *in prax. capite* 122. *Rub. de falsit. script. numero* 3. Bajard. *ad Clar. in* §. *falsum, num.* 211. Felin. *in capite* 1. *n.* 5. *de magistr.* Petrus Gregor. *libro* 36. *syntag. capite* 5. *num.* 1. Farin. *de fals. quæstion.* 150. *num.* 7 74. Giurba *cons.* 5. *num.* 2. Carpzov. *d. quæstione* 93. *num.* 62. Et ratio est, quia falsum definitur, *mutatio dolosa veritatis in præjudicium alterius*: Et cùm ex fabricatione chirographi nomine alieno, ad intercipiendum pecunias illius, cujus manus imitatur, resultet dolosa mutatio veritatis: cùm sine dolo nemo possit nomen alterius usurpare, & subscriptionem illius fingere; & ex eo præjudicium resultet, eo invito res vel pecunias ipsius contrectando: inde sequitur, quòd licèt in judicio simile chirographum non edatur, falsi crimen perficitur, ut 8 omnes Doctores allegati tenent. Et de jure nostro probat Text. *in l.* 2. *tit.* 5. *lib.* 7. *for. judic.* ibi: *Si algun ome faze falso escrito, ò lo usare en juicio, ò en otra cosa sabiendolo.* Idem probat Textus *in l.* 1. *tit.* 7. *part.* 7. ibi: *Falsedad es mudamiento de la verdad*, & Text. *in l.* 4. *tit.* 12. *lib.* 4. *for. legum* ibi: *Si alguno que no sea escrivano publico ficiere falsa escritura: junct. l. seq.* ibi: *Todo ome que ficiere carta falsa* 9 *sobre compra ò sobre donadio.* Docent Montalvus, Paz & Dominus Gregor. Lopez *in his jurib.* Dominus Covarr. *in c. quamvis pactum* 1. *parte* §. 7. *num.* 7. Anton. Gomez *in l. fin. Taur. num.* 6. Qui omnes concludunt, criminis falsi pœnam hodie arbitrariam esse per Text. *in d. l.* 1. § *fin. ff. ad* 10 *leg. Cornel. de fals.* & de jure Hispano per Text. *in leg.* 2. *tit.* 5. *libr.* 7. *for. judic. libr.* 6. *titulo* 7. *d. part.* 7. *& dict. leg.* 4. *titulo* 12. *libro* 4. *for. leg.* Quod quamvis ita se habeat, cùm arbitrium judicanti concedatur extendendi pœnam usque ad mortem ex criminis gravitate, Textus *in leg. eos qui* 27. §. *final. ff. eod. titulo*, melior Textus *in leg. ubi falsi, in fin. Cod. eod.* ibi: *Supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi.* De jure nostro Text. *in leg. fin. titulo* 19. *part.* 3. ibi: *Debe morir por ello.* Qui quidem Textus, licèt loquitur de publico Tabellione Curiæ Regis nostri, idem procedere in quocumque alio falsi crimen patrante, si magnitudo commissi id suadeat, ex *d. leg. ubi falsi*, docet Dominus Gregor. Lopez in eadem *leg. fin. glos.* 2. Quæ conclusio communiter à Doctoribus admissa 12 est, ut diserte probant Boerius *decis.* 81. *num.* 8. *& 9.* Bajardus *ad Clarum d.* §. *falsum, num.* 244. Matth. de Afflictis *decis.* 404. *numero* 17. Petrus Cabal. *cas.* 165. *num.* 11. *& cas.* 206. *num.* 4. Peguera *decis.* 80. *num.* 14. Capicius *decis.* 130. *num.* 11. Petr. Greg. *libro* 36. *syntag. capitulo* 5. *num.* 2. Farin. *d. quæst.* 150. *num.* 24. Sigis. Scacia *lib.* 2. *de judic. cap.* 8. *num.* 475. Joan. Bap. de Thoro *in comp. decis. tit.* 3. *verb. falsitas commissa in subscriptione, in prin.* Ant. Matth. *d. tit.* 7. *cap.* 2. *n.* 1. Carpzov. *d. quæst.* 93. *numero* 19. Ex nostratibus Dominus Gregor. Lopez *d. glos.* 2. Bernard. Diaz *in prax Canon. cap.* 117. *verb. falsarii, num.* 1. Vela *de delict. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 10. *ad fin.* Pichard. *in d.* §. *item Lex Cornelia, de falsis, num.* 4. *& in manud. ad prax. part.* 3. §. 4. *num.* 57. qui plures allegat. 13

Et quemadmodum ratione magnitudinis commissi, pœna falsi extenditur usque ad mortem: sic similiter ratione reiterationis, vel frequentiæ extendenda est. Quia licèt valdè controversum sit inter Doctores, an ex delictis reiteratis, si tendunt ad eundem finem, vel fiant contra eandem personam, pœna sit pariter reiteranda, ad Textum *in leg. nunquam plura, ff. de privat. delict. & leg. illud.* 32, §. *final. ff. ad leg. Aquil.* articulo latè disputat Dominus Covarrub. *l.* 2. *Var. cap.* 10. *num.* 14 8. & post eum Cabal. *cas.* 145. *per tot.* & Guazzin. *defens.* 28. *cap.* 13. *num.* 10. Verior sententia est, quòd etiamsi delicta iterata sint ex intervallo, dummodò contra eandem personam patrentur, pœna aggravari debet. Sic docet Dominus Covarrubias *de num.* 8. *vers. verum.* quo postquam retulit opinionem Bartoli, tenentis reiterandam pœnam, quia æstimavit unumquodque delictum per se perfectum, & consummatum; subjungit. *Ego quidem potiùs opinor, ratione privatæ offensæ, & publicæ* 15 *vindictæ, arbitrio recti, & discreti judicis pœnam augendam fore, quàm iterandam.* Et hanc doctrinam, rejecta opinione Bartoli, secuti fuerunt Farin. *d. quæstione* 150. *num.* 24. ibi: *Hæc autem pœna mortis non solùm potest imponi, quando falsitas est magna, prout modò dixi, sed etiam quando est pluries reiterata.* Petrus Cavallus *d. cons.* 145. *num.* 4. ibi: *Quando statutum punit producentem falsum, & producuntur plures, fatetur* Covarrubias, *quem secutus est.* Farinacius, *quod licèt in proposito nostro unica tantùm pœna imponenda sit delinquenti: gravior tamen esse debet, propter iterationem quod sicut verissimum est, ex communibus juris regulis comprobatur.* Guazzin. *d. cap.* 13. *num.* 10. ibi: *Quamvis videantur esse plura delicta, unica tantùm pœna puniri debent, ut benè & latè declarat Petrus*

Ca-

Caballus, ubi tamen dicit, quòd acriùs puniretur pro reiteratione falsitatum. Cùm autem reus de quo agimus, pluries falsis chirographis pecuniam domini contrectavisset, sive furtum hoc crimen æs-
16 timetur, ut voluit Jodoch. *in prax. cap.* 119. *num.* 1. quem sequitur Carpzov. *d. quæst.* 93. *num.* 1. sive crimen falsi habeatur, quod gravius furto est, ut cum Tiber. Decian. Peguer. Clar. Farin. Menoch. & aliis probat Carpzov. *ibid. numero* 2. capitaliter puniendum videbatur. Nam generalis consuetudo puniendi tertium furtum pœna capitali, non extendebatur ad aliud delictum specie distinctum, sed in vero furto qualificato per falsum ei superadditum exercebatur. Quia falsitas tan-
17 quam qualitas furti consideranda erat: mediante qua contrectationis affectus consequebatur. Sicut effractio, quæ furtum qualificat, & pœnam ipsius auget, ut dixi *contr.* 34. *num.* 14. *cum seqq.*

18 Sed nihilominùs extra ordinem puniendum, Aula decrevit. Primò quia licèt verum sit, quòd tertium furtum punitur ex generali consuetudine capitali pœna, cùm hæc consuetudo sit strictissimi juris, ut dixi *contr.* 36. *num.* 41. Extendi non potest de casu ad casum, sed observanda in terminis expressis. Quia regula de tribus furtis pu-
19 niendis pœna mortis, solùm procedit, in tribus furtis propriè sumptis, non verò in aliis criminibus, quæ impropriè furta dicuntur. Sic tenuerunt Cepol. *cons.* 73. *numero* 8. Cardinalis Tusclus *lit. F, concl.* 564. *numero* 23. & 24. Farinac. *quæstion* 167. *num.* 84. Ex nostratibus enim Covarrub. *d. libro* 2. *Var. capit.* 9. *num.* 7. Gomez *dict. libro* 3. *capit.* 5. *num.* 6. Vela *de delictis part.* 1. *cap.* 12. *n.* 23. Pichard. *d.* §. 4. *num.* 60. Ayllon ad Gomez *dict. capit.* 5. *numero* 7. de tertio furto puniendo pœna mortis loquuntur, non autem de falsitate, vel alio quovis delicto. (Licèt Joann. Guttierez *in pract. crim. quæstion.* 154. *num.* 48. & Azevedo *in l.* 7. *titul.* 11. *lib.* 8. *Recopil. ex num.* 95.
20 non sine dubio adhuc in furto firment) cùm autem crimen de quo tractamus falsi propriè sit, quod pœna arbitraria punitur, & quantumvis reiteratione aggravetur, non appareat, de consuetudine puniendi tertiam falsitatem capitali pœna: ideo nisi casu, quo excessus reiterationis ita maximus sit, ut proportionem obtineat cum hominis vita, similis pœna non est imponenda, quia in delictis semper mitior sententia amplecti debet, *ex d. leg. perspiciendum*; *ff. de pœn. leg. absentem in fin. ff. eod. c. odia.* 15. *de regul. jur. in* 6. Menchaca *de succes. creat. part.* 1. *lib.* 1. §. 6. *num.* 34. Burgos de Paz *quæstione civil.* 11. *num.* 15. Farin. *in frag. litt. E, num.* 116. Amaya *in leg.* 1. *Codice de immunit. nem. conced. numero* 17. *in fin.*

21 Secundò: nam licèt concedamus, quòd furta propriè commissa fuerunt, negari non potest, quòd hæc erant furta domestica; nam per famulum, & servitorem patrata erant de re domini, & ea non videbantur magna, sed exigua. Quare de jure non dabatur actio furti, juxta Textum *in d. leg. perspiciendum*, §. 1. ibi: *Si viliora sunt, publica judicanda non sunt, nec admittenda est hujusmodi accusatio.* Quod procedit secundùm nostras leges Text. *in lege* 17. *titul.* 14. *part.* 7. ibi: *Furtasse alguna cosa que no valiesse mucho, que ma-*

guer le pueda demandar aquello que furtó: Con todo esso non le debe pechar pena de furto. Et quamvis Baldus *in leg. apud antiquos, in fin. Codice de furt.* Si servus multis vicibus res viles furetur, teneat, quòd tenetur de furto, quem sequitur Dominus 22
Gregor. Lopez *in d. leg.* 17. *glos.* 4. non est intelligendum, ut pœna acerba teneatur ex reiteratione, sicut quando furavit extraneis. Quia ex multiplicitate furtorum duæ specialitates darentur, una ut actione furti teneretur, altera ut pœna augeretur usque ad mortem, quod jus non patitur, ut cum Menochio, Cephal. Seraphin. Cancerio, & Berlichio probavi *de Regim. Val. tom.* 2. *capite* 8. §. 8. *num.* 244. Hic enim reus res 23
parvi valoris furatus fuit, sive exiguas quantitates: quare absque dubio leviùs puniendus erat, cùm ex reiteratione graviorem effectum passus fuit, nempe, quia judicialiter de furto accusabatur: & sic pœna aggravanda acerbius non erat, cùm hoc jura detestentur in domesticis furtis exiguioribus.

Quibus addi poterat, quòd hæc delicta, sive 24
furta, sive falsitates æstimantur, licèt fierent ex aliquo intervallo, antequam à judice, vel Domino coercerentur, fiebant contra eandem personam, & de eadem re, & continuato tempore; & sic quantum ad punitionem, & publicam vindictam unum, & idem crimen in effectu erant, quia ad eumdem finem iteratio fiebat, juxta doctrinam Bartholi *in leg. inficiendo*, §. *infans*, *numero* 3. *ff. de furt.* Idem Bartol. & Angel. *in leg. quicumque*, *Codic. de ser. fugit* Dominus Covarrub. *d. capite* 10. *num.* 8. *versicol. quintum est*, Boer. *d. decis.* 82. *numero* 10. Farinaccius *d. quæstion.* 167. 25
num. 71. Et regula de tribus furtis puniendis pœna capitali procedit, quando singula furta sunt distincta re, & tempore, aliàs secus: Sic docent Clarus *in d.* §. *furtum*; *numero* 15. ubi Bajardi *numero* 61. Caball. *casu* 99. *numero* 49. Farinac. *ubi prox. dict. num.* 71. Giurba *cons.* 93. *numero* 5. Berlich. *tom.* 5. *concl.* 43. *num.* 97. Ex nostratibus Azevedo *in dict. leg.* 7. *num.* 111. Guttierez *in pract. quæst.* 155. *numero* 6. Et quamquam concedamus, quòd reus iste intercepit diverso tempore, non tamen diversam rem; quia ex summa pecuniæ per 26
dominum depositæ hodie quatuor, heri sex, manè quinque intercipiebat. Immò nec diverso tempore, quia continuatio per quam contrectabat, unitatem importat, ut diversis juribus probat Angelus *in auth. sed novo jure*, *num.* 5. *Cod. de ser. fug.* quem refert & sequitur Farin. *d. qu.* 167. *num.* 74. & post eum Giurba *d. cons.* 93. *num.* 9. ponens exemplum in furante saccum frumenti ex acervo, vel vini amphoram ex dolio; nam licèt pluries fiat, unum furtum censetur. Sic similiter pecuniam ex arca continuato tempore contrectans, unum tantùm furtum committit. Quod licet graviùs puniendum propter iterationem, ut cum Domino Covarrubias, & aliis dixi *suprà num.* 14. & 15. non tamen pœna capitali, quia ad hoc debet concludenter 27
probari diversitas rei, & temporis non continuati, sed omnino distincti, de quo non solùm in nostra specie non constitit, verùm omnino contrarium, quia ex ipso facto continuatio resultabat.

Quæ quidem ratio pariter militabat in falsitate 28
chirographorum; nam (præterquam quòd ex doc-

tri-

trina Farinacii) *in dict. quæstione* 150. *num.* 24. *ad fin.* solùm comprobatur authoritate Jodoch. *in dicta capite* 123. *numero* 23. qui non necessariò pœnam capitalem imponendam censet ex crimine falsi reiterato; sed imponi posse opinatur, juxta Textum *in dict. leg. aut facta*, §. *nonnunquam*, *ff. de pœn.* si verba Consulti Claudi perpendantur ibi: *Quoties nimiùm multis personis grassantibus*
29 *exemplo opus sit.* Non frequentiam delinquendi ab eodem reo, ut pœna augeatur; contemplatam vidimus, sed quoties multis personis grasantibus exemplo opus est. Demum Textus *in lege si quis forte* 6. §. *si quos*, *ff. eod. lege si quis servo*, *in fin. Cod. de furt. & in leg.* 1. *Cod. ad leg. Jul. repetundar.* Quos idem Jodochus allegat, non de pœnæ aggravatione usque ad mortem, sed de exemplo ex punitione resultante loquuntur. Cùm autem doctrina cujusvis Doctoris intelligenda sit juxta jura ab eo allegata, ut dixi *controvers.* 30. *nu-*
30 *mero* 52. Jodochii traditum de pluribus personis idem delictum patrantibus intelligi debet: & ratio disparitatis est manifesta; nam magis Respublica gravatur ex frequentia delinquendi per plures, quàm per unum alterumve; cùm enim in nostra specie non de pluribus personis grassantibus in eodem genere criminis ageretur, sed de uno pluries crimen patrante, licèt ex incorrigibilitate graviùs puniri debuit, citra mortem tamen, ita ut exemplum alios deterreret, & ipse ab acerbitate mortis liberaretur, falsitates de quibus ac-
31 cusabatur, non erant re, & tempore distinctæ, sed circa eamdem rem, & tempore continuato, ita ut clarè appareret, unicum, & idem crimen in effectu ex omnibus resultare, unica tantùm pœna puniendum, licèt ex iteratione graviori, ut ex dictis respectu furti resultat. Et quod magis urgebat; istæ falsitates non fuerunt factæ per publicum Tabellionem, vel in forma publici instrumenti: qno in casu plures tenuerunt, pœna capitali eum plectendum, ut cum Luca de Penna, & Claro & Petro Gregorio tradit Farinacius *quæstione* 155. *numero* 1. sed per privatum, qui privatos chirographos immutaverat, ob quod arbitrium omni jure concessum in crimen falsi, temperandum erat juxta personarum, & facti qualitates.

32 Ex quibus manifestè responsum datur ad ea; quæ contra reum allegabantur; nam ut dixi *numero* 19. & 25. regula de tribus furtis puniendis pœna capitali, procedit ex consuetudine, quæ non extenditur ad ea, quæ propriè furta non sunt, & requirit, quòd sint re, & tempore distincta. Et falsi crimen arbitrariè punitur, nisi falsitas adeò gravis sit; ut proportionem cum vita hominis contineat, quod non apparebat in nostra specie, & sic reus extra ordinem fuit punitus, pœna fustigationis, quam meruerat, in triremium commutando, juxta Text. *in leg.* 8. *titulo* 11. *l.* 8. *Recopil.* De qua latè per Azevedum, & Guttierez, *ubi proximè.*

CONTROVERSIA XXXVIII.

De publico Tabellione, sive Actuario causarum civilium, mandata Judicis falsò supponente, vel fabricante ad intercipiendum pecunias judicialiter depositas.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Duæ quæstiones disputandæ designantur.*
3 *Prætoris litteras falsas fabricans, vel eis utens; pœna legis Corneliæ tenetur.*
4 *Actio in factum pœnalis cumulatur in hoc crimine cum pœna legis Corneliæ.*
5 *Pœna legis Corneliæ tanquam arbitraria quandoque augetur, & quandoque minuitur.*
6 *Judicis decreta falsò conficiens, acerbiùs puniri debet.*
7 *Severitas major in nostris terminis solùm verificari potest in pœna capitali.*
8 *Jure Digestorum judicis acta falsò conficiens, aquæ & igni interdicebatur.*
9 *Falsi crimen ex se capitale est.*
10 *Suppositi partus crimen falsi est, & pœna mortis punitur.*
11 *Magnitudo falsi pœna ultimi supplicii punitur.*
12 *Falsæ monetæ facinus eadem pœna plectitur.*
13 *Immunitatis concessæ falsæ attestatio pari pœna persequitur.*
14 *Tabellio publicus falsa instrumenta conficiens capite punitur.*
15 *De jure Hispano acta litis falsificans in causa gravi, pœna mortis punitur.*
16 *Pœna arbitraria à jure imposita in crimine falsi, de jure Hispano aggravatur usque ad mortem in Tabellione, acta judicis falsificante in lite gravi.*
17 *Actuarius, sive Tabellio Regiæ Curiæ in crimine falsi pœna capitali plectendus.*
18 *Delictum in officio graviùs puniendum est.*
19 *Furtum magni valoris, capitali pœna animadversionem exigit.*
20 *Furtum verè committit, qui falsis documentis pecunias alienas exigit, & in suos usus convertit.*
21 *Furtum æquivalens tribus furtis, pœna capitali plectitur.*
22 *Furtum an sit magnum, remittitur arbitrio Judicis.*
23 Leg. qui nomine 25. §. ad leg. Cornel. de fals. *expenditur.*
24 Leg. majorem, Cod. eod. *declaratur.*
25 *Rescriptum quid sit?*
26 Leg. final. tit. 19. part. 5. *explicatur.*
27 *Falsa rescripta Principis conficiens, capitali animadversione dignus est.*
28 *Tabellio acta judicii falsificans, extra ordinem puniendus.*
29 *Leges Partitarum posteriores sunt legibus contentis in foro legum.*
30 *Leges posteriores derogant prioribus.*
31 *Pœna amputationis manus, tanquam inhumana commutari solet.*
32 *Pœna extraordinaria punitur Tabellio apud plures gentes in crimine falsi.*
33 *Falsi crimen capitale, in aliquibus casibus non remanet capitale.*
34 *Pœna falsi ordinaria mitior capitali est tan de jure communi, quàm Hispano.*
35 *Aggravantes qualitates augent pœnam, sed non usque ad capitalem.*
36 *Salernitani* decisio 27. *communiter reprobatur.*
37 *Dignitatis privilegium amittitur in crimini falsi.*
38 *Idem procedit in crimine perjurii.*

39 *No-*

39 *Nobiles, & in dignitate constituti torquentur in crimine falsi.*

40 L. 4. tit. 30. part. 7. *expenditur.*

41 *Janitores Regii, & Reginæ in aliquali dignitate, seu potiùs officio honorifico constituuntur.*

42 *Decisio Aulæ.*

1 IN officio Joannis Perales Tabellionis publici, sive de numero hujus urbis, causa concursus creditorum disceptabatur, & cùm bona communis debitoris sub hasta vendita fuissent & pretium authoritate Judicis depositum, iste reus mandata Judicis falsò conficiendo universam depositi pecuniam exegit, atque in suos usus consumpsit: quo patrato liberationem judicialem dolo malo à Judice exortam Depositario tradidit, mandata Judicis recuperando, & comburendo, itaut ampliùs inveniri non possent. Actis concursus inspectis ex pecunia deposita summa ingens deficiebat, triginta millium regaliorum monetæ ærossæ excedens, quæ neque creditoribus soluta erat, neque in deposito reperiebatur. Constabat namque, hunc quantitatem Tabellionem diversis diebus recepisse sub prætextu tradendi creditoribus, ad quorum favorem mandata falsa conficiebat. Captus, & interrogatus de his, negare non potuit pecunias recepisse; mandata in forma solemni expedita negavit, sed traditionem quorumdam chirographorum à se confectorum; ac tandem liberationem à judice verè provisam, ex falsa relatione ipsius confessus fuit. Dubitatum fuit in Aula, qua pœna veniret plectendus.

2 Et omissa disputatione, an ex hoc facto plura delicta resultarent, an unum qualificatum ex reiteratione falsi, & contrectationis de qua latè disseruimus in controversia præcedenti. Duo dubia in præsenti definienda videbantur. Primum an ex eo; quòd falsitas facta fuit per publicum Tabellionem circa acta judicii, pœna aggravanda esset usque ad mortem. Secundum an ex eo, quòd reus in famulatu Reginæ Dominæ nostræ serviret; janitor quippe portæ exterioris vulgo *Uxier de saleta* erat, ab ignominiosa pœna eximeretur.

3 Quoad primum, exacerbabdam pœnam videbatur; quia in primis dubitari non poterat, pœna legis Corneliæ de falsis teneri, ut probat Textus *in leg. qui nomine* 25. *ff. eodem titulo*, ibi: *Qui nomine Prætoris litteras falsas reddidisse, edictumve falsum proposuisse diceretur, ex causa actione in factum pœnali tenetur, quamquam lege Cornelia reus sit.* Omissa namque actione in factum pœnali, quam pertinere ad hos, quorum interest, ut rem recuperent, vel damnum reficiant, est compertum, ut probat Textus *in l. nec quidquam* 56. *ff. pro socio*, ut notat Accursius *in dicta lege qui nomine*, ubi etiam Bartolus, & Jason *in* §. *item si quis*, *numero* 59. *& in* §. *quaduplici*, *num.* 13. *in tit. de action.* Dum reus legis Corneliæ habetur, ejusdem pœna teneri est compertum; sic docet Textus *in capite olim.* 25. *de rescript.* probant Guido Papa, *decisione* 455. *num.* 1. Boerius *decisione* 82. *num.* 4. Petrus Gregorius *syntagm. lib.* 36. *cap.* 5. *numero* 8. Barbosa *in collectan. dicto cap. olim*, *num. fin.* & Carpzovius *in pract. crimin. parte* 2. *quæstione* 93. *num.* 62. ex nostratibus Bernad. Diaz. *in prax. can. capite* 108. *num.* 1. ubi

4 Salcedo, Dominus Gregorius Lopez *in leg.* 6. *titulo* 7. *parte* 7. *glos.* 8. Didacus Perez *in leg.* 22. *tit.* 19. *lib.* 8. *Ordin.* verb. *Arcopisco*; & Vela *de delict.* 1. *part. cap.* 10. *num.* 9. apud quos plures reperies, qui tradunt, hac pœna legis Corneliæ teneri fabricantem falso acta judicii. Sed cùm pœna dictæ legis Corneliæ arbitraria sit, ut dixi *controversia præcedenti numero* 10. itaut quandoque major, quandoque minor imponatur, juxta factorum diversitatem, ut notat Gloss. *in leg.* 1. §. *fin. ff. eod.* quod comprobat, Textus *in leg. eos* §. *qui se pro milite*, *ff. eod. l.* 1. *leg. ubi falsi* 22. *Cod. eod.* & tradit Carpzovius *d. quæstione* 93. *numero* 20. Inquirendum est, an ex eo quod Judicis decreta, vel acta judicii falsò fabricantur, vel falsis relationibus extorquentur, acerbiùs puniri debeant? Et quòd sic de jure cautum reperiatur, probare videtur Textus *in leg.* 4. *Cod. eod. titulo*, ibi: *Majorem severitatem exigit, ut merita* 6 *eorum, qui falsis rescriptionibus utuntur, digna coerceantur pœna.* Quo loci majoris severitatis significatione capitalem pœnam intelligere debemus ex proprietate Latini sermonis, ut colligitur ex Valerio Maximo *lib.* 4. *factorum memorabil. capite* 4. Nam quoties severitatis dictione utitur, de capitali pœna loquitur, imposita, vel imponenda. Sic dum de pastore cruci affixo, quia venabulo interdicto aprum eximiæ magnitudinis confectum invenisset, Lucius Domitius Prætor Siciliæ ait: *Sic se in viris puniendis severitas exercuit.* Pariter de uxoribus Albini Consulis, & Claudii Aselli, strangulatis ob veneni propinationem, ibi: *Non enim putaverunt* 7 *severissimi viri, in tam evidenti scelere longum publicæ quæstionis tempus expectandum.* Julius Cæsar. *de bello Gallico libro* 7. ibi: *Summæ diligentiæ summam imperii severitatem addit: magnitudine supplicii dubitantes cogit. Nam majore commisso delicto igni, atque omnibus tormentis necat, leviore de causa auribus defectis, aut singulis effossis oculis domum remittit.* Titus Livius, dum de Manlii in filium animadversione tractavit *lib.* 8. *decad.* 1. sic inquit: *In ultimo etiam certamine cùm descensum in acie est, ea severitas profuit; fuit enim civili maximè bello pugna similis.* Neque obest ratio legalis, nam de jure Digestorum crimen falsi in actis judicii patrantes, 8 aqua, & igne interdicebantur ut docet Modestinus *in l. fin. ff. ad legem Corneliam de falsi*, ibi: *Si quis falsis constitutionibus nullo authore habito utitur, lege Cornelia aqua, & igni interdicitur.* Nec relevat quòd de constitutionibus Consultus loquatur; nam hunc Textum *ad dictam legem qui nomine*, Dionisius Gotofridus refert, in qua de litteris nomine Prætoris falsò editis agitur. Aquæ & ignis interdictionis pœna ab usu exclusa, successit ejus loco deportatio, ut ait Ulpianus *in lege* 2. §. 1. *ff. de pœna.* & explicat Brisonius *lib.* 5. *de formal. &* ex Practicis Clarus *in* §. *fin. q.* 67. *n.* 6. Farinacius *q.* 19. *n.* 20. Cabal. *casu* 103. *n.* 2. & 3. Ob quod *in d. l.* 1. §. *fin. ff. ad l. Corneliam*, *de falsis*, libero homini pœna deportationis imponitur; servo autem capitalis, vel quia aquæ & ignis interdictio capitali pœnæ æquiparetur, nam Romani qui carnificum sævitiam in liberos detestabantur, ea pœna Rempublicam purgare malis hominibus in usu habuerunt, ut tradit Budæus *in poster. not. ad pandect. in leg.* 2. §. 1. *ff. de pœn.* & refert Cabal. *ubi proximè*, *num.* 1. Cum autem

tem Imperator Alexander *in d. lege* 4. *Cod. eodem titulo*, rescripserit, majorem severitatem exigere, qui falsis descriptionibus utitur, capitalem pœnam intellexisse est dicendum; nam ultra mortem civilem, qualis est aquæ, & ignis interdictio, vel deportatio cum bonorum publicatione, nulla pœna severior reperiri potest, nisi mortis naturalis, *leg. capitalium, in princip. ff. de pœn.* cum aliis adductis per Farinacium *dict. qu.* 19. *n.* 1. *&* 10.

9 Neque mirum videri potest, quia crimen falsi ex se capitale est, ut probat Textus *in leg. falsi* 5. *Codice eodem*, ibi: *Falsi quidem crimen, vel aliud capitale*: ubi Dionysius Gothofridus scitè dixit:
10 *Falsi crimen capitale hoc ex loco colligitur.* Quod amplius comprobatur *ex l.* 51. *Romuli*, quæ falsum testimonium dicentem è saxo tarpeio præcipitandum jusserat, quod à Græcis mutuatum Balduinus *in eadem leg.* 51. *numero* 5. tradit: & negari non potest, falsi testimonii crimen sub lege Cornelia comprehendi *leg. eo* 27. §. 1. *ff. ad legem Corneliam de fals.* In quo Text. §. *fin.* qui altioris or-
11 dinis insignia usurpaverit, ultimi supplicii pœna puniendus venit, Partum supponentes, falsum expressè committunt, & pœna capitali puniuntur, ut docet Paulus *in leg. qui falsam* 19. §. 1. *ff. hoc titulo*, & Imperatores *in leg.* 1. *Cod. eodem.* Ex magnitudine falsitatis commissæ capitalis pœna irrogatur, rescripsit Constantinus *in lege ubi falsi* 22. *Codice eodem.* Falsæ monetæ delictum, ultimi supplicii per ignem, animadversionem exigit *lege Cornelia* 9. *in princip. ff. eod. juncta*
12 *l.* 2. *Codice hoc titulo.* Immunitatis concessæ falsa attestatio ignis morte plectitur *per leg.* 1. *Cod. de immunit. nemin. conced. libro* 10. Et sic apud plures gentes Tabelliones instrumenta publica falsò fabricantes pœna capitali plectuntur, ut tradunt Lucas de Pœnna *in leg. si quis, numero* 6. *Codice ut nemo ad su. Patr.* Jul. Clarus, *in* §. *falsum, numero*
13 17. Petrus Gregor. *syntagm. libro* 36. *capite* 5. *numero* 2. *in fin.* Muscatell. *in prax. rub. de fals. num.* 49. Salernit. *decision.* 27. *per totam*, Grammat. *decision.* 27. *numero* 1. Antonius Faber. *in Codic. l.* 9. *titulo* 13. *defin.* 2. *numero* 6. Joannes Baptista de Thoro *in compend. decision. tom.* 3. *verb. falsificans provisiones.* Quorum plures de falsificantibus acta judicii, vel mandata judicum tractant.

14 De jure nostro hæc absque dubio procedere videntur. Primò per Textum *in leg.* 1. *titulo* 12. *libro* 4. *for. legum* ibi: *Si el escrivano publico que es dado para facer las cartas, assi como la Ley manda ficiere carta falsa en pleito de cien maravedis ayuso, pierda la mano, y el officio, y si fuere de cien maravedis o dende arriba muera por ello.* Quo in Textu noster Alphonsus expresse cavit de Tabellione, sive Actuario causarum, qui in lite falsum fecerit, & pœnam imponit, ita ut si lis æstimationem centum maravetinorum non attingat, amputationis ma-
15 nus, & privationis officii pœnam subeat: si autem excedat, morte mulctetur. Et intelligi Textus debet de maravetinis aureis, qui tempore Alphonsi Legislatoris in usu habebantur, ut tradit Dominus Covarrubias, *lib.* 1. *Var. capite* 11. *num.* 4. In hoc enim Textu Montalvus *gloss. muera por ello*, sic ait: *Hodie per hoc jus aggravatur pœna ar-*
16 *bitraria modo prædicto.* Padilla *in summa legum pœnalium parte* 1. *capite* 21. *num.* 7. Tabellione publico in gravioribus falsum patrante tenuit; quòd pœna capitali, & amissionis bonorum tenetur, Pichardus *in* §. *item lex Cornelia de falsis, numero* 4. idem tenuit in Tabellione Regiæ cameræ, aut Curiæ, quod de jure cautum reperitur; nam *dict. leg.* 1. contemplatur magnitudinem falsitatis commissæ, & ex magnitudine pœna capitalis imponitur per Text. *in dict. leg. ubi falsi*, ut expressè tenuerunt Capicius *decis.* 130. *in tertio dubio, numero* 21. Boerius *dict. decision.* 82. *numero* 8. *&* 9. Bajard. *ad Clar. in* §. *falsum, numero* 249. Afflictus *dict. decision.* 404. *num.* 17. *vers. secundò respondetur*, Farinacius *dict. quæst.* 150. *numero* 24. Petrus Caballus *dict. cas.* 165. *num.* 11. Carpzov. *dict. quæstione* 93. *numero* 19. cum aliis relatis *controv. præced. numero* 12 Neque omittendus Dominus Larrea, qui *allegat.* 97. *numero* 11. pœnam capitalem impositam ex falsitate actorum judicii tenuit *ex dict. lege ubi falsi.* Cùm autem reus de quo agimus falsitatem commiserit in re magni momenti, plusquam centum maravetinos aureos contrectando, mediantibus falsitatibus ab ipso confectis, pœna capitali secundùm *dict. leg.* 1. teneri, concludebatur.

Secundò per Textum, *in leg. fin. in princ. ti-* 17
tulo 19. *part.* 3. ibi: *Falsedad. faciendo escrivano de la Corte del Rey en Carta, o en privilegio deve morir por ello.* Quem Textum ad rem exponit Pichardus *in d.* §. *item lex Cornelia de falsis, numero* 4. his verbis. *Quòd si regiæ cameræ, aut curiæ Tabellio falsitatem commiserit, pœna mortis plectetur.* Et ratio est, nam cùm officium Tabellionis in Curia Regis 18
majus reputetur, ac in cæteris civitatibus, vel oppidis Regni, & plus puniri debeat, qui in loco ubi adest Rex, delinquit, quam in alio remoto ab ejus præsentia, ut probat Textus *in leg.* 2. *titulo* 16. *par.* 1. ibi: *Deben haber pena los facedores segund los lugares en que fueren fechas mas cerca del Rey o mas alueñe.* Idem probat Textus *in leg.* 8. *titulo* 31. *part.* 7. inde delinquens iste reus in officio graviùs puniendus erat, ut probant pluribus Caballus *cas.* 99. *numero* 56. Thoro *in decision.* 27. *Salerni, numero* 2. per Textus *in l. quædam delicta, ff. de pœn.* Cùm enim in hoc reo concurrerent qualitates publici Tabellionis, quia erat de numero scribarum in Curia Regis, quælibet falsitas ab eo commissa pœna acerba ultimi suplpicii puniri potuit, & debuit.

Quibus addi poterat, quòd commiserat furtum 19
magnæ quantitatis pecuniarum; nam triginta millia regalium monetæ ærosæ, & ampliùs contrectata erant, in usus proprios conversa, insciis creditoribus, ad quos pertinebant, & in damnum ipsorum, quod verè furtum est, ut probat Textus *in l. si pignore* 54. §. *ex quo, ff. de furt.* benè Salernit. *in d. decis.* 27. *ex num.* 5. Farinac. *quæst.* 20
170. *num.* 6. *&* 36. Et licèt ratione primi furti nemo possit pœna capitis plecti, ut dixi *controv.* 36. *num.* 4. *&* 5. quando furtum est magnum, ita ut quantitas furata æquivaleat tribus furtis, absque dubio pœna capitalis imponi potest, argumento Textus *in l. is qui tres*, §. *fin. ff. de excusat. tutor.* pluribus Antonius Gomez *in tom.* 3. *Var. cap.* 5. *numero* 7. Cantera *in quæst. crim. titulo de furtis capit.* 8. *num.* 10. Farinacius *quæst.* 167. *num.* 74. Tuscus *littera F, concl.* 564. *num.* 46. Cavallos *comm. contra com. quæstione* 741. Molin. *de just. & jur. tom.*

3. *disput.* 695. *num.* 9. Quesada *in suis quæstionib. cap.* 19. *per tot.* Azevedo *in leg.* 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *Recop. n.* 103. Guttier. *in pract. crim. q.* 154. *n.* 50. Ayllon ad Gomez *d.c.* 5. *n.* 8. Et licèt ut ait, furtum magnum sit, remanet in arbitrio judicis, Text. *in l.* 17. *tit.* 14. *part.* 7. ubi Dominus Gregor. Azevedo *in d. l.* 7. *n.* 104. in nostra specie dubitari non poterat, quòd furtum maximum erat, nam trium millium ducatorum summam superabat; si enim contrectatio sacchari valorem quindecim ducatorum attingens apud Neapolitanos Judices sufficiens quantitas visa fuit ad imponendam pœnam ultimi supplicii, ut refert Salernitanus *dict. decis.* 7. *numero* 1. apud Germanos furtum quinque solidorum aureorum capite punitur, ut tradunt Berlich. *tom.* 4. *conclus.* 43. *numero* 12. Carpzovius *in pract. crim.* 2. *parte*, *quæstione* 77. *numero* 7. apud Valentinos si summam mille regalium argenteorum (nam hoc est centum librarum) attigerit, ut dixi *tom.* 2. *de regim. Val. c.* 8. §. 8. *num.* 17. quando quælibet ex his summis ita excedit ur, magnum furtum reputari potuit, & debuit, ac per consequens ultimo supplicio puniri.

22

Sed nihilominùs mitior sententia amplexa fuit. 23 Primò quia per Textum *in dict. leg. qui nomine* 25. non imponitur pœna mortis ex fabricatione, vel usu falsarum litterarum nomine Prætoris, sed solùm dicitur, quòd reus fit legis Corneliæ de falsis, cujus pœna libero homini est deportatio, juxta Textum *in dict. leg.* 1. §. *fin. ff. eod.* ut omnes Doctores tenent, & sic cùm ejus loco hodie suffecta reperiatur relegatio ad regias triremes, vel ad Arces Afras juxta personarum, & factorum qualitatem, ea tantùm pœna teneri, compertum 24 est. Neque dispositio Textus *in d. l. majorem*, *Cod. eod. tit.* nostræ speciei adaptabatur. Nam Imperator majorem severitatem indixit utentibus *falsis rescriptionibus*, hoc est falsis Principis rescriptis, explicat Baldus *in eodem Text. num.* 1. ibi: *Plus punitur utens falso rescripto, quàm si uteretur alio simplici instrumento.* Quia rescriptum est responsio facta per summum Pontificem; aut supremum Principem, superiorem non recognoscentem, ut constat ex Rubricis, & tot. tit. in decretalibus 25 & lib. 6. *de rescriptis*, *& in Codice de divers. rescriptis*, ubi communiter Doctores signanter Barbosa, Cujacius & Andreas Vallensis *in paratit.* Anton. Fab. *in Cod. lib.* 1. *tit.* 12. *defin.* 1. *&* 2. *cum sequentib.* ex nostratibus Didacus Petez *in l.* 3. *tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin. glos. Quoniam materia rescriptorum.* Quare merito majorem severitatem indixit; 26 nam falsitas rescriptorum capitali pœna punitur, ex *d. l. majorem*, ut pluribus probat Farin. *quæst.* 151. *num.* 1. 15. *&* 66. *c. ad falsariorum*, *de crim. falsi*, & ibi communiter Doctores, quorum plures adducit Barbosa *in collect. d. Text. num.* 9. de jure Hispano Text. *in dict. leg. final. titulo* 19. *part.* 3. *in princip. & in leg.* 6. *titulo* 7. *part.* 7. *leg.* 2. *titulo* 12. *libro* 4. *for. leg. l.* 3. *titulo* 6. *lib.* 8. *Ordin. l.* 3. *tit.* 17. *lib.* 8. *Recopil.* ubi Dominus Gregor. Lopez, Montalvus, Didacus Petez, & latiùs cæteris Aze- 27 vedo Tex. *d. leg.* 3. *titulo* 29. *part.* 3. in contrarium adducta, non loquitur de Tabellione acta judicii, vel mandata Prætoris falsificante, sed de famulo à secretis Principis ejus privilegia, vel rescripta falsò conficiente, ut habetur *in eodem Text.* ibi: *En carta, o privilegio*, sicut exponit Dominus Gregorius Lopez *ibid. glos.* 1. immo in eodem Text. dum de Tabellione urbis, vel oppidi verbum instituitur, sic Alphonsus ait: *Si el escrivano de ciudad, o de villa ficiere alguna carta falsa, o ficiere alguna falsedad en juicio, en los pleitos que le mandaron escrivir, deven le cortar la mano con que la fizo e darle por malo.* Quæ omnia clariùs continentur *in d. l.* 6. *titulo* 7. *parte* 7. Ita ut pœna Tabellionis de numero, falsum in actis litis facientis sit amputationis manus, & infamiæ. Et cùm hæc dispositio posterior sit ac contenta *in dict. leg.* 1. *titulo* 12. *libro* 4. *for.* (Nam illas leges fori ferri fecerat idem Alphonsus Decimus, cognomento Sapiens antequam septem Partitarum opus mirabile compilasset, ut testantur Reges Catholici Ferdinandus, & Elisabeth. *in præm. Ordinamenti*, & tradit Dominus Solorzano, verba illorum referendo. *Emblem.* 68. *numero* 13. *&* 14.) derogatoria est illius *capit.* 1. *de constitut. in* 6. *leg. sed & posteriores* 28. *in fin. ff. de legib.* Barbos. *in proœm. decretal. numero* 46. Et sic pœna Tabellionis acta falsificantis de jure Hispano est amputationis manus, & 30 infamiæ, juxta *dict. leg.* 6. Sed quia inhumana pœna hujusmodi amputationis visa fuit, & reipublicæ nociva esse possit, quia pœnarum finis est, ut reipublicæ, & delinquentibus medeatur, & non rectè medetur qui manum, vel pedem amputat: cùm ex inopia, vel desidia pleraque mala nascantur, ut prudenter notat Antonius Matth. *libro* 47. *ff. titulo* 1. *capite* 2. *numero* 5. *ad fin.* inde arbitrium est concessum per legem nostram commutandi pœnas, quoties rationabiliter fieri potest, ut habetur *in leg.* 4. *titulo* 24. *& in l.* 8. *titulo* 11. *libro* 8. *Recopil.* & ubique Azevedo, de quo latè *controvers.* 21. *numero* 34. *cum seqq.* quo similis pœna commutari solet in exilio, quæ loco deportationis successit, ut probat Dominus Larrea *allegat.* 97. *in princ.* & si falsitas fuerit magna, aut qualificata, in relegatione ad triremes, flagellis superadditis, si qualitas facti requirat. Quam moderationem imponendi pœnam extraordinariam Tabellionibus citra mortem, communiter receptam videmus, ut testantur Grammaticus *d. decis.* 27. *n.* 9. *&* 10. Boer. *d. decis.* 82. *num.* 6. Guido Papa *decis.* 455. *in fin.* Idem 31 Grammaticus *in constit. qui litteras*, *numero* 3. *& 28. & vot. crim.* 25. *num.* 10. Bajard. *ad Clar. d.* §. *falsum*, *num.* 187. Carer. *in prax. crim. tit. de appell. cas.* 16. *num.* 15. Mar. Ital. *de immunit. libro* 1. *capite* 5. §. 7. *num.* 43. Ursil. *decis.* 404. *n.* 1. Farin. *quæst* 155. *num.* 10. *cum seqq.* Cabal. *cas.* 206. 32 *num.* 2. Joannes Baptista de Thoro *in addit. ad decis.* 27. *Salernit. numero* 5. *& in compend. decis. tom.* 1. *verbo falsificans acta*, *& verbo falsificans litteras* Antonius Matth. *libro* 48. *ff. titulo* 7. *capite* 2. *num.* 2. Carpzov. *dict. quæstione* 93. *n.m.* 24. *&* 63. apud quos plures alios reperies.

28

29

Neque obstant in contrarium allegata, quia ex 33 prædictis plena satisfactio resultat ad Text. *in leg. majorem*, *C. hoc tit. & ad l. fin. ff. eodem*; quia loquuntur de falsificantibus rescripta, & constitutiones principum. Et *ad leg. fin. tit.* 19. *part.* 3. ex eadem ratione, & *ad d. l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 4. *for. leg.* quia derogata ejus dispositio fuit: & quamquam replicati poterat, quòd lex anterior loquens dis-

tinctè, non tollitur per posteriorem non distinguentem ut aliis relatis tradit Barbosa *in d. proœm. numero* 45. Facilis est responsio, quia benignior interpretatio, recepta est ex communi curiarum stylo, quæ consuetudo est optima legum interpres, ut probat Text. *in l. sed & ea* 35. *cum duab. sequentib. ff. de legib.* Neque ex eo quòd crimen falsi capitale fiat in casibus adductis, sequi potest quòd semper capitale sit: immò ex se pœnam ordinariam obtinet, quæ est deportationis, ut habetur *in d. l.* 1. §. *fin.* quod fatetur Balduinus *in d. l.* 51. *Romuli, num.* 10. *in fin.* & apud nos manus amputationis, ut cautum habemus *in d. l. fin. & d. l.* 6.

Neque ea quæ dicebantur de magnitudine damni subsecuti ex falso, vel furto, aut patratis in officio concludebant pœnam capitalem imponendam, sed estatutam per leges aggravandam juxta judicantis arbitrium, qui inspectis personarum, facti atque loci qualitatibus pœnam augeat, vel minuat, prout æquum æstimaverit: & sic cùm damnum creditoribus statim refectum fuisset, & de corpore mandatorum judicis foisò confectorum apparere non posset, neque constare aliter quàm per relationem depositarii: & liberatio verè facta per judicem fuisset, extra ordinem plectendum Aula censuit, spreta Salernitani decisione, tanquam communiter reprobata, ut apparet ex traditis per Grammaticum, & Thoro *ubi proximè*. Cæterorum verò Regnorum leges, aut statuta, quia nullius momenti sunt extantibus legibus nostris, quæ speciem hanc in terminis decidunt, ut ex dictis clarè resultat.

In secundo dubio Textus est manifestus *in leg. si quis decurio* 21. *Codice eodem titulo*, ibi: *Si quis decurio testamentum, vel codicillos, aut aliquam deficientis scripserit voluntatem, vel conscribendis publicis, privatisque instrumentis præbuerit officium, si falsi quæstio moveatur, decurionatus honore seposito, quæstioni, si ita poposcerit, causa subdatur:* & ibi: *Nec factus decurio defendi hac poterit dignitate.* Quæ in crimine falsi statuta sunt; pariter in perjurio procedunt Textus *in leg. quoties* 17. *Codice de dignit. libro* 11. ibi: *In criminalibus verò negotiis, dignitate quoque, qua se per suum perjurium indignos esse probaverint, spolientur.* Per falsi namque crimen nobilitatis, aut dignitatis privilegia amittuntur. Ut docent Bartol *in dict. leg. quotiens*, Lucas de Penna *in leg. mulieres, coll.* 4. *vers. ultimo notat*, Codice *eod. titul. de dignitat. libro* 12. Tiraquel *de nobilitat. cap.* 20. *numero* 121. Menochius *de arbitr. cas.* 306. *numero* 13. Farinacius *dict. quæstione* 150. *num.* 15. Afflict. *decision.* 404. *num.* 23. Peguer. *dict. decision.* 80. *numero* 3. Caball. *d. cas.* 265. *num.* 1. & *cas* 200. *num.* 156. Ansald. *cons.* 124. *num.* 9. & *Consil.* 138. *num.* 390. Ob quod licèt regulariter nobiles, & in dignitate constituti non torquantur, Textus *in leg. milites*, *Cod. de quæst. l. à divo Marco*, *ff. eod. l.* 3. §. 1. *ff. de re milit. leg. final. Codice de decur. libro* 10. *leg. suarum*, *Codice de dignit. lib.* 12. *leg. Presbyteri*, *Cod. de Episc. & Cler. cap. nobilis* 2. *quæstione* 5. *capite* 1. *de purgat. Canon.* pluribus Farinacius *quæstione* 41. *numero* 74. De jure nostro Text. *in l.* 2. *titulo* 30. *part.* 7. *l.* 4 *titulo* 2. *libro* 4. *Ordin. lib.* 4. & 5. *titulo* 6. *libro* 4. *Recopil.* Ubi D. Gregorius Lopez, Didacus Perez, & Azevedo Antonius Gomez *tom.* 3. *capite* 13. *numero* & ibi Ayllon plures referens, Vela *de delictis parte* 2. *capite* 9. *numero* 23. & 24. Tamen in crimine falsi omnes quæstioni subjiciuntur, *dict. leg. si quis decurio*, & *d. l.* 2. *titulo* 30. *parte* 7. *in fin.* ibi: *Pero decimos que si alguno de los consejeros sobre dichos oviese sido escribano del Rey, o de algun concejo e le acusasen despues de alguna carta falsa que oviese fecho ante que llegase à la honrra de ser consejero, que bien lo pueden poner à tormento.* Docent Dominus Gregorius Lopez *ibi. glos.* 7. Otalora *de nobilitat.* 5. *parte principal. cap. ultim. numero* 4. Garcia *in eod. de nobil. glos.* Didacus Perez *in dict. leg* 3. *Ordin.* Grammat. *vot.* 3. *numero* 9. & *vot.* 25. *numero* 5. Farinacius *d. quæstione* 41. *numero* 56. & 57. Bajard. *ad Clar.* §. *fin. quæst.* 64. *numero* 62. Guazzin. *defens.* 30. *l.* 18. *numero* 4. Cabal. *dict. cas.* 200. *numero* 256. Ciaz. *disceptat.* 5. *numero* 8. Antonius Faber *in Cod. libro* 9. *titulo* 13. *defin.* 13. Et sic licèt concedamus, quòd ex famulatu Reginæ iste reus in aliquo honore esset constitutus, ut colligitur ex Text. *in leg.* 14. *titulo* 9. *part.* 2. Cùm crimen falsi exceptum sit, quæstioni, atque pœnæ ignominiosæ subjiciebatur. Sic definivit Aula: sed decretum Regium ab ignominiosa pœna eum exemit, & condemnatus fuit ad relegationem in Arce Afra per decennium, & privationem officii *sententia diei* 9. *Septembris* 1665.

CONTROVERSIA XXXIX

De Mercatore decocto, sive de eo, qui fraudulenter foro cessit.

SUMMARIUM.

1 *Facti species describitur.*
2 *Decoctores qui dicantur in jure?*
3 *Eversores, sive interversores,*
4 *Decoquere, & intervertere idem est in jure.*
5 *Decoctores describuntur.*
6 Alzados *idiomate Hispano? decoctores dicuntur.*
7 *Decoquere idem est, ac conturbare substantiam.*
8 *Fore cedere quid significet apud Jurisconsultus?*
9 *Fraudatores nuncupabantur cedentes foro.*
10 *Fraudatores pœna coercebantur à Prætore.*
11 *Decoctores an* lege 12. Tabularum *creditoribus dissecandi traderentur?*
12 *Dilaniatio debitorum, non fiebat antiquitus per modum pœnæ irrogatæ in judicio criminali.*
13 *Addicti qui essent* lege 12. Tabularum, *vel decemvirali.*
14 *Dissecatio in executionem judicati fiebat, lege permittente, si plures creditores erant, quibus debitor addictus fuisset.*
15 *Dissecationis acerbitas abrogata fuit Consulari.*
16 *Addictio quoad serviendum sublata non fuit jure Digestorum.*
17 Lege Petilia *cautum erat, quòd debitor creditori serviret, quo usque illi abundè satisfactum fuisset.*
18 *Quæ dispositio jure Digestorum permansit.*
19 *Creditor victum debitori addito non permittens, tenebantur actione pœnali in factum, vel injuriarum.*
20 *Imperatores hunc modum serviendi abrogarunt.*
21 *Jure Hispano addictio debitoris statuta est licèt usus*

usus ab Aula recesserit.

22 *Decoctores jure Digestorum non coercebantur judicio publico.*

23 *Decoctores eo jure pœna criminis stellionatus puniebantur.*

24 *Pœna criminis stellionatus de jure Digestorum.*

25 *Decoctores infamæ nota jure Digestorum afficiebantur.*

26 Lex Roscia *theatralis, decoctores tamquam maculosos tractabat.*

27 *Fraudatores infamia notantur.*

28 *Hi quorum bona sub hasta distrahebatur, infamiæ notam incurrebant.*

29 *Decoctores fraudulenti propter inhonestam vitam quam ducunt, apud probos infamia notantur.*

30 *Stellionatus crimen famosum censebatur.*

31 *Decoctores jure Codicis si pecunias publicas consumpserunt, ictibus plumbatarum coercebantur.*

32 *Plumbatarum ictibus subjici, quod genus tormentorum dicebatur.*

33 *Decoctores pecunias privatas intercipientes, officio privabantur.*

34 *Superaddita pœna stellionatus, vel furti juxta facti qualitatem.*

35 *Decoctores de jure Hispano tamquam latrones publici puniendi.*

36 *Decoctoris pœna includit capitalem.*

37 *Decoctores pœna capitali puniendos tamquam latrones publicos, S. Pius V. Pontifex Summus statui.*

38 *Decoctores ut pœna ordinaria teneantur quæ concurrere debent?*

39 *Occultatio bonorum, & librorum necessaria omnino est, non autem personæ, ut pœna capitalis imponatur.*

40 *Occultatio librorum verificatur in exhibente libros adulteros.*

41 *Decoctores deficiente probatione occultationis bonorum, aut librorum rationum, extraordinaria pœna plectuntur.*

42 *Vendentes linteamina mercaturam.*

43 *Mercatores propriè sunt, qui res venales emunt, ut statim vendant quæstus faciendi causa.*

44 *Mercatores ex nostris legibus libros rationum habere compelluntur.*

45 *Decisio Aulæ.*

1 UNus ex Lusitanis, qui linteamina vendere solent per vicos urbis, emerat merces à variis negotiatoribus, quibus instrumentis publicis solvere in nummis argenteis, ad certum diem promiserat. Eo adveniente, in domo cujusdam Magnatis latitando, abductis bonis, & libris non exhibitis, se receperat; & ex eo confugio iniquas conventiones cum creditoribus procurabat, & ab aliquibus obtinuerat, quòd quantitas in nummis argenteis debita solveretur intra biennium in nummis æreis; in quo jactura ultra dimidiam illi, lucrum iste, obtinebant. His sic stantibus, & causa decoctionis in Aula instituta, à confugio exiens captus fuit, & criminali judicio legitimè concluso, in quo neque fortunæ jacturam, neque casus inopinati damnum probavit, immò comprobabatur vitæ ipsius, nam aleæ, Veneri, atque Baccho vacando, fortunas dilapidavera. Dubitabatur qua pœna esset plectendus?

Et supponendo in primis, quòd non loquimur 2
de decoctore, qui vitio fortunæ foro cessit, sed de eo qui dolo, & culpa solvendo non est; supponò, quòd similes iniquissimi homines, qui sub negotiationis specie, bona aliena intercipiunt, pecunias consumunt, & substantiam cavillationibus exortam dilapidant, doctores propriè dicuntur, Text. *in leg. quilibet* 40. *Cod. de decurionibus, lib.* 10. *leg.* 2. *Cod. de fund. rei privat. & leg. jure promissum* 5. *Cod. de Fabricens. lib.* 11. vel eversores, ut *in leg.* 2. *Cod. de Palatin. sacrar. largit. lib.* 10. aut interversores, sicut *in leg. qui in contractibus* 8. *Cod. de jur. fisc. dict. lib.* 10. Quod idem est, nam decoquere, & intervertere promiscuè in jure accipiuntur, ut rescripserunt Imperatores Arcadius & Honorius *in leg. si aliquid* 12. *Cod. de susceptor. Præpos. & Arcar. eod. lib.* 10. ibi: *Nemo eorum semel de interversione convictus, id rursus officium gerat, in quo ante decoxit*, ut scitè notat Dionysius Gotofridus *in dict. leg.* 2. *Cod. de Palatin. sacrar. largit.* & Cujacius *in dicta lege, qui in contractibus*. Nam Decoctores sunt qui pecuniam alienam, 5
sive aliorum substantias paulatim consumant, sicut ignis coquendo, ut ex Baldo, Salicero, & aliis probant Stracca in *tract. de mercatura, titulo de decoct. part.* 1. *numero* 2. *& parte* 2. *numero* 2. Sigismund. Scaccia *de commerc.* §. 2. *glos.* 5. *num.* 175. *vers. in hac facti specie.* Petrus Cabal. *res. crim. cas.* 10. *num.* 4. *cum sequentibus*, seu verius si Jacobo Cujacio viro doctissimo fides adhibenda est *in leg. quilibet* 40. *Cod. de Decurionibus*, quia quasi inopes cùm divites sint, novis Tabulis utuntur, vel cedunt bonis. Hi enim apud nos dicuntur *Alzados*, 6
ut probatur *ex rub. & tot. tit.* 19. *lib.* 5. *Recopil.* ubi Matienzo & Azevedo, derivata denominatione à verbo *Alzar*, quod significat *solo cedere*, ut tradit Sebast. Covarrubias *in Thesaur. ling. Castel.* verb. *Alzar*: & in his terminis vera definitio, seu potius descriptio traditur ab Azevedo *in rub. dict. tit.* 19. ibi: *Ego autem ex toto titulo nostro percipio illum decoctorem, vulgo* alzado *dici, qui cùm à pluribus bona, mercantias, & res alias in creditum accipit, pretio eorum non soluto, bona sua omnia, vel peculia aliena, creditaque occultat*: qui progreditur ad explicationem. Neque jure Digestorum incognita 7
fuit hujusmodi nequitia, quamvis aliis nominibus explicaretur. Nam decoquere, conturbare substantiam Jurisconsulti dicere solebant, ut habetur *in leg. cuicumque* 5. §. *idem Labeo ait* 9. *ff. de institor. action. leg. quidam fundum* 16. *ff. de in rem vers.* ibi Alfenus sic ait: *Servus boves vendiderat, alios redemerat, nummos venditori non solverat, postea conturbaverat.* Notat. Cabal. *dicto* 105. *numero* 3. *ad fin.* & ante eum Budæus *in not. ad pandect. in dict. lege quidam fundum.* Lucas de Penn. *in d. leg. si aliquid*, & Stracca *tit. de decoctor. parte* 1. *in fin.* quo & foro cedere dicebatur, Text. *in leg. si hominem* 7. §. *quoties, ff. deposit. leg. si debitor.* 5. *ff. de curat.* 8
bon. dand. ibi: *Si debitor, foro cesserit, & creditores privato consilio coierint, & elegerint unum, per quem bona distrahantur, ut portio ipsis quæ ex redacto fieret, solveretur.* Notant Brisonius *de formul. lib.* 6. Dionysius Gotofridus *in leg. item apud Labeonem* 15. §. *convicium, ff. de injur. & in dict. leg. si hominem*, & Jacob. Revard. *in leg. cujus effectus* 9

148. *ff. de regul. jur. ad med.* & similiter qui hæc patrabant, fraudatores nuncupabantur, ut probat Text. *in leg. si fraudator* 25. §. *fin. ff. quæ in fraud.* 10 *credit.* Contra quos actio dabatur, & pœna, ut Venulæius respondit *in eod. Text.* ibi: *Si verò quædam deperdidisset, si nulla restitutione recuperari possent, nihilominus actio in eum dabitur: & Prætor tantum emolumentum actionis intuetur in eo, qui exustus est bonis, quàm pœnam.* Et hanc pœnam, ut explicant Bart. Accursius, & alii ex antiquioribus quos sequitur Gotofridus *in hunc Text.* esse in carceris detrusionem, quod non probo; quia Textus expressè de pœna loquitur, & de jure carcer non dabatur ad pœnam, *leg. aut damnum* 8. §. *solent.* 9. *ff. de pœn.* cum similibus adductis per Amajam *in leg.* 2. *Cod. de exactor. trib. lib.* 10. *numero* 11.

11 Qualis autem fuisset pœna imposita decoctoribus per hoc jus civile, tempore Consultorum dubitari potest. Nam licèt aliqui opinentur, quòd creditoribus tradebantur, ut in partes corpora eorum secarentur; ducendo originem à *lege duodecim Tabularum*, vel à *lege decemvirali*, ut ex gloss. Gellio, Valerio Maximo, Cicerone, Baldo & aliis tradit Stracca *dicto titulo*, *de decoctoribus*, *parte* 3. *numero* 2. & ante eum Boerius *decisione* 215. *numero* 5. *ad finem* labuntur meo judicio, quia nulla lex invenitur,
12 quæ per modum pœnæ sic in Decoctores insurgat; licèt verum sit, quòd lege duodecim Tabularum cautum generaliter erat, quòd omnes debitores postquam condemnati, vel confessi fuissent, si reperiebantur non solvendo, creditoribus addicerentur, ut compedibus vel nervis ligati abducerentur, in vinculis sexaginta dies tenerentur, inter eos dies, trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitiis producerentur, & quantæ pecuniæ judicati erant, per præconem prædicabantur; si autem tertiis nundinis pacti non erant, capitis pœnas da-
13 bant, aut trans Tiberim peregrè venundabantur. Et si plures creditores essent, quibus reus judicatus esset, in partes secarii poterat. Tradunt A. Gel. *noct. atticar. libro* 20. *capite* 1. Livius *decal.* 1. *lib.* 6. & 8. Seneca *lib.* 7. *de beneficiis cap.* 10. Quintilianus *lib.* 5. *instit. orat. capite* 10. & *libro* 7. *capite* 4. Alex. ab Alex. *dier. genial lib.* 5. *capite* 4. Cæl. Rhodigin. *leg. antiquar. lib.* 12. *cap.* 20. Varro *de lingua Latina*, *libro* 6. Carol. Sigon. *de antiq. jur. civil. Rom. lib.* 1. *capite* 6. *ad fin.* Balduinus *ad leg. Romul. in leg.* 46. *numero* 47. *cum sequentibus.* Jacobus Revardus *tom.* 1. *de lege duodecim Tabularum, capite* 8. Cujacius *libro* 3. *observat. capite* 38. Illiger. *ad Donel. lib.* 27. *comm. capite in not. lit. b.* Anton.
14 Fab. *in jurispatron. Papin. titul.* 3. *illat.* 8. *ad fin.* Ex nostratibus dominus Covarrubias *libro* 2. *var. capite* 1. *ex num.* 1. Villadiego *in lege* 8. *titulo* 5. *libro* 2. *for. judic. num.* 7. Matienzo *in lege* 4. *titulo* 16. *libr.* 5. *Recopilat. glos.* 2. *numero* 3. Pichardus *prin. institut. de succes. sublat. numero* 3. & §. *fin. de action. numero* 7. Parladorus *rerum quotidianarum*, *libro* 2. *cap. fin.* §. 7. *ex num.* 1. Don Joannes Vela *de delict. parte* 2. *capite* 6. *numero* 8. *cum sequentibus*, Baeza *de inope debitor. capite* 1. *ex numero* 20. & dominus Larrea *decisione Granatensi* 5.
15 *numero* 13. Sed illa acerbitas secandi debitores, vel capite mulctandi sublata fuit lege Consulari anno ab urbe condita 630. ut testatur Revardus *dicto capite* 80. non ut omnino addictio sublata fuisset, sed quoad venditionem trans Tiberim, & sectionem, ita ut debitores in vinculis remanerent, operas creditoribus præstando. Quæ omnia non ad pœnam in judicio publico, aut criminali decernebantur, sed per modum permissionis post addictionem pro judicato civiliter, ut creditoribus solutio fieret. Acerbitate itaque exclusa ex *lege Petilia*, debito- 16
res serviebant creditoribus quousque abundè satisfactum illis fuisset, ut tradit Revardus *ibidem*, licet noster Villadiego ad vincula ejus dispositionem perperam extendat. Nam jure Digestorum hæc species serviendi per modum addictionis observabatur, sicut colligitur ex Text. *in leg. si victum* 34. *ff. de re judic.* & explicat Cujacius *in leg. verbo* 43. *cum duobus sequentibus*, *ff. de verborum* 17
significatione, dum agitur de creditore victum dari debitori prohibente post addictionem; ex quo tenetur actione in factum pœnali vel injuriarum. Quæ cauta non essent, si effectus addictionis 18
omnino sublati forent. Et concluditur ex Text. *in leg. ob æs* 12. *Codice de obligat, & action. Authent. immò Codice eodem titulo*, *leg.* 1. *Cod. qui bon. ceder pos.* Quibus Imperatores hæc omnia abrogarunt, beneficium cessionis bonorum introducendo, ut notant Accursius *in dicta lege* 1. Parladorus *dicto* 19
§. 7. *numero* 2. & Pichardus *in dicto* §. *fin. institut. de action. num.* 9. De jure autem nostro traditio debitoris, ut creditoris serviret cauta, reperitur tam per leges Hispanas antiquas, quàm noviores, ut probant Textus *in l.* 5. *tit.* 6. *lib.* 6. *for. judic. leg.* 1. *titulo* 8. & *leg.* 12. *titulo* 20. *libro* 3. *for. le-* 20
gum, *lege* 4. & 4. *titulo* 13. *libro* 5. *Ordin. leg.* 4. *titulo* 16. *libro* 5. *Recopilationis.* Quod & ipse Villadiego fatetur *in dicta lege* 5. *numero* 2. Montalvus *in dicta lege* 2. *titulo* 8. *libro* 3. *for. leg. in glos. verbo sirvase del*, Didacus Perez *in dict. leg.* 5. *Ordinat. glos. unic.* Matienzo *in dict. leg.* 4. *Recopilationis glos.* 2. *numero* 14. & Azevedo, *ibidem*, *num.* 6. Dominus Covarrubias *libro* 2. *var. capite* 20. *numero* 12. Antonius Gomez *in leg.* 79. *Taur. numero* 2. & *libro* 2. *var. capit.* 11. *numero* 52. Avendanno *respons.* 8. *numero* 3. Baeza *de inop. debit. dicto capite* 1. *numero* 56. Parlador. *dict.* §. 7. *numero* 4. Don Joannes Vela *dicto capite* 6. *numero* 27. 21
Amescua *de potestat. in se ipso lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 18. Pichardus *dict.* §. *fin. numero* 46. Dominus Larrea *dicta decisione* 9. *numero* 50. & Don Josephus Vela *dissert.* 35. *numero* 108. qui cum Azevedo, & aliis testatur, minimè hodie observari, vel quia inhumanum videtur, quòd liber homo inter orthodoxos ad serviendum addicatur, vel quia aliquis vafrè victum quærendo, hoc medio qui eos alerent inquirerent: sicut vidi non unum, sed plures, qui affectata debiti specie, in carcere detineri procurabant, ut eleemosynis egenis largitis alerentur. Sed hæc omnia, ut dixi, non in judicio pœnali cauta sunt, sed in executionem judicati in causa merè civili.

Sed ut ad pœnam decoctorum revertamur, de 22
jure Digestorum de hoc crimine judicium publicum non dabatur, immò decoctores, vel foro cedentes inter reos criminis stellionatus connumerabantur, ut probat Textus *in leg.* 3. §. 1. *ff. de crimine stellionatus*, ibi: *Stellionatum autem objici pos-*

posse his, qui dolo quid fecerunt, & in *vers. sed & si quis* ibi: *Sed & si quis merces supposuerit, vel obligatas averterit, vel si corruperit, æquè stellionatus*
23 *reus erit.* Quæ omnia concurrunt in decoctore fraudulento, de quo agimus. Nam dolo latitat, merces oblatas avertit, & alienas corrumpit, vel contrectat, quod pejus est. Hujus criminis pœnam ponit Ulpianus *in dicta leg.* 3. §. 2. ut plebeis sit in opus metalli damnario & his, qui in
24 aliquo honore sunt ad tempus relegatio: quod innuit Stracca *dict. part.* 3 *num.* 2. Quibus addenda infamiæ nota, quam ut pœnam specialem ex lege Roscia, referunt Petrus Gregor *lib.* 22. *syntagmat. capit.* 11. *numer* 10. Illiger. *ad Donel. lib.* 12. *comment. capit.* 22. *in not. lit. H, ad fin.* qui sic ait: *Olim decoctoribus quasi maculosis certus locus constitutus, nec ex lege Roscia in ludis, & consen-*
25 *su theatrali iis sedere licuit in quatuordecim ordinibus.* De qua lege plura per Carol. Sigon. *dict. lib.* 2. *de antiquit. jur. civ. Rom. capite* 19. & Rosin. *lib.* 5. *Antiquit. Rom. in Paralip. ad cap.* 10. *circa medium*; sed diffusiùs Alexand. ab Alexand. *dier. Ge-*
26 *nial. libro* 5. *capite* 16. ubi Tiraquel. Quod plurimis rationibus adstruitur, vel quia fraudatores verè sunt, ut dixi *ex leg. si fraudator.* 25. §. *fin. ff. quæ in fraud. credit.* Et hi infamiæ notam incurrunt. Textus *in leg.* 2. *ff. de his qui notant. infam.* Vel
27 quia bona illorum publicè sub hasta distrahebantur, quod infamia consequebatur, ut docet Illiger. *ad Donel. libro* 18. *comm. capit.* 7. *lit. N, ad finem.* Vel quia crimen stellionatus famosum erat, licet inter publica judicia non connumeratur, probat Antonius Faber *lib.* 4. *conjectur. cap.* 2. licet
28 Illiger *dict. lib.* 18. *capite* 8. *in not. litt. R*, tenuerit, id non semper, & necessario fieri. Quibus addi potest, quòd decoctores ut primùm luxuriosè vivendo, apud honestos, & graves viros notantur, quod saltim infamiam facti irrogat. Textus *in l. ea quæ, Cod. ex quibus caus. infam. irrog.* notant Stracca *dict. parte* 3. *numero* 2. *decis.* 2. *Genuæ num.* 34. Petr. Gregorius *lib.* 23. *syntagm. capite* 9. *num* 13. Menoch. *consil.* 410. *num.* 19. & Dominus Valenzuel. *consil.* 78. *num.* 83. Et si ad
29 leges nostras referatur, hoc certissimum est; nam ut publici latrones decoctores puniuntur ex *d. l.* 2. *tit.* 19. *lib.* 5. *Recopil.* quod infrà latiùs explicabitur. Furti namque reus infamiam incurrere certissimum est, ut probat Text. *in l. non poterit* 63. *ff. de*
30 *fur.* ibi: *Non poterit Præses Provinciæ efficere, ut furti damnatum non sequatur infamia, l. furti, 6. in prin. ff. de his, qui not. infam.*

De jure Codicis decoctores, qui publicas pe-
31 cunias intercipiebat, ictibus plumbatarum subjiciebantur. Textus *in leg. quicumque* 40. *Cod. de decur. libro* 10. Quæ pœna non potest referri ad opus metalli, ut tenuit Accur. *in glos. hujus Textus*, neque ad genus ponderosi tormenti, quod plumbeis columnis irrogabatur, ut dixit Martienzo *in leg.* 2. *glos.* 2. *numero* 4. *dict. titulo* 19. *libro* 5. *Recopil.*
32 Sed ad verbera plumbatis ictibus illata, ut innuit Stracca *d. part.* 3. *num.* 4. quibus homines contundebantur, & fiebant ex funiculis, in quorum extremitatibus ponebantur glandes plumbeæ, & eis rei cædebantur, quousque animam exhalassent. Ut latè, & eruditè explicat Don Fran. Amaya *in l.* 2. *Cod. de exactor. tributor. lib.* 10. *num.* 2. qui *num-*
5. tradit modum torquendi per ponderis impositionem, in quo aderant ictus. Hæc enim per modum pœnæ specialiter in decoctores cauta erant, si pecunias publicas consumpserint. Notant Stracca *d. part.* 3. *numero* 4. & Cujac. *in d. l. quilibet.* Si 33
autem pecunia consumpta publica non esset, sed privata, pœna privationis officii mercaturæ imposita erat, ut colligitur ex Textu *in l. si aliquid, Cod. de susceptor. Præpos. & Arcar. eod. lib.* 10. ibi: *Nemo eorum semel de interversione convictus id rursus officium gerat, in quo antè decoxit.* Cui sapperaddebatur pœna criminis stellionatus; nam eo jure fraudatores ejus pœnæ rei erant Text. *in l. fin.* 34
Cod. eod. tit. ibi: *Proinde sive ignorantiam tuam debitor circumvenire tentaverit, sive obligatione ritè perfecta participato fraudis consilio, per subjectam quasi anteriorem personam dispendium tuum ad occultum compendium suum trahere pertentat, alire suam judicem potes, congruentem, juri, ac debitæ religioni sententiam relaturum.* Vel furti, si aufugerit cum rebus alienis, Text. *in leg. si pignore* 54. *cum simil. ff. de furt.* licèt attento rigore juris, aliqui tenuerint, furtum propriè dici non posse, ex *leg. ait prætor.* §. *si debitorem* 16. *ff. quæ in fraud. creditor.* explicat sic Stracca *dict. parte* 3. *numero* 5. & 6. Dubito tamen quòd furtum propriè non sit, nam in specie dicti, §. *si debitorem*, nihil de furto agitur, & quòd tutores, curatores, & administratores res sibi commissas contrectantes, furti propriè teneantur, expressè probat Ulpianus *in l. tutor.* 3. *ff. de furt. l.* 4. §. *hunc autem* 22. *l. actione* 2. §. *quod si furandi, ff. de tutel. & ration. distraben.* Optimè Carpzov. *p. pract. crim. q.* 85. *n.* 3. *cum seq.*

De jure Hispano decoctores latrones publici 35
reputantur, & eorum pœna puniuntur, Tex. *in leg.* 5. *tit.* 8. *lib. Ordin. l.* 1. *cum seqq. tit.* 19. *lib* 5. *Recopil.* docent Dominus Covarrubias *dict. lib.* 2. *Var. capite* 20. *num.* 14. Avvendanno *tit. de exception. ex numero* 51. Azev. do & Martienzo *in d. l.* 1. Joannes Gutierez *practicar. lib.* 1. *quest.* 1. *num.* 4. Don Joan. Vela *d. part.* 2. *de delict. cap.* 6. 36
numero 32. Pichardus *in manuduct. ad prax. parte* 3. §. 4. *num.* 45. & sic pœna capitali plectendus venit decoctor, juxta *l.* 18. *tit.* 14 *part.* 7. Ut omnes isti Doctores tenent. Neque acerb. hæc dispositio dici potest, quia idem decrevit summa æquitas Pontificis Maximi, atque Sanctissimi Pii V. *in constitutione edicta anno* 1570. quæ habetur apud Laertium Cherub. *tom.* 2. *Bullar. & est Bulla* 112. dicti Pontificis, de qua mentionem faciunt Farinacius *quæstione* 28. *numero* 33 Sigism. Scacc. *de commer.* §. 7. *glos.* 5. *numero* 149. & Marius Curtel. *de immunit. Eccles. lib.* 1 *quæstione* 32. *numero* 8. Præsul. Balbastrens. Don Didacus Frances Urrutigoyti, jam ad Terulensem Tirasonensemque Ecclesias dignissime promotus; *de comp. Juris. quæstione* 82. *ex num.* 4. præcip. *num.* 9. pluribus de more adductis Cortiada *t.* 2. *decis.* 70. *cum n.* 33. *sequentib.* & nos aliqua prælibavimus suprà, *controvers. num.* 23. *cum sequentib.* quo immunitate Ecclesiæ denegata decoctoribus disputabamus.

Sed ut pœnæ ordinariæ impositio procedat, tria 37
per nostras leges expressè requiruntur. Primum, quòd persona latitet; secundum, quòd bona occultentur; & tertium, quòd libri rationum non appareant. Sic cautum habemus per *leg.* 6.

tit.

tit. 19. d. lib. 5. Recopilat. Et ratio est, quia hæc pœna acerba imposita reperitur in decoctores fraudulentos, ut in eisdem legibus superiùs adductis habetur; fraus autem & dolus comprobari non potest, nisi hæc tria concurrant, ut latiùs tradunt Azevedo *in d. leg. 1. num. 2.* & Matienzo *in*
38 *eod. Text. glos. 1. ex numero 5.* licèt enim persona latitet, potest non solvendo reperiri vitio fortunæ, & tunc non est pœnæ digna, sed miserationis, ut tradit Straccа *dict. tit. de decoctor. parte 2. num. 2.* At quando bona occultantur, vel consumuntur, & libri rationum non apparent, vel adulterini, & defectuosi exhibentur, tunc dolus, & fraus comprobatur, & pœnæ acerbæ impositio procedit. Ex quo infertur, quòd latitatio personæ necessaria non est: nam ex bonorum occultatione, & librorum negatione, vel vitio, jactura aliena, & dolus verificantur. Sic docet Text. *in leg. eod. tit. 19.* expressis verbis: *Aunque sus personas no se ausenten probando sus acreedores que las tales personas alzaron, y escondieron los bienes que tenian*, ut notat Avendanno *de except. num. 57.* Azeved. *in d. l. 3.* & Matienzo *in d. l. 1. glos. 2. num. 7.* qui *numero 10.* quoad requisitum occulta-
39 tionis librorum rationum, probat dispositionem nostri juris procedere, etiamsi libri appareant, si rationes eorum corruptæ reperiantur, vel quia intricatæ sunt, aut adulteratæ, & defectuosæ; quia in his omnibus dolus præsumitur, juxta Textum *in l. 1. §. fin. ff. de servo corrupto* ibi: *Ut rationes dominicas intercideret, adulteraret, vel etiam ut rationem sivi commissam turbaret.* Sic tenent Aymon, Cravet. *de antiq. temp. limit. 4. num. 44. & consil. 255. num. 4.* Dominus Gregor. Lopez *in l. 25.*
40 *tit. 9. part. 2. glos. 7.* Guttierez *de tutel. part. 3. cap. 1. num. 54. cum seqq.* Escobar. *de ratioc. in c. 10. num. 47. cum seq.* Quia idem est non fecisse, ac fecisse minùs legitimè, vel legaliter. Si autem aliqua ex his duobus qualitatibus deficiat, extra ordinem decoctor plecti debet, Text. *in d. l. 5. eod. tit.* ut auctores prælibati latiùs tractant.

41 Ex quibus, ut jam ad nostram speciem deveniamus, videbatur dicendum, quòd reus de quo tractamus, capitaliter condemnari poterat. Nam licèt hæc omnia disposita reperiantur in Campsores, vel Mercatores, qui publicè, & palàm negotiantur, hi qui linteamina per vicos vendere solent, quorum erat reus, verè & propriè mercatores sunt, ut constat ex traditis per Straccam *tract. de mercat. part. 1. num 22.* Scaccia *de commerciis quæst. 1. num. 12.* Tiraquel. *de nobil. c. 33. num. 1.* Gaito *de credit. c. 2. tit. 7. quæst. 5. n. 2066.* apud quos plures de jure nostro Text. *in l. 1. tit. 7. part.* 5. Ubi Dominus Greg. Lopez. Quibus probatur,
42 quòd mercator propriè dicitur, qui res venales emit, ut minutatim vendat statim, quæstus, vel lucri faciendi causa. Quæ omnia concurrunt in eis, qui linteamina per vicos vendunt; & licèt negari non possit, quod hoc genus mercaturæ exiguissimum est; magis, vel minus non mutat speciem, ut Philosophi dicere solent, & si mercatores tenuissimarum rerum propriè mercatores non essent, frustrà Doctores distinguerent inter mercaturam rerum magni valoris, aut tenuis, quod quæstionem de nobilitate, ad Text. *in l. nobiliores, Cod. d. commer. & mercat.* de qua Straccа, Tiraquel. & Gaito *ubi proximè, n. 2080.*

Dato namque, quòd mercatores dicantur, libros rationum facere tenentur, Text. *in leg. 10. ti-* 43
tulo 18. d. libro 5. Recopil. ubi Matienzo *glos. 1. num. 1. cum sequentib.* in quibus lingua vernacula rationes negotiationis scribantur. Neque aliquis negotiator excusabitur, quia non fecit, cùm ex vi legis facere teneatur, nec si dicat cum juramento perdidisse, ut probat Escobar *d. cap. 10. num. 4.* Ac per consequens cùm iste reus in domo Magnatis latitasset, bona consumpsisset, & libros non exhibuisset, conventiones iniquas à creditoribus ex eodem confugio extorquendo, cuncta requisita ad pœnam acerbam adesse certissimum erat, & sic pœna legalis locum habebat: præsertim cùm nullam fortunæ injuriam ad excusationem proponeret, neque probaret, immò ex actis resultabat, quòd aleæ, baccho, & veneri indulgendo perditissimè vixerat.

At Aula mitiùs puniendum esse decrevit, non 44
quia de qualitatibus requisitis ad pœnam ordinariam dubitaret; sed quia pœna commensuranda est delicto, Textus *in l. perspiciendum 11. in prin. ff. de pœnis, l. 8. tit. 31. part. 7.* ibi: *Ca mayor pena deben dar por el grande, que por el pequenno,* cum vulgat. Damnum enim creditoribus factum debet habere proportionem cum vita hominis, ut decoctor capitaliter plectatur. Et sic extra ordinem fuit plexus pœna verberum, & exilii, sententia diei 8. Augusti anni 1667.

CONTROVERSIA XL.

De usurario paciscente sub prætextu ejus, quod interest.

SUMMARIUM.

1 *Fœnus idem est, ac animæ funus.*
2 *Usura est iniquitas detestanda.*
3 *Honoratus Leotardus laudatur.*
4 *Usuræ definitiones variæ.*
5 *Usura in quantum crimen est, in quo consistat?*
6 *Crimen non in sola voluntate consistit.*
7 *Usura omni jure prohibita est.*
8 *Juris divini prohibitio.*
9 *Christus Dominus consilium in Evangelio proponit mutuandi, sed præceptum non fœnerandi.*
10 *Sanctorum Patrum testimoniis probatur hæc prohibitio.*
11 *Juris naturalis prohibitio.*
12 *Usura intrinsecè mala est.*
Nummi steriles ex sui natura. ibid.
13 *Naturali ratione dictante nemo locupletari potest cum alterius jactura.*
14 *De natura mutui est, ne amplius recipiatur quàm numeratum est.*
Usurarius lucrum capit ex re aliena. ibidem.
15 *Usuræ propria sedes, mutuum est, licèt sub specie aliorum contractuum palietur.*
16 *Usurarius abutitur contractibus mutui, & jure humanitatis.*
17 *Usura à diversis gentibus reprobata reperitur.*
18 *Romani ante leges 12.* Tabularum *fœnus pro libidine divitum agitabant.*
Leges 12. Tabularum *fœnori modum imposuerunt*

runt. ibidem.

19 *Lege* Genucia *prohibita fuit omnis usura.*

20 *Jure digestorum usura tolerata fuit.*

21 *Quales usuras jura Romanorum tolerarunt?* *Centesimæ, & unciariæ usuræ quæ?* ibid.

22 *Usurarum excessus puniebatur pœna stellionatus.*

23 *Quæ pœna extraordinaria erat.*

24 *Imperatores usque ad Justinianum usuras tolerarunt.*

25 *Jure authenticorum usuræ prohibitæ fuerunt.*

26 *Cæsarum recentiorum constitutiones usuras improbarunt.*

27 *Usuræ toleratæ à jure civili, majoris damni vitandi causa.*

28 *Sicut Israelitis toleratæ fuerant.*

29 *Juris Canonici prohibitio.*

30 *Legislatores usuras permittentes, excommunicantur.*

31 *Affirmantes, usuras licitas esse, hæretici reputantur.*
Pœnæ juris Pontificii in usurarios remissivè. ibid.

32 *Jure Hispano usuræ prohibitæ reperiuntur.*

33 *Alphonsus XI. Castellæ Rex hæreticale esse usuras exercere, lege statutum reliquit.*

34 *Leges, & Doctores Hispani usuras improbantes.*

35 *Usurarum pœnæ, ex lege Hispana.*

36 *Infamiæ pœna in usurarios dicta, quo jure statuta sit?*

37 *Infamia ab usurario ipso facto incurrenda.*

38 *Sed distingue inter manifestum, & occultum.*
Infamia irrogatur usurario, etiam si in sententia mentio illius non fiat. ibidem.

39 *Usurarum crimen mixti fori est.*

40 *Jura Hispana imperant judicibus in usurarios animadvertere.*

41 *Et probatio hujus criminis privilegiis juvatur.*

42 *Duorum, aut trium testium singularium dictis, si idonei sint, probatur, & qui tales dicantur?*

43 *Criminis repetundarum probatio, non ita favoribus juvatur.*

44 *Observantia aulæ, quoad probationis privilegium.*

45 *Pœna qualis imponatur, ex probatione testium singularium?*

46 *Conventio exigendi quid certum, sub prætextu ejus quod interest, in mutuo, indicium est usuræ.*

47 *Id quod interest, valdè differt, ab usura.*

48 *Usura palliari solet sub prætextu ejus, quod interest.*
Conventio ejus quod interest, suspecta est, etiamsi juramento firmetur. ibidem.

49 *Ratio exigendi id quod interest ratione lucri aut damni, ex diversa causa oritur, sed eisdem fermè regulis arbitratur.*

50 *Damni recuperatio favorabilior est, quàm lucri cessantis persecutio.*
Damni emergentis recuperatio, non clauditur terminis. ibidem.

51 *Lucrum cessans boni viri arbitrio regulatur.*

52 *Favorabilior in jure qui certat de damno vitando.*

53 *Id quod interest, in facto, non in jure consistit.*

54 *Certum in conventionem deducere pro eo quod interest, impossibile est, quia modò plus, modò minus, interdum nihil apparet.*
Judicis est arbitrari quantum cujusque interest, juxta factum probatum. ibidem.

55 *Taxatio certæ quantitatis pro eo quod interest ab initio contractus, illicita est, præsertim in mutuo.*
Text. in l. fin. de Prætor. stipulat. *expenditur,* ibidem.

56 *Taxatio prædicta expressè improbatur.*

57 *Præsertim si habetur respectus ad quantitatem debitam.*

58 *Et conventio fiat de successivo interesse ad rationem sortis.*

59 *Conventio facta in principio contractus in tantum sustinetur, in quantum factum probatur.*

60 *Licèt in foro interiori aliter teneant Theologi, qui judicant per hypothesim.*

61 *Probato facto, præsumptio cedit veritati.*

62 *Constitutio Pii V. improbans conventionem in ipso contractu.*

63 *Dispositio hujus constitutionis comprehendit mutuum.*

64 *In contractu census non debetur pretium, sed reditus, qui sunt res vendita.*
Redditum ratione, quia vera sors sunt, debetur id quod interest ex mora. ibidem.
Idem Pius V. prohibuit conventionem de re certa pro interesse in cambio. ibidem.

65 *Majus periculum usurarum reperitur in cambio, quàm in mutuo.*
Sed verius majus periculum usura adest in mutuo, quàm in censu, ibid.

66 *Taxatio ejus quod interest, nullo jure potest pertinere ad contrahentes.*
Debitores necessitate oppressi confitentur quidquid creditor optat, ibid.

67 *Voluntas mutuarii non excusat à dolo creditorem usurarium.*
Voluntas debitoris usuras solventis est sicut projicientis merces in mare, periculo tempestatis compulsi, ibidem.

68 *Creditor non potest sibi ipsi legem dicere.*

69 *Judici interdicitur sententiam ferre de re ad se spectante.*

70 *Æstimatio ejus quod interest, pendet ex facto.*
Facti probatio respectu ejus quod interest, difficillima, ibidem.
Et ita nulla lege definiri potest, ibidem.
Facere is ad quem pertinet, quod lex facere non potest, fraudem arguit, ibidem.

71 *Pars non creditur licitè facere, quod judex difficiliter decernere valet.*
Judex in æstimatione ejus quod interest, tenetur sequi minimum, ibidem.

72 *Contrahentes non possunt facere licitum, quod ex se illicitum est.*
Periculum imminens potest in conventionem deduci, sicut jactum retis, sed æstimari arbitrio prudentis, non partis, absque suspicione, ibidem.

73 *Conventio ejus quod interest, licita esse potest in dote promissa.*

74 *Et in re fructifera vendita, habita fide de pretio.*

75 *Et in eo qui habet paratam pecuniam ad luendum censum.*
Et pignus sub usuris datum. ibidem.

76 *Conventio ejus quod interest, an licita esse possit*

sit in eo, qui paratam habet pecuniam ad reficiendam domum.

77 *Damnum quod subsequi potest in domo reficienda, incertum est.*

78 *Damni emergentis nomine, creditor non potest capere plusquam revera passus est.*

Ob semel emergens damnum interesse successivum non debetur, ibidem.

79 *Si domus pereat, dum æquè peritura esset, nihil ratione damni deberi potest.*

80 *Damni refectio debetur, si evenerit culpa, & facto debitoris.*

81 *Damnum quod debetur, est resultans ex mutuo.*

82 *Creditor habens pecuniam damnum evitare tenetur, aliàs sibi imputet.*

83 *Limita, si pecunia quam habet, eget ad necessitates occurrentes.*

Fraudes usu frequentes in probatione facti, ut interesse deberi appareat. ibidem.

84 *Lucri cessantis interesse debetur ex mutuo, si concurrant qualitates necessariæ.*

85 *Qualitates istæ, quæ sint?*

In mutuo omne lucrum prohibitum est ex sui natura, ibidem.

86 *Mutuans si tractat de lucro captando, eo ipso suspectus de usura redditur.*

87 *Mutui ratione, neque solutionem quis ultra sortem aucupari valet.*

88 *Mora debitoris requiritur, ut interesse lucri cessantis debeatur.*

89 *Non autem quòd mutuum fiat, invito debitore.*

90 *Mora quid sit remissivè?*

91 *Creditor ut lucrum licitè exigere possit ex mutuo, debet esse solitus negotiari.*

92 *Saltim debet habere pecuniam destinatam ad negotium, juxta personæ qualitatem.*

Nobiles viri, cui negotiationi pecuniam destinasse verosimile, ut lucrum capiant, ibid.

Testi inverosimilia deponenti non creditur, ibidem.

93 *Pecunia quando dicatur destinata negotiationi?*

Pecunia asservari solita, non est destinata ad negotiationem, ibidem.

94 *Hi quibus interdicta est negotiatio lucrosa, ut Clerici, & judices, nihil capere possunt sub prætextu lucri cessantis.*

95 *Occasio proxima lucrandi probari debet, ut simile interesse debeatur.*

96 *Leotardi opinio quoad hæc distinguentis examinatur.*

Occasio proxima requiritur in eo, qui non solet negotiari, & in mercatore rerum exterarum; in eo verò qui Tabernam publicam habet; sola consuetudinis probatio, ibid.

97 *Interesse lucri cessantis quo pacto arbitrari debet?*

98 *Aulæ praxis quoad modum arbitrandi.*

99 *Detrahere aliquid de sorte tempore contractus, usura palliata est.*

100 *In mutuo quidquid in obligationem deducitur ultra id, quod numeratum est, usura censetur.*

101 *Debitor decipitur in computo ejus quod interest, quando aliquid de sorte detrahitur.*

102 *Usurarum usuras præstare iniquissimum est.*

103 *Usura ab usu pecuniæ denominatur.*

104 *Detrahere aliquid de sorte sub quovis prætextu, jure civili prohibitum erat.*

105 *Usura palliatur sub specie venditionis, si res carius vendatur habita fide.*

106 *Et sub specie emptionis, si ex anticipata solutione res viliori pretio acquiratur.*

107 *Usura committitur, si res vendatur habita fide, ut statim venditor emat viliori pretio, quod* Moatra *dicitur apud nos.*

108 Antichresis *quid, & quo jure permittatur?*

109 Antichresis *jure Hispano tamquam usuræ palliatio prohibetur.*

110 *In* Antichresi *reprobanda, si sub specie emptionis fiat, multùm operatur arbitrium.*

111 Antichresis *sub specie mutui, quæ apud nos dicitur à* Gozar, y gozar, *frequentior, & improba.*

112 *Usura committitur sub specie depositi.*

113 *Mutuum sub specie depositi celebratur.*

114 *Depositum factum negotiatori cum facultate utendi, ut lucrum participet, an sit species societatis?*

115 *Societas leonina, quæ dicatur?*

116 *Simile depositum, vel societas punibilis est.*

117 *Sub specie cambii usura palliatur.*

118 *Cambium justificatur ex litterarum reali transmissione, & transfusione pecuniarum.*

119 *S. Pii V. Constitutio, & Doctores de ea tractantes.*

120 *Cambia sicca, quæ dicantur?*

121 *Cambium siccum est, quando solutio facienda est in eodem loco.*

122 *Et quando litteræ mittuntur ad locum, ubi dator scit, accipientem non habere pecunias, neque sperare.*

123 *Et quando litteræ non interveniant.*

124 *Cambia nundinaria prohibita sunt intra Regna Castellæ.*

125 *Cambii nundinalis detestanda natura.*

126 *Cambiorum natura machinationibus nummulariorum obscura facta est.*

127 *Judicium criminale requirit probationes meridiana luce clariores.*

128 *Deploranda calamitas Valentinorum ex abusu in cambiis.*

129 *Ratio permissionis Cambiorum in Regno Valentiæ hodie cessat.*

130 *Cambia quæ Valentiæ exercentur, ferè omnia sicca sunt.*

131 *Cambiorum causa justificativa, quæ sit?*

132 *Mercator qui dat pecunias in uno loco, ut in alio recipiat, tenetur solvere labores, & impensas.*

133 *Dans ad Cambium ea intentione, ut pecuniam recuperet cum lucro, in eodem loco usuram exercet.*

134 *Lucrum non amittit, & sic nihil ei debetur ratione lucri cessantis.*

135 *Cambii natura consistit in reali commutatione pecuniæ.*

136 *Et ea cessante Cambium siccum, & palliata usura exercetur.*

137 *Princeps nequit dispensare, neque aliquid constituere in materia usurarum.*

138 *Pontifex pariter dispensare in his non potest.*

139 *Consuetudo nihil potest immutare in materiam usurarum.*

140 *Praxis Aulæ in puniendis usurariis ex dictis resultat.*

1 FOenus idem esse, quod funus animæ, dicere solebat Alphonsus V. sapientissimus Aragonum Rex, ut refert Antonius Panormitanus *libro* 3. *de dict. & fact. ejus. numero* 34. & post eum Benedictus Carpzovius *in pract. crimin. parte* 2. *quæst.* 91. *numero* 3. sive funus civitatis, ut ait Dorleans *ad Tacit. libro* 6. *ann. not.* 1. relatus à domino Larrea *decisione Granatensi* 24. *numero* 11. & meritò, quia sanctus Ambrosius *super librum Tobiæ, capit.* 25. dixit, nihil interesse inter fœnus & funus, inter mortem, & sortem: nam fœneratores ab eis usuras exigere volunt, quos nec putant esse crimen occidere, ut notat Julius Pacius *ad tit. Cod. de usur. numero* 65. seu verius, quia feneratores causa immediata censentur necis Reipublicæ, & ipsi dum substantiam cumulare contendunt, animas suas ad funus æternum destinant.

2 Quia usura est iniquitas detestanda, crimen atrox, bellua immanis, atque fœcunda, peccatum gravissimum, origo malorum, atque nutrix calamitatum. Materia igitur, quam ministrat, adeò fertilis est, ut tractatum integrum desideret; sed cùm doctissimè, & recenter scripserit Honoratus

3 Leotardus, & quæ in suo tractatu deficere poterant, ad interpretationem nostrarum legum tradiderint Dom. Covarrubias, Joannes Guttierrez, Don Joannes Castillo Soto major, Alphonsus Narbona, Thomas Carleval. & Gaspar Hermosilla in locis inferiùs citandis; solùm attingere de re erit ea, quæ ad praxin nostræ Aulæ tradendam conducere videantur.

Usuræ varias definitiones tradunt Doctores,

4 quas breviter complectuntur doctissimus Valentinus, Pater Michael Salon *tom.* 2. *in* 2. 2. *sancti Thomæ, quæstione* 78. *articulo* 1. *circa principium*, & Paulus Layman *in Theolog. moral. tom.* 1. *lib.* 3. *tractat.* 4. *capite* 16. *numero* 1. & 2. Leotardus *dict. tract. de usur. quæst.* 1. *num.* 2. eam definit dicens, quòd usura est *accessio sortis debitæ ex solo tempore tardæ solutionis.* Quam definitionem latissimè explicat per numeros sequentes. Sed melius, meo quidem judicio, definiverat Dominus Covarrubias *libro* 3. *variar. cap.* 1. *numero* 1. ibi: *Quidquid sorti accedit ex pacto, vel spe præcedenti.* Idem tradunt Salon *ubi proximè, vers. Divus Thomas.* Ægidius Trulench. *lib.* 7. *decal. cap.* 19. *dub.* 2. *numero* 2. & Castro Palao *de justit. & jure tractatu* 32. *de justit. commutat. disputat.* 4. *punct.* 8.

5 *numero* 3. Et quamvis idem Dominus Covarrubias, *dicto capite* 1. *numero* 2. *vers. usura igitur*, aliter usuram, in quantum crimen est, definierit, ita ut dicatur: *Voluntas capiendi ultra sortem lucrum aliquod temporale, vi, & causa mutui principaliter.* Re accuratè inspecta hæc secunda definitio potiùs congruit causæ criminis, quàm ipsi crimini usurarum. Quia voluntas lucrandi efficit, quòd usura committatur; non autem est usura. Et licèt crimen non sit, nisi voluntas nocendi intercedat, ut Imperator Antoninus rescripsit *in leg.* 1.

6 *Cod. ad legem Corneliam, de sicar.* crimen non in sola voluntate consistit, sed in effectu subsecuto, ob quod nuda voluntas delinquendi punibilis non est, Text. *in leg. cogitationis* 18. *ff. de pœn.* Quare Cato apud Gel. *libro* 7. *noctium Atticar. cap.* 3. dicebat.: *Neminem qui malè facere voluit, plecti æquum esse, nisi quod factum voluit, etiam fecerit.*

De quo videndus Cujacius *libro* 8. *observat. cap.* 21. & quæ notavimus suprà, *controvers.* 32. *per tot.* præcip. *numero* 21. *cum sequentibus.* Nam adhuc in atrocioribus; voluntas, seu affectus non punitur, nisi ad actum proximum deducatur. Quod in crimine usurarum fieri non potest, nisi lucrum exigatur, aut aliquid extra sortem in stipulationem, vel pactum deducatur. Sed omnes has definitiones ad concordiam acutè reducit Salon *loc. cit.*

7 Hoc detestabile crimen omni jure reprobatum reperiri tradunt innumeri Doctores utriusque litteraturæ, relati per Cenedum *in collect.* 41. *Decretal. numero* 1. Augustin. Barbos. *in collect. ad cap.* 2. *de usur. numero* 2. Castillo *libro* 2. *controvers. cap.* 1. *numero* 15. Hermosillam *in leg.* 10. *titulo* 1. *glos* 4. *numero* 2. & *in leg.* 31. *titulo* 11. *glos.* 2. *part.* 5. Don Joannem Baptistam de Larrea *decisione Granatensi* 84. *numero* 5. & *allegat. fiscal.* 23. *numero* 25. Olean *de cess. jur. titulo quæstione* 12. *numer.* 26. & Leotard. *quæstione* 2. *per totum* Joann. Paulum Mellant, post hæc scripta habitum *quot. observat. forens. observat.* 147. *numero* 12. Ex Theologis Salon *dict. quæstione* 78. *articulo* 2. *controvers.* 1. Castro Palao *dict. punct.* 8. *numer.* 5. Trulench. *dicto capite* 19. *dubio* 2. *numero* 4. Fragoso *de regimin. Reipub. Christ. part.* 1. *disput.* 4. *numero* 286. & noviter Didacum Avendanno *in Thesaur. Indiciar. tom.* 1. *titulo* 9. *capite* 3. *numero* 19. Sed ut omnia clariùs percipiantur, & varietas scribentium præ manibus habeatur, ad intelligentiam nostræ praxis cuncta attingere decrevi.

8 Jure divino prohibita reperitur usura pluribus sacrarum scripturarum testimoniis *in libro Exod. capite* 22. *vers.* 25. *in Psalm.* 14. *vers.* 5. *in Psalm.* 54. *vers.* 12. *in cap.* 18. *Ezechiel. vers.* 8. & in pluribus aliis veteris Testamenti libris. Neque in sacrosancto Evangelio deest testimonium hujus veritatis; nam Lucæ *cap.* 6. *vers.* dicitur: *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.* Quibus verbis licèt Præceptor, & Dominus Jesus-Christus, respectu dationis mutui consilium proponat, respectu prohibitionis usurarum præceptum dedit, ut docet divus Thomas 2. 2. *q.* 78. *artic.* 1. *ad* 4. quem omnes Theologi sequuntur. Hæc sacræ paginæ testimonia relata reperiuntur *in cap. consuluit, capite quia in omnibus, & cap. super eo, de usur.* ut notat dominus Covarrubias *dicto capite* 1. *numero* 5. *vers. jure divino.* Et idem docuerunt Patres Orthodoxi Ecclesiæ, ut sanctus Basilius Magnus *in dicto Psalmo* 14. Sanctus Gregorius Nazianzenus *homil.* 4. *in Ecclesiastic.* Sanctus Augustinus *in narrat. psalm.* 36. *part.* 3. *ad princip.* Sanctus Hieronymus *in dicto cap.* 18. *Ezech.* Sanctus Joannes Chrysostomus *homilia* 40. *super cap.* 27. *Genes.* Sanctus Thomas *dicta quæstione* 78. & alii plures adducti per Doctores, ut Barbosam *dict. num.* 2. Leotardum *dicta quæst.* 2. *num.* 39. quorum etiam meminit Antonius Faber *in Cod. lib.* 4. *titulo* 24. *definitione* 8.

9

10

11 Jure naturali sic statutum est, ut Aristoteles solo rationis dictamine ductus, dixerit *lib.* 1. *politic. cap.* 7. ibi: *Naturæ opus est alimenta genito præbere. Cuique enim, ex quo generatur, ex eo alimentum relinquitur. Ita secundum naturam est parandi stu-*

studium omnibus, ex fructibus, & animalibus. Cùm verò, & hæc sit duplex, ut diximus, & altera pecuniaria, altera disciplina rei familiaris; & hæc quidem necessaria, & laudabilis; illa vero translata, & meritò improbanda, quia non secundùm naturam, sed ab hominibus acquirit, rationabilissimè habetur odio ipsa nummularia: quoniam à nummo ipso facit acquisitionem, & non ad quod inductum est: Sic similiter & fortè clariùs *lib. 4. Ethicor. cap. 1. ad fin.* disputando de fœneratoribus, & parasitis, ait: *Eos enim qui grandia, unde non oportet, & quæ non oportet, accipiunt, ut tyrannos civitates expugnantes, & templa expoliantes, non illiberales, sed impios, sed perniciosos, sed injustos potius appellamus.* Un-
12 de inferunt Theologi, quòd usura habet intrinsecan malignitatem, tanquam oppositam recto rationis naturalis dictamini. Quod primò probatur, quia ratio naturalis suadet, quòd improbum reputetur, ex nummo sterili sui natura nummum gigni, Text. *in leg. usuras* 121. *ff. de verbor. significat. leg. 2. princip. & §. 1. ff. de usufruct. ear. rer. quæ us. cons.* ibi: *Quo Senatusconsulto non id effectum est, ut pecuniæ, ususfructus propriè esset, nec enim naturalis ratio authoritate Senatus commutari potest.* Idem fermè dixit Justinianus *in §. constituitur, institut. de usufr.* explicant Petrus Gregorius *libro 22. syntagm. capite 3. numero 8.* Jacobus Cujacius *in dict. leg. usuras, in princip.* Dominus Covarrubias *dicto capite 1. numero 5.* Et quamvis fœnus, quasi fœrus dicatur, est tamen infelix, & spurius partus, cùm sit rei quæ partum habere non potest, ut peracutè dixit Paulus Layman *dicto libro 3. tractatu 4. capite 16. num. 1.* & cum eo Ferdinandus Castro Palao *d. disput. 4. punct. 8. numer. 1. ad fin.*

13 Secundò quia jus naturæ non patitur, aliquem locupletari cum jactura aliena, Textus *in leg. jure naturæ 206. ff. de regul. jur.* Quem Text. de fœneratore, & usurario interpretatur cum Lactantio & aliis Petrus Faber. *in eadem lege 205. numero 12.* Idem probat Textus *in leg. nam hoc natura 14. ff. de cond. indeb.* Qui enim centum dat mutuo, ut viginti ultra centum recipiat, cum jactura proximi locupletari desiderat contra naturam actionis, quam exercet: quia de natura mutui est, ne amplius recipiatur, quàm numeratum est, *leg. si tibi decem. 17. in princip. ff. de*
14 *pactis*, cum aliis notandis *infrà, numer. 86. cum sequentibus.* Et ex re aliena lucrum capere est pariter contra jus naturale, quia non patitur, quòd unus lucretur pretium, dum alius rem ut propriam in usu habet, ut docet Dominus Covarrubias *dicto capite 1. numero 5.* & post eum Salon *dict. controvers. 1. assert. 2.* Castro Palao *punct. 8. numero 6.* Fragos. *dict. disputat. 4. numero 286.* Pecunia enim mutuata ex vi contractus statim fit accipientis *dict. leg. 2. §. 2. ff. de reb. credit. cum vulgat.* Et cùm usura sit pretium usus, ut probat Dominus Covarrubias *dict. capit. 1. in prin.* cum aliis adductis infrà, *numero 101.* concluditur, quòd dans capit lucrum rei alienæ, & pretium
15 usus ipsius rei.

Tertiò quia licèt usura ad alios contractus extendi possit, ut probare intendit Leotardus *dict. quæstione 1. numero 7.* verius est, quòd sub illorum specie palliatur, ut patet ex his quæ notantur infrà, *ex numero 105.* (quibus adhuc in Sententia Leotardi mutuum celebrari apparet sub specie emptionis, venditionis, depositi, societatis, & cambii) præcipuam sedem habet in mutuo, ut Dominus Covarrubias, & cuncti scribentes fatentur. Mutuum autem ex sui natura est offi- 16
cium ab humana charitate procedens, gratuitum, & ab affectu amico dimanans, & ad usum temporis necessarii exhibetur, ut ex Nonio Marcellino notat Cujacius *lib. 1. observat. capite 37.* Unde creditor qui ultra sortem aliquid extorquet, abutitur eo contractu, & rem præclaram jure humanitatis institutam ad utilitatem inopum, in necem, & perniciem eorumdem convertit; necessitate pressos lædit, ac rodit sub specie beneficii; quod ratio naturalis detestatur, ut prudenter perpendit Leotardus *dict. quæstione 1. numero 27.* & 17
ante eum dixerat Salon *dict. conclusion. 2.* Quare apud plurimos populos, gentes, & Regna, quantumvis lumen æternæ veritatis non accepissent, fœneratitia pravitas reprobata, & prohibita reperitur, ut testantur Menochius *de arbitrar. cas. 398. ex numero 5.* Julius Clarus *libro 5. receptar. sentent. §. usura, numero 5.* Petrus Gregorius *dict. capite 3. numero 15.* Leotardus *dict. quæstione 2. numero 4. & 15. cum sequentib.* quod pariter tradunt Sigonius, Alexander ab Alexandro & Herodius statim citandi.

Jura Romanorum si ante *leges 12. Tabularum* 18
justè scrutemur, apparebit, quòd fœnus pro libidine divitum agitabatur. Sed cùm id seditionibus ansam præbuisset, eis legibus cautum fuit, ne quis unciario fœnore amplius exerceret. Et quamquam *anno ab urbe condita 387.* lata esset lex Tribunitia ad semiunciarium fœnus reducens, posteà lege Genucia cautum fuit, ne fœnerare liceret. 19
Quæ probantur ex Livio *libro 7. & 10. Historiar.* Tacit. *libro 5. annal.* Carolo Sigonio *libro 2. de antiquitatibus juris civitatis Roman. capite 11.* Alexand. ab Alexan. *libro 1. dierum genialium cap. 7.* ubi Tiraquellus, Petro Herodio *rerum judicatarum, lib. 4. tit. 10. cap. 1. in fin.* Balduino *ad leg. 5. Romul. ex numero 9.* Jacobo Revardo *ad leg 12. Tab. capite 28.* Petro Gregorio
dict. libro 22. syntagm. capite 3. numero 18. Cas- 20
tillo *dict. capite 1. num. 13.* & Domino Larrea *dict. decis. 84. numero 11. & 21.* At nequitia fœnerantium ipsas leges superante, tempore consultorum, laxata ea prohibitione uxuræ tolerabantur cum temperamento, & moderamine, ut probat Textus *in leg. in princ. leg. pecuniæ 9. in princ. & §. 1. l. usuras 20. l. quod in stipulat. num. 31. leg. pœnam 44. ff. de usur. l. si non sortem 26. in princ. ff. de condict. indebit.* De quo latissimè 21
per Brison. *de formul. libro 6. §. pecunia autem mutua.* Quales fuissent usuræ, quæ ea tempestate tolerabantur, tradunt idem Brisonius *ibidem.* Jacobus Cujacius *in l. 1. ff. de nautic. fœnor.* Revaldus *in leg. non debet 41. §. in re obscura, ff. de regul. jur.* Dionysius Gotofridus *in d. leg. pœ-* 22
nam 44. sed latius Petrus Gregorius *dict. capite 3. numero 28. per plures sequent.* Qui usque ad centesimam, sive unciariam hanc tolerantiam extendum. Unciariamdicebant, quia unciam in quocumque mense reddebat, habita ratione ad assem, quæ ex duodecim mensibus complebatur. Et centesimam

mam, quia id quod pendebat, centesimo mense sortem æquabat; non centesimo anno, ut perperam Balduinus *in d. leg. 5. num.* 13. dixerat. Si autem in aliquo excessus comprobabatur, civiliter pœna quadruplici puniebatur, ut ex Catone 23 *de re rustica*, & aliis probant Sigon. & Balduin. *ubi proximè*, criminaliter autem pœna criminis stellionatus, per Textum *in leg. 3. ff. eo titulo.* Docent Julius Clarus, *dict. §. usura num. 5.* Menochius *de arbitr. dict. cas. 398. numero 16. 14. & 40.* Bajardus ad Clar. *ubi proxim. numero 13. & 14.* Don Ludovicus Peguer. *decision. Catal. 30. numero 18.* Tiberius Decian. *tractatu crimin. libro 4. capite 26. numero 3. versic. poterit* Covarrubias *dict. libro 3. capite 3. numero 2.* Dominus Joannes Vela *de delictis, p. 1. capite fin. numero 6.* Cabal. *resolut. crimin. cas. 188. n. 5. & 6.* Guaz. *ad defens. reor. defens. 1. c. 11. n. 2. versicul. ubi pœna*, Carpzovius *d. 2. parte capite 92. numero 29.* & latè Leotardus *qu. 100. numero 52.*

An verò per Imperatores hoc jus abrogatum fuis- 24 set, & usuræ omnino prohibitæ fuissent, disputant Scribentes, varia tradendo. Sed usque ad tempus Justiniani toleratas pariter fuisse, concluditur per Textum *in leg. quamvis 8. l. si ea pactione 14. leg. cùm frumentum 16. leg. Constitutiones 20. leg. eos. 6. §. 1. Codice de usur.* Nam ipse Justinianus effrænatam libidinem fœnerantium temperare desiderans, modum *in dict. leg. eos* imposuit, ut notat Dominus Covarrubias *dict. capite 1. numero 6. vers. ego sanè*, & post eum Leo- 25 tardus *dict. quæst. 2. numer. 42.* Sed jure authenticorum omnino prohibitas fuisse ab eodem Justiniano, œcumenicas Synodos amplectente, infertur ex *Authentica de Ecclesiast. tit. in princ. Collatio. 9.* ut notat gloss. *in authentic. ad hæc, Codice de usur.* & glos. *Canonic. in capite quia in omnibus, verbo multi, de usuris.* Et hanc conclusionem communem dixit Abbas *in c. cùm sit, de for. competent.* Et licèt de ea dubitet ipse Dominus Covarrubias *dict. vers. ego sanè*, Urgent tationes Abbatis ab ipso Covarrubias traditæ *vers. præcedentis*, quas latiùs recenset Dominus Joannes Vela *dict. capite final. numero 6.* Et si recentio- 26 rum Principum constitutiones inspicianus, clarissimè liquet, eas omnino prohibuisse Leonem, & Basilium, ut probant Cujacius *in dict. leg. 20. Cod. de usur.* Antonius Fab. *20. error. pragmat. decad. 10. error. 1. numero 1. & in Codice libro 4. titulo 24. definition. 2. numer. 5. in not.* & Leotardus *dict. quæst. 2. numero 31. & 33.* qui eorumdem constitutiones ad litteram tradit. Et his clarè resultat, quòd post legem Genutiam jus Civile Romanorum usuras non tam permisit, quàm 27 toleravit: Sic eleganter dixit Antonius Faber. *dict. titulo 24. definit. 36. numero 5. in not.* ibi: *Hoc ideò verum est, nullas usuras permissas esse, etiam jure civili, sed tantùm toleratas, quod longe diversum est. Sic dicimus concubinatum jure civili toleratum esse, non permissum leg. 3. ff. de concubin.* Sicut pariter Israelitis usuræ toleratæ fuêre, ratione majoris periculi vitandi, ut docet Divus Tomas 2. 2. *quæstion. 78. articulo 1. ad 2.* & re- 28 ferunt accuratè Michael Salon *dict. articul. 2. controvers. 2.* & Trullench. *dict. libro 7. decal. capite 19. Dubravius 2. numero 5.* aliis relatis Josephus de Rosa post hæc scripta editus *cons. 50. n. 7.*

Pontificium jus non solùm usurariam nequitiam prohibet, & in fœneratores severissimis pœnis animadvertere sanxit, verùm etiam Principes, 29 ac Legislatores usuras permittentes gladio excommunicationis percutit; & denique affirmantes cum obstinatione usuras licitas esse, uti hæreticos damnat. Textus *in cap. quid dicam 14. quæstione 4. capite 1. cap. quia in omnibus cap. super, cum pluribus sequentibus, de usur. capite 1. & 2. de usur. in 6.* Clement. *unic. eodem titulo.* Docent plures adducti per Cenedum *dict. collect. 41.* Au- 30 gustinum Barbosam, & alios citatos *suprà, num. 7.* Fragos. *dict. disputation. 4. numero 287. cum sequentibus* Castro Palao *dict. tractat. 32. disputat. 4. punct. 30.* & cuncta colligendo tradit Leotardus *dict. quæstione 2. num. 38. cum sequentibus*, & *quæstione 100. per tot.* In qua latissimè tractat de pœnis Canonicis in usurarios statutis; quare in his transcribendis non immoramur, quia ex nostratibus Covarrubias, Guttierez, Paz, & Salcedo omnia quæ explicatione egent, in locis citatis exponunt. 31

Hinc cuncti Reges, & Principes Catholicam religionem profitentes, in suis regnis, & ditionibus, usuras sub gravioribus pœnis prohibitas habent; quorum plures recensent Doctores supe- 32 riùs laudati, præcipuè Leotardus *dict. quæstione 2. numero 42.* inter quos nostros Catholicos Hispaniarum Reges enumerat. Quorum Alphonsus XI. Castellæ, & Legionis Rex Pontificiam Constitutionem contentam *in dict. Clement. unic.* insequendo, lege specialiter sanxit, hæresim sapere hoc crimen, Textus *in leg. 5. titulo 19. libro 8. Ordinam.* ibi: *es caso de heregia.* Sed quoniam hoc accipiendum sit, explicat Didacus Perez *in gloss. ejus Textus* verb. *diere à logro*, Habemus namque in jure Hispano quamplures prohibitiones usura- rum, Textus *in leg. 5. titulo 2. libro 4. for. leg. l. 58.* 33 *titulo 6. leg. 10. & 12. titulo 19. part. prima, leg. 31. titulo 11. part. 5. leg. 4. titulo 6. part. 7. leg. 1. & 8. titulo 2. libro 8. Ordin. dict. leg. 5. titulo 19. ejusd. libro 8. & leg. 4. & 5. titulo 6. libro 8. Recopil.* Quas leges explicant Dominus Gregorius Lopez *in dict. leg. 31. glos. 2. & in dict. leg. 4. glos 15.* Late Didacus Perez *in Rubrica, & in dict. leg. 1. & 8. titulo 2. libro 8. Ordin.* Azevedo *in leg. 1. 4. & 5. dict. titulo 6.* Villadiego *in leg. 4. titulo 5. libro 5. for. judic.* Dominus Covarrubias *dict. libro 3. Var. capite 3. per tot.* Cantera *in quæst. crimin. titulo de usuris, capite 8. numero 50.* Avendanno *de exeq. mandat. part. 2. capite 29. ex numero primo.* Joannes Guttierez *de juramen. confirmat. parte prima, capite secundo, ex numero primo, & in pract. crimin. quæstione 78. cum sequentibus*, Dominus Joannes Vela *dict. cap. fin. numero 12.* Bobadilla *libro 2. Politic. capit. 17. numero 40.* Pichar. *in manud. ad prax. part. 3. §. 4. numer. 215.* Bernar. Diaz. *in prax. canon. cap. 88.* ubi Ignac. Salcedo, & Dominus Solorzano *de jur. Indiar. tom. 2. libr. 1. capite 14. n. 112.*

Pœna autem per nostras leges imposita, est 34 amissio sortis, quæ parti versuram facienti applicatur, & tantumdem, cujus tertia applicatur accusatori, residuum fisco, quæ irrogantur pro primo delicto, sive facto. Pro secundo augetur pœna ad amissionem medietatis bonorum, & pro

tertio omnia bona publicantur, quibus pœnis additur infamia, ut expressè habetur *in dict. leg.* 4. &
35 5. *titulo* 6. *libro* 8. *Recopil.* Quæ quidem infamia jam imposita erat *in dict. leg.* 4. *titulo* 6.* *part.* 7. Sicut jure civili per Textus *in leg. improbum fœnus* 30. *Cod. ex quibus caus. infam. irrog. leg. non poterit* 63. *ff. de furt. junct. cap. si quis* 10. 14. *quæstione* 4. nam fœneratores latronibus, & furibus pejo-
36 res sunt, Carpzov. *dict. quæst.* 92. *numero* 2. Leotar. *dict. quæst.* 2. *numer.* 3. Et Jure Canonico *c. infames*, §. *porro*, *vers. aliquando* 3. *quæstione* 7. *c. infames* 6. *quæstione* 1. *c. inter dilectos de exces. Prælat.* cum aliis traditis per Leotard. *dict. quæst.* 100. *num.* 40.

Hujusmodi infamiæ nota, ipso facto usurariis
37 irrogatur, ut notat Dominus Covarrub. *dict. cap.* 3. *numer.* 1. & Gregor. Logez *dict. l.* 4. *gloss.* 15. Guttierez *in pract. crimin. qu.* 80. *num.* 6. *& quæstione* 81. *numero* 3. Avendanno *dict. capite* 29. *num.* 1. Didacus Perez *in dict. rubr. titulo* 2. *libro* 8. *Ordin. pag.* 25. *gloss.* verb. *en las penas.* Azevedo *in dict. leg.* 4. *numer.* 1. *& in leg.* 5. *numero* 5. Vela
38 *dict. cap. fin. numer.* 12. Fragoso *dict. disputatio* 4. *numero* 292. & Pichardus *dict.* §. 4. *numero* 125. apud quos plures, & plura circa materiam reperies. Neque refragatur Leotardus *dict. quæstione* 100. *numero* 41. Quod sine dubio procedit in fœneratore manifesto: in occulto verò, sententia judicis desideratur juxta mentem omnium Doctorum. Sed ita intelligendum opinor, ut effectus juris in eis exequantur; non ut ipsi ex facto ipso infames non maneant, adeò ut si hæc labes opponatur ad repellendum aliquem à dignitate, vel à testimonio ferendo, exclusi manebunt verificata ista qualitate, etiamsi non fuerit formiter usurarius pronunciatus. Et movcor, quia lex nostra omnes usurarios sub sua dispositione complectitur, sicut ex verbis ipsius percipitur. Aula enim numquam in sententia de infamiæ pœna mentionem facit; sed cùm legalis sit, consequitur condemnationem, Textus *in leg.* 1. §. *quorum*, *ff. ad Renat. Cons. Turpilian.* ibi: *Quamvis nihil de pœna subjecerit, tamen legis potestas adversus eum exercebitur.* Sed, ò bone Deus! quot, quantique fœneratores rapacissimi, in honore habiti reperiuntur!

39 Et licèt Doctores plurimùm laboraverint in agitanda quæstione de competentia judicis in hoc crimine usurarum; prævaluit sententia eorum, qui tenent, crimen hoc mixti fori esse, ob quod uterque judex in fœneratores insurgere potest, docent Cacheranus *decision. Pedemont.* 137. *numero* 6. Farinacius *quæst.* 8. *numero* 134. *& sequent.* Tiber. Cecian. *dict. capite* 26. *numero* 3. Petrus Barbosa *in leg. Titia*, *numero* 46. *ff. resolut. matr.* Pereira *deman. reg. part.* 2. *capite* 56. *numero* 41. Menochius *dict. cas.* 298. *numero* 31. Peguer. *dict. decision.* 30. *numero* 19. Caball. *dict. capite* 188. *num.* 1. Guazzin. *dict. defens.* 1. *capite* 11. *numero* 12. Gratian. *discept.* 14. *numero* 21. Augustinus Barbosa *in cap. post miserabilem*, *numero* 4. *de usur.* Leotar. *quæstione* 93. *numero* 9. *& dict. quæstione* 100. *numero* 78. Fragoso *dict. disput.* 4. *numero* 283. *&* 285. In jure nostro habemus expressum Textum *in leg.* 36. *tit.* 6. *libro* 3. *Recopil. & in dict. leg.* 4.
40 *titulo* 6. *libro* 8. quo Reges nostri necessitatem imponunt judicibus inquirendi, atque puniendi, summa adhibita vigilantia, eo in crimine, quo in casu res extra dubium est, ut omnes tenent. Docent hanc sententiam ex nostratibus Covarrubias *dict. cap.* 3. *numero* 1. Aviles *in capite* 50. *Prætor. verb. usuras*, *numero* 1. Humada *in dict. leg.* 58. *titulo* 6. *par.* 1. *gloss.* 2. *numero* 1. Matienzo *in leg.* 9. *titulo* 18. *libro* 5. *Recopil. gloss.* 2. Suarez de Paz *in pract. tom.* 2. *prælud.* 2. *numero* 26. Salced. ad Bernard. Diaz. *d. cap.* 88. *lit. C.* Cantera *d. cap.* 8. *numero* 46. *& sequentib.* Gaspar Roderic. *de ann. reddit. lib.* 3. *quæstione* 4. *numero* 122. Bobadilla *d. libro* 2. *Polit. cap.* 17. *numero* 40. *& cap.* 19. *numer.* 8. Azevedo *in d. leg.* 1. *numero* 56. *cum sequentib.* Guttier. *d. q.* 80. *num.* 6. Pater Molina *de just. & jur. disputat.* 333. *in princ.* Quare hoc jure utimur, & quotidie in Regiis tribunalibus causæ usurarum agitantur, & definiuntur.

Quamquam tot juribus usura prohibita repe- 41
riatur; totque pœnis persecuta sit, avaritia quæ mortalium corda tyranicè dominatur, frequenter fraudes excogitat, machinationes molitur, tecnas instruit, dolos machinatur, pœnas eludat, leges evadat, & fœnus improbum cunctis non obstantibus exerceat. Ad hoc præcludendum Reges nostri non solùm pœnis relatis usurarios plecti jubent, verùm etiam quia crimen difficile probatu est, cautum habent *in d. leg.* 1. *tit.* 2. *libr.* 8. *Ordin. & in dict. l.* 4. *tit.* 6. *lib.* 8. *Recopil.* quòd probari valeat per depositiones duorum, aut trium 42
testium singularium, qui dicant, se ab aliquo recepisse sub usuris, dummodò ex sua depositione commodum aliquod non capiat aliquis ex eis, & sint ejus qualitatis, ut judex fidem deferat, concurrentibus adminiculis. De cujus specialitatis interpretatione tractant Dominus Covarrub. *dict. cap.* 3. *num.* 5. Guttierez *d. quæstione* 80. *numer.* 15. Didacus Perez *in dict. l.* 1. *gloss. verb. se pueda probar desta guisa* Azevedo *in d. l.* 4. *num.* 52. & quæ notavi *supr. contr.* 2. *numer.* 26. *& sequentib.* respectu idoneitatis similium testium. Et quoad tes- 43
tes singulares aliqua dixi respectu criminis repetundarum, cui hujus modi privilegium concessum est, *in* 2. *parte controv.* 1. *numer.* 15. *&* 26. Sed cum hac distinctione; nam in crimine repetundarum juxta *l.* 6. *titulo* 9. *lib.* 3. *Recopil.* ubi Azevedo, tres testes singulares expresse requiruntur; in crimine autem usurarum duo sufficiunt, dicitur *in dicta leg.* 4. & notant Dominus Covarrubias *d. cap.* 3. *num.* 5. *vers. hinc profectò*, Joann. Guttierez *d. quæst.* 80. *num.* 11. *vers. ideò consultissimè*: Sic namque in praxi per Aulam observatum
vidi; nam quoties duorum, aut trium testium 44
depositiones habebantur, ex quibus resultabat, aliquem sub usuris mutuasse pecunias, vel allas res ex fungibilibus, si honestæ conditionis erant, & neque accusaverint, vel aliud commodum reportare ex dictis tentáverint, junctis adminiculis, fides eis adhibebatur, non ut pœna ordinaria amisionis quantitatis, & tantumdem, sed pœna extraordinaria imponeretur, ut docent Covarrub. *d. numero* 5. *vers. ex quibus*, & Guttier. *dict. quæst.* 80. *numero* 15. quia in similibus speciebus, cùm
unusquisque deponat de quantitate sibi mutuata; 45
singulæ quantitates non remanent sufficienter probatæ in suo genere, ut pœna legalis pro qualibet imponatur: sed arbitraria ex probatione in genere

per

per legem qualificata. Sic definivit Aula in causa cujusdam divitis, qui arbitrarie punitus fuit, ex duorum testium integræ fidei depositionibus concurrente tamquam adminiculis alterius testis depositione, cui objectum minuens fidem probatum fuit, & aliquibus de diffamatione.

Inter indicia, vel præsumptiones, quæ magis
46 in his causis urgent, & frequentiùs disputandæ veniunt ad comprobationem usurariæ pravitatis, ea est, si in contractu mutui ab initio conventio fiat de aliquo certo præstando, sub prætextu ejus quod interest, sive dicatur ratione lucri cesantis, sive damni emergentis, habito respectu ad sortem. Nam licèt verum sit, quòd id quod interest, valdè differt ab usura, Textus *in leg.* 2. *in fin. ff. de eo quod cert. loco*, *leg.*
47 *socium qui* 60. §. 1. *ff. pro socio*, *leg. illud* 29. *ff. de ædil edict.* Docent Navarr. *in comm. de usur. num.* 46. Gaspard Rodrig. *de ann. red. dict. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 12. Don Joann. Castillo *lib.* 2. *contr. cap.* 1. *num.* 15. Leotar. *quæst.* 72. *num.* 51. aliis relatis Rosa *dict. consult.* 50. *numero* 7. & 8. Plerumque sub prætextu ejus quod interest, usura palliatur, ut cum Baldo, Panormitano, Ancharrano, Alexan-
48 dro, Romano, Decio, Paulo Castrens. Silvano, Craveta, Rolando, Salon de Paz, Mandelo, Peregrino, Menochio, Felino, Cagnolo, Rebuffo, Palacios, Rub. Petro Barbosa, Antonio Gabriel, Bertaz. Carroz. Thesauro, Gail, Mascardo, Tuscho, Tepato, Graciano, Gregorio Lopez, Petro Gregor. Ambros. Pignate. Joan. Gracian. Ploto, Lupo, Guttierez, Joann. Dilect. Stracca, Felicio, Gaspar. Rodrigguez, Mariano Freccia, Hevia, Bolannos, Pascale, Scaccia Grasis, Colero, Vivio, Marta, Bellono, Cavalcano, Gamma, Mastrillo, Peguera, Mohedano, Rota Romana, Farinacio, Casaneo, Didaco Perez, Mozio, Hermosilla, & Camillo de Medicis probat Thomas Carleval. *de jud. tom.* 2. *titulo* 3. *disput.* 8. *sect.* 6. *num.* 79. Quibus addendi Nata *cons.* 490. *num.* 7. & Castillo *dict. cap.* 1. *num.* 18. Quia similis conventio in mutuo non differt ab usura, ut statim probabitur; sed quia hæc aliqua explicatione egent, liceat aliquantulùm immorari.

Quamvis enim ex diversa causa oriatur ratio
49 exigendi pro damno, vel pro lucro, & inter se plurimum differant, ut docent Baldus *in leg. omnes populi*, *numero* 55. *de just. & jur.* Michael Salon. *dict. quæstione* 72. *artic.* 2. *controvers.* 1. *in princip.* Scaccia *de commerciis* §. 20. *quæstione* 7. *part.* 2. *ampliat.* 8. *numero* 271. *cum sequentib.* Eisdem fermè regulis consistunt Textus *in l. si commissam* 13. *ff. rem rat. hab. leg. si verò*, §. *si mihi*, *ff. mandat. leg.* 2. *in fin. de eo quod cert. loc. leg. un. Codice de sentent. quæ pro eo quod inter*: notat aliis relatis Leotardus *quæstione* 30. *numero* 28. Licèt negari non potest nota differentia respectu exactionis, quia interesse damni emergentis, tanquam favorabilius non clauditur terminis legitimarum, ut
50 dicunt, usurarum, cùm ratione ejus debeatur quicquid damni secutum fuit culpa, & facto debitoris, *dict. leg. unic.* §. *in aliis*, ibi: *Ut hoc quod re vera inducitur damni, hoc reddatur*; maximè si damnum intrinsecum sit Textus *in leg. sterilis* 21. §. *cum per venditorem*, *Digest. de action. emption.* Neque ex-
51 cedat duplum in casibus certis, *dicta lege unica* notat Antonius Faber. *in Cod. libro* 7. *titulo* 16. *defin.* 2. *numero* 10. *in not.* Quid autem dicatur intrinsecum vel extrinsecum, explicant relati per Castillo *dict. capite* 1. *numero* 23. *& sequentib.* Hermosill. *in dict. leg.* 10. *titulo* 1. *part.* 5. *glos.* 4. *num.* 15. lucri verò cessantis interesse, boni viri arbitrio regulandum venit per Judicem, ita ut ad exiguam quantitatem reducatur, Textus *in leg. in prætoris* 9. *l. ultim. in fin. ff. de Prætor. stipulat.* Ratio autem hujus differentiæ est, quia favorabilior semper judicatur, qui certat de damno vitando, quàm qui de lucro captando Textus *in leg. non debet* 41. §. 1. *ff. de regulis juris.* Ubi Petrus Faber, Revardus, & Cujacius, Antonius Faber *in Codice dict. libro* 4. *titulo* 24. *defin.* 8. *numero* 4. *in not.* Hermosilla *dict. glos.* 4. *numero* 19. & ex Theologis Michael Salon *ubi proximè*, *& controvers.* 9. *circa principium*, *vers. ex his sequitur*, *cum duobus sequentibus.* Er cùm utrumque interesse consistat in facto, Textus *in leg. quatenus* 24. 52
ff. de regulis juris nihil certum in pactionem, vel stipulationem deduci potest, quia modò plus, modò minùs, & interdum nihil interest *l. procurator* 8. *in fin. rem rat. habet. l. si quis* 13. *ff. de re judic.* Et cùm factum pendeat à futuro eventu, de quo nulla potest esse certitudo, non potest taxari tempore contractus, quia contrahentes non sunt divinatores, neque Prophetæ, ut accuratè perpendit Carleval. *dict. disputat.* 8. *section.* 5. *num.* 80. Ob quod judicis est arbitrari ex pro- 53
bationibus, quantum cujusque intersit *dict. l. in prætoriis* 9. *ff. de Præt. stipul. l. judicatum* 9. *ff. judic. solvi* cum similibus adductis per Leotardum *quæstione* 1. *numero* 14. *&* 31. *quæstione* 72. *num.* 1. *quæstione* 74. *ex numero* 2. *quæstione* 75. *numero* 8. *cum sequent. & quæstione* 76. *numero* 36. & cum Avendanno, Gaspar. Rodriguez, Cencio, Scaccia, Azar, Emanuele Rodriguez, & Rebello, Hermosilla *dict. glos.* 4. *numero* 30. Flores de Mena *in addit. ad Gam. decision.* 110. *numero* 3. Neque his 54
obstare potest Textus *in dict. leg. final. ff. de Prætor. stipulat.* ibi: *Commodius est certam summam comprehendere, quoniam plerumque difficilis probationis est, quanti cujusque intersit.* Nam in eo Tex. Venulejus loquitur de stipulationibus conventionalibus à jure permissis, quales sunt istæ, quæ ad 55
instar actionis habentur, & ut sit nova actio, intercedunt, ut de legatis, tutela, rem ratam haberi, & damni infecti, Textus *in leg.* 1. §. 2. *ff. eod. titul.* non autem in re suspecta, & ex se prohibita, qualis est aliquid ultra sortem pacisci in mutui datione, contra naturam ipsius contractus. Ob quod quoties sub prætextus ejus quod interest, qui certum in pactionem deducitur ex mutui contractu usura simulari præsumitur, & committi crimen improbi fœnoris, ut aliis adductis probat Carleval. *dict. section.* 6. *numero* 99. Neque ea quæ traduntur à Dominico Gaito *in tractat. de credito & camb. capite* 2. *titulo* 7. *numero* 1702. *cum sequentib.* nostræ assertioni opponuntur. Quia præterquam quòd contrarium tenent Doctores ab ipso citati *numero* 1686. & plures alii adducti per Carleval. *dict. sectione* 6. *numer.* 79. qui *numero* 86. *cum sequentib.* demonstrat, quod ex his quos pro sua sententia Gaitus laudat aliqui eam non fitmant; omnibus

adæ-

adæquatam responsionem præbet *ex numero* 100. *per plur. sequent.* & in summa ille loquitur de subsistentia pacti in Cambio, dum agitur civiliter, quod subsistit, concurrentibus requisitis ab eo propositis, quorum tertium es probatio facti, ut asserit *numero* 1711. Nos autem de indicio resultante ex dicto pacto, cum probatione facti non eliditur, ut explicabitur *infrà, numero* 61.

56 Ratio autem propter quam suspicio oritur ex simili, conventione, est quia taxatio ejus quod interest in initio contractus, præsertim in mutuo, illicita reputatur, ut tenent omnes relati *suprà, n.* 48. quando in ea taxatione habetur respectus ad quantitatem debitam, non ad id quod interesse potest ex accidentibus futuris, quæ incerta sunt, 57 & varia Textus *in leg. si Kalendas* 11. *ff. de re judic. l. si quis stipulatus sit* 112. *in fin. ff. de verbor. obligat.* Cujacius *in dict. leg. unic. Cod. de sent. pro eo quod inter.* Carleval *d. sect. 6. n.* 8. Pactum enim de successivo interesse pro ratione sortis præstando, solo nomine differt ab usura, Roman. *cons.* 58 258. *num.* 8. Nata *cons.* 417. *numero* 3. Grasis *decis.* 1. *tit. de usur. numero* 2. Peguer. *d. decis.* 30. *num.* 6. & 7. Riminald. *cons.* 118. *num.* 92. Peregrin. *cons.* 85. *numero* 10. Bimius *cons.* 137. *per tot.* Mascard. *d. concl.* 934. *num.* & 25. 26. Rota apud Farin. *decis.* 325. *n.* 1. *part.* 2. Marta *vot.* 165. *n.* 3. ex nostratibus Dominus Covar. *dict. libro.* 3. *cap.* 4. *numero* 5. Gaspar. Rodrig. *d. lib.* 3. *quæst. numero* 40. & Carleval. *dict. sect.* 6. *numero* 81. *cum sequentib.*

Et quamvis plures tenuerint licitum esse, de- 59 ducere in pactionem simile interesse à principio contractus, quos cumulat Carleval. *d. sect. 6. num.* 85. Hoc assertum procedit in foro interiori, ad quem non requiritur probatio facti, cùm in eo judicetur per hypothesim, nempè secundùm ea quæ proponuntur, quæ habentur pro veritate, cùm aliàs ipse proponens decipiatur à se ipso, *c. tua nos de sponsal.* Panorm. Felin. Covarr. Menoch. Suarez, Vasquez, Molina, & alii apud Carleval *d.* 60 *sect. 6. numero* 75. & 78. In foro exteriori similis conventio in tantum justa est, atque subsistit, in quantum aliunde de facto constat, ut tenent omnes Doctores laudati suprà, *num.* 48. & adducti per Carleval. *d. n.* 78. quibus addendi Guttierez *in pract. crim. q.* 89. *num.* 2. Ant. Faber. *in Cod. d. lib.* 4. *tit.* 24. *defin.* 36. *num.* 12. *in not.* Hermosilla *d. glos.* 4. *num.* 33. 37. 40. & 103. *cum seqq.* Leortad. *quæst.* 72. *num.* 9. Joan. Paul. Melius *de observ.* 147. *ex num.* 4. Et sic suspecta remanet conventio de usura palliata sub nomine interesse, & nullius momenti censetur, nisi in quantum factum probatur, nec mutuatarius tenetur, nisi quatenus damnum subsecutum fuit; vel lucrum amissum, 61 sic tenuit Salon. *d. contr.* 8. *dub. quæ conditiones servandæ, vers. secunda est.* Tuschus, Gaspar Rodriguez, Mascar. & Covarrubias apud Hermosillam *ibidem, num.* 304. Castillo *dict. capite* 1. *num.* 47. *cum sequentib.* Carleval. *d. sect. 6. numero* 80. & 95. Neque ex eo quòd posteà factum probetur, resultare potest, quòd conventio suspecta non sit ut tradit Hermos. *dicta gloss.* 4. *numero* 347. *cum sequentib.* Sed quòd similis præsumptio elidatur per probationem supervenientem, quia tunc præsumptio cedit veritati. Textus *in leg. divus, ff. de in integ. restitut.* ut cum Baldo, Alexandro, Purpurato, Gratiano, Rebuffo, Surdo, & Laderch. probat Leotardus, *dict. quæst.* 72. *num.* 11. Larrea *allegat.* 15. *num.* 27.

Ulteriùs, quia has conventiones certæ quanti- 62
tatis in initio contractus initas, reprobarunt expressè Constitutiones Summi Antistis S. Pii V. ut in Bulla dat. 14 *Kal. Februar. anni* 1569. quæ est 79. *apud* Laertium Cherub. *tom.* 2. *Bullar. pag.* 276. *in* §. 7. ibi: *Pacta continentia morosum censum debitorem ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas aut certa salaria, seu expensas medio juramento creditoris liquidandas, aut rem censui subjectam, sive aliquam partem amittere, seu aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, in toto irrita sunt, & nulla.* Subsequitur declaratio ejusdem Pontificis *diei* 10. *Junii anni* 1570. apud eumdem Laertium *d. tom.* 2. *pag.* 277. in cujus §. 7. hæc verba habentur: *Præterea exactionem illarum expensarum prohiberi, quæ ex pacto, vel conventione tantùm inter contrahentes initæ, & instrumento census appositæ nefici promittuntur, non autem ea quæ ex juris dispositione repetendæ veniunt, & mandato Judicis adjudicantur.* Ex his clausulis clarè elicitur mens summi Antistitis, quo ad prohibitionem similium conventionum in ipso contractu census in quo faciliter ad usurariam pravitatem contrahentes declinare solent, ut pluribus relatis tradit Don Josephus Vela *disertat. Hispal.* 28. *numero* 12. & 54. Adeò ut constitutiones Nicolai V. & Pii V. atque aliorum Pontificum necessariæ fuissent ad præscribendam formam 63
ut absque conscientia usurarum in eis celebrandis in hoc enim ita contractus census assimilatur mutuo, ut eadem ratio militet in uno, ac in alio, & sic plures tenuerunt, Felic. Solis *de cens. libro* 1. *capite* 9. *num.* 14. Censius *eodem tractatu, quæstione* 57. *numero* 8. & 10. Sigismundus Scaccia *d. ampliat.* 8. *num.* 206. Gaspardus Rodericus *de annuis redditibus, libro* 2. *capite* 20. *numero* 92. Azorius *institut. Moral. part.* 4. *libro* 10. *capite* 13. Emanuel Rodriguez *in explicat. dict. Bullæ, dubio* 7. Navarr. *ibid. post comm. de usur. glos.* 9. *à numero* 90. Bebell. *de just. & jur. libro* 10. *quæstione* 6. *numero* 14. Hermosilla *dict. glos.* 4. *numero* 30. neque ratio disparitatis apparet, quia in contractu census pretium quo venditur jus exigendi, annuos redditus, numquam debetur à venditore, sed tantùm redditus in terminis assignatis, qui verè sunt res vendita, & realis sors deducta in contractu, ex quibus ratione moræ interdum deberi potest interesse ratione damni emergentis, & lucri cessantis, ut in terminis docent Franquis *decis.* 254. *numero* 12. & ibi Amendola *in addit. num.* 7. Ursillus *ad Afflict. decision.* 291. *numero* 5. Milanensis *decisione* 8. *numero* 3. *libro* 1. Scipio Rovitus *dec.* 9. *numero* 5. *dec.* 43. *numero* 1. & *ad pragmat. de censibus numero* 38. Trentacinq. *variar. libro secundo, titulo de interes. cap. primo, n.* 25. Scaccia *dict. ampliat.* 8. *numero* 294. Don Franciscus Hieronymus Leon. *decis. Valent.* 13. *numero decimo*, Crivel. *decisione* 103. *numero* 5. & 11. Antonius Faber *in Cod. dict. lib.* 4. *titulo* 36. *definitione* 13. *numero* 15. & 16. Et sic dum in re 64
vendita, & vera sorte prohibetur conventio de

re

re certa, ratione ejus quod interest in eodem contractu; sic similiter prohibita erit in aliis contractibus, quorum non ut accessio accessionis, sed tanquam prima accessio sortis deberi potest. Secundò; nam in alia Constitutione ejusdem Pontificis S. Pii V. *dat. die* 1. *Februar. anni* 1571. prohibetur in cambiis conventio certæ quantitatis pro interesse in principio contractus: est Bulla 98. *apud Laertium in eodem* 2. *tom. Bullar. pag.* 327. cujus verba sunt hæc: *Porrò ad tollendas quoque in cambiis, quantum cum Deo possumus, occasiones peccandi, fraudesque fœneratorum, statuimus, ne deinceps quisquam audeat, sive à principio, sive aliàs certum, & determinatum interesse, etiam in casu non solutionis parisci.* Cujus constitutionis meminit Leotardus *d. quæst.* 72. *numero* 22. qui cum Villagut, Navarro, Barbosa, Lancelloto, Feliciano Solis, Farinacio, Grattiano, & Salas tener,
65 ad mutuum non extendi propter majus periculum usuræ, quod reperitur in cambio, quàm in mutuo. Quæ ratio in eos retorquetur; nam si hæc concedamus in cambio, negari non potest, quòd in mutuo majus periculum inest usuræ, & injustitiæ, quàm in contractu census, qui adinstar emptionis, & venditionis celebratur; nam ut dixi *suprà*, & omnes fatentur, propria sedes usuræ est mutuum: & sic si sub hac Constitutione cambiorum, non comprehenditur mutuum, comprehensum erit sub prohibitione census; quia ex utraque prohibitione mens Pontificis elicitur clarè in præcindendis machinationibus, & fraudibus fœnerantium in quocumque contractu, in quo suspicio usurarum cadere potest: & dum in extremis hæc statuit, etiam si supponamus mutuum medium obtinere idem in eo disposuisse credendum est; ut pluribus adductis probat Hermosilla *in leg.* 8. *tit.* 3. *part.* 5. *gloss.* 2. *cum trib. seq. n.* 2. *cum seqq.*

Hæc itaque præsumptio fraudis, & fœnoris im-
66 probi procedit; quia taxatio ejus quod interest, nullo jure potest pertinere ad ipsos contrahentes. Non ad debitorem, sive mutuatarium, neque in vim transationis, probationis, aut confessionis, quia in materia prohibita, & suspecta, ubi legibus fraus fieri potest, qualis est casus usurarum, non statur confessionibus, aut assertionibus partium, etiamsi jqraverint; bene Guzman. *de evict. quæstione* 14. *numero* 13. Larrea *dicta decisione* 84. *numero* 16. *in fin.* pluribus Carleval. *dicta sectione* 6. *numero* 96. Nam dum pecunia eget,
67 necessitate opprimitur, & strangulatur ad confitendum quidquid creditor exoptat, ut fatetur Leotardus *d. quæstione* 72. *numero* 10. & doctè perpendit Carleval. *dicta sectione* 5. *numero* 54. Neque ex spontanea voluntate debitoris excusari potest creditor à dolo, quando usuras promissas admittit, vel exigit. Text. *in l. si quis servo* 20. *Cod. de furt.* optimè Menochius *dict. cas.* 298. *numero* 18. Similis enim voluntas est sicut projicientis merces in mare compulsi rigore tempestatis, ut considerat Salon. *dict. articulo* 1. *controvers.* 1. *circa fin. vers. ad septimum.*

68 Ad creditorem multò minùs potest pertinere, quia nemo sibi ipsi legem dicere potest, Text. *in leg. qui jurisdictioni, ff. de jurisd. leg. unic. Cod. ne quis, in caus. sua.* Petrus Barbosa *in leg. si quis, numero* 114. *ff. de judic.* Guazzinus *dicta defensione* 1. *capit.* 21. *numero* 15. August. Barbos. *in collect. d. leg. unic.* Dominus Gregorius Lopez. *in leg.* 10. *titulo* 4. *p.* 3. Donel. *lib.* 17 *com. cap.* 25. ubi Illiger. *littera B*, Carleval. *de jud. titulo* 1. *disputat.* 4. *numero* 9. Antonius Faber *in jurisprud. tit.* 1. *illat.* 3. *princ.* 4. Dominus Crespi *observat.* 60. *numero* 10. in terminis Scaccia *de Commer. §.* 1. *quæstione* 7. *part.* 1. *numero* 38. Si enim Judici, qui inspectis actis, & secundùm allegata, atque pro- 69
bata religiosè judicare tenetur, prohibitum est, in re ad se pertinente sententiam ferre, quantò magis prohibitum erit privato, qui de lucro captando actu tractat, taxare quantum sua interest defectus pecuniæ? Hoc enim illi concedere, est ponere fertum in manu furiosi. Demum ex facto pendet æstimare, quantum cujusque intersit, ut dixi *ex leg. quatenus* 24. *ff. de reg. jur.* hoc factum probare difficillimum, est *dict. leg. fin. ff. de Prat. stipulat.* Nam, 70
ut dictum est cum Carleval. & aliis, plerumque pender ex futuro eventu, & ita incertum est, quòd neque definiri potest, ut tradit Leotardus *quæstione* 71. *numero* 37. Facere enim is ad quem pertinet, quod lex facere non valet, antequam factum appareat, iniquitatis, atque temeritatis indicium est. Prætor ad quem de jure spectat hoc arbitrari juxta facti probati circumstantias adhibi- 71
tisque peritis, difficiliter discernere valet quantum cujusque intersit, ob quod minimum sequi tenetur, *dict. leg. fin. in fin. ff. de Prætor. stipulat. leg. non debet* 41. §. 1. *ff. de reg. jur.* Docent Petrus Faber, Revardus, & Cujacius *in dict. leg. quatenus, & in dicta lege non debet*, §. 1. Leotardus *dict. quæst.* 75. *numero* 25. ergo nunquam absque suspicione injustitiæ fieri potest ab ipso, ad quem negotium spectat: neque in potestate contrahentium est licitum fieri, quod ex se illicitum est, ut ex Baldo, Cagnolo, Purpurato, Colero, & aliis probat Leotardus *dicta quæstione* 74. *num.* 4. & ex Alexand. Decio, Tirraquello, Gregorio Lopez, Avendanno, Gaspar. Rodrig. Mascardo, Carrozio, Castillo, Rota, Cavalcano, Mastrillo, Farinacio, Scaccia, & Santarello, Carleval. *dicta sectione* 6. *numero* 96. Licitum enim fieret fœnus, quod ex se illicitum est, si in arbitrio contrahentium resideret, adhibito nomine ejus quod interest, aliquid successivè capere, non constito de facto, per quod percipi possit, an interesse sit, an usura: quia facti probatio requiritur ex *dict. leg. quatenus*, ut pluribus probat Carleval. *d. disput.* 8. *sect.* 1. *numero* 9. Nec relevat, quòd periculum prævisum patiendi damnum, vel amittendi lucrum, tanquam quid prerio æstimabile potest à principio in conventionem deduci, sicut jactum retis, ut considerat Salon *d. controv.* 8. *circa finem, vers. & confirmatur*, quem sequuntur plures, & Leotard. *d. quæstione* 82. *numero* 15. nam id non negamus; sed dicimus quòd similis taxatio, ut fatentur ipsi Salon *in vers. ad tertium*, & Leotardus *numero* 26. fieri debet arbitrio prudentis atque periti non ad libitum ipsius cujus interest, & si ab ipso fiat, suspicionem inducit, dum factum non probatur. Neque ex usu regionis hæc cessare possunt, quamvis cum aliis sic tenuerit Hermosilla *d. glos.* 4. *numero* 306. Quia nulla consuetudine fieri potest, ut aliquo casu permittantur usuræ, pluribus relatis Olea *de cess. jur. titulo* 3. *quæstione* 21.

num.

num. 27. & 35. Ob quod dummodò per probationes non apparet, quòd deductum in conventione est interesse, non usura, semper præsumptio remanet.

73 Hæc licet generalem regulam constituant, ut præsumptio fœnoris oriatur ex conventione certæ quantitatis successivæ præstandæ ad rationem sortis, fallit in aliquibus speciebus, quarum factum ex ipsis manifestum fit. Primò in dote promissa, & non soluta; nam si in constitutione promittatur interesse moderatum, debebitur marito ratione damni emergentis, quia in damno est, dum onera matrimonii sustinet, & dos ei non solvitur, sive promisa fuerit in re fructifera, sive in pecunia, aut re mobili. Text. *in leg. fin.* §. *præterea*, *Cod. de jur. dot. cap. salubriter*, *de usur.* ubi Augustinus Barbos. *num.* 2. pluribus Giurba *ad consuet. Mesan. capit.* 3. *glos.* 5. *part.* 1. *numero* 14.
74 *cum seqq.* & Carleval. *d. disputat.* 8. *pation.* 3. *numero* 18. Si enim ratione hujus damni in stipulationem deduxerit maritus, id quod frequenter solvi solet ratione frutuum, hoc est ad rationem quinque pro centenario, ut docet Antonius Faber *in Cod. dict. lib.* 4. *tit.* 24. *definit.* 7. *numero* 11. Quod congruit cum his, quæ de consuetudine Hispaniæ tradit Hermosilla *d. gloss.* 4. *numero* 306. Neque ratione excessus, neque ex ipsa conventione resultat suspicio usuræ palliatæ. Quia factum necessarium ad excludendam præsumptionem resultat ex eadem substantia contractus, ut cum Avendanno, Velasco, Castillo, Afflictis, Osasco, Cacherano, Francisco Marco, Cavalcano, Gratiano, Farinacio, Giurba, Feliciano Solis, Gaspare Rodriguez, Surdo, Fontanella, Navarro, & Soto probat Hermosilla *d. gloss.* 4. *num.* 150. & cum Covarrubia, Didaco, Perez, Menesio, Molina, Mantica, Lupo, Heringio, Pyrrho, Mauro, Caballo, Baeza, Carleval. *dict. sectione* 3. *numero* 25. quibus addendus Castro Palao *dict. disput.* 4. *punct.* 20. *per tot.* Sic similiter si res fructifera vendita fuerit, habita fide de pretio, cujus generis contractus in Regno Valentiæ frequentissimus est, & vocatur *debitorium*, de quo latè D. Franciscus Hieronymus Leon *decis.* 48. *numero* 2. ne venditor careat re, & pretio, juxta *leg. curabit*, *Cod. de action. empt.* paciscatur aliquod annuum ratione fructuum. Vel habens pecuniam paratam ad luendum censum, vel redimendum pignus sub usuris datum, eam amico mutuaverit, absque; suspicione usuræ poterit in ipso contractu sibi præcavere ratione damni, quod imminet: licèt semper in hac ultima specie probare tenebitur extrema prædicta, nempe censum, aut pignus cum usura pacti, & pecuniam paratam habuisse ad luitionem, ut docuit Antonius Faber *d. difinit.* 7. *cum sequentibus*, quem sequitur Leotardus *dict. quæst.* 75. *numero* 34. Hermosilla *d. gloss.* 4. *num.* 47. in prima specie plures tenent nostram sententiam, quos cumulat Carleval. *dicta disputatione* 8. *sectione* 5. *numero* 48. & licèt ipse dubiter, verior, & benignior amplectenda est, ut pœna & crimen vitetur, præcipuè animadverso, quòd favorabilior est causa hujus creditoris, quia ex hoc mutuo lucrum non consequitur, sed tantùm suæ indemnitati consulit, quod nullo jure prohibetur; licèt ea simulatè non semel supponantur in contractibus; & in judiciis nefariè probantur, quarum iniquitatum solus Deus est ultor, sed severus.

Major difficultas versatur in eo, qui paratas habet pecunias ad reficiendam domum, vel navim; nam si rogatus ab amico mutuò dederit, & paciscatur quid certum, & successivum ratione damni imminentis, non liberabitur à suspicione usuræ palliatæ, quia damnum in incerto versatur, cùm pendeat à futuro eventu comprobatio ejus quod interest. Si enim durante mora debitoris, domus nullam patiatur jacturam, neque pretium locationum diminuatur, nihil ratione damni debebitur: si aliquod detrimentum sustineat, ad mensuram detrimenti debitor tenebitur; & cùm absolutè antequam damnum sequatur, quid certum, & successivum in conventione deducitur, iniqua conventio est, Text. *in dicta lege unica*, *Cod. de sentens. pro eo quod inter.* semper namque inspiciendum est, ne plus damni emergentis nomine creditor consequatur, quam revera illatum sit culpa, & facto debitoris, ut prudenter probat Salon *dicta controversia* 8. *ad fin. vers. tertia conditio*, & post eum Leortardus *dicta quæstione* 75. *numero* 9. Neque ob semel emergens damnum successivum interesse statui debet, ut Leotardus aliis relatis probat *ibidem.* Quamquam interdum damnum successivum esse possit, utputà Si domus inhabitabilis fiat, vel navis innavigabilis reddatur: quæ omnia ex futuro eventu, & facto dependent, quod divinare partes non possunt, ut dixi; & sic dum propheticè paciscuntur, suspicio usuræ palliatæ resultat. Si autem domus, vel navis omninò pereat, ad hoc ut debitor refundere universum damnum teneatur, inspiciendum est, an ejus culpa, & facto perierit, an verò equè peritura esset, etiamsi debitor solvisset; nam si æquè peritura erat, ad præstationem damni non tenetur debitor, Text. *in l. si plures*, §. 1. *ff. deposit. l. item si cum* 14. §. *quid si homo ad fin. ff. quod met. caus. l. is qui reipub.* 44. *ff. ex quibus causis major.* ubi Doctores. Antonius Faber *in Cod. d. libr.* 4. *definitione* 14. *titulo* 24. *numero* 6. *& in not. & definit.* 24. *num.* 4. Quando culpa, & facto perierit debitoris, tunc damnum refundere tenetur. Sed hæc non sunt hujus controversiæ.

Denique inspiciendum venit, an damnum proveniat ex mutuo, vel non: quia si creditor pecuniam habet post mutuum, ex qua reficere domum poterat, & ob avaritiam, vel pusillanimitatem, eam reservat, & domus perit, non tenebitur debitor ad refundendum damnum; quia par, vel major culpa adest in ipso creditore. Sic tenent Caietanus *in* 2. 2. *S. Thom. dicta quæstione* 78. *articulo* 2. *ad* 1. *& verb. usura*, *cap.* 2. *cas.* 5. *condit.* 1. Cardinal Tolet. *libro* 5. *capite* 23. Petrus Navarr. *de restit. libro* 3. *capite* 2. *dubio* 8. Conrad. *de contract. quæstione* 30. *conclusione* 1. Salas *de usur. dubio* 10. *numero* 6. Salon. *dicta controversia* 8. *ad fin. vers. quarta conclusio.* Castro Palao *de just. & jur. d. tractatu* 32. *disputat.* 4. *punct.* 8. *numero* 7. *vers. verum*, Trulench. *dict. libr.* 7. *decal. capite* 19. *dubio* 8. *num.* 7. Quod pariter de jure procedit Text. *in leg. sed etsi*, *ff. si quis caut.* Cujacius *in dict. leg. unic. Cod. de sent. quæ pro eo quod inter. cap. l.* 3. Gaspard. Rodriguez *dict. libro*

3. *quæstione* 4. *numero* 20. Gratianus *disceptat.* 67. *numer.* 17. Leotardus *dict. quæstione* 75. *numero* 10.
83 *cum sequentibus.* Licèt contrarium procedat, si creditor solùm habuerit pecunias necessarias ad necessitates occurrentes pro se, & familia, ut omnes superiùs relati tenent. Hæc omnia probationem desiderant *dict. leg.* 2. §. *nunc de officio*, *ff. de eo quod certo loco*, cum aliis deductis à Leotardo *dict. quæst.* 75. *numero* 8. Castrillo *d. lib.* 2. *contr. cap.* 1. *numero* 46. Hermosilla *gloss. numero* 304. cunctos referens Carleval. *dicta disputatione* 8. *sectione* 1. *numero* 9. Quod in judicialibus absque dubio procedit: ergo deficiente probatione, suspecta conventio manet. In probationibus autem adest opus, & labor; quia qui fœnori addicti sunt, quidquid desiderant ad palliandam usuram, probare audent, & sepissimè probant, *ita ferente temporum avaritia, & infelicitate*, ut in simili dixit Antonius Faber *dicta definit.* 36. *num.* 2. omnino videnda ad exemplum angustiæ, quam patiuntur usurarii in exitu ab hac vita.

84 Ratione lucri cessantis similiter id quod Interest, ex probatione æstimandum venit, sed cùm hic titulus non sit ita favorabilis, ut in damno, multùm Judex invigilare tenetur, ut sibi constet de qualitatibus requisitis à jure, quia alias non debetur. Et quanto plures sunt, augetur præsumptio fraudis in conventione à principio facta de præstando quid certum, & successivum ad rationem sortis. Varii sunt Doctores, tam Theologi, quàm Jurisconsulti, in tradendis istis conditionibus. Sed placet doctrina Castrensis *in leg.* 2. §. *fin. ff. de eo quod cert. loc.* qui eas ad tres reducit. Hunc sequuntur plures adducti per Augustinum Barbos. *in cap. conquestas* 8. *de usur. num.* 7. & Leotard. *dict. quæst.* 74. *ex num.* 3. Quæ quidem
85 sunt, ut intercedat mora debitoris, quòd creditor solitus sit negotiari, & quòd occasio lucrandi fuerit in promptu, sive proxima. Et cùm probatione egeant, præsertim in mutuo, nam in eo contractu omne lucrum prohibitum est, ea deficiente conventio usuraria præsumitur. Ratio est; quia eo ipso quo mutuans tractat de lucro captando, suspectus fit de usura palliata, quia operatur contra naturam contractus, quem celebrat; nam in mutuo lucrum repugnat, immò
85 eo ipso quòd intercedat, mutuum esse desinit, & fœnus contrahitur, ut probat Textus *in leg. si tibi decem*, *in princ. ff. de pact.* ibi: *Re enim non potest obligatio contrahi, nisi quatenus datum sit.* Ita Cujac. *libro* 11. *observat. capit.* 37. Pichardus *in princ. institut. quibus modis re contrah. obligat. numero* 14. Antonius Gomez *libro* 2. *variar. capite* 6. *numer.* 1. pluribus Hermosilla *in leg.* 1. *titulo* 1. *parte* 5. *gloss.* 3. *numero* 2. & 3. Fœnus namque est, quando aliquid ultra sortem promittitur, aut speratur, ita ut neque solutionem à de-
87 bitore aucupari liceat ex mutui causa absque peccato, docent Antonius Faber *dict. definit.* 24. *num.* 4. Paulus Layman *in Theol. moral. libr.* 3. *capite* 16. *numero* 2. *vers. secundo est pretio æstimabilis.* Leotard. *quæstione* 3. *per tot.* Guttierrez *in pract. crimin. dict. quæstione* 88. *numero* 5. quo probat usuram esse dare mutuum cum pacto tacito, vel expresso cujuscumque muneris, sive à lingua, sive à manu, sive ab obsequio procedat. Sed ut clariùs nostra sententia perclpi possit, aliquantulùm immorari liceat in his explicandis.

88 Omissa in primis qualitate ab aliquibus desiderata, quòd mutuum fiat invito creditore tanquam communiter rejecta, ut ait Leotard. *dict. quæstione* 74. *numero* 6. Ut lucri cessantis interesse debeatur (in quo non differt ab interesse damni emergentis, ut cum Hondedeo, Lupo, Cagnolo, Covarrubias, Perro Barbosa, Menochio, Scaccia, Castillo, & plurimis Theologis probat Hermosilla *dict. glos.* 4. *numero* 21. & *numero* 298. requiritur mora debitoris, Textus *in lege socius* 16. *leg. lecta* 40. *ff. de reb. credit. leg. qui autem* 14. *ff. de constit. pecun. leg.* 3. *ff. de in lit. jur. leg. ultra modum* 15. *Codice de act. empt.* Craveta *cons.* 460. *numero* 9. Straccа *de mercatur. titulo de contract.* 89
mercat. numero 3. Sotus *de Just. & jur. libro* 6. *quæstione* 1. *artic.* 3. *conclus.* 1. Lupus *de contract. comment.* 1. §. 6. *numero* 13. Honded. *consil.* 50. *numero* 21. Carpan. *ad statut. Mediolan. capit.* 43. *numero* 8. Menochius *de arbitr. cas.* 119. *numero* 2. Scaccia *dict. quæstione* 7. *parte* 2. *ampliat.* 8. *num.* 94. *cum sequentib.* Afflict. *decision.* 284. Rota Genuens. *decision.* 37. Peguera *decision.* 33. *numero* 6. Rota Rom. *apud. Farinacium* 1. *parte*, *decision.* 262. *numero* 1. Antonius Faber *in Cod. dict. libro* 4. *titulo* 24. *defin.* 9. *numero* 8. & 9. & *deficit.* 10. *cum sequentib.* Gaito. *de credit. dict. capite* 2. *titulo* 7. *numero* 1703. Hermosilla omnes Hispanos referens 90
dict. numero 8. Sed declarat conclusionem in aliquibus speciebus. Quid autem mora sit, & quando dicatur contracta, tradit Pichardus *in disputat. de mora*, *numero* 23. *cum sequentib.* Si enim mora requiritur, ut omnes fatentur, ad interesse legitimè consequendum ratione lucri, suspicio ingens oritur usuræ palliatæ, si antequam mora intercedat, vel intercedere possit, de lucro capiendo contrahentes convenerint. 91

Secundo requiritur, quòd creditor solitus sit negotiari; quam conclusionem ultra Paul. Castrens. & Menochius tenuerunt Craveta *consil.* 310. *numero* 3. Lupus *dict.* §. 6. *numero* 17. Nata *consil.* 430. *numero* 2. & 4. Mascard. *de probat. dict. conclus.* 934. *numer.* 1 Andr. Gail. *libro* 1. *observat.* 6. *numero* 3. Dominus Covarrubias *dict. libro* 3. *var. capite* 4. *numero* 1. Felician. Solis *de censib. libro* 2. *capite* 5. *numero.* 14. Carrocius *de locat. titulo de lucr. cess. moros. numero* 16. Velascus *de privileg. pauper. parte* 2. *quæstione* 26. *numero* 32. Castillo *dict. capite* 1. *numero* 34. *cum sequentib.* Hermosilla *dict. gloss.* 4. *numero* 310. & *sequentib.* Gaito *dict. titulo* 7. *numero* 1704. & Guttierrez *in pract. crimin. quæstione* 90. *numero* 9. Cujus explicatio 92
maximoperè placet: quia non absolutè tenuit, quòd creditor petens lucrum mercator sit, negotiationi lucrosæ principaliter addictus; sed quod pecunia ejus destinata sit ad aliquam negotiationem lucrosam. Quod ego intelligentem juxta personarum de quibus agitur, qualitatem: nam si pecuniam mutuò dans fuisset vir nobilis, qui neque per se, neque per alium mercaturam exercere solet; ineptum esset credere, quòd lucrum cessat; quia potuit commercia exercere in linteaminibus, sericis, vel aromatibus, aut eduliis. Cùm etiam si testes id deponerent, inverisimile esset; quare eis fides justissimè denegabitur. Textus, *in leg. ob*

carmen 21. §. 3. *ff. de testib.* ibi: *Quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit.* Plura Farinacius *quæstione* 65. *numero* 144. Sed si probaverit, quòd paratam habuit pecuniam ad emendam domum, censum, vel prædia, quoniam verisimile est respectu suæ qualitatis, hoc requisitum comprobatum remanebit: quæ respectivè in cæteris procedunt, ut cum Lupo, Mascardo, Covarrubias, Palacios Rub. Rolando, Perro Barbosa, Surdo, Scaccia Tuscho, Gaspare Rodriguez, Felicio, Feliciano Solis, Castillo, & Velasco probat Her-
93 mosilla *dict. gloss.* 4. *numero* 137. Mediante qua declaratione, removebitur difficultas proposita per Leotardum *dict. quæstione* 74. *numero* 25. Quòd autem pecunia destinata fuisset ad negotiationem, ita intelligendum puto, ut habeatur in via, & vera, ac reali habitudine ad lucrum: qualis ea est, quæ prævia animi destinatione per aliquem actum externum præparata est ad negotiationem; & cum qua dominus re vera intendebat exercere aliquod negotium sibi utile, & lucrosum. Non autem pecunia asservari solita, & quæ nunquam negotiationi exposita fuit: sic disserit Salon *dict. articulo* 2. *controversia* 9. *in princ. & conclus.* 1. *& sub titulo quæ conditiones, requirantur, condition.* 1. *per totam.* De jure id ipsum probatur, quia pecuniæ otiosæ neque interesse, neque usura debetur, *leg. qui semisses* 13. §. 1. *ff. de usuris, leg. si navis* 62. *ff. de rei vindicat.* Leotardus *quæstione* 35. *numero* 3. Cujacius *in dict. leg.* 62. *de rei vindicat.*

94 Ex quo sequitur, quòd personæ quibus interdicta est negotiatio, ex ratione lucri cessantis nihil capere, aut petere possint, neque sub eo prætextu à pœna usurariæ pravitatis excusari. Pone exemplum in clerico, cui interdicta est negotiatio causa lucri, Textus *in cap. secum* 6. *ne Clerici, vel Monach.* ubi communiter Doctores; vel in Magistratu, aut Judice, quibus prohibitum est negotiari in provincia, quam administrant, in qua jus dicunt, Textus *in leg. non solet* 6. §. *legatos, ff. de Officio Proconsulis, lege principalibus* 33. *ff. si certum petatur, leg. aufertur* 46. §. *quod à Præside, ff. de jur. fisc. lege unic. Codice de controv. judic. capite* 1. *de sententia, & re judicata, in* 6. pluribus Carleval. *de jud. titulo primo, disputat.* 3. *numero primo*, de jure nostro Textus *in leg.* 5. *titulo* 5. *parte* 5. ubi Gregorius Lopez *gloss.* 2. *leg.* 2. *titulo* 6. *libro* 3. *Recopil.* & ibi Azevedo, Dominus Solorzano *libro* 5. *politic. capite* 11. de quo plura *infra secunda parte controvers. prima, numero* 9. *cum sequentib.* Si enim isti, & cæteri quibus prohibita est negotiatio, ratione lucri cessantis in mutuo conventionem fecerint, sub eo prætextu excusari ab usura non possunt, latè probat Barbosa *in leg.* 2. *parte* 2. *numero* 46. *ff. solut. matrimon.* & post eum Castillo *dict. capite primo, numero* 42. Quia cùm respectu eorum prohibita sit quæcumque negotiatio lucrosa, sicut latè probat Scaccia *dict. quæstione* 7. *parte secunda, limit.* 17. precipuè *numero* 16. non potest lucrum cessare, si ipsi lucrare non possunt, neque habere pecuniam addictam negotiationi lucrosæ.

95 Tertiò quòd possibilitas lucrandi in eo genere negotiationis, quod in eis verisimile est, sit proxima, non autem remota, & quòd occasio lucrandi amittatur culpa, & facto debitoris. Sic probant ultra Castrensem, & Menochium, Narta *dicto consil.* 450. *numero* 6. Cravet. *dict. consil.* 320. *numero* 3. Faquin. *libro* 11. *controvers. capite* 39. Mastrill. *decision.* 245. *num.* 45. *& 46.* Gratianus *dict. disceptatione* 67. *numero* 10. *& disceptatione* 987. *numero* 22. Mohedan. *decision* 3. *de usur.* Scaccia *dict. ampliation.* 8. *numero* 111. Rota apud Farinacium *dict. parte secunda, decision.* 325. *numero primo, & parte prima decision.* 774. Gamma *decision.* 110. *num.* 16. *&* 20. ubi Flores de Mena, Castro Palao *dicta disputat.* 4. *puncto* 8. *numero* 6. *cum sequentibus.* Quia sub nomine ejus quod interest, solùm veniunt ea, quæ facto, & culpa debitoris amittuntur. Textus *in leg. si commissa, ff. rem rat. haber.* Leotardus *quæstione* 71. *numero* 3. Hoc requisitum ipse Leotardus libenter admittit *in dict. quæstione* 74. *num.* 14. quo ad illum qui non est solitus negotiari; & post eum sic tenent Hermosilla *dict. gloss.* 4. *numero* 320. & Carleval. *dict. sect.* 6. *numero* 97. *&* 103. in mercatore autem opinatur Leotardus sufficere probationem consuetudinis negotiandi, ad quod plures authoritates adducit. Sed hoc non semper procedit; nam ut Carleval. cum Colero, 96
Afflic. Escobar, Scaccia, Hermosilla, & aliis acutè, dixit *dict. numero* 103. non ex eo quòd aliquis mercator sit, inde certò infertur, quòd lucratur, immò quotidie plures mercatores foro cedunt; non solùm non acquisito lucro, sed capitali etiam amisso, quia mercatura est exposita magno jacturæ periculo, fortè plus quam lucro. Ego enim distinguendum puto; itaut mercator qui apothecam venalium rerum apertam habet refertam rebus vendibilibus, vel qui omni negotiationi vacat, & pecuniam destinatam habet ad commercium cunctarum rerum in urbe vel oppido, ubi negotia ordinariè gerunntur, cùm verò simile sit lucrum successivum à communiter contingentibus; ei ex mora debeatur juxta loci, & commercii qualitatem, si probaberit consuetudinem negotiandi modo prædicto. Cùm occasionem proximam, & continuatam habeat lucrandi successivè. In eo verò qui commercium exercet in his, quæ ab exteris ad portus devehuntur, vel incerta specie negotiationis, quæ ex sui natura intermissionem recipit, necessariam credo probationem occasionis proximæ, ut dici 97
possit, quòd lucrum amiserit, ut tenuit Hermosilla *dicta glossa* 4. *numero* 315. *&* 318. qui alios adducit. Et cùm hæc omnia in facto consistant, secundùm ea quæ probata fuerint, regulari debet interesse, *dict. leg. quatenus* 24. quod ex conventione partium suppleri non valet, ut dixi absque usuræ, & fraudis suspicione. Et casu quo omnia requisita probentur, non debet judex concedere universum lucrum, quod ex negotiatione dicitur posse acquiri, quia semper minimum sequi debet. Textus *in dict. leg. fin. ff. de Prætor. stipulat.* Detrahendum namque est periculum negotiationis, labor, industria, & expensæ; ut cum Molina, Toleto, Lessio, Silvestro, & aliis probant Salon *dict. articul. secundo controvers.* 9. *condit.* 6. Castro Palao *dict. punct.* 8. *numero* 8. ex nostri juris Interpretibus plures ad-

duc-

ductí per Dominum Joannem Castillo *dicto capite primo*, *numero* 53. Hermosilla *numero* 321. Leotardum *dicta quæstione* 74. *numero* 35. *cùm sequentibus*, & Carleval. *dict. section. 6. num.* 101.
98 *& sequentib.* His omnibus attendere posse, qui pecuniam cum usura quærit, incredibile est, ut experientia quotidiana demonstrat: qui mutuò dat, & lucrum quærit, multò minus, ob quod semper remanet suspiciosa conventio, dummodò probatio facti non fiat. Quod Aula in his solet arbitrari; quoties interesse lucri cessantis deductum in conventione ab eo, qui solitus est negotiari, excedit decuncem, hoc est ad rationem decem pro centenario, usurarius contractus reputatur, etiamsi cætera requisita probentur; quia sic definitum habemus *in leg. 9. titul.* 18. *libro* 5. *Recopilat.* ubi Matienzo, & Azevedo; in eo verò qui negotiationi addictus non est, ad rationem duodenarii sive octo pro centenario. Et quamvis Hermosilla *dict. gloss.* 4. *numero* 140. dicat, quòd in praxi in non solito negotiari conventio de interesse quincunci, sive quinque pro centenario ex consuetudine licitum in Hispania reputatur, si de cæteris requisitis non constat, de jure contrarium procedit, & consuetudo in his nihil potest operari, ut probat Olea *de cess. jur. titulo* 3. *quæstione* 12. *numero* 26. *cùm sequentib.* quare ejus opinio attendenda non est.

99 Aliud est indicium, seu verius comprobatio improbi fœnoris palliati, nempe, quando centum aurei mutuò dantur sub usura, sive interesse decunce, & ex sorte decem statim detrahuntur, & instrumentum conficitur universæ summæ solvendæ intra annum. Quod ultra conventionem certæ quantitatis, quæ ex se suspicionem inducit, triplici vitio, sive fraude laborat. Primò quia mutuum celebratur, & contractus plus in obligationem deducitur, quàm verè numeratum est, *dict. lege si tibi decem* 17. *ff. de*
100 *pactis*, cùm aliis adductis *suprà*, *numero* 86. & iniquissimè quæ detrahuntur, in sortem computantur, Text. *in leg. eos* 26. §. *super*, *Cod. de usuris.* Docent Salon *dicto articulo secundo*, *controversia* 10. *vers. oppositum.* Scaccia *dicta ampliatione* 8. *numero* 87. *& 97.* Gaito *dict. titulo* 7. *n.* 4719. Castillo *dict. capite primo*, *num.* 69. Narbona *in leg.* 15. *titulo* 17. *libro* 5. *Recopilationis*, *gloss.* 4. *numero* 45. Hermosilla *dict. gloss.* 4. *numero* 300. Leotardus *quæstione* 5. *ex numero primo*,
101 *& quæstione* 61. *numero* 20. qui plures referunt. Secundo quia dum conventio fit sub expressa pactione solvendi decem pro centenario, mutuatarius in computatione decipitur, quia undecim, & amplius solvit, cùm revera sors nonaginta tantùm aureis constet: quod pariter iniquum est, & prohibitum *in dicta lege* 9. ut cum Lessio, Medina, Rebello, & Salas notat Castro Palao *dict. punct.* 8. *numero* 9. Leotardus *dicta quæstione* 72. *numero* 26. apud quos plures, & inter eos Alphonsum Narbona invenies: & transacto anno, si mora intercesserit, mutuatarius compelli-
102 tur præstare usuras usurarum, seu interesse alterius interesse, quod pariter nefarium est, Text. *in leg. placuit* 29. *ff. de usur. leg. si non sortem* 26. *in princ. vers. suprà duplum*, *ff. de condict. indebit. leg. ut nullo modo* 28. *Codice de usur. leg. sancimus*, *Codice de usur. rei judic. leg. improbum* 20. *Codice ex quib. infam. irrog.* Covarrubias, Gutierez, Molina, Matienzo, Azevedo, Castillo, & Narbona apud Larream *d. decisione* 84. *numero* 8. *cum duobus sequentibus.* Castillo *dicto capite* 1. *numero* 55. Hermosilla *d. gloss.* 4. *numero* 280. Leotardus *dicta quæstione* 5. *numero* 13. *& quæstione* 86. *numero* 7. *cum sequentibus*; novissimè Josephus de Rosa *consultat.* 50. *numero* 2. Rota Romana apud Melium *post observat. forens. decisione*
103 150. *numero* 49. Tertiò, quia etiamsi per suppositionem concedamus, quòd usura decunx licita sit, cùm ea debeatur ex usu pecuniæ, quia usura ab usu denominatur, vel à pretio usus, ut docent Dominus Covarrubias *dict. libro* 3. *var capit.* 1. *in principio.* Sotus *in* 2. 2. *Sancti Thomæ*, *dicta quæstione* 178. *articulo* 1. Salon. *dicta controversia* 9. *condit.* 7. Petrus Gregorius *dicto libro* 22. *syntagm. capite* 3. *numero* 2. Felicianus Solis *dicto libro* 1. *capite* 5. *numero* 1. Castillo *dicto capite* 1. *numero* 69. Layman. *dicto libro* 3. *tractatu* 4. *capit.* 16. *numero* 1. Rosa *dicto consilio* 50. *numero* 7. Ante usum ipsius pecuniæ solvere illius pretium, injustissimum est: & in simili conventione antequam debitor beneficium usus percipere possit, damnum usuræ centesimæ fermè patitur, quod omni jure prohibetur. Nam adhuc de
104 jure civili, in quo usuræ ab Ethnicis tolerabantur, ut dixi, eisdem legibus expressè hujusmodi nequitia prohibebatur. Textus *in dict. leg. eos* 26. §. *super*, *Codice de usur.* ibi: *Interdicta licentia creditoribus ex pecuniis fœnori dandis aliquid detrahere*, *vel retinere.* Neque hoc sub prætextu lucri cessantis, vel damni emergentis retineri potest, quia repugnat regulis, quibus interesse consistit, ut probat Leotardus *dicta quæst.* 72. *numero* 26. qui alios laudat. Ob quod in Aula severissimè nequitia hujusmodi plecti solet, & ex eo solo contractus usurarius reputatur, ut pluries judicavi, & judicari vidi.
105

Solet etiam usura palliari sub nomine ejus, quod interest in contractu emptionis, & venditionis, ut putà dum res cariùs venditur habita fide de pretio, & excessus computatur ad mensuram temporis tardæ solutionis, *cap. in civitate*, *cap. consuluit de usur.* ubi Doctores, Dominus Covarrubias *dicto libro* 3. *capite* 3. *numero* 9. latè Scaccia *de commerc. dict.* §. 1. *quæstione* 7. *parte* 1. *numero* 24. aliis relatis Leotardus *dict. quæstione* 8.
106 *numero* 26. Carleval. *d. disputat.* 8. *sect.* 5. *num.* 44. Quando ex anticipata solutione fructus colligendi, vel merces asportandæ exiguiori pretio venumdantur, Guttierez *in pract. crimin. d quæstione* 88. *numero* 2. Leotardus *dict. quæstione* 8. *numero* 27. Et ratio est, quia, ut ipse docet *quæstione* 24. *numero* 6. isti contractus verbo tenùs emptiones, & venditiones apparent; sed inest mutuum, quia fingitur pretium datum venditori, & ab eo ad emptorem profectum, atque in mutuum conversum, vel mutuum datum, ut postea in pretium convertatur, & usura simulatur, vel in excessu pretii pro tarda solutione, vel in diminutione justi pretii pro anticipata præstatione, quod lucratur, qui pecunias offert, vel merces.
107 Sic similiter quando res venditur, habita fide de pretio majori, ut statim emptor vendat viliori

pretio ipsi primo venditori, seu alii nomine illius in pecunia numerata, quod apud nos *Moatra* nuncupatur, de qua nequitia idem Guttierez *d. quæstione* 88. *numero* 3. & Leotardus *d. quæstione* 24. *numero* 25. *cum sequentibus*. Et hoc punibile est tam in vendente, quàm in emptore; in primo ex usuraria pravitate, cùm pallietur mutuum minoris pretii, & exigatur usura in majori; in emptore punibile erit pœna severissimæ censuræ, cùm hoc solùm fiat à perditissimis aleatoribus; vel certè tanquam prodigis, interdici eis debet bonorum administratio, qua abutuntur. Sed frequentius quando res fructifera, vel usui maximè necessaria tenuissimo pretio venumdatur, sub pacto de retrovendendo, eo fine, ut emptor fructus, vel usum rei lucretur per totum tempus, quo pretium à
108 venditore non restituitur. Mutuum enim revera celebratur datis pignoribus, quorum fructus, vel usus emptori cedant, quod *Antichresis* dicitur. Et licèt jure civili toleraretur, Textus *in leg. si pecuniam* 33. *ff. de pignerat. act. leg.* 2. *Codic. de pact. inter emptorem, & venditorem, leg. ex prædiis* 11. *leg. si ea pactione* 14. *l. si ea lege* 17 *C. de usur.* jure Canonico expressè prohibetur tanquam contractus usurarius, *capit.* 1. *&* 2. *de usur.* ubi communiter Doctores, Duardus *ad titul. de usur. capit.* 1. Cujacius *in capit. ad nostram de jur. jurand.* Hotomanus *in tractatu de usur. cap. ultim. versic. quamobrem, & disputat. de fœnore, capit.* 4. Thesaur. *decis.* 78. *numero* 3. Petrus Gregorius *libro* 23. *syntagm. capit.* 5. *numero* 1. Antonius Faber *in Codice libro* 2. *definitione* 2. *titulo* 26. *numero* 3. *&* 4. *in not.* aliis relatis Leotardus *quæstione* 11. *num.* 7. *cum sequentibus, & quæstione* 13. *ex numero* 1. Castro Palao *d. disp.* 4. *punct.* 19. *num.* 7. *ad fin.*

109 De jure nostro iste contractus expressè usurarius dictus est *in dict. leg. tit.* 6. *lib.* 8. *Recopil.* tradunt Dominus Covarrubias *d. lib.* 3. *variar. cap.* 8. *num.* 4. Didacus Perez *in d. leg.* 1. *tit.* 2. *lib.* 8. *Ordin. in glos.* verb. *y entre tanto.* Azevedo *in d. l.* 4. *ex num.* 7. Guttierez *in pract. crimin. quæstion.* 82. *per totam.* Hermosilla *d. glos.* 4. *num.* 117. & Castro Palao *d. punct.* 19. *numero* 2. *cum sequentibus.*

110 Qui uniformes tenent, quòd in simili contractu plurimum elicitur ex circumstantiis facti, & ex conjecturis resultantibus ab eo, arbitrio prudentis Judicis æstimandis; nam si vera venditio intercedat, & diminutio pretii ob pactum de retrovendendo inæquitatem non contineat, vitio fœnoris carere videtur. Si autem mutuum sapiat, & pretium immoderatè exiguum fuerit, usurarius ha-

111 beatur. Sed in hac curia frequentissimè celebratur præsertim in supellectilibus, non sub specie venditionis, sed mutui, datis pignoribus ea lege ut creditor eis utatur, & dici solet à *gozar, y gozar.* In quo cùm accessio sortis præstetur in re pretio æstimabili, vera usura committitur, quia contra naturam mutui est, ut dixi *d. num.* 86. quidquid extra sortem lucratur.

112 Sub specie depositi fenus pariter frequentissimè exercetur, dum pactum est, ut tantumdem reddatur, & dodrantes usuræ, sive interesse solvantur. Text. *in l. si ventri*, §. *in bonis, ff. de privileg. creditor.* cum aliis adductis per Leotardum *d. q.* 8. *n.* 18. *cum seqq.* De jure nostro est Textus *in l. fin. d. tit.* 18. *l.* 5. *Recopil.* Quare perperàm Hermosilla *d. glos.* 4. *numero* 139. dixit, licitum esse deponere pecuniam apud mercatorem cum aliquo lucro; quia est expressè contra dispositionem hujus legis, quæ in viridi observantia est, ut testatur doctissimus Olea *de cessione juris, dicto tit.* 3. *quæst.* 12. *numero* 24. *ad finem.* Mutuum enim sub specie depositi celebratur, dum dominium pecuniæ de- 113
positario conceditur, Textus *in leg.* 2. §. 2. *libro* 9. *in fin.* §. *de reb. credit.* plurib. Leotardus, *ubi proximè*, & dum periculum accipientis fit, idem Leotar. *quæst.* 25. *numero* 64. Neque cohonestari potest ex eo, quòd negotiatori tradatur, qui lucrum capit ex ea pecunia, ita ut non tam 114
mutuatarius depositariusve dicatur, quàm socius negotiationis, cùm societas consistere possit; si unus pecuniam, alius industriam, & laborem præstet, ut notat Baldus *in leg. cùm quidam* 31. §. *præterea, numero* 10. *Codice de jur. dotium.* Quòd si periculo dantis negotiatio fieret, contractus licitus esset, dum damnum, vel lucrum 115
commune fit, Textus *in leg.* 1. *& toto titulo, ff. pro socio*, Antonius Gomez *variar. libro* 2. *cap.* 5. *numero* 1. & pluribus adductis Ayllon *numero* 6. *cum sequentibus.* At quando periculum cedit solo recipienti, & dans pecuniam solùm admittitur ad lucrum, illicitum est, & usuratium, quia societas leonina celebratur, Textus *in leg. si non fuerit* 29. §. *Aristo, ff. pro socio.* Dominus Covarrubias *dicto libro* 3. *variar. capit.* 2. *numero* 3. Antonius Gomez *dict. capit.* 5. *numero* 5. *versiculo secundò infertur.* Leotardus *dict. quæstione* 8. *numero* 10. Carleval. *dict. titulo* 3. *disputatione* 7. *numero* 15. *&* 16. Ayllon *dict. numero* 6. *versic.* 116
usuram committit, qui plures alios adducunt, tam ex nostratibus, quàm exteris. Neque his opponitur traditum ab ipso Carleval. *ibidem, num.* 17. quatenus pluribus adductis contrariam sententiam adstruere videtur. Nam *numero* 18. dicit, quòd Doctores eam sectantes requirunt ad justificationem similis societatis, quòd celebrentur tres contractus, societatis, præstationis operarum, & asecurationis: nos autem loquimur de simplici deposito ea lege, ut mercator solvere teneatur aliquid ad rationem sortis & restituere ipsam sortem liberam ab omni jactura, quod est diversum, & prohibitum per *dict. leg. final.* sub pœna criminis usurarum, & in Bulla Sixti V. *dat. die* 25. *Octobris* 1586. quæ est 45. apud Laertium Cherubin. *dict. tom.* 2. *fol.* 553. Sed quia in his, & similibus, quæ in occulto fiunt, nemo est qui conquerarur, nec facilè apparet de corpore delicti, & de indiciis necessariis ad aperiendam viam inquisitioni, rarò, aut nunquam in judicium criminale deducuntur.

Cambii sub specie usura multiplex commit- 117
titur, sed præcipuè dum cambia sicca celebrantur, hoc est quando litteræ non fiunt, vel cum effectu non mittuntur ad loca nundinarum, neque transfusio, vel permutatio pecuniarum realiter non fit. Sic enim cavetur in dicta Bulla Pii V. de qua *suprà, numero* 64. De cujus materia tractant Salon *in disput. de Camb. part.* 2. *quæstione* 4. *articulo* 2. *controversia* 9. *per totam* Castro Palao *de justitia, & jure, tractatu* 32. *de just. com.* 118
disputatione 7. *punct.* 14. *per tot.* Trullench. *dict. li-*

bro

bro 7. decalog. capite 22. dubio ultimo. Marius Muta *ad pragmatic. Sicil. tom. 1. titulo 74.* Scaccia *de commerc. dict. §. 1. parte 1. quæst. 7. numero 19.* Gaito *de credito dict. capit. 2. titulo 7. num. 1241. & num. 1636.* Leorardus *de usuris, quæst. 25. ex numero 43. & q. 24. per tot.*

119 Quomodo autem cambium siccum exerceatur, explicat Gaito *dict. capit. 2. titulo 7. numero 1246.* dicens, quòd tripliciter contingere potest. Primò quando quis pecuniam Matriti recipit, ut eam Hispali solvat ad destinatas nundinas, & confectis litteris in forma assueta,
120 mittuntur ad eum locum, ubi solutio ex conventione facienda est, quamvis partes nnn ignorant, quòd ibi fieri non potest, sed sors repetenda est in loco ipso contractus, ubi cambium datum fuit. Sic tenent præter Gaitum Scaccia *dict. quæstione 7. part. 1. num. 30. &*
121 *parte 3. limitatione 11. num. 1.* Leotardus *dicta quæstione 24. numero 72.* Salon *dict. controversia 9. versicul. si autem*, & Trullench. *d. cap. 22. dub. fin. num. 1.*

122 Secundò, quando litteræ mittuntur ad locum nundinarum, ubi dator litterarum nec pecuniam habet, neque socium negotiationis, aut institorem, neque habere sperat creditum (hoc est qui ejus nomine solutionem faciat) & demum procurator Campsoris in illis nundinis accipit pecuniam cum cambio, & recambio, & litteras mittit, ut sors cum interesse solvatur in eodem loco, ubi data pecunia fuit, sub qua simulatione solvuntur usuræ. Sic tenent Lupus *in capite, naviganti, numero 65. de usur.* Genoa *de sciptur. privat. libro 3. de litter. Camb. numero 8. & 9.* Scaccia *dict. part. 3. limitatione 1. numero 1. 4. & 6.* Leotardus *dict. quæstione 24. numero 72.* Gaito *dict. tit. 7. numero 1247.* Sotus *de justitia, & jure, dict. libro 6. quæstione 10. articulo 1. in fin.* Salon *ubi proximè, controv. 12.* Trull. *d. cap. 22. dub. 5. num. 3.*

123 Tertio modo committitur, si Campsor dederit pecunias absque litteris, ut inde ad quatuor menses restituantur cum lucro nundinario, de quo Lupus *ubi proximè, numero 66. & 67.* Filliucius *quæstion. moral. tom. 2. tractatu 15. part. 2. titulo de censib. & Camb. cap. 4. numero 349.* Scaccia *d. §. 1. quæstione 7. part. 3. limitatione 5. num. 1.* Leotard. *quæstione 24. num. 69.* Gaito *dict. tit. 7. numero 1248.* Salon *d. quæstione 4. art. 2. controversia 9. versiculo 1.*

124 Sed quia Cambia nundinalia in his Regnis Castellæ prohibita reperiuntur per Textum *in leg. 13. titulo 18. libr. 5. Recopil.* ubi Matienzo & Azevedo, *Ad leg. 1. dicto titul. 18. numero 2.* Molina *de Justitia, & jure, disputation. 405.* Navarrus *capite 17. numero 290.* Salas *de contract. camb. dubio 10.* Castro Palao *dict. tractat. 32. disputatione 7. punct. 6. numero 3. & 4.* Alphonsus Narbona *in leg. 13. titulo 18. dict. libro 5. glossa 3.* Hermosilla *dict. gloss. 4. numero 257.* Carleval. *dict. titulo*
125 *3. disputat. 8. sectione 7. numero 131.* In his non immoramur. Neque immeritò prohibitio facta fuit quia cambium nundinale dicitur labyrinthus conscientiæ, præcipitium salutis, conflictus sine concordia, pelagus sine portu, & ædificium sine fundamento. Sic ajunt Scaccia *dicto §. 1. quæstione 2. numero 26.* & Gaito *dicto capit 2. titulo 7. numero 1060.* Et si in usu fuisset, cùm materia, forma, & usus cambiorum obscura nimis est, difficilis atque intricata, eo quòd Mercatores, seu numularii, novis machinationibus negotiationem hanc sic confundunt, ut ex Juris- 126
peritis & Theologis plurimi reperiantur, qui facta cambiorum non percipiunt, jura non penetrant, neque rationem inveniunt, ut notat accuratè Soto *de Justitia, & jure, quæstione 8. articulo 1. & quæstione 11. articulo unico* & cum eo Gaitus *dict. titulo 7. numero 1165.* Cùm autem ad judicium criminale, mediante quo similes fraudes compescendæ sunt, requirantur probationes meridiana luce clariores, juxta Textum *in leg. fin. Codice de probation.* cum vulgat. adduc- 127
tis per Giurba *cons. septuagesimo secund. num. 15. & sequentib.* ex defectu probationum crimina in cambiis commissa inaccessibilia facta sunt: quare Reges nostri justissimè huic iniquitati viam præcluserunt, cambia nundinalia in his Regnis omninò prohibentes, quorum iniquitates doctissimè, ut solet, demonstrat Sarmiento *libro 7. selectarum, capit. 2. per tot.*

Quare deploranda est calamitas Valentinorum, 128
qui sub prætextu pragmaticæ *promulgatæ anno 1619.* Cambia nundinalia sub certis solemnitatibus permittentis, plurima patrimonia nobilium consumpta lugent, & in dies lugebunt. Cui jacturæ occurrere non est facilè, nisi similis prohibitio intercedat. Ratio autem quare derogari debeat hæc dispositio, meo quidem judicio est, quia temporis lapsu, vel injuria cessat ratio propter quam lata fuit: & cùm Lex sit ordinatio rationis, ut docet Divus Thomas *1. 2. quæstione 90. articulo 1. in corp.* & probat Textus *in lege 2. Digest. de legibus, capite consuetudo, distinction. 1.* sic tenent Suarez *libro 1. de legibus, cap. 9.* Vasquez *in 1. 2. disputation. 151. cap. 2.* Salas *de legibus disputation. 8. lectione 8. numero 50.* Bonacina *disputation. 1. de legibus, quæstione 1. punct. 1. numero 9.* Castro Palao *in operibus moralibus, tom. 1. tractatu 3. disputat. 1. punct. 1. n. 4.* Rocasull. *in prax. moral. tom. tertio, lib. 1. de legibus, cap. 2. n. 4.* Morla *in empor. tit. 1. numero 15.* Augustinus Barbosa *in collectan. cap. erit autem lex de constitution. n. 2. cum seqq.* Adamus Cotzen *lib. 5. politic. c. 12.* cum aliis per me adductis *de regno Valent. tom. 1. cap. 3. §. 1. num. 96. & 99. cum sequentib.*
cessante ratione, cessat essentia ipsius legis. Quod 129
autem cesset ratio ipsius pragmaticæ, sicut & ratio constitutionis Pii V. clarissimè apparet. Nam ea consistit in utilitate commercii, quod fovere de Republica est, ut omnes Politici tenent, & mirabiliter demonstrat noster Saavedra *Symbol. politic. 68. per totum.* Hoc consequebatur antiquitùs, quando in oppido Metinæ del Campo nundinæ opulentissimæ celebrabantur, Mercatores ex tota Hispania, & aliis Regnis concurrebant, ut commercia exercerent, sicut exercebant: ad quod necessaria erat transportatio pecuniarum, ut latè refert Michael Salon *in dict. disputation. de Cambiis, quæstione 4. articul. 1. controvers. 6.* Sed hodie omnia evanuerunt, nundinæ non celebrantur, mercatores non concurrunt, merces non asportantur neque in eo oppido vestigium aliquod rema-

manet pristinæ opulentiæ. Immò sicut plura oppida Hispaniæ, hoc incolis caret, adeò ut difficiliter qui subscribere litteras sciat, neque cui credatur summa centum aureorum, inveniri potest: quod oculis cernitur, & innegabile omninò est: ergo ratio dispositionis evanuit, & chimærica remanet solemnitas transmittendi litteras ad eum locum, in quo non solùm solutio aliqua non fit, verùm fieri non potest: ac per consequens licèt verbo tenùs solemnitates ab ipsa pragmatica requisitæ, observatæ videantur, hæ simulatæ fiunt, aut veriùs suppositiæ; cùm
130 impossibile sit, quòd fiant ad eum finem, ad quem requiruntur. Et sic omnia cambia nundinalia, quæ in urbe, & Regno Valentiæ exercentur, Sicca, & usuraria sunt, prout in ipsa *pragmatica capit.* 1. statutum est ibi: *Declaramos por illicitos usurarios y feneraticios todos los cambios en que no intervinieren ni se embiaren effectivamente letras à Medina del Campo, ò al lugar donde se hacen las ferias.* Ubi enim nundinæ non fiunt, non sunt transmittendæ litteræ, & si remittantur, idem est ac si non remitterentur, cùm ibi commercia exerceri non valeant.

131 Secundò, quia causa justificativa horum cambiorum est necessitas, quam mercatores habere possunt, & solent, devehendi pecunias ad loca nundinarum, ut ibi commercia exerceant, merces emendo, ut considerat Salon *dicto articulo* 2. *controversia* 1. & Leotardus *dict. quæstion.* 24. *numero* 36. *&* 37. Et hoc aut realiter contingit, aut simulatè: si realiter, dum non adsit diversitas in valore pecuniarum, mercator qui dat pecunias Valentiæ, ut recipiat Metinæ, debet solvere recipienti pretium laboris, periculi,
132 & impensarum, quæ omnia præstat in transportatione ipsarum, ut benè notant Scaccia *dict.* §. 1. *quæstione* 1. *numero* 442. *& quæstione* 7. *part.* 1. *numero* 33. & 44. doctissimus Sarmiento *libro* 7. *selectar. capit.* 2. *numero* 7. & 8. pluribus adductis Lotardus *dict. quæstione* 25. *numero* 38. At hoc solvere compellitur ipse, qui ea omnia præstare tenetur, hoc est qui accipit pecunias, ut alibi solvat: igitur campsor non commercium considerat, sed quæstum injustum, quando neque periculum subit, neque laborem, aut impensas præstat. Si enim simulatè fiat, quia inten-
133 tio dantis non est commercia exercere sed solutionem simul cum lucro consequi ad terminum assignatum in eodem loco, cessat ratio lucrandi interesse, quia sua non interest, quod solvatur in loco, ubi nullum comercium exercere vult, vel potest; nam ut debeatur, requiritur liquida probatio lucri cessantis. Quomodo enim probabitur in eo loco, ubi neque commercia exercen-
134 tur, neque exerceri possunt? Quare Laurent. de Rodulphis *in capit. consuluit, part.* 3. *numero* 1. *de usur.* Soto *dict. libro* 6. *quæstione* 8. *articul.* 2. *column. penultim. in gener.* 3. Scaccia *dict. quæstione* 7. *part.* 1. *numero* 20. Sarm. *dict. capit.* 2. *numero* 7. & 8. Leotardus *dict. quæstione* 25. *numero* 40. cambia hæc nundinalia in quibus non est vera trajectio pecuniæ, sicca esse tenent, atque usuraria. Hæc sunt quæ Valentiæ exercentur, & quod pejus est, à personis quæ neque commercia noscunt, neque quid in oppido Merinæ fiat intelligunt, mediantibus quibusdam proxenetis, & nundinariis, qui tanquam instrumenta pravitatis exterminandi essent ab urbe, & orbe. 135

Tertiò, quia natura Cambii consistit in reali commutatione pecuniarum, in locis re ipsa diversis ut omnes tam Theologi, quàm Jurisperiti tenent; & sic oportet omninò quòd Campsuarius habeat in eo loco, ad quem cambium fit, pecuniam propriam, amici, vel socii, ex qua adveniente termino nundinario solutio fiat, & quòd campsor hæc sciat certè, vel saltim probabiliter, aliàs cambium siccum erit, sive ignoraverit, sive dubius extiterit, ut doctissimè probat Salon *dicta quæstione* 4. *controvers.* 7. 136 §. *de prima conditione veri cambii, versiculo sequitur, usque ad finem*, sic similiter, Silvester, Cajetan. Sotus, Navarrus, Molina, Rebel. Lessius, & Salas adducti per Castro Palao *dict. disputation.* 7. *punct.* 8. *numero* 1. Gaspardus Rodriguez *dict. lib.* 3. *quæstione* 5. *numero* 15. Cavalcan. *decision.* 12. *numero* 21. Ex hoc capite frequenter claudicant cambia in Regno Valentiæ; nam agricolis, fabris, adolescentulis, & aliis similibus dantur, & quis certitudinem moralem habebit, quòd pecuniam promptam invenient, aut habebunt in oppido Metinæ? hæc relatu facilima sunt, sed in effectu fermè impossibilia. 137

Tandem dicta pragmatica sustineri nequit, tanquam si Princeps dispensare possit in materia usurarum, quia, ut dixi *in dict. clement. unica*, cautum est, quod usuras permittentes gladio excommunicationis feriantur. Neque velle credendum est, quando nec Pontifex in his dispensare potest, Textus *in capite super eo, de usur.* Ansaldus *de jurisdict. titulo* 9. *capite* 1. *numero* 54. 138 Dominus Larrea *dict. allegation.* 23. *numero* 42. Don Josephus Vela *dict. dissertation.* 28. *numero* 59. Escobar à Corro *de utroque foro, in initio, numero* 131. doctè Olea *dict. titulo* 3. *quæstione* 12. *numero* 28. Neque consuetudine licita usuraria pra- 139 vitas fieri possit, etiam si totius orbis observantia concurreret, Textus *in capite dilectus, de excess. Prælatorum*, Peguera *d. decision.* 30. *numero* 15. Farinacius *quæstione* 95. *numero* 6. Cens. de Censibus *quæstione* 88. *numero* 9. Gutierez *practicar. libro* 1. *quæstione* 181. *numero* 4. & 12. Ciriacus *controvers.* 68. *numero* 25. Carleval. *de judic. libro* 1. *disputation.* 8. *section.* 1. & 6. Olea *ubi proximè, quæstione* 12. *numero* 33. *cum sequentibus.* Ac per consequens nullo jure dicta pragmatica substineri valet. Sed hæc extra materiam nostræ controversiæ sunt. Scitè, atque eruditè plura tradidit doctissimus Salon, sed cùm ante promulgationem illius pragmaticæ scripserit, hæc adnotare decrevi, ut utilitati meorum concivium consulatur: & judices illius Regni percipiant, quomodo materiam cambiorum cautè tractare debent. 140

Ex quibus omnibus facilè inferri valet, quòd Aula suprema criminum observat in punitione hujus criminis, de cujus detestatione plura per Doctores passim tradita reperiuntur. Sed accuratiùs omnibus sapientissimus Franciscus Sarmiento *dict. libro* 7. *capite* 2. *numero fin.* Quibus addendum, quod Tacitus de Mathematicis, & Ariolis tractando dixit, *Genus hominum, quod sem-*

semper vetabitur, & semper retinebitur. Sic usurarii, fœneratores, nummularii, licèt semper coerceantur pœnis, semper ad vomitum tanquam canes rabidi, revocabantur.

CONTROVERSIA XLI.

De pluralitate furtorum per minorem patratorum, & de pœna.

SUMMARIUM.

1 *Facti species refertur.*
2 *Furtum tribus vicibus reiteratum ex generali consuetudine pœna mortis plectitur.*
3 *Furtum ter reiteratum an requirat ad pœnam capitalem, quòd pro primo, & secundo condemnatio præcedat?*
4 *Textus* in leg. capitalium, §. solent, ff. de pœnis *expenditur.*
5 *Dispositio hujus Textus maximè in furta procedit.*
6 *Reiteratio in delinquendo incorrigibilitatem comprobat.*
7 *De jure Hispano antiquitùs secundum furtum pœna capitali plectebatur.*
8 *Tertium furtum de jure Hispano capitali pœna plectendum hodie.*
9 *Dum diversitas rei, & temporis comprobatur.*
10 *Minori delinquenti subveniendum est, pœnam mitigando, & de jure Hispano necessariè, si decimum septimum annum non adimpleverit.*
11 *Minori incorrigibili ratione ætatis non debet subveniri.*
12 *Præsertim in crimine furti.*
13 *Lex loquens in casu speciali interpretatur leges generales, eas limitando.*
14 *Furti crimen, aut civiliter, aut criminaliter persequi potest.*
15 *Si lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.*
16 *Minor ratione furti potest morti tradi.*
17 *Contumacia rei in delinquendo pœnam auget usque ad capitalem.*
18 *Delicta non debent remanere impunita.*
19 *Lex Hispana necessitatem imponit mitigandi pœnam minoribus decem & septem annis.*
20 *Mitigatio pœnæ ratione ætatis ex lege Hispana procedit in crimine furti.*
21 *Impubes doli capax ex furto flagellis cæditur in ipso carcere ad correctionem.*
22 *A pubertatis proximitate usque ad decimum septimum juridicè minor punitur, sed mitius.*
23 *A decimo septimo, usque ad vigesimum quintum arbitrariè punitur usque ad mortem.*
24 *Decisio Aulæ.*

1 JOsephus Valdes, ætatis duodecim annorum accusatus de pluribus furtis, flagellis cæsus fuit ad correctionem in ipso carcere; quia ætas non erat capax majoris coercitionis. Citò alia furta commisit, & cùm ejusdem exceptionis ope liberari conatus esset, Aula decrevit, mittendum esse ad arcem Africæ, ut in ea serviret, in quantum ætas permitteret. Remissus modo solito, custos arcis eum admittere noluit, quia toto brachio dextero arido reperto, inutilis ad opera videbatur. Rursus furandi consuetudinem continuavit, & condemnatus fuit ad pœnam ignominiæ, vulgo *verguenza publica*, & exilii. Quartò ad vomitum rediit, exilii pœnam frangendo, vasaque argentea non modici valoris, à diversis domibus contrectando ingeniosissima calliditate. Dubitabatur in Aula, qua pœna puniri posset?

2 Et videbatur prima facie, quòd juxta generalem consuetudinem totius Europæ, quia ter, & pluries furta commiserat, pœna capitali puniendus erat, ut pluribus probavi *controvers. 36. numero* 34. Et cùm hic reus convictus, & confessus esset de plus quàm triginta furtis, similis dispositio, seu generalis observantia in eo locum habebat adhuc secundùm mitiorem sententiam, per quam requiritur, quòd pro primo, & secundo furto condemnatus reperiatur, juxta Textum *in leg. capitalium*, §. *solent. Digest. de pœn.* ibi: *Fustibus cæsi dimittuntur: quod si ita correcti in eisdem deprehendantur, exilio puniendi sunt: nonunquam capite plectendi, cùm sæpiùs sediciosè, & turbulenter se gesserint, & aliquoties deprehensi, tractati clementiùs, in eadem proposuli temeritate perseveraverint.* Quæ quidem dispositio, licèt in crimine seditionis versetur, ad cætera crimina sæpiùs reiterata interpretantur Tiberius Decian. *consilio* 24. *numero* 16. *volun.* 3. Cassaneus *ad consil. Burgun. Rubric.* 1. *Paragraph.* 5. *verb. quòd si incidat, numero* 1. *vers. credo tamen*, Boer. *decision.* 219. *numero* 2. Tuschus *conclusion.* 660. *num.* 7. *cum sequentibus littera S.* Farinacius *quæstione* 23. *numero* 8. *& quæstione* 167. *numero* 69. Antonius Gomez *libro* 3. *Variar. capite* 5. *numero* 9. Antonius Matthæus *libro* 47. *Digest. titulo* 1. *capite* 3. *numero* 11. Berliquius *tomo quinto practicar. quæstione* 43. *numero* 108. Carpzovius *parte secunda practic. criminal. quæstione* 78. *num. septimo cum sequentibus.* Et in terminis hujus controversiæ Antonius Faber *in Codice. lib. 9. titulo* 25. *definit.* 18. cujus verba sunt: *Ex causa furti jam condemnatus, flagris cæsus, & auriculæ unius amputationem passus, si furtum rursus faciat, dum ne omnino leve, & minimi momenti ad mortem damnandus est.* Quod justissima ratione nititur, nam ex frequentia delinquendi consuetudo prava resultat, quæ in naturam convertitur, malitia præmeditata deregitur, perseverantia in delictis comprobatur, & incorrigibilitas perniciosa concluditur, absque spe correctionis, resipiscentiæve. Textus *in leg. 3. ad fin. Codice de Episcopal. Audien. capite si qui sunt Presbyteri.* 81. *distinct. leg.* 4. §. *si vero, codice de servis fugitivis, capite ita nos* 25. *quæstione* 2. *capite pervenit* 27. *quæstione* 1. Latè Farinac. *quæstione* 23. *numero* 4. Menochius *de arbitrar. casu* 295. *numero* 7. Bernardus Diaz *in praxi, capite* 142. *numero* 1. *&* 2. Ricc. *decision. Curiæ Neapolitan.* 87. *parte* 1. Aldrete *de religios. disciplin. tuenda libro* 2. *capite* 26. Augustinus Barbosa *in cap. cùm non ab homine* 10. *numero* 7. *de judic.* Berliq. *dict. conclusion.* 43. *numero* 89. & Carpzov. *dict. part.* 2. *pract. quæst.* 78. *num.* 78. *& seqq.*

7 Quæ de jure nostro Hispano maximè procedunt, nam in jure civili, ut prælibari Doctores tradunt, non reperitur scriptum, quòd pro secundo, vel tertio furto pœna capitalis imponatur. At jure Hispano lege expressa antiquitùs cons-

constitutum erat, quòd fur pro secundo furto capitaliter plecteretur, ut probat Textus *in leg. 6. titulo 5. libro 4. fori legum* (licèt jure noviori mitiùs puniendus sit, *leg. 7. titulo 11. libro 8. Recopilationis*) ut docent Montalvus *in illo Textu*, Dominus Covarrubias *libro 2. variar. capite 9. numero 7.* Antonius Gomez *dicto capite 5. numero 5. in fin.* Don Joannes Vela *de delict. 1. parte, capite 13. numero 28.* & Joannes Guttierrez *in pract. crimin. quæstione 154. numero 45.* Et sic majori cum ratione adstruitur communis praxis puniendi capitaliter reos pro tribus, vel pluribus furtis, ut latè probant Doctores superiùs relati, signanter Guttierez *quæstione 155. per tot.* in qua materiam trium furtorum ex professo disputat, & resolvit juxta nostri juris definitiones. Neque hìc dubitari poterat de diversitate rerum, & distinctione temporis, quoniam si de ea non constat, limitatur prædicta regula, ut pluribus probavi suprà, *controvers. 37. num. 25. cum sequent.* Quia realis distinctio rerum, & temporis concludenter resultabat ex actis, ut ex ipsa specie proposita inferri valet, & sic dicta limitatione hic reus juvari non poterat.

Difficultas versabatur solùm ratione ætatis: nam minor decem, & septem annis erat, quando quarta furtorum causa in eum fulminata fuit: & ut dixi suprà, *controvers. 8. numero 21. cum sequentibus.* Pœna in minori decem, & septem annis omninò mitiganda est de jure nostro Hispano. Quod & in terminis juris communis comprobatur juribus, & Doctorum authoritatibus *ibidem* adductis. Et cùm hic reus cum annum non implevisset, clarè sequebatur, sub eadem dispositione comprehendi. Sed in contrarium urgebat ratio consuetudinis pravæ, inveteratæ malitiæ, & incorrigibilitatis evidentissimæ, cùm non bis, sed semel tractatus clementiùs fuisset, sed ter mitiùs punitus, protervè ad patrandum idem crimen ex maligna inclinatione ferebatur, quotidie majora furta aggrediendo; quod incorrigibilitatem comprobabat. Textus *in capite, cùm non ab homine*, ubi Barbosa *dict. numero 7. de judic.* qua posita, pœna capitalis irroganda venit. Textus *in cap. in canonibus 16. quæstione prima, capit. quia, in fin. 82. distinctione.* ibi: *Quia ferro necesse est, ut abscindantur vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.* Quod est fundamentum hujus sententiæ, ut scitè perpendit Antonius Matthæus *dicto capite 3. numero 10.* Et attenta juris dispositione, in crimine furti specialiter cautum reperitur, quòd minoribus non subveniatur. Textus *in lege sed etsi 3. §. 2. Digest. ad legem Aquil.* ibi: *Quid si impubes id fecerit? Labeo ait, quia furti tenetur, teneri & Aquilia eum, & hoc puto verum, si sit jam injuriæ capax.* Melior ad rem Textus *in leg. si ex causa 9. §. 2. Digest. de minoribus.* ibi: *Nam & si furtum fecerit, vel damnum injuria dedit, non ei subvenietur.* Et cùm istæ leges loquantur specialiter in crimine furti, per eas correctæ manent leges generaliter cavent, quòd minori delinquenti subveniendum sit, juxta *glossam* communiter approbatam *in l. sciendum 15. verb. compelli, Digest. qui satisdare. cogant.* Qua fortè ratione ductus dixit Paulus *in leg. fere 108. Digest. de regulis juris*, ibi: *Ferè in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur*, ut indicat dictio *ferè*, per quam aliqua judicia pœnalia excepta inferuntur. Quorum jurium vim, neque expendit, neque vidit Didacus Narbona, acerrimus defensor mitioris sententiæ *in tractat. de ætate, anno vigesimo quinto, quæstione quadragesima tertia*, cùm in tota ea quæstione nullam eorum mentionem fecerit.

Neque obstabit si dicas, hæc jura loqui de rei, vel damni dati persecutione, non autem de pœna, ut inferri potest ex Textu *in leg. impuberem 23. Digest. de furt.* ibi: *Posse cum impubere damni injuria agi, quia id furtum ab impubere fit: sed modum esse adhibendum.* Quia respondendum est, quòd ratione furti agi potest, aut civiliter, aut criminaliter, ut docet Ulpianus *in leg. meminisse 90. Digest. eodem*; & dum *in dict. leg. si ex causa, Paragraph. 2.* dicitur, minori ex furto non esse subveniendum, intelligere debemus tam dum agitur contra eum civiliter, quàm cùm agitur criminaliter, quia lex non distinguit, & sic nos non possumus distinguere, Text. *in leg. generaliter, Digest. de legat. præst.* cum similibus. Et *dict. lex vigesima tertia* loquitur de impubere; nos autem de pubere, ac tandem minor in actione civili succurritur, non autem in judicio criminali, ut in specie docet Jacobus Cujacius *in d. leg. ferè 108.* & Revardus *ibidem*. Et sic plures tenuerunt, quòd minor ratione furti potest morti tradi, si qualitas criminis, & superabundantia malitiæ id exigant, sic docet Baldus *in leg. excipiuntur, in princ. Digest. ad Senatusconsultum Syllanian.* Sforz. Oddo *de restitut. in integ. part. 2. quæstione 80. num. 51. & 54.* Vulpell. *consil. 101.* Menochius *de arbitrariis, casu 239. numero 9.* Matthia Coller. *parte 1. decision. 162. numero 8.* Josephus Ludovicus *decision. Lucen. 17. numero 72.* Thesaur. *decision. 161. numero 5.* Cabal. *134. numero 9. & 10.* Benedictus Carpzovius *dict. 2. parte, quæst. 143. numero 48. cum sequentibus*, quia malitia supplet ætatem, & dolus commiserationem exterminat. Et in terminis furti reiterati Fulgos. *consilio 157. columna antepenultima, versic. quibus ex omnibus* Caccialup. *inter divers. consilio 95. numero 3. & 20.* Sforz. Oddo *dict. quæstione 80. numero 97.* Bertazoll. *consilio 118. in fine*, Osasc. *decisione Pedemont. 60. numero 9.* Peguer. *decision. 24. numero 23.* Quæ in nostra specie amplectenda videbantur ex incorrigibilitate, & inveterata malitia hujus rei, qui toties correctus ad crimen redibat, ex quibus elicitur contumacia in delinquendo, quæ aggravat pœnam usque ad capitalem, ut probat expressè Textus *in leg. relegati 4. Digest. de pœnis*, ibi: *Nam contumacia eius cumulat pœnam.* Quem Textum ad rem expendit Carpzovius *parte prima, quæstione trigesima octava, numero septuagesimo quinto, & quæstione quadragesima septima, numero sexagesimo.* Præsertim animadverso, quòd quantò callidiùs atque ingeniosiori industria furta commiserat, tantò magis dolus comprobabatur. Ac denique, quòd nulla pœna condignè coerceri posse videbatur, nisi capitali; nam, ut dixi, exilium fregerat, flagella contempsit, ignominiam non erubuit, relegationis ad arces, vel ad opus metalli vulgò *al Almaden*, quo fodinis argenti vivi rei adhibentur, aut ad triremes incapax, & inutilis erat

erat ob brachium dextrum aridum (quare vulgariter nuncupabatur *el manquillo*) & cum reipublicæ expediat, ne delicta remaneant impunita.
18 juxta Textum *in leg. ita vulneratus* 51. *Paragraph. æstimatio autem, vers. si quis absurdè, Digest. ad lege Aquil.* ibi: *Neque impunita maleficia esse oporteat*, sic Textus *in leg. locator* 9. *Paragraph. quod illicitè, ad fin. Digest. de public. & vectigalib.* ibi: *Alterum enim utilitas privatorum, alterum vigor publicæ disciplinæ postulat.* Melior ad rem Textus *in capite aut famæ* 35. *de sentent. excommunicat.* ibi: *Publicæ utilitatis interest ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores.* Prosequitur pluribus Barbosa *in collectan. hujus Textus, numero secundo*, & Carpzovius *dict.* 1. *parte, quæstione* 34. *numero* 62. non poterat reus iste dimitti absque pœna condigna, quæ, ut dixi, capitalis erat.

19 Juris communis dispositionibus attentis, forsan hæc procedere possent, & hic reus ultimo supplicio damnari; sed legibus nostris inspectis, quæ mitiores sunt, juxta Textum *in leg.* 8. *tit.* 31. *part.* 7. necessitas imposita est judicibus mitigandi omninò pœnam minori decem, & septem annis, ut latiùs probavi *dict. controvers.* 8. *num* 21. *& sequentib.* tanquam si usque ad eam ætatem doli perfectè capaces non sint, vel quia adhuc spes remaneat correctionis: sic eleganter Leo Pontifex *in capite ancillam* 11. 32. *quæst.* 2. ibi: *Nemo enim desperandus est, dum in hoc corpore constituitur, quia*
20 *nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur.* Neque in crimine furti aliquid speciale cautum habemus, immò expressè sub eadem dispositione comprehendi, probat Textus *in l.* 9. *tit.* 1. *eadem part.* 7. ibi: *Pero si acaeciesse, que este tal otro yerro ficiesse, assi como si firiese, o matasse, o furtasse, o otro fecho semejante destos, e fuesse mayor de diez annos e medio, e menor de catorce, decimos que bien lo pueden ende accusar, e si aquel yerro le fuere probado, non le deven dar tan grand pena en el cuerpo, ni en el haver, como farian a otro que fuesse de mayor edad, ante ge la deven dar mui menor.* Cùm autem iste reus in ætate quatuordecim annorum reperiretur, nec constare posset, eos adimplevisse, in terminis hujus legis reperiebamur, & quantumvis ex reiteratione pœna capitali teneretur, ea imponi non poterat ob necessitatem mitigandi ex his juribus resultantem.

21 Quo supposito praxis in Aula semper observata fuit, quòd impuberes doli capaces ex furto flagellis cædantur ad correctionem in ipso carcere; quam praxim probant plures adducti per Farinac.
22 *quæstione* 92. *numero* 170. & Carpzovius *dict. quæst* 82. *numero trigesimo quinto in fine, & dicta quæstione* 143. *numero decimo nono.* Si decem annos cum dimidio compleverint, jam accusari possunt, & judicialiter puniri, ut probat Textus *in dict. leg. nona*, sed pœna arbitraria semper ordinariam criminis mitigando, *dicta leg. octava, titulo trige-*
23 *simo primo, parte septima.* Decimo-septimo anno adimpleto usque ad vigesimum quintum arbitrium concessum judicibus est, ut ex criminis atrocitate, vel reiteratione pœna capitalis imponi possit, ut pluribus probavi *dict. controver. octava*, quo decisionem in hunc modum recensui, secundum antiquiorem ipsius Aulæ præcedendi observantiam. Et sic Josephus Valdès à pœna capitali ratione ætatis liberatus fuit, sed ne impunitus evaderet, pœna verberum fuit plexus, & reclusionis in ipso carcere per decennium. Jam septem reclusionis annos adimpleverat, quando indultum obtinuit sub conditione, quòd ab urbe exularet sub pœna capitis. Ad Vallisoletanam civitatem translatus, à furtis non abstinendo, cùm jam minor septem & decem annis non fuisset, pœna capitali fuit plexus, pravam illam consuetudinem usque ad patibulum retinendo, anno 1669.

CONTROVERSIA XLII.

De expilatoribus nocturnis, quos nuncupamus Capeadores.

SUMMARIUM.

1 *Expilatores qui dicantur?*
2 *Alphonsus Azevedo notatur, quòd expilatores tantummodò reputavit qui hæreditatem expilant.*
3 *Expilare est spoliare usque ad pilum.*
4 *Expilatores, de quibus Ulpianus in* leg. 1. Paragraph. spoliatores Digestis de effract. *sunt hi, quos vocamus* Capeadores.
5 *Expilatores, qua pœna puniendi sint, incertum tam de jure civili, quam Hispano.*
6 *Expilatores grassatoribus assimilantur.*
7 *Expilatores pœna capitali puniendos aliqui tenent.*
8 *Aggressio cum armis ad aliquem spoliandum, capite plectitur.*
9 *Expilatores pœna legis Juliæ de vi publica tenentur.*
10 *Vim inferentes in Curia Regis, pœna capitali cœrcentur.*
11 *Expilatores si crimen reiteraverint, pœnam ultimi supplicii incurrere possunt.*
12 *Præmaximè, si vulnera, & neces sequantur.*
13 *Delicta nocturno tempore patrata, gravius punienda.*
14 *Nox ad quietem creata, & iniquissimum est, ejus umbra abuti ad maleficia.*
15 *Delictum à pluribus armatis commissum capitale est.*
16 *Dantes operam rei illicitæ, tenentur de eo, quod sequitur, etiam præter eorum intentionem.*
17 *Expilatores extraordinaria pœna plectuntur regulariter.*
18 *Sed gravius simplicibus furibus, prout de jure.*
19 *Observantia Aulæ criminalis in puniendis expilatoribus.*
20 *Expilatores concurrente reiteratione, vel vulneribus, aut homicidiis, capite plectendi.*
21 *Expilatores grassatoribus assimilantur.*
22 *Sed delicta eorum mitiori pœna puniuntur, & quare?*
23 *Nocturni temporis qualitas aggravat pœnam, sed non usque ad mortem.*
24 *Et privilegium præbet quoad probationem, ob ejus difficultatem.*
25 *Dispositio Text.* in leg. is, qui cum telo, C. ad l. Corneliam de Sicariis, *procedit, si necandi hominis casa fiat.*
26 *Si ab expilatione procedant vulnera, cædes, vel coadunationes armatorum, patratur crimen di-*

versæ speciei.
27 *Expilationis crimen ter reiteratum pœna capitali plectendum, quia furtum est atrocius.*
28 *Sed comprobanda est diversitas rei, & temporis.*
29 *Pœna imponi solita expilatoribus per Aulam, condigna est.*
30 *Quoad exemplum potentissima est apud Hispanos, pœna verberum ob ignominiam.*
31 *Exemplum hujus efficaciæ.*
32 *Antiquorum Judicum Hispanorum observantia.*
33 *Effectus saluberrimus hujus observantiæ.*
34 *Ejus remissio, & causa.*

1 PRædones de quibus agendum est in hac Controversia, expilatores propriè dicuntur ab Ulpiano *in leg.* 1. *Digest. de effractorib. & expilatoribus.* Nam licèt vulgò expilatores tantùm credantur, qui hæreditates expilant, juxta Textum *in leg.* 1. *& toto titulo, Digest. expilat. hæredit.* In quo errore lapsus miserrimè fuit noster Azevedo *in leg.* 7. *tit* 11. *lib.* 8. *Recop. numero* 74. dum dixit: *Quidam expilatores hæreditatis, quidam saculari, qui vetitas in sacculis artes exercent, quidam verò directari, qui se in aliena cœnacula dirigunt, de quibus in leg. prima, Digest. de effractoribus.*
2 Decipitur itaque sicut & Bartol. *in eod. Text.* dum expilatores de quibus *in dict. lege prima*, §. *expilatores*, *Digest. de effractoribus*, credidit esse eosdem, de quibus *in dicto titulo expilatæ hæreditat.* Nam & Rubricarum diversitas id excludit, & juris ratio diversitatem suadet. Nam *in dict. leg. prima*, §. *expilatores*: clarè habetur, quòd sunt atrociores fures: hi verò qui hæreditatem
3 expilant, furtum non committunt, nec cum eis furti agi potest, ut dixit idem Ulpianus *in leg. secunda in princ. Digest. expilat. hæreditat.* Illi enim de quibus agimus, expilatores dicuntur ab expilando, hoc est ab spoliando usque ad pilum. Et licèt hoc nomen genericum sit, sub quo comprehendi possunt, qui expilant hæreditatem; comprehenduntur etiam hi, qui villas, vel domos expilaverint, de quibus Paulus *in leg. Hi qui ædes* 11. *Digest. ad leg. Jul. de vi publ. & libro quinto sentent. titulo tertio*, §. *tertio*, ubi Cujacius. Et qui viatores per vicos nocturno tempore palliis, & vestibus spoliant, de quib. *in dict. lege prima*, §. *expilatores*, & in Rubrica *Digest. de effractoribus, & espilatoribus.* Quam interpretationem tradunt Fulgosius *in authent. sed novo jure, numero duodecimo, vers. & rursus, Codice de servis fugit.* Paulus de Cast. *ibidem, numero nono, vers. quidam verò*, Jacobus Menochius *de arbitrar. cas.* 299. Cælius Rhodiginus *libro vigesimo secundo antiquarum lection. capite decimo septimo*, Alciatus *libro primo prætermissor.* Antonius Augustinus *libro quarto emendat. capite decimo septimo.* Calvinus *in Lexico juris*, verbo *expilatores*, Jacobus Cujacius *libro undecimo observation. c. trigesimo primo*, Petrus Gregorius *libro trigesimo septimo syntagm. capite nono, numero octavo*, Farinacius *quæstione centesima sexagesima sexta, num. quadragesimo octavo*, Pichardus *in manuduct. in praxim, parte tertia*, § *quarto numero quinquagesimo quinto*, Antonius Marthæus *libro quadragesimo septimo, Digestis, titulo secundo, capite primo, numero* 1. *prop. fin.* Gregor. Reneus *in Nemisi Carolin. artic.* 126. *Ordinacion. crim.* Benedictus Carpzovius *in practic. crimin. part. secunda, quæstion. nonagesima, numero quinquagesimo primo*, & Dionysius Gotofridus *in dicta lege prima* §. *expilatores.* De his namque, qui viatoribus per vicos civitatum, vel oppidorum insidiantur nocturno tempore, pallia, & vestes diripiunt, & interdum nec pilum in corpore sinunt, miseros violenter opprimendo, atque indefensos spoliando; ac si defensionem intentant vulnerando; percutiendo, & necando, hìc tractaturi sumus; quos Hispana lingua *Capeadores* vocat, derivato nomine à verbo *Capear*, quod idem est, ac pallium eripere ut explicat Sebastianus Covarrubias *in thesauro linguæ Castellanæ, verbo* Capa, *ad medium.*

4 Ii enim cùm atrociores fures sint, ut ait Ulpianus, graviter puniri debent. Sed qua pœna? Neque de jure communi Romanorum, neque de jure nostro Hispano specialiter definitum est. Nam *in dicta lege prima*, §. *expilatores*, ita clarè dicitur ibi: *Nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est: idcircò causa cognita liberum erit arbitrium statuendi ei, qui cognoscit.* In jure Hispano nulla lex neque inter antiquas, neque inter novissimas reperitur, per quam specialis pœna imponatur expilatoribus nocturnis. Licèt enim *in lege vigesima prima, titulo decimoquarto, part. septima*, de expilatæ hæreditatis crimine agatur, pœnam extraordinariam reis imponendo: hæc dispositio non potest comprehendere hos expilatores nocturnos, quia atrociores fures sunt, & in ipso Textu dicitur, quòd expilatores hæreditatis furtum non committunt, ibi: *Como quier que le non pueden demandar, que torne la cosa con la pœna del furto.* Et sic pœna remanet arbitraria juxta juris communis dispositionem.

5 Modus autem arbitrandi pœnam in hoc crimine videtur, quòd debeat esse extendendi usque ad mortem; nam, ut ait Petrus Gregorius *dict. capite nono, numero nono*, isti expilatores grassatoribus æquiparantur, & in furca suspendi debent. Quod probatur ex Textu *in authentic. sed novo jure, Codice de servis fugit.* ibi: *Qui autem violenter aggrediuntur, aut cum armis; aut sine armis; aut in domibus, aut in itineribus, aut in mari, pœnis legalibus subjiciuntur.* Cùm autem Prædones de quibus agimus, violenter cum armis pallia, & cætera bona eripiant, pœna capitali teneri, dicendum est. Hanc sententiam amplecti videtur Tiberius Decianus *libro sexto tractat. criminal. capite vigesimo octavo, num. secundo*, 7 dum dixit, quòd grassator est qui viatores in urbe obsidet, latro qui foris, Jacobus Gotofridus *in lege secunda, Codice Theodosian. ad l. Corneliam de sicar.* ibi: *Quid enim si medio die in urbe latrocinia sua tum peregissent, an non eadem eis interficiendi potestas data fuisset?* Antonius Marthæus *tractat. de crim. libro quadragesimo septimo, Digest. titulo primo, capite tertio, numero octavo*, quia licèt acerrimus defensor sit opinionis, ne ob furtum alioquin maximum, vel reiteratum quis morti tradatur, ait tamen ibi: *Itaque rectissimè illud moribus comparatum est, ut morte puniatur, non quisquis noctu furatus est, sed qui latronis more obvios spoliavit.* Ex nostratibus Didacus Perez *in lege ter-*

tertia; titulo primo, libro quinto Ordinat. glossa magn. vers. sed juxta præmissa, ad medium. Dum allegat jura, per quæ pœna aggravari potest usque ad mortem, inter alia adducit *dictam legem primam*, §. *expilatores*, ac per consequens de arbitrio usque ad mortem extendendo prælibatum Textum intelligit.

8 Hæc interpretatio pluribus juris dispositionibus confirmari potest. Primò per Text. *in leg. capitalium* 28. *Paragraph. grassatores, Digestis de pœn.* ibi: *Si cum ferro aggredi, & spoliare instituerunt, capite puniuntur.* Hi enim spoliant, & ferro viatores aggrediuntur, vimque publicam inferunt, *lege tertia, Paragraph. in eadem, Digestis ad legem Jul. de vi publ.* glossa *in leg. prima, verb. Domi, eodem titulo*, Bartolus *in leg. tertia, Paragraph. armis, Digest. de vi, & vi armat.* Jason *in Paragraph. ex maleficiis, numero septuagesimo, institution. de action.* Soc. *in capite qualiter, & quando* 2. *articulo sexagesimo, de accusat.* Romanus *singular.* 568. Tiberius Decianus *libro octavo, tractat. criminal. capite tertio, numero nono, cum sequentibus, & capite undecimo, numero octavo.* Antonius Gomez *variar. libro tertio, capite quinto, num. decimo*, Giurba *consil. nonagesimotertio, n. tertio*, Antonius Matthæus *dict. libro quadragesimo septimo, titulo secundo, capite secundo, numer. secundo*, Berliquius *tomo quarto, conclusion. vigesima, numero primo cum sequentibus, &* Carpzovius *in practic. crimin. parte secunda, quæstione nonagesima, numero octavo cum sequentibus.* Qui *nu-*
9 *mero duodecimo*, hanc regulam generalem constituit: *Omnis Raptor, sive Prædator, qui homines vi aggreditur, manuque violentia spoliat, gladio puniri, ejusque cadaver, facta executione, rotæ imponi debet.* Et licèt hæc regula statutaria dispositione niteretur, apud nos procedit juxta Textum *in lege prima, titulo vigesimo tertio, libro octavo Recopilation.* Quo jure statutum habemus; quod violentia illata in Curia Regis, vel furtum ibi commissum, capite plectatur. Et quamvis quoad primum furtum hæc dispositio temperata videatur per *leg. sextam cum duabus sequentibus, titulo undecimo, eodem libro octavo*, quoad violentiam intacta remanet absque derogatione, vel temperamento; immò in viridi observantia, ut dixi *Controversia vigesima*
0 *quarta, numero quadragesimo primo.* Cùm autem isti nocturni Prædones armati incedant, viatores insidientur, violenter deripiant, ita ut pluries nec pilum relinquant, eos percutiendo, vulnerando, mortem vel inferendo, vel minitando, grassatoribus pejores sunt, vel saltim æquales, ob quod pari pœna plectendi veniunt, arbitrium extendendo usque ad mortem.

1 Nec obstat, quòd Textus loquatur de grassationibus factis in viis publicis, sive itineribus; nam itinera publica sunt civitatis vici, ita ut promiscuè in jure accipiantur, etiam in pœnalibus sic, ut dispositio respectu horum in illis procedat, & è contra. Sic mihi probat Textus *in lege hoc edictum 6. in principio, Digestis de his qui dejecerunt, vel effuderunt*, ibi: *Non tantùm ad civitates, & vicos, sed & ad vias per quas vulgò iter fit, pertinet.* Cujus decisionis ratio habetur *in lege prima*, §. 2. *Digest. eodem.* Quod Ulpianus hæc verba respondit: *Parum autem interesse debet utrum publicus locus sit, an verò privatus dummodò per eum vulgo iter fiat, quia iter facientibus prospicitur, non publicis viis studetur.* Eleganter quidem, & singulariter ad rem. Nam ad Principem spectat, quia de republica est, viarum securitas, atque iter facientium à periculis omnibus indemnitas, status publici quies, & subditorum tranquillitas, *lege prima*, §. *quies, Digest. de officio Præfectorum urb. lege congruit* 13. *Digest. de Officio Præsidis*, cum vulgatis; benè ad rem Carpzovius *dict. quæstione nonagesima, numero decimo sexto, & quadragessimo quarto*, & ratio puniendi acerbè grassatores est, quia itinerum, atque viarum pbulicarum violatio crimen aggravat, ita ut specie differat à furto, in quo materiale iter non attenditur, sed *iter facientibus prospicitur, non publicis viis studetur*, sed per eas transeuntibus securitas debetur, & sic Ulpianus *in leg. tertia*, §. *Labeo, Digest. de incendio, ruina & naufragio*, ait: *Nec enim minùs in mari, quàm in villa per latrunculos inquietamur.* Quia hæc ratio pariter militat in urbe, ac in eremo, in vicis ac in itineribus; ut docent Tiberius Decianus, *dicto libro sexto, capite vigesimo octavo, numero secundo*, Peguera *decision quadragesima, numero tertio*, Jacobus Gotofridus *in dicta lege secunda*, Antonius Matthæus *dicto libro quadragesimo septimo, Digest. titulo secundo, capite tertio, numero primo*, qui sub nomine itinerum non solùm agrum, sed & urbem intelligit: & Carpzovius *dicta quæstione nonagesima, numero septuagesimo secundo, & sequentibus*, quia regulam prædictam quam posuerat *numero duodecimo*, ampliat ad spoliantes in villis, & oppidis, & domibus; ac per consequens, quod in itineribus statutum est, procedit in viis, sive vicis civitatis, villæ, vel oppidi. Quæ absque dubio 12
procedunt, si non semel, sed sæpius hæc patrentur; quia Textus *in dict. leg. capitalium*, §. *grassatores*, expressè requirit reiterationem. Et licèt de jure nostro per Textum *in lege decima-octava, titulo decimo quarto, part. septima*, cautum habeamus absolutè, quòd prædones in viis publicis grassantes capite plectantur, ut dicitur in Textu, ibi: *Si fuesse Ladron conocido que manifiestamente tuviesse caminos.* Quod verificatur, dum semel fiat, ut tenent Antonius Gomez *dict. capite quinto, numero decimo*, Villadiego *in lege duodecima, titulo primo, libro octavo for. judic.* Vela *de delict. parte prima, capite duodecimo, num. vigesimo secundo.* Tamen Dominus Gregorius Lopez *in dict. lege decima octava, glossa sexta*, interpretatur hanc legem secundum Textum *in dict. leg. capitalium*, §. *grassatores*, requirens ad pœnam capitalem reiterationem, aut vulnera, vel cædes, quod inuit verbum illud *Ladron conocido*, quod est idem ac latro publicus, sive notus, & cùm tales æstimandi sint, qui per vicos, & plateas grassantur, ut probavi *Controversia septima, numero decimo nono cum sequentibus*, isti expilatores nocturni pœna capitali coerceri debent, non secùs ac illi qui in silva, nemore, vel eremo homines expilant. 13

Secundò quia hæc fiunt nocturno tempore, & furta nocturna graviora reputantur, ita ut pœna aggravetur, Textus *in leg. aut facta, Paragraph. tempore, Digestis de pœnis*, ubi communiter Doctores. De jure nostro probat Textus *in*

lege octava, titulo trigesimo primo, part. septima, ibi: *Ca mayor pena debe aver aquel que face el yerro de noche, que non el que lo face de dia.* Docent Dominus Gregorius Lopez *ibid. glossa undecima,* Thomas Grammaticus, *decision. trigesima sexta,* 14 *numero decimo quarto.* Farinacius *quæstione centesima sexagesima septima, numero quadragesimo quarto,* Caballus *casu nonagesimo septimo, numero decimo,* Antonius Matthæus *dicto libro quadragesimo septimo, Digest. titulo undecimo, capite primo in princip.* Petrus Gregorius *libro trigesimo septimo syntagm. capite decimo quarto, numero decimo* & aliis relatis Carpzovius *in pract. criminal. parte prima, quæstione vigesima quarta, numero quinquagesimo secundo, & quinquagesimo tertio.* Nox etenim destinata est ad quietem corporum, labore diurno defessorum, probat noster Zerda *in* 11. *Æneidos Virgilii, versicul.* 182. *not. tertia,* quare de nocte progredi nemo præsumitur, *dict. leg. hoc edictum, Paragrapho primo, Digest. de his, qui dejecer. vel effuder.* & dum aliquis necessitate urgente relinquere lares cogitur, iniquissimum est, quòd insidiis appetatur. Nox enim *aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna est,* ut dixit Tacitus *libro quarto, annal.* Quare *periculosa, & suspecta omnibus* reputatur Livius *libro decimo decad. prima,* adeò ut à Romulo *in leg. octava,* Sacra nocturna prohibita essent, ut latè prosequitur Balduinus *ibidem,* quia tenebræ confusionem producunt, & luminis absentia audaciam in sontibus auget: & ubi periculum urget, ibi efficacius remedium adhibendum, quod consistit in gravi animadversione delictorum, ut benè notat Carpzovius *dict. quæstione nonagesima, numero decimo septimo*: Qua de causa officium Præfecti vigilum, qui de criminibus nocturnis compescendis curabat, sibi reservavit Augustus, ut refert Paulus *in leg. prima ad fin. Digest. eo titulo* & rationem reddit *in leg. tertia, codic.* ibi: *Nam salutem reipublicæ tueri, nulli magis credidit convenire, nec alium sufficere ei rei, quàm Cæsarem.*

Tertiò, quia expilatores nocturni coadunati 15 incedunt cum telis, & armis parati ad nocendum, quod ex se capitale crimen est, Textus *in leg. is qui cum telo, Codice ad leg. Corneliam, de Sicar,* de quo latè Berliquius *quarta parte, conclusione vigesima, numero quinto,* qui hujus Textus decisionem ad id adducit, & Carpzovius *dict. secunda parte, quæstione nonagesima prima, numero quarto, & dict. quæstione nonagesima, numero trigesimo quinto.* Quibus viatores deterrent, & ab eis eripiunt bona violenter. Et cùm aggressi permissum habeant aggressores occidere, juxta Textum *in leg. licèt, Codice eodem, quod à lege quinquagesima septima, & quinquagesima octava* duodecim Tabularum originem duxit, ut notant Balduinus, & Cujacius; de quo etiam plura per Jacobum Gotofridum *in dict. lege secunda,* & de jure nostro procedit ex *leg. tertia, titulo octavo, part. septima,* hinc rixæ, contentiones, atque scandala procedunt, ac per consequens turbatio pacis, publicæque tranquillitatis, ut notat Berliquius *dict. conclusion. vigesima, numero septimo,* 16 *cum sequentibus.* Et cùm expilatores operam dent rei illicitæ, vim inferendo, & rapinas parrando, tenentur de omni eo quod sequitur, juxta Textum *in leg. quoniam multa facinora* 6. *Codice ad leg. Jul. de vi public. & privat.* quam latè explicavi suprà, *controvers. trigesima quarta, numero vigesimo tertio & sequentibus.* Ex quibus omnibus arbitrium extendendum ad mortem usque, tenuerunt Petrus Gregorius *dict. capite nono, numero nono,* Antonius Matthæus *dict. titulo primo, capite tertio, numero octavo,* Farinacius *dict. quæstione centesima sexagesima septima, numero quadragesimo quarto,* Berliquius *dict. controvers. vigesima, numero secundo,* & Carpzovius *dict. quæstione nonagesima, numero octavo, & duodecimo cum sequentibus.* Quibus addendi omnes, qui de grassatoribus capitaliter plectendis tractant.

Sed nihilominùs Aula nostra admissam habet mitiorem sententiam, ita ut expilatores noc- 17 turni regulariter pœna extraordinaria plectantur. Et ratio est, quia licèt *in dict. leg. prima, Paragrapho expilatores,* dicatur, quòd principalibus rescriptis nulla pœna specialis statuta est; tamen clarissimè respondit Consultus, quòd infimæ sortis hominis pro hoc crimine in opus publicum ad tempus, vel perpetuò dari solent; honestiores autem ordine ad tempus moveri, vel fines patriæ juberi excedere. Quare hanc sententiam tenuerunt Angelus, Menochius, Tuschus, & alii adducti per Farinacium *dict. quæstione centesima septuagesima sexta, numero vigesimo* 18 *sexto,* quo in loco, quid de jure procedat, tradidit, *& in dict. numero quadragesimo quarto.* Solùm refert, quod speciali statuto urbis cautum est. Idem docet Pichardus *dict. Paragrapho quarto, numero quinquagesimo quinto.* Alciatus, Antonius Augustinus & Jacobus Cujacius. Et Antonius Matthæus *dict. libro quadragesimo septimo, titulo secundo, capite secundo, numero primo,* de expilatoribus specificè tractans eamdem conclusionem firmat. Quorum sententia tanquam æquior, & benignior regulariter sequenda est, & sic sæpiùs vidi observari ab Aula, pœnam extraordinariam pro simplici expilatione imponendo; sed graviorem, quàm per nostras leges imposita est furtonempè ut expilatores condemnentur ad pœnam ducentorum verberum, & remigii per decennium; sic pronunciatum in causa Ildephonsi de Alçafa, 19 qui ut pœnam remigii vitaret, carnificis officium acceptavit, quod hodie exercet, & in pluribus aliis. Si enim crimen aggravetur, ex aliqua circumstantia, vel concursu alterius criminis gravioris, ut vulnerum, cædis, vis publicæ, reiterationis, aut magnæ quantitatis, tunc pœna augenda erit ad mensuram commissi, ut doctè tradit idem Antonius Matthæus *dict. capite secundo, numero secundo,* & arbitrium extendendum erit juxta deducta superiùs, usque ad mortem; li- 20 cèt verum sit, quòd casus similis judicandus non emersit; non quia similia crimina non patrentur, sed defectu probationis. Quia cùm fiant nocturno tempore, difficilimum est, quòd actu, & habitu testes de facto ipso reperiantur: & si aliquis reperitur, tenebrarum causa cognoscere reos est fermè impossibile. Sed si probatio adesset, ratione æquiparationis cum grassatoribus, capite plecti possent, juxta *dict. leg. decimam octavam, titulo decimo quarto, part. septima,* sequendo

inter-

interpretationem Domini Gregorii Lopez *in dict. glossa sexta*, quam, si attentè legatur, sequitur Villadiego *in dict. leg. duodecima, titulo primo, libro octavo for. judic.* quidquid in contrarium dixerint Gomez, & Vela, quibus accuratè respondit Joannes Guttierez *in practic. criminal. quæstion. centesima-quinquagesima-sexta, numero tertio, & quarto*, qui doctrinam Domini Gregorii Lopez tuetur.

21 Neque obstant in contrarium adducta. Non enim primum, quia licèt expilatores æquiparentur grassatoribus, in quo non dubito, satis est ut puniantur simili pœna extraordinaria scilicet, si semel admiserint, & nulla circumstantia aggravante superaddita, ordinaria verò si sæpiùs; nam hoc requiritur *in dict. l. capitalium*, *Paragraph. grassatores* ibi: *utique si sæpiùs*. Vel concurrente

22 alia circumstantia aggravante, ut putà violentia majori, ut *in dicta authentica, sed novo jure*, ibi: *Violenter aggrediuntur*: in quibus terminis loquuntur Antonius Matthæus *dict. titulo primo, capite* 3. *numero octavo*, Berliquius *dict. conclusion. vigesima, numero* 5. & Carpzovius *dict. quæstione nonagesima, numero duodecimo*, qui *dict. quæstione nonagesima prima, ex numero quarto* tradit disertissimè quæ requirantur ad hoc, ut violentia major dicatur intervenire. Si autem sequatur homicidium ex proposito, jam latronibus assimilantur, & etiamsi semel, pœna capitali tenentur, ut probant iidem Matthæus, Berliquius, & Carpzovius, *ibidem*, & ex nostratib. Guttierez *dict. quæstione centesima quinquagesima sexta, numero quarto*, de quo plura *controvers. sequentibus*, si casualiter, cum dent operam rei illicitæ, tenentur pariter, ut mox dicam.

23 Ad secundum responderi potest, quòd sola qualitas nocturni temporis, non est sufficiens ad augendam pœnam usque ad mortem, aliàs omnia furta capitalia essent, quod erit absurdum. Sufficit namque, quòd ex hac qualitate fures nocturni impunè occidi possint, juxta Textum *in dict. l. furem nocturnum nona, Digest. ad leg. Corneliam, de sicariis*, & de jure nostr. *dict. leg. tertia, titulo*

24 *octavo, part. septima*, ubi Dominus Gregorius Lopez *glossa secunda, & tertia*. Quòd aliquo modo pœna regularis augeatur citra mortem, ut docent Doctores adducti *suprà*, *numero decimo tertio*, & quòd probatio privilegiata remaneat, sicut in cæteris criminibus difficilis probationis secundùm doctrinam originalem glossæ *in leg. si cum exceptione, Paragraph. in hac, Digest. quod metus causa, verb. ignorantiam*, quæ communiter recepta est, ut docent Alexand. *cons. vigesimo quarto, colum. prima, libro secundo*, Romanus *consil. septimo, colum. secunda, vers. ex pluralitate*, Cæsar Barz. *decision. centesima quadragesima sexta, numero quinto*, Cabal. *cas.* 288. *n. septuagesimo tertio*, Farinacius *quæstione sexagesima tertia, n. vigesimo octavo*, Menochius *de arbitrar. casu centesimo decimo sexto, num. quarto*. Mascardus *de probation. conclusion. millesima trecentesima sexagesima, n. quarto*, Giurba *consil. secundo, numero. quadragesimo quinto*, & Carpzovius *in pract. parte tertia, quæstione centesima decima quarta, numero trigesimo quinto, & 36.*

25 Ad tertium respondetur, quòd dispositio *dict. leg. is qui cum telo, Codice ad leg. Corneliam de sicar.* procedit, si quis ambulaverit armatus, causa necandi hominem, & solùm adaptari potest publicis, vel famosis latronibus, & adhuc in eis requiritur, quòd ad actum proximum devenerint, ut pœna capitalis imponi possit, quod omnes Doctores requirunt; immò neque ex actu proximo affectus pœna ordinaria puniendus, non secuto effectu, nisi in atrocioribus, de quo plura notavi suprà, *controvers. decima tertia, num. decimo, & undecimo. Et controvers. trigesima secunda, num. vigesimo tertio*. Expilatores, de quibus agimus, non animo necandi viatores armati ambulant, sed solùm spoliandi, ut notum est. Et casu quo

26 vulnera, neces, & alia mala sequantur, vel plures coadunati cum turba, & armis incedant, violentias inferendo, jam ex concursu alterius criminis gravioris pœna ultimi supplicii plectendi sunt, juxta Textum *in leg. qui ædes* 11. *Digest. ad leg. Jul. de vi publ.* cum aliis adductis per Antonium Matthæum *dict. titulo secundo, capite tertio, numero quarto*, Berliquium *dict. conclus. vigesima, num. quinto*, Carpzovium *dict. quæstione nonagesima, n. octavo, & duodecimo*, de quo plura diximus *d. controvers. trigesima quarta, numero decimo quarto, cum sequentibus*. Quo in casu militat dispositio *dict. leg. prima, titulo vigesimo tertio, libro octavo Recopil.* si concurrant requisita notata per

27 Carpzovium *dict. quæstione nonagesima prima, ex numero quarto*. Et in hac specie licèt non coadunentur præmeditatè ad aliud crimen præter expilationem, tenebuntur de omnibus subsecutis, etiamsi occisus fuerit aliquis ex ipsis, quia dabat operam rei illicitæ. Ita probat Textus *in leg. quoniam multa facinora, Codice ad leg. Jul. de vi pùblic. & privat.* quam expendi cum concordanti nostri Juris Hispani *dict. controvers. trigesima quarta, num. vigesimo sexto, cum sequentibus*. Et si expilationis

28 crimen reiteretur ter, vel pluries, licèt violentia non interveniat, neque armorum usus, ut si quis pallium alienum arripiat, & fugiat, quod non semel accidere solet, ex regula generali plectendi tertium furtum capitaliter, poterit arbitrium extendi usque ad mortem, quia isti expilatores verè fures sunt, immò atrociores, ut dixit Ulpianus *in dict. lege prima, Paragraph. expilatores*; ob quod subjiciuntur dictæ regulæ, de qua multùm disserui *controvers. trigesima sexta, numero trigesimo quarto, & controvers. quadragesima prima, ferè per tot.* Quamvis si puniendi essent capitaliter ex hac sola causa, & diversitas rei & temporis comprobetur tanquam requisitum necessarium ad pœnam capitalem imponendam, ut dixi, *controvers. trigesima septima, numero vigesimo quinto*, non erit sufficiens probatio expilationis trium hominum in una, & eadem nocte, cùm ex continuatione reputetur unum tantùm crimen, sive unum furtum continuatum. Ob quod erit necessarium, quòd probentur expilationes trium diversarum noctium, aliàs de tribus diversis furtis non constaret.

29 Neque dubitari potest, quòd pœna ducentorum verberum, & remigii per decennium, quæ regulariter imponi solet, condigna sit pro criminis atrocitate, dum simplex furtum punitur pœna ignominiæ, & remigii per quadrienium extra curiam, in ea verò centum verberum, &

remigii per octo annos, juxta Text. *in leg. 6. titulo undecimo, libro octavo Recopil.* ubi Azevedo, & Gutierez *in pract. quæstione centesima quinquagesima quarta, numero trigesimo octavo*, Pichardus *dicto Paragraph. quarto, numero sexagesimo*, quæ quidem in usu tribunalium est, licèt per *leg. nonam, eodem titulo* dicta pœna augeatur. Nam in expilatore fermè duplicatur pœna; & sic dici potest, quòd arbitrium regulatur, ita ut contineat *severitatem legum, cum aliquo temperamento benignitatis.* Verba sunt Marciani *in leg. perspiciendum* 11. *in fin. princ. Digest. de pœn.* Neque ad exemplum pœna capitalis requiritur, quia si experto per viginti quinque annos, & ampliùs in judiciis criminalibus (quorum decem in hac Curia munus Præfecti Regiæ domus, & Curiæ gessi) fides adhiberi potest; plus deterret multitudinem popularem Hispanorum, fustigationis pœna propter ignominiam resultantem, quàm acerba ultimi supplicii. Quod Trajan. Bocalini fatetur dum *regnagilio quarto, centur. secunda*, dicit: *Quella onorata nazion Spagnuola suole posporre la cura della vita al zelo della reputatione.* De quo plura exempla referre possem; sufficiant duo ad comprobationem. Quidam Faber ob resistentiam qualificatam fustibus cæsus fuit, & cùm robustissimæ salutis esset, intra biduum præ tædio, vitam cum morte commutavit. *Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto*, in mense Octobris ob penuriam annonæ panis, aliqui ex popularibus perturbabantur in hac urbe, & aliquorum prompta fustigatione, omnia ad tranquillitatem restituta fuerunt.

Hac de causa Antecessores nostri in Magistratu Præfecturæ Regiæ domus, & Curiæ, frequentissimè hac pœna utebantur & perrarò pœna capitali, vel alia graviori. Quod evidenter apparebit cuicumque Archivii majoris monumenta revolventi. Ego enim libros deliberationum (de *acuerdos* dicere solemus) scrutavi ab *anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo*, usque ad *annum millesimum sexcentesimum*, inclusivè, & observavi, quòd usque ad *annum millesimum sexcentesimum decimum quintum*, pœna fustigationis præ manibus, ut ita dicam, continuè habebatur, non solùm in fures, expilatores, seditiosos, carceris effractores, & resistentes familiæ; sed in dardanarios, laniones, tabernarios, & tractantes in omni genere eduliorum: ita ut in rebus parvi momenti sub comminatione hujus pœnæ pro prima vice absque alia pœna liberarentur, & pro secunda pœna exequebatur; & tunc rarò delicta atrociora perpetrabantur. Ab eo tempore jurisdictionum privativarum usus increbuit, & punitio condigna delictorum difficilis facta fuit, competentiarum causæ multiplicatæ, & per indirectum indulgentiæ janua patefacta, incentivum delinquendi concessum, gliscente audacia exemptorum, & oblivioni commissa primæva illa severitate. Hinc rerum venalium in foro, macellis, atque tabernis, corruptio, licentia, & abusus; hinc metus pœnarum oblitteratio, hinc rerum plurimarum confusio. Remedium non solùm possibile, sed facillimum credo, si jurisdictionum exemptiones de medio tollantur, & severitas ad pristinum statum reducatur. Quia, ut dixit Imperator *in leg. fin. Codice Theodosian. de defensor. civitatum*, ibi: *Removeantur patrocinia, quæ favorem reis, & auxilium scelerosis impartiendo, maturari scelera fecerunt*: ubi Jacobus Gotofridus inter alia ait: *Quòd impunitas parcens, crudelitas est.* Neque necessaria erit sanguinis humani profluxio, sed flagellorum pœnæ ad usum restitutio, sepositis indiscretæ miserationis prætextus. Ex universis Hispaniæ Regnis, immò & Europæ, deteriores ad Curiam tanquam ad asylum confugiunt, & si benè perpendis, *colluviem illam non nisi metu coercueris*, ut dixit Tacitus *libro* 14. *annal.* ad quod simile pœnam potentissimam credo, immò unicè efficacem.

CONTROVERSIA XLIII.

De latronibus, & grassatoribus, quos *Salteadores* dicere solemus.

SUMMARIUM.

1 *Latrocinii, & grassationis crimen frequentissimum est, & de eo Doctores plura disserunt.*
2 *Latro famosus dicitur qui ratione prædæ viatores spoliat, & necat.*
3 *Latro non est qui solitus est furari.*
4 *Grassatores sunt, qui in itineribus viatores spoliant.*
5 *Latronis nomen in sui origine ad bonum significandum institutum fuit, & per invidiam ad malum productum.*
6 *Latrones dicebantur milites mercenarii, qui circa Imperatorum latera cubabant.*
7 *Latrones nunc dicuntur, qui in silvis, & itineribus latent, & viatores à latere aggrediuntur.*
8 *Latrones sunt, qui per insidias, & fraudes viatores spoliant.*
9 *Latrones licèt pluries viatores interficiant, principalis finis non est homicidium, sed præda.*
10 *Latrones, & grassatores hodiè ferè iidem sunt.*
11 *Præsertim jure Hispano attento, in quo nulla differentia reperitur.*
12 *Præda facta in itinere, silva, aut eremo, pœna capitali plectenda.*
13 *Præcipuè secuto homicidio, & tunc latrones in furca suspensi, & in frusta scissi, in eisdem itineribus ad exemplum ponuntur.*
14 *Præda similis repetita, etiamsi homicidium non sequatur, eadem pœna punitur.*
15 *Aulæ decisio in grassatorem reiterantem.*
16 *Grassator semel reiterans crimen pœna capitali coercendus.*
17 *Grassatio unica ingentis quantitatis pœna capitali plecti debet.*
18 *Grassatio excedens summam quinque millium maravetinorum capite punitur.*
19 *Furtum magnum an puniri capitaliter possit, à pluribus dubitatur.*
20 *Furtum simplex magnæ quantitatis puniri potest capitaliter.*
21 *Furtum qualificatum magnæ quantitatis puniri debet capitali pœna.*
22 *Furtum magnum, seu grassatio ingentis summæ, facta in itinere, ultimo supplicio puniri debet.*

23 *Subripiens pecuniam fisci capite punitur.*
24 *Furtum pecuniæ fiscalis læsæ Majestatis crimen includit, saltem in secundo capite.*
25 *Decisio supremi Senatus.*
26 *Grassationis author quæstioni suppositus, & negans, si postea convictus fuerit, an pœna capitali plectendus?*
27 *Grassatio si semel fiat absque qualitate aggravante, an pœna capitali puniatur?*
28 *Commutatio pœnæ in hoc casu fieri potes, & sic praxi receptum est.*
29 *Decisio Aulæ pœnam in his terminis commutando.*
30 *Depiratis atque cursoriis, qui in mari latrocinia exercent, disputatio remittitur ad secundam partem harum Controvers.*

1 LArrocinii, atque grassationis crimen frequentissimum ubique esse solet, ob quod à Doctoribus de criminibus tractantibus plura tradita, atque disputata passim reperiuntur: quare omissis vulgaribus principiis hujus materiæ, tanquam tyronibus noti, tantùm specialia quædam scribere decrevi, ut praxis nostræ Aulæ ab omnibus percipiatur.

2 Latronis nomen plerique intelligunt, propriè significare illum, qui prædæ causa viatores in silvis, nemoribus, & itineribus insidiatur, bonis violenter spoliat, & vitam nequiter adimit; itaut necessarium sit, quòd concurrant rapina, & homicidium, quod inferunt ex Textu *in lege capitalium, Paragraph. famosos, Digest. de pœn.* Hujus opinionis fuit Jodoch. *in praxi, capite octogesimo sexto, ex numero primo*, qui decem & octo Textus sacræ paginæ, juris Cæsarei, & Pontificii adducit ad comprobationem, quorum plures refert Carpzovius *in pract. crimin. parte prima, quæstione vigesima secunda, numero quinto.* Sed
3 Accursius *in Auth. sed novo jur. Codice de serv. fugit.* latronem famosum credidit eum, qui solitus sit furari. Decipitur namque, quia aliud est esse famosum furem, & aliud famosum latronem, ut notat accuratè noster Don Joannes Vela *de delict. prima parte, capite duodecimo, numero vigesimo secundo.* Alii, latrones à grassatoribus distinguunt in eo, quòd latro sit, qui vitam cum bonis adimit, *dict. leg. capitalium, Paragraph. famosos.* Grassatores verò, qui itineribus ferro via-
4 tores aggrediuntur, & bonis spoliant, *ut in eadem leg. capitalium, Paragraph. grassatores*, habetur, ubi dicitur, quòd proximi latronibus sunt, & sic notant passim Doctores. Sed quia ratione proximitatis, vel ratione substantiæ unum & idem crimen videtur; nam ferro aggredi viatores, idem in substantia est, ac interimere, cùm ex aggressione hujusmodi vulnera procedant, & ex eis neces, & violentiæ in utroque casu æqualiter sequantur, communiter Doctores tenent, quòd hodie pari pœna puniuntur.

Ad cujus rei comprobationem supponendum
5 est, quòd in propria significatione Latini sermonis, idem Latro, atque Grassator sonat. Nam licèt ab initio *Latronis* nomen ex eis sit, quæ in sua origine instituta fuerunt ab bonum significandum, postea per invidiam, aut ironicè ad malum applicata reperiuntur. Quia *latrones* antiquitus dicebantur milites, qui mercede militarent, quasi servientes, sumpta derivatione à verbo Græco λατρεία, quod est *servitus*, vel à latere, quia 6
plerumque latera Imperatorum, sive Regum stipabant, & propè eos excubare solebant. Quod probat Festus Pompei. *libro decimo, & 17.* Varro *de ling. Latin. libro sexto.* Alexander ab Alexandro *lib. sexto dier. genial. capite vigesimo secundo*, & ibi Tiraquel. Brisonius *de verborum significatione*, Brechæus, & Geddræus *in leg. hostes* 118. *Digest. de verborum significatione*, Servius *in* 11. *Æneidos Virgilii*, Calvinus *in lexic. juris, verbo latronis*, & Doctissimus Pater Zerda *in* 12. *Æneidos in princ. notat. decima*, sed postea latrones dicti, qui in 7
silvis, nemoribus, & itineribus grassantur, vel quia latera stipata ferro habent, vel quia de latere viatores insidiantur, aggrediuntur, spoliant, atque interimunt; sive quia latenter eos expectant. Sic Sext. Pompei. *ubi proxim.* ibi: *Latrones eos antiqui dicebant, qui conducti militabant: at nunc viarum obsessores dicuntur, quòd à latere adoriuntur, vel quòd latenter insidiantur.* Varro *dicto libro sexto*, ibi: *Latrones dicti à latere, quia circum latera habebant ferrum, quos postea à stipatione stipatores appellarunt, & qui conducebantur mercede. Ab eo veteres Poetæ nonnumquam milites appellant latrones, quòd item uti milites cum ferro, aut quòd latent ad insidias faciendas.* Quæ confirmat Dionysius Gotofridus *in not. ad eosd.* & quamquam latrones etiam vocitentur à Principibus ii, qui invadentes purpuras necaverunt, ut tradit Fla. Vopiscus *in vit. Firm.* & eo relato Jacobus Gotofridus *in leg. sentiat latro* 14. *Codice Theodosia. de bon. proscrip. ad fin.* hoc abusivè est, & est propria significatio prædicta.

Ex his resultat, quòd licèt ipse Carpzovius 8
d. quæstione vigesima secunda, numero primo, & sequentibus, teneat, quòd latrones sunt, qui aperto marte viatores aggrediuntur, obstat ipsa ratio derivationis, quia sive à latere, sive à latendo desumatur, latrones sunt, qui per insidias, & fraudes viatores spoliant, ut benè de more notat Jacobus Cujacius *in dict. leg. centesima decima-octava, Digest. de verborum significatione.* Quod comprobatur ex his, quæ scripsit Ammian. Marcell. *lib. vigesimo septimo rerum gestarum num. decimo-nono*, ibi: *Adhibitis semiermibus paucis, quos dæmitas appellant, unum grassatorum cuneum, si patuisset facultas adoriri conatus, per angustum quemdam transiens anfractum, ad inevitabiles venit insidias, & ibi cum his confossus est, quos ducebat.* (Tractat enim de Musonio ad eos persequendos progesso) *Tali successu latrones prætumidos, palantesque: per varia confidentius interfectis aliquibus, ad latebrosa montium saxa, quæ incolunt exitæ tandem copiæ, contruserunt.* Et licèt certo certius sit, quòd plerumque 9
latrones viatores interficiunt, vel ut pecunias occultas extorqueant, vel ut resistentes doment, spolientque, præcipuum illorum scopus præda est, ut docent Jul. Clarus *Paragraph. fin. quæstione trigesima, numero decimo quarto*, Tiberius Decian. *libro sexto tractat. crimin. capite vigesimo octavo, num. secundo, & libro nono, capite vigesimo nono, num. sexto, & septimo.* Peguer. *decision. quadragesima, num. tertio, & sequentibus*, Petrus Gregorius *libro trigesimo septimo Syntagm. capite nono, numero nono,*

Fa-

Farinacius *quæstione centesima sexagesima-sexta, n. decimo-quarto*, Menochius *de arbitr. casu ducentesimo nonagesimo-quinto, numero decimo-quarto*, Caball. *de homicid. num. quadringentesimo decimo sexto*, Sebastianus Guazinus *defens. prima, cap. trigesimo octavo, num. trigesimo-tertio*, Mar. Giurba *consil. nonagesimo, num. duodecimo*, Antonius Matthæus *libro quadragesimo septimo Digest. tit. secundo, capite tertio, numero primo*, Matthias Berliquius *practic. tomo quarto, conclusion. vigesima, num. 5. cum sequentib.* qui omnes latrones, & grassatores pro eisdem tenent, & eadem pœna puniendos do-
10 cent. De jure nostro nulla reperitur facta differentia inter eum qui viatores insidiatur in itineribus, ratione prædæ tantùm, & ratione interficiendi etiam, ut patet *ex leg.* 18. *titulo decimo-quarto, part. septima, & ex leg. septuagesima quinta, styl.* quam de latrone, & grassatore interpretatur Christoph. de Paz *ibid. numero quarto*, & sic tenent ex nostratibus Dominus Covarrubias *libro secundo var. capite nono, numero septimo, & libro quarto, capite quinto, in princ.* Antonius Gomez *libro tertio var. capite quinto, numero decimo*, Vela *de delict. dict. parte prima, capite duodecimo, numero vigesimo-secundo*, Azevedo *in leg. septima, titulo undecimo, libro octavo Recopil. numero centesimo-septimo, & in leg. octava, numero decimo*, Dominus Gregorius Lopez *in dict leg. decima octava, glossa quinta & sexta.* Villadiego *in leg.* 12. *titulo secundo, libro septimo, for. judic. numero quinto & sexto*, Guttierez *in pract. crimin. quæstione centesima-quinquagesima sexta, numero quarto*, & Pichardus *in manuduct. ad praxim, parte tertia, Paragraph. quarto, numero sexagesimo quarto*, sive enim occidant, sive
11 non, dum in itineribus viatores insidientur, & spolient, apud nos *salteadores* dicuntur, & pari pœna puniendi sunt. Derivato nomine à *saltu* quia inter saltus, & silvas latent, ut tradit Sebastianus Covarrubias *in thesaur. verb. saltear*, nulla facta distinctione inter latronem, & grassatorem, inter occidentem, vel non occidentem, ut omnes ii Doctores Hispani tenent.

12 Sed quia aliqui sunt, qui differentiam aliqualem constituant ad effectum imponendi pœnam, quales sunt Dominus Gregorius Lopez, Villadiego, & Guttierez, *ubi proximè*, distinguendi sunt aliqui casus, ut veritas facilius percipiatur. Primus casus est, quando simul cum præda secutum fuit homicidium: in quo omnes uno ore fatentur, quod reus capitaliter plectendus est. Textus *in dict. leg. capitalium, Paragraph. famosos, Digestis de pœn. leg. prima, in princ. Digest. ad leg. Corneliam de sicar. l. si ut allegas* 4. *Cod. eod.* ubi communiter Doctores, & sic tenent unanimes omnes relati *suprà num. decimo, & undecimo,*
13 & in specie cuncta cumulant Carpzovius *dict. quæstione vigesima secunda, & vigesima tertia*, & Guttierez *dict. quæstione* 156. *ex numero quarto.* De jure nostro *leg. sexta, titulo decimo tertio, libro octavo, Ordin. & leg. sexta, titulo vigesimo tertio, libro octavo Recopil.* Ubi Didacus Perez, & Azevedo. Quibus juribus etiam comprehenduntur vulnerantes. Et sic definivit Aula in causa necis Petri Lopez librorum mercatoris, qui à prædonibus nequiter occisus fuit in itinere de Alcala, prædæ faciendæ causa. Nam rei, quorum duo minores viginti quinque annorum erant sed majores decem, & septem, condemnati fuerunt ad pœnas furcarum, & quòd traherentur ad caudam jumentorum, & post executionem cadavera illorum in frusta scissa ponerentur in eodem itinere, ut cum effectu posita fuerunt, cujus decisionis mentionem feci suprà, *controvers. secunda, numero quadragesimo sexto, & controvers. vigesima sexta, numero* 25. & 26.

Secundus casus est, quando pluries facta grassatio fuit; nam in hac specie est Textus expres- 14
sus *in dict. leg. capitalium*, §. *grassatores*, *Digest. de pœn.* & de jure nostro *dict. l. decima octava, titulo decimo quarto, part.* 7. & neque Gregorius Lopez, Villadiego & Guttierez, neque ullus ex interpretibus juris communis, dubitabat, pœnam ordinariam imponendam esse. Et sic decrevit Aula in causa cujusdam militis (similiter desertor vagabundus dici potest) qui tredecim incolas oppidi de Argete solus spoliavit simul uno die in itinere ejusdem oppidi; & alio die tres agasones in itinere oppidi de Rozaz, unum leviter vulnerando. Iste condemnatus fuit per judi- 15
cem ordinarium urbis ad pœnam remigii, & cùm appellasset, causa plenariè in Aula discussa, ex sententia judicis à quo fuit revocata, 16
fuit ipse suspensus, ac in frusta scissus, sententia diei 13. *Aprilis anni* 1666. Et nota, quòd in hoc casu sufficit, quòd semel grassatio repetatur; ut notat Azevedo *in dict leg.* 6. quia aliàs inanis, atque infructuosa esset dispositio; nam tertium furtum etiam absque qualitate grassationis, capitaliter puniri debet, ex generali consuetudine, ut dixi *controver. trigesima sexta, numero trigesimo quarto, & controversia quadragesima prima, ferè per tot.*

Tertius casus est, quando præda in itinere 17
facta est ingentis summæ, ut in causa Joannis de la Espada, & aliorum; qui in ipso itinere de Alcala, pecuniam, quam jussu Dominæ nostræ Reginæ mittebat ad præsidia Cathaloniæ instruenda Don Sebastianus de Oleaga, expilarunt, quæ summam capiebat duodecim mille, & quingentorum pondo argenti (*Reales de à ocho* uncia constantes, dicimus) Hanc causam speciali commissione inquisivi, reos cum majori parte pecuniæ apprehendi, ac demum judicavi. Et licèt unica tantum grassatio esset, ratione ingentis quantitatis, eos condemnavi ad pœnam capitalem. Nam licèt ardua quæstio sit, an ex
primo furto, quantumcumque magno, capita- 18
lis pœna irrogari possit; nam Doctores in varias sententias distrahuntur, ita ut negativam defendant Jul. Clarius *in Paragraph. furtum, numero nono*, Farinacius *quæst. centesima sexagesima septima, num. quadragesimo septimo*, Antonius Matthæus *de crimin. lib. quadrageimo septimo, Digest. titulo primo, capite tertio, numero quarto.* Ex nostratibus Dominus Gregorius Lopez *in dict. leg. decima octava, titulo decimo quarto, partit. septima, glossa quinta, in fin.* Antonius Padilla *in L. transigere numero duodecimo, Codice de transact.* Humada *in leg. prima, titulo decimo septimo, part. secunda, Glossa duodecima, numero primo*, Antonius Gomez *libro tertio, Var. capite quinto, numero septimo, in fin.* ubi Emanuel Soarez, Azevedo *in leg. sep-*

septima, titulo undecimo, libro octavo, Recopil. num. centesimo tertio, & Joannes Guttierez *in pract. crimin. quæstione centesima quinquagesima quarta, numero quinquagesimo, cum sequenti*, qui plures alios referunt. Et affirmativam docuerunt Baldus *in authentic. sed novo jure, Codice de servis fugitivis*, Angel. *de Malefic. ver. vestem cælestem, numero tertio*; Bajard. *ad Clarum dict. Paragraph. furtum, numero quadragesimo tertio*: Menochius *de arbitrar. casu ducentesimo nonagesimo quinto, numero nono*, Peguera *decision. vigesima septima, numero sexto*, Tuscus *littera F, conclusion. quingentesima sexagesima quarta, numero quadragesimo quinto*, Petrus Cabal. *casu decimo octavo, ex numero primo*. Giurb. *consil. sexagesimo octavo, numero decimo nono*, Berliquius *tomo quarto, conclusion. quadragesima tertia, num. vigesimo secundo, & sequentibus*, Carpzovius *in pract. parte secunda, quæstione septuagesima septima, numero vigesimo tertio, & quæstione septuagesima octava, num. decimo quarto, & decimo quinto*, ex nostratibus Dominus Covarrubias *libro secundo variar. capite nono, numero septimo*, Bernardus Diaz *in pract. capite octogesimo quarto, num. secundo*, & ibi: Salcedo *verb. plectatur*. Cevallos *commun. contr. commun. quæstione septingentesima quadragesima prima, numero quarto, & sexto*, Cantera *in suis quæstionib. rub. de furt: capite octavo, n. decimo* Didacus Perez *in leg. prima, titulo decimo sexto, libro octavo Ordin. glossa prima, propè finem*, & licèt negari non possit, quòd Textus expressus de hac conclusione non reperiatur, tamen hæc secunda sententia validioribus juris rationibus nititur, & absque dubio tenenda est cum temperamento adducto per Don Joannem Vela *dict. capite duodecimo, numero vigesimo quarto ad fin.* quod etiam docent Pichardus *dict. Paragraph. quarta, numero sexagesimo primo*. Cevallos & Azevedo *ubi proxim.* Dominus Gregorius Lopez *in leg. prima, titulo decimo septimo, part. secunda*. Aviles *in capite secundo, prætor. verb. derechamente*, & novissimè Ayllon. ad Gomez *dict. capite quinto, num. octavo, in fine*. Nempè quando præter furti magnitudinem, aliæ qualitates adsunt furtum aggravantes, ita ut arbitrium sit penes judicem, inspectis personis furantis, & furtum passæ, res, locus, & tempus. Quod verissimum puto, quidquid dicat Guttierez *in pract. crimin. quæstione centesima quinquagesima sexta, numero quarto, cum sequentibus*: in hac enim specie concurrebant qualitates
19 grassationis violentiæ cum armis itineris publici, nocturni temporis, & quod magis est, quòd pecunia ad fiscum spectans expilata fuit in tam ingenti summa. Et ex hac sola qualitate non poterat dubitari, quòd crimen capitale admiserunt. Sic probat expressè Textus *in dict. leg. prima, titulo decimo septimo, part. secunda*, quæ dispositio juvatur ex Textu *in dicta lege decima octava, titulo decimo octavo, part. septima*, per quam absolutè cautum est, quòd furtum factum in itinere publico capite plectatur, & ex Textu *in lege secunda & tertia, titulo decimo tertio, libro octavo, Recopil.* quibus dicitur *in dict. leg. secunda*, ibi: *Sean casos de hermandad salteamientos de caminos*, & in *dict. lege tertia*, ibi: *y si el robo fuere de cinco mil maravedis arriba que muera por ello*. Et sic in terminis grassationis primæ tenent Dominus Covarrubias *dict. numero septimo*, Villadiego, *in leg. duodecima, titulo primo, libro octavo for. judic.* Antonius Gomez *dict. capite quinto, numero decimo*, Vela *dict. capite duodecimo, numero vigesimo secundo*, & Pichardus *dict. Paragraph. quarto, numero sexagesimo quarto*. Et licèt in terminis grassationis, contrarium teneant Dominus Gregorius Lopez *dicta lege decima octava, glossa sexta*, & Guttierez *ubi proxim.* non procedit eorum opinio, extante *dicta lege tertia*, quæ quantitatem definivit, ut pœna capitalis debeatur; & quamvis Azevedo *ibidem*, dicat, quòd hodie mitigata est acerbitas illius, procederet mitigatio, si excessus esset modicus, 2
vel correspectivus alterationi valoris, quantitatis præfinitæ, secundùm differentiam temporis, non verò quando excedit omnem cogitationem, ita ut millies, & ampliùs quantitatem legalem multiplicet. 2

Secunda qualitas aggravans fuit violentia cum armis, quæ sufficit ad pœnam augendam usque ad mortem, ut dixi *controvers. præced. numero decimo, & undecimo*, ex Berliquio *quarta parte, conclusion. vigesima, numero quinto*, & Carpzovius *in pract. crim. 2. part. quæstione nonagesima secunda, num.* 12 cum aliis ab eis adductis. Tertia qualitas aggravans fuit tempus nocturnum, quod pœnam generaliter aggravat in quocumque delicto, præsertim in furto, ut dixi *eadem controvers. præced. numero duodecimo, & decimo tertio*. Et quarta, quia pecunia erat fiscalis, quæ publicè, & palàm tamquam talis ducebatur cum signo Regio in similibus assuero, quod non ignorabant aggressores, quamquam de jure ex crimine peculatus solùm pœna aquæ, & ignis interdictionis deberetur, juxta Textum *in leg. prima, Digest. ad* 23
legem Juliam, peculat. cum similibus, de quo plura per Tiberium Decianum *libro octavo, capite trigesimo, numero undecimo*, & Farinacium *quæstione centesima septuagesima prima, numero secundo, cum sequentibus*, sed hodie pœna capitali plectitur, ut accuratè probat Antonius Marthæus *libro quadragesimo octavo, Digest. titulo decimo, capite secundo, numero primo, & secundo*. Quod apud nos dubio caret, ut expressè probat Textus *in dicta lege prima, titulo decimo septimo, part. secunda*. Dum in ea cavetur, quòd crimen læsæ Majestatis includit, ibi: *Tanto podria ser el furto, o el robo è* 24
en tal manera, è tal sazon fecho que se tornaria en traicion conocida. Et in hac specie concurrebant omnes qualitates per hunc Textum requisitæ, ut crimen læsæ Majestatis comprehenderetur. Nam prima qualitas requisita, est magnitudo, *tanto podria ser el furto*. Quod à jure ex sui natura crimen aggravat, & in aliam speciem convertit, *lege aut facta, Paragraph. quantitas, Digest. de pœn.* & in hoc casu erat maxima, cùm viginti mille ducatorum summam superaret. Secunda, quæ requiritur in Textu, est modus, ibi: *è en tal manera*, quæ comprobatur ex loco, itinere nempè publico, quod pariter criminis speciem mutat, *dict. leg. aut facta, Paragraph. locus*, cum circumstantia corruptionis conductorum, cum armis mortem minitando, atque regiam potentiam contemnendo, quia ad ejus ferè inspectum ingens argenti summa surrepta fuit. Tertia qualitas temporis, *è en tal sazon*. Nocturno tempore, quando 25
pe-

pecunia ad instruendas arces deferebatur, dum imminebat hostilis exercitus, quando ſimus noſtri Regis lugebamus, & hac de causa fiscus extenuatus reperiebatur, ut ad necessitates publicas occurrere posset. Ob quod licèt arbitraria reis pœna in *eo Textu* imponatur, ut Dominus Gregorius Lopez opinatur *in dicta lege prima*, *glossa duodecima*, non necessariò pœna mortis; tot concurrentibus ipsa debebatur: & sic in terminis *dict. leg. prima* tenet Villadiego *in leg. decima*, *titulo secundo*, *libro septimo*, *for. judic.* Ex quibus omnibus quatuor reos ad pœnam mortis condemnavi sententia *diei* 16. *Februarii anni* 1666. quam executioni mandavi perduci, remota appellatione, consulto priùs summo Justitiæ Consilio. In quo causa plenariè relata, confirmata fuit prædicta sententia & mihi remissa, ut ad
26 executionem perduceretur, interlocutoria *diei decimæ nonæ eorumdem.* Sed obiter adnotandum est, quòd in casu latrocinii, de quo *suprà*, *numero decimo tertio*, Josephus Fernandez, qui consilium dederat grassatoribus, tortus negativus, ac demum convictus, duorum testium sociorum criminis dictis, in tortura ratificatis, pœna mortis civilis plexus fuit, in hac autem specie Didacus Duran, qui consilium dederat, & furtum participavit, quæstioni suppositus, negans, & postea convictus trium sociorum in tortura deponentium dictis, morte naturali fuit plexus. Rationem differentiæ tradidi suprà, *controvers. vigesima sexta*, *numero vigesimo quarto*, *cum sequentibus.*

Quartus casus, quando grassatio non fuit repetita, neque includit qualitatem aggravantem, & tunc licèt controversum sit, an pœna ordinaria imponenda veniat, & in puncto juris veriorem crediderim sententiam affirmativam, quam tuentur Dominus Covarrubias, Antonius Gomez, Don Joannes Vela, & preceptor Pichardus *locis superiùs relatis* cui adstipulatur Textus *in dict. leg. tertia*, *titulo decimo quarto*, *libro octa-*
27 *vo Recopilat.* quam nullus ex contrariis tenentibus expendit. Verumtamen quia *in leg octava*, *titulo undecimo*, *eodem libro octavo*, expressè cavetur, quòd quoties congruè fieri possit, etiam in crimine grassationis, pœna corporalis commutetur in remigium, ut in simili latè disserui *suprà*, *controvers. vigesima prima*, *n. quadragesimo quinto*, *cum sequentibus*, omne dubium removetur.

29 Nam si in aliquo casu ex simili crimine reo commutanda pœna esset, maximè quando semel admisit absque aliqua qualitate aggravante. Et sic decisum fuit per Aulam in casu cujusdam militis gregarii, qui in via oppidi de Bicalbaro apprehensus fuit, expilando viatorem; ad cujus clamores satellites accurrerunt, & ex tribus grassatoribus hunc solum assequi potuerunt. In hac enim causa decidenda dubium susciratum fuit; & dum pugnantes sententiæ adessent, controversia deposita fuit, & per medium commutationis res decisa, atque reus post fustigationem ad triremes missus per decennium. De Piratis, & cursoriis, qui navibus ad hoc instructis, rapinas exercent, in Aula non tractatur, quia illius territorium non se extendit ad oras maritimas. De eis, Deo favente, tractabimus in se cunda parte. Quæ disertatio opportunè forsan susc itabitur; nam in vasto Oceani indici ambitu, Piraticæ artes cum miseranda navigantium clade exerceri solent.

CONTROVERSIA XLIV.

De falsæ monetæ flatoribus, & qua pœna puniri debent?

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Falsæ monetæ crimen gravissimum.*
Legis Corneliæ de falsis delictum comprehendit, ibidem, *& peculatus*, ibidem.
Læsæ Majestatis atrocitatem complectitur, ibidem.
Sacrilegii pravitatem includit, ibidem.
3 *Monetæ cudendæ jus, de regalibus est.*
4 *Monetæ adulterinæ flatores, flammis tradi debent.*
5 *Textus* in leg. secunda, Codice de fals. monet. *expenditur.*
6 *Monetæ adulterinæ statores, ut pœna ignis plectantur, aliqui tenuerunt, quòd solidos aureos adulterasse, sit probandum.*
7 *Textus* in leg. quicumque 8. Digest. ad leg. Cornel. de fals. *expenditur.*
8 *Dispositio dicti Textus extenditur ad statores nummorum argenti.*
9 *Dari ad bestias, mortis naturalis pœna fuit.*
10 *Monetam majorinam adulterantes, pœna capitali plectebantur, licèt esset ex ære, & argento conflata.*
11 *Monetæ æreæ flatores hodie flammis comburendi.*
12 *Monetæ falsæ criminis atrocitas consistit in crimine læsæ Majestatis in comprehenso.*
13 *Monetæ æreæ cudendæ jus, ab Imperatoribus pluribus concessum antiquitus erat.*
14 *Monetæ æreæ jure cudendi privatis abrogato, pœna falsi monetariis imposita comprehendit flatores æris.*
15 *Duobus Principum diversorum rescriptis, eadem sententia inesse potest.*
16 *Sicut diversorum Jurisconsultorum responsis, sæpiùs unica sententia, aut quæstionis definitio inest.*
17 *Monetæ minutæ flatores, extraordinaria pœna plectendi, si minima quantitas cusa sit.*
18 *Contrarium tamen est verius.*
19 *Magis, vel minus non mutat speciem.*
20 *Monetæ falsæ crimen non admittit parvitatem materiæ*
21 *In rebus mali exempli jura transgrediuntur, ne similia delicta remaneat impunita.*
22 *Monetæ adulterinæ flatores de jure Hispano comburendi sunt, cujuscumque metalli ea sit.*
23 *Sed flammis traduntur, postquam suffocati sunt.*
24 *Monetæ adulterinæ flatores de jure Hispano confiscationem dimidiæ partis bonorum incurrunt.*
25 *Corporis delicti probatio suppleri non potest per confessionem reorum.*
26 *Conatus non perfectus in crimine falsæ monetæ, non punitur pœna ordinaria, contrà, num.* 32.
27 *Corpus delicti probatur in crimine falsæ monetæ, per inspectionem peritorum.*

28 *Apprehensionem monetæ, & instrumentorum.*
29 *Quantitas monetæ, cusæ non pertinet ad probationem corporis delicti, & sic probari potest per testes, & rei confessionem.*
30 *Socii criminis in falsa moneta, probationem faciunt.*
31 *Parvitas in hoc crimine non excusat.*
32 *Conatus puniendus in falsæ monetæ crimine, nisi reus ante perfectionem, pœnitentia ductus, cesset à fabricatione.*
33 *Decisiones Aulæ.*

1 LUpus de Villaroel Beticus cum aliis tribus, moneræ adulterinæ argenteæ crimen patrare decreverat, ex ære, sive cupro, & argento eam cudendo, ita ut nummos unciarios, & semiunciarios (*reales de ocho, y de quatro* nuncupamus) sic cuderent, ut nisi adhibito examine ignis, vel limæ dignosci non possent à legitimis, cum lucro dimidii pretii, quia æquales portiones metallorum miscebant. Jam aliquos flaverant, & expenderant, quando aqua viridis coloris ab eorum domicilio per aleveare immissa, suspicioni ansam præbuit, ut domus inquireretur, in qua capti tres ex illis fuerunt cum mulierculis, quas conturbenales habebant; & in ipsa domo reperta fuerunt instrumenta totius operis, nempe mallei, incudes, forcipes, passulæ, fornaculum, cunei signatorii cum stygmatibus ejus monetæ expressis, & metallorum massa ingentis ponderis, ac insuper usuque ad triginta teretes ejusdem materiæ malleo paratæ, secundùm latitudinem, & crassitudinem congruentes ad nummos cudendos; nec non nummos semiunciarios totalliter perfectos. Hi ad carcerem redacti, vel facinoris gravitate confusi, aut confusione diversarum relationum convicti, totius criminis seriem confessi fuerunt. Nempè se massam, & teretes ex æquis portionibus argenti, atque cupri flasse ad nummos cudendos; cuneos signatorios ab artifice sigillorum pretio comparasse; abditum locum in silva de *Valdelatas* elegisse, ad malleandos teretes, & nummos cudendos, ne ictus mallei in urbe rem detegerent; in quo ea cautela utebantur, ut dum unus laboraret, cæteri tanquam exploratores, per circuitum vias tenerent, ne aliquis usque ad eum locum penetrare posset; Nummos aliquos cudisse, quos expenderant mediantibus mulierculis, apprehensum esse ex ipsis ab eis cusis, & quòd massa, & teretes præparatæ erant ad eumdem effectum. His omnibus comprobatis, artifice sigillorum capto, dubitabatur, qua pœna essent plectendi.

2 De enormitate criminis dubitari non poterat, quia quatuor gravissima crimina complectebatur; Falsi, juxta Textum *in leg. quicumque* 8. *cum aliquibus sequentibus, Digest. ad leg. Corneliam, de fals.* Peculatus ex Textu *in l. prima, Digest. ad leg. Jul. pecul.* ibi: *Neve quis in aurum, argentum, æs publicum incidat, neve immisceat.* Læsæ Majestatis, ex Textu *in leg. secunda, Codice de falsa monet.* ibi: *Cujus obnoxii majestatis crimen committunt,* Textus *in leg. falsæ 9. Codice Theodosian. eod. tit.* ibi: *Falsæ monetæ rei (quos vulgo* Paracharatas *vocant) majestatis crimine tenentur.* Et Sacrilegii, Textus *in leg. prima, Cod. Theodos. si pecuniam conflaverit* ibi: *Quicumque vel conflare pecunias, vel ad diversa vendendi causa transferre detegitur, sacrilegii sententia subeat, & capite plectatur.* Et meritò quia veritatis mutatio perniciosissimè adest; ex publico pecunia, seu potiùs substantia subripitur, jura majestatis usurpantur, & imago Principis læditur. Nam jus cudendæ monetæ de regalibus est, supremis principibus reservatis, ut pluribus probant Dominus Larrea *decis. Granat. duodecima, ex numero nono.* Dominus Solorzano *emblemat. Regiopolit. octogesimo primo, in principio*, & Jacobus Gotofrid. *in leg. unica, Codice Theodos. si quis solid. circul. exter. incider.* Ex quibus excinditur differentia ab aliquibus considerata, de qua latè Carzovius *in pract. crim. parte prima quæstione quadragesima secunda, numero vigesimo cum sequentibus, & quæstione quadragesima tertia, per tot.* an scilicet falsitas versetur circa materiam, vel circa formam. Supervacanea quidem est apud nos juxta decisionem Textus *in leg. nona, titulo septimo, part. septima*, statim expendenda, & apud cunnes, nam lucrum, quod intendunt isti falsarii, consequi minimè potest si materia non vitietur, ut quotidiana experientia demonstrat.

De pœna hujus criminis in principales reos dubitari non potest, quòd mortis naturalis sit, ita 4
ut flammis mortiferis comburantur, ut probat Textus *in dict. leg. secunda ad fin. Codice de fals. monet.* ibi: *Quicumque solidorum adulter poterit reperiri, vel à quocumque fuerit publicatus, illico omni dilatione submota, flammarum exustionibus mancipetur.* Hæc eadem verba continet Textus *in leg. præmio*, 5. *Codice Theodos. eod. titulo.* In cujus commentario Jacobus Gotofridus notat intelligendum de
adulterante monetam auream, tanquam si adul- 5
terantes argenteam, vel æream sub ea dispositione non comprehendantur: ad cujus rei probationem adducit Textum *in leg. quicumque octava, Digest. ad leg. Corneliam, de fals.* Quam interpretationem aliqui ex antiquioribus tenuerunt, inter quos connumerandus est Dominus Covarrubias *in collat. veter. numismat. capite octavo, numero tertio, vers. ego verò.* Qui tenet, quòd attento rigore juris pœna ignis non egrediebatur adulterantes aureos numos. Licèt quo ad adulterantes monetas supremorum Regum, de quibus loquimur, cujuscumque metalli sint, non dubitat de pœna
capitali, & ex communi interpretatione, quòd 6
flammarum sit. Quod probatur ex Textu *in dict. leg. quicumque.* Cujus verba sunt hæc: *Quicumque nummos aureos partim raserit, partim tinxerit, vel finxerit, si quidem liberi sint, ad bestias dari; si servi, summo supplicio affici debent.* Cujus dispositio ad argenteos nummos extensam esse, probat Paulus *lib. quinto, sentent. tit. vigesimo quinto*, §. *primo*, ut notat Dionysius Gotofridus *in d. l. quicumque*; & mihi probat Textus *in leg. Cornelia 9.* 7
Digest. eodem titulo, dum in principio dixit Ulpianus, *lege Cornelia cavetur, ut qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos flaverit, falsi crimine teneri.* Dum enim à Juris Consulto in eo Textu conjunguntur vitium aureorum, & argenteorum; adulterinam flationem sub dispositione legis antecedentis utriusque comprehendi, est compertum; quia si per diversam 8

regulam judicandi essent, inepta esset similis conjunctio. His positis clarè sequitur, quòd pœna mortis naturalis imponitur. Quo ad servos dubitari non potest; nam in Textu dicitur *summo supplicio affici.* Quod est idem, ac morti tradi, ut docet Celsus *in leg. ultimum, vigesima prima, Digest. de pœn.* Quo ad liberos idem dicendum puto, nam qui ad bestias dabantur, pœnam mortis naturalis subsinebant, cùm ab eis dilaniandi essent, ut probat Brisonius *de formul. libro quinto,*
9 §. *aliud porrò erat*; & cùm de jure hæc pœna æquiparetur pœnæ furcarum, ut probat Textus *in leg. desertorem*, §. *is qui ad hostem*, *Digest. de re milit.* ibi: *Ad bestiasque, vel in furcam damnabitur.* De ultimo supplicio intelligenda est, cum Cyno, Marsilio, Tiberio Deciano, Bajardo, & aliis intelligit Farinacius *quæstione decima nona*, *numero decimo octavo*, & in terminis falsæ monetæ *quæstione centesima decima quinta*, *numero centesimo* in crimine autem falsæ monetæ, capitalis pœna intelligitur de morte naturali, licèt in aliis crimibus de civili intelligi possit, ut probat Textus *in dicta lege unica*, *Codice Theodos. si quis solid. cir. exter. incid.* ibi: *Aut capite puniri debet, aut flammis tradi, vel alia pœna mortifera.* Et sic licèt mo-
10 neta ærea sit, sive argentea, sive ex ære, & argento conflata, quam *majorinam* vocabant, pœna ultimi supplicii plectebantur adulterantes. Quæ extensa fuit ad eos, qui argentum ab ære ex pecunia majorina separabant, Textus *in leg. comperimus 6. Codice Theodos. de fals. monet.* (cujus decisio observanda est, quia nova moneta in Castellæ Regnis cusa, mixta est, & ab aliquibus argentum ab ære separari publicè dicitur) de quo videndi sunt prærer Gotofridum *in eodem Textu* Bartolus *in dict. lege*, *lege Cornelia in principio*, Joannes de Platea *in leg. fin. Codice de veter. numis. potest. num. tertio*, Afflict. *ad constitution. Neapolit. adulterinam*, §. *qui nummos*, *numero tertio*, Budæus *in libro de asse.* Tiberius Decianus *in tractat. crimin. libro septimo*, *capite vigesimo tertio*, *numero decimo quinto.* Quia depositio comprehendit quoscumque monetæ falsarios *dict. leg. prima*, *Codice de*
11 *fals. monet. leg. falsæ nona*, *Codice Theodos. dict. titulo.* Quare hodie juxta communem Doctorum interpretationem, sive moneta aurea sit, sive argentea, sive ærea, flatores, & Adulterantes comburendi sunt, ut tenent Salicet. *in dict. leg. secunda*, *Codice de fals. monet.* Matthæus de Afflict. *in constit. Neapolit. libro tertio*, *titulo quarto*, Dominus Covarrubias *dict. capite octavo*, *numero tertio*, *vers. quòd si quis* Petrus Gregorius *libro trigesimo sexto syntagm. capite secundo*, *numero trigesimo primo*, Farinacius *quæstione centesima decima quinta*, *num. octavo*, *sexagesimo nono*, *& octogesimo quarto*, Giurba *consil. quinquagesimo octavo*, *numero primo*, Gutierrez *libro tertio*, *practic. quæstione quarta*, *num. quinto.* Antonius Matthæus *tractatib. de crimin. libro quadragesimo octavo*, *Digest. titulo septimo*, *capite quinto*, *numero primo*, & Carpzovius *dicta quæstione quadragesima secunda*, *num. decimo quin-*
12 *to cum sequentibus.* Et ratio hujus communis interpretationis est; quia Imperator *in dict. leg. secunda*, *in principio*, de nummos adulterantibus absolutè loquitur, & eos reos læsæ Majestatis constituit; in quo enormitatis præcipua ratio consistit: ac per consequens licèt posteà de solidis, qui aurei sunt, mentionem faciat, cum pœna capitalis jure digestorum, sive ultimi supplicii, ut probavimus, jam imposita esset, non limitativè ad solidos pœnam flammarum indixit, sed ad nummos quoque, quia non est credendum, minori animadversione eos fabricantes puniri jussisse, dum omnes in eadem constitutione complectitur, & reos majestatis denuntiat; Cùm eadem ratio militet, ut colligitur ex his, quæ adducuntur à Domino Valenzuela *consil. trigesimo*, *ex numero octavo*, & Domino Larrea *dict. decisione duodecima*, *numero nono*, *cum sequentibus*, quibus probatur, quòd monetæ essentia pendet ab authoritate Principis, quæ vulneratur in ærea sicut in aurea. 13

Quod confirmatur alia urgentissima ratione; nam licèt olim Romani ærea tantùm pecunia usi fuissent usque *ad annum* 585. quo argenteos nummos Quintus Fabius consul cudi jussit, & sexagesimo secundo abhinc anno percussus aureus fuit, ut probat Plin. *libro trigesimo tertio naturalis historiæ*, *capite tertio*, & aliis adductis Petrus Gregorius *dict. capite secundo*, *numero secundo & tertio*, Imperatores monetæ æris cudendæ jus concedere solebant, ut tradit Jacobus Gotofridus *in lege fin. Codice Theodosian. de fals. monet.* Similis facultas generaliter abrogata fuit per hunc Textum, cujus verba sunt eadem cum verbis *leg. ultim. Codice eodem titulo*, in qui- 14
bus dicitur, quòd si aliquis ultra cuderit, *pœnam quam meretur*, *excipiat.* Hæc pœna flammarum absque dubio est, quia sic Justinianum intellexisse est credendum; nam in lege superiori, quæ est *dict. lege secunda*, imposuerat immediatè, ut diximus, in omnes adulterantes nummos, neque est credendum cogitasse de pœna imposita jure digestorum per *dict. l. quicumque* quam abrogaverat, vel auxerat, quando codicem condebat: & sic potiùs referenda ad proximiorem quàm ad antiquam, & remotam. Neque obstat, quòd diversorum Principum rescripta hæc jura sint, nempè *dict. lex secunda*, Constantini, ut in Codice 15
Justiniani inscribitur, seu veriùs Constantis, ut in Codice Theodos. dicitur. Quod notat ibi Jacobus Gotofridus *in eodem Textu*, (& notarat Dominus Covarrubias *dicto capite octavo*, *numero tertio*, *vers. ego verò*) *& dict. lex tertia*, *si ultim.* Valentiniani Theodosii, & Arcadii. Nam ad integram definitionem alicujus quæstionis plurics in libris digestorum usitatum reperimus, quòd duobus, aut tribus diversorum Jurisconsultorum responsis, unicam sententiam compilator componat. Sic observatum habemus *in leg. in tantum 6. cum leg. sequent. Digest. de rer. divis.* quarum prima est Modestini, secunda verò Ulpiani. Similiter *in lege prima cum duobus sequentibus*, *Digest. de Offic. Præfecti vigil.* ex quibus *leges prima*, *& tertia* sunt Pauli, *& lex secunda* est Ulpiani; pariter *in lege* 16
prima & secunda, *Digest. de postuland.* prima namque est Ulpiani; secunda verò Gaii: & sic passim. Et nihilominùs unum sensum integralem constituunt, & ex diversis completa definitio coalescit: ac per consequens idem dicendum erit de istis duabus legibus *secunda*, *& tertia*, *Codice de falsa moneta*; ne de remotissima pœna legis Corneliæ cogitasse Justinianum dicamus, dum ab ejus dispo-

si-

sitione discedebat; Relativa namque ad proximiora referenda sunt. Ut notant Bartolus, Alexander, & Aretinus *leg. ita scriptura, Digest. de legat. prima*, Panormit. *in Codice postulasti de jur. Patronat.*

17 Neque infitiaris ex eo, quòd Antonius Matthæus *dicto capite quinto, numero quarto*, & Carpzovius *dicta quæstione quadragesima secunda, numero quinquagesimo quarto*, teneant, quòd falsarii obolorum extraordinaria pœna puniri debent. Nam ultra quòd isti rei non obolorum, sed nummorum argenteorum conflatores erant, Antonius Matthæus clarè dixit, quod circa quantitatem monetæ adulteratæ Imperator non distinguit *in d. lege secunda*, quare obnoxius pœnæ ramanet, qui vel paucos nummos adulterinos formavit. Licèt ille opinetur, quòd isti qui unum aut alte-
18 rum obolum fecerint, mitiùs plecti debent. Carpzovius verò, igni subjiciendum tradidit qui plures obolos fecerit: & quamvis teneat *numero sexagesimo*, quòd semel, aut bis paucos faciens, extraordinaria animadversione puniendus venit, hoc in ærosa moneta verificari potest ratione minimi præjudicii ab eo considerati, quod posset procedere, si præjudicium in concreto æstimetur. At verò in abstracto, semper præjudicium maximum est, cùm pretia rerum confundantur, & commertia revolvantur; crimen namque læsæ Majestatis, cujus authoritas usurpatur, non minùs committitur in obolo, quàm in solido, ex quo damnum irreparabile Reipublicæ resultat, atque pessimum exemplum exhibetur, dum impunitum hoc execrabile crimen remanet. Magis
19 enim, vel minus non mutat speciem, ut Philosophi dicunt, & notavi *tom. primo de regimine Valentiæ capite secundo*, §. *primo*, *numero centesimo decimo*. Quibus additur, quòd in materia falsificationis monetæ, numquàm potest verificari parvitas materiæ, & sic ex formatione paucorum obolorum majestas læsa remanet enormiter, ut cum Sixtino, Harnisæo, Baldello, Besoldo, Larrea, & aliis probat Dominus Solorzanus *dict. emblemate octogesimo primo, numero tertio, cum sequentibus*. Idem testatur Jacobus Gotofridus *in dict. leg. fin. Codice Theodos. de fals. monet.* ibi: *Nihil est regalibus, quod non suo, & summo pondere censeri*
20 *debeat. Unum denique istud è summis imperii arcanis, jura majestatis individua putare.* Et ibi: *His adde, periculum à falsariis, si vel minimam cudendæ monetæ facultatem privatis tribuas.* Nec sufficit in hoc casu pœnæ extraordinariæ impositio, nam ut in simili prudenter dixit doctissimus Dominus Covarrubias *libro secundo Variar. capite nono, numero septimo*, ibi: *Si quidem frequenti hujus criminis usu considerato, & lesione maxima, quæ ex eo Reipublicæ infertur, expedit pœnas exquirere, quibus hominum reprimatur audacia.* Nec novum
21 est, quòd in rebus mali exempli jura transgrediantur, ut Reipublicæ subveniatur. Jurisprudentiæ criminalis primum principium est, quòd delictum sine dolo commissum puniri non potest pœna ordinaria, neque corporali, Textus *in leg. cùm autem*, §. *excipitur*, *Digest. de ædil. edict. text. in lege nona*, *in principio leg. divus Hadrianus decima quarta*, *Digest. ad leg. Cornel. de sicar.* cum similib. pluribus Giurb. *consil. octogesimo tertio, numero decimo sexto, & decimo septimo*, & tamen in rebus mali exempli pœna ultimi supplicii imponitur expresso jure, ut in specie Textus *in leg. si qui, trigesima octava*, §. *qui abortionis*, *Digest. de pœn.* & sic cùm perniciosi exempli sit monetæ adulterinæ cusio, etiam in obolo capitaliter plecti debet flammarum pœna.

Quod de jure nostro Hispano difficultate caret, ut probat Textus *in leg. nona, titulo 7. part.* 22
septima, ibi: *Qualquier que ficiere falsa moneda de oro, ò de plata, ò de otro metal qualquier, que sea quemado por ello de manera que muera.* Sic docent Dominus Gregorius Lopez *ibidem, glossa secunda*, Dominus Covarrubias *dict. capite octavo, num. tertio, vers. qui vero falsam.* Antonius Gomez *in leg. octogesima tertia, Taur. numero tertio*, Villadiego *in lege secunda, titulo sexto, libro septimo for. judic. n. primo*, Didacus Perez *in leg. quarta, titulo sexto, libro octavo. Ordinam. glos. prima circa fin. & in leg. vigesima tertia titulo decimo nono, eodem libro octavo, glossa magna circa princ.* Azevedo *in lege quinta, titulo decimo septimo, libro octavo, Recopilat. numero decimo sexto*, Don Joannes Vela *de delictis parte prima, capite undecimo, numero undecimo*, Gutierez *dict. libro tertio, practicar. quæstione quarta, numero quinto*, & Pichardus *in manuduct. ad praxim, parte tertia*, §. *quarto*, *numero trigesimo septimo*, quo jure utimur ita ut si crimen concludenter probetur, rei flammis comburantur, postquam suffocati sint, 23
quia valdè inhumanum esset, quòd homines vivi comburerentur. Non enim pietas Christiana patitur hanc sævam executionem, nisi in crimine hæresis, & Apostasiæ, quando rei in obstinatione impœnitentes perseverant. Et quamvis de jure communi, etiam pœna publicationis 24
omnium bonorum imposita sit *lege prima*, §. *fin. Digestis ad leg. Corneliam de fal. dicta lege secunda, Codice de fals. monet. leg. si quis tertiò Codice Theodos. eodem titulo.* Ubi communiter Doctores. De jure Hispano solùm dimidiam bonorum amittunt partem, ut *in dict. leg. nona* habetur, & in legibus ordinamenti, atque recopilationis memoratis, de quibus latè per nostros Doctores disputatur. Sed quia tam in hac specie, quàm in cæteris, quas vidi, crimina hæc à perditissimis hominibus patrantur, inanis est disputatio bonorum, cùm nulla possideant.

His positis facilis videbatur decisio nostræ con- 25
troversiæ, quia rei convicti, & confessi reperiebantur, ob quòd pœna ordinaria plectendi videbantur. Sed pro eorum defensione allegabatur, quòd de corpore delicti non apparebat, nisi in minima quantitate, nempè in illo nummo semiunciario, & hoc suppleri non poterat per rei confessionem, juxta vulgatem Textum *in leg. si quis in gravi, tertia, Paragraph. si quis moriens*, 26
Digestis, ad Syllanian. ibi: *Nisi potuerit & probari.* pluribus Farinacius *quæstione secunda, numero septimo, & vigesimo secundo*, Guazzinus *defens. quarta, capite primo, secundo, & nono, num. quarto*, Giurba *consil. trigesimo septimo, numero quadragesimo septimo.* Quo posito mitiùs puniendi erant; nam ex unius, vel alterius nummi conflatione extra ordinem plectendi sunt, ex dictis per Antonium Matthæum, & Carpzovium, *ubi suprà*

prà; quam sententiam uti mitiorem amplecti videtur Farinacius *dict. quæstione centesima decima quinta, numero nonagesimo*, qui alios adducit. Et licèt inventus fuisset apparatus ad plures nummos argenteos adulterinos conficiendos, non fuit perductum ad effectum, & ex solo conatu flammis tradi non
27 poterant, ex deductis per Farinacium *ibidem, numero nonagesimo secundo.*

Verùm ista argumenta facillimè solvebantur. Quia de corpore delicti plenè constitit per inspectionem ocularem, & relationem peritorum; qui visis illo nummo perfecto, circumcisionibus aliorum imperfectorum, ex eadem materia, massa metallorum ejusdem qualitatis, teretibus jam præparatis ad cudendum cum crassitudine, & latitudine proportionata, pondereque, & mensura ad decem nummos ex quolibet cudendos; cuneis signatoriis, malleorum ictibus usum diuturnum comprobantibus, signis in nemore permanentibus hujus operis in ligno, quod alchimotætæ loco incudes recipiebat, pessulis, aliisque vasibus cum ingredientibus, & vestigiis lotionis nummorum, ut argenti colorem perfectum sumerent, quæ omnia erant permanentia,
28 & simul juncta ad alium finem deservire non poterant; certissimè apparebat aliundè quàm per reorum confessionem, de substantia, sive corpore maleficii, juxta Textum *in dict. leg. si quis in gravi, Paragraph. si quis moriens*, & doctrinam Farinacii *dict. numero vigesimo secundo*, qui non requirit inspectionem omnium nummorum, sed absolutè ocularem inspectionem, ne ex sola confessione rei damnentur, quod in nostra spe-
29 cie concurrebat, & doctrinam Guazzini, *qui dict. numero quarto*, judicium peritorum exposcit, quod hìc adhibitum fuit. Quibus jungebantur attestationes mulierc̃ularum deponentium, se expendisse plures nummos argenteos unciarios, & semiunciarios, & dicta sociorum ad invicem uti testes examinatorum, qui in hoc crimine tamquam excepto, fidem faciunt, ut probat Textus *in dict. leg. prima, Codice de fals. monet*: ibi: *Facti conscios per tormenta prodituri.* ubi Doctores
30 quorum plures laudaverat *suprà, controversia secunda, numero trigesimo tertio*, clarissimè apparebat de concludenti probatione, non solùm corporis delicti; verùm etiam de delicto uniuscujusque, quantumvis illius confessionem sigillatim auferas.

31 Neque ex parvitate materiæ excusari poterant juxta ea, quæ superiùs diximus *numero decimo septimo cum sequentibus*, quibus adaptatur sententia Farinacii *numero nonagesimo primo*, licèt hæc responsio necessaria non esset, cùm ex actis resultaret non in parva, sed in magna materia deliquisse. Neque hìc dici poterat, quòd crimen remanebat in terminis conatus non perducti ad effectum, quia contrarium probabatur ex actis:
32 etsi & ubi tantùm de conatu constaret, conclusio procedit, si rei pœnitentia ducti spontè à fabrica destitissent, ut in terminis docet Paulus *in lege qui falsam decima nona, Digest. ad leg. Cornel. de fals.* ut pluribus probat Farinacius *dicta quæstione centesima decima quinta, numero nonagesimo quarto.* Quibus adstipulantur ea, quæ superiùs diximus de affectu, non secuto effectu, in atrocissimis, ut puniatur eadem pœna, *Controversia decima tertia, numero decimo cum sequent. & controversia trigesima secunda, numero vigesimo tertio.*

Ex his omnibus isti rei condemnati fuere ad 33
pœnam ignis sententia *diei secunda Junii anno millesimo sexcentesimo sexagesimo*, actuante Francisco Medrano. Sic pariter postèà decisum fuit in causa cujusdam incolæ oppidi del Real, qui monetam auream ex æræ conflaverat, cui apprehensi fuere novem solidi jam perfecti, materia, & cunei signatorii: & probatum fuit, expendisse unum solidum, quare fuit ad flammas condemnatus sententia *diei quarta Decembris millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.*

CONTROVERSIA XLV.

De falsificante cuneos signatorios Regis.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Sigillum adulterinum faciens pœna legis Cornelia tenetur.*
3 *Pœna falsi extraordinaria est de jure civili, & Hispano.*
4 *Auxilium remotum non est dignum eadem pœna.*
5 *Sigillum Regis falsò conficiens non punitur pœna ignis.*
6 *Imago Principis imponitur in numismate.*
7 *Majestas Principis læditur atrociter ex contemptu imaginis.*
8 *Falsam monetam cudens ratione formæ mitiùs puniendus est*, & nu. 51.
9 *Conficiens falsos cuneos pœna flammarum plectitur.*
10 *Falsæ monetæ crimen jure Digestorum sub leg. Cornel. continebatur.*
11 *Jure Codicis factum fuit crimen specie diversum.*
12 *Leges Hispanæ pœnam imponentes falsatoribus Regii sigilli, de quibus tractent?*
13 *Falsi crimen in litteris Regis gravissimum.*
14 *Falsæ monetæ crimen gravius.*
15 *Quia damnum transcendentale producit.*
16 *Pœna ignis debetur auxiliatoribus falsæ monetæ.*
17 *Falsitas cuneorum influit in totam delicti substantiam.*
18 *Signum in moneta excusum ejus valorem decernit.*
19 *Stemmatum differentia in sigillis, ad signandas tabulas, vel monetas, & inter ipsas monetas.*
20 *Signa quibus moneta percutitur, non deserviunt ad alios usus.*
21 *Arma commodans homicidæ excusari potest, quia deserviunt ad alios usus.*
22 *Cunei signatorii ad instantiam privati excusi non possunt deservire ad alium finem, nisi ad monetam falsam percutiendam.*
23 *Sigilla quibus tabulæ obsignantur, non sunt de substantia rescripti, vel privilegii.*
24 *Sola subscriptio concedentis, authoritatem Scripturæ impartitur.*
25 *Sigillorum usus in tabulis requisitum, est noviter excogitatum tempore Neronis adversus falsarios.*
29 *Sigillorum usus inter Principes antiquissimus.*
27 *Sigillorum usus ex Sacra Pagina antiquissimus comprobatur.*
28 *Stigmata Augusti, Galbæ, & aliorum Principum.*
29 *Sigillo Principis creditur magis de consuetudine, quàm de jure.*

30 *Solemnitates plures requiruntur in jussionibus sigillo munitis.*
31 *Quod etiam procedit de jure Hispano.*
32 *Annulorum signatorum usus inter Romanos privatim.*
33 *Annulis signabantur res minutissimæ.*
34 *Textus* in leg. cum parer, septuagesima septima, Paragraph. pater pluribus, vigesimo primo, Digest. de legat. 2. *expenditur.*
35 *Signum in nummis est de substantia formæ.*
36 *Et publicam authoritatem præbet.*
37 *Nummos publico stigmate signatos respuere crimen punibile est.*
38 *Publica forma nummis necessaria est, ut certam, & permanentem æstimationem obtineant.*
39 *Pecuniæ usus antiquissimus.*
40 *Pecunia argentea publicè percussa tempore Abrahæ, in usu erat.*
41 *Pecuniæ substantialis forma pendet ex signatura.*
42 *Imagines Imperatorum aliquando percutiebantur in nummis.*
43 *Aliquando rerum præclarè gestarum symbola.*
44 *Sed semper inscriptio nominis signabatur.*
45 *Christus Dominus quando inspexit nummum Cæsaris, non solùm contemplatus fuit imaginem, sed inscriptionem.*
46 *Stigmata, & inscriptiones repræsentant personam Principis, sicut imagines.*
47 *Legum nostrarum exempla.*
48 *Injuria fit etiam inter privatos ex usurpatione alienorum stigmatum.*
49 *Cuneos signatorios absque Principis authoritate conficiens, totum crimen adulterinæ monetæ, ratione formæ perficit causativè.*
50 *Lege Hispana punitur pœna flammarum, tam qui adulterat nummos ratione formæ, quàm ratione materiæ.*
51 *Benedicti Carpzovii doctrina quoad mitigationem pœnæ in adulterante pecuniam ratione formæ, procedit quando qui proprio nomine cudit.*
52 *Decisio Aulæ.*

1 IN specie controversiæ præcedentis diximus, falsarios principales pretio corrupisse artificem sigillorum, ut conficere cuneos signatorios nummorum argenti unciariorum & semiunciariorum, ut effectivè confecit aliquos, cum quibus nummi percutiebantur. Et cùm ex actis resultasset, quòd iste rens in cuneis expresserat stigmata, & inscriptiones Regias, quæ diversæ sunt ab eis, quæ in sigillis Regiis, ad rescripta privilegia, Epistolas, & jussiones obsignandas conficiuntur, dubitabatur, qua pœna veniret plectendus.

2 Dicebatur ad rei defensionem, quòd de jure civili Romanorum tantùm teneri poterat pœna legis Corneliæ de falsis, ut probat Textus *in leg. lege Cornelia, trigesima, Digest. eod. titulo*, ibi: *Lege Cornelia testamentaria obligatur, qui signum adulterinum fecerit, aut sculpserit.*

3 Quæ quidem pœna erat deportationis cum bonorum publicatione, Textus *in leg. prima, Paragraph. fin. Digest. eodem*, & hodie arbitraria, tam de jure communi, quàm Hispano, & dixi *Controversia trigesima septima, numero decimo, & controversia trigesima octava, numero trigesimo primo.* Quamobrem extra ordinem plectendus erat; nam ille solùm stigmata in cuneis exculpserat, absque eo quòd in fundenda massa, vel ad percutiendos nummos cooperasset; & sic ut plurimùm auxilium remotum præstasse dici poterat; ob quod non erat ejusdem pœnæ dignus, ut pluribus probat Farinacius *quæstione centensima trigesima, numero quadragesimo septimo, & quæstione centesima trigesima prima, numero quadragesimo.* Et quamquam diceretur, quòd sigilla Regis adulteraverat, nostris legibus hoc crimen non punitur sævissima pœna concremationis, sed alia mitiori nempè mortis legalis, furcæ scilicet, vel gladii, ut probant Textus *in leg. sexta, titulo duodecimo, libro quarto, fori leg. lege sexta, titulo septimo, partita septima, lege tertia, titulo sexto, & lege vigesima prima, titulo decimo nono, libro octavo, Ordinat. & lig. tertia, titulo decimo septimo, libro octavo, Recopilat.* Quibus cautum habemus, quòd falsum committentes in Regiis sigillis, ultimo supplicio condemnentur, absque adjectione flammarum, & sic docent Dominus Gregorius Lopez, Montalvus, Didacus Perez, & Azevedo in his juribus. Dominus Covarrubias *practic. capite vigesimo secundo, numero nono.* Vela *de delict. parte prima, capite decimo, numero decimo*, & Pichardus *in manuduct. parte tertia, §. quarto, numero trigesimo septimo.* Et cùm reus iste minor adhuc esset, subveniendum ratione ætatis, ita ut mitiùs plecteretur, Advocatus nervosè afferebat per ea, quæ diximus suprà, *controversia octava, numero vigesimo primo cum sequentibus.*

4 5

Quibus addi poterat, quòd ratio acerbitatis pœnæ flammarum in reis falsæ monetæ, ea est, quod in nummis insculpi solet imago Principis, cujus majestas læditur atrociter, dum sacri vultus contemnuntur; ac per consequens graviori pœna digni rei efficiuntur, dum despiciunt ea, quæ venerari debent. Sic deducitur ex Textu *in leg. tertia, Codice de vet. numism. potest.* ibi: *Capitali scilicet supplicio puniendo, qui vel jussa nostræ majestatis avaritiæ cæcitate contempserit, vel æternales vultus, dum fraudibus studet, duxerit violare.* Hac de causa pœna ignis inducta fuit contra flatores solidorum *ex l. secunda, Codice de fals. monet. & leg. præmio* 4. *Codice Theodosian. eodem titulo*, ut dixi *controvers. præcedent. numero quarto, & quinto*; quia in solidis apponebantur imagines Principum, ut notat Jacobus Gotofridus *in dict. lege quinta*, idem probatur *in leg. unica, Codice Theodosian. si quis solid. circul. ex ter* ibi: *In quibus nostri vultus, ac veneratio una est*: & pariter *in leg. prima eod. Codice Theodos. de ponderator.* ibi: *Nostris vultibus figuratis.* Quod dixerat Paulus *libro quinto, sentent. titulo vigesimo quinto, in principio*, ibi: *Vultuve Principum signatam monetam præter adulterinam reprobaverit.* Sic tenent Divus Thomas *libro secundo de regim. Princip. capite decimo tertio*, Jacobus Cujacius *in dict. titulo vigesimo quinto, libro quinto sentent.* & latiùs *libro decimo nono, observat. capite vigesimo quinto*, Tiberius Decianus *libro septimo, capite vigesimo secundo, numero decimo octavo*, Dionysius Gotofridus *in leg. prima, Codice de veter. numism. potest.* & Jacobus ejus filius *in dicta lege unica ad fin.*

6

7

Cùm

Cùm autem in cuneis, de quibus agimus; non expresserit Principis imaginem, deficiebat ratio enormitatis, ac per consequens etiam ratio gravissimæ pœnæ.

8 Ulteriùs, quia ipse licèt peccasset ex consequentia in adulteratione illius monetæ ratione formæ, non tamen peccavit ratione materiæ quia prorsus ignoravit, ex qua materia percutienda esset, neque interfuit in ea cudenda: sed crimen ratione formæ in falsa moneta mitiùs puniri debet, utputa pœna flagellorum, & exilii, vel simili, ut latè probat Benedictus Carpzovius *in practic. criminal. quæstione quadragesima tertia, numero vigesimo septimo, cum sequentibus.* Igitur levissimè plectendus erat, quia ex hac pœna, aliquid erat ei condonandum ratione minoris ætatis.

9 Nihilominùs pœna acerbissima ignis teneri suadebant plura jura, & rationes urgentissimæ. Nam licèt falsæ monetæ crimen comprehenderetur antiquitùs sub generali dispositione legis Corneliæ de falso, ut probat Text. *in leg. quicumque, cum sequentibus, Digest. eod. titulo.* Tamen postea Imperatorum diversis constitutionibus fuit factum crimen speciale, distinctum à cæteris falsitatibus ratione gravitatis, quam secum adfert, & damni enormissimi resultantis universæ Reipublicæ, & colligitur ex titulis ad legem Corneliam, & de falsa moneta tam in Codice Justiniani, quàm Theodosii: quia sicut assassinium sub generalitate homicidii comprehenditur, & tamen gravitate, & pœnarum sævitia ab eo distinguitur; sic similiter, licèt crimen falsæ monetæ sub generalitate falsi comprehendatur, ob enormitatem specie distinguitur à cæteris falsitatibus, & specialibus privilegiis, regulisque diversis judicandum est, ut passim notant Doctores *in leg. prima, Codice de fals. monet.* quæ plures specialitates continet. Quo supposito, notandum est, quòd leges Regni allegatæ *suprà, numero quarto*, pœnam imponentes falsificanti sigilla Regis, non disponunt quoad falsificantes cuneos signatorios monetæ; sed tantùm tractant de sigillis, quibus obsignantur rescripta privilegia, epistolæ, & cæteræ jussiones nostrorum Regum; ut ex ipsorum jurium verbis, & contextura apparet. Et licèt negari non possit, quòd est gravissimum crimen quælibet falsitas in scripturis Regiis, sive nomine Regio expeditis; ita ut in famulo à secretis, vel Notario Regio puniatur pœna mortis, & confiscationis bonorum, Textus *in lege octava, titulo nono, part. secunda*, & in privato pœna mortis, ut habetur *in dict. leg. sexta, titulo septimo, part. septima.* Quæ jura optimè interpretatur Dominus Gregorius Lopez *in dicta leg. octava, glossa octava*, tradens rationem differentiæ, ob quam in primo publicanda bona sint, in secundo verò non. Tamen multò gravius est crimen falsæ monetæ, ut impositio pœnæ ignis demonstrat *in lege nona, dict. titulo septimo, part. septima.* Quod procedit ratione præjudicii transcendentalis, quod infertur universæ reipublicæ, cujus commercia turbantur, substantia eripitur, & pretia cunctarum rerum confunduntur non semel, aut bis; sed successivè, dum falsitas nummorum non detegitur; & postquam detecta est; quia moneta legitima suspicione laborat, ita ut jactura per omnes artus mixti corporis diffundatur, & omnes subditos inficiat incredibili contagio, ex quo plura mala procedunt: quorum plura demonstrant Herman. Kirchnerus *de repub. disputat. vigesima, addittam. primo*, Petrus Gregorius *de repub. libro nono, cap. primo, num. trigesimo primo*, Dominus Larrea *decision. duodecima, num. quadragesimo octavo cum sequentibus*, & Dominus Solorzanus *Emblem. Regiopol. octogesima prima, num. vigesimo secundo.* Cujus criminis pœna non solùm comprehendit ipsos flatores falsæ monetæ; verùm omnes consilium, auxilium, & opem præstantes in ipso crimine, ut docet Imperator *in dict. leg. prima, Codice de fals. monet.* & noster Alphonsus *in dict. leg. nona*, ibi: *Esta mesma pena madamos que ayan los que a sabiendas diessen consejo, o ayuda a los que falsassen la moneda, quando la fazen.* Quam conclusionem de jure firmant Julius Clarus *in Paragraph. final. quæstione octogesima septima, numero quarto*, Tiberius Decianus *dicto libro septimo, capite vigesimo quinto, numero secundo*, Farinacius *dicta quæstione centesima decima quinta, numero trigesimo*, & *dicta quæstione centesima trigesima, ex numero primo*, Giurba *consil. octogesimo quinto, numero primo*, Antonius Faber *in Codice, libro nono, titulo decimo quinto, definitione tertia, numero tertio.* Carpzovius *in pract. criminali, parte prima, quæstione quadrgesima secunda, numero decimo tertio*, & sic communiter Doctores. Præcipuè, quando auxilium proximum est delicto; vel est causa ipsius, ut distinguit Farinacius *ibidem, numero quadragesimo septimo*, qui antiquiores refert, & eum recentiores sequuntur. Iste enim reus non solùm auxilium proximum delicto præstitit, verùm in ipso actu delinquendi cooperavit causativè, quia sine cuneis ab ipso excusis non poterant numismata percuti. Et sic factus fuit causa delicti, cuneos excudendo, & ejus nequitia influebat in toto crimen, formam præbendo, quæ consistit in signo in nummis excuso, ut probat Carpzovius *quæstione quadragesima tertia, numero tertio, & vigesimo quinto cum sequentibus.* Nam eorum æstimatio legalis pendet ex publica authoritate, quæ mediante sigillo excuso pretia nummorum decernit, & valorem à lege statutum demonstrat, ut probat Textus *in leg. prima, Digestis de contrahen. emption.* ubi communiter Doctores, & de jure nostro Textus *in lege prima, cum duobus sequentibus, titulo vigesimo primo, libro quinto, Recopilat. & in lege decima tertia, & decima quarta, in declarationibus ejusdem tituli*, ut latissimè & pluribus adductis tradit Dominus Larrea *dicta decisione duodecima, numero nono cum sequentibus*, quem sequitur, aliis etiam adductis, Don Franciscus Amaya *in lege unica, Codice de collation. æris libro decimo, numero duodecimo.* Et cùm in his Regnis distincta sint sigilla, & eorum stigmata, quæ excuduntur in obsignatione rescriptorum, epistolarum, atque jussionum ab illis, quibus cudi numismata solent, immò & in ipsis nummis diversissima stigmata percutiuntur, quia diversum est sigillum aureorum à sigillo argenteorum, vel obolorum æris, ut deprehenditur *ex dicta l. prima cum duobus sequentibus*

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

tibus, & ex dicta lege decima tertia & decima quarta, ut oculis ab omnibus inspicitur, sequitur, quòd sigillum ad unum usum destinatum, ad alium deservire non possit, juxta Textum *capite significasti, de appellationibus*, ut notat Theodorus Hoppingius de *jure sigillorum, capite nono, numero decimo septimo*, ita ut unumquodque sigillum ab omnibus notum sit; maximè ab eo, qui in hujusmodi artificio versatur. Et dum iste reus 20 in cuneis excussit stigmata destinata ad nummos argenteos unciarios, & semiunciarios; falsò authoritatem publicam præbuit monetæ adulterinæ, non solùm in quantum ab omnibus reputari poterat legitima, sed ut æstimaretur argentum, quod dimidia parte ære constabat. Quæ non poterat ignorare, cùm ea sigilla non possent deservire ad alium usum, vel finem, nisi ad cudendos hujusmodi nummos: quare concurrebant omnia requisita *nostræ legis nonæ*, ut eadem pœna teneretur cum principalibus criminis reis. 21 Commodans arma homicidæ potest aliquoties excusari à pœna, quia possunt deservire ad alium usum præter homicidium, nempè ad ornatum, ad bellum, vel ad propriam defensionem, ut latè probat Farinacius *dicta quæstione centesima trigesima, numero sexto*. At vero qui pretio corruptus cuneos signatorios excudit, quibus cuditur moneta argentea, & ad alios usus non possunt applicari, scienter, dolosè et data opera consensum præbet ad delictum: & auxilium perniciosum præstat in ipsa adulteratione monetæ, quæ sine ipso fieri non poterat, & causa est totius mali, quia dat formam, in qua virtus monetæ consistit.

22 Quod confirmatur ex ratione differentiæ, quæ versatur inter sigilla, quibus privilegia, jussiones, & tabulæ obsignantur, & sigilla, quibus moneta percutitur. Quia obsignatio scripturarum non est de substantia rescriptorum, ut latè probat Hoppingius *de jure sigillorum, capite undecimo, numero primo cum sequentibus*, quod colligit *ex lege Gajus Sejus, Digest. de pignoratitia actione*. Sed clarius probatur de jure nostro per Textum *in lege vigesima nona, titulo quarto, libro secundo* 23 *Recopilationis*, in quo dum solemnitates iussionum describuntur, hæc verba habentur: *Obedezcan, y cumplan las cartas que fueren libradas por los del dicho consejo segun lo en ellas contenido; bien assi, y tan cumplidamente, como si fuesen firmadas de nuestros nombres*. Et sic de sola subscriptione meminit, quia illa probat consensum, & authoritatem scribentis. Antonius de Butrio *in capite secundo, de fide instrument. vers. an ipsa exigatur*. Bartolus *in lege cum tabernam, §. idemque sunt, Digestis de pignor.* Antonius Gabriel. *in commun. titulo de præsumptionibus, conclusione tertia, numero duodecimo*, Rota Romana *decisione trecentesima prima, numero tertio, parte prima, recent. & decisione quingentesima octogesima quinta, num. secundo, eadem parte* 24 *prima, & decisione sexcentesima quinta, numero quinto, parte secunda*. Augustinus Barbosa *in dicto capite secundo, de fide instrumenti, numero final.* Immò subsignatio, sive appositio sigilli, absque subscriptione jubentis, nihil operatur. Textus *in lege secunda, de rebus alienis non alienandis*, ibi: *Licèt sigillo tuo venditionis instrumentum fraude conquisita signaveris*. Idem probat Textus *in lege, si ita stipulatus, centesima vigesima sexta, §. Chrysogonus, Digest. de verborum obligatione*, Bartolus *in leg. falsus, in fine, Codice de furtis*, Jason *in lege si ita stipulatus §. Chrysogonus, numero vigesimo tertio*, Antonius Faber *in Codice libro quarto, titulo decimo quarto, definitione undecima, numero quarto, & quinto*, Guido Papa *decisione centesima septuagesima octava, numero primo, & decisione quadragintesima octogesima prima, in principio*. Marta *parte prima, Digest. novitz. tit. de probatione, cap. vigesimo secundo*, Dionysius Gotofridus *in dicta lege secunda*, Hoppingius *de jure sigill. capite decimo quinto, numero centesimo trigesimo, & capite decimo sexto, numero sexagesimo octavo*. Nam obsignatio tabularum est requisitum excogitatum à senatusconsulto adversus falsarios, tempore Neronis, ut docet Paulus *libro quinto sententiarum, dicto titulo, vigesimo quinto*, & tradunt Suetonius *in Nerone, capite vigesimo septimo*, Seneca *de beneficiis, libro tertio, capite decimo quinto*, Brisonius *de formulis, libro sexto, §. cæterùm; & de tabulis*, Jacobus Cujaccius *in dict. libro quinto, Pauli, titulo vigesimo quinto*, Hoppingius *capite decimo, numero vigesimo secundo*. Et licèt hæc ad privatorum obsignationem referantur, nam Principes ab antiquissimo tempore sigillandi usum habuerunt, ut referunt Alexander ab Alexandro *libro secundo dier. Genial capite decimo nono*, & Tiraquellus *in addit.* Sed Plinius *libro trigesimo tertio historiæ naturalis, capite primo*, Polydorus Virgilius *libro secundo de inven. rerum, capite vigesimo primo*, & Gorlæus *libro Dactylioth. pagina prima*, Promethæum primum ponunt, ut refert Hoppingius *libro de jure sigillor. capite secundo, numero octavo*, licèt ipse 26 fateatur, antiquiorem originem comprobatam ex sacra pagina Genesis *cap. trigesimo octavo, vers. decimo octavo, & capite quadragesimo primo, vers. quadragesimo secundo*. Exod. *capite trigesimo tertio, vers. vigesimo secundo*, Ester *capite tertio, vers. decimo tertio*, ibi: *Et litteræ signatæ ipsius annulo, & capite octavo, vers. octavo*, Danielis *capite sexto, vers. decimo septimo, & libro primo* Machabæorum *capite sexto, vers. decimo quarto*, ut hæc alia notant Petrus Gregorius *libro quadragesimo septimo syntagmat. cap. vigesimo nono, numero decimo tertio*, Gaspard. Anton. Thesaurus *libro secundo quæstionum forensium, quæstione centesima, num. secundo*, Herman. Kircker *libro quarto de officio Cancellar. capite secundo, numero vigesimo secundo*, Kirckner *de annul. aur. num quadragesimo primo, & sequentibus*, Hoppingius *dict. capite secundo, num. primo cum sequentibus*. Immò in urbe Romana multis temporibus ante Neronem sigillorum usus prævaluit; 27 quod deducitur ex eo, quòd in ipsa vicus erat *sigillaria* dictus, in quo sigilla exquisitæ artis ex ære, argentoque fabrefieri solebant, Alexander ab Alexandro *libro tertio dierum genialium, capite quinto*, ubi Tiraquellus, Polydorus *libro quinto, de invent. rerum, capite primo*, Vvolfang. Lazius *libro septimo, commun. reipublic. Roman. cap. tertio ad finem*, Thesaurus *dicta quæstione centesima, num. sexto*, Hoppingius *dict. tractat.* 28 *de jure sigillor. capite primo, §. secundo, numero decimo*. Et sic passim reperitur mentio stigmatum Alexandri Magni, Cæsaris, Pompei, Augusti.

gusti, Galbæ, & aliorum Principum apud Dionem, *libro quinquagesimo primo historiæ*, Plinium *dicto libro trigesimo tertio, capite primo*, Rhodiginum *libro sexto antiquar. lection. capite duodecimo in finem.* Ulyssem Aldrovandum *libro primo, de insect. capite tertio, de cera*, §. *usus ad sigillandum, pagina centesima septuagesima tertia.* Sed omnia colligens Hoppingius *capite quinto, ex numero primo, per plures sequentes.* Verùm non inde substantia concessionis pendet à sigillo, vel signatura, cùm sit *signum habentis jurisdictionem, de consuetudine fidem faciens*, ut pluribus probat Hoppingius *capite quarto, numero decimo octavo, cum sequentibus.* Ex quo resultat primò, quòd non ubique usus sigillandi admissus sit, ut cum Plinio *dicto libro trigesimo tertio, capite primo*, Conano *libro nono, comment. capite secundo*, Kircher. *libro primo, de jure legation. numero nonagesimo secundo*, probat Hoppingius *dicto capite secundo, numero centesimo sexto cum aliquibus sequentibus*, de Orientis nationibus, Ægyptii, & aliis, quos hodie Turcæ suquuntur. Bohem. Aubanus *libro secundo de Asia, pagina centesima quadragesima nona*, Guillelm. Anton. *de rescript. mor. conclusione quinquagesima, numero quarto, littera C*, Hoppingius *dict. capite secundo: numero centesimo octavo.* Secundò, quòd sigillo publico, vel authentico, etiamsi Principis sit, creditur de consuetudine magis, quàm de jure, Textus *in capite cùm dilectus, in fin. de fide instrument.* Glossa *in capite secundo, verb. sigillum, eodem titulo*, Matthæus de Afflictis, *decisione ducentesima quinquagesima tertia, numero tertio, & quarto*, Guido Papa, *decisione centesima septuagesima quinta, numero primo*, Hoppingius *capite undecimo, numero trecentesimo decimo septimo.* Et adhuc ut ei credatur, requiruntur plures solemnitates, utputà subscriptio Cancellarii, Registratoris, fides Secretarii conficientis, & rescriptio, quam *referendatam* nuncupamus. Baldus, Misingerius Menochius, Borrellius, Craveta, Bertrandus Vvesembeccius, Franciscus Marcus, Monter, Antonius Faber Tuschus, & alii apud Hoppingium *dicto capite undecimo, numero ducentesimo septuagesimo quinto.* Quod de jure nostro probatur, si antiquiora scrutentur in *lege prima, & tertia, lege quadragesima quarta, & lege centesima decima quarta, titulo decimo octavo, part. tertia*, ubi latè Dominus Gregorius Lopez, & Covarrubias *practicar. capite vigesimo secundo, numero nono*, sed plures ex illis solemnitates antiquatæ sunt, & hodie solùm observantur contentæ *in lege decima tertia, & vigesima nona, titulo quarto, lege prima cum sequentibus, titulo decimo quinto, libro secundo Recopilation.* per quæ jura Cancellarii obsignantis subscriptio requiritur, ita ut absque ea simplicis sigilli appositio nullius momenti sit. Quæ observantur in unoquoque Senatu, ex his qui habent diversum sigillum; nam subscriptio Cancellarii, vel ejus qui vicem gerit, semper præcedit cum cæteris requisitis æquipollentibus.

Hæc de impositione sigillorum authenticorum notanda reperiuntur. De privatis verò nemini dubium est, quòd ante Neronem annuli signatorii in usu erant, de quibus Jurisconsulti *in lege signatorius, septuagesima quarta, Digest. de verborum significat. & in lege argumento vigesimo quinto*, §. *ornamenta, decima, Digestis de auro, & argento legat.* Textus aliàs difficilis *in lege, cùm pater, septuagesima septima*, §. *pater pluribus, vigesima prima, Digest. de legat. tertio*, ibi: *Res quas sub cura sua habuit, adsignare jussit*, ubi Dionysius Gotofridus verbum *adsignare* juris translationem non significare dixit: sed non explicat ad quid referendum sit. Sed inspecto, quòd annulum pater filiæ tradiderat, si de annulo signatorio intelligatur *adsignare*, verbum ad sigillationem referendum est, quæ custodiæ causa adhiberi à Romanis in usu erat, ut innuit Revardus *libro quinto varior. capite decimo sexto*, & cum Bartolo, Jasone, Natta, Berojo, & aliis explicat clariùs Hoppingius *de jure insignium, capite septimo, numero centesimo decimo nono, & de jure sigillorum capite sexto, numero vigesimo octavo.* Hos annulos non ad subsignandas tabulas à principio habuerunt Romani; nam hoc privatis usque ad tempus Neronis non fuit in usu, ut dixi, sed ad servandas, vel custodiendas res minutissimas, ut tradunt Plinius *dict. libro trigesimo tertio, capite primo*, Valerius Maximus *libro septimo, capite nono*, Conanus *dicto libro nono, commen. capite secundo, numero tertio*, Revardus *dicto libro quinto variorum, capite decimo sexto*, Jacobus Cujacius *in dict. lege signatorius 74. Digest. de verborum significatione*, & Hoppingius *dict. capite secundo, numero centesimo quinquagesimo primo.* Sed in obsignandis tabulis non solùm sigilla occludebantur cera, verùm testes, & ii quorum intererat, subscribebant, filaque tribus foraminibus infixa ponebantur. Textus *in lege hac consultissima, Codice de testamentis*, ubi communiter Doctores: latè Brison. *dict. libro sexto, de formulis*, §. *cæterùm*, Thesaurus *dict. quæstione centesima, numero primo, secundo, & quinto*, Hoppingius *dict. capite decimo, num. vigesimo secundo, & vigesimo tertio.* Hodie apud nos usus sigillorum, vel annulorum inter privatos fermè ad aliud non adhibetur, nisi ab obsignandas Epistolas, ita ut potiùs secreti custodiendi causa, quàm authoritatis tribuendæ opponatur, de quo Hoppingius *capite septimo, numero vigesimo secundo cum sequentibus.*

Sed sigillum pecuniarum est tota forma ipsarum, ut probat Textus *in dict. lege prima, Digest. de contr. emp.* cum aliis adductis *suprà, numero decimo octavo cum sequentibus*: metalla namque absque sigillo publico, neque pecunia sunt, neque valorem certum demonstrant, ita ut ponderis, & lapidis lydii examini subjiciantur; si publica forma, atque sigillo careant: & per contrarium, ea semel percussa, talem authoritatem obtinent, ut si à subdito Principis cudentis respuantur, crimen committatur, & pœna imposita sit. Textus *in leg. prima, Codice de veter. numismat. potestate, libro undecimo*, Paulus *libro quinto sententiarum, titulo vigesimo quinto, in principio*, ubi Cujaccius, Peguera *decisione quadragesima sexta, numero quinto*, Tiberius Decianus *dicto libro septimo, cap. vigesimo octavo, num. octavo*, Dominus Valenzuela *consil. trigesimo, numero vigesimo octavo.* Et ratio hujus conclusionis est, quia origo emptionis, quatenus est contractus à permutatione distinctus, dimanat ab inventione pretii, quod

in

38 in pecunia consistit; & habet æstimationem notam, permanentem, atque immutabilem, mediante publica forma in ea excusa; ut expressè dicitur *in lege prima, Digest. de contraben. emption.* ut tradunt Aristoteles *libro primo politicorum, capite sexto*, Divus Thomas *libro secundo de regimine Principum, capite decimo tertio*, pluribus Petrus Marquez *in Gubernat. Christ. libro secundo, capite trigesimo nono*, Dominus Amaya, & Dominus Larrea *ubi proximè*. Et cùm hoc ex necessitate com-
39 mercii dimanet, antequam jus vel usus sigillorum inter homines invalesceret ad scripturas obsignandas; jam ad nummos percutiendos admissus reperiebatur jure gentium. Et sic inventionem pecuniæ tradunt, antequam de sigillis mentio fiat. Ejus inventorem Saturnum constituit Lactant. *libro primo, de falsa religione*. Janum Macrobius *libro primo Saturnalium, capite tertio*, Hermodicem Cælius Rhodiginus *libro vigesimo primo, antiquarum lectionum, capite quadragesimo octavo*, Phædonem, Strabo *libro octavo geograph.* Theseum Plutarchus *in ejus vita*. Romulum Petrus Gregorius *libro trigesimo sexto, syntagm. ca-*
40 *pite secundo, numero quarto*, Servium Tullium, Dominus Covarrubias *de numismat. capite primo*, sed veritas à sacris litteris est petenda. Josephus *libro primo, antiquitatum Judaicarum, capite tertio*, scripsit, quòd Cain pecuniæ usum invenit. Avila *de potest. & utilitate monetæ*, quòd Thare pater Abrahæ; quam sententiam ex Alberico, & Budæo refert Tiberius Decianus *libro septimo, tractat. criminal. capite vigesimo tertio, numero vigesimo tertio, numero vigesimo secundo*, Sanct. Thomas ipsi Abrahæ *dict. capite decimo tertio*, quod certius est; Nam *in libro Genesis, capite vigesimo tertio, vers. nono*, de ipso Abrahamo loquendo dicitur: *Ut det mihi speluncam quam habet in extrema parte agri sui, pecunia digna tradat eam*, & rursus, *vers. de-*
41 *cimo sexto*, ibi: *Appendit pecuniam quam Ephon postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti, probatæ monetæ publicæ*. Quæ notaveram in *Emblemate Regiopolit. ad lectorem, num. decimo*, quod scripsi *in traduct. emblematum Domini Solorzano, typis data in principio tomi primi*. Sed usus sigillorum introductus fuit cum hac differentia, quòd destinata ad scripturas subsignanda nihil operantur absque solemnitatibus prænotatis. Ea verò quibus pecunia cuditur, absque alia solemnitate præbent monetæ authoritatem, & valorem, ita ut æstimatio pendeat totaliter à sigillatione. Et sic qui
42 cuneos falsò facit, dat publicam formam, & authoritatem, & auxilium præstat in ipso delicto cooperativè, per tractum successivum, quoties falsarius eam percutit, ob quod eadem pœna tenetur. Ex textu *in leg. si pignore, quinquagesima quarta*, §. *qui ferramenta, Digest. de furt.* pluribus Farinacius *dicta quæstione centesima trigesima, numero primo, tertio, & quadragesimo primo*. Et causam præbet delicto, quod est idem, ac si fecisset. Textus, *in leg. nihil interest. 15. Digest. ad leg. Corneliam de sicar.* Bartolus *in leg. is qui opem, numero quinto, Digest. de furt.* pluribus Giurba *consil. quadragesimo primo, numero duodecimo*, Carpzovius *dict. prima parte, capite trigesimo septimo, numero sexagesimo primo*.

43 Quibus positis non obstant in contrarium ad-

ducta. Nam, ut dixi *numero decimo*, crimen falsæ monetæ de jure Codicis factum fuit crimen specie distinctum à cæteris falsitatibus, speciali pœna coercendum, & conficiens cuneos ad excudendam monetam, falsæ monetæ criminis reus fit, cùm non possint deservire ad alium usum, ut ex dictis pater. Neque ex eo, quòd imagines nostrorum Regum in nummis non apponantur, pœna mitiganda est: quia licèt aliquando Imperatores consuevissent suas imagines excudere in nummis, sæpiùs sua stigmata, sive rerum gestarum symbola ponebant, ut tradunt Brisonius *de formul. libro quarto*, §. *numis.* & aliis relatis Hopping. *c. octavo, numero decimo quinto*, quæ simul cum circumscriptione nominis authoritatem præstant, ut probat Tiberius Decianus *dict.* 44
lib. septimo, cap. vigesimo tertio, num. vigesimo primo, & idem Hoppingius docet *dict. cap. octavo, numero quadragesimo secundo*. Et sic Dominus Noster Jesus Christus, quando de tributo pendendo à Pharisæis tentatus fuit, non solùm interrogavit eos de imagine Cæsaris, sed etiam de inscriptione nominis. Sic scribit Sanctus Matthæus *in Sacrosancto Evangelio, capite vigesimo secundo, vers. vigesimo*, ibi: *Cujus est imago hæc, & subscriptio?* idem dicitur à Sancto Marco *capite duodecimo, vers. decimo sexto*, ibi: *Cujus est imago hæc,* 45
& inscriptio? & pariter à Divo Luca *capite duodecimo, vers. vigesimo quarto*, ibi: *Cujus habet imaginem, & inscriptionem?* Sicque æqualiter hæc duo attendenda sunt; quia, ut dixi, sigillum absque inscriptione nihil operatur. Neque minus per stigmata authoritatis impartitur, cùm *publicum signum sit*, ut ait Imperator *in leg. stigmata 3. Codice de fabricens. libro undecimo*. Pluribus Hoppingius de jure *insign. capite decimo, Rub. ad annul. signator. num. 136. cum sequentibus, & de jur. sigil. capite octavo, numero quadragesimo secundo*, quibus addendus Petrus Gregorius *libro sexto de repub. capite decimo sexto num. primo cum sequentib.* Ad libitum enim Principum nummos cudere jubentium hæc fiunt, ut resultat ex nostris legibus. 46
Nam Reges Catholici Ferdinandus, & Elisabeth *in dict. leg. prima, titulo 21. libro quinto, Recopilat.* suas imagines in aureis nummis insculpi mandarunt. Et Dominus Rex Philippus secundus in aureis ejusdem ponderis, & qualitatis sua stigmata apponi jussit, ut habetur *in dict. leg. decima tertia, in declarat. ejus titul.* & tandem Dominus Philippus quartus, neque in aureis, neque in
47 argenteis suam imaginem posuit, sed in æreis juxta pragmaticam *anni 1660*. Sed cùm in omnibus apponatur circumscriptio nominis Regis, ex læsione cujuscumque monetæ læsa remanet ejus majestas, quia adhuc inter privatos injuria fit ei, cujus stigmata usurpantur, vel contemnuntur, argumento Textus *in l. minimè, Codice de Episcopal.*
48 *Aud. capite dilecta, de exces. prælatorum, l. Judæos quosdam, Codice de Judæis*, Paris. *consil. vigesimo nono, numero octavo*, Marienzo *in leg. sexta, glossa secunda, numero tertio, libro quinto Recopilat.* optimè ad rem Antonius Gomez *in lege quadragesima quinta, Tauri numero septuagesimo septimo*, Augustinus Barbosa *in dicto capite, delicta, num. quarto*, Avendanno *de exequ. mandat. parter prima, capite decimo nono, numero trigesimo secundo*, Farinacius *quæstione centesima quinquagesima, n. sexagesimo*

quinto, Hoppingius *dict. capite quarto, num.* 154.

49 Et licèt verum sit, quòd de isto reo non probabatur peccasse in falsa moneta quoad materiam, negari non poterat, quòd peccavit quoad formam, ita ut ratione ejus totum crimen ipse perfecerit causativè: & ex nostris legibus, sicut de jure cummuni cujuscumque materiæ moneta falsa fiat, pœna ignis deberur, ut probat Textus *in dicta lege prima & secunda, Codice de falsa moneta*, cum aliis adductis *controvers. præced. numero quarto, & in dict. lege nona, titulo septimo, part. septima.* Ubi Dominus Gregorius Lopez, & cæteri Hispani Doctores clarissimè docent. 50 Neque Doctrina Benedicti Carpzovii admittenda est, quia nullius Doctoris authoritate fulcitur, sed statutario jure Saxonum tantùm comprobatur. Et adhuc si benè perpenderis, loquitur in terminis Principis inferioris, qui non habet jura cudendi monetam, & cudit proprio nomine, ex materia legitima, & justo pondere constantem. Quod est 51 valdè diversum, nam loquimur de subdito Regis, qui ejus stigmata, & nomen usurpat, pretio corruptus, ut alius nummos argenteos ex materia adulterina faciat, quod crimen includit omnem materiam, & dolum habentem ad incurrendam pœnam ordinariam, ut ex dictis patet.

52 Ex his omnibus condemnandum pœna mortis nemo ex judicibus dubitabat; & plures ad pœnam ignis. Sed cùm minor esset decem & septem annis, pœna extraordinaria ex concordi voto fuit plexus per ea, quæ dixi *controversia octava, numero vigesimo primo, cum sequentibus*, sententia ejusdem *diei* 2. *Junii anni* 1660.

CONTROVERSIA XLVI.

De expendente Monetam adulterinam.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Expendens scienter falsam monetam, falsi pœna tenetur.*
3 *Expendens monetam ære, & argento confectam, tamquam argenteam, falsum committit, & falso utitur.*
4 *Textus* in leg. lege Cornelia 9. Paragraph. eadem lege, Digest. ad leg. Cornel. de fals. *expenditur.*
5 *Bartoli opinio mitior, & communior, intelligenda de simplice expendente.*
6 *Quæ non procedit in expendente conscio, & participe falsitatis.*
7 *Concubinæ non possunt dicere coactè fecisse ea, quæ à concubinariis ipsis jubentur.*
8 *Concubinæ non sunt in potestate concubinariorum, neque eis ullo jure subsunt.*
9 *Uxores à maritis invitis discedere non possunt, neque eorum delicta obviare.*
10 *Concubinæ invitis contubernalibus possunt ab eis discedere.*
11 *Voluntas, & propositum maleficia discernunt.*
12 *Bartoli opinio jure Digestorum probabilis, sed jure Codicis erronea.*
13 *Textus* in lege prima, Codice de falsa moneta, *expenditur.*
14 *Falsam monetam, expendenti ad utilitatem rei principalis, eadem pœna tenetur.*
15 *Opinio Bartoli in Hispania communiter recepta.*
16 *Verbis* leg. sexagesimæ quartæ, titulo vigesimo primo, libro quinto, Recopilat. *inspectis, opinio Bartoli ea dispositione non juvatur.*
17 *Sed consuetudine interpretata reperitur, quoties expendens authorem demonstrat.*
18 *Textus* in lege septuagesima quarta styli, *expenditur.*
19 *Expendentium pœna, juxta factorum qualitates augetur, vel temperatur.*
20 *Decisio Aulæ in hac specie pœnam augendo.*
21 *Expendentes monetam, si authorem ostenderint: leviter puniuntur.*
22 *Expendens monetam falsam, si authorem non ostenderit, tanquam reus puniendus est.*
23 *Emens monetam falsam ut expendat, extra ordinem puniendus est.*
24 *Falsæ monetæ crimen non est fœmineum.*
25 *Auxilium præstitum post delictum, non eadem pœna sed mitiori punitur.*
26 *Fœminæ postquam viris prostituuntur, turpiter eis subjectæ remanere solent.*
27 *Fœminæ amissa pudicitia, quodcumque malum admittit.*
28 *Concubina, jure civili attento, ab uxore solùm distinguebatur dignitatis gradu.*
29 *Servi, famuli, & cæteri domestici, mitiùs puniuntur in criminalibus à damno mandatis.*
30 *Concubinæ ancillarum loco habebantur.*
31 *Uxor domina vocatur, & tamen marito subjicitur.*

REi falsæ monetæ, de quibus egimus *controversia quadragesima quarta*, mulierculas secum contubernales habebant, quarum industria utebantur ad expendendos nummos adulterinos, & cùm de hoc crimine convictæ, & confessæ remansissent, dubitatum fuit, qua pœna plecti deberent. 1

Et teneri pœna ordinaria probari videbatur ex 2
Textu *in leg. lege Corneliæ nona*, §. *eadem lege. Digestis, ad l. Corneliam, de fals.* Nam licèt plures tenuerint, hunc Textum ad litteram intelligendum de vendente nummos staneos, sive plumbeos, ut in verbis ejusdem habetur; tamen mente, & sensu perpensis, idem procedit in expendente quosvis nummos alterius materiæ, quàm extrinsecùs demonstrant: nam in hoc falsum verè committitur, quia adest mutatio veritatis, & præjudicium tertii, & quicumque ea falsitate scienter utitur, falsi pœnam incurrit, Textus *in lege majorem, Codice de fals.* ubi communiter Doctores. Consultus 3
namque in eo Textu, de nummis staneis, aut plumbeis expensis tanquam ex alio metallo confectis exempli gratia loquitur, & sic multò magis procedit dispositio in expendente majorinam monetam, ex ære nempè, & argento fusam, tanquam 4
si argenti probati esset. Et sic tenuerunt Salicetus *in lege secunda, Codice de falsa moneta*, Joannes de Anania *in capite ad falsariorum, de crimine falsi*, Angelus *tractatu de maleficiis, verbo falsario, versu quæro an aurifex.* Marsilius *in lege qui falsam, numero sexagesimo quarto, Digest. ad leg. Corneliam*

liam de fals. & consil. quadragesimo septimo, numero undecimo, Dominus Covarrubias *de collat. veterum numismatum, capite octavo, numero quarto, ad finem*, Tiberius Decianus *libro septimo tractatus criminalis, capite vigesimo quinto, numero quinto*, Petrus Gregorius *libro trigesimo sexto, syntagmat. capite secundo, numero trigesimo quarto*, Christophorus Paz *in lege septuagesima octava, styl. numero centesimo vigesimo septimo cum sequentibus*, Menochius *de arbitrariis cas. trecentesimo decimo sexto, numero quinquagesimo primo, & quinquagesimo secundo*, Farinacius *quæstione centesima decima quinta, num. centesimo decimo quarto cum sequentibus.*

5 Et licèt contrariam opinionem tueatur Bartolus *in dicta lege Cornelia 9. in principio*, quam sequuntur Angelus *consil. centesimo vigesimo primo, numero tertio, libro septimo*, Julius Clarus *in §. falsum, numero trigesimo septimo, vers. expendens*, Bajardus *ibidem, numero trecentesimo trigesimo octavo*, Peguera *decision. quadragesima sexta, numero decimo quarto*, Petrus Caballus *casu centesimo nonagesimo nono, numero secundo, & sequentib.* Antonius Matthæus *de crimin. libro quadragesimo octavo, Digest. titulo septimo, capite quarto, in fin.* Carpzovius *parte prima, pract. crimin. quæstione quadragesima secunda, numero nonagesimo nono.* Hi Doctores, & plures alii ab ipsis adducti loquuntur in terminis simplicis expendentis falsam monetam

6 scientes eam falsam: sed non de expendente moneram falsam acceptam ab ipso falsario, quem non ignorat eam adulterasse, in cujus utilitatem cæteros decipit; ut conscius ac particeps sit ipsius criminis, & auxilium præstans conficienti, sic numanos adulterinos expendendo. Nam iste pœnam ordinariam incurrit tanquam particeps totius maleficii. Ut scitè distinguit Farinacius *dict. quæstion. 115. numero 127.* & ante eum Cumanus *consil. 138. & column. secunda, vers. at verò*, Menochius *de arbitrariis, cas. 316. numero nono*, & recenter Dominus Franciscus Merlinus *controversiar. parte secunda capite vigesimo sexto, numero decimo sexto, & decimo septimo*, Mastrill. *de indultu, capite vigesimo septimo, numero vigesimo.* Qui licèt ferè semper benigniora sequantur, in hac specie clarissimè asserit, sibi hanc distinctionem placere, seclusis bannimentis, etiamsi Marsillius contrariam tenuerit. Cùm autem mulierculæ, de quibus agimus, ab ipsis fabricatoribus recepissent monetam adulterinam, quam cudere videbant, & eam erogarent ad utilitatem eorum, participando lucrum, cùm de fructu maleficii alerentur, eadem pœna puniendas, non inepte, neque iniquè dicebatur.

7 Nec dici poterat, quòd excusandæ erant à pœna ordinaria, quia obediendo viris, quorum delicta obviare non poterant, coactè fecisse, diceddum sit: ex generali regula, quòd exequendo mandata illius cui aliquis subest, etiam in atrocioribus mitiori pœna dignus censetur. Textus *in leg. servos 8. Codice de re public. & privat.* Farinacius *quæstione nonagesima septima, numero centesimo quinquagesimo primo*, Antonius Gomez *variar. li-*
8 *bro tertio, capite tertio, numero quadragesimo secundo*, Petrus Plaza *in epitom. delict. libro primo, capite decimo quinto, numero vigesimo quarto*, Antonius Faber *in Codice, libro nono, titulo decimo quinto, definitione tertia.* Giurba *consil. octogesimo quinto, numero decimo nono.* Nam hæc procedunt in uxoribus, quæ vinculo matrimonii ligatæ nequeunt à maritis discedere; & ob sexus fragilitatem non possunt crimina eorum deviare, in quibus terminis loquuntur Faber, & Giurba. Istæ enim erant concubinæ, non uxores; & licèt ex imbecillitate sexus, & miseria status, crimen obviare non possent, poterant tamen ab eis vel invitis discedere, Textus *in leg. prima, in principio, Digest. de con-* 9
cubin. & sic proprium crimen vitare. Et dum dando operam rei illicitæ voluntariè in concubinatu permanserant, ex proposito deliquisse videbantur, ac per consequens teneri eadem pœna, ac si nummos cudissent, nam consensum ad omnia præstabant, crimen voluntariè participando. Quia voluntas, & propositum maleficia dis- 10
tinguunt, ut probat Textus *in lege qui injuria 53. in principio, Digest. de furt. lege prima, Paragrapho, divus, Digest. ad leg. Corneliam de sicariis, lege prima, Codice eodem titulo*, aliis relatis Giurba *dicto consilio octogesimo quinto, numero decimo quarto.*

Ex quibus, si mea sententia proferenda est, crediderim, opinionem Bartoli, & sequacium de ju- 11
re Digestorum sustineri posse tanquam mitiorem in re dubia, cùm eo jure valdè controversum sit, an pœna capitis imponi possit propter crimen falsi: Sed jure codicis attento, opinionem Domini 12
Covarrubias, Saliceti veriorem opinor; quia Imperator *in lege secunda, Codice de falsa monet.* clarissimè pœnam mortis imponit falsum in moneta committenti. Et cùm *in dict. leg. Cornelia nona*, æqualiter de fabricante, ac de expendente dicatur, quòd crimen falsi incurrunt, exacerbata per Imperatorem pœna legis Corneliæ, utrumque æqualiter comprehendisse, teneo, ut in terminis tenuit Paz *in dict. leg. septuagesima octava, styl. numero centesimo decimo septimo.* Quod confirmatur ex eo, 13
quòd *in lege prima, Codice de falsa moneta*, hæc verba habentur: *Actore videlicet fundi, vel servis, vel incolis, vel colonis, qui ad hoc ministerium præbuerint, cum eo qui fecit, supplicio capitali plectendis.* Loquitur namque de fundo, in quo falsa moneta cusa est: & in illis verbis omnes auxilium opem, vel ministerium præstantes eadem pœna plecti jubentur cum principali delinquenti Et hæc non potest intelligi de morte civili, ut aliqui Doctores opinantur. Nam quidquid sit in aliis crimi- 14
nibus, in falsa moneta Imperator clarissimè pœnam exacerbavit usque ad ultimum supplicium per ignem imponendum conficienti, ut probavi *controversia quadragesima quarta, n. decimo cum sequentibus*, & dum jubet quòd ministerium præstantes, *cum eo qui fecit, capitali pœna plectantur*, de eadem pœna mortis per ignem intelligenda constitutio est.

Sed nihilominus, mitiùs puniendas probabatur 15.
ex communiori sententia, de qua testantur Doctores adducti *suprà, numero quinto.* Quam Dominus Covarrubias testatur procedere de jure nostro, juxta pragmaticam Regum Catholicorum, quæ hodie habetur *in leg. sexagesima quarta, titulo vigesimo primo, libro quinto Recopil.* & eam amplectuntur omnes fermè Doctores Hispani, post Covarrubiam, ut Villadiego *in lege secunda, titulo sexto,*

libro

libro septimo, *for. judic.* Pluribus Paz *in dicta lege septuagesima octava*, *styl.n. centesimo decimo septimo*, Didacus Perez *in lege vigesima tertia*, *titulo decimo nono*, *libro octavo*, *Ordin. in glossa*, *versic. secundò principaliter quæri potest*, Antonius Gomez *in l. octogesima tertia Tauri*, *numero quinto*, Don Joannes Vela *de delict. prima parte*, *capite undecimo*, *numero decimo tertio*, Azevedo *in l. quinta*, *titulo decimo septimo*, *libro octavo Recopil. numero* 16 *quadragesimo quinto.* Qui omnes asserunt *per d. l. sexagesimam quartam*, impositam fuisse pœnam exilii per quadriennium, & amissionis dimidiæ partis bonorum. Sed illius verbis inspectis; non loquitur lex de expendente, sed retinente, & accipiente, ibi: *Mandamos que ningun cambiador, ni otra persona no reciba, ni tenga en su casa, ni en su cambio, ni en su tienda, ni en su trato moneda de plata ni de oro, ni de vellon con los cuños de suso nombrados, que no sea labrada en qualquiera de las dichas nuestras siete casas.* Hìc enim loquitur de recipiente, reti- 17 nente, & in solutum dante, quibus prædictam pœnam imponit; sed antea mentionem fecerat de expendente doloso: *No habria falseadores de moneda, si no hallassen personas que ge las recibiessen, y distribuyessen engañosamente.* Et cùm huic per dictam legem pœna statuta non sit, remanet in dispositione juris. At cùm consuetudo, quæ est optima legum interpres, in omnibus Hispaniæ Curiis, 18 & tribunalibus, interpretata sit hunc Textum de expendente doloso, ab ea non est recedendum. Sed cum temperamento *dictæ legis septuagesimæ octavæ styl.* hoc est, si ostenderit authorem, à quo monetam adulterinam habuit: quia si non ostendit: præsumitur ipsum fecisse, ut omnes Doctores Hispani superiùs memorati docent, & quòd arbitrium extendatur juxta factorum qualitates, ex generali regula, quòd pœna delicto congruat.

19 Quibus in praxi receptis, non obstant in contrarium adducta. Nam præterquam quòd opinio Bartoli in praxi valuit tanquam benignior *dict. leg.* 64. dispositione juvatur in his Regnis, arbitrium adhibendo juxta qualitates aggravantes, vel diminuentes crimen. Ob quod in specie hujus controversiæ, quia mulierculæ de quibus agimus, inho- 20 nestam vitam agebant in concubinatu reorum, & licèt crimen in principali non cooperassent, testes oculares malefícii erant, & data opera nummos adulterinos expendebant ad utilitatem ipsorum delinquentium, juxta doctrinam Farinacii, & Cumani, *ubi suprà*, arbitrium extensum fuit pœnam exacerbando usque ad fustigationem, & exi- 21 lium per decennium, Sententia dicti *diei* 1. *Junii* 1660. Et juxta dispositionem *dict. leg.* 78. *styli* in causa Joannis Baptistæ Crota, in cujus domo apprehensa per me fuit ingens quantitas monetæ æreæ falsò fabricatæ, cùm ille assereret recepisse à Petro Escudero Clerico, qui confessus fuit; ipse Crota liber à pœna permansit. Clericus verò monstravit authorem, quemdam incolam oppidi de Rute, cujus epistolas remissorias exhibuit; & ille captus 22 quæstioni suppositus fuit, & cùm negasset, extraordinaria pœna fuit plexus per Aulam. Habetur etiam ratio quantitatis, juxta Textum *in leg. aut facta*, §. *quantitas*, *ff. de pœn.* ut observatum fuit in causa Petri de Oyarbide, cujus Arcarius, quia monetam falsam ærosam minori pretio emere solebat, eam expendendo pro integro valore, pœ- 23 na relegationis ad arcem Africæ fuit per supremum justitiæ Consilium condemnatus *anno* 1666. quod in terminis tradit Farinacius *dict. quæst.* 115. *num.* 130. Sed merita hujus causæ non inspexi, licèt reum ad carcerem ducere jussi cum ingenti monetæ quantitate, mandata Consilii exequendo.

Neque ex doctrina Farinacii, & Cumani vi- 24 sum fuit, pœnam extendi posse usque ad mortem; licèt enim ex malitia, & pravitate expensionis graviùs plectendæ essent, ut cum effectu fuerunt, non tamen pœna acerbissima, quia crimen falsæ monetæ non fœmineum, sed virile est, ut probant Caballus *dict. cas.* 199. *num.* 24. & Giur- 25 ba *dict. cons.* 85. *num.* 27. & sic excludebatur potior ratio imponendæ hujusmodi pœnæ. Et auxilium præstitum non fuit in ipso delicto, sed post delictum perfectum, quod semper mitiùs punitur, ut pluribus probat Farinacius *quæst.* 32. *num.* 1. *& seqq.* Giurba *consil.* 42. *ex num.* 1. Carpzovius *parte* 1. *quæstione* 37. *numero* 61. Neque obstat, quòd authoritatem præstans delicto postquam patratum est, non solùm eadem pœna, sed graviori teneatur secundùm Glos. *in capite verb. pari pœna*, *in fin. vers. in quarto casu*, *de offic. deleg.* juxta Textum *in capite qui aliorum* 14. *quæstione* 3. *& cap. qui consentit.* 11. *quæstione* 3. Nam hæc procedunt in crimine hæresis, ut docet Farinacius *dicta quæstione* 132. *numero* 26. non verò in aliis.

Et quamquam mulierculæ istæ in ipsa fabrica- 26 tione opem, vel auxilium præstitissent, mitiùs puniendæ erant: quia licèt concubinæ nullo juris vinculo subdantur potestati concubinariorum, ex innata lege naturæ fœminæ maculis subsunt, itaut in brutis similis subjectio appareat, ut pluribus probat Tiraquell. *in leg.* 1. *connubiali*, *numero* 9. Fœminæ namque postquam prostitutæ sunt, viris turpiùs subjiciuntur, quia pœna divinitùs eis imposita Genes. 3. *vers.* 16. ibi: *Sub viri potestate eris*, *& ipse dominabitur tibi*, dum vitari ab ipsis intentatur, nuptias detrectando, sævissimam servitutem incurrunt, & ab Amasiis tyrannicè tractari solent, ut experientia quotidiana demonstrat. Vel quia fœminæ post concubitum ab ho- 27 nore naturali dejectæ, etiamsi illustres sint, & vilioribus jungantur, ad omne nefas paratæ reperiuntur. Sic memorat Tacitus *libro* 4. *annal.* Liviam uxorem Drusi, Sejano per adulterium prostitutam fecisse, addens rationem ibi: *Neque fœminæ amissa pudicitia*, *alia abnuerit.* Vel quia dum ad complexus libidinis corpora denudant, necessarium est, quòd cum vestibus verecundiam exuant, ut ait Herodotus *libro* 1. *Musar.* Demum quia con- 28 cubina juxta juris civilis sanctiones solùm distinguitur ab uxore dignitatis gradu, Text. *in l. item legato* 49. §. *parvi* 4. *ff. de legat.* 3. sic docent Petrus Gregorius *lib.* 10. *syntagm. cap.* 1. *num.* 9. Langleus *semestr. lib.* 8. *cap.* 8. *propè fin.* Farinacius *quæstione* 138. *num.* 20. Cujac. *in leg. Massarius* 144. *ff. de verb. signif.* Anton. Faber *in jurisprud. lib.* 10. *prin.* 5. *illat.* 3. Carpzovius *in pract. crimin. part.* 2. *q.* 70. *n.* 40. *in fin.* Neque excusatio ob coactam vo- 29 luntatem solis uxoribus circumscribitur, immò comprehendit filios, famulos, servos, & pupillos, ut docent Anton. Gomez, Farinacius, & alii laudati *suprà*, *numero* 7. Quare excusationem 30

ex

ex hoc capite merebantur à pœna ordinaria; nam concubinæ ancillis æquiparantur, ut colligitur ex sacra pagina, & probatur *in cap. non omnis* 12. 32. *quæst. secunda, cap. dicat aliquis* 9. *ead. caus. quæst.* 4. & sic docent Covarrubias *de sponsal.* 1. *part. c.* 4. *numero* 8. Menoch. *de arbitrar. cas.* 418. *numero* 14. Petr. Gregor. *dict. libr.* 10. *capite* 1. *numero* 7. Azevedo *in leg.* 1. *tit.* 19. *lib.* 8. *Recopil. numero* 10. si enim uxor quæ dicitur Domina, ut latè probat Revard. *libr.* 4. *varior. capit.* 16. viro subest, 31 & coactè fecisse præsumitur, quæ ab eo mandarur; quantò magis concubina, quæ loco ancillæ habetur, & sævissimè tractari solet? Et licèt jure discedere possit, non tamen facilè audet, ipsam sævitiam timendo, præcipuè quando conscia criminis enormissimi vereri poterat, quòd vitam amisisset eo ipso, quo præsenserit posse mediante discessu maleficium publicari. Sic Aula in sententia, de qua suprà memoriam feci.

CONTROVERSIA XLVII.

De abradente, sive tondente aureos nummos.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Tondens nummos aureos pœna mortis puniebatur jure digestorum.*
3 *Rodere, abradere, circumcidere, & tondere aureos idem est.*
4 *Eadem pœna jure Codicis inflicta.*
5 *De jure Hispano antiquiori pœna hujus criminis arbitraria fuit Regi, non judici.*
6 *Sed novioribus legibus, pœna capitalis imposita est.*
7 *Regia cura in eo versari debet, ne quid fraudis in monetæ materia, forma, pondereve reperiatur.*
8 *Pœna mortis tondenti irroganda, non est ignis.*
9 *Tondens monetam cujuscumque metalli lege Hispana pœna mortis incurrit.*
10 *Tondendi monetam crimen, comprehenditur sub crimine falsæ monetæ.*
11 *Falsæ monetæ crimen est difficilis probationis.*
12 *Et sic leviores probationes sufficiunt ad torquendum, & condemnandum.*
13 *Falsum præsumitur factum ab eo, in cujus utilitatem cedit.*
14 *Instrumenta falsandæ monetæ faciunt indicium contra Dominum domus.*
15 *Moneta adulterina reperta, præsumitur facta à Domino domus, si authorem non indicat.*
16 *Retentio monetæ adulterinæ punitur.*
17 *Latitatio bonorum indicium est criminis, ob quod pœna confiscationis debeatur.*
18 *Bonorum obsignatio, sive descriptio fieri debet in domo rei.*
19 *Latitatio personæ per fugam indicium est.*
20 *Fuga famuli dolum comprobat.*
21 *Mercator famulum exhibere tenetur.*
22 *Natio infamata de aliquo genere criminis, ab ejus naturalibus factum esse suadet.*
23 *Galli proclives maximoperè sunt ad crimen tondendi monetam.*
24 *Facti series probationem producit.*
25 *Aliud est crimen tondendi monetam, & aliud tonsæ usus.*
26 *Usus monetæ tonsæ non est punibilis, nisi probetur scientia.*
27 *Crimina famulorum non afficiunt dominos, nisi probetur mandatum.*
28 *In criminalibus requiruntur probationes concludentes per necesse.*
29 *Utilitas non cedit domino, si famulus solvat ejus nomine monetam defectuosam, nisi probetur specificè eam tradidisse, vel mandasse.*
30 *Follis non est instrumentum abradendi monetam, sed fundendi.*
31 *Moneta abraditur forficula, vel aqua chrysulca, non igne folli insuflato.*
32 *Perquisitio domus non inventis instrumentis, innocentiam comprobat.*
33 *Moneta recisa non est moneta, quia forma caret.*
34 *Nummus incisus in Arca inficit Arcarium, non verò dominum.*
35 *Idemnitas pecuniæ tonsæ probanda est evidenter, ut de delicto constet.*
36 *Latitatio bonorum post delictum arguit dolum, sed ante delictum ex alia causa necessaria, minimè.*
37 *Fuga unius non potest tertio præjudicium facere.*
38 *Exhibere familiam publicanus non tenetur ad judicium criminale, sed ad civile.*
39 *Nationis infamatæ indicium remotissimum est.*
40 *Et eliditur per bonam famam in specie probatam.*
41 *Facti series non probat, dum claudicat in probatione cujuscumque extremi.*
42 *Identitas nummorum improbabilis, nisi tradantur in sacculo obsignato.*
43 *Delicta difficilis probationis exigunt probationem in genere suo.*
44 *Decisio Aulæ*, & num. 45. & 46.
45 *Repercussores monetæ, eadem pœna tenentur*, & num. seqq.

CÆsar Dugas natione Gallus, qui mercaturam exercebat in hac urbe, solvere tenebatur virtute cujusdam litteræ Cambii, Francisco Centani, Regio discussori, quingentos solidos aureos, quos mediante Amanuense Arcarii, ei misit. Aurifex centum ex eis, ut asserebatur, recepit in viginti nummis unciariis (*doblones de a ocho* dicere solemus) sed propria peritia instructus, de ipsorum pondere dubitare cœpit, & adhibita statera, eos defectuosos invenit, ita ut in uno quoque quarta pars, vel fermè deficeret. De his conquestus, quando jam Centani quadringentos in solutum dederat Martino de Lyssa, qui pariter eos statim solverat cum aliis ducentis Don Didaco Ignatio de Cordoba, inquisitionem suscepi, dum alius ex collegis ad perquirendam domum Cæsaris properavit. Duorum contestium dictis probaveram traditiones prælibatas, & aureos remissos ad Didacum apprehendi in sacculo linteo, inscripto nomine dicti Martini remittentis. Et ex sexcentis aureis in eo repertis, periti quos adhibui, invenerunt quadringentos defectuosos, sicut centum ab Aurifice derectos. Collega verò domum Cæsaris vacuam mercibus, & pecunia invenit, sed in ea follem ex his quæ in officinis fabrorum deservire solent, & in Arca nummularia au-

aureum nuciarium incisum, & defectuosum in pondere, sicut alii erant; absque eo quòd Arcarius, & Amanuensis sui copiam fecerint. Dubitabatur qua pœna Cæsar plectendus esset?

2 Jure digestorum Inspecto, videbatur, pœnam tonsoribus aureorum nummorum impositam fuisse ultimi supplicii per Textum *in lege quicumque* 8. *ff. ad legem Corneliam, de fals.* ibi: *Quicumque nummos aureos partim raserint.* Radere namque nummos, idem est ac rodere, abradere, tondere, vel circumcidere, ut ponderis minuantur quantitate. Sic probat Imperator *in leg.* 2. *Cod. Theodos. de ponderator.* ibi: *Emptio venditioque solidorum, quos excidunt, aut diminuunt, aut (ut proprio verbo utar cupiditatis) abrodunt.* Paulus *libro* 1. *sentent. titulo* 24. §. 1. Accursius, & Dionys. Gotofridus *in dict. leg. quicumque*, Jacobus Cujaccius *in dicto* §. 1. *Pauli.* Antonius Matthæus de *crimin. lib.* 48. *ff. titul.* 7.
3 *cap.* 4. *numer.* 1. Tiber. Decian. *libro* 7. *capite* 23. *numero* 25. & post alios plures Jacob. Gotofrid. *in dicta lege* 2. & *in leg. unic. Cod. Theodos. si quis solid. circul. exter. vers. secunda sententia.* Quos reos *Parachatas*, *Paracharáximos* dici, habetur *in lege falsæ* 9. *eodem*, *Cod. de falsa monet.* Quo idem Jacob. Gotofrid. mirabilem locum Cassiodori hæc explicantis adducit. Hi enim pœna mortis plectebantur ex *dict. leg. quicumque*, ut notavi *controvers.* 44. *numero* 10. *cum sequentibus.* Et de jure Codicis, eadem pœna clariùs imposita reperitur *in leg. final. Cod. de veter. numis. potest. libr.* 11. *dict. leg. unic. Cod. Theodos.* Et sic docent Clarus *in* §. *falsum*, *nu-*
4 *mero* 37. *vers. radens*, ubi Bajard. *numero* 324. Tiber. Decianus *dict. capite* 23. *numero* 25. & *capite* 28. *num.* 7. pluribus Farinacius *quæstione* 115. *numero* 99. *cum sequentibus*, Menochius *de arbitrar. cas.* 316. *numero* 34. Caballus *cas.* 191. *numero* 1. *cum sequentibus*, Antonius Matthæus *dict. capite* 4. *numero* 1. Carpzov. *in pract. crimin. part.* 1. *quæst.* 43. *numero* 31. Et uterque Gotofrid. Dionys. *in dicta leg. quicumque*, & Jacob. *in dict. leg. unic. vers. secunda sententia.* Et licèt aliqui autument, sub hac dispositione tantummodo comprehendi aureos nummos, Menochius, & Caballus *ubi proximè*, docent, & argenteos, & æreos comprehendi, quibus adhæreo.

In nostro jure Hispano quamquam per *legem*
5 9. *titul.* 7. *part.* 7. pœna Regi arbitraria (non judici, ut Dominus Gregorius notat) imposita fuisset, hodie per *legem* 67. *titul.* 21. *libr.* 5. *Recopil.* pœna mortis imposita est cum publicatione bonorum. Sic docent Covarrubias *de veter. numism. coll. cap.* 8. *num.* 5. Dominus Gregor. Lopez *in dict. leg.* 9. *Gloss.* 4. Antonius Gomez *in leg.* 83. *Tauri*, *n.* 5. Don Joan. Vela *de delict. part.* 1. *cap.* 11. *num.* 12. Villediego *in leg.* 2. *tit.* 6. *lib.* 7. *for. judic. n.* 5. Montal. *in l.* 7. *tit.* 17. *lib.* 4. *for. l. glos. verb. cercenare.* Paz *in leg.* 78. *styl. numero*
6 132. Didacus Perez *in leg.* 23. *titulo* 19. *lib.* 8. *Ordin. glos. magn. vers. Tertiò*, & Azevedo *in lege* 5. *tit.* 17. *lib.* 8. *Recopil.* qui uno ore tenent, per dictam legem noviorem absque dubio imponendam ex hoc crimine pœnam ultimi supplicii. Et summa cum ratione: nam inter præcipuas Regum curas, ea connumeranda est, ne scilicet aliquid fraudis fiat, vel permittatur in monetæ materia,
7 forma pondereve, quod probant sanctus Isidorus *libro* 6. *cap.* 17. Corrasius *lib.* 3. *miscell. cap.* 13. *num.* 3. Sixtin. *de regal. lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 51. Petr. Gregor. *de repub. lib.* 9. *cap.* 1. *numero* 31. Herman. Kirchner. *de repub. disput.* 20. *addit.* 1. Dominus Saavedra *symbol. polit.* 69. *ad finem*, & Dominus Solorzan. *emblemat. regiopolit.* 81. *per tot.* quod obtineri non potest, ut vel in minimo falsitas monetæ permittatur, quia, ut dixi *controvers.* 44. *num.* 20. in moneta non potest esse parvitas materiæ.

Verùm ista pœna ultimi supplicii non est ir- 8
roganda per ignem, sed per gladium, vel laqueum, quia licèt argui posset ex eo, quòd in falsificante monetam pœna ignis imposita [est per *dict. legem* 9. *part.* & publicationis medietatis bonorum, & sic dum pœnæ mortis adjicitur omnium bonorum publicatio *in dicta lege* 67. non ineptè inferri valet, quòd ut debita proportio servetur, pœna corporalis gravior infligenda est, sicut pecuniaria gravior infligitur. Sed communis observantia ita interpretatur prædictas leges, ut ignis pœna solùm imponatur flatoribus falsæ monetæ, tamquàm proprioribus reis læsæ Majestatis. Quamvis enim tonsores Majestatem Principis lædant, monetam abra- 9
dendo, ut habetur *in dict. leg. unic.* non tamen atrociter jura Regis usurpant, & sic Imperator in eo Textu pœnam flammarum imposuit alternativè, ut arbitrium judicibus relinqueret ad imponendam pœnam mitiorem. Dubium autem Doctorum *in dict. leg. quicumque*, an de aureis tantùm, vel argenteis, & æreis interpretanda sit, de jure Hispano cessat, quia *dict. leg.* 67. tam de aureis, quàm de cæteris expressè loquitur, & sic tenent omnes Doctores Hispani superiùs laudati. 10

Sed hujus controversiæ quæstio, quia aurei nummi tonsi erant, non in jure, sed in facto versabatur: nempe an sufficiens probatio resultaret contra Cæsarem ad condemnandum, vel ad torquendum? Et Dominus Fiscalis contendebat, quòd hoc crimen erat falsæ monetæ, quia ut omnes juris interpretes tradunt, una ex speciebus falsitatis in moneta est diminutio legitimi ponderis: & licèt Carpzovius *dict. n.* 31. tenuerit, quòd hæc falsitas versatur circa formam, decipitur, meo judicio; nam tonsores illæsam formam pe- 11
cuniæ relinquunt, & materiam radunt, ut inde lucrum capiant: & cùm sui natura sit difficilis probationis, quia clam committitur, Text. in *leg.* 1. *Cod. de fals. monet.* ibi: *Monetarii adulterinam monetam clandestinis sceleribus exercent*, idem probat Textus *in leg.* 2. *C. pro quib. caus. servi pro præm. libert. accip.* ibi: *Qui monetarios adulterinam monet. clandestinis sceleribus exercentes, in publicum detulerint*, leviores probationes sufficiunt ad condemnan- 12
dum, & ad torquendum, ut in terminis tenuerunt Hippol. de Marsil. *in l. Divus Pius*, *col.* 2. & 3. *ff. de quæst. & in prax. crimin.* §. *diligenter*, *numero* 80. *cum seqq.* & *num.* 124. Tiber. Decian. *dict. lib.* 7. *cap.* 24. *numero* 10. & *cap.* 26. *numero* 4. Farinacius *quæst.* 115. *numero* 50. pluribus Giurba *cons.* 2. *numero* 44. *cons.* 13. *num.* 1. & *consil.* 43. *n.* 22. & *cons.* 85. *num.* 11. Anton. Matthæus. *dict. tit.* 7. *cap.* 6. *num. fin.* & *titul.* 15. *cap.* 16. *per tot.* Ex nostratibus Dominus Valenzuela *cons.* 28. *num.* 4. Azevedo *in leg.* 4. *tit.* 6. *lib.* 8. *Recopil. num.* 5. & Dominus Larrea *allegat. fiscal.* 66. & *num.* 4. 5. & 66.

Qua

13 Qua conclusione, tanquam verissima in jure posita, allegabatur, quòd concludenter probatum erat, solutionem factam Francisco Centani cedere in utilitatem Cæsaris, qui solvere jussit quingentos aureos, & liberationem consecutus fuit totius sortis, & re vera solùm traditum fuit aurum ponderis tercentum, & octoginta, quia quarta pars deficiebat: quæ differentia cesserat in utilitatem ipsius rei, & sic ab eo factum crimen præsumebatur, secundùm doctrinam Alberici *in leg. divus, num.* 3. *ad leg. Cornel. de fal.* & *in leg.* 1. §. *si quis ita in suo, ff. ne quid in loco publ.* Farinac. *quæst.* 45. *num.* 33. & *quæst.* 153. *num.* 209. aliis relatis Dominus Larrea *d. alleg.* 66. *num.* 60. 61.

14 Secundò, quia instrumenta ad falsificationem monetæ reperta in domo, faciunt indicium contra dominum, ut probant Hippolyt. de Mars. *in leg. qui falsam* 19. *ff. ad legem Cornel. de fals. num.* 106. Bossius *in pract. crimin. titul. de fals. monet. num.* 6. Tiber. Decianus *dict. cap.* 26. *numer.* 6. Farinac. *dict. quæst.* 115. *num.* 120. *cum seqq.* Guazzin. *defens.* 4. *cap.* 9. *num.* 5. Carpzovius *in pract. crimin. part.* 3. *quæst.* 122. *n.* 84. Et in domo Cæsaris repertus fuit follis, non ejus formæ, qua destinati ad domesticos usus fieri solent, sed duplicatus, & grandis ex his, qui deserviunt in officinis fabrorum rerum fusilium. Et cùm ipse de eis rebus non tractaret, sed de exercenda mercatura, destinatum ad fusionem metallorum esse videbatur; ac per consequens ad falsificationem nummorum.

Tertiò, quia pariter repertus fuit in ipsa do-15 mo nummus aureus unciarius incisus, cujus fragmenta integralem nummum constituebant, & facta experientia per peritos, per eorum relationes constitit sibi videri ejusdem qualitatis cum defectuosis, & extonsis in eadem, vel simili quantitate ponderis, quod ex se punibile est, tanquam retentio monetæ adulterinæ, ut cum Grato, Covarrubias, Vivio, Menochio, & aliis probat Fa-16 rinacius *quæst.* 115. *numer.* 118. & 119. quem sequuntur Caballus *cas.* 899. *numero* 23. Guazzin. *d. cap.* 9. *numer.* 5. Giurb. *cons.* 85. *num.* 9. Et quatenus ex collatione cum quingentis videbatur esse ex eis, resultabat indicium vehemens perpetrationis criminis, cujus vestigia in ea domo reperiebantur, non solùm contra dominum, sed contra alios domesticos. Ut latè probat Farin. *dict. qu.* 52. *num.* 98. *cum seqq.*

17 Quartò, quia domus hujus rei bonis expilata inventa fuit, quæ erat opulenta in negotiatione mercium Gallicarum, pecuniarum referta, atque supellectilis copia adornata, ut inuebant Arcarii, sive institoris usus, arcæ destinatio, & ipsius negotiationis species. Quare expilatio subitanea suadebat dolum, & conscientiam criminis, ratione cujus bona adnotanda essent, juxta Textum *in leg. mandantis* 5. *ff. de requir. reis, l.* 1. 18 & 2. *Cod. eod. tit.* notant ex nostratibus generalem usum hujus adnotationis, sive obsignationis bonorum in omni crimine, Anton. Gomez *variar. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 2. Suarez de Paz *in prax. tom.* 1. *part.* 5. *cap.* 3. §. 2. *num.* 18. Bolannos *in Cur. Philip.* §. *pagan. num.* 7. Pichar. *in manuduct. ad prax. part.* 3. §. 3. *num.* 4. & 5. Ayllon. *ad Gomez. d. cap.* 9. *n.* 3. & ex aliis Farinacius *quæst.* 11. *n.* 19 4. & Scac. *de jud. lib.* 1. *cap.* 97. *ex num.* 16. & *cap.* 98. *ex num.* 21. Et sicut latitatio personæ per fugam indicium criminis est, ut latè probat Farinacius *quæst.* 48. *ex num.* 1. sic similiter latitatio bonorum indicium facit; quia arguit constientiam criminis, ex quo pœna confiscationis debeatur; & ut dixi *num.* 5. per *dict. l.* 67. pœna confiscationis imposita est tondenti monetam.

Quintò, ex fuga Amanuensis, & Arcarii, quo- 20
rum unus nummos tradidisse à Cæsare dicebatur, alius duxisse ad domum Francisci Centani. Fuga enim facit indicium non leve, ut pluribus probat Farinacius *dict. quæst.* 48. *ex num.* 1. præcipuè *n.* 21. quo indicium extendit ad socium. Et cùm ipse Cæsar teneretur exhibere Amanuensem, ut probat Text. *in l.* 1. *in princ.* & §. *Familiæ* 5. *ff. de* 21 *publ. vectigal.* dum ipsum non exhibebat, indicium in se comprobabat, ut de crimine teneretur. Neque dici poterat, sub hac dispositione non comprehendi, quia publicanus non erat. Nam Ulpianus *in dict. leg.* 1. §. *restituend.* 4. *vers. inde quæritur*, publicanum à cæteris non distinguit, ibi: *Est enim absurdum, meliorem esse publicanorum causam, quam cæterorum.* Quibus adstipulantur Text. *in leg.* 1. *tit.* 16. *par.* 3. & *l.* 4. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopil.* quib. cavetur, quòd officiales teneantur familiam exhibere: & mercatores officium publicum gerunt, Text. *in l.* 2. *tit.* 19. *lib.* 5. *Recop.* ubi Matienzo *gloss.* 7. Et sic ex non exhibere, indicium oriebatur, immò comprobatio delicti, quia qui aliquid exhibere tenetur, si non exhibuerit, punitur tanquam reus, *l. ubi exigitur* 6. *ff. de edend.* Lucas de Penna *in l. quemadmodum, Cod. de Agricol.* & *censit. lib.* 11. Mascard. *de probat. conclus.* 532. *num.* 94. & 156. Dominus Larrea *d. alleg.* 66. *n.* 47. *in fin.* 22

Sextò, quia Gallus erat, ac per consequens nationis infamatæ in hoc genere delinquendi, Textus *in lege quòd si nolit.* 31. §. *qui mancipia, Digest. de ædil. edict.* Plura ad rem Tiraquellus *in lege* 7. *connubial. ex num.* 17. Galli namque, ut quotidiana experientia demonstrat, ad rem metallicam, & fusilem addicti, in criminibus condendæ, tingendæ, atquæ cudendæ monetæ, sæpè sæpiùs deprehenduntur, de quo plura exempla adduci possent. Ad hanc propensionem referendum puto proverbium illud, *Gallos cum auro pugnare.* Non tantùm quòd aureo torque ad pugnam ornentur, ut notat Plinius *libro trigesimo tertio, historiæ naturalis, capite primo*, quantum quòd auri avidissimi sint, ut tradit Livius *libro primo, historiæ Romanæ, decad.* 23 3. *numero* 20. & cum auro pugnam ducunt, ut ipsum per fas, vel per nefas extorqueant, & acquirant, ut Erasmus *in adagiis* probat. Omitto scribentes Hispanos, ne illis suspecti videantur. Tempore Philippi Pulchri Regis Galliarum tanta fuit copia horum delinquentium, ut simul viginti, & octo ejusdem Regis jussu uno die laqueo necati fuissent, quia seditiosè Regi, monetam ad justum pondus restituere conanti restiterant, quia ad libitum moneta defectuosa uti contendebant. Tradunt Gaguinus *libro septimo histor. in Philippo Pulchro*, & eo relato Petrus Gregorius *dict. libro* 36. *cap.* 2. *num. fin.* In ipsa Regia Urbe Lutetiæ Parisiorum ob hujus criminis frequentiam plura Senatusconsulta lata refert Jacobus Gotofridus *in d. leg. unic. Cod. Theodos. si quis solid. circular. exter. vers. secundo.*

24 Septimò, ex rota facti serie Cæsarem fuisse reum probabatur, quingentos aureos debebat, quingentos remisit, statim fraude detecta quingenti, & non plus nec minus defectuosi reperti fuerunt, in domo ipsius uno remanente, ejusdem qualitatis, & defectus, & cùm *ex ipsis rebus probationes sumi oportere*, doceat Papirius *in leg. Imperatores* 38. §. *item rescripserunt*, *ff. ad municipalem*, ipsum condemnandum, vel saltim torquendum Fiscalis concludebat.

25 Sed his non obstantibus, ex defectu probationis Cæsarem absolvendum fore, replicabatur. Quia ex actis nihil apparebat de ipsorum nummorum circumcisione; & omnia quæ in eum allegabantur, usum aureorum abrasorum respiciebant, sed aberat, quòd ipse usus fuisse, quia dato, quòd concludenter probata fuisset, traditio facta per Amanuensem, non probabatur, quòd eosdem nummos accepisset à Domino, quod erat necessarium. Et si concederetur, quòd Cæsar eisdem nummis usus fuisset, necessaria erat probatio scientiæ defectus in pondere, quia expendens falsam monetam, si ignorat, absolvendus est, 26 ut pluribus probant Franquis *decisione* 401. *numero secundo*, Farinacius *dicta quæstione* 115. *num.* 153. Caballus *casu* 199. *numero* 6. Carpzovius *dicta quæstione* 42. *numero* 108. ex nostratibus Dominus Covarrubias *dicto capite octavo*, *numero quarto*, Didacus Perez *in dicta lege* 23. *gloss. magn. vers. secundo*, & Azevedo *in dicta lege* 5. *numero* 45. qui omnes dicunt, quòd expendens scienter pœnam incurrant, & cùm de scientia nihil probaretur, etiamsi usus Cæsar supponatur, pœnam incurrere non poterat. Sed, ut dixi, neque illius usus comprobabatur, 27 quia non ipse tradiderat; Amanuensis fuit, qui detulit; & de eo potiùs præsumendum erat deliquisse, dummodò neque de traditione à Cæsare facta constabat, neque de specifico mandato solvendi in nummis defectuosis. Vel saltim præsumptiones in Cæsarem perpensæ elidebantur, quia nihil in eum per necesse concludebant, sed per possibile remotissimum, quod in criminalibus attendendum non est, quia adhuc in his quæ sunt 28 difficilis probationis, debent esse concludentes, liquidæ, & meridiana luce clariores, Text. *en lege final. Cod. probat.* Mascardus *conclus.* 165. *numero* 4. Menoch. *de arbitrar. casu* 116. *numero* 23 & 24 Tiberius Decianus *libro* 8. *cap.* 38. *numero* 1. Farin. *quæst.* 111. *num.* 264. Caball. *cas.* 230. *num.* 24. Giurb. *cons.* 72. *numero* 15. Anton. Matth. *de crimin. lib.* 48. *ff. tit.* 15. *cap.* 5. *num.* 3. & 4. Carpzovius *in pract. crimin. parte* 3. *quæst.* 114. *ex num.* 2. Ex nostratibus Antonius Gomez *dict. libro* 3. *cap.* 12. *numero* 9. Vela *de delict. part.* 2. *cap.* 8. *ex num.* 1. aliis relatis Ayllon *ad Gomez dict. cap.* 12. *num.* 10.

29 Neque indicia à Fiscali perpensa Cæsarem urgebant. Non primum, quia constanter negabat, in ejus utilitatem facinus redundasse, cùm ille quingentos aureos solvere jussisset Arcario, & si in reali traditione quid fraudis adesset, ab Amanuense, vel Arcario factitatum esse asserebat. Cùm autem ex actis nihil in contrarium huius allegationis probaretur, omninò primum indicium evanuit.

30 Sic similiter secundum; nam dicebatur pro reo, quòd follis reperta in domo ipsius non erat instrumentum necessariò destinatum ad usus illicitos, sed ad licitos, & semper excludenda est præsumptio delicti, si res interpretari valet, ita ut delictum excludatur, Text. *in lege meritò*, *Digest. pro socio*, pluribus Giurba *consilio trigesimo septimo*; & si res benè perpendatur, follis non est instrumentum tondendæ monetæ, quia ea non abraditur per fusionem metalli, sed forficula, ut tradit Guazzinus *dicto capite nono*, *numero quinto*. Vel aqua chrysulca, ut Jacobus Gotofridus *in lege comperimus 6. Codic. Theodosian. de fals. monet.* 31 Et sic non fuit in domo repertum instrumentum circumcisionis aureorum. Et sicut inventio indicium criminis faceret, ut *suprà*, *numer.* 14. pro- 32 babatur, sic si perquisita domo similia instrumenta non reperiantur, criminis suspicio excluditur, ut in terminis docent Caballus *dict. casu* 199. *numero* 23. Giurba *dict. consilio* 85. *numero* 26. quia contrariorum eadem est disciplina, sive ratio, Text. *in lege prima Digest. de his qui sunt sui, vel alien. jur. leg. & si contra* 35. §. *ultimo*, *ubi gloss. ff. de vulgar. pupil. substitut.* aliis relatis Dominus Valenzuela *consil.* 44. *numero* 46. & *cons.* 100. *numero* 28. & in terminis falsæ monetæ Carpzovius *dicta quæstione* 43. *numero* 38. *cum seqq.*

Tertium indicium elidebat reus ex eo, quòd 33 moneta incisa non est moneta, quia caret forma, & si ex retentione illius nulla pœna debetur, ut tenuerunt Decianus *dict. libro septimo*, *capite vigesimo septimo*, *numero decimo quarto*, & Farinacius *dicta quæstione* 115. *numero* 143. Et ad suspicionem excludendam, quia licèt nummus incisus repertus erat in domo illius, non tamen in cubiculis suæ habitationis, aut in scrinio, quod ipse custodiebat, sed in statione destinata ad Arcam nummulariam, immò intra ipsam Arcam, 34 cujus cura, custodia, & administratio Arcario commissa erat, qui poterat hujusmodi indicio gravari, licèt re vera quòd nummus unus, vel alter incisus reperiatur, ubi ex frequenti pecuniarum commercio quotidie adducuntur, & abstrahuntur plures quantitates; nihil commune habet cum abrasione monetæ: sicut etiam quòd incisus defectuosus in pondere reperiatur, præcipuè quando incisio facta non reperiebatur forficula, aliove instrumento ex his, quibus metalla scindi solent, sed casu fractus, ut in nostra specie; nam 35 tunc defectus est verosimilis, quia faciliter potest amitti aliqua pars, ex quo resultet defectus. Quibus addebatur, quòd de identitate, quæ omninò probari debet, juxta Textum *in l. prima*, *Codice si unus ex pluribus appellaverit*, ut aliis relatis tradit Dominus Valenzuela *consilio vigesimo septimo*, *numero quadragesimo quinto*, non constabat. Licèt enim in actis appareret, nummum incissum repertum fuisse in domo Cæsaris; & nummum incisum recognitum fuisse per peritos, quod hic esset idem ac repertus in domo, non constitit, vel per incuriam, vel per oblivionem apprehendentis; quare collatio cum cæteris defectuosis nullius momenti erat.

Ad quartum dicebatur, quòd expilatio domus non dolo, sed necessitate, & infortunio facta 36 erat ante delicti inquisitionem. Nam Cæsar mole creditorum gravatus adversam fortunam susti-

ne-

nebat, pluribus bonis deperditis, aliis creditoribus in solutum datis, & aliis in pignora judicialia ab executoribus, authore Prætore abstractis, quæ per acta judicialia comprobavit, & sic nulla bonorum latitatio aderat, si enim bona latitare curasset, facilius persona latitaret, quod facere noluit, quia culpa carebat, & sicut ex fuga indicium oritur, ut ex Farinacio probatur *sup. n.* 20. qui non fugit, excludit præsumptionem, ex deductis *suprà*; *num.* 32.

37 Amanuensis fugam in Fiscalem retorquebat, quia non constitit, quod de mandato Cæsaris aufugisset, & cùm fuga arguat dolum, ut probat Mascardus *conclus.* 819. *num.* 1. & 7. *vers. nunc verò*, & *concl.* 511. *num.* 23. quem sequitur Farinacius *d. quæst.* 48. *numero* 2. in Amanuensem indicium resultabat, non in Cæsarem, qui non tenebatur ex crimine famuli, Tex. *in l.* 1. §. *ait. Prætor dejecisse* 11. & §. *quoties* 13. *ff. de vi, & vi armat.* cum aliis adductis per Carpzovium *in pract. crimin. p.* 3. *quæst.* 131. *n.* 4. immò famulus ex sola fuga factus fuit reus, ut probat Farin. *d. quæst.* 48. *n.* 70. *cum seqq.* qui plura de hac materia disserit. Neque fuga unius potest alteri præjudicare, ut tenuit

38 idem Farin. *dict. quæst.* 48. *num.* 22. Neque Cæsar Amanuensem exhibere tenebatur, quia Text. *in dicta leg. prima*, §. *familiæ*, *Digest. de publicand.* strictè interpretandus est, ut cæteræ leges pœnales, quarum extensio non admittitur, *l. at si quis*, *vers. divus autem Marcus*, *ff. de relig. & sumpt. funer.* Carpzov. *part.* 1. *quæst.* 9. *num.* 13. atque adeò cùm publicanus non esset, nec de vectigalium pecunia ageretur, famulum exhibere non tenebatur, & licèt *in dict.* §. *restituendi*, *vers. inde quæritur.* dicatur, quòd est *absurdum*, *meliorem esse publicanorum causam*, *quàm cæterorum*, non inde sequitur, quòd privatus teneatur familiam exhibere, quia *in d. vers.* Consultus non tractat de familia exhibenda, sed an publicanus convenire possit edicto de vi bonorum raptorum: & dum respondit, quòd sic, subjungit absurdum esse, quòd publicanorum melior sit causa, quam cæterorum: quod est valdè diversum. Neque *ex leg.* 1. *tit.* 16. *part.* 3. & *leg.* 4. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopilat.* ad similem exhibitionem tenebatur, tum quia ista jura expressè loquuntur de Magistratibus, tum etiam quia mercatorem obtinere officium publicum impropriè intelligi debet, hodie non est in usu, ut Matienzus notat *dict. Gloss.* 7. Et adhuc si teneretur; non ad judicium criminale, sed ad civile, vel ut plurimùm ad pœnam pecuniariam parti applicandam, ut Ulpianus verba edicti referendo, ait *in dicta lege prima*, *in princip.* ibi: *In duplum*, *aut si post annum agetur*, *in simplum judicium dabo.* Quod in familia Magistratuum pariter cautum est, de quo plura *in secunda parte*, *controvers.* 1. *num.* 47. *cum sequentibus.* Et hanc pœnam in hoc judicio nemo persequebatur, quia Franciscus Centani non accusavit, & sic causa ex mero officio prosecuta fuit.

39 Ad sextum dicebatur, quòd suspicio desumpta ex infamata natione valdè remota est ab ipso crimine, quæ exclusa remanebat per probationem à reo factam de bona fama in specie de se, quæ plurimum juvat ad excludendam, vel mitigandam pœnam in his criminibus expensionis, vel abra-

40 sionis nummorum, ut pluribus probant Tiberius Decianus *dict. libro* 7. *tract. crimin. cap.* 26. *num.* 6. Vincentius de Franquis *dict. decision.* 401. *numer.* 3. *cum sequentibus*, Farinacius *dicta quæstione* 115. *num.* 138. Guazzinus *dict. defens.* 4. *capite* 9. *num.* 6. Giurba *dict. consil.* 85. *num.* 26. Caballus *dict. ras.* 199. *numer.* 11.

Et tandem quia facti series nihil contrà Cæsa- 41
rem concludebat, deficiente fundamento totius argumenti; nempè quod ipse aureos diminutos Amanuensi tradidisset, quod erat probandum, ut teneretur pœna expendentis, vel diminuentis, & sic cuncta considerata Amanuensem, non Cæsarem afficiebant, ut dictum remanet.

His itaque perpensis ad defensionem rei, Aula 42
non omnino indicia despexisset, nisi adesset incertitudo respectu corporis delicti; quia ex actis non probabatur identitas nummorum abrasorum; pecunia enim est ex rebus, quæ functionem recipiunt in genere suo, ut docet Consultus *in l.* 2. §. *metui*, *Digest. si cert. pet.* ubi communiter Doctores, aliis relatis Dominus Valenzuela *cons.* 30. *num.* 30. Nummi enim inter se assimilantur, ita ut nemo de identitate concludenter deponere possit, nisi casu quo sacculo obsignato traduntur, 43
Textus *in leg.* 1. §. *si pecuniæ*, 21. *ff. deposit.* & de jure nostro *leg.* 5. *titulo* 3. *part.* 5. Dominus Gregorius Lopez *ibidem gloss.* 9. & pluribus relatis Dominus Valenzuela *consil.* 64. *num.* 6. *cum sequentibus.* Et cùm nummi, de quibus agitur, per tot manus divagassent; antequam apprehendi possent, absque eo quòd sacculo obsignato custodirentur, solùm certa erat incertitudo nummorum.

Et licèt negari non posset, quòd crimen erat 44
difficilis probationis, ut diximus *numero* 11. *cum sequentibus*, tamen hujusmodi crimina requirunt probationem concludentem in genere suo, hoc est præsumptivam, vel per testes minùs idoneos, ut pluribus probat Carpzov. *parte tertia*, *quæstione* 114. *numero* 35. *cum sequentibus*, sed debet ita persuadere intellectum judicis, ut rem aliter se habere non posse credat, & sic tradit regulam Giurba *cons.* 68. *num.* 3. *cum sequentibus*, sed quia de hoc passim Doctores tractant, & plurima prudentis judicis arbitrio relinquuntur, non immoror. In hac enim specie nullum indicium proximum, vel concludens probatum fuit, & sic Aula reum absolvit, qui è carcere liberatus, miserè creditorum molè gravatus decoxit.

Sed in causa Joannis Federici Velazquez, 45
apud quem repertæ fuerunt circumcisiones aureorum, forficulæ, & alia instrumenta tondendi nummos aureos, decretum de torquendo impositum fuit, & cùm negasset, quia miles erat, extra ordinem plexus ad arcem Afram remissus fuit per sexennium. Sed ante implementum temporis ad hanc urbem remeavit, & jam non tondendæ, sed cudendæ monetæ aureæ crimen aggressus, plures cuneos signatorios confecerat, & in domo quam ipse inhabitabat, torcular magnum, ut sine strepitu nummos cuderet. Iterùm tortus negavit, & ad triremes relegatus fuit. Idem observatum fuit in cau- 46
sa cujusdam mercatoris librorum, qui Gallus natione erat. In posse ipsius apprehensæ fuerant circumcisiones aureæ monetæ, atque argenteæ cum forsiculis ad id præparatis; quæstioni suppositus negavit, sed quia concludenter convictus fuit de

usu, flagellis cæsus in exilium à Regno condemnatus fuit.

47 De recudentibus monetam æream aliqui dubitant, an flammarum pœnam incurrant; & ratio dubitandi est; nam Imperator *in lege secunda, Codice de fals. monet.* de flatoribus tantùm loquitur; & cùm isti monetam falsam non conficiant, sed jam factam jussu Principis, repercutiant, mitiùs puniendos esse aliqui autumant; sed hæc opinio procedere posset, si apud nos pecuniæ falsitas quoad formam non esset punibilis eadem pœna, ac si
48 esset circa materiam, ut voluit Capzovius *dicta quæstione quadragesima tertia, per totam*, quia materia nummorum repercussorum probata est per Principem: Sed quia de jure Hispano falsificantes monetam ratione formæ eadem pœna puniuntur; ut latiùs probavi *controvers.* 45. *numero quinquagesimo*, clarè sequitur, quòd repercussores pœna flammarum tenentur. Nam dubitari non potest, quòd Princeps quando novo stigmate, vel sigillo pecuniam repercuti jubet, novam formam tribuit, quæ pendet ex sigillatione, (vel ut pretium augeatur, vel adulterina à probata secernatur) ut probavi *dicta controversia quadragesima quinta, numero quadragesimo primo.* Et quando hæc nova sigillatio falsò per privatos imponitur, nova forma datur, & jura regalia usurpantur, atque Majestas læditur. Neque obstat, quod parvum præjudicium sequatur, quia, ut dixi *controversia quadragesima quarta, numero* 20. in materia falsæ monetæ non datur parvitas materiæ, & præjudicium maximum est, quia valor legalis augetur, & sic pœna acerba debetur. Sed hæc rarò contingunt, utinam numquam; nam jactura Reipublicæ ex his repercussionibus ingens est, ut experientia demostrat.

CONTROVERSIA XLVIII.

De duobus hermaphroditis matrimonio copulatis, simulque in utero gestantibus, ex reciproco usu utriusque sexus, & an hoc imputari possit in crimen.

SUMMARIUM.

1 *Facti species admiranda refertur.*
2 *Hermaphroditi rarò utroque sexu perfecti.*
3 *Hermaphroditi utroque sexu perfecto possibiles sunt, & sæpè visi.*
4 *Tiresias hermaphroditus utramque venerem expertus fuit.*
5 *Jupiter mas, & fœmina fingitur, qui gravidus factus Palladem peperit.*
6 *Hermaphroditorum differentiæ proponuntur.*
7 *Hermaphroditus vir qualis sit.*
8 *Hermaphroditus fœmina ex quibus dignoscatur?*
9 *Hermaphroditus neutrius naturæ, quia in utroque sexu defectuosus reperitur.*
10 *Hermaphroditus perfectus, qui utroque sexu pollet.*
11 *Hermaphroditus ejus sexus reputatur, qui in eo prævalet.*
12 *Hermaphroditus, qui utriusque sexus pudenda perfecta obtinet, eligere debet sexum.*
13 *Hermaphroditus Monachus gravidus effectus.*
14 *Hermaphroditi irregulares sunt, & in Monasteriis non sunt admittendi.*
15 *Miles Ungarus qui in castris Martis, & Veneris se virum ostenderat, fœmina detectus.*
Alius miles hermaphroditus prægnans. ibid.
16 *Hermaphroditus viro nuptus, qui filios peperit, ancillas comprimens, & in eis generans.*
17 *Hermaphroditus Valentiæ visus, qui habitu fœmineo virginem stupravit, & factus sator puellam peperit.*
18 *Proverbium in sartores enatum ex hac historia.*
19 *Hermaphroditi capaces sunt contrahendi matrimonium; secundùm sexum incalescentem.*
20 *Hermaphroditi in utroque sexu perfecti eligere sexum debent, & jurare alio non abusi.*
21 *Hermaphroditus, qui eligit sexum, si alio abutatur, pœna capitali an plectendus sit?*
22 *Lex similem pœnam imponens à pluribus memoratur sed à nullo adducitur.*
23 *Hermaphroditi nulla lege juris civilis coercentur ex usu utriusque sexus.*
24 *Hermaphroditos Romani necare solebant, & quare?*
25 *Jurisconsultorum tempore acerbitas hæc mitigata fuit.*
26 *Constatinus eamdem acerbitatem renovavit.*
27 *Lege Romuli cautum fuit, monstruosos partus necandos.*
28 *Canonum jure nulla pœna infligitur hermaphrodito, utroque sexu luxuriante.*
29 *Argumentum ex incongruitate resultante ob exercitium utriusque muneris.*
30 *Et ex incompatibilitate conjugati, qui beneficia Ecclesiastica retinere procurat.*
31 *Argumenta hæc statuere pœnam capitalem non valent.*
32 *Difficile est, ut unus homo duorum vicem sustineat, sed non impossibile.*
33 *Absurdum est, si promiscuis actibus rerum turbentur officia, sed non crimen.*
34 *Inculpabile judicandum, quod necessitas infert.*
35 *Utilitatis causa à communi regula discere possumus.*
36 *Ratione diversa potest quis pati, & agere.*
37 *Contraria cum diversis, non sunt confundenda.*
38 *Natura dispensante non sunt incompatibilia in hermaphrodito agere, & pati.*
39 *Jura naturæ nullo juri positivo subsunt.*
40 *Hermaphroditus altero sexu abutente post electionem, an perjurii crimen? an contra naturam peccatum committat?*
41 *Hermaphroditus jurans in electione, se altero sexu non usurum, si usatur, pœnam perjurii incurrit.*
42 *Pœna perjurii extraordinaria est.*
43 *Canonicum jus pœnam capitalem numquam irrogat.*
44 *Doctores tenentes, pœna capitali teneri hermaphroditum ex abusu alterius sexus, decipiuntur.*
45 *Hermaphroditus in utroque sexu potens, non peccat contra naturam, immò secundùm eam.*
46 *Sodomiæ crimen patratur, quando sexus perdit locum.*
47 *Hermaphroditi in promiscuo usu Veneris, libidinem explent per vasa naturalia ad generationem ordinata.*
48 *Text.* in leg. fœdissimas, Cod. ad lege Juliam de adulter. *explicatur.*
49 *Hermaphroditus imperfectus, si Venerem exerceat*

per

per sexum inutilem, lato modo peccat contra naturam, & extra ordinem plecti potest.

50 *Coitus ex quo generatio sequi potest, jure civili punibilis non est, nisi concurrente circumstantia, per quam delictum fiat.*

51 *Doctores de delictis carnis ex professo scribentes nihil de hermaphrodito, utroque sexu lasciviente dixerunt.*

52 *Matrimonium à duobus hermaphroditis contractum ea lege, ut usus utriusque sexus promiscuus fiat, ardua quæstio.*

53 *Pater Martinus Perez ab Unanoa Societatis Jesu, Valentinus dubitanter negat.*

54 *Matrimonium est maris, ac fœminæ conjunctio.*

55 *Matrimonium non ex concubitu fit, sed ex consensu.*

56 *Aptitudo coeundi requisita ad matrimonium, respicit contrahendi potestatem, non causam efficientem contractus.*

57 *Corporum materialis conjunctio nihil habet præter turpitudinem, homine indignam.*

58 *Jure civili attento, turpido realis ex coitu resultans, licita fit sobolis procreandæ gratia.*

59 *Jus Canonicum eisdem verbis definit matrimonium.*

60 *Et secundùm ipsum, matrimonium efficit consensus, non concubitus.*

61 *Matrimonium inter fideles initum, ex contractu elevatur ad sacramentum.*

62 *Conjuges virtute matrimonii fiunt duo in carne una.*

63 *Conjuges ex traditione corporum acquirunt reciprocam potestatem ad opus generationis.*
Finis essentialis matrimonii consistit in hac mutua traditione corporum, ibidem.

64 *Finis accidentalis, licèt proprius, & naturalis, est filiorum procreatio, & concupiscentiæ remedium.*

65 *Matrimonium initum ex aliquo fine de prædictis licitè contrahitur.*

66 *Fines isti concurrere possunt in matrimonio contracto per duos hermaphroditos.*

67 *Hermaphroditi filii sunt Adami & creaturæ rationales.*

68 *Hermaphroditi, quoad primum, & secundum finem pares sunt cum cæteris hominibus; quo ad tertium dispares, & quare?*

69 *Hermaphroditi matrimonio copulati, si solùm uno sexu ut possent, exponeretur manifesto periculo incontinentiæ.*

70 *Conjuges ad invicem tenentur subvenire, dum unus cognoscit, alterum subjici periculo incontinentiæ.*

71 *Conjux stimulis Veneris concitatus, licitè utitur conjuge ex solo fine vitandi periculi incontinentiæ.*

72 *Periculum incontinentiæ inter conjuges hermaphroditos, fermè necessarium.*

73 *Contractus inter duos hermaphroditos, non videtur contra naturam matrimonii.*

74 *Hermaphroditus in utroque sexu potens, si primò contraxit, ut vir, & viduus fiat, nubens postea viro sub specie fœminæ, validè contrahit.*

75 *Nullo jure irritatur simile matrimonium.*

76 *Seclusa jussione Prælati, aut jurisjurandi vinculo electio hermaphroditorum non tollit facultatem naturâ concessam.*

77 *Excessus quilibet inter conjuges circa res Venereas, culpam venialem non egreditur, dum ordinetur ad finem naturalem sobolis.*

78 *Inter conjuges omnia casta dicuntur, dum ordinentur ad bonum sobolis.*

79 *Hermaphroditus adulterium committit, si post contractum matrimonium altero sexu utatur cum extranea persona.*

80 *Adulterium de jure Canonico est omnis violatio matrimonii.*

81 *Traditio corporis ab hermaphrodito contrahente, comprehendit utrumque sexum.*

82 *Idem subjectum habere potest multiplicata genitalia ejusdem sexus.*

83 *Mulier habens duplicem vulvam, si nubat, utraque poterit uti ad maritales concubitus.*

84 *Monstruositas horum concubitûum inter monstruosa subjecta versatur, ipsa natura lasciviente.*

85 *Naturæ condonandi sunt similes excessus, quia præter rerum ordinem ipsa procedit.*

86 *Turpia inter conjuges, casta dicuntur propter bonum prolis.*

87 *Hermaphroditorum similis commixtio crimen non est, neque peccatum videtur, seclusa jussione Prælati, & jurejurando.*

PÚblicè ferebatur per hanc Regiam Urbem *anno* 1663. quòd in uno ex oppidis Regni duo hermaphroditi nati fuere, quorum unus educatus fuit sub habitu, & specie viri; alius verò sub habitu & specie fœminæ. Ii, sive scienter, sive ignorantes alterutrius conditionem, matrimonium in facie Ecclesiæ contraxerant, minimè detecta illa qualitate Parocho, aut Prælato Diœcesano. Ex promiscuo usu Veneris, ambo eodem tempore in utero gestantes inventi fuerunt. Qui sub specie, & habitu viri contraxerat, prudenter, ut scandalum, atque erubescentiam vitaret, ad hanc Urbem se contulit, ubi sumpto habitu fœmineo, puerpera factus fuit. Disceptabatur inter viros doctissimos, quos Aula fovet, an licitus esset promiscuus usus corporum inter similes conjuges. Quidam ex Magnatibus à me quærebat, an hoc crimen reputandum, & qua pœna puniendum? 1

Ad decisionem hujus arduæ quæstionis, supponebam, quòd licet juxta doctrinam Aristotelis *libro quarto, de gener. animal. capite quarto*, hermaphroditi numquam in utroque sexu perfectè potentes sunt; nam, ut ipse ait: *Quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ, semper alterum ratum, alterum irritum redditur.* Sequitur hanc doctrinam Pontanus, *libro 1. de rebus cœlest. cap. 6.* ibi: *Natura enim in hominum omnino genere marem discernit à fœmina; itaque in eodem simul corpore uterque sexus suo in gradu nequit consistere*, & aliquibus Medicis relatis, Paulus Zacchias *in quæst. Medico legal. tomo primo, libro septimo, quæst. octava, numero vigesimo octavo.* Et licèt *numero vigesimo nono*, fatcatur, non esse impossibile dari hermaphroditum tantæ perfectionis in utroque sexu, ut agere, & pati possit: quod Albertus Magnus, & alii ab eo relati tenuerunt, tamen *num. trigesimo*, concludit impossibile esse dari hermaphroditum, qui in utroque sexu adeo perfectus existat, ut per utrumque generare possit, in se nempè, & in alio. Quod natu- 2

rali 3

rali rationi repugnat; nam natura semper intendit producere perfectiora, & cùm innegabile sit, quòd sæpiùs producit hermaphroditos, si non posset producere hermaphroditum simpliciter perfectum in utroque sexu, deficeret virtus illustrior naturæ, per quam semper intendit producere perfectiora, ut de facto sæpiùs producit. Et ideò Sanctus Augustinus, doctrina, & ingenio felicior Aristotele, *libro decimo sexto de civitate Dei, capite octavo,* contrarium tenuit dicens: *Quibusdam utriusque sexus esse naturam, & dexteram mammam virilem, sinistram muliebrem, vicibusque alternis coeundo, & gignere, & parere.* Idem tenuit Sanctus Isidorus *libro undecimo, capite tertio*, Avicenna *libro vigesimo, seu tractatu secundo, capite quadragesimo tertio,* in hanc sententiam inclinat, quam tenuerunt Liebaultius, Bahuinus, Aldrovandus, & alii plures tam ex Jurisconsultis, quam ex Medicis, & Philosophis, rationibusque & experimentis confirmatur.

4 Nam si Mythologica tradita scrutemur, sub quorum velamine documenta superioris sapientiæ antiqui Philosophi tradebant, inveniemus Tiresiam, qui utroque sexu pollebat; adeò ut arbiter designatus fuisset à Jove, & Junone ad definiendam quæstionem inter eos suscitatam de intensiore delectatione in Venereis, tamquam expertus utriusque generis sortem, ut cum Fulgentio *lib. 2. Mythlog.* Ovidio *l. 3. Methamorphos.* & Luciano *in dialog. Menip. & Tires.* tradidit Tiraquel. *in leg. 9. connub. n.* 115. Et quamvis Poetæ dixerint, Tiresiam ex percussione colubrum coeuntium, jam in fœminam, jam in virum transformari, ut notat Bauhinus *tract. de hermaphrodit. l. 1. cap. 36.* hæc fabulosa sunt, sub historia Tiresiæ hermaphroditi conficta, ut Natal. Comes, & cæteri Mythologi fatentur. Ut cum Sabino *l. 3. interpr. fabul.*
5 *Ovidii* tenuit idem Bauhinus *dict. c. 36. ad fin. vers. multa terra.* Quin & ipsum Jovem hermaphroditum tradiderunt Poetæ, ut colligitur ex Orphei hymno, ibi:

Jupiter & mas est, & nescia fœmina mortis.

De quo, postquam plurimos filios genuisset, referunt, quòd mox gravidus factus Palladem armatam peperit, ut narrat Natal. Comes *lib. 2. Mythol. cap.* 1. Et licèt hæc referri possent ad ea, quæ verè de natura divina dicuntur, nempè quòd perfectionem utriusque sexus comprehendit; non ideò negari potest, quòd antiqui illi Philosophi, dum has fabulas componebant, crediderunt in eodem subjecto possibilem concursum perfectionis utriusque sexus.

Sed ut jam ad solidiora perveniamus, innegabi-
6 lis est differentia communiter tradita, per quam hermaphroditi in quatuor species dividuntur. Prima eorum qui virilem sexum perfectum, & potentem habent, in perineo autem excisam rimam, in formam fœminei genitalis formatam; quæ nec seminalis humoris, nec urinarii capax est, quia ad interiora non penetrat. Isti imperfecti herma-
7 phroditi sunt, cùm alterum genitale inutile obtineant, & inter mares connumerentur: de quibus Ulpianus *in leg. sed est quæsitum 6. §. hermaphroditus, ff. de lib. & post.* ibi: *Si in eo virilia prævalebunt, posthumum hæredem instituere poterit.* Se-
8 cunda species est eorum, qui genitale fœmineum perfectum, & potens habent; seminali, menstruoque fluxu manans, & super os pectinis membri virilis imaginem cutaneam, per quam neque urinam, neque spermaticum humorem expellunt, & sæpiùs scroto, testibusque carent: qui pariter imperfecti hermaphroditi sunt, & inter fœminas connumerantur, quia sexus fœmineus in eis prævalet, ut ait idem Ulpian. *in l. quæritur* 10. *ff. de stat. hom.* ibi: *Et magis puto ejus sexus æstimandum, qui in eo prævalet*, & Paulus *in leg. repetundarum* 15. *ff. de testib.* ibi: *Qualitas sexus incalescentis os-* 9
tendit. Tertia species est eorum, qui etsi utriusque sexus expressam habeant imaginem, uttamque tamen adverso situ positam, vel defectuosa formatione paratam, inefficacem ad generationem, seminisque profusionem, qui neque viri, neque fœminæ sunt, sed inter Spadones connumerari debent. De quibus Modestinus *in l. 2. §. illud, ff. de adopt.* 10
ibi: *Qui generare non possunt, quales sunt spadones.* Quarta denique eorum, qui in utroque sexu perfecti, & potentes sunt, marisque, & fœminæ potenter munera obeunt, qui utriusque genitalia omnibus numeris ad generationem necessariis completa, atque perfecta habent, de quibus Glossa *in cap. si teste, 3. §. hermaphroditus, verb. ad testimonium, 4. qu. 2. &* 3. Tradunt hanc differentiam Baldus *cons. 237. l. 2.* Cæl. Rodigin. *l. 15. antiquar. lect. cap.* 10. *ad fin.* Ludovic. Bonaciolus *tract. de part. form. c. 9.* Pier. Valer. *lib. 18. Hierogl.* Dominus Terellus *l. 4. gener. animal. cap. 4.* Hier. Montuus *lib. 1. theoric. cap. 6.* Parmenides *lib. 1. de natur.* Jacob. Ruffin. *lib. 5. de part. cap. 3.* Pireus *de monstr. l. 24. capit. 4.* Liebault. *lib. 11. trigin. cap. 3.* Bauhinus *d. lib. 1. c. 4.* Ulisses Aldrovandus *tract. de monstr. cap. 1. de homine, pag. 41.* Alphonsus Carranza *de part. capit. 17. num. 67.* Ildephons. Perez de Lara, *in compend. vitæ homin. cap. 11. num. 19.* Torreblanca *de magia, lib. 2. cap. 17. à num.* 10. sed clariùs *de jur. spirit. lib. 5. cap. 8. n. 6. cum seq.* Neque hanc differentiam negare potuit Zacchias *d. qu. 8. n. 6. vers. utrumque*, quam expressiùs tradiderat *l. 3. tit. 2. qu. 9. n. 2.* Et sic licèt contrariam sententiam tenuerit, hujus evidentiam silere ausus non fuit.

Quæ ampliùs confirmantur ex eo, quòd in illa 11
quæstione de hermaphroditis frequenter suscitata, an sciiicèt inter viros, vel fœminas connumerandi sint? ad Textum *in d. leg. quæritur* 10. *ff. de stat. hom. leg. repetundarum, in fin. de testib. leg. sed & si quæsitum 6. §. hermaphroditus, ff. de lib. & post. dict. cap. si teste 3. §. hermaphroditus*, 4. *qu. 2. &* 3. & de nostro Hispano jure *in leg.* 10. *tit. 1. part. 6.* per quæ jura ejus sexus censebantur, in quo prævaluerint, si neutro incalescant, à peritis inspiciendi sunt, quia Medici signa nota habent, ex quibus dignoscantur, ut docent Bahuinus *dict. capit. 4.* & Zacchias *dict. cap. 8. num. 16. &* 17. Quando genitalia utriusque sexus omnibus numeris absoluta, & perfecta inspiciuntur, eorum dictis, vel electioni standum est, ut probant Glossa, 12
in dicto capite si teste, §. hermaphroditus, verb. ad testimonium, Baldus *in dicta leg. quæritur, in 2. add. & dict. cons. 237. num. 5.* Hostiens. *in sum. Rub. de testib. num. 2. vers. quid de hermaphroditis*, Corrad. *in pract. §. 2. de offic. in caus. civil. titulo de testeb. verb. personas testium, verb. mulier, & hermaphroditus, num. 75.* alii relatis Farinacius

quæst.

quæst. 59. *num.* 58. Carranza *dict. capite*, 17. *num.* 68. Lara *dict. cap.* 11. *num.* 20 Torreblanca *de magia, dict. cap.* 17. *num.* 10. *& de jur. spirit. dict. capit.* 9. *num.* 12. *cum seqq.* Henriquez *in summ. libro* 14. *capit.* 8. *num.* 6. Ugolinus *de irregular. capit.* 48. §. 1. *numero* 3. Guttierez *de matrimon. cap.* 11. *numero* 1. Thomas Sanchez *eodem tract. libro* 7. *disp.* 106. *num.* 4. Bonacin. *eodem tract. quæst.* 5. *punct.* 13. *num.* 26. Augustin. Barbosa *in cap. qui sedem, num.* 5. *de frig. & malefic.* Castr. Palao *in oper. moral. lib.* 5. *disp.* 4. *de sponsal. punct.* 14. §. 5. *num.* 5. Ægidius Trullench. *de sacram. l.* 7. *c.* 9. *dub.* 11. *n.* 35. *cum seq.* Martinus Perez *de matrim. disput.* 37. *sect.* 13. *n.* 2. Pier. Valer. *d. libro* 18. *hieroglyph.* Terellus *dict. c.* 4. Liebaultius *dict. cap.* 3. Bauhin. *dict. cap.* 4. *vers. At sit*, Aldrovand. *dict. pag.* 41. *ad fin.* Ergo Theologi, Canonistæ, Legum periti, Medici, & Philosophi experium habent, quòd hermaphroditi reperiuntur in utroque sexu potentes æqualiter, quod necessarium est, ut eis electio tribuatur. In vanum enim laborassent; si chimæricum esset, similes hermaphroditos reperiri.

13 Ita namque, experientia monstrante, in omni ætate visi sunt, qui demonsrativè sententiam nostram comprobarunt. De Monacho, qui anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, regnante in Gallia Ludovico XI. repertum fuit in utero gestare, scribunt Robertus Gaguinus *l.* 10. *annal.* Marcell. Donat. *de mirab. histor. medic. lib.* 6. *capit.* 2. Bauhin. *dict. l.* 1. *de hermaphrod. c.* 33. Aldrovandus *de monstr. c.* 5. *pag.* 516. Nec hoc mirum est, cum occultando hanc qualitatem, admitti potuit ad monachatum, sicut de aliquibus fœ-

14 minis, quas simulato sexu admissas antiquitùs legimus; *in libro de vit. Patr.* licèt ea detecta, admittendus non esset tanquam incapax monachatus, neque ad Clericatum tanquam irregularis ob infamiam, vel corporis defectum. Sic tenent Henriquez *de irregul. lib.* 4. *c.* 8. *n.* 6. Navarr. *cons.* 8. *n.* 3. *de ætat. & qualit. & cons.* 47. *n.* 3. *de regul.* Thomas Sanchez *de matrim. dict. l.* 7. *disput.* 106. *n.* 3. *& lib.* 5. *decal. cap.* 4. *n.* 41. Filliuc. *de benefic. cap.* 5. *n.* 3. Lezana (qui benè distinguit) *in summ. quæst. regul. tom.* 1. *cap.* 2. *n.* 20. Suarez *tom.* 5. *in* 3. *part. disputatione* 51. *q.* 2. *n.* 1. aliis relatis Tambur. *de jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 21. *n.* 41. *& tom.* 3. *disp.*

15 6. *quæst.* 3. *n.* 22. *&* 23. Lara *dict. cap.* 11. *n.* 51. De milite Ungaro, qui in Castris Martis, & Veneris se virum sæpiùs ostenderat, *anno* 1600. vel circiter in ipso exercitu Ungaro fœmina etiam detectus fuit, & factus puerpera mirantibus cunctis commilitonibus, refert Kerchman. *in systemat. Physico, l.* 5. *cap.* 3. & eo relato Bauhin. *dict. lib.* 1. *cap.* 33. Qui ibidem de Daniele Bure-kammer Germano refert, quòd *anno* 1601. *die* 26. *Maii*, dum militaret sub vexillo D. Buchardi Leimans Piadenæ in Italia, cùm vesperi ad somnum se composuisset, uxori (quæ ante annos septem legitimo matrimonio sibi junxerat) conquestus de ventris dolore, intra horæ spatium, puellam peperit, quam in Belgio ex Hispano milite conceperat, cum quo semel coisse

16 fassus fuit. Et quod magis, est, Hieronymus Motius *libro* 1. *theor. cap.* 6. refert, se novisse hermaphroditum, qui viro nuptus, fœmineæ naturæ credebatur, filiosque, & filias peperit; qui nihilominùs, ancillas comprimere, & in eis generare solebat; quod etiam tradunt Buhinus *dict. lib.* 1. *cap.* 35. *circa finem*, & Aldrovandus *dict. pag.* 41. *lit. E*, cujus historia continet omnes circumstantias requisitas ad comprobationem nostræ conclusionis: licèt primum exemplum etiam habere eas videatur: In secundo pariter clarè dicitur, se virum in castris Veneris ostendisse: & quamquam in tertio dicat Bauhinus, per septem annos militem illum Germanum non potuisse cum uxore congredi, subjungit tamen; quòd puella nata lac sugere non potuit ex mammilla partis, qua genitalia virilia erant, quod est signum virilitatis, ut Divus Augustinus notat; & quòd per genitale masculinum urinam reddebat, signum pariter perfectæ organizationis. Quæ omnia per publicos Tabelliones in actis consignata refert.

Et ego novi Valentiæ anno, ni fallor, 1640. 17 hermaphroditum, qui habitu fæmineo educatus, inter famulas Don Petri de Valda Equestris Ordinis Divi Jacobi, atque Cursoris majoris illius Regni receptus, unam ex illis stupravit. De ejus querela captus fuit, & à peritis judicialiter inspectus. Ab uno ex eis, qui cognominavatur Castro, & erat peritissimus Chirurgus, audivi habere vulvam fœmineum modo naturali formatam, à qua quoties Veneris stimulis urebatur, emittebat membrum virile mediocris magnitudinis alacriter erectum, atque idoneum ad stuprum committendum. Famula stuprata causam accusationis deseruit: & cùm periti pronunciassent in utroque sexu potentem, electio ei concessa fuit; sed per inscitiam, vel oblivionem, absque jurejurando, neque aliqua injunctione non utendi alio sexu, è carcere liberatus. Elegit virilem, & eo habitu assumpto, officioque 18 sartoris applicatus, per duos annos in ea Urbe vixit. Sed *ann.* 1643. dum in diversorio cubaret, de ventris dolore vehementissimo conquestus, dum uxor cauponis linteaminibus calefactis ventrem fovebat, puellam peperit; & ex hac causa posteà carceratus ex negligentia deferendi juramentum, vel injungendi pœnam ob abusum alterius sexus, impunitus evasit tantummodo exilii pœna mulctatus. Sed sartoribus rixarum causam fœcundam reliquit: quia dum in causa probaretur, quòd author partus cerdo fuerat, in proverbium abiit: *Sartores à cerdonibus impregnari.* Quod discordiis non modicis ansam præbuit, ex quibus vulnera, & neces dimanarunt: & ego jam ad munera criminalia promotus causam, vel causas judicavi.

Ex his clarissimè resultat, quòd hermaphroditi validè contrahunt matrimonia sub specie sexus, 19 in quo unusquisque incalescit, & si adhibitis peritis in utroque æqualiter pollentes reperiantur, electio sexus eis conceditur, ut probat Glossa *in dicto capite si teste, Paragraph. Hermaphroditus.* Bartolus, Hostiensis, Corradus, Farinacius, Carranza, Lara, Torreblanca, Henriquez, Ugolinus, Gutierrez, Sanchez, Bonacina, Barbosa, Castro Palao, Trullench. & cæteri laudati 20 *suprà, num. decimo.* Quibus addendus Pater Martinus Perez ab Unona Valentinus, Societatis Jesu, *tractatu de matrimonio disputatione trigesima septima, sectione decima tertia, numero tertio, cum sequentibus*; qui omnes docent, quòd Parochus interventionem præstare non debet; quin Episcopus consulatur, ut coram eo jusjurandum exigatur, ne in-

pos-

posterum altero sexu abuti possit. Quod in nostra specie minimè factum fuit, quia tempore contractus ignorabatur à Parocho, quòd essent hermaphroditi, & illi dum contraherent, hanc qualitatem occultaverunt absque dolo, ut supponebatur.

21 Quibus suppositis, ut jam ad quæstionem propositam perveniamus, dicendum est, quòd licèt plures tenuerint, pœnam capitalem incurrere hermaphroditum utroque sexu utentem, similis traditio adeò incerta est, ut improbabilem de jure crediderint. Origo ipsius deducitur ab his, quæ Pierius Valerianus dixit *dicto libro decimo octavo, hierogliphic. pagina centesima octogesima quinta, versicul. at etiam*, ibi: *Ne apud solos Lucenses hermaphroditum annalium commentator Fenestella, severaque lege cautum, ut, quem malint, sexum eligant: altero si abutantur, capitali supplicio puniendi.* Et cùm nullam aliam legem adducant, Pircus *dicto libro quarto, capit. quarto*, Liebaultius *dicto libro tertio, capite decimo quinto*, Bau-
22 hinus *dicto libro primo, capite quarto*, Aldrovandus *dicta pagina quadragesima prima ad finem*, Zacchias *dicta quæstione octava, numero trigesimo secundo*, Basilius Ponze *de matrimonio, libro septimo, capite sexagesimo quinto, numero octavo*, Martinus Perez *dicta sectione decima tertia, numero secundo*, & Thorreblanca *de magia dicto cap. decimo septimo, n. octavo, & de jur. spiritual. dict. cap. nono, num. decimo tertio*, de allegata per Pierium intelligendi sunt. Sed quæ sit lex ista, quibus verbis concepta, & à quo Legislatore promulgata, nullus ex his quos viderim, tradidit. Et ut plurimùm Alphonsus Carranza, *d. tract. de partu, cap. decimo septimo, num. sexagesimo octavo*, sic dicit: *In hos severa lege antiquitùs cautum erat, ut notat Pierius Valerianus post alios, ut quem malint, sexum eligant, altero si abutantur, capitali pœna plectendos.* Ex quibus verbis infertur clarè, non de lege juris civilis loqui, sed de alia, cujus authoritas incerta,
23 & vaga, sicut & Legislator incognitus est. In nostro ergo jure non reperitur lex aliqua, per quam similis pœna, vel alia quæv is hermaphroditis utroque sexu utentibus imponatur. Immò neque reperiri potest, vel rogari per Romanos fuit necessarium. Quia Antiqui superstitionibus addicti quemcumque hermaphroditum cognoscerent, vel infantem, in mari, vel flumine protinùs demergebant; quia inter portenta mali ominis eos connumerabant
24 Aruspices, & non patiebantur vivere. Sic Livius *libro tertio, decad. prima, & libro nono, decad. quarta.* Plinius *libro septimo, capite tertio, & quarto*, Gellius *libro nono, capite quarto*, Julius Obseq. *in libro de prodig. plurib. in cap.* Bauhin. *dict. libro primo, capite trigesimo quinto*, Petr. Greg. *libro septimo syntagm. capite secundo, numero decimo*, Aldrovandus *dicto capite quinto, pagina* 513. *vers. ex Julio Obsequente*, & Carranza *dicto capit. decimo septimo, num. sexagesimo nono.* Cujus acerbitatis origo referenda est ad *legem decimam octavam* Romuli, cujus verba sunt, *Monstruosos partus sine fraude cedunto.* Hujus legis Aruspices executores sævissimi eos in mari abjici curabant, ut tradit Balduinus, *ibidem n.* 11. sed re vera monstruosi
25 partus non sunt absolutè, Text. *in leg. non sunt* 14. *de stat. hom.* notat Zacchias *d. q.* 8. *n.* 11. Hæc acerbitas correcta colligitur *ex d. l. quæritur*, & aliis adductis *sup. num.* 11. Nam si sexus in quo prævalebant, habebatur ratio, non ex solo peccato nascendi morti tradebantur, ut antiquitùs fiebat, dum in testes admitti, & posthumos institui posse, si in masculino sexu prævalcant, dicitur. Ta- 26
men Constantinus Imperator de vita tolli omnes hermaphroditos constitutione speciali sanxit, ut refert Eusebius Pamphilius *in ejus vita, libro quarto*, & eo relato Bahuinus *dicto libro primo, capite trigesimo septimo*, & ex nostri juris interpretibus Petrus Greg. *dict. capite secundo, numero undecimo.* Facinus quidem indignum viro Christiano, nisi referamus ad ea, quæ de hermaphroditis dixerunt Plinius *libro septimo naturalis historiæ, capite tertio*, & Rhenanus *libro septimo de prodigiis, part. capit. tertio*, nempè eosdem *quos inter prodi-* 27
gia olim habebant, jam in deliciis haberi, quæ refert Carranza *dicto numero sexagesimo nono.* Potuit namque adeò turpitudo Romanorum extendi, ut justa esset similis severitas. Si enim apud Romanos ex solo vitio nascendi hermaphroditi capite plectebantur, non fuit necessaria lex, qua pœna aliqua plecterentur ex abusu alicujus sexus.

Ex jure Canonico allegari solent Textus *in ca-* 28
pit. Presbytero 38. 16. *quæstione* 1. *& capit. diversis de Clerico conjug.* Sed eis inspectis nihil de hermaphroditis, aut pœna illorum reperitur. Nam *in dicto capite Presbyteros*, Summus Pontifex Gregorius III. Maximiano Episcopo Siracusano rescripsit, ne permitteret Presbyteris, Abbatis Officium per Monasteria exercere, ea superaddita ratione: *Satis enim incongruum est, si cùm unum ex his præ sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad* 29
utrumque judicetur idoneus. Quæ ratio confirmari poterat *ex capite Sanctorum* 70. *distinction.* quo cavetur ne aliquis ad duas Ecclesias titulares simul promoveatur, ibi: *Omnino autem in duabus aliquem titulari non licet*: idem cavetur *in capite singula* 69. *distinction.* ibi: *Singula Ecclesiastici juris officia, singulis quibusque personis, singulatim committi jubemus.*

In *dicto capite diversis, de Clerico conjug.* Inno- 30
centius Tertius tractat de Clericis, qui dum beneficia Ecclesiastica obtinebant, matrimonium contraxerunt: & Episcopo Norvicensi mandat, quòd beneficiis similes Clericos privet ea addita ratione, quia *in eorum conversatione cithara cum psalterio malè concordat.* Nempè vitæ sæcularis alacritas cum vitæ Ecclesiasticæ gravitate, ut exponit Glossa *ibid.* Ex his ergo juribus nihil de hermaphrodito sexum eligente, & in alio abusum patran- 31
te dicitur: nihil de pœna capitali similia committenti indicta legitur. Et ut plurimùm argumentum desumi potest ad probandum, incongruum esse, quòd una, & eadem persona utroque sexu utatur ad venereas voluptates; sicut incongruum est, quòd idem sit Clericus, & Abbas, ut obtineat duas Ecclesias: aut malè concordare, quòd quis agat ut vir, & patiatur ut fœmina, sicut malè concordat, quòd conjugatus beneficia possideat Ecclesiastica, quod nos fatemur, & latiùs prosequitur Larrea *dict. cap. undecimo, numero vigesimo cum seq.* Sed absit, quòd ex eo inferamus, pœnam capitalem imponendam esse. Quando regula ab his 32
juribus deprompta, per quam dicimus, incon-

gruum esse, quòd quis eodem tempore duplici officio, vel ministerio fungatur, plures limitationes, sive fallentias admittit, ut docet Glossa *in dicto capite singula.* Quia licèt *difficile sit, ut unus homo duorum vicem sustineat*, ut ait Paulus *in lege si plures, nona, Digest. de pact.* cordatè dixit, quòd est *difficile* non autem impossibile, quia sepiùs in jure contingit, quòd unus diversis rationibus diversas personas repræsentet. Melior ad rem Textus ad-
33 duci poterat *in lege consulta* 23. *Codice de testament.* ibi: *Absurdum est namque, si promiscuis actibus rerum turbentur officia.* Absurdum dixit Imperator, non crimen; quia pluries id evenire conspicimus adhuc in politicis, de quibus Textus loquitur. Nam aliquando videmus ex speciali ratione id necessarium fieri. Ut in specie Textûs *in capite illud* 6. 21. *quæstione* 1. Quo Beatus Gregorius Cardinalem Terracinensem creavit, ita ut Fundensis Ecclesiæ Pontifex esse non desineret. Necessitate namque exigente, à regulis ordinariis deviare debemus, *ca-*
34 *pite ad limina* 7. 30. *quæstione* 1. ibi: *Inculpabile judicandum quod necessitas intulit.* Ex eadem ratione, diversarum Ecclesiarum unionem fieri videmus, *capite unio, tertio*, §. *Sed & hoc* 10. *quæstione tertia.* Et actio, & passio in eodem subjecto simul concurrunt; nam sibi ipsi quis potest tradere possessionem, Textus *in lege fistulas, septuagesima octava*, §. *fundum, Digest. de contrahend. emption.* ibi:
35 *Tradere te tibi possessionem hoc modo posse.* Tum etiam utilitatis causa, Textus *in capit. & temporis* 48. 16. *quæstione prima.* Vel temporis, ut in *lege prima*, §. 4. *ff. de stipulat. verbor.* ibi: *Communis servus duorum servorum personam sustinet, lege debitor.* 54. §. *fin. Digest. ad Trebell.* ibi: *Quia non quasi hæres, sed quasi mater ex pacto accepit.* Melior
36 Textus *in lege si consul.* 3. *Digest. de adopt.* ibi: *Si consul, vel Præses filius familias sit, posse eum apud semetipsum vel emancipari, vel in adoptionem dari, constat.* De quo videndi Pinellus *in lege prima, parte tertia, numero septuagesimo tertio, de bon. mater.* Antonius Gomez *in lege tertia Tauri, numero octogesimo*, Dominus Covarrubias *libro tertio variarum, capite tertio, numero sexto*, Franquis. *decisione centesima trigesima octava, per totam*, Gratianus *disceptation. centesima sexta, ex numero primo*, Riccius *collectan. decisione sexcentesima septuagesima quarta*, Roman. *consilio quadringentesimo vigesimo secundo, numero primo*, Antonius Faber *in Cod. libro primo, titulo secundo, deffinit. decima tertia*, Menochius *consil. quinquagesimo primo, & quinquagesimo secundo, & consil. nongentesimo secundo*, Valdes *de dignitat. Reg. capit. secundo, numero vigesimo sexto*, Becci. *consilio trigesimo sexto, per totum*, Andreas Gail. *de arrog. Roman. Imper. capit. sexto, numero decimo quarto.* Larrea *dicto cap. undecimo,*
37 *numero vigesimo quinto cum sequentibus*, qui licèt contrarium tenuerit *numero trigesimo primo cum sequentibus*, decipitur, meo quidem judicio, dum confundit contraria cum diversis Actio namque, & passio concurrere non possunt, sed ut Philosophi explicant, intelligendum est *ejusdem de eodem.* Sic enim natura dispensat, ut una eademque persona vir, & fœmina sit; non frustrà potentiam du-
38 plicem concedit, ita ut agere possit tanquam vir, & pati tanquam fœmina absque repugnantia ex parte naturæ, & sic usus hujus potentiæ in crimen imputari non potest. Immò licèt Aristotel. *libro primo, de gener. animal. capit. vigesimo*, dicat: *At fœmina, qua fœmina patiens est; mas, qua mas agens, & movendi principium est.* Tamen plures nostri temporis Philosophi tenent, quòd fœmina concurrit activè ad generationem prolis, ita ut illa sola in actuali generatione immediatè activè operetur, sic Petrus Hurtado *de generat. disputatione secunda, sectione sexta*, §. *septuagesimo secundo.* Quo 39
posito cessat incompatibilitas actionis, & passionis, vel saltim ratio imponendæ pœnæ, cùm in eis qui hermaphroditi non sunt, actio, & passio experiatur absque pœna; si enim tot de causis actio, & passio permittitur ex sola consideratione necessitatis, utilitatis, vel temporis quæ accidentaliter eveniunt, quantò magis dum natura ipsa concedit in duplicato sexu facultatem agendi, & patiendi? jura namque naturæ nullius juris positivi vinculo subjiciuntur, §. *sed naturalia, institut. de jur. natural. l.* 1. *jura*, 8. *digest. de regul. jur.* ubi Petr. Faber *n.* 6. *cum seq.*

Sed dices, Doctores memorati *numero vigesimo secundo*, non indicunt pœnam capitalem ex solo 40
abusu alterius sexus, sed ratione perjurii, & quia contra naturam peccat hermaphroditus, qui utroque sexu uritur in Venereis, cùm ipsa natura hoc detestari videtur, ita ut species Sodomiæ censeatur. Sed si æqua trutina omnia pensemus, imbecillitas hujus argumenti apparebit. Quoad perjurium fateor libenter, quòd si hermaphroditus ju- 41
raverit, se altero sexu non uri, pœna perjurii, si utatur, tenebitur. At hæc de jure civili non est capitalis, sed mitior. Textus *in lege duo patroni, decima tertia, si quis juraverit, leg. in duobus, vigesima octava*, §. *final. Digest. de jur. jura leg. nam sufficit, vigesima secunda, Digest. de dolo.* Sic de jure Hispano *leg. secunda, titulo sexto, lege decima, titulo decimo nono, libro octavo Ordin. leg. secunda, titulo decimo septimo, libro octavo Recopilation.* Immò de Jure Codicis, & Parritarum soli Deo ultio 42
relinquebatur, *leg. secunda, Codice de rebus credit. leg. vigesima sexta, titulo undecimo, partit. tertia.* De quo videndi Cujac. *libro secundo observ. capit. decimo nono* Julius Clarus, §. *perjurium, numero undecimo*, Tiberius Decianus *libro sexto tractat. crim. capite septimo, ex numero primo*, Antonius Matthæus *dicto libro quadragesimo septimo, Digest. titulo ultimo, capite primo in princip.* Carpzovius *in pract. parte prima, quæstione quadragesima sexta, numero quarto cum sequentibus.* Ex nostratibus Dominus Gregorius Lopez, Didacus Perez, & Azeved. *in dictis juribus*; Dominus Covarrubias *in capite quamvis pactum, part. prima, cap.* 7. *in princip.* Don Joan. Vela *de delict. prima parte, cap.* 28. *n.* 33. *cum seq.*

De jure Pontificio nulla pœna sanguinis im- 43
posita reperitur. Et in crimine perjurii extraordinaria imposita est. Textus *in capite fin.* 22. *quæstione prima, capite animadvertendum*, §. *cùm ergo* 22. *quæstione secunda, capite si quis convictus, capite querelam, de jure jurand.* Dominus Covarrubias *dicto* §. *septimo, numero tertio*, Vela *dicto capite vigesimo octavo, numero vigesimo octavo*, pluribus Barbosa *in collect. doctor. jur.* Quibus positis non miror, quòd Bahuinus, & cæteri Medici, aut Theologi qui juris scientiam non gustarunt, in his turpiter errent. De Paulo Zacchia, Torreblanca,
Basi- 44

Basilio, & aliis juris nostri professoribus meritò mirari debemus, quòd in re tam gravi, ea quæ de jure procedunt, non scrutaverint. Neque relevat, quod subjungit Carranza *dicto numero sexagesimo nono*, ibi: *Nam in lege catholica tale quid patrantes reatus æterni pœnam incurrunt.* Quia in foro interiori, quicumque Venerem exercet extra matrimonium, eamdem pœnam incurrere notissimum est. Quoad forum verò judicialem delictum punibile hermaphroditus non committit, nisi juramento adstringatur, & ratione perjurii puniendus venit, sed extra ordinem, ut dixi.

Neque ea quæ adduntur de peccato contra na-
45 turam, sustineri valent; quia ad hoc ut simile peccatum committatur inter homines, requiritur, quòd emissio seminis fiat eo modo, quo generatio sequi non possit. Natura namque per libidinis usum intendit propagationem, & sic dum perficitur extra vas generationi naturale, contra naturam fit. Hoc est perdere sexum locum suum, ut dixit eleganter Imperator ibi: *in l. cùm vir* 36. *Cod. ad l. Jul. de adult.* ibi: *Ubi sexus perdidit locum, ibi Venus mutatur in alteram formam.* Quando duo
45 hermaphroditi utroque sexu potentes, promiscuè eis utuntur, neque extra vas naturale operantur, neque finis naturæ defrustratur, cùm verè generare possint, sicut isti de quibus loquimur, generarunt; neque sexus perdit locum, quia libido exercetur per instrumenta ad hoc procreata, neque Venus mutatur in alteram formam, quia realis viri, & fœminæ conjunctio fit respectivè ad bonum prolis, & ad effectivam generationem omnia ordinantur. Et sic nullum nefandi criminis vestigium reperitur, ipsa natura ordinante; dum absque incompatibilitate actionis, & passionis unicuique duo membra genitalia concessit; alterum viri ut agat, alterum fœminæ ut patiatur. Membra enim propriè dicuntur ea, quæ per se habent aliquòd officium separatum, ut docet Bartol. *in lege secunda, digest. de publ. jud.* ubi communiter Doctores & Baldus *in leg. data opera, Codice qui accu. non poss.* ex Canonistis Abbas *in capite accusasti de accusat.* Ex Philosophis Aristotel. *libro primo de part. animal. capit. quinto*, ibi: *Non enim sectio, serræ gratia facta est, sed serra sectionis gratia, cùm sectio quædam usio sit. Quapropter animæ gratia corpus conditum est, & membra officiorum gratia constant, & munerum ad quæ singula accommodantur*; usus enim membrorum à natura concessorum non potest nemini in crimen imputari, dum exerceatur in eum finem, ad quem natura produxit.

Neque ex decisione Textus *in leg. fœdissimam*
47 *vigesima, Codice eodem titulo*, quam vulgariter interpretantur de fœmina agente tanquam vir, sicut *dicta lege cùm vir*, de mare patiente tanquam fœmina. Aliqui credunt, hunc Textum intelligendum de fœmina incuba, cum viro succubo agente per vas tamen naturale, quòd significare videntur Farinacius *quæstione centesima quadragesima octava, numero quadragesimo tertio*, & Zacchias *dicta quæstione octava, numero vigesimo quinto.* Sed hæc opinio prorsus rejicienda est, quia licèt hoc laudabile non sit, crimen non est, immò & culpa caret, ut probat Sanchez *de matrimonio, libro nono, disputatione decima sexta, numero tertio.* Alii interpretantur de Tribada, nempè de fœmina quæ tanquam mas in alia fœmina Venerem explet, sive id fiat fricatione, sive clitoride, sive alio materiali instrumento, de quo Gloss. *in dicta lege fœdissimam*, Julius Clarus *in §. fornicatio, num. vigesimo quinto*, Antonius Gomez *in dicta lege octogesima Taur. num. trigesimo quarto*, Farinacius *dicta quæstione centesima quadragesima octava, numero trigesimo quinto, & quadragesimo*, Tiraquellus *ad legem nonam connubial. numero centesimo septimo*, Zacchias *dicta quæstione octava, numero vigesimo quarto, vers. tritum*, Petrus Gregorius *libro trigesimo sexto, syntagm. capite decimo quarto, numero secundo*, Antonius Matthæus *libro quadragesimo octavo, ff. tit. tertio, capite sexto, numero octavo*, aliis relatis Carpzovius *parte secunda, pract. crimin. quæstione septuagesima sexta, numero decimo septimo*, in quo distinguendum puto; nam si fœmina clitoridem natu aliter aptum ad generandum habuerit, ut possibile supponit Zacchias *ubi proximè* ex Petro Hurtado, & Garcia, cùm ad generationem ordinetur, non esse crimen crediderim. Si fricatione extra ordinem punienda est, si cum instrumento ligneo, vel vitreo pœna capitali ex doctrina Antonii Gomezzii, quem ferè omnes sequuntur, licèt Antonius Matthæus absolutè pœna ordinaria teneri dixerit, & perperàm juxta tradita per Petrum Caballum *Casu decimo nono, per totum.* De hac autem ultima specie Textum interpretatur Dionysius Gotofridus *in eadem leg. fœdissimam.* Sed quamquam doctrinam superiorem, adhibita relata distinctione probem, non tamen interpretationem *dict. Text.* quia verba ejus non congruunt mulieri agenti, sed patienti fœdissimam Venerem. Nam Imperatores
Diocletianus, & Maximianus sic dicunt, *Fœdissi-* 48
mam earum nequitiam, qua pudorem suum alienis libidinibus prosternunt; loquuntur namque de fœminis pudorem suum prosternentibus, hoc est prostituentibus, ut *in l. palàm, Digest. de rit. nupt.* vel subjicientibus, ut *in c. veniens, de accusat*, quæ omnia patientis sunt, non agentis; & sic potiùs referrem ad meretrices, vel fœminas plurimorum stupra patientes; ut Dionysius Gotofridus *in eodem Textu* interpretatur, vel ad ea, quæ de effrenata libidine Tiberii refert. Tacit. *libro sexto, ann. in princip.* ibi: *Sæpè in propinqua digressus, aditis juxta Tiberim hortis, saxa rursum, & solitudinem maris repetiit pudore scelerum, & libidinum: quibus adeo indomitis exarserat, ut more regio pubem ingenuam stupris polluerat, nec formam tantùm, & decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in aliis imaginem majorum, incitamentum cupidinis habebat, tunc-que primùm ignota antea vocabula reperta sunt sellariorum, & spintriariarum ex fœditate loci, ac multiplici patientia.* Quæ latiùs prosequitur Suetonius *in ejus vita, capite quadragesimo tertio*, & ad rem *capite quadragesimo quinto*, ibi: *Fœminarum quoque, & quidem illustrium, capitibus quantum solitus sit illudere, evidentissimè apparuit Malloniæ cujusdam exitu, quam perductam, nec quidquam amplius pati constantissimè recusantem, delatoribus objecit: ac ne eam quidem interpellare desiit: Ecquid pœniteret; donec, ea relicto judicio, domum se arripuit, ferroque transegit, obscænitate oris hirsuto, atque olido seni clarè exprobrata.* Quisquis modus de- 49
linquendi ex his sumatur, hermaphrodito altero sexu utenti non congruit; quia Venerem exercet

per

per membrum destinatum ad generandum : & sic *ex dicta lege fœdissimam*, nihil inferri potest ad pœnam eidem imponendam. Licèt verum sit, quòd si hermaphroditus imperfectus, data opera abutatur membro ad generationem notoriè invalido, lato modo dici potest, quòd peccat contra naturam : quia utitur instrumento inepto ad bonum prolis. Sed hoc casu pœna oxtraordinaria puniri debet, ut in similibus probat doctè Caball. *dicto casu decimo nono*, quem sequitur Farin. *d. qu.* 148. *nu.* 64. & ferè omnes.

50 Ex his liquet, quòd omnis coitus ex quo generatio sequi potest, licèt peccatum sit in foro conscientiæ, excepto matrimoniali ; in foro exteriori crimen punibile non est, nisi concurrat qualitas, per quam crimen fiat, ut sacrilegium, raptus, stuprum, adulterium, incestus, violentia, & similia, ut resultat ex traditis per Paulum Grillandum *in tractatu de pœn. omnifar. coitus*, Antonius Gomez *in dicta lege octogesima Taur.* Julius Clarus *in §. fornicatio*, Farinacius *in plenissimo tractatu de delict. carn.* D. Joan. Vela *de delict. prima parte, capite primo, vigesimo nono, & trigesimo tertio*, Pichardus *in manuduct. ad prax. parte tertia, §. quarto, numero vigesimo secundo, cum sequentibus*, Antonius Matthæus *dicto libro quadragesimo octavo, Digest. titulo tertio* : Berlichius *quarta parte, quæstione vigesima septima, per plures sequentes*, Carpzovius *in pract. parte secunda, quæstione quinquagesima prima, usque ad septuagesimam sextam*, qui dum crimina ex libidine procedentia
51 accuratè pertractant ex professo, de hermaphrodito utroque sexu utente nihil scriptum reliquerunt, licèt aliqui de hermamaphroditi raptu tractent, ut Decianus *lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 18. & Farinacius *quæs.* 144. *numero* 48. Nec credendum est, quòd prætermitteretur ab omnibus ; si pœna ultimi supplicii, vel alia qualibet puniendum esset. Præmaximè dum neque lege juris civilis, neque alia expressa coerceatur, aut comprehensum appareat.

An autem matrimonium consistere possit inter
52 duos hermaphroditos in utroque sexu potentes, eo modo ut reciprocus usus corporum ex utroque sexu licitus fiat in foro interno, quæstio est à Doctoribus nostra jura Pontificia interpretantibus adhuc intacta. Ex Theologiæ professoribus solùm reperi Patrem Martinum Perez *in dicto tract. de matrimon. dict. disputat.* 37. *sect.* 15. qui
53 dubius in ea definienda, postquam rationes utramque partem adjuvantes proposuit, Doctorum authoritates desiderat, ac tandem concludit, quòd simile matrimonium *continet intrisecam, & maximam indecentiam ob usum promiscuum utriusque sexus, quem ipsa naturalis ratio summè abhorret, & detestatur.*

54 Sed salva pace hujus doctissimi viri, cujus amicitiam in Urbe Valentiæ prosecutus fui, contrarium prorsus opinor. Quia dubitari non potest, quòd nec ipse dubitat de subsistentia matrimonii inter duos hermaphroditos, etiamsi in utroque sexu potentes æqualiter sint, quia nullo jure naturæ, civili, vel Ecclesiastico simile matrimonium irritatur. Et ratio est, quia sicut unusquisque eligens sexum ad contrahendum, ritè, & rectè contrahit, ut dixi *num.* 19. & 20. Nihil obstat, quominùs ipsi inter se contrahant. Et cùm de jure civili nuptiæ, sive matrimonium sit *maris, & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens*, ut docet Justinianus, *in princip. institut. de patr. potestat.* sive ut dixit Modestinus *in lege prima, Digest. de rit. nuptiar.* ibi: *Consortium omnis vitæ divini, & humani juris communicatio.* De jure nostro Textus *in lege* 1. *tit. secundo, partit. quarta*, explicant Balduinus *ad legem decimam tertiam Romul.* Petrus Gregorius *libro nono, syntagm. capite secundo, ex numero primo*, Dominus Covarrubias *in* 4. *Decret. titul. de sponsal. parte secunda, capite primo, in principio.* Dominus Gregorius Lopez *in dicta lege prima*, Cujacius *in lege quod attinet, trigesima secunda in fine, Digest. de regul. jur.* Brison. *in libell. de rit. nuptiarum, in princip.* At matrimonium non concubitus, sed con- 55
sensus facit, ut probat Textus *in lege nuptias, trigesima, Digest. de regul. jur. leg. cùm fuerit, decima quinta, Digest. de condit. & demonstrat. leg. cùm hic status, trigesima secunda, §. similiter, Digest. de donat. inter*, de jure nostro *dicta leg.* 4. *titul.* 1. *part.* 4. docent Petrus Faber, Cujacius, & Revardus *in dicta lege* 30. Dominus Gregorius Lopez *in dicta leg.* 4. *glossa prima*, Covarrubias *dicto capite primo, numero septimo*, Antonius Faber *in jurisprudentia, titulo decimo, principio* 5. Franciscus Hotmanus *de rit. nuptiarum, capite primo*, clare sequitur, quòd his juribus, civili Romanorum, & Hispano attentis, ex consensu duorum hermaphroditorum contrahentium unius sub specie viri, & alterius sub specie fœminæ, veræ, & perfectæ nuptiæ resultabunt, individuam vitæ consuetudinem efficientes, sive consortium totius vitæ, & communicationem humani, & divini juris. Neque obstat
Textus *in lege quòd pupillæ, trigesima, ad finem,* 56
Digest. quando dies legat. ced. ibi: *Non potest videri nupta, quæ virum pati non potest.* Nam hæc verba respiciunt aptitudinem ad consensum præstandum, ut nuptiæ efficiantur, quæ elicitur ab ætate, qua puella fit pubes, seu viripotens, de quo late ; & pluribus Didacus Narbona *tractatu de ætate, anno decimo quarto, quæstione prima, numero decimo cum sequentibus* : & *quæstione nona, à numero primo.* Non autem causam efficientem contractus, quæ ad solum consensum contrahentium reducitur. Corporum namque conjunctio nihil nisi turpitudinem habet, nihilque dignum homine, quia in his cum belluis ratione carentibus æquari videmur. Quare ab
Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano *sordes* 57
coitionis, istæ turpitudines appellantur *in leg. lenones, sexta, Codice de spectacul. libro undecimo*, ut prudenter perpendit Antonius Faber *dicto titulo decimo, jurisprudent. princip.* 5. Ex quibus resultat, quòd adhuc in terminis juris civilis, conjunctio maris: & fœminæ materialiter sumpta turpitudinem continet, sordida res habetur, indecentia maxima belluis connaturalis existimatur : *Quod natura omnia animalia docuit*, ut ait Ulpianus *in leg. prima, Digest. de justit. & jure*, ita ut quoad hæc à brutis minimè distinguamur. Et nihilominùs hæc sordida 58
licita fiunt per matrimonium ob bonum sobolis, quod per alia media acquiri non valet. Ergo turpitudo, & indecentia à Martino Perez considerata non obstat, quominùs hermaphroditi matrimonio copulati promiscuè corporibus conjungantur, quia naturaliter inest in qualibet conjunctionne conjuga-

licum hac differentia, quòd coitus conjugalis licitus omni jure est ad sobolis procreationem. Neque obstat duplex modus coeundi; nam hoc inseparabiliter concessit natura, dum unicuique adjunxit alium sexum, ex quo licita omnia fiunt, *Quia ratione adjuncti aliquid permittitur, quod alias non permitteretur*, ut docet Bartolus *in lege Imperator* 18. *numero* 1. *ff. de stat. homin.*

59 De jure Pontificio idem procedere videtur: quia matrimonium eisdem fermè verbis definitur ab Alexandro III. *in capite illud undecimo, de præsumpt.* ibi: *Est viri, & fœminæ conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens*, & sic tradunt omnes Doctores Canonistæ. Latè Dominus Covarrubias *in libro quarto, Decretal. titul. de sponsalibus, dicta parte secunda, capite primo, ex numero primo*, Barbosa plures referens *in Collectan. dicto capite illud.* Quam definitionem amplectuntur Theologi ut Magister Sententiarum, Sanctus Thomas, & cæteri adducti per Thomam Sanchez *de matrimonio, libro secundo, disputatione prima, numero tertio, & octavo, & disputatione vigesima quarta, numero primo*, Bonacina *eodem tract. quæstione secunda, puncto primo*, Victoria *in summ. Sacrament. capite de matrimonio, numero ducentesimo quadragesimo sexto cum sequentibus*, Zambrana *de Sacrament. capite septimo, numero primo*, Layman *in Tholog. moral. libro quinto, tractatu decimo, parte secunda, capite primo, in princip.* Trullenc. *tractat. de Sacrament. libro septimo, capite tertio, numero tertio*, Basilius Ponz. *de matrimonio, libro primo, capite primo in princip.* Martinus Perez *dicto tractat. de matrimonio, disputatione decima tertia, sectione decima, numero primo.* Et sicut de jure civili, & Hispano,
60 consensu, non copula matrimonium efficitur, sic similiter de jure Pontificio, ut probat Textus *in capite primo, & capite quarto, vigesima septima, quæstione septima*, ibi: *Matrimonium quidem non facit coitus, sed voluntas*, idem probat Textus *in capite cùm locum decimo quarto, capite cùm apud, vigesimo tertio, capite tuæ fraternitati, vigesimo quinto, de sponsalibus*, eleganter Ambrosius *de institut. virgin. capite sexto*, ibi: *Desponsata enim viro conjugis nomen accepit. Cùm enim initiatur conjugium tunc conjugii nomen adipiscitur, non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis*: Sic tenent Sanchez *dicto libro secundo, disputatione duodecima, numero tertio*, Coninch. *de Sacrament. tomo secundo, disputatione vigesima quarta, dubio octavo, numero sexagesimo tertio*, Reginaldus *in praxi for. pœnitent. libro trigesimo primo, numero decimo sexto*, Barbosa *in Collectan. dicto capite cùm locum, numero tertio*, Zambrana *dicto capite septimo, numero secundo*, Layman *dicto capite primo, numero secundo*, Trullench. *dicto libro septimo, capite quinto, dubio primo in princip.* Castro Palao *dicta disputatione secunda, punct. quinto, numero primo*, Martinus Perez *disputatione* 14. *sect. tertia, numero primo*, Dominus Covarrubias *de sponsalib. dicta parte secunda, capite secundo, numero secundo*, & Joannes Guttierez *Canonicar. libro primo, cap. decimo octavo, numero quarto*, & clarius *capite vigesimo, ex numero* 1.

Iste contractus ritè celebratus inter fideles ele-
61 vatur ad Sacramentum, ut pluribus probat Sanchez *d. lib. 2. disp. 30. num. secundo*, & sic tenent omnes Theologi, & Canonistæ; & illius virtute contrahentes *fiunt duo in carne una*, ut habetur in Genes. *c. 2. ad fin.* & in sacrosancto Evangelio Matthæi, *c. 19. vers. 5.* & Marci *c. 10. vers. 7.* ex quo procedit reciproca potestas corporum ad opus generationis; sic docent Lessius *libr. 2. c. 3. dub. 2. n. 7.* Laym. *d. c. 1. num. 1. vers. ejusd.* Nam ut docet S. Apostol. Paul. *Epist. 1. ad Corinth. c. 7. vers. 4.* ibi: 62
Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Ob quod ambo tenentur obligatione Justitiæ ad debitum conjugale persolvendum, mediante copula, ut omnes Doctores tradunt. Et quamquam finis essentialis matrimonii intrinsecus consistat in mutua traditione corporum absque eo, quòd de prole suscipienda tractetur, finis proprius matrimonii est etiam sobolis procreatio; quia ad hoc institutum fuit ante peccatum Adami, & post peccatum ad concupiscentiæ remedium; sic Apos- 63
tolus *dicto capite septimo, in principio*, ibi: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habet.* Et sic sanctus Augustinus relatus *in capite nuptiarum, quadragesimo primo, in principio, vigesima septima, quæstione prima*, eleganter dixit: *Nuptiarum bonum, semper* 64
est quidem bonum, sed in populo Dei fuit aliquando legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium. Notant Dominus Covarrubias *d. capite primo, §. unico, numero sexto*, & Dominus Gregorius Lopez *in leg. prima, titulo quarto, parte prima, glossa octava.* Qui finis dicitur extrinsecus, & accidentalis ipsius matrimonii; sed quodcumque initum ob aliquem ex istis finibus licitè, & validè contrahitur, Domi- 65
nus Covarrubias *ubi proximè*, Sanchez, Paludanus, Layman, & alii, quos citat, & sequitur Castro Palao *dicta disputatione duodecima, puncto decimo, numero primo*, quibus addendi sunt Trullench. *dict. libro septimo, capit. quarto, dubio tertio, punct. tertio, & capit. quinto, dubio tertio, numero sexto*, Martinus Perez *dict. tractat. de matrimon. disput. decima quarta, sectione septima.* Quilibet ex his finibus concurrere potest in matrimonio ab hermaphroditis contracto, vel contrahendo, si in utroque sexu æqualiter, & perfectè potentes sint. Et cùm filii sint Adami, & creaturæ rationales, ut philosophatur Bauhinus *dicto libro primo, capit. trigesimo*, propter finem operari credendum est, ut ait Aristo- 66
tel. *ethicor. primo, capit. quarto*, ac per consequens, quando matrimonium contrahunt, ea intentione copulari, est tenendum, qua cæteri homines; & sic propter finem ad quem institutum est. De verâ corporum traditione dubitari non potest, quia aliàs 67
contractus esset nullus; & sic illa intenditur; quoties matrimonium celebratur solemni ritu orthodoxæ Ecclesiæ: de fine sobolis suscipiendæ, dum aptam naturam habent ad generandum, cum cæteris hominibus æquales sunt: ac per consequens sicut desiderio cæteri rapiuntur ad generandum, ut quodammodo immortales fiant, sic similiter hermaphroditi eodem affectu ducuntur.

Tertius denique finis, nempè remedium libidi- 68
nis ab hermaphroditis intendi dicendum est duplici affectu, quia stimulis Veneris ex duplicato membro, dupliciter subjiciuntur; qui quidem finis obtineri completè ab ipsis non potest, nisi permittatur usus utriusque sexus promiscuè, cùm ex utroque peccati periculo exponatur, & sic re-

me-

medium adhiberi utrique concedendum est. Quod hermaphroditus sub specie viri ducens uxorem mulierem simplici sexu præditam teneatur alia remedia quærere per jejunia, abstinentias, & similia, necessarium est, quid in conjuge non habet remedium ad infirmitatem carnis sedandam. At in eo qui copulatur per matrimonium cum altero her-
69 maphrodito, dum in conjuge remedium in promptu habet, difficillimum erit abstinere, quia dum sexu permisso utitur, stimulis Venereis uri est fermè necessarium, cùm genitalia utriusque sexus reperiantur in eadem corporis parte, & ex usu unius, aliud excitari est fermè necessarium: quare obnoxius remanebit periculo incontinentiæ, si in ipso conjuge non esset permissus usus alterius sexus; si enim conjux sub reatu culpæ mortalis tenetur subveniri conjugi, quando cognoscit subjici periculo incontinentiæ, ut docet Sanctus Thomas *in quarta sententia, distinctione trigesima secunda, quæstione unica, artic. secundo, quæstiuncula* 1. *ad* 1. & post eum Præpositus, Gabriel, Turrecremata,
70 Sotus, Palacios, Henriquez, Ledesma, & aliquos laudat, & sequitur Thomas Sanchez *dict. lib. nono, disputatione secunda, numero sexto*, quam conclusionem tenent etiam Victoria *in dicta summa, capite de redd. debit. numero* 275. Basilius Ponz *d. tract. libro decimo, capite secundo, numero secundo*, Layman *dicto tract. undecimo, parte tertia, cap.* 1. *numero primo, & capite quarto, numero secundo*, Castro Palao *dict. tom. quinto, disput. tertia, punct. quarto*, §. 1. *num. quarto*, & Trullench. *dict. lib. septimo, capite nono, dubio secundo, numero tertio.* Si licita est copula conjugalis ob solum finem vitandæ propriæ incontinentiæ, ut docent Basil. Ponz
71 *dict. l.* 10. *capit.* 8. Coninch. *disput.* 14. *dub.* 1. *n.* 6. Rebell. *lib.* 1. *quæst.* 19. *sect.* 1. Hurtado *disp.* 10. *diffic.* 2. *num.* 4. & Mart. Perez *disp.* 49. *sect.* 2. *num.* 2. Neque adversatur Th. Sanch. *d. l.* 9. *disp.* 9. *num.* 2. *&* 4. dum probabilitatem hujus sententiæ fatetur: & contrariam sequendo, ut plurimùm culpam venialem irrogat, si ad sedandam libidinem non adhibuerit alia remedia macerationis, & abstinentiæ. Quare in hermaphroditis conjugati modo prædicto culpa mortalis imponenda est, dum ferè inculpabiliter periculo incontinentiæ subjiciuntur ex usu unius sexus; & si alio utantur in eisdem corporibus, in quibus potestatem habent?

72 Quòd periculo incontinentiæ subjiciantur, dubitari non potest ratione occasionis proximæ, quæ frequenter se offert, dum cohabitant tanquam veri conjuges mutuo amore affecti in eodem toro recumbentes, & quod magis est, ex usu Veneris in sexu permisso, amplexibus, osculis, & tactibus in eo statu permisis. Appetitus sensitivus in Venereis animalis est non rationis; & licèt rationi subjiciatur, plerumque voluntas vincit rationem, quia pauci sunt, qui resistunt sensui, ut dixit Sanctus Thomas *prima parte, quæstione centesima decima quinta, articulo quarto* Si enim ex visu, colloquio, vel sola cogitatione fœminarum prudentissimi viri tot pericula experti sunt, etiamsi mistera macerationc corporales passiones opprimant: si in hac materia sola fuga remedium sit, ut dixit Apostolus, quid eveniet conjugibus, quibus fuga est negata, cohabitatio necessaria, concursus in toro geniali quotidianus, amplexus, & allocutio continua, & cætera conjugibus permissa est minimè eis interdicta? Hi duo una caro effecti sunt, individua vitæ consuetudo concessa est, commercium inseparabile indictum: ergo dum unus numero conjux utitur alio numero conjuge per instrumenta naturaliter apta ad sobolem procreandam, licitè fieri posse opinor; dum Sancta Mater Ecclesia aliud non statuat, vel peritiores concludentes rationes non adducant, quia, ut dixi ex Bartolo *in dict. leg. Imperator, numero primo*, adhuc in pœnalibus *ratione adjuncti permittitur, quod aliàs non permitteretur.* Neque similis usus contra naturam matrimonii videtur, ut opinatus fuit Paret Martinus Perez *dicta sectione decima quinta.* Nam licèt
73 ingeniosè contendisset probare, quòd virtute, & æquivalentia inter duos, & duas celebrari videbatur, quia quator sexus reperiebantur, & sic virtualiter duo contractus apparebant. Responderi potest, quòd physicè duo contrahentes tantùm erant, & ex instrumentorum multiplicatione non multiplicantur contractus, neque duplex traditio corporum fiebat, quia corpora duo tantùm reperiebantur quæ promiscuè traderentur, neque multiplicabantur individua contrahentium, neque duplex consensus considerari in unoquoque poterat, quæ sunt essentialia ad matrimonium. Cætera per accidens se habent, quæ nullius momenti sunt, ut eleganter mihi probat Textus, *in lege idem Offidius, decima*, §. *secundo, Digest. de ædilit. edict.* ibi: *Sed si quis plures digitos habeat, sive in manibus, sive in pedibus, si nihil impeditur numero eorum, non est in causa redhibitionis: propter quod non illud spectandum est, quis numerus sit digitorum, sed an sine impedimento, vel pluribus, vel pauciuribus uti possit.* Nam sicut in *dicto Textu*, servus non dicitur inutilis ex pluralitate membrorum, quando nihil impeditur ex multiplicitate, nam ut dixit Paulus *in lege non sunt, decima quarta, Digest. de statu. homin.* hoc est, *officia membrorum humanorum ampliare*: sic similiter ex multiplicitate genitalium, officia generationis ampliata dicenda sunt, dummodò ipsius generationis effectus non impediatur, cum quibus consonat de jure Hispano Textus *in lege vigesima quinta, titulo sexto, parte prima*, ibi: *Los que oviessen seis dedos en la mano*, ut notat Dominus Gregorius Lopez *ibidem glossa septima.* Et ex eo quòd per diversa membra, vel media consequatur finis naturalis procreationis filiorum aut finis accidentalis remedii libidinis, dum per vasa naturalia quæratur, cessat causa peccati; solùm enim peccasse naturam crediderim, dum procreavit monstruosos contrahentes: non verò illos, qui effecti duo in carne una, cum potestate reciproca corporum ad bonum sobolis procreandæ, vel ad remedium libidinis, suo jure utuntur.

Hæc nostra opinio, quam authoritatibus con- 74
firmare non est facile, rationibus comprobanda est Theologicis; juridicis, & naturalibus desumptis à Doctoribus probatæ doctrinæ Prima ratio sit desumpta à doctissimo Thoma Sanchez *dicto libro septimo, disputatione centesima sexta, numero octavo* quem sequuntur Bonacina *de matrimonio, quæstione tertia, puncto decimo tertio, numero vigesimo nono*, Castro Palao *dicto tomo quinto, disputatione quarta, puncto decimo quarto*, §. *quinto, numero tertio*, & Trullench. *dicto libro septimo, capit. nono, dubio*

bio decimo sexto, num. trigesimo septimo, dum tenent, quòd si hermaphroditus, qui sub specie viri contraxit, viduus fiat; quamquam juramento elegisset sexum, & promiserit alio non uti, si postea nubat viro sub specie fœminæ, quamquam peccatum committat, juramentum transgrediendo, validè contrahit, quia natura concessit illi facultatem con-
75 trahendi sub utraque specie, quam non amisit per electionem unius sexus. Neque à jure naturæ, neque à jure Canonico simile matrimonium irritatur, cum non adsit impedimentum dirimens hujusmodi contractum. Ergo similiter in nostra specie, & ma-
76 jori absque dubio ratione, quia electio sexus facta non fuit, neque juramentum præstitum de non utendo alio sexu; sed ut plurimùm electio præsumitur facta secundùm gestationem habitus, vel nominis, sub quo unusquisque contraxit, quod non est sufficiens ad impediendam facultatem à natura concessam, dum eos produxit potentes in utroque sexu, neque potestatem reciprocam corporum provenientem ex matrimonio, per quod jam sunt duo in carne una.

77 Secunda ratio desumi potest ex communi doctrina Theologorum, & Canonistarum, quam cum Alberto Magno, Gabriele, Soto, Ovando, Matienzo, Vivaldo, Vega, & aliis tradit idem Thomas Sanchez *dicto libro nono, disputatione decima sexta, numero quarto.* Quo probat, quòd excessus Venereorum inter Conjuges servato naturali vase culpam venialem non egreditur. Sequitur Castro Palao *dicto tomo quinto, disputatione tertia, puncto quarto*, §. 3. *numero primo.* Nam ea
78 quæ inter conjuges fiunt, casta, & pudica dicuntur, Textus *in leg. mulier vigesima secunda*, §. *cùm proponeretur, Digest. ad Trebell.* ibi: *Quod & mulieris pudicitiæ, & patris voto congruebat*, notat aliis relatis Antonius Gomez *in dicta lege octogesima, Taur. numero tertio.* Sed in nostra specie conjuges corporibus in matrimonio vicissim traditis utuntur, & naturalia vasa servant ad procreationem sobolis, quia apta ad generandum sub utroque sexu supponuntur, ut in effectu sunt, cùm ambo utero gestare reperri fuissent: ergo si aliquis excessus in usu corporum consideretur, non excedit culpam venialem.

79 Tertia ratio resultat ex traditis per Ferdinandum Castro Palao *dicta disputatione quarta, puncto decimo quarto, numero quarto*, ibi: *Conjugio per hermaphroditum secundùm unum sexum contracto, peccatum adulterii esse, altero uti, quia hermaphroditus nequit corpus suum alteri tradere.* Et rectè, quia adulterium de jure Canonico, est violatio matrimonii, quoquo modo fiat, ut omnes tenent; quia ut eleganter dixit Tertullianus *libro de monogam. capite*
80 *nono*, ibi: *Adulterium est, cùm quoquo modo disjunctis duobus alia caro, immò aliena miscetur, de qua dici non potest: Hæc est caro de carne mea, & hoc os de ossibus meis.* Et sic jure Pontificio attento maritus quoquo modo aliam conoscat, adulterium committit. Textus *in c. nemo* 4. 32. *quæst.* 4. *cap.* 14. *eadem caus. quæstione secunda, capite transmissa, de eo qui cogn. consanguin. capite intelleximus, de adulter.* ubi Barbos. *in collectan. numero secundo, & tertio*, notant Antonius Faber *jurisprudent. dicto titulo decimo, princip. 6. illat.* 25. Layman *libro quinto, tractat.* 10. *quæst.* 3. *cap.* 3. *n.* 1. D. Covarr. *dicto libro* 4. *decret. tit. de sponsal.* 2. *parte cap.* 7. *num.* 5. (licèt de jure civili solùm committatur adulterium per uxorem, ut 81
notat Covarrubias *ibidem*, & ego dixi 2. *tomo de regim. Valent. cap.* 8. §. 8. *numer.* 188. *cum sequentibus.*) Ratio dispositionis Pontificiæ est; quia, ut dixi *suprà, num.* 62. ex divo Paulo: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; nec vir sui corporis potestatem habet, sed mulier.* Si ergo hermaphroditus altero sexu utendo adulterium committit, clarè sequitur, quòd neque in illa parte potestatem sui corporis habet, sed conjux. Ac per consequens iste conjux qui obtinet potestatem illius etiam partis, poterit ea uti licitè, quando natura concessit ipsum habere membrum naturale ad hujusmodi usum.

Quarta ratio desumitur ex traditis à Doctori- 82
bus Medicis, qui asserunt posse dari in eodem subjecto multiplicitatem genitalium ejusdem sexus, ut ex Julio Obsequente refert Ulisses Aldrovandus *d. c.* 5. *pag.* 512. *litt. D*, dum enarrat mulieres duplici vulva natas, immò post *dict. pag.* 41. ponit iconem fœminæ habentis duas vulvas in parte corporis assueta. Hanc sententiam sequitur Paulus Za- 83
chias, *d. q.* 8. *n.* 34. & 35. si hujusmodi fœmina nupserit, nulla lege, vel ratione adstringitur ad simile virum manifestandum, neque ad eligendum pro usu matrimonii unam, aut aliam vulvam. Maritus autem virtute potestatis acquisitæ per matrimonium in corpore hujus uxoris poterit ut utraque vulva, neque aliqua lege adstringitur ad eligendum, aut ante, aut post contractum, hanc, vel illam: absque eo quòd accessus peccaminosus sit, dum utraque apta sit ad coitum, & generationem. Ergo sic similiter in hermaphroditis, quia ex diversitate sexus non tollitur potestas corporum mediante matrimonio acquisita per contrahentes, & sic nulla ratione impediri potest usus promiscuus illorum corporum ad bonum prolis, nisi adsit jurisjurandi religio, quia semper conjuges utuntur corporibus, in quibus potestatem habent ad finem naturalem, ratione cujus matrimonium institutum fuit.

Sed dices; hoc monstruosum est. Fateor; sed 84
inter monstruosos conjuges solùm contigere potest, cum eis lasciviente natura. Sed non inde crimen capitale imputandum, aut peccatum lethale statuendum, immò fragilitati condonandum, quidquid præter rerum ordinem evenerit, quia præter naturæ ordinem ipsi conjuges producti reperiuntur. Dices ampliùs, turpia & indecentia vide- 85
ri. Non nego, sed ut diximus, corporum materialis conjunctio nihil habet dignum homine, omnia turpia sunt, sed hæc pudica, & casta inter conjuges censenda ex *d. l. mulier* 22. §. *cùm proponeretur, ff. ad Trebell.* Quare omninò cessat illa maxima indecentia, quam consideraverat doctissimus concivis P. Martinus Perez *d. sect.* 15. *num.* 2.

Ex quibus omnibus tenendum firmiter credo, 86
delictum punibile in eis hermaphroditis non reperiri. Et quoad forum internum opinor, quòd licitè utroque sexu uti poterant virtute potestatis corporum acquisitæ per matrimonium, cùm facti fuissent duo in carne una ad finem naturalem prolis, vel ad finem remedii incontinentiæ; quæ ut cætera, dicta sint sub correctione sanctæ matris Ecclesiæ. Sed de his satis, ne in re obscæna plus debito laboremus.

CON-

CONTROVERSIA XLIX.

De corruptore, & raptore virginis Vestalis.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Corrumpentes virgines Vestales pœna mortis plecti debent.*
3 *Raptores eadem pœna tenentur.*
4 *Corrumpentes virgines memoratas tria crimina capitalia committunt.*
5 *Stuprum etiam quod est grave crimen.*
Vestalium turpitudinem admittentium pœna apud Romanos.
7 *Corrumpentes Vestales virgines eo jure cædebantur incommitiis, usque ad necem.*
8 *Pœna quam hodie subeunt, tam illæ, quàm isti.*
9 *Raptus crimen adest, quando Vestalis septa Monasterii transgreditur violenter.*
10 *Extremis probatis medium probatum præsumitur.*
11 *Raptus pœna non vitatur ex voluntate Vestalis.*
12 *Raptus pœna mortis naturalis est omni jure.*
13 L. 2. tit. 19. part. 7. *explicatur.*
14 *Transgredi septa Monasterii cum scalis, vel similibus instrumentis, non est factum solius Vestalis.*
25 *Auxilium ab Amasio præsumitur præstitum.*
16 *Raptus committitur, quando Vestalis abducitur è limine Monasterii ad refugium, vel receptaculum.*
17 *Fœminæ sub aliena potestate existentis voluntas nihil operatur ad raptus pœnam vitandam.*
18 *Vestales non sunt sui juris post professionem.*
19 *Vestales libertatem amittunt, ubi sub potestate prælati sunt, non habent velle, nec nolle, & quidquid acquirunt, Monasterio acquirunt.*
20 *Coitus probatur per apprehensionem solius cum sola, nudi cum nuda, in loco abdito, atque obscuro, horis suspectis, in eodem thoro jacendo.*
21 *Text.* in c. litteris de præsumptionibus, *expenditur remissivè.*
22 *Probatio præsumptiva in delictis carnis admittenda est, ne delicta remaneant impunita.*
23 *Decisio Aulæ, causam Judicii ordinario devolvendo ut exequeretur.*

1 QUædam virgo Vestalis (fas sit ita appellari, ne sæpiùs sanctimonialium integritas flagiretur) septa Monasterii transgressa fuit nocte, relictis scalis in eisdem septis, & dum ab utriusque Jurisdictionis Judicibus, summo studio quæreretur, reperta fuit secunda, vel tertia nocte post discessum, hora duodecima in domo Mariæ de Bustamante, recondita in cubiculo secretiori, sine luminibus, sola, & nuda, cum solo, & nudo Justo de Valdivieso, qui in eodem toro cubabant. Quòd nota esset Mariæ, incertum remansit; sed Justus, non solùm noverat, verùm dum aderat in Monasterio, conversationem profanam (devotionem nefariè vocant) frequentare solebat. Judex ordinarius urbis, qui de causa cognoverat, eum condemnavit ad pœnam ultimi supplicii, exequendam appellatione remota, consulta priùs nostra criminum Aula, juxta formam traditam *sup. controv.* 3. *n.* 28. Quærebatur an causa devolvenda esset Judici ordinario, ut sententiam exequeretur; an decernendum, quòd veniret per suos tramites?

Supponebatur, quòd de jure cognoscens, seu flagitans virginem Vestalem pœnam mortis naturalis incurrit, ut probat Text. *in Authent. de sanctis. Episcop.* §. *penul. collat.* 9. *tit.* 6. ibi: *Eos autem qui talia delinquunt, & participes eorum sceleris fuerint, capitale periculum sustineant*: maximè si suspicio raptus intercedat, Text. *in l. si quis non dicam rapere* 5. *l. si quis in hoc genus* 11. *l. raptores* 54. *C. de Episcop. & Cler. l. unic. in princip. C. de raptu virgin.* Neque nomine pœnæ capitalis in his juribus de deportatione, relegatione, aut alia simili intelligi potest, ut opinantur relati per Farin. *q.* 146. *n.* 4. sed de morte naturali, ut concludit apertè Text. *in dict. l. raptores*, ibi: *Convicti interficiantur*, & rursus ibi: *Durissimis pœnis afficiant, & mortis condemnent supplicio.* Cùm enim Imperator in principio dixisset, *Capitis supplicio plectendos*: ac demùm subjiciat, quòd interficiantur, & mortis supplicio condemnentur; explicat, de qua capitali pœna Textus interpretandus sit, nempè de mortis naturalis supplicio. Et meritò, quia Vestalem flagitantes, quatuor crimina gravissima unico flagitio committunt. Nempè sacrilegium, quod ex se capitale est, Text. *in l. sacrilegii 6. ff. ad l. Jul. Pecul.* ibi: *Scio, multos ad bestias damnasse sacrilegos, multos etiam vivos exussisse, alios verò suspendisse.* Adulterium, quòd etiam capitale est, Text. *in l. quamvis* 30. *in fin. C. ad l. Jul. de adulteri* ibi: *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet.* Incestum, qui eadem pœna, qua adulterium punitur, Text. *in l. miles 19.* §. 1. *ff. eod.* ibi: *Qui sororis filiam contubernio habuit, licèt non in matrimonium, pœna adulterii teneri rectiùs dicetur.* Quæ capitalis est, ut dixi. Ac tandem stuprum, quòd pœna mortis coerceatur, Text. *in l.* §. *ult. ff. de extraor. crimin.* ibi: *Perfecto flagitio punitur capite; imperfecto, in insulam deportatur.*

2 3 4 5

Ideò Ethnici virgines Vestales corrumpentes, ad necem usque virgis in commitiis cædebant, ipsis virginibus vivis defossis, ut latè tradit Tiberius Decian. *l. 6. tract. crim. cap.* 20. *num.* 3. & post eum Anton. Matth. *l.* 48. *ff. tit.* 3. *cap. 6. n.* 5. Licèt hæc pœna aliquoties innovata fuisset; nam è saxo Tarpeio præcipitem ejici lege cautum fuisse, scribit Pater Seneca, *l.* 1. *controv.* 3. *in princ.* ibi: *Lex, incesta de saxo dejiciantur.* Ob quod variis pœnis Vestalem de stupro convictam affici, tradit Langleus, *semestr. lib.* 12. *cap. ult. circa fin.* Si enim hac severitate Ethnici utebantur in virgines flagitantes, quia falsis diis sacratæ erant; quantò magis pœna exacerbanda erit in corrumpente Virginem veri Dei sponsam, ac ritè sacratam? Ipsa enim in alio Monasterio detrudenda est, ut jejuniis, ciliciis, atque orationibus cautiùs custodita pœnitentiam agat toto vitæ tempore, ut *in d. Auth.* habetur, & probant Textus *in cap. si quæ Monachorum, & cap. si quis rapuerit* 27. *quæstione* 1. Et qui eam corruperit, pœnam mortis incurrit cum bonorum publicatione, applicandorum Monasterio in quo tempore commissi criminis aderat, ut per dicta jura tenent Paulus Grillandus,

6 7 8

de

8 *de pœn. omnifar. coit. quæst.* 1. *ex numero* 10. Julius Clarus, *in* §. *fornicatio*, *n.* 17. *&* §. *incestus*, *num.* 1. *&* 2. ubi Bajard. *in addit.* Jacobus Menoch. *de arbitrar. jud. cas.* 389. *numer.* 22. Tiber. Decian. *d. lib.* 6. *cap.* 20. *numer.* 6. Peguer. *decis.* 43. *num.* 9. Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntag. c.* 7. *numer.* 6. Farin. *q.* 146. *ex numer.* 1. Fontan. *de pact. tom.* 2. *claus.* 5. *part.* 2. *num.* 8. Petr. Caball. *cas.* 200. *num.* 72. Ant. Matth. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 4. *cap.* 2. *num.* 6. Matthias Berliq. *practicabil. p.* 4. *conclus.* 32. *n.* 29. Barbosa, *in collect. d. cap. si qua Monacharum*, *numero* 1. *cum seqq.* & *d. l. si quis*, *non dicam*, *num.* 3. *&* 6. Tamburin. *de jur. Abbatissar. & Monial. disp.* 11. *quæsit.* 2. *num.* 5. *cum seqq.*

9 Neque in nostra specie raptus crimen deficiebat, quia concludenter resultabat, quòd Monasterii septa trangressa fuit, adhibitis scalis funicularibus, quæ in septis remanserant: & cùm hæc per ipsam solam perfici non poterant, auxilium præstitum per reum inferebatur ex eo, quòd conversationem illicitam cum hac Vestali diù gesserat, & sic ab eo seductam fuisse sequebatur: quia

10 fœmina in Monasterio reclusa, neminem quærere, neque occasionem infestandi dare poterat, ut in terminis considerat Tiber. Decianus *d. cap.* 20. *numero* 6. Et posteà apprehensi fuerunt in eodem lecto nudi jacentes. Probatis namque extremis, media etiam probata censentur, *leg. sicut*, §. *non videtur*, *ff. quibus modis pign. vel hypot. solv. l. si quis ita*, *ff. de condit. & demonstr.* ubi Bartol. cum aliis congestis per Garciam, *de Nobil. cap.* 12. *num.* 33. Barbos. *axion.* 145. *num.* 1. Don Larrea, *allegat.* 28. *num.* 26. Et sicut qui utilitatem captat ex falsitate, ejus author præsumitur; ut pluribus dixi, *Controvers.* 47. *num.* 13. sic similiter qui Vestali ad venerem utitur, præsumitur raptor, & infestator. Neque in hoc casu voluntate Vestalis quis excusari potest, quia Text. *in d. l. si quis non dicam*, etiam ea consentiente in raptu, pœnam acerbam flagitanti imponit, quæ absque

11 dubio mortis est. Text. *in d. l. raptores*, & *in d. l. unic.* ibi, *maximè si Deo fuerint Virgines*, *vel viduæ dicatæ*: ubi communiter Doctores, de quo plura notatu digna per Jacob. Gotofrid. *in lege* 2. *Cod. Theodos. de rapt. & matrim. sanctimonial.*

12 In jure nostro Hispano idem cautum reperitur per *leg.* 4. *tit.* 10. *lib.* 4. *for. legum. l.* 3. *tit.* 20. *part.* 7. *l.* 5. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin. l.* 9. *tit.* 20. *lib.* 8. *Recopil.* docent Dominus Greg. Lopez, *in l.* 11. *tit.* 13. *part.* 6. *Gloss.* 6. *& in princ. d. l.* 3. *tit.* 20. *part.* 7. Montal. *in d. l.* 4. *for. leg. in Gloss.* verb. *muera por ello*, Villadiego *in leg.* 2. *titulo* 5. *libro* 3. *fori judic. numero* 2. Didacus Perez, *in d. l.* 5. *Ordin. in gloss. vers. Laicus autem*, Ant. Gomez. *in lege* 80. *Taur. num.* 36. Azevedo, *in l.* 7. *tit.* 20. *lib.* 8. *Recopil. num.* 59. Don Joan. Vela *de delict. part.* 1. *cap.* 5. *numero* 8. Ignat. Salcedo, *in addict. ad pract.* Bernard. Diaz *cap.* 81. *vers. laicus verò*, Pichard. *in manuduct. ad prax. part.* 3. §. 4. *num.*

13 29. Joann. Guttierrez, *Canonicar. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 50. Cevallos, *commun. contra com. quæst.* 902. *numero* 2. Qui omnes non obstante dispositione Text. *in lege* 2. *tit.* 19. *part.* 7. mitiorem pœnam imponentis, uno ore tenent, quòd tam cognoscens, quàm rapiens Vestalem, pœna mortis teneatur. Et ratio est; nam *in d. tit.* 19. principaliter agitur de crimine incestus, & illius pœna; & pro eo crimine generaliter pœna imponitur, Vestalem cum cæteris enumerando. Sed quia corrumpere has 14 virgines detestabilius sit, quàm coitus cum alia consanguinea, vel affine, ut per se pater, inde est, quòd religiosissimi judices Hispani, ex sacrilegio, & adulterio concurrentibus cum incestu pœnam aggravent usque ad mortem, quia per noviores leges, nempè *d. l.* 5. *ord. & l.* 7. *Recopil.* abrogata lege Partitæ, relicta fuit pœnæ corporalis impositio in terminis juris communis ibi: *Allende de las otras penas en derecho establecidas*, *pierda la mitad de sus bienes*, ut latiùs dicitur infrà, *controvers. seqq. n.* 31. Quibus additur, quòd eodem jure coitus violentus cum qualibet fœmina ho- 15 nesta pœna mortis plectitur, ut probat Text. *in d. l. tit.* 20. *part.* 7. Et violentia adest, quoties appareret deceptio fœminæ blanditiis, vel fraude, Text. *in d. lege unic.* 1. *c. de rap. virg.* & *in l.* 1. *tit.* 19. *part.* 7. ibi: *En manera de fuerza en sosacar, e falagar las mugeres sobredichas con prometimientos vanos*, *faciendoles facer maldad de sus cuerpos, è aquellos que traben desta manera mas yerran*, *que si lo ficiessen por fuerza.* Quæ verba singularia sunt: & cum omnibus istis responderi potest *ad l.* 2. *tit.* 8. *libro* 4. *for. leg.* quæ concordat cum *d. l.* 2. *part.* 16

His itaque positis, omnis ratio dubitandi in nostra specie cessat. Primò ratione raptus probati per abductionem à Monasterio; nam præter ea quæ dicta sunt in auxilio præstito ad transgredienda septa cum scalis, ipse reus confessus erat, Vestalem adduxisse à limine Monasterii, quando de illo egressa fuit, usque ad porticum cujusdam cœnobii, in quo ambo pernoctaverant. Quod fieri non poterat absque conscientia transgressionis septorum, & complicitate recessus, immò raptus tunc verè patratus fuit, cum sit abductio violen- 17 ta libidinis causa, ut omnes Doctores tenent, signanter Clarus *in* §. *raptus*, *in princ.* Tiber. Decian. *lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 4. Farin. *quæst.* 145. *num.* 2. *cum seqq.* violentia namque probata erat, quia inducitur per malas artes, ut *ex d. lege* 1. *tit.* 19. *part.* 7. dictum remanet, & sic in specie tenuerunt Decian. *d. cap.* 7. *num.* 4. Farin. *dict. quæst.* 145. *num.* 105. 109. *&* 215. Berliq. *part.* 5. *conc.* 41. *num.* 5. Et cùm in fœminis sub aliena potestate existentibus raptus committatur, etiamsi 18 ipsæ consensum præstent, Text. *in l.* 1. *Cod. Theodos. de rapt. virgin.* Joan. Bapt. de Thoro *in comp. decis. tom.* 5. *verb. raptor. qui prætextu.* Berliquius *d. concl.* 41. *numero* 5. ubi alios refert, & ego notaveram, *tom.* 2. *de regim. Valent. cap.* 8. §. 8. *numero* 181. ita ut ipsæ consentientes se rapi, eadem pœna plectantur, ut *in dict. lege* 1. habetur ibi: *Et si voluntatis assensio detegitur*, *in virgine eadem pœna qua raptor*, *severitate plectatur*, in cujus comment. plura Jacob. Gotofr. *vers. Quinimo.* Et Vestales cùm non sint sui juris, quæ per emissionem professionis, Superioribus Ordinis subjiciuntur, libertatem amittunt, non habent velle, nec nolle, & quicquid acquirunt, Monasterio acquirunt, Text. *in Auth. ingressi*, *C. de sacros. Eccles. cap.* 1. *&* 2. *in Trident. sess.* 25. *de reform. regul.* Baldus *in cap. cùm magistrum*, *vers. in Glossa de election.* Guttierrez, *lib.* 2. *canonicar. cap.* 1. *numero* 37. 19

Barbos.

Barbos. *in collect. d. cap.* 2. *Trident. per totum.* Immò Abbatissa majorem potestatem dominativam habet in Vestalibus, quàm pater in filiis, ut tenent Emanuel Rodriguez, *tit.* 1. *quæst. reg. quæst.* 25. *per totum*, Ledesma, *tom.* 2. *summæ tract.* 10. *cap.* 1. Angles. *in florib. p.* 2. *quæst. unic. de voto*, *art.* 7. *difficult.* 7. Ovandus, *in* 4. *sent. distinct.* 38. *disput. unic. propos.* 19. Vivald. *in candelab. sacram. p.* 3. *cap.* 14. *num.* 98. Lessius, *libro* 2. *de just. & jur. c.* 40. *dub.* 13. *num.* 107. Suarez, *de relig. tom.* 3. *tract. de voto lib.* 6. *cap.* 7. *num. fin. & cap.* 13. *num.* 1. *cum seq.* Layman. *in summ. Theolog. moral. lib.* 5. *tract.* 5. *cap.* 16. *num.* 5. Castro Palao, *in oper. mor. tom.* 3. *tract.* 16. *disput.* 3. *punct.* 3. *num.* 2. *cum seqq.* Sayrus, *in clavi Regia*, *lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 7. Soto *de just. & jur. qu.* 5. Navarr. *in manual. cap.* 12. *num.* 63. Lezana *tom.* 1. *sum. regul. cap.* 26. *numer.* 15. Vasquez *in* 1. 2. *qu.* 96. *art.* 4. *disput.* 175. *cap.* 4. *num.* 26. Tambur. *de jur. Abbat. tom.* 1. *disput.* 25. *quæsit.* 1. *num.* 274. *& de jur. Abbatissar. disput.* 32. *quæst.* 6. *num.* 2. Hieron. Garcia, *in polit. regular. tom.* 1. *tract.* 3. *disput.* 2. *dub.* 4. *num.* 2. *cum seqq.* clarè sequitur, quòd pœna raptus vitari non possit; etiamsi de
20 voluntate raptæ evidenter appareat, ut pluribus probat Faria. *d. q.* 145. *num.* 220. & etiam si copula subsecuta non fuisset, *in d. l.* 4. *tit.* 10. *lib.* 4. *for. leg.* expressè dicitur. Quibus addi poterat, quòd iste reus fugam cum Vestali præparabat, ad quod pecuniæ magnam summam juxta illius status facultatem congregaverat, & derelicta uxore, latitabat cum Vestali, donec fuga securior fieret. Et sic animo, & facto perseverabat in raptu, fœminam alterius potestati subjectam ad venereas res retinendo, quando per judicem fuit prævenitus.

21 Quoad stuprum, quia in hac specie concurrebant omnia requisita per Textum, *in cap. litteris, de præsumpt.* & per Doctores illius interpretes. Nudus enim cum nuda, apprehensus fuit; solus cum sola repertus; in eodem lecto jacentes visi; in loco abdito, atque secreto, cubiculo nempè superclauso, extra proprios lares, ubi lectorum copia reperiri facillimum erat, ita ut neque affectatæ necessitatis prætextu excusari posset; in latebris, quia absque lumine, & in intimis totius domus; hora nocturna, ad omne nefas electa, ita ut omninò sequeretur commixtio nefaria. Poterat namque solicitè detinere, abscondere, & secum ducere Vestalem, per biduum, & amplius ab hora egressus è septis? Carebat dolo fuga præparata, & de pro-
22 ximo exequenda? præsumi poterat post diuturnas confabulationes, quòd in eodem lecto cubabant absque criminis necessario argumento? Plura circa hæc dicta sunt per Mathesilanum, Mascardum, Menochium, Hectorem Æmilium, Cravetam, Didacum Perez, Alphonsum de Azevedo, Thomam Sanchez, Padillam, Petrum Barbosam, & alios adductos per August. Barbos. *in collectan. dict. cap. litteris, num.* 2. & nos latè diximus *sup. controvers.* 11. *ex num.* 17. quare non immoramur. Cum enim copula directè probari non
23 possit, plures tenuerunt, quòd requisita *dicti Textus* non debent verificari copulativè, ut plena probatio resultet, sed quòd sufficiat concursus aliquorum. Sed in hac specie omnia copulativè concurrebant; & sic copula, & stuprum plenè probantur, in quantum materia subjecta patitur. Ob quod ne delictum atrocissimum impunitum remaneret, simile genus probationis admissum fuit, per Text. *in l. divus* 9. *ff. de qu.* quam ad rem pluribus exornat 24
Giurba, *consil.* 2. *num.* 45. *& consil.* 37. *num.* 2. & doctissimè Anton. Matthæus *lib.* 48. *ff. titulo* 15. *cap.* 4. *per totum.* Et Aula decrevit, causam devolvendam esse Judici ordinario, ut sententiam executioni mandaret.

CONTROVERSIA L.

De nefario coitu inter vitricum, & privignam.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Incestus nomen genericum est comprehendens nefarium coitum.*
3 *Incestus à quo derivetur?*
Cestus Veneris quid? ibid.
4 *Incestare, est polluere, sed verbum generale plura significans.*
5 *Incestus ab utroque derivatur.*
6 *Incestus propriè solùm significat accessus inter consanguineos, vel affines collaterales.*
7 *Nefarius coitus patratur inter eos, qui parentum, & filiorum loco sunt.*
8 *Nefarii coitus pœna de jure Canonico.*
9 *Nefarii coitus pœna de jure civili confundi solet cum pœna incestus, quæ arbitraria est.*
10 *Incestus pœna de jure civili eadem cum pœna adulterii.*
11 *Adulterii Pœna capitalis effecta fuit, hoc est mortis, sive gladii.*
12 *Adulterii pœna, quoad fœminas mitigata à Justiniano.*
13 *Incestus pœna in fœmina, si prohibitio descendit à jure naturali, eadem cum viris.*
14 *Lege speciali cautum reperitur, quòd incestus pœna capitali plectatur.*
15 *Incestus pœna de jure Hispano antiquiori erat detrusio, vel exilium.*
16 *Incestus pœna jure Partitarum eadem cum adulterio, quæ est mortis.*
17 *Incestus pœna pecuniaria jure Hispano noviori, est amissio medietatis bonorum.*
18 *Incestus pœnam jure Hispano hodie esse arbitrariam, aliqui contendunt.*
19 *Adulterii pœna ordinaria, hodie est mortis.*
20 *Arbitrium exequendi sententiam, vel indulgendi pœnam marito concessum, nihil immutat de pœna, sed executionem respicit.*
21 *Severitas legum cum temperamento benignitatis adhibenda est.*
22 *Lex Partitarum pœnam incestus definiens, non loquitur de nefario coitu.*
23 *Nefarius coitus, gravissimum scelus est.*
24 *Pœna imposita cognatis nefarium coitum patrantibus, comprehendit affines, qui loco parentum, filiorum sunt.*
25 *Coitus vitrici cum privigna, & cæteri hujus generis, jure naturali prohibentur.*
26 *Nefarius coitus inter hos affines, jure divino prohibitus.*
27 *Nefarii coitus turpitudo ex Philosophorum dictis.*
28 *Bruta animantia hos congressus detestantia.*

29 *Leges nostræ distinguentes nefarium coitum ab incestu.*
30 *Nefarii coitus pœna sicut incestus, remanet in dispositione juris.*
31 *Nefarii coitus pœna de jure communi, est mortis.*
32 *Idem tenent nostri Doctores, qui discretivè loquuntur.*
33 *Præcipuè concurrentibus circumstantiis aggravantibus.*
34 *Reiteratio criminis aggravat pœnam.*
35 *Cohabitatio in intimis diuturna, & scandalosa aggravat crimen.*
36 *Publicæ honestatis ratio à jure attenditur in pluribus.*
37 *Conjunctæ personæ, quæ cum clericis cohabitare permittuntur, longè ab eorum conversatione residere jubentur.*
38 *Pulchritudo ipsis formosis peculiarem libidinem gignit.*
39 *Pulchritudo homines ad venereos amplexus stimulat.*
40 *Cohabitatio diuturna in eodem cubiculo, exclusis arbitris, & januis clausis, coitum probat.*
41 *Quia pernecesse infertur concursus solus cum sola, nudi cum nuda, in abditis, & secretis, horisque suspectis.*
42 *Affinitatis vinculum, & hanc præsumptionem non excludit.*
43 *Dispositio Text.* in cap. litteris, de præsumpt. *expressa est quoad affines.*
44 *Affines non sunt ejusdem sanguinis, sed diversæ commixturæ.*
45 *Nuditas fœminæ ad libidinem irritat.*
46 *Arbitrorum exclusio, amoris opus supponit.*
47 *Solitudo viri cum fœmina pudicitiæ inimica.*
48 *Januæ clausura indicium coitus.*
49 *Aprehensio maris, & fœminæ in vehiculo clausis cortinis, suspicionem inducit.*
50 *Carrucarum, & carpentorum usus antiquissimus.*
51 *Carrucarum, & carpentorum distinctio, usus, & genera.*
52 *Carrucarum usus viris antiquitùs solùm concessus.*
53 *Matronæ sellis, atque lecticis gestari solitæ. Carrucarum usus solis augustis fœminis permissus.* ibid.
54 *Carrucarum, & carpentorum luxûs apud nos frequentissimus.*
55 Coches *à lectulo nomen habent.*
56 *Divagantes per invia, & nemora præsumuntur copulam insectari.*
57 *Cultus nimius in fœminis malum quærere suadet.*
58 *Inhonestus ornatus vitam meretriciam comprobat.*
59 *Causa totius mali præsumitur, qui prohibere potest, & non prohibet.*
60 *Conatus fratris stuprum sororis ulciscentis, crimen vitrici comprobat.*
61 *Nemo absque causa deliquisse creditur.*
62 *Delicta carnis ex fragilitate potiùs, quàm ex animi pravitate dimanant.*
63 *Libido mentem nebetat, atque sensus torpori subjicit.*
64 *Diversitatis ratio inter consanguineorum, vel affinium vinculum.*
65 *Nefarius coitus inter affines non punitur eadem pœna, ac inter consanguineos.*
66 *Dubium quodque in criminalibus favore rei interpretari debet.*
67 *Pœna capitalis imponi potest ex indiciis.*
68 *Duplicata extensio arbitrii dari non potest ad imponendam pœnam.*
69 *Præcipuè dum agitur de vita hominis.*
70 *Decisio Aulæ.*

BArtholomæus Phebo Lusiranus diffamatus erat de illicita consuetudine cum Maria Sara privigna, quam defuncta matre, domi alebat. Probabatur, quòd ambo in eodem cubiculo pernoctabant, in quo duos lectulos posuerant exigua distantia separatos: januam summo studio claudebant, exclusis arbitris domesticis, ita ut nullus admitteretur, dum nudi aderant. Frater erat Mariæ, qui veneni poculum propinaverat Bartholomæo, causa ulciscendi stuprum sororis à vitrico patratum, ut publicè ferebatur. Et tandem Bartholomæus, & Maria apprehensi fuerunt soli in vehiculo, sive carruca, in simul in puppi sedentes, tamquam si conjuges essent, clausis cortinis. Et Maria inhonestissimo cultu ornata: erat quidem pulcherrima, vigessimum annum fermè non egressa, & vitricus nondum quadragesimum attigerat. Dubitabatur in Aula tam de pœna, quàm de probatione. 1

Ut pœna hujus criminis discerni valeat, suppono, quòd incestus nomen generícum est, comprehendens omnes coitus contra leges, aut bonos mores patratos. Quod derivatur à *cesto*, qui erat cingulum Veneris, quo antiquitus nuptiæ celebrabantur; unde conjunctio illorum qui legibus, aut moribus nuptias celebrare non poterant, incestus appellata fuit, quasi cesto carens, ut cum D. Covarrub. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 2.* & Petro Gregor. *lib. 9. syntag. c. 11. n. 2.* tradit Don Joannes Vela, *de delict. p. 1. c. 17. in princ.* vel à verbo *incestare*, quod est polluere, ut ex Livio, Marone, & aliis probat Anton. Matth. *tract. de crimin. lib. 48. ff. tit. 3. c. 6. n. 1.* Quod non solùm comprehendit res venereas, sed omnes alias, quæ pollui possunt, ut colligitur ex Text. *in l. cùm suprà 12. C. de re milit. lib. 12.* ibi: *Ne abluendo equorum sudores deproperans, publicos oculos incestet.* Quæ verba repetita habentur *in l. cùm suprà 13. C. Theodos. eodem tit.* bonus ad rem Text. *in l. pergit audacia, C. Theod. de sepul. viol.* ibi: *Cadavera mortuorum per confertam populi frequentiam, & per maximam insistentium densitatem, quod quidem oculos hominum infaustis incestat aspectibus.* De quo plura tradit Jacobus Gotofridus; *in notis d. l. 13.* quo Prudentii, & Salviani verba ad rem mirabilia transcribit. Sed ab utraque derivari docent Jacobus Cujac. *in novell. Justin. de incest. nupt. in prin. exposition.* & subtiliter de more Ant. Faber, *in jurispr. Papin. tit. 10. princ. 6. illat. 1.* quo verba sancti Isidori, *libr. 9. origin.* ad propositum cum aliis pluribus adducit. Sed Cujac. in loco citato contendit, nullam differentiam reperiri inter incestas commixtiones, vel nefarias, juxta Text. *in dict. novell. 12. in princ. & §. 1. instit. de nuptiis*, quod fatemur, sed quia coitus habitus inter eos qui loco parentum, & filiorum sunt, detestabiliores suapte natura apparent, inde nefarius coitus appellatur, ut uno verbo, differentia concipiatur ab incestu inter collaterales patrato, qui non ita atrox judicatur, ut notant Bossius, *in pract. crim. tit. de coit. damnat num. 1.* Dominus Gregor. Lopez, *in l. 3. tit. 18. p. 7. Gloss.* 2 3 4 5 6 7

2. Anton. Matth. *de crimin. d. tit. 3. c. 6. n. 1.* Berlich. *practic. concl. p. 4. concl. 32. in princ.* Carpzov. *in pract. crim. p. 2. q. 72. num. 19.* qui alios referunt.

8 Pœna hujus criminis de jure Canonico in clericos similia patrantes est depositionis ab ordine : in laicos verò excommunicationis, & si conjugati sint, quòd debitum petere amplius non possint, si soluti verò nuptias contrahere eis interdicitur, ut probat Text. *in c. at si clerici*, §. *fin. de judiciis*, *& in c. tuæ 6. de pœn.* cum aliis traditis per Dominum Covarrub. *d. cap. 6.* §. 8. *n. 3.* Bernar. Diaz, *in pract. Canonic. cap. 34. in princ.* & ibi Ignatium Salcedo, *litt. B*, Vela, *d. cap. 17. n. 11.* & aliis relatis, August. Barbosa, *in collect. d. cap. tuæ, num. 5.* & noviter Fragoso, *de reg. reipub. chris. p. 1. lib. 2. disput. 4. num. 207.*

9 De jure Civili Romanorum plures sunt, qui confundunt pœnam nefarii coitus, transeundo cum dispositione generaliter de simplici incestu loquente, arbitrariam pœnam esse tenentes, sed re bene inspecta, capitalis pœna imposita est, quia est eadem cum adulterio, Text. *in l. si adulterium 38. in princ. l. Miles 11.* §. *militem, ff. ad leg. Jul. de adulter.* ibi : *Qui sororis filiam contubernio habuit, licèt non in matrimo-*

10 *nium, pœna adulterii teneri rectius dicetur.* Et licèt jure digestorum pœna legis Juliæ esset deportationis, vel relegationis, Textus *in dict. leg. miles in princip. & in leg. si quis viduam 5. ff. de Quæstion.* Tamen Imperatorum Constitutionibus pœna legis Juliæ abrogata fuit, & ultimi supplicii imposita, Textus expressus, *in l. quamvis 30. Cod. ad leg. Jul. de adulteriis, ff. item lex Julia de adulteriis, institut. de publ. judic.* ubi Joan. Faber *numero 2.* Clarus *in* §. *adulte-*

11 *rium, num. 7.* & ibi Bajard. latè Farinac. *quæst. 141. num. 17. cum seq.* Caball. *resol. crimin. cas. 200. n. 16.* Berlich. *dict. part. 4. conclus. 27. num. 9. & 12.* Carpzov. *d. 2. part. quæst. 53. ex numero 1. &* Anton. Matth. *dict. lib. 48. ff. tit. 3. cap. 2. numero 1. & 2.* qui mirabiliter materiam explicat. Et quamquam Justinianus *in auth. sed hodiè*, pœnam in fœminis

12 mitigavit, ita ut flagellis cæsæ, in Monasterio detrudantur, ut prælibati Doctores notant, quorum plures adducit Carpzov. *ibidem n. 2.* Joannes Faber de subsistentia hujus dispositionis dubitat, extante lege divina, quæ adulteram lapidari decernit, Levitici, *cap. 20. vers. 10.* Deuter. *cap. 22. vers. 22.* Joan. *cap. 8. vers. 5.* Sed quia Judicialia jam non tenent, vel quia in desuetudinem abierunt, d. Constitutio Justiniani de jure procedit. Ve-

13 rumtamen limitatur in casu incestus per jus naturale, vel gentium inducti, *d. l. si adulterium*, §. 2. & 3. ut notat Anton. Matth. *ubi proximè*, qui hanc quæstionem luculenter expendit. Et obiter notandum venit, quòd quantumvis communiter Doctores tradant legem in jure nostro non reperiri, per quam statuta sit pœna capitalis in crimine incestus, falluntur, meo judicio, quia adest expressus

14 Textus *in l. 1. Cod. Theodos. de incest. nuptiis*, cujus verba sunt hæc : *Si quis fratris sororisve filiam faciendam crediderit abominantur uxorem, aut in ejus amplexus, non ut patruus, aut avunculus convolaverit, capitalis sententiæ pœna teneatur.* In cujus legis commentario Jacobus Gotofridus plura ad rem tradit, & perdoctè notat, quòd per eam ex congressu incestuoso harum personarum extra figuram matrimonii, similis pœna debetur, ut probant verba illa : *Aut in ejus complexum non ut patruus, aut avunculus convolaverit.*

De jure Hispano idem procedit ; nam licèt per 15
leges antiquiores incestus puniretur pœna detrusionis in Monasterium, Text. *in leg. 1. tit. 5. lib. 3. for. Judic.* vel exilii de Regno, *l. 5. tit. 8. lib. 4. for. leg.* Noviori jure est Partitarum, incestus puniendus venit eadem pœna, qua adulterium, Text. *in l. 3. in princ. tit. 18. part. 7.* Quæ pœna erat eadem, 16
ac statuta per Justinianum, nempè mortis in adultero 5. flagellorum, & detrusionis in adultera, Text. *in leg. 15. tit. 17. part. 7.* ubi Dominus Gregor. Lopez, *Gloss. 1. & 2.* Jureque novissimo superaddita fuit amissio medietatis bonorum fisco applicandorum, Text. *in l. 5. tit. 15. lib. 8. Ordin. & in leg. 7. tit. 20. lib. 8. Recopil.* ut tradit Don Joann. Vela, *dict. cap. 17. numero 13.* Sed quod Doctores 17
nostri dicunt, ex novioribus legibus pœnam mortis ex adulterio non deberi, quia *d. lib. 17.* pœna mitigata fuit, ex quo inferunt, idem dicendum de crimine incestus, & sic pœnam remansisse arbitrariam, ut voluerunt Ant. Gomez, *in leg. 80. Taur. num. 15.* Avendanno, *respons. 7. num. 3.* Villadiego, *in dict. leg. 1. for. jud. num. 2.* Montalvus, *in d. l. 1. for. leg. in Glossa, verb. jazer,* Vela *d. cap. 17. n. 13.* Didacus Perez. *in d. leg. 5. Ordin. in Gloss. magna ad fin.* Azevedo, *in d. l. 7. num. 100.* Sed perperàm, animadverso, quòd ratio hujus opinationis consistit in eo, quòd leges noviores pœnam mortis 18
in crimine adulterii mitigarunt, quod absit. Nam pœna mortis statuta est in prælibatis legibus, quarum dispositio jubet, adulteros tradi marito, non ad alium effectum, nisi ad exequendam pœnam gladii per se ipsum : sic cautum habemus *in l. 2. tit. 7. lib. 4. for. leg. in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. & in l. 1. tit. 20. lib. 8. Recopil.* quarum verba eadem sunt : & 19
communis totius Regni praxis est, quòd maritus in utrumque pœnam gladii per se ipsum exerceat, ut tradunt Anton. Gomez, Montalvus, Didacus Perez, & Azevedo, ubi proximè Padilla, *in l. transigere, C. de transact. num. 17.* Salazar, *de usu & consuetud. Cur. cap. 5. num. 99.* Vela, *de delict. part. 1. cap. 1. n. 28.* Pichard. *in manuduct. part. 3.* §. *4. num. 4. circa fin.* sed clarius Dominus Covarrub. *d. 2. part. de sponsal. capitol. 7.* §. *7. num. 18.* Et licèt verum sit, 20
quòd per has leges arbitrium concessum est marito, condonandi pœnam, quòd unicè innovatum reperitur, non censetur pœnam mitigasse, sed privilegium marito concessisse, quod respicit executionem sententiæ ; nam antiquitus interdictum erat maritis, adulterii crimen dissimulare, aut aliquid indulgere. Text. *in lege 2.* §. *3. ff. ad leg. Jul. de adulter. l. de crimine 10. lege abolitionem 16. C. eod. d. l. transigere, Cod. de transact.* cum simil. Hodie autem voluntati mariti commissum est, quòd pœnam exequatur gladii, vel indulgeat, postquam pronunciatum fuit : ut colligitur ex verbis dictarum legum, ibi : *Ambos sean en poder del marido, y faga dellos lo que quisiere, y de quanto han, asi que no pueda matar al uno y dexar al otro.* Forma autem exe- 21
quendi quod voluerit, non est juxta communem praxim, ut privatim gladium exerceat, sed publicè, & palàm eodem modo, quo cæteræ executiones gladii peraguntur. Nam sicut carnifici committenda erat executio, marito committitur, superaddita potestate indulgendi. (Laudabilis quidem dispositio in origine ad coercendam

effrenatam libidinem adulterorum; sed malitia temporum ridicula effecta, & quia maritos ab accusatione excludit, & quia solùm ad ludos scenicos peragendos deservit.) Privilegium enim indulgendi pœnam marito concessum, nil detrahit de pœna, sicut nec indulgentia Principis, crimina graviora non capitalia esse decernit. Conceditur itaque simul cum potestate exequendi justissimè, quia ut Marcianus dixit, *in l. perspiciendum* 11. *in princ. ff. de pœn.* ibi: *In gravioribus pœnis severitatem legum, cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.*

22 Sed concedamus, quòd arbitraria pœna effecta fuit in crimine incestus, in regulando arbitrario habenda est ratio personarum, ut ait Consultus, *in l. aut facta. §. personæ, ff. de pœn.* quia ex diversitate personarum criminis species dignoscitur; nam sicut necis reus, si in extraneum commiserit, lege Cornelia de sicariis tenetur; & si in patrem, lege Pompeja de parricidis: ita ratione personarum incestus fit, vel coitus nefarius. Cùm igitur *in d. l.* 3. *tit.* 18. *part.* 7. de incestu patrato inter consanguineos, vel affines collaterales loquatur, ut verba demonstrant ibi: *Con parienta, o con cuñada*, non comprehendi sub illius dispositione nefarium coitum inter vitricum, & privignam, crediderim: quia patratur per eos, qui loco parentum, vel filiorum sunt, Text. *in dict. §. 1. & §. affinitatis, instit. de nuptiis, l. qui à parentis* 16. *ff. so-*
23 *lut. Matr. l. 1. ff. ad leg. Pompei. de parricid. l. 4. §. & quidem 6. cum seq. ff. de grad. & adfin.* Hoc enim est gravissimum scelus, & sic pœna mortis plectendum, ut docent Glossa *in d. l. miles* 11. *§. 1. ff. ad leg. Jul. de adulter. & in d. l. quamvis* 30. *in fin. C. eodem* Paul. Grillandus, *de pœn. omnifar. coit. quæst. 2. n. 2.* Bossius *d. tit. de coit. damnat. n. 1. cum seq.* Julius Clarus, *in d. §. incestus, n. 2.* ubi Bajard. Cumanus, *consil. vers.* 154. *& si diceretur, column.* 3. Papon. *lib. 12. titulo 9. arrest. 7.* Thesaur. *decis.* 100. *num. 4. vers. ego autem*, Farin. *d. q.* 149. *n.* 60. *&* 76. Fontanel. *de pact. nupt. tom. 2. claus. 5. parte 2. num. 6.* Caball. *d. cas.* 200. *n. 6. &* 9. Cujac. *in d. novell. 12. de incest. nuptiis, in princ.* Ant. Matth. *d. cap. 6. n. 1. &* 5. Bellich. *d. concl.* 32. *n. 4. &* 13. Carpzovius, *d. quæst. 72. n. 21.* Fragoso, *d. disp. 4. n.* 205. qui
24 plures alios adducunt. Et quæ de cognatis ascendentibus, & descendentibus à Doctoribus tradita sunt, procedunt pariter in affinibus, qui loco parentum, & liberorum habentur, cùm ratio procedat etiam in pœnalibus, ut probat Text. *in d. lib. 1. ff. ad leg. Pomp. de Parricid.* Et quia jure na-
25 turali, & gentium fœditas hæc damnata reperitur, ita ut neque fœminæ excusari possint ab acerbitate pœnæ, Text. *in d. l. adulterium* 38. *in princ.* ubi, *Ut putà cum privigna, nuru, noverca, mulier similiter quoque punietur*, & *in §. quare* 2. ibi: *Quare mulier tunc demum eam pœnam, quam mares sustinebit, cum incestum jure gentium prohibitum admiserit.* Quod autem jure gentium prohibita sit copula, de qua in nostra specie, probat Text. *in l. fin. §. ult. ff. de condict. sine caus.* ibi: *Quia jure gentium incestus committitur.* Immò jure divino, ut ex
26 sacra pagina depromitur. Levit. *cap.* 18. sed clariùs criminis gravitatem ostendit Apostolus, *Epistol. 1. ad Corinth. cap. 5. in princip.* ibi: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat.* Idem in substantia est, habere filiam uxoris suæ, sicut in nostra specie contingit. Et pœnam declarat Apostolus, *vers.* 4. ibi: *Congregatis vobis, & meo spiritu cum virtute Domini nostri Jesu tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis.* Quæ verba sic explicat sanctus Hieronymus ibid. *Ut eripiendi illum corporaliter habeat potestatem.* Neque humanorum Philosophorum testimonia desunt. Plato, 27
lib. 8. de legib. de incestuosis loquendo ait: *Apud Deum odio haberi, & turpium omnium esse turpissimos.* Cicero *in orat. pro Aulo Cluentio*, ibi: *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia*, disserebat de nefandis nuptiis inter socrum, & generum contractis. Quia hos congressus bruta ani- 28
mantia perhorrescunt usque ad necem, ut tradunt Aristot. *lib. 9. histor. animal. capite* 27. Plin. *lib. histor. natural. capite* 42. & alii plures apud Tiraquel. *in leg. 7. connub. numero.* 47. Joan. Borcholt. *in d. §. 1. de nuptiis*, Cujacium, *d. novell. 12. de incest. nuptiis in princ.* & Patrem Hieronymum Salzedo, *in opusc. S. Thom. de regim. Princip. libro 4. cap. 4. numero 38. & 39.*

Legum nostrarum aliquæ reperiuntur distin- 29
guentes incestum à nefario coitu, ut Text. *in leg. fin. tit. 4. lib. 4. for. leg.* Nam amplexus uxoris patris, sive novercæ (idem erit in marito matris, sive filia uxoris) admittentes, proditores pronunciantur, alii incestuosi concubitus insidiosi dicuntur. Quænam verò differentia intercedat inter utros- 30
que tractavi sup. *controv.* 30. *ex num.* 25. sed iste Textus non determinat pœnam, sic *in leg. 13. tit. 2. part. 4.* differentia proponitur, sed non ad effectum puniendi. Ex Hispanis Doctoribus aliqui sunt, qui non distinguunt, ut Dominus Covarr. Anton. Gomez. Don Joan. Vela, Montalvus, & Didacus Perez in locis relatis suprà, *n.* 17. sed 31
ex eo non concluditur, quòd eadem pœna puniendi sint vitricus, & privigna, ac consobrinus, vel in remotiori gradu existentes, si incestum admiserint: quia pœna semper debet atrocitatem criminis regulare, ut sæpissimè dixi. Et dum leges nostræ novissimæ medietatis bonorum amissione imposita, subjungunt hæc verba: *Allende de las otras penas en derecho establecidas*, clarissimè cavent, quòd pœna corporalis imponenda sit secundùm juris communis dispositiones, ut Azevedo notat, *in d. l. 7. num. 91.* & Didacus Perez, *in d. l. 2. Gloss. magn. vers. laicus autem.* Et sic nefarius coitus puniendus est pœna mortis; ut tenent omnes Doctores quos laudabimus suprà, *num.* 23. & ex nostratibus docent Dominus Gregor. Lopez, *in d. l. 3. Gloss. 2.* Villadiego, *in l. 1. tit. 5. l. 3. for. jud. n. 6. vers. sed ut antiquiorum, ad medium*, Azevedo, *in d. l. 7. n. 4. &* 101. & Pichardus, *in* 32
manuduct. ad prax. part. 3. §. 4. num. 69. Quo generalem regulam constituit, nempè quòd omnis coitus patratus inter personas conjunctas in primo gradu consanguinitatis, vel affinitatis puniatur pœna mortis: & hoc verissimum puto, ratione naturali attenta, quæ tantum exhorrescit has nefarias commixtiones. Et licèt Villadiego, & Azevedo tempérent conclusionem cum Cervantes, *in l. 9. Taur. n.* 44. ita ut solùm procedat casu, quo concurrant circunstantiæ aggravantes. De quo maximoperè du- 33
bito, quia atrocitas criminis nefarii coitus inter

per-

personas, quæ loco parentum, & liberorum sunt, est ejus generis, ut parum vel nihil, per circumstantias possit aggravari, cùm natura ipsa detestetur has nefarias commixtiones eo modo, ut adhuc animalia ratione carentia, eas perhorrescant, ut dixi. Sed demus, quòd limitatio Cervantes admittenda sit, in nostra specie concurrebat reiteratio, sive continuatio criminis per aliquot annos, quæ culpam auget, & pœnam aggravat, ut pluribus fun-
34 davi *controv.* 41. *n.* 6. *cum seqq.* Et diuturna, atque scandalosa cohabitatio in eodem cubiculo ad conspectum numerosæ familiæ, & magnæ partis Populi: quia Bartholomæus tanquam Locum tenens Thesaurarii Domus Regiæ monetalis in eadem Domo cum aliis hujus rei officialibus habitaculum habebat. Et quanta pars populi sit, quæ ad eam concurrit, quando nummi flantur: & pereuntiuntur, nemo est qui nesciat; ex quo scandalum in toto
35 populo diffundebatur. Si enim publicæ honestatis ratione Ecclesia justissimè impedit matrimonium consanguineæ sponsæ, vel consanguinei sponsi, ex eo solùm, quòd prioris matrimonii initium quoddam præcessit, ut probant Textus *in c. ad audientiam*, *c. juvenis*, *c. sponsam*, *de sponsalib. c.* 1. *eod. tit. in* 6. ubi gloss. & August. Barbosa, *in collectan.*
36 pluribus P. Thomas Sanchez *de matr. l.* 7. *disp.* 68. *n.* 1. *cum seq.* Quam rationem non ignorarunt jura sæcularia: civile Romanorum *in l. semper* 42. *l. si qua* §. 1. *ff. de rit. nuptiar.* §. *si uxor*, *instit. de nuptiis*, ubi communiter Doctores; & Hispanum *in l.* 17. *tit.* 2. *part.* 4. ubi Dominus Gregor. Lopez, & consistit in eo, quod honestum non est, ut habetur *in d. l. semper*: numquam poterit esse honestum, quòd filia veræ uxoris cohabitet in intimis cum marito marris, quando etiam in filia respectu patris similis pernoctatio etiam si licita sit, honesta esse non possit, quia mater, soror, amita, quibus
37 permittitur cohabitare cum clericis, jubentur procul ab ipsorum conversatione residere, ea causâ adhibita per Pontificem, *in c.* 1. *de cohabit. Clericor. & mulier.* ibi: *Quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur.* Si hoc in Clericis cohabitantibus cum matre, vel sorore evenire comperimus, quid dicendum de sæculari, mundanis negotiationibus addicto, nihil de spiritualibus tractante, qui cohabitat cum privigna, & intima
38 conversatione lætatur, ministrando luxum in ornatu inhonestissimum pulchræ puellæ, quam in intimis per plures annos receperat? Pulchritudo enim ipsis formosis propriam quamdam, atque domesticam, & peculiarem libidinem ingenuisse vi-
39 detur. Nihilque est, quod homines magis ad cupidinis amplexus provocet, atque irritet, & accendat, quam forma corporis, decorque oris, species, & pulchritudo, ut pluribus probant Tiraquel. *in l.* 2. *connubial. ex num.* 6. Præcip. *n.* 10. & 11. Langleus, *lib. semestr. c.* 1. *vers. proinde*, & Pater Zerda, *in* 2. *Ecloga Virgil. in princip.*

40 Quoad probationem dicebatur, quòd crimen plenè probatum apparebat: cùm ex actis resultaret diuturna pernoctatio in eodem cubiculo, summum studium claudendi januam, exclusio arbitrorum toto tempore, quo nudi jacebant, ita ut neque pe-
41 dissequa ad intima admitteretur. Ex his enim comprobabantur requisita Text. *in c. litteris*, *desumpt.* quia aderat concursus solius cum sola, nudi cum nuda in loco abdito, atque secreto; horis ad hæc electis; & sic copulæ probatio resultabat. Piè sanctus Bernardus, *serm.* 65. *sup. Cantic.* ibi: *Cum fœmina semper esse & non cognoscere fœminam, nonne plus est, quàm mortuum suscitare?* Quæ inter alia ad rem expendit Bobadilla, *lib.* 5. *Polit. cap.* 3. *n.* 121. Nam licèt de affinitate in primo gradu dubitari non poterat, ex quo excludi similem præsumptionem, aliqui retinuerunt per Text. *in cap. à nobis in fin. de cohabit. cleric. & mulier.* ibi: *Nisi fortè de illis personis existant, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari.* Quæ verba dixerat 42
Imperator *in l. cùm qui probabilem*, *C. de Episcop. & Cleric.* Nihilominus præsumptio violenta procedit; nam hi Textus loquuntur de matre, sorore, & amita, quæ ejusdem sanguinis sunt, & ex eadem radice procedunt, naturali fœdere conjunctæ, quare licèt non semel instigante diabolo, scelus in eis repertum sit, difficilius præsumitur, quia similes concubitus natura ipsa etiam in brutis detestatur. At verò nostra species congruit cum dispositione *dict. cap. litteris*, in quo de affinibus Pon-
tifex tractat, ibi: *Postquam mulier cum prædicto vi-* 43
ro contraxerit matrimonium, consanguineum viri ejusdem, solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentes viderunt. Affines enim ejusdem sanguinis non sunt, neque ab eodem stipite oriuntur, & sic natura ipsa non eodem modo detestatur accessus eorum; quare cum requisitis *dict. cap. litteris* pro- 44
batur copula, non obstante affinitate, ut in terminis tenent plures, quos laudant, & sequuntur Anton. Gomez *in dict. lege* 80. *Taur. num.* 17. Farinac. *d. quæstione* 136. *num.* 148. 171. & 308. quibus addenda ea, quæ diximus *suprà*, *controv.* 11. *num.* 17. & *controvers. præcedent. numero* 20. *cum sequentibus*. Nec relevat, quòd visi non fuis-
sent in eodem lecto jacentes. Quia hoc necessarium 45
non videbatur, extante probatione diuturnæ pernoctationis in eodem cubili, in quo pernecesse nudi ad invicem conspiciebantur. Nuditas enim fœminæ adeò ad libidinem irritat, ut rejectis contemptisque naturæ legibus, nulla generis, affinitatisve ratione habita, ad nefariam, inconcessamque venerem sæpiùs impulerit. De nuditate Bethsabe, virum sanctum David ad omne nefas provocante, memorabile exemplum tradit Sacra pagina *in lib.* 2. *Reg. cap.* 11. Sed ad rem aptiùs exemplum Antonini Caracallæ novercam nudam conspicientis, ut cum aliis plurimis probat Tiraquel. *in lege* 4. *connub. num.* 13. & *sequentibus*. Testium, sive domesticorum exclusio, ut 46
remotis arbitris possent libidinem explere, est maximum indicium. Sic de Ænea, & Didone, qui ad speluncam tempestate imminente concurrerant, narrat Virgil. *lib.* 4. *Æneid.* ubi Pater Zerda *in explicat.* ait: *In eo tumultu Dido, atque Æneas, ad eamdem speluncam deveniunt, ut amoris opus perageretur seclusis arbitris.* Sed verius ac urgentius de uxore Putipharis, quæ Josephum ardebat, Genes. *cap.* 39. *vers.* 11. ibi: *Accidit autem quadam die, ut intraret Joseph domum, & operis quidpiam absque arbitris faceret, & illa apprehensa lacinia vestimenti ejus diceret, Dormi mecum.* Verba similia pluries dixerat, sed ad factum, ad vestimenti apprehensionem non fuit ausa procedere, nisi re- 47
motis arbitris. Solitudo namque ad similia quæri-

tur

tur semper, quia audaciam urget, & explendi libidinem opportunitatem tribuit: ut in filiis Lot experientia demonstrat; nam in solitudine speluncæ opus incestuosum fuerunt aggressæ. Judas quoque nurum Thamar in solitudine bivii cognovit, *Genes. c. 19. vers. 30. & cap. 28. vers. 15.* Susan-
48 nam corrumpere desiderantes, eam solam quærebant. Daniel. *cap. 13. vers. 14.* ibi: *Et tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.* Probant hoc iudicium Mascard. *de probat. concl. 810. num. 11.* Et aliis relatis Farinac. *d. q. 136. num. 143.* Bobadilla, *d. cap. 3. num. 121.* unde in proverbium abiit, *Mulier pudica ne sola sit unquam*: ut Erasmus notat. Quæ omnia fiebant clausis januis, quod indicium ex se est; pluribus Menochius, *de præsumpt. lib. 5. præs. 41. numero 11. & 12.* Farin. *dict. quæstion. 136. num. 144. & 165.* Ex quibus licèt in eodem lecto jacentes visi non fuissent, idem erat; tot, tantisque præsumptionibus resultantibus.

49 Sed neque hoc requisitum aberat, quia in vehiculo, sive carruca apprehensi fuerunt, in simul sedentes in puppi, soli remotis arbitris, & cortinis clausis, quòd ferme est, ac si in eodem lecto jacentes apprehensi fuissent. Ad quod percipiendum, supponendum est, quòd honoratorum vehiculorum usus antiquissimus comprobatur; nam omissis fabulosis inventoribus Minerva, & Ericthonio, de quibus Polydor. Virgil. *lib.*
50 *2. cap. 12.* Phryges vehiculorum quatuor rotarum inventores constituit Plinius, *lib. 7. natur. histor. cap. 56.* quorum varia genera fuere, ut latè refert Alexand. ab Alexand. *dierum Genial. lib. 2. cap. 30.* ubi Tiraquell. In nostro jure mentio eorum habetur *in leg. item quæritur, in princ. ff. locat. leg. item legato 39. in princ. ff. de legat. 3. leg. unic. Cod. de honorator. vehicul. lib. 11. & l. unic. Cod. Theodos. eod. tit.* plura Corrasius, *lib. 3. miscellan. cap. 20.* Dionys. Gotofrid. *in dictis furibus*, & Jacobus ejus filius, *in dict. l. unic. Theodos.* qui differentiam tradit, ad nostros usus propriorem inter carrucam, & carpentum, ita ut hoc sit quadrigis vectum, & summis Magistratibus con-
51 cessum; illa verò bijuga, & quibusvis honoratis permissa. Et licèt probet tunc auro, vel argento ornari, non satis constat, an tunc tegumentis coreis, linteisve ceratis, sericis, vel laneis cooperirentur. Et quamvis dicat carpentorum usum matronis Augustis per Cladium Imperatorem concessum, quasi antea interdictus esset, convin-
52 citur per Alexandrum, ubi proximè, dum de pilentis agit. Quia asserit esse vehiculorum genus, quo matronæ vectabantur castæ, quod Tiraquellus confirmat expressis verbis Livii *lib. 5. decad. 1.* Et sic crediderim, quòd non solùm sellis, lecticisve veherentur, ut habetur *in d. leg. item legato 49.* sed
53 etiam carpentis, carrucis, vel pilentis. Apud nos enim luxus carrucarum, & carpentorum communis est tam viris, quàm fœminis, tam honoratis, quam plebeis in totis Hispaniarum Regnis, & in Curia sellarum prodiga profusione ornatarum. Et jam cisiorum admirti unum videmus, quibus Romani ad itinera celeriter peragenda utebantur, & erant vehicula duarum rotarum, de quibus *in d. l. item quæritur*, ubi Gotofrid. apud nos *calesas*. Vocantur enim carrucæ, & carpenta *coches*, cujus nominis etymon à verbo Gallico *coucher* derivatur, quod est cubare, & sic *coche* idem est, quod lectulus, sive cubile, sicut lectica, (cujus usus ad itinera peragenda deservit) à lecto desumitur, ut tradit 54
Sebastianus Covarrub. *in Thesaur.* verbo *coche*. His itaque positis, dum soli in sinul sedentes in puppi, tanquam conjuges, cortinis clausis aprehensi fuerunt, idem ferme erat, ac si in lecto jacentes inventi fuerint. Nec novum est, quòd hic modus sedendi conjugibus reservetur; nam tempore Romanorum ita æstimabatur, ut inferri valet ex
verbis Alexandri ab Alexand. *l. 5. dierum genial. c.* 55
18. quæ sic se habent: *Quibus quidem vehiculis, nisi castæ, & spectatæ probitatis fuissent, aliàs uti non decebat: à quibus viri unà sedentes, descendere minimè cogi poterant, quasi in tuto essent præsidio, privilegio uxoris.*

Si divagantes per nemora, & invia præsumun- 56
tur copulam insectari, ut probat Text. *in cap. tertio loco de præsumpt.* & tradunt Farinac. *dict. quæstione 136. num. 153.* Hector Æmilius, *tract. de testibus, verb. testis adulterium, num. 38.* Mascard. *conclus. 452. numero 11.* August. Barbos. *in collect. dict. cap. tertio loco, numero 4.* Qui vagabantur in vehiculo, clausis cortinis unà sedentes, quod vix inter conjuges conspicitur, eamdem præ-
sumptionem in se concitant. Ex nimio ornatu, vel 57
eximio cultu, fœmina quæ nihil in bonis habet, malum quærere sequitur, ut cum Euripide, Seleuco, & Diodoro Siculo probat Tiraquel. *in l. 3. connub. num. 13. cum sequentibus.* Hæc quæ nihil in bonis habebat, & eximio cultu, impensis vitrici ornabatur, præsumenda erat in deliciis ipsius hærere: quia immodicæ impensæ in vanum non fiunt
ab hominibus negotiatoribus, & avarissimis, qua- 58
lis iste supponebatur. Ex inhonesto ornatu vita meretricia depromitur, Text. *in l. apud Labeonem 15. §. si quis virgines, ff. de injur. & in leg. Mimæ C. de Episcopal. audient.* eleganter Tertullian. *lib. de cul. Fœminar.* ibi: *Fœminarum habitus duplici versatur in materia, cultu, & ornatu: cultum dicimus, quem Mundum muliebrem vocant, ornatum, quem immundum convenit dici. Alteri ambitionis crimen intendimus, alteri prostitutionis*, probant Tiber. Decian. *lib. 7. c. 7. num. 10.* Mascard. *de prob. concl. 1063. num. 29.* Petr. Gregor. *lib. 10. syntagm. c. 2. numero 28.* Caballus *cas. 123. n. 5.* Farinac. *dict. q. 136. num. 92.* Jacob. Gotofrid. *in l. 11. & 12. Cod. Theodos. de scenicis.* Ob quod dum Maria Saravia profanissimo habitu incedebat, non virgineum pudorem, quem ratione status ostendere debuerat, sed inhonestam, ac turpem vitam gerere videba-
tur. Quam vitricus minimè propriis impensis to- 59
lerasset, nisi ipse causa totius mali, eam flagitando fuisset, quia nemo absque causa sua bona jactare præsumitur; dona enim, & profusiones copulæ illicitæ præsumptionem pariunt, pluribus Farin. *dict. quæst. 136. num. 125.* Quibus addi poterat, quòd frater Mariæ stuprum ipsius à vitrico patra-
tum ulcisci procurans, venenum illi propinaverat, 60
ex quo causa vindictæ comprobabatur: quia nemo absque gravissima causa deliquisse atrociter, præsumitur, ut ex Castrensi, Follerio, Grammatico, & aliis probat Farin. *q. 52. n. 150.* quem aliis relatis sequitur Giurba, *cons. 91. n. 20. cum seqq.* Credibile enim non erat, quòd adolescens parri- 61
cidium

cidium attentasset absque gravi fundamento injuriæ illatæ: quæ non solùm testibus, de fama publica deponentibus, probabatur; sed ex actis causæ criminalis dictæ propinationis, eo nempè motivo, quòd occidere vitricum conatus erat ob stuprum sororis. Et cùm adolescentulus aperto Marte ulcisci injuriam non auderet, veneni propinatione assequi intentaret.

62 Verùm iis non obstantibus mitior sententia admissa fuit ex eo, quòd delicta carnis potiùs ex fragilitate humanæ naturæ, quàm ex maligna animi pravitate patrantur: quare aliqualis commiserationis digna reputantur, non secùs ac ea, quæ ab ebriis, & mente defectuosis patrantur. Text. *in* §. *fin. instit. de success. sublat.* cum aliis congestis per Julium Clarum, *in* §. *fin. quæst.* 60. *num.* 10. ubi Bajard. Farin. *qu.* 98. *num.* 77. *cum seqq.* Carpzov. *d. part.* 3. *qu.* 61. *nu.* 59. *& seqq.* libido namque excæcat mentem, sensus hebetat, & discursum confundit, ut probat Actius, *tetrab. lib.* 2. *sermon.* 2. *cap.* 23. ibi: *Mentis spasmum, sensus hebetudinem,*
63 *& mentis torporem inducit.* Claudian. *l.* 2. *de laud. Stylicon.*

Luxuries perdulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis, habebat caligine sensus.

Et licèt verum sit, quòd ratione nefarii coitus inter ascendentes & descendentes pœna mortis
64 imponenda veniat, ut ex dictis resultat, diversa ratio gravitatis versatur, quando hi sunt consanguinitate conjuncti, ac quando affinitatis vinculo connectuntur. Quia consanguinei parentes, & liberi ejusdem sanguinis sunt, & ab uno, eodemque stipite procedunt. Text. *in l.* 4. §. 2. *ff. de grad. & ad fin.* & sic natura ipsa perhorrescit has nefarias commixtiones. Affines verò, qui loco parentum, & liberorum sunt, non sunt ejusdem sanguinis, sed diversi, & à diverso stipite descendunt, licèt per commixtionem carnalem diversi illi sanguines commisceantur, *d. l.* 4. §. 3. *vers. ad fines*, & sic licèt naturalis ratio repugnet, non eadem modo, ob quod pœna aliquantulùm mitiganda est, quia semper debet delicto conformari. Vulgar. Text.
65 *in l. sancimus, C. de pœn.* cum simil. Et cùm nulla lege expressè cautum sit, quòd hujusmodi coitus pœna acerba mortis puniatur; quia *l.* 1. C. *Theodos. de incest. nupt.* pœnam capitalem imponens, de deportatione, vel simili intelligenda est. Doctores in varia trahuntur, ita ut communio, & receptior in praxi sit, quòd arbitrariè, & extra ordinem puniantur: sic probant Clarus, *in dict.* §. *incestus, numero* 3. Farinac. *dict. quæst.* 149. *num.* 14. Caball. *dict. cass.* 200. *num.* 20. Hector Pistor, *observat.* 192. *numero* 38. Berlich. *dict. part.* 4. *conclus.* 35. *num.* 3. *cum sequentibus*, & Carpzov. *d. part.* 2. *quæst.* 74. *ex numero* 9. Ex nostratibus Dominus
66 Gregor. Lopez, Didacus Perez, Villadiego, & Azevedo, in locis memoratis *suprà num.* 31. postquam severiorem opinionem firmarunt, ad mitiorem tandem declinant. Quare in conflictu opinionum sententia favorabilior reo admittenda est, Text. *in l. absentem* 5. *l. si Præses* 32. *ff. de pœn. cap. cùm sunt partium, de regul. jur. in* 6. *capit. inter dilectos, de fid. instrum. cap. ex litteris, de probat.* ubi Panormitanus; pluribus Guazzin, *defens.* 35. *cap.* 19. *n.* 3. Carpzov. *in pract.* 3. *part. qu.* 105. *num.* 32. Signanter quando proceditur per præsumptivas probationes, quæ licèt in nostro casu ex urgentioribus essent, aliqualis incertitudinis vitio laborabant; nam indicium proximum, & vio- 67
lentum deductum *ex d. c. litteris*, claudicabat ex eo, quòd non fuerant visi in eodem lecto jacentes, quod supleri non poterat ex apprehensione in vehiculo; nam non ita urget sicut in lecto. Et quamquam certissima sit conclusio de imponenda pœna ordinaria ex indiciis, & argumentis, ut per Text. *in l. fin. C. de probat.* cum Peguera, Leone, Caballo, Giurba, Marquez, Antonio Matthæo, & aliis probavi, *tom.* 2. *de regim. Val. cap.* 8. §. 8. *n.* 2. *& seq.* Quando pœna non est expressè à lege definita, arbitrium extendendum esset dupliciter, 68
nempè, quo ad pœnam extendendo usque ad mortem, & quoad probationem irregularem, pro plena sumendo: quod jus non patitur, quia duæ specialitates admittendæ non sunt, ut docent Menoch. *Consil.* 327. *n.* 38. Cephal. *cons.* 514. *n.* 25. Seraphin. *de privil. jur. privil.* 38. *n.* 44. Jacobus Cancer. *var. lib.* 1. *c.* 14. *n.* 78. Berlich. *p.* 1. *conclus.* 81. *n.* 197. quæ tradideram *dict.* §. 8. *n.* 244. Et multò minùs quando agitur de vita hominis, ut notat Carpzov. *dict. qu.* 72 *n.* 7. Et sic in hac specie Maria detrusa fuit in Monasterio, alenda expensis Bartholomæi, & ipse condemnatus fuit in exilium, & ad solvendum sexcentos ducatos sententia *dicti* 10. *Decembris anni* 1659. actuante Petro Maron.

CONTROVERSIA LI.

De stuprante tres puellas, quorum custodia sibi per communem dominum commissa fuit.

SUMMARIUM.

1 *Facti species enarratur.*
2 *Stupri pœna de jure civili Romanorum erat mortis.*
3 *Stupri pœna Cæsarum constitutionibus mitigata fuit, & arbitraria effecta.*
4 *Stupri pœna de jure Canonico, est ducendi, vel dotandi puellam.*
5 *Stupri pœna canonica viget in omnibus Regnis Christiani orbis, juxta communem praxim.*
6 *Stupri pœna de jure Hispano eadem, quæ de jure Cæsarum; sed in praxi pœna canonica admissa est.*
7 *Sententia in causa stupri, quomodo concipienda?*
8 *Stupri pœna exacerbari debet ex reiteratione.*
9 *Sicut generaliter exacerbatur in aliis criminibus.*
10 *Stupri reus qui non potest ducere, neque dotare puellam, corporaliter usque ad mortem est coercendus.*
11 *Virginem, aut cognatam Domini corrumpens, pœna mortis de jure Hispano punitur.*
12 *Dispositio* l. unic. C. de mulier. quæ se prop. ser. conjug. *extensa est per legem Hispanam ad omnes famulos.*
13 *Leges noviores Hispanæ non mitigant hanc pœnam.*
14 *Text. in l.* 4. tit. 20. lib. 6. Recopil. *concordatur cum* l. 6. tit. 20. lib. 8. *ejusdem Recopil.*
15 *Famulus contrahens matrimonium clandestinum cum domestica, qua pœna plectatur per jus Hispanum?*
16 *Minor injuria Domino irrogatur per contractum Matrimonii, quàm per stuprum.*
17 *Accessus famuli ad famulum non virginem, qua pœna plectatur?*
18 *Jura discretivè loquentia, discretivè interpretanda sunt.*

sunt.

19 *Lex posterior pœnam arbitrariam imponens, non derogat legi pœnam certam imponenti.*

20 *Enormitas comprobatur ex reiteratione scandalosa.*

21 *Et ex fractione fidei Domino debitæ.*

22 *Stuprum patratum per tutorem, vel curatorem gravius plectendum.*

23 *Idem in Commentariensi, & custode carceris.*

24 *In crimine stupri attentati, & non perfecti, ratione atrocitatis pœna extendi potest usque ad mortem.*

25 *Stupro patrato, si pœna canonica adhiberi non potest, subintrat pœna civilis, quæ est arbitraria.*

26 *Si neque violentia, neque raptus, neque deceptio promissione nuptiarum intercedant.*

27 *Violentia non intervenit, neque deceptio, cessante fraude, & assidua persuasione.*

28 *In crimine stupri ex reiteratione pœna aggravatur, citra mortem tamen.*

29 *Reiteratio matrimonii, vivente prima uxore, non punitur pœna mortis.*

30 *Qui non habet bona ad dotandam virginem corruptam pœnam corporalem sustinere debet.*

31 *Sed mitiori pœna, non autem mortis.*

32 *Dispositio* l. 4. tit. 20. lib. 6. Recopil. *qualiter admissa in praxi sit?*

33 *Tutor, Curator, Commentariensis, & Custos carceris graviter puniuntur ratione stupri patrati in puella sibi commissa, sed citra mortem.*

34 *Decisio Aulæ.*

35 *Stupratæ consentientes in flagitio puniri debent tanquam participes criminis.*
Stupratæ punitio non est usu recepta. Ibid.

36 *Lex Julia stuprum, & adulterium æqualiter complectitur.*

37 *Fœminæ ratione adulterii puniuntur.*

38 *Puellæ de quibus agitur in hac specie, puniendæ omninò videbantur.*

39 *Praxis solùm admissam habet punitionem stupratæ, quando diù in concubinatu persistit.*

40 *Non autem ratione simplicis stupri.*

1 PAter familias cum uxore, & liberis, recreationis causa pernoctaturus extra urbem, custodiam Domus, & familiæ Alphonso famulo quadragenario commiserat. Remanserant tres puellæ virgines ex his, quæ matrisfamilias serviebant. Cum eis Alphonsus ludere cœpit, & de venereis loquelam introducendo, mentes earum libidinoso affectu inflamavit, adeò ut ipsis consentientibus unam post aliam, cæteris plaudentibus, eodem vespere stupraverit: quòd earum relationibus, atque rei confessione comprobabatur. Constito etiam de corpore delictorum per inspectionem obstetricum, dubitabatur in Aula, qua pœna Alphonsus esset plectendus;

2 In primis supponebatur, quòd de jure Civili tempore consultorum, pœna stupri erat mortis, ut probat Text. *in l.* 1. §. *fin. ff. de extraord. crimin.* ibi: *Perfecto flagitio punitur capite, imperfecto in insulam deportatur.* Quo Paulus eam distinctionem adhibendo, dubium excludit, ne dicatur pœnam capitalem de relegatione, vel deportatione, aut alia simili, intelligendam esse: quia si imperfecto flagitio, quod mitiùs punitur, pœna deportationis infligitur; eo perfecto graviori pœna, ordinaria nempè, infligenda est. At Cæsarum constitutionibus temperata fuit hæc acerbitas, ita ut stuprator 3
virginis, seclusis violentia, & raptu, pœna amissionis dimidiæ partis bonorum, si honestæ conditionis sit, plectatur, simul cum relegatione ad arbitrium judicantis. Si verò humilis conditionis reus sit, fustibus cæsus, in exilium mittatur, Text. *in* §. *item lex Julia, de adulterii instit. de pub. judic.* & sic pœna stupri remanet prorsus arbitraria; & ex communi Judiciorum stylo, arbitrium hoc regulatur juxta æquitatem canonicam; quo jure pœna est, 4
quòd stuprator puellam dotet, vel ducat, Text. *in c.* 1. & 2. *adulter.* Tradunt Paulus Grilland. *tract. de pœn. omni. coit. qu.* 7. *num.* 2. Jul. Clarus, *in* §. *stuprum, num.* 3. & ibi Bajard. 9. & 10. Peguer. *decisione* 42. *num.* 3. Petrus Gregor. *lib.* 36. *syntagm. c.* 9. *num.* 5. Farinac. *qu.* 147. *num.* 6. & 97. *cum seq.* Caball. *cas.* 20. *num.* 12. *cas.* 98. *num.* 2. *cas.* 196. *num.* 13. & *cas.* 20. *num.* 25. Tiber. Decian. 5
lib. 8. *tract. crim. c.* 15. *num.* 6. Thesaurus, *lib.* 5. *qu. forens. c.* 57. *per tot.* Julivius Cartar. *decis.* 65. *num.* 2. & 3. Ciarlin. *lib.* 2. *Controv. c.* 174. *num.* 53. Fontanell. *de pact. nuptial. t.* 2. *claus.* 5. *Gloss.* 5. *p.* 1. *n.* 22. & *p.* 2. *ex num.* 1. Joan. Bapt. de Thoro *in compend. decis. verb. stuprator.* Ant. Matth. *lib.* 48. *ff. titulo* 3. *cap.* 5. *n.* 8. Berlich. *p.* 5. *qu.* 38. *n.* 4. & 13. Carpzov. *in pract. part.* 2. *qu.* 68. *n.* 3. & 16.

De jure Hispano statuta est eadem pœna arbi- 6
traria per Text. *in l.* 2. *tit.* 19. *p.* 7. Verùm etiam in praxi canonica pœna generaliter admissa est, ut docent D. Covarrub. *in regul. peccatum,* 2. *part.* §. 3. *n.* 7. Gregor. Lopez *in dict.* 2. *gloss.* 3. *circa fin.* Montalvus, *in l.* 1. *titul.* 11. *lib.* 4 *for. leg. in Gloss.* 1. *versicul. item nota quòd seducens virginem,* Bernard. Diaz *in pract. canon. cap.* 83. *n.* 2. ubi Salcedo Anton. Gomez, *in leg.* 80. *Taur. num.* 5. *cum sequentibus,* Didacus Perez, *in Rub. titul.* 15. *lib.* 8. *Ordin. vers. quæritur qua pœna,* Azevedo, *in rub. tit.* 20. *lib.* 8. *Recopil. num.* 26. Don Joan. Vela, *de delict. part.* 1. *cap.* 35. *num.* 6. & 7. Didacus Cantera, *in quæst. crimin. tit. de vitio,* & *fragil. carn. cap.* 4. *num.* 10. Pichard. *in manuduct. ad prax. part.* 3. §. 4. *num.* 1. 7. Joan. Guttierrez, *lib.* 1. *canonic. cap.* 37. *ex num.* 6. & Barbosa, *in collect. ad dict. cap.* 1. & 2. *de adult.* Larrea, *decisione* 9. *num* 68.

Sed licèt non dubitetur de hac communi sen- 7
tentia in praxi generaliter admissa, ita ut quoties quæstio emergat, & probatum crimen appareat; reus condemnetur ad dotandam puellam, & ad aliquam pœnam corporalem ex levioribus, quas evitare possit, eam ducendo, sive, ut vernaculo idiomatæ dicimus: *en defecto de no casarse.* In hac 8
specie reus graviter plectendus videbatur, immò pœna mortis, ex plurib. rationibus. Primò quia tria stupra eodem die commiserat, & in hoc crimine ex reiteratione, vel pluralitate, plures virgines corrumpendo, pœna exercebatur usque ad mortem, sit tenuerunt Grammat. *vot.* 17. *per tot.* Bajard. *ad Clar. in dict.* §. *stuprum, numero* 11. Anton. Thesaur. *quæst. For. dict. lib.* 4. *quæst.* 57. *num.* 22. Gaspar Thesaur. *decis. Pedem.* 3. *num.* 3. *in conclus.* 5. Menoch. *de arbitr. cap.* 288. *num.* 12. *in fin.* Farinac. *dict. quæst.* 147. *num.* 59. Anton. 9
Faber. *in Cod. lib.* 9. *titulo* 7. *diffin.* 5. *num.* 11. Berlich. *dict. conclus.* 38. *num.* 101. Carpzov. *dict.*

par-

parte 2. quæst. 69. num. 14. sicut generaliter ex criminis reiteratione, pœna augeri solet, & sæpiùs usque ad mortem, ut probavi suprà, *controv. 24. numero 13. controvers. 36. num. 34. & contr. 41. ex num. 2.*

10 Secundò quia reus virginem corrumpens si eam ducere non potest, quia jam uxorem habeat, vel alia de causa voluntaris, vel *impotentiæ*, neque habeat in bonis, ex quo dotem solvat, corporaliter coercendus est, juxta Text. *in l. 1. §. generaliter, ff. de pœn.* ubi communiter Doctores; & si interveniat seductio usque ad mortem; ut docent Anton. Gomez, *in dict. l. 80. num. 9.* Menoch. *de arbitr. cas. 420. num. 100.* Berlich. *d. conclus. 38. n. 29.* Cùm autem hic reus omnes tres blanditiis ad venerem impulerit, & deceperit, neque omnes ducere poterat, neque ullam dotare, quia in bonis nihil habebat; & sic ultimo supplicio affici debere videbatur.

11 Tertiò, quia non unam virginem, sed tres corruperat, quæ retinebantur, & habitabant in domo communis Domini, quod vel in una crimen capitale est de jure Hispano, Text. *in dict. l. 2. tit. 19. part. 7.* ibi: *Pero si fuesse siervo, o sirviente de casa, aquel que sotacare, o corrompiere alguna de las mugeres sobredichas, debe ser quemado por ende.* Cujus Textus dispositio notabilis est: nam extendit pœnam *l. unic. Cod. de mulier. quæ se prop. ser. con-*
12 *junct.* ad omnes fœminas, de quibus noster Alphonsus locutus fuerat *in leg. præcedenti*, nempè ad virgines, viduas, & cæteras honestas: & hoc non solùm in servos sed in quoslibet famulos, vel servitores, ut in Textu clarè dicitur. Quæ dispositio confirmata reperitur *in l. 1. tit. 15. lib. 8. Ordin.* ibi: *Qualquiera que ficiere fornicio con la barragana conocida del Sennor, o con donzella que crie en*
13 *su casa, que lo maten por ello*: Et ne dubium remaneret, an ex verbo *crie*, intelligenda dispositio sit de puella in domo educata, *in lege 6. tit. 20. lib. 8. Recopil.* dicitur ibi: *O con donzella que tenga en su casa.* Sub cujus nomine, juxta communem sensum intelliguntur famulæ honoratiores; ut colligitur ex Text. *in l. 3. tit. 14. part. 2.* docent hanc conclusionem Dominus Gregor. Lopez, *in dict. lege 2. Gloss. 5.* Didacus Perez, *in d. leg. 1. in Gloss.* verb. *que crie en su casa*: & D. Joan. Vela, *de delict. cap. 36. num. 9. p. 1.* Neque obstat Text. *in d. l. 1. vers. y al que hiziere tal maldad, tit. 15. lib. 8. Ordin. in l. 2. tit. 1. lib. 5. & in leg. 4. tit. 20. lib. 6. ejusdem Recopil.* ut voluit Azevedo, *in dict. l. 6.* dicens, quòd tanquam noviores dispositiones abrogarunt antiquiorem. Fallitur namque, nam *d. l. 6. tit. 20.*
14 *lib. 8. Recopil.* eadem verba continet, ac *d. l. 1. tit. 15. lib. 8. Ordin.* (demoto illo verbo *crie*, *vel tenga*, hoc est *educat, vel habeat.*) *Usque ad vers. e si qualquiera, & d leg. 2. tit. 1. lib. 5. Recopil.* Est desumpra, *ex d. l. 1. Ordin. vers. e si qualquiera, & d. l. 4. tit. 20. lib. 6.* Utriusque legis substantiam complectitur; quæ clarè resultant ex attenta collatione horum jurium. Ita ut nulla differentia reperiatur, nisi in eo quòd per *dict. leg. 4.* pœna cor-
15 rumpentis consanguineam, virginem, vel nutricem filii aggravari jubetur juxta facti qualitem, & *dict. leg. 6.* pœnam mortis imponit, ex quo nulla sequitur derogatio, tum quia pœna legis recentioris non tollit pœnam veteris legis, ut pluribus pro-

bat Giurba, *consil. 25. num. 14. cum sequent.* Tum etiam quia delinquens omnibus pœnis tenetur, & est in electione judicis, qua pœna voluerit delinquentem punire, *l. quoties 41. ff. de oblig. & act.* plurib. Cabal. *casu 2. num. 7. & 8.* & tandem quia lex posterior pœnam arbitrariam imponens, nihil de novo disponit, quia hodie omnes pœnæ sunt judici arbitrariæ, Text. *in l. hodie, ff. de pœn.* cum aliis adductis per Carpzov. *part. 3. quæst. 150. n.* 16 *7. & part. 1. quæst. 18. numero 1.* lex verò 2. *tit. 1. lib. 5. Recopilat.* non de famulo virginem, aut cognatam corrumpente, sed matrimonium domino inscio cum ea contrahente loquitur, & non est mirum, quòd levius plectatur, quia minor injuria irrogatur domino ex contractu, quàm ex coitu, ut per se patet. Et sic pœna exilii, & casu contraventionis, mortis contenta *in dict. l. 2.* non extenditur ad corrumpentem: dicta verò *leg. 1. vers. y al que hiziere tal maldad, & d. l. 4. in princip.* loquuntur 17 de accessu famuli ad famulam non virginem, ut verba demonstrant ibi: *Y el que hiziere tal maldad con la sirvienta de casa, que no sea de las sobredichas.* Et cùm anteà fecisset mentionem de Virginibus, supponit ex servientibus esse, & non comprehendi sub hac ultima dispositione: quod etiam reperitur *in dict. leg. 4.* versa vice; nam primò dicitur: *Tuviere accesso carnal con alguna muger o criada sirvienta*; & postquam pœnam ex hoc imponit, subjungit ibi: *Si lo susodicho acaeciere con pariente del Sennor, o amo e doncella*, ita ut nostri Reges dis- 18 tinguendo casus loquantur, pœnam distinctam in unoquoque imponendo, & in his terminis judex non potest mutare pœnam, nisi juxta causa intervenientes, juxta Text. *in l. §. quorum, ff. ad Turpillian. & in l. 1. ad fin. Cod. de desert. lib. 12. l. 1. Cod de privat. carcer. l. servos, Cod. ad leg. Jul. de vi publ.* cum aliis adductis per Mortam, *in empor. tit. 1. q. 10. num. 2. & 5.* Giurbam, *cons. 12. num. 9.* de Jure nostro Text. *in leg. 27. tit. 6. lib. 3. Recopil.* latè Avendanno, *de exeq. mandat. p. 2. c 26. num. 2. cum seqq.* Ex quibus resultat, quòd in his juribus nulla repugnantia versatur, ex qua correctio inferri veleat, Text. *in leg. sed & posteriores 28. ff. de legibus, cum simil.* & quatenus arbitrium relinquitur judicibus *in d. l. 4.* quæ est recentior, 19 exacerbandi pœnam in corrumpente cognatam, virginem, nutricem domus, minimè opponitur *dict. l. 6. tit. 20. lib. 8. Recopilationis*, immò una per aliam interpretanda est, juxta Text. *in l. sciendum, ff. qui satisd. cogant. l. quamvis, ff. de in jus vocand. l. filius familias, ff. de act. & oblig.* cum aliis adductis per Barbos. *axiomat. 136. num. 4. ad fin.* ita ut ex gravitate criminis pœna *d. l. 6.* quæ est mortis, imponatur; vel ex levitate resultante, mitior, juxta *d. leg. 4.* Et hæc est vera interpretatio horum jurium, quidquid dicat Azevedo, & cæteri, qui non perpendunt eorum mentem, & dispositiones.

Gravitas commissi criminis in hac specie com- 20 probabatur ex triplici scelere uno ictu patrato; nam, ut dixi *n. 8.* ratione reiterationis pœna aggravatur in omni crimine. Ex turpitudine facti, & procacitate rei, qui non solùm puellas virgines seduxit, verùm inauditum facinus perfecit, more galli gallinacei unam post aliam cæteris videntibus brutaliter flagitavit; ac tandem, dum custo-

diam illarum suscepisset, fidem domino debitam
21 frangendo, omnes corrupit audaciter; ob quod cuncta, quæ de custode carceris, vel Commentariense, de tutore, vel curatore dicta sunt per Joan. Fabrum, Plateam, Paridem de Puteo, Hipolytum, Grillandum, & alios quos sequuntur Gomez, *in d. leg.* 80. *Taur. num.* 24. *&* 25. Guid. Pap. *de-*
22 *cisione* 448. *num.* 1. Petr. Plaza *in epit. delict. lib.* 1. *c.* 10. *num.* 25. *ad fin.* Farinac. *q.* 31. *num.* 112. *& dict. q.* 147. *num.* 36. Caball. *d. cas.* 283. *ex num.* 1. Giurb. *consil.* 37. *v.* Anton. Matth. *d. c.* 5. *n.*
23 8. Berlich. *d. conclus.* 36. *num.* 28. *& concl.* 37. *n.* 112. Carpzov. *d. qu.* 69. *num... cum seq.* in hunc reum insurgebant, ut pœna aggravaretur. Et si in his criminibus licitum est judici arbitrium extendere pro criminis atrocitate usque ad mortem, ut cum Gloss. Menoch. Farin. Felino, Craveta, Angelo, Aretino, & aliis probat Berlich. *d. num.* 28.
24 eriam casu quo flagitium perfectum non sit, sed attentum, ut docet Ant. Faber *in C. d. lib.* 9. *tit.* 7. *diffin.* 7. multò magis poterit pœnam mortis imponere, quando ultra legem arbitrium concedentem, adest alia lex, licèt antiquior, pœnam ordinariam statuens; nam una per aliam, ut dixi interpretanda est, quia lex posterior pertinet ad priorem, dum contrariæ non sunt, ut docet Paulus *in d. l. sed & posteriores* 28. *ff. de legibus*, & contrariæ leges dicuntur, quando ambæ simul stare non possunt, notat Castrens. *in d. leg. sed & posteriores*, *num.* 1. *&* 2. Nostra enim lege, de quibus agimus, simul stare possunt, ut ex dictis resultat.

25 Verùm in hac specie pœna extraordinaria plectendum reum suadebat, quòd quoties pœna Canonica communiter in praxi recepta, ob aliquam causam imponi non potest, pœna juris civilis imponenda est, ut omnes Doctores tenent; & cùm hæc in crimine stupri, seclusa violentia, & raptu, sit extraordinaria, *d.* §. *item lex Julia de adulteriis,*
26 *instit. de publ. jud.* & de jure Hispano: *d. l. tit.* 19. *part.* 7. extra ordinem reus plectendus erat, Text. *in leg. si quis viduam, ff. de quæst.* pluribus Anton. Gomez. *in dict. leg.* 80. *Tauri*, *num.* 9. Grilland. *d. quæst.* 7. *num.* 12. Clar. *d.* §. *stuprum*, *num.* 3. & ibi Baiard. *num.* 34. Farin. *d. quæst.* 147. *num.* 7. 96. *&* 109. Fachin. *lib.* 9. *controver. cap.* 101. *per tot.* Franquis. *decis.* 534. *num.* 1. *cum seqq.* Peguera, *decis.* 42. *num.* 3. Petr. Gregor. *lib.* 36. *syntag. cap.* 9. *num.* 5. Caball. *dict. cas.* 283. *num.* 8. Fontanella *d. claus.* 5. *Gloss.* 5. *part.* 2. *num.* 2. Langleus, *semestr. lib.* 8. *cap.* 7. *in princ.* Ciarlin. *lib.* 1. *controvers. cap.* 33. *num.* 81. Marinis, *lib.* 1. *resolut. cap.* 255. *num.* 14. Anton. Matth. *dict. cap.*
27 5. *num.* 8. Berlich. *d. conclus.* 38. *num.* 105. Carpzov. *dict. quæst.* 69. Cùm enim in hac specie nihil violentiæ, neque raptus intervenisset, quia excitatio ad libidinem, violentia non est, ut probat Scaccia, *de rejudic. Gloss.* 14. *quæst.* 21. *num.* 58. neque pessima fraus, (nuptias promittendo, quando adimplere promissa non poterat, quo in casu pœnam mortis imponendam tenuit Berlich. *d. concl.* 38. *num.* 29.) neque asiduè persuasiones adessent, ut violentia præsumptiva probaretur, juxta communiter notata per Doctores de quibus Farin. *d. qu.* 147. *n.* 34. *per plures seqq.* Immò puellæ ex venereorum confabulatione, libidinis stimulis inflammatæ, in stupro consentirent; quamvis pœna juris civilis, & Hispaniæ aggravanda esset, non tamen usque ad mortem; quia qualitates aggravantes similem acerbitatem non exigebant, ut ex dicendis resultat.

Neque his obstant in contrarium deducta, quia 28
ad primum respondebatur, quòd ex reiteratione criminis stupri, pœna mortis imponi non potest, ut in specie tenuerunt Farin. *dict. quæst.* 147. *n.* 60. Berlich. *d. conclus.* 38. *num.* 103. Carpzov. *d. quæst.* 69. *num.* 14. *ad fin.* & Anton. Faber *d. defin.* 5. *num.* 14. *in not.* Thomas Grammaticus, quem sequuntur Thesaurus, & Bajardus, *ubi suprà*, loquitur de stupro reiterato ducendo plures uxores superstite prima, & ad hoc simile facinus, quidquid ii dicant, non punitur pœna mortis, quamvis hæresim sapiat, sed alia mitiori, ut pluribus probat Catena, *de officio sanct. Inquis. part.* 2. *ti-* 29
tul. 5. §. 12. *num.* 61. *cum sequentibus*, Caballus *cas.* 98. *num.* 1. *cum seqq.* & ex nostratibus Gomez. *in d. leg.* 80. *Taur. num.* 27. *cum duob. seqq.* Guttierrez, *lib.* 2. *practic. c.* 5. *per tot.* Ferdin. Otero, *in q. juris p.* 3. *q.* 9. *n.* 3. Trasmiera, *de Polygam. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 29. *cum seqq.* Et sic licèt iste reus tres puellas stuprasset, non pœna mortis, sed alia leviori pœna puniendus erat, quamvis graviori respectu simplicis stupri.

Ad secundum dicendum est, quòd licèt omnes 30
puellas ducere non posset, neque aliquam, quia nulla contrahere cum illo voluit, & ob paupertatem non posset dotare, quo in casu subintrat regula: qui non habet in bonis luat in corpore, hæc procedit quo ad pœnam extraordinariam, sic docente Ulpiano, *in leg.* 1. §. *generaliter*, *ff. de pœn.* ibi: *Ut eis qui pœnam pecuniariam egenies, eludunt, coercitionem extraordinariam inducant.* Ubi plura Doctores tradunt, signanter Dionys. Gotofrid. Menoc. *de arbitrar. cas.* 447. *nam.* 3. Farinac. *quæst.* 31
26. *num.* 17. Tuscus, *litt. D. conclus.* 53. *num.* 1. Dominus Covarrub. *lib.* 2. *var. c.* 1. *num.* 8. Riccius, *rer. quotid. resol.* 251. *ex num.* 1. Anton. Matth. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 18. *cap.* 5. *n.* 9. Et sic reus iste dum pœna juris civilis, & Hispani, quæ arbitraria est puniretur, jam in corpore luebat, juxta communem sententiam, quod in bonis defecerat.

Ad tertium dicendum, quòd licèt in puncto 32
juris nostræ leges recipiant interpretationem quam suprà tradidimus, in praxi communiter admissa est dispositio Text. *in dict.* 4. *leg. tit.* 20. *lib.* 6. *Recopil.* ut tradit Azevedo, *in d. l.* 6. *titulo* 20. *lib.* 8. simpliciter interpretata, ita ut pœna corrumpentis virginem, cognatam, vel nutricem domus domini quem servit, sit judici arbitraria, eam aggravando secundùm qualitates commissi, citra mortem tamen, nisi interveniente raptu, vel violentia, & sic judicatum sæpiùs fuisse testabantur an- 33
tiquiores, & tradunt Azevedo, *in dict. lib.* 6. Vela, *d. part.* 1. *delict. cap.* 36. *num.* 9. cum quibus congruunt tradita per Berlich. *concl.* 38. *num.* 108. docentem, famulum puniendum pœna gravi, si filiam domini stupraverit, extra mortem tamen; quod ego intelligerem, si differentia qualitatis magna non sit; nam si nobilis puella flagitata fuerit à vili famulo, pœnam acerbam deberi crediderim, juxta doctrinam ejusdem Berlich. *dict. conclus.* 38.

num.

num. 104. qui plurès adducit, quibus addendi Anton. Fab. *in C. d. lib. 9. tit. 7. diffin.* 3. & Fontanel. *d. gloss. 5. p. 2. n. 24. cum sequentibus.*

34 Et licèt pœna aggravetur in tutore, vel curatore, puellam sibi commissam stuprante, sicut in Commentariensi, & Custode carceris, copulam habentibus cum fœmina carceribus mancipata: tamen pœna extraordinaria plecti tenent omnes relati suprà, *num.* 21. & 22. licèt graviori simplicis stupri: ex quibus Alphonsus, quia nobilis fustigari non poterat, ad Arces Afras missus fuit per decennium.

35 Sed in hac specie dubitatum fuit, an puellæ puniendæ essent, quia inhonestissimè stuprum admiserunt, spontaneè consentiendo: & de jure sic procedere videbatur, argumento Text. *in lege* 1. *Cod. Theodos. de rapt. virgin.* ubi Jacob. Gotofrid. & sic cum Plarea, Salicèto, Angelo, Petro Gregorio, & Tuscho, probant Farinac. *dict. q.* 147. *n.* 49. Bajard. *ad Clar. d.* §. *stuprum, n.* 13. Berlich. *d. conclus.* 38. *n.* 117. Carpzov. *d. q.* 69. *n.* 57. *cum seq.* ex nostrat.

36 Anton. Gomez, *in d. l.* 80. *num.* 5. *ad fin.* Et licèt fatear, quòd in usu nostrorum judiciorum similis punitio non est admissa, quod etiam fatentur Farinac. *q.* 129. *n.* 51. & Fontanella, *dict. Gloss. 9. n.* 51. admittendam crediderim, quia tam fœminæ quàm viri in hoc crimine delinquunt, & sub eisdem dispositionibus juris civilis comprehenduntur, ut no-

37 tat Ant. Gomez, *ubi prox.* Quod compertum est, animadverso, quòd lex Julia tam de stupris, quàm de adulteriis coercendis tractavit, ut ex ipsius inscriptione, sive rubrica resultat: & nulla ratio diversitatis versatur ad hoc, ut fœminæ impunitæ remaneant in crimine stupri, quando de adulterio puniuntur, sicut in terminis tenuit Glossa *in lege si adulterium, 38. ff. ad leg. Jul. de adult. &* ibi Bartol. si dixisse Vivium, *decis. 299. num.* 4. reperies. Si enim ratione sexus, vel ætatis mitiùs puniendæ

38 sint, aut ratione violentiæ, seductionis vel raptus excusentur, non est hujus inspectionis, quia hoc in unaquaque specie inspiciendum erit. Ratio juris suadet, quòd pœna sequatur omnes quos delinquendi voluntas ad crimen adducit; rectæ gubernationis est dictamen, quòd fœminæ deterreantur ne faciliter in hanc labem incidant. Si aliquâ pœna coercerentur puellæ, neque tantæ deceptæ sub frustranea spe nuptiarum detinerentur, neque tot tantæque adolescentulos quorum matrimonia ambiunt,

39 ad amplexus invitarent. Si enim in aliqua specie hæc doctrina admittenda esset, maximè in hac, quia impudentissimè stupratori se obtulerunt. Tamen inveteratus Curiæ stylus exclusit Fisci accusationem, nam re maturè inspecta solùm fœminæ pu-

40 nitæ reperiebantur, casu quo post stuprum in concubinatu diù permansissent, & sic pœna videretur infiicta pro crimine ab istis puellis non patrato: licèt ratione stupri puniendas æquum esse crediderim.

CONTROVERSIA LII.

De vi, & effectibus assertionis judicialis puellæ stuprum passæ.

SUMMARIUM.

1 *Assertio accusatricis attendenda non est, quia diceret testimonium in causa sua.* contr. n. 17.
2 *Assertio offensæ, nullius momenti videtur, quia inimica rei detegitur.* contr. n. 18.
3 *Inimicitia cadit in mulierem, ad effectus judiciales.*
4 *Socii criminis dictum, de jure non probat.* contr. n. 19.
5 *Assertio jurata puellæ stupratæ, probat virginitatem præcedentem, alio non probato.*
6 *Assertio puellæ cum adminiculis facit indicium ad torturam.*
7 *Quod procedit tam in mare, quàm in fœmina, majori, vel minori, volente, vel reluctante.*
8 *Stuprum est crimen difficilis probationis, & sic probatur conjecturis, indiciis, & presumptionibus.*
9 *Immò levioribus indiciis, quàm cætera crimina.*
10 *Adminiculum quid sit, remissivè?*
11 *Probationes in delictis venereis prudentis judicis arbitrio committuntur.*
12 *Assertio puellæ aliàs honestæ, in quam non cadit suspicio quæstus, si defiorata reperiatur, dum ad pœnam juris Canonici agit, indicium ad torturam facit.*
13 *Probationes leviores sufficiunt non quando, tractatur de impositione pœnæ ordinariæ.*
14 *Tortura non infertur in criminibus, quorum pœna levis est.*
15 *Stupri pœna dotationis est, & corporalis, quæ præstatur, puellam ducendo.*
16 *Pœna capitalis quæ sit?*
17 *Ducens puellam quam nolebat, ex hoc libertatem quodammodo amittit.*
18 *Torturæ illatio commutari solet, in pœna leviori.*
19 *Puella stuprata torquenda non est, ut indicium faciat, quia infamis non efficitur, licèt socia criminis dicatur.*

INter præcipuas quæstiones quæ in controversiis criminalibus in materia stupri, agitari solent, 1
hæc frequentior est; an alicujus efficaciæ sit assertio puellæ stuprum passæ, tam quoad probationem virginitatis præcedentis, quàm ad præcipuam criminis probationem. Et ratio dubitandi versatur circa tria; nam si querelam proposuit, ut ordinariò fit, accusatrix est; si non proposuerit, ex deceptione, & injuria sibi illata inimica fit; & ut cunque consideretur socia criminis apparet, quia sine illa perpetrari non potest, & sic exclusa manet à testimonio ferendo. Quia si accusatrix consideretur, 2
testimonium diceret in causa propria, contra decisionem Text *in lege nullus, ff. de testibus, leg. in omnibus, Cod. eodem, cap. forus,* §. *in omnibus, de verb. significat.* Pluribus Farinac. *q.* 60. *n.* 64. *cum seqq.* Si autem non accusaverit, ex injuria illata remanet inimica, & inimicitia gravis excludit à testimonio ferendo, Text. *in l.* 1. §. *præterea, ff. de q.* latè idem Farin. *q.* 46. *n.* 12. & 92. *cum sequentibus, & q.* 53. *num.* 3. Nec relevat, quòd in fœminam non cadit inimicitia: quia ut dixi *Controvers.* 30. 3
n. 61. illa conclusio procedit in extrajudicialibus actis, non autem in judicialibus, qualis est repulsa testium, ut probat Farin. *d. q.* 53. *n.* 4. quia fœminæ odii capaces sunt, ac per consequens probata causa, inimicitiæ repelluntur. Et denique, quia puella stuprum passa æqualiter delinquit cum stupratore, & socia criminis ejusdem fit, ut dixi *contr. præced. n.* 35. Et dictum socii criminis, regulariter non 4

probat, ut latè dixit Farin. *dict. q.* 43. *n.* 1. & ratio est, quia per confessionem criminis efficitur infamis, & infames à testimonio ferendo exclusi sunt, Farinac. *q.* 55. *n.* 26. *cum sequentib.*

Sed quia in crimine stupri specialia quædam
5 constituta sunt, distinguendi sunt effectus, quos assertio puellæ producit. Nam si agitur de probatione virginitatis præcedentis, quia est qualitas quæ naturaliter inest; vel deceptionis, quæ ratione sexus, & ætatis semper præsumitur, dummodò contrarium non probetur, puellæ assertio jurata plenè probat, ut docent Clarus, *in* §. *stuprum*, *num.* 4. ubi Bajard. *num.* 41. Farin. *quæstione* 147. *num.* 137. Mascardus, *de probat. conclusione* 1412. *num.* 2. Menochius *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 89. *num.* 1. Fontanella, *de pact. nupt. tom.* 2. *claus.* 5. *Glos.* 5. *parte* 1. *num.* 55. Guttierez, *lib.* 1. *Canonicar. cap.* 37. *n.* 11. Salced. ad Bernad. Diaz, *in pract. canon. cap.* 83. *addit.* 2. Vela, *de delict. part.* 1. *cap.* 31. *num.* 2. Rota apud Farin. *post tom.* 2. *consil. crim. decis.* 74. *num.* 6. Berlich. *conclus. practicab. parte* 5. *conclus.* 38. *num.* 6. & Carpzov. *in pract. crim. part.* 2. *quæst.* 78. *num.* 81. & 82. qui alios plures adducunt, & neminem contrarium tenentem.

Quoad probationem delinquentis, ipsa assertio
6 per se sola nihil probat, sed adminiculis adjuvata, & jurejurando effecta, licét plenam probationem non constituat, facit tamen indicium ad torturam sic expressè docent Bajard. *ad Clarum*, *in* §. *stuprum*, *num.* 41. Farin. *dict. q.* 43. *num.* 99. Trevisan. *decisione* 14. *num.* 1. Caballus, *cas.* 84. *num.* 10. Maceratens. *variar. lib.* 3. *resolut.* 7. *per tot. signanter num.* 14. Ambrosin. *part.* 2. *decis.* 35. *ex numero* 9. Fontanella, *de pact. nupt. claus.* 5. *gloss.* 5. *part.* 2. *num.* 82. Ciarlin. *Controvers. forens. lib.* 2. *cap.* 174. *num.* 11. Giurba, *consil.* 37. *num.* 17. & Carpzov. *p.* 3. *quæst.* 122. *num.* 7. ex nostratibus Didacus Perez, *in Rub. tit.* 15. *lib. Ordin. in Gloss. vers. dubitatur aliqua mulier.* Quæ conclusio
7 procedit, sive fœmina, sive mas fuerit, qui patitur stuprum; sive minor, sive major, sive volens, sive coactus, ut Farin. Trevisan. Ricc. Ciarl. & Carpzov. tenent ubi proximè. Cujus ratio est, quia stuprum est ex criminibus, quæ clam, & secretò fiunt, ac per consequens directè probari non possunt, sed indiciis, præsumptionibus, & conjec-
8 turis, Text. *in l. si quis locuples*, *ff de manum. testam. leg. non omnes*, §. *à Barbaris de re milit. cap. præterea* 27. *de testib. & attestat. cap. litteris* 12. *de præsumpt.* cum aliis adductis per Bartol. *in l. si quis ex argentariis*, §. *an verò*, *num.* 3. *ff. edend.* Bald. *in l. si fugitivi*, *numero* 5. & 28. *Cod. de ser. fugit.* Thomam Grammat. *consil.* 22. *num.* 15. & *voto* 21. *num.* 4. Mascard. *de probat. conclus.* 1338. *num.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 41. *num.* 1. *cum seq.* Fontanellam, *de pact. nuptial. claus.* 5. *Gloss.* 5. *part.* 2. *num.* 80. Scacciam *de re judicat. Gloss.* 14. *quæst.* 21. *num.* 16. *cum sequentib.* Farin. *quæst.* 37. *num.* 150. & *quæst.* 136. *num* 4. *Caball. cas.* 288. *num.* 71. Giurbam, *consil.* 13. *n.* 1. & *cons.* 37. *num.* 12. de jure nostro probat Text. *in*
9 *leg.* 62. *styl.* ibi *Que se prueba por sennales, o por sospechas, o presunciones*, tradunt ex nostratibus Paz, *in d. leg.* 62. *num.* 12. *cum seq.* Montalvus *in leg.* 6. *tit.* 2. *lib.* 3. *for. judic. Gloss.* 3. Didacus Perez *in l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin. Gloss.* 3. Azevedo, *in Rubrica*, *num.* 20. & *l.* 4. *tit.* 20. *lib.* 8. *Recopilat. num.* 2. Dominus Valenzuela, *consil.* 20. *num.* 20. ita ut ex levioribus indiciis in his criminibus deveniri possit ad quæstionem secundùm
10 Baldum, *in leg. quicumque*, *num.* 2. *Cod. de serv. fugit.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 64. *num.* 6. ubi Bajard. *num.* 19. Guazzin. *defens.* 30. *cap.* 4. *num.* 9. Giurbam, *dict. consil.* 13. *numero* 2. Carpzov. *part.* 3. *quæst.* 114. *num.* 35. ex nostratibus Avendanno, *de exequ. mandat. parte* 1. *cap.* 2. *num.* 16. Quid autem adminiculum sit, explicat optimè Farinac.
11 *quæst.* 36. *num.* 15. *cum sequentibus.* Qui *quæst.* 43. *ex num.* 163. plura adminicula proponit; sed quæ sint congruentia crimini stupri, explicant Doctores relati, *num.* 8. & 9. sed præcipuum, in quo omnes conveniunt, est quòd in his regula certa dari non potest, præter traditam à Cœlestino III. Pontifice Romano, *in d. cap. præterea ad fin.* ibi: *Circumspectus judex, atque discretus motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit.*

Quod sæpiùs evenire solet, & à prudentissimis
12 judicibus admissum in praxi vidi, est: quòd si puella probatæ pudicitiæ præcedentis, in qua nulla suspicio turpitudinis, aut quæstus cadat, asserit ab aliquo stupratam fuisse; & hæc inspecta per obstetrices, violata reperiatur, & agat ad pœnam canonici juris, nempè ut eam ducat stuprator, credenda sit: nam anteactæ vitæ adminiculo juvatur, Text. *in leg.* 3. *in princ. ff. de test.* ibi: *An honestæ, & inculpatæ vitæ, an verò notata, & reprehensibilis.* Effectu stuprum demonstratur; & dum subjici-
13 tur potestati ejus, quem maritum ambit, credendum non est talia ausuram, quia indignationi ejus exposita remaneret. Cùm enim in his terminis non tractetur de imponenda pœna mortis, neque aliqua ex acerbis, non requiritur omnis probatio possibilis, sed sufficit ea, quæ ex dicto indicio resultat, ut doctissimè tradit Scaccia, *d. q.* 21. *num.* 30. Neque dictis obstabit, quòd indicium ad tor-
14 turam nihil operabitur in crimine ratione cujus, pœna capitalis imponi non potest per Tex. *in leg. edictum*, *ff. de q.* Farin. *quæstione* 38. *numero* 6. & *quæstione* 42. *ex num.* 1. Giurb. *consil.* 14. *num.* 14. & *consil.* 91. *numero* 19. Carpzov. *dict. part.* 3. *quæst.* 119. *num.* 5. & 7. Quia Textus, & Doctores loquuntur in terminis delicti, ratione cujus pœna levissima imponenda est, ut putà carceris exilii, aut pecuniæ; non autem quando pœna
15 ex gravioribus debetur. Pœnæ enim graviores in triplici differentia sunt, ut docet Ulpianus, *in l.* 2. *in princ. ff. de pœn.* ibi: *Ex qua causa damnato vel mors, vel etiam civitatis amissio, vel servitus contingit.* Ita ut capitalis pœna dicatur, illa
16 per quam amittitur civitas, vita, vel libertas. Ratione stupri, si jus civile Romanorum attendamus, vita amittitur. Text. *in leg.* 1. §. *fin. ff. de extraordin. crimin.* si Cæsarum Constituriones, civitas, §. *item lex Julia de adulteriis*, *instit. d. publ. judic.* si jus Canonicum, libertas; quia quodammodo libertas amittitur, dum ducere puellam, aut dotare cogitur, *cap.* 1. & 2. *de adulter.* cum aliis adductis *Controvers. præced. num.* 2. *cum sequent.* Quare tortura adhiberi potest, licèt in praxi hoc raro contingat, cùm sæpiùs commutatio fiat, reum

ad

ad dotandum puellam condemnando in exiguiori quantitate, ac si probatio plena resultaret, quod si 17 voluerit vitare, potest eam ducendo. Neque obstant objectiones superiùs allatæ. Non enim prima, ex eo quòd puella sit accusatrix: nam ultra quod hoc specialiter caurum reperitur in causa stupri, ut probat Ciarlin. *dict. cap.* 174. *numero* 11. & plures ex relatis *suprà*, *numero sexto*, Conclusio de non admittendo accusatore in testem limitatur in pluribus, signanter in causa matrimonii, ut docet Farinac. *dict. quæstione* 60. *num.* 72. Non 18 obstat secunda objectio, ex inimicitia resultante ratione injuriæ illatæ: quia hoc procedit, intercedente inimicitia capitali, ut explicat Farinac. *quæst.* 53. *num.* 52. *cum sequentibus*, & inimicitiam capitalem contra eum non habet puella, quæ ipsius consortium desiderat; ac demum quia inimicitiæ objectum adminiculis purgatur, ut aliis relatis probat Bajardus, *ad Clar. §. fin. quæstione* 24. *num.* 19 Non tertia, quia socii criminis dictum in criminibus difficilis probationis admittitur, latè Farin. *quæst.* 43. *num.* 56. *cum seqq.* & specialiter in crimine stupri, ut idem probat, *dict. num.* 96. *cum seqq.* Et quamvis aliqui Doctores tenent, quod ut credatur, torquendus sit, per Text. *in l. quoniam liberi* 11. *C. de testib.* tradunt Clarus, *in §. fin. qu.* 21. *num.* 3. Muscard. *de probat. conclus.* 1311. *num.* 38. Farin. *d. q.* 43. *n.* 56. *& n.* 134. Carpzov. *part.* 3. *quæst.* 121. *num* 28. qui alios refe runt. Hoc procedit, quia per confessionem criminis infamis fieri solet: puella stuprum passa seducta præsumitur, & sic delictum non patrasse dici posset; & si deliquerit, non redditur infamis, immò 20 neque inhonesta est, dum amplexus aliorum non admittit, ut docet ipse Farin. *q.* 137. *n.* 82. Et sic pluries in terminis superiùs relatis, vidi in praxi admitti simile indicium assertionis puellæ cum adminiculis, sine illis despici semper.

CONTROVERSIA LII.

De exceptione impotentiæ ad venerem, in crimine stupri.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Generatio sequi potest ex simplici genitalium approximatione.*
3 *Semine virili emisso absque commistione corporum, potest subsequi generatio, dum fœmina vi attractiva, qua potitur, trahat uterum.*
4 *Generare possunt mares pene abscisso*, & n. 22.
5 *Stuprum committitur quoties virginalis integritas corrumpitur.*
6 *Stuprum committitur etiamsi effractio claustri pudoris non sequatur.*
7 *Hymen in virginibus quid, & an ex ejus integritate deprehendatur puellam esse virginem?*
8 *Cohærentia partium in pudendis mulieribus, nota virginitatis esse solet.*
9 *Stuprum est violatio integritatis virginalis ex quolibet congressu maris, etiamsi partes integræ maneant.*
10 *Mulier concipere potest, integro hymene permanente.*
11 *Corrupta puella dicitur illa, cujus pudenda integra manent, si semen virile recipiat, & concepisse appareat.*
12 *Pluribus modis fœmina concipere potest absque fractura claustri pudoris.*
13 *Disruptio claustri pudoris potest dari absque detrimento virginitatis.*
14 *Exemplum virginitatis corruptæ, integris partibus pudendi manentibus.*
15 *Virginem impregnans licèt claustra pudoris non corrumpat, tenetur eam ducere, vel dotare.*
16 *Et prolem ex ea susceptam alere.*
17 *Argumenta per possibile in criminalibus inutilia sunt.*
Nisi plura, & proxima concurrant, ibid.
18 *Cohabitatio in eadem domo non facit indicium ad copulam inter famulam, & dominum.*
19 *Amputato radicitùs pene, homo redditur inutilis ad stuprum.*
20 *Negativa coarctata per rei evidentiam resultans, prævalet affirmativæ.*
21 *Conceptus absque viri reali congressu ridiculus est, nisi ope dæmonis incubi.*
22 *Viri quibus penis amputata non omnimodè fuit, possunt generare, illi verò quibus radicitùs abscissa, minimè.*
23 *Semen inutile redditur, si spiritus per refrigerationem evaporentur.*
24 *Decisio Aulæ.*

PUella quædam contra dominum querelam stupri proposuit, eo quòd viduus factus, eam 1 secum in eodem lecto cubare compulerat, virginitatem corruperat, & gravidam reddiderat sub promissione ducendi: tempore puerperii necessaria ministrando ac prolem tanquam propriam agnoscendo, & cùm promissa adimplere nollet, condemnari ad pœnam Canonicam, & alimenta præstandum infanti, ac sibi postulabat. Per contrarium Sartor, & dominus accusatus, omnia prælibata negando, impossibilitatem stupri, & generationis allegabat, eo quòd penem sibi multis annis retro amputaverant ob morbum gallicum, quo laboraverat. Medicus, & Chirurgus qui hæc executi fuerant contestes ita deposuerunt, & ab aliis judicialiter inspectus, repertus fuit pene radicitus abscissa, sed superstitibus testiculis, & inhabilem omninò ad stuprum retulerunt, habilem ad spermatizandum, quamvis sibi videretur inutilis ad generandum. Replicabat puella lachrymarum ingenti copia madefactis genis, ab eo gravidam effectam, Deum ultorem ad pœnam perfidiæ implorando, atque infantulum recenter natum offerendo, ut eum saltem aleret, etiamsi nuptias detrectasset. Quæ tali affectu exprimebantur, ut verosimilia dicere, omnes crederent. Dubitabatur quid juris in hac arcipiti Controversia?

Puellæ favebat ratio possibilitatis generandi pene 2 abscissa, nam licèt regulariter ad generationem requiratur commixtio corporum maris, & fœminæ, ut omnes Philosophi tenent, quorum antesignanus fuit Aristot. *lib.* 2. *de generat. animal. cap.* 4. & quoad nos probat Text. *in l.* 1. *§. jus naturale, ff. & de just. & jur. Princip. instit. de jur. nat. gent. & civil.* Ubi communiter Doctores, tamen simplici genitalium approximatione, vel utcumque semen prope muliebre vas eiiciatur, virtute attractiva uteri potest in eo introduci, & generate: sic

tenuerunt Averroes, *lib. 2. collectan. cap.* 10. Sanctus Thomas, 1. *part. qu.* 51. *art.* 3. *ad 6. & quod lib. 6. artic.* 18. S. August. *lib.* 3. *de Trinit. c.* 5. *& lib.* 15. *de Civit. Dei, cap.* 29. Niderus *in fornicar. lib.* 5. *c.* 10. Abulens. *in Genes. c. 6. in princ. verb. incubo*, Donat. Lusitan. *in Centur. curat.* 36. Albertus Magn. *lib. de format. homin. cap.* 1. Simon. Majol. *dier. canicular. lib.* 2. *colloq.* 3. Bernard. Diaz, *in pract. crim. cap.* 83. *num.* 10. Torreblanca *de magia, lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 32. *& de jur. spirit. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 13. Marin. Delrio, *lib.* 2. *disquisit. magicar. cap.* 15. Fragoso *de reg. reip. Christ. part.* 1. *lib.* 2. *disp.* 4. *num.* 65. *cum sequent.* Sanchez. *de matrimon. lib.* 7. *dict.* 113. *n.* 10. Qui de Dæmone incubo semen virile appropinquante celeriter, de puella sperma attrahente in balneo, de filia recumbente cum patre, & aliis similibus exempla proponunt. Quæ licèt vana, & fabulosa videantur Torreblanca, *ubi prox.* & Paulo Zacchia, *in qu. Medico. leg. lib.* 3. *tit.* 2. *qu.* 8. *ex num.* 10. tamen ipse fatetur cum Majolo, Silvio, Schenkio, Fortunato, Fidelio, Savonarola, & Riolo, posse generare viros pene penitùs fermè abscissa, ob validitatem residui penis, ejaculationem spermatis, & vi attractivæ quam naturaliter uterus habet, ut videre licèt apud eumdem, *dict. qu.* 8. *num.* 4. *&* 18. Cùm autem in nostra specie constarer de cohabitatione diuturna solius cum sola in eadem domo, sive habitaculo (licèt non de pernoctatione in eodem lecto) de retentione toto tempore imprægnationis, de ministratione necessariorum tempore editionis partus; & nihil diceretur de inhonesta vita puellæ; vel de præsumpto authore ipsius partus; sequebatur, quòd sartor eam stupraverat, atque gravidam reddiderat, cum residuo penis.

Et quamvis ratione impotentiæ non posset rumpere claustra pudoris per violentum accessum: ad hoc ut stuprum committatur, non est necessaria omnimoda materialis corruptio partium; sufficit enim quòd virginalis integritas per aliquem accessum cum seminis emissione, ut colligitur ex Text. *in leg. inter liberas* 6. §. 1. *ff. ad leg. Jul. de adulter. cap. lex illa* 36. *quæst.* 1. pluribus Petr. Gregor. *syntagm. lib.* 36. *c.* 9. *num.* 5. *Farin. quæst.* 147. *n.* 4. ex nostratibus Joan. Gutierrez *lib.* 1. *Canonicar. cap.* 37. *numero* 2. Et ad hoc ut integritas virginalis corrumpatur non requiritur materialis effractio claustri pudoris, in cujus exteriori parte adest hymen, quatuor earuncuiis, totidemque membranis ligatis, flosculum representans (non alicujus pelliculæ internæ rarò repertæ, membrana, ut aliqui opinati sunt) quod est nota Virginitatis ut doctè probant Sever. Pinæus, *lib.* 1. *de not. virgin. cap.* 5. & Paulus Zacchias, *in quæst. Medico-legal. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 2. *num.* 4. sive sit cohærentia partium pudendi muliebris, nondum maris experti, ut Zacchia, vel Pinæo non viso, tenuerunt Fontanela *de pact. nuptial. tom.* 2. *claus.* 5. *Gloss.* 5. *part.* 2. *num.* 66. Torreblanca, *de magia lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 10. *& de jur. spirit. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 17. & Thomas Sanchez *de Matrimon. lib.* 7. *disp.* 14. *num.* 1. Sed ex quolibet simplici accessu viri cum seminis ejaculatione quo integritas corrumpitur, ita ut amplius virgo dici non possit. Quia integro hymene permanente, vel cohærentia partium non vulnerata, potest virginitas corrumpi, & puella concipere, ut pluribus probant Pinæus *dict. cap.* 5. & 6. atque Zacchias *d. lib.* 4. *tit.* 2. *quæst.* 1. *num.* 28. Vel quia hymen seu unio, dura admodùm resistit congressui, & illæsa permanet; vel quia pœnis debilitatè penetrari non possit, licèt semen ejaculatum per orificium attrahat, ut Medici peritissimi pluribus rationibus, atque experimentis demonstrant, & quotidie in forensibus controversiis apparet, nam qui potens quoad unam fuit, quoad aliam impotens videtur: Text. *in cap.* 2. 33. *quæst.* 2. *cap. fraternitatis de frigid. & maleficiat.* ubi Doctores plura colligunt Sanchez, *d. lib.* 7. *disput.* 93. *ex num.* 10. Martin. Perez, *de matrim. disput.* 37. *sect.* 5. *num.* 1. & August. Barbosa, *in dict. cap. fraternitate.* Si enim hymen; vel partium cohærentia disrumpi à congressore non possit, & intra uteri collum semen ejaculetur, & uterus attrahat per orificium, potest puella concipere, etiamsi non penetretur. Similiter si vir penem habeat admodum brevem, ita ut labra, vel nymphas non transgrediatur, vel sic tenuem, ut orificium dilatare non possit; vel si virgo cognoscatur quando menstruus sanguis fluit cujus humiditate partes laxantur, & viri congressum admittunt absque aliqua dilaceratione, ut doctè probat Zacchias, *d. qu.* 1. *ex num.* 29. Et per contrarium claustra pudoris disrupta esse possunt, & puella virgo permanere, quod evenit quoties non virili accessu, sed alio modo claustrum pudoris disrumpitur, virgo namque remanet non secus ac si pedem, manum, bracchium, vel crus disrupisset, ut docent. S. Augustin. *lib.* 1. *de Civit. Dei, cap.* 18. D. Thom. 2. 2. *quæst.* 152. *art.* 1. Ex jurisperitis Mascardus, *conclusione* 1412. *num.* 7. & ex Medicis Zacchias *d. q.* 1. *n.* 2. & ex his scitissimè Pinæus *dict. lib.* 1. *de not. vir. cap.* 6. dum narrat duas historias ad comprobationem integritatis partium remanentis post congressum viri, menstruis profluentibus: in secunda dicit, quòd mercator qui puellam honestissimam duxerat, & in primo congressu habito menstruis profluentibus, partes laxatas humiditate sanguinis reperit, de virginitate uxoris dubius, procul recessit ea gravida relicta, & post viginti dies reversus ad amplexus sic arctas partes invenit, ut opus veneris perficere non posset: & addit hæc verba: *Virgo corruptam, & corrupta virginem referebat.* Et ipse Zacchias *d. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 3. *num.* 12. asserit aliquando evenire, quòd notæ virginitatis remaneant in hymene, aut in totum, aut in parte usque ad primum partum. Ex quo resultat, quòd signum evidens virginitatis reperiri non possit, ut doctè notat Cujacius, *lib.* 17. *observat. c.* 27. *in fin.* quem plures ex nostrat. sequuntur; unde proverbialiter dici solet: *Quòd sæpè fallit manus vel oculus obstetricis*, desumendo verba Cypriani, *in cap. nec aliqua* 427. *q.* 1.

Quibus positis, clarè jam sequitur quòd reus de quo agimus dum amplexus hujus puellæ repetebat, vi erectionis, pene remanentis parte aliqua producta, opus veneris perficere potuit; ac semen ejaculare in orificio vulvæ, licèt eam non penetrasset: & ipsa vi atractionis concipere, prout cum effectu concepit. Ac per consequens puellæ virginalem integritatem corrupisse: in quo essentia stupri consistit, ut ex dictis abundè resultat,

tat. Ex quibus puellam ducere vel dotare tenebatur; juxta Text. *in cap. 2. de adulter.* cum aliis per me notatis *suprà contr. 51. ex n. 4.* & infantulum alere tanquam filium, ex Text. *in cap. cùm haberet, vers. solicitudinis tamen, de eo qui dux. in matrim.* cum pluribus adductis per Thesaur. *decis. 3. num. 7.* & in terminis Berlich. *practicabil. conclus. part. 5. concl. 38. num. 4.* Carpzov. *in pract. crim. part. 2. qu. 68. num. 123. cum duob. seqq.* & Barbos. *in collect. d. Text. num. 4.* qui plures ex nostratibus refert. Quòd enim reus hæc patrasset, probabatur ex cohabitatione diuturna solius cum sola, ex relatione stuprum passæ, ex toleranria totius temporis imprægnationis; ex præstatione necessariorum tempore puerperii, & ex honesta vita puellæ, quæ omnia conducunt, ut notavi, *contr. præc. num. 6. cum seqq.*

17 Verùm his non obstantibus absolvendum fore Aula decrevit: quia omnia argumenta pro puella adducta possibilitatem generandi in eo cui penis abscissa fuit adstruebant, sed non quòd actu generassset, vel aliquam commixtionem cum illa habuisset; quod necessarium erat ut de stupro teneretur, ut pluribus probant Jul. Clar. *in §. stuprum, num. 2.* Mascard. *de probat. conclus. 137. num. 1. cum seqq.* Bajar. *ad Clar. d. §. stuprum, n. 5.* Farin. *qu. 136. num. 1. & q. 157. ex num. 130.* Anton. Matth. *de crim. lib. 48. ff. tit. 17. cap. 6. num. 1.* Berlich. *dict. conclus. 38. num. 49.* Boer. *decisione 299. ex num. 1.* Thesaur. *dict. decis. 3. n.*
18 4. Carpzov. *parte 3. quæst. 144. num. 35.* sed ad rem mirabiliter Scaccia, *de re judicata, Gloss. 14. q. 21. ex num. 18.* & Rota apud Farin. *post. tom. 1. concil. crimin. decisione 69. per tot.* Licèt enim stuprum ut cæteræ copulæ difficilis probationis sit, ut alibi dixi; & in hoc casu puella in domo rei habitaret, atque diceret, se ab illo cognitam fuisse, ex eo concepisse, non esse credendum, docuit Baldus *in l. filium, 6. ff. de his qui sunt sui vel al. jur. num. 17.* latè Nicol. Boer. *decis. 229. num. 2.* & pluribus Berlich. *dict. conclus. 38. num. 50.* & ratio est, quia istæ puellæ quæ serviendo victitant; alimenta sibi, & infantulis absque onere serviendi quærunt, culpam in dominos retorquendo, quod facilè credendum non est, ut Boerius *ibidem* notat. Si enim cohabitatio cum solis dominis indicium faceret, plures convicti absque cul-
19 pa remanerent. Quibus addebatur exclusio resultans ex relationibus peritorum, per quas constabat penem radicitùs amputatam fuisse, ita ut impossibile stuprum esset, & per difficilis generatio; quibus in his credendum est, ex traditis per Farinac. *in repertor. in d. q. 93. per tot.* cum *aliis* à me collectis, *2. tom. de Reg. Val. cap. 8 §. 5. ex num. 21.* Et cùm hæc probatio favorabilior reo sit, ei standum esse omnes concludunt, quorum plures adducunt Guazzin. *decis. 29. cap. 3. ex num. 1.* & Carpzov. *d. q. 114. num. 56.*

20 Quibus adstipulabatur, quòd ex testibus deponentibus se amputasse penem reo, per decennium aerecedens, & ex relationibus peritorum per rei evidentiam constabat de negativa coarctata (licèt per modum durissimum probandi) cui credendum est magis quàm testibus sive præsumptionibus, affirmativam adjuvantibus, ut docuit Baldus, *in cap. cum in tua, num. 1. vers. item numerus, de testib.* Immola, Aretinus, Abbas, Ananias, Felinus, Cortus, Pacianus, & alii plures adducti per Farin. *qu. 65. num. 222. cum seq.* Guazzin. *defens. 28. c. 1. num. 13.*

Neque his obstant exempla fœminarum, quæ 21
gravidæ effectæ fuerunt absque virili congressu. Nam ferè omnes Doctores allegati *suprà, num. 2.* ridiculum reputant simile assertum, nisi in casu dæmonis incubi, quòd adhuc impossibile reputant Torreblanca, & Zacchia. Et ea quæ de viris abs- 22
cissa pene generantibus dicta sunt *n. 3.* procedunt, quando non omnimodè abscissa fuit; in quibus terminis Zacchias, & cæteri loquuntur, & non est mirum, quia quælibet pars remanens altera vi erigendi potest extendi, ita ut capax fiat emittendi semen in sinu pudoris, & ab eo in uterum attrahi; sed in nostra specie penis abscissa radicitùs fuerat, neque vi erectionis aliquid à corpore extendi poterat, quia cicatricis vinculo inguinibus innexo impediebatur, ut periti retulerunt: quare 23
difficillimam generationem asserebant: quia emissio seminis non poterat dirigi intra pudendum, sed ut plurimùm fieri poterat in labris sive nymphis, vel clitoride: & dato quòd ab ea parte attraheretur intra uterum, inutile remaneret ad generationem, evaporatis spiritibus subtilissimis, quibus constare debet, per quamlibet refrigerationem, ut accidit in his qui latiori pene sunt præditi, ut cum Aristotele, Mercuriali, Laurentio, Majolo, Del- 24
rio, Montanna, Babetio Savonarola, Montinello, & Heucherio probat Zacchias, *d. qu. 8. num. 10. cum seqq.* & ex nostratibus Torreblanca *d. lib. 2. de magia, c. 30. num. 40. & lib. 5. de jur. spirit. c. 2. num. 36. cum seq.* Et sic reus fuit absolutus, & puella in expensas condemnata, sententia dici Septembris anni, ni fallor, 1665.

CONTROVERSIA LIV.

De stupro virginis immaturæ per servum attentato, & de servo Fisco donato; ea conditione ut ad triremes mitteretur.

SUMMARIUM.

1 *Facti species proponitur.*
2 *Domini olim vitæ necisque potestatem in servos habebant.*
3 *Servum occidere, neque dominus licitè potest.*
4 *Servum occidens tenetur pœna legis Corneliæ.*
5 *Servos vendere, aut emere ad pœnam nequit nemo.*
6 *Dominus puniebatur leg. Cornelia, si servum castrabat.*
7 *Dominus pœna ejusdem legis tenebatur: si servum absque judice ad bestias dabat.*
Domino non licet in servum ultra modum sævire. ibid.
8 *Missi ad triremes, pœna atroxe judicatur.*
9 *Tiremium pœna æquiparatur damnationi in metallum, sed durior est.*
10 *Triremium pœna fermè æqualis, cum damnatione ad bestias.*
11 *Judex absque legitima causa non potest servum mittere ad triremes.*
Neque admittere donationem ad favorem fisci,
sub

sub tali conditione. ibid.

12 *Magistratibus licitum erat servos emere, ut cum bestiis pugnarent.*

13 *Magistratibus qui de his curant licitum est servos emere ad instruendas triremes remigibus.*

14 *Hæc facultas non extenditur ad personas privatas.*

15 *Consuetudines illicitæ nullius momenti sunt.*

16 *Stuprum virginis immaturæ, de jure civili pœna extraordinaria coercebatur.*

17 *Pœna scilicet metalli, vel relegationis aut exilii.*

18 *Pœna mortis puniendos stupretatores similium virginum plures tenuerunt.*

19 *Doctores Hispani duriorem sententiam sequuntur.*

20 *Servi acriùs puniendi sunt quàm liberi, ex quocumque crimine.*

21 *Quod jure Hispano quoque cautum reperitur.*

22 *Pœna mortis pro stupro immaturæ solùm procedit, quando intervenit raptus, violentia, vel atrox effractio pudendorum.*

23 *Raptus committitur per violentam translationem puellæ de loco ad locum.*

24 *Vis non infertur violenti.*

25 *Stuprum in puella incapace doli, censetur violentum secùs in doli capace.*

26 *Voluntas colligitur in ea, qui alium quærit.*

27 *Colloquia continuata voluntatem demonstrant. Dona reciproca idem ostendunt inter dantes, & recipientes,* ibid.

28 *Effractio pudendorum puellæ debet esse ejus qualitatis, ut inutilis remaneat ad concipiendum.*

29 *Vociferatio puellæ indicium est, sed elidibile.*

30 *Servi acerbiùs, quàm liberi puniuntur, sed non ad mortem damnantur, nisi in atrocioribus.*

31 *Puella virgo esse potest, & vitam inhonestam, sive meretriciam ducere.*

32 *Decisio Aulæ in utraque specie,* & num. 27.

1 LUcas de Barrameda, Æthiops servus causam suspicandi dederat uni ex Relatoribus Pincianæ Cancellariæ, quòd ipsum occidere procurabat: qui sibi consulens Lucam emit, & fisco donavit, sub ea conditione, ut ad triremes mitteretur: ad quod obtinendum supplicem libellum in Aula obtulit. Postquam enim dubium hoc decisum fuit, idem Lucas puellam immaturam decennium attingentem callidè seduxit, & in abdita parte carceris stuprare tentavit. Sed acclamante puella, deprehensus fuit in ipsa turpitudine antequam flagitium perficeret: Dubitatum priùs fuerat an donatio sub ea conditione admittenda esset; ac demùm qua pœna teneretur?

Quoad primum videbatur dicendum, quòd ne-
2 quaquam similis donatio poterat admitti. Nam licèt antiquitùs domini in servos potestatem vitæ, necisque habuissent, ut probat Cajus, *in leg. 1. ff. de his qui sunt sui, vel alien. jur.* latè Donell. *lib. 2. comm. cap. 9.* ubi Illiger. *litt. R.* Sed posteà hac potestate temperata, dominis prohibitum fuit servos occidere, aut de eis supplicium sume-
3 re, Text. *in d. l. 1. & in lege 4. servi, ff. de stat. homin. l. pupillus* 239. §. *servorum, ff. de verbor. sign.* Quare lege Cornolia tenetur quicumque servum occiderit, etiam proprium, ut probat Text. *in l. 1. §. & qui hominem, ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* cum aliis plurimis adductis per Farin. *q. 119. num.* 20. Neque illum comparare ad pœnam, vel 4
vendere. Text. expressus, *in l. circumcidere* 11. §. 1. *ff. eod. tit.* ibi: *Servo sine judice ad bestias dato, non solùm qui vendidit, verùm & qui comparaverit, tenebitur.* Quæ de jure nostro Hispano proce- 5
dunt, ut probat Text. *in l. 6. tit. 21. p. 4.* ibi: *Non lo deve matar, nin lastimar, maguer le ficiesse porque, a menos de mandamiento de Juez.* ubi Montal. & Gregor. Lopez *Gloss. 3.* quòd judicis mandatum cognitionem causæ supponit, ut expressè habetur *in d. l. 1.* ibi: *E sine causa legibus cognita.* Immò neque servum proprium castrare, *l. is qui servum 6. ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Pœna 6
itaque dictæ legis Corneliæ tenebatur, qui servum sine judice, vel causa legibus cognita, ad bestias daret, vendiderit, emerit, aut donaverit ad hunc finem, explicant ad rem Petr. Gregor. *lib. 36. syntagm. cap. 17. num. 1.* Amaya, *in lege unic. Cod. de excusat. numer. lib. 10. num. 8.* & Jacob. Gotofrid. *in Comment. ad l. 1. & Cod. Theodos. de emendat. servor.* Et ratio est, quia domi- 7
no non licet in servos ultra modum sævire, Text. *in d. l. 1. & l. 2. ff. de his qui sunt sui, vel al. jur. l. unic. Cod. de emend. servor. l. 1. Cod. Theodos. eodem tit.* Docent præter ordinarios Dionys. Gotofrid. *in dict. leg. pupillus*, §. *servorum*, & Jacob. ejus fil. *dict. l. 1. & 2. Cod. Theod.* cùm autem missio ad triremes sit pœna atrox; nam in
durissimam servitutem mittuntur, quæ æquipa- 8
rari solet damnationi in metallum, ut pluribus probat Farinac. *quæst. 19. num. 24.* immò inter nos major censetur: cùm hos quos ad triremes mittere causa non patitur, mittamus *al Almaden* quo fodinæ Mercurii laborantur; quod deprehenditur ex eo quòd licèt tam in opera metalli, quàm in triremibus catenis alligati durissimis laboribus applicentur, tamen in triremibus periculis, & incommodis perpetuæ navigationis exponuntur. Quare
non abs re erit dicere, quòd pœna triremium æqua- 9
lis est pœnæ domnationis ad bestias, ut colligi potest ex his, quæ tradit Caballus *cas. 104. num. 15. cum seqq.* immò de jure damnatio in metallum, & ad bestias æquiparabantur, §. *pœnæ servus, inst. quib. mod. jus patr. potest sol. l. aut damnum. 8.* §. 4. *junct. l. qui ultimo 29. ff. de pœn.* Donel. *d. l. 2. cap.* & ibi Illiger. *litt. O*, Anton. Faber. *in jurisp. tit. 12. prin. 5.* Cùm enim sine 10
judice ad bestias servus dari non poterat, sic similiter ad triremes mitti non valet; & sicut sine causa legibus cognita, ultra modum dominus sævire non potest, sic sine juxta causa legibus cognita, non potest ad triremes adjici, quia hujusmodi sævitia excedit modum permissum corrigendi servos juxta *dict. leg. unic. C. de emend. servor. & l. 1. Cod. Theodos. eodem tit.* de quo 11
plura apud Illiger. *dict. cap. 9.* & Jacob. Gotofridum, *dict. leg. 1. & 2.* & sic Judices Aulæ non poterant admittere donationem sub ea conditione factam, quia justa causa non probabatur, & licèt tanquam supremæ criminum Aulæ judices arbitrium extendi pœnas obtineant, ut notavi, *controvers. prim.* hoc arbitrium regulandum est per juris dispositiones, ut latè dixi, *contr. 24. numer. 8. cum sequentib.* quibus addendus Carpzov. *in pract. crim. part. 3. quæst. 233. num. 4.*

Ne-

12 Neque his obstare poterat consuetudo notoria, diuque tolerata, emendi servos nomine Principis ad instruendas triremes remigibus. Quia Text. *in dict. leg. circumcidere*, §. 1. loquitur de privatis, quibus interdicebatur servos ad bestias dare: non autem de Magistratibus, quibus cura spectaculorum mandata erat: nam hi poterant servos emere ad hunc effectum, ut notat Dionys. Gotofridus
13 *ibid.* Et sic majori cum ratione Magistratus, quibus Rex commissam habet curam instruendarum triremium, possunt emere servos, ut remigibus abundent, in quo utilitas publica reperitur, ut colligitur *ex leg.* 8. *tit.* 11. *leg.* 4. *&* 6. *tit.* 24. *lib.* 8. *Recopil.* Nam triremibus oræ maritimæ custodiuntur, Piratæ, & Sarraceni arcentur, & classes ad operationes bellicas instruuntur; quæ ratio non militabat in ludis bestiarum, qui solùm oblectac-
14 tionem Populi respiciebant. Sed non ex eo similis facultas, ad privatas personas extendenda est, ne pro libidine servos durissimæ pœnæ exponant sine causa. Simili modo contemnenda erat consuetudo, seu potius corruptela, quam usu receptam esse dicebat donator, in oris maritimis Provinciæ Bæticæ permutandi servos cum aliquibus ex illis, qui in triremibus deserviunt. Nam hic usus non probabatur legitimè; & si probaretur, attendendus non erat tanquam iniquus, juxta Textum,
15 *in leg. quod verò* 14. *leg. quòd non rationes* 39. *ff. de legib. cap.* 1. *cap. ex parte, de consuetud.* pluribus August. Barbos. *in collect. ad hos Text.* pluribus etiam Dominus Valenzuela, *consil.* 34. *numero* 160. *cum sequentibus.* Immò si aliquando factum fuisset absque judicis authoritate, punibile erat, ut ex dictis patet. Ex quibus Aula decrevit donationem servi admittendam non esse, ut ad triremes mitteretur, sed ut intra carcerem perpetuò serviret; qua qualitate, suspicio donantis exclusa manebat.

16 Ad secundum dubium deveniendo, si juris civilis decisionem contemplamur, pœna arbitraria est, juxta responsum Pauli, *in leg. si quis aliud* 38. §. *qui nondum, ff. de pœn.* Verba Consulti sunt hæc: *Qui nondum viri potentes virgines corrumpunt, humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam relegantur.* Et quamvis adeò
17 sint clara, ut interprete non egeant, probant hanc conclusionem Guido Pap. *decis.* 555. *num.* 1. Paulus Grilland. *de pœn. omnifar. coit. quæst.* 7. *numero* 2. Thomas Grammat. *decis.* 22. *num.* 2. Jul. Clar. *in* §. *stuprum, num.* 9. & ibidem Bajard. *num.* 45. Menoch. *de arbitr. cas.* 294. *num.* 3. Petr. Gregor. *lib.* 56. *syntagmat. cap.* 9. *num.* 9. Peguer. *decis.* 42. *num.* 17. *per tot.* Farinac. *quæst.* 147. *numero* 38. *&* 43. Thesaur. *decis.* 148. *per tot.* Caball. *cas.* 20. *num.* 1. 4. *&* *seqq.* Vincent. de Franq. *decis.* 534. *num.* 2. & ibi Navarr. *in addit.* Joan. Bapt. de Thoro, *in Comp. decis. part.* 1. *verb. stuprans virginem immaturam*, Ant. Matthæus, *de crimin. lib.* 48. *ff. tit.* 3. *cap.* 5. *n.* 8. & Carpzov. *in pract. p.* 2. *q.* 69. *num.* 38.

18 Sed arguebatur ex doctrina Baldi, *in l. si quis non dicam rapere, num.* 11. *Cod. de Episcop. & Cleric.* quo apertè docet, quòd stuprans virginem immaturam pœna mortis tenetur: cui sententiæ adhærent Joan. Faber *in* §. *item lex Julia, de adulteriis, instit. de pub. jud.* Curtius Junior, *in l. transigere, num.* 40. *Cod. de transact.* Ægid. Bossius, *in tract. crimin. tit. de coit. damnat. num.* 67. Anton. 19
Faber. *in Cod. lib.* 9. *tit.* 7. *defin.* 5. Fontanella, *de pact. nuptial. tom.* 2. *claus.* 5. *Glos. part.* 2. *num.* 13. *cum sequentibus*; quos secuti fuerunt nostri Doctores Hispani: sic Anton. Gomez, *in l.* 80. *Taur. num.* 42. Dominus Gregor. Lopez, *in l.* 3. *tit.* 31. *part.* 7. *Glos.* 5. & Didacus Perez, *in Rubric. tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin, colum. penult. ad fin. vers. verùm autem defloratæ*: quorum authoritas magna est, tanquam expertorum opinionum in praxi receptarum. Et hæc potissimùm in nostra specie admittenda videbantur; quia Æthiops servus, & pœnæ addictus corrumpere tentaverat puellam immaturam, quæ licèt humili progenie nata, ta- 20
men libera erat. Servi namque in quocumque crimine acrius puniendi sunt, Text. *in l. aut facta* 16. §. *persona, ff. de pœn. l. quisumque* 6. *ff. ad leg. Cornel. de fal.* cum simili de jure nostro Hispano, Text *in l.* 8. *tit.* 31. *part.* ibi: *Ca mas crudamente deben escarmentar al siervo que al libre*, ubi Dominus Gregor. Lopez, *glos.* 1. Cùm autem adhuc juxta benigniorem sententiam, libero mortis civi- 21
lis pœna irroganda esset, qualis censetur pœna damnationis in metallum, ut tenent omnes Doctores adducti *suprà n.* 17. ut servus acrius puniretur; pœna mortis naturalis irroganda videbatur.

His tamen non obstantibus mitior sententia ad- 22
missa fuit. Nam omnes Doctores tenentes, pœna mortis naturalis coercendum esse stuprum virginis immaturæ, loquuntur in terminis diversis à nostra specie: scilicet quando concurrit raptus, violentia, consuetudo delinquendi, aut effractura pudendorum puellæ, ita ut inutilis reddatur ad concipiendum: Sic Baldus loquitur de puella violenter rapta. Joannes Faber, *de consuetudinario*, Curtius, & Bossius, *de raptu*, Anton. Faber, *in nat. num.* 9. restringit cum Claro ad casum violenti stupri: in quibus terminis loquitur Fontanella. Ex nostratibus Anton. Gomez, & Didacus Perez de vi illata trac- 23
tant, & Dominus Greg. Lopez doctrinam utriusque opinionis proponit. Concurrente aliqua ex his qualitatibus nemini dubium est, quòd pœna capitis debeatur, ut ferè omnes pro contraria allegati tradunt, signanter Clarus, Farin. Cabal. & Franq. In nostra specie nulla ex his qualitatibus apparebat. Non raptus, quia non interfuit violenta abductio de loco ad locum, quod necessarium est, ut dixi *controvers.* 49. *num.* 17. Vis illata non fuit, 24
nam puella doli capax videbatur, ex quo excludebatur præsumptio vehemens violentiæ, quæ resultat quando puella infantiam nondum egressa dicitur doli incapax, & non habere velle, vel nolle, ut docet Farinac. *dict. quæstione* 147. *num.* 45. & ex nostratibus Didacus Narbona, *in tractat. de statu, annot.* 7. *quæst.* 14. *ex num.* 1. Si enim doli ca- 25
pax jam est, & consensum præstat, ut in nostra specie apparebat, violentia non infertur. Et præstasse consensum videbatur, quia detentus in carcere non potuit puellam quærere, sed ab illa quærebatur, ex quo voluntas quærentis elicitur, argumento Text. *in l.* 1. §. *cùm arietes, ff. si quadrup. pauper. fecis. dicat.* sic tenuit Far. *dict. quæst.* 147. *numero* 32. 26
Præcesserant colloquia diuturna, & secretæ confabulationes, quod eriam consensum supponit, idem Farinac. *quæstione* 138. *n.* 114. Probabantur mu-

nuscula, & dona promiscuè oblata, quod indicium est voluntatis, Farinac. *dict. quæstione 136. num.* 125. & cùm consensus sit quid latens in animo, signis, indiciis, atque conjecturis probari, est com-
27 pertum, pluribus Farinacius *q.* 145. *n.* 145. Neque effractio pudendorum puellæ secuta fuit, quia quando inchoatum fuit veneris opus, puella præ dolore acclamante, effectus evanuit, & reus apprehensus fuit antequam consummasset. Ex quo mitiùs puniendum esse tenuerunt omnes, præcipuè uterque Faber. *in locis superiùs citatis.* Neque ex vociferatione
28 puellæ indicium in hac specie resultare potuit alicujus violentiæ, ut in aliis, ex Jodoc. Anton. Gomez, & cæteris probat Farin. *dict. q.* 145. *numero* 146. *& dict. q.* 147. *num.* 150. Quia evidenter apparuit non ob aggressum vociferasse, sed ob dolorem: quibus addebatur, quòd hoc indicium elidibile est per alia indicia, & præsumptiones; quia
26 nimis fallax est, ut notat Giurb. *d. consil.* 37. *num.* 37. Et licèt dubitari non possit, quòd servus graviùs puniendus venit, quàm liber; non aggravatio pœnæ extendenda est usque ad mortem, concurrentibus varietate opinionum, cùm capienda esset favorabilior reo; criminis attentati evidentia, ob
30 quod non erat puniendus eodem modo, ac si consummasset; ac tandem quòd puella honesta dici non poterat, quia carcerem frequentabat, & in assidua conversatione reorum versabatur. In stupris enim harum puellarum mitiùs agendum esse, pro-
31 bat Text. *in leg. si uxor.* 13. §. *sed in eo*, *Digest. ad leg. Juliam, de adulter. leg. quæ adulterium* 29. *Cod. eodem*, sicque plures Doctores tenent, quia sæpè puellæ, licèt virgines sint, vitam inhonestam, & meretriciam ducunt; ut probant Fontanell. *dict. gloss.* 5. *parte* 1. *numero* 49. *&* 50. Berlich. *conclusion. practicar. part.* 5. *conclus.* 38. *num.* 7. & Carpzov. *dict. quæstion.* 68. *numero* 55. *cum sequentibus.* Qui accuratè notant, quòd stuprum puellæ vilis conditionis vix punibile est, si vilitas respiciat
32 mores, non obscuritatem natalium. Ex quibus Lucas sæpè dictus condemnatus fuit ad flagellandum, & serviendum in regiis triremibus sententia *diei* 5. *Junii anno* 1666. Actuante Hieronymo de Herrera. Scriba Camerali Aulæ.

CONTROVERSIA LV.

De Auriga violentiam inferente mulieri honestæ, quam jubente domino, vehebat in carruca.

SUMMARIUM.

1 *Facti species enarratur.*
2 *Mulierem per vim cognoscens tenetur pœna legis Juliæ, de vi publica.*
3 *Sive cum armis, sive absque armis inferatur vis.*
4 *De jure Hispano similem violentiam inferentes, pœna mortis plectuntur.*
5 *Raptus distinguitur specie ab stupro violento.*
6 *Raptus fieri non potest absque translatione fœminæ de loco ad locum.*
7 *Violentia necessaria ad raptum adest, si probetur abductio malis artibus executa.*
8 *Raptus perficitur, etiamsi coicus non sequatur.*
9 *Adulterium committit raptor nuptæ.*
10 *Adulterium pœna capitali plectitur, maximè si per raptum committatur.*
11 *Familiarem Dominorum corrumpens, acerbiùs punitur.*
12 *Aurigarum perfidia in fœminis vehendis commissa, acerbiùs coerceri debet.*
13 *Crimina regulariter leviùs puniuntur, effectu non secuto.*
14 *Raptus, & vis illata fœminæ honestæ, non secuto effectu, eadem pœna puniri, si ad actum proximum perveniatur.*
15 *Verùm hoc de jure communi, solùm procedit in raptu Monialis.*
16 *Secus in raptu alterius fœminæ, quia desideratur, legitima probatio, quæ includit effectum.*
17 *Dispositio legis*, si quis non dicam, Cod. de Episcop. & cler. *usu recepta non est, nisi respectu monialium.*
18 *Idem procedit respectu* leg. 2. tit 31. part. 7.
19 *Dubia sententia interpretanda favore rei.*
20 *Præcipuè in delictis carnis, ob pravam propensionem naturæ.*
21 *In puncto juris certior est sententia mitior, sed acerbior magis per Doctores recepta.*
22 *Raptus requirit violentam abductionem de domo.*
23 *Aut de itinere publico in eremo, ad alium locum animo retinendi.*
24 *Abductio de una camera ad aliam, vel per modicam distantiam, non est raptus.*
25 *Violentia in raptu debet fieri personæ.*
26 *Adulterii pœna ordinaria non debetur, effectu non secuto.*
27 *Familiaritatis qualitas non auget pœnam, nisi persona domestica fuerit.*
28 *Ad pœnam capitalem non est deveniendum, nisi quando aliter utilitati publicæ prospici non potest.*
29 *Decisio Aulæ, cum speciali circumstantia ad exemplum.*

FOEmina quædam honesta quotidiè fermè visitabat amicam recenter à Regno Lusitaniæ 1
adductam, in istius domo usque ad horam nonam noctis permanendo. Paterfamilias eam vehi carruca ad suam domum Aurigæ mandabat. Una ex noctibus hibernis anni 1667. imbre tempestuosa Auriga cortinas modo solito clauserat, & habitaculo fœminæ prætermisso, eam abduxit ad septa ultimæ domus urbis, quæ non procul ab ipso habitaculo reperiebatur: carrucam sistendo, eam ingressus fuit, libidinem explere conando. Resistebat misera, quærendo hujus flagitii causam, & cùm dixisset nullam remunerationem ab ea recepisse ob continuatum officium exhibitum, pecuniam obtulit, vestem promisit, quo non obstante ad executionem properabat. Sed fœmina validè acclamante, apprehensus fuit per satellitem Curiæ, & duos milites Prætorianos in ipso conatu flagitii, caligis jam solutis. Eo convicto, atque confesso, quærebatur qua pœna esset puniendus.

Et *quoniam multa facinora sub uno violentiæ nomine continentur*: ut dixit Imperator Constantinus, *in leg.* 6. *Cod. de vi publ. & privat.* Pœna mortis coercendum esse videbatur ex plurimis. Primò quia talia patrando tenebatur pœnæ legis Juliæ de vi publica, Text. *in l. mariti* 29. §. *ult. ff. ad l. Jul. de adulter. l. in eadem* 3. §. *præterea, ff. ad l. Jul. de vi publ.* Quæ licèt à principio mortis non esset, postea usque ad mortem extensa fuit, *dict. l. mariti*

elti 29. §. *fin. ff. de adulter. junct. l. qui cœtu* 5. §. *ult. ff. de vi public.* ut docent Jul. Clarus, *in* §. *fornicatio*, *num.* 32. *&* *in* §. *raptus*, *n.* 1. *in fin.* Tiber. Decian. *lib.* 8. *tract. crimin. cap.* 7. *numero* 6. *cum seqq.* Ludov. Peguera, *decis.* 7. *numero* 6. Caball. *cas.* 20. *num.* 12. Farin. *quæst.* 145. *num.* 130. *&* *q.* 147. *num.* 22. *cum sequentibus*, Anton. Faber. *in C. lib* 9. *tit.* 7. *diffin.* 5. *in not. num.* 7. Menoch. *de arbitr. cas.* 288. *num.* 7. Giurba *consil.* 37. *n.* 9. *&* 11. Anton. Matth. *lib.* 48. *ff. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 8. pluribus relatis Berlich. *practicabil. part.* 5. *concl.* 41. *num.* 20. *&* Carpzov. *in pract. crim. p.* 2. *quæst.* 69. *num.* 41. *&* *quæst.* 75. *per tot.* De jure nostro Hispano eadem pœna mortis imposita reperitur per Text. *in l.* 3. *tit.* 20. *part.* 7. ubi Dominus Gregor. Lopez, *gloss.* 2. *&* *l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 4. *for. leg.* ubi Montal. *gloss.* 2. *&* 3. Expressus etiam Textus, *in leg.* 122. *styli*, quam perperàm Christoph. de Paz de raptu interpretatur; nam de vi illata expressè loquitur ibi: *Que el que forzare muger muera por ello*, Text. *in leg.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *Recopil.* ubi Azevedo, *num.* 38. Villadiego, *in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 3. *for. judic. num.* 4. Didacus Perez, *in Rub. tit.* 15. *lib.* 8. *ordin. vers. & si ad pœnam mortis*, Ant. Gomez, *in l.* 80. *Taur. num.* 41. Joan. Gutier. *lib.* 1. *canonic. c.* 37. *n.* 2. D. Joan. Vela, *de delict. p.* 1. *c.* 29. *num.* 6. Hier. Cevallos, *com. contra com. quæst.* 596. *n.* 7. & huc absque distinctione, an cum armis, vel sine eis fiat, ut plures ex his Doctoribus tradunt.

5 Secundò ratione raptus, qui gladii pœna punitur, per Text. *in d. leg. qui cœtu*, §. *ult. ff. ad leg. Jul. de vi publ.* aut exquisitis tormentis morti traditur, Text. *in l. unic.* §. *sin autem*, *in fin. Cod. de* 6 *rapt. virg. l.* 1. *Cod. Theodos. eod. tit.* Et licèt plures confundant violentiæ crimen cum raptu, crimina specie distincta sunt, ut pluribus probat Berlich. *dict. conclusione* 41. *ex num.* 1. & ex nostratibus Azevedo, *ubi prox.* & Vela *dict. cap.* 29. *ex numero* 3. Neque in nostra specie dubitari poterat, quòd raptum patrasset, quia cum sit violenta trans- 7 latio de loco ad locum libidinis causa, ut dixi *controv.* 49. *num.* 17. & omnes Doctores tenent, hic reus fœminam, quam adducere ad proprium habitaculum debuit, transtulit extra urbem ad locum ea hora devium, ut ex actis resultabat. Et hoc violenter, quia non requiritur, quòd fœmina obtorto collo ducatur, vel ea reluctante; sed sufficit, quòd inscia, & malis artibus transferatur, ut docent Ti- 8 ber. Decian. *dict. cap.* 7. *num.* 7. Farin. *dict. quæst.* 145. *num.* 110. Azeved. *in d. leg.* 2. *num.* 55. Vela, *dict. cap.* 29. *num.* 8. Ac tandem, quòd hæc omnia fierent libidinis causa, ut exitus demonstravit. Neque relevat quòd libidinem non expleret, quia ad incurrendam pœnam raptus non requiritur consummatio libidinis, si per eum non stetit, juxta Text. *in l. si quis non dicam rapere*, *C. de Episcop. & Cleric.* ubi Baldus, *l.* 2. *C. Theodos. de rapt. sanctimonial.* ubi Jacob. Gotofr. Clar. *in* §. *raptus*, *n.* 4. Tiber. Decian. *d. c.* 7. *num.* 33. Farin. *d. q.* 145. *n.* 196. *&* 209. optimè Ant. Matth. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 4. *c.* 2. *n.* 6. Carpz. *in pract. p.* 1. *q.* 40. *n.* 21. Quod de jure Hispano expressè cautum reperitur, *in l.* 2. *tit.* 31. *p.* 7. ubi D. Greg. Lopez, *gloss.* 2. D. Covarr. *in Clem. si furiosus*, *p.* 2. *in princ. n.* 8. Montal. *in d. l.* 1. *gloss.* 3. Villad. *in d. l. n.* 4. Ant. Gom. *in d. l. n.* 41. Paz, *in d. l.* 122. *styl.* 80. *n.* 2. Azev. *in d. l.* 2. *n.* 88. & Vela, *d. c.* 29. *n.* 18. Cevallos, *com. q.* 566. *n.* 25.

Tertio quia fœmina quam violare tentaverat, 9 nupta reperiebatur, atque hanc qualitatem non poterat ignorare, quæ addebat adulterii violenti atrocitatem, quod ex se crimen capitale est: Text. *in l. quamvis* 30. *C. ad l. Jul. de adult.* cum aliis per me de jure nostro notatis *sup. contr.* 50. *n.* 19. *cum* 10 *seqq.* Et hæc pœna maximoperè aggravatur per raptum, ut eleganter dixit Justinianus, *in d. l. unic.* §. 1. *C. de rapt. virg.* ibi: *Quæ multò magis contra eos obtinere sancimus, qui nuptas mulieres ausi sunt rapere: quia duplici tenentur crimine, tam adulterii scilicèt, quam rapinæ, & oportet acerbiùs adulterii crimen ex hac adjectione puniri.*

Quartò, quia fœminam æqualis conditionis, & 11 familiarem dominorum strictissima amicitia comprimere conatus fuerat, quæ ejus fidei commissa erat, ad hoc ut veheret in carruca; & hos congressus domesticarum acerbissimè puniunt nostræ leges, ut latè tradidi *controv.* 51. *ex n.* 12. Et licèt in eis solùm exasperatur pœna in flagitante domesticas domus, in qua servitium præstat, negari non potest, quòd eadem, & fortè urgentior ratio militat in Aurigam, cujus fidei committitur, quod in 12 carruca vehendum est. Resque perniciosissimi exempli toleraretur, si isti Carrucarii debitis pœnis non compescerentur, quoties in re sibi commissa delinquunt. Nam eorum nequitia quòtidie augetur, licèt tempore Romanorum jam cæpisset, ut deprehenditur ex Ulpiano, *in l. item quæritur*, 13. *ff. locati*: Matronæ namque nobilissimæ, castæ puellæ, virgines honestæ, atque viduæ inculpatæ vitæ, eorum confidentiæ exponuntur; & si iste absque exemplari coercitione dimitteretur, nihil salvum remaneret, nihilque tutum ob eorumdem procacitatem. Nihil expressè in legibus de eis cautum reperitur; sed ea quæ de servis, & famulis domesticas fœminas corrumpentibus cauta sunt, ad eos ex identitate rationis extendi debent, *l. non possunt* 12. *cum l. sequent. ff. de legibus*, ubi omnes Doctores.

Sed extraordinaria pœna puniendum respectu 13 violentiæ, adulterii, atque perfidiæ concludebatur ex regula generali dictante, quòd in criminalibus affectus non secuto effectu mitiùs puniatur, licèt perventum sit ad actum proximum, ut pluribus probavi *supr. controv.* 32. *numero* 20. *cum seqq.* Quod in delictis carnis potissimè cautum est *in leg.* 1. §. *fin. ff. de extraord. crimin.* ibi. *Perfecto flagitio punitur capite, imperfecto in insulam deportatur*: ubi latè Dionys. Gotofr. Sicque de jure 14 civili difficultas versabatur ex raptu, & de jure Hispano, ex violentia etiam, quia hæc duo crimina æquiparantur *in d. leg. tit.* 31. *p.* 7. Sed si juris communis sanctiones scrutemur, in crimine raptus effectus non punitur nisi secuto effectu, quando rapta non est Monialis. Quia Text. *in d. l. si quis non dicam rapere*, favore status religiosi lata fuit ab Imperatore Joviniano, contra raptores Sanctimonialium, quibus non solùm 15 ex raptu, sed ex interpellatione ad matrimonium, vel invitatione ad venerem pœna mortis imponitur, ut latè, & erudite probat Jacobus Gotofridus, *in l.* 2. *Cod. Theodos. de rapt. & matrimon. sanctimon.* Et cùm dispositio pœnalis odiosa sit, non po-

test, nec debet extendi ad alios casus, *leg. factum* 155. *ff. de regul. jur.* Pluribus Farin. *in fragment. part.* 1. *lit. E, numero* 144. *cum sequentib. cap. in pœnis* 49. *de reg. jur. in* 6. ubi August. Barbosa, *in collect. & axiomat.* 181. *numero* 20. *cum seqq.*

16 Sed plures Doctores evidentia hujus argumenti convicti allegant Text. *in leg. unic. Cod. de rapt. virg. virg.* in qua nostra sententia fulcitur; nam in princ. dicitur, ibi: *Maximè cùm virginitas, vel castitas corrupta restitui non possit, & in §. sin autem ad fin.* ibi: *Et comprehensos in tali crimine post legitimas, & juris cognitas probationes, sine fori præscriptione durissimis pœnis afficiant, & mortis condemnent supplicio.* Ex quibus verbis resultat, quòd Imperator postquam contemplatus fuit perfectionem flagitii, ex corrupta castitate fœminarum regularem probationem desiderat, ut pœna mortis imponatur. Per quod excluditur consideratio plurium Doctorum tenentium, quòd raptus perficitur absque effectu libidinis, & sic pœna ejus criminis ordinaria debetur. Nam immò juxta verba Textus, & considerationem à nobis propositam, flagitium non erit per probationem legitimam, & juris cog-
17 nitam comprobatum, nisi verificata corruptione castitatis. Et sic ex generali consuetudine pœna ex solo conatu ordinaria non imponitur, ut testantur Rebuff. *ad leg. Gallicas, in proœm. Gloss.* 5. *numero* 28. Hieron. Gabriel. *consil.* 172. *numero* 1. & 2. Joseph. Ludov. *decis. Lucen.* 13. *num.* 25. *in fin.* Nevizan. *in silva nuptial. part.* 4. *num.* 46. *vers.* 5. *limita.* Peguera sibi contrarius, *decis.* 7. *numero* 13. Clarus, *in §. fin. quæst.* 1. *num.* 9. *vers. item loquendo.* Fontanella, *de pact. nuptial. claus.* 5. *gloss.* 6. *num.* 7. Farin. *quæst.* 145. *numero* 213. qui *num. seq.* fatetur dispositionem *dict. leg. si quis non dicam*, procedere in raptu sanctimonialis ob ejus atrocitatem.

18 Jus Hispanum antinomiam expressam proponit, nam *in d. leg.* 2. *tit* 31. *part.* 7. clarè cavetur, quòd in crimine violentiæ, vel raptus ex actu proximo imponi possit pœna ordinaria. Sed *in leg.* 1. *tit.* 11. *lib.* 4. *for. leg.* expressè dicitur, quòd in eisdem criminibus, si perpetrentur cum effectu copulæ, pœna ordinaria imponitur, sin minùs, pœna extraordinaria sit, ibi: *Si algun ome llevare muger soltera por fuerza, por facer con ella fornicio, y lo ficiere muera por ello: y si la llevare por fuerza, y no yoguiere con ella, peche cien maravedis.* Alphonsus Montalvus, *ibid. gloss.* 3. interpretatur hanc legem loqui de rapiente non libidinis causa; sed perperàm, quia verba ipsius Textus repugnant, ibi: *Para facer con ella fornicio.* Ant. Gomez, *in dict. leg.* 80. *Taur. num.* 40. & Hieron. Cevallos: *dict. quæst.* 596. *num.* 11. hanc *leg.* 1. allegant pro mitiori sententia, sed *in vers. sed his non obstantibus*, contrariam tuentur, non soluta difficultate ex ea re-
19 sultante: cæteri Doctores Hispani ejus non meminerunt, nisi Dominus Covarrub. *in Clement. si furiosus, part.* 2. *in princ. num* 6. & licèt *num.* 8. *vers. quod si raptor*, sequatur communem ex deductis, *d. num.* 6. *in princ. & vers. verùm, & d. num.* 8. *vers. sed in raptu alicujus Monialis*; clarè colligitur quantum de conclusione dubitaverit, & prælibatam sententiam magna cum controversia transire. Neque difficultatem remove-bis dicendo, quòd lex Partitæ tanquam posterior, ut colligitur ex traditis per Dominum Solorzano, *emblem. regiopol.* 68. *num.* 13. *cum sequentibus*, derogasse videtur legem fori. Quia ista solutio non procedit, extante *leg.* 1. *Taur.* in qua hæc verba habentur, *y los pleytos y contiendas que no se pudieren librar por las leyes deste nuestro libro y por los dichos fueros, mandamos que se libren por las siete partidas.* Quæ quidem dispositio confirmata est per Regium rescriptum promulgationis legum recollectarum, *in princ. tom. primo*, ibi: *Guardando en lo que toca à las leyes de las siete partidas, y del fuero lo que por la ley de Toro está dispuesto.* Et sic licèt posterior sit lex Partitæ, per eam judicandum non est nisi deficiente lege fori. Ex hoc forsitam, licèt omninò non explicet, Didacus Perez *in dict. Rub. tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin. vers. Quæritur quis rapuit virginem*, nostram sententiam tuetur. Cujus opinio usu recepta est, quia nemo 20
morti traditus visus fuit absque effectu violationis. Sed demus, quòd res dubia remaneat; ex eo solo interpretatio sumenda est favorabilior reo, Text. *in leg. Præses* 32. *in fin. ff. de pœn. l. favorabiliores* 125. *dict. leg. factum* 145. *ff. de regul. jur. cap. in pœnis* 49. *de regul. jur. in* 6. Revard. Cujacius, Petr. Faber, & Barbos. in his jurib. Et licèt omnia, quæ de affectu, non secuto effectu dicta sunt, limittentur communiter in atrocissimis, quòd non negamus; secundùm subjectam materiam atrocissima crimina sunt ex quibus magna calamitas, aut gravissimum scandalum, vel exitium sequi potest, ut explicat Dominus Covarrub. *dict. numero* 6. quod eveniret ex raptu sanctimonialis, vel filiæ ipsius domini, secus in cæteris, ut per se patet.

Hinc crediderim, quòd in Puncto juris verior 21
est nostra sententia: licèt fatear communiter contrariam receptam fuisse tam per Doctores Hispanos, quàm exteros; qui tenent, quòd pœna ordinaria debeatur ex raptu, si per raptorem non steterit quin minùs copula sequatur: & in nostra specie per aurigam non stetit; nam perseverando in flagitio apprehensus fuit. Sed dubitabatur, quòd raptus commissus fuisset; quia ad raptum non sufficit quælibet translatio de loco ad locum, sed debet fieri de domo mulieris ad aliam destinatam animo retinendi eam: sic colligitur *ex Text. in leg. primo, dict. titul.* 20. *parn.* 7. *Forzar o robar* 22
muger virgen, o casada, o religiosa, o viuda qué viva honestamente en su casa. Quæ consonat cum *dict. leg. unic.* ibi: *A domo patris adducitur*, notat Vela, *dict. cap.* 29. *numero* 3. Et si in eremo hæc fiant, si à via publica adducatur, vel ex oppido ad eremum trajiciatur, ut *in dict. leg. secunda, titul.* 13. *lib.* 8. *Recopil.* Nulla ex his qualitatibus 23
verificabatur; nam hæc fœmina non fuit rapta de domo, non ad aliam translata, neque animo retinendi detenta, non violenter ad eremum adducta, sed intra mœnia urbis è vico proximo ad viam publicam, in qua cessante nocturni temporis circumstantia, concursus gentium reperitur: Quæ non animo secum ducendi, sed facilioris coitus gratia executum fuit: quo in casu, sicut quando puella de una in aliam cameram traducitur, raptus non patratur, ut docent Clarus, *in* 24
§. raptus, numero primo, vers. & ideò si quis. Ne-

vi-

Avizan. *dict. numero quadragesimo sexto, in 3. limitat.* Peguer. *decis. quadragesima secunda, num. 7.* Tiber. Decian. *dict. capite septimo, num. 31.* Mascard. *de probat. conclus. 1253. numero 20.* Farinac. *dict. quæst. 145. num. 74.* Berlich. *d. conclus. 41. num. 8. & 9.* Carpz. *in pract. part. 1. quæst. 40. num. 26.* Ex nostratibus Azevedo, *in d. l. 2. num. 83.* Vela, *d. cap. 29. num. 4.* Zevallos *d. q. 596. num. 3. cum seqq.* Pater Sanchez, *de matrim. l. 7. disp. 12. num. 21.* Reus enim de quo agimus, non abduxit fœminam de vehiculo adhibita vi, sed aliquantulum à domo ipsius deviavit, non ad eremum transtulit, cùm intra mœnia vehiculum detinuisset, non animo retinendi, vel adducendi secum, sed facilioris coitus gratia. Ac per consequens non raptum patravit, non violentiam personæ fecit in translatione, quæ necessaria est ad raptum perficiendum, ut probat plurib. Farinacius *dict. quæst. 147. num. 31.* Sed in aggressu, quòd remanet in terminis stupri, seu adulterii per vim attentati, & non perfecti; in quibus criminibus non reperitur specialitas, quæ in raptu, puniendi scilicet eadem pœna, effectu non secuto, ut ex dictis resultat abundè.

His positis, non obstant in contrarium adducta. Non primum, neque secundum, quia ex ratione decidendi responsum eis dedimus. Ad tertium dicendum est; quòd ad aliquam pœnam imponendam pro raptu, vel violentia requiritur, quòd fœmina honesta sit, quod verificabatur in nostra specie, ex eo quòd nupta esset, & hac qualitate deficiente, cùm neque vidua, neque virgo esset, accessus licèt violentus non esset punibilis, ut plures tenent, quos adducunt Farin. *dict. quæstione 145. num. 153. cum seqq.* Anton. Matthæus, *d. tit. 4. cap. 2. num. 4.* Neque adulterio non perfecto pœna ordinaria debetur, *dict. leg. 1. in fin. ff. de extraord. crimin.* plurib. Farinac. *qu. 141. num. 103.* Ad quartum dicendum erit, quòd qualitas amicitiæ, atque strictissimæ familiaritatis, cum Dominis, non est comprehensa in legibus nostris, immò exclusa; quia per eas requiritur quòd fœmina corrupta habitet in ipsa domo. Et licèt verissimum sit, quòd patravit, sive patrare conatus fuit rem pessimi exempli, cùm pœna commensuranda sit delicto, durissimum esset vitam adimere pro solo conatu, quando perfecto flagitio, ut plurimum mortis pœna afficiendus esset; & congruenter publicæ utilitati consulebatur hunc reum flagellis per plateas cædendo, quorum pœna ratione ignominiæ æqualis, vel major ipsa morte reputatur, ut dixi, *controvers. 42. num. 29. cum seq.* Et sic iste reus condemnatus fuit pœna ducentorum verberum, & remigii per decennium, *sententia dici 23. Februarii anni 1667.* Et ut cæteri carrucarii deterrerentur, Aula prudenter jussit, quòd sicut præco in executione sententiæ dicere solet. *Esta es la justicia que manda hacer el Rey nuestro Señor en este hombre* in hac specie diceret, prout cum effectu dixit: *En este cochero*, quod ingenti plausu à multitudine populi receptum, & exauditum fuit.

CONTROVERSIA LVI.

De Sarraceno, & Christiana libidinem exercentibus, & an per Baptismum pœna remissa censeatur?

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
2 *Matrimonium infidelis cum fidele, sub pœna mortis prohibitum.*
3 *Judæus, & Christiana contrahentes, pœna adulterii puniuntur.*
4 *Adulterii pœna capitalis est, de jure Codicis.*
5 *Sarracenus, & Christiana contrahentes, pœna capitali plectuntur.*
6 *Coitus Christiani cum infideli damnatus omni jure.*
7 *Sed pœna arbitraria graviori punitur.*
8 *Matrimonium contractum inter Judæum, vel Sarracenum, & Christianam de jure Hispano pœna mortis coercendum.*
9 *Coitus inter prædictos, si fœmina inhonesta sit, pœna fustigationis pro prima vice coercendus.*
10 *Pro secunda vice, pœna mortis imponenda est.*
11 *Sarracenus baptizatus non consequitur remissionem pœnæ in foro judiciali.*
12 *Tam si fraude, quàm absque ea baptismum suscipiat.*
13 *Contraria sententia benignior est admittenda.*
14 *Præmaximè in delictis carnis, quia cessat causa aggravationis pœnæ.*
15 *In his plurimum operatur prudentis Judicis arbitrium.*
16 *Decisio Aulæ ad favorem Baptizati.*
17 *Absolutio hæc facta fuit favore baptismatis, tanquam ejus effectus, qui non egreditur personam baptizati.*
18 *Et sic non videbatur extendenda ad fœminam, quæ eadem pœna tenebatur.*
19 *Expenditur Textus* in leg. denunciasse 17. §. quæritur, ff. ad leg. Jul. de adulter.
20 *Decisio Aulæ ad favorem istius fœminæ.*

DUm unus ex Dominis Aulæ nocturno tempore urbem lustraret, virum, & fœminam in actu venereo aprehendit, in vico devio à frequentiori commercio. Perquisitione facta quinam essent, facillimè repertum fuit illum esse servum cujusdam magnatis, & Sarracenum, & illam mulierculam inhonestam. Ad carcerem perducti, & causa fulminata, Sarracenus conversus fuit ad fidem, eoque more solito catechizato, baptismum suscepit: Dominoque annuente, matrimonium contrahere festinabat cum ipsa mulercula. Dubitabatur qua pœna essent puniendi. 1

Nemini dubium erat, quòd similis coitus damnatus omni jure reperitur. Et licèt matrimonium initum inter infidelem, & fidelem capitali pœna plectatur, ut probat Text. *in l. ne quis Christianam 6. C. de Judæis, & Cælicol.* ibi: *Adulterii vicem commissi hujusmodi crimen obtinebit.* Text. *in l. 2. C. Theodos. de nupt.* ubi Jacob. Gotofridus *leg. 5. eod. C. Theodos. ad l. Julii de adulter.* Quo jure adulterii pœna mortis est, ut probat Text. *in l.* 2

quam-

quamvis, C. ad leg. Jul. de adult. ubi Doctor. l. 3 quoad mulieres 6. C. Theodos. de Judæis, quæ licèt de Judæis loquantur, ad Sarracenos extenduntur, ut probat Farin. qu. 149. num. 39. expresséque cautum reperitur in l. unic. C. Theodos. de nuptiis gentil. ibi: Capitaliter expietur. Nam Imperator in eo Textu, loquitur de nuptiis contractis inter Barbarum, & provincialem, quæ jure, & religione 4 Romana utebatur, quod est idem ac si de Sarracenis tractaret; nam licèt Judæi pejores omnibus sint, cap. nonne 37. 1. qu. 1. Sarraceni & Pagani æquales censetur, ut ex S. Augustino probat Scaccia, de re judicat. cap. 1. glos. 1. qu. 1. n. 240. cum 5 seqq. Tamen ex simplii accessu pœna arbitraria plectuntur, licèt graviori, quàm si ambo ejusdem religionis essent, quia crimen gravius est, Text. in cap. nonnullis de Judæis, & Sarracen. sic docent Paul. Grilland. de pœn. omnifor. coit. qu. 12. num. 4. Jul. Clar. in pract. crimin. §. fornicacion. 20. Tiber. Decian. lib. 5. tract. crim. cap. 12. num. 20. Jacob. Menoch. de arbitrar. casu 290. num. 9. Farinac. d. quæst. 139. ex num. 4. Tuschus, litt. 6 I. conclus. 173. à num. 7. Caballus, cas. 4. ex num. 2. August. Barbosa, in collect. dict. l. ne quis, num. 3. & in collect. dict. cap. in nonnullis, num. 7. Anton. Matthæus, de crim. lib. 48. ff. tit. 3. cap. 1. num. 15. ad fin. & numer. 1. Berlich. practicabil. part. 5. conclus. 38. num. 120. Benedic. Carpzov. in pract. crim. part. 2. quæst. 69. num. 43. Ratio disparitatis est, nam matrimonium inter 7 diversi cultus sectatores impeditur, ne infidelis fidelem seducat, & pervertat: ita pluribus docet Sanchez, de matrim. lib. 7. disput. 71. n. 2. & 9. Ant. Matth. d. cap. 1. num. 16. & Jacob. Gotofridus, in d. leg. quod ad mulieres 6. Cod. Theodos. de Jud. Cùm autem hæc ratio, ut plurimùm cesset in simplici accessu, inde fit, quòd accessus mitiùs puniatur.

De jure Hispano matrimonium scienter con- 8 tractum inter Judæum, vel Sarracenum, & Christianam, vel è contra, pœna mortis punitur, Text. in leg. 3. titulo 11. lib. 4. for. legum, ibi: y si fuere Moro ò Judio mueran por ello ambos, latè Dominus Covarr. de sponsal. par. 2. cap. 5. §. 11. ex n. 1. Villadiego, in l. 1. tit. 1. lib. 3. for. judic. Dominus Gregor. Lopez, in l. 15. tit. 2. part. 4. Gloss. 1. & 2. Sed ratione coitus cum fœmina in- 9 honesta, ut in nostra specie, pro prima vice ambo fustigandi sunt, pro secunda verò pœnam mortis incurrunt: Text. in l. 10. ad fin. tit. 25. part. 7. ubi Dominus Greg. Lopez: ob quod pœna extraordinaria puniendos esse docent Dominus Covarrub. dict. §. 11 num. 3. Anton. Gomez, in leg. 80. Taur. num. 26. Tellus Fer. in l. 9. Taur. num. 7. Matienzo, in leg. 7. tit. 8. libr. 5. Recopil. gloss. 11. num. 5. Azevedo in leg. 7. 10 tit. 20. lib. 8. Recopilat. numer. 77. Guttierrez, in pract. crimin. quæst. 24. num. 2. Et licèt per hunc Textum medietas bonorum amittatur, in nostra specie inopia fœminæ hujus disputationis curam exclusit. Cùm autem non probaretur reiterasse copulam hos reos, & fœmina inhonesta esset, nemini dubium erat, quòd juxta d. leg. 10. pœna fustigationis ambo tenebantur.

11 Sed an, ex eo quòd Sarracenus conversus ad fidem fuisset, & baptismi lavacro regeneratus, pœna remissa censeretur, dubitatum fuit. Ratio dubitandi erat, quia licèt infidelis per baptismi lavacrum consequatur remissionem omnium delictorum, Text. in cap. ex quo instituta 6. de consecrat. dist. 4. hoc intelligitur quoad Deum, non tamen quoad judicialia, ut ad partes disputat per- 12 doctè hanc quæstionem, Anton. Gamma, in tract. de sacram. præst. ultim. supl. dam. quæst. 3. per totam, qui negativam defendit ex num. 4. sequendo Decium in cap. quæ in Ecclesiarum ad fin. constit. Cujus opinionis fuerunt Tiber. Decian. lib. 3. tract. crimin. cap. 30. num. 8. Guazzin. defens. 2. cap. 7. num. 30. Joan. Bodin. in tract. de Dæmonom. lib. 4. cap. 5. Carpzov. in pract. part. 1. qu. 49. num. 74. & ex nostratibus Dominus Covarr. lib. 2. var. c. 10. num. 4. Petrus Plaza, in epitom. delictor. lib. 1. cap. 34. num. 17.

Sed contrarium resultat ex dict. c. quo instituta, 13 & ex cap. quod autem 32. quæst. 1. ubi Glos. verbo pœnitentiis, Felin. in cap. de his, num. 4. de accusat. Julius Clarus, in §. fin. quæst. 51. num. 9. Tiraquel. de pœn. temper. caus. 25. ex num. 1. Caballus, cas. 113. cum 4. cum sequentibus, Farinacius, q. 98. n. 145. cum sequentib. Quorum sententia tanquam benignior amplectenda est, præmaximè in delictis carnis, de quibus loquuntur Text. in d. c. quod autem, & Glossa, ibidem, verb. pœnitentis. Et licèt de rigore juris opi- 14 nio Gammæ verior sit, tamen Far. d. q. 98. n. 147. sit duas prædictas opiniones concordando, quòd hoc relinqui debet arbitrio Judicis, qui perpendat an de republica sit reum baptizatum absque pœna dimmittere, an verò punire: Quia negari non potest, quòd quando reipublicæ gra- 15 vis jactura sequi non potest, baptismi effectus favendus est, ut inuit Divus Augustinus, in dict. cap. quod autem. Et expressè docet divus Thom. 3. parte, q. 69. art. 2. ad 3. ibi: Remanet tamen obligatus adhuc quoad homines, quos justum est ædificari de pœna, sicut scandalizati sunt de culpa. Piè tamen talibus Princeps posset pœnam indulgere. Et sic quando delictum est atrox, & scandalo- 16 sum, vel suspicio fraudis intervenit, opinio Gammæ est in praxi servanda, ut in Regno Valentiæ observari vidi in servo dominum occidente, qui licèt Baptismum suscepisset, mortis pœnam acerbam passus fuit. Sed in levioribus æquius est, quòd favore Religionis effectus Baptismi amplietur, & sic diffinivit Aula hoc in casu, Sarracenum jam conversum ad fidem absolvendo.

Sed pulchrè dubitabatur an absolutio exten- 17 denda esset ad fœminam. Ratio dubitandi fuit: nam Sarracenus absolvebatur ex affectu baptismatis, qui non egreditur ipsius personam; & sic dispositio nostræ legis, pœnam flagelationis imponens fœminæ, quæ passa fuit à Sarraceno cognosci, exequenda videbatur, quia respectu illius nulla erat causa temperandæ seu remmittendæ pœnæ. Cui dubitationi responderi potest cum Ulpian. in 18 leg. denunciasse 17. §. quæritur, ff. ad leg. Jul. de adulter. ibi: Expectabit igitur mulier sententiam de adultero latam, si absolutus fuerit, mulier per eum vincet. Quòd singulariter cautum est in crimine adulterii contra regulam generalem, quòd sententia in causa unius socii, in criminalibus alteri neque prodest, neque præjudicat, ut notant Bartolus, in

dict.

dict. Text. num. 2. Hostiensis, *in summa, rub. de adulter.* §. *qualiter in accusatione, num.* 5. Farinac. *quæst.* 141. *num.* 108. Anton. Matthæus,
19 *dict. lib.* 48. *tit.* 3. *cap.* 4. *num.* 16. Si enim commixtio infidelis cum fideli vicem adulterii obtinet, & eisdem regulis judicatur, Text. *in dict. leg. ne quis Christianam 6. C. de Judæis*, cum aliis notatis *suprà*, *num.* 3. clarè sequitur, quòd absolutio Sarraceni in nostra specie mulierculæ prodesse debet, ratione connexitatis criminis, tanquam si ab initio habitus coitus fuisset cum viro ejusdem religionis,
20 & sic decrevit Aula sententia *diei* 23. *Januarii* 1663.

CONTROVERSIA LVII.

De stupratore puellæ, qui judicio pendente aliam dolosè duxerat ad vitandam pœnam ducendi aut dotandi.

SUMMARIUM.

1 *Facti species enarratur.*
2 *Pœna stupri hodie arbitraria est, ex communi judiciorum praxi.*
3 *Stuprum patratum suasionibus, blanditiis, & fallacibus machinationibus violentum reputatur.*
4 *Plus est persuadere, quàm cogere ad malum.*
5 *Stuprum committens persuasionibus tenetur pœna stupri violenti.*
6 *Stuprum violentum pœna mortis naturalis puniendum.*
7 *Stupri reus si non habet in ære, luat in corpore.*
8 *Stupri pœna aggravari debet in eo, qui dolosè cum alia contrahit matrimonium.*
9 *Stupri pœna de jure communi, est fustigationis, & deportationis.*
10 *Pœna aggravanda est, quoties factum tendit in fraudem judicii.*
11 *Fraudibus non est indulgendum.*
12 *Arbitrium inique non extenditur, dum adest lex pœnam extensam statuens.*
13 *Pœna arbitraria juxta æquitatem canonicam in hoc crimene communi usu approbatur.*
14 *Pœna stupri inducta per* leg. 1. §. fin. ff. de extr. crimin. *prorsus antiquata est.*
15 *Stuprum violentum solùm est illud, quo vis infertur corpori.*
16 *Fraus in stupro aggravat pœnam citra mortem.*
17 *Minor viginti quinque annis mitiùs puniendus, nisi in enormissimis.*
18 *Vis corpori non infertur persuasionibus.*
19 *Textus in* l. 1. persuadere, ff. de servo corrupt. *explicatur.*
20 *Regula* l. 1. in fin. ff. de pœn. *docens, quòd luat in corpore, qui non habet in ære, loquitur de pœna extra ordinem.*
21 *Fraus facta judicio, & judici, exasperat pœnam, sed non adeò, ut ad mortem extendatur.*
22 *Fraus facta post delictum consummatum, novum crimen est, pœna separata puniendum.*
23 *Pœna doli, & fraudis separatæ ab alio crimine, aribtraria est.*
24 *Judex relaxans fidejussoribus reum indebitè, tenetur ad pœnam, qua ipse tenebatur.*
25 *Pater rei machinans fraudem puniri potest.*
Exemplum memorabile in viro illustrissimo. ibidem.
26 *Decissio Aulæ.*

QUidam filiusfamilias accusatus de stupro illato virgini, æqualis conditionis, (neque 1
aspernandæ nisi ex paupertate) seductæ blanditiis, & persuasionibus sub promissione nuptiarum, relaxatus fidejussoribus fuerat in visitatione carceris. Hujus gratiæ, sive occasionis comam arripiendo, patre, ut ferebatur, instigante, cum alia matrimonium celebravit: & per fidejussores ad carcerem restitutus, de fraude noviter accusatus fuit, dubitabatur qua pœna esset plectendus.

Et suppositis his quæ late tradidimus *controv.* 51. *ex num.* 2. nempè pœnam simplicis stupri ho- 2
die arbitrariam esse, juxta communem praxim, & æquitatem canonicam: ita ut dotet, vel ducat, & si ducere neque dotare nolit, vel non possit, corporali pœna afficiatur. Nihilominus pœna capitali puniendum esse reum, accusatrix contendebat ex pluribus. Primo quia stuprum ab ipsa passum violentum erat, quia idem est co- 3
gere, vel vim inferre, quàm blanditiis, atque fraudibus persuadere, immò plus, ut docet Ulpianus *in lege* 1. §. *persuadere, ff. de servo corrupt.* ibi: *Persuadere autem est plus quàm cogere, compelli, ac cogi sibi parere*, ubi Dionys. Gothofrid. scitè subjungit: *Qui persuadet impellit, atque cogit sibi ob-* 4
temperare. Plus est etiam persuadere servo aliquid mali, quàm compellere ad malum, & cogere; hoc enim casu servus animo innocens esse potest, immò est, qui a vi cogitur, priori casu prorsus corruptus est. Melior ad rem Text. *in l.* 1. *tit.* 19. *p.* 7. *ad fin.* ibi: *E aquellos que traen esta manera, mas yerran que si lo fiziessen por fuerza.* Loquitur namque noster Alphonsus Sapientissimus de corrumpentibus sanctimoniales, & alias honestas fœminas dolis, suasionibus, & blanditiis, docet quod plus peccant, ac si adhibita vi peccassent. Ex quo plures inferunt, quòd similes deceptores virginum tenentur pœna stupri violenti: sic tenuerunt Angel. *de malef.* verb. *che hai adulterato*, *n.* 5
56. Alberic. de Rosat. *in l.* 1. §. *ult. ff. de extraor. crim. num.* 1. Caccia Lup. *in l. si qua illustris. num.* 16. *vers. & si pecunia*, C. *ad senat. Consul. Orphician.* Carrer. *in pract. crimin. tit.* 3. *de homicid. & assassin.* §. *circa igitur quartum, num.* 7. idem Alberic. *in l. raptores*, C. *de Episcop. & Cler. num.* 3. *vers. secundo casu* Tiber Decian. *tract. crim. lib.* 8. *c.* 15. *num.* 7. Matth. de Afflict. *in Constit. si qui rapere, not.* 2. *qu.* 3. *num.* 9. Foller. *in pract.* 1. *qu.* 3. *num.* 16. Bajard. *ad Clar. in* §. *stuprum, num.* 38. Menoch. *de arbitrar. qu.* 288. *num.* 10. *cum seqq.* Anton. Gomez, *in l.* 80. *Taur. num.* 10. Dominus Gregor. Lopez, *in d. l.* 1. *gloss.* 2. *&* 3. pluribus relatis Matth. Berlich. *practicabil. part.* 5. *concl.* 41. *num.* 37. An- 6
ton. Matthæus, *de criminibus ad lib.* 48. *ff. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 8. Sed stuprum violentum pœna ultimi supplicii in toto orbe punitur, ut pluribus probant Farin. *in prax. qu.* 147. *ex num.* 22. Caball. *cas.* 20. *num.* 12. *&* *cas.* 200. *ex num.* 36. Anton. Matth. *dict. num.* 8. Berlich. *d. conclus.* 41. *num.* 29. & Benedict. Carpzov. *in pract. crim. p.* 2. *q.* 75. *ex num.* 3. Ergo iste reus morti tradendus erat.

Se-

7 Secundò, quia dubitari non valet, quòd reus stupri, qui non habet in ære unde puellæ dotem præbeat, neque potest eam ducere, pœna corporali coercendus est, ut dixi, *dict. controv.* 51. *num.* 30. & hæc pœna aggravanda est, quoties dolosè in fraudem puellæ cum alia contrahit; nam 8 seclusa fraude pœnam vitare non potest, ut in terminis scripsit Berlich. *d. part.* 5. *conclus.* 38. *num.* 34. & *d. conclus.* 41. *num.* 51. quem sequitur Carpzov. *dict. part.* 2. *qu.* 68. *num.* 49. Ergo superaddito dolo, & fraude in præjudicium puellæ pœna augenda est: Et cùm pœna novissimè imposita à jure civili sit fustigationis, & deportationis in eo, qui neque ducere, neque dotare potest, Text. *in* §. *item lex Julia de adult. instit. de pub. jud.* ubi Joan. Fab. plur. Far. *dict. quæst.* 147. *num.* 6. Anton. Matth. *dict. c.* 5. *num.* 8. *in princ.* Berlich. *dict. concl.* 38. *num.* 5. Carpzov. *dict.* 2. *part. qu.* 69. *num.* 3. *cum seqq.* Quod de 9 jure Hispano pariter procedit, ut dixi *dict. contr.* 51. *num.* 6. per Text. *in l.* 2. *d. tit.* 19. *part.* 7. Clarè sequebatur reum puniendum acerbiùs, quam pœna verberum, & remigii, quæ successit loco deportationis, ut alibi dixi.

Tertiò, quia fraus, & dolus hujus rei non solùm 10 præjudicium intulerat accusatrici, verùm etiam, judicio, & judici, cujus authoritas spreta remanserat, & elusus effectus sententiæ, juxta communem praxim, & æquitatem canonicam ferendæ: hoc est, quòd dotet, aut ducat. Quia, ut dixi filiusfamilias erat, & nihil habebat in bonis, ex quo dos solvi posset. Pœnam ducendi in uxorem puellam stuprum passam ad executionem perducere non poterat; ob quod dum pœna corporis afflictiva non imponeretur, sententia remaneret elusoria, judicium frustraneum, & authoritas judicis vana. Ex quibus clarè sequebatur, quòd pœna acerba puniendus erat, quia malitiis num- 11 quam est indulgendum, ut docet Celsus, *in leg. in fundo* 38. *ff. de rei vindicat.* cum aliis pluribus congestis à Mario Giurba, *observat.* 17. *num.* 4. & latiùs *observ.* 42. *num.* 5. Indulgeretur utique, si pœna ordinaria stupri tantummodò plecteretur; nam hanc debebat ex simplici stupro per eum patrato. At quando intervenit fraus, & dolus specialis, stupri pœna extendi valet usque ad mortem naturalem, ut tenent Baldus, *in dict. leg.* 12 *raptores*, *Cod. de Episcop. & Cler.* Angel. *ubi prox. num.* 55. Ludov. Roman. *singul.* 531. Jacob. Menochi. *de arbitrar. cas.* 420. *num.* 111. Cabailus, *resol. crim. cas.* 98. *num.* 8. Neque ex hoc acerbitas iniqua sequeretur extendendo arbitrium ultra rationem juris, quia primæva pœna à jure civili imposita pro eo crimine mortis est ut probat Text. *in dict. l.* §. *fin. ff. de extraord. crim.* cum aliis traditis suprà *d. contr.* 51. *num.* 2. Non in quam hoc est extendere pœnam, sed eam ratione postulante restituere ad pristinum statum, vel eam augendo ex circumstantiis aggravantibus, juxta regulam Text. *in l. aut facta*, *ff. de pœn.* Quod specialiter fieri posse docent plures relati à Berlich. *d. concl.* 38. *num.* 100. *cum seqq.*

Sed his non obstantibus pœna extraordinaria 13 puniendum esse hunc reum Aula decrevit. Quia, ut plenè probavimus *dict. contr.* 51. *ex num.* 4. communi Doctorum calculo, & praxi universali totius orbis Christiani receptum est quod pœna stupri sit arbitraria, ob quod antiquata prorsus reperitur dispositio *d. l.* 1. §. *final. ff. de extraordin. crimin.* Et licèt fateamur pœnam stupri violenti esse ultimi supplicii, conclusio ista procedit tantùm, quando vis illata fuit corpori, ut tenuerunt Bart. *in dict. leg.* 1. §. *fin. ff. de extr. crim.* Alex. *consil.* 229. *num.* 11. *lib.* 2. *& consil.* 165. *num.* 2. *vers. Bartolus respondet*, *l.* 7. Bossius, *de coit. damnat. num.* 66. Bajard. sibi contrarius *ad Clar. in* §. *adulterium*, *num.* 71. Farin. *dict. quæst.* 141. *num.* 103. Tuschus, *litt. S. concl.* 710. *num.* 3. Berlich. *d. concl.* 41. *num.* 38. Petr. Caball. *d. cas.* 98. *ex num.* 9. Anton. Matth. *dict. num.* 8. *in princ.* Carpzob. *dict. quæst.* 75. *num.* 11. Et ratio est manifesta, nam à communiter contingentibus, puellæ omnes quæ hanc labem deplorant, dolis, persuasionibus, atque vanis promissis de- 14 cipiuntur, ut quotidiana experientia demonstrat, & sic omnes stupra committentes capitaliter essent plectendi, quod absurdum esset. Et licèt negari non possit, quòd hic reus dolosè, & fraudulenter ultra modum se gesserat: hoc sufficiens 15 visum fuit ad pœnam augendam, citra mortem tamen, juxta mensuram facinoris, ut in simili tradit Vincentius de Franquis. *decis.* 333. *num.* 5. quem secutus fuit Petrus Caball. *ubi prox.* Nam 16 in specie illius decisionis, barbitonsor qui uxorem habebat, puellam virginem decepit sub colore matrimonii, & pœnam capitis Senatus revocavit, eo ad remigium perpetuum condemnato. Quare in nostra specie dum puella decepta apparebat sub eadem promissione, postquam reus cum alia contraxit, impeditus remansit adimplendi promissa, non secus ac si à principio uxorem habuisset, & simili pœna esset puniendus, nisi minor viginti quinque annorum reperiretur, cui pœna semper 17 mitigari debet, dum enormissima crimina non commiserit, ut pluribus probavimus, *controv.* 8. *num.* 5. *cum seqq.*

Neque his obstant argumenta in contrarium 18 adducta. Non primum, nam ut dixi *num.* 13. stuprum violentum, cui debetur pœna ultimi supplicii, solum est illud, in quo vis illata est corpori, de quo in nostra specie nihil apparebat. Et dispositio Text. *in d. l.* 1. §. *persuadere ff. de se corrupt.* non potest procedere in puella stuprum passa, quia edictum de servo corrupto latum fuit in eos, qui servos alienos deteriores quoad mores faciunt, non autem quoad corpus, quia hoc pertinet ad legem 19 Aquiliam ut *ex l.* 2. *& aliis seqq. eodem tit.* resultat: corruptio namque morum non fit nisi animus corrumpatur, quod persuasionibus efficitur. Ob quod non est mirum, quòd Ulpianus in hoc Textu doceat, persuadere esse plus quàm cogere; nam ut notat Gotofridus, *ibid.* servus qui vi cogitur, innocens animo remanet; qui ad malum suadetur, animo corrumpitur, & deterior moribus remanet. At in judicio criminali stupri, non de animo, sed de corpore puellæ corrupto tractatur, & sic requiritur vis illata corpori, ut violentum dicatur. Et Text. *in l.* 1. *tit.* 19. *p.* 7. loquens de suadentibus, & corrumpentibus virgines Deo consecratas, non potest extendi tanquam dispositio pœnalis, ad alias virgines, quarum corruptio non est ita enormis.

Ne-

20 Neque obstat secundum; nam regula de luendo in corpore, qui non habet in ære, expressè loquitur de pœna extraordinaria, ut docet Ulpian. *in l. 1. ad fin. de pœn.* ubi comm. Doct. quorum aliquos retuli *d. controv. 51. num. 31.* Quia nulla proporcio reperiri potest inter pecuniam, in cujus locum subrogatur pœna corporalis, & vitam hominis, ut scitè dixit Anton. Matth. *de crimin. ad l. 7. ff. tit. 1. cap. 2. num. 6.* & rationem concludentem reddit; nempè liberum corpus nullam recipere æstimationem, Text. *in l. 1. ff. si quoad paup. fecis. dic.*

Nec tertium argumentum relevat, quia fraus
21 facta judici, vel judicio non est sufficiens ad exacerbandam pœnam usque ad mortem, quia in effectu est qualitas extrinseca superveniens delicto jam perfecto, quæ ejus naturam mutare non poterat; seu verius novum, & separatum crimen diversa pœna puniendum, quæ numquam mortis
22 esse potuit. Nam si ex injuria facta judici pendendum est, quanti ea res est nomine pœnæ debebatur, Text. *in leg. unic. ad fin. ff. si quis jus dic. non obtem.* si ex dolo & fraude omnino separata ab stupro, quod jam consummatum erat pœna arbitraria extra ordinem debuit puniri, Text. *in leg. 1. & 3. ff. de crimin. stellionat.* de jure nostro Text. *in leg. 7. 8. & 12. tit. 16. p. 7.* docent Corneus, *consil. 179. numero 6. libro 4.* Anton. Gomez, *var. libro 3. cap. 7. ad fin.* Dominus Gregor. Lopez, *in*
23 *dict. leg. 12. gloss. 1. & 2.* Tiber. Decian. *tract. crim. lib. 1. c. 4. num. 8. & 9.* Farinacius, *in pract. quæst. 19. numer. 34. & quæst. 87. num. 67.* Immò acerbitas pœnæ ex fraude, & damno puellæ subsecuto, imminebat judici reum fidejussoribus relaxanti, ex indubitata decisione Textus *in leg. 10. tit. 19. p. 7.* ubi Greg. Lopez. Neque novum esset, si Patri hæc machinanti imputaretur, exemplo desumpto à prudentissimo Rege ac Domino nostro Philipo II. qui non solùm Federicum Toletanum severissimè tractavit, verùm Patrem Ducem Albanum de republica benemeritum ob præ
24 sumptam cooperationem, in Arce captivum diu retinuit, non obstantibus intercessionibus Pontificis, ac cæterorum Principum totius Europæ, ut post alios novissimè refert P. Ossorio, *de gestis Ferdinandi Toletani, lib. 8. in princ.*

Ex his igitur Aula reum condemnavit ad do-
25 tandam competenter puellam, & ad relegationem in Arcem Africæ per decennium. Neque Pater à pœna exemptus fuit; nam ut filio indultum consequi posset, dotem puellæ numeravit, filiumque
26 immaturè luxit, Deo demostrante severitate pœnæ pervati malitiam; ita pronunciatum *die 3. Decembris anni 1665.*

CONTROVERSIA LVIII.

De prohibito concubinatu, & pœna legibus nostris imposita.

SUMMARIUM.

1 *Concubinatus de jure civili Romanorum toleratus, non permissus esse solebat.*
2 *Concubinatus eo jure solùm celibi toleratus.*
3 *Pellicibus conjugatorum ara Junonis, prohibita Sanz de Re Crim.*
fuit lege Numæ.
4 *Concubinæ tolerabantur inter Hebræos.*
5 *Concubinæ Hebræorum, aliquid de ratione uxoris habebant.*
6 *Concubinarum, & uxorum differentia inter Hebræos.*
7 *Concubinæ Hebræis toleratæ, non ut libidini vacarent, sed procreationi liberorum.*
8 *Uxores plurimas habere Hebræos permissum fuit, & quare?*
9 *Sed istæ dispensationes, cessante lege scripta, cessarunt.*
10 *Singulis uno tempore habere uxores fidelibus in lege gratiæ permissum.*
11 *Ratio disparitatis, temporum distinctio.*
12 *Secundæ nuptiæ vivente prima uxore, numquam permittendæ.*
13 *Concubinatum à jure Canonico numquam toleratum, neque permissum.*
14 *Text.* in cap. solet. 32. quæst. 2. *expenditur contra interpretationem Benedicti Carpzovii.*
15 *Concubinæ pariter tolerata tempore Imperatorum.*
16 *Text.* in leg. si qua illustris 5. Cod. de sen. cons. Orphi *expenditur.*
17 *Concubina, animi sola mutatione, fiebat uxor.*
18 *Filii ex concubinatu suscepti, illegitimi sunt.*
19 *Filii illegitimi incapaces capiendi ex testamento patris.*
20 *Et matris extantibus legitimis.*
21 *Filii legitimati per subsequens matrimonium, capiunt ex bonis utriusque parentis.*
22 *Dispositio* d. l. si qua illustris, *comprehensa* in §. sui autem, vers. nec non inst. de hæredit. quæ ab intest.
23 *Filii habiti ex concubinatu, neque patri succedunt absolutè, neque matri, si illustris sit.*
24 *Concubinatus tolerantia abrogata fuit jure novissimo.*
25 *Concubinatus omnino prohibitus, per Tridentinum.*
26 *Concubinatus hodie omni jure prohibitus.*
27 *Concubinatus pœna jure Hispano statuta.*
28 *Sed omninò arbitraria remanet, ad mensuram scandali.*
29 *Præceptum de non reiterando, quando, & quomodo fiat?*
30 *Remedium efficax ad concubinarios compescendos œconomica potestas plusquam judicaria ministrat.*

CONcubinatus de jure civili Romanorum non permissus sed toleratus fuerat, juxta Text. 1
in l. 3. ff. de concubin. Docent Lingleus *semestr. lib. 8. cap. 8. ad fin.* Joseph. Ludovis. *dec. 5. Perus. 18. n. 30.* & subtilissimus Anton. Faber. *in C. lib. 4. tit. 24. diffin. 36. num. 5. in not.* Quod & dixerat noster Alphonsus *in proœm. tit. 14. part. 4.* ubi Gregor. Lopez, *gloss. 4.* ac demum Didacus Perez, *in l. 23. tit. 3. lib. 1. Ordin. in princ. gloss.* 2
Nec aliud docuit Petrus Greg. *lib. 10. syntagmat. cap. 1. num. 4.* dum extra pœnam fuisse asserit. Quæ adhuc in celibe limitanda veniunt, ut majus malum pellieretur, aliter respectu coniugatorum, per Text. *in l. fin. ad fin. Cod. com. de manumis.* ibi: *Hominibus etenim uxores habentibus concubinas, vel libertas, vel ancillas habere, nec*

antiqua jura, nec nostra concedunt, & *l. unic. C. de concub.* quorum pellicibus ex antiquissima lege
3 Numæ Pompilii ara Junonis prohibebatur, cujus verba ad litteram tradit Balduinus, *ad leg. Romul. in l. 15. n.* 8. & de ea mentionem fecit idem Petrus Gregor. *dict. cap.* 1. *n.* 3. Qui *n.* 8. de tolerantia habendi concubinas & uxores simul inter Hebræos aliqua tradit. Sed respectu hujus gentis tenendum est, quòd licèt uxores in proprio, &
4 rigoroso significatu sumptæ concubinæ non dicerentur; tamen concubinæ de ratione uxoris aliquid participabant, & sic uxores quodammodo dicebantur, ut probatur ex *Genes. c. 16. vers.* 3. quo dum de sterilitate Saræ agitur hæc verba habentur, ibi: *Tulit Agar Ægyptiam ancillam suam post annos decem, postquàm habitare cœperant terra Chanaam, & dedit eam viro suo uxorem* & *c. 25. vers.* 1. ibi: *Abraham verò duxit uxorem nomine Cetu-*
5 *ram.* Et nihilominus Agar, & Cetura concubinæ fuerunt ut habetur in eodem Text. ibi: *Deditque Abraham cuncta quæ possederat Isaac, filiis autem concubinarum largitus est munera.* Sic pariter Cetura concubina Abrahæ dicitur, *Paralipom. c.* 1.
6 *vers.* 32. Quam diversitatem loquendi explicat S. Aug. *lib.* 1. *quæstion. sup. Genes. quæstion.* 90. dicens: *Non facilè dignoscitur quas concubinas appellat Scriptura, quas uxores; quandoquidem & Agar dicta est uxor, quæ postea dicitur concubina; & Cetura, & ancillæ, quas dederunt Rachel, & Lia viro suo. Nisi fortè omnis concubina uxor; non autem omnis uxor concubina more loquendi Scripturarum appelletur. Id est ut Sara, & Rebeca, & Lia, & Rachel concubinæ dici non possint: Agar verò, & Cetura, Bala, & Zelpha, & uxores, & concubinæ.* Clariùs ad rem S. Thomas, *in supplem. quæst.* 65. *art.* 5. *in corp.* ibi: *Unde ubicumque legitur in veteri testamento aliquos habuisse concubinas, quos necesse sit à peccato mortali excusare, oportet eas esse matrimonio junctas, & tamen concubinas dici: quia aliquid habebant de ratione uxoris, & aliquid de ratione concubinæ.* Quæ verba doctissimè explicat Dominus Covarrub. 1. *parte de spons. cap.* 4. *num.* 9.

7 Quæ quidem tolerantia, sive dispensatio in Lege Scripta vigebat, non ut libidini vacarent, sed procreationi liberorum incumberent: sic docet D. August. *lib.* 3. *de Doctr. Christ. cap.* 12. ibi: *Sufficiendæ prolis causa erat uxorum plurium simul uni viro habendarum inculpabilis consuetudo, & ideò unam fœminam maritos habere plurimos honestum non erat; non enim mulier eo est fœcundior, sed meretricia potiùs turpitudo est, vel quæstum, vel liberos vulgò quærere in hujuscemodi moribus, quicquid illorum temporum Sancti non libidinosè faciebant, quamvis ea facerent, quæ hoc tempore nisi per libidinem fieri non possunt, non culpat sacra Scriptura.* Latè D. Thom. *dict. q.* 65. *art.* 2. *in corp.* rationem hujus permissionis proponit, & S. Ambros. relatus, *in cap. dixit Sara* 32. *quæst.*
8 4. & ante eos Tertull. *lib. ad uxor.* his verbis: *Sanè apud veteros nostros, ipsosque Patriarchas non modò nubere, sed etiam plurifariàm matrimoniis uti fas fuit, erant & concubinæ Sed licèt figura tunc in synagoga, & Ecclesiam cesserit, ut tamen simpliciter interpretemur necessarium fuit instituere, quæ posteà aut amputari, aut temperari mererentur.* Meliùs S. Augustinus, *lib. de bon. conjug. cap.* 15. ibi: *Antiquis justis, non fuit peccatum, quòd plurimis fœminis utebantur, nec contra naturam hoc faciebant, cùm non lasciviendi causa, sed gignendi hoc facerent; nec contra morem, quia eo tempore ea fiebant; nec contra præceptum, quia nulla lege prohibitum intellexit Abraham, & Jacob.*

Sed tolerantia, ista cessante lege scripta, cessavit, ut docet S. Hieronymus, *in Epistol. ad* 9
Oceanum ibi: *Hoc quod dicit unius uxoris virum, potest & aliter disseri. Ex Judæis erat Apostolus. Prima Christi Ecclesia de Israel reliquiis congregabatur; sciebat lege concessum ut exemplo Patriarcharum, ac Moysi familiari populo noverat in multis uxoribus liberos spargere. Ipsis quoque sacerdotibus, hujus licentiæ patebat arbitrium. Præcipit ergo ne eamdem licentiam Ecclesiæ sibi vindicent sacerdotes: ne bina pariter, & trina conjugia sortiantur, sed ut singulas uno tempore uxores ha-* 10
beant. Quod & ad omnes fideles extenditur, ut docet S. Thomas, *ubi sup.* Qamobrem idem Augustinus, *serm.* 142. sic concludit: *Unde coram Deo, & Angelis contestor, atque denuntio ista mala, & semper prohibuisse, & numquam ei placita fuisse: quia præcipuè temporibus Christianis, concubinas habere numquam licuit, numquam licebit.* Si rationem disparitatis desideras, postula ab eodem sanctissimo viro, *dict. lib. de bon. conjug. cap.* ibi: *Non est enim nunc propagandi necessitas, quæ* 11
tunc fuit; quando & parientibus conjugibus, alias propter copiosiorem posteritatem superducere licebat, quod nunc certè non licet. Non tantùm affert opportunitatis ad aliquid justè agendum, sive non agendum temporum secreta distinctio, ut nunc meliùs faciat qui nec unam duxerit, nisi se contineri non possit. Quæ omnia confirmantur per dispositiones canonicas statim explicandas.

Ex quibus concluditur manifestissimè error An- 12
ton. Matthæi qui *in tract. de crimin. libro* 48. *ff. titul.* 3. *cap.* 7. *numer.* 8. impiè dixit, tolerandas esse absque pœna secundas nuptias, quæ ex necessitate magis, quàm ex libidine celebratæ fuerint. Nam in Ecclesia Catholica nunquam toleratum fuit, neque tolerabitur. Nec casus necessitatis excogitari potest, per quod ea quæ impossibilia sunt, possibilia fiant. Promissio namque nuptiarum facta per captivum uxorem habentem, Agarenæ quæ ei tribuit libertatem, nullius momenti fuit, non secus ac si permisisset arborem auream, vel montem argenteum. Ex eisdem etiam infertur respon- 13
sio tribuenda Benedicto Carpzovio, qui *in pract. crim. part.* 2. *qu.* 70. *num.* 40. dixit, quòd Text. *in cap. solet* 32. *qu.* 2. concurrentibus quatuor qualitatibus, concubinatum permittit; nam hæreticalis propositio est; *Clem. ad nostrum*, §. 7. *de hæret.* ubi Barbosa, *in collect. num.* 4. Trident. *in cap.* 8. *sess.* 24. *de reform. & cap.* 14. *sess.* 25. *cap. auditum* 4. *distin. c. concubinæ* 32. *qu.* 2. *c. nemo* 32. *q.* 4. Immò ille Textus concurrentibus illis qualitatibus, nuptias celebratas censeri affirmat, ut ipsius Textus verba demonstrant ibi: *Cæterum si vel utrumque, vel unum horum desit, non invenio quemadmodum has* 14
nuptias appellare possimus. Non enim de concubinatu, sed de nuptiis, non de consuetudine illicita toleranda, sed de matrimonio contracto, fine præcipuo omisso: procreandæ prolis, & explendæ libidi-

bidinis fine contemplato, quia tunc etiamsi finis præcipuus deficiat, nuptias adesse dignoscitur.

15 Sed ut pergamus, eadem tolerantia juris Digestorum tempore Imperatorum invaluit, Text. *in l.* 1. C. *de concubin.* licèt Dionys. Gotofridus *in d. l.* 3. teneat expressè permissum fuisse concubinatum, quod infert ex Text. *in leg. si qua illustriss. Cod. ad Senat. Cons. Orph.* ibi: *Si autem concubina liberæ conditionis constituta filium, vel filiam ex li-*
16 *cita consuetudine ab homine libero habita procreaverit.* Quæ verba Justiniani intelligenda crediderim de consuetudine extra pœnam habita, in quo sensu licita dici potest lato modo. Vel meliùs, quod Imperator licitam consuetudinem appellat eam, quæ initium sumendo à concubinatu in matrimonium transfunditur, cum ea quæ concubina esse cœpit, uxor postea habita fuit, quod fieri posse
17 docet Papinianus, *in l. donationes, ff. de donat.* ut tradit Barnabas Brisonius *in libello de rit. nuptiar. paulò post princip. pag. mihi* 42. Quod suadet decisio ipsius Textus, dum liberos susceptos ex concubinatu admittit simul cum legitimis ad bona materna; filii namque ex concubinatu susceptiillegitimi sunt, quia legitimi tantùm dicuntur, qui ex
18 legitimis nuptiis procreantur *l. filium 6. ff. de his sunt sui, vel alieni jur.* ubi Doctores *cum vulgat.* signanter Brison. *ubi prox.* sed illegitimi nihil capiebant ex bonis paternis, Text. *in l. humanitatis, Cod. de naturalib. liber.* neque ex maternis ante Orphitianum, & post eum si mater illustris esset, *d.*
19 *l. si qua illustris*, Fran. Marcus, *tom.* 2. *decis.* 472. *num.* 9. licèt si infimæ conditionis mater esset, capere poterant, Text. *in l.* 1. §. 2. *ff. de Tirtyl. & Orphi.* Quod intelligendum, legitimis non extantibus, quia si extent, illegitimi nil capere poterant, nisi concubinatus ad matrimonium transitum fe-
20 cisset. Quæ interpretatio licèt nova videatur, verbis *dict. leg. si qua illustris* nititur; quia Imperator supponit aptitudinem contrahendi, dum liberam conditionem in utroque requirit; & cùm ex sola animi mutatione contraxisse videantur, aptitudo capiendi referenda est ad filios illegitimos, vel naturales, legitimatos tamen per subsequens matrimonium, ut explicat idem Justinianus, *in* §. *sui*
21 *autem, vers. nec non, instit. de hæredit. quæ ab intest. defer.* ibi: *Nec non eos quos nostræ amplexæ sunt Constitutiones, per quas jussimus, ut si quis mulierem in suo contubernio copulaverit, non ab initio affectione maritali, eam tamen cum qua poterat habere conjugium, & ex ea liberos sustulerit, posteà verò affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit, & filios, vel filias habuerit; non solùm eos liberos qui post dotem editi sunt, justos & in potestate patris esse, sed etiam anteriores, quæ & iis qui posteà nati sunt, occasionem legitimi nominis præstiterunt.* Constitutiones, quas in hoc Textu explicat Justinianus communiter Doctores interpretantur de
22 contentis *in l. cum quis* 10. *l. num.* 11. C. *de natur. liber.* sed Text. *in d. l. si qua illustris*, ejusdem Justiniani est eodem die lata eisdem Consulibus, in eodem loco, & eisdem directa, & sic non est major ratio, ob quam illæ duæ leges *in d.* §. comprehendantur, quàm *d. l. si qua*, quæ de eadem fermè materia tractat, & sub eodem die, Consule, & loco
23 lata fuit. Sed dato quòd *d. l. si qua* intelligenda sit prout, vulgariter interpretatur, negari non potest; quòd similes filii ad bona paterna non admittuntur sicut legitimi, quod est signum evidens illegitimitatis consuetudinis, & hoc sufficit ad intentum, nempè ut concludamus à jure non expressa lege permissum concubinatum, sed tantùm toleratum, & extra pœnam. Et sic intelligenda sunt dicta plurimorum Interpretum dicentium licitum de jure civili esse concubinatum, quorum plures adducunt Clarus *in* §. *fornicatio, n.* 6. ubi Bajard. *n.* 7. Farinac. *quæst.* 158. *n.* 30. Avendanno *de exeq. mandat. p.* 2. *cap.* 26. *n.* Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 11. *n.* 9. Carpzov. *d. p.* 2. *q.* 70. *n.* 39. Marinis *resol. practicabil. l.* 1. *c.* 254. *n.* 8.

Hæc tolerantia abrogata fuit per Novel. *const.* 24
Leon. 91. *Novella* 12. *cap.* 4. *Novel.* 18. *cap.* 5. *Novella* 117. *c.* 2. & 3. & in usibus feudor. *cap.* 1. *de filiis suscept.* Sed quia certa pœna lata non fuit, variè Doctores se habent in ea assignanda. Et omissis dispositionibus Canonicis, & Tridentini, *d. cap.* 8. *sess.* 24. & *cap.* 14. *sess.* 25. *de reformat.* tanquam pertinentibus ad jurisdictionem Ecclesiasticam, de qua non tractamus, omni jure prohibitum concubinatum sequitur ex dictis per Grillandum, *de pœn. omnifar. coit. quæst.* 9. *num.* 5. Hos- 25
tiensem *in summa, & in c. lator. qui fil. sint legit.* Anton. de Butr. *in cap. cùm sit generale, de for. competent.* Boer. *decis.* 72. *per tot.* Rebuff. *in concordat. Rub. de publ. concub. ex princ.* Jul. Clar. *in d.* §. *fornicatio, num.* 6. sed clariùs Bajard. *ibidem num.* 7. Menoch. *de arbitr. cas.* 280. *n.* 20. Petr. Gregor. *d. l.* 10. *cap.* 1. *num.* 15. Langl. *semestr. d. l.* 8. *c.* 8. *ad fin.* Berlich. *pract. conclus. part.* 5. *conclus.* 39. Carpzov. *d. quæst.* 70. *ex numero* 42. Farinac. *d. quæst.* 138. *num.* 31. Tiber. Decian. *l.* 6. *tract. crim. cap.* 21. *per tot.* Juliv. Chart. *decis.* 77. *num.* 23. Grasim. *de effect. cleric. in pralud. n.* 58. *cum seq.* Sanfelicium *decis.* 245. Gabriel. Pereira, *decis. Portugal.* 12. *n.* 1. & ego aliqua notavi, *tom.* 2. *de regim. Val. cap.* 8. §. 8. *n.* 197. Cortiada, *decis.* 89. *n.* 6. *p.* 2. qui plures alios adducunt.

De jure nostro Hispano eadem tolerantia in- 26
fertur ex *leg.* 1. & *tot. titulo* 14. *part.* 4. sed ea sublata, pœna concubinariis inflicta videtur per Textus *in leg.* 1. & *tot. titulo* 19. *libro* 8. *Recopilat.* & sic nostrates docent, Covarrub. *in* 4. *decret. parte* 1. *cap.* 4. *num.* 8. Aviles *in cap.* 47. *prætor.* verb. *manceba numero* 1. Dominus Gregorius Lopez, *in dict. proœm. tit.* 14. *part.* 4. *gloss.* 4. Menchaca, *de success. creat.* §. 22. *n.* 49. Duennas *in regul.* 101. *limit.* 2. & 9. Antonius Gomez, *in l.* 80. *Taur. num.* 20. & 22. Didacus Perez, *in leg.* 3. *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin.* & *in l.* 23. & 24. *tit.* 3. *l.* 1. Avendanno *de exeq. man. dict. part.* 2. *cap.* 26. *n.* 4. Bernard. Diaz, *in pract. cap.* 78. *ex n.* 1. & ibi Salcedo, Villadiego, *in Rub. tit.* 1. *l.* 3. *For. in d. n.* 64. & 83. Bobadilla, *in polit. lib.* 2. *c.* 17. *ex num.* 53. Azevedo, *in l.* 1. *d. tit.* 19. *lib.* 8. *Recopil.* Cevallos, *com. contr. com. q.* 164. *ex n.* 1. & *q.* 295. *ex n.* 2. Joan. Gutierez, *canon. l.* 2. *c.* 7. *n. ex num.* 53. Don Joan. Vela, *de delict. p.* 1. *cap.* 6. *per tot.* Valenzuel. *cons.* 131. *n.* 5. Fermos. *in c. cùm sit generale, q.* 9. *n.* 2. *cum seqq. de for. compet.* qui de pœna 27
Clerici concubinarii, de concubina ipsius, de conjugato, de marito & aliis plurimis concubinariorum speciebus plura tradiderunt: quæ quia perspicua sunt non repetuntur.

28 Et licèt *in d. l. 3. tit. 15. l. 8. Ordin. & l. 5. tit. 19. l. 8. Recopil.* præfinita sit pœna concubinariis, cùm Aula in his criminibus puniendis procedat ad mensuram scandali; per consuetudinem illicitam subsecuti, aliquando extendit arbitrium, pœnam aggravando usque ad exilium in concubinario, vel detrusionem in concubina; aliquando
29 mulctam augendo, & sæpiùs nulla pœna irrogata, pœnali præcepto gravatos dimittit, ne ampliùs sub eodem tecto, vel in alio loco abdito, vel suspicioso concurrant, habita ratione status, vel conditionis reorum, juxta praxim traditam ab Avendanno, *d. c. 26. n. 4.* cujus doctrinam sequitur, ita ut ad probationem concubinatus non requirantur tot requisita, quæ Farinacius requirit, sed sufficiat frequentia copulæ cum scandalo inter vicinos. Verùm ex similibus præceptis ampla messis apparitoribus tribuitur extorquendi ingentes summas ab ipsis concubinariis, ne transgressiones ad judi-
30 ces deferant: in qua nequitia compescenda plurimi ex Dominis multum sudoris, & industriæ impendunt; sed oleum, & operam perdere solent, sicut non semel perdidi, malitia zelum justitiæ superante. Quo fit ut scelera foveantur, & delicta remaneant impunita. Et cùm natura ad hoc malum inducamur, remedium opportunum nisi mediante potestate œconomica adhiberi non valet. Hinc
31 profluit observantia exterminandi viros potentes jussu Principis: Hinc detrudendi fœminas inhonestas, vel in reclusione publica, quam *la galera* nuncupamus; vel si non infimæ sortis sint in Monasteriis intrà, vel extra urbem. Hinc distributio Regni per Provincias inter supremos Senatores, ut unusquisque de sibicommissa rationem exigat. Verùm hæc omnia frustrari solent peccatorum fraudibus, & astutiis.

CONTROVERSIA LIX.

De meretricia turpitudine, & illius pœna.

SUMMARIUM.

1 *Meretricia turpitudo jure divino reprobatur.*
2 *Meretricia turpitudo jure Canonico damnatur.*
3 *Meretrices de jure civili non permitebantur absque pœna.*
4 *Simpex fornicatio, an jure civili prohibita sit?*
5 *Jura noviora pœnam determinatam in meretrices non dicunt.*
6 *Scena à prostibulo distinguebatur.*
7 *Scenicæ mulieres luxuriosè vivebant, & nunc vivunt.*
8 *Text.* in l. fin. C. comm. de manum. *expenditur.*
9 *Meretricia turpitudo pœnali dispositione prohibita de jure civili.*
10 *Text. in* l. fœdissimam C. ad leg. Jul. de adulter. *expenditur.*
11 *De jure Digestorum habetur specialis mentio hujusmodi pœnalis dispositionis.*
12 *Roma erat virtutum omnium mater.*
13 *Meretrices inter viles annumerabantur, & nexibus legum solutæ erant.*
13 *Meretrices turpes personæ habitæ sunt, & contra eas bonorum possessio dabatur, si hæredes instituerentur.*
15 *Meretrices infamia notantur.*
Text. in leg. Imperator, ff. de his qui notant. infam. *expenditur.* ibidem.
16 *Meretricibus bonis interdicitur, & Curator datur.*
17 *Meretricis foribus effractis licèt bona ab alio surripiantur, effractor non tenetur actione furti.*
18 *Meretricem servam surripiens, non tenetur actione furti.*
19 *Meretrices habitu speciali incedere jubebantur.*
20 *Meretricis, & matronæ habitus realiter distinctus.*
21 *Meretrici, vel earum filiabus donata revocabantur etiam per tormenta.*
22 *Meretrix exhæredari potest à patre.*
23 *Meretrix detruditur in carcere ob debitum civile.*
24 *Meretrix à ferendo testimonio excluditur.*
25 *Meretrix ab honestarum consortio, & habitatione repellitur.*
26 *Meretrices sub mœnianæ dictæ, quia ad submœnia, fornices, & lupanaria mittebantur, vel invitæ, & quare?*
27 *Meretrices quæ dicantur, & quomodo probetur?*
28 *Meretrices de jure antiquo Hispano pœna tercentorum verberum plectebantur.*
29 *Meretrices, & lupanaria aliquando toleratæ in Hispania.*
30 *Lupanarium toleratio in Hispania abrogata lege novissima reperitur.*
31 *Meretrices loco pœnæ mittebantur invitæ ad lupanaria.*
32 *Lupanarium tolerantia ratione majoris mali vitandi, ab aliquibus approbata.*
33 *Meretricis invitæ missio ad lupanar, illicita videtur.*
34 *Sed hoc intelligendum si directè fiat; non verò si moneatur meretrix, quòd honestè vivat, vel in lupanari degat.*
35 *Meretrices jure Hispano pœna exilii mulctantur.*
36 *Meretrices jure Hispano novissimo aliis pœnis afficiuntur.*
37 *Meretrices apud alias gentes diversis pœnis afficiuntur.*
38 *Meretrices quibus pœnis hodie plectantur in hac Curia.*
39 *Diversitas procedendi ratione concubinatus, vel vitæ meretriciæ.*
40 *Meretricia turpitudo probatur, quando fœminæ januam apertam diu, noctuque habent adolescentibus, quod apud nos dicitur,* recibir visitas.
41 *Scandala, rixæ, vulnera, & neces ex hoc vivendi modo procedunt.*
42 *Meretrices hoc modo viventes,* Cortesanas *vel* Tusonas *appellantur.*
43 *Lenonum differentiæ, & pœnæ remissivè traduntur.*

MEretricia turpitudo fœminarum palàm quæ- 1
tum corporum facientium jure divino reprobata reperitur per Text. *in c. 23. Deuteronom. vers. 16.* ibi: *Non erit meretrix de filiabus Israel. neque scortator de filiis Israel:* cujus detestatio, *Proverb. 5. vers. 2.* traditur his verbis: *Ne attendas fallaciæ mulieris, favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus, novissima autem illius*

illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps. Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant. Per semitam vitæ non ambulabant, vagi sunt gressus ejus & investigabiles.
2 quæ prosequitur Salomon usque *ad c.* 7. De jure Canonico eadem prohibitio probatur ex *c. nemo, c. sicut, cap. meretrices*, 32. *quæst.* 4. ubi communiter Doctores plura tradentes, Covarr. *sup.* 4. *decret. p.* 1. *despons. c.* 4. *ex n.* 5. plura per Barbosam, *in cap. inter opera* 20. *de sponsalib.* & Joan. Guttier. *canonicar. p.* 2. *c.* 10. *per tot.*

3 De jure civili Romanorum plures Doctores tenent nulla pœna meretrices coerceri, quod inferunt ex eo, quòd simplex accessus soluti ad solutam impunibilis videatur, ex Text. *in l. uxor.* 13. §. *sed in ea* 2. *ff. ad leg. Jul. de adult. l. si ea quæ* 22. *C. eod.* & sic tenuerunt plures relati à Berlich. *practicab. p.* 5. *concl.* 39. *n.* 5. & Carpzov. *in pract. crim.* 2. *p. q.* 70. *n.* 11. Verùm ex his juribus nihil ad rem inferri valet; quia valdè diversum est simplex accessus à meretricia turpitudine, cùm illud in occulto fiat, hoc palàm; illud instantaneè, hoc per actuum repetitionem, diuturno tempore in nequitia persistendo. Ulpianus enim *in d. l. si uxor*, §. *sed in ea* respondit, quòd in viduam impunè stuprum committitur, quod respicit personam stuprantis; non autem quòd vidua palàm quæstum corporis faciens impunita evadat: sic similiter Imperator *in dict. l. si ea quæ* rescripsit, quòd in publicè prostituta cessat crimen adulterii, non autem, quòd cessent aliæ pœnæ.

4 Christophorus Avendanno, *de exequen. mandat. p.* 2. *cap.* 26. *num.* 1. tenuit quod simplex accessus soluti ad solutam prohibitus est per leges novissimas juris Romanorum, quod inferre intendit ex *authent. de lenonib.* §. *mulieres, collat.* 3. *Authent. scenicæ mulieres, collat.* 5. *Authent. quibus mod. natur. effic. legit.* §. *illud*, ex *usib. feud. in c.* 1. *de fil. nat. ex matrim. ad Morgan.* & ex *leg. fin. Cod. commun. de manumission.* Sed in his juribus nihil con-
5 cluditur. Nam *authent. de lenonibus, in* §. *mulieres*, nihil de pœna meretricibus imponenda statuit, sed exhortationem ad castitatem continet; in præcedentibus tamen licèt pœnam lenonibus statuat, ibi: *Præconizamus itaque, quia si quis de cætero præsumpserit invitam puellam assumere, & habere ad necessitatem nutritam, & fornicationis sibi deferentem quæstum, hunc necesse esse à spectabilibus Prætoribus populi hujus felicissimæ civitatis comprehensum omnia novissima sustinere supplicia.* Mulieribus verò nullam indicit, *Authent. de scenicis mulieribus, col-*
6 *lat.* 5. Improbat juramentum de perseverando in Scenicis, & pœnam in exigente irrogat, non autem mulieribus pœnam imponit: & quando imponeret, non est idem in prostibulo habitare, & in scena adesse, ut Accursius perperàm dixit *ibidem*, illud enim es libidinibus vacare, & venalem pulchritudinem exhibere; hoc autem ad ludos theatrales, & spectacula destinati, ut clarè probat Text.
7 *in l.* 2. §. *fin. ff. de his qui not. infam.* Et licèt regulariter tunc, sicut nunc experimur, scenicæ mulieres viram meretriciam ducebant, ut ex Text. *in l.* 2. & 4. *C. Theodos. de scenis*, colligitur; ubi plura ad rem Jacobus Gotofridus congerit; non tamen in lupanaribus, vel prostibulis versabantur: neque ipsis pœna, quia ibi versarentur, imposita fuit; sed juramentum de non recedendo exigi ab eis sub pœna prohibetur *in* §. *illud Authent. quibus mod. natur. effici. legit.* nihil de pœna imponenda tractatur, sicut neque *in cap.* 1. *de fil. nat. ex matr. ad Morgan.* 8
Ac tandem, *in dict. l. fin. Cod. comm. de manumiss.* Solùm reperitur rescriptum ab Imperatore, quòd neque antiquis legibus, neque sui temporis constitutionibus permissum fuit conjugatis concubinam habere; quod *in l. unic. Cod. de concub.* clarè statutum est. Et sic licèt inferatur, quod quilibet accessus præter matrimonialem, prohibitus, vel illicitus habebatur, respectu legis pœnam imponentis meretricibus, nihil meo judicio ex dictis juribus concluditur.

Quare his, & aliis similibus omnissis, in termi- 9
nis scorrationis, & meretriciæ turpitudinis exstat clara dispositio pœnalis de jure civili Romanorum tam in Codice, quàm in Digestis. Sic mihi probat Textus, *l. fœdissimam* 20. *Cod. ad leg. Jul. de adulter.* quem Textum de tribadis, sive fricaticibus vulgariter exponi solet, sed perperam, ut ejus verba demonstrant, quæ sic se habent. *Fœdissimam earum nequitiam quæ pudorem suum alienis libidinibus prosternunt; non etiam earum, quæ per vim stupro compressæ sunt, irreprehensa voluntate leges ulciscuntur.* 10
Dionys. Gotofridus, *ibidem* interpretatur hunc Textum de mulieribus stupris ultrò se dedentibus: quod ex ipsis verbis elicitur, cùm de patientibus alienas libidines, non de agentibus Diocletian. & Maximin. *ibidem* tractent, ut dixi sup. *controvers.* 48. *n.* 48. Alienis enim libidinibus prosterni, est sui copiam pluribus exhibere, in quo meretritia turpitudo consistit, *in l. palam in princ. ff. de rit. nuptiat.* ubi Doctores, quorum plures congerit Cenedo *in collect. decretal. collect.* 140.

Jure digestorum idem probatur ex Text. *in d.* 11
leg. palàm, §. *non solùm, ff. de rit. nuptiar.* ibi: *Non solùm ea quæ facit, verùm ea quoque quæ fecit, & si facere desit, lege notantur; neque enim aboletur turpitudo, quæ posteà intermissa est*: idem probatur *in* §. *Non est seq.* ibi: *Non est ignoscendum ei quæ obtentu paupertatis turpissimam vitam egit.* Cujus Textus verba adeo clara sunt, ut explica- 12
tione non egeant. Nec aliud credi poterat de prisca illa severitate Romanæ urbis, quæ mater omnium virtutum dicebatur ab Imperatoribus *in l. non patimur* 4. *C. Theos. ad leg. Jul. de adulter.* ubi plura per Jacob. Gotofrid. Quia meretricia turpido est talis, quòd non erat possibile quin, leges in eam insurgerent, ne effrenata fœminarum libido absque aliqua pœna evaderet.

Sed dices, qua pœna meretrices plectebantur, 13
quia in his juribus nulla specialiter assignata reperitur? Pluribus pœnis plecti respondeo. Prima est, quòd inter viles, & abjectas personas annumerabantur, ita ut legum nexibus, & auxilio destituerentur, Text. *in d. l. si ea quæ* 22. *Cod. ad leg. Jul. de adulter.* Hippol. de Mars. *in l. unic. Cod. de rapt. virgin. num.* 19. P. Fragoso, *de reg. relp. Christ. p.* 1. *l.* 2. *disp.* 4. *num.* 170. Secunda, quòd 14
turpes personæ dicebantur, & si institutæ heredes sint, contra eas parentibus bonorum possessio dari solet, Text. *in l.* 3. *ff. si à parent. quis man. sit.* D. Greg. Lopez *in l.* 12. *tit.* 7. *part.* 6. *Gloss.* 2. aliis relatis Barbosa, *in collect. cap. in opera* 20. *de sponsal. num.* 10. Tertia, quòd infamia juris, & facti 15
notan-

notantur, Text. *in leg. Athletas, ff. de his qui not. infam.* junct. *d. l. palàm*, §. *non solùm*, & §. *lenocinium, de rit. nuptiar.* plurib. Farin. *q.* 56. *num.* 357. Riccius *in prax. rer. for. Eccles. decis.* 166. *numero* 87. Barbosa, *in d. collect. c. inter opera, n.* 9. Amaya, *in l. unic. C. de infamib. lib.* 10. *num.* 30. Nec obstat Text. *in l. Imperator. ff. de his qui infam.* dicendo, quòd vita meretricia in servitute ducta, non obest famæ: quia cùm servi pro mortuis habeantur à jure civili, in considerationem non veniunt facta in servitute ad effectus civiles. Immò ex eodem Texm argumentum à contrario sensu desumi valet dicendo: ergo vita meretricia in libertate habita famæ obstabit, quod argumentum validum est in jure, *l.* 1. §. *hujus rei, ff. de off.*
16 *ejus cui mand. est juris* plurib. Barbos. *in loc. com. arg. jur. loco* 27. *numero* 1. Quarta pœna est, quòd meretrici bona interdicuntur, & Curator tanquam furioso datur, Text. *in l. & mulieri* 15. *ff. de curat. fur. dan.* Ant. Gomez, *in l.* 14. *Taur. num.* 13. Arias Pinell. *in l. fin. num.* 20. *C. de bon. Mater.* Joan. Gutierrez, *de tutel. p.* 1. *c.* 9. *num.* 23. Quinta pœna est, quòd actione injuriarum non
17 tenetur, qui eam ad turpia solicitaverit, neque de raptu tenetur, quia eam rapuerit, neque de furto qui ejus fores effregerit, etiamsi ab alio
18 bona subripiantur, Text. *in d. l. unic. Cod. de rapt. virgin.* Hippol. & Fragos. *ubi proximè*, Text. *in leg. verum* 39. *ff. de Furt.* pluribus Caball. *cas.* 179. *ex num.* 2. Sexta pœna est, quòd meretricem servam rapiens, neque de furto, neque de plagio tenetur, si libidinis causa fiat, *dict. l. unum ff. de furt.* pluribus Farinac. *quæst.* 174. *num.* 13. Caball. ubi
19 prox. *num.* 3. Septima pœna est, quòd habitu à matronis, & aliis pudicis fœminis distinguatur meretrix, Text. *in l. minæ* 5. *Cod. de Episcopal. audient.* ubi Barbos. *in collect. num.* 5. Et licèt hanc dispositionem ad habitum religiosum, vel virginum Deo dedicatarum aliqui limitent, ut ipse Barbosa refert, contrarium convincitur ex *l.*
20 *nulla* 11. *cum l. seq. Cod. Theodos. de scenicis*, ubi plura Jacob. Gotofrid. Quibus addenda ipsa realis habitus differentia, per quam meretrices à matronis, & cæteris pudicis distinguuntur, adducta per Alexandrum ab Alexandro, *lib.* 5. *dier. genial cap.* 18. ubi Tiraquell. *in not.* Octava pœna
21 est, quòd donata meretricibus, & earum filiis revocentur, adhibitis etiam tormentis, si ea occultaverint, Text. *in l.* 1. *Cod. de natural. liber.* ubi Accurs. & Dionys. Gotofrid. Petr. Gregor. *dict.*
22 *l.* 10. *syntag. cap.* 2. *num.* 17. Nona pœna est, quòd filia meretrix perdit jura suitatis, & potest à patre utiliter exhæredari, *l. si filiam* 19. *Cod. de inoffic. testa. l.* 5. *tit.* 7. *part.* 6. ubi Dominus Gre-
23 gor. Lopez, *Gloss.* 2. Decima pœna est, quòd licèt fœminæ de jure capi non possint pro debito civili, *Auth. hodie, Cod. de cust. recor.* ubi Doctores, *l.* 1. *Cod. de offic. divers. judic.* pluribus Farinac. *quæst.* 27. *num.* 43. sed si fuerit meretrix, etiam pro debito civili in carcerem detruditur, Text. *in Authent. de restitut. & ea quæ parit, unde. mens.* §. *fin. collat.* 4. pluribus Farinac. *dict. qu.* 27. *num.* 55. de jure Hispano sic cautum reperi-
24 tur *in leg.* 62. *Taur.* ubi Anton. Gomez. Undecima pœna est quòd meretrix à testimonio ferendo repellitur, Text. *in leg.* 3. §. *lex Julia, ff. de testibus*; pluribus Farinac. *quæst.* 56. *ex numero* 358. Duodecima pœna est, quòd excludatur ab honestarum consortio, & habitatione, Text. *in l. nullus, Cod. de sum. Trinit.* & *in leg. si qua in publicis, Cod. de spectacul. lib.* 11. Dominus Gregor. Lopez *in l.* 14. *tit.* 10. *part.* 5. *gloss.* 2. Montalvus, *in leg.* 3. *tit.* 2. *lib.* 4. *for. legum*, Plaza, *in epitom. delict. cap.* 31. *numero* 9. *vers. illud.* Antonius Gomez, *in leg.* 62. *Taur. num.* 4. Petr. Caball. *casu* 184. *numero* 1. Ayllon. *ad Gomez var. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. *vers. conductor.* Unde ad sub mœniana, fornices, & lupanaria, loco
26 pœnæ vel invitæ mittebantur, ut fœtore loci, & sociarum à tali vita resipiscerent, ut ex Livio, Tacito, & aliis probat Petr. Gregor. *d. c.* 2. *numer.* 13. & 39. Qua detestabili pœna usi pluries fuere Tyranni in sacratissimas Virgines pro fide Catholica ad martyrium deductas, ut ex Tertull. Ambros. & aliis tradit Langleus, *lib.* 8. *semestr. cap.* 8. *in fin.* Quæ autem dicantur meretrices, &
27 quomodo probetur, tradunt Doctor. *in d. lege palàm.* Farinac. *quæst.* 135. *ex numero* 76. plurimos adducens Cenedo, *in dict. collect.* 140. *ex numero* 1. & ex nostratibus Plaza, *d. c.* 32. *ex numero* 5.

De jure Hispano antiquiori pœnam acerbam in meretrices assignatam habemus per Text. *in l.* 28 17. *tit.* 4. *l.* 3. *for. jud.* nempè quòd cædantur coram populo trecentorum verberum pœna. Quæ si hodie vigeret in praxi, multarum salutem produceret. Sed antiquata reperitur, ut notat Villadiego, *in eodem Text. n.* 1. *vers. nihilominus.* 29 Sed rationem quam adducit, nempè quòd meretrices, & lupanaria toleratæ sint, improbo duplici ex capite. Primum quia toleratio lupanarium, quæ suo tempore vigebat abrogata fuit per Dominum Regem Philippum IV. lege speciali lata in 30 hac regia urbe anno 1623. quæ est *lex fin. tit.* 19. *l.* 8. *Recopil.* Secundum quia ex tolerantia lupanarium non infertur impunitas meretricum; quia, ut dixi, loco pœnæ eæ invitæ ad lupanaria mittebantur, ut detestatione loci, & fetore sociarum resipiscerent; Et ne castas simili contagio deformarent. Et licèt Dominus Covarrub. *dict. part.* 1. 31 *de sponsal. c.* 4. *num.* 9. *ad fin.* postquam tolerantiam lupanarium non improbat, reprobavit missionem meretricis invitæ, ea nisus ratione quod peccatum sit aliquem etiam loco pœnæ cogere ad peccatmn; crediderim hanc rationem deficere, 32 si non directè condemnarentur ad lupanar: sed per indirectum, eas monendo, quòd honestè vivant, vel in lupanari meretriciam vitam exerceant sub comminatione exilii, vel alterius pœnæ. Quia, sub hac forma non imponitur eis necessitas pec- 33 candi; sed solùm casu quo à peccandi consuetudine non abstineant, imponitur certus modus peccandi quo minùs lædant rempublic. quod Ecclesia tolerare solet majoris mali vitandi causa, ut de ipsa lupanarium tolerantia tenuit idem doctissimus vir, & ego cum sancto Thoma, Petro Gregor. & aliis notavi, *tom.* 2. *de reg. Val. c.* 8. §. 34 8. *num.* 197. Quæ detrudendi forma in lupanar meretrices, praxi recepta erat in civitate Valentiæ, quando ego munera criminalia gerebam; neque hoc iniquitatem continet, quia impudicitiæ pœna in ipsa vita impudica continetur. Prudenter

Taci-

Tacitus, *lib. 2. annal.* ibi: *More inter veteres recepto, qui satis pœnarum adversum impudicas, in ipsa professione flagitii, credebant.*

Sed ut pergamus, per leges noviores hujus
35 Regni: licèt leviùs, pariter punitæ reperiuntur meretrices. Nam *in leg. 2. tit. 22. part. 7.* in exilium mitti jubentur, quia dum de lenonibus tractatur, hæc verba habentur ibi: *Debenlos hechar fuera de la villa è las tales putas.* Ubi videndus Dominus
36 Gregor. Lopez, *gloss. 2.* novissimæ leges hanc pœnam non abrogant, & *in l. 7. tit. 19. l. 8. Recop.* prohibentur gestare habitum aliquem religionis, quod non possint habere famulas quadragintà annis minores sub pœna exilii. Quòd non possint amanuensem habere, sub eadem pœna, & quòd in Ecclesia non apponant aliquem ornatum ad sedendum sub pœna amissionis: & licèt istæ pœnæ leviores videantur, ignominiosæ sunt, & sufficiunt, ut dici possit, quòd meretricia turpitudo nostris legibus coerceatur. Sicut apud cæteras gen-
37 tes, de quibus Gigas *tract. de læsa Majest. l. 5. c. 7. num. 6.* Carol. Rain. *cons.* 130. *n. 5. l. 3.* Lancellot. Galiaula *tract. de stat. q. 2. n. 11.* Menoch. *de arbitr. cas.* 534. *num.* 15. Philip. Decius, *in l. quæ propter, ff. de regul. jur. num. 5.* Dominus Covarr. *in c. peccatum de reg. jur. in 6.* Cacher. *dec. 77. num.* 34. Petr. Greg. *de repub. l. 14. c. 1. num. 5.* Joan. Andreas *in c. si quis propter paupertatem* 10. *de furtis.* Dominus Valenzuela, *cons.* 80. *num. 25. & 26.* Franq. *dec. 68. & dec. 316.* ubi Amendola, Cabal. *cas.* 184. *n. 1.* Plaza *dict. c. 32. ex num. 5.* Anton. Gomez, *var. l. 2. c. 3. n. 6. & l. 3. c. 6. num. fin.* ubi Ayllon. Berlich. *d. concl. 39. num.* 10. & Carpzov. *d. qu. 70. num. 16. cum seqq.*

Hinc profluit praxis in Aula ab antiquo recep-
38 ta procedendi contra meretrices, quæstum palàm exercentes, ita ut turpitudine legitimo modo probata, detrudantur in publica reclusione, quæ nuncupatur *la galera* ad tempus, vel in perpetuum, rasis coma, & supercilliis, vel non, juxta scandali dati, vel luxuriandi excessum. Quæ procedendi causa diversa est à causa concubinatus; nam hæc probata consuetudine illicita cum uno tantùm justificata manet, & condemnatio subsequitur.
39 Sed quando mulierculæ accusantur de vita meretricia, necessaria est probatio prostitutionis cum pluribus, & quæstuaria vita, juxta *dict. l. palàm*, & regulas traditas per Farin. *d. q. 135. ex n. 76.*

Alia causa procedendi in Aula frequentissima
40 est nempè quando mulier non infimæ sortis accusatur de inhonesto modo vivendi, eo quòd januam apertam diu, noctuque habet, adolescentibus eam visitantibus, quia hac qualitate probata simul cum luxu habitus, juxta formam traditam per Petr. Gregor. *d. c. 2. n. 6.* & Farinac. *d. qu. 135. num. 95.* Meretricia vita probata videtur, ac per consequens condemnatio subsequi debet, juxta
41 facti, & Personarum qualitates. Ex hoc enim modo vivendi plures rixæ, contentiones, vulnera, & neces oriuntur: quia meretrices istæ quæ *Tusonas*, vel *Cortesanas* vulgò dicuntur; plus offerentes admittunt, seu verius neminem dantem excludunt, qui zelotypiæ affectu inflammati, ad rixas, contentiones, vulnera, & neces pervenire solent, ob quod judices earum turpitudinem compescere tenentur, hoc præ oculis semper habendo, quòd pœna pecuniaria in eis nihil prodest, quia quidquid ratione pœnæ ab eis exigitur, ab Amasiis 42
statim recuperant cum centesima usura, qua de causa detrusionis pœna imponi debet; nam exilii in fœminis frustranea est, quia facie cooperta incedentes, effectum condemnationis eludunt.

De lenonibus, eorumque differentiis videndi 43
sunt Doctores *in d. authent. de lenonibus*, Farin. *d. qu.* 144. *per tot.* Berlich. *dict. p. 5. concl.* 40. Carpzov. *dict. part. 2. qu.* 71. Ex nostratibus Dominus Gregor. Lopez, *in d. tit. 22. part. 7.* Anton. Gomez *in d. l.* 80. *Taur. num.* 73. *cum seqq.* Joan. Guttierrez *in pract. crim. qu.* 149. & 150. Don Joan. Vela, *de delict. part. 1. cap.* 20. Avendano, *de exequend. p. 2. c. 6.* & Azevedo, *in leg. 4. & 5. tit. 11. lib. 8. Recopil.* quæ quia trita sunt; explicatione non egent.

CONTROVERSIA LX.

De sortilegio libidinis causa intentato per mulierculam, & de fallacia Ægyptianæ, ut pecuniam ab ea extorquere posset.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
2 *Sortilegium non sapiens hæresim manifestè, mixti fori est.*
3 *Bulla* Sixti V. *jurisdictionem Inquisitorum ampliavit, ad crimina sortilegii.*
4 *Ex quo aliqui colligunt, quòd judex secularis de eis cognoscere non valet.*
5 *Constitutionis* Sixti Quinti, *verba traduntur.*
6 *Constitutio hæc jurisdictionem cumulativam Inquisitoribus tribuit.*
7 *De jure Canonico Inquisitores procedere non valebant in crimine simplicis sortilegii.*
8 *Constitutiones Pontificum interpretandæ sunt quo minùs lædant juris canonici sanctiones, & jus tertii.*
9 *Inquisitores in dubio cognoscunt, an sortilegium hæresim sapiat.*
10 *Rei, vel acta Inquisitoribus à Judice seculari tradenda sunt, quoties postulantur ob causam fidei.*
11 *Sortilegia amatoria ex se, non sapiunt hæresim.*
12 *Sortilegia divinatoria, aliquando non sapiunt hæresim.*
13 *Sortilegium quod in nostra specie supponebatur, hæresim non redolebat.*
14 *Sortilegia omnia de jure civili, pœna capitali plectuntur.*
15 *Mandans fieri sortilegium eadem pœna plectendus.*
16 *Sed acerbitas hujus pœnæ mitigata consuetudine reperitur, ita ut arbitraria pœna sit.*
17 *Expenduntur jura, hanc mitigationem comprobantia.*
18 *De majori ad minus valet argumentum in pœnalibus.*
19 *Mandantes fieri maleficia, mitiùs puniuntur de jure Codicis.*
20 *Malefici ipsi, etiam mitiùs puniti eo jure.*
21 *Sortilegi pœna mortis afficiantur de jure Hispano*

pano.

22 *Signanter utentes sortilegio divinatorio per Hydromantiam, quale est hoc, de quo in nostra specie.*

23 *Hydromantiæ divinatio, quæ sit remissivè?*

24 *Pœna sortilegii à jure Hispano imposita, per consuetudinem mitigata reperitur.*

25 *Sed limita, nisi mors, vel aliud simile damnum sequatur.*

26 *Sortilegium fecisse jactans, mitiùs punitur. Confessio extrajudicialis non facit delictum, nec immutat veritatem.* ibid.

27 *Sortilegium mandans absque dolo, vel per simplicitatem, mitiùs punitur.*

28 *Incipiens sortilegium facere, si non perfecerit extraordinaria pœna tenetur.*

29 *Maleficium non hostile, non punitur pœna ordinaria, licèt perveniatur ad actum proximum. Atrocissimæ tantùm crimina puniri ex affectu, ad actum proximum deducta, non secuto effectu.* ibid.

30 *Decissio Aulæ.*

1 MUliercula quædam ardebat virum, cujus concubinatum obtinuerat, amore illius accensa, seu veriùs cupiditate donorum, quæ jam gustaverat, stimulata consuluit vetulam *Ægyptianam* (ab Italis *Zingaræ* nuncupantur, inter Hispanos *Gitanas.*) Quæ remedium efficax spopondit, & ad explorandam voluntatem Amasii erga illam, emere folium papyri jussit certis requisitis in emendo observatis, die ab ipsa assignato. Folium Ægyptiana recenter emptum servavit inter ubera, & auri non modica quantitate accepta, involutam in linteo pariter servavit. Ad habitaculum mulierculæ reductis, in puteo linteum, quo aurum involutum videbatur, projecit, & ex eo aquam haurire jussit, qua missa in pelvim noviter emptam folium simile empto, in quo nihil depictum apparebat, immisit, & statim ac madefactum remansit, visæ fuerunt in eo imagines viri fugientis, & fœminæ subsequentis, confusè delineatæ, ex quo conjectavit, numquam virum illum ad similes amores reversurum. Hæc in admirationem, usque ad animi fermè deliquium mulierculam rapuere: sed vana quidem, & per calliditatem, atque fallaciam Ægyptianæ facta fuerant; nam folium emtum reservando aliud in eadem parte positum supposuit, in quo imagines depictæ jam erant, alumine in aqua liquefacto, ita ut nisi submergatur in aqua, apparere non possint. Auri verò summa, quam in puteo ejicere simulavit sibi reservata, in eodem linteo silicem involutum projecit, quod puteo inspecto, evidenter apparuit. Ægyptiana sibi fuga consuluit, Meretricula capta fuit, & confessa ingenuè, deceptam se agnoscendo; dubitabatur qua pœna essent plectendæ.

2 Ad quod in primis supponendum venit, quòd sortilegii crimen dum hæresim manifestè non sapit, mixti fori est; ex doctrina Abbat. *in c.* 1. *de sortileg.* quem sequuntur Paul. Grilland. *eod. tract. q.* 11. *n.* 4. Julius Clarus, *in pract.* §. *hæresis*, *n.* 25. Covarrub. *var. l.* 3. *c.* 3. *n.* 1. Simancas, *de Cathol. instit. tit.* 52. *n.* 2. *cum seqq.* Sccacia, *de jud. l.* 1. *c.* 12. *n.* 22. Didacus Perez, *in l.* 9. *tit.* 1. *l.* 8. *Ordin. in gloss. vers. quo fit, ad fin.* Bobadilla *l.* 2. *polit. c.* 17. *n.* 74. D. Joann. Vela, *de delict. part.* 1. *cap.* 34. *n.* 6. Martin. del Rio, *disquis. magic. lib.* 5. *sect.* 12. Marta *de jurisdict. part.* 2. *c.* 12. *n.* 10. Farinac. *quæst.* 8. *num.* 132. & 156. Petr. Caball. *cas.* 223. *n.* 57. *cum sequentibus.* Torreblanca, *de jur. spirit. lib.* 15. *c.* 3. *n.* 18. & *de Mag. lib.* 3. *c.* 9. *ex numero* 25. Aviles, *in capit. Præter, c.* 53. *verb. castiguenslos.* Parlador. *rer quotid. in sesquicent. differ.* 9. §. 2. *n.* 8.

Et licèt Sigismundus Scaccia, *dict. cap.* 12. *num.* 53. & Cæsar Carena, *tract. de Offic. sanct. Inquisit. part.* 2. *tit.* 12. §. 16. *num.* 147. dispositionem hanc juridicam agnoscendo, teneant quòd de jure novissimo per constitutionem Sixti V. Inquisitores privativè cognoscunt de omnibus sortilegiis; ea adhibita ratione quòd Summi Pontifices semper solent concedere Jurisdictionem privativam Inquisitoribus, hoc, meo quidem judicio, repugnat verbis ipsius Constitutionis, quam ad litteram adducit Pater Diana, *part.* 4. *resolut. moral. pag. mihi* 306. in cujus §. 6. hac verba habentur: *Tam Episcopi, & Prælati Superiores, ac alii Ordinarii locorum, quàm Inquisitores hæreticæ pravitatis, ubique gentium deputati: etiamsi in plerisque ex his casibus, antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentiùs inquirant, & procedant: atque in eo severiùs Canonicis pœnis & aliis eorum arbitrio animadvertant.* Quomodo enim dici potest, quòd privativam jurisdictionem concedat summus Pontifex, quando eam cumulativam expressè participat? Quòd enim in hac parte constitutionis decernit est, quòd prohibitio procedendi Inquisitores in crimine sortilegii non hæreticalis contenta *in cap. accusatus*, §. *sanè, de hæret. in* 6. de medio tollatur, ita ut jam in omni sortilegio Inquisitores procedere valeant, quod antea facere non poterant, ut latè probat Barbos. *in collect. d. Text. n.* 18. *cum seqq.* & sic nostram sententiam post constitutionem Sixti V. tuentur Pater Fragoso, *de regim. reipubl. Christ. p.* 1. *l.* 2. *disput.* 4. §. 5. *num.* 10. Thomas del Bene, *tract. de immunit. Eccles. part.* 2. *cap.* 10. *dub.* 1. *sect.* 1. *num.* 5. & 22. Fermosin. qui Inquisitor erat, *in c. cùm generare* 8. *de for. compet. q.* 8. *num.* 8. nec ausus fuit negare Diana, *d. tom.* 4. *tract.* 7. *resol.* 10. *in princ.* Immò ipse Carena sibi contrarius hanc sententiam firmaverat *ibid.* §. 15. *num.* 140. Neque enim verum est, quòd respectu Judicum sæcularium privativa concessio censeatur; nam si hoc ad consuetudinem reducendum sit, ut verbum *solet*, ab eodem Carena appositum significat, rarò, aut numquam verificari potest, quia summi Pontifices non solent concedere Inquisitoribus jurisdictionem, nisi in causis fidei, quæ merè Ecclesiasticæ sunt: solùm namque ex causis mixti fori præter hanc sortilegii, in crimine nefando quoad Regna coronæ Aragonum concessa reperitur per Clementem VII. & quoad Lusitanas Provincias per Pium IV. & Gregorium XIII. ut cum Castro Palao, Moura, Barbosa, Henriquez, Narbona, Salcedo, Diana, Carena, & Salelles, dixi *tom.* 2. *de regim. Val. cap.* 7. §. 3. *num.* 8. Et hæc concessio, non solùm cumulativè fuit, ut praxis inconcussa demonstrat, verùm Inquisitores procedunt cum interventu Regentis Cancellariam Regiæ Audientiæ, ut *ibidem* dixi, qui cùm magistratum gerat sæculare, non admitteretur, si

3 4 5 6 7 8

Ju-

Jurisdictio privatim concessa esset. Et cùm hæc constitutio non contineat clausulam privativè concedentem jurisdictionem Inquisitoribus, interpretanda est, ita ut non lædat dispositionem juris; per quam cumulativè pertinebat ad laicum, & Ecclesiasticum, *cap. 1. de constit. in 6.* Chassaneus, Tiraquellus, Menochius, Surdus, & alii apud Barbos. *in collect. dict. Text. num. 19.* Nec Pontifex præjudicat tertio, nisi in expressis Text. *in lege 2. §. meritò, & §. si quis à principe, ff. ne quid in loc. publ. cap. quamvis 8. de rescript. in 6.* ibid. Barbos. *num. 5.*

9 Licèt cum eodem Carena teneo, quòd in casu dubio, ad Inquisitores spectat cognitio an sortilegium hæresim sapiat, ut Freitas, Diana, Leone, & Cabello docet, *num. 148.* Quamquam plures contrariam opinionem meantur. Sed nostra confirmatur ex praxi communiter recepta in Hispania tradendi quoscumque reos, & acta, quoties pro causa fidei ab ipsis postulantur, absque
10 alio examine; vel cognitione; ut cum Solorzano, Tondutо, Carena, & Pareja scripsi, *dict. §. 3. num. 6.* Cùm autem sortilegium amatorium, quale in nostra specie desiderabatur à mulierculis secluso pacto expresso cum diabolo, ab usu Sacra-
11 mentorum, vel sacramentalium, & deprecatoria Dæmonis invocatione, hæresim non sapiat, ut docent Eimericus, *in Director. part. 2. quæst. 4.* Penna, *in comm. ad dict. quæstione §. qui dedit pocula.* Scaccia, *de jud. dict. capit. 12. num. 39.* Farinac. *dict. quæst. 20. n. 80.* Caball. *dict. cas. 223. num. 25.* Torreblanca, *de mag. dict. lib. 3. cap. 8. numero 13.* Ricc. *in prax. for. Eccles. resol. 424. numero 11.* Carena *d. tit. 12. §. 6. n. 48.* Neque
12 divinatorium, quod facere finxerat Ægyptiana, cùm tenderet ad percipiendum id quod Diabolus naturaliter scire poterat, vel conjectare ob ingenii acumen, longam experientiam, signa externa, & cognitionem morum dicti viri, ut cum Eimerico, Penna, Scacc. Suarez, Farinac. del Rio, & aliis do-
13 cent Torreblanca, *de mag. d. c. 9. n. 26. cum seqq.* Accurnia *de confess. sollicit. q. 5. n. 34.* Sesse, *decis. 468. n. 18. tom. 4.* Carena, *ubi prox. §. 10. n. 61.* clarè sequebatur, quòd Aula procedere potuit. Quia causa ab ea præventa fuit, nec ab Inquisitoribus postulata ob suspicionem hæresis manifestam.

His positis, leg. duodecim tabularum jam hæc
14 prohibita reperiuntur, ut ex *leg. 54.* probat Balduin. *ad leg. Rom. in d. l. 54.* De jure civili sortilegia cujuscumque generis sint, pœna mortis, & bonorum confiscatione puniti, probat Text. *in leg. nemo, l. multi, si excepta, & l. eorum, C. de Malefic. & Mathem. l. 1. & tot. tit. Theodos. eod. tit.* sive ea faciens, sive ea mandans fieri dicatur, ut
15 docent Paul. Grillan. *ubi suprà*, Clar. *d. §. hæresis, ad fin. num. 25.* Menoch. *de arbitrar. c. 288. num. fin.* Farinac. *d. q. 20. n. 88.* Petrus Gregor. *d. l. 34. c. 15. n. 3.* Caball. *d. cas. 223. num. 49. & 50.* Torreblanca, *dict. l. 3. de mag. c. 13. & de jur. spirit. l. 15. c. 11. ex n. 11.* Berlich. *pract. concl. p. 4. concl. 5. n. 17. & 34.* Carpzov. *in pract. crim. part. 1. q. 8. n. 47. cum seq.* Fragoso, *d. disp. 4. §. 6. n. 31.*
16 *& seqq.* Quorum omnes, dempto Carpzovio tenent, quòd hæc pœna in praxi recepta non est, sed de generali consuetudine mitiganda venit; ita ut pœna arbitraria sortilegia facientes puniantur, flagellis, ingnominiosa mitra, triremibus, exilio, vel carcere juxta personarum, & factorum qualitates.

Pro qua pœnæ mitigatione expendi potest Text. 17
in l. 3. §. 2. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. ibi: *Sed ad id quod amatorium appellatur.* Quo Marcianus dum de veneficiis tractat, docet solùm notari ea lege, quòd hominis necandi causa datur. Melior Text. *in l. si quis aliquid 30. ff. de pœn.* quo Modestinus sic respondit: *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi superstitione numinis terrerentur, Div. Marcus hujusmodi homines in insulam relegari scripsit.* Et licèt superstitio de qua Modestinus, de in- 18
ducentibus novos ritus, novasque religiones, communiter interpretari solet Dionys. Gotofrid. *ibid.* ad cæteras superstitiones extendit: sed dato quòd de eo tantùm genere loquatur Consultus, si relegatione majus crimen punitur, clarè sequitur, quòd minus delictum mitiùs puniendum est, juxta Tex. *in l. prospiciendum, ff. de pœn. cum vulgat.* Argumentum saltem de majori ad minus elicitur, quod in jure validum est, Text. *in l. in suis, ff. de lib. & post. l. nec in ea 22. ff. ad l. Jul. de adulter.* plu-
ribus Barbosa, *loco 77. n. 1.* Id ipsum resultat ex 19
d. l. nullus, C. de Malefic. & Mathem. quæ est eadem cum *l. 1. C. Teodos. eod. tit.* ibi: *Et illum in insulam deportando, post ademptionem bonorum qui eum advocaverit suasionibus, vel præmiis.* Loquitur enim Imperator de Aruspice ad ædes privatas causa superstitionis accedente, & in eum imposita pœna mortis, & confiscationis; in suadentem, vel pretio mandantem, pœnam deportationis tantùm statuit, ut notat Berlich. *d. concl. 5. n. 94. & 96.* sic similiter, *in l. fin. C. Theodos. eod. tit.* ibi: 20
Deportationis pœnam exulpiant. Loquendo de ipsis Mathematicis, & maleficis, qui civitates non derelinquunt, in eadem reprobata arte persistendo, ut Jacob. Gotofr. *ibid.* explicat: ex quo clarè convincitur, quòd non semper pœna mortis in eos animadvertebatur, sed sæpiùs mitiori pœna.

De jure nostro Hispano pœna mortis imposita
reperitur pro quocumque maleficio, ut probat 21
Text. *in l. 4. tit. 23. p. 7. & in l. 6. tit. 3. l. 8. Recop.* quarum dispositiones ad unguem observari jubentur, *in l. 9. tit. 1. l. 4. Ordin. leg. 5. tit. 1. & l. 8. tit. 3. lib. 8. Recopil.* Sed notandum ad rem venit, quòd *in l. 1. dict. tit. 23. p. 7. & in dict. l. 6. tit. 3. l. 8. Recop.* hæc verba habentur, dum sortilegiorum genera, quibus similis pœna statuitur, enumerantur ibi: *O catan en agua, o en cristal, o en espejo, o en espada, o en otra cosa luciente.* Sub quibus verbis sor- 22
tilegium divinationis per hydromantiam expressum reperitur, & sub dicta pœna reprobatur. De quo modo divinandi per aquam plura tradunt Petrus Gregor. *dict. l. 34. syntag. cap. 3. n. 4.* Martin del Rio, *disq. magicar. l. 4. c. 1. q. 6. sect. 3.* Torre- 23
blanca, *de magia l. 1. cap. 20. n. 5. & de jur. spiritual l. 8. c. 17. per tot.* verùm ista legum nostrarum acerbitas, mitigata est ex generali consuetudine utriusque fori, ut docent Didacus Perez *in d. l. 9. ad fin.* Bernad. Diaz, *in pract. cri. c. 107.* ubi Salcedo Bobadilla, *d. l. 2. polit c. 17. n. 74.* D. Joan. Vela, *d. p. 1. c. 34. n. 7.* Joan. Guttier. *de delict. q. 18. n. 8.* Torreblanca, *de mag. d. l. 3. c. 14. n.* 24
3. & de jur. spirit. l. 3. c. 11. n. 58. 66. & 71. ita ut fustigentur, cum mitra extrahantur, in scala patibuli melle inuncti apponantur, in exilium, vel in car-

25 carcerem perpetuum mitantur. Quod intelligendum est, dummodò nec mors hominis, nec aliud damnum grave sequatur, ut prudenter limitant Far. *d. q.* 20. *n.* 102. Guttier. *d. q.* 18. *n.* 13. Torreblanca, *d. c.* 11. *n.* 75. Berlich. *d. concl.* 5. *n.* 30. in nostra specie nullum damnum tertio subsecutum fuit: Quia licèt, si ad finem referatur, ut plurimùm muliercula sortilegium amatorium quærebat, quo amor inter eam, & Amasium reviviscerer, sed neque id ad effectum deductum fuit, etiam per actum remotum; ob quod nulla pœna digna videbatur, juxta Text. *in l. cogitationis, ff. de pœn.* Si verò ad id quod effectum est, divinatorii sortilegii per hydromantiam speciem præferebat: sed revera neque hoc fuit peractum, quia Ægyptiana eam decipiendo solùm fallaciam exercuit, prout moris est in ipsis: & si fecisset, non versabatur circa ea quæ diaboli potestatem excedunt, cùm non alicujus futuri contingentis eventum divinare voluissent, sed notitiam habere voluntatis hominis deditissimi ad venereas voloptates, quæ à Dæmone cognosci poterat, exterioribus signis, acumine in-
26 genii, vel aliis conjecturis diuturna experientia præceptis. Ex quibus resultat, quòd Ægyptiana ut plurimùm tenebatur de jactantia sortilegii, quæ pœna extraordinaria punitur, cùm deficeret corpus delicti; sic aliis relatis tradit Carena, *d. tit.* 12. §. 20. *n.* 171. Quia ut plurimùm resultabat confessio extrajudicialis, se fecisse sortilegium, quod non fecerat; & per eam immutari non poterat veritas, *leg. cum falsa*, & ibi Bartol. *ff. de jur. & fact. ignor.*
27 Socin. jun. *cons.* 112. *n.* 2. *cum seqq. vol.* 1. Menoch. *cons.* 91. *n.* 38. *cons.* 745. *n.* 26. *& cons.* 657. *n.* 6. nec fieri delictum quod jure delictum non sit, pluribus Giurba, *cons.* 16. *n.* 13. Quare ex hoc condemnari non poterat, nisi ratione mali exempli, vel furti subsecuti, quod pœna extraordinaria puniri probavimus, *sup. contr.* 36. *n.* 3. *cum seqq.* Muliercula verò quæ in effectu lenocinium quærebat, non sortilegium, licèt ab Ægyptiana decepta, consensum præbuisse videbatur ad sortilegium faciendum; non dolo expresso egisse apparebat; sed superstitioni consensisse per simplicitatem, & ignorantiam, culpabilem tamen, mitiori pœna puniendam juxta doctrinam Far. *d. q.* 20. *n.* 100. *cum* 28
seq. Carena *d. p.* 2. *tit.* 1. §. 11. *n.* 62.

Quibus adstipulatur, quòd incipiens sortilegium facere, si non perfecerit, pœna extraordinaria tenetur, ut cum nostro Cantera, & aliis probat Carena, *d. tit.* 12. §. 29. *num.* 236. *cum seqq.* Ob quod, licèt concedamus, quòd muliercula sortilegium amatorium fieri mandasset (nam Divinatorium, vel Hydromanticum, è fallacia, & calliditate Ægyptianæ processerat) duplici ex capite mitiùs punienda erat: nempè, quia mandans in
hoc crimine non punitur eadem pœna, ut dixi *n.* 29
19. & quia perfectum non fuit, licèt deventum ad actum præambulum criminis ab ea quæsiti. Nam nullatenus versabamur circa crimina atrocissima, quæ ex affectu eadem pœna puniri possunt, etiamsi effectus non sequatur, ut latiùs disserui *contr.* 32. *ex numero* 2. Neque in maleficio hostili, quod puniri eadem pœna non secuto effectu tenuit Carena, *d. tit.* 12. §. 34. *n.* 276. *cum seqq.*

Ex quibus decisum fuit in Aula quòd meretricula condemnaretur ad pœnam exilii per sexennium; 30
& centum aureorum; Ægyptiana verò in processu contumaciali, ad verberandum, & reclusionem perpetuam, sententia lata anno 1660.

Huc usque Controversias de re criminali exaraveram, munus Præfecti Regiæ Domus, & 31
Curiæ obtinendo, sed die 29. Octobris anni 1668. promotus ad supremum Senatum Novi Orbis, calamum posui quoad causas spectantes ad supremam Aulam Criminum, peritiorem rogando, quòd ea quæ deficiunt suppleat, & si quid in his erratum inveniet, benignè corrigat, omnia sub correctione sanctæ Matris Ecclesiæ supponendo.

PARS ALTERA
DE RE CRIMINALI,
SIVE
CONTROVERSIARUM FORENSIUM,
juxta Decisiones Supremi Senatus
NOVI ORBIS.

CONTROVERSIA LXI.

De Prætore negotiante in Provincia sibi commissa, cum enormissima jactura subditorum.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
2 *Indorum dictis deferendum non est in re gravi, ex innata facilitate, atque perfidia.*
3 *Ab Indis juramentum exigi periculosissimum censetur.*
4 *Interesse habenti in causa, credi non debet.*
5 *Municipes in causa municipii, testes idonei non sunt.*
6 *Abbas, sive superior quamvis admittatur ut testis in causa Ecclesiæ, sive Monasterii, fallit, quando gessit officium Procuratoris ejusdem.*
7 *Ut Prætor teneatur de crimine socii, seu familiaris, debet constare de ista qualitate.*
8 *Prætor ex crimine suæ familiæ solùm tenetur ad pœnam pecuniariam & non ultrà.*
9 *Negotiatio toto jure prohibita reperitur Prætori, vel judici in Provincia sibi commissa.*
10 *Proconsul, sive quilibet alius in officio constitutus, solùm potest emere in Provincia necessaria ad victum.*
11 *Contractus cujuscumque officium Judicis obtinentis de jure improbantur, absque Principis licentia de jure Codicis.*
12 *Jure Hispano reprobata negotiatio Judicum, atque Magistratuum reperitur.*
13 *De jure Indiarum enixè repetita est eadem prohibitio.*
14 *Probatio negotiationis in Magistratus, seu Judices Indiarum privilegiata reperitur tanquam crimen repetundarum.*
15 *Negotiatio peccato proxima.*
16 *Pœnæ Magistratuum, seu judicum negotiationem exercentium, remissivè.*
17 *Quidquid in Provincia sub specie authoritatis publicæ, & palàm fit, de mandato Prætoris fieri censetur.*
18 *Quidquid fit in Provincia, per Prætorem expediri debet.*
19 *Conscius est criminis, qui manifesto facinori desinit obviare.*
20 *Præsidi Provinciæ spectat cura cohibendi illicitas exactiones, violentias, & contractus ex metu extortos.*
21 *Rei evidentia resultat ex facto ipso, de quo agitur.*
22 *Nemo præsumitur jactare suum.*
23 *Nimia negligentia punibilis est in Magistratibus.*
24 *Nequitia præsumitur facta ab eo, in cujus utilitatem resultat.*
25 *Avaritia frequentissima in Magistratibus Indiarum.*
26 Lex 6. tit. 9. lib. 3. Recopil. *expenditur.*
27 *Indorum depositiones in re gravi, quando exigendæ sunt.*
28 *Numerus suplet testium defectus.*
29 *Testis integræ fidei præsumitur, dum contrarium non probatur.*
30 *Dispositio d. l. 6. procedit in causis visitationis.*
31 *Ex ipsis rebus probatio sumenda est.*
32 *Tutela Indorum, præcipua cura Magistratuum Novi Orbis.*
33 *Præsumptio violenta æquiparatur veræ probationi.*
34 *Magistratus tenentur pro criminibus à sociis, & famulis patratis.*
35 *Prohibitio negotiandi se extendit ad eos, qui circa Magistratus sunt.*
36 *Magistratibus prohibita est negotiatio per suppositas personas.*
37 *Per Consiliarios, famulos, atque domesticos.*
38 *Per ministros, atque manipularios.*
39 *Idem de jure Hispano.*
40 *Juramentum observandi has prohibitiones præstant Magistratus Novi Orbis.*
41 *Ratio hujus prohibitionis est, ne prætextu officii subditos concutiant.*
42 *Nil interest, an concussio hæc fiat per Magistratus an per alios.*
43 *Contractus & negotiationes Magistratuum, re-repetundarum crimina simulata sunt.*
44 *Major fraus resultat ex interpositione comitum, seu famulorum.*
45 *Ignorantia Magistratus affectata, atque supina est in his, quæ fiunt per domesticos, & familiares.*
46 *Ex nimia negligentia in re ad se spectante, Magistratus ob crimina comitum, & famulorum*

rum tenetur quoad omnes pœnas.

47 *Magistratus in syndicatu tenetur totam familiam exhibere.*

48 *Ex famulorum, sive comitum fuga Magistratus non excusatur.*

49 *Quando veritas aliter haberi non potest, Indi examinari debent in re gravi, dum numerus supleat defectum.*

50 *Regali Indorum, vulgò* Caziques *immunes sunt à præstatione operarum.*

51 *Comites, & famuli qui dicantur ad effectum, ut Magistratus de criminibus eorum teneatur?*

52 *Magistratus, quo casu ex crimine patrato per socios domesticos, vel familiares teneatur, ultra pœnam pecuniariam?*

53 *Decisio Senatus.*

PRætor unus ex his, qui per nostrum Potentissimum, atque Catholicum Regem ad gubernandas Provincias Novi Orbis per quinquennium mitti solent mediantibus duobus comitibus familiæ ipsius, pecuniæ magnam quantitatem distribuisse dicebatur in municipiis Indorum, imposita necessitate colligendi fructus, & conficiendi lodices ex gossypio, cujus ferax Provincia est, qui tradendi erant ad rationem pretii exigui, ita ut jacturam ultra dimidiam justæ æstimationis reportarent. Querelæ oppressorum ad nostrum Senatum Novi Orbis delatæ fuerunt de patratis, antequam quadrimestre administrationis adimpleret. Visitationis judicium decretum in eum fuit; & commissio expedita uni ex Regiis Consiliariis Audientiarum Indicarum. Qui ad eam Provinciam translatus, dum inquisitionem perficiebat, edictum publicari jussit, quo jubebatur cuicumque bona Prætoris retinenti, quòd ea exhiberet, ut sub sequestro deponerentur penès Regium Thesaurarium. Hujus edicti virture Reguli, sive Rectores Municipiorum Indorum (tercentorum numerum superabant) fructus, lodices, atque pecunias exhibuerunt, valorem quatuor mille aureorum excedentes, ex quibus centum quinquaginta & unus (quorum lingua vernacula per Interpretes intelligi potuit) examinati fuerunt, deponentes sibi à Prætore, respectivè tot aureos traditos fuisse, mediantibus illis comitibus, qui ad hoc per Provinciam missi fuerant, ut tot lodices, vel fructus rependerent intra statutum tempus, pretio præfinito, cum prælibata jactura. Aderant jam depositiones trium testium ex Hispanis in Provincia degentibus, asserentium, se vidisse pecunias pari modo Regulis aliquorum municipiorum tradi ab ipsis famulis Prætoris, ut inter Indos distribuerentur ad eumdem finem: & plena probatio, quòd Prætor secum adduxit illos duos, quando ad Provinciam suscipiendam accessit, atque tanquam famulos tractabat. Qui quidem fuga arrepta, ampliùs in Provincia visi non fuerunt, neque illi, vel alius eorum nemine, se opposuit ad vindicandas merces, fructus, vel suo sequestro depositas.

Accusatus Prætor de crimine negotiationis in Provincia, quam administrabat, & de concussione illatæ subditis, atque actis legitimè conclussis juxta formam judicii visitationis, ad Senatum contendebat absolvendum fore. Primò quòd crimen probatum non erat; nam Indorum depositiones rejici debebant, cùm Indi ex sua natura imbecilles, sordidi, inconstantes sint, adeò ut eorum dictis in re gravi standum non sit: sic Pater Josephus Acosta, *de procur. Indor. salut. libro 1. cap. 2.* ibi: *At natio Indorum (et si alii aliis præstant) universa tamen est ab omni ingenuitate alienissima, tota sordida, tota servilis. Ingenio ut plurimùm obtuso, judicio perquàm imbecilli, inconstans prorsus, & lubrica; moribus infidi, ingrati, metu solùm cedere, & vi honoris vix sensum habere: pudoris propemodùm nullum.* Quare ab Indis testimonium jure-jurando exigere, periculosissimum judicat ipse Acosta, *lib. 3. c. 32. ad finem*, propter facilitatem dejerandi; pluribus Dominus Solorzano, *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 17. ex num. 50.* quo expendit Decretum Consilii *Limani 3. act. 4. cap. 6.* & ordinationem Proregis Peruani, Don Francisci de Toledo, & novissimè Pater Didacus Avendanno *in Thesaur. Indic. tom. 2. Tit. 15. cap. 4. numero 29. cum seqq.* Quibus addi poterat, quòd Indi vexati, & oppressi supponebantur, & sic deponebant ad sui utilitatem, & tanquam interesse habentes, non erant integræ fidei, juxta Text. *in l. nullus, ff. de testibus, l. in omnibus, Cod. eod.* & utrobique Doctores passim, de jure nostro Text. *in l. 19. tit. 16. part. 3.* ubi Dominus Gregor. Lopez, pluribus Farin. *quæst. 60. numero 1. per plures sequentes.* Tractabatur enim de inquirenda oppressione illata municipiis Indorum, seu potiùs ipsis Indis incolis earumdem Universitatum, & sic ut singuli utilitatem propriam procurabant, & dato quòd ut universi in criminalibus à testimonio rejiciuntur, ex doctrina Abbatis; Decii, Innocentii, & aliorum, ut tradit Farin. *dict. quæst. 60. numero 508.* etiamsi essent Reguli, aut *Caziques*: nam licèt Prælatus, Abbas, vel alius Præpositus, sive Superior admittatur ad testimonium præstandum in causa Ecclesiæ, Monasterii, vel Universitatis, ex Text. *in cap. insuper de testibus*, ubi Doctor, & signanter Barbosa, *in collectan. n. 1. cum seqq.* fallit, quando Prælatus gessit officium procuratoris, ut in eodem Textu habetur, Farin. *dict. quæst. 60. n. 568.* Barbos. *ibidem, n. 7.* Cùm autem Reguli tanquam procuratores municipiorum fructus, merces, & pecuniam ad depositum adduxerunt, nullatenus tanquam testes examinari poterant, & de facto examinati nullam probationem faciebant.

Secundò, quia quod probabatur, non erat, Gubernatorem pecunias distribuisse per municipia Indorum ad extorquendum fructus, vel merces pro viliori prerio: sed duo Hispani, qui dicebantur famuli ipsius, & neque de mandato apparebat, neque de qualitate famulatus eorumdem, quæ non præsumuntur, immò licèt delictum perpetratum per famulos tendat in utilitatem Domini, si aliunde non constat de scientia, vel mandato ipsius, non tenetur, ut pluribus probat Farin. *quæst. 134. n. 67. & 72.*

Tertio quia etiamsi probaretur, quòd illæ concussiones, seu extorsiones factæ fuerunt per comites, aut famulos Prætoris, ad summum ille poterat teneri ad satisfactionem, & pœnam pecuniariam, non autem ad pœnam graviorem, seu corporalem, Text. *in leg. fin. Cod. ad leg. Jul. peculat.* pluribus Azevedo, *in leg. 4. tit. 6. lib. 3. n. 9.*

Aven-

Avendanno, *in cap. 3. Prætor. num. 5. versic. correctur. autem*, Bobadilla, *lib. 5. politic. cap. 1. num. 78. cum seqq.*

9 At Senatus condemnandum fore ad pœnam privationis officii censuit ex sequentibus. Primò quia toto jure negata est negotiatio Præsidi, Prætori, vel Judici in Provincia, quam administrat, Plato *de legib. Dialog.* 12. sic disserebat: *Qui Patriæ in aliqua re ministrant, nullo modo munera recipiant: nec ulla occassione, aut ratione nobis persuademus, in rebus quidem bonis, suscipienda esse munera, in aliis minimè. Nam nec cognoscere facile est, neque cùm cognoveris, continere. Id circò tuis est legibus obtemperare, dicentibus, nulla pro patriæ ministerio munera esse suspicienda. Si quis verò minùs obtemperasse damnatus fuerit, moriatur.* Plura de Judicibus, Magistratibusque corruptis congerit Jan. Langleus, *semestrium, l. 6. c. 1. per tot.* quo leges cunctarum nationum cumulat, quibus acerbissimè hoc crimen plectebatur; quæ ad nostram speciem maximoperè conducunt; cùm negotiatio in Magistratu, Judiceque, species munerum captandorum simulatè sit, & in lege Julia repetundarum contenta, ut ex dicendis probabitur.

10 Sed ad specialia negotiationis prohibitæ deveniendo, de jure Digestorum clarè comprobatur, Text. *in l. solent 6. §. legatos, vers. & quod mandatis, ff. de off. Procons.* ibi: *Ne donum, vel munus ipse Procons. vel qui in alio officio erit, accipiat emative quid nisi victus quotidiani causa.* Quo Textu Ulpianus non solùm de Proconsule, vel alio officiali, munera recipiente respondit verùm etiam de emente aliquid, nisi victus necessarii causa. Idem probat Text. *in l. principalibus 34. ff. si certum petat. l. milites 9. in princ. ff de re milit. l. auferetur 46. §. quòd à Præside, Digest. de jur. fisc. l. non licet 46. leg. qui offic. 62. Digest. de contr. empt. l.* 11 *quod contra 8. digest. ad leg. Jul. peculat.* De jure Codicis, & Novellarum, Text. *in l. unic. C. de contract. judic. l. sancimus 6. C. ad leg. Jul. repetundar. l. eos 3. C. si cert. petat. l. fin. C. de pœn. Jud. qui malè judic. leg. Judices, C. de dignit. l. 12. leg. 1. C. Theodos. de off. Rector. Provinc. lege 1. C. Theod. ne damn. Provo. infliq. §. sic igitur in Novel. ut Judices sine quoquo suffrag. & in novel. de Mandat. Princip. §. oportet igitur.* De jure Canonico, Text. *in c. 1. de sentent. & re judic. in 6.*

12 De jure nostro antiquiori Text. *in leg. 19. titul. 1. lib. 2. for. Judic. & in leg. 2. tit. 2. lib. 2. for. legem.* Sed de jure Partitarum Text. *in leg. 5. tit. 5. part. 5.* & novissimo jure Text. *l. 2. tit. 6. lib. 3. Recopil.* Quæ in Novo Orbe specialiter cauta sunt: pluribus regiis rescriptis adductis per Dominum Solorzano, *lib. 5. polit. c. 11.* & per Præsulem Chilensem Fr. Gasparem de Villaroel, *in* 13 *gubern. Eccles. p. 3. tit. 15. artic. 1. per tot.* Quibus cunctis Præsidibus, Præfectis, Judicibus, Prætoribus ac cæteris Justitiæ, & gubernationis Ministris, sub gravissimis pœnis interdicta omninò est negotiatio. Pœnam autem imposuit rescriptum *anni* 1550. traditum à Domino Solorzano, ubi proximè, vers. *A lo qual añado pag. 856.* his verbis: *Por el mesmo caso hayan perdido, y pierdan sus oficios, y todo lo que contrataren, y mas mil ducados.* Et per rescriptum *anni* 1619. traditum ab eodem Domino 14 Slorzano, *ibidem* vers. *e por cedulas*, ultra extensionem ad ministros inferiores, ne difficultate probationis impunita remaneant hæc crimina, dicitur ibi: *Que la probanza de semejantes excessos sea de los testigos, y con las mesmas calidades que se dispone por derecho en la probanza de los Cochos, y barateriat de los Jueces, y otros ministros.* Ita ut probatio hujus criminis privilegiata remaneat, juxta Text. *in l. 6. tit. 9. lib. 3. Recopilat.* Et ratio est, quia si negotiatio Judicibus, ac Prætoribus permissa esset in Provincia, quam administrant, omnia subverterentur extorsionibus, concussionibusve, atque occasio daretur sordibus, & simulatis subornationibus, ut mox dicetur; præterquam quòd negotiatio periculo non caret, præsertim in habentibus jura imperii, ut probat Text. *in l. 46. tit. 6. p. 1.* ibi: *Assi como comprar, y* 15 *vender las cosas con voluntad de ganar en ellas; por que a duro puede ser que one faga mercaderia, que non acaesca y pecado. c. qualitas 2. de pœnit. distinct. 5.* ibi: *Quia difficile est inter mentis, vendentisque commercium non intervenire peccatum.* Exornant hanc doctrinam præter ordinarios Guido Papa *decis. 195. numero 2.* Andr. Isern. *in c. 1. de feud. gard.* Jason. *in d. leg. principalibus, num. 1. cum seqq.* Petrus Gregor. *syntagm. lib. 21. cap. 5. numero 11. & lib. 36. cap. 28. num. 7. 11. & fin.* Tiber. Decian. *l. 8. tract. crim. c. 35. n. 28.* Patris de Puteo: *de syndic. verb. multa de Barateria, num. 3. & verb. contrabere, num. 1. cum seqq. & verbo officialis, in princ.* Far. *q. 111. num. 75. cum seq.* Ant. Matth. *de crim. in l. 48. ff. tit. 8. c. 1. n. 11.* Ex nostratibus Dominus Gregor. Lopez, *in d. l. 5. tit. 5. p. 5.* Didacus Perez, *in l. 16. tit. 13. l. 2. Ordin.* Azevedo, *in d. leg. 2. tit. 6. lib. 3. Recopil.* Ant. Gomez, *var. tom. 2. c. 14. num. fin. vers. sexto*, Aviles, *in c. 2. Prætor. Gloss. heredad, & glossa de mercaderia.* Avendanno, *in d. c. Prætor. n. 22.* Simancas, *de repub. l. 8. c. 34. n. 1.* Matienzo, *in dial. relator. c. 27. n. 1.* Bobadilla, *l. 2. polit. c. 12. num. 34.* Dominus Solorzano, *d. c. 11. per tot.* Villaroel. *d. art. 1. ex num. 1.* & Pater Didacus Avendanno. *in thesaur. Indic. tit. 6. c. 1.* Qui plura de pœna, 16 detestatione criminis, & modo probandi, quæ non traduntur, quia ibi reperiri possunt, cum nostri instituti solùm sit, speciales dispositiones juris Indiarum explicare. Sed ea suppositione ex concordi voto scribentium stabilita, quod Magistratus, seu quilibet alius officialis mercaturam exercens in Provincia sibi commissa, crimen repetundarum incurrit, & illius pœna tenetur, ut ferè omnes tenent.

His itaque prælibatis, dubitari non potest de probatione criminis in nostra specie. Quia per de- 17 positiones trium Hispanorum probabatur, quòd duo famuli Gubernatoris in aliquibus municipiis Indorum pecuniam illius nomine tradiderunt Regulis, ut Indos cogerent intra statutum tempus, tot lodices contexere, tot sarcinas gossypii ex agro colligere, totque pondera ceræ præparare, tali, & tali pretio, quod dimidium valoris secundùm communem existimationem non attingebat. His addebantur centum quinquaginta, & una relationes Regulorum ex terecntis Municipiis, in quibus hæc imperata fuerunt, quæ eadem penitùs affirmabant. Ex quibus concludens probatio

resul-

resultabat, cùm ea quæ intra Provinciam alicui commissam publica authoritate, vel ejus nomine geruntur palàm, de ipsius mandato perfecta censentur: sic probat mihi Text. *in l. nec quidquid 9. in* 18 *princ. ff. de off. Procons. & leg.* ibi: *Nec quicquam est in Provincia, quod non per ipsum expediatur.* Et etiamsi solùm concedatur tolerantia improbi facti patrati per illos duos homines, ex ea ipsa reus 19 criminis factus fuit; Text. *in c. error. 83. distinct.* ibi: *Non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare, cap. consentire, eod. distinct.* Bonus ad rem Text. *in l. 48. tit. 5. p. 1.* ibi: *Ca el puesto para esto si lo sabe e non lo face, non puede ser sin culpa: porque semeja que lo consiente e lo tiene por bien.* Hinc nostras Episcopus Angelopolitanus Dominus Don Joannes de Palafox, *in histor. Reg. sacr. l. 1.* dixerat: *Con los delinquentes se hace reo, el que a los delinquentes no los castiga.* Præsertim cùm ad ipsius Prætoris officium pertineret, has illicitas extorsiones cohibere; Text. 20 *in leg. illicitas 6. ff. de offic. Præs.* ibi: *Illicitas exactiones, & violentias factas, & extortas metu venditiones, & cautiones, vel sine pretii numeratione prohibeat Præses Provinciæ.* In his enim quæ ad officium necessariò spectant, non potest Magistratus juvari ex capite ignorantiæ, cùm ea supina sit, & crimen de per se animadversione dignum, ut statim probabitur.

21 Accedebat rei evidentia, nempè depositum pecuniæ, mercium, fructuumque, summam quatuor mille aureorum excedens. Non enim erant illi advenæ ita divites, ut de eis præsumi posset, tot pecunias in bonis habuisse. Nomine namque Prætoris depositum factum fuit, neque præsumendum miseros Indos, qui vix unde se alant, consequuntur, tot aureorum millia jactare, ut Gubernatorem gravarent, cùm regulariter nemo præsumatur jactare suum, *l. cùm de indebito 25. vers. qui non solvit, ff. de probat.* pluribus Barbosa, 22 *axiomat. 112. num. 1.* Probabatur plenè, Prætor comites habuit eos viros in navigatione tempore adventus ad Provinciam suscipiendum, & eos tractavit tanquam familiares, & domesticos. Ac tandem quòd dum hæc fierent, non in uno, aliove municipio, sed in tota Provincia, nomine Præ- 23 toris ea passus fuit; ex quo colligitur scientia, consensus, mandatum, etiam ad hoc ut criminaliter teneatur, quia non fuit crimen momentaneum, sed successivum tendens ad illius utilitatem, Farin. *d. q. 134. n. 70. & 73. cum seqq.* Præcipuè dum non adesset qui illam ingentem summam recuperare conatus esset; si enim pecuniæ distributæ non pertinerent ad Prætorem, Dominus cui non erat prohibitum negotiare, se opposuisset, ut eam vindicaret. Adjungebatur veri- 24 similitudo, quia omnia ad utilitatem Prætoris facta erant, & hujusmodi Magistratus Novi orbis hac labe rapiuntur: sic innuit Acosta, *l. 3. cap. 5.* ibi: *Etenim cùm penetrando ad Indos plerique, ut modestè dicamus, familiaris rei angustiæ in causa sint, ac relictam patriam, liberos, charos, omnes labores quoque immensos, & pericula navigationum, itinerum, novi cœli, ea una cogitatione compensant, quòd aliquando tandem ex Indis reddituri sint divites, ac beati, ut quod reliquum est ætatis, in otio* 25 *splendidè agant, suos etiam fortunis juvent, quis enim si cogitationes, consiliaque sua inspiciat, ita se animatum neget? Quis, obsecro, non videt cupiditati, atque avaritiæ januam esse patefactam amplissimam? Ut cumulandæ pecuniæ cura sit prima, cætera omnia uni huic post habeat.* Prosequitur, prudenter atque eleganter, per totum hoc caput perpendendo, quàm difficilè inveniantur idonei rebus Indicis Præfecti: pluribus Dominus Solorzano, *d. tom. 2. lib. 4. cap. 2. num. 6.* & post eum Villaroel, *d. q. 15. art. 1. & 2.* ac noviter P. Avendanno, *in thesaur. tit. 4. c. 9. num. 90.* sed melius ad rem *tit. 3. cap. 9. §. 5. num. 84.* Sicque & facto comprobabatur, & reatus Prætoris apparebat per rei evidentiam, cujus tanta vis est, ut suppleat vicem accusatoris, testis, & totius processus; pluribus Fragoso, *de regim. reipub. Christ. part. 1. lib. 5. disput. 12. num. 116.* & post eum Pater Avendanno, *in thesaur. Indic. part. 1. tit. 4. c. 20. num. 188.*

Demùm ex dicto rescripto *anni 1619.* privile- 26
giata reperitur probatio juxta Textum *in d. l. 6.* quæ requirit tres testes deponentes de facto proprio, licèt singulares sint, dummodo sint ejus qualitatis, ut à judice fides adhiberi possit, & ex dicto commodum non reportent. Licèt enim Indi ex imbecillitate naturæ, ex inconstantia innata, atque servili conditione laborent, ut dixi *num. 3.* Hoc non procedit, ita ut excludantur omnimodè à testimonio dicendo in re gravi, præsertim quando veritas aliter haberi non potest; nam hoc in 27
casu testes inhabiles admittuntur, sicut meretrices, & lenones, qui admittuntur in iis quæ facta sunt in lupanari: probat aliis relatis Farinac. *q. 56. numer. 369.* Agebatur de re gesta in municipiis Indorum, cum quibus degere, & habitare Hispanos, ac cæteros alienigenas regulariter prohibetur, ut tradit idem D. Solorzano, *lib. 2. polit. c. 26. ad fin.* sicque, neque actu, neque habitu, alii testes reperiri posse non est facile. Ob quod non habemus cautum, quòd omninò excludantur, sed quòd major numerus Indorum adhibeatur, ita ut in re gravi sex Indorum depositiones constituant unum testem integræ fidei, ut ex consilio Limano, & ordinatione prædicta probat D. Solorzano, *d. c. 27. n. 57. cum seqq.* Ex quibus clarè deducitur, quòd judex in rebus Indicis debet præstare fidem sex Indis, ac per consequens 28
juxta decisionem Text. *in d. l. 6.* dum haberet decem, & octo depositiones eorum Indorum, quibus in sua specie fides adhiberi potest, probatio plena resultare est dicendum: sed aderant in causa centum quinquaginta, & una depositiones, & sic superabundanter probatum remanebat, quia testium defectus per numerum suppleri potest, ut regulariter probant plures adducti per Farin. *q. 62. num. 309. cum seq.* & in specie criminis repetundarum, Mastril. *de Magistr. lib. 6. c. 8. num. 45.* & Villaroel *d. art. 2. num. 61.* apud quos plura.

Neque sola hæc species probationis aderat, sed 29
depositiones trium Hispanorum, qui contestes de facto quoad aliqua municipia deponebant, in his nulla recidebat suspicio, neque aliquid objectum fuit, ex quo dicta per eos infirmarentur, quare testes integræ fidei habebantur, quia de jure præsumptio capienda est pro probitate, & bona fama testis; ut cum Baldo, Corneo, Ancharrano, Cardina-

30 dinali, Innocentio, & Mascardo, docet in terminis D. Larrea, *allegat.* 48. *num.* 25. & pluribus in simili dispositione probavi *sup. 1. p. controv. 2. numer.* 24. Et licèt Bobadilla tenuerit, quòd in causis visitationis secretæ, qualis erat ista, specialitas probandi contenta *in d. l.* 6. non debet admitti, contrarium ex communi stylo Audentiarum totius Hispaniæ probat Larrea, *d. alleg.* 48. *num.* 28. & meritò, quia tota ratio illius dispositionis consistit in difficultate probationis, quæ non immutatur ex diversitate Judicii, sive formæ illius.

31 Nec deficiebant adminicula requisita per *d. l.* 6. Nam si benè factum universum perpendatur, ex ipso resultat plena comprobatio istius criminis, iuxta vulgarem Textum *in l. Imperatores* 38. §. *penult. ff. ad municipal.* ibi: *Ex ipsis rebus probationem sumi oportere*, cum quo consonat Text. *in l. 9. tit. 9. part.* 1. ibi: *Fueras ende si alguno ficiesse tal pecado, porque merecciesse esta pena e fuesse tan manifiesto, que non oviesse menester de se probar.* Bartol. *in l. fur est manifestus, num.* 1. *ff. de furt.* Paris de Puteo, Marsil. Blanch. Nata, Grammat. Mascard. & alii apud Farin. *q.* 52. *n.* 50. 51. & 53. quibus addendi Caball. *cas.* 288. *num.* 3. Cavallos, *comm. contr. com. quæst.* 337. Anton. Gomez, *tom.* 3. *c.* 12. *num.* 15. *vers. quod tamen*, P. Joan. Marquez *in Gubern. Christ. lib.* 2. *cap.* 17. D. Larrea *alleg.* 66. *num.* 2. *cum seqq.* Ant. Matth. *de crim. d. l.* 48. *ff. tit.* 14. *cap.* 1. *num.* 7. & *tit.* 15. *c.* 6. *num.* 1. *cum seqq.* cum aliis per me adductis, *tom.* 2. *de regim. c.* 8. §. 8. *num.* 2. Matien. jun. *in repet. c. afferte*, Azevedo, *in l.* 4. *tit.* 6. *lib.* 8. *Recopil. num.* 51. Noguerol. *allegat.* 12. *num.* 61. 81. & 180. & Ayllon ac Gomez, *d. c.* 12. *num.* 26. Qui omnes concludunt, ex violentissima præsumptione posse

32 reum condemnari ad pœnam corporalem, & ordinariam. Quorum doctrina in nostra specie procedit: nonne præcipua cura injuncta Præsidibus, Præfectis, atque Prætoribus Novi Orbis est tutela, atque defensio miserabilium Indorum ab illicitis exactionibus, violentiis, & extorsionibus; juxta Text. *in d. l. illicitas 6. ff. de off. Præsid.* pluribus D. Solorzano *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 27. *per tot.* præcipuè *num.* 13. & 14. quo Regia rescripta de hac defensione tractantia tradit. Poterit negari dolosa negligentia hujus Prætoris quoad executionem istius obligationis, quando non uno, vel alio municipio Indi cogebantur ad præstandas operas cum jactura enormissima, sed in tota fermè provincia? Potuit ab ipso ignorari universale subditorum gravamen sua authoritate, vel nomine illatum quando clamores oppressorum pervenerant ad Hispanas horas, deducti fuerunt ad hanc Curiam, ad notitiam nostri Senatus pervenerunt, & aures Regias informarunt, ut dignum remedium adhiberetur (si Prætor non fuisset author, vel saltùm conscius, sineret exequi tot vexationes in miseros? si hæc omnia sub prætextu utilitatis ipsius fiebant, taceret, ut alii cum jactura

33 sui honoris locupletarentur? Si pecuniæ distributæ non fuissent ex bonis hujus Magistratus, omitteret verus Dominus vendicationem rerum exhibitarum? Hæc omnia simul juncta convincunt. Nam *vera probatio* (ut docet noster doctissimus Franc. Satmiento, *selectar. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 9.) *est, quæ sensu corporeo immediatè percipitur, ut si testes hominem occidere videant: præsumptio verò, quæ non sensu corporeo immediatè percipitur, sed per discursum colligitur. Prima adeò sensibus capitur, ut animalia irrationabilia, si loqui scirent, possent probationem priorem facere, non secundam, sed homini rationali adeo potest res evidenter ostendi ex secunda, sicut ex prima.* Perpendantur exempla ab ipso adducta, & apparebit ejusdem generis esse, ac factum de quo tractamus, & fortè non 34
sic urgentissima.

Sed dato quòd non concludenter ipsum Prætorem fecisse probaretur, concludenter probabatur factum fuisse per comites, socios, ac famulos, qui circa eum erant. Et ex hoc pariter tenebatur ad pœnam, sicut si ipse fecisset. Quia Præses, Præfectus, vel Prætor non solùm tenetur de iis quæ fecit; sed etiam de iis quæ patrata sunt per interpositas personas, comites, socios, famulos, 35
vel cognatos, sic docet Modestinus *in d. l. principalibus* 33. *ff. de reb. cred. & si cert. petat.* ibi: *Ne hi qui provinciam regunt, quive circa eos sunt, negotientur.* Non enim Consultus requirit, quòd famuli sub expensis Rectoris Provinciæ comprobentur, sed quòd negotiator versetur circa eum, ut prohibitione comprehensus appareat. Hermogenianus, *in d. l. aufertur* 46. §. *quod à Præside, ff. de jur. fisci*, sic respondit: *Quod à Præside, seu procuratore, vel quolibet alio in alia Provincia in qua administrat, licèt per suppositam personam comparatum est.* Ita ut non requiratur actus gestus per ipsum Præsidem, vel alium administratorem; sed sufficit quòd executioni deductum sit 36
per suppositam personam. Martianus, *in d. l. non licet* 46. *ff. de contr. emptio.* sic loquitur: *Non licet ex officio quod administrat quis emere quid, vel per se, vel per aliam personam.* Hæc verba quemlibet extraneum comprehendunt, ita ut quoties nomine ejus, qui officium gerit, fiat publicè, sub dispositione continetur. Justinianus, *in d.* 37
l. unic. §. *penult. C. de contract. judic.* sic rescripsit: *Hæc autem etiam ad domesticos, & Consiliarios eorum trahi necessarium duximus, illud etiam adjicientibus, ut nec per interpositam personam aliqui eorum, sine periculo possit perpetrari.* Hic enim discretivè loquitur primum de Domesticis (quod non solùm comprehendit famulos, sed alios plures) ut explicat Martianus *in l. perspiciendum* §. *furta, ff. de pœn.* pluribus Farin. *q.* 55. *num.* 4. & 5. & consiliariis, ac demum de interposita 38
persona. Diocletianus, & Maximianus *in d. l. & qui sub imagine, C. de distract. pignor.* ibi: *Et qui sub imagine alterius personæ quam supposuerat, jugiter tenetur.* Gratianus, Valentinianus, & Theodosius *in d. l.* 1. *C. ad leg. Jul. repetun.* ibi: *Ut non solùm quod ejus, non dicam domesticus, sed manipularius, & minister*: ipsi Theodos. & Valen. *in d. l. sancimus fin. C. eod.* ibi: *Sive per se, sive per interpositam personam in fraudem legis, sacramentique, aut venditionis, donationisve titulo, aut alio velamento cujusque contractus.* Ex quibus facilè inferri potest, ad quas personas & ad quos contractus de jure prohibito extendatur, ita ut nec interpositio, suppositive personarum, nec velamen cujusvis contractus obliviscantur Consulti, aut Imperatores: in nostro jure sic pariter cautum

habe-

habemus; nam *in d. l.* 5. *tit.* 5. *p.* 5. sic dixit noster Alphonsus: *El ni otro por el. Ni otrosi, ninguno de su companna: en aquella tierra, ni en aquel lugar sobre que son apoderados. Fueras ende las cosas, que non podrian escusar assi como lo que oviessen menester para comer, o para beber, o para vestir.* Text. *in d. l.* 2. *tit.* 6. *d. lib.* 3. *Recopil.* ibi: *Ni assi mismo durante el tiempo de su oficio el dicho Assistente, Governador, o Corregidor ni sus oficiales, por si ni por otro, compren heredad alguna, ni edifiquen casa sin nuestra licencia y especial mandado en la tierra de su Jurisdiccion ni usen en ella de marcaderia.* Quod pluribus Regiis rescriptis in Novo Orbe cautum reperitur, ut diximus, *num.* 13. Ob quod quoties aliquis Præfectus, Gubernator, seu Prætor juramentum solitum in Senatu præstat ad suscipiendam officii administrationem sub hac expressa clausula, jusjurandum ab eo exigitur: *Que no tratareis ni contratareis per vos ni por interpositas personas*; ne ex capite ignorantiæ, aut non usus excusari valeat. Quæ quidem dispositiones ex ea ratione inductæ sunt, ut tradit Decianus, *d. lib.* 8. *c.* 26. *num.* 29. *Ne potentia officii concutiant subditos, & cum eorum damno Magistratus rem suam augeant.* Quæ procedunt, etiamsi id per alias personas exequantur: nam, ut ait Anton. Matth. *d. c.* 1. *num.* 6. adducens Ciceronis verba 4. *in Verr. Nam nihil interest, ipsene expiles provinciam, an per prædatores id facias.* Verba Ciceronis sunt hæc: *Chors tota illa tua quæ plus mali Siciliæ dedit, quàm si centum cohortes fugitivorum fuissent, tua manus sine controversia fuit. Quidquid ab horum quopiam captum est; id non modò tibi datum, sed tua manu numeratum necesse est judicari.* Ad rem Bobadilla, *d. lib.* 2. *polit. cap.* 11. *num.* 53. ibi: *Que estos son coechos dissimulados,* & *d. c.* 12. *num.* 34. ibi: *Porque se faria fraude a la ley Cincia, que generalmente prohibia a los Jueces, y Oradores el recibir, y con fingidas compras se abriria puerta a los coechos, y podrian los Jueces por el precio que quisiessen tomar, & recibir todas las cosas.* Nec refert, quòd hæc per interpositam personam fiant, ut in nostro casu: quia major fraus contemplatur ex interpositione comitum, famulorum, aut aliorum quorumcumque, Text. *in l. pupillus*, §. *fin. ff. de author. utor.* ibi: *Si filius tutoris, vel qua alia persona juri ejus subjecta emerit, idem erit, atque si ipse emisset.* Per quem Textum hanc conclusionem pluribus tuetur Farinacius, *d. q.* 111. *num.* 176. & ex nostratibus Bobadilla, *d. c.* 12. *num.* 34. *in not. litt. D*, Gregor. Lopez *in d. l.* 5. *glos.* 5. Azevedo, *in l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopil. num.* 13. *& in l.* 4. *tit.* 8. *vers. satisfacer.* Et pluribus relatis Hermosilla, *in d. l.* 5. *gloss.* 5.

Neque ex eo quòd ignorasse dicebatur, excusari poterat; nam in his quæ fiunt per domesticos, comites: vel familiares, scientia præsumitur secundùm Barthol. *in l. quicumque num.* 3. *Cod. de serv. fugit.* Azevedo, *in d. l.* 1. *num.* 16. Et quia factum de quo agitur, publicum fuit, & per totam provinciam sub publicæ authoritatis nomine perfectum. Text. *in c.* 1. *de post. Prælat. c. cum illorum, de sent. excomm.* pluribus Barbosa, *axiom.* 113. *num.* 6. Immò cùm non per actum momentaneum id factum fuisset, sed per actus successivos, & ad utilitatem ipsius Præfecti, non solùm scientia, sed consensus, & mandatum comprobabantur, Text. *in cap. constitutis* 45. *de testib.* pluribus Farinacius, *d. quæst.* 134. *num.* 70. *&* 73. & quia delictum fieri non potuit absque magnis expensis, Beroi. *consil.* 118. *num.* 23. *lib.* 3. *& q.* 39. *num.* 4. Far. *d. q.* 134. Præsertim cùm Prætor sit nobilis, & exercens imperium merum, ut ex dicto *cap. constitutis* deducitur, & probant Tiraquel. *de nobil. c.* 37. *n.* 134. & Barbosa *ad eum Text. num.* 2. ac tandem ex nimia negligentia impediendi progressum illicitæ exactionis, sive concussionis enormissimæ, quæ in Magistratibus dolosa est, ut probat Avendanno, *in c.* 31. *Prætor. num.* 6. & sic potest criminaliter puniri, Add. ad Bartol. *in l. duos, num. fin. C. de susceptor. l.* 10. Avendanno, *ibid.* Azevedo *in d. l.* 4. *num.* 10. *tit.* 6. *l.* 3. *Recop.* Jan. Langl. *semestr.* l. 8. *c.* 15. *ad med.* Petrus Herod. *l.* 2. *rer. judic. tit.* 10. *c.* 1. Dominus Solor. *in polit. l.* 5. *cap.* 18. vers. *porque de mas, pag.* 918. Et pœna corporali puniri posse omnes concludunt: quibus addendus Anton. Matth. *d. c.* 1. *num.* 6. ibi: *Aut cognitis rapinis eos non coercuit, dimisit, etiam graviorem pœnam sustinere debet.* Quibus addi poterat, quòd inquisitus, & accusatus de hoc crimine, neque de cohibenda audacia comitum, vel famulorum tractavit, neque eos exhibuit, ut tenebatur, ex Text. *in l.* 1. *tit.* 16. *part.* 3. *& l.* 4. *tit.* 6. *l.* 3. *Recopil.* docent Paris de Puteo, *de syndic. verb. an ex eo quod fecerunt familiares, num.* 22. *&* 28. *fol. mihi* 128. Greg. Lopez, & Azevedo, *in his Text.* Avendanno, Heredia, Paz, & alii adducti per Bobadillam, *d. c.* 1. *n.* 79. *vers. tambien, in not. lit. G.*

Sed dices, quòd comites, sive famuli, qui verè rei criminis fuerunt, fuga arrepta non potuerunt exhiberi. Nam facilis est responsio, cùm Magistratus, & Judex teneatur de factis per domesticos, quia in culpa est, malis hominibus utendo, ut probant Rebuffus, *in const. Gal. tom.* 1. *tit. de sentent. execut, gloss.* 15. *art.* 7. *num. fin.* Addit. ad Capel. Tolos. *decis.* 174. *&* 195. Thomas Grammat. *decis.* 3. *num.* 12. Azevedo, *in d. l.* 1. *num.* 16. & in dolo versabatur ex nimia negligentia, ut dixi. Quia dum universa Provincia concussionibus pessimis afficiebatur, nihil de his quæ ex necessitate officii tenebatur, adimplevit, & in facto alieno quod quis indagare tenetur, non præsumitur ignoruntia secundùm Abbat. *in cap. innotuit g. num.* 9. *de elect.* Jas. *in l. si res, num.* 40. *ff. de legat.* 1. si enim diceretur, quòd quamprimùm ad notitiam Prætoris crimen pervenerat, reos illos capere procuravit, contra eos juridicè processit, per proclamata citavit, ac tandem uti contumaces condemnavit, profectò aliquam excusationem deduceret. Sed ubi est inquisitio insontes formata? Ubi diligentia, vel minima ad persequendos malefactores istos instituta? Ubi oppressionum Indis illatarum reparatio? Ubi damni perseverantis subventio? Nihil deducebatur ad comprobationem istorum, immò dum clamor Indorum ad Hispaniam advectus fuit, concussio perseverabat, dum per vastos Occeani sinus ad aures regias perveniebat, oppressio perstiterat: postquam in Senatu remedium deliberatum fuit, &

com-

commissio ad inquirendum contra Prætorem idoneo Ministro in Novo Orbe degenti fuit transmissa, & ille ex distantissima urbe ad eam Provinciam properavit, & causam instituit, adhuc Indos invenit eisdem vexationibus oppressos, eisdem ærumnis gementes. Ex quibus concludebatur culpa, dolus, & fraus ipsius Prætoris, sufficiens ad condemnationem superiùs dictam.

49 Neque obstant in contrarium adducta. Non primum; quia licèt Indi fallaces sint, atque adeo non censeantur idonei testes in re gravi, non ex eo excludantur omninò, quando actum de quo agitur, perfectum fuit in eorum municipiis, quia veritas aliter haberi non potest, ut dixi *n.* 26. *cum seq.* admittuntur, dum numerus suppleat defectum, quod in nostra specie superabundanter verificabatur, 50 quia plusquam centum, & quinquaginta deposuerant in substantia contestando. Neque ex hac causa commodum reportare poterant, quia nullus ex eis pars formalis judicii constitutus fuit, neque hi qui deposuerunt, tanquam singuli, vel tanquam universi interesse habebant. Erant namque Reguli sive *Caziques*, qui immunes sunt ab omni opera, præstatione, vel tributo, quia nobiles reputantur, ut probat Dominus Solorzano, *in politic. l.* 2. vers. *la qual exencion*, *pag.* 181. *ac sequent.* Neque aliquis eorum Procuratoris Officium gessit pro suo municipio. Sed solùm ex eo quòd ipsis pecuniæ traditæ fuerunt, ut distribuerent inter Indos; versa vice quando per Judicem visitatorem jussum fuit, quòd bona spectantia ad Prætorem exhiberentur, quæ nomine ipsius habuerant, exhibuerunt: quòd ratione muneris tenebantur facere. Et sic eodem modo quo Prælati, Abbatis, vel Superioris depositio favore Ecclesiæ, seu Monasterii jure comprobatur, sic horum Regulorum dicta ad favorem suorum municipiorum, ex Text. *in d. cap. insuper*, *de testib.* ubi Barbos.

51 Ad secundum abundè satisfactum est *suprà n.* 27. quia plenè constabat de qualitate requisita ad probandum, quòd homines per quos hæc facta fuerunt, tanquam comites adduxit Prætor, tanquam famulos tractabat, ac tales ab omnibus reputabantur, & casu quo non probaretur plenè, juxta Textus relatos *suprà n.* 35. *cum seqq.* non præcisè requiritur, quòd famuli sint; sed sufficit, quòd sint comites manipularii, ministri, vel ex his qui circa eum sunt. Quibus addebatur, quòd verè interpositæ personæ erant, ut ex ipso facto, & rei evidentia apparebat.

52 Ad tertium dicebatur, quòd licèt regulariter Magistratus non teneatur ex crimine comitum, famulorum, vel cognatorum, nisi ad damni dati satisfactionem, & pœnam pecuniariam: hoc procedit, dum non constat de illius complicitate, scientia; consensu, nimia negligentia; nam in his casibus tenetur ad pœnam criminalem, & corporis afflictivam: ut remanet dictum. Ex quibus Senatus censuit condemnandum fore ad pœnam contentam in rescripto *anni* 1550. de quo *suprà*, *n.* 13. sententia lata *anno* 1669. quæ sequenti anno in gradu supplicationis confirmata fuit.

CONTROVERSIA LXII.

An sententia privationis Officii in causa visitationis lata, habeat paratam executionem, pendente termino ad supplicandum?

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Officialis à suo Judice condemnatus appellans non auditur.*
3 *Intellige de Officialibus inferioris familiæ, non superioris Ordinis.*
3 L. unic. §. ergo, ff. nihil innovar. *expenditur.*
5 *Idem Text.* in vers. integr. *explicatur.*
6 *Sententiarum supremi Senatus Novi Orbis supplicationes in causa syndicatus, non admittuntur, nisi pœna corporalis, vel privationis officii imponatur.*
7 *Consilium nostrum Novi Orbis fruitur quoad suos omnibus prærogativis, & præeminentiis, quas obtinet Castellæ Consilium.*
8 *Immò ipsius pars est, in aliam Aulam ad faciliorem causarum expeditionem divisa.*
9 *Syndicatus causæ appellationem admittunt quoad effectum devolutivum, non autem quoad suspensivum.*
10 *Supplicatio non suspendit effectum privationis officii, quando officium est temporale.*
11 *In Magistratibus temporalibus Novi Orbis, judicium syndicatus, sive visitationis fieret elusorium repectu pœnæ privationis, si sententia suspenderetur per appellationem, vel supplicationem.*
12 *Oppressio Indorum pluribus legibus, atque regiis rescriptis detestatur, atque puniri jubetur.*
13 *Semel malus semper præsumitur malus in eodem genere.*
14 *Appellatio non suspendit sententiæ effectum, quoties adest periculum in mora.*
15 *Supplicationis effectus non evanescit, ratione executionis sententiæ.*
16 *Utilitas privatorum cedere debet publicæ utilitati.*
17 *Decisio Senatus.*

IN causa controversiæ præcedentis Reus, qui in Novo Orbe versabatur, legitimè citatus fuerat ad diffinitionem, & sententiæ pronunciationem; sed non comparuit per se, neque per procuratorem; ac in consequentiam, ut sententiæ ei injungerentur, litteræ expediendæ erant in forma assueta: sic rebus extantibus, Dominus Fiscalis supplici libello exposuit, hujusmodi condemnationem privationis officii paratam secum ducere ad executionem, quamquam ab ea supplicari posset, quia in causis syndicatus, & visitationis, exequibiles sententiæ Senatus sunt, tam de jure, quàm de stylo supremi Senatus Castellæ: ob quod concludebat, litteras executoriales sibi expediri, ad hoc ut prælibata sententia executioni mandaretur. 1

De jure videbatur dicendum, instantiam Fiscalis procedere, quia similes sententiæ supremorum Senatuum paratam habent executionem; tum quia officialis à suo Judice condemnatus appellans 2

non auditur, Text. *in l. nulli* 3. *C. quor. appellat. non recip.* & *in c. ei qui* 41. §. *nulli quoque* 2. *q.* 6. & utrobique Doctores: præcipuè Bartol. & Angel. *in d. l. nulli.* Amadæus *tract. de syndic. n.* 236. Paris de Puteo *in eod. tr. verbo appellatio, c.* 1. *n.* 16. Platea *in l. judices, n.* 2. *C. de annon. & tribut.* Bobad. *l.* 1. *politic.* 12. *n.* 62. *& c.* 13. *n.* 37. *& l.* 5. *c.* 1. *n.* 125. Avendanno, *in c.* 6. *Prætor. num.* 4. Mastril. *de Magistrat. l.* 6. *c.* 12. *n.* 12. *&* 13. D. Franc. Amaja, *in l.* 2. *n.* 30. *c. de exactor. trib. l.* 10. cum aliis per me adductis *suprà, contr.* 2. *n.* 52. *cum seq.* Ex quibus videbatur concludendum quod Prætor ille, tanquam subditus, & officialis nostri Senatus appellans, vel supplicationem, interponens audiendus non erat; quia condemnatus reperiebatur à suo Judice.

3 Verùm huic illationi obstabat communis Doctorum interpretatio; nam decisio Text. *in d. l. nulli*, de Officialibus familiæ inferioris intelligi tantùm debet, ut de apparitoribus, satellitibus actuariis, & similib. hujus inferioriis gradus; non autem de officialibus superioris ordinis, quia quoad eos semper est data plena facultas appellandi, supplicandive, ut dixi *d. contr.* 2. *n.* 1. *cum seq.* & in terminis probant ex nostratibus Azevedo, *in l.* 17. *tit.* 7. *l.* 3. *Recop. n.* 2. Joann. Guttierez *l.* 1. *pract. q.* 39. *num.* 2. quod mihi probat Text. *in leg. unic.*

4 §. *ergo, ff. nihil innovar.* ibi: *Ergo si abstinere ordine jussus sit, & provocaverit, eadem ratione potest cœtum participare.* Quem Textum nullus ex his Doctoribus adduxit: & quamvis Guttierez allegaverit *in loco prox. citato, dict. l. unic. vers. integer:* perperàm, meo judicio, quia in eo non loquitur Ulpianus de integritate status quoad officii exercitium, sed quoad jura civilitatis, & quoad capitis diminutionem; cùm *in d. vers. integer*, tractet de deportato ab eo, cui jus deportandi tributum est, per quam deportationem jura civitatis amittuntur

5 ut probat Text. *in l. inter pœnas 6. ff. de interdictis & relegat.* de quo latè per Ant. Fab. *in jurisp. Papin. tit.* 12. *princ.* 2. At verò *in d.* §. ergo clarè Consultus loquitur de eo, qui condemnatus reperitur ad privationem muneris seu dignitatis: & clarissimè docet, quòd si provocaverit, cœtum participare, atque muneris exercitio fungi. Hæc apud nos confirmantur pulchrè per Text. *in l.* 52. *titul.* 4. *l.* 2. *Recop.* quo clarè decisum reperitur, quòd etiamsi causæ per sententiam consilii in syndicatu decisæ supplicationem non recipiant, limitatur duobus modis: nempè in casu impositionis pœnæ corporis afflictivæ, & in casu privationis perpetuæ officii. Quod pariter cautum reperitur *in act.* 15. *&* 17. *ejusd. consilii, fol.* 4. Sed nota obiter, quòd licèt *in d. l.* 52. dicatur *privacion de oficio perpetua*, lapsum typorum, vel transcribentium crediderim; nam privatio officii in eo distinguitur à suspensione, quòd illa perpetua sit, hæc temporalis, & inep-

7 ta esset forma legis ferendæ, si vox *perpetua* referenda sit ad privationem, quia in ea inest qualitas perpetuitatis. Quod convincitur *ex dict. act.* 17. in his verbis, *privacion de oficio perpetuo.* Cùm enim plura officia perpetua sint, plura etiam temporalia, quod in his juribus cautum habemus, meo quidem dictamine, est, quòd privatio officii perpetui, tanquam res magni momenti supplicationem admittat, non autem privatio officii temporalis, quæ parvi præjudicii, respectu perpetui censenda est. Cùm autem noster Senatus, quoad provincias Novi Orbis obtineat eamdem Jurisdictionem cum 8
omnibus præeminentiis, atque prærogativis, quibus fungitur consilium in his Castellæ Regnis, ut latè probat D. Solorzano, *de jur. Indiar. tit.* 2. *l.* 4. *c.* 12. *n.* 8. Immò ut ipse subjungit, est pars ipsius consilii, licèt in aliam aulam divisum ob meliorem negotiorum expeditionem, *d. l.* 52. & ejus dispositio, quo ad nostrum Senatum jus constituit, ac per consequens, cùm privatio officii de qua agimus, non sit, officii perpetui, sed temporalis, ex ea dispositione, & ex *dict. act.* 17. supplicatio admittenda non erat, sed sententia executioni mandanda.

Pro eadem consideratione, quæ meo judicio 9
concludit, expendo Textum *in l.* 17. *t.* 7. *l.* 3. *Recop.* ubi Azevedo. Nam dum agitur de sententiis latis in causis syndicatus Judicum, expressè cautum reperitur, quòd appellationes admittantur quo ad effectum devolutivum tantùm, non verò quoad suspensivum, ac per consequens; licèt concedamus, supplicationem recipiendam fore, de effectu devolutivo intelligi debet; non verò de suspensivo: ex quibus intentio Domini Fiscalis de jure procedere videbatur.

Quibus addi potest doctrina Joannis Guttier. 10
d. q. 39. *n.* 5. quatenus docet, quòd privatus officio appellatione pendente potest illud exercere: quod intelligendum de officio perpetuo; non autem de temporaneo, quia cùm temporis cursu consumatur, non debet appellatio admitti quoad suspensivum, si rectè pronunciatum fuerit, ne judicium fiat illusorium, & sententiæ effectus evanescat, ex eo quòd durante lite appellationis officii tempus consumitur, seu adimpletur, & posteà non remanet aliquid, in quo sententia exequi possit. Quæ decidendi, seu potiùs limitandi ratio in Magistratibus temporalibus Novi Orbis potissima est; quia ratio- 11
ne vastissimæ distantiæ, antequam sententia ad notitiam rei judicialiter perveniat, si ille in Novo Orbe versatur, & lata sit in Senatu, vel si ibi lata est, & ad Senatum provocatur, antequam acta transmittantur, & in Senatu partes compareant, & judicium ordinetur, tempus officii completum est, atque judicium illusorium remanet: ut experientia cum jactura publicæ utilitatis quotidie demonstrat. Et in nostra specie reus in culpa erat, quia procuratorem mittere omisit, ex quo commodum reportare æquum non erat.

Et amplius, quia crimina hujus rei tendebant 12
in evidentem oppressionem miserabilium Indorum, tot legibus prohibitam, tot Regiis rescriptis execrandam, totque rationibus punibilem, ut probant D. Solorzano, *d. to.* 2. *l.* 1. *c.* 27. *& polit. l.* 2. *c.* 28. *&* 29. & novissimè P. Didacus, Avendanno, *in Thesaur. Indic. t.* 1. *tit.* 6. *c.* 1. *n.* 2. *cum seq. & in addit. corol. l. ejus n.* 40. Ob quod periculum versabatur in mora, tum quia semel malus semper pre- 1
sumendus malus, præsertim in eodem genere mali, Text. *in l. si cui*, §. *eisdem, ff. de accus.* & *in c. semel malus*, ubi Barb. *de regul. jur. in* 6. cum aliis per me notatis, *to.* 2. *de reg. Valent. c.* 8. §. 8. *n.* 7. Quibus addendus ad rem Novar. *de gravam. Vasallor. to.* 1. *prælud.* 9. *n.* 1. *cum seqq.* Tum etiam, quia ex recentissima notitia, licèt extrajudiciali, sed verissima, constabat, in eadem nequitia reum perse-

severare. Et quando adest periculum in mora, appellatio, vel supplicatio non suspendit effectum judicati; nam in hoc casu, & similibus recedere debemus à communibus, & ordinariis regulis, licèt ab omnibus admissis, ex Text. *in d. l. unic. in prine. ff. nihil in novar.* ut expressè probat Text. *in l. si res 7. ff. de appellat. recipi*, ibi: *Si res dilatationem non recipiat, non permittitur appellare*: notat plurimis relatis Salgado, *de Regia protect. 3. p. c. 1. n. 70.* quamvis hujus Textus mentionem non fecit.

15 Neque ex eo, quòd ab exercitio officii removeatur, evanescit effectus supplicationis, nam ea quoad devolutivum admissa, casu quo obtineret, facilior reintegratio in ipsius officii exercitio erit, quàm si nequitia comprobata, succumberet, miseri Indi ab oppressione liberari poterant. Et cùm hoc respiciat publicam illius Provinciæ utilitatem, illud verò privatam, hanc illi cedere æquius vide-
16 batur, juxta Text. *in l. si qui in gravi*, §. *utrum, ff. ad Syllanian.* cum vulgatis, de quibus Giurb. *cons. 49. n. 26.* Ex quibus suspensio ab officii exercitio rectè procedit, etiamsi jactura aliqua rei subsequatur, præsertim si hujusmodi suspensio non fiat per modum executionis sententiæ, sed secundùm stylum consilii, per modum præventionalis dispositionis, nempè provisionem, seu litteras
17 assuetas expediendo, quod minùs honorem rei lædit, quàm si sententia privationis formiter executioni mandaretur: sic decisum fuit per Senatum interlocutoria *die 12. Maii anni 1669.* Et quamvis ea lata procurator rei comparuit cum sufficienti mandato, & causam supplicationis prosecutus fuit: sententia fuit confirmata, & supplicatio ab interlocutoria non recepta.

CONTROVERSIA LXIII.

De Navarcho præceptum detrectante, & de pœna.

SUMMARIUM.

1 *Facti narratio*, &n. 2. &. 3.
4 *Is cui aliquid ad arbitrium committitur, habet pro se præsumptionem optimum elegisse.*
5 *Arbitrium regulatum non est, si concedatur facultas absoluta.*
6 *Maritima negotia ex assidua inconstantia subvertuntur.*
7 *Ex duabus jacturis, minima eligenda venit.*
8 *Causæ impulsivæ defectus non vitiat dispositionem.*
9 *Arbitrium absolutum concenssum post expressionem conditionis, facultatem omnimodam tribuit.*
10 *Causa quælibet excusat à crimine, vel pœna.*
11 *In bello qui mandata non servat, gravi pœna plectitur.*
12 *Navarchus jure militari adstringitur.*
13 *Fiscales res suscipiens, pœna gravissima plectendus, si mandata transgressus sit.*
14 *Distractio rei fiscalis necessariò sequitur ex appulsione ad sinum Gaditanum.*
15 *Præceptum Regium detrectans, qua pœna puniatur legibus Hispaniæ?*
16 *Quid de jure divino, sive ex testimonio sacræ Scripturæ?*
17 *Legis Regiæ transgressor æquali pœna plectendus, ac violator legis divinæ, ut eluceat divini Spiritus præceptum, quoad observantiam regiarum jussionum.*
18 *Exempla divinæ ultionis in transgressores præcepti, ut ab honoribus rejiciantur.*
19 *Arbitrium in rebus magni momenti, semper censetur regulatum rationi naturali, & justitiæ.*
20 *Facultas absoluta, juxta* conscientiam, zelum, & experientiam; *eamdem regulationem expressè commendat.*
21 *Arbitrium absolutum regulatum voluntati, quid importet?*
22 *Quid autem, quando verba rationem respiciunt?*
23 *Facultas absoluta secundùm* conscientiam, *rationem naturalem, atque justitiam publica lege munitam respicit.*
24 *Conscientia respicit sinceritatem juris naturalis, & incorruptam fidelitatem, quæ in servando constanter veraci fide consistit.*
25 *Zelus variè ad authoribus utriusque litteraturæ sumi solet.*
26 *Zelus secundùm subjectam materiam, in nostra specie pro amore erga Principem, & utilitatem publicam sumi debet.*
27 *Experientia mater prudentiæ dicitur.*
28 *Periculum maris per legem prænotum non excusat.*
29 *Arbitrium absolutum, licèt concedatur, non excusat à lata culpa, & dolo.*
30 *Dolus conjecturis, & præsumptionibus probatur, quia latet in animo.*
31 *In dolo est, qui leges quas non ignorat, transgreditur.*
32 *In dolo est, qui ter monitus à Judice non obtemperat.*
33 *In dolo est, qui peritorum in arte, dicta contemnit, non consulendo peritiores, quos in promptu habet.*
34 *Judex licèt peritus sit in aliqua arte, non potest judicium sumere ex sua peritia.*
35 *In dolo est, qui omittit ea quæ facere tenetur.*
36 *Dispositiones interpretari debent secundùm ea quæ narrantur in proœmio.*
37 *Causa finalis, quæ dicatur?*
38 *Causa finalis in dubio censenda est apposita in dispositione.*
39 *Causa quælibet apposita per Principem in conclusione præsumitur finalis.*
40 *Cessante causa exceptionis, cessat & ipsa exceptio.*
41 *Apposita in principio dispositionis, influunt in omnes illius partes.*
42 *Conditio inducitur per dictionem, si apposia sit in dispositionis forma.*
43 *Cuncta contenta in ea oratione, in qua adest dicta dictio, conditionalia sunt.*
44 *Quælibet causa non excusat à dolo, ut quando nititur in errore juris notorii.*
45 *Etiam si error sit contra civilia jura.*
46 *Quando agitur de pœna pecuniaria.*
47 *Quando agitur de contemptu Magistratus.*
48 *Quando non venit imponenda pœna ordinaria.*
49 *Decisio Senatus.*

REgia constitutione antiquitus promulgata, per plures annos ad unguem executioni de- 1

ducta, ac tandem renovata Regio decreto, seu rescripto, *diei 27. Maii anni 1664.* cautum reperitur, quòd classes, & navigia ex Indiarum Regnis ad nostram Hispaniam appellentes, Præfecti, Navarchi, seu Naucleri teneantur ingredi portum Astæ, sive ut vulgò dicitur *de San Lucar*: ita ut ex solo appulsu ad alium portum, seu oram, incurrat quilibet eorum pœnam sex mille aureorum exigendorum priùs quàm audiantur, ultra pœnas severiores ab eis exigendas secundùm facti qualitatem, cujus rescripti verba tradit Don Josephus Veitia Linage *in nor. contr.* post hæc scripta editus, *libr. 2. cap. 4. num. 21.*

2 Navarchus de quo agimus, dum classem ducere suscepisset ab Hispanis oris, ad continentem Novi Orbis, mandata Regia suscepit, ut moris est: in quorum decimo quarto capite ei imperabatur: *Quòd tempore redditus teneretur ingredi Portum Astæ, sive de San Lucar cum omni classe, & navibus onerariis, ita ut minimè pateretur, aliquam ex illis deviare ad littus Gaditanum, adimplendo prælibatam Constitutionem anni 1664. curandoque rigidam observationem illius, absque eo quòd indulgeret alicui diligentiæ conducenti ad prælibatum finem, ex summa necessitate ingrediendi dictum Portum. Et supposito quòd solvenda classis erat, antequam mensis Majus ingrederetur, sicut in mandatis habebat, credebatur, quòd reditus ad Hispaniam poterat evenire ad ingressum stationis hibernæ: ob quod fidei ipsius committendo, quòd si esset possibile, & tutum, procuraturus erat ingredi cum classe in sæpè dicto Portu: nihilominus ad uberiorem securitatem classis pro hac vice ei concedebatur, quòd si tempus fuerit ejus conditionis, ut non possit capi Portus de San Lucar tutè, ingrederetur sinum Gaditanum, relinquendo sicut relinquebatur conscientiæ, zelo, & experientiæ ipsius Navarchi, facultatem absolutam utendi hac permissione, quia certè credebatur, quòd executioni deduceret id, quod magis expediret.*

3 Classem solvit (non ut justum fuerat, antèquam mensis Majus ingrederetur) sed *diei 10. Julii subsequentis*, & sic regressus non fuit, ut credebatur, ad initium stationis hibernæ, sed *die 30. Maii anni sequ.* mare tranquillo, atque in statione opposita, cùm jam stativa inciperet. Ex judicibus Regiæ Audientiæ Contractationis Hispalensis unus qui classem susceperus erat, prout de more fieri solet, aderat in littore cum Nauclerís peritis in ingressu portus, qui ter monuit Navarchum, ut ad portum appelleret: at ille periculum ingrediendi affectando, cum classe Gaditanum sinum ingressus fuit, non obstante quòd periti securum ingressum attestabantur, sine eo quòd peritiores adhibuisset, neque de temporis tranquillitate dubitasset, Bellicas naves id sinu ingredi fecit, sed mercantiles in portu securè introduxerunt periti, sicut promiserant; quarum aliquæ ejusdem magnitudinis erant, quia inter naves rostratas, sive bellicas, vulgò *Galeones* aliquando annumeretæ fuerant, ex quibus comprobabatur peritorum assertio quoad securitatem ingrediendi.

4 De inobedientia Navarchus accusabatur, qui contendebat absolvendum fore; quia libera facultas ei concessa fuit, committendo suæ conscientiæ, zelo, atque experientiæ modum appulsus, & ingressus; & præsumi debeat executum fuisse quod magis expedire crediderat ad ruitionenem classis: ex Text. *in Clement. quia contigit, §. ut autem, de religios. Dom. & in Clem. 1. §. si quod de hæret.* Gloss. *in cap. statutum, §. assessorem, verb. relinquatur, de rescript. in 6.* & Glos. *in Clem. 1. §. diœcesanus, in fin. verb. oneramus, de jur. patron.* D. Solorzano, *de jur. Ind. lib. 2. c. 7. n. 11. & lib. 3. c. 20. num. 36.* Barbos. *clausul. usufr. 24. num. 7. & lib. 2. vot. decis. 39. ex num. 44.* Sigis. Scaccia, *de appell. q. 16. conclus. 15. num. 3.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 8. n. 40.*

5 Nec arbitrium, sive facultas relicta Navarcho regulata dici poterat ad casum necessitatis, tum quia in ipso *c. 14.* reperitur verbum *facultatem absolutam*, quod denotat nullis necessitatis regulis adstrictam facultatem, sed omninò dependentem ex mera voluntate ipsius Text. *in l. fidei commissa 11. §. si fideicommissam, vers. quamquam, ff. de legat. 3. l. fideicommissaria libertas, ff. de fideicom. libert. l. cùm quidam, ff. de legat. 2. l. 29. tit. 9. p. 6.* Bartol. *in l. 1. ff. de legat. 2.* Decius *in l. in personarum, §. generaliter, num. 2. ff. de regul. jur.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. q. 8. n. 12. & cons. 87. n. 19.* D. Molina, *de Hispan. primog. lib. 2. c. 5. n. 1. & 14.* & ibi addentes, Surdus, *decis. 10. num. 50.* Marc. Anton. *var. lib. 1. resol. 47. num. 8.* Marescot. *lib. 1. var. c. 22. num. 30.* Castil. *contr. lib. 4. c. 36. num. 47. & lib. 5. c. 67. num. 3.* D. Larrea, *allegat. 40. num. 9. & allegat. 75. n. 8.*

6 Præmaximè cùm de rebus maritimis agatur, quarum inconstantia omnia subvertuntur. Text. *in l. 1. tit. 24. p. 2.* Bald. *cons. 395. num. 1. vol. 2.* Estracca, *de nautis, navibus, & remig. p. 3. n. 7.* eleganter Seneca, *epist. 4.* ibi: *Momento mare vertitur, & eodem ubi luserunt navigia, sorbentur.*

7 Ad cujus rei comprobationem aliqua exempla memorabantur de periculo ingrediendi prælibatum portum, ex quibus prudentiæ dicterium elicibat, ne similia pericula tentarentur. Er quamquam damnum publicæ utilitatis, & ærarii ex appulsione ad Gaditanum sinum negare non fuit ausus, rectè fecisse asserebat, tanquam minimum eligendo, juxta doctè perpensa per D. Don Didacum de Saavedra, *symbolo polit. 33. per tot.*

8 Tum etiam quia facultas, seu arbitrium Navarcho concessa, neque limitata ad tempus reperiebatur, cùm mentio stationis hibernæ, in dispositione non fuerit apposita per modum causæ, neque per modum conditionis, sub qua facultas illa concederetur. Licèt enim in narrativa, *l. c. 14.* de reditu tempore hiberno tractetur, non per modum causæ finalis, sed impulsivæ id factum fuit, ut verba demonstrare dicebat, & sic ex eius defectu, non defecisse dispositionem liberam facultatem concedentem, concludebat, juxta Text. *in l. cùm tale, §. falsam. 1. ff. de condit. & demonstrat.* & notata per Bald. *in l. fin. C. de fals. caus. adject.* Tuschum, *concl. 62. lit. T, n. 36.* Molin. *de rit. nupt. lib. 3. q. 21. num. 10.* Mantic. *de conject ultimar. volum. lib. 3. tit. 22. num. 16.* Fontanel. *de pact. nuptial. claus. 4. gloss. 1. num. 27.* & D. Larrea, *allegat. 71. num. 3.*

9 Quoad conditionem; quia verba apposita *in d. c. 14.* ibi: *Quòd si tempus fuerit ejus qualitatis, ut non sumi possit Portus de San Lucar securè,*

sumatur sinus Gaditanus: quæ important conditionem secundùm Bartol. *in l. 1. ff. de condit. & demonstrat.* ubi communiter Doctores, destruebatur ex verbis subsequentibus ejusdem dispositionis, in quibus facultati absolutæ Navarchi relinquebatur modus & forma appellendi, atque sumendi portum, vel sinum. Quare culpa ex eo imputari non poterat, dum usus fuit libera facultate sibi concessa in posteriori parte dispositionis, præcipuè dum criminaliter ageretur, cùm ad excusandum à pœna quælibet causa sufficiat,
10 Text. *in l. igitur, vers. generaliter, ff. de liber. caus.* pluribus adductis Farin. *q. 90. num. 1. cum seqq.* Jul. Cartar. *dec. 1. num. 37. & dec. 44. num. 38.* Petr. Caball. *cas. 101. num. 18.* D. Valenzuela, *consil. 162. num. 34.* præcipuè cessante dolo, nam ex ipso facto deprehendebatur, sibi permissum credidisse virtute facultatis absolutæ *in d. c. 14.* concessæ. Quæ corroborabantur attenta qualitate Navarchi, cùm ipse fuisset primus, qui antiquam consuetudinem instaurando paruit constitutioni *anni 1664.* & sæpè dictum Portum ingressus fuit; sicque præsumendum pro eo, ex Text. *in l. famosi, §. hoc tamen, ff. ad leg. Jul. majest. & in l. non omnes, §. à barbaris, ff. de re milit.* latè Dom. Valenzuela, *consil. 163. num. 92. & consil. 164. num. 61. & cons. 166. num. 19.* Capicius Latro, *decis. 179. num. 66. ubi plura.*

11 Verùm in his non obstantibus, pro accusatione urgebat decissio Text. *in l. desertorem 3. §. in bello, ff. de re milit.* ibi: *In bello qui rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata non servavit, capite punitur, etiam si res benè gesserit.* Docent communiter Doctores *in eo Text.* Tiraquel. pluta exempla adducens *de pœn. temper. caus. 32.* Ayala, *de disciplin. milit. lib. 3. cap. 10. num. 5.* Jul. Clar. *quæst. 60. vers. solet dubitari*, Cabal. *dict. casu 294. ex num. 164.* Farin. *quæst. 97. num. 1. per plur. seqq.* Callixtus Ramirez, *d. l. Regia, §. 32. num. 26.* Lipsius, *de milit. Romana, lib. 15. dialog. 18. in princ.* Neque dubitari potest, quòd
12 jure belli Navarchus judicandus erat, cùm Imperator sive Dux supremus classis instructæ reperiretur: sic docet Ulpianus *in leg. unic. §. 1. ff. de bonor. possess. ex testam. milit.* & notat Caballus, *dict. cas. 284. num. 19.* Cùm autem præceptum de quo agimus, non solùm sit supremi Ducis, sed ipsius Regis, & illud non servaverit; pœnæ se subdidisse dicendum est.

13 Et quamvis concedamus, non contempsisse præceptum respicientem militarem disciplinam, ex eo solo quòd res fiscales deportandas suscepisset, eadem pœna tenebatur. Text. *in l. qui fiscales 7. Cod. de navicul. seu Naucler. lib. 11.* quo Textu Imperatores Theodos. & Valentin. sic rescripserunt: *Qui fiscales species suscepit deportandas, si recta navigatione contempta, littora devia sectatus, eas avertendo distraxit, capitali pœna plectatur.* Quòd è recta navigatione deviasset, ex facto ipso, & ex instructione sibi data comprobabatur: cùm teneretur ex vi dictæ constitutionis appellere ad portum memoratum: & ex *dict. cap. 14.* tenebatur nullam omittere diligentiam, ut dicta cons-
14 titutio observaretur. Quòd res fiscales distraxisset, ex confessione ipsius resultabat, cùm damnum illatum rei fiscali non ausus fuit negare: ultra quindecim millia millium aureorum in ea classe asportata fuisse asseruit, quanta autem jactura Fiscus affectus fuit: ex eo deprehendi valet; nam sinus Gaditanus omnibus alienigenis patet, & cujusvis custodiæ incapax est; Portus verò tanquam scrinium claudi potest.

De jure nostro per Text. *in leg. 16. tit. 13. part. 2.* cautum reperitur, quòd præceptum Regis detrectans, si vir nobilis sit, amittat quidquid ex Rege obtentum habet, à Regno expellatur, & bona ipsius occupentur, quo usque fiscus damnum sibi illatum recuperet: plebejus autem capitè puniatur. Cum quibus congruit Text. *in cap. 2. de major. & obed.* quo summus Pontifex verba sacræ paginæ desumendo *ex lib. Regum*, quæ pœnam capitalem imponunt transgressori jussionis Regiæ. 15
Et ad rem alius Textus melior, meo quidem ju- 16
dicio, Esdræ, *lib. 1. cap. 7. vers. 26.* ibi: *Omnis qui non fecerit legem Dei, & legem Regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem.* Quo loci sacri Expositores no- 17
tant prudenter, legem Regis cum lege Dei, quoad pœnam æquatam fuisse in transgressores; ut divini Spiritus præceptum elucear quoad necessitatem parendi, atque observandi jussiones Regias: nam cum jussionibus ipsius Dei coæquatæ in hac parte reperiuntur. Notant ex nostratibus Gregor. Lopez, *in d. l. 16.* Didacus Perez, *in l. 13. tit. 15. lib. 8. Ordin.* Azevedo, *in l. 2. tit. 8. lib. 8. Recopil. num. 2.* & D. Solorzan. *de jur. Indiar. lib. 2. cap. 23. num. 79.* & Barbosa *in d. c. 2.*

Neque ex Politicis catholicis desunt, qui hanc 18
ipsam conclusionem tueantur. Unus pro cunctis, quia ex nostratibus, & inter Neotericos primatum obtinet, sit Pater Joannes Marquez *in gubernat. Christ. lib. 2. cap. 17. §. 2.* quo perpendens ultionem, quam Deus sumpsit de Moyse, ex eo quòd dubitaverat percutere petram sicut Dominus jusserat, ex ea sola hæsitatione, licèt alioquin Ministrum justum, fidelissimum, atque prudentem per quadraginta annos expertum habebat, illicò eum vita, & officio privavit. Quia qui serviunt Principibus in supremis Magistratibus, officio privandi sunt, quoties in obedientia deficiunt; ut factum cernimus ab ipso Deo, qui Heli summo Sacerdotio privavit ob defectum obedientiæ filiorum. Saul Regno spoliatus fuit, quia non paruit jussioni de interimendo Rege Agag. Et quod magis est, Propheta ille, qui tanquam Dei Legatus missus fuit ad Jeroboam, licèt eum monuisset, & altaria dissipasset, ex defectu parendi in minima circumstantia jussionis, nempè non comedendi in ea urbe, ad bestias damnatus fuit, & sententia statim executa. Nec mirum, quia in his non datur parvitas materiæ.

Absque eo quòd deducta pro reo eum à pœna 19
excusare possent. Non primum, nam eo ipso quo commissum fuit ejus conscientiæ, zelo, & experientiæ, non obtinuit liberam facultatem ad libitum voluntatis eligendi Portum, vel sinum; sed immò necessariam obligationem sequendi rationem naturalem, atque justitiam publica lege munitam, ut probat Text. *in l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præs.* pluribus relatis Aug. Barbos. *de clausul. usu freq. claus. 25. num. 5.* Nam similis facul-

cultas arbitrium boni viri denotat, ex Menoch. *de arbitr. q.* 8. *num.* 40. Mascar. *de probat. concl.* 414. & aliis, idem Barbosa, *ubi proximè*, *num.* 9. Cùm autem absque ulla tempestatis suspicione, aut mutationis temporis periculo, in sereniori anni statione, in media maris tranquillitate, bonus vir quilibet, neque ab obedientia se subtraheret, neque ab ingressu portus abstineret, & lex naturalis, justitiæque præcepta parendi Superiori necessitatem imponunt, dum non adesset causa extra ordinem rerum, non poterat impunè ab executione jussionis deviare, quibus extantibus omnem præsumptionem cessare est compertum.

20 Secundum pariter non obstat; nam facultas absoluta concessa Navarcho non fuit simpliciter ad libitum voluntatis, sed regulata ad justæ rationis dictamen, sicut verba demonstrant, ibi: *Dexando à vuestra conciencia, zelo y experiencia facultad absoluta.* Ita ut facultas non Navarcho, sed ejus conscientiæ, zelo, & experientia commissa fuerit (quæ quid importent, statim dicemus.) Et adhuc si juxta voluntatem fuisset concessa, rationabili voluntati, non stolidæ, aut cerebrinæ commissa facultas videretur, Text. *in l. fideicommissa* 11. *quamquam*, *ff. de legat.* 3. ibi: *Non enim plenum arbitrium dedit hæredi, sed quasi bono viro commissum relictum*, *l.* 1. *ff. de usur.* ibi: *Arbitrio judicis usurarum modus constituitur, ita tamen ut legem non offendat*, *l. vir bonus* 18. *ff. judic. solvi*, *c. nunc autem ubi Præposit.* 21. *distinct.* Baldus *cons.* 177. *num.* 4. *vol.* 1. Alex. *consil.* 43. *num.* 3. *l.* 1. Socin. Jun. *cons.* 49. *n.* 16. *lib.* 2. Cravet. *cons.* 612. *num.* 11. *& cons.* 657. *num.* 16. Menoch. *cons.* 69. *num.* 4. *& 5. de arbit. d. qu.* 8. *per tot.* Tuschus, *concl.* 470. *num.* 2. *litt. A.* D. Valenz. *cons.* 92. *num.* 106. D. Molina, *d. c.* 5. *ex num.* 15. *per plur. seqq.* (quo exempla electionis nullæ, etiamsi libera facultas eligendi relicta sit, doctissimè adducit) & *n.* 49. ubi addentes, Carlev. *in Jud. to.* 2. *tit.* 2. *disp.* 3. *num.* 27. Castillo, *d. lib.* 5. *c.* 67. *num.* 5. *vers. in secunda verò specie*, & D. Larrea, *d. allegat.* 40. *num.* 30. *cum seqq.*

21 Et si res accuratè inspiciatur, cuncti fermè Doctores pro reo adducti locuti fuerunt in terminis facultatis relictæ ad liberam, & absolutam voluntatem: quod est valdè diversum. Nam in hoc casu mirum non est, quòd secluso dolo, fraude, vel corruptela, sit pro ratione voluntas; præsertim cùm hoc contingat in dispositionibus particularium, & in rebus, ex quibus sequi non valet præjudicium statui publico. Nos autem disserimus in terminis dispositionis Regiæ desumptæ cum matura Senatus deliberatione in re, in qua summè de re publica agitur, & in terminis arbitrii, sive facultatis concessæ, non secundùm voluntatem absolutam Navarchi; sed, ut dixi, regulatam *conscientiæ zelo*, *& experientiæ*, *quod est idem*, ac si diceret, rationi, æquitati, justitiæ, seu veriùs utilitati publicæ, cujus maximoperè interest, quòd securè classis ducatur, & ea reducta ingrediatur portum Astæ, ut Doctores superiùs adducti pro hac sententia dilucidè probant. Signanter Dominus Molina, *ubi prox.* ibi: *Verba autem, ex quibus comprehenditur, electionem non in meram voluntatem eligentis, sed in ejus arbitrium commissam fuisse, hæc sunt veluti, si majoratus institutor electionem commisit alicujus arbitrio, judicio, discretioni. Vel ita ut electionem faciat prout sibi visum fuerit, vel placuerit, vel arbitratus fuerit, vel similia.* Sequuntur addentes *ibidem* & Castillo, *dict. num.* 5. *vers. in secunda verò*, *ex* Textu *in dict. leg. cùm quidam*, *ff. de legat.* 2. *leg. cùm pater*, §. *rogo ff. eodem*, *leg. utrum*, §. *cùm quidam*, *ff. de reb. dub.* In hac enim specie nihil relictum voluntati Navarchi reperitur, sed *conscientiæ zelo*, *& experientiæ ipsius*, ut ex *cap.* 14. *de instruct.* superiùs traditæ, resultat. 22

Conscientia enim, ut dixi ex Textu *in dict. leg. illicitas*, §. *veritas*, *ff. de offic. Præs.* rationem naturalem, atque justitiam publica lege munitam sequi tenetur, ut docent plures laudati per Barbos. *d. claus.* 25. *num.* 5. Poteritne aliquis credere, quòd juxta rationem operatus fuit Navarchus, qui dum jussum habebat, quòd nulli diligentiæ parceret an ingrediendum portum, neque minimam adhibuit ad eum omittendum? Habuitne præ oculis Justitiam publica lege munitam, qui legem expressam, cui jam paruit, despexit, necessitatem ingrediendi portum contemnendo? Si enim conscientia hæc ex fide erga Regem, & utilitatem Regni pensanda est, secundùm conscientiam operatum fuisse dicemus, ingentem thesaurum cupiditati exterarum gentium in Gaditano sinu exponendo? Conscientia namque respicit sinceritatem juris naturalis, incorruptamque fidelitatem; quæ in servando constanter veraci fide consistit, ut docet Thomas Carleval. *de judic. tom.* 2. *tit.* 3. *disp.* 3. *num.* 8. *ad fin.* 23 24

Zelus licèt variè ab Scritoribus utriusque litteraturæ sumatur, ut scribit Divus Joan. Chrysost. *Homil.* 23. *in* 2. *ad Corinth. in princip.* sumi debet pro amore, & affectu, ut docet Sanctus Augustinus relatus *in cap. si peccavit* 19. 2. *quæst.* 1. *& in cap. quid crudele* 44. 23. *qu.* 4. Et sic sæpius in bonam partem, ut tradit Divus Hieronymus *in Nahum*, *cap.* 1. *in princ.* plura testimonia sacrarum Scripturarum tradendo. Sic namque juxta Divum Thomam, *de regim. Princip. libro* 3. *cap.* 4. qui referens virtutes propter quas Romani meruerunt dominium Orbis, eas ad tres reducendo ait: *Una sumitur ex amore Patriæ, alia verò ex zelo Justitiæ, tertia autem ex zelo benevolentiæ civilis:* quæ comprobat plurimis exemplis, ita ut zelus idem sit atque *amor*; idem tenent Petrus Gregor. *de republ. libro* 13. *capite* 6. *per totum.* Petr. Perez Saaved. *in tract. de zelo divin. & human.* 1. *parte*, *cap.* 4. *&* 5. Pater Marquez, *in gubernat. Christ. libro* 1. *cap.* 6. §. 3. *& cap.* 29. §. 2. *ad finem.* Amor istius Navarchi sive referatur ad Principem, sive ad publicam utilitatem perspicuè suasisse credetur affectum constantem circa executionem jussorum, quàm circa abusum facultatis concessæ, cùm hæc solùm respiciat voluntatis absolutæ executionem; ille verò implementum mandati ad utilitatem publicam addictum. Nam cùm nemini ignotum sit versari in ingressu portus, dum in eo ingressus non fuit, oblivioni tradidit quicquid zelus, vel amor suadebant. 25 26

Experiencia quidem est ars artium; cùm sit mater prudentiæ, ut pluribus probat Lipsius, *Civil. doctrin. libro* 1. *capite* 8. sequitur Dominus Saavedra, *symbol.* 30. *per totum*, & Dominus Solorzan. 27

zan. *emblemat. regiopoli.* 42. *num.* 3. *& emblemat.* 48. *num.* 38. Experientia enim dictare debuit necessitatem parendi, tranquillitatem stationis in egressu Veris, & ingressu æstatis, ipsius matis quieta dispositio, atque cætera quæ periti in rebus maritimis observare solent. His positis; jam manifestum resultat, quòd non fuit concessa facultas absoluta ad liberos voluntatis motus, sed ad justæ voluntatis rationem, non merum arbitrium, violentum, stolidum, sive cerebrinum, sed regulatum rationi naturali, justitiæ publica lege munitæ, amori, atque prudentiæ.

28 Et quantumvis in maritimis rebus nulla constantia reperiatur, hujus inconstantiæ peritia in plurimis reperitur; ad hanc referenda est experientia, cui commissa inter cætera facultas absoluta erat; si enim prænosceret temporis mutationem imminere, serenitatis in tempestatem conversionem, vel aliquid ex his, quæ periti observare solent; rectè quidem à mandatis discederet, sed dum omnia pacata reperiebantur, non ex eo quòd de maritimis tractaret jussio, ipsius jussionis vis enervanda erat. Mandatum enim de portu, de navigatione, & re maritima tractabat: constitutio de ingressu per fauces portus agebat, ob quod non potest dici, quòd excusationem præbet periculum connaturale ipsius rei; nam dum omnia hæc contemplabantur, constitutio lata fuit, præceptum injunctum, & nihilominùs cautum, quòd omnes ex Indiarum Regnis advenientes portum intrare tenerentur. Ex quibus sequitur, quòd periculum accidentale ex aeris mutatione, ex imminente tempestate, ex hostilitate æmulorum hujus Monarchiæ, adesse debuit, ut excusatio comprobaretur. Nihil de his probatum, aut deductum fuit, ergo mandatum detrectavit ex meræ voluntatis affectu.

29 Et adhuc si concedamus, quòd absolutæ voluntati commissa fuit forma appulsus, sive ingressus, non excusabatur à pœna. Nam licèt ex hac commissione excusari possit à culpa levi, vel levissima, non excusatur à lata culpa, vel dolo, ut probant cuncti Doctores, quos pro sua defensione reus allegabat, & retulimus *suprà*, *num.* 5. & sic quocumque modo sumatur, condemnandus erat.

30 Quòd Navarchus fuisset in dolo, probabatur ex eo, quòd dolus est quid latens in animo, ut omnes juris Scriptores notant *in l.* 1. *ff. de dolo*, & sic non potest directè probari, sed præsumptionibus, & conjecturis *l. dolum, Cod. de dolo, l. si procuratorem*, §. *dolo, ff. mandat. l. autem*, §. *non simpliciter, ff. si quis omiss. caus. testam. c.* 2. *de renunt. in* 6. pluribus Farinacius, *q.* 88. *num.* 8. Xamar. *de offic. Ind. p.* 1. *q.* 17. *numero* 5. Tiber. Decian. *in tract. crim. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 14. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 3. *n.* 5. Larrea, *allegat.* 99. *num.* 4. *cum seqq.* Cartar. *decis.* 90. *num.* 66. D. Valenzuela, *cons.* 171. *num.* 44. *cons.* 173. *n.* 53. *& cons.* 181. *n.* 31. Aug. Barbos. *tom.* 1. *vot.* 19. *n.* 31. *cum seq.* & aderant in nostra specie plures conjecturæ, & præsumptiones, ex quibus dolus inferebatur.

31 Prima conjectura erat; nam in dolo est qui leges scienter transgreditur, Baldus, *cons.* 13. *num.* 3. *lib.* 3. Craveta, *cons.* 193. *n.* 3. Paris *cons.* 49. *n.* 33. Roman. *cons.* 437. *n.* 3. Rolan. *cons.* 14. *n.* 10. *lib.* 3. Mascar. *d. de probat. concl.* 531. *n.* 47. Farin. *q.* 89. *n.* 77. Qui licèt hæc limitet, *num.* 78. ad actum prohibitum lege divina, vel naturali; limitatio procedit, quando neminem læserit, vel leviter; secus autem si læserit enormiter, vel graviter; & in hac specie læsio enormis, atque gravissima jactura fisco, & reipublicæ facta fuit: sic probat idem Farin. *eadem q.* 89. *n.* 82. Et ipse Navarchus non solùm transgressus fuit legem generalem latam per dictam constitutionem *anni* 1664. quam se scisse confitebatur; dum dixerat fuisse primum qui ei paruit: sed præceptum expressum Principis, per quod ei lex dabatur ad eam navigationem: *in d. c.* 14. *instruct.* ut ex dictis patet.

Secunda conjectura erat, quia ter monitus à ju- 32
dice competenti, ut secundùm prædictas regias jussiones ingrederetur portum, ab initio dixit, se non ingressurum, nulla ratione adhuc colorata proposita, ut ex actis resultabat. Quod dolum, incorrigibilitatem, & animi obstinationem demonstrat, Text. *in l. non potest.* 199. *ff. de regul. jur.* Giurb. *cons.* 33. *n.* 3. Fotanell. *decis.* 462. *n.* 9. *&* 10. Cartar. *decis.* 81. *n.* 35. & ex eo contumacia vera resultabat, Text. *in l. contumacia* 53. *ff. de Judic.* benè Revar. *lib. de protrib. c.* 3. *circa med.* Jacobo Cuja. *lib.* 18. *observat. c.* 30. sed quid ulteriùs quæritur? verba dicti Text. clarissimè probant ibi: *Non potest dolo carere, qui imperio Magistratus non paruit*, ubi Petr. Faber, Revardus, & Gotofridus, pluribus Farinac. *d. q.* 89. *n.* 116. *&* *n.* 142.

Tertia conjectura deducebatur ex eo, quòd tem- 33
poris qualitate inspecta per peritos, & eis attestantibus idoneam ad ingressum portus reperiri, sequi tenebatur. Text. *in l.* 2. *C. sin regundor. l. semel. Cod. de re milit. lib.* 12. Barthol. *in l. quæsitum, num.* 2. *vers. sed qualiter, & in l. contumacia*, §. *pœnam., ff. de re judic.* aliis relatis Fontanella *decis.* 600. *num.* 5. Xamar. *de offic. Jud. p.* 3. *q.* 5. *num.* 43. Nogueral. *allegat.* 26. *num.* 233. pluribus Farinac. *q.* 127. *num.* 102. Cevallos, *com. contr. com.* 34
q. 1. *n.* 24. *&* 25. Adeo ut licèt ipse peritus reperiretur, non poterat ex sua peritia judicium sumere, ut in simili tradit Xamar *d. q.* 5. *n.* 44. sed si dubitabat peritiores adhibere, Gratia. *discept.* 163. *in fin.* cum aliis per me notatis *tom.* 2. *de regim. Val. c.* 8. §. 5. *n.* 26. *&* 27. Qui enim omittit id quod facere tenetur, in dolo versatur, *d. l. si procuratorem.* §. *dolo, ff. mandat.* Socin. Senior. *cons.* 213. 35
num. 5. *lib.* 2. Cravet. *cons.* 115. *n.* 2. *& cons.* 193. *num.* 2. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 55. *n.* 10. *& de arbitrar. cas.* 208. *n.* 35. Bursat. *cons.* 94. *n.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 531. *n.* 24. 52. *&* 71. Giurb. *consil.* 33. *num.* 4. Julius Cartar. *decis.* 46. *numero* 26. *&* *decis.* 81. *numero* 37. Valenzuel. *cons.* 94. *num.* 57. Neque id dubitare, aut ignorare potuit Navarchus, cùm non semel, sed pluries classes duxisset, & sic notum erat ipsi, quòd Magistratus adest in Portu ad recipiendam classem, quoties ejus adventus expectatur, cum Naucleris peritis in navigatione ad sumendum Portum (sicut tunc cum ipsis aderat) & adhibito Nauclero quicumque ex navibus advenientibus, Portus faucem ingrediuntur. Non enim omnes Naucleri notam faucem habent, sed ii qui usu, & experientia frequentissima, peritiam hujus ingressus adepti sunt. Hæc facere contempsit, & his Naucleris asserentibus aditum securum sibi videri in die sequenti (nam tempore pomeridiano, quo

ad

in l. ex consensu §. *fin. ff. de appellat.* idem Angel. ad litus pervenerat, refluxus jam inceperat, & fluxus necessarius erat ad ingressum) in eo quod supererat illius diei, poterat stationem meliorare, anchoras ponendo in sinu nuncupato, *los pozos de Chipiona*. Cuncta contemnens ad sinum Gaditanum absque aliqua mora proram flectendo accessit; ex quibus notum reliquit animum, & propositum transgrediendi constitutionem, & præceptum deliberatè, & dolosè, cùm nulla diligentia ad parendum adhibita fuerit, neque rationem saltim coloratam proposuerit.

36 Neque his opponi possunt ea, quæ per reum deducebantur, nempè tempus hibernum, de quo *in d. c.* 14. dum de reditu agitur, appositum non fuisse per modum causæ finalis, sed impulsivæ. Quia ultra quòd quælibet dispositio interpretari debet per narrata in proœmio, quia ex eis desumitur intentio disponentis, & causa finalis totius dispositionis Text. *in l. final. ff. de hæred. instit. l.* 1. *ff. ad Macedonian. l. item quia*, §. *ult. ff. de pact.* plurib. D. Valen. *consil.* 119. *num.* 66. Capic. Galeot. *contr.* 50. *n.* 42. cum vulgatis collectis per Aug. Barbos. *axiom.* 192. *n.* 1. *cum seq.* Causa finalis dicitur illa, quæ si non interveniret, non moveretur disponens ad faciendum id quod fecit, aut non fecisset illo
37 modo, Bald. Socin. Cravet. Bertran. Roland. & alii adducti per D. Valenz. *cons.* 112. *n.* 71. Marin. *resol. quotid.* 85. *n.* 3. *lib.* 1. Barbos. *vot.* 17. *n.* 75. *& vot.* 69. *n.* 6. *lib.* 1. Semper enim consideranda venit causa, propterquam aliquid fuit dispositum, & finis, qui in facto inspicitur, Tex. *in l. si quis neque causam, ff. de reb. cred.* plurib. idem Valen-
38 zuel. *d. cons.* 119. *n.* 56. Et in dubio potiùs causa finalis, quàm impulsiva præsumitur. Idem D. Valenz. *d. cons.* 119. *n.* 77. præsertim quando dispositio fit per modum legis, Galeot. *lib.* 2. *contr.* 44. *n.* 12. Nam quælibet causa expressa per Principem in concessione præsumitur finalis, Azevedo, *consil.* 34. *num.* 34. *&* 38. Bonacin. *de legib. disput.* 1. *q.* 2. *punct.* 10. §. 1. *n.* 5. Barbos. *vot.* 84. *n.* 47. *cum seqq. tom.* 2. si enim in prima parte *d. c.* 14. *instructionis* clarissimè Navarcho jubebatur, quòd tempo-
39 re reditus teneretur ingredi portum Astæ cum universa classe, & cunctis navibus, observando ad unguem prælibatam constitutionem, & procurando omnimodam executionem ipsius, ita ut nulli diligentiæ parceret, ex summa necessitate, & convenientia capiendi portum; clarissimè sequitur, quòd causa finalis facultatis concessæ ad ingrediendum sinum Gaditanum, fuit consideratio stationis hibernæ, in qua præsumebatur classem redituram ex Novo Orbe, quia ex periculorum imminentia, dum fluxus maris spectandus esset, quando nox per sexdecim horas durat, indulgeri posse videbatur convenientiæ ingrediendi portum, tanquam minimum periculum, sive jacturam eligendo. At verò in portione æstiva anni, quando nox ut plurimùm septem, aut octo horas durat, & omnia tranquilliter aguntur, cessat ratio dispensandi: & his cessantibus, Princeps non concederet similem facultatem, cum incompatibilis esset cum præcepto ingrediendi portum, sub geminatis & enixis verbis ibidem expresso. Quod ampliùs suadebatur ex
40 eo, quòd suppositio *in eodem c.* 14. contenta non attingendi diem mensis Maji ad solutionem classis, & redeundi ad ingressum stationis hibernæ; in causa fuit, ut à dictis recederet, dispensando in prædicta constitutione; sicut ex contextura ipsius *c.* 14. resultat: utrumque defecit; nam *die* 10. *Iunii* classem solvit, & ad ingressum æstatis rediit, & sic cessante causa dispensationis, cessasse effectum dicendum est, Gloss. *in leg. fin. verb. nuptiis*, C. *de donat. int. vir. & uxor.* Cephal. *consil.* 143. *n.* 2. *lib.* 1. plur. Valenzuela, *consil.* 130. *num.* 44. *& consil.* 168. *num.* 29. Galeot. *contr.* 59. *num.* 24. *& 26. lib.* 2. Marin. *resol. quot.* 87. *n.* 1. *& 2. lib.* 2. Barbos. *d. vot.* 17. *num.* 78. Præcipuè animad-
41 verso, quòd hæc in principio dispositionis apposita fuerunt, & sic influunt in omnes partes illius, Text. *in leg. Titia* 134. §. *idem respondit, ff. de verbor. oblig.* ibi: *Plerumque ea quæ præfationibus convenisse conspiciuntur, etiam in stipulationibus repetita creduntur.* ubi Bartol. Benè August. Barbosa, *vot.* 87. *num.* 33. *lib.* 2. ubi plura.

Quibus additur, quòd facultas appellendi ad
42 Gaditanum sinum, sub expressa, & formali conditione concessa fuit, *in d. c.* 14. ibi: *Quòd si tempus fuerit cjus conditionis, ut non possit capi Portus Astæ tutè, ingrederetur in sinu Gaditano*: sive Hispano sermone: *Que si el tiempo fuere de calidad que no podais tomar a San Lucar con seguridad, entraréis en Cadiz*: cùm concepta hæc clausula reperiatur sub dictione *si*, quæ importat expressam, & formalem conditionem Bartol. *in l.* 1. *n.* 1. *vers. primò ergo, & n.* 2. *ff. de condit. & demonst.* Paris. Barzius, Tusch. & alii adducti
43 per C. Jan. del Castillo, *tom.* 4. *controv. c.* 55. *ex n.* 26. Quo posito in forma specifica, & ad unguem adimpleri debuit, Text. *in l. qui hæredi, & in l. Mævius, ff. de condit. & demonstr.* Menoch. Mantica, Peregrin. Galganet. & alii apud eumdem Castillo *d. lib.* 4. *c.* 25. *n.* 9. Quæ non solùm procedunt in ultimis voluntatibus, sed in contractibus, legibus & quibuscunque dispositionibus: pluribus Barbos. *axiomat.* 48. *num.* 1. *cum seqq.* Et cùm ea per modum causæ finalis, & conditionis adjecta sint, deficiente conditione deficit dispositio, ita ut nullum sortiatur effectum, *d. l. qui hæredi, d. l. Mævius, ff. de condit. & demonst.* pluribus Barbos. *ubi proximè*, Galeot. *contr.* 10. *n.* 10. *lib.* 2. Neque ex verbis subsequentibus ea destruebantur. Nam facultas relicta *conscientiæ, zelo, & experientiæ* Navarchii in eadem oratione reperitur, sub conditione prælibata, quæ regitur ab uno, & eodem verbo, nempè *Concedimus*, & sic facultas ipsa dependens ab ea conditione data fuit, atque adeò, dum reditus classis non evenisset tempore, quo non poterat ingredi portum tutè, & securè, nil concessum fuit per quod derogata, sive dispensata censeretur constitutio *anni* 1664.

Ac tandem non obstat, quòd quælibet causa 44
etiam injusta sufficiens sit ad excusandum à dolo, & à pœna, ut cum Claro, Marsil. Menoch. & aliis probat Cartar. *decis.* 1. *n.* 37. *& decis.* 44. *n.* 38. Neque probabatur, sufficientem causam habuisse ex credulitate facultatis absolutæ concessæ *in d. c.* 14. Nam licèt verum sit, quod quælibet causa excusat, hoc non procedit absolutè, sed quando causa colorata est, & adhuc fallit in pluribus.

Primò quando causa injusta continet errorem 45
juris notorii, docent Angel. Immola, & Cumanus,

in l.

in l. plagii 4. ff. ad leg. Fab. de plag. pluribus Farinac. *q.* 90. *num.* 51. Cartar. *d. decis.* 1. *n.* 218. *qui num.* 221. probat, quòd hæc procedunt, etiamsi quis deliquerit circa ea, quæ sunt juris civilis notorii. Et notorietas negari non poterat, cùm dicta constitutio omnibus navigantibus ad Novum Orbem notoria sit, & ipse Navarchus allegabat, se primum fuisse, qui ei parucrat.

Secundò non procedit conclusio, quando agitur
46 de pœna extraordinaria, & pecuniaria, Jason, *in l. juxtè possidet, ff. de adquir. possess.* Alexand. Roland. & alii, quos sequitur Cartar. *d. decis.* 44. *n.* 39. Nam ad excusandum ab hac pœna requiritur causa justa. Et nulla probata, aut deducta fuit per Navarchum præter incertitudinem, atque inconstantiam naturalem rei maritimæ, quæ si attendenda esset, nullius momenti forent tot, tantæque leges, constitutiones, & rescripta de re ipsa maritima latæ, quod valdè alienum est à recta ratione.

Tertiò, quia dicta regula non excusat à pœna
47 debita ex contemptu Magistratus, aut Judicis, Gloss. *in l.* 1. §. *fin. ff. si quis jus dicent non obtemper.* Angel. *ibid. n.* 13. Jason, Cagnol. & Gabriel adducti per Far. *d. q.* 90. *n.* 71. Cartar. *d. decis.* 44. *n.* 41. *vers. quarta ratio.* Giurba, *d. consil.* 33. *n.* 2. Et contemptus magistratus ter Navarchum requirentis, quòd ingrederetur portum, plenè comprobabatur in actis.

Quartò, quia dicta regula limitatur in pœna
48 ipsa ordinaria, ita ut omnes Doctores de re criminali scribentes, quos refert & sequitur Farin. *d. q.* 90. *n.* 55. teneant, quòd ex causa injusta reus potest vitare pœnam acerbam, non verò pœnam extraordinariam. Et sic decissum fuit; nam Senatus Navarchum condemnavit ad pœnam suspensionis per biennium, & duorum mille aureorum, sen-
49 tentia *diei* 23. *Octobris* 1670. & in gradu supplicationis condemnatus fuit ad solvendum sex mille aureos, pœna suspensionis in pecuniaria commutata, sententia *diei* 11. *Ianuarii anni* 1671.

CONTROVERSIA LXIV.

De Jurisdictione Proregum Novi Orbis, ad committendam inquisitionem criminis patrati per Prætorem alicujus Provinciæ, durante termino officii.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur*, & n. 2. 3.
4 *Prorex solus non potest Judices* Pesquisidores *mittere, sed ex deliberatione consensus Audientiæ*, & n. 15.
5 *Prorex repræsentat Regem, sed in aliquibus limitatam habet jurisdictionem, & potestatem.*
6 *Acta corruunt insanabiliter ex defectu jurisdictionis.*
7 *Nullitas ex defectu jurisdictionis sic reddit judicium nullum, ut neque sententia, neque res judicata dici possit, quod sequitur.*
8 *Præfectus Curiæ alicujus Audientiæ in prima instantia, non potest inquirere pro delicto commisso extra quinque leucas in circuitu Metropolis.*
9 *Excipe casus Curiæ, de quibus cognoscunt Præfecti Curiæ in toto districtu.*
10 *Præfectus Curiæ extra Curiam nullam exercet jurisdictionem ex se.*
11 *Casus Curiæ debet aliquo modo probari, ut pro tali reputetur*, & n. 13.
12 *Judices* Pesquisidores *sub qua forma nominandi, & expediendi sint?*
14 *Domestici expulsi non sunt idonei testes contra Dominum.*
16 *Proreges immediatè representant Regem in omnibus, cum plenitudine potestatis, & jurisdictione omnimoda in Regnis sibi commissis.*
17 *Proreges tanquam Locum tenentes Regis possunt quidquid ipsa persona Regia juxta rescripta.*
18 *Rex est fons, atque origo Jurisdictionis in omnibus Regnis.*
19 *Proreges in Novo Orbe sunt rivuli deducti ex hoc fonte, per quos omnis jurisdictio dimanat.*
20 *Proreges hanc potestatem, & jurisdictionem habent circumscriptam regula recti.*
Rex eamdem regulam observat, quamvis non sit, qui cogat. ibid.
21 *Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ Regem comitantes per Regnum, exercent omnem jurisdictionem per quinque leucas in circuitu.*
22 *Rex est Ordinarius Ordinariorum, & mediante Præfecto Curiæ, quem secum ducit, exercet jurisdictionem absque injuria alterius tribunalis.*
23 *Visitatio Regnorum instituta est, ut cuncta, quæ authoritatem Regis expostulant, sui præsentia moderetur, ac temperet.*
24 *Proreges Novi Orbis, dum Provincias sibi concreditas lustrant, Regium Ministrum togatum, vel alium litteratum virum in comitatu ducere debent, cujus consilio ea quæ justitiæ sunt, expediantur.*
25 *Prorex potuit causam Prætoris per quemcumque ministrum justitiæ inquirere, atque eo in culpa reperto, punire.*
26 *Prorex dum jussit causam Prætoris inquirere, & judicium Audientiæ reservari, non misit Judicem Pesquisidorem.*
27 *Proreges possunt per se causas Indorum breviter expedire, adhibito viro litterato, loco Assessoris.*
28 *Prorex per se solus potest dare judices ad inquirendum gravamina Indorum.*
29 *Proregum arctissima obligatio in indagandis gravaminibus Indorum, & iis subveniendis.*
30 *In remotis provinciis Novi Orbis, non juris stricta norma, sed ex æquo, & bono lites judicandæ salubriter sunt.*
31 *Causæ criminum atrociorum ad Tribunal, & Regem repræsentans, pertinent.*
32 *Casus Curiæ, qui in Hispania ad Regis cognitionem, sive ad Regios Senatus spectant in Regnis Novi Orbis ad Regias Audientias.*
33 *In casu Curiæ notorio, neque probatio, neque informatio requiritur, ut Causa in Regiis Audientiæ assumatur.*
34 *In casu Curiæ minimè notorio, rarò documenta solemniter videntur; nam committi solet cognitio ad regium Auditorem Hebdomadarium.*
35 *Casus Curiæ notorius est, homicidium insidiosè patratum, & maximè per Prætorem, vel alium judicem.*

36 *Parricidium inter enormissima crimina annumeratur.*

37 *Homicidium patratum propinatione veneni, atrocissimum, & proditorium est.*

38 *Pater necare potest filiam, & adulterum, sed excusatio procedit, si eos deprehendit in turpitudine, secus si de ea non constat.*

39 L. nec jure 22. in fin. ff. ad leg. Jul. de adulter. *expenditur.*

40 *Patri ulcisci permittitur adulterium filiæ, non stuprum.*

41 *Cujacius adducitur eleganter tradens differentiam affectus inter patrem, & maritum per adulterium.*

42 *Licentiam occidendi solùm concedit lex, cui præsumit rarò, aut nunquam eam ad exercitium perducturum esse.*

43 *Patri solùm permittitur filiam deprehensam in adulterio occidere incontinenti.*
Hæc licentia non extenditur ad filiam stuprum passam.

44 *Pater minister legis fit ad exequendam pœnam capitalem in filiam.*

45 *Occidens Bannitum minister etiam legis est.*

46 *Judex non potest uti veneno ad criminosum necandum.*

47 *Pater filiam in adulterio deprehensam non potest necare veneno; quia ferrum illi porrigitur, non poculum à lege.*

48 *Bannitus impunè non occiditur veneno.*

49 *Occidens veneno Bannitum, tanquam verus homicida & proditor punitur.*

50 *Judex non potest fungi officio tabellionis, vel actuarii.*

51 *Judex in causa propria nemo esse potest.*

52 *Offensus, & inimicus, judices esse non possunt.*

53 *Judex potest cognoscere de injuria sibi illata ratione officii tantùm, & quando notoriè constat de ea, & pœna determinata est per legem, secus si aliquid ex his deficiat.*

54 *Judex ex injuria sibi illata, non potest pœnam irretractabilem imponere, etiamsi fiat intuitu officii.*

55 *Judex neque de consensu partium potest sumere officium Actuarii.*

56 *Judex de facto aliquem interficiens pœna capitali plectendus est.*

57 *Judici non concedenti facultatem defensionis, defensio deneganda est, ut aliqui docent.*

58 *Judex de facto procedens excusari non potest ex capite ignorantiæ, licèt vir militaris sit.*

59 *Judex in judiciis publicis potest, & debet procedere ex mero officio, licèt deficiat accusator.*

60 *Judex quando possit procedere per accusationem, denuntiationem, vel ex officio, remissivè?*

61 *In crimine notorio procedere judex potest omissa solemnitate.*

62 *Accusatore deficiente, judex de officio prosequi debet.*

63 *Prorogatio Jurisdictiones in criminalibus de jure procedit.*

64 *Prorex, & Præfectus Curiæ, Judices incapaces dici non possunt.*

65 *Regula*, l. quod ab initio, ff. de regul. jur. *in judicialibus non procedit.*

66 *Regula* leg. factum 170. ff. de regul. jur. *non tollit effectum prorogationis.*

67 *Proregis commissio rata facta fuit per conventum Auditorum Regiæ audientiæ, re integra.*

68 *Periti adhibendi sunt ad comprobationem corporis delicti in propinatione veneni.*

69 *Ita ut deponat de quantitate, & qualitate veneni, & aliquem veneno interemptum esse.*

70 *Decisio Senatus.*

UNus ex Proregibus Novi Orbis, dum ad remotiores Provincias sui districtus pacandas proficiscebatur, & dum distaret ab Urbe metropoli, sive Curia per plura milliaria, percepit, quòd quidam ex Prætoribus per Regem electus, facinus enormissimum patraverat. Causam inquirendam Regio in criminalibus Ministro eum associanti commisit, ut de jure procederet, cui commissionem necessariam concessit. Is tres testes ibidem examinavit, Didacum, & Joannem conjuges, domesticos Prætoris, sed ab ipso jam expulsos, ac puerum Indum, qui decennium attingebat absque jurejurando. Ex dictis famulorum comprobabatur, quòd Prætor habuerat filiolam pulcherrimam, pubertatem attingentem, nomine Silviam, in cujus penetrali mater invenerat, quòd repagulum januæ per patrem clausæ, simulatè apertum extabat; ex quo contentio orta inter ipsas fuit, & cùm ad notitiam Prætoris hoc factum pervenisset, jusserat, Mariam, & Josephum Indos domesticos ad domum Didaci, ut separatim custodirentur, duci. Hi examinati per Prætorem, dixerunt, quòd Silvia è femoralibus patris, dum ipse dormiebat, clavem repaguli sumebat, januam secretè aperiebat, ut Petrus Indus, & coquus, qui ipsam flagitaverat, cum ea cubaret; & Josephus cum Maria, quæ in eodem cubili pernoctare solebat; & quòd Silvia ex his congressibus gravida reperiebatur. Prætor Indum coquum apprehendit, & validis flagellis cecidit usque dum totum factum confessus fuisset; & eum vinctum relinquendo filiolam crudeliter flagellavit usque ad animi deliquium. Eadem nocte Petrus, juvante fratre aufugit; & die sequenti annuente Prætore, Josephus, & Maria matrimonium contraxerunt, sed sub prætextu celebritatis nuptiarum eos Prætor invitavit ad potum, in quo venenum propinavit, ejus efficaciæ, ut Maria sanguineum vomitum statim experiendo intra paucos dies è vivis sublata fuerit, semper sanguinem per os, & nares fundendo. Josephus autem, quia potum non sumpsit, servatus fuit, & fuga sibi consuluit. Petrus demum captus jussu Prætoris, in carcere strangulatus fuit, & ejus cadaver sequenti luce in furca suspensum, Silviæ Pater ter venenum propinavit, ac tandem interiit, & ni domestici sagaciter Sacerdotem cum sacra Eucharistia, & oleo infirmorum introduxissent, absque sacramentis miserrimè necata foret. Conjuges contestes de ultima propinatione per sensum visus deponebant, & in cunctis fermè contestabantur: Præcipuè in hoc, quòd post supplicium Petri, ipse Prætor jussit subscribere hos testes quamdam scripturam manu ipsius exaratam, quam dixit esse causam fulminatam in Petrum. Puer Indus de auditu aliqua ad rem dixit, sed plura addidit, quæ neque ad rem pertinebant, neque inter se congruentia videbantur. 1 2

Ex his indiciis, sive probationibus Prætor cap-
3 tus fuit, atque tanquam reus examinatus, con-
fessus fuit mandatum suffocandi Petrum, & sus-
pendendi cadaver; quia sibi venenum propinare co-
natus erat: quòd in ipsa nocte januæ interioris re-
pagulum apertum invenium fuit, quòd ex hac cau-
sa Josephum, & Mariam misit ad domum Dida-
ci, in quo fassi fuerunt consuetudinem illicitam:
quare Maria januam aperiebat, quòd matrimo-
nium subsecutum fuit, & cætera negavit, asseren-
do filiam vita functam fuisse ex morbo, quo labora-
bat. Testes aliquot examinati fuere in ipso oppi-
do, ex quorum dictis nihil præter supplicium Pe-
tri comprobabatur, & aliqua de auditu, & fama
publica circa neces veneno patratas in Mariam, &
Silviam. Prætor plenè in causa auditus fuit: eam
Prorex ad Conventum suæ Audientiæ duci jussit,
& se præsente, atque negotio plenè discusso, ad
Aulam criminalem decisio remissa fuit. In ipsa Præ-
tor de suis juribus allegavit, numquam de jurisdic-
tione dubitando, aut aliquid opponendo. Tandem
condemnatus fuit in pœnam privationis Prætura,
exilii perpetui ab eo Regno, & quatuor mille au-
reorum. Supplicationem interposuit, & in hac ins-
tantia Prætore plenè audito, sententia fuit confir-
mata.

His suppositis, quæ ad uberiorem itelligen-
4 tiam quæstionis propositæ omninò necessaria cen-
sentur, Prætor iste in Senatu comparuit, se gra-
vatum ex his procedimentis allegando, eo quòd
Prorex non habet solus jurisdictionem ad Judices,
quos vocamus *Pesquisidores*, mittendos; cùm ei
denegatum sit per regias constitutiones, plurimis
Regum nostrorum rescriptis definitas, ut in rescrip-
tis *diei* 20. *&* 21. *Maii anni* 1572. quibus cautum
est, quòd Proreges sua sola authoritate hos Judi-
ces minimè dare possint, nisi priùs in pleno con-
5 sessu Auditorum deliberatum sit. Probat D. Solor-
zano, *de Indiar. jur. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 19. *&*
20. *& politicor. lib.* 5. *cap.* 3. *vers. en tanto grado.*
Quare sub mortali peccato teneri si alio modo re-
mittat, tenuit P. Avendanno, *in thesauro Indic.* 1.
p. tit. 3. *cap.* 7. *num.* 23. *&* 24. Licèt enim repræ-
sentet Regem, ut omnes Doctores tradunt, & ei
concessa sit libera administratio ditionis sibi com-
missæ, tamen ut ipse Avendanno ait 2. *p. tit.* 16.
c. 2. *num.* 46. *in fin.* pluribus in rebus ei limitatur.
6 Cùm enim judicem dedisset contra Prætorem abs-
que deliberatione, & consensu Auditorum illius
Audientiæ, nullius momenti fuit nominatio, ac
per consequens cuncta subsecuta nulliter acta, ges-
taque, ut in simili probat D. Valenzuela, *cons.*
52. *num.* 56. *cum sequentib.*

7 Præcipuè cùm nullitas hæc procederet ex defec-
tu jurisdictionis, quæ vitiat actum, ita ut infec-
tum censeatur, Text. *in l.* 1. §. *hæc autemem verba,*
ff. quod quisque jur. l. 2. *in fin. ff. de pœnis*, plu-
ribus Guazzin. *defens.* 1. *c.* 1. *ex princip.* Neque
dici potest, quòd adest judicatum procedens ex
sententia lata in Judicio supplicationis, quia neque
acta, neque sententia, neque aliquid factum fuit,
quod subsistere possit, cùm in origine deficeret
jurisdictio in committente, & commissario. Quod
enim ab initio vitiosum est, tractu temporis non
convalescit, Text. *in l. quod initio* 29. *ff. de regu.*
jur. & ibi Petrus Faber, & Revard, Quæ quidem
exceptio nullitatis, nempè, ex defectu jurisdictio-
nis, contra tres sententias conformes opponi potest,
Vant. Scac. & alii, quos refert. Guazz. *d. c.* 1.
num. 5. pluribus Navarius, *tractat. de elect. for. q.*
2. *num.* 13. *cum seqq.*

Neque sustineri poterat ex eo, quòd processus 8
informativus, & cætera causæ citra sententiam
facta fuerunt per Præfectum Curiæ Regiæ Audien-
tiæ illius districtus. Quia in prima instantia Præ-
fecti Curiæ non possunt cognoscere de criminibus
patratis extra circuitum ipsius Curiæ per distan-
tiam quinque leucarum, ut docet quoad Regias
Audientias Indiarum D. Solorz. *d. l.* 4. *c.* 5. *num.*
1. *&* 2. *& lib.* 5. *polit. c.* 5. *in princ.* Quæ disposi-
ta sunt ad instar Præfectorum Regiæ Domus, &
Curiæ, *ex l.* 7. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* ut diximus *sup.*
contr. 1. 28. *&* 70. Et ad instar Præfectorum Curiæ 9
Regiarum Cancellariarum Pincianæ, & Granaten-
sis, de quibus *in l.* 4. *tit.* 7. *d. lib.* 2. *Recopil.*
demptis casibus Curiæ, sive causis Consistorialibi-
bus, de quibus Monteroso, *in prax. tract.* 5. D.
Franc. Hier. de Leon. *dec. Val.* 10. *num.* 19. *tom.*
3. & ego aliqua dixi, *tom.* 1. *de regim. Val. c.* 2.
§. 2. *num.* 52. *in fin.* Cùm autem Præfectus, de
quo agimus, extra Curiam reperiretur ultra ducen-
tas leucas; clarissimè sequitur defectus jurisdictio- 10
nis in eo ex vi proprii muneris, ac per consequens
nullitas omnium actorum similis judicii, Text. *in*
l. factum 170. *ff. de regul. jur.* ubi Faber & Revard.
Jul. Clar. *in* §. *fin. q.* 39. *num.* 3. Farin. *in prax.*
q. 7. *num.* 19. Thesau. *dec.* 90. *num.* 1. Guazz.
d. defens. 1. *c.* 14. *num.* 1. Et licèt cognoscere po-
tuisset ratione enormitatis, tanquam si esset causa
consistorialis, vel casus Curiæ; cùm non præces-
serit probatio requisita & pronuntiatio necessaria
per Text. *in l.* 1. *&* 2. *tit.* 2. *lib.* 4. *Recopil.* ubi
Azevedo, Monteroso, *d. tract.* 5. *c.* 1. nullius 11
momenti fuit quicquid actum reperitur per illum
Præfectum. Nam etiamsi demus, casum Curiæ pro-
nunciatum fuisse cum debita solemnitate, & cæ-
teris requisitis; sufficeret, ut Aula criminalis il-
lius Audientiæ cognosceret, non autem ad hoc ut
solus Præfectus Curiæ procederet in causa.

Et etiamsi concedamus, quòd Prorex obtine- 12
bat jurisdictionem ad commissionem decernendam,
& in Præfecto Curiæ ad procedendum, non fuit
servata forma requisita ad nominationem solem-
nem judicis pesquisidoris, neque ad pronuncian-
dum quòd erat casus Curiæ. Non enim primum;
nam non constabat de crimine patrato, quod ne-
cessarium est, ut similis judex delegaretur, sic do-
cent D. Greg. Lopez *in l.* 3. *tit.* 17. *p.* 3. Azev.
in l. 8. *tit.* 1. *& l.* 10. *tit.* 9. *lib.* 3. *Recop.* Bobad.
lib. 2. *polit.* 21. *num.* 6. plurib. Valenz. *cons.* 55. 13
num. 65. *cum seqq.* D. Solorz. *d. lib.* 4. *c.* 3. *num.*
20 *& lib.* 5. *polit. c.* 3. vers. *pero cerca deste punto.*
In hoc enim casu Prorex ad delegandum judicem,
sive ad concedendam commissionem, ut inquire-
ret, motus fuit ex privativa notitia, ut in decreto
ab ipso lato apparebat: & ex hoc sequebatur nul-
litas innegabilis ipsius comissionis, cùm deficeret
notitia judicialis, quæ per informationem solem-
nem, aut per accusationem formalem percipitur,
& iidem Doctores testantur. Judex verò solùm
tres illos testes interrogavit, quorum duo inhabi-
les erant notoriè, quia domestici expulsi ab ipso 14

inquisito, & sic tanquam inimici examinari non poterant contra ipsum, ut probat pluribus relatis Farinacius, *q.* 49. *num.* 8. *&* *q.* 55. *num.* 144. Tertius verò quia minor ætatis præfinitæ ad testimonium ferendum in judicio criminali. Nam si juris civilis, & partitarum dispositiones sumamus, nisi testis vigesimum annum peregerit, excluditur omninò, Text. *in l. in testimonium* 20. *ff. de testib. l.* 9. *tit.* 16. *p.* 3. pluribus Didac. Narbona, *tract. de ætat. q.* 5. *num.* 1. si verò noviori juri patrio deferamus, is idoneus testis in criminalibus est, qui decimum sextum annum excesserit, *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 2. *for. legum.* Narbona, *ibid. num.* 10. Neque hanc, neque illam ætatem testis attingebat. Et sic nulla sententia fuit, & nullius momenti, atque sic pronunciari tam per viam recursus, quàm nullitatis postulabat Prætor; sibique honorem, ac pœnam restitui, ita ut in pristinum statum reponeretur.

15 Sed pro parte Fiscalis judicium ritè, & rectè institutum, atque finitum dicebatur, & sententiam ad debitam facti executionem deducendam. Nam licèt verum sit, quòd Proreges Novi Orbis regulariter Judices pesquisidores soli mittere non possint, absque consensu Auditorum Regiæ Audientiæ, in qua præsunt, ex juribus, & authoritatibus superiùs adductis, species de qua agimus, extra regulam erat, & sic commissio per Proregem concessa justissimè expedita fuit.

16 Primò, quia Proreges immediatè Regem repræsentant cum plenitudine potestatis, & jurisdictionis in Regnis sibi concreditis, cum amplissima facultate legati à latere, & libera, ac generali administratione in cunctis concernentibus gubernationem, & Justitiæ administrationem, ut pluribus probat D. Solorzano, *d. lib.* 4. *c.* 9. *&* 10. præsertim *d. c.* 9. *num.* 10. & *lib.* 5. *polit. c.* 12. *&* 13. & post eum Episcopus Chilensis P. Gaspar de Villaroel, *in gubern. Ecclesiast. p.* 2. *q.* 13. *art.* 1. *num.* 13. *& seqq.* & P. Didacus Avendan-
17 no, *in thesaur. Indic. dict. lib.* 1. *tit.* 3. *per tot.* præcipuè *c.* 3. §. 3. *num.* 84. quo Dei imagines, atque similitudines asserit. Et quia plura congessi, *tom.* 1. *de regim. Val. c.* 2. §. 1. *ex num.* 21. ad ea lectorem remitto. Extantque in terminis Indiarum duo Regia rescripta mirabiliter hanc immediatam Regis representationem comprobantia, alterum adductum per D. Solorzano, *ubi proximè* diei 19. *Januarii anni* 1614. ibi: *Que los Virreyes como Lugartenientes del Rey puedan hacer, y proveer lo que su persona Real, y sean obedecidos como quien tiene sus veces, sin replica ni interpretacion, so las penas, que incurren los que no obedecen los mandatos reales.* Et alium *diei* 2. *Junii anni* 1596. ibi: *Conviene que entiendan que sola la persona de mi Virrey ha de entrar debaxo del palio, por*
18 *que representa la mia.* Ex qua vera Regis representatione sequitur, quòd sicut Rex est fons, atque origo jurisdictionis in omnibus Regnis totius Monarchiæ, ut cum pluribus dixi *d. cap.* 2. §. 1. *&* *c.* 6. §. 1. *num.* 7. ubi laudavi Alciat. Roland. Menoch. Zazi. Monzi. Pereg. Montan. Vital. Bardax. & Zerda, quibus addendus Azeved. *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil. num.* 10. qui alios adducit: sic in Novo Orbe Proreges sunt Rivuli deducti ex eo fonte, à quibus jurisdictio dimanat in cæteros Judices, Præfectos, & Magistratus, illorum Regnorum. Nam, ut dixit D. Solorz. *d. c.* 10. *n.* 1. ibi: *Ut vasalli in remotis Provinciis constituti* 19
non teneantur Regem longè absentem adire, & perquirere, sed sufficiat, quòd ejus Vicarium conveniant, & cum eo, & ab eo illa omnia agant, petant, & consequantur, quæ ab ipso Rege expectare, & impetrare possent, etiam ubi speciale mandatum requiritur. Quod pluribus authoritatibus confirmat, & exornat, quæ non transcribuntur, cùm ibi reperiri facilè possint. Nec P. Avendanno hanc 20
liberam, & absolutam potestatem negare fuit ausus, *d. tit.* 16. *c.* 2. *num.* 46. sed eam circumscripram recti regulis definit. Quod non negamus: cùm Rex, & Dominus noster pro sua clementia, & bonitate, quamvis nemo sit, qui cogat, profiteatur, se dictamini recti, atque rationis supremam authoritatem supponere. Et sicut in his Hispaniæ Regnis, licèt Præfecti Regiæ Domus & Curiæ solùm jurisdictionem exerceant in prima instantia intra eamdem Curiam, & quinque leucas in circuitu: ut dixi, *d. contr.* 1. *num.* 28. *&* 70. Tamen quando Rex regna lustrat, Præfectus quem 21
secum adducit, suam jurisdictionem exercet in urbe, ubi Rex adest, & per quinque leucas in circuitu, & ad quam distantiam se extendunt vestigia Curiæ, sive ut vulgò dicitur *La Corte y rastro*, ex Tex. *in l.* 9. 13. *&* 16. §. 13. *tit.* 6. *lib.* 2. *Recopil.* ut notavimus *d. contr.* 1. *num.* 71. *&* 81. Tunc enim Rex mediante illo Magistratu, jus & 22
justitiam dicere solet, quoties necessitas expostulat, absque noxa, vel injuria Aulæ supremæ criminum, Regii Senatus, neque alterius Tribunalis, vel judicis; cùm ipse Rex cujus nomine, & authoritate cuncta fiunt, sit ordinarius ordinariorum: & ad hunc finem visitatio Regnorum instituta sit: ut omnia quæ illius authoritatem expostulant, sui præsentia moderetur, ac temperet. Ut plurimis utriusque eruditionis textibus, & autho- 23
ritatibus probant D. Solorz. *emblem. regiopol.* 62. *per totum*, & D. Saavedra, *symbol. pol.* 57. plura conducentia tradens.

Sic similiter Proreges Novi Orbis, dum Pro- 24
vincias sibi commissas visitant, Regium Ministrum Togatum, vel alium litteratum virum in comitatu ducere debent, cujus consilio summariè ea, quæ ad Justitiæ administrationem spectant, ubi necessitas exposcit, expedire valeant: prout de jure fieri debet ex decisione Text. *in leg. observare, ff. de offic. Procons.* Auth. *de collator.* §. *ad hæc prohibemus, leg.* 22. *titul.* 9. *p.* 2. *leg.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Recopilat.* docet D. Solorzano, *d. lib.* 4. *c.* 10. *num.* 28. *& lib.* 5. *politic. num.* 3. *vers. aora solo.* 25
Ex quibus clarè resultat, Proregem optimo jure causam Prætoris inquirere jussisse juxta expressas leges Novo Orbi dictas; sic scrupulosè procedendo, ut ad unguem eas observatas inspiciamus: & cum tali moderatione, ut necessitati criminis inquirendi occurrendo, neque partem immoderatis expensis gravando, neque Aulæ criminali suæ Audientiæ cognitionem causæ auferendo. Non 26
enim Judicem pesquisidorem solemniter destinavit, ut inquireret, & puniret ad expensas reorum, non salaria concessit, non ministros, ut fieri solet, elegit, & cætera, de quibus Bobadill. *d. c.* 21. sed damno reipublicæ prænoto, fecit ea,

quæ

quæ leges jubent fieri, quæ obligationi muneris in visitatione Provinciarum facienda describunt.

Secundò quia in hoc casu, non solùm filia
27 Prætoris dicebatur veneno necata, sed duo Indi: Maria in primis veneno, deinde Petrus in carcere suffocatus, & in patibulo positus. In qua specie juxta Regium rescriptum *diei 9. April.* 1591. favore Indorum cautum reperitur, quòd Proreges possint causas eos atringentes breviter, & de plano expedire, adhibito aliquo ex auditoribus, vel alio viro litterato tanquam Assessore; & ad has causas ipse solus possit dare judices perquisidores contra Præfectos, Prætores, & Ministros, qui
28 informationibus sumptis de criminibus, eas remittant ad Regiam Audientiam. Probat Dominus Solorzano, *dict. capite* 10. *numero* 17. *& in politic. dict. capite* 13. vers. *y el mesmo favor*. Quanta autem sit in Proregibus obligatio in vindicandis injuriis, & gravaminibus Indorum miserabilium sub gravissimo conscientiæ onere, ultra relatos ab ipso Solorzano, *ibidem* probat Avendanno, *dict. tit.* 3. *numero* 84. Quod enim fecisse Proregem
29 dicebatur, erat executio, atque adimplementum hujus obligationis; & sic nequaquam dici poterat judicium nullum remansisse; cùm per judicem ordinarium supremi ordinis, non in re sibi negata, sed expresse ad eum spectante, juxta leges Novi Orbis ad inquirendum accessit, capere Prætorem jussit, causam legitimè substantiari mandavit, ac tandem ad consessum Auditorum adduxit, ut pronuntiatio tribueret ei, ad quem de Ju-
30 re pertinebat. Et casu quo in aliquo defecisset, non inde judicium nullum dici potest; nam in Novo Orbe *Non juris stricta norma servanda, sed strepitu omni remoto, ex æquo & bono plerumque judicandum, id quod etiam salutariter edicunt Regiæ leges, quæ scripta, & rescripta ferè adimunt*. Verba sunt religiosissimi, atque perdocti Patris Josephi Acosta in aureo illo tractatu *de procur. Indor. salut. spir. lib.* 3. *c.* 23.

Et quantumvis hæ municipales (ut ita dica-
31 mus) Novi Orbis dispositiones deficerent, ex immanitate criminis, & qualitate delinquentis, juxta leges Hispanas Prorex, & Præfectus Curiæ potuerunt crimen inquirere, ut causa in Aula criminum Regiæ Audientiæ judicaretur. Nam in arduis, vel atrocioribus ex Regalia spectante ad tribunal, qui Regem repræsentat, pertinet cognitio, indagatio, punitio, Text. *in l.* 5. *tit.* 3.
32 *part.* 3. *in l.* 91. *in legib. styl. in l.* 14. *tit.* 2. *libro* 3. *ordin. & in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil.* ibi: *Yen los casos de nuestra Corte, que por las leyes de nuestros Reynos, se pueden traher ante nos*, ubi latè Azevedl. *& in l.* 9. *tit.*3. *eod. lib.* Monteroso, *d. tract.* 5. *c.* 1. *per tot.* D. Gregor. Lopez, *in d. l.* 5. *gloss.* 1. *&* 2. Paz. & Didacus Perez *in dictis juribus*, D. Covar. *pract. lib.* 2. *c.* 6. *&* 7. Bobadilla, *lib.* 2. *polit. c.* 16. *num.* 214. & Bolannos, *in Curia Philip. p.* 3. §. 4. *num.* 7.
33 Ex his Curiæ casibus quidam dicuntur notorii, alii autem notorietate carent; quorum hæc est differentia, ut in notoriis nulla probatio, aut informatio requiratur, ad hoc ut Regii judices causam judicandam assumant; sufficit enim simplex narratio facti per partem in libello, ut causa ad Regiam Audientiam trahatur: etiamsi præjudicium sequatur Domino privato jurisdictionis illius territorii: nam ut Azevedo dixit *in dict. l.* 1. *num.* 34. Rex in concessione hæc sibi reservavit, 34
In illis verò qui notorietate carent, necessaria est informatio, vel exhibitio alicujus documenti: ut appareat de qualitate circumferente jurisdictionem. Cujus rei cognitio ad Hebdomadarium Aulæ remitti solet, ut testatur Monteroso, *d. c.* 1. *num.* 1. *&* 16. Inter casus criminales ad Curiam spectantes annumeratur homicidium per insidias, vel proditoriè patratum. Et pariter ho- 35
micidium patratum per Prætorem, seu alium Judicem ordinarium loci ut expressè cavetur, *in l.* 5. *tit.* 3. *p.* 3. *& in leg.* 8. *tit.* 3. *libro* 8. *Recopil.* Monter. *d. c.* 1. *num.* 14. *&* 21. D. Greg. Lopez, *in d. l. gl.* 2. ibi: *Est casus Curiæ, si agatur contra Præsidem, vel alium Judicem ordinar.* Bobad. *d. c.* 16. *num.* 214. cum cæteris laudatis *sup. num.* 32.

Enormitas criminum de quibus accusabatur 36
Prætor, ex triplici causa, Curiæ casum constituebat. Primùm quia parricidium crudeliter patraverat in filiolam tenarrimæ ætatis, quæ forsan doli compos non erat, Text. *in l.* 2. *& tot. tit. ff. ad l. Pompei. de parricid. & in leg. unic. Cod. de his qui parent. vel fil. occid.* latè Farin. *qu.* 120. *ex num.* 106. Clarus *in* §. *parricid. per tot.* Tiber. Decian. *lib.* 9. *c.* 13. *num.* 7. Ant. Matt. *lib.* 48. *ff. tit.* 6. *c.* 1. *per tot.* Berlich. *tom.* 4. *concl.* 6. *ex num.* 66. *&* 79. Carpz. *in praxi crim.* 1. *p. q.* 9. *ex num.* 1. Ex nostratibus D. Covar. *in Clement. si furiosus* 2. *p. in princ. num.* 9. Ant. Gomez, *t.* 3. *variar. c.* 3. *in princ.* Bernard. Diaz, *in prax. p.* 5. *c.* 95. *& ibidem* Salzedo, P. Molin. *de just. & jur. tom.* 4. *disp.* 26. Parlador. *in sesquicent. diff.* 117. Plaza, *in epit. delict. c.* 22. Amaya *lib.* 1. *obs. c.* 2. *num.* 8. *&* 9. Vela, *de delict.* 1. *p. cap.* 17. D. Solorzano, *de parricid. lib.* 1. *c.* 11. *&* 12. qui plura congerunt in detestationem hujus criminis.

Secundùm, quia duas fœminas filiam nempè, 37
& Mariam Indam veneno necatas ab eo fuisse, dicebatur. Quanta sit hujus criminis enormitas, probat Text. *in l.* 1. *C. de Mal. & Mathem.* ex quo tantummodò insidiosum, & proditorium homicidium comprobatur, Text. *in l.* 1. §. *occisorum, ff. ad Syllam*, Bald. *in l. nemo, col.* 2. *Cod. de summa Trinit. & in l. cum fratrum, C. de his quibus ut indig.* D. Covar. *lib.* 2. *var. c.* 20. *n.* 7. *vers. tandem his*, Foller. *in pract. vers. item quòd sororem venenabit, num.* 3. Bern. Diaz, *in prax. c.* 93. ubi Salced. Anton. Gomez, *d. c.* 3. *num.* 7. ubi Ayllon, Plaza, *d. c.* 20. *in princ.* Petr. Greg. *Syntag. lib.* 38. *c.* 18. *num.* 6. *in fin.* Vela, *d.* 1. *p. c.* 26. *num.* 1. Decian. *d. lib.* 9. *c.* 21. Farin. *q.* 122. *ex num.* 5. Vivvius, *dec.* 487. *num.* 5. Cebal. *de homic. num.* 550. Alphons. Narbona, *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil. gloss.* 11. *num.* 24. Torreblanca, *de jur. spirit. lib.* 12. *c.* 2. *num.* 24. Ant. Matth. *d. lib.* 48. *ff. tit.* 5. *c.* 5. *num.* 3. Berlich. *d. p.* 4. *concl.* 5. *num.* 30. Carpz. *d.* 1. *p. q.* 20. *num.* 15. cum aliis per me notatis, *contr.* 30. *num.* 49. *& contr.* 32. *ex num.* 1.

Neque excusari poterat, quia de turpitudine 38
filiæ certior factus, in eam & flagitantem poterat licentiam legis exercere; Text. *in l. patri* 20.

leg.

leg. si veniet 2. l. neque 22. ff. ad l. Jul. de adulter. l. 6. tit. 7. lib. 4. fori legum, ubi Montal. de qua materia plura congerimus, *1. p. contr. 11. n.* 8. & 12. Nam ultra quòd neque ipsos deprehensos in flagitio dicebat (neque adhuc per inditia remota de turpitudine aliquid apparuit) quod necessarium est, ut dispositio horum jurium suffragari possit. Quando concedamus in terminis decisionum harum legum reperiri, non ita capiendum est, ut liberum arbitrium occidendi filiam patri concedatur, quia, ut inquit Papinian. *in d. l. nec jura 22. §. fin. Hoc autem patri, non marito mulierem, & omnem adulterum permissum est occidere; quod plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit. Cæterùm marito calor, & impetus facilè decernentis fuit refrænandus.* Sed si filiam deprehendit in propria domo, vel generi, ut explicant Doctores in eo Textu, Ant. Matt. *d. lib. 48. t. 3. cap. 3. num. 13.* Non si deprehenderit in stupro, aut incestu, sed in adulterio, sic cavetur in Text. *d. l. nec ea, §. fin.* Explicat ad rem doctissimus Jacobus Cujac. *in lib. 1. Papin. de adulter.* in eo Text. ibi: *Lex Julia ferrum dedit Patri, adulterii tamen ulciscendi causa, non stupri.* Quia nempè gravius crimen, gravior injuria ex adulterio, quàm ab stupro resultat. Prosequitur Cujacius, ibi: *Ut facilè quidem detur patri ferrum in nuptam, quæ genialem lectum polluit & marito injuriam fecit. Ratio autem differentiæ inter patrem, & maritum hæc est, cur in occidenda filia jus præcipuum habeat pater non maritus, Quia si per legem Juliam liceret marito uxorem occidere deprehensam, si omnem adulterum deprehensum, sanè nemini parceret unquam, magnos quidem æstus patitur, qui veterem matrimonii consuetudinem, qui pudorem cubilis, qui spem liberorum expugnatam esse vidisset: magnus furor est, quidam ait in Tragœdia, iratus amor; & similiter l. 29. §. Imperatores hoc tit. difficillimum esse justum dolorem temperare. Patri autem, qui non tanto furore concitatur, lex non aliter permittit adulterum occidere, quàm si filiam occiderit incontinenti, & quasi uno ictu; uno verò, quia lex vix, aut perrarò eventum arbitrata est, ut pater occidendi filiæ tristissimum ministerium obierit, & libidinosæ mulieres verentur hodie magis maritum, immò fratrem, quàm patrem: plerumque enim patris pietas consilium pro liberis capit, & parcit adultero, ut parcat filiæ.*

Ex quibus jam clarè resultat, quòd facultas occidendi adulteram concessa fuit ei, qui juxta mentem legis ratò aut numquam uti ea facultate præsumebatur, quod accuratè perpendit D. Crespi. *observat. 60. num. 10.* Ex quo sequitur, quòd permissio hæc, tanquam nimium odiosa extendi non valet de casu ad casum, nempè de adulterio ad stuprum, ut Cujac. notat, & Farin. *q. 121. nnm. 37.* Secundò infertur, quòd casu quo utatur ea facultate pater, debet esse, cùm filiam deprehendit in eadem turpitudine, in rebus venereis, & in propria domo, ac incontinenti, ut pluribus comprobavi *d. controvers. 29. num. 37. & 38.* Ac tandem quòd pater minister sit legis ad pœnam ultimi suplicii exequendam, quod Jacobus Cujacius expressè dixit, ubi proximè, & de marito, Plaza *d. lib. 1. c. 36. num. 13. ad fin.* & de occidente Bannitum ex permissione legis, Farin. *qu. 103. n.* 154. Dom. Crespi, *observat. 79. num.* 8. Ob quod sicut Judici prohibitum est, reum ad pœnam mortis condemnatum veneno necare, ex Text. *in l. acta 8. §. 1. ff. de pœn.* ibi: *Proinde nec liberam mortis facultatem concedendi jus Præsides habent: multò magis, vel veneno necandi.* Et licèt Dionysius Gotofridus *in notis hujus Text.* plura adducat de aliquibus Imperatoribus, qui veneno plures necarunt, hæc tyrannica fuerunt, & nos loquimur de justis Magistratibus, atque judicibus; sic similiter Patri, marito, & occidenti Bannitum prohibet majori cum ratione, ut filiam, mulierem, vel Bannitum morti tradant, venena propinando. Ferrum enim, ut dicunt Consulti, & Cujacius notat, patri porrigunt jura, non poculum, seu venena: sic probant communiter Doctores, *in d. l. aut damna*, §. 1. Plaza, *d. cap. 20. num. 7.* Anton. Gomez *d. c. 3. num. 7. & in l. 76. Taur. num. 17. vers. ult.* Cabal. *cas. 278. num. 1. & 2. & de homicid. num. 578.* Farin. *q. 103. num. 110.* Qui omnes concludunt, bannitum minimè posse occidi veneno: & quamvis Ant. Gomez, *in d. l. 76. num. 18.* dixerit non teneri occidentem bannitum veneno de nece, quæ ei erat permissa, sed de excessu; hanc opinionem accuratè impugnant Petrus Caballus *de homicid. num. 579.* & Farinac. *d. num. 110.* Et communiter in praxi contrarium observari testantur, nempè quòd necans bannitum veneno, puniatur tanquam verus homicida insidiosus, & proditorius. Ex quibus abundè resultat, quòd Prætor de quo agimus, tanquam reus criminis in casu Curiæ notorio posset inquiri per Regiæ Audientiæ Præfectum; nam ex ipso facto apparebat de qualitate necessaria ad circumferendam jurisdictionem.

Tertium, quia sæpedictus Prætor, ut vindictam sumeret de Petro Indo, & coquo, usus, seu abusus fuit authoritate officii, propriam injuriam persequendo, sub prætextu omninò improbabili, nempè quòd ipse Petrus ei venenum propinare intentaverat. Quo in casu per eum judicialiter confesso (nam licèt Scripturam quamdam ediderit; non in ea causa judicialis continebatur, non probatio conatus propinationis, non acta ritè, & rectè confecta; immò nec colorata, sed aliqua propria manu Prætoris scripta informia prorsus, & absque ordine, vel figura Judicii) dolus, ac culpa ipsius comprobabatur. Nam omni jure prohibitum est, quòd aliquis judicis officio fungatur in causa propria, Text. *in l. qui jurisdictioni, ff. de jurisdict. omn. jud. & in leg. unic. Cod. nam quis in sua caus.* pluribus Guazzin. *d. defens. 1. cap. 21. num. 15.* Petrus Barbosa, *in l. si quis ex alien. num. 114. ff. de jud.* plura per August. Barbosa, *in d. leg. unic.* quibus addendus Dominus Crespi, *observ. 60. n. 10.* Gregor. Lopez, *in l. 10. tit. 4. part. 3.* Anton. Faber *in Jurispr. tit. 1. princip. 4. illat. 3.* Donel. *lib. 17. Comment. cap. 25.* & ibi Illiger. *litt. B.* Carleval. *de jud. tit. 1. disp. 4. num. 9.* Neque offensus, vel inimicus potest judex esse in causa ejus, qui injuriam, aut damnum intulit, ut latiùs dicetur, *controvers. sequenti.* De quo plura per Langleum semestrium, *lib. 2. cap. 5. per tot.* Et quamquam Azevedo, *in l. 10. tit. 5. lib. 3. Recopil. num. 8.* tradit, Judicem cognoscere posse de injuria sibi illata, hoc procedit, quando facta

fuit

fuit intuitu officii, & notoriè, & pœna reperitur definita expressè per aliquam legem. Secus si illata fuit intuitu personæ, in occulto, & pœna
53 arbitraria, ut ipse Azevedo docet *ibidem*, & pariter non procedit, si pœna esset corporalis, cujus executio irretractabilis sit: ut pluribus probat Thomas Carleval. *d. Jud. tit. 1. disput. 2. num. 798.*
54 *lib. primo*, plurimis observatione dignissimis Dominus Valenzuela, *consil. 91. & num. 27.* & Dominus Don Joan. Bapt. de Larrea, *allegation. fiscal. 2. num. 6. cum sequentibus.*

55 Multò minùs potuit ipse Prætor ea quæ acta dicebantur, scribere; nam judex, adhuc de consensu partium non potest in gravi causa sumere officium actuarii, Text. *in cap. quoniam contra, de probat.* Bartol. *in l. jubemus, C. de sacros. Eccles.* §. *sanè, in fin. num. 13.* Innocent. *in cap. cùm à nobis, de testib.* Franc. Vivius *decis. 48. num. 5. & 6.* Gratianus *discept. 4. num. 10. cum seqq.* Novar. *ad pragmat. Neap. tit. de actuar. pragm. 9. num. 3.* August. Barbos. *in d. cap. quoniam contra n. 7.* Neque in ea Scriptura informatio summaria reperiebatur, examen testium inchoatum, terminus
56 assignatus ad defensiones, confessio formiter exacta, aut aliquid ex substantialibus judicii, adeo ut neque sententia lata, vel pronunciata fuerit. Solùm enim continebat decretum de inquirendo, quod vulgò dicitur *Cabeza de processo*, & in eo
57 assertiones Didaci, & Joannæ absque juramento continentes, quòd Petrus fatebatur, se venenum præparasse in cœna sumenda per Prætorem, & conjugem; absque memoria acerbæ punitionis in Petrum executioni deductæ: quare apparebat de facto, & nullo juris ordine servato Petrum interemptum fuisse. Quando enim forma juridica in procedendo non servatur, subditi gravantur, ut pluribus probat Novar. *tract. de gravamin. vassallor. tom. 1. gravam. 79. per tot.* Et sic prædictus Prætor reus pœnæ capitalis factus fuit, Tex. *in lege Julia 7. §. fin. ff. ad leg. Jul. repetund.* ibi: *Quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel innocentem, vel quem punire non debuerant? capite plecti debent, vel certè in Insulam deportari.* Per quam Textum, ad mortem condemnatum fuisse Locumtenentem Irenarchæ, quia morti tradidit duos adolescentes absque legitimis probationibus, scribit Paponius, *lib. 4. tit. 13. arrest. 5.* Qui benè probat simili reo concedi terminum non debuisse ad probandas suas defensiones, quia ipse non concessit: quia quas ipse probare debuisset, ex actis ostendere tenebatur: licèt
58 in eo casu de facto concessum fuit magis de gratia, quàm de Jure. De qua materia videndi sunt Petr. Belluga *in speculo Princip. Rub. 44. num. 4.* Caball. *de homicid. c. 174. cum seqq.* Farin. *quæst. 111. num. 379.* P. Fragoso, *de repub. 1. p. lib. 7. dis. 23. num. 50.* Giurba, *consil. 68. num. 24.* Novar. *de elect. for. q. 2. num. 14. in fin.* D. Crespi, *observat. 1. num. 306.* de jure nostro Text. *in l. 25. tit. 22. p. 3.* & ibi D. Gregor. Lopez, *gloss. 3.* Ant. Gomez, *var. l. 3. c. 3. num. 16.* & ibi Ayllon. Et quamquam allegabatur, per imperitiam Petro mortis pœnam imposuisse absque debitis solemnitatibus, eo quod vir militaris Prætor esset, & sic excusandus erat, ut voluit Farin. *ibid. num. 380.* Tamen dolosè factum fuisse apparebat, quia sine causæ cognitione processerat, & de facto; quo in casu tenetur juxta doctrinam ejusdem Farin. *ubi sup. num. 390.* Gomez, *d. num. 16. in fin.* Testay, *allegat. 9. num. 18.* Galeot. *contr. 39. num. 53.*

Neque deficere solemnitates requisitas ad dan- 59
dum judicem, & ad inquirendum dici poterat, ita ut acta infirmarentur, & nullius momenti remanerent. Quia negari non poterat causam ex triplici capite crimen publicum continere, ut inter publica judicia connumerari debuisset. Primùm ex parricidio patrato in Silviam, ex quo reus factus fuit legis Pompejæ, *d. l. 1. & tot. tit. ff. eod.* 60
Ex nece veneno patrata in Mariam, comprehensa in lege Cornelia de siccariis, *l. 1. §. 1. l. 3. ff. eo tit.* Et in lege Julia repetundarum, *d. l. 7. §. fin. ff. eod.* ex morte in forma judicii illata in Petrum; sive eadem lege Cornelia de siccariis, Text. *in leg. Cornel. 4. in princ. ff. eod.* Et ex quocumque ex his, Judex potuit ex mero officio procedere, immò ad id tenebatur, sive per accusationem, sive per denuntiationem, sive ex mero officio, Text. *in d. l. congruit, ff. de offic. Præsid. l. item apud Labeonem, 15. §. si quis, ff. de injur. l. 4. vers. 2. ff. ad leg. Jul. peculat. l. per omnes, Cod. de censor. civit. l. penult. tit. 1. p. 6.* ubi D. Gregor. Lopez, Julius Clar. *in §. fin. q. 4. num. 2.* Ant. Gomez, *variar. lib. 4. c. 1. num. 10.* Vela, *de delict. p. 2. c. 2. num. 3.* Matienzo, *in l. 1. tit. 14. lib. 5. Recopil. gloss. 1. num. 9.* Pidilla, *in l. transigere, C. de transact. num. 50.* Farin. *in fragm. verb. Judex, num. 972. & cons. 55. num. 57.* Ayllon. *ad Gomez, d. c. 1. num. 10. & 11.* Egoque aliqua dixi, *tom. 2. de regim. Val. c. 8. §. 1. per tot.* D. Crespi *observ. 4. num. 14. cum seqq. & num. 223.* Martin del Rio, *lib. 5. disquis. magic. sect. 2. vers. 2.* Novar. *de gravam. vassallor. t.* 61
1. grav. 135. per tot. (quando autem Judex debeat, vel possit procedere aliquo ex his modis, tradunt Doctores *in cap. qualiter, & quando vers. ad corrigendos, de accusation.*) immò Judex in delicto notorio puniri debet, si non processit inquirendo ex mero officio, Azevedo, *in l. 1. tit. 17. lib. 4. Recopil. num. 3.* Testay, *allegat. 6. num. 19. cum seqq.* aliis Relatis Carpzov. *p. 3. q. 103. num. 52. & q. 107. num. 3. in fin.* Et cùm in hoc casu suspensio de facto in patibulo cadaveris Petri, erat factum publicum, & notorium, de quo Prorex potuit informari in cubiculo, ut notat Ale- 62
xand. *in l. unic. C. utque des. advocat. num. 3. &* 4. Curs. Jun. *de feud. 1. p. q. 1. num. 13.* Rimin. Jun. *consil. 639. num. 2.* Ciarlin. *controvers. 1. p. c. 106. num. 99.* pœnam meretur Prorex, si dare judicem recusasset, & ipse Judex, si inquisitionem omisisset absque labe suggestionis, cùm in notoriis ordo sit ordinem non servare, ut dixi *contr. 29. num. 3.* Et denique quia illam, qui intra territorium iniquitates, & flagitia commisit adversus exteros, vel miserabiles personas, quæ non facilè possunt accusationem instituere, & gravaminum satisfactionem quærere, debet supremus Magistratus Regionis compescere, mediante Judice, qui zelo boni publici, & vindictæ in peccantem debitè procedat per modum inquisitionis, & ex officio, ut doctè notat Carleval. *d. Jud. d. tit. 1. disc. 2. num. 744.* Quæ omnia concurrebant in nostro casu, ut ex dictis resultat. Si enim res accura-

curatè inspiciatur, quis accusaturus erat Prætorem merum imperium exercentem de nece filiæ ipsius clandestinæ, & nequiter interemptæ? Quis ex miserabilibus Indis auderet prosequi injuriam per Judicem ordinarium illatam Mariæ, & Petro, informationem quærendo, testes interrogando, atque fidejussores offerendo de solvendis expensis? Quare enim apices juris extorquentur ad evadendam justissimam ultionem, quando tot, tantaque
63 jura transgressa per Prætorem apparent? Nullitas enim ex actis minimè quoad ritum comprobabatur: & si aliquod impedimentum jurisdictio Proregis habere potuit, ex eo quòd ad dandum judicem, Auditorum consensus requireretur, ipse Prætor prorogavit jurisdictionem, & judicium ratum habuit in prima, & secunda instantia absque aliqua protestatione, Text. *in l.* 1. *ff. de Jud.* quem optimè explicat Petrus Barbosa, *in celebri tract. ad hunc tit. & Text.* præcipuè *art.* 3. *num.* 8. *cum seqq.* Quæ quidem prorogatio in criminalibus etiam procedit. Clar. *d.* §. *fin. q.* 42. D.Greg.Lopez, *in l.* 15. *tit.* 1. *p.* 7. *gloss.* 2. Didacus Perez, *in l.* 1. *vers. sed contrarium, tit.* 4. *lib.* 3. *ordin.* Aug. Barbos. *in c. de causis* 4. *num.* 4. *de off. jud. delegat.* Giurb. *cons.* 16. *num.* 3. *in fin.* Neque naufragatur Novar. *d. q.* 2. *num.* 22. cùm omnia in contrarium adducta limitet, quando prorogatur, sive eligitur tribunal Principem repræsentans, qualis est Regia Audientia, in qua Prorex præest. Neque ipse Prorex, aut Præfectus Curiæ dici poterant Judices incapaces causæ, cùm jurisdictionem obtinerent actu, & habiru in secunda instantia ejusdem sed ut pluriùm incompetentes in prima ejus instantia, quo in casu prorogabilis absque dubio erat eorum jurisdictio, etiamsi cuncta superiùs deducta defuissent. Nec regula illa per reum adducta ex *l. quod ab initio, ff. de reg. jur.* procedit in judicialibus, sed in contractibus, ut notat Jacobus Revardus *ad eum Text.* & similiter Petrus Faber. Et quamquam ex Text. *in l. factum* 170. *ff. eod.* dici posset ratum non esse, quod ad officium Proregis, & Præfecti Curiæ non pertinebat, respondebatur, quòd immò ex necessitate officii tenebantur inquirere; & ex eo etiamsi verificaretur, non auferebatur effectus prorogationis, ut Revardus docet *ibidem*, ex Text. *in l. est receptum* 14. *ff. de jurisdict. & in l. inter convenientes* 28. *ff. ad municipal.* Ita ut decisio Textus *in l. fin. ff. de juris*, quo Paulus docet, quòd *extra territorium jus dicenti impunè non paretur, idem est, & si supra jurisdictionem suam velit jus dicere.* Præterquam quòd nostræ speciei non congruit, quia Prorex, & Præfectus Curiæ in suo territorio jus dicebant, & non supra jurisdictionem eis concessam. Limitata enim reperitur per Textum *in l. qui non cogitur* 22. *ff. de jud.* quem mire ad rem exponit idem Revardus.

64

65

66

67 Neque in hac specie, etiamsi cuncta per Prætorem allegata procederent, aliquid deficiebat præter consensum Auditorum illius Regiæ Audientiæ. Qui quidem re inregra, nempè antequam Prætor opponeret, præstitus fuit; nam Prorex ante decisionem causæ in consensu Auditorum eam adduri jussit; qui cognitionem Aulæ criminali remiserunt, ac per consequens rarum habuerunt quicquid per Proregem, & Præfectum Curiæ actum, gestumque fuit: Text. *in l. non tantum* 5. *ff. rem ratam haberi* cum vulgatis.

Quoad rectum enim difficultas magna versatur; nam inspecta immanitate criminum, graviorem animadversionem exposulabat. Sed defuit spes instruendi processum per debitos, ac legitimos tramites, quoad probationem corporis delicti; respectu homicidiorum patratorum cum propinatione veneni; quia adhiberi debebant periti, qui deponant de qualitate, & quantitate veneni propinati & judicium faciant, aliquem veneno propinato interemptum fuisse, ut deveniri possit ad condemnationem, juxta tradita per Farin. *q.* 2. *num.* 30. *q.* 86. *num.* 29. *& qu.* 122. *num.* 57. Franc. Vivi. *decis.* 487. *num.* 2. & 3. Cabal. *cas.* 180. *num.* 8. Scaccia, *de jud. lib.* 1. *c.* 83. *num.* 3. Guazzin. *defens.* 4. *c.* 5. *num.* 4. Carena, *de inquis. p.* 2. *tit.* 1. §. 4. *num.* 33. cum aliis per me congestis, *d. tom.* 2. *de regim. c.* 8. §. 2. *num.* 16. *cum seqq.* Quibus addendi Ant. Gomez, *d. c.* 3. *num.* 8. D. Gregor. Lopez, *in l.* 7. *tit.* 8. *p.* 7. Molin. *de Just. & jur. tom.* 4. *disp.* 24. *num.* 16. Hermosilla, *in l.* 17. *tit.* 5. *p.* 5. *glos.* 1. *num.* 2. Ayllon *ad Gomez, d. c.* 3. *num.* 9. & novissimè, ac diffusè Paulus Zachias, *in quæst. Medico-legal. lib.* 2. *tit.* 2. *per tot.* Prorex enim per Præfectum Curiæ ea probare non potuit, quia crimen patratum supponebatur *die* 15. *Martii* 1668. & causam inquirere cœpit *die* 16. *Julii* subsequentis, quo jam cadavera consumpta putredine extabant: & quidquid inspici oportebat, vel consumprum, vel occultatum, ac per consequens impossibile reddebatur, quod jussu Senatus ea consequi possent, & cùm tandem veniret condemnandus ad pœnam extraordinariam, Senatus censuit; sententiam Regiæ Audientiæ validam fuisse; & sic pronunciavit *die* 15. *Januarii anni* 1671.

68

69

70

CONTROVERSIA LXV.

De Judice recusato ex causa inimicitiæ proveniențis ex alio judicio criminali, in quo cognatus judicis secundi fuerat Judex, vel Reus.

SUMMARIUM.

1 *Judicem suspectum in criminalibus non posse recusari aliqui tenent.*
2 *Contrarium communiter receptum est.*
3 *Facilius Judex ex suspicione excluditur à judicando, quàm testis à testimonio ferendo.*
4 *Inimicitia causa sufficiens est ad recusationem judicis.*
5 *Inimicitia quælibet sufficit, secundùm communiorem Censuram.*
6 *Inimicitiam capitalem plures requirunt.*
7 *Inimicitia sufficiens ad recusationem, arbitrio juris relinquitur.*
8 *Inimicitia inter reum, & consanguineos Judicis sufficit ad recusationem illius.*
9 *Inimicitiæ affectari solent, ut aliquem Judicem excludant, etiamsi veritate non comprobetur.*
10 *Inimicitia sufficiens ad recusationem probanda est inter reum, & cognatos judicis, in gradibus à jure definitis.*
11 *Gradus hi quot sint de jure Hispano?*
12 *Gradus computandi sunt secundùm jus Canonicum*

13 *Gradus in negotiis sæcularibus computari solent secundùm jus civile.*

14 *Gradus in hac materia computantur secundùm jus Canonicum, & quare?*

15 *Inimicitia probanda in judice suspecto non requirit, quòd ad actus externos extensa fuerit, sed sufficit causam ostendere.*

16 *Ex judicio criminali causa inimicitiæ oritur inter judicem, & reum.*

17 *Judex procedendo ex mero officio, sive per inquisitionem induit vices accusatoris.*

18 *Exceptiones quæ possunt opponi contra accusatorem, opponi possum contra judicem inquirentem.*

19 *Subrogatus in lite, dicitur adversarius.*

20 *Inquisitus fit inimicus Judicis inquirentis, non è contra*, & num. 26.

21 *Judicis visitatoris recusatio rarò admittenda est.*

22 *Judex tunc procedens si inquisitus fuit ab ipso reo, recusatio procedit, etiamsi visitator sit.*

23 *Idem dicendum quando consanguineus inquisiti recusatur ab inquirente in primo judicio.*

24 *Inimicitia orta ex inquisitione in causa gravi, afficit omnes consanguineos inquisiti.*

25 *Consanguineus judicis inquirentis in prima instantia, an recusari possit in secunda?*

26 *Judex non fit inimicus inquisiti, quia necessitate officii ductus inquirit.*

27 *Inimicitiæ hæc causa si deducatur, affectata videtur, & juvare non potest.*

28 *Recusationum plures magis in causam, quàm in personam diriguntur.*

29 *Inimicitia proveniens ex facto recusantis, non arguit judicem suspectum.*

30 *Inimicitia hæc non extenditur ad consanguineos, & affines.*

31 *Text.* in l. unica, C. si qua prædit. potest *expenditur.*

32 *Causa recusationis in Regios Senatores probanda est.*

33 *Judex semel in causa judicans, an recusari valeat?*

34 *Affectus non mutandi sententiam an influat suspicionem ad novam causam?*

35 *Judex ad quem, an suspectus fiat ex eo quòd cognatus sit judicis à quo?*

36 *Pater, & filius; socer, & gener, vel duo fratres in eodem Senatu non admittuntur, ne facilè coeant in eamdem sententiam.*

37 *Inter hos ratione affectionis arctissimæ recusatio, ex quo aliquis sit judex à quo, procedere potest, si alius sit judex ad quem, secus in remotioribus.*

38 *Affectio considerata in patre erga causam patrocinatam à filio, non extenditur ultra primum gradum.*

39 *Advocati affectio erga causam procedit, quia propalavit sententiam, & mercedem recepit.*

40 *Affectio advocati non extenditur ad similes causas, neque ad cognatos, vel affines ejusdem.*

41 *Sententiæ propalatio causa recusationis est in Judice ordinario.*

42 *Fallit in Senatore propter excellentiam dignitatis.*

43 *Senator in gradu supplicationis non recusatur ex eo, quòd in prima instantia votum emiserit, quamvis tres tantùm judicassent, quo in casu notum est, quid pronunciaverit, cùm omnes*

debeant esse conformes.

44 *Recusatio ex causa vel minima admittenda est, nisi prorsus absurda, vel omninò calumniosa videatur.*

45 *Decisio Senatus.*

QUamquam Ant. Matth. *in tract. de crimin. lib.* 48 *ff. titulo* 13. *c.* 1. *n.* 10. innuere videatur, Judicem suspectum in criminalibus non posse dici, quæ in supremis Magistratibus fere comprobat Carpz. 3. *parte praxis crimin. quæst.* 104. *ad fin.* dum ostendere conatur, posse judicium ferre in causa injuriæ sibi illatæ. Hæc conclusio communiter reprobata est, ut pluribus probat Sebast. Guazzin. *defens.* 1. *c.* 19. *ex n.* 11. & de jure nostro dubio omninò caret: nam licèt *in l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 3. *ordin.* clarè dicatur ibi: *y en los pleitos criminales*; & *in l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recopil. & in seqq.* de cunctis judicibus agitur. Ubi nostri Interpretes, & accuratè Torreblanca, *de jur. spirit. lib.* 15. *c.* 9. *num.* 8. Et sic apud Doctores est regula scitissima, quòd facilius judex à judicando excludatur, quàm testis à deponendo: ea nimirum ratione; quòd plures reperiri possint, qui judicis vices substineant, pauciores verò, vel forte neque alius qui de facto instructus possit testimonium dare, ut docent Pontifex, *in cap. cum speciali, de appel.* gross. *in cap. cùm R. canonicus* 35. *de off. delegat.* Tuschus, *tom.* 7. *conclus.* 905. *num.* 11. Mascard. *de probat. tom.* 2. *concl.* 905. *num.* 18. Langl. *semestr. lib.* 2. *cap.* 4. *in princ.* Guazz. *de defens. c.* 21. *n.* 2. *cum seqq.* Clar. *in* §. *fin. q.* 43. *in prin.* Farin. *in fragm. part.* 2. *n.* 687. *cum seqq.* Fontanell. *dec.* 5. *nu.* 5. Morla, *in empor. tit.* 2. *num.* 179. Ripol. *variar. cap.* 2. *num.* 162. Dominus Larrea, *allegat.* 118. *n.* 3. *& decis. Granat.* 48. *num.* 1. Marin. *quotid. resol.* 209. *n.* 6. Dominus Crespi, *Obs.* 9. *num.* 67. & in jure nostro adest *titulus* 10. *lib.* 2. *Recopilat.* qui totus versatur circa formam recusandi Regios Senatores, & Præfectos Regiæ Domus, & Curiæ, quorum officium præcipuè versatur in inquirendis criminibus, & judicandis causis criminalibus, & sunt supremi in his causis Magistratus, dixi *cont.* 1. *per tot.* 1 2 3

Quòd inimicitia sit causa sufficiens ad recusandum judicem, probat Text. *in l. filius familias* 15. *ff. de judiciis*, Text. *in l. si pariter* 9. *ff. de liber. caus.* ibi: *Fortè si eum judicem inimicum sibi esse affirmet.* Text. *in c. quia suspecti* 2. *quæst.* 5. *cap. secundò requiri, de appellat. in fin.* gloss. *in cap. de procurator. in* 6. De jure nostro Text. *in l.* 19. *tit.* 10. *lib.* 2. *Recopil.* ibi: *Por causa de amistad, ò enemistad*, docent Farin. *in fragm. d.* 2. *p. num.* 862. Fontanell. *decis.* 14. *n.* 1. Guazzin. *d. c.* 21. *num.* 4. *cum seqq.* Ex nostratibus Dominus Gregor. Lopez, *in l.* 22. *tit.* 4. *part.* 3. *gloss.* 9. *in fin.* & Azevedo, *in d. l.* 19. *n.* 24. 4

Qualis autem inimicitia probanda sit, ut ad recusandum sufficiat, solet per hos, & alios Doctores dubitari; & sufficere qualem qualem, tradunt Guazz. Langleus, & Farin. *ubi prox.* aliis adductis. Uvesembech. *ad l.* 13. *de Jud.* Rebuff. *in tract. de recusat. art.* 9. *gl. unic. n.* 11. Illiger. ad Donel. *lib.* 17. *commentarior. cap.* 25. *litt.* D. Galeot. *controversia* 39. *n.* 34. Marin. *resol. quotid.* 211. *num.* 2. & 11. Alii capitalem requiri docent, 5

ex § si verò odiosus, in authent. de testib. Alber.
6 Bald. Salicet. & alii, *in auth. si testis, Cod. de testis, Cod. de testib.* idem Bald. *in leg. prima, Cod. si quacumque prædit. potest.* quæ sententia valdè fulcitur ex Text. *in leg. licet* 15. *Digest. de recept. arbitr.* quo Ulpianus ait: *Aut si inimicitiæ capitales inter eum, & litigatores, aut alterum ex litigatoribus intercesserint.* Neque ex eo quòd de arbitro responderit, comprobatio cessat; nam arbiter, judex voluntarius est, *l. Labeo* 3. §. 1. *ff. eod.* ubi communiter Doctores; & judex voluntarius facilius recusatur, quàm necessarius, Ripol. *dict.*
7 *cap.* 2. *num.* 66. Quæ autem sint inimicitiæ capitales, probat accuratè Jacobus Revardus, *varior. lib.* 5. *cap.* 15. sed Fontanella, *d. dec.* 14. *num.* 8. hoc arbitrio judicis reliquendum probat cum Menochio, & Carolo de Grassis, quibus addendi Azevedo, *in d. l.* 19. & Dominus Larrea, *de allegat.* 118. *num.* 2 *& decis.* 48. *num.* 22. *in fine*, quibus adhereo. Et hæc inimicitia sufficiens est, non solùm si probetur respectiva inter judicem, & litigatorem, verùm inter hunc, aut illum, & con-
8 sanguineos, vel affines cujuslibet, ex Text. *in d. l. unic.* ibi: *Confestim contestatione proposita cum sua, suorumque domo jurisdictionem ejus evitare.* Ubi Bartol. Mascard. *de probat. conclus.* 953. *n.* 23. Guazz. *de cap.* 21. *num.* 9. Farin. *d.* 2. *p. fragm. num.* 873. Mastrill. *decis.* 151. *n.* 48. Carde Grass. *except.* 24. *n.* 26. Ripoll. *d. cap.* 2. *num.* 163. *cum seqq.* Marinis, *de resol.* 211. *num.* 3. & Fontanel. *d. decis.* 14. *num.* 4. qui benè perpendit, quòd
9 *quandoque hoc potiùs fingitur, & simulatur à litigatoribus, ut aliquem excludant, quàm quòd in veritate consistat.* In quo plures, & pluries decipiuntur: nam sæpiùs judicem quem ad sui favorem inclinatum habent, excludunt à causa, quam miserabiliter amittunt. Plura exempla hujus rei adducere poteram, sed sufficiat unum cujusdàm litis, in qua dicebatur de patrimonio ingentis æstimationis, & ex quinque judicibus ad decisionem assignatis, omnes quos reus contra se habebat, approbavit, & quem favorabilem, recusare decrevit, & sic succubuit protinus absque remedio, quia secunda instantia erat.

Sed dato quòd ex inimicitia inter litigatorem,
10 & cognatos, vel affines judicis justa causa recusationis oritur, non absolutè sumendum est, ut procedat in omni gradu, sed intra cognatos, vel affines gradus à jure præfinitos: de quo Fontanella, *decis.* 12. *&* 13. quia ea quæ de jure canonico, civili, & Cathaloniæ cauta sunt, clarissimè disserit. In his Castellæ Regnis habemus decretum
11 Consilii vulgo *Auto acordado*, quod est 133. quo definitum est, non admittendam causam recusationis Regii Senatoris ratione consanguinitatis, nisi in quinto gradu, & ad plurimum intra quintum, & sextum conjuncti reperiantur: & in affine usque ad quartum, vel ad summum inter
12 quartum, & quintum, computatis gradibus, ut ex contextura elicitur, secundùm jus canonicum. Nam licèt in negotiis sæcularibus computandi gradus sint juxta jus civile, ut probat Text. *in l.* 3. *tit.* 6. *part.* 4. ubi Gregor. Lopez, & docet Ripoll. *d. cap.* 2. *num.* 158. contrarium expressè colligitur ex ipso *act.* 133. quia in computatione civili, cùm una quæque persona, dempto communi stipite, gradum constituat, ut docet Dominus Gregor. Lopez, *in l.* 2. *&* 3. *tit.* 5. *part.* 4. & probat Text. *in l. jurisconsultus* 10. §. *nam quoties 9. ff. de grand. & affin.* ubi Doctores, ita ut inter transversales non detur primus gradus, ut docet Gajus, *in l.* 1. §. 1. *ff. eodem*, computatio verò canonica, quoto gradu quis distat à communi stipite, tot gradus distant inter se, ut colligitur ex *cap. fin. de consang. & affinit.* Ac per consequens quis potest distare per quatuor gradus, & ille de quo quæritur, per tres tantùm, & in hoc casu dicuntur reperiri inter tertium, & quartum, & sic de reliquis. Cùm autem *in d. act.* 133. dicatur, 14
quòd inter consanguineos suspicio extenditur usque ad eos, qui inter quintum, & sextum reperiuntur: clarè resultat, computationem contemplatam in eo jure intelligi deberi de computatione Canonica. Quæ statuta sunt optima cum ratione. Nam si jus non præsumit affectionem ultra hos gradus, quando Judex, & litigator consanguinei, vel affines sunt, multò minùs præsumere potest affectionem, vel odium, quando inimicitia intercedit inter Judicem, & cognatos litigatoris, vel inter ipsum litigatorem, & cognatos judicis ultra hos gradus.

Neque inimicitia probari debet, ita ut per ju- 15
dicem aliquid factum sit, ex quo elici possit se inimicum habere illius, qui recusat, vel consanguineorum, aut affinium, ut de Senatu Cathaloniæ tradit Fontanella, *d. decis.* 14. *num.* 9. Sed sufficit, quòd probetur, judicem causam inimicitiæ habuisse, Text. *in leg.* 1. *ff. de his quibus, ut indig.* & ibi Bartol. Vivius, *decis.* 363. *num.* 3. Grass. *de except.* 24. *num.* 29. *cum seqq.* Ambros. *decis.* 50. *n.* 48. Azevedo, *in d. l.* 19. *num.* 19. Giurb. *cons.* 13. *num.* 7. Bajard. ad Clar. *d.* §. *fin. q.* 21. *n.* 115. Ciarlin. *controv. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 116. *& cap.* 178. *n.* 9. *&* 14. *lib.* 2. Galeot. *contr.* 39. *num.* 22. Marin. *res.* 209. *n.* 4. *tom.* 1.

His itaque positis fundamentis in praxi commu- 16
niter receptis, dubium nostræ Controversiæ erit, an ex judicio criminali habitum per litigatorem, vel consanguineum, aut affinem in Judicem, aut ejus consanguineum, aut affinem; sufficiens inimicitia oriatur, ad recusandum Judicem? Pone casum, Petrus sive ex officio, sive per inquisitionem condemnavit Joannem ad aliquam pœnam; postea Joannes, vel ejus consanguineus factus Judex procedit in crimine contra Petrum, vel ejus consanguineum; an inimicitia ex primo judicio oriatur inter Petrum, & Joannem, ita ut Joannes, vel ejus consanguineus possit recusari à Petro: Et du- 17
bitari non potest, quòd judex procedendo criminaliter contra aliquem per inquisitionem, sustinet vices accusatoris, & omnes exceptiones, quæ possunt opponi contra accusatorem, possint etiam opponi contra judicem inquirentem, ut docet Bartol. *in l.* 2. §. *si publico, vers. quæritur utrùm, ff. ad leg. Jul. de adulter.* Alexand. *cons.* 54. *viol.* 18
1. Et qui in lite subrogatur, dicitur adversarius, Text. *in cap. si ii, ut lit. pendent, in 6.* Gloss. *in l. si appellante, verb. adversarium, C. de appell.* Blanc. *de judic. num.* 147. Farinac. *quæstione* 49. *num.* 65. Grammat. *consil.* 4. *ex num.* 2. Bajard. 19
ad Clar. quæst. 24. *num.* 20. Marinis, *d. ressol.* 209. *num.* 7. *cum seqq.* Qui loquuntur in terminis

in-

inquisiti, ita ut qui in alio judicio inquisitus fuit à Petro, inimicus Petri remaneat, ac per consequens Judex esse non possit in causa Petri, in quo neminem dubitatem inveni. Et sic decisum per Senatum in causa Doctor. Thomæ Verion de Cabiedes Auditoris Regiæ Audientiæ
20 Limanæ; qui quidem dum officium visitatoris gereret, inquisitionem instituit contra eum, cui visitatio ejusdem Thomæ posteà commissa fuit. Et quamquam recusatio judicis visitatoris rarò admittenda sit, & non aliter, nisi justissima causa intercedente, ut in terminis probat plurimis
21 Dominus Solorzano, *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 53. inimicitia orta in judicem procedentem causa sufficiens visa fuit, quando versa vice ille qui inquisitus fuerat, visitator reperiebatur: præmaximè, cùm in actis constiterit, non remansisse in terminis inimicitiæ præsumptæ; sed
22 ad ulteriora progrediendo, veram animi offensionem in actibus externis demonstrasse; ob quod in totum absistere à judicio visitationis Thomæ fuit ei jussum decreto *diei Januarii anni* 1671.

23 Idem erit dicendum, quando consanguineus, vel affinis inquisiti recusatur in causa criminali fulminata contra primum inquirentem. Nam cùm inquisitus primi Judicii inimicus inquirentis fiat, ut ex dictis patet, inimicitia hæc, sive causa inimicitiæ omnes consanguineos, & affines inquisiti afficit usque ad gradus præfinitos, saltem ad hoc ut suspecti reddantur. Imò ex solo, quòd quis votum emisserit in causa civili contra aliquem, legitimè poterit eum recusare, ut probat
24 Marinis, 1. *p. controv.* 209. *num.* 3. Sic pariter in Senatu pronunciatum fuit in causa Don Petri Sanchez de Contreras, qui dum officium Prætoris in Provincia Cantabriæ gereret, affinem in secundo gradu cujusdam ex nostratibus Senatoribus condemnarat ad pœnam acerbam, & cùm ipse reus delatus in Senatu fuisset, prælibatum Senatorem recusavit, & obtinuit interlocutione *diei* 6. *Octobris anni* 1670.

25 At major difficultas versatur, quando recusans judicem in secundo judicio, non fuit Judex primi, sed reus, & recusatus in secundo judicio est cognatus, vel affinis judicis procedentis in prima instantia judicii, de quo agitur. Quia Judex numquam contrahit inimicitiam cum reo, contra quem procedit, neque odium, aut causam inimicitiæ habere videtur, quia quidquid ab eo fit, non ex odio privato, neque ex injuria eum attingente, vel offensa ad eum spectante gerit; sed necessitate officii ductus, & zelo justitiæ, vel utilitatis publicæ commotus. Ut cuncta de inimicitia inter Judicem, & reum explicant cum hac limitatione, Farin. *d. quæst.* 49. *num.* 72. & 75. Tiber. Decian. *lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 60. Juliv. Cartar. *decis. crimin.* 33. *n.* 8. Et ratio hæc est, quia in eo cessat omnis causa inimicitiæ, dum non proprium jus, seu propriam injuriam perse-
26 quitur, imò exercet virturem Justitiæ. Nam ejus officium est, ut S. Petrus Damian. *Opuscul.* 57. *c.* 1. ait ibi: *Ut reos puniat, & ex eorum manibus eripiat innocentes, ut vigorem rectitudinis, & justitiæ teneat, à zelo sanctionum legalium non tepescat, ut ab æquitatis linea non declinet, ut legitimi vigoris genium non enervet.* Ex quibus sequitur, quòd si talis causa inimicitiæ dicatur, af- 27
fectata erit, ac per consequens non habebit juris subsistentiam: Text. *in* §. *item tria, Instit. de ex cus. tutor. l. sed, & qui data, ff. ex quibus caus. major. l. uxori*, §. 1. *ff. ad l. Cornel. de fals. l.* 2. §. *simili, ff. si quis cant.* ibi: *Nam si ipse hoc affectaverit, vel causam præstitit, non proderit ei exceptio.* Alvar. Valas. *consult.* 162. *n.* 3. Tiraq. *de retr. lign.* §. 35. *gl.* 4. *n.* 28. Morl. *in empor. d. tit.* 2. *num.* 200. Surdus *de alimen. tit.* 7. *q.* 26. *n.* 97. *& seqq.* D. Valenz. *consil.* 170. *num.* 2. *cum seqq.* Quibus consonant tradita per Dominum So- 28
lorzan. *d. lib.* 4. *lib.* 6. *num.* 22. qui dum agit de recusatione Fiscalis, hæc verba profert: *Si autem inimicitia abjiciatur: in hac quoque qualis sit, & ex quibus rationibus orta, valdè attendi debet. Nam poterit forsan magis in causam, quàm in personam dirigi.* Quæ respectivè ad recusationem 29
Judicis sæpiùs spectant. Præcipuè quando causa inimicitiæ deductæ, ex facto recusantis provenit; nam tunc neque Judicem, neque testem repellit. Bast. *in leg.* 1. §. *cum quis, ff. de quæst.* Fra. Marcus, *dec.* 291. *p.* 2. Tepat. *lib.* 1. *tit. de recusat. jud. verb. inimicitia*: Et quamvis culpa recusantis inest, ex tali inimicitia judex non fit suspectus, neque recusari potest. Text. *in c. ad hæc, & c. personas, de appell. c. suspicionis causa, de offic. delegat.* Fran. Marcus, *decis.* 324. *n.* 3. *p.* 2. Fontanella, *d. decis.* 14. *ex n.* 14.

Et si hæc in ipso judice procedunt, sequitur 30
clarè, quòd majori cum ratione procedent in cognatis, & affinibus ejusdem, quia ex eo quòd aliquis officium Judicis, vel Magistratus exerceat, neque familiæ, neque personæ injuria resultat, quamvis rei eum odio habeant; neque stirpi aliquid accedit, vel detrahitur, ob quod participes inimicitiæ dici valeant. Et si benè percipiatur doctrina Sebastiani Guazz. *d. c.* 21. *n.* 9. & ampliatio, quam ibi ponit, procedit casu, quo intercedat inimicitia cum tota stirpe, domo, vel familia recusati, vel recusantis, ut deducitur ex Textu per eum allegato *in d. l. unic. C. si qua præditus potest.* Nam in specie illius Textus injuria 31
universæ familiæ resultarat, ibi: *Invitis his, quorum utilitas agitur.* Et quando arguendo à contrario sensu idem procedere dicatur, si causa inimicitiæ adest inter recusantem, & totam familiam recusati, debent intervenire qualitates contentæ *in d. l. unica*: quia in eo casu judex rapuerat, vel vim inferebat puellæ, quod redundat in offensam totius cognationis, ut explic. Jacob. Cu- 32
jac. *in hoc Text.* & sic supponenda est offensa facta per recusantem, quæ tangat familiam recusati. Sed in specie à nobis proposita, familia recusati nullam causam habet inimicitiæ cum recusante, & sic cessat causa recusationis quoad cognatos, vel affines: maximè quando recusatur Senator; nam quo ad eum causa debet specificè probari, ut cautum habemus *in d. l.* 19. *tit.* 10. *l.* 2. *Recop.*

Neque argui poterat ex traditis per Guazz. 33
dict. c. 21. *n.* 24. dicentem, quòd qui semel judicaset, recusari possit in eadem causa, juxta Text. *in c. ad hæc, de appell.* quasi affectus non mutandæ sententiæ influat in secunda instantia, quæ per cognatum noviter judicanda est; qui quidem affectus derivetur à judice, qui primùm judica- 34

verat in cognatum, vel affinem ipsius: quod est idem ac dicere, Judicem ad quem suspectum effici, ex eo quòd sit cognatus vel affinis judicis à quo. Nam similis recusationis causa numquam in judiciis audita fuit; præsertim quando Judex ad quem non est pater, socer, vel frater judicis à quo, vel filius, gener, aut frater illius, sed cognatus, vel affinis ipsius in ulteriori gradu. In primo 35 enim casu crederem, quòd sicut illæ personæ prohibentur admitti simul in eodem Senatu, ne ratione affectionis vehementis, vel reverentiæ jure naturæ debitæ, facilè in eamdem coeant sententiam, ut probat erudite Langleus *semestr. lib. 3. cap. 3.* & post eum Fontanella, *dec. 367. numero 15.* (de quo aliqua dixi 36 *tom. 1. de regim. Val. c. 4. §. 8. num. 22.*) Sic similiter, si unus ex illis correlativis sit judex à quo, illius nequit esse judex ad quem; quia pro una eademque persona habentur, Text. *in l. fin. C. de impub. & alii subst. l. cùm puber. §. dulcissimis, ff. de legat. 2.* D. Gregor. Lop. *in l. 7. tit. 13. p. 6. gloss. 6.* D. Valenzuel. *consil. 95. num. 69. & cons. 98. num. 27. & cons. 134. num. 50.* Attamen quando cognati, vel affines sunt in ulteriori gradu, sicut permissum est, quòd in eo- 37 dem Senatu sedeant simul, & non præsumatur causa affectionis sufficiens ad coeundum in eamdem sententiam, non resultat causa sufficiens ad recusandum in lite appellationis, ex eo quòd similis cognatus, vel affinis judicasset causam in prima instantia.

Quæ confirmantur ex traditis per Francum, *in* 38 *c. postremò, num. 19. de appellat.* Maranta, *de ordi. Jud. tit. de appellat. num. 25.* Portol. ad Mol. *§. advocatus, num. 83.* Ripol. *d. c. 2. num. 26.* & Fontanell. *decis. 8. numer. 3.* Nempè, quòd affectio considerata in patre, aut filio, quo ad causam quam alter ex eis patrocinaverat, non extenditur ultra primum gradum, vel ultra descriptos in statutis de his tractantibus. Immo neque Textus juris Civilis, aut Canonici reperitur per quem pater excludatur à judicio, in quo filium patrocinium præstitit. Et licèt in ipso Advocato affectio 39 contempletur, quo ad causam quam defenderat; sive sit, quia sententiam aperuit, juxta Text. *in leg. observandum, ff. de offic. Præs.* vel quia mercedem consecutus fuit; nam utramque complectitur Imperator, *in l. fin. C. de Assessorib.* ibi: *Ne affectionis, seu advocationis memor, incorrupti Judicis non possit præferre.* Sed ista affectio non de- 40 rivatur ad cognatos, vel affines, neque ad similes causas ut probant Giurba, *decis. 54. num. 5.* Larrea, *allegat. 118. num. 10.* Nisi quando adest statutum quoad aliquos cognatos, vel affines, ut de Cathalonia testatur Fontanella, *decis. 8. num. 3.*

41 Et tandem perpendebatur ratio deducta ex his, quæ tradit Larrea, *d. allegat. 118. num. 11.* quæ maximoperè urget. Nempè in judice ordinario causam legitimam recusationis esse eam, aperiendi animi sententiam, ut pluribus probaverat *ibid. num. 6.* ex *d. l. observandum, ff. de offic. Procons.* & Giurb. *d. decis. 54. num. 3.* noviter Galeot. *d. contr. 39. num. 23.* Et nihilominùs in Senatore hæc doctrina fallit propter excellentiam dignitatis: quod comprobatur ex eo; nam quamvis in sententia primæ instantiæ, vulgò nuncupata *de vista*, tres tantùm Senatores concurrant, 42 in quo casu juxta Text. *in l. 13. tit. 5. lib. 2. Recopil.* necessarium est, quòd omnes sint conformes, ex quo nemini dubium est, quid cujusque sententia dixerit, tamen in secunda instantia, supplicationis nempè, nullus recusatur, ut ex recepta praxi, & stylo judiciorum conformi in Senatibus Hispaniæ apparet. Demùm Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ, qui causas criminales inquirunt, neque recusantur ex eo, quòd causam ins- 43 truxerint, vel quòd in prima instantia tres tantùm in ferenda sententia intervenerint ad causam supplicationis; immò ex legis dispositione ad eos decisio pertinet, Text. *in l. 5. tit. 6. dict. lib. 2.* ibi: *Hasta el numero de tres; y lo que estos sentenciaren, y mandaren que aquello se execute, y que dello no haya ni pueda haver apelacion, salvo suplicacion para ante ellos mismos.* Si enim hæc procedunt in his supremis Magistratibus, qui causam per se ipsos judicarunt, vel inquisierunt in judicio à quo, ita ut in judicio supplicationis recusari non valeant, multò minùs ex cognatione, vel affinitate cum judice à quo poterit recusari Judex ad quem, si aliæ extrinsecæ causæ non deducantur. Ex his *die 10. Januarii 1671.* pronunciatum in Senatu fuit, prædictam causam legitimam non esse ad Senatorem recusandum.

Supplicatio interposita fuit pro parte Gaspa- 44 ris de Salzedo, qui Judicem recusabat, sed nihil ad rem allegando præter communem praxim consilii admittendi recusationem ex qualiber causa, vel levissima; quæ ratio fulciri poterat verbis doctissimi Anton. Fab. *in juris pra. Papin. tit. 1. princ. 4. illat. 3. ad fin.* ibi: *Nihil hodie frequentius, quàm ut ex causa, vel minima, dum ne prorsus absurda, aut calumniosa recusentur judices, ut sine suspitione lites procedant.* An autem prorsus absurda, vel calumniosa causa recusandi in nostra specie sit, ex dictis colligi potest; & ex defi- 45 nitione subsecuta *die 3. Martii ejusdem anni*, qua pronunciatum fuit, causam sufficientem fuisse. Sed neque ex hac, neque ex prima definitione quid Senatus senserit, difficillimè inferri valet; quia varietas ipsa demonstrat, dubium in quo ipsi Judices reperiebantur.

CONTROVERSIA LXVI.

De Judice muneribus corrupto, & an pœnitentiæ locus sit ad evitandam pœnam?

SUMMARIUM.

1 *Facti speciei narratio.*
2 *An Judex impunè possit recipere munera, animo applicandi ea Fisco?*
3 *Donans aliquid Judici repetere datum non potest, si adest turpitudo ex parte ipsius.*
4 *Judex pœnitentia ductus, re integra, excusandus à pœna.*
5 *Leges repetundarum originem trahunt à querela per Hispanos proposita in Senatu Romano.*
6 *Hispani strictiùs observare debemus has leges.*
7 *Repetundarum leges sociales dictæ sunt, & quare?*
8 *Magistratus urbani sub his legibus comprehensi fue-*

fuere,

9 *Senatores etiam his legibus subjiciuntur.*

10 *Jura Hispaniæ severissimè sordes judicum plectentia.*

11 *Indiarum jure, sordes judicum, & Magistratuum acerbè puniri jussum habemus.*

12 *Judici numquam licitum est recipere munera, etiamsi fiat animo applicandi fisco.*

13 *Judici licere audire propositionem corrumpentis, ut adhibitis testibus puniri possit, aliqui tenuerunt.*

14 *Repetundarum crimina punibilia sunt ex affectu, etiamsi effectus non sequatur.*

15 *Judex totus versari tenetur in evitandis criminibus.*

16 *Judicis fama periclitatur ex coloquio corrumpere tentantis admisso, quamvis ad effectum puniendi eum audierit.*

17 *Judex munera recipiens nullis adhibitis testibus, crimen repetundarum incurrit.*

18 *Repetundarum criminis pœna non evitatur ex pœnitentiu, secundum veriorem opinionem.*

19 *Quæ in praxi communiter recepta est, si pecunia recepta non restituatur omni cum effectu.*

20 *Repetitio criminis consuetudinem pravam delinquendi, malum animum, atque dolum comprobat.*

21 *Decisio Senatus.*

1 UNus ex Auditoribus cujusdam Regiæ Audientiæ Novi Orbis, in judicio visitationis de sordibus valdè gravatus, tum indiciis ex urgentioribus, tum testium singularium depositionibus, repertus fuit habere librum rationum, in quo propria manu, cum die, & consule memoriam fecerat munerum à se receptorum à variis litigatoribus, quorum numerus quinquagenarium excedebat, & valor summam quindecim millium aureorum superabat. Scripturam libri judicialiter recognoverat, tanquam propria manu exaratam, & confessus fuit, se omnia in ea contenta recepisse, sed addebat, quòd ea omnia Fisco applicaverat, tanquam ad ipsum pertinentia ex turpitudine offerentium, aliqua testimonia exhibendo applicationis per se factæ coram tabellione privato. Sed judex, cui visitationis judicium commissum erat, liquidò probavit, neque nummum apud arcarium rerum fiscalium depositum, seu solutum fuisse.

2 Disceptabatur in nostro Senatu, qua pœna plectendus esset Auditor, & pro illius defensione dicebatur, quòd jure permittente munera receperat animo applicandi Fisco, quia cùm adesset turpitudo ex parte dantium, cessabat conditio, & quicquid dederunt, ad fiscum pertinebat, Text. *in* 3 *leg. ubi autem* 3. *ff. de condict. ob turp. caus. & in l. fin. ad finem, C. ad leg. Jul. repetundar.* Gloss. *in l.* 1. *C. eod. tit.* Bald. *cons.* 297. *num.* 1. *volum.* 5. Paris de Puteo *de syndic. verbo an si tempore num.* 2. Tiber. Decian. *lib.* 8. *crim. tract. cap.* 39. *num.* 12. Farin. *q.* 111. *num.* 61. *&* 62. Bobadilla *lib.* 2. *polit. c.* 11. *num.* 79. Ant. Matth. *de crim. ad lib.* 48. *ff. tit.* 8. *cap.* 2. *num.* 6. pluribus Dominus Larrea *allegat. fiscal.* 47. *ex num.* 18. & ego notaveram *de regim. Velentiæ t.* 2. *cap.* 8. §. 8. *num.* 29. immò ipsi dantes cum quadrupli pœna donata amittunt, ex Text. *d. l. fin.* ibi: *Non modò adversus recipientem, sed etiam adversus dantem accusandi cunctis, tanquam crimen publicum, concedimus facultatem, quadrupli pœna, eum qui convictus fuerit modis omnibus feriendi.* Ubi omnes juris interpretes hanc conclusionem tenent. Quòd autem hæc facere judici permittatur, probant Palacios Rubeus *in suis repet. fol.* 73. §. 29. Antonius Gomez, *in leg.* 80. *Taur. n.* 67. Bobadilla *d. lib.* 2. *politic. c.* 11. *num.* 80. Misinger. *obser. centur.* 6. *num.* 67. Paul. de Castr. *in l. si quis servo, C. de furtis*, Aviles *in cap.* 51. *Prætor. verb. incura.* Joan. Philipp. Testay *allegat.* 9. *num.* 117.

Et casu negato, quòd licitum ei non fuisset, 4 ad hunc finem munera recipere; penitentia recipiendi ductus, pecunias fisco applicaverat re integra, nempè antequam judicium visitationis inchoatum fuisset, ob quod excusandus erat ab acerbitate pœnæ, ut probat Textus *in authent. novo jure, Cod. de pœn. jud. qui mal judic.* Arguendo à contrariis, quia sicut dans munera judici excusatur à pœna, si personam recipientis declaraverit; sic similiter recipiens excusari debet, si dantis personam detulerit. Docent Patris de Puteo *d. tr. de syndic. verb. corruptio, num.* 2. *&* 3. Bajardus *ad Clarum, in* §. *fin. q.* 73. *num.* 22. Bobadilla *d. c.* 11. *p.* 42. *& lib.* 5. *c.* 1. *num.* 101. Testay *dict. alleg.* 9. *num.* 150. Dominus Valenzuela, *cons.* 145. *num.* 34. & Paul. Xamar. *de off. Jud. & Advocat. p.* 1. *c.* 19. *num.* 9. Quòd enim personas dantium detulisset superiori, probabat per duas, vel tres Epistolas Præsidis illius Provinciæ, ex quibus apparebat, Auditorem relationem fecisse de tot muneribus sibi datis, quot epistolæ erant à litigatoribus in eis contentis, & de applicatione per eum facta, quæ præses non reprobabat: ex quibus inferre curabat, cætera sub hac impunitatis credulitate facta fuisse.

At Dominus Fiscalis condemnandum fore non 5 solùm pœna legali; verùm arbitrium extendendum ad pœnam etiam corporalem contendebat, cùm liquidissimè probatum crimen appareret per confessionem ipsius. Et ex reiteratione pœnam aggravari posse usque ad mortem, docuit Baldus *in leg. licitatio*, §. *quod illicitè, ff. de public.* Quem sequuntur Paris de Puteo *d. tract. de syndic. in verb. pœna, cap.* 8. *num.* 13. Lucas de Pœn. *in l.* 1. *Cod. de superexact. lib.* 10. & aliis relatis Carpzovius *in prax.* 1. *part. q.* 41. *num.* 57. & 2. *parte, qu.* 57. *num.* 53. Quibus ego addenda consideravi sequentia. Primum quod leges repetundarum per Romanos latæ, quæ & sociales dictæ fuere, quia ad tutelam sociorum promulgatæ fuerunt, teste Cicer. *in Verrem*, & Cujacio, *in repet. Cod. eod. tit.* originem habuerunt à querela per Hispanos proposita in Senatu Romano, anno ab Urbe condita 583. de qua Livius *decad.* 5. *lib.* 3. dicens: *Hispaniæ utriusque legati aliquot Populo-* 6 *rum, in Senatu introducti. Hi de Magistratuum Romanorum avaritia, superbiaque conquesti, nixi genibus ab Senatu petierunt, ne socios fœdiùs spoliari, vexarique quàm hostes patiatur.* Hinc Senatusconsulto datum negotium, Lucio Canulejo Prætori, hinc paulò post lex Calphurnia, profluit, quæ primùm de repetundis pecuniis agit,

quam

quam secutæ fuerunt lex Junia, Servilia, Acilia, Cornelia, ac tandem Junia, de qua Consulti *in tit. ff. & C.* tractant, ut probat mirabiliter Carolus Sigonius *lib. 2. de judiciis, c. 27.* de quo meminit Brisonius *de formulis, lib. 2.* Ob quod Hispani ex dicto *quod quisque juris*, tenebamur exemplum cunctis nationibus præstare rigidissimæ observantiæ earumdem. Sed proh dolor! querela quæ olim de Romanis Magistratibus Hispanorum legati obtulerunt, nunc Indi majori cum ratione de Hispanis Magistratibus instituere possunt.

7 Quæ quidem leges in sui origine Provincialibus Magistratibus latæ fuere, quia urbanos civiliter, si quid receptum ablatumve erat, cives conveniebant, ut Cicero, & Cujacius *ubi proximè* probant; licèt postea etiam sub eis comprehensi fuerunt, ut probat Venulejus *in l. eadem 6. §. lege Julia, ff. eod.* ibi: *Utque Urbani Magistratus ab omni sorde se abstineant.* Et cùm remedia adhibenda sint quò magis periculum grassatur, & hoc in provinciis remotis frequentiùs experiantur, quicumque munere, officio, ministeriove publico condecorati reperiuntur, sub eisdem legibus comprehenduntur, *l. 1. & seqq. ff. hoc tit. l. si quis aliud* 38. §. *judices, ff. de pœnis, leg. omnes, C. hoc tit. l. Consiliarius* 3. *C. de adsessor.* Neque ad infimi gradus Judices, Magistratusve porrigun-
8 tur, sed ad supremos, nempè Senatores, & Consiliarios Principis extenduntur, *dict. leg. eadem 6. §. 2.* ibi: *Neve quis ob sententiam in Senatu, consiliove publico pecuniam accipiat*, eleganter Imperatores *in leg. 3. C. de offic. Præfect. Prætor. Orien.* ibi: *Furibusque pœnis legitimis subactis, ad nostræ mansuetudinis sententiam non crimina, sed vindicta referatur* sic etiam Justinianus *in l. 1. §. optamus 5. C. de offic. Præfect. Prætor. Afr.* ibi: *Ergo jubemus omnes violentias, & omnem avaritiam cessare, & justitiam, utque veritatem circa omnes tributarios reservare. Sic enim & Deus placabitur: & ipsi possunt celeriùs, sicut collatores alii nostræ reipublicæ relevari, atque florere.* Quorum verba quia mirabiliter rebus Indicis coaptantur, referre non pudet. Pœnam autem exprimunt Text. *in l. 2. Digest. de Senator. leg. cùm Prætor.* 12. §. *si autem, Digest. de judic. l. 7. §. fin. ff. de leg. Jul. repetundar. leg. judices* 12. *Cod. de dignit. lib. decimo secundo, l. 3. cum pluribus sequentibus, Cod. Theodos. ad leg. Jul. repetund.* Probant Doctores passim in his juribus, Paris de
9 Puteo *dict. tract. de syndic. verb. multa de baracteria, & verb. corruptio*, ac alibi passim, Clarus *in dict. §. fin. quæst. 734. ex num. secundo*, Tiber. Decian. *dict. lib. 8. cap. 37. cum tribus sequentibus*, Farinacius *dict. quæst. 111. per tot.* Novar. *ad pragm. Neapol. titul. de Actuar. collect. 11. ex numer. 1.* Bajardus *ad Clar. dict. quæst. 73. ex num. 12.* Testay *allegat. 7. num. 30.* Xamar. *de offic. jud. dict. 1. parte, quæst. 19. in princip.* Sesse *in respons. de syndic. post tract. de inhibit. num. 7. 8. & 48. & decis. 214. per tot.* Cujacius *in repet. dict. titul. Cod. ad legem Juliam repetund. & lib. 6. observat. cap. 18.* Cabail. *cas. 195. ex numero 1.* Giurba *consil. 72. numero 6. cum sequentibus*, & Antonius Matthæus *dict. titul. 8. c. 1. ex num. 2.* qui cuncta de materia pulchrè tradunt, & mirabiliter exhornant.

Neque nostra jura crimen hoc oblivioni tradiderunt, immò acerbè puniri judices cautum ha- 10
bent, à tempore Vice-Gotorum, quo pœna usque ad verbera extensa fuit, probat Textus *l. 19. tit. 1. lib. 2. for. judicum.* Text. *in leg. 3. & 6. tit. 4. & in leg. 24. titul. 22. part. 3. & in l. 52. tit. 14. part. 5. in l. 2. tit. 2. libro 2. for. legum, in l. 2. & 3. tit. 4. & in leg. 7. titul. 15. libro 2. Ordin. in leg. 2. & 56. titul. 5. leg. 11. tit. 13. l. 2. leg. 1. 8. tit. 6. leg. 5. tit. 9. lib. 3. Recopil.* quibus ultra pœnam privationis officii, dupli, & aliquando septuli, & arbitrio judicantis acerbior punitio relinquitur. Exornant Dominus Gregorius Lopez, Villadiego, Montalvus, Didacus Perez, & Azevedo *in his juribus*, Dominus Covarr. *in cap. peccatum, 2. parte, §. 2. & 3.* Aviles *in c. 1. Prætor. in* verbo *Dadivas*, Avendanno *in c. 2. Prætor, ex num. 6.* Bobadilla *d. cap. 11. ex num. 28.* Menchaca *l. 2. controvers. usufreq. cap. 37.* Simancas *de repub. l. 6. per tot.* Didacus Perez *in l. 40. tit. 14. l. 1. Ordin. gloss. unic.* P. Molina *de just. & jur. tom. 1. disp. 82. per plur. seqq.* P. Vasquez *in opusculis tract. de restit. c. 7. dub. 9.* Guevera *in horolog. Princ. l. 3. c. 6.* Carol. Scriban. *in polit. Christ. l. 2. c. 9.* Parlador. *rer. quotid. c. fin. §. 1. num. 16.* Dominus Valenzuela *cons. 72. num. 18.* Alfons. Narbona *in l. 31. tit. 7. l. 3. Recopil. gloss. 3. & 6.* P. Joann. Marquez *in Gubern. Christ. l. 1. c. 20. §. 3.* F. Velasquez *de optim. Princip. l. 2. adnot. 22. cum seqq.* Don Franc. Amaya *in l. fin. Cod. de jur. Fisci, l. 10. ex num. 21.* & Dominus Larrea *dict. alleg. 47. cum seq.*

Sic similiter de jure Indiarum juxta Regium 11
rescriptum *anni 1569. cap. 29.* extantque alia plura *in tom. 1. p. 350. sum seqq.* Dominus Solorzano *tom. 2. lib. 4. cap. 4. num. 18. & 83. & lib. 5. polit. c. 9. per tot.* P. Josephus Acosta *de procur. Indor. salut. spirit. lib. 3. c. 5.* Præsul, Gaspar Villaroel *lib. 2. qu. 15. art. 2.* & novissimè P. Didacus Avendanno *in thesaur. Indico 1. parte, tit. 4. cap. 1. & 2.* apud quos plura de enormitate, pœna, atque detestatione hujus criminis; cum specialitatibus, quibus jura totius Orbis punitionem religiosissimè desiderant, probationem pluribus privilegiis persequendo, de quo aliqua diximus *contr. 61. ex num. 14.*

Ex quibus profluit, quòd numquam licitum 12
esse possit Magistratui, vel Judici munera à litigatoribus recipere, quantumvis fiat animo applicandi fisco. Nam licèt verum sit, quòd quando adest turpitudo dantis, non possit repetere, aut condicere; non ob id Judex eo animo recipere licitè potest; neque Antonius Gomez, Bobadilla, aut alius ex laudatis *suprà, num. 3. in fin.* hujusmodi doctrinam præbuit, cùm nemo asserat licitum fieri judici pecuniam, aut dona corrumpentis recipere; sed solùm quòd ejus deprecationes audire potest, consensum simulare, 13
sermonem ad aliud tempus protrahere, ut adhibitis testibus qui conatum corrumpendi judicem ad actum proximum deductum percipiant, ut postea debitis pœnis subdatur. Sic Antonius Gomez *dict. num. 67.* ibi: *Potest ei præbere aures, & dicere, & fingere, ut veniat tali die, & hora,*

& ibi secretè habere testes, qui videant, & audiant, & postea eum capere & punire. Palacios Rubeus, à quo Gomezius doctrinam mutuavit, eisdem fermè verbis utitur, sicut Xamar *de offic. jud. dict. p. 1. quæst. 19. numer. 9.* Paulus de Castro loquitur in crimine adulterii, vel subornationis custodis alicujus arcis: ut attentans audiri possit, non verò crimen perficere, Bobadilla de hoc crimine tractat, sed ad finem puniendi conaturo subornationis. Joan. Philip. Testay clarissimè nostram traditionem explicat *dict. allegat. 9. num.* 116. his verbis: *Nam quando delictum est perfectum, quia pecunia recepta, non est dubitandum esse delinquentem, si facit, vel non facit id quod promisit: quando verò non est recepta pecunia, potest præsumi judicem hoc facere, ut fingat, ad effectum revelandi, & puniendi, quod judici facere licet.* Et sic omnes Doctores adducti pro reo, ad summum concludunt, licitam esse fictionem præbendi aures ad effectum puniendi attentantem. Nam cùm in hoc crimine repetundarum conatus puniatur, etiamsi ad effectum non perducatur, ut expressè dixit Bobadilla cum aliis, & clariùs Dominus Larrea *dict. allegat.* 47. *numero* 12. *cum sequentibus*, ideo tenuerunt, quòd Judices possint ea uti cautela ad hoc ut corrumpentes debita pœna plectantur: sed non inauditi, neque ex abrupto, ut dici solet, sed juridicè procedendo, quia Palacios Rubeus, & Gomezius loquuntur de captura, & condemnatione; Bobadilla de examine testium, quæ omnia sunt judicialia. Licèt meo judicio, quilibet judex hæc faciens toto Marte aberrare crediderim: tum quia totus Judex versari debet ne delicta fiant, ut omnes notant *in l. congruit* 43. *in princip. ff. de off. Præs.* cùm administrandæ reipublicæ felicitas consistat potiùs in præveniendo, quàm in puniendo delinquentes: benè Petrus Plaza *in epit. delictor. l. 1. c. 7. n. 3.* Paulus Xamar *d. 1. parte, quæst. 8. num.* 303. sic peracutè noster Jacobus Falco, *l. 3. oper. Poet. Satyr. 6.* ibi:

Pulchrius est multò culpas probibere cavendo,
Raddere quàm ferro, & damnum superaddere damno.

Sicut Medici potiùs ex præcautione, quàm ex curatione laudantur. Idem Falco *l. 1. epigram.* 102. ibi:

Pulchrius est sano prohibere à corpore morbum,
Ægrotum medica quàm recreare manu.

Hinc Judices, & Consiliarii oculis comparantur *in l. 5. tit. 9. p. 5.* quia palpebras claudunt, dum vident quod nocere potest, ne noceat, pluribus Saavedra *symbol.* 55. Tum etiam quia fama tenerrima est, si duo, vel tres adhibiti intentionem admittendi munera præsenserint; cæteri in quos notitia diffunditur, corruptum judicem credunt, ex quo sequitur probrosa nota in ipsum, contemptus, atque despectio. Accuratè Tacitus *lib. 1. Histor.* ibi: *Sæpè honestas causas, ni judicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur.* Sed dato quod hæc cautela his periculis careat, vel justum si eo animo recipere, adhibuit-ne testes iste Auditor, ut factum viderent, audirentve? Corrumpentes capi jussit, ac in eos per juris tramites processit, ut Doctores citati fieri debere docent? pœnas jure statutas in eos statuit? Nequaquam: immò illis inauditis, nullo juris ordine servato, quædam decreta per se solùm coram Tabellione extraneo, non Actuario Curiæ dederat; in quibus aliquas summas rerum receptarum applicasse fisco dicebatur, absque eo quòd pecuniæ fisco, vel alii restitutæ essent, neque ante, neque post judicium visitationis; atque adeo ex testimoniis per eum exhibitis, solùm liquidè apparebat, judicem illas quantitates recepisse, quod potiùs erat delicti comprobatio, quàm excusationis documentum.

Ex eodem fonte dimanat in eo crimine repetundarum pœnitentiæ locum non esse: quod probat expressè Textus *in l. & si generaliter* 3. §. 1. *ff. de calumniator.* ubi Baldus qui refert, Florentiæ non profuisse cuidam judici pœnitentiam re integra: quod confirmat *in l. §. ad bestias, ff. de postul.* Jason. *in §. quadruplì, num.* 82. *instit. de action.* Ludovicus Romanus *singul.* 323. Hippol. de Marsil. *singul.* 326. *num.* 2. Nicolaus Boer. *decis.* 153. *numer.* 22. Paris de Puteo *de syndic. verb. Corruptio, num.* 2. & 3. Tiber. Decian. *dict. lib.* 8. *cap.* 40. *num.* 10. Farinac. *dict. quæst.* 111. *num.* 103. *ad fin.* Antonius Matth. *dict. lib.* 48. *ff. titul.* 18. *c.* 5. *num.* 4. pulchrè Azevedo, *in l.* 3. & 4. *titulo* 3. *lib.* 8. *Recopil. ex num.* 1. quo probat, conclusionem procedere in omni crimine, excepto crimine hæresis, pluribus Giurba *cons.* 72. *num.* 14. Quod procedit de mente horum Doctorum, etiamsi fiat re integra. (Quod ego intelligerem ante sententiam ejus causæ in qua corrumpens litigabat; non autem ante sententiam latam in judicem, ut voluit Bobadilla *dict. cap.* 1. *num.* 101.) præsertim si pecunias acceptas non restituerit effectivè, in quo omnes conveniunt. Neque refragatur Textus *in dict. authent. novo jure*: Nam ut ait Tiber. Decian. *dict. numer.* 10. in eo Textu nihil reperitur, ex quo in contrarium hujus doctrinæ aliquid colligatur. Neque arguendo à contrariis; nam non procedit eadem ratio, immò valdè diversa quo in casu sic tenet Glossa *in lege cùm Prætor, ff. de jud. verb. videtur*, aliis relatis Barbosa *in locis commun. argum. jur. loco* 27. *n.* 27. Quòd ratio sit valdè diversa, liquet ex eo, quòd præcipua ratio inducendæ dispositionis legis Juliæ fuit punitio judicum munera recipientium, & secundariò ad eum finem præcipuum consequendum extensa fuit dispositio ad corrumpentes, sed non eadem pœna, cùm gravior judicibus immineat, ac per consequens privilegium concessum danti, ut recipiens puniatur, nullo jure concessum reperitur recipienti, quia multò minùs interest reipublicæ coercitio corrumpentis. Sed omnia hæc cessabant, dum judex nihil ex receptis restituit, ita ut verè dici posset, quòd illæ applicationes factæ fuerunt potiùs animo præveniendi excusationem, si fortè crimen detegeretur, quàm abdicandi à se pecunias, quòd exitus demonstravit. Et cùm non semel, aut bis pecasset, sed quinquagesies, & ultrà, venia indignus visus fuit, tanquam incorrigibilis, & consuetudinarius in delinquendo. Ex quibus Senatus censuit, privandum fore munere Auditoris, & eo consulente, sic Rex noster deliberavit, eum condemnando ad privationem, & alias pœnas pecuniarias sententia diei..... anni 1670.

14 15 16 17 18 19 20 21

CON-

CONTROVERSIA LXVII.

De Officiali suspenso ante sententiam, & an hoc tempus computandum sit cum tempore condemnationis?

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 L. si diutino 25. ff. de pœn. *expenditur.*
3 *Diuturnitas temporis pœnam minuit.*
4 *Diuturnitas hæc computanda est à tempore, quo reus in reatu existit, non à tempore commissi delicti.*
5 *Reatus quid sit?*
6 *Diuturnitas minuit pœnam delicti momentanei.*
7 *Non autem delicti reiterabilis.*
8 *Repetundarum crimen exceptum est.*
9 *Concussionis crimen sequi solet crimen repetundarum.*
10 *Carcerationis tempus non computatur in tempore exilii.*
11 L. Omnes 23. C. de pœn. *exponenda proponitur.*
12 *Carceris pœna durior, quàm exilii.*
13 *Carceris pœna computatur cum exilio, etiamsi totum tempus absumat.*
14 *Quod procedit in quacumque alia pœna.*
15 *Carceratus quis dicatur?*
16 *Regius minister captus, & carceratus dicitur, dum detinetur in Curia, vel alio loco sibi assignato.*
17 *Temporaria coercitio, pœnæ abolitio est.*
18 L. Imperator 8. §. fin. ff. de postuland. *expenditur.*
19 L. 3. §. 1. ff. de decurion. *pariter expenditur.*
20 *Executio pœnæ præpostera, hoc est ante sententiam, non debet cedere contra reum.*
21 *Debitor solvens ante condemnationem, computat ea, quæ solvit in quantitate, pro qua condemnatus fuit.*
22 *In reatu existens juxta qualitatem personæ non potest puniri, quin aliquid de pœna minuatur.*
23 *Pœna instituta est ad exemplum, & emendationem cujus effectus languescit, si crimen ex diuturnitatate oblivioni tradatur*, & n. 24.
25 *Pœnæ potiùs moliendæ, quàm exasperandæ sunt.*
26 *Crimen momentaneum repeti potest, sed non successivum.*
27 *Pœna exacerbanda diuturnitate in crimine successivo.*
28 *Crimina excepta quo temporis cursu extinguantur?*
29 *Concussionis crimen gravius est repetundarum.*
30 L. aut damnum, §. quisquis, ff. de pœn. *expenditur.*
31 *Tempus duplicandum in effractore exilii, & quod superest adimplendum.*
32 *Antonii Gomez dictum rejicitur.*
53 *Tempus carceris ante sententiam computandum est cum pœna in crimine blasphemiæ.*
34 *Blasphemiæ causæ summariissimè expediuntur.*
35 *Decisio Senatus prævia consultatione.*

AUditor quidam Regiæ Audientiæ Insulæ Hispaniolæ, vulgariter dictæ *de santo Domingo*, accusatus fuit de sordibus, aliisque excessibus in administratione officii commissis, de quibus per testimonia verosimilia constitit in Senatu. Ex quibus visitationis judicium in eum statutum fuit, ac jussum, quòd in Senatu compareret. Visitator assignatus durante inquisitione decessit: subrogatus in locum defuncti ab Hispania missus, sicut primus causam conclusit summariam, quia cùm reus in Hispania degebat, non potuit procedere ad ulteriora. Quamobrem non fuit legitimè conclusa usque ad annum millesimum sexcentesimum septuagesimum primum, reo ab anno milesimo sexcentesimo sexagesimo tertio, suspensionem officii patiente. Ex culpis in eum probatis Senatus censuit, puniendum esse pœna suspensionis per decennium. Dubitabatur an novem anni, quos suspensus de facto exegit, computandi essent in condemnationem? 1

Non computandos esse videbatur ex Textu 2 *in l. si diutino* 25. *ff. de pœn.* in quo Modestinus sic ait: *Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, pœna ejus sublevanda non erit. Sic enim constitutum est: non eo modo puniendos qui longo tempore in reatu agunt, quàm eos qui in recenti sententiam rapiunt.* Licèt enim iste Textus communiter intelligatur per Pragmaticos de reo diù post delictum capto, atque punito, ita ut ex sola diuturnitate à commisso crimine pœna temperanda sit, ut re- 3 nuit Accursius *in gloss. d. text.* quem sequuntur Bartol. & Alberic. *ibid* Salicetus *in l. servus, Coll. ad leg. Jul. de vi, col.* 2. Abbas *in cap. cùm haberet, de eo qui dux. uxor. quam pol. per adult.* Antonius Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 1. *numer.* 7. Rocch. de Curt. *in enar. cap. tanto, de consuetud. lect.* 1. *num.* 7. Hippol. de Marsil. *singular.* 254. Jul. Clar. *lib.* 5. *sentent.* §. *fin. quæst.* 60. *num.* 32. & ibi: Bajard. *num.* 106. Farinac. *quæst* 10. *num.* 84. *cum seqq.* Guazzin. *defens.* 2. *cap.* 3. *num.* 1. Caball. *resol. crim. cas.* 142. *num.* 2. Carpzovius *in pract. crim. part.* 3. *quæst.* 141. *num.* 70. *cum seqq.* neque repugnat Dominus Covarrub. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 2. *vers. primum porrò.* Hoc er- 4 roti Pragmaticorum tribuitur, quia Textus non loquitur de reo, qui diu delictum patravit, sed de eo qui diutino tempore in reatu fuit, hoc est, in carcere detrusus, squallore plenus, sordidis vestibus indutus, fame vexatus, atque infinitis cruciatibus carcerem subsequentibus, affectus, ut in eodem Textu dicitur, ibi: *In reatu fuerit*, & ibi *Longo tempore in reatu agunt*, ut notant Emanuel Suarez *ad Gomez dict. cap.* 1. *litt. C.* Baldus *in eo Text.* Budeus *in not. ad Pandect. in eod. Text.* Alciatus *lib.* 2. *parergon. c.* 10. Corras. *lib.* 2. *miscel. c.* 20. Herm. Pistor. *observat.* 61. Ant. Thesaur. *decis.* 76. *num.* 2. Faquin. *lib.* 9. *contr. c.* 38. Dominus Covarrub. *dict. vers. primum ad fin.* Farin. *d. qu.* 10. *num.* 87. *vers. sed in hoc*, Parlador. *rer. quotid. in sesquicent. diff.* 51. *in princip.* Eduard. Caldeir. *variar. lect. l.* 3. *cap.* 2. Dionys. Gothofrid. *in d. leg. si diutino & in l. vestem sordidam* 39. *ff. de Injur.* Antonius Matth. *lib.* 48. *ff. tit.* 18. *c.* 5. *num.* 14. Carpzov. *d. quæst.* 141. *num.* 80. erat quippe assuetum Romanis in reatu existentibus, vestibus sordidis indui, ut notant Cujac. *lib.* 6. *ob-*

observ. cap. 5. Revard. *lib.* 3. *var. c.* 6. & *lib.* 1. *conjectan. cap. ultimo.* Forcatul. *dialog.* 58. *num.* 3. Petr. Fab. *lib.* 1. *semest. cap.* 10. Illiger. *ad Donel. lib.* 15. *comm. c.* 24. *lit. F.* Ex quibus clarè resultat nota distinctio inter eum, qui delictum
5 diu admisit, & qui diuturno tempore in reatu extitit, criminis patrator potest profugus latitando divagare, vel in propriis laribus degere absque aliquo cruciatu, aut molestia, quæ compensari possit cum pœna. In reatu autem existere, est in carcere detineri, catenis, vel compedibus gravari, veste sordida uti, nomine inter reos dato, & plures alias molestias, sustinere, quousque absolvatur, vel condemnetur. Textus *in leg. final Digest. ad legem Juliam, Majestat. lege cùm ratio* 7. §. 2. *ff. de bon. damnator. leg. tertia*, §. *quod pater* 9. *Digest. de muner. & honor.* explicant Corrasius, Budeus, Alciatus, Covarrubias, Thesaurus, Faquin. Farinacius, Parladorus, Caldeira, Gotofridus, Carpzovius, & Antonius Matthæus *ubi proximè*; istæ enim molestiæ diù toleratæ compensandæ sunt cum pœna. Cùm autem iste reus, neque in carceribus detentus fuisset, neque aliquam ex his molestiis sustininuisset, nequaquam computari aliquid poterat in pœna.

6 Demum, quia adhuc in sententia eorum, qui decisionem illius Textus extendunt ad reum, qui diù crimen commisit, quamvis in reatu non extitisset, solùm procedit conclusio in crimine momentaneo, scilicet unico actu perfecto, ut homicidium, sacrilegium, violentia; non autem in crimine reiterabili, urpotè adulterium, incestus, & similia, docent Bartolus *in dicta leg. si*
7 *diutino.* Abbas. *in dict. capit. cùm haberet*, Antonius Gomez *dicto numero septimo, vers. quod intellige*, Tiraquellus *dicta causa vigesima nona, numero tertio*, Farinacius *dicta quæstione decima, numero* 36. Thesaurus *dicta decisione* 76. *num.* 6. Grammat. *decis.* 16. & 36. Cavalcan. *de brach. Reg. p.* 4. *numero* 100. Guazzin. *dict. defens.* 2. *cap.* 3. *num.* 14. Carpzovius *dict. quæstione* 141. *numero* 85. immò ex diuturnitate, & perseverantia in delicto graviùs puniendum tenent. Sed hic reus non semel, sed sæpiùs delictum admisit, ut ex actis apparebat: ergo pœna potiùs aggravari, quàm temperari debebat.

8 Rursus, quia hic reus accusabatur de crimine repetundarum, quod atrocissimum est, falsitatem includens, ut testatur Avendanno *de exeq. mand. part.* 1. *c.* 2. *num.* 18. Catald. *de syndic. n.* 125. *in fin.* & simile delicto læsæ Majestatis, Paris de Puteo *de syndic. verb. corruptio, c.* 1. *n.* 1. Azeved. *ad l.* 1. *tit.* 6. *l.* 3. *Recop.* Farin. *d. qu.* 111. *n.* 4. *cum seqq.* habetque semper comitem concussionem, Text. *in l.* 2. *ff. de concuss. junct.*
9 *l.* 7. *in princ. ff. de leg. Jul. repet.* Crimen enim concussionis non præscribitur lapsu temporis, ut docent Tiber. Decian. *lib.* 3. *tract. criminal c.* 37. *num.* 15. Farinac. *qu.* 10. n. 29. & 30. Guazzin *de defens.* 2. *cap.* 2. *num.* 80. Neque ex diuturnitate puniri mitiùs debet tanquam crimen exceptum, idem Farinac. *d. quæst.* 10. *num.* 90. Guazzin, *d. cap.* 3. *num.* 14. Quod apud nos maximè procedit, cùm non solùm ad cæteros effectus juris, ut exceptum habetur, verùm speciali odio probatio illius privilegiis juvatur, Text. *in leg.* 6. *titulo* 18. *lib.* 3. *Recopilat.* ubi Azevedo cum aliis adductis suprà, hac 2. *part. controv.* 1. *num.* 26. & 30.

Eadem resolutio juvatur ex Text. *in leg. aut* 10
damnum, §. *quisquis*, *ff. de pœn.* ex quo inferunt Doctores, quòd tempus in carcere consumptum, non computatur in exilio per sententiam inflicto, ut docet Anton. Gomez *d. l.* 3. *var. c.* 8. *n.* 2. ubi Ayllon pluribus adductis *num.* 3. Ergo etiamsi reus in carcere detrusus fuisset, non potuit computari tempus detentionis in condemnatione subsequente, ut in terminis blasphemiæ tenuerunt Azeved. *in l.* 5 *tit.* 4. *lib.* 8. *Recopil.* Guttier. *in pract. crim. quæst.* 68. *num. cum seq.*

At contrarium definiendum videbatur per 11
Textum *in l. omnes* 23. *Cod. de pœn.* (quæ est *l.* 22. *Cod. Theodos. eod. titul.* ubi Jacob. Gotofrid.) ibi: *Omnes quos damnationis conditio diversis exiliis destinatos, metas temporis præstituti in carceris implevisse custodia deprehenderit, solutos pœna, vinculisque laxatos, custodiæ liberari præcipimus, nec formidare miserias ullas exilii: sic satis immensorum cruciatuum semel luisse supplicia, ne ii qui diù privati sunt auræ communis haustu, & lucis aspectu, intra breve spatium, catenarum ponderibus prægravati etiam, exilii pœnam sustinere iterum compellantur.* Eleganter quidem, & summa cum ratione: quia acerbior pœ- 12
na carceris in effectu est, quàm ipsum exilium: ob quod computandum tempus detrusionis cum exilio in sententia assignato Imperator rescripsit, ne duplici pœna pro uno, eodemque delicto puniantur. Quare hanc conclusionem firmarunt Tiraquellus *de pœn. temper. caus.* 41. *num.* 2. Vincent. de Franquis *decis.* 317. *num.* 4. Petrus Caballus *d. cas.* 142. *ex num.* 1. Dominus Gregorius Lopez *in l.* 2. *tit.* 28. *part.* 7. *gloss.* 4. *ad medium*, & Thesaurus *dict. decis.* 76. *num.* 4. *cum sequentibus*, Farinacius *d. quæst.* 110. *num.* 84. Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 5. Giurba *consil.* 47. *n.* 36. qui plures de more laudat, & Jacob. Gotofrid. *in d. leg.* 22. Et licèt Textus de exilii pœna tantùm loquatur, ut ex verbis ipsius apparet, 13
idem procedit in quacumque alia pœna, ne duplici coercitione graveatur, Textus *in l. licet.* §. *fin. leg. & ita in fine*, *ff. naut. caup. & stabular.* Maldon. *caus.* 137. *num.* 8. *vol.* 1. Macerat. *lib.* 3. *var. resolut.* 45. *num.* 8. *cum duobus sequentibus*, Tuschus *lit. P. conclus.* 210. Farinac. *cons.* 61. *num.* 22. *vol.* 2. Giurb. *d. cons.* 47. *num.* 36. *in fin.* ubi enim eadem ratio militat, idem jus statuendum est, *leg. illud in princip. ff. ad legem Aquil.* cum vulgatis adductis per Tiraquell. *d.* 14
caus. 41. *num. fin.* Quibus alia ratio addi potest desumpta ex Text. *in lege de his*, *Cod. de Cust. reor.* ibi: *De his quos carcer tenet inclusos, id aperta definitione sancimus, ut convictos velox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna non maceret.* Si enim præceptum hujus legis observatum non fuerit, diuturnæ calamitates, quas contra hujus legis definitionem reus perpessus est, cedere debent in partem pœnæ, vel ipsam absorbere, ne duplici calamitate opprimatur. Ut prudenter ad rem considerat Antonius Matth. *dict. c.* 5. *n.* 14.

15 Sed dices: hic reus in carcere detentus non fuit, & sic corruit tota ratio. Ad quod objectum facillima adest responsio. Nam carceris significatione non solùm comprehenditur locus publicus ad custodiendos reos destinatus, sed quilibet locus à judice constitutus, à quo reus liberè exire non potest: Textus *in leg. ff. de cust. reor.* ibi: *Utrùm in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fidejussoribus committenda, vel etiam sibi.* Ita ut sibi ipsi custodia committeretur, quod libera custodia dicta fuit, Sanctus Hieronym. *advers. Vigilan.* ibi: *Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, ut non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia recludantur*: latè Brisonius *de formul. lib.* 5. §. *causam*, Revardus *lib.* 3. *variar. cap.* 12. Farinac. *quæst.* 30. *num.* 52. Antonius Matthæus *dict. lib.* 48. *ff. tit.* 14. *cap.* 2. *num.* 1. de jure nostro Textus *in leg.* 3. *in fin. titul.* 9. *libro* 3. *Recopil.* ibi: *Pero si tal perro obiese fecho alguno de ellos* (loquitur de judicibus) *porque mereciese muerte, ò perdimiento de miembro deben embiarlo à nos, para que lo juzguemos.* Explicant Avendanno *de exeq. mandat. part.* 2. *capit.* 5. *numero* 21. *vers. de jure autem*, Bobadilla *lib.* 5. *politic. cap.* 1. *num.* 102. *cum sequentibus.* Azevedo *in leg.* 15. *titul.* 6. *lib.* 3. *num.* 11. & 13. & *in leg.* 5. *titul.* 6. *lib.* 8. *Recopil. num.*

16 22. Cùm enim reus judex fuerit ex superioribus, Senatoria dignitate fungens in ea Insula, non in teterrimo carcere erat detrudendus, sed juxta *dict. leg.* 3. adducendus ad Curiam, & in ea detineri sub custodia sibi ipsi commissa, quod est juxta personæ qualitatem absque libertate detineri. Dum enim iste reus detentus fuit, libertate caruit, juxta gradum honoris quo fungebatur; carceratus fuit, squallorem passus, de ipso gradu dejectus, vestem sordidam gestavit, dum necessitate oppressus in Curia indecenter versabatur; nec catenæ defuerunt, dum uxore liberisque onustus, egestate cruciabatur, proventibus dignitatis privatus, officii splendore suspensus; ac tandem reus effectus, qui antea jurisdictionem exercebat. Et hoc non per mensem, vel annum, sed per

17 novem annos ultra sumptus; pericula, & labores latissimæ navigationis. Hæc omnia sustinuit, durante causa visitationis, quæ debent cum pœna computari; nam ea per Senatum temporali definita, aut bis puniendus erat, aut detrahendum id quod perpessus fuerat; nam, ut ait subtilissimus Papinianus *in leg. favores trigesima tertia, Digest. de pœn. Temporaria coercitio, quæ descendit ex sententia, pœnæ abolitio est.*

18 Comprobat hanc doctrinam Textus *in leg. Imperator, octava, Paragraph. fin. Digest. de postulando.* Quod idem Papinianus sic ait: *Nec adhibetur distinctio, quo crimine silentium, vel exilium sit irrogatum: ne scilicet pœna tempore determinata contra sententiæ fidem ulteriùs porrigatur.* Bonus etiam Textus *in lege tertia*, §. *primo*, *Digest. de decur. & fil. eorum*, ibi: *Ut cuicumque, aut quacumque causa ad tempus ordine, vel ad-*

19 *vocationibus, vel quo alio officio fuisset interdictum, completo tempore, nihilominùs fungi honore, vel officio possit; & hoc rectè; neque enim exaggeranda fuit sententia, quæ modum interdictionis fecerat.* Quos Textus optime ad rem interpretatur Cujacius *lib.* 2. *quæst.* 2. *Papin. in dict. leg.* 8. *de postul.* consonant de jure nostro Textus *in leg.* 12. *titulo* 16. *part.* 3. ibi: *Dende adelante non debe avogar ante el, fasta en aquel tiempo que señalare*, loquitur noster Alphonsus de causarum Patrono, cui advocatio interdicta est ad tempus, sicut Papinianus in dictis juribus. Hic enim reus juxta merita causæ pœnam suspensionis per decennium meruerat, hæc executioni deducta fuit ante sententiam. Quod licèt præpostero modo, & 20
contra formam regularem procedendi, factum reperiebatur; ut ac curatè notat Guttierrez *dicto 68. num.* 2. non debet retorqueri in præjudicium rei; nam si post sententiam iterùm suspensio exequenda esset, contra fidem ipsius sententiæ pœna suspensionis prorogaretur. Et sic omne tempus suspensionis præce- 21
dentis æstimandum venit in condemnatione subsequente: quia sicut debitori ex contractu, vel quasi, post condemnationem competit jus excipiendi, ostendendo solutionem partis debiti, ut executio sententiæ modificetur, quia solutione ejus quod debetur, omnis tollitur obligatio, *princip. institut. quib. mod. tol. oblig.* cum vulgat. quæ opponi possunt in ipsa executione, pluribus Carleval. *de jud. tom.* 2. *tit.* 3. *disp.* 1. *numero* 24. exceptio namque solutionis anomala est, quæ opponi potest tanquam dilatoria in ingressu litis, peremptoria in progressu causæ, modificativa ad impediendam, executionem, ut Carleval. *ibid.* probat juxta Text. *in l. Nesennius*, §. *fin. ff. de re jud.* cum aliis adductis per Azeved. *in l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 4. *recol. n.* 68. & 182. Parlador. *rer. quotid. lib.* 2. *cap. fin.* 5. *p.* §. 11. *n.* 1. *cum seqq.* sic similiter in obligationibus, quæ ex delicto, vel quasi, nascuntur, solutione tollitur omnis obligatio, quia in hoc minimè differunt, si ipse reus plenariæ pœnæ satisfecerit, benè Ant. Matth. *d. leg.* 48. *ff. tit.* 19. *c.* 1. *num.* 2.

Additur dictis, quòd iste reus in vero reatu 22
fuit juxta personæ qualitatem; nam detentus erat sub custodia assueta in ministris suæ dignitatis, & gradu, ut probatum remanet *num.* 16. nomen ejus inter reos nostri Senatus datum, passus fuit molestias, expensas, & animi cruciatus, quos cæteri hujus generis substinere solent, extra proprios lares degens per tot annos cum periculis, & expensis non modicis: & sic omnia requisita *in d. l. si diutino*, adhuc in rigidiori sen- 23
tentia comprobabantur: licèt justa receptiorem in praxi sententiam, sufficeret, quòd delictum esset diù commissum non ex sola diuturnitate; sed quia pœna ad exemplum, & emendationem, Text. *in l. si pœnæ* 20. *ff. de pœn.* cum similibus adductis per Carpzovium *in pract. part.* 1. *quæstione* 23. *numero* 65. & cùm delictum diù commissum memoriam hominum excedat, ut prudenter innuit Covarrubias *dict. vers. primum*, quando pœna imponitur, deficit finis ipsius imponendæ, hoc est exemplum & emendatio hominum, & effectus ejus langueseit, ob quod pœna ipsa temperatur, ut tenent Doctores laudati *suprà, num.* 3.

Unde non obstant in contrarium adducta. 24
Nam receptior & communior sententia in praxi admissa est, quod ex sola diuturnitate temporis com-

commissi criminis, pœna temperetur, ut dixi & cùm hæc sit benignior sententia, in criminalibus sequenda est. Text. *in l. si Præses* 32. *ff.*
25 *de pœn. l. interpretatio* 42. *ff. eod.* Sed adhuc dubium cessat; nam licèt Text. *in d. l. si diutino*, sumatur in rigidiori significatu, ita ut necesse sit, quòd reus diutino tempore in reatu existat, hic reus in reatu positus fuit in mense *Maii anni* 1663. ob quod ab eo tempore computanda erat temporaria condemnatio, ne contra sententiæ fidem ulteriùs prorogaretur, ut dixerat Papinianus *in d. l.* 8. *de post.*

26 Ad secundum dicendum est, Doctores distinguentes inter delictum momentaneum, & reiterabile, non loquuntur de crimine, quod absolutè reperi potest; nam homicidium quod uno ictu perficitur, reiterari potest; & hujus generis est crimen repetundarum, de quo iste reus accusabatur; sed de eo quod ex sui natura habet successivam continuationem, quale est adulterium, incestus, usura, & similia; in his enim fatendum est, quòd graviùs ex diuturnitate puniendi sunt, quia perseveratio, & consuetudo aggra-
27 vat culpam, ac per consequens penam, Text. *in l. aut facta*, §. *fin. de pœnis*, cum similibus, in aliis verò quæ ex se non habent tractum successivum, pœna ex diuturnitate mitigatur, ut fatentur Doctores adducti *suprà*, *n.* 7. præsertim si appareat de correctione, & pœnitentia, & cùm de hoc requisitio in actis constaret, emendatum reum dicere debemus, quamvis bis, vel ter peccasse à principio probaretur.

28 Licèt autem tertium argumentum magis urgeat, quia plures Doctores in criminibus exceptis non procedere regulam *d. l. si diutino*, tenuerint ex eo, quòd crimina excepta præscriptione non extingui crediderint, ut in parricidio, suppositione partus, concussione, & similibus. Hoc intelligendum credo, ut non extinguantur, nisi lapsus viginti annorum intercedat, ut doctè probat Ant. Matt. *d. l.* 48. *ff. tit.* 19. *c.* 4. *n.* 2. *cum seqq.* Quod probat Text. *in l. querela* 12. *C. ad l. Corn. de falsis*, ibi: *Querela falsi temporalibus præscriptionibus non excluditur, nisi viginti annorum exceptione, sicut cætera quoque ferè crimina.* Ratio est, quia crimen suppositi partus sub pœna legis Corneliæ de falsis comprehensum est, Text. *in l. cùm suppositi* 10. *C. eod.* Crimen falsæ monetæ pariter sub falsi crimine continetur: Text. *in l. Cornel.* 9. *in princ. ff. eod.* Hæc enim crimina inter excepta connumerantur, ut Farin. Clarus, Guazzin. & cæteri adducti *suprà*, *n.* 9. tenent, & nihilominus viginti annorum curriculo præscribuntur, ut probat Text. *in d. leg. querela*, quæ de cunctis comprehensis sub lege Cornelia cavet, ergo clarè con-
29 cluditur, quòd cætera excepta sub eadem dispositione continerur. Sed etiamsi fateamur crimen concussionis exceptum esse, non inde sequitur, quòd crimen repetundarum, exceptum est. Nam quando judex munera recipit ab sponte dantibus, concussionis crimen non committit, ut fusè probat Farin. *q.* 111. *n.* 39. *cum seqq.* crimen enim repetundarum ex se præscriptibile est, Text. *in l. unusquisque*, *C. eod. tit.* notant Paris de Puteo, Tiber. Decian. & alii apud Farinacium *dict. quæst.* 111. *num.* 231. & sic etiam per temporis diuturnitatem pœna ipsius temperari potest. Neque obstare possunt ea, quæ dicebantur, nempè repetundarum crimen æquiparari criminibus, læsæ Majestatis, Assassinii, & Simoniæ, quia hoc est impropriè, & in certis speciebus, ut explicat Far. *d. q.* 111. *n.* 5. *&* 7. *cum. seq.* 30

L. aut damnum, §. *quisquis*, *ff. de pœn.* quæ adducitur ad probandum, quòd tempus carcerationis ante sententiam non computantur in tempore exilii, hoc non dicit, ut autumat Anton. Gomez *dict. cap.* 8. *n.* 1. immò contrarium probat; quia dum agit de publicanda pœna frangenti damnationem ad opus publicum, quæ de jure duplicanda est, subjungit Ulpianus hæc verba: *Scilicet ne illud duplicetur, quoad prensus in carcere fuit.* 31

Erat namque duplicanda pœna temporis non adimpleti, ut Ulpianus docet; si enim tempus detentionis in carcere duplicandus non est, clarè sequitur, quòd hoc tempus computatur in condemnatione, quia quòd superest de ea, est quod duplicatur, ut idem Gomezius *dict. cap.* 8. *num.* 1. tenet, & omnes Doctores. Quare dicendum est quòd iste doctissimus Vir in hac parte 32
confussè locutus fuit, ne dicam expressè definiisse quæstionem, contra *dict. leg. omnes*, *Cod. de pœn.* quare meritò arguitur ab aliquibus Doctoribus, ut innuit Caballus *dict. cas.* 142. *n.* 7. quia decisio Textus *in dict. leg. omnes*, irrefragabilis est, quidquid dicant Gomezius, & alii ad- 33
ducti per Ayllon.

Restat ut responsum præbeamus ad ea, quæ de crimine blasphemiæ, & ejus pœna dicuntur per Azevedo *dict. num.* 20. & Guttierrez *de quæst.* 68. *num.* 1. Et præterquam quòd contrarium tenuit Dominus Gregorius Lopez *in d. leg.* 2. *titul.* 28. *part.* 7. *gloss.* 4. ut ipsi fatentur, quamvis adæquatam responsionem non præstent, in crimine blasphemiæ militat diversa ratio; tum quia pœna pro ea imposita non simplicis carcerationis, sed catenarum, & compedum, ut ipsi tradunt, & cùm causæ illius delicti brevissimè expediantur, ut dixi *controv.* 2. *num.* 51. detentio rei antequam condemnetur, minima est; & de minimis non curat Prætor. Illi enim viri praxim hujus supremæ Aulæ, neque alterius Senatus ex supremis capere non potuerunt, quia Guttierrez tan- 34
quam Ecclesiasticus in causis Ecclesiasticis versabatur. Azevedo autem Senatoriam dignitatem non obtinuit & hæc non percipiuntur nisi ab his, qui causas judicant, vel patrocinantur in ipsis tribunalibus. Ego enim non semel, sed sæpiùs judicavi in Aula, tempus triginta dierum carcerationis impleri, computando à die, quo captus fuit. Pauci enim sunt qui curant hoc postulare, sed qui postulant, obti- 35
nent semper.

Ob hæc omnia Senatus censuit, reum condemnandum fore ad suspensionis pœnam, per annum, ultra novem, quos jam adimpleverat, & cum declaratione, quòd pro eis neque salarium, neque proventus capere poterat, & sic pronunciatum fuit prævia consulatione in semilibus assueta, sententia diei 23. Julii Anni 1671.

CONTROVERSIA LXVIII.

De Nauclero portum prohibitum ingrediente.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
2 *Exceptio firmat regulam in contrarium.*
3 *Superioris mandata executioni deducens, culpa, & dolo caret.*
4 *Nautæ idonei testes sunt favore Naucleri de his, quæ in navi geruntur.*
5 *Testes non idonei admittendi sunt, quando veritas aliter haberi non potest.*
6 *Mandati transgressor pœna capitali plectendus in militaribus.*
7 *Nautæ omnes, & remiges in classibus milites sunt.*
8 *Nauclerus, si recta navigatione contempta, littora devia sectatus sit, distrahendo res fiscales, pœna capitali plectendus.*
9 *Multò magis, qui negotia Principis evertit ex transgressione, vel mora.*
10 *Nauclerus de mercibus privatorum curans si contra voluntatem Domini ad alium portum applicuerit, tenetur de damno, & interesse.*
11 *Quæ in navi geruntur ad exonerationem Naucleri, probanda sunt coram Præfecto Provincia in qua fiant.*
12 *Navis jactura in primo portu per ocularem inspectionem, & evidentiam facti probari potest, & debet.*
13 *Dispositio Text.* in leg. consensu, §. servi, C. de repub. *solùm procedit, quando veritas aliter haberi non potest.*
14 *Testes de quibus Imperator loquitur* in l. 2. C. de naufr. lib. 11. *non sunt nautæ.*
15 *Nautæ ut probent naufragium, vel jacturam navis, quæstioni subjiciendi sunt.*
16 *Nautæ ut credantur, torquendi sunt propter eorum humilem.*
17 *Valentiniani constitutione dimidia pars nautarum quæstioni subjicienda erat.*
Gratianus Imperator ad duos, vel tres nautas hanc dispositionem restrinxit, sed delectum eorum judici commisit, ibid.
18 *Hodie licèt usus torquendi nautas cesset delectus ratio non cessat.*
19 *Nautæ navicularii famulantur.*
20 *Et ideo idonei testes non sunt in favorem Naucleri.*
21 *Ratio prohibitionis appulsus ad portum Sancti Christophori* de la Abana.
22 *Testes interesse habentes in causa excludantur.*
23 *Nautæ tenetur de delicto commisso in navi simul cum Nauclero.*
24 *Testis deponens ad sui exonerationem non est credendus.*
25 *Decisio Senatus pœnam arbitrariam imponendo.*

1 PRoreges Novi Orbis, Præsides Provinciarum, & supremi Duces classium tenentur Principem consulere, aut in eius notitiam ponere negotia magni momenti, quæ emergunt in rebus sibi commissis. Ad hoc navibus expeditis uruntur; quibus celeriter negotia ad hæc Regna afferuntur, quas vocamus *Navios de aviso.* Quibus etiam Rex frequenter utitur, ut jussiones Proregibus, cæterisque Administris transmittat. Quæ quidem conductitiæ sunt, & earum Dominis, sive Magistris, vel Naucleris debitum stipendium solvitur, modum navigationis eis præfiniendo, ne negotiationibus implicati, quæ celeritatem desiderant, diuturna mora executioni deducant, de quibus Veitia *l. 2. Nort. contr. c. 21. num. 1. cum seqq.* Unus ex his cui injunctum fuit per Navarchum classis ad Regna Novæ Hispaniæ expeditæ anno 1670. ne portum Sancti Christophori *de la Abana* ingrederetur, nisi necessitate cogente, ad ipsum portum appulit. Accusabatur de transgressione hujus præcepti & ille excipiendo necessitatem probare conatus fuit aliquorum Nautarum dictis, quibus obumbratus judex, cui visitatio navis, & inquisitio appulsus de more commissæ fuerant; eum absolvit, sed appellatione per Dominum Fiscalem interposita, & plenè discussa in nostro Senatu Novi Orbis.

Pro parte rei dicebatur, quòd ad unguem jus- 2
siones Navarchi observaverat, nam appulsus ad dictum portum *de la Abana* urgente necessitate factus fuit. Quia navis fluctibus concussa, detrimentum ingens passa erat, ita ut aqua ad intima penetraret, aliasque jacturas sustinuerat, quibus remedia adhibere alibi non potuit, sicque reperiri in casu excepto, quod firmat regulam in contrarium. Vulgaris Text. *in l. quæsitum*, §. *denique*, *ff. de fundo in struct.* cum aliis collectis per August. Barbos. *axiomat.* 85. *num.* 4. & ex Criminalis Doctrinæ Doctoribus per Giurb. *cons.* 70. *n.* 3. Quo posito reperiebatur in eo statu, ac si expressè ei jussum fuisset, quòd ad eum portum appelleret: & sic dolo, & culpa caruisse, quia superiori parendo, neque dolus, neque culpa incurri potest, Text. *in l. non videtur*, 167. §. *qui jussu. ff. de reg. jur.* Ubi Cagnol. Revardus, Joan. Faber, & Jacob. Cujacius. Qui licèt exemplum ponant in evertente sepulcro jussu Judicis, idem procedit in executione cujusvis præcepti, ut notat Giurb. *cons.* 32. *n.* 3. 3

Neque his obstare dicebatur, quod probatum fuerit dictis Nautarum ejusdem navis; quia cùm ageretur de rebus supervenientibus in medio Pelagi, non poterat aliis testibus probari. Quando enim veritas aliter haberi non potest, admittuntur testes minùs idonei, Text. *in leg. consensu*, §. *servis*, *Cod. de repud.* melior ad rem Text. *in leg.* 3. *Cod. de naufrag. lib.* 11. *l.* 2. *&* 3. *C. Theodos. eod. tit.* Nicolaus Boer. *decis. Burdeg. l.* 56. *numero* 6. Thomas Grammat. *cons.* 47. *ex num.* 1. Benvenut. Stracc. *de naut. nav. & navigat. part.* 5. *vers. item quæritur*, Farinac. *quæst.* 62. *num.* 22. Cabali. *consil.* 47. *num.* 14. *& consil.* 70. *num.* 2. *tom.* 2. Giurb. *cons.* 64. *n.* 18. *cum seq.* Carpzov. *in pract. crim. parte* 3. *quæst.* 114. *num.* 35. *cum seqq.* 4

Verum his non obstantibus puniendum esse 6
probabatur ex transgressione prohibitionis expressæ: appellendi ad eum portum, sibi factæ per Navarchum, sive supremum ducem illius classis, sub cujus imperio ab Hispania solverat.

Quod

Quod pœnam capitalem includit, ut probat Text. *in l. desertores* 3. §. *in bello. ff. de re milit.* cum aliis per me notatis *controv.* 63. *num.* 11. *cum seqq.* Neque excusari poterat ex eo quòd non esset Magister navis inductæ, sive bellicæ, sed onerariæ, quia nihilominùs jure militari judicandus erat, Text. *in l. unic.* §. 2. *ff. de bon. possess. ex milit. testam.* 7 ibi: *In classibus omnes remiges, & Nautæ milites sunt.* Quod not. Caball. *cas.* 294. *num.* 19. Et hoc confirmatur ex Text. *in l. qui fiscales* 7. *C. de navicul. l.* 11. quæ est *l.* 33. *Cod. Theod. eod. tit.* Eo jure cautum est, eum qui fiscales res deportandas suscepit, si recta navigatione contempta, littora devia sectatus sit, easque distraxerit, pœna capitali teneri, Bartol. Baldus & cæteri scribentes *in hoc Text.* docent, quòd ille qui non navigat recta via, & res publicas distrahit, pœna capitis puniatur, ut dixi *d. contr.* 63. *num.* 12. 8 Sed arguendo à majoritate rationis, perpendendum est, quòd res fiscales pretio æstimabiles sunt, earumque jactura sæpè faciliter refici potest, licèt aliquando difficiliter, ac in pristinum statum restitui, & tamen pœna capitali coercetur. Sed qui asportanda negotia Principis suscepit, rem magnam 9 aggreditur, nam summa Status, aut tranquillitas Regni in celeritate consistere potest, quarum rerum jactura irreparabilis est, igitur quælibet mora, qualis qualis distractio intercedat, si non acriùs, eadem saltim pœna puniri debet. Hæc ponderatio quæ fortè noviter expenditur, comprobatur ex eo; quòd Nauclerus non in rebus Reipublicæ implicatus, sed privatorum negotiationi addictus, si contra voluntatem domini cum mercibus ad alium 10 portum applicuerit, tenetur de culpa ad refectionem ejus, quod interest, ex Text. *in l. colonus*, §. *navem*, *l. si uno*, §. *item cùm quidam*, *ff. locat.* Baldus, *cons.* 54. *vol.* 4. Stracca *dict. tract. de naut. nav. & navigat. p.* 3. *num.* 52. Nam verè locator est, & tenetur de eo, quod sequitur ex mora, vel si fecit contra pactionem Text. *in l. videamus*, *ff. locat.* ubi Accurs. *verb. suo nomine*, Stracc. *dict. num.* 52. *vers. in summa*: igitur multò magis qui nomine Principis conductus est, ut negotia deferat, ex mora & ex transgressione pactionis, sive mandati tenebitur.

11 Neque reperiri in casu excepto, necessitatis nempè, probare potuit; immò affectata excusatio videbatur, quæ solùm Nautarum dictis juvebatur. Quia Text. *in leg.* 2. *Cod. Naufr. lib.* 11. *& in leg.* 1. *Cod. Theodos. eodem titulo*, clarissimè disponunt, quòd hæc, & similia probanda sunt apud Præfectum, sive judicem Provinciæ, ibi: *Ejus vi-* 12 *delicet in qua res agitur.* Quem Textum ad rem exponunt Lucas de pœna, Jacob. Cuiac. & Dionys. Gotofrid. rationem addendo, ut fraudibus via præcludatur: & cùm in nostra specie jactura navis probari facillimè poterat per ocularem inspectionem, & refectio illius per evidentiam facti: dum hæc apud Præfectum ejus portus non probavit, fraudandi animum detexit, necessariam solemnitatem omisit, atque necessitatis appellendi probationem enervavit, ut pœnæ legitimæ subderetur.

Neque in hac specie procedit dispositio Text. 13 *in dic. leg. consensu*, §. *servis*, *Cod. de repub.* Quia locum habet, quando veritas aliter haberi non potest. Sic enim eam interpretantur omnes Doctores laudati *suprà, num.* 5. signanter Thomas Grammaticus, & Benventius Stracca, qui de Nautis tractant, quibus addendus ex nostratibus Ant. Gomez *l.* 3. *var. c.* 12. *num.* 21. *vers. item adde ad med.* Et hic non solùm probare potuit, sed debuit per inspectionem ipsius navis, cujus jactura faciliter oculis Præfecti portus, & peritorum ob- 14 jicienda erat. Per rei evidentiam de operibus faciendis ad illius refectionem constare poterat: & si aliqua probatio per testes adhibenda esset, apud illum judicem fieri debuit, non Nautarum dictis, sed aliis hominibus, de naufragio, vel jactura testimonium perhibentibus. Nam verba Text. *in d. l.* 1. *C. Theod. de naufr.* ibi: *Ac probet apud eum testibus eventum*: quæ sunt eadem cum contentis *in dict. l.* 2. *C. de Naufr.* 11. non sunt de Nau- 15 tis intelligenda, quia de istis quæstio habenda est, ut *in l. seq.* expressè dicitur, sed de aliis qui in ipsa navi transvehebantur, ut doctè exponit Jacob. Gotofridus *in d. l.* 1. & expressè reperitur *in l. fin. tit. 9. p.* 5. ibi: *O con los otros homes buenos.* Qui Textus in pluribus congruit cum *d. l.* 2. 16

Nautæ inquam torquendi sunt, ut veritas habeatur, sic cautum reperitur *in dict. l.* 3. *C. de naufr. l.* 11. ita ut quæstio duorum, vel trium habeatur, & ratio hujus dispositionis est, quia nautæ humilis conditionis sunt, & inter viles connumerabantur, notat idem Jacobus Gotofridus *in comment. l.* 2. *L. Theodos. eodem titulo, ad princip.* Olim enim non duo, aut tres, sed dimidia pars 17 omnium Nautarum Valentiniani Imperatoris constitutione torturæ subjiciebantur, ut clare dicitur *in dict. l.* 1. Sed Imperatoris Gratiani commiseratione, ad duos, vel tres nautas acerbitas regulata fuit, ut in *dict. l.* 3. *tam Codicis Justiniani*, *quam Theodosii* reperitur cautum, sed hi qui torquendi erant, 18 non ad electionem Magistri navis seu Naucleri quæstioni subjiciebantur, sed delectus eorum spectabat ad judicem, ut veritatem faciliùs indagare posset, ut idem Jacobus Gotofridus notat *in dict. l.* 3. *vers. primùm itaque.* Et quantumvis concedamus, quòd hodie in usu non sit quæstioni nautas exponere; tamen delectus judici concessus permanet per *dictam legem finalem.* ita ut in arbitrio Naucleri, seu Magistri navis non remaneat electio eorum, quos ad sui utilitatem deponendos esse prænoscit. Quæ omnia specialia sunt, ut notat Antonius Gomez, *ubi proximè.*

Demum, quia Nautæ deponentes conductitii erant, & expensis Naucleri, qui Dominus erat 19 navis, vivebant, eique famulabantur: & sic inhabiles ex hoc capite remanebant ad testimonium dicendum in causa ipsius Naucleri, Textus *in cap. litteris de testibus*, ubi Doctores: pluribus Farinacius *quæst.* 55. *ex num.* 122. & Augustin. Barbosa *in collect. dict. Text. ex num.* 2. Et ex se in- 20 teresse habebant in hac causa, quod procedit duplici ex ratione: prima prohibitionis appellendi ad portum *de la Abana.* Nam præ illius magnitudine, & opportunitate est totius Novi Orbis emporium, commerciorum frequentia celebris atque negotiandi omnibus in omnia idoneus, ut refert Anton. Herrera *in Histor. Indiar. decad.* 1. *lib.* 10. *capite* 18. & post eum illius transcriptor Joann. Laet, *in Novo Orbe, lib.* 1. *cap.* 12. & Dominus Solorzano *de Indiar. guber. nat. lib.* 1. *c.* 6. *num.* 21

12

12. *tom.* 1. Quando enim aliquod negotium celeriter devehendum est ad Principem, ne Nauclerì, & nautæ negotiationibus implicati moram contrahant, ingressus istius portus interdicitur, ut factum fuit in nostra specie. In ea negotiatione non
22 solùm Nauclerus, sed milites, & Nautæ implicantur, & sic interesse ingrediendi portum, & excusandi appulsum omnes æqualiter tangit, ob quod tanquam in causa propria testimonia dicturi, excluduntur ex Text. *in leg. nullus, ff. de testib.* cum aliis adductis per Farinacium *quæst.* 60. *numero* 1. *per plures seqq.* Secunda ratio excludendi nautarum fidem est; nam de delicto commisso in navi non so-
23 lùm tenetur Nauclerus verùm etiam omnes Nautæ per Textum *in leg. licèt*, §. 1. *& 2. ff. de exercit. act.* Boer. *dict. decis.* 56. *numero* 1. Et sic quæ deponebant, in sui exonerationem redundabant, ob quod minimè credendi erant; ut docet Farin. *dict. quæst.* 60. *num.* 18. *&* 19. apud quem plura. Sed quoniam semper pœna commensurari debet delicto, illiusque qualitati debitè correspondere, Text. *in*
24 *leg. sancimus, C. de pœn.* cum aliis collectis per eundem Farinac. *quæst.* 19. *num.* 5. & Carpzovium *p.* 3. *quæst.* 142. *num.* 29. cùm mora non fuisset excessiva, neque jactura Reipublicæ immodica, Se-
25 natus definivit sententiam judicis à quo revocandam esse, & reum condemnandum in pœnam suspensionis navigandi ad Novum Orbem per biennium, peraddita mulcta mille, & quingentorum aureorum Sententia *die* 28. *Augusti anni* 1671. quæ postea in gradu supplicationis confirmata fuit, & executioni mandata.

CONTROVERSIA LXIX.

De Judice matrimonium contrahente cum subdita post discessum ab Audientia; & de hoc crimine inquisito post missionem honestam.

SUMMARIUM.

1 *Facti species refertur.*
2 *Regiis Ministris in Indiis interdictum est matrimonium cum subditis.*
3 *Quibus jurisdictio commissa est à Rege generaliter quoad naturales, & incolas totius districtus.*
4 *Quæ prohibitio extenditur ad matrimonia filiorum, & filiarum sub pœna privationis officii.*
5 *Et ad fratres cognatosque eorumdem.*
6 *Officialibus Regiis, sive administratoribus rei Dominicæ, cum filiis, sive consanguineis eorumdem, & quare?*
7 *Discussoribus cum filiis, & consanguineis officialium totius districtus.*
8 *Prohibitio hæc à jure communi originem trahit.*
9 *Et à jure nostro Hispano.*
10 *Text.* in l. unic. C. si Rect. Provinc. *expenditur.*
11 *Ratio prohibitionis reputatur jactura administrationis justitiæ, quæ resultat ex affinitatibus.*
12 *Ne terribilis Magistratus fiat, & per violentiam consensum extorqueat.*
13 *Libertas in matrimoniis necessaria est juxta Tridentinum.*
14 *Conatus ad nuptias à jure communi interdicitur.*
15 *Et ne Senatores cum indigna fœmina matrimonio copulentur.*
16 *Quæ ratio ad filios etiam Senatoris extenditur.*
17 *Illustres adhuc concubinam vilem habere prohibebantur jure Partitarum.*
18 *Licentia Regis exigitur, ut Magistratus licitè matrimonium contrahant.*
19 *Rex non habet potestatem irritandi hæc matrimonia, sed pœnam imponit suis Magistratibus, ne eo inscio contrahant.*
20 *Rex dispensans hanc prohibitionem, causam dispensandi desiderat.*
21 *Proreges, vel Præsides in ostendenda legitima causa interventum habent.*
22 *Judex post discessum potest contrahere, quia finitum officium censetur.*
23 *Cessante causa cessat effectus.*
24 *Sententia declaratoria requiritur, etiamsi pœna ipso facto imponatur.*
25 *Honestè missus, jam est extra militiam.*
26 *Emeritì concessio, novum Principis beneficium est.*
27 *Beneficium Principis amplissimè interpretari debet.*
28 *Pœna contrahentis nuptias dum in Magistratu est, non solùm comprehendit amissionem exercitii, sed stipendii.*
29 *Sententia declaratoria incursus hujus pœnæ retrotrahitur ad tempus commissi criminis.*
30 *Restitutio stipendii percepti à die commissi criminis in foro interno dubitari potest, sed non in externo.*
31 *Officium non finitur per discessum Magistratus, licèt animo non redeundi fiat, dum stipendia lucratur.*
32 *Pœna debetur à die conatus matrimonii, non à die celebrationis nuptiarum.*
33 *Causa prohibitionis non cessat in matrimonio post discessum celibrato.*
34 *Stipendia biennii anticipatè exigens, aut fraudandi animum habet, aut permanendi in Magistratu.*
35 *Fraus, & dolus ex suspitione stipendiorum comprobabatur.*
36 *Emeritì concessio, novum Principis beneficium est, quoad relevationem laboris, sed non quoad perceptionem stipendii.*
37 *In Magistratu duo reperiuntur, exercitium, & perceptio stipendii annui.*
38 *Ratione matrimonii cum subdita initi, utrumque amittitur.*
39 *Stipendium emeritis concessum, idem est ac debitum Magistratui.*
40 *Beneficium Principis amplissimè interpretandum, dum utilitati publicæ non opponitur.*
41 *Decisio Senatus.*
42 *Indulgentia, sive dispensatio hujus prohibitionis, rarò conceditur.*
43 *Officialis rei Dominicæ in insula Hispaniola officio privatur.*
44 *Discussor extra ordinem plexus, quia officii exercitium temporale habebat.*

UNus ex Magistratus Audientiarum Novi Orbis licentiam divertendi ad hæc Hispaniæ Regna per biennium obtinuerat. Discessit, & eodem die in oppidulo immediato Matriti, uxorem du-

duxit, naturalem, & incolam ejusdem civitatis, in qua Audientia celebratur. Ad Metropolim Regni translatus venire distulit, ibique manendo honestam muneris missionem, sive emeritum à Principe obtinuit cum medietate stipendii annui. Post hujus concessionem, accusatus fuit de contractu matrimonii cum subdita Audientiæ, in qua judicabat, & confessus fecisse animo amittendi officium, & non redeundi ad exercitium. Dubitabatur an amisisset emeritum?

Ad cujus dubii decisionem suppono primò, quòd omnibus Regiis administris, qui officia con-
2 cessa per Regem exercent in Novo Orbe, interdictum est agere de matrimonio contrahendo, sub pœna amissionis officii, & stipendii. Sed cum hac differentia, quòd Proregibus, Præsidibus Provinciarum, Auditoribus, Præfectis Curiæ, Fiscalibus, Prætoribus, eorumque loca tenentibus,
3 quos nuncupamus *Alcaldes mayores* interdictum est tractare de matrimonio cum naturali, vel incola districtus, in quo magistratum gerunt, aut consensum præbere in matrimonio filiorum, vel filiarum, sub pœna amissionis officii, & stipendii à die incepti tractatus, virtute Regiorum rescriptorum diei 10. Februarii 1575. diei 15. Novem-
4 bris 1592. & 12. Maii 1619. apud Dominum Solorzano *in polit. lib. 5. c. 9.* qui primùm ad litteram ponit, & cæterorum verba substantialia refert, & apud Episcopum Chilensem Gaspar. Villaroel *in gubernat. Eccles. Indiar. part. 1. quæst.*
5 *16. artic. 3. ex num. 1.* Quæ prohibitio extensa reperitur ad fratres, vel cognatos (quod intelligerem usque ad quartum gradum, ut ex dicendis comprobatur) ex regio rescripto diei 2. Novembris 1638. quod ad litteram ponit Villaroel *ibid. num.* 14. & licèt de Regno Chilensi tractet in omnibus Indiarum Regnis jus constituit, ut ex Angelo, Platea, Ludov. Gomez, Matth. de Afflictis, Guttierrez, Garcia, Burgos de Paz, Sanchez, Mascardo, Marquez, Bobadilla, & Valenzuela probat Solorz. *de jur. Ind. to. 2. l. 4. c. 12. n. 65. & seq.* ac *l. 5. polit. c. 16.* vers. *pero el mas comun.* Quo docet, quod jus constituit ubicumque mi-
6 liret eadem ratio. Hæc prohibitio æqualiter comprehendebat officiales Regios, qui administrant rem dominicam, ut expressis verbis habetur *in d. rescripto anni* 1592. Verùm quia eis jurisdictio limitata concessa reperitur per rescriptum *diei 25. Julii anni* 1593. restricta fuit prohibitio ad filias, vel cognatas alterius officialis, quòd jam cautum erat in rescripto *an.* 1582. *diei* 18. *Februarii.* Et ratio est, quia hi officiales tres numero creati fuerunt in qualibet Provincia, quorum unus The-
7 saurarius est, alius Rationalis, & tertius Agens in rebus dominicis, & cum isti inter se habeant connexitatem, & dependentiam, inconveniens esset, quòd affinitatis vinculo necterentur. In Regnis Indiarum anno 1605. erecta fuerunt tria Tribunalia computorum, sive rationum universi Regii Patrimonii, unum in Urbe Limensi, aliud in civitate Mexicana, & tertium in civitate Sanctæ Fidei de Bogora, in novo Regno Granatensi, ut latè refert Dominus Solorzano *lib. 6. polit. cap. 16.* & discussoribus harum rationum prohibitum fuit matrimonium cum filiis, vel consanguineis officialium rei dominicæ totius districtus Tribunalis, cujus rationes dispungendæ sunt, ex Regio rescripto diei 24. Decembris 1612. quod traditur ab eodem Solorzano *dicto libro 6. polit. capitulo* 15. ubi rescripta de officialibus Regiis ad litteram reperies.

Suppono secundò, quòd istæ prohibitiones à 8
jure communi dimanant, ut probat Text. *in leg. si quis officium* 38. *leg. qui in Provincia* 57. *l. Præfectus* 13. *leg. eos* 65. *ff. de rit. nuptiar. leg. cùm hic status* 32. §. *fin. ff. de donat. inter leg. & si contra 6. Cod. de nupti l. unic. Cod. si quacumque præd. potest l. unic. Cod. tam Just. quàm Theodos. si Rector. Provinc.* Quod & jure Hispano pariter
cavetur *in leg. 6. tit. 7. part. 3. lib. 2. tit.* 14. *part.* 9
4. & l. 25. tit. 4. lib. 2. Recopilat. quæ jura pluribus exornat Dominus Solorzano *dict. tit. 2. libro 4. cap. 4. ex numer. 57. & polit. dict. libro 5. cap. 9. per tot.* plures Doctores tam Hispanos, quàm exteros adducendo, quibus addendi Antonius Fab. *in jurispr. Papon. tit.* 10. *princ. 1. illat.* 12. Jacobus Gotofridus *in dict. leg. unic. Cod. Theodos. si quacumque præd. potest. & si Rect. Prov.* Villaroel *dict. quæst. 16. art. 2. per tot.* & novissimè 10
P. Didacus Avendanno *in Thesaur. Indic. tom. 1. tit. 4. cap. 16. numer.* 129. Sed quia Text. *in d. leg. unic. Cod. si Rect. Provinc.* valde ad Rem confert, licèt verba ejus tradere, quæ sic se habent: *Si quis in potestate publica positus, atque honore Provinciarum administrandarum, qui parentibus, aut tutoribus, aut ipsis quæ contractura sunt, potest esse terribilis, arrhas sponsalitias dederit, jubemus, ut deinceps, sive parentes, sive eædem mutaverunt voluntatem, non modò juris laqueis liberentur, pœnæque statutæ expertes sint sed extrinsecùs data pignora lucrativa habeant, si ea non putent esse reddenda. Quòd ita latè patere Volumus, ut non solùm circa administrantes, sed etiam circa administrantium filios, nepotes, ac propinquos, & participes, Consiliarios, domesticosque, locum habeat: quibus tamen administrator operam dederit.* Et quia in his juribus specialis mentio de filiabus non reperiebatur, immò licebat eas in matrimonio collocare per Textum *in dict. leg. si quis officium* 38. *in fine*, *Digest. de rit. nuptiarum*, hoc adjicit Leo Imperator *novell.* 23. ibi: *Atque hanc quidem juris rationem quam in filiis, nepotibus, & aliis constituisset, filiarum elocationem non prohibuit. Hoc igitur nos tanquam quod desit, optime legi adjicientes, statuimus; ut quibus præsidatus obvenit, quemadmodum filios, aliosque virilis sexus cognatos, & domesticos, ita quoque filias aliasque fœminini sexus personas, in suis quique provinciis in matrimonium collocare prohibeantur.* Quæ prolixiùs quàm solemus traduntur, ut non tam municipalem prohibitionem interpretaturi videamus quàm dispositionem à juris fontibus, dimanantem, per quam Præsidibus, non solùm elocationem filiorum, & filiarum, sed cognatorum, & domesticorum, atque propinquorum, tam marium, quàm fœminarum, prohibita reperitur.

Hanc prohibitionem tanquam salutiferam laudat Pater Avendanno; sed mordicùs carpit dis- 11
pensationes aliquas à Rege nostro concessas, quas si scrutasset, ferè in omnibus invenisset, quod Præsul Villaroel prudenter notat *dicto articulo 3. numero* 15. de concessa Præsidi novæ Galeciæ,

nem-

nempè quòd ferè nihil conceditur. Sed dato quòd concedantur, fallitur religiosissimus Pater, dum putat, quòd tota ratio prohibitionis consistat in eo, quòd Magistratus per affinitates, quas simul cum matrimonio ejus, vel filiorum contrahit, tanquam affectibus addictus, minùs idoneus reddatur ad judicandum, vel provinciam gubernandam, ex quo oriuntur querelæ, suspiciones, recusationes, & alia incommoda. Nam licèt hæc ratio urgentissima sit; & expressa reperiatur in
12 rescripto anni 1575. Tamen duæ aliæ rationes concurrunt, quæ non minùs urgent. Quarum prima est violentia, quæ per authoritatem induci potest, ut Papinianus innuit *in d. l. Præfectus 63. ff. de rit. nuptiar.* ibi: *Cùm ratio potentatus nuptias prohibuerit*, & Imperatores *in dict. leg. unic. Cod. si Rector. Provinc.* ibi: *Potest esse terribilis.* Et *in dict. leg. unic. si quacumque præd. potest*, ibi: *Invitis ipsis, vel parentibus.* Quæ mirè comprobantur de
13 jure Hispano *in dict. leg. 6. tit. 7. part. 3.* & clariùs *in dict. leg. 2. tit. 14. part. 4.* ibi: *E esto fue defendido porque por el gran poder, que han estos tales, non pudiessen tomar por fuerza muger ninguna, para casar con ella.* Ob quod scitè dicitur in rescripto *diei 28. Martii 1620.* ibi: *Siendo como es el fin de la ley escusar estos casamientos por los daños que les preceden, y se les siguen.* Damnum enim propensionis in affines subsequitur, nec potest præcedere nisi contracta affinitate: quod præcedit est concussio, aprehensio, & violentia puel-
14 læ illata, vel parentibus, & sic utramque damnum considerant nostra rescripta. Quod perspicuum fit ex rescripto adducto per Mastril. *de Magistr. libro 5. cap. 8. num. 117.* & Villaroel *dicto artic. 3. numer. 88.* ut tenent prædicti Dominus Solorzano *dict. capite 4. num. 57.* Dominus Gregorius Lopez *in dict. leg. 6. gloss. 1.* Bobadilla *libro 5. polit. capite 3. n. 119.* latè Antonius Faber. *dict. titulo 10. princip. 1. illat. 12. in initio*, & Jacobus Gotofridus *in dict. leg. unic. Cod. si Rect. Provinc.* Adeo ut non solùm contractum matrimonii cum effectu celebrati prohibeatur sub ea pœna ex hac causa, verùm etiam conatus ad actum externum deductus ut ii Doctores tradunt, & in prælibatis rescriptis dicitur. Cùm enim matrimonium liberam voluntatem requirat, ut ex Tridentino probat idem Avendanno *dicto capite 16. numero 131.* & Magistratus novi orbis, quanto remotiores à Principe jura gubernant, tantò terribiliores omnibus exhibentur; quæ & alia doctissimè expendit Dominus Solorzano *dicto capite quarto, numero quadragesimo octavo*, & cùm excessivæ dotes sint, quas aliquæ puellæ in Indiis habent, ut colligitur ex narratis per Villaroel *dicto articulo tertio, numero quadragesimo octavo*, ut concussionem, & violentiarum via præcludatur, istæ urgentissimæ prohibitiones inductæ fuerunt.

Secunda ratio desumitur ex Textu *in lege palàm, quadragesima tertia, Paragraph. Senatus, Digest. de rit. nuptiarum*, quo Ulpianus docet, Senatori non licere publico judicio damnatam ducere, nec retinere, sicut neque adulteram prostitutam, libertinam, vel quæ artem ludicram exercuit, aut quæ hujus artis parentes habuit, *leg. Julia quadragesima quarta, Paragraph. primo, cum sequentibus, Digest. eodem titulo*, docent Antonius Faber. *dict. princip. primo, illat. 13.* Jacobus Gotofridus *in prima, Codice Theodosiano de Senatoribus*, Quoad filios Senatorum hanc dispositionem extendens, etiamsi ante adeptam Senatoriam dig- 16
nitatem habiti sint, quia illius splendore illustrantur, immò per *legem tertiam, titulo decimo quarto, partita quarta*, interdictum erat illustribus concubinas habere similis qualitatis. Et licèt aliqui ex Magistratibus Indiarum inter illustres non connumerentur, ferè omnes clarissimi dici possunt, & habent dignitatem fermè immediatam illustribus, 17
Textus *in leg. prima, & tertia, C. ubi Senator. vel Clarissimi*, ubi Doctores ex nostratibus Azevedo *in leg. prima, titulo decimo nono, libro octavo Recopil.* quod sufficit, ut ea quæ respectu Illustrium in concubinis cauta erant, respectu eorum in uxoribus sumendis procedat. Ne enim Magistratus 18
Novi Orbis, vel eorum filii cum mulieribus sic maculatis matrimonio copulentur, cautum fuit per nostros Reges, ne absque eorum licentia, uxorem ducant, vel filias nuptui tradant; cumque potestatem irritandi matrimonia non obtineant, quia hoc ad Ecclesiam, & jurisdictionem spiritualem pertinet, potestatem quam habent, exercent Magistratus transgressores ab officio, & stipendio removendo. Et licèt rarò dispensent, si aliquando 19
re maturè considerata, rationes istas cessare cognoscunt, indulgendi potestatem exercent, quam nemo in Principe Superiorem non recognoscente, negare fuit ausus. Quod licèt tardè verificari potest, nempè quando fœmina ducenda Hispana est, & per obitum mariti absque consanguineis ab omni cognatorum adhærentia libera reperitur: vel quando ex utroque parente Hispano nata est, vel à remota Provincia extra territorium 20
sita, ad civitatem, & districtum, in quo Magistratus administrat casu adducta fuit. In his, vel similibus si nullus subsit timor concussionis, vel violentiæ, & de puellæ ingenuitate legitimè Principi constet, quid mirùm, quòd Rex noster dispenset, & facultatem contrahendi concedat? Requirit Pater Avendanno interventum Proregis, 21
quia ignorat, quòd supplices libelli od hanc dispensationem concedendam per manus Proregis, vel Præsidis offeruntur, aut ipsi scribunt, Regem nostrum informando de qualitatibus, & circumstantiis emergentibus. Neque ex eo quòd impetretur mediante servitio pecuniario, similis dispensatio vitiosa fit; cùm in arbitrio concedentis resideat, hanc potestatem exercere, summi Antistis vestigia sequendo, qui loco pœnæ, ut in utilitatem Ecclesiæ redundet, vel necessitates publicæ subveniantur, impetrantibus aliquid jubet solvere, aut Ecclesiam, vel Monasterium edificare; sic Rex, ut publicis necessitatibus Regni subveniatur, aliquando ab impetrantibus pecuniam exigit.

Sed ut jam ad institutam controversiam redea- 22
mus, judex de quo in ea tractatur; absolvendum fore dicebat. Primò quia prohibitio expressè limitatur ad subditos districtus, in quo Magistratus geritur, & pœna ad amissionem officii ab eo administrati: Neutrum ex his verificari potest, quando judex post discessum à munere contraxit, 23
animo non redeundi ad exercitium, sicut ipse fecerat; quod est idem; ac si finito officio con-

tra-

traxisset; nam hoc licitum est, ut probat Textus *in dict. leg. eos 65. ff. de rit. nuptiar, l. & si contra 6. de nuptiis, d. leg. unic. in fin. C. si Rector. Provinc.* Docet Dominus Gregor. Lopez *in d. l. 2. gloss. 12.* Mastril. *d. c. num. 123.* Dionys. Gotofr. & Jacob. ejus filius *in d. l. unic.* ob quod cessare causam prohibitionis asserebat & sic cessare pariter effectum. Vulgaris Text. *in leg. adigere, §. quamvis, ff. de jur. patronat.* cum aliis recolectis per Aug. Barbos. *axiom. 40. num. 4.*

24 Secundò, quia licèt rescripta contineant, quod ipso jure amittatur officium cum stipendio; requiritur sententia declaratoria, ut docet Dominus Solorzano *d. cap. 4. num. 87.* & diffusiùs *l. 20. 27. num. 87. cum seq. eod. tom. 2.* Sed quando sententia declaratoria ferenda erat, immò quando notitia trangressionis ad Senatum delata fuit, & in eo jussum, quòd inquiretur, jam honesta missio data erat, & re vera officium jam non obtinebat, mediante emeriti concessione. Nam qui honestè,
25 causarlè, vel ignominiosè à militia missus est, jam non est in militia, ut probat Text. *in l. milites 13. §. missionem, ff. de re milit.* cum aliis pluribus adductis per Langleum *l. 13. semestr. c. 1.* & Amaya *in l. 1. C. de his qui spont. muner. subeunt. l. 10. num. 11.* Qui enim honestè emittitur, licèt jam militia solutus, emolumenta quædam, ac si militiam exerceret, capiebat, Amaya, *dict. l. 1. num.*
26 4. Hæc emolumenta dicebantur emeritum, & hodie ad similitudinem armatæ, togatæ militiæ post longæva servitia, & impleta stipendia concedi solet, ut docet Dominus Larrea *allegat. fiscal. 105. numero 6.* Hoc per novam concessionem obtinetur, novumque Principis Beneficium est, & cùm reo de quo agimus, concessum fuisset post delictum commissum, minimè potuit amitti, quando matrimonium contraxit, quia quod amittitur ratione pœnæ, est officium, quod eo tempore obtinebat, ut ex ipsis rescriptis patet. Et licèt dici pos-
27 sit, quod hæc concessio est quædam sequela, vel accessio officii, & sic debere sequi naturam primævam, responderi potest, quòd immò novum beneficium Principis est, plenissimè interpretandum juxta decisionem Textus *in leg. beneficium 3. Digest. de constitut. Princip. leg. 2. Cod. de bon. vocant. cap. decet. 13. de regul. jur.* cum pluribus adductis per Augustinum Barbos. *in dict. cap. decet*, & Jacob. Cancer. *variar. lib. 3. cap. 3. numero 263.* Ergo pœna amissionis Magistratus, vel officii non potest extendi ad emeritum postea concessum, quia pœnalia strictissimè interpretanda sunt, *c. odia, de regul. jur. in 6.* cum aliis vulgatis recollectis per Barbosam, *axiom. 166. ex n. 1.*
28 Verùm his non obstantibus tàm jure communi inspecto, quàm Hispano, & municipali Indiarum, delictum patrasse, & pœnam legalem incurrisse officium cum stipendio amittendo, probabatur ex eo; quia confessus fuit, matrimonium contraxisse cum subdita, & naturali districtus Audientiæ, in qua serviebat, eodem die, quo ab ea discessit, & sic pœnam debebat juxta rescripta, & jura superiùs adducta *num. 4. cum sequentibus*, quibus clarissimè pœna amissionis officii cum stipendio, vel salariis imposita est, ita ut quantumvis
29 sententia declaratoria requiratur, retrotrahendi sint effectus ad diem commissi criminis, ut expressè dicitur in rescripto diei 19. Junnii anni 1608. ibi: *Que los Oidores que se casaren, y los demas ministros à quien está prohibido, no se les acuda con el salario desde el dia que trataren de ello.* Ut expressè docent Dominus Solorzano *d. c. 4. num. 87. & lib. 5. politic. c. 9. in fin. §. Y quando Juzgan*, & Pater Villaroel *d. art. 3. num. 105.* Et quamvis Avendanno *d. c. 16. num. 137.* teneat, 30 quòd transgressor non debet restituere salarium post transgressionem lucratum, loquitur in foro interno; & probabilitatem ostendere nititur ex eo, quòd nemo debet esse executor pœnæ in se ipsum, de quod hic non tractamus; sed de foro externo, & de restitutione facienda post sententiam, cujus effectus retrotrahendus est ad diem transgressionis, quod est valdè diversum.

Neque his obstant in contrarium allata. Non 31 primum ex *dict. leg. eos 65. ff. de rit. nuptiar.* & alia deducta *supr. num. 23.* quibus probatur, quòd post finitum officium Magistratus matrimonium contrahere poterant, libenter concedimus in officia temporalia obtinentibus, de quibus jura loquuntur: sed reus iste officium perpetuum obtinebat, & delictum ex quo pœnam debebat, non patravit in die discessus ab Audientia, quo matrimonium ce- 32 lebravit, sed in die quo tractatum de celebrando incepit. Licèt enim matrimonii Sacramentum brevissimè celebretur; in quantum contractus est, non potest ictu oculi perfici; præcedit namque instantia contrahere desiderantis, parentum, & cognatorum sponsæ conferentia, ipsius puellæ voluntatis exploratio, de dote assignanda controversia, & alia plura, quæ multorum dierum à communiter contingentibus cursum desiderant, & per plures menses in nostra specie præcesserant, ut in lite probabatur. Et sic nihil proderat, quòd in die discessus nuptiarum celebritas perficeretur, si jam in legem peccaverat, absque eo, quòd cessasset causa prohibitionis; nam licet concedamus cessasse 33 causam inconvenientiæ judicandi post contractas affinitates, non tamen cessavit causa concussionis provenientis ab officii summa authoritate. De qua indicia non aspernenda ex actis resultabant, immò & effectus terribilitatis, quia brevissimè sponsa separationem tori postulavit, & divortium obtinuit ex sævitia, & violenta conditione istius rei. Neque cessat ultima ratio, ne Magistratus indecenter matrimonium contrahat, quia nulla diligentia adhibita fuit, ut de hoc requisito constaret. Immò nec prima, quia facultatem divertendi 34 ad Hispaniæ Regna per tempus biennii impetravit, concesso stipendio huic tempori correspondente, quod anticipatè exegerat, sub præsupposito redeundi, & sic officium retinebat, quando matrimonium contraxit. Nec relevat dicere, quòd animo non redeundi discessit: quia non est dare medium, si animo retinendi officium discessit, ut apparebat ratio prohibitionis aderat, & officium 35 non cessavit, ut posset dici, quòd finito officio contraxerat: & sic non militabat regula de causa cessante, ut cessaret effectus. Si animo non redeundi discessit; dolosè, & fraudulenter operatus fuit, salarium totius biennii exigendo ratione officii, quod animo non retinebat. Et licèt concedamus, verbis legis fecisse satis, contra mentem legis operatus fuit, ob quod minimè à pœna

excusari poterat, Text. *in l. contra* 29. *ff. de legib.* cum aliis plurimis doctissimè adductis per Sarmiento *l.* 1. *select. c.* 12. *ex n.* 7.

36 Neque obstabat secundum objectum, quia licèt honestè missus esset, quando notitia transgressionis ad Senatum delata fuit, & sententia ferenda esset, non inde declaratio incursus inefficax reddebatur; quia ut dixi, ejus effectus retrotrahendus erat ad tempus commissi criminis, quo officium exercebat; & quamvis in officio duo reperiantur, nempè exercitium jurisdictionis, & perceptio stipendii; quoad utrumque sententia declaratoria opperari poterat. Respectu usus
37 quia diversa res est, quòd diceretur honestè missus, vel ignominiosè, *d. l. milites* 13. §. *missionum.* Honesta enim missio salvo honore fit, ignominiosa verò indecorè, cùm procedat ex delicto; aliud enim esset emeritum obtinuisse, vel privatum officio remansisse. Respectu stipendii,
38 quia nemini dubium erit amisisse salarium totius biennii anticipatè exactum, & concessum tanquam emeritum, quia istæ missiones fiunt retento salario, vel dimidio, quod idem numero est, atque concessum, durante officii administratione, ut notissimum omnibus est. Sed hic reus amiserat, officii salarium, ergo nihil remanebat, quod retinere posset, quia retentio supponit habitum, & nihil de novo addit, *cap. dudum, in fin. de election.* Valenzuela *consil.* 51. *n.*
39 28. Ac per consequens beneficium novum Principis versabatur circa præstationem laboris post missionem, cùm retentis honoribus, & stipendio servire non tenebatur, neque residere in loco Audientiæ, neque cætera præstare, quæ ratione officii reliqui præstant. Ex quo resultat, quòd licèt favorabiliter interpretandum sit, & plenissimè, hoc procedit, dum alia ratio non obstet, & hìc obstabat ratio publicæ utilitatis, quæ dic-
40 tat, ne delicta remaneant impunita, præcipuè ea, ex quibus gravis jactura reipublicæ redundare potest, ut doctè probat Sarmiento *d. c.* 12. *n.* 7. in quo etiam consentit Cancer. *d. c.* 3. *n.* 164.

Ex his Senatus reum deliquisse, & puniendum esse censuit, sed quia jam senio confectus
41 alterum pedem in cimba Charontis habere videbatur, attentis diuturnis servitiis per eum exhibitis; nam anno 1624. jam Relatoris officium in Senatu gerebat, de æquitate potiùs, quàm de juris rigore, extra ordinem eum condemnavit, nempè pœna octo millè aureorum, sententia diei 1. Augusti 1671. confirmata die 22. Octobris subsequentis.

42 Ex quibus resultat, numquam hæc crimina in Senatu absque debitâ pœna remansisse, neque faciliter dispensationes concessas fuisse, immò summam vigilantiam in puniendis hujusmodi excessibus adhibere, ità ut non solùm respectu Magistratuum merum, & mixtum imperium exercentium, hæc observantia in usu sit, sed etiam
43 respectu administrantium res Dominicas. Quia unus ex Regiis officialibus Hispaniolæ de hoc crimine accusatus, quia contraxit cum filia adrius, officio privatus fuit anno 1669. & Pater uxoris, si durante lite ultimum diem non clausisset, eamdem pœna substineret. Quoad discussores in illis Tribunalibus rationum servientes, pulchra species relata fuit in Senatu. Unus ex discussoribus Regii Consilii Patrimonialis missus fuit ad visitandum Tribunal Rationum Limense cum facultate presidendi in eo, visitatione durante. Iste 44
contraxit cum filia discussoris prædefuncti, qui officium Thesaurarii gesserat, & rationes dispunctæ nondum erant, de hoc accusatus in Senatu, peccasse in legem pronunciatum fuit, sed quia officium discussoris in eo Tribunali non obtinebat, extraordinaria pœna fuit plexus, sententia diei... an....

CONTROVERSIA LXX.

De sententia annullanda defectu legitimæ citationis.

SUMMARIUM.

1 *Facti species enarratur.*
2 *Sententiæ Senatus exequibiles ex se sunt ad instar Præfecti Prætorio.*
3 *Sententiæ Senatus vim legis habent, quia censentur ipsius Principis.*
4 *Tres sententiæ conformes de jure communi requiruntur ad faciendam rem judicatam.*
5 *Duæ sententiæ supremi Senatus de jure Hispano rem judicatam constituunt.*
6 *Nullitates sententiæ de jure Hispano intra sexaginta dies proponendæ sunt, aliàs non admittuntur.*
7 *Sententia Senatus rem judicatam constituens nullitatum remedium excludit.*
8 *Nullitas procedens ex defectu citationis, admitti debet à sententia Senatus secundùm aliquos.*
9 *Absens procuratorem relinquens per quem defendi possit, eo citato, conqueri non potest ex defectu citationis.*
10 *Expenditur Text.* in l. is qui reipublicæ 39. ff. ex quib. caus. major.
11 *Absentes per procuratorem defendi solent legitimè, sicut & citari.*
12 *Opposita exceptione defectu mandati, & ea repulsa, amplius reus ea de causa audiri non debet.*
13 *In criminalibus dum agitur de interesse pecuniario, conjuncta persona admittitur ad defensionem absentis.*
14 *Citationis defectus reddit processum, & sententiam nullam.*
15 *Citationis defectus percutit jus naturale, per quod justa defensio cuilibet concessa est.*
16 *Cujus exceptio admittenda est, etiamsi omnes exceptiones excludantur à lege, vel statuto.*
17 *Quæ à Summo Pontifice, vel alio supremo Principe tolli non potes.*
18 *Et admitti debet post judicatum, sive sententiam revisionis.*
19 *Judicis expressa, & personalis citatio requiritur, quoties agitur de restitutione immodici salarii in commissionis exercitio percepti.*
20 *Judicium syndicatus criminale est ex sui natura.*
21 *Judicium restitutionis expensarum indebitè perceptarum, est accesorium, & sequi debet natu-*

turam principalis.

22 *Judicium criminale expostulat realem citationem.*

23 *Textus* in l. accusatore 13. §. 1. ff. de pub. jud. *concordatur cum* l. servum 33. ff. de procurat. *& aliis juribus.*

24 *Quæ conciliatio legis Hispanæ decisione firmatur.*

25 *Causa Syndicatus personaliter agi debet cum officiali.*

26 *Nisi aliter Principis mandaverit, & tunc speciale mandatum requiritur, & cautio judicati solvendi.*

27 *Quod numquam conceditur in lite ardua, vel criminis, ex quo magna pœna infligi potest.*

28 *Causa pecuniaria per procuratorem agi potest etiamsi famosa sit.*

29 *Quod solùm procedit inter personas infimæ sortis, non verò in honore, & dignitate constitutis.*

30 *Honor præfertur vitæ, præsertim inter probos, & honestos viros.*

31 *Causæ honoris æquiparantur capitalib.*

32 *In causa civili ardua, prima citatio debet esse personalis.*

33 *Mandatum non extenditur ultra intentionem concedentis.*

34 *Mandatum generale comprehendit lites motas, non movendas.*

35 *Absenti in causa civili curator boni assignandus.*

36 *Citatio absentis, qua in causa fieri possit per procuratorem?*

37 *Citatione facta procuratori absentis, cedenda est dilatio ad Dominum considendum.*

38 *Nullitas mera quoad ritum, despici solet in supremis consistoriis, si de bono jure appareat.*

39 *Secus verò quando simul cum nullitate justitia sententiæ dubia videtur, vel de injustitia appareat.*

40 *Res judicata infringitur, si acta processus in substantialibus diminuta apparent.*

41 *Sententiæ Senatus exequibiles sunt, & vim legis obtinent, si vitè, & rectè latæ fuerint.*

42 *Nullitas proveniens ex defectu citationis, opponi potest post sexaginta dies, immò & semper.*

43 *Vera interpretatio traditur* d. l. is qui 39. ff. Ex quib. caus. major.

44 *Absens ex causa necessaria subveniendas est, et si procuratorem reliquerit.*

45 *Expenditur Text.* in l. sed etsi per Prætorem 26. §. item inquit Prætor. ff. eod.

46 *Hæc jura ad concordiam rediguntur noviter.*

47 *Repulsa exceptionis defectu mandati, appositæ procuratori non obstat Domino comparenti, nullitatem alleganti.*

48 *Falsus procurator dicitur, qui minùs sufficiens mandatum habet.*

49 *Conjunctorio nomine admissus ad defensionem conjuncti absentis, ei præjudicium parare non potes.*

50 *Decisio Senatus.*

1 CAusa syndicatus unius ex Prætoribus Novi Orbis commissa fuit cuidam Auditori Regiarum Audientiarum in eo existentium, qui recenter promotus ab hac Curia ad eas partes pro-

ficiscebatur. Finita lite syndicatus, & exactis salariis, cæterisque expensis, & transmissis actis ad Senatum, in eoque expeditis, nomine Prætoris deductum fuit, prælibatum Auditorem immoderata salaria extorsisse, ob quod juberi Proregi illius Regni postulabatur, quòd Auditorem compelleret restituere excessum, qui ingentis quantitatis asserebatur. Frater hujusmodi Auditoris, exhibendo mandatum ei relictum, ad exigendum cum libera & generali administratione ad omnes lites, ante discessum concessum, huc instantiæ se opposuit, plura ad defensionem Domini deducendo. Sed sententia *diei 6. Novembris anni 1666.* Auditor fuit condemnatus ad restitutionem excessus juxta taxationem factam per computatorem Senatus, cui de more hæc committi solent, qui summam quatuordecim mille aureorum excedebat. Quæ quidem sententia confirmata fuit *die* 30. *Martii anni 1667.* Dominus Fiscalis Auditorem de eo immodico excessu accusavit, cui dictum fuit *lo acordado*, ope cujus decreti simul cum litteris executorialibus, rescriptum fuit Proregi, quòd eum in hac Curia comparere juberet. In cujus executionem Auditor in Senatu comparuit, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo. Nomine Prætoris supplicatum fuit, sibi dari mandatum executionis contra personam, & bona Auditoris, cui instantiæ ipse se opposuit, rem judicatam negando, & causam ex defectu citationis de novo inchoandam, annullatis sententiis prætendendo, tanquam inaudita parte latis.

2 Actor allegabat, quòd sententiæ, quarum executionem postulabat, erant latæ in Senatu supremo Novi Orbis, & sic ad instar Prefecti Prætorio, exequibiles ex sui natura absque dubio remanebat, *Authent. quæ supplicatio, Cod. de præcip. Princip. off.* Quia notoriè jus faciunt, *c. in causis de sent. & re judic.* ubi Felin. *num.* 3. Senatus namque Principis vox est, & sic ejus decreta Principis esse censentur, *leg. non ambigitur*, ubi Gloss. 3
& Bartol *ff. de legib.* Et sic ejus sententi ævim legis obtinent, Text. *in leg.* 3. & *leg. fin. in princ. Cod. de legib.* cum aliis plurimis adductis per Dominum Valenzuel. *consil.* 45. *ex num.* 55. Tom. Carleval. *de judic. tom.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *n.* 947. D. Leon. *decis. Val.* 81. *n.* 12. August. Barbosa *in collect. d. l. fin. n.* 8. & D. Crespi, *observ.* 1. *num.* 194.

Secundò, quia licèt de jure communi tres sen- 4
tentiæ conformes requirantur, ut res judicata resultet, à qua provocare licitum non sit, juxta Text. *in l. unic. C. ne liceat ter provoc.* ubi communiter Doctores, de cujus materia plura traduntur per D. Salgado *de reg. protect. p.* 3. *c.* 16. *ex n.* 2. De jure nostro Hispano si sententiæ supremi Senatus sint duæ tantùm, sufficiunt, à quibus 5
ampliùs provocare non licet, Text. *in l.* 22. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* ubi Azeved. sed latiùs *in l.* 4. *tit.* 17. *lib.* 4. *in prin.* ita ut litteræ executoriales expediantur, & via executiva ex tunc procedatur. Plura ad rem tradit D. Larrea *decis.* 39. *ex n.* 3. ob quod cùm semel supplicatum fuisset, & in gradu remissionis prima sententia confirmata reperiretur, rem judicatam adesse dubitari non poterat, & sic viam executivam procedere clarè apparebat.

Tertiò, quia licèt per *l.* 2. *tit.* 17. *lib.* 4. *Re-* 6

copil. concessus litigatoribus terminus reperiatur ad dicendum de nullitate sententiarum, qui sexaginta dierum est, ut latè docent Azevedo *in dict. Text.* & Joannes Guttierrez *pract. lib.* 1. *quæst. 96. per tot.* ex duplici capite elapsum terminum esse videbatur in nostra specie; nam in Peruana Pro-
7 vincia dicebatur, non reperta fuisse bona, ex quibus quantitas contenta in executoriali restitueretur. Si enim computandus terminus esset à die inceptæ executionis in Novo Orbe, non solùm sexaginta dies, sed sexcenti elapsi fuerunt. Si à die adventus Auditoris ad hæc Regna, quia impedito agere ob distantia, terminus non curreret, etiam sexaginta dies elapsi erant. Quibus addebatur, quod sententia revisionis lata in Senatu, quæ supplicationem non admittit, neque nullitatis exceptionem patitur, ex Text. *in leg.* 4. *d. tit.*
8 7. *lib.* 4. *Recop.* docent Azevedo *ibid. in princ.* & Guttierrez *d. c. 96. num.* 10.

Quartò, quia licèt hæc dispositio limitari soleat, quando nullitas procedit ex defectu citationis, ut docuerunt Paz *de tenut. cap.* 14. *num. 6. & 9.* Salgado *reg. protect. p.* 3. *c.* 1. *num.* 121. & Amaya *in leg. unic. Cod. de sent. advoc. fisc. lat. l.*
9 10. *num.* 8. qui alios laudant, tamen Prætor hunc defectum acerrimè negabat, & legitimam citationem adstruebat ex multis. Nempè, quia reus Procuratorem reliquerat, per quem defenderetur, cum pleno mandato, libera ac generali administratione, qui non solùm in lite comparuit, verùm etiam deduxerat latissimè, de eo plenariè audito, sententiæ latæ fuerant, quo in casu neque
10 nullitatis remedium, neque restitutionis in integrum beneficio juvari poterat. Textus expressus in *leg. is qui reipublicæ* 39. *ff. ex quibus caus. major. cap. dilectus* 11. *de procurat. cap. qui ad agendum, in fin. de procurat. n.* 6. Dominus Covarrub. *var. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 3. *vers. quinto.* Gregor. Lop. *in leg.* 19. *titul.* 5. *part.* 3. *gloss.* 6. *cum sequentib.* Suarez de Paz *in pract. tom.* 1. *in princip. annot.* 4. *num.* 17. Jacob. Cancer. *variar. lib.* 3. *c.* 14. & *num.* 1. D. Leon. *decis.* 97. *n.* 3. *cum seqq.*
11 August. Barbos. *in coll. de cap. dilectus n.* 2. Qui hanc distinctionem tradit, nempè quòd si dominus præsens sit, citari personaliter debet; si autem absens fuerit, procuratorem citari sufficit. In hac enim specie de absentia non dubitabatur, de interventu Procuratoris dubitari non poterat, ac per consequens ex defectu citationis sententiæ
12 infirmari non poterant.

Quintò, quia in decursu litis exceptio defectus mandati, tam respectu procuratoris rei quàm actoris opposita fuerat, & per Senatum repulsa interlocutoria in gradu supplicationis confirmata; ita ut quoad eam rem judicatam adesse appareat: quo posito jam controversia super eodem articulo admitti non poterat, ut docent Bartol. *in l.* 1. *Cod. de procurator.* Jason. *ibid. num.* 8. aliis relatis Noguerol *alleg.* 36. *n.* 15. Salgado *in labyr. p.* 1. *c.* 23. *n.* 28. *cum seqq.* Cùm autem hæc actio civiliter intentata, & decisa fuisset, sententia revisionis interveniente, via executiva planè procedebat, & mandatum executionis denegari non poterat, juxta doctrinam Parladorium *lib.* 2. *rer. quotid. p.* 1. §. 1. *num.* 5. *cum seq.* Carleval. *tom.* 2. *tit.* 2. *disput.* 8. *ex num.* 1. *& tit.* 3. *disput.* 1. *ex n.* 1.

Denique quia frater rei erat, qui defensionem suscepit, & etiam in criminalibus dum solùm agitur de interesse pecuniario, admitti con- 13
junctam personam defensorio nomine pro reo absente, docent Clarus *in* §. *fin. quæst.* 33. *num.* 5. ubi Bajardus *num.* 11. Bossius *in pract. tit. an in jud. crim. procurat. adm. num.* 1. Cancer *var. d. cap.* 14. *n.* 11. cùm autem actor nullius pœnæ impositionem postularet, sed pro restitutione excessus expensarum ageret, etiamsi mandati defectus appareret, potuit frater absentis defensorio nomine, tanquam conjuncta persona admitti; & eo admisso sententia suos effectus producere.

Sed reus contendebat, ex plurimis mandatum denegari, & sententiam annullandam; & primò ex defectu legitimæ citationis, ex quo excludirur 14
legitimario judicii, & in consequentiam reddit processum, & sententiam nullius effectus, Text. *in leg. nam ita divus, ff. de adopt. l. de unoquoque, ff. de rejudic. cap. Deus omnipotens* 2. *qu.* 1. Clementina, *Pastoralis*, §. *cæterùm, de re judic.* Clement. *sæpè, de verbor. signific.* ubi communiter Doctores, & cùm hic defectus lædat jus naturale, per quod justa defensio denegari nemini potest, ex Text. *in l. defensionis facultas 7. c. de jur. Fisci, leg. unius* 18. §. *cogniturum, ff. de quæs.* 15
plura per Jul. Clar. §. *fin. q.* 31. *ex n.* 1. Caball. *cas.* 102. *n.* 96. Giurbam *consil.* 39. *n.* 40. Guazzin. *defension.* 10. *cap.* 1. *n.* 11. Larream *decis.* 4. *n.* 10. *& decis.* 20. *n.* 43. Amajam *in l.* 5. & *in d. leg.* 7. *C. de jur. fisc. lib.* 10. Adeò ut neque per summum Antistitem, vel alium supremum 16
Principem lege, consuetudine, vel alia dispositione tolli possit. Latè Guazz. *dict. cap.* 1. *num.* 4. Cevallos *com. contr. comm. quæ* 175. *per tot.* cujus exceptio etiam post judicatum admitti debet, Baldus *in l.* 1. *secund. lect. num.* 3. *ff. de procurat. & in l.* 1. *Cod. de reb. alien. vel non, & consil.* 122. *lib.* 2. Alexandr. *consil.* 146. *circa fin.* Cravet *consil.* 118. Vantius *de nullit. titul. ex defect. jurisdict. ex num.* 3. §. Guid. Pap. *decis.* 208. *& in addit.* Farin. *in novissim. decis.* 1. *per tot.* Mascard. *de probat. concl.* 1007. *num.* 12. *cum sequentib.* Giurba *consil.* 18. *à num.* 10. Caball. *cas.* 252. *num.* 1. *cum sequentib.* Ex quo resultat, quòd licèt per *d. l.* 4. omnes exceptiones excludantur, & nullitatis remedium denegatum sit, 17
quando resultat ex defectu citationis, exclusa non remanent, ut docent in terminis Paz. *de tenut. d. c.* 14. *n.* 6. *&* 8. Gironda *de privil. n.* 1432. Torreblanc. *de magia, l.* 3. *c.* 30. *n.* 9. *& de jur. spirit. lib.* 15. *c.* 12. *n.* 34. Amaya *in d. l. unic. n.* 8. Salgal. *de reg. protect. cap.* 3. *n.* 122. *part.* 4. 18
& in labyrint. p. 3. *c.* 1. *n.* 121. Carasco *ad leg. Regn. tr.* 2. *n.* 61. qui omnes sic interpretantur decisionem Textus *in d. l.* 4. hanc conclusionem validissimis rationibus juris confirmando.

Quæ in nostra specie favore rei verificabantur, nam revera arguebatur de iniqua taxatione 19
expensarum, & conventus reperiebatur, ut excessum restitueret; ad quod necessaria ejus citatio erat, quæ personaliter fieri debuit, juxta Text. *in l.* 12. *tit.* 5. *p.* 3. *& in l.* 235. *styli*, ut in terminis docuit Bobad. *l.* 2. *polit. c.* 21. *n.* 155. Tum quia causa ardua erat, & ejus principaliter intererat, ne eo inscio præjudicaretur, in tam mag-

na

na quantitate, ut communiter docent Doctores *in l. eum qui*, C. *de procur.* Tum etiam, quia taxatio expensarum, quæ de iniquitate arguebatur, facta erat in judicio syndicatus, quod criminale est, ut probatur ex latè traditis per Paridem de Puteo *tr. de syndic. verb. proceditur.* Bobal. *l.* 5. *polit. cap.* 1. & Mastril. *de Magistr. l.* 6. *c.* 1. *per tot.* & in specie sic tenuerunt Ant. de Butrio, & Abbas *in c. superbis*, *col.* 2. *in fin. de accusat.* Fel. *in rub. de jud.* Sesse *in respons. syndic. potest tract. de inhibit. n.* 42. Et quæstionis restitutio excessus, tanquam appendix, accesorium judicii criminalis sequebatur illius naturam, per Text. *in l.* [21] *fundi*, *ff. de fundo instruct. capite si super gratia*, *de offic. delegat.* cum aliis plurimis adductis per August. Barbosam, *axiomat.* 14. & Dominum Valenzuelam *cons.* 18. *n.* 71. *cum seqq.* Et licèt in puncto juris vulgariter disceptetur, an in judicio criminali possit admitti procurator: [22] quia non admitti probat Text. *in l. accusatore* 13. §. 1. *ff. de pup. jud.* & *in l.* 1. *ff. an per al. caus. appell.* & admittendum esse innuere videtur Text. *in l. servum* 33. *ff. de procur.* & *in* 3. *l.* C. *de accusat.* De quorum jurium antinomia plura tradunt Accurs. *in d. l.* 33. Duaren. *ad tit. de procurat. c.* 6. Hugo Donell. *lib.* 18. *comm. cap.* 10. ubi Osuald. Illig. *litt.* G. Cujac. *lib.* 10. *observat. cap.* 20. Faquin. *lib.* 1. *controvers. cap.* 24. ex criminalis Doctrinæ Doctoribus Ant. Matth. [23] *in l.* 48. *ff. tit.* 13. *cap.* 4. *per tot.* Qui plures interpretationes adducunt, quarum placet illa quæ probat, *in d. l.* 33. agi de excusatione absentiæ, ad quam procurator admittitur, & *in d. l.* 13. §. 1. de plena defensione rei, quæ procuratorem non admittit. Hæc enim interpretatio canonizata reperitur per *legem* Hispaniam, nempè 12. *tit.* 5. [24] *p.* 3. ubi Greg. Lop. sic tenent, Ant. Gomez. *lib.* 3. *var. cap.* 1. *ex n.* 12. Parlador. *lib.* 1. *rer. quotidianar. cap.* 20. *num.* 2. Ceval. *com. contr. com. q.* 237. *ex n.* 2. Pareja, *de instrum. edict. tom.* 6. *tit.* 6. *resol.* 7. *ex n.* 17. Ayllon. ad Gomez *d. c.* 1. *num.* 13. & per jus canonicum Text. *in cap. veniens de accus.* ubi Doctores, quorum plures tradit August. Barbos. *in collect. ad hunc Textum.* Horum Doctrina in praxi ab exteris amplexa est, ut probant Farin. *quæst.* 99. *n.* 66. Guazz. *defens.* 12. *ex n.* 1. *cap.* 1. Cabal. *cas.* 23. *n.* 10. Carpz. *in pract. crim. p.* 3. *q.* 105. *ex n.* 41. Et licèt in levioribus criminibus admitti posse procuratorem teneant, nempè quando pœna corporis afflictiva irrogari non potest, ut cum aliis notat Carpz. *n.* 77. apud nos neque pro levissimo crimine procurator admittitur, nisi priùs reus personaliter compareat, ut omnes Doctores Hispani testantur & quotidiana praxis demonstrat.

Quæ quidem doctrina, & communis praxis [25] in causis syndicatus utique procedit, & sic expressè definitum habemus *in d. l.* 12. *in fine*, *tit.* 5. *part.* 3. & *in d. l.* 135. *styl.* & noviori jure *in l.* 23. *tit.* 7. *lib.* 2. *Recopilat.* ut probant Paz, Gregor. Lopez & Azevedo in eisdem juribus. Neque obstat Text. *in l.* 3. *tit.* 9. *eodem lib.* 3. *Recop.* ibi: *Ellos por si, ò por sus personeros*; quia ut ubique, ait Azevedus, procedit in causis levioribus, quando ex dispensatione Principis magistratui conceditur licentia recedendi, relicto procuratore specialiter instructo, & præstita cautione judicati solvendi; & adhuc in his casibus si procurator dixerit, se satis instructum non reperiri, vel aliquis defectus in mandato apparet, citandum personaliter esse in terminis Ma- [26] gistratum Indiarum, cum Angelo, Julio Claro, Bajardo, Scaccia, Farinacio, Gratiano, Valasco, Craveta, Pereyra, & Rota Romana docuit Dominus Solarzano *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 7. & *lib.* 5. *polit. in dict. cap.* 10. vers. *Pero con advertencia.* Quòd enim de re gravi tractatur, exitus demonstrabat, cùm condemnatio summam, superaret quatuordecim mille aureorum. Quibus sic extantibus defectus citationis suppleri non potuit per spontaneam fratris, [27] vel procuratoris comparationem. Quia præterquam quòd causa sapiebat naturam criminalis, & syndicatus, ut ex dictis resultat, in qua numquam procurator admittitur, nisi ex dispensatione Principis, & cum specialissimo mandato: procurator reum defensurus instructus esse non poterat tempore concessionis mandati, quo utebatur; quia factum in judicio deductum nondum evenerat; nec postea instructum fuisse præsumi poterat, cùm gesta fuissent in Novo Orbe, & sic legitima defensio adhiberi non poterat, qua deficiente, sententia vitio nullitatis laborabat, ut ex dictis clarè resultat. Quibus addi poterat, quòd cùm in hac lite tractaretur de præjudicio absentis, non sufficiebat mandatum speciale; in quo genericè de ea mentio fieret, sed specialissimam cum expresione individuali ex distinctione Bartoli *in l. filius-familias*, *n.* 9. *ff. de donat.* quam sequuntur Baldus, Alberic. Salicet. Paul. de Castro, Decius, Craveta, Vancius, Misingerus, Covarrubias, Rolandus, Gratus, Cassad. Bertazol. Menochius, Surdus, Bimius, Honddedus, Berous, Riminaldus, junior, Valenzuel. & alii, quos laudat & sequitur Don Franciscus Merlinus *libro primo controversiarum*, *capite* 73. *num.* 8.

Secundò, quia etiamsi causa criminalis, vel [28] syndicatus non censeretur, erat tamen famosa, quia integritas judicis arguebatur ex eo, quòd conveniretur de immodicis salariis in tam magna quantitate percepris. Et licèt regulariter in similibus causis procurator admitti possit, juxta Textum *in d. l.* 1. *ff. an per al. caus. appell.* ibi: [29] *Planè si pecuniaria causa est, ex qua ignominia sequatur, potest & per procuratorem hoc agi.* Procedit ista conclusio inter personas infimæ sortis, non autem in dignitate, & honore constitutas, argument. Text. *in leg. non solùm*, 59. §. *fin. ff. de procurat.* ibi: *Sed non facilè per procuratorem quis suspectus accusabatur, quoniam fame causa est.* Quia in persona publica dignitate decorata honor præfertur vitæ, Text. *in lege isti* [30] *quidem*, *ff. quod metus causa*, *lege si adulterium cum incestu* 38. §. *fin. ff. ad leg. Jul. de adulter. leg.* 2. §. *initium* 24. *ff. de orig. jur.* cum aliis adductis per Bartol. *in leg. quæ omnia*, *ff. de procurat.* Alex. *in leg. sepè*, *num.* 10. & *in leg. si victum*, *num.* 2. *ff. de re judic.* Cephal. *cons.* 688. *num.* 8. Bursat. *consil.* 191. *numer.* 3. *libro* 2. Dominus Covarrubias *lib.* 1. *var. cap.* 11.

numer. 4. *in fin.* Vazquez *controvers. illustr. cap.*
31 11. *num.* 7. Menchac. *cap.* 18. *numer.* 13. *&* *cap.* 48. *numer.* 7. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 14. *numer.* 44. Valenzuela *consil.* 92. *numero* 81. *cum sequentibus*, optimè Pareja *de instrum. edit. tom.* 2. *tit.* 10. *resolut.* 4. *numero* 17. *&* 18. Et ratio est, quia causa honoris æquiparatur capitali, ut isti Doctores tenent. Et cùm in capitalibus procurator non admittatur, juxta *dict. l.* 1. *ff. an per al. caus. appellat.* ut superiùs probatum est *numero* 22. *& sequentibus*, sic in causa honoris admitti procurator non debet saltim absque speciali mandato, & plenaria causæ instructione, quia famæ causa non alii temerè committenda est, ne malè agendo lædatur absentis existimatio, *leg.* 2. *ff. de obseq. præst.* Donell. *lib.* 18. *comm. cap.* 12. ubi Illiger. *litt. B. & Cod.*

32 Tertiò, quia dato quòd causa merè civilis esset, prima citatio fieri debuit in persona rei, juxta Text. *in leg. eum qui*, *Cod. de procurat.* cum aliis adductis per Cancer. *dict. numero* 122. præsertim quia impossibile erat, quòd tempore concessionis mandati in mentem concedenti veniret, concessionem ad hanc causam extendi posse. Quia cùm originem duceret à judicio syndicatus nondum inchoato, neque sibi commisso, & postea peracto in Novo Orbe, minimè potuit procuratorem dare, nec eum instruere de
33 defensione necessaria, quia ex re futura pendebat. Mandatum enim non potest expendi quantumvis generale sit, nisi ad ea quæ verosimiliter in mentem concedenti venire poterant tempore concessionis, Text. *in leg. creditor* §. *si inter maritum*, *ff. mandat.* latè Mantica. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 7. *tit.* 15. *num.* 25. Dominus Solorzano *tom* 2. *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 21. Neque intelligi potest ad lites movendas, sed ad motas tantùm, ex Doctrina An-
34 gel. *in* §. *præterea*, *instit. de excep. numer.* 40. Gratianus *discep. cap.* 145. *num.* 3. *cum seqq.* Noguerol. *allegat.* 9. *num.* 90. Absque eo quod obstet doctrina Joan. Guttier. *de jur. confir. p.* 1. *cap.* 23. *num.* 6. qui curatorem dandum bonis absentis ultra mare, docet. Nam neque hoc observatum fuit, nec doctrina similis procedit in nostra specie. Quia iste Doctor loquitur in terminis executionis faciendæ contra fidejussorem principalis debitoris ex contractu inito in loco judicii, absentis; nam ad faciendam excussionem in bonis rei principalis pro debito liqui-
35 do, curator bonis absentis datur, quod posse fieri fatemur. At in casu nostro, reus qui in Novo Orbe degebat, conveniebatur ex delicto, vel quasi gesto in Novo Orbe, & licèt quando abest, citatio personalis denegetur, & posse fieri procuratori, doceant Ant. Faber. *in C. lib.* 2. *tit.* 2. *defin.* 1. Cancer. *de cap.* 14. *numer.*
36 125. & cæteri adducti per Aug. Barbos. *in d. cap. dilectus*, *num.* 2. hoc procedit, si conveniatur ex facto gesto in loco judicii, de quo procuratorem instruere potuit, non autem de eo quod procurator ignorat; & adhuc eo in casu, si versemur in arduis, numquam denegatur dilatio ad Dominum consulendum, juxta Text. *in*
37 *authent. quæ in Provincia*, *Cod. ubi de crim. agi oport.* docet D. Fr. Hier. Leon *d. decis.* 97. *n.* 1. *&* 2. quæ dilatio in nostra specie concessa non fuit, immò denegatus terminus ad probandum, & sic reus indefensus remansit, & condemnatus apparuit, antequam legitimè audiretur, quæ jura detestantur.

Et quamvis hæc non contemplentur in supre- 38
mis Tribunalibus, si simplex nullitas allegatur, quia nullitates rituales attendendæ non sunt, si sententia justa apparet, per Text. *in l. fin.* §. *ult. ff. quod met. caus.* docent Afflict. *dec.* 372. *num.* 8. Gam. *dec.* 324. *n.* 1. Vivius *dec.* 331. *ex num.* 1. Pereyr. *dec.* 9. *in princ.* & *dec.* 76. *num.* 4. Ant. Fab. *in C. leg.* 3. *tit.* 12. *defin.* 24. 12
in gn. Cancer. *var. l.* 3. *cap.* 17. *n.* 56. *&* 563. Parlador. *lib.* 2. *rer. quotid. part.* 1. §. 1. *num.* 10. *tit.* 17. *lib.* 4. *Recopil. n.* 57. Dom. Greg. Lopez *in l.* 10. *tit.* 4. *part.* 3. Valascus, *consul.* 65. *ad fin.* Sed quando simul cum nullitate rituali 39
deducitur ratio propter quam justitia sententiæ dubia redditur, vel in totum sententia iniqua detegitur, allegans nullitatem audiendus est, & sententia reformanda, vel revocanda, ut omnes isti Doctores tenent; in hac enim specie hæc verificabantur, nam Auditor conventus non solùm judicium syndicatus instituit, prosecutus fuit, & consummavit adversus actorem, sed privatos querelantes audivit, & has querelas sententiis terminavit, in quo commissionem à Senatu emanatam exercuit; verùm etiam judicium rationum 41
Arcarum communitatum Indorum de commissione Proregis instituit, conclusit, & sententiam finivit, virtute cujus Prætor omni cum effectu novem mille aureos ærario Regio restituere fuit compulsus. Hæc omnia peragenda erant expensis reorum ipsorum judiciorum. Et Auditor acta ad Senatum transmiserat, sed in Curia oblivione, vel 42
dolo, exhibita Senatoribus non fuerant. Ob quod, 40
neque in taxatione facta per compuratorem habita fuit ratio temporis necessarii ad expeditionem querelarum, neque ad judicium rationum. Actor enim ea omnia tacuerat, & dolosè se gessisse videbatur, gravamen proponendo modo prædicto, & sic non solùm sententiæ justitia dubia reddebatur, verùm de injustitia apparebat, quo in casu rei judicatæ authoritas nihil operatur, immo infringitur ob defectum actorum in substantialibus, ut probant Textus *in l.* 2. *Cod. de re judicat. l.* 2. *C. quando provocar. non lic. l.* 19. *otro si decimos el prim. tit.* 2. *part.* 3. *leg.* 4. *tit.* 16. *ead. part.* 3. Alexand. *consil.* 75. *num.* 4. *lib.* 5. Decius *in cap. quoniam contra*, *num.* 35. *de prob.* Gratian. *regul.* 417. Menoch. *de præs. lib.* 1. *præs.* 67. *num.* 50. Farinac. *decis.* 106. *in nov.* Ant. Fab. *in C. lib.* 4. *tit.* 15. *defin.* 33. *n.* 11. *in not.* Fontanell. *decis.* 176. *num.* 4 *&* 5. *&* *decis.* 177. *num.* 10. ex nostratibus Escobar *de reciocin. c.* 14. *n.* 10. Paz *de tenut. cap.* 14. *n.* 18. 13
Carasco *dict. tract.* 2. *n.* 70. Salgado *in labyr. d. part.* 3. *cap.* 1. *n.* 128. *&* 168. Pareja *dict. tom.* 2. *tit.* 7. *resol.* 2. *n.* 33. qui omnes loquuntur in terminis *d. l.* 4. *tit.* 17. *lib.* 4. *Recopil.*

Quibus positis, non obstant in contrarium ad- 43
ducta; non primum, quia licèt sententiæ Senatus exequibiles sint, & vim legis obtineant, intelligendum est quoties rite, & rectè latæ fuerint; nam

nam si nulliter ferantur, nullum producunt effectum, ex regula Textus *in l.* 4. §. *condemnatum, ff. de re judic.* cum vulgatis adductis per Barbos. *axiomat.* 164. *n.* 1. & procedit respectu inferiorum, non ipsius Senatus, qui suas sententias meliorare, & corrigere potest, ac debet, quoties justum esse decreverit ut probat Dominus Crespi *observ.* 22. *n.* 220. *cum sequentibus.*

Neque obstat secundum, quia licèt regulari- 42
ter duæ sententiæ conformes in supremis Senatibus rem judicatam constituant, non ex eo concluditur nullitas resultans ex defectu citationis, quæ lædit jus naturale, & rem judicatam infringit, ut probavi *supr. n.* 14. *cum sequentib.*

Neque tertium, quia de injunctione judiciali 43
sententiæ, vel executoriæ facta Reo de qua agimus, in actis nihil apparebat, etsi appareret, cùm nullitas allegata consistat in defectu citationis, lapso termino allegari potest, ut pluribus probat Azevedo *in d. l.* 2. *tit.* 17. *libr.* 4. *Recopil. num.* 37.

Nec quartum, quia, ut dixi, hæc causa non 44
erat merè civilis, & pecuniaria, sed criminalis, & ad instar syndicatus, & sic cessant omnia in contrarium allata respectu interventus procuratoris, qui in simili causa pro absente absque specialissimo mandato intervenire non potuit. Neque decisio Text. *in l. is qui reipublicæ* 39. *ff. ex quib. caus. major.* absolutè procedit, extante decisione Textus *in l. sed & si per Prætorem* 26. §. *fin. ff. eod.* quo Ulpianus regulam generalem docuit his verbis: *Et generaliter quotiescumque quis ex necessitate, non ex voluntate abfuit, dici oportet ei subveniendum.* 45 Quam probant etiam Text. *in l.* 1. §. 1. *leg.* 4. *l. milites* 7. *l. necnon* 28. §. *si quis sæpiùs, l. fin. ff. eod.* Sed melior ad rem Text. *in d. l.* 26. §. *item inquit Prætor.* ibi: *Et sæpissimè constitutum est adjuvari eum debere, sive habuit procuratorem, sive non.* Quæ verba prima facie apertè contrariari videntur *cum d. l. is qui reipublicæ*, ibi: *Si procuratorem reliquerit per quem defendi possit, in integrum restitui volens non auditur*, in quibus juribus conciliandis varia dixerunt Accursius *in gloss. d. l.* 39. Odus *de restit. part.* 1. *quæst.* 29. *cum seq.* Duaren. *ad tit. de restit. major. fol.* 126. Jacob. Cujac. *l.* 10. *observat. cap.* 14. Atnon. Fab. *in ration. ad d. l.* 26. 38. & 39. Hugo Donell. *lib.* 21. *comm. cap.* 5. & ibi Illiger. *litter. L.* Sed mihi semper visum fuit conciliationem deduci noviter forsan, ex verbis ipsius Textus *in dict. leg.* 39. ibi: *Is qui reipublicæ causa abfuturus erat, si procuratorem reliquerit per quem defendi possit, in integrum restitui volens, non auditur.* Paulus itaque in hoc Textu loquitur de eo, qui antequam reipublicæ causa proficisceretur, procuratorem sufficienter instructum ad litem tunc motam reliquit. Et restitui volens audiendum non esse respondit, quia 46
legitimè potuit defendi per eum. At verò Ulpianus *in d. l.* 26. §. *item inquit Prætor*, loquitur de eo, cui lis mota fuit, postquam civitatis causa absentiam inchoaverat, & hunc restituendum docet, sive procuratorem reliquerit, sive non, quia minimè potuit eum instruere ad defensionem. Hæc disserebam in Academia Valentina anno 1638. quando Doctoris gradum obtinui; quia illustrandus Text. *in d. l. is qui reipublicæ* 39. sorte mihi obtigit. Quæ quidem interpretatio quantum ad prædicta conducat, nemo est qui non videat.

Ad quintum dicendum est, quòd licèt oppo- 47
sita fuisset exceptio defectus mandati, & ea repulsa, quando re vera de defectu constat, dominusque comparet, audiendus est, ut in terminis docuit Dominus Salgado *de Regia protect. p.* 4. *cap.* 7. *num.* 133. his verbis: *Dominus autem quandocumque compareat allegans, procuratorem comparentem pro eo non habere mandatum, erit omnino audiendus, ad annullandum processum, etiamsi aliàs judex inter adversarium, & procuratorem assertum, seu falsum, declaraverit habere legitimam personam, procuratorem comparentem, quia Domino absenti non præjudicat.* Quæ Doctrina nititur in decisione Textus *in lege falsus, C. de* 48
furt. ubi Baldus *n.* 33. & Albericus *n.* 3. Alexand. *cons.* 133. *num.* 19. *l.* 2. Marescotus *l.* 2. *var. c.* 93. *n.* 25. Mascard. *dict. conclus.* 1007. *num.* 12. *cum seq.* Noguerol. *alleg.* 19. *num.* 23. qui licèt loquatur de falso procuratore, idem procedit in eo qui minùs sufficiens mandatum habet; nam is etiam falsus procurator dicitur, ut docet Baldus *in c. non ulli* 22. *n.* 3. *in fin. de offic. delegat.* Curt. jun. in *l. licet* 24. *num.* 2. *C. de procurat.* Mastril. *decis.* 179. *n.* 9. *p.* 2. August. Barbos. *in collect. d. leg. licèt, n.* 3.

Ad sextum respondendum est cum dictis, nem- 49
pè in hac causa non solùm de interesse pecuniario tractari, sed de honore, authoritate, fama, & opinione Auditoris; nam ultra læsionem, quam pati poterat inter probos, & honestos, eo ipso quo actio contra eum ex causa memorata proposita per actorem fuit, Dominus Fiscalis ipsum Auditorem accusavit de commissis in exercitio muneris ratione excessus salarii percepti, ob quod jussus fuit comparere personaliter in Senatu cum magna jactura opinionis, & rei familiaris; ob quod nequaquam frater conjunctorio nomine admitti potuit, cùm causa simpliciter pecuniaria non esset. Neque admisso eo, præjudicium pare- 50
re potuit fratri absenti, nisi ratificatio sequatur. Ut latè probant Magon. *decis. Lucen.* 6. *num.* 6. Hier. Laur. *decis. Aven.* 24. *per tot.* Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gl.* 10. *n.* 97. Cartar. *decis.* 54. *n.* 3. Joseph. Ludov. *decis. Perus.* 49. & *decis.* 110. *n.* 12. Donell. *lib.* 18. *com. c.* 13. ubi Illiger *lit. C*, Mench. *contr. usufr. tit.* 3. *q.* 8. *num.* 10. Joann. Garcia *regul.* 22. August. Barbos. *in coll. l. exigendi* 12. *nu.* 5. *C. de procurat.* cùm autem in nostra specie gesta per fratrem Auditor non ratificaverit, immò impugnavit acerrimè, nullum præjudicium gesta per illum inferre poterunt.

Ex his pronuntiatum fuit, sententias annul- 51
landas esse, mandatum executionis actori denegandum, reservato jure partibus ad petendumque sibi utiliora esse videbuntur. Sententia lata die 15. Julii anni 1671

CON-

CONTROVERSIA LXXI.

De Auditore Novi Orbis officium temporale suscipiente, an ultra syndicatus judicium, quod *residentia* apud nos dici solet, ex eo officio subjiciatur judicio acerbo visitationis?

SUMMARIUM.

1 *Fodinarum argenti vivi in oppido de Huancabelica repertarum notitia, & celebritas, remissivè.*
2 *Forma administrationis earumdem.*
3 *Facti species enarratur.*
4 *Dubia controvesia in hac specie.*
5 *Visitandi Magistratus, & Universitates jus de regalibus est.*
6 *Visitationis judicium secreto modo procedendi inter nos usufrequens ad quem finem institutum sit?*
7 *Magistratum perpetuum obtinens, si officium temporale susceperit, subjici videtur judicio visitationis, & quare?*
8 *Minister cui visitationis judicium commissum est, nulliter procedit, aliud judicium instituendo.*
9 *Princeps virtute clausulæ appositæ in concessionibus*, mera, & libera voluntate durante, *potest officium tollere, nulla adhibita causæ cognitione.*
10 *Magistratus perpetui authoritas inseparabilis est ab eo, licèt officium inferius administret.*
11 *In officio commissa dicuntur, quæcumque fiunt authoritate, prætextu, & colore officii.*
12 *Visitationis judicium adhibetur, ne Magistratus durante officio inquisitus, ipsius authoritate obstacula rectæ justitiæ administrationi inferre valeat.*
13 *Visitationis judicium institutum est ad reformationem Magistratum supremorum, munera perpetua obtinentium.*
14 *Visitationis acerbitas substinetur ex consensu admittentium Magistratus, sub ea conditione.*
15 *Et nihilominùs injustitiam continere aliqui tenuerunt, & quare?*
16 *Prætores, Gubernatores, & cæteri officiales temporalia munera subeuntes syndicatui, sive* residentiæ *subjiciuntur, non visitationi.*
17 *Absolutus, vel condemnatus de aliquo crimine, non debet, nec potest amplius super eo molestari.*
18 *Syndicatum, sive* residentiam *præstans, non potes amplius inquiri, vel accusari de gestis in eo munere.*
19 *Magistratus inferiores, qui syndicatum præstant, numquam visitari solent, licèt de potestate Principis non dubitetur.*
20 *Remedia extraordinaria adhibenda non sunt, quando ordinaria sufficiunt.*
21 *Inferiores tenentur Principem semel, atque iterùm conculere, si injusta, vel insueta mandaverit.*
22 *Principem posse ex vi clausulæ*, mera & libera voluntate durante, *officialem removere, valdè dubium esse solet.*
23 *Duarum personarum vices substinens, diverso jure debet judicari.*
24 *Unumquodque officium retinet suam pristinam naturam, & secundùm actum gestum considerari debet.*
25 *A separatis, & remotis nulla sequi potest illatio.*
26 *Senatus censura.*

DE celeberrimis fodinis argenti vivi in oppido de Huancabelica Peruanæ Provinciæ, earumque inventione, & opulentia plura tradunt P. Josephus de Acosta *in histor. nat. Ind. l. 4. c. 11. cum seq.* Bisciola *lib. 16. hor. succis. cap.* 4. Ant. de Herrera *in descript. Indiar. post tom. 2. histor. pag.* 58. Joan. Laer. *in Novo Orbe, lib.* 10. *cap.* 19. Gaspard. Escolano *in Gazophyl. p.* 1. *pag.* 40. Dominus Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 1. c.* 14. *n.* 44. *& lib.* 5. *c.* 1. *n.* 30. *& in Polit. in d. l. 6. c.* 2. §. *y haviendo aora*, & P. Didacus Avendanno *in thesaur. judic. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 12. *n.* 115. 1

In harum fodinarum recta administratione consistit tota fermè vis erarii Regis, quia mediante argento vivo, veri argenti summa ingens colligitur; ob quod licèt à principio Reges nostri hanc administrationem speciali Prætori, sive Gubernatori mandare solebant; demum commissa immediatè fuit ipsis Peruanis Proregibus, qui tanquam in re ad se præcipuè spectante, eligerent Gubernatorem idoneum, & sic unum ex Auditoribus Senatus Limensis mittere solent, ut tradit D. Solorzano *d. lib. 6. polit. c.* 2. & ipse Gubernatorem fuisse testatur ab anno 1616. usque ad annum 1619. tum *in d. c.* 2. tum etiam *d. lib.* 1. *de jur. Ind. c.* 14. *num.* 45. quæ administratio per triennium tantùm conceditur, & frequentius uni ex Auditoribus dicti Senatus. 2

Quidam ex eis Gubernator per Proregem missus fuit anno 1660. & cùm post finitum officium, relatum fuisset in supremo Novi Orbis Senatu, ipsum in ea administratione malè se gessisse, & perdidisse centum mille aureos ex pecunia fisci, visitationis judicium in eum statutum fuit: sed dum hæc agebantur, ipse judicium syndicatus, sive *residentiæ*, ut dicere solemus, sustinuerat, absolutionem plenariam consequendo. Visitator tamen commissionem executioni deducendo, eum virtute clausulæ in commissione superadditæ condemnavit ad restitutionem nonaginta duorum mille aureorum, quos Gubernator solvere jusserat veris Fisci creditoribus sub prætextu quòd contrà præceptum Proregis solvere jussisset. Et cùm restitutio hujus ingentis summæ facilis non esset, novo Proregi proposuit, quòd vice compulsionis Auditorem personaliter comparare in Senatu juberet. Annuit utique, & simul cum eo acta visitationis transmisit, in quibus tria dubia controvertenda præcipuè videbantur. 3

Primum: An Auditor ex susceptione simplici officii Gubernatoris subjici dici posset visitationis judicio, præsertim quando absolutus reperiebatur in judicio syndicatus. De quo in præsenti controversia tractatur. 4

Secundum: An ex eo quòd solvere jussisset contra decretum Proregis, teneretur ad restitutionem solutorum.

Ter-

Tertium: An Proreges potestatem habeant jubendi senatoribus comparere personaliter in Senatu, inconsulto Principe, de quibus agendum est in duobus controversiis sequentibus.

Quoad primum dubium videbatur dicendum, 5 quòd jus visitandi Magistratus, & cæteros officiales de Regalibus est, sicut & facultas visitandi universitates civitatum, & oppidorum totius Regni, juxta Text. *in leg. unic. C. ut omnes jud. tam civil. quàm crim. & in Aut. jud. sin. quo suffr.* §. *necessitat.* Jul. Clar. *in* §. *fin. qu.* 35. *n.* 21. Belluga *in spec. Princ. rub.* 35. §. *post milit. ex num.* 1. Carav. *super. rit. mag. Cur. rit.* 49. *num.* 4. Capic. *dec.* 27. *num.* 11. Carl. de Tapia *sup. const. Neap. tit. de offic. Mag. just. constit. Magist. justitiar. num.* 4. D. Franc. Hieron. Leon. *dec. Valens.* 10. *num.* 27. *tit.* 3. Mastr. *de Mag. lib.* 6. *c.* 1. *num.* 15. *cum seqq.* Montan. *de reg. tit. potest. const. Mag. num.* 16. ex nostratibus Azeved. *in rub. tit.* 7. *lib.* 3. *Recop. num.* 4. Aug. Barb. *in d. leg. unic. num.* 2. D. Larrea *dec. Granat.* 98. *num.* 17. & D. Solorz. *de jur. Indiar. t.* 2. *lib.* 4. *c.* 8. *ex num.* 11. *& in polit. Indian. lib.* 5. *c.* 6 10. §. *y pasando.* Cùm autem commissio Principis nomine expedita fuisset, & eo consulto deliberata, neque de potestate, neque de voluntate dubitari posse dicebatur. Et licèt hoc visitationis judicium (quod ex sui natura, & forma procedendi secretè, absque eo quòd inquisitionis acta edantur, nomina, vel dicta testium reo communicentur, neque confessio exigatur, sed traditis capitulis de quibus accusatur, *Cargos* dicimus, eo respondente, & probante, quod sibi expedire credit; unica sententia terminatur) institutum sit ad compescendam maximam authoritatem, quam superiores Magistratus obtinent cùm officio perpetuo, & sic solùm in usu est contra Præsides, Auditores, Pærfectos Curiæ, & cæteros officiales Au- 7 dientiarum, perpetuum munus obtinentes; cùm facultas Principis, & Senatus nullis limitibus circunscribatur, & Gubernator de quo agimus, Auditoris munus retineret, ne authoritate hujus dignitatis crimina in gubernatione patrata obnubilaret, necessaria, & opportuna visa fuit via visitationis, ut rectæ justitiæ administrationi fieret satis, & crimina ab eo patrata debitis pœnis puniri possent. Neque Regius Visitator cui negotium 8 commissum fuit, habebat arbitrium instituendi aliud judicium, vel procedendi diversa forma, cùm fines mandati transgredi ab eo non possent, ut docet Text. *in leg. diligenter, ff. mandati*, cum vulgatis adductis per Dom. Solorz. *d. tit.* 2. *lib.* 2. *c.* 6. *num.* 18. immò si excederet, nullum, & irritum esset, Text. *in l. ut fundus, ff. com. divid. c. cum dilecta, de rescript.* idem Solorz. *d. lib.* 2. *c.* 4. *num.* 50. *cum seqq.*

9 Quibus addi poterat, quòd Princeps cujus erat mandatum, virtute clausulæ *mera & libera voluntate durante* appossita in concessione dignitatis Senatoriæ, poterat ipsum Auditorem ea in totum privare, ut pluribus probat Dom. Crespi *observ. illustr.* 7. *per tot.* quod ante eum dixerat Montan. *d. num.* 16. Quidquid in contrarium tenuerit Acas. Ripol. *de regal. c.* 35. *ex num.* 64. Ergo multò magis potuit eligere medium visitationis ad instruendum animum suum de gestis per Auditorem in munere Gubernatoris, & in administratione fodinarum. Neque relevabis si dicas, non pertinuisse ad munus Auditoris, ea quæ in gubernatione Huancabelicensi gesta erant. Nam licèt verum sit, quòd Auditoris authoritas inseparabilis erat à persona, hanc dignitatem Senatoriam retinente, ita ut verum esset dicere, quòd omnia, quæ Gubernator decernebat, gesta erant per Auditorem, & cùm delicta in officio commissa dicantur, omnia quæ fiunt authoritate, pretextu, vel colore officii, ut pluribus probat Farinac. *q.* 19. *num.* 44. satis deliquisse in officio Auditoris videbatur, si authoritate illius facta nomine Gu- 11 bernatoris, firmitatem validiorem obtinebant. Ob quod, sicut ratione officii Auditoris obnoxius reperiebatur ad judicium visitationis sustinendum, non poterat excusari ratione gestorum in gubernatione, cùm authoritate Senatoria concurrente in eadem persona, concurreret etiam in omnibus gestis per Gubernatorem. Quæ quidem authoritas 12 in causa est, ut visitationis judicium secretum adhibeatur, quia sic vitari possunt offensæ divinæ Majestatis, & justitiæ administrandæ obstacula, quæ in his Auditorum syndicationibus frequenter contingore solent ex perhorrescentia concepta à testibus, & aliis qui instrumenta ministrare debent ad comprobationem delictorum, dum inquisitum vident in tribunali sedentem, & eamdem authoritatem conservantem, ut prudenter & doctè in terminis considerat Pater Didac. Avend. *in Thesaur. Judic. p.* 1. *tit.* 4. *c.* 20. *num.* 172.

At contrarium videbatur dicendum. Primò quia 13 visitationis judicium statutum, usu, & consuetudine nostrorum Regum admissum est ad reformationem Magistratuum supremorum, quorum authoritas ex perpetuo munere formidabilis esse potest subditis gravamina patientibus, ut latè probant D. Larrea, & D. Solorzano in locis superiùs adductis, ita ut munera temporalia obtinentes hujus acerbitatem numquam experti sint præter Proreges; ad quos speciali dispositione in Novo Orbe extensum est, sic testante Solorzano *d.* 14 *cap.* 8. *num.* 15. Quæ quidem acerbitas, quoad formam secretam procedendi, non edita copia indiciorum nec traditis nominibus testium, nec eis repetitis cum citatione visitati, sustineri non posset, nisi ex tacito consensu admitrentium officia cum præsupposito subjectionis huic judicio, ut notant Larrea *d. decis.* 98. *num.* 23. Solorz. *d. cap.* 4. *num.* 11. *& 66. & in polit. d. c.* 10. §. *y se tiene y reputa*, Montan. *d. num.* 16. *vers. id autem facit.* Vallenzuel. *consil.* 155. *num.* 59. & Dominus Crespi *observ.* 89. *num.* 20. Et nihilominùs pluribus visum fuit modum iniquum continere, ut dixit Mastrillus *dict. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 24. nec 15 temerariè, quia in criminalibus reus justæ defensionis facultatem renuntiare non valet, quoties pœna corporalis, vel famosi imponi potest, quia ipse Dominus non est personæ, vel status, Text. *in l. liber homo, ff. ad leg. Aquil.* 1. *lex Cornelia*, §. *fin. ff. ad l. Corn. de sicar.* ut cum Avendanno, Redin. Duennas, Guttierrez, Ant. Gomez, Rojas, Paz, & Azevedo probat Pareja *de instr. edit. tit.* 2. *resol.* 6. *n.* 115. *& tit.* 10. *resol.* 4. *num.* 16. Sicut neque remittere potest juramentum, ut latè probat Farinacius *q.* 74. *num.* 85. quem sequitur Carpzov. *part.* 16

3. *pract. crim. qu.* 114. *num.* 64. Cùm autem certissimum sit, quòd Prætores, Gubernatores, & cæteri officiales temporales Novi Orbis, numquam judicium visitationis sustinuerunt, quia tantùm in Magistratus superiores decerni solet, quando munus perpetuum obtinent; sic clarè testatur Larrea *d. decis.* 98. *num.* 18. ibi: *Cepit de Magistratibus superioribus inquiri, & num.* 19. ibi: *Illud autem ad Senatores, Consiliarios, & eorum officiales extensum*, Solorzanus *dict. cap.* 8. *num.* 10. ibi: *Ubi sinistra alicujus Audientiæ suspicio habetur, vel querelæ provincialium regias aures offendunt, solet frequenter contra eos in communi, vel particulari visitationis judicium indici.* Et *num.* 66. ibi: *Quoniam hoc videtur visitationis generalis nomen, & natura expostulare, & sub hac lege dictarum Audientiarum Ministri se officium suscipere intelligere debuerunt. Qui sanè hac in parte deterioris conditionis sunt, quàm cæteri Correctores, Præsidesve, aut Gubernatores, qui syndicatui subjiciuntur.* Eadem verba nostro Hispano idiomate tradit *in polit. dict. cap.* 10. §. *y en esto.* Clarè resultat, quòd deficit usus, & consuetudo procedendi, & consensus Auditoris, ut ex eo sustineri posset judicium irregulare, & acerbum, per quod jus naturale infringitur, & justæ defensionis facultas impedita manet.

17 Secundò, quia iste Auditor tanquam Gubernator Huancabelicarum fodinarum syndicatus judicium subierat juxta leges Regni de quo toto *titulo septimo, libro tertio, Recopilat.* ubi Azevedo, & ex professo Bobadilla, *libro quinto, politic. capite primo, per totum*, & in eo inquisitus, & accusatus fuit de omnibus, quorum in visitatione accusabatur; à Judice syndicatore fuerat absolutus, & sententia absolutionis confirmata erat in Regia Audientia, ad quam appellationis judicium spectabat, ut docet Solorzan. *dict. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 17. & sic non poterat ampliùs molestari. Quia generaliter à jure statutum est, quod reus semel inquisitus, vel accusatus de aliquo crimine, sive absolutus, sive condemnatus evadat, non potest ampliùs inquiri vel molestari, quia crimen extin-
18 guitur absolutione, Text. *in l.* 7. §. *iisdem, ff. de accusat. l. penult.* §. *fin. ff. naut. caupon. vel stabul. l. ingenuum* 25. *Digest. de statut. hom. lege qui de crimine, Cod. de accusat. Cod. de his, eod. titul. leg.* 12. *titul.* 1. *part.* 7. ubi Gregor. Lopez *gloss.* 2. & 3. Dominus Covarrubias *libr.* 2. *variarum, capite* 10. *in princip.* Julius Clarus §. *fin. quæstione* 57. *numero* 1. ubi Bajardus, Antonius Gomez *lib.* 3. *variarum, capite* 1. *num.* 27. Mastrill. *de Magistr. dict. lib.* 6. *cap.* 6. *numer.* 29. Bobadilla *dict. lib.* 5. *polit. capite* 3. *num.* 135. Tiberius Decian. *lib* 3. *tractat. crimin. capite* 30. *ex numero* 1. Farinac. *quæst.* 4. *num.* 1. Guazzin. *defens.* 2. *c.* 7. *num.* 21. plurib. Giurba *cons.* 53. *num.* 17. Anton. Matth. *de crim. ad lib.* 48. *ff. tit.* 19. *cap.* 2. *num.* 1. Tum etiam quia in specie Prætorum, Gubernatorum, & aliorum officialium, tam Hispaniæ, quàm Novi Orbis, qui per tempus à lege præfinitum *residentiam* fecerunt, & syndicatum reddiderunt, semelque in eo absoluti fuerunt, seclusa collusione, & fraude ampliùs inquiri, aut molestari de gestis in officio non posse, pluribus docent ultra Mastrillum & Bobadill. *ubi prox.* plures relati per Solorzan. *dict. cap.* 8. *num.* 67. *cum seqq. & in polit. dict. cap.* 10. §. *y en esto, usque ad fin.* Et sic Auditor qui legitimè syndicatum præstiterat de gestis in gubernatione, non potuit visitari, aut iterùm inquiri.

Neque his obstare videntur in contrarium ad- 19
ducta. Nam ex eo quòd sit de regalibus Principis jus visitandi suos Magistratus, non sequitur quòd hoc remedium sit adhibendum respectu numerum inferiorum, qui jure ordinario syndicatui subjiciuntur. Non enim dubitamus de potestate Principis, sed de voluntate, quæ fertur ad hoc ut remedia extraordinaria non adhibeantur, quoties ordinaria sufficiunt, ut probat Textus *in leg. apud minores* 12. *leg. in causa* 16. *ff. de minor. leg. quædam* 9. *ff. de edend. leg.* 1. *ff. de præscript. verb. leg.* 3. *ff. si advers. rem judic. leg. cùm sine, Digest. de Carbon. edict. lege* 3. *Codice de in integ. restitut. cap. Clerici* 11. *quæstione* 3. Regens Dominus Hieronymus Leon. *decis.* 166. *num.* 3. Fon- 20
tanella *de pact. claus.* 4. *gloss.* 18. *parte decima, numero centesimo, & decisione centesima decima tertia, numero quarto*, novissimè Dominus Crespi *observat.* 1. *numer.* 322. Et licèt Princeps decrevisset hunc Auditorem visitari, dimanavit ex sinistra, vel diminuta informatione, quod supplerì potuit, & debuit per Visitatorem, non aliud judicium instituendo, sed jussionis executionem suspendendo, quousque Princeps ab eo plenius informatus de cunctis facti circumstamiis; quod semel iterùmque facere subditi permissum habent (per Textum *in Authent. de mandat. Princip.* §. *denique, Cod. si quando de rescript.* ubi Barbos. Solorzano *dict. tom.* 2. *de Indiar. gubernat. lib.* 2. *capite* 8. *numero* 52. & *lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 40.) quod justum esset, decreverit. Certissimum namque videbatur, quòd si Princeps, ejusque Senatus percepissent, quòd Auditor nihil authoritatis Senatorii officii impendisset in exercitio Guberna- 21
tionis, prout re vera non impendit; quòd syndicatui paruit, quòd residentiam compleverit absque aliqua suspicione fraudis, vel perhorrescentiæ illatæ querelosis, subditis, aut testibus, & quòd absolutus plenariè evaserat, absolutionis confirmationem obtinendo in illa Regia Audientia, in qua ipse Prorex præsidet, judicium visitationis in eum non decrevisset. 22

Neque obstat secundum; nam, ut dixi *num. nono*, propositio potestatis Principis, quoad privandum officio quemlibet Magistratum, virtute clausulæ *mera, & libera voluntate, durante* valdè dubia redditur: non solùm inducit quamdam monitionem ad benè se habendum, & fideliter gubernandum, ut benè probat Ripol. *dict. num. sexagesimo quarto*, quibus addenda ea quæ ex Oliban. Bologneto, Domino Gregorio Lopez, & Romanio notavi *tom.* 1. *de regim. Val. capite quarto*, §. 6. *n.* 9. neque transire potest absque limitationibus, quæ illius vires enervant prorsus, ut ex ipsa *observ.* 7. Domini Crespi, si bene perpendatur, resultat. Sed quantumvis eam absolutè concedamus, non inde sequitur, quòd acerbissimum visitationis judicium, consuetudine introductum, ad reformandos excessus Magistratuum supremorum munera perpetua obtinentium, & in Novo Orbe extensum ad Proreges, propter excelentiam digni-

ta-

tatis, qui quidem in susceptione ipsorum munerum prænotam habent subjectionem ad eum suscipiendum, extendi possit ad inferiores Magistratus, qui ad limitatum tempus eliguntur, & tantum-
23 modò se subjici sciunt judicio regulari syndicatus; nam respectu eorum deficit consensus, qui secretum modum procedendi justificare potest. Neque ex eo, quòd in persona Auditoris concurrerent duæ dignitates, inseparabiles operationes factæ fuerunt. Quia dum duarum personarum vices sustinebat, jura discreta remanebant, juxta Text. *in leg. tutorem* 22. *ff. de his quibus, ut indig.* cum pluribus ad rem congestis per Dominum Larream *decis.* 98. *num.* 62. & Solorzan. *de jur. Indiar. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 21. *ex num.* 7. *& tom.* 2. *lib.* 3.
24 *cap.* 14. *num.* 89. *& cap.* 23. *num.* 38. Qui *in d. cap.* 21. *num.* 13. latissimè probat, quòd unaquæque dignitas retinet suam pristinam naturam, & secundùm actum quem gerit, consideratut, neque in hac ulla alterius personæ, vel dignitatis ratio habetur, Text. *in leg.* 1. ubi Bald. *ff. de offic. consul.* cùm enim ipso effectu divisa reperiantur, quia dum officium Gubernatoris gessit, nihil tanquam Auditor, vel Senator operatus fuit, & è contra; cessabant inconvenientia in argumento considerata. Valdè namque remotum videbatur, quòd authoritas Senatoria infinere posset in his,
25 quæ gesta fuerant in administratione fodinarum; à remotis enim argumentum nec debile desumi potest, Textus *in l. Papinianus, ff. de minoribus* cum aliis adductis per Tiberium Decianum *lib. secundo, tractat. crim. capite septimo, numero quarto*, & Augustin. Barbos. *axiomat. n.* 205. Quibus extantibus Senatus judicium ferebatur ad annulandos actus Visitatoris. Sed quia Auditor hanc utilitatem
26 formiter non allegavit, neque de ea sententiam pronuntiari postulavit, de meritis causæ tractari jussit.

CONTROVERSIA LXXII.

De Gubernatore solvere jubente ex pecunia fisci sibi concredita, contra præceptum Superioris.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Recipiens pecuniam, ut alteri daret, si non fecerit, sed consumpsit, tenetur actione mandati, & furti.*
3 *Et ad restitutionem cum usuris.*
4 *Administratores pecunias, vel res quas suscipiunt, ratione administrationis in vero deposito, & sequestro habent.*
5 *Administratores contrectant, quidquid in alios usus consumunt.*
6 *Administratores, etiamsi nobiles sint in carcerem detrudi debent pro restitutione pecuniæ in alios usus consumptæ.*
7 *Thesaurarii, & alii administratores rerum fiscalium in hac dispositione comprehensi.*
8 *Administratores bonorum civitatis similiter comprehenduntur.*
9 *Fœminæ tutrices, & curatrices carcerari etiam possunt pro exigenda pecunia tutelæ ab eis consumpta.*
10 *Administratores bonorum consumptor ad idem tenentur.*
11 *Administratores nihil solvere possunt absque judicis decreto.*
12 *Administrator, qui contra superioris decretum solvit, nihil agit, & pœna dignus efficitur.*
13 *Et in dolo præsumitur, dum superioris præceptum non observat.*
14 *Administrator in quantum excedit superioris præceptum, de proprio solvisse videtur.*
15 *Mandans pecuniam administrationis consumere, eadem pœna tenetur.*
16 *Administrator rerum Fiscalium solvens veris Fisci Debitoribus illius stationis, utiliter solvit.*
17 *Et absque alicujus injuria, si non præposterat ordinem prioritatis.*
18 *Præcepta superioris, si iniquitatem contineant, non ligant judicem.*
19 *Maximè non reclamantibus his quorum interest.*
20 *Potestas Proregis non se extendit ad impediendam debiti solutionem creditoribus fisci, quia non est absoluta.*
21 *Proreges non valent aliquid statuere contra jus tertii, proveniens ex contractu.*
22 *Recipiens pecuniam, ut alteri daret, non contrectat, dum in proprios usus non consumpsit.*
23 *Proreges Novi Orbis non sunt domini rerum fiscalium, sed præpositi.*
24 *Rex semper voluisse præsumitur, quod jura decernunt.*
25 *Mandans ea quæ de jure procedunt, non tenetur ad pœnam, quia non mandat delictum.*
26 *Solutio destinata incerto loco, in alio fieri potest, consentiente parte.*
27 *Gubernator cui mandata est cura solvendi, non est depositarius, neque sequester, sed Præpositus ad instar judicis concursus.*
28 *Judici numquam imputatur, quòd ea quæ de jure procedunt, fieri mandet.*
29 *Judices debent solutiones decernere juxta prioritatem, & potioritatem creditorum.*
30 *Judices veritatem attendere debent in omnibus.*
31 *Judices in determinatis à jure arbitrari non valent.*
32 *Judices, ut litem suam faciant in dolo, & notoria culpa, malè judicando reperiri debent. Decisio Senatus.*

DIximus controversia præcedenti, Senatorem qui fodinas administraverat ab anno 1660. 1
usque ad annum 1664. condemnatum fuisse per Visitatorem ad restituendum nonaginta duos mille aureos, quos solvere jusserat ex pecunia fisci, veris creditoribus ejusdem negotiationis contra præceptum Proregis; qui solùm solvere jusserat in ipsis fodinis credita causata tempore administrationis ipsius Proregis. Nam similis quantitas soluta dicebatur in civitate Limensi, & pro debitis causatis ante adventum ipsius Proregis; Judex enim Visitator mandatum speciale in commissione habebat, ut restitutionen cogere posset cujuscumque quantitatis contra rescripta Proregis solutæ.

Et condemnationem sustineri posse dicebatur 2
ex eo, quòd dictos aureos solvere jusserat contra præceptum Proregis ipsos tradentis. Quod probari posset ex Text. *in lege si verò* 12. §. *dedi, ff. mandat*, ibi: *Dedi tibi pecuniam ut credicori meo*

exsolvas, non fecisti, præstabis mihi usuras, quo casu, & à me creditor pecuniam debitam cum usuris recepturus sit. Quòd Prorex tradidisset pecunias, ut creditoribus sui temporis exolveret, non poterat dubitari; quòd non fecisset, clarè resultabat. Ergo non solùm sortem, sed usuras, si eis fiscus gravatus fuisset, restituere tenebatur; nam cùm Ulpianus usuras præstare respondit, sortem præstandam supponit, cùm sint sortis accessiones, ut latè probavimus *contr.* 40. *num.* 4. Melior ad rem Text. *in leg. si mandavero* 22. §. *si tibi centum*, *Digest. eodem*, ubi Paulus ait: *Si tibi centum dedero, ut ea Titio dares, tuque non dederis, sed consumpsisti, & mandati, & furti teneri te, Proculus ait.* Idem rescripsisse videtur Imperator Alexander *in lege si is cui, septima, Codice de furt.* ibi: *Si is cui te pecuniam ad matrem tuam perferendam dedisse proponis, parva quantitate numerata, reliquam in usus suos convertit, furtum fecit.* Cùm enim actionem furti sequatur restitutio, *lege interdum, quinquagesima octava, Paragraph. qui furem, Digest. de furt. cum vulgat.* eo ipso quo actio furti datur, restitutio conceditur ultra pœnam, ut in hoc casu docent Imola *in lege si tibi dederim, vigesima quinta, Digest. de donat.* Chassaneus *ad consuetudinem Burg. rubr.* 1. *Paragrapho quinto, verbo si aliquis simplex furtum, n. nono*, Farinacius *consil. crimin. nonagesimo sexto, numero quadragesimo secundo, tomo primo*, pluribus relatis Berlich. *practicab. parte quinta, conclusione quinquagesima octava, numero septimo, cum sequentibus*, & Carpzovius *in practic. crimin. quæstione octogesima quinta, numero* 74. *cum sequentibus part.* 2.

4 Quæ confirmantur ex eo, quòd Administratores rerum publicarum, qui in alium usum, quàm destinatum pecunias expendunt, lege Julia de residuis tenentur, Text. *in l.* 2. *ff. eo tit.* docent Tiber. Decian. *tractat. crim. lib.* 8. *cap.* 28. *num.* 18. Petr. Gregorius *lib.* 33. *syntag.* 20. *num.* 20. Farin. *quæst.* 171. *num.* 57. Anton. Matth. *lib.* 8. *tit.* 10. *cap.* 5. *num.* 1. Carpzovius *dict. part.* 2. 5 *quæst.* 85. *num.* 4. *cum seqq.* Reputantur quippe depositarii, & sequestratores; & sic quidquid in alios usus consumunt, contrectare videntur, ac per consequens crimen incurrunt, ita ut ad restitutionem teneantur per carcerem, & similes sunt nullæ exactiones quamquam nobilitatis privilegio fruantur, ut de Thesaurariis, Quæstoribus, & cæteris pecuniam fisci administrantibus dixerunt Bar- 6 tol. *in l.* 1. §. *hæc verba, ff. ne vis fiat.* Bald. *in rub. Cod. de constit. pecun.* Paris de Puteo *tract. de syndicat. tit. de arbitrio eorum, num.* 19. quod in jure nostro cautum est *in l.* 14. *tit.* 7. *lib.* 9. *Recopilat.* ubi Azevedo, *num.* 10. Lasarte, *de Decim. Vend. cap.* 18. *à num.* 65. Guttierrez, *pract. part.* 3. *quæst.* 13. *numero* 103. *cum seqq.* Escobar, *de ratiotin. cap.* 23. *num.* 6. & 7. Carleval. *de judic. tom.* 2. *tit.* 3. *disputat.* 4. *numero* 2. & 3. Salgado, *in labyrin. credit. par.* 1. *cap.* 41. *num.* 3. *cum seqq. & part.* 3. *cap.* 6. *num.* 8. & *cap.* 7. *ex num.* 1. De administratore rerum civitatis expendente extra usus destinatos probant pluribus Bo- 7 badilla, *lib.* 5. *politic. cap.* 4. *num.* 80. Escobar. *de ratiocin. cap.* 25. *ex num.* 18. Salgado, *dict.* 1. *parte, cap.* 41. *num.* 10. De fœmina officium tutoris gerente, quæ pecunias pupilli consumpsit, quamvis pro causa civili in carcerem detrudi non possit, ex juribus notatis *sup. part.* 1. *controvers.* 59. *numer.* 23. cùm hæc actio procedat ex delicto, detrudi posse tenuerunt Duennas, *regul.* 312. *limit.* 2. aliis relatis Salgado, *d. cap.* 51. *numer.* 10. De administratore bonorum concursus cum Bart. Escobar. Bobadilla, & aliis plurimis probat diffusè Salgado, *dict. cap.* 41. *ex n.* 8 7. per plures sequentes. Et generaliter de quocumque officiali, seu artifice rem sibi traditam in 9 alios usus consumente, probant Text. *in* §. *furtum, inst. de obligat. quæ ex delict. nas. l. si pignore*, §. 1. *leg. fullo & sarcinator. ff. de furtis*, cum aliis per me notatis, *tom.* 1. *de regim. Val. cap.* 8. §. 8. *num.* 30.

Cùm enim similes Administratores rerum fisci, civitatis, pupilli, vel concursus nihil solvere 10 possint absque Judicis expressa jussione Text. *in leg. si quis instituatur*, §. *penult. & ultim. ff. de hæred. institut. leg.* 5. *ff. de curat. bon. dand.* pœna dignus judicatur, qui aliter fecerit, *l. diligenter, ff. mandat.* cum aliis adductis per Salgad. *dict. part.* 1. *cap.* 13. *num.* 51. *& part.* 3. *cap.* 6. *ex num.* 2. Multò ergo magis pœna dignus erit, 11 qui non solùm solvit absque judicis, vel superioris præcepto, sed immò contra expressam illius jussionem, *in leg. si pupillorum*, §. *si Prætor, ff. de reb. eorum*, ibi: *Et mea fert opinio, eum qui aliud fecit, quàm quod à Prætore decretum est, nihil egisse.* Text. *in leg. si itaque mandatum, ff. de jur. jurand. leg. sed & si ante, ff. ad Trebel. l. parvi, in fin. ff. de recept. arbitr. cap. cum olim* 12 *de offic. delegat.* Docent Felician. Solis, *de censib. lib.* 2. *cap.* 3. *ex num.* 15. Menoch. *de arbitrar. cas.* 252. *num.* 1. Valenzuel. *consil.* 47. *num.* 18. Castillo, *tom.* 4. *controver. cap.* 35. *ex num.* 34. Immò in dolo præsumitur, si superioris transgres- 13 sus fuerit, Text. *in l. non potest dolo* 199. *ff. de regul. jur.* ubi Petr. Fab. Cujacius, & Revard. Textus etiam *in leg. dolus* 44. *ff. mandat. l. si procuratorem*, §. *dolo, ff. eodem l.* 1. §. *fin. deposit.* Bartol. *in leg. tutor qui repertorium, ff. de administr. tutor.* Mascard. *de probat. conclus.* 531. *num.* 8. Lucas de Penna, *in l. quemadmodum, num.* 6. *Cod. de agricol. & censit. lib.* 11. *num.* 6. Farin. *quæst.* 89. *num.* 95. Petr. Barbosa, *in l. si mora part.* 1. *num.* 10. *ad fin. ff. solut. matrim.* Novar. *quæst. forens. part.* 1. *quæst.* 139. *in fin.* Bardel. *consil.* 161. *num.* 50. Giurba, *consil.* 33. *n.* 4. Noguerol. *allegatione* 7. *numer.* 6. *cum sequent.* Salgado, *dict. part.* 3. *cap.* 7. *ex numero* 4. Ob 14 quod in quantum excedit superioris præceptum, de proprio solvisse videtur, absque eo quòd de bonis administrationis, solvisse dicatur. Ut docent Flores, Diaz de Mena, *in addit. ad Gammam decis.* 160. Matienzus, *in l.* 1. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recop. gloss.* 8. *num.* 14. *cum seqq.* Arias Pinel. *in l.* 1. *Cod. de rescin. vendit. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 18. Hermosilla, *in l.* 48. *gloss.* 5. *num.* 6. *tit.* 5. *part.* 5. Neque hæc infirmari valent ex eo, quo Aga- 15 soni, seu Tabellario, datis fidejussoribus, pecunia tradita de more fuisset, ut veheretur ad Arcam fodinarum, ita ut dici possit, Tabellarium his juribus teneri, si in alios usus convertit. De quo locutos expressè fuisse Berlich. & Carpzov.

ubi

abi prox. ambigi nequit. Quia quoad hos nonaginta duos mille aureos non dubitabatur consumsisse de expresso mandato Senatoris, qui fodinas gubernabat: & sic ipse Senator tanquam mandans delictum fieri, eadem pœna tenebatur ex his, quæ congessimus *supr. contr.* 15. *num.* 3. *cum seqq.*

16 Verùm iis non obstantibus, revocandam condemnationem sequebatur ex eo: quòd Senator veris Fisci debitoribus solvi jussisse apparebat, non præposterato ordine prioritatis, vel potioritatis, sed eo ad unguem observato. Non debita obliterata antiquitate agnoscendo, seu longi temporis transcursu præscripta, sed recenter per annum parum plus vel minus ab eisdem fermè negotiatoribus contracta, jam imminente adventus ipsius Proregis. Non ad aliam stationem spectantia, sed ex ipsa fodinarum negotiatione procedentia: non in occulto procedendo, aut solutiones ipsas latitando; sed jussiones vel delegationes judicialiter palàm expediendo in urbe totius Regni Metropoli; acceptam pecuniam in Arca fodinarum notando, ad plenariam Thesaurarii exonerationem solutionum apochas in rationibus referendo, ita ut tempore condemnationis jam rationes solemniter in tribunali computationum expunctæ, atque definitæ reperiebantur: & hæc omnia adimpleta absque sordium, vel turpitudinis suspicione, ita ut solùm in eum inquireretur de receptione muneris parvæ quantitatis, ut solveret creditum, quod non fuerat solutum; & adhuc neque de dono apparuit in actis neque de persona offerentis. Sicque clarè sequebatur, muneris obligationem plenissimè adimplevisse, & negotium fisci utiliter gessisse,
17 juxta Text. *in l. solvendo, ff. de negot. cum vulgatis.* Quæ gesta fuerant absque injuria, vel præjudicio alicujus: tum quia nemo de his solutionibus conquerebatur: tum etiam quia ex regula trita in jure, qui prior est tempore, potior est jure, *leg. quæ prior, ff. de judic. cap. qui prior, de reg. jur. in* 7. ubi Barbosa. Ex quibus sequebatur, non versari in dolo, neque vero, neque præsumpto, cùm juris ordinem non præposterasset, & non teneri ad restitutionem eorum, quæ secundùm gradus prærogativam solvere jusserat; nam etiamsi solvisset præposterato ordine, finito officio non solùm approbanda erant, verùm etiamsi aliquid ultra receptum solvisset; recuperari posset, cum prælatione ad omnes creditores, ut ex
18 communi praxi pluribus probat Salgado, *d. part. cap. 9. ex num.* 21. Et licèt superioris præceptum adesset, cùm iniquitatem contineret contra apertissimas juris regulas, jubendo, quòd anterioribus prætermissis, posterioribus solutiones fierent, nunquam adstrictus fuit ad illius observantiam, Tex. *in leg. rescripta, Cod. de precib. Princ. offer. leg. quoniam judices, Cod. de appellat. cap. si à Domino* 11. *quæst.* 3. pluribus Farinac. *quæst.* 97. *num.* 25. præcipuè animadverso,
19 quòd debita soluta ex delegationibus Senatoris eisdem fermè negotiatoribus debebantur quibus & contracta tempore administrationis illius Proregis, sicque consentientibus eisdem in quorum favorem appositum præceptum fuerat, nulla injuria sequi poterat, Tex. *in l. nemo, ff. de reg. jur.* cum aliis adductis per Azevedum, *in Rub. tit.* 10. *lib.* 8. *Recopilat. num.* 6. quia ex consensu, verbis, vel facto sequitur clara renuntiatio, *cap. solitæ, c. accepta, & cap. audita de restitut. spoliat.* cum aliis adductis per Solorzan. *d. tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 89. *cum seqq.* Neque superioris authoritas læsa remansit, quia illius potestas non 20
se extendebat ad similem legem dicendam in solvendis creditoribus fisci, cum in hoc non habeat potestatem absolutam, sed jure, & ratione regulatam, ut pluribus probant Mastril. *de Magistrat. lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 32. Solorzan. *dict. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 39. Cùm nec voluisse credendum sit, quòd contra leges operaretur, Text. *in leg.* 2. §. *si quis à Principe, ff. ne quid in loc. publ.* maximè in materia contractus, in quo nec Princeps aliquid contra jus tertio quæsitum statuere 21
valet, Text. *in cap.* 1. *de probat. & in l. digna vox, C. de legib.* cum aliis adductis per Valenz. *consil.* 2. *num.* 5. de quo aliqua dixi, *tom.* 1. *de regim. Val. cap.* 4. §. 6. *ex num.* 5. Neque expedit, quòd ea potestate utatur, *l.* 1. §. *fin. ff. de feriis*, ibi: *Nec enim Prætoris factum juri derogare oportet.* Cùm hoc fuisset contrahentes eludere, quod non est ferendum, Text. *in leg.* 1. *Cod. de his qui ven. ætat. impetrar.* ibi: *Ne ii qui cum eis contrahunt, principali authoritate circumscripti esse videantur.* Quibus addi poterat; quòd præceptum non fuit factum cum solemnitatibus requisitis, neque injunctum eo modo, quo ad pœnam obligare posset.

His positis non obstant in contrarium allega- 22
ta. Quia Text. *in dict. lege si vero*, §. *& dedi lege si mandavero*, §. *si tibi centum, ff. mandat. leg. is cui* 7. *Cod. de furt.* loquuntur de eò, cui tradita pecunia fuit realiter, ut alteri daret, & ipse consumpsit in proprios usus, ut in terminis disputant Berlich. *dict. conclusione* 58. *ex numero* 7. Carpzovius *dict. quæstione* 85. *numer.* 74. Tunc enim adest contrectatio invito Domino, & sic nil mirum, quòd actio furti resultet. At in nostra 23
specie Senator nihil realiter recepit, nihil in proprios usus consumpsit, sed in eosdem ferme, ac consideratos in præcepto. Et licèt concedamus, per illum datam formam solutioni fuisse, poterat adimpleri per æquipollens, quando specificum adimplementum non continet æquitatem, ut aliis relatis probat Barbosa, *axim.* 100. *num.* 8. vel quando justæ causæ interveniunt, pluribus Latrea, *allegat. fiscal.* 40. *num.* 28. Neque dici poterat factum invito Domino, quia Prorex non erat Dominus illius pecuniæ, cùm solùm ad eum spectet administrationis cura regulata, ut dixi ex Solorzano, *dict. c.* 10. *num.* 30. Rex enim, 24
cujus pecunia erat, semper præsumitur voluisse ea, quæ jura discernunt, ut ex dictis patet. Et sic solvendo veris fisci creditoribus, ex eadem negociatione secundùm gradus prærogativam, nihil fecerat invito vero Domino, neque contrectavit: cùm in effectu consumpta pecunia esset in eosdem usus, ad quos destinata fuerant. Neque ratione mandati teneri poterat, quia non manda- 25
verat crimen aliquod exequi; sed ea quæ de jure procedunt. Licèt enim præceptum in forma specifica non adimplevisset, adimplevit per æquipolens ad majorem utilitatem fisci, & creditorum eam tradendo in civitate Limæ, quoniam in ea negociationem necessariam habere debent ad uberio-

riorem expeditionem laboris in ipsis fodinis faciendi; quia ab eo civitate victualia, instrumenta, ac cætera necessaria ad fodinas remittuntur, & sic ipsarum negotiatores debita contrahunt cum mercatoribus Limensibus, & ad ea solvenda, 26 etiamsi pecunia veheretur ad fodinas, restituenda erat ad dictam civitatem, & similes circuitus vitando, negotium creditorum utiliter gessit eorum preces audiendo, & fisci; cujus interest, quòd ipsi negotiatores solvendo sint eis, qui suas merces credere solent ad ipsos labores necessarias. Neque ex eo, quòd Tabellio, vel Agnso condemnatus fuisset, culpa aliqua in Senatorem resultabat; quia iste non fuit accusatus de traditione pecuniæ facta jussu Senatoris, quia hoc crimen non erat, sed de pecunia propria authoritate consumpta, & nihilhominus cùm eam consumpsisset in solvendo credita, sive cessa à veris fisci creditoribus, Regia Audientia Limana eum condemnavit ad pœnam levissimam, nempè exilii temporalis, & quatuor centum aureorum, ut ex actis deprehendebatur.

27 Et ipse Senator non poterat dici sequester, vel depositarius, seu administrator verè earum pecuniarum; quia realiter sibi tradita numquam fuit, sed Tabellioni, ut deferret ad fodinas, easque daret Thesaurario, ut moris est: & sic Senatori solùm commissa fuit cura rectè distributionis, ob quod non valet argumentum desumptum ex Thesaurariis, Quæstoribus, Tutoribus, & Administratoribus rerum Civitatis, vel concursus, quibus effectivè traduntur bona ad instar 28 depositi. Immò se habebat tanquam præpositus, sive Judex bonorum pupilli, vel concursus, ad quem pertinet solutiones decernere, & mandata expedire, ut creditoribus solvatur; & numquam auditum fuit, quòd Judici imputetur in crimen 29 solutio prioris, vel potioris crediti, cùm ex officio teneatur solutiones decernere secundùm prioritatem, & potioritatem, atque gradus prærogativam, & antelationem: sic pluribus probat Salgado *in dict. lab. part.* 1. *cap.* 3. *per totum*, *& cap.* 8. *ex num.* 25. *part.* 3. *cap.* 11. *à num.* 10. *& cap.* 14. *per totum.* In quo ut in cæteris veritatem ante omnia attendere debet, juxta Textum *in lege penultima*, *ff. de probat. cap. quæritur* 2. *quæstione* 7. *lege* 3. *titulo* 23. *parte* 3. *leg.* 11. *titulo* 1. *lib.* 5. *Ordin.* pluribus Valenzuel. *consil.* 30 1. *num.* 50. *&* 56. Absque eo quòd in determinatis à jure arbitrium exercere valeat, Text. *in leg. omnium*, *ff. de procurator*, cum aliis adductis per Menochium, *de arbitrar. quæstione* 14. *per tot.* Carras. *miscellan. c.* 12. *num.* 6. Neviz. *in silva nupt. lib.* 5. *num.* 24. Solorzan. *dict. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 21. Quæ dispositio 31 non solùm comprehendit Senatorem, sed etiam Proregem, qui regulatam legibus potestatem habet in rebus ærarii, vel fisci. Neque male judicasse Senatorem, & litem suam fecisse dici poterat, quia ad hoc requiritur notoria injustitia, vel per imperitiam, impudentiam, vel sordes, Text. *in leg. fin. ff. de var. & extraor. cognit.* pluribus Farinac. *qu.* 111. *ex num.* 455. & Xamar. *de Offic. fud. p.* 1. *qu.* 17. *num.* 27. *cum sequentib.* quæ omnia à nostra specie aberant, ut ex dictis patet.

Ex quibus revocandam condemnationem Senatus decrevit, Senatore leviter mulctato propter 32 aliam culpam ineptam condemnationem judicando; nam restitutio fieri deber de re ablata, & in nostris terminis nihil ablatum reperiebatur; non fisco, cùm veris creditoribus ejusdem negotiationis solutiones factæ fuissent; neque creditoribus, quia eisdem pecunia tradita erat, ita ut nullus reclamaret, vel querelam proponeret de solutione sibi denegata, vel retardata; pœna enim spreti mandati levissima est, quando nullum damnum secutum fuit, ex latè deductis per Joannem Baptistam de Thoro, *in compend. decision. tom.* 1. *pœna spreti mandati.*

CONTROVERSIA LXXIII.

De Potestate Prorégis Novi Orbis in coercendis Senatoribus, eos remittendo ad Curiam Principis, illo inconsulto.

SUMMARIUM.

1 *Facti species traditur.*
2 *Prorex Principem repræsentat in omnibus tum plenissima potestate, & jurisdictione.*
3 *Proregis factum, factum à Rege censetur.*
4 *Prorex procedere potest contra Senatores pro criminibus gravissimis, & scandalosis.*
5 *Magistratus conveniri non possunt pro debito civiliter durante officio.*
6 *Senatores, & cæteri officia perpetua obtinentes, durante officio conveniuntur.*
7 *Magistratus Superiores coram Principe, vel eo cui specialiter commissum est, conveniri debent.*
8 *Textus* in lege ne quisquam 9. ff. de offic. Procons. *expenditur.*
9 *In Novo Orbe permissum Proregibus reperitur, contra Senatores procedere pro crimine gravi extra officium commisso, usque ad executionem pœnæ corporalis.*
10 *In delictis ratione officii patratis tantùm procedere possunt ad processum fulminandum, & reos carcerandum, vel suspendendum.*
11 *Proregis arbitrio commissum est decernere, an crimen celerem demostrationem exigat.*
12 *Facilitas Proregum in usu hujus arbitrii notatur.*
13 *Arbitrium hoc concessum in criminalibus, non in civilibus causis.*
14 *Ineptum remedium videtur, quod executionem impedit restitutionis procuratæ.*
15 *Proreges possunt id ipsum quod Rex, nisi in his, quæ expressè eis limitata sunt.*
16 *Proregis potestas limitata est quoad coercitionem Senatorum.*
17 *Prorex nihil statuere potest in Senatorem, qui coràm eo conventus non est.*
18 *Visitator à Rege destinatus, major est Proregem in spectantibus ad visitationem.*
19 *Visitator tenetur consulere Regem, qui solus est Superior, non verò Proregem.*
20 *Proreges si aliquid errant, culpa consulentium errare solent ut plurimùm.*
21 *Decisio Senatus.*

Audi-

1 AUditore condemnato, & bonis ipsius in publica actione venditis, ut cogeretur reliquatum solvere, Visitator exposuit Proregi, quod ad hoc consequendum ipsum comparere mandaret in hac Curia, & in navim de proximo recessuram ascendere cogeret. Ut propositum fuerat, Prorex decrevit, & cùm Senator obtemperasset, & de hoc conquereretur in nostro Senatu, dubitabatur an concessum Proregibus sit, vel Præsidibus, inconsulto Principe, hæc in Senatores statuere, & exequi

2 Et posse probabatur ex eo, quòd Proreges, & Præsides Principem repræsentare dicuntur cum plenissima potestate, & jurisdictione, ex latè traditis per Dominum Solorzano, *de jur. Indiar. tomo secundo, lib. 4. cap. 4. ex num. 1. & cap. 10.* quibus addenda ea, quæ notaveram, *tom. 1. de regim. Valentiæ, cap. 2. §. ex num. 2.* & novissimè Dominus Don Raphael Vilosa, *in disertat. polit. & jurisdict. de nece Proreg. part. 1. in conclusione unica, argument. 3. per totum, præcipuè vers. tiene la misma jurisdicion.* Ob quod Prore-

3 gis factum est tanquam factum ab ipso Rege, quem repræsentat, Text. *in lege 1. ff. de offic. Procurat. Cæsar. cap. hi qui 12. de præbend. in 6.* pluribus Solorzan. *dict. tom. 2. lib. 2. cap. 9. num. 35.* Quod specialiter cautum est quoad punitionem alicujus gravissimi, & scandalosi criminis cujus-

4 cumque Magistratus, ex Textu *in lege si quis 3. Cod. de offic. Præs. Prætor. Orient.* ibi: *Ad nostræ mansuetudinis sententiam, non crimina, sed vindicta referatur*, Text. *in lege 3. Cod. de lucr. advocat. lib. 12.* ibi: *Etiam non consulta clementia nostra, pœnam subeat legibus competentem, Authent. ut jud. sine quo suffr. §. volumus, collation. 2.* Docent Petrus Belluga *in speculatione Princip. Rubric. 26. numer. 6.* Scip. Rovit. *in pragm. 3. titulo de offic. sacr. consil. numero 8.* Dominus Solorzan. *de jur. Indiar. dict. lib. 4. c. 4. num. 80. cum sequentibus.* Cùm autem hæc causa gravissima esset, ut constat ex ipsa quantitate, quæ dicebatur consumpta contra præceptum superioris, optimo jure dicendum videtur, quòd Prorex poterat in Senatorem statuere pœnam condignam, & cætera quæ sibi necessaria viderentur ad reintegrationem pecuniæ consumptæ.

5 Quæ quidem procedunt, dum criminaliter agitur; si verò civiliter, jure ordinario, licèt Magistratus conveniri non valeant pro causis pecuniariis durante officio, hæc regula limitatur in Senatoribus, & cæteris Magistratibus officia perpetua obtinentibus, ex decisione Textus *in lege 1. & 2. Cod. ubi Senat. vel clarissim.* & de jure nostro *in lege 15. titulo 1. part. lege 2. & 3. titulo*

6 *1. part. 4. lege 19. titulo 3. libro secundo, Recopilat.* pluribus relatis Dominus Solorzano, *dict. cap. 4. numero 66. cum sequentibus*, ita ut Senatores, & cæteri Magistratus non solùm coram Proregibus, sed coram ordinariis conveniri possint, ut quotidie conveniuntur, & communis usus judiciorum, atque generalis praxis demonstrat. Cùm autem in nostra specie condemnatio pecuniaria facta fuisset (judicio criminali visitationis, ad censuram supremi Senatus Novi Orbis de more reservato) ut restitueretur fisco pecunia consumpta, dum bona istius Senatoris non reperiebantur, poterat per carcerem cogi, ex dictis *Controvers. præced. num. 5.* sicut cæteris remediis Prætoriis ordinarii Judices debitores cogere solent in causis privilegiatis: Et multò magis authoritate suprema Proregis potuit ad hæc Regna transmitti loco carceris, cum in his personis modus carceris arbitrio judicis relinquatur. Farin. plura, & plures referens *qu. 30. ex num. 47.*

Sed his non obstantibus contrarium in hac spe- 7
cie visum fuit; quia quicquid sit de judicibus inferioribus; de jure cognitio causarum Magistratuum Superiorum, quales sunt Senatores, & cæteri Officiales Regiarum Audientiarum, officia perpetua obtinentes à Principe, ipsi Principi reservata est: sic mihi probat Text. *in leg. solet. 6. §. 1. ff. de offic. Procons.* ibi: *Sicut autem mandare jurisdictionem, vel non mandare est in arbitrio Proconsulis: ita adimere mandatam jurisdictionem, licet quidem Proconsuli: non autem debet inconsulto Principe hoc facere*, ubi Dionys. Go- 8
tofrid. Dominus Crespi, *observat. 7. numero 5.* bonus etiam Textus *in leg. 2. Cod. de offic. Prætor. Agust.* ibi: *Præfectus Prætorio Augustali, ordinariorum sub se judicum examinandi flagitia, & super his referendi, non amovendi, vel puniendi habeat potestatem.* Quo Imperatores Arcadius, Theodosius, & Honorius clarissimè rescripserunt, quòd facultatem removendi ab officio, vel puniendi, superiores Judicium non habeant, sed tantùm inquirendi, & referendi, quod est idem ac si dixissent, quòd inconsulto Principe neque amovendi, neque puniendi facultatem obtinent. Per transmissionem Senatoris ad hæc Regna nemini dubium erit, quòd sequebatur amotio: Igitur inconsulto Principe fieri à Prorege non potuit. Idem probat Textum *in leg. 2. §. administrationem, Cod. ut omm. Jud. tam civil. quàm criminal. leg. si gravius, Cod. de dignit. lib. 12. leg. in sacris, Cod. de prox. sacr. scrin. leg. Cubicularios, Cod. de præpos. sacr. cubicul. l. in diversa, Cod. de silentiar. leg. ex eo, Cod. de agent. in rebus, l. 1. & 2. Cod. de comit. consistor. lib. 12.* Et quòd in causis pecuniariis ad fiscum tangentibus, idipsum procedat, probat singularis ad rem Textus *in lege ne quisquam 9. in princip. ff. de offic. Proconsul.* ibi: *Sanè si fiscalis pecuniaria causa sit, quæ ad Procuratorem Principis respicit, melius fecerit, si abstineant.* Quibus juribus, & aliis hanc conclusionem firmant Cerdan. *in veriloq. cap. 1. §. 2. in princip.* Ponte, *de potes. Proreg. titulo 1. numero 2. & §. 4. n. 6.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 5. capite 6. numero 134. cum seqq.* latè Langleus originem hujus dispositionis inquirens, *lib. 7. semest. cap. 18.* Solorzano, *dict. capit. 4. ex numero 66. & in politic. lib. 5. cap. 3. vers. A lo que toca*, & ego, *tom. 1. de regimin. Valent. cap. 2. §. 2. numer. 46. cum seqq.*

Et ut ad specialia Indiarum deveniamus, sic 9
cautum per varia Regis rescripta probat Dominus Solorzano, *dict. cap. 4. ex numero 70.* qui *numero 76.* regium rescriptum *dicto 5. Septembris 1520.* refert, per quod novissimè permissum est Proregibus procedere contra Senatores Fiscales, & cæteros hujus gradus in delictis extra officium commissis, usque ad impositionem pœnæ corpo-

ralis. Quæ quidem facultas quoad executionem pœnæ acerbæ, nisi comminatoria intelligatur, innumeris periculis obnoxia erit, quod suadet ipsa experientia; nam aliqui Magistratus summam calamitatem possi fuerunt, invidia, æmulatione, odio, vel alio sinistro affectu, ut exemplo miserandi casus Blasii Nunnez de Balboa, à Petro Arias jugulari jussi sub prætextu criminis læsæ, de quo erat immunis, refert. Anton. de Herrera, *in histor. Indiar. Decad.* 2. *lib.* 2. *cap.* 14. 10
& 22. Et recenter cujusdam Fiscalis, qui à Præside fuit carceri mancipatus, & ad arcem insalubrem missus, ut moreretur; sicut brevissimè interiit, & bona ejus disipata prætextu criminum suppositorum, ut apparebat ex his, quæ ipse Præses Principi scripsit. Sed summa locorum distantia permissionem induxit ad refrænandos impetus Magistratuum, ne potentia muneris freti plus audeant, quàm oportet. in delictis verò ratione officii, vel sub illius colore patratis, solùm permissum est inquirere, carcerare, & ab officio suspendere, ubi crimen expostulat. Verba rescripti sunt hæc: *Por casos, excesos i delitos tales en que se pueda y temer, recelar algun daño considerable, ò sedicion, ò alboroto popular, ò otro delito tan enorme, y notorio, en que por la publica satisfacion conviniesse hacer alguna demonstracion.* Per quam dispositionem cessant cauta per 11
leges Regni quoad remissionem Magistratus, de quibus Bobadilla, *dict. lib.* 5. *polit. cap.* 1. *numero* 102. Sed enormitas, aut gravitas criminis tribuens similem facultatem Proregibus versari debet circa tranquillitatem Reipublicæ; nam ea deficiente, licèt alio respectu crimen enorme videatur, solùm inquirere, & referre licet, ex anterioribus rescriptis, & secundùm *leg.* 137. *styl.* Et quamvis arbitrio Proregis relictum sit discernere, an hæc qualitas interveniat, ut docet So- 12
lorzan. *ibid. num.* 78. facilitatem procedendi ad carcerationem, vel suspensionem prudenter notat, quando potiùs Proreges honorare Senatores debent, ut idem probat, *d. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 40. etiam sub reatu lethalis culpæ, Parer Avendanno, *in thesaur. indic. tom.* 1. *tit.* 3. *cap.* 8. Sed hæc omnia possunt Proreges, si criminaliter procedant, servando juris ordinem, & justitiæ metas: non autem si civiliter procedant; neque se extendit ad remittendos Senatores ad hæc Regna ex abrupto, & nullo ordine juris servato, quod continet damnum irreparabile, ob ignominiam resultantem ex simili missione, & ob excessivas expensas in tam longa navigatione, & diversitate itinerum faciendas: tum etiam quia, concedendi licentiam redeundi facultas, est de reservatis Principis, & tantummodò per Consilium Cameræ expediri solet, ut notum est, & si sub hoc prætextu toleraretur, Proreges ampliarent potestatem suam, in qua labe fere omnes dicuntur, ut notat Solorzan. *d. c.* 10. *n.* 9. Et sic approbari 13
nequit, maximè in nostra specie, nam culpa irrogata Senatori nullum præjudicium intulerat publicæ tranquillitati, cùm ex ea neque seditio, neque populorum commotio, neque damnum irreparabile sequi poterat, cùm civiliter ageretur ad exactionem pecuniæ realiter creditoribus fisci solutæ; & casu quo Senator teneretur ad restitutionem, remedia ordinaria adhibere debuit Visitator: vel Prorex, congruentiora rei, de qua agebatur. Quia cogere Auditorem ad hæc Regna venire, inutile prorsus erat ad restitutionem pe- 14
cuniæ consequendam; quia in tam longa peregrinatione necessariò consumenda erat summa ingens, & non est dare medium, si inopia verè laboraòat, augebatur immodicis sumptibus; si aliquid in bonis habebat, consumendum erat hac de causa, & difficilior fiebat exactatio: quare ineptum remedium adhibuisse visitatorem omnibus visum fuit.

Neque obstant in contrarium adducta: Nam Prorex, potest idipsum quod Princeps, quem re- 15
præsentat, nisi in his quæ ei expressè prohibita sunt per leges, rescripta, & instructiones ipsius muneris, ut notat Dominus Solorzano, *dict. cap.* 10. *numero* 10. & cùm in materia de quâ agimus, tot limitationes reperiantur, ut ex dictis pater, dum ex causa civiliter intentata Senatorem ad Curiam remissit, quem carcerare, vel suspendere non poterat, nisi ratione criminis, ex quo quies populorum, vel salus publica periclitaretur, ut probavimus *suprà*, *num.* 10. clarè sequitur, quòd perperàm missus ad curiam fuit, cùm hoc gra- 16
vius genus carcerandi sit, & durior modus suspendendi ab officii administratione. Textus enim, *in leg. si quis* 3. *Cod. de offic. Præfect. Prætor. Orient.* de judicibus ordinariis, non de Senatoribus loquitur, & *in leg.* 3. *Cod. de lucris advocator. lib.* 12. de compulsoribus, id est apparitoribus, ut in ipsis verbis habetur.

Et quamquam certum sit, quòd Senatores ex causa civili conveniri possint coram ordinariis, 17
qui eorum condemnationes ad realem executionem deducere valent, quod à Proregibus fieri posse non dubitamus; in nostra specie neque coram ordinario, neque coram Prorege conventus erat, sed coram visitatore à Rege nominato, qui in concernentibus suam commissionem major erat ipso Prorege, *cap. sanè* 11. *de offi. Jud. delegat.* 18
Cod. Pastoralis, §. *præterea*, *de offic. ordin.* & *utrobique*, Augustinus Barbosa, *in collect.* & ex magnitudine quantitatis persecutæ, quam fatemur, non poterat mutari judicii species, cùm magis, vel minus eam non mutet, neque substantiam rei, Text. *in leg. final. ff. de fund. instruct.* Barbos. *axiomat.* 180. *numero* 1. Cùm enim visitator potestatem non haberet mittendi Senatorem ad hæc Regna, fines mandati egressus fuit, Pro- 19
regis opem implorando, quem consulere non debuit, quia consultatio facienda est superiori, Text. *in lege divi.* 27. §. 1. *ff. de pœn. leg. itaque* 27. *ff. de fideicom. libert. leg. cùm de novo* 11. *Cod. de legibus*, & ut dixi, Prorex non erat superior in concernentibus visitationem. Prorex verò pariter excessit potestatem sibi attributam, Senatorem maximoperè gravando, quia eum inauditum, & ex causa civili coegit ad hæc Regna venire cum magno dispendio honoris, & rei familiaris, contra limitationem sibi factam, ut dixi. Sed in his, & similibus casibus non tantum culpæ imputandum es Proregibus, quantum Collateralibus, qui 20
modos iniquos illis demonstrant vexandi collegas propter æmulationem, inimicitias, & alios pravos affectus, quos fovent intrinsecùs, sub præ-

tex-

textu justitiæ, & cùm in his se immisceat adulatio, quia ut dixit Tacitus, 2. *annal.* ibi: *Et quò ducantur, inclinationes naturæ respondeant*, vel quia aliquem à Principe, seu Protege despici norint, vel sub specie ampliandæ potestatis, quod utique placet, socios, vel collegas, quos æmulantur, perdunt; & Reipublicæ statum confundunt, quia quantum mali afferat Senatorum contemptio, latè disserit Dominus Solorzano, *d. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 43. non solùm Reipublicæ, verùm ipsis Proregibus.

21 Ex quibus visum fuit iniquè Senatorem remissum ad hæc Regna, etiamsi condemnatio non esset revocanda: ob quod in sententia reservatum fuit illi jus ad recuperationem sumptus, & expensarum: & absque dubio Visitator condemnatus ad eas solvendas evasisse, si citatus in actis reperiretur.

CONTROVERSIA LXXIV.

De Libelli famosi reo, & an puniri Magistratus valeat ex hoc crimine, in judicio visitationis.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Injuriarum genera tria sunt re, verbis, & scriptis.*
3 *Differentia hæc legibus Hispaniæ comprobata, & quare?*
4 *Libello famoso appetitus nihil existimationis amittit.*
5 *Innocens est, cui non deficit inimicus, & deficit accusator.*
6 *Libellum famosum atrocem injuriam irrogare, sed famam non lædere probatur.*
7 *Libelli famosi examinari non debent per Principem, vel Judicem.*
8 *Libelli famosi causa non potest formari inquisitione.*
9 *Libelli famosi censentur projecti absque nomine, & non debent admitti in Senatu, vel alio Tribunali.*
Indiarum Provinciæ calumniantibus abundant. ibid.
10 *Epistolæ absque nomine, vel eo supposito attendendæ non sunt.*
11 *Libelli famosi notitiæ, vanæ prorsus, & spernendæ.*
12 *Libelli famosi author intendit examinari tamquam testis, ut fiat instrumentum probationis calumniæ.*
13 *Libelli famosi pœna propria, capitalis est.*
Libelli famosi reus intestabilis manet, & infamis, ob quod nec testis esse potest. ibid.
14 *Libelli famosi pœna capitalis, de morte naturali intelligenda.*
Libelli famosi pœna mortis est, si ob crimen irrogatum ea dignum sit. ibid.
15 *Libelli famosi pœna aggravatur ex persona offensi, & aliquando extenditur ad crimen læsæ Majestatis.*
16 *Libellis famosi pœna extenditur ad scribentem.*
Libelli famosi pœna extenditur ad divulgantem. ibid.
Ad invententem & non lacerantem. ibid.
Ad servantem, aliisque legentem. ibid.
Ad pingentem, vel typis mandantem. ibid.
Libelli famosi authores hi omnes præsumuntur, nisi authorem obstenderint. ibid.
17 *Si authorem non ostendant, an mitiùs puniendi?*
18 *Carmina, & epigrammata famosa componens, eadem pœna tenetur.*
Libelli famosi, & Carminum satyricorum origo, ad Comœdias Græcorum refertur. ibid.
Canentes carmina famosa, eadem pœna puniendi. ibid.
Concionatores de injuria tenetur, si non vitia, sed personas, nominatum odio habeant. ibid.
19 *Libelli famosi author non excusatur probando, quæ in eo dicuntur.*
20 *Lege Hispana hæc dispositio juvatur.*
21 *Libelli famosi pœna, neque moderatur ex probatione contentorum.*
22 *Visitatores inquirere possunt de quocumque crimine Magistratus.*
23 *Visitatores vices, & voces Principis habeant, & liberum arbitrium.*
Solemnitates juris civilis sublatæ in visitationibus. ibid.
24 *Inquisitio generalis odiosa semper, præterquàm in Magistratus.*
25 *Actio injuriarum à parte proposita non tollit effectus inquisitionis.*
26 *Extante accusatione, potest fieri secreta inquisitio.*
27 *Visitationis judicium ad quid introductum?*
28 *Magistratus in commissis extra officium, jure privatorum, puniendi sunt.*
29 *Etiamsi colore officii aliquid fiat. Libelli famosi crimen carmine confecti, nihil ab officio habet.* ibid.
Secretus modus procedendi cessat, si pœna corporis imponi potes.
30 *Secreta inquisitio cessat, extante accusatione.*
31 *Crimen ex secreta inquisitione resultans remitti debet ad judicium publicum accusationis.*
32 *Text.* in l. 41. tit. 4. lib. 2. Recopil. *explicatur.*
33 *Protestatio partis non revelat, si est contraria facto.*
Pars non potest suo facto mutare naturam judicii. ibid.
34 *Magistratus durante officio inquisitus, potens dicitur ad intimandos testes.*
35 *Irregularitates visitationis plures introductæ ea de causa.*
35 *Text.* in l. 11. tit. 17. part. 7. *ad rem expenditur.*
37 *Traditio Capitulorum, citationis vices substinet.*
Repetitio testium suppleri valet ex consensu partis. ibid.
Consensus Magistratus non potest supplere solemnitates juris, si pœna corporalis imponenda est. ibid.
Denegatio supplicationis in judicio syndicatus cessat, si pœna corporalis imponatur. ibid.
Nemo dominus membrorum suorum est. ibid.
38 *Supplicatio concedenda in judicio secreto syndicatus, si pœna corporalis imponi possit.*
Remissoria ad examinandos testes, cessat, quoties

ties pœna corporis afflictiva subintrare potest. ibid.

39 *Repetitio testium non potest suppleri ex consensu partis, si ea pœna imponenda veniret.*

40 *Pœna aggravatur, si reus criminis Magistratus sit.*

41 *Differentia judicii syndicatus, à visitatione. In Syndicatu nomina testium edi debent.* ibid.

42 *In visitatione neque nomina, neque dicta.*

43 *Judex inquisitionis Regni Aragonum, nuncupatus* de enquestas *procedit juris ordine servato.*

44 *Decisio Senatus.*

1 UNus ex Magistratibus Novi Orbis in judicio visitationis inquisitus fuit de libello famoso, oratione composita facto, contra superiorem; cujus Procurator in eo accusationem posuit cum protestatione secreti judicii, dubitabatur an in visitatione hæc crimina puniri, vel inquiri valeant.

2 In primis suppono, quòd injuriarum tria genera reperiuntur, nempè re, verbis, & scriptis. De duobus primis aliqua dixi *suprà* 1. *parte, controv.* 29. *ex numero* 23. quam distinctionem tradunt Farinac. *quæstione* 105. *numero* 4. Anton. Matthæus, *lib.* 57. *ff. titulo* 4. *capite* 1. *numero* 1. Berlich. 5. *parte, conclusione* 59. *ex num.* 1. Carpzov. *parte* 2. *quæstione* 94. *numero* 1. *& qu.* 98. *numero* 1. *&* 2. Et licèt aliqui hunc modum injuriandi ad verbalem injuriam referant, sicut illa injuria, quæ fit nutu, signo; vel turpi pictura: tamen ratione gravitatis verè differunt, ut pro-

3 bat Textus Hispanus, *in lege* 3. *tit.* 9. *p.* 7. ibi: *Porque el mal que los omes dizen unos de otros por escrito, ò por rimas, es peor, que aquel que dizen de otra guisa, por palabras; porque dura la remembrança dello para siempre.* Quam rationem notant in terminis Petrus Gregor. *lib.* 38. *syntagm. cap.* 6. *numer.* 1. D. Joann. Vela, *de delict. part.* 1. *cap.* 16. *num.* 29. *in finem.* Traduni prælibatam differentiam Dominus Gregor. Lopez *in dict. leg.* 3. *& in leg.* 1. *tit.* 9. *part.* 7. Petr. Plaza *in epitom. delictor. cap.* 3. *numero* 2. Anton. Gomez, *lib.* 3. *var. cap.* 6. *num.* 1. Dominus Covarrub. *variar. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 1. Vela, *de delict. dict. cap.* 16. *numer.* 3. Cevallos, *comm. contr. com. quæst.* 821. *numero* 21. Azevedo, *in Rubric. tit.* 10. *lib.* 8. *Recopilat. numero* 19. Pichard. *in manuduct. part.* 3. §. 4. *numero* 72. Pradilla *de lege pœna. parte* 1. *cap.* 42. Escobar. *de purit. probat. part.* 2. *quæstione* 2. Ayllon *ad Gomez dict. cap.* 6. *num.* 2. Sed quia in hoc crimine plura specialia disposita reperiuntur, ad uberiorem dicendorum intelligentiam aliquas tradam conclusiones, quæ juris apertissimis fundamentis nituntur.

4 Prima conclusio est, quòd libello infamatorio appetitus, nihil existimationis amittit: neque ejus fama ad effectus juris, vel apud probos in aliquo laborat quòd clarè probat Textus, *in lege unic. Cod. de famos. libell. leg.* 2. *&* 6. *C. Theodos. eodem titulo.* Cujus rei rationem eleganter tradit Imperator Constantius, *in dict. leg.* 6. dicens: *Nam & innocens creditur cui defuit accusator, cùm non*

5 *defuerit inimicus.* Quæ doctè de more illustratur per Jacobum Gotofridum *in his juribus.* Neque huic conclusioni obstare possunt verba Textus Hispani, *in dict. leg.* 3. *titulo* 9. *parte* 7. ibi: *Recibe gran deshonra aquellos contra quien es fecho.* Quia nomen illud *deshonra* de injuria interpretari debet; nam libello famoso appetitus atrocem injuriam patitur, Text. *in lege prætor. edixit*, 7. §. *atrocem cum similibus, ff. de injur.* Anton. Matthæus *lib.* 47. *tit.* 4. *cap.* 1. *numer.* 6. Non autem de læsione famæ, sive existimationis inter probos, & honestos, quia hæc non pendent à lingua, vel penna maledicentium: *Cùm ex personis hominum dicta pensemus*: ut dixit Imperator *in leg. unic. Cod. si quis Imper. maledix.* de quo videndus Jacob. Gotofrid. *in leg. unica, Codice Theodos. eodem titulo, vers. in hac autem.* 6

Secunda conclusio est, quòd libelli famosi 7 crimina, sive ea quæ in ipsis irrogantur, examinari non debent, Text. *in lege* 4. *Codic. Theodos. h. titulo.* Et ratio est, quia nullam fidem merentur, dum carent nomine authoris, Text. *in l. nemo* 1. *Codic. Theodos. eodem titulo*, idem probat Text. *in cap. inquisitionis*, §. *tertio de accusat.* ibi: *Neque ad petitionem eorum, qui libellum infamationis prorrigunt in occulto, procedendum est ad inquisitionem, super contentis ibidem criminibus faciendam.* Tradunt hanc saluberrimam doctrinam 8 Speculator, *titulo de Magistrat.* §. 7. *numero* 10. Bajard. *ad Clar. in* §. *fin. quæstione* 73. *numero* 42. Menochius *consil.* 94. *numero* 10. Bobadilla, *lib.* 5. *polit. capit. secundo, numero* 77. *cum sequentibus*, Dominus Gregor. Lopez, *in dict. lege* 3. *titulo* 9. *parte* 7. *gloss.* 5. Cevallos, *dict. quæstione* 821. *numero* 20. Mastrill. *de Magistr. lib.* 2. *cap.* 2. *numero* 47. Dominus Solorzan. *de jur Indiar. tom.* 2. *lib.* 4. *capite* 8. *numer.* 17. *&* 37. *& lib.* 5. *politic. capit.* 10. §. 1. *destos mismos*, Berart. *in specul. visit. capite* 5. *ex numero sexagesimo tertio*, Dominus Valenzuel. *consil. centesimo decimo, numero quinto*, Carrasco, *ad leg. Regn. capite quarto, numero nono, &* §. *primo, numer. septimo*, Dominus Larrea, *decis. Granat. nonagesimo octavo, numero quadragesimo tertio, & allegat. fiscal. centesima prima numero vigesimo, cum sequentibus*, ubi plura ad rem. In jure nostro His- 9 pano idem cautum est, per Text. *in lege* 64. *titulo* 4. *lib.* 2. *Recopilat.* Quo clarè præcipitur, ne hujusmodi libelli absque subscriptione admittantur in aliquo Senatu, Tribunali, Universitate, vel judicio. Quæ omnia maximoperè conducunt ad Indiarum gubernationem; quia in illis remotis Provinciis plures malevoli, errones, & calumniantes reperiuntur, qui regios Magistratus ardentissimo odio persequuntur. Vel quia solum ferax est hujusmodi iniquitatis, vel quia cœlum benignos influxus quibus preciosissima metalla 10 gignit, his acerbis calamitatibus compensat. Hi enim sumendo ansam, quam præbet ingens distantia, quæ derectionem fraudis difficiliorem reddit, non verentur famosos libellos in Regios Magistratus scribere sub forma epistolarum, de turpissimis criminibus eos accusando apud Principem, & Senatum, ut accuratè perpendit Dominus Solorzano, *dict. cap.* 8. *num.* 17. *cum sequentibus.* Aliquando etiam nomine usurpato alicujus viri jam vita functi, vel Religiosi, qui in rerum natura non existit. Si enim his, & simi-

li-

libus fides aliqua deferatur, dum criminosi judicis correctio quæritur, integerrimi depressio re-
11 sultabit. Quare licèt aliqui ex Doctoribus relatis teneant, quòd similes libelli non sunt omninò despiciendi, saltim ut notitiæ ab eis mutuatæ inquiri possint extrajudicialiter; lex nostra dum excludit admissionem, ibi: *No se admitan memoriales que no se den firmados de persona conocida*: excludit hæc omnia propter plurima mala, quæ ex eorum examine procedere solent, quorum
12 aliqua perpendunt Doctores relati, signanter Larrea, *dicta alegatione* 101. *ferè per totum*. Quibus addendum credo, quòd in Libellis, sive Epistolis, quæ ex Novo Orbe mittuntur contra Magistratus absque subscriptione, vel nomine supposito, isti malevoli delatores, ipsis sagaciter procurantibus, examinari solent tanquam testes, ut fiant instrumenta calumniæ, ab eis dolosè excogitatæ: quod non semel ex actis resultat. Ex quibus, licèt ob magnam distantiam fas sit aliquando leges transgredi, æquius crederem, quòd dummodò nomen delatoris non exprimatur, & nota sit manus illius, & persona ex eis, quæ fidem merentur, juxta dictum Textum nulla prorsus fides adhibeatur, neque ad inquisitionem incipiendam, aut visitationem decernendam, neque ad extrajudicialem notitiam procurandam Et adhuc his concurrentibus, prudenter inspici debet, quo animo, quove effectu similis delatio
13 fiat.

Tertia Conclusio est, quòd libelli famosi pœna capitalis est, ab antiquissimo tempore. Nam lege duodecim Tabularum jam imposita hæc pœna reperiur, ut probatur *ex lege* 53. quam optimè explicat Franc. Balduin. *in dict. lege quinquagesima tertia duod. Tabul. in trat. de legibus Romul.* Et quamquam de jure digestorum exploratum non habeamus, an eadem pœna admissa fuisset; nam Textus expressus non reperitur, lege Cornelia de injuriis teneri, probat Textus, *in lege lex Cornelia* 5. §. *siquis librum*, *ff. de injur.* & licèt Anton. Matth. *lib.* 47. *ff. titulo* 4. *cap.* 2. *numero* 4. pœnam pecuniariam fuisse dixerit, ex famoso libello rem severiùs vindicari authoritate Senatusconsulti, probat Textus, *in lege*, *quod Senatusconsultum* 6. *ff. eodem*, ibi: *Publica quæstione rem vindicari.* Quæstio enim non nisi pro gravioribus criminibus habenda est, Text. *in lege edictum* 8. *ff. de Quæstionibus*, & ut explicat Giurba *consil.* 91. *numero* 19. nisi pœna sit supra relegationem; ex quo infertur, quòd dum Consultus *in dict. lege Senatusconsultum*, ait, quòd publica quæstione res vindicanda est, clarè sequitur, pœnam esse supra relegationem, ac per
14 consequens capitalem. Quod verba edicti contenta *in dict. lege edictum demonstrant* ibi: *Et cùm capitalia*, *& atrociora maleficia*. Remanet etiam aliud vestigium hujus severitatis, *in dicta lege lex Cornelia* 5. §. *si quis librum*, *ff. de injur. & in lege ob carmen* 21. *ff. de test.* Dum qui composuerit, emiserit, legerit, vel publicaverit libellum famosum, intestabilis fit, & infamis, ob quod nec testis esse potest, Text. *id lege cum lege* 26. *ff. qui testament. facer. poss.* quæ omnia suadent acerbitatem pœnæ eo jure statutæ. Tempore Imperatorum expressa pœna capitalis imposita reperitur, Textus, *in dicta lege unic. Cod. de famos. libell. & in lege* 7. *& finali*, *Cod. Theodos. eodem titulo*. Ex quibus juribus, benè inter se collatis, dubium non remanet, an hæc pœna capitalis intelligenda sit de morte civili, vel naturali. Quia licèt *in dicta leg. unica* dicat Imperator, *Capitali sententia subjugandum*, quæ etiam habentur *in dict. leg.* 7. Tamen hæc locutio de morte naturali expressis verbis interpretatur *in dict. lege fin.* ibi: *Ultorem suis cervicibus gladium reformidet.* Nam pœna gladii nequit adaptari deportationi, relegationi, aut alteri modo amittendi civitatem, sed morti naturali, ut ait Ulpianus, *in lege aut damnum* 8. §. 1. *ff. de pœn.* ibi: *Vita adimitur*, *ut putà si damnetur aliquis*, *ut gladio in eum animadvertatur.* Quod capiendum cum temperamento *gl. in d. l. unica*, nempè ut procedat, si crimen irrogatum in libello pœnam capitalem meruerit, quod lege Hispana expressè cautum est, ut *in dicta lege* 3. *titulo* 9. *parte* 7. dicitur: Et sic docent Dominus Gregor. Lopez, *ibidem glos.* 2. Plaza, *d. cap. numero* 1. *vers. verùm præmissa.* Anton. Gomez. *dict. capite* 6. *numero* 1. Vela, *dict. cap.* 16. *numero* 31. Guttierrez, *dict. cap.* 141. *numero* 1. Et juris communis interpretes eadem glossæ interpretationem probant, ut Jul. Clar. *dict.* §. *injuria*, *numero* 25. ubi Bajard. Farinac. *dict. quæstione* 105. *numero* 422. Petr. Caball. *cas.* 271. *numero* 6. Anton. Matthæus, *dict. titulo* 4. *cap.* 2. *numero* 5. Berlic. *dict. concl.* 68. *numero* 9. & Carpzov. *d. q.* 89. *ex n.* 6.

Quæ quidem pœna aggravanda est, si famosus libellus contra Principem, vel ejus Vicarium, aut alium ex supremis Magistratibus fiat, vel edatur. Nam his, & aliis similibus casibus in crimen læsæ Majestatis transfunditur, Textus *in leg.* 1. §. 1. *lege* 6. *cum sequentib. ff. ad leg. Jul. Majest.* docent Farinac. *dict. quæst.* 105. *numero* 478. Anton. Matthæus, *dict. titulo* 4. *cap. secundo*, *numero* 6. *in fin.* Caball. *cas.* 236. *numer.* 22. Berlich. *d. conclusione* 67. *numero* 69. Villosa *in dissert. juridic. de mort. Pror. argum.* 2. 3. 4. & 5. Et in terminis Indiarum, Præsul Chilensis Villaroel, *part.* 2. *gubern. Eccles. politic. quæst.* 11. *art.* 3. *numero* 22. Et cùm sub hac dispositione comprehendantur facientes, legentes, retinentes, invenientes, & non lacerantes, atque pingentes pasquilos, ut probat Carpzov. *dict. quæstione* 98. *numero* 2. quid dicendum de his clarè resultat; & licèt Principes soleat hæc sæpiùs despicere, vel ratione contenta *in leg. unic. Cod. si quis Imperator. maledix.* Vel quia boni Principis sit censura subjici tanquam ea, quæ quod turpe sit, & indecorum, accuset infamiæ divulgatione, ut pluribus probare conatur Dom. Saavedra, *symbol. politic.* 14. licèt improbet Solorzano, *emblem.* 49. *ex numero* 4. Verùm in Magistratibus rationem instruendarum aurium veritate pura, cessare est compertum, sicque legis dispositionem observandam sequitur. 15

Quarta est conclusio, quòd hæc pœna capi- 16
talis non circumscribitur ad facientes tantùm, sed comprehendit scribentes, divulgantes, inventes, & non lacerantes statim, retinentes, typis man-

mandantes, & pingentes, ut habetur *in d. l. 7. & 9. C. Theodos. & in dict. leg. unic.* Et ratio est, quia quilibet ex his author maleficus præsumitur, dum authorem non ostendit, ut Imperatores in his juribus clarissimè rescripserunt: Sed in iis, & similibus placet interpretatio plurimorum Doctorum scribentium, pœnam capitalem de morte civili intelligendam; quia dum verus author pœna mortis naturalis puniendus est, præsumptus leviori pœna plecti debet, ut cum Bursat. Bertazol. & aliis tenuerunt Berlichius *dict. conclusione 68. num. 44.* & Carpzov. *dict. quæst. 98. n. 20.* Extenditur etiam pœna mortis ad componentem Carmina, seu grammata famosa, vel Satyrica, & ad canentes. Immò in exordio juris apud Roman. contra eos principaliter imposita fuit, ut probat *dict. leg. 53. duodec. Tabul.* cujus verba tradit Balduinus *ubi suprà*, sub his verbis: *Si quis actitaverit, sive Carmen condiderit, quod infamiam flagitiumve, alteri precetur, capite punito.* Quæ verba concordant aliquantum cum *d. lege ob Carmen 21. ff. de testibus.*, & omnino cum jure Hispano, *in dict. lege 3.* ibi: *Faciendo cantigas, ò rimas.* Quod inductum ex eo; nam origo famosorum libellorum dimanat à comœdiis Græcorum, in quibus licitum erat cujusvis nomen, & famam lædere, ut explicat Balduin. *in dict. leg. 53. ex numero 3.* rationem tradens, ibi: *Judiciis enim, ac Magistratuum disceptationibus legitimis propositam vitam, non Poetarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, nisi ex lege, ut respondere liceat & judicio defendere.* Cujus criminis rei fieri possunt sacri oratores, quia injuriam atrocem inferre possunt, casu quo odio indulgentes, non tam vitia, quàm personas notaverint in concionibus, argument. Text. *in l. aut facta, §. causæ, ff. de pœnis, leg. apud Labeonem 15. §. adjicitur 38. ff. de injur. lege 5. §. fin. cum leg. sequenti, ff. ad leg. Aquil.* cum aliis adductis per Anton. Matth. *dict. tit. 4. capit. num. 7.* Julius Clar. *in dict. §. injuria, num. 1. vers. vel prædicator.* Berlich. *dict. conclus. 59. numero 31. & conclusione 60. numer. 8.* Etsi convitium nomine personæ expresso dicatur, dubitari nequit, actione injuriarum teneri, quia animo corrigendi fieri non potest, sed punitio pertinet ad Judicem Ecclesiasticum. De quo videndus Parer Avendanno *in thesaur. judic. parte 1. tit. 4. cap. 10. ex numero 105. §. 2. & 3. per totum.*

17

18

19 Quinta conclusio sit, quòd author famosi libelli non excusatur à pœna; etiamsi vera sint crimina in eo objecta, & ea probare possit. Quia si per hujusmodi probationem excusaretur, nihil differret à legitimo accusatore, sic probat Textus *in dict. leg. unic. & in leg. 1. Cod. Theodos. d. titulo.* Neque huic conclusioni obstant *leg. 2. & dict. leg. Cod. Theodos. dict. titulo.* Nam de accusatoribus crimina expresso nomine solemniter deferentibus, hæc jura tractant, ut *in dict. leg. unica* non obscure exprimitur. Qua de causa excusari à pœna offerentem libellum ipsi Principi, continenten alterius crimina, disseruit Caballus,

20 *d. cas. 271. ex numero 1.* De jure Hispano hæc conclusio clarè procedit, per Text. *in dict. leg. 3. ad fin.* ibi: *Ca maguer quiera probar aquel que fizo la cantiga, ò rima, ò ditado malo, que es verdad aquel mal, ò denuesto que dixo, de aquel contra quien lo fizo, non debe ser oido.* Ita ut non solùm non excusetur, verùm hanc exceptionem proponens non audiatur. Tenent hanc conclusionem omnes Doctores adducti suprà. Et licèt aliqui cum Berlich. *dict. conclusione 67. numero 33.* & Carpzov. *dict. quæstione 98. numero 41.* teneant, quod mitiùs puniendi sint, qui probaverint; ex quo multi inferunt hodie pœnam arbitrariam esse, ut probare conatur Farinac. *dict. quæstione 105. num. 426.* Sed major pars eorum docet, à pœna ordinaria non esse recedendum, nisi libellum fiat contra personam inhonestam, ut meretricem, histrionem, & similes, quod extante nostra *leg. 3.* dubium non admittit, si crimen objectum eam pœnam meruerit, ut dixi. Et utcumque sit, semper ex hoc crimine pœna corporalis debetur, ut ictus funis, verberum, triremium, & similium. De quo non dubitant Clar. Farin. Ant. Matth. Berlich. & Carpzov. *in locis adductis.*

21

His suppositis, ut jam ad nostram Controversiam deveniamus, videbatur dicendum, quòd in judicio visitationis Magistratus de quo agimus, poterat inquiri, & condemnari de quocumque crimine ab ipso patrato, ratione amplissimæ commissionis visitatori atributæ ad inquirendum de omnibus criminibus à visitando commissis, cùm Principis vices & voces virture illius obtinerer, quæ absolutam potestatem ostendunt, ex doctrina Barthol. *in lege creditor, §. Lucius, ff. mandat.* quæ amplectuntur Menoch. *de arbitrar. quæstione 7. ex num. 62.* Mastril. *de Magistrat. lib. 6. cap. 2. num. 4. cum sequentibus.* Docendo, quòd per hoc sublatæ censentur omnes solemnitates juris civilis per Text. *in lege ea quidem, Cod. de accusat.* qualis est quòd hoc, vel illo modo de crimine cognoscatur. Et licèt odiosa semper habita sit inquisitio generalis, ut ex Maranta, Domino Grégor. Lopez, & aliis probat Bobadilla, *lib. 3. polit. cap. 15. ex numero 100.* quibus addendi Clarus *in praxi, §. fin. quæstione 6. in princip. & numero 6.* & Carpzov. *part. 3. pract. crim. quæstione 103. num. 25.* Hæc regula non procedit in causis Magistratuum, & Judicum, contra quos nulla præcedente diffamatione, seu indicio fieri inquisitio generalis potest, ut ex Amadeo, Redin. & aliis probat idem Bobadilla, *lib. 5. cap. 1. num. 122.* Et ratio est quia generalis inquisitio instituta fuit ad percipiendum statum Provinciæ vel civitatis, Text. *in c. sicut olim de accusat.* cum aliis adductis per Dominum Joann. Vela, *de delict. 2. parte, cap. 3. num. 2.* & Augustinus Barbos. *in collect. Text. num 4.* & cum status Provinciæ, vel Civitatis ut plurimùm consistat in recta administratione Magistratuum; inde est, quòd odiosa hoc in casu non habeatur, sed favorabilis. Et quamquam negari non possit, quòd ex libello famoso actio injuriarum resultet ei, in quem factum, evulgatumque fuit, per hoc non tollitur jus publicum, ut secreta inquisitione probetur, & discutiatur, exemplo actionum; nam quoties in jure variæ, & plures ex eodem facto oriuntur, utraque agi potest, per Textum *in leg. 1. ff. furt. arbor. cæs.* cum aliis adductis per Larream, *decisione Granat. 98. numero 4.* Præcipuè quando à Magistratibus hæc crimina perpetran-

22

23

24

25

tur,

tur, quia dum subditis exemplum virtutis dare tenentur, graviùs delinquunt, scandalum eis præbendo, ut ipse Larrea probat *numero* 2. Qui *numero* 5. expendit ad rem Text. *in l.* 41. *titul.* 4. *lib.* 2. *Recopil.* adducens ad comprobationem doctrinam Bobadill. *dict. cap.* 1. *numero* 218. & Azevedo *lege* 13. *titul.* 7. *lib.* 3. *numero* 7. qui clarè tenent, quòd etiam extante judicio publico accusationis potest, & debet fieri, & terminari secreta inquisitio, quod comprobat cum Angel. Alberic. & Avendan. cum autem inquisitio facta fuisset per visitatorem, instante parte læsa, quæ non in publico judicio accusaverat, sed in eo secreto, rectè factam inquisitionem concludendum apparebat, & procedendum ad condemnationem, quæ facienda erat in Senatu, de cujus potestate, dum judicat nomine Principis, ad instar sacrilegii esset dubitare, Text. *in leg.* 2. *C. de crimin. sacrileg.* plura de præstantia hujus Senatus per Dominum Solorzano, *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 12. *per tot.*

26

Verùm his non obstantibus contrarium dicendum esse asserebatur, quia ratione criminis famosi libelli in judicio irregulari visitationis non poterat inquiri, neque condemnari reus, quia judicium hoc institutum fuit ad instruendum animum Principis de gestis per Magistratus in administratione officiorum, ut omnes nostri Doctores scribunt, ut deducitur ex Text. *in lege* 11. *ad finem tit.* 1. *part.* 7. ibi: *Entonce el Rey de su officio debe pesquirir è saber la verdad*: & cùm exorbitans sit ratione modi procedendi, non potest, nec debet extendi ad ea, quæ per Magistratus operantur extra muneris administrationem, quia tunc non Magistratus, sed homo privatus delinquit: sic probant Textus *in lege* 3. *Cod. quor. appell. non recip.* ibi: *Nisi in eo tantùm negotio quod ratione civili, super patrimonio fortè apud proprium judicem inchoaverit, in lege* 2. *Cod. ubi de ratio. agi. oport.* ibi: *Unumquemque enim super hujusmodi causis publicis, quas dum militaret, exercuit, vel super ratiociniis militaribus, per quæ suos contubernales afflixisse asseritur, in militari oportet judicio*

27

28 *respondere, in lege* 3. §. *eodem modo, ff. naut. caupon. & stabul.* ibi: *Cæterùm si extra negotiam receperint, non tenebuntur.* Et ratio est, quia in his quæ extra muneris exercitium patrantur, communi lege judicandi sunt, Text. *in leg.* 1. *Cod. ubi Senat. vel claris.* ibi: *Juxta Provinciam in qua facinus perpetravit, publicis legibus subjugetur.* Docent Bartol. *in lege debet ultim. ff. naut. caupon. & stabul.* Baldus, *in l.* 4. *proficisci, ff. de offic. Procons.* Salicetus, *in dict. leg.* 2. *Cod. ubi de ratiotin.* Jason *in leg. unica, Cod. ut omn. judic. tam civil. quàm crimin.* Hippolit de Marsil. *singul.* 560. *num.* 5. Bertach. *verb. officialis syndicatus, numero* 20. *cum duob. sequent.* Angel. *in dict. leg.* 3. *Cod. ubi de ratiocin.* Bobadilla, *d. cap.* 1. *num.* 7. Anton. Faber. *in ratiocin. dict. leg.* 3. §. *eodem modo*, Sessè, *in respons. de sindicat. post tract. de inhibit. num.* 121. Felin. *in cap. ad vestram, de appell. in fin.* Bardaxi, *ad for. Aragon. in for. unic. de privil. general. vers. quoad tertium*, Berart. *in speculat. visitat. cap.* 10. *num.* 62. Azevedo, *in lege* 2. *dict. titulo* 7. *libi* 3. *num.* 8. Farinac. *quæst.* 101. *num.* 53. Augustinus Barbos. *de potestate Episcop. allegatione* 74. *num.* 19. Gratian. *disceptat. forens. tom.* 4. *cap.* 727. *num.* 3. late Larrea *dict. decis.* 98. *num.* 60. *cum sequentibus*, Salgado, *de reg. protect. part.* 3. *cap.* 8. *num.* 6. & novissimè Don Joann. Chrysost. de Bargas Regius Consiliarius in Neapolitano Senatu *in considerat. syndicat. tom.* 2. *parte* 8. *considerat.* 9. *ex numer.* 3. quo probat, quòd delicta extra munus, etiam si colore illius fiant, non spectant ad cognitionem Judicis syndicatoris, quòd intelligerem, dum authoritate officii non abutatur. Cùm enim crimen famosi libelli non sit ex eis, quæ in exercitio officii committuntur, neque authoritas muneris interposita fuisset ad eum conficiendum, quia carmina satyrica componere, nullam commercium habet cum judicatura, neque authoritate officii eget, ut elegantiora resultent; neque is in quem dirigebantur, sub iceretur jurisdictioni conficientis, ut aliqua concussio, sive extorsio præsumi posset in ipsa divulgatione libelli; clarè sequebatur, quòd delictum extra officii exercitium patratum fuit, ac per consequens puniendum esse judicio ordinario, ut dixi *controvers. præcedenti, num.* 9. dum de delictis commissis extra officium tractavi. 29

Secundò, quia ratione hujus criminis aderat partis læsæ formalis accusatio, prosequendo suam injuriam, ut dixi: sed extante accusatore cessat remedium extraordinarium secretæ inquisitionis, tum ex regula generali, quòd extante remedio ordinario, extraordinario opus non est, *ex leg. si apud minorem* 12. *leg. in caus.* 26. *ff. de minor.* cum aliis adductis per Dominum Crespi, *Observ.* 1. *num.* 323. *cum sequentibus*, tum ex Text. *in l. accusante* 13. *ff. de public. judic.* docent Anton. Gomez, *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *numero* 50. Avilès, *in capit. Prætor. cap.* 4. *glos.* 1. *num.* 11. Azevedo, *in dict. leg.* 13. *titulo* 7. *libi* 3. *n.* 7. Larrea, *d. dec.* 98. *ex num.* 69. Carpzovius, *dict.* 3. *parte, quæstione* 103. *num.* 21. & *quæstione* 107. *ex num* 38. Immo casu quo in secreta inquisitione aliquid probatum sit, de quo reus accusatus reperiretur, decisio remittenda est ad publicum judicium, ut notat Practicus Monteroso, *tract. at.* 9. §. *La orden que ha de tener el Fuez*, vers. *otro si en la dicha residencia secreta*, Bobadilla, *dict. cap.* 1. *num.* 238. *ad fin.* Vela, *dict. cap.* 3. *num.* 9. *Larrea, dicta decision.* 98. *num.* 7. & *num.* 14. quo decisionem Senatus Granatensis tradit & *num.* 77. & Textum *in d. lege* 41. *titulo* 4. *lib.* 2. *Recopilat.* optimè interpretatur, ita ut si crimen in officio commissum sit, ex secreta inquisitione puniatur, si verò extra officium ad publicam cognitionem remittendum sit: quo pacto explicandæ sunt Bobadilla, *dict. num.* 238. & Evia Bolannos, *in Cur. Philipp. part.* 4. §. 1. *num.* 1. Cùm autem in nostra specie ageretur de crimine omninò independente ab officio, vel illius authoritate, & adesset accusatio formalis partis læsæ, remittenda cognitio erat ad judicium ordinarium, quia extraordinarium inquisitionis remedium excluditur per accusationem, ut probat Carpzovius *dict. quæst.* 107. *numero* 30. in tantùm, ut si aliquo in casu cumulanda hæc remedia sint, inquisitionis converritur in ordinarium, ut probat Don Joann. Vela, 30 31 32

dict.

33 *dict. cap. 3. num. 9.* Neque hoc impediri poterat per protestationem partis factam in eadem accusatione; nempè se prosequi tantùm injuriam suam intendere in judicio secreto; quia tanquam contraria facto attendenda non erat, Text. *in leg. cùm in plures, §. locator, ff. locat.* cum aliis adductis per Barbos. *axiomat. 194. numer. 1.* & post eum per nostratem Iranzo, *de protestat. considerat. 32. ex num. 1.* contraria enim sunt accusationem proponere, protestando quòd accusationis judicium non observetur, cùm idem sit nolle, quòd substantialia judicii non habeant locum. Neque in potestate partis esse potest, quòd natura judicii jam instituti immutemur in præjudicium alterius, Textus *in leg. edita actione, Cod. de edendo*, cum aliis adductis per Larream, *d. decis. 98. num. 10.*

Tertiò, quia secretus modus procedendi ces-
34 sat, quoties pœna corporalis imponi potest ex delicto, de quo agitur, ut refetunt Practici Monteroso, *ubi suprà*, & Hieronym. Herrera, *lib. 2. pract. crimin. cap. fin. num. 37.* Nam hic modus procedendi, per usum nostrorum Regum introductus fuit ad comprimendam summam authoritatem, quam Magistratus, si non benè morigerati sint, usurpare possunt, dum munera administrant: & quia durante officio potentes judicantur ad opprimendos testes de eorum excessi-
35 bus deponentes. Ob quod neque nomina, neque dicta edenda sunt, nec Rei citandi ad examen, neque reperendi sunt iis citatis, neque sententia fertur ab ipso Visitatore, sed actis subsignatis (Reo intra dilationem sibi datam super capitulis audito) ad Principem remissis, unica sententia causa dirimitur in Senatu absque provocatione vel recursu. Quæ procedendi praxis deprompta est *ex lege 9. titulo 17. part. 3.* ibi: *Deben se la embiar cerrada ò sellada, con sus sellos*: & *ex l. 11. eodem titulo*, ibi: *Pero si el Rey, ù otro alguno por el, mandasse facer pesquisa sobre conducho tomado, entonce non deben monstrar los nomes nin los dichos*, idem ferè habetur *in leg. 12. tit. 19. lib. 4. for. legum*, & *in leg. 4. titulo 1. lib. 8. Recopil.* de quo videndi Domin. Gregor. Lopez, *in dict. leg. 11. gloss. 2.* Montal. *in dict. leg. 12.* & Azeved. *in dict. leg. 4.* Guttierrez, *in pract. crimin. quæst. 1. num. 4.* & Pichard. *in Manuduct. parte 5. §. 2. num. 5.* Qui
36 licèt hæc jura interpretentur de inquisitione generali, hoc non obstat quo minùs praxis visitationis ab eis desumpta sit: quam modo prædicto tradit Dominus Solorzan. *dict. c. 8. num. 11.* Sed punitio solùm se extendit ad privationem officii. Quæ sustineri poterant in omni causa, tum quia solemnitates juris sublatæ sunt in inquisitione, per Textum *in lege ea quidem, Cod. de accusat.* ut notant Gomez, *dict. cap. 1. num. 51.* Mastril. *d. cap. 2. num. 4.* & Carpzovius *dict. quæst. 103. num. 21.* Tum etiam quia licèt substantialia regulariter requirantur, hæc suppleri possunt, dum ea quæ de jure naturæ inesse debent, non deficiant. Et tandem quia dum inquisiti potentes sunt, nomina, neque dicta eduntur, ne damna, vel scandala oriantur, ut docet Domin. Gregor. Lopez, *in dict. leg. 11. gloss. 2.* Et Magistratus tales existimantur, ut dixi. Ciratio enim fit per publicationem visitationis, & traditionem Capitulorum, ut cum Bart. Bald. & aliis probat Bobadilla, *dict. capite 1. num. 122.* Repetitio tes- 37
tium suppleri videtur ex consensu partis, præstito in admissione officii, huic judicio obnoxii, quæ fieri posse, probat Text. *in dict. leg. 11. tit. 17. p. 2. in fin.* Denegatio secundæ instantiæ per Text. *in dict. leg. 3. Cod. quor. appellat.* quamtumvis officio exuatur, quia hoc facere Princeps potest, Magistratu non audito, vel clausulæ concessionis ibi: *Mera, & libera voluntate durante*, ut docet Dominus Crespi, *observat. 7. per tot.*

Attamen communis praxis admissum habet, 38
quòd consensus Magistratus ex quo irregularis modus procedendi in his judiciis visitationis sustinetur, ut docet Larrea, *dict. decisione 98. num. 23.* non extendatur ad crimina, ex quibus pœna capitalis, vel alia gravis corporis afflictiva imponi potest. Quia nemo dominus membrorum suorum est, Textus, *in leg. liber homo, ff. ad leg. Aquiliam, leg. non tantùm, ff. de pœn.* cum vulgatis adductis per Barbos. *axiom. 147. num. 1.* Ob quod si pœna corporalis imponi potest, plenariæ defensionis facultas Reo conceditur, quæ neque per Principem toli potest, pluribus Guazz. *defensione 29. cap. 4. per totum.* Et quamquam in judiciis secretis, regulariter supplicatio denegata sit; si de pœna corporali imponenda tractetur, expressè concessa est *in leg. 57. tit. 4. lib. 2. Recopilat.* sic similiter quamvis remissoria ad exa- 39
minandos testes judici permissa sit, etiam in secretis inquisitionibus, pœna corporali subintrante, examinandi testes omninò per Judicem sunt. Textus *in lege 27. tit. 16. part. 3.* ubi Dominus Gregor. Lopez, *gloss. 3. & 4.* Avendanno, *de exeq. mand. part. 2. capite 17. numero 3.* Bobadilla, *dict. cap. 1. num. 49.* Pariter quamvis ex consensu partis repetitio testium omitti possit, *in dict. leg. 11.* fallit. si agatur criminaliter ad pœnam corporalem, Dominus Gregor. Lopez, *dict. gloss. 3.* Avendanno, *Respons. 11. num. 3.* Anton. Gomez, *variar. lib. 3. cap. 13. num. 33.* Vela, *dict. part. 2. cap. 8. num. 6. cum duobus sequentibus.* Et hoc jure utitur. Cùm autem in nostra specie pœna corporalis imponi posset, quia, ut dixi, hujus criminis pœna capitalis est, & de probatione non dubitaretur cum
qualitatibus aggravantibus, tum quia Magistra- 40
tus gravius cæteris delinquunt, ut docet Dominus Larrea, *dicta decisione 98. numero 2.* Tum etiam, quia crimen læsæ Majestatis redolebat propter superioritatem partis læsæ; publicandus erat processus, ne per acta judicii irregularis indefensus condemnaretur; cùm per amissionem officii non censeatur renuntiasse, nec renuntiare potuisset legitimas defensiones, ut latè probat Anton. Gomez, *dict. num. 33.*

Quod amplius fulcitur ex eo, quòd modus 41
procedendi in his visitationibus secretis, difert à syndicatu præstando per Magistratus finito officio, quod apud nos dicitur *Residencia*, de quo quoad Prætores Hispanos tractant Aviles, Avendanno, & Bobadilla, *dict. lib. 5. politic. per totum*, & quoad Magistratus Novi Orbis Dominus Solorzano, *dict. cap. 8. in princip.* ita ut syn-

dica-

dicatu tempore traditionis capitulorum ex secreta inquisitione resultantium, nomina testium edantur in unoquoque, ut cum Monteroso, Aviles,
42 Avendanno, & aliis tradit Bobadilla, *d. numero* 122. & Bolanno, *d. part.* 4. §. *numero* 6. in visitatione verò, neque nomina testium, neque dicta eduntur. Sed in casu syndicatus ultra sententiam syndicatoris, & prima Consilii supplicatio conceditur, ne defensio denegata videatur, ut dixi, *ex dict. lege* 62. *titulo* 4. *lib.* 2. *Recopil.* Igitur ex eadem ratione in irregulari,
43 & acerbo judicio visitationis, dum de pœna corporali imponenda tractatur, concedenda plena defensio est, juxta statuta per nostras leges in judiciis ordinariis, quia jam cessat timor opressionis testium, dum Magistratus in eo statu reperitur. Neque hic obstant ea, quæ ab eodem Solorzano, & Larrea dicuntur, ille *numero* 11. *d. cap.* 8. & iste *d. decis.* 98. *numero* 16. *cum sequentibus*: nempè quòd hoc judicium à Regno Aragonum mutuatum est, quia in eo plenaria defensio Magistratibus conceditur, ut docet Dominus Crespi: *observat.* 89. *numero* 32. & sic re benè inspecta potius originem hujus acerbi modi procedendi tribuerent *dict. leg.* 9. *&* 11. *tit.* 17. *p.* 3. *& leg.* 11. *titulo* 1. *p.* 7. quàm Aragonensibus legibus, quidquid dicant Larrea, *dict. decis.* 98. *numero* 16. & cæteri adducti suprà. Ad allegata pro contraria plenè respondit ipse Larrea, *ex num.* 7.

Ex quibus pronuntiatum in Senatu fuit, reum
44 de quo agitur, plenariè audiendum esse in judicio publico; sive ut dicere solemus, *aperiendum judicium esse quoad hoc crimen*: quo in casu inquisitio secreta per Visitatorem facta non sustinetur, nisi ad effectum supplendi informationem summariam, ut in ordinariis criminibus, quæ reum non afficit, nisi postquam eo citato plenarium judicium instituitur, confessionem ab eo exigendo, testes eo citato examinando, attestationes publicando, atque substantialia juxta leges, & communes stylos ad unguem observando.

CONTROVERSIA LXXV.

De libelli famosi crimine persequendo ex mero judicis officio, etiamsi accusator qui suam prosequebatur injuriam, destiterit.

SUMMARIUM.

1 *Transactionis, & pacis effectus non operantur, si accusator destiterit, non quia crimen abolitione extinguere intendit, sed injuriam in publico judicio discuti recusat.*

2 *Judex ex mero officio prosequi potest crimen injuriarum.*
Injuriarum Judicium publicum est. ibid.

3 *Publica Judicia sunt, in quibus cuilibet de Populo conceditur facultas accusandi.*

4 *Delatores, & Fiscales instituti sunt, ut de accusandis reis ex officii necessitate curent.*

5 *Inquisitionis remedium olim extraordinarium, jam ordinarium habemus.*

6 *Dom. Don Christophorus Crespi de Valdaura laudatur.*

7 *Judices de jure Hispano tenentur omnia crimina per inquisitionem persequi.*

8 *Libelli famosi crimen publicum est.*

9 *Præcipuè si injuria non solùm respiciat personam, verùm etiam dignitatem.*

10 *Injuriarum actio, ad judicia privata spectat.*

11 *In judiciis privatis, deficiente accusatore cessat officium Judicis.*

12 *Concursus actionum, sive judiciorum præjudicat uni ex eis.*

13 *Accusans post inceptum judicium inquisitionis, non potest ei præjudicare.*

14 *Actio injuriarum non præjudicat actioni legis Corneliæ de sicariis.*

15 *Libelli famosi actio potest præjudicari per admissionem judicii privati injuriarum, sed in arbitrio Prætoris est admissio.*

16 *Privatus, ab accusatione desistendo non præjudicat Fiscali.*

17 *Text.* in l. 3. & 7. tit. 13. & leg. 18. tit. 7. lib. 2. Recopil. *expenditur.*

18 *Fiscalis in quocumque judicio admittendus est; etiamsi accusator litem prosequatur.*

19 *Judex inquisitionem suspendere tenetur, quando constat aliquem esse læsum, cui competi jus accusandi.*

20 *Sed eo accusationem omittente, judex inquisitionem ex officio prosequitur.*

21 *Accusatore desistente, vel decedente, Judex ex officio judicium prosequitur.*

22 *Injuria ejus qualitatis esse potest, ut non expediat bono publico, in publico judicio dici discuti.*

23 *Linguæ vitium, vel impotentia patrata per garrulitatem, pœna capitali plecti durissimum.*

24 *Lubricum linguæ ad pœnam facilè trahendum non est.*

DE effectibus transactionis, & pacis inter accusatorem factæ, & accusantem aliqua notavimus *suprà, part.* 1. *controv.* 27. *per totam*: quod juxta communem intelligentiam accipi debet, quoties parris læsæ injuria, precibus, pretio, vel altero satisfactionis modo ipsi offensori condonatur: tunc enim procedit dispositio nostrarum legum, ut pœna corporalis imponi non possit, nisi crimen insidiosum fuerit, ut *ibidem* dixi. Nunc autem agimus de reo accusato ob crimen famosi libelli, & de accusatore, qui à querela destitit, nulla præcedente pace, seu transactione, sed quia nolit in publico judicio de conviciis sibi irrogatis discuti. Fortè credendo, quòd istud crimen privatum est, & sic neque ex mero judicis officio, neque ad instantiam Fiscalis prosequi judicium poterat: quia judicia privata non prosequuntur, nisi accusante eo qui injuriam suam, vel suorum prosequitur. 1

Sed posse ex mero officio per judicem inquisitionem institui, vel ad instantiam Fiscalis jam cæptam prosequi, probatur ex Text. *in lege hos accusatores* 12. *in fin. ff. de accusat.* Quo Venulejus inter judicia publica numerat actionem legis Corneliæ injuriarum, ut notat Anton. Matth. *de crim. lib.* 47. *ff. titulo* 4. *cap.* 2. *numer.* 4. & ante eum ex nostratibus Petrus Plaza, *in epit. delict. lib.* 1. *cap.* 6. *numero* 41. & Anton. Gomez, 2

mez, *lib. 3. variar. c. 6. n. 7.* pluribus Farinac. *quæstione* 103. *n.* 26. *ad finem*, & ratio est; nam aut agitur criminaliter ad pœnam, aut civiliter ad damnum; si civiliter, judicium privatum est; si criminaliter, publicum. Sed publica judicia à quolibet de populo accusari possunt, non suam, vel suorum injuriam prosequendo, sed vindictam publicam procurando, §. 1. *instit. de public. jud. ubi communiter Doctores*; & accusatoribus deficientibus, ne peccata impunita evaderent, instituti sunt Delatores, & Fiscales, qui de accusandis reis ex necessitate officii in omni crimine curarent, juxta Text. *in lege Divus Adrianus*, §. 1. *ff. de custod. reor.* tradit aliis relatis Carpzov. *in pract. crimin. parte* 3. *quæst.* 104. *numero* 4. Sed clariùs atque eruditiùs ex nostratibus Amaya, *in Rub. Cod. de Delator. lib.* 10. *numer.* 14. *& 20. cum sequentibus*, & D. Larrea, *allegat. fiscal.* 1. *num.* 9. quo originem fiscalium, & plura scitu digna cumulavit. Hæc enim crimina sunt, quæ ex mero judicis officio inquirenda veniunt, immò & cuncta delicta, quia licèt ab initio inquisitionis remedium extraordinarium censeretur, de generali consuetudine factum fuit ordinarium, ut pluribus relatis probat Farinac. *quæstione* 1. *num.* 10. *vers. limita* 3. *& quæst.* 12. *numero* 1. cum aliis per me adductis, *tit.* 2. *de regimin. Regn. Valent. cap.* 8. §. 1. *ex numero* 1. Quibus addendi Anton. Matthæus, *lib.* 48. *ff. titulo* 20. *cap.* 1. *&* 2. Benedict. Carpzov. *dict. parte* 3. *quæst.* 107. *numero* 3. & excellentissimus Dominus Don Christoph. Crespi, *observat.* 4. *ex numero* 20. Quo in loco licèt eruditè omnia de foro Valentiæ, quoad hoc statuta tradat, nihil adducit ex quo conclusionem, quam posuit *d.* §. 1. *numero* 8. impugnet. Etenim *numero* 21. conclusionem tradit nostræ primæ facie contrariam, sed longa serie per ipsum adductorum ad amussim examinata, nihil addidit eis, quæ probaveram; sed Regum chronologia exarata cum dispositis per eos in Valentinis foris, id ipsum quod dixeram, in effectu concludit. Libentissimè fateor facilimum inventis addere; sed perpensis his quæ ab ipso traduntur *ex numer.* 88. collatisque cum his quæ antè notaveram, clarè resultat, quòd ambo per diversam viam ad eumdem veritatis portum pervenimus.

Sed ut ad institutum revertamur, hoc ipsum de jure nostro Hispano cautum habemus. Nam non solùm Judices possunt, verùm etiam tenetur omnia delicta in districtu suæ jurisdictionis per inquisitionem persequi, ita Text. *in leg. 1. & leg. 6. titulo* 1. *lib.* 8. *Recopilat.* docent Anton. Gomez, *lib.* 3. *variar. cap.* 1. *num.* 49. *vers. secus. verò, & versic. Primò quid regulariter.* Bernard. Diaz, *in pract. cap.* 6. *numer.* 3. Joann. Guttierrez, *in pract. crim. quæst.* 1. *num.* 10. Don Joann. Vela, *de delict. part.* 2. *capit.* 2. *ex numer.* 2. *& cap.* 3. *ex numer. primo*, Azevedo, *in d. l.* 1. *numer.* 24. *&* 25. Cantera, *in qu. crimin. prælud.* 1. *num.* 2. Barbos. *in collect. cap. qualiter, & quando de accusation. num.* 16. Et quanquam non ignorem, quòd plures ratione injuriæ simplicis tenuerint non dari judicium publicum, sed privatum à parte læsa prosequendum, per Text. *in l. injuriarum causa* 7. *Cod. de injur. cum similibus*, quando injuria facta est, per libellum famosum, nemini dubium est quòd judicium publicum datur, Text. expressus *in l. quod Senatus consultum 6. ff. de injur.* ut notat Anton. Matth. *d. num.* 4. Præcipuè si injuria non fit privatæ, sed publicæ personæ, ut Judici, Magistratui, vel Principi; quia in his casibus cùm injuria lædat dignitatem muneris, licèt ipse injuriatus possit agere, suam prosequendo injuriam, Fiscalis agere potest ad vindictam majestatis, vel dignitatis læsæ, ut docent Maranta, *in specul. ordin. judiciar. p. 6. num. 9. vers. secus est.* Anton. Thesaur. *decis.* 18. *num.* 7. *&* 12. Berlich. *dict. 5. parte practicab. conclus. 61. numero 6. & 7.*

Neque his obstat, quòd actio injuriarum ad judicia privata pertinet, ex Text. *in dict. l. injuriarum caus.* 7. *& l. fin. Cod. in jur.* cum vulgat. & cum ex libello famoso actio injuriarum resultet, non cuilibet de populo, sed injuriato jus accusandi competit: & sic eo desistente cessat judicium: quia præterquam quòd libelli famosi judicium publicum est, ut probat Text. *in d. l. Senatus Consultum* 6. ex injuria, vel alio quolibet delicto privato judex potest, immò tenetur ex officio inquirere, procedere, & accusare, si offensus non accuset, vel si desistat ab accusatione proposita, per Text. *in lege congruit, ff. de offic. Præsidis, & in lege apud Labeonem*, §. *si quis sic fecit, ff. de injur. & in lege per omnes, C. de defensor. civit. & in lege qui sepulcro, C. de sepulc. violat. & in l.* 4. §. 1. *ff. ad leg. Jul. peculat.* de jure nostro Text. *in l.* 28. *tit.* 1. *parte* 7. ibi: *E non pudiesse probar aquello de que lo accusaba*, docet cum Bart. Alberic. & aliis Anton. Gomez, *d. lib.* 3. *cap.* 1. *numer.* 10. Matienzo, *in lege* 1. *tit.* 14. *lib.* 5. *Recopil. gloss.* 9. *num.* 1. Padilla, *in l. transigere, C. de accusat. num.* 50. Farinac. *in frag. ment. verb. judex, num.* 972. *& consil.* 55. *num.* 57. Petr. Barbos. *in l. viro, atque uxore, ff. solut. matrimon. num.* 11. *cum sequentibus.* Absque eo quòd præjudicium resultet inquisitioni ex concursu accusationis, sic mihi probat Text. *in dict. leg. quod Senatus Consultum*, §. 1. ubi Paulus ait: *Nec enim prohibendus est privato agere judicio, quod publico judicio præjudicatur, quia ad privatam causam pertinet. Planè si actum sit publico judicio, denegandum est privatum similiter ex diverso.* Concordat Text. Hispanus *in l.* 21. *tit.* 9. *part.* 7. ibi: *E la una de estas maneras se tuelle por la otra.* Dubitat enim Paulus in terminis libelli famosi, an si concurrat judicium publicum cum privato, alicui præjudicium inferatur, & postquam docet, quòd nemo prohibendus est agere, subjungit, quòd si primò actum est judicio publico, denegandum est privatum, & è contra, quia cùm uterque detur ad vindictam, ut omnes Doctores notant, unum præjudicat alii. Ex quo clarè sequitur; quòd si offensus querelam proposuit post cœptum publicum judicium inquisitionis, denegandum est ei judicium privatum, & sic prosequendum publicum absque eo quòd præjudicium sequatur ei ex propositione privati. Et si quæras rationem disparitatis, quare si occisus sit homo, & actio injuriarum proponatur, nullum fit præjudicium actioni legis Corneliæ de sicariis, ut docet Ulpianus, *in l. Prætor.* 7. §. 1. *ff. de injur.* quando in crimine famosi libelli præjudicium

fie-

fieri videmus ex propositione cujuslibet, juxta *dict. leg. quod Senatus Consultum*, facilis erit responsio, quia eam tradunt Jacob. Cujac. *lib.* 24. *observ. capite* 16. & Anton. Matth. *d. lib.* 47. *ff. tit.* 4. *cap.* 3. *num.* 9. Nempè quòd licèt de jure in potestate sit offensi, utrùm publico, an privato judicio experiri velit: in crimine famosi libelli arbitrio Prætoris remissum est non pati, quòd per privatum judicium publico præjudicetur, quia privatum tendit ad interesse injuriæ æstimandum, & habendum; publicum ad publicam satisfactionem, & vindictam. Et sic licèt offensus desistendo à querela, vel accusatione, sibi præjudicium facere possit, recompensam injuriæ amittendo; non tamen præjudicium inferre valet juri publico, ut delicta debita punitione præcludantur. Et licèt in hac specie offensus non accusasset ad recompensam, sed ad vindictam, æqualiter cum fiscali concurrendo, per abolitionem nullum fiscali præjudicium inferre potuit, quando sine eo judicium institutum habebat, & sine eo prosequi poterat, ut superiùs probatum est. 15 16

17 Nec relevat si dicas, de jure nostro cautum reperiri, quòd fiscalis non admittatur in judicio, ubi pars pro suo interesse litem prosequitur, Text. *in l.* 3. *& 6. tit.* 13. *& in leg.* 18. *tit.* 7. *lib.* 2. *Recopilat.* ut tradit Joan. Garcia, *de nobilit. gloss.* 3. *num.* 17. Quia ex dictis juribus similis decisio non habetur; nam *in dict. l.* 18. expressè jubetur judicibus, quòd injungere causas faciant fiscali, ne ex defectu partis indefensæ remaneant, 18 *in d. l.* 3. jubetur, quòd fiscalis absque delatore certo accusare non possit, nisi inquisitio à Principe fieri jubeatur, *in d. leg.* 6. quòd fiscalis prosequatur causas appellationum, quæ ab inferioribus interponuntur, sumendo nomen, id est, vices inquirentis: ob quod rectissimè in omni causa admittendum fiscalem, docent Joan. Gutierrez, *lib.* 3. *pract. q.* 21. *num.* 17. Don Franc. Alfaro, *de offic. Fiscal. gloss.* 17 *num.* 4. *cum seqq.* Aviles, *in cap. Prætor. cap.* 3. *verba Camera*, Salgado *de Regia protect. part.* 2. *cap.* 7. *num.* 25. & Larrea, *d. allegat.* 1. *num.* 9. Cùm autem visitationis secreta inquisitio ab ipso Principe fieri jubeatur, etiamsi delator deficeret, causa à fiscali prosequenda erat, ut expressè dicitur *in dict. leg.* 3. *ad fin.*

19 Multò minùs obstare poterit stylus judicum circa modum procedendi, inquisitionem suspendendo, si constat aliquem offensum esse ex delicto, cui competit jus accusandi, ut is requiratur, an accusare velit, secundùm doctrinam glossæ *in c. præsbyter.* 12. *quæst.* 4. quam sequuntur Aviles, *in cap.* 1. *Prætor. verb. fiel. num.* 34. Anton. Gomez, *d. c.* 1. *num.* 17. Paz, *in prax. tom.* 1. *p.* 5. *cap.* 3. §. 5. *numer.* 1. Vela, *de delict. p.* 2. *c.* 3. *num.* 8. Covarr. *var. lib.* 1. *cap.* 11. *in fin.* Clar. *in* §. *fin. q.* 15. *num.* 5. Farin. *in fragm. verb. inquisition.* 334. Larrea, *decis. Granat.* 26. *num.* 20 6. (quæ notabilis, & pulchra est ad nostram quæstionem dirimendam). Non, inquam, obstat similis praxis, quia omnes isti Doctores tenent, quòd si offensus accusare neglexerit, vel à prosecutione causæ desiterit, Judex ex officio procedere debet, clarè habetur *in l.* 2. *C. de abolit.* ibi: *Sed adversus nocentem reum inquisitione facta pœna competens irrogetur.* Idem probat Text. *in l. accusante* 13. *ff. de publ. Judiciis*, ubi Bartol. quem sequuntur Speculator, *tit. de inquis.* §. 1. *ver. secundò si accusator.* Anton. Gomez, *d. cap.* 1. *num.* 10. & 49. *vers. octavo procedit.* & Don Joan. Vela, *d. p.* 2. *c.* 5. *num.* 45. Quare licèt pars læsa decesserit, vel desistat, vel accusationem prosequi omittat, in puncto juris causam inquisitionis prosequendam certissimum est, & in praxi admissum. Quod suadet Text. *in leg.* 22. *tit. primo*, *p.* 7. ut probavi *contr.* 27. *num.* 4. quibus addendus Larrea *d. decis.* 26. *per tot.* Quia dum controversum in ea est; quòd accusatore transigente pœna corporis afflictiva imponi non possit, nisi crimen insidiosum sit, clarè sequitur 22 causam prosequendam esse usque ad impositionem pœnæ corporalis, si insidiosum est crimen; levioris, si non sit insidiosum. Licèt verum sit, quòd talis injuria esse potest, vel ejus conditionis offensus, ut non expediat bono publico causam publicè discuti, ut aliquando vidi observari, actis secretæ inquisitionis laceratis, vel igne consumptis, ne memoria temeritatis permaneant. Præcipuè si tota defensio rei consistat; quando aliquis linguæ, vel calami vitio, atque impotentia, dum somnò excogitata tacere nescit, libello, vel carmine divulgat; durissimum enim foret garrulitati pœnam statuere capitis, ut eisdem ferè verbis dixit Anton. Matth. *d. cap.* 2 *n.* 4. Et licèt iste Doctor, nulla juris dispositione sententiam prudentissimam comprobet, comprobari clarè videtur verbis Modestini *in l. famosi* 24 7. *hoc tamen*, *ff. ad leg. Jul. majest.* ibi: *Nec lubricum linguæ ad pœnam facilè trahendum est: quamquam enim temerarii pœna digni sint; tamen ut in sanis illis parcendum est*, vel saltim sumpto prætextu ab alia causa, correctione condigna hujusmodi temeritates refrenandæ sunt, ne passim similia perpetrata videamus. 23

CONTROVERSIA LXXVI.

De Præside Togato sordibus implicito in distributione officiorum, & servitio personali Indorum, & attestationes falsas cogente.

SUMMARIUM.

1 *Facti species narratur.*
2 *Nullitas allegata per reum ratione excessus in procedendo.*
3 *Delatores testium locum haberi non possunt.*
Excedens fines mandati, perperàm agit. ibid.
4 *Vanæ allegationes Advocatorum audiendæ non sunt.*
5 *Dictio* per omnes vias, & modos, *contenta in commissione, cuncta comprehendit, & nihil excludit.*
Delatores in scriptis delationes facere tenetur. ibid.
6 *Magistratus tenetur Principi referre omnia, quæ in Provincia succedunt notatu digna.*
In syndicatu superioris Magistratus, examinandi sunt inferiores, & curiales. ibid.
7 *Judex semel delato juramento testi, vel delatori, tenetur in scriptis redigere omnia, quæ dixerint.*

8 *Magistratus sordes probare difficile est.*
Probationes imperfectè jungitur ad comprobationem sordium. ibid.
9 Leg. 6. tit. 9. lib. 3. Recopilat. *expenditur.*
10 *Pœnalis dispositio strictè interpretanda debet.*
11 *Venditio officiorum sub* d. l. 6. *comprehensa est.*
12 *Dispositio* d. l. 6. *extensa est in Novo Orbe, ad probandas negotiationes, & quæstus Magistratuum.*
13 *Venditio officiorum turpissimum genus negotiationis est.*
14 *Magistratus licitè facere non possunt, quod ipsi Principi illicitum est, sicut venditio officiorum.*
15 *Magistratus solùm tenentur de gestis per conjunctas personas ad pœnam civilem, nisi constet de scientia.*
Probatio irregularis d. leg. 6. *non procedit de gestis per conjunctas personas.* ibid.
16 *Limitâ, si constat de scientia, consensu, vel mandato.*
Ex pluralitate scientia præsumitur. ibid.
Ex publicitate. ibid.
17 *Ex consanguinitate, affinitate, domesticitate, & conversatione.*
Ex cohabitatione. ibid.
Scientia probatur conjecturis, & præsumptionibus. ibid.
18 *Probatio regularis resultat, si dicta testium singularium conspirant in unum.*
Varietas in quantitate non obstet, quia in minori parte conveniunt. ibid.
19 *Testis inimicus non probat, neque in crimine difficilis probationis.*
20 *Inimicitia testis probanda est.*
21 *Inimicitia excludens testes debet oriri ex odio privato, non publico.*
22 *Et debet esse gravis, vera, & non affectata.*
23 *Judex facilius excluditur, quàm testis.*
24 *Judicium recusatio vaga, si omnium fiat.*
Inimicitiæ oppositio facta omnibus testibus, vaga, & vana. ibid.
25 *Depositio in causa criminali, inimicitiam parit ad aliam, non ad ipsam.*
26 *Testes de Universitate probant facta in corpore illius.*
Canonici probant factum in capitulo. ibid.
27 *Domestici in domo.*
28 *Meretrices, & leones in lupanari. Aleatores in alea.* ibid.
29 *Indi probant extorsiones factas Indis, præcipuè in municipiis.*
30 *Ubi veritas aliter haberi non potest, testes non idonei admittuntur.*
31 *Violentia facta tabellionibus, solùm per ipsos probari potest.*
32 *Magistratus Novi Orbis tenentur de receptis per uxorem, & filios.*
33 *Etiamsi datum sit à litigatore præsenti, præterito, vel futuro,* & numero 34.
35 *Esculenta, & poculenta recipere prohibitum in Novo Orbe* & n. 36.
37 *Repetundarum crimen an patretur per eum tantùm, qui recipit dona in causa judicati.*
38 *Repetundarum crimen probatur in his, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis.*
39 *Concessio officior. pertinet ad Justitiam distributivam.*
Christus Dominus docuit, præmia gratis virtuti deberi. ibid.
40 *Dignior eligendus, sub obligatione restituendi, & quid in Principe?*
Lege Julia repetundarum continetur nominatio Judicis per sordes. ibid. & n. 41.
42 *Idem est habere venalem Justitiam, ac venditores illius constituere.*
43 *Ementes officia vendunt Justitiam, ut pretium recuperent cum usura.*
44 *Vendens Justitiam sibi soli eripere curat; qui emit officium, sibi & vendenti.*
45 *Pœna legis Juliæ repetundarum extraordinaria est.*
46 *Sub ea comprehenditur privatio ab officio, & incapacitas obtinendi alia.* & num. 47.
48 *De jure Hispano, & Novi Orbis eadem pœna imposita est.*
Statutum pœnam imponens uni pro delicto alterius, an observandum? ibidem.
Pœna infamiæ specialiter à jure imponitur uni pro delicto alterius, in crimine repetundarum. ibid.
Pœna quadrupli est furti manifesti, quæ irrogat infamiam. ibid.
49 *Secunda pars culpæ irrogatæ Præsidi.*
50 *Verisimilitudo falsi pro falso habetur.*
51 *Singularitas cumulativa plenam probationem constituit.*
52 *Protestationes clandestinæ, & non injunctæ parti metum probant.*
53 *Protestatio contraria facto prævalet, si factum sit coactum.*
54 *Magistratus superiores metum inferunt solo aspectu.*
55 *Amanuensis officium incompatible cum officio Præsidis.*
56 *Sibi scribens in testamento, quæ verè à testatore dicta sunt, incidit in pœnam falsi.*
57 *Dispositio legis Corneliæ de falsis, ad omnes scripturas, & tabulas extensa est.*
58 *Scribens minutam falsam, si mandat in actis publicis referre, falsum committit.*
59 *Falsitatis improbum genus est, sibi aliquid dictare.*
Dolus infertur ex occultatione veritatis, immutatio lex attestatione eorum, quæ coram tabellionibus gesta non erant. ibid.
60 *Falsitas nemini nociva non est punibilis, benè verò si sit apta nocere.*
61 *Magistratus malo exemplo plus nocent, volendo peccare, quàm non peccando prosunt.*
62 *Testimonia eorum quæ in actis publicis continentur, abstrahere non est Præsidis, sed Tabellionis.*
63 *Tabelliones fidem præstare non valent de re non visa, vel ab eis non examinata.*
64 *Etiamsi contenta vera esse apparuerit.*
Pœna falsi tenentur scribens, mandans, dictans, vel faciens fieri. ibid.
65 *Procurans sibi subsignari cartas vacuas, ut in eis ponat quod voluerit, falsum committitit.*
66 *De corpore delicti ante omnia constare debet.*

67 *Testimonia scripta manu Præsidis corpus delicti probant, quia est vitium visibile.*
68 *Testes deponens de his quæ per discursum percipiuntur, non possunt deponere assertivè.*
Acta judicii per publicum Tabellionem scribenda sunt. ibid.
69 *Acta judicii à Tabellione non esse scripta, difficilis probationis est.*
70 *Actis judicii à Tabellione non scriptis, species falsitatis constituitur.*
Nullitas examinis resultat, si non intervenit publica persona. ibid.
Authoritas Judicis hanc nullitatem minimè supplere potest. ibid.
71 *Senatores quomodo, & quando Tabellionis munera supplent?*
Tacita Senatus consulta quæ dicantur? ibid.
72 *Hæc rarò observantur, sed mediante decreto Principis.*
73 *Culpa Præsidis resultat ex nominatione Tabellionis, & exclusione ab actis, alio non adhibito.*
74 *Re per judicatum decisa, iterum discuti non potest.*
75 *Sed hoc procedit in discussis, atque decisis, secus in aliis.*
76 *Judex ex causa utiliter committit Tabellioni examen testium, sed ipse absque illo inutiliter examinat.*
77 *Pœna falsi arbitraria est.*
78 *Sed in Magistratu includit privationem officii.*
79 *Infames ab honoribus arcendi.*
80 *Jacobi Gotofridi locus notatur.*
81 *Quasi falsum, quid sit?*
82 *Servitium personale Indorum ad usus privati negatur.*
83 *Magistratus Indos cogentes ad hoc servitium ab officio excluduntur.*
84 *Prohibitio specialis in Provincia hujus præsidis recenter facta.*
85 *Ignorantia juris neminem excusat, & multò minus Togatos.*
86 *Decisio Senatus.*
87 *Ratio scribendi hanc Controversiam, pendente causa supplicationis.*

1 UNus ex Præsidibus Togatis Novi Orbis, qui Senatoris munus in illis Audientiis per plures annos obtinuerat, in judicio publico syndicatus, de sordibus inquisitus fuit variis de causis, & rationibus: quæ nonaginta tribus capitulis continebantur, sed ad quatuor reduci possunt. Primum, quia in expeditione rerum justitiæ & distributione officiorum administrationem justitiæ directè habentium, muneribus sibi, uxori, & filiis datis procedebat, vænalia officia exhibendo. Secundum, quòd publicos Tabelliones, & Actuarios Camerales cogebat fidem præstare de his, quæ non viderant, neque gesta coram eis erant. Tertium, quod Indis addictis ad servicium personale privatis præstandum, salarium diminuerat, & privatis auxerat, ut hæc differentia cederet in utilitatem uxoris. Quartum, quòd contra leges expressas Indos cogebat præstare servitium personale, sibi & privatis, debito stipendio minimè soluto.

2 Et ad clariorem hujus controversiæ resolutionem suppono primò; quòd nullitas allegata contra acta per Judices syndicatores gesta (primus namque decessit inchoato judicio, ob quod secundus missus fuit) nullam æstimationem meretur. Quia nititur eo fundamento, quòd huic judicio ansam præbuerunt epistolæ à Senatoribus ad Regem nostrum scriptæ, eum certiorando de pessimo modo procedendi Præsidis, quæ corroborabantur relatione Protegis; sed quia in commissione dicebatur: *Quòd judex has epistolas recognoscere faceret, & casu quo sinistram relationem fecisse resultaret, in scribentes procederet.* Quia in ipsa recognitione Senatores plura deposuerunt, testes ad comprobationem uniuscujusque capitis nominando, nulliter fecisse dicebabatur pro reo: quia tanquam delatores testium officium subire non poterant, sicque judicem perperàm acta fulminasse, cùm in initio fines mandati non servasset, juxta Text. *in c. cùm dilecta* 22. *de rescr.* ibi: *Propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac juris ordinem, attentatum, irritum decernimus, & inanem.* Idem probat. Text. *in Cap. Rodulphus* 35. *eod. tit. c. prudentia* 21. *c. venerabilis* 37. *de offic. delegat.* cum aliis adductis per Aug. Barb. *in collect. d. c. cum delicta, num.* 4. Gutier. *lib.* 3. *pract. q.* 15. *num.* 15. Amat. *var. lib.* 1. *resol.* 11. *num.* 4. Verùm istæ sunt vanæ allegationes Advocatorum, qui legem dicere intentant Magistratibus, postquam munus rectissimè adimpleverunt, propositione aliqua legali emissa, quæ facto minimè adaptatur. In commissione post verba prædicta dicitur: Ut per omnes vias, & modos procederet ad inquisitionem gestorum per Præsidem ibi: *Hareis que reconozcan las firmas de la dicha carta, los Oidores de quien parece estar firmadas; y en caso de que se haya hecho siniestra relacion por ella obrareis, y procedereis contra ellos por todo rigor conforme à derecho; y por todas las vias y maneras, que mejor y mas cumplidamente podais, hareis averiguacion de los procedimientos del dicho Presidente.* Quibus verbis non datur forma certa procedendi, ut in illis juribus dicitur, sed arbitrium amplissimum tribuitur Judici syndicatori; nam dictio *por todas las vias y maneras*, id est per *omnes*, cuncta comprehendit, & nihil excludit, Text. *in leg. Jul. leg. testatorem in princ. ff. de legat.* 3. cum pluribus adductis per Barb. *d. usufreq.* 241. *n.* 1. & 21. Neque id infirmari potest ex eo, quòd Senatores delatorum vices substinere videbantur; quia etiamsi concedamus delatorum loco habendos, juxta Text. *in leg.* 3. *tit.* 13. *lib.* 2. *Rec.* Eorum delationes in scriptis, mediante Actuario publico, recipiendæ erant. Et cùm omnes Magistratus tam Indiarum, quàm Hispaniæ teneantur Principi referre quicquid notatu, vel scitu dignum evenerit in Provincia, quam administrant, ut docet Dom. Solorz. *de jur. Indiar. tom.* 2. *lib.* 3. *c. fin. num.* 80. & ad hoc adstringantur vi juramenti ab eis præstiti, quod clausula speciali continetur, non remanent inhabiles, sed necessitate officii ducti munus adimpleverunt, & recipi possunt, ut tradit Farinac. *quæst.* 60. *num.* 75. præcipuè quando ex causa lucrum non sperant, Caball. *cas.* 126. *num.* 3. & 4. Ulteriùs, quia in

inquisitionibus faciendis contra Magistratus superiores examinari debent Senatores, Curiales, & cæteri, qui in expeditione negotiorum intervenire solent; ut respectu Syndicatus Prætorum de Decurionibus civitatum tradit Bobadilla, *lib. 5. polit. cap. 1. num. 68.* An autem integræ fidei remaneant, necne, non est præsentis inspectionis, de quo Caball. *dict. cas. 126.* cum aliis per me adductis, *tom. 2. de regimin. Valent. cap. 8. §. 8. num. 229. cum sequent.* Quia hic solùm ostendere oportet, non vitiari judicium ratione examinis Senatorum. Quia immò ipsos examinare tenebatur ad recognitionem epistolæ, & semel delato juramento, in scriptis redigi mandare judex tenetur, quicquid dixerit, sive ad offensam, sive ad defensionem pertineat, ut docent Farinac. *quæst. 74. n. 31.* Guazzin. *defens. 14. cap. 2. n. 4.*

8 Suppono secundò, quòd ad probandas sordes cujusvis Magistratus, cùm sit res difficilis probationis, quia semper in occulto fit, ut tradit Dominus Larrea, *allegat. 48. numer. 12. cum sequent.* imperfectæ probationes junguntur, ut ex eis perfecta probatio fiat, Text. *in lege 6. titulo 9. lib. Recopilat.* de qua tractant diffusè nostri Doctores, signanter Larrea, *dict. allegat. 48.* & ego plura *suprà, controvers. 61. ex*
9 *num. 27.* Et licèt iste Textus communiter interpretetur de judice per sordes judicante, quod verba ipsius significant ibi: *Porque los que dan algo à los jueces por los pleitos que ante ellos tratan*: cujus dispositio tanquam odiosa; & exorbitans restringenda venit ad casum specificum de quo agit, non autem extendenda est ad alios casus, etiam si eadem militet ratio, juxta Tex-
10 tum *in leg. 3. §. hæc verba, ff. de negot. gest.* cum aliis plurimis adductis per Giurbam, *consil. 73. num. 14.* Farin. *in fragment. part. 2. litt. E, num. 115. cum sequentibus*, Barbos. *axiom.*
11 *166. num. 7.* Sed nihilominùs præterquam quòd venditio officiorum habentium directè justitiæ administrationem, sub hac dispositione comprehenditur, ut probatur *infrà, num. 40.* in Novo Orbe jure speciali extensa reperitur hæc dispositio ad omnes contractus, negotiationes, emptiones, domorum constructiones, aut alios quosvis quæstus per Magistratus gestos, vel initos
12 cum subditis, Regio rescripto, *diei 31. Augusti anni 1619.* cujus verba tradit Dominus Solorzano, *lib. 5. polit. cap. 11. §. La novena limitacion.* quæ relata reperiuntur *suprà, dict. controv. 61. num. 14.* Cùm autem in hac causa non
13 solùm ageretur de negotiatione Præsidis inter subditos, sed de turpissima negotiatione, qualis est venalia officia administrationis justitiæ exhibere, cujus mala doctè perpendunt Babadilla, & ab eo relati, *lib. 1. politic. cap. 14. per totum.* Quod adhuc in Rege vel Principe superiorem non recognoscente illicitum est, ut plu-
14 ribus probat Dominus Solorzano, *dicto tom. 2. lib. 5. cap. 1. num. 99. cum sequentibus, & lib. 5. politic. cap. 4. §. de manera, & lib. 6. cap. 13. per tot.* clarissimè sequitur, probari posse per imperfectas probationes juxta *d. leg. 6.*

15 Suppono tertio, quòd licèt de gestis per conjunctas personas Magistratus solùm teneatur ad pœnam civilem, & restitutionem, nisi appareat de mandato, consensu, vel scientia, ut probat Farinacius, *quæst. 132. num. 67. & 72.* in qua specie, nempè quando munera non fuerunt recepta per Magistratum, sed per uxorem, vel aliam conjunctam personam, non est admittenda probatio irregularis, *justa dicta lege 6.* ut dixit Bobadilla, *dict. cap. 1. num. 226. vers. y es de advertir.* Sed si consensus, scientia, vel mandatum Magistratus intervenit, tunc in so- 16
lidum tenetur, & probatio irregularis *dict. leg. 6.* procedit; ut dixi *dict. controvers. 61. ex num. 34. & n. 45. cum sequentibus.* In hac enim specie plures venditiones officiorum, per uxorem accepta pecunia comprobantur, & ex pluralitate actuum scientia præsumitur; Seraph. *decisione 306. num. 5. & 7.* post *decis. 332. numero 4.* Dominus Crespi, *observat. 93. num. 29.* ex publicitate Text. *in leg. regula 9. §. sed facti, ff. de jur. vel facti ignor.* ibi: *Quid enim, si omnes sciant, quod ipse ignorat?* Dominus Crespi, *dict. observat. 93. num. 28.* Mascard. *de probat. conclus. 1294. num 2.* Noguerol. *allegat. 33. num. 11. & 12.* Barbosa, *in cap. quinto 8. num. 1. de præsum.* & hanc famam ad notitiam Præsidis devenisse probabatur ex eo, quòd ex actis resultabat, quòd ipse Præses interrogavit quemdam
17 de is, quæ dicebantur de sua administratione, & respondisse, *quòd omnia venalia habebat.* Item præsumitur scientia ratione consanguinitatis, affinitatis, domesticitatis, vel conversationis, Text. *in leg. octavi, Cod. unde cognat. l. tutela, Cod. in integr. restit. l. si vicinis, C. de nupt. cap. quanto de presumption. l. consensu, §. super plagis, C. de repet.* Mascard. *d. conclus. 1294. num. 10.* & ex cohabitatione Cravet. *consil. 26. num. 3.* Mascard. *dict. conclus. 1294. num. 18.* Barbos. *in dict. cap. quanto, num. 2.* Quæ omnia in uxore, & filiis verificabantur. Et scientiam probari conjecturis, docent pluribus Mascard. *d. concl. 1294. numer. 1.* Noguerol. *allegat. 11. num. 132.* Sed hæc omnia redundant, tum quia Magistratus Novi Orbis tenentur de muneribus receptis per uxores, & filios, & ut dicam *infrà, num.* 33. Tum etiam, quia aliquæ sordes comproba- 18
bantur trium, & quatuor testium depositionibus, jam contestes de facto, vel de circumstantiis, quæ ad idem conspirabant, quomodo regularem probationem coalescere, docent Bobadilla, *d. c. 1. num. 222.* Guttierrez, *lib. 3. pract. quæst. 12. num. 7.* Giurba, *cons. 79. num. 32.* Larrea *dict. allegat. 48. num. 24.* Neque varietas in quantitate detrahit probationi, quia in minori summa contestant Bobadilla, *d. cap. 1. numer. 221. in fin.*

Suppono quartò quòd licèt testis inimicus cre- 19
dendus non sit, ex latè traditis per Farinac. *qu. 53. ex num. 5.* etiamsi agatur de causa privilegiata, vel de crimine difficilis probationis, ut tradit *ibidem, num 7.* Anton. Matth. *dict. lib. 48. ff. tit. 15. cap. 2. num. 9.* Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 6. cap. 4. num. 8.* ex nostrat. Avendanno, *de exeq. part. 2. cap. 5. num. 8.* Guttierrez, *in pract. crimin. quæst. 76. num. 4.* Sed non sufficit dicere, testem inimicum esse, sed probare cum causa gravi procedente ex odio priva-

to, sic limitant Farinac. *de quæst.* 53. *num.* 52. Decian. *lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 28. Anton. Matth. *d. num.* 9. ex nostratibus Anton. Gomez, *tib.* 3. *variar. capit.* 12. *num.* 14. Guttierrez, *dict. qu.* 76. *num.* 5. Larrea, *de allegat.* 48. *num.* 42. & 43. & Dominus Solorzano, *d. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 21 12. Ita ut arbitrio judicis remittatur, quanta fides adhibenda, testibus sit, quod explicant Farin. Anton. Matth. & cæteri proximè laudati; præsertim quando constat, quòd odium oritur ex eodem crimine de quo agitur, quia per hoc nullus testis excluditur, quia ex causa privata, & non publica oriri debet; ut notat Farinac. *ibid. n.* 21. Ex his concluditur, quòd in hac causa nul- 22 lus ex testibus, quibus inimicitiæ objectum appositum fuit, probabatur inimicus ex odio privato, sed ex causa criminum objectorum Præsidi. Prorex namque, quem non viderat, nec tractaverat, quia jusserat fieri quæ de more fiunt, Senatores quia eos tyrannicè opprimere intentabat, ut omnia ab ipsius arbitrio penderent Actuarios, quia eos coegerat fidem præstare de his, quæ coram eis non agebantur: curiales quia amici erant Senatorum, & sic similia; nam cùm causa inimicitiæ allegaretur id quod ab eis deponebatur; hæc deposuisse ex actis deprehenditur. Sicque affectata, & vaga inimicitia videbatur, quoad plures; licèt quoad aliquos oppositum procederet, non ut dicamus, capitales inimicitias probari, seu leviores, quæ testem omninò non excludunt, quamvis de fide aliquantulum detrahant ad arbitrium judicantis, ut dixit Anton. Matth. *de num.* 9.

23 Quæ ampliùs comprobantur ex eo, quòd facilius Judices recusantur, quàm testes à testimonio ferendo excluduntur: quia judicum copia inveniri facile est, testium autem inopia litigantes laborant, ut eleganter probat Larrea, *decis. Granatens.* 48. *num.* 1. quod & praxi receptum est: Atqui recusans omnes Judices, vel juris peritos civitatis, vel Provinciæ audiendus non est, quia recusatio vaga, & vana censetur, utputà dum aliquis dixerit, se suspicionem habere judi- 24 cis ordinarii, & cæterorum Advocatorum, quamquam juramento probare intentet, non auditur, quia vaga, & vana est, ut probat Avendanno, *de exequ. mandat. parte* 2. *cap.* 23. *num.* 13. *vers. Tertium quod proponitur*, & hoc jure utimur: ergo idem dicendum de eo, qui omnes testes, & interlocutores hujus causæ reprobare intendit: Protegem excludere à fide in relationibus intentat: Judices syndicatores notat de rigidis, atque passionibus affectis; Senatores tanquam inimicos excludere curat; Actuarios, tam hujus causæ, quàm camerales impugnat; ac denique omnes testes ut inimicos improbare conatur, tanquam si inimicitia transcendentalis sit, & contagiosa plaga, quæ nemini pareat. Si enim causa 25 inimicitiæ est depositio, hoc quoad alias lites dici pstest ex parte ejus, contra quem facta fuit depositio, non autem ex parte testis, qui nullam inimicitiam contrahit cum reo, licèt reus fiat ejus inimicus; & sic explicat hoc articulum Farinacius, *quætione* 49. *numer.* 76. & 77. *& quæstione* 53. *num.* 47. si enim ex sola depositione facta in causa, de qua agitur, inimicitia probaretur, omnes testes in criminalibus exclusi remanerent, quod esset absurdum.

Suppono quintò, quòd quando res aliter ha- 26 beri non potest, testes aliàs inhabiles probant, ut apparet in civibus alicujus Universitatis, qui licèt inhabiles reputentur, de rebus factis ipso corpore universitatis admittuntur, & fidem præstant Farinacius, *quæstione* 60. *numero* 515. Mascardus, *de probat. conclusione* 295. *numero* 1. *lib.* 1. Carpzovius, *dicta quæstione* 114. *numero* 45. de gestis in capitulo Canonici testes idonei sunt, 27 *cap. veniens*, §. *finali*, *de testibus*, Decius *in cap. insuper*, *numero* 5. *eodem titulo*, Rebuffus, *in tract. de reprobation. test. num.* 60. Augustinus Barbosa *in Collect. dict. cap. veniens* 28. *num.* 8. Domestici de rebus gestis in domo, *dicta leg. consensu*, §. *super plagis*, *Cod. de repub.* Farinacius *quæst.* 55. *n.* 35. Giurba, *consil.* 72. *num.* 16. & 19. Et quod 28 magis est, de gestis in lupanari idonei testes sunt Meretrices, & Lenones, ut cum Ploto, Salicero, & aliis fatetur Farinac. *quæst.* 56. *numero* 369. & Aleatores de gestis in alea, vel ludo, ut cum Decio, Conrado, Mascard. & aliis tradit Farinac. *dict. quæstione* 56. *numero* 40. De quo habemus alia plura exempla in jure, ea nempè ratione, quia veritas aliter haberi non potest, & cùm Reipublicæ in- 29 tersit, ne delicta remaneant impunita, necessarium fuit admittere testes, quos aliter jus excludit, sic docent Menoch. *de arbitrar. cas.* 58. *& cas.* 106. Mascard. *de probat. conclusione* 13. 60. *num.* 4. Grammaticus, *decisione* 11. *per totam*; Peguer. *decisione* 5. *numero* 38. Farinac. *quæstione* 63. *num.* 28. Caball. *cas.* 193. *num.* 6. Guazzin. *defens.* 3. *cap.* 8. *num.* 5. *vers. licet alii*, Anton. Gomez, *var. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 18. Anton. Matthæus, *dict. tituo* 15. *cap.* 1. *num.* 11. Carpzov. *dicta quæstione* 114. *numero* 35. Ex quibus consequenter dicendum est, quòd ad probationem oppressionis, vel extorsionis Indorum, Indi ipsi idonei testes sunt; etiamsi inconstantes, leves, ac varii dicantur, ut dixi *dict. controvers.* 61. *num.* 2. *cum sequentibus.* Quia veritas aliter haberi non potest, præsertim si extorsiones factæ sint in eorum municipiis, quia ibi nec actu, nec habitu (cùm Hispanis interdicta sit habitatio in municipiis Indorum, ut dixi cum Solorzano, *dicta controvers.* 61. *numero* 27.) alii testes reperiantur. Quod pariter procedit, dum 31 agitur de probanda violentia facta per Præsidem Tabellionibus, quia cùm eos singulos cogeret authenticare scripta, ea sagacitate involuta, ut solùm apparerent nomina testium, quos ex famulis scribebat, & propria manu, ut postea apparuit, impossibile erat alios reperiri: quo in casu dicta singularium sufficiunt ex communi Doctorum sententia, *in lege finali*, *ff. de verbor. obligat.* Gabriel. *tit. de testib. concl.* 1. *num.* 27. & 42. Cabal. *consil.* 20. *num.* 16. Giurba. *cons.* 47. *num.* 27.

His suppositis, ut jam ad primam partem cul- 32 pæ irrogatæ Præsidi devenianus, omissis capitulis continentibus culpas speciales, quæ variis pecuniariis pœnis punita fuerunt, & aliis de quibus absolutus evasit, de diversis sordibus accusabatur, tum ratione officiorum habentium directam Justitiæ administrationem, quæ mediantibus conventionibus data dicebantur, & traditam fuisse pecuniam, donumve auri cum remis-

mis,

mis, vel argenti uxori, filiis, nepoti, & consobrino. Tum quia præcedente conventione, & tractatu, provisionem protectionis Regiæ judicialiter petitam, quam negaverat, traditis mille nummis uncialibus uxori, concessit. Et per se munera plura à Prætoribus oppidorum de rebus comestibilibus, sed valoris magni receperat. Supposita prohibitione vendendi officia hujus qualitatis, ut cum Bobadilla, & Dominio Solorzan. dicimus *infrà, num.* 37. *cum seqq.* quod in Principe illicitum est, ut dixi *suprà, num.* 14. solùm defensionem proponere potest, vel quia data uxori fuerant, vel quia fiscalis in probando defecerat. Sed non excusari ex eo, quod uxor recepisset, dona, lege speciali Novi Orbis probatur evidenter. Quia sic expressè cautum reperitur *in c.* 29. *Ordin. Audientiarum Novi Orbis anni* 1563. cujus verba tradit Solorz. *de l.* 5. *politic. cap.* 3. §. *y dun añadir*: quæ sic se
34 habent: *Que no puedan recibir cosa alguna aunque sea de comer, de universidad, ni de particular alguno, ni de otra persona que haya traido pleito, el año antes, ó le espere traer. Y lo mismo sus mugeres, y hijos so pena de perjuro, y de perdimiento de su oficio, y quedar inhabil para tener otro, y volver lo que assi llevare con el doblo.* Et nota seriem prohibendi, primùm ab Universitatibus, demum à privatis, postremò à litigatoribus, cujus quidem ordinationis ignorantiam allegare non poterat, quia per plures annos sederat in Audientiis eorum Regnorum, quando ad munus Præsidis assumptus fuit. Plures alias prohibitiones tradunt de eadem re Solorzan. *ibidem*, Præs. Chilens. Pater Villaroel, *in* 2. *parte gubern. Eccles. & pacific. quæstione* 15. *articulo* 2. *ex num.* 2. & pater Avendanno, *Thesaur. indic. part.* 1. *titulo* 3. *capite* 4. *ex numer.* 22. *& titulo* 4. *capite* 2. *ex num.* 8.
35 Et licèt dicas, in prælibata dispositione tantùm loqui de muneribus à litigatoribus oblatis, contrarium suadent verba: sed quantumvis concedamus, probabatur mille nummos uncuales in massa argenti recepisse illius uxorem à litigatore, qui judicialiter petebat provisionem Regiæ protectionis, quam Præses antea negaverat, & post traditionem, præcedente conventione, concessit. De quo deponebant Ecclesiasticus qui nomine alterius provisionem procurabat, & alii idonei testes, qui asserebant, negatam primùm fuisse à Præside, quod cum familiari ipsius de ea obtinenda tractarunt, & convenerant in pretio, & traditione illius, & impetratione provisionis, Familiaris contestando cùm ipsis fatetur conventionem, traditionem argenti, quod receperat mandante uxore, concessionem provisionis, de qua præcepto ipsius uxoris facta fuerant vasa argentea, quæ penes ipsum apprehensa fue-
36 runt per judicem Syndicatorem, concludens modus probandi per testes conspirantes in unum, juxta Textum *in lege qui sententiam* 16. *Cod. de pœn.* de quo Bobadilla, *dicto cap.* 1. *num.* 222. Guttierrez, *dicta quæst.* 12. *num.* 7. Giurba, *dicto consilio* 79. *num.* 32. Larrea, *dicta allegatione* 48. *num.* 24. qui alios plures adducunt. His addebatur plena probatio receptionis munerum comestibilium magni valoris ab ipso Præside, ut centum arietes in quolibet anno à quodam judice ex subditis, quod in dicta ordinat. prohibetur (etiamsi esculentorum nomine comprehendi diceretur, quamvis in effectu non sit) Dominus Solorzan. *ubi proximè* Carpzovius, *p.* 2. *quæst.* 93. *num.* 59. *cum sequentibus.* Munus aureum cum gemmis à filio receptum, de quo 12
tres testes deposuerunt; plura munera argentea tradita uxori pro concessione officiorum; & alia filio, & consobrino nepoti per testes singulares comprobata cum adminiculis, ex quibus omnibus plenissima probatio resultabat juxta nostras leges; quia, ut dixi *numer.* 11. *cum sequentib.* & adhuc in terminis juris communis probatæ sordes remanebant, ut ex dictis resultat. 13

Neque obstat dicere, quòd hæc munera non 37
comprehendantur sub lege Julia repetundarum, quia in ea solùm prohibita sunt munera, quæ dantur, & recipiuntur ratione administrationis Justitiæ ut probat Textus, *in lege* 3. *digestis eo titulo*, ibi: *Qui cùm aliquam potestatem haberet, pecuniam ob judicandum decernendumve receperit.* Nihil 38
enim de judicio formali receptum dicebatur. Quia facilis est responsio; non enim dicitur solùm in eo Textu, *ob judicandum*, quod judicia formalia contentiosæ jurisdictionis respicere potest; sed *ob decernendum*, quod est voluntariæ Jurisdictionis, ad tradita per Dominum Crespi, *observat.* 114. *num.* 2. & sic quamvis concessio provisionis, de qua suprà, voluntariæ jurisdictionis esse fateamur, sub hujus Textus decisione comprehendi dicendum est. Similiter concessio officiorum, quia 39
pertinet ad Justitiam distributivam, & gratis virtuti debetur, adeo ut Christus Dominus matri filiorum Zebedei hac de causa, quando sedes filiis procurabat, Matthæi *cap.* 20. *vers.* 23. respondit: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Non ex eo quòd potestate carerét, quia æqualis est Patri, sed quia dignitates per sedes significatæ debentur his, quibus pater meritum concedit, ut eleganter interpretatur Pater Velasquez, *de optimo Principe adnotat.* 13. Et licèt in Principe plures sint, qui teneant, sub obligatione restituendi teneri digniorem eligere, alii dubitant; sed nemo in Magistratibus quibus Princeps has electiones committit, de quo videndus Marquez, *in gubern. Christian. libro primo, capite vigesimo, Paragrapho quarto, per totum.* Quod 40
expressè sub lege Julia repetundarum cautum erat tum generaliter *in lege quarta*, ibi: *Vel quo magis, aut minus quid ex officio suo faceret.* Electio namque officialium, ad officium Præsidis spectare, nemo dubitare potest: tum etiam specialiter, *in leg.* 7. ibi: *Ne quis ob judicem arbitrumque dandum, mutandum, jubendum, ut judicet, neve ob non dandum, non mutandum, non jubendum ut judicet judicemve capitis, pecuniæve faciendum, vel non faciendum aliquid acceperit.* Idem probat Textus *in lege sancimus*, §. 2. *C. eodem titulo*, de quo 41
plura per Tiber. Decian. *libro* 8. *capite* 35. *ex n.* 13. Petrum Gregorium, *lib.* 37. *syntagm. cap.* 28. *ex num.* 5. *&* 19. Giurbam, *consilio* 72. *numero* 6. *ad finem*, Anton. Matthæum, *dicto libro quadragesimo octavo, Digestis, titulo* 8. *cap.* 1. *ex num.* 3. & Paulum Xamar, *de offic. judic. part.* 1. *qu. vi-* 42

ge-

gesima prima, num. 7. Quibus addi potest, quòd parum refert venalem justitiam non exhibere, si venalia officia exhibeantur eorum, qui eam administrare tenentur. Quia ementes hæc officia necesse habent eam vendere, ut recuperent pretium cum usura plusquam centesima, cuncta à litigatoribus eripiendo, quod fortè non eriperet ipse 43
Magistratus, cùm ipse sibi soli; illi verò sibi, & vendenti officia, ut docet Dominus Solorzano, *dict. cap. quarto.* Sed latiùs Langleus, *semestr. libr. 6. per totum*, signanter *in versicul. celebraturque* ubi verba Demosthenis à Petro Victoria ex Græco in Latinum sermonem versa tradit, summè ad rem de qua agimus, pertinentia, quæ sic se habent: *Nullo modo res hoc pacto se se habet, judices;* 44
sed contra longè plures, atque importuniores extant: qui namque cogitant aliquid mali facere scientes his partem pecuniæ dandam, quas abstulerint, necessario plura in animum inducunt rapere, ut non solùm sibi ipsis, verùm iis etiam possint suppeditare, de quo alia adducit Marquez, *d. cap.* 20. §. 3. *ad finem.*

Pœna autem hujus criminis extraordinaria de 45
jure erat, plerumque exilio, vel duriori, ut docet Consultus, *in dict. leg.* 7. §. *fin.* sub qua comprehendebatur amotio, seu privatio à Senatu, vel officio, Textus, *in lege* 2. *ff. de Senator.* ibi: *Cassius Longinus non putat ei permittendum, qui propter repetundarum Senatu motus, nec restitutus est judicare, vel testimonium dicere, quia lex Julia repetundarum hoc fieri vetat.* idem probat Textus, 46
in l. cum Prætor 12. §. *non autem, ff. de judic.* sed elegantiori stylo Imperatores, *in l. Judices* 12. *C. de dign. l.* 12. ibi: *Judices qui se furtis, & sceleribus fuerint maculasse convicti, ablatis codicillorum insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosque, & plebejos habeantur, nec sibi posthac de honore blandientur, quo* 47
seipsos indignos judicaverint. His ipsis verbis concepta est *l.* 1. *Codic. Theodosian. ad leg. Jul. repetundarum*, & eadem sententia continetur in pluribus legibus sequentibus; exornant Julius Clarus *in Paragrapho finali, quæstione* 73. *numero* 2. & ibi Bajard. Tiber. Decian. *dicto libro octavo, capite trigesimo quarto, numero septimo, & decimo quarto*, Farinacius, *dicta quæstione centesima undecima, ex n. decimo quinto*, Langleus, *dicto libro 6. cap. primo, per totum*, Jacobus Gotofridus, *in* 48
dict. leg. 1. *Cod. Theodos. ad leg. Juliam repetundarum*, Antonius Matthæus, *dict. lib.* 48. *Digestor. titul.* 8. *cap.* 1. *num.* 6. De jure Hispano, & Novi Orbis plura collegi *hac secunda part. contr. 6. sive numer.* 10. *cum sequent.* quibus addenda *dict. ordinat.* 29. quæ casum nostrum expressè determinat, pœnam ipsam imponens, quæ à jure statuta fuit, per dicta jura. Neque in quantum eamdem pœnam irrogat pro crimine uxoris, & filiorum, infirmari valet, juxta Textum *in leg.* 2. ubi Doctores, *c. ne uxor per marit.* & ex Regula, quòd statutum imponens pœnam uni pro delicto alterius servandum non sit, secundùm tradita per Farinac. *quæstion.* 24. *num.* 150. *cum sequentib.* quia hoc procedit respectu pœnæ corporalis, non pecuniariæ, ut pluribus probat idem Farinac. *ibidem, num.* 189. & quamquam *num. centesimo nonagesimo secundo* dubitet respectu pœnæ infamiæ, juxta communem opinionem, de qua cum Alexandro, Felino, Decio, & Socino, testatur Dominus Covarrubias, *variarum resolutionum libro secundo, capite octavo, num. septimo.* Observari hæc statuta debent, præsertim in crimine, de quo agimus, juxta Textum, *in leg. prima, Codic. hoc titulo*, ibi: *Ejus non dicam domesticus, sed manipularius, & minister acceperint.* Nam specialiter in eo pœna quadrupli interposita reperitur, quæ est furti manifesti, quam consequitur infamia Textus *in l. prima, Digestis de iis, qui notantur infamia*; notat Jacobus Gotofridus, *in leg. tertia, Codic. Theodosian. hoc titul.* infamiam verò muneris ablatio, ut mox dicetur *numero septuagesimo octavo*, & in quacumque pœna, sive criminali, sive civili; ut docet Ulpianus *in lege observare, quarta, Paragraph. Proficisci, Digestis de Offic. Proconsul.* ibi: *Futurum ut si quid uxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, delinquerint, ab ipsis ratio, & vindicta exigatur.* Quam dispositionem ad milites habentes uxores in castris ex hac lege extendit Caball. *casu ducentesimo nonagesimo quarto, numero sexto*, ubi notanda sunt verba illa: *Ab ipsis ratio, & vindicta exigatur.* Quæ complectuntur interesse partis, & pœnam criminalem.

Secunda pars culpæ irrogatæ Præsidi graviter 49
eum urgebat, quia dicebatur, coegisse Actuarios publicos fidem præstare de iis, quæ ante eos gesta non erant. Probabatur trium testium singularium depositionibus, quorum duo deponebant, pluries coegisse eos subscribere, & subsignare in publica forma scripta, quarum substantiam videre non poterant, quia eis à Præside offerebatur chartula sic involuta, ut solùm paterent nomina testium; quos ponebat de famulis. Alius testis dixit, se pluries vocatum à Præside, ut legalizaret instrumenta à prælibatis Actuariis subsignata, quæ ei offerebantur sic involuta, ut nihil propter subscriptionem eorum videre posset. Aderant protestationes factæ per illos duos Tabelliones, prima *die decimo quarto Aprilis an. millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio*; alia *die duodecimo Junii ann. millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto*, quibus protestabantur, se coactè has scripturas jussu Præsidis subsignare, ne præjudicium inferant sibi, si aliquid indebitum in eis contineatur. Commisio ad inquirendum contra Præsidem expedita fuit in Senatu *die trigesimo primo Decembris ejusdem anni* 1666. & executioni deducta *die septimo Januarii anni* 1668. in actis reperiebantur aliqua testimonia ab eis Actuariis subsignata, sed scripta manu Præsidis, & asserebant non recordari se ea dedisse, & credere esse ex eis, quæ à Præ- 50
side cogebantur. In aliquibus ex his fides præbebatur de factis non recadentibus sub sensu, neque resultantibus ex actis publicis, ex quo suspecta remanebant falsi; quia verisimilitudinem ex se continebant, quæ pro falsitate habetur, Textus *in l. qui habebat, ff. de legat.* 3. cum aliis adductis per Giurbam, *cons.* 71. *num.* 16. *cum sequent.* Addebatur depositio alterius Actuarii dicentis, se electum fuisse à Præside ad scribendam causam syndicatus sui antecessoris, & in examine testium inquisitionis exclusum fuisse à Præside, adhibito amanuense, qui in examine intererat, dictaque testium scribebat, Actuariusque subscribere cogebatur, ut actorum publicorum speciem referrent.

Unus testis contestabatur, se vidisse Actuarium exclusum, dum testes deponebant, conquerentem de exclusione; & quinque ex testibus examinatis, qui dicunt, in suo examine non interfuisse Actuarium.

51 Ex his plenè probatum videbatur, Præsidem coegisse Actuarios fidem præstare, sive subsignare ea quæ non viderant, neque coram eis gesta erant, quia in hoc conspirant quatuor Tabellionum, & quatuor testium dicta; singularia quidem, sed singularitate adminiculativa, seu cumulativa; quæ singularitas non excludit plenam probationem; immò eam constituit, quia conjunguntur ad unum probandum, ut docet Baldus *in lege de quibus*, *num.* 37. *ff. de legib.* aliis relatis Farinac. *qu.* 66. *num.* 26. cum quibus consonant dicta *suprà*, *numero* 18. Quæ valdè adminiculabantur ex protestationibus amborum Tabellionum factis, antequam de syndicando judice tractaretur, ut exclusum maneat objectum machinationis à Præside deductum. Nam protestationes etiamsi clandestinæ sint, neque parti injunctæ, metum

52 probant, Textus *in lege de pupillo*, §. *si quis ipsi Prætori*, *ff. de nov. oper. nunciat.* ibi: *Si quis ipsi prætori vèlit opus novum nunciare, debet ut interim testetur, non posse se nuntiare, & si nuntiavit postea, & quod retrò ædificatum erit, destruendum erit, quasi repetito die nuntiatione facta*, Textus *in capite finali*, *de appellatione*, docent Menochius, *cons.* 308. *num.* 12. Gratian. *discep. cap.* 524. *num.* 34. Anton. Faber, *in Cod. libr.* 2. *tit.* 8. *definition.* 7. Jacobus Cancer. *variar.* 3. *p. cap.* 16. *num.* 144. Augustinus Barbos. *vot.* 88. *num.* 28. *lib.* 2. Dominus Olea, *in celeberrimo tractat. de cess. jur. tit.* 8. *quæst.* 1. *num.* 14. Noster Iranzo, *tractatu de protestat. consideratione* 47. *ex n.*

53 3. Nec obest si dicas, hanc protestationem contrariam esse facto, & sic non relevare; quia etiamsi demus facto contrariam esse (quod difficultate non caret) quoties factum liberum non est, sed coactum, protestatio prævalet contra factum, argumento Textus *in cap.* 1. *quod met. causa.* Joann. Monach. *Consil.* 2. *ex cap. in generali de regulis juris*, *in sexto*, *num.* 56. *cum seqq.* Rota apud Farinacium, *decis.* 31. *num.* 2. *decis.* 190. *num.* 2. *tom.* 1. *Divers.* Iranzo, *consideratione* 32. *num.* 26. Metum intervenisse ambigi non poterat, quia Ma-

54 gistratus Superiores, qualis est Præses respectu Tabellionis, metum inferunt solo aspectu, quia terribilis esse solet, ut cum Baldo, Alexand. & aliis probat Solorzan. *dict. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 5. *num. sexagesimo septimo.* Quæ in Præside procedebant, cùm ex actis resultarent plura comprobantia sævam, & rigidam conditionem illius.

55 Nec minus erat adminiculum, seu verius indicium resultans ex eo, quòd testimonia negata per Tabelliones, manu ipsius Præsidis scripta apparent: si enim quodammodo incompatibile est offi-

56 cium Tabellionis cum officio judicis, ut dixi *controvers.* 64. *numero* 55. quantò magis ministerium amanuensis cum ministerio Præsidis? si enim sibi scribens in testamento ea, quæ verè à testatore dicta fuerunt, incidit in pœnam falsi, Text. *in lege divus Claudius* 13. *in princ. ff. ad d. leg. Cornel. de Fals.* cum aliis plurimis adductis per Farinac. *dict. qu.* 150. *num.* 175. Anton. Matth. *dict. lib.* 48. *ff. tit.* 7. *c.* 1. *num.* 4. quantò magis tenebitur, 57
qui sibi scribit sua manu ea, quæ an vera, vel falsa sint non liquet? quando dispositio legis Corneliæ ad testamenta inducta, ad omnes scripturas, sive tabulas extensa fuit, ut docet Paulus *in lege instrumentorum*, 16. §. 1. *ff. eodem tit.* Et sibi Præsidem scripssisse constat, dum eis instrumentis usus fuit ad defensionem in eadem causa syndicatus. Licèt enim scribens minutam instrumenti falsam, ut ex ea instrumentum fiat, non teneri pœna falsi, aliqui tenuerint, saltim ad pœnam ordinariam, ut refert Farinac. *dict. q.* 150. *num.* 342. 58
si mandat in actis publicis redigi minutam, seu eam authenticare, falsum committit, Textus *in lege* 2. *in fine*, *ff. ad leg. Cornel. de fals.* Farinac. *dict. qu.* 150. *num.* 70. Immò improbum genus fal- 59
sitatis est, sibi aliquid dictare, ut Plin. Junior dicit, *lib.* 2. *epist. ultim.* quem sequitur Anton. Matthæus *dict. cap.* 1. *num.* 4. *ad fin.* Neque dolum deficere dici poterat, quando curabat occultare ipsis Tabellionibus fidem præstantibus, ea quæ scripta erant, quia malè agens odit lucem, Textus *en lege* 1. §. *tria lumina*, *ff. de ventr. in sciend.* cum aliis adductis per Barbosam, *axiomat.* 141. *num.* 1. Veritatis immutatio in substantia intrinseca improbabilis remansit facto ipsius Præsidis, sed in solemnitate extrinseca apparebat, dum scripta per ipsum authenticata reperiebantur per Tabellionem, qui non gesserat actum, neque conscius erat de contentis in eo.

Neque relevat si dicas, nemini nocuisse hæc 60
testimonia, qui negati non potest esse apta nocere fisco, & aliis, quorum jura lædebantur, si evanuisset effectus syndicationis, quod sufficit juxta recepriorem sententiam, per Textum *in leg. codicillos*, *C. ad leg. Cornel. de fals.* cum plurimis Per me congestis *tom.* 2. *de regim. Valent. c.* 8. 61
§. 8. *num.* 31. adde Carpzov. *p.* 2. *qu.* 92. *num.* 12. *&* 13. Et si rursus inquiras in quo nocuit? Dicam; quid facere voluisset non liquet, sed liquet ex modo, & forma operandi voluisse peccare; & dum Præses erat malo exemplo, *plus voluisse peccare nocuit, quàm non peccandi profuit*, 62
ut in simili dixit Valer. Maxim. *lib.* 6. *c.* 1. *de Metell. Celer.* Et dum hæc testimonia supponuntur abstracta ab actis publicis causarum illius Audientiæ, licèt Præses vel fideliter desumpserit, 63
cùm ad ejus officium hæc non pertinere sciret, aut scire debuisset, sed ad Tabelliones, falsi pœnæ tenebatur; dum falsam omnino attestationem fieri jusserat: quia Tabellio fidem præstare non potest de re non visa, neque ab eo modo debito examinata, ex doctrina glossæ *in leg. ex cautione*, *ff. de pactis*, quam sequuntur Alexander, & alii Doctores, *in leg. singularia*, *ff. si cert. petat.* Diaz, 64
regul. 492. Julius Clarus *in* §. *falsum*, *num.* 19. *cum sequentib.* etiam si contenta vera sint, Cassaneus *in consuetudine Burg. fol. mihi* 1525. *num.* 16. Bajard. ad Clar. *in d.* §. *falsum*, *num.* 77. Pœna namque falsi tenetur non solùm scribens, sed mandans, dictans, vel faciens fieri Farinac. *dict. qu.* 150. *num.* 61. *cum sequentibus.* Sicut qui 65
procurat sibi subsignari chartas vacuas, vel subscribi, ut postea in eos ponat, quod voluerit, falsum committit; ut docet Farinac. *dict. quæst.* 150. *num.* 92. sic similiter, & majori cum ratione,

ne, qui jam scripta ad nutum, authoritate muneris abutendo, mandat subscribi, & subsignari, quæ an vera, vel falsa sint non constat: attestando vera esse.

66 Neque obstat dicere, de corpore delicti non constare, ad Text. *in lege si quis in gravi*, §. *si quis moriens*, *ad Syllianiam.* cum vulgat. Quia in actis plura testimonia reperiuntur scripta manu Præsidis, quæ ab actuariis negantur, & hæc sunt corpus delicti, de quo agitur, quia cùm sit difficilis probationis, sufficiunt conjecturæ, & præsumptiones; pluribus Farinac. *qu.* 2. *num.* 21. Gazzin. *defens.* 4. *cap.* 9. *num.* 1. & vitium visibile, quale est manus Præsidis, sufficit, ut probat idem Guazzin. *ibidem*, *num. fin.* Neque ex
67 eo quòd per verbum *credo*, *videtur*, *esset*, vel aliud dubitativum deponant Tabelliones, probatio infirmatur, quia si contenta in his instrumentis videre non permisit Præses, ut ex serie facti resultat, quomodò assertivè dicere poterant, ex Illis esse? suspecti namque de falso redderentur, si assertivè deponerent de his, quæ per discursum, & judicium intellectus tantummodò percipi possunt, & dubitativè deponendo in his, & similibus probant, ut pluribus docet Farinac. *qu.* 68. *n.* 80. & 82.

68 His addi poterat, quòd Præses in inquisitione secreta syndicatus Prædecessoris, absque publica persona examinaverat testes, quod perperàm fecisse, pluribus adductis ostendunt Farinac. *qu.* 80. *num.* 99. *cum sequentib.* Guazzin. *defensione* 20. *cap.* 14. *per tot.* Dum tenent, dicta testium per publicum Tabellionem in scriptis redigenda esse, & Guazzin. dum si aliter fiat, nulliter fieri ostendit, & concludit, quòd hæc qualitas est difficilis probationis, & probatur per conjecturas,
69 & præsumptiones. Sed, ut dixi, plenè probabatur, quia præter depositiones actuarii, quinque testes de facto, proprio contestant, & attest. protestatio ipsius Tabellionis, *die* 3. *Januarii* 1663. omnes concludendo quòd Tabellio non interfuit in examine testium summariæ; & qui deponunt interfuisse, loquuntur de testibus examinatis pro defensione. Crimen hoc speciem falsitatis continet,
70 in quantum Tabellio fidem facit de depositionibus, quæ coram eo factæ non fuerant; ex quo nullitas examinis apertè resultabat, quia in terminis scripturæ privatæ inquisitio remanebat. Quod suppleri non poterat authoritate Præsidis, quia non spectat ad suum officium authenticare scripturas. Et licèt non ignorem, ab antiquissimo tempore observatum fuisse in Senatibus, quòd unus ex Senatoribus scriberet quæ peragebantur, ut accuratè Langleus, *semestr. lib.* 7. *cap.* 14. Hoc tantùm admissum fuit, quando in Senatu aliquod negotium gravissimum tractabatur, cujus secretum summè de republica erat, ne proderetur usque ad illius perfectionem: & tunc uni, vel duo-
71 bus ex Senatoribus committebatur ministerium scribendi, suffragia regulandi, & acta Senatusconsulta in scriptis redigendi, ut Langleus diffusè scribit. Quod nostris temporibus observatum bis vidi, mediante speciali Principis decreto, hæc fieri jubentis; ex quibus unum mihi directum
72 fuit in causa gravissima. Sed Præses hac dispositione, vel observantia juvari non poterat, quia neque causa erat similis qualitatis, neque aderat Principis decretum, neque ipse observavit hunc modum procedendi, committendo ministerium scripturæ alicui personæ in publica dignitate constitutæ. Immò agnoscendo necessitatem procedendi, mediante publico Tabellione, illum elegit, & posteà ab examine testium summariæ exclusit, 73
nepotem consobrinum includendo, qui authoritate publica non fungebatur. Ob quod nullius momenti judicium syndicatus dici poterat, cùm deficeret fides publica, per quam depositiones testium afficiebant syndicatos, ita doctè Valenz. *consil.* 122. *num.* 13. Neque his obstat dicere, quòd
de hac nullitate agi non poterat, quia causa illa 74
decisa per Senatum reperiebatur, juxta Text. *in leg.* 1. §. *ait Sextus ad Syllanian. leg.* 1. *ff. de offic. Præfect. Prætor.* cum aliis adductis per Vasascum *consult.* 148. *num.* 34. Gammam, *decis.* 228. Cabed. *decis.* 212. *num.* 5. Gratian. *disc. for. cap.* 127. *num.* 40. Menoch. *de præsum. lib.* 1. *q.* 1. *num.* 27. Frag. *decis.* 238. *num.* 3. Guttierrez, *lib.* 3. *pract. qu.* 19. *num.* 74. Quia hæ procedunt, si ageretur de syndicatis, quorum crimina extincta remanserant per sententiam Senatus, de quo latè per Anton. Matthæum, *d. lib.* 48. *tit.* 19. *cap.* 2. *ex num.* 1. & in terminis Solorz. *d. tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 8. *num.* 64. *cum seqq.* Non autem quando agi- 75
tur de eo, quod in causa syndicatus actum non fuit, ut multis probat *num.* 69. signanter si deducatur in judicium excessus syndicatoris, quia de eis actum non fuit in sententia Senatus, neque aliquid discussum, quare neque decisum dici potest, Text. *in leg. fin.* 8. *C. de lib. caus.* cum similibus. Neque ex eo, quòd in causis criminalibus 76
Judex teneatur per se examinare testes, sequitur quòd fieri possit absque competenti tabellione, qui in actis redigat eorumdem testium dicta, quando nec sententia valet, nisi apud dicta per publicum Tabellionem scribatur, ut docet Dom. Valenz. *ubi proximè.*

Pœna falsi arbitraria est de jure, ut dixi *p.* 77
1. *controv.* 37. *num.* 10. & *contr.* 38. *ex num.* 4. qua Præses teneri videbatur; verùm si falsum committatur à Magistratu, vel officiali, includit pœnam privationis officii, ut colligitur ex Text. aliquin difficillimo *in l. falsi* 23. *ff. ad leg. Cornel. de fals.* ibi: *Ordine decurionum decem annis adnotatum motum, qui falsum instrumentum, cognoscente Prætore, recitavit, post finem temporis dignitatem rursus recuperare, quoniam in Corneliam falso recitato, non facto, non incidit*; cujus sententia est, omissis emendationibus, ut notat Ant. 78
Matth. *dict. lib.* 48. *ff. tit.* 7. *cap.* 1. *numer.* 3. quod ordo non amittitur ex lege Cornelia ab eo, qui falsum recitavit, & non fecit; at qui fecit, ordinem amittit. Et ratio est, quia per crimen falsi quis infamis efficitur, Text. *in l.* 1. *cum l.* 79
7. *ff. de publ. judiciis.* Amaya *in l. unic. Cod. de infamib. lib.* 10. *num.* 56. infames verò ab honoribus arcendi, Text. *in l.* 1. *ff. ad leg. Jul. de vi privat. l. relegator.* 7. §. *fin. cum l. seq. ff. de interdict. & relegat.* Giurb. *cons.* 65. *num.* 58. *cum seqq.* Mastril. *de Magistr. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 447. Azevedo *in l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *Recopil. ex num.* 32. 80
Amaya *ubi proximè*, *num.* 1. pulchrè Jacob. Gotofrid. *in d. l.* 1. *Cod. Theod. ad leg. Jul. repet.*

Sed miror, virum istum doctissimum fatigari in interpretandis verbis Lampridi in vita Alexand. Severi, dum dicit, *condemnatione adhibita quasi falsi*. Quarum explicatio facillima est, animadverso quòd in jure *crimen falsi* solùm intelligitur de falsitate commissa in testamento, quia, ut dixi, lex Cornelia lata fuit ad compescendas falsitates factas in testamentis, quare & testamentaria dicta fuit: sed cùm postea extenderetur ad cæteras tabulas, falsitates extra testamenta commissæ *quasi falsum* vocabantur, licèt eadem pœna coercerentur, Text.
81 *in l.* 1. §. *fin. ff. ad leg. Cornel. de fals.* ubi omnes Doctores notant, adeo ut hæc differentia loquendi nec latuerit, Farin. *d. q.* 150. *num.* 45. Quamvis ipse plus laboraverit in observationibus practicis tradendi, quàm in apicibus juris explicandis, tradit accuratè Ant. Matth. *d. tit.* 7. *c.* 1. *num.* 1.

82 Tertia, & quarta culpa ex irrogatis Præsidi versabantur circa extorsiones factas Indis illius districtus, in quo parùm immorabor: quia servitium personale eorum, favore privatorum, septuagesies septies prohibitum est per nostros Reges sub gravissimis pœnis ob ingentia mala, quæ ex hoc proceduni; ut pie, atque doctè perpendit Religiosissimus P. Josephus de Acosta *in aureo tractatu de procuranda Indorum salute spirituali, lib.* 3. *cap.* 17. *per tot.* In his prohibitionibus explicandis Dom. Solorzano totus versatur *tom.* 2.
83 *de jur. Indiarum, lib.* 1. *& lib.* 2. *polit. Indiar.* sed *dict. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 4. prohibitionem specialem factam Magistratibus, Proregibus, Præsidibus. Senatoribus sub his verbis exhibet: *Que no os sirvais de los Indios de agua, ni yerva, ni lesia, ni otros aprovechamientos, ni servicios directa, ni indirectamente, so pena de la nuestra merced, y de perdimiento de vuestros oficios.* Eadem verba refert *in polit. dict. lib.* 2. *cap.* 1. Quæ quidem prohibitio facta fuit regio rescripto *diei* 21. *Septembris, anni* 1551. & reperitur inserta *in Ordination. Mexic. pag.* 144. alia lata *die* 29. *Aprilis*
84 1549. sub eisdem verbis, & in *eisdem Ordin. fol.* 345. & sic passim, & specialis ad provinciam, in qua præsidebat, regio rescripto *die* 7. *Junii* 1621. Cujus promulgatio reiterata fuit instante Fiscali *anno* 1657. Tractant de hac prohibitione plures laudati per Solorzan. *dict. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 7. quibus addendi Anton. de Leon. *in confirmat. Reg. p.* 1. *c.* 2. *num.* 28. *cap.* 18. *num.* 27. *& alibi passim.* Aliis relatis P. Avendanno *in thesaur.* 1. *tit.* 1. *c.* 13. *ex num.* 119.

85 His positis omittendo probationes specialium gravaminum summa iniquitate Indis illatorum, ex ipsius confessione facti evidentia apparebat, quòd Præses ex suis famulis duos elegit officiales, sub titulo *de repartidores*, qui Indos distribuebant, ut privatis coactè servirent personaliter, ad quod ipse Præses mandata expedire solebat. Isti etiam cogebant Indos Præsidi afferre pabula ad bestias, pisces, & alia hujusmodi vilissimo pretio, & continuò Indum, & Indam per hebdomadas ad domum Præsidis ire cogebant, qui tanquam servi servitium in omnibus præstabant, nulla, vel mi-
86 nima mercede soluta. Quæ negare non poterat, sed excusari intentat, prohibitionem ignorasse dicendo: quæ quia juris erat, minimè eum excusare potest, Text. *in leg.* 1. *l. regula, ff. de jur. & fact. ignor.* Sed adhuc in facto similis ignorantia non est possibilis, quia prohibitiones, ut dixi, relatæ sunt inter Ordinationes Regiarum Audientiarum, in quibus officio Senatoris fungendo per plures annos sederat, & hæc ignorare non poterat, sicut neque specialem prohibitionem Provinciæ, in qua præsidebat per quinquennium, & omnibus notum esse apparebat, Text. *in d. l. regula* §. *sed facta*, de quo videndi Solorzan. *dict. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 45. Xamar. *de offic. jud. part.* 1. *q.* 17. *num.* 29. Giurba *consil.* 38. *num.* 24. & Dominus Crespi *observat.* 10. *n.* 66. *cum sequentibus.*

Ex his omnibus condemnatus Præses fuit ad 87
pœnam privationis officii, & cujuslibet alterius administrationis justitiæ, exilii à Novo Orbe, & viginti mille nummorum uncialium argenti, & acta tradi Fiscali jussum; ad petendum quod sibi convenire senserit, respectu extorsionum Indis factarum. sententia *diei* 31. *Maii* 1670.

Supplicationem interposuit cujus causa dum 88
hæc scribebantur, pendebat. Sed quia promotus fui ad supremum Aragonum Senatum, intervenire non potui in decisione illius, non pudet fundamenta suffragii per me præstiti in publicum edere, & tandem sententia confirmata fuit.

CONTROVERSIA LXXVII.

De Præfecto stipendia militum præsidianorum intervertente, & ad proprios usus applicante.

SUMMARIUM.

1 *Facti species enarratur.*
2 *Epistolæ probant contra scribentem proprium delictum.*
3 *Absente reo inutiliter ad pœnam corporalem imponendam proceditur.*
Absens per contumacialem processum audiendus post condemnationem intra annum quoad omnes pœnas, post annum quoad corporales, ibid.
4 *Peculatus crimen committitur ab eo, qui in suos usus convertit pecuniam publicam.*
5 *Peculatus pœna quæ sit?*
6 *In judices & Magistratus extenditur usque ad capitalem.*
7 *Quæ de morte naturali intelligenda est.*
8 *Text.* in leg. 1. Codic. Theodos. ad legem Jul. peculatus *expenditur.*
9 *Peculatus crimen gravius. in judice, Magistratuve.*
10 *Magistratus cujus periculo tradita est pecunia, tenetur Julia lege de residuis.*
11 *Judices suo periculo fiscales pecunias non suscipiunt.*
12 *Judices qui suo periculo, non suscipiunt pecunias fisci, peculatus, non residuis tenentur.*
13 *Officiales Regii (sic nuncupantur) in novo Orbe pecunias fisci suo periculo suscipiunt, & administrant, non judices, neque Præfecti.*
14 *Magistratus, qui suo periculo administrat pecunias fisci, si durante officio in usus proprios convertit peculatus tenetur.*
15 *Repetundarum crimen committit etiam Præfectus in suos usus convertens stipendia militum.*
16 *Repetundarum crimen est in judice quilibet quæs-*

tus à subditis extortus.

17 *Provinciales jacturam patiuntur, si stipendia militibus auferantur.*

18 *Præfectus non solùm dare disciplinam militibus tenetur, sed observantiam illius docere.*

19 *Text.* in leg. officium 12. *ff.* de re milit. *expenditur.*

20 *Milites sine stipendiis subsistere non valent.*

21 *Milites jejunii disciplinam non observant.*

22 *Mala plurima oriuntur in militia ex defectu necessariorum.*

23 *Malus eventus imputatur duci, sive Præfecto.*

24 *Vivus comburendus miles, qui hostibus deprædandi provinciam facultatem præbet.*

25 *Quod patratur ab eo, qui custodiam Arcis, vel limitis derelinquit.*

26 *Sive ex perfidia, vel avaritia, vel regnandi cupiditate procedere potest.*

27 *Perduellionis reus fit, arcis custodiam derelinquens.*

28 *Et læsæ Majestatis crimen incurrit.*

29 *Crimina militaria aggravantur ex qualitate personæ.*

30 *Princeps an sine causæ cognitione possit revocare officium ad nutum voluntatis.*

31 *Negativa opinio procedit, si officium concedatur ab inferiore, affirmativa, si à Principe superiorem non recognoscente.*

32 *Text.* in lege solet 6. §. 1. Digest. de officio Proconsul. *expenditur.*

33 *In criminibus militaribus hæc absque dubio procedunt.*

34 *Periculum imminens ante omnia est arcendum.*

35 *Tutior pars est eligenda, dum salus publica periclitatur.*

36 *Decisio Senatus.*

AD Senatum Novi Orbis delatæ fuerunt que- 1
relæ militum Præsidianorum cujusdam insulæ Oceani Indici Meridionalis contra Præfectum ipsius, cui militaris, atque politica potestas concessa erat: ex eo quod consobrinum miserat ad Metropolim, ut subsidium militare exigeret (*situado* apud nos dicitur) ex quo stipendia militum solvenda erant ab arcariis. Is enim jussu Præfecti cum pecunia ad hæc Regna convolaverat, ut in usus Præfecti converteret, militibus fame, nuditate, atque rerum omnium inopia laborantibus. Adminiculabatur instantia ex actis alteriùs causæ; & cum consobrinus per hanc Curiam incederet, Aulas Senatus frequentando, mihi commissum fuit examen documentorum, quæ verosimiliter apud ipsum extabant. Habitaculo ipsius perquisito diligenter, apprehensæ fuerunt plures epistolæ Præfecti, quibus consobrino mandabat, subsidii pecuniam ad Hispaniam deferre, & in rebus ad eum spectantibus impendere. Recognitis à consobrino his epistolis, aliisque scripturis ad rem conferentibus dubitabatur in Senatu, quid statuendum esset in Præfectum?

De probatione facti nemo ex Dominis dubi- 2
bat, quia nequitia expresse continebatur in epistolis manu Præfecti scriptis, & subsignatis: manus namque notissima erat, cum quibus congruebat recognitio ejus, ad quem scriptæ reperiebantur. Licet enim scripturæ privatæ essent hæ plenè probant contra scribentem, ut latè ostensum remanet *suprà, controv.* 28. *ex n.* 26. Et quamvis deficeret recognitio scribentis aderat recipientis cum notissima comprobatione manus, aliisque adminiculis. Quæ sufficere videbantur, dum de imponenda pœna corporali non ageretur; quia reo absente, & inaudito, ad impositionem similis pœnæ deveniri non potest, nisi contumacialis processus legitimè formetur; & adhuc eo formato, si intra annum compareat, vel capiatur, plenè audiendus est quoad omnes pœnas, & post annum; quoad corporales, per Text. *in leg.* 3. *tit.* 10. *libr.* 4. *Recop.* ubi Doctores Hispani, signanter Azeved. *num.* 124. *cum seqq.* & hoc jure utimur. 3

Ex facto deducto quinque crimina enormia 4
patrasse Præfectum, deprehendebatur. Peculatus, de residuis, repetundarum, militare, & Majestatis. Peculatus crimen in quantum pecunias publicas, sive fisci in suos usus convertere jusserat, per Textum *in lege prima, & lege tertia. Digest. ad legem Juliam peculat.* ibi: *Lege Julia peculatus cavetur, ne quis ex pecunia sacra, religiosa, publicave auferat, neve intercipiat, neve in rem suam vertat*, docent Julius Clarus, §. *fin. quæstione sexagesima octava, numero trigesimo*, & ibi Bajardus *numero septuagesimo sexto*, Tiberius Decianus *libro octavo, tractatu criminal. capite vigesimo nono, cum sequentibus*, Farinacius *quæstione centesima septuagesima prima, ex numero secundo*, Caballus *casu nonagesimo nono, ex numer. quarto*, Perrus Gregorius *libro trigesimo tertio, syntagmat. jur. capite decimo nono, & vigesimo*, Antonius Matthæus *de crimin. libro quadragesimo octavo, Digest. titulo decimo, capite primero, ex num. secundo*, Matthias Berliquius *tomo quinto practicabil. conclusion. quinquagesima septima, ex numer. primo*, & Benedictus Carpzov. *in practic. criminal. parte secunda, quæstione octogesima quinta, numero quarto.* Pœna hujus criminis in privato fuit aquæ, & ignis interdictio, sive deportatio cum amissione status, & bonorum, ut habetur *in dicta lege tertia*, & omnes Doctores superiùs relati 5
testantur; & cùm hodie neque aquæ, & ignis interdictio, neque deportatio in usu judiciorum sit, successit pœna arbitraria juxta personæ, & facti qualitates. Sed in judicibus, cæterisque Magistratibus pœna capitalis imposita reperitur ex Textu *in lege unica, Cod. hoc titulo.* Absque eo quod dubitari queat, an de morte naturali, vel civili hæc dispositio interpretanda: quia si per *dictam legem unicam*, in Magistratu aggravatur pœna *dict. leg.* 3. quæ est mortis civilis, clarè sequitur, de morte naturali locutos fuisse Imperatores. Quod confirmatur ex celebri rescripto 6
eorumdem Theodos. Arcadii, & honori *in lege prima, Cod. Theodos. eod. tit.* ibi: *Pridem fuerat constitutum, ut hi judices, qui peculatu Provincias quassavissent, mulctæ dispendio subjacerent: sed quoniam nec condigna criminis ultio est, nec par pœna peccato, placuit tam severam, animadvertendi esse censuram, ut cùm vix par pœna his possit flagitiis inveniri, neque condignis tantum nexus cruciatibus expiare, capitale hoc esse præcipiamus; atque severissima animadversione coerceri*: Hanc distinctionem admittunt communiter 7
8

Doctores, ex eo quòd gravius crimen commiserant hi, ad quos observantia legum, morumque disciplina commissa est, ut sunt judices, & Magistratus qui Reipublicæ præsunt, quàm privati, qui authoritate invalidi hæc committere facilè non possunt; & si committant, parum exemplo nocent, sic Julius Clarus *dicto numero trigesimo*, Bajardus *ad eum, numero octogesimo*, Bossius *titulo de furtis, numero quadragesimo*, Joannes Faber, *in §. item lex Julia peculatus, institut. de public. judic.* Tiberius Decianus *dicto capite trigesimo, numero sexto*, Caballus *dicto casu nonagesimo nono, numero quarto*, Farinacius *dicta quæstione centesima septuagesima prima, numero decimo quarto, & quadragesimo quinto*, Antonius Matthæus *dicto capite secundo, numero secundo*, Berlichius *dicta conclusione quinquagesima septima, numero nono*, qui alios laudant.

Neque his obstare potest doctrina Farinacii *dicta quæstione centesima septuagesima prima, numero quinquagesimo septimo*, & aliorum, quos citat Carpzovius *dicta quæstione octogesima quinta, numero octavo, cum sequentibus*, quatenus tenent, quòd officialis pecuniam administrans non tenetur pro consumptis, crimine peculatus, sed de residuis; quia hoc procedit in officiali pecuniam administrante, si ejus periculo pecunia sit, ut Thesaurarius, arcarius depositarius, & similes, quibus, datis fidejussoribus, pecunia fiscalis traditur; isti enim pro consumptis, lege Julia de residuis tenentur. At verò pecuniam non recipientes, sed lato modo administrantes jure superioritatis, ut Proreges, Judices, Præfecti, peculatus lege tenentur. Text. *in leg. sacrilegi nona, §. primo, Digest. ad legem Juliam peculat.* ibi: *Non ab eo factum periculo fuit*, elegantèr Antonius Matthæus *dicto capite primo, numero septimo ad finem*, Berlichius *dicto numero nono*. Hanc eadem distinctionem fecisse jus Hispanum videtur *in lege decima octava, titulo decimo quarto, partita septima*, ibi: *O oficial del Rey, que tubiese del algun tesoro en guarda, ò que oviesse de recabdar sus pechos, ò sus derechos, ò le furtare, ò le encubriere dellos à sabiendas, ò el judgador que furtase los maravedis del Rey, ò de algun consejo mientras estubiere en el oficio*; ubi Dominus Gregorius Lopez *glossa undecima*, & *in lege prima, titulo decimo septimo, partita secunda, glossa undecima*, licet verum sit, quod in utroque casu pœna eadem à lege nostra imposita est. Cùm autem Præfectus, de quo agimus, non suo periculo pecunias fisci administraret, quia in hoc toto Novo Orbe spectat ad officiales regios, ut latè tradit Dominus Solorzanus *de Indiarum gubernat. tomo secundo, libro quinto, capite primo, numero centesimo decimo nono, qui numero centesimo trigesimo*, hos teneri de residuis probat, clarè sequitur, Præfectum lege Julia peculatus teneri, ut probatum remanet. Quibus addi potest, quod ipse Farinacius cum aliis pro eum allatis *dicta quæstione centesima septuagesimæ primæ, numero sexagesimo tertio* notat, etiam eum, qui suo periculo res fisci administrat, si durante officio in suos usus convertere probetur, teneri lege peculatus, quia crimen de residuis committitur finito officio, dum reliquatum retinet, & in suos usus consumit, ut ipsa nominis significatio declarat. Vel si ex eo quòd consobrinum mitti curaverat, suo periculo fecisse dicas; pœna de residuis similis est pœnæ peculatus de jure Hispano, ut dixi *suprà, numero duodecimo, ex dicta lege decima octava, titulo decimo quarto, partita septima*.

Repetundarum crimen commissum fuisse apparebat ex eo, quòd Præfectus, judex ordinarius erat totius Insulæ, & quoties is in præjudicium subditorum aliquid intercipit, lege Julia repetundarum tenetur, ut doctè probat Jacobus Gotofridus *in dicta lege prima, Codice Theodos. ad legem Juliam peculat.* ea nempè ratione, quòd repetundarum crimen in Judice est omnis contrectatio, interceptio, vel rapina, quod ostendit Textus *in lege quinta, Cod. Theod. ad leg. Jul. repetundar.* ibi: *Parem capitis, atque vitæ, quæ peculatus reos consuevit involvere, cogetur subire jacturam*. Nec relevat dicere, quòd ipse à subditis nihil receperat, vel abstulerat; nam necessaria militibus auferendo, subditos gravabat, in quorum damnum omnia evidenter redundabant. Prudenter Cassiodorus *libro nono variarum, epistola decima tertia*, ibi: *Provinciales damnis plurimis ingravatos, quod credimus, emolumentorum parvitate nutritum. Quia sub quadam excusatione peccare creditur, cui necessaria non præbentur*. Certissimum namque est, milites subsidio destitutos, victum ex rapinis, provincialibus factis quæsituros, quia *omnia dat qui justa negat*, ut ex Lucano probat Grotius *de jure Bell. libro decimo*, ubi plura *in notis*, & parum refert, an quis damnum inferat, an verò damni occasionem præbeat Text. *in lege ante, §. si cùm servum, ff. vi bonor. raptor.* cum aliis plurimis adductis per Barbosam *axiom. 63. numero 1.*

Militare crimen aderat ex eo, quòd Præfectus constitutus erat tam ad militaria, quàm ad politica; & ratione muneris suscepti tenebatur disciplinam militarem Præsidianis dare, & de illius observantia summè curare, Text. *in lege officium 12. ff. de re milit.* ibi: *Officium regentis exercitium non tantùm in danda, sed etiam in observantia disciplinæ consistit*. Milites enim sine estipendiis subsistere nequeunt. Tacit. *libro secundo histor.* ibi: *Neque arma sine stipendiis*. Dissipantur enim, vilescunt, atque hostilitati enerves exponuntur, adeò ut Tacitus *ibid.* dixerit: *Nec in victoria decus, nec in fuga flagitium*, & ibi: *Nomen magis exercitus, quàm robur*; & Daneus *in Polyb. lib. 5. numero 22.* ibi: *Nisi stipendia militibus persolvantur, statim illi dilabuntur, atque propterea patet facilis legio hosti*. Si hæc ita se habent, quomodo disciplinam præbuisse, vel ejus observantiam docuisse dicetur? quando neque obedientiam retineri posse conspicitur? Benè ad rem Cassiodor. *lib. 4. variarum epist. 13.* dicens: *Disciplinam servare non potest jejunus exercitus*, & Brossæus *in not.* ibid: *Vincitur sine ferro, & in eo culpare hodiernam incuriam non possumus, cùm fere mendicitas ad omnem desperationem vocat armatos*: si hæc enim quan-

quando Princeps subvenire milites nequit, evenisse comperimus, quid quando milites apertè
22 sciunt, Principem subsidia præbuisse, & à duce fuisse intercepta? Hinc namque provinciarum vastationes proveniunt, oppidanorum violentiæ, ipsorum militum seditiones, desertiones, & alia quamplurima mala, ut ex Vegetio *lib. 4. de re milit. cap. 5.* probant Simancas *de republ. libro nono, capite decimo septimo, numero vigesimo cum seqq.* D. Bernard. de Mendoza *in theor. & pract. belli. folio undecimo*, Bobadilla *libro quarto politic. capite secundo, numero vigesimo tertio*, March. de
23 Ayrona *in discur. milit. punct. 1.* Et cùm malus eventus, præsertim in rebus bellicis, Duci, seu superiori imputandus sit, ut probat Text. *in lege nona ad finem, titulo vigesimo tertio, partita secunda*, ibi: *E si alguna cosa por el menguasse, el yerro, è el danno, que por ende viniese, toda la culpa seria suya, è merece tal pena, como el mal que los omes recibiesen*, notat Boba-
24 dilla *dicto capite secundo, numero nono.* Quæ adeò vera sunt, ut vivus comburendus sit, qui hostibus deprædandi provinciam facultatem præbet, Text. *in lege si quis 9. Cod. de re milit. lib. duodecimo*, & *in lege prima, Cod. Theodos. eodem tit.* Quæ dispositio locum habet ex eò solùm, quòd ei relicta limitis provinciæ, sive castri cus-
25 todia sit: ut tenent Petr. Caball. *cas. 294. num. 235.* & Jacob. Gorofrid. *in d. l. 1. C. Theodos. de re militar.* Quod vel perfidia, vel avaritia, vel
26 ambitione regnandi evenire posset, docet Petr. Greg Tolosanus *de repub. lib. 2. c. 5. n. 4.* & in nostra specie avaritia Præfecti enervatum robur militum præsidianorum habebat, fame, & nuditate pereuntium.

27 Hæc omnia lege Hispana comprobabantur per Textum *in lege prima, titulo decimo octavo, partita 2.* sub his verbis, *Ca estos son tenudos mas que todos los otros de guardarlos, teniendolos bastecidos de Omes, de armas è de todas las otras cosas, que les fuere menester, de manera que por su culpa no se puedan perder.* Cuius quidem criminis ipse Textus qualitatem explicat paulò post ibi: *Fara traicion conocida*, ubi Gregorius Lo-
28 pez *gloss. 11.* Antonius Matthæus *libro quadragesimo octavo, Digest. titulo secundo, capite secundo, numero decimo.* Quia sub lege Julia Majestatis comprehenditur arcem amittere, vel eam evidenti periculo amittendi exponere, per Textum *in lege tertia, §. primo, Digest. ad legem Juliam Majestat.* Idem enim est arcem perdere, ac milites Præsidianos, in quibus defensio consistit, fame, nuditate, omniumque rerum egestate dissipare; sic tenent Ayala *de jure bell. libro tertio, capite decimo octavo*, Caballus *dicto casu 294. numero 191.* Antonius Matthæus *dicto capite secundo, numero decimo quinto.* Et cùm cri-
29 mina militum aggraventur secundùm qualitatem personæ peccantis, Text. *in lege secunda ad finem, Digest. de re milit.* ibi: *Et augetur, ut in cæteris delictis, dignitate, gradu, specie militiæ.* Dum ducis generalis vicibus fungeretur Præfectus, & in hac calamitosa tempestate ignorare non posset in confiniis tot arces eversas, tot insulas vastatas, totque populos direptos cum lamentabili strage oppidanorum, ita ut hostium vigilantia, & crudelitas neque sacris, neque profanis parcat, improvisis incursionibus; fatendum est enormiter deliquisse, subsidia militum intercipiendo, & ad proprios usus applicando; quando necessitate muneris sibi concrediti tenebatur omnia parata habere ad debitè resistendum cuicumque hostilitati.

His positis, licèt valdè controversum sit per 30
Doctores, an Princeps absque causæ cognitione possit amovere Magistratum, cui officium concessit ad nutum voluntatis, cùm illa nempè clausula, *mera, & libera voluntate durante*, ut in Regnis nostræ Aragonum coronæ fit, vel ut in muneribus Novi Orbis: *Per triennium, vel minùs juxta voluntatem.* De qua quæstione negativam partem tuentur plures adducti per Dominum Franciscum Amaya *in lege tertia, Codic. de conn. largit. libro decimo, numero vigesimo*, & affirmativam plures laudati per Mastrillum *de Magistrat. libro primo, capite vigesimo septimo per totum*, Larrea *allegatione fiscal. septuagesima, numero nono*, & Domin. Crespi *observatione septima, ex numero primo.* Fœdere distinctionis con- 31
cordari has opiniones posse arbitror; nam opinio Amajæ, & sequacium, procedit de eo, qui superiorem habet, ut Episcopus, Dominus oppidorum, & similes, nam ii non possunt semel electum ab officio removere absque causæ legitima cognitione. At Princeps superiorem non recognoscens, de plenitudine potestatis posse absque causæ solemni cognitione dicendum est, juxta doctrinam Mastrilli, & aliorum. Quod mihi 32
probat Text. *in lege solet 6. §. primo Digest. de offic. Proconsul.* ibi: *Adimere mandatam jurisdictionem licet quidem Proconsuli; non autem debet, inconsulto Principe, hoc facere.* Quibus verbis clarè Ulpianus docet, quòd summo jure inspecto Proconsuli licuit, dum superiorem Principem non habebat, mandatam jurisdictionem adimere: Sed postquam omnis potestas in Principem translata fuit, eo inconsulto, hoc facere non debet; quia adimere officia semel concessa, de regalibus Principis non recognoscentis superiorem est.

Si enim ista potestas jure ordinario residet in 33
Principe, ea maximè uti debet in rebus bellicis, quæ *statuta non habent*, ut dixit Fam. Strada *de bello Belgic. libro primo.* Nam ut Maximus scitè dixit, *libro quinto, capite secundo, inter armorum strepitum verba juris civilis exaudiri non possunt*, propter periculum imminens, quod semper urget; præsertim in illis longinquis regionibus, in quibus nisi providentia magna celeritate adhibeatur, omnia perire est facillimum, & plerumque, ut dixit Tacitus *libro tertio historiar.* 34
Ex distantibus terrarum spatiis consilia post res afferebantur. Si enim causa justa adest, ut in præsenti, non debet spectari procedendi morosa forma cum eo, qui in remotissimis regionibus degit, quia dum agitur de fulminando processu, hostes possunt provinciam indefensam evertere, populos quassare, insulam universam dominari. Et cùm facilius sit, Præfectum ad pris- 35
tinum statum restituere, si eo audito innocens appareat, quàm insulam deperditam recuperare; melius visum fuit in tempus occurrere, quàm

post

post illatum damnum remedium quærere, Text. *in lege fin. ad finem*, C. *in quib. caus. rest. in integ. non est necess.* cum aliis adductis per Barbosam *axiom.* 146. *num.* 1. quod politicorum calculo roboratur, pluribus Solorzan. *emblem. regiopolit.* 74. *num.* 40. *cum sequentibus.* Et sic Senatus censuit, Principem consulendum esse, quòd Præfecto amoto, alius mitteretur, syndicatus judicio in eum decreto, ut plene audiri posset, & sic Princeps fieri jussit.

CONTROVERSIA LXXVIII.

De judice laico procedente contra reum qui immunitate Ecclesiæ juvari intendit, in casu quo gaudere non potest, per notorietatem juris, vel facti: & de remedio Auxilii Regis contra Ecclesiasticum violenter procedentem, vel absque jurisdictione.

SUMMARIUM.

1 *Regis officium est liberare vi oppressos de manu calumniantium.*
2 *Juris divini, atque Canonici testimoniis corroboratur.*
3 *Quod extenditur ad negotia Ecclesiastica.*
4 *Sub obligatione reddendi rationem Reges tenentur subvenire vi oppressis.*
5 *Non repellens injuriam, si possit, reus est sicut ipse, qui facit.*
6 *Rex non utitur jurisdictione, dum subvenit vi oppresis, sed de facto vim excludit.*
7 *Vim vi repellere licet de jure naturæ, præcognito per jus civile, & canonicum.*
8 *Vis fieri potest, ut quotidie fit in judiciis.*
9 *Violentiæ exclusio de jure civili, ad supremos Magistratus pertinebat.*
10 *Regum obligatio quoad tutamen subditorum ex lege antiquiori Hispaniæ.*
11 *Regum minus quo ad hæc de jure partitarum.*
12 Lex 4. styl. *ad idem expenditur.*
13 *Rex Joannes Castellæ I. idem lege sanxit.*
14 *Piissimus Carolus V. hæc omnia explicavit, non per modum legis statuendo contra Ecclesiæ jura, sed attestando juris naturalis, & consuetudinis dispositionem, vel observantiam.*
15 *Reges derivant potestatem à Deo, non à populo.*
16 *Consuetudo observata ab initio nascentis promulgationis immunitatis*
17 *Immunitatis Ecclesiarum origo, & progressus remissivè.*
18 *Constantinus Magnus immunitatis observantiam executioni deduxit, & ab eò tempore consuetudo recursus ad Regem pro violentiis excludendis, comprobatur.*
19 *Regni Gothorum initium in Hispania ab Ataulpho derivatur.*
20 *Gothi infecti Ariana labe, Ecclesiam potiùs conculcabant, quàm colebant.*
21 *Recaredus Regnum universum Hispaniæ ad orthodoxam fidem restituit.*
22 *Gundemarus observantiam immunitatis in Hispania primus lege firmavit.*
23 *Lex Hispana quæ primùm scripta reperitur de immunitatis observantia quoad loca, est Sisenandi Regis.*
24 *Ad eodem fermè tempore derivatur consuetudo propulsandi violentias per nostros Reges.*
25 In capite filiis; vel nepotibus 31. 16. quæstione 7. *expenditur.*
26 *Hic textus desumptus fuit à* Concilio IX. Toleno, *cujus authoritas magna est.*
27 *Pater Diana, hunc Textum interpretando, varias evasiones excogitavit, quæ refelluntur.*
28 *Nulla ex solutionibus Dianæ excludit consuetudinis comprobationem.*
29 *Futile argumentum desumtum ex eo, quòd numquam violentiæ, in actu practico reperiuntur, dissolvitur.*
30 *Doctores Regnorum Castellæ hanc praxim comprobantes allegantur.*
31 *Aliorum Regnorum Authores, hanc sententiam approbantes traduntur.*
32 *Præsules, & viri celeberrimi Ecclesiastici Ordinis hanc sententiam tenentes annumerantur.*
33 *Rotæ Romanæ Decisiones, hanc observantiam tolerantes, adducuntur.*
34 *Vis infertur ab Ecclesiasticis, vel appellationem non admittendo, ut suas executioni sententias mandent; vel mittendo falcem in messem alienam, de laicorum causis profanis cognoscendo.*
35 *Facilior aditus est potestati Regiæ ad propulsandam vim irrogatam laicis, quàm Ecclesiasticis.*
36 *Ecclesiastici Judices agriùs ferre solent pronuntiationem, quòd* vim faciunt, in cognoscendo, & procedendo, *& quare?*
37 *Hæc pronuntiatio non solùm habet locum in controversiis civilibus, sed in criminalibus.*
38 *Praxis Hispana quoad tollendam vim, quando infertur* in cognoscendo, & procedendo, *traditur* usque ad n. 58.
59 *Lapsus aliquorum agitur in percipiendo doctrinam D. Francisci Salgado.*
60 *Salgado dum loquitur de captura facta per judicem Ecclesiasticum in Ecclesia, à quo appellari potest, & si vim inferat, implorari auxilium Regium, perperàm adducitur, dum loquimur de laico, qui reum extrahit, & ipse recursum emittit, hoc auxilium implorando.*
61 *Ecclesiastici vim inferunt, si per censuras reum repetant extractum ab Ecclesia pro criminibus, in quibus ea frui non debet per notorietatem facti, vel juris.*
62 *In defensione præeminentiarum Ecclesiæ vis intervenire solet.*
63 *Vis adest, quando Ecclesiasticus procedit per errorem intolerabilem contra jus manifestè.*
64 *Summarum Pontificium testimonia hac conclusionem comprobantia.*
65 *Si reus verè confugit ad Ecclesiam, & crimen non est de exceptis, ineptè, & injustè judex procedit ad eum extrahendum, & dignus pœna est.*
66 *Si res dubia fuerit, idem dicendum est, quia Ecclesiæ semper est favendum.*
67 *In notoriis tantùm procedit nostra sententia,*

quia

quia notorietas necessaria est, ut vis illata dicatur.

68 *Notoria quæ dicantur juxta Canonicas sanctiones?*

69 *Si notoriè constat de facto, hoc est Reum ad locum immunem non confugisse, Judici laico relinquendus est.*

70 *Notoriè de facto constat, si ex ipsa allegatione confugientis resultat, non confugisse ad locum immunem.*

71 *Qui allegat, alligatum ductum fuisse per ruinas in eremo repertas, quæ dicebantur olim Ecclesiam fuisse, non confugit ad locum immunem.*

72 *Captus in diversorio epulando cum sodalibus, non potest frui privilegio immunitatis pro delicto recenti, etiamsi pro antiquiori verè ad Ecclesiam confugisset.*

73 *Judex laicus in hoc casu obtinuit in consilio, quòd Ecclesiasticus vim inferebat, procedendo per censuras.*

74 *Idem si reus captus in propria domo pro recentioribus delictis, prosequi intentet articulum immunitatis suscitatum cum diverso judice, procedente pro alio crimine, de quo plenam libertatem obtinuit.*

75 *Si reus captivus ducatur in vehiculo, cujus rotæ cessigerit septa Ecclesiæ, vel ipse manum extendens tetigerit parietes, non potest dici confugisse ad locum immunem.*

76 *In his, & similibus speciebus recursus semper emittitur* in statu, *quia deficit basis jurisdictionis, nempè Ecclesia læsa.*

77 *In recursu per viam violentiæ proceditur ex bono, & æquo absque figura judicii, quare non attendæ formula petendi.*

78 *Et consequenter non est necessaria appellatio, neque declinatoria fori.*

79 *Decretum usufrequentis, nempè* causa non dicitur in statu, *quando procedat?*

80 *Probans confugisse ad Ecclesiam falsis testibus, dum falsitas non detegitur, rectè tuetur ab Ecclesiastico.*

81 *Quare, ut causa ducatur* in statu, *spectanda est sententia Ecclesiastici?*

82 *Falsitatis detectio, & revocatio litterarum Ecclesiastici.*

83 *Si non revocasset, & procederet per censuras, vim intullisset.*

84 *Crimina nominatim expressa in constitutione Gregoriana, si per notorietatem reum commisisse appareat, nulla adhibita appellatione, vel declinatoria, procedit recursus, & semper causa ducitur* in statu.

85 *Reus in hoc laicus est, causa merè profana, & deficit violatio immunitatis, ut suscitata dicatur Ecclesiastica jurisdictio.*

86 *Ecclesia non tuetur patrantes crimina excepta.*

87 *In casibus exceptis jus concedit procedere laicum in reos.*

88 *In his criminibus licitè laicus extrahere potest reum ab Ecclesia.*

89 *Homicidium patratum dum agitur ludus Taurorum coram universo populo, & proditorie per notorietatem apparet esse de exceptis.*

90 *Decretum* laicorum *in hac specie pronunciatum in Pinciana Cancellaria.*

91 *Si notorietas sit ea, quæ deducitur ex actis, non statim excluditur jurisdictio Ecclesiastici, & sic qualitas excludens coram ipso est probanda.*

92 *In his sæpius evenit, quòd causa ducatur* non habens statum.

93 *Si probatio criminis excepti liquida non sit, recursus non procedit, & via ordinaria appellando, & coram superiori Ecclesiastico litem prosequendo, terminari debet.*

94 *Differentia quoad modum procedendi inter Regna Coronæ Castellæ, & Aragonum proponitur.*

95 *Competentia jurisdictionis æqualitatem servat; declinatoria reum ex judice facit.*

96 *Origo competentiarum à contractu, ultro, citroque obligatorio dimanat.*

97 *Contrahentes fuerunt status Ecclesiasticus authoritate Pontificis, Provincia Tarraconensis, & Rex Petrus IV. Aragonum.*

98 *Valentiæ Ecclesia tunc erat suffraganea Ecclesiæ Tarraconensis.*

99 *Contractus iste irrevocabilis factus fuit.*

100 *Aliud est contractum fieri, & aliud privilegium concessum in vim contractus.*

101 *Contractus si deficiat, facilius revocari potest jus per consuetudinem, vel concessione acquisitum, ut in Regnis Castellæ constitutio Gregoriana allegari valeat.*

102 *Constitutio Gregoriana non tenet, quia ab ea supplicatum simpliciter fuit.*

103 *Gregorius XIV. omnia reduxit in sua constitutione de immunitate ad terminos juris.*

104 *Clausula*; reducens omnia ad terminos juris, *cuncta comprehendit, & ad omnia antecedentia referenda est.*

105 *Observantia subsecuta id ipsum comprobat.*

106 *Ecclesiastici idem observant; ita ut numquam reus extractus ab Ecclesia custoditus sit, vel ad custodiam postulatus per Prælatos.*

107 *Ecclesiastici non tractant de tradendis reis criminum exceptorum laicis judicibus, ut puniantur, sed de liberandis, ut absque pœna evadant.*

108 *Prælati soli juxta Gregorianam, procedere possunt in questionibus immunitatis: & nihilominus omnes procedunt.*

109 *Appellatio interposita per reum, qui non obtinet in articulo immunitatis, admitti solet ab Ecclesiasticis contra Gregorianam.*

110 *Gregoriana quoad delicta excepta interpretanda est per jus Canonicum.*

111 *Dispositio Gregorii quoad homicidam proditorium, est eadem ac contenta* in c. 1. de homicid.

112 *Gregoriana non definit quid requiratur ad proditionem probandam.*

113 *Publici latrones non gaudent immunitate juxta* caput inter alia sexto, de immunit. *& Gregorianam.*

114 *Doctores fraudulenti, latrones publicos esse declarat* S. Pius V.

115 *In delictis de quibus dubitatur, an comprehensi sit inter excepta per Gregorium, non patet facilis aditus ad Tribunalia Regia, quia de-*

deficit notorietas, ut appareat de violentia.

116 *In Regnis Castellæ sola via recursus per violentiam patet gravatis, & ad eam requiritur notorietas.*

117 *In Regnis Coronæ Aragonum notorietas non requiritur, quia procedituur per viam competentiæ.*

118 *Cancellarius, qui competentias dirimit, est Ecclesiasticus, & habet jurisdictionem concessam per summos Pontifices.*

119 *Competentiæ admissio cessat, ubi adest notorietas.*

120 *Decretum* laicorum *solùm dari potest, quando Ecclesiasticus procedit contra laicum in causa merè profana.*

121 *Cognitio articuli immunitatis pertinet ad Ecclesiasticum, quia controvertitur de reverencia debita Ecclesiæ, quod profanum non est.*

122 *Judex Ecclesiasticus tamquam superior debet cognoscere an sua sit jurisdictio.*

123 *Immunitatis privilegium dari non potest ei, qui ad locum immunem non confugit.*

124 *Neque ei qui commisit crimen exclusum per ipsam Ecclesiam ab immunitate.*

125 *Deficiente probatione confugientis ad locum immunem, deficit basis, & fundamentum jurisdictionis.*

126 *Qualitas propter quam conceditur jurisdictio, semper verificari debet.*

127 *Ecclesiasticus procedens, non constito de verò confuga ad locum immunem, per vim, & injuriam turbat jurisdictionem laici.*

128 *Ecclesiasticus ostendere debet, reum confugisse ad locum immunem, ne vis fieri dicatur.*

129 *Laicus à communiter contigentibus probare debet reum quem supponit confugisse ad Ecclesiam, patrasse crimen exceptum.*

130 *Constito quòd reus crimen exceptum patravit, causa remanet merè profana.*

131 *Ecclesiasticus vim infert procedendo, postquam notoriè probatum est, reum crimen exceptum patrasse.*

132 *Judex in notoriis non cognoscit, an sua sit jurisdictio.*

133 *Ecclesiastecus vim infert? si declarat se competentem in casibus notoriis.*

134 *Imprudenter, & injustè Judices laici agunt, reos extrahendo ab Ecclesia, nisi prius concludenter probetur, crimina excepta patrasse.*

135 *Exemplum memorabile delinquentis in Ecclesia.*

136 *Rei plerumque testes falsò deponentes, illos ad Ecclesiam confugisse, producunt.*

137 *In rebus magni momenti testes examinandi sunt per judices.*

138 *Testium falsitas in his articulis immunitatis, aliquando tecta.*

139 *Doctores non sunt annumerandi, sed rationes, & jura pensanda.*

140 *Judices in Ecclesiasticis non suo sensu, sed Canonum authoritate, duci debent.*

141 *Judicium absolvitur per actum intellectus, non per voluntatis mutum.*

REgis *officium est proprium, facere judicium,* 1
& justitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppressos, dixit sanctissimus Doctor Ecclesiæ Hieronymus *super Jerem. cap. vigesimo secundo*, relatus *in capite Reg. 23. qu. 5.* Quod non solùm authoritate tanti viri firmatur, verùm Canonica, & Divina corroboratur. Canonica dum in volumine juris Canonici reperitur autenticatum per Gregorium XIII. ut dixi *tom. 2. de regim. Val. cap. 7. §. 1. n. 62.* Divina, quia pluribus testimoniis sacrarum Scripturarum juvatur. Sic apud Hierem. *c. 21. vers. 12.* ibi: *Judicate manè judi-* 2
cium, & eruite vi oppressos de manu calumniantis, ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea. Et *dict. c. 22. vers. 3.* ibi: *Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppresum de manu calumniantis.* Et cùm hæc dirigantur ad tranquillitatem Reipublicæ, idem testatur Apostolus *epist. 1. ad Timoth. cap. 2. in princ.* dum decit: *Obsecro igitur primùm, omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus.* Nec deficit B. Petri sententiam; nam *in epist. 1. c. 2. vers. 13.* sic docet: *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, quasi præcellenti.* Quæ & alia tradit doctissimus P. Franciscus Victoria *relect. 3. de potest. civil. num. 7.* ut fiat satis dubitationi objectæ per Farin. *decis. 10. num. 13. in post. t. 2.* & Pena *decis. 470. n. 17. tom. 1.*

Quæ non limitativè ad negotia merè laica 3
dicta sunt, sed etiam ad Ecclesiastica, ut docet Sanctus Isidorus *3. sent. de sum. bon.* canonizatus *in cap. Principes 20. eod. caus. & quæst.* ibi: *Principes sæculi nonumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eamdem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterùm intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem. Sæpè per Regnum terrenum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi, contra fidem, & disciplinam Ecclesiasticam agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam quam Ecclesiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, virtutem potestatis impartiat. Cognoscant Principes sæculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax, & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam crediderit.* Quibus verbis complectitur necessitatem Principibus impositam, 4
ut curent de augenda pace, ac disciplina Ecclesiæ, non solùm extra, sed intra; non tantùm dùm tyranicè ab infidelibus conteritur, verùm etiam cùm disciplina ipsius Ecclesiæ munimine opus habet. Et hoc sub commination reddendi rationem Deo, qui minatus est Principibus, per Ecclesiast. *c. 10. vers. 8.* dicens: *Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias*; omnis enim violentia injuria est, *c. dilecto filio 6. de sent. excom. in 6.* ibi: *Tanquam se spirituali mucrone defendens contra illius injuriam,*

vio-

& violentiam. Text. *in l. fullo, ff. de fort.* probant Lambert. Medices, Decian. & alii relati per Episcopum Fermosinum *in c. 5. de jud. q. 3. n.* 1. Et non dixit Spiritus Sanctus propter injustitias, & injurias vestras, sive factas ab ipsis Principibus, quibus loquitur; sed absolutè, *propter injustitias, & injurias.* Quibus verbis continentur factæ ab aliis, & à Principibus toleratæ. Nam qui potest avertere malum, & non avertit, reus ejusdem criminis fit. Sic docet S. Ambrosius *lib.* 1. *de offic.* relatus *in c. non in inferenda 7. 23. q.* 3. dicens: *Non in inferenda, sed in depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio injuriam si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit.* Alia jura Canonica ad rem expendit Dominus Crespi *observ. 60. num.* 19. Quod procedit tantùm in casu quo Ecclesiastici manifestè dissipant Ecclesias, vel jura, vel extendunt manum ad temporalia; ut cum Cajetano probat Victoria *relect. prima, sectione septima, numero tertio, & quarto.*

6 Neque ad id opus est jurisdictione, potestate juridica, aut imperio; sed facto violentiam propulsando, non secus, ac si imploretur auxilium potentioris transeuntis, quia cum unicuique licitum sit vim vi repellere ex dictamine juris naturalis supposito per Consultum *in l. ut vim, ff. de just. & jur.* & Pontificem Innocentium IV. *in d. c. dilecto filio, de sent. excom in 6.* Ne partes veniant ad arma, & ut urbaniùs agatur, ad
7 Regem cujus officium est propulsare injurias, & violentias recurrunt oppressi, cujus rei rationem tribuit eleganter, Paulus *in l. non est 176. ff. de reg. jur.* ibi: *Non est singulis concedendum quod per Magistratum publicè possit fieri, nec occasio sit majoris tumultus faciendi.* Ad rem Salgado *de Reg. protect. p. 1. cap. 6. num.* 32. qui nulla adhibita inhibitione, vel præcepto, monet Ecclesiasticos, ut violentiam auferant per litteras exhortatorias: & quamvis acta videantur, non inde sequitur quòd judicium exerceatur; quia sicut transeuntes, qui duos corrivantes vident, de facto debent informari ut pugnam componant; sic Rex, ne deferat querelanti, se oppressum asserenti, acta videt, ut factum percipiat nudè. Neque ex eo quòd Ecclesiastici judicialiter procedant, vim cessare probabis; quia in judiciis plerumque vis infertur,
8 ut docet Ulpianus *in lege Julia 7. ff. de vi public.* ibi: *De vi publica tenetur qui cùm imperium potestatemve haberet, civem Romanum adversus provocationem necaverit, verberaverit, jusserive quid fieri.* Melior ad rem Text. *in l. creditores 7. ff. ad l. Jul. de privat.* ubi Calistrat. ait: *Tu vim putas esse solùm, si homines vulnerentur, vis est, & tunc quoties quis id quod deberi sibi putat, non per judicem reposcit,* ubi DD.

9 Ista namque violentiæ exclusio ad supremas potestates pertinet, sic docente Ulpiano *in leg. illicitas 6. in princ.* & §. *ne potentiores, ff. de offic. Præsid.* ibi: *Ne potentiores viri humiliores injuriis afficiant, neve defensores eorum calumniosis criminibus insectentur innocentes, ad Religionem Præsidis provinciæ pertinet*: Quæ allegantur non in vim legis, quia in Ecclesiasticis solæ Canonicæ sanctiones eam obtinent, sed in vim rationis, quæ omnium legum spiritus est. Et cùm Reges eam supremam potestatem exerceant, ad eos ex officio violentias excludere hodie spectat. Quod in illo candido evo Gothi nostri Reges cognoverunt, 10
dum *in leg. 4. proœm. for. judic. ex Concil. V. Toletan.* desumpta dixerunt de Regibus tractando: *Onde acoytar se deben de sacar los coytados de las quebrantanzas, è de aqui adelante no ayan poder los malos de empecer à todo omecoytado.* Et sic semper præ oculis habuerunt Reges Hispani hanc oppressorum protectionem, ut patet ex prudentissimis verbis sapientis Alphonsi *in l. tit. 10. part.* 2. ibi: *E sobre todo debelos cercar con justicia,* 11
è con verdad, è facerlos tener de guisa, que ninguno la ose passar. E faciendo assi avenirle à lo que dixo Geremias Profeta: yo te establesco sobre las gentes è los Reynos que desraigues, è desgastes, è plantes. E el mismo dixo en otro lugar que señalada obra es de los Reyes toller las contiendas de entre los omes, faciendo justicia, è derecho; librando los oprimidos de poder de les torticeros. Qua 12
potestate utendo Regina Maria Domina de Molina uxor Sancii, & mater Ferdinandi IV. dum filius aberat, & ejus nomine Regna Castellæ gubernabat, edidit memorabile rescriptum contentum *in l. 4. styl.* ad cujus finem verba ad rem non omittenda reperiuntur. Deinde Rex Joannes I. *in l. 5. tit. 1. l. 2. Ordin.* hujus potestatis à jure, & consuetudine derivatæ usum suis Ministris commendat. Et tandem invictissimus Carolus V. pietate, & religione nemini secundus 13
in leg. 36. tit. 6. lib. 2. Recopilat. eumdem usum attestando, jussit illius observantiam in supremis Senatoribus. Non per modum legis statuendo aliquid in detrimentum Ecclesiasticæ jurisdictionis, sed attestando juris divini ordinationem, juris naturalis dictamen, & consuetudinis inveteratæ vim, à quibus derivatur hæc potestas, originem ducens ab ipso Deo, ut probatur Proverb. *c. 8. vers.* ibi: *Per me Reges regnant, &* 14
legum conditores juxta decernunt, & Paul. *ad Roman. cap. 13.* ibi: *Non est enim potestas nisi à Deo, quæ enim sunt, à Deo ordinatæ sunt: itaque, qui restitit potestati, Dei ordinationi restitit,* cum aliis adductis per Victoriam *d. relect. 3. num. 8.* & Roam. *de jurib. Principal. quæst. 1. num. 5. cum seqq.* Si autem naturali ratione, & jure vim vi repellere licèt, & jure divino commissa Regibus est cura subveniendi oppressis, quia decentius, & urbaniùs agitur, quàm si uniculque relinqueretur propulsatio violentiæ; clarè sequitur, quòd nostræ leges optima cum ratione dicunt, quòd jure pertinet ad nostros Reges po- 15
testas liberandi vi oppressos; præcipuè dum agitur nulla jurisdictionali cognitione adhibita, neque præceptiva jussione, vel inhibitione in Prælatos lata; sed de facto vim propulsando, ut reipublicæ tranquillitas consequatur. Nec mirum esset, si quoad frequentiorem usum loquendi verba præceptiva à nostris Regibus emanarent, non quia Reges superioritatem quoad Ecclesiastica negotia in Prælatos efficient: sed quia Prælati tractantur ut Magnates Regni, & Consiliarii Regum, sic novissimè, & doctè probat D. Petrus Salcedo *in Theatr. honor. gloss. 22. num. 15.* allegando Textum *in l. 31. tit. 3. lib. 1. Ordin.* & authoritates Didaci Perez, Bobadillæ, Joannis Garcia, & Petri Gregorii: quibus

bus addendi sunt D. Solorzano *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 3. c. 7.* & D. Mich. Cortiada *tom. 1. decis. Cathal. decis. 28. num. 31.* qui alios adducunt.

16 Consuetudine idipsum comprobatur orta eodem tempore, quo immunitas Ecclesiarum inter orthodoxos observata reperitur. Consultò omitto disserere de origine hujus immunitatis, quia plures gravissimi Doctores de ea tractarunt, quorum præcipuos cumularunt Marius Curtel. *in erudit. tr. de prisc. & recent. immunit. lib. 1. q. 1.* Cortiada *decis. 7. num. 17. & 41. cum seqq.* Pius ac doctus Præsul. Balbastrensis, jam ad Ecclesiam Turulensem, ac tandem ad Tirasonensem promotus, Don Didacus Frances Urrutigoyti in utilissimo tractatu *de compet. jurisd. qu. 35. ex num. 38.* Sed omnia summa eruditione complectens D. D. D. Josephus Fernandez de Retes, publicus Academiæ Salmantinæ Antecessor Primarius, jam in Senatu Castellæ sedens vita functus, *in allegat. sive concord. utriusque jurisd. pro immunit. in princ. à num. 6.* Et cùm transcribendi munus non susceperim, sufficiat percipere, in quo omnes conveniunt, id est, quòd à tempo-

17 re Magni Constantini immunitatis observantiam Ecclesia consecuta fuit, & ab eodem tempore cœpit hæc consuetudo observari. Quod rationibus, & authoritatibus latè fundat Curtel. *de immun. lib. 2. q. 14. ex n. 38.* qui *n. 103.* longum, & copiosum catalogum Sanctorum, & scribentium ad comprobationem cumulans. Et sic solùm ostendere conabor, quòd in nostra Hispania, ab initio observantiæ hujus immunitatis consuetudo viget subveniendi reges vi oppressos.

19 Ad quod suppono, quòd in quæstionibus immunitatis valet argumentum à persona ad locum, ita ut reus qui ratione alicujus delicti venit degradandus, in Ecclesia tutus non sit, ut cum Farinacio, Diana, & Barbosa dixi *contr. 7. num. 27.* Quo supposito notandum est, Gothorum Regnum in Hispania inchoasse ab electione Athaulphi, qui uxorem duxit Gallam Placidiam, Filiam Theodosii, & sororem Honorii, ut nostri Historiographi tradunt, quorum plures cumulat D. Did. Saaved. *in coron. Goth. c. 2.* Ii enim infecti

20 hæresi Arriana, potiùs Ecclesiam conculcabant, quàm fovebant. Hæc calamitas permansit usque ad Recaredum XVIII. Regem Hispaniæ, qui omnia ad orthodoxam fidem reduxit, ope & consilio Sanctorum Leandri, & Fulgentii, aliis relatis Saavedra *ibid. cap. 15.* Sed post tam longam alluviem malorum, non statim omnia peccata, & tranquilla remanere poterant; sicut necessarium erat ad stabiliendam observantiam immuni-

21 tatis per modum legis inter viros bellatores, & sic Gundemarus, qui ei successit (aliis duobus Regibus interpositis, Luiva nempè, & Ubiterico) primus fuit, qui immunitatis observantiam in Hispania lege sanxit, ut tradunt Villadiego *ad prine. Codicis for. judic. in chronica Regum Gothor. pag. 2.* Rodericus Sanctius *Episcop. Palent. in histor. H'span. lib. 2.* & Saavedra *ubi supr. cap. 17.* Hujus Regis electio refertur ad *annum 610.*

22 gubernante Ecclesiam Bonifacio IV. ut scribunt P. Mariana *lib. 6. de reb. Hisp. c. 2.* & Diago *in nal. Valent. lib. 5. cap. 10.* Quod intelligendum venit de institutione publicæ observantiæ ipsius immunitatis; nam ut tradit D. Retes *ubi proximè*, prima institutio, quamvis non speciali lege divina, sed ratione juris divini, & naturalis ab initio nascentis Ecclesiæ deducitur. Licèt verum sit, quòd lex scripta de hac observan-

23 tia immunitatis, quæ reperitur in Codice legum Gothorum, nempè *l. 1. tit. 3. lib. 9. for. judic.* à Sisenando Rege lata dicitur in epigraphe illius, qui ad solium Regale evectus fuit *anno 631.* cui etiam tribuitur prima compilatio illius Codicis, Villadiego *ubi prox.* Mariana *d. lib. 6. c. 5.* & Diago *d. lib. 5. c. 11.* quare non erit absurdum dicere, Sisenandum sibi arrogasse gloriam legis, quam compilabat, licèt lata fuisset, regnante Gundemaro.

His positis remanet probandum, quòd ab eo-

24 dem tempore Reges consuevissent hoc remedio cognitionis extraordinariæ uti ad propulsandas violentias Ecclesiasticorum. Quod deduci potest ex Text. *in d. cap. principes*, cujus verba tradidimus *suprà, numer. 3.* nam est sancti Isidori Archipræsulis Hispalensis, qui tempore ipsius Sisenandi præfuit *in Consilio IV. Toletano*, & decessit *anno 637.* ut aliis relatis tradit Saavedra *cap. 21. & 22.* idem probat mihi Textus *in c. filiis, vel nepotibus 31. 16. q. 7.* cujus verba sunt hæc: *Filiis, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis ejus qui construxit, vel ditavit Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si Sacerdotem, vel Ministrum aliquid ex collatis rebus præviderint defraudare, aut commotionis honestæ conventione compescat, aut Episcopo, vel Judici corrigenda denuncient. Quòd si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano ejus hæc insinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia non gerat, Regis hæc auribus intimare non differant.* Qui quidem

25 Text. desumptus fuit *à Concil. IX. Toletano* habito *anno 665.* Regnante Recesvintho, Mariana *d. lib. 6. cap. 8.* Diago *d. lib. 5. cap. 12.* Saavedra *cap. 24.* in eo Patres definiunt modum subveniendi Ecclesiæ, statuendo quòd Patronus per se honesta commotione compescat Clericum, vel Ministrum; quod est idem: ac vim vi repellere cum moderamine; si hæc non sufficiant, Episcopum, vel Metropolitanum adeat, ac tandem ad Regem recurrat: ergo ab eo tempore recursus hic patet in rebus ad Ecclesiam pertinentibus.

26 Quod sufficit, ut ab illa antiquissima ætate ut deducatur consuetudo, non solùm tolerata, verùm etiam statuta in Concilio Provinciali, cujus authoritas magna est ex se, & ex eo quòd in corpore juris Canonici posita reperiatur. Et hæc Text. expositio forsam novè traditur, cùm à nemine inducatur ad firmandam nostram consuetudinem continuatam usque ad nostra tempora, ut ex juribus Hispanis expensis *suprà, num. 10. & seqq.* liquet, & à Sede Apostolica quodammodo confirmata, cum decisionibus adductis *infr. num. 33.* nec omittenda, quam adduxit Joan. Valero Carthusianus, & religiosissimus *de diff. for. verbo, peccatum, diff. 30. in fin.* attestando, se obtinuisse coram Reverendissimo Nuntio.

27 Nec latet, quòd P. Antonius Diana *p. 1. resol. moral. tract. 2. de immun. resol. 13. cum duab. seqq.* & *part. 5. resol. 13. tract. 1.* triplicem so-

lu-

lutionem huic Textui dare conatur, quas concludenter evellit Mar. Curtel. *d. lib. 2. quæst. 15. per tot. signanter. num. 29.* quare non immoror, addendo quòd licèt per suppositionem dicamus; dictas solutiones concludere; nihilominùs comprobatio consuetudinis remanet illæsa, quia nulla
28 ex eis excludit observantiam implorandi auxilium Regis, dum Ecclesiastici negligunt juris præcepta, & à violentia non desistunt. Nec relevat evasio ejusdem Dianæ, dum postquam negare non audet obligationem Regis, & potestatem subveniendi vi oppressis; ait, quòd in facto numquam casus evenit, in quo necessaria sit similis subventio. Quia quotidiana experientia contrarium ostendit his, qui in practicis se exercent, Joan. de Roa *de jur. Prin-*
29 *cip. quæst. 1. ex num. 7.* plura exempla ponit vis illatæ, seu inferendæ, quæ sæpè præ manibus habentur. Joan. Vel. *dict. different. 30.* duas violentias innegabiles memorat, quas passus fuit, Didacus de Avendanno *in thesaur. indico, part. 1. titulo 2. capite 7.* memorabilem ad rem historiam commemorat, *num. 82.* dicens: *Pater Jacobus Alvarez de Paz sanctitatis, & doctrinæ laude conspicuus, quarum egregium specimen Orbi universo scripta luculentissima repræsentant; recursum, de quo loquimur, uti sacrilegum reprobat. Cùm vero Quitensis Collegii factus Rector in eam urbem venisset, in qua Regia Cancellaria residet, vidissetque frequentes judicum Ecclesiasticorum injurias beneficio recursus profligatas, dicere solitus; Justius nihil disponi pro reipublicæ bono potuisse.* Nec prodest quòd Diana neget, sicut nec profuit quòd Plaro legem non diceret in parricidas, quia opinabatur, neminem detestandum crimen patraturum; sic postea experientia docuit necessitatem promulgandi legem Pompejam, sicut, & admittendi recursum.

Quare hanc praxim sublevandi vi oppressos
30 docuerunt ex Interpretibus legum Castellæ D. Greg. Lopez *in l. 13. part. 2. gloss. 4.* Avendanno *de exeq. man. part. 1. c. 1. num. 32. & part. 2. c. 6. num. 12.* Castel. *in l. 49. Taur. num. 3.* Aviles *in c. 1. Prætor. verb. mandamos, num. 8. cum sequentib.* Montalvus *in repertor. verb. Rex in fin.* Paz *in prax. tom. 1. c. 1. à num. 23.* Humada *in dict. l. 13. titul. 13. par. 2. verb. nin. fuerca, gloss. 4. ex num. 1.* Morla *in empor. part. 1. tit. 2. quæst. 14. num. 4.* Olan. *in antinom. jur. lit. S. num. 76.* Mexia *ad l. Tolet. fund. 2. part. 11. num. 47.* Narbon. *in leg. 20. titul. 5. liq. 3. Recopil.* Larrea *decis. Granat. 2. num. 13.* Bobadilla *in polit. cap. 14. num. 34. cap. 13. fer. per tot. & cap. 18. num. 6. & in not. littera A, & cap. 19. num. 40.* Azevedo *in lege 3. titulo 2. lib. 1. Recopil. ex num. 20. & in lege 16. titulo 6. lib. 3. numer. 3. & in leg. 2. tit. 6. eodem lib. 1. num. 1. cum sequentib.* Didacus Petez *in l. 5. titul. 1. lib. 2. Ordin.* Parladorus *rer. quotid. in sesquicent. differt. 76. §. 1. numer. 3.* Don Joan. Vela *de delict. part. secunda, cap. 6. num. 34.* Joan. Garcia *de nobil. gloss. 3. §. 1. numero 29. & gloss. 9. numero fin. vers. sexta conclusio.* Pichard. *in manuduct. ad prax. part. 3. §. 3. num. 3.* Hevia Bolannos *in Cur. Philip. part. 1. §. 5. numer. 34.* Monteroso *in pract. part. 5. titul. del proces. Eccles.* Torreblanca *de magia lib. 3. cap. 26. ex numer. 2. & de jur. spirit. l. 15. cap. 10. per tot.* Rodriguez *de ann. reddit. lib. 1. cap. 17. à num. 66.* D. Josephus Vela *dissert. 10. numer. 71. & dissert. 44. ex numer. 46.* Cevallos *comm. cont. com. quæst. 897. ex num. 10. & tract. de via violen. per tot.* Anguiano *de legib. lib. 2. controvers. 17. num. 94. cum seqq.* Castillo *de Tertiis, sive tom. 7. cap. 41. ex num. 163.* Alfar. *de offic. Fiscal. gloss. 2. numero 14.* Carrasco *ad leg. Recopil. cap. 6. §. 4. numer. 18.* Amaya *in l. 5. Cod. de jur. Fisc. lib. 10. num. 30.* Solorzan. *de jur. Indiar. lib. 3. cap. 2. ex num. 8. & lib. 4. cap. 26. & in polit. lib. 5. cap. 3. §. lo decimo*, Salcedo *de leg. polit. per tot.* signanter *lib. 1. cap. 6. & 7.* Marius Curtel. *d. tract. de immunit. lib. 2. quæst. 14.* Pareja *de instrument. edit. part. 1. tit. 2. resol. 6. numer. 260. & resolut. 7. à num. 1.* & novissimè D. Retes *in d. concord. §. 3. ex num. 56.*

Nec solùm scribentes juxta leges Castellæ hanc 31
partem tuentur, verum etiam alienigeni, qui de suis Regnis, & legibus idem testantur, Carol. de Gras. *lib. 1. regal. Franc. jur. 7.* Rebuff. *lib. 3. tit. de appellat. tanquam ab abus. per tot.* Guid. Pap. *decis. 562. num. 2.* Matth. de Afflict. *decis. 24.* Lucas de Penna *in leg. si coloni, q. fin. Cod. de agricol. & censit.* Franc. Marcus *decis. 2. num. 1. & decis. 100. num. 1. & decis. 512. num. 2. tom. 1.* Camil. Borrell. *de præstant. Reg. Cathol. cap. 71. numer. 58.* Maynard. *dec. Tolos. 2. num. 3. lib. 1.* Cacheran. *decis. 30.* Misinger. *cent. 2. observat. 67.* Boer. *decis. 69. numer. 23.* Guillel. Benedic. *in c. Raynucius, verb. uxorem, num. 39. de testam.* Petr. Gregor. *de repub. lib. 13. cap. 1.* Alciatus *respons. lib. 7. cons. 17. ex num. 11.* Pacian. *cons. 64. num. 23. cum seq.* Ant. Fab. *in Cod. lib. 7. defin. 1. cum plurib. seqq.* Marquil. *ad usat. aliud namque, vers. nota, fol. 332. col. 4.* Oliban. *de jur. Fisci, cap. 13. num. 36.* Ferrer *part. 1. observ. c. 22.* Jacob. Cancer. *variar. lib. 3. cap. 10. num. 45.* Fontanel. *de pact. nupt. claus. 4. glos. 3. num. 8. & gloss. 13. p. 3. num. 12. & decis. 284. num. 10. & decis. 316. cum seqq.* Ripoll. *var. c. 1. num. 42. & de regal. c. 6. num. 34. & c. 11. per tot.* Portoles *ad Molin. § appell. 34. & §. firma, numer. 100. cum seq.* Sesse *in epist. ad Reg. in princ. tom. 2. decis. & tract. de inhibit. c. 8. §. 3. & seq. & decis. 114. d. tom. 2.* Calixtus Ramirez *de leg. Reg. §. 20. ex num. 83.* Sarav. *de jurisd. ad junct. qu. 30.* D. D. Franc. Hier. Leon *decis. Val. 2. numer. 14. cum seq.* Peguera *decis. 92. per tot.* Suelves *cons. 31. à num. 1. lib. 1.* Carleval. *de iud. p. 1. tit. 1. disput. 2. num. 108.* Gabriel Pereyra *de manu Reg. per tot.* signanter *p. 1. c. 1. & 2. in prælud. & p. 2. c. 50.* Lancel. *de attentat. p. 2. c. 4. num. 36.* Thesaur. *decis. 131. & decis. 82.* Carol. de Tapia *de jur. Neapol. rub. 4. num. 11. lib. 1.* Barbosa, *in l. Titia, n. 47. ff. solut. matrim.* Scaccia *de appellat. lib. 1. c. 11. num. 95. & c. 34. num. 30.* Joan. Bapt. de Thoro *in comp. decis. tom. 1. verb. judex laicus*, Franquis. *decis. 193. num. 11. ubi Addent.* D. Vico *ad pragm. Sardin. tom. 2. tit. 51.* D. Crespi, *observ. 3. ex num. 17.* latè, & locupletè Cortiada *tom. 1. decis. 2. num. 53. & decis. 29. à num. 110.* Quorum plures hanc sententiam tuendo, laudaveram *t. 2. de regim. Valent. c. 7. §. 1. num. 57. cum seqq.*

Ex Præsulibus religiosissimis viris, & scriptoribus Ecclesiasticis doctiss. Cardin. Caietan. *tr. 1. de act. Papæ, c. 21. in respons. ad 2. ration.* & *in* 32

ment. ad S. Thomam 2. 2. qu. 39. art. 1. ad fin. D. Didacus Covarrub. Episcopus Segoviensis, *c. 35. pract. ex num. 2.* Simanc. Episc. Civitatensis *de Cathol. instit. tit. 45. n. 35.* Felic. de Vega, Archiepiscopus Limensis, *in c. 3. de judic. n. 99. & seqq.* Episcopus Segoviens. Arauxo *in 1. 2. S. Thom. quæst. 97. disput. 3. sect. 5. differ. 4. ex num. 13.* Præsul Fermosin. *in c. de judic. qu. 19. ex num. 3.* Episcopus Chilensis Villaroel *in gubern. Ecclesiast. p. 1. q. 1. art. 12. num. 33. & p. 2. qu. 12. art. 5. num. 95.* Neque impugnat nostras amantissimus Præsul Turulensis Urrutigoyti *in addit. ad decis. 481.* Francisci Pena *num. 1. & seq.* immò clarè concedit *tract. de competent. juris quæst. 40. num. 39.* Aufredus *in repet. clem. 1. de offic. Ordin. gloss. 2. fallent. 30.* Segura Davalos *in direct. judic. Eccles. part. 2. cap. 13. num. 51.* doctos Navarro *in cap. cùm contingat, remed. 1. de rescript.* Joan. Guttierrez *de juram. confirmat. part. 1. cap. 2. num. 26. & practicar. lib. 1. quæst. 20. per tot.* Joan. Valero *de different. utr. for. verbo peccacum, dict. different. 30.* Vivald. *in candelab. Eccles. in explanat. Bul. in cœn. Domini, casu 14. ex num. 102.* Ignatius Salcedo *ad practic. Canon.* Bernard. Diaz *cap. 102. littera A,* P. Michael. Salon. *tom. 1. de just. & jur. quæst. 67. artic. controv. 1. & 2.* P. Marquez *in Gubernat. Christian. lib. 2. cap. 25. ad fin.* Velasquez *de optim. Princip. lib. 4. adnot. 7. num. 7.* Joannes de Roa *de jurib. Princip. quæst. 1. per tot.* Victoria *dict. relect. 3. ex num. 1.* Sotus *in 4. sentent. distinct. 25. quæst. 2. artic. 2.* Driedo *lib. 2. de libert. Christ. pag. 52.* Dominicus Bannez *de just. & jur. quæst. 67. artic. 1. conclus. 6.* Franciscus Pena si benè perpendatur *dict. decis. 481. num. 15. & 16.* & *decis. 482. num. 2.* Cenedo *collect. 5. ad decretum,* & *Canonicar. quæst. 45. per tot.* Carolus de Grassis *de effect. Clericat. effect. 1. num. 396.* Joannes de la Cruz, *de statut. relig. lib. 1. cap. 6. artic. 2. dub. 2. conclus. 1.* Enriquez *lib. 14. c. 12. num. 6. in gloss. littera Q.* Jacob. de Grassis *in dec. aur. cas. conscient. part. 1. lib. 4. capite 18. numer. 129. cum seqq.* Rodriguez *in addition. ad §. 9. Bull. Cruciat. fol. 159.* Hieron. Lamas *in instruct. Confessor. part. 1. cap. 7. §. 19.* Vasq. *in apolog. pro jure Ecclesiast. contr. process. per viam violent. disput. 2. cap. 9. num. 6.* Balboa *in capite 2. de jud. num. 19.* Fragoso *de reg. reip. Christian. tom. 2. pag. 208. vers. excusatur.* Sayrus *de censur. lib. 3. capite 17.* novissimè Didacus Avendanno, *in thesaur. Indico, part. 1. titul. 2. cap. 7. & tit. 4. c. 8.*

33 Nec desunt decisiones Rotæ Romanæ, nempè *decis. 36.* Achilles *tit. de appellat. decis. 1003.* Seraph. *dict. decis. 482.* Pena, *& decis. 183.* & aliæ plures per Doctores passim adductæ, quibus diffinitum habemus, hos recursus simplices non improbari. Quibus non obstant *decis. 10.* apud Farin. *in posth. tom. 2.* cui responsum dedi *d. c. 7. §. n. 70.* sicut Sesse, & Salgado respondent *d. necis. 480.* apud Pœnam, ut notat Episcop. Turulens. *d. decis. 481. num. 3.* cui addendus Avendanno *d. c. 8. num. 50.* Et cùm tot, tantique viri peritissimi iustificationem huius recursus abundè comprobent, respondendo ad obiecta Dianæ, Barbosæ, & cæterorum contrariæ opinioni faventium, non debemus nos tractata iterùm revolvere.

His fundamentis jactis, ut ad specialia nostræ 34
Controversiæ deveniamus, notare debemus quòd
vis ab Ecclesiasticis inferri solet duplici ex causa.
Vel quia appellationi interpositæ à sententia lata
per eos, in his quæ ad suam jurisdictionem spectant, non deferunt in casibus à jure concessis, de
quo Salgadus tractat *in tot. vol. de Protect. reg.* Pereira *in tract. de manu reg.* & plures ex relatis *sup. num. 30. cum seq.* Vel quia mittendo falcem in messe aliena de laicorum causis profanis cognoscendo,
non solùm laicos gravant, sed jurisdictionem Re- 35
giam perturbant. Et licèt in eo judicio facilior aditus sit Regiæ potestati, quia hi laici supponuntur, non subditi, & defectus jurisdictionis objicitur; ægriùs tamen ferre Ecclesiastici solent, quòd
ex hac causa propulsetur violentia, forsan quia dato decreto, quòd *vim faciunt in cognoscendo, & procedendo*, causa remissa censetur judici laico,
quam Ecclesiastici ampliùs prosequi non valent. Sed
similis praxis admissa utique est ab immemorabili
tempore, eisdemque nititur fundamentis. Et hoc
non tantum in civilibus, verùm in criminalibus,
quando scilicet Reus criminis excepti ab immunita-
te per notorietatem facti, vel juris opem Ecclesiastici 36
implorat, dicendo, se à loco immuni violenter extractum fuisse. Nam violenter Ecclesiasticus procedit per censuras, si liquidè constat, reum non
confugisse ad locum immunem, vel patrasse aliquod ex crimnibus, quibus Ecclesia denegat privilegium immunitatis. Nam quolibet ex his concurrente, deficit qualitas, ratione cujus jurisdictiò 37
Ecclesiastica excitetur, cùm loquamur de Reo laico, & de crimine profano, aut mixti fori, cujus
preventionem obtinet laicus. Quia si Reus Ecclesiasticus sit, vel crimen ex his, quæ privativè pertinent ad Ecclesiam, tunc res aliter tractanda erit.

Et ut faciliùs observantiæ solidas percipiatur, 38
quamquam calamus horrescit aliorum dicta transcribere, necessarium duxi gravissimorum virorum
verba in medium proponere, ne ratio dubitandi
remaneat, si aliquis, ut evenire solet, negare audeat istius praxis realitatem.

Illustriss. D. D. Didacus Covarr. toto Orbe 39
doctrina celeberrimus *in d. cap. 35. pract. n. 2. versic. at si laicus*, hæc infit: *At si laicus per Judicem Ecclesiasticum gravetur, nec ipse Judex sit illius causæ competens, quia reus laicus est, & causa profana; tunc etiamsi gravatus appellet, dantur litteræ Regiæ de hoc, ut Judex Ecclesiasticus non cognoscat de ea causa, & remittat eam ad Judicem sæcularem, vel mittat processum ad Curiam: quo viso, si causa pertinet ad sæculares Judices, non agitur de deferenda appellatione, sed inhibetur Ecclesiasticus cognitione illius litis, & remittitur causa ad sæcularem Judicem.* Quæ quidem generalis doctrinam comprehendit causas immunitatis prætensæ, quia ratio tributiva jurisdictionis Ecclesiastico est sola violatio immunitatis, sed in sententia ipsius Domini *libro 2. variarum, capite 20. numero fin. vers. trigesimo quarto inferes*: immunitas non violatur, si extractus gaudere non debet juxta Canonicas sanctiones: ergo causa remanet merè profana, & Ecclesiasticus gravat cognoscendo, & procedendo.

Dom. Gregor. Lopez, Hispanus accursius *in* 40
d. leg. 13. tit. 13. part. 2. glossa 4. quam nostrates *glossam magnam* vocant, postquam in principio je-

cit fundamenta procedendi per viam violentiæ, concludit *ad finem*, diciendo : *Ne dum causa Ecclesiastica venit ad Curiam per viam violentiæ, vel inter Ecclesiasticas personas, sed etiam quando retinetur causa in Curia, quia est causa fori sæcularis, & super re profana, & quæstio vertitur in foro Ecclesiæ contra laicum.*

41 Castillus de Bobadilla *libro secundo politic. capite decimo quarto, numero trigesimo quarto.* Sic ait : *Y asi se estila, y se sentencia en los tribunales superiores, quando se trata del remedia, y auxilio real para quitar las fuerzas, que hacen los Ecclesiasticos, procediendo en estos casos contra los Ministros de Justicia.* Latinè sonant hæc verba : *Et sic observatur, & definitur in supremis Senatibus, cùm agitur de remedio, & auxilio Regio ad tollendam vim, quam inferunt Ecclesiastici, procedendo in his casibus contra Justitiæ Ministros*, in *capite decimo septimo*, plura adducit ad rem, *cap.* 18. *num.* 60. modum procedendi, si Ecclesiastici à violentia non desistant, describit : *& in notis, tit. A*, hanc praxim illustrat Doctorum authoritatibus, ac tandem *capite* 19. *num.* 40. addit: *Cada qual de los Jueces Eclesiastico y Seglar procede, el uno promulgando censuras, y el otro procediendo contra el delinquente, y amparandose con apelaciones, y con el auxilio real de la fuerca.* Latinè (nam hæc non tantùm Hispanis, quantum exteris scribuntur.) *Unusquisque Judicum Ecclesiasticus, & laicus procedit, unus censuras fulminando, & alius procedendo contra delinquentem, & utendo appellationibus, & auxilio Regio contra vim.*

42 Petrus Nunnez de Avendanno allegari solet *lib. de exeq. mand. part.* 2. *c.* 1. *num.* 32. Sed ego ad rem expendo ipsum *in c.* 22. *ejus.* 1. *part.* qui *num.* 1. loquendo Judicibus Ecclesiasticis, qui jurisdictionem Regiam perturbant per censuras sub prætextu privilegii fori, & laicis imponit necessitatem appellandi, & certiorandi Regem, & ait : *Quod procedit, quando apertè promulgantur censuræ causa impediendi sæcularis jurisdictionem, & sic in casu illicito, ut probant verba illa leg.* 16. *tit.* 6. *lib.* 3. *Recopil. Para que se impida la nuestra real jurisdiccion.* ibidem. num. 4. tractando de clerico primæ tonsuræ & assassino ait : *Si hujusmodi clericum capit sæcularis, potest eum punire, non spectata degradatione Ecclesiastici judicis, quia illud crimen est adeo grave, quòd Ecclesia non habet pœnæ impositionem condignam, & ideo statim punit sæcularis.* Et *num.* 9. agendo de immunitate loci, subjungit : *Ex supradictis asseró tenendum in practica, quòd in gravissimis delictis fugiens ad Ecclesiam non debet ejus immunitate gaudere*, ita ut in his omnibus iste Doctor tenet, quòd Judex sæcularis appellare teneatur à censuris, & Regem certiorare, ut vim propulset illatam, si Ecclesiasticus per censuras procedat.

43 Gabriel Monteroso, *in pract. tit.* 5. *del tercer proceso Eclesiastico*, materialem praxim hujus recursus latè describit, cujus authoritas non contemnenda est ; nam praxis illa composita fuit per Senatorem Pinciaæ Cancellariæ nomine suppresso, ut testatur Franciscus Carrasco, *inferiùs* expendendus, *num.* 47.

Ignatius Salcedo *ad prax. canon.* Bernard. Diaz, *d. cap.* 102. *lit. A*, hæc tradit : *Si verò Laicus per Ecclesiasticum judicem gravatur, eo quòd ipse illius causæ de qua controvertitur, Judex non sit competens, si appellationem interposuerit, litteræ Regiæ dantur, quibus præcipitur Judici Ecclesiastico, ne amplius de illa causa cognoscat, sed potiùs ad Judicem sæcularem remittat, vel mittat processum ad Regiam Curiam, quo viso, si causa spectat ad sæcularem judicem, non agitur de appellatione differenda, sed inhibetur Ecclesiasticus Judex, causa verò ad sæcularem remittitur.* 44

Joan. Garcia, *de Nobil. Glos.* 9. *vers. sexta conclus. num. fin.* ita dixerit : *Unde insurgit, ut gladius temporalis est quoad exercitium ordinarium apud sæculares, quòd Judices Ecclesiastici non possunt vocare ad se Laicos de re profana, nec in Regno permittitur, & dantur quotidie mandata Regia.* 45

Didacus Perez, *in l.* 5. *tit.* 1. *lib.* 2. *Ordin. Gloss. puedan conocer*, dixit : *Ex qua fundatur hodierna practica, quòd quando quis dicit sibi vim à Judice Ecclesiastico, vel ab alio conferri, datur compulsoria ad hoc ut admittatur talis appellatio, vel processus mittatur ad Regiam Cancellariam*, & gloss. *entre los Prelados*, ibi : *Hoc procedere, quando etiam inter Clericos est quæstio ex utraque parte, vel ex una inter Clericos, & ex alia inter Laicos.* Iste namque Doctor difficiliorem recursum credit, ut diximus, quando lis agitur inter clericos, quàm si agatur inter laicos, ut innuit augmentativa illa *etiam.* 46

Franciscus Carrasco, *ad leg. Reg. cap.* 6. §. 4. *num.* 24. ait : *Quando se provee auto de legos se retiene la causa, y proceso della como lo refieren los practicos, y lo trahe Covallos & antè eum Monteroso ò quien fuere el que hizo aquella practica que mui bien puede y debe alegarse in judicando & consulendo porque se entiende aver sido compuesta por un Oidor de Valladolid.* Latinè : *Quando datur decretum Laicorum, retinetur causa, & illius processus, ut referunt Practici, & adducit Covallos, & ante eum Monteroso, vel qui eam practicam fecit, quæ benè allegari potest in judicando & consulendo, quia creditur compositam fuisse à quodam Senatore Vallisoleti.* 47

Gaspar Rodriguez, *de ann. redit. lib.* 1. *quæstione* 17. *num.* 70. hæc scripsit : *Aut causa coram Ecclesiastico deducta, non ad ejus, sed ad Judicis laici jurisdictionem pertinet : quia super rebus profanis, & contra laicum reum mota : & tunc Senatus omnia acta per Ecclesiasticum annullat, & causam ad Ordinarium Judicem sæcularem remittit, vel eo suspecto ipsius cognitionem retinet, ut etiam advertit Salcedo, ubi suprà. Istum decretum* Auto de legos *pragmatici appellant.* 48

Don Josephus Vela, *lib.* 1. *dissert.* 10. *num.* 71. sic disserit : *Posset meritò debitor conventus illius declinare judicium, ab ejusque processu appellare, & per viam violentiæ (ut vocant) ad Regia Prætoria deferre, ubi Ecclesiasticum in cognoscendo, & procedendo adversus talem debitorem laicum vim facere declarabitur, vulgo* Auto de legos. *Quinimò idem consequetur, & si declinatoriam non objiciat, neque appellationem interponat.* Sed. *lib.* 2. *d. dissert.* 44. *ex num.* 46. fundamenta hujus praxis tradit. 49

Ga-

50 Gabriel Pareja, *de univ. instrument. edit. p. 1. tit. 2. resol. 6. num.* 260. breviter praxim complectens ait: *Aut ad Senatum, sive ad Regias Audientias recurritur pro vi Judicis Ecclesiastici auferenda, & pro obtinendo* decreto laicorum, vulgo Auto de legos. Iterùm ipse *resol. 7. à nu. 1.* fundat latè hanc potestatem tollendæ vis *num.* 35. quid fiendum ex actis editis, & post datum decretum laicorum, describit

51 Joannes Roa *in dict. trat. de jurib. Principal. quæst. 1. numer.* 36. nostram praxim approbat his verbis: *Si contigerit vis in usu immunitatis, & libertatis; id est si Ecclesiastici Judices, & Clerici excederent in modo defensionis rerum Ecclesiasticarum, atque Templorum, & personarum, quia mitis esse debet, nec more castrorum Ecclesia est armis defendenda, quibus si uterentur, excederent debitum modum: vel etiamsi extra limites immunitatis Ecclesiasticæ prodirent, ut si in casibus quibus nec Clerici, nec res eorum, nec delinquentes ad templa recurrentes immunitate gaudent, vellent Ecclesiastici immunitatem violenter defendere, in his enim vis, & injuria fieret Reipublicæ, & sæculari potestati per Ecclesiasticos. In his ergo casibus, licitum est, immò expediens esse dicimus, Principem, & quemvis judicem sæcularem, ad cujus distritum negotium spectet, auferre vim in usu immunitatis illatum ab Ecclesiasticis hoc modo: ut primùm adversus armorum vim, & tumultum donec quiescat, reipublica se opponat, & sine Canonis scrupulo auferant ab Ecclesiasticis arma illa, quibus tumultus fovetur: Deinde secundò in casibus in quibus apertè Ecclesiastica immunitas exceptionem patitur secundùm juris ordinationem, aut consuetudinem probatam; licitè utentur jure suo sæculares Magistratus, & non est illis vetitum, non observare immunitatem tunc, sicut vetaretur in illis casibus, in quibus illa conservari debet.* Et postquam *num. seqq.* modum procedendi confirmat, supposito moderamine inculpatæ tutelæ, tandem *n.* 47. ait: *At verò in re manifesta indicium non est, sed inspectio clara injuriæ. In re autem ista Judices non utuntur jurisdictione, sed protectione paternali.* Prosequitur doctè & piè: quare sive Theologus, sive peritus in jure sit, lectorem obsecro, quòd omninò hujus doctissimi viri duas primas quæstiones attendat.

52 Joannes Parladorus, *rerum quotid. lib. 2. in sesquicentur, diff. 76. §. 1. num.* 3. hæc tradit: *Porrò si Judex laicus petat à Judice Ecclesiastico, ut eum audiat, suasque recipiat exceptiones, asserens, nihil se contra Ecclesiasticam egisse immunitatem, debet Ecclesiasticus Judex illum audire, partesque ad probandum admittere, atque ita Judex sæcularis coram Ecclesiastico exhibet exemplum actorum à se gestorum, testes summariè receptos reproducit, seu (ut vulgò loquuntur) ratificat. Lapsis igitur terminis causaque conclusa Ecclesiasticus Judex sententiam pronuntiat, à qua sæcularis si intelligitur injustè pronuntiasse, appellat, Regiumque protestatur auxilium: additi Regii Auditores pronuntiant, aut Ecclesiasticum Judicem deferre debere appellationi, aut non debere deferre: si pronuntiant deferendum esse appellationi, Judex sæcularis remanet Judex causæ; sin autem pronuntiant non esse deferendum appellationi, Ecclesiasticus coercet censuris laicum judicem, donec reum Ecclesiæ restituat, nec ante eum à censuris absolvit, quàm pœnitentiam agat de immunitate violata.*

Alphonsus de Azevedo, *in d. l. 3. tit. 2. lib. 2. Recopil. num.* 20. ibi: *Sæcularis ipse Judex occurrit coram Ecclesiastico, & in modum gravaminis libellum proponit, nomine suo, & Jurisdictionis Regiæ, prætendendo annullari, & revocari mandatum, & allegando se potuisse illum extrahere, quia tale delictum commissum est, pro quo non debet gaudere immunitate; & tamen in defectu; quòd sic non fiat, appellat in forma, & protestatur expensas, & damna, & remedium del auxilio de la fuerza.* Et tandem concludit: *Judex sæcularis Justitiam fovens, nam de hoc loquimur, affirmando se in appellatione, & protestationibus appellat iterum à tali sententia, & prosequitur in appellationis gradu, & ut absolvatur cum ordinaria provisione, affert processum ad Cancellariam in gradu ordinario violentiæ.* Ipse enim *in l. 2. tit. 6. eod. lib. 1. ad fin.* remissivè de duobus modis propulsandi vim, praxim testatur. 53

Gundisalvus de Paz, *in prax. tom. 1. part. 5. c. 3. §. 3. num.* 181. hæc tradit: *Unde quoties casus occurrerit, in quo confugiens gaudere non debeat, judex sæcularis impunè (cognito priùs quòd Reus gaudere non debet) poterit illum extrahere. Et si Judex Ecclesiasticus suis censuris impedire velit, ab eo appellare poterit ad Judicem Ecclesiasticum superiorem, protestando auxilium Regium violentiæ, & mittere debet illicò ad Cancellariam pro ordinaria provisione, ut per viam violentiæ ducatur processus originalis & mittendum est mandatum uni ex procuratoribus Cancellariæ cum relatione facti. Quæ quidem provisio concedit statim, ut processus deferatur, & interim Ecclesiasticus absolvat excommunicatos, & interdictum suspendat per tempus sexaginta dierum. Et si in Cancellaria remittatur negotium ad Judicem laicum, pronuntiando locum habuisse appellationem illius ab Ecclesiastico, dictus Judex sæcularis procedit contra delinquentem.* Latino sermone verba tratado, ne tediosa repetitio fiat, quod in reliquis observavo. 54

Joannes de Evia Bolannos *in Curia Philip. p. 1. §. 5. numero* 4. sic dicit: *In Audientiis Regiis cognoscitur de violentiis illatis per Judices Ecclesiasticos, quando aliquis laicus querelam proponit ex eo, quòd in causa merè profana proceditur per aliquem ex is contra ipsum.* Et *part. 3. §. 12. num.* 62. ibi: *Et si nihilominùs proceditur, appellet ad Sanctissimum, vel ad eum ad quem de jure pertineat, & protestetur auxilium violentiæ, adeat Regiam Majestatem, & suam Regiam Audientiam: & si obtinuerit provisionem ordinariam, ut absolvat ad aliquem terminum, & mittat acta originalia ad Audientiam, notam faciat eam; sin minùs mittat pro ea, curando quòd acta ducantur ad Audientiam. Et si in ea visis pronuntietur Ecclesiasticum vim non intullisse, restituat confugientem Ecclesiæ; & si pronuntietur vim intulisse, procedat in eum, & puniat.* 55

Don Joannes Vela *in aureo tractatu de delict. part. 2. cap. 6. numero* 34. hæc docet: *Sed hoc de stylo non observatur; nam judex sæcularis nulla præ-* 56

ci-

cedente sententia delinquentes extrahit ab Ecclesia, & Judex Ecclesiasticus eos repetit per censuras à quibus appellat sæcularis, & à supremis Tribunalibus impetrat mandata Regia, ut Ecclesiasticus excommunicatos absolvat, & per sexaginta dies suspendat interdictum, intra quem dierum terminum processus mittendus est ad Judices superiores, qui si animadvertunt delictum de exceptis, declarant Judicem vim facere; & tunc sæcularis procedit in causa ad puniendum delinquentem.

Alphonsus de Villadiego, *in polit. c. 3. numero 246. cum seqq.* ita scribit: *Si offeratur casus extrahendi delinquentem facta summaria, requirat cum ea Provisorem, vel Judicem Ecclesiasticum, ut dictum est, & eo extracto si postea invenerit, quòd gaudere debet, aut intellexerit, quòd sententia restitutionis Ecclesiæ justa est, restituat eum illicò, antequam ab aliquo petatur, quia animi levitas non est obtemperare ante coercitionem superioris. Et si Ecclesiasticus procedit injustè in eum per censuras, substantiet causam exhibendo coram eo copiam informationis, & actorum, quæ facta per eum fuerint ad justificationem, & appellet in tempore formaliter ab omnibus procedimentis Ecclesiastici, & à censuris, & cæteris ab eo gestis, protestando nullitatem, & auxilium Regium violentiæ, & declinando jurisdictionem, & mittat illicò ad impetrandam provisionem ordinariam, quæ concedi solet in Regiis Cancellariis, ut absolvat per sexaginta dies; aut in consilio qui datur per octoginta, & injungat eam, ut pareat, & absolvat, & interdictum suspendat, si positum fuerit, curando quòd acta transmittantur ad Regis Audientiam, virtute dictæ provisionis ordinariæ, quæ compulsoria est. Et cùm pronuntiatum fuerit Ecclesiasticum vim non fecisse, restituat confugientem Ecclesiæ: & si pronuntiant vim fecisse, debet procedere contra eum prout de jure reperiet.* 57

Hieronymus Cevallos, *in tr. de via viol.* pluribus in locis de hoc articulo agit, sed ad rem propiùs, *part. 2. quæst. 5. ex numero 19.* quo latè praxim describit, & *num. 22.* ita loquitur: *Sed si casus fuerit notorius, in quo Reus non debet gaudere juxta sacros Canones, & motum proprium Gregorii XIV. tunc pronuntiatur, quòd Judex Ecclesiasticus vim infert, & quòd deferat, & reponat, & causa remittitur ad sæcularem, & censuræ tolluntur; quo in casu potest sæcularis judicare causam contra Reum, & executioni mandare sententiam.* 58

Antonius Pichardus, qui suo tempore meruerat Præceptoris communis epithetum, *in manud. ad prax. part. 3. §. 8.* sic docuerat: *Quòd si confugiens immunitate frui non debeat, Judex sæcularis impunè poterit illum extrahere; & si Judex Ecclesiasticus suis censuris impedire velit, ab eo appellare debet ad superiorem Ecclesiasticum, & protestari auxilium Regale* de las fuerzas, *mittetque ad Cancellariam casus relationem, item & mandatum cuidam Procuratori, ut is Judicis sæcularis nomine ordinariam Regalem provisionem petat, ut per viam violentiæ processus originalis ad Regios superiores remittat, qui interim jubent, sexaginta dies excommunicatos absolvi, & interdictum suspendi, apud quos, si constiterit Judicem Ecclesiasticum vim intulisse, & rectè sæcularem judicem appellasse, remittitur causa, ut contra delinquentem procedat.* 59 60

Don Franciscus Salgado *de Regia protect. p. 1. c. 1. num. 3.* hæc tradit: *Secundo modo iste patet aditus, & salubre refugium ad Regiam majestatem, quoties Judex Ecclesiasticus mittens falcem in messem alienam, de merè laico, re simul merè profana cognoscens Regiam temporalem jurisdictionem usurpat, propriè limitibus non contentus, quod querelam de Auto de legos practici vocant.* Et *ibid. num. 4.* postquam recursus ad tollendam vim in casibus immunitatis mentionem facit, profitetur se nolle de eo tractare, remittendo lectorem ad doctrinam Castelli de Bobadilla, ne vitium transcribendi incurrat, quare clarissimè sententiam fert, illius doctrinam approbando, quæ relata est *num. 41.* 61

Neque his obstant tradita per Augustinum Barbosam, *in prax. exig. pens. qu. 8. numer. 58.* ex privato scripto D.D. Ferdinandi de Ojeda desumpta, ut asserit, quæ expendi solent pro contraria opinione, credendo D. Salgado contrà nos pugnasse, *d. tract. de Reg. protect. p. 2. c. 4. num. 116.* Nam truncata verba edunt, quod ut perspicuum fiat, & hunc doctissimum virum in alia diversissima specie locutum fuisse percipias, sume verba *à num. 114.* quæ sic se habent: *Ac propterea evidentem & notoriam vim facit Judex Ecclesiasticus, si confugientem ad Ecclesiam vi exemerit, ab hacque carceratione, tanquam ab injusta emissæ appellationi deferendum esse Tribunal supremo, cujus auxilium violentiæ protestatur, declaravit* (sequitur *num. 115.*) *Quod extende non solùm ad laicum confugientem ad Ecclesiam, verùm etiam ut habeat locum in Clerico, ut iste ab ea invitus extrahi, & capi non possit,* tenet Bernard. Diaz *in pract. Canon. c. 115.* Joann. de Vischis *in tract. de immunit. ab ipso citato. Et ex* Decian. Covarr. Diaz, Clar. & infinitatis aliis latè fundat, limitat & extendit Prosperus Farin. *tom. 3. crim. q. 28. num. 7. & 8.* (concludit *num. 116.* immediatè:) *Et ut cætera in hoc articulo taceam, dico quòd multi sunt ad Ecclesiam confugientes, quibus peculari ratione ejus immunitas non favet, immò jure, & lege permittente ab ea capi, extrahique possunt invîti. Quales ii sint, accuratè in unum redigit* Remigius, *tract. de immunit. Eccl.* Decian. *in tract. crim. part. 2. lib. 6. c. 25. per tot.* Covarrub. Var. *lib. 2. cap. 20.* Farinac. Bobad. &c. *Et ideò omnes hi, qui non gaudent immunitate Ecclesiarum, jure, & debitè à Judice capi possunt, & ab Ecclesia extrahi. QUI SI APPELLAVERINT, sintque protestati regium auxilium violentiæ, causa ad ipsum Judicem remittenda est, & vim non fieri declarandum.*

Totus iste discursus, sicut inscriptio capitis, quæ sic se habet: *Quando & quibus casibus judex Ecclesiasticus vim faciat, non deferens appellationi interpositæ à carceratione,* de extractione facta per Judicem Ecclesiasticum agit; quod contextura ipsa demonstrat, resolutionis substantia confirmat, & verba universa patefaciunt; extractus enim per Judicem laicum non eget remedio extraordinario recursus, ut apellans in Regiis Audientiis audiatur. Cuncta colligenti, plura non congruentia in collectaneis cumulare contingit: & ideò sive Barbosa, sive Ojeda sit, qui in dicto loco confusionem Domino Salgado irrogat, ipse hac labe confunditur; nam ignoranter, ne dicam

cam turpiter hic locus allegatur ad excludendum Decretum laicorum in violentiis illatis ratione immunitatis, ut accuratè notat D. Retes, *dict.* §. 62 3. *num.* 77.

Et noviter D. Michael Cortiada *in decisionibus Cathaloniæ t.* 1. *dec.* 2. *num.* 53. dicens: *Aut ad supremum Senatum, sive ad Regias Audientias, pro vi judicis Ecclesiastici auferenda, & pro obtinendo decreto laicorum, vulgo* Auto de legos, *prout cavetur l.* 4. *tit.* 7. *p.* 3. *ex l. fin. t.* 1. *l.* 1. *Recop.* adducens Covarrub. Rodericum, Bobadillam, Salgadum, Velam, Parejam, Azevedum, Paz, Salcedum, & Parladorium.

63 Istæ Practicorum nostrorum observationes, sive doctrinæ perspicuam reddunt communem praxim; sed cùm ipsi ut plurimùm loquantur de Judicibus ordinariis, sive specialibus, non omnino adæquantur ad praxim Aularum criminalium Regiarum Cancellariarum, & supremæ criminum in hac Curia Aulæ. Nam in qualibet ex eis adest Fiscalis, qui quoties casus emergit, Jurisdictionem Regiam defendit, appellando, protestando, processum debito modo instruendo, & suo in casu recurrendo ad ipsam Cancellariam, vel Consilium; ita ut cum Præfectis Curiæ parum, aut nihil agendum sit, neque ipsi defensionem suscipiant, nisi casu quo nominatim excommunicatio in eos lata sit. Quod rarò evenit, nam unquam fermè controversiæ excitantur, quia ipsi violenter extrahi confugientem mandent. Sunt quippe viri doctissimi, immunitatem, ut decet, venerantes, & sic quæstiones ut plurimùm agitantur, quando rei allegant, adductos fuisse per locum immunem, vel supponunt, captos fuisse à satellitibus in cœmeteriis, vel locis adjacentibus Ecclesiis; aut probationibus falsis utuntur ad evadendam pœnam. Et specialiter in hac Regia, cùm facillimus sit aditus ad Curiam Reverendissimi Nuntii Apostolici, difficilior redditur illatio violentiæ, & sic rarissimæ sunt causæ, in quibus necessarius sit usus recursus. Quia cùm in arbitrio Fiscalium resideat uti remedio appelationis, vel auxilii Regii, nisi in casibus notoriis recurrere non solent, licèt possint.

64 Et quamvis verum sit, quòd Judices Ecclesiastici dum agunt de restitutione criminosi immuniratem allegantis, per censuras tractant de defendenda præeminentia Ecclesiarum, quæ Prælatis commissa est; in his violentiæ intervenire solent, ut scitè notat Avendanno, *d. c.* 1. *n.* 32. *vers. non solùm* dicens: *Non solùm quando agitur super Ecclesiis, vel fructibus earum, sed quando agitur super præeminentiis, & bonorantiis Ecclesiarum; nam in his potest quis vim pati.* Joann. de Roa, *dict. qu.* 1. *n.* 7. ibi: *Item vis est quando Ecclesiasticus in sententia, & mandato incurrit errorem intolerabilem contra jus manifestè.* Victoria *d. relect.* 3. *num.* 3. ibi: *Circa quod nota, quòd Dominus Cajetanus concedit l. de potest. Pap. c.* 27. *etiam circa administrationem Ecclesiarum, posse Principem resistere, si manifestè dissipent Ecclesiam.*

65 Quod Leo IV. summus Pontifex fieri posse fatetur *in c. nos si incompetenter* 41. 2. *quæst.* 7. & alii Pontifices *in cap. si Episcop.* 13. 18. *distinct. C. licet* 10. *de for. compet. c. si quando* 5. *in fin. de rescript.*

66 Verùm ista non sic capienda sunt, ut passim, atque in omni negotio violentiæ remedium imploretur. Nam quoties ex eodem facto resultat, Reum ad Ecclesiam confugisse, & crimen patratum, non esse de exceptis, ineptè quidem, & injustè Judex procederet ad extrahendum Reum: immò dignus erit pœna, si contemptis Canonicis sanctionibus immunitatem Ecclesiæ violaverit. Idem fermè dicendum venit, si res dubia sit, quia in dubio favendum est Ecclesiæ, ut omnia jura 67 clamant: quod Ethnico Papiniano non latuit, *in leg. sunt personæ* 43. *ff. de relig. & sumpt. funer.* ibi: *Nam summam esse rationem, quæ pro religione facit.* Quare supponendum est, quòd tantùm loquimur in casu notorio, nempè quando Reus manifestè gaudere non potest immunitate Ecclesiæ, vel quia de facto clarè constat, non confugisse ad locum immunem: vel quia de jure liquidè resultat crimen ab eo patratum ejus qualitatis esse, ut Ecclesia ei non subveniat, regula generali hujus privilegii expressè illud eximendo. Quæ quidem notorietas necessaria est, ut Avendanno, Roa, & Victoria, *ubi prox.* docent, quibus addendi Pereyra *de man. Reg. part.* 1. *cap.* 4. *numero fin.* afflict. *de decis.* 24. *num.* 9. Vasquez *in d. apolog. disp.* 2. *cap.* 3. *num.* 6. Curtel. *lib.* 2. *de immun. qu.* 15. *n.* 31. in quo conveniunt omnes ferè adducti *suprà, n.* 30. *cum duob. seqq.*

Sed ad clariorem explicationem suppono cum 68 Innocentio III. *in cap. tua nos* 8. *de cohabit. cleric. & mul.* definitionem notorii desumi ex verbis Text. ibi: *Quòd si crimen eorum ita publicum est, ut meritò debeat appellari notorium, in eo casu nec testis, nec accusator est necessarius, cùm hujusmodi crimen nulla possit tergiversatione celari.* Quibus verbis comprehendi definitionem notorietatis communiter Doctores renent, ut tradit Barbosa *de apell. verb. utri. jur. appell.* 166. *num.* 2. Farin. *qu.* 21. *per tot.* Salgado *de Reg. protect. p.* 3. *cap.* 14. *numer.* 53. & Curtel. *d. l.* 1. *qu.* 14. *num.* 10. Et consequenter si apertè, clarè, & manifestè constet, Reum ad locum immunem non confugisse per notorietatem facti, constabit carere privilegio immunitatis; ita ut absque accusatore, appellatione, testibus, aut fori declinatoria relinquendus est Judici sæculari, ut in eum pro- 69 cedat. Idem dicendum erit, si eodem modo constiterit, captum fuisse in loco profano, quia etiamsi dixerit, adductum fuisse per Ecclesiam, donec liquidè non probaverit, libertatem consecutum fuisse, & liberum ad locum immunem confugisse, Judex laicus habet fundatam intentionem ex eo, quòd captus sit in loco profano, ut tenent omnes, quos adduxit Curt. *dict. libro* 1. *qu.* 30. *per tot.* quibus addendi Cortiada, *l.* 2. *decis.* 84. *num.* 2. *cum seqq.* Præsul. Urrutigoyti, *de Comp. Juris. q.* 79. *n.* 26. & ego dixi *sup. d. contr.* 7. *n.* 9.

Sed dices quando notoriè de facto simili appa- 70 rebit? Et dico, quòd quando per alegationem immunitatis propositam, per Fiscalem Curiæ Ecclesiasticæ, dicentem evidenter apparet, reum ad locum non immunem confugisse, quod exemplis, practicis comprobare est facillimum. Primum exemplum sit resultans ab specie proposita, *d. contr.* 7. *num.* 1. Nam Thomas de Leturia deduxit coram Ecclesiastico, captum fuisse in Oppido de Molina, & dum alligatum ducerent satellites ad hanc Curiam transierunt cum eo per

rui-

ruinas in eremo apparentes, quæ dicebantur olim
71 Ecclesia fuisse; in hac facti contingentia minimè probatur, Reum ad locum immunem confugisse, etiamsi de facto deducto plures testes haberet; quia neque apparebat de Ecclesia, neque de confugio, & libertate à satellitum manibus. Quare per notorietatem ipsius facti deducti, apparebat, Reum illum non posse juvari privilegio immunitatis, ut latè probavi, *d. contr. 7. ex num.* 3. Nam neque constabat, Ecclesiam ibi unquam fuisse authoritate Episcopi destinatam, neque adesse spem reædificationis, neque liberum in eam intrasse: immò totum contrarium apparebat. Secundum exemplum sit resultans ab specie propo-
72 sita, *Controv.* 24. Nam Alphonsus de Montufar, de quo in ea agitur, captus fuit in diversorio cum sodalibus epulando: immunitatem allegaverat ex eo, quòd ratione alterius criminis, de quo tunc non agebatur, per aliquot annos antea perpetrati, ad Ecclesiam confugerat, à qua nemine compellente, aut suadente, spontaneè exierat; quo in casu non gaudere evidens est, ut doctè probat Præsul Urrutigoyti *in eod. tract. qu.* 90. *num.* 5. & ante eum pluribus Cortiada, *libro* 1. *dec.* 12. *num.* 24. Et cùm Judex Ecclesiasticus per censuras procederet ad restitutionem, recursus emis-
73 sus fuit per D. Fiscalem ad Consilium, in quo, causa de more relata, pronuntiatum fuit anno 1659. *Ecclesiasticum vim fecisse in cognoscendo, & procedendo, & causa remissa fuit Aulæ*: & in ea terminata reum condemnando ad triremes per decennium, & sententia executioni deducta, ut *in eadem controv.* 24. latiùs dixi: Quæ quidem decisio in terminis est ad quæstionem de qua agimus. Huic similis est casus Hieronym. Rodajo
74 oppidi de Caramanchel citerioris, incolæ: quem in proprio habitaculo apprehenderam, ratione sexdecim delictorum, de quibus accusabatur. Allegavit coram Ecclesiastico, se per decennium antecedens confugisse ad Ecclesiam, quia Judex ordinarius urbis procedebat in eum pro diverso crimine. Litteras ab ordinario Eclesiastico hac de causa obtinuit, ut restitueretur Ecclesiæ, à qua olim extractus dicebatur. Crimen illud erat levissimum, & Judex ordinarius sæcularis causam omninò despexerat, atque filium in plena libertate reposuit, qua functus fuit per decennium, & ampliùs ad tot crimina patranda. Et sic evidenter apparebat non gaudere immuni-
75 tate ratione criminum posteà patratorum. Tertium exemplum sit, quando Reus captivus ducitur in vehiculo cum vinculis, & custodibus, & rota tangit septa alicujus Ecclesiæ, vel ipse extendex manum parietem templi tangit. Nam in his speciebus, & aliis similibus, notoriè apparet ex eadem allegatione implorantis immunitatem, ad locum immunem non confugisse, sicque ea frui non posse, ut docent D. Covarrub. *Var. lib.* 2. *cap.* 20. *numero* 3. Hippo. de Marsil. *in leg. unic. Codic. de rapt. virg. numero* 115. Antonius Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 10. *numero* 2. ubi Ayllon Farinac. *quæst.* 28. *numero* 29. *& in append. immunit. cap.* 15. *numero* 101. *&* 103. Guttierrez, *lib.* 3. *pract. quæst.* 6. *per totum.* Azevedo *in d. l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *Recopilat. numero* 11. Anastas. Germon. *de sacror. imm. cap.* 16. *numer.* 7. Sanchez, *tom.* 2. *Consil. moral. lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 8. *numer.* 9. Bobadilla, *d. l.* 2. *cap.* 14. *numero* 61. Curtel. Cortiad. & Urrutigoyti adducti *suprà, numer.* 69. & D. Retes *d.* §. 3. *numero* 63. Ob quod apparet, 76
Ecclesiasticum vim fecisse in cognoscendo, & procedendo, cùm deficiat basis, & fundamentum jurisdictionis Ecclesiasticæ, nempè locus sacer, cujus immunitas violata sit. Et si debito modo recursus ad Consilium emissus foret, quamvis de appellatione, vel declinatoria non constaret, absque dubio decretum laicorum obtineretur, & remissoria ad Judicem sæcularem. Quia cùm in his extraordinariis cognitionibus procedatur ex bo- 77
no, & æquo, nec petendi formulæ, nec solemnitates judiciorum observantur; sed occurritur ubi naturalis ratio exigit, & æquitas suadet, licèt pars in petendo deficiat, ut vis excludatur, quoties manifestè detegitur. Ut latè probat Gabriel Pereira, *de man. Reg. d. p.* 1. *cap.* 11. *numero* 1. Ex quo deducitur, quòd in sententia Doctorum superioris notæ, ad decreta laicorum obtinenda non est necessaria appellatio, protestatio, vel fori declinatoria; nam omnibus his deficientibus procedit recursus, ut probat Gloss. *in c. Imperialis*, §. *præterea. De prohib. feudor. appel. per Frideric.* Bartol. *in l.* 1. §. *post. operis*, *numer.* 8. 78
ff. de nov. oper. nuntiat. Guliel. Benedict. *in capit. Raynuncius, verb. si absque liberis, num.* 49. *de testam.* ex nostratibus Gaspar. Rodrig. *d. l.* 1. *c.* 17. *num.* 71. Ceval. *de via viol.* 11. *Gloss.* 16. *n.* 20. D. Joseph. Vela, *d. dissert.* 10. *num.* 71. *ad fin.* D. Salgado, *d. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 69. qui licèt Cevail. in aliis dissentiat, in hoc puncto conformatur. Quod etiam expressè tenuerunt D. Covarr. relatus *supr. nu.* 39. & Ignat. Salcedo relatus *num.* 44. quorum verba ibi tradidi.

Verùm his obstare videtur communis traditio, per quam sæpiùs pronuntiari dicitur, *Causam non duci in statu violentiæ*, quod est idem, 79
ac dicere: pro nunc vis non infertur, quod procedere nequit, nisi ex eo quòd Ecclesiasticus vim non infert, dum de causa cognoscit, neque de ea pronuntiavit, & executioni sententiam deducere non tentat. Sed fateor, hæc fieri pluries, & eo non obstante nostra sententia tenenda est. Quia loquimur in casu, quo manifestè liquet, reum ad locum immunem non confugisse eo mo- 80
do, quo Ecclesia requirit ad eum protegendum. At verò si nondum liqueat de defectu jurisdictionis Ecclesiastici, vel dubia reddita sic quæstio an confugerit, vel non, ad locum immunem, utputà si reus captus sit verè in loco profano, & per testes falsò deponentes probaverit coram Ecclesiastico, captum fuisse in Ecclesia, non apparet de violentia illata, donec sæcularis detegat falsitatem: quare ea non detecta, si recursum emiserit, causa duci non potest *in statu* debito, ut de violentia in procedendo, & usurpando jurisdictionem cognoscatur. Atque adeo expectanda est pronuntiatio Ecclesiastici, 81
& si pro reo sententiam tulerit post detectam falsitatem, tunc jam vim infert, & causa *in statu* erit, ut de violentia pronuntiari possit. Quartum exemplum in his terminis præ manibus ha-

bui; nam duo Rei oppidi Molinæ de Aragon, qui in hac Curia capti per satellites fuerant, con-
82 tra quos ratione gravissimorum criminum procedebam ex commissione Consilii, anno 1668. postquam per plures menses detenti fuerant, causa jam conclusa, & relata solemniter ad difinitivam, immunitatem probare intentarunt per trium testium falsas depositiones: litteras monitoriales, impetrarunt cum comminatione censurarum quas mihi notas fecerunt, quando ad ferendam sententiam properabam. Suspensa publicatione, & inspectis actis Ecclesiastici, detecta liquidè fuit falsitas, qua tales testes in rerum na-
83 tura non erant. Unus namque, si nomen, cognomen & ministerium, in quo Dominæ nostræ Reginæ servierat, attendenda essent, humatus publicè fuerat, antequam Rei caperentur per plures menses, de quo per rei evidentiam apparuit. Alii duo perquisiti fuerunt in habitaculis, in quibus in eodem examine commorari deposuerant, & repertum fuit homines similibus nominibus, cognominibus, vel officiis prædictis numquam in eis habitasse: addebatur probatio concludens loci profani, in quo capti palàm fuerant; quare Ecclesiasticus litteras revocavit, & non gaudere dixit: si per suppositionem pronuntiasset pro Reis, tunc procederet violenter, quia jam falsitas erat detecta, & recursus procederet, causaque duceretur in statu. Sed necessariam in hac specie appellationem crediderim, sicut in omnibus speciebus, in quibus non liquet notoriè, quòd reus caret immunitate, tum ad gerendam morem pragmaticorum, qui hæc solent observare; tum etiam, quia si Judex errorem ceperit in æstimandis probationibus, remaneat patens aditus ad superiorem Ecclesiasticum.

84 Quando verò non dubitatur de facto confugii, immò supponitur, & sæcularis nititur in eo, quòd Reus commissit crimen exceptum ab immunitate, distinguendum esse arbitror: an agatur de crimine expressè excepto in Constitutione Gregoriana, vel de excepto per interpretationem, utpu-
85 tà quia ante eam à jure Canonico excipiebatur, vel legitima consuetudine inter excepta annumerabatur. Si agitur de expressis in Constitutione Gregorii, & per notorietatem appareat, reum aliquod ex eis perpetrasse, idem dicendum erit, nempè quòd nulla adhibita appellatione, protestatione, vel declinatoria, recursus procedit, semperque *status* habet, ut pronuntietur, Ecclesiasticum *vim intullisse cognoscendo, & procedendo.* Quia reus est Laicus, causa merè profana, & deficit violatio immunitatis, quæ est causa excitandi jurisdictionem, quippe notoriè constat, reum commisisse crimen pro quo privilegium immuni-
86 tatis est ei denegatum. Mirè ad rem Villadiego, *in l. 1. tit. 3. l. 9. for. judic.* ibi: *Non debet Judex eum extrahere, donec terminetur super eo articulo, nisi notoriè constiterit, non debere gaudere Ecclesiæ immunitate: quia tunc benè poterit Judex sæcularis, etiam absque Episcopi, vel Prælati permissu, vel licentia, delinquentem ab Ecclesia extrahere. Nam cùm Ecclesia eum non tueatur,*
87 *nulla injuria ei irrogatur.* Idem docet Joannes Roa, *d. qu. 1. nu. 42.* ibi: *In casibus à jure expressis licitè sæcularem Judicem, ac Principem obstare Clericis, ne justæ administrationi ipsi obstent, & quovis modo servata Ecclesiæ reverentia, posse etiam de ea quæ jus concedit, agenda procedere, ut ad comprehensionem, & eductionem ab Ecclesia.* Idem tenent Rebuffus *in proœm. Constit. Gloss. 5. num. 40.* Dominus Covarrub. *d. c. 20. in fin.* Ti- 88
ber. Decian. *d. tom. 2. l. 6. c. 29. n. 1.* Guid. Pap. *decis. 121. ex num. 1.* Guill. Benedict. *in d. cap. Raynucius, verb. uxorem, num. 444.* Villadiego, *in polit. c. 3 n. 238.* Bobadilla, *d. c. 14. ex n. 64.* Gambacurt. *l. 6. c. 14. & l. 8. cap. 20.* Farin. *d. q. 28. n. 75.* Nicol. Boer. *decis. 109. num. 1. &. 2.* Azevedo, *in d. l. 3. n. 29.* Fagundez *in decal. to. 1. l. 5. c. 1. nu. 22* Thomas del Bene, *de immunit. to. 2. cap. 16. dub. 4. sect. 2. n. 8.* Nec obstat Diana, *d. p. 1. tract. 2. de immunit. resol. 14.* nam accuratè respondit Curtel. *d. l. 1. q. 14. ex nu. 4.* Quibus addendi Cortiada, *decis. 3. nu. 19. cum seqq.* qui plures adducit, & Præsul Urrutigoyti, qui in casu notorio hanc conclusionem tuetur, *q. 44. n. 18.* absque eo quòd expectanda sit cognitio Ecclesiastici, quia in notoriis ordo juris est ordinem non servare, *d. c. tua nos, de cohabit. clericor.* pluribus Salgado, *dict. p. 3. c. 14. n. 47.*

Hujus conclusionis exemplum resultat ex facto 89
deducto *supr. controv. 17. n. 1.* Nam cùm in oppido de Escalona ludus taurorum agitaretur, *die 7. Augusti 1662.* in conspectu Magistratuum Municipalium, & totius populi, rixa suscitata inter Didacum del Valle illius oppidi, & Didacum Ximenez oppidi de Nouvela, dum ipsi corrixabant, Joannes Polo, qui cum Didaco del Valle nullam inimicitiam, nec causam habebat currens ab angulo à tergo ense percussit, & proditoriè vulneravit, & occidit. Ad Ecclesiam statim confugit, à qua per Judicem ordinarium extractus fuit: Ecclesiasticus per censuras repetere curabat; recursus emissus fuit ad Regium Pintianum Prætorium, in quo pronunciatum fuit, *vim fecisse cognoscendo, & procedendo.* Quia per 90
notorietatem evidenter apparebat, patrasse crimen nominatim exceptum, tam in jure, *c. 1. de homicid.* quàm *in Constit. Gregoriana.* Aliud simile exemplum deduci potest *ex controv. 30.* quia homicidium de quo in ea agitur coram multitudine Populi in atrio Palatii proditoriè patratum fuit. Sed habent sua sidera causæ nam tribus Ecclesiasticorum Judicum sententiis Rea criminis illius obtinuit, immunitate gaudere.

In casibus verò in quibus per acta processus no- 91
torium fit, reum patrasse crimen exceptum; nam hoc etiam dicitur notorium, juxta Text. *cap. cùm olim 24. de verb. sign.* pluribus Barbos. *d. appellat. 166. num. 3.* debet Judex Laicus actorum exemplar coram Ecclesiastico edere, testes cum citatione partis reproducere, & causam perfectè instruere, ut concludenter appareat de crimine patrato, & sententiam Ecclesiastici expectare. Si inique notoriè pronuntiaverit, appellationem interponat, & protestetur auxilium Regium, reumque ad Consilium deducat; ut per viam violentiæ decernatur. Nam
si his omissis recursum emiserit, se nihil acturum 92
credat, quia absque dubio *non duci in debito statu* pronunciabitur, quod plus nocere solet, quàm prodesse: Licèt enim ex hac pronunciatione non

im-

impediatur quominùs possit causam instruere, & cùm *in statu* reperiatur, iterùm ducere, tanquam suspectus recursus inspicitur, qui ductus fuit, dum causa defectuosa reperiebatur. Si verò aliqua tergiversatio in probatione criminis, vel qualitatis
93 excludentis ab immunitate reperiatur (potest enim probari crimen homicidii liquidè, & non probari concludenter proditio, & sic de cæteris) prudenter justè ac scitè operabitur, si omissa via recursus, appellationem prosequi coràm Ecclesiastico superiore procuraverit. Nisi ei appellatio denegata fuerit, quia hoc in casu per aliam viam patet aditus recursui, nempè ob violentiam factam non deferendo appellationi, de qua latissimè Salgado, *in d. tract. de Reg. protect.*

Ex his apparet, quàm diversus sit modus pro-
94 cedendi in his quæstionibus immunitatis per Judices Regnorum Castellæ, à modo statuto in Regnis Coronæ Aragonum. Nam in istis proceditur cum Ordinariis Ecclesiasticis per viam competentiæ jurisdictionis, cum nominatione arbitrorum, & tandem per Cancellarium virum in Ecclesiastica dignitate constitutum, nullum interesse habentem in causa, qui eam dirimit, seclusa appellatione, vel recursu. Et sic duo Judices contendentes æqualitatem in ea obtinent, quæ valdè necessaria est in omni judicio. De qua forma latè tractavi
95 *to. 2. de reg. Valent. c. 7. §. 1. per totum*, & post me latiùs Don Michael de Cortiada Senator dissertissimus Bachinonensis, *in duob. vol. decis.* signanter, *to. 1. decis. 4. & 5.* & Præsul Tirasonensis, Don Didacus Frances, Urrutigoyti, qui mirabiliter munus Cancellarii in Regno Aragonum implevit, in docto *tract. de compet. jurisdict. præcipuè q. 34.* In Castellæ verò Regnis solus Ecclesiasticus cognoscit; & cùm ejus intersit decernere, an sua sit jurisdictio, Judices laici Rei fiunt, & declinando jurisdictionem Ecclesiastici, offendere eum solent, cùm pauci sint, qui ejus fimbrias extendere non curent. Ex qua differentia procedendi utilissimi effectus resultant, quorum duos præcipuos attingam. Primus sit, quòd cùm origo illius modi procedendi reducatur ad concordiam initam inter Regem Aragonum, & Prælatos authoritate Pontificis cum interventu Legati illius ad hoc electi, qui fuit Bertrandus Cardinalis Convenarum, ut patet ex Bulla, quam tradidi *in princ. d. c. 7.* & etiam ad litteram ponit Cortiada, *d. dec.*
97 *4. num. 8.* Quæ quidem concordia per plures summos Pontifices approbata reperitur, tum eam ad litteram transcribendo, tum etiam illius substantiam narrando, ut *ibidem* dixi, non potest dici jus quæsitum fuisse per concessionem, gratiam, vel privilegium, sed per contractum ultrò, citròque obligatorium. Et licèt Aragonenses quoad se originem referant ad foros, in quibus nulla mentio de hac concordia reperitur, ut patet ex traditis per Sesse, *decis. 113. per totam*, Calix. Ramirez *de leg. Reg. §. 2. ex num. 3.* & Præsul. Urrutigoyti, *d. q. 34. num. 1.* hoc intelligendum credo quoad executionem, & usum: nam fori de re Ecclesiastica non tenerent, nisi originem mutuassent à jure authoritate Pontificia lato, prout illa concordia fuit inita inter Regem, & Primatem, nempè Archiepis-
98 copum Tarraconensem. Licèt enim Aragonenses Metropolim habeant, ab *anno* 1318. ex concessione Joann. XXII. regnante Jacobo II. & Concordia facta fuit *anno* 1372. ut ex ea resultat, authoritate Gregorii XI. regnante Petro IV. tuncque in Provincia Tarraconensi solùm continerentur Ecclesiæ Cataloniæ, Valentiæ, (dempta parte diœcesis Cartaginensis, ex qua hodie componitur Episcopatus Oriolensis, ad quem posteà extensa fuit, ut dixi, *d. §. 1. num. 11.* Et sic ipsa Ecclesia Valentina interfuit in contractu, & ejus nomine Romeus de Solet, & Bernardus Company Canonici præbendati, & Procuratores Capituli ejusdem, ut habetur *in for. 10. de jurid. omn. judic.*) Balearium que; cùm inita fuisset inter Regem, & Primatem, aliosque Prælatos, ad universa Regna facta dicitur, concurrentibus authoritate Pontificia, & Regia, quæ nullam limitationem habent: sicut nec ipsa concordia; in qua dicitur facta ad Provinciam Tarraconensem: quod si capiatur de divisione antiqua Hispaniarum, plura alia continet: sed credo referendum absque dubio ad Ecclesias suffraganeas Tarraconensi, inter quas Valentina connumerata fuit usque ad *annum* 1492. quo in Metropolim erecta fuit ab Innocentio VIII. regnante Catholico Ferdinando. Et probabiliter ad cæteras ditiones Regis Aragonum, quarum primatum obtinet Tarraconensis Ecclesia.

Sicque contenta in dicta Concordia irrevoca- 99
bilia remanserunt virtute contractus initi inter Regem, & Ecclesiam, ad cujus implementum tenetur summus Pontifex ex eo, quòd authoritate ipsius facta verè fuit Concordia; ac per consequens ipse contrahens est juxta Vul. *l. 1. §. omnia Cod. de verer. Jur. enucl.* ibi: *Omnia enim meritò nostra facimus: quia ex nobis omnis eis impertitur authoritas*, pluribus Barbosa, *axiom. 163.* quibus addendus Pereyra, *de manu Regia, part. 1. cap. 6. ex num. 3.* quo latè probat hanc irrevocabilitatem in simili concordia, tenens quòd talis contractus obligat summum Pontificem, non solùm naturaliter, sed etiam civiliter; & rationem adfert, *num. 9.* ibi: *Cùm Pontifex in concordatis super materia jurisdictionis, tanquam principalior pars Cleri, & tanquam universalis Prælatus, & Vicarius Christi, in cujus patrimonio illa jurisdictio est, sine cujus authoritate nec contractus valet, & ab omni robore destituitur, & à confirmatione, & authoritate robur accipit, sicque cum ipso summo Pontifice gestus dicitur, cap. benè quidem 99. dist.* & 100
quòd Pontifex, sicut cæteri Principes superiorem non recognoscentes teneantur ad complementum contractus, ultrà adducta per Pereiram, *ibid.* probatur Text. *in leg. digna vox, Cod. de legibus, cap. 1. de probat. c. quæ in Ecclesiarum, de Constit.* ubi Doctores, Castillo, *de tert. p. 7. c. 18. num. 125.* Larrea, *allegat. 3. num. 2.* Amaya, *in l. 2. num. 12. & seqq. Cod. ne Fisc. rem quam vend. lib. 10.* Barbos. *in cap. 2. de probat. num. 5. cum seqq.* Carena, *practicar. resol. 174. numer. 65. & 66.* Dominus Crespi *observat. 34. num. 4. & seqq.* Et ego dixi *de regim. Valent. tom. 1. cap. 1. §. 2. numer. 39. & cap. 4. §. 6. num. 14. cum sequentib.* sicque minimè comprehensus est hic contractus in revocatione contenta in Gregoriana. Et licèt *claus. 12.* reperiantur hæc verba, *etiam in vim contractus*,

non possunt intelligi de vero contractu ultrò, citrò-que obligatorio, qualis est iste de quo loquimur; sed de concessione, indultu, vel privilegio, ad cujus ampliorem corroborationem additur clausula, *in vim contractus*. Nam etiamsi concordiæ, vel alterius contractus concessio nomen mutuetur, si solùm favorem contineat irrevocationi subjicitur; benè Carena, *resolut. 59. ex num. 6.* Dominus Crespi, *observat. 101. num. 17.* sin autem præcedente discordia, ad pacem Provinciæ inita est, revocationi non subest, pluribus probat Curtel. *d. p. 2. quæst. 96. per totum*, quibus addendus Carena, *d. resol. 59. num. 18.* & Dominus Crespi, *ubi prox.* juris namque gentium firmitatem recipit, nec Pontificem voluisse eam revocare, firmiter est tenendum. 101 In Regnis verò Castellæ licèt plures concessiones supponantur, cùm non præ manibus habeantur exemplaria, frequentiùs revolvitur quæstio, an scilicet per Gregorianam antiqua jura, & consuetudines revocatæ sint, adeò ut Concessiones summorum Pontificum expressè negantur per Dianam, Barbosam, & cæteros contrariam partem tuentes, cum quibus Penna, *d. dec. 480. numer. 31.* Sed quia à dicta constitutione Gregorii supplicatum fuit ad summum Pontificem, & usu recepta non sit, ut dixi *d. controv. 7. num. 14. & 15.* eam non obstare firmiter credam.

102 Nec placet distinctio aliquorum tenentium ignorari à quo ex ipsius constitutionis capitibus supplicatum fuerit, ob quod usu receptam fuisse, quoad delicta excepta, non verò quoad modum procedendi concludunt; nam de supplicatione bis iterumque expressa mentio habetur *in ordinat. Aud. Granat.* quoad totum supplicatum ab ea fuisse probat Dominus Crespi, *observat. 63. num. 24.* Sicque quoad omnia in suspenso esse, est tenendum, donec aliter per Pontificem decisum sit.

103 Neque ista disputatio necessaria est, quia intentio Gregorii tota versabatur circa reductionem omnium Concessionum de immunitate Ecclesiarum ad terminos juris communis, sive Canonici; quod ex verbis ipsius clarè depromitur, *claus. 10.* ibi: *Quæ omnia ad terminos juris reducimus.* Cùm enim hæc verba apposuit, jam de criminibus exceptis locutus fuerat, *claus. 7.* de modo tradendi reos per Prælatos, quando immunitate non gaudent, sanxerat, *claus. 8.* de forma cognoscendi an gaudere debeant, *in claus. 9.* & immediatè nihil excludens ait, quòd omnia reducit ad terminos juris: igitur nihil à jure statutum, vel revocatum fuit, sed tantùm privilegia, & abusus reformare curavit. Quia clausula *quæ omnia*, est universalis, relativa ad præcedentia, ut probat Costa, *de claus. clau-*

104 *sula 121. nom. 1.* Nec referri potest ad proximiora, quia *in princ. d. claus. 10.* tractat Pontifex de crimine hæresis, & de personis Ecclesiasticis: in quarum cognitione nihil quod reducere posset ad terminos juris, aderat: cùm Laici Catholici numquam in cognitione illius criminis, vel personarum Ecclesiasticarum se immiserint, nisi in quantum jus Canonicum permittit. Sicque referenda sunt illa verba ad omnia præcedentia dicta quoad Laicos delinquentes immunitatem implorantes; & sic tenuerunt, Marta *de jurisd. part. 2. c. 50. num. 2. ad finem.* Tancredus, *tract. 1. disput. 8. num. 2.* Curtel. *d. lib. 1. quæst. 1. ex num. 14.* Præsul Urrutigoyti, *de compet. Juris. q. 35. num. 28.* apud quos plures.

Observantia subsecuta, quæ est optima legum interpres, sic interpretatur hanc constitutionem; non solùm si inspicias observantiam Judicum sæcularium, verùm etiam si scruteris praxim Judicum Ecclesiasticorum, quorum plures retuli *d. controv. 7. num. 15.* dum probavi non esse usu receptam, eo modo quo Diana interpretatur, sed prout de jure statutum erat ante dictam constitutionem. Et si practicas observationes desideras, reperies, quod licèt *d. const. claus. 9.* caverit habeat, quòd 106 reus extractus ab Ecclesia custodiatur à Judice Ecclesiastico, quo usque cognoscatur an gaudere debeat immunitate, ad hoc ut tradatur sæculari, si frui non debet, sin minùs, restituatur Ecclesiæ. Et non solùm hæc non observantur à Judicibus Ecclesiasticis, verùm etiam nullus ex eis de simili custodia curare intentat, nec litteras sæcularibus mittit, quibus sub hac forma rei extracti repetantur. Semper enim omisso medio custodiendi reum, agunt ad hoc, ut Ecclesiæ restituatur. Deinde similis custodia eo fine per Gregorium inducta fuit, ut reus qui gaudere non debet, sub tuto sit, & ab Ecclesiastico Sæculari tradatur absque labe, vel scrupulo irregularitatis, vel alterius Censuræ; sicut expressè dicitur *in dict. Claus. 8. & 9.* Nullus ex Judicibus Ecclesiasticis de implemento harum clausularum curat, nec de tradendo reo; ut à Laico puniatur, etiamsi plura ex criminibus exceptis patrata per eum sint: Ergo ipsi sunt, qui usum Gregorianæ non admiserunt. In eadem *claus. 9.* cavetur quòd soli Episcopi, vel ab eis deputati, in his immunitatis quæstionib. se immisceant, ita ut in locis nullius Diœcesis Episcopum viciniorem Gregorius designat. Quibus ex- 108 clusi remanent Vicarii Foranei, Abbates, Vicarii Capitulorum Sede vacante; & cæteri ordinarii Ecclesiastici, quibus specialiter ab Episcopis hæc commissa non sunt: adeo ut Jurisdictio in causis immunitatis Episcopis delegata à Sede Apostolica habeatur; ut docent D. Covarrub. *dict. l. 2. var. c. 20. num. fin.* Didacus Perez, *in l. 6. tit. 2. lib.* 109 *1. ordin. vers. quæritur tamen*, Azevebo, *in l. 1. tit. 2. lib. 3. Recopil.* Farinac. *de immunit. num. 366.* Giurba, *consil. 10. num. 7. & consil. 50. n. 11.* Parlad. *d. lib. 2. differ. 77. §. Narbona*, *in l. 20. tit. 1. lib. 4. Recopil. gloss. 33. num. 14.* Gambacurt. *d. l. 6. cap. 2. cum seqq.* Barbosa, *de jur. Eccles. l. 2. cap. 3. num. 154.* Cortea, *in c. inter alia de immun. p. 4. ex num. 2.* Diana, *p. 4. tract. 1. resolut. 49. p. 6. tract. 1. resolut. 30.* Thomas del Bene, *dict. cap. 16. dub. 41. & 77.* D. Retes, *d. §. 3. num. 58.* Hoc etiam ab Ecclesiasticis non observatur; nam Vicarii Capituli, & Foranei quo- 110 tidie se immiscent in his quæstionibus, procedendo per Censuras, & in exemplo proposito *supr. num. 89.* Abbas Escalonensis, per censuras processerat contra ordinarium Laicum, non vocato Archiepiscopo Toletano, in cujus Diœcesi, licèt excepta, continetur Abbatia, & sic pluries observari percepi. In eadem *claus. 9.* cavetur, quòd si Episcopus declaraverit reum non gaudere immunitate, illicò eum tradat Judici laico, quacumque

ap-

appellatione remota. Ecclesiastici autem quotidie appellationes admittunt, de quo adest memorabile exemplum in specie proposita per August. Barbos. *in vot. decis. vot.* 117. *numero* 1. *lib.* 3. nam profitetur se revocasse sententiam Ordinarii Ecclesiastici, qua gaudere immunitate reum in ea relatum non posse pronunciaverat, procedendo virtute commissionis sibi factæ per R. Nuntium. Et ego præ manibus habui in specie relata *supr. num.* 82. Ex quibus evidenter concluditur, usum Gregorianæ Constitutionis quoad modum procedendi numquam fuisse admissum in his Regnis per Ecclesiasticos judices.

111 Quoad crimina excepta minor diversitas, meo judicio, reperitur inter jus Canonicum, & Gregorianam. Nam opiniones quæ suscitantur circa cautа *in dict. claus.* 7. non intendunt excludere dispositionem constitutionis, sed eam interpretantur, ita ut à jure Canonico in nullo discrepat; quod
112 jura Ecclesiæ non lædit, sed favet. Hanc conclusionem duo exempla demonstrabunt. In *dict. claus.* 7. *Gregor.* dicitur quòd non gaudeat immunitate *qui proximum suum proditoriè occiderit.* Hoc ipsum jus decernit *in cap.* 1. *de homicid.* ibi: *Per industriam, vel per insidias.* Nos cum plurimis adductis *suprà, contr.* 30. *num.* 18. *& seqq.* dicimus, quòd qualitate industriæ, vel insidiarum probata, resultat clara probatio proditionis. Diana, & sequaces conantur ostendere, quòd proditio probari nequit, quin adsit color amicitiæ simulatæ, quod inferunt ex doctrina Bart. *in l. perspiciendum*, §. *delinquitur*, *ff. de pœn.* quam, *ind. contr.* 30. *ex n.* 29. latè interpretati sumus: hoc non est diffinitum
113 per *Gregorium*, neque *per d. c.* 1. ergo nihil nocet immunitati, cùm finis utriusque opinionis sit idem, nempè quòd observetur Canonica lex excludens ab immunitate homicidam proditorium, licèt quoad medium comprobandi proditionem dissentiant. Alterum exemplum depromitur ex eadem *claus.* 7. quatenus in ea dicitur; quòd publici latrones non gaudeant immunitate, quod pariter cautum erat *in cap. inter alia 6. de immun.* Pius V. sanctissimus Pontifex *in constitut.* 112. *edit. anno* 1570. *apud Cherub. to.* 2. fraudulentos decoctores, latrones
114 publicos esse expressis verbis definivit; quæ dispositio non derogatur per Gregorianam, neque cum ea pugnat, aut incompatibilitatem habet; immò decoctores comprehendit, ut evidenter probat doctissimus Præsul Urrutigoyti, *d. tract. de comp. Juris. quæst.* 82. *ex num.* 7. *& quæst.* 96. *n.* 4. Diana opinatur decoctorem fraudulentum non comprehendi in exceptione; perpendatur quæso, quis præstet authoritate, an sanctus Pontifex,
115 qui canonizari meruit, vel Pater Diana, qui neque dignitate, neque virtute, neque doctrina cum eo potest comparari? Igitur immunitatem non lædet, neque jura Ecclesiæ impugnabit, qui interpretatione, sive definitione sancti Antistis Summi retenta despexerit opinationem Dianæ, ne habenas malefactoribus laxando, Ecclesia criminibus, & criminosis impleatur. Sic similiter de patrantibus de-
116 licta in ipsa Ecclesia, nam licèt Gregoriana solùm excepérit occidentes, vel vulnerantes graviter, qui commisserit in ea graviora, vel æquè gravia delicta, ab immunitate exclusus manebit, per Text. *in cap. fin. de immun.* ubi communiter Doctores: Sic similiter, in cæteris delictis per jus Canonicum & approbatas consuetudines ab immunitate exclussis. Licèt verum fateor, quòd in his opinabilibus quæstionibus rationabiliter inter Doctores discussis, cùm deficiat notorietas juris, non est tam facilis aditus ad tribunalia Regia, quia de violentia in procedendo non apparet; eo ipso quo res dubia reddatur; nam favore Ecclesiæ in similibus judicandum est, ut dixi. Quod est secundum membrum distinctionis propositæ *sup. num.* 84.

Secunda differentia quoad modum procedendi in his Regnis Castellæ, & Regnis Coronæ Aragonum, consistit in hoc; quòd in Regnis Castellæ sola via recursus propter violentiam patet gravatis ab Ecclesiasticis Judicibus, ad quam necessaria est notorietas facti, vel juris, ut dici possit violentiam adesse, & sic ea deficiente Laicorum Tribunalia, quantumvis suprema, habent manus ligatas ad obviandа gravamina Laicorum, qui ad superiores Ecclesiasticos appellare debent. At verò in Regnis Coronæ Aragonum, cùm procedatur per viam competentiæ Jurisdictionis, mediantibus arbitris, authoritate Pontificis eligendis, & eis dissentientibus Cancellario, qui vir Ecclesiasticus est, obtinens Jurisdictionem Ecclesiasticam, à summis Pontificibus ad hoc concessam simul cum Regia, quam Rex noster pariter concedit, non requiritur notorietas, ad hoc ut competentia suscitetur & admittatur: sufficit namque probabile dubium; nam verè decidendum est in judicio authoritate Pontificis formato; ut docet Urrutigoyti, *qu.* 2. *n.* 12. Et sic non potest objici defectus jurisdictionis, quia Pontifex, qui est fons, & origo jurisdictionis Ecclesiasticæ, eam plenariam concessit arbitris, & Cancellario, cum amplissima facultate terminandi judicialiter has competentias, & jurisdictionales Controversias, ut practici illorum Coronæ Aragonum Regnorum docent, quorum plures congessi, *dict. 7.* §. 1. *num.* 18. *cum sequentib.* quibus addendi Cortiada, *d. decis.* 4. *per tot.* & Præsul Urrutigoyti, *qu.* 2. *num.* 4. *&* 12. Immò si aliqua via adest, ad vitandam admissionem competentiæ, est quòd Curia renuens deducat notorietatem adesse pro se. Et licèt in hoc casu, si alia Curia suscitaverit dubium super notorietate, nullus ex judicibus potest vitare admissionem, nisi simus in re tam clara, ut nulla tergiversatione impugnari possit, ut hæc omnia latiùs tradidi, *dict. cap.* 7. §. 1. *num.* 50. *cum sequentibus*, & postea Cortiada, *d. lib.* 1. *decis.* 15. *numer.* 7. Urrutigoyti, *d. quæst.* 2. *num.* 13. *& quæst.* 36. *ex num.* 10. ex eadem praxi sequitur, quòd notorietas non est necessaria ad admissionem competentiæ. 117 118 119 120

Sed ut hæc omittamus, maximoperè dictis obstare videtur, quòd tota substantia *decreti Laicorum*, consistit in hoc, quòd Laicus pro re prorsus profana ducitur ad judicium Ecclesiasticum, jurisdictionem sæcularem perturbando, ut verba decreti demonstrant, nempè *quòd vim infert cognoscendo & procedendo.* Quæ vera non sunt in causis immunitatis, nam licèt procedat in Laicos, causa non est merè profana, quia tractatur de reverentia debita locis sacris, quarum rerum cognitio Ecclesiasticæ jurisdictionis est, Text. *in cap. si Judex lai-* 121 122

cus 12. *de sentent. excomm. in* 6. *cap. fin. de immunit.* cum aliis adductis per Barbos. *de pens. d. quæst.* 8. *num.* 44. plura ego congessi *d.* §. 1. *num.* 8. Cortiad. *d. decis.* 2. *numero* 3. & 59. Præsul Urru-
123 tigoyti, *quæst.* 32. *numero* 2. Ex quibus concludendum videbatur, numquam in hac materia decretum Laicorum procedere posse. Nam etiamsi notorietas juris, vel facti allegata sit, & judex comminatus censuris, vel Fiscalis declinatoriam fori objiciat, ipse Judex Ecclesiasticus tanquam superior ad missus cognoscere debet, an sua sit jurisdictio, *c. super literis in fin. c. ex parte, c. pastoralis, de rescrip. leg. si quis ex aliena, ff. de Judic. l.* 2. *ff. si quis in jus vocat. non ier. l. præscriptione, Cod. si controv. jus vel util. publ.* Bart. Innocent. & Abbas, *in his juribus*, Dominus Salgadus ejus relatis, *de Reg. protect. parte* 2. *cap.* 10. *num.* 95. Carleval. *d. tit.* 1. *disput.* 9. *per tot.* & *tit.* 2. *disp.* 1. *numero* 10. Valenzuela, *consil.* 42. *numer.* 12. Ex quibus sic tenuerunt Barbosa, & Ojeda, *dict. q.* 8. *de pens. in fin.* & Archiepiscop. Vega *in dict. c. decernimus de judic. num.* 13. cum pluribus ab eis relatis.

124 Verùm his non obstantibus, nostra sententia tenenda est, quoties notoriè manifestè, & clarè apparet, reum ad locum immunem non confugisse, vel patrasse crimen exceptum modo prædicto. Quia ad hoc, ut aliquis immunitatis privilegium obtineat, requiritur quòd confugiat ad locum immunem, & quòd crimen patratum sit ex his, quibus Ecclesia non habet denegatum privilegium immu-
125 nitatis. Quibus additur, quòd Judex Ecclesiasticus procedens, debet habere concessam jurisdictionem ad procedendum in causis immunitatis. Si primum requisitum deficiat, hoc est, si per notorietatem appareat reum non confugisse ad locum immunem, deficit basis, & fundamentum jurisdictionis Ecclesiasticæ, quia non datur Ecclesia, cujus reverentia tueri possit, & sic causa remanet merè profana, & Judex Ecclesiasticus vim infert, jurisdictionem Regiam perturbando. Quia semper cons-
126 tare debet de qualitate tribuente jurisdictionem, Text. *in capit. cæterùm* 5. *de jud. si Clericus* 5. *de for. compet. leg. quædam puella*, §. 1. *ff. de juris. omn. jud. leg.* 2. §. *sed si dubitetur*, *ff. de Jud.* Docent Craveta *cons.* 169. *numero* 5. Vantius, *d. nullit. titul. de defect. jurisdict. numer.* 53. Cardinalis Tuschus, *pract. conclus. litt. Q. conclus.* 17. & 19. Jacob. Menoch. *consil.* 2. *numer.* 91. Ansald. *de jurisd. parte* 2. *titul.* 11. *capite* 5. *ex numer.* 124. Osascus, *decis.* 71. *numero* 22. & *decis.* 88. *ex numero* 1. Francisc. Becci. *consil.* 193. *numero* 10. Herman. Vultei. *libro* 1. *de judic. capite* 4. *ex numer.* 135.
127 Farinacius, *quæstione* 8. *numero* 86. Capiblanc. *de Baron. practic.* 8. *part.* 2. *numero* 118. Ambros. *de immunit. capitul.* 11. *numero* 4. *vers.* 2. Cortiada, *dict. decisione* 13. *numero* 3. Præsul Urrutigoyti, *quæstione* 73. *numero.* 57. Valenzuel. *consil.* 191. *per tot.* Carleval. *de jud. tomo* 1. *titulo* 1. *disputat.* 2. *numer.* 1183. *cum sequentibus.* Azevedo, *in l.* 13. *titul.* 13. *libro.* 8. *Recopilat. numero* 10. Bobadilla, *libro* 3. *politic. capitulo* 8. *numero* 208. & 220. *cum sequentibus.* Narbona, *in dicta lege* 20. *Glossa* 19. *numero fin. libro* 4. *Recopilation.* Salgado, *dict. part.* 1. *capitulo* 2. *numero* 67. & *part.* 2. *capitul.* 4. *numer.* 43. & *capitul.* 10. *numer.* 68. & *de supplicat. ad Sanctis. parte* 1. *capitul.* 30. §. 4. *numer.* 39. Pareja, *de instrum. edict. tom.* 1. *titul.* 2. *resolutione* 6. *numer.* 92. Retes, *dict.* §. 3. *numer.* 62. apud quos plures alio habebis. Et sic deficiente hac probatione qualitatis tribuentis ju- 128
risdictionem, per vim & injuriam trahit ad se Judices sæculares, ad arrogandam jurisdictionem quam non habet, ut latè fundat Carleval. *dicto titulo* 1. *disputatione* 2. *numero* 1018. Quando autem per notorietatem apparebit reum ad locum immunem non confugisse, remanet, dictum *suprà, num.* 70. *cum sequentibus.*

Si per notorietatem juris res discernenda sit, 129
aliter inspici debet; nam qualitas prædicta, hoc est reum ad locum immunem confugisse, per Ecclesiasticum probari debet, antequam procedat, tanquam fundamentum suæ intentionis, ut ex dictis resultat: at verò quòd reus patravit crimen, cui immunitas per Ecclesiam concessa non est, licèt aliquando accidere potest, quòd per notorietatem constet, ut in exemplis relatis superiùs, *numero* 89. frequentiùs tamen evenit, 130
quòd Judex laicus probare teneatur coram Ecclesiastico, quia à communiter contingentibus, delicta patrantur occultè, ne facilè de reo constare possit, præsertim graviora, quæ ex prava animi qualitate, & præmeditata deliberatione committuntur, quibus Ecclesia non subvenit. Si enim Judex laicus probaverit, delictum patratum de excepris fuisse, juxta formam Text. *in lege fin. Cod. de probat.* tunc jam notorium factum est, reum non habere concessum privilegium immunitatis; ac in consequentiam causa remanet merè profana, quia criminis districtio ad 131
sæcularem pertinet, & reus laicus supponitur. Quo in casu deficit Ecclesiastico qualitas tribuens jurisdictionem ad procedendum, & vim infert in quantum procedit, quia ista crimina excepta Ecclesia non defendit, ut probavi *suprà, numero* 86. *cum sequentibus.* Hæc & alia doctissimè disserit Dominus Retes, *dicto* §. 3. *ex numer.* 63. & quamquam gloriosum esset doctrinam tanti viri 132
transcribere, cùm mei instituti non sit, sufficiat hæc scripta cum ea illustrasse. Neque in his casibus procedit regula quòd Ecclesiasticus judex quia superior cognoscit, an sua sit jurisdictio; nam multis modis limitatur, nempè quando in totum negatur ejus jurisdictio, Paulus de Castro, *in lege ex quacumque, numero* 8. *digestis si quis in jus vocat. non jerit*, quando duo ju- 133
dices contendunt super jurisdictione, quia unusquisque est dicens jus in causa propria, & regula solùm procedit quando partes disceptant super jurisdictione; aliis relatis Barbos. *in dicto capite super litteris, numer.* 170. *de rescriptis*, vel quando versamur in notoriis, pluribus Dominus Valenzuel. *consil.* 62. *numer.* 25. Præsul Urrutigoyti, *quæstione* 53. *numero* 5. Fermos. *in capit. si clericus*, 5. *quæst.* 20. *numer.* 1. & *in Rubric. numer.* 4. *de for. competent.* Et cùm hæc omnia concurrant in specie de qua agimus, quia Judex laicus negat in totum jurisdictionem Ecclesiastico, iste intendit ampliare suam jurisdictionem

nem & sic dicere jus in causâ sua, & notorietatem supponimus eum excludentem; ob quod non potest cognoscere an sua sit jurisdictio, & 134 in consequens vim infert cognoscendo, & procedendo. Sed demus quòd à principio bona fide procedat, quando ei constat, reum ad locum immunem non confugisse, vel patrasse crimen exceptum, & nihilominùs se competentem declarat, deficiente qualitate tribuente jurisdictionem, vim infert, ampliùs procedendo, & ut illa excludatur, procedit decretum *Laicorum*, ne mittat falcem in messem alienam, & jurisdictionem Regiam perturbet, aut impediat; quia sæpiùs evenire solet, cum plures ex Judicibus Ecclesiasticis maximoperè intendant suam ampliarè jurisdictionem. Quod suadetur ex eo; quia licèt certissimum sit cuique ex Judicibus servandam esse suam jurisdictionem, *capit. pervenit.* 39. 11. *quæst.* 1. cum aliis adductis per præsul. Urrutigoyti, *quæst.* 51. *numer.* 1. & nihilominùs Ecclesiastici defendunt licitè suam jurisdictionem posse prorogari à Laicis in causis merè profanis, ut tenent Augustinus Barbosa, *in leg. Episcopale* 8. *capit. de Episcop. & Cleric. numer.* 5. Sanchez, *consil. moral. libro* 6. *capitulo* 1. *dub.* 6. *numer.* 1. Fermosin. *in capit. licèt suscepto, quæst.* 3. *num.* 1. *de for. compet. Diana, part.* 4. *tractat.* 1. *resol.* 24. *in fin. part.* 5. *tractat.* 1. *resolut.* 8. Thomas del Bene, *de immunit. tomo* 2. *cap.* 10. *dub.* 6. *sectione* 2. *à numer.* 13. Præsul Urrutigoyti, *in eodem tract. de compet. quæst.* 49. *numero* 28. Quæ nescio quo pacto procedere possunt, extante prohibitione juris Canonici, ne se immisceant in negotiis merè temporalibus, *toto titul. ne Cler. vel Monach.* ubi communiter Doctores.

135 Neque ex his habenæ relaxandæ sunt Judicibus sæcularibus, ut extrahant passim reos invitos ab Ecclesiis; nam iniquè, imprudenter agerent, nisi constito priùs de crimine excepto verè patrato per illum reum. Aliàs enim censuris cæterisque pœnis in violatores immunitatis Ecclesiæ inflictis subjicientur; & ansam præberent innumeris malis. Ego enim licèt per decem & septem annos, ac ampliùs munera criminalia gessi in hanc supremam Curia, & Audientia Valentiæ, tantùm unum reum ab Ecclesia extrahere jussi, quem in flagranti apprehendi intra Ecclesiam Parochialem B. Mariæ istius Regiæ urbis in die, & celebritate Corporis Christi, qui Don Alphonso de Lorca Secretario Domini nostri Regis in Consilio novi Orbis insigne aureorum gemmis ornatum habitu Sacti Jacobi furatus fuerat, & venerandum senem de furto conquerentem malè tractabat, ductus fundamento solido desumpto *ex cap. fin. de immunit.* quo Gregorius IX. delinquentes in Ecclesia tanquam indignos ab immunitate repellit, ut Doctores notant, quorum plures adducit Curtel. *d. libr.* 1. *quæst.* 2. *numer.* 7. & ego cumulavi *dict. contr.* 7. *numero* 11. quibus addendus Præsul Urrutigoyti, *quæst.* 76. *à numer.* 32. Sed pro reo expeditæ fuerunt litteræ ab Ecclesiastico, & causa coram eo conclusa, Reus obtinuit decretum de restituendo. Restitutus fuit ad Ecclesiam; sed in ipsa sexto die non elapso nequiter occisus fuit, similia attentando, demonstrante Deo templi violati ultionem, dum in ipso pœnam acerbiorem tam citò reportavit.

Judicibus Ecclesiasticis non Doctrinam sub- 137
ministrare desidero: sed obsecrare in quantum possum, quòd in examine testium à reis productorum ad verificandum confugisse, adhibeant curam, quam Pontifices mandant, eos per se examinando. Eugenius III. *in cap. si qui testium* 8. *de testib.* scribens ad Exonium, & Vigoronum Episcopos clarè supponit, testes per eos examinandos esse, nisi impediti fuerint, adhuc in criminalibus hanc licentiam limitant Doct. apud Barbos. *in eod. Text. numero* 5. Innocentius III. *in capite cùm causam, quæst.* 37. *eodem titul.* Episcopo Palentino examen testium commisit, quo *in Text.* perpendenda sunt verba illa: *Quia verò utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus quatenus recipias testes.* 138 Supponit namque Pontifex testes coram eo producendos, & examinandos esse; & non movetur ad committendum examen Episcopo ex innumeris curis, quibus Papa gravatur, sed partium gravamine, ne excessivis sumptibus onerentur. Dispensat si quidem ne coram se adferantur: sed Episcopum eligendo, non ut recipere faciat, vel mandet; sed *quatenus recipias testes*, exprimens personalem industriam adhibendam, ut ex reliquis verbis illius Textus depromitur. Numquam enim istæ controversiæ suscitantur pro levibus delictis, sed pro atrocioribus, ex quibus Respublica maximoperè lædimr. Immunitatis Ecclesiæ privilegium, res magni momenti per se est. Commisso examine Tabellioni, vel Notario non tractatur negotium pro dignitate. Testes quos judex 139
non vidit, nequeunt ejus animum instruere, cùm ex genere personarum, ex modo dicendi, ex ratione sciendi, ex trepidatione, vel audacia, & aliarum circumstantiarum, quæ in examine concurreret solent, explicant Judici sæpissimè quod latet in corde. Ex quibus percipere possit an vera, vel falsa deponant, an ultrò se offerant, an somniata dicant, an facto adfuissent, & cætera, quæ cordatus Judex attendere debet. Quare post verba superiùs adducta addit Pontifex: *Ac eos diligenter examinare procures, & de singulis circumstantiis prudenter inquirens, de causis, videlicet, personis, loco, tempore, visu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plenè conscribas.* Non ignorat, nisi qui ignorare 140
vult, testes ad hoc haberi venales, quorum aliquos Aula non semel debita pœna coercuit: in exemplo relato *suprà numer.* 81. nominum suppositio clarè detecta fuit. In alia ex causis in hac Controversia memoratis manifestè scimus, quod unus ex testibus interrogatus ab amicis, quo pacto dicere potuit, ea quæ nec visa, nec effectata fuerant, Respondit, sibi delatum juramentum non fuisse, & quod si delatum foret, forsan asserere non fuisset ausus.

In judicio proferendo, præ oculis habenda 141
sunt verba mirabilia Textus *in cap.* 1. *de constit.*

tit. quæ sunt hæc: *Canonum statuta custodiantur ab omnibus: & nemo in actionibus, vel judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum authoritate ducatur.* Dum adest decisio Textualis, iniquè agit Judex, qui quærit Doctorum placita, potius ad destructionem jurium inducta, quàm ad declarationem: ubi deficit jus vel obscurum reperitur, tunc ad Doctorum classicorum interpretationes recurrendum est, eas ex ratione juridica pensando, non ex affectu voluntatis
142 seligendo: judicandi quippe munus, per actum intellectus absolvitur, non per voluntatis nutum terminatur. In conflictu opinionum ea sequenda, quæ Authorum in re, de qua agitur, experimentis probatorum doctrina fulcitur, non ex numero, sed gravitate æstimando. Sed hæc ad nos non spectant: quare calamum pono, ista, & cætera in hoc volumine contenta, judicio sanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ humiliter submittendo, atque Doctorum meliùs sentientium Censuram deprecando benignam.

INDEX
RERUM, ET VERBORUM,
quæ in hoc Libro continentur.

Littera C, Controversiam : N, numerum marginalem designat.

A

Abbas.

ABBAS an admittendus testis in causa Ecclesiæ, *controversia 61. num. 6.*

Abbates nullius diœcesis non possunt procedere in causis immutatis per se, sed vocato Episcopo proximiori secundùm Gregorianam, *contr. 70. num. 109.*

Abductio.

Abductio fœminæ qualis requiritur ad probandum raptum, *contr. 55. n. 22. & seq.*

Abradentes.

Abradentes monetam. Vide *Tondentes.*

Abraham.

Abraham suo tempore usum pecuniæ argenteæ publicè percussæ noverat, *contr. 45. num. 40.*

Absalon.

Absalon inimicus Amnon eum occidit proditoriè, *contr. 30. n. 55.*

Absentia.

Absentia mariti, adulterii præsumptionem præbet in uxorem cum alio repertam, *contr. 11. num. 30.*

Absens.

Absens neque accusari, neque accusare potest, *cont. 28. num. 5.*

Absens qui ad judicium venire recusat semper nocens reperitur, *contr. 28. n. 6.*

Absens convincitur per legitimum contumacialem processum, *contr. 28. n. 8.*

Absens si procuratorem reliquerit per quem defendi possit, citato procuratore non potest conqueri ex defectu citationis, *contr. 70. num. 9.*

Absens per Procuratorem citatur & defenditur, *contr. 70. n. 11.*

Absens ex causa necessaria subveniendus etiamsi Procuratorem reliquerit, *contr. 70. num. 44.*

Absens condemnatus per contumacialem processum an audiendus, *contr. 77. n. 3.*

Absente.

Absente reo pœna corporalis non imponenda, *contr. 77. n. 3.*

Absenti in civilibus curator bonis dandus, *contr. 70. n. 35.*

Absentis citatio quomodo fienda per Procuratorem, *contr. 70. num. 36.*

Absentis Procuratori citatio an concedenda dilatio ad Dominum consulendum, *contr. 70. n. 37.*

Absolvi.

Absolvi an debeat infidelis à crimine in Judicium deductum, si baptismum suscepit, *contr. 56. num. 11. & seq.*

Absoluta.

Absoluta facultas juxta *Conscientiam zelum, experientiam* an regula sit, *contr. 63. n. 20. & 22.*

Absolutus.

Absolutus vel condemnatus de aliquo crimine non potest amplius molestari super eo, *contr. 71. n. 17.*

Absurdum.

Absurdum resultans ex publicatione processus in summaria, *contr. 25. n. 5.*

Absurdum est quòd rerum turbentur officia, sed non crimen, *contr. 48. n. 33.*

Abusus.

Abusus judicium in commutandis pœnis, *contr. 21. n. 27.*

Acceptatio.

Acceptatio Populi requiritur ad validitatem legis Pontificiæ in his quæ ad fidem non pertinent, *contr. 7. n. 15.*

Accessus.

Accessus famuli ad domesticas fœminas. Vide *Famulus & stuprum*

Accusans.

Accusans in Aula suprema criminum ante omnia justificare cogitur, jus accusandi ad se pertinere, *contr. 27. n. 9.*

Accusans aliquem temerè non peccat in his quæ lege naturali directe prohibita sunt, *contr. 33. num. 29.*

Accusans posse inceptum indicium inquisitionis si non præjudicat, *contr. 75. n. 12.*

Accusatio.

Accusatio formalis semper ponitur post publicationem processus, *contr. 25. n. 86.*

Accusatio superveniens an impediat inquisitionem, *contr. 27. num. 5.* & quid si transigatur, *contr. 27. num. 6.*

Accusatio uxoris occisi cæteris præferenda, *contr. 27. num. 23.*

Accusationis judicium, & forma, *contr. 25. num. 45.*

Accusator.

Accusatoris interest quòd reus puniatur, *contr. 21. n. 12.*

Accusatoris transactio. Vide *transactio.*

Accusator carceribus mancipandus ut pœna tallionis puniatur si non probaverit, sed jam recessit usus ab Aula, *controversia 28. n. 7.*

Accusatore deficiente Judex ex officio causam prosequitur, *controvers. 64. num. 42. & contr. 75. num. 21.*

Acerbitas.

Acerbitas legum parit tranquillitatem reipublicæ, *contr. 25. n. 96.*

Acta.

Acta judicii scripturam publicam requirunt, *contr. 18. n. 32.*

Acta judicii plenè probant, *contr. 28. n. 54.*

Acta judicii qualem solemnitatem requirant, *contr. 28. n. 55.*

Actorum nomine quæ veniant, *contr. 28. n. 56. & seq.*

Acta judicii in pluribus plenè probant, *contr. 28. n. 60. & seq.*

Acta judicii notorium, & evidens faciunt, *contr. 28. n. 61.*

Actorum judicii fides non infirmanda testibus, vel instrumentis, *contr. 28. n. 78. & seq.*

Acta judicii insanabiliter corruunt defectu jurisdictionis, *contr. 64. num. 6.*

Acta judicii per publicum Tabellionem scribenda sunt, *contr. 76. n. 68.*

Acta judicii à Tabellione non fuisse scripta difficilis probationis est, *contr. 76. n. 69.*

Actio.

Actio in factum pœnalis commutatur cum actione legis Corneliæ in eo qui litteras falsas Prætoris facit, *contr 38. n. 4.*

Actio, & passio concurrere possunt ratione diversa in eodem subjecto, *contr. 48. n. 36.*

Actio injuriarum à parte proposita non tollit effectus inquisitionis, *contr. 74. n 25.*

Actio injuriarum non præjudicat actioni legis Corneliæ de sicar. *contr. 75. n. 14.*

Actio injuriarum an ad publicum, vel privatum judicium, pertineat, *contr. 75. n. 2. & 10.*

Actio famosi libelli præjudicari potest per admissionem judici privati injuriarum, *contr. 57. num. 15.*

Actionum concursus an præjudicet alicui ex eis, *contr. 75. n. 12.*

Actuarius.

Actuarius fidem præstat de gestis coram se in ipso die, *contr. 18. n. 2.*

Actuarius non conficiens instrumentum de gestis coram se mandante judice, puniendus, *contr. 28. n. 37.*

Actuarii attestatio mandante Judice facta, habet vinculum juramenti, & solemnitatem examinis, *contr. 28. n. 63.*

Actuarii attestatio de crimine patrato coram eo, jubente Judice facta, probat, *contr. 28. n. 72.*

Actuarius debet rogari à privato ut instrumentum faciat, sed non in his quæ fiunt Judice jubente, *contr.* 28. *n.* 73.
Actuarius causarum criminalium præstans fidem de crimine dicendum est fecisse de re ad se spectante, *contr.* 28. *n.* 74.
Actuarius non sustinet vices accusatoris in causa quam scribit, *contr.* 28. *n.* 75.
Actuarius ad quæ egeat commissione judicis, *contr.* 28. *n.* 76.
Actuarii quales esse solent, *contr.* 28. *n.* 80.
Actuarius in Regis curia falsum committens capite plectendus, *contr.* 38. *n.* 17.
Actuarius falsa instrumenta conficiens capite punitur, *contr.* 38. *n.* 13.
Actuarius acta judicii falsò conficiens extra ordinem puniendus, *contr.* 38. *n.* 28.
Actuarii officium an suppleri possit per Judicem, vel Senatorem. Vide *Senator.*

Adelantado.

Adelantado de Corte quis erat, *contr.* 1. *n.* 15.

Addicti.

Addicti qui erant, *contr.* 39. *n.* 13. *& seqq.*

Addictio.

Addictio lege Hispana statuta, sed usu non admissa, *contr.* 39. *n.* 21.

Adminiculum.

Adminiculum quid dicatur, *contr.* 52. *n.* 10.

Administrator.

Admnistratores, an depositarii, & sequestres sint rerum quas administrant, *contr.* 72. *n.* 4.
Administratores contrectant quicquid in alios usus consumunt, *contr.* 72. *num* 5.
Administratores qui nobiles sunt an carcerandi pro restitutione rerum administrationis, *contr.* 72. *n.* 6.
Administratores rerum fiscalium, etiamsi nobiles sint carcerandi pro restitutione harum rerum, *contr.* 72. *n.* 7.
Administratores bonorum civitatis & concursus similiter carcerandi, *contr.* 72. *n.* 9. *& seq.*
Administratores nihil utiliter solvunt absque judicis decreto, *contr.* 72. *n.* 11.
Administratores solventes contra superioris decretum, nihil agunt, & pœna digni sunt, *contr.* 72. *n.* 12.
Administratores in dolo præsumuntur solvendo contra superioris decretum, *contr.* 72. *n.* 13.
Administratores de propriis tenentur quantum indebitè solverint, *contr.* 72. *n.* 14.
Administrator rerum fiscalium quomodo, & quando legitimè solvit, *contr.* 72. *n.* 16. *& seq.*

Adulterinus.

Adulterinæ monetæ flatores. Vide *Moneta.*

Adulterium.

Adulterii pœna quæ sit, *contr.* 50. *num.* 11. *& seq. & contr.* 56. *num.* 4.
Adulterii pœna comprehendit fœminas, *contr.* 51. *n.* 37.
Adulterium committit raptor fœminæ nuptæ, *contr.* 55. *n.* 9.
Adulterii pœna capitalis, maximè si adsit raptus, *contr.* 51. *n.* 10.
Adulterii pœna non debetur effectu non secuto, *contr.* 55. *n.* 26.
Adulteros necare quæ leges maritis permittant, *contr.* 11. *n.* 8. *& seq.*
Adulterium est crimen difficilis probationis, & quibus ex præsumptionibus probetur, *contr.* 11. *n.* 17. *& seq.*

Advocatus.

Advocati officium voluntarium est, *contr.* 33. *n.* 8.
Advocati affectio ergo causam quam patrocinatur, ex quo procedat, *contr.* 65. *n.* 38.
Advocati affectio an extendatur ad similes causas, *contr.* 65. *n.* 40.

Ædilis.

Ædiles civitatum non gravantur ex superioritate Præfectorum Regiæ Domus, & Curiæ, vel Aulæ Criminalis in rebus annonæ, vel eduliarum, *contr.* 1. *n.* 74.

Æqualitas.

Æqualitas in judiciis servanda, *contr.* 7. *n.* 32.

Ætas.

Ætatis ratio quæ habenda sit in criminalibus. Vide *Minores.*
Ætatis ratio habenda in criminalibus non excludit pœnam acerbam in atrocissimis, *contr.* 8. *n.* 13.

Affectio.

Affectio patris erga causam à filio patrocinatam non extenditur ad alios consanguineos, vel affines advocati, ut recusentur, *contr.* 65. *n.* 38.
Affectio. Vide *Advocatus.*

Affectus.

Affectus delinquendi non secuto effectu punibilis est, sed non pœna ordinaria, *contr.* 13. *n.* 9.
Affectus in parricidio etiam non secuto effectu punitur pœna ordinaria per Jus Hispanum, *contr.* 13. *n.* 10. *& seq.*
Affectus nocendi reiteratus potest puniri pœna ordinaria, *contr.* 13. *n.* 24
Affectus ratio æquè procedit ex causa justa, vel injusta, *contr.* 23. *n.* 29.
Affectus non secuto effectu regulariter non punitur eadem pœna nisi in atrocioribus, *contr.* 32. *n.* 20. 23. *& seqq.*
Affectus non mutandi sententiam an sufficiens in Senatoribus ad recusationem, *contr.* 65. *n.* 34.

Affinis.

Affines sunt ejusdem sanguinis, sed diversi, *contr.* 50. *n.* 44.
Affinium, & consanguineorum diversa est ratio, quoad exclusionem suspicionis in venereis, *contr.* 70. *n.* 64.
Affines qui loco parentum, & filiorum habentur, coitum nefarium committunt, *contr.* 50. *n.* 25. *& seqq.*
Affinis an recusari possit. Vide *Judex, inimicus & inquisitus.*

Affirmant.

Affirmantes usuras licitas esse, hæretici habendi, *contr.* 40. *n.* 31.

Agens.

Agenti de re gravissima non quælibet probatio sufficit, *contr.* 7. *n.* 50.

Aggravans.

Aggravantes qualitates augent pœnam, licèt non semper usque ad mortem, *contr.* 38. *n.* 35.

Aggressor.

Aggressores ædium, vel villarum cum telo pœna capitali plectendi, *contr.* 17. *n.* 41.
Aggressor quis sit conjecturis probatur, *contr.* 22. *n.* 4. *& seq.*
Aggressor præsumitur qui offensus erat, *contr.* 22. *n.* 15.
Aggressor præsumitur occissus, *contr.* 22. *n.* 6. *& contr.* 7. *n.* 20.
Aggressor pro recuperanda possessione recenter amissa solùm tenetur de excessu, *contr.* 19. *n.* 17.
Aggressor præsumitur dans operam rei illicitæ, *contr.* 22. *n.* 10.
Aggressori tota culpa irroganda, *contr.* 22. *n.* 11.
Aggressor præsumitur qui est magis ferox, rixosus, & robustior, *contr.* 22. *n.* 12.
Aggressor præsumitur armis insidiosis armatus, *contr.* 22. *n.* 13.
Aggressor præsumitur insequens inimicum, *contr.* 22. *n.* 14.
Aggressorem comprobat eventus, *contr.* 22. *n.* 15.
Aggressor non præsumendus qui clamat, *contr.* 22. *n.* 16.
Aggressor probatur per famam, *contr.* 22. *n.* 17.
Aggressor præsumitur qui confugit ad locum immunem, *contr.* 22. *n.* 18.
Aggressor non præsumitur qui in actu ipso percipit offensam, *contr.* 22. *n.* 19.
Aggressor quis sit ex præsumptionibus pensandum, *contr.* 22. *n.* 22.

Aggressio.

Aggressio cum armis ad aliquem spoliandum capitè plectitur, *contr.* 42. *n.* 8. *& seq.*

Aggravanda.

Aggravanda est pœna si delictum patratum fuerit per Magistratum, *contr.* 74. *n.* 40.

Alcaldes.

Alcaldes de Casa y Corte qui in Regia Curia dignitate, & jurisdictione, *contr.* 1. *n.* 1. *& seq.*
Alcalde nomen Arabicum, *contr.* 1. *n.* 2.
Alcalde an Latinè Prætor, *contr.* 1. *n.* 3.

Alcado.

Alcados. Vide *Decoctor.*

Aleator.

Aleatores probant factum in ludo, *contr.* 76. *n.* 18.

Alevosia.

Alevosia. Vide *proditio*, & *insidiæ.*

Alguacellus.

Alguacelli Regiæ Domus & Curiæ, potestatem & jurisdictionem quodammodo habent, *contr.* 4. *n.* 9. Cætera vide *Apparitor.*

Aliud.

Aliud est esse tale, aliud haberi pro tali, *contr.* 31. *n.* 41.
Aliud est contractum fieri, & aliud concedi in vim con-

tractus, *contr.* 78. *n.* 100.

Alphonsus.

Alphonsus XI. Castellæ Rex hæreticale usuras exercere, lege cautum reliquit, *contr.* 40. *n.* 33.

Alphonsus Azevedo recopilationem universam nostrarum legum exornandam desumpsit, *contr.* 25. *n.* 64.

Alphonsus Azevedo notatur in his quæ de expilatoribus dixit, *contr.* 42. *n.* 2.

Amanuensis.

Amanuensis officium indignum Præsidis, *contr.* 76. *n.* 55.

Ambiguus.

Ambigua esse solent facta magni momenti, *contr.* 30. *n.* 2.

Amor, Amare.

Amoris filia zelotypia est, *contr.* 23. *n.* 18.

Amare non videtur, qui non zelat, *contr.* 23. *n.* 19.

Amoris vehementia, causa est zelotypiæ, *contr.* 23. *n.* 20.

Amor inordinatus inter quos reperiatur, *contr.* 23. *n.* 21.

Amoris impetus homines excæcat, *contr.* 23. *n.* 23.

Amore captus, fas nefasque miscere solet, *contr.* 23. *n.* 24.

Amor Mimarum, & Theatralium fœminarum qualis, *contr.* 23. *n.* 34.

Amputatio.

Amputatio membri an reddat hominem inutilem ad venerea, & generationem, *contr.* 53. *n.* 19. *& seq.*

Ancillæ.

Ancilla. Vide *Servus.*

Animus.

Animi deliberatio. Vide *deliberatio.*

Animi deliberatio quid latens in corde est, & præsumptionibus probatur, *contr.* 20. *n.* 17. *& contr.* 29. *n.* 25. *& seq.*

Animus deliberatus occidendi ex intervallo, ab injuria resultat, *contr.* 29. *n.* 22.

Animus delicta determinat, *contr.* 33. *n.* 11.

Annuli signatorii usus. Vide *signatorius.*

Annulis per Romanos signabantur res munitissimæ, *controv.* 45. *n.* 33.

Antestatio.

Antestatio quomodo fiebat ad Judicia Romanorum, *controv.* 25. *num.* 27.

Antiquitas. Antiquus.

Antiquus usus sigillorum, *contr.* 45. *n.* 26.

Antiquorum Judicum Hispanorum observantia in usu pœnæ flagellorum, *contr.* 42. *n.* 32.

Antiqua forma procedendi per Judices Hispanos in criminalibus, *contr.* 25. *n.* 78.

Antichresis.

Antichresis quid, & an permittenda, *contr.* 40. *n.* 108. *& seq.*

Antonius Gomez.

Antonii Gomez doctrina declaratur quoad præsumendum aggressorem, *contr.* 22. *n.* 8. *&* 21.

Antonii Gomez lapsus notatur quoad torturam, *controv.* 25. *n.* 32.

Apparitor.

Apparitor an idoneus Testis. Vide *Testis.*

Apparitoris officium usurpans qua pœna puniendus, *contr.* 4. *n.* 14. *&* 36.

Apparitores aliquem capientes absque Judicis præcepto, ut pecunias extorqueant, graviter puniendi, *contr.* 4. *n.* 31.

Apparitoris officium supponens ut pecuniam extorqueat gravissimè puniendus, *contr.* 4. *n.* 32.

Appositus. Appositio.

Apposita in principio cujuslibet dispositionis *influunt* in omnes partes, *contr.* 63. *n.* 41.

Appositio rerum furatarum. Vide *existentia.*

Appellatio.

Appellationem denegando in casibus à jure permissis vis infertur, *contr.* 78. *n.* 34.

Appellatio num necessaria sit ad recursum per viam violentiæ in casu decreti laicorum, *contr.* 78. *n.* 78. *& seqq.*

Appellatio interposita per reum an possit admitti per Prælatum pronunciantem non gaudere juxta Gregor. const. *contr.* 78. *num.* 110.

Appellationes à sententiis dictis per præfectos Regiæ Domus, & Curiæ ad quos deferantur, *contr.* 1. *n.* 31.

Appellatio in criminalibus pluribus in Regnis generaliter denegatur, *contr.* 2. *n.* 1.

Appellatio de jure regulariter admittenda, *contr.* 2. *n.* 2.

Appellatio in pluribus criminibus deneganda, *controvers.* 2. *num.* 3. *& seq.*

Appellatio deneganda quoties publicè interest quòd rei statim puniantur, *contr.* 2. *n.* 4. *& seq.*

Appellatio deneganda reo convicto & confesso, *contr.* 2. *n.* 21. & an convincere eum debeas per testes omni exceptione majores, *ibid.*

Appellatio in crimine blasphemiæ an admittenda, *contr.* 2. *n.* 48. *& seqq.*

Appellationi frivolæ numquam deferendum, *controv.* 2. *numer.* 56.

Appellatio, vel supplicatio an admittatur in criminalibus in Regnis Coronæ Aragonum, *contr.* 2. *n.* 14. *& seqq.*

Appellatione interposita nihil innovandum, *contr.* 3. *n.* 1.

Appellationis excludendæ causa, inferiores medio relationis utuntur, *contr.* 3. *n.* 2.

Appellatio à consultatione non admittenda, *contr.* 3. *numer.* 20.

Appellatio officialis an audienda, *contr.* 2. *num.* 52. *& controv.* 62. *num.* 2.

Appellatio ab, & quando admittenda in causa syndicatus, *controv.* 62. *n.* 9. *& seq.*

Appellatio non suspendit effectus sententiæ quoties adest periculum in mora, *contr.* 62. *n.* 14.

Apprehensus. Apprehensio.

Apprehensa in adulterio dicitur uxor si in flagranti turpitudine reperiatur, *contr.* 12. *n.* 16.

Apprehensio in adulterio requisita per leges Hispanas intelligenda ad plenam excusationem, *contr.* 12. *n.* 20.

Apprehensa. Vide *deprehensa.*

Apprehensores an, & quomodo credantur, *controvers.* 28. *numer.* 77.

Apprehensus cum re furtiva si auctorem non ostenderit, præsumitur furtum fecisse, *contr.* 36. *n.* 37. *& seq.*

Apprehensio monetæ & instrumentorum probat cursus delicti falsæ monetæ, *contr.* 44. *n.* 28.

Apprehensio maris & fœminæ in carruca clausis cortinis suspiciosa est, *contr.* 50. *n.* 49.

Aptitudo.

Aptitudo coeundi ad matrimonium respicit contrahendi potestatem non causam efficientem ipsius matrimonii, *contr.* 44. *num.* 56.

Aragones.

Aragonum in Regnis an appellatio, vel supplicatio admittatur in criminalibus, *contr.* 2. *n.* 4. *& seqq.*

Aragonum corona diverso modo procedendi utitur ad resecandas controversias immunitatis, à recursu per viam violentiæ, *contr.* 78. *n.* 94. *& seqq.*

Aragonum Rex Petrus IV. contraxit cum Ecclesia auctoritate Pontificis, super his quæstionibus immunitatis, *controvers.* 78. *n.* 97.

Arbitrium.

Arbitrium judicantis extendi potest usque ad pœnam mortis naturalis ex causa, *contr.* 24. *n.* 3. *& seqq.*

Arbitrium judiciis regulandum per rationem, *contr.* 29. *n.* 36. *& contr.* 3. *n.* 39.

Arbitrium concessum judicibus in crimine resistentiæ an extendatur ad mortis pœnam, *contr.* 34. *n.* 22. *&* 38.

Arbitrium marito concessum ad executionem pœnæ in adulteros latæ, non mutat naturam illius, *contr.* 50. *n.* 20.

Arbitrium iniquè non extenditur, dum adest lex pœnam extensam imponens, *contr.* 57. *n.* 12.

Arbitrium superioris quoad retentionem causæ inferioris ex lege procedit, *contr.* 3. *n.* 45.

Arbitrio alicui commisso præsumendum est optimum elegisse, *contr.* 63. *n.* 4.

Arbitrium regulatum non censendum, si facultas absolutè, vel simpliciter concedatur, *contr.* 63. *n.* 5.

Arbitrium absolutum concessum, post expressam conditionem, facultatem omnimodam tribuit, *contr.* 63. *n.* 9.

Arbitrium in rebus magni momenti semper censetur regulatum rationi, & justitiæ, *contr.* 63. *n.* 19.

Arbitrium commissum voluntati quid importet, *controv.* 63. *n.* 21.

Arbitrium regulatum si verba rationem respiciant, quid importet, *contr.* 63. *n.* 23.

Arbitrium absolutum licèt concedatur, non excusat à lata culpa, neque à dolo, *contr.* 69. *n.* 29.

Arbitrium Prætor habet in admittenda actione injuriarum concurrente cum alia, *contr.* 75. *n.* 15.

Arbitraria pœna quare in sacrilegos statuta, *controver.* 46. *n.* 49.

Arbitraria pœna admissa generaliter in stupro, *controv.* 57. *n.* 13.

Arbitrorum exclusio opus amoris supponit, *controv.* 50. *num.* 46.

Index Rerum,

Arcarius.

Arcarii solventes virtute falsæ jussionis cujus periculo solvant, *contr.* 5. *n.* 9. *& seq.*

Arcarium periculum an vitare possit peculatus crimen, in eo qui falsis jussionibus intercipit pecuniam fisci, *contr.* 5. *n.* 44. *& seqq.*

Arx.

Arcis custodiam deserens. Vide *Custodiam.*

Argumentum.

Argumenta à majoritate rationis in criminalibus admissa, *controv.* 25. *n.* 26.

Argumentorum appellatione omne genus probandi comprehenditur, *contr.* 26. *n.* 10.

Argumentum ab incongruitate usus utriusque sexus inter hermaphroditos conjuges, an sufficiat ad peccatum, vel crimen, *contr.* 48. *n.* 29.

Argumenta per possibile in criminalibus inutilia, nisi plurima, & proxima, *contr.* 53. *n.* 17.

Arma. Armatus.

Armis sulphureis utens crimen speciale committit, *contr.* 13. *n.* 4.

Armorum delatio quomodo probanda in carcere, ut dicatur facta consentiente commentariensi, *controv.* 18. *num.* 105.

Armatus an dicatur, qui defert ensem prout de more deferri solet, *contr.* 19. *n.* 15.

Armorum genus comprobat animum occidendi, *contr.* 02. *n.* 21. *& seq. & contr.* 29. *n.* 28.

Arma tractare non est fœminarum, *contr.* 29. *n.* 29.

Arma fœmiparum, colus, fusus, & acus, *contr.* 29. *n.* 30.

Armorum ignitorum inventio, usus, violentia & pesimi effectus, *contr.* 31. *tot.*

Armis ignitis occidens deliberatè non gaudet immunitate Ecclesiæ, *contr.* 31. *n.* 31. *& seqq.*

Arma ignita diabolica, falsa, proditoria, insidiosa, & nociva sunt, *contr.* 31. *n.* 22. *& seqq.*

Arma ignita proditoria declarata sunt per Constitutiones Pontificias, *contr.* 31. *n.* 33. *& seq.*

Armorum ignitorum usus antiquior inter Sinas, quàm inter Europeos, *contr.* 31. *n.* 50.

Armatus latitans, & expectans inermem, insidiosè, & proditoriè occidit, *contr.* 33. *n.* 17.

Armorum delatio. Vide *delatio.*

Arma commodans homicidæ excusari potest, quia deserviunt ad alios usus, *contr.* 45. *n.* 21.

Articulus.

Articulus immunitatis olim suscitatus ab Ecclesiastico cum alio Judice laico, pro crimine diverso ab eo de quo agitur, non prodest contra Judicem capientem in loco profano, *controv.* 78. *num.* 74.

Articuli immunitatis declaratio pertinet ad Ecclesiasticum de jure, & secundùm Gregi, *contr.* 78. *n.* 122.

Articulus immunitatis decidendus per Canones & Constitutiones Pontificum, *contr.* 31. *n.* 30.

Artificiosus.

Artificiosa cautela malum animum indicat, *contr. n.* 32.

Artificiosa cautela ad occidendum est proditio, *controv.* 29. *n.* 53.

Assassinium.

Assassinium committitur per mandatum occidendi mediante pecunia, *contr.* 13. *n.* 3.

Assassinium puniendum effectu non secuto, si ad actum proximum perducatur, *contr.* 13. *n.* 13. *& seq.*

Assassinii nomen à jure civili incognitum, *contr.* 15. *n.* 4.

Assassinii nomen incognitum per jus Pontificium, *contr.* 15. *n.* 5. *& seq.*

Assassinium à quo derivetur, & qui Assassini dicantur, *contr.* 15. *n.* 8. *& seq.*

Assasinium an requirat pretii traditionem, *controv.* 15. *num.* 11. *& seq.*

Assassinii pœna quæ sit, *contr.* 15. *n.* 21.

Assassinium quomodo probetur, *contr.* 15. *n.* 25.

Assertio.

Assertio accusatricis an attendenda ipso judicio, *controver.* 52. *num.* 1. *&* 17.

Assertio offensi an audiendus, *contr.* 52. *n.* 2. *&* 18.

Assertio jurata puellæ stuprum passæ an probet virginitatem præcedentem, *contr.* 52. *n.* 5.

Assertio puellæ cum adminiculis in stupro facit indicium minalibus arbitrarium judici est ex causa, *contr.* 52. *n.* 80.

Assessor.

Assessoris consilium in judicialibus necessarium in Regno Valentiæ, etiam in materia gratiosa, *contr.* 10. *n.* 52. *& seq.*

Asylum.

Asylorum frequentia nociva reipublicæ, *contr.* 10. *n.* 9.

Asonada quid apud Hispanos, *contr.* 17. *n.* 36.

Atrocissimus.

Atrocissima crimina an punienda pœna ordinaria, non secuto effectu, *contr.* 13. *n.* 6.

Atrocissima crimina torturam ex sumaria exigunt, *controv.* 25. *num.* 35.

Attestatio.

Atestatio criminis patrati in præsentia actuarii, si fiat Judice jubente, probat, *contr.* 28. *n.* 22.

Avaritia.

Avaritia frequens vitium Magistratuum, *contr.* 61. *n.* 20.

Atrium.

Atria Palatii. Vide *Palatium.*

Author.

Author criminis tenetur de omnibus quæ sequuntur, *controv.* 34. *n.* 26.

Authores criminis sunt omnes, quibus æquè principaliter negativum tangit, *contr.* 34. *n.* 28. *& seq.*

Auditor.

Auditores Regii Patrimonii habent jurisdictionem ordinariam in civilibus, & in criminalibus delegatam, *controv.* 6. *num.* 18. *& seq. &* 76.

Auditoribus Regii Patrimonii jurisdictio criminalis non est concessa ad universitatem causarum, *contr.* 6. *n.* 21.

Auditorum Regii Patrimonii jurisdictio criminalis non cohæret territorio, *contr.* 6. *n.* 22.

Auditores isti non habent merum imperium, *controv.* 6. *numer.* 24.

Auditores isti incapaces sunt jurisdictionis criminalis juxta juris regulas, *contr.* 6. *n.* 25.

Auditores isti jurisdictionem obtinent similem Auditorum Regiorum Cancellariorum, *contr.* 6. *n.* 39.

Auditores Cancellariæ non habent jurisdictionem criminalem, *contr.* 6. *n.* 40.

Auditores Regii Patrimonii de quibus criminibus cognoscere possint, *contr.* 6. *n.* 54. *& seqq.*

Auditorum Regii Patrimonii jurisdictio neque extendi, neque prorogari potest in criminalibus, *contr.* 6. *n.* 63.

Avendannus.

Avendannus explicatus in his, quæ dixit de appellatione in criminalibus, *contr.* 2. *n.* 80.

Augustus.

Augusti, & aliorum Imperatorum stemata, *cont.* 45. *n.* 28.

Aula.

Aula criminalis, est quinta aula Consilii Castellæ, *controv.* 1. 33.

Aulæ Consilii quot, & quales sint. *controv.* 31. *n.* 34.

Aulæ criminalis causæ jure ordinario non assumuntur per Consilium, *contr.* 1. *n.* 47.

Aularum Consilii distributio sub qua forma in quolibet anno fiat, *contr.* 1. *num.* 50.

Aulæ criminalis causas in jurisdictionalibus defendit Fiscalis Consilii, *contr.* 1. *n.* 52.

Aulæ jurisdictio criminalis est eadem ac Regis, *contr.* 1. *n.* 61.

Aula Præfecturam Urbanam in Curia Regis exercet, *controv.* 1. *n.* 93.

Aulæ jurisdictio in criminalibus suprema, *contr.* 1. *n.* 28. *& seq.*

Aula habet potestatem verberandi constitutos in honore, *controv.* 2. *n.* 80.

Aulæ consultationes & relationes ad Regem de sententiis capitalibus quomodo fiant, *contr.* 3. *n.* 63. *& seq.*

Aula Principis delinquentium receptaculum, *controv.* 4. *num.* 1.

Aulam Principis quærentes quo fine ad eam ferantur, *controv.* 4. *n.* 2.

Aula Principis grandis meretrix integerrimos quosque corrumpens, *contr.* 4. *n.* 3.

Aulæ criminalis praxis in executione pœnæ mortis *contr.* 7. *num.* 41.

Aula quomodo se gerere solet in concessione termini, seu dilationis ad probandum, *contr.* 25. *n.* 77.
Aula quam formam observet in procedendo, *controv.* 25. *num.* 79.
Aulæ stylus vim legis habet, *contr.* 25. *n.* 80.
Aulæ stylus quoad terminum, sed dilationem ad probandum concedendum in toto Regno observandus, *controv.* 25. *n.* 81.
Aula terminum, seu dilationem legalem ad probandum concedere solet, *contr.* 25. *n.* 81.
Aulæ præeminentia, *contr.* 25. *n.* 89. *cum seqq.*
Aula non utitur tortura post condemnationem, *controv.* 26. *num.* 29.
Aula reum convictum non ponit ad torturam, *controv.* 26. *num.* 34.
Aulæ praxis in punienda violentia cum armis animo expilandæ domus, *contr.* 34. *n.* 46. *& seq.*
Aulæ praxis in puniendis usuris & æstimatione ejus quod interest, *contr.* 40. *n.* 98. *&* 140.

Aureum.

Aureum sæculum Oratoribus caruit, & quare, *controv.* 30. *n.* 3.

Author.

Author seditionis, vel tumultus. Vide *Seditio.*
Author insultus tenetur de homicidi, licèt ipse, non sit qui occidit, *contr.* 40. *n.* 8.
Authori insultus non prodest incertitudo, *contr.* 20. *n.* 9.
Authores libelli famosi qui præsumuntur, si authorem non ostenderint, *contr.* 74. *n.* 16. *& seq.*

Auctoritas.

Auctoritas judicis defectum publicæ personæ in actuando supplere non potest, *contr.* 76. *n.* 70.

Auriga.

Aurigarum perfidia in fœmina vehenda commissa acerbius punienda est, *contr.* 55. *n.* 12.
Aurigæ violentiam inferens mulieri honestæ, quam jubente Domino vehit in carruca, qua pœna puniendus, *controv.* 55. *tot.*

Auxiliator.

Auxiliator in ipso delicto eadem pœna plectendus, *contr.* 14. *n.* 27. *& contr.* 16. *n.* 6.
Auxiliator non tenetur pœna ordinaria, si Reus principalis sine ipso facturus erat, *contr.* 16. *n.* 63.
Auxiliatores non sunt qui æquè principaliter concurrunt ad crimen, *contr.* 34. *n.* 43.

Auxilium.

Auxilium præstans in crimine ut pœna ordinaria teneatur, crimen consumari debet, *contr.* 16. *n.* 12.
Auxilium remotum an puniendum eadem pœna, *controv.* 45. *num.* 4.
Auxilium ab Amasio in rebus venerem respicientibus, præstitum præsumitur, *contr.* 49. *n.* 15.

B

Bannitus.

Bannitum occidere. Vide *Occidere.*

Baptismus.

Baptismi lavacrum an pariat absolutionem, vel indulgentiam pœnæ in foro judiciali, *contr.* 56. *n.* 11. *& seq.*
Baptismi indulgentia non egreditur personam Baptizati, *controv.* 56. *n.* 17.

Bartolus.

Bartoli doctrina examinetur in his quæ dixit de proditione, *contr.* 30. *n.* 43. *& seq.*

Beata Virgo.

Beatæ Virgini Mariæ donata, inter dona Dei connumeranda, *contr.* 36. *n.* 16.
Beatæ Mariæ adoratio hyperduliæ debetur, *contr.* 36. *num.* 16.
Beata Maria dignior omnibus Sanctis est, *contr.* 36. *n.* 17.

Bellicus.

Bellica præcepta transgredientes qua pœna puniendi sunt, *contr.* 63. *n.* 11.

Belluga.

Belluga expenditur circa punitionem criminis notorii, *contr.* 2. *n.* 57.

Bestia.

Bestiis sive ad bestias dari, pœna mortis naturalis acerbissima fuit, *contr.* 44. *n.* 8.

Birruari.

Birruarii qui in infimo ordine familiæ Justitiæ sant, publica authoritate probari dicuntur ad res istius officii, *contr.* 18. *n.* 118.
Birruari testes non probant, *contr.* 18. *n.* 53.

Blasphemiæ.

Blasphemiæ crimen committunt conculcantes Sanctorum imagines, *contr.* 36. *n.* 14.

Blasphemus. Blasphemia.

Blasphemi in Beatam Virginem Mariam puniuntur à jure Hispano eadem pœna ac Blasphemantes in Deum, *controvers.* 36. *n.* 15
Blasphemiæ crimen an admittat appellationem. Vide *appellatio.*

Bona fama. Vide *fama.*

Bona fama querelantis requiritur ad probationem corporis delicti in furto, *contr.* 35. *n.* 13.

Bombardæ.

Bombardæ inventio & usus. *tormenta.*

Bona.

Bonorum descriptio quomodo fienda in domo Rei, *contr.* 35. *n.* 24.
Bonorum latitatio. Vide *latitatio*, & *occultatio.*
Bona eripientes palam sub nomine Justitiæ graviter delinquunt, *contr.* 4 *n.* 16.

Bruta.

Bruta animantia nefarios congressus detestantur, *controv.* 50. *num.* 28.

Bursa.

Bursæ abscissio an probet corpus delicti in furto, *contr.* 35. *n.* 9. *& seq.*

C

Calor.

CAlor iracundiæ efficit ut facta ex animo deliberato non procedant, *contr.* 19. *n.* 9. & excusat. *controv.* 33. *n.* 10.
Calor iracundiæ quantum durat per Judicem arbitrandum, *contr.* 29. *n.* 10.

Cambium.

Cambium prohibitum est si continet conventionem certam ratione interesse, per Pium V. *contr.* 40. *num.* 64.
Cambii sub specie usuræ committuntur, *controv.* 40. *n.* 117.
Cambii justificatio pendet à vera transmissione litterarum, & transfusione pecuniæ, *contr.* 40. *n.* 118.
Cambia sicca quæ sint, *contr.* 40. *n.* 120. *& seq.*
Cambia nundinalia prohibita sunt in Regnis Castellæ, *contr.* 40. *n.* 124.
Cambii nundini alis detestanda natura, *controv.* 40. *n.* 125.
Cambiorum natura obscura facta est nummulariorum astutia, *contr.* 40. *n.* 126.
Cambia quæ in Regno Valentiæ exercentur fœneratitia, *contr.* 40. *n.* 118. *& seq.*
Cambium dantes ea intentione ut pecuniam recuperent cum lucro in eodem loco, usuram committunt, *contr.* 40. *n.* 133.

Cancellarius.

Cancellarius qui competentias dirimit, in Regnis Aragonum est Ecclesiasticus, & judicat jurisdictione Pontificis, & Regis, *contr.* 78. *n.* 119.

Canens.

Canentes carmina famosa pœna famosi libelli puniendi, *contr.* 74. *num.* 18.

Canon. Canonicus.

Canones non dedignantur imitari leges, *contr.* 30. *n.* 76.
Canonum authoritate, non suo sensu Judices Ecclesiastici judicare debent, *contr.* 78. *n.* 141.
Canones juvantur Principum Constitutionibus, *contr.* 30. *n.* 76.
Canonicum Jus non definit quid requiratur ad homicidium proditorium probandum, *contr.* 30. *n.* 77.
Canonici Juris testimoniis juvatur praxis recursus per viam violentiæ, *contr.* 78. *n.* 2.
Canonicum Jus interpretationem tribuit Gregor. Constitutioni, *contr.* 78. *n.* 111.
Canonicum Jus pœnam mortis non irrogat, *controv.* 48. *n.* 43.
Canonicæ Sanctiones non minores, sed pueros tantùm excusant à pœna, *controv.* 8. *n.* 15.
Canonici probant facta in ipso Capitulo, *contr.* 76. *n.* 26.

Capiens.

Capientis, seu carcerantis Judicem pœna. Vide *Pœna.*

Capeator.

Capeatores qui sint, & qua pœna puniantur. Vide *expilatores.*

Capitalis.

Capitalis pœna imponi potest ex indiciis, *controvers.* 50. *numer.* 67.

Capitales sententiæ Aulæ ad Principem referendæ, ubi quando, & quomodo, *contr.* 2. *n.* 63. *& seq.*

Capitalis pœnæ nomine quæ comprehendantur, *contr.* 17. *n.* 4.

Capitulum.

Capitulorum traditio in causis visitationis & Syndicatus. Vide *traditio.*

Capsa.

Capsæ fractura probat corpus delicti in furto, *contr.* 34. *n.* 17.

Captus. Captivus.

Captus in diversorio cpulando non potest juvari privilegio immunitatis, *contr.* 79. *n.* 71.

Captus in propria domo idem, *contr.* 78. *n.* 74.

Captivus qui ducitur in vehiculo, non gaudet ex eo quòd rota tangat Ecclesiæ parietem, vel ipse extendens manum, *controv.* 78. *n.* 75.

Carcer. Carceratus.

Carceris effractor. Vide *effractores.*

Carcer dicitur locus sacer, *controv.* 17. *n.* 11.

Carceratum eximentes. Vide *eximentes.*

Carceratum jussu Judicis pro quocumque delicto eximentes lege Julia majestatis an teneantur, *contr.* 17. *n.* 20.

Carceratum eximentes ut lege Julia teneantur non requiritur quod jussu supremi Judicis sit facta carceratio, *contr.* 17. *num.* 27.

Carceribus mancipati æmuli fiunt Commentariensis, *contr.* 18. *num.* 56.

Carceratorum causæ velociter expediendæ, *contr.* 18. *n.* 67.

Carcer est mala mansio, species torturæ, ac morti similis, *controv.* 18. *num.* 69.

Carcerati fuga Commentariensis gravatur, *contr.* 18. *n.* 100. *& seq.* ubi limitatio.

Carceris custos, qua pœna puniendus ratione stupri fœminæ carceratæ, *contr.* 51. *n.* 23. *&* 33.

Carcerationis tempus an computandum cum exilii tempore, *contr.* 67. *num.* 10. *& seq.*

Carceris pœna durior quàm exilii, *contr.* 17. *n.* 12.

Carceratus quis dicatur, *contr.* 67. *n.* 15.

Carceris tempus ante sententiam computatur cum pœna in crimine blasphemiæ, *contr.* 67. *n.* 33.

Carceris Præpositus apud nos *Alcaldes.* Vide *Commentariensis.*

Carmina.

Carmina famosa componens, libelli famosi pœna tenetur, *contr.* 74. *num.* 18.

Caro.

Carnis delicta. Vide *delictum.*

Carnis delicta potiùs ex fragilitate quàm animi pravitate procedunt, *contr.* 50. *n.* 62.

Carolus V.

Carolus V. legem tulit, qua regiæ protectionis remedium statutum, jure & consuetudine in Regnis Castellæ esse testatur, *contr.* 78. *num.* 14.

Excludunt privilegium immunitatis, *contr.* 78. *n.* 84.

Carruca.

Carrucarum, & carpentorum usus antiquissimus, *controv.* 50. *num.* 50. *& seq.*

Carrucarum, & carpentorum luxus, *controv.* 50. *n.* 54.

Casus.

Casus fortuitus Commentariensem excusat, *cont.* 18. *n.* 103.

Casus delinquens in rixa magis quàm voluntate mitiùs puniendus, *contr.* 33. *n.* 5.

Casu delinquens in rixa subitanea excusatur deficiente voluntatis deliberatione, *contr.* 33. *n.* 26.

Casus Curiæ cognosci, vel inquiri potest per Præfectum Curiæ Audientiæ in toto districtu, *contr.* 64. *n.* 9.

Casus Curiæ an sit aliquo modo probari debet, *contr.* 64. *n.* 11.

Casus Curiæ de quibus in Hispania Regiæ Audientiæ cognoscere solent, in Novo Orbe ad Regias Audientias spectant, *contr.* 64. *n.* 32.

Casus Curiæ notorius probatione non eget, ut in Regia Audientia cognoscatur, *contr.* 64. *n.* 35.

Casus Curiæ notorius est homicidium insidiosum, maximè patratum per Prætorem, *contr.* 64. n. 35.

Casus Curiæ non notorius remittitur Senatori, seu Præfecto hebdomadario, ut summarie de ista qualitate cognoscat, *contr.* 64. *num.* 54.

Cathalonia.

Cathaloniæ quid cautum sit respectu appellationis, vel supplicationis in criminalibus, *contr.* 2. *n.* 17.

Causa.

Causæ criminales quomodo expediendæ in Regno Valentiæ, *contr.* 18. *n.* 6.

Causa culpandi, vel exculpandi attendi debet, *controv.* 18. *num.* 45.

Causa clausuræ Rei in arcta custodia commentariensi insinuanda, ut teneatur ex transgressione, *cont.* 18. *n.* 87.

Causarum differentia indicat differentiam diligentiæ adhibendæ in custodia, *contr.* 18. *n.* 88.

Causa cessante cessat effectus & præsumptio delicti, *controv.* 18. *num.* 95.

Causa delinquendi probata producit præsumptionem delicti, *controv.* 18. *num.* 96.

Causæ temperandi pœnas, *controv.* 21. *n.* 16.

Causa publicæ utilitatis, prævalet particulari, *contr.* 21. *num.* 47.

Causa quælibet excusat à pœna ordinaria, *contr.* 33. *n.* *& controv.* 63. *num.* 10.

Causæ excusantes à pœna in crimine homicidii lege Hispana definitæ, *contr.* 33. *num.* 31.

Causam dans homicidio, occidisse videtur, *cont.* 34. *n.* 17.

Causatorius mali censendus, qui potest prohibere, & non prohibet, *contov.* 50. *num.* 59.

Causæ graviores Principi consulendæ, seu referendæ, *controv.* 3. *num.* 4.

Causa relata per inferiorem quando adduci per suos tramites jubere debet superior, *contr.* 3. *n.* 38.

Causæ relatæ retentio quando procedat, *contr.* 3. *n.* 41.

Causæ relatæ devolutio quando pronunciandum, *contr.* 3. *num.* 44.

Causæ continentia. Vide *Continentia.*

Causæ continentia quæ dicatur, *contr.* 3. *n.* 47.

Causa eadem potest producere diversos effectus, *controv.* 3. *num.* 55.

Causam criminalem supponens in honestam fœminam graviora committit, *contr.* 4. *num.* 15.

Causa delinquendi animum denotat, *contr.* 11. *n.* 37.

Causa correspectiva est effectui, *contr.* 11. *n.* 38.

Causis pluribus delinquendi concurrentibus gravior attendenda est, *contr.* 11. *num.* 39.

Causæ impulsivæ defectus non vitiat actum, *cont.* 63. *n.* 8.

Causa finalis quæ dicatur, *contr.* 63. *n.* 37.

Causa finalis censetur illa, quæ posita est in dispositione, *controv.* 63. *num.* 38.

Causa expressa per Principem est finalis, *contr.* 63. *n.* 39.

Causa exceptionis cessante, cessat exceptio, *contr.* 63. *num.* 40.

Causa quælibet non excusat à dolo, ut puta si nititur in errore juris, *contr.* 63. *n.* 44.

Causa procedens ab errore Juris civilis non excusat, *contr.* 63. *num.* 45.

Causa quælibet non excusat à pœna pecuniaria, *controv.* 63. *num.* 46.

Causa quælibet non excusat, dum agitur de contemptu Magistratus, *controv.* 63. *n.* 47.

Causa quælibet non excusat, dum non agitur de imponenda pœna pecuniaria, *contr.* 63. n. 48

Causæ criminum atrociorum ad tribunal Regis pertinent, *controv.* 64. *n.* 31.

Causa recusationis Senatoris probanda, *controv.* 65. *n.* 10. *&* 32.

Causa probanda est ut Magistratui concedatur licentia contrahendi cum subdito in novo Orbe, *contr.* 69. *n.* 20.

Causa prohibitionis contrahendi non cessat in Magistratu ex discessu, *contr.* 69. *n.* 33.

Causa cessante cessat effectus, *contr.* 69. *n.* 25.

Causa Syndicatus personaliter agenda cum officiali Syndicato, *contr.* 70. *num.* 25.

Causa pecuniaria per Procuratorem agi potest, etiamsi fa famosa sit, *contr.* 70. *num.* 28. limitá ad infimæ sortis personas, *num.* 29.

Causa honoris æquiparatur capitali, *contr.* 70. *n.* 31.

Causa civilis ardua exigit quòd prima citatio fiat personæ, *contr.* 70. *num.* 32.

Causidicus.

Causidicos ab executione torturæ excludere non est de-

fen-

fensiones negare, *contr.* 25. *num.* 55.
aureia artificiosa. Vide *artificiosa.*

Cæsar.

Cæsaris Procurator. Vide *Procurator.*

Census.

Census contractus non continet obligationem sortis solvendæ, sed redditus, *contr.* 40, *n.* 64.

Censura.

Censuræ ferri non possunt quin præcedat trina monitio, *contr.* 7. *num.* 37.
Censuræ supponunt culpam mortalem, *contr.* 7. *n.* 46.
Censuræ ultra culpam exigunt admixtam contumaciam, *contr.* 7. *n.* 48.
Censurarum debita veneratio imminuitur si non ferantur cum debita maturitate, *contr.* 7. *n.* 59.
Censuræ. Vide *excommunicatio.*
Centesimæ usuræ quæ sint, *contr.* 40. *num.* 21.

Cancellaria.

Cancellariæ Regiæ observant usum torturæ ex summaria in atrocioribus, *contr.* 25. *n.* 25.

Chirographum.

Chirographum alienum facere nemo potest sine dolo, *controv.* 37. *num.* 38.
Chirographum alienum imitari falsi crimen est, *contr.* 37. *num.* 9.

Christophorus Crespy.

D. D. Christophorus Crespy de Valdaura, Excellentissimus Vice-Cancellarius laudatur, *contr.* 75. *n.* 6.

Christus.

Christus Dominus qualiter explicavit zelum tuendi immunitatem Ecclesiæ, *contr.* 30. *n.* 5.
Christus Dominus purgavit templum adhibito flagello, quod pœnam temporalem denotavit, *contr.* 30. *n.* 6.
Christus Dominus consilium in Evangelio dedit mutuandi proximo, sed præceptum non fœnerandi posuit, *controvers.* 43. *num.* 9.
Christus Dominus quando inspexit nummum Cæsaris non solum contemplatus fuit imaginem, sed etiam inscriptionem, *controvers.* 45. *num.* 45.
Christus Dominus docuit præmia gratis virtuti deberi, *contr.* 76. *num.* 39.

Circumcisio.

Circumcisio monetæ. Vide *Tondentes.*

Circunstantia.

Circunstantiæ aggravantes crimen quæ sint, *controv.* 5. *num.* 19.

Citatio.

Citationis defectus non reddit jussionem Principis iniquam, *controvers.* 21. *num.* 60.
Citationis defectu reditur processus nullus, & sententia inefficax, *contr.* 70. *num.* 14.
Citationis defectus percutit jus naturale & facultatem defensionis, *controvers. num.* 15.
Citationem Pontifex nec Princeps tollere possunt, sicut neque defensionem, *controvers.* 70. *num.* 17.
Citandus est personaliter Judex, qui convenitur ad restitutionem salarii immodici, *controv.* 70. *num.* 19.
Citationis defectus proponi potest, & audiri debet post rem judicatam, *controvers.* 70. *num.* 18.
Citationem realem factam ipsi personæ exigit Judicium criminale, *controvers.* 70. *num.* 21.
Citatio absentis quando fieri possit Procuratori, *controvers.* 70. *num.* 36.
Citatione facta Procuratori absentis, an concedenda sit dilatio ad Dominum consulendum, *contr.* 70. *n.* 37.

Clam.

Clam facta non excusant allegationem legitimæ causæ, *controvers.* 35. *num.* 23.

Claustrum.

Claustri pudoris violatio an necessariò probanda ad stuprum, *contr.* 53, *n.* 6.
Claustri pudoris disruptio dari potest absque detrimento Virginitatis, *contr.* 53. *n.* 13.
Claustro pudoris non corrupto si puella gravida relinquatur, imprænans tenetur eam ducere, vel dotare, *contr.* 53. *n.* 15.

Clausula.

Clausula commissionis *per omnes vias, & modos*, cuncta comprehendit, & nihil excludit, *contr.* 76. *n.* 5.

Clausura.

Clausura carcerati Ecclesiastici. Vide *Judex alicus.*

Clericus.

Clericus inveatus solus cum sola an suspectus fiat de adulterio, *controvers.* 11. *num.* 4.
Clericum, & uxorem solos repertos occidens ex insidiis qua pœna puniatur, *contr.* 11. *num.* 5. *& seq.*
Clerici non exuuntur passionibus humanæ fragilitatis, *controv.* 11. *n.* 33.
Clericatus non excludit præsumptionem copulæ, si requisita concurrent, *contr.* 11. *n.* 34.
Clericus, & laicus simul delinquentes unusquisqui riendus per suum Judicem, *contr.* 3. *n.* 57.

Coarctatus.

Coarctata negativa prævalet affirmativæ quando per evidentiam facti resultat, *contr.* 53. *nu.* 20.

Coches.

Coches unde dicantur, & quando inventi. Vide *Carruca.*

Coercitio.

Coercitio temporalis pœnæ abolitio est, *controv.* 67. *n.* 17. Coercitio. Vide *Pœna.*

Coire.

Coeundi aptitudo requisita ad matrimonium respicit potestatem contrahendi, non causam efficientem contractus, *contr.* 48. *num.* 56.

Cogitatio.

Cogitationis pœnam nemo patitur, *contr.* 34. *num.* 2.
Cogitatio faciendi furtum non est furtum, *contr.* 34. *n.* 3.

Cognitio.

Cognitio rerum patrimonialium ad quem spectet, *contr.* 6. *n.* 3.

Cohabitatio.

Cohabitatio cum reo arguit scientiam delicti, *contr.* 76. *num.* 17.
Cohabitatio intima, & diuturna atque scandalosa crimen incestus aggravat, *contr.* 50. *n.* 35.
Cohabitatio conjunctarum clericis permissa est, si longè ab earum conversatione resideant, *contr.* 50. *n.* 37.
Cohabitatio diuturna in eodem cubili exclusis arbitris coitum probat, *contr.* 50. *num.* 40.
Cohabitatio non est indicium copulæ inter dominum, & famulam, vel è contra, *contr.* 53. *num.* 18.

Cohærentia.

Cohærentia partium pudendi nota virginitatis an sit, *controv.* 53 *num.* 8.

Coitus.

Coitus ex quo generatio sequi potest jure civili impunibilis, nisi cum alio crimine commisceatur, *contr.* 48. *num.* 50.
Coitus quomodo probetur, *contr.* 49. *n.* 20.
Coitus vitrici cum privigna nefarius est, *contr.* 50. *num.* 25. *& seq.*
Coitus cum infideli omni jure damnatus, *contr.* 56. *n.* 6.
Coitus cum infidelis qua pœna puniatur, *controv.* 56. *n.* 9. *& seq.*

Colloquium.

Colloquia reiterata per continuationem voluntatem puellæ ad stuprum arguunt, *contr.* 54. *n.* 27.

Comites.

Comites Magistratus qui dicantur, *contr.* 61. *n.* 51.

Commentariensis.

Commentariensis per Regem nominatus officium regium obtinet, *contr.* 18. *n.* 14.
Commentariensis non tenetur de gestis eo absente, *contr.* 18. *num.* 64.
Commentariensis in casus fugæ excusatur ex in debita carceratione, *controv.* 18. *n.* 84.
Commentariensis non tenetur divinare causam ob quam reus poni in arcta clausura mandatur, *controv.* 18. *num.* 89.
Commentariensis tenetur de cunctis quæ in carcere male geruntur, *contr.* 18. *num.* 90.
Commentariensis tenetur de crimine custodis per eum electi, *contr.* 18. *nu.* 91.
Commentariensis præcipuè tenetur de fuga carcerati tam ex dolo quàm ex culpa, *contr.* 18. *n.* 93.
Commentariensis puniendus si pretio corrumpatur, *controv.* 18. *num.* 94.
Commentariensis præcipua cura est custodia carceratorum *contr.* 18. *n.* 99.
Commentariensis non gravatur directè ex nece carcerati, *contr.* 18. *n.* 104.
Commentariensis custodiendo carcerem excusatur de reliquis, *contr.* 18. *n.* 106.
Commentariensis diligentia probata excluditur negligentia, *contr.* 18. *n.* 107.
Commentariensis potest licitè permittere carceratos descen-

tendere ad vestibulum, *controv.* 18. *num.* 10 9.
Commentariensis cura facilè frustrari potest quo ad delationem armorum, *contr.* 18. *num.* 110.
Commentariensis quomodo, & quando teneatur de culpa custodis, *contr.* 18. *n.* 111.
Commentariensis non tenetur de omissione custodis in casu necis carcerati, *contr.* 18. *n.* 114.
Commentariensis non tenetur de culpa custodis si erat idoneus, *contr.* 18. *num.* 116.
Commentariensis negligens an puniendus, *contr.* 19. *numero* 8. & 24.
Commentariensis tenetur de dolo lata, levi, & levissima culpa, *controv.* 15. *n.* 9.
Commentariensis negligens dicitur si non tenet Reos in vinculis, *controv.* 19. *n.* 10.
Commentariensis qua pœna puniatur ob stuprum carceratæ, *controv.* 51. *numero* 23. & 33.

Commilito.

Commilitones mutua charitate vinciuntur, *controv.* 29. *num.* 60.

Commutatio.

Commutatio pœnæ est materialis dispensatio legis, *contr.* 21. *num.* 29.
Commutatio pœnæ quandoque necessaria est veluti si Reus non habet in ære, luere debet in corpore, *controv.* 21. *num.* 30.
Commutatio necessaria est si pœna legalis non potest executioni deduci in illum Reum, *controv.* 21. *n.* 31. & *seq.*
Commutatio pœnæ corporalis in remigii pœnam quando habeat locum secundum leges Hispanas, *contr.* 21. *n.* 34. & *seq.*
Commutatio pœnæ capitalis an fieri possit, *contr.* 21. *n.* 37. & *seq.*
Commutatio pœnæ non admittenda in præjudicium tertii, *contr.* 21. *num.* 40.
Commutatio pœnæ pecuniariæ an fieri possit reluctantes parte, *contr.* 21. *n.* 41.
Commutatio pœnæ mortis naturalis in civilem an lædat jus accusatoris, *contr.* 21. *n.* 46.

Comparatio.

Comparatio litterarum an probet scripturam privatam in criminalibus, *contr.* 28. *n.* 67.

Compilatio.

Compilatio legum Castellæ quando edita fuit, *controv.* 25. *n.* 64.

Complicatio.

Complicatio causarum quid operetur, *contr.* 3. *n.* 48.

Complices.

Complices criminis. Vide *Socius.*

Compos.

Compos sui qui non est præ iracundia mitius puniendus...

Computator.

Computatores, qui & Tabularii servi esse soleb, an *contr.* 5. *num.* 7.

Conatus.

Conatus delinquendi. Vide *Affectus.*
Conatus an puniendus in crimine falsæ monetæ, *contr.* 44. *num.* 26. & 32.
Conatus fratris ulcisci procurantis stuprum sororis à vitrico patratum, crimen nefarium arguit, *contr.* 50. *n.* 60.
Conatus contrahendi nuptias in Magistratu novi orbis punitur, *contr.* 69. *n.* 14.

Conceptus.

Conceptus absque viri reali congressu ridiculus & fabulosus habendus, *contr.* 53. *n.* 21.

Concessio.

Concessio termini seu dilationis ad probandum initium Judicii plenarii in criminalibus, *cont.* 25. *n.* 83.
Concessio emeriti. Vide *emeriti.*

Concionatur.

Concionatores actione injuriarum teneri possunt si non vitia, sed personas nominatim persequantur, *controv.* 74. *n.* 18.
Concionatores hoc in casu puniendi per Ecclesiasticum Judicem, *controv.* 73. *num.* 19.

Concipere.

Concipere an possit puella absque fractura claustri pudoris, *contr.* 53. *num.* 22.

Concitator.

Concitator seditionis. Vide *seditio.*

Concludens.

cludens probatio per indicia an sufficiat in supremis Tribunalibus ad denegandam appellationem, vel suplicationem, *controv.* 2. *num.* 44.

Concubina. Concubinatus.

Concubina an coactè fecisse dicatur ea quæ à concubinario ipsi jubentur, *contr.* 46. *num.* 8.
Concubina an dicatur esse in potestate concubinarii, *contr.* 46. *num.* 8.
Concubinæ invitis concubinariis discedere possunt, *controv.* 46. *num.* 9.
Concubina jure civili attento parum ab uxore distabat, *contr.* 46. *num.* 28.
Concubinæ ancillarum loco habebantur, *contr.* 46. *n.* 30.
Concubinæ toleratæ non permissæ inter Romanos, *contr.* 85. *num.* 1. & *seq.*
Concubinæ toleratæ inter Hæbreos, *controv.* 58. *n.* 4. & *seq.*
Concubinæ Hæbreorum de ratione uxoris aliquid habebant, *contr.* 58. *num.* 9.
Concubinæ toleratæ per imperatores, *controv.* 50. *n.* 15.
Concubinæ numquam toleratæ per jus Canonicum, *contr.* 58. *num.* 13.
Concubina inter Romanos animi mutatione fiebat uxor, *contr.* 58. *num.* 17.
Concubinarum filii illegitimi semper fuerunt; & an incapaces capiendi ex testamento patris, vel matris extantibus legitimis, *contr.* 58. *n.* 18. & *seq.*
Concubinatus de jure civili matrimonia in pluribus æquiparatus, *contr.* 32. *num.* 28.
Concubinatus de jure civili toleratus non permissus, *controv.* 58. *n.* 1. & *seq.*
Concubinatus toleratus tantum celibi, *contr.* 58. *n.* 2.
Concubinatus à jure Canonico semper prohibitus, *contr.* 58. *num.* 13.
Concubinatus tolerantia abrogata jure novissimo, *contr.* 58. *num.* 24.
Concubinatus omnino prohibitus per Tridentinum, *contr.* 58. *num.* 25.
Concubinatus hodie omni jure prohibitus, *contr.* 58. *numero* 26.
Concubinatus pœna, *contr.* 58. *num.* 27. & *seq.*
Concubinatus ne reiteretur præcepta pœnalia fiunt, *contr.* 58. *num.* 29.
Concubinatus remedium œconomica potestas, *contr.* 58. *num.* 30.
Concubinam vilem illustres habere olim prohibebatur, *contr.* 69. *num.* 17.

Concubitus.

Concubitus reciprocus inter Hermaphroditos conjuges utroque sexu potentes crimen non est, neque peccatum secluso præcepto Prælati, & juramento, *contr.* 48. *n.* 87.
Concupiscentiæ remedium, finis naturalis est matrimonii licet accidentalis, *contr.* 48. *n.* 64.
Concubitus monstruosi inter monstruosa subjecta resultant natura ipsa lasciviente, *contr.* 48. *n.* 84.

Concursus.

Concursus actionum sive Judiciorum an præjudicet uni ex eis, *contr.* 75. *num.* 12. & *seq.*
Concursus bona administrans. Vide *Administrator.*

Condemnatio. Condemnatus.

Condemnatio non est necessaria in reo extracto violenter à carcere, ut læsæ majestatis crimen patretur, sed sufficit quod de proximo condemnandus esset, *contr.* 17. *num.* 19.
Condemnati ad triremes, & Præsidia in vinculis detineri debent, *contr.* 19. *num.* 11.
Condemnatus ad pœnam mortis infamis efficitur, *controv.* 35. *num.* 6.
Condemnatus vel absolutus de aliquo crimine non debet nec potest amplius molestari super eo, *contr.* 71. *n.* 17.

Conditio. Conditionale.

Conditio inducitur per dictionem si appositam in forma dispositionis, *contr.* 63. *num.* 42.
Conditionalia sunt omnia contenta in oratione ubi dictio si apponitur, *contr.* 63. *n.* 43.

Condonandus.

Condonandi sunt fragilitati excesus naturæ, quando ipsa præter ordinem procedit, *contr.* 48. *num.* 85.

Confessio. Confessus.

Confessio rei non potest supplere defectum scripturæ mandati pœnalis, quia pertinet ad corpus delicti, *controv.* 18. *num.* 37. & *seq.*
Confessio exigenda est à reo ante torturam, *controv.* 25. *numero* 15.

Confessio reo in tortura concedendus terminus ad defensionem, *contr.* 25. *num.* 24.
Confessioni vel negationi rei torti non standum nisi in quantum comprobetur, *contr.* 26. *n.* 6.
Confessio exiganda est à reo per Judicem personaliter, *contr.* 25. *num.* 70.
Confessio quando exigenda sit à reo, *contr.* 25. *n.* 76.
Confessionis circuntantiæ verificandæ ad condemnationem, *contr.* 35. *n.* 16.
Confesso sponte an deneganda appellatio, *contr.* 2. *n.* 10.
Confesso, & convicto appellatio denegatur, *controv.* 2. *num.* 11. *& seq.*
Confessio rei in tortura spontanea dicitur si ratificetur extra eam, *contr.* 2. *n.* 17.
Confessus in crimine blasphemiæ an appellare possit, *controv.* 2. *num.* 49.
Confessio rei tribuit Judici exigenti præventionem, *controv.* 6. *n.* 76.

Concussio.

Concussionis crimen frequens in Curia sub prætextu justitiæ, *contr.* 4. *num.* 6.
Concussionis crimen in Ministris inferioribus frequens, *contr.* 4. *num.* 24.
Concussionis crimen committi potest, etiam per privatos, *contr.* 4. *num.* 25.
Concussionis pœna quæ sit, *contr.* 4. *num.* 26.
Concussionis crimen appendix, repetundarum, *controv.* 67. *num.* 9.
Concussionis crimen gravius repetundarum, *contr.* 67. *num.* 29.

Congressus.

Congressus nocturni maris, & fœminæ adulterium indicant, *contr.* 11. *n.* 28.

Conjectura.

Conjecturis probatur animus deliberatus, & dolus, *contr.* 29. *num.* 16.
Conjecturæ sufficientes ad capturam inquisitionem, & torturam in criminibus difficilis probationis, *controv.* 35. *n.* 16.
Conjecturis adminiculatur dictum partis, *controv.* 35. *num.* 30.
Conjecturis dolus probatur, *contr.* 63. *n.* 30.
Conjecturis probatur scientia, *contr.* 76. *n.* 17.

Conjuges. Conjugatus.

Conjuges fiunt duo in carne una mediante matrimonio, *contr.* 48. *n.* 62.
Conjuges ex traditione corporum acquirunt reciprocam potestatem ad opus generationis, *contr.* 48. *n.* 63.
Conjuges adinvicem tenetur subveniri si periculo incontinentiæ aliquis exponatur, *contr.* 48. *n.* 70.
Conjugatorum pellicibus ara Junonis negata ex lege Numæ, *contr.* 58. *n.* 3.

Conjunctio.

Conjunctio sanguinis excludit præsumptionem adulterii, *contr.* 11. *n.* 3.
Conjunctio sanguinis in gradu remoto non excludit præsumptionem adulterii, *contr.* 11. *n.* 36.

Conjunctus.

Conjuncta persona an admittenda sit ad defensionem absentis in criminalibus, *contr.* 70. *n.* 13. *& seqq.*

Conjunctorius.

Conjunctorio nomine admissus ad defensionem absentis ei præjudicium inferre non potest, *contr.* 70. *n.* 49.

Conscientia.

Conscientiæ regulata facultas, seu arbitrium quid importet, *contr.* 63. *num.* 13.
Conscientia respicit securitatem juris naturalis, & incorruptam fidelitatem, *contr.* 63. *n.* 24.

Consanguineus. Consanguinitas.

Consanguinei Magistratus prohibitum matrimonium habent in novo orbe cum subdito jurisdictioni illius. Vide *Magistratus.*
Consanguineus Judicis vel rei. Vide *Judex inimicus, inquisitus.*
Consanguinitas cum delinquente arguit scientiam, *contr.* 76. *n.* 17.

Conscius.

Conscius parricidi. Vide *Socius.*
Conscius est, criminis qui manifesto facinori desinit obviare, *contr.* 61. *n.* 19.

Consensus. Consentiens.

Consensus Magistratus in admissione officii non potest supplere solemnitates juris in judicio visitationis si pœna corporalis imponenda si, *contr.* 74. *n.* 37.
Consentiens puella stuprum an punienda sit, *contr.* 51. *n.* 35. *& seq.*

Consilium. Consiliarium.

Consilii supremi Castellæ primordia, *contr.* 1. *n.* 17.
Consilium tempore Regum Gothorum usque ad sanctum Regem Ferdinandum quale fuisset, *contr.* 1. *n.* 18.
Consilii expressa mentio in legibus partitarum ejusque progressus, *contr.* 1. *n.* 19. *& seq.*
Consiliariorum numerus, *contr.* 1. *n.* 22.
Consilio ultima forma data per Reges Catholicos Ferdinandum, & Elisabetham, *contr.* 1. *n.* 25.
Consiliarii in multis æquiparantur Præfectis Curiæ, *controv.* 1. *num.* 37.
Consiliarii visitantes carcerem simul cum præfectis judicant, *contr.* 1. *num.* 38.
Consiliarios, & Præfectos Curiæ offendentes eadem pœna puniuntur, & idem crimen committunt, *contr.* 1. *num.* 42.
Consilium non assumit jure ordinario causas Aulæ criminalis, *contr.* 1. *n.* 47.
Consiliarii ut interveniant in Aula criminali neque commissione neque Decreto Regis egent, neque juramentum præstant, *controv.* 1. *num.* 51.
Consilii superioritas nulli detrahit, *contr.* 1. *num.* 48.
Consilium quomodo in Aulas distribuatur, *controv.* 1. *num.* 50.
Consilii Fiscalis. Vide *Fiscalis.*
Consilium Præfecturæ Prætorio simile, *contr.* 1. *n.* 92.
Consiliis universis sive Senatibus Hispaniæ formam novam præbuit sapientissimus Rex Philippus II. *controv.* 6. *num.* 17.
Consilii decreta vim legis habent, *contr.* 25. *n.* 22.
Consilii confirmatione approbatus usus torturæ in summaria, *contr.* 25. *num.* 24.
Consiliariis, & cæteris Magistratibus prohibita est negotiatio, *contr.* 61. *num.* 37.

Constantinus.

Constantinus Imperator abrogavit acerbitatem necandi Hermaphroditos, & cæteros monstruosos partus, *controv.* 48. *num.* 26.

Constitutio.

Constitutio Gregoriana de immunitate explicatur confusè à Doctoribus, *controv.* 30. *n.* 68. *cum seq.*
Constitutio Gregoriana non definivit quid sit proditorie occidere, *contr.* 30. *n.* 25.
Constitutio Gregoriana nihil immutavit ex his quæ per jus Canonicum statuta sunt quoad homicidas confugientes ad immunitatem Ecclesiæ, *contr.* 30. *n.* 82.
Constitutio Gregoriana usu recepta an sit, *contr.* 7. *num.* 14. *& contr.* 30. *n.* 83.
Constitutio Pontificia, vel Canonica non reperitur, quæ immunitatem concedat occidendi cum armis ignitis, *contr.* 31. *num.* 32.
Constitutiones Pontificum declarant arma ignita proditoria esse, *contr.* 31. *n.* 31. *& seq.*
Constitutiones Pontificum latæ contra subditos status temporalis Ecclesiæ quid operentur, *controv.* 31. *num.* 37. *& seq.*
Constitutio Pontificis legem sæcularem ad Ecclesiasticos extendens, legem illam confirmat, *contr.* 31. *n.* 45.
Constitutio Pontificia clericos delinquentes cum armis ignitis fori privilegio privans, *contr.* 31. *n.* 47.
Constitutiones Cæsarum recentiorum usuras improbant, *contr.* 40. *num.* 26.
Constitutio Pii V. conventiones fœneratitias, & usurarias improbans, *contr.* 40. *n.* 62. *& seq.*
Constitutio Pii V. de cambiis expenditur, *controv.* 40. *num.* 119.

Consuetudo.

Consuetudo imponendi pœnam extraordinariam pro explosione armorum ignitorum, & in cæteris criminibus attentatis, incerta est, *contr.* 13. *n.* 11.
Consuetudo similis de remotis non de proximis esse potest, *contr.* 13. *num.* 22.
Consuetudo indulgendi vel remittendi pœnas quando attendenda sit, *contr.* 21. *n.* 10.
Consuetudo quam vim obtineat in judicialibus, *controv.* 25. *num.* 19.
Consuetudo generalis adhibendi torturam in atrocioribus ex summaria, *contr.* 25. *n.* 20. *& seq.*
Consuetudo non extenditur de locu ad locum, *controv.* 36. *n.* 41.
Consuetudo strictissimi juris est, & non extenditur de casu ad casum, *contr.* 37. *n.* 29.

Consuetudo generalis punit tertium furtum mortis pœna, *contr.* 37. *n.* 18.
Consuetudo nihil operatur in materia usurarum, *contr.* 40. *n.* 139.
Consuetudo illicita non est attendenda, *contr.* 34. *n.* 15.
Consuetudo optima est legum interpres, *contr.* 6. *n.* 61.
Consuetudo tribuit, & abrogat jurisdictionem, *controv.* 6. *num.* 62.
Consuetudo est quid facti, & stricti juris non recipiens extensionem, *contr.* 6. *n.* 83.

Consultatio. Consulere.

Consultationis cum superiore origo, *contr.* 3. *n.* 3.
Consulere inferiores debent Principi causas difficiliores, *contr.* 3. *n.* 4. *& seq.*
Consulere inferiores tenetur Principi causas personarum illustrium, *contr.* 3. *n.* 9.
Consulere debent inferiores Principi causas ex defectu potestatis, *contr.* 3. *n.* 12.
Consulere tenentur inferiores Principi quoties agitur de reservatis, *contr.* 3. *n.* 15.
Consulere Judex tenetur superiorem quoties dubius est de pœna, vel de jure, *contr.* 3. *n.* 16. *&* 18.
Consulere superiorem super facto ineptitudo consulentis est, *contr.* 3. *n.* 17. *&* 25.
Consultatio Moysis in causa filiarum Salfad, approbata par Deum fuit, *contr.* 3. *n.* 19.
Consultatio non admittit appellationem, *controv.* 3. *numero* 20.
Consultationis in rebus ad regimen pertinentibus necessaria est, & frequens, *contr.* 3. *num.* 21.
Consultationes in judicialibus raro fiendæ licèt Jure Hispano approbatæ reperiantur, *contr.* 3. *n.* 23. *& seq.*
Consultatio Principis permissa quoties aliquid mandat non plenè instructus, *contr.* 3. *n.* 26. *& seq.*
Consultatio fienda ob reverentiam superioris, quæ & quando, *contr.* 3. *n.* 28. *& seq.*
Consultationes Judicum inferiorum ad supremum Tribunal usu frequentes sunt, *contr.* 3. *n.* 30. *& seq.*
Consultationis decretæ ordinaria juxta stylum supremorum Tribunalium, *contr.* 3. *n.* 33. *& seq.*
Consulere Principem tenentur inferiores quoties injusta vel insueta mandaverit, *contr.* 71. *n.* 17.

Continentia.

Continentia causæ in criminalibus non datur, *controv.* 3. *n.* 54.
Continentia causæ ob illius individuitatem quando attendendo, *contr.* 3. *n.* 58.
Continentia causæ quæ dicatur, *contr.* 3. *n.* 47.

Contrahens. Contractus.

Contrahentes non possunt facere licitum quod ex se illicitum est, *contr.* 40. *num.* 72.
Contractus mutui vel alterius, tempore detrahere aliquid de sorte in obligatione deductum usura est, *contr.* 40. *num.* 99.
Contractus matrimonii. Vide *Matrimonium.*
Contractus Judicum & Magistratu an improbi sint, *controv.* 61. *num.* 11.
Contractus Judicis vel magistratus repetundarum crimina simulata sunt, *contr.* 61. *n.* 43.

Contrarium.

Contraria cum diversis non sunt confundenda, *controv.* 48. *n.* 37.

Contumacia.

Contumacia rei in delinquendo pœnam auget usque ad mortem, *contr.* 41. *num.* 17.
Contumacia requiritur ut censuræ Ecclesiasticæ legitimè ferantur, *contr.* 7. *n.* 48.

Contumacialis.

Contumacialis processus. Vide *Convictus & Confessus.*

Conventio.

Conventio exigendi quid certum sub prætextu ejus quod interest in mutuo, indicium, usuræ est, *controv.* 40. *num.* 46.
Conventio ejus quod interest suspecta etiam si juramento roboretur, *contr.* 40. *num.* 46.
Conventio certi pro eo quod interest suspecta redditur; quia impossibile quodammodo est id determinare, *controv.* 40. *n.* 54.
Conventio successivi interesse ad rationem sortis suspecta de usura, *contr.* 40. *num.* 58.
Conventio ejus quod interest in initio contractus quando sustinenda, *contr.* 40. *n.* 59.
Conventio de re certa nomine prætext. interesse in Cambio prohibita est, *contr.* 40. *n.* 64.
Conventio certi ratione ejus quod interest in dote licita esse potest, *contr.* 40. *n.* 73.
Conventio de re certa ratione ejus quod interest in quibus licita esse potest, *controv.* 40. *n.* 74. *& seq.*
Conventio ejus quod interest in eo qui paratam habet pecuniam ad reficiendam domum an licita esse possit, *controv.* 40. *n.* 76.

Convictus.

Convicto, & confesso appellatio deneganda est, *contr.* 2. *n.* 11. *& seq.*
Convictus quis dicatur, *contr.* 2. *n.* 18. *& seqq.*
Convictus in crimine blasphemiæ appellans an audiendus, *controv.* 2. *n.* 49.
Convictus per contumacialem processum quando, & quomodo audiendus, *contr.* 28. *num.* 8.

Cooperans.

Cooperantes in ipso crimine omnes rei principales sunt; *contr.* 7. *n.* 4.

Copia.

Copia an tradenda reo petenti in articulo torturæ. Vide *Indicium.*

Corbus.

Corbi filia Principis Madiam eadem pœna punita cum Zambri ex eodem crimine, *contr.* 29. *n.* 96

Correctio.

Correctionem morum respicientia, appellationem non admittunt, *contr.* 2. *n.* 77.

Corpus.

Corpus delicti in transgressione præcepti, est ipsum præceptum, *contr.* 18. *n.* 22.
Corpus delicti ante omnia probari debet, *contr.* 18. *num.* 21. *& contr.* 35. *n.* 2. *& seq. & contr.* 76. *num.* 66.
Corporis pars læsa præsumptionem animi deliberati præbet, *contr.* 29. *n.* 31.
Corpus delicti in furto probatur ex querelis læsi, *contr.* 35. *n.* 4. 18. *&* 28.
Corpus delicti in furto plenè probandum in suo genere, *contr.* 35. *n.* 11.
Corpus delicti cujus remanent vestigia plenè probandum: si vero vestigia non remanet, conjecturis & præsumptionibus, *contr.* 35. *n.* 14. *& seq.*
Corpus delicti in furto, vel rapina an requirat probationem existentiæ rei, *contr.* 35. *n.* 20. *& seq.*
Corporis delicti probatio suppleri non potest per confessionem rei, *contr.* 44. *n.* 25.
Corpus delicti in falsa moneta probandum per inspectionem peritorum, & per monetæ, & instrumentorum apprehensionem, *contr.* 44. *n.* 22. *& seq.*
Corporis delicti probatio non pendet ex quantitate monetæ, *contr.* 44. *n.* 29.
Corporum materialis conjunctio inter conjuges nihil habet præter turpitudinem homine indignam, *contr.* 48. *num.* 57.
Corporum mutua traditio est finis matrimonii, *controv.* 48. *num.* 63.
Corporis traditio in matrimonio hermaphroditi utrumque sexum comprehendit, *contr.* 48. *n.* 81.

Corrumpens.

Corrumpens virginem Vestalem qua pœna puniendus, *controv.* 49. *n.* 7. *& seq.*

Corrupta.

Corrupta puella quæ dicatur, *contr.* 53. *n.* 11.
Corruptæ puellæ exemplum integris partibus pudendis manentibus, *contr.* 53. *n.* 14.

Creatura.

Creaturæ rationales sunt hermaphroditi, *contr.* 48. *n.* 67.

Credere.

Credendum non est morienti nisi in quantum dictum comprobetur, *contr.* 35. *n.* 3. *&* 29.

Creditor.

Creditor non potest sibi legem dicere, *contr.* 40. *n.* 68.
Creditor habens pecuniam damnum domus vitare debet alias sibi imputet, *contr.* 40. *n.* 82.
Creditor quando capere possit lucrum ex mutuo, *contr.* 40. *num.* 91.

Crimen.

Crimina graviora liquidiorem probationem desiderant, *controv.* 18. *num.* 41.
Criminosus. Vide *testis.*
Crimen contrahitur si voluntas nocendi intercedat, *controv.* 20. *num.* 4.
Crimina graviora quod leges transgrediamur impellunt, *controv.* 25. *n.* 26.
Crimina atrociora repetitionem testium ad probationem

non requirunt, *controv. 25. num. 35.*
Crimina per instrumenta an probari valeant, *contr. 28. n. 3. & 23. cum seq.*
Crimina in Palatio patrata acerbius punienda, *contr. 29. numero 68.*
Criminis attestatio. Vide *Actuarius.*
Crimen violentiæ perfici potest licèt furtum non fiat, *controv. 34. num. 15.*
Criminis auctor tenetur pœna ordinaria si dando operam rei illicitæ sequatur homicidium, *controv. 34. num. 26.*
Crimen resistentiæ qualificatæ acerbè puniendum, *contr. 33. n. 35. & 45.*
Criminosus à testificando repellitur, *contr. 35. num. 6.*
Criminis repetundarum probatio qualis esse debet, *controv. 40. num. 43.*
Crimen raptus sanctimonialis an famam rei lædat quoad querelam furti sibi facti, *contr. 35. num. 32.*
Crimina pluries facta de eadem re, & contra eundem an unum crimen censenda, *contr. 37. num. 24.*
Crimen non in sola voluntate consistit, *contr. 40. n. 6.*
Criminalia judicia requirunt probationes luce clariores, *contr. 40. num. 127.*
Crimen tondendi monetam comprehenditur sub crimine falsæ monetæ, *contr. 47. n. 10.*
Crimen falsæ monetæ est difficilis probationis, *contr. 47. num. 11. & seq.*
Crimen reiteratum. Vede *reiteratum.*
Crimina famulorum non afficiunt Dominos nisi probetur mandatum, *contr. 47. num. 27.*
Criminale judicium requirit liquidam probationem, *controv. 47. n. 28.*
Crimen Sodomiæ committitur quando sexus perdidit locum, *contr. 48. num. 4.*
Criminalia judicia argumenta per possibile non admittunt, *contr. 53. num. 17.*
Criminis socii an probent, *contr. 2. n. 33. & seq.*
Crimina occulta, & difficilis probationis non curant de repulsa testium, *contr. 2. num. 36.*
Crimen notorium an admittat appellationem, *contr. 2. num. 55.*
Crimen non pœna infamiam irrogat, *contr. 2. n. 79.*
Criminalis causa est quæ habet pœnam pecuniariam fisco applicandam, *contr. 6. n. 42.*
Crimen proditionis quando dicatur commissum, *controv. 11. num. 44.*
Crimen momentaneum reperiri potest, sed non ex eo fit successivum, *controv. 67. num. 26.*
Crimina excepta quo temporis cursu extinguantur, *controvers. 67. n. 28.*
Crimen ex secreta inquisitione resultans, extante accusatore remittendum ad publicum judicium syndicatus, *controv. 74. n. 31.*
Crimina excepta à jure, vel Gregoriana non defendit Ecclesia, *controv. 78. num. 86.*
Crimen exceptum quando notoriè patratum dicatur, *controv. 78. num. 89.*
Crimen exceptum committens, non potest acquirere privilegium quod Ecclesia defendat, *contr. 78. n. 125.*
Crimine excepto patrato, Ecclesiasticus cui constat vim infert procedendo, *contr. 78. n. 131.*
Criminalia judicia aliquando egent regia protectione ad auferendam vim per decretum laicorum, *contr. 78. num. 37.*

Cujacius.

Cujacii locus explicatus de Præfectis Curiæ, *controv. 1. num. 89.*
Cujacius expenditur circa facultatem occidendi filiam vel uxorem adulteram, *contr. 64. num. 41.*

Culeus.

Culei pœna. Vide *Pœna.*

Culpa.

Culpa non dolo delinquens mitius puniendus est, *contr. 33. num. 6.*
Culpa non sufficit ad censuras nisi addatur contumacia, *contr. 7. num. 48.*
Culpa Judicis, vel præsidis est nominare, Tabellionem ad causam criminalem, & eo non uti, *controv. 76. num. 73.*

Cultus.

Cultus nimius in fœmina quid indicat, *contr. 50. n. 57.*

Cuneus.

Cuneos signatorios monetæ adulterans an pœna ignis plectendus, *contr. 45. num. 9. & seq.*
Cunei signatorii ad instantiam privati excusi non non possunt deservire nisi ad delinquendum, *contr. 45. num. 22.*
Cuneos signatorios absque Principis auctoritate conficiens an crimen falsæ monetæ faciat, *controv. 45. num. 49.*

Cura.

Cura Regis versari debet ne quid fraudis in monetæ materia, forma vel pondere reperiatur....

Curator.

Curator bonis absenti dandus. Vide *absens, & contr. 70. num. 35.*
Curator qui pupillam stupraverit qua pœna puniendus, *controv. 51. num. 22. & 23.*

Curia.

Curiæ Præfectus. Vide *Præfectus.*

Cursorius.

Cursorii qui, & quomodo puniendi, *contr. 42. num. 30.*

Custodia.

Custodia arcis vel finium deserens quæ crimina committat, *contr. 77. n. 24. & seq.*
Custodiam carceris. Vide *Commentariensis.*
Custodiam reorum extractorum ab Ecclesia, non servant Ecclesiastici, nec eos postulant ad custodiam, *controv. 78. numero 106.*

D

Damnum.

Damnum passi querela. Vide *Querela.*
Damni recuperatio favorabilior est quam lucri acquisitio, *controv. 40. num. 50.*
Damnum emergens non clauditur terminis, *controv. 40. num. 50.*
Damnum quod sequi potest in domo reficienda vel in alio edificio incertum, *contr. 40. num. 77.*
Damnum reficere paratus an conventione licite faciat de eo quod interest, *contr. 40. num. 76.*
Damni emergentis nomine creditor non potest capere plus quam passus in effectu fuit, *contr. 40. num. 78.*
Damni refectio debetur etiamsi resultet ex mutuo, *controv. 40. n. 81.*
Damnum creditor vitare tenetur si pecuniam habeat cum qua occurrere possit alias sibi imputet, *contr. 40. n. 82.*
Damnum si semel emerserit id quod interest successivum deberi non potest, *contr. 40. num. 78.*
Damnum reipublicæ resultans ex frequentia asylorum adhuc ab ethnicis perpensum, *contr. 30. num. 9.*

Dans.

Dans operam rei illicitæ tenetur de omni quod sequitur, *contr. 16. n. 2. limit. 13.*
Dans operam rei illicitæ aggressor presumitur, *contr. 22. num. 10.*
Dans operam rei illicitæ an teneatur de homicidio sequuto, si non sit criminis author, *controv. 34. num. 7. 21. & 28.*
Dantes ad Cambium ea intentione ut sortem cum lucro recuperent in eodem loco usurarii sunt, *controv. 40. num. 133.*
Dantes operam rei illicitæ ad quid teneantur, *controv. 42. num. 16.*

Debitor.

Debitorum dilaniatio inter creditores non fiebat per modum pœnæ, *contr. 39. n. 12.*
Debitores addicti. Vide *Addicti.*
Debitores necessitate oppressi confitentur quicquid creditores desiderant, *contr. 40. n. 66.*
Debitor solvens ante condemnationem computa solura cum contenta in obligatione pro condemnatur, *controv. 67. num. 21.*

Declaratio.

Declaratio rei quando sumenda sit in causa criminali, & an necessariæ adeò sit ut ea deficiente processus corruat, *contr. 25. n. 69.*

Decisio.

Decisiones Rotæ recursum per viam violentiæ comprobantes, *contr. 78. num. 33.*

Decisorium.

Decisoria causarum criminalium ad Aulam spectant ordinatoria ad singulos Præfectos, *contr. 25. n. 67.*

Declinatoria.

Declinatoria fori quando non requirantur in recurso emisso pro decreto laicorum obtinendo, *contr. 78. n. ... & seq.*

Decoctor. Decoquere.
Decoctores fraudulenti latrones publici sunt, *contr.* 78. *num.* 115.
Decoctores qui dicantur, *contr.* 39. *n.* 2. *& seq.*
Decoquere & intervertere idem in effectu sunt, *controv.* 39. *n.* 3. *& seq.*
Decoctores lege duodecim tabularum creditoribus tradebantur ut dissecarentur, *contr.* 39. *n.* 11.
Decoctores jure digestorum non coercebantur judicio publico, *contr.* 39. *n.* 22.
Decoctores pœna criminis stellionatus coerceri soliti, *controv.* 29. *n.* 23.
Decoctores infamia notabantur, *contr.* 39. *n.* 25.
Decoctores fraudulenti infames fiunt, *contr.* 39. *n.* 30.
Decoctores jure imperatorum si pecunias publicas consumpserint ictibus plumbatarum coercebantur, *contr.* 39. *num.* 31.
Decoctores pecunias privatorum intercipientes officio amovebantur, *contr.* 39. *n.* 33.
Decoctores jure Hispano tanquam publici latrones coercendi, *contr.* 39. *n.* 35.
Decoctoris pœnæ includit capitalem, *contr.* 39. *n.* 36.
Decoctores pœna mortis puniendos Pius V. statuit, *controv.* 39. *n.* 36.
Decoctores quales esse debent ut pœna mortis afficiantur, *contr.* 39. *n.* 37.
Decoctores quando extra ordinem puniendi, *contr.* 36. *num.* 40.
Decoctor fraudulentus non gaudet immunitate Ecclesiæ, *contr.* 7. *n.* 29.

Decretum.
Decreta laicorum ægrius ferre solent Ecclesiastici quàm cætera & quare? *contr.* 78. *n.* 36.
Decreti laicorum praxis, *contr.* 78. *n.* 38. *per plur. seqq.*
Decretum laicorum pronunciatum in notorietate facti, *contr.* 78. *n.* 73. & Juris. 90.
Decretum laicorum ad causas criminales necessarium, *contr.* 78. *n.* 37.
Decretum laicorum quando dari possit, *contr.* 78. *num.* 121. *& seq.*
Decretum *non ducitur causa in statu* quando procedat, *controv.* 78. *n.* 76. *& seqq.*
Decretum de imponendis reis in ergastulis in scriptis fiendum ut Commentariensis ex transgressione puniatur, *contr.* 18. *num.* 361
Decretum Principis deprecativum jussionem continet, *contr.* 21. *n.* 15.
Decreta Consilii supremi Castellæ vim legis obtinet, *controv.* 25. *n.* 22.
Decretum de torquendo reo ad decisoria causæ pertinet, & ab omni Aula pronuntiandum est, *controv.* 25. *num.* 71.
Decreta Pontificum. Vide *Constitutiones.*
Decretum de torquendo an admittat appellationem, *controv.* 2. *num.* 60.
Decretum de torquendo quando in scriptis redigendum, & cui exequutio committenda, *controvers.* 2. *num.* 64. *& 67.*
Decretum de torquendo ab inferiori prolatum quo pacto executioni deducendum, *contr.* 2. *n.* 66.

Defectus.
Defectus jurisdictionis insanabilis est, & semper ejus exceptio allegari potest, *contr.* 18. *n.* 19.
Defectus potestatis Principi referendus per Judicem, *controv.* 3. *num.* 12. *& seq.*

Defendere. Defensio.
Defendendo præeminentias Ecclesiæ vis inferri potest, *controvers.* 78. *num.* 61.
Defensiones, concedendæ reo torquendo per summariam non mutant naturam judicii, *contr.* 25. *n.* 13.
Defensio de jure naturali est illa quæ crimen excludit, *contr.* 25. *n.* 37. *& 50.*
Defensio dimanans à jure positivo potest tolli per legem, vel Principem, *contr.* 25. *n.* 38.
Defensio an aliquando ex causa denegari possit per Principem, *contr.* 25. *n.* 49.

Deficere.
Deficiente probatione confugii ad Ecclesiam, deficit fundamentum ad procedendum Ecclesiasticæ jurisdictioni, *contr.* 78. *n.* 126.

Delatio. Delator.
Delatio juramenti ad concessionem rei facienda præsente judice, *contr.* 25. *n.* 17.
Delatoris transactio. Vide *Transactio.*
Delatio tormenti manualis habet admixtam proditionem, *contr.* 31. *n.* 20.
Delatio armorum ignitorum pœna capitali punitur, præsertim si explosio sequatur, *contr.* 34. *n.* 32. *& 48.*
Delatores & Fiscales instituti sunt ut de accusandis reis ex officii necessitate curent, *contr.* 75. *n.* 4.
Delatores testes esse non possunt, *contr.* 76. *n.* 3.
Delatores in scriptis delationes facere tenetur, *controv.* 76. *num.* 5.

Deliberatio. Deliberatus.
Deliberatio repentina non potest dici plena animi destinatio, *contr.* 16. *n.* 10.
Deliberatio præmeditata ad occidendum an probanda, ut pœna ordinaria imponatur, *controvers.* 20. *n.* 5. *& seq.*
Deliberati animi qualitas non requiritur probata, *contr.* 20. *num.* 14.
Deliberationis exclusio à reo probari debet, *contr.* 20. *num.* 16.
Deliberatio animi quid latens est in corde, *controvers.* 20. *n.* 17.
Deliberatus animus quibus conjecturis probetur, *contr.* 20. *n.* 18. *cum seqq.*

Delictum. Delinquens.
Delictorum pluralitas. Vide *arbitrium*; & *pluralitas.*
Delictum. Vide *crimen.*
Delicta non debent remanere impunita, *contr.* 6. *num.* 4. *contr.* 8. *n.* 18. *& contr.* 27. *n.* 18.
Delicta graviora fœminarum an punienda eadem pœna. Vide *fœmina.*
Delicta specificantur ab animo delinquentis, *contr.* 33. *num.* 11.
Delicti corpus. Vide *corpus.*
Delicti in officio commisso graviùs punienda, *contr.* 38. *num.* 18.
Delicta nocturna. Vide *nocturna.*
Delictum à pluribus commissum cum armis an capitale sit, *contr.* 42 *n.* 14.
Delicta carnis quomodo probanda sint, *contr.* 49. *n.* 20. *& seq.*
Delicta carnis ex fragilitate magis quam ex animi pravitate procedunt, *contr.* 50. *num.* 62.
Delicta carnis benigniorem interpretationem postulant ob pravam naturæ propensionem, *controv.* 55. *numero* 20.
Delicta carnis remissionem consequuntur ex baptismo infidelis cum fideli se immiscentis, *contr.* 56. *n.* 14.
Delinquens in officio quis dicitur, *contr.* 5. *num.* 39. & 50.
Delicta de quibus cognoscere possunt auditores Regis Patrimonialis Senatus, *contr.* 6. *n.* 54.
Delinquens in Ecclesia non gaudet immunitate, *contr.* 7. *n.* 11. *& seq.*
Delicti reiterabilis pœna non minuenda ex diuturnitate, *contr.* 67. *num.* 7.

Dæmon.
Dæmonis incubi ope an concipere fœmina possit absque viri reali congressu, *contr.* 53. *n.* 21.

Denegatio.
Denegatio termini ad defensionem regulariter injusta, *contr.* 25. *n.* 80.

Denuntiator.
Denuntiatoris transactio. Vide *transactio.*
Denunciatores in Aula suprema criminum qui sint, *controv.* 27. *n.* 14.

Depositum.
Depositi sub specie usuræ palliatur, *controvers.* 40. *num.* 112. *& seq.*

Depositarius.
Depositarii an sint administratores. Vide *Administrator.*

Depositio.
Depositio in causa criminali inimicitiam parit inter reum & testem ad alias causas non ad ipsam, *contr.* 76. *numero* 25.

Deprehensus.
Deprehensa in adulterio quæ dicatur, *contr.* 12. *n.* 15.
Deprehensa. Vide *Uxor.*

Desertio.
Desertio Militiæ reiterata in tyrone graviùs punienda, *contr.* 24. *n.* 28.

Deserens.
Deserens custodiam arcis vel limitis miles vivus comburendus, *contr.* 77. *n.* 25. *& seq.*

Descriptio.

Descriptio bonorum rei, quomodo, per quem, & quando facienda, *contr.* 35. *n.* 24. *& seq.*

Detrahere.

Detrahere aliquid de sorte in obligatione deducta usura palliata est, *contr.* 40. *n.* 99. *& seq.*

Deus.

Deus Judicium Phinees approbavit quando æquali pœna virum & fœminam coercuit ex eodem delicto, *contr.* 29. *num.* 97. *contr.* 12. *num.* 28. *& contr.* 39. *num.* 37.

Deus institutor & auctor consultationum ad superiores, *contr.* 3. *n.* 3.

Devolutio.

Devolutio causarum ad superiorem relatarum quando concedenda inferioribus, *contr.* 3. *n.* 44.

Diana.

Diana impugnatur ex explicatione, cap. filiis vel nepotibus, *contr.* 78. *n.* 27.

Diana intelligentiam dare intentavit Gregor. Constitutioni contrariam observantiæ Ecclesiasticorum, *controv.* 78. *n.* 105. *cum seq.*

Dictio.

Dictio *incontinenti* quid importet, *contr.* 29. *n.* 37. *& seq.*

Dictio *ut* & *velut* exemplificativæ sunt, *contr.* 2. *n.* 6.

Dictio *quoad hæc* quid significet, *contr.* 6. *n.* 20.

Dictio, seu clausula *per omnes vias & modos* cuncta comprehendit & nihil excludit, *contr.* 76. *n.* 5.

Dictum.

Dictum secundùm testis an prævaleat primo. Vide *Testis.*

Dictum morientis probat corpus delicti in furto concurrentibus adminiculis, *contr.* 35. *n.* 29.

Dictum partis offensæ adminiculis adjuvatur ut probet, *contr.* 35. *n.* 30.

Didacus Covarrubias.

Didaci Covarrubias doctrina de immunitate explicatur, *contr.* 30. *n.* 24.

Didaci Covarrubias doctrina examinatur quoad homicidium ultra intentionem sequutum, *controvers.* 34. *num.* 23.

Differentia.

Differentia obligationis Commentariensis in casu fugæ carcerati & in casu necis ejusdem, *contr.* 18. *n.* 115.

Differentia inter indulgentiam criminis, temperamentum pœnæ & ejus commutationem, *controvers.* 21. *num.* 2. *& seq.*

Differentia procedendi in regnis Castellæ & Aragonum circa quæstiones immunitatis, *contr.* 78. *n.* 94. *& seq.*

Dignitas.

Dignitas est Regium consequi alloquium, *contr.* 3. *n.* 71.

Dignitatis privilegia amittuntur ex crimine falsi, *contr.* 38. *n.* 37.

Dignior.

Dignior ad officium eligendus sub restitutionis obligatione, *contr.* 76. *n.* 40.

Digniorem an Princeps eligere tenetur, *contr.* 76. *n.* 40.

Dilatio.

Dilatio ad defensionem. Vide *terminus.*

Dilatio ad Dominum consulendum. Vide *absens & citatus.*

Discrimen.

Discrimen vitæ patitur insultatus cum armis sulphureis, *contr.* 22. *n.* 30.

Discussor.

Discussores Regii Patrimonii sunt Consiliarii illius Senatus, *contr.* 5. *n.* 31.

Discussores rationum sive rationales obtinent magnam potestatem, *contr.* 5. *n.* 32.

Discussorum officiales titulo discussoris sive ut dicimus de *Contador* condecorantur, *contr.* 5. *n.* 34.

Discussores nominati per Præsidem Senatus Patrimonialis, Apparitores sunt, *contr.* 5. *n.* 35.

Discussores inter Proceres aliquando connumerati, *contr.* 5. *num.* 36.

Discussorum à Tabullariis differentia, *contr.* 5. *n.* 37.

Discussoribus novi orbis prohibitum est contrahere cum filiis & consanguineis officialium Regiorum totius districtus, *contr.* 69. *n.* 5. *& 44.*

Dispensatio.

Dispensatio Principis in prohibitione contrahendi Magistratus. Vide *licentia.*

Dispositio.

Dispositio legis Corneliæ ad omnes tabulas falsas extenditur, *contr.* 76. *n.* 57.

Dispositiones interpretandæ ex narratis in proœmio, *controv.* 63. *n.* 36.

Dispositiones pœnales semper restringendæ, *contr.* 18. *n.* 121. *& contr.* 76. *n.* 18.

Disruptio.

Disruptio claustri pudoris dari potest absque detrimento virginitatis, *contr.* 53. *n.* 13.

Dissecatio.

Dissecatio debitorum inter creditores in executione judicati fiebat, & quomodo, *contr.* 39. *n.* 14.

Dissectionis acerbitas abrogata fuit, *contr.* 39. *n.* 15.

Distributio.

Distributio Aularum Regii Consilii quomodo fiat in singulos annos, *contr.* 1. *n.* 50.

Divagantes.

Divagantes per invia, & nemora præsumuntur copulam insectari, *contr.* 56. *n.* 56.

Divinus.

Divini juris testimoniis confirmatur protectionis regiæ usus & obligatio, *contr.* 78. *n.* 2. *& seq.*

Diuturnus.

Diuturnus reatus minuit pœnam, *contr.* 67. *n.* 3. à quo computatur, *n.* 4.

Diuturnitas minuit pœnam delicti momentanei, non successivi, *contr.* 67. *n.* 4.

Divulgans.

Divulgans libellum famosum ut auctor puniendus, si auctorem non ostenderit, *contr.* 74. *n.* 16.

Doctores.

Doctores probantes recursum pro violentia ad regem, *controvers.* 78. *n.* 30. *& seqq.*

Doctores Hispani praxim recursus pro habendo decreto laicorum, *contr.* 78. *n.* 38. *& seqq.*

Doctores non sunt anonumerandi pro judicio sumendo, sed pensandi ex ratione, *controvers.* 78. *numero* 141.

Doctrina.

Doctrina D. D. Francisci Salgado de decreto laicorum explanatur, *contr.* 78. *n.* 59.

Doctrina cujusvis Doctoris intelligenda est secundum jura ab eo allegata, *contr.* 30. *n.* 52.

Dolor.

Dolor Justus, vide *Justus.*

Dolorem justum temperare difficillimum est, *contr.* 32. *num.* 2.

Dolor non excusat si causa justa non sit, *controv.* 33. *num.* 18.

Dolosus. Dolus.

Dolosum homicidium. Vide *homicidium.*

Dolus latet in corde, *contr.* 29. *n.* 25.

Dolosa maquinatio malum animum indicat, *contr.* 29. *num.* 32.

Dolus est quid distinctum ab animo deliberato, *contr.* 29 *num.* 71.

Dolo non interveniente nemo potest alterius chirographum imitari, *contr.* 37. *n.* 8.

Dolus in in crimine falsi ex quo probetur, *controvers.* 5. *num.* 28.

Dolus conjecturis probandus, *contr.* 63. *n.* 3.

Dolosus est qui leges quas non ignorat transgreditur, *contr.* 63. *n* 31.

Dolosus est qui ter monitus à Judice non obtemperat, *contr.* 63. *n.* 32.

Dolosus est qui peritorum dicta contemnit non consulendo peritiores quos in promptu habet, *contr.* 63. *num.* 33.

Dolosus est, qui omittit facere ea, quæ facere debet, *contr.* 63. *n.* 34.

Dolus infertur ex occultatione, *controvers.* 77. *numero* 25. *& seq.*

Domesticus.

Domestici an teneantur actione furti, *contr.* 36. *n.* 7.

Domestica furta exiguora œconomicè coercenda, *contr.* 36. *n.* 6. Vide *furtum.*

Domestica cohabitatio. Vide *cohabitatio.*

Domesticus est testis. Vide *testis.*

Domestici expulsi non sunt idonei testes contra Dominum, *contr.* 64. *n.* 14.

Domestici idonei testes sunt de gestis domo, *contr.* 76. *num.* 27.

Domini servus non est amicus sed inimicus, *contr.* 30. *num.* 30.

Domestici mitius puniendi ex crimine mandato per Dominum....

Dominus.
Domini olim habebant vitæ necisque potestatem in servos, *contr.* 54. *n.* 2.
Dominus hodie non potest impune servum occidere, *contr.* 54. *num.* 3.
Dominus nequit emere, vel vendere servos ad pœnam, *controv.* 54. *num.* 5
Dominus tenetur lege Cornelia de sicariis si servum castrare fecerit, *contr.* 54. *n.* 6.
Dominus lege Cornelia tenebatur si servum absque Judice ad bestias dederit, *contr.* 54. *n.* 7.
Dominus non debet ultra modum sævire in servos, *contr.* 54. *n.* 7.

Domus.
Domus uniculque tutissimum refugium esse debet, *contr.* 339 *num.* 14. *& seq.*
Domus alienæ violator lege Julia de vi publica tenetur, *contr.* 33. *n.* 15.
Domus neque tyranno violanda est, *contr.* 33. *n.* 16.
Domo pereunte, si æquè peritura erat nihil ratione damni debetur, *contr.* 40. *num.* 79.
Domus refectio debetur si perierit culpa vel facto debitoris, *contr.* 40. *n.* 80.

Donatio.
Donatio servi favore Fisci facta ea conditione ut mittatur ad triremes non admittenda, *contr.* 54. *n.* 11.

Donans.
Donans aliquid Judici an repetere possit, *contr.* 66. *n.* 3. cætera. Vide *Judex.*

Donum.
Dona Dei quæ dicantur, *contr.* 36. *n.* 13.
Dona Beatæ Mariæ & Sanctorum sub nomine donorum Dei comprehensa, *contr.* 36. *n.* 13.

Duo.
Duobus corrixantibus si uterque vulneratus evaserit, unus ab alio vulneratus præsumitur, *contr.* 22. *n.* 2.

Dubius.
Dubius Judex. Vide *Judex.*
Dubia re effecta ad favorem Ecclesiæ est pronuntiandum, *contr.* 78. *n.* 66.

Ductus.
Ductus vehiculo. Vide *Captivus.*

E

Ecclesia, Ecclesiasticus.
Ecclesiæ effractio, & furtum. Vide *effractio & furtum.*
Ecclesia diruta absque spe reædificationis non est locus sacer neque immunis, *contr.* 7. *n.* 8.
Ecclesia non favet reo capto in loco profano si ligatus ducatur per Ecclesiam, *contr.* 7. *n.* 6.
Ecclesiæ immunitate non gaudet delinquens in Ecclesia, *contr.* 7. *n.* 11. *& seq.*
Ecclesia & Ecclesiastici pari immunitate fruuntur, *controv.* 7. *num.* 29.
Ecclesiastici detenti in carcere laico jussu Prælati non subsunt Judicibus laicis, *contr.* 18. *n.* 73.
Ecclesiastici detenti in carcere laico jussu Prælati non possunt in arcta custodia poni nisi jubente Prælato, *contr.* 18. *n.* 74.
Ecclesiastica negotia aliquando per vim expediuntur & rex tenetur illam anferre, *contr.* 78. *n.* 3.
Ecclesiæ immunitas. Vide *immunitas.*
Ecclesiastici Doctores gravissimi regiam protectionem defendentes, *contr.* 78. *n.* 32.
Ecclesiastici Judices in quibus vim inferre solent, *contr.* 78. *num.* 34.
Ecclesiastici ægriùs ferre solent decreta laicorum quàm cetera & quare, *contr.* 78. *n.* 36.
Ecclesiastici vim inferunt, si per censuras reum extractum reperant in notoriis, *contr.* 78. *n.* 62.
Ecclesiæ præeminentias defendendo vis inferri solent, *controv.* 78. *num.* 62.
Ecclesiasticus vim infert procedendo per intolerabilem juris errorem, *contr.* 78. *n.* 63.
Ecclesiæ favendum est in dubio, *contr.* 78. *n.* 66.
Ecclesia non defendit patrantes crimina excepta, *contr.* 78. *num.* 86.
Ecclesiastici non observant Gregorianam eo modo quo Diana excogitavit, *contr.* 78. *n.* 106. *& seq.*
Ecclesiasticus an cognoscat de sua jurisdictione, *contr.* 78. *num.* 123.
Ecclesiasticus procedens non certioratus de vero confugio per acta vim infert, *contr.* 78. *n.* 118.
Ecclesiasticus ostendere debet reum confugisse ad locum immunem, ut violentiam excludat in procedendo, *controv.* 78. *num.* 129.
Ecclesiasticus vim infert procedendo postquam constat reum verè patrasse crimen exceptum, *contr.* 78. *n.* 134.
Ecclesiam violantis memorabile exemplum, *controv.* 78. *num.* 136.
Ecclesiastici Judices tenentur per se examinare testes in causis immunitatis, *contr.* 78. *n.* 138.
Ecclesiastici Judices quo pacto judicare debent, *controv.* 78. *num.* 141.

Effectus.
Effectus pœnæ languescit ex diuturnitate, *contr.* 67. *n.* 23.

Effractor.
Effractores pœna extraordinaria puniendi, *controv.* 17. *n.* 3. *& contr.* 9. *per tot.*
Effractores carceris qui dicantur, *contr.* 17. *n.* 10.
Effractores domorum cum violentia, & armis pœna capitali plectendi sunt, *contr.* 43. *n.* 14.
Effractores Ecclesiæ pœna mortis puniendi sunt, *contr.* 36. *n.* 23. *&* 54.

Eligens.
Eligens probatum publica authoritate non tenetur de factis per electum, *contr.* 16. *n.* 119.

Emendatio.
Emendatio Dionysii Gottofredi *in l.* 4. §. 1. *ff. ad leg. Jul. majest.* refutatur, *contr.* 17. *n.* 16.

Emens.
Ementes officia vendunt Justitiam, & pretium recuperare intendunt cum usura, *contr.* 76. *n.* 43.
Ementes officia sibi, & venditoribus eripere procurant, *contr.* 76. *n.* 44.

Emeritus.
Emeriti concessio, quam *Jubilationem* nuncupamus, novum Principis beneficium est, *contr.* 69. *n.* 26. *&* 30.
Emeritis idem stipendium debetur, ac si exercerent Magistratum, *contr.* 69. *n.* 34.

Emptio.
Emptionis sub especie pailiari solet usura, *controv.* 40. *num.* 106.

Æmulus.
Æmuli Commentariensis fiunt omnes carcerati, *contr.* 18. *num.* 56.

Enormitas.
Enormitas tam ratione substantiæ quàm reiterationis considerandæ est in quæstionibus immunitatis, *controv.* 7. *num.* 30.

Epigramma.
Epigrammata famosa pœna libelli famosi puniuntur, *controv.* 74. *num.* 18.

Episcopus.
Episcopi delegatam jurisdictionem à Sede Apostolica exercet in causis immunitatis, *contr.* 78. *n.* 109.

Epistola.
Epistolæ absque subscriptione, vel nomine, aut eis supposititis aliena crimina referentes, libelli famosi sunt, & non debent atendi, *contr.* 74. *n.* 10.
Epistolæ probant contra scribentem delicta in eis contenta, *contr.* 77. *n.* 2.

Æra.
Ærarum computatio in quo differat à computatione annorum Christi, *contr.* 1. *n.* 24.

Ergastulum.
Ergastulis rei non detinendi ultra triduum, *controv.* 18. *num.* 66.

Esculenta.
Esculenta, & poculenta recipere Judicibus, cæterisque Magistratibus prohibitum est in novo orbe, *contr.* 76. *n.* 35. *& seq.*

Eva.
Eva eadem pœna, & fortè duriori quàm Adamus punita fuit ex eadem culpa, *contr.* 29. *n.* 93.

Eversor.
Eversores. Vide *Decoctores.*

Evocatio.
Evocatio causæ remissionis delinquentis ad Regiam Audientiam Valentiæ an necessaria si remissio petatur inferiori judici *contr.* 10. *n.* 5. *& seq.*

Exclusio.
Exclusio inimicitiæ ut proditio committi dicatur, non continetur in Gregoriana constitutione, *contr.* 30. *n.* 71.

Excogitari.
Excogitari quæ non possunt in dispositione non sunt compre-

prehensa, *controvers.* 30. *num.* 66.

Excommunicatio.

Excommunicatio est fori contentiosi, & sine causæ cognitione non potest proferri, *contr.* 7. *n.* 78.

Excommunicationis sententia lata sine causæ cognitione, & judicialibus solemnitatibus, est nulla & non timenda, *contr.* 7. *n.* 40.

Excommunicatio. Vide *Censuræ.*

Exculpatio.

Exculpatio tollit quicquid inculpatio intulit, *contr.* 18. *num.* 43.

Excusare. Excusatio.

Excusatio mariti uxorem adulteram necans requirit apprehensionem, *contr.* 12. *n.* 3.

Excusat à pœna quælibet causa, *contr.* 18. *n.* 72.

Excusari non possunt quæ clam fiunt, *contr.* 35. *n.* 25.

Excusationem Judici non præbet si dixerit, *non putarum*, *contr.* 7. *n.* 60.

Exemplum.

Exemplum memorabile violantis immunitatem Ecclesiæ, *contr.* 78. *n.* 136.

Exemplum magnum habet aliquid ex iniquo, sed publica utilitate compensatur, *contr.* 29. *n.* 111.

Exempla regulam non restringunt, *contr.* 30. *num.* 45. *& seq.*

Exempli mali in rebus, jura transgredi licet, *contr.* 44. *num.* 21.

Exempla traduntur concepti fœtus absque fractura claustri pudoris, *contr.* 53. *n.* 12.

Exemplum traditur virginitatis corruptæ integris partibus pudendi manentibus, *contr.* 53. *n.* 14.

Executor. Executio.

Executores arctæ custodiæ reorum à jure puniuntur, *controv.* 18. *n.* 71.

Executio pœnæ capitalis inchoatur per introductionem rei in capella, *contr.* 7. *n.* 44.

Executio legis numquam retardanda, *contr.* 10. *n.* 9.

Executio sententiæ privationis officii non tollit effectus supplicationis, *contr.* 61. *n.* 15.

Executio præpostera pœna non debet cedere contra reum, *controv.* 67. *n.* 20.

Exceptio. Exceptus.

Exceptio defectus jurisdictionis insanabilis & perpetua est, *contr.* 18. *num.* 19.

Exceptio defectus animi deliberati, an probanda per reum homicidii ut excusetur à pœna ordinaria, *contr.* 29. *num.* 16.

Exceptio cessat, cessante causa excipiendi, *contr.* 63. *num.* 40.

Exceptiones quæ possunt opponi accusatori, opponi possunt Judici inquirenti, *contr.* 65. *n.* 58.

Exceptio firmat regulam in contrarium, *contr.* 67. *numero* 8.

Exceptione defectus mandati semel opposita & per Judicem rejecta reus amplius audiendus non est de ea, *controv.* 7. *num.* 12. *contrà num.* 47.

Exceptio defectus mandati, vel citationis, pulsat jus naturale, qui tollit facultatem defensionis & semper est admittenda, *contr.* 70. *n.* 14. *& seqq.*

Excepta crimina quo tempore extinguantur *contr.* 67. *numero* 28.

Excedens.

Excedens fines mandati perperam agit, *contr.* 76. *n.* 3.

Excessus.

Excessus in venereis inter conjuges culpam venialem non egreditur dum ordinetur ad finem prolis, *contr.* 48. *n.* 77.

Exigere.

Exigendi ratio ejus quod interest. Vide, *Ratio & interesse.*

Eximens.

Eximentes carceratum convictum confessum, vel condemnatum de crimine capitali pœna legis Juliæ majestatis tenentur, *contr.* 17. *n.* 15.

Eximentes carceratum regulariter qua pœna teneantur, *contr.* 17. *n.* 13. *& seq.*

Eximens homicidam carceratum licèt homicida non sit, punitur tanquam homicida, *contr.* 17. *n.* 28.

Existentia.

Existentia antecedens rei furatæ probari oportet, ut de corpore furti constet, *controvers.* 35. *num.* 10. 20. *& seq.*

Exoneratio.

Exonerationem suam si deponat testis, non est credendus, *contr.* 68. *n.* 24.

Expeditio.

Expeditio gratiæ in publica forma necessaria est ad illius validitatem, *contr.* 10. *n.* 31.

Expendens.

Expendens scienter falsam monetam, falsi tenetur, *controv.* 46. *n.* 2. *& seq.*

Expendens scienter monetam falsam ad utilitatem flatoris, eadem pœna puniendus, *controvers.* 46. *numero* 14.

Expendens monetam adulterinam si authorem ostenderit mitiùs puniendus, *contr.* 46. *n.* 22.

Expilator. Expilare.

Expilatores qui dicantur, *contr.* 42. *n.* 2.

Expilare est spoliare usque ad pilum, *contr.* 42. *n.* 3.

Expilatores nocturni sunt quos dicimus *Capeadores*, *contr.* 42. *n.* 4.

Expilatorum pœna quæ sit, *contr.* 42. *n.* 57. *cum seqq.*

Expilatores grassatoribus assimilantur, *controv.* 42. *numero* 6.

Expilatores incidunt in legem Corneliam de vi publica, *contr.* 40. *n.* 9.

Expilationis crimen reiteratum pœna mortis plectendum, *contr.* 42. *n.* 27.

Explosio.

Explosio armorum ignitorum animo occidendi pœnâ mortis punitur, *contr.* 13. *n.* 26. *&. contr.* 34. *n.* 32. *& seq.*

Explosionis pœna tenetur mandans sicut executor, *controv.* 13. *n.* 18.

Explosionis crimen non potest dici attentatum si glandes tormentum ejaculaverit plumbeas, licèt neque occidat, neque vulneret quia lex facit speciale crimen quod eo modo consumatur, *controvers.* 13. *numero* 19.

Explosionis crimen an Judices teneantur puniri pœna acerba mortis, *contr.* 13. *n.* 20.

Expensæ.

Expensarum indebitè perceptarum restitutio. Vide *Judicium.*

Extensio.

Extensio pœnæ. Vide *Pœna.*

Extensio facultatis concedendi criminosis securitatem, vel salvum-conductum ad Proreges justa est ad cæteros inferiores abusiva, *contr.* 10. *n.* 12. *& seq.*

Extrahere.

Extrahere reum violenter à loco immuni crimen punibile est, *contr.* 19. *n.* 6. *&* 7.

F

Fabricans.

FAbricans literas Prætoris falsas vel eis utens lege Cornelia de falsis tenetur, *contr.* 38. *n.* 3.

Facere.

Facere is ad quem pertinet quod lex non facit fraudem arguit, *contr.* 40. *n.* 70.

Factum.

Facti quæstio in arbitrio Judicis est, pœnæ, persecutio authoritati legis reservatur, *contr.* 21. *n.* 1.

Factum per se dolum comprobat, *contr.* 29. *n.* 13. *&* 70.

Facta clam excusationem non admittunt, *controv.* 35. *num.* 23.

Factum non jus id quod interest indicat atque determinat, *contr.* 40. *n.* 53. *& seq.*

Facto probato psæsumptio cedit veritati, *controv.* 40. *num.* 61.

Facti probatio ad id quod interest difficilis est, *contr.* 49. *num.* 70.

Facti series probationem producit, *controvers.* 47. *n.* 20. *&* 37.

Facultas.

Facultas concedendi salvum-conductum. Vide *salvus conductus.*

Facultas absoluta. Vide *Arbitrium.*

Facilior.

Facilior auditus est ad regiam protectionem pro obtinendo decreto laicorum, quam pro reparatione aliorum gravaminum, & quare, *contr.* 78. *n.* 35.

Falsus. Falsitas.

Falsis testibus probans confugisse ad Ecclesiam justè defenditur, donec falsitas detegatur, *controv.* 78. *num.* 80.

Falsitatis detectio causa sufficiens est, ut litteræ Ecclesiastici, quibus reus defenditur, revocentur, *contr.* 78. *n.* 81.

Falsis testibus uti solent rei ad probandum confugium, *contr.* 78. *n.* 137.

Falsi pœna quando teneatur usurpans jurisdictionem, *contr.* 4. *num.* 13.

Falsi pœna tenetur qui actuarius non est & tabulas conficit, *contr.* 4. *n.* 21. *& seq.*

Falsi pœna ordinaria quæ sit, *controv.* 5. *num.* 2. *& 12. cum seq.*

Falsitas relativè continens tenorem Regii mandati non est simplex falsitas, *contr.* 5. *n.* 21.

Falsitas nomine Regis continens, læsæ Majestatis crimen incurrit, *contr.* 5. *n.* 22.

Falsitas in scriptura Principis capite luenda, *controver.* 5. *num.* 23.

Falsitas in scriptura Principis quando dicitur facta, *controv.* 5. *n.* 25. *& seq.*

Falsitas ut punibilis sit quæ requirat, *contr.* 5. *num.* 27. *& seq.*

Falsus tutor tenetur de omnibus quibus verus tutor tenetur, *contr.* 5. *n.* 48.

Falsi crimen committit utens titulo honorifico potestatis, *contr.* 5. *n.* 40.

Falsi crimen committit mutans dolosè nomen, *contr.* 5. *num.* 40.

Falsi crimen est sola nominis mutatio dolosa, *contr.* 5. *num.* 5.

Falsitas in relatione inspectionis cadaveris dolum detegit, *contr.* 9. *n.* 13.

Falsitas per se est crimen punibile, & ad celandum parricidium graviter puniendа, *contr.* 9. *n.* 10.

Falsum committit qui alienum chirographum imitatur, *contr.* 37. *num.* 4.

Falsum quid sit, *controvers.* 37. *num.* 7. *& seq.*

Falsi pœna arbitraria est, *contr.* 37. *n.* 10. *& contr.* 3.

Falsi pœna extendenda secundùm qualitatem facti, *contr.* 73. *num.* 11. *& seq.*

Falsi crimen gravius est furtu, *contr.* 37. *n.* 16.

Falsi reiteratio qualis esse debet ut pœna mortis puniatur, *contr.* 37. *n.* 20.

Falsum patratum per privatum de scriptura privata mitius punitur, *contr.* 37. *n.* 31.

Falsum committit fabricans litteras Prætoris, vel eis utens, *contr.* 38. *n.* 3.

Falsi crimen ex se capitale est, *contr.* 39. *n.* 9.

Falsi crimen est suppositio partus, *contr.* 38. *n.* 10.

Falsi magnitudo aliquando pœnam capitalem exigit, *controv.* 38. *n.* 11.

Falsæ monetæ crimen pœna mortis ignis plectitur, *contr.* 58. *num.* 12.

Falsa attestatio immunitatis à vectigalibus morte punitur, *controvers.* 38. *n.* 12.

Falsa instrumenta Tabellio si conficiat morte plectendus, *contr.* 38. *n.* 13.

Falsi pœna arbitraria aggravatur in Tabelliones per jus Hispanum, *contr.* 38. *n.* 16.

Falsi pœna contra Tabelliones in Curia Regis mortis est, *contr.* 38. *n.* 17.

Falsa rescripta Principis faciens morte plectitur, *contr.* 38. *num.* 25.

Falsum in actis Judicis à Tabellione factum extra ordinem puniendum, *contr.* 38. *n.* 25.

Falsi crimen capitale in aliquibus an sit semper capitale, *contr.* 38. *num.* 33.

Falsi pœna arbitraria citra mortem intelligi debet, *contr.* 38. *num.* 34.

Falsi crimine nobilitatis privilegia amittuntur, *contr.* 38. *num.* 36. *& seqq.*

Falsa decreta Judicis conficiens qua pœna puniatur, *controv.* 38. *n.* 6. *& seqq.*

Falsi crimen in moneta gravissimum est, *controvers.* 44. *num.* 2.

Falsa moneta. Vide *Moneta.*

Falsos cuneos signatorios monetæ. Vide *Cuneos.*

Falsi crimen in litteris Regis grave scelus, sed gravius in moneta, *contr.* 45. *n.* 13. *& seq.*

Falsam monetam expendens. Vide *Expendens.*

Falsæ monetæ crimen non est fœmineum, *controv.* 49. *num.* 24.

Falsæ monetæ crimen est difficilis probationis, *contr.* 47. *num.* 11.

Falsum præsumitur factum per eum cujus commodo cedit, *contr.* 47. *n.* 13.

Falsæ monetæ instrumenta penes aliquem reperta indicium in eum faciunt, *contr.* 47. *n.* 14.

Falsus procurator dicitur non habens sufficiens mandatum, *contr.* 70. *n.* 48.

Falsæ monetæ retentio punibilis ex se, *controvers.* 47. *num.* 16.

Falsi pœna tenetur scribens sibi in testamento quæ verè à testatore dicta sunt, *contr.* 76. *n.* 56.

Falsi pœna extensa à testamentis ad omnes scripturas sive tabulas, *contr.* 76. *n.* 57.

Falsam minutam scribens ut in actis publicis referatur falsum committit, *contr.* 76. *n.* 58.

Falsitatis improbum genus est sibi aliquid dictare, *contr.* 76. *num.* 59.

Falsitas nemini nociva non est punibilis, secus si apta sit nocere, *contr.* 76. *n.* 60.

Falsi tenetur scribens, mandans, dictans, vel fieri faciens aliquid falsum, *contr.* 76. *n.* 64.

Falsum committit procurans sibi subsignari cartas vacuas ut in eas ponat quod voluerit, *controv.* 76. *num.* 65.

Falsitatis species est testium infamatio absque tabellione facta in forma publica redigi, *contr.* 76. *n.* 70.

Falsi pœna arbitria in Judicem, vel magistratum includit privationem officii, *contr.* 76. *n.* 77.

Fama.

Fama pudicitiæ tenerrima in fœminis, *contr.* 25. *n.* 9.

Fama publica probat corpus delicti in furto, *contr.* 35. *num.* 19.

Familiaris.

Familiarem fœminam Domini corrumpens qua pœna puniatur, *contr.* 55. *n.* 15. *& 27.*

Famosa.

Famosa causa pecuniaria per procuratorem agi an possit, *contr.* 70. *n.* 28. *& 29.*

Famulus.

Famuli mitius puniendi ex criminibus mandatis per Dominos, *contr.* 45. *n.* 29.

Famuli fuga dolum Domini comprobat, *contr.* 47. *num.* 20. *contrà* 37.

Famulus stuprans consanguineam, vel virginem Domini sui quomodo puniendus *contr.* 35. *num.* 11. *& seq.*

Famulus ducens clandestinè domesticam Domini qua pœna plectatur, *contr.* 51. *n.* 15.

Famulus majorem injuriam irrogat Domino ducendo quam flagitando domesticam, *contr.* 51. *n.* 16.

Famulus fidem frangit Domino ducendo, & stuprando domesticam, *controvers.* 51. *n.* 21.

Famuli ad famulam non Virginem accessus qua pœna puniatur, *controv.* 51. *n.* 17.

Famuli Magistratus negotiare in provincia quam administrat non possunt, *contr.* 61. *n.* 37. *& seq.*

Famuli qui dicantur, *contr.* 61. *n.* 51.

Farinacius.

Farinacius expenditur circa præventionem resultantem ab examine testium inquisitionis, *contr.* 6. *n.* 70.

Farinacius notatur in ablegatione aliquorum jurium, *controv.* 15. *n.* 41.

Farinacius impugnatur circa immunitatem occidentis cum armis ignitis, *contr.* 13. *n.* 39.

Favorabilior.

Favorabilior in jure est qui certat ob damnum vitandum quàm qui curat de lucro captando, *contr.* 48. *n.* 52.

Felinus.

Felini doctrina de immunitate Ecclesiæ explicatur, *controv.* 30. *num.* 23.

Fenestella.

Fenestellæ locus explicatus de Præfectis Regiæ Domus & Curiæ, *contr.* 1. *num.* 90.

Filia. Filius.

Filiam adulteram occidere an possit Pater. Vide *Pater.*

Filii Magistratus in novo orbe prohibentur matrimonium contrahere. Vide *Magistratus.*

Filii ex concubina suscepti illegitimi sunt, & an capere possint ex testamento patris, vel matris extantibus legitimis, *contr.* 58. *n.* 18. *& seq.*

Filii illegitimi per subsequens matrimonium legitimi fiunt, *contr.* 18. *n.* 21.
Filio causam patrocinante pater Judex redditur suspectus & quare, *contr.* 65. *n.* 38.
Filius & pater in eodem senatu sedere permittuntur & quare, *contr.* 65. *n.* 36.

Fiscalis.

Fiscalis consilii Regii Castellæ defendere tenetur jurisdictionem Aulæ criminalis, *contr.* 1. *n.* 52.
Fiscalis Consilii præferendus à Præfectis Regiæ Domus & Curiæ, *contr.* 1. *n.* 54.
Fiscalis Consilii excellenti dignitate fungitur, *contr.* 1. *num.* 56.
Fiscalis ad quid institutus, *contr.* 25. *n.* 45. *& contr.* 75. *num.* 4.
Fiscalis admittendus in quocumque judicio criminali, *controv.* 77. *n.* 18.
Fiscales res suspiciens qua pœna plectendus si mandata superioris transgressus fuerit, *contr.* 63. *n.* 13. *& seq.*
Fiscalis rei distractio necessaria præsumitur ex appulsu ad sinum Gaditanum navis novi orbis, *contr.* 63. *num.* 14.
Fiscalis interventus necessarius esse solet in materia gratiosa juxta leges aliquorum Regnorum, *contr.* 10. *num.* 30.

Fodinæ.

Fodinæ Huancabellicenses earumque gubernatio describuntur, *contr.* 71. *n.* 1. *& seq.*

Fœmina.

Fœmina testis. Vide *Testis.*
Fœmina delinquens dolum excludere aliqui tenent, *contr.* 25. *n.* 9. *& 72.*
Fœminæ an mitius puniendæ si deliquerint, *contr.* 25. *n.* 5. *& 76. cum seq.* ubi plura exempla.
Fœmina molestantem de adulterio an impunè occidere possit, *contr.* 29. *n.* 6. *& 110.*
Fœminæ exclusæ sunt à successione feudi quia arma tractare non possunt, *contr.* 29. *n.* 30.
Fœminæ comprehensæ sunt in acerbitate pœnæ legis Corneliæ de sicar, *contr.* 29. *n.* 76.
Fœmina in claris non excusatur à vero dolo, *contr.* 29. *num.* 72. *& seq.*
Fœminæ æquali pœna cum viris, puniuntur in pluribus criminibus, *contr.* 29. *n.* 77. *& seq.*
Fœminæ punitæ æquali pœna cum viris pro eodem crimine ex sacris scripturis, *contr.* 29. *n.* 92. *& seq.*
Fœmina ob sexum non excusatur à pœna in expressis à jure, *contr.* 29. *n.* 100.
Fœminæ acriùs puniendæ ex propinatione Venen quia eam artem invenerunt, *contr.* 29. *n.* 102. *& seq.*
Fœminæ mitius puniendæ in levioribus, secus in atrocioribus, *contr.* 29. *n.* 106. *& seq.*
Fœminea in pœna laus esse potest, *contr.* 29. *n.* 111.
Fœmina an possit dici inimica alicujus, *contr.* 30. *num.* 59. *& seq.*
Fœminam occidere iniquissimum est, *contr.* 30. *n.* 62.
Fœminam bannitam occidere impiissimum est, *contr.* 30. *num.* 63.
Fœmina non potest levare faidam & quare, *controv.* 30. *num.* 60.
Fœmina pro sexus fragilitate præsumitur minùs an usura, *contr.* 30. *n.* 64.
Fœmina à nemine præcaveri potest, *contr.* 30. *n.* 65.
Fœminarum non est crimen falsæ monetæ, *controv.* 46. *num.* 24.
Fœminæ post quam viris prostituuntur turpiter eis subjectæ manent, *contr.* 46. *n.* 26.
Fœmina amissa pudicitia quodcumque malum admittit, *contr.* 46. *n.* 27.
Fœminæ sub aliena potestate existentis voluntas nihil relevat ad pœnam raptus vitandam, *contr.* 49. *n.* 17.
Fœminæ stuprum voluntariè petentes an puniri debeant, *contr.* 51. *n.* 35. *& seq.*
Fœminæ ratione adulterii semper puniuntur, *cont.* 51. *n.* 37.
Fœmina honesta violentiam passa. Vide *violentia.*
Fœminæ tutrices & curatrices carceribus mancipandæ pro exigenda pecunia male consumpta, *contr.* 71. *n.* 9.

Fœnus.

Fœnori dare. Vide *Usura.*
Fœnus ante leges duodecim tabularum pro libidine agebatur, *contr.* 40. *n.* 18.

Follis.

Folles an instrumenta dici possint tondendæ monetæ, *controv.* 47. *num.* 30.

Forma.

Forma inquisitionis quam in usu habemus, mutuata est à jure Canonico, *contr.* 25. *n.* 45.
Forma procedendi per inquisitionem qualis sit, *contr.* 25. *num.* 47.
Forma procedendi per accusationem qualis erat tempore Romanorum, *contr.* 25. *n.* 46.
Forma procedendi per supremam criminum Aulam, *contr.* 25. *n.* 63. *& seq. & 79.*
Forma quomodo, & quando inducatur, *contr.* 25. *n.* 66.
Forma dandi nomen inter reos & primæ visitationis, *contr.* 25. *num.* 75.
Forma procedendi antiqua ab ordinariis hucusque observatur, *contr.* 25. *num.* 78.
Forma data in usu jurisdictionis annonæ & eduliorum inter Præfectos Regiæ Domus & Curiæ, & Ædiles civitatum, *contr.* 1. *n.* 771.
Forma foralis expediendarum gratiarum in Regno Valentiæ, *contr.* 10. *n.* 32.

Forus.

Fori Judicum leges, vel earum codex primum compilatus fuit à Rege Sisenando, *contr.* 78. *n.* 23.
Foro credere qui dicantur, *contr.* 39. *n.* 8.
Foro interiori plura tolerantur quæ in exteriori prohibentur, quia Theologi judicant per hypotheses à parte propositas absque contradictore qui suum jus proponat, *contr.* 40. *n.* 60.

Fortuitus.

Fortuitus casus excusat à pœna Commentariensem, *controv.* 18. *num.* 103.

Flator.

Flatores falsæ monetæ. Vide *Moneta.*

Fractura.

Fractura facta animo furandi actionem furti non parit, *controv.* 34. *n.* 4.

Frater.

Fratres in eodem Senatu sedere non permittuntur, *controv.* 65. *n.* 36.
Fratres Magistratuum Novi orbis cum quibus matrimonium contrahere prohibeantur. Vide *Magistratus.*
Frater occidens fratrem inimicam an dicatur per insidias occidisse, *contr.* 29. *n.* 12. *& 112.*

Fraudans. Fraudator.

Fraudantes vectigalia qua pœna sint puniendi, *contr.* 6. *num.* 50.
Fraudatores qui dicantur, *contr.* 39. *n.* 9.
Fraudatores olim coercebantur per Prætorem, *controv.* 39. *num.* 10.
Fraudatores infamia notantur, *contr.* 39. *n.* 27.

Fraus.

Fraudes usu frequentes experimur in probatione ejus quod interest, *contr.* 40. *n.* 83.
Fraus arguitur ex eo quod quis facere vult in re sua quod lex non facit nec facere valet, *controv.* 49. *n.* 70.
Fraudibus non est indulgendum, *contr.* 57. *n.* 11.
Fraus in stupro aggravat pœnam, *contr.* 57. *n.* 16.
Fraus facta in judicio, vel judici aggravat pœnam citra mortem, *controv.* 57. *n.* 21.
Fraus facta post consummationem delicti, novum crimen est, separata pœna luendum, *contr.* 57. *n.* 27
Fraudis, & doli pœna, *contr.* 57. *n.* 23.
Fraudes jurium Regiorum cumulativa jurisdictione persequuntur, *controv.* 6. *n.* 66.
Fraus major reipublicæ resultat si Magistratus negocietur per alios quam per se, *controv.* 61. *n.* 44.

Frequentia.

Frequentia delinquendi pœnam exasperat, *controv.* 29. *num.* 104.

Fuga.

Fuga carcerati. Vide *Commentariensis.*
Fuga famuli dolum Domini arguit, *controv.* 47. *n.* 20. *& 37.*

Funda.

Funda Romani glandes plumbeas ardentes præ agitatione, jaculabantur, *contr.* 1. *n.* 30. *& seq.*

Funditor.

Funditores inter velites Romanæ militiæ annumerabantur, *controv.* 31. *num.* 14.

Furtum.

Furtum reiteratum pœna mortis plectendum, *controv.* 24. *num.* 26.
Furtum non est cogitatio furandi, *contr.* 34. *n.* 3.
Furtum factum in Curia an puniendum pœna mortis, *contr.* 22. *n.* 5 *& 45.*

Furtum simplex non punitur pœna mortis, *contr.* 34 *n.* 6.
Furti perfectionem non requirit aggressio violenta domus, si animus furandi deducatur ad actum externum, *controv.* 34. *n.* 90.
Furti corpus. Vide *Corpus delicti.*
Furtum factum per bursæ abscissionem non dicitur probatum nisi plene constet de bursa abscissa, *contr.* 35. *n.* 8.
Furtum comprobatur per existentiam antecedentem rei furatæ, *contr.* 35. *n.* 21. *& seq.*
Furtum primum regulariter pœna capitali non plectendum, *controv.* 36. *n.* 2. *& cum seq. & n.* 35.
Furti actio & civiliter, & criminaliter proponi potest, *controv.* 36. *n.* 2.
Furtum jure Digestorum extra ordinem punitum fuisse constat, *controv.* 36. *n.* 3. *& s.*
Furtum simplex ordinaria pœna puniri iniquum foret, *contr.* 36. *n.* 2. *& seq.*
Furta domestica graviora capitali pœna puniri possunt, *controv.* 36. *n.* 8. *&* 38.
Furta domestica ex se graviora & qualificata sunt, *contr.* 36. *num.* 9. *& seq.*
Furta sacrilega capite punienda sunt, *controv.* 36. *n.* 11. contrarium 42. & 50.
Furtum de sacro, sed de re non sacra sacrilegium est, *controv.* 36. *n.* 22.
Furtum qualificatum de sacro pœna ordinaria plectendum licet res sacra non sit, *controv.* 36. *n.* 27.
Furtiva res penes aliquem reperta an comprobet furtum, *controv.* 36. *n.* 29. *& s.*
Furtum factum per famulum expulsum an sit domesticum, *controv.* 36. *n.* 39.
Furtum rei neque sacræ neque profanæ sed applicatæ ad Ecclesiasticos usus qua pœna puniendum, *contr.* 36. *numer.* 52.
Furtum factum in Ecclesia cum effractione qua pœna puniendum, *contr.* 36. *n.* 54.
Furtum tertium pœna mortis punitur, *controv.* 36. *n.* 53. *& contr.* 37. *n.* 3.
Furtum committit intercipiens pecunias alterius, subscriptionem ipsius imitando, *controv.* 37. *n.* 2.
Furti tertii capitalis pœna an debeatur ab eo qui ter chirographum falsum fecerit ut aliena contrectet, *contr.* 37. *num.* 17.
Furta domestica exigua judicialiter non punienda, *contr.* 36. *n.* 6. *& contr* 37. *n.* 21. *cum seq.*
Furta plura de eadem re, & contra eundem unum furtum dicendum, *contr.* 37. *n.* 24.
Furta tria ut capitaliter plecti possint debent esse distincta re & tempore, *contr.* 37. *n.* 25. *& seq.*
Furtum factum ex acervo tritici si repetatur an plura furta dicenda, *contr.* 37. *n.* 26.
Furtum magnum capitis pœnam exigit, *contr.* 38. *n.* 19.
Furtum committit qui falsis litteris pecunias alienas intercipit, *contr.* 38. *n.* 20.
Furtum magnum quod sit, arbitrio judicis relinquitur, *contr.* 38. *n.* 22.
Furtum ter patratum pœna mortis punitur ex generali consuetudine, *contr.* 42. *n.* 2. *& seq.*
Furtum ter reiteratum morte plectendum de jure Hispano, *contr.* 41. *n.* 8.
Furtum civiliter vel criminaliter persequi potest, *contr.* 41. *num.* 14.
Furti crimine minor viginti quinque annis morte multari potest, *controv.* 41. *n.* 16. *&* 20.
Furtum magnum quando capite plectendum est, *contr.* 41. *num.* 19. *& seq.*
Furtum de re fiscali an capite plectendum, *contr.* 5. *n.* 42. *& seq.*
Furtum commitens in Ecclesia non gaudet immunitate, *contr.* 7. *n.* 13

Fustigatio.

Fustigationis & flagellorum differentia, *contr.* 2. *n.* 72. cetera. Vide *in v. verbera.*

G

Galli.

GAlli ex sui natura proclives ad tondendam monetam, *controv.* 47. *n.* 23.

Gener.

Gener & socer in eodem Senatu sedere non permittuntur, & quare, *contr.* 65. *n.* 36.

Genus.

Genus armorum dolum & animum deliberatum denotat, *controv.* 29. *n.* 28.
Generi per speciem derogatur, *contr.* 30. *n.* 17.
Genera pœnarum capitalium, *contr.* 52. *n.* 10.

Generatio. Generare.

Generatio sequi potest ex simplici genitalium approximatione, *contr.* 53. *n.* 2.
Generare possunt mares pene abscissa, *controv.* 53. *num.* 4. *&* 22.
Gerens officium judicis, vel alterius potestatis, si non obtineat re vera, an dicatur delinquere in officio, *controv.* 5. *n.* 47.

Gesta.

Gestorum symbola à Principibus in moneta apponi solita, *contr.* 45. *n.* 45.

Genitalia.

Genitalia duplicia ejusdem sexus actu reperta in eodem subjecto, *contr.* 48. *n.* 82.

Glandes.

Glandes plumbeæ ardentes à Romanis cognitæ, *contr.* 31. *num.* 10. *& seq.*
Glandes fundis Romani jaculabantur violentissimè, *controv.* 31. *n.* 14. *&* 15.

Gothi.

Gothorum regnum, quando & à quo fundatum fuit in Hispania, *contr.* 78. *n.* 19.
Gothi Arriana labe infecti migrarunt ad Hispaniam, *controv.* 78. *n.* 20.

Gradus.

Gradus affinitatis, vel consanginitatis quomodo computandi sint ad recusationes Judicum, *contr.* 65. *n.* 11.
Gradus an computandi secundum jus canonicum vel civile, *contr.* 65. *n.* 12.
Gradus in negotiis sæcularibus computantur per jus civile, *contr.* 65. *n.* 14.
Gradus in recusationibus Judicum sæcularium computandi sunt per jus Canonicum, *contr.* 15. *n.* 14.

Grassatio. Grassator.

Grassatio repetita, vel semel pœna mortis plectenda est, *contr.* 24. *n.* 17.
Grassationis crimen frequentissimum est, *contr.* 42. *n.* 1.
Grassatores qui dicantur, *contr.* 42. *n.* 3. *& seq.*
Grassatores & latrones ferè iidem sunt, *controv.* 41 *num.* 10. *& seq.*
Grassator semel reiterans crimen morte puniendus, *controv.* 42. *n.* 16.
Grassator ingentis quantitatis & si semel commiserit morte punitur, *contr.* 42. *n.* 17.
Grassator si prædam capiat excedentem quinque millia maravetinos an puniendus morte, *contr.* 42. *n.* 18.
Grassationis pœna quæ sit, *contr.* 42. *n.* 27.
Grassationis auctor quæstioni suppositus & negans, ac morte plectendus superveniente nova probatione, *contr.* 42. *n.* 26.

Gravissimus.

Gravissimæ probationis nomine quæ pœna comprehendandatur, *contr.* 5. *n.* 16. *&* 41.

Gregorius. Gregorianus.

Gregorii XIV. Constitutio de Immunitate. Vide *Constitutio.*
Gregoriana Constitutio. Vide *Constitutio.*

Gubernatio. Gubernator.

Gubernationis ratio Regi referenda est, *contr.* 3. *n.* 22.
Gubernatores Provinciarum novi orbis regulariter subsunt, Syndicatui & non visitationi secretæ, *controv.* 71. *n.* 15.
Guoernator cui mandata est cura solvendi non est depositarius pecuniæ fiscalis, neque sequester, sed Præpositus, *contr.* 72 *n.* 27.

Gundemarus.

Gundemarus Rex primus observantiam immunitatis Ecclesiæ lege sanxit Hispania, *contr.* 78. *n.* 22.

H

Hebræi.

HEbræi usuram tolerabant, *contr.* 40. *n.* 28.
Hebræi concubinas habebant ex toleratione, *contr.* 58. *num.* 4.
Hebræorum concubinæ aliquid de ratione uxoris habebant, *contr.* 58. *n.* 9.
Hebræi plures uxores simul habere permissum habuerunt, *contr.* 58. *n.* 8.

Hermaphroditus.

Hermaphroditi raro inveniuntur utroque sexu perfecto, *controvers. 48. num. 2.*

Hermaphroditi utroque sexu perfecto possibiles sunt experientia comprobante, *controv. 48. num. 3.*

Hermaphroditorum differentiæ, *contr. 48. n. 6. & seq.*

Hermaphroditus neutrius naturæ ex se est & quare, *controv. 48. n. 9.*

Hermaphroditus perfectus qualis dicatur, *contr. 48. n. 10.*

Hermaphroditus cujus sexus reputetur, *contr. 48. n. 11.*

Hermaphroditus quando sexum eligere possit, *contr. 48. num. 12. 20. & seqq.*

Hermaphroditi qui viri reputabantur & gravidi reperti fuere, *contr. 48. n. 13. & seqq.*

Hermaphroditi irregulares sunt vitio naturæ, & in Monasteriis non sunt admittendi, *contr. 48. n. 14.*

Hermaphroditi qui genuerunt & pepererunt, *contr. 48. numero 16.*

Hermaphroditi matrimonii capaces sunt in eo sexu in quo prævalent, *contr. 48. n. 19.*

Hermaphroditus qui sexum elegit si altero utatur an puniri tanquam delinquens possit, *contr. 48. n. 21. & seqq.*

Hermaphrodites necare Romani solebant, *contr. 48. num. 24. & seq.*

Hermaphroditus utroque sexu luxurians nulla Canonica Sanctione judicialiter punitur, *contr. 48. n. 28*

Hermaphroditus agit, & patitur dispensante natura, *contr. 48. num. 38.*

Hermaphroditus eligens sexum cum juramento non utendi alio, si abutatur quod crimen incurrat, *contr. 48. num. 40.*

Hermaphroditus utroque sexu potens non peccat contra naturam, sed secundum eam utroque utitur, *contr. 48. num. 45.*

Hermaphroditi in promiscuo usu veneris libidinem explent per vasa naturaliter ad generationem ordinata, *controv. 48. n. 47.*

Hermaphroditus venerem exercens per sexum inutilem ad generandum lato modo peccat contra naturam, & extra ordinem puniri potest, *contr. 48. n. 49.*

Hermaphroditi filii sunt Adam, & creaturæ rationales, *contr. 48. n. 67.*

Hermaphroditi quales sint quoad fines matrimonii, *contr. 48. num. 68.*

Hermaphroditi in utroque sexu potentes matrimonio copulati, si solo uno sexu uti possent exponerentur gravi periculo incontinentiæ, *contr. 48. n. 60. & seq.*

Hermaphroditi contrahere matrimonium possunt, attenta natura matrimonii, *contr. 48. n. 33.*

Hermaphroditus in utroque sexu potens si primo contrahat ut vir & viduus efficiatur, potest contrahere postea ut fœmina, vel è contra, *contr. 48. n. 74.*

Hermaphroditus an adulterium committat si post matrimonium unius sexus nomine, altero sexu utatur cum extranea persona, *contr. 48. n. 79.*

Hermaphroditus contrahendo matrimonium corpus integrum tradit conjugi, quo comprehenditur alter sexus, *contr. 48. n. 81.*

Hermaphroditorum promiscua commixtio non est crimen ex se, neque post contractum matrimonium videtur esse peccatum, seclusо præcepto Prælati, & juramento, *contr. 48. n. 87.*

Hispani.

Hispani Regni initium à Gothis dimanat, *contr 78. n. 19.*

Hispana lex quæ primum observantiam immunitatis Ecclesiæ indixit, *contr. 78. n. 23. & seq.*

Hispana consuetudo recurrendi ad Regem vi oppressos antiquissima, *contr. 78. n. 24.*

Hispani Doctores hanc praxim ad testantes, *contr. 78. num. 30. & seq.*

Hispana praxis, quoad decretum laicorum obtinendum, *contr. 78. n. 38. & seq.*

Hispana praxis quoad decretum non dubitur in statu, *contr. 78. n. 76. & seqq.*

Hispani religiosè observare tenentur leges repetundarum & quare, *contr. 66. n. 6.*

Hymen.

Hymen in virginibus quales esse dicatur, & an ex ejus integritate inferatur virginitas, *contr. 53. n. 7.*

Hymine integro an puella possit concipere, *controv. 53. num. 10.*

Homicidium. Homicida.

Homicidium pœna ordinaria non est puniendum nisi constet de voluntaria deliberatione, *contr. 20. n. 3.*

Homicidii pœna tenetur insultus, vel rixæ auctor licèt ipse non occiderit, *contr. 20. n. 9.*

Homicida regulariter morte multandus est, *controv. 20. num. 15.*

Homicidium insidiosum quale sit, *contr. 20. n. 19. contr. 29. n. 50. & seq.*

Homicidium necessarium dicendum si quis insultatus cum armis sulphureis insultantem occiderit, *contr. 22. n. 31.*

Homicidium casu non dolo factum præsumitur, *contr. 29. n. 4. 16. & 69.*

Homicidium non potest dici præmeditatum si adsit causa provocationis, *contr. 29. n. 7.*

Homicidium præmeditatè patratum pœna capitali plectendum, *contr. 29. n. 14. & seq.*

Homicida ut excusetur, jus Hispanum requirit probationem exclusionis doli, *contr. 29. n. 16.*

Homicidium patratum cum armis ignitis reprobatæ mensuræ insidiosum est, *contr. 29. n. 53.*

Homicidium in Palatio Regis patratum proditorium est, *controv. 29. n. 55.*

Homicidium in dubio dolum reputari debet, *contr. 29. num. 59.*

Homicidium per industriam & insidias patratum non meretur immunitatem Ecclesiæ, *contr. 30. n. 18. & seqq.*

Homicidium proditorium. Vide *Proditorium.*

Homicidium proditorium an solum dicatur, factum sub prætextu amicitiæ, *contr. 30. n. 23. & seq.*

Homicidium insidiosum exclusum est ab immunitate, *contr. 30. n. 26. & seq.*

Homicidium nequiter patratum excluditur ab immunitate, *contr. 30. n. 42.*

Homicidium simpliciter dolosum, & voluntarium an excludat immunitatem, *contr. 30. n. 46.*

Homicidium factum per veneni propinationem proditorium semper est, *contr. 30. n. 49. & seq.*

Homicidium commissum per assassinium proditorium semper est, *contr. 30. n. 50.*

Homicidium cum armis ignitis proditorium est, *controv. 31. n. 19. & 48.*

Homicidium culpa non dolo patratum mitiùs punitur, *contr. 33. num. 6.*

Homicidium commissum à latitante & armato, inermem spectando insidiosum, & proditorium est, *contr. 33. num. 17.*

Homicidium procuratoris. Vide *Occidens.*

Homicidium patratum veneno atrocissimum est proditorium, *contr. 64. n. 37.*

Homicidium clerici. Vide *Clericum.*

Homicidium fœminæ. Vide *Fœminæ.*

Homicidium Adulterorum. Vide *Adulteros*, & sic de reliquis.

Honestas.

Honestatis publicæ ratio in pluribus consideratur, *contr. 50. num. 36.*

Honor.

Honoris detrimentum atrocem injuriam infert non secus ac vitæ, *controv. 4. n. 17.*

Honor præfertur vitæ inter probos, & honestos, *controv. 70. num. 30.*

Honoris causa æquiparatur capitali, *controv. 70. n. 31.*

Hostis.

Hostibus deprædandi Provinciam facultatem præbens custodiam arcis, vel limitis deferendo vivius comburendus est, *controv. 77. n. 24.*

Humanus.

Humana ingenia plerumque non futura, sed præsentia, vel præterita contemplantur, *controvers....*

Humanæ fragilitatis malo magis quam malignitate animi delicta armis procedunt. Vide *delicta.*

Humanæ fragilitati condonandum quod duo Hermaphroditi si matrimonio copulati sint possint licitè utroque sexu promiscuè uti, *contr. 48. n. 45. cum seq.*

Humana natura luxuriante dum Hermaphroditos producit nihil mirum quod unusquisque agere & pati possit, *contr. 48. num. 48.*

I

Jacobus. Gotofridus.

JAcobi Gotofridi locus notatur de quasi falso loquentis, *contr. 76. n. 80. & seq.*

Janitor.

Janitoris Regis, vel Reginæ officium honorificum statum

& quodammodo dignitatem obtinet, *contr.* 38. *n.* 41.

Janua.

Januæ clausuræ si mas & fœmina soli remaneant coitus indicium est, *controvers.* 50. *n.* 44.

Jezabel.

Jezabel Regina Israel acerbius punita quàm Acab, ob necem Naboth, *contr.* 29. *n.* 98.

Ignitus.

Ignitorum amorum inventor & violentissimi effectus, *contr.* 31. *n.* 5. *& seq.*

Ignitorum armorum. Vide *Arma.*

Ignis pœna quando debeatur. Vide *Pœna.*

Ignorantia.

Ignorantia juvari non potest qui crimen celare procurat, *contr.* 9. *num.* 12.

Ignorantia Magistratus affecta & supina est in his quæ sæpiùs fiunt per Domesticos, *controv.* 61. *n.* 45.

Ignorantia juris neminem excusat, *contr.* 76. *n.* 85.

Ignorantia juris excusari multo minùs poterit Magistratus Togatus, *contr.* 76. *n.* 85.

Illustris.

Illustrium causæ Principi referendæ vel consultandæ sunt, *controv.* 3. *n.* 9.

Illustres olim neque concubinam vilem habere tolerabantur, *contr.* 69. *n.* 17.

Imago.

Imago Principis ponitur in numismate, sive pecunia *controv.* 45. *n.* 6. *&* 42.

Immunitas. Immunis.

Immunitatis Ecclesiæ articulus regulandus secundum Canonicas Sanctiones, constitutionesve Pontificum, *contr.* 31. *n.* 30.

Immunitatis vectigalium falsa attestatio capite plectitur, *contr.* 58. *n.* 12.

Immunitas concessa est locis sacris, *contr.* 7. *n.* 2.

Immunitas Ecclesiæ supponit Ecclesiam, *contr.* 7. *n.* 3.

Immunem locum non esse quomodo accipiendum, *contr.* 7. *num.* 4.

Immunitatis privilegium an amittatur ex eodem crimine quo fori privilegium ammittitur, *contr.* 7. *n.* 27.

Immunitas Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum coæqualis reputatur, *contr.* 7. *n.* 29.

Immunitatis morosa allegatio non debet reo suffragari, *controv.* 7. *n.* 34.

Immunitate Ecclesiæ an gaudeat publicus latro. Vide *Latro.*

Immunitate an gaudeant decoctores Vide *Decoctor.*

Immunitate an gaudeant Homicida insidiosus. Vide *Homicida, & occidens* & sic de reliquis signanter, *controv.* 30. *tot.*

Immunitatis Ecclesiarum origo & observantia, *contr.* 78. *n.* 17. *& seqq.*

Immunitatis observantia in Hispania quando & per quem stabilita fuit, *contr.* 78. *n.* 23. *& seqq.*

Immunitatis privilegium non datur ei, qui ad locum immunem non confugit, *contr.* 78. *n.* 124.

Immunem locum ingressum fuisse reum requiritur, ut immunitate fruatur, *contr.* 78. *n.* 69. *& seqq.*

Impediens.

Impedientes carceratum audire rem sacram in die colendo absque gravissima causa peccant, *contr.* 18. *n.* 59.

Imperator.

Imperatores Romani ante Justinianum usuras tolerabant, *contr.* 40. *n.* 24.

Imperium.

Imperium merum. Vide *merum.*

Impossibilitas.

Impossibilitas moralis enervat vim legis, *contr.* 18. *n.* 63.

Impubes.

Impubes doli capax ratione furti flagellandus leviter in carcere, *contr.* 41. *n.* 21.

Impuberes an subveniendi si malitia suppleat ætatem, *contr.* 8. *n.* 11.

Incertitudo.

Incertitudo delinquentis omnes rixantes excusat, *contr.* 20. *n.* 7.

Incertitudo excusat omnes si rixa sit improvisa, *controv.* 20. *num.* 10.

Incertitudo percussoris non excusat auctorem rixæ, vel insultus, *contr.* 20. *n.* 8. *& seq.*

Incestus. Incestare.

Incestus à quo derivetur, *contr.* 50. *n.* 3.

Incestare quis dicatur, *contr.* 50. *n.* 4. *& seq.*

Incestus nomine quæ comprehendantur, *contr.* 50. *n.* 2.

Incestus pœna quæ sit, *contr.* 50. *n.* 10. *& seq.*

Incestus pœna in fœmina an eadem ac in viro, *contr.* 50. *num.* 13.

Incestus nefarius qui sit. Vide *Coitus.*

Incipiens.

Incipiens facere sortilegium si non perfecerit mitiùs punitur, *contr.* 60. *n.* 28.

Incontinentia.

Incontinentiæ periculum inter conjuges promiscuè subvenire debet, *contr.* 48. *n.* 70. *& seq.*

Incontinentiæ periculum in Hermaphroditis conjugatis quale sit, *contr.* 48. *n.* 72.

Inconsultus.

Inconsultus calor iracundiæ. Vide *Calor.*

Incorrigibilis. Incorrigibilitas.

Incorrigibilis acriùs puniendus est, *contr.* 24. *n.* 27.

Incorrigibilitas quo pacto probanda, *contr.* 24. *n.* 27.

Incorrigibilitas sequitur ex reiteratione delinquendi, *controv.* 41. *n.* 6.

Inculpabilis.

Inculpabile est quod necessitas infert, *contr.* 48. *n.* 54.

Inculpatio.

Inculpatio tollitur per exculpationem, *contr.* 18. *n.* 43.

Indefensus.

Indefensus reus dici non potest dum auditur eo modo quo Judicium in quo reperitur, patitur, *contr.* 25. *num.* 14. 19. *&* 52.

India. Indi.

Indiarum Senatus utitur remedio torturæ post condemnationem, *contr.* 26. *n.* 30.

Indorum dictis non deferendum ex innata facilitate, & inconstantia eorum, *contr.* 61. *n.* 2. *&* 27.

Indis juramentum deferre periculosum est, & quare, *contr.* 62. *n.* 3.

Indorum præcipua Cura Magistratibus Novi orbis commissa est, *contr.* 61. *n.* 32.

Indi admittendi sunt in testes quando veritas aliter haberi non potest, etiamsi agatur de re gravi, *contr.* 41. *num.* 49.

Indorum Reguli. Vulgò *Caziques* immunes sunt à præstatione operarum, *contr.* 61. *n.* 50.

Indorum oppressio. Vide *Oppressio.*

Indorum causæ. Vide *Prorex.*

Indiarum jura acerbè punire jubent, sordes Magistratum & Judicum, *contr.* 66. *n.* 11.

Indiarum Provinciæ calumnantium fœcundissimæ sunt *contr.* 74. *n.* 9.

Indi probant extorsiones factas Indis, præcipuè in eorum municipiis, *contr.* 86. *n.* 29.

Indicium.

Indiciorum comprobatio supponitur prout de jure requiritur ad torturam inferendam ex summaria, *controv.* 25. *num.* 4.

Indicia æquiparantur idoneis testibus, *contr.* 2. *n.* 46.

Indiciorum copia petenti danda est in suramario, secus si non petat, in plenario etiam non petenti danda est, *controv.* 25. *n.* 61.

Indicia non purgantur ex injusta tortura, si reus confiteatur crimen in ea, *contr.* 27. *n.* 29.

Indicia an purgata remaneant ex levi tortura, *contr.* 27. *num.* 31.

Indicia & conjecturæ sufficiunt ad capiendum, ad inquirendum, & ad torquendum, *contr.* 35. *n.* 16. *& seq.*

Indicia ad probandum coitum nefarium, *contr.* 50. *num.* 43. *& seq.*

Indulgentia. Indulgere.

Indulgentia Principis in prohibitione matrimonii Magistratus, & suorum. Vide *licentia.*

Indulgere pœnas Princeps solus potest, *contr.* 51. *num.* 3. *& 7. cum seq.*

Indultus.

Indultus de Consilio assessoris concedendus est à Magistratu inferiori cui regalia indulgendi communicata est, *contr.* 10. *n.* 28.

Indultus hoc in casu concedi debet cum interventu Fiscalis, *contr.* 10. *n.* 30.

Infamia. Infamis.

Infamiam non irrogat pœna, sed crimen, *contr.* 2. *n.* 79.

Infames ab honoribus, arcendi sunt, *contr.* 76. *n.* 79.

Inferior.

Inferiori non licèt investigare arcana Principis, *contr.* 21. *num.* 69.

Inferiores tenentur Principem consulere semel atque iterum si injusta, vel insueta mandaverit, *contr.* 71. *n.* 21.

Inferiores quas causas referre ad Principem, vel cum eo con-

consulere debent. Vide *Consulere & Consultatio.*

Inhabilis.

Inhabilis ad remigandum justè commutationem pœnarum postulant, sic de similibus, *contr.* 21. *n.* 32.

Inhonestus.

Inhonestus ornatus fœminæ vitam meretriciam arguit, *contr.* 50. *num.* 58.

Inimicus, Inimicitia.

Inimicus an testis admitendus in causa inimici. Vide *Testis.*

Inimicitia non levis animi deliberati indicium est, *contr.* 10. *num.* 30.

Inimicitia sæpè oritur inter rivales, *contr.* 23. *n.* 25.

Inimicitia an sit indicium sufficiens ad torturam, *contr.* 23. *num.* 26.

Inimicitia non excusat in præmeditatis, *contr.* 29. *n.* 17.

Inimicitia præcedens animum occidendi declarat, *contr.* 29. *num.* 33.

Inimicitia capitalis excludens proditionem utriqne nota esse debet, *contr.* 30. *n.* 57.

Inimicitia ex lite oriri solet, *contr.* 33. *n.* 7.

Inimicitia procedens ex lite inter ligatorem, & Advocatum, vel Procuratorem adversarii quid operetur, *controv.* 33. *num.* 27.

Inimicitia præcedens arguit dolum & animum occidendi, *contr.* 33. *num.* 28.

Inimicitia sufficiens causa est ad recusationem, *controv.* 65. *num.* 4.

Inimicitia quælibet an sufficiat ad recusandum, *contr.* 65. *n.* 5. *& seqq.*

Inimicitia orta inter reum & consanguineos Judicis an sit sufficiens ad recusandum, *contr.* 65. *n.* 8.

Inimicitia affectari solet ad recusandum Judicem, *contr.* 65. *num.* 9.

Inimicitia probanda est in recusatione, *contr.* 65. *n.* 10.

Inimicitia Judicis recusandi an ad actus exteriores extensa probari debeat, *contr.* 65. *n.* 15.

Inimicitia orta ex inquisitione in causa gravi, inficit omnes consanguineos & affines inquisiti, *contr.* 65. *n.* 24.

Inimicitia Judicis inquirentis ex ea dumtaxat causa affectata, est ad recusationem, *contr.* 65. *n.* 27.

Inimicitia procedens ex facto recusantis Judicem non arguit suspectum, *contr.* 65. *n* 29.

Inimicitia procedens ex facto recusantis non extenditur ad consanguineos, & affines Judicis, *contr.* 65. *n.* 30.

Inimicitia testis probanda est ut ejus fides excludatur, *controv.* 76. *num.* 20.

Inimicitia excludens testes debet oriri ex odio privato, non publico, *contr.* 76. *n.* 21.

Inimicitia excludens testes debet esse vera, & gravis: non affectata & levis, *contr.* 76. *n.* 22.

Inimicitia omnibus testibus opposita vaga est, & non attendenda, *contr.* 76. *n.* 24.

Inimicitia oriri potest ex dicto in causa criminali inter reum & testes ad alias causas, non ad ipsam, *contr.* 76. *num.* 21.

Injuria, Injuriatus.

Injuria facta judici, vel officialibus regulanda est secundum qualitatem officii, *contr.* 14. *n.* 14.

Injuriatus impetu magis quàm proposito delinquit, *contr.* 29. *num.* 8.

Injuria verbalis vitium meretricis irrogans fœminæ olim atrox reputabatur, *contr.* 29. *n.* 18.

Injuria pensanda juxta præsentem æstimationem, *contr.* 29. *num.* 19.

Injuria pensanda ex animo injuriandi, *contr.* 29. *n.* 20.

Injuria in rixa prolata circa animum injuriandi æstimanda est, *contr.* 29. *n.* 21.

Injuria alia realis, alia verbalis, & quæ sint, *contr.* 29. *n.* 39. *& seq.*

Injuria re facta, effectum permanentem producit, & sit arbitrio Judicis pensandum est an in continenti propulsetur, *contr.* 29. *n.* 44.

Injuria verbalis statim vindicanda ut excuset, *contr.* 29. *num.* 46.

Injuriam pati per quos auxilium sperabatur, durissimum est, *contr.* 4. *n.* 4.

Injuria triplex est, realis, verbalis, & scripta, *controv.* 74. *n.* 2. *& seq.*

Injuriam judicium an publicum sit, *controvers.* 75. *contrarium* 10.

Injuria non solum respiciens personam, sed etiam dignitatem inquiri potest ex mero Judicio, *contr.* 75. *n.* 9.

Injuriam actio an præjudicet actioni leges Corneliæ, de sicariis, *contr.* 75. *n.* 14.

Injuriam actioni an præjudicium inferatur per judicium libelli famosi vel contra, *contr.* 75. *n.* 15.

Injuria ejus qualitatis esse potest ut non expediat bono publico quod in indicio publicè discutiatur, *contr.* 69. *n.* 75. *num.* 22.

Innocens.

Innocens es cui non deficit inimicus, & deficit accusator, *controv.* 74. *n.* 5.

Inquisitus, Inquisitio, Inquirere.

Inquisitor, Inquirens.

Inquisitio in Regno Valentiæ solum permissa est in criminibus expressis, *contr.* 18. *n.* 12.

Inquisitio in Regno Valentiæ fieri potest de crimine non expressio, si pœna corporalis imponi possit, *contr.* 18. *num.* 18.

Inquirere crimen quid sit, *contr.* 25. *n.* 7.

Inquisitio ut hodie fit à jure civili incognite erat, *contr.* 25. *num.* 41.

Inquisitio nunc praxi recepta à jure Canonico institura reperitur, *contr.* 25. *n.* 45.

Inquisitores hæreticæ pravitatis quo jure de sortilegiis, cognoscant, *contr.* 60. *n.* 3. *& seq.*

Inquisitores in dubio cognoscunt an sortilegium sapiat hæresim, *contr.* 60. *n.* 9.

Inquisitoribus tradendi rei sunt & acta, si postulentur ob causam fidei, absque alio examine, *contr.* 60. *n* 10.

Inquisitio incipienda est à corpore delicti, *contr. n.* 1.

Inquisitus fit inimicus inquirentis non è contra, *controv.* 65. *n.* 20. *&* 26.

Inquirens. Vide *Judex.*

Inquisitio generalis odiosa reputatur præterquam in Judices, & Magistratus, *contr.* 74. *n.* 24.

Inquisitio secreta cessat extante accusatore, *controv.* 74. *num.* 30.

Inquisitionis remedium ordinarium factum est, *contr.* 75. *num.* 5.

Inscriptio.

Inscriptio nominis Principis ponitur in nummis, *controv.* 45. *num.* 44.

Inscriptionem & imaginem Cæsaris contemplatus æqualiter fuit Christus Dominus, *contr.* 45. *n.* 45.

Inscriptiones repræsentant Principem, *contr.* 45. *n.* 46.

Insequi.

Insequi occisum animum deliberatum occidendi arguit, *contr.* 29. *n.* 27.

Insidiosus, Insidiæ, Insidiari.

Insidiosum homicidium. Vide *Homicidium.*

Insidiosa vulnera. Vide *Vulnera.*

Insidiosis armis munitus aggressor præsumitur, *contr.* 22. *num.* 13.

Insidiis appetere quid in jure, *contr.* 30. *n.* 28. *& seq.*

Insidiarum & proditionis qualitas in homicidio an cesset extante inimicitia, *contr.* 29. *n.* 11.

Insidiari & prodere idem est, *contr.* 30. *n.* 29.

Insidiari est decipere, *contr.* 30. *n.* 35.

Insidiæ manifestæ quandoque fieri possunt, *controv.* 30. *num.* 38.

Insidiæ simulatæ pejores sunt, *contr.* 30. *n.* 67.

Institutio.

Institutio Fiscalis & delatoris ad quid facta fuit, *contr.* 75. *num.* 4.

Instructio triremium cedit in utilitatem Regni, *contr.* 21. *num.* 48.

Instrumentum.

Instrumenti fides à publica authoritate pendet, *contr.* 28. *num.* 18.

Instrumenti fides percipitur ex subscriptione & signatura publicæ personæ, *contr.* 28. *n.* 19. *&* 51.

Instrumenta in criminalibus plene probant, *contr.* 28. *n.* 23. *& seq.*

Instrumenta in criminalibus edi possunt post causam conclusam, *contr.* 28. *n.* 39.

Instrumenta quam probationem facere solent, *contr.* 28. *num.* 42. *&* 51.

Instrumentum ad probandum genera quæ sint, *contr.* 28. *num.* 48.

Instrumentorum crimina probantium genera & exempla, *controv.* 28. *n.* 52. *& seq.*

Instrumenta quæ non continet substantiam criminis, sed illius confessionem, solum probant confessionem extrajudicialem, *controv.* 28. *n.* 71.

Instrumenta manualia ignita proditoria & nociva sunt, *controv.* 31. *n.* 17. *& seq.*

Insultator. Insultatus.

Insultator. Vide *Aggressor.*

Insultatus armis ignitis impune occidere potes insultantem, *controv.* 22. *n.* 31.

Integritas.

Integritas procedendi in antecedentibus excludit præsumptionem delicti, *controv.* 10. *n.* 97.

Intercipiens.

Intercipiens pecunias ab Arcariis Regiorum jurium an dicatur intercipere res fisci, *contr.* 5. *n.* 8.

Interesse.

Interesse pallium ordinarium usuræ, *contr.* 40. *n.* 48.

Interesse differt ab usura, *contr.* 40. *n.* 47.

Interesse exigendi ratio ex lucro cessante, vel damno emergente diversa est, & eisdem ferè regulis arbitratur, *controv.* 40. *num.* 49.

Interesse ex damno favorabilior quam ex lucro, *controv.* 40. *num.* 50.

Interesse in facto, non in jure consistit, *contr.* 40. *n.* 53.

Interesse certum in conventionem deducere, justè, quare censeatur impossibile, *contr.* 40. *n.* 54.

Interesse à Judice arbitrandum est, *contr.* 40. *n.* 54.

Interesse succesivum ex conventione ad rationem sortis usurarium est, *contr.* 40. *n.* 58.

Interesse conventum in tantum subsistit in quantum facto roboratur, *contr.* 40. *n.* 59.

Interesse nullo jure taxari potest per contrahentes, *contr.* 40. *num.* 66.

Interese probatur difficilimè, *controv.* 40. *n.* 70.

Interesse conventum in aliquibus contractibus justum esse potest, & licitum, *contr.* 40. *n.* 73. *& seq.*

Interesse conventum ab eo qui paratam habet pecuniam ad reficiendam domum an licitum sit, *contr.* 40 *n.* 76. *& seq.*

Interesse ut probetur plures fraudes adhiberi solent, *contr.* 40. *num.* 83.

Interesse lucri cessantis ut licitum sit quæ requirat, *controv.* 40. *n.* 85.

Interesse lucri cessantis quomodo arbitrandum, *controv.* 40. *num.* 97.

Interesse si detrahatur ex sorte tempore contractus debitor decipitur, *contr.* 40. *n.* 101.

Interesse habenti in causa non est credendum, *contr.* 61. *n.* 4.

Interrogatio.

Interrogatio facienda reo circa defensiones, *cont.* 25. *n.* 72.

Interrogatio in materia respiciente torturam de facienda in tortura intelligenda est, *controvers.* 26. *n.* 12.

Interventio.

Interventio fiscalis in indulta si jus indultandi inferiori concessum sit, necessaria est, *contr.* 10. *n.* 30.

Inventor. Inveniens.

Inventor tormentorum & pulveris Pyrii sive sulphurei, *controvers.* 31. *num.* 5.

Inveniens libellum famosum & non lacerans qua pœna teneatur, *contr.* 74. *n.* 16.

Inverosimilia.

Inverosimilia deponentes non probant, *contr.* 40. *n.* 92.

D. Josephus Exea.

Josephus Exea & Descartin laudatur, *contr.* 29. *n.* 66.

D. Joann. Bapt. de Larrea.

D. Joannes Baptista de Larrea acriter invenit in Præfectos Regiæ Domus & Curiæ cui responsio datur, *controv.* 1. *num.* 45. *& seq.*

Joann. I.

Joannes I. Castellæ Rex praxim subveniendi oppressos lege testatur, *controver.* 78. *n.* 13.

Ira.

Iram servans quomodo puniendus, *contr.* 29. *n.* 23.

Iracundia.

Iracundiæ calor. Vide *Calor.*

Irregulares.

Irregulares sunt Hermaphroditi, *contr.* 48. *n.* 14.

Irregularitas.

Irregularitates judicii visitationis. Vide *Visitatio.*

Irrevocabilis.

Irrevocabilis remanet contractus initus cum Ecclesiæ authoritate Pontificis, *contr.* 178. *n.* 99.

Irenarcha.

Irenarchæ, stationarii & curiosi qui dicebantur, *contr.* 23. *num.* 44.

Jubilatus.

Jubilatus. Vide *Emeriti.*

Judæus.

Judæus cum Christiana contrahens pœna adulterii tenetur, *controv.* 56. *n.* 3.

Judex.

Judicem ordinarium occidentis, pœna, *contr.* 14. *n.* 2.

Judicem occidens an teneatur pœna legis Juliæ majestatis, *controv.* 14. *num.* 3.

Judicem occidens ut pœna legis Juliæ teneatur, requiritur quod Judex merum & mixtum imperium exerceat, *controv.* 14. *num.* 4.

Judices ordinarii nomine comprehenduntur, *Tenientes*, & *Alcaldes mayores*, Prætorum qui merum & mixtum imperium exercent, *controv.* 14. *n.* 5.

Judicem occidens an teneatur pœna legis Pompejæ de Parricidi, *controvers.* 14. *n.* 7.

Judices loco parentum habendi sunt, *contr.* 14. *n.* 8.

Judices qui dicantur in terminis legis Juliæ majestatis, *contr.* 14. *n.* 9. *&* 10.

Judicem inferiorem occidens non tenetur de parricidio, *controv.* 14. *n.* 22.

Judicem occidenti pœna indicta est per jus Hispanum, *controv.* 14. *n.* 26.

Judicis qualitas aggravat pœnam, *contr.* 14. *n.* 29.

Judices ordinarii oppidorum Domini Magnatum regiam jurisdictionem exercent, *contr.* 17. *n.* 21.

Judices reos in arcto carcere detinentes puniuntur, *contr.* 18. *num.* 72.

Judex laicus nihil potest statuere in Ecclesiasticos detentos in carceribus sæcularibus jussu Prælati, *cont.* 18. *n.* 73.

Judicis factum in re ad suum officium non spectante nullius momenti est, *controv.* 18. *n.* 75.

Judex non debet esse clementior lege, *controv.* 21. *n.* 14.

Judex sine causa pœnam temperando conscius criminis efficitur, *controv.* 21. *n.* 17.

Judex sine causa pœnam temperans, eadem pœna puniendus est, *contr.* 21. *n.* 16.

Judex faciens litem suam eidem pœnæ subjicitur, *controv.* 21. *num.* 19.

Judex contra legem pœnas temperans sine legitima causa bona amittit, *controv.* 21. *n.* 20. *cum seq.*

Judex sine causa pœnam augens eidem subjicitur, *controv.* 21. *num.* 23.

Judex ex causa pœnam temperare potest & debet, *controv.* 12. *num.* 24.

Judex ex causa pœnam augere potest, & debet, *controv.* 21. *num.* 25.

Judices plerumque abutuntur potestate temperandi pœnam, *controv.* 21. *n.* 27.

Judex quando ex pluralitate, & reiteratione criminum extendere possit arbitrium usque ad mortem, *controv.* 24. *num.* 3. *& seq.*

Judices procedentes virtute Regiæ commissionis, quos *Pesquisidores* vocamus procedunt facti veritate inspecta, *controv.* 15. *n.* 22.

Judex in gravioribus tenetur per se testes examinare, *contr.* 25. *num.* 71.

Judices ordinarii quam formam procedendi in criminalibus observent, *controv.* 25. *n.* 88.

Judicis officium necessarium est: Advocati, & Procuratoris voluntarium, *controv.* 33. *n.* 8. *& seq.*

Judicis decreta, falsa conficiens qua pœna puniendus, *contr.* 38. *n.* 6. *& seq.*

Judex arbitrari debet interesse non partes, *contr.* 40. *n.* 54.

Judici interdictum est dicere sententiam de re sua, *contr.* 40. *n.* 69.

Judex in arbitrando id quod interest tenetur sequi quod est minimum, *contr.* 40. *n.* 71.

Judicis privativi negligentia tribuit præventionem ordinario, *contr.* 6. *n.* 70.

Judices de jure Hispano tenentur animadvertere in usurarios, *contr.* 40. *n.* 40.

Judices relaxantes fidejussoribus reos indebitè ad quid teneantur, *contr.* 57. *n.* 24.

Judices causarum criminalium in Curia Hispana tempore Gothorum inter proceres annumerabantur, *contr.* 1. *n.* 6.

Judices Curiæ qui sint, *contr.* 1. *n.* 11. *& seq.*

Judices Curiæ. Vide *Præfectus.*

Judices inferiores quomodo ad executionem torturæ procederet possunt denegata appellatione, *contr.* 2. *n.* 66.

Judices inferiores quomodo remedium relationis, vel consultationis, in suis judiciis adhibeant, *contr.* 3. *n.* 2.

Judex defectum potestatis Principi referre debet, *contr.* 3. *num.* 12.

Judex consulere Principem debet dum agitur de reservatis, *contr.* 3. *n.* 15.

Judex dubius de œna consulere Principem, vel Superiorem tenetur, *contr.* 3. *n.* 16.

Judex dubius in facto ineptè consulit Superiorem, *controv.* 3. *n.* 17.
Judex dubius de jure rectè consulit Principem, *contr.* 3. *num.* 18.
Judicis consultatio apellationem non admittit, *contr.* 2. *num.* 20.
Judicis arbitrium. Vide *arbitrium.*
Judicis officium gerens cum Judex non sit an dicatur delinquere in officio, *contr.* 5. *n.* 42.
Judex gravius puniendus ex peculatu quàm privatus, *contr.* 5. *n.* 46.
Judices Senatus Patrimonialis. Vide *Auditores.*
Judices dati in Senatu Patrimoniali, ad quæ crimina requirenda procedere valent, *contr.* 6. *n.* 56.
Judex an procedere valeat contra reum, extractum de loco immuni per alios, *contr.* 7. *n.* 31
Judex post sententiam nihil facere potest nisi exequi, *contr.* 7. *n.* 45.
Judex cui nihil constat nihil decernere valet, *controv.* 7. *num.* 54.
Judex imprudenter censuras ferendo punitur à jure Canonico, *contr.* 7. *n.* 59.
Judex condemnans sine probationibus in dolo versatur, *contr.* 7. *n.* 55.
Judex concedens securitatem, seu salvum conductum vel Guidaticum nihil operatur nisi favore subditi, *contr.* 10. *n.* 17.
Judicis ordinarii locum tenens in Regno Valentiæ de quibus cognoscat, *contr.* 10. *n.* 19.
Judices ordinarii illius Regni quam potestatem habeant circa indultus concessionem, *contr.* 10. *n.* 20.
Judex habens potestatem concedendi salvum conductum debet moveri à legitima causa ut concedat, *contr.* 10. *num.* 22.
Judices imperiti in judicialibus nihil agunt nisi de Consilio asseclarum, *contr.* 10. *n.* 25.
Judex per privatum chirographum nihil agit, *contr.* 10. *num.* 37.
Judicibus negotiatio prohibita est omni jure, *controv.* 61. *n.* 9. *& seqq.*
Judices negotiatores. Vide *Magistratus.*
Judex licet peritus sit in aliqua arte (dempta juris scientia) non potest judicium sumere ex sua peritia, *contr.* 63. *n.* 34.
Judices quos dicimus, *Pesquisidores*, quomodo mitti solent in novo orbe, *contr.* 64. *n.* 12.
Judex non potest uti veneno ad reos morti tradendo, *contr.* 64. *n.* 46.
Judex non potest fungi officio tabellionis vel actuarii in causa quam instruit, *contr.* 64. *n.* 50. *&* 55.
Judex non potest esse offensus in eodem actu de quo inquirit, vel judicat, *contr.* 64. *n.* 52.
Judex cognoscere potest de injuria sibi illata, *controv.* 64. *n.* 53. *& seq.*
Judici non concedenti reo facultatem defensionis defensio est deneganda, *contr.* 64. *n.* 57.
Judex de facto procedens excusari nequit prætextu ignorantiæ, *contr.* 64. *n.* 58.
Judex in delictis publicis tenetur procedere ex mero officio, *contr.* 64. *n.* 59.
Judex ex officio procedit deficiente accusatore, *controv.* 64. *num.* 62.
Judex solemnitate omissa procedere potest in crimine notorio, *contr.* 64. *n.* 61.
Judex suspectus an possit recusari in criminalibus, *contr.* 64. *n.* 1. *& seq.*
Judex faciliùs excluditur quam testis, *contr.* 65. *n.* 2.
Judex inquirens vices accusatoris sustinet, *contr.* 65. *n.* 17. *& seq.*
Judicis visitatoris recusatio rarò admittenda est, *contr.* 65. *num.* 21.
Judex nunc procedens, si anteà inquisitus fuit ab ipso reo, recusari jure potest, *contr.* 65. *n.* 22.
Judex consanguineus primi inquisiti rectè recusatur ab illo Judice qui contra eum inquisierat, *contr.* 65. *n.* 23.
Judicis primæ instantiæ consanguineus an recusari possit in secunda, *contr.* 65. *n.* 25.
Judex non fit inimicus inquisiti, quia officii necessitate ducitur, *contr.* 65. *n.* 26.
Judex semel causam judicans an suspectus remaneat ad amplius judicandum, *contr.* 65. *n.* 33.
Judex ad quem an fiat suspectus quia est consanguineus Judicis à quo, *contr.* 65. *n.* 35.
Judex propalans sententiam suspectus remanet, *controv.* 65. *num.* 41. *& seq.*
Judex recipere munera an possit animo applicandi fisco, *contr.* 66. *n.* 8.
Judici donata an repeti possint, *contr.* 66. *n.* 3.
Judex pœnitentia ductus re integra applicans fisco munera an excusandus à pœna, *contr.* 66. *n.* 4. *&* 18.
Judicum sordes acerbissimè puniunt jura, *contr.* 66. *n.* 5. *& seq.*
Judici numquam licitum esse potest recipere munera etiam si dicatur fieri animo applicandi fisco, *contr.* 66. *n.* 12.
Judici an liceat audire propositionem corrumpere volentis, ut adhibitis testibus puniri possit, *contr.* 66. *n.* 13. *& seq.*
Judex totus versari debet in evitandis criminibus, *contr.* 66. *num.* 15.
Judicis fama periclitatur ex colloquio tentantis eum corrumpere, *contr.* 66. *n.* 16.
Judex munera recipiens nullis adhibitis testibus ut causa applicandi fisco comprobetur crimen repetundarum incurrit, *contr.* 66. *n.* 17.
Judices novi orbis cum quibus matrimonium contrahere prohibeantur. Vide *Magistratus.*
Judicis personalis citatio requiritur dum agitur ad restitutionem immodici salarii, *contr.* 70. *n.* 19.
Judices tenentur Principem consulere semel atque iterum si injusta, vel insueta mandaverit, *contr.* 71. *n.* 21.
Judices debent solutiones decernere juxta prioritatem & potioritatem creditorum, *contr.* 72. *n.* 29.
Judici numquam imputatur quod ea quæ de jure procedunt fieri mandet, *contr.* 72. *n.* 28.
Judicum recusatio vaga non est attendenda, *contr.* 76. *num.* 24.
Judices in omnibus veritatem attendere debent, *contr.* 72. *num.* 30.
Judices in determinatis à jure arbitrium exercere non valent, *contr.* 72. *n.* 31.
Judices ut litem suam faciant in dolo vel notoria culpa, malè judicando reperiri debent, *contr.* 72. *n.* 32.
Judex inquisitionem, vulgò *de Enquestas* Regni Aragonum juris ordine servato proceduit, *contr.* 74. *n.* 43.
Judex ex mero officio inquirere potest injurias, privatis factas, *contr.* 75. *n.* 2.
Judices in Hispania tenentur inquirere de omnibus delictis, *contr.* 75. *n.* 7.
Judex inquisitionem an suspendere teneatur, si constat aliquem læsum fuisse, cui competit jus accusandi, *contr.* 75. *n.* 10.
Judex semel delato juramento testi, vel delatori tenetur in scriptis redigi facere omnia quæ dixerint, *contr.* 76. *n.* 7.
Judex faciliùs excluditur quàm testis, *contr.* 76. *n.* 23.
Judicis authoritas supplere nequit defectum publici Tabellionis in actis, *contr.* 76. *n.* 70.
Judex ex causa utiliter committit Tabellioni examen testium sed ipse sine illo inutiliter examinat, *contr.* 76. *num.* 76.
Judex excedens fines commissionis perperam agit, *contr.* 76. *n.* 3.
Judex laicus. Vide *laicus.*
Judex Ecclesiasticus. Vide *Ecclesiasticus.*
Judex quando, & quibus in casibus non cognoscat, an sua sit jurisdictio, *contr.* 78. *n.* 133.
Judices non suscipiunt suo periculo pecunias fiscales, *contr.* 77. *n.* 12.
Judices si sui periculo non suscipiunt pecunias fiscales neque de residuis teneri possunt eas consumendo, *contr.* 77. *n.* 12.

Judicium.

Judicium absolvitur per actum intellectus, non per voluntatis nutum, *contr.* 78. *n.* 141.
Judicia singula certis limitibus circumscripta sunt, *contr.* 25. *n.* 10.
Judicii acta, sive judicialia in minorem non sunt peragenda absque interventu curatoris, *contr.* 25. *n.* 12.
Judicii natura non debet immutari per defensiones reorum, *contr.* 25. *n.* 13.
Judicium criminale requirit probationes luce clariores *contr.* 40. *n.* 127.
Judicium criminale an producat inimicitiam sufficientem ad recusandum, *contr.* 65. *n.* 16.
Judicium syndicatus criminale est, *contr.* 70. *n.* 20.
Judicium restitutionis expensarum indebitè perceptarum

est accessorium & sequitur naturam principalis, *contr.* 70. *n.* 21.
Judicium criminale requirit realem citationem rei, *contr.* 70. *n.* 22.
Judicium Syndicatus personaliter agendum nisi Princeps reo supplicante aliud dispensat, *controv.* 70. *n.* 23. *& seq.*
Judicia publica dicuntur in quibus cuilibet de populo conceditur facultas accusandi, *contr.* 75. *n.* 3.
Judicium syndicatus. Vide *Syndicatus.*
Judicium visitationis. Vide *visitatio.*
Judicia privata cessant deficiente accusatore, *contr.* 75. *num.* 11.
Judiciorum concursus præjudicat uni ex eis, *contr.* 75. *num.* 12.
Judicia acta. Vide *acta.*

Jupiter.

Jupiter mas & fœmina fingitur, & gravidus factus Palladem peperit, *contr.* 48. *n.* 5.

Juramentum.

Juramentum de non negotiando per se, neque per alios præstant magistratus novi orbis, *contr.* 61. *n.* 40.
Juramentum à reo exigendum de confessione intelligi debet juxta legem partitarum, *contr* 25. *n.* 68.

Jurisconsultus.

Jurisconsultorum tempore acerbitas occidendi Hermaphroditos sublata fuit, *contr.* 48. *n.* 25.

Jurisdictio. Jus.

Juris divini & Canonici comprobatio de protectione regia ad subveniendos vi oppressos, *contr.* 78. *n.* 2.
Juris Canonici & Civilis authoritas comprobans dictamen naturalis rationis, sive juris quoad repellendam vim vi, *contr.* 78. *n.* 7.
Juris Civilis & Hispani testimonia de sublevandis vi oppressis, *contr.* 78. *n.* 8. *& seq.*
Jurisdictionis Ecclesiasticæ basis & fundamentum ad procedendum in controversiis immunitati quoad loca, est quod jura Ecclesiæ sint læsa, *contr.* 78. *n.* 76.
Jurisdictio. V. *Ecclesia Cancellarius. Regia. Laici.*
Jurisdictio temporalis totius Regni, Regis est, licet exercitium alicui in Dominium concessum fuerit, *contr.* 17. *num.* 12.
Jurisdictionis defectus insanabilis, *contr.* 18. *n.* 19.
Jurisdictio Aulæ supremæ criminum, & Præfectorum Regiæ Domus & Curiæ quæ & quanta sit, *contr.* 1. *num.* 28. *& seq.*
Jurisdictionis criminalis præstantia, *contr.* 1. *n.* 64.
Jurisdictio annonæ quomodo distributa, *contr.* 1. *n.* 79.
Jurisdictio omnis à Rege tanquam à fonte procedit, *contr.* 6. *num.* 37.
Jurisdictiones usurpantes an pœna legis Juliæ majestatis teneantur, *contr.* 4. *n.* 10. *& seq. &* 28.
Jurisdictionem usurpans in levioribus pœna falsi tenetur, *contr.* 4. *n.* 13.
Jurisdictionem usurpans animo occupandi Dominium qua pœna teneatur, *contr.* 4. *n.* 28. *& seq.*
Jurisdictio Auditorum Senatus Patrimonialis in civilibus ordinaria est, *contr.* 6. *n.* 21.
Jurisdictio eorum in criminalibus est delegata, *contr.* 66. *num.* 22.
Jurisdictio delegata strictè interpretanda est, *contr.* 6. *num.* 43.
Jurisdictio limitata ad certas causas extensionem non recipit, *contr.* 6. *n.* 44.
Jurisdictio concessa ad certa crimina non comprehendit graviora, *contr.* 6. *n.* 49.
Jurisdictio Senatus Patrimonialis in criminalibus ad quæ se extendat, *contr.* 6. *n.* 63. *& seq.*
Jurisdictio in dubio cumulativè concessa est, *contr.* 6. *num.* 67.
Jurisdictio Senatus Patrimonialis concessa privativè, est civilis, *contr.* 6. *n.* 76.
Jurisdictionis defectu acta corruunt, *contr.* 64. *n.* 6.
Jurisdictionis fons est Rex, & Proreges rivuli per quos derivatur, *contr.* 64. *n.* 18. *& seq.*
Jus non scriptum in quo consistat, *contr.* 25. *n.* 19.
Jus civile Romanorum repetitionem testium ignoravit, *contr.* 25. *n.* 40.
Jus Digestorum usuras toleravit, *contr.* 40. *n.* 20.
Jus Imperatorum usque ad Justinianum pariter, *contr.* 40. *num.* 24.
Jus omne hodie usuram prohibet, *contr.* 40. *n.* 8. *& seq.*
Jus divinum, *contr.* 40. *n.* 8.
Jus naturale, *contr.* 40. *n.* 10.
Jus civile Romanorum, *contr.* 40. *n.* 19.
Jus Authenticorum, *contr.* 40. *n.* 25.
Jus Canonicum, *contr.* 40. *n.* 29.
Jus Hispanum, *contr.* 40. *n.* 32. *& seq.*
Jus Canonicum quo tempore compilatum, *contr.* 31. *n.* 7.
Jus naturæ juri positivo non subjicitur, *contr.* 48. *n.* 30.
Jus Canonicum pœnam mortis non irrogat, *controv.* 48. *num.* 43.
Jus naturæ non læditur ex eo quod supplicatio ad idem Tribunal, non ad aliud concedatur, *contr.* 1. *n.* 66.
Jus Hispanum ampliorem licentiam concedit marito circa uxorem adulteram occidendam quàm jus commune, *controv.* 12. *n.* 16.
Juris stricta norma servari non potest in remotis Provinciis novi orbis, *controv.* 64. *n.* 30.

Jussio.

Jussio principis jura tertii non lædit, *contr.* 21. *n.* 44.
Jussio Principis an reddatur iniqua defectu citationis, vel ordinis judicii, *contr.* 21. *n.* 60.

Justitia. Justus.

Justitiam habere venalem idem est ac venditores illius constituere, *contr.* 76. *n.* 42.
Justitiam vendunt eminentes officia, *contr.* 76. *n.* 43. *& seq.*
Justus dolor excusat maritum adulteram uxorem necantem, *controv.* 12. *n.* 2.
Justus dolor æqualiter afficit maritum uxorem adulteram percutiendo ac reprehendendo, *contr.* 12. *n.* 13.
Justus dolor non simet maritum in plenitudine intellectus, *controv.* 12. *n.* 14.
Justus dolor quare dicatur in marito, *contr.* 12. *n.* 23.
Justi doloris ratio non est dissimilis in marito ex deprehensione, vel ex scientia adulterii uxoris, *contr.* 12. *num.* 24.

L

Laicus.

Laicorum decretum. Vide *Decretum.*
Laici Judices obtinent decretum laicorum quoties nituntur in notorietate facti, *contr.* 78. *n.* 73. & juris 90.
Laici supremi Judices in recursu per viam violentiæ procedunt ex bono, & æquo, & sic non attendunt formam petendi, *contr.* 78. *n.* 77.
Laicus Judex ineptè, & injustè procedit ad extractionem rei ab Ecclesia si vere confugit ad locum immunem, & non commisit verè crimen ineptum, *contr.* 78. *n.* 65. & 135.
Laicus juste procedit in criminibus exceptis, quia Jus Canonicum non prohibet, imo permittit, & sic in his terminis licitè extrahit reum ab Ecclesia, *controv.* 78. *n.* 87. *& seqq.*
Laicus quid probare debeat, ut obtineat regiam protectionem in his disceptationibus immunitatis, *controv.* 78. *n.* 130.
Laici jurisdictio perturbatur si Ecclesiasticus procedat absque jurisdictione, *contr.* 78. *n.* 34. *& seqq. &* 134.
Laicus Judex. Vide *Judex.*
Laicus opprimens Ecclesiasticum adhuc de præcepto Prælati incurrit censuram Canonis, *contr.* 18. *n.* 80.

Lapsus.

Lapsus allegantium doctrinam DD. Francisci Salgado ad excludendum decretum laicorum in disceptatione immunitatis convincitur, *contr.* 78. *n.* 59.

Latitatio.

Latitatio bonorum est indicium criminis ex quo confiscatio sequi possit, *contr.* 74. *n.* 17.
Latitatio personæ indicium criminis est, *contr.* 47. *n.* 19.
Latitatio. Vide *Occultatio.*

Latrocinium.

Latrocinii crimen frequentissimum esse solet, *contr.* 43. *num.* 1.

Latro.

Latronis pœna quæ sit, *contr.* 12. *n.* 11.
Latro famosus qui dicatur, *contr.* 43. *n.* 2. *& seq.*
Latronis nomen in prima origine quos significabat, *contr.* 43. *n.* 5. *& seq.*
Latronum finis præcipuus præda est, *contr.* 43. *n.* 9.
Latrones & Grassatores ferè idem sunt, *controvers.* 43. *num.* 10.
Latrones publici non gaudent immunitate Ecclesiæ, *contr.* 7. *num.* 16.
Latro publicus quis dicatur ad effectum immunitatis, *contr.* 7. *num.* 19.

Latrones publici Evangelio dicuntur Nummularii, & Mercatores pravi, *contr.* 7. *n.* 20.
Latro publicus interpretativè an excludatur ab immunitate, *contr.* 7. *n.* 21.
Latro publicus est qui unum furtum confessus fuit in Judicio, & postea in alio furto deprehenditur, *contr.* 7. *num.* 22.
Latro publicus verè dicitur fraudulentus decoctor, *contr.* 7. *num.* 23.

Legislator.

Legislatores usura permittentes excommunicantur, *contr.* 40. *num.* 30.

Leno.

Lenonum differentiæ, & pœnæ, remissivè, *controv.* 59. *num.* 43.
Lenones probant factum in prostibulo, & lupanari, *contr.* 76. *num.* 28.

Læsa Majestas.

Læsæ Majestatis crimen an incurrant eximentes carceratum cum effractione vel tumultu. Vide *effractores*, *eximentes*, & *seditio.*
Læsæ Majestatis crimen est, quod patratur in Palatio, vel atrio illius, *contr.* 29. *n.* 55. *& seq.*
Læsæ Majestatis crimen incurrit falsæ monetæ flator, *contr.* 44. *num.* 2.
Læsæ majestatis reus non gaudet immunitate Ecclesiæ, *contr.* 7. *num.* 26.
Læsæ Majestatis reus an sit occidens Judicem. Vide *Judex*, & *occidens.*
Læsæ Majestatis reus an sit usurpans jurisdictionem. Vide *Jurisdictio.*
Læsæ Majestatis reus an sit deserens custodiam Arcis. Vide *Arcis*, & *Custodia.*

Lex.

Lex Julia Majestatis an comprehendat occidentem Judices, *contr.* 14. *n.* 3. *& seq.*
Lex Pompeja de Parricidis an comprehendat occidentem Judices, *contr.* 14. *n.* 7. *& seq.*
Lex partitæ de quibus Magistratibus loquatur ut eos occidens lege Majestatis teneatur, *contr.* 14. *n.* 11.
Lex Pompeja de Parricidis fœdus naturale tuetur, *contr.* 14. *num.* 23.
Lex Hispana. Vide *Hispana.*
Lex Hispana non requirit pretium numeratum de præsenti ad assasinium, *contr.* 15. *num.* 16.
Lex Hispana assasinium committi probat ex homicidio mediante præmio patrato, *contr.* 15. *n.* 18.
Lex Hispana quo pacto puniri caveat seditiones, & tumultus, *contr.* 17. *n.* 35.
Lex de re impossibili neminem ligat, *contr.* 18. *n.* 61.
Lex expressa non reperitur per quam cautum sit quod reo danda sit copia indiciorum, *contr.* 25. *n.* 17.
Lex naturalis fallentias non admittit, *contr.* 25. *n.* 49.
Lex naturæ quæ, & quid sit, *contr.* 25. *n.* 49.
Lex mandans torturam adhiberi ex summaria in gravioribus criminibus rationabilis, & justa est, *contr.* 25. *n.* 50.
Lex reipublicam maleractoribus purgans favorabilis est, *contr.* 25. *n.* 95.
Lex acerba tranquillitatem reipublicæ tribuit, *contr.* 25. *num.* 96.
Lex Julia Majestatis comprehendit quidquid fit in dedecus Principis, *contr.* 29. *n.* 57.
Lex pœnalis fœmininum comprehendit sub masculino genere, *contr.* 29. *n.* 74.
Lex sæcularis non derogat sacros Canones, *contr.* 30. *num.* 74.
Lex Hispana nihil potest in vim legis contra jus Canonicum disponere, sed vi rationis interpretari potest, *contr.* 30. *num.* 79.
Lex debet esse loco, tempore que conveniens, *controv.* 30. *num.* 80.
Lex Hispana decernit quod occidentes vel vulnerantes cum armis ignitis reprobatæ mensuræ proditores dicantur, *contr.* 31. *n.* 19. *& 42.*
Lex Civilis non immutat jus Canonicum in vim legis, sed in vim rationis, & consuetudinis interpretativæ, *contr.* 31. *n.* 31. *& 40.*
Lex Cornelia de falsis, de testamentis tantummodo caverat, sed postea extensa fuit ad omnes tabulas, *contr.* 37. *n.* 5. *& 6. & contr.* 5. *n.* 13.
Lex Petilia debitores creditoribus servire cogebat, *contr.* 39. *num.* 17.
Lex Roscia theatralis decoctores tamquam maculosos tractabat, *contr.* 39. *n.* 26.
Lex duodecim tabularum decoctores dilaniandos creditoribus tradebat, *contr.* 39. *n.* 11.
Lex Hispana debitorum addictionem statuit, sed in usu non est, *contr.* 39. *n.* 21.
Lex duodecim tabularum fœnus pro libidine exercere toleratum admodum reduxit, *contr.* 40. *n.* 18.
Lex Genussia prohibuit usuras, *contr.* 40. *n.* 19.
Lex Hispana prohibet usuras, *contr.* 40. *n.* 34.
Lex loquens in casu speciali, interpretatur, & limitat leges generales, *contr.* 41. *n.* 13.
Lex si non distinguit nec nos distinguere debemus, *contr.* 41. *n.* 15.
Lex Hispana necessitatem mitigandi pœnas in minores decem & septem annis judicibus imponit, *contr.* 41. *n.* 19.
Lex Cornelia de falsis comprehendit monetarios, *contr.* 44. *num.* 2.
Lex Hispana pœnam imponens falsificantibus Regia sigilla, de quibus loquitur, *contr.* 45. *n.* 12.
Lex Hispana pœnam ignis imponit in adulterantes monetam, tam in forma, quam in materia, *contr.* 45. *n.* 50.
Lex pœnam imponens Hermaphroditis utroque sexu venerem exercentibus non reperitur in jure, *contr.* 48. *n.* 12.
Lex Romuli jussit monstruosos partus necare, *contr.* 48. *num.* 27.
Lex specialiter mandans reperitur quod incestus pœna mortis plectatur, *contr.* 50. *n.* 24.
Lex Partitarum pœnam incestus definiens, non loquitur de nefario coitu, *contr.* 50. *n.* 23.
Lex Hispana adest distinguens nefarium coitum à simplici incestu, *contr.* 50. *n.* 29.
Lex acerba cum temperamento benignitatis temperanda est, *contr.* 50. *n.* 21.
Lex Hispana an leniat pœnam mulieri quæ se proprio servo conjuxit, *controv.* 51. *n.* 13.
Lex posterior pœnam arbitrariam imponens non abrogat legem certam pœnam imponentem, *controv.* 51. *n.* 19.
Lex Julia adulterium, & stuprum æqualiter complectitur, *controv.* 51. *n.* 36.
Lex partita desumpta à jure Civili secundum illum interpretanda est, *controv.* 5. *n.* 17.
Lex Julia de vi publica quam pœnam supponat, *contr.* 5. *num.* 53.
Lex Hispana quomodo subveniat minores in criminalibus, *controv.* 8. *n.* 19. *& seq.*
Lex permittens marito uxorem adulteram occidere qualis sit, *controv.* 11. *n.* 8. *& seq.*
Lex styli cavet quomodo probetur adulterium, *controv.* 11. *num.* 24.
Lex permittens non infirmatur si unus ex adulteris evadat ex vulneribus lethalibus, *controv.* 11. *n.* 40.
Lex partem indignationem exposcit in adulteros ut maritus excusetur, *controv.* 21. *n.* 41.
Lex transgressa qua pœna afficiat transgressorem, *contr.* 63. *n.* 17.
Lex repetundarum. Vide *Repetundarum.*
Lex Julia Repetundarum comprehendit nominationem Judicis per sordes, *controv.* 76. *n.* 40. *& seq.*

Libellus.

Libello famoso appetitus nihil existimationis amittit, *contr.* 74. *num.* 4.
Libellus famosus atrocem injuriam irrogat, sed famam non ledit apud probos, *controv.* 74. *n.* 6.
Libellus famosus examinari non debet, *contr.* 74. *n.* 7.
Libellus famosus inquisitioni non dat justam causam, *contr.* 74. *num.* 8.
Libellus famosus nempè qui porrigitur absque nomine, vel subscriptione non debet admitti, *contr.* 74. *n.* 9.
Libelli famosi notitia vana prorsus est, & aspernenda, *controvers.* 74. *n.* 11.
Libelli famosi auctor sæpè examinari, ut testis intendit in causa quam defert ut fiat instrumentum probationis calumniæ, *controvers.* 74. *n.* 13.
Libelli famosi reus intestabilis remanet, & infamis ob quod nec testis esse potest, *contr.* 74. *n.* 13.
Libelli famosi pœna capitalis, de morte naturali intelligenda est, *controv.* 74. *n.* 14.
Libelli famosi pœna tunc mortis est quando crimen irrogatum ea dignum fuerit, *contr.* 74. *n.* 14.
Libelli famosi pœna aggravatur ex persona offensi, ita ut aliquando extendatur ad crimen Læsæ Majestatis, *contr.* 74. *num.* 15.
Libelli famosi pœna, extenditur ad scribentem, divulgantem invenientem, & non lacerantem, servantem, aliisque legentem, pingentem, typisque mandantem, *cont.* 74. *n.* 16.

Libelli famosi auctores qui præsumantur, si auctorem non ostenderit, *controv.* 74. *n.* 16.
Libellum famosum scribentes, divulgantes, invenientes, servantes, aliisque legentes si auctorem ostenderint mitiùs puniendi sunt, *contr.* 74. *n.* 17.
Libellus famosus an sint carmina, & epigrammata satyrica, *contr.* 74. *n.* 18.
Libelli famosi, & carminum satyricorum origo ad comedias Græcorum refertur, *contr.* 74. *n.* 18.
Libelli famosi auctor non excusatur probando ea quæ in libello continentur, *contr.* 74. *n.* 19.
Libelli famosi crimen carmine confecti si supponatur patratum per Magistratum nihil ab officio publico participat, *controv.* 74. *n.* 29.
Libelli famosi crimen publicum est, *contr.* 75. *n.* 8.
Libelli famosi actio an præ judicari possit per admissionem judicii privati injuriarum, *contr.* 75. *n.* 15.

Liber.

Liber irregularis deliberationem Aulæ supremæ criminum, *controv.* 25. *n.* 75

Liberans. Liberare.

Liberans reum convictum, confessum, vel condemnatum è carceribus, majestatem violat, usurpans potestatem quam non habet, *contr.* 17. *n.* 18.
Liberare similem reum de crimine capitali solius Principis est, *contr.* 17. *n.* 17.

Libertas.

Libertas matrimonio necessaria ex Tridentino, *contr.* 69. *num.* 13.

Libri.

Librorum occultatio necesse probanda est, ut decoctor pœna ordinaria teneatur, *contr.* 39. *n.* 39.
Libros negotiationis patentes omnes mercatores habere tenentur, *contr.* 39. *n.* 43.

Libido.

Libido mentem hebetat & sensus corpore subducit, *contr.* 50. *num.* 61.

Licentia.

Licentia concessa marito per jus Hispanum necandi uxorem adulteram amplior est quàm concessa patri, *contr.* 12. *num.* 19.
Licentia Regis requiritur ut Magistratus, vel sui possint contrahere matrimonium cum subdita in novo orbe, *contr.* 69. *num.* 16.
Licentia contrahendi cum subdita rarò conceditur Magistratibus novi orbis, *contr.* 69. *n.* 42.

Licitum.

Licitum de illicito facere non pendet ex consensu contrahentium, *contr.* 40. *n.* 72.

Limes.

Limitis custodiam deserens. Vide *custodiam.*

Lingua.

Lingua vitio vel impotentia patrata, vel per garrulitatem pœna capitali plecti durissimum foret, *contr.* 75. *n.* 21.

Linteamen.

Linteamina vendentes, mercaturam exercent, *contr.* 39. *num.* 41.

Litteræ.

Litterarum transmissio necessaria ad validitatem cambii, *contr.* 40. *n.* 118.
Litteræ missæ ad locum ubi debitor cambii scit recipientem non habere pecunias, nullius momenti est, *contr.* 40. *num.* 122.
Litteris non intervenientibus cambium siccum & usurarium efficitur, *contr.* 40. *n.* 123.
Litteras Regis adulterare gravissimum crimen est, *contr.* 45. *num.* 13.

Lites.

Litis nomine causæ criminales comprehenduntur, *contr.* 28. *num.* 29. & 33.
Lites Civiles plerumque materiam criminibus ministrant, *contr.* 33. *n.* 25.

Locus.

Locus homicidii animum deliberatum indicat, *controv.* 29. *num.* 35.

Lucrum. Lucrari.

Lucrum cessans boni viri arbitrio regulatur, *controv.* 40. *num.* 51.
Lucri cessantis interesse debetur ex mutuo concurrentibus requisitis, *contr.* 40. *n.* 84. & *seq.*
Lucrandi occasio probanda specificè est, *contruer.* 40. *numero* 95.
Lucrum non amittit dans ad cambium ea intentione, ut pecuniam recuperet in eodem loco, *contr.* 40. *n.* 134.

Lubricum.

Lubricum linguæ ad pœnam facilè trahendum non esse jura docent, *contr.* 75. *n.* 24.

Lupanar.

Lupanari an mitti possint invitæ meretrices, *contr.* 49. *n.* 26. & *seq.*
Lupanaria aliquando tolerata, hodie prohibita in Hispania, & quare, *contr.* 59. *n.* 29. & *seq.*
Lupanaris factum probant meretrices, & lenones....

M

Machinas.

Machina. Vide *Tormentum.*

Machinatio.

Machinatio dolosa. Vide *Dolosa.*

Magis.

Magis vel minus non mutat speciem, *contr.* 44. *n.* 19.

Magistratus.

Magistratus curantes de instruendis triremibus, vel de ludis possunt emere servos ad remigandum, vel ad bestias, *contr.* 54. *n.* 12. & *seq.*
Magistratuum usurpatio quod crimen sit, *contr.* 4. *num.* 7. & *seq.*
Magistratus concessiones committere solent, *contr.* 4. *num.* 24.
Magistratibus prohibita est negotiatio in Provincia quam administrant, *contr.* 61. *n.* 9. & *seq.*
Magistratus negotiatio privilegiatam probationem habet, *contr.* 61. *num.* 14.
Magistratus negotiatio qua pœna puniatur, *contr.* 61. *num.* 16.
Magistratibus est frequens virium avaritia, *contr.* 61. *num.* 25.
Magistratibus novi orbis præcipua cura est Indorum tutela, *controv.* 61. *n.* 31.
Magistratus tenentur de criminibus domesticorum, *contr.* 61. *num.* 34.
Magistratibus prohibita etiam est negotiatio per interpositas personas, *contr.* 61. *n.* 36. & *seq.*
Magistratus novi orbis juramentum præstant non negotiandi per se neque per alios, *contr.* 61. *n.* 40.
Magistratus ignorantia. Vide *Ignorantia.*
Magistratus negligentia. Vide *negligentia.*
Magistratus Syndicatu tenetur familiam exhibere, *contr.* 61. *n.* 48.
Magistratibus non excusatur fuga comitum, vel familiarium, *contr.* 61. *n* 48.
Magistratus comites, & familiares qui dicantur, *contr.* 61. *num.* 51.
Magistratus an teneantur ultra pœnam pecuniariam pro criminibus famulorum, *contr.* 61. *n.* 51.
Magistratus Urbani sub legibus, repetundarum comprehensi sunt, *contr.* 66. *n.* 8. cætera. Vide *Repetundarum.*
Magistratus ducere subditam prohibitum habet, *contr.* 61. *n.* 2. & *seq.*
Magistratus filii, fratres aut cognati matrimonium cum subditis contrahere non possunt, *contr.* 69. *n.* 4.
Magistratus terribilis fieri potes, & per vim extorquere consensum ad nuptias sui, vel suorum, *contr.* 69. *n.* 12.
Magistratus ut licitè ducat uxorem subditam licentiam ipsius Regis impetrare tenetur, *contr.* 69. *n.* 18.
Magistratuum matrimonia in novo orbe non fiunt irrita, sed ipsi puniuntur, *contr.* 69 *n.* 19.
Magistratus post discessum potest matrimonium contrahere, *contr.* 69. *n.* 22.
Magistratui pœna imposita ob matrimonium cum subdita non solum comprehendit amissionem exercitii sed stipendii, *contr.* 69. *n.* 28.
Magistratus an dicatur finitus per discessum, si lucretur stipendia, *contr.* 69. *n.* 31.
Magistratus contrahens incurrit pœnam à iure conatus contrahendi, *contr.* 69. *n.* 32.
Magistratus stipendia anticipatim exigens animum permanendi habere videtur, *contr.* 69. *n.* 34.
Magistratus duo obtinet exercitium nempè, & stipendium annuum, *contr.* 69. *n.* 37.
Magistratum perpetuum obtinens est officium temporale admisserit, an ex eo subjiciatur visitationi, *contr.* 72. *num.* 7.
Magistratus perpetui authoritas inseparabilis ab obtinente est licèt per accidens officium temporale administret, *contr.* 72. *num.* 10.

Magistratuum visitationes qua de causa institutæ sint, *contr.* 71. *n.* 12. *& seq.*
Magistratus dum officium admittunt consensum præstant ut visitentur, *controv.* 71. *n.* 14.
Magistratus inferiores qui Syndicatum præstant non subjiciuntur visitationi, *contr.* 71. *n.* 19.
Magistratus non possunt conveniri in civilibus durante officio, *contr.* 75. *n.* 5.
Magistratus Superiores conveniendi sunt coram Principe, vel eo, cui specialiter commisserit, *controv.* 7. *num.* 7.
Magistratus in commissis extra officium jure privatorum puniendi, *controv.* 74. *n.* 48.
Magistratus extra officium delinquentes etiamsi aliquid colore officii admisserint jure privatorum puniendi, *controv.* 74. *n.* 29.
Magistratus durante officio potentes dicuntur ad intimidandos testes, *controv.* 74. *n.* 34.
Magistratus consensus non potest supplere solemnitates juris in visitatione si pœna corporalis irrogari potest, *contr.* 74. *n.* 37.
Magistratus tenentur Principi referre quæ in Provincia succedunt notatu digna, *contr.* 76. *n.* 6.
Magistratui non licèt quod neque Principi, *controv.* 76. *num.* 14.
Magistratus ad quid teneatur de gestis per conjunctos, *controv.* 76. *n.* 15. *&* 32. *& seq.*
Magistratus Superiores metum inferunt solo aspectu, *contr.* 76. *n.* 54.
Magistratus plus nocent volendo peccare, quàm non peccando prosunt, *contr.* 76. *n.* 61.
Magistratus pœna in crimine falsi includit privationem officii, *contr.* 76. *n.* 28.
Magistratus novi orbis Indos cogentes ad servitium personale privatorum, ab officio deponendi sunt, *contr.* 76. *num.* 83.
Magistratus togatus ignorantia juris excusari nequit, *controv.* 76. *n.* 85.
Magistratus Superioris in Syndicatu examinari debent collegæ, inferiores, & curiales, *contr.* 76. *n.* 6.
Magistratus quando teneatur peculatus vel de residuis, *controv.* 77. *n.* 10.
Magistratus an acriùs puniendus in peculatu, *contr.* 77. *num.* 6.
Magistratus plenè teneatur de delictis, conjunctorum si ad officium pertineant & constet de scientia, *contr.* 76. *n.* 15. *& seq.*

Magna.

Magna Curia vicariæ. Vide *Vicaria.*

Magnitudo.

Magnitudo falsi. Vide *Falsum.*
Magnitudo furti. Vide *Furtum.*

Majestatis.

Majestatis Principis. Vide *Princeps.*
Majestas læsa. Vide *læsæ majestatis, & leg. Jul. majestatis.*

Majorina.

Majorina moneta quæ sit, *contr.* 44. *n.* 10.

Major.

Major fraus Reipublicæ resultat ex negotiatione, Magistratus per alios quam per se, *contr.* 64. *n.* 44.

Maleficium. Maleficus.

Malefica. Vide *Sortilegium.*
Malefici extra ordinem puniendi jure Cæsarum, *contr.* 60. *num.* 20.
Malefici extra ordinem puniuntur de jure Hispano nisi mors ex maleficio sequatur, *controv.* 60. *num* 24. *& seq.*
Maleficium non hostile an puniatur pœna ordinaria, *contr.* 60. *n.* 19.

Malus.

Mali exempli in rebus jura transgredi licèt, *contr.* 44. *num.* 21.
Malus animus ex quibus probetur. Vide *Animus.* Malus eventus belli imputatur Duci, *contr.* 77. *n.* 23.
Mala procedentia in militia defectu necessariorum, *contr.* 77. *n.* 22.

Mandans. Mandatum. Mandatarius.

Mandans facere crimen & mandatarius exequens cogniti fuerunt à jure civili, *controv.* 15. *n.* 3.
Mandatum occidendi mediante pecunia punitum fuit à jure graviori Pœna, *controv.* 15. *n.* 5.
Mandatum Principis, vel superioris ut punibilis sit ejus transgressio probandum est per publicam scripturam, *contr.* 18. *n.* 30.
Mandans non potest inquiri nisi constito de mandatario & è contra, *controv.* 23. *n.* 35.
Mandatarii probatio qualis requiratur, *controver.* 23. *num.* 36. *& seq.*
Mandans fieri sortilegium. Vide *Sortilegium.*
Mandatum in bello non servans qua pœna puniendus, *contr.* 63. *n.* 11. *& seq.*
Mandata Regis detrectans qua pœna afficiendus, *contr.* 63. *n.* 15. *& seq.*
Mandatum Superioris executioni deducens culpa, & dolo caret, *contr.* 68. *n.* 3.
Mandati transgressor in militaribus capitali pœna plectendus, *controv.* 68. *n.* 6.
Mandatum non extenditur ultra intentionem concedentis, *contr.* 70. *n.* 33.
Mandatum generale comprehendit lites motas non movens, *contr.* 70. *n.* 34.
Mandatum habens, sed non sufficiens ad id de quo agitur, dicitur falsus procurator, *contr.* 70. *n.* 48.
Mandans pecuniam administrationis sibi commissæ, malè consumere, eadem pœna qua malus administrator tenetur, *contr.* 72. *n.* 15.
Mandans quæ de jure procedunt non tenetur ad pœnam, & quare, *contr.* 72. *n.* 25.
Mandati fines egrediens perperam agit, *contr.* 76. *n.* 3.

Mares.

Mares qui habebantur, gravidi effecti, *contr.* 48. *n.* 13. *& seq.*

Maritimus.

Maritima negotia assidua inconstantia subvertuntur, *contr.* 63. *n.* 6.

Maritus.

Maritus occidens uxorem aliter quàm deprehensam in adulterio pœna ordinaria tenetur, *contr.* 12. *num.* 5. *& seq.*
Marito species judicii committitur per legem permittentem occidere uxorem adulteram, *contr.* 12. *n.* 17.
Marito amplior licentia conceditur per leges Hispanas circa punitionem uxoris adulteræ, *contr.* 12. *n.* 18.
Maritus punitur adulterium uxoris dissimulans, *contr.* 12. *num.* 26.
Maritus uxorem adulteram occidens ex intervallo, illaqueatus remaneret si pœna ordinaria teneretur, *contr.* 12. *num.* 27.
Maritus uxorem adulteram necans ex intervallo à pœna ordinaria excusatur juxta communem praxim, *contr.* 12. *num.* 29.
Maritus impune occidit uxorem, & adulterum, *contr.* 21. *n.* 8. *& seq.*
Maritus ut impune occidere possit adulteros debet eos aprehendere in turpitudine, *contr.* 11. *n.* 16.
Maritus ad occidendos adulteros, an possit convocare consanguineos, & amicos, *contr.* 11. *n.* 42.
Mariti & Patris differentia quoad effectum occidendi filiam vel uxorem adulteram, *contr.* 64. *n.* 41.

Masculus.

Masculum, & fœminam reperiri in secretis locis turpe est, *contr.* 11. *n.* 26.

Materia.

Materia præcepti pœnalis non extenditur ad non scripta, *contr.* 18. *n.* 35.
Materia probatoria à communiter contingentibus regulanda est, *contr.* 18. *n.* 51.

Materialis.

Materialis delatio. Vide *Juramentum.*
Materialis traditio corporum. Vide *Corporum.*

Matrimonium.

Matrimonium à duobus Hermaphroditis contractum an ea lege subsistere possit ut usus utriusque sexus promiscuus fiat, *contr.* 48. *n.* 52. *& seq.*
Matrimonii definitio explicatur, *contr.* 48. *n.* 54. *& seq.*
Matrimonium inter fideles ex contractu, elevatur ad sacramentum, *contr.* 48. *n.* 61.
Matrimonii fines expenduntur, *contr.* 48. *n.* 63. *& seq.*
Matrimonium per duos Hermaphroditos contractum leges matrimonii observat, *contr.* 48. *n.* 73.
Matrimonium fidelis cum infideli sub pœna mortis prohibetur, *contr.* 56. *n.* 2. *& seq.*
Matrimonium cum subdita interdictum Magistratibus, & suis, *contr.* 69. *n.* 2. *& seq.*
Matrimonium officialium regiorum in novo orbe interdicitur cum filiis, vel consanguineis eorumdem, *controv.* 69. *n.* 6. *& seq.*
Matrimonium Magistratus. Vide *Magistratus.*

Matrona.
Matronæ sellis, atque lectiçis gestari solitæ erant Romæ, *contr.* 50. *n.* 53.
Mediator.
Mediator in crimine assassinii eadem pœna puniendus, *contr.* 13. *n.* 23.
Meditatio.
Meditatio ultionis excusationes excludit, *contr.* 19. *n.* 48.
Membrum.
Membrorum suorum nemo Dominus est, *contr.* 74. *n.* 87.
Membri abscissio. Vide *Generare.*
Memorabilis.
Memorabile exemplum rei violantis Ecclesiam, *contr.* 78. *num.* 136.
Mercator.
Mercatores sunt linteamina vendentes per vicos, *contr.* 39. *num.* 41.
Mercatores qui dicantur, *contr.* 39. *num.* 42.
Mercatores libros negotiationis habere jubentur, *contr.* 39. *n.* 43.
Mercator famulos exhibere tenetur, *contr.* 47. *num.* 21. & 38.
Mercatura.
Mercatura Magistratibus prohibita. Vide *Magistratus & negotiatio.*
Meretrix.
Meretricia turpitudo jure divino Canonico, & Civili reprobata est, *contr.* 59. *num.* 1. *& seq.*
Meretrices inter viles annumerabantur aliisque pœnis afficiantur, *contr.* 59. *n.* 13. *& seq.*
Meretrices submenianæ dictæ, & quare, *contr.* 59. *n.* 26.
Meretrix quæ dicatur, & quomodo probetur, *contr.* 59. *num.* 27. & 40.
Meretrices aliquando toleratæ, *contr.* 59. *n.* 29.
Meretrices loco pœnæ mittebantur invitæ ad lupanaria, *contr.* 59. *n.* 31.
Meretricem invitam mittere ad lupanar an licitum esse possit, *contr.* 59. *n.* 32. *& seq.*
Meretricis pœnæ jure Hispano, *contr.* 59. *n.* 35. *& seq.*
Meretrices quo pacto, & ex quibus puniantur, *contr.* 59. *n.* 38. *& seq.*
Meretrices, & Lenones probant factum in lupanari, *contr.* 76. *n.* 28.
Merus.
Merum imperium quando dicatur concessum, *contr.* 6. *num.* 56.
Merum imperium requirit legem, & in ea expressionem, *contr.* 6. *n.* 47.
Merum imperium quid sit, *contr.* 6. *n.* 48.
Merus executor nullam habet cognitionem, & sic solum sunt ejus partes in exequendo, *contr.* 2. *n.* 56.
Metus.
Metus incursus censurarum excusat à pœna, *contr.* 18. *num.* 79.
Metum inferunt Magistratus solo aspectu, *controv.* 76. *num.* 54.
Militaris.
Militaria crimina aggravantur ex qualitate personæ delinquentis, *controv.* 77. *n.* 29.
Militaria crimina severissimè puniuntur, *contr.* 77. *n.* 33.
Milites.
Milites in custodia reorum delinquentes privilegia militaria non amittunt, *contr.* 18. *n.* 76.
Milites sunt in classe omnes nautæ, & remiges, *contr.* 68. *n.* 7.
Milites sine stipendiis subsistere non possunt, *contr.* 77. *num.* 20.
Milites jejunii disciplinam non servant, *contr.* 77. *n.* 21.
Milites qui hostibus deprædandi provinciam facultatem præbet vivus comburendus est, *contr.* 77. *n.* 4.
Militem Palatinum occidens lege Julia Majestatis tenetur, *controv.* 29. *n.* 61.
Mima.
Mimarum, & Theatralium fœminarum amor qualis esse solet, *controv.* 23. *n.* 34.
Minimus.
Minimum ex duobus malis eligendum, *contr.* 63. *n.* 7.
Minister.
Ministri obtemperare tenentur jussionibus Principis etiam si appareat de injustitia, *contr.* 21. *n.* 55.
Minister cui visitationis judicium commissum est, nuliter agit si aliud judicium instituerit, *contr.* 71. *n.* 8.
Minor.
Minor an testis esse possit. Vide *Testis.*
Minor viginti quinque annis leviter puniendus, *contr.* 3 *n.* 62. *& controv.* 8. *n.* 5. *cum seq.*
Minor in crimine adulterii non subvenitur, *controv.* 8. *num.* 10.
Minor si in Canonem peccat excommunicatur, *contr.* 8. *num.* 14.
Minor post pubertatem completam an subveniendus in atrocioribus, *controv.* 8. *n.* 18. *& seq.*
Minor in parricidio non est subveniendus, *contr.* 8. *n.* 26.
Minor non est subveniendus quoties malitia suppleat ætatem, *controv.* 8. *n.* 11.
Minor subveniendus regulariter pœnam mitigando, *contr.* 41. *num.* 10.
Minor incorrigibilis an subveniendus, *contr.* 41. *n.* 11.
Minor impubes ex furto flagellari leviter solet in ipso carcere, *controv.* 41. *n.* 21.
Minor in atrocioribus repentina deliberatione commissa subveniendus, est, *controv.* 16. *n.* 8.
Minor ut pœna ordinaria puniatur debet crimen ex atrocioribus vera animi destinatione committere, *contr.* 16. *num.* 9.
Missio. Missus.
Missio ad triremes pœna atrox dicitur, & quare, *contr.* 54. *n.* 8. *& seq.*
Mitti ad triremes servus absque legitima causa nequit, *controv.* 55. *n.* 11.
Missus honestè jam est extra militiam, *contr.* 69. *n.* 25.
Mitigatio.
Mitigatio pœnæ ratione ætatis ex lege Hispana qualis esse debeat, *controv.* 41. *n.* 20. *& seq.*
Mixtus.
Mixtum imperium cum levi coercitione concessum est Auditoribus Senatus Patrimonialis, *controv.* 6. *n.* 77.
Monitio.
Monitio quæ dicatur, *controv.* 4. *n.* 107.
Modus.
Modus procedendi. Vide *Forma.*
Modus defensionis. Vide *Defensio.*
Moneta.
Monetæ falsæ crimen capitale est, *controv.* 48. *n.* 12.
Monetæ cudendæ jus de Regalibus est, *controv.* 54. *n.* 3.
Monetæ adulterinæ flatores flammis tradendi sunt, *contr.* 44. *num.* 4.
Monetæ adulterinæ flatores ad pœnam ignis an debeant esse flatores aureorum, *contr.* 44. *n.* 6.
Monetam argenteam adulterantes eadem pœna puniuntur, *controv.* 44. *n.* 8.
Monetam majorinam adulterantes pœna mortis plectebantur sive esset æris vel argenti, *contr.* 44. *n.* 10.
Monetæ æreæ flatores eadem pœna tenentur, *controv.* 44. *num.* 11.
Monetæ falsæ atrocitas in quo consistat, *controv.* 44. *num.* 12.
Monetæ æreæ jus cudendi ab imperatoribus aliquando concessum, *controv.* 44. *n.* 15.
Monetæ æreæ jus cudendi privatis abrogatum, sub ea pœna, *controv.* 44. *n.* 14.
Monetæ minutæ flatores extra ordinem puniendi sunt dum sit minima quantitas, *controv.* 44. *n.* 17.
Monetæ falsæ crimen an admittat parvitatem materiæ, *contr.* 44. *num.* 20.
Monetæ adulterinæ flatores qua pœna afficiendi de jure Hispano, *controv.* 44. *n.* 22. *& seq.*
Monetæ falsæ conatus an puniendus ordinaria pœna, *contr.* 44. *num.* 26. & 32.
Monetæ falsæ, & instrumentorum apprehensio an probet corpus delicti, *controv.* 44. *n.* 28.
Monetæ quantitas non pertinet ad corpus delicti, *contr.* 44. *n.* 29.
Monetæ signa. Vide *signum, sigillum, imago,* & *inscriptio.*
Monetam falsam cudens ratione formæ an mitiùs puniendus, *controv.* 45. *n.* 8. *& 52.*
Monetæ falsæ crimen tempore consuetorum sub lege Cornelia comprehensum fuit sed Imperatores crimen speciale constituerunt, *controv.* 45. *n.* 10. *& seq.*
Monetæ falsæ crimen gravius est quàm falsum in litteris Regis, & quare, *controv.* 45. *n.* 13. *& seq.*
Monetæ cuneis falsitatis, nequitia influit in tota substantia falsæ monetæ, *controv.* 45. *n.* 27.
Monetam publico signo percussam respuere crimen est, *controv.* 45. *n.* 37.
Moneta. Vide *Pecunia.*
Monetam tondere. Vide *Tondentes.*
Monetam cujuscumque metali tondentes pœna mortis tenen-

nentur lege Hispana, *contr.* 47. *n.* 9.
Monetam falsam expendentes. Vide *Expendentes.*
Monetæ tonsio, abrasio, circumcisio sub falsæ monetæ crimine comprehenduntur, *contr.* 47. *n.* 10.
Monetæ falsæ crimen difficilis probationis est, adeò ut leviores probationes sufficiant, *contr.* 47. *n.* 11. *& seq.*
Monetæ falsæ instrumenta in domo reperta indicium faciunt contra Dominum, *contr.* 47. *n.* 14.
Moneta falsa reperta in domo, præsumitur facta á Domino, *contr.* 47. *n.* 15.
Monetæ falsæ retentio punibilis ex se est, *controv.* 47. *num.* 16.
Monetæ tonsæ usus non est punibilis nisi scienter fiat, *contr.* 47. *n.* 26.
Monetæ tonsæ crimen differt ab usu ipsius, *contr.* 47. *n.* 25.
Monetæ auradendæ sive tondendæ instrumenta quæ sint, *contr.* 47. *n.* 30. *& seq.*
Moneta incissa non est moneta, *contr.* 47. *n.* 33.
Monetæ tonsæ identitas quomodo, & quando probanda sit, *contr.* 47. *n.* 35. *& seq.*

Monialis.

Moniales. Vide *Vestales.*
Monialis raptus perficitur effectu copulæ consecuto, *contr.* 55. *n.* 15.

Monitio.

Monitiones Canonicæ debent præcedere publicationem censuræ, *contr.* 7. *n.* 37.
Monitiones Canonicæ cum sufficienti tempore ad deliberandum faciendæ sunt judici laico, etiamsi sit periculum in mora, *contr.* 7. *n.* 29.

Monopolium.

Monopolia facientes in præjudicium Regis Patrimonii qua pœna puniantur, *contr.* 6. *n.* 57.

Monstruosus.

Monstruosos partus lex Romuli necandos esse jubebat. Vide *Lex.*
Monstruosi concubitus inter monstruosa subjecta versantur ipsa natura lasciviente, *contr.* 48. *n.* 84.

Mora.

Mora debitoris requiritur in mutuo ut interesse lucri cessantis debeatur, *contr.* 40. *n.* 88.
Mora quid sit remissivè, *contr* 40. *n.* 90.

Moriens.

Morienti an credendum sit, *contr.* 35. *n.* 31. *& 29.*

Morosus.

Morosa propositio immunitatis non debet reo suffragari, *contr.* 7. *n.* 34.

Mors.

Mortis naturalis pœna fuit damnatio ad bestias, *controv.* 44. *num.* 9.
Mortis pœna. Vide *Pœna.*
Mulier delinquens. Vide *Fœmina.*

Mulier.

Mulier habens duplicem vulvam si nupserit, utraque poterit uti ad conjugales congressus, *contr.* 48. *n.* 63.
Mulier an concipere possit, integro hymine permanente, *contr.* 53. *n.* 10. *& seq.*
Mulierem per vim cognoscens qua pœna puniatur, *contr.* 55. *n.* 2. *& seqq.*

Multitudo.

Multitudinis crimina quomodo punienda sint, *controv.* 27. *num.* 32.

Municipes.

Municipes in causa municipii an testes esse possint, *contr.* 61. *num.* 9.

Mutatio.

Mutatio nominis. Vide *Falsum.*

Mutuum.

Mutui natura non patitur quod ampliùs recipiatur quàm numeratum est, *contr.* 40. *n.* 13. *& 85.*
Mutuum est propria sedes usuræ, *contr.* 40. *n.* 15.
Mutuans si tractat de lucro captando valde suspectus redditur de usura, *contr.* 40. *n.* 86.
Mutui ratione nihil lucri licitum est adeo ut neque salutario licita sit ultra sortem, *contr.* 40. *n.* 87.
Mutuum coacte factum an producere possit lucrum, vel interesse, *contr.* 40. *n.* 87.
Mutuum coacte factum an producere possit lucrum, vel interesse, *contr.* 40. *n.* 8.
Mutuum solum potest licitè producere interesse ad favorem ejus qui solitus est negotiari, *contr.* 40. *n.* 91.
Mutuum fit usurarium quoties in obligatione deducitur aliquid ultra numeratum, vel sortem, *contr.* 40. *n.* 100.
Mutuum fit sub specie depositi, *contr.* 40. *n.* 113.
Mutui ex causa deberi potest interesse lucri cessantis, *contr.* 40. *num.* 11.

N

NAtio infamata de aliquo crimine est indicium contra naturales inquisitos de illo, *contr.* 47. *num.* 12. *& 30.*

Natura. Naturaliter.

Natura cambiorum nundinalium detestanda est, *contr.* 40. *n.* 125.
Natura cambiorum, nummulariorum machinationibus obscura facta est, *contr.* 40. *n.* 126.
Natura campsii in quo consistat, *contr.* 40. *n.* 135.
Naturaliter indi faciles, & inconstantes. Vide *Indi.*
Natura mutui. Vide *Mutuum.*

Navarchus.

Navarchus jure militari adstringitur, & secum illum judicandus est, *contr.* 63. *n.* 11. *& seq.*

Nauclerus.

Nauclerus si certa navigatione contempta littora devia sectatus sit, distrahendo res fiscales pœna capitali puniatur, *contr.* 68. *n.* 8.
Nauclerus negranda Principis suscipiens ex transgressione & mora tenetur, *contr.* 68. *num.* 9.
Nauclerus fenebrious privatorum curans, si contra voluntatem Domini ad alium portum applicaverit, ad quid teneatur, *contr.* 66. *n.* 10.
Naucleri examinatio de gestis in navi probanda est coram Præfecto Provinciæ in qua geruntur, *contr.* 68. *n.* 51.

Naufragium.

Naufragium quo pacto probari oportet, *contr.* 68. *numer.* 15. *& seq.*

Navis.

Navis jactura in primo portu probanda est per ocularem inspectionem, & evidentiam facti, *contr.* 68. *n.* 12.

Nauta.

Nautæ idonei testes sunt de his quæ geruntur in navi, *contr.* 68. *n.* 4.
Nautæ, & remiges in classe milites sunt, *contr.* 68. *n.* 7.
Nautæ ut probent naufragium, vel jacturam navis, quæstioni subjiciendi sunt, *contr.* 68. *n.* 15.
Nautis non credendum nisi cum tortura, *contr.* 68. *n.* 16.
Nautarum dimidiam partem torquendam ad probationem naufragii Valentinianus constituit, *contr.* 68. *n.* 17.
Nautarum duos vel tres torquendos ad probationem naufragii Gratianus Cæsar constituit, *contr.* 68. *n.* 18.
Nautæ Naucleris, Navarchis, & Naviculariis famulantur, *contr.* 68. *n.* 19.
Nautæ non sunt idonei testes favore Naucleri, *contr.* 68. *num.* 20.
Nautæ tenentur de gestis in navi simul cum Nauclero, *contr.* 68. *n.* 23.

Necessarius.

Necessaria an sit appellatio, *contr.* 78. *n.* 78.

Nefarius.

Nefarius coitus inter quos patretur, *contr.* 50. *n.* 7.
Nefarii coitus pœna quæ sit, *contr.* 50. *n.* 8. *& seqq.*
Nefarii coitus inter consanguineos pœna, ad affines ejusdem gradus extenditur, *contr.* 50. *n.* 24.
Nefarius coitus est inter vitricum & privignam, *contr.* 50. *n.* 25.
Nefarii coitus turpitudo perpenditur, *contr.* 50. *num.* 27. *& seq.*

Negatio.

Negationi rei in tortura non standum deficiente comprobatione, *contr.* 26. *n.* 6.
Negatio quo pacto comprobanda est, *contr.* 26. *n.* 7.

Negativus.

Negativus in tortura an possit condemnari, *contr.* 26. *num.* 15. *cum seqq.*

Negans.

Negans delictum de quo torquetur, condemnari potest ex aliis, *contr.* 26. *n.* 20.
Negans in tortura supervenientibus probationibus rectè condemnatur, *contr.* 26. *n.* 24.
Negans in tortura post condemnationem, pœnam non vitat, *contr.* 26. *n.* 28.
Negans plene convictus ante torturam an possit condemnari, *contr.* 26. *n.* 31. *& seq.*

Negativa.

Negativa coarctata per rei evidentiam resultans prævalet affirmativæ, *contr.* 53. *n.* 20.

Negligentia.

Negligentia judicis privative procedentis, dat præventionem ordinario, *contr.* 6. *n.* 78.

Negligentia Magistratus punibilis est, *contr.* 61. *n.* 23.

Negotiatio.

Negotiatio in nobili an sit verosimilis, *contr.* 40. *n.* 92.

Negotiationi quæ pecunia destinata videatur, *controv.* 40. *num.* 93.

Negotiationi pecunia destinata non videtur illa, quæ servari solet, *contr.* 40. *n.* 93.

Negotiatio interdicta clericis, Judicibus, & similibus, *contr.* 40. *n.* 94.

Negotiatio toto jure prohibita Magistratibus, Judicibus, & cæteris officialibus, *contr.* 61. *n.* 9. *& seqq.*

Negotiatio peccato proxima esse solet, *contr.* 61. *n.* 15.

Nemo.

Nemo locupletari potest cum jactura aliena, *controv.* 40. *num.* 13.

Nemo absque causa deliquisse creditur, *contr.* 50. *n.* 61.

Nemo præsumitur jactare suum, *contr.* 61. *n.* 22.

Nemo dominus membrorum suorum est, *contr.* 74. *n.* 37.

Nequitia.

Nequitia præsumitur facta per eum in cujus utilitatem resultat, *contr.* 61. *n.* 24.

Nimius.

Nimius cultus in fœminis malum quærere indicat, *contr.* 50. *num.* 58.

Nobilis. Nobilitas.

Nobiles in crimine falsi torqueri possunt, *controv.* 58. *num.* 39.

Nobilitatis privilegia amittuntur ex falso, & perjurio, *contr.* 38. *n.* 37. *& seq.*

Nobiles cui negotiationi pecuniam destinasse sit verosimile, *contr.* 40. *n.* 92.

Nobiles non sunt verberandi, sed an aliquando fieri possit per Aulam, *contr.* 2. *n.* 80. *& seq.*

Nocivus.

Nociva falsitas quæ dicatur ut punibilis fiat, *contr.* 5. *num.* 29.

Nocturnus.

Nocturna crimina gravius punienda sunt, *contr.* 52. *n.* 13. & 23.

Nocturna delicta difficilis probationis sunt ad quod leviores sufficiunt, *contr.* 42. *n.* 24.

Nomen.

Nominis mutatio. Vide *Falsi.*

Nominis falsi usus. Vide *Falsi.*

Nomina testium edenda in Syndicatu, sed non dicta: in visitatione neque nomina neque dicta, *contr.* 74. *num.* 42. *& seq.*

Notorius. Notorietas.

Notorium crimen quod dicantur, *contr.* 29. *n.* 2.

Notoria crimina nullo juris ordine servato punienda sunt *contr.* 29. *n.* 3.

Notorium crimen appellationem non admittit, *controv.* 53. *num.* 20.

Notorietatem requirit regia protectio, in disceptationibus immunitatis, ut recursus procedere possit, *contr.* 78. *n.* 67. *& seq.*

Notorietas facti quando adsit in his terminis, *contr.* 78. *n.* 68. *& seq.*

Notorietas juris quando adsit, *contr.* 78. *n.* 90. *& seq.*

Notorietas excludit cognitionem judicis, ut determiner an sua sit jurisdictio, *contr.* 78. *n.* 133.

Notorium quid dicatur, *contr.* 78. *n.* 68. *& seqq.*

Nox.

Nox ad quietem creata, & iniquissimum est ejus umbra abuti ad maleficia, *contr.* 42. *n.* 14.

Nuditas.

Nuditas fœminæ ad libidinem irritat, *contr.* 50. *n.* 45.

Nullus. Nullitas.

Nulla tortura, non est attendenda, *contr.* 46. *n.* 14.

Nullitas ex defectu jurisdictionis insanabilis est, *contr.* 10. *n.* 24. & *contr.* 64. *n.* 7.

Nullitates sententiæ intra sexaginta dies proponendæ sunt secundum leges Hispaniæ, *contr.* 70. *n.* 6.

Nullitatis remedium non est admittendum contra rem judicatam, *contr.* 70. *n.* 8.

Nullitas procedens ex defectu citationis an admittenda in sententia Senatus, *contr.* 70. *n.* 9.

Nullum reddit processum, & sententiam defectus citationis, *contr.* 70. *n.* 14. *& seq.*

Nullitas quoad ritum despicienda est in supremi Senatibus, si de bono jure constat, *contr.* 70. *n.* 38.

Nullitas ex defectu citationis admittenda est post sexaginta dies, & semper, *contr.* 70. *n.* 42.

Nullitas resultat si Judex excedit fines commissionis in procedendo, *contr.* 76. *n.* 2.

Nullitas examinis testium, resultat si non intervenit publica persona subsignans dicta testium, *contr.* 76. *n.* 70.

Numerus.

Numerus testium supplet eorum defectus, *controv.* 61. *num.* 28.

Nummus.

Nummi steriles sua natura sunt, *contr.* 40. *n.* 12.

Nummi. Vide *Moneta & Pecunia.*

Nummularius.

Nummulariorum machinationibus natura cambiorum obscura facta est, *contr.* 40. *n.* 126.

Nundinalis.

Nundinalia cambia prohibita sunt in Regnis Castellæ, *contr.* 40. *n.* 224.

Nundinalis cambii detestanda natura, *contr.* 40. *n.* 125.

Nuptiæ.

Nuptiæ secundæ vivente prima uxore numquam permittendæ sunt, *contr.* 58. *n.* 12.

Nuptiæ Magistratibus interdictæ. Vide *Magistratus*, & *Matrimonium.*

O

Obedientia.

Obedientia Magistratibus debita procedit in quantum judicialiter procedunt, *contr.* 18. *n.* 40.

Observantia.

Observantia Aulæ criminalis quoad torturam infligendam ex summaria in atrocioribus, *contr.* 25. *n.* 53.

Observantia comprobatur quod commentariensis sæcularis puniatur per Prælatum ratione omissionis in custodia Ecclesiastici sibi per ipsum Prælatum traditum, *contr.* 18. *n.* 83.

Observantia. Vide *Consuetudo.*

Observantia antiquissima, & recens probandi crimina per instrumenta, *contr.* 28. *n.* 45. 52. *& 68.*

Observantia quoad privilegium probationum in usura, *contr.* 40. *n.* 44.

Observantia in puniendis expilatoribus nocturnis, *contr.* 42. *num.* 19.

Observantia antiquorum in puniendis criminibus pœna verberis, *contr.* 42. *n.* 30. *& seq.*

Observantia communis cognoscendi cumulativè de fraudibus jurium Regiorum, *contr.* 6. *n.* 66.

Observantia Gregorianæ qualis sit, & fuisset, *contr.* 78. *n.* 105. *& seq.*

Occasio.

Occasio tumultus data ex homicidio patrato in Palatio Regio lege Julia majestatis comprehensa est, *contr.* 29. *num.* 58.

Occasio proxima lucrandi an probanda sit ut lucrum cessans debeatur, *contr.* 40. *n.* 98. *& seq.*

Occidens. Occidere.

Occidens Judicem. Vide *Judicem.*

Occidens sine causa præsumitur de mandato alterius occidisse, *contr.* 15. *n.* 2.

Occidens militem Palatinum læsæ majestatis crimen incurrit, *contr.* 29. *n.* 62.

Occidens proditorie, & per insidias idem, *contr.* 30. *num.* 41.

Occidens veneno vel per assasinium proditor est, *contr.* 30. *num.* 49.

Occidentes cum armis ignitis. Vide *armis, ignitis*, & *tormento.*

Occidens procuratorem adversarii in lite qui obtinuerat, qua pœna puniendus, *contr.* 33. *tot.*

Occidens clericum, & uxorem ex insidiis ratione adulterii an puniendus, *contr.* 11. *tot.*

Occidere maritus impunè potest uxorem, & adulterum, *contr.* 11. *n.* 8. *& seq.*

Occidendi licentia procedit etiamsi adulter clericus sit, *contr.* 11. *n.* 15.

Occidens armis sulphureis an proditorie occiderit, *contr.* 11. *n.* 46.

Occidens inimicum modo quo possit se defendere non est proditor, *contr.* 11. *n.* 45.

Occidens post acceptum vulnus an ad vindictam, vel ad defensionem occiderit, *contr.* 22. *n.* 27.

Occidere filiam adulteram. Vide *Pater.*

Occidere uxorem adulteram. Vide *maritus.*
Occidens Bannitum minister legis fit, *contr.* 64. *n.* 45.
Occidere Bannitum veneno nec Judex potest, *controv.* 64. *num.* 49.

Occultatio.

Occultatio bonorum & librorum probanda est ut decoctor pœna ordinaria teneatur, *contr.* 39. *n.* 38.
Occultatio librorum verificatur in exibente libros adulteratos, *contr.* 39. *n.* 39.

Offensa. Offensus.

Offensæ assertio. Vide *Assertio.*
Offensus vel inimicus Judex esse non potest, *contr.* 64. *num.* 52.

Officialis.

Officiales suos solus Princeps punire valet, *controv.* 18. *num.* 8.
Officiales adhuc dicuntur omnes Regio titulo seu privilegio condecorati, *contr.* 18. *n.* 10.
Officiales Curiæ an testes esse possint. Vide *testes.*
Officialis delinquens & condemnatus an appellare possint, *contr.* 2. *n.* 51. *& contr.* 62. *n.* 2.
Officiales Curiæ criminum comprobationem impedientes graviter puniendi sunt, *contr.* 9. *n.* 11.
Officialis negocians. Vide *Magistratus.*
Officiales Regii novi orbis cum quibus nuptias prohibitas habeant, *contr.* 69. *n.* 6. *& seq.*
Officiales inferiores munera temporalia subeuntes in novo orbe regulariter subsunt, Syndicatui non visitationi, *contr.* 71. *n.* 15.
Officialis absolutus, vel condemnatus de aliquo crimine non debet, nec potest amplius molestari super eo, *contr.* 71. *n.* 17.
Officialis an possit removeri ad nutum Principis. Vide *Princeps.*
Officiales Regi in novo orbe pecunias fisci suo periculo suscipiunt, & administrant non Judices, neque Prætores aut Prælecti, *contr.* 77. *n.* 17.

Officium.

Officium Regium obtinens inquiri non valet inconsulto Rege, *contr.* 18. *n.* 7.
Officium à Rege concessum solus Rex auferre potest, *contr.* 18. *n.* 11.
Officium Judicis necessarium est Advocati & Procuratoris voluntarium, *contr.* 33. *n.* 9. *&* 22.
Officii delicta quæ sint, *contr.* 71. *n.* 11.
Officium quodlibet retinet suam pristinam naturam, & secundum actum gestum considerandum venit, quando duo officia in eodem subjecto concurrunt, *controv.* 71. *num.* 24.
Officiorum venditio. Vide *Venditio.*
Officiorum concessio pertinet ad justitiam distributivam, *contr.* 76. *n.* 39.

Omissio.

Omissio Commentariensis in custodia Ecclesiastici sibi per Prælatum traditi non est punienda per Judicem laicum, sed per Prælatum, *contr.* 18. *n.* 83.

Onus.

Onus probandi defectum animi deliberati in homicidio an ad reum pertineat, *contr.* 20. *n.* 16.

Opem præstare.

Opem præstans in delicto pari pœna puniendus, *contr.* 16. *num.* 2.
Opem præstans in delicto prævio tractatu & deliberatione, pœna ordinaria tenetur, *contr.* 16. *n.* 2.
Opem præstans in parricidio eadem pœna puniendus, *contr.* 9. *n.* 9. *& seq.*

Opinio.

Opinio probabilis in judicialibus excusat à pœna, *controv.* 7. *n.* 33.

Oppressio.

Oppressio Indorum detestanda & punibilis est, maximè in Magistratibus, *contr.* 62. *n.* 12.

Ordinatoria.

Ordinatoria causarum criminalium ad singulos Præfectos Regiæ Domus, & Curiæ spectant, *contr.* 25. *n.* 65.

Ordinarius.

Ordinarii locorum quam formam in procedendo observent in criminalibus, *contr.* 25. *n.* 78.
Ordinarius præventionem adquirit ex negligentia Judicis privativi, *contr.* 6. *n.* 79.

Ordo.

Ordinis Judicialis defectus non reddit jussionem Principis Superiorem non recognoscentis iniquam, *contr.* 21. *n.* 60.
Ordo est ordinem non servare in puniendo crimine notorio, *contr.* 29. *n.* 3.
Ordo Principis. Vide *Jussio & Præceptum.*

Origo.

Origo competentiarum jurisdictionis usufrequentium Regnis Aragonum explicatur, *contr.* 78. *n.* 9.

P

Pactum.

PActum super crimine. Vide *Transactio.*

Palatinus.

Palatini milites. Vide *Milites.*

Palatium.

Palatium Regis delinquendo profanans proditionem committit, *contr.* 29. *n.* 55. *cum seq.*
Palatii atrium sub nomine Palatii cumprehenditur, *contr.* 29. *n.* 64. *& seq.*
Palatii Regis attributa, & excellentia, *controv.* 29. *num.* 67.

Palliatio.

Palliatio usuræ. Vide *Usura.*

Parricidium.

Parricidium committitur socerum occidendo, *contr.* 13. *num.* 2.
Parricidium punitur pœna ordinaria etiam non secuto effectu, *contr.* 13. *n.* 7.
Parricidium intentatum ut puniatur, non secuto effectu, pœna ordinaria, non requirit qualitatem veneni, *contr.* 13. *n.* 12.
Parricidium, superaddita aliqua parva qualitate, punitur pœna ordinaria, etiam non secuto effectu, *contr.* 13. *num.* 23.
Parricidii pœna. Vide *Pœna.*
Parricidii Quæstores distincti ab Urbanis, *controv.* 6. *num.* 28.
Parricidium in personam conjugis gravissimum est, *contr.* 9. *num.* 7.
Parricidii qualitas non debet esse opem præstandi ut eadem pœna teneatur, *contr.* 9. *n.* 15.
Parricidii pœna ordinaria mortis & culei est, *contr.* 8. *n.* 23. *& seq.*
Parricidium inter enormissima crimina annumeratur, *contr.* 64. *n.* 36.

Pars.

Pars corporis læsa indicat animum deliberatum occidendi, *contr.* 20. *n.* 22.
Pars suo facto non potest mutare naturam judicii, *contr.* 74. *n.* 33.
Pars condonans. Vide *Transactio.*
Pars licitè facere non potest quod Judex difficulter discernere valet, *contr.* 40. *n.* 71.

Particeps.

Particeps criminis eadem pœna puniendus est, *contr.* 9. *num.* 5.

Partus.

Partus suppositi crimen falsi est, *contr.* 38. *n.* 10.

Parvitas.

Parvitas materiæ an excuset in crimine falsæ monetæ, *contr.* 44. *n.* 17. *& seq.*

Pater.

Pater occidere potest filiam deprehensam in adulterio, *contr.* 12. *n.* 4.
Patres tantummodò Senatores nuncupantur....
Pater, & filius in eodem Senatu sedere non permittuntur, & quare, *contr.* 65. *n.* 36.
Pater rei machinans fraudem, puniendus est, *controv.* 57. *n.* 25.
Patris ex testamento an capere possint filii illegitimi extantibus legitimis, *contr.* 58. *n.* 19. *& seq.*
Pater quando occidere impunè possit filiam adulteram, *contr.* 64. *n.* 38.
Patris ultio adulterii in filiam toleratur, non stupri, *contr.* 64. *n.* 40. *&* 43.
Patris à marito differentia in affectu vindicandi adulterium filiæ, vel uxoris, *contr.* 64. *n.* 41.
Patri solum permittitur occidere in continenti filiam, adulteram, *contr.* 64. *n.* 43.
Pater minister legis fit ad exequendam pœnam capitalem in filiam adulteram, *contr.* 64. *n.* 44.
Pater non potest occidere filiam adulteram veneno, *contr.* 64. *n.* 47.
Pater Diana. Vide *Diana.*

Patientia.
Patientia inferendi arma in carcere, liquidè probanda est contra Commentariensem, *contr.* 18. *n.* 105.
Patrimonialis. Patrimonium.
Patrimonialis Senatus an habeat concessam jurisdictionem criminalem, *contr.* 6. *n.* 4.
Patrimonialis Senatus cognoscit de criminibus suorum officialium, *contr.* 6. *n.* 5.
Patrimonium Regis per quos administrabatur tempore Gothorum in Hispania, *contr.* 6. *n.* 10.
Patrimonium Regis per quos administrabatur post Gothos usque ad nostra tempora, *contr.* 6. *n.* 11. *& seq.*
Patrimoniales causæ olim in Consilio expediebantur, *contr.* 6. *n.* 13.
Patrimoniales causæ ubi expedirentur tempore Catholicorum Regum Ferdinandi, & Elisabethæ, *controv.* 6. *num.* 14.
Patrimonialia Senatus institutio solemnis, *controv.* 6. *num.* 15.
Patrimonialis Senatus subjicitur Consilio, *controv.* 6. *num.* 16. *& seq.*
Patrimoniales Auditores qui & qua jurisdictione. Vide *Auditores.*
Patrimonialis Senatus ex quibus componatur, *contr.* 6. *num.* 23.
Patrimonialis Senatus an assimiletur Procuratori Cæsaris in jurisdictione, *contr.* 6. *n.* 26.
Patrimonialis Senatus successit loco Quæstorum Urbanorum, *contr.* 6. *n.* 27. *&* 33.
Patrimonialis Senatus quam jurisdictionem habeat in privatum, *contr.* 6. *n.* 76.
Pax.
Pax super crimine. Vide *Transactio.*
Peculatus.
Peculatus crimen quando committatur, *contr.* 5. *n.* 42.
Peculatus pœna capitalis est in Judices, *contr.* 5. *n.* 43.
Peculatus crimen quando committatur, *contr.* 77. *n.* 4.
Peculatus crimen qua pœna puniatur, *contr.* 77. *n.* 5.
Peculatus gravis crimen est in Judice vel Magistratu, *contr.* 77. *n.* 9.
Pecunia.
Pecuniam recipiens ut alteri det, si non fecerit, qua actione tenetur, *contr.* 72. *n.* 2. *&* 22.
Pecuniam paratam habens ad luendum censum jure conventionem facere de interesse, *contr.* 40. *n.* 75.
Pecuniam paratam habens ad luendum pignus sub usuris datum rectè conventionem facit de interesse, *contr.* 40. *num.* 75.
Pecuniam paratam habens ad reficiendum domum an licitè paciscatur interesse, *contr.* 40. *n.* 6.
Pecuniam habens ultra creditam evitare damnum imminens tenetur, *contr.* 40. *n.* 82.
Pecuniam destinatam habens ad negotiandum, interesse lucrari potest ex mutuo, *contr.* 40. *n.* 91. *& seq.*
Pecunia quæ dicatur destinata ad negotiandum, *contr.* 40. *num.* 93.
Pecuniæ usus, usuram denominavit, *contr.* 40. *n.* 103.
Pecuniæ realis commutatio cambii naturam constituit, *contr.* 40. *n.* 135.
Pecunia falsa. Vide *Moneta.*
Pecuniæ usus antiquissimus est, *contr.* 45. *n.* 19.
Pecunia argentea percussa tempore Abrahæ, *contr.* 45. *num.* 40.
Pecuniæ substantialis forma pendet ex signatura, *contr.* 43. *num.* 41.
Pecuniæ tonsæ identitas. Vide *Identitas.*
Perduellio.
Perduellionis reus fit miles qui arcis custodiam deserit, *contr.* 77. *n.* 27.
Periens.
Pereunte domo quæ æquè peritura erat an interesse damni debeatur, *contr.* 40. *n.* 79.
Periculum.
Periculum majus usuræ reperitur in cambio quam in mutuo, sed majus in mutuo quam in censu, *contr.* 40. *n.* 65.
Periculum imminens in conventionem rectè deducitur; sed æstimandum boni viri, non partis arbitrio, *contr.* 40. *n.* 72.
Periculum incontinentiæ. Vide *conjuges*, & *incontinentia.*
Periculum maris per legem prænotum, & expressum an excuset, *contr.* 63. *n.* 28.
Periculum imminens ante omnia arcendum est, *controv.* 77. *num.* 34.
Perjurii pœna extraordinaria est, *contr.* 48. *n.* 42.
Peritus.
Periti adhibendi ad comprobationem propinationis, veneni, *contr.* 64. *n.* 68. *& seq.*
Peritia.
Peritia propria in alia arte an Judex uti possit. Vide *Judex.*
Permissio. Permittens.
Permissio concessa carcerato per Commentariensem ad audiendam rem sacram non potest esse punibilis, *contr.* 18. *num.* 58.
Permittentes usuras excommunicantur, *contr.* 40. *n.* 30.
Perquisitio.
Perquisitio domus si nihil inveniatur spectans ad crimen quod instrumentis perficitur, innocentiam agnovit, *contr.* 47. *n.* 32.
Persuadere.
Persuadere plus est quam cogere, *contr.* 57. *n.* 4.
Petens.
Petenti copiam indiciorum. Vide *Reus.*
Petrus IV.
Petrus IV. Rex Aragonum transegit cum Ecclesia unde competentiarum origo dimanat, *contr.* 78. *n.* 97.
Philipus II.
Philipus II. Rex prudentissimus formam quam nunc habent dedit Senatibus supremis in Curia residentibus, *contr.* 6. *n.* 13.
Pingens.
Pingentes Pasquillos & alia turpia ut authores libelli famosi puniendi sunt, nisi authorem ostenderint, *contr.* 74. *n.* 16.
Pingentes Pasquillos si auctorem ostendant levius puniendi. Vide *Libellus.*
Pirata.
Piratæ qui, & quomodo puniendi sint remissivè, *contr.* 42. *n.* 30.
Pius V.
Pii V. Pontificis constitutiones de cambiis, censibus, & aliis rebus. Vide *Constitutio.*
Plumbea glans.
Plumbeæ glandes tempore Romanorum in usu habitæ, & ardentes visæ, *contr.* 31. *n.* 10. *& seq.*
Plumbata.
Plumbatarum ictus, quod genus pœnæ fuisset, *contr.* 39. *n.* 32. *& seq.*
Plures. Pluralitas.
Pluribus cooperantibus in delicto omnes habendi principales, & ad invicem auxiliatores, *contr.* 16. *n.* 5.
Pluribus concurrentibus in rixa sive in insultu omnes leviter puniendi sunt, *contr.* 20. *n.* 2.
Plurium unio ad aliquem occidendum non potest dici rixa repentina, *contr.* 20. *n.* 25.
Pluralitas insultantium probat animi deliberationem, *contr.* 20. *n.* 24.
Pluralitas vulnerum animum occidendi denotat, *contr.* 20. *n.* 23.
Pluralitas criminum arbitrium amplissimum concedit ad pœnam augendam, *contr.* 24. *n.* 13.
Plura indicia requiruntur ad condemnationem, *contr.* 36. *num.* 57.
Pluralitas actuum in domesticis scientiam comprobat Domini, *contr.* 76. *n.* 16.
Poculenta.
Poculenta & esculenta recipere prohibitum est Magistratibus novi orbis, *contr.* 36. *n.* 35.
Pœna.
Pœna non irrogat infamiam sed crimen, *contr.* 2. *n.* 79.
Pœna furti in Curia Regis est mortis, quæ procedit præcipuè in rapina, & violentia, *contr.* 4. *n.* 20.
Pœna capitalis an imponenda sit conficienti acta judicialia supposita cum actuarius non sit, *controvers.* 4. *num.* 22.
Pœna culei imponenda parricidiis an extendatur ad conscios, & complices, *contr.* 9. *tot.*
Pœna occidentis Judicem, *contr.* 14. *n.* 2. *& seq.*
Pœna legis Juliæ Majestatis tenetur occidens Judicem supremum, *contr.* 14. *n.* 9. *& seq.*
Pœna occidentis, vulnerantis, vel capientis Judices supremos, *contr.* 14. *n.* 15.
Pœna occidentis, vulnerantis, vel capientis Judices inferiores, *contr.* 14. *n.* 16.
Pœna vulnerantis Præfectum Regiæ Domus & Curiæ, *contr.* 14. *n.* 20.
Pœna acerba occidentis Judicem an procedat si fiat ex privato odio, *contr.* 14. *n.* 19.

Pœna parricidii non tenetur occidens Judicem inferiorem, *controv.* 14. *n.* 22.
Pœna legis Pompejæ de Parricidis demptis parentibus, eadem cum legis Corneliæ de sicariis pœna, *controv.* 14. *num.* 24.
Pœna exacerbanda est ex qualitate occisi, *contr.* 14. *num.* 28. *& seq.*
Pœna assassinii quæ sit, *contr.* 14. *n.* 21.
Pœna opem præstantis in ipso crimine, *contr.* 16. *n.* 4.
Pœna capitalis an interpretanda sit de morte civili, vel naturali, *contr.* 17. *n.* 4. *&* 13.
Pœnales dispositiones mitiùs interpretantur, *contr.* 17. *num.* 5.
Pœna occidentis per insidias quæ sit, *contr.* 17. *n.* 26.
Pœna delicti patrati per plures ad paucos, metus ad omnes pervenire debet, *contr.* 17. *n.* 32.
Pœna per legem Hispanam in coadunatos cum armis lata, procedit etiamsi aliud crimen non sit patratum, *contr.* 17. *n.* 36.
Pœna condonanda quoties aliquid sit metu censurarum, *contr.* 18. *n.* 79.
Pœna per consuetudinem introducta, an à judice possit temperari, *contr.* 21. *n.* 15.
Pœnam remittere, temperare, vel commutare idem in effectu sunt, *contr.* 21. *n.* 16.
Pœna capitalis an temperari valeat per Judicem, *contr.* 21. *n.* 17.
Pœna capitalis exigit specialem mentionem, *contr.* 21. *num.* 38.
Pœna arbitraria non comprehenditur sub nomine pœnæ mortis naturalis, *contr.* 21. *n.* 39.
Pœnarum commutatio. Vide *Commutatio.*
Pœnæ extensio ex pluralitate delictorum usque ad mortem procedit, & quæ sint crimina ex quibus fieri possit, *contr.* 24. *n.* 17. *& seq.*
Pœnæ extensio usque ad mortem an praxi recepta sit, *contr.* 24. *n.* 30.
Pœnales leges. Vide *Leges.*
Pœna æquanter procedit in fœminis atque in viris ex gravioribus criminibus, *contr.* 29. *n.* 77. *& seq.*
Pœna exacerbatur ex frequentia delinquendi, *contr.* 29. *num.* 104.
Pœna legis Civilis confirmatæ per Pontificem extenditur ad Ecclesiasticas personas, & quomodo, *contr.* 31. *num.* 45. *& seq.*
Pœna propinanti venenum à diversis Gentibus indicta, *contr.* 32. *n.* 10. *& seq.*
Pœna arbitraria quare imposita reperitur pro crimine sacrilegii, *contr.* 36. *n.* 49.
Pœna criminis reiterati, an reiteranda sit, *contr.* 37. *n.* 14. *& seq.*
Pœna legis Corneliæ de falsis tamquam arbitraria augeri, & minui potest, *contr.* 38. *n.* 5.
Pœna arbitraria à jure imposita pro crimine falsi aggravatur per jus Hispanum, in Tabelliones, *contr.* 38. *n.* 16.
Pœna amputationis manus in Tabelliones falsum patrantes lata commutari solet quia inhumana visa fuit, *contr.* 38. *n.* 31.
Pœna extraordinaria puniuntur Tabelliones ex crimine falsi apud plures Gentes, *contr.* 38. *n.* 32.
Pœna ordinaria falsi non est mortis, *contr.* 38. *n.* 34.
Pœna stellionatus puniebatur excessus usurarum inter Romanos, *contr.* 40. *n.* 22.
Pœna stellionatus extraordinaria est, *contr.* 40. *n.* 23.
Pœna usurarum juris Pontifici & Hispani, *contr.* 40. *n.* 31. *& seq.*
Pœna infamiæ pro crimine usurarum quo jure dicta, *contr.* 40. *n.* 38.
Pœna imponenda pro crimine usurarum probato per testes singulares, *contr.* 40. *n.* 45.
Pœna latronum, & Grassatorum qualis sit, *contr.* 42. *n.* 13. *& seq.*
Pœna falsi extraordinaria est de jure Civili, & Hispano, *contr.* 45. *n.* 3.
Pœna ignis debetur auxiliatoribus in crimine falsæ monetæ, *contr.* 45. *n.* 10.
Pœna flammarum puniendus adulterans monetam, vel nummos tam ratione formæ quam materiæ de jure Hispano, *contr.* 45. *n.* 50.
Pœna tondentis monetam quæ it, *contr.* 47. *n.* 2. *& seq.*
Pœna perjurii extraordinaria est, *contr.* 48. *n.* 2.
Pœna capitalis imponi potest ex indiciis, *controv.* 50. *num.* 67.
Pœnarum capitalium genera quæ sint, *contr.* 52. *n.* 16.
Pœna triremium atrox est, *contr.* 54. *n.* 9. *& seq.*
Pœna mortis an imponenda sit stupranti puellam immaturam, *contr.* 54. *n.* 18.
Pœna in servos gravior esse debet quam in liberos, *contr.* 54. *n.* 10. *&* 30.
Pœna mortis non est imponenda, nisi quando aliter utilitati publicæ prospici non valet, *contr.* 55. *n.* 28.
Pœna stupri extraordinaria est. Vide *Stuprum.*
Pœna homicidii. Vide *Homicidium.*
Pœna aggravanda est quoties factum redundat in fraudem judicii, *contr.* 57. *n.* 10.
Pœna doli & fraudi separati ab alio crimine arbitraria est, *contr.* 57. *n.* 23.
Pœnæ statutæ in meretrices, *contr.* 59. *n.* 9. *& seq.*
Pœna Magistratus negotiantis. Vide *Magistratus.*
Pœnæ executio præpostera non debet cedere in præjudicium rei, *contr.* 67. *n.* 20.
Pœnæ institutæ sunt ad exemplum & emmendationem, quarum effectus languescunt ex diuturnitate, *contr.* 67. *num.* 23.
Pœnæ potius molliendæ quàm exasperandæ sunt, *contr.* 67. *num.* 25.
Pœna exasperanda est in crimine successivo ex diuturnitate, *contr.* 67. *n.* 26.
Pœna Magistratus contrahentis nuptias cum subdita à jure dimanat, *contr.* 69. *n.* 8.
Pœna Magistratus contrahentis nuptias, & cætera de hac materia. Vide *magistratus*, & *contr.* 69. *n.* 24. *cum seq.*
Pœna Magistratus contrahentis an debeatur à die contractus, *contr.* 69. *n.* 30. *& seq.*
Pœna libelli famosi. Vide *Libellus.*
Pœna aggravatur si delinquens Magistratus sit, *contr.* 74. *num.* 40.
Pœnalis dispositio strictè interpretatur, *contr.* 76. *n.* 18.
Pœna legis Juliæ repetundarum extraordinaria comprehendit privationem officii, *contr.* 76. *n.* 45. *& seq.*
Pœna infamiæ specialiter imposita pro crimine aliorum in lege repetundarum, *contr.* 76. *n.* 48.
Pœna quadrupli est furti manifesti, & includit infamiam, *contr.* 76. *n.* 48.
Pœna falsi qui teneantur, *contr.* 76. *n.* 64.

Pontius Pilatus.

Pontius Pilatus Procurator Cæsaris erat in Judæa quando morti tradidit iniquissimè Christum Dominum, *contr.* 6. *num.* 8.

Pontifex, Pontificius.

Pontifex non dispensat in prohibitione usurarum, *contr.* 40. *n.* 137. *& seq.*
Pontifex rectè constituit quod unum delictum habeatur pro alio, vel duo distincta pro eodem, *contr.* 7. *n.* 24.
Pontifex numquam jubet, nec jubere potest quod aliquis condemnetur absque debita probatione, *contr.* 7. *num.* 56.
Pontificium jus. Vide *Jus.*

Potestas.

Potestatem usurpans quod crimen committat, *contr.* 4. *num.* 7.
Potestas Regis non se extendit ad irritanda matrimonia Magistratuum, vel suorum cum suditis, bene vero ad imponendam pœnam, *contr.* 63. *n.* 19.
Potestas Proregum limitata est in plurimis quoad Senatores novi orbis, *contr.* 73. *n.* 15.

Præceptum.

Præceptum pœnale non probatur testibus, *contr.* 18. *num.* 23.
Præceptum verbale an obliget sub pœna gravi, *contr.* 18. *num.* 24.
Præceptum pœnale requirit scripturam publicam, *contr.* 18. *n.* 25.
Præceptum pœnale judicialiter est faciendum, *contr.* 18. *n.* 26. *& seq.*
Præcepti verbalis transgressio levi tantum coercitioni puniri valet, *contr.* 18. *n.* 29.
Præceptum pœnale non solùm requirit scripturam, sed injunctionem solemnem, *contr.* 18. *n.* 34.
Præcepta verba tenus facta, & sine causæ cognitione nulla sunt, *contr.* 18. *n.* 39.
Præceptum de re impossibili non tenet, *contr.* 18. *n.* 61.
Præceptum custodiendi reos in ergastulis absque assignatione termini interpretandum est de termino, juris, *contr.* 18. *n.* 70.
Præceptum Judicis laici de claudendo clerico, jussu Prælati carcerato, nullum est, *contr.* 18. *n.* 74.

Præceptum de non reiterando in concubinatu quando & quomodo fiat, *contr.* 58. *n.* 29.
Præceptum decretans. Vide *Mandatum.*
Præcepta superioris si iniquitatem contineant non ligant Judicem, *contr.* 72. *n.* 18. *& seq.*

Præda.

Præda præcipuus finis latrocinii & grassationis, *contr.* 42. *n.* 9.
Præda facta in itinere, sylva, vel eremo capitali pœna punienda, *contr.* 43. *n.* 12.

Præeminentia.

Præeminentia. Aulæ supremæ criminum in procedendo, *contr.* 25. *n.* 99. *cum seqq.*

Præfectus.

Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ sunt *Alcaldes de Casa y Corte*, Magistratus in criminalibus summi in Hispano Senatu, *contr.* 1. *n.* 6. *& seq.*
Præfecti causarum criminalium in Curia Regnum Gothorum inter proceres annumerabantur, *contr.* 1. *n.* 7.
Præfecti Regiæ Domus & Curiæ in jure Hispano quo nomine decorentur, *contr.* 1. *n.* 13. *& 14.*
Præfectorum Regiæ Domus, & Curiæ officium quale, & quantum sit, *contr.* 1. *n.* 27. *& seq.*
Præfectorum Regiæ Domus, & Curiæ jurisdictio criminalis, & civilis, *contr.* 1. *n.* 28.
Præfectorum Regiæ Domus, & Curiæ numero deficiente, eorum locum Consiliarii supplent, *contr.* 1. *n.* 36.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ Consiliariis in pluribus æquiparantur, *contr.* 1. *n.* 37. *& seq.*
Præfectum Regiæ Domus, & Curiæ offendens, punitur eadem pœna qua offendens Consiliarium, *contr.* 1. *n.* 39.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ Regis Vicarii sunt, *contr.* 1. *n.* 40.
Præfectum Regiæ Domus & Curiæ offendentes crimen Majestatis incurrunt, *contr.* 1. *n.* 42.
Præfecti Regiæ Domus & Curiæ judicant nomine Regis, *contr.* 1. *n.* 43.
Præfecti Regiæ Domus & Curiæ militant immediatè sub Præside Consilii, *contr.* 1. *n.* 49.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ in functionibus publicis sedent immediatè post Consiliarios, *controv.* 1. *num.* 53.
reflectis Regiæ Domus, & Curiæ non præcedit Fiscalis Consilii, *contr.* 1. *n.* 54. *& seq.*
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ percipiunt extraordinarios proventus eodem modo quo Consiliarii, *contr.* 1. *num.* 59.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ quibus Magistratibus præferantur, *contr.* 1. *n.* 60.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ maleficia vigilantissimè perquirere tenentur, *contr.* 1. *n.* 68.
Præfectorum Regiæ Domus Jurisdictio generalissima est in Curia Regis, *contr.* 1. *n.* 70.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ de annona curant ubi Rex adest, *contr.* 1. *n.* 72. *& seq.*
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ in Regia sæpissimè versantur, *contr.* 1. *n.* 78. *& seq.*
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ cui ex Magistratibus Romanorum assimilentur, *contr.* 1. *n.* 83. *cum seq.*
Præfectus Major Regiæ Domus nuncupatus, *Mayordomo mayor*, an Procuratoris Cæsaris officium obtineat, *contr.* 6. *n.* 12.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ condemnato reo ad mortem & apposito in Capella non habent authoritatem suspendendi, neque minuendi pœnam, *contr.* 7. *n.* 42.
Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ inter supremos Judices connumerantur, *contr.* 14. *n.* 12.
Præfectus Regiæ Domus, & Curiæ causam instruens an possit ex se confessionem à reo exigere & terminum probatorium concedere, *contr.* 25. *n.* 76.
Præfectus Curiæ Audientiæ in prima instantia de quibus criminibus inquirere possit, *contr.* 64. *n.* 6.
Præfectus Curiæ Audientiæ, extra curiam non exercere jurisdictionem, *contr.* 64. *n.* 10.
Præfectus Regiæ Domus, & Curiæ Regem comitans exercet jurisdictionem per Regnum, *contr.* 63. *n.* 21.
Præfectus classis. Vide *Navarchus.*
Præfectus Navis. Vide *Nauclerus.*
Præfectus militaris non solum disciplinam militarem dare, sed observantiam illius docere debet, *contr.* 77. *num.* 18.

Prælatus.

Prælati quo pacto purgare templa à malefactoribus teneantur, *contr.* 30. *n.* 7.
Prælatus ritè consecrans rem, eam sacram efficit, *contr.* 36. *n.* 48.
Prælati soli juxta Gregorianam habent jurisdictionem, ad tuendam immunitatem Ecclesiæ, *contr.* 78. *n.* 108.

Præmium.

Præmia gratis virtuti debentur, *contr.* 76. *n.* 39.

Præscriptio.

Præscriptio Baronum quoad concessionem securitatis vè salvi conducti non extendenda ad alios, *contr.* 10. *n.* 15.

Præses.

Præsidis officio, indignum amanuensis officium gerere, *contr.* 76. *n.* 55. Vide *Amanuensis.*
Præsidi Provinciæ incumbit cura cohibendi, illicitas exactiones, violentias & excessus, *contr.* 61. *n.* 20.
Præsidis manu scriptæ tabulæ corpus delicti ostendunt, & quare, *contr.* 76. *n.* 67.
Præses nominans Tabellionem ad scribendam inquisitionem delinquit eum excludendo sit alium non adhibeat, *contr.* 76. *n.* 73.

Præstans.

Præstans opem. Vide *Opem.*

Præstantia.

Præstantia jurisdictionis criminalis perpenditur, *contr.* 1. *num.* 64.

Præsul.

Præsules gravissimi regiam protectionem comprobantes, *contr.* 78. *n.* 32.

Præsumptio.

Præsumptiones ad probandum agressorem. Vide *Aggressor.*
Præsumptionibus probatur animi deliberatio ad delinquendum, & quæ istæ sint, *contr.* 20. *n.* 17. *cum seq.*
Præsumptiones ad probandum, æqualiter urgentes prævalent favente reum, *contr.* 22. *n.* 23.
Præsumptio juris transfert onus probandi in adversarium, *contr.* 36. *n.* 31.
Præsumptio cedit veritati, *contr.* 40. *n.* 61.
Præsumptio falsi resultat in eum cujus commodo res cedit, *contr.* 47. *n.* 13.

Prætor.

Prætor, & ejus Vicarii in civitate Matriti, quam potestatem exerceant, *contr.* 14. *n.* 13.
Prætoris litteras falsas faciens, vel eis utens pœna legis Corneliæ tenetur, *contr.* 38. *n.* 3.
Prætoris officium quale fuerit tempore Romanorum, *contr.* 1. *n.* 4.
Prætor. Vide *Magistratus.*
Prætores novi orbis Syndicatui subsunt, non visitationi, *contr.* 71. *n.* 15.

Præventio.

Prævention causæ incipit ab exercitio jurisdictionis, *contr.* 6. *n.* 68.
Prævention in criminalibus tribuit inquisitio, *contr.* 6. *num.* 70.
Prævention realis obtinetur per capturam, *contr.* 6. *n.* 72.
Prævention datur Judici probanti crimen cum qualitate aggravante, *contr.* 6. *n.* 73.
Prævention realis datur Judici habenti reum, licet ab alio captus sit, *contr.* 6. *n.* 74.
Prævention realis cæteris præferenda est, *contr.* 6. *n.* 75.
Prævention tribuitur per confessionem delicti, *contr.* 6. *num.* 76.
Prævention datur ex negligentia Judicis proprii, *controv.* 6. *num.* 78.

Praxis.

Praxis Hispana. Vide *Hispania.*
Praxis Aulæ supremæ criminum in arbitrando interesse lucri cessantis, *contr.* 40. *n.* 97.
Praxis Aulæ in puniendis usurariis, *contr.* 40. *n.* 140.
Praxis Aulæ quoad blasphemos, *contr.* 2. *n.* 51.
Praxis Aulæ in admissione appellationis officialium, *contr.* 2. *n.* 54.
Praxis difficultas, in punitione criminis notorii, nullo juris ordine servato, *contr.* 2. *n.* 58.
Praxis Aulæ in executione pœnæ capitalis, *controv.* 7. *num.* 43.
Praxis Aulæ in consultationibus. Vide *Consulere, & consultatio.*
Praxis Aulæ in tortura inferenda. Vide *Tortura.*
Praxis Aulæ. Vide *Observantia.*

Pretium.

Pretium præstandum ad assasinium, debet pendere à potestate mandantis, *contr.* 15. *n.* 13.
Pretium vel retributio ad assasinium debet esse certum, *contr.* 15. *n.* 14.

Pretium de præsenti an requiratur ad assassinium, *contr.* 15. *n.* 16.

Primogenitus.

Primogenitus Regis ejus Vicarius generalis est secundùm leges totius Coronæ Aragonum, *contr.* 18. *n.* 13.

Princeps.

Princeps solus potest punire suos officiales, *contr.* 18. *num.* 8.
Principis Jussiones nullius momenti sunt nisi solemniter fiant, *contr.* 17. *n.* 31.
Princeps an sit solutus legibus, *contr.* 21. *n.* 4.
Princeps indulgentiam pœnarum concedere potest, *contr.* 21. *n.* 5. *& seq.*
Principes Hispani Christiana moderatione utuntur circa indulgentiam pœnarum, *contr.* 21. *n.* 6.
Princeps amplissimam potestatem habet dispensandi circa pœnas legales, *contr.* 21. *n.* 50.
Principis decretum deprecativum, præceptum continet, *contr.* 21. *n.* 51.
Principis decretum de necando an Judicem adstringat, *contr.* 21. *n.* 53.
Princeps præsumitur moveri in rebus magni momenti ex legitima causa, *contr.* 21. *n.* 57. *& seq.*
Princeps an possit tollere defensionem reo, *contr.* 21. *n.* 61. *& seq.*
Princeps pœnam leviorem usque ad mortem extendere potest, *contr.* 24. *n.* 6.
Princeps potest dispensare circa modum defensionis licèt eam tollere non possit, *contr.* 25. *n.* 49.
Principes aliquando ex justa causa defensionem tollere potest, *contr.* 25. *n.* 49.
Princeps sæculares non derogant statuta Canonica, *contr.* 30. *n.* 74.
Princeps nequit dispensare in materia usurarum, *contr.* 40. *n.* 137.
Principis Majestas læditur atrociter in numismate, & contemptu imaginis, *contr.* 45. *n.* 7. *& seq.*
Principis imago ponitur in moneta, *contr.* 45. *n.* 6.
Principis litteras falsificans. Vide *Falsum*, & *Falsitas.*
Principis novum beneficium est concessio emeriti, suis officialibus, *contr.* 96. *n.* 26. & 36.
Principem consulere tenentur inferiores, semel atque iterum si injusta, vel insueta mandaverit, *contr.* 71. *num.* 21.
Princeps an possit removere officialem, vel Magistratum pro arbitrio ex vi clausulæ *voluntate durante*, *contr.* 71. *n.* 22. *& contr.* 77. *n.* 30.
Principem consulere. Vide *Consulere*, & *Consultatio.*
Principis placita legis habent vigorem, *cont.* 25. *n.* 88.

Principalis.

Principali reo alias facturo, præstans auxilium, non tenetur pœna ordinaria, *contr.* 16. *n.* 13.

Privatus.

Privatus accusator desistendo non præjudicat Fiscali, *contr.* 75. *n.* 16.

Privilegium.

Privilegia militum Palatinorum vulnerans sacrilegii pœna tenetur....
Privilegia dignitatis, & nobilitatis ex crimine falsi amittuntur, *contr.* 38. *n.* 37. *& seq.*
Privilegia probationis. Vide *probatio.*

Probans. Probatorius.

Probans confugisse ad Ecclesiam falsis testibus benè defenditur, donec falsitas detegatur, *contr.* 78. *n.* 80.
Probans terminus. Vide *Terminus.*

Probatio.

Probatio extrinseca quæ dicatur, *contr.* 78. *n.* 16.
Probatio criminis per instrumenta fieri potest, *controv.* 28. *tot.*
Probatio usuræ privilegiata est, *controv.* 40. *num.* 41. *& seqq.*
Probatio ejus quod interest difficillima est, *contr.* 40. *num.* 70.
Probatio præsumptiva admittitur in delictis carnis, *contr.* 49. *n.* 22.
Probationes in delictis carnis arbitrariæ sunt ut plurimum, *contr.* 52. *n.* 11.
Probationes leviores sufficiunt dum non tractatur de pœna ordinaria imponenda, *contr.* 52. *n.* 13.
Probatio concludens per indicia an sufficiat ad denegandam appellationem, *contr.* 2. *n.* 33.
Probatio extractionis rei à loco sacro concludens esse debet, ut Judex excommunicetur, *contr.* 7. *num.* 49. *& seq.*
Probatio incerta non justificat excommunicationem, *contr.* 7. *n.* 51.
Probatio quæ videtur concludens per negationem partis dubia redditur, *controv.* 7. *n.* 53.
Probatio negotiationis Magistratus privilegiata est, *contr.* 61. *n.* 14.
Probatio desumenda ex ipsis rebus, *contr.* 61. *n.* 31.
Probatio irregularis sordium an procedat in delictis patratis per conjunctos Judicis, vel magistratus, *contr.* 76. *n.* 15. *& seq.*
Probatio regularis coalescit si dicta testium singularium conspirant in unum, *contr.* 76. *n.* 18.
Probatio corporis delicti necessaria est, *contr.* 76. *n.* 66.
Probatio assassinii privilegiata est. Vide *Assassinium.*
Probatio falsa privilegiata est. Vide *Falsum*, & sic de reliquis difficilis probationis.

Probabilis.

Probabilis opinio excusat à qualibet pœna in judicialibus, *contr.* 71 *n.* 33.

Proconsul.

Proconsul vel alius Magistratus solum potest in provincia emere necessaria ad victum, *contr.* 61. *n.* 10.

Procurator.

Procuratoris fiscalis officium quale sit in Regno Valentiæ, *contr.* 18. *n.* 12.
Procurator clientem defendens neminem provocat, *contr.* 33. *n.* 20.
Procuratoris officium voluntarium est, *contr.* 33. *n.* 8. *& 23. cum seq.*
Procuratoris officium dignitatis speciem habet quia à Rege creatur, *contr.* 33. *n.* 24.
Procuratoris inimicitia. Vide *Inimicitia.*
Procurator Cæsaris an à principio obtinuisset jurisdictionem, *contr.* 6. *n.* 6.
Procuratoris Cæsaris officium quando institutum fuit, *contr.* 6. *n.* 7.
Procuratores Cæsaris etiam vices Præsidis obtinebant, *contr.* 6. *n.* 9.
Procurator Cæsaris non obtinebat potestatem in urbe sed in Provincia, *contr.* 6. *n.* 26. & 32.
Procurator Cæsaris jurisdictionem non obtinuit inter privatos nisi partes Præsidis haberet, *contr.* 6. *n.* 35.
Procurator Cæsaris nec inter subditos de crimine cognoscebat, *contr.* 6. *n.* 36.
Procurator Cæsaris de capitalibus jus non dicebat, *contr.* 6. *n.* 80.
Procurator absentis an utiliter citetur. Vide *Absens.*
Procurator falsus dicitur qui minus sufficiens mandatum habet, *contr.* 70. *n.* 48.

Procurans.

Procurans sibi subsignari cartas vacuas an falsum committat, *contr.* 76. *n.* 65.

Proditio.

Proditio an verificetur quando homicidium si sub specie amicitiæ & non aliter, *contr.* 30. *n.* 23.
Proditio rigorosè sumpta quid sit, *contr.* 30. *n.* 35.
Proditio in jure promiscuè sumi solet cum insidiis, *contr.* 30. *n.* 36. *& seq.*
Proditio, industria, artificium, insidiæ, fraus, dolus, idem in effectu sunt, *contr.* 30. *n.* 33.
Prodere quid sit secundùm Bartolum, *contr.* 30. *n.* 48.
Proditionis veræ plura exempla inter inimicos, *controv.* 30. *n.* 49. *& seq.*
Proditionis ratio specifica in quo consistat, *contr.* 30. *n.* 58. *& seq.*
Proditio, & *Alevosia* in quo differant, *contr.* 38. *n.* 73.
Proditio non fuit definita per Gregorianam Constitutionem, & sic interpretandum per jura Regionis, *contr.* 30. *num.* 75. *& seq.*

Proditorius.

Proditoria sunt arma sulphurea, & ignita, *controv.* 31. *n.* 19. *& seq.*

Profanus.

Profana de Ecclesia subrepta, an præbeant materiam sacrilegio, *contr.* 36. *n.* 50.

Prohibitus. Prohibitio.

Prohibita usura est omni jure, *contr.* 40. *n.* 8. *& seq.*
Prohibitum est omne lucrum ex mutuo, *contr.* 40. *n.* 85.
Prohibitio cambiorum nundinalium in Regnis Castellæ, *contr.* 40. *n.* 124.
Prohibitio negotiandi Magistratibus facta, comprehendit omnes qui circa illos versantur, *contr.* 61. *n.* 35.
Prohibitio contrahendi matrimonium Magistratibus facta cum subdita, à jure dimanat, *contr.* 69. *n.* 8.

Prohibitio hæc nititur ratione ob jacturam resultantem administrationi Justitiæ ex affinitatibus cum subditis, *contr.* 69. *n.* 11.
Cætera. Vide *Magistratus.*
Prohibitum est novo in orbe servitium personale Indorum ad usus privatos, *contr.* 76. *n.* 82.

Promissio.

Promissio certa, incerti præmii sufficiens est, ad assassinium comprobandum, *contr.* 15. *n.* 15.
Promissio de præmio præstando sufficit ad assassinium, *contr.* 15. *n.* 17. *& seq.*

Pronuntiatio.

Pronuntiatio laicorum. Vide *Decretum.*

Propinatio.

Propinatio veneni proditorium crimen est, *contr.* 29. *num.* 105.
Cætera. Vide *Homicidium occidere, & venenum.*

Prorex.

Proreges novi orbis quomodo Judices criminum inquisitores, quos *pesquisidores* vocamus mittere possunt per Provincias, *contr.* 64. *n.* 4.
Proreges representant Regem, licèt in aliquibus limitatam potestatem habeant, *contr.* 64. *n.* 5. 16. *& seq.*
Proreges tamquam Vicarii Regis in novo orbe possunt quicquid Rex, *contr.* 64. *n.* 17.
Proreges sunt rivuli à fonte in jurisdictione deducti, & per eos omnis jurisdictio dimanat, *contr.* 64. *n.* 19.
Proreges habent jurisdictionem, & potestatem, circumscriptam regulæ recti, *contr.* 64. *n.* 20.
Proreges novi orbis dum Provincias lustrant virum togatum ducere debent cujus consilio ea quæ Justitiæ sunt, expediant, *contr.* 63. *n.* 24.
Prorex Provinciam lustrando potest inquirere delicta Prætorum, *contr.* 64.
Prorex non mittit *Pesquisidorem* si Provinciam lustrando mandaverit inquiri crimina, *contr.* 64. *n.* 26.
Proreges possunt per se breviter expedire causas omnes ad ludos pertinentes, *contr.* 64. *n.* 27.
Prorex solus dare potest Judices ad inquirendum gravamina Indorum, *contr.* 64. *n.* 28.
Proregum præcipua cura est indagare gravamina Indorum ut subveniatur, *contr.* 64. *n.* 29.
Prorex, neque Præfectus Curiæ Audientiæ illius districtus non sunt Judices incapaces cognitionis criminis Prætoris, *contr.* 64. *n.* 64.
Proreges, & Præsides novi orbis in probatione causæ legitimæ ad concedendam licentiam Magistratui ut contrahat cum subdita, intervenire solent, *contr.* 69. *n.* 21.
Proregis potestas non se extendit ad impediendum solutionem creditoribus fisci faciendam quia in his non est absoluta, *contr.* 72. *n.* 20.
Proreges non possunt aliquid statuere contra jus tertii proveniens ex contractu, *contr.* 72. *n.* 21.
Proreges novi orbis non sunt domini rerum fiscalium, sed Præpositi administrationis earumdem, *controv.* 72. *num.* 23.
Prorex Principem repræsentat, *contr.* 73. *n.* 2.
Proregis factum, ipsius Regis censendum, *controvers.* 78. *num.* 3.
Prorex procedere potest contra Senatores pro criminibus gravioribus, *contr.* 73. *n.* 4.
Proreges quo pacto, & in quibus procedere possint in novo orbe contra Senatores, *contr.* 73. *n.* 9. *& seq.*
Proregis arbitrio concessum est discernere an crimen celerem demonstrationem contra Senatorem requirat, *contr.* 73. *n.* 11.
Proreges non facilè arbitrio procedendi in Senatores uti debent, *contr.* 73. *n.* 12.
Proreges possunt quod Rex nisi in expressè limitatis, *contr.* 73. *n.* 15.
Proregis potestas limitata est quoad Senatores, *contr.* 73. *num.* 15.
Proreges nihil statuere possunt in Senatores, qui coram eis legitimè conventi non sunt, *contr.* 73. *n.* 17.
Proreges si aliquid errant, ut plurimum culpæ consulentium tribuendum est, *contr.* 73. *n.* 20.

Prorogatio.

Prorogatio jurisdictionis in criminalibus procedit, *contr.* 64. *n.* 63.

Prostibulum.

Prostibulum. Vide *Lupanar.*

Protectio.

Protectio regia. Vide *Recursus.*

Protestatio.

Protestatio non revelat dum est contraria facto, *contr.* 74. *num.* 33.
Protestationes clandestinæ probant metum, *contr.* 76. *num.* 52.
Protestatio contraria facto prævalet, si factum sit coactum, *contr.* 78. *n.* 33.

Provincia. Provincialis.

Provinciæ Tribunal in quo Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ de civilibus causis Curialium jus dicunt, *contr.* 1. *n.* 30.
Provincia ita commissa est Magistratibus ut quicquid in ea fiat nomine publicæ authoritatis de ipsorum mandato factum censeatur, *contr.* 91. *n.* 17. *& seq.*
Provinciales jacturam patiuntur, si stipendia militibus auferantur, *contr.* 77. *n.* 17.

Provocans. Provocatio.

Provocanti primo ad delinquendum tota culpa irrogatur, *contr.* 22. *n.* 11.
Provocatio ad aliud tribunal non datur à sententiis Aulæ supremæ criminum, *contr.* 1. *n.* 65.

Proximus.

Proxima occasio lucrandi probandum est ut debeatur interesse lucri cessantis, *contr.* 40. *n.* 95. *& seq.*

Publicus. Publicitas.

Publica authoritas præstatur nummis per signaturam, *contr.* 45. *n.* 36.
Publica forma necessaria est in nummis, & quare, *contr.* 45. *num.* 38.
Publica judicia sunt in quibus cuilibet de populo jus accusandi conceditur, *contr.* 75. *n.* 3.
Publicus Tabellio. Vide *Tabellio.*
Publicitas facti comprobat scientiam, *contr.* 76. *n.* 16.
Publici latrones non gaudent immunitate Ecclesiæ, *contr.* 78. *n.* 114.
Publici latrones verè sunt decoctores fraudulenti, *contr.* 78. *n.* 115.

Pudendum.

Pudendi effractio in puella immatura stuprum passa, qualis esse debet ut stuprator pœna mortis teneatur. Vide *stuprum.*

Pudor.

Pudoris claustra. Vide *Claustrum.*

Puella.

Puellæ in stuprum sponte consentientes quæ pœna puniendæ sint, *contr.* 51. *n.* 35. *& seq.*
Puellæ stupratæ assertio. Vide *Assertio.*
Puellam quam nollebat ducens, amittit quodammodo libertatem, *contr.* 52. *n.* 17.
Puella stuprum passa an torquenda tamquam, socia criminis, *contr.* 52. *n.* 19.
Puella incapax doli, violenter stuprata dicitur, *contr.* 54. *num.* 25.
Puellæ immaturæ stuprum. Vide *stuprum.*
Puellæ acclamatio, vel vociferatio an sit judicium violentiæ, *contr.* 54. *n.* 29.
Puellæ Virgo esse potest, & ducere vitam inhonestam, vel meretricem, *contr.* 54. *n.* 31.

Pulchritudo.

Pulchritudo ipsis formosis nociva quia pudicitiæ inimica esse solet, *contr.* 50. *n.* 38.
Pulchritudo venerem stimulat, ferè omnes, *contr.* 50. *num.* 39.

Punitio.

Punitionis exemplum adest quoties pœna aggravatur ex reiteratione, licèt capitalis non imponatur, *contr.* 37. *num.* 30.

Pupilla.

Pupillam stuprans qua pœna teneatur, *contr.* 51. *num.* 22. *&* 33.

Pulvis pyrius.

Pulveris pyrii, sive fulminalis inventor, violentia, & effectus, *contr.* 31. *n.* 3. *cum seq.*

Q

Qualis. Qualitas.

Quales usuras Romani tolerarunt, *contr.* 40. *n.* 21.
Qualitas excludens privilegium immunitatis aliquando non probatur etiamsi probatum sit delictum, *contr.* 78. *n.* 93.
Qualitas tribuens jurisdictionem semper probanda est, *contr.* 78. *n.* 127.

Qualitas animi deliberati an probanda sit in homicidio, & ex quibus præsumptionibus, *contr.* 20. *num.* 13. *cum seq.*
Qualitates aggravantes crimen augent, non tamen semper usque ad mortem, *contr.* 38. *n.* 35.
Qualitates requisitæ ad probationem interesse lucri cessantis, *contr.* 40. *n.* 85.
Qualitas per legem requisita in teste an probanda sit è producente, *contr.* 22. *n.* 22.
Qualitas circumferens jurisdictionem, quo pacto probanda sit, *contr.* 6. *n.* 5.
Qualitates requisitæ per legem si ex se simul concurrere non possunt censentur disjunctim positæ, *contr.* 11. *n.* 20.

Quantitas.

Quantitas monetæ adulterinæ causæ non pertinet ad probationem corporis delicti in falsa moneta, *contr.* 44. *num.*....

Quasi.

Quasi falsum quid dicatur in jure, *contr.* 76. *n.* 81.

Querela. Querelans.

Querelæ offensi probant corpus delicti in furto, *contr.* 36. *n.* 4. & 18.
Querelantis bona fama requiritur ut dicto casu corpus delicti probetur, *cont.* 35. *n.* 13.

Quæstio.

Quæstio. Vide *Tortura.*

Quæstor.

Quæstores urbani de erario curabant, *contr.* 6. *num.* 27. & 30.
Quæstores parricidii, & alii postea creati, nihil commune habebant cum urbanis, *contr.* 6. *n.* 28.
Quæstores candidati, Principis à secretis, sive Secretarii erant, *contr.* 6. *n.* 29.

R

Radere.

Radere monetam. Vide *Tondentes.*

Raptor. Raptus.

Raptores Monialium qua pœna puniantur, *contr.* 43. *n.* 3. & *seq.*
Raptus crimen adest si Vestalis septa Monasterii violenter transgreditur, *contr.* 49. *n.* 9.
Raptus pœna non est mitiganda ex consensu, vel voluntate Vestalis, *contr.* 49. *n.* 11. & *seq.*
Raptus pœna quæ sit, *contr.* 49. *n.* 12. & *seq.*
Raptus crimen committitur si Vestalis abducatur à limine Monasterii ad refugium, vel receptaculum, *contr.* 49. *num.* 16.
Raptus quomodo committitur, *contr.* 54. *n.* 23.
Raptus specie distinguitur ab stupro violento, *controv.* 55. *num.* 5.
Raptus requirit violentiam, & qualis esse debeat, *contr.* 55. *n.* 6.
Raptus perfici potest etiam si coitus non sequatur, *contr.* 55. *n.* 8.
Raptus, & violentia fœminæ honestæ illata effectu non secuto, an eadem pœna puniantur, *controvers.* 55. *n.* 14. & *seq.*
Raptus requirit violentiam abductionem de domo, *contr.* 55. *n.* 22. & *seq.*
Raptus an fiat si fœmina abducatur de itinere, *contr.* 55. *num.* 23.
Raptus an fiat per abductionem modicam, *contr.* 55. *num.* 24.
Raptus non fit nisi fiat violentia personæ, *contr.* 55 *num.* 25.
Raptus mulieris nuptæ continet adulterium, *cont.* 55. *n.* 9.

Rastrum.

Rastro de Corte quid significet, *contr.* 1. *n.* 71.

Ratio.

Ratio exigendi id quod interest pro lucro cessante, vel damno emergente, ex diversa causa oritur, sed eisdem fermè nonnulli arbitretur, *contr.* 40. *n.* 49.
Ratio publicæ honestitatis in pluribus considerata est, *contr.* 50. *n.* 36.
Ratio diversitatis inter consanguineos, & affines ad excludendam præsumptionem coitus, *contr.* 50. *n.* 64.
Ratio regiminis uni reddenda est, *contr.* 3. *num.* 22. cætera. Vide *Regimen.*

Realis.

Realis injuria quæ sit, *contr.* 24. *n.* 40.

Reatus.

Reatus in jure quid ducatur, *contr.* 57. *n.* 5.
Reatus diuturnus. Vide *Diuturnus.*
Reatus considerandum est juxta personarum qualitates, *contr.* 67. *n.* 22.

Receptans.

Receptans sæpiùs servos fugitivos quomodo, puniendus, *contr.* 24. *n.* 20.

Recipiens. Recipere.

Recipiens pecuniam ut alteri det si non dederit quod crimen committit. Vide *Pecunia.*
Recipere Judices vel Magistratus. Vide *Magistratus*, & *Judex.*

Recognitio.

Recognitio scribentis tribuit scripturæ privatæ vim instrumenti contra ipsum, *contr.* 8. *n.* 66.

Recopilatio.

Recopilatio legum Castellæ quando primum edita, *contr.* 24. *n.* 64.

Recursus.

Recursus emissus ad tribunalia regia per reum extractum non de Judice laico, sed de Ecclesiastico intelligendus est & quare? *contr.* 78. *n.* 60.
Recursus ad regiam protectionem attestatur per leges Hispanas, *contr.* 78. *n.* 10. & *seqq.*
Recursus hic consuetudine & jure stabilitum, *contr.* 78. *n.* 1. & *seq.* & 18. *cum seq.*
Recursus hic discernendus ex bono & æquo, *contr.* 78. *num.* 77.
Recursus hic procedit si detecta falsitate testium de confugio deponentium Ecclesiasticus ampliùs procedat, *contr.* 68. *n.* 81. & *seq.*
Recursus iste procedit, si notoriè constat reum patrasse crimen exceptum, *contr.* 78. *n.* 84.
Recursus quando ducatur in debito statu, *contr.* 78. *n.* 76. & *seq.*
Recursus non procedit si dubitetur de exceptione criminis, *contr.* 78. *n.* 116.
Recursus ad Regem requirit notorietatem, *contr.* 78. *n.* 61. & *seq.*

Recusatio.

Recusatio. Vide *Judex* & inimicitia.
Recusationis causa in Regis Senatoribus probari debet, *contr.* 65. *n.* 32.
Recusatio ex causa vel minima admittenda est, nisi absurda, vel calumniosa apparet, *contr.* 65. *n.* 44.
Recusationum plures magis in causam, quam in judicem diriguntur, *contr.* 65. *n.* 28.

Redditus.

Redditus censuum sunt sors deducta in obligatione istius contractus, & sic possunt aliquando producere interesse, *contr.* 40. *n.* 64.

Regimen.

Regiminis Superior ratio in consequentiam non deducitur, *contr.* 1. *n.* 46.
Regiminis optima ratio plus versatur in præveniendo quam in vindicando, *contr.* 1. *n.* 69.
Regiminis ratio uni reddenda est, *contr.* 3. *n.* 22.

Reges. Regius. Vide etiam *Rex.*

Regii officiales. Vide *Officiales.*
Regiarium Cancellariarum observantia de inferenda tortura, ex summaria, *contr.* 25. *n.* 25.
Regis officium est liberare vi opressos, *contr.* 78. *n.* 1. & *seq.*
Reges non utuntur jurisdictione ad subveniendos oppressos, *contr.* 78. *n.* 6. & *seq.*
Reges derivant potestatem à Deo, non à populo, *contr.* 78. *num.* 15.
Regiam protectionem plures gravissimi Doctores defendunt, *contr.* 79. *n.* 30. & *seq.*
Reges Castellæ tenentur sicut cæteri protegere vi opressos sub obligatione reddendi rationem Deo, *contr.* 78. *n.* 4.
Reges Castellæ plures in legibus testantur hanc obligationem, *contr.* 78. *n.* 10. & *seq.*
Regium Consilium Castellæ per antonomasiam Consilium dicitur, *contr.* 1. *n.* 17. Cætera. Vide *Consilium.*
Regius Minister, sive Senator carceratus dicendus dum detinetur in certo loco ei assignato, *contr.* 67. *n.* 17.

Regnum.

Regnum Valentiæ jacturam enormam patitur ex tolerantia Cambiorum, *contr.* 40. *n.* 128. & *seq.*
Regni Gothorum initium in Hispania, *controvers.* 78. *num.* 19.

Regnorum Castellæ & Aragonum differentia, in modo procedendi quoties controvertitur de immunitate, *contr.* 78. *n.* 94. *& seq.*
Regna Castellæ solum habent recursum, ad quem notorietas requiritur, *contr.* 78. *n.* 117.
Regna Aragonum notorietate non indigent, ad suscitandam contentionem, sive competentiam, *controv.* 78. *num.* 118.

Regulus.

Reguli Indorum idonei testes sunt ad probandam oppressionem Indorum in præstatione operarum à quibus sunt exempti, *contr.* 61. *n.* 50.

Reiteratio.

Reiteratio affectus nocendi aggravat culpam adeo ut pœna ordinaria sequi possit, *contr.* 13. *n.* 24.
Reiteratio criminis an pœnæ reiterationem exigat, *contr.* 37. *n.* 14.
Reiteratio delicti pœnam aggravat, *contr.* 37. *num.* 15. *& contr.* 50. *n.* 34. *& contr.* 51. *n.* 8.
Reiteratio in crimine furti. Vide *Furtum.*
Reiteratio in crimine falsi qualis esse debet, ut pœna mortis imponatur, *contr.* 37. *n.* 20.
Reiteratio delinquendi de eadem re, & contra eumdem an sit unum crimen, vel plura, *contr.* 37. *n.* 24.
Reiteratio criminis ad augendam pœnam qualis esse debet, *contr.* 37. *n.* 29.
Reiteratio matrimonii vivente prima uxore qua pœna puniatur, *contr.* 51. *n.* 29.
Reiteratio auget pœnam, *contr. n.* 20.
Reiteratio criminis dolum comprobat, *contr.* 66. *n.* 20.
Reiteratio criminis pœna, non est, minuenda ex diuturnitate, *contr.* 67. *n.* 17.
Reiteratio criminis incorrigibilitatem denotat, *contr.* 41. *num.* 6.

Relapsus.

Relapsi, relaxantur Judicibus sæcularibus ob reiterationem criminis, *contr.* 24. *n.* 29.

Relatio. Relatum.

Relatio ad Superiorem. Vide *Consultatio.*
Relatio offensæ. Vide *stuprum.*
Relatum non est in referente, *contr.* 5. *n.* 4.

Relaxans.

Relaxantes reos fidejussoribus indebitè, ad quid teneantur, *contr.* 57. *n.* 24.

Revelans.

Revelans delictum perpetrandum leviter puniendus ex complicitate, *contr.* 15. *n.* 26.

Religiosus.

Religiosi viri quomodo favere debent immunitatem Ecclesiæ, *contr.* 30. *num.* 81.

Remedium.

Remedia efficaciora adhibet jus ubi majus periculum adest, *contr.* 27. *n.* 18.
Remedia extraordinaria adhibenda non sunt, quando ordinaria sufficiunt, *contr.* 51. *n.* 20.
Remedium ineptum est quod impedit ea quæ desiderantur, *contr.* 73. *n.* 14.

Remissio.

Remissiones causarum ad decidendum uni ex Præfectis Regiæ Domus & Curiæ quando fiant per Aulam, *contr.* 25. *n.* 71.
Remissio delinquentium reciproca facienda est inter Regna Castellæ, & Valentiæ vi legis communis, *contr.* 10. *num.* 6.
Remissio delinquentium facilius conceditur per Judices Regni Castellæ, *contr.* 10. *n.* 8.
Remissionis reorum judicia summaria circa quæ versari possunt, *contr.* 10. *n.* 39.

Remissoria.

Remissoria ad examinandos testes cessat si pœna corporalis imponenda sit, *contr.* 74. *n.* 78.

Remotus.

Remotæ Provinciæ novi orbis non possunt gubernari per juris strictam normam, *contr.* 64. *n.* 30.
Remota, & separata non sunt in illationem trahenda, *contr.* 71. *n.* 20.

Removere.

Removere Rex officialem ad nutum voluntatis an possit. Vide *Princeps.*

Remuneratio.

Remuneratio servitiorum causa legitima est mitigationis pœnæ, *contr.* 21. *n.* 52.

Repetitio.

Repetitio criminis. Vide *Reiteratio.*
Repetitio testis. Vide *Testis.*
Repetitio testis an suppleatur per consensum partis, *contr.* 74. *num.* 37.

Repercussor.

Repercussores monetæ qua pœna teneantur, *cont.* 47. *num.* 45. *& seq.*

Repentinus.

Repentina deliberatio non potest dici animi destinatio, *contr.* 10. *n.* 10.

Repetunda.

Repetundarum leges originem trahunt à querella per Hispaniam proposita in Senatu Romano, *contr.* 66. *n.* 5.
Repetundarum leges religiosè ab Hispanis observandæ sunt, *contr.* 66. *n.* 6.
Repetundarum leges Sociales dictæ sunt, & quare, *contr.* 66. *num.* 7.
Repetundarum leges Magistratus Urbanos comprehendunt, *contr.* 66. *n.* 8.
Repetundarum crimen severissimè puniunt jura, *controv.* 66. *n.* 10.
Repetundarum crimina punibilia sunt ex affectu licet effectus non sequatur, *contr.* 66. *n.* 14.
Repetundarum pœna non vitatur ex pœnitentia, *contr.* 66. *num.* 18.
Repetundarum crimen exceptum est, & ejus probatio privilegiata, *contr.* 67. *n.* 8.
Repetundarum crimen an solum committatur per eum qui recepit dona in causam judicati, *contr.* 76. *num. num.* 37.
Repetundarum crimen committitur in his quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, *contr.* 76. *n.* 38.
Repetundarum lege continetur datio Judicis per sordes, *contr.* 76. *n.* 40. *& seq.*
Repetundarum pœna quæ sit, *contr.* 76. *n.* 45. *& seq.*
Repetundarum crimen committit Præfectus militaris usurpans stipendia militum, *contr.* 77. *n.* 15.
Repetundarum crimen est in Judice quilibet quæstus à subdito extortum, *contr.* 77. *n.* 16.
Repetundarum crimen est palliatum negotiatio Magistratus. Vide *Magistratus.*

Requisitum.

Requisita ad interesse lucri cessantis, *contr.* 40. *n.* 85.
Requisita in falsitate quæ sint ut punibilis fiat, *controv.* 51. *num.* 27.

Rescriptum.

Rescriptum Regis anni 1727. explicatur, *controvers.* 25. *num.* 87.
Rescripta Principis legis habent vigorem, *controv.* 25. *num.* 88.
Rescriptum quid sit, *contr.* 38. *n.* 25.
Rescripta falsa Principis faciens morte puniendus, *contr.* 38. *num.* 27.

Res.

Res per evidentiam ex ipso facto sæpe resultat, *controv.* 61. *num.* 21.
Res dubia effecta, ad favorem Ecclesiæ pronuntiandum est, *contr.* 78. *n.* 66.
Res furtiva. Vide *Furtiva*, & *Furtum.*
Res per Prælatum rite sacrata fit sacra, *contr.* 36. *n.* 48.
Res profana de Ecclesia subrepta non dat materiam sacrilegio, nisi ratione loci, *contr.* 36. *n.* 50.
Res judicata infringitur si acta processus in substantialibus diminuta appareant, *contr.* 70. *n.* 40. Cætera. Vide *Sententia*, & *nullitas.*
Res judicata semel, amplius discuti non debet, *contr.* 76. *n.* 74.
Rem judicatam facere absque provocatione ad alium supremæ jurisdictionis est, *contr.* 1. *n.* 35.
Reservata Principi si Judici emergant, ipsi consulenda sunt, *contr.* 3. *n.* 15.
Resistentiæ crimen gravissimum est, & quali pœna puniendum, *contr.* 24. *n.* 10. *& seq.*
Resistentia qualificata an punienda pœna ordinaria, *contr.* 33. *n* 11. *& cum seq.*
Resistentiæ simplicis pœna quæ sit, *contr.* 34. *n.* 36.
Resistentes solutionem vectigalium, & cæterorum jurium Regiorum qua pœna sint puniendi, *contr.* 6. *n.* 51.

Respublica.

Reipublicæ interest quod crimina executione pœnarum compescantur, *contr.* 21. *n.* 13.

Retentio.

Retentio monetæ falsæ punibilis ex se est, *contr.* 47. *n.* 16.
Retentio causæ per consultationem propositæ quando procedat, *contr.* 3. *n.* 41. *& seq.*

Restitutio.

Restitutio stipendii lucrati per Magistratum post contractum matrimonium an procedat, & à quo die, *contr.* 69. *num.* 30.

Retributio.

Retributio ad assassinium comprobandum. Vide *Assassinium*, & *pretium.*

Reus.

Reus vere confugiens pro crimine non excepto non potest extrahi à loco immuni, *contr.* 78. *n.* 65.

Reus *captus* vel *captivus.* Vide hæc verba.

Rei plerumque falsis testibus utuntur ad probandum confugium, *contr.* 78. *n.* 137.

Reus laicus supponitur ad hunc recursum obtinendum, *contr.* 78. *n.* 85.

Reus non est detinendus in ergastulo, vel arcta custodia ultra triduum, *contr.* 18. *n.* 66.

Reus si responderit in confessione, ad torturam ex summaria inferendam, aliquid quod culpam diluat, vel indicia enervet, in plenario audiendus est, *contr.* 25. *num.* 16.

Reus plurium criminum. Vide *pluralitas, & Reiteratio.*

Reus antiquitus in prima visitatione ad quæstionem ponebatur in gravioribus, *contr.* 25. *n.* 27.

Reus exhibendus est de mandato Judicis, *contr.* 25. *n.* 43.

Reus non subjicitur inauditus quæstioni, *controv.* 25. *num.* 53.

Reus concessus in tortura iterum plenariè auditur termino concesso, *contr.* 25. *n.* 54.

Reus copiam petens indiciorum audiendus est ea tradita, *contr.* 25. *n.* 61.

Reus in Confessione. Vide *Confessio.*

Reus in declaratione. Vide *Declaratio.*

Reus quomodo nomen dare solet in carcere, & de prima visitatione, *contr.* 25. *n.* 75.

Reus negans in tortura. Vide *negans*, & *tortura.*

Reus qui non potest condemnari ad pœnam corporalem, nec torqueri potest, *contr* 27. *n.* 25.

Reus injuste, vel nulliter tortus. Vide *tortura.*

Reus captus in loco profano si ligatus ducatur per Ecclesiam non gaudet immunitate, *contr.* 7. *n.* 3.

Reus condemnatus ad mortem, causa relata ad Principem si immunitatem allegaverit, jam non est agendum cum Judice, quia ejus non est executionem suspendere, *contr.* 7. *n.* 35.

Reorum remissio de uno Judice ad alium. Vide *Remissio.*

Rex. Vide *Regius. Reges.*

Rex Aragonum contraxit cum Ecclesia, & authoritate Pontificis super quæstionibus immunitatis terminandis, *contr.* 78. *n.* 97. *& seq.*

Rex. Vide *Princeps.*

Rex est Dominus jurisdictionis temporalis totius Regni licet exercitium in dominum alicui concessum reperiatur, *contr.* 17. *n.* 22.

Rex summa cura versari debet ne quid fraudis in monetæ materia, vel forma, aut pondere reperiatur, *contr.* 47. *num.* 7.

Rex Vicarios habet Præfectos Curiæ, & Regiæ Domus ad exercitium suæ jurisdictionis, *contr.* 1. *n.* 40. *& seq.*

Rex quo consilium instituit, qui eum ad præsentem perfectionem perduxit, *contr.* 1. *n.* 17. *& seq.*

Rex supremam jurisdictionem exercet in criminalibus per Aulam, *contr.* 1. *n.* 62. *& seq.*

Rex semper ducit in comitatu unum vel duos Præfectos Regiæ Domus, & Curiæ, *contr.* 1. *n.* 78. *& seq.*

Rex consulendus est de sententia capitali lata in Curia, quomodo, & quando hæc fiant, *contr.* 3. *n.* 63. *& seq.*

Rex dum causas subditorum audit specialem assistentiam Dei obtinet, *contr.* 3. *n.* 5.

Rex a Deo potens est ut ejus solo nomine utens ad inferendam vim, durissimis armis uti dicatur, *contr.* 4. *n.* 3.

Rex æditur ex falsificatione suarum litterarum. Vide *Falsum, & Falsitas.*

Rex in civilibus salvum conductum vel sæcuritatem non concedit, nisi de consensu partis, *contr.* 10. *n.* 14.

Rex nihil concedat utiliter nisi solemniter expediatur, *contr.* 10. *n.* 29.

Rex est fons, & origo totius jurisdictionis temporalis, *contr.* 64. *n.* 18.

Rex regulam recti observat etiam si non sit qui cogat, *contr.* 64. *n.* 20.

Rex est ordinarius ordinariorum, & per Præfectum Regiæ Domus, & Curiæ quem in comitatu habet exercet jurisdictionem ubicumque reperitur, *contr.* 64. *n.* 22.

Rex visitando Regna cuncta quæ suam authoritatem postulant moderatur, ac temperat, *contr.* 64. *n.* 23.

Rex sui cognitioni reservat casus Curiæ, *contr.* 64. *n.* 32.

Rex non habet potestatem irritandi matrimonia Magistratuum, sed eis sub pœna prohibet contrahere cum subditis, *contr.* 69. *n.* 19.

Rex dispensans hanc prohibitionem causam dispensandi examinat, *contr.* 69. *n.* 21.

Rex in hac prohibitione raro dispensat, *contr.* 69. *n.* 42.

Rex semper præsumitur voluisse quod jura decernunt, *contr.* 72. *n.* 24.

Reccaredus.

Reccaredus Rex Gothus universam Hispaniam ad orthodoxam fidem restituit, *contr.* 78. *n.* 21.

Rivalis, Rivalitas.

Rivalitas causa inimicitiæ gravis esse solet, *contr.* 23. *num.* 2. & 25.

Rivalitas an judicium faciat ad torturam si unus ex rivalibus nequiter necatus sit, *contr.* 23. *n.* 30.

Rivali occiso præsumitur ab alio Rivali occisum fuisse, *contr.* 23. *n.* 32.

Rivali Zelotypia. Vide *Zelotypia.*

Romanus.

Romani quo pacto usuras tolerabant, *contr.* 40. *num.* 18. *& seq.*

Romanorum Principum stigmata. Vide *sigillum.*

Romanorum forma in procedendo. Vide *Accusatio*, & *Forma.*

Rota Romana.

Rotæ Romanæ decisionis regiam protectionem approbantes, *contr.* 78. *n.* 33.

Rubrica.

Rubrica digestorum: *si quis jus dicenti obtemperaverit* quomodo capienda est, *contr.* 18. *n.* 28.

Rubrica digestorum: *De quibus rebus ad eumdem Judicem eatur*: in quibus habeat locum, *contr.* 3. *n.* 56.

S

Sacer Sacratus.

SAcer locus dicitur Carcer, *contr.* 17. *n.* 11.

Sacri loci violatores pœna capitali plectendi sunt, *contr.* 17. *n.* 12. *& seq.*

Sacri Canones non dedignantur leges imitari civiles, *contr.* 30. *n.* 76.

Sacra dicuntur ad usum Ecclesiæ, & ornatum altari destinata, *contr.* 36. *n.* 24.

Sacræ res propiæ quæ sint, *contr.* 36. *n.* 45.

Sacratæ res per Prælatum sacræ fiunt, & non aliæ, *contr.* 36. *n.* 48.

Sacrilegium.

Sacrilegio simile est crimen læsæ Majestatis, *contr.* 29. *num.* 63.

Sacrilegii pœna quæ sit, & an extendi possit, *contr.* 36. *num.* 18. *& seq.*

Sacrilegium quid sit tam de jure Canonico, quam civili, & Hispano, in materia furti, *contr.* 36. *n.* 25.

Sacrilegium participant flatores falsæ monetæ, *contr.* 44 *num.* 2.

Sayones qui dicerentur in Curia Hispana tempore Regum Gothorum, *contr.* 4. *n.* 10.

Salernitanus.

Salernitani decisio 27. communiter reprobatur in his quæ de pœna peculatus disserit, *contr.* 38. *n.* 36.

Salgadus.

Salgadus explicatur de recursu, & decreto laicorum in disceptationibus immunitatis, *contr.* 78. *n.* 60. *& seq.*

Salmoneus.

Salmoneus an usum tormentorum, & pulveris pyrii novisset, *contr.* 31. *n.* 9. *& seq.*

Salvus-conductus

Salvi conducti observantia, necessaria est, etiamsi contra legem concedatur, *contr.* 10. *n.* 3.

Salvum-conductum delinquenti concedere de reservatis Principis est, *contr.* 10. *n.* 11.

Salvi-conductus concedendi facultas an ad alios ultra Principem extendatur, *contr.* 10. *n.* 12.

Salvi-conductus concedendi facultas in inferioribus abusus est, *contr.* 10. *n.* 13.

Salvus-conductus non subdito concessus, an valeat, *contr.* 10. *n.* 17.

Salvus-conductus ab inferiori concessus, an observandus à Superioribus, *contr.* 10. *n.* 18.

Salvi-conductus concedendi facultas eadem fermè ac indultandi, *contr.* 10. *n.* 21.
Salvus-conductus non est concedendus sine causa, *contr.* 10. *n.* 22.
Salvus-conductus datus à non habente potestatem nullius momenti est, *contr.* 10. *n.* 33.
Salvi-conducti concessio in inferioribus est de Judicialibus, *contr.* 10. *n.* 27.
Salvi-conductus concessio nullius roboris est nisi expediatur in publica forma, *contr.* 10. *n.* 34.
Salvus-conductus de quo non constat nisi per chirographum nullius momenti est, *contr.* 10. *n.* 37.
Salvus conductus observandus debet præseferre imaginem veritatis, *contr.* 10. *n.* 38.

Sanctus.

Sancta res de jure civili neque sacra, neque profana erat, *contr.* 36. *n.* 21.
Sanctæ res quæ sint de jure, & secundum Divum Thomam, *contr.* 36. *n.* 46. *& seq.*

Sanctimonialis.

Sanctimonialis. Vide *Vestalis.*

Sapphira.

Saphira æquali pœna punita cum Anania ex eodem crimine, a Divo Petro, *contr.* 29. *n.* 99.

Sarracenus.

Sarraceni coitus cum Christiana qua pœna puniatur, *contr.* 56. *n.* 9.
Sarraceno baptizato an concedatur remissio pœnæ ei, & fœminæ Christianæ cum qua venerea exercebat, *contr.* 56. *n.* 11. *& seq.*

Scandalum

Scandala plurima oriuntur ex nequitia meretricum, *contr.* 59. *n.* 41.

Scena. Scenicus.

Scena à prostibulo distinguebatur, *contr.* 59. *n.* 6.
Scenicæ mulieres luxuriosè vivebant, ut hodie vivunt, *contr.* 59. *n.* 7.
Scenicarum mulierum amor. Vide *Amor.*

Scientia.

Scientia legalis instituta est ut homines erudiantur ad jura interpretanda, & causas dubias decidendas, *contr.* 2. *n.* 42.
Scientia violentæ mortis, non comprobat scientiam paricidii, *contr.* 9. *n.* 16.
Scientia Magistratus de criminibus à conjunctis patratis in his quæ respiciunt officium, eum subjicit pœnæ. *contr.* 76. *n.* 16.
Scientia Magistratus de commissis per conjunctos in spectantibus ad officium ex quibus probetur, *contr.* 76. *n.* 17. *& seqq.*

Scriptura.

Scripturam requirunt præcepta pœnalia, *contr.* 18. *n.* 25. *& seq.*
Scriptura privata si comprobetur probat crimen contra scribentem, *contr.* 28. *n.* 64.
Scriptura privata apud aliquem reperta licèt ab alio sit scripta, an in servantem probationem faciat de crimine in ea contento, *contr.* 28. *n.* 69.

Scriptum. Scribens.

Scripti verbum quid significet, *contr.* 28. *n.* 32.
Scribens libellum famosum, tenetur ut author, si authorem non ostenderit, *contr.* 74. *n.* 16.
Scribens sibi minutam falsam ut in actis publicis referatur an falsum committat, *contr.* 76. *n.* 58.
Scribens falsum scienter, falsi tenetur, *controv.* 76. *num.* 64.
Scriptum manu rei id de quo dicitur falsum esse an probet corpus delicti, *contr.* 76. *n.* 67.

Secretarius.

Secretarii in quo differant à Tabellionibus, vel actuariis, *contr.* 5. *n.* 38.

Secretus.

Secretus modus procedendi in Judicio visitationis cessat quoties pœna corporalis imponenda est, *controv.* 74. *num.* 34.
Secreta inquisitio cessat extante accusatore, *contr.* 74. *num.* 30.
Secreta inquisitione si probetur crimen de quo adest accusator remitti debet ad judicium publicum ejus punitio, *contr.* 74. *n.* 31.
Secreta inquisitio potest fieri extante accusatione, & accusatore, *contr.* 74. *n.* 26.
Secretus modus procedendi in visitationibus ex quo sustineatur. Vide *Visitatio.*

Securitas.

Securitas reo concessa. Vide *Salvus-conductus.*

Seditio. Seditiosus.

Seditionem concitantes qua pœna puniantur quando non est directè contra Principem, *contr.* 17. *n.* 6.
Seditiosi pœna capitali puniendi sunt, *contr.* 17. *n.* 7.
Seditionem concitantes pœna legis Juliæ de vi publica an teneantur, *contr.* 17. *n.* 8.
Seditionis vel tumultus concitator pœna legis Juliæ Majestatis tenetur, *contr.* 17. *n.* 29.
Seditionis concitator ex privato odio capite plectendus, *contr.* 17. *n.* 30.
Seditio si à pluribus fiat, authores pœna mortis puniendi sunt cæteri extra ordinem, *contr.* 17. *n.* 33. *& seq.*
Seditiosi plebei pœna mortis puniuntur de jure Hispano, *contr.* 17. *n.* 37.
Seditio vel tumultus si fiat directe contra justitiæ administrationem non potest dici orta ex privato odio, *contr.* 17. *num.* 38.
Seditiosi ut crimen Majestatis incurrant, sufficit quod contra statum insurgant, licet non in personam Principis, *contr.* 17. *n.* 39.
Seditiosi ex qualitatibus aggravantibus possunt acrius puniri, *contr.* 17. *n.* 40.
Seditionis crimen duplex est, & de materia, *contr.* 24. *n.* 15. *cum seq.*

Semel.

Semel malus semper præsumitur malus in eodem genere *contr.* 36. *n.* 31. & *contr.* 62. *n.* 13.

semen.

Semine virili emisso an generatio sequi possit absque comixtione corporum maris, & fœminæ, *contr.* 53. *n.* 3.
Semen inutile redditur evaporatis spiritibus per refrigerationem, *contr.* 53. *n.* 23.

Sententia.

Sententia scripturam requirit, *contr.* 18. *n.* 33.
Sententiæ supremorum Senatuum jus faciunt ut exemplum, *contr.* 18. *n.* 122.
Sententiæ supremorum Senatuum neque provocationem admittunt neque dubitationem relinquunt, *controv.* 33. *num.* 19.
Sententia in causa stupri quomodo concipienda est, *contr.* 51. *n.* 7.
Sententia supremæ criminum Aulæ appellationem recipiunt, *contr.* 1. *n.* 29.
Sententiæ supplicatio eosdem fermè effectus producit atque appellatio, *contr.* 1. *n.* 67. *& seq.*
Sententia continens plura capita an dividi possit in consultatione, vel relatione facta Superiori ita ut in parte possit confirmari, & in parte infirmari, vel ita individua sit ut in parte deficiente, tota corruat, *contr.* 3. *num.* 46. *& seq.*
Sententiæ tot sunt, quot sunt capita, vel quot sunt rei, in causis criminalibus, *contr.* 3. *n.* 50.
Sententiæ in criminalibus semper dividuntur, *contr.* 3. *num.* 51.
Sententia criminalis dividua esse potest quo ad eumdem reum, *contr.* 3. *n.* 52.
Sententia supremi Senatus novi orbis an supplicationem admittat in causa Syndicatus, *contr.* 62. *n.* 6.
Sententiæ supplicatio. Vide *Supplicatio, & Appellatio.*
Sententiæ non mutandæ affectus an influat suspicionem judicis, *contr.* 65. *n.* 34. *& seq.*
Sententiæ propalatio causa est recusationis, *contr.* 65. *num.* 41.
Sententia declaratoria incursus pœnæ Magistratibus impositæ ex suis vel suorum nuptiis retrotrahitur ad tempus commissi criminis, *contr.* 69. *n.* 29.
Sententia declaratoria semper requiritur etiamsi pœna ipso facto imposita reperiatur, *controv.* 69. *n.* 24.
Sententiæ Senatus exequibiles ex se sunt, quia ad instar Præfecti Prætorio feruntur, *contr.* 70. *n.* 2. & 41.
Sententiæ Senatus vim legis habent quia ipsius Principis esse dicuntur, *contr.* 70. *n.* 3.
Sententiæ tres conformes faciunt Judicatum, *contr.* 70. *num.* 4.
Sententiæ duæ Senatus si conformes sint judicatum faciunt, *contr.* 70. *n.* 5.
Sententia Senatus Judicatum faciens nullitatis remedium non admittit, *contr.* 70. *n.* 7.
Sententia nulla sustinenda in supremis Senatoribus si nullitas respicit ritum, secus si respiciat rectum, *contr.* 70. *n.* 28. *& seq.*
Sententia in causa Syndicatus appellationem, supplicationem-

nemve admittit si pœna corporalis imponatur, *contr.* 74. *num.* 38.

Senatus-Consultum. Senatus. Senator.

Senatus-Consultum Libonianum dispositionem legis Corneliæ extendit ad omnia instrumenta, & tabulas falsas licèt non eadem pœna, *contr.* 5. *n.* 14.

Senatus novi orbis idem cum Consilio Castellæ, *contr.* 62. *num.* 7.

Senatoribus probandæ sunt causæ recusationis, *contr.* 65. *num.* 32.

Senator non est recusandus ex propalatione sententiæ propter excellentiam dignitatis, *contr.* 65. *n.* 52.

Senator in prima instantia judicans, potest judicare causam supplicationis, licet tres tantum intervenissent in prima, quo casu nemini ignotum est quam sententiam sequutus fuit, *contr.* 65. *n.* 43.

Senatores sub legibus repetundarum comprehensi sunt, *contr.* 66. *n.* 9. Cætera. Vide *repetundarum.*

Senatores, ne cum indigna fœmina matrimonio copulentur prohibentur contrahere sine licentia Principis, *contr.* 69. *n.* 15.

Senatorum filii, & cognati cum indigna fœmina non debent matrimonio copulari, *contr.* 69. *n.* 16.

Senatores, & cæteri Magistratus perpetua officia obtinentes possunt conveniri in civilibus, *contr.* 73. *n.* 6.

Senatorum delicta an puniri valeant per Proreges novi orbis inconsulto Rege, *contr.* 75. *n.* 9. *& seq.*

Senatores an possint aliquando officium Tabellionis suppiere, *contr.* 76. *n.* 70.

Senatus-Consulta tacita quæ dicebantur, *contr.* 76. *n.* 71.

Separatus.

Separatorum, separata semper est ratio, *contr.* 3. *n.* 53.

Separatorum non est facienda illatio, *contr.* 71. *n.* 25.

Sequester.

Sequester an sit administrator bonorum, *contr.* 72. *num.* 4. *& seq.*

Servans.

Servans libellum famosum, & aliis legens ut author puniendus nisi authorem ostenderit, *contr.* 74. *n.* 16.

Servus.

Servi dominorum non sunt amici, sed inimici, *contr.* 30. *n.* 30.

Servi-acrius puniendi sunt quam liberi, *contr.* 31. *num.* 73. *& contr.* 54. *n.* 20. *&* 30.

Servi salutem dominorum insidiantes comburendi sunt, 32. *num.* 9.

Servi ex affectu in Dominos puniri debent eadem pœna ac si effectus sequeretur, *contr.* 32. *n.* 26.

Servi an æquiparentur filiis quoad reverentiam, *contr.* 32. *num.* 18.

Servi mitius puniuntur si delinquerint mandante Domino, *contr.* 46. *n.* 29.

Servi occidi à dominis impunè non possunt, neque in eos debent ultra modum sævire, *contr.* 54. *n.* 3. *& seq.*

Servi absque causa mitti ad triremes non possunt, neque à domino neque à Judice, *contr.* 54. *n.* 11.

Servi fisco donari non possunt ea conditione, ut ad triremes mittantur, *contr.* 54. *n.* 12.

Servi à Magistratibus qui de his curant emi possunt ut ad triremes mittantur, sicut emebantur ut cum bestis pugnarent, *contr.* 54. *n.* 13.

Servitium.

Servitium personale Indorum novi orbis ad usus privatos omnino prohibitum est, *contr.* 76. *n.* 82. *& seq.*

Servitus.

Servitus malorum omnium extremum est, *controv.* 29. *num.* 94.

Severitas.

Severitas legum cum temperamento benignitatis adhibenda est, *contr.* 50. *n.* 21.

Sexaginta.

Sexaginta dies assignati ad opponendam nullitatem sententiæ non sunt considerandi, quando nullitas procedit ex defectu citationis, *contr.* 70. *n.* 42.

Sibi.

Sibi aliquid dictare improbum est genus falsitatis, *contr.* 76. *num.* 59.

Sigillum. Sigillare.

Sigillum adulterinum faciens pœna legis Corneliæ de falsis tenetur, *contr.* 45. *n.* 2.

Sigillum Regi falso fabricantes an teneantur pœna flammarum, *contr.* 45. *n.* 5.

Sigilla quibus tabulæ obsignantur non sunt de substantia rescripti, *contr.* 45. *n.* 23.

Sigillorum usus in tabulis quando, & à quo admissus, *contr.* 45. *n.* 25. *& seq.*

Sigillorum usus ex sacra pagina, *contr.* 45. *n.* 27.

Sigillo Regis creditur magis de consuetudine quam de jure, *contr.* 45. *n.* 29.

Sigillare res minutissimas cum annulis Romani solebant, *contr.* 45. *n.* 33.

Signum.

Signum in moneta excusum ejus valorem denotat, *contr.* 45. *num.* 18.

Signa quibus monetæ cuduntur non deserviunt ad alios usus, *contr.* 45. *n.* 20.

Signum in moneta est substantialis forma, & quare, *contr.* 45. *n.* 34. *& seq.*

Signatorius.

Signatorii cunei ad instantiam privati excusi non possunt deservire nisi ad falsam monetam cudendam, *contr.* 45. *num.* 22.

Signatorii annuli in usu apud Romanos erant, *contr.* 45. *num.* 32.

Signatus.

Signatam monetam respicere crimen est, *contr.* 45. *n.* 37.

Singularis.

Singulares testes. Vide *Testes.*

Singularitas.

Singularitas testium si conspirat in unum finem cumulative plenam probationem constituit, *contr.* 76. *n.* 51.

Similis.

Similia sub regula comprehensa, explicatione aliquorum non excluduntur, *contr.* 30. *n.* 47.

Simplex.

Simplex furtum. Vide *Furtum.*

Simplex accessus soluto ad solutam an jure civili prohibita esset, *contr.* 59. *n.* 4.

Sisenandus.

Sisenandi Regis Gothi est prima lex, quæ scripta in Hispania haberur de immunitate, *contr.* 78. *n.* 23

Syndicatus.

Syndicatus sententia an appellationem admittat quoad utrumque effectum, *contr.* 62. *n.* 9.

Syndicatus causa. Vide *causa*, & *Judicium.*

Syndicatus sententia supplicationem admittit si pœna corporalis imponenda sit, *contr.* 74. *n.* 31. & 38.

Syndicatus à visitatione in quo differat, *contr.* 74. *n.* 41.

Syndicatus Judicium secretum peragitur editis nominibus, sed non dictis testium, *contr.* 74 *n.* 42.

Syndicato Magistratu Superiori, Collegæ inferiores, & curiales examinari debent, *contr.* 76. *n.* 6.

Sobrejuez.

Sobrejuez, vel *Adelantado de Corte*, quem Magistratum significet, & hodie qui ejus locum obtineant, *contr.* 1. *num.* 15.

Socer.

Socer & Gener in eodem Senatu sedere non permittuntur ne faciliter coeant in eamdem sententiam, *contr.* 65. *num.* 36.

Societas. Socius.

Societatis sub specie usura palliari solet, *contr.* 40. *n.* 114.

Socii criminis dictum. Vide *testes*, & *contr.* 2. *n.* 32. *contr.* 52. *n.* 4. & 19.

Socius criminis in Regno Valentiæ plenè probat, *contr.* 18. *num.* 54.

Societas Leonina quæ dicatur, *contr.* 40. *n.* 115.

Socii criminis in falsa moneta probant, *contr.* 44. *n.* 30.

Sodomia.

Sodomiæ crimen patratur quando sexus perdidit locum, *contr.* 48, *n.* 46.

Solemnitas.

Solemnitates requisitæ in jussionibus Regio sigillo munitis, *contr.* 45. *n.* 30.

Solemnitates jurissublatæ sunt in judicio visitationis, *contr.* 74. *n.* 23.

Solidus.

Solidorum aureorum flatores. Vide *Moneta.*

Solidorum aureorum tonsores. Vide *Tondentes.*

Solus.

Solus cum sola aprehensio coitum indicat, *contr.* 49. *n.* 21. & *contr.* 50. *n.* 41. *& seq.*

Solitudo.

Solitudo viri cum fœmina pudicitiæ inimica est, *contr.* 50. *num.* 47.

Solvere.

Solvens exibenti falsas litteras, vel non idoneo procuratori non liberatur, *contr.* 5. *n.* 10.

Solvere mandans contrà præceptum. Vide *Judex.*

Solutio.

Solutiones P. Dianæ ad c. filiis vel nepotibus, *contr.* 16. *q.* 17. rejiciuntur, *contr.* 78. *n.* 27.

Solutio destinata in certo loco, in alio fieri potest consentiente parte, *contr.* 72. *n.* 16.

Sordes.

Sordes Magistratuum probare difficillimum est, *contr.* 76. *num.* 8.

Sordium probatio componi potest ex imperfectis probationibus, *contr.* 76. *n.* 8.

Sordium pœna, & cætera de materia. Vide *Judex*, *Magistratus*, & *repetundarum.*

Sortilegium.

Sortilegium non sapiens hæresim manifeste, mixti fori est, *contr.* 60. *n.* 2.

Sortilegia amatoria ex se regulariter non sapiunt hæresim, *contr.* 60. *n.* 11.

Sortilegia divinatoria an sapiant hæresim, *contr.* 60. *n.* 12.

Sortilegii pœna de Jure Cæsareo capitalis est, *contr.* 60. *num.* 14.

Sortilegii pœna de Jure Hispano mortis est, *contr.* 60. *n.* 21. & 24.

Sortilegium Hydromaciæ quale sit, *contr.* 60. *n.* 22.

Sortilegium fecisse jactans qua pœna puniatur, *contr.* 60. *n.* 26.

Sortilegium mandans fieri eadem pœna tenetur, *contr.* 60. *n.* 15. & 27.

Sortilegii pœna ex affectu qualis sit, *contr.* 60. *n.* 28.

Species.

Species probandi crimina quot & quales sint, *contr.* 28. *n.* 25. *& seq.*

Specie plurimorum contractuum palliantur usuræ, *contr.* 40. *n.* 105. *& seq.*

Statutum.

Statutum pœnam imponens uni pro delicto alterius an observandum sit, *contr.* 76. *n.* 48. *& seq.*

Stellionatus.

Stellionatus crimen famosum est, *contr.* 39. *n.* 29.

Stellionatus pœna, excessus usurarum puniebatur inter Romanos, *contr.* 40. *n.* 21.

Stellionatus pœna arbitraria est, *contr.* 43. *n.* 23.

Stigmata.

Stigmatum differentia tam in tabulis quam in monetis & in ipsis monetis, *contr.* 45. *n.* 19.

Stigmata Antiquorum Imperatorum, *contr.* 45. *n.* 28.

Stigmata, & inscriptiones repræsentant Principem, *contr.* 45. *n.* 64.

Stigmatum usurpatio injuria est, adhuc inter privatos, *contr.* 45. *n.* 48.

Stimatio lege *Æstimatio.*

Stimatio ejus quod interest pendent ex facto, *contr.* 40. *num.* 70.

Stimatio ejus quod interest. Vide *interesse.*

Stipendia.

Stipendia anticipatim exigens, aut permanendi in officio animum habet, aut defraudandi, *contr.* 69. *n.* 34.

Stipendia militaria usurpans. Vide *Præfectus militaris.*

Stuprum.

Stupri pœna quæ sit, *contr.* 51. *n.* 2. *& seq.* & *contr.* 52. *n.* 16.

Stuprum Vestalis qua pœna puniendum, *contr.* 49. *num.* 5. *& seq.*

Stupri pœna Canonica viget in omnibus Regnis, & provinciis Christiani orbis, *contr.* 51. *n.* 5.

Stupri sententia quomodo concipienda, *contr.* 51. *n.* 7.

Stupri pœna aggravatur ex reiteratione, *contr.* 51. *num.* 9. & 28.

Stupri reus si non possit ducere puellam, neque dotare corpore luat, *contr.* 51. *n.* 10. & 25.

Stuprum domesticum gravius puniendum est, *cont.* 51. *n.* 11.

Stuprum per tutorem, vel curatorem patratum gravius punitur, *contr.* 51. *n.* 22.

Stuprum passa an punienda sit, tamquam particeps criminis, *contr.* 52. *n.* 35. *& seq.*

Stupri attentati pœna extendi potest usque ad mortem, *contr.* 51. *n.* 24.

Stupratæ assertio an probet. Vide *Assertio.*

Stuprum est criminis difficilis probationis, *contr.* 52. *n.* 8.

Stuprum committitur quoties virginalis integritas alicujus puellæ corrumpitur, *contr.* 53. *n.* 5.

Stuprum potest committi absque effractione claustri puberis puellæ, *contr.* 53. *n.* 6.

Stuprum dicendum virginalis integritatis quælibet violatio etiamsi partes pudendæ integræ maneant, *cont.* 53. *n.* 9.

Stuprum virginis immaturæ qua pœna puniendum sit, *contr.* 55. *n.* 16. *& seq.*

Stuprum puellæ nondum doli capacis violentum dicendum, *contr.* 54. *n.* 25.

Stupri pœna hodie est arbitraria, *contr.* 57. *n.* 2.

Stuprum suasionibus, & fallaciis patratum, an violentum dici possit, *contr.* 57. *n.* 3.

Stuprum suasionibus patratum an violenti pœna puniendum sit, *contr.* 57. *n.* 5.

Stuprum violentum pœna mortis plectitur, *contr.* 57. *n.* 6.

Stupri reus si non habet in ære, luat in corpore, *contr* 57. *n.* 7. & 10.

Stupri pœna aggravanda est in eo qui dolosè cum alia contrahit, *contr.* 57. *n.* 8.

Stupri pœna corporalis de jure civili fustigatio erat cum deportatione, *contr.* 57. *n.* 9.

Stuprum violentum quid sit, *contr.* 57. *n.* 15.

Stupri pœna aggravanda est ex fraude, citra mortem tamen, *contr.* 57. *n.* 16.

Stylus.

Stylus. Vide *Consuetudo* & *observantia.*

Stylus supremæ criminum Aulæ quoad formam procedendi vim legis obtinet, & secundum eum judicandum, *contr.* 25. *n.* 80.

Subrogatus.

Subrogatus in lite dicitur adversarius, *contr.* 65. *n.* 19.

Subscriptio.

Subscriptio sola concedentis authoritatem scripturæ an impartiatur, *contr.* 45. *n.* 24.

Summaria.

Summaria informatio quando adeunda sit reo, *contr.* 25. *n.* 6. *& seq.*

Summaria cognitio, extraordinaria ad inquisitionem, non est capax publicationis neque repetitionis testium, *contr.* 25. *n.* 7.

Summariæ differentia, à plenario, *contr.* 25. *n.* 5.

Summaria an sufficiat ad quæstionem, *contr.* 25. *tot.*

Summus Pontif.

Summi Pontifices soliti sunt contemplari leges civiles ad negotia immunitatis, *contr.* 30. *n.* 77.

Summi Pontifices memorant excessus in procedendo, *contr.* 78. *n.* 64.

Superexactores.

Superexactores in crimine perseverantes capitaliter puniendi sunt....

Supplicatio.

Supplicationis causa æquiparatur causæ appellationis, quia idem fermè sunt, *contr.* 1. *n.* 67. *cum seq.* & *contr.* 18. *n.* 20.

Supplicatio. Vide *appellatio.*

Supplicatio an suspendat effectus sententiæ privationis officii temporalis, *contr.* 62. *n.* 10.

Supplicationis effectus an evanescant per executionem sententiæ privationis officii, *contr.* 62. *n.* 15.

Supplicationis denegatio in Judicio Syndicatus cessat si pœna corporalis imponatur, *contr.* 74. *n.* 37. *& seq.*

Suppositus.

Suppositi partus crimen. Vide *Partus.*

Supremus.

Suprema Tribunalia à Decreto de torquendo non admittunt supplicationem, *contr.* 2. *n.* 63.

Suspectus.

Suspectus Judex. Vide *Judex*, & *recusatio.*

Suspicio.

Suspicionis causa probanda est in recusatione Senatoris. Vide *causa*, & *recusatio.*

T

Tabellio.

TAbellio. Vide *Actuarius.*

Tabellionibus facta violentia ut aliquid coactè subsignent non potest probari nisi per ipsos, *controv.* 76. *num.* 31.

Tabelliones præstare fidem non possunt de re non visa, vel ab eis examinata, etiam si vera sit, *contr.* 76. *num.* 63. *& seq.*

Tabellio acta judicii scribere debet & authenticare, *contr.* 76. *n.* 68. *& seq.*

Tabellionis munus an aliquando suppleri possit per Senatorem vel Judicem, *contr.* 76. *n.* 71.

Tacitus.

Tacita Senatus-Consulta quæ dicebantur, *cont.* 76. *n.* 76.

Taxatio.

Taxatio lucri cessantis boni viri arbitrio facienda est, *contr.* 40. *n.* 51. *& seq.*

Taxatio certæ quantitatis pro interesse ab initio contractus illicita est, *contr.* 40. *n.* 55. *& seq.*

Taxatio certæ quantitatis pro interesse nullo jure pertinere potest ad contrahentes, *contr.* 40. *n.* 66.

Taxatio ejus quod interest pendet ex facto, *controv.* 40. *num.* 70.

Taxatio ejus quod interest juxta praxim Aulæ ut discernatur an usura interveniat, *contr.* 40. *n.* 98.

Temperare.

Temperandi pœnas potestas sine justa causa ex actis resultante non residet in Judice, *contr.* 21. *n.* 11.

Temperandi pœnas potestas. Vide *Commutatio Princeps & Indulgentia.*

Temporarius.

Temporaria coercitio pœnæ abolitio est, *controv.* 67. *num.* 17.

Tempus.

Temporis transcursus causa legitima est temperandi pœnæ, *contr.* 21. *n.* 49.

Tempus diuturnum. Vide *Diuturnitas.*

Tempus duplicandum frangenti exilium intelligitur de eo quod superest adimplendum, *contr.* 67. *n.* 31.

Tempus carceris ante sententiam computandum est cum pœna, *contr.* 67. *n.* 33.

Tenens.

Tenens aliquem dum ab alio occiditur eadem pœna punitur, *contr.* 16. *n.* 3.

Tenens aliquem, ut non valeat se defendere dum occiditur, an teneatur de homicidio, *contr.* 16. *n.* 14.

Terminus.

Terminus probatorius usque ad primam, quomodo intelligatur, *contr.* 25. *n.* 72.

Terminus probatorius sæpè ampliandus est favore defensionis reorum, *contr.* 25. *n.* 80. *cum seq.*

Termini probatorii concessio initium est plenarii Judicii criminalis, *contr.* 25. *n.* 83.

Termino concesso, si elabatur, causa remanet legitimè conclusa, *contr.* 25. *n.* 75.

Terminus aperiendus post conclusam causam quando per praxim Aulæ concedatur, *contr.* 25. *n.* 77.

Termini competentis ad defensiones, denegatio injusta est, *contr.* 25. *n.* 80.

Tertium.

Tertium furtum. Vide *Furtum.*

Testimonium.

Testimonium in jure quæ dicantur, *controv.* 28. *num.* 13. & 32.

Testimonia eorum quæ in actis publicis continentur abstrahere non est Præsidis, sed Tabellionis, *contr.* 76. *num.* 62.

Testimonia scripta manu Præsidis delicti corpus probant, si de falsitate arguatur, *contr.* 76. *n.* 67.

Testis

Testis secundum dictum prævalet primò si factum sit animo corrigendi, *contr.* 18. *n.* 44.

Testis de auditu non probat in his quæ per visum percipiuntur, *contr.* 18. *n.* 46. & *contr.* 7. *n.* 2.

Testes non repetiti in plenario nihil probant, *contr.* 18. *num.* 47.

Testis Apparitor non probat, *contr.* 18. *n.* 48.

Testis inimicus non probat, *contr.* 18. *n.* 49.

Testes officiales Curiæ multa referre solent de reis ut exasperent animum Judicis, *contr.* 18. *n.* 50.

Testes ex concursu plurium objectorum rejiciendi omnino sunt, *contr.* 18. *n.* 52.

Testes Birruarii non probant, *contr.* 18. *n.* 53.

Testis criminosus repellitur, *contr.* 18. *n.* 57.

Testes non repetiti probant in criminibus exceptis, *contr.* 25. *n.* 35. *cum seq.*

Testium repetitio de jure positivo est, atque ut plurimum supervacanea, & quare, *controv.* 25. *num.* 39. *& seq.*

Testium repetitio fallit in pluribus, *contr.* 25. *n.* 48.

Testes in criminalibus à judice debent examinari, *contr.* 28. *n.* 9. & 11.

Testes in criminalibus idonei esse debent, *controv.* 28. *num.* 14.

Testes omni exceptione majores qui & quam difficiliter inveniantur, *contr.* 28. *n.* 15.

Testis dictum pendet ab authoritate dicentis, *contr.* 28. *num.* 17.

Testes quomodo, & quando jurare debent, *contr.* 18. *num.* 20.

Testium nomine continentur instrumenta, *controv.* 28. *num.* 41.

Testes non adhibentur ad confectionem actorum judicialium, *contr* 28. *n.* 59.

Testes singulares probant usurarum & repetundarum crimina, *contr.* 40. *n.* 42. *& seq.*

Testi inverosimilia deponenti non creditur, *contr.* 40. *num.* 92.

Testes idonei, an etiam sint omni exceptione majores, *contr.* 2. *n.* 19.

Testes in criminalibus an requirantur omni exceptione majores, *contr.* 2. *n.* 20. *& seq.*

Testes omni exceptione majores rarò inveniuntur ad criminalia, *contr.* 2. *n.* 25.

Testes idonei qui dicantur, *contr.* 2. *n.* 26.

Testis fœmina, idoneus est de jure Hispano, *contr.* 2. *num.* 28.

Testis minor an idoneus sit, *contr.* 2. *n.* 30. *& seq.*

Testes socii criminis an idonei sint, *contr.* 2. *num.* 32. *& seq.*

Testis domesticus quando idoneus dicatur, *controv.* 2. *num.* 37.

Testium examen ad inquisitionem criminis dat prævemionem judici, *contr.* 6. *n.* 69.

Testes quales requirantur ad promulgationem excommunicationis, *contr.* 7. *n.* 57.

Testes Indi an probent, *controv.* 61. *num.* 2. *cum seq.* 27. & 49.

Testes interesse habentes non probant, *controvers.* 61. *num.* 4.

Testes an recipiandi ex incolis ejusdem municipii cujus interest, *contr.* 61. *n.* 5.

Testes idonei an sint Abbates & Superiores qui gesser ant officium Procuratoris communitatis pro qua examinantur, *contr.* 61. *n.* 6.

Testes idonei an sint Nautæ de gestis in Navi, *contr.* 68. *n.* 4. & 14. *cum seq.*

Testes minus idonei admittendi sunt quando veritas aliter haberi non potest, *contr.* 68. *n.* 5.

Testes Nautæ non credendi absque tortura, *contr.* 68. *n.* 15. *& seq.*

Testes Nautæ non sunt credendi favore Naucleri, *contr.* 68. *n.* 19. *& seq.*

Testes quorum interest in causa excluduntur, *contr.* 68. *num.* 22.

Testes deponentes ad sui exoneratioaem non sunt credendi, *contr.* 68. *n.* 24.

Testium repetitio suppleri potest ex partis consensu, *contr.* 74. *n.* 37.

Testes examinandi per remisseriam non sunt, si pœna corporalis imponi possit, *contr.* 74. *n.* 38. & 39.

Testium dicta non sunt edenda in secreto judicio Syndicatus sed solum nomina, *contr.* 74. *n.* 41.

Testium nominamque dicta edenda in judicio visitationis, *contr.* 74. *n.* 42.

Testis inimicus non probat neque in criminibus difficilis probationis, *contr.* 76. *n.* 19.

Testis inimicitia qualiter probanda, *contr.* 76. *num.* 20. *& seq.*

Testis de universitate probat facta in corpore illius, *contr.* 76. *num.* 26.

Testis Canonicus probat facta in capitulo, *contr.* 76. *num.* 26.

Testis Domesticus probat facta in domo, *controv.* 76. *num.* 27.

Testes Meretrices, & Lenones probant factum in Lupanari, *contr.* 76. *n.* 28.

Testes aleatores probant factum in ludo, vel alea, *contr.* 76. *num.* 28.

Testes indi probant factum in earum municipiis, *contr.* 76. *num.* 29.

Testes idonei admittendi sunt ubi veritas aliter haberi non potest, *contr.* 76. *n.* 30.

Testium singularitas cumulativa probat plenè si omnes conspirant in unum, *contr.* 76. *n.* 51.

Testes deponentes de his quæ per discursum percipiuntur, non possunt deponere assertivè, *contr.* 76. *n.* 68.

Testium examen committi per Judicem potest ex causa Tabellioni, sed Judex sine Tabellione nihil agit in examine testium, *contr.* 76. *n.* 76.

Testibus falsis probans confugium an rectè ineatur donec de falsitate appareat, *contr.* 78. *n.* 80.

Testium falsitate detecta litteræ revocandæ sunt ab Ecclesiastico, *contr.* 78. *n.* 82.
Testium falsitas sæpè detecta, *contr.* 78. *n.* 139.
Testes in quæstionibus immunitatis examinari debent ab ipso Judice, *contr.* 78. *n.* 137. *& seq.*

Thesaurarius.

Thesaurarii. Vide *Administratores rerum fiscalium.*

Timor.

Timor in fœmina vehemens præsertim ex fama pudicitiæ, *contr.* 29. *n.* 9.
Timor censurarum. Vide *Metus.*

Tiresias.

Tiresias Hermaphroditus fuit utramque venerem expertus, *contr.* 48. *n.* 4.

Typus.

Typis mandantes libellos famosos ut authores tenentur, si authorem non ostenderint, *contr.* 74. *n.* 16.

Typhadi.

Typhadi qui Magistratus essent tempore Goshorum in Hispana Curia, *contr.* 1. *n.* 7. *& seq.*

Toleratus.

Tolerata usura inter Romanos fuit usque ad Justinianum, *contr.* 40. *n.* 28. *& seq.*
Tolerata fuit usura inter Hebræos, *contr.* 40. *n.* 28.
Tolerata fuit usura inter dictas gentes majoris mali vitandi causa ad instar Lupanarium, *contr.* 40. *n.* 27.

Tondens. Tondere.

Tondens nummos aureos qua pœna puniatur, *contr.* 47. *n.* 2. *& seq.*
Tondendi monetam crimen comprehensum est sub criminæ falsæ monetæ, *contr.* 47. *n.* 10.

Tormenta.

Tormentorum, & machinarum missilium inventio, & usus antiquissimi sunt, *contr.* 31. *n.* 1.
Tormenta ignita violentissima sunt, *contr.* 31. *n.* 2.
Tormenta ignita quando primum adinventa fuerint, *contr.* 31. *n.* 4.
Tormenta ignita quando primum visa fuerint in Hispania, *contr.* 31. *n.* 6.
Tormenta ignita an antiquioribus Gentibus cognita fuissent, *contr.* 36. *n.* 8.
Tormenti manualis ictus fulmini comparandus est, *contr.* 31. *n.* 17.
Tormenti manualis ictibus occidens proditor est, *contr.* 31. *n.* 19. *& seq.*
Tormentorum manualium perniciosi effectus, *contr.* 31. *num.* 20. *& seq.*
Tormenti manualis ictibus occidentes immunitate Ecclesiæ non fruuntur, *contr.* 31. *tot.* præcipuè ex *n.* 48.

Tortura. Torquere. Tortus.

Tortura an adhiberi possit ex summaria in caput proprium, *contr.* 25. *n.* 2. *& seq.*
Torturæ sæpius opus est ad præparationem judicii, *contr.* 25. *n.* 8.
Torturæ interlocutio sive decretum assumit naturam judicii cui adhibetur, *contr.* 25. *n.* 9.
Tortura jubente Prælato per laicum inferri potest Ecclesiastico absque incursu Canonis, *contr.* 18. *n.* 28.
Tortura est examen extra judiciale, *contr.* 25. *n.* 11.
Tortura in minorem viginti quinque annis executioni deducitur absque interventu curatoris, *controvers.* 25. *num.* 12.
Torquendi consuetudo. Vide *Consuetudo.*
Torturæ decretum pertinet ad decisoria causæ, & sic ab omni Aula deliberari debet, *contr.* 25. *n.* 71.
Tortura ex summaria imponi potest per Judices supremos in atrocioribus, *contr.* 25. *n.* 84.
Tortura adhiberi potest in atrocissimis absque indiciis, *contr.* 25. *n.* 35.
Torturæ impositio ex summaria in atrocioribus an sit quid odiosum, *contr.* 25. *n.* 94.
Torturæ materia tota est arbitralis, *contr.* 26. *n.* 1.
Tortura purgat indicia, *contr.* 26. *n.* 2. & 38.
Torturæ fragilitas quoad negantes vel confitentes, *contr.* 26. *n.* 5.
Tortura nulla nihil operatur, *contr.* 26. *n.* 14.
Torturæ usus post condemnationem exclusus est ab Aula suprema criminum, *contr.* 26. *n.* 29.
Torturæ usus post condemnationem admissus est in supremo Indiarum Senatu, *contr.* 26. *n.* 30.
Tortura an possit adhiberi in convictum, ut confessus etiam remaneat & appellare non possit, *controv.* 26. *num.* 32.
Tortus Reus. Vide *Reus.*
Tortura non est adhibenda nisi pœna corporalis imponi possit, *contr.* 27. *n.* 24. & 25.
Tortus injustè absolvendus est & si confessus sit, *contr.* 27. *n.* 26. declara 28.
Tortura levis, tortura dici non potest, *controvers.* 27. *num.* 30.
Tortura ut purgare possit indicia qualis esse debet, *contr.* 27. *n.* 31.
Tortura injusta non est ex transactione præcedenti, & quare, *contr.* 27. *n.* 32.
Tortura adhibetur ad eruendam totam facti veritatem, *contr.* 27. *n.* 33.
Tortura non est inferenda in criminibus quorum pœna levis est, *contr.* 52. *n.* 14.
Tortura commutari solet in pœna leviori, *controv.* 52. *num.* 18.
Torquendi an sit Nautæ testes, *contr.* 68. *n.* 15.
Torquenda an sit puella stuprum passa tanquam socia criminis, *contr.* 52. *n.* 19.
Torquendo decretum. Vide *Decretum.*
Tortura in negante purgat culpam & minuit pœnam, *contr.* 3. *n.* 61.

Traditio.

Traditio corporis Hermaphroditi matrimonium contrahentis utrumque sexum an comprehendat, *contr.* 48. *num.* 81.
Traditio Capitulorum in judicio visitationis, vices sustinet citationis, *contr.* 74. *n.* 37.

Transactio.

Transactio facta inter accusatorem & reum an impediat causæ progressum, *contr.* 27. *n.* 4. *& seq.* & Vide *Accusator.*
Transactio facta cum accusatore minuit pœnam, *contr.* 27. *n.* 6.
Transactio extraneorum neque causam perimit, neque pœnam minuit, *contr.* 27. *n.* 7.
Transactio ut prossit reo facienda est cum eo, qui suam vel suorum prosequitur injuriam, *contr.* 27. *n.* 8.
Transactio facta cum delatore neque nocet fisco, neque prodest reo, *contr.* 27. *n.* 10.
Transactio de crimine blasphemiæ an admittenda sit, *contr.* 27. *n.* 11.
Transactio delatoris puniri debet, *contr.* 27. *num.* 12. *& seq.*
Transactio de crimine spectante ad rem, non ad personam, minimè prodest ad leniendam pœnam, *contr.* 27. *num.* 15.
Transactio super crimine furti tantum prodest quoad interesse, *contr.* 27. *n.* 18.
Transactio de crimine non capitali, secundum jus commune illicita est, de jure Hispano non minuit pœnam, *contr.* 27. *n.* 17.
Transactio de crimine tangente personam non prodest si adsit qualitas insidiarum, *contr.* 27. *n.* 19.
Transactio non prodest in crimine reiterato, *contr.* 27. *num.* 20.
Transactio a jure prohibita est in adulterio, & quid de jure Hispano mediante pretio, *contr.* 27. *n.* 21.
Transactio minuit pœnas corporales, excepto remigio, *contr.* 27. *n.* 22.
Transactio facta cum occiso post vulnera, an prosit, *contr.* 27. *n.* 24.
Transactionis effectus nullius momenti sunt, si accusator destitit ne injuria in publico judicio discutiatur, *contr.* 75. *n.* 1.

Triremes.

Triremium pœna æquiparatur damnationi ad metallum, & dationi ad bestias, *contr.* 54. *n.* 9. *& seq.*
Triremium pœnâ absque legitima causa neque Judex servo imponere potest, *contr.* 54. *n.* 11.
Triremium instructio. Vide *Instructio.*

Tumultus.

Tumultus. Vide *Seditio.*

Turpis.

Turpia contenta in epistola apud aliquem reperta an probent in eum turpitudinem, *contr.* 28. *n.* 76.
Turpia inter conjuges casta dicuntur propter bonum prolis, *contr.* 48. *n.* 86.

Tutior.

Tutior pars eligenda dum publica salus periclitatur, *contr.* 77. *n.* 35.

Tutela.

Tutela Indorum præcipua cura est Magistratus novi orbis, *contr.* 61. *n.* 32.

Tutor.
Tutor stuprans puellam. Vide *stuprum.*

V

Valentia.
VAlentiæ Ecclesia suffraganea erat Terraconensis quando inita fuit concordia de competentiis jurisdictionis, *contr.* 78. *n.* 98.
Vicarius.
Varietas testium in quantitate non detrahit fidei quia in minori summa conveniunt, *contr.* 76. *n.* 18.
Vectigalia.
Vectigalia fraudantes qua pœna puniantur, *contr.* 5. *n.* 50.
Vehiculo.
Vehiculo ductus alligatus & cum custodibus non gaudet immunitate ex eò quod rota tangat septa Ecclesiæ, vel ipse extendat manum ad parietem, *contr.* 78. *n.* 57.
Venalis.
Venalia ementes ut iterum vendant mercatores sunt, *contr.* 39. *n.* 42.
Venalem justitiam præbet qui venditores illius constituit, *contr.* 76. *n.* 42. Vide *Vendere.*
Vendentes, Venditio, Vendere.
Vendentes lineamina mercaturam exercent, *contr.* 39. *num.* 41.
Venditionis species palliatur usura, *contr.* 40. *n.* 104.
Venditio officiorum turpissimum est genus negotiationis, *contr.* 76. *n.* 13.
Vendere justitiam præsumitur qui emit officium, *cont.* 76. *num.* 43.
Vendens justitiam sibi soli adquirere curat, qui emit officium sibi, & vendenti, *contr.* 76. *n.* 44.
Venenum. Venenatio.
Veneni propinatio acriùs punienda in fœminis, *controv.* 29. *num.* 102.
Veneni propinatio proditorium crimen est, *contr.* 29. *num.* 105.
Veneno occidere. Vide *Homicidium.*
Venenationis crimen frequens in fœminis est, *cont.* 32. *n.* 1.
Venena per abusum nocent, *contr.* 32. *n.* 2.
Venenum propinantes qua pœna teneantur, *controv.* 32. *n.* 3. *& seq.*
Veneni propinatio, vera proditio est, *contr.* 32. *n.* 5. & 34.
Veneno occidere gravius est quam ferro, *cont.* 32. *n.* 8.
Veneni crimen punitur eadem pœna non secuto effectu & de materia, *contr.* 32. *n.* 10. *cum seq.* & 39. *cum seq.*
Veneno necare. Vide *Judex, Pater*, & *Bannitus.*
Veneni propinatio probanda est per peritos qui deponant de quantitate, & qualitate, *contr.* 64. *n.* 68. *& seq.*
Verbalis.
Verbalis injuria quæ sit, *contr.* 29. *n.* 41.
Verbalis injuria statim vindicanda aut excusat à pœna, *contr.* 29. *n.* 46.
Verbera.
Verberum pœna an appellationem recipiat, *contr.* 2. *n.* 69.
Verbera non solum ad pœnam, verùm etiam ad torturam in usu Romanis fuere, *contr.* 2. *n.* 70.
Verberum frequentior usus infimæ sortis hominibus, pœnam dare solet, *contr.* 2. *n.* 71.
Verberum pœna an eadem sit cum fustigatione, flagellisve, *contr.* 2. *n.* 72.
Verberum pœna usu frequens inter nos in plebejos pro criminibus levibus, *contr.* 2. *n.* 74.
Verberum pœna nobilibus non potest irrogari, *contr.* 2. *num.* 75.
Verberum pœna ad correctionem inducta est, *contr.* 2. *num.* 76.
Verberum pœna in Hispania non irrogatur acerbè, *contr.* 2. *n.* 78.
Verberum pœna an irroget infamiam, *contr.* 2. *n.* 79.
Verberare in honore constitutos esse supremæ jurisdictionis, *contr.* 2. *n.* 80.
Verberum pœna efficacissima est ad correctionem, & exemplum, *contr.* 42. *n.* 301 *cum seq.*
Verbum.
Verbum *possint* non inducit necessitatem, *contr.* 6. *n.* 64.
Veritas.
Veritas quando aliter haberi non potest testes minus idoneos admittit, *contr.* 76. *n.* 36.
Verisimilitudo.
Verisimilitudo falsi pro falso habetur, *contr.* 76. *n.* 103.
Vestales.
Vestales virgines corrumpentes qua pœna plectantur, *contr.* 49. *n.* 2. *& seq.*
Vestales non sunt sui juris post professionem, *contr.* 49. *num.* 18.
Vestales libertatem amittunt, & sub Prælati potestate vivunt, *contr.* 49. *n.* 19.
Vestalis sola non potest septa Monasterii egredi cum scalis, vel funibus, *contr.* 49. *n.* 14.
Vicarius.
Vicarii Capituli sede vacante, & foranei juxta Gregorianam constitutionem non possunt procedere in causis immunitatis, *contr.* 78. *n.* 109.
Vicarii Prætorum. Vide *Judices*, & *Pœna.*
Vicariæ Magna Curia Neapolis non utitur suprema jurisdictione, & quare, *contr.* 25. *n.* 96. *& seq.*
Vicarii Regis sunt Præfecti Regiæ Domus, & Curiæ, *contr.* 1. *n.* 40.
Vicarii Principis dignitatis, *contr.* 1. *n.* 41.
Vicarii discussorum qui sint, *contr.* 5. *n.* 33.
Vindictæ.
Vindictæ meditatio excusationem pœnæ excludit, *contr.* 29. *n.* 48.
Vindicta adulterii. Vide *Adulterium, Maritus*, & *Pater.*
Violentia, Violentus.
Violentiæ mirabile remedium probant plures Doctores, *contr.* 78. *n.* 30. *& seq.*
Violentiæ recursus terminandus ex bono & æquo, *contr.* 78. *n.* 97.
Violentia qualis esse debet ad decretum laicorum obtinendum, *contr.* 78. *n.* 121. *& seq.*
Violentiæ via sola patet gravatis ad excludendam illatam ab Ecclesiasticis in Regnis Castellæ, *contr.* 78. *n.* 117.
Violentia armorum ignitorum, *contr.* 31. *n.* 18. *& seq.*
Violentiæ crimen perficitur etiam si furtum quod petebatur, consummatum non sit, *contr.* 34. *n.* 15.
Violentiæ crimen cum armis, & effractione pœna mortis punitur, *contr.* 34. *tot.*
Violentia in Curia Regis pœna mortis plectenda, *contr.* 34. *num.* 42.
Violentum stuprum quid sit. Vide *stuprum.*
Violentia fœminæ honestæ illata qua pœna plectatur, *contr.* 55. *n.* 21 *& seq.*
Violentia necessaria ad raptum probatur, probata abductione malis artibus facta, *contr.* 55. *n.* 7.
Violentia abductio. Vide *Abductio* & *Raptus.*
Violentia in raptu debet fieri personæ, *contr.* 55. *n.* 25.
Violentia corpori non fit suasionibus, *contr.* 57. *n.* 18.
Violentia facta tabellionibus ut aliquid coactè subsignent, solum per ipsos probari potest, *contr.* 76. *n.* 31.
Violentiæ crimen repetitum acriùs punitur, *controv.* 24. *num.* 19.
Violentiam in stupro non intervenisse quomodo probetur, *contr.* 51. *n.* 27.
Virgo. Virginitas.
Virginem, vel cognatam domini sui stuprans qua pœna puniendus sit, *contr.* 51. *n.* 11. *& seq.*
Virginitas violari potest absque effractione Claustri pudoris, *contr.* 53. *n.* 5. *& seq.*
Virginis immaturæ stuprum. Vide *stuprum.*
Virgo potest inhoneste vivere & ducere vitam meretriciam, *contr.* 14. *n.* 31.
Vis.
Vis vi repelli licet de jure Naturali, Canonico & Civili approbantibus, *contr.* 78. *n.* 7.
Vis plerumque infertur in Judiciis, *contr.* 78. *n.* 8.
Vis exclusio approbata non semel fuit per Rotam Romanam, *contr.* 78. *n.* 33.
Vis inferri solet ab Ecclesiasticis judicibus duplici modo, *contr.* 78. *n.* 34. *& seq.*
Vis adest aliquando in defensione præeminentiarum Ecclesiæ, *contr.* 78. *n.* 61. *& seq.*
Vis adest si Ecclesiasticus procedat per errorem intolerabilem contra jus manifestè, *contr.* 78. *n.* 63.
Vis resultat ex notorietate, *contr.* 78. *n.* 67.
Vis si procedendo ad defensionem rei capti in diversorio equitando, vel in domo jacendo etiamsi pro alio crimine, de quo non agitur, aliquando confugisset, *contr.* 78. *n.* 72. *& seq.*
Vis infertur si detecta falsitate testium, quibus probatur confugium, Ecclesiasticus nihilominus procedat, *contr.* 78. *n.* 82. *& seq.*
Vis vi repelli licèt potest, *contr.* 22. *n.* 24.
Vis non infertur volenti, *contr.* 54. *n.* 24.

Vis publicæ pœna capitalis est, *contr.* 4. *n.* 52.
Vis illata per turbam cum telo qua pœna puniatur *contr.* 5. *num.* 55.
Vis illata in Curia Regis capite plectitur, *contr.* 42. *n.* 10.

Visitatio. Visitare. Visitator.

Visitatio carceris quomodo, & per quos fiat, *contr.* 1. *num.* 38.
Visitatio prima reorum in Aula quomodo fiat, *contr.* 25. *num.* 75.
Visitatio Regnorum ad quid instituta est, *contr.* 64. *num.* 23. *& seq.*
Visitandi universitates, & Magistratus jus de regalibus, est, *contr.* 71. *n.* 5.
Visitationis judicium, cum illius origine, & forma, *contr.* 71. *num.* 6.
Visitator nulliter procedit si aliud judicium instituerit, *contr.* 71. *n.* 8.
Visitationis Judicium ad quid adhibeatur, *contr.* 71. *n.* 12. *& seq.*
Visitationis acerbitas sustinetur ex consensu Magistratus admittentis officium sub hac conditione, *controv.* 71. *num.* 14.
Visitationis judicium an præ se ferat aliquid injustitiæ, *contr.* 71. *n.* 15.
Visitationi non exponuntur Magistratus inferiores, *cont.* 71. *num.* 19.
Visitator à Rege nominatus major est Prorege in concernentibus visitationem, *contr.* 73. *n.* 18.
Visitator si aliquid consulere debet, Regem & non alium consulere tenetur, *contr.* 73. *n.* 19.
Visitatores inquirere possunt de quocumque crimine Magistratus, *contr.* 74. *n.* 22.
Visitatores principis vices, & voces habent, & sic liberum arbitrium, *contr.* 74. *n.* 23.
Visitationis judicium non observat solemnitates juris civilis, *contr.* 74. *n.* 23.
Visitationis judicium qua de causa introductum fuit, *contr.* 74. *n.* 27.
Visitationis irregularitates, & causa ut observentur, *contr.* 74. *n.* 35. *& seq.*
Visitationis judicium in quo differat à Syndicatu, *contr.* 74. *n.* 41.
Visitationis Judicium peragitur absque eo quod nomina vel dicta testium edantur, *contr.* 74. *n.* 41.

Vita.

Vitæ discrimen infertur, ex insultu cum armis ignitis. 22. *n.* 30.
Vitam meretriciam dicere potest virgo, *contr.* 54. *n.* 31.

Vivere.

Vivere inhonestè potest quæ virgo permanet, *contr.* 54. *num.* 31.

Vitio.

Ultionis meditatio, excusationem pœnæ excludit, *contr.* 29. *num.* 48.
Ultionis divinæ exempla in transgressores præcepti ut ab honoribus rejiciantur, *contr.* 63. *n.* 18.
Vitio adulterii. Vide *Adulterium*, *Marius*, & *Pater.*

Vociferatio.

Vociferatio puellæ indicium violentiæ est, *contr.* 54. *n.* 29.

Volens. Voluntas. Voluntarius.

Volenti non infertur vis, *contr.* 54. *n.* 24.
Voluntas & propositum maleficia determinant, *contr.* 46. *n.* 11.
Voluntariè occidere, idem est ac per insidias ex sacra pagina, *contr.* 30. *n.* 41.
Voluntas mutuatarii non excusat à dolo creditorem usurarium, *contr.* 40. *n.* 67.
Voluntas solventis usuras, similis est voluntati projicientis merces in mare tempestate compulsus, *contr.* 40. *num.* 67.
Voluntas puellæ in stupro ex quibus colligatur, *contr.* 54. *num.* 26. *& seq.*

Usura. Usurarius.

Usura est iniquitas detestanda, *contr.* 40. *n.* 2.
Usura ut crimen quid sit, & in quo consistat, *contr.* 40. *num.* 4. *& seq.*
Usura omni jure prohibita reperitur, *contr.* 40. *num.* 7. *& seq.*
Usura intrinsecus mala est, *contr.* 40. *n.* 12.
Usurarius lucrum quærit in re aliena, *contr.* 40. *n.* 14.
Usura propriam sedem habet in mutuo; licet specie aliorum contractuum pallietur, *contr.* 40. *n.* 15.
Usurarius abutitur mutuo, & jure humanitatis, *contr.* 40. *num.* 16.
Usura à diversis Gentibus reprobata est, *contr.* 40. *num.* 17. *& seq.*
Usurarum excessus punitus per Romanos pœna stellionatus fuit, *contr.* 40. *n.* 22.
Usuræ toleratæ inter Romanos majoris mali vitandi causa ad instar Lupanaris, *contr.* 40. *n.* 27.
Usuras licitas esse affirmantes hæretici reputantur, *contr.* 40. *num.* 31.
Usurarum pœna quæ sit de jure Hispano, *contr.* 40. *n.* 35.
Usurarum crimen mixti fori est, *contr.* 40. *n.* 39.
Usurarum probatio, privilegiata reperitur, *contr.* 40. *num.* 41. *& seq.*
Usurarum indicium est conventio de aliquo certo præstando ex mutuo, ratione ejus quod interest, *contr.* 40. *n.* 46.
Usura valde differt ab eo quod interest, *contr.* 40. *n.* 47.
Usura palliari solet sub nominibus quod interest, *contr.* 40. *n.* 48.
Usura palliata est, si aliquid de sorte detrahatur tempore conventionis, vel contractus sub prætextu ejus quod interest, *contr.* 40. *n.* 99.
Usura in mutuo est quicquid in obligationem deducitur ultra sortem, *contr.* 40. *n.* 100.
Usuras usurarum præstare iniquissimum est, *contr.* 40. *num.* 102.
Usura ab usu pecuniæ denominabitur, *contr.* 40. *n.* 103.
Usura palliatur sub specie emptionis, venditionis, *contr.* 40. *n.* 105. *& seq.*
Usura palliatur sub specie depositi, *contr.* 40. *n.* 112.
Usura palliatur sub specie societatis, *contr.* 40. *num.* 113 *& seq.*
Usura palliatur sub specie cambii, *contr.* 40. *n.* 117.
Usuraria sunt cambia sicca, *contr.* 40. *n.* 120. *& seq.*
Usuram committit dans ad cambium, ea intentione ut pecuniam recuperet cum lucro, *contr.* 40. *n.* 133.
Usuraria iniquitas an per Principem possit permitti vel circa eam dispensare, *contr.* 40. *n.* 137. *& seq.*
Usuræ centessimæ, & unciariæ quæ sint, *controv.* 40. *num.* 21.

Usurpans. Usurpatio.

Usurpantes jurisdictionem. Vide *Apparitor*, & *jurisdictio.*
Usurpatio potestatis sequitur ex assumptione & usu nominis officii, *contr.* 5. *n.* 6.
Usurpans aliena officia qua pœna puniatur, *controv.* 5. *num.* 11.
Usurpans titulum discussoris Regis, potestatem usurpat, *contr.* 5. *n.* 30.
Usurpantes jura regis qua pœna teneantur, *controv.* 6. *num.* 52.

Usus.

Usus, Vide *consuetudo*, *observantia*, *stylus.*
Usus tituli vel nominis alieni quæ crimina comprehendat, *contr.* 5. *n.* 40.

Utile.

Utile per inutile non vitiatur in materia torturæ, *contr.* 26. *n.* 21.

Utilitas.

Utilitas privatorum cedit publicæ utilitati, *controv.* 62. *num.* 16.

Vulnerans. Vulnus. Vulneratus.

Vulnerantes Judicem. Vide *Judices.*
Vulnerantes Præfectum Regiæ Domus & Curiæ pœna mortis plectuntur, *contr.* 14. *n.* 10.
Vulnera insidiosa quæ sint, *contr.* 20. *n.* 20.
Vulnerati ad invicem præsumuntur, duo correxantes, *contr.* 22. *n.* 2.
Vulnus sibi inferre nemo præsumendus, *contr.* 22. *n.* 3.
Vulneratus si postea occiderit potiùs ad vindictam quàm ad defensionem fecisse an dicatur, *contr.* 22. *n.* 27. *& seq.*
Vulnerans armis ignitis proditor est, *contr.* 31. *n.* 19.
Vulnerati ictu armorum ignitorum rarò convalescunt, *contr.* 31. *n.* 24.
Vulnus illatum Apparitori, sive Alguazello in resistentia an capitali pœna puniatur si non liquet quis vulneraverit, *contr.* 34. *n.* 9.

Uxor.

Uxor occisi præfertur cæteris in accusando, & transigendo de nece Mariti, *contr.* 27. *n.* 23.
Uxor in quibus distinguebatur à concubina de jure Romano, *contr.* 46. *n.* 28.
Uxor domina vocatur & Marito subjicitur, *cont.* 46. *n.* 31.
Uxores multas habere simul Hebræis permissum fuit & qua de causa, *contr.* 58. *n.* 8.

Uxorem unicam habere singulis Christianis licet, *contr.* 58. *num.* 10.
Uxor fiebat concubina animi sola mutatione inter Romanos, *contr.* 58. *n.* 17.
Uxor mariti mortem procurans & exequens pœna parricidii tenetur, *contr.* 8. *n.* 2. *& seq.*
Uxorem adulteram occidere. Vide *Adultera, Adulterium, maritus*, & *Occidere.*

Z

Zelotypia.

ZElotypiæ furor ad belluas & aves extenditur, *contr.* 23. *n.* 3. *& seq.*
Zelotypiæ typus Camelus est, & quare, *contr.* 23. *n.* 4.
Zelotypia Elephantum ad uxores dominorum se extendit, *contr.* 23. *n.* 6.
Zelotypia Deorum per Ethnicos celebrata fuit, *cont.* 23. *n.* 9.
Zelotypia pisces afficiuntur, *contr.* 23. *n.* 8.
Zelotypia in homine potentissima animi perturbatio est, *contr.* 23. *n.* 10.
Zelotypiæ sacrificium inter Hebræos introductum, *contr.* 23. *num.* 11.
Zelotypiæ violentia ex sacra pagina comprobatur, *contr.* 23. *n.* 12.
Zelotypiæ crudelissimi effectus traduntur, *contr.* 23. *n.* 13. *cum seq.*
Zelotypiæ ægritudine non solum conjuges laborant, *contr.* 23. *n.* 17.
Zelotypia filia est amoris, fœtus turpissimus, à pulcherrimo genitore, *contr.* 23. *n.* 18. *cum seq.*
Zelotypia ad pueros usque extendi solet, *controv.* 23. *num.* 22.
Zelotypia ut faciat indicium ad torturam qualis esse debet, *contr.* 32. *& seq.*

Zelus.

Zelum tuendæ immunitatis Ecclesiæ qualiter explicaverit Christus Dominus, *contr.* 30. *n.* 5.
Zeli verbum in sacra pagina semper capitur quoad vindictam scelerum, *contr.* 30. *n.* 8.
Zelus diversimodè sumi solet, *contr.* 63. *n.* 25.
Zelus in mandatis Principis quod importet, *contr.* 63. *num.* 26.

FINIS.